

B.R.
G. 2
M.G.
Vol. 1

PATROLOGIAE

CURSUS COMPLETUS,

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÈTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 863) PRO GRÆCIS, FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA

ECCLESIAE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUNQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,

PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;

OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSLIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS.

DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIRUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI

SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULISSINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM

DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM

ECCLESIASTICAM POLIENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA; SED PRESENTIM DUORUM IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO

SCILICET RERUM, QO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALIS PATER, VERUM AUTEN UNUSQUISQUE

PATRUM, ABSQVE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR;

ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET

IN QIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS,

A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,

CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS

TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTE

SIMILIS, PRETI EXIGUITAS, PRESENTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,

PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ÈTATES.

LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCAE

A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAS ECCLESIASTICAS RAMOS EDITOR.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, AC QUINQUE-
VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM
TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATEBALI AMPLECTITUR, ET FORSAN CENTUM VOLUMINUM EXCEDET NU-
MERUM. POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUAGINTA CIRCITER VOLU-
MINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE LATINUM QUINQUE
FRANCIS BOLUMmodo ENITUR: UTRQUBQUE VERO, UT PRETIUJUSS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM
INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSÈ ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITU-
Dinem NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA EQUABUNT.

PATROLOGIAE GRÆCAE TOMUS LXIV.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS, MELETIUS MONACHUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOenia PARISINA.

1860 A.S.J.

73

SÆCULUM V, ANNUS 407.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ,

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S.P.N.JOANNIS CHRYSOSTOMI,

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

OPERA OMNIA QUÆ EXSTANT,

VEL QUÆ EJUS NOMINE CIRCUMFERUNTUR,

AD MSS. CODICES GALLICOS, VATICANOS, ANGLICOS GERMANICOSQUE; NECNON AD SAVILIANAM ET FRONTONIANAM
EDITIONES CASTIGATA, INNUMERIS AUCTA; NOVA INTERPRETATIONE UBI OPUS ERAT, PRÆFATIONIBUS, MONITIS,
NOTIS, VARIIS LECTIONIBUS ILLUSTRATA; NOVA SANCTI DOCTORIS VITA, APPENDICIBUS, ONOMASTICO ET COPIO-
SISSIMIS INDICIBUS LOCUMPLETATA;

OPERA ET STUDIO D. BERN. DE MONTFAUCON, MONACHI BENEDICTINI E CONGR. S. MAURI.

EDITIO NOVISSIMA, IIS OMNIBUS ILLUSTRATA QUÆ RECENTIUS TUM ROMÆ, TUM OXONII,
TUM ALIBI, A DIVERSIS IN LUCEM PRIMUM EDITA SUNT, SUPPLEMENTI FORMA IN HOC
ULTIMO VOLUMINE COLLECTIS ET ANALOGICE DISPOSITIS; GRÆCIS EA QUA PAR ERAT CURA
ET DILIGENTIA LATINITATE DONATIS.*

ACCREDIT

MELETII MONACHI DE NATURA HOMINIS LIBER.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,
Bibliotheca Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS DECIMUS TERTIUS ET ULTIMUS.

VENEUNT 18 VOLUMINA 160 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOenia PARISINA.

1860

ELENCHUS

OPERUM QUÆ IN HOC TOMO LXIV CONTINENTUR.

S. JOANNES CHRYSOSTOMUS CP. ARCHIEPISCOPUS.

Sermones tredecim qui S. Joannis Chrysostomi nomine circumferuntur	col. 11
Synopsis eorum quæ in operibus Chrysostomi observantur.	51
Testimonia veterum de Chrysostomi scriptis.	89
Catalogus operum omnium Chrysostomi, secundum ordinem editionis Morelli, collatæ cum hac nova editione Montefalconiana.	117.
Catalogus operum omnium Chrysostomi, secundum ordinem editionis Savilii, collatæ cum hac nova editione Montefalconiana.	127
Catalogus Augustanus scriptorum S. Chrysostomi germanorum.	141
In omnia opera sancti Joannis Chrysostomi index generalis.	145

SUPPLEMENTUM AD EDITIONEM MAURINO-BENEDICTINAM.

SUPPLEMENTUM AD HOMILIAS.

Homilia de sancta Pentecoste, ex Spicilegio card. Ang. Maii, col. 417. — Homilia in pœnitentiam Nivitaram, ex Anecdoto J. Mariæ Bandini, col. 423. — Homilia De eleemosyna et in divitem ac Lazarum, ex ms. Naniano ap. Galland., col. 433. — Homilia in decem millia talenta et centum denarios et de obliuione injuriarum, ex editione Chr. Frid. Matthæi, col. 443. — Homiliæ quinque ex editione Lipsiensi M. Guill. Theod. Maur. Becheri, quæ tamen Chrysostomo abjudicandæ videntur. Hom. 1. Ad eos qui magni astumant opes et erga res vite splendidas temere affecti fuerunt, col. 453. Hom. 2: De precacione, col. 461. Hom. III, in illud 1 Cor. vi, 18: « Oinne peccatum quod fecerit homo, » etc., col. 466. Hom. IV, quod virtus animi præ omnibus honore digna sit, col. 471. Hom. 5, in illud ad Hebr. III, 1: « Intueamini apostolum et pontificem, » etc., col. 479. — Homiliæ fragmentum quæ inscribitur: « De iis qui ad divina mysteria cum attentione accidunt et in eos qui ad Encænia relictæ sunt, » ex Iriarti Catalogo cod. Græc. Matrit., col. 494.

SUPPLEMENTUM AD EPISTOLAS.

S. Joannis Chrysostomi epistola ad Eudoxiam imperatricem, ut Theognosti mnlieri vinetum abbatarum restituat, ex editione Andreae Gallandii, col. 495. — S. Joannis Chrysostomi epistola ad Cæsarium monachum, cum versione Italica DD. Maffei, ex Canisii Thesauro edit. Basnag., col. 497.

SUPPLEMENTUM AD COMMENTARIOS IN SCRIPTURAM.

'Hōt̄δv, epilogus seu peroratio homiliæ xviii S. Chrysostomi in Genesim, ex codice Naniano xliii, ap. Mittarelli Cod. Nanian., col. 499. — Fragmentum in libros Regum, ex Bibliotheca nova Patrum card. Ang. Maii, col. 501. — Specimen Expositionis S. Joannis Chrysostomi in Job, ex codice xlii biblioth. Medicæo-Laurentianæ, pluteo ix, ap. Bandini Anecdota Græca, col. 503. — Fragmenta in Job ex Catena Patricii Junii, col. 505. — Fragmenta in Salomonis Proverbia, ex Bibliotheca nova Patrum card. Angeli Maii, col. 657. — Fragmenta in Jeremiā prophetam, ex catena Michaelis Ghislerii, col. 759. — Fragmenta in Epistolam ad Romanos, ex S. Nicephori Apologetico pro sanctis imaginibus in Biblioth. nov. Patrum Ang. Maii, col. 1037. — Fragmenta in Epistolas catholicas ex catena J.-A. Cramer, col. 1039.

SUPPLEMENTUM AD LITURGIAM.

Orationes pro obsessis a dæmonibus et aliqua infirmitate detentis, ex Goari Rituali Græcorum, col. 1061.

MELETIUS MONACHUS.

Novi Editoris Monitum.	col. 1073
Meletii de natura hominis liber, ex editione J.-A. Cramer, ad codicem Parisiensem n. 2299, optimæ notæ, collata et ex eo nonnihil aucta.	1075
Index rerum quæ in Meletii libro continentur.	1311
Index alphabeticus operum S. Chrysostomi ex primis verbis tractatuum, sermonum, homiliarum et epistolarum.	1327

Parisii. — Ex typis MIGNE.

MONITUM

IN SERMONES TREDECIM SEQUENTES QUI S. JOANNIS CHRYSOSTOMI NOMINE CIRCUMFERUNTUR.

Tanta tamque expedita fuit doctoris nostri concionandi facultas, ut nihil mirum, si nova subinde ejus opera eruantur e tenebris. Non paucas in superioribus tomis homiliae hactenus ignotas emisimus, et undecim simul preeclaras in duodecimo tomo deditimus, quae nunc primum in lucem prolatas sunt.

Jam pridem vero tredecim alias accepimus a clarissimo et doctissimo viro Gualtero Taylor Anglo miscas, cum bac in frontispicio nota : *E Codice manuscripto annorum circiter 700, quem inter alios a canobio tou Illyroxpatorou; in monte Atho, inventos in Angliam anno 1727, suis sumptibus emit Collegii Trinitatis praes R. Bentleius, et in bibliotheca sua conservat. Has homiliae exscriptis et Latine vertit Gualterus Taylor.*

Accuratissime vero interpretis munere functus est : nosquani vidi versionem exquisitiorem ; ita ut, in tot sermonum decursu, paucissima, imo fere nulla, in melius mutanda censuerim.

Jam de singulis his sermonibus disquirendum, an vere Chrysostomi sint, an falso illi adscribantur. Innumeris jam vidimus, quae tanti doctoris nomen ementiebantur. Multi enim scriptores, ut opera sua venditarent, illa Chrysostomi nomine insignire solebant : bibliopolæ quoque, ut emptores allicerent, aliena licet, exornabant tanti doctoris nomine.

I. Primus itaque sermo, de Pœnitentia et de Davide, cuius initium est, *Ecce hodie nobis lectus est beatus David*, Chrysostomi esse omnino videtur. Stylus sancti doctoris hic eminent : morales adhortationes pro more suo adjicit : et tres affert causas cur Deus permisit justos, ut Abrahamum, Moyseum et Davidem in peccata incidere : prima scilicet est, ut justi caveant de vita sua, neque de bonis operibus extollantur ; secunda, ne peccatores de seipsis desperent, sed exemplo Davidis, confessionis et pœnitentiae remedium adhibeant, etiam in peccata reciderint ; tertia, quia Jesus Christus, cum solus sine peccato esset, alios etiam justos in peccata incidere permisit, ut postea aliis pœnitentiae exemplum essent.

II. Secundus sermo, de iis qui in jejunio continenter vivunt, etc., cuius initium, *Pugiles quidem diebus singulis*, non est Chrysostomi, ut statim deprehendet quisquis ejus germana opera assidue legerit et observarit. Videtur esse cujusdam Græculi commentum.

III. Tertius sermo, de Temperantia, cuius initium, *Qui disciplinis aliquibus incumbentes*. Hæc item homilia brevissima, Chrysostomo prorsus indigna videtur. Eamdemque sententiam laturos arbitror omnes qui in legendis ejus operibus versati, et ordiendi modum, et stylum et brevitatem nimiam perpendent.

IV. Quartus sermo de Parabola deceni milium talentorum, et contra Judeos, cuius initium, *Clementia Domini nostri magnificentia*, est fragmentum brevissimum alicunde divulgatum. An inter opera Chrysostomi lateret frustra quæsivi. Ob nimiam brevitatem judicium ferri non posse videtur an sit Joannis Chrysostomi, necne.

V. Quintus sermo, de sanguinis fluxu laborante, cuius initium est, *Aliis quidem alias negotiationes*, non est Chrysostomi, sed cujusdam Græculi, qui futilia non pauca admiscet : ac de ea quæ per duodecim annos sanguinis fluxu laboraverat ridiculo agens, quid illi annis acciderit divinando profert.

VI. Sextus sermo, Quod mari simili sit hæc vita, cuius initium, *Qui in mari navigant*, non est Chrysostomi, ut quivis emunctæ naris homo, in sancti doctoris operum lectione versatus, facile deprehendet. Nam et stylus, et ordiendi atque concionandi modus, Græcum sapiunt.

VII. Septimus sermo, in illud, *Simile est regnum cælorum grano sinapi*, cuius initium, *Quid majus regno cælorum*. Hic sermo, comparationibus ad nauseam usque plenus, a stylo Chrysostomi videtur mihi longe alienus, nec inter genuina tanti doctoris opera accensendum est. (In Eclogas partim receptus est.)

VIII. Octavus sermo, in illud, *Si qua in Christo nova creatura, vetera transierunt* : *ecce nova facta sunt omnia* ; longissimus, qui tredecim paginas occupat, est viri quidem docti, nec infacundi ; sed qui tropis ac figuris ad nauseam usque redundat. Initium sermonis est : *Magna quidem diligentia*. Pergit deinde, et per quinque paginas multa profert de sancto Paulo quæ ad propositum argumentum non pertinent, et aliquando ridicula sunt ; ut cum, de auditorum attentione loquens, dicit : *Et palpebras vestras tanquam cornua erectas video*. Demum ad Scripturæ sacræ locum illum. *Si qua in Christo nova creatura*, etc., advenit, et quasi novam homiliam incipit. Nec stylus, nec ordiendi, nec concionandi, nec in fine perorandi modus Chrysostomi esse videtur, qui plus habet nativæ elegantiæ, quam artificiosæ diligentia, et sicubi arte utitur. Ita rem temperat, ut semper lateat artificium. Hæc autem concio ad stylum, ut ita dicam, ferreuni, proprius accedit.

IX. Nonus sermo, in illud, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* ; cuius initium, *Hic prolis amans pater*, initio videtur de patre et suo et auditorum suorum loqui ; sicut et Joannes Chrysostomus, cum presbyter esset Antiochenus, de Flaviano Antiochiae archiepiscopo non raro loquebatur initio homiliarum suarum. Hunc morem consulto secutus videtur qui hunc sermonem Chrysostomi nomine texuit ; nam Chrysostomi non esse, tum stylus, tum ordiendi modus et concionandi ratio suadent : quod spero fatebuntur ii qui tanti doctoris opera assidue legerunt. Vidimus supra, Tom. VI. col. 245-246, Chrysostomum presbyterum Flaviano episcopo inductum ut sui loco concionaretur : sed vidimus alium quoque Tom. VI. col. 411-412 (qui Chrysostomi nomen, ut putamus, ementitur), episcopum suum, nempe Flavianum memorantem.

X. Decimus sermo in Evangelii dictum, et de Virginitate ; cuius initium est, *Nullum ænigma tradidit*. Hunc sermonem oblongum, tropis, declamationibus et figuris ad nauseam usque refertum, non esse Chrysostomi puto, sed cujusdam Græci declamatoris qui sancti doctoris nomen ementitus est.

XI. Undecimus sermo brevissimus, de Cognitione Dei, et in sancta Theophania, etc., cuius initium, *Quemadmodum ii qui in visu corporeo*, in quo, licet brevissimo, exordium oratione tota sequenti longius est ; sive omnia temperantur, ut nemo non judicet hoc opusculum Chrysostomi non esse.

XII. Duodecimus sermo, in Assumptionem Domini, cuius initium est, *Quandoquidem per gratiam Dei*. Hanc brevissimam homiliam indigiam Chrysostomo esse fatebuntur, quotquot in ejus libris legendis et observandis operam navant.

XIII. Decimus tertius sermo seu homilia, in Stagnum Genezareth, et in sanctum Petrum apostolum, cuius initium, *Quando celebris est magister*. Non esse Chrysostomi homiliam istam hæc suadent : stylus a Chrysostomo longe alienus ; maxime vero dialogus ille Petri cum Jesu Christo, qui a rei veritate plurimum deflectit.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ,

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ,

Περὶ μεταρολας, καὶ εἰς τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ Δαυΐδ περὶ τῆς τοῦ Οὐρέου.

[201] Νῦν σῆμερον ἡμῖν δικαιόσις Δαυΐδ ἀνεγνώσθη, δικαιούμενος τῆς σωφροσύνης καὶ διδάσκαλος.^a Όταν γάρ την πνευματικὴν αὐτοῦ λύραν κινήσῃ διὰ τῶν Ψαλμῶν, θέλγει μὲν τὴν ἀκοήν, σωφρονίζει δὲ τὸν λογισμὸν. Διὰ τοῦτο τοῦ Πνεύματος ἡ χάρις ὡχονόμησε καθ'^b ἐκάστην ἡμέραν παρὰ πάσης σχεδὸν ψυχῆς Χριστιανῆς αὐτὸν μελεψάσθαι, ἵνα καὶ τὴν ἀκοήν εὐφραντώμεθα, καὶ τὴν ψυχὴν ὥφελώμεθα. Εἴμοι δὲ πολλάκις ἐπέρχεται θαυμάσαι, καὶ πολλάκις κατ' ἐμαυτὸν ἔξεστην τῇ διανοίᾳ, [οἷα] λογιζόμενος καὶ λέγων, Τίνος ἔνεκεν παρὰ πάσας τὰς γραφὰς τὰς ἐν τῇ Παλαιᾷ, τὰς ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, τὴν τοῦ Δαυΐδ βιβλὸν οὕτως ἄγαπως πάντες, καὶ τούτον μόνον ἐπὶ στόματος φέρειν πάντες ἀμελέτησαν; Μωϋσῆς ἦν μέγας νομοθέτης, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὸν Θεὸν θεασάμενος· δὲ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐξ ἀρχῆς ἀνιῳθεν ἡμῖν γνωρίζων, καὶ τὸν κτίστην ἀνακηρύξτων ἔλεγεν· Ἐν ἀρχῇ ἐποιησαν δι Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Καὶ τούτου βιβλίον ἐστὶ μέγιστον καὶ πάσης σοφίας πεπληρωμένον, καὶ μόλις [202] αὐτὸν καθ'^c ἐκάστην ἐκκλησίαν ἀπαξῆ^d διεύτερον τῆς ἐδδομάδος ἀναπτύσσομεν. Ἀλλὰ λέγεις, Τίς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐστί; Καὶ τί πρὸς τὴν τῶν ἀγίων Εὐαγγελίων ἀνάγνωσιν; διότι τὸ θαύματα τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἀνακηρύξτεται· διότι Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις συναναμίγνυται^e, καὶ θάνατος λόγῳ καταλύεται· διότι διάμορες ἐξ ἐπιτάγματος φυγαδεύονται, καὶ λεπτοὶ λόγῳ καθαρίζονται· διότου τυφλοὶ τὸ λείπον^f τῆς φύσεως πηλῷ θεραπεύονται, καὶ πεντακισχίλιοι κατὰ τὴν ἔρημον ἐκ πέντε ἀρτῶν διατρέφονται· διότου ληστῆς εἰς παράδεισον εἰσοικίζεται, καὶ πόρην καθαρωτέρα τῶν διστρῶν εὑρίσκεται· διότου τὰ τοῦ Ιορδάνου φεθρα πρὸς ἀγιασμὸν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἀγιάζεται, καὶ μονογενῆς Υἱὸς παρὰ τοῦ Πατρὸς οὐρανόθεν ἀνακηρύξτεται· διότου τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστὸς ἀνακαίνιζει, καὶ ἀνακαίνιζων πρὸς σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ἀνακηρύξτων λέγει· Μυκάριοι οἱ

πτωχοὶ τῷ πνεύματι, διτι αὐτῶν ἐστιν η βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μυκάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διηγόντες τὴν δικαιοσύνην, διτι αὐτοὶ χορτασθήσονται; Ἀλλ' ὅρα, καὶ τούτους τοὺς νόμους ἀπαξῆ^d διεύτερον ἀναγνώσκομεν τῆς ἐδδομάδος. Ἀλλ' ἐρεῖς, ὅτι βασιλικοὺς στεφάνους οὐ χρή καθ'^c ἐκάστην ἡμέραν δημοσιεύσαι. Καὶ τί πρὸς τὸν μακάριον ἀπόστολον Παῦλον, τὸν ἥτορα τοῦ Χριστοῦ, τὸν τῆς οἰκουμένης ἀλιέα, τὸν διὰ δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν ὡσπερ διὰ ἑκτύων πνευματικῶν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς σωτηρίαν σαγηνεύσαντα· τὸν ἀρπαγέντα ἔως τοῦ τρίτου Ιούρανοῦ, καὶ πάλιν εἰς τὸν παράδεισον· τὸν πιστευέντα τὰ μυστήρια τῆς τοῦ Θεοῦ βιστελεῖς, ἢ οὐκ ἔχει ἀνθρώπῳ λαλῆται; Ἐπει^g καὶ τούτον διτι τῆς ἐδδομάδος ἀναγινωσκομεν, καὶ τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ διὰ στόματος φέρομεν· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν μόνον τὸν νῦν ἀνατείναντες, ταῦτη μόνη κατὰ τὸν καιρὸν ἔκεινον στοιχοῦμεν. Τί οὖν εἰπεῖν ἔχω πρὸς τὸν μακάριον Δαυΐδ, ὅπως ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις ὡχονόμησε καθ'^c ἐκάστην ἡμέραν τε καὶ γύκτα αὐτὸν ἀνακηρυγθεῖσαι; πάντες γάρ αὐτὸν ἀντὶ μύρου διὰ στόματος φέρομεν. Ἐν ἐκκλησίᾳ παννυχίδες, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖς δ Δαυΐδ· ἐν δρθιναῖς ὑμνοδύλιαις καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖς δ Δαυΐδ· ἐν τοῖς σκηνώμασι τῶν νεκρῶν προπομπαῖ, καὶ πρῶτος; καὶ τελευταῖς δ Δαυΐδ· ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν παρθένων ιστοργίαι, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖς δ Δαυΐδ· Οἱ τῶν παραδέξων πραγμάτων! πολλοὶ μῆτες γραμμάτων πεῖραν τὴν ἀρχὴν εἰληφότες, ἐκμαθόντες, διὸν τὸν Δαυΐδ ἀποστηθίζουσιν^h. Ἀλλ' οὐ μόνον ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐκκλησίαις οὕτω κατὰ πάντα καιρὸν καὶ κατὰ πᾶσαν ἡλικιαν ἐκλάμπει, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀγροῖς καὶ ἐν ἐρημίαις καὶ εἰς τὴν ἀσίκητον γῆν μετὰ πλειόνος τῆς σπουδῆς χοροστασίας λεράς ἀνεγέρει τῷ Θεῷ. Ἐν μοναστηρίοις χορὸς ἄγιος ταγμάτων ἀγγειλικῶν, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖς δ Δαυΐδ· ἐν ἀσκητηρίοις [203] παρθένων ἀγέλαι τῶν τῆς Μαριάμ

^a Vaticanus τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράψῃ.

^b Anglicanus male τῷ λείποντι.

^c Vaticanus δίς, Anglicanus δεύτερον.

^d Anglicanus ἀποστιχίζουσιν.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI,

ARCHEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,

DE PENTENTIA, ET IN LECITIONEM DE DAVIDE ET DE UXORE URÆ

Ecce hodie nobis lectus est beatus David, modulator ille temperantiae et magister. Quando enim per psalmos spiritualem lyram suam inovet, aures mulcet et rationem temperat. Idcirco per gratiam Spiritus constitutum est, ut quotidie, in omni fere preicatione¹ Christiana, ipse cum modulamine cantetur, ut et auribus oblectemur, et anima juvenetur. Sepe autem mihi mirari subit, ac frequenter mente attonitus fui, mecum reputans et dicens, cur præ Scripturis omnibus Veteris et Novi Testamenti Davidicium librum ita diligunt omnes, ut hunc solum in ore habere sint solliciti. Moyses magnus erat legislator, qui facie ad faciem Deum vidit; qui totam creationem a principio nobis et creatorem prædicans, dixit: *In principio fecit Deus cælum et terram* (*Gen. 1, 1*); huicque liber est maximus et omni sapientia plenus: tamenque vix illum se vel et bis in hebdomade² in singulis ecclesiis aperimus. At dicens, Testamentum veteris pars est. Quid autem de sanctorum Evangeliorum lectione? ubi præsentis Christi miracula prædicantur; ubi Deus cum hominibus versatur, et mors verbo dissolvitur; ubi dæmones mandato fugantur, et leprosi verbo mundantur, ubi cæci, sublato

naturæ defectu, luto sanantur, et quinques mille homines in deserto ex quinque panibus aluntur; ubi latro in paradisum introducitur, et meretrix ipsis sideribus purior reperiatur; ubi Jordanis fluenta ad sanctificationem animarum nostrarum consecrantur, et unigenitus Filius a Patre de cœlo declaratur; ubi vitam nostram Christus renovat, et renovando ad salutem humani generis prædicans ait: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*: *Beati qui esuriant et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur* (*Math. V, 3 et 6*).? Verum attende, has quoque leges semel aut bis in hebdomade legimus. Dices vero, non oportere coronas regias quotidie publicas facere. Quid porro de beato apostolo Paulo, Christi oratore, terrarum orbis piscator: qui, per quatuordecim Epistolas, tanquam per retia spiritualia, totum orbeum ad salutem irretivit; qui usque ad tertium cælum, et rursus in paradisum raptus est; cui credita sunt mysteria regni Dei, que non licet homini loqui (*II Cor. XII, 4*)? quandoquidem et hunc his solum in hebdomade legimus, ejusque Epistolam in ore habemus; sed lectioni tantum animo intenti, huic uni illo tempore operam damus. Quid igitur dicendum mihi suppetit de beato Davide, qua ratione per Spiritus gratiam provisum sit ut singulis diebus et noctibus prædicteretur? omnes enim illum pro unguento portamus in ore. In ecclesia sunt pævigilia; ac primus, medius et ultimus est David: in matutinis hymnorum canticis, primus,

¹ Ms. anglicanus, in omni fere anima.
² Vaticanus, semel in anno.

medius et ultimus est David : in tentoriis ubi mortuorum deductiones, primus et postremus est David : in ædibus virginum, ubi texture sunt, et primus et medius et postremus est David. O res inopinata ! multi qui ne litterarum quidem principia neverunt, totum tamen Davidem edocti, ordine recitant, ac non modo in uribus et in ecclesiis, omni tempore et per ætates vitæ omnes, clarescit, sed etiam in agris, in desertis et per terram non habitatam cum sedulitate plurima tripudia sacra Deo excitat. In monasteriis, ubi chorus sanctus ordinum angelicorum, et primus, medius et postremus est David : in asceteris, ubi greges virginum Mariam imitantur, et primus, medius et postremus est David : in desertis viri sunt crucifixi cum Deo versantes ; ac primus, medius et postremus est David. Et omnes quidem homines naturalis per noctem somni tyrannidem patientes, in profundum destrahuntur : David vero solus instat, et servos Dei ad angelica excitat pervigilia, terram in cœlum convertens, et homines angelis æquales efficiens, vitam nostram in omnibus ornans, et factus omnibus omnia, et per omnia vitam nostram angelicam reddens : cum pueris una crescens, juniores ad intelligentiam provocans, virginibus continentiam largiens, senioribus donans securitatem, peccatores ad poenitentiam advocons et dicens, *Confitemini Domino quoniam bonus* (*Psal. CXVII, 1*) : eos qui per poenitentiam recte processerunt corroborans et dicens, *Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris* (*Ibid., XXIV, 7*) : eos qui beneficia acceperunt ad gratiarum actionem excitans et dicens, *Quid retribuan Domino pro omnibus que retribuit mihi* (*Ibid., CXV, 3*) ? crebro peccantes ad confessionem provocans his verbis, *Si iniuriantes observaveris, Domine, Domine, quis sustinebit* (*Ib., CXXIX, 3*) ? eos qui quarunt a Deo misericordiam erudiens et dicens, *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam* (*Ibid., L, 14*) : eos qui ad sacerdotale munus vocantur munientis ac dicentes, *Ne projicias me a facie tua* (*Ib., L, 15*) : in jus raptos instruens his verbis, *Redime me a calumniis hominum* (*Ib., CXVIII, 15*) : metuentes inimicorum irruptionem admonens et dicens, *Eripe me de inimicis meis, Deus* (*Ib., LVIII, 2*) : exspectantes et beneficiis affectos ad gratiarum actionem excitans his verbis, *Exspectans exspectavi Dominum, et intendit mihi, et exaudiuit preces meas* (*Ib., XXXIX, 2*).

O magnam citharam animas hominum per orbem habitabilem, quasi nervos quosdam, ad confessionem unam pulsantem ! Et quonodo vir talis et tantus, qui multitudines hominum¹ ornat, et sermones encomiasticos superat; qui regimen angelicum in terra constituit, et cum angelorum fausta acclamatione in cœlo coronatur : quonodo, inquam, permisum est ut in duo præcipua peccata delabetur? nam peccatorum præcipua sunt, *Non occides, non mechaaberis* (*Exod. XX, 13, 14*) ; et ut in hæc præcipua peccata delabetur permisum est. Ideo saepè haec in eum reputans et animadvertisens, niente attonitus sum, et sicut navigium in mari absque nauclero hoc et illuc circumlatum fluctibus jactatur, ita mihi saepè ratiocinia procellis commota sunt², cogitanti ac dicenti : Quonodo vir tantus bonis exornatus, rex et propheta, Christi servus et pater : servus, secundum naturam ; pater, secundum carnem ; nam *Liber generationis Jesu Christi, filii David* (*Math. I, 1*) ; virtutibus magis, quam diademate ornatus ; amictus ueste purpurea, et humilitate indutus, dicensque : *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me ; si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam, sicut ablactatus* (*Psal. CXXX, 1, 2*) ; qui tolerantiae maiorum coronavit metas, et ait : *Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retr*

¹ Vatic., *mores hominum*.

² In anglie, male ita nahi saepè commota sunt ratiociniorum procellæ.

buentum mihi mala (*Ps. VII, 4, 5*) : qui non modo superbiā excutit, sed etiam superbos abominatur et ait : *Non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam : qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum* (*Ib., C, 7*) : qui cum fiducia dicit Deo : *Igne me examinasti, et non est inventa in me iniquitas* (*Ib., XVI, 3*). Quid autem loquor? quorsum ejus testimonii usus sum? Sæpe etiam dicunt nonnulli : Fide non est dignus qui sibi ipsi perhibet testimonium; alias ejus opera testetur, alius ejus coronarum sit præco, alius ejus vita sit testis, ut et fide dignius sit testimonium. Quem porro fide dignior habemus Deo dicente : *Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum* (*Act. XIII, 22*). Quid hoc testimonio tutius? Ac quonodo vir tantus clarus operibus bonis, qui secundum cor Dei fuisse asseritur; quonodo, inquam, in peccatorum præcipua deferri permisus est? *Non occides, non mechaaberis*: et homicida et mechaetus est propheta Dei? Iste enim locus vobis hodie lectus est. Non criminor prophetam, absit; sed vitam vestram in tuto pono, ut cum multa recte feceris, te ipsum munias ne cadas. Sic enim Apostolus quoque dixit : *Qui se existimat stare, videat ne cadat* (*1 Cor. X, 12*). Idcirco enim et ipse David frequentius dixit : *In finem ne disperdas* (*Psal. LVII, 1, et LXX, 18*) : ideo ipse quoque supplicans dixit : *Et usque in senectam et senium, Deus, ne derelinquas me*. Cur ergo in tantum delicii peccatum permisus est? Tribus de causis : quibusnam, ego dicam : tu modo cuin omni attentione animum adhibe. Primum, ut justi caveant de vita sua, sive ascetæ, sive eremiti; nec dicant, Multa præclare feci, multis ornor virtutibus: jejunio, vigilo, precor, lacrymas fundo, sacco amictus sum, corpus meum exercitiis marcidum reddidi; non ultra timeo irruptiones diaboli, ea præclare gessi quæ coronas mereantur. Ne erres, o homo, ne sis animo elatus : non plus fecisti quam David : audi illum dicentem : *Genua mea infirmata sunt a jejunio, caro mea immutata est propter oleum*; et rursum, *Cum mihi molesti essent, induabar cilicio, et humiliabam in jejunio animam meam* (*Psal. CVIII, 24, et XXXIV, 13*). Audi illum de vigiliis loquentem : *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*; et iterum, *Septies in die laudem dixi tibi* (*Psal. CXVIII, 62, et 164*) : audi illum de lacrymis dicentem : *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo* (*Ibid., VI, 10*) : audi illum de ascetica vita dicentem : *Quia cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam* (*Ibid., Cl, 10*). Cur autem tibi profero verba prophetæ David? audi iterum testimonium Dei dicentis : *Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum* (*Act. XIII, 22*). Et tamen post tanta bona opera in tales lapsus deferebatur. Ne itaque audax sis, sed quotidie caveas secundum Apostoli admonitionem dicentis, *Qui se existimat stare, videat ne cadat* (*1 Cor. X, 12*). En primam causam; jam accipe secundam : No peccatores de seipsis desperant, sed si quis vel quotidie peccet, ut quotidie constiteatur. Si decies millies peccaveris, decies millies constiteris : nihil enim est desperatione deterius. Si quis cum peccata commisit desperaverit, non amplius ad medelam currit. Nonne vides medicos, si de quoquoam desperaverint, non amplius inedelam adhibere, sed ægroti dicere : Si quid dare velis, non accipimus : morbus enim ille non amplius medelam admittit : malum morbi superavit artis remedia? Hæc dicunt ii qui desperant; si vero sanitatem exspectant, omnia faciunt, et medicamenta adhibent pro salute ægroti. Ita si quis desperaverit ob peccatum, putans non esse poenitenti salutem, in majora mala se ipsum impellit. Idcirco si cogitaveris sunimorum peccatorum homicidii et adulterii medelam et curationem contigisse prophetæ; etiamsi decies millies pecces, te ipsum confessioni dedas. Hoc autem dico, non horrens ad peccandum, sed peccatores ad confessionem vocans : quandoquidem Deus, hominum amans, magna etiam peccata delet. Quid enim maius homicidio

μιμουμένων, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυΐδ· ἐν ἑρμίαις ἀνδρεῖς ἐσταυρωμένοι προσομηλούντες τῷ Θεῷ, καὶ πρῶτος καὶ μέσος καὶ τελευταῖος ὁ Δαυΐδ. Καὶ πάντες μὲν ἀνθρώποι τὰ φυσικὰ τῆς νυκτὸς ὑπὲν τυραννούμενοι, πρὸς βάθος καθέλκονται· καὶ Δαυΐδ μόνος ἐψιταται, καὶ τοὺς τοῦ Θεοῦ δούλους εἰς ἀγγελικὰς παννυχίδας διεγείρει, τὴν γῆν οὐρανὸν ἐργαζόμενος, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἵσταγγέλους ποιῶν, τὸν τιμέτερον βίον κατὰ πάντα διακοσμῶν, καὶ τοῖς πάσι τὰ πάντα γινόμενος, καὶ διὰ πάντων τὸν ἡμέτερον βίον ἀγγελικὸν ἐργαζόμενος· παιδίοις συναυξανόμενος, νεωτέρους εἰς σύνεσιν προσκαλούμενος, παρθένοις σωφροσύνην χαριζόμενος, πρεσβύτεροις ἀσφάλειαν δωρούμενος, τοὺς ἀμαρτωλούς εἰς μετάνοιαν προσκαλούμενος καὶ λέγων· Ἐξομολόγεσθε τῷ Θεῷ, διτὶ ἀμαρτίῃς· τοὺς κατορθώσαντας ἐκ μετανοίας ἀσφαλίζομενος καὶ λέγων· Ἀμαρτίας νεότητός μου καὶ ἄγνοίας μου μὴ μητηρίης· τοὺς τὰς εὑρεγειτας δεξαμένους εἰς εὐχαριστίαν διεγείρων καὶ λέγων· Τί ἀνταποδώσω τῷ Κύρῳ περὶ πάτων ὧν ἀνταπέδωμει· μοι· τοὺς πολλάκις ἀμαρτνούντας εἰς ἔξομολόγησιν ἀνακαλούμενος καὶ λέγων· Εἴρη ἀρμίλας παραπηρήσης, Κύριε, Κύριε, τίς υποστήσεται; τοὺς ἐπίζητούντας ἐλεημοσύνην παρὰ τοῦ Θεοῦ διδάσκων καὶ λέγων· Ἐλέγοντες με, σ Θεούς κατὰ τὸ μέριτον τῶν σου· τοὺς κληρίνετας εἰς λεπωδῶν ἀσφαλίζομενος καὶ λέγων· Μή ἀποφίληγε με ἀπὸ τοῦ προσώπου σου· τοὺς εἰς δικαστήριον ἐλοχμένους διδάσκων καὶ λέγων· Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφατίας ἀνθρώπων· τοὺς φοβουμένους, ἔχθρους ἐπανάστατους νοοθετῶν καὶ λέγων· Ἐξελοῦ μὲν ἐκ τῶν ἔχθρών μου, σ Θεοῖς τοὺς ὑπομένοντας καὶ εὑρεγειτουμένους εἰς εὐχαριστίαν διεγείρων καὶ λέγων· Υπομένων ωλέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰςήκοντος τῆς δεήσεώς μου.

Ο μεγάλης κιθάρας, τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων τῆς οἰκουμένης, ὡσπερ νευράς τινας, εἰς μίαν εὔκολογήν ἀνακρούμενής; Κατ’ πῶς ἡ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος, ὁ τῇ ήθῳ τῶν ἀνθρώπων διασκόψιν, καὶ τοὺς λόγους τῶν ἔγκωμίων ὑπερικιῶν, ὁ τὴν τῶν ἄγγελων πολιτείαν ἐπὶ γῆς συστησάμενος, καὶ τῇ τῶν ἄγγελων εὐφημίᾳ καὶ ὕδρανόν στεφανουμένος· πῶς συνεχιρήθη τὸ δύο κεφάλαια τῶν ἀμαρτημάτων ἑξούσιος; Ταὶ γάρ τε φεύγαται τῶν ἀμαρτημάτων, Οὐ φορεύεται, οἱ μοιχεύεται· καὶ πρὸς τὰ δύο ταῦτα κεφάλαια τῶν ἀμαρτημάτων συνεχωρῆθη κατενεχθῆται. Διὰ τοῦτο πολλάκις καὶ ἐμαυτὸν γεννημένος, καὶ ταῦτα λογισάμενος ἔξεστην τὴν διανοίαν· καὶ καύστερ πτλον ἐν πελάγει τοι κυθερήτους χωρίς ὡς κάκει περιφερόμενον τοῖς κύμασι κινδυνεύεται, οὗτος ἔσαιεύθη μου πολλάκις ὁ λογισμὸς ταῖς τρικυμίαις δ, διανούμενον καὶ λέγοντος· Πῶς ὁ τοσούτος ἀγαθὸς· κατακεκομημένος ἀνήρ, ὁ βασιλεὺς καὶ πρῆτης, [204] ὁ τοῦ Χριστοῦ δῶλος καὶ πατήρ ὁ δύοις κατὰς φυσιν, πατήρ κατὰς σάρκα· Βίβλις γάρ τενέστως Ἰησοῦ Χριστοῦ ίνου δαινός· ὁ ταῖς ἀρεταῖς μάλιον ἦ τινας κατακοσμούμενος· ὁ τίνι αὐλοργίᾳ περιβιβλέμενός, καὶ ταπεινοφορούντην τῷφιεσμένος καὶ λέγων· Κύρι, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὄφθαλμοι μου, οὐδὲ ἐπορεύθη ἐν μετάλοις οὐδὲ ἐν βαυμαστοῖς ὑπὲρ ἐμέ· μη ἐπαιτεοφρόνον, ἀλλὰ ὑψώστι τὴν ψυχήν μου ὡς τὸ ἀποτελευτικούμενόν· ὁ τούς τῆς ἀνεκκακιας ὄρους στεψανώσας καὶ λέγων· Κύρι οἱ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο, εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χρεσὶ μου, εἰ ἀπτάτεδωκα τοῖς ἀνταποδούσι μοι κακά· ὁ μῆμόν ὑπερφράνων ἀποσείδους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπέρφανους ἀποτρεψόμενος καὶ λέγων· Οὐ κατοικεῖ ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ὑπερηφαλαῖ, λαλῶν ἀδικία οὐ κατεύθυνετε ἐνώπιοι τῶν ὄφθαλμῶν μου· ὁ λέγων μετει παρῆστας τῷ θεῷ· Ἔπιρωσάς με, καὶ οὐχ εὑρέθη ἐμοὶ ἀδικία. Κατ’ τί λέων; διὰ τὶ ταῖς αὐτοῦ μαρτυρίαις κέρημαι; Καὶ πολλάκις τινὲς λέγουσιν· Οὐκ ἔστιν ἀξιόπιστος ἐαυτῷ μαρτυρῶν· ἔτερος μαρτυρήσῃ τοῖς τούτοις κατορθώμασιν, ἔτερος αὐτοῦ τοῖς στεφανους ἀνακρυττέτω, ἔτερος τοὺς τούτους μαρτυρεῖται, ἵνα καὶ γενηταὶ μᾶλλον ἀξιόπιστοι ἢ μαρτυρία. Καὶ τίνα ἔχουμεν ἀξιόπιστότερον τοῦ θεού τοῦ λέγοντος· Εὔρος δαινός τού τοῦ Ιερουσαλαή, ἀνδρια κατέ

τὴν καρδίαν μυούσιον. Τί ταύτης τῆς μαρτυρίας ἀσφαλέστερον; Καὶ πῶς δὲ τοσούτοις κομιών κατορθούμασιν, δὲ κατὰ τὸν καρδιάν τοῦ Θεοῦ μαρτυρούμενος, πώς εἰς τὰ κεφάλαια τῶν ἀμαρτημάτων συνεχωρήθη κατενεγκένται; Οὐ γορεύεσσι, οὐ μοιχεύεσσι· καὶ φρονεῖς καὶ μοιχεὺς δὲ Προφήτης τοῦ Θεοῦ; Τούτο γάρ ὑμῖν σήμερον ανεγνωσθῇ τὸ χωρίον. Οὐ διαβάλλω τὸν Προφήτην, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ τὴν ὑμέτεραν ζωὴν ἀσφαλίζομαι, ἵνα ὅταν ποιῶ λαταρθρώσης, ἀσφαλίσῃς σαυτόν, ἵνα μὴ πέσῃς. Οὕτω γάρ καὶ οἱ Ἀπόστολος ἔλεγεν· Ὁ δοκών ἐστιναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. Διὰ γάρ τούτο καὶ αὐτὸς ἐλεγει συνεχέστερον δὲ Δαυΐδ· Εἰς τὸν τέλος μὴ δια-
χείρεσθαι διὰ τούτο καὶ αὐτὸς προσευχόμενος ἐλεγει· Καὶ εἴς γηράς καὶ πρεσβείου τοῦ Δαυΐδ μὴ ἐγκαταλι-
πης με. Τίνος οὖν ἐνεκεν εἰς τοσαύτην ἀμαρτίαν συ-
εχωρήθη κατενεγκένται; Τριῶν ἐνεκεν πραγμάτων·
ποιῶν, ἐγὼ λέγω· μόνον σὺ πρόσεχε μετὰ πάσης ακρι-
βείας. Πρώτων οὐδὲ τὸν δικαίων ἀσφαλίσειται περὶ
τῆς οἰκείας ζωῆς, ἢ τὸν ἀσκήτας ἢ τὸν ἐργατίας,
καὶ μὴ λέγειν, Πολλὰ κατωρθώσα, ποιῶ λαταρθρίας κα-
τακεκόσμημαι· νηστεύω, αγρυπνῶ, εὔχομαι, δακρύω,
σάκκουν περιβεβληματί, τὸ δώματον μου ταῖς ἀσκήσεσι
κατεμάραν· οὐκ ἔτι φοδούματι τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ
διαβόλου, κατωρθώσατε μοι· λοιπὸν τὰ τῶν στεφάνων.
Μὴ πλανῶ, ἀνθρώπε, μὴ ἐπαρθῆς τῇ διανοίᾳ· οὐκ
ἐπόλεις πλέον τοῦ Δαυΐδ· ἀκουσον αὐτοῦ λέγοντος·
Τα γορυά μου ήσθενησαν ἀπὸ τηστείας, καὶ η σάρξ
μου ηλιωθή δὲ Αἰλον· καὶ πάλιν, Ἐν τῷ αυτούς
περού λειπεῖται μοι [20] ἐτερούμην σάκκον, καὶ ἐτα-
πεινούν ἐν τηστείᾳ τὴν ψυχήν μου. Ἀκουσον αὐτοῦ
περὶ τῆς ἀγρυπνίας λέγοντος· Μετορύκτιος ἐξεγειρό-
μην τούς ἔξομοιοργήσασθαι σοι· καὶ πάλιν, Ἐπτάκις
της ήμέρας ἥρεσα σε· ἀκουσον αὐτοῦ περὶ δα-
κρύων λέγοντος· Ἑκούσια ἐρ τῷ στεραγμῷ μου·
λούσω καθ' ἔκαστην ρύκτα τὴν κατίηγρ μου· ἐρ
δάκρυσι μου τὴν στρωματήγρ μον βρέξω· ἀκουσον
αὐτοῦ περὶ ἀσκήσεως λέγοντος· Ότι σποδὸν ὥσει
ἄρτον ἔφαγον, καὶ τὸ πόμα μον πετά κλαυθμὸν
ἔκτηρων. Καὶ τί σοι λέγω τὰ τοῦ προφήτου Δαυΐδ;
ἀκουσον πάλιν τῆς μαρτυρίας τοῦ Θεοῦ τῆς λεγού-
σης· Εὗμορ Δαυΐδ τὸν ιεσοτα, ἀνδρα κατά τὴν
καρδιάν μου. Καὶ δῶμας μετὰ τοσαύτην κατορθώ-
ματα εἰς τοιαύτην κατηνέχουν σάλματα. Μή οὖν θαρ-
σήσῃς, ἀλλὰ καθ' ἔκαστην ήμέραν ἀσφαλίζου, δεχό-
μενος τὴν παρανεσιν τοῦ Ἀποστόλου τὴν λέγουσαν·
Ο δοκών ἐστιναι βλεπέτω μὴ πέσῃ. Ίδον τὸ πρώ-
τον αἰτίον· λάμβανε καὶ τὸ δεύτερον· ἵνα μὴ οἱ ἀμαρ-
τωλοὶ ἀπογινώσκων ἔστων, ἀλλ' εἰ τις καὶ καθ'
ἔκαστην ήμέραν ἀμαρτάνῃ, ἵνα καθ' ἔκαστην ήμέραν
ἔξομοιοργήται. Καν μυριάκις ἀμαρτάνης, μυριάκις
ἔξομοιοργήσαι· οὐδὲν γάρ κείσον απογινώσεις. Εάν
τις ἀπογνωματίας ἀμαρτήσας, οὐκ ἔτι εἰς ταῖς
επιτρέγει. Οὐχ ὅρξες τοὺς λατροὺς ἐὰν παρογνῶσι τίνος,
οὐκ εἰς προσα; οὐσι τεραπειῶν, ἀλλὰ λεγούσι τὰς ἀσθε-
νεῖς· Εἰ τι θέλεις οὖντι ήμεν, οὐ λαμβάνομεν· οὐκ ἔτι
γάρ ἐπιδέχεται τὸ νόσημα τούτο τεραπειῶν· ἐνίκησεν
ἡ κακία τοῦ νοσήματος τὴν θεραπείαν τῆς τέγνης.
Ταῦτα λέγουσιν ἀπαγγερέοντες· ἀλλ' ἐὰν προσδοκήσω-
μενος ὑγειαν, πάντα ποιούσι, καὶ προσάγουσι φάρμακα
πρὸς σωτηρίαν τοῦ νοσοῦντος. Οὐτως ἐὰν ἀπογνωμι-
της ἀμαρτίας⁴, διτὶ οὐκ ἔστι τῷ μετανοοῦντι σωτηρίᾳ,
εἰ, μείζονα κακά ἔστω δώθει. Διὰ τούτο, ἐὰν ἐννοήσῃς
ὅτι καὶ τῶν ἀκρών ἀμαρτημάτων, φύον καὶ μοιχείας,
γέγονος θεραπεία καὶ ταῖς πρὸς τὸν προφήτην, καν
μυριάκις ἀμαρτάνης, εἰ; ἔξομοιοργήσαις ἔστω δια-
παράδυς. Τούτο δὲ λέγω, οὐ προτρεπόμενος εἰς τὸ ἀμαρτάνειν,
ἀλλὰ τοὺς ἀμαρτάνοντας εἰς ἔξομοιοργήσαις προσκαλού-
μενος· ἐπειδὴ οἱ Θεοὶ φιλάνθρωπος ὡν καὶ τὰ μεγάλα
τῶν ἀμαρτημάτων ἔξαλειφει. Τί γάρ μείζον φύον
καὶ μοιχείας; καὶ δῶμας ἀκουσον τοῦ Προφήτου λέγον-
τος, αὐτοῦ τοῦ ἀμαρτήσαντος· Εἶπα, Ἐξαγρεύσω
καὶ ἐμοῦ τὴν ἀγρυπνίαν μον τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺν ἀφ-
ῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδιάς μου. Διὰ τούτο καὶ τὰ
μεγάλα τῶν ἀμαρτημάτων οἱ λατιτὸς ἐπιτρόπος οὐσαν-
εχωρησεν· τὸν ληστὴν εἰς τὸ παράδεισον εἰσῆγα, εἰ, τὴν
τελευτὴν εὐαγγελιστὴν ειργάσσετε, τοι τὸ θύραστην καὶ

^c In Anglicano cod. hæc vitiala sic leguntur, ἀλλὰ γουσὶ τῷ νοθρῷ, εἰ τι θέλει, ὅς; οἱ βούλεται.
^d Vatic. ταῖς χωροτάξις.

a Vatic. fax; suppt:zic.

βλάσφημον Παῦλον ἀπόστολον τῆς οἰκουμένης πεποίη-
κεν, ἵνα καὶ σὺ μὴ ἀπογνῆς ἀμαρτάνων, ἀλλ᾽ ἔξομολο-
γούμενος τὴν θεραπείαν ὑποδέξῃ. Ἐξομολογείσθε τῷ
Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθὸς ὅτι εἰς τὸν ἀλώρα τὸ ἔλεος αὐ-
τοῦ. Ἰδού δεύτερον αἴτιον· λάβε καὶ τὸ τρίτον. Ἐμελ-
λεν ὃ Σωτὴρ ἡμῶν ἐπιδημεῖν κατὰ τὴν ἐνσάρχον αὐτοῦ
[206] παρουσίαν, καὶ τὸ φύραμα τῆς ἡμετέρας ταχεῖς
ἀναλαμβάνειν, καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων συνανατρέ-
ψεσθαι· ἀλλ᾽ ἐπὶιδὴ Θεὸς ἡν καὶ μόνος ἀναμάρτητος,
συνεχώρησε τοῖς δικαίοις, κατὰ τὴν οἰκείαν προαἱρε-
σιν ἀνθρώποινος· σφάλματοι περιπτεσεῖν· οὐκ αὐτὸς εἰς
αὐτὴν αὐτοὺς καλλίσας ταχεῖς ἀμαρτίαν, ἀλλὰ προπέστει
συγχωρήσας ὁδεύειν κατὰ τὸν ἕδον σκοπόν. Οὗτω γοῦν
καὶ Ἀβραὰμ ἡμαρτεῖν ἀπιστήσας, καὶ διὰ τοῦτο τιμω-
ρίαν ἐδέξατο παρὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ δουλεύειν τὸ
στέρεμα σου ἐτῇ τετρακοσίᾳ. Καὶ πάλιν ὁ Μωϋσῆς,
μὴ δοξάσας· τὸν θεὸν, ὃν τὸ ὄντωρ ἐκ πέτρας τοῖς ἀχα-
ρίστοις ἐδωρήσατο· καὶ διὰ τοῦτο πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός·
Καὶ ἰδης τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ οὐκ εἰσ-
ελεύσῃ ἐν αὐτῇ. Οὗτω καὶ τούτῳ συνεχώρησεν εἰς
ἀμαρτίαν ἐμπεσεῖν, ἵνα μόνος αὐτὸς ἐν ἀνθρωπίνῳ σώ-

ματι ἀναμάρτητος εὑρεθῇ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφῆτης
Δαυὶδ, ὅτε λοιπὸν εἰς τὴν ἔξομολογησιν ἤλθε τοῦ ἀμαρ-
τήματος, τούτῳ ἐλέγει τῷ Θεῷ· Σοὶ μόνῳ ἡμαρτον καὶ
τὸ πονηρὸν ἐτρώπιόν σου ἐποίησα. Διὰ τοῦτο· Ὁπως ἀν-
δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ τικῆσῃς ἐν τῷ
χρίσθιαν σοι. Ἐν τῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐλθεῖν φησίν·
εκεῖνην τὴν ἡμέτερον φύραμα, καθήμενον ἐν δεξιᾷ
τῆς μεγαλουμῆς τοῦ Θεοῦ· Κάθον γάρ ἐκ δεξιῶν
μου, ἔως ἂν θα τοὺς ἀγθρούς σου ὑποπόδιον τῷ
ποδῶν σου. Ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ ἡμέρᾳ φανεῖται καὶ
τὸ σῶμα, διπερ ἀνέλαβεν ἐκ τῆς ἡμετέρας φύσεως, ἀν-
θρώπων εἰσπραττομένων. Ἄνω σῶμα καὶ κάτω σῶμα·
Οὐγορται γάρ, φησίν, εἰς δὲ ἐξεκέντησαν. Ἀλλὰ τὸ
μὲν ἀμαρτίας βεβαρημένον, τούτῳ ἐστι τὸ ἡμέτερον τὸ
δὲ ἀμαρτίαν μὴ πεποιηκός, ἀλλὰ τὰς δίκας τῶν ἀμαρ-
τημάτων εἰσπραττομένον θεῖον ἐστι. Διὰ τοῦτο Ὁπως
δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ τικῆσῃς ἐν τῷ
χρίσθιαν σοι. Πώς; Ἐπειδήπερ ἀμαρτίαν οὐκ
ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.
Αὐτῷ η δόξα εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

B. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν τηστελέ σωφρονύτων, καὶ διαιρητῆς διαφράω προφητῶν.

Οἱ μὲν ἀθληταὶ καθ' ἔκαστην ἡμέραν γυμναζόμενοι
καὶ τὴν τέχνην αἱροῦσι, καὶ τὴν κατὰ τῶν ὑπεναντίων
νίκην φασίως λαμβάνουσιν· οἱ δέ γε δρομεῖς ἐν τῇ καθ-
ημερινῇ μελέτῃ τῆς εὔστροφίας εὐκινήτους τὰς ἀρμο-
νίας ἀπεργαζόμενοι πρὸς προσδοκίαν ταχίστην ὁργυνο-
ται. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ οἱ πιττέρες συνεχεστερον
ἡμᾶς διδάσκουσιν ἐπιτρέποντες, ἵνα τὴν ἐν τῷ διδάσκειν
ἀσφάλειαν ἐκ τῆς του λόγου μελέτης ταχείαν ἡμῖν προ-
ποιησώμεθα. Δεῦρο τοίνυν, ἀγαπητοί, τὸν Ἰωσήφ
ἐχνηλατήσαντες, τὴν Αἰγυπτίαν ἀμαρτίαν δείπνοντες,,
γυμνοῖς τοῦ μίσους πρὸς τὴν σωφροσύνην ἐκδράμαμεν.
Καὶ γάρ, εἰ καὶ Ἰωσήφ τὸ τῆς σφράξεως κάλυμμα, ἀλλ'
οὐ γε τῆς σωφροσύνης δόξης λαμπρότερον είχε τὸ ἔν-
δυμα; Σωφροσύνης ἀγνεία τοὺς πιττέρας συσφίγξασα
στύλους ἀδαμαντίνους τῇ [207] οἰκουμένῃ ὑπῆρεισα,
τὰς μὲν εὐχάς εἰς οὐρανὸν ἐκτελοντας, τὰς δὲ Ψυχάς
τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ γῆς θεραπεύοντας. Μωϋσῆς δὲ μακά-
ριος σωφροσύνη ἐστὸν περισφίγξας, στύλος συντηρίας
τοῖς Ἐβραίοις γέγονεν ἐν Αἴγυπτῳ, καὶ τῶν μὲν πρω-
τοτόκων θύμας τῶν Αἰγυπτίων ἐδάφιζε, τοὺς δὲ φωτο-
φόρους πατλαῖς τὸν Ἐβραίων ἀκαρίζε· καὶ τῷ μὲν
Φαραὼ καὶ τοῖς μάργοις στύλος ἀνθίστατο. Ἰησοῦς δὲ δὲ
τοῦ Ναυῆ, τὴν σωφροσύνην σύνευεν ἔχων, οὐρανίοις
φωτητήρισιν ἐκέλευε· τοῦ γάρ ἡλίου τοὺς δρόμους ἐκώ-
λε, καὶ τῆς σελήνης τοὺς δρόμους ἐπήγνυε, καὶ τῆς ἡμέ-
ρας τὸ φῶς ἐμήκυνε. Πότε δὲ τοῦτο; Ὅτε ὑπὲρ τα-
βαῶν τὸν πόλεμον· ἔλεγε· Στήτως ἡ πηλος κατὰ Γα-
σῶν, καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Ἐλώμ. Οὕτως πο-
ταμὸν διέτεμε, λαὸν περιέσωσεν, καὶ εἰς τὴν ἀγίαν γῆν
πάλιν τοὺς Ἐβραίους ἐπέστρεψεν· οὔτος τείχη ἐρί-
πτες, καὶ πάλιν ἀσεῶν κατέστρεψε, τὴν Ραΐδον διέσω-
ζεν, ἀλογούλους ἐκόλαζεν, δομοφύλους ἐδόξιζε. Σαμ-
ψών δὲ ὁ ἀνθρείστατος, σωφροσύνην φυλάσσων, λέοντα
ἀπέπνιγε, καὶ ἐκ σιαγόνος διονού ὄντωρ ἐπήγαγε, καὶ τὸ
ἷαμα τῆς διῆψης ἐκείνην ἐδέχετο. Ἡλίας δὲ ὁ Θεοῦτης
σωφροσύνην συνοικήσας, τῇ πεντικρή χήρᾳ ζωδοτῆς
ἐγένετο· εὐλογεῖς γαρ ἀγαθή τὸ ἐλεύθερον αὐτῆς ἐπήγαγε, καὶ τὴν δράκιν τοῦ ἀλεύρου καθ' ἡμέραν επελήσυνεν.
Οὐ αὐτὸς Ἡλίας διὰ σωφροσύνην πυρὸς καὶ ὑδατος θη-
συρούς ἐν νεφέλαις ἐκέκτητο· τοι; γάρ ἀσεόδεις πύρ
οὐρανὸν ἐπόμενος, καὶ τῇ οἰκουμένῃ ἐκλειπούσῃ οὐρα-
νίους πηγὰς ἐξέκενωνται. Ἐλισσαῖς δὲ ὁ τούτου μαθη-
τῆς τῇ αὐτὴν τοῦ διδασκάλου σωφροσύνην κεκτημένος,
ἐν τῇ ἀτόκῳ μήτρᾳ τῆς Σωμαντίδος, δι' εὐχῆς τὸν
στάχυν τοῦ τέκνου ἐβλαστανε· καὶ ἐπειδὴ ἔδει αὐτὸν
ἴσα τῷ διδασκάλῳ τὰ θαύματα δεικνύναι, νεκρὸν ἔνα
ἀνεγέρτει· καὶ μετὰ θάνατον τῶν ὀστῶν αὐτὸν τὰ λει-
ψά τους νεκρούς ἀνεγείρουσι. Δανιήλ δὲ ὁ σοφώτατος,
καθάπερ μάγαιραν διστομον τὴν σωφροσύνην περιζωσά-
μενος, τοὺς λαθροφύρους ἢ λύκους· συνέπνιξε, καὶ τὴν

ἀμάρτησην ἀπολέπειν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφῆτης
Δαυὶδ, ὅτε λοιπὸν εἰς τὴν ἔξομολογησιν ἤλθε τοῦ ἀμαρ-
τήματος, τούτῳ ἐλέγει τῷ Θεῷ· Σοὶ μόνῳ ἡμαρτον καὶ
τὸ πονηρὸν ἐτρώπιόν σου ἐποίησα. Διὰ τοῦτο· Ὁπως ἀν-
δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ τικῆσῃς ἐν τῷ
χρίσθιαν σοι. Ἐν τῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐλθεῖν φησίν·
εκεῖνην τὴν ἡμετέρα φύραμα, καθήμενον ἐν δεξιᾷ
τῆς μεγαλουμῆς τοῦ Θεοῦ· Κάθον γάρ ἐκ δεξιῶν
μου, ἔως ἂν θα τοὺς ἀγθρούς σου ὑποπόδιον τῷ
ποδῶν σου. Ἐν ἐκείνῃ τοίνυν τῇ ἡμέρᾳ φανεῖται καὶ
τὸ σῶμα, διπερ ἀνέλαβεν ἐκ τῆς ἡμετέρας φύσεως, ἀν-
θρώπων εἰσπραττομένων. Ἄνω σῶμα καὶ κάτω σῶμα·
Οὐγορται γάρ, φησίν, εἰς δὲ ἐξεκέντησαν. Ἀλλὰ τὸ
μὲν ἀμαρτίας βεβαρημένον, τούτῳ ἐστι τὸ ἡμέτερον τὸ
δὲ ἀμαρτίαα μὴ πεποιηκός, ἀλλὰ τὰς δίκας τῶν ἀμαρ-
τημάτων εἰσπραττομένον θεῖον ἐστι. Διὰ τοῦτο Ὁπως
δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ τικῆσῃς ἐν τῷ
χρίσθιαν σοι. Πώς; Ἐπειδήπερ ἀμαρτίαν οὐκ
ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.
Αὐτῷ η δόξα εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

* Supple ἀνύων, aut simile quid.
† Iustic. λαθροφύρους.

et adulterio? et tamen audi prophetam ipsum, qui peccavit, dicentem : *Dixi, confitebor adversum me iniustiam meam Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei* (Psal. XXXI, 5). Ideo Christus adveniens majora peccata condonavit, latronem in paradisum introduxit, publicanum evangelistam fecit, contumeliosum et blasphemum Paulum fecit orbis terrarum apostolum, ut et tu peccans ne despères, sed, confites, medelam accipias. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus* (*Ibid.*, CXVII, 1). En secundam causam; accipe tertiam. Saluator noster venturus ad nos erat secundum incarnationem presentiam suam, et carnis nostræ massam assumpturus ac cum hominibus versaturus: sed quia Deus erat, et solus sine peccato, concessit ut justi per liberum arbitrium suum in humanos lapsus inciderent; non illos ad peccatum vocans, sed permittens ut ex libero arbitrio, secundum propositum suum, incidenter. Sic igitur Abraham quoque non credens peccavit, et poenas a Deo immissas subiit : *Et serviet semen tuum annos quadringentos* (Gen. XV, 13). Ac sursum Moyses, cum non glorificasset Deum, quando aquam ex rupe ingratis largitus est, proprie-

hoc Deus dixit ei: *Et videoas terram promissionis, et non intrabis in illam* (Deut. XXXIV, 4). Ite et hunc permisit in peccatum incidere, ut ipse solus in humano corpore impeccabilis deprebenderetur. Ideoque propheta David, cum tandem ad confessionem peccati venit, hoc dixit Deo : *Tibi soli peccavi et malum coram te feci. Quare? Ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris* (Psal. L, 6). Cum dies illa advenierit, ibi dicit : visam fore massam nostram, sedentem in dextera majestatis Dei; nam *Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum* (Psal. CIX, 1, 2). In illa igitur die apparet etiam corpus, quod ex natura nostra assumpsit, cum factorum ratio ab hominibus exigetur. Superne corpus, et inferne corpus: *Videbunt enim, inquit, in quem transficerunt* (Joan. XIX, 37; Zach. XII, 10). Cæterum quod peccatis deprimitur, id nostrum est: illud vero quod peccatum non fecit, sed peccatorum rationem exigit, divinum est. Ideo, *Ut justificeris in sermonibus tuis et vincas cum judicaris* (Psal. L, 6). Quonodo? *Quia peccatum non fecit, nec inventus est dolor in ore ejus* (Isai. LIII, 5). Ipsi gloria in secula seculorum. Amen.

II. EJUSDEM, DE IIS QUI IN JEJUNIO CONTINENTER VIVUNT, ET DE DIVERSORUM PROPHETARUM VITÆ INSTITUTO.

Pugiles quidem diebus singulis exercitati, cum adaugent artem, tum de adversariis victoriam facile reportant. Cursores item ex quotidiano studio cum agilitate vertendi, articulos motui idoneos reddentes, ad citissimam expectationem acununtur. Eodem plane modo, patres nostri injungunt nobis frequentius docere, ut facilem in docendo peritiam a sermonis exercitatione nobis acquiramus. Adeste igitur, o dilecti, Josephum e vestigio sequentes, peccatum Ägyptium devitantes, et exuto odio, ad continentiam accurramus. Etiam si enim Joseph carnis amictum deponerit, an non splendidiorem amictum habuit ex castitatis gloria? Continentiae puritas patres accingens, columnis adamantinis terrarum orbem suffulxit, que precautions quidem ad cœlum deferant, animas autem hominum in terra curent. Beatus ille Moyses continentia se accingens, Hebreis in Ägypto salutis columna fuit; et primogenitorum quidem Ägyptiorum portas solo aquavit, luciferos vero Hebraeorum filios beatos prædicavit: Pharaoni et magis tanquam columna obstitut; Jesus autem filius Nave, continentiam habens lecti sociam, celestibus luminibus imperavit. Solis enim cursus inhibuit, et terminos lune fixit, ac diei lucem longiorem effectit. Quandomani illud? Cum, pro Gabaonitis bellans, dixit : *Sicut sol contra Gabaon, et luna contra vallem Elom* (Jos. X, 12). Hic fluvium divisit, populum servavit¹, alienigenas concidit, et in terram sanctam rursus Hebraeos redixit: hic muros dejectit, et urbes impiorum subvertit; Raab illam servavit, et alienigenas punivit, popularibusque suis gloriam conciliavit. Fortissimus vero Samson, continentiam servans, leonem suffocavit, atque ex asini maxilla aquam scaturientem eduxit, ac sitis medelam inde accepit. Elias vero Thesbites, cum continentia habitans, indigne vilus factus est vita largitor: nam fausta beneficio ut leum ejus manaret effectit, et pugillum farine quotidie auxit. Idem Elias, per continentiam, ignis et aqua thesauros in nubibus possedit: ignem enim coelestem in impios diffluere jussit, et deficienti orbis coelestes fontes effudit. Elisæus vero ejus discipulus, eamdem quam magister continentalia possidens, in Suumatidis mulieris sterili utero prolis segetem per preces impetravit: et quia eum parvoporiebat magistro suo miracula edere, mortuum unum suscitavit: et post mortem, ossium ejus reliquias mortuos suscitavit. Sapientissimus autem Daniel, continentia tanquam gladio accipiti accinctus, irpos

clam interficientes suffocavit, et agnam Chelcie custodivit sine noxa. Istius enim vellus castitatis conspicuum osculo impuro non lacerabatur, neque accipiti gladio peccati papillæ contaminabantur. Beatus vero Ambacum, a Spiritu sancto raptus, opifici castitatis Danieli operario prandium apportavit. An non poterat enim Deus hunc etiam, sicut Eliam, per corvos nutritio? ne vero cum feris viventem sine consolatione relinquat, socium prophetam mittit, qui afflictum consoletur. Animo enim tecum reputa, dilecta, quomodo in lovae leonum erat Daniel, nec scaenam habens, nec panem, nec mensam, non lucernam, non lectum, sed in medio duorum leonum stans instar crucis, futurum Christum imitabatur. Tres vero sanctissimi pueri continentiam amplexi, cum igne lactantes, ferventem ejus quamam vi superarunt. O virginitas quæ Christum, spem mundi, sine labore germinasti! o Dei sapientia, quæ gloria virginitatis Mariam non privasti, et Christum per eam lucis instar effulgentem misisti! o sanctum Filium sponsæ non nuptie, fons incorruptionis, immortalitatis assensus, Ecclesiæ lumen, justitiae statua, mercatorum pulchra margarita, et timorum bone coronator, qui magno pretio venderis et a pauperibus empius es, tribus obolis acquisitus, fide, spe et caritate, et in lumine cordibus versaris; granum sinapis et angelorum exercitus duxor, botrus inulta pulcherrimæ Mariæ, et incomprehensibile Verbum omniferæ sapientie; qui mortis luctum in terra solvisti, et lucem thalami in cœlo preparasti; qui herbam corporis nostri induisti, et immarcescibilem floris odorem nobis dedisti; hæ sunt sapientiae tuae documenta, hæ sunt jejuniū tui dulcedines, hæ continencia tua ornamenta, hæ Ecclesiæ tuae fulcimenta. Ita soles populum tuum nutrire, o Jesu, non tanquam absens, sed tanquam presens: etenim cum Patre existens a nobis non separaris, et nobiscum versans a Patre non discedis. Aqua corpora nostra lavasti, et Spiritu lapsus nostros solvisti: sale pietatis animas ovium tuarum condiisti, et in angelorum pascua nos traxisti: sigillo pedes nostros roborasti, et a terra in cœlum per scalam, lidem nostram, extensi disti, ac manuductores angelos nobis apposuisti: arborem arbori apposuisti, et costam pro costa substituisti: manus in aërem expandisti, et pro nobis Patrem tuum implorasti, et ex tempestate altam serenitatem stabilisti. Quapropter nocte dieque, et tacentes et loquentes, tibi gloriam referimus, in te vita spem habentes, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

¹ Sic Cod. Vat., anglicanus vero, circumcidit.

III. EJUSDEM SERMO HORTATORIUS DE TEMPERANTIA (a).

Qui disciplinis aliquibus incumbentes, urgente doctoris auctoritate, diligentiam adhibent, a magistri metu puerorum sedulitas provenire existimat: quando autem, absente magistro, rerum bonarum studium retinent, voluntatis puræ hic laboris amor est. Jejunii documentorum nos quoque sumus discipuli: verum quando, instantjejunii tempore, philosophiam præ nobis ferimus, tanquam ex institutione pædagogica, laboris amantes sumus: nunc autem jejunio paulum intermittente, qui a satietae nimia abstinent, sinceram habent propositi laudem, utpote absque necessitate philosophi, atque ex proprio arbitrio temperati, ut qui sciunt bona illa retinere, quæ ex priscis laboribus nacti sunt. Qui enim ad immoderatum ciborum usum progreditur, nescit quæ jejunans collegit, nescit quos fructus concessit; sed quasi nihil habeat intus depositum, et quasi nullum sibi thesaurum collegisset, immodicae voluptati se dedit, affectibus suis claustra et moderationis ostia non objicit. Nihilque mirum. Talis enim est inops omnis: januarii et claustrorum curam nullam habet, insidias non metuit, sine sollicitudine dormit, utpote qui nihil habeat quod fures provocet, cum nihil inopè possit auferri. Iis vero qui opulentiam domum habent, custodia est pro reconditis thesauris, et ostiarum qui ab ingressu arceant. Nos etiam jejunio facti sumus divites; et divitiarum indicia manifesta sunt: voluptates in servitatem redactæ sunt; ventri dominanunt, cui prius serviebamus; incorpoream vitam acquisivimus; nova abstinentia domo legimus, cuius fundamenta posuimus. Opus illud firmitate indiget, opusque habet labore ut constabiliatur: non confirmantium vero, sed dissolventium est ebrietas; enervantium bases, non roborantium. Nemo fundamentum labefactat quod (vir sapiens) firmavit; nemo divitis promptuarium furtum aperire potest. Jejunantis vero anima est divitis conspicui apotheca, quæ diligenti custodia opus habet, ne farto subjiciatur: anima quippe velut doinus ex-

(a) Alias, Chrysostomi (sermo) de jejunio; in quo (sermone) nonnulla de Davide propheta animadvertuntur.

IV. EJUSDEM, QUOD GRAVE SIT DEI CLEMENTIAM CONTEMNERE. DICTA AUTEM FUIT POSTQUAM DECEM MILLIUM TALENTORVM PARABOLA LECTA FUERAT; ET CONTRA JUDÆOS, CUM TERRÆ MOTUS FACTUS ESSET.

Clementiae Domini nostri magnificientia, quam nunc audiavisti, peccatoribus exhibita, ingentem et decem millium peccatorum remissionem effecit. Plurimi vero saepe contra Domini clementiam agentes, et male donis ejus utentes, clementiae divitias in thesaurum supplicii sibi convertunt: siquidem non temere largiens misericordiam, neque nimio magnificientiae studio affectus, clementiae suæ divitias exhibet, sed munierum abundantia persuadet. Cum autem frustra projecta videt clementiae suæ dona, claudit bono-

pilatur. Tesfertam bonis animæ domum habuit David; verum illa a latrocinate voluptate direpta fuit: ingressum enim apertum reliquit, nec sobrietatis clauso obfirmavit. Quinam vero erat ille sobrietatis neglectus? Nimia corporis requies: ait enim: *Accidit ut surgeret David de strato suo post meridiem, et deambularet in solario domus regis* (II Reg. XI, 2): vespere, et surrexit e somno et deambulavit: somnus, et post somnum deambulatio molliorem appetentis. Quid inde damni? *Viditque mulierem se lavantem ex adverso super solarium suum: erat autem pulchra valde.* Et mittens concubuit cum illa. Quod viderit, inculpatum est; nemo enim oculos incusaverit quod ea quæ sese offrerunt videant: sed modus ille videndi reprehensione dignus fuit, quod ad peccatum induceret. Non enim vidit formam et aversatus est, sed ex pulchritudine allactus, spectaculo infixit oculos: neque ultra in oculis pupilas (*χόρες*) habuit, sed meretrices. Tantum est malum oculorum appetitio, nisi illam reprimas. Eadē est nobis potestas circa cibum, qualis erat Davidi circa oculorum usum: sed peccati transgressio id reprehensione dignum efficit quod criminē carebat. Quid ergo? Alimento quidem soveatur corpus; *Dignus est enim operarius cibo suo* (Luc. X, 7); nobiscum vero prandientibus una adsit Paulus, et si viderit nos in cibo incomposite nos gerere, velut medicus, inordinatis clamabit: *Habentes autem alimenta et quibus tegantur, his contenti simus* (I Tim. VI, 3). Alimenta, non delicias; alimenta, non ex ebrietate subversionem. Deliciae olim Israelem ad idololatricam saltationem excitarunt: ebrietas enim animam captivam efficerat: nam, *Sedit, inquit, populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere* (Exod. XXXII, 6). Observemus igitur quod usui sufficiat; curetur alimento corpus, relaxations solamen queramus, plenitudinis onere ne frangamur, moderato cibo utamur, ebrietatis turpitudinem et periculum evitemus: obsequiamur Paulo hortanti: *Non inepti vino, in quo est luxuria, sed impleri Spiritu sancto* (Ephes. V, 18); cui gloria in secula. Amen.

V. EJUSDEM, IN SANGUINIS FLUXU LABORANTE, EX EVANGELIO SECUNDUM LUCAM (Luc. VIII, 43).

Aliis quidem alias negotiationes vite scopus dispergit, cuique illam attribuens quæ utilis et congrua esse videtur; unicam vero nobis largitus est Deus negotiationem Spiritus, quæ per fidem sit multiplex, ac maxima edit bona opera, sicut scriptum est: *Idem vero Spiritus, dividens singulis prout vult* (I Cor. XII, 11). Sola enim fides cum possessoribus manet: accipientem non decipit, se tenentem non deserit, fures non metuit, raptorum non habet suspicionem, sigillis non indiget, custodes non requirit. Deum enim custodem habet, qui per hanc omnia omnibus prompte administrat. Hanc habere cupiunt reges; sed privati possident, primates querunt: illa vero ad huoniles

rum fontes, retinet clementiae imbræ, defessus est gratificando. Quot olin bonorum imbribus Judæorum, populu rigans, ut vidit illos gratitudinis fructu vacuos, ingratis illorum animalium non ferens clamabat, *Facti estis molesti mihi* (Isai. 1, 14)! Ex mea erga vos clementia magis contentiosi apparuistis: defessus sum vobis gratificando: *Facti estis molesti mihi*. Rationi competit illa erga ipsos patientiæ meta: nullus enim superest ipsos corrigiendi modus ****

currit, et tenues amplectitur; ad infirmos venit, et apprehensos manu dicit, sine mercede curationes largiens. Cum igitur vides, o dilekte, Christum e monte descendentem, iterumque in montem ascendentem, salutem transeuntem, per mare navigantem, versantem in agris, urbibusque et vicis; cum itineribus hic infra peractis memor etiam esto eorum quæ supra fecit; ne obliscaris cathedræ Cherubinorum, ne humanorum causa negligas divinæ, cœlum ne tradas oblivioni, ne excidat e memoria tua Verbum factum fuisse carnem, sicut ipsi beneficium fuit. Verbum enim caro factum est: ut caro ambulat, ut Verbum reçedit; ut caro in montem ascendit, ut

Γ'. Τοῦ αὐτοῦ λόγος παραινετικὸς περὶ ἔγκρατειας.

"Οσοι μαθήμασί τις προσεδρεύοντες φιλοπονίαν ἐνδείχνυνται, τῆς τού διδάσκοντος ἐπικειμένης ἀνάγκης, τοῦ διδάσκαλικου φόρου τὸ τῶν παιδῶν νενόμισται σπουδασμός· ἐπειδὴν δὲ ἀπότος διδάσκαλος τῆς τῶν καλῶν ἐπιμελεῖας ἀντέχονται, προαιρέσεως καθαρός τὸ φιλόπονον. Τῶν τῆς νηστείας ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς φοιτηταὶ μαθημάτων· ἀλλ' ὅτε μὲν τῆς νηστείας παρούστης φιλοσοφίαν ἐνδείχνυμεν, ωσπερ ἐκ παιδαγωγικῆς ἐσμὲν φιλόπονοι· νῦν δὲ δὴ ταύτης πρὸς μικρὸν ὑπεκτάσις, οἱ περὶ τὸν ἄμετρον ἐγκρατεύοντος κάρον, καθαρὸν ἔχουσι τῆς γνώμης τὸν ἔπαινον, ὡς χωρὶς ἀνάγκης φιλόσοφοι, ὡς κατὰ γνώμην καρτεροί, ὡς εἰδότες τὰ καλὰ περιστρίγγειν, & τοῖς προλαβούσιν ἐθῆσαριταν κόποις. Ὁ μὲν γάρ εἰς ἀμετρίαν τῶν βρωμάτων ἐκβάλινον, οὐκ οἶδεν & [209] νηστείαν συνήγαγεν, οὐκ οὖδεν οὖς συνέλεξε πόρους, ἀλλ' ὡς οὐδὲν ἔχων ἀποκειμένον ἔνδον, ὡς οὐδὲν ἐν ἑστῶ θησαυρίσας, ἀνέωκται πρὸς τροφῆς ἀμετρίαν, οὐκ ἐπιδάλλει ταῖς ὁρίζεσι κλείθρα, οὐθὲν παρατίας συμμετρίας ἑστὸν ἀσπαλίεται· καὶ θευμαστὸν γε οὔδεν. Τοιούτῳ γάρ ὁ πενδόμενος ἄπαιξ, ἥτις θυρῶν καὶ κλείθρων ἐπιμέλειαν, οὐκ ἔγκειται φροντίσαις ἐπιθυμούλων, ἀμερίμνων διανοίᾳ καθεύδει, ὡς οὐκ ἔχων τι τὸ ληστᾶς ἐρεθίζον, ὡς κλαπήναι μηδ ὑνάμενος ἀπορος· τοῖς δὲ πλουσίαιν οικίαιν κεκτημένοις διὰ φυλακῆς, ὡς θησαυρῶν ἐγκειμένων, διὰ θυρῶν τηρούντων τὴν εἰσόδον. Πεπλουτήκαμεν καὶ ἡμεῖς τῇ νηστείᾳ· καὶ τὰ τοῦ πλούτου τεκμήρια πρόσθη· ἕδοντὸς ἐκτησάμεθα δούλας, ἐδεσπόδαμεν γαστρὸς, ἢ τὸ πρὸν ἔδουλεύσαμεν· ἀσπατῶν ἐκτησάμεθα βίον, οικίαν ἐγκρατείας προεβαλμέθα νέαν, ἥτις τοὺς τοῦς θεμέλιους ἔθεμεθα. Δεῖται δὲ τὸ ἔργον συμπήκεως, χρήσεις περιστρίγγοντος τόνου· τῶν χανούντων δὲ, οὐ σφιγγόντων, ἡ μέθη, τῶν παραλιόντων, οὐ τονούντων τὰς βάσεις. Οὐδεὶς δὲ καλῶς ἐφρίγξει σαλεύει θεμέλιον· οὐδεὶς πλούτου ταμιεύοντος ἀφύλακτον ἀνοίγεισι· νηστεύοντος δὲ ψυχῆς πλουσίου τινὸς ἐστιν ἀποθήκη δοκίμου, καὶ φυλακῆς ἀκριβοῦς δεομένη, μήπου τινὶ περιπέσῃ ληστεῖς ληστεύεται γάρ ὡς οικία ψυχῆς. Γέμουσαν εἰχεν ὁ Δαυΐδος τὰ τῆς φιλανθρωπίας ριπτούμενα, συστέλλει τῶν

* Alias, Τοῦ Χρυσοστόμου περὶ νηστείας· ἐν ᾧ καὶ παραδείγματα εἰς τὸν προρήτην Δαυΐδον.

τὴν τῆς ψυχῆς οἰκίαν, ἀλλ' ἐκ ληστρίδος ἡδονῆς ἐσυλήθη· ἀνεψιγμένην γάρ ἀφῆκε τὴν εἰσόδον, καὶ νῆψεως οὐκ τησαλίσατο κλείσμα. Τις δὲ ἡ περὶ τὴν νῆψιν ἀμέλεια; Η πλατεῖα τοῦ σώματος ἀνεσίς· Ἐγένετο γάρ φοῖον, ἐπὶ τῷ καιρῷ τῆς δεῖλης, καὶ ἀρέστη Δαυΐδος ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει ἐπὶ τοῦ δώματος ἐπὶ τῷ οἰκῳ τῶν βασιλείων· δεῖλης, καὶ ἀνέστη ἀπὸ τοῦ ὑπνου καὶ περιεπάτει· ὑπνος, καὶ μετὰ τὸν ὑπνον πεοίπατος δρεγούμενον ἀνέσεως. Πλατεῖς τῇ γαστριμαργίᾳ περίπατος. Οὐδὲν τὸ βλάστος; Καὶ εἰδεστή, ἀπὸ τοῦ δώματος γυραίκα λουομέτην· καὶ ἡ γυνὴ καὶ τῷ εἰδει σφύδροι. Καὶ ἀποστεῖλας κατῆσχυνεν αὐτὴν. Τὸ βλέπειν ἀνέγκλητον· οὐδεὶς γάρ ἀνέφθαλμοὺς ἔχαγεισειν, ὅτι τὰ βλέπομενα βλέπουσιν· ἀλλ' ἔχει τὸ ἀνέγκλητον ἔγκλητα πρὸς ἀμαρτίαν ὁδεῦσαν· οὐ γάρ εἰδει τὴν μορφὴν καὶ παρείδειν, ἀλλ' ὕσπερ πρεστηλώθη τῷ καλλέι· ἐνέπηξε τὸ βλέμμα τῶν σώματος, ἐδάπτησε τῇ θεωρίᾳ τὰς κόρες· οὐκ ἔτι κόρες εἰχεν ἐν ὄφθαλμοις, ἀλλὰ πόρνας. Τοσοῦτον κακὸν καὶ βλέμματος ὄρμη, ἐὰν ἀγαλάνωτον ἀφῆσῃ. Οὕτω καὶ νῦν ἔστιν ἡμὲν πρὸς τροφὴν ἔχουσα, ὕσπερ καὶ τότε τῷ Δαυΐδος τοῦ χοροῦσα τοῖς δύμασιν· ἀλλ' ἡ τῆς ἀμαρτίας παρέξοδος ὑπὲρ ἔγκλημα ποιει τὸν ἀνάτιον. Τί οὖν; Τροφῇ μὲν κολακεύεσθαι τὸ σῶμα· Ἄξιος γάρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἔστι· συμπάρεστον δὲ τοινὶ αἱριστωσιν ὁ Ιαύλος, καὶ ίδη ποιοὶ πρὸς τὴν τροφὴν ἀταχτούντας, ὕσπερ λαρδὸς ἀταχτούσι βοήσει· Ἔχοντες διατροφὴν καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησάμεθα. Διατροφὴν, οὐ τρυφὴν· διατροφὴν, οὐ τὴν εἰ μέθης ἀνατροπήν. Τρυφὴ ποτε τὸν Ἰσραὴλ εἰς εἰδωλικὴν διήγειρεν [210] δρῆχαιν· ἡ γάρ μεθη σὺν νοῦν ἡγμαλώτευσεν. Ἐκαθίστης γάρ, φησιν, δὲ λιός φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παιζεῖν. Τὴν τῆς χρείας τοίνυν τηρῶμεν αὐτάρκειαν· τροφῇ θεραπεύεσθαι τὸ σῶμα· ἀνέσεως παραμυθίαν ζητούστες, ἐμφορήσεως μηδ κλασθῶμεν πρετιῷ· μεμετρημένης ἔξουσιάς αὐτοῦ βρώσεως· ἐκκλίνωμεν τὴν τῆς μέθης ἀσχημοσύνην, καὶ κινδυνον οὐχ ἔχομεν· πειθώμεθα παραινοῦντι τῷ Ιαύλῳ· Μή μεθύσκεθαι οἰτροφ, ἐν φέστιν δσωτίᾳ, ἀλλὰ πληροῦσθαι ἐν Πνεύματι ἀγίῳ· φησι η δόξα εἰς τοὺς αἰώνας· Ἀμήν.

Δ'. Τοῦ αὐτοῦ, διτι βαρὺ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας παριστοῦλος. Καὶ κατὰ Ἰουδαίον, τὸν σειμοῦν γενομένου.

* Ή μὲν τῆς Δεσποτικῆς φιλανθρωπίας ἀστίως ἀκουομένη φιλοτικία πολλὴν καὶ μηρίων ἀμαρτίας ταλάντων γρεοκοπίαν εἰργάσατο ἀμαρτωλοῖς δωρουμένην· πολλοὶ δὲ πολλάκις τῆς Δεσποτικῆς κατασκιρωντες χρηστοτητος, καὶ κακῶς ταῖς παρ' αὐτῆς δωρεαῖς κεχρημένοι, τὸν τῆς φιλανθρωπίας κατασκιρωνταί πλούτον θησαυρισμόν εἴσαντος τιμωρίας. Οὐ γάρ σκορπίων ἀπλῶς τοὺς οἰκτιρμοὺς ὁ Θεὸς, οὐδὲ νοσῶν ἀστινίων φιλοτιμίας, τὸν τῆς φιλανθρωπίας ἐπιδείκνυται πλούτον, ἀλλὰ τῇ τῶν δωρεῶν δυσπωπῶν διάθοντα· δταν δὲ ίδη μάτην αὐτῷ τὰ τῆς φιλανθρωπίας ριπτούμενα, συστέλλει τῶν

ἀγαθῶν τὰς πηγὰς, κατέχει τῆς φιλανθρωπίας τοὺς δύμρους, δύνει καριδίμενος. Ήδοσίς ποτὲ τοὺς Ἰουδαίους δῆμους ἀγαθῶν υετοῖς ἐπικαλύζων, ὡς εἰδει ἀκάρπους πρὸς εὐχαριστίας καρποὺς, ὕσπερ ἐμπλησθεῖς τῆς ἐκείνων ἀγρωμοσύνης, ἔδα. Ἐγένεσθε μοι εἰς πλησμοτήν. Τῆς ἐμῆς εἰς ὑμᾶς ὁψῆτε, φησι πρὸς με φιλανθρωπίας φιλονεικέτεροι· ἐκαμινον ὑμῖν γαρζόμενος. Ἐγένεσθε μοι εἰς πλησμονήν. Εὐλόγως· τῆς ἐπ' αὐτοῖς μακροθυμίας δὲ κάρος· οὐ γάρ εύρισκεται τρόπος· τῆς αὐτῶν διορθωτεως***

Ε'. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν αιμορροοῦσαν, ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εναγγελίου.

* Άλλοις μὲν ἀλλας δὲ τοῦ βίου σκοπῆς ἐμπορίας ἐμέρισε, διαιρών ἐκάστω τὴν δοκοῦσαν είναι χρειώδη καὶ συμφέρουσαν· ἡμὲν δὲ μηρίων ἀπένειμεν ὁ Θεὸς τὴν ἐμπορίαν τοῦ Πνεύματος, πολλαπλὴν οὖσαν διὰ πίστεως, καὶ κατορθοῦσαν τῷ μέγιστα κατὰ τὸ γεγραμμένον· Τὸ δὲ αὐτὸ δηρέντος διατροφὴν ἰδίᾳ ἐκάστω καθὼς βούλεται. Μόνην γάρ πιστοὶς παραμένει τοῖς ἔχουσιν· οὐ φεύδεται τὸν λαμβάνοντα, οὐκ ἀθετεῖ τὸν κτητόμενον, οὐκ εὐλαβεῖται τοὺς ἀρπαγας, οὐ χρήσεις σφραγίδων, οὐ ζητεῖ τοὺς φιλάποντας· Θεὸν γάρ ἔχει φύλακα τὸν πάντα τοῖς πάσι διὰ ταύτης ἐτοιμασίας παρέχοντα. Ταύτης ἐπιθυμοῦσιν ἔχειν βασιλεῖς, ἀλλὰ διώται κατέχεταιν· ζητοῦσι δυνασταί, αὐτὴ δὲ ταπεινοῖς προστρέχει, καὶ τοὺς εὐτελεῖς προτιύσσεται· Ιρχεται πρὸς τοὺς δάρδωστους, καὶ τούτους παρακρατοῦσα χειραγωγεῖ, ἀμισθί ταῖς λάσεις δωρουμένην. Οταν οὐδὲν ἔδης, ἀγαπητὲ, τὸν Χριστὸν ἐξ δρούς κατερχόμενον,

καὶ πάλιν [211] εἰς δρος ἀναβαίνοντα, περῶντα λίμνην, διαπλέοντα θάλασσαν, ἀγροὺς ἐπιδημούντα καὶ πόλεις καὶ κώμαις, μετὰ τῆς κατὰ πορείας μέμνησο καὶ τῆς δινού μηπιλάθη τῆς τῶν Χερουθίμ καθέδρας, μηδ παρέλθης τὰ θεῖα οἷα τὰ ἀνθρώπινα, μηδ ἡθη παραδόψ τὸν οὐρανὸν, μηδ ἀμνημονήστης οἵ σάρξ ὁ λόγος γέγονεν, ὡς ἡθελησεν. Ή γάρ σάρξ ὁ λόγος ἐγένετο· ὡς σάρξ περιπτεῖται, ὡς λόγος εἰς δρος ἀναβαίνει, ὡς λόγος ἐπάνω τῶν Χερουθίμ καθέεσται· ὡς σάρξ ὑποτέμενει δι' ἐμὲ τὰ έμα, ὡς λόγος· τὰ τοῦ Πατρὸς ἀκαμάτως ἐργάζεται, ἐξ οὗτος ἐτοιμασίας παραστήσας· φωτὸς ἀνοίγει θυρίδας, πηλῷ καὶ δακτύλῳ καινουργῶν τὰς ὄρσεις· Εἰπε τῷ λεπρῷ, Θέλω καθαρίσθης, καὶ μετὰ τὴν φωνὴν τὸ πάθος οὐκ ἔη· Εἰτερε, λέγει τῷ παραλυτικῷ· δό λόγος δὲ ἀντὶ ποδῶν ἔγενετο· τοι τὸ πρόταγμα βάδισμα θεττον δό πάσχων ἐλάμβανεν· ξερώτες τὸ Ιαζίρου δωμάτων, καὶ τὸ πέν-

Οις ἀθρόον εἰς χαράν μετεβάλλετο. Ἰδοί καὶ τὴμερον δχλω περισφιγγόμενος ἐκλάμπει τὸ κράσπεδον, καὶ τῷ διμόρῳ τῆς πίστεως τὴν βύσιν κατέκλυσε. Τί γάρ τιμί ἀρτίως ὁ εὐαγγελιστής, εἰσηγήσατο, τὰ κέρδη τῆς στεως εἰσφέροντας πολύτροπα; Ἡν γάρ τις ἀρχιεγγύωτος, τῶν Μιωνέων νόμων θεραπευτής, καὶ τοῦ λαοῦ παιδευτής, τὴν δὲ κλήσιν Ἰάσιος. Τούτῳ μίαν χάριν ἡ φύσις δέδωκε, μονογένη θυγατέρα, εἰς τὸν δύος ἡγεόλατον αναγκαῖον, ὡς ἔθος ὑπάρχει γενέτη φιλόπαιδι. Ἀλλ', ὡς Εοικεν, ἐλάνθινεν, οὐκέ εἰς διαδοχὴν, ἀλλ' εἰς πρόωρον ταχὺν ταύτης ἐπιμελούμενος. Νόσημα γάρ αὐτῇ τι χαλεπόν επελύθην, γείτονα μὲν ταύτην τοῦ θανάτου ποιεῖ, τὸ δὲ πατέρα τῆς ἐπ' αὐτήν χρηστής ἐξέκοψεν ἐπλάσιον 'Ἀλλ' οὐχ ἐνίκησε τὴν πίστιν τὸ πάθος· εὐθὺς γάρ ἐπὶ τὸν Σωτῆρα χωρεῖ ὁ Ἰάσιος, καὶ παρακαλεῖ φιλάσαι τὸ δωμάτιον. Προφύσαντες δὲ τὸν καλοῦντα τὴν προθυμίαν δικύριον· Ἐγερθεὶς γάρ, ηκολούθησεν αὐτῷ· Ἀλλ', πιστὲ, οἷς πάρ την γνωστὸς δικαῖα καινοτομίαν πειθεῖται βίᾳ, οἵσις σορῆι οἰκονομεῖται κλοπῇ, οἴσα παρὰ θήλεος ἐπινοεῖται ἀκίνδυνος ἀρπαγή· δει γάρ αὐτῷ πρὸς τὴν κλήσιν ἐπειγομένῳ καὶ τὴν δόλην ἐκείνην ἀνίειν συντόμως. Γυνὴν, φησιν, αιμορρόσυνα δένα δύο ἔτη, προσελλούσα δικιεύσας ἥματο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἰματίου αὐτοῦ· ἐλεγε γάρ ἐν ἑαυτῇ, διτὶ Ἐαρί μογορά ἄψωμα, σωθῆσαι. Οὗτος γάρ, φησιν, διατρέψας ἐξ οὐρανοῦ παραγγείγοντας· οὐκ ἐπιτάττει φαρμάκων πολυδαπάνων ὑλὴν, οὐ καττάστατει σιδῆρων, οὐκ ἐπάγει τὰς δόνυάς· οἶδε τὰ τοῦ θήλεος· ἐκ παρθένου γάρ μητρὸς ὡς ἡθέλοντας ἐπεδήμησαν· οὐ μολύνεται τὰ λαθόντα διερευνώμενος πάθη· αὐτός ἐστι τῶν κρυφῶν ἐπόπτης. Γυνὴ εἰμι, καὶ περιφέρω πίθος αἰσχρὸν καὶ κρυπτόν· ἔχω γάρ αιμάτων ἀκένωτα βεῖλρην, καὶ κρήνας ἀνελλιπεῖς ὁχεῖτων ακάθετων. Χρῆσθαι τοινύ πηγῆς, ήτις ἐστὶν αὐτὸς, ἵνα μου λάθρῳ καθαρίσῃ τὴν ἀγριόμονα δύσιν· νόμος γάρ την τοιεύτην οὐ προσίσται νόσον. 'Οχλος με τὴν ἀθλίαν ὡς μυστάρην ἀπωθεῖται· ἀλλ' δι παρών ιατρὸς, τῆς φύσεως ὡς δημιουργῆς, δις ἀνέπλαστες ἐκ πλευρᾶς, ἀπαλλάξαι φυδρὸς οὓς ἂν παρατησάται· λόγῳ γάρ μόνῳ καλεύεται, καὶ τὸ πάθος οὐ μένει· ταρπάττεται τῷ Ηλεύθερῳ, [βι] καὶ τὸν ἀδην τοὺς νεκροὺς ἀναπράττει· ἐξ οὐλίγων ἀρτῶν ἐμπιπλᾶ χιλιάδας, νίπτεται δάκρυσι καὶ πηγῆσι τὰς δάρειν. Ἀλλ' οὐδεὶς τοῦτο θαρρεῖ, εἰ μόνην πίστις ἀδιστάκτος· ταύτην οὖν παραλαβούσα καιρούς αγωγὸν κατὰ ψυχήν πρόσειται λαθούσα, καὶ σιγῇ λητούσα τὴν θεραπείαν ἀφῇ· καὶ μὲν λάθω, κέρδος τὸ πάντα, οἶδα γάρ οτι σωθῆσομαι· εἰ δὲ μη λαθούσα εἰς μέσον κληθείην, οὐδὲν ἀνεγκαλθείην διὰ θεραπείαν τολμήσασα, οὐδὲ ἀναπραγχύσασα· ἀπερ ἢ πίστις ἐσύλλησεν αμειραμέλτα τά γάρ ὡς θεού ὑπάρχει πάντα τὰ ταύτη ταχαίσματα· δι γάρ εἰπών τῇ θαλάσσῃ. Σιώπα, περιμωσο, καὶ τὴν ἐμήν ἀφανῆν ἀναστοκώσει πηγὴν. Δεῦρο ποίνυν, ή πίστις, τὸ μέλλον κυρέρησον, καὶ τῷ κυμάτῳ τῶν δριζῶν συντόμως διακούσον, ἵνα μου δι ταύτην σκάφος τούς σώματος εἰς τὸν γαληνὸν ἐκείνον προσρομίωα λιμένα· δύναται γάρ ἡ φυσὶς τῆς αὐτοῦ θυηθεῖς· τὸν δὲν ἔρω τῶν αἰμάτων ἀκαμάτως ἀποπνίξαι βυθόν· οὕτω ταῦτα βυθολευστικάν καλλιεῖται τοῖς ἀτομοτήτοις ἐπιτολούματι, καὶ οὔτε χρόνος δέδειν, οὐ πενίαν λογίζεται, οὐ πλήθησις ἀριθμός· πάντα δὲ ταῦτα διὰ τῆς πίστεως, μᾶλλον δὲ μετὰ τῆς πίστεως ὑπερπτῆσασα, λάθρῳ τοῦ Δειπνοτικοῦ χιτωνος· ἀψιμένη, τῆς λάσσως τὸ κέρδος ευκαρίως ἐκύλησε, τὴν πρέσσαν ἀυτὸν ἔνωσιν ἀπαλλάχητην εἰς ναι τοῦ πάθους· πιστεύσει· δυνατὰς ἀπαλλάχην· λάθρη γάρ Εὐθέως ἀπὸ τῆς μάστιγος. Δώδεκα γάρ ἐτη τῇ

νέων πυκτεύουσα καθ' ήμέραν καὶ κατ' ἕτος, τὴν ζωὴν ὑπέκλεπτε, σφατομένη πάντοτε, καὶ τέων μηθὲν σκουπία· πρῶτος γάρ ἐνιαυτὸς, καὶ τινῶν δύοντιν καὶ πόνων εἰς ἀλεθίνην ἥρχετο· δεύτερον ἔτος ήν, καὶ πόλεως τῆς ἄφανούς ταύτης ἐθύρούνει τὰ κρύψια· τρίτος παρῆν ἐνιαυτὸς, καὶ τῇ τῶν νεύρων καὶ φλεβῶν ὅγκωσις συνείχετο· τέταρτον ὑπῆρχεν ἔτος, καὶ πηγή τις ἐξ αὐτῆς αἰμάτων προήρχετο· τέμπτος ἐνιαυτὸς, καὶ πανταγγέθεν λατροὶ συνέπερχον, μὲλη παραγυμνοῦντες ἢ μὴ θεῖμις ὁρᾶσθαι τοῖς ἀδέξιοις· ἔκτῳ ἔτος ἦνύτο, καὶ εἰς πλέον τὸ δεινὸν ἐπετίνετο· ἔβδομος ἐνιαυτὸς, καὶ πλούτου τοιούτου κενούμενον ἡ τῶν αἰμάτων ψθῆται ἀνεξαντλήτος ἔμενεν· γῆδον ἔτος ἐπέστη, καὶ τὴν ἦτταν ὠμολόγουν οἱ λατρεύοντες· ἔννατος ἦν ἐνιαυτὸς, καὶ ταύτην παντελῶς ἀπεγνωσμένην καταλείποντες ἀπήεσαν· δέκατον ἔτος ἤγγισεν, καὶ ἦν ἡ γυνὴ οὐσίας· καὶ ὑγείας καθάπακτη περιστατοῦσας· ἐνδέκατος ἐνιαυτὸς, καὶ βοηθὸς οὐδέποτε τῇ καταδύνων παρίστατος· δωδέκατον ἔτος ἦτος τριμήνου, καὶ παρῆν ὁ τῶν ψυχῶν λατρὸς ἐν τῇ ἐσχάτῃ ὥρᾳ, ἀφῇ καὶ λόγω καὶ πίστει τὰς νόσους ἴωμενος· Τούτην συντυχοῦσα, καὶ τὸ μέλλον πιστεύσασα, ἐλαβεν ὅπερ ἡθελεν· ἀλλ' ἐτρεμεν εἰδοῦσα διπερ οὐκ ἔλαβεν. Τί γάρ φησιν ὁ Σωτῆρ; Τίς ὁ ἀγύμενός μου· ἐγὼ γάρ ἔγνων δύραμιν δέξιοθύσαρ απ' ἔμοι. Οὐκ εἶπε. Τίς ἡ ἀγύμενή μου; ἵνα μὴ πῶς οἱ παρόντες εἰς ἀμφιβολον ζῆτησιν γυναῖκαν ἑαυτούς πατσοχήτωσιν· ἀλλ' εἶπε, Τίς ὁ ἀγύμενός μου, ἐν μετεώρῳ καταλείπων τὴν φυτὴν, ἵνα ἔχαστος ἀκούων. ἀνδρὸς εἴναι νομίση τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησαν· Τίς ὁ ἀγύμενός μου; ἐτρύγαν δύραμιν ἔτρων δέξιοθύσαρ απ' ἔμοι. [213] Τί λέγεις, ὁ Δεσπότα; εἰς τὸ σύλλαθος τὰ παραγένοντας; εἰς ἀρπαγῆν θέλων τοὺς πιστοῖς τὴν φύσιδαν προθεκας; καὶ πῶς ἐρωτᾶς διδάσκας, καὶ ζητεῖς δι οὐκ ἀγνοεῖς; Εἰ μὴ θέλων ἐκλατῆς τὴν ἔξειθοῦστα δύναμιν, ὥφειλες ἐπιτσείν· εἰδὲ βουληθεὶς ἐσυνήθης, τιδυσχεράντες διδοὺς περὶ τὴν παράσου λαμδάνειν βιάζεται; Ἐχαρίσω μὴ αἰτηθεῖς, καὶ μετὰ τὸ δοῦναι ἐγκαλεῖς; ἀστράφας ἐθεράπευτας, καὶ μετὰ τὴν ἱστιν δικαστήριον συγχροτεῖς; Ναὶ, φησίν· οἶδα τὴν με συλλισασαν, οὐκ ἀγνοῶ τὴν εὐδοκίμιας ληστεύσασαν, βούλομαι δὲ ταύτην εἰς μέσον ἐλθεῖν, ἵνα γέννηται κήρυξ ἡδεῖς ἐπέτεχε χάριτος. Πλάρης αὐτῆς γάρ οὐτως ἡδεῖς συλλιθεῖς, τὴν αὐτῆς δωράσσειν ἐπὶ πάντων κυρώσαι προσήματι. Θάρσει, θύγατερ, η πίστης σου σέσωκε σθ. Ἔχε, φησὶν, διπερ ἐκλεφας εύφων· κράτει, γύναι, διπερ ἐρπασας ἀφανῶς· κτησαι κτησαι γνήσιαν, ἵνα σοι πράσσοντες η πίστης· ἀντί γάρ δούλης θυγάτηρ, ἀντί μεμιαμένης ἡλειμένη σήμερον ώνομάσθης· Ισθι ύρης ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. Ορέξ, ἀγαπητὲ, πόσα δύναται πίστις, πῶς ἐν μιᾷ δρπὶ θαύματα γίνεται; σιωπῇ τὴν τρέμουσαν παραπλέσθεντα, τὸν λατρὸν ἐκδυσωπήσασα. (Ιὗτας ἡ ἐξ θινῶν Ἐκκλησία, τὴν αἰκιδρόυν ζηλωσασα, καὶ πίστει τῷ Δεσπότῃ σιωπῇ προσπελάσασα, τὴν μυστὴν τῶν νομικῶν αἰμάτων ἀνεστόμωσε πηγὴν, καὶ θυγάτρῳ κλήθεισα πολλῶν ὑπάρχει μήτηρ, μαρτυρα κεκτημένη τὸν πάλαι βοήσαντα· Ότι τολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐριμόυσον μᾶλλον ἡ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρον· λέγε δὴ τῆς συναγωγῆς, η ἀνήρ δο νόμος, ἀρχισυν-ἀγωγός, Δεσπότην σήμερον εἰς τὴν ἔρεσιν καλῶν τῆς τελευτασσῆς πιάσεις· Ἀλλὰ τῆς ὥρας ὥθούσης του κατ' αὐτήν θαύματος χρεώσταις ἐπαγγέλλομαι· τὸν πλουτοδότην Κύριον προσκαθίστων ὑμῖν ἔγγυον· φὴ δέξα πρέπει εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¶. Τοῦ αὐτοῦ, ὅτι θαλάσση πιφεῖ κατειναι σ βίος οὗτος, καὶ εἰς τὸ, «Οτε ἀνέβη δὲ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτῷ εἰς τὸ πλαറόν καὶ ἀφύπνωσεν.»

Οι πελάγιοι πλωτήρες, ἐπειδὴν εὐθυδόλῳ πνεύματι καταφυσώμενοι τὸν πλοῦν ἀνύωσι, χαροποιῶν τοῖς προσώποις γινόμενοι, ἀντίμεμον τῇ γαλήνῃς τὴν δύνιν φυσθμίζουσιν· ἐπειδὸν δὲ τὴς γαλήνης ἡ εὐδία παραμείνασσα τοὺς ναυτάς ἐκλύσῃ, καὶ τοὺς μὲν καθεύδειν, τοὺς δὲ καὶ παιῶνας ἐμπιστεύειν τὰ τῆς ὀλάχαδος πηδάλια παρασκευάσῃ, καὶ τοῦ μὲν κυβερνήτου ἀμεριμνούντος, τῶν δὲ ναυτῶν τὸν πόνον τῆς τέχνης τῇ θειᾷ λυσάντος, δύνων δὲ λαίπατος πραχταύτου καταπλαναντος, ἐπὶ τῷ πέλαγος ἀδοκήτως· ἔχοντες δράμωτιν οἱ ἄνθενοι, καὶ ἀπέντας ἡ θάλασσα εἰς

αγριατινομένη μορμύρειν, καὶ ἡ τῶν χυμάτων πλήθης ἐμποδίζειν τῇ νηὶ, καὶ αἱ τῶν πολυπλόκων σχινίνων διαστάσεις αἱ ἀμφὶ τὴν ίσεδν ἡρτμέναι τῇ τῶν ἀνέμων βιάσαι ἐμβοῆι μαστιζόμεναι συριζώσαινται· τότε δὲ, ἀγαπητῷ, θρόνος μὲν ἡλιώδης καὶ [214] κλαυθυμρώδης ὑπὸ τῶν ἐπιβατῶν γίνεται, βύθινον θάνατον παρὰ τὸν φυσικὸν προσδοκῶνταν. "Εστι δὲ ίσεδν τοὺς ναυτας ὑπὸ τῆς ἔξωστην αὐτοὺς πρειχεισθέντος ζάλης γειναῖς οἴνους· πλέον δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἔνδοσεν διοικεσ-

* Ita conjectum, pro vulg. : ... τῇ νῇ, καὶ τῶν π. σχ. δεκτάσις τῇ ἀπει τῷ ιστόν.... συγχέουσιν.

Verbum supra Cherubim sedet; ut caro mei causa mea sustinet, ut Verbum quæ Patris sunt sine labore operatur. In nuptiis vinum ex aqua fundit, priocipium miraculorum in Cana exhibens: luminis aperit januas, luto digitoque oculos novos faciens. Leproso dixit, *Volo, mandare* (*Math. VIII, 3, et IX, 6*); et post datam vocem morbus nullus erat: dicit paralyticu, *Surge*; vox autem pro pedibus fuit, brevique tempore infirmus mandatum quasi ambulandi potestatem accepit: venit ad Jairi domum, luctusque statim in gaudium mutatus est. En hodie quoque turba circumdatus est, vestimenti fimbria emicat, atque fidei imbre fluxum inundavit. Quid enim jam nobis narravit evangelista, fidei fructus proferentes multifarios? Erat enim quidam princeps synagogæ, Moysis legum custos, populi institutor, nomine Jairus. Huic unam gratiam natura dederat, filiam unigenitam, circa quam occupata erat turba familiarium, ut nos est parenti sobolem amantū. At, ut videtur, nesciebat se, non ad successionem, sed ad immaturum funus hanc curare. Morbus enim gravis incidens, ipsam quidem morti vicinam reddit, patrem vero bona de illa spe orbavit. Verum morbus ille non superavit fidem: statim enim Servatorem adit Jairus, et roget dominum suam veniat. Dominus vero se accersit promptitudine præcedit; ait enim, *Surgens sequebatur eum* (*Math. IX, 19*). Vide autem, o fidelis, qualis a muliere instituitur justa violentia, quale sapiens fortunæ adhibetur, qualis a feminæ excogitator periculi expers raptus: oportet enim illum accelerato motu viam illam propere transire. *Mulier*, inquit, *que sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti ejus. Vicebat enim intra se, Si tetigero tantum, salva ero* (*Ibid., 20, 21*). Hic medicus, inquit, e coelo venit; non præcipit medicamenta magni pretii, non ferro secat, dolores non infert: novit quæ ad feminam pertinent; ex virginem enim matre, ut volnuit, accessit; non contaminatur dolores abditos exquirendo; ipse est secretorum inspector. *Mulier sum, et morbus secundum arcamnum circumfero*: habeo enim non evacuando sanguinis fluxus, et non deficientes canaliculæ impurorum fontes. Egeo igitur fonte, qui ille ipse est, ut clam purget indecorum fluxum: lex enim hujusmodi morbum non admittit. Turba me miseram quasi abominandam arect: sed presens ille medicus, qui, nature conditor, illam ex costa formavit, haud recusat sanare: verbo enim solo jubet, et morbus non manet: turbatur Spiritu, et ab inferno mortuos exigit: paucis panibus satiat chilidas; lavatur lacrymis et remissionis fluenta mittit. Nemo autem hoc audet, nisi fides expers dubitationis. Hanc igitur manuductricem in anima accipiens, adibo confidens, et tacu facile et latenter sanitatem abripiam. Et si forte lateam, lucro erit res tota: me enim salutem consecuturam esse scio: si vero non latens in medium evocer, non reprehendar, quod sanitatis recuperande causa haec ausa sim, neque a me reposcentur ea, quæ fides abripuit: hujus enim, utpote Dei, donorum nunquam ponit. Nam qui dixit mari, *Tace, obmutesce* (*Marc. IV, 39*), secreti quoque fontis mei os obturabit. Adesto igitur fides, in posterum accipe clavum, et fluctum tempestatis celeriter compescere, ut turpem illam corporis scabiam in tranquillum illum deducam portum. Nam vel stilla ejus auxiliis sine labore potest sanguinem gurgitem, qui in me est, suffocare. Cum vero haec secum probe consuluisse, res vix audendas audacter aggreditur: nec tempus metuit, nec pauperatem considerat, nec turbam numerat; sed haec

omnia per fidem, imo potius cum fide transiliens, Domini tunicam clanculum tangendo, sanitatis lucrum opportune subripuit; unionem cum illo liberationem a morbo fore confidens, vere liberata est: statim enim *Sanata est plaga* (*Marc. V, 29*). Duodecim quippe annos cum morbo luctans quotidie et quotannis, vitam suffurabatur, semper jugulata, et tamen non moriens. Primo enim anno in laborum aliquot et dolorum perpassione incidit: secundo anno, obscuræ hujus urbis tumultuantur secreta: tertius aderat annus, et nervorum venarumque tumore affiebatur: anno quarto, fons quidam sanguinum ex illa processit: anno quinto, undique medici concurrebant, membra denudantes, que fas non est a masculis conspici: sextus annus conficiebatur, et malum magis auctum est: septimo anno, tantis opibus effusis, sanguinum corruptio mansit inexhausta: octavus annus adstitit, et medici se victos confitebantur: nono anno, hanc prorsus desperata relinquentes, abiérunt: decimus annus appropinquavit, et erat mulier tum facultatibus tum sanitate prorsus destituta: undecimo anno, oppressæ doloribus nullus adstitit opitulator. Duodecimus annus numerabatur, et animarum medicus in ultima hora adfuit, tactu et verbo et fide morbos sanans. In hunc incidentis mulier, quoque futurum erat credens, id quod desiderabat assecuta est. Tremuit vero cum sciret se non latere. Quid enim ait Servator? *Quis est qui me tetigit? nam ego novi virtutem de me exiisse* (*Luc. VIII, 45, 46*). Non dixit, *Quis est qui me tetigit?* ne forte qui aderant in dubia mulieris perquisitione se occuparent; sed dixit, *Quis est qui me tetigit?* in dubio vocem relinquens, ut quisque audiens talem conatum esse viri existimaret. *Quis est qui me tetigit? nam ego novi virtutem de me exiisse*. Quid dicis, Domine? venisti ut tua subriperentur? regnum fidelibus rapiendum lubens proposuisti? et quomodo rogas quod nosti, et de eo queris quod non ignoras? Si non lubens virtute egressa spoliatus es, cohibere debueras; si autem volenti tibi subrepta est, cur ægre fers illa donans, quæ fides a te per vim abripit? Donasti non rogatus, et postquam donasti, reprehendis? sine conspicuë sanctis, et post datam sanitatem, forum judiciale constituis? Imo, ait, novi illam quæ per fidem id mihi subripuit, non ignoro illam quæ probe furata est; volo autem illam in medium prodire, ut preco sit illius quam consecuta est gratiae. Ab illa enim ita suaviter spoliatus, coram omnibus ejus donum confirmare destinavi: *Confide, filia, fides tua te salvam fecit* (*Math. IX, 22*). Habe, inquit, quod probe furata es; tene, o mulier, quod clam rapuisti; posside possessionem probam, quam tibi fides præbuit; pro serua enim filia, pro polluta hodie uncta nominata es: *Esto sana a plaga tua* (*Marc. V, 35*). Vides, o dilekte, quanta potest fides? quomodo uno temporis momento miracula edidit? eam, quæ in silentio tremebat, confirmans, iudicio exorato. Ita gentilium Ecclesias, æmula mulieris profluvio laborantis, taciteque per fidem Domino appropinquans, sanguinum a lege proscriptorum abominandum fontem occlusit, ac filia appellata, multorum est mater, testem nacta eum, qui olim clamavit: *Quoniam multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum* (*Izai. LIV, 1*): hoc est synagogæ, cuius vir est lex, sive princeps synagogæ, Dominum hodie vocans ad suscitationem mortuæ filie. Sed hora et tempore impellente, quoad miraculum in illa exhibitum, ne debitorem profiteor, sponsorem vobis prestans: Dominum divitiarum largitorem: quem decet gloria in secula seculorum. Amen.

VI. EJUSDEM, QUOD MARI SIMILIS SIT HÆC VITA, ET IN ILLUD, CUM JESUS ASCENDIT IN NAVICULAM CUM DISCIPULIS SUIS, ET OBDORMIVIT (*Luc. VIII, 22, 23; Matth. VIII, 23*).

Qui in mari navigant, quando secundo vento navigationem perficiunt, letis vultibus, serenitatis zimulū exhibent aspectum: postquam vero perma-

nens serenitatis tranquillitas nautas dissolverit, et alios ad dormiendum, alios vero ad claves navigii vel pueris tradendos impulerit: ac gubernatore curis va-

euo et nautis labore artis suæ propter serenitatem remittentibus, repente asperrima procella conturbante, cum præter expectationem venti in pelagum erumpant, incipiatque mare effusum obstrepare, fluctuunque turba navem impeditre, ut et multiplicum funium tensio, qui circa malum suspensi, violento ventorum impulsu icti, sibilant: tunc sane, o dilecti, tumultu quidem turbulentu et luctuosus a vectoribus oritur, mortem in profundo maris, magis quam naturalem, expectantibus. Hic videoas remiges a procella illos extrinsecus circumagente, plus vero ab intus lugentium clamore enervatos (adeo ut gubernator ipse, præ metu tremebundus factus, non amplius uti possit manu gubernatoria ad navigii directionem); omnes vero clamantes se vitam inter homines servare posse desperare. Tale quidpiam accidit discipulis; mente enim te transferas mecum ad Evangelium. *Ascendit Jesus cum discipulis suis in naviculam* (*Luc. VIII, 22*), et facile trajecit mare. Quandiu Dominus Christus vigilabat, omnis contrarius reprimebatur ventus: planum autem illis erat mare, tanquam firma terra, neque fluctus contra navem Christum ferentem insurgebat. Cum vero Jesus, secundum providentiam suam, in navigio dormiebat, quoad naturam corporis, non quoad deitatis dignitatem (somni enim munis est oculus deitatis); tum venti consipientes Magistrum et Præfectum suum dormientem, sicut equi aurigam somno detentum spenentes, impetuoso flatu sævam exsibilantes tempestatem, contra navem apostolicam serebantur: atque, procella exorta, quæ inexpectata mortem tanto flatu minabatur, æstuante pelago, sævosque fluctus cum fremitu in arenam terminorum constitutricem immittente, discipuli frenudentem consipientes tempestatem, Christum celeberrimum propagnatorem invocabant; quid dicentes? *Domine, salva nos, perimus* (*Math. VIII, 25*). Per œconomiam dormiebat in navigio Dominus, non nescius illius quod futurum erat, nec serenitatem inducendi potestate carebat: sciens vero mare turbatum fore, duabus de causis dormiebat: ut per tempestatem redargueret labentem et imbecillam discipulorum fidem, et potentiam divinitatis suæ illis liquido demonstraret. Videre erat itaque, o dilecti, vigilantem, quoad corpus, Dominum, scipso vehementiorem factum, et ventum ad speluncam suam clanculum fugientem, pelagumque non ultra contra apostolicum navigationi mias intentantem, sed fluctus ad adorationem se convertentes. Talis est hujus vita cursus, ita ut res in eodem statu nunquam permaneant, sed aliquando in pace tranquillæ sint, atque alimentorum copia abundant; interdum vero commoveantur fluctibusque, ut mare, agitantur, partim quidem barbarorum incursionibus, partim tyrannorum machinamentis et negotiorum perplexitatibus, multisque alii tumultibus et perturbationibus. Nam prædicta de apostolico navigio historia hunc habet sensum; nihil quippe a Domino factum est quod mysterium non haberet. Mari similis est hæc vita; navigio, humana natura, portans quasi vectores et gubernatorein cogitationes et mentem. Hoc itaque navigium, natura scilicet humana, in hac vita agitat a diaboli nequitia, a diabolibus hostibus, qui cupiditatum fluctus excitant; falsam voluptatum spumam in internum animum proiecunt, ac mentem gubernatricem cupiditatibus commovent et in peccatum immengunt. Quod autem

homo quilibet a voluptatum flamma commotus in peccatum immergatur, id, sermonem meum asserens, testatur David propheta. Cum enim circa conuentum naufragium fecisset, clamabat dicens: *Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me* (*Psal. LXVIII, 3*). Non enim hoc usquam reperimus in historia de Davide: quandonam David navigavit? vel in quo mar. iter agens demersus est? nusquam sane. Quid sibi vult igitur? In hac utique vita tanquam in pelago versans, ac voluptatibus quasi fluctibus agitatus, atque soluta cogitationum compagine, intus admisso cupiditatis fluctu, ac viri fortitudine per Uriæ uxorem spoliatus, continentiae naufragium passus est. Ideo dicebat: *Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me*. Deinde iterum resipiscens, et ex profundo peccati iterum continentiae clavum recuperans, vitamque suam castitate temperans, Deum precabatur dicens: *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum* (*Psal. LXVIII, 16*). Tale quidpiam Apostolus quoque mystice subindicans humanam naturam dicit: *Ter naufragium feci*. Quid enim ait? *Ter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui* (*Il Cor. XI, 25*). Ter enim naufragium feci humana natura: semel, in paradiso per transgressionem; secundo, in diluvio Noe; tertio, post legem acceptam populus in idolorum cultum incidit, donec veniens animarum nostrarum gubernator Christus, crucis velum in media terra sistens, tempestatibus liberam nobis providit in urbem cœlestem navigationem. *Nocte et die in profundo maris fui*. Noctem appellat illam in caliginoso errore moram, quæ Christi adventum antecessit; diem vero, illum in lucido baptismio statum, qui Christi secutus est adventum. Cum tota igitur natura humana per nequitiam diaboli, ut diximus, jactaretur; id videns Verbum Dei, in hanc vitam veniens, ingreditur in cavitatem navigii virginis Mariæ: cuius typum in Jona propheta expressum inventimus. Mittitur enim Jonas Niniven; Christus in hanc vitam venit: Jonas abit in navigium, et in cavitatem navigii dormit; Verbum etiam Dei per novem menses in ventre virginis Marie fere dormiebat tacitus hominibus. Tunc magis excitata est diabolica nequitia procella, sicuti contra Jonam. Sed cum Jonas in mare projectus est, hoc est, cum Jesus et ventus Virginis in hanc vitam prodit, et omnis quoque ventus adversus obnubescat, donec balena in orcum perveniret, multa signa et prodigia edidit in hæc vita navigans. Intravit Jonas in balenam, et ille intravit in orcum: tres dies et tres noctes, totidem quot Jonas, in orco consumpsit. Ejicitur Jonas ex balena in Niniven; Christus ex mortuis surgit, atque in hunc mundum venit..... prædicat preuentiam; resipiscunt Ninivitæ, atque hujus mundi incolæ: per tres dies jejunant, et servantur numerosæ in multitudines; sicut etiam in Ninive duodecim hominum myriades et pecora plurima. Domino enim preuentiam et fidem huic mundo predicante, servantur duodecim tribus Israel. Quando enim plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus fiet (*Rom. XI, 25*). Quod autem Jonas Christi typus esset, Dominus ipse dicit in Evangelio: *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus* (*Math. XII, 40*). Illi sit gloria et potentia in secula seculorum. Amen.

VII. EJUSDEM IN ILLUD: SIMILE EST REGNUM

CELORUM GRANO SINAPIS (*Math. XIII, 31*).

Quid majus regno celorum, et quid minus est grano sinapis? quomodo immensum celorum regnum, facile metiendo minutissimoque grano assimilavit? Si vero perpendamus quid sit granum sinapis, inveniemus quan pulchre et secundum naturam unum alteri comparetur. Quid est regnum celorum, nisi plane Christus? dicit enim de seipso: *Ecce regnum Dei intra*

ros est (*Luc. XVII, 21*). Quid autem majus est Christus secundum deitatem, ut prophetam audire est dicentem: *Hic est Deus noster, et non estimabilis aliis aduersus eum. Hic adinvenit omnem viam discipline, et tradidit illam Jacob pueru suo, et Israel dilectu suo. Post haec in terris vixus est, et cum hominibus conversatus est* (*Baruch. III, 36-38*). Isaïas etiam de illo

μένων χρυσῆς ἐκνευριζομένους, ὡς καὶ τὸν μὲν κυ-
δερήτην ὑπότροφον γεγονότα ἀπὸ τῆς δειλίας μητρ-
έτη δύνασθαι χρῆσθαι τῇ κυδερντικῇ χειρὶ πρὸς
τὴν τῆς νηὸς εὐθύπλοιαν, πάντας δὲ οὐδούς τῆς ἐν ἀν-
θρώποις ζωῆς μετὰ φωνῆς ἀπεκδέχεσθαι. Τοιούτον
τι συμβένετο τοῖς μαθηταῖς τοῦ Κυρίου· μετεβαλε-
γάρ μοι τῷ λόγῳ ἐπὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀρέδη δὲ Ιησοῦς
μετὰ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ διήρχετο τὴν
θάλασσαν εὑμάρως. Καὶ ἦκας μὲν αὐτοῖς δὲ Δεσπότης
Χριστὸς ἐγρηγόρει, πᾶς ἐναντίος δινεούς ἐφιμούτο,
ἡ πλοῦστο δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ θάλασσα ὡς ἡπειρος, οὐδὲν
κῦμα τῇ χριστοφόρῳ φηγῆ προσεψιτατο· δὲ δὲ οἰκο-
νομικῶς δὲ Ιησοῦς ἐν τῷ πλοῖον ἐκάθευδε κατὰ τὴν
τοῦ σώματος φύσιν, καὶ οὐ κατὰ τὴν τῆς θεότητος
ἕξιν (διῆπον γάρ τὸ δύμαξ τῆς θεότητος). Τούτοις οἱ
δινεούς θεωρήσαντες τὸν ἑαυτῶν παιδεύηται καὶ τα-
ξίαρχον ὑπνωσαντα, καθάπερ ἵπποις ἡνιόχου καθεύ-
δοντος κατοικηρήσαντες, λάρβω φυσῆματι ἄγριον
χειμῶνα συρίζοντες κατὰ τῆς ἀποστολικῆς ὀλκάδος
ἐφέροντο. Γενομένης δὲ ἔξαλος ἀνείκαστον θάνατον
ἀποπνεούστης, καὶ τῆς θαλάσσης κοχλαδὸν ἀναζεού-
στης, καὶ τὸν θυμὸν τῶν κυμάτων τῇ ὁροθετίδι φάμ-
μω ἐπιφριζούστης, θεωρήσαντες οἱ μαθηταὶ τὸν πο-
λυθρύλατον χειμῶνα, τὸν πολύσυμητον προμαχεῶ-
να Χριστὸν παρεκάλουν· τοιούτοις· Ἐπιστάτα,
σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. Ἐκάθευδε δὲ Κύριος οἰ-
κονομικῶς ἐν τῷ πλοῖο, οὐκ ἀγρῶν τῷ μέλλον γι-
νεσθαί, οὐκ ἀδυνατῶν γαλῆνην βραβεύσας· εἰδὼς δὲ
μέλλουσαν ταράσσεσθαι τὴν θάλασσαν, κατὰ δύο αι-
τίας ἐκάθευδεν· ἵνα καὶ τὸ σαθρὸν τῆς διλογοτεστας
τῶν μαθητῶν ἐν τῷ χειμῶνι διελέγῃ, καὶ τὸ δυνα-
τὸν τῆς θεότητος αὐτοῖς ἐνδείξῃται. Ἡν οὖν ιδεῖν,
ἀγαπητοῦ, διαγρηγορήσαντος τοῦ Δεσπότου σωματι-
κῶν, πάντα ὄξεύτερον ἑαυτοῦ γενόμενον, καὶ τὸν ἀνε-
μον πρὸς τὸ ίδιον σπήλαιον ὑπορεύγοντα, τὴν τε
θάλασσαν μηκέτι ἀπειλοῦσαν τῇ ἀποστολικῇ ὀλκάδι,
ἄλλα τὰ κύματα πρὸς τὴν προσάκυνσην ἐπιστρέφοντα.
Τοιούτην ἔστιν καὶ ἡ τοῦ βίου φορά, μηδέποτε μέ-
νειν ἐν ταυτότητι τὰ πράγματα, ἀλλὰ ποτὲ γα-
ληνίζεν εἰρήνη καὶ εὐθυνία τροφῶν ἀνεγεεῖ, ποτὲ δὲ
ταράσσεσθαι ωσπερ τὴν θάλασσαν, τοῦτο μὲν βρ-
άχωνα καταδροματίς, τοῦτο δὲ τυράννων ἐπιδουλαῖς
καὶ πραγμάτων πλοκαῖς, καὶ πολλοῖς ἀλλοῖς κλόνοις
καὶ ἀκαταστασίαις. Καὶ γάρ ἡ εἰρήμενή Ιστορία
τερὶ τῆς ἀποστολικῆς ὀλκάδος τοῦτον ἔχει τὸν νοῦν· οὐκ
ἥν γάρ ὑπὸ τοῦ Κυρίου γινόμενον, διὸ οὐκ μυστη-
ρίου ἐχόμενον. Θαλάσση παρείκαστα δὲ βίος οὗτος,
ποικιλὴ ἀνθρωπίνη ὑπόστασις, φέρουσα καθάπερ
ἴπετά της κατερήνητην τοὺς λογισμούς καὶ τὸν
νοῦν. Τέλον οὖν τοῦτο τὸ πλοῖον, τουτέστιν ἡ ἀνθρω-
πίνη ὑπόστασις, ἐν τούτῳ τῷ βίῳ χειμαζομένη ὑπὸ
τῆς τοῦ διαβόλου κακοῖς, καὶ ἀπὸ τῶν ἐναντίων δι-
μόνων τῶν τὰ κύματα τῶν ἐπιθυμῶν ἐξεγειρόντων,
καὶ τὸν ἀλμυρὸν ἄρχον τῶν ἡδονῶν πρὸς τὸν ἐνδοθεόν
[215] νοῦν ἐπιβριπτόντων καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τὸν κυ-
δερήτην νοῦν σειδόντων, καὶ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν βυθί-
ζόντων· ··· διτὶ δὲ ἔκαστα τῶν ἀνθρώπων ταῖς πολυ-
σιδροῖς ἥδοναις σειδόμενος πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐδύ-
ζετο, μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ Δαυΐδ δὲ προρήτης. Ὁτε
γάρ περὶ τὴν σωφροσύνην ἐναυάγησεν, ἀνεδά λέγων·
Ηλέθον εἰς τὰ βαθή τῆς θαλάσσης, καὶ καταγιῆς κυτ-
εόττισι με. Οὐ γάρ τον κατέ τὴν ἀμαρτίαν ἐδύ-
ζετο, τοιούτοις με. Οὐν τῷ Δαυΐδ τούτῳ Δαυΐδ εὐρύσμεν
τοι τεγραμμάτων τῷ Δαυΐδ τούτῳ Δαυΐδ εὐρύσμεν
τοι; Η εἰς πάλον πείλαγος ἀπελθὼν ἐδύθησθι; ἀλλ’ οὐ-

* Legendum, ni fallor, ἐπαφριζούσης.

b Forma neograeca.

Z'. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ, ἡ Ὁμολ. ἐστιν.
Τὶ μεῖζον βασιλείας οὐρανῶν, καὶ τί μικρότερον
κόκκου σινάπεως; πώς τὴν ἀμέτρητον βασιλείαν τῶν
ἄρων τῷ εὐμετρήτῳ καὶ βραχυτάτῳ κόκκῳ σινά-
πεως; παρείχασεν; Ἀλλ᾽ ἐάν ἔνοχος μωρεύς τὰς ἔστον ἡ
τῶν οὐρανῶν βασιλεία, καὶ τις ἔστιν ὁ κόκκος τοῦ σι-
νάπεως, εὐρήσομεν πῶς καλῶς καὶ εὐφυῶς ἔκαστον
ἴκασταν παρείχασται. Τις ἔστον ἡ τῶν οὐρανῶν βασι-
λεία, ἢ πάντας Χριστός; λέγει γάρ περὶ ἑκατοῦ· Ἰδού
ἡ βασιλεία των εὐαγγέλων ἐνώπιον ἦστιν. Τὶ δὲ μεῖ-

δαμοῦ. Τί οὖν ἔστιν δὲ λέγει, ἢ πάντως, ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ὁσπερ ἐν θαλάσσῃ ὑπάρχων, καὶ σεισθεὶς ταῖς ἡδοναῖς καθάπερ κύμασι, καὶ τοὺς ἀρμούς τὸν λογισμὸν λυθεῖς, λάδρον τὸ κῦμα τῆς ἐπιθυμίας ἐνθόντινον, τοῦ ἀνδρὸς;^ο πόρος τὸν τοῦ Ήρέου γυναικαῖα ἐκλήθεις, ναυάγοις σωφροσύνης ὑπέμεινεν. Διὸ Ελεγεν· Ἡλίορ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταιγίς κατεπάντισκ με. Εἴτα πάλιν μετανοήσας καὶ οἰοντεὶς ἀνάνθιψας ἐκ τοῦ βάθους τῆς ἀμαρτίας, πάλιν χρατῶν τοῦ πηδαλίου τῆς σωφροσύνης, καὶ τὸν ἁυτοῦ βίον ἐν σωφροσύνῃ φυθιμένων, ηὔχετο τῷ Θεῷ λέγων· Μή με πάλιν καταπιέσθιαν καταγίς θάστος, μηδὲ καταπιέσθι με βιθύνει. Τοιοῦτον τι καὶ δὲ Ἀπόστολος μυστικῶν ανιττεμένος λέγει τὴν ἀνθρωπότητα, Τρόπον ἐνανάγγησα. Τι γάρ φησιν; Τροπὶς ἐνανάγγησο; ρυγθήμερον ἐτῷ βιθύνει πεποίηκα. Τρίτον γάρ ἐνυπάγγησεν ἡ ἀνθρωπότης, ἀπας ἐν τῷ παραδείσῳ διὰ τῆς παρθένεσσας, δεύτερον πάλιν ἐν τῷ κατακλυσμῷ Νώη, τρίτον μετὰ τὸ δέξιον τὸν νόμον πρὸς τὴν εἰλώλιαστρελαί ἔξεπεσεν δὲ λαδὸς. Ήως οὐ διθύων δὲ τῶν φυχῶν ἡμῶν κυberνήτης Χριστὸς, στήσας τὸ ιστον τοῦ σταυροῦ ἐν μέσῃ τῇ γῇ. ἀχείμαστον τὸν τὸν εἰς οὐρανὸν πολὺν οἰκονόμησεν^δ. Νυχθήμερον ἐτῷ βιθύνει πεποίηκα. Νόκτα λέγει τὴν πρὸς τῆς τοῦ Σωτῆρος παρουσίας ἐν τῇ σκοτεινῇ πλάνῃ διατριβήν ἡμέραν δὲ λέγει τὴν μετὰ Χριστοῦ παρουσίαν ἐν τῷ φωτεινῷ βαττίσματι διαγωγήν. Πάσης οὖν τῆς ἀνθρωπότητος, καθὼς ἐφαμεν ὑπὸ τῆς τοῦ διαβόλου κακίας καὶ μαζούμαντος, θεραπεῖς δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγους, διθύων εἰς τόνδε τὸν ξίνον, εἰσέρχεται εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ πλοίου τῆς Παρθένου Μαρίας· οὐ τὴν εἰκόναν ἐν Ἰωνᾷ τῷ προφήτῃ γεγονόντα εὑραμεν. Πέμπεται γάρ Ἰωνᾶς εἰς Νινεύην, ἐρχεται δὲ Χριστὸς εἰς τόνδε τὸν βίον· ἀπέρχεται δὲ Ἰωνᾶς εἰς τὸ πλόιον, καὶ εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ πλοίου καθεύδει, καὶ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγους ἐν ἐννέα μηνσὶν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου Μαρίας σχέδιν ἐκάλεσθε σωπῶν τοῖς ἀνθρώποις. Τότε μᾶλλον ἐχεγέρθει δὲ διαβόλοικας τῇς κακίας κιεμένων, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰωνᾶ· ἀλλ᾽ ὅτε ἐδρίφη Ἰωνᾶς εἰς τὸ πέλαγος, τουτέστιν, δε τῆς Ἰησοῦς προῆλθεν ἐκ τῆς κοιλίας τῆς Παρθένου εἰς τόνδε τὸν βίον, καὶ πάς ἀναντίος ἀνεμοῦς ἐφιμούτο, καὶ μέχρις οὐ φθάσθη τὸ στήτος εἰς τὸν ἄδην, πολλὰ σημεῖα καὶ τέρατα ἐπετέλει διανηχόμενος εἰς τόνδε τὸν βίον. Ἡλίθεν Ἰωνᾶς εἰς τὸ κητός, καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἄδην ἦλθεν· τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας τάξ αὐτῷ τὸν Ἰωνᾶ ἐν τῷ ἄρρεν πεποίηκεν. Ἐξηπεταῖ Ἰωνᾶς ἐκ τοῦ κήτους εἰς τὴν Νινεύην, καὶ Χριστὸς ἀνίσταται ἐν νεκρών κατ' [216] ἐρχεται εἰς τὸν κόσμον τούτον^ε· κηρύσσει μετάνοιαν μετανοῦσι Νινεύηται, καὶ οἱ τοῦ κόσμου τούτου πολῖται· νητηστένουσι τριάδα μηρέν, καὶ σώζεται τὰ πολυαριθμητα πλήθη, ὡς καὶ ἐν τῇ Νινεύῃ δεκάδον μυριάδες ἀνθρώπων καὶ κατήνη πολλά. Τού γάρ Κύριον κηρύσσοντος τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν πίστιν, σώζονται αἱ δέκα δύο φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ. Οταν γάρ Τὸ πλήρωμα τῶν ὑπὸν εἰσελθόν, τότε, πάξ Ἰσραήλ σταθμήσεται. Οτιδὲ εἰκάνων τοῦ Χριστοῦ ἦν Ἰωνᾶς· αὐτὸς δὲ Κύριος λέγει ἐν τῷ Βαναγγελίῳ· Ὁρ τρόπον Ἰωνᾶς ἐποίησεν ἐτῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὐτως δέσται καὶ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Αὐτῷ δὲ δόξα καὶ τὸ χράτος εἰς τοὺς αἰώνας.

c Verba τοῦ ἀνδρός vel corrupta, vel aliunde illata fuisse videntur.

d Augmentum in verbis a diphthongis or vel *αι* incipientibus omittere amant recentiores.

ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν χόκκω σινάπεως.

ζον Χριστοῦ κατὰ τὴν θεότητα; ὡς ἔστι τοῦ προφήτου ἀκούσαι λέγοντος· Οὗτος δὲ θεὸς ἡμῶν, οὐ Δομιθῆσται ἔτερος πρὸς αὐτόν. Ἐξένυπτος πάντων ὅδοι ἐπιστημῆς, καὶ ἐδώκαντο Ἰακὼβ τῷ πατεῖ τοῦ οὐρανοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὥσθη, καὶ τοῖς ἀρθρώποις συνεργεστράχη. Λέγει περὶ αὐτοῦ καὶ Ἡσίας, ὅμογνώμονι φωνῇ χρησάμενος. Τί γάρ φησιν; Ἐκοπλακεῖ Ἀγρυπτος καὶ αἱ ἐμπόλιαι τῶν Διηπέτων, καὶ εἰ Συβενεῖ· ἀρδετος ὑψηλοὶ ἐπὶ τῇ δια-

φιας, διὰ τὸ ἐκεῖ τρία μέτρα σεμιδάλεως καὶ ὡς ἀλεύρου, ἀναγκαῖον δι' ἀρχῆσας διελθεῖν τὸ λόγον. Τίς δὲ εἶη Ἀβράμ; ἐρμηνεύεται, πατήρ ἐκλεκτὸς πλήθους. Τίς δὲ ἐν εἴη πατήρ ἐκλεκτός, εἰ μὴ Θεός; περὶ οὐ, Εἰς πάσαν τὴν ἡγετήσαντα στάσην τὸν πατέρα τοῦ οὐρανοῦ, εἰς τὰ πέριττα τῆς οἰκουμένης τὰ ρήματα αὐτοῦ. Τί δὲ ἡ Σάρρα; ἐρμηνεύεται, ἀρχούσα καὶ γηγενούσα. Τίς δὲ ἐν εἴη δρυψα καὶ ἡγεμονεύουσα ήμάς, εἰ μὴ πάντας ἡ τοῦ Πατρὸς σοφία; ή τίς ἡ σκηνὴ ὑπὸ τὴν δρῦν τὴν Μαμβρή; πάντως ἡ ἔκκλησις ὑπὸ τοῦ σταυροῦ σκεπομένη. Τῇ δρῦι παρείκασται ὁ σταυρὸς διὰ τὸ Ισχυρὸν εἶναι τὸ ξύλον καὶ ἀνένδοτον. Τί τε τρία μέτρα τῆς σεμιδάλεως; ή πάντως καθὼς προεπονήθη ἡ ἀνθρωπότης, ἡ ἐκ ψυχῆς καὶ πνεύματος καὶ σώματος συγκειμένη. Οὕτω γάρ ἐδίδαξεν ήμάς ὁ Ἀπόστολος λέγων. 'Ο δὲ Θεὸς φυλάκεις ὑμῶν τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ πνεῦμα. Λαμβάνει οὖν ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία Σάρρα, ἡγεμονίας τὴν ἀρχούσα, λαμβάνει σῶμα, ψυχὴν καὶ πνεῦμα, καὶ ἐγκρύπτει τῷ πυρὶ, τούτεστι τῇ ἀσθέτῳ θεότητι λαμπαδουχοῦσα, καὶ ποιεῖ τρεῖς ἐγκρυφίας, τούτεστιν ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς σαρκὸς ἡμῶν, τὴν εἰς Πατέρα, γίνεται στολὴ τοῦ Πνεύματος. Ἀρμοζόντως διμίν, ἀγαπητοῦ, ἀνέγνωσθη τὸ Εὐαγγέλιον. Κόκκος σινάπετος, καὶ ζύμη· ἡ ζύμη εἰς δρυόν μεταλεύεται, ὁ κόκκος εἰς λάχανον· ἀρτοὶ δὲ καὶ λάχανα ἐφδιαστητοῖς, τὸν τῆς ηγετείας δρόμον ἐκπληροῦνται. Ὁμοία ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ κόκκῳ σινάπεως. Οὐκ δὲ λαῶς πινεῖ δυνηθεμέδοι νοήσαι τὸ δύναμιν τῆς παραδολῆς, ἐλύν μη πρώτον τὴν οὐσίαν, τὴν χρέαν καὶ τὸ μέγεθος κατανοήσωμεν. 'Ἐστι γάρ τὸ σίναπι μεγεθεῖ μὲν μικρὸν, σπαρὲν δὲ καὶ ψύσμενον ὑπερβάλλει πᾶσαν λαχάνων ἀηδησιν, καὶ τῷ ὑψει ὑπερφέρον, καὶ τῷ πλήθει τῶν καλλιῶν ὑπερικαθῆται τὰ ἄλλα, καὶ τῇ τῶν φύλων πολυπληθίᾳ· ἔστι γάρ σκιᾶς ἐργαστικὸν, ὡς καὶ δρυες ἐφιπτάμενα δύνασθαι ἐφιζάνειν ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἀναπταύεσθαι. 'Ἐστι δὲ καὶ τῇ γενεᾷ πάνω καλλον., καὶ τῇ ποιότητι θερμακτικὸν, καὶ τῶν ἔνδον λατικόν. Τοῦ δὲ λαῶς μὲν ὑπενδεῖς πετεινού βρῶμα γίνεται, μόνον δὲ ἀνθρώπου. Καὶ ἔξωθεν μὲν ἔστι πυρρὸν, ἔσωθεν δὲ φαίνεται λευκόν. Καὶ αὗτῇ μὲν ἡ τοῦ λαχάνου φύσις, καὶ τοῦ στέρματος ἐγχώμιον. Εἰ δὲ μετ' ἀκριβεῖας ἐκετάσαι θελήσωμεν εὔροιμεν ἀν τὴν παραδολὴν ἀρμόδιουσαν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. Οὕτως γάρ ἔστιν ὁ μικρὸς μὲν τῇ δψει· οὔτος δὲ βραχὺς ἐν κόσμῳ, καὶ ἐν οὐρανῷ μέγας· οὔτος καὶ υἱὸς ἀνθρώπου καὶ Θεός, ὃν δὲ υἱὸς Θεού. οὔτος δὲ ἀναρρόμητος, δὲ ἀδιός· οὔτος δὲ ἀδρατος, δὲ ἐπουράνιος, ὃς ὑπὸ μόνων πιστῶν ἀνθρώπων ἐσθίμενος· οὔτος δὲ συντριβεῖ·, καὶ μετὰ τὸ πάθος γενόμενος λευκὸς ὡς γάλα· οὔτος δὲ μείζων πάντων λαχάνων τῶν ἄλλων· οὔτος δὲ ἀδιαίρετος τοῦ Πατρὸς Λόγου· οὔτος εἰς δὲ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦ, τούτεστι προφήταις καὶ ἀπόστολοι καὶ πάντες λαχτοὶ· οὔτος δὲ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη διὰ τῆς ίδιας αὐτοῦ θερμάτητος ἀνακαθαίρων, ὡφ' διαδροσιζόμεθα, ὡφ' δὲ ἐκ τοῦ κοσμικοῦ καύσωνος σκεπόμεθα· [219] οὔτος δὲ διὰ θανάτου εἰς τὸν σπαρεῖς, κακέλι καρποφορήσας, τριήμερος τοὺς ἀγίους ἀναστήσας ἐν τῆς τῶν νεκρῶν ταφῆς· οὔτος δὲ διὰ ἀναστάσεως μείζων παντὸς προφήτου φανεῖς· οὔτος δὲ τῇ τοῦ Πατρὸς ἀπορθοῖς σώζων τὰ πάντα· οὔτος δὲ ἀπὸ γῆς ἀνθήσας εἰς οὐρανούς, ὃ ἐν τῷ ἴδιῳ ἀγρῷ σπαρεῖς, ὃ ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ πιστεύοντας προσάγων τῷ Πατρὶ. 'Ω ζωῆς σπέρμα ὑπὸ Θεοῦ Πατρὸς εἰς γῆν σπαρέν! ὡς ἀβίνασις φυτὸν τοὺς ὑπὸ σου τρεφομένους εἰς Θεὸν καταλλάσσων! ὡς δένδρον ὑγέλιδον, ὑπὸ μόνου Πατρὸς γεωργούμενον! Τούτο τὸ δένδρον ἐκ πατρικῆς ἀνέτειλε καρδίας· τούτο τὸ φυτὸν ἐν οὐρανοῖς μὲν τὰς βλίζας ἔχει, φανεν δὲ ἐν κόσμῳ υπὸ ἀνθρώπων τρυγόται. 'Ω φυτέας ὁ φθείσας εἰς γῆν, καὶ εἰς οὐρανούς ἀνθήσασα! ὡς σπέρμα μικρὸν μὲν ὀραθὲν, παρὰ δὲ τῷ Πατρὶ μείζων τῶν ἀπάντων! Τούτο τὸ φυτὸν καὶ τοὺς εἰς ὅδους ἀνέτειλε νεκροῖς· τούτου δὲ καρπὸς ἀναστάσις ἀνθρώπων γέγονε· τούτῳ τῷ θανάτῳ θανατηφόρον κατήνεγκε βέλος· τούτῳ ταρτάρου τοῖχος κλίναντες δυσκαμπεῖς γόνου προτεκνήσαν· τούτου οὐ καλέσι πάντα τὸν κόσμον ἐσκέπασαν· τούτῳ ὑπὸ ἀγίου

* Fort. φιλωθεῖσα, aut simile quid.

dicit, concordi voce utens. Quid enim ait? *Laboravit Aegyptus et negotiaciones Aethiopum, et Sabaim viri sublimes ad te transibunt, et tibi erunt servi, et post te ambulabunt vinciti manici et te adorabunt: quia in te Dominus Deus, et non est Deus praeter te. Tu enim es Deus, et nesciebamus, Deus Israel Salvator* (*Isai. XLV, 14, 15*). Beatus etiam Petrus vocem emittit eamdem vim habentem; ait enim: *Fratres, nec aliud nomen est sub caelo datum hominibus, in quo oportet nos salvos fieri* (*Act. IV, 12*). Quid autem minus est Christo secundum incarnationis dispensationem, qui factus est angelis et hominibus inferior? Audi David dicentem quomodo factus sit angelis minor: *Quid est homo quod memor es ejus? aut filius hominis quoniam visitas eum?* minuisti eum paulo minus ab angelis (*Psal. VIII, 5, 6*). Quod autem David haec de Christo loquatur, Paulus tibi interpres est dicens: *Eum autem, qui modico quam angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis* (*Heb. II, 9*). Similiter etiam hominibus minor factus est. Quid dicit Isaia? *Vidimus eum, neque erat aspectus, neque decor, et aspectus ejus sine honore, et deficiens supra omnes filios hominum* (*Isai. LIII, 2, 3*). Propter hoc vermem se quoque appellavit. Quid enim dicit? *Ego autem sum vermis et non homo* (*Psal. XXI, 7*). Et in Isaia, Pater illi dicit: *Noli timere, vermis Jacob* (*Isai. XLII, 14*). De celebri ejus morte mentionem faciens dicit: *Et operimentum tuum erit vermis* (*Isai. XIV, 11*). Oportuit enim eum, ut piscatorem prudentem, fulgenti hamo divinitatis circumponere vermen carnis, et dimittere in profundum hujus vite, atque ita draconem inescare, ut vere impleretur quod in Job scribitur: *An extrahere poteris draconem hamo?* (*Job XL, 20.*) *Simile est igitur regnum cœlorum grano sinapis.* Dicit itaque ex audientibus aliquis: Quomodo idem factus est regnum cœlorum et granum? magnus et parvus quomodo idem sunt? Quoniam propter magnitudinem misericordiae erga ligamentum suum omnibus omnia factus est, ut lucretur omnes. Deus erat, sicut et est et erit per naturam propriam, et homo factus est propter nostram salutem. *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viae ejus* (*Rom. XI, 33*)! O granum, per quod factus est mundus, per quod tenebrae dissipatae, et Ecclesia renovata est! Hoc granum in cruce suspensum tantum vim habuit, ut quanquam ipsum esset vincum, verbo tantum latronem a ligno rapere, et in delicias paradisi circumferret: hoc granum in latere lancea perfossum, immortalitatis potum sipientibus distillavit: hoc granum sinapis a ligno delatum et in horto positum terram omnem rauis obumbravit: hoc granum in horto positum, radices suas in infernum demittens, et animas que ibi erant secum abripiens, intra triduum in cœlum illas reuelit: hoc granum sinapis in ligno contritum ad versarium nobis serpenteum humore acri afficiens obscuravit, et infernum a somno excitans, in eundem quem reliquerat locum redire coegerit. *Si simile igitur est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in horto suo.* Semina hoc granum sinapis in horto animæ tuæ, ut tu quoque dicas: *Surge, Aquilo, et veni, Auster, perfla hortum meum, et fluant aromata mea* (*Cant. IV, 16*). Si hoc sinapis granum habeas in horto animæ tuæ, dices tibi quoque propheta: *Et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons, cuius non deficient aquæ* (*Isai. LVIII, 11*). Si habeas hoc granum in horto animæ tuæ, et ejus unguenti particeps sis, tibi etiam dicitur: *Odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris* (*Cant. IV, 11, 12, 13*); hoc est, carnium tuarum odor ut odor thuris: *hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ.* Hoc granum sinapis in ligno contritum et fermentum factum ab artium omnium perita et immortalis sapientia, mixtum cum tribus farinæ satis, hoc est, anima, corpore et spiritu, totum genus humanum in unam fidem fermentavit. Hujus mysterii imaginem Abraham et ejus coniug

Sara habitantes in tentorio sub queru Mambre propria manibus pinxerunt. Cogimur enim, o dilecti, in sermone digressionem facere. Quis sit Abraham, quæ Sara, quæ querus, quid tentorium, vel qui panes subcinericci: quare ibi tres mensuræ similaginis, et hic farinæ, necesse est accurate disquirere. Quid tandem est Abraham? explicatur pater electus multitudinis. Quis vero fuerit pater electus, nisi Deus? de quo dictum est: *In omnem terram exivit sonus ejus, et in fines orbis terra verba ejus* (*Rom. X, 18*). Quid autem Sara? explicatur imperatrix et ductrix. Quænam vero fuerit nostrum imperatrix et ductrix, nisi prorsus sapientia Patris? Quid tentorium sub queru Mambre? certe Ecclesia a cruce tecta. Crux assimilatur querui, eo quod lignum validum sit et firmum. Quid tres mensure similaginis? omnino sane, ut ante dixi, natura humana, ex anima et spiritu et corpore constans. Ita enim nos docuit Apostolus, dicens: *Deus vero custodiat corpus nostrum, et animam, et spiritum* (*I Thess. V, 23*). Accipit igitur sapientia Dei Sara, ductrix sive imperatrix; accipit, inquam, corpus, animam et spiritum, et abscondit in igne; hoc est, inextinctæ divinitati faces præferens: et facit tres panes secretos, hoc est in secreto carnis nostræ, in Patrem et Filium et Spiritum sanctum confessionem. Opportune vobis, o dilecti, lectum est Evangelium. Fermentum in panes transmutatur, granum in olera: panes vero et olera jejuniorum sunt via-tica: ad quæ nos dirigat Dominus Jesus sine culpa, cum jejunii cursum conscientius. *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.* Vim hujus similitudinis nullo alio modo poterimus concipere, nisi prius substantiam, colorem, et magnitudinem sinapis perpendiculariter. Est enim sinapi mole quidem parvum; postquam vero satum et natum est, olera omnia incremento superat, atque altitudine ramorumque copia et multitudine foliorum cæstra vincit: umbram enim efficit, adeo ut aves advolantes possint insidere et illa quiete frui. Gustu quoque bonum est valde, et qualitate calidum, atque ad interiora sananda aptum. Hominis tantum, nulliusque alterius animalis cibus est. In superficie rufum est, intus vero album appetet. Hæc est oleris natura, et semini encomium. Si vero rem accurate disquirere velimus, compariemus parabolam ipsi Servatori competere. Est enim ille parvus conspectu, brevis in hoc mundo, et in cœlo magnus. Hic est Filius hominis et Deus, cum sit Filius Dei: hic numeros omnes superat, aeternus est, invisibilis, cœlestis, qui ab hominibus tantum fidelibus manducatur: hic contritus fuit, et post passionem factus est albus sicut lac: hic major est aliis omnibus oleribus: hic est indivisibilis Patris Verbum: hic est in quo voluntariae cœli inhabitant; prophetæ nimirum, apostoli et omnes qui vocati sunt: hic est qui anime nostræ morbos calore sibi proprio repurgat, sub quo rore aspergitur, sub quo al hujus mundi fervore contingit: hic est qui per mortem in terra satus est, et ibi fructum tulit, post triduum sanctos ex mortuorum sepulcris suscitavit: hic est qui per resurrectionem omnibus prophetis major apparuit: hic est qui per effluvium Patris omnia servat: hic est qui a terra ad cœlos effluerit, qui in proprio agro seminatus est, in mundo scilicet, et eos qui in se credebant Patri obtulit. O semen vita a Deo Patre in terra seminatum! o immortalitatis germen a te nutritos cum Deo reconcilians! o arbor excelsa, quæ a solo Patre colitur! Hæc arbor ex corde Patris orta est, hæc arbor ex thesauris Omnipotentis effluerit: hæc arbor in cœlo radices habet, in mundo autem apparet, ab hominibus decerpitur. O planta quæ in terra visa est, et in celis effluerit! o semen parvum quidem apparet, apud Patrem autem majus omnibus! Hoc germen etiam in inferno mortuis exortum est: hujus fructus fuit hominum resurrectio: hoc mortui injectit telum mortiferum: hoc adorarunt tartari parietes, genu vix fleetendum inclinantes: hujus rami totum mundum

adumbrarunt : hoc a Spiritu sancto movetur : hoc non tangit astus nimius : sub hac planta oblecteris et choreas ducas cum angelis, glorificans Patrem et Fi-

lium et Spiritum sanctum, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

VIII. EJUSDEM IN ILLUD, SI QUA IN CHRISTO, NOVA CREATURA : VETERA TRANSIERUNT ; ECCE NOVA FACTA SUNT OMNIA (II Cor. V, 17) (a).

Magna quidem diligentia agricola semina spargit, postquam arvum expurgatum viderit ; et nec spinarum copiam adesse, quæ nascentium impeditat incrementum, neque lapidem, qui aratum offendat : major autem facilitas est ei qui sermonem prolatus est, cum paratum auditorem viderit. Video enim arvum purgatum, neque uspiam est spina germinans : spina autem est divitiarum sollicitudo, quæ suffocat verbum. Ille autem dico, non quia non adsunt divites, sed pauperum philosophiam in audiendo sermone declarans. Non enim concionante solum opus est, sed etiam prudente auditore : utrumque enim requirit Scriptura, sapientem nempe doctorem et prudentem auditorem, ne ex auditorum ignavia labor noster inutilis evadat. Sollicitudo enim divitiarum non permittit ut quæ dicuntur in mentem incident, sed audientium intellectum abripit. Quia igitur omnes conspicio paratos ; nam secreta animi non nosco : singulorum vero oculos curiose intueor, et palpebras tanquam cornua erectas video, oculosque non nutantes immobilitatem animi indicantes, atque omnem mentem ab hujus vitæ curis immunem, unumquemque hoc solum spectante, hoc cogitantem, quomodo ea quæ dicuntur accipiatis : ampliore cura mentem adhibete : pandite sinum animæ, ut facilius dejiciantur semina. Per longum enim tempus in Pauli mensam linguam volo dimittere : neque sine faciam sic illum vocandi, idiotam, obscurum, ignobilem, tabernaculorum opificem. Hæ sunt mea prærogativæ, hæc mea encomia, quod tales habeam magistros, non hujus vita divitios, sed spiritualibus recte factis fulgentes. Si mihi Græcus quispiam dixerit, Quem habes doctorem ? respondeo, Tabernaculorum opificem : et quem alium ? Piscium venditorem : quem vero alium ? Publicanum : et quos alios ? Magos et mereetricem : quem adhuc alium ? Latronem. Neque de his erubesco, sed gloriatur. Gloriaris quod magistrum habeas circumforaneum ? Sane quidem. Quare ? Quoniam si vilitas discipuli vim ostendit magistri, vilitas magistri ostendit divinam esse predicationem. Eisi enim homines illam prædicavere, non tamen homines illam invenere ; si homines id prædicavere, non tamen homines id produxerunt. Homines instrumenta sunt, Deus artifex : illi sunt cithara, hæc manus præpotens chordam movit. Ideo propheta, et si rex erat, et purpura amictus et diademate ornatus, orbemque alloquens, relicta illa seculari pompa, ne quis putaret ipsum regia verba proferre, dicebat : Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea Regi. Lingua mea calamus scribæ (Ps. XLIV, 2). Cur calamus vocas ? Ut tu discas non esse mea quæ scribuntur, sed tenentis dexteræ. Calamus enim non per seipsum scribit, sed quidquid voluerit manus illum teneat. Et lingua mea calamus scribæ est ; tenet enim illam Spiritus sanctus. Cum ergo tibi dixerit Græcus : Quis est magister tuus ? ne te pudeat, neque erubescas, sed dic : Circumforaneus, tentorium opifex, qui in foro statuit, qui pelles consuebat. Magister vero tuus quis est ? Plato, Pythagoras, non circumforaneus, sed philosophus. Si vero dixerim ego : Magister tuus, quis est ? Philosophus ; magister tuus patria nobilis ; magister tuus dives ; magister tuus linguam habens acutam, ipsa fluius fluentior est, honore fruens, progenitorum splendore gaudens, ubique honoratus : meus vero contra se habet : i.

(a) Hæc oratio ad ineptum Græcum referenda est, laclavis genuini Chrysostomi sermonis, sicut graculus pluvias pavonis, ridicule inducentem.

nobis manifesta est victoria. Quomodo ? Quia circumforaneus vicit philosophum ; pauper, divitem; lingua carens, fluiis fluentiorem ; flagellis caesus, eum qui nihil tale passus est. Inæqualis est acies, ut splendens sit tropæum. Solœcizat meus, ut atticizat tuus ; sed solœcizans atticizantem vicit : solœcizans lingua, sed mente philosophatur : non opus est mihi verbis, sed sententias. Meus tuum vicit : quomodo ? idiota sapientem, rusticus oratorem. Et unde, inquit, eum viciisse liquet ? Impudens, nonne vides res ipsas claram ? Ubi est Plato ? nullibi ; ubi Paulus ? in omnium ore. Ubi Plato ? de illo sileatur, oblivioni traditur : ubi vero Paulus ? regiam cepit Romanam, quam non modo vivens possedit, sed et mortuis vicit. Mortuus est corpore, ut vivat spiritu : discripta est charta, et manent litteræ ; non erat enim atramento scripta, sed spiritu firmata. Facilius est solem prætergredi, quam Pauli verba. Quid enim dicit qui illi verba largitus est ? Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (Math. XXIV, 35). Si verba tantum sunt, refuta ; si res sunt, adora. Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Facilius est solem extingui, et cœlum e conspectu tolli quam verba Domini mei dissolvi. Atque rerum experientia his perhibet testimonium, temporis etiam longitudo et hostium incursions ; id enim admiratione dignum est, non modo quod non dissoluta sint, sed etiam quod bello impetita superarint. Sedulo attende dictis meis. Vociferatus est Paulus, vociferatus est Joannes piscator et evangelista, qui rete projecit et Evangelium cepit, qui demisit calatum piscatorum et cepit verbum Magistri. Quid vociferatus est, et quid dixit pescator ? Videamus an expiscer verba pescatoris et non pescatoris : pescatoris quidem, quoniam hoc vociferatus est ; non pescatoris vero, quoniam verba erant Spiritus. Quid enim ait ? In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I, 1). Quid dicit Judæus ? Magnum sapit de Moyse, quia mare discidit et pelagum divisit ac restituit, atque aerein mutavit, petram dissecat et mauna detulit, urbes cum incolis excidit, atque in bellis sine armis vicit. Ideone altum sapit ? Audi quid Moyses dixit, quid pescator, ut videores quæ sit inopia veteris legis, et quæ abundantia gratiae. Quid autem dixit Moyses ? In principio fecit Deus cœlum et terram (Gen. I, 1). Quid vero pescator ? Nusquam ponit illud, Fecit ; sed quid ? In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum. Ille a rebus creatis incipit, hic a Creatore. Vides ut altius ascendit quam Moyses ? Audivit Moyses dicente quod cœlum fecerit Deus ; missum fecit cœlum, et altius ascendit. Occurrerunt ei angelii et prætermis ; archangeli, et præterivit ; Cherubim, et ibi non stetit. Quo curris ? Aliud quero : si Cherubim lucent, tamen opera sunt ; si Seraphim canunt, sunt tamen conservi ut ego. Quid queris ? Si principatus et dominationes, hæc quoque serva et creature sunt ; si potestates, tunc quoque res creatæ sunt. Quo abis ? Ipsum quero Creatorem, ipsum quero Patri consubstantiale : nec desistam donec illum invenero, ut homo potest invenire. Moyses locutus est de celo, et desiit : non enim spiritum accepit, quem ego habeo (Rom. VIII, 15) : non enim accepit spiritum servitutis in timore, sed accepit spiritum adoptionis filiorum ad obedientiam fidei. Majora mihi sunt credita. Ideo Dominus meus ex supernis deorsum descendit, ut ego infra positus sursum ascendaam. Quid queris ? Ipsum Creatorem ; cum invenero, tunc stabo. Invenit, et quid dicit ? In principio era Verbum :

Πνεύματος κινεῖται· τούτου οὐχ ἀπετείαι καύσων· ὑπὸ τούτῳ τῷ φυτῷ εὑφραίνου καὶ χόρευε μετ' ἄγγέλων,

δοξάζων τὸν Πατέρα καὶ τὸν Γίδην καὶ τὸ ἄγιον Πυκῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Η'. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ, « Εἰ τις ἐν Χριστῷ, καὶνὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθον, ίδον γέγονε τὰ πάντα καινά. »

Πολλὴ μὲν γηπόνῳ προθυμία καταβάλλειν τὰ σπέρματα, ἐπειδὴν τὴν ἄρουραν ἐκκεκαθαρμένην ἔδη, καὶ μῆτρα ἀκανθῶν πᾶσην λυμανόμενον τῇ βλάστῃ τῶν φυσομένων, μῆτρα λίθων ἀντικρούοντα τῷ ἀρότρῳ· πλεύειν δὲ εὐκολίᾳ τῷ μέλλοντι καταβάλλειν τὸν λόγον, ἐπειδὴν ἀκροατὴν παρεσκευασμένον θέσσηται. Οὕτω γάρ τὴν ἄρουραν ἐκκεκαθαρμένην, καὶ οὐδαμοῦ ἀκανθὰ βλαστίνουσα· ἀκανθὰ δὲ ἐστὶν ἡ τοῦ πλούτου φροντὶς, ἡ ἀποτύλιγοντα τὸν λόγον. Ταῦτα λέγω, οὐκ ἐπειδὴν οὐ πάρεισταιν οἱ πλούσιοι, τὴν πεντῶν φιλοσοφίαν ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀκροάσεως ἐπιδεικνύων. Οὐ γάρ τοι λέγοντος χρεία μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ συνετῶς ἀκούοντος· ἀμφοτερῷ γάρ η Γραφὴ ἐπίζητε, σοφὸν διδάσκαλον καὶ συνετὸν ἀκροατὴν, ἵνα μὴ δύνοντος διημέρεος περιττὸς γένηται τῇ δραμυμάτῃ τῶν ἀκούοντων. Ἡ γάρ φροντὶς οὐκ ἀφίσται εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπλήπειν τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ ἀποσύλφῃ τὴν γνώμην τῶν ἀκούοντων. Ἐπεὶ οὖν ἀπαντάς ὥρῳ παρεσκευασμένους· τὰ μὲν γάρ ἀπέριθτα τῆς διανοίας οὐκ ἐπίσταμαι, ἔκαστου δὲ τὰ δύματα περιρράγομαι, καὶ τὰ βλέψαρα ὡς, κέρατα ἐστηκότα ὅρῳ, καὶ τὸ ἀτρεμές τοῦ δύματος τὸ ἀστειευτὸν τῆς διανοίας ἥμεν ἐμφαίνον, καὶ ἔκαστην διάνοιαν ἀπηλλαγμένην τῶν βιωτικῶν φροντίδων, μόνον ἔκαστον τούτο σκοπούντα, τοῦτο λογιζόμενον, δύναται δέξηται τὰ λεγόμενα· ἐπὶ τούτον συντείνατε ἑυτῶν τὴν διδυνίαν· [220] ἀπλωσατε τὸν κόλπον τῆς ψυχῆς, ὥστε μετ' εὐκολίας καταβληθῆναι τὰ σπέρματα. Διὰ γάρ μακροῦ τοῦ χρόνου ἐπὶ τὴν Παύλου τράπεζαν τὴν γλωττῶν ἀφεῖναι βούλομαι· οὐ γάρ πάντοι μού οὐτοῦς αὐτὸν καλούν, τὸν ἰδιώτην, τὸν ἀστηρόν, τὸν ἀγενήν, τὸν σκηνοποιόν. Ταῦτα μού τὰ πλεονεκτήματα, ταῦτα μού τὰ ἔγκινα, διὰ τοιούτους ἔχω διδάσκαλους, οὐ βιωτικοὺς πλεονεκτήματαν, ἀλλὰ πνευματικοὺς κατορθωματίς μάλιστας. Ἔαν εἶπη μοὶ δὲ Ἐλλήν, Τίνα ἔχεις διδάσκαλον, λέγω αὐτὸν τὸν τοῦ σκηνοποιούν· ἀλλὰ τίνα; τὸν τοῦ ἄλλον; τὸν λυσιοπώλην· καὶ τίνα ἄλλον; τὸν τελώνην· καὶ τίνα ἄλλον; τοὺς μάγους καὶ τὴν πόρνην· καὶ τίνα ἄλλον; τὸν ληστήν· καὶ οὐκ ἐπιταχύνομαι, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπίζομαι. Ἔγκαλλωπίζη διδάσκαλον ἀγόρασον ἔχων; Καὶ πάνω. Διὰ τί; Εἴ γάρ ἡ εὐτέλεια τοῦ μαθητοῦ δείκνυσι τὴν δύναμιν τοῦ διδάσκαλου, ἡ εὐτέλεια τοῦ διδάσκαλοῦ δείκνυσι θεῖον δὲ τὸ κήρυγμα. Εἰ γάρ καὶ ἀνθρωποι αὐτὸν κατήγειλαν, ἀλλὰ οὐκ ἀνθρωποι αὐτὸν ἦντον· εἰ γάρ καὶ ἀνθρωποι αὐτὸν διεπιτείρουν, ἀλλὰ οὐκ ἀνθρωποι αὐτὸν ἐγένηνταν. Οἱ ἀνθρωποι δογανα, δὲ θεός τεχνίτες· οὗτοι κυθάρα, ἡ χειρὶς ἡ κραταὶ ἐκείνη τὴν νευράν ἐκίνησε. Διὰ δὲ τούτο καὶ ὁ Προφῆτης ἐκείνος, καίτοι γε θασιλεὺς ὡν καὶ πορρύραν περιβελμένος καὶ διάσπατος περικείμενος, καὶ τὴν οἰκουμένην διαλεγόμενος, καταλείπων τὴν φωνασίαν τὴν βιωτικήν, ἵνα μῆτρας ἔτις νομίσῃ διὰ τὰ γράμματα, ἀλλὰ τῆς κατεχούσης δεξιῶν. Οὐ γάρ κάλαμος οὐκ ἀρ' ἐστοῦν γράφει, ἀλλὰ ὑπὲρ ἀνθρώπηται ἡ κατέχουσα χειρ. Καὶ ἡ γλώσσα μού κάλαμος ἔστιν· κατέχει γάρ αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ δέσμιον. « Όταν οὖν λέγῃ σοι δὲ ὁ Ἐλλήν, Τίς σου διδάσκαλος; μηδὲ ἐρυθρία, ἀλλὰ λέγε· Ὁ ἄγορας, δὲ σκηνοποιός, δὲ ἐπί ἄγορᾶς ἐστηκώς, δὲ δέρματα φάτων. Ο σὸς δὲ τίς διδάσκαλος; Πλάτων, Πυθαγόρας, οὐκ ἄγοραίς, ἀλλὰ φιλόσοφος. Εἰ δὲ λέγω ἔγω, Ο σὸς διδάσκαλος τίς; φιλόσοφος· δὲ σὸς διδάσκαλος εὐπατρίδης, δὲ σὸς διδάσκαλος πλούσιος, δὲ διδάσκαλος γλώσσαν ἔχων ἡκονμένην, ὑπὲρ τοὺς ποταμοὺς φέων, τιμῆς ἀπολαύων, περιφάνειαν ἔχων προσόνων, πανταχοῦ τιμώμενον· δὲ ἐμὸς τὰ ἐννυχτία· οὐτω πανερά τὴν ή νίκη γίνεται. Πώς; Ότι ἄγοραίς ἐν τῷ φιλόσοφον ἐνίκησεν, δέ πέντε τὸν πλούσιον, δὲ λγωτῶς τὸν ὑπὲρ τοὺς ποταμοὺς βέβοντα, ὁ μαστιγούμενος τὸν μηδὲν πάσχοντα. Ἀνώμαλος τὸ παράταξις, ἵνα

λαμπρότερον τὸ τρέπαιον γένηται. Σολοικίζει δὲ ἐμὸς. Ἀττικίζει ὁ σὸς δολοικίζων τὸν Ἀττικίζοντα ἐνίκησεν· σολοικίζει τὴν γλώσσαν, ἀλλὰ φιλοσοφεῖ τῇ διανοίᾳ· οὐ χρέα ἔχω φημάτων, ἀλλὰ δέομαι τὰ νομάτων. Ο ἐμὸς τὸν σὸν ἐνίκησε· πῶς; δὲ διώτης τὸν σοφὸν, δὲ ἀγροκός τὸν ἀρτορά. Καὶ ποθεν, φησι. δῆλον ὅτι ἐνίκησεν· Ἀναίσχυντε, οὐχ ὁρᾶς τὰ περάγματα βούντα; Ποὺ Πλάτων; οὐδαμοῦ· ποὺ Παύλος; ἐν τοῖς ἀπάντων στήμασι. Ποὺ Πλάτων; [221] σεσίγηται, καὶ λήθη παραδέσται· ποὺ δὲ Παύλος; τὴν βασιλία κατέλαβε· Φωμῆν, ἃς οὐ μόνον ζῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τελευτῆς περιεγένετο. Ἀπέδειν τὸ σῶμα ἵνα ζῇσῃ πνεύματι· διεσπάσθε ὁ χάρτης, καὶ μένει τὰ γράμματα· οὐ μέλαινις γάρ ἐγέραπτο, ἀλλὰ πνεύματι ἐστήρικτο. Εἴκολον τὸν ἥλιον παραδῆναι· οὐ Παύλου ρήματα. Τί γάρ φησιν δὲ χαρισμάτεμος αὐτῷ τὰ δήματα; Ο οὐρανὸς καὶ η γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μού οὐ μὴ παρέλθωσιν. Εἰ δήματα ἐστον, Ελεγχον· εἰ δὲ πράγματα ἐστον, προσκύνησον. Ο οὐρανὸς καὶ η γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μού οὐ μὴ παρέλθωσιν. Εἰκολώτερον τὸν ἥλιον σδεσθῆναι, καὶ τὸν υπανόν ἀφανισθῆναι, η τὰ δήματα τοῦ ἐμού δεσπότου καταλυθῆναι. Καὶ μερτυρεῖ τούτοις τῶν πραγμάτων τὴν πετρά, καὶ τὸν χρόνον τὸ μῆκον, καὶ τῶν πολεμούντων αἱ ἔφοδοι· τὸ γάρ δὴ θυμαστὸν, ὅτι οὐ μόνον οὐ κατελύθη, ἀλλ' ὅτι καὶ πολεμούμενος περιγίνεται. Πρόσεχε μετὰ δικριθείας φέγγω· Ἐφθέγξατο Παύλος, ἐφθέγξατο Ἰωάννης, ὁ δίλευς καὶ εὐαγγελιστής, ὁ βίβλος τὸ δίκτυον καὶ λαβῶν τὸ Εὐαγγέλιον, ἡ φέγγεις τὸν κάλαμον τῶν ἀλευτικῶν καὶ μεταχειρισάμενος τὸν λόγον τὸν διδάσκαλικόν. Τί ἐφθέγξατο, καὶ τί εἶπεν δὲ ἀλιέως; Ἰδούμεν εἰ δὲ ἀλιέων τὰ δήματα καὶ ἀλιέως, καὶ οὐχ ἀλιέως· ἀλιέως μὲν, ἐπειδὴ τὸ σῶμα ἐκείνο ἐφθέγξατο· οὐχ ἀλιέως δὲ, ἐπειδὴ πνεύματος ἡ τὰ δήματα. Τί γάρ φησιν; Ἐρ δρῆ ηγεῖται δὲ ὁ Λόργος, καὶ δὲ ὁ Λόργος ηγεῖται τὸν Θεόν. καὶ θεός ηγεῖται δὲ ὁ Λόργος. Τί λέγει δὲ Ίουδαῖος; Μέγα φρονεῖ ἐπὶ Μωϋσεῖ, διὰ τὸ θάλασσαν ἐσχισε, καὶ τὸ πέλαγος διείλει καὶ ἐρράψε, καὶ τὸν ἀέρα μετέβαλε, καὶ πέτραν ἐξέτισε, καὶ μάννα κατήνεγκε, καὶ πίλεις αὐτὸύροις, καθεῖται, καὶ πόλεμους χωρὶς ὅπλων ἐνίκησε. Διὰ τούτο μέγα φρονεῖς; Ἀκούσον τί μὲν Μωϋσῆς εἶπε, τί δὲ δὲ ἀλιέως, ἵνα ἴδῃς τὸ πτωχεία Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ τὶ δαψίλεια χάριτος. Τί δὲ εἶπε Μωϋσῆς; Ἐρ δρῆ ηπούσησεν δὲ θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Τί δὲ δὲ ἀλιέως; Οὐδαμοῦ τίθεται τὸ, Ἐσολησερ, ἀλλὰ τί; Ἐρ δρῆ ηγεῖται δὲ ὁ Λόργος καὶ δὲ ὁ Λόργος ηγεῖται τὸν Θεόν. Ἐκείνος απὸ κτισμάτων ἀρχεται, καὶ οὐτος ἀπὸ τοῦ Δημιουργοῦ. Ορφές πῶς ὑψηλότερον ἀναβαίνει Μωϋσέως; « Ήκουσε πλωτάεως λέγοντος, ὅτι τὸν οὐρανὸν ἐπιτησσεν δὲ θεός· ἀφῆκε τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνέβη, ἀνώτερον. Ἀπήντησαν αὐτῷ ἀγγεῖοι, καὶ παρέδραμεν· ἀρχαγέλοις, καὶ παρῆλθε τὰ Χερουβίμ, καὶ οὐχ ἐστη ἐκεῖ. Ποὺ τρέχεις; « Ετερόν τι ἐπίζητω· εἰ δὲ τὰ Χερουβίμ λάμπῃ, ἀλλὰ ἐργα τὸν ζητεῖς· εἰ δὲ τὸ Σεραφεῖμ ἀδει, ἀλλὰ σύντομον μού εἰσιν. Τί ζητεῖς; Εἰ δὲ Ἀρχαὶ καὶ Κυριότητες, καὶ ταῦτα δούλα, καὶ ταῦτα δημιουργήματα· εἰ δὲ Ἐξουσίαι, καὶ ταῦτα ποιήματα. Ποὺ ἀπέρρηξη; Αὔτον τὸν Δημιουργὸν, αὐτὸν ζητῶ τὸν δημούρων τῷ Πατρὶ· οὐχ ἀφίσταμαι ἡ οὐσία αὐτὸν εὑροῦν ὡς ἀνθρώπων εὑρεῖνταν. Μωϋσῆς περὶ οὐρανοῦ εἶτε, καὶ ἐπαύσατο· οὐ γάρ εἶχε τὸ πνεῦμα δέ γάρ ἔχω· οὐ γάρ ἔλαβε τὸ πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον, ἀλλ' ἔλαβε τὸ πνεῦμα οιοθεσίας εἰς ὑπακοήν πτίστεως. Μείζονα ἐπιστεύθην ἔγω. Διὰ τοῦτο δὲ δεσπότης μού δηνων κάτιον κατέβη· Μωϋσῆς περὶ οὐρανοῦ εἶτε, καὶ ἐπαύσατο· οὐ γάρ εἶχε τὸ πνεῦμα δέ γάρ ἔχω· οὐ γάρ εἶχε τὸ πνεῦμα δουλείας εἰς φόβον, ἀλλ' ἔλαβε τὸ πνεῦμα οιοθεσίας εἰς ὑπακοήν πτίστεως. Αὔτον τὸν Δημιουργὸν· δταν εἵρω, τότε ισταμαι. Ηύρε, καὶ τί λέγει; « Ερ δρῆ ηγεῖται δὲ ὁ Λόργος. Οὐδαμοῦ τὸ, ἐποίησεν, οὐδαμοῦ τὸ ἀγέντετο· οὐ γάρ περ δημιουργημάτων ἡ διδάσκαλα. Ιδοὺ Λόργος· « Ερ δρῆ ηγεῖται δὲ ὁ Λόργος. Πόσοι τύραννοι ἔζησαν ἀφαγίσαις θηλεον, καὶ οὐχ ισχυσαν; ἀλλ' οὐδὲν ἀπέλθης, ἀκούεις, διὰ τὸν ισχυρόν, προσάλαθεν, « Ερ δρῆ ηγεῖται δὲ

ο Λάρης· καὶ ἐν Περσίδι καὶ ἐν Ἰνδίᾳ καὶ ἐν τῇ Μαυριτανῷ χώρᾳ λάμπει τὸ δῆμα τοῦτο ἥλιου φανερώτερον. Οὐ μὲν γάρ φίλος ἐν ἡμέρᾳ φανειν, ἐν νυκτὶ δὲ κρύπτεται· τὸ δὲ βῆμα καὶ ἐν νυκτὶ τὸν ἔχυτον λαμπτήδων ἀφίσι, τῇ ἑκάστου διανοιᾳ ἐγγέργαται. Ἀπέθανεν ὁ γράφας, καὶ τὸ δῆμα λάμπει· τὸ σῶμα διελύθη τοῦ εἰπόντος; καὶ τὸ βῆμα ὑπὲρ τὸν φίλιον ἀκμάζει. Οὐ ποτὲ ἀπέλθης, προέλαβε τὸ δῆμα, ἐν αρχῇ δὲ τὸν Λάρην. Καὶ ἔκαστος, καὶ γυνὴ καὶ ἄνηρ, καὶ δούλος καὶ ἔλευθερος, καὶ βασιλεὺς καὶ ὰιώντες καὶ ἀρχήμενοι, μελετῶσιν αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ οὐδεὶς ἔξι αλεῖψαι δύναται τὴν καλλίστην ταῦτην κληρονομίαν, ἀλλὰ μένει διατηρῶν τὸν πόλον. Οὐ σύραγς καὶ ηγετὴ παρελεισθεῖσα, οἱ δὲ λόριοι μουσοὶ οὐ μὴ παρέλθωσι. Πῆγμα οὐκέτι σχυτεῖν ἔξαλεῖσαι διάδολος· διά τι; ·Οτιού δὲ τὸ δῆμα φύλων, ἀλλὰ δῆμα Θεοῦ. Μή τοινυν αἰσχύνου διαν ἀκούσσης· Ταῦτα δὲ πλεὺς ἐφθέγξατο, ταῦτα δὲ σαγήνας πάρονται. Εἰδεις πῶς εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα τῆς πενίας ἐκάθητο καὶ ἀνέδη εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς; ·Αλλ' ἵνα μὴ ἐτέρων ἀρέσαμεν, ἐφ' ἔτερα τὸν λόγον ἀγάγωμεν τῇ βύμῃ τῶν λεγομένων, τὰ νοῆματα ἀγέντες ἐκκλισθεῖσαι, φέρε δὴ χαλινῷ τῇ γλώττῃ χρησάμενοι τὴν ὑπόθεσιν ἐπὶ τὴν προτέραν ὑπόσχεσιν επαναγάγωμεν. Τι οὖν φησιν δὲ σκηνοποιὸς, δὲ ἀγοραῖς; οὐ γάρ πεπύσσομαι συνεχεῖς ταῦτα εὐηχῶντά δῆματα, διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀπόνοιαν καὶ τὴν αἱρέσσοφον αὐτῶν γνώμην. Ἐπειδὴ γάρ πολλοὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν, ἐπειδὲν ὑβριστικοὶ, λέγουσιν, Ἀγοραῖς, τί ἔστιν, Ἀγοραῖς; τί ἔστιν ἀγοραῖς; εἰπέ μοι· μὴ γάρ ἔγκλημα τὸ εἶναι ἀγοραῖς; μὴ γάρ ἔγκλημα τὸ ἔσταναι ἐπ' ἀγορᾶς καὶ ἔργας εσθιεῖ; ἔγκλημα τὸ ἔνδον μένοντα τὰ τῶν ἀλλων ἀρπάζειν. Μάθε τι θύρις, καὶ τί ἔγκώμιον, καὶ μὴ καταγέλας ἀγοραῖον εἶναι οὐκέτι ἔγκλημα, ἀλλὰ τὸ δῆμα πραγμα εἶναι, τὸ πλεονέκτην εἶναι. Τί μὲν ὀφελεῖς, ὅτι κάθηται θαλάμῳ, καὶ λύκος εἰ; τί δὲ μὲ βλάπτει ὁ πάνης ἐν ἀγορᾷ ἔστηκὼς καὶ βούν καὶ ἀροτῆρα μιμούμενος; Ἀγοραῖος εἰ, χειροτέχνης εἰ; οὐκέτι ταῦτα ἔγκληματα ἔγκώμια ταῦτα ἔστιν, διὰ ἀπὸ δικαίων πόνων τὴν τροφὴν συνάγεις, οὐκέτι ἀλλοτρίας περιεργαζόμενος οἰκίας. Οὐκέτι οὖν ἔγκλημα τὸ ἀγοραῖον εἶναι, οὐδὲ τὸ χειροτέχνην εἶναι· ἀλλὰ τί ἔστιν ἔγκλημα; τὸ ἀργόν τοιοῦ· εἴθε μὲν οὖν ἀργόν, καὶ μὴ κακῶν ἔργαδομενον. Ἀγοραῖος δὴ οἱ Παιίδες, καὶ ἐπ' ἔργαστηρίου εἰστήκει· καὶ οὐκέτι πρὸ τοῦ Εὐαγγέλιου τοιούτος, μετά [223] τὸ Εὐαγγέλιον μετεβάλλετο. Ἀλλὰ καὶ ἔκχρυττε καὶ δέρματα ἔσαπτεν· ἔκχρυττε καὶ ἔμενε παρὰ Πρισκελλὰ καὶ Ἀκύλα, Διά το δύμστεγγον· ἥσαν τὴν σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. Ω φιλοσοφία Παιάνου ἡ φρόνημα ὑψηλόν, καὶ γνώμη ἀσκέρωνται ὡ διάνοια τῆς ἀψίδος; τοῦ οὐρανοῦ ἀκάμενη! ὡ ψυχὴ πάντων ὑπερώσα τῶν δρωμένων! ὡ γνωμῇ! ἡ ἀράχνην ἐνόμιζε τοῦ βίου τὰς φαντασίας· οὐκ ἀπῆλθε πρὸς βασιλέας, οὐδὲ πρὸς πλουσίους, οὐκ ἀπῆλθε πρὸς εὐπόρους, ἀλλὰ πρὸς σκηνοποιοὺς ἀπῆλθε διὰ τὸ δύμότερον, καὶ οὐκέτι σχυνόντος ἐκκαλύπτων ἑαυτοῦ τὸ εἰπιτήδευμα, ἀλλὰ πᾶσι τούτῳ κατάδηλον εἰργάζετο. Ἐν ἀγορᾷ εἰστήκει τὸ Εὐαγγέλιον κηρύστων, νεκροὺς ἐγέρων, λεπτοὺς καθίσων, καὶ οὐκέτι σχύνεται τῷ τόπῳ, ἀλλὰ ἐνεκαλωπίζετο τῷ τρόπῳ, καὶ εἰστήκει ἐν ἀγορᾷ· καὶ ὁ μὲν ἔξιδιος δέρματα, οἱ δὲ ἐλεγον, Ἀνάστασον τὸν νεκρὸν· καὶ εἰστήκεισαν δύο γυναῖκες, ἡ μὲν λέγουσα, Ποίησον μοι τὸ δέρμα τοῦρα, οὐδὲ λέγουσα, Ἀνάστασον τὸν υἱόν μου, καὶ ἀμφοτέραις ἀπεκρίνατο· καὶ τοῦτο κύλωμα ἐκέλευσον οὐκέτι γίνετο, ἀλλὰ καὶ αἱ χεῖρες εἰργάζοντο, καὶ ἡ χάρις ἐνήργει, καὶ ἀμφοτέραις ἀπεκρίνατο δὲ σκηνοποιὸς, τῇ μὲν τὸ ἀπὸ τῆς τέχνης, τῇ δὲ τὸ ἀπὸ τῆς χάριτος παρέχων. Σύν τι βούλει; στρώμα τὸ δέρμα ἐγώ ποιῶ· δέρματα γάρ φάστε. Τί βούλει; τὸν νεκρὸν δου ἐγερθῆναι ἐγώ ποιῶ· τὸν θεόν γάρ παρακαλῶ. Μήτε διεσθεῖς; τέχνη. Οὐκέτι ἀπῆλθεν εἰς πλουσίαν οἰκίαν καὶ εποροφορίαν· νόμον γάρ ἐπλήρους δεσποτικῶν λέγοντα· Εἰς οὗ δὲ πάσιν ἡ οἰκίας εἰσθλήτης, ἐρωτήσατε τίς ἔστιν δέξιος ἢ αὐτῆς, κάκει μετράτε. Καὶ γάρ δέξιος τοῦ Παιάνου δὲ σκηνοποιός· Καὶ πάνω. Διά τι οὖ; ἐπειδὴ σκηνοποιὸς δὴ κατὰ τὴν φιλοπτωχείαν. Εἶπω οὐ· αὐτὸν ἔγκώμιον διεδήματος βελτίου, πορφυρίδος λαμπτήρεων· Ἀστάτασθε Πρισκελλαν καὶ Ἀκύλαν καὶ προτίμησε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀνδρός, ἵνα μάθης διπλεῖς πιρά τῇ γυναικὶ ἡ ἀριστή. Ἀσπάσασθε Πρισκελλαν καὶ Ἀκύλαν, Ρωμαίοις γράφουν, οἰτιες

ύπερ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαρ. Εἰδες ἐγκύωμιον; εἰδες μάρτυρας ζῶντας; Οἰτινες ὑπέρ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν. Μαρτύρους ἀπτριτισμένον, οὐ τῇ ἐχύσει τοῦ αἰματος, ἀλλὰ τῇ προαιρετικῇ τῆς διανοίας. Μή μη λέγει, Οὐκ ἐσφάγησαν· εἰ γάρ καὶ μὴ ἐσφάγησαν τῇ πετρᾳ, ἀλλ᾽ ἐσφάγησαν τῇ γνώμῃ· ὁ δὲ Θεός οὐ τέλος ἐπιζητεῖ, ἀλλὰ παρασκευήν· ἐπει τοι δὲ Ἀβραὰμ τὸν ιδούντας ἔξεγαν. Ότι φιλοξενίας ὑπέρβολή ἡ ἀλλοι εἶναν δώσωσαν δέκα ὄδοιούς, σκυληπναν οὐ κατακιούσιν· ἐκεῖνοι τὸ αἴμα ἔχουν τὸν ἔξεγαν, καὶ κατεφρόνησαν τῆς παρούσης ζωῆς. Οὐ φιλόξενος οὕτως φανεῖται, οὐκ ἂς οἱ [224] νῦν, βλοσφρῷ τῷ προσώπῳ, καὶ τὰς ὄφρους παροντες, ἐὰν δώσωσαν πέντε δέκα ὄδοιούς, καὶ τούτους διὰ τοῦ οἰκέτου. Οὗτοι δὲ οὐχι, ἀλλὰ αὐτοὶ καὶ οἰκέται ἔγινοντο. Οὕτω καὶ δὲ Ἀβραὰμ καὶ ἡ Σάρρα· καὶ γάρ ἐκείνη ἐψύρασε τὸ ἀλευρα, οὐ κατὰ τὴν ράκείαν τὸν νῦν γναῖκων, ἢ τοῖς χρυσοῖς καὶ τοῖς Ιματοῖς τοῖς στρικοῖς μαλακωτέραν τὴν φύσιν ἐργάζεται. Ἀλλ' ἐκείνη μυλωθρίδος ἔργα ἐπιτελεῖ· καὶ λέγει αὐτῇ δὲ ἀνήρ Σπεύστον καὶ ψύρασον τρία μέτρα σεμιδάλισια. Καὶ οὐκ εἴπε· Ταῦτα ἀνεκτά· δροτοιον με ἐλαβεῖς τὴν συγγενίδα; οὐ προίκα εἰσήγεγκα; οὐκ ἐλευθέρως εἰμι; τὰ διαχόνων μοι ἐπιτάπτεις· ἐπει ταύτας ταῖς ἐλπίσιν ἥλθοντο εἰς τὴν οἰκίαν; Οὐδὲν τούτων οὐκ εἴπεν, ἀλλ' ἐσπευσε καὶ ἐψύρασε· γυνὴ ἡρά δὲ τοῦ Ἀβραὰμ, οὐ νόμῳ βίου μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρέτῃ κατορθωμάτων. Κοινῇ γενέσθω, φησιν, ἡ φιλοξενία, κοινῇ καὶ τὸν καρπὸν τρυγήσωμεν. Θησαυρός ἐστι, φησίν· ὅμοι μεταλάβωμεν· ἔγω τὸν μόσχον, σὺ τὸν ἀλευρο. Ἐθεος μόσχον, καὶ ἔλαση τὸν Ἰσάκαν· ἐψύρασε τὰ ἀλευρα, Καὶ ἐγένετο τὸ σπέρμα αὐτῆς ὡς τὸ δέστρα τοῦ ὄυραντος καὶ ὡς ἡ ἀρμός τῆς θαλασσῆς. Ταῦτα λέγονταν ἀνθρώπινον τύφων ταπεινών, καὶ πάντων τὴν ἀπόνοιαν τῶν πλουτούντων ἔξευτελίζων, καὶ παραμυθούμενος τοὺς πέντας, ἵνα μηδεὶς μήτε ἐν πενιά βαπτίζεται, μήτε ἐν πλούτῳ πέπλαρται· ταῦτα δὲ ἐστὶν ἀμφότερα ἀρέτης κωλύματα. Ότι δὲ λογισμῷ κυρερήτου τάξιν ἐπέχει, οὔτε ὑπὸ τοῦ κειμανοῦ βαπτίζομενος. οὔτε ὑπὸ τῆς γαλήνης χαυνούμενος, ἀλλ' ἐν καιρῷ ἀνωμαλίας τὴν Ισηνήν αὐτῶν φιλοσοφίαν διατηρησον, μηδέπω τῇ διαφορᾳ σαλεύσεμενος, καὶ τούτῳ τῷ ἐκείνη γενόμενος ὁσπερ οὖν ὁ Ἰωάννης οὗτος ἐπει τονειά ἐγένετο βλάσφημος, οὔτε ἐν τῷ πλούτῳ ἐπηρμένος, ἀλλ' ὅτε μὲν ἡν πλούσιος, τὴν θύραν ἡνέψειν, ὅτε δὲ πέντης ἐγένετο, τὰς πλευράς τὰς ἑαυτοῦ ήνοιεις· τότε μὲν οὐν φίλοπτωχος, ίντερον δὲ φιλόσωτος· γινόμενος, καὶ καταπάτων τὴν διαφοράν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ἐπειδή τοσαῦτα περὶ τοι σκηνοποιοῦν, φέρε καὶ τῶν εἰρημένων ἔνια μεταχειρισμέθα, δολία μὲν οὖν φίματο εἰς μέσον δύοντες, πελάγος δὲ ἀχανές νοημάτων ἡμῖν ἀνοίγοντες. Τοιοῦτος γάρ ὁ θησαυρὸς τῶν Γραφῶν· οὐ τῷ πλήθει τῶν φημάτων, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῶν νοημάτων τὴν εὑπορίαν ὑμέραν ἐνδέκνυνται. Τί οὖν φησιν δὲ σκηνοποιός, τὸ στόμα τῆς ἀγιωτύνης ἐμπεπλήσμενον, ἡ γλώττα ἡ τριθανάτῳ φορεῖ· τι γράφει ἡ δεξιά ἐκείνη ἡ ἀλλασσοῖ καλλιτοιχομένη καὶ δεσμὰ περιβεβλημένη, καὶ νεκροὺς ἐγέρουσα; τι γράφει· τι λέγει ἡ γλώττα; τι γράφει ἡ δεξιά; Ἡμείς δέ, εἰ καὶ διγνώματα κατά σάρκα Χριστού, ἀλλὰ τὸν οὐκέτι γιγνώσκουμεν. Όστες εἰ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις. Πρόσεχε, εἰς βάθος ταῦτας καθαναλόνεμον. Όστες εἰ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ίδου γέτοντας τὰ πάρτα καιρά, τὰ δέ πάρτα ἐκ τοῦ Θεού. Θησαυρὸς μὲν οὖν κεκρυμμένον, ἀλλ' ἀνορύτωτα καὶ τὰ βάθη πρὸς τὰ βάθος· οὐ γάρ ἐστι βυθὸς δύσφον ἔχων, ἀλλὰ βυθὸς φῶς βρύσων. Εἰ καὶ ἀσαρτὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ πειράσομαι αὐτὸν εὐκολον ποιῆσαι καὶ ίδιωτη καὶ πέντη καὶ οἰκέτη [225] καὶ μαγειρῷ καὶ νευτῇ καὶ γνωμῇ καὶ εἰευθέρῳ καὶ ὡμῷ. Τὰ γάρ τον θεού κοινῇ πρόσκειται πάσιν ασαρεῖς συστάσιαδένειν, ἀλλὰ τῇ φρίμενειά εὐκατάληπτα γιγνόμενα. Εἰ δέ τις ἐστι βραδύτης, τῇ εύκολιξ τῆς διδασκαλίας, σφεστέραν ποιήσομαι τὴν τράπεζαν μόνον μοι παρά-

nusquam, fecit; nusquam, factum est: non enim de rebus creatis est haec doctrina. Ecce Verbum: In principio erat Verbum. Quot tyranni ex quo pescator hoc verbum extulit, extirpare voluerunt, et non potuerunt: sed, quocumque abeas, audis, In principio erat Verbum: sive ruri, sive in urbe, prævenit In principio erat Verbum: et in Perside, et in India, et in Mannerianorum regione inicit hoc Verbum sole splendidius. Sol enim interdiu lucet, noctu occultatur; hoc autem dictum etiam in nocte fulgorem suum emittit, enjusque animo inscribitur. Mortuus est qui scripsit, et dictum effulget: corpus ejus qui dixit est dissolutum, et dictum illud plusquam sol lucet. Quocumque abeas, antevenit hoc dictum, In principio erat Verbum. Quisque etiam ei mulier et vir, et servus et liber, et rex et privatus, et imperantes et imperio subditi, illud in corde meditantur, neque ullus delere potest hanc pulcherrimam hæreditatem, sed opes istas retinere perseverat. Cælum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Diabolus non potuit dictum abolere: quare? Quia non dictum simplex erat, sed dictum Dei. Ne igitur pudore afficiaris, quando audis: Ille pescator dixit, haec sagenarum consutor. Vidisti quomodo ad ipsum paupertatum infimum locum descendit, et ad fastigium virtutis ascedit? Sed ne, postquam ab aliis incepimus, ad alia traducamus orationem, ex dictorum decursu conceptus alio deflecti permittentes; age, freno ad linguam adhibito, reducamus argumentum ad id quod prius promisimus. Quid igitur dicit ille tentoriorum opifex, circumforaneus? non enim finem faciam has voces frequenter pronuntiandi, propter vulgi hominum insipientiam eorumque sententiam a philosophia alienam. Quia nempe in foro pluri convicti impetrantes dicunt, Circumforaneus; quid sibi vult illud, Circumforaneus? Quid est circumforaneus, dic mihi? non enim crimen est circumforaneum esse, non crimen est in foro stare et operari. Crimen est intus manentem res alienas rapere. Disce quid sit contumelia, quid encomium, et noli irridere: non est crimen esse circumforaneum, sed raptores esse, avaram esse. Quid mihi prodes cum sedes in thalamo, et lupus es? quid mihi damni affert pauper in foro stans, boveisque et aratorem imitans? Circumforaneus es? operarius es? non sunt haec crimina: encomia sunt, quoniam a justis laboribus alimentum colligis, non domos alienas curiose frequentans. Non est igitur crimen circumforaneum esse, neque operarium esse. Quid autem est crimen? otiose vivere: atque utinam otiose tantum et non male operari! Circumforaneus erat Paulus, et in officina stabat: neque talis erat ante Evangelium, post Evangelium vero mutatus est. Sed et prædicabat, et peiles consuebat: prædicabat et manebat apud Priscillam et Aquilam, Quia ejusdem erat artis: erant autem scenofactoriae artis (Act. XVIII, 3). O philosophia Pauli! o sublimis sensus, et sententia animi indomita! o mens cœli fornacem attingens! o anima visibilia omnia despiciens! o mens!!! telam araneæ esse existimabat vitæ fastum: non adiit reges, non ddives, non locupletes, sed tentoriorum opifices adiit, quia ejusdem erat artis; nec erubuit institutum vitæ sue detegere, sed hoc omnibus palam fecit. In foro stetit, Evangelium prædicans, mortuos suscitans, leprosos mundans, nec de loco pudebat illum, sed de consuetudine gloriatabantur. In foro stabat, et alias quidem pelles dabat, alii vero dicebant, Mortuum suscita; ac steterunt duæ mulieres: una quidem dicens, Pellem mihi in stragulum confice; altera vero rogans, Suscita filium meum; et utrius respondit, atque aliud alteri impedimento non fuit, sed et manus laborabant, et gratia operabantur: et utrius respondebat tentoriorum opifex, alteri quidem artis sua, alteri gratiae fructum largiens. Quid tu vis? pellem ego conficio in stragulum: pelles enim consuo. Quid tu vis? mortuum tuum ego suscitar curabo: Deum enim rogabo. Neque dedecori ars erat. Non ibat in domum divitem et locupletem: legem enim Domini implebat dicentem: In quocumque autem civitatem aut domum:

intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi nati-
vete (Math. X, 11). Eratne enim Paulo dignum quod
esset tentoriorum opifex? plane quidem. Cur non?
siquidem tentoriorum opifex erat secundum paupertatis amorem? Dicam tibi ejus encomium diadematis
præstantius, veste purpurea splendidius? Salutate Pri-
scillam et Aquilam (Rom. XVI, 3, 4). Et seminam vi-
ro præponit, ut tu discas majorem fuisse in semina
virtutem. Salutate Priscillam et Aquilam, ad Romanos
scribem, qui pro anima mea suas cervices supposuerunt.
Vidisti encomium, vidisti testes vivos, Qui pro anima
mea suas cervices supposuerunt. Martyrium absolutum,
non effusione sanguinis, sed electione animi. Ne mihi
dicas, Non occisi fuerunt: etiam enim re ipsa occisi
non fuerint, proposito tamen occisi sunt: Deus autem
non requirit exitum, sed intentionem. Siquidem et
Abraham filium mactavit, quamvis non mactavit, gla-
dius enim fuit mundus, et dicit, Non pepercisti filio
tuo propter me (Gen. XXII, 12 et 16). Non pepercisti
animo, ego vero re ipsa pepercisti. Qui pro anima mea
sueas cervices supposuerunt. Sanguine Apostolum exce-
perunt. An intellexistis quod dixi? Non enim porcos
vel agnos mactarunt, sed sanguinem proprium effu-
derunt. O hospitalitatis fastigium! Alii si decem obo-
los dederint, molestari ægre ferunt: illi sauginem
sum fuderunt, et presentem vitam continebant. Vir
hospitalis ita conspicuus evadit, non sicut ii qui nunc,
toro vultu et superciliosi elatis, gloriantur, si decem
obulos per servos suos pauperi dederint. Illi vero non
item; nam et ipsi facti sunt servi. Sic et Abraham et
Sara: nam illa commisicuit farinam, non secundum ea-
rum que nunc sunt mulierum mollitiem, que auro ser-
cisque vestibus naturam efficit ignaviorem. Illa vero
molticris obit munera: dicitque illi maritus: Accelera,
tria sata simile commisic (Gen. XVIII, 6). Neque
respondit, Hæcne sunt tolerabilia? mene cognatam
acepisti pro pistoria? nonne dotem attuli? nonne sum
libera? que famularum sunt imperia mihi. Haccine
spe fulta veni in domum tuam? Nihil horum dixit,
sed festinavit et commisicuit: uxor enim erat Abraham,
non vita lege solum, sed etiam bonorum operum
virtute. Communis, inquit, sit hospitalitas, commu-
nem quoque fructum referamus. Thesaurus est, ait:
una simus particeps: ego vitulum, tu farinas offeres.
Vitulum mactavit, et accepit Isaac: farinas miseruit
illa, Et factum est semen ejus sicut stella creli, et sicut
arena maris. Ille dico humanum fastum deprimens, et
divitium omnium amentiarum contemnens, pauperesque
consolans, ut nemo vel in paupertate se dejicial, vel
in divitiis se extollat: hæc autem ambo sunt virtutis
impedimenta. Ratio autem gubernatoris nautici vi-
cem obtinet, que neque a tempore ate subvergitur,
neque a serenitate mollior efficitur; sed in tempore
dispari parens servans philosophiam, nec uila diversi-
tate moveatur, ac vel hoc vel illud efficitur: sicut Job
neque in paupertate blasphemus fuit, neque in divitiis
elatus, sed cum dives esset, januas aperuit; cum vero
pauper esset, latera patescet: tunc quidem pa-
peribus amicus, postea vero philosophus, ac rerum
inundanarum diversitatem calcans. Postquam vero
tentoriorum opifice diximus, age etiam nonnulla eorum que protulimus denuo tractemus, pauca
quidem verba in medium proferentes, immensum ve-
ro conceptum pelagus nobis ipsis aperientes. Tali
enim est thesaurus Scripturarum, que non verbo-
rum copia, sed conceptuum vi abundantiam nobis
exhibit. Quid igitur ait tentoriorum opifex, os
sanctitate repletum, lingua morti formidanda?
quid scribit dextera illa a vinculis ornata, et ma-
nibus circumdata, mortuosque suscitans? quid
scribit? quid ait lingua illa? quid scribit dextera illa?
Itaque nos, et si novimus secundum carnem Christum,
sed nunc iam non novimus. Si qua ergo in Christo, nova
creatura (I Cor. V, 16, 17). Attende, ad imum descen-
dimus. Si qua ergo in Christo, nova creatura: vetera
transierunt, ecce facta sunt omnia nova: omnia autem
ex Deo. Thesaurus est absconditus quidem; sed effu-

diamus, ejus profunditates etiam usque ad imum : non est enim gurges caliginem habens, sed gurges lucem emittens. Et iansi obscurus sit sermo, conaboi amem eum facilem reddere et idiotæ et pauperi et fumulo et enquo et nautæ et mulieri et libero et servo. Res enim divine publice proponuntur omnibus, obscuritate adumbrata, sed explicacione data facile intelliguntur. Si qua est autem iugenii tarditas, perspicuitate doctrinæ illustriorem hanc mensam efficiam : mihi salutem ad audiendum paratam mentem afferte, et nullo modo relaxemini; experimento enim didici mentis vestre in audiendo obsequientiam. Ideo sapere etiam difficiles aggressus sum sententias, et si non exspectabam eas capi faciles fore; vidi autem ros difficiles ex audiendi studio faciles redditas. Vigil esto animus, et nihil erit difficile; intonta cogitatio, et omnia perspicua. Si qua ergo in Christo, nova creatura: vetera transierunt. Hæc legentes Greci rideant nosque singillant. Talia, inquit, dicit Paulus: *Si qua in Christo, nova creatura. Jactas, o Paule (illorum verba refero), nos ipse iustas, mentem nostram crexisti, novis cogitationibus aures nostras imples.* Si qua in Christo, nova creatura. Disce primum non temere execrari; in barathrum te injicis. Num enim nosti quid audivisti? *Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus: stultitia enim est ei* (*I Cor. II, 14*). Numnam nosti thesaurum? thesaurus habet superne spinas et lapides; cum vero perfoditur, margarite reperiuntur. Ne mihi verba tantum des, sed sensum; ne mihi verba: diligenter disce quid sit, *Nova creatura*; disce quid, *In Christo*; disce, et in lucem descendere. Nam etiam puerulus saepe videt regem transiendum, et ridet; rexque conspicit, nec cura est illi. Non enim regis est vituperium, sed defectus astatis. Adesto, in penetralia te deducam: ne simpliciter a vestibulo prospicias: adesto, revelabo tibi totum mysteriorum arcanum. Et quid, inquit, habes mihi licendum? nonne dixit quod *nova creatura* est apud Christianos? Sane quidem. Ostende igitur mihi, inquit, novam creaturam: ostende mihi quod cœlum factum sit novum; quod antequam Christus adveniret aliud esset, postea vero aliud factum sit; quod mare aliud, semina alia, natura alia; quod alias fructus, alia flumina, venti alii: hæc enim omnia vetera; et tu disce quod *nova creatura*. Te cohibe: quo magis contradicis, tanto magis cresci veritatis eminentia. Num insanio? inquit: num contradico? en quiesco. Quiesce; interrogabo te. Interroga. Dicit, antequam adveniret Christus, aliud fuisse cœlum; postquam autem advenit, aliud factum fuisse. Atqui autequam ille secundum carnem adveniret, idem erat cœlum; et postquam ille advenit, idem permanxit cœlum, et terra, et mare, et aer, et venti (*a*). Cur igitur, inquit, Paulus jactat dicens: *Si qua in Christo, nova creatura: vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova?* Ego, inquit, nihil novum video. Non enim oculos habes, ut videas: accede, faciam tibi oculos, et videbis. Oculosne etiam facis? Omnino. An creator es? Omnino. An deliras? Neququam. Fac igitur oculos corporeos. Imo vero, quod majus est, mentis oculos faciam. Oculosne mihi facis? Maxime. Annon habeo? Non. Tum oculos tu habes, et ego non habeo: quomodo? dic mihi. Cum in templum intras, et ibi vides nudum sculpile, mutum lapidem, et dicis, *Hic deus est, oculosne habes?* cum lapidem deuin vocas, quomodo oculos habes? ecqua utilitas oculorum extenorum, internus excœcatis? Vides necessarium esse ut oculos tibi faciam, ut videas lapidem sicut lapidem, ne miseras non misceris, ne disjuncta conjugas. Oculosne habes, cum lignum videas et adres, ego vero id apprehensum comburam? habesne oculos, cum id quod oriens appellas deum, cum virtus deos facis? Ebræus est homo et circumfertur, et ex

(a) Quæ proxime sequuntur, leguntur apud Photium R. S. p. 322. a. Bekk., e genuina scilicet oratione illa referente.

ebrietate, homo cum sit, brutum efficitur: tu dicas. *Ebrietas deus est*, et illam Bacchum appellas: *Scortatio dea est*; et illam appellas Venerem: *Furtuna deus est* (*a*),] et illum appellas Mercurium. Cum igitur virtus et ligna deos facis, quomodo habes oculos? visibilia non vides, et invisibilia tibi credere possum? Videsne oculus tibi opus esse? Bacchus putris est lapis, et Venus lignum est. Annon verbis meis fidem adhibes? securi crede, hanc impello et jacio: da mihi ignem, et comburo. Hoc ebrietatis est vitium: lex illa puniri, tuque illa deos facis? oculosne habes? Videsne opus esse ut oculos tibi per sermonem efficiam? Siquidem tales erant Judei: oculos habebant, et non videbant; cœci non habebant, et videbant. Christus dicit cœco, *Tu credis in Filium Dei?* et dicit, *Credo, et adoravit* (*Joan. IX, 35*): *Judici vero, videntes, crucifixerunt eum.* Cœci adorat, et qui videt crucifigunt: propter hoc dicit, *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, et qui vident cœci fiant.* Nunquid habes oculos? Visne igitur ut oculos tibi per sermonem efficiam? oculos sidei, oculo-intellectus, oculos invisibilis conspicientes? Tales enim sunt oculi nostrum qui sile conspicimus: non visibilia vident, sed invisibilia. Et si sequi velis, sequare: sin nolis, ego quod meum est facio, erudio. Varius enim est sermo: contrarios transmutat, familiares corrigit, multas inducit personas, et ex omni parte absolutus est. Itaque *Si qua in Christo, nova creatura: vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* O os! o splendor! ego enim video thesaurum prius quam illum revelem: video totum vas opificis. O oculi, qualia conspiciunt! Ad me ipsum converte, erige te. *Creatio* in Scriptura vocatur, non modo ex non existentibus in existentiam productio, sed etiam existentis in melius mutatio. Breviter dictum est: oportet autem hoc clarius proferre. Creare dicitur Deus, non tantum cum id quod non existebat efficit, sed etiam cum id quod existebat distortum vel foddatum, corrigit et purgat. Exempli gratia: creavit Deus hominem; hoc est id quod non existebat efficerere: cumque improbum hominem bonum reddit, haec est rerum in melius mutatio. Ibi est rei non existentis productio; hic, existentis, sed depravatae, in melius mutatio. Et ut discas creationem dici non modo ex non existentia in existentiam productio, sed etiam cum quidam depravatum corrigit et purgat, audi Davidem dicentem: siquidem et ipse creatus et cor ejus creatum fuerat, pollutum vero ab adulterio et homicidio. Invocat igitur Deum, et dicit: *Cor mundum crea in me, Deus* (*Psal. L, 12*). An igitur antea sine corde erat? quomodo igitur Goliatum prostravit? quomodo Deo placuit? Non de substantia cordis loquitur, sed de optima ejus dispositione. Ecce ergo creatio dicitur non substantiae productio ex non existentia in existentia, sed existentis, corruptre vero, in melius conversio. Cum videris effrenem aliquem sobrium effectum, dic, *Creatum est illi mens: cum videris mere-tricem continentia deditam, dic, Creatum est illi mens: cum videris rapacem factum misericordem, dic, Creatum est cor ejus.* Nam qui lupus erat, factus est ovis; qui acciperie erat, columba junctus est. Ideo creatio dicitur. Idcirco etiam lavacrum regenerationis creatio dicitur: *Exuentes, enim, inquit, veterem hominem, qui corrupti secundum desideria carnis sue, induentes vero novum hominem factum secundum imaginem ejus qui creavit illum* (*Ephes. IV, 22*). Itaque creatio est illius opus: *Creatum enim in Christo Jesu in operibus bonis* (*Col. III, 10*): prius vero in operibus corruptis. Tunc accepit Pater lutum, et fecit hominem. Filius accipit aquam, et illum vinum facit. Illic habet elementum, et hic quoque elementum; mutatio elementum, et melius fit opificium. *Si qua ergo in Christo, nova creatura.* Vides itaque novam esse creaturam. Quid enim est mihi emolumenti, si lat cœlum? At-

(a) Quæ inter uoces clauduntur in Graeco dessunt; supplevit interpres.

σχες διάνοιαν συντεταμένην, καὶ μηδὲν υπαλκέσθε· τείραν γάρ Ελαῖον ὑπὸ τῆς ὑπακοῆς τῆς κατὰ τὴν διάνοιαν. Διὸ καὶ πολλάκις δύσκολιες ἐπειγίσσασαν, οὐ προσδοκήσας αὐτές εἰληπτα ἔσθισαν, αὐτὸν δὲ τῆς σπουδῆς τῆς κατὰ τὴν ἀρχόσιν ίδων τὰ δύσκολα μᾶλις γενόμενα. Νήφουσα ἐστιν ἡ διάνοια, καὶ οὐδὲν δύσκολον, συντεταμένη γνώμῃ, καὶ τάντα σαφῆ. Μότες εἰς ἄντες τὸν Χριστῷ, καινὴν κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε. Ταῦτα διαγνωσθεούσαντας Ἐλληνες γελῶσι καὶ κωμῳδοῦσιν ἡμᾶς· τοιωτά, φησι, Παῦλος λέγει· Εἴ τις ἔντει Χριστῷ, καινὴν κτίσις. Κομπάξεις, ὁ Παῦλε (τὰ ἔκεινα λέγω), φύσας ἡμᾶς ταῖς ἐπιστούσιν· ἐπῆρες ἡμῶν τὴν διάνοιαν, καινῆς ἔννοιας τὰς ἀρχὰς ἡμῶν πηροῖς. Εἴ τις ἔτει Χριστῷ, καινὴν κτίσις. Μάθε πρώτων μηδὲπλέκ τετυφλωθεῖ· εἰς βάραθρον ἐμβάλλεις σαυτόν. Μή γάρ οἶδας τί ἱκουσας· Ψυχίκδες γάρ ἀνθρώπος οὐδέχεται τὰ τοῦ πνεύματος· μωρὸς γάρ αὐτῷ ἐστι. Μή γάρ οἶδας· τὸν θησαυρὸν· δηθεσαρψός διωνεῖς ἀκάνθης ἔχεις· καὶ λίθους, ἀλλ᾽ οὐταν διασταψήι, κατὼν μαργαρίταις εὐρίσκονται. Μή μοι τὰ ῥήματα ἀπλῶς, ἀλλὰ τὰ ῥήματα· μή μοι τὰ ῥήματα· μετὰ δισφαλείας μάνθανε τί ἐστι· Καινὴ κτίσις, μάνθανε τί ἔντει Χριστῷ· μάθε καὶ καταθηδι τεῖς φως ἐπειτα καὶ παιδίον πολλάκις ὅρθι βασιλέα πειρόντα καὶ γελῶ, καὶ ὅρθι βασιλεὺς εἰπεῖς· οὐ γάρ τοῦ βασιλεύους δόγμας, διλάθει τοῦ ἀτελοῦς, τῆς τήλικλας τὸ ἐλάττωμα. Δεῦρο εἰσαγάγω σε εἰς· τὰ δύνατα· μήδεπλάκις ἀπὸ τῶν προπολαίων θεωρεῖ· δέρυο ἀνακλάζειν σοι πάν τὸ ἀπόρθητον τῶν μυστηρίων. Καὶ τοι· μοι, φησιν, ἔχεις εἰπεῖν; οὐδὲ εἰπεν διτεῖς· Καινὴ κτίσις ἐστι παρὰ Χριστιανοῖς; Πάνω. Δεῖξον ὦν μοι, φησι, καινὴν κτίσιν· δεῖξόν μοι διτεῖς καινὸς οὐρανός· ἔγεντο, διτεῖς πρὸ μὲν τοῦ παραγενέσθαι τὸν Λιριτὸν ἄλιος ἦν, μετὰ δὲ ταῦτα ἀλλος ἔγεντο· διτεῖς θάλασσα· διτεῖς περιόρματα διλλοι, διτεῖς φύσις· διλλοι, διτεῖς καρκής διλλοι, διτεῖς ποταμοι διλλοι, διτεῖς δινεμοι διλλοι· ταῦτα γάρ πάντα ἀρχαῖα, καὶ σὺ λέγεις διτεῖς καινὴ κτίσις· Ανάσχου, μή μαίνου· δισφάνιεις, τοσοῦτον μάλιστον θρύεις· τῆς ἀληθείας ὑπερβολή. Μή μαίνομας; φησι, μή ἀντιλέγων; τοῦ ήσυχάζου· Ήσυχος· ἀνηστήσω· Ἐρώτησον. Λέγει, πρὸν τὴν παραγενέσθαι τὸν Χριστὸν, ἀλλος ἦν δούρανος, μετὰ δὲ τὸ παραγενέσθαι μᾶλλος ἔγεντο· καὶ πρὸν τὴν παραγενέσθαι αὐτὸν κατάστροφα διάντος οὐρανὸς ἦν, καὶ μετὰ τὸ παραγενέσθαι αὐτὸν διάντος ἔμεινον οὐρανὸς· καὶ γῆ καὶ θάλασσα καὶ δῆμος καὶ οἱ δινεμοι. Τι οὖν, φησι, κομπάξεις Παῦλος λέγων· Εἴ τις ἔτει Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε. Ιδούν τέρτους καινά τὰ πάρτα· Έγώ, φησι, καὶ νῦν οὐδὲν βλέπω. Οὐ γάρ ἔχεις ὄφθαλμούς οὐδὲν ίδεις· δεῦρο, ποιήσω τοι ὄφθαλμούς καὶ ὄρδες. Καὶ ὄφθαλμούς ποτεῖς; Πάνυ. Καὶ δημιουργὸς εἰ; Πάνυ. Σε ἀπονενησας; | 226] Οὐχι. Οὐκούν ποίησον ὄφθαλμούς τού σώματος. Άλλος τὸ μεῖζον, τῆς διανοίας. Καὶ ποτεῖς μοι ὄφθαλμούς; Πάνυ. Οὐ γάρ ἔχω· Οὐχι. Ἐπει σὺ σύνθαλμούς ἔχεις, ἐπει ἔγω οὐκ ἔχω· πῶς· εἰπε μοι· Οὐταν ἀπέθηη; εἰς νανο, καὶ εἰπη; Οὐτος ὁ θεὸς ἐστιν, ὄφθαλμούς ἔχεις; οὐταν τὸν λίθον θεὸν καλεῖς, πῶς ἔχεις ὄφθαλμούς; μῆτη δρελοις τὸν ἔχοντας ὄφθαλμους, τῶν ἔνδοθεν πετηρωμάτων; Οὐράς διτεῖς χρείαν ἔχεις· να ποιήσω σοι ὄφθαλμούς, ηταν δῆμος τὸν λίθον ὡς λίθον, ηνα μη τὰ διμιτα μάζης, ηνα μη τὰ διεστώτα συναγάγης; Όφθαλμούς ἔχεις, οταν θη; ξύνω καὶ προσκυνήσῃς, καὶ λαβὸν ἔγω αὐτὸν καυσω, μη ἔχεις ὄφθαλμούς· δο κατέμενον θεὸν ὄνομάζων, θεόν τὰ πεπληθεύσεις; Μεθέσαι ἀνθρωπος καὶ περιφερεται, καὶ γίνεται ἀντι ἀνθρώπου ἀλογον ἀπὸ τῆς μίθης· σὺ δὲ λέγεις; ή μέθη θεός, καὶ καλεῖς; αὐτὸν Δ· ουσίους· ή πορεύει θεός, καὶ καλεῖς; αὐτὸν Ἐρήμην· Ουτον εἰς πάνθη καὶ ξύλα θεοποείς, πῶς ἔχεις ὄφθαλμούς; τὰ δρώμενα οὐ μέπεις, καὶ τὰ μή δρώμενα σοι ἔχου πεπτεύσας; Οὐράς διτεῖς χρείαν τοι ὄφθαλμων; Ο Διόνυσος λίθος ἐστι σαθρὸς, καὶ ἡ Ἀφροδίτη ξύλον ἐστιν. Οὐ πεπτεύεις μου τοις λόγοις; πεπτεύσον τῷ πελέκει· τὸν δῆμον αὐτό, καὶ ρίπτω· δός, μοι πῦρ, καὶ καίω. Τούτο μέθης ἐστι πάθος· οὐ νόμος αὐτὸν καλέσει, καὶ σὺ αὐτὰ λεπτοίεις; μη ἔχεις ὄφθαλμούς; Ήράς διτεῖς χρείαν ηνα ὄφθαλμούς σοι ποιήσω διά τού λογου; Ήπει καὶ ιουδαιοις ποιηται ήσαν· ὄφθαλμούς είχον, καὶ οὐκ ἐβίζεπον· διαφέρεισσαν εἰχεις, καὶ έβλεπε. Λέγει τὸν τυφλὸν δ· Χριστόν, Πιστεύεις στην εἰς τὸν Υἱόν τού Θεού; Λέγει· λέγεις· Ιστεύω, καὶ ποσεκεύνησεν· οι δὲ Ιουδαιοις· ξέπου-

τες έσταύρωσαν. Ὁ τυφίδς προσκυνεῖ, καὶ δὲ βλέπουν σταυρὸν· διὰ τοῦτο λέγει· Εἰς χρήμα ἔγω ηὔθορ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, τοῦτο οὐ μὴ βλέπονται Βλέψωνται, καὶ οὐ βλέποντες τυφλοὶ γένονται. Μήτι ἔχεις; ὅφελον; Βέλιξ οὖν κατασκευάσας σοι διφθαλμούς διὰ τοῦ λόγου, διρθελμούς συνέσεως, διφθαλμούς ἀσρατα βλέπουνται; Τοιούτοις γάρ οἱ διφθαλμοὶ τῶν πιεστοῖς δρυντῶν τμῶν οὐ τὸ βλέπονταν θρώσκιον, ἀλλὰ τὰ μὴ βλέποντα. Καὶ μὲν θελήσης παρακληθῆσαι, παρακλοῦσθει· ἐὰν δὲ μὴ θελήσῃς, ἔγω τὸ ἔμδι ποιῶ, πατεῖσθαι. Ποικίλιος γάρ ὁ λόγος, ἔναντίους μεταβάλλων, τοὺς σικετοὺς διορθῶν, καὶ πολυπρόσωπος καὶ πάντοτε ἀπηρτούσις· οὐ. Στέσει εἰς τὸν Χριστόν, καὶντι κείσις τὰ ἄρχατα παρῆθεν, οὐδὲν γέροντος καιρὰ τὰ πάρτα. Ωσταῦν δαμαπηδῶν! ἐγώ τέρπω βλέπω τὸν θεραυγόδον, πρὶν δὲ αὐτὸν ἀνακαλύψω· βλέπω τὸ σκεῦος ὃλον του Δημητριγού. Ωσταῦν διφθαλμοὶ, οἷα βλέπουσι! Ήρός με σύντεινον σαυτὸν, διανάστηθι. Κτίσαις, ἐν τῇ Γραφῇ καλεῖσθαι οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μηδ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ δινος ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή. Λέγεται μὲν συντέματος, δεὶς δὲ αὐτὸν ἥρηνται καὶ σφράστερον. Λέγεται κτίζειν δὲ Θεός, οὐχ ὅταν τὸ μὴ διέργασται μόνον, ἀλλὰ ὅταν καὶ τὸ δύναται τετραμένον [227] ἡ ρυπαθὲν διορθώση καὶ καθάρη. Οἴδον τι λέγω· Ξεισεῖν δὲ Θεός τὸν ἀνθρώπον, τούτῳ ἐστι τὸ μὴ διέργασθαι· καὶ δταν εἰνα πονηρὸν διαθρωπὸν καλὸν ἔργασθαι· ὡδε πραγμάτων ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή· ἔκει τοῦ μηδ ὄντος παραγωγὴ, ὡδε τοῦ δυντος, απολυμένου δὲ ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή. Καὶ ἵνα μάλιης, διτι κτίσαις· λέγεται οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μηδ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ δταν τὴν ρυπαθὲν καὶ διστραγὴν διορθώσῃ καὶ καθάρη, ἀκουσον τοῦ Δαυΐδη λέγοντος· Ἐπειδὴ γάρ ἡν αὐτὸς καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ κτιστεῖσα, ἦν δὲ ρυπαθὲν θύπο τῆς μοιείας καὶ τοῦ φύουν· παρακλεῖ οὐν τὸν θύπον λέγει· Καρδιάν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί!, δὲ Θεός. Πρὸ οὐν τούτου ἀκάρπος ἦν; πῶς οὖν τὸν Γολιάθο κατήνεγκε; πῶς δὲ τῷ θεῷ εὐηρέστει; Οὐ περὶ τῆς οὐσίας τῆς καρδίας λέγει, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας. Ἰδού τοινοι κτίσαις· λέγεται, οὐχὶ ἡ ἐκ τοῦ μηδ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς οὐσίας, διεψυχαμένης δὲ, εἰς τὸ βέλτιον μεταβολή. Οταν ἴδης τινὰ ἀκόλαστον σφραγον γεννόμενον, εἰπε, Ξεισθεῖν αὐτὸν ἡ διανοια· ὅταν δημητρίης πόρνην σφραγονταν, εἰπε, Ξεισθεῖν αὐτῆς ἡ διάνοια· ὅταν δημητρίης ἀρπαγα ἀλεήμονα γεννόμενον, εἰπε, Ξεισθεῖν αὐτοῦ ἡ καρδία· ὁ γάρ λύκος ἐγένετο πρόσβατον, διά λέρας ἐγένετο περιστερά. Διὰ τοῦτο κτίσαις. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ λουτρὸν κτίσιμα λέγεται τὸ τῆς παλιγγενεσίας. Ἀποδύναμειοι γάρ, φησι, τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, τὸν ψυθερόμενορ, κατὰ τὴν ἀπίθυματην τῆς συρκός αὐτού, ἀνθρόμενοι δὲ τὸν γένος ἀνθρώπον, τὸν γερόμενορ κατ' εἰκόνα τοῦ Κελσαρτος αὐτόν. Μετε κτίσαις αὐτοῦ ἐστι τὸ ποιῆμα κτισθέντες γάρ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ ἐπὶ δρροῖς ἀραδοῖς· πράτα μὲν ἔργοις φωλητοῖς. Τότε ἱλασθεὶς οἱ Πατήρ πηλὸν, καὶ ἐποίησε τὸν ἀνθρώπον· λαμβάνει δὲ Γίδης ὑδωρ, καὶ ποιεῖ αὐτὸν οἶνον. Κάκει ἔχει στοιχεῖον, καὶ ὡδε στοιχεῖον· ἐναλλαγὴ στοιχείου, καὶ βελτίων η δημιουργία. Μετε, εἰς τὸν ἐν Χριστῷ, καιρή τισίν. Οὕτως οὖν διτι κτίσαις· τι γάρ μοι διφελος ἐάν γένηται οὐρανὸς; Πρόσεχε μετε ἀκριδεῖας· Οὐκ ἐγένετο οὐρανὸς καινὸς, οὐδὲ ήτοις καινὸς, οὐδὲ γῆ. Τι γάρ μοι διφελος, εἰ οὐρανὸς ἐγένετο καινὸς, ἔγω δὲ μεμέλον ἐν ἀμαρτιαῖς εἰναι; τι μὲν ὡρέλει διβάπτει, με δὲ οὐρανὸς μένων, ὅταν ἔγω μηδ μένω ἡ αὐτός; Οὐ οὐρανὸς οἶκος ἐστιν, ἔγω δὲ νοστροίς εἰμι. Ἐξ οὐν δημητρίης λέγει· Εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τοῦ μὲν νοστροῦ μηδεμίᾳν πρόνοιαν ποιουμένον, λευκάνοντα δὲ τοὺς τοίχους, χρυσούντας τὸν δρόφον, οὐ λέγεις, Ἀνθρώπον, ἀνάτητον τὸν νοσούντα; τι τὴν οἰκίαν καλλωπίζεις; Καὶ δὲ Χριστός εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, εἰς δὲ κατακειμένην ηρές τὴν φύσιν μοι νοσούσαν. Πρόσεχε πάλιν φ λέγω· Εἰσέρχεται λατρός εἰς οἰκον μέγαν, εύρισκεν νοσούντα ἀνθρώπον, πορέστοντα, ἔλκη ἔχοντα ἀφίσαι τὸν νοσούντα καὶ ἐγέρεται; λευκάνει τοὺς τοίχους; χρυσούν τὸν δρόφον; τὸ ἔδαφος καλλωπίζει; Οὐχὶ ἀλλ τοῦ μὲν οἰκου οὐδένα πιεσται λόγον, δηλη δὲ σπουδῇ κεχρηται τοὺς πρός τὸν νοσούνταν. Εἰς δὲ οἰκοδεσπότης οὐγιανεῖται καὶ τὰ ἀλλαζεται. Οὕτω καὶ [228] ἐνταῦθα. Εἰστιλλει εἰς τὸν κόσμον τὸν Χριστόν· σάρκα αντιλλει, πανταχοῦ δὲ πυρισταν αἱ τεσσαρεὶς δι τοὺς τοι, οἰκοδεσπότα, καὶ τοὺς

ἡ Γραφή. Εἰσῆγθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὸν μίγαν, δὸν αὐτὸς κατεσκεύασεν· τῷρε νοσοῦσαν τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, νοσοῦσαν, οὐκ ἐπὶ κλίνης κειμένην, ἀλλ' ἐπὶ κακίας ἑριμένην, τὸ κοινὸν μέλος διεφθαρμένον, βιωμόυς ἀναπτομένους, κνίσσαν τὸν δέρα μολύνουσαν, τέκνα σφαττόμενα παρὰ γονέων, τὴν φύσιν πατούμενην, τοὺς νόμους τῆς οὐσίας σαλευομένους, τὴν συμπλεγεῖν ἀτιμαζομένην· Ἐθνοσαρινοὺς αὐτῷρε καὶ θυγατέρας τοὺς δαιμονίοις ἐκβαχαγευομένους τοὺς ἀνθρώπους ἀκολάτως, τὸν μὲν πόρον, τὸν δὲ μοῖχον, τὸν δὲ ἀνδροτόνον, τὴν γῆν ἀπασαν ἀπολλυμένην, τῶν ἀθρώπων κειμένων ἐν τῇ κλίνῃ τῆς πονηρίας, τὸν διάδολον παραμένοντα, ἀνάπτυντα τὴν κάμινον, ἐμπιπλῶντα τὰ ἔλκη, τὰς λατρούς ἀτονοῦντας, τοὺς προφήτας λέγων, κατηγοροῦντας, οὐδὲ διορθωμένους, τοὺς λατρούς παρακαθημένους, φάρμακα κατασκευάζοντας, οὐκ ὡρελούντας δὲ, κατηγοροῦντας δὲ ἀπαντας. Οὐκ εστι δικαιος οὐδὲ εἰς, οὐκ ἀπειτεῖ δικαιητὴν τὸν Θεόν. Ὁ λατρὸς ταῦτα; Ποιεῖ οὐν ἐπίπειρ, δὲτε λατρὸς κατηγορεῖ τοῦ καμινοῦς; Οὐ μὲν ἐλεγεν· Ἰπποι θηλυμαρεῖς ἐγέροντο, ἔκαστος εἰς τὴν γυναικαν τοῦ π.τηστορ αὐτοῦ δχριμπτίζεν· Ἀλλος ἐκάθισεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς ἡ κορώνη· Οἶμοι, διτι ἀπόλωλειν εὐλαβῆς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατερῶν ἐν ἀθρώπωις οὐκ ὑπάρχει· ἄλλος· Ἄρα καὶ γένεδος καὶ λοική καὶ μοιχεία κακχυταὶ ἐπὶ τῆς γῆς· ἔκαστος τὸν πληστὸν αὐτοῦ ἐκθλίδουσιν ἐκθλιβῆ· ἄλλος· Οὐαὶ ἔθρος ἀμαρτωλῶν· Ἐξέρχεται δικαῖος καλαίων πολανδὲ ἐπίπιδα ἔχει δοσῶν, δταν ἰδη τὸν λατρὸν κλαίοντα· πολαν ἐπίπιδα ἔχεις, δταν ἰδης τὸν ἀπεγνωκότα; τι ἔχεις χρηστὸν προσδοκῆσαι περὶ τοῦ νοσοῦντος; Καίτοι λατρὸν πολλάκις, καὶ εἰδότες τὴν τελευταίαν, ὥστε μὴ λυπῆσαι τοὺς προστήκοντας, τῇ φιλοσοφίᾳ νικώντι τὸ πάθος, καὶ φαιδρὸν ἐπιδέκυνταν τὸ πρόσωπον τῆς ἑαυτῶν ὑπολήψεως, ίνα μὴ καταβάλωτι τὰ φρονήματα τῶν νοσοῦντων· Οταν γάρ δοσῶν ἰδη διαστρέφοντα τὴν δψιν τὸν λατρὸν, τι ἔχεις χρηστὸν ἐπίπισαι; Οὐδεὶς δὲ οὔτες ἐίκησε τὸ νόσημα, ὡς αὐτὸν τὸν λατρὸν κλαίειν· τι ἔχων ποιῆσαι; Ἐλκη, σηπεδών, σκώληκας, μυρία κακά· Οὐαὶ ἔθρος ἀμαρτωλόν! Οὐ δὲ ἄλλος καὶ θρήνους διολκήρους ἔγραψεν, διερεμίας· ὁ μὲν πενθεῖ, δὲ δὲ θρηνεῖ, δὲ δὲ παρακαλεῖ· δι Θεός ἀγωθεν· Ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἰκόν μον. Ποια ἐλπίς λοιπὸν, δταν δι Θεόδη; λέγη, Ἐγκαταλέλοιπα τὰ σύμπαντα, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μον, ἔδωκα τὴν τγαπημένην ψυχήν μον εἰς χεῖρας ἔχωρας μον; Οὐ Ἡλίας καθαύειν· Κύριε, τὰ θυσιωστήριά σου κατέσκαψαν, καὶ τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναρ, κάτω ὑπελείψθην μορώτατος, καὶ ζητοῦσι τὴν γυνήν μον. Εἰ δὲ ἐν τῇ ιουδαικα ταῦτα, δπου νόμος, δπου ναδε, δπου κιβωτός, δπου θυσία ιουδαική· τι ἦν δπου ειδωλα, δπου κνίσσα καὶ καπνός, παράνομοι τελεταί, ἀσέβειας δπου τὰ πάθη ἐθεοποιεῖτο, δπου κυνῶν φωνήν ἐμιμοῦντο, οἵτινες ἐπὶ τοῦ [229] Διονύσου ὡριάζοντο δέρμα αιγῶν καὶ κυνῶν φωνήν, ίνα πάντοθεν τὴν εὐγένειαν ἀπόλεισαν; Κύνας, γάριους ἐποίησεν ὁ διάβολος, ἔχεις ἐποίησεν, δφεις εἰργάσατο, ἀπόπειρας κατεσκεύασε λευκούς· Ο νόμος ἀτονεῖ, οἱ προφῆται κατηγοροῦσι. Τι οὖν, δθλεις; εἰσελύων καὶ εύρισκων τὴν οἰκουμένην οὐταν κακουμένην, ἐμελέ τὸν οὐρανὸν καλλωπίζειν, καὶ ἀφίειν τὸν νοσηρόν· Αλλ' οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἀλλ' ἐδρμεν τὸν νοσοῦντα, δι' δὲν καὶ οὐρανός, δι' δὲν καὶ γῆ καὶ θάλαττα καὶ ἄλλα παντα. Διὰ τοῦτο οὐδὲν οὐδὲ δόλον ἐτῷ στρέπτει αὐτοῦ, ίνα καὶ οὔτοι θεαταὶ δντες ἔχωσιν ἐπίπιδα σωτηρίας, καὶ οἱ οἴδασι σεμνόν, καὶ περὶ παρθενείας ἔχων εἰπεῖν; τὰς διάλογας αρπάζουσι, καὶ περὶ ἀκτημοσύνης αὐτοῖς ἔχων εἰπεῖν; πορευόμενοι, μοιχεύουσι, καὶ σάκκου περιβολὴν ἔχων εἰπεῖν; Τι οὖν; γίνομαι ἀνθρωπος τέως ἐν τῇ σαρκὶ τῇ ἐμῇ, καὶ τῷ ἀπερθιμένῳ διαλέγομαι· καταργῶ τὴν ἀμαρτίαν τέως. ἀπὸ τοῦ γένους δείκνυμι ὑγιαίνοντα καὶ θεραπευόντα πονηρούς· δείκνυμι τὸν αὐτὴν φύσιν, καὶ οὐ τὸ αὐτὸ πτώμα· δείκνυμι ἀνθρωπον ἀμαρτλαν ο ποιησατε, οὐδὲ δόλον ἐτῷ στρέπτει αὐτοῦ, ίνα καὶ οὔτοι θεαταὶ δντες ἔχωσιν ἐπίπιδα σωτηρίας, καὶ οἱ οἴδασι σεμνόν, καὶ περὶ παρθενείας ἔχων εἰπεῖν; Ιδού διδωμι ἀνθρωπον μὴ ἔχοντα ἀμαρτίαν. Αἰσγύνον, διάβολον. Τούτο σάρξ ἐστι, τοῦτο σώμα ἐστον, δείκνυει δεσπότης μον. Διὰ τοῦτο περιήρχετο δει λέγων, εἰ Υἱός ἡ τοῦ Θεού οὔτος δι θνωπος, πώς οὐκ ἀμαρτάνει; πάντες οι ἄλλοι ὑπὸ ἀμαρτλαν εἰσίν. Οὐ γάρ ἐστι φύσεως ἀμαρτία, ἀλλὰ προαιρέσεως. Ιδού διδωμι ἀνθρωπον ύγιαίνοντα κακουμένην καὶ ἀκηλίδωπον. Καὶ στάς ἐν μέσῳ δημον ἐλέγε· Τις ἐξ ὑμων διέλεγχει με περὶ ἀμαρτίας; καὶ οὔδεις ηγέρει εἰπεῖν τι. Τι οὖν νῦν; εἰσέργεται πρὸς τοὺς νοσοῦντας τέως. λόγοις αὐτοῖς παρακαλῶν, ὡς περὶ ιστρὸς δι τὸν φαρμάκων · οὐδὲν ἔχεις πονηρὸν, ἐν τὸν σωφρονῆς γαλεπὸν τὸ νόσημα, ἀλλὰ δύναται λυθῆναι. Παρακαλεῖ αὐτοὺς, δεῦτε πρὸς με πάρτες οι κοπιώτες καὶ περιφορτες σμέροι, κατάνα ματαύσου νμας· πεφορτισμένοι ήσαν οι νοσηροι· φορια γάρ ἐστι νόσος, ἀταξία, πορνεία κλοπή, φεῦδος, φεῦδομαρτυρία· οὐ γάρ οὔτις φορτίον φαρὲν, οὐ συνεδδος πονηρὸν. Αλλ' ἐπειδή δοσῶν φοβεῖται τὸν λατρὸν, μάλιστα δταν χαλεπὸν ἡ τὸ νόσημα· μὴ που σιδήριον οξύνη, μὴ που πύρ καίη, καὶ πολλοὶ τῶν νοσοῦντων εἰλαγτὸν ἐναποθανεῖν τοῖς νοσήμασιν, η δημειεῖται τῇ ιμάτια καὶ ἀφίησι τὴν περιφάνειαν καὶ λαμβάνει λεύτων, καὶ διαζώνυμας ἔχουσαν, μέλλων κατεῖν, μέλλων τέμνειν, καὶ οὐ ζητεῖ τὴν ἔχουσαν αξίαν, ἀλλα τὴν κηδεμονίαν τοῦ κάμινον· οὐταν καὶ δεσπότης τῶν ἀγγέλων ἐποίησεν, οὐ δὲ δεῖται ἀνεργή· νευτος· κατέβη ὡς δι θνωπος, διέζωσεν ἔχουσαν λέντειν, διέωντας ἔχουτην, τὴν φύσιν τὴν γειτεράν.

ἐγένετο πτωχὸς δ πλεύσιος, οὐκ ἀπολέσας τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ κρύψας τὸν πλοῦτον· Γινώσκετε γάρ, φησί, τὴν κάριν τοῦ Κυρίου, δτι δι' ημᾶς ἐπωγενεσ πλούσιος ὁτι, ίνα ημεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλούτησαν. Εἶδες πτωχείαν πλούτου μητέρα; εἶδες πενίαν περιουσίας ὑπόθεσιν; δ πλούσιος ἐγένετο πτωχὸς, ίνα ἔγωδ πτωχὸς γενώ πλούσιος. Ος λατρὸς περιειστατο λέντιον. Ποι κατέδην; Λέντιον περιεισώσατο· οὐκ ήρκησεν αὐτῷ τῆς φύσεως δ περισσότη, ἀλλὰ καὶ σχῆμα δούλου ἀνέλαβεν, οὐ φύσιν δούλου μόνον. "Ηλθε τούν, νοσοῦσαν ηγέρει τὴν φύσιν τὴν ημετέραν, ἐγένετο τοῦτο δπερ ειμι ἔγωδ, ἀμαρτίας μέντοι καρπί· ίηθεν εἰς τὴν καλύδην εἰς ήν κατεκείμην· εἰδες σκώληκας, εἰδες σπεδόνας, εἰδες δυσωδίαν πολλήν, τὸν νόμον οὐ βοηθοῦντα, τοὺς προφήτας κατηγοροῦντας, τὴν ἀμαρτίαν ἐπικειμένην, τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κάμινοντος διτακτον, οὐκ ἔγκριτεύσθαι φυσιόμενον, οὐδὲ ἀνεχόμενον τὸν λατρῶν. Οὐ φορεύεσις, οὐτος ἐφόρευσεν. Ον μοιχεύεσις, "Εκαστος πρὸς τὴν γυναικαν τοῦ πληστον ἐχρεμέτιζεν· Οὐ πλέψεις· Αρά καὶ φεύδος καὶ μοιχεύσα καὶ κατοπή κέχνεται ἐπὶ τῆς γῆς. "Αλλα ἐλεγεν δι λατρὸς, καὶ διλα εποίει δ νοσηρός. Τι γένηται; δι λατρὸς ἐπέταττεν, δ ποτηρὸς οὐν ποτηρὸς οὐκ υπήκουεσ· τὸ νόμον δηδίνεται, δ ἀνδραποδίστης διάβολος παρέμενε καθάπερ δούλος δηπατεῖ. Τι θέλεις; Ψυχροποιαν διδώμι· τι θέλεις; κράδιδώμι, τὰ διαφθίσσοντά σου τὸν στόμαχον διδώμι, τὰ διαντα τὰ λατρῶν. Οὐ λατρὸς παρέλλυτο. Θεός κατηγορεῖ, προφήται κατηγοροῦσιν. ἐκείνος δ δημητος παρέμενε, καὶ η πιθυμία τοῦ κάμινοντος πρὸς τὸν βλάπτοντα, οὐ πρὸς τὴν ιψελούντα, ίηθεις; Φεύδος; θέλεις; "Ἐκείνους ἐλεγεν· Ταῦτα βούλομαι, οὐκ ἔκεινα δ λέγεις δ λατρὸς· ταῦτα βούλομαι δ σύ λέγεις. Τὰ σώματα δηλια ἀπώλλυτο. Θεός κατηγορεῖ, προφήται κατηγοροῦσιν. ἐκείνος δ δημητος παρέμενε, καὶ η πιθυμία τοῦ κάμινοντος πρὸς τὸν βλάπτοντα, οὐ πρὸς τὴν ιψελούντα. Απώλυτο τὸ γένος, διέφθαρτο· διεπάπτει. Τι θέλεις; Ψυχροποιαν διδώμι· διεπάπτει. Ηλθεν δ λατρὸς δ εύπορος ἐν αὐτοῖς, δδὸν εύρων δρδίαν καὶ εύκολον καὶ σωτήριον. Εάν είπω, φησί, Τι καὶ τὸ ποιήσατε, οὐ ποιούσι. Πώς; τὰ τοῦ νόμου οὐκ ἐδέξαντο, καὶ τὰ τῆς γάρτος έχουσι διέξαθισι· Εάν είπω νηστείαν, ἐάν είπω σάκκου περιβολὴν, ἐάν είπω ακτημοσύνην, ἐάν είπω παρθενείαν· γάμον οὐκ οίδασι σεμνόν, καὶ περὶ παρθενείας ἔχων εἰπεῖν; τὰς διάλογας αρπάζουσι, καὶ περὶ ἀκτημοσύνης αὐτοῖς ἔχων εἰπεῖν; πορευόμενοι, μοιχεύουσι, καὶ σάκκου περιβολὴν ἔχων εἰπεῖν; Τι οὖν; γίνομαι ἀνθρωπος τέως ἐν τῇ σαρκὶ τῇ ἐμῇ, καὶ τῷ ἀπερθιμένῳ διαλέγομαι· καταργῶ τὴν ἀμαρτίαν τέως. ἀπὸ τοῦ γένους δείκνυμι ύγιαίνοντα κακουμένην δι θνωπον μη ἔχοντα ἀμαρτίαν. Αἰσγύνον, διάβολον. Τούτο σάρξ ἐστι, τοῦτο σώμα ἐστον, δείκνυει δεσπότης μον. Διὰ τοῦτο περιήρχετο δει λέγων, εἰ Υἱός ἡ τοῦ Θεού οὔτος δ δι θνωπος, πώς οὐκ ἀμαρτάνει; πάντες οι ἄλλοι ὑπὸ ἀμαρτλαν εἰσίν. Οὐ γάρ ἐστι φύσεως ἀμαρτία, ἀλλὰ προαιρέσεως. Ιδού διδωμι ἀνθρωπον μη ἔχοντα ἀμαρτίαν. Αἰσγύνον, διάβολον. Τούτο σάρξ ἐστι, τοῦτο σώμα ἐστον, δείκνυει δεσπότης μον. Διὰ τοῦτο περιήρχετο δει λέγων, εἰ Υἱός ἡ τοῦ Θεού οὔτος δ δι θνωπος, πώς οὐκ ἀμαρτάνει; πάντες οι ἄλλοι ούποτε ποτηρίον μηδέριον οξύνη, μὴ που πύρ καίη, καὶ πολλοὶ τῶν νοσοῦντων εἰλαγτὸν ἐναποθανεῖν τοῖς νοσήμασιν, η δημειεῖται τῇ ιμάτια καὶ ἀφίησι τὴν περιφάνειαν καὶ λαμβάνει λεύτων, καὶ διαζώνυμας ἔχουσαν, μέλλων κατεῖν, μέλλων τέμνειν, καὶ οὐ ζητεῖ τὴν ἔχουσαν αξίαν, ἀλλα τὴν κηδεμονίαν τοῦ κάμινον· οὐταν καὶ δεσπότης τῶν ἀγγέλων ἐποίησεν, οὐ δὲ δεῖται ἀνεργή· νευτος· κατέβη ὡς δι θνωπος, διέζωσεν ἔχουσαν λέντειν, διέωντας ἔχουτην, τὴν φύσιν τὴν γειτεράν.

tende diligenter. Non factum est cœlum novum, nec sol novus, nec terra. Quid enim mihi emolumenti, si cœlum factum fuisset novum, ego vero in peccatis permanevissem? quid me juvat aut lœdit cœlum idem manens, cum ego non idem permaneam? Cœlum est dominus, ego vero sum morbus. Si ergo videris medicum ingredientem in domum, et nullam quidem infirmi curam babentem, sed parietes dealbantem, lacunar auro ornantem, annon dices: O homo, cura ægrotum? Cur dominum ornas? Christus quoque in hunc mundum venit, in quo ægram reperit naturam meani. Rursus attende dicto meo. Intrat medicus in magnam domum, inventus hominem ægrotum febricitantem, ulcera habentem: an relinquit ægrotum, an surgit, dealbat parietes, inaurat lacunar, ornat pavimentum? Nequaquam: nihil curat domum, totamque industria ad ægrotum convertit. Si sanus sit paterfamilias, certa sequuntur. Ita quoque Christus in hunc mundum venit, carnem assunxit, ubique vero semper adest: ingressum autem ejus œconomiam vocat Scriptura. Ingressus est in hunc magnum mundum, quem ipse adornaverat: ægrotantem inventus naturam humanam: ægrotanti non in lecto jacentem, sed in nequitia prostratam, communem harmoniam persundatam, aras accensas, nidorem sacrificiorum æra fœdantem, liberos a parentibus mactatos, naturam conculecatam, leges nature concessas, commiserationem contemptam: *Immolarerunt filios suos et filias suas dæmoniis* (*Psal. CV, 37*): homines impune débacchantes; hunc quidem cœnedum, hunc vero inœchum, hunc homicidam, terram totam pereunte, hominibus in nequitiae lecto jacentibus, diabolum adstantem, caminum accendentem, ulcera inplente, medicos deficientes; prophetas, inquam, accusantes, non corrigentes; medicos assidentes, pharmaca præparantes, nec adjuvantes, sed omnium accusatores. *Non est justus quisquam, non est requiriens Deum* (*Psal. XIII, 2, coll. Ezech. XXXIV, 6*). Hæcne medicus? Quenam igitur spes est, cum medicus ægrum accusat? Quidam vero dicebat: *Equi amatores faci sunt* (*Jer. V, 8*): unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat (*Jer. III, 2, in Greec.*). Alter sedit in deserto sicut cornix; alter: *Væ mihi, quia perit sanctus de terra, et rectus in hominibus non est* (*Mich. VII, 2*)! alter: *Maledictum et mendacium et furtum et adulterium inundaverunt in terra: vir fratrem suum ad mortem venatur* (*Osee IV, 2*). Alter: *Væ genti peccatrici* (*Isai. I, 4*)! Ereditur medicus lacrymans: quam spem habet ægrotus, cum medicum conspiciat lacrymantem? qualem habes spem, cum illum videas desperantem? quid boni de ægroto sperare potes? Quanquam medici sepe, etiamsi sciant extremam horam, ne tamen propinquos dolore affliant, mentis affectum philosophia vincunt, hilaremusque vultum cum suspicione sua pre se ferunt, ne ægrotorum sensum deprimit. Cum enim ægrotus medicum videt vultum mutantem, quid boni sperare potest? Hic autem adeo prævaluit morbus, ut ipse inedicus plorans diceret: *Quid facere possum? ulcera, putredo, vermes, infinita mala: Væ genti peccatrici!* Alius vero, Jeremias scilicet, integras lamentationes rescripsit; alias luget, alias lamentatur, alias autem hortatur; Deus superne, *Reliqui, inquit, domini meam* (*Jer. XII, 7*). Quæ deinceps spes est, quando Deus dicit, Reliqui omnia, dimisi hereditatem meam, dedi dilectam animam meam in manu inimicorum meorum? Elias vero inferne (clamat): *Domine, altaria tua destruxerunt, prophetas tuos occiderunt, et ego derelictus sum solus, et querunt animam meam* (*III Reg. XIX, 10*). Si vero in Judea haec facta sunt, ubi lex, ubi tempium, ubi arca, ubi sacrificium judaicum; quid videre erat ubi nidor et funus, iniqua ministeria, inpietates; ubi virtus pro diis habebantur, ubi canum vocem imitabantur, qui Bacchi festa celebrabant, pellem caprarium et canum voces, ut nobilitatem prorsus amitterent? Canes, porcos, deos fecit diabolus, viperas fecit et serpentes, aspides albas constituit. Lex imbecilla

est, propheta incusat. Quid itaque, o miser? Christus intrans, et hunc mundum comperiens adeo male Labitum, ornatus erat cœlum, et ægrum missum factorius? At hoc non fecit; sed ad ægrum accurrit, propter quem et cœlum, propter quem et terra et mare, et aer et reliqua omnia. Idcirco neque cœlum sanitum erat, sed hominem. Propterea id quod ægro cognatum erat assumpsit, et venit tanquam si ipse æger ille fuisset, licet non æger esset: nam *Peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* (*I Petr. II, 2; Isaï. LIII, 9*); sed venit vas habens naturæ illius ægri cognatum. Non venit cum nuda divinitate, ne fugeret ægrotus, ne abigeret prædam: verum sicut medicus saepe genere nobilis et conspicuus, claris progenitoribus ortus, et sericis amictus vestibus, cum pauperem adit ægrotantem, qui vel operatione, vel alio remedio opus habet, vestes exuit et claritatem deponit, et linteo accepio se circumcingit, unctione vel sectione usurus, nec dignitati suæ, sed morbo laborantis curationi consuli: ita quoque fecit Dominus angelorum, cuius gloria ineffabilis: descendit ut homo; linteo, natura nempe nostra, se circumcœxit: qui dives erat, factus est pauper, non amissis divitiis, sed occultatis: *Scitis enim, ait, gratiam Domini, quoniam propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia nos divites essemus* (*II Cor. VIII, 9*). Vidi disti paupertatem divitiarum matrem? vidi disti indigentiam abundantie occasionem? dives factus est pauper, ut ego pauper dives siam. Ut medicus linteo se circumcœxit. Quoniam descendit! Non satis fuit illi naturam nostram induere, sed et servi forniam assumpsit, nec servi naturam tantum. Venit igitur, reperit naturam nostram ægrotantem, factus est idipsum quod ego sum, peccato excepto; venit in tugurium, ubi ego decumbebam: vidi vermes, vidi putredines, vidi foetorem multum, legem non opitulantem, prophetas accusantes, peccatum incumbens, ægroti cupidinem inordinatam, contineri nolentem, nec medicos admittentem: *Non occides, ille occidit: Non moxaberis: Unusquisque ad uxorem proximi sui hiniebat* (*Jer. V, 8*): *Non furtum facies; Maledictum et mendacium, et adulterium, et furtum, inundaverunt* (*Osc. IV, 2*) in terram. Alia dicebat medicus, alia faciebat ægrotus. Quid faciendum? medicus præcepsit, ægrus non obtemperat: morbus auctus est, mangi ille diabolus permanent sicut servus fugitivus. Quid vis? potum frigidum administro: quid vis? carnes do: quæ corrumpant stomachum tuum trado, contraria tis quæ medicus offert. Medicus præcepta dedit, et abiit; fugitivus clam ingressus est, et omnia dedit. Vis fornicationem? vis mendacium? Respondit ille: Hæc volo, non ea quæ dicit medicus: hæc volo, que tu narras. Misera corpora perierunt. Deus accusat, prophetas increpat, ille carnifex mansit, et ægri desiderium ad nocentem, non ad opitulantem, veritur. Perit totum genus, omnia corrupta erant. Venit medicus in rebus difficultibus expeditus, viam inveniens facilem, apertam et salutarem. Si dicam, inquit, Hoc vel hoc facite, non faciunt. Qua de causa? Quæ legis sunt non accepunt, et quæ gratiae sunt accipere possunt? inferiora non accepunt, et superna accipere possunt? Si præcipiam jejunium, si sacci gestamen, si paupertatem; si præcipiam virginitatem, honorabile connubium nesciunt, et de virginitate loqui possunt? aliena rapiunt, et de paupertate loquunt illis? fornicantur, moxantur, et sacci gestamen dicam? Quid igitur homo siam, quantum ad carnem meam, et abjectum istum alloquar: peccatum purgabo, et a genere hominem sanum esse demonstrabo; ostendam naturam. Samdem et non euudem lapsum; hominem Qui p.c. atum non fecit, nec est dolus in ore ejus; ut illi qui spectatores sunt spem habeant salutis, et qui insidiantur ausugiant, et hominem videant peccatum non habentem. Erubesce, diabole: hoc caro est, hoc corpus est, quod Dominus meus habet. Ideo circumibat semper dicens: Si Filius Dei est hic homo, quomodo non peccat? omnes alii sub peccato sunt.

Neque enim peccatum est naturæ, sed electionis. En hominem exhibeo sanum, vas purgatum, et sine labe. Et stans in medio populi dicebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* et nemo quidquam quod dicere posset invenit. Quid ergo nunc? intrat ad aegrotos, hortans illos verbis, ut medicus pharmacis: Nihil habes mali, si sapias: gravis est morbus, sed sanari potest. Hortatur illos: *Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (*Math. XI, 28*). Onerati erant aegroti: onera enim sunt morbus, inordinati mores, scortatio, furtum, mendacium, falsum testimonium: nullum quippe onus tam grave est, quam mala conscientia. Sed quia aeger medicum tinet, maxime cum morbus est gravis, ne ferrum acuat, ne ignem accendat; et aegri multi in morbis mori maluerunt, quam medicamentorum viam perpeti, et sanitatem a dolore percipere: ne quis, quoniam ille venit, hoc metuat et dicat: Poscit a nobis peccatorum rationem, exigit a nobis delictorum penam, punire nos vult, et tunc nos emendat: ne quis hoc secum reputans ausugiat, *Venite, inquit, ad me. Non veni ut judicem mundum, sed ut saluficem mundum* (*Joan. XII, 47*). Nihil grave est: non habeo ferrum, non habeo ignem comburentem, non uro, non seco: sine dolore est medicina, sine labore curatio. Si non creditis, videte meretricem, videte latronem, videte mago, publicanum, Chananaeum: iudicium vobis dedi ab exordiis. Num ussi? num secui? nonne meretrix flevit solum, et facta est virginibus continentior? nonne magi adorarunt, et facti sunt evangelistæ? nonne Chananaea venit, et filiae sanitatem accepit? Non veni ut judicem mundum, sed ut saluficem mundum. *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis.* Hæc verba effero: Dominus sum, non indigeo, non sum servus legi subditus: accusat te lex, sed accusationem solvo, ipsum accusatorem compesco. Quomodo? Ipsum enim gratia compescuit: propheta accusant, sed maiorem præbeo libertatem. Veniens igitur et reperiens naturam male se habentem, et hos quidem in scortatione, alias in adulterio, nidore et fumum aera polluentem, ceteraque omnia; quid facit? Videns genus nostrum febre laborans, lata primum, dicens, Lava, et liber esto in orbo: lata regeneratio lavacro, et unguit: Et unguenti chrismate ungo te et lavo, et transmuto te. Tantum est lavacri vis? Tanta. Descende deorsum. Descendit deorsum, et vetus homo non manet. Non opus est ferro, non sectione et dolore: cum voluptate est utilitas, non laboriosa est medela. Et quid faciemus ut salvi simus? infinita mala patravimus, conscientiam babet-

mus inalam, perimus. Dicit ut baptizemur et salvem consequamur. Etenim apprehensos ungit, lavat, deinde nutrit solidi alimento. Postquam enim aegrotus innoxius factus est, nutrit eum et corpore suo nutrit, et sanguinem suum in potum dat; suum, inquam, ipsius, qui est sine peccato. Cum enim tu per lavacrum factus sis sine peccato, quando tale corpus accipis, te ungit, lavat, nutrit. Hæc est nova creatura. Cum intrat cinedus, et fit justus, nonne est nova creatura? cum intrat rapax, et a peccatis liberatur, nonne est nova creatura? Vidisti in gratia creaturam? vide etiam in vita instituto creaturam. Quot meretrices deseruerunt theatra, vestes sericas missas fecerunt, cinere se insperserunt, saccos induerunt, et nunc in Christo vitam instituunt? annon est nova creatura? Cum ergo videris meretricem non amplius meretricem, sed virginem continentiom, dic, Creatus est ipsi animus, mutatum est cor eius, conversa est anima ejus a more pristino; non ultra in theatro comparet, non alios trahit in laqueum, sed et ipsa servatur; non amplius aliis offensioni est, sed saluti: vident enim cinedi, et fiunt casti. Viden' novam creaturam? Cum videris rapacem, Grecum, aras lingentem, contra Christianos insanientem, innumeros orphanos spoliante, inumeras nudantem vidnas, Christianum factum, sua pauperibus largientem, et ad pervigilia venientem; dic, Creatus est ille. Itaque, *Si qua in Christo, nova creatura.* Vide ubique terrarum novam creaturam. Cum videris monachos montium juga occupantes, crucifixos, conculantes naturæ necessitates, immunitate a passionibus angelos imitantes: itaque, *Si qua in Christo, nova creatura.* Abi in Persidem, si non corpore, salem mente; matres in uxores ducebant, nunc autem virginitatem colunt: itaque, *Si qua in Christo, nova creatura.* Creaturam conspice usque ad reges, qui diademate ornantur. Antehac reges omnia impietate replebant; jam vero reges in ecclesiam se conferunt: tunc reges omnibus erant terribiles; nunc autem Ecclesia ipsi terribilis est. Quis ausit regi dicere, Depone diadema tuum? Ecclesia vero id dicit, et ille obtemperat, venitque nudo capite, nemine jubente, sed hortante ratione: nudo capite nec ornato: diadema projicit, et crucem accipit. Intrant ad mensam similiter pauper et rex; non aliter pauper et aliter rex: neque rex dicit, Mihi amplius dato, pauperi vero parcus; sed cum eadem humilitate, cum eadem pietate, ut pauper sic et ego: itaque, *Si qua in Christo, nova creatura.* Pro his autem omnibus Deo gratias agamus, quoniam illi gloria in secula. Amen.

IX. EJUSDEM IN ILLUD: HIC EST FILIUS MEUS DILECTUS, IN QUO MIHI COMPLACUI

(*Math. XVII, 5*).

Hic prolix amans pater ob suum erga nos affectum sermonis argumentum misit mihi, et laudein qua, me curante, vos illum celebrastis, hac præsenti remunravit institutione, liberorum suorum lucrum suum esse putans. Ego vero lætus adhortationem accepi, ac cum fiducia rursus vos alloquor, pristinorumque verborum seriei libentissime persecui curabo. Ostendi enim vobis, in præcedenti dominica, Christum cum servis suis ad baptismum venientem: deinde Baptista in qui accedente Dominum agnovit, baptismum administrare renuentem, ac demum, propter Salvatoris mandatum, mysterium œconomiae completem: scripto postea repræsentavi Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi de cœlo clamantem: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Et ad hoc usque testimonium progressus, descendit e suggestu, tempore cursus orationis interpellante. Hodie igitur resumere volo quæ tunc omissit coactus fu propter temporis angustiam, et adjungere sermonis solutionem, ut per eam ascendas ad auctorem ejus, ne neque Filium. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi com-*

placui. Hic est, qui mecum misit super se Spiritum sanctum, iterumque quem receperat Spiritum misit: hic est, qui ante omnia secula ex me genitus est, non creatus; Deus genitus ex me solo unigenitus, ut solus ego novi, et ut ille scit solus: hic est perfectio meæ character et deitatis meæ character: hic est qui substantia meæ clare fert imaginem. Filius est mens ex mea essentia incorporee, incorruptibiliter, sine ulla temporis ratione elucens, non ex altera substantia se prodens. Filius est meus natura, non gratia, coaternus, non junior vel secundus: Filius est meus coessentialis mihi, ut lumen ex lumine, ut vita ex vita, ut veritas ex veritate, ut potentia ex potentia, ut Deus ex Deo. Ego genui, ille genitus est: inter me vero et illum nihil est medium: ego genui ut me decet gignere natura Deum: ille genitus est sicut decet illum gigni, qui Deus Verbum est. Humanum generationis nomen, sed mystica est tempore superior generatio. Tempus non novit generationis meæ mysterium: hoc ne sciunt (postea enim facti sunt) cherubim et sera-

αλί ἵτα σώσω τὸν κόσμον. Οὐδέν δειπνόν· οὐχ ἔχω πῦρ καίνον, οὐ καίω, οὐ τέμνω· ἀνώδυνος ἡ λατρεία, χωρὶς πόνου ἡ θεραπεία. Εἰ οὐ πιστεύετε, βλέπετε τὴν πόρνην, βλέπετε τὸν ληστήν, βλέπετε τοὺς Μάγους, τὸν τελώνην, τὴν Χαναναῖαν· [231] ὑπόδειγμα ὅμιν ἐδωκα τὰ προσκύνων· μή ἔκαναται; μήτε μὲν οὐκ ἐδάκρυσε μόνον ἡ πόρνη, καὶ παρθένων ἐγένετο· οὐ προσεκύνησαν οἱ Μάγοι, καὶ εὐαγγελιστοὶ ἐγένοντο; οὐκ ἤλθεν ἡ Χαναναῖα, καὶ τὴν ιατρεῖαν ἔλαβε τοῦ θυγατρίου; Οὐκ ἔλλον, ἵτα κρίτω τὸν κόσμον, ἀλλ’ ἵτα σώσω. Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶτες καὶ πεφορτισμένοι. Ταῦτα λέγω τὰ δῆματα· Δεσπότης εἰμι, οὐ χρέος ἔχω, οὐκ εἰμι δύολος ὑποκείμενος νόμῳ· κατηγορεῖ σου δὲ τὸν νόμον, ἀλλὰ τὸν τὴν κατηγορίαν· αὐτὸν τὸν κατηγορονταί πάνω. Πώς; Ἐπεινεὶς γάρ αὐτὸν ἡ χάρις· κατηγοροῦσιν οἱ προφῆται, ἀλλὰ μείζονα δίδυμοι τὴν ἐλευθερίαν. Ἐλθὼν τούναν καὶ εὑρὼν τὴν φύσιν κακῶν ἔχουσαν, καὶ τοὺς μὲν ἐπινείη, τοὺς δὲ ἐν μοιχεΐᾳ, κνίσσαν καὶ καπνὸν ἀέρα μολύνοντα, τὰ ἀλλὰ πάντα, τί ποιεῖ; Ὁρῶν πυρέττον τὸ γένος· τὸ δὲ δημέτερον, λούει· πρώτον λέγει, Λοῦσαι, καὶ ἀπαλλάσσου τοῦ νοσήματος· λούει λουτρῷ παλιγγενεσίας καὶ ἀλείφει· καὶ τὴν χρίσματι τοῦ μόρου ἀλείφω σε, καὶ λούων καὶ μεταβάλλω σε. Καὶ τοσαῦτη ἡ ἰσχὺς τοῦ λουτροῦ; Τοσαῦτη. Καταβάθμεια κατω, καὶ οὐ μένει δὲ παλαιὸς δινθρωπος. Μή τιδήρου χρεῖα; μή τοιμή καὶ δύνης; ἐν δίδυμῃ ἡ ὥραλεια· μή τιπονος ἡ λατρεία; Καὶ τί ποιήσομεν ἵνα οὐθωμένων; μυριά εἰργατάμεθα κακῷ, πονηρὸν ἔχομεν συνειδές, ἀπώδιμεθα. Λέγει βαπτίζεσθαι καὶ σώζεσθαι· καὶ γάρ λαβὼν χρεῖ, λούει, είτα τρέψει στερεάν τροφήν. Ἐπειδὴ γάρ ἀθωὸς ὁ νοσηρὸς ἔγενετο, τρέψει αὐτὸν καὶ τρέψει δὲ σώμα τὸ ἑαυτοῦ, καὶ ποτίζει τὸ ἀλμά τὸ ἑαυτοῦ· Ἐμού, φησι, τοῦ διαμαρτήτου. Ἐπειδὴ γάρ ἐγένοτο σὺν καμάρτητος ἀπὸ τοῦ λουτροῦ, λαβὼν σώμα τοιούτον· τρεπεῖ, λούει, τρέψει. Τούτο ἔστι καὶνὴ κτίσις. Ὁταν ισελθῇ πόρνος, καὶ γίνεται δίκαιος, οὐκ ἔστι καὶνὴ κτίσις· διατὰν εἰσελθῇ ἀρπακ, καὶ ἀπαλλαγὴ τῶν ἀμάρτημά-ων, οὐκ ἔστι καὶνὴ κτίσις; Εἰδεῖς ἐν τῇ χάριτι τὴν κτί-

σιν; βλέπε καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ τὴν κτίσιν. Πόσαι πόρναις κατέλειπον τὰ θέατρα, ἀφῆκαν οηρικά ιμάτια, κατεπάσσαντο σπόδυν, περιεβάλλοντο σάκχους, καὶ νῦν πολεύενται ἐν Χριστῷ· οὐκ ἔστι καὶνή κτίσις; "Οταν οὖν ἰδης τὴν πόρνην μηκέτι πόρνην, ἀλλὰ παρθένου σεμνότερων, εἰπέ· Ἐκτίσῃ αὐτῆς ἡ γνωμή, μετεβλήθη αὐτῆς ἡ καρδία, μετέστη ἡ διάνοια ἀπὸ τοῦ τρόπου· οὐκ ἔστι αὐτή εἰς τὸ θέατρον, οὐκέτι δὲ λουκίους βροχίζει, ἀλλὰ καὶ αὐτή σώζεται· οὐκέτι δὲ λουκίους γίνεται σκάνδαλος, ἀλλὰ σωτηρία· βλέπουσι γάρ οἱ πόρνοι, καὶ σώφρονες γίνονται. Ὅραι· καὶνή τὴν κτίσιν; "Οταν ἰδης τὸν ἀρπαγα, τὸν Ἑλληνα, τὸν βωμούς λείχοντα, τὸν μαινόμενον κατὰ Χριστιανῶν, μυρίους ἀποδύνατα δραφανούς, μυρίας γυμνούντα κήρας, Χριστιανὸν γένομενον, καὶ τὰ έαυτοῦ διδόντα πέντε, καὶ εἰς πανυγίδας παραγιόμενον, εἰπὲ· Ἐκτίσῃ ὁ αὐτός· ὥστε, Ἐλ τις ἐτρ Χριστῷ, καυηή κτίσις. "Ορα πανταχοῦ τὴν οἰκουμένην καὶνή τὴν κτίσιν. "Οταν ἰδης μοναχούς δρῆ κατεῖληφτας, ἐσταυρωμένους, τὰς ἀνάγκας τῆς φύσεως καταπαυόντας, ἀγγέλους μιμουμένους τῇ ἀπαθείᾳ· [252] ὥστε, Ἐλ τις ἐτρ Χριστῷ, καυηή κτίσις. "Απελθε εἰς Περσίδα, εἰ μὴ καὶ τῷ σώματι, ἀλλὰ τῷ νοὶ· μητέρας ἔγαμον, νῦν δὲ παρθενίαν ἀσκούσιν. "Πόστε, Ἐλ τις ἐτρ Χριστῷ, καυηή κτίσις. Μέχρι βασιλέων βλέπε τὴν κτίσιν τοὺν τὰ διαδῆματα ἔχοντων. Πρὸ τούτου βασιλεῖς πάντα ἐπλησαν ἀσεβείας, νῦν δὲ βασιλεῖς εἰς ἑκκλησίαν ἀπαντώσι· καίτοι πᾶσι φοβεροὶ οἱ βασιλεῖς· νῦν δὲ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῖς φοβερά. Τίς τολμᾷ εἰπεῖν βασιλεῖς, Θές σου τὸ διάδημα; ή δὲ Ἐκκλησία αὐτῷ λέγει, καὶ ὑπακούει, καὶ ἔρχεται γυμνῇ τῇ κεφαλῇ οὐδενὸς λέγοντος, ἀλλὰ τοῦ λογισμοῦ παραινούντος· γυμνῇ τῇ κεφαλῇ καὶ ἀκαλλωπίστῳ· διττεῖ διάδημα, καὶ λαμδάνει ταυρόν. Εἰσέρχεται εἰς τὴν τράπεζαν ὃ πτωχὸς καὶ ὁ βασιλεὺς ὅμοιως· οὐκ δὲ λλως ὃ πτωχὸς, καὶ δὲ λλως ὁ βασιλεὺς· οὐδὲ λέγει ὁ βασιλεὺς. Ἐμοὶ πλέον δές, καὶ τῷ πτωχῷ ἐλαττον, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν αὐτὴν εὐλάβειαν ἔχων, ὡς ὃ πτωχὸς καὶ ἔγω· ὥστε, Ἐλ τις ἐτρ Χριστῷ, καυηή κτίσις. Ὑπὲρ δὲ τούτων ἀπάντων υἱαριστήσωμεν τῷ Θεῷ, ἵτι αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰώνας. Ἀμήν.

Ξ. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ, «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ηύδραχησα.»

Ο μὲν φιλόστοργος οὗτος πατήρ, διὰ τὴν περὶ ἡμές στοργὴν, ἐπεμψέ μοι τού λόγου τὸ σύνθεμα, καὶ τὴν γενεήμενην δί ἐμὲ παρ' ὑμῖν εἰς αὐτὸν εὑφῆμιαν ἡμεῖστο τῇ παρούσῃ δημιουργίᾳ, κέρδος οὐκέτεν ἥγουμενος τῶν ἔστων τέκνων τὸ δρεῖος. Ἐγὼ δὲ χαῖρων ἀδεέάμεν τὴν προτροπὴν, καὶ θαρρών πάλιν ἐν ὑμῖν ἀφίημι τὴν φωνὴν, καὶ πρόθυμος εἰμὶ τῶν προτέρων λόγων ἀποδούναι τὴν σύνταξιν τὴν τεκμηριώσανταν. Τοῦτον τὸν φιλόστοργον Κυριακὴν τὸν Χριστὸν μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ προσερχόμενον τῷ φατίσματι εἶπον τὸν Βαπτιστὸν ἐπιγνόντα τὸν προσελθόντα Δεσπότην καὶ παραιτούμενον δούναι τὸ βάπτισμα, ὑπερονθῆ διακονίαν τῆς οἰκονομίας πληρώσοντα, διὰ τὸ τοῦ Λαζαρίου ἀπίταγμα. ὑπέγραψα τὸν Θεόν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ οὐρανόθεν ἐπιδούντα. Οὗτος ἐστιν ὁ Ιησός μου ὁ ἀμαρτητός, ἐν φῷ θεοῦ κηδησθείαν ἀπὸ τοῦ βήματος, τῆς ὥρας ἐγκούσσης τοῦ λόγου τοῦ ἀρόμονος. Βούλομαι τοινύν σῆμερον ἀναλαβεῖν ἀπεριτότες οἰα τὴν στενοχωρίαν ἱγνάκτηντην, καὶ πάλιν συνάψι τοῦ λόγου τὴν λίστην, ἵνα τάπτει τοῦ κρατήσαντες, ἀνέλθητε δι' αὐτῆς πρός τὸν αὐτήν γαλεύσαντα τίτιον. Οὗτος ἐστιν ὁ Ιησός μου ὁ ἀμαρτητός, ἐν φῷ θεοῦ κηδησθεία. Οὗτος ἐστιν δὲ σὺν ἐμῷ! πέμψας ἐρ' ἔστων τὸν Πνεῦμα τὸ ἄγιον, καὶ πάλιν ὅπερ ἐπεμψεν ὑπόδεξάμενος Πνεῦμα· οὗτος ἐστιν δὲ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκεῖνος γεννηθεὶς, οὐδὲ δημιουργηθεὶς· Θεὸς γεννηθεὶς ἐκ εἷμου μόνου μονογενῆς, ὡς οἴδα μόνον; Ἐγὼ καὶ ὡς αὐτὸς μόνος ἐπίσταται· οὗτος ἐστιν δὲ τῆς ἐμῆς τελείωτος [233] χαρακτήρ· οὗτος ἐστιν δὲ τὴν ἥμην θεότητα χαρακτηρίων ἐν ἔστων οὐτέ τίστων δὲ τὴν ὑπότασιν τοῦ κοινοῦντος σαφῶς. Ιησός ἐστιν ἐμὸς, εἰς τῆς ἐμῆς οὐσίας ἀσωμάτως, ἀρρένωστας, ἀχρόνως ἐκλάμψας, οὐκ ἐξ ἕτερας ὑποτάσσεως ἀνακαλύψας· Ιησός ἐστιν ἐμὸς, Φύσις, οὐ χάριτι· Ιησός ἐστιν ἐμὸς συναίδιος, συνατόιος,

οὐ νεώτερος, οὐ δεύτερος προσγενόμενος· Υἱὸς ἐμὸς ἔστιν ὁμοούσιος μοι, ὡς φῶς ἐκ φωτὸς, ὡς ζῶη ἐκ ζωῆς, ὡς ἀλήθεια ἐξ ἀληθείας, ὡς δύναμις ἐκ δυνάμεως, ὡς Θεὸς ἐκ Θεοῦ· Ἐγὼ ἐγένησα, αὐτὸς γεννήσαι· ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτοῖς μέσον οὐδέν· ἐγώ ἐγένησα, ὡς ἐπρεπέ μοι γεννῆσαι πεψύχοτι Θεῷ· οὗτος γεγένηται, ὡς ἐπρεπεν αὐτῷ γεννηθῆναι Θεῷ· Λόγῳ τυγχάνοντι· Ἀνθρώπινον τὸ τῆς γεννήσεως δυνομα, ἄλλᾳ μυστικῇ τὸ περιφρόνιον γέννημα· Χρόνος οὐκ οἶδε τῆς ἐμῆς γεννήσεως τὸ μυστήριον· οὐκ ίσασι ταῦτην (νιστερὸν γάρ αὐτῆς γεγόνασι) τὰ Χερουβεῖμ καὶ τὰ Σεραφεῖμ, τὰ πολυπρόσωπα καὶ τὰ πολυόμματα· ταῖς πτέρυξιν ὡς χερζὶ τὰ ἑαυτῶν καλύπτοντα πρόσωπα, ἀπαύστως βρᾶ, Ἄγιος, Ἄγιος, Κύριος Σαβαὼν· Οὐ λέγουσιν, Ἅγιος, Ἅγιος τερος, ἄγιώτατος· οὐ κατασκευάζουσιν ἐπιβεδηκυλαν καὶ πάλιν ὑπέρτερον βαθυτίδα θεδητος· οὐ τέμνουσι τὴν μίλαν οὔσιαν εἰς ἄγιους ἀρχάς· οὐ δοκιμάζουσιν δικῆς βλέπουσιν· ὑμνοῦσιν, οὐ πολυπραγμονούσιν· εὐεσθούσι, προσκυνοῦσιν, οὐ λογοθετοῦσι τὴν τῆς ἀγίας Γριάδος ταυτότητα· ἕστην ἐμοὶ καὶ τῷ Σῷῳ μονι καὶ τῷ Πνεύματι τὴν ὑμνώδιαν προσφέρουσι, καὶ βίον ἔχοντες ἀπεριέργον δικον, καὶ ζωὴν κέκτηνται· τὴν ἀπράγμονα μελῳδίαν. Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεού, τοὺς πεποιηκότας αὐτούς· Οὐκ ἔρευνωτι τὴν οὐσίαν τοῦ ποιητοῦ· Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν αὐτοῦ, φιλιμενοι, οὐ φθεγγόμενοι. Οἱ προφῆται τὸν ἀκατάληπτον καταλαβεῖν οὐ δεδύνηνται· πάσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις ἀτονεῖ πρὸς τὴν τούτου κατάληψιν· νοῦς οὐκ ισχύει χωρῆσαι τὸν ἀκάρητον· λόγος οὐ δύναται τὸν ἀνανθρωπίσαντα λόγον περιβαλλεῖν· πίστις μόνη κρατεῖ τὸν ἀκάρητον, πίστις μόνη κατανοεῖ τὸν ἀθέατον, πίστις μόνη πλησιάζει τῷ ἀπροσπελάστῳ, διον ἐγχωρεῖ καὶ δοσον ἐνδέχεται. Οὐδές ἔστιν δι Υἱὸς μον δι ἀγιαπηρού, δι τὸν ηὐδόκιμον· Οὐδές ἔστι συνεργὸς ἐμὸς, ἀλλ ὅμιλος ὑπουργός· οὐτος ἐδημιουργός οὐδεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· οὗτος τοὺς στερεώματος τὸν κύκλον ἔπι τὰ ἄνω κυρτώ-

σας, ἐπὶ τὸν διάνω λεάνας ἔξηπλωσεν· οὗτος τὴν δριψ-
μένην ὄψιν τοῖς ἀστροῖς ὡς ὄφθαλμούς ἔθετο· οὔτος
ἐποίησε τὸν ἥλιον τῆς ἡμέρας ἡγεμόνα καὶ στρατη-
γὸν· οὔτος παρέευσε τὸν νυκτερινὸν ζόφῳ σελήνης
τὴν ἀγίλιν ἀποικίωσυσαν τὴν τῆς νυκτὸς κατήφειαν·
οὔτος ἔξέχει τοῦ ἀέρος τὴν ἀπαλήν φύσιν εἰσπνεομέ-
νην εὐδόλως περὰ τῶν ἐμποιευτεομένων αὐτῷ, καὶ
περισχιζομένην εύμαρῶς τοῖς προσώποις τῆς βαδιζόν-
των, καὶ πάλιν κατὰ νάυτον συναποτομένην ἀλύτως.
Οὔτος ἐπέθικε ταῖς λαγόσι τῆς γῆς τῶν καρπῶν τὰς
γονάς, τὸ πρόσταγμα καθάπερ σπέρμα καταβάλλων,
καὶ τοῖς μυρίνις φυτοῖς καὶ τοῖς ὅνθεσιν ἑστεφάνωσε
ταύτης τὸ πρόσωπον· οὔτος μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τῆς
θαλάσσης τὴν λεπτὴν ψάμμουν ἔκβατινον μεθδρίον ἔπειτεν,
ὅπερ τὴ θάλασσα βλέπουσα μένει τῶν αὐτῆς ὅρων ἐν-
τὸς, οὐ τολμῶσα ἔξειλεν οὐδὲ πλεονεκτῆσαι τὴν ὅμοιον·
[233] γῆν. Οὔτος συνεστήσατο τῶν ὡρῶν τὰς τρο-
πὰς, καὶ τῶν καιρῶν τὰς ἐναλλαγὰς, καὶ τῶν χρόνων
τὰς ἀλύπους διαδοχάς· οὔτος συνεστήσατο τὴν ὄρωμένην
καὶ τὴν ἀόρατον κτίσιν, οὐ χρόνου συνεργοῦν δειθείεις,
οὐκ ἐργαλείων πρὸς τὴν ἐργασίαν προσδεθείεις, οὐχ
ἰδίωται περιφρέσιεις, ἀλλὰ θελήσας μόνον, καὶ πάντα
ῥιζίων παραγαγών. “Ἐνευες οὐδέποτε, καὶ τὸ νεῦμα τοὺς
οὖσιν οὐσία γεγένηται· ἐνεύθυμηνδή μόνον, καὶ τὸ νεῦμα
παραγενόμενον ἴστατο· ἐκάλεσε τὰ μή· ἦντα ὡς δυτα·
καθάπερ προνηφεστῶτα καὶ δοῦλα πρὸς Δειποτικήν κῆλη-
σιν μετὰ τρόμου συνέδραμον. Οὔτος ἐστὶ πρὸς δόνον κοι-
νωλγούμενος ἐπον· Πόρισμα μετ’ ἀρθρωπον κατ’ εἰ-
κόσια ἕπετεραν καὶ καθ’ ὅμοιώσιν· οὔτος ἐστὶν ὁ σύν
ἐμοὶ πλάσας τὸν ἀνθρώπον, καὶ διὰ τὸν ἀνθρώπον γε-
νόμενος ἀνθρώπος τὸν λαβεῖν τὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαρ-
χὴν, οὐ τῷ ἀποδεῖλεν τὴν θεότητος ἀστραφήν,
γενόμενος ἀνθρώπος καὶ μείνας Θεός. Οὔτος ἐστὶν ὁ
πῶν ἐμῶν κόλπων μήχωρισθείς, καὶ τῆς Μαρίας τοὺς
κόλπους καταλαβών· ὁ καὶ ἐν ἐροὶ μένων ἀχώριστος,
καὶ ἐν ἐκείνῃ γεννόμενης ἀπεργάτης· ὁ καὶ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς· ὑπάρχων ἀδιάριτος, καὶ ἐν τῇ παρθενικῇ μῆ-
τρᾳ διαιτώμενος ἀμολύνων· ἣν γάρ κτίσας οὐκ ἐμο-
λύνθη, ταῦτην οὐδὲ κατοικήσας ἔχρανθη. Οὔτος ἐστὶν
ὁ πρεσβύτων ἐκ τῆς Μαρίας γαστρὸς, ὡς ἐκ παστάδος
ἀνυμφεύτου νυμφίου φαιδρὸς δὲ τιμῆσαι· τῇ γεννήσει
τὴν γέννησιν, καὶ σφραγίσας τῷ τοκετῷ τὴν παθενιαν
τῆς τεκούσης αὐτὸν· ὁ διὰ τῶν τῆς παρθενείας πυλῶν
εἰσελθὼν εἰς τὸν κόλπον οὐδὲν οὐκ ἀπέστη ποτὲ, καὶ τῶν
τῆς ἀγνείας πυλῶν οὐ συντρίψας τὰ κλειθρά· ὁ παρὰ
τῆς μητρὸς αὐτὸν καταστήσεις, καὶ φέρων τὰ σύμπαντα·
ὁ δειθείεις γάλακτος ὡς βρέφος, καὶ τρέφων πλάσαν τὴν
φύσιν ὡς ταύτης τροφεύς· ὁ σπαργάνοις παῖδικοι· πε-
ριβλήθεις ὡς παιδίον, καὶ λύων ὡς Θεός· τῶν ἀμαρτη-
μάτων τὰ σπάργανα ὁ ἐπὶ φάτνης ἀναπεσῶν, καὶ παρὰ
τοῦ ἀστέρος ὑποδειχθείς, ὡς τὰς ἀστέρων Δημιουργούς·
ὁ παρὰ τοῦ Ἡρώδου πολεμηθείς, καὶ παρὰ Συμεωνὸς
κύριος ἀναγορευθείς· ὁ κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον καὶ
σείσας τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου, καὶ πληρώσας τὴν
ἔμην προφητείαν τὴν λέγουσαν· Ἐξ Αἰγύπτου ἐκά-
λεσα τὸν υἱὸν μου· ὁ προκόψας τῇ τοῦ σώματος ἡλι-
κίᾳ, ἀλλ’ οὐ τῇ θελῇ οὐδέποτε· ποῦ γάρ εἰχε προκόψαι ὁ
πανταχοῦ παρών, καὶ τὰ πάντα πλήρων; ὁ παρὰ τοῦ
Βαπτιστοῦ βαπτισθείς, καὶ φωτὶ πληρώσας τὴν κτίσιν;
Οὔτος ἐστὶν ὁ Ιλίος μονὸς ὁ ἀπάτηλος, ἐν ώρῃδό-
κησα. Οὐκ ἐστιν ἀλλος ἔμος Ιλίος, καὶ ἀλλος τῆς Μα-
ρίας υἱός· οὐκ ἐστιν ἀλλος ὁ ἐν τῷ σπηλαϊκῷ καταλι-
θείς, καὶ ἀλλος ὁ παρὰ τὸν Μάγυν προσκυνθείς· οὐκ
ἐστιν ἀλλος ὁ βαπτισθείς, καὶ ἀλλος ὁ μή βαπτισθείς·
ἀλλ’, Οὔτος ἐστὶν ὁ Ιλίος μον. Οὔτος ἐστὶν ὁ νοού-
μενος καὶ βλεπόμενος ὁ εἰς ἀόρατος καὶ βλεπόμενος
παρ’ ὑμῶν, ὁ ἀδιός καὶ πρόσκαιρος· οὐδὲς ὁ διοσύνος
ἐμοὶ τῇ θεότητι, καὶ διοσύνος ὑμῖν τῇ ἀνθρωπότητι
κατὰ πάντα χωρὶς ἀμαρτίας. Μή ζητήσῃς τῆς σαρκὸς
αὐτοῦ πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπάτωρ γάρ κάτω· μή
ζητήσῃς τὴν θεότητος αὐτοῦ μητέρα ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
αμῆτωρ γάρ ἄνω· μή μερίσῃς τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀπὸ
τῆς ἀνθρωπότητος αὐτού· μή γένησθε [235] τῶν ἀμε-
ρίστων κακοῦ μερισταῖ, μηδὲ διέλητε τὴν ἀνθρωπότητα
αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ· ἀδιάριτος γάρ αὐτὴ
καὶ αὐσύγχυτος μετὰ τὴν ἔνωσιν· μή χωρίσῃς τὰ εἰς
αὐτὸν, αλλὰ γωρίσας τὰ ἐν αὐτῷ· μή ποιήσῃς δύο
πρόσωπα τὸ ἐν πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ· μή χειροτονή-
σῃς δύο μονογενεῖς τὸν ἄντα Μονογενῆ· μή στήσῃς

ἀναμέρος τὸν ἐμὸν Υἱὸν, καὶ ἀναμέρος τῷ ληφθεὶν πάρ-
αντοῦ· μή τολμήσῃ τοι διελεῖν τὴν ἀσύγχυτον ἔνωσιν, φην
ὑπῆναις ἀδύνατον· μήτε Θεὸν γυμνὸν, μήτε φύλον ζη-
θρωπὸν ὑπόπτευσθε τὸν ἐνανθρώπωσαντα Κύριον.
ἄλλα Θεὸν ἄμα καὶ ἀνθρώπων πιστεύσαστε, τὸν αὐτὸν
ἀεὶ μένοντα ἀνθρώπων, καὶ προσώπα Θεόν· οὐκ ἔξει
διταῖα ταῦτα, ἔξι ἐπελάστα τοῦ σπουδαίατος
Ἄλεβράμ. Καὶ ίδητε τούτον τὸν ἐμὸν Υἱὸν πεινῶντα,
ἢ διψῶντα, ἢ καθεύδοντα, ἢ βαδίζοντα, ἢ κοπιῶντα,
ἢ μαστιζόμενον, ἢ σταυρούμενον ἔκουσίως, ἢ τοῖς θελή-
ματι, ἢ φρουρούμενον ᾧς νεκρὸν ἐν τῷ μνήματι τῇ
σαρκὶ αὐτοῦ, ταῦτα προσμονέας ὡς σαρκὸς γεγονότος
τοῦ Λόγου. Καὶ πάλιν ἔαντος ίδητε τούτον τὸν ἐμὸν Υἱὸν
λέπραν ἀποξέοντα ρήματι, ἢ τύφλωσιν ὅμματων πηλῷ
θεραπεύοντα, καὶ τὴν φύσιν ἀναπλάττοντα τῷ ρήματι,
ἐκ πέντε δρτῶν πεντακισιάλιους κορεννύντα, καὶ ταῖς
παλάμαις τῶν μαθητῶν ᾧς ἀρούραις ἕγγειωργοῦντα
κόρον αὐτοσχέδιον ἀγέωργητον. τῇδε οὐλασσαν μαινομέ-
νη καὶ μιμούμενην τὰς τῶν δρέων κορυφὰς ἔξομαλί-
ζοντα τῇ φωνῇ τὸ πέλαγος^a, καὶ ᾧς ἐπ’ ἐδάφους πε-
ζεύοντα· τῇ θεότητι αὐτοῦ ταῦτα προσάψητε. Μή ἀλλού
τινὸς τὰ ὑψηλὰ τῶν πραγμάτων, ἀλλού δὲ τίνος τὰ
ταπεινά τῶν γινομένων νομίσῃς, ἀλλ’ ἔνος καὶ τοῦ αὐ-
τοῦ κάκεινα καὶ ταῦτα λογίσασθε· αὐτοῦ γάρ τὰ θεῖα
πάντα, αὐτοῦ τὰ ἀνθρώπινα πάντα, αὐτοῦ τὰ θαυμα-
τουργήματα, αὐτοῦ τὰ παθήματα. Εἰς γάρ καὶ ὁ αὐτὸς
ἔστιν Υἱὸς ἐμὸς, τὰ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος ἐργαζόμενος
Ἐργα, καὶ τὰ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς οἰκειούμενος πάντα.
Οὐτός ἔστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀταπητός, ἐν ψήνδο-
κησα. Οὐτός ἔστιν ἀμπελός καὶ θύρα τῶν πεπλανη-
μένων προσβάτων· ἀμπελός, εἰς οὐράνος μὲν ἔχουσα
τὴν φίλαν, ἐπὶ γῆς δὲ τὰ κλήματα· ἀμπελός κλαδεού-
μενή τὸ σώμα, ἀλλ’ οὐ τὴν φίλαν· ἀμπελός μετὰ τρίτην
ἡμέραν τοῦ κλαδευθῆναι βλαστάνουσα τὸν βότρυν τῆς
ἀναστάσεως. Οὐτός ἔστι θύρα· δι’ αὐτοῦ γάρ δι-
ποτενείς διτεῖρας πρός με· οὐτός ἔστι μεσιτής ἐμὸς
καὶ τῶν δουλῶν αὐτοῦ· συνάπτει γάρ μοι τοὺς προς
κερουκότας αὐτῷ· Οὐτός ἔστιν ὁ Υἱὸς μου καὶ ὁ
ἀμνὸς, ὁ αὐτὸς ἵερευς καὶ ἱερεῖον, ὁ αὐτὸς προσφέρων
καὶ προσφέρομενος, ὁ αὐτὸς ἱεροργούμενος, ὁ αὐτὸς
θυσίαν δεχόμενος· Ταῦτα μὲν οὖν μετὰ τὸ βάπτισμα
εἶδας καὶ φρονεῖς διτεῖρας περὶ τοῦ Μονογενοῦς φησιν ὁ
Πατήρ. Καὶ ὅτε δε βλεπόντων τῶν μαθητῶν ὁ Χριστὸς
ἐν τῷ δρεὶ μετεμφώθη, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ μαρ-
μαρυγάς ἀφίκεν ἀποκρυπτούσας τὰς τοῦ ἡλίου ἀκτίνας,
καὶ τότε πάλιν τὴν αὐτὴν ἀφῆκε φωνὴν· Οὐτός ἔστιν
ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀταπητός, ἐν ψήνδο-
κησα· αὐτοῦ ἀκούετε. Εἳναί εἰπη, Ἐγώ καὶ ὁ Πατήρ
ἐστιν· ἐάν εἰπῃ, Ὁ ἀνράκως ἐμὲ, ἀνράκες τὸν
Πατέρα καὶ, Ἐγώ εἰς τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν
ἐμοί, αὐτοῦ ἀκούετε· ἀν εἰπῃ, Ὁ πέμψας με Πατήρ
μειζών μού ἔστι, τῆς οἰκονομίας τῆς συγχατάσιον
θυμαῖας· ἐάν εἰπῃ, Τοῦτο μού ἔστι τὸ σώμα, καὶ
αἷμα τὸ τρόπον ὑμῶν διδόμενον εἰς ἀφέσιν ἀμαρ-
τιών, αὐτοῦ ἀκούετε. Οὐ χωρίζων τὴν σάρκα τῆς θεό-
τητος τοῦτο λέγει· οὐ γάρ χωρίζεται τῇ σάρκῃ ἐν τοῖς
λόγοις τούτοις· τὰ γάρ τοῦ σώματος; τῆς θεότητος εἰσι,
καὶ τὰ τῆς θεότητος τὸ σώματος εἰσι, καὶ οὐκ ἀλλού
τινὸς παρ’ αὐτόν. Εἴναι εἰπη, Περιίλυπός ἔστιν τῇ ψυχῇ
μού ἔως θαράτου, ω; οἰκειωσαμένου αὐτοῦ τα ἀδιά-
βλητα ἡμῶν πάθη, αὐτοῦ ἀκούετε. Οὐδεμία γάρ διαίρε-
σις σαρκὸς καὶ θεότητος· πάντα γάρ τὰ θεόπετρα καὶ
τὰ ἀνθρώπινα τὰ ἑνὶ προσώπῳ καὶ τῇ μιᾷ ὑποστάσει
καὶ φύσει τοῦ σεσαρκωμένου θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ ἀνατιθέαμεν καὶ ὄμοιογούμεν. Ταῦτα παρὰ τοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρὸς δεδιάγμεθα· ταῦτα παρὰ τοῦ μονο-
γενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πεπαιδεύμεθα· ταῦτα παρὰ τοῦ

** Nisi participium aliquod suppleveris redundabit τὸ περιττό.*

phum, qui multos habent vultus et multos oculos : alii tanquam manibus facies suas tegentes, indesinenter clamant, *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth* (*Izai. VI, 3*). Non dicunt, *Sanctus, Sanctior, Sanctissimus* : non instituunt ascendentem et rursus altiorem divinitatis gradum : non dividunt unam essentiam in principatus inaequales : non explorant id quod non vident : laudent, non curiose inquirunt : pie colunt, adorant, non ad scrutinium vocant sanctæ Trinitatis unitatem : æqualem mihi et Filio et Spiritui offerunt hymnodiam, vitamque habentes a curioitate liberam, in laudatione melodiaque hand curiosa ævum degunt. *Cœli enarrant gloriam Dei* (*Psal. XVIII, 1*), qui illos fecit. Non explorant essentiam Creatoris ; *Cœli enarrant gloriam ejus*, aparentes, non vocem emitentes. Prophetæ non possunt comprehendere eum qui comprehendunt non potest: tota hominum natura ad ejus comprehensionem languet : mens non valet incomprehensibilem comprehendere : sermo non potest incarnatum Verbum complecti : sola fides comprehendit incomprehensum, sola fides cogitat invisibilem, sola fides appropinquat ei qui attingi non potest, quantum fieri potest. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Hic est cooperator meus, non subminister : hic creavit cœlum et terram : hic firmamenta circulum in locis superioribus incurvans, in locis superioribus poliens explicavit : hic stellis visibilem aspectum quasi oculos indidit : hic solem fecit ducem diei et pfectum : hic nocturnis tenebris adjunxit luna hebetiore lumen, quæ noctis abigit tristitiam : hic aeris naturam subtilem effudit, ut facile respiretur ab illis qui in eo degunt, et prompte dividatur in vultibus ambulantibus, iterumque post tergum indissolubiliter conjungatur. Hic uero terra indidit fructuum generationem, mandatum suum quasi semen dejecti, atque innumeris plantis et floribus faciem illius coronavit : hic inter mare et terram tenuem arenam, extraneum interliminium fixit, quod conspiciens mare, intra fines suos manet, non audens egredi, neque invadens conterminam terram. Hic constituit horarum conversiones et temporum mutationes, et tempestatum successiones non injucandas : hic constituit visibilem et invisibilem creaturam, non egens cooperante tempore, non instrumentis ad operationem, non sudore circumliuens, sed volens solum, et omnia facile producens. Annuit enim, et nutus essentia factus est in quæ nunc sunt; anfivo solum concepit, et nutus adfuit : vocavit quæ non erant tanquam existentia, et servorum more ad Domini vocationem cum tremore concurrebant. Hic est cum quo sermocinam dixi : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* (*Gen. I, 26*) : hic est qui mecum linxit hominem, et propriè hominem factus est homo, non mutatus in hominem factus homo, non conversus in id quod fiebat factus homo : accipiendo humanitatis primis, non abiciendo divinitatis splendorem, factus homo et manens Deus. Hic est qui a meo sinu non amovetur, et Mariæ sinum occupavit : qui in me manet inseparatus, et in illa fuit non circumscriptus : qui et in cœlis est indivisus, et in virgineo sanguine versatus est non pollutus : quam enim creando non inquinatus est, hanc inhalitando non est contaminatus. Hic est qui prodit ex Mariæ ventre, ut ex calice thalamo sponsus hilaris, qui generatione sua honoravit generationem, et per partum obsignavit parentis sue virginitatem : qui per virginitatis portas intravit in mundum unde nunquam abiit, et januarum virginitatis claustra non contrivit : qui a matre sua gestatus est et omnium gestat : qui lacte indiguit ut infans, et nutrit naturam omnem ut ejus alter : qui lassus puerilibus circumdatus est ut puer, et ut Deus peccatorum fascias solvit : qui in præsepio decubuit, et a stella indicatus fuit, ut stellarum creator : qui ab Herode bello impeditus est, et a Simeone Dominus declaratus : qui descendit in Ægyptum et concussit manufacta Ægypti, et complevit prophetam meam

dicentem, *Ex Ægypto vocari Filium meum* : qui crevit statura corporis, non autem essentia deitatis : quomodo enim crescere potuit, qui ubique praesens est, et omnia implet? qui a Baptista baptizatus est, qui lumine creaturam omnem implevit. *Hic est Filius mens dilectus, in quo mihi complacui*. Non est alius Filius meus, et alius filius Marie : non est alius qui in spe luncta decubuit, et alius qui a magis adoratus est : non est alius qui baptizatus, et alius qui non baptizatus est ; sed *Hic est Filius meus*. Hic est qui mente concipitor et oculis conspicitur : unus invisibilis et a vobis conspectus, sempiternus et temporaneus : ipse consubstantialis mibi secundum divinitatem, et consubstantialis vobis secundum humanitatem in omnibus, excepto peccato. Ne queratis carnis ejus patrem in terra, sine patre enim in terra est : ne queratis deitatis ejus matrem in cœlis ; superne enim sine matre est : ne dividatis deitatem ejus ab ejus humanitate : ne sitis indivisibilium divisores improbi ; neque humanitatem ejus a deitate segregatis, post unionem enim illa nec segregari nec confundi potest : ne separet quæ ad illum pertinent, sed quæ in illo sunt agnoscite : unam Christi personam dux non facite personas, ne constitutis duos unigenitos ex uno Unigenito : ne separati ponatis Filium meum, et separati quod ab illo assumptum est : ne audeatis dividere unionem non confundendam, quam dissolvi impossibile est, neque nudum Deum, neque simplicem hominem esse suspicemini incarnatum Dominum ; sed Deum simul et hominem esse credatis eundem, semper hominem manentem et prius existentem Deum ; non ab æterno hominem, ex eo autem tempore existentem et factum hominem, ex quo Iubens assumpsit semen Abrahæ. Si videatis hunc Filium meum esurientem, vel sitiensem, vel dormientem, vel ambulantem, aut lassum, aut verberatum, aut cruci voluntarie affixum, aut mortuum ex propria voluntate, vel sicut mortuum in sepulcro custoditum quad carnem suam. Hæc tolerate, eo quod de carne sermo habeatur. Et rursus si videatis hunc Filium meum lepram verbo abradentem, aut oculorum cæcitatem luto sauentem, aut naturam verbo formantem, ex quinque panibus quinque milie homines sauentem, et discipulorum manibus quasi aratri colentem terram rudem et incultam (a) : mare insigne montiumque juga imitans, pelagum planum voce facientem, et quasi in solo solidò ambulantem ; ejus deitati hæc attribuite. Ne alterius cuiusquam facta sublimia, alterius vero humilia facta reputetis, sed unus et ejusdem tum illa tum hæc existimate : ipsius enim sunt divina omnia, ipsius humana omnia, ipsius sunt miracula, ipsius ærarium. Unus enim et idem est Filius meus, opera deitatis sue faciens, et quæ sue carnis sunt sibi vindicantis omnia. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*. Hic est vitis et janua errantium ovium : vitis in cœlis quidem radicem habens, in terra vero palmitæ, vitis cui secundum corpus palmitæ amputantur, sed non radix; vitis tertio postquam amputata est die, botrum emittens resurrectionis. Hic est janua; per illum enim is qui credit ad me intrat : hic est mediator meus et servorum suorum ; conjungit enim mihi illos, qui ipsum offendunt. *Hic est Filius meus et agnus*; idem sacerdos et sacrificium, idem offerens et oblatus ; idem victimæ factus, idem victimam accipiens. Et hæc quidem nostis et sentitis Patrem de Unigenito post baptismum dicere. Cum vero Christus in monte, videntibus discipulis, transfiguratus est, vultusque ejus emisit coruscationes, quæ solis radios occultabant, tunc quoque eandem iterum emisit vocem : *Hic est Filius*

(a) In Græco habetur, καὶ τὰς παλάμας τὸν μαρτῦρα ἀποστόλον εἰπούσιον πορφυρίῳ πεποιηθέντος ἡμέραντος, hoc est : et manus discipulorum quasi urvis extemporalem abundantiam impervantem, non urtro productum. Agitur de discipulis paucis et pisces ministrantibus.

*meus dilectus, in quo mihi complacui. Sæpe igitur Pater Filium nuncupavit filium suum, utpote unicum filium, et voce quasi manu designat Unigenitum, propter eos qui conantur a Patre illum separare, propter eos qui dicunt in tempore factum esse eum, qui non est temporaneus; propter eos qui creaturæ rednumerant auctorem creaturæ; propter eos qui in servitudinem redegerunt liberatorem; propter eos qui alium confingunt filium. Ideo sæpe testificatur: *Hie est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* (Joan. X, 30; XIV, 9; X, 38; XIV, 28): *ipsum audite*. Si dicat, *Ego et Pater unus sumus*; si dicat, *Qui videt me, videt et Patrem*, et, *Ego in Patre et Pater in me est*, ipsum audite: si dicat, *Qui misit me Pater, major me est* (Math. XXVI, 28): *œconomia ad ministrandi attemporaneum*: si dicat, *Hoc est corpus meum, et sanguis qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, ipsum audite. Non hoc dicit carnem a deitate separans; caro enim in his verbis non separatur: etenim quæ ad corpus pertinent, sunt deitatis; et quæ ad deitatem pertinent, sunt corporis, neque alterius cuiusquam præter ipsum. Si dicat, *Tristis est anima mea usque ad mortem* (Math. XXVI, 38), tanquam irreprehensibiles nostras passiones sibi vindicantem ipsum audite. Nulla enim est separatio carnis et deitatis: omnia quippe et ad deitatem et ad humanitatem pertinentia uni personæ unicæque substantiæ et nature incarnati Dei nostri Jesu Christi apponimus et assignamus. Hæc a Deo et Patre sumus edocti: hæc ab unigenito Dei Filio per institutionem accepimus: ad hæc a Spiritu sancto fatus initiati: hæc a sacris Scripturis enuntiata sunt: hæc a sanctis Patribus sunt prædictata. Hæc itaque accepimus, hæc didicimus, hæc teneamus. Cur temere contra nos invicem pugnamus? cur nos mutuo insectemur bello, qui etiam odio habentes jubemur diligere? cur fidem amandamus, artifice disputamus de fide? genitus est, non est genitus; passus est, at non est passus; resurrexit, at non resurrexit. Cur redemptorem in jus vocamus? cur a benefactori rationes depositimus? Semel libitum est ei, et sicut voluit adventus et passus est et mortuus est; ac resurrexit, et ascendit in coelos, et veniet judicare vivos et mortuos, prout et jami venit, una cum forma nostra. Non enim hanc exuit, quam tantum dilexit: non reliquit in sepulcro corporis sui experimentum; sed sic rursus veniet judex vivorum et mortuorum; ut videant Judas quemnam homicidis Domini tradiderit; ut videant Judæi quod caput spinis coronaverint; ut, eum viderint eum in throno judicem sedentem, et cherubinos seraphinosque cum timore et tremore adstantes, et dixerint, *Nos non hunc crucifixum;**

alium quempiam Jesam Nazarenum Bethlebemitam condemnavimus; ostendat illis latus et videant in quem transfixerunt, ac, vel inviti, adorent illum. Cur ergo, missa fide, cum artificio ratiocinatur de fide, eur communis inimici desiderium implemus. Cogitans enim diabolus, humani generis corruptor, quod si tranquille vitam agamus, pietas florebit, si fides fulgeat, beata vita prævalebit, ac cursu pio prospere peracto, felicitas ita viventibus accedet, Creatoris amici constituentur, et ad desideratum illum sursum accurremus, ut illuc unde is decidit ascendas: videat quid fecit, et quam astute et dolose bellum adversum nos apparaverit, malorum artificiosus consarcinator, et sapiens in fraudibus, et in insidiis varius, et dives in machinamentis malis: quosdam apparavit qui in pietatis specie militarent, et disquisitionem fidei contra fidem armavit: piisque omnibus contentionis cupidinem animæ corruptricem injectit, et Ecclesiæ membra contra se invicem in acie posuit, ut risum magnum emitteret, videns eos qui ipsius consilii uterentur ab ipso delusos, perque ea, quæ contra se mutuo facerent, ipsum delectantes, et ne post malorum quidem experientiam, auctorem malorum cognoscentes. Nos igitur vertamus contra caput sceleratum id quod ipsum delectat, ejusque letitiam mutemus in dolorem et luctum inconsolabilem: desideremus pacem, quain odit ille: desinamus dogmatis verba ad trutinam examinare: ne ultra velimus doctorum nostrorum esse doctores: odio habeamus controversias illas ad audiendum eversionem: credamus ut patres tradiderunt. Non suimus patribus sapientiores, non suimus magistris nostris accuratores, non suimus pastorum pastores, sed oves: non pascunt oves pastores suos; sed pastores, oves. Ad pacem nos vocavit Deus, non ad rixam; ut vocali sumus, ita maneamus. Cum tremore reveremur mysteriorum mensam, in qua coelestium mysteriorum participes sumus: ne simus contra nos ipsos mensæ consortes, et nobis mutuo insidiantes: ne hic communis mensa frumenta, et extra rixis dediti: ne hic ejusdem fidei, et extra alienigena: ne de nobis etiam dicat Christus: *Filios genui et exaltavi et enatrii ex carne mea. ipsi vero spreverunt me.* Ipse autem Servator omnium, pacis auctor, motuum bellique amatorem diabolum a vobis depellat: ipse etiam Ecclesiæ suis tranquillitatem conciliat, ipse sacram hunc gregem conservet, ipse gregis presidem custodiat, ipse prius et Christi amantem imperatorem nostrum tueatur: ipse in caulas suas errantes oves colligat. *Ut fiat unus ovile et unus pastor, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in secula seculorum. Amen.*

X. EJUSDEM, IN EVANGELII DICTUM, ET DE VIRGINITATE, ET SERMO HORTATORIUS AD LAPSAS VIRGINES.

Nullum ænigma tradidit sermo Dei inconsulto, vel a salute nostra alienum. Unde vero mentem meam explicem, frequenter cogitavi, et rem examinavi, ut viderem quid sibi velit illud quod a Domino dicitur in Evangelio. Multis enim multa per parabolam locutus est, aliis difficultia explicans, aliis vero revelans ea quæ nobis clara sunt, cum de salute verba facit, utpote bonus et hominum amans, perspicuum et non confusum tradidit ænigmatum specimen; alicubi quidem nobis a rebus quotidianis sermonis vim explicare valentibus; alicubi vero ut a conceptu sensum ejus quod dicitur ostendat. Dicebat Dominus: *Angusta et arcta via est, quæ dicit ad vitam, et pauci sunt qui inventiunt eam. Lata autem et spatiosa via est quæ dicit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam* (Math. VII, 14, 13). Constatationis est sermo, ignorantiae est figura. Cur dicit, *Lata est via ad perditionem?* Christus hanc viam non declarat; non enim per illum siebat ista.

Est igitur commiserationis dicum, medete est ænigma.

O benevolentiam erga homines! o Domini nostri curam! simul et victoriam et cladem proponit, simul et clementiam et tales sententiam. Novi, inquit, quam labile sit genus humanum, quam abjectum, quam infirmis oculis, quam lubricum, quam expugnabile, quam debile, quam captu facile, nisi fide roboretur. Audit latam esse viam, et accurrit sicut avis ad laqueum; angustum esse audivit, et salutem fugit, non explorata utriusque utilitate. Lucta quippe postulatur, et a studio fugit; maximeque cum audit illud: *Multa tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus* (Ps. XXXIII, 20): ad opitulatorem non accurrit, sed fugam capessit, ignorans se bonum fugere, et deteriori adhærere. O insipientiam! Cum audires, *Multa tribulationes justorum, defecisti, o homo!* Cum audires, *Multa flagella peccatoris* (Psal. XXXI, 10), non terrefactus es! immo potius flagellum timuisti,

άγιου Πνεύματος κατηχήμεθα· ταῦτα παρὰ τῶν ἀγίων Γραφῶν διηγέρευται, ταῦτα παρὰ τῶν δούλων Πατέρων κεκήρυχται. Ταῦτα τούννα παρειλήφαμεν, ταῦτα μεμαθήκαμεν, ταῦτα κρατήσωμεν. Τί μαχόμεθα πρὸς ἀλλήλους εἰκῇ; τί πολεμοῦμεν ἀλλήλοις, οἱ προστεταγμένοι καὶ τοὺς μισοῦντας φιλεῖν, τί τὸ πιστεύειν ἀρίστες, τεχνολογοῦμεν τὴν πίστιν; ἔγεννήθη, οὐκ ἔγεννήθη· ἐπαθεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπαθεῖν· ἀνέστη, ἀλλ' οὐκ ἀνέστη. Τί δικαζόμεθα τῷ λυτρωτῇ; τί λογοθεστοῦμεν τὸν εὑεργέτην; Ἀπαξ ἑδουλῆθη, καὶ ὡς ἥθελης παρεγένετο, καὶ πέπονθε, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ παραγίνεται κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καθά καὶ ἡδη παρεγένετο μετὰ τῆς ἡμετέρας μορφῆς. Οὐ γάρ ἀπεδύσατο ταύτην, ἡν τοσοῦτον ἡγάπησεν· οὐκ ἀπέριψε ταύτην, ἢν τοσοῦτα ἐφίλησε· οὐκ ἀπέλεπεν ἐν τῷ μηνιματι τὸ τοῦ σώματος αὐτοῦ περιβόλαιον, ἀλλ' οὐτῷ παραγίνεται πάλιν κριτής ζῶντων καὶ νεκρῶν· Ινα ἡδη Ἰούδας τίνα πέπραχε τοῖς Κυριοκτόνοις, Ινα θεάσανται οἱ Ἰούδαιοι πόλιν κεφαλὴν ταῖς ἀκάνθαις ἐστεφάνωσαν, Ινα, ὅτεν ἰδωσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ θρόνου καθεδέμενον, καὶ τὸ Χερουβεῖμ καὶ τὰ Σερφεῖμ παριστάμενα μετὰ φόβου καὶ τρόμου, καὶ εἶποσιν, ἡμεῖς τούτον οὐκ ἐσταυρώσαμεν, δίλον τινὰ Ἰησοὺν Ναζωραῖον Βηθλεεμίτην κατεκρίναμεν, ὑποδείξαντες αὐτοῖς τὴν πλευράν, καὶ ἰδωσιν εἰς ὃν ἔξειντησαν, καὶ προσκυνήσωσι καὶ μὴ ἀθλοῦντες. Τί τοιν τὸ πιστεύειν ἀφίεντες τεχνολογοῦμεν τὴν πίστιν; τί πληροῦμεν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ κοινοῦ δισμενοῦς; Λογισάμενος γάρ ὁ διάδολος, ὁ κοινὸς τῆς ἀνθρωπότητος λυμεῖν, ὅτις γαλήνης ἐν ἡμῖν πολιτευομένης τὰ τῆς ἑσεδίας [237] ἀνέστη, τίς δὲ πίτεστος λαμπτούσης εἰς οὐρανούς παρεῖταις, πολιτείας δὲ θεοφίλους κατορθουμένης μακαρίστης τοῖς οὐτῷ ζωσι προσγίνεται, καὶ φίλοι τοῦ δημιουργοῦ καθιστάμενα, πρὸς τὸν ποθούμενον ἀνατρέχομεν, Ινα ἀνέλθωμεν διθεν ἔκεινος ἐπετε· βλέπετε τὶ πεποίηκε, καὶ πᾶς πανούργως καὶ δολερῶς τὸν καθ' ἡμῶν ἐρράψαδησε πόλεμον, ὁ τεχνοράφος τῶν κακῶν, καὶ σφόδρα ἐν ἀπάταις, καὶ ποικίλος ἐν ἐπιδουλαῖς, καὶ πλούσιος

ἐν τοῖς κακοῖς μηχανήμασι· παρεσκεύασέ τινας ἵνα προσχήματι τῆς εὐεσθείας στρατεύσασθαι, καὶ τῆς πίστεως τὴν ἡτησίν κατὰ τῆς πίστεως ὄπλοις, καὶ πάσι τοῖς εὐεσθοῦσι φιλονεικίαν ψυχοφθόραν ἐμβέβληκε, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὰ μέλη κατ' ἀλλήλων ἐστράτευσεν, ἵνα γελάπλατον γέλωτα, βλέπων τοὺς κεχρημένους αὔτοῖς ταῖς βουλαῖς παῖζομενος παρ' αὐτοῦ, καὶ τέρποντας αὐτὸν ἐν οἷς κατ' ἀλλήλων ἐργάζονται, καὶ οὐδὲ μετὰ τὴν πέτραν τῶν κακῶν ἐπιγινώσκοντας τὸν αἵτιον τῶν κακῶν. Τρέψαμεν τούνυν κατὰ τῆς ποντοῦ κεφαλῆς τοῦ τοῦ διετοῦ διη τὸ τερπνὸν αὔτοῦ, καὶ τὴν εὐφροσύνην αὔτοῦ μεταβάλλωμεν εἰς δόμνην καὶ πάνθος ἀπαρτήρητον· ποθησαμεν τὴν εἰρήνην, ἢν ἔκεινος μισεῖ· τὸ ζυγοστατεῖν καὶ σταθμίζειν τὰς λέξεις τοῦ δόγματος καταλείπωμεν· παυσώμεθα τοῦ θέλειν εἰναι τῶν διδασκάλων διδασκαλοῦ· μισθώμεθα τὸ λογομαχεῖν ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκούντων· πιστεύσωμεν αὺς εἰς Πατέρες παρεργάκαν. Οὐκ ἔσμεν τῶν Πατέρων σοφώτεροι, οὐκ ἔσμεν τῶν διδασκάλων ἡμῶν ἀκριβέστεροι, οὐκ ἔσμεν τῶν παιμένων ποιμένες, ἀλλὰ πρόβατα· οὐ ποιμάνεις τὰ πρόβατα ποὺς ποιμένας, ἀλλὰ ποιμένας τὰ πρόβατα. Ἐν εἰρήνῃ κέκληται μῆδες ὁ Θεὸς οὐχ ἐν μαχῇ· ὡς ἐκλήθημεν, οὐτενάς ἐμμένωμεν. Φρίξαμεν τὴν μυστικὴν τραπέζαν, ἐν ᾧ τῶν οὐρανῶν μυστηρίων μεταλαμβάνομεν· μή γινώμεθα καθ' ἐστῶν διμοτράπεζαι καὶ ἀλλήλων ἐπίσιδοι· μή ἐνταῦθα κοινωνικοί, καὶ ἔξω φιλόνεικοι· μή ἐνταῦθα ὀμόπιστοι, καὶ ἔξω ἐπερφύλακε· ἵνα μή εἰπῃ καὶ περὶ ἡμῶν ὁ ἡριστός· Ήσοὺς ἐγένηντας, καὶ ὑγιώτας καὶ ἐδρεψάται ἐκ τῆς ἐμῆς σαρκός· αὐτοὶ δέ με θήστησαν. Αὐτὸς δέ δὲ τῶν ὀλων Ἀντήρ, δὲ τῆς εἰρήνης δημοιουργός, τὸν φιλοτάραχον καὶ φιλυπτίλεμον διαβόλον ἐξ ὑμῶν διπλάσειν· αὐτὸς καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις ἐστοῦτο τὴν γαλήνην βραβεύσειν, αὐτὸς τὰ τούτην τὴν ἱεράν τηρησαίντες ἀγέλην, αὐτὸς τὸν ἀγελάρχην φυλάξειν, αὐτὸς τὸν εὐεσθή καὶ φιλόχριστον ἡμῶν βασιλέα φρουρῆσειν, αὐτὸς συναθροίσειν εἰς τὰς ἐαυτοῦ μάνδρας τὰ πλανώμενα πρόβατα, ἵνα τερηται μία ποίμνη, εἰς ποιμήνη, ἣν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, φέτι δεξαί εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Γ. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ τοῦ Εὐαγγελίου βῆτον, καὶ περὶ παρθενείας, καὶ παραινετικὸς εἰς τὰς ἀντεσούσας.

Οὐδὲν δὲ θεῖος λόγος ἀσκόπως, οὐδὲ κένον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας παρέδωκεν αἰνιγμάτων. "Οὐδὲν ποῦ μου τὸν νοῦν ἐκπετάσω, τὸ πυκνὸν τῆς ἐννοίας ἐρευνήσαις προερέψατο, καὶ ἰδεῖν τὶ ἄρα βούλεται τὸ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ [238] περὶ τοῦ Δεσπότου λεγόμενον. Πολλοὶ μὲν γάρ τολλὰ διά παραβολῆς ἐλάλησε, τοῖς μὲν σαφηνίζων τὰ ὀντοχρῆτη, τοῖς δὲ ἀποκαλύπτων τὰ εἴδητα λήμιν, τὸν περὶ σωτηρίας λόγον ποιούμενος, ὡς ἀγαθός καὶ φιλάνθρωπος τραπήν καὶ ἀσύγχυτον τὴν πείραν τῶν αἰνιγμάτων παρέδωκε· πῆ μὲν ἀπὸ τῶν καθ' ἡμέραν πραγμάτων διεξιέντα: δυναμένους τὴν ἐμφασιν, πῆ δὲ καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ λεγομένου τὴν αἰσθήσιν ἀστόντης διεσπάσθαι. Ελεγον δὲ Δεσπότης, διτὶς Στεπᾶν καὶ τεθλιμμένητη δόδες, δὲ ἀπάργουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὅλης εἰσὶν οἱ εἰσρίσκοντες αὐτήν· Ἐκπλήσσεις ὁ λόγος, ἀγνωσίας ὁ τρόπος, τι, ηλεσία, φησίν, δὲ δόδες τῆς ἀπωλείας. Οὐ γνωρίζει τὴν δόδην ταῦτην δὲ τοῦ Χριστοῦ· οὐ γάρ δὲ αὐτοῦ ἐγένετο· συμπαθείας οὐν βῆμα, λατρείας τὸ αἰνιγμα.

Ὦ τῆς φιλανθρώπου εύνοιας! Ὡ τῆς Δεσποτικῆς κηδεμονίας! ὁμοῦ καὶ τὴν νίκην καὶ τὴν ἡτταν πρετίθησαν, ὁμοῦ καὶ τὸν οἰκτον καὶ τὴν ἀπόφασιν· Οἰδα, φησί, πῶς ὀλισθηρὸν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, πῶς χαμαίζηλον, πῶς ὀφθαλμορήπες, πῶς εὐοίσθητον, πῶς εὐκαταπάχητον, πῶς διανθρόν, πῶς εὐάλωτον, εἰ μὴ πίστεις στηρίζετο· ἔχουσε πλατεῖαν δόδην, καὶ ἐπέδραμεν ὡς ἐπὶ παγίδα δρενον· ἔχουσε στενήν, καὶ φεύγει τὴν σωτηρίαν, οὐκ ἔρευνήσας ἀμφοτέρων τὸ χρήσιμον· καὶ γάρ

αἰτεῖται τὴν πάλην, καὶ φεύγει τὸ σκάμμα· καὶ μάλιστα ἀκούσας, διτὶ Πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐπασῶν αὐτῶν ύψεσται αὐτοὺς δὲ Κύριος, καὶ τῷ βοηθῷ οὐ προσέδραμεν, ἀλλὰ φεύγει φυγῇ· μή γινώσκων διτὶ τὸ ἀχαθόν ἐκφεύγει καὶ εἰς τὸ ἡττον προσκόλλεται. Οἱ τῆς ἀνοίας Πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, ἀκούσας, ὀνκαστας, ἀνθάστας, δινθρώπος· καὶ Πολλαὶ αἱ μαστίγες τοῦ ἀμαρταλοῦ ἀκούσας, οὐκ ἐπτόησας; Μᾶλλον δὲ τὴν μὲν μάστιγα ἐπτόησας, τὸ δὲ πάθος τῆς ἀπωλείας εἰς τηρησας. Τὶ πλατεῖα καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς τῆς ἀπωλείας; Όδος ἐνταῦθα τὸν βίου λέγει, ἐπειδὴ ἡ πλατεῖα τοῖς απατώμενοις δοκεῖ τὸ δῆμον τοῦ κοσμού. Τὶ δὲ ταῦτης παρὰ τοῖς εὐφρονοῦσιν ἀθλιώτερον; Η μὲν γάρ στενὴ νομίζουμένη εἰς οὐρανούς δόδηξε, ἡ δὲ πλατεῖα δοκούσει εἰς δόδην καθέλκει τοὺς ἐπομένους αὐτήν. Μή γάρ πλατεῖαν νομίστης είναι ἀλληλῶς, ἀγαπητή, ἡ ἀγαθὴν τὴν δόδην εἰς τηνεύην, ἐπειδὴ τοιαυτὴ λέξει δὲ Δεσπότης ἐχρήσατο. Ήστερε· γάρ δὲ Σολομὼν λέγει, μέλι ἀποστάζειν ἀπὸ γειλέων γυναικεῖς πόρνης, παρὰ φύσιν δὲ τὸ λεγόμενον· πῶς γάρ δυνατὸν ἀπὸ γειλέων γυναικεῖς πόρνης, παρὰ φύσιν δὲ πλατεῖας ποτέ; ἀλλὰ τὸ δοκούν τῆς ἀπωλείας διδύνει· οὐταὶ καὶ ἐνταῦθα πλάτος λέγει δόδην τὰ διάφορα τῶν ἡδῶν πάντα, καὶ πάσαν τὴν βίου ἀπέλαυσιν. Ἀκούσατε μου οἱ τὸν αὐχένα ύποκαλλινατες καὶ δεξαίμενοι· τὸν χρηστὸν καὶ τὸν ἐλαφρὸν καὶ μαχάριον ζυγδόν, μονάζοντες καὶ παρθένοι· ἀκούσατε μου δοσαι ἀφιερώσατε ταῦτας καὶ ἐδώκατε τὰ σώματα ὑμῶν τῷ Κυρίῳ· ἀκούσατε μου αἱ τοῦ τήλου λαμπτότεραι, ἀκούσατε μου αἱ τοῦ θεοῦ φίλαι,

άκουσατε μου [239] αἱ τοῦ Δαυὶδ χορεύτιαι, ἀκουσάτε μου τὰ τῆς Ἐλισαὴτ ἔγγονα, ἀκουσάτε μου αἱ Ἰωάννου σύντροφοι, ἀκουσάτε μου αἱ κληρονόμοι Θεοῦ, ἀκουσάτε μου αἱ τὸ σκάμπα καὶ τὴν νίκην καὶ τὸν ἀγωνισθένταν ἐν τῷ σκάμψι μετεπίρουσα, ἀκουσάτε μου αἱ Μαρίας ἀδελφαῖ, ἀκουσάτε μου αἱ μητέρες καὶ νύμφαι καὶ δούλιδες Χριστοῦ οὐχὶ ἐκοῦ σατε, παρακαλῶ ἀλλὰ τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος. **Παρακαλῶ οὐρὴν ὑμᾶς, παραστήσατε τὰ σώματα ἡμῶν θυσίαν ἔσωσαν, ἀγίαν, εὐάρσατο τῷ Θεῷ.** Ἀξιόπιστος ὁ παρακαλῶν, καὶ μητεραποτῆσε τὴν δόσιν. Ἰδε τίς ἔστιν ὁ παρακαλῶν σε, καὶ φρίξον τὴν αἰτησιν· ὁ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβάς, ὁ φυνης Θεοῦ ἀξιωθεὶς, ὁ ἀκούσας ἀρρέπη στήματα παρακαλεῖ. **Παραστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν ἀγνῶν τὸν Θεόν.** Τί παρακαλεῖς; Παύλε; τί γάρ σοι μέλει περὶ τῶν παρθένων; οὐ σὺ εἶπας, ὅτι **Περὶ τῶν παρθένων ἐπιτυγχὴν Κυρίου οὐκ ἔχω;** οὐ σὺ εἶπας, **Τίμιος ὁ γάμος;** οὐ σὺ εἶπας. **Μή ἀποστερεῖτε ἀλλήλους τῆς συμμίξιας;** τις ἦν ἀγνείαν ἡρύτετες; εἰτα δε τὶς οιοι ποιεῖτε περὶ τῶν παρθένων; ἐκ σαρκικοῦ γάμου καὶ ψυχοῦ θέλαν ἡρπασας, καὶ ἔσωσας· τις σοι περὶ τῶν ιδίων παρθένων μέλει λοιπόν; Να!, φροσ., σφόδρα ψροντίζω περὶ τοῦ ἄγνου καὶ ἀπάθους γάμου. Εἰ γάρ τις τῶν ἀνθρώπων ἐμεσίτευσα γάμων, πολλῷ μελόντων τὸν Χριστὸν μεσιτεύων μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς νυμφαγῶς είμι τοῦ Χριστοῦ· οὐκ ἀρκεῖται μου δεσπότης μιᾶς κέρη, οὐ θεὶς ἵνα γάμον· πολλῇ αὐτοῦ τῇ προξει, πολλῇ τῇ κατρονούμα. Διδ ἀπέτειλε με πολλάς αυτῷ συναγαγεῖν· ὅνδεν ἐλεγεν, **Ηρμοσάμην ὑμᾶς ἐτρέπειν** ἀνδρὶ πυρθένοις ἀγνήν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. **Οὐρα πόσῃν ἀκρίβειαν εἰπεν δὲ Ἀπόστολος,** ἵνα μὴ σαρκικὸν τὸν γάμον νομίσῃς είναι. **Ω τῆς τυχόντης!** ὡς τῆς ἀνολαΐ; τις οὐκ ἀν ποθήσεις τὸν ἀσβάρτον καὶ ἀκάματον γάμον; τὴν ἀγνήν κυτην, τὴν ἀστιλον παστάδα; τὴν αμδυνωτὸν λοκείαν; τὴν ἀθάνατον συνάφειαν; τὴν απαυῇ τεκνογονίαν; τὴν απένθητον φιλανδρίαν; τὴν αζήμιον προίκα; τὴν αἰώνιον ἀπόλαυσιν; τὴν ἀμέριμνον ἡσων; τὴν μετὰ Χριστοῦ συνοικείαν; τὴν μετὰ αγγέλων διαγωγὴν; τὴν τῶν θευτηρῶν ἀσμάτων τερπνότητα; τὴν εὐώδιαν τὴν πανάρετον; τὴν πάμφων λυχνίαν, τὴν παγκόσμιον ἐλευθερίαν; τὴν πρόδηθον πορείαν; τὴν μετὰ ἀγγέλων χαρέλαν; τὴν τοὺς σώματος ῥώσιν; τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα; **Η γάρ συναφεῖσα πρὸς γάμον ἀνδρὶ μεριμνᾷ πῶς ἀρέσει φύειρομένη σαρκὶ· οὐπω τίκτει, καὶ τὸ πένθος ὁδοῦ ῥάται.** θρήνος πολλάκις διὰ τὸν ἄνδρα, θρήνος περὶ στειρωσών, καὶ ἀτεκνίας, θρήνος περὶ πολυτεχνογονίας, τούτων ὑγιασκόντων. θρήνος ἀτάκτως; τῶν τέκνων περιπατούντων. **Ἡ δε τοῦ Κυρίου παρθένος μεριμνᾷ πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ.** Ἀκούσατε μετὰ ἀκρίβειας τοῦ Ἀποστόλου βρῶντος, **Ηρμοσάμην ὑμᾶς ἐτρέπειν** ἀνδρὶ παρθένοις ἀγνήν πυρωτῆσαι τῷ Χριστῷ. Καὶ οὐκ επε, Σὲ, αλλά, **Ὑμᾶς, ίνα μὴ νομίσης περὶ σαρκικοῦ γάμου λέγειν αὐτόν.** Ιμπρακίσιον οὐρὴν ὑμᾶς, φροσ., **[240] παραστῆσατε τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ἔσωσαν, ευάρσατο τῷ Θεῷ.**

Κοινὸν τὸ παράγγελμα, μάλιστα δὲ ἐπιβάλλει τοῖς ἀγιωσύνην ἀσκοῦσιν. Οἱ γάρ τῷ ἀγίῳ ἀγίως προσελθεῖν ρουλόμενοι, ἂν μὲν κατορθώσων ἐνταῦθα, μετάλλουν καὶ λαμπρῶν στρώματος τυχάνουσιν· οἵτινες δὲ προ- θέμενοι οὐκ ἔτελείωσαν, ἐξίσιον αὐτοῖς τὸ πάνω γίνε- ται. Καὶ γάρ δεινόν ἀπὸ ὕψους πεσεῖν, καὶ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα, ἡ ἀπὸ τοῦ χαμαλ πεσεῖν. Ήγένης μὲν ἐάν μέχρι τέλους τῇ πενίᾳ οὐκδι, χουφοτέρως φέρει τὸν οὐνοτοσμὸν· πλουσίου δὲ εἰς πενίαν ἐλληλάκτος θανάτου κείταιν τὸ θέλημα· γίνεται. Οὕτως οἷμα πικρότερον είναι τὸ δάκρυν καὶ τὸ πένθος; Θρησκιδέστερον τῆς παρθενικῆς; απωλείας, τοῦ τῶν καθ τιμέραν δίκην χοίρων ἐν βορδόρῳ κυλινδουμένων καὶ ἀμαρτανόντων· τοιεὶδή ἀείνοις τέχνη τῆς εὔποριας ἢ συνίθεια τῆς ἀμαρτίας γεγενηταὶ ποιόν· ἐπὶ δὲ ταῖς τοῦ οὐρών φύείσιν, πενθεῖν οἷμα καὶ θρηγεῖν, κόπτεσθαι καὶ κατατίλαισθαι ὅξιον, τοῦ τοιούτου καὶ τηλικούτου θησαυροῦ αθρώως διωρυγμένου. Τί δέ ἐστιν ἐπὶ σοι,

¹⁰ Tò σῶνυς corruplum videtur. Conjectum est τὸ τιμα.

ώ παρένε ; πότε ή ποιά δύις πολεμική ή πάτρησε σε : ποιά ξίφη ; ποιά δόρατα ; ποιαί ασπίδες ; ποιος στρατιών θρυβός ούτων ταχεών της άσφαλειας ἀποστήναις ηγάγκασε . σύ υπάρχεις καὶ πόλις καὶ ναὸς του Χριστοῦ, καὶ τεῖχος καὶ φύλακες τῆς πόλεως καὶ τῆς πύλης . Ἀλλ ὁ του θρήνου πώς συνεχώρεσας τῷ ἔχθρῳ δινεύεις ἀνάγκης ἀνοίξαι ταῦτην ; πῶς βραχεῖα ὡρὰ δελεασθείσα εἰκείνην προσδωκας, δι ἡς Χριστοῦς ἐξείθων ἐσφράγισεν ; "Ο τού σου πολέμου ! σὲ τείχος διέβρέψεις, τὸν ναὸν σου τὸν ἄγιον διέθειρας, τὰς συνθήκας τοῦ γάμου παρέντες, τὰ γράμματα ἀπτήλειψας . τὴν προΐκα τιθέντας, τὴν τοῦ Χριστοῦ κοιτην ἐνύβρισας ἀλλὰ μηδ καὶ τὸ ἐνέχουν ἀπώλεσας . Οὐχ ὁρᾶς τοὺς ἐνταῦθα νόμους, ποιαὶ τιμωρίαι μένουσι τὴν μοιχαλίδα ; Τί δὲ σὺ ποιήσεις, ή οὐχι συνδούλου κοίτην ἐνύβρισας, ἀλλὰ τοῦ Δεσπότου ήμων Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἡγαντος δει, πηλῷ φειρομένῳ καὶ δυσωδίᾳ συμπλακείσα ; Πώς σε πενθήσωσ αὐτὸν σίδα μηδενὸς γάρ πολεμήσαντος τέτρωσα, ἀνευ ξίφους ἀποτετησαται . Τίνα σε κρίνωσ αὐτὸν οἴδα . διπλαγχόν, ή ἀσυνείδητον, ή ὡς ψυχοψθόρον, ή ὡς αὐτοφόρον . Τοσαύτη γάρ της μανίας ἐκείνης ἡ δύνας, οὐχ εύρισκουσα ἀξιον τοῦ πάνθους τὸν δινειδον . "Αρα οὐκ ἐμνήσθης τῶν συνθηκῶν τοῦ Χριστοῦ ; οὐκ ἐμνήσθης τῆς ἀγνείας, ἐν ἡ καθ' ήμέραν σοι δ Χριστὸς πρὸς τῇ πλευρῇ καὶ τῷ μαστῷ ἀσφάτως καὶ μυστικῶς σκιρτῶν καὶ ἀγαλλόμενος ; Καὶ διά τι δε ; "Επειδὴ καὶ σὺ Μαρία ὑπῆρχες ἔως οὐ τὴν παρθενεῖαν διέψαλτες . Ποίος οὖν κηρύξει πονηρίας συνέτηξε σοι τοὺς ὄφθαλμούς ; ποία σκοτιμάνη ἐσκοτίσει σε, ὥστε τὰ μέλη του Χριστοῦ ποιῆσαι μέλη πορνείας ; "Ο τού πάνθουσι τὴν πορνικὴν δυσωδίαν τῆς παρθενικῆς εὐωδίας προσέκρινας ; τὸν τῆς ήδοντος βρόδορον τῷ μύρῳ κατέλλαξας . Οὐκ ἐμνήσθης τῆς κατανυκτίκτης " πλήρης ὡρας ἐκείνης, ἐν ή ουγχαριστούσεις διγγελοι δόμου τε καὶ ἀνθρωποι εἰς τὸν νυμφωνά σε του Χριστού λαμπάδας [241] κατέχοντες προέπεμπον, Δαιτικά ἀσματα ἀδοντες, καὶ τὴν πιωχήν καὶ πένητα νύμφην Χριστοῦ καὶ βασιλίδα πάντες ἐκρυπτον;

Ὦ τίς μὴ πενθήσῃ τὴν βασιλέα καταλείπουσαν,
σαπρίᾳ σκωλήκων ἑαυτὴν συνάψασαν, [ἢ] καὶ μεθ' οὐ
ἥμελλε συζῆν καὶ συμβασιλεύειν κατερόνησε, καὶ τὸν
ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐν γεέννῃ πυρὸς ἐμβάλλειν μὲλ-
λοντα ἐπόθησεν; Ἰνα τέ τοισῶντος βούρον ἑαυτῇ κατ-
ώρυξε; Ἀλλὰ τὸ πλάτος σε τῆς δόου τράπατε. Πιλόν
πιλάτος, παρακαλῶ; τί σοι ἐπιγγείλατο ὁ ὄδηγὸς τῆς
ἀπώλειας, πρόδενος τῆς γεέννης; ποιάν ἀπόλαυσιν
βίου ὁ ἀνθρώπωτονός; οὐκ ἤκουσας, ὡς παρένει τῷ
Δεσπότῳ λέγοντο, ἐν Εὐαγγελίοις. Εἴρ τέν κόσμον
ὅλον κερδῆσσις, τὴν δὲ ψυχὴν σου ἔημισθῆς, τί
ἀφέλησας; Ἀλλ' ὡς τῆς τυφλότητος! ὡς τῆς ἀνοίας! ὡς
τῆς σκοτώσεως! ἐννόησον, ὡς παρένει, τὴν ἀπώλειαν
ἐννήσον τίνα μὲν προκρίνεις, τίνα δὲ ἀθετεῖς, τί δὲ
σοι τὸ γαριζόμενον παρὰ τοῦ ἀπατοῦντος· ἕπεται ἥδονῆς
ἐν πηλῷ συμπεφυρμένην, καὶ σταγόνα βορδόρου ἐν
παρθενικῇ γαστρὶ ὑπὸ ἀμαρτίας μιγνύμενον, καὶ γένε-
ναν πυρὸς, καὶ ἀσύκητα ἀτελεύτητον ἀπάγουσαν.
Φρίξον τὴν ἀσχημοσύνην ἔκεινην. Ἄρα γάρ ταύτην
ἥδονήν ἔστιν εἰπεῖν ἀπόλαυσιν βίου; Ἄρα τούτῳ τρυφῇ,
τούτῳ πλάτος; τίς αὕτη τῆς μανίας ἢ συγκαταύεσις;
Ἄλλο νῆσος ἐν πᾶσι καὶ λέγε· οὐ γάρ αὐτοῦ τὰ νοή-
ματα ἀγνοοῦμεν. Χαίρε οὖν πάντοτε, καθὼς γέρωπας·
Τὸ ἐπιτικές ψύμων γνωσθήτω κάστοις ἀθύμωποις· ὁ
φόδος τοῦ Θεοῦ καταστραπτέων ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Μή
ρίψασις γένη, στρατώτης, μὴ δειλὸς καὶ ὀχνηρὸς·
ἔργατης μητὶ φύγῃς τὸν στέφανον. Ὁ βίος βραχὺς, ἡ ὅλη
κρίσις μακρά. Πρὸς ταύτην ἀφορῶν, ἀδελφὲ, ὑποψίωνε:
σου τὴν καρδίαν ἀμά τῷ ἄγκῳ, καὶ λέγε· Αὐδρίζουν,
καὶ κραταούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπέμεινον τὸν
Κύριον· μιμούν τὸν Δαυΐδο, καὶ μιαὶ λίθου βολῇ κατάρρε-
σον τὸν πολέμιον. Ἐστήκασιν ἀγέλειοι θεωροὶ τοῦ πλοῦ
σου. Θέατρον γάρ, φωνὴν, ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ
ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις· ἔαν σε ἰώσι νικώντα, γεί-
ρουσιν ἐπὶ τῷ κατορθώματι· ἔαν ἡττώμενον, ἀναχω-
ροῦσιν στυγοῖν, γελῶσι δὲ ἐπὶ σοι τὰ δοιμόνια. Σπάσαι
οὖν ἀντὶ βομβαῖς τὸν φόδον τοῦ Θεοῦ· ὁ γάρ φίδος
τοῦ Θεοῦ ὡς μάχαιρα διετομός· ἔστι, συγκρίτιν πάσαι
ἐπιθυμίαν πονηράν.

peccati vero affectum non extinxisti. Cur lata et spatiose est via ad perditionem? Per viam hic indicat vitam: mundana enim voluptas deceptis hominibus videtur lata esse via. Quid autem recte sentientibus est hac ærumnosius? Nam que augusta existimatur, ali corlos dicit; que vero lata videtur, omnes qui eam sequuntur ad orcum detrahit. Ne putes enim, o dñe, viam illam vere latam esse, aut bonam, quia hoc dicto usus est Dominus. Nam ut Salomon ait mel distillare a labiis mereetricis, quod sane præter natum est; quomodo enim potest unquam mel distillare a labiis mulieris? sed quod in tali fraude dulce videtur, et vanæ voluptatis fallacia mel appellatur: ita et hic latitudinem via appellat diversos voluptatum effectus, et totam vitæ suavitatem. Audite me vos qui cervicem demisistis, et bonum, leve beatumque jugum accepistis, monachi et virgines: audite me quæcumque vos nuptias consecratis, et corpora vestra Domino deditis: audite me cœlestis Sponsi coronæ: audite me vos, qua sole estis splendidiores: audite me, vos qui regnū estis aditus: audite me, Dei amicæ; audite me, vos Davidis choro adjunctæ; audite me, progenies Elizabethæ; audite me, Joannis coolum: audite me, hæredes Dei; audite me, que stadium et victorianum et agonothetam in studio circumfertis; audite me, Mariæ sorores; audite me, matres, sponsæ et famulae Christi. Non me audiat, quæso, sed Apostoli dicentes: *Obsecro itaque vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (*Rom. XII, 1*). Fide dignus est qui obsecrat, et non recusabit munus. Vide quis sit is qui te obsecrat, et petitionem cum tremore reverearis: qui usque ad tertium cœlum ascendit, qui Dei voce dignus est habitus, qui arcana verba audivit, obsecrat vos ut exhibeatis corpora vestra casta Deo. Quid obsecras, Paule? quorsum enim de virginibus es sollicitus? nonne tu dixisti, *De virginibus præceptum Domini non habeo* (*1 Cor. VII, 25*)? annon dixisti, *Honorabile connubium* (*Hebr. XIII, 4*)? annon dixisti, *Nolite fraudare invicem coitu* (*1 Cor. VIII, 5*)? cur nunc castitatem prædicas? postea vero cur de virginibus es sollicitus? et carnalibus nuptiis et corruptione Theclam rapuisti et servasti: cur tandem de reliquis virginibus es sollicitus? Imo, inquit, admodum sollicitus sum de casto et passionibus libero coniubio. Si enim hominum interveni nuptiis, multo magis iis, que Christi sunt, interveni cum sedulitate plurima. Pronubus sum Christi: non sufficit Domino meo una puella, non vult unicum connubium: multa ejus dos est, multum patrimonium. Quapropter me misit ut multas illi colligerem: ideo ait: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo* (*1 Cor. XI, 2*). Vide quanta cum accusatione locutus est Apostolus, ne carnale connubium esse existimes. O cæcitatem! o insipientiam! Quis non cupiat incorruptum et indefessum connubium, cubile castum, thalamum immaculatum, puerum incontaminatum, contactum immortalem, filiorum procreationem passionibus vacuam, amorem erga virum non luctuosum, dotem a danno tutam, delectationem æternam, vitam a curis liberam, cum Christo cohabitationem, cum angelis societatem, cantuum divinorum dulcedinem, ex omni virtute prædeuntem suavitatem, candelabrum omni luce fulgens, libertatem undique decoram, ad Deum perfectionem, cum angelis choreas, corporis robur, anime puritatem? Quæ enim connubio juncta est viro, cogitat quomodo placeat corrupta carni: nondum parit, et calamitatem deflet; luctus saepè proprie maritum; luctus proprie sterilitatem et sobolis defectum; locutus propter liberorum multipliciter, cum moriuntur; luctus liberis inordinate vitam agentibus. Virgo autem Domini cogitat quomodo placeat Domino. Diligenter audiit Apostolum clamantem, *Despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo*. Non dixit te, sed vos, ne existimes eum de carnali connubio loqui. *Obsecro itaque vos, inquit, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* (*Rom. XII, 1*).

Communis est exhortatio, maximeque res leit eos, qui sanctitatem exercent. Illi enim qui ad sanctum (Christum) sancte accedere volunt, si hic recte se gerant, magnas et splendidas consequuntur coronas: qui vero quod proposuerunt non perficerent, eminenti lapsum rount. Est enim terribile ab alto cadere (*idque res ipsa testificabatur*), magis quam in humo stantem labi. Pauper quidem, si usque ad finem in paupertate degat, levius fert contumeliam; divite autem in paupertatem decidente, morte deterior est afflictio. Sic arbitror acerbiore esse lacrymas et planctum ob amissionem virginitatis, quam illorum qui velut porci quotidie in luto voluntur peccantes: quandoquidem his peccandi consuetudo in artem facilem et commoda transiit; de illis vero quæ templum Dei violarunt, lugere oportet, ut arbitror, plangere, pectus tundere, capillos divellere, tanto talique thesauro penitus persoſso. Quid enim tibi accidit, o virgo? quantus vel qualis aspectus hostilis te decepit? quales gladii? quales hasta? quales clypei? qualis militum tumultus tam cito te a defensione coegit desistere? Tu eras et urbs et templum Christi, murusque et custos urbis et portæ. At, proh dolor! quomodo hosti concessisti hanc sine necessitate aperire? quomodo brevi tempore inescata illam prodidisti, per quam Christus egrediens illam obsigillavit? O bellum improbum! murum perfringisti, sanctum templum tuum corrupisti, pacta nuptialia violasti, litteras deleveristi, dotem abrogasti, Christi cubile contumelia affecisti, imo pignus perdidisti. Nonne vides hujus mundi leges, que supplicia adulterie parentur? quid vero tu facies, que non violasti cubile conservi, sed Domini nostri Iesu Christi in aeternum viventis, luto corruptio et fœtori conjuncta? Quomodo te lugeam nescio: nemime enim bello gerente vulnerata es, sine gladio es abscissa. Quam te judicem esse nescio: an sine visceribus, an sine conscientia, an ut anima corruptricem, an ut tui interfectorum. Talis enim est dementie istius species, ut non reperiat tanto luctu dignum opprobrium. An immemor es fœderum cum Christo? annou recordaris pudicitiae, in qua Christus quotidie tibi ad latus et ad pectus invisibiliter et mystice exultabundus erat? Quia vero de causa? Quia tu vel ipsa Maria eras, quandiu virginitatem servabas. Quænam igitur cera nequitia conglutinavit oculos tuos? que nox illunis te obtenebravit, ut membra Christi facias membra fornicationis? Proh dolor! fœtorem mereetricium virginali suavitati præposuisti? voluptatis lutum cum unguento commutasti? annon compunctione plena recordaris illius horæ, in qua simili læstantes et angeli et homines in nuptialem Christi thalamum lampades tenentes te deduxerunt, Davidicos cantus modulantes, ac te mendicam pauperemque omnes Christi sponsam et reginam prædicarunt?

Eben! quis non ligeat eam quæ Regem deserit, et vernum putredini se conjungit, atque eum quocum regnatura erat contempnit, atque eum, qui a Rege in gehennam ignis injiciendus erat, concupivit? Quare talem foveam tibi fodisti? At viæ latitudo te decepit. Quæ tandem latitudo? quid tibi promisit dux ille viæ ad perditionem, impulsor ad gehennam? quam vitam beatam pollicitus est homicida ille? nonne ardisti, o virgo, Dominum in Evangelio dicentes: *Si mundum universum lucraris* (*Math. XVI, 26*), anima vero tuæ detrimentum patiaris, *quid tibi prodes* (*Marc. VIII, 36*)? At, o cæcitatem! o insipientiam! o hebetudinem! Cogita, o virgo, periculum: animo conceipe, quem præponas, quem recuses, quid tibi offerat deceptor ille: voluptatis paululum luto-commixtum, guttas sordium in ventre virginis cum peccato commixtas, gehennam ignis, et vermen immortalem. Exhorresce hanc turpitudinem. Hancine voluptatem appellare licet, aut vitam beatam, aut delicias? hancine viæ latitudo? quis iste insanire affectus? Sed sobrinus esto in omnibus et dico, Non enim ignoramus cogitationes ejus. Gaudie itaque semper, ut scriptum est: *Modestia vestra nota sit omnibus homi-*

nibus (Philipp. IV, 5) : timor Dei in corde tuo fulgeat. Ne sis miles qui scutum abjecit, ne sis operarius segnis et piger, ne fugias coronam. Vita brevis est, et judicium in longum tempus. Hoc respiciens, frater, cor tuum compella, cum viro sancto, et dic : *Viriliter age, et confortetur cor tuum et sustine Dominum* (Psal. XXVI, 20) : imitare Davidem, et uno lapidis iictu adversarium confringe. Stant angeli vitæ tuae spectatores ; ait enim : *Spectaculum facti sumus mundo, et angelis et hominibus* (I Cor. IV, 9) : si te victorem, viderint, ob res bene gestas letantur ; si victimum mortali discedunt ; diemonia vero ex adverso rident. Stringe igitur pro gladio timorem Dei : nam timor Dei est sicut gladius anceps, abscondens omnem cupiditatem malam.

Semper igitur assume timorem Dei, in memoria perpetuo retinens diem ultimum, quando cœli igne combusti dissolventur, quando astra ut folia decidunt, sol autem et luna tenebris obliegentur, nec dabant lucem suam ; quando Filius hominis apparebit et ex cœlis descendet in terram, et Virtutes cœlorum commovebuntur ; quando angelorum erunt decursiones, tubarum invadentium voces ; quando ignis in conspectu ejus ardens, et transcurrentis ut orbe incedat, et in circuitu ejus tempestas valida, terra motus horrendi, et fulmina qualia nunquam fuere, nec futura sunt usque ad diem illum : ita ut ipsæ Virtutes cœlorum tremore magno corripiantur. Quales igitur nos esse oportet, fratres mei ? qualis timor et qualis horror nos invadet ? Animo perpende Israelem in deserto, quomodo non sustinebat turbinem et caliginem voceumque Dei et medio igne loquentis, sed operam dabant ne verbum iis adderet. Revera enim non ferabant quod mandabatur, quamvis Deo non in ira descendente nec cum excandescente ipsis alloquente, sed corroborante per hanc consolationem, quod ipse cum iis esset. Audi igitur, mi frater, si adventum ejus cum consolatione non potius ferre, quando nec cœli igne combusti dissolvantur, nec tubæ sonabant, ut sonatura est tuba illa, et excitatura eos qui a seculo discubuerunt, nec ignis terrarum orbem inundat, nec ulus eorum qui futuri sunt terror invadebat ; quid faciemus, quando descendet cum ira et furore intolerabili, et sedebit super solium gloriae suæ, et advocabunt terram ab ortu solis usque ad occasum, et ab omnibus terra finibus ad discernendum ejus populum, et retribuendum cuique secundum opera sua ? Hei mihi ! quales nos esse oportebit, quando adstabimus nudi et expositi, mox ducendi ad horrendum tribunal ? hei mihi ! hei mihi ! Ubi tunc procacitas ? ubi tunc carnis fortitudo ? ubi pulchritudo falsa et inutilis ? ubi tunc vocis humanae dulcedo ? ubi tunc in loquendo fiducia insolens et invercunda ? ubi tunc vestium ornatus ? ubi tunc peccati voluptas immunda et vere sordida ? ubi tunc ii qui stercus masculorum in deliciis habent ? ubi tunc ii qui cum tympanis et instrumentis musicis vinum sorbent ? ubi tunc contemptus ille eorum qui sine timore vivunt ? ubi tunc luxus et voluptas ? Omnia enim transiunt, et ut mollis aer dissoluta sunt. Ubi tunc amor argenti et possessionum, atque inde orta inhumanitas ? ubi tunc immanis illa superbia, que omnia fastidit, et ipsa aliquid esse videatur ? ubi tunc inanis et vana hominum promotio et gloria ? ubi tunc imperium et tyrannis ? ubi tunc imperator ? ubi principes ? ubi dux ? ubi qui in potestate sunt, qui superbiunt in divitiarum copia et Deum contempnunt ? Tunc Videntes sic admirari sunt, tremor apprehendit eos. Ibi dolores ut parturientis, in spiritu vehementi conterentur (Psal. XLVII, 6-8). Ubi vero tunc sapientia sapientium ? ubi inanies eorum dolи ? Vae, vae illis ! Turbuli sunt et commoti sunt sicut ebrios, et omnis sapientia eorum devorata est (Psal. CVI, 27). Ubi tunc sapiens ? ubi scriba ? ubi conqueritor hujus vani sæculi (I Cor. I, 20) ? Mi frater, tecum reputa quales nos esse oportent, rationem dantes eorum quas fecimus, sive magna, sive parva : nam vel de otioso verbo rationem

daturi sumus coram justo Judge. Quales itaque nos esse oportet in hora illa, si gratiam in conspectu ejus inveniamus ? quale vero gaudium invadet nos ad dextram Regis segregatos ? quales nos esse oportet cum sancti omnes nos salutant ? Ibi te salutat Abraham, Isaac et Jacob, Moyses, Noe, Job, sanctaque prophetæ, et apostoli et martyres, ac justi omnes, qui Deo bene placuerunt in vita carnis suæ, et quoscumque audis vitamque ipsorum admiraris, quos etiam conspicere cuperes : ipsi ad te veniunt, et amplectentes te salutant, de salute tua exultantes. Quales itaque tunc nos esse oportet ? quale ineffabile gaudium habere, quando Rex iis qui a dextra sunt cum hilaritate dicit : *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi* (Math. XXV, 34) ? Tunc, mi frater, accipies regnum decorum, et diadema formosum de manu Domini, et in posterum cum Christo regnabis : tunc possidebis bona illa, *Quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum* (I Cor. II, 9) : tunc deum sine sollicitudine eris, non amplius timens ullam animi consternationem. Tecum reputa, mi frater, qualis res sit in cœlis regnare : ut enim diximus, accipies diadema e manu Domini, et in posterum regnabis cum Christo. Tecum reputa, mi frater, quale sit vultum Dei perpetuo conspicere, quale sit illum habere pro luminari : tunc enim non erit tibi sol ad lucendum per diem, ut ait Isaías, *Nec splendor lunæ illuminabit te per noctem ; sed erit tibi Dominus in lucem semipernam, et Deus in gloriam tuam* (Isai. LX, 19). Ecce, mi frater, quale gaudium depositum est pro iis qui timent Dominum et observant mandata ejus. Post haec autem, considera etiam peccatorum perniciem, cum ducentur ad terrible tribunal, qualis pudor illos invadet coram justo Judge, non habentes verbum excusationis ; qualis confusio apprehendet eos ad sinistrum Regis segregatos, qualis caligo incidet in eos, quando *Loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos* (Psal. II, 5), dicens, *Discidite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus* (Math. XXV, 41). Hei mihi ! hei mihi ! quale afflictione et angustiam sentiet ipsum spiritus, cum clamoret omnium dicentium : *Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes quæ obliscuntur Deum* (Psal. IX, 18) ? Hei mihi, qualis est locus, ubi est *Fleus et stridor dentium* (Math. XXV, 30), qui vocatur Tartarus, quem et ipse satanas horret ! hei mihi, qualis est gehenna ignis inexstincti ! hei mihi, qualis est insomnis et venenum ejaculator vermis ! hei mihi, quales sunt angeli supplicis prepositi, crueles et immercordes ? Conviantur enim et objurgant graviter. Tum qui puniunt clamabunt ad Dominum, et non audiet eos : tunc scient quoniam vana ipsis evaserunt omnia ad hanc vitam pertinentia, et que hic putabant dulcia esse, selle et veneno acerbiora inventa erunt. Ubi tunc illa peccati voluptas falso sic dicta ? non enim est alia voluptas præter timorem Domini. Haec revera est voluptas, haec revera sicut adipe et pinguedine replet animam. Tunc seipsos condemnabunt, et opera que fecerunt : tunc continebunt dicentes justum esse judicium Dei. Haec enim audiuvimus, et noluius nos convertere ab iniiquis nostris operibus. Et tunc haec efferent dicentes : Hei mihi, in peccatis non equiparantis concepto ! supra numerum arenae maris peccavi, et peccatorum pondere obrutor ac, si multis vinclis ferreis constrictus essem : non enim est mihi fiducia ut ad summum calum suspiciam. Ad quem itaque configiam, nisi ad te, hominum amator, nisi ad te qui peccatorum non recordaris ? *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam : amplius lava me ab iniuitate mea et a peccato meo munda me : quoniam iniuitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi et malum coram te feci* (Psal. L, 3-6). Ad te configio propter multam bonitatem tuam et misericordiam : te irritavi, et

Λάμβανε ούν πάντοτε τὸν φίδον τοῦ Θεοῦ, μιμηγ-
σκέμενος τὴν ἐσχήτην ἡμέραν διαπαντεῖς, δταν οἱ οὐρανοὶ
πυρούμενοι θλιψσονται, δταν ἀστρας οἱς φύλα πεσοῦν-
ται, ἥλιος δὲ καὶ σελήνη σκοτισθήσονται, καὶ οἱ οὐρανοὶ
τὸ φέγγος αύτῶν· δταν φανερωθῇ ὁ Ήδς τοῦ ἀνθρώπου,
καὶ κατέληπτο ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ αἱ
δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται· δταν ἀγγέλων
καταρροματ, αἱ φωναὶ τῶν σαλπίγγων ἐπερχομένων,
παῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καίμενον καὶ διατρέχον κατακλύ-
ζει τὴν οἰκουμένην, κύκλῳ αὐτοῦ καταγεῖ· σφόδρα,
σεισμοὶ φοβεροὶ καὶ κεραυνοὶ, οἱ οὐδέποτε ἐγένοντο οὐδὲ
γίνονται ἑω[ς] [242] ἐπείνες τῆς ήμερας· ὥστε καὶ αὐτάς
τὰς δυνάμεις τῶν οὐρανῶν τρόμον μεγάλων συλληφθῆσαν.
Οὐκοῦν ποταμῶν δεῖ εἶναι ήμας, ἀδελφοὶ μου; ποίος
φόδος καὶ ποία φρίκη λιπέται ήμας; κατανόησον τὸν
Ισραὴλ ἐν τῇ ἑρήμῳ, δτε οὐκ ἰσχυσαν τὸν γνόφον καὶ
τὸν ζόφον καὶ τὴν φωνὴν τοῦ λαλούντος Θεοῦ ἐκ μέσου
τοῦ πυρὸς, ἀλλ' ἐπουδάσαν τοῦ μὴ προσθέντος αὐτοῖς
λόγον. Οὐδὲ γάρ κατὰς ἀλήθειας ἐφερον τὸ διαστελλό-
μενον, καίπερ οὐ μετὰ θυμοῦ κατελύντος, οὐδὲ μετ'
ὅρης λαλούντος πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ παρακλήσει πληρο-
φορούντος αὐτοὺς, οὐδὲ αὐτός· ἐστι μετ' αὐτῶν.
Αὔκουνον, ἀδελφε! μου, εἰ μετὰ παρακλήσεως οὐκ Ισχύσαμεν
βαστάσαι τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ, δτε οὐτε οἱ οὐρανοὶ πυ-
ρούμενοι ἐλύθησαν, οὐτε οἱ σαλπίζοντες ἤχησαν καθὼς
μέλλει ἡ σαλπίγξ ἔκεινη φοβοῦνται· ἀλλὰ παρακλήσεις τὴν
αἰώνιος κεκοιμημένους, οὐτε πύρ καταλάύνον τὴν οἰκου-
μένην, οὐτε τὶ τῶν μελλόντων γίνεσθαι φοβερῶν ἐγέ-
νετο· τί ποτισσομεν δταν κατέληπτο μετ' ὅρης καὶ θυμοῦ
ἀνυποστάτου, καὶ καθίσῃ ἐπὶ υρόνυμον δόξης αὐτοῦ, καὶ
προσκαλέσωνται τὴν γῆν ἀπὸ ἀνατολῶν ἥλιον μέχρι
δυσμῶν, καὶ ἀπὸ πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς τοῦ
διακριναν: τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἀποδύναι ἔκστιψι κατὰ
τὰ ἔργα αὐτοῦ; Όμοιοι οἱ ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ήμας,
δτε παριστάμεθα γυμνοὶ καὶ τετραχληισμένοι, μέλλοντες
εἰσάγεσθαι εἰς τὸ φρικτὸν βῆμα; οἷμοι, οἷμοι! που
τότε ἡ περιπερότης; ποὺ τότε ἡ ἀνδρεῖα τῆς σαρκός;
ποὺ δὲ τὸ καλλός τὸ φευδές καὶ ἀνφελές; ποὺ τότε ἡ
ἡδυσαντια τῶν ἀνθρώπων; ποὺ τότε ἡ παρθέσια ἡ
ἀναιδής καὶ ἀναισχυντος, ποὺ τότε ὁ καλλωπισμὸς τῶν
ἰματίων; ποὺ τότε ἡ ἕδοντι τῆς ἀμπτίας ἡ ἀκαλαρτος
καὶ μιαρὰ ἀληθῶς; ποὺ τότε οἱ τὴν κύρων τῶν ἄρρε-
νων ἥδονται ἡγουμενοι; ποὺ τότε οἱ μετὰ τομπανῶν
καὶ μουσικῶν τὸν οἴνον πίνοντες; ποὺ τότε ἡ κατα-
φρόνησις τῶν ἐν ἀφοβᾳ λάντανων; ποὺ τότε ἡ τρυφὴ
καὶ σπατάλη; πάντα γάρ παρῆλον καὶ ὡς καῦνος αῆρ
διελύθησαν. Ποὺ τότε ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ φιλοκτη-
μούσην, καὶ ἡ ἔξι αὐτῶν ἀσπλαγχνία; ποὺ τότε ἡ ἀπάν-
θρωπος ὑπερηφανία, ἡ πάντα βδελυσσομένη, καὶ αὐτὴ
λογιζομένη εἶναι τι; ποὺ τότε ἡ καινὴ καὶ ματαία
ἀνθρωπινη προκοπή καὶ δόξα; ποὺ τότε ἡ δυνατεῖα
καὶ τυραννίς; ποὺ τότε βασιλεὺς, ποὺ ἄρχων, ποὺ
ἡγουμενος; ποὺ οἱ ἐπί ἔξουσιων, οἱ γαρυφαλεῖν, ἐπὶ
πλήθει πλούτου, καὶ τοῦ Θεοῦ καταφρονούντες; Τότε
λόγιτες οὐτως ἔθαμψασ, τρόμος ἐπελάστερο αὐ-
τοῖς· εἰκεὶ ὧδιτες ὡς τικτούσι, ἐν πνεύματι βιαίω
υπερήφησονται. Ποὺ τότε ἡ σοφία τῶν σοφῶν; ποὺ τὰ
μάταια αὐτῶν πανουργεματα; Ήσαΐ αὐτοῖς, Ἔτερά-
θησαρ, ἐσαλεύθησαρ ὡς ὁ μεθύων, καὶ πᾶσα η
σορτα αὐτῶν κατεπόνη. Ποὺ τότε σοφος; ποὺ τότε
τραματεύεις; χοῦ συντζητηρις τοῦ αὐτονομού τοῦ μα-
ταιου τούτους; Ἀδελφέ μου, ἀναλόγισαι ποταποὺς δεῖ
ὑπάρχειν ήμας, διδόντες λόγον περὶ ὡν ἐπράξαμεν, εἰτε
μεγάλων εἰτε μικρῶν· ἔως γάρ ἀργοῦ λόγου ἀπολογίαν
διδούμεν τῷ δικαιώμα της κριτῆς. Ποταπούς, οὐν δεῖ εἶναι ήμας
ἐν τῇ ὥρᾳ εκείνη, ἐάν εὑρωμενοι χάριν ἐνώπιον αὐτοῦ,
ποτα δὲ χαρα διαδέσται ήμας ἀφοριζόμενος ἐκ δεξιῶν
τοῦ βισιλεως; [243] ποταποὺς δεῖ εἶναι ήμας, δταν
απτάζωνται ήμας ἀγιοι πάντες; Ἐκεὶ ἀσπάζεται σε
Ἄδραμ, Ἰσααχ, Ἰακὼν, Νὼς, Ἰων, Δαυὶδ, καὶ οἱ
ἄγιοι προφῆται καὶ ἀπόστολοι καὶ μάρτυρες, καὶ πάντες
οἱ δικαιοι οἱ τῷ Θεῷ εύαρεστησαντες ἐν τῇ Κωνσταντίης
σαρκός αὐτῶν, καὶ οσους ακούεις καὶ θαυμάζεις αὐτῶν
τὸν βίον, καὶ ἥθελες ἀπειπει τοις οὖσασι αὐτούς, αὐτοὶ ἔκει
ἔρχονται πρόθις, τέ, καὶ περιπτωσόδημον οἱ ἀρτάζονται σε,
ἀγάλιμψονται εἰπει τῇ σῃ αντηρίζεις. Ποταπούς οὖν δεῖ
εἶναι ήμας τότε; ποταπη δη χαραν ἔχειν ἐκείνη τὴν
ἀνεκιάλητον, δταν εἰπει ὁ βισιλεως τοις ἐα δεξιῶν μεθ'
ιαρέτησος, δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Ηπτερού μου,

κληρογομήσατε τὴν ήτοι μασμένην ὑπὲρ βασιλεῶν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου; Τότε, ἀδελφέ μου, ληφθῇ τὸ
βασιλεῖον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλους
ἐκ χειρὸς Κυρίου, καὶ λοιπὸν σὺν Χριστῷ βασιλεύεσις·
τότε κατακληρονομήσεις ἔκεινα τὰ ἄγαθα, "Αἱ ήτοι
μαστεῖς σὸς θεοῖς ἀγράπωτιν αὐτόν· τότε λοιπὸν ἀμέ-
ριμνος ἔσῃ, μηκέτι πτοούμενος μηδεμίχα πτώσειν.
Ἀναλόγισαι, ἀδελφέ μου, οἴδην ἐστιν τὰ βασιλεῦσαι ἐν
οὐρανῷ. Καθὼς γάρ προείπομεν, δέξῃ τὸ διάδημα ἐκ
χειρὸς Κυρίου, καὶ βασιλεύεσις τοῦ λοιποῦ σὺν Χρι-
στῷ. "Αναλόγισαι, ἀδελφέ μου. οἴδην ἐστιν τὸν Θεοῦ τὴν
πρόσωπον βλέπειν διαπαντάς, οἴνην ἐστιν ἔχειν αὐτὸν
φωστήρα. Τότε γάρ οὐκ ἐσται σοι δῆλος ὡς· φῶς τε μέ-
ρας, καθὼς φησιν "Ησαΐας, Ὁὐδὲ ἀγράπωτη σελίγητος
φωτειῶν σοι τὴν τύχην, διὸλ οὐστα σον Κύριος φῶς
αἰώνιος, καὶ ὁ Θεὸς δέξαι σοι. "Ιδού, ἀδελφέ μου, οἵα
χαρά ἀπόκειται τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον, καὶ τοῖς
ψυλάζουσι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. "Αναλόγισαι δὲ μετὰ
ταῦτα καὶ τὴν τῶν μάρτωλῶν ἀπώλειαν, ὅταν εἰσ-
άγωνται εἰς τὸ βῆμα τὸ φοβερόν, οἷς αἰσχύνη αὐτοὺς
λήφεται ἐνώπιον τοῦ δικαίου κριτοῦ, μὴ ἔχοντες λόγον
ἀπολογίας· οἷς ἐντροπὴ λήφεται αὐτούς ἀφοριζόμενούς
εἰς εὐανύμων τοῦ Βασιλέως· οἷον σκότος ἐπιπέδεις ἐπ'
αὐτούς, ὅταν Λαζήσιοι πρός αὐτούς ἐν ῥηγῇ αὐτού,
καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταράξει αὐτούς λέγων· "Πο-
ρεύεσθε ἀπὸ ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ τὸ
αἰώνιον τὸ ήτοι μασμόθρον τὸ διαβολών καὶ τοῖς ἀγγέ-
λοις αὐτοῦ· οἵμοι, οἵμοι! οἵλιψιν καὶ στενοχωρίαν
ἔχει τὸ πνεῦμα αὐτῶν, ὅταν γένηται κραυγὴ πάντων
λεγόντων· "Ἀποστραγήτωσαν οἱ ἀμυρταλοὶ εἰς τὸ
φῦλον, πάγια τὰ δέρη τὰ ἐπιλαθαρόμερα τοῦ θεού!
Οὔμοι! οἵσις ἐστιν ὁ τόπος, ὃπου ἐστιν Ὁ κλαυθμός
καὶ ὁ βρυγμός τῶν δέδητων, ὁ καλούμενος ἱάρταρος,
διὸ καὶ αὐτὸς ὁ Σατανᾶς φρίσσει! οἵμοι! οἵλιψιν ἡ
γέννα τοῦ πυρὸς τοῦ ἀσέστου! οἵμοι! οἵσις ἐστιν ὁ
ἀκοιμητὸς καὶ ιοδόλος σκώληκ! οἵμοι οἰοί εἰσιν οἱ
ἄγγελοι οἱ ἐπὶ τῶν κολασίων, ἀσπλαγχνοὶ καὶ ἀνέλεμ-
ψιν ὁ διεύδιδούσι γάρ καὶ ἐπιπλήτουσι δεινῶς. Τότε οἱ
κολαζόμενοι κεκράξονται πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσ-
ακούσεται αὐτῶν· τότε γνωσονται διτι ματαία αὐτοῖς
ἀπένθη πάντα τὰ τοῦ βίου, καὶ ἀνδριμίζονται ἐντεῦθεν ἡδέα
είναν, χολής καὶ ίου πυρότερα εὑρεθήσαν. Ποὺ τούτη ἡ
ψευδώνυμος [24] τὸν δικόνας ἀμαρτίας· ἀλλὰ γάρ ἡδονή
οἵσις ἐστιν εἰ μή τὸ φοβερότατον Κύριον. "Ἄλλως τούτο
ἡδονή ἐστιν· ἀληθῶς τοῦτο ὡς ἐκ στέατος καὶ πιεστος
ἐμπιπλᾶτη τὴν ψυχήν. Τότε καταγγάσουσιν ἑαυτῶν, καὶ
τὸν ἔργων ὧν ἐπράξαν· τότε δομολογήσουσι λέγοντες
διτι δικαία τὴν κρίσις τοῦ θεού. "Ηκούσαμεν γάρ ταῦτα,
καὶ οὐκ θελήσαμεν ἐπιστρέψαι ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἡμῶν
πράξεων· καὶ τότε ἀνοίσουσι ταῦτα λέγοντες· Οὔμοι τῷ
ἐν ἀμαρτίᾳ δινεκάστοις συλληφθέντει· ὑπὲρ ἀριθμῶν
ψάμμου θαλάσσης ἡμαρτῶν, καὶ καταχάμπομαται· ὑπὲρ
τῶν ὡσεὶ ἀπὸ πολλῶν δεσμῶν σιδηρῶν· οὐ γάρ οἴτις μοι
παρρήσσαται ἀτενίσαι εἰς τὸ θύρος του οὐρανού. Ήρδε τίνα
οὖν καταφύγω, εἰ μή τοδε σὲ, φιλάνθρωπε, εἰ μή πρός
σὲ, ἀμνήσικας· "Ελένισον με, οἱ Θεοί, κατὰ τὸ μέτρα
σου ἔλεος, καὶ κατὰ τὸ πλήθος τῶν οἰκτιρμῶν σου
ἐξαλειφος τὸ ἀδρόμημα μου. "Ἐπὶ πλείον πλύντος
ἀπὸ τῆς ἀρομίας μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἀμυρτίας μου
κυθάρισόν με· διτι τὴν ἀροματαρ μον ἐτῶ γινώσκω·
καὶ η ἀμαρτία μον ἐπάντιον μον ἐστι διαπαντός. Σοὶ
μόφω ηματορ, καὶ τὸ πονηρὸν ἐπώπιον σου ἐποίησα.
Πρός σὲ καταφεύγω διά τὴν πολλήν σου ἀγαλόντηα καὶ
εὐσπλαχνίαν· σὲ παρώργισα, καὶ πρός σὲ καταφεύγω
διά τὴν πολλήν σου ἀρνησικακλαν· σὲ ήτετσα, καὶ
πρός σὲ καταφεύγω διά τὴν πολλήν σου ἀγαλόντηα καὶ
φιλανθρωπιαν, καὶ δεύμενος βοῶ· "Ἀπόστρεψον τὸ
πρόσωπό σου ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν μου, καὶ πάσους
τὰς ἀρομίας μους διά τὸν διονύσον σου, καὶ μόνον. Οὐδὲν
γάρ ἔχω προσενέγκα σου, οὐ πράξαν ἀγαθήν, οὐ καρ-
διαν καθαράν, ἀλλὰ θαρρῶν εἰς τοὺς οἰκτιρμούς σ.ο.
ἐπιφέριτων ἐμαυτὸν, δπως κτίσσεις ἐν ἐμοὶ κατάνυξιν,
τινα μη πάλιν καταπίπτων εὐκόλως εἰς ἀμαρτίαν, ἀλλὰ ἐκ
τοῦ νῦν λατρεῖσιν σοι ἐν διστήτηι καὶ δικαιοτύνη πάσας
τῆς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, ὅτε σοι ἡ βασιλεία καὶ τὸ
κράτος εἰς τους αἰώνας. Ἀμήν.

Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ταῦτα προσδοκοῦντας, ἀδελφοί μου, σπουδάζειν ἀσπίλους καὶ ἀμώμους αὐτῷ εὑρεθῆναις ὑμᾶς ἐν εἰρήνῃ. "Οταν ἐπέλθῃ σοι πονηρὰ ἐνθύμησις, σπάσαι τὴν μάχαιραν ταύτην, τουτέστι τὸν φόδον τοῦ Θεοῦ ἀναλόγισαι, καὶ συγκόπτεις πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἔχθρου. 'Αντὶ δὲ σάλπιγγος ἔχει τὰς θείας Γραφάς· καθ' ὅν γάρ τρόπον ἡ σάλπιγξ βωσά επισυνάγει τοὺς στρατιωτας, οὗτα καὶ οἱ θεῖαι Γραφαὶ βωσά πρὸ τῆς ἡμέρας ἐπισυνάγουσιν ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν φόδον τοῦ Θεοῦ. Καὶ γάρ εἰσιν οἱ λογισμοὶ ἡμῶν δίκην στρατιωτῶν πολεμοῦντες πρὸ τοὺς ἔχθρους τοῦ βασιλέως. Πάλιν δὲ τρόπον ἡ σάλπιγξ βωσά ἐν καιρῷ πολέμου δειγέτει τῶν νέων καὶ ἀγωνιστῶν τὴν προδρυμίαν κατὰ τὰς ἀντιδίκων, οὕτω καὶ οἱ θεῖαι Γραφαὶ δειγέτεις σού τὴν προδρυμίαν εἰς τὸ ἄγαθὸν, καὶ ἀνδρίσουσί σε κατὰ τὰν παθῶν. Διδ, ἀδελφέ μου, δύον δύνασαι ἀνάγκας σεαυτὸν πυκνότερον ἐντυγχάνειν αὐτάς, διποὺς ἐπισυνάρουσι σου τοὺς λογισμούς οὓς διασκορπίζεις ὁ ἔχθρος τῇ αὐτοῦ καχομήχανίᾳ, ή πονηρὰς ἐνθύμησις, ή καὶ θλίψις πολλαῖς ἐπιφέρουν, η εὐημερίας καὶ εὐρυχωρίας [245] πολλὰς παρέχων. Ταῦτα γάρ κατεργάζεται τῇ αὐτοῦ πανουργίᾳ καὶ δολιότητι, ὅπως ἀπαλλοτρώσῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸν ἀνθρωπον. "Οταν γάρ πολλάκις μὴ δυνηθῇ ὅια τῶν ἐνθύμησεων ἐπηρέασαι καὶ καταβαλεῖν, τότε λοιπὸν ἐπιφέρει αὐτῶν θλίψις, διποὺς σκοτίσῃ τὴν διάνοιαν, καὶ εὐρήσῃ λοιπὸν ἐπισπείραι ἀ βούλεται. Καὶ ἀρχεται ὑποβάλλειν τότε τῷ ἀνθρώπῳ τὰ τοιαῦτα ἐνθύμηματα, καὶ λέγειν μεθ' ὅρκων, διποὺς 'Ἄφ' οὐ ἐργάζομαι τὸ ἄγ. θύδ, κακάς ήμέρας εἰδον.' Ποιήσωμεν οὖν τὰ κακά, *Ira* ἐλθεῖ τὰ ἀραβά. Τότε ἐάν μη εὐρεθῇ τις νήφων, καταπίνει αὐτὸν, ὥσπερ ἄδης, ζωτὰ. Εἰ δὲ καὶ ἐν τούτοις μὴ δυνηθῇ αὐτὸν ἐπηρέασαι, τότε ἐπιφέρει αὐτῷ τὴν εὐρυχωρίαν, καὶ ὑψώνει αὐτὸν, καὶ ἀπάτην πολλὴν παρέχει αὐτῷ τὴν δεινοτέραν καὶ χείρονα πάντων τῶν παθῶν. Αὐτὴν γάρ ἔστιν ἡ ὑπερήφανον καὶ ἄφοδον ἐργαζομένη τὸν ἀνθρωπὸν· αὐτὴν εἰς τὸν βυθὸν τῶν ἡδονῶν θατασπά τὸν νοῦν· αὐτὴν ποιεῖ τὸν ἀνθρώπον μὴ γινώσκειν Θεὸν, μηδὲ γινώσκειν τὴν ίδιαν ἀσθενειαν, μηδὲ ἐννοεῖσθαι τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου καὶ τῆς κρίσεως· αὐτὴ γάρ ἔστιν ἡ ὁδὸς πάντων τῶν κακῶν. Ταῦτην τὴν ὁδὸν ὁ ἀγαπῶν βαδίζειν τὴν τῆς εὐρυχωρίας καὶ ἀνέσεως, εἰς τὰ ταμεία τοῦ θανάτου εὐρίσκεται φθάνων· αὐτὴ ἔστιν ἡ ὁδὸς, ἣν δοκίμιος εἶπε· *Πλατεία καὶ εὐρύχωρος η ὁδὸς, η ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν.*

ΙΑ'. Τοῦ ἀτίου Ἰωαννοῦ τοῦ Χρυσοστόμου λόγος περὶ θεογνωσίας, καὶ εἰς τὰ ἄγια θεοφάρα, καὶ εἰς τοὺς τεοφωτίστους.

"Οπερεὶς οἱ τὰς δύνεις τῶν σωμάτων βεβλαμμένας ἔχοντες χρῆσουσι τῶν δόηγμάντων, ἵνα μὴ ἐξ ἀγνοιας εἰς βέραθρον ἐμπεσόντες ἀποθάνωσιν· οὕτω καὶ οἱ τοὺς ὄφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς ἡμερωμένους ἔχοντες χρῆσοι τῶν εἰς θεοσέδειν αὐτοὺς δόηγμάντων, ἵνα μὴ ἐξ ἀγνοιας εἰς τοὺς βαθῶν κακῶν ἐμπεσόντες ἀπόλωνται. Μετανάστησα μὲν ἡ ἀνθρωπότης πρὸ τοιούτου κακοῦ τῆς ἀδειψίας, περιεκέντοι καὶ ὡσπερ συμβαίνειν τοῖς ἀμάρωσιν α., ἀντὶ τοῦ ὄντος πολλάκις ὅρφην τοὺς μὴ δυντας, οὕτω καὶ οἱ τοὺς ὄφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς ἡμερωμένους ἔχοντες ἀντὶ τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου Θεοῦ πολλοὺς ἔωρων τοὺς μὴ δυντας. 'Ἄλλον δὲ τῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν ιατρὸς ἔξαπτέστειλε νόμον καὶ προφήτας, ἰώμενος των ἀνθρώπων τὴς ἀδειψίαν, καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ θεογνωσίαν αὐτοὺς ἄγων, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων ἀποταραφέντων τὴν διὰ τοῦ νοοῦ καὶ τῶν προφήτων ιατρέζειν. 'Εκάμψυμαν γάρ τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ μὴ εἰδέναι, καὶ τὰ ὡτὰ αὐτῶν ἔφραξεν τοῦ μὴ ακοῦσαι, κατὰ τὸν τοῦ Ἡσαΐου λόγον, ἵνα μὴ ἐπιστραφῶσι καὶ λαθῶσι. Τὰ δημοια τούτων καὶ ἀλλος προφήτης, Ιερεμίας, ἔχειται λέγειν· *Ιατρεύσαμεν τὴν Βαβυλωνίαν καὶ οὐκ ίαθη· οὐκ ἀνέδη λασίς ἐν αὐτῇ. Βαβυλὼν δὲ ἐρημεύεται σύγχισις· συγκέχυτο γάρ η ἀνθρωπότης τῇ ἀδειψίᾳ! Λλλον δὲ μὲν τρόπο; ἀριστῶν ιατρῶν· τοὺς μαθητας ὑπερβαίνει τῶν χρονίων τραυμάτων ἡ ιατρεία. Οὐτῶν καὶ δομογενῆς Γίδης τοῦ Θεοῦ Ἰησοῦς Χριστοῦ διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφήτων μῆτασισαν τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀσθενειαν παραγίνεται ἐξ οὐρανῶν ἀνθίδων, ἐξ ἀγίας Παρθένου [246] Μαρίας τεχνεῖς, πρῶτον μὲν διὰ τοῦ σταυροῦ τὸν διάδολον τριτοταράμενος, δεύτερον δὲ τὸν θάνατον αἰχμαλωτίων, διὰ δὲ τῆς τριτορού αὐτοῦ ἀναστάσεως εἰρήνην τοῖς ἔγγινος καὶ τοῖς μακράν χαρισάμενος, πάντας εἰς τὴν ξαντοῦ θεογνωσίαν ἐπήγαγε. Μοῦνον σου, θάνατος, τὸ κέντρον; Ήπειρά τοῦ Θεοῦ μακαρίστης. Καὶ τοῦτο ίδιων δὲ προφήτης Δαυὶδ λέγει· *Μυκαμοι, ων δρεψησαν αἱ αὔρουμι, και ὦν ἐπεκαλύψθησαν αἱ ἀμαρτιαί. Τις δὲ συρτοὺς ἀφίστων ἀμαρτίας, ει μὴ εἰς ὁ Θεός;* 'Ανθρωποι γάρ ἀνθρώπου, μακαρίστοις, οὐδὲν ὀφελοῦσι, πολλάκις δὲ καὶ βλάπτουσι, καθὼς φησιν ὁ προφήτης Ησαΐας· *Λαὸς μου, οι μακαρίστοτες ὑμᾶς, πλινθωσίν ὑμᾶς, και τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐκταράσσουσιν· δὲ δὲ μακαρίστων σὺν τῷ λόγῳ καὶ τὴν χάριν παρέχει. Καὶ λάβει τοῦ λόγου τὴν ἀπόδεξιν. Ητίπειν δὲ Κύριος τῷ Νέτρῳ, ήνίκα τοὺς μαθητὰς ἡρώτα, λέγων· Τίτα με οἱ ἀνθρωποι δέρουσιν εἰραι; Μακάριος εἰ, Σίμων Βύρ· Ιωνᾶ, διποὺς Σάμες καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκαλύψει**

* Supply ἔχουσιν, οὐδὲ ἀμαρτυροῦσιν πρεσβύτεροι, *intra*situs*ive* συμβιωσι.

ad te confugio, propter multam tuam malorum obli-vionem : te rejeci, et ad te confugio, ob multam tuam bonitatem et humani generis amorem, et supplicans clamo : *Averte faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniqüitates meas dele. Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis* (Psal. L. 11, 12) : propter nomen tuum, idque solum. Nihil enim habeo quod ad te afferam : non opus bonum, non cor purum, sed contidens in miseratione tuas mea conjicio, ut in me compunctionem creas, ne iterum facile incidam in peccatum, sed ex hoc tempore tibi serviam in sanctitate et justitia omnibus diebus vite meæ, quia tuum est regnum et potentia in secula. Amen.

Obsecro itaque vos, fratres mei, hæc exspectantes date operam ut sine macula et culpa inveniamini apud illum in pace. Cum mala cupido te invaserit, stringe hunc gladium, hoc est, timorem Dei in animo habe, et omnem inimici vim rescindes. Pro tuba autem habe sacras Scripturas : sicut enim tuba canens milites cogit, ita sacrae Scripturæ ad nos clamantes ratiocinia nostra cogunt ad timorem Dei. Ratiocinia enim nostra, instar militum, bellum gerunt contra inimicos Regis. Et iterum, quemadmodum tuba, belli tempore canens, excitat juvenum et bellatorum alacritatem animi contra adversarios : ita etiam sacrae Scripturæ tuam excitant alacritatem ad bonum, et contra passiones te corroborant. Quapropter, mi fra-

ter, quantum potes, tibi necessitatem impone frequen-tius in iis versandi, ut cogant ratiocinia, quæ inimicus malis suis machinationibus dissipat, vel nefarias cogitationes suggestens, vel etiam sepe calamitates inducens, aut felicitates multasque res prosperas præ-hens. Hæc enim operatur astutia sua et dolo, ut hominem a Deo alienum faciat. Sæpe enim cum non possit per cogitationes hominem ludificari et dejicere, tunc demum calamitates ipsi inducit, ut mente tenet tenebris offundat, et modum tñdēm inveniat ea quæ vult inserendi. Tuncque incipit homini suggestere istius modi cogitationes, et cum juramentis dicere : *Ex quo tempore bonum facio, malos dies vidi; Faciamus ergo mala, ut eveniant bona.* Tum si quis non inveniatur sobrius, absorbet eum vivum sicut orcus. Si vero nec in his possit ei nocere, tunc felicitatem ei adducit, atque evenit illum, et multam affert fraudem omnibus calamitatibus graviorem et dete-riorem. Illa enim est quæ superbum et metu vacuum efficit hominem ; illa in voluptatum profundum de-trahit mentem ; illa efficit ut homo nesciat Deum nec insirmat propria noscat, nec in mente habeat diem mortis et judicij : illa enim est omnium malorum semita. Qui amat per semitam illam prosperitat ac remissionis ire, in penetralia mortis tendere reprehenditur. Hæc est via de qua Dominus dicit, *Lata et spatiova est via quæ durit ad perditionem* (Matth. VII, 13).

XI. SANCTI JOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO DE COGNITIONE DEI, ET IN SANCTA THEOPHANIA, ET IN NUPER ILLUMINATOS.

Quemadmodum ii qui in visu corporeo laesi sunt, ductoribus opus habent, ne forte, in barathrum per ignorantiam incidentes, moriantur : ita ii qui eius animæ oculi obtusi sunt præceptoribus indigent, ne, ex ignorantia in malorum profundum incidentes, pereant. Et antea quidem totum genus humanaū hujusmodi cæcitatibus malo erat circumfusum : et quod visu heberatis contingit, ut pro rebus existentibus sæpe non existentes videant : ita etiam, quia animæ oculos obtusos habebant, pro uno atque solo Deo, multis videbant nusquam existentes. Sed corporum simul et animalium medicus legem misit et prophetas, ut hominum cæcitatibus sanaret, atque eos ad divinam sui cognitionem duceret; hominibus tamen illam per legem et prophetas medelam rejicientibus (Isai. VI, 10). Occluserunt enim oculos suos ne viderent; et aures suas obstruxerunt ne audirent, secundum Isaiæ dictum, ne converterentur et sanarentur. His similia aliis propheta, Jeremias, clamabat dicens: *Curavimus Babylonem, et non est sanata* (Jer. LI, 9); medela non intravit in illam. Babylon autem explicatur *confusio*: confusum enim erat genus humanum præ cæcitatibus. Sed modus curandi ad optimos medicos pertinet, et discipulos exsuperat in veterotorum vulnerum curatio. Sic et unigenitus Filius Dei, Jesus Christus, videns hominum impietatem per legem et prophetas non sanatam fuisse, et coelestibus advenit forniciibus, ex sancta Virgine Maria natus. Primo quidem per crucem diabolum in fugam convertit; deinde mortem captivam duxit, et per triduanam ipsius resurrectionem iis qui prope et qui procul erant pacem largitus, ad ipsius cognitionem cunctos adduxit. *Ubi est, mors, stimulus tuus* (Cor. XV, 55)? A Deo est beatitudo. Et hoc conspiciens propheta David dicit (Psal. XXXI, 1): *Beati quorum remissæ sunt iniqüitates, et quorum tecta sunt peccata* (Marc. II, 7). Quis potest autem dimittere peccata, nisi solus Deus (Luc. V, 21)? Homines enim, cum beatos prædicant homines, nihil juvent, saepè etiam nocent, sicut ait Isaías prophet: *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant* (Isai. III, 12): hic vero, cum beatum dicit, una cum dicto gratiam quoque largitur. Atque dicti probationem accipe. Dixit Dominus Petro

(cum discipulos interrogavit, dicens, *Quem me dicunt homines esse?*): *Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est* (Matth. XVI, 13 et 17), non autem is qui terrenus pater reputatur. Beatitudinem narrasti, profer quoque gratiam coelestis regni. Videsne gratiam verborum subsequentem? Atque nuper in beatitudinibus, quæ nobis recitare fuerunt, audiivimus earum unanimaque habere gratiam congruentem. Procedamus vero ad præsentis diei festi argumentum. Regis enim terrestris præsencia gaudium ac latitum solet adstantibus afferre: Rege vero coelesti hic in terram cœlitus adveniente, non solum nos adstantes exsultamus, sed et tota lactatur terra. Si enim, sole oriente, omne quod subjicitur lucem accipit; orto justitiae Sole, quomodo non omnis anima illuminabitur in hac nocte lucifera, de qua propheta David per sanctum Spiritum videns, dixit: *Quia tenebrae non obscurabuntur a te, et nos sicut dies illuminabitur; et rursus, Sicut tenebrae ejus, ita et lumen ejus* (Psal. CXXXVIII, 11, 12). Viden' ipsum de præsenti nocte loqui? sicut enim tenebrae ejus conspiciuntur oculis carnalibus, ita lumen ejus animæ appetit oculis. O luciferam noctem omni die splendidiorem! Omni quidem die, huic vero nocti lucifera nox non succedit: nam *Lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehendunt* (Joan. I, 5). Ne litteræ attendas, sed spiritu intellige. Lux est unigenitus Dei Filius, nox vero tenebrarum opera. Cum igitur anima tua in tenebris versans hac luce illuminatur, opera tenebrarum te amplius occupare nequunt: ideo enim lux accessit, ut tenebras fugaret: vita advenit, ut mortem abroget: et primo pastoribus per angelos Evangelium prædicat, non ut miracula sermonibus adjiciant, sed ut occasione sumpta pastores rationalium ovium clementiam Dei populis prædicent.

In sacro loco Bethlehem debitam adorationem præ-stare festinavimus omnium nostrum Domino Deo, qui propter nos humanam naturam assumere dignatus est. Ipse enim in terris visus est, de cœlo pro salute nostra descendens, cum loca illa præsencia sua non destituta reliquerit: nam *Cælum et terram ego impleo*, dicit Dominus (Jer. XXIII, 24), dicit Isaías:

atque iterum David : *Si ascendero in cœlum, tu illuc es; si descendero in infernum, ades (Psal. CXXXVIII, 8).* Nondum in terra homo factus fuerat, jamque ejus in inferno adventum propheta indicat, Non magna res est igitur, si nos, parvam hanc ab urbe distantiam emensi, ad hunc locum venimus ut adorēmus. Eamus rursum et ad Jordaniem, mysteria visuri in illo exhibita, quomodo mare vidit et fugit suum Dominum, *Jordanis vero conversus est retrorsum (Psal. CXIII, 3).* Videamus iterum Joannem baptizantem illum qui tollit peccatum mundi (Joan. I, 29), ac Patrem desuper testificantem Filii sui stupendam demissionem, et cognitum Spiritum in specie columbae descendenter et manente super eum, cui testimonium perhibetur. O stupendi Regis stupenda miracula! quomodo

manus lutea, cum tangeret totius mundi verticem, non est combusta? quis vidit aut quis unquam audiuit fenum igni contiguum, et ab igne damnum non recipiens? Beatus enim revera, ac ter beatus, strenuus Zacharie et Elisabetæ. Beati demum et nos sumus, qui lumborum nostrorum fructus e sancto lavacro effulgentes conspicimus, tanquam stellas quasdam plenam percurrentes ecclesiam. Verum, o Pater. Verbum et Spiritus, trium personarum substantia, et potentia et voluntas et actus, concede nobis, qui inconfusas et indivisas tuas personas confitemur, ut ad dextram tuam stenus, cum e cœlis veneris judicare orbem in æquitate (Act. XVII, 31). Quia tibi convenit gloria, honor, adoratio, Patri et Filio et Spiritui sancto, nunc et semper, et in secula seculorum.

XII. SANCTI PATRIS NOSTRI JOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO IN SANCTAM ASSUMPTIONEM SERVATORIS NOSTRI.

Quandoquidem per gratiam Dei orationem de passione Domini nostri, quo oportuit die, habuimus, et similiter de resurrectione; audite iam hujus quoque orationis historiam. Postquam resurrexerat a mortuis, et apparuerat discipulis, atque cum illis versatus, tactus etiam fuerat, cumque illis manserat per dies quadraginta, venit in montem Olivaram ex adverso Jerosolymorum cum discipulis suis: magna etiam collecta multitudo, ipse Jesus discipulis dixit: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos (Joan. XX, 21).* Euntes igitur in universum mundum, baptizate eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, in remissionem peccatorum (Matth. XXVIII, 19; Marc. XVI, 15). Infirmos curate, daemones ejicite; gratis accepistis, gratis date (Matth. X, 8). Benedicte perseguientibus vos, benedicte, et nolite maledicere (Luc. VI, 28). Imitemini Magistrum vestrum. In hoc cognoscant omnes quod discipuli mei eritis (Joan. XIII, 35), si eos qui vos odio habent diligatis. Memores estote quot mihi mala intulerint Iudei. Seraphim, cum non possint faciem meam intueri, vultus suos tegunt: Iudei vero in faciem meam inspuerunt et maxillam colaphis percussere. Manus meæ bovinæ et terra formarunt, et pulcherrimum mundum condiderunt: illi vero clavis ferreis signo affixere. Si terram inspiciam, terra tremit et concutitur: illi vero transeuntes et capita moventes, irridebant me. Hac omnia ab illis passus sum, et iram illis non retribui. An existimatis me non potuisse? parati adstabant angeli, dicentes: *Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum (Psal. II, 3); neque id illis permisi; sed in cruce extensus, infelix manibus, Patrem meum pro illis invocavi, dicens: Pater, ignosce illis; non enim sciunt quid faciunt (Luc. XXIII, 34).* Et haec propter vos passus sum, ut vobis exemplo essem. Si enim dixi sem tantum et non fecissem, incongrua esset doctrina mea: primus rem aggressus sum, ac deinde vobis faciendum injungo. Duxi, Bonus pastor animam suam dat pro ovibus (Joan. X, 11); et non recusavi mortem, cum sim immortalis: dixi, *Benedicte perseguientibus vos, et nolite maledicere (Matth. V, 48);* atque tanta passus a Iudeis, non illis maledixi. Omnia feci, omnia peregi, quæ de me a prophetis tradita erant: et ecce *Ascendo ad Patrem meum (Joan. XX, 17 et XIV, 14).* Sed nolite contristari, *Non relinquam vos orphanos;* sed mittam ad vos Spiritum sanctum Domini et vivificantem, consubstantialem Patri meo et mihi: *Et ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi (Matth. XXVIII, 20).* Ut eram a principio cum prophetis, ita etiam ero vobiscum. Ego Moysen e manu Agyptiorum eripui; ego cum Iesu Filio Nave septem tribus bello vici; ego Eliam e manu Jezabelis liberavi; ego Eliseo duplum gratiam contuli; ego Davidem e manu Saulis eripui; ego Jeremiam ex lacu profundo evenxi; ego Danieliem ex fauibus leonum extuli; ego cum tribus pueris in fornace chorous duxi, et hos servavi, inimicos vero

combussi. Sicut eram cum illis omnibus, ita etiam ero vobiscum. Et ad urbem Jerusalem oculos aitolens dixit: *Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina pullos suos, et nolivisti (Matth. XXIII, 37; Luc. XIII, 34)?* Væ, filii Jerusalem: quia ego veni in nomine Patris mei, et non accepistis me, sed diabolum accipistis, qui vos semper decipiit. Ideo *Relinquetur dominus vestra deserta (Matth. XXIII, 38):* non maneat lapis super lapidem in templo vestro: gloriam templi vestri, quam habuistis, ecce trado credentibus in crumenam meam, et in resurrectionem meam. Væ vobis, filii Jerusalem Judei, qui typum habetis a principio, et veritatem non accepistis. Ego vobis figuram hujus mea presentiae dedi, ut figuram habentes veritatem agnoscastis: dedi vobis Moysem, legem, virginem, amphoran auream habentem manna: ubiquecumque autem erat arca, ibi etiam erat gloria mea. Quoniam vero imprudentes fuistis, ac, me veniente, non accepistis me, idecirco a vobis gloriam aufero, et gentibus trado, et ascendo ad Patrem meum, qui me in mundum misit. Vice templi vestri erigam ecclesiam: vice prophetarum, quos ad vos misi, et conspexisist eos, in mundum mittam discipulos meos, predicare baptismum resipescientem ad remissionem peccatorum. Dedi vobis tabulas stederis: do gentibus Evangelia salutis: dedi vobis legem, et irritam fecistis eam; do gentibus gratiam vice legis: dedi vobis virginem, quæ pullulavit; do gentibus crucem efflorem, vitamque mundo pro fructu proferentem: dedi vobis manna, et cum edissetis, vitulum pro me adorastis; do gentibus panem cœlestem, qui e cœlo descendit, id est, corpus meum: dedi vobis et prærupta rupe aquam, et habentes exacerbavistis me; do gentibus poculum sanguinis mei, ut bibant vitam eternam. Haec gentibus largior, et *Ascendo ad Patrem meum (Joan. XX, 17).* Ecce relinquitur vobis dominus vestra deserta (Matth. XXIII, 38). Cum haec dixerat Dominus, conversus ad matrem et Virginem dixit: Pax tibi, mater suavisima; ne doles: quia *Ascendo ad Patrem meum: non te deseram, orbis terrarum illuminatricem; non te deseram, templum meum sanctum; non te deseram, solam fidem ac fraudis expertem coram me inventam; non te deseram, totius orbis mysterium; non te deseram, florem incorruptibilem.* Ne doles: quia etiam cum e vita es exitora, non mittam angelos aut archangelos, sed ego veniam ipse, et accipiam animam tuam clarorem sole ac luna lucidorem. Ne doles, virgo, quia *Ascendo ad Patrem meum: habes pro me Joannem, virginem, et socium meum pectoralem.* Nonne, etiam cum in cruce fui, illi te traxi, dicens: *Joannes, Ecce mater tua?* tibique dixi, *Ecce filius tuus (Joan. IX, 27, 26)?* Et nunc sermo idem a me ad te promovatur: Pax tibi, mater mea et virgo. Kursus vero discipulis dixit: *Pax vobis, fratres: ut vobis præcepi, facite.* Ne itaque tristes sis,

Ιωμεν πάλιν και πρές τὸν Ἰορδάνην δύσμενοι τὰ ἐν αὐτῷ τελούμενα μυστήρια, πάντα ἔχεσσι τὸν ίδιον Δεσπότην ἦ θάλασσα τὰ ἐφύγεν. Οὐδὲ Ἰορδάνης ἐστιάρχη εἰς τὰ δύσισι. Ιδούντες πάλιν και τὸν Ἰωάννην βαπτίζουσαν τὸν Αἴροπτα τὴν ἀμαρτιῶν τοῦ κύρου, και τὸν Ηα-τέρα ἀνώνυμον μαρτυρούσαντα τὴν τοῦ ίδιου παράδοξον συγκατάκεισαν, και τὸ συγγενὲς Ηνεῦμα ἐν εἰσοι περι-στερός καταβαίνον τον μαρτυρούμενον. Ο παραδόξου βαττιλέως παράδοξα θαύματα· πῶς ἡ πη-λινή γειρ ἀφαίμενη τῆς τοι παντὸς χορμοῦ κορυφῆς οὐκ εφέλθῃ; τις εἰδεν;, η τις ἄκουσε ποτε γόρτον πυρὶ προσάγουστα, και ἐκ τοῦ πυρὸς βλάβην μὴ καταδεγό-μενον. Μακάριος γάρ ὡς ἀττίθις; και τρισμακάριος, δ

φάδαμνον· Ζαγρίου και τηλέσυνετ. Μακάριοι είτεντο ποιόν και ήμεις, δότε τους χαρτούς της γρατέρας θράσος ουεωρούμενοι, εξέλαμποντας, εἰς της ἀγίας κοινωμβήρας. ὥσπερ τινάς ἀστέρας διασκέπασαν τὸ πλάνωμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ', ὁ Πάτερ, καὶ Λόγος, καὶ Ήλευθερία, η τρισυπόστατος οὐσία, και δύναμις, και θέλησις, και ἐνέργεια, τῆμα τοὺς ὄμολογοῦντάς σου τὰς ἀσυγχύτους και ἀδιαρέτους ὑπόστασεis, ἀξίωσον και τὴν; εκ δεξιῶν σου στάσεως, ἡγίκα Ερρη ἐξ οὐρανῶν κρέπει τὸν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ· δότε πρέπει σοι δέσχα, τιμὴν και προσκύνησις, τὸν Πάτερνο και τὸ Γέιον και τὸ ἀγίου Ηλευθερίας, νῦν και ἀεί, και εἰς τους αἰώνας τῶν αἰώνων.

ΙΒ. Τοῦ ἐρ ἀγίοις πατερὸς ἡμῶν Ἰωάννου τον Χρυσοστόμου λόγος εἰς τὴν ἀγίαν ἀράκην τον Σαττηρος ἡμῶν.

Ἐπειδὴ χάρις Θεοῦ τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ πάσους τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐποιησάμενα κατὰ τὸν καὶ ρὺν τῆς δεούσης τῆς μέρας, δομοῖς καὶ περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀκούσατε λοιπόν, καὶ τούτῳ ἀλόγῳ τὴν ἰστορίαν. Μετὰ τὸν ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ φανερωθῆναι τοῖς μαθηταῖς, καὶ συνδιαιτηθῆναι, γαὶ φῆματα φηθῆναι, καὶ συναισθήναι ἐπὶ μέρες τεσσαράκοντα, ἥτινες ἐπὶ τὸ δρόμο των Ἑλαῖων κατέναντι Ἱερουσαλήμ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ πολλοῖς πάτεροισι συναθροισθέντος, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἔλεγε· Καθὼς ἀπέστιακέ με ὁ Πατήρ, κατὸν ἀποστέλλω ὑμάς· Πληρεύετε εἰς τὸν κόσμον ἀπαρτοῦ, βιβλιζέτε αὐτοὺς εἰς τὸ δρόμο τοῦ Πατρός, καὶ τὸν Στίγον, καὶ τοῦ ἄγιον Ημερόποιος, εἰς ἄφεσιν ἀμάρτιών. Ασθενοῦντες θεραπεύετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεάν ἐλύετε, δωρεαν δότε· εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμάς, εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταράσθε μημήσασθε τὸν διδάσκαλον ὑμῶν. Εν τούτῳ γνωστοι τάντοις ἐτοι μιθητεῖσθε, ἐάν τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς ἀχαρταῖς. [24] Μή σθητε ὅτι μοι κακά ἐποίησαν οἱ Ιουδαῖοι. Τὸ πρόσωπον μου τα Σεραζίμ μη δυνάμενα θεωρῆσαι, τὰ ἑαυτῶν καλύπτοντα πρόσωπον· καὶ Ιουδαῖοι τὸ πρόσωπον μου ἐνέπισταν καὶ τὴν σταγόνα ἐρέψατον. Λί κείρες μου ἐποίησαν τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ γῆς· καὶ τὸν περικαλλή κόσμον ἐδημοιόργησαν, κάκεινοι τοῦδε, τὸν διώμη προστηλώσαν. Ἐάν εἰς τὴν γῆν ἐπιβιλέψω, ἡ γῆ τρεμεῖ καὶ σείεται· ἔκεινοι δὲ παραπορεύομενοι καὶ κινηνούντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ἐκμυκτήριζόν με. Ταῦτα πάντα ὑπέμεινα παρὰ αὐτῶν, καὶ ὥργην αὐτοῖς οὐκ ἀνταπέδωκα. Μή δοκεῖτε ὅτι οὐκ ἔδυνάμην; Ἐτοιμοὶ παρειστήκεισαν ἄγγελοι λέγοντες· Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, καὶ ἀπορρίψωμεν ἡγεμονίαν τὸν Κυρόν αὐτῶν· καὶ οὐκ ἐπέτρεψα αὐτοῖς, ἀλλὰ ἐ-τοι αὐτῷ τανυσθεῖς, καὶ τὰς κείρες πεπηγός, τὸν Πατέρα μου παρεκάλεσα ὑπὲρ αὐτῶν λέγων· Πατέρε, ἄχες αυτοῖς· οὐ γέρω οἰδασι τὸ ποιοῦσι· καὶ ταῦτα δὶ ύμας ὑπέμεινα, ἵνα υἱὸν τοῦ ποιοῦ γένωμαι. Εἰ γάρ μόνον ἐλεγον, καὶ οὐκ ἐπέτρατον, ἀσυντάστας μου ἡνὶ τὸ διδασκαλία· πρώτος, ἡρξάμην τοῦ ἐργοῦ την επιτηρησιν, καὶ τότε ὑμίν προστάτων ποιῆσαι. Εἰ τοι· Ο ποιημένοι σα καλυπτούσι τὴν φύσιν αὐτοῦ τίθησιν υπὲρ τῶν προσώπων, καὶ οὐ παρητησάμην τὸν θάνατον ὁ αἴβαντος· εἶπον· Εὔλογετε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς καὶ μὴ καταράσθε, καὶ τοσαῦτα πανθάνων τοις Ιουδαίοις, οὐ κατηρρευσμην αὐτοῖς. Ηλάντα πεποίκηα, παντα τετέλεκα τὰ προφητευσθέντα περὶ ἐμοῦ, καὶ τοὺς Ἀριθμοὺς πρὸς τὸν Πατέρα μου. Ἀλλὰ μὴ λυπεῖσθε, οὐκ ἀρήσων ὑμίς οργανούς· πάμμα δὲ ὑμῖν τὸ Ημεράμ την ἡγιον, τὸ κύριον καὶ ζωοποιούν, τὸ μορούσιον του Πατρός. μου καὶ εμοῦ· καὶ ἔγω μεθ' ὑμῶν εἰμι πάντας ταὶς ἡμέραις, εἰς τὴς συντελείας του αιώνος. Καθὼς ἡμην εἰς αρχῆς μετα τῶν προφητῶν, εὐτὼς ἔσομαι καὶ μεθ' ὑμῶν. Εγώ τὸν Μωυσῆν εἰς χερρίς τῶν Αἰγυπτίων ἀνειλόμην· εἰγόν μετα Ἱεροῦ τοῦ Ναοῦ τας ἐπτά φυλάς ποιεμέσας ἐνικήσα· εγώ τὸν Ἡλίαν εκ κειρός ιερέων ἐρρήγησα· εἴτα τὸν Δαυΐδα εκ κειρός· Σκούλη ερρύσαμην· εγώ τὸν Ιερεμίαν εκ λακκοῦ

βιθρώδους ἀνειλθμην· ἐγὼ τὸν Δανιὴλ ἐκ στομάτων λεόποντων ἔξιλομέρη· ἐγὼ μετὰ τῶν τριών παιδίων εν τῇ καμίλῳ ἔχρευσον, καὶ τούτους διέσωσα, καὶ τοὺς ὑπεντίους ἐνέπρησα· καθὼς διηγήθη μετὰ πάντων ἑκίνων, οὕτως ἔσομαι καὶ μεθ' ὑμῶν. Καὶ ἀναβιέτε προς τὴν πόλην Ἱερουσαλήμ, εἰπον· Ἱερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ή ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας, καὶ μιθο-
λοῦσα τους ἀπεσταλμένους πρὶς σέ, ποσάκις ίθθ-
λησα ἐπισυναγαγεῖτο τὰ τέκνα σου, δὲ τρέποντο δρῖς
τὰ ροστολα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἡθελίσατε! Οὐαὶ, τέκνα Ἱε-
ρουσαλήμ, διε τὴν ἑγώ ήλθον ἐν τῷ ὄνοματι τοῦ Πατρός μου,
καὶ οὐκ ἐδέξασθε με, ἀλλὰ τὸν διαδόλον ἐκδέσθε τὸν
αἱτιά πατόντων ὑμάς. Διὰ τοῦτο Αἴγισται σὸν οἶκον ὑμῶν
Ἐρμηνος· οὐ μὴ μετίνη λίθος ἐπὶ λίθον ἐν τῷ ναῷ ὑμῶν·
τῇ δέξαν τον ναοῦ ὑμῶν, ἦν εἰχετε, ιδοὺ διέωμι τοὺς
πιτεύουσαν εἰς τὸν σταυρὸν μου καὶ εἰς τὴν ανάστα-
σιν μου. Οὐαὶ ὑμῖν, τέκνα Ἱερουσαλήμ, Ιουδαῖοι, ὅτι
τὸν τύπον υμεῖς εἰχέτε ἀπὸ ἀρχῆς, καὶ τοι ταλίθεια
οὐκ ἐδέξασθε. Ἐγὼ ὑμῖν τὸν τύπον τῆς παρουσίας [249]
μου ταῦτης ἐδώκα, ἵνα τὸν τύπον ἔχοντες τὴν ἀλή-
ταιαν γνωρίστητε· ἐδώκα υἱὸν τὸν Μωϋσῆν, τὸν νό-
μον, τὴν ράβδον, τὴν στάμνην τὴν χρυσῆν τὴν ἔχου-
σαν τὸ μάννα· δόποι δὲ ἀν ὑπέροχεν τῇ κιθωτίδε, εκεῖ
καὶ τῇ δόξᾳ μου ἦν. Ἐπειδὴ δὲ αγνώμονες γέγονατε,
καὶ ειδύντος μου οὐκ ἐδέξασθε με, διε τοῦτο ἀφαιροῦ-
ματι ἀφ' ὑμῶν τὴν δέξαν καὶ χαρίζομαι τοῖς ἑννεπι,
καὶ ἀναβίων πρὸς τὸν Πατέρα μου τὸν ἀποστελλάντα
με εἰς τὸν κόσμον. Αὐτὶ τοῦ ναοῦ ὑμῶν ἀναστήσω
τὴν Ἐκκλησίαν· αντὶ τῶν προφητῶν ὧν ἀπέστειλα
πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐθεάσασθε αὐτούς, ἀποτελών τοὺς μα-
θηταίς μου εἰς τὸν καρδιῶν κηρύσσεσσιν βάπτισμα μετα-
νοίας εἰς ἡζετιν ἀμαρτιῶν. ἐδώκα υἱὸν τὰς πλακα-
τῆς διαβήκης, διέωμι τοὺς ἑννεπι τὰ εὐαγγέλια τῆς
σωτηρίας· ἐδώκα υἱὸν τὸν νόμον, καὶ τὴν θετήσατε αὐ-
τὸν διέωμι τοῖς ἑννεπι τὴν χάριν ἀντὶ του νόμου·
ἐδώκα υἱὸν τὴν ράβδον τὴν βιβλεστασίαν, διέωμι
τοῖς ἑννεπι τὸν σταυρὸν τὸν ἀνθίσαντα, καὶ ζωὴν τω
κόσμων καρποφορῆσαντα· ἐδώκα μὲν τὸ μάννα, καὶ
φαγούντες μόσχον ἀντὶ ἐμοῦ προσεκυνήσατε· διέωμι
τοῖς ἑννεπι τὸν ἄρτον τὸν οὐράνιον, τὸν ἐκ τοῦ οὐρά-
νου καταβάντα, τούτεστι τὸ σωμά μου· ἐδώκα υἱὸν
ἐπέτρας ἀχροτόμου θυρῶν, καὶ πίνοντες παρεπικρά-
νατέ με· οἰδώμι τοῖς ἑννεπι τὸ ποτήριον των αἵματός
μου, πίνειν ζωὴν αἰώνιον. Ταῦτα χαρίζομαι τοῖς ἑννε-
πι, καὶ Ἀραδιώρω πρὸς τὸν Πατέρα, οὐ ιδού ἀφίεται
υμῖν δὲ οἶκος υμῶν ἐρήμος. Ταῦτα εἰπον ὁ Κύριος,
στραφεῖς· πρὸς τὴν Μήτερα καὶ Ήπαρένοντεπίν. Εἰδήη
σοι, Μήτερ γλυκυτάτη· μηδ λυπήσῃς διτὶ Ἀραδιών
πρὸς τὸν Πατέρα μου· οὐ μὴ σε ἐγκαταλείψω, τὸν
φωτιστήρα τῆς οἰκουμένης· οὐ μὴ σε ἐγκαταλείψω τὴν μόνην
εὑρεσίσαν πιστῶν καὶ ασολον ἐνώπιον μου· οὐ μὴ σε
ἐγκαταλείψω τὸ μωσῆτηριν πάσης τῆς οἰκουμένης·
οὐ μὴ σε ἐγκαταλείψω, τὸ ἀμάραντον ανθος. Μή λυ-
πον· αλλὰ καὶ οἳταν μέλλεις ἔξεργεσθαι ἐκ τοῦ βίου, οὐ
πεμψώ αγγέλους· η ἀρχαγγέλου, ἀλλὰ ἐγὼ αὐτὸς ἔρ-
χομαι καὶ παρατίθομαι σου τὴν ψυχὴν τὴν λαμπρο-
τεραν τοῦ λιοντος καὶ φωτεινοτέραν τῆς οελήνης. Μή
λυπον, Ηπαρένε, διτὶ ἀταυτών πρὸς τὸν Πατέρεμ μου

έγεις ἀντὶ ἐμοῦ Ἰωάννην τὸν παρθένον καὶ ἐπιστήθιόν μου. Οὐχ ὅταν καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἡμῖν, ἔκεινῷ σε παρεθέμην λέγων· Ἰωάννη, Ἰδε ἡ μῆτηρ σου; καὶ σὸι εἶπον· Ἰδε ὁ νίδος σου; Καὶ νῦν ὁ αὐτὸς λόγος εἰρηταί μου πρὸς σέ· εἰρήνη σοι. Μῆτέρ μου καὶ Παρθένε· Πάλιν δὲ πρὸς τους μαθητὰς εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν, ἀδελφοί· καθὼς ὑμῖν ἐνετείλαμην, ποιήσατε. Μήτη σὺν λυτεῖσι, διότι Ἀραβαῖρω πρός τὸν Πατέρα μον· εἰ μὴ γάρ ἐγώ ἀπέλθω, διὸ Παράκλητος πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἀλεύσεται· ἐγώ ὑπάγω, καὶ μετὰ ἡμέρας δέκα πέμπτῳ τὸν Παράκλητον, τὸ Πνεῦμα τὸ δύον καὶ ζωοποιούν. Καὶ ταῦτα αὐτοῖς λέγοντος, ἰδού πλήθος ἀγγέλων περιεκύκλωσεν αὐτὸν, καὶ τὰ Σεραφεῖς σκήζαντα καὶ λέγοντα· Ἀγιος, ἀγιος, ἀγιος Κύριος Σαβαὼθ· πλήρεις γάρ δὲ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ εὐθέως νεφελὴ [250] φωτεινὴ ἐπεσκίασεν εἰς τὸ δρός, καὶ χοροὶ προφητῶν συνήχθησαν ἐν τῷ δρεῖ. Μέσος δὲ πάντων τῶν προφητῶν ὁ Δαυὶδ μετὰ τῆς πνευματικῆς κιθάρας ἐτύγχανε· καὶ προτρέπειον τὸν Ἰησοῦν ἀνέβειν εἰς τὸν οὐρανὸν. Ελεγεν· Υψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανούς, δ Θεός, καὶ ἐπὶ πάσαρ τὴν γῆν ἡ δόξα σου. Καὶ τοῖς ἀποστόλοις

ἔλεγεν· Υψοῦτε Κύριον τὸν Θεόν ἡμῶν, καὶ προσκυνήστε τῷ ὑποκοδιῷ τῷν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἄγνωρ ἐστι. Καὶ ἴδον βλεποντας αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφελὴ φωτεινὴ ὑπέλασεν αὐτόν. Καὶ πάλιν φησὶ τοῖς μαθηταῖς διά Κύριος· Εἰρήνη ὑμῖν· εἰρήνη τηρεῖ διδωμι ὑμῖν. Καὶ τούτο εἶπων, οὐκέτι ἐθεωρεῖτο. Ὅτε δὲ εἶδεν διαυτό, ἦτι ἀνήλθεν εἰς τὸν οὐρανὸν διά Κύριος, πάλιν εὑρανούμενος καὶ χρούνων τὴν πνευματικὴν κιθάραν ἐλεγεν· Αρέθων διά Θεός ἐγώ ἀλλαγμόν, Κύριος ἐγφωνῇ σαλπίγγος. Ἀνάθων διά Πατήρα προσφωνὴν ἐλεγεν· Κάθου ἐκδεῖται μου, ἀστὸν ὑπὸ τοὺς ἀχθούς σους ἐχθρούς σουν ποδῶν σου. Σὺ εἰς Τίος μου ἀμαρτητός, ἐν φηδόκησα· σὺ εἰς ὁ ἀδενός· μου, σὺ εἰς ὁ ἀρχῆν Λόρος μου ὁ ἀληθινός· σὺ εἰς ἡ δύναμις μου, σὺ εἰς ἡ σοφία μου. Καὶ ἀνέβαντος αὐτοῦ εἰς τοὺς οὐρανούς, πάσαις αἱ δυνάμεις προσεκύνησαν αὐτῷ· καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, πληρώσας πᾶσαν οἰκονομίαν, διοσύνης ὑπάρχων τοῦ Πατρὸς, διοδύναμος, μία θεότης, μία ἔξουσία, Πατρὸς, καὶ Τίος, καὶ ἀγίου Πνεύματος· ἢν Τριάδα προσκυνούμενοι οἱ πιστοί, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου, ἀρχεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Χρυσοστόμου, διμιτία εἰς τὴν Λιμνὴν Γερεσαρέτ, καὶ εἰς τὸν ἄγιον Πέτρον τὸν ἀπόστολον.

"Οτε διδάσκαλος εὐκλεής, τότε μαθητής εὐπειθής, τότε μαθητής εὐελπίς· ὅτε διδάσκαλος πρόθυμος, τότε διδάσκαλος κέρδος καρπούται· ὅτε μαθητής σπουδῆν ἐπιδείξηται, τότε μαθητής διδάσκαλος τέχνην ἐκδέχεται· ὅτι τὴν διατριβὴν ἀφιλούσι· ἀλλαγὴν γάρ ἀμήχανον διδάσκαλον λάμψαι, εἰ μὴ τοῦ μεμθῆτον τὸν λύχνον ἀρρόδενον εὔροι τῷ τῆς φιλομαθίας ἐλαϊψ· καὶ ἀλλαγὴν γάρ ἀμήχανον λάμψαι, εἰ μὴ τοὺς διεστούς τῆς σφράγες ὁ διδάσκαλος· πλουσίως ἐκχεῖ. Δεῖται γάρ δρόμους καὶ σπουδῆς ἐκάτερα τὰ μέρη, καὶ τοὺς τὴν οἰκοδομὴν τῆς βελτιώσεως ἀμφοτέρους τὰ τῆς [251] δυνάμεως συνεισφέρειν· καὶ τὸν μὲν τὴν γλωτταν δέξινειν, τὸν δὲ τὴν ἀκοήν εὐτερεπίζειν· καὶ τὸν μὲν τὴν διάνοιαν ἀπτριτσέμενην ἔχειν, τὸν δὲ τὴν ψυχήν γαληνιώσαν παρέχειν. Ταῦτα δὲ οὐ μόνον τοῖς σωματικοῖς ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς περιπούσαστα. Ωσπερ γάρ ἐν τοῖς σωματικοῖς παιδεύμασιν ἀλλας οὐκ ἐλευθεροῦται σκυτάλης παις, εἰ μὴ τοῖς μαζίμασιν ἐπαγρυπνῇ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς διδάγμασιν ἀλλας κατακρίσεων οὕτως ἀπαλλάσσεται βροτὸς, εἰ μὴ ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου κατὰ τὸν προφήτην μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός. Ἐπει οὖν ταῦτα τούτον ἔχει τὸν τρόπον, καὶ πάντες οἱ παρόντες ἐσμέν εἰς τὸν Χριστὸν συμμαθηταί. Ἐναγκαῖον ἐν τοῦ Κυρίου διδάσκαλαν, ὅπως τὸν λόγον ὡς πάρον δεξάμενοι, διηγήθωμεν καρποφόροις τὴν τοῦ Κυρίου ἐπιμέλειαν ἐν τριάκοντα, καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατὸν τὸν τῆς ὑπακοῆς πολύκοκκον στάγων. "Ηκούεις γάρ ἀρτίως τοῦ εὐαγγελίου Λουκᾶ θωντος· Ἐμβάς δὲ δ Ἰησοῦς εἰς ἐν τῷ πλοίῳ, δὴ τοῦ Σίμωνος πρώτησον αὐτὸν ἐν τῆς γῆς ἐπαναρριγεῖν δίλογον. Καὶ καθίσας ἐδίδασκεν τὸν πλοίον.

Εἶδες διδάσκαλον θεομήνυτον διδάσκαλαν; εἶδες δῆλον ἐράσμιον δχλητούς; εἶδες μαθητῶν ψυχωχελῆ σπουδῆν; εἶδες ἀνθρώπων ἔμμισθον παραμοήν; Μή τις τῶν ἀκούσαντων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τριχτίσαεν, ἡ ἀπέστη τῆς λίμνης, ἡ κατῆλθε τοῦ δρούς, ἡ ἤτησατο λέγων καθὼς τινες τινῶν παρόντων. Τί πλατύνεις τὸν λόγον, διδάσκαλε; Ἐχω τι διαπράξασθαι, συντυχία με περιέμει, οὐδὲν οὖπω τῶν ἐν τῷ ἀρίστῳ λιγότερος, ἡ ὥρα τοῦ λοιποῦ παρῆλθε, λοιπὸν δὲ καθὼν συνέχει με. Μή τις τῶν παρόντων κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν εἴπει πρὸς τὸν Δεσπότην τούτων τι; Οὐ μήν οὐδαμῶς. Διὰ τι; Ήτις θέσισαν τὸν εἰρηκότα πάντα καλά ἐν καιρῷ αὐτῶν. Εἰσῆλθες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ,

ἡξιώθης τῆς τοῦ Χριστοῦ συντυχίας· εἰ μὴ ἀπολυθῆς, μὴ ἐξέλθης· ἐὰν γάρ πρὸ τῆς ἀπολύσεως ἐξέλθης, ὡς δραπέτης εὐθύνεις τὴν δόδν. Ἐξ ἡμέρας ἐν τοῖς σωματικοῖς ἀναλογίαις, καὶ δύο ὥρας ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἀναλογίαις. Μή ἀδει δριμύττου, καὶ ἔξω τὸ σκέμα· μὴ ὡδὸς τὸ νεῦμα, καὶ ἔξω τὸ σκέμα· μὴ ὡδὸς ἐπανει, καὶ ἔξω λοιδρεῖ. Τὰ τοῦ Κυρίου παριστῶμεν· μὴ γάρ μύθους λαλοῦμεν; τὰ τῶν προφητῶν ἀναγνώσκομεν· μὴ γάρ τοὺς δικαίους βδελυσθεῖμα; τῶν ἀποστόλων μεμνήμεθα· μὴ γάρ τοὺς πατέρας ἐξουθενούμενοι; Εἰς θέατρον πολλάκις ἀνέρχῃ, καὶ ἔως τῆς ἀπολύσεως οὐ κατέρρη· καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχῃ, καὶ πρὸ τῶν θεών μυστηρίων ἐξέρχῃ; Φοβήθητι τὸν εἰρηκότα· Ο καταφρόνων πράγματος, καταφροτηρήσταται ὑπὸ αὐτοῦ. Τί οὖν δὲ εὐαγγελιστῆς τοῦ Λουκᾶς φησιν; Εἴρετο δὲ τῷ δχλοῖος ἐπικείσθαι τῷ Ἰησοῦν, καὶ αὐτὸς ἡγετεῖς παρά τὴν λίμνην, ἵνα τοὺς θηρευτὰς τῶν ἰχθύων θηρεύει. Οὐδένεν γάρ παρά τὴν λίμνην, ἵνα τοὺς θηρευτὰς τῶν ἰχθύων πολλάκις τὴν λίμνην, ἵνα τοὺς πατέρας τῶν ἰχθύων θηρεύει. Οὐδένεν γάρ ἀργὸν παρὰ τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, οὐ τόπον, οὐ λόγος, οὐκ αἰνιγμα, οὐ βῆμα. Ἐπειδὴ γάρ Πέτρος καὶ Ἄνδρεας, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης ἐπὶ τὴν λίμνην Γενησαρέτης ἀνίγνενον ἀλευτικὴν τέχνην μετώπεις, ἐν ὀδηλοῖς τὴν ἐπίπεδα ἔχοντες, διεσφραμένα δίκτυα χαλώντες, ἀμετρήτῳ βυθῷ συνερίζοντες, μὴ ίδοντες ποθεν δεῖ τραφηνοί, κλέπτοντες μᾶλλον ἡ κάμνοντες, δελεαζόντες ἡ πειθοντες διένευν γάρ ἀπάτης λιθὺν οὐ θηρεύεται· τούτους δὲ πλοίους ἔθλος τὴν λίμνην, ἵνα τοὺς θηρευτὰς τῶν ἰχθύων κατανοήσας πρὸς τὴν λίμνην ἀγραν δοτας, παρεγένετο ἐπὶ τὴν λίμνην ἀντισαγηνεύσας τούτους· οὐ δικτύων βεβαμένῳ χρώμενος, ἀλλὰ καθηγητικῷ λόγῳ. Καὶ διπέροι ποιει προκεχθετες ἀπόστολοι ἐπὶ τοῖς διατηρήσοντες τὴν λίμνην, ἵνα τοὺς θηρευτὰς τῶν ἰχθύων θηρεύεται· τούτους δὲ πλοίους θαρροῦντες, οὐκ ἐγίνωσκον παρεγένετο διά Κύριος ἐπὶ τὴν λίμνην, ἵνα τοὺς μὲν δχλους διδάξῃ. Τί οὖν δὲ εὐαγγελιστής; Ἐμβάς δὲ δ Ἰησοῦς εἰς τῷ πλοίῳ Σίμωνος, πρώτησον αὐτὸν διὰ τῆς ἐπαναρριγεῖν δίλογον.

"Οράς πῶς ἐμβαίνεις πλοίῳ δ μὴ χρῆσῶν πλοίου, ἵνα τὸν πλοίον δεσπότην κερδάνῃ. Διὰ τι δὲ καὶ παρακαλεῖς τὸν Σίμωνα διά Κύριος; Διὰ τι; Δικούς συνεπάνευς· Ο Σίμων, καθὼς ἀρτίως ἤκουες, διά πρακτούς ἐμεινεν. Ἐδυσφρέοι δὲ σφόδρα κεναις; χερσὶν ἀποπλύνειν τὰ δίκτυα, καὶ κόπον κόπων συνάπτων, καὶ κέρδος μὴ βλέπων. Τούτους χάριν ὁ Κύριος θεωρήσεις τὸν Πέτρον καταστυγνάστα, παρακαλεῖται αὐτὸν· παρακλήσωρ γάρ των τεθλιμένων ἐστί. Μόνον γάρ εἶδεν διά Κύριος τὸν Σίμωνα, καὶ προτρεπτικῷ λόγῳ ἀποκρι-

* Intercessum μαθητῇ.

quia Ascendo ad Patrem meum : si enim ego non abeam , consolator ad vos non veniet. Ego abero, et post decem dies mittò consolatorem, sanctum et vivificantem Spiritum. Atque illo haec dicente, ecce angelorum multitudine circumcinxit eum, et Seraphim obumbrantes et dicentes, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus exercituum ; plena enim sunt cœlum et terra gloria ejus (Isai. VI, 3). Ac statim nebula lucida obexit montem, et chori prophetarum in monte congregabantur. David autem cum spirituali cithara in medio erat prophetarum omnium ; et Iesum hortans ut in cœlum ascenderet, dixit : Exaltare super cœlos, Deus ; et in omnem terram gloria tua (Psal. LVI, 12 et XCVIII, 6). Et apostolis dixit, Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est. Et ecce, iis insipientibus, sublatu est, et nebula lucida accepit eum. Atque iterum dicit Dominus discipulis : Pax vobis : pacem meam do vobis

(Joan. XIV, 27). Cumque hoc dixerat, non amplius aspiciebatur. Cum autem David cerneret quod Dominus in cœlum ascenderat ; iterum delectatus, ac pulsans citharam spiritusalem, dixit : Ascendit Deus in jubilo , et Dominus in voce tubæ (Psal. XLVI, 6). Pater desuper acclamans dixit, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (CIX, 1). Tu es Filius meus dilectus, in quo mihi complaci (Math. III, 17) ; tu es agnus meus, tu es in principio Verbum meum verum, tu es potentia mea, tu es sapientia mea. Et eo in cœlum ascendente, omnes Potestates adorabant illum ; sed itaque a dextris Patris, cum atimplesset omnem econiomiam, consubstantialis Patri existens, ejusdem potentiae, una divinitas, una potestas, Patris et Filii et Spiritus sancti : quam Trinitatem nos fideles adoramus, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

IN CODICE MS. COISLINIANO, NUM. LXXVII, P. 147, HOMILIA SEQUENS HABETUR. EST AUTEM CODEX XI SECULI, MULTUMQUE DISCREPAT AB APOGRAPHO V. CL. DOMINI TAYLOR, QUI ILLAM EXSCRIPSIT EX CODICE, UBI MAGNA PARS HOMILIAE IN FINE DESIDERATUR.

SANCTI PATRIS NOSTRI JOANNIS CHRYSOSTOMI, ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI, HOMILIA IN STAGNUM GENESARET, ET IN S. PETRUM APOSTOLUM.

Quando celebris est magister, tunc discipulus est obsequens, tunc discipulus bonam spem habet : quando magister est alacris, tunc idem magister lucrum percipit : cum discipulus diligentiam exhibet, tunc idem discipulus magistri artem excipit, quando exercitationem ut gratiam amplectitur. Alias enim non potest unquam magister enitescere, nisi discipuli lucernam accensam inveniat oleo amoris disciplina irrigataam : et alias non potest discipulus splendere, nisi sapientiae rivos abunde magister effundat. Nam utrique parti cursu opus est et diligentia, et ut melius ædificium construantur, utrumque oportet sua pro virili conferre : ita ut hic quidem linguam acuat, ille vero aures probe adhibeat : et hic quidem intellectum bene instructum habeat, ille vero mentem tranquillam preheat. Haec autem non solum in rebus corporeis necessaria sunt, sed etiam in spiritualibus curanda. Sicut enim in corporeis non aliter puer a virgin liberatur, quam disciplinis invigilando : ita etiam in doctrinis spiritualibus, non aliter a condemnatione absolutur homo, nisi in lege Domini, ut ait propheta, meditetur die nocte. Cum haec igitur ita se habeant, et omnes hic præsentes simus Christi condiscipuli ; unum enim et eundem babemus omnes institutorem et doctorem, Christum, secundum illud divinum dictum, Et erunt omnes docibiles Dei (Joan. VI, 45) : age, hodie quoque duplice auditum, spirituali nempe et corporeum, latius apparentius ad doctrinam Domini ; ut verbum quasi semen excipientes ex fructuosa illa obsequentiæ spica, possimus fructum proferre vel trigesimum, vel sexagesimum, vel centesimum. Audisti enim modo Lucam evangeliam clamantem : Ascendens autem Jesus in unam navim quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum (Luc. V, 3). Et sedens docebat de navicula turbas.

Vidisti Magistri divinam doctrinam ? vidisti turbæ amabilem collectionem ? vidisti discipulorum animæ uilem diligentiam ? vidisti hominum mercede dignam perseverantiam ? Num quis ex audientibus verbum Dei affectus est iactio, vel a stagno abiit, vel a monte descendit, vel rogavit dicens, ut aliqui praesentium : Cur sermoneum extendis, magister ? habeo quod agam, exspectat me societas quedam, nondum ad prandium necessaria emi, lavandi tempus præteriit, deinde æstus me invasit. Num quis ex praesentibus, illo tempore, Domino horum quidpiam dixit ? Nequaquam profecto. Quare ? Quia uerant ipsum bona omnia dicere in tempore suo. Introisti in ecclesiastam Dei, dignus habitus es Christi congressu :

nisi dimittaris, ne ex eas ; si enim ante dimissionem ex eas, ut fugitivus viam diriges. Sex diebus in corporalibus occuparis, et duabus horis in spiritualibus versare. Noli hic contristari, et foras hilaris esse ; ne hic nutatio, et foris attentio ; noli hic laudare, et foris vituperare. Res Domini apponimus : an vero fabulas loquimur ? prophetarum verba legimus : an vero justos fastidimus ? apostolorum mentionem hahemus : an vero patres nihil facimus ? In theatrum sepe ascendis, et ante dimissionem non descendis ; in ecclesiam vero intras, et ante divina mysteria egredieris ? Metue illum qui dixit : Qui contemnit rem, ab illa contemnetur (Prov. XIII, 13). Quid ergo dicit Lucas evangelista ? Factum est cum turba irrueret in Iesum, et ipse stabat secus stagnum Genesaret (Luc. V, 1). O peritam Domini doctrinam ! fluvius secus stagnum stabat ; immo vero hominum pescator venit ad stagnum, ut piscium captiores caperet. Nihil enim inutile apud Dominum Christum : non locus, non sermo, non ænigma, non suggestus. Quia enim Petrus, Andreas, Jacobus et Joannes in stagno Genesaret pescatoriæ artem exercebant, in occultis spem habentes, scissæ retia jacientes, cum immenso profundo concertantes, nescientes quorum vertere se oportaret, furantes magis quam laborantes, inescantes potius quam suadentes : nam sine fraude pisces non capit : hos Dominus, divino et erroris expertise intuitu, ad piscium capturam apios cognoscens, ad stagnum venit ut illos vicissim sagena caperet, non jacto reti usus, sed sermone ad persuadendum opportuno. Et quis supradicti apostoli, naviculis stagnum percursantibus sidentes, non cognoscabant et stagni illius et universorum Dominum ; idcirco venit Dominus in stagnum, ut et turbas doceret, et pescatores hamo caperet. Quid ergo dicit evangelista ? Ascendens autem Jesus in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum.

Vides quomodo in navim ascendit, qui navi non indigebat, ut dominum navis lucraretur. Cur vero Simonem rogat Dominus ? Cur ? audi cum intelligentia. Simon, ut modo audisti, cum per totam noctem laborasset, et nihil cepisset, re infecta mansit. Gravissime autem rem ferebat, lavans reua, et laborei labori addens, incursumque nullum respiciens. Idcirco Dominus, cum videret Petrum in inœstia, consolatur ipsum : consolator enim afflictorum est. Statim enim ubi vidit Dominus Simonem consternatum, hortatorio sermone dixit ei : Pro tantillo tempore mihi mutuo da navigium tuum, nauta, ut ingressus doceam

erundiamque multitudinem, quam me sequentem vides : navigium tuum mihi fiat ecclesia, nauta : audi verbum Dei. Noli me importunum putare : veni enim ut te meliorem reddam. Relinque vanam spem corpoream, spiritualiisque portionem circumspice: paululum mihi mutuo da navigium tuum, nauta. Simon vero adhuc immersus in nescitiam ob frustra susceptum laborem, respondens Domino dixit : Unde ad me venisti, homo peregrine? cur mihi molestus es? aliam circumspice scapham, si vis in stagno commorari. Vides me lugentem, utpote pane indigentem, et verbum Dei te allaturum promisisti? Non circumspiciam unde argentum mutuo accipiam, ut socrum et uxorem meam aliam; sed tibi navigium substernam, ut die nocteque frustra laborem? Si naulum afferes, incedere, in naviculam; sin minus, abi obsecro: me enim dominum alii, non sermo. Tum Dominus ad Simonem: Ne agre feras, Simon; vere ut nauta loqueris. Verbum Dei ad alimentum plus quam panis confert: abunde te aliam; sum enim panis vitae. Ne meam presentiam putas tibi detimento esse: quantum volueris accipe: divitis enim patris filius sum locuples.

His auditis Simon, ac vultu paulo hilarior, in navicula Dominum excipit, remosque movens dixit illi: In medio sede, homo peregrine. Quasi vectorem ferens affectus erat, nesciens se eum qui fert omnia ferre. Ingressus igitur Jesus in navigium Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Simone autem illum ducente spe recipienda: mercedis, sedens Jesus docebat de navicularia turbas. Quid vero docebat? Caritatem sine simulatione, fidem sine dubitatione, pacem sine fraude, fraternum amorem inseparabilem, pietatem non fucatam, Dei cognitionem sine argenti cupidine, virginitatem sine macula, ascensin sine anxietate, conjungit indivisum: omnem laborem pro veritate suscipiendum esse, non timendos esse eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Hec Dominus docente, etiamque alia addente: Qui amat animam suam, perdet eam; ac rursum, Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crux suam, et sequatur me; et iterum, Nolite possidere aurum, nec argentum, neque pecuniam in zona vestris, nec peram, neque sacculum, neque duas tunicas: huc Dominus docente, Simon audiens, qui putabat se navigium mercede conduxisse Dominum, murmurare coepit, et intra se dicere: An ab isto mercedem nos accepturos esse sperabimus? in damnum noctis et diei incidi. Quisnam mihi hodie occurrit? Hic de possessionum abjectione disserit, nemine quidpiam habendum esse docens. Fortasse vult me navigium vendere, ut pretium pauperibus distribuam: ab ipso mercedem me accepturum esse sperem? Hac Simone apud se ratiocinante, Dominus docendi munus perficit, ut miraculum exhibeat, Simonemque certiorein faciat: labor enim est idiotam verbo persuadere. Deinde cum Dominus sermonem perfecisset, et tota multitudo delectaretur, accedens Simon Domino dixit: Verba quidem tua pulchra sunt, vox tua dulcis, et doctrina tua veneranda; et tamen mihi pactum serva; jube mercedem me accipere pro vectura, ut ego quoque cum multitudine gaudent, ad domum meam revertar.

Tum Dominus ad Simonem: Sicut modo audivisti, Simon, mercedem tuam visne accipere? *Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam* (*Luc. V, 4*), et accipe mercedem a me tibi promissam. Simon autem Domino: Iterumne piscabor et retia laxabo ac laborem sustinebo? Utinamne per noctem quidem ea vacuis manibus tetigissent! An vero peritior me es in arte nautica? an aliquid in profundo invisibili possides? Doctor esse potes; an etiam piscium captor? Exi a me; video eam te nihil ferentem. Cur tempus perdo? nonne ab initio haec tibi testificatus sum? Dominus autem ad Simonem: Noli me ut inopem spectare, Simon, noli manus meas et simum areum considerare: non in manibus meis, sed in ore meo mercedem tuam tero. Tota nocte laborasti, nihil cepisti: nox enim

inopie sunt cogitationes Judaeorum. In die gratiae laxa retia: lux enim boni fructus sunt Christiana obsequia. *Duc in altum, et laxate retia restra in capturam*. Tunc Simon ad Dominum: Ut modo audivisti, Praeceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus; in verbo autem tuo laxabo reta. Et cum hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam: rumpabant autem reta (*Luc. V, 5 et seqq.*). O res admirandæ! non deest Petro cura: *Rumpabant reta*. Et Christum circumspiceret, et pisces perpendebat, remque considerabat. Non potuit pondus attrahere, et adjutores advocabant: *Innuebant enim, inquit, sociis, qui erant in alia navi, ubi erant Jacobus et Joannes, qui venerant ut adjuvarent eos*. Innuebant, non clamabant nautæ, qui sine clamore et tumultu nihil facere solent. Quare? Quia rei novitas vocem ipsius sustulerat. Quid opus erat ut clamarent, cum satis esset innuere, divinum mysterium videntes? Concurrentes autem et illi, qui erant in altera navi, ubi erant Jacobus et Joannes, cœperunt pisces colligere, et quo magis colligebant, tanto magis multiplicabantur. Certabant enim pisces, quis primus mandato Domini obsequeretur: parvi magnos prætercurabant, mediū maiores et latere præcedebant, magni supra parvus insiliebant: manus piscatorum non exspectabant, se in navigium saltando projiciebant. Stagni fundum non commoverebatur, pisces nullus infra manere sustinebat: novarent enim eum qui dixit: *Producant aquæ reptile animalia viventia* (*Gen. I, 20*). Quid ergo Simon, qui in duos casus incidet, qui tota nocte laborans nihil ceperat, et in die ad verbum Domini omnia eperat? Ut vidit retia scissa, et multos alios pisces foris stantes, hiantesque ut caperentur, nec procul a retibus manere sustinentes, quasi viam passus procidit ante Dominum, dicens: *Exi a me, quia homo peccator sum, Domine. Scio deinceps quis sis: nunquam vidi tales piscium capturam. Mos est, Domine, pisces intra sagenam includere: at contrarium nunc video, pisces foris sagenam occupant. Exi a me, obsecro. Cobibit deinceps divinum tuum mandatum: relinqu sterno duos saltēm pisces ad generandum. Exi a me: non te repello, sed me misericorū prædicto: Exi a me, quia homo peccator sum, Domine. Dominus vero Simoni dixit: Exam, ex navicula tua, Simon, egrediar; in te autem introibo: hac de causa ad te veni. Nam cum caperes, captus es. Quid tu facis, id tu passus es. Sed tu a vita in mortem trahis; ego vero a morte in vitam. Netimeas, Simon: ex hoc jam homines eriscapiens* (*Luc. V, 10*). Stagnum relinquere, orbem sagena cape; calamus confringe, et crux appara;... discerpe, et pietatem prædicta; hamum projice, et morbos cura; retia odio habe, et cœlestes claves fabrica; ex navi egredere, ei intra in Ecclesiam. *Noli timere, Simon: ex hoc homines eris capiens*. O Domini potestatem! o Petri prudentiam! Non dixit piscator ille qui captus est: Quam absurdum est illa Magistri auctoratio! homines capiam! et quodnam rete apparabo? ubinam texuntur haec retia homines ut seras capientis? non abripiet me hic sermo hanc instar? Nihil horum dixit Simon; tantum audivit, statim obsecutus est: non vendidi pisces, non defuit illi abundantia rerum, non cum uxore rem compositus. Non dixit Domino, Serva mihi saltem mediocria, Domine: componam cum negotiatoribus; parvos sumptus domesticis meis reliquiam. Nihil horum Simon dixit: Petrus enim revera erat. Neque Petrus tantum dominico præcepto obediuit, sed etiam Andreas et Jacobus et Joannes: haec enim sunt paria duo fidelium amborum fratrum.

Vidistin' Domini negotiationem? qua de causa in stagnum se contulerit? ut et turbas doceret, et pisca-tores hanc caperet. Audisti igitur evangeliam dicentem: *Et subductis ad terram navibus, relicitis omnibus, secuti sunt Jesum* (*Luc. V, 11*). Quid vero Dominus? oportet enim sermoni suum impunere. Ut vidit apostolorum alacritatem, quod relicitis omnibus secuti essent ipsum, ad curationem festinat, ne dia-bolus incredulitatis ansam inveniret: facile namque

τεις πρὸς αὐτὸν ἐλέγενον· μικρόν μοι δάνεισον τὸ πλοιάριον σου, ναῦτα, ὅπως εἰσελθῶν διδάξω καὶ κατηχήσω ὥπερ βλέπετες κατακόλωθούν μοι πλῆθος· ἐκκλησία γένοτο· μοι τὸ πλοιάριόν σου, ναῦτα· ἔκουσον λόγους θεοῦ· Μή δορπικόν με νομίστες· ἡλιθον γάρ βελτιώσαι σε· Κατάλιπε τὴν σωματικὴν ματαίαν ἐπλίδα, καὶ περιβλεψάι τὴν πνευματικὴν μερίδα· μικρόν μοι δάνεισον τὸ πλοιάριον σου, ναῦτα· Ὁ σὲ Σίμων εἶτι βεβαῖται σεμνός τῇ λύπῃ τῆς ἀποτυχίας, ἀποκρίθεις πρὸς τὸν Κύριον ἐφῆ· Πόλεν παραγένοντας, ξενοπόροςωπε διθρωπετί μοι δι' ἀχλοῦ γίνη; ἀλλὰν περιβλεψάι τινα σκάφην, εἰς τοὺς βούλας· τὴν λίμνην περιανῆσθαι· Ὁρδέ με πενθουόντα, ὡς ἄρτον μή εὔπορούντα, καὶ λόγον Θεοῦ χορηγεῖν ἐπαγγέλλεις· Οὐδὲντελέφομαι πόλεν ἀργύριον δανείσωμαι, ἵνα τὴν πενθεράν μου καὶ τὴν γυναικά μοι θρέψω, ἀλλά σοι τὸ πλοιάριον ὑποστρώσω, ἵνα καὶ τὴν ἡμέραν ὃς τὴν νύκτα ματαίοπονθων· Εἰ ἐπιφρενίας ναυσιλον, ἐπίζηθι τὸ πλοιόν· εἰ δὲ μή βαστάζεις, εἰπελεύθερος, πατρακαῖον· ἐμὲ γάρ δόσις, οὐ λόγος τρέφεις· Ὅσες Κύριος πρὸς τὸν Σίμωνα· Μή δυσχέραινε, Σίμων· [253] δοτεῖς ὡς ναύτης λαλεῖς· Θεού λόγος θρεπτικώτερος δρός· θρέψω σε δαΐμων· ἄρτος γάρ εἰμι ζημίας· Μή μου ζημίαν τὴν παρουσίαν ἤγιστη· οσον ἀντολή γομίζου· πλουσίου γάρ πατέρδες εὐπορού τέκνον εἰμί.

Ταῦτα ἀκούσας δὲ Σίμων, καὶ μικρὸν Ἰλαριονθεὶς τῷ προτώπῳ, ἐν τῷ πλοϊῳ τὸν Κύριον ὑπόδεχται, κώπαται ἐλάχυνον, ἕση τε πρὸς αὐτὸν· Μέσον καθέζου, συνωρύπνει· οὐδὲ ἐπιβάτην φέρωντα διέκειτο, μηδὲν ὑπερωνταί φέρει· τὸν τὰ πάντα φέροντα. Ἐμβιτὸς δὲ δὲ Ιησοῦς εἰπεῖ τὸ πλόσιον δὴ τὸν Σίμωνος; ἡρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐπιναγαγγεῖν ὀλίγον. Τοῦ δὲ Σίμωνος; ἐπαναγαγόντος τὴς ἔπιπλη τῆς μισθωτοῦ πλήσιας, καθίστας δὲ Ιησοῦς ἐδίδασκεν ἐξ του πλοίου τοὺς ὅχλους· Τὰ δὲ ἐδίδασκεν; Ἀγάπτον ἀντωνόρκετον, πιστίν ἀνενδιάστον, εἰρήνην ἀπαντούργευσεν, φιλαδέλφιαν διτητον, εὔσεβειαν ἀκα-
πήλευτον, θεογνωτίαν ἀριλάργυρον, παρθενίαν ἀρρή-
πωτον, ἄσκησιν ἀλύγιστον, συζυγίαν δισχιστον· πάντα
τὸν ὑπὲρ τὴς ἀληφειας υφίστα. Ήτι, μηδειλιμὸν ἀπὸ
τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μηδενα-
μένων ἀποκτείναι. Ταῦτα τοῦ Κυρίου δίδασκοντο, καὶ
εἴτε μετὰ προσθήκης λέγοντος· Οὐ φιλῶν τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ, ἀπόλεστοι αὐτὴν· καὶ πάλιν· Οὐ θελῶν ὅπισσα μου
ἥθειν, ἀπαρνήσασθαν ἔαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν
αὐτοῦ, καὶ ακολουθεῖν μοι· καὶ αὐτῆς· Μή κτητασθεί-
γρυπον, μὴ ἄργυρον, μηδὲν καλκὸν εἰς τὰς ζῶνας ὑμῶν,
μηδὲ πήραν, μηδὲν βαλάνειον, μηδὲν χιτωνας· ταῦτα τοῦ
Κυρίου διδάσκοντο· Οἱ Σίμωνος ἀκούοντο, δόδες, τὸ πλοῖον
μειριζόμενοι τῷ Κυρίῳ, ἥρετο γογγύειν καὶ λέγειν
εἴσατε· Ήπερ τούτου μισθόν προσδοκήσομεν λαβεῖν;
ἐπίγειμιδεν νυχθμερινῷ περιέπεσα· τι; μοι συνήντησε
στήμερον; Ήτούτοις περὶ ἀκτημοσύνης διαιλέγεται· μη-
δὲν μηδὲν ἔχειν ὁ δύσκολε. Τάχα ἐμὲ θέλει καὶ τὸ
πλοῖον πωλήσαι, ἵνα πτωχοῖς διανέμω· παρ' αὐτοῦ
μισθύν προσδοκοῦ λαβεῖν; Γάντα τοῦ Σίμωνος; διαιλέ-
γομένου ἐν ἔαυτῷ πληροῖ τὴν διδασκαλίαν ὁ Κύριος,
ἴνα τὴν θυματουργίαν ἐπιεικήται, καὶ τὸν Σίμωνα
τῷηροροήσῃ. Κόπος· γάρ ἔστιν ίδιωτην λόγων πείσασθαι.
Εἶτα τοῦ Κυρίου τὸν λόγον πλήρωσαντο· καὶ τοῦ
πάντος πλήθους ἀποθέντος, προσελύθων δὲ Σίμων τῷ
Κυρίῳ ἐρῇ· Τὰ μὲν ῥῆματά σου καλά, καὶ τὴ φωνὴ σου
θεῖα, καὶ τὴ διδασκαλία σου τιμία, ἀλλ' ὅμις ἐμοὶ τὸ
τῆς συντάξεως πλήρωσον· κέλευσον με λαβεῖν τὸν μι-
σθὸν τῆς ναυτιλίας, ὅπως κάγώ σύν τῷ πλήθει χαιρό-
μενος εἰς τὸν οἰκόν μου ἀπέλθω.

Ο δέ Κύον: πρὸς τὸν Σίμωνα· καθὼς ἀρτίως
ήκουες, τὸν μικρὸν σου βούλει λαβεῖν, Σίμων; Ἐπιτά-
τυγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν
εἰς δῆρας, καὶ καρμίου τὸν ἐπτηγγελμένον σοι παρ'
ἔκου μισθόν. Οὐ δέ Σίμων πρὸς τὸν Κύριον· Πάλιν
ἀκείνους καὶ δίκτυα καλάσσα, καὶ κόπον ὑπομεῖνων; Εἴδες
μὲν τὴν νύκτα κεναῖς χερσὶν ἐψήφιστα. Μή γάρ
τεργκυκώτερος εἰ τῇ; ἐμῆς ναυτιλίας; Η ἔκτησα τι
[ζῷ] ἐν τῷ ἀρανεῖ βυθῷ; Δύνη διδάσκαλος εἶναι· μῆτρα
γάρ κατεύθυνε θηρευτής; Ἐξειδεις απ' ἐμοῦ· βλέπει
γάρ ει μηδένι βιστασάντα. Τί κατ τὸν καιρὸν ἀπόλλω,
ω ταῦτα παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐμπατερύμαγιν σοι; Οὐ δέ Κύ-
ρος πρὸς τὸν Σίμωνα· Μή ᾧς ἀπόρων με πρόσεχε, Σί-
μων; μή τας γείρας· μου καὶ τὸν κόπον μου κατανθέτε·

οὐκ ἐν ταῖς χερσὶν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ στέμματι μου τὸν μισθὸν οὐν παστάξω. Πάσαν τὴν νύκτα κοπιάσας, οὐδὲν ἔλαβες· νῦν γάρ ἀπορίας τὰ θυδιτάκη φρονήματα. Ἐν τῇ μέρᾳ τῆς χάριτος; τὰ δικτυαὶ χάλασσον· φῶς γάρ εὐκαρπίας τὰ Χριστιανικὰ πειθαρχήματα. Ἐπειράγεται εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσσας τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγρα. Τότε δὲ Σίμων πρὸς τὸν Κύριον· Καθὼς ἀρτίως ἤκουες, Ἑπιστάτα, δι' ὀλης τῆς ρυκτὸς κοπιάσσωτες, οὐδὲν ἐλάδομεν, ἐπὶ δὲ τῷ φίμωτος σου χαλάσσω τὰ δίκτυα. Καὶ τοῦτο ποιήσατες, συνέλιπταισαν ἀπίθος ἰχθύων πολὺ· διεφρήγητο δὲ τὸ δίκτυον. Οὐ τῶν παραδέκων πραγμάτων Ι οὐ λέπτει τῷ ΙΙέτρῳ φροντίς· διεφρήγητο τὸ δίκτυον. Καὶ τὸν Χριστὸν πειριδέπετο, καὶ τοὺς ἰχθύας κατενεῖ, καὶ τὸ πρόγμα ενενέψει. Οὐχὶ ξυγεῖ τὸν φόρτον ἔκλισας, καὶ βοηθοῦς ἐποπάσαστο· Ἐτέσενον γάρ, φησι, τοῖς μετ' χοις τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοιῷ, ἐν τῷ Ἱάκωβος καὶ Ἰωάννης, ἐλθόντας οὐλλαβέσθαι αὐτούς. Ἐνένευν, οὐκ ἔκραζον, οἱ δικειούχοι καὶ θορύβου μηδὲν διαπραττόμενοι ναύται. Αἴτι εἰ; Ήτο τὸ ξένον τοῦ πράγματος εἰς ἀφωνίαν αὐτούς ἤγειρεν. Τι γάρ είχον κράζειν, εἰ μη μόνον ἐνεύειν, ὡς θεοὺς μυστήριον ὄρωντες; Συνδραμόντες δὲ καὶ οἱ τοῦ ἑτέρου πλοίου, ἐνθά δὴν Ἱάκωβος καὶ Ἰωάννης, ἥρεντο τούς; ἰχθύας συλλαγείν, καὶ οὐδὲν συνηγοροῦν, τοσούτον ἐπλήθυνοντο. Ἐπειδεύον γάρ οἱ ἰχθύες τίς πρώτος ὑπορρήσαι τῷ προστάγματι τοῦ Δεσπότου· οἱ μικροὶ τοὺς μεγάλους παρέτρεχον, οἱ μέσοι τοὺς μείζονας ὑπερέπλευρίσσον, οἱ μεγάλοι τοὺς μικροὺς ὑπερῆλαντο· τὰς χειρας τῶν ἀδιέων οὐ περιενον, ἀπαύτους, ἐκβιβλεύειν ἐπὶ τὸ πλάσιον. Οὐ πυθμήν τῆς λίμνης οὐδὲν ἀκινείτω, οὐδὲν τῶν ἰχθύων κάτω μένειν τινείχετο· ἔδεισαν γάρ τὸν εἰργάκτα. Ἐξαγαγέτων τὰ δύστα ἐμπετα γύνχων λωσών. Τι οὖν δὲ Σίμων, ὁ δυοὶ πράγματα περιπεσεῖς, ὃ τὴν νύκτα κοπιάσας καὶ μηδὲν πιάσας, καὶ τῇ μέρᾳ ἐπὶ τῷ φίμωτι τοῦ Ἰησοῦ τὰ πάντα θηρεύσας; Ήτο εἰδὼν τὰ δίκτυα διεργάστα, καὶ ἀλλούς πολλοὺς ἰχθύας ἔζωθεν ἐστῶτας καὶ πρὸς τὸ θηρευθῆνα κεχρηνός, καὶ πόρφρων τῶν δικτύων μένειν μὴ ἀνεχομένους, ὡς βίαν ὑπομεύειν, προσέπεσε τῷ Κυρίῳ λέγων· Ἐξελέσθαι ἀπ' ἐμού, Κύριε, διτὸς ἀπίρρητος εἰμι· Ἐγών τοι πότον ὀστίς εἰ· οὐκ εἰδον ἰχθύων ἄγραν ποτὲ τοιαύτην. Ἔθος;, Δέσποτα, τοὺς ἰχθύας τῇ σαγήνῃ ἔνδον αποκλείειν· τούναντίον δὲ νῦν ρέπειν; ἔζωθεν οἱ ἰχθύες τὴν σαγήνην κρατοῦσιν. Ἐξελέσθαι ἀπ' ἐμού, παρακαλεῖ· Πτίχεις λοιπόν τοῦ θεικὸν οὐν πρόσταγμα· κατατίπει τῇ λίμνῃ καὶ δύο πρὸς γονήν ἰχθύας. Ἐξειλεῖς ἀπ' ἐμού· οὐ σὲ ἀπωθοῦμαι, αλλ' ἐμαυτὸν ταλανίζω. Ἐξειλεῖς ἀπ' ἐμού, διτὸς ἀπίρρητος εἰμι, λυρίς. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς τὸν Σίμωνα· Ἐξελύω, τοῦ πλιαρίου σου, Σίμων, ἐξέρχομαι· ἐν σοὶ δὲ εἰσελεύσομαι· τούτου χαρίν καὶ παρεγενόμην [255] πρὸς σέ. Σηρεψών γάρ ἐθερεύθης· δοποιεῖς, πέπονθα· Σὺ μὲν γάρ απὸ ζῶντος εἰς θανατον ἐλκεῖς· ἐγὼ δὲ ἀπὸ θανατον εἰς ζῶντα. Μή φοβοῦ, Σίμων, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἐντὶ ζωγρων. Τὴν λίμνην κατατίπει, τὴν οἰκουμένην σαγηνεύει· τὸν κάλαμον σύνθλασον, καὶ τὸν σταυρὸν εὐτέρεπτον· τὴν δρμαίαν διάσπασον, καὶ τὴν ευσέβειαν κτήριον· μέψον τὸ ἀγκιστρον, καὶ νόσους θεραπεύειν· τὰ δίκτυα μίσθσον, καὶ τὰς οὐρανίους κλεῖς χαλκεύσον· Ἐξελέσθαι ἀπὸ τοῦ πιάσοι, καὶ εἰσελεῦσαι τὴν Εκκλησίαν. Μή γοσσού, Σίμων, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἐντὶ ζωγρων. Οὐ τῆς τοῦ Ηέτρου συνέσσεις! Οὐκ εἰπεν ὁ ἀλιευτεῖς ἀλιεύεις, Τί τὸ ξένον τῆς τοῦ διαδοχάλου παρινέσσεις; ἀνθρώπους; ζωγρώς, καὶ ποιὸν δίκτυον εὐτρέπισσον; που δὲ καὶ νίνοντα· τὰ ἀνθρώποιστρα ταυτα δίκτυα; μή ἀρπάζει με λόγος ἀγκιστρεύσας με; Οὐδὲν τούτων εἰπεν δὲ Σίμων, μόνον δὲ ἤκουεν, εὐθέως ἐπήκουεν· οὐ τοὺς ἰχθύας ἐπωιλήσεν, οὐ τῆς ἐπορίας ἐδέσθη, οὐ τῇ γυναικὶ συνετάξατο, οὓς εἴπει πρὸς τὸν Δεσπότην, Σωτόρας μου τα μέτρα, Δέσποτα· λογοθετήσω τοὺς συναλλάκτας, μικρὰ αναλώματα τοῖς εἰς τὸν οἰκὸν μου κατατίπειν. Οὐδὲν τοιτω, δὲ Σίμων ἐφράσε· Ηέτρος γάρ ἡ τὸ δόλον. Καὶ οὕτερον οὐ μόνον Ηέτρος ὑπῆκουεν τῷ Δεσπότικῷ προστάγματι, αλλὰ καὶ ἀνόρεας, καὶ Ἱάκωβος, καὶ Ἰωάννης· αὗται γάρ εἰσιν α' ἀδελφαὶ καὶ πισταὶ δύο ζυγαδεῖς.

Εἰδες τὴν τοῦ Κυρίου πραγματείαν; τίνος χάριν ἐπὶ

• Νέονται

τὴν λίμνην παρεγένετο; Ἰνα τοὺς μὲν διδάξῃ, τοὺς δὲ ἀλιεῖς ἀγκιστρεύσῃ. "Ηκουες οὖν ἀρτίως τούς εὐαγγελιστούς λέγοντος· Καὶ καταγαγότες τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐπὶ τῆς τῆς τῆς, ἀφέντες ἄπαντα, ηκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Τι δὲ ὁ Κύριος; δεῖ γάρ συμπεράναι τῷ λόγῳ. Άς εἰδε τῶν ἀποστόλων τὴν προθυμίαν, διτιπερ ἀφέντες ἄπαντα, ἡκολούθησαν αὐτῷ, ἐπὶ θεραπείαν ἔτειγεται, ἵνα μή διάδολος ἔκκωμα· ἀπιστίας εὗρη· εὔματα μέλητον γάρ τὸ γένος τὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς ἀντιταλάντευσιν ἔτοιμον. Ἐμελλον γάρ λαβεῖν οἱ ἀπόστολοι, μήδεν ἔπειτον σημεῖον ἔθεασαντο· μή ἄρα μάτην καταλιπόντες τὴν ὑπαρξίην ἡμῶν ἡκολούθησαμεν αὐτῷ; καὶ ἡ συνδρομὴ τῶν ἰχθύων κατά τινα τρόπον γεγένται, οὐχὶ δὲ κατά θείον κέλευσμα. "Οπως οὖν μή τοιούτοις σκεύμασι· μολυνθῶσιν οἱ ἀπόστολοι, μόνον ἀπέστη τῆς λίμνης, καὶ ἐν μιᾷ τῶν ἐγγύθεν πόλεων δύχου συνδεδραμήκοτος θεοθεράπευτον λατρεῖον ἀνοίγει, καὶ εὐθὺς θελήματι μόνῳ ἀποδύει τὸν λεπρὸν, καὶ τὴν κατάστικτον αὐτοῦ μηλωτὴν τῆς λέπρας ἔκαθάρισεν· ἵνα γνῷ Πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, διτε οὐ μόνον οἱ ἐμψυχοὶ ἰχθύες ὑπακούουσι τῷ Δεσποτικῷ προστάγματι, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀψυχον πάθος τῷ νεύματι αὐτοῦ φυγαδεύεται. "Ηκουες δὲ ἀρτίως βοῶντος τοῦ λεπροῦ Κύριος, διὰ θελῆτης, δύνασαι με καθαρίσαι.

^a Conjectum est ἔκκωμα.

^b Conjectum ἴνοντεύμασι, vel, σκέμμασι.

εὐσεβοῦς δόγματος γνῶσις. Ούκ ἐσπίλωσεν αὐτοῦ τὴν δρθδόξην γνώμην ἡ διάδρυπτος τῆς λέπρας [256] δορά· ἔξωθεν ἥρπε τὸ πάθος· ἐνδον γάρ οὐχ εὑρε νομῆν· τὸ σῶμα κατεδόσκετο, τῆς δὲ ψυχῆς οὐχ ἥπιετο· ἀρύδριστον τίτλον ἐδάσταζεν, ἀλλ' οὐκ ἤγγισεν ἡ συνοδοικόρος· πλήρης δὴ λέπρας, ἀλλ' ἐμίσει τὸν παράνομον Οὐίαν· ἡ συναγωγὴ αὐτὸν ἀπωθεῖτο, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία αὐτὸν περιεπτύσσετο· δὲ Μωῦσῆς αὐτὸν ὑβρίζειν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐνεράπευτεν. Ὄδε θεραπεύεται, κάκει τὰ δῶρα τῆς θεραπείας προσφέρειν κελεύεται. Διὰ τί; Ἰνα καὶ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ τὸ φιλάνθρωπον γνωσθῇ, καὶ τῶν φιλαργύρων Ἰουδαίων τὸ φιλέμπτορον φανῆῃ. Τι οὖν δὲ κακοδόξων ἐλεγχος λεπρός; Κύριε, διὰ θελῆτης, δύνασαι με καθαρίσαι. Οὐ λέγω, παρακλεσον, ἀλλ' αὐθέντισον· οὐ λέγω, πρόσευξαι, ἀλλ', λασαι. "Ιδιον γάρ θεοῦ ιδίῳ θελήματι θεραπεύειν, οὐχὶ δὲ ἀλλοτρίῳ νεύματι. Κύριε, διὰ θελῆτης, δύνασαι με καθαρίσαι. "Ηκουει γάρ τοῦ προφήτου λέγοντος· Ο Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ τῇ πάντα δόσα ήθελησει ἐποίησεν. Ἐπει οὖν πάντα θελήσει παρήγαγες εἰς τὸ εἶναι, καὶ οὐρανοὺς μὲν ἔξετενας ὡσει δέρψιν, γῆν δὲ οὐφήπλωσας ὡς σινδόνα, τὰ μεταξὺ δὲ τούτων πολυμόρφως ἀμφιάσας· ἀπέδος κάμοι τὸ τῆς φύσεως ίμάτιον. δπως τὸν μὲν νόμον ὡς φορτικὸν ἐκκλίνω, τὴν δὲ γάριν ὡς φιλάνθρωπον δοξάσω, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

mutatur humanum genus , et ad contraria eligenda prouum. Dictori namque erant apostoli Domino, si nullum aliud signum viderent : Num frustra relinquentes facultates nostras secuti sumus eum ? et consensus piscium alio quodammodo factus est, non ex divino iussu. Ne igitur talibus suspicionibus foedarentur apostoli , a stagno tantum recessit, et in una vicinarum civitatum, turba concurrente, divinam aperuit medicinam : statimque ex sola voluntate leprosum spoliat, et ejus meloton maculis distinctam a lepra purgat : ut sciret Petrus et qui cum illo erant, non solum vivos pisces obsequi mandatis Domini, sed etiam inanimatum morbum ejus nutu fugari. Audisti modo clamantem leprosum : *Domine, si vis, potes me mundare* (Luc. V, 12). O leprosi scientia pii dogmati ! orthodoxam ejus mentem maculis non sondavit pellis illa tota lepre punctis horrida : extrinsecus repebat morbus, intrinsecus vero locum non reperit : corpus corroebat, sed animam segritudo non attiniebat : contumeliosum titulum gestabat, sed non appropinquabat comes lepra : plenus erat lepra, sed

odio habebat improbum Oziam : synagoga illum repellebat, sed Ecclesia ipsum amplectebatur : Moyses ipsum contumelia afflicebat, sed Christus sanabat. Hic curatur, et illuc curationis dona offerre jubetur. Quare ? Ut Domini Christi amor erga homines nosceretur, et pecunie amantium Judæorum cupiditas appareret. Quid igitur leprosus ille, qui prave sentientes omnes confutabat ? *Domine, si vis, potes me mundare*. Non dico, Roga, sed, Cum auctoritate jube : non dico, Precare, sed, Sana. Proprium enim Dei est sua voluntate sanare, non alieno nutu. *Domine, si vis, potes me mundare*. Audivi enim Prophetam dicentem : *Dex noster in celo et in terra omnia quecumque voluit fecit* (Psal. CXIII, 3). Quoniam igitur omnia ut essent produxisti, ac caelos extendisti sicut pellem, et terram subitus expandisti velut sindonem, et quæ intermedia erant, variis formis exornasti ; tribue quoque mihi natura vestimentum, ut legem, ut pole onerosam, declinem, gratiam vero, ut hominum amantem glorificeam, in Christo Iesu Domino nostro, cum Patre et Spiritu sancto , in secula seculorum. Amen.

SYNOPSIS EORUM QUÆ IN OPERIBUS CHRYSOSTOMI OBSERVANTUR.

Prologus.

Rem operosam atque hactenus intentatam aggredimur, cum ad lectoris commodum ea que in tam ampli tot voluminum mole dispersa sunt , secundum materiæ ordinem, unum sub conspectum ponere destinamus. At enim non iis modo, queis immensa illa opera legere non vacat per otium , sed iis etiam qui diurna lectione totos duodecim tomos evolvent, difficile admodum esset omnia secundum argumentum rationem excerpere et in certa capita distribuere ; nimis quæ ad doctrinam et theologiam , quæ ad disciplinam et ritus varios tum Antiochenos tum Constantinopolitanos ; innumera illa quæ de hereticis et

haeresiarchis passim occurrunt; miscellanea multa quæ in argumentum aliquod redigere in promptu non est. Demum digressiones frequentissimas quas in similitudinibus adhibet Chrysostomus, ubi infinita pene ad ritus et mores sui temporis pertinentia, quæ ad religionem non spectabant, in comparationibus recenset. Hæc omnia in diatribas quinque distributa jam profremus. De stylo etiam ejus aliqua discere animus erat : sed quia in præfatione primi tomi hac de re luculentter actum est, id retractare supervacaneum fore diximus.

DIATRIBA I.

De iis quæ ad doctrinam spectant et ad theologicas opiniones illius ævi.

De substantia Dei deque Trinitate Personarum ea non raro profert Chrysostomus, quæ Christiani omnes profitentur. De incarnatione vero Christi et ejus cum Patre æqualitate iunumeris in locis agit ut Anomœorum tela propulset, qui tunc Antiochiae et Constantinopoli contra Catholicos velificabantur : neque est ea in re diutius immorandum. Contra Anomœos autem concertans, duas in Christo voluntates suisse pugnat, et Monothelitarum qui postea exorti sunt, quasi data opera, haeresim profligat (T. I, col. 765-766).

Baptismi rituum ita describit Chrysostomus : Qui baptizandi erant, per dies triginta ad sanctum illud

lavacrum apparabantur : antequam tingerentur, hæc verba proferebant : *Abrenuntio tibi, satana, et pompa tuæ et cultui tuo, et conjungor tibi, Christe* (T. II, col. 239) : illis vero addere jubebantur, *Credo in resurrectionem mortuorum* (T. X, col. 348). Posteaque ter in unda mergebantur. In homilia vero sexta in Epistolam ad Colossenses, ita refert verba ab eo qui baptismum accepturus erat prolata (T. XI, col. 342) : *Abrenuntio tibi, satana, et pompa tuæ et cultui tuo et angelis tuis*. Illud vero, et angelis tuis, in præcedenti non habetur : sed illa prior Antiochiae descripta fuit, posterior vero Constantinopoli, ubi fortasse levius illa diversitas in usu erat. Baptismus vero, inquit ille , non dabatur in Pentecoste , quam vocat ille metropolini festorum (T. IX, col. 22) : quia nempe fideles, Spiritus sancti descensui unice addicti , cetera in tempus aliud mittebant (T. II, col. 463).

Sepe vero carpit eos, qui baptisatum usque ad mortem differebant, ac quæ hinc mala et pericula sequuntur recesseret (*Tomo secundo et Tomo octavo*). Baptismi vero nomina multa erant, inquit (*Tomo secundo*), nempe lavacrum regenerationis, illuminatio; vocabatur etiam sepultura, circumcisio, crux; mo alia quoque nomina pro baptimate in usu erant.

De Eucharistiae sacramento nullus patrum veterum est, qui luculentius verba fecerit. Libro namque tertio de Sacerdotio, postquam sacerdotum dignitatem extulerat, qui stant, inquit, prope illam immortalem naturam, paulo postea dicit: *Nam si non potest quis intrare in regnum cœlorum, nisi per aquam et spiritum regeneratus fuerit, etiam qui non manducat carnem Domini, nec bibit ejus sanguinem, uterna vita privatur* (*Tomo primo*). In Homilia item de Prodictione Iudeæ dicit hæc verba, *Hoc est corpus meum* (*Tomo secundo*), transformare ea quæ proposita sunt, et diabolum insiliisse in Judam postquam mensæ divinæ particeps fuerat, non corpus Domini, quod ille acceperat, despiciens, sed ipsius Iudeæ impudentiam contemnens. Corpus et sanguinem Christi vere in Eucharistia esse bis dicit etiam in Homiliis in Matthæum. Commentario autem in Epistolam secundam ad Corinthios in hæc verba (*Tomo septimo*), *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communio sanguinis Christi est?* hæc clarissime dicit, *Hoc quod in calice est, illud ipsum est quod ex latere fluxit* (*Tomo decimo*). Cum majori etiam ἐκρεπεῖται, hæc de corpore Christi in Eucharistia loquitur in Homili. secunda in Epistolam secundam ad Timotheum (*Tomo undecimo*): *Et hoc igitur corpus Christi est et illud. Qui vero putat hoc minus illo esse, is nescit Christum etiam nunc adesse et operari.* Hic vero loquitur de sacerdote sacrilicium offerente.

Circa pœnitentiæ sacramentum de confessione loquens, lucifugis errandi materiam, recte sentientibus scrupulum injectit Chrysostomus, cum Oratione quinta de Incomprehensibili dicit: *Non te in theatrum conservorum tuorum duco, neque hominibus peccata revealare cogo: conscientiam tuam expende coram Deo, ostende ipsi vulnera, et ab eo medicamenta postula* (*Tomo primo*). Hac de re non paucos hærentes vidi, nonnullosque dubitantes an illo ævo confessio peccatorum sacerdoti facienda in usu esset Antiochiae, ubi hæc dicta protulit Chrysostomus. Non advertentes ipsum libro tertio de Sacerdotio dicere, sacerdotes prorsus purgandi potestatem accepisse, et post regenerationem admissa peccata condonare posse (*Tomo primo*): atque adeo, cum de confessione peccatorum loquitur, id saepè de hoc sacerdotum ministerio intelligendum esse; ut cum dicit, post peccatum ad confessionem esse pergendum, et confessionem communioni esse premitendam (*Tomo primo*). Clarius rem profert, cum sacerdoti ulcera esse manifestanda pronuntiat (*Tomo secundo*): per confessionem enim, inquit, peccatorum sarcina deponitur.

Licet vero passim dicat ille, in precibus confessionem Deo emittendam esse; in memoratis locis confessionem etiam sacerdoti faciendam esse declarat.

Jam ad quæstionem veniamus, quæ haud diu post obitum Chrysostomi agitata fuit, imo in extremis ejus vitæ annis suborta est; quæque ævo nostro per integrum pene seculum multorum ingenia exercuit; de gratia nempe et libero arbitrio. Julianus enim et Anianus Pelagiani, Chrysostomum sibi favere dictabant: et Cassianus, qui Chrysostomo hæserat, Semipelagianorum hæreses auctor habetur. Qui autem hujusmodi hæresibus nomen dederant, tantum doctorem putabant in homiliis suis favere sibi, ejusque testimoniosis utebantur, ut dictis suis auctoritatem conciliarent: et loca hand dubie proferebant, quæ videbantur suæ tuendæ sententiae opportuna. Cum enim circa gratiam et liberum arbitrium nihil dulius esset ortum vel scrupuli vel disceptationis, neque esset res tam difficilis certis vocum limitibus circumscripta: quid mirum, si Chrysostomus in concionibus, quas plerumque ex tempore pronuntiavit, quedam protulerit circa gratiam Dei, quæ, si secundis curis et accuratius tractasset, emendavisset haud dubie? ut et Augustinus quæ pridem de gratia Dei seruat, abjecti omnino, cum ea de re tot scribendis libris operam dedit.

Chrysostomi loca hic referimus: Homilia in dictum illud Pauli, *Habentes autem eundem Spiritum fidei*, etc. (*Tomo tertio*), hæc habet: *Illud nimis ostendere volens, quod initio credere, et parere vocanti, nostræ est bona mentis: at postquam jacta fuerint fidei fundamenta, jam opus est auxilio Spiritus, ut in nobis perpetuo maneat inconcussa et inexpugnabilis. Neque enim Deus, neque Spiritus gratia nostram prævenit propositum; sed tametsi vocet, exspectat tamen, ut sponte et propria voluntate accedamus, ac tum demum cum accesserimus, nobis suum totum exhibet auxilium.* Simile quidpiam dicit Homili. in Joannem hæc Evangelii verba explicans (*Tomo octavo*): *Conversus autem Jesus, et videns eos sequentes, dicit eis: Quid queritis?* Pergit ille: *Hinc docemur Deum donis non prævenire voluntates nostras; sed ubi nos incepimus, cum voluntatem præmisimus, tunc plurimas dat ille nobis salutis occasiones.*

Homilia autem 59 in Genesim rem ita explicat, ut secum ipse pugnare videatur (*Tomo quarto*). Num de Jacobo Isaaci filio loquens hæc habet: *Licet superno præsidio fretus fuerit, attamen quod suum erat prius exhibuit. Ita sane et nos persuadeamus nobis, licet millies enitamur, nihil tamen prorsus recte agere posse, nisi superno auxilio adjutus.* Sicut enim nisi illo subsidio fruamur, nihil umquam possumus recte agere: *ita, nisi quod nostrum est attulerimus, non poterimus supernum auxilium obtainere.* Si namque initium et fundamenta fidei sine Dei auxilio ponere possimus, ut ille supra dixit, quomodo verum esse poterit illud quod hic adjicit, nos nempe nihil umquam recte agere posse, nisi superno auxilio adjutos?

Quia enim de gratia et libero arbitrio nibildam in Ecclesia statutum fuerat, non tanto scrupulo quæ sese menti offerebant, orator noster ea de re enuntiabat, qui si ea ad trutinam excusisset, saniora hand dubie dedisset; sed non licebat oratori quotidie ferme et ex tempore sâpe declamanti serio verbis et dictis omnibus advigilare, in rebus maxime quæ nondum publicis Ecclesiæ legibus assertæ fuerant (*Tomo tertio*). Ceterum quam a Pelagiana heresi aversus esset ipse testificatur in fine Epistolæ quartæ ad Olympiadem, dicens: *De Pelagio monacho magno dolore affectus sum: cogita igitur quot quantisque coronis dignæ sint qui fortiter in acie steterunt, cum viros, qui in tanta pietatis exercitatione et tolerantia vixerunt, subripi videamus.*

Hic de Pelagio heresiarcha agi cum multis viris doctis existimo. Erat enim ille monachus, erroresque suos spargere coepit, quando Chrysostomus exsul extremum vitæ curriculum agebat anno circiter 407. Quæ omnia ad Pelagium heresos auctorem spectare videntur, atque ita cum illo consonant, ut non aliud Pelagi quærendus videatur.

DIATRIBA II.

De disciplina œvo Chrysostomi, deque ritibus variis tum Antiochenis tum Constantinopolitanis: et de Liturgia.

Circa cultum venerabilis crucis Domini, sanctarum reliquiarum et imaginum, etiamque intercessionem et invocationem sanctorum, illa passim profert Chrysostomus, quæ hodiernum Ecclesiæ morem prorsus exprimant. Singulare prorsus est id, quod de S. crucis cultu dicit ille (*nempe in Tomo primo*): *Nihil Imperatoriam coronam sic exornat ut crux, universo mundo pretiosior; et ejus figura, quam olim omnes exhorrescebant, ita certatim exquiritur ab omnibus, ut ubique reperiatur, apud principes et subditos, apud mulieres et viros, apud virgines et nuptias, apud servos et liberos: nam illud omnes signum frequenter imprimunt in membrorum meliori parte, et in fronte seu in columna figuratum quotidie circumferunt. Hoc in sacra mensa, hoc in sacerdotum ordinationibus, hoc rursum cum corpore Christi et mystica cæna resulget. Hoc ubique celebratum videre est, in dominibus, in foro, in decessis, in viis, in montibus, in saltibus, in collibus, in mari, in navibus, in insulis, in lectis, in vestimentis, in armis, in thalamis, in conviviis, in vasis argenteis et aureis, in margaritis, in parietum picturis, in corporibus brutorum male affectis, in corporibus a dæmone obsessis, in bellis, in pace, in diebus, in noctibus, in thoreis tripudiantium, in sodalitiis sese macerantium: adeo certatim donum hoc mirabile, ejusque ineffabilem gratiam omnes perquirunt.* Ubiq[ue] illa fulget, in parietibus domorum, in tectis, in libriss, in urbibus, in riciis, in incultis, in cultis locis. Illud vero ipsum lignum, in quo sacrum corpus passum et crucifixum est, cur certatim omnes adeunt? cur particulam ejus multi

sumentes auro inclusam, tam viri tam mulieres a collo suspendunt ad ornatum, etsi damnationis symbolum hoc lignum fuit? Imo Imperatores posito diadema crucem suscipiebant (*Tomo primo*).

Hæc sc̄pius dicit in orationibus contra Judæos, additque signo crucis adversariam potestatem omnem sugari (*Ibidem*). Singulare autem omnino est id, quod bis profert Chrysostomus, cuius hic verba adscribam (*Tomo quinto*): *Sed ecce crux nunc ipsa vita evasit honorabilior et splendidior, et omnes eam in fronte circumferimus; non solum non erubescentes, sed etiam gloriantes. Alibi dicit illam in fronte fuisse depictam (*Tomo septimo*). Idcirco, inquit, et domi, et in parietibus, et in fenestris, et in fronte et in mente, illum cum multo studio depingimus (*Tomo quinto*). Omnes eam in fronte circumferimus, inquit, non solum non erubescentes, sed etiam gloriantes. Non modo enim populares, sed et ii qui sunt diadema redimili, eam potius in fronte gestant quam diadema.*

De honore atque cultu sanctorum, præcipueque martyrum reliquiis præstito frequenter agit Chrysostomus. Insignis locus ille est, ubi de sancto Babyla disserens talia satur (*Tomo secundo*): *At Deus ille clemens, qui infinitas nobis salutis occasiones contulit, hanc quoque nobis cum aliis aperuit viam, quæ nos possit ad virtutem evocare, sanctorum reliquias interim apud nos relinquens. Nam post sermonis virtutem, secundum tenent ordinem sanctorum sepultra, quæ animos intuentium hominum ad imitationem concident. Ac sicubi quis ejusmodi capsæ adset, statim ejus efficaciam sensu percipit.* Probe autem animadvertis defunctorum phantasiam ex ipsis locis in viventium animis excitari, si quis cogitet quomodo ii, qui lugendi causa veniunt, statim atque ad sepultra accesserunt, ac si vice urnas eos, qui in urna jacent, stantes viderent, sic illos e limine statim compellent. Multi vero, intolerabili affecti dolore, prope sepultra mortuorum domicilium sibi perenne constituerunt; id nequaquam facturi, nisi ex loci conspectu quidpiam consolationis perceperissent. Ecquid de loco et sepulcro loquor? cum vestis sâpe sola mortuorum visa, aut verbum unum mente repetitum animum excitarit, et labentem memoriam reducerit. Ideo reliquias sanctorum nobis Deus dimisit. Me autem non hæc frustra jactiture, sed ad utilitatem nostram ita provisum esse, fidem facere possunt miracula quæ a sanctis quotidie martyribus eduntur.

Homilia vero in S. Eustathium Antiochenum hæc habet: *Idcirco sanctorum corpora et fontes et radices et unguenta nuncupo spiritualia (*Tomo secundo*).* Plebs vero Antiochena in vicinos urbi campos, ubi sepulchra martyrum erant, libenter confluerebat. Quia vero martyrum monumenta cum haereticorum sepulchrī intermixta erant (*Ibidem*); ideo Flavianus, ut devotæ plebi consuleret, ossa illa martyrum delegit, ac seorsum in puro mundoque loco collocavit. Ipse quoque Chrysostomus exsul Rustico presbytero reliquias martyrum misit, minime dubias, inquit, quas ab Otreio Arabissi episcopo accepérat (*Tomo tertio*). Plura possemus addere, sed hæc satis sunt. Cultum

enim ille reliquiarum adeo frequenter celebrat, ut nihil ea de re dubii supersit.

Nec minus clare loquitur de invocatione et intercessione sanctorum et martyrum. Cum Antiocheni adversa valetudine laborantes ad Iudeos, qui præstigiis ad morbos depellendos utebantur, confugerent, ut a talibus illos avertat, his avocat verbis (*Tomo primo*) : *Proinde tu quoque, si videris te puniri a Deo, ne profugias ad ejus inimicos Iudeos, ne magis etiam illum in te provokes; sed ad amicos illius martyres, atque sanctos, qui illi placherunt, quaque multum apud illum habent auctoritatis.* Homilia vero in sanctum Meletium (*Tomo secundo*) : *Oremus itaque omnes simul tam magistratus, quam privati, tam servi quam liberi, beatum ipsum Meletium harum precum socium accipientes.* Et alibi clarissime (*Tomo quarto*) : *Id scientes, dilecti, confugiamus ad sanctorum preces, et oremus ut pro nobis intercedant. Sed non illorum precibus tantum confidamus, sed et ipsi nostra, ut oportet, dispensemus recte, et ad meliora converti nitamur, ut locum demus orationi, quæ pro nobis funditur.* Alia non pauca proferenda suppetent; sed in re certissima non est diutius immorandum.

Ecclesiæ multæ illo ævo martyria appellabantur. Martyrium vero initio ecclesiam martyrum significasse videtur; ac semper frequentius pro ecclesia martyrum accipitur, sed pro aliis etiam ecclesiis nonnumquam adhibetur (*Tomo secundo*). Vide notam et *Glossarium Cangii Greco-Latinum*. Illo autem ævo tum ecclesiis, tum martyriis magnus exhibebatur honor et reverentia. Cum in ecclesiam intrarent, manus abluebant, itemque antequam precarentur (*Tomo octavo*) : *Quemadmodum enim, inquit, solenne est ut fontes præsto sint ante oratoria, ut adoratur Deum manus prius lotas inter precandum attollant: ita pauperes fontium vice ante fores collocaverunt majores nostri; ut quemadmodum manus abluiimus aqua, sic prius per beneficium abstensa anima, tum demum preces nostras offeramus.* In more erat etiam, ut qui in ecclesiam intrarent ejus vestibula oscularentur. Intra ecclesiam vero mulieres tabulis ligneis a viris sequestrabantur: quam rem a majoribus constitutam ita profert Chrysostomus (*Tomo septimo*) : *Oporteret utique intus esse murum qui vos a mulieribus sequestraret: quia vero id non vulpis, necessarium esse putarunt patres nostri, ut saltem ligneis tabulis vos separaremus.* Ut a senioribus ego audivi, initio hi parientes non suere.

Rem singularem docet Chrysostomus quod nempe in mysteriis Christiani Antiocheni se mutuo amplectarentur (*Tomo octavo*); ut multi unum efficerentur, atque communes preces funderent pro non initiatis, pro infirmis, pro orbis fructibus, pro terra, pro mari. Morem autem veterem, quem mirabilem dicit, in memoriam revocat (*Tomo tertio*) : *Coacti autem, inquit, tunc fideles omnes post auditam doctrinam, post orationes, post mysteriorum participationem, soluta synazi, non statim domum concedebant; sed divites et opulentiores, alimenta et sercula e domibus suis affe-*

rentes, pauperes advocabant, communique simul mensa fruebantur, communibus epulis alique convivis in ipsa ecclesia. Ait porro celebritates illas in meridie plerumque solvi.

De præcipuis per annum diebus festis non semel agit doctor noster. De natali vero die Christi hæc narrat in concione quam habuit anno 386: illam nempe solennitatem nuper ac nondum elapsis decem annis ab Occidente, ubi ab exordio celebrata fuerat, Antiochiam allatam fuisse (*Tomo secundo*). Quia vero plurimi diem festum hujusmodi quasi novum ac nuper inductum detrectabant, multis argumentis probat ille natalem Christi in vigesimam quintam Decembribus incidere. Veteres tamen Ægyptii et Orientales omnes, ut concors omnium sententia est, simul Epiphaniæ Natalisque Domini festum die sexta Januarii celebrabant: at circa medium sæculi quarti inventa easdem in regiones consuetudo fuit ut vigesima quinta Decembribus natalem diem celebrarent. Verum priscam illam consuetudinem ad ætatem usque suam in Ecclesia Jerosolymitana obtinere testis est Cosmas Ægyptius, quem edidimus anno 1706: id ipsumque confirmat Joannes Nicænus, dum ait asseverare Jerosolymitanos, Jacobum fratrem Domini, primum Jerosolymorum episcopum, ad natalem Christi celebrandam Januarii sextum diem assignavisse.

Verum diu ante in Antiochenam Ecclesiam invetus fuerat ritus celebrandi natalem Christi die 25 Decembribus. Ait enim ille Homilia in S. Philogonium: (*Tomo primo*) : *Instal enim festum, omnium festorum maxime venerandum atque tremendum: quod si quis appetet omnium festorum metropolin, haudquam aberret. Quodnam autem hoc est? Christi in carne Natalis.* Ab hoc autem festum Epiphaniorum vel Theophaniorum, sacrum Pascha, Ascensio et Pentecoste originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundum carnem natus esset Christus, non baptizatus fuisse; nam id festum Theophaniorum est: nequaquam fuisse crucifixus, quod est festum Paschæ: non misisset Spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes.

Post Natalem ergo Christi dies Epiphaniæ, seu Theophaniorum (nam utroque nomine appellatur) magno cultu celebrari solebat. Illo die baptismatis Christi quoque festum agebatur, et ad mysteriorum participationem advocabantur fideles omnes (*T. undecimo*). De Paschatis festo quedam supra dicit Chrysostomus quæ explicazione opus habent: Si Christus, inquit, secundum carnem natus non esset, non fuisse crucifixus, quod est Pascha. Quæ significare videtur, Christum in die Paschatis crucifixum fuisse. Ubi observandum illud est, quod in secunda parte octavi tomi diximus in Monito ad sermonem de Paschate, quem inter spuria locavimus (*Tomo octavo, in Spuria*). Scriptor eni illæ videtur omnino distinguere Pascha a Dominica Resurrectionis. Neque modo in Oriente, sed etiam in Occidente talem fuisse distinctionem comperimus. Gregorius enim Turonensis, ordinem a Perpetuo antecessore suo statutum referens, Resurrectionem Domini prius quam Pascha

celebratam exhibet hoc pacto (*Greg. Turon. p. 531*):

Sexto Calendas Aprilis Resurrectione Domini nostri Iesu Christi, ad Basilicam Domini Martini.

Pascha, in Ecclesia.

Die Ascensionis in Basilica Domni Martini.

Ubi notat Ruinartius noster: *Festum Paschatis a festo Resurrectionis distinguitur in vetustioribus Kalendariis, ubi Resurrectionis festum die 27 Martii recolitur; Pascha autem, ut omnes norunt, pro varietate lunæ semper celebratum in Ecclesia fuit. An quid simile tempore Chrysostomi observatum Antiochiae fuerit videant eruditii. Diem vero natalem Christi vocat supra Chrysostomus metropolin festorum: in loco etiam supra memorato Pentecosten quoque vocat metropolin festorum: sed talis appellatio utrique competere potest, quia dies natalis est fundamentum, Pentecoste vero complementum festorum.*

• De diaconis loqui videtur, quando dicit illorum officium esse, ut improbos et palam scelestos arecant a participatione corporis et sanguinis Christi (*Tomo septimo*). Additque illos tunica alba et splendente amictos in ecclesia circuire. Cætera quæ ad diaconos spectabant mox adferemus, ubi de Liturgia.

Catechumeni qui Mysteriis initiantur (*Tomo nono*), in mystica preicatione hæc primo verba profrebant: *In quo clamamus, Abba pater* (*Tomo octavo*). Cum initiantur autem, hæc pacta cum sacerdotibus inibant: *Satanæ et angelis ejus abrenuntiabant, promittebantque se ad illos numquam esse deflexuros. Quapropter mulieres et parvuli, ut contra diaboli insidias in tuto essent, evangelia e collo suspendebant, atque ad majorem custodiam ubique circumferebant.* (*Tomo secundo*).

Recens natus pueris ad libitum parentum nomina imponebantur: quidam sanctorum, alii avorum et proavorum nomina indebant, vel eorum qui genere clari fuerant (*Tomo quarto*). Verum hortatur Antiochenos Chrysostomus, ut sanctorum qui virtutibus fulserunt filii nomina tribuant. Illud vero factum deprehenditur in Encomio S. Meletii, antequam hoc consilium daretur (*Tomo secundo*). *Natus cum eum* (*Meletium*) *a principio, inquit, in civitatem ingressum accepissetis, unusquisque filium suum ejus nomine appellabat, per appellationem existimans se in domum suam sanctum introducere, missisque patribus, avis et proavis, matres beati Meletii nomen imponebant liberis, quos pepererant.*

Mos erat Antiochenus, ut adolescentes ad monasteria mitterentur, ut ibi per quoddam tempus ad mores illuminandos degerent (*Tomo primo*). Qua de re Chrysostomus: *Ergo nec filios nostros a deserti commoratione ante tempus abducamus; sed sinamus disciplinas aliis imprimi, et plantas radicibus firmari. Etiamsi decem, etiamsi viginti annos in monasterio ali oporteat, ne turbenur, nec moerore afficiamur; quanto enim diutius in gymnasio exercitabitur, tanto maiores adipiscetur vires.*

Erant illo ævo virgines Christianæ multæ, quæ per totam vitam a nuptiis abstinerent, ac virginitatem perpetuam prosterrentur. Constantinopoli

vero quidam virgines nonnullas secum inducebant dominum, specie quidem, ut ceu fratres cum sororibus caste viverent; sed ex tali consortio quanta parerentur mala, haud difficile est augurari. Has vero virgines subintroductas, vel simul inductas appellabant (*Tomo primo*). Erant item aliæ virgines opibus pollentes, quas regulares vocabant. Hæ cultui corporis admodum studebant, et viros inducebant ut secum domi manerent. Contra tam exitialem pestem pro more suo declamat Chrysostomus.

De funebri luctu, qualis suo tempore in usu erat, hæc ille refert (*Tomo sexto*): *Nos qui jam sub gratia sumus, sub certa spe resurrectionis, quibus omnis tristitia interdicitur, qua fronte mortuos nostros gentilium more plangimus, ululatus insanos attollimus, veluti alio genere buchanles, consciisis tunicis pectora nudamus, verba inania et nænia circa corpus et tumulum defuncti cantamus? Postremo etiam qua ratione vestes nigras tinguimus (sic), nisi ut nos vere infideles et miseros, non tantum fleribus, sed etiam vestibus approbemus? Nemo tunc sepulera in urbibus construerat. Qui mos ab antiquis manarat tam Græcis, quam Romanis (*Tomo septimo*), ut vidimus in Antiquitate explanata Tomo V. Constantinopoli vero Imperatores, qui in ecclesia SS. Apostolorum tumulabantur, non prope Apostolos, sed foris ad ipsa limina optaverunt corpora sua sepeliri, atque ita pergit Chrysostomus, Imperatores piscatorum ostiarii facti sunt (*Tomo primo*).*

Litanie, memorantur a Chrysostomo in concione, quam Constantinopoli habuit in die Paschatis anno 599, cuius locum totum hic afferendum putamus (*T. sexto*): *Ante tres dies, irrumpe pluvia, atque omnia secum trahente, et ab ore, ut ita dicam, agricolaram mensam rapiente, comatas spicas dejiciente, ceteraque omnia per humidæ materiae copiam devastante, litaniæ et supplicationes fuere, totaque civitas nostra quasi torrens ad loca Apostolorum currebat, advocatesque implorabant sanctum Petrum et beatum Andream, item par illud apostolorum, Paulum et Timotheum. Hic litanie processionem cum cantu haud dubie significant, quia populus Chrysostomo pastore et duce ad ecclesiæ properabat: quæ litanie, litæ etiam alibi vocantur.*

Lectoris vero officium sic ille describit in Homilia octava in Epist. ad Hebreos Constantinopoli habita (*Tomo duodecimo*): *Atqui singulis hebdomadis hæc vobis vel ter leguntur: et cum lector, ascenderit, dicit primum cuius sit liber, nempe hujus vel illius prophetæ, aut apostoli, aut evangelistæ: tunc illa dicit, ut ea vobis clariora sint, et non solum sciatis quæ illic sita sunt, sed et causam eorum quæ scripta sunt, et quisnam ea dixerit.*

Liturgia.

Liturgiam nomine Chrysostomi dedimus in fine duodecimi tomi, qualis diu post Chrysostomi æxum in usu fuit; in qua, ut notavit Savilius, multa habentur quæ insini ævi notam præ se ferunt: quæ nihil pene

refert eorum, quæ variis in locis Chrysostomus de sui temporis Liturgia commemorat. Quapropter et refere visum est, si ea hic recenseamus, quæ passim in ejus operibus de Liturgia occurunt. Et quidem ipsum Liturgiæ ordinem in hac recensione servare perop-tasse; verum id admodum difficile est, imo fieri omnino nequit: loca enim illa Liturgiæ ita excerpta saepe adducuntur, ut nescias ad quam Liturgiæ partem pertineant.

Liturgia vero, quam Pascha vocat Chrysostomus, ter et aliquando quater in hebdomade celebrabatur. Ejus verba referre ne pigate (*Tomo primo*). Non enim, inquit, idem sunt Pascha et Quadragesima; sed aliud Pascha, aliud Quadragesima; siquidem Quadragesima semel in anno fit, Pascha vero ter in hebdomada, nonnumquam etiam quater, vel potius quotiescumque volumus. Est enim Pascha non jejunium, sed oblationis et sacrificium, quod in singulis fit collectis.

Mysteria januis clausis celebrabantur, et non initiati abigebantur (*Tomo septimo*); nesciebant enim virtutem calicis (*Tomo secundo*). Sacerdos autem manum tollens in altum, altius et ipse stans, in tremendo illo silentio vociferans, alios quidem vocabat, alios vero arcebat: non hoc manu faciens, sed lingua clarus et apertius quam manu. Nam vox illa in nostras aures incurrrens, tamquam manus alios quidem expellit et ejicit, alios autem introducit et sistit (*Tomo duodecimo*).

Quæ de Liturgia in tanta operum sylva hinc et inde refert Chrysostomus, vix, ac ne vix quidem, ut jani dixi, suo ordine recensere possumus. De hujusmodi ordine quidpiam commemorare videtur homilia decima octava in Epist. secunda ad Corinthios (*Tomo decimo*): *Omnibus*, inquit, *unum corpus, unum populum proponimus; in precationibus quoque populum videtis multum conferre.* Etenim pro energumenis, et pro iis qui in pœnitentia sunt, communes et a sacerdote et ab ipsis preces fiunt: atque omnes unam eamdemque precem emulant, precem, inquam, misericordia plenam. Rursus cum eos, qui sacrosanctæ mensæ participes esse nequeunt, a sacris septis arcemus, ineunda est altera oratio, in qua omnes huni jacemus, omnes æque consurgimus. Ad hæc, cum pax danda vicissimque accipienda est, omnes mutuo nos exosculamur. Jam in tremendis quoque mysteriis, ut sacerdos pro plebe, ita plebs pro sacerdote vota facit. Hæc enim verba: *Et cum spiritu tuo, nihil aliud quam hoc significant.* Rursus ea oratio, qua Deo gratiæ aguntur, communis est. Neque enim ipse solus gratias agit, sed etiam plebs universa. Nam cum prius illorum vocem sumpsit, atque illi assenserunt id digne et juste fieri, tum denum gratiarum actionem auspicatur.

De sacerdote mysteria celebrante hæc dicit homilia tertia in Epist. ad Colossenses (*Tomo undecimo*): *Cum ingressus fuerit is qui præest Ecclesiæ, statim dicit, Pax omnibus; quando concionatur, Pax omnibus; quando benedicit, Pax omnibus; quando jubet salutare, Pax omnibus; quando peractum fuerit sacrificium, Pax omnibus.* Et rursus in medio, *Gratia vobis et pax.*

Verum hæc pauca nobis subindicant à sacerdotis

in Liturgia dictis et gestis, deque eorum inter se ordine. De Liturgiæ certe initio, deque precibus et aliis, quæ Præfationi, ut vocamus, præmittebat sacerdos, nihil habet. Chrysostomus. Præfationis autem hæc verba refert: Sacerdos dicebat: *Sursum habeamus mentem et corda (Tomo secundo).* Respondebat populus, *Habenus ad Dominum.* Ut vero liquidum videtur ex præcedentibus, pergebat sacerdos, *Gratias agamus Domino Deo nostro: populus vero, Dignum et justum est.* Id vero significat ille, cum dicit supra: *Atque illi assenserunt id digne et juste fieri.* Pergit ille: *Tum demum gratiarum actionem auspicatur.* Præfationem nimis proferebat sacerdos nostræ non absimilem.

In oblatione vero dicebat sacerdos: *Sive volentes, sive inviti percavimus, condona (Tomo duodecimo):* queis similia habentur in Liturgia illa, Chrysostomi nomine a nobis publicata Tom. 12. Quandonam autem hæc verba diceret, Oremus omnes communiter, non indicatur a Chrysostomo qui illa profert (*Tomo undecimo*).

Martyres etiam in Liturgia memorabantur. Nomina quoque patronorum et benefactorum semper in sacris oblationibus proferebantur, additis precibus pro villis eorum et prædiis (*Tomo nono*). Mortuorum etiam memoria celebrari solebat in venerandis atque horrificis mysteriis (*Tomo undecimo*).

Hæc de sacerdote sacra peragente: nec pauciora de diacono refert, qui divinis mysteriis intererat, sse-peque alta voce populo monita dabat, quæ illo, quo dicebantur, ordine recensere in promptu non est. Clamabat autem, *Erecti stenus probe (Tomo primo)*: quibus verbis, non ut corpus modo, sed ut animum etiam erigeret, adstanti plebi significabat. Subinde etiam alta voce sic plebem monere solebat *Ibidem*: *Alii alios noscite;* ut videlicet internoscerent, num impii, scelesti, vel judaizantes secum intermixti essent.

Precationem autem, dum sacra peragerentur, plebi suggerebat, quam ipsis verbis retulit Chrysostomus: *Oremus pro episcopo et senectute et patrocinio, ut recte tractet verbum veritatis, et pro iis qui hic sunt et ubique terrarum (Tomo sexto).* Addebat etiam: *Pro iis qui in Christo defuncti sunt, et pro iis qui illorum memoriam faciunt (Tomo nono).*

Vocem porro, quam saepe clamando repetebat diaconus hæc erat, *Attendamus (Ibid.)*: quam ego saepe audivi Romæ a diacono dictam, cum Liturgiæ Graecorum animi causa interforem. Observandum autem est, quod hic addit Chrysostomus, nempe post illam vocem, lectorem incipere prophetiam Isaiae; quæ vox præmissa fuerat, ut attentiore animo plebs prophetam audiret. Hæc porro adjicit etiam S. doctor in sermone de Ascensione: *Audi in prectione diaconos semper dicentes, Angelum pacis rogate (Tomo secundo).*

Diaconi officium erat tumultum compescere, sibi in ecclesia oriretur (*Tomo nono*): quamobrem monet ille ut, si quis alium dicterii impetrat, vel risui, cachinnis et fabulis incumbat, diaconus advo-

cetur, qui sedet futilia illa, et modeste agere com-
pellat.

De sacerdotibus autem et diaconis hæc continen-
ter refert Chrysostomus (*Tomo primo*): *Sacerdotes
etiam cum benedicturi sunt, ubi prius pacem vobis ap-
precati fuerint, deinceps incipiunt benedicere. Et vero
diaconus, dum cum aliis precari jubet, hoc quoque im-
perat in oratione, ut angelum pacis rogemus, et quæ
proposita sunt, cuncta pacifica: et ab hoc conventu
vos dimittens hoc vobis precatur dicens: In pace dis-
crite.*

Neque prætermittendum est id quod dicit Chrysostomus de dæmoniacis et mente captis, vel energumenis, qui antequam mysteria celebrarentur, a diacono inducebantur et capita inclinare jubebantur, tunc oratio pro illis fieri solebat, quæ cæteras omnes præ-
cedebat (*Tomo primo*). Graviter autem carpit illo
eos, qui hanc orationem cum aliis non proferebant,
vel qui tunc matuo fabulabantur. *Prima precatio,*
*inquit ille, quam pro energumenis adhibemus, misericordiæ commemoratione plena est: secunda quoque
pro his, qui in pénitentia sunt, multam misericordiam posulat. Tertia demum pro nobis ipsis est: et hæc populi infantes innocentes inducit, Deum ad misericordiam provocantes. Quia enim nos peccata nostra damnamus, pro is qui multum peccarunt et accusari debent, nos precamur: pro nobis vero pueri, quorum simplicitatis invitatores regnum cælorum exspectat* (*Tomo septimo*).

DIATRIBA III.

De hæreticis et hæresiarchis quos frequenter memorat Chrysostomus, deque illorum hæresibus.

Non minoris operæ erit ex tanta operum sylva ea, quæ passim Chrysostomus memorat de hæresiarchis, de hæresibus et erroribus, qui ævo suo in Ecclesia Orientali grassabantur, omnia excerpere et suo ordine recensere. Præter eos enim qui ævo suo exorti fuerant, ut Anomœi, Macedoniani, Photiniani; vetustiores etiam multos inducit, quorum secta adhuc vel numerosa, vel nundum extincta erat. Ad hæc vero errores circa fidem quamplurimos, qui apud vulgus illo tempore spargebantur, in concionibus suis exagitat ac refellit. Observandum autem in hæresibus illis quæ ante finem tertii sæculi exortæ fuerant, multos hic deprehendi errores a scriptoribus istius ævi nusquam memoratos. Eos enim qui semel ab Ecclesiæ Catholicæ auctoritate, quæ est una veræ fidei norma, deflexerant, in novos quotidie lapsus incidisse nihil mirum.

Docitas non semel perstringit ille, sive illos qui dicebant Christum δοκτον, id est, specie, tantum sive apparet, ut alii dicunt, aut putative, ut ait Irenæus, in mundum venisse. Adventum enim, vitam et mortem Christi parrælas, phantasiam tantum, non rem vere gestam fuisse putabant. Chrysostomus vero cum dicit, *Christum sepultum tribus diebus et tribus no-*

PATROL. GR. LXIV.

ctibus in corde terræ mansisse, addit, et nemo id specie tantum factum fuisse suspicetur (*Tomo septimo*). Hæc quippe hæresis quæ jam apostolicis temporibus orta fuerat, ævo Chrysostomi adhuc vigebat, ut videre est homilia quarta in Epist. ad Hebræos (*Tomo duodecimo*): *Præ pudore se abscondant qui dicunt eum advenisse per speciem, non ipsa rei veritate. Qui prior hujus hæresis mentionem facit est Ignatius Martyr in Epistola ad Trallianos et in Epistola ad Smyrnæos. Memoratur etiam ab Irenæo, Clemente Alexandrino, qui hæreticos hujusmodi Docitas vocat, ab Origene item et Eusebio.*

Alii vero dicebant Christum per Mariam quasi aquam per canalem transiisse tantum, id est, corpus ejus non in utero Virginis crevisse, uti solet fieri, sed jam formatum transiisse tantum, velut aquam per canalem: quem errorem rejicit Chrysostomus (*Tomo septimo*). Irenæus vero hanc hæreticam opinionem Valentiniæ adscribit (*Irenæus p. 33*), atque ex Irenæo Epiphanius id ipsum profert (*Epiphan. p. 172*). Imo erant quidam hæretici qui eo impietatis irrumperent, ut dicere ausi sint, incarnationem Christi esse fabulam (*T. 7*).

Gnosticos semel tantum commemorat Chrysostomus, quos hoc nomine sese appellavisse dicit, quia se scire putabant plus quam cæteri scirent (*Tomo undecimo*). Sed de Valentiniæ, qui et ipsi in Gnostico-
rum numero censebantur, multa profert variis in locis, quæ plerumque cum Marcionistarum et Manichæorum hæresi consentiunt. Dicebat porro Valentinius materiam ante creationem mundi præexistisse, quem et alios similia proferentes validissimis argumentis confutat ille (*Tomo quartio*). Deum vero Creatorem esse negabat: erat enim ex numero eorum qui Æonibus omnia adscriberent (*Ibidem*). Cum Marcionistis autem et Manichæis dicebant Valentini deum veteris Testamenti auctorem esse malum: et sic duos admittelant deos, deum nempe novi Testamenti, quem bonum putabant, et deum veteris Testamenti, quem malum, imo Manichæi dia-
bolum esse dicebant, et sic legem a Moyse prolatam, ut a malo deo datam ex Scripturarum catalogo ex-
pungebant (*Tomo primo et Tomo septimo*).

Incarnationem vero Christi cum Marcione, Manichæo et aliis negabat Valentinus (*Tomo tertio*), per os diaboli dicens, *eum neque incarnatum esse, neque carnem induisse, sed speciem id quamdam fuisse, phantasma, simulationem: tametsi passiones et mors et sepulcrum et fames reclamabant: si nihil horum contingisset, nonne multo amplius diabolus hæc impietatis pessima dogmata disseminasset?* Quod ipsum alibi recipit Chrysostomus (*Tomo primo*).

De Marcione et Manichæo innumera pene habentur in Chrysostomi operibus; itemque de Marcionis et Manichæis. Illi vero hæretici in multis consentebant; sed quia utrique multa habebant sibi pecu-
liaria, de ambabus separatim agendum. Marcioni, Maneti et Valentino errandi causam fuisse dicit, quod quænam sit malorum causa quæsierint, et per hanc

quæstionem innumeræ hæreses suscitarint (*Tomo primo*). Dicebat item Marcion materiam ante creationem mundi præexistisse (*Tomo quartu*s). Marcionistæ vero putabant Creatorem justum quidem esse, sed non bonum (*Tomo decimo*).

Iudem vero legem Moysis ex catalogo divinarum Scripturarum expungebant (*Tomo primo*). Dicebat enim Marcion, non esse eumdem veteris et novi Testamenti Deum (*Tomo tertio*). Nam licet id non expresse feratur, verisimile prorsus est illum, perinde atque Manetem, deum malum et deum bonum admississe, ac deum malum pro creatore mundi habuisse, atque sic intelligendus erat cum diceret Deum non esse creatorem mundi (*Tomo quartu*s).

Marcion Ponticus dicebat Christum nonnisi per speciem advenisse (*Tomo tertio*), qua in re consentebat non modo cum Manichæis et Valentinianis, sed etiam cum vetustioribus hæreticis qui putabant Christum specie tantum et per phantasiam venisse. Incarnationem vero Christi negabat, qua in re a Chrysostomo validissime confutatur (*Tomo sexto et Tomo septimo*).

Negabat quoque Christum vere passum esse (*Tomo septimo*). Quapropter dicit sanctus doctor eos qui Marcionis morbo laborant filios diaboli esse (*Ibidem*). Dicebat etiam Patrem ignotum esse Filio Dei. Marcionistæ affirmabant Christum non esse Creatorem: quos egregie refellit Chrysostomus (*Ibidem*). Negabant etiam quod ex Maria Virgine natus esset, ac quod vere resurrexisset a mortuis (*Tomo octavo*).

Gehennam nullam post mortem fore dictabant Marcionistæ, quorum impudentiam conprivit doctor noster (*Tomo nono*). Pauli dictis utebatur Marcion, sed truncatum et concise (*Tomo decimo*). Marcionistæ vero unum tantum evangelistam recipiebant, quem ipsum tamen arbitratu suo mutilaverant et comiscuerant.

Marcionistæ Salamine erant in Cypro, et totam illam civitatem opprimebant, inquit: cui malo remedium asserre parabat Chrysostomus, et rem omnem feliciter conjecturus erat, nisi ejectus et in exsilium missus fuisset (*Tomo tertio*).

Marcionistarum vero usum quedam ridiculum ita describit sanctus doctor (*Tomo decimo*). Postquam, inquit, catechumenus quispiam apud illos defunctus est, sub lecto mortui absconso aliquo vivente, accedunt ad mortuum, et alloquuntur ipsum, rogantque velutne accipere baptismum. Deinde illo nihil respondent, qui absconsus est pro illo dicit se velle baptizari: et sic eum baptizant pro eo qui excessit; ac si in scena luderent: tantum valuit diabolus in ignororum animis. Deinde cum accusantur, obtundunt hoc verbum, Apostolus, inquit, dixit, Qui baptizatur pro mortuis (*1. Cor. 15. 29*).

Alias quoque Marcionis et Marcionistarum sententias et dicta affert Chrysostomus. Non poterat, inquietabat Marcion, Deus, assumptæ carne, manere mundus. Ex iis vero, quæ de Marcionistis passim dicit, liquidum est Marcionistarum hæresim suo tempore

viguisse: imo disputationem quam cum Marcionista quodam habuit resert Ilomilia tertia in Epist. ad Philemonem (*T. undecimo*). Cum enim probare vellet, Deum etiam cum pœnas expetit, bonum et clementem esse, et hunc locum afferret: *Solem oriri curat super malos et bonos, pluit super justos et injustos*: Marcionista qui aderat respondit: Si peccatorum rationem non expeteret, id bonitatis fore; si expetat, id jam bonitatis non esse. Contra vero Chrysostomus probavit, Deum, si rationem non expetat, non esse bonum, et quia expetit, ideo bonum esse. Quia vero argumenta ejus omnia referre longioris esset operæ, ad locum ipsum mittimus (*Tomo quartu*s).

Manes et Manichei, quos passim insectatur Chrysostomus dicebant, ut Marcion et Valentinus, materiam ante mundi creationem extitisse (*Tomo tertio*). Non poterat enim Deus, inquietabat, mundum creare absque materia. Bonum et malum deum admittebant: malum deum veteris Testimenti auctorem esse affirmabant, bonum autem novi Testamenti (*Tomo septimo*) imo veterem legem ex diabolo esse dicebant. (*Tomo primo*) Patriarchas autem et prophetas ideo spernebant, quod in veteri lege fuissent. (*Tomo quartu*s) Deum vero creatorem esse negabant (*Ibidem*); imo naturam quasi non factam honorabant (*T. octavo*). Neque tamen sibi constabant, si de illis intelligendum sit id quod dicit Chrysostomus, ut omnino verisimile est: *Quidam, inquit (*Ibid.*), alium esse mundi creatorem dicunt, operaque visibilia non ejus esse, sed alterius Dei, ipsi contrarii*. Ideo autem reprobata fuisse veterem legem dicebant, quia a malo deo facta, mala et ipsa erat, atque hoc Apostoli dicto utebantur: *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem et inutilitatem* (*Hebr. 7. 18*). Ecce Paulus, inquietabat illi, malum dicit mandatum (*Tomo duodecimo*). Sed attende diligenter, reponit Chrysostomus: *non dicit quod sit vitiosum et pravum, sed propter infirmitatem ejus et inutilitatem*.

Naturam nostram esse malam affirmabant (*Tomo secundo*): tamenque quia non potest impietas secundum semper consentire, *in canes et simias ferasque omnis generis divinam essentiam inducebant*, dicentes *ferarum omnium animas ex divina essentia esse*; ita ut longe nobiliores animæ ferarum essent animabus hominum. Creaturam vero Manichæi (*Tomo tertio*), et alii hæretici quidam, dei non boni opus esse dixerunt: *quidam unam ejus partem avulsam a cæteris, spontaneæ materiæ attribuerunt, eamque indignam esse Dei opificio judicarunt*. Licet autem Manichæos non nominet in libro de Prophetiarum obscuritate, illos tamen respicit cum impugnat eos qui dicebant corpus esse malum; illorūnque errorem depellit, quo affirmabant malam esse naturam (*Tomo septimo*).

Manichæus Persa incarnationem Verbi Dei negabat, ut et Marcion et Valentinus, dicebatque Christum nonnisi per speciem advenisse, sicque Docitarum hæresin renovabat (*Tomo tertio*). Idemque Manichæus perinde atque Marcion, Christum non esse creatorem asseverabat (*Tomo septimo*).

Manichæi, inquit Chrysostomus, canes muti et rabiidi speciem quidem præ se ferunt modestiæ, intus vero gravem canum insaniam sovent, et ovis pelle lupum occultant (*Tomo quarto*) : ex hoc loco, *Amen dico tibi, hodie tecum eris in paradiso* (*Luc. 25. 43*), inferebant, retributionem illam animæ latronis integrum factam fuisse et numquam fore corporum resurrectionem : quos egregie refellit idem S. doctor, ut quisque videre possit. Dicebant quoque per resurrectionem intelligi mortem et liberationem a peccatis (*Tomo decimo*).

Affirmabant, inquit Chrysostomus (*Tomo septimo*), *Manichæi* malitiam esse immotam vel immobilem, neque posse superari et avelli, diaboli rem agentes, ait ille, et eorum, qui virtuti operam dare vellent, manus dissolventes, vitamque omnem evertentes. Nam qui hæc persuadere conantur, non futura tantum presumunt, sed præsentia quoque susque vertunt. Imo dicebant malum esse ingenitum. Quantu autem hinc errores sequerentur probat ille et lucifugas depellit (*Tomo nono*). Alibi quoque hæc profert : *Per putidum os Manichæorum diabolus se ingenitum esse dicit* : nam, inquit ille, *Manichæi dicebant apud Paulum deum hujus sæculi significare diabolum* (*Tomo decimo*).

Eneratitas una cum Marcionistis et Manichæis commemorat Chrysostomus (*Tomo undecimo*). De hac autem hæresi rarissime verba facit ; tamenque suo tempore Eneratitæ adhuc Antiochiae erant, teste Epiphanio. Eneratitas non semel commemorat Clemens Alexandrinus, qui libro 7 Stromatum ait, illos ἄνδρας ἐπεπολεῖται, ἄνδρας ἐγκαρπεῖται sic appellari. Origenes contra Celsum dicit ipsos non admisisse Epistolæ Pauli. Narrat vero Eusebius Hist. Eccl. p. 149, hujus hæresecos auctorem fuisse Tatianum. Idque confirmat etiam Epiphanius, qui addit illos Tatiani doctrinæ quedam adjecisse, scripturis apocryphis usos fuisse, nempe Actis Andreæ, Joannis et Thomæ; nuptias ex diabolo esse docuisse, animata repudiavisse, aquam solum adhibuisse in mysteriis, vinum esse diabolicum putavisse, resurrectionem tamen fore credidisse, temperantium simulavisse.

Multi erant tempore Chrysostomi, qui genesi sive genethialogiæ dabant operam, quique ex astrorum cursu et conjunctione futura prædicebant, et ut credere est, multos alliciebant, qui ut futura sibi vel bona vel mala prænoscerent, ad astrologos illos properabant, ut data mercede, quæ sibi eventura erant ediscerent (*Tomo septimo*). Hos vehementer insecatitur Chrysostomus (*Tomo duodecimo*) : *Usquequo, inquit, ludetis revolutionem et genesis inducentes?* Ex falsis vero prædictionibus, quas saepe protulerant, quam vana sit ars hujusmodi probat, nihilque non agit ut auditores suos a curiosa et inani perquisitione avertat. Quidam vero ex magis et stella quæ apparuit in ortu Christi, probare nitebantur astrologiam veram esse disciplinam, quos strenue refellit et confutat Chrysostomus.

Insana quoque Anthropomorphitarum hæresis ævo illo vigebat. Hi ex hoc Genesis dicto, *Faciamus hominem secundum imaginem et similitudinem nostram* (*Gen. 1. 26*), Deum humana forma et corpore præditum fuisse inferebant (*Tomo quarto*). *Hic insurgunt hæretici alii*, inquit ille, *Ecclesiæ dogmata impugnantes, et dicunt, Ecce dicit, Secundum imaginem nostram ; et inde volunt Deo humanam formam tribuere ; id quod extremæ fuerit amentiæ, ut is qui forma specieque caret, et nulli mutationi obnoxius est, sub humanam redigatur formam, et incorporeo membra et lineamenta attribuantur : quæ huic insanis par fuerit?* Quia vero Anthropomorphite hinc suam confirmare sententiam posse putabant, quod in Scriptura sacra diceretur Deus manus, pedes et oculos habere, quæ dicta humanam formam exprimere sibi videbantur (*Tomo quinto*) : illos profligat Chrysostomus, hæc vicissim objiciens : Ergone Deum, quia in Scriptura dicitur arcum tendere et sagittas emittere, sagittarium ; et quia gladium vibrare fertur, militem putabimus? annon illa omnia, que metaphorice tantum dicta sunt, sic ad litteram interpretari extremæ dementiæ fuerit?

Sabellius, inquit doctor noster (*Tomo primo*), genere Afer, cum audisset, *Ego et Pater unum sumus*, et, *Qui vidit me, vidit Patrem* (*Joan. 10. 30; 12. 45*), ex hac verborum propinquitate, qua ad genitorem accedere videbatur, occasionem impietatis arripuit, ita ut unam esse personam, et hypostasim unam censeret. Spiritum quoque sanctum non unam constituere Trinitatis personam affirmabat (*Tomo octavo*), dicebatque Patrem et Filium et Spiritum sanctum, nuda esse nomina uni personæ imposita (*Tomo undecimo*), nempe secundum differentiam operationum : quam hæresim, ut ævo suo vigentem, passim ille depellit et exagit (*Tomo duodecimo*).

Frequentioribus vero telis Paulum Samosatenum impedit et ejus asseclas, qui tunc magno fuisse numero videntur. Dicebat autem Paulus Samosatenus Christum, imo Verbum Dei, tunc soluim cœpisse, cum Maria ipsum genit (*Tomo tertio*). Cum enim, inquit Chrysostomus, ea quæ in deserto gesta sunt, ante Mariam facta sint, et Christus (nempe Dei Verbum) secundum Pauli vocem illa omnia fecerit, necesse est illum fuisse et ante partum et ante parturitionem. Dicebant quippe Paulus Samosatenus et ejus sequaces, quos Paulianos vocat sanctus doctor, Verbum Dei non ante sæcula, ino nec ante Mariæ partum fuisse. Si enim, ait ille, ante Mariæ partum, et antequam in carnē se vindendum præberet, non erat (*Ibidem*) ; quomodo legem ferebat, cum non esset? quomodo autem dicebat (*Tomo quinto*) : « *Testabor vobis testamentum novum, non sicut testamentum, quod testatus sum patribus vestris* (*Jer. 31. 31. 32*)? » quomodo enim testamentum dabat patribus eorum, cum nondum esset, ut illi affirmant?

In mulieris cuiusdam gratiam, inquit, salutem suam prodidit Paulus Samosatenus ; illa autem Zenobia era regina Palmyræ, quæ Paulo Samosateno favebat. De illius vero erroribus non paria omnino referuntur a

scriptoribus ecclesiasticis, Athanasio, Eusebio, Epiphonio et Philastrio. Quidam putant illum, perinde atque Sabellium, identitatem personarum Patris et Filii et Spiritus sancti, neque tres personas admisisse. Theodoreetus vero lib. I de Hæreticis fabulis, dicit Paulum Samosatenum negasse quod Jesus Christus fuerit Deus, idque clare dicit Philastrius. Illam vero sententiam oppugnat et carpit ex his Chrysostomi verbis (*Tomo undecimo*) : *Qui descendit ipse est, et qui ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia.*

Cum iis etiam Paulum Samosatenum annumerat, qui resurrectioni non credebant (*Tomo quinto*).

Melchisedeciarum quoque hæresis vigebat Chrysostomi ævo, quos Melchisedecianos vocat Epiphanius (*Tomo sexto*). Hi dicebant Melchisedecum Christo majorem esse. Alii rursus dicebant Melchisedecum esse Spiritum sanctum, cuius erroris auctorem Hieracem profert Epiphanius. Hoc autem argumentum objiciebant Melchisedeciani; in Psalmis de Christo dicitur : *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec* (*Psal. 109. 4*) : unde inferebant eum qui in ordine Melchisedeci esset, ordinis capiti et principi inferiorem esse. Respondet Chrysostomus Melchisedecum figuram tantum fuisse Christi, et cum pane et vinum obtulit, sacrificium a Christo offerendum prænuntiasse ; ac cum Apostolus dicat, *In nomine Jesu omne genu flectatur* (*Philipp. 2. 10*), hinc consequi etiam Melchisedecum genua flexisse ante Christum. De Melchisedecianis agit etiam Theodoreetus Hæreticarum fabul. I. 11, et Joan. Damascenus Hæresi 55 (*Ibid. d. e.*). Judæi vero dicebant Melchisedecum ex fornicatione natum fuisse, ideoque sine genealogia esse, quod etiam refert Epiphanius. *Quibus nos dicimus, quod ipsi perperam loquantur : Salomonis enim, qui ex adultera Uriæ uxore natus est, genealogia tamen dicitur. Sed quoniam Melchisedec typus erat Domini, et imaginem ferebat Christi, quemadmodum et Jonas, ideo Scriptura ejus patrem tacuit, ut in illo tamquam in imagine Christum, qui vere sine patre et sine genealogia est, intueamur.*

Catharos etiam sive Puros non semel impugnat, quod se Catharos sive puros dicent, qui omni sorde pleni essent, nec alio usquam nomine appellat (*Tomo undecimo et Tomo duodecimo*). Erant autem illi Novatiani, de quorum origine multa profert in Epistolis suis S. Cyprianus, ac post eum Ensebius Pamphili in Hist., demumque Epiphanius ac post eum Philastrius : quæ simul omnia recensere non est instituti nostri. Ex iis vero, quæ concionatus est anno 399 Constantinopoli, argui videtur multis tunc fuisse in illa urbe Novatianos seu Catharos qui se hoc nomine compellabant (*Tomo duodecimo*). Auditores enim rogat et obsecrat ut a tali jactantia se eximant, et illorum arrogantiam devitent, ac potius delicta sua abluant et peccata confiteantur.

Arium et Arianos infrequenter memorat Chrysostomus, quia Anomœi, ex Arianorum stirpe prognati, tunc per Orientem grassabantur et catholicos doctores exercabant : indeque sit ut contra Anomœos ille per-

petuo velificetur. De Ario autem ait ille (*T. I. p. 410.* a) : *Instat Arius in diversitatem substantiae personarum distinctionem trahens. Dicebat enim Dei Verbum non semper fuisse, sed ex nihilo factum et creatum, non æternum, non Patri simile secundum substantiam, neque verum Dei Verbum, aut sapientiam, sed catachrestice ita vocari : esse natura mutabile, neque nosse Patrem, imo ne suam quidem ipsius naturam : propter nos factum fuisse, ut illo cu[m] instrumento nos conderet Deus ; neque creandum fuisse, nisi nos Deus condere voluisset.*

Hanc porro sententiam quasi ab Ario prolatam refert Chrysostomus (*Tomo undecimo*) : *Non poterat Deus generans generare impotabiliter. Ideoque ne passionem quamdam in Deo admitteret, dicebat Verbum a Deo non genitum, sed factum creatumque fuisse. et Arius Filiū quidem satet, sed tantum nomine : creaturam enim esse dicit et Patre longe minorem* (*Ibidem*).

Arius vero et ejus sequaces Filium rem creatam et dissimilem esse Patri profitebantur : quia tamen post exortum suum a Catholicis acris impetebantur, inde factum ut in fidei formulis ac controversiis quedam celarent, alia mitigarent, idque vafre et fraudulenter metu impendentium malorum, ut paulum tempori concederent. Postea vero cum imperante Constantio, suæ sectæ addicto, majore fruerentur libertate, Filium Patri dissimilem, *anomatum*, publice et in formulæ fidei dicebant, indeque factum, ut *Anomæi*, appellarentur. Erant autem magno numero tum Antiochiae, tum Constantinopoli, et quotidie cum Catholicis decertabant. Joannes vero noster multas adversus illos conciones habuit (*T. I.*), nempe Antiochiae decem continenter, quas, interpositis aliis diversi argumenti, partim anno 386, partim ineunte 387, pronuntiavit. Alias quoque annis sequentibus conciones habuisse videtur, quarum unam eamque egregiam detexi, et a Benizelio nuper editam multis in locis emendavi (*T. 6.*).

Quia vero Constantinopoli etiam Anomœorum frequentia erat ; secunda, quam illa urbe Præsul habuit concio, contra Anomœos erat. Alteram, quam etiam contra Anomœos Constantinopoli habuit, continenter posuimus, forteque alias contra hæreticos illos horribilias dixit, quæ vel latent in Oriente, vel prorsus amissæ sunt.

Anomœi eo arrogantiæ, imo impudentiæ venerant, ut dicentes se omnem scientiam accepisse, seque ita Deum nosse, ut ipse se noverat (*Tomo primo*). Filium non substantia similem Patri esse affirmabant (*Ibidem*). Ideo autem dicebant ipsum Patri parem non esse, quia Patrem precabatur (*Ibidem*). Inæqualem esse Patri passim asserebant (*Ibidem*). Addebat quoque Christum supremam judicii ferrandi potestatem non habere. Quapropter Anomœorum sectam apposite carpsit Chrysostomus cum dixit (*Ibidem*) : *et Anomœorum hæresim plantavit ratiociniorum intempestiva curiositas.* Argumenta autem eorum tam probe et perspicue depellit in

concionibus suis, ut vix uspiam quid perfectius hoc in genere videre possis: ab iis vero referendis abstinemus, ne longiores simus.

Macedonium quoque impedit et Pneumatomachos, qui Paracleto bellum inferebant (*Tomo secundo*). Contra Pneumatomachum enim agit, cun explicans illum Pauli locum, *Hæc autem omnia operatur unus et idem Spiritus, dividens singulis prout vult* (*1. Cor. 12.11*), talia fatur: *e Hæc porro omnia operatur unus et idem Spiritus*. Sed motus, inquies, a Deo, Verum hoc nusquam dixit, sed tu illud effingis. Quando enim dicit, *Qui operatur omnia in omnibus* (*Ibid. v. 6*), de hominibus hoc dicit: nusquam cum hominibus Spiritum annumerat, etiamsi millies amenter loquaris et insanias. Qui enim dixit alibi, *Per Spiritum, ut ne putes illud, per, imminutionis esse vocem, nec illum moveri ad operationem, subjungit operari Spiritum, non ad operationem moveri; et operatur ut vult, non ut jubetur*. Quemadmodum enim de Patre Filius dicit, *Excitat mortuos et vivificat* (*Joun. 5. 21*): similiter et de seipso, *Quos vult vivificat*; sic et de Spiritu, alibi quidem quod cum potestate omnia faciat, et nihil sit quod impedit, s. etc.

De Marcello Aneyrano et Photino ejus discipulo hæc narrat Chrysostomus, ipsos nempe eadem assertuisse et predicasse, quæ Sabellius, qui dicebat Filium et Patrem et Spiritum sanctum unam esse personam (*Tomo duodecimo*). De Marcelli vero doctrina longam diatribam edidimus anno 1707: ubi ejus sententiam ex Eusebio Pamphili exceptam sic expressissimam (*Collectio Nova Patrum t. 2. initio*): *Unus ab æterno Deus existit: cuius Ratio, aut Verbum, nam utroque modo exprimitur, pariter æternum, unum est cum Deo ipso substantia et hypostasi, ita ut nulla sit inter utrumque distinctio: estque verbum silens, internum. Spiritus item sanctus in Deo ab æterno fuit, nulla similiter nisi nominis et rationis distinctione. Cum autem Deus operatur et loquitur, tunc Verbum seu quædam emissio, extensio et dilatatio deitatis prodit, et post gestum opus ad Deum revertitur, et in pristina conditione manet. Pariter emissum fuit Verbum, ut carnem assumeret; tuncque Filius Dei effectum est, Rex item, Christus, imago Dei invisibilis, et Primogenitus omnis creaturæ, cum antea nihil eorum fuisset: ac post judicium hæc omnia amisserunt, atque ut prius unum cum Patre futurum est. Ut autem Verbum est extensio et dilatatio Dei, sic et Spiritus sanctus ulterior extensio et dilatatio est, qui pariter a Deo emititur et ad Deum revertitur ut Verbum, unusque est cum Deo et Verbo sine ulla distinctione.*

Hæc Marcelli sententia est secundum Eusebii explanationem, cui, sed non ita clare, adstipulantur Basilius et Theodoretus, quibus in loco supra memorato succinit Chrysostomus. Si porro talis ejus doctrina fuit, in nullo vere disterebat a Sabellio et Patripassianis; et Epiphanius teste, suspectus etiam fuit Athanasius pridem sibi amico. Verum in ejus scriptis illos tantus errores comprehendere difficile fuerit. Utut res est, Marcellus cum se videret a Basilio et aliis damnari, et apud magnum Athanasium suspectum haberet,

Eugenium diaconum ipsi misit cum fidei confessione (*Collectio nova Patrum t. 2. p. 1*), qua se recte sentire, et a Catholicæ Ecclesie fide in nullo deflectere declarabat, cui subscripti Athanasius et alii Egypti episcopi. Post Marcelli vero mortem ejus discipuli in Diospolitana Synodo, similem fidei confessionem proferentes, ad communionem et a Synodo et a Basilie admissi sunt. Rem antea intricatam, luculenter a nobis explicatam habes in memorato libro.

Photinus autem Marcelli discipulus dicebat Christum nullo modo exstitisse antequam in Maria Virgine originem duceret. Illum cum Paulo Samosateno consentire putabant multi: Chrysostomus supra Sabellii errori addictum fuisse dicit perinde atque doctorem suum Marcellum, qui Sabellium in multis sequebatur, si vere illa senserit, que Eusebius ipsi supra adscribit. Verum Marcellus in extremo vite cursu Catholicam emisit fidei professionem. Photinus vero illa omnia scripsisse videtur, quæ doctori ipsius Marcello Eusebius adscribit.

Præter hæc, alia refert Chrysostomus circa errores multos qui suo ævo apud Antiochenos vigebant, quorum aliquot, ut ex dictis ejus percipitur, in ore vulgi serebantur.

« Plurimi tunc erant, qui futuri sæculi et resurrectionis doctrinam admittere pertinaciter renuebant » (*Tomo primo*). Hi haud dubie putabant animas mori cum corpore. Guillelmus vero Pastrengius (*Tomo decimo*) Veronensis in opere, *de Originibus rerum et de Scripturis virorum illustrium*, Venetiis euso anno 1547, ubi refert opera S. Joannis Chrysostomi, librum ejus memorat hoc titulo: *Adversus Arabes de Resurrectione mortuorum libri duo, qui dicebant animas mori cum corpore*. Qui Chrysostomi libri, si vere istius sancti doctoris fuerint, vel latent alicubi, vel prorsus interierunt. Eusebius vero in Hist. Eccl p. 133, dicit, Arabas Origenis tempore palam dixisse, animas mori cum corpore, et cum eo resurrecturas esse: atque adversus illos coactam fuisse Synodus, cui adfuit Origenes.

Verum Antiocheni illi qui, teste Chrysostomo, futurum sæculum negabant, neque animas neque corpora resurrectura esse putabant. Insignem quoque alium Antiochenorum complurium errorem commemorat Honilia 28 in Matthæum. Sed cur, inquit, dæmones in sepulcris libenter versantur (*Tomo septimo*)? Ut perniciosam doctrinam multorum mentibus inserant, neque animas mortuorum dæmonas fieri, quod ne cogitet quispiam absit. Sed quid dicas, inquit, de prestigiatoribus multis, qui captos pueros jugulant, et animam postea sibi ministrantem habeant? Nam quod jugulent, hoc multi dicunt; quod autem cæsorum anime cum ipsis sint, unde, queso, nosti? Ipsi, inquit, dæmoniaci hoc dicunt: *Ego sum anima illius cuiuspiam*. Verum hæc fraus et fallacia diabolica est: neque enim anima mortui est quæ clamat, sed aëmon, qui hoc simulat ut auditores decipiatur. Nam si possit anima in dæmonis substantiam ingredi, multo facilitius in corpus suum ingrederebatur. Præterea quis ratione præ-

dilus credere possit animam læsam, se lædenti sociare ? aut hominem posse vim incorpoream in alteram mutare substantiam ? Nam si in corporibus id fieri nequeat, nec quisquam possit corpus hominis in corpus asini mutare, multo magis in anima invisibili id fieri nequit, nec quis possit illam in dæmonis substantiam vertere.

Antiochenis etiam dicit nonnullos hæreticos esse qui afflirmarent aliud corpus cadere, aliud resurgere. « Quomodo ergo resurrectio fuerit » (*Tomo decimo*) ? inquit, « si nempe aliud cadat, aliud resurgat ? unde hoc quæso ? aliudne peccavit, et aliud punitur ? aliud recte fecit, et aliud coronatur ? » Apud Constantopolitanos etiam multi erant qui dicerent alios resurrecturos, alios non resurrecturos esse, quos validissimis argumentis confutat Chrysostomus (*Tomo duodecimo*).

Erant etiam quidam qui dicebant animam nostram ex substantia Dei esse ; et in alios errores temere serebantur : qua de re audiendus est Chrysostomus. In hac Geneseos verba (*Tomo quarto*): *Et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae, et factus est homo in animam viventem*, ait ille : *Hic quidam male feriati, propriis moti ratiociniis, nihilque Deo dignum cogitantes, neque verborum attemperationem secum reputantes, dicere audent animam ex Dei substantia esse. O insaniam ! o amentiam ! Quot pernicietas diabolus paravit cultoribus suis ? Id ut discas, perpende quam diversis incedant vias. Nam alii ex hoc verbo, inspiravit, ansam arripientes, dicunt animas ex substantia Dei esse ; alii rursus dicunt, in vilissimorum brutorum substantiam ipsas transire : qua amentia quid deterius esse possit ? Quia enim obtenebrata est ratio eorum, et verum Scripturæ sensum ignorant, quasi excæcati mentis oculis in diversa feruntur præcipitia, dum alii illam supra dignitatem efferunt, alii autem infra dignitatem deprimunt : illi videlicet qui metempsychosin inducebant, seu transitum animæ hominis in feras et bruta animalia.*

Multi erant Chrysostomi ævo, qui divinam providentiam negantes, omnia sato ferri dicebant, putabantque nos ex fati necessitate vel bonum vel malum perpetrare ; ita ut omnime arbitrii libertatem tollere viderentur, hominemque a studio sectandæ virtutis et nequitiae fugiendæ avertere : qua peste quæ possit esse major ? Quapropter hujus opinionis assertores vehementer exagitat Chrysostomus. Erant enim nonnulli qui dicebant philosophos præclara quedam inventisse et præstantiora iis quæ de resurrectione dicebantur (*Tomo sexto*) ; illos nempe philosophos, qui fatum inducebant, docentes res hujus mundi omnes nulla geri providentia, nullamque nobis rerum curam esse debere (*Tomo undecimo*). Addebat insuper omnia constare ex atomis. Alii vero dicebant Deum esse et metempsychosin admittebant, hominibusque suadebant talem vel talam aliquando fuisse canem, vel pisces vel leonem. Erant quippe illo ævo philosophi gentiles multi, qui tribonio induiti, et prolixa barba instructi, populi venerationem sibi conciliabant, plebemque tali imbuebant disciplina, quæ ad Christianis

num sæpe populum transibat. Fati opinio inter cæteras eminebat, quam nonraro insectatur Chrysostomus.

Ingens erat apud Orientales illos opinionum et errorum diversitas : levissimis enim moti conjecturis, quæ in mentem veniebant, temere et incaute proferebant in medium, et statim sectatores habebant. Inde factum ut Occidentales tam levia et mutabilia apud illos videntes opinionum divertia hoc dicto uterentur, *Orientalis levitas*. Illi vero contra reponebant *Occidentale supercilium*, superbiæ incusantes eos qui sibi levitatem objicerent. Quæ sane levitas tanta erat, ut quotidie in religione monstra pareret. Erant autem apud illos qui dicerent omnia casu existere (*Tomo duodecimo*). Eadem, sed diversis verbis, proferebant sententiam cum dicerent res creatas automata esse. « Alii, » pergit Chrysostomus, « dæmonibus attribuunt mundi creationem et providentiam, quod peccatum vix veniam admittat » (*Tomo undecimo*).

Necromantiam etiam illa tempestate quosdam exercuisse dicit, qui absurdissima multa tentabant: ad hæc pulverum et cinerem adhibentes, ut scilicet arcana et futura hæc arte divinarent (*Tomo septimo*).

Alios commemorat Chrysostomus qui dicerent mundum esse deum (*Tomo decimo*) ; sed hic puto agi de priscis illis philosophis tum Græcis tum Latinis, quorum non pauci putabant mundum esse deum. Pergit autem ibidem S. doctor : « Alii ita mundi pulchritudinem ignorarunt, ut Dei creatione indignum haberent, ac perniciose cuidam materiæ magnam ejus partem assignarent. » Hanc vero opinionem tenebant Valentinus et alii hæretici, ut vidimus supra.

Malam hæresim vocat eam qua sola aqua adhibetur ad mysterium calicis, quam hæresim Tatiano et Encratitis adscribit Epiphanius, ut supra vidimus (*Tomo septimo*).

Circa angelos autem quedam dicit, quæ hic referenda putamus, *Commentario in Genesim* in hunc locum (*Tomo quarto*): *Ut viderunt filii Dei filias hominum quod pulchræ essent, sumpserunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant* (Gen. 6. 2). « Singulas, » inquit, « dictiones diligenter consideremus, ne quid in fundo latens nos prætereat. Operæ pretium enim fuerit bene scrutari hunc locum, ut subvertamus fabulas omnium inconsiderate loquentium. Et primum efferenda ea quæ dicere audent, et monstrata eorum, quæ ab illis dicuntur, absurditate, germanus quoque Scripturæ sensus vestre caritati aperiendum est, ut ne simpliciter et facile aures accommodetis tam blasphemæ dicentibus, et adversum capita sua blaterare audientibus. Afferunt enim hoc non de hominibus dictum esse, sed de angelis : hos enim, aiunt, filios Dei appellavit. Primum ostendant ubi angeli filii Dei appellati sint : sed non poterunt usquam monstrare. Homines quidem filii Dei dicti sunt, angeli autem numquam. Atqui de angelis dicit, *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos flammarum ignis* (Psal. 105. 4). De hominibus autem, *Ego dixi, Dii estis* (Psal. 81. 6) : et iterum, *Filios genui et exaltavi* (Isai. 1. 2) : et iterum,

Primogenitus filius meus Israel (*Exod. 4. 22*). Angelus autem nusquam vocatus est filius, neque filius Dei. Profecto angeli quidam erant; sed quia ad iniquum hoc opus descenderunt, dignitate sua exciderunt, » etc.

Hic aspere agit Chrysostomus in eos qui supra memoratum locum de angelis intellexere, atque ipsos filios hominum in uxores accepisse, corporeaque præditos illos angelos fuisse. At multorum veterum hæc opinio fuit, nempe corporeos ipsos fuisse, et cum filiabus hominum rem habuisse: illosque angelos quidam vocarunt *vigiles*. Josephus Antiq. I. I. c. 4: *Multi angeli Dei cum mulieribus mixti*. Idipsum sere Justinus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Theognostus apud Photium et alii. Quam rem persequutus est Josephus Scaliger in notis ad Eusebii Chronicón, et post eum alii innumeri, quos longum esset recensere.

Ait vero Chrysostomus: *Ostendant ubi angeli filii Dei appellati sint?* Nusquam certe apud LXX Interpretes, quos solos legebat Chrysostomus. Verum in Hebraico textu libri Job c. 1, v. 6, angeli filii Dei vocantur, *בְּנֵי־אֱלֹהִים*: et in Vulgata quoque filii Dei. Nihilominus hic probe confutat Chrysostomus eos qui dicent, hosce filios Dei fuisse angelos.

DIATRIBA IV.

Miscellanea multa.

Narrat Chrysostomus, suo ævo totum orbem, sic ille, ad Bethleem confluxisse, non alia de causa, quam ut locum viderent ubi natus repositusque fuerat Christus (*Tomo primo*).

De Jobi simo hæc perquam singularia profert (*Tomo secundo*): *Multi nunc longam et transmarinam peregrinationem a terræ finibus in Arabiam suscipiunt, ut sumum illum cernant, et conspicati terram deosculentur, quæ illius victoris certamina et cruentum omni auro pretiosiorem suscepit. Neque enim tantum radiaret purpura, quantum illud corpus tunc resplendebat, non alieno, sed proprio tinctum sanguine. Ulcerata vero illa geminis omnibus erant cariora.*

Ait ipse Chrysostomus, reliquias arcæ Noæ hactenus servari in montibus Armenia ad nostram admonitionem (*Tomo sexto*).

Non prætermittenda sunt quæ de terra Sodomorum dicit (*Ibidem*): *Verum hæc nunc est omnium desertorum desertissima: stant enim arbres et fructum habent, at fructus ille iræ divinæ monumentum est: stant malogranata splendida, facie spem bonam ignorantibus præbentia, manibus autem accepta et fracta, fructum quidem nullum, sed pulverem cineremque multum intus positum exhibent. Talis est terra, tales lapides, talis ipse aer: omnia incensa sunt, omnia in cinerem redacta, præterquam iræ monumenta, futuri supplicii indicia.*

Dicit etiam doctor noster, a decennio homines peccatorum rationem reddituros esse: *Ut palam faciunt, pergit ille, pueri, qui quod Eliseum irridere ausi escent, ab ursis devorati sunt.*

De mendicis, quo pacto scilicet tunc temporis stipendi cogerent, multa dicit quæ non sunt silentio prætereunda (*Tomo undecimo*). Principio quidem mendicci, ut a prætereuntibus unum vel duos obolos acciperent, per Dominum adjurabant, ut metum incutirent, præcipue matronis et puellis, quæ opulentiae speciem præ se ferebant: sed cum hac via parum vel nihil expiscarentur, aliud tentabant, quod sic exprimit Chrysostomus: *Nam quoniā verbis utentes vehementibus et acribus, non tangunt animum; ad hanc viam properant, per quam maxime delectant, et eum qui est in calamitate et fame cruciatur, cogit improbitas nostra encomium dicere: et ultimam hoc solum! sed alterum quoque genus hoc acerbius, nempe præstigiatores cogit esse pauperes, scurras et risum moventes. Quando enim calices, hederaceas pateras et pocula digitis inserens et imponens, ludit cymbalis, et fistulam habens, turpia cantica et amore plena per eam cantu et voce clamat: tunc multi circumstant, et alii quidem frustum panis, alii vero obolum, alii quidpiam aliud præbent, et diu retinent, et delectantur viri et mulieres: quid est hoc gravius?*

Ex mendicis autem illis quidam improbi ac scelesti erant, de quibus ait Chrysostomus (*Tomo primo*): *Annon vides mendicorum plurimos inter pressuras ipsas et angustias innumera perpetrantes scelera, quorum tumultum omnium causa non afflictio paupertatis est, sed sola nequitia? Audiri ego quosdam, qui dicent hujusmodi homines mulierem quamdam honestam et formam liberali in solitudine nactos, ei violenter ac petulantem illusisse. Atqui qua necessitate, qua calamitate ad hoc induci sunt?*

Alios etiam memorat marsupiorum sectores, qui in ecclesiam conveniebant, ut cum divitibus in concione intermixti, crumenam et aurum ipsis subriperent (*Ibidem*).

Narrat Judæos templum suum restaurare saepe frustra tentavisse (*Ibidem*); imo Julianum Apostolatum illud operis suscepisse. Nam aetate nostra, inquit, imperator qui omnes impietate superabat, et facultatem tunc Judæis dedit, et cooperatus est. Opus illi incepere, ac ne vel minimum progrederetur, sed ignis a fundamentis exsiliens omnes fugavit. Quod autem voluerint, hoc indicium est, quod hactenus fundamenta nudata appareant: ut videoas ipsos quidem fodere cœpisse, sed ædificare non potuisse, obsidente Christi sententia. Atqui si non divina virtus colluctaret, quid obstaret? annon magna vis pecuniarum penes illos est? annon ab omnibus undique tributa colligens patriarcha, immensos possidet thesauros?

De Judæorum moribus et ritibus multa profert Chrysostomus in concionibus adversus Judæos (*Ibidem*): singulare vero illud est, quod non semel narrat, Judæos nempe, quando jejunabant, nudis pedibus in foro saltare consuevisse.

Non semel queritur quod Christiani quidam judaizarent, Judæorum conventibus ac festis diebus interessent, nec paucos esse qui hoc morbo laborarent (*Ibidem*). Quinam est morbus iste, inquit, Feria Ju-

dæorum miserorum instant, et que continuæ ac frequentes, tubæ, scenopegiæ, jejunia: et multi nostri ordinis, qui se nobiscum sentire dicunt, partim spectatum illas ferias prodeunt, partim etiam una celebrant, una jejunant, quam pravam consuetudinem nunc ab Ecclesia volo arcere.

Quidam etiam eo dementiæ processerant, ut cum quempiam ad jurandum compellere vellent, illum ad ædem Judæorum inducere conarentur, quod putarent juramentum ibi datum magis formidandum esse: quam rem supra pluribus enarravimus in Vita S. doctoris. Erant etiam qui sabbata cum Judæis observarent, imo et S. Pascha celebrarent cum iisdem Judæis (*Tomo decimo*). Qua de re actum supra in Vita Chrysostomi ad annum 387.

Non pauci quoque erant qui gentilium multa obser-varent (*Ibidem*): sortilegia nempe, auguria, omnia ac dierum observationes, superstitiones super genesi curam, et omnis impietatis plena literas, quas puerum, protinus ut nati sunt, capitibus imponunt; ab ipso statim exordio docentes illos virtutis adipiscendæ studium abjicere, et ad fallacem fati tyrannidem illos adducentes.

Ex iis vero, quæ Chrysostomus narrat in fine Homiliae quartæ in Epist. ad Ephesios, palam est inter Christianos Antiochenos plurimos suis qui genethlia-logiae operam darent.

Erant etiam non pauci Christiani Antiocheni, qui una cum gentilibus ad Daphnen properarent. Erat autem Daphne suburbium Antiochenum, sic nuncupatum a Daphne puella, quam mythologi Ladonis fluvii filiam dicunt. Hæc cum Apollinem libidinis causa se insequentem ultra effugere non posset, implo-rato paterni numinis auxilio, in laurum conversa est. Erat porro Daphne suburbium, locus amoenus, fontibus, arboribus et cupressis ornatus. Ibi templum Apollinis, cuius statua elegans cum novem Musarum choro conspiciebatur. Illo properabant, colendi talis numinis causa, Antiocheni gentiles, quibus etiam intermixti erant non pauci Christiani, quos vehementer mordet et increpat Chrysostomus, Christianorum nomine indignos censens eos, qui a tali consortio non abhorrent. Hoc vero templum cum Apollinis statua fulmine tactum fuit, qua de re Monodiam sive planctum edidit Libanius idololatra, cuius partem irridendi causa refert Chrysostomus.

Antiochia vero Orientis caput et metropolis erat, continebatque (*Tomo secundo*) ducenta hominum milia, ex quorum numero (*Tomo septimo*) centum mille circiter Christiani erant: majorque conventus (*Tomo primo*) Christianorum Antiochiae erat, quam Constantinopoli (*Tomo septimo*).

Ecclesia vero Antiochena possidebat agros, domos, locationes ædium, vehicula, muliones, mulos et multa alia hujusmodi (*Ibidem*). Quibus instructa facultatibus Ecclesia ista arcum habebat alendis in opibus deputatam; *Et cogites velim*, inquit Chrysostomus, *quot viduas, quot virginis alat quotidie: eorum certe catalogus ad ter mille pertingit*. Ad hanc etiam

in carcere vinclos, in xenodochio agros, alios bene va-lentes, peregrinos, membris mutilos, altari assidentes alimenti vestisque causa, aliosque casu accedentes foret quotidie: neque tamen ejus facultates imminutæ sunt. Itaque, si decem viri tantum paria subministrare vel-let, nullus foret pauper.

Morem Christianorum veterem commemorat alibi, qui ævo suo jam obsoleverat (*Tomo tertio*): *Mos* quidam mirabilis, inquit, tunc inductus est: coacti namque simul fideles omnes post auditam doctrinam, post orationes, post mysteriorum participationem, so-luta synaxi, non statim domum concedebant; sed di-vites et opulentiores alimenta et sercula et domibus suis afferentes, pauperes advocabant, communique simul men-sa fruebantur, communibusque epulis atque conviviis in ipsa ecclesia; ita ut et a consortio mensæ, et a loco reverentia, caritas constringeretur, cum multa voluptate simul atque utilitate.

De iis qui vel in carcerem trudendi, vel ad necem quæsiti, in ecclesiam confugerent, quædam nos dicturos esse polliciti sumus, cum de Eutropio euncho ad necem quæsito ageretur (*Ibidem*). Sic vero legitur, et ad sacra vasa confugit. Sed quia hæc ad literam accipienda non videntur, et quia Chrysostomus paulo postea, ipsum in sacrario exceptimus, seu in loco solis sacerdotibus destinato, alio modo res explicanda videtur. Quæri autem posset utrum veterum more ad aram accesserit, et aram tetigerit, quod non apud profanos modo, sed apud Christianos etiam in usu fuit, cum quis vel morte multandus, vel in carcerem conjiciendus perquireretur. Verum hæc quæstio non tanti esse videtur, et de Eutropio iis quæ Chrysostomus protulit, nonnisi divinando possumus quidpiani adjicere.

Dicit Chrysostomus Homilia 30 in Genesim (*Tomo quarto*): *Magnam vocamus hebdomadam, non quod longiores in ea sint horæ; sunt enim aliae quæ multæ majores horæ habent*. Horas autem majores et minores necessario veteres admittebant, qui die in duodecim, et noctem in totidem partes seu horas diviserunt: unde sequebatur diurnas hiberno tempore minores, aestivo autem majores esse. Unde Martialis l. 12, epigr. 4, horam aestivam sic commemorat:

Hora nec æstiva est, nec tibi tota perit.

Virgilius autem,

Jam nox hibernas bis quinque peregerat horas

Hominem tricubitalem, vocat Chrysostomus, ut etiam Geographus Nubiensis in climate tertio (*Tomo quinto* et *Tomo septimo*): alibi dicit doctor no-ster, homo, intra tres cubitos sepelitur, nec quid ultra (*Tomo quinto*).

Babylonios et alios Orientales sæpe vocat Chrysostomus (*Tomo sexto*).

Suspicabatur ille finem mundi instare et proximum esse (*Tomo septimo*). Finem mundi prænuntiant, inquit, bella, ærumnæ, terræ motus et extincta caritas (*Tomo octavo*). Eam quam Paulus plenitu-

dinem temporum vocat, jam advenisse putabat: ita si tot annorum quadringentesimum esse finem dixerimus, non aberrabimus. Sed ut in suppulatione temporum non ita accuratus fuit Chrysostomus, sic in hac prædictione longe aberravit: quod multis aliis sanctis viris contigit.

Cognatos Christi Desposynos appellatos multo tempore admirationi suisse dicit, illorumque tamen nomina propria ignorari. Eusebius quoque l. I. Hist. Eccl. ait cognatos Christi Desposynos nuncupatos suisse.

Homilia 41 in Acta Apostolorum rem narrat singularem (Tomo nono). Erat cuidam prædium, in quo oculus thesaurus erat: empator vero, cum terram soderet, thesaurum illum invenit. Re comperta is qui vendiderat, emporem cogebat ut thesaurum reddere, dicens, se prædium vendidisse, non thesaurum: contendebat alter, se prædium cum thesauro emisse. Res in item versa est, illo reddi sibi volente, altero negante. Incidentes autem in hominem quempiam, litigabant: deinde interrogarunt illum, cui deberet thesaurus adjudicari. Ille vero sententiam non tulit, sed se item solutum esse, si thesaurus sibi maneret. Illis vero anuenientibus, accepto thesauro innunera deinde mala passus est: et re didicit jure illos ab hoc abstinuisse.

Nec minus observandum est id quod refert Homil. 13 in Epist. ad Romanos (Tomo nono). Quæ enim ante nemini possibilia videbantur esse, virginitas, mortis contemptus, compluresque alii labores, hæc ubique terrarum jam præstantur, non apud nos tantum, sed etiam apud Scythas, Thraces, Indos, Persas, aliasque barbaros multos; et virginum chori, martyrum populi, monachorum sodalitates jam plures sunt, quam eorum qui connubio junguntur.

Contra Christianos quosdam stylum acuit Chrysostomus, qui a Manicheis seducti, ut videtur, virilia sibi amputabant: quæ consuetudo tamen nou diu viginis videtur (Tomo decimo).

Infantes recens nati signaculum in fronte a sacerdote accipiebant (*Ibidem*).

Cælum esse sphæricum, et terram esse sphæricam negabat Chrysostomus (Tomo duodecimo): qua de re videnda sunt quæ diximus in Præfatione ad Cosmam Ægyptium, qui ad illam sententiam tuerandam locum afferit Chrysostomi ex Commentario in Epistolam ad Hebreos, quem videsis in edito Cosma p. 328. Plurimorum enim Patrum et scriptorum hæc opinio fuit.

Antiochiæ concionans dicit in more esse ut mulieres et parvuli e collo evangelia suspenderent (Tomo secundo).

DIATRIBA V.

Digressiones sive illa omnia quæ in similitudinibus frequentissime commemorat Chrysostomus, quæ ad rem Ecclesiasticam non spectant, et singularia sæpe complectuntur.

Genere Syrius erat Joannes noster et Antiochenus: familiareque est Syris, inquit Hieronymus, uti para-

bolis et similitudinibus. Hæc in re perpetuo versatur Chrysostomus in concessionibus suis. Exempla profert imperatorum, aulicorum, consulum, divitum et cuiuscumque conditionis hominum: vestimenta depingit: suppellectilem, ædium formam et ornamenta: circenses ludos et hippodromum frequenter commemorat. Ut a theatralibus spectaculis populum avocet, que turpia illic gereguntur, minutatim describit. Hic videtas nuptiarum ritus, præficularum morem: modo circulatorum gesta singularia, modo funambulorum artem; justitiæ exercenda ritum, præstigiarium genera plurima, aliaque permulta. Quæ omnia, ordine quodam distributa, hic recensere operæ pretium esse duxi.

Imperatorum cultus, vestes, ornamenta, aulici, satellites.

Imperator coronam gestabat auream gemmis magnis et pretiosissimis intertextam: purpureo vestitu toto corpore fulgebat (Tomo primo et Tomo tertio). Soli autem Imperatori licet gestare purpuram et diadema in capite. In vestibus ejus sericis dracones depictos videre erat (Tomo sexto). Aulici quoque et satellites ejus auro fulgebant, vestes eorum aureis filis intertextæ erant: horum lanceæ deauratae: equi aureo freno, ephippia auro unicantia.

Per urbem et campos exequuntur, scutatorum et hastatorum cohortes stipabant, qui et ipsi auro onusti clypeos gestabant aureis umbilicis decoratos; circum autem umbilicos aurei oculi visebantur; lora ad summas oras extensa lapillis ornata multis erant. Currus Augusti totus aureus, jugo albarum mularum auro fulgentium junctus erat (Tomo primo); ita ut mirarentur omnes, inquit Chrysostomus (Tomo sexto), purpuræ florem, gehmarum magnitudinem, mularum alborem, jugum aureum, et strati fulgorem, quod stratum niveum erat atque candidum (Tomo octavo et Tomo nono). In curru vero laminæ erant aureæ versatiles, quæ motu agitatæ micabant. Equi etiam Imperatoris auro onusti, et frena quoque aurea erant.

Depictis vero Augustorum imaginibus hæc refert ille (Tomo tertio): Vidisti sæpe imperatoriam imaginem cœruleo tinctam colore: deinde vero pictorem albas lineas ducentem, et solium imperatorum, et equos adstantes, et satellites, et vincitos hostes atque subactos.

Pari cultu consules incidebant, ut ipse ait (Tomo duodecimo): Non videtis Imperatores et consules curru gestatos et auro ornatos, et satellites omnia habentes aurea, aureas lanceas, aureos clypeos, aureas vestes, equos aureis ornatos ephippis?

Imperatores præfectis suis aureas porrigebant tabellas in magistratus signum (Tomo sexto). Quando literas mittebant Imperatores sive in theatro sive alibi legendas, ex cum magna reverentia exceptæ legabantur silentibus omnibus (Tomo quarto).

Optimum et divitum luxus, opes, aedes, mensa, etc.

Optimum quoque ac divitum fastum et luxum

perstringit Chrysostomus, describitque ædium magnificantiam, vestium cultum, mensarum apparatuim, parasitorum agmina, famulorum ingentem numerum.

Optimes igitur et opulentii quique viri sericis induiti vestibus erant auro intertextis et magnificis: unguenta et aromata semper olebant: zona præcincti aurea, calcei quoque auro fulgebant. Famulorum et eunuchorum turbam ingentem alere et ostentare summo studio curabant, quorum multi barbari erant. De opum grandi copia et famulorum numero hæc carptim dicit Chrysostomus (*Tomo septimo*): *Et tu quidem tot memoras terræ jugera, domos decem vel viginti, balnea totidem, servos mille aut bis mille, currus argenteis laminis vel auro opertos.* Eunuchi etiam et famuli auro fulgentes erant, horumque plurimi torquibus et armillis aureis decorabantur.

Ædium quoque splendorem et magnificantiam plerumque describit: *Splendidas, inquit, construunt domos, latas porticus, longa septa. Tectum autem ædium ex tabellis ligneis concinnatum, deauratum totum erat: januae autem, etiam bisores, eburneæ erant. In tricliniis et cubiculis parietes marmore crustati: si quid vero lapidem compareret, illud aureis laminis et bracileis obtegebatur.*

Laquearia omnia aurea, seu potius, ut alibi explicat, auro oblita erant; pavimentum vero tesserulis et gemmis distinctum adornatumque, quod saepe tapetibus operiebant elegantibus. Ibi videre erat columnas marmoreas aliquando miræ magnitudinis, quarum capitella aurea; imo aliquando tota columna erat aureis laminis opera; statuas quoque vidisses manu insigniorum illius ævi artificum adornatas, quas quidam idola, alii dæmonas appellabant. Ad hæc erant cubicula picturis et musicis operibus decorata.

Lecti quoque ut plurimum ex ebore, aliquando ligni et deaurati, vel argenteis tecti laminis: imo ex argento puro saepe toti constabant, multisque in locis micabat aurum. Opulentiam item magnam præ se ferrebat tota supellex; cathedræ quoque et scabella ex ebore erant: lebetes item, vasa, imo ipsæ matulæ ex auro vel argento conflatae. Inter hæc vasa et alia ornamenta in pretio erant Laconica velamina, quæ dicit Chrysostomus in penuariis asservata fuisse, eductaque fortasse in conviviis et aliis celebratibus.

In tantum luxum et fastum declamans Chrysostomus, refert alicubi historiam Aristippi, ut habetur apud Diogenem Laertium; sed tacito ipsius nomine. Narratur, inquit, quempiam in domum splendidam venisse fulgentem marmoribus et columnarum pulchritudine; cum autem pavimentum etiam vidisset tapetibus stratum, in faciem domini ædium conspuit. Impropreante autem illo, respondisse: quia in nulla alia domus parte id facere licet, coactum se fuisse vultui ipsius hanc contumeliam inferre.

His vero magnificis opulentorum hominum ædibus adjunctæ erant latæ porticus, aquæductus et fontes, suburbana balnea et ambulacula.

Longe plura refert de conviviorum et cœnarum

sumptibus. Mensæ formam et apparatum depingit: erat illa vel auro fulgens, vel argento circumiecta, semi-circularis, ut illa quam *sigma* vocat Martialis, ad formam nempe literæ C, quæ tunc *sigma* exprimebat, concinnata (*Tomo undecimo*). Ea vero tantæ molis erat, ut vix duo adolescentes ipsam mouere possent: molli stragula undique sternebatur, ut ibi commode convivæ accumberent. Vasa omnia ex auro vel argento: phiala una erat aurea pondo dimidii talenti, quam vix duo juvenes mouere possent: amphoræ autem auro splendentes ordine site comparebant.

Aderant quoque ministri, non minus ornati vestibus et splendide amicti, anaxyridas, quas bracas vocant, laxas habentes, visu pulchri, in ipso ætatis flore luxuriantes, bene curata cute et bonæ habitudinis. Hic vidisses etiam musicorum turbam, tibias, citharas et fistulas, nec deerant unguenta et aromata India, Arabica, Persica.

Apponabantur eduliorum varietates, ciborum deliciae: de apparatu fercularum quædam dixit non prætermittenda. De pulmentariis, coquis, mensarum structoribus, placentarum artificibus, phasianis avibus loquutus, hæc addit: *Quasi rempublicam gubernantes et aciem instruentes, sic et isti hoc et hoc primum, hoc et hoc secundum constituant: et alii quidem primum aves supra carbones ascas, piscibusque fartaſ offerunt; alii alia initia immoderatarum cœnarum statuant: multaque circa hæc est concertatio, et de qualitate, et de ordine, et de copia. Vinum etiam exquisitum apponebatur, sed Thasium præsertim, seu ex insula Thaso: quod apud scriptores tum Græcos tum Latinos admodum celebratur.*

Quando viri illi tum dignitate, tum opulentia præstantes, sive in curru auro fulgente, sive equo vecti, ejus frenum aureum, per urbem vel in foro incedebant, præcepit præco, cultu instructus magnifico, qui adventum heri nuntiaret. Ipse vero balteo præcinctus et multis stipatus lictoribus, qui plebem arcerent, superbe gradiens, clientium et parasitorum turba cingebantur.

De mulierum ornatu, fastu et luxu frequentissime agit Chrysostomus. Ornatus mulierum, inquit ille, sunt torti crines, inaures ornamentaque alia in genis et collo: fuci et pigmenta oculorum, fuci item et pigmenta genarum, vestes auro intertextæ, palliolum capiti impositum; manus extrinsecus deauratae, calceus nigro colore multum fulgens, in acumen desinens et picturarum decorem imitans. Alibi vero dicit: Mulieres mulos albos quærebant, et frena deaurata, obsequium eunuchorum, magnum ancillarum gregem et pompam ridiculam.

Adolescentes quoque exagit superbe agentes in foro, cum hominiibus, qui sumptuosis et magnificis vestibus operti erant. Idem vero adolescentes calceos suos filis sericis et auro exornabant.

Circenses ludi, hippodromus.

Ad circum et hippodromum se conferre solebant Imperatores, ut ludorum et pugnarum spectatores ca-

sent, et ante eos qui certaturi erant, coronas, bravia et vestimenta exponi curabant. In gymnicis vero certaminibus victores vel oleæ vel lauri ramis corobabantur.

Qui in spectaculis circensisibus currebant, et nomen et genus et patriam et educationem equorum sciebant, et quam victoriam reportavissent (*Tomo tertio*). Cursores autem illi circenses ad solum Imperatorem attendebant, aliorum vero plausus non ita curabant. Tanta autem erat populi frequentia, ut non circus modo, sed etiam vicina coenacula, domus, lecta spectatoribus plena essent. Inter spectatores autem meretrices erant et pueri molles.

Agonialium certaminum spectatores, si quando strenuum athletam jam coronatum accedere viderent, omnes accurrebant, ut ejus pugnas, artem, robur spectare possent. In hippodromo currentes inter se strenue concertabant, et alii aliorum currus subvertere conabantur. Hac de re singularem casum resert Chrysostomus (*Tomo duodecimo*): *Cædes*, inquit, in hippodromo heri patrata, tragædia urbem totam impletuit, mulierum choros circum attraxit, forum lamentis multis replevit, dum is qui a curribus ita miserabiliter concitus et discripiis fuerat, per medium forum gestaretur. *Hic*, ut novi, qui postridie nuptiales lampadas accensurus erat, cum apparatu thalami essent, et omnia ad nuptias concinnata, sub præconis ordine in stadio locum habens, cum infra curreret, instantibus aurigis, et mutuo concertantibus, medius intercepitus, violentam illam et miserabilem mortem subiit, capite et extremitate membris abscissis.

Qui autem in stadio multa vulnera acceperat, si victoriam obtineret, cum plausu domum deducabantur (*Tomo primo*).

Olympici ludi.

Olympica certamina Chrysostomi ævo admodum viguisse videntur, et cum apparatu maximo premisso celebrata fuisse (*Tomo tertio*). In Olympicis enim certaminibus, inquit ille, post triginta dies in urbe transactos, in suburbium illos eductos circumvehunt, et toto sedente theatro clamat præco: Num quis hunc accusat? Ita ut omni servilis conditionis suspicione depulsa, in certamina pedem inferat. Rem clarius alibi explicat (*T. duodecimo*). In Olympicis certaminibus stat præco magna voce clamans: Numquid aliquis eum accusat, sine servus, aut sur, aut malis moribus?

Olympicorum ludorum athletæ in theatro nudi stabant, radiis solaribus expositi (*Tomo primo et Tomo tertio*). Spectatores autem a media nocte ad meridiem sedebant, ut viderent cui corona cessura esset. Nonne videtis, inquit (*Tomo primo*), in Olympicis certaminibus, dum capite coronam gestans, amictus stola, virgam manu tenens agonotheta per forum incedit, quanta sit tranquillitas et modestia, dum præco voce denuntiat ut omnes sileant ac decenter quiescant.

Ex spectatoribus vero alii aliis athletis favebant, ut in pari casu contingere solet (*Tomo primo*). Tota autem nocte præco admodum sollicitus erat, ne quis

ex certantibus egressus, indecorum se gereret. Magister vero ludi, inquit (*Tomo secundo*), foris considens, sermonibus afferit auxilium, eatenusque dumtaxat certantem juvat, quatenus acclamationibus sermonibusque valet: neque enim ulla ei lege permittitur propius assistere et manibus juvare. In Olympicis certaminibus, ait ille, luctator, pugil, pancratiasta diversis quidem temporibus certamen subeunt, sed uno temporis momento qui superarunt omnes a præcone victores pronuntiantur (*Tomo tertio*).

Theatrorum spectacula.

In theatro, inquit (*Tomo septimo*), velamina multa sunt, multique scenici ingressi histrionicam larvam in vulnus habent, veterem fabulam tractant, resque gestas narrant, et alias quidem philosophum agit, alias regem, etc.

Contra theatralia vero spectacula perpetuo declamat Chrysostomus; et jure quidem, non modo quia theatrales scenæ per se juventutem ad mollem vitam et dissolutos mores attrahere solent, sed etiam quia tunc temporis nulla in theatris erat pudoris cura, ut mox videbatur.

Alius juvenis cum sit, ait ille (*Tomo septimo*), cum retro reductam habet, et naturam ipsam effeminat aspectu, habitu, vestimentis, demum omnibus, formamque teneræ puellæ affectat. Alius vero senex e contrario capillis novacula abrasis, renibus succinctus, postquam pudorem ante capillos succidit, stat ad alapas accipendas, et ad omnia dicenda faciendaque paratus. Mulieres autem nudo capite, omni missa rubore, stant populum altoquentes, tantum videlicet impudentiae studium habentes, omnemque petulantiam et lasciviam in auditorum animos infundentes. Illud unum studium habent, ut castitatem omnem radicitus evellant, naturam deturpent, mali demonis concupiscentiam explant. Nam hic verba obscena, habitus ridiculi, tonsura similis, incessus, vestitus, vox, membrorum mollities, oculorum inversiones, fistulæ, tibiae, dramata, argumenta, omniaque demum extreme lasciviae plena sunt.

In theatro vides mulierem nudo capite cum impudentia magna intrantem, aureis induitam vestimentis, delicato mollique gressu utentem, cantica meretricia canentem, carmina lubrica, turpia verba proferentem (*Tomo sexto*).

Nudæ etiam mulieres in theatris comparebant et aliquando natantes (*Tomo septimo*): puellæque saltantes ibidem visebantur (*Ibidem*).

Funambuli.

Funambuli qui per funem ab imo in altum tensum ascendere ac descendere meditantur, si paululum deflexerunt oculis, inverso corpore deferuntur in orchestra pereunte (*Tomo sexto*).

Funambuli per funem extensem ingressi et ambulantes, se inducebant et exuebant, tamquam in lecto sedentes, etc. (*Tomo secundo et Tomo duodecimo*).

Circulatores.

In orchestra quidam membris ut alii utebuntur (*Tome*

secundo): quidam in facie contum imponabant, et puer conto impositus innumeros motus agebat (Tomo secundo et Tomo duodecimo).

Quidam perticam in fronte gestantes velut arborem in terra radicatam, sic immotam conservant. Neque id solum mirabile est, sed quod etiam puerulos parvos in summo ligno inter se concertare carent: ac neque manus, neque alia corporis pars, sed frons sola perticam illam gerit inconcussum.

Quidam erant qui clavos acutissimos deglutirent, qui calceos manderent et devorarent (Tomo secundo).

Erant qui hirundines circumferrent, et fuligine obducti, maledicta in omnes proferrent (Tomo septimo).

Erant quidam moriones, qui Cordaces vocabantur, quique ut risum moverent nihil non agebant (Tomo undecimo).

De tribunalibus et de judiciis atque suppliciis.

Judice prodituro, ut in excelso tribunali sedeat, carceris custodes, detentos omnes eductos domicilio, ante cancellos et tribunalis vela collocant, squalidos, sorientes, passis capillis, scisis pannis induitos, etc. (T. primo).

Sceleribus obnoxii et damnati ad mortem ducebantur, fune ad os alligato (*Ibidem*). (De Theodoro agi putatur, qui tyrannidem affectaverat.)

Testamenta tabulaeque de nuptiis, de debitibus deque relictis contractibus, nisi in frontispicio Consulum annos habeant prescriptos, nullam ex esse vim habent (Tomo sexto).

Usura centesima a Chrysostomio memoratur, qua in scenis accipiebant, illa conditione ut singulis mensibus centesimam partem solverent, ita ut centum exactis mensibus sors aquaretur (Tomo septimo).

De nuptiis, sive de ritibus vel profanis vel illicitis in nuptias inventis.

Nostræ ætatis homines in nuptiis hymnos in Venerem saltando canunt et adulteria multa, et nuptiarum violations, et illegitimos amores, illicitaque coitus, et alia plurima impietatis et ignominiae cantica (Tomo tertio).

In iis quæ nuptias contrahebant fucum et pigmenta superflua alia adhibebantur (Tomo decimo). Sponsa vero a viris ebris per urbem et forum etiam noctu adducebatur cum impuris canticis et symphonia (Tomo undecimo). Meretrices etiam advocabantur ad nuptias; itenque tibiae, cymbala et choreæ (Tomo primo).

Præstigia, incantationes, ligamina, superstitiones.

Ex frequentissimis Chrysostomi dictis et monitis palam est omnia præstigiarum genera admodum in usu fuisse ævo suo tum Antiochiae tum Constantiopolis, qua his verbis recenset ille Homil. decima in Epistolam 1. ad Timothenum: *Alia enim mitto lacrymis digna, ut auguria, vaticinia, observationes, geneses, symbola, ligamina, divinationes, incantationes, magicas artes* (Tomo undecimo).

Incantationibus et ligaminibus tunc multi utebantur

ad morbos curandos (Tomo primo). De quibusdam etiam agit Chrysostomus (Tomo undecimo), qui carmina et ligaturas usurpabant ad tutelam, quique aurea Alexandri numismata capiti vel pedibus circumligabant (Tomo secundo). Erant etiam qui ad puerorum tutelam ligamina, crepitacula et stamiina coccinea manibus ipsorum appenderent (Tomo decimo). Aliud ibidem refert superstitionis genus: *Lulum mulieres*, inquit, in balneo accipientes, nutrices quoque et ancillæ digito tingentes, in pueri fronte imprimunt. Et si quis interroget, Quid sibi vult lulum, quid carnum? Malum avertit oculum, inquiunt, livoremque et invidiam.

Aliæ nomina fluviorum descripta manibus infantium apponebant; aliæ cinerem, fuliginem et sales adhibebant ut malum oculum averterent.

Præstigiarum genera omnia tunc vigebant, dierum observationes, auguria, beneficia, sortes, auspicia, omina; necnon fati opiniones (Tomo undecimo). De iis vero qui omnibus et fato dediti erant haec refert Chrysostomus (*Ibid.*). *Multis terroribus plena est eorum anima; ut puta: hic aut ille primus mihi occurrit domo exequenti, omnino contingere mihi oportet mala innumerabilia. Nunc servus exsecrandus dans mihi calceos, primum porrexit partem sinistram: graves significantur calamitates et contumelias. Ego quoque exiens sinistro priori processi pede: hoc quoque est signum calamitatum. Et haec quidem domi sunt mala: foras autem egresso dexter oculus mihi inferne salit: hoc est indicium lacrymarum. Mulieres quando sonant calami ad texture recta ligna allisi, vel cum ipso pectine discriminant, hoc pro signo habent. Rursus quando subtlegmen pectine concutiunt, et id faciunt vehementius; deinde qui sunt superne calami ob intensem ictum edunt strepitum, allisi ad rectum texture lignum, hoc habent pro signo. Et alia innumerabilia digna quæ videantur. Et si asinus exclamaverit, et si gallus, et si quis sternutaverit, et quodvis aliud, tamquam decies mille vincit vinculis, tamquam qui teneantur in tenebris, omnia habent suspecta, et sunt magis serviles quam innumeramancipia.*

Ait vero Chrysostomus præstigiatores quosdam suo tempore fuisse qui signa facerent (T. duodecimo).

Funera.

Parentes, fratres et consanguinei decedentibus oculos cladebant et os componebant (Tomo secundo). Nemo in urbe sepulcrum construebat, ideoque defunctorum corpora extra urbem sepelienda exportabantur, qui mos antiquus erat, sed saepe violatus fuerat (Tomo septimo).

Pullatae seu nigrae vestes in funeribus adhibebantur (Tomo sexto); quam rem improbare videtur Chrysostomus (Tomo undecimo). Cum corpus effertur, inquit ille, adhibentur planctus, ejulatus inani, stria in sepulturis admissa, circa monumenta studium intempestivum, et ridiculum præficarum agmen, dierum observatio, necnon ingressus et egressus (Tomo decimo).

De præficarum choris, quarum quedam gentiles erant, saepissime agit Chrysostomus, vultique illas

omnino a funeribus arceri, et moderatius lugubria lunera persolvi (*Tomo duodecimo*). *Lugeamus*, ait ille, sed non vellentes capillos, non brachia nudantes, non lacerantes faciem, non pullas vestes induentes.

Quidam etiam erant, qui in funeribus caput cinere conspergerent.

Viarum publicarum custodia.

Eadem distantia locorum, quæ olim tunc erat, nanc etiam est; itineris vero conditio non eadem est, quæ olim fuisse creditur. Nunc enim mansionibus perpetuis distinctum est iter, et urbibus ac villis frequentibus ornatum, viatoresque plurimos offendunt, qui illuc profiscuntur, quod non minus ad securitatis rationem valeat, quam mansiones, urbes atque villæ. Præterea ex provincia civitatum principes deligunt viros, corporis magnitudine et robore cunctis præcellentes, jaculique et funda tantum valentes, quantum vel sagittarii sagittis, ver armati pilis: statuisque ducibus, quibus illi obtemperant, hoc eis unicum injungunt munus, solamque itineris tuendi curam custodiampque permitunt. Ad hæc aliam longe his omnibus diligentiorem curam excogitarunt. Habitacula enim mille passibus ab invicem distantia in itinere toto fabricantes, nocturnos illic statuere custodes, per illorum labores et vigilias maximum contra latronum impetus munimen viatoribus constituentes (*Tomo primo*).

Miscellanea.

Kalendæ, seu initium anni, sic celebrari solebant (*Ibidem*): pernoctationes, cavillationes, convicia et saltationes nocturnæ, forum coronabatur, etc.

Antiocheni postquam Theodosium Imperatorem placaverant, in lætitiae signum forum coronaþunt, lucernas accenderunt, et lectos seu leclisternia ante officinas posuerunt (*Tomo secundo*).

Quidam extenororum oratorum ex quadam stulta consuetudine dexterum eundo humerum assidue movebat (*Ibidem*); sed consuetudinem vicit, et gladios acutos utrumque humeris imposuit, ut vulneris timore membrum inepte se movens corrigeret.

Leones ovibus mansuetiores per forum ducebantur,

et multi in officinis pecuniam eorum custodi numerabant, qui custodes multum hinc luerabantur (*Tomo quarto et Tomo nono*).

In agris termini columnæque non sinunt arva confundi (*Tomo sexto*).

Ursi etiam et ursæ ab Antiochenis domi servabantur (*Tomo septimo*). Si ursa clam ausfugerit, domos claudimus, per vicos currimus, ne in eam incidamus.

Stadia quindecim sunt milliaria duo (*Tomo octavo*).

Pauperes quidam filios suos excæabant, ut largior rem stipem cogerent. Alii cum nihil petendo impretrarent, missis supplicationibus, detritorum calceorum coria mandebant; alii acutos clavos capiti infligebant; alii in aquis gelu concretis nudo ventre immorabantur, et illis spectaculis majorem cogebant stipem (*Tomo decimo*).

Quid gravius et difficultius quam in ensibus sphaera ludere (*Tomo duodecimo*).

Meretrix, πτελα πάφασσα, id est quæ laminis et amuletis virorum salutem prosequitur (*Tomo tertio*).

Libri aureis literis memorantur a Chrysostomo, quales multi erant illius ævo, ut dicit Hieronymus (*Tomo octavo*).

In pugillari deleto, in palimpsesto (*Tomo septimo*). De palimpsesto post Ciceronem locuti sumus in Palæographia Græca.

Philosophorum coma, baculus, abolla (*Tomo primo*).

Philosophi profunda instructi barba, pallia gestantes, et baculos, cynica piacula (*Tomo secundo*).

Duorum philosophorum scripta contra Christianos tempore Chrysostomi (*Tomo octavo*).

Persæ cum matribus suis miscentur, neque unus aut duo, sed gens universa (*Tomo decimo*).

Persas qui matres suas uxores non ducunt admirantur (*Tomo primo*).

Apud Persas ignis Deus esse putatur (*Tomo secundo*) contra eos qui ignem adorant.

Rex Persarum barbam habet auream, iis qui harum rerum sunt periti veluti sub tegmine illius pilis intra auri laminas involventibus (*Tomo undecimo*).

Hanaxobii, Scythæ et Nomades nullum struebant sedificium (*Tomo septimo*).

TESTIMONIA VETERUM

MONITUM. — Eadem cautione utendum duxi in referendis veterum scriptis, qui Chrysostomi opera commemorantes, eorum etiam partem non minimam exscripsere, qua usus sum superius in diligendis vitæ ejus scriptoribus. Nam si vitam ejus ut a tot scriptoribus fuse contexitur, si testimonia omnia veterum et patrum de verbo ad verbum retulisset, haec sane omnia decimum quartum tomum constituerent, imo vix potuissem uno comprehendi tomo, idque nullo fructu, ut jam supra diximus. Quamobrem ex

ΕΚ ΤΩΝ ΦΩΤΙΟΥ.

[257] Ἀντιγνωσθη ἐκ τῶν τοῦ μακάριου Θεοδωρῆτος λόγων, οὓς εἰς τὸν ἀγίον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον συνετάξετο· ὃν ἡμεῖς πέντε τέως εἰδόμενον, ἐξ ὧν καὶ τινας ἔκλογάς τὰς ὑποτεταγμένας παρεγραφάμεθα.

Ὄτις τῶν πέντε λόγων δὲ πρώτος διλον πρὸ αὐτοῦ δοκεῖδιαδέχεσθαι. Ἡ μέρος αὐτοῦ εἰναι. Ήληνδιαλαμβάνεται, ὅθεν τε μετάκλητος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἥκει, καὶ διπλας αὐτῆς ἀρχιερεὺς κατέστη, καὶ ὡς τῇ ἑρωσύνῃ καὶ ἀρχιερεισύνῃ εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἐπανάγειν ἐπειράτο σκουδῆτην πάτη· καὶ διπλα πρὸς Γαλαναν, τούτῳ μὲν γενναῖς ἐπιστομίας Ἰωάννης, τοῦτο δὲ ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς πολιτείας διαπρεσβευτείος πραγμάτων διεπράξατο· καὶ ὡς φθόνος αὐτῷ τὴν ὑπερορίαν ἐψήφισατο. Καὶ τινα τῶν μέχρι τέλους ιστορῶν τῷ θεσπεικῷ ἀνδρὶ διηνυσμένων, τὰ πολλὰ, διλον πρὸ αὐτοῦ τῇ καλλονῇ τῶν τε ἡρμάτων καὶ τῶν νομάτων. Προσιμάζεται δὲ οὕτω· Ι. Πολυστόμου τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν σάλπιγγος δεομένην ἐν παιδικῇ νῦν ὅρῳ κινδυνεύουσαν γλωττῇ, καὶ κάλος ἀδλητοῦ μυρίαις συγγραφόμενον τέχναις ἀσθενεῖ νῦν, εἰς γραφὴν ἐμοὶ τεχνίτην προκείμενον. Τὸ μὲν προοίμιον τοιούτον. ΙΙ. Ἀλλος αὐτὸν ἔλει βοηθόν, ἀρπαζόμενος, διλος καλεῖ δικαζόμενος; σύνδικον· διλος πενῶν ὑπὲρ τροφῆς ἰκετεύει, γυμνὸς ὑπὲρ ἐνδύματος· διλος αὐτὸν ἀποδιει: διλος πενθῶν. εἰς παράκλητον δεῖται· δεσμῶν ἀποκαθῆναι φοδ· ἔλει τις αὐτὸν διλον πρὸς νόσους ἐπίσκεψεν· ἔνος αἰτεῖ καταγάγγιον· ἔτερος παραστάς χρέος δόδύρεται· διλος ἐπόπτην καὶ διαλλάκτην τῶν κατοίκων μεταπέμπεται στάσεως· οὐδὲ διούλος πρὸς διλον καταφεύγει, δεσπότου πικράν διοφυρόμενος ἀγανάκτητον· χήρη φοδ· Ἔλεστον· διλον τὴν δρφανίαν δόδύρεται. Μυρίαι τῷ πατρὶ καθ' ἔκαστην πρὸς ἔκαστους ὑπὲρ ἔκαστου τροπαῖ. Ἀρπάζεται τις, καὶ συνήγορος ὁ πατήρ· λιμὸς ἐνοχλεῖ, καὶ τροφεὺς ἐκ συνήγρου γίνεται· νοσεῖ τις, καὶ εἰς ιατρὸν ὁ τροφεὺς μεταβάλλεται· πένθει τις περιπέπτωκε, καὶ ὁ νοσοκόμος εὐδίσκεται παραμύθιον· ἔνων ἐπέστη φροντίς, καὶ ἔνωνδόχος ὁ πάντα γεγονός ἀναδείκνυται. Καὶ τις χρή καθ' ἔκαστον λέγειν; δοτα χρόνου μέρη τὸν ἔκαστον βίον διεμέτρησεν (ἴνα μή την ἀρχιερωσύνην μόνην λέγω), τοσαύτη τούς ἀνθρώπους ἔργων σωτηρίων ποικιλία προιοῦσται οὐ διέλιπεν. Οἱ στρατιώτου καὶ μετὰ τελευτὴν ἀριστέως! ὡς λυπηροῦ

τοῖς ἔχθροῖς [258] καὶ μετὰ τίχον ὄπλιτον! ὡς παναρμονίας λύρας, τελευτὴ λελυμένης! ὡς δικαστηρίων τηλικούτον ῥυθμιστὴν ἔζημιωμένων! ὡς σωτηρίου τοῖς ἀνθρώποις εἰς οὐρανὸν ἀναρπασθείσης σαγήνης! ὡς δένδρου πρὸς οὐρανὸν καὶ γῆν μερισθέντος, καὶ τῇ μὲν τῷ στῦμα, τῷ δὲ τὴν ψυχὴν παρασχόντος! ἐν τάφῳ τὸ τῆς Ἐκκλησίας συγκέκλεισται στόμα. Οἶος εὔτεστας, ἐξ ἀνθρώπων σύραλμός ἀνηρτάσθη. Οὐ τεθνήκας, ὡς μακάρις πάτερ, ἀλλ' ὡς τίλος ἔδυς· οὐχ ὡς ἀποθανόντος ἀλγούμεν, ἀλλ' ὡς ἡμῖν κεχρυμμένου· οὐχ ὡς τεθνεώτα ζητούμεν, ἀλλ' ὡς εἰς οὐρανούς μεταστάτα. » Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν καὶ ὁ τρίτος λόγος.

Ἐγκωμιαστικοῦ δὲ τύπον καὶ δέ τέταρτος διασώζει, ἐκ τοῦ δείν τιμῶν πατέρας τῶν ἐπαίνων ἀπαρχόμενος· οὐ ἔστι καὶ ταῦτα· « Τούτων τῶν ποιμένων εἰς καὶ δὲ Ἰωάννην, ἡ ἄκανθος σύνεσις, ὁ πολυδύματος νοῦς, τῆς εὐαγγελικῆς ἐμπειρίας ἡ βιβλοῦ, ὁ κηροῦ πρὸς διαλλαγὰς εὐπλαστότερος, τὸ πρὸς χαρίσματα πέλαγος, ὁ πρὸς δόλους πολεμούντων ἀκέραιος, τῆς Ἐκκλησίας ὁ περίβολος· οὐδεὶς διεκρίσεως αὐτὸν διελάνθανεν δρις. Πόθεν σοι βούλει δείξαμεν τὸν Ἰωάννην πολύτιμον; ἐκ φιλοξενίας; καὶ τίς Ἰωάννου φιλοξενώτερος; ἐκ τῆς ἐν προστασίᾳ στερβότητος; καὶ τίς αὐτὸν δυναστεία κατήδεσεν; ἐκ τῆς περὶ τὴν Ἐκκλησίαν σπουδῆς; καὶ τίνος ἡ τῆς φαλμώδιας τῶν δημοτικῶν ταφμάτων μέχρι νῦν εὑρύθμια; » Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν καὶ οὗτος ὁ λόγος.

Οὐ δὲ ἐφεῆς τοὺς αὐτοὺς μὲν τῶν ἐγκωμιῶν πλέκει στεφάνους, λαμπρότερον δέ πιος τὴν τῶν νοημάτων λογὺν ἀπαγγέλει. Εοίκαστος δὲ ουτοὶ πάντες οἱ πέντε λόγοι μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὑπερορίας ἀναχομιδὴν συντετάχθαι. Τοῦ δὲ νῦν λόγου μέρος εἰσὶν αἱ περικοπαὶ τῶν ὑποχειμένων βημάτων.

« Χρήστον ἡμῖν, ὡς πάτερ, τὴν λύραν τὴν σὴν, τὸ σὸν εἰς τὴν σὴν εὐφημίαν δάνεισον πλῆκτρον. Εἰ γάρ καὶ αἱ χεῖρες δὲ λύθησαν τῷ νόμῳ τῆς φύσεως, ἀλλ' ἡ λύρα διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης τὴν τῶν δώρων τῆς χάριτος. Ἐκείνης ἡμῖν τῆς ἀθανάτου γλώττης μετάδος· μόνη γάρ ἡ σὴ γλώττα τῶν τῶν κατορθωμάτων δίξια. Διὰ ταῦτα Ἰωάννης Ἰωάννης ἀπειλήφειν, ὁ πεπαρθῆσας μένον τὸν ζηλωτὴν, δὲ μετὰ θάνατον ἐλέγχων τὸν κηρυττοντα μετὰ θάνατον, δῆτας ἐρήμου πολίτης τὸν πάτης πόλεως σιωφρονιστήν. Εχεις καὶ διλῆν πρὸς τοὺς ἀποστόλους συγγένειαν. Πρώτος παρὰ τοῖς ἀμαξοδίοις Σκύθαις θυσιαστήρις ἐπίξας· καὶ μολις τῶν ἵππων ἀποπηδήσας ὁ βάρος προς, ἔμαθε γάρν κάμπτειν, καὶ εἰς ἔδαφος ἔξαπλουθειαῖς· καὶ ὁ τοῖς τῶν αἰχμαλώτων δάκρυσι μή καμπτέ-

DE S. JOANNIS CHRYSOSTOMI SCRIPTIS.

scriptoribus illis ea tantum referam, quæ aliquam rei, de qua auctores illi agunt, notitiam lectori dare possint. Incipiamque a Photio, qui sœpe Chrysostomi opera, et aliquando cum exquisito judicio, commemorat; imo sœpe multa ex ejus scriptis ad litteram refert. Deindeque ordine temporum servato, cœteros scriptores referam qui Chrysostomi opera commemoravere.

Photii vero loca hic illo ordine referuntur quo a Savilio edita fuere, tom. VIII, p. 477 et seqq.

EX PHOTIO ^(a).

Legi ex libris B. Theodorei, quos in sanctum Joannem Chrysostomum scripsit: quorum nos hactenus quinque libros vidimus, unde excerpta sequentia descripsimus.

Primus ex quinque illis libris vel alium ante illum fuisse indicare, vel pars illius esse videtur. Narrat vero, unde advocatus Constantinopolim venerit, et quomodo hujus civitatis archiepiscopus fuerit constitutus: et quomodo nihil non erigit ut sacerdotium et archiepiscopale munus ad priscum cultum reveraret: et quanta contra Gainam generosus ille Johannes egerit, tum ut illius os obturaret, tum ut apud illum publicam causam ageret: ac quomodo per invidian in exilium Joannes pulsus fuerit. Et alia quædam a sancto viro ad finem usque vitæ peracta recensens, multa, imo plurima, transcurrit. Sequens liber laudes quasdam breviter (nam brevitat studebat) persequitur, sic incipiens: « Rursus nobis Joannis memoria. » Qui hunc sequitur etiam liber, encomiorum modum et legem excedit, præcedentes autem libros antecellit elegantiæ verborum et sententiæ. Sic autem ordinatur: « Argumentum quod multiplicitate ore prædicta tuba opus haberet, nunc video in lingua puerili periclitari: et athletæ decus mille artibus descriptum, nunc infirmatur mihi artifici impositum. » Hoc est proœmium: « Alius dum rapitur, illum in auxilium attrabit; aliis in judicium ductus, patronum ad vocem; aliis esuriens, cibum postulat; nudus, vestem; aliis illum exxit; aliis lugens consolationem petit; aliis in vinculis clamat et solvi postulat. Attrahit illum aliis ad morborum curationem; peregrinus hospitiū efflagitat; aliis se sistens de debito lamentatur; aliis illum arbitrum et pacificatorem domesticorum turbarum accersit: neque ad alium servus confugit, amaram heri indignationem deplorens: vidua clamat, *Miserere*; alia de orbitate lamentatur. Innumeræ patri quotidie accidenti erga singulos et pro singulis mutationes. Rapitur quis, et patronus est pater: famæ excruciat, et ex patrono nutritius efficitur: infirmatur quis, et in medicum nutritius

mutatur: in luctum quis incidit, et nosocomii curætor solatium afferit: instat hospitum cura, et hospitum exceptor est is qui omnia effectus est. Et quid attinet singula dicere? quot temporis momenta vitam ejus emensa sunt (ut ne solum ejus archiepiscopatum commemorem), tanta salutarium operum varietas homines in decursu nunquam reliquit. O strenuum militem etiam post mortem! o pugnatorem post sepulturam hostibus formidabilem! o lyram omni harmonia præditam, morte solutam! o tribunalia tanto concinuatore orbata! o salutarem hominibus sagenam in celum raptam! o arborem in celum et in terram extensam, et huic corpus, illi animam tradentem! in sepulcro os Ecclesiæ conclusum est. Qualis pietatis ex hominibus oculus raptus est? Non mortuus es, sancte pater, sed ut sol occidisti: non ut mortuum, sed ut nobis absconditum lugemus: non ut mortuum te querimus, sed ut in cœlos translatum. » Talia effert tertius liber.

Liber etiam quartus encomiorum formam retinet, laudum initium dicens ex honore parentibus exhibendo: in quo hæc leguntur: « Horum pastorum unus est Joannes, intellectus sine malitia, mens multo prædicta oculis, evangelicæ peritiae liber, cera mollior ad sedandas discordias, ad charismata pelagus, contra hostium dolos infractus, Ecclesiæ munimentum: nullus hypocrita serpens ipsum latuit. Unde vis tibi monstremus Joannem admodum honorabilem? ex hospitalitate? quis Joanne magis hospitalis? ex ejus in patrocinio ferendo firmitate? ecqua illum potestas deflexit? a studio in Ecclesiam? cuiusnam est illa concinna modulatio psalmorum in hanc usque diem publice instituta? Sed hæc quidem in hoc libro.

Qui sequitur autem easdem necit laudum coronas, luculentiores vero sententiæ vim enuntiat. Videntur autem illi omnes quinque libri post redditum ab exilio compositi. Illius vero libri pars sunt excerpta sequentia.

« Commoda nobis, pater, lyram tuam, et tuum ad te laudandum concede plectrum. Etsi enim ex naturæ lege manus solutiæ sunt; at lyra ex dono gratiae per

(a) Edit. Bekker. Cod. 273, p. 507, b.

totum orbem sonat. Illam nobis immortalem linguam concede : sola enim lingua tua par est ad enarranda præclara gesta tua. Propterea Joannes Joannem reliquit ; orator intrepidus, æmulatorum ; qui post mortem reprehendit, eum qui post mortem predicit ; deserti incola, cuiusvis civitatis doctorem. Habes aliam cum apostolis cognitionem. Primus apud Iamæxobios Scythas aras erexit : et vix ab equis desiliens barbaros didicit genu flectere, et in pavimento exteudi : et qui captivorum lacrymis non flectebatur, didicit pro peccatis lacrymari. Quin et sagittarium Persam prædicatione cen sagitta impetiasti, et ferro armati crucifixum adorant. Vicit lingua tua Chaldeorum et magorum nefelia, et arida Persis orationis domos germinavit : a pio cultu Babylon jam aliena non est. Hæc te apostolis conjunxere. Adhuc apud nos linguae tuae semina florent ; et si quis Joannem nominet, magnus excitatus sonus. Ecclesiastica enim lyra antiquum plectrum cognoscit, et pro digitis sufficiunt syllabæ nominis tui. Vedit regina urbs Serum vela, et contempsit ; vedit Indicos lapides, et despedxit ; nec Tyriæ purpuræ flos ipsam delectavit : luteam concipiuit linguam, immortalia doctrinæ fluenta profundenter. Vedit te antiqua Ephesus, et Joannem novum appellavit : vedit, et evangelici recordata est tonitru (Marc. III, 17). Hinc, dilecti, fluxus sermonis exasperatur. Sed ne fugiamus asperitatem, pace tandem fluxu viam sternente. Si quid enim, o pater, contra nautas tuos indignaris, si quid contra connavigantes moleste fers, cogita hiennis tempestatem et fluctuosum mare coegisse illos, vel invitos, Jonam in fluctus projicere (Jon. I, 15). Non eorum odium, sed tua exercitatio : non eorum bellum, sed tua certamina sunt ea quæ facta fuere : non illi fraterno calculo expulsi sunt, sed oportuit te stadium martyrum currere. Arcana quædam providentia stadia tibi et certaminis loca præparavit : omnino dictum est de te contra hominum communem hostem : *Nunquid considerasti servum meum Joannem, etc.* (Job 1, 8)? Claræ vitæ mors etiam clara debetur. Pugnabit contra Jobum diabolus, amici quoque videbantur adversari : ideo tandem Deus amicos ejus sanat, et amicis amicum Jobum reddit. Hoc nunc quoque factum opinor, o pater, et patrum dexteræ invicem copulatas me videre puto. Accipit Job multiplicatas possessiones : receperisti tu quoque majorem ab omnibus honorem. » Hunc postremum sermonem inscriptione in apostolorum templo dictum fuisse indicat : processum vero subindicat scriptorem, postquam ali locuti fuerant, concessionatum esse : sic enim ait : « Quoniam me quoque cœtus ad loquendum concitat, quoniam signo dato ad commune choream advoco, quia oportet me quoque ad paternas laudes modulationem pulsare ; et multi inexorabile debitum exigunt, cum nihil apud nos sit paternæ virtutis luce æquiperandum ; commoda nobis, o pater Joannes, lyræ tuam. »

Legi Joannis Chrysostomi laudem quadraginta martyrum (a). Celebrantur martyres, non ut ipsi laudem accipiunt, sed ut nos per laudem eorum excitemur ad initiationem. Molestias passi sunt et justi et iniqui ; sed illi quidem ad exercitationem justitiae, hi vero ad peccati castigationem. Ideo justorum cruciatus tribulationes vocat Scriptura ; peccatorum vero, flagella. *Beati oculi vestri, quia vident* (Math. XIII, 16), id est quia discunt. Si enim ex visu solo felicitas esset, ipsi Judæi, qui Servatorem oculis videbant, beati fuissent. Sed videre, in Scriptura, est oculis mentis comprehendere, et profunda veritatis intelligere : ideo antiqui prophetas *videntes* vocabant (I Reg. IX, 9). Beata igitur prædicat Servator organa virtutis, etiamsi in corpore sint oculi bene videntes, et aures cum discretione audientes. Oportet enim audiensem intelligere, et intelligentem obsequi, ut scriptum est : *Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam* (Psal. XLIV, 11) ; id est, obsequere, intellige.

(a) Edit. Bekkeri Cod. 274, p. 509, b.

Sicut vas canali fluenti acclinatur, sic anditus justi ad divinæ legis fluenta se inclinat : *Inclinabo enim in parabolam aurem meam* (Psal. XLVIII, 5). Quare *Inclinabo* ? Quia omnis urna aquam capiens, inclinantis se formam accipit ; ideo omnis auditus divini verbi fluenta accipiens, ad illa se inclinare dicitur. Beatus prædico martyrum costas, quæ pietatis costam insuperabilem, dum lacrarentur, exhibuerunt, pietatem non abjicentes. Etenim in costis, ut plurimum, verberabantur, quia ex costa peccatum ortum est. Peccatum vero non erat semina ; nam et ipsa Dei creatura est : sed quia illam prævaricatio viam invenit. Martyres ergo verberantur in costis, unde peccatum scatteritur. Servator quoque idea in costis lanceam exceptit, *Et exiit sanguis et aqua* (Joan. XIX, 34), mundi purgatio, et veteris illius plague pharmacum. Quemadmodum enim justorum meinbra sigillatum laudibus celebrantur, sic membra impiorum sigillatum infamia notantur et infelicia prædicantur : *Non veniat mihi pes superbiae, et manus peccatoris non moveat me* (Psal. XXXV, 12). Pes superbiae est via superbiae, manus vero est actio : id est, Neque peccati actio, neque semita, neque profectio accidat mihi. Ideo Moyses aurem dexteram sacerdotis agni sanguine ungit, et summitatem dexteræ manus dexterique pedis (Levit. VIII, 23) : aurem quidem, quia ut receptaculum divini verbi futura erat; manum, ut opera significantem ; pedem vero, ut symbolum profectus in virtute et perfectione. Fons Evangelii duo efficit : mundat et potuin præbet, potu juvat sipientes et purgat sordidas animas. *Merces vestra copiosa est in caelis* (Matth. V, 12), in Evangelii semel dictum est. Vox illa, *copiosa*, in lege veteri semel Abraham dicta fuit postquam reges vicerat et captivos solverat, cum nollet mercedem recipere laborum, victoriæque quam de captivis retulerat. Tunc enim dixit illi Deus : *Noli timere, Abraham; merces tua copiosa erit valde* (Gen. XV, 1). Ad verbum seincel et semel illud *copiosa* dictum est, secundum significationem vero sæpe. Etenim David dixit, *Retributio multa* (Psal. XVIII, 12), id est, merces multa ; et alibi : cuu autem dicit Deus, *Copiosa merces*, cuni intelligas id quod promittitur, intellige etiam illud ineffabile verbum, *copiosa*. Aliud enim est dicere agricolæ *copiosum*, aliud id dicere civi ; utroque majus est dicere duci exercitus *copiosum* : quodque a rege profisciscitur *copiosum*, multis partibus majus est, quam quod ab aliis datur : quod autem a Deo datur, omnibus est longe copiosius, nec explicari potest. Copiosa est ergo martyrum merces, qui iniuste accusantur et cruciantur propter Deum, qui mala patiuntur, et humanam gloriam, ut Abraham, calcant. Nam ille regibus Gomorrhæ et Sodomorum equitatum omnem dantibus et honorem exhibentibus, quod uxores et filios suos a captivitate liberasset, respuit honorem ipsorum, nolens laborum mercedem ab hominibus accipere. Ideo dignus habitus est qui a Deo audiret, *Merces tua copiosa* (Gen. XIV, 21).

« Σφραγίς, inquit in Græco, id est quod a multis λόγοι, ligula vocatur ; σφραγίσα autem nominari, quia sæpe artifex corium rotundum secando efficit. Nonnulli dicunt nomen ei inditum esse quod pedis talos servent. »

« Duodecim illi *Judicabunt duodecim tribus Israel* (Matth. XIX, 28). Judicat et Paulus orbem, orbis præaco : nec Paulus modo, sed etiam ii qui cadem cum ipso sentiunt : audi enim illam dicentem : *An necisit quod sancti de hoc mundo judicabunt?* Et si in vobis judicabitur mundus, *indigni estis qui de minimis iudicatis* (I Cor. VI, 2). »

« Alia est gentium ultio, et alia populi redargutio. Nam ultio ad infideles omnino pertinet ; ad populos vero qui nolunt in cognitionem venire, redargutio pertinent, non ultio ; nam ultio ad inimicos spectat ; sed redarguit ille ut Dominus, peccata dijudicatis. »

« Anima justi, cum hinc excedit, angelorum manus portatur ; qui illam in urbe regia sistunt, quæ est cœlestis Jerusalæm. »

μενος, ἔμαθεν ὑπὲρ ἀμαρτημάτων δακρύειν. Καὶ μὴν καὶ τὸν τοξότην Πέρσην ἀντεῖξεν τὸν κηρύγματι, καὶ σιδηροφοροῦντες προτικυνοῦσιν ἔκεινοι τὸν σταυρούθεντα. Ἐνίκησεν ἡ σῆ γλώττα Χαιδαλον καὶ μάγων μαγγανευτήρια, καὶ ἡ κεχερσωμένη Πέρσης εὐκτηρίους οἰκους ἐβλάστησεν. Οὐκέτι τῆς εὐεσθούς θρησκείας τὰ Βασιλῶντος ἀλλότρια. Ταῦτα σε τοῖς ἀποστόλοις συνέταξεν. "Ετι παρ' ἡμῖν τὰ σπέρματα τῆς στῆ γλώττας ἀνθεῖ· καὶ Ἰωάννην τις δονομάσῃ, πολὺς δὲ ἥχος ἐκκρούεται. Ή γάρ εκκλησιαστικῇ [261] λύρᾳ τὸ ἀρχικὸν πλήκτρον ἐπιγινώσκει, καὶ ἀντὶ δικτυῶν ἀρκόσιν αἱ τοῦ σου δυνάματος συλλαβεῖ. Ἔθελεν ἡ βασιλὶς πόλις τὰ ἐκ Σηρῶν ὑψάσματα, καὶ διέπτεν· θεούρει τοὺς ἐξ Ἰνδῶν λίθους, καὶ κατεφρόνει. Οὐδὲ τῆς Τύρου τὸ ἀλουργές αὐτὴν ἐτερπεν ἄνθος· πηλίνην ἐπέβει γλῶτταν. αὐλάντα τὸ διασχίλια προσχέουσαν νάματα. Εἰδέ σε τοῦ Ἐφεσος ἡ ἀρχαῖα, καὶ νέον Ἰωάννην προσεῖπεν· εἰδέ, καὶ εὐαγγελικῆς ὑπεμνήσθη βροντῆς. Ἐντεύθεν, ἀγαπητοί, τὸ δεῦμα του λόγου τραχύνεται· ἀλλὰ μὴ φύγωμεν τῆς τραχύτητας, τῆς εἰρήνης λοιπον δόσιοιούστης τῷ βούματι. Εἴ γάρ τι πρὸς τοὺς σους ναύτας, ὁ πάτερ, ἀγανάκτει, εἴ τι πρὸς τοὺς συμπεπλευκότας ἀντῆ, ἐνύόθησον ὅτι γειμῶν καὶ κλύδων καὶ θάλασσας βρασσομένην τραχύτηταν αὐτούς καὶ ἀκοντα; τον Ἰωάννην προστρίψατο τοῖς κύμασιν. Οὐκ ἔκεινον μίσος, ἀλλὰ σὸν γυμνάσιον το συμβόλιον· οὐκ εκείνων πόλεμος, ἀλλὰ σὸς ἀγάν τὰ γεννόμενα· οὐκ ἔκεινοι τῇς ἀδελφικῆς ἀπηγνέθησαν ψήρους, ἀλλ' ἕδει καὶ σε τον δίσιλον τῶν μαρτύρων δραμεῖν. Ἀπέρρητος τις οἰκουμοία σκάμματά σοι καὶ διατίλους τητρέπεις· πάντως μέν τον Ἰωβ διαβόλος, ἐδόκουν δὲ προτικρύειν οἱ φίλοι· διὸ τοῦτο ὑπερόν τὸ Θεὸς ἔξιτεται τοὺς φίλους φίλουν τὸν Ἰωβ ἀποδίδωσι. Τούτο καὶ νῦν ὑπερ αἰσθάνομαι γεγονός, ω πάτερ, καὶ τὰς δεξιάς τῶν πατέρων ἀλλήλαις συνεφαπτομένας φωτάζομαι. Ἀπέλαβεν Ἰωβ πολυπλατισθέντα τὸ κτήματα· ἀπέλαβες καὶ σὺ μετὰ προσθήκης τὴν παρὰ πάντων τιμῆν· τοῦτον τὸν ἔσχατον λόγον ἡ ἐπιγραφὴ ἐν τῷ ἀποστολείῳ εἰρῆσθαι λέγει· τὸ δὲ προσώπιον αἰνίτεται, ὡς δὲλλων προεπιπτωνδο συγγραφεύς μετ' ἔκεινονς δημητροῦσε· ἔχει γάρ οὐτας· ἡ ἐπέγραφη καὶ πρὸς τὸ λέγειν δὲ κυκλος ἀνίστασιν, ἐπειδὴ τὸ σύνθημα πρὸς τὴν κατνήν χορεύειν ἐγένεται, ἐπειδὴ δεῖ καμὲ πρὸς τὴν εὐφρημίην πατρικήν ἀνακρούσασθαι μέλος, καὶ πολλοὶ μεν εἰ τὸ δελημα τὸ απαραίτητον ἀπαιτοῦντες, παρ τοῦτον δὲ οὐδὲν τῆς πατρικῆς ἐφάμιλλον ἀρετῆς· χρήσον τοῦτον, ω πάτερ Ἰωάννην, τὴν λύραν τὴν σήν.

Ανεγνωσθη Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ ἔγκωμάτου τοῦ εἰς τοὺς ἀγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας· Ἐγκωμιάζονται μάρτυρες, οὐχ ἵνα αὐτοὶ τὸν ἐπικινον λάθωσιν, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς διὰ τῶν ἐπανιων διανατστῶμεν πρὸς τὴν μίμησιν. Εολιθησαν καὶ ο.κιοι· καὶ ἀδικιν, ἀλλ' οὶ μὲν εἰς γυμνάσιον δικαιοσύνης, οἱ δὲ εἰς ἔλεγχον ἀμφοτιας. Διὸ τοῦτο τὰ μὲν τῶν δικαιών πάθην θλίψεις ἡ Γραφὴ καλεῖ, τὰ δὲ τῶν ἀμαρτωλῶν μάστιγας. Μακάριοι οἱ ὀρθολιμοί ίμων, οἵτις βλέποντας, ἀντὶ τοῦ, ὅτι καταμανθάνουσιν. Εἰ γάρ α-δ τοῦ ορθοῦ ἦν ὁ μακαρισμός, καὶ οἱ Ίουδαιοι τὸν Σωτῆρα ὀφθαλμούς λόγοντες εμακάριζον τὸν. Καὶ γάρ τὸ βλέπειν παρ τὴν Γραφὴν σὲ τῷ νοερῷ τῆς ψυχῆς σύμματε καταλαμβάνεσθαι δηλοῖ, καὶ τὸ ταξινη καθεορτὸν τῆς ἀληθείας· διὸ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις τοὺς προφήτας [260] βλέποντας ἐκάλουν. Μακάριζει τοῖνυν ο Σωτῆρ τὰ δργανα τῆς ἀρετῆς, καὶ τοὺς σώματος ἢ διθαλμούς καλῶς βλέποντας, καὶ ωτα διακριτικῶν ἀκούσαντα. Δεὶ γάρ ακούσαντα νοήσαντα ὑπακοῦσται κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἀκουσον, Θυρητερ, καὶ Ιδε, καὶ κλίτον τὸ οὖς σου· ἀντὶ τοῦ, νάπακουν, νόσον. Νηστερ δεξαιμενή σωλῆν· προσκέλιται φέονται, οὐτως ἡ ἀκον τούς δικαίους προσκέλιται τον θεού νόμον τοις νάμοις· Κλιρώ γάρ εἰς παραβολην τὸ οὖς μου. Διὰ τοις Κλιρώ· Ε-ειδη πάτα ωδρια δεχομενη ιδωρ κεχι-

μένω τῷ σχήματι δέχεται, διὰ τοῦτο καὶ πᾶσα ἀκοή. δεγομένη τοι θεού λόγου τὰ δεύματα, προτεκτίσθαι τούτοις λέγεται. Μακαρίζει τὰς τῶν μαρτύρων πλευράς, οἱ τὴν τῆς εὐσέβειας πλευράν ἀττητον ξένειναι δέδειξαν, τὴν εὐσέβειαν μὴ ἀποσμήσσαν· καὶ γάρ ἐπιτήτοντο ίνς ἐπὶ πᾶν τὰς πλευράς, ἐπιστήθη ἀπὸ πλευρῆς τὴν εὐσέβειαν· Άμαρτις δὲ οὐκ ἡ γυνὴ θεού γάρ πλάσμα καὶ αἰτη· ἀλλ' οτι δι' ἐκείνης οὖδε εὔρεται παραβατις. Σέονται οὖν οἱ μάρτυρες τὰς πλευράς, ἐξ ὧν ἐπήγασεν ἡ ἀμαρτία. Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ διὰ τοῦτο κατὰ τὰς πλευράς ἐδέξατο τὴν λόγην, καὶ Ἐξῆλθεν ιδωρ καὶ αἷμα, τοῦ κάτιμου καθάρισιν καὶ τῆς παλαιάς ἐκείνης πληγῆς ἀλεξητήριον. Πεπερὶ δὲ μελι τοις λέγονται κατὰ μέρος· οὗτα καὶ μέλη ασεβῶν στρατεύονται καὶ ταλανίζονται κατὰ μέρος. Μή θιλέτω μοι ποιεῖς ὑπερηφανίας, καὶ χειρ ἀμαρτιαλου μή σαλεισθη με. Πούς ὑπερηφανίας τῇς δέδεις τῆς ὑπερηφανίας, γειρ δὲ ἡ πράξις οἰον, μήτε πράξις ἀμαρτίας, μήτε τρίθος προσέλθῃ μοι, μηδὲ προκοπή. Διὸ καὶ Μωυσῆς τὸ οὖς τὸ δεξιὸν τοι Ιερέων αἴματι τοῦ ἀμνοῦ χρειει, καὶ τὸ ἄκρον τῆς δεξιᾶς χειρὸς καὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός, τὸ μὲν ὡς δοχείον τοῦ θεού λόγου μέλλον ἔσεσθαι, τὴν δὲ ὡς πράξεως δηλωτικήν, τὸν πόδα δὲ ὡς προκοπῆς τῆς ἐπ' ἀρετῇ καὶ τελειώσεως σύμβολον. Δύο ἐργάσται τῇ πηγῇ τοι Ευαγγελίου, καθαίρει καὶ ποτίζει· ποτίζει μὲν τὰς διψάς, καθαίρει δὲ τὰς ρύπωνας [ψυχάς]. Ό μισθος ἡμῶν τοινς ἐν τοῖς οὐραρος. Ἐν τοῖς Ευαγγελίοις ἀπαξ είρηται, ώς ἐνταῦθα, ἡ πολὺς, φωνή, καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ ἀπαξ πρὸς τὸν Ἀθραζμ, μετὰ τὴν κοπῆν τῶν βασιλέων καὶ τὴν ἀνάρδυσιν τῶν αἰγαλωτῶν, καὶ μετὰ τὸ μή καταδέξασθαι μισθὸν λαβεῖν τῶν πόνων καὶ τῆς κατὰ τῶν αἰγαλωτισάντων νίκης. Τότε γάρ φησι πρὸς αὐτὴν ὁ Θεός· Μή φούσ, Ἀθραδμ· ὁ μισθός σου πολὺς τὸν οὐραρος. Καὶ γάρ τοι, μισθος πολὺς. Καὶ ἀλλαχοῦ· σταν δὲ Θεός εἰπη, Πολὺς ὁ μισθός, ἐννοήσας τὸν ἐπαγγελμόμενον, ἐννοεῖ καὶ τὸν δραπτὸν λόγον τοῦ πολυρ. Ἀλλο γάρ ἐστιν εἰπεν ἀγρότῃ πολυν, καὶ ἀλλο ποτίη· μεῖζον δὲ ἀμφοτιν τὸ στρατηγοῦ τὸ πολύ· τὸ δὲ παρὰ τῷ βασικει πολὺ μυριοπλάσιον τὸν παρὰ ἀλλοις· τὸ δὲ παρὰ θεῶν πολὺ ποσαπλάσιον [261] ἀν συμπάντων εἶη, οὐδὲ ἔστι δητόν. Πολὺς οὖν δ μισθὸς τῶν μαρτύρων, τῶν ἀδίκων διωκομένων, τῶν συκοφαντουμένων ἔνεκα θεού, τῶν θλιβομένων, καὶ τῶν ανθρωπίνης δόξης ὑπερ δ' Ἀθραζμ καταπατουντιν. Καὶ γάρ ἐκεῖνος τὴν ἐππον πάσαν διδόντων τῶν τῆς Γομόρρας καὶ τῶν Σοδόμων βασιλέων, καὶ τούτοις τιμωντων ἀνθ' ὧν αὐτοῖς ἀνεσίνετο τὸν γυναικῶν καὶ παιδῶν τὴν αἰγαλωσίαν, παρητήσαστα τὴν παρ' αὐτῶν δόξην, μή δελήστας τῶν ιδίων καμάτων παρὰ ἀνθρώπων λαβεῖν τοὺς μισθούς. Διὸ καὶ τοις ἐνώθη παρὰ θεούς ακούσαι, οτι Ό μισθός σου πολυ.

• Σφαιρωτήρ, φησι, τὸ παρὰ τοῖς πολοῖς λεγόμενον λώριον. Σφαιρωτῆρα δὲ λέγεσθαι διὰ τὸ πολλάκις κυκλοειδές ἀπεργάζεσθαι τὸ δέρμα τῶν τεχνίτην, καὶ οὐτως τέμνειν. Τινὲς δέ φασι τὴν κλήσιν λαβεῖν ἀπὸ τοῦ σφυρά τηρεῖν. •

• Κρίσινοιοι οἱ δώδεκα τὰς δώδεκα φιλιας τοῦ Ιεραήλ· κρίνει καὶ Παῦλος τὴν οἰκουμένην, δικηροῦς τῆς οἰκουμένης· οὐ Παῦλος δὲ μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ τὰς ἐκείνους φρονοῦντες ἀκούεις γάρ αὐτοὺς λέγοντας· Οὐκ οἴδατε, ζτι οἱ ἄγιοι τὸν κόσμον κρίνουσι; Καὶ εἰ ἐν μήτρη κρίνεται δικηροῦς, καὶ οὐδέ τοιστοις κριτηρίοις ἐλαχίστων.

• Αλλο ἐθνῶν ἐκδίκησις, καὶ ἀλλο λαῶν ἐλεγχεῖς. Ή μὲν γάρ ἐδίκησεν τοις τοῖς ποιηταῖς παντελεωντας διάδοτον τὸν γένοντας· ιαοῦς δὲ τοὺς μὴ θελήσαντας εἰς ἐπίγνωσιν ἐλέθειν, ἀλλ' οὐδὲν τοις εἰσπράττεις (ή γάρ εἰσπράττεις τῶν ἔχθρων), ἀλλ' ἐλέγχεις ως Δεσπότες, παρ τοις καταριμάτων δικαίων.

• Ήταν εξέληη ψυχὴ δικαίου ἐντεῦθεν, παραπέμπεται διὰ χειρῶν αγγέλων, καὶ παραστῶσιν αὐτὴν ἐν τῇ βασιλίδι· πολὺ· ητοις εἰστιν η ἀνώ Ιερουσαλήμ!

Εἰς τὴν ἀποτομὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ἐπιγράφεται μὲν τοῦ Χρυσοτόδουμον, οὐκ ἐμοὶ δοκεῖ δέ· τοις τε γρῷ ἐνθυμήμασι καὶ τῇ πείρᾳ τῆς γραψῆς πολὺ τὸ ἐνδεξέ τῶν διλλιών αὐτοῦ λόγιων ἀποφέρεται. Πλὴν τινα καὶ ἔξ αὐτῶν παρεχείληθη. "Εστει δέ αὐτού τοι; ή λέξις χυδαία καὶ τῇ ἐκείνου παρελάτητους.

“Ω πράγματος δλλούσθου! Ιώαννης την δεδεμένην αύτού ψυχήν τῇ σαρπὶ τῆς ἀμφιτίᾳ; διὰ τοῦ ἐλέγουν λύειν ἐδούλετο, κακεῖνος τὸν λυόντα ἐδέσμει.»

Toū aitoū ἐπιγράψεται λόγος εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἔστι κατὰ πάντα δύοις ἔχων τῷ πρὸ αὐτοῦ.

ε 'Ιουδαίοις ἐπιτέτραπται γυναικά μετὰ θάνατον καὶ ἀπαύδα τοῦ ἀδελφοῦ ἄγεσθε, τὴν πρὸς τὰ Εθνη κωλύων ἐπιγαμίαν, ἔθος ἔχουσαν τοῖς εἰδώλοις προστρέγειν. Ποις κουφόθερον οὖν τῆς εἰδιωλολατρείας δι τούτους γάμης τοῖς 'Ιουδαίοις συγχεγόρητο. Αρχήσατο δή θυντήστη τῆς Ἡρακλίδος. Ἐξία τῆς ἑρτῆς ἡ τιμὴ, ἡ τέρψις τῆς πανηγύρεως. Μεθ' ὅρκου ὑμοιόγησεν αὐτῇ. δι τοι ἀλιτησηται. Κατ τούτο προσθήκη τινα αἰσχρῶν βαρυτέρων, δρκος ἀδιέριστος, καὶ οὐτος δε' δρηγοντι. Τὴν βασιλικὴν αὐθεντίαν τοῖς ποτὶ τῆς [202] ἥσθισ δι μάταιος ὑπέταξεν. Ἐδῶσε τὴν τῆς βασιλείας ἁξίαν πατηθῆναι· ώρ' ήσ [γε] δρκωψ τὴν οὔσην δέσμιος δ τῆς ἐπιθυμίας αιχμάλωτος. Ακω λοιπὸν τῷ τῆς κόρης δεδουλωταν νεύματι, μᾶλλον δὲ τῷ τῆς Εὔας πάλιν δινθρυτος ὑποπίτεται δελεάσματι. Δεινὸν τὸ τῆς αἰτησεως; τελυμη, κεφαλὴ δικαίου λαβεῖν ἐπὶ πίνακι, καὶ τέρψει ἀνταλλάξασθαι πένθος, καὶ τέλον καταστῆσαι τὴν τράπεζαν. Ἔκθεσμον. ἄθλιες, δουναν φόνον μιτρών ἔδει τῇ δρκήσει, καὶ θάνατον μέθη τέρψιν γαρίσασθαι; δόρκος σε κατέχει, διλλ ὁ φόνος κωλύει. 'Πρόσχεσιν ἀπατεῖται, αλλ ἵσην δρκήσει, αυτὸς ἡς ἀντάξιος οὐδὲ δ κόσμος. Ξένον τοῦ Ἡρακλοῦ τὸ δικαστήριον· τράπεζα καὶ μέθη καὶ δρκήσις ἐδίκαζεν. 'Ο δικαιοσύνης τολμώσης παράνομα! εὐορκεῖν ὑποχρίεται, καὶ φονεύειν οὐκ αἰσχύνεται. Εἴτε καλῶς επιμάρκησας, καὶ μὴ παρανόμως εὐώρκησας. 'Ο συμπάρκεσας, οὐκανον καρινών θάνατον! ὧ συμπάσιον νομοφύλακος οινοχοούμενον αἱματα!'

Təvə qırıcı vəzifələri

“Εοικε δ' οὐτος; ὁ λόρδος συγγενῆς είναι τῶν τοῦ Χρυσοστόμου λόγων, οὐκ ἔστι δὲ, οὐδὲ συνεχῆ τοι νοῦν ἔκεινοις ἐνδέικνυμενος, ωσπερ οἱ δύο ἔκεινοι τὴν πρᾶξα ἀλλήλους σχέσιν καὶ ἀλληλουχίαν διεσώζουσιν, ἀλλ' ἀπὸ φαύγης ιδίας πορεύονται.

Ιωάννην ἀνεψηφίζουμε, καὶ τὴν ἐξένιον σοφίαν πᾶσιν ὑμῖν τηνώριμον καταστήσω. Ιωάννην τὸν μερισμένον μετὰ τοῦ Πατρὸς τὸ τοῦ Μονογενοῦς κχρυγμα. Καὶ γάρ ὁ μὲν, Οὐρός ἐστιν, ἀνωνύμος εἱμαρτύρει, σὺ Υἱός γινοῦ ὁ ἀμαρτητός· ὁ δὲ κάτικεν, Ἱερὸς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ, ὁ αἰρών τὴν ἀμπηρηλή τοῦ κόσμουν. Καὶ ὁ μὲν Πατήρ διὰ τῆς περιστερᾶς τὸν ἄγαπητὸν ὑπεδείχνειν· ὁ δὲ τῇ χειρὶ τὸν τῆς οἰκουμένης λυστρῶτην ἐνεχάνειν. Εχρήτων ωντῆς γεννηθεῖσας τὸν λόγον λαβοῦν, αἱ τοῦ Πατρὸς, Ἐπιστολὴν γάρ οὐκ ἐπίστευεν δὲ Ζαχαρίας ὅτι λυσται τῆς Ἐλεισά-
βεως ἡ στείρωσις, ἐδέθη τὸ δργανον τῆς γάλασσης, ἵνα μὴ προεῖλθῃ λόγος ἐξ ἀπίστου στόματος· ἐπειδὸν ἐλύ-
ετο ἡ στέρησ, καὶ προηῆλθεν ἡ φωνὴ, ἐλύθη καὶ ἡ τοῦ
Ζαχαρίου γλώσσα, καὶ προήρχετο ὁ λόγος. "Οἱ φωνῆς
ανέννου καὶ μετὰ θάνατον τὴν οἰκουμένην περιτχού-
σται!"

Toῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ Πρεγύπατος ἀνίστη φμ. 1. α.

Αγεντινώθη τοῦ Χρυσοπέδου ἐκ τῆς περὶ τῶν
ἀγίου Πνεύματος πρώτης θυλίας, ἡς ἡ ἀρχή· Ἀλεξάνδρινον,
ὅν, ὡς φιλόρχωτοι, οἱ ψευδόγραφοι αὐτὸν ἔστησαν
ἐλλογον, οὐκ ἐν νόμῳ, οὐκ ἐποφθητῷ, ἀλλὰ ἀπό-
τος Ιδίᾳς τὴν γάμην καὶ δρυμῆς· Ὁ δὲ Σωτὴρ οὐκ ἀπ-
έστη νόμῳ, οὐκ ἐγχεταλέποι προρήτας, ἀλλὰ ἐλεγε-
νῦ μὲν, Καλῶς εἶπεν Ἡσαῖς, νῦν δὲ, Οὐ γέ-
ρρακει τῷ τῷ νόμῳ ὑμῶν; καὶ μυρία τοισῦται
Ἐπει οὖν οἱ ἐλόθυτες πρὸ Χριστοῦ καὶ τὸ ἔκεινον
περιθίνεται ἔστοις κακούργως δύνομα, οὓς ἀπὸ τῶν
ἰερῶν Γραψῶν, ἀλλ᾽ [263] ἐκ τῆς πλάνης προύσια-

λοντο, λέγει δ Σωτήρ· Ἐγώ δτ' ἐμαντού οὐ λαλῶ,
ῶςπερ ἔκεινοι. Τὸ γάρ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλεῖν. τὸ ξένω
τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἔσται λαλεῖν. Οὐτὶ δὲ τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ
λαλεῖν φευδοχρίστων ἔσται καὶ φευδοπροφητῶν, λέγει
διὰ τοὺς προφῆτους Ἐξεκῆτο θεός. Όντις ἀπέστειλα
αἵτοις· ἀφ' ἑαυτῶν ἐλάλησαν, ἐκ τῆς καρδίας
αὐτῶν φθεγγοται. Ἐπεὶ οὖν οἱ φευδοπροφῆται

ἀφ' ἔχυτῶν ἐκήρυξεν, ταύτην ἀποδύσμενος τὴν ὑπόνοιαν (καὶ γάρ ἐδύσθημε τὸ ἀχάριστον τῶν Ἰουδαίων ἔθνος πλάνον αὐτὸν, τοῦ πλανῆν τὸν κόσμον); διὰ τοῦτο ἐλέγεν· Ἐγώ δέ εἶμαντο οὐν τὸν λαόν, ἀλλ' ἀπὸ νόμου, ἀπὸ τῶν προφητῶν· Όσα ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς, ἐν νόμῳ, ἐν προφητίαις (ἐκ προσώπου δὲ τῆς σαρκὸς ταῦτα λέγει), καὶ εἰς διάλυσιν τῆς δυσεῖδου οὐσίας·) ὑμεῖς δέ, οὐδὲ τούκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ διαβόλου. Τὰ γάρ τοῦ πατρὸς κλῆρος γίνεται τοῖς παισι· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐκείνου γίνεται τὰς κληρονομίας, ὡς ἴσον ἐνταῦθα καθορίσθαι, καὶ εἰς ταυτὸν συγιέναι τὸ ἐξ ἀειτῶν λαλεῖν καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατός αὐτῶν τοῦ διαβόλου λαλεῖν·

Οπερ δ Χριστός ἐλθων ἐγένετο πλήρωμα νόμου καὶ προφητῶν, οὐτα καὶ τὸ Πνεῦμα πλήρωμα τοῦ Εὐαγγελίου. Χριστός ἐλθὼν ἐβεβαίωσε τὰ παρά τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ νόμῳ εἰρημένα καὶ προφήταις· διὸ καὶ λέγει Παύλος, Πλήρωμα νόμου Χριστός· τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἐπελθόν, ἐπλήρωσε τὰ τοῦ Εὐαγγελίου. "Οσα ἔστιν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίᾳ, τὸ Πνεῦμα πληροῖ· σας ἐν τῇ τοῦ νόμου, καὶ Χριστός· οὐχ ᾧς ἀτελούς δυτοί, τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὡς ἐμηνυθεῖς τῶν τοῦ Πατρὸς καὶ τελειωθῆς. Οὕτω δὲ καὶ Πνεῦμα διαταχεῖ, καὶ διατρανοῖ τὰ τοῦ Υἱοῦ· καὶ γάρ φησι. Πολλὰ ἔχω ύμιντο λαλεῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἀρτί· διὸ δὲ ἐλθη τὸ Πνεῦμα τῷ ἄγιον, δημητρίσει ὑμᾶς εἰς πλαστὴν ἀληθισταρ, καὶ ἔξις. "Οτι δέ τοι ἀντίον οὐ λαλεῖ· οὐ γάρ ἀντιφέγγεται τῷ Υἱῷ, ἀλλ' ἀναπληροῖ τὰ τοῦ Υἱοῦ, καθ' ὃν τρόπον δὲ Υἱὸς τὰ τοῦ Πατρός. "Οτι ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ εὑρήσεις πρὸς τῷ τέλει, δεικνύντος τοῦ Χριστούτομού, ὅτι ἡ ἀποστολὴ οὗτε τὸν Υἱὸν οὔτε τὸ Πνεῦμα ἐλάττω ποιεῖ τοῦ Πατρός. "Οτι καὶ αὐτὸς δὲ Πατὴρ ἀποτέλλεται παρὰ τοῦ Πνεύματος καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ, λέγει αὐταῖς λέξειν· «Ἐάν τοι δεῖξω τὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀποτελλόμενον παρὰ τοῦ Πνεύματος καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ, τι ποιεῖς; » Ή ἀρνησαι τὸν Χριστὸν, καὶ ἀπάλευψον τὰς Γραφὰς, ή δουλος ἢν τῶν Γραψῶν, ύποτάττου ταῖς Γραψαῖς. Καὶ ποῦ, φησιν, εἰρηται τοῦτο; "Ακούει τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος Ἡσαΐου· "Ἄκουε μου, Ἰσραὴλ, δρέ ἔτω καλῶ. " Καὶ δῆλη τὴν περικοπὴν ἔκτιθεις τοῦ χωροῦ, μέχρι τοῦ, καὶ νῦν Κύριος ἀπέστειλε με καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ· δισχυρός εἶται τὸν Πατέρα ταῦτα εἰπεῖν, ἐκ τῶν προτεταγμένων βεβαιῶν τὸν λόγον, καὶ καθιστῶν δῆλον, ὡς δὲ Πατὴρ εἴη νῦν δὲ λέγων, καὶ ἀποτελλόμενος παρά τε τοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ Υἱοῦ.

*Τοῦ αὐτοῦ, δτι Χριστὸς ἀνατολὴν, καὶ εἰς τὸ
Ἀνέβη καὶ κατέβη· καὶ δτι τὸ Πρεύμα τὸ ἄγιον
πατοράτωρ ἐστιν.*

Οὐτὶ δὲ Θεὸς Λόγος, φησὶν Ἰωάννης, τὸν βραχίλονα [264] εἰς τὴν οἰκονομίαν ἐκλαμβάνων τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν αὐτοῦ θεότητα. Εἴ Πολλά, φησι, σημεῖα ποιήσαντος τοῦ Ἰησοῦ, οὐκ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ Ιουδαῖοι, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρῆθεν ὑπὸ Ἡσαΐου. Κύριε, τις ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίλονος Κυρίου τίνι ἀπεκλινέψθη; Αὐτὸς τούτων καὶ δικαιοσύνη· ἔγγιζει γάρ η δικαιοσύνη μου παραγενέσθαι· αὐτὸς καὶ Σωτὴρ, αὐτὸς καὶ βραχίλον. Διὰ τούτο καὶ οἱ Παῦλος περιλαβὼν ἄπαντα, εἰς ἐν ἀνάφερε, λέγων· Ός ἐργεθῆτι ἡμῖν ἀπὸ Θεοῦ σωρτία καὶ ἀγιασμός καὶ οὐ πολούχωσις. Οὗτος ήμειν ἀνετείλεν ἀνατολὴν δικαίων· Ἰδού γάρ, φησὶν, ἀνατελώ τῷ οἰκου θαυμὸν ἀνατολὴν δικαίων. Καὶ βασιλεὺς δίκαιος. Μία μὲν οὖν η ἀνατολὴ, πολλαὶ δὲ αὐτῆς αἱ ἀκτίνες, φιλανθρωπίας, λάσεως, εἰρήνης, δικαιοσύνης ἀκτίνες καὶ μυρίων ἄλλων. Διὸ καὶ ὁ δικαίων προθεσπίκων ἦδεν· Ἀνατελέσθαι ἐτοίμασθαι τὰς ἡμέρας αὐτοῦ δικαιοσύνην καὶ πλήθης εἰρήνης, ἦσαν οὖν ἀνταραιμέθη η σελήνη. Αὕτη γονι τὴν ἀνατολὴν

In decollationem S. Joannis Baptistæ (a).

Inscribitur S. Joannis Chrysostomi, nec mihi tamquam ejus esse videtur : sententiae enim et scribendi ratio ceteris ejus operibus longe inferiores sunt. Caeterum ex ipso quendam composita fuere. Dictio quoque est inefezans et ab ejus stylo aliena.

« O rem inauditam ! Joannes illius (Herodis) animam peccati vinculo ligatam, redargendo solvere voluit ; ille vero solventem se ligabat. »

Ejusdem inscribitur sermo in idem argumentum, et est omnino priori similis (b).

« Judicis permisum fuit uxorem fratris sine prole defuncti ducere, cum prohiberet Deus nuptias cum genitibus, quae solebant ad idola se convertere (*Deut. XXV, 5*). Hoc ergo conjugium ut idolatria tolerabilis Judæis concessum est. Tripudiavit filia Herodias. Dignus festo honor, et defectio tali celebritate. Cum juramento promisit se quod peteret daturum. Et hoc fuit turpitudinis additamentum gravius, juramentum indefinitum, et hoc propter saltationem. Regalem auctoritatem pedibus pueræ vesanus ille subiect : regiam dignitatem concilcandam dedit, suoque juramento vincitus mansit, qui cupiditate captivus erat. Invitus deinde pueræ nutui servus mansit ; immo vero rursus homo Evæ illecebris subjicitur. Audacia petitionis magna, caput justi in disco accipere, et delectationem in lucum mutare, mensam sepulcrum facere. Decebatne, miser, cedem in mercendem tripudii dare, et mortem in ebrietatis delectationem afferre ? Juramentum te obstringit ? at cedes prohibet. Promissionem reponit ? sed rei saltatione congruæ, non rei cui ne mundus quidem est comparandus. Barbarum est Herodis tribunal : mensa, ebrietas et tripudium judicium tulerunt. O justitiam iniqua audientem ! se recte jurare simulat, et occidere non erubescit. Utinam recte pejerasses, et non iniqua recte jurasses. O convivium justi admiscens mortem ! o convivium, legis observatoris sanguine ut vino aspersum ! »

Ejusdem in idem argumentum (c).

Videtur hic sermo cognatus esse Chrysostomi orationibus, neque tamen est, nec convenientem ipsius sensum præ se fert, quemadmodum dñe præcedentes inter se consentiunt, nec differunt ; sed proprium exordium habet.

« Joannem prædicabo, et illius sapientiam vobis omnibus notam faciam ; Joannem qui divisit cum Patre prædicationem Unigeniti. Etenim ille, *Hic est Filius meus dilectus* (*Matt. III, 17*), desperu et celo testatus est ; qui vero in terra erat, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi* (*Joan. I, 29*) : et Pater per columbam dilectum suum ostendit ; ille autem manus Redemptorem mundi indicavit. Opus fuit vox genita, quæ verbum Patris solveret. Quia enim Zacharias non creditit Elisabethæ sterilitatem solutam iri, ligatum est organum linguae, ne verbum ex incredulo ore prodiret. Cum autem soluta est sterilitas, et vox prodit, soluta est etiam Zachariae lingua, et vox prodit. O vocem perennem, quæ post mortem etiam orbem terrarum replet ! »

Ejusdem Hom. I de Spiritu Sancto (d).

Lecta est Chrysostomi prima homilia de Spiritu sancto, cuius initium: *Heri nobis, o Christi amatores, fusi Christi a semetipsis loquebantur, non ex lege, non ex prophetis, sed ex propria sententia et impetu.* Servator autem non recessit a lege, nec reliquit prophetas, sed dicebat, modo quidem, *Bene dicebat Ierias* (*Matt. XV, 7*) ; modo autem, *Nonne scriptum*

(a) Ed. Bekk., p. 310, b.

(b) *Ibid.*

(c) *Ibid.*, p. 311, a.

(d) Phot. Bek. Cod. 277, a, p. 316; Oper. Chrys. t. III, col. 811.

est in lege vestra (*Joan. VIII*) ? et innumera hujusmodi. Quoniam igitur qui ante Christum venerant, et Christi nomen sibi fraudulenter imposuerant, non ex scriptis, sed ex propria recordia errores proponebant, dicit Servator, *Ego a memetipso non loquor* (*Joan. XIV, 10*), ut illi. Nam a seipso loqui, est extra sacras litteras loqui. Quod autem a seipso loqui, pseudochristorum et pseudopropheta, sit, dicit Deus per prophetam Ezechielem: *Non misi illos: a seipsis locuti sunt, ex corde suo verba dant* (*Ezech. XIII, 3, 6*). Quia igitur pseudopropheta ex seipsis praedicabant, hanc amoliri volens suspicionem ; etenim ingratae Iudeorum natio maligne dicebat ipsum seductorem esse, et mundum in errorem inducere ; ideo dicebat ille: *Ego a memetipso non loquor, sed a lege, a prophetis: Quæcumque audiri a Patre* (*Joan. XV, 15 et VIII, 44*), in lege, in prophetis (ex persona carnis hæc dicit, et ut impianam suspicionem tollat) ; vos vero quæcumque audistis a patre vestro diabolo. Quæ evim patris sunt, sors sunt filiorum ; et ideo quæ ad ipsum pertinent barbedibus obveniunt : ita ut hic idem esse videatur et eodem recidere, ex se ipso loqui, et loqui ex patre diabolo. Quemadmodum Christus veniens factus est plenitudo legis et prophetarum, sic et Spiritus plenitudo est Evangelii. Christus veniens confirmavit ea quæ a Patre dicta fuerant in lege et prophetis : quapropter dicit Paulus: *Plenitudo legis Christus* (*Rom. X, 4*): *Spiritus sanctus veniens impletit ea quæ sunt Evangelii. Quæcumque sunt in Christi doctrina, impletus Spiritus sanctus; quæcumque autem in lege, Christus: non quod Pater sit imperfectus, sed ut interpres et perfector eorum quæ sunt Patris. Sic autem Spiritus explicat et declarat ea quæ sunt Filii: nam dicit: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem venerit Spiritus sanctus, ducet vos in omnem veritatem* (*Joan. XVI, 12, 13*), etc. Quod a seipso non loquitur ; non enim contradicit Filio, sed adimplerat ea quæ sunt Filii, ut et Filius ea quæ sunt Patris. » In fine hujus sermonis invenies Chrysostomum dicentem, missionem neque Filium, neque Spiritum minorem facere Patre. Quod et ipse pater mittatur a Spiritu et a Filio dicit his verbis: « Si tibi ostendero factorem coeli et terræ missum fuisse a Spiritu et a Filio, quid facies ? Vel nega Christum et dele Scripturas; vel cuin servus sis Scripturæ, Scripturis te subjice. Et ubinam, inquires, hoc dictum est ? Audi Deum per prophetam Iosiam dicentem, *Audi me, Israel, quoniam ego roco* (*Iosai. XLVIII, 42*). » Et cum totum locum protulisset usque ad hæc verba, Et nunc *Dominus misit me et Spiritus ejus: confirmat Patrem hæc dicere, ex præcedentibus dicta probans et statuens manifestum esse quod Pater hic loquatur et mittatur a Spiritu et Filio.*

*Ejusdem in illud, Christus oriens, et in illud, Ascendit et descendit (*Luc. I, 78; Ephes. IV, 10*); et quod Spiritus sanctus sit omnipotens (a).*

Deus Verbum, inquit Joannes, brachium de dispensatione Servatoris et ejusdem doilitate interpretans. « Multa signa, inquit, faciente Jesu, non crediderunt in eum Iudei, ut impleretur quod dictum est ab Iosai: *Domine, quis credit auditui nostro et brachium Domini cui revelatum est* (*Iosai. LIII, 1*) ? Ipse igitur est justitia ; appropinquat enim justitia mea : ipso Servator, ipse brachium. Ideo Paulus omnia comprehendens ad unum referit, dicens: *Qui factus est nobis sapientia a Deo et sanctificatio et redemptio* (*I Cor. I, 30*). Ille nobis protulit orientem justum : Ecce enim, inquit, proleram domui David orientem justum. Ipse est rex justus. Unus ergo est oriens, multi vero ejus radii, humanitatis, meditatio, pacis, justitiae ; radix etiam aliorum innumerabilium. Ideo David prænuntians canebat : *Orietur in diebus ejus justitia et*

(a) Phot., p. 317, a. Edit. Bekk.

abundantia pacis, donec auferatur luna (Psal. LXXI, 7). Hic igitur oriens ex alto ortus est, et ex terra; ex alto secundum divinitatem, ex terra vero secundum economiam.

Eiusdem, ex oratione in incarnationem Domini nostri Iesu Christi; et quod singulis climatis angelus praesit (a).

« Servit creatura homini, non tamen ut digno, sol et luna, stellæ, mare, terra, et quæ in eis sunt; non ut digno, inquam; nam prævaricator et rens fuit; sed Deo jubente ei servire, ut ne ab omnibus imago injuria afficeretur, licet prævaricata esset. Omni ergo creatura rebellante, jubet Deus creaturam non repugnare; sed solem præbere radios suos, terram fructus suos, mare pisces et negotiationem, et singulas res creatas utilitatein suam hominibus. Ille explicans sententiam Apostolus dicit: *Nam expectatio creature revelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subjecta est, non volens, sed propter eum qui subiectit eam in spe: quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei* (Rom. VIII, 19-21). Id est: ut vidit Deus hominem lapsum, et creaturam imperium peccatoris detrectantem, eam vel invitam repressavit, jussisse parere ut ante, dum legi parente regalem ipsi potestatem servavit. Pudebat enim creaturam eum, qui per prævaricationem captivus erat, Dominum sibi adscribere, et ipsi servire, quem peccati servum videbat. Sed Creator jussit transgressorem non abnegare, sed ostendere communis Domini immensam gratiam, et beneficium immutabilitatem: promittens etiam creaturæ, renovato et in libertatem restituto corruptio illo et captivo homine, etiam ipsam renovatum iri. Ac si diceret: Cecidit imago, et per transgressionem periit, et corruptitur per inobsequientiam: ne desistas tamen servire ei qui tabe corruptus est; ut, cum imaginem meam, corruptum nempe hominem, renovabo, te quoque creaturam renovem, et te, quæ illi socia in miseria fuisti, simul cum gloria resuscitem. Quid sibi vult illud, quod creatura fugiat dominum? dicit enim: *Vanitati subjecta est creatura, non volens* (Rom. VIII, 20). Cui vanitati? A quo tempore homo a Deo aversus est, vanitas vocatur. Audi Davidem psallentem: *Verumtamen universa vanitas, omnis homo vivens* (Ps. XXXVIII, 6). Omnis homo vanus est qui Deum reliquit, et vana sequitur. Constitut Deus angelos secundum climata, ut singulorum curam gerant, ut et Moyses dicit, *Singularum gentium* (Deut. XXXII, 8 in Graeco): constituit autem, ut inanimatam creaturam refrænent, solem, lunam, mare, terram, et omnia quæ in eis sunt, ut servant et ut homo illis fruatur. Rursum angelii angebantur, servientes indignis et ultiō obnoxiosis hominibus, maxime cum viderent illos dominicum cultum idolis exhibere, et execranda facere. Profrebat terra vinum, et aræ libamina accipiebant. Ideo illud argre ferebant angelii, quæ non existabant videntes coli, non eum qui vere est. Hinc et alia quæstio, quæ ad prophetam referuntur: *Venit ad illum, inquit, angelus Gabriel, et dixit ei: Daniel, serve Dei, a quo die proposuisti animam tuam affigere in conspectu Domini, exaudita est deprecation tua, et missus sum ut annunciarem tibi haec verba. Sed princeps regni Persarum restitut mihi, nisi Michael venisset in auxilium* (Dan. X, 12, 13). Dubitaverit enim aliquis, si Persidi præsidens angelus a Deo constitutus sit; similiter etiam si Gabriel ad reducendum Israelem ex captivitate missus fuerit, quonodo illi princeps Persarum restitut. Sic autem quæstio salvi possit. Mundus idolatria plenus erat: angelii autem gentibus præfecti indignabantur et affligebantur. Captivus vero Daniel cum contributibus Babylonem adductus, Dei cognitionem prædicabat: similiter quoque tres pueri, quos ignis,

(a) Phot., p. 517, 2; Oper. Chrys. t. VII, in Spur., col. 091.

vi ardoris in hilarem auram commutata, refrigerabat: unde multos ab idolorum errore ad verum Dei cultum reduxerunt. Angelus igitur, qui in regno Persarum constitutus fuerat, latitus est, videns in partibus suis non idola, sed Deum coli. Nabuchodonosorem videbat, qui prius cogebat idolis sacrificare, et recusantes extremis afficiebat suppliciis, clare theologi more prædicantem ac dicentem: *Sidrach, Misach et Abdenago, servi Dei altissimi* (Dan. III, 93), et similia multa. Cum igitur beatus Daniel, impletis septuaginta annis captivitati præscriptis, peterat a Deo in Israel a captivitate educeretur, missusque est Gabriel, qui liberationem ipsi nuntiaret; Gabrieli obsistebat regni Persarum curator, dolens quod terra cui ille præcerat, hic ablatis pietatis doctoribus, ad pristinam impietatem et errorem reversura esset. Obsistebat autem non pugnando, sed justa dicendo. Quenam, inquit, est redditus festinatio? Cum propriam habitaret terram Israel, rebus secundis, in idolatriam saepē delapsus est; nunc autem, cum in aliena terra vivit, pie versatur; nec modo pie versatur, sed etiam pro pietate pugnat, multosque errantium ad verum Deum convertit. Quando igitur et gratiam suscipientibus nihil secundum animam utilius est futurum, et qui pietatem per illos colere coepérant, in summum malum, impietatem nempe, rursum deducendi sunt; quanto melius erit Israele a captivitate non reducere, et eos qui ad lucem divinæ cognitionis reducti sunt, in eadem pietate servare? Missus sun, inquit, ad reducendum populum in patriam. In quam patriam? quam inhabitantes fodaverunt, dæmonibus sacrificantes et idolis? Annon de his accusat Jeremias dicens: *Secundum numerum civitatum tuarum erant dii tui, Juda, et secundum bivia Jerusaleni sacrificabas Baali* (Jer. XI, 15). Innumeris tunc a Deo affliciebantur homis, et a malitia impietaque non recedebant: innumera nunc patiuntur mala, et a Deo non recedunt. Quod ergo emolumen ex redditu erit? Erat ergo angeli contentio, non nisi adversus bonum: non enim dixit Scriptura, Pugnavit, sed, *Restitit*. Etenim saepē resistit justus bonus, ut resistit saepē legi clementia, et clementia lex. Lex peccantem puniit; saepē vero regis clementia erga peccantem commiseratione movetur, et a poenis liberat. Hic igitur pugna erat non adversarii contra adversarium, sed cognati contra cognitionem. Neque enim justitia sine bonitate, neque bonitas absque justitia invenitur. « Creatura, » inquit, « ut dictum est, argre ferente et indignante, quod vel invita transgressor operi ferret et serviret, et angelis dolentibus ob ingratis beneficia accipientis animum, totoque mundo malis afflito propter iuiqua operi (Viderat enim inquit, *Deus terram esse corruptam; omnis quippe caro corrupera viam suam* [Gen. VI, 12]). Nou erat creatura talis, qualis ab initio Deus illam fecerat: non erat cœlum stellis, ut antea, splendens sine ulla macula: non dabat terra, ut prius, fructus puros, nec mare, nec aliud quidpiam in creaturis. Prævaricator enim in eam ingressus, contaminavit et foedavit omnia, blasphemis contra Deum turpibusque vocibus et crudibus; mare piratis et latronibus, fontes et fluvios idolatria, nymphis et dæmonibus ea attribuentes. Omnes creaturæ ab hominibus in deos efformabantur: nihil autem creaturam sic maculat et adulterat, quam si in Deum efformetur: ideo Servator mundi in eam per carnem veuit, et eam ab illis innumeris maculis liberans renovavit, et a longe difficilioribus morbis et affectionibus eripuit, quam corporea corruptio esset: renovat per primum adventum creaturam, ut discas euudem esse qui illam a principio creavit. Non enim alterius est creare, et alterius corruptam renovare, sed ejusdem est utrumque sapientiae et artis. Renovat creaturam priori adventu, ut nullus tibi dubitandi locus sit, eam in secundo ipsius adventu non renovatum iri, et te ante illam in incorruptibilitatem, in impatibilitatem, in pulchritudinem ineffabilem conversum iri. Si enim, quando libens Christus in infirmitate carnis erat, in sudoribus, in doloribus,

εξ οὐκους ἀντίσιε, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς· ἐξ οὐκους μὲν κατὰ τὴν θεότητα, ἀπὸ γῆς δὲ κατὰ τὴν οἰκουμένην. »

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἑραρχώπησιν τοῦ Κυρίου ημῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ δεῖ ἀκέστω φιλοματι ἔγεστήκασιν ἀγρελο.

« Ἐδούλευσεν ἡ κτίσις τῷ ἀνθρώπῳ, οὐχ ὡς ἀξίω, ἢ λοις καὶ σελήνῃ καὶ ἄστρα καὶ ὄχλοις καὶ γῇ καὶ τῷ ἐν αὐτοῖς· οὐχ ὡς ἀξίω δὲ, καὶ γάρ παραβάτης ἦν καὶ ὑπόδης· αὐλαὶ τοῦ Θεοῦ δουλεύειν προστάξαντος· ὃς δὲ ἐξουσίαν ἔδει πάντων ἡ εἰκὼν, εἰ καὶ παρέπη. Πάσης τοίνυν τῆς κτίσεως στασιαζούσης, ὁ θεὸς κελεύει τῇ κτίσει μὴ ἀφηνιέν, ἀλλὰ παρέχειν μὲν τὸν ἥλιον τῇ ἑαυτοῦ ἀκτῖνᾳ, τὴν γῆν τοὺς καρπούς, τὴν δὲ θάλασσαν ἰχθύας καὶ τὰς ἐμπορίας, καὶ ἔκαστον τῶν κτίσμάτων τὴν ἐξ ἑαυτῶν χρέαν καὶ ὑρέεισαν τοῖς ἀνθρώποις. Ταῦτη ἀπογυμνῶν ὁ Ἀπόστολος τὴν Ἑννοιαν, φάσκει· « Ή γάρ ἀποκαρδοῦσα τῆς κτίσεως τὴν ἀποκαλύψην τῶν νιών τοῦ Θεοῦ ἀπεκδέσεται. Τῷ τρόπῳ ματισθεῖται ἡ κτίσις ὑπετάρη, οὐχ ἐκούσα· ἀλλὰ διὰ τὸν ὑπετόντα, καὶ τὴν κτίσιν ἀνανεύουσαν πρὸς ὑπερσίαν τοῦ ἡμαρτηκίτος, ἔχαλνωσεν αὐτὴν καὶ μὴ θίλουσαν, καὶ ἐκέλευσεν ὑπηρετεῖν ὡς πρότερον, τίνα τὸ βασιλικὸν ἑαυτῷ καὶ ἀρχικὸν τὴν ἐντολὴν ὑπαλτέων συνιέσωσεν. Ποχύνετο γάρ ἡ κτίσις τῶν αἰχμαλώτων τῇ παρεβάσει κύριον ἐπιγράφεται, καὶ ἐκτηρετεῖν αὐτῷ, τῆς ἀμαρτίας αὐτὸν δρώσα δουλὸν γενόμενον. Ἀλλ᾽ ἐκέλευσεν ὁ κτίστης μὴ ἔκαρνεῖσθαι τὸν παραβάτην, ἀλλ᾽ ἐπιδεικνύαι τοῦ κοινοῦ Δεσπότου τὴν ἀφονίαν χάρων, καὶ τὸ τῆς ἑνεργεσίας ἀμετάθετον· ἐπαγγειλάμενος καὶ τῇ κτίσει, διπλῶς, ἀνακαίνιζομένου καὶ ἐλευθερούμενού τοῦ φθαρέντος καὶ αἰχμαλώις: οὗτός ἐστιν ἀνθρώπου. Ἄλλοι καὶ τοῖς αὐτοῖς τοῖς ἀκτίναις τοῦ φθαρέντος πάλιν ὑποχειρίους ποιεῖ, πότον ἣν διμεινον, καὶ τὸν Ἱερατὴν τέως τῆς αἰχμαλωσίας μὴ ἀναγαγεῖν, καὶ τοὺς ἄρτους πρὸς τὸ φῶς ἀναβλέψαντας τῆς θεογνωσίας, ἐν τῇ αὐτῇ συντηρείν εὐσέβειαν· Ἀπεστάλην, φῆς, τὸν λαὸν ἀποκαταστήσαι τῇ πατρίδι. Ποιέι πατρίδι; ή οικούντες ἐμίανον κνίσσας, δαίμονις θύοντες, καὶ εἰδωλομαγίας; Οὐ ταῦτα κατηγορεῖ λέγων Ἱερεμίας· Κατὰ ἀριθμὸν τῶν πόλεων σου ἡσαν οἱ θεοὶ σαν, Ἰούδα, καὶ κατὰ τὰ δῆμοδα Ἱερουσαλήμ έδους τῷ Βαβλῷ· Μυρίοις τότε παρὰ Θεοῦ περιελήφθησαν ἀγαθοῖς, καὶ τῆς κακίας καὶ δισεβείας οὐκ ἀνεχώρουν· μυρίαν δὲ ὑπομένουσι κακὰ, καὶ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀρίστανται. Τί ποτ᾽ οὖν ἔσται τὸ τῆς ἐπανόδου κέρδος; Ἡν τούντην ἡ ἀντίστασις οὐ κακοῦ πρὸς ἀγάθουν· οὐ γάρ εἴπεν, μέματο, ἀλλά, Ἀρθίσταρο. Καὶ γάρ ἔστι πολλάκις ἀντίστασις δικαίου πρὸς ἀγάθον, οὓς ἀντίσταται πολλάκις θόμων φιλανθρωπία, καὶ φιλανθρωπία νόμος. Ὁ νόμος τὸν ἀμαρτήσαντα κολάζει· φιλανθρωπία πολλάκις βασιλέως τὸν ἀμαρτήσαντα ἐλέει, καὶ ἔξαρτάζει τῆς τιμωρίας. Όδε οὖν ἡ μάχη οὐκ ἔναντιος πρὸς συγγενέας. Οὔτε γάρ τὸ δίκαιον ἔξι ἀγαθότητος, οὔτε τὸ ἀγάθον ἔξι δικαιοσύνης εὐρίσκεται. — « Οὐτὶ τῆς κτίσεως, φῆσιν, οὓς προείρηται διακείμενης, καὶ ἀγάνακτούστης ἐφ' ὧ καὶ δικούσα τῷ παραβάτῃ παρείσει τὴν χρέαν καὶ ἐξηπρετεῖ, κοὶ ἀγγέλων ἀχθομένων ἐπὶ τῇ τοῦ εὐεργετουμένου ἀγνωμοσύνῃ, καὶ ὅλου κακωθέντος τοῦ κόσμου διὰ τὰς παραπομίας (Καὶ γάρ εἰδεις, φῆσιν, δὲ θεός τὴν γῆν, καὶ ἡγεμόνα της) καὶ κατέψθειρος πάσα σύρξ τὴν ὁδὸν αὐτῆς. Οὐν ἦν ἡ κτίσις, οἷαν ὑπετησεν αὐτὴν ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς οὐκ ἦν τοῖς ἀστροῖς δὲ οὐρανὸς, οὓς τὸ πτον, ἀνευ τινὸς μιάσματος καταλαμπόμενος· οὐκ ἦν τὴν γῆν τοὺς καρποὺς ἀμολύντως, οὓς τὸ πτον, ἀναδίδωστα· οὐθὲν δὲ κτίσιν οὕτω μιαλνει καὶ κιβδλεύει, οὓς τὸ θεοποιεῖσθαι αὐτὴν)· διὰ ταῦτα εἰσῆλθεν δὲ τὸ Σωτήρ τοῦ Ἱερατὴλ ἡ τῆς αἰχμαλωσίας;

κόδουν διὰ σαρκὸς ἐν αὐτῇ, καὶ ταῦτην τὸν μυρίων τούτων ἀπαλλάξας μιασμάτων, ἀνεκαλεῖσε, πολὺ χαλεπάτερον ή τωματικής διαφθορᾶς ἐλευθερώσας; αὐτὴν κακώσεων καὶ παθῶν ἀνακαίνεται διὰ τῆς πρώτης παρουσίας τὴν κτίσιν. Ἰνα μάρτις δὲι αὐτὸς ἔστιν ὁ καὶ ἀπ' ἀρχῆς αὐτὴν δημιουργῆσας. Οὐ γάρ δὲλλου μὲν κτίσειν, δὲλλου δὲ διαφθαρεῖσαν ἀνακαίνεταιν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἔκτερον σοφίας καὶ τέχνης. Ἀνακαίνεται τὴν κτίσιν κατὰ τὴν πρώτην ἐπιδημίαν, ἵνα μηδεμίας σοι χώρα καταλειφθῇ ἀποτίσιας, ὡς κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν οὐ καινισθήσεται· καὶ σὺ πρὸ αὐτῆς εἰς ἀφθαρσίαν, εἰς ἀπάθειαν, εἰς ἀφορτον καλοῦνται. Εἰ γάρ, ὅτε ἦν ἐκὼν ἢν ἀσθενεῖα σαρκὸς, ἐν ἰδρῶσιν, ἐν πάθεσιν δὲ Χριστὸς, ὅτε πλάνοι καὶ Σαμαρείτης ἐσυκοφάντελτο, τὴν κτίσιν ἔκαθηρε τῶν τοσουτῶν καὶ τηλικούτων καὶ πολυχρονιωτάτων παθῶν καὶ μιασμάτων· διαν ὡς κριτῆς ζώντων παραγένηται καὶ νεκρῶν, διαν μυρίστιν ἄγγελων δορυφορύμενος τάγμασιν. ὅταν πάντων δεσπόζων καὶ κύριος, ὅταν πάντα φρίστη καὶ τρέμῃ πάντη ἡ ἐκ φθορᾶς εἰς ἀφθαρσίαν μεταβολή οὐ τὸ βάστον ἔχουσα καθορᾶται καὶ τὸ ἀκόλουθον καὶ θεοπρεπές;

· · Οτι παραγίνεται δια ωστήρ προκήρυττόντων τῶν περιφητῶν, ἵνα, μὴ τις νομίσῃ ὅτι, καθ' ὃν τρόπον ἀνθύπολης τῆς προτέρας διαμαρτών ἐπικυρώλησε καὶ θρησέας ἐπὶ δυντέρων ἔρχεται, οὐτω καὶ δι Θεός. Ἰνα οὖν μὴ τις ὑπονοήσῃ τούτο, ἀνθεών προέλεγον οἱ προφῆται τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, ἵνα δεῖξαντι, ὅτι Θεός οὐ σκεπτόμενος εὐρίσκει τὸ συμφέρον, ἀλλ' ἀπ' ἀρχῆς προκινεῖ ἀπάντα. Ἡμεῖς μὲν γάρ οἱ ἀνθρώποι σκεπτόμεθα, καὶ ἐὰν ἀποτύχωμεν τῆς πρώτης πειρᾶς, ἄψ' ἔτερον μεταβαίνομεν. ὁ δὲ Θεός οὐκέτι ταῦτα τὸ Εὐαγγέλιον οὐ χρόνῳ τὸ συμφέρον μεταμαθών, ἀπ' ἀρχῆς δὲ εἰδὼς ως οὐκ οἶν τε ἀλλώς ἡν τὴν κτίσιν καὶ ὅντεν ἐν αὐτῇ ἀνθρωπον οὔτε γενέσθαι, οὔτε παιδαγωγηθῆναι, οὔτε τὸ τῆς ἀνθρωπίας ἀξίωμα ἀναλαβεῖν, εἰ μὴ καθ' ὃν τρόπον ἡ ἀπατος πρόδοντα καὶ φιλανθρωπία ὥκονδμησεν. ·

"Οτις φαστον, ει προθητες αμαρτηται τον 'Αδαμ δ Θεος, τι και προηγαγεν αυτον; Κατ πολλαι μεν εισι και παγκαλοι τουδε του παρορματος ηπιλυσεις, λεγει: δε ουν και ο θεοσφος 'Ιωανης δη Χρυσαστομος, οτι ο Ου τούτο μόνον φημι, οτι προφητει, άλλα ιστι και πεσόντα άναστησει αυτὸν δις της οικονομίας. Κατ ου πρώτον είδε τὴν πτῶσιν, ει μη ἀνάστασιν. "Ηδει οτι πεσείται, άλλα πρασπέθετο τὸ τῆς ἀναστάσεως φάρμακον, και συνεχήρησεν εἰς πειραν ἔθειν θανατον τὸν δάνθρωπον, ἵνα μάθοι τίνος μὲν ἀπολαύει δι' ἑαυτὸν, τίνος δε τῇ του πλάσαντος χάριτι: [268] "Ηδει πεσούμενον τὸν 'Άδαμ, άλλ' ἐξιεπεν ἐξ αὐτου προελευσόμενον τὸν 'Άδει, τὸν Ἔνως, τὸν Ἔνω, τὸν Νώε, τὸν Ἡλίαν, τοὺς προφήτας, τοὺς θαυματους ἀποστόλους, τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεως, τὰ θεοκίνητα τῶν μαρτύρων καὶ στάζοντα τὴν εὐτέλειαν νέφη. "Εβλεπε ταῦτα, και ποὺ ἡν καλὸν, ποὺ δε δίκαιον, ποι δε θεοπρεπὲς, [ινα] διότι ἐμέλλεν εἰς ἀνθρώπος αμαρτάνειν, τούτον μη ἀγαγεῖν ἐκ μη διττων, και τοσούτων ἀνδρῶν, ὃν οὐδὲ καθ' ένα δῖσιος δ κόσμος, φοράν ἀνακέψαι, και θερίσαι πρόριζον, τὴν τοσαύτην τοῦ γένους βλάστησιν και καλλονήν, και κατ' αὐτῆς πατιεῖναι τὴν ἔκπομψην και δργήν, και τότε τοῦ τὴν ἀμαρτίαν ὑπέροχον ἐλούμενον οὔτε ἀμαρτόντος, οὔτε ἀμαρτεῖν μελετηκότος, ἄτε, μήπω μηδὲ ψευστώτος; Εἰ γάρ σωμάτων ἐστὶν ἀνθρώπων τὸ μελετήσαντα μὲν ἀμαρτῆσαι, μη ἀμαρτήσαντα δε, μη εισπράττειν εύնυνας ἀμαρτημάτων. ήπου γε ἀν εἰη Θεού, τὸν μηδὲ μελετήσαντα ἀμαρτήσαι τας τῶν ἀμαρτήσων ἀπάντει δίκαιος; και τοτε καλεπον μὲν δύντος τοῦ ἀμαρτηματος (πως γάρ; ω χαλεπὸν ἀθέτησις Δεσποτικής ἐντολής;) οὐκ ανιόντα δε ἀπομένου, τῇ ἀφάτῳ φιλανθρωπίᾳ τού πλάσαντος και τού πρωτοπλάστου, εἰς τὴν ἀρχαλυν ἐπανάγεσθαι μέλλοντες εὐγένειαν. "Ωστε ει μη προήκτο, διότι ἐμέλλεν ἀμαρτεῖν δ ἀρχέγονος ἐξεκυντο ἀν τὸ θείον τὸν μήπω ἀμαρτήσαντα κοιλάζον, και τῆς ὑπέροχης ἀνακάλησεως και σωτηρίας ἀποτελούσον, και τοσούτων ἀνδρῶν καλῶν τε και ἀγαθῶν ἀγαμον τὴν κατίσιν ἀποφανόν.

Οὐαὶ τοῖς Θείοις Ημέραις εἰπόντας. Πρωτότοκος

πάσης κτίσεως, οι αἱρετικοὶ, φησι, μὴ νοήσαντες περὶ πολὰς κτίσεως λέγει, εἰς κτίσμα τὸν Γῆν οἱ ἀνόητοι καταβίδανονται. Διττὴ δὲ ἡ κτίσις· ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἡ γεγενημένη, ἡ δὲ ἡ ἀνακαίνουμένη· αὐτὸς γάρ πάλιν Παῦλος βοᾷ· Εἴ τις ἐν Χριστῷ, καιρὴ κτίσις. Ἰνα δὲ λαμπρῶς ἐπιδεῖξῃ διτὶ τῆς ἀνακαίνουμείσης κτίσεως λέγει πρωτότοκον τὴν Χριστὸν, ἐπάγει, Πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσι πρωτεύων, πρωτεύων τῶν ἀνακαίνουμένων, τῶν εἰς ἀφθαρτὸν καλούμένων, τῶν ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένων· πρωτεύων οὐ κατά τὴν θεότητα, ἀπαγεῖ· οὗρος γάρ θεῶν τὸ καλεῖσθαι πρώτων τῶν κτισμάτων, ής ἀδρήψων λόγῳ καὶ ἀνεπικοήτῳ ὑπεροχῇ πάτερς ὑπερήρχεται καὶ ὑπερέρχοται φύσεως· ἀλλὰ πρωτεύει κατά γε τὴν ἀνθρωπότητα, ἀρχηγὸς ἡμῶν γεγονὼς τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῇ ἐν φθορᾶς εἰς ἀφθαρτὸν μεταστοιχείωσεως. Εἰ γάρ καὶ Ἡλίας τὸν ιδὺν τῆς χήρας ἤγιειρε, καὶ ἐλιστασὸς τὸν τῆς Σωμανίτιδος καὶ αὐτὸς δὲ Σωτὴρ τεταρταλον τὸν Λάζαρον ἔγανεστησεν· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν εἰς ἀφθαρτὸν καὶ ἀναστάτων ἔγανεστη· πάλιν γάρ αὐτῶν ὁ θάνατος ἐκυρίευσε, Χριστὸς δὲ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει, ἀλλ' οὐδὲ ἐκείνων, οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἀναστήσει. Οὐ κακῆς καὶ ἀφροδος ὑμῶν γνωμῆς· ἥλιον [260] ὁ Χριστὸς πρὸς ήματς, ἔδικεν ἡμῖν τὸ αὐτὸν πεντέμα, καὶ ἀνέλαβε τὸ ἡμετερον σώμα, καὶ τὸ συνάλλαγμα προῆλθε, καὶ λαβὼν ἡμῖν τὸ φύραμα ἀνύψωσεν αὐτὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρός, καὶ ἡ ἀγνωμοσύνη τὴν εὐρεγεσίαν ὑβρίζει. Ἐπάλε παρ τὴν μῆδων τὸ πλάσμα, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός· ἐλάσθων μὲν ἐξ αὐτοῦ τὸ πεντέμα, καὶ ὑδρίζομεν, ἐν κτίσμασι καὶ δούλοις αὐτὸν καταλέγοντες·

Οὐτε, φησι, δέξιος μὲν λέγεται, δεν τις τὸν θεόν
ἀδικοῖ εἰς πράγμα· προσευχή δέ, δεν ὑμνή τὸν θεόν·
εὐχαριστία δέ, δεν τις ὑπέρων ἔπειτα, χάριν ἀνθο-
μολογή τῷ θεῷ· ἐντυχία δέ, δεν τις κατὰ τῶν ἀδι-
κούντων ἐντυγχάνῃ τῷ θεῷ, προσκαλούμενος; αὐ-
τὸν εἰς ἔκθικτους.» Οὐτε δέ τὸν ἐντυγχάνειν οὐκε-
τοι φησίν, ἵκετεύειν, ἀλλ᾽ ἐρωτᾶν καὶ ἀπόκρισιν
δῆχεσθαι, λέγει ὁ θεός πρὸς τὸν Ἡλίαν· Τί
σὺ ἐνταῦθα, Ἡλία; Ἀποκρίνεται ἐρωτητεῖς ὁ
προφήτης· Ζηλῶτες ἐξίλικα Κυρίῳ παττοκράτορει,
ὅτι ἕγκατεδιπόν σοι οἱ νιοὶ Ἰσραὴλ, καὶ ἔγει. Καὶ
οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα δέσπις, ἀλλ᾽ ἐρωτηταις καὶ ἀπόκρι-
σις καὶ γέγονε τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἐντευξίς. Καὶ πάνευ-
δηλον; Πάνυον λέγοντος ἀκούσοντο. Οὐδὲ ἀρέγωτες
ἐν Ἡλίᾳ τῷ προφήτῃ τι λέγει ἡ Γραψή; ὃς ἐν-
τυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τὸν Ἰσραὴλ; Οὐκοῦν ἡ
ἐντυχία οὐκ ἔστι δέσπις· Αλλὰ ταῦτα μὲν ὁ Χρι-
στός τοις. Δεῖ δέ ὅντι ἱερομερέστερον τῇ; διε-
φορὰς τῶν εἰρημένων ὄνομάτων διασκέψασθε καὶ
ἐπιθεωρῆσαι, ὥστε μὴ τῷ πλήθει μόνον ἰκανά εἶναι
λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεινότερον διακωδινῆσαι
ταῦτα βουλομένοις ἀνάλωτα καὶ ἀνεπηρέαστα διαμε-
νειν.

**Ἐκ τοῦ ἀδροῦ, διτὶ παλαιᾶς καὶ καιρῆς διαθήκης
εἰς ὁρομέτερης· καὶ εἰς τὸ ἔρδυμα τοῦ λεπέως·
καὶ περὶ μεταροής.**

· Οτι φησὶν δὲ Παῦλος· Οὐ γάρ ἐπισχύομαι τὸ Εὐαγγέλιον· δικαιοσύνη γάρ Θεοῦ ἐγ μὲν ἀποκαλύπτεται. Ήως δὲν δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται; Πῶς; Ἐπειδὴ ὁ πρῶτος νόμος· Ἰουδαῖος μόνος ἐδέσθο, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τῆς αὐτῆς ὑπαρχόντων δημιουργίας καὶ φύσεως, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον πᾶσιν διμοτίως τοῖς ἡμοιφεστιν, εἰκότως ἐν αὐτῷ δικαιοσύνη Θεοῦ ἀποκαλύπτεται, καὶ καλεῖται δικαιοσύνης Εὐαγγέλιον. Ἐν τοίνυν πτιὰι διατίθηται οὐκ ἢ κατὰς δικαια· οὐ γάρ ἀδικίας πάντας ἔκπλει καὶ ἐφιτίες, τοὺς Ἰουδαίους δὲ μόνους. Οὐκ ἢ οὐν δικαία, ἀλλ' οἰκονομική, προπαρασκευάζουσα ὅδον τῇ δικαιοσύνῃ; Οὐ λέγω ταῦτην δικαίων, κάκειντα αὖτον, ἀλλ' εκείνην ὅδον ταῦτη, καὶ προκατασκευὴν ταῦτας. Ὑπελάμβανον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῖς; δοῦτος ταῖς μόνοις, ἀπερ τε καὶ ὁ νόμος· ἐξένη δὲ παρ' ἐπιόδας τὴν προσδοκίαν. Διὸ καὶ μαυῖδι λέγει· Ὑπελάμβομεν,

• *Atrichum mayottense* Bekkerus. I. Распознава-

quando seductor et Samaritanus vocabatur, creaturam ab his tantisque et tam diurnis morbis et malis mundavit: quando veniet ut iudex vivorum et mortuorum, quando angelorum innumeris stipulis ordinibus, quando omnium dominator et dominus, quando omnia horrore concutient et tremore; quando mutatio a corruptione in incorruptionem, non videatur consecuta ea que Deo digna sunt?

« Venit Servator, praedicentibus prophetis: ne quis potet, eodem modo, quo homo, a primo proposito et auxilio aberrans, ad secundum venit; ita etiam Deo eventurum esse. Ne quis igitur id suspicetur, diu ante prophetae illius adventum praedixerunt, ut ostenderent, Deum non meditando invenire id quod opportunum sit, sed a principio omnia prævidisse. Nam nos quidem homines meditamus, et si a priori conatus aberreimus, ad alium transimus: Deus vero non sic; sed dedit legem, prophetas, et postea Evangelium; non temporis decursu quid sit utile discens, sed ab initio videns, non aliter potuisse creaturam et in ea hominem fieri, vel institui, neque incorruptionis dignitatem accipere, nisi en modo quo ineffabilis providentia et humanitas dispensavat. »

Si, inquit, Deus prævidit Adamum esse peccatum, quare illum produxit? Et multæ sunt et pulcherrimæ hujus dubii solutiones; dicit itaque divina sapientia prædictus Joannes Chrysostomus: « Non tantum dico quod hoc præsicererit, sed etiam quod lapsum hominem per œconomiam erecturus esset. Nec primo scivisset lapsum, nisi etiam præscivisset resurrectionem. Sciebat enim lapsurum esse, sed resurrectionis remedium præparavit, et permisit hominem ad mortis experientiam pervenire, ut disceret quid per se consequeretur, quid per Creatoris gratiam. Sciebat fore ut Adam caderet; sed videbat ex illo prodituros esse Abel, Enos, Enoch, Noe, Eliam, prophetas, admirandos apostolos, nobilitatem naturæ; vidit martyrum nubes, divinitus motas, pietatem distillantes. Vedit huc, et ubi erat honestas, ubi justitia, ubi opus Deo dignum? an quia unus homo peccatus erat, ex nihilo illum producere non debuit, et tot hominum, quorum ne uno quidem dignus erat mundus, fructum amputare ac radicem demeterem tantum generis humani germen et ornamentum, atque contra illud immittere falcam et iram: idque cum postea peccatus esset, ac nondum peccasset, neque peccare cogitasset, quippe nondum existens? Si enim prudentium viorum est non ab eo pœnas exigere qui peccare quidem cogitavit, nondum tamen peccavit; quomodo Dei esse possit, ab eo, qui ne meditatus quidem sit peccare, pœnas peccatorum exigere? præsentim cum tunc grave peccatum esset: (quomodo enim non grave fuerit Domini præceptum despicere?) non incurabile vero peccatum futurum erat ex ineffabili Conditoris clementia, primum hominem ad pristinam dignitatem revocaturi. Itaque si non conditus fuisset primus homo, quia peccatus erat; hinc sequeretur Deum punire eum qui nondum peccasset, et posteriore vocatione atque salute privare, et creaturam tot tantisque viris orbam ostendere. »

« Cum divinus Paulus dicat, *Primogenitus omnis creaturæ* (Col. I, 15), heretici, inquit, « non intelligentes de qua creatura loquuntur, ad creaturam Filium insipientes depriment. Duplex autem est creatura: una quidem facta, altera renovata. Idem enim Paulus ieronimi clamat: *Si qua in Christo, nova creatura* (II Cor. V, 17). Utque clarius ostendat se Christum dicere renovatae creaturæ primogenitum, addit, *Primogenitus ex mortuis* (Coloss. I, 18), ut in omnibus primas teneat. Primus est renovatorum, eorum qui ad incorruptionem vocantur, eorum qui a mortuis suscitantur: primus, non secundum deitatem, apage: contumelia cum est Deo vocari primum creaturarum, qui ineffabili ratione, et incomprehensibili excellentia super omnes creaturas ascendit sedetque; sed primus est secundum humanitatem, princeps factus nobis resurrectionis, et mutationis ex corruptione in incorrup-

tionem. Si enim Elias aliud videt excitavit, et Eliseus filium Sunamitidis, et ipse Servator quadriguanum Lazarum excitavit; at nemo eorum ad incorruptionem et immortalitatem excitatus est; iterum enim mors in illos dominium exercuit: Christus vero resurgens ex mortuis, non ultra moritur, mors illi non amplius dominatur; sed neque illis quos in secundo suo adventu suscitabit. O malam et insipientem mentem vestram! Venit Christus ad nos, dedit nobis spiritum suum, et assumptus corpus nostrum, et contractus præcessit, et assumpta massa nostra exaltavit illam, et constituit in dextera Patris, et ingratu animus beneficium contumelia afficit. Accepit a nobis figuratum, et constituit ad dexteram Patris: accepimus ab illo spiritum, et injuriam facimus, in creaturarum et servorum ordinem illum redigentes. »

« Petito quidem dicitur, » inquit, « quando quis Deum quidpiam rogat; precatio autem, quando Deum laudat; gratiarum actio, cum quis pro acceptis beneficiis gratias agit Deo; supplicatio, cum quis contra inique agentes accedit ad Deum, vocans illum ad ultimum. » « Supplicare vero non est precari, » inquit, « sed interrogare et responsum accepere. Dicit Deus Eliæ: *Quid tu hic, Elia* (III Reg. XIX, 9, 10)? Respondet propheta interrogatus: *Zelo zelatus sum pro Domino omnipotenti, quia dereliquerunt te filii Israel*, etc. Non est hic precatio, sed interrogatio et responsio, et ex utroque fit colloquium. Et unde id probatur? Paulum dicentem audi: *An nescitis in Elia quid dicit Scriptura? quemadmodum interpellat adversum Israel* (Rom. XI, 2)? Igitur interpellatio non est peccatio. » Sed hæc Chrysostomus. Oportet igitur subtilius differentias dictorum nominum perpendere et considerare; ut non solum idonea sint que plebi dicantur, sed etiam illi qui eas voces volent aerius explorare, insuperabiles et inoffensæ remaneant.

Ex oratione. Quod veteris et novi Testamenti unus sit legislator, et in sacerdotum indumentum, et de Parentalitia (a).

« Ait Paulus: *Non enim erubesco Evangelium: iustitia enim Dei in eo revelatur* (Rom. I, 16). Quomodo igitur iustitia Dei in eo revelatur? Quomodo? Quia prima lex Judæi solum data fuerat, licet alii homines ejusdem essent conditionis et naturæ; Evangelium vero omnibus æquilater gentibus: jure merito in illo iustitia Dei revelatur, et vocatur Evangelium iustitiae. In veteri igitur Testamento non erat vocatio justa: non enim similiiter omnes vocabat et illuminabat, sed solos Judæos. Non erat igitur justa, sed œconomica, præparans viam iustitiae? Non dico hanc justam, illam vero injustam, sed illam viam hujus et præparationem. Opinabantur Judæi sibi solis evangelium datum iri, sicut et legem: sed exspectatio contra spem evenit. Ideo dicit David: *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio populi tui* (Psal. XLVII, 10, 11); deinde: *Secundum nomen tuum, Deus, ita et laus tua*, non solum in medio populi tui, sed etiam in fines terræ. Et ut ostendat quod misereri finium terræ iustitiae sit, addit: *Justitia plena est dextera tua*. »

« Dominus regnavit (Psal. XCII, 4), inquit. Quomodo regnavit Dominus? an quasi novam accipiens dignitatem regni? Si enim dixisset, Dominus regnat, eternum Dominum potestate ostendisset; cum dicit vero, *Regnavit*, ejus œconomiam per carnem significat, per quam natura nostra jugo diaboli, peccati, mortis, excusso, Creatorem cognovit, ut verum Regem, largitatem incorruptionis, resurrectionis. Nuntium igitur latum afferit David illi, qui a peccato, morte, diabolo olim regebantur, quod jugum illud contritum, imperium sublatum sit, et Dominus omnibus dominetur, ut ipse quoque post resurrectionem dixit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra* (Matth. XXVIII, 18). Prius vero dominata est nobis mors et peccatum:

(a) Phot. Bekk., p. 520, b. Op. Chrysos. t. vi.

Regnabit enim mors ab Adam usque ad Moysem (Rom. V, 14), et postea. Et Servator de diabolo : Si satanas ejiciat, divisum est regnum ejus (Matth. XII, 26). Itaque regnavit ante adventum Christi super genus humanum diabolus, imo et peccatum : dicit enim iterum Paulus : Quemadmodum regnavit peccatum in mortali nostro corpore, sic et gratia regnabit per Christum (Rom. V, 21). Dominus regnavit ; lumen est imperium peccati, mortis, diaboli ; exultet igitur terra, natura terrigena, olim errans, nunc vero gloriosa ; olim in seculis, nunc in thronis.

« *Oeconomiae*, » inquit, « *erant plurima in veteri Testamento, sed non omnino grata et beneplacita Deo erant : rerum futurarum figuræ et umbræ, sed non res ipsæ : et videre est in illis alias quidem figuræ, alias vero notiones. Verbi gratia, non omnino placent Deo hyacinthus, purpura, coccus et byssus ; Deus enim animarum puritatem requirit, non corporum flores et splendores, sed in corpore elegantia imaginem virtutum depingit. Si enim vere stolis illis acquiescebat, quomodo Moysem ante Aaron non induit ; sed qua ille non vestiebatur, illa induit sacerdotes ? Et Moyses quidem aqua non lotus est, et lavit : quare ? Ut discas non huc Deo potiora esse ; quoniam perfecto viro ad sui ornatum sufficit virtus, et quia huc typus erant virtutis, non ipsa virtus.* »

« *In capite, » inquit, « cerebat pontifex tiaram (Exod. XXVIII, 39) ; quia oportebat eum qui caput omnium constitutus erat, in capite habere potestatem, et sciens se, cum caput aliorum sit, omnium tamen Domino principi esse subjectum. Absoluta enim auctoritas, nec cuiusquam imperio subjecta, dura est et intolerabilis. Ideo, in lege gratiae, qui pontifices maximi sunt, Evangelium in capite recipiunt, ut sciat is qui eligitur, se veram Evangelii tiaram accipere, et etiamsi aliorum sacram caput constitutur, iisdem tamen legibus esse subjectum ; et licet aliis imperet, sub legis imperio esse. Tiara namque potestatem designabat, et quam ipse in populum habebat, et qua ille Deo subditus cerebat.* »

« *Aurea vero lamina, in qua Dei nonnen insculptum erat (Exod. XXXII, 36), in pectore erat, typum cerebns custodiæ cordis motuum, et quomodo oporteat eos huc ad Dei nutum aptare ac referre. In humeris erant smaragdi duo, quorum alter sex tribus, totidem alter exhibebat : erant autem symbolum summi pontificis presentis. Habet enim smaragdus et viriditatem decentem et puritatem splendentem, speculi vim referens. Oportet enim sacerdotem et in exercitatione vigilem sobriumque esse, et vitam subditis suis quasi speculum offerre. Erat vero smaragdus in humeris, quia operum signum est : agendi enim potentia ab humeris dependet. Ideo Deus ad Jerusalem dicit : Pone cor tuum super humeros tuos, filia despecta, quia Dominus creat te ad salutem (Jer. XXXI, 21). Etenim manus et humeros pro actionibus Scriptura accipit, ut cum de Davide dicit, Et in intellectu manuum suarum deduxit illos (Psal. LXXVII, 72; Exod. XXVIII, 17). Inerant etiam in Rationali in pectore posito duodecim lapides aptati, qui duodecim tribus significabant. Et vide : supra quidem et in humeris una erat natura lapidum, smaragdus ; infra vero et in pectore, duodecim : quo ænigmatically significabatur, nos primitus ab una omnes prodisse natura, progressu vero temporis diversis opinionibus fuisse divisos : et hoc quidem trahuit opinioni, illud vero natura. Sub simbria sacerdotis, que dicitur ora, flores, aurea malia punica, corymbi et campanulae pendebant. Et quomodo hæc, ut prius diximus, Domino placebant ? Sed in vestitu sacerdotis virtutes efflangi jussit ; infra flores et fructus, virtutum opera : que sunt eleemosyna, justitia et humanitas, et chorus reliquorum ipsis afflinium. »*

« *Ne mutes, inquit, verba Dei vivi. In Patrem et Filium et Spiritum sanctum baptizatus es : cur tollis nomina viva, et inducis nomina cogitationum tuarum, dicens ingenitum, genitum : semper existens, et non semper existens ? Deusne haec mania verba tolerat ?*

Unum verbum ut mutaret propheta, olim de vita periclitatus est. Et vide unius exigui verbi accusationem. Verba prophetarum vocarunt quidam, per ignorantiam, onus Domini. Dicit Dominus per Jeremiām : Si interrogaverit te populus, vel sacerdos, vel propheta, et dixerit tibi : Quod est onus ? dic illis, Onus Domini vos estis : assumam enim vos, et dirumpam vos (Jer. XXIII, 53), ne dicatis, onus. Unum verbum ne mutetur communatur Deus, et tu totam dogmatum accusationem commutans, putas te manus Dei effugere posse ?

Eiusdem in illud (H Cor. XII, 9) : Sufficit tibi gratia mea ; virtus enim mea in intirinitate perficitur (a).

« *Venit, » inquit, « a Patre Christus ad homines legatus ; occisus fuit legatus, et tunc pax fuit. Sed legati venientes, et dona ferunt, et dona accipiunt : quod igitur donum tulit, et quod donum accepit ? Inexpectatum est donum, ut inexpectatus est legatus : sanguinem suum in donum, et corpus suum in donum ferens venit. Et quod a me donum accepit ? Fidem. Et quid pro illa mihi dat ? Gratiam. Credidi ego, gratiam dedit ille : soluta est inimicitia. Cum venit legatus ad aliquam gentem, non dignatur cum aliquo forensi vel paupere loqui, sed statim ad regem accedit : hic vero legatus venit, et statim cum meretrice, latrone, publicano et magis locutus est. Viden' legati benignitatem ? non enim ad unum aut alterum venit, sed ad communem naturam : et venit mea ueste induitus, ne nuda divinitate accedens praedam terretur. »*

Eiusdem in dictum Apostoli (I Cor. V, 17) : Si qua in Christo, nova creatura : vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia (b).

« *Gentes ac Judæi dicunt, Quid gloriatur Paulus ? dicens : Vetera transierunt, ecce nova facta sunt omnia. Si qua in Christo, nova creatura. Ego enim, inquit, nihil novum video. Neque enim babes oculos ut hæc videoas : accede, et faciam tibi oculos. Quid vides ? et tu facis oculos ? Etiam. Et creator es ? Omnino. An demens es ? Nequaquam. Igitur fac oculos corporis. Nequaquam ; sed, quod majus est, oculos mentis. Et facies mihi oculos ? Ita. Non enim habeo ? Nequaquam. Tu vero habes ? Ita. Quomodo ? dic mihi. Cum abieris in templum, ibique nudam statuam videris, lapideisque nudum, et dixeris, Hic densus est ; num oculos habes ? an aliquid utile provenit ex oculis exterioribus, si cæci sint interioris ? Viden' opus esse ut tibi faciam oculos, ut videoas lapidem esse lapidem, et lignum esse lignum ? Oculosne habes, cum vides lignum et adoras ? Si ego illud accipiens comburam, num oculos habes, qui id quod combustum est, deum vocas ? Cum passiones et virtus deos facias, an oculos habes ? Ebrius est homo, et circumagit, et irridetur, et pro homine fit irrationalis : tu vero dicas, Ebrietas deus Bacchus est ; furtum, deus Mercurius. Viden' tibi oculus opus esse ? Lex passiones et virtus punit ; et hæc te deos facere non advertis ? Si vis autem, attende quomodo facta sint omnia nova. Creare dicitur in Scriptura non solum ex nihilo producere quæ ante non existent, sed etiam in melius immutare. Creativitatem Dei carum : hoc est, ex nihilo creare : creat etiam quando melius hominem bonum facit : hic vero creatio extiterum in melius mutatio. Et audi Davidem dicentem. Cum enim et ipse et cor ejus creatum esset, adulterio autem et cæde maculatum fuisset, et ad corruptionem ferretur, Deum precatur et dicit : Cor mundum crea in me, Deus (Psal. L, 11) : non quod prius cor non haberit, nec de substantia cordis loquitur, sed de meliori vita conditione ipsum ornante. Ecce igitur creatio dicitur non solum ex nihilo productio, sed*

(a) Phot., p. 522, a.

(b) Ibidem.

οὐθέδε, τὸ δὲ λεῖδ σου ἐτοπίσαντο λαοῦ σου· εἰτα·
Κατὰ τὸ δρομάσαν, οὐθέδε, οὕτω κατὰ ή αἰρετικόν,
οὐχὶ ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου μόνον, ἀλλὰ· Ἐπει τα
κρέπατο τῆς γῆς. Κατὰ ίνα δεξιάν, [270] διετοπίσαντο λαοῦ σου· εἰτα·
τὰ πέρατα τῆς γῆς, δικαιούσυντος ἐστίν, επίγειοι·
Διακαπιστύνης πλήρης ή δεξιά σου.)

· Ό Κύριος φρεσιν, ἐβασίλευσε. Πώς δ Κύριος, ἐβασίλευσεν; ἀρότις πρόστατον λαῶν δ τῆς βασιλείας ἀξιώματα; Εἰ μὲν γάρ εἰπεν, ·Ο Κύριος βασιλεύει, τὴν ἀδιόν αὐτοῦ ἥρηκενευεν ἔξουσιαν· εἰπον δὲ, ·Ἐβασίλευσε, τὴν διὰ σαρκὸς αὐτοῦ οἰκονομίαν λέγειν, διὶ τοῖς ἡ ψύσις ἡμῶν τὴν ἐπικράτειαν τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀμαρτίας, τοῦ θεαντηροῦ ἀποστειλαμένη, ἐπέγνων πλάσταιν τὸν ὡς ἀληθῶς βασιλέα, τὸν χορηγὸν τῆς ἀγθαρτίας, τῆς ἀναστάσεως. Εἴαγγελιζεται τοινυ διαυδή τοις ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, ὑπὸ τοῦ θεαντηροῦ, ὑπὸ τοῦ διαβόλου πάλαι βασιλευομένοις, ὅτι διαγόδητοι εἰσινοις συντέριπτοι, τὸ κράτος λέλυτα, καὶ βασιλεύει πάντων δ Κύριος, ὃς καὶ αὐτὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐφη· ·Ἐδόθημοι πάσα δέκουντα εἰς οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Ήριν δὲ ἐβασίλευεν ἡμῶν ὁ θεαντος καὶ τις ἀμαρτία· Ἐβασίλευσε γάρ διαύτην τοὺς ἀπό τοῦ Αδάμ μεχρι Μωυσέων, καὶ ἐπῆς· καὶ δ Σωτῆρ περὶ τοῦ διαβόλου· Καὶ εἰ δ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐμερσόθη δέ βασιλεῖα αυτοῦ. ·Οτιοτε ἐβασίλευε πρὸ τῆς ἐπιδημίας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ τένους ἡμῶν δ Σταυρᾶς· ἀλλὰ καὶ ἡ ἀμαρτία. Λέγενται γάρ πάλιν δ Ηπολίτος. ·Οσπερ γάρ ἐβασίλευεν δέ, ἡ ἀμαρτία ἐν τῷ θητῷ ἡμῶν σώματι, οὗτον καὶ ἡ χάρις βασιλεύει διὰ Χριστοῦ. ·Ο Κύριος ἐβασίλευσε· πέπτωται τῆς ἀμαρτίας τὸ κράτος, τοῦ θεοῦδον οὐκοῦν ἀγαλαζίαν διηγεῖται, ἡ γῆ, ἡ φύσις ἡ γηγενῆς, ἡ ποτὲ πλανωμένη, νῦν δὲ διεξαρισμένη, ἡ ποτὲ ἐν τάφοις, νῦν δὲ ἐν θρόνοις. ·

“ Οτι, φησιν, αἰκονίμιας ἡν τὰ πλείστα τῶν ἐν-
τῇ Παλαιᾷ, ἀλλ’ οὐκ ἀρεσκείας Θεού καὶ προηγου-
μένης εὐδοκίας, καὶ τύποι τῶν μειόντων καὶ σκιαζ.,
ἀλλ’ οὐκ αὐτά τὰ πρήγματα. Καὶ Εἴτε ίδει ἐπ’
αὐτῶν ἄλλα μὲν τὰ σχῆματα, δάλλα δὲ τὰ νομῆματα.
Οιον· οὐ πάντως Θεός αγαπαύεται ὑπερίνθινος καὶ
πιερφύρα καὶ κόκκινος καὶ βύσσων· Θεός γάρ ψυχῶν
απαιτεῖ καλλιρότητα, οὐ σωμάτων ἀνθη καὶ λαμ-
πτερτητας· ἀλλ’ ἐν ταῖς σωματικαῖς φυσιδρότηται τὴν
εἰκίνια τῶν ἀρετῶν διαρράφει. Εἰ γάρ ταῖς στολαῖς
ἐκείναις ὡς ἀληθῶς ἀνεπαύετο, πιὼς τὸν Μωϋσῆν
πρὸ τοῦ Ἀαρὼν οὐκ ἐνέδουεν, ἀλλ’ ἣν ἐκείνος οὐκ
ἐνεδουστο, ταῦτην τοὺς λεπές τημάτας; Καὶ Μωϋ-
σῆς, μὲν οὐκ ἐλούσθη διάτη, καὶ ἔκουε· διὰ τι; Ήν
μαζῆς, ὅτι οὐκ ἥν ταῦτα προτιγούμενα τῷ Θεῷ· ὅτι
τω τελείω πρὸς κόσμον ἀρέτη, ἡ ἀρέτη, καὶ ὅτι ταῦτα
ευπος ἦν τῆς ἀρετῆς, ἀλλ’ οὐκ ἀρετῆ. »

“Οὐτε ἔπι τῆς κεφαλῆς φραινόμενον δέ άρχιτε-
ρεῖς τιάραν, θύστε τὸν προσκεφτίζουμενον ἀπάντων
κεφαλῆς κατὰ τῆς κεφαλῆς ἔχον τὴν ἔξουσίαν. Εἰσι,
καὶ εἰόνεις ὅτι κεφαλήν τῶν ἀλλών προβαλλόμενος,
καὶ αὐτὸς ὑπὸ κεψαλήν ἔστι τὸν κοινὸν διάπανταν
Δεσπότην καὶ ἐξουσιαστήν· ἀπολευμένη γάρ αὐθεν-
τείῃ καὶ αὐτόνομος ἀφρότοτε ἔστι καὶ χαλεπή. Διά
τουτο καὶ ἐν τῇ χάριτι οἱ ἀρχιεράτευειν τελουμενοι,
τὸ Εἴαγγελον ἐπὶ κεφαλῆς δέχονται, ἵνα μάθῃ ὁ
χειροτονούμενος, ὅτι τὴν ἀληθινὴν τοῦ Εὐαγγελίου
τιάραν λαμβάνει, καὶ δεῖ εἰ καὶ τῶν ἀλλών ἱερουρ-
γεῖται κεφαλή, ἀλλ’ [271] οὖν καὶ αὐτῆς ὑπὸ τούτους
τελεῖ τους νόμους, καὶ τῶν ἀλλών κρητῶν, τῷ νόμῳ
χρατεῖται. Ἀλλ’ ἡ μὲν τιάρα τὴν ἔξουσίαν ἔτυπον,
ἥ τε αὐτὸς εἶχε τοῦ λαοῦ, καὶ ὑπ’ ἣν αὐτὸς ἀνεφέ-
το τοῦ Θεοῦ.»

• Τὸ δὲ πέσταλον τὸ χρυσοῦν, ἐν ω τῷ δινομα ἀκεχι-
λεπτο τοῦ Θεοῦ, ἐπέκειτο μὲν τῷ στήθει, φύλακῆς δὲ
ἐπισίχει τύπον τῶν ἐν καρδίᾳ κινημάτων, καὶ ὡς δεῖ
ταῦτα καταβύθιμιζεν τῇ πρὸς τὸ θεῖον νεύσει κα-
ταπυρφρᾶ. Ἐπὶ δὲ τῶν ὑμάνων σμαράγδου λίθῳ δύο,
ἔχοντες τὰς ἔξι φυλάκες ἐντεύθεν, καὶ τὰς ἔξι ἐντεύθεν
οὐτοὶ δὲ σύμβολον ἡσαν τῆς δύκεως τῆς ἀρχειερατικῆς.
Ἐχει γάρ η τῆς σμαράγδου ψῆφος καὶ χλωρότητα
ευπεπτη, καὶ καθαρότητα διαιγῆ, κατόπτρου δύνα-
μιν ὑποφεύγοντα. Καὶ γάρ δεῖ τὸν ἵερα καὶ αὐτῆσιν
ἱψειν, καὶ τὸν βίον τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὑπερπέρχοντα
παρέχειν. Ἐπὶ τῶν ὑμάνων δὲ η σμαράγδος, ἐπειδὴ
τριάντα ἔσται σημείον· ή γάρ πρακτικὴ δύναμις τῶν

ώμων ἤρηται. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ λέγει· Θέξ εὴν καρδίαν σου ἐπὶ τῷριν ὄμων σου, θύταρον ἡγυαλίσθη, διτὶ Κύριος τελέσῃ σε εἰς σωτηρίαν. Καὶ γάρ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὄμους εἰς πράξεις ἡ Γραφὴ λειψάνει· ὡς ὅταν λέγῃ περὶ τοῦ Δαιτὸν· Καὶ ἔτεις συνέστησεν τῷριν χειρῶν αὐτοῦ ὀδηγησεγενέστησεν αὐτούς. Ἔγῆσαν δὲ τῷ λογίῳ τῷ ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ οἱ δύνακαί λίθοι ἐνηρμοσμένοι, τὰς δύνακας φυλάξ ὑποδηλοῦντες. Καὶ δρά· ἀνναί μὲν καὶ ἐπὶ τῶν ὄμων μίᾳ ἦν φύσις τῶν λίθων ἡ σμάραγδος, κατὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους οἱ δύνακες· αἰνιτομένου τοῦ λόγου, διτὶ ἀνωθεν μὲν ἐκ μιᾶς ἀπαντες προϊλθομένων φύσεως, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου διαφορούς τρώματα ἐμερίσθουν· καὶ τὸ μὲν δίδωσι τῇ γῆν μάρτι, τὸ δὲ τῇ φύσει. Ὑπὸ δὲ τὸ κράτερεδον τοῦ ἱερῶς τὸ λεγόμενον λῶμα; ἀνθη, ρόσι, καὶ δρόσοις χρυσοῖς καὶ κώδωνις ἀπηγόρηντο. Καὶ πῶς ἀν εἴη Θεῷ ταῦτα κατὰ πρώτων λόγον ἀρίσκοντα; 'Ἄλλ' ἐν τῷ σχήματι τοῦ Ἱερέων ἐφήκεν ἔξεικον! ζεσθαι τὰς ἀρέτας· κατέν τον ἀνθη καρποτ., τὰ τῶν ἀρέτων κατορθώματα, ἀτινά ἔστιν ἐλεημοσύνη, καὶ δικαιοσύνη, καὶ φιλανθρωπία, καὶ τῶν δλλων δ σύστημας αὐταῖς χορδός·

“Οτι, φησι, μη μετάβαλλε ρήματα Θεοῦ ζωτος. Εἰς Πατέρα καὶ Γένον καὶ ἄγιον Πνεύμα εἰσπεπλόθης· εἰ διαναιρεῖς τὰ δύναματα τὰ ζῶντα, καὶ εἰσάγεις ὀνόματα λογισμῶν, γέννημα λέγων καὶ ἀγέννητον καὶ γεννητὸν, δυνάσθε καὶ μὴ δύνασθε; τούτων ἀνέκειται Θεὸς τῶν ματαλών δημάτων;” Εἴναι μεταβάλλῃ, προφῆτης ποτὲ ἐκινδύνευσεν ἀπολέσθαι. Καὶ βλέπε ρήματος μικροῦ ἀχριθολογίαν. Τὰ δημάτα τῶν προφητῶν τινες ἔκαλουν ὑπὸ ἀπειρίας λῆμμα Κυρίου. Λέγει οὐδεὶς διὰ Ιερεμίου· “Εἴναι ἐρωτήση σος λαδεῖς, ή σ. λεορεύς, ή σ. προφήτης, καὶ εἰπῃσθαι σοι, Τι τὸ λῆμμα; εἰπεις αὐτοῖς, διτι Τὸ λῆμμα Κυρίους ὑμαῖς δέστε. Λήγομεις γάρ ὑμᾶς [λῆμμα], καὶ φέρεις ἡμέρας, ἵνα μὴ λέγητε λῆμμα. ” Εἴναι δημάτα ἵνα μη μεταποιηθῇ, απειλεῖς δι Θεός· καὶ σὺ διληπρον δογμάτων ἀχριθείαν διαστρέψων, νομίζεις διαψυγεῖν τὰς τοῦ Θεοῦ κείρες; ”

[272] Ἐκ τοῦ εἰς τὸ, «Ἀρχεῖ σοι ἡ χάρις μου·
ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειούται.»

“Οτι δήλε, φησι, παρά τού Πατρός δ Χριστός πρός τοὺς ἀνθρώπους πρεσβευτῆς ἐσφάγμα δ πρε-
βευτῆς καὶ τότε γέγονεν ἡ εἰρήνη. Ἀλλ οἱ πρέ-
βεις ἔρχομενοι, καὶ δῶρα φέρουσι, καὶ δῶρα λαμβά-
νουσι: ποιὸν οὖν ἦκε φέρων δῶρον, καὶ ποιὸν ἀντέ-
λεσ; Παράδοξον τὸ δῶρον, ὡς καὶ δ πρεσβευτῆς,
παράδοξος τὸ αἷμα αὐτοῦ φέρων ἤλθε δῶρον, τὸ
σῶμα αὐτοῦ φέρων ἤλθε δῶρον. Καὶ τί παρ ἐμοῦ
ἀκάδημα δῶρον; Πίστοις. Καὶ τί ἀντ’ αὐτῆς μοι παρέ-
σχε; Χάροις. Ἐπίστευα ἐγὼ, ἔχαριστο ἐξεινός,
ἐλύθη ἡ ἔχθρα. Ο πρεσβευτῆς ὅταν Ἐλθη πρός Εθ-
νος, οὐκ ἄξιοι τινι τῶν ἀγοραίων ἡ πενήτων διαλε-
χθῆναι, ἀλλ εὐθὺς τῷ βασιλεῖ πρόσεισαν· οὗτος δι δ
πρεσβευτῆς ἤλθε, καὶ εὐθέως πόρην καὶ ληστὴν καὶ
τελεύτην καὶ μαρτίους διελέχθη. Ελέξει πρεσβευτού φι-
λανθρωπίαν· οὐ γάρ πρός ἔνα καὶ δεύτερον ἤλθεν,
ἀλλ πρός τὴν κοινὴν φύσιν· καὶ ἤλθε τὸ ἐμὸν πε-
ριβολεῖμανέ ιμάτιον, ἵνα μη γυμνῇ τῇ θεότητι πα-
ραπομένον εἴηνται τοις θεοῖς.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ διήτερον ἀποστόλου· Εἰ τις ἐν Χριστῷ, καὶντι κτίσεις· τὰ ἀρχαῖα περῆλθεν, ἰδού γέγονε καιρός τὰ παντά.

· · · Ότι φασὸν οἱ Ἐλληνῖσται καὶ τὸ Ιουδαῖον· τὴν κομπάξει· Παῦλος λέγων. Τὰ δρχαῖα παρηλθεν, έδού γέροντες καυρά τὰ πάντα· εἰς τὸν ἔχοντα, καίνη κτίσεις; Ἐγείρεις γάρ, φύση, καίνων οὐδὲν βλέπων. Οὐ γάρ ἔχεις ὀφθαλμούς, ήντις θεός ταῦτα· δέντρο, καὶ ποιήσω· τοι δρψαλμούς· Τί! δρεῖς· καὶ σὺ ποιεῖς ὀφθαλμούς; Ναῖ. Καὶ θημησούργος εἶ; Καὶ πάνω. Οὐκέπανονέσσαι; Οὐχι. Οὐκούνη ποτέσσον οὐφθαλμούς· τοῦ σώματος. Οὐκ. ἀλλὰ σὲ μείζον, τῆς διανοίας. Καὶ ποιεῖς μοι ὀφθαλμούς; Μάλιστα. Οὐ γάρ ἔχω; Οὐχι. Σὺ δὲ ἔχεις; Ναῖ. Πῶς, εἰπέ μοι; Οσαν ἀπέλθης εἰς γανὸν, καὶ ξένη ἔχεις ἔσανον γυμνὸν, λίθῳ διφωνόν, καὶ εἰπῆς; Ούτος δὲ Θεός ἐστιν, ἀδρά οὐφθαλμούς ἔχεις; μή γάρ οὐφελός τι τῶν ἔκθεν οὐφθαλμῶν, τῶν ένδοθεν πεπτηριωμένων; Ήρεῖς, διτι χρείαν ἔχεις; ίνα ποιήσω

εσι δρθαλμούς, ὡστε τὸν λ. θιον σε ἰδεῖν λίθον, καὶ τὸ
ξύλον ἔχον; Ὁφθαλμοὺς ἔχεις, ὅταν δῆῃς ἔχον καὶ
ποστοκυνής; Ὄταν λαδῶν αὐτῷ ἐγὼ καυτῷ. ἀρά
ποστοκυνής ὁ φθαλμούς, τὸ καῦμενον θεὸν οὐνόμαζων; Ὄταν
τὴν πάθη θεοποῖης, ὁφθαλμούς ἔχεις; Μεθύει ὁ ἀν-
θρωπος καὶ περιφέρεται καὶ καταγέλλεται καὶ γίνεται
ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου δλογοῖς σὺ δὲ λέγεις; Ἡ μέθη θεὸς ὁ
Διὸντος, καὶ κλοπὴ θεὸς ὁ Ἐρμῆς. Ὁρᾶς ὅτι χρέα
σοι: ὁρθαλμῶν; Ὁ νόμος τὰς πάθη κολάζει, καὶ σὺ
[273] ταυτὰ θεοποιῶν οὐνά αἰσθάνῃ; Εἴ βούλει δὲ,
πρότιχες, δῶπες γέγονε πάντα καὶνά. Κτίσις ἐν τῇ
Γραψῇ λέγεται οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μηδ ὄντος εἰς τὸ εἰ-
ναῖ πράγματα ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τοῦ ὄντος εἰς τὸ βέλτιον
πανταβολή. Πίκτισις δὲ θεὸς τὸν οὐράνον· τούτε-
στιν ἐκ τοῦ μηδ ὄντος ἐργάσασθαι κτίσει καὶ ὅταν τὸν
πονηρὸν ἄνθρωπον καλὸν ἀπεργάστηται· ἐνταῦθα τὸ
κτίσειν πραγμάτων ἑστὶν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολή.
Καὶ ἀκούοντος τοῦ Διόντος λέγοντος, Ἐπειδὴ γάρ ἦν
ἀντὸς καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἔκτισμένη, ἐδρυπάνθη δὲ
τῇ μοιχείᾳ καὶ τῷ φύνῳ καὶ πρὸς φθορὴν κατεφέρετο,
παραχαλεῖ τὸν θεὸν καὶ λέγει· Καρδίαν καθαράν
κτίσους ἐν ἐμοι, σ. θεός· οὐχ ὅτι πρότερον οὐνά εἶχε
καρδίαν, οὐδὲ περὶ τῆς οὐσίας τῆς καρδίας λέγει,
ἀλλὰ περὶ τῆς κοσμούμσης αὐτῆς ἀρίστης πολιτείας.
Ἴδος τοινύν κτίσις λέγεται οὐ μόνον ἡ ἐκ τοῦ μηδ ὄν-
τος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς οὐσίας
διατριβερίστης εἰς τὸ βέλτιον μεταβολή. Οὐτάν κτίσεται
σώματα, ἡ πόρην, οὕτως, ἐλέμημαν ὁ ἀρπάκιον, οὕτως
μεταβάλλεται εἰς πρόσδικον δὲ λύκος, καὶ ὁ ἵερας εἰς
περιστεράν. Δύο κτίσις. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ λοιπὸν
κτίσμα λέγεται, τὸ λοιπὸν λέγω τῆς παλιγγενεσίας·
Ἀποδυσμάρεος γάρ, φησι, τὸν παλαιὸν ἀρθρο-
ν, ἐρδυσάμεροι δὲ τὸν τέρος, τὸν ἀραύρωνταρμύ-
ρον καὶ τὸν κελαρτος τὸν αὐτόν. Ὁρᾶς· οὐν
ὅτι εστὶ καὶνή κτίσις; Τί γάρ μοι ὑφελος, ἐκν γένη-
ται εὐρανὸς καὶνός, καὶ γῆ καὶνή, ἐγὼ δὲ ταῦς ἀμφι-
τιάς πεπαλαίωμαι; Οὐ οὐρανὸς οὐκοῦς ἑστίν· ἐγὼ
δὲ διειτίωμενος ἐν αὐτῷ καὶ νοσῶν. Ἐν ταρδῷ εἰς;
τὴν οἰκίαν τοῦ ἀράβωτοντος εἰσέλθη, καὶ τοῦ μὲν
οὐδεμίαν πρόνοιαν λάβη, λευκινή δὲ τοὺς τοῖχους,
καὶ χρυσογραφῇ τὸν δρόφον· οὐκ ἀν εἰπεῖς αὐτῷ,
δινθρωπε, ἀνάστοσην τὸν νοσοῦντα, τί τὴν οἰκίαν κα-
λωπίζεις; Φοβήθησον τὸ κτισμένον· Καὶ ὁ Χριστὸς; εἰς-
πλεθεν εἰς τὸν κατόπιν τοῦτον, ἐν ὃ κατεκιεμένην εὑρε-
τὴν φύσιν μου καὶ νοσούσαν, καὶ πρὸς τὴν θερπεταν
αὐτῆς ἀπάντα δέχεται τὸν ἀγῶνα, καὶ ἀνακανθίζει
καὶ διοσθοῖ τὴν φύσιν. Τί οὖν τὸν λατρὸν μέμψη, δι-
κὴ ταῦτα ποιεῖ· τὸν Χριστὸν δὲ πάλιν ὑπὸ μωμον-
ποιεῖς, διτὶ ταῦτα ποιεῖς; Οὐτῶς παρῆλθε τὰ ἀρχαῖα,
οὕτω γέγονε τὰ πάντα καὶνά, οὕτω καὶνή κτίσις.
Καὶ μυρία ἀν τις τοιαύτα επισυνάθη.
Ἐκ τοῦ μετὰ τὰς Καλάνδας τῇ ἑξῆς· καὶ κατά

· Ὁ τοινυν Χριστὸς τὰ ἀπειρά πλήθη ἐστιάταξις ἐπὶ τῇ ἑρῆμου, οὐκ ἐπὶ σκηνὴν καὶ ὑπὸν αὐτούς. Ἐπεμψέν, ἀλλ' ἐπὶ θείων ἀκρόποτιν ἐκάλεσε λογίων. Οὕτω καὶ τήμετος ποιῶμεν, καὶ τοσοῦτον ἔθισεμεν ἐπιτοὺς ἐσθίειν, δοσον πρὸς τὸ ζῆν μόνον, οὐκ ὅσον διαπάσθαι καὶ βρύσθαι. Οὐ γάρ διὰ τοῦτο ἐγνωμέθι καὶ ζῷμεν, ἵνα φάγωμεν καὶ πίωμεν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐσθίομεν, ἵνα ζῷμεν· οὐ τὸ ζῆν τὸ φαγεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ ζῆν τὸ φαγεῖν γέγονεν ἐξ ἀρχῆς. Ήμεῖς δὲ ᾧ διὰ τοῦτο ἐλύόντες εἰς τὸν κόσμον, οὗτοι ἄπαντα εἰς τοῦτο καταναλίσκομεν.

[274] Ἐκ τοῦ εἰς τὸ ρησόν τοῦ Ἀποστόλου· Περὶ δὲ τῶν κεκοιμημένων οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ἵνα μὴ λυπῆσθε ὡς καὶ οἱ λοιποί;, καὶ τὰ δεῖπνα.

Τί δήποτε, ὅταν μὲν περὶ τοῦ Χριστοῦ διαλέγηται;
Παῦλος, θύνατον καλεῖ τὸν ἐκείνου θύνατον· ὅταν δὲ
περὶ τῆς διμετέρας τελευτῆς, κοίμησιν αὐτῆν, καὶ οὐ
θύνατον δύνομάζει; καὶ γάρ ὁν τῷ αὐτῷ λόγῳ τρίτον
μηνῆσθες τῆς τελευτῆς τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲμαροῦ θά-
νατον λέγει, ἀλλὰ κοίμησι τὴν αναχώρησιν δύνομάζει.
Οὐ γάρ παρέργω; ταύτη κέρχοται τῶν λέξεων τῇ
παρατρήσει, ἀλλὰ σοφὸν τι καὶ μέγα κατασκευάζει.
Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ Χριστοῦ θύνατον καλεῖ ἡνακτί-

* *Frostra conjectit προσγωγή Bekkerus, siquidem ipsius
ταράνειν hoc sensu usurpare Patribus sileuisse est.*

θος πιστώσηται, ἐπεὶ δὲ τὴν κοιμήσιν, ἵνα τὴν οὐδύνην παραμυθίσηται. Ἐνθά μὲν γάρ προεχώρουν τὴν ἀνάστασιν, θεραπεύων καλεῖ Θάνατον. Ἐνθά δὲ ἐπέπιστηται, μένει, κοιμήσιν καλεῖ, καὶ διὰ ταύτης παραμυθούμενος ἡμᾶς τῆς προστηγρίας, καὶ χρηστάξει ἐπίδας ὑποτελεύων τὴν πόλιν. Οὐ γάρ κοιμώμενος ἀναστῆσεται πάντως, ἐπειλαβεῖται καὶ Θάνατος; οὐδὲν ἔτερόν ἐστιν οὐ μακροχρόνιος θνητός.

*Toῦ αὐτοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ περὶ μετα-
ρολας.*

Ε Μάννα ήσθιον οι Ἰουδαῖοι, |καὶ τὰ ἐν Ἀλγύπτῳ
χρόμυσα ἀπέκτησον· οὐτανί αἰσχρὸν ἡ συνήθεια πρᾶ-
γμα, καὶ κάκιστον. Κάνει εἰς δέκανά τέμερας κατορθώ-
σῃ, καὶ εἰς εἰκοσι, καὶ εἰς τριάκοντα, οὐκ ἄγαπων, οὐ
χάριν ἔχω, αὐτὸν περιπτύσσομαι σε· μάννον μη ἀποκά-
μης, ἀλλ’ αἰσχύνου καὶ καταγίνωσκε. Πάλιν διελέ-
χθην περὶ ἀγάπης. Ἡκουομένης, ἀπῆλθε, καὶ ἤρπασες;
οὐκ ἐπεδείξω δικά τῶν ἑργῶν τὸν λόγον; μη ἀισχυν-
θῆς πάλιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἔκκλησιν. Αἰσχύνουν
ἀμαρτάνων, μή αἰσχύνον μετανοῦν. Διὸ ταῦτα ἔστιν
ἀμαρτία καὶ μετάνοια· τραῦμα μὲν ἡ ἀμαρτία, φάρ-
μακον δὲ ἡ μετάνοια· ἐν τῷ τραῦματι σπεδῶν, ἐν
τῷ φραγμῷ τῆς σπηδέδονος ὡς καθαρισμός· ἐν τῇ
ἀμαρτίᾳ δινεθος, γέλως· ἐν τῇ μετάνοᾳ ἔπιανος.
παρδήσια, ἐλευθερία. Ἀλλ’ ἀντιστρέψει τὴν τάξιν
ὅς Σιτανᾶς, καὶ διδώπι τοῖς πειθομένοις αὐτῷ ἐν
μὲν τῇ ἀμαρτίᾳ τὴν παρδήσιαν, ἐν δὲ τῇ μετά-
νοιᾳ τὴν αἰσχύνην. Σὺ δὲ μή πειθῇς; αὐτῷ, ἀλλ’
ἔχατέ ἐρός πράξεις; τὸ οἰκεῖον ἀπονέμεταις σπουδα-
σον.»

**Ὥρασις, ἦν εἰδερ Ἡσαῖας κατὰ Ἰουδαίας καὶ
κατὰ Ἱερουσαλήμ.**

· Επει τὴν δρασιν, ἡν εἰδές. Ὁ δὲ λέγει: "Ακούεις, οὐρανό, καὶ ὑπερτίκου, γῆ, δει Κύριος ἐλάλησσεν. "Αλλὰ ἐπηγγείλω, καὶ ἀλλὰ λέγεις· ἀρχμένος εἶτες· "Ορασίς κατὰ 'Ιουδαῖας καὶ κατὰ 'Ιερουσαλήμ, καὶ ἀφεις τὴν διήγησιν, οὐρανῷ καὶ γῇ διαλέγη· ἀφῆκας τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῖς ἀλόγοις στοιχείοις προσδιαλέγη· Ναί, φησὶν· ἐπειδὴ τῶν ἀλόγων ἀλογυτεροι γεγόνασιν οἱ λογικοι· καὶ οὐ διὰ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ διότι [275] μελλόντων δι Μωϋσῆς εἰσάγειν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ προορών τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, οὕτω πως φησὶν· "Ακούεις, οὐρανό, καὶ λαλήσω· προσεχέτω ἡ τῇ βίματα εἰς στόματός μου. Διαμαρτυρούμαι ὑμῖν, φησὶν, 'Ιουδαῖοι, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν δι Μωϋσῆς, ὅτι, ἐὰν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ἐγκαταλίπητε Κύριον τὸν Θεόν, διασκεδασθήσασθε εἰς πάντα τὰ Ἐβραῖα. "Ηλέθε τοίνυν 'Ησαίας, ἐμελλέν ή ἀπειλή περατουσθεῖ. Οὐκέτι δύνατο καλέσειν Μωϋσέα τὸν ἡρῷον τεθνήκοτα, οὐδὲ τούς ποτε ἀκόχοστας· λοιπὸν τὰ στοιχεῖα καλεῖ, ἀπειρ διαμαρτυρόμενος αὐτοῖς ἐκάλειται καὶ δι Μωϋσῆς. Κατοι γε ἔκεινος ἐδύνατο καὶ τὸν 'Ααρὼν καλεῖν εἰς μαρτυρίαν, καὶ πολλοὺς ἀλλούς· ἀλλὰ διὰ τοῦτο, φαίνεται. Οὐκέτι δέσποινται τούτους; ἐπειδὴ περ ἐμελλον ἔκεινοι τελευτῶν, καὶ μὴ παρείναι μάρτυρες· ἐπειδὲν εἰς παρανομίαν ἔξεχεινεν δι Ισραὴλ· διὸ τὰ μένοντα στοιχεῖα εἰκόνως εἰς μαρτυρίαν καλῶ. Οὕτω καὶ 'Ησαίας ποιεῖ· οὐ διὰ τὰ εἰρημένα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ διαλεχθεῖς τοῖς 'Ιουδαῖοις, εἴρεν αὐτοὺς μὴ ἀκούσοντας αὐτοῦ, ἐπὶ τὰ στοιχεῖα στρέφεται, καὶ μάρτυρας παραλαμβάνει αὐτούς. "Ακούεις, οὐρανό· σὺ γάρ το μάννα ἡγεκας· 'Ερωτίζουν, γῆ· σὺ γάρ τὴν ὄρτυγομήτραν ἐδώκας. "Ακούεις, οὐρανό· σὺ γάρ τὰ ὑπέρ των αὐτοῖς ἔχοργησας· ἀνά καθ' δι τρίπον ἐστερεώθης, ἐμενες, καὶ μίμησον οὐχ ὑπερεῖδες ἀλυνος. 'Ερωτίζου, γῆ· σὺ γάρ κάτω τῆς καὶ τράπεζας αὐτοῖς παρετίθεις αὐτοσχέδιον. Διὰ τοῦτο καὶ ἔτερος προφῆτης ὁρῶν τὸν βασιλέα μανιόμενον, τὸ εἰδῶλον λατρεύμενον, τὸν Θεὸν ὑδρίζομενον, τοὺς ἀλλούς· ἐπιτηχότας, πρὸς οὐδένα τούτων ποιεῖται τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποστραφεῖς· "Ακουσογ, φησὶν, θυσιαστήριον, ἀκουσογ μου. Τί οὖν; λόγῳ διαλέγη; Ναί, φησὶν· ἐπειδὴ λίθου ἀνατοθήτερος δι βασιλεύς. "Ακουσογ, θυσιαστήριον, ταῦς λόγοις Κύριος. Καὶ εὐθέως ἐσχίσθη τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐρήμητη καὶ ἔξεχειν τὴν θυσίαν. "Ο δὲ ἀνθρώπος, οὓς ἔκαστον, ἀλλ' εἰτείνει τὴν χείρα δι ζεττεύεις· τὸν πρωτητὴν ἀστέσαις βουλόμενος. Ο

etiam corruptæ naturæ in melius mutatio. Sic mere-trix casta creatur, sic raptor efficit eleemosynarius, sic mutatur in ovem lupus, in columbam accipiter. Duplex creacio. Ideo et lavacrum creatio dicitur, la-vacrum dico regenerationis. Exuentes enim, inquit, veterem hominem, et induentes novum, cum qui regeneratur secundum imaginem ejus qui creavit illum. Viden-igitur novam esse creaturam? Quid enim mihi pro-desit, si fiat cœlum novum et terra nova, ego vero in peccatis meis inveterascam? cœlum domus est, ego vero habito in ea ægrotus. Si medicus in domum ægroti intraret, et ejus nullam haberet curam, sed dealbaret parates et laquearia auro lineret, nonne diceres illi, O homo, ægrotum cura: cur domum exornas? fer auxilium decubentibus. Christus venit in hunc mundum; in quo decubentem et morbidam invenit naturam meam, et ad illam curandam nullum non suscipit cer-tamen, naturamque renovat et instaurat. Cur ergo medicum reprehendis, quia illa non facit; Christum vero vituperas, quod hec faciat? Sic vetera transi-erunt, sic facta sunt omnia nova; sic nova creatura. Et innumeris quis superaddat.

Ex homilia post Kalendas, et contra ebrios (a).

« Christus innumaram multitudinem in deserto convivio excipiens, non illos ad tentorium et somnum misit, sed ad divina verba audienda vocavit. Sic et nos faciamus, et tantum edere nos assuefaciamus, quantum ad vitam sit satis, sed non eosque ut cibus nos dirumpat et gravet. Non enim ideo nati sumus et vivimus ut edamus et bibamus, sed ideo edimus ut vivamus; non vita propter cibum, sed cibus propter vitam ab initio factus est. Nos vero quasi in mundo ideo venerimus, sic omnia in eam rem consumi-mus. »

In dictum Apostoli: Nolumus vos ignorare de dor-mientibus, fratres, ut non contristemini sicut et ca-teri, etc. (I Thess. IV, 12).

« Quare Paulus, cum de Christo loquitur, mortem ipsius mortem vocat; cum vero de nostra morte verba facit, dormitionem illam et non mortem appellat (b)? Nam, in eadem oratione, ter obitus hominum mentionem faciens, nunquam mortem dicit, sed dor-mitionem obitum vocal. Non enim perfunctorie his usus est verbis Apostolus, sed aliquid magnum et sa-piens preparat. In Christo igitur mortem vocat ut pas-sio credatur; in nobis vero dormitionem, ut dolorem mitget. Ubi enim præcessit resurrectio, fidenter vo-cat mortem; ubi vero in spe adhuc manet, dormitionem appellat, et per hanc appellationem nos consola-tur, bonam nobis spem sugerens. Qui dormit enim, omnino resurget: etenim mors nihil aliud est quam diuturnus somnus. »

Eiusdem Chrysostomi ex homilia de Pœnitentia.

« Manna comedebant Judæi, et cœnas Ægyptias quærebant: adeo turpis res est consuetudo, immo pessima. Licet per decem dies præclare te geras, licet per viginti, sicut per triginta, non te diligo, non gra-tias habeo, non te complector: modo ne te defatig-eris, sed pudore suffundaris, teque ipsum damnes. Rur-sum de caritate disserimus. Audisti, abiisti, rapuisti? non operibus sermonem exhibuisti? ne te pudeat rursum ingredi in ecclesiam. Erubescere cum peccatis, ne erubescas cum pœnitentiam agis. Duo haec sunt, peccatum et pœnitentia: vulnus est peccatum, pœnitentia vero pharmacum: in vulnere putredo, in phar-maco putredinis mundatio; in peccato probrum et deriso, in pœnitentia laus, fiducia, libertas. Sed or-dinem invertit satanas, et sibi obsequentiis dat in peccato licentiam, in pœnitentia probrum. Tu vero ne credas illi, sed utrique actioni quod suum est tri-bueres cura. »

(a) Phot. Bekk., p. 525, a. Oper. Chrys. t. I, col. 974.
(b) Oper. Chrys. t. I, col. 1018.

Visio quam vidit Isaías contra Judæam et Jerusa-lem.

« Dic visionem quam vidisti. Ait ille: Audi, cœ-lum, et auribus percipe, terra, quoniam Dominus locutus est (Isai. I, 2). Alia promisiisti, et alia loqueris: incipiens dixisti, Visio contra Judæam et Jerusalem, et dimissa narratione, cœlum et terram alloqueris? homines relinquis, et cum irrationalibus elementis loqueris? Etiam, inquit, quia brutis ir-rationabilius facti sunt hi qui ratione prediti sunt: nec ideo tantum, sed etiam quia Moyses, ducturus illos in terram promissionis, et prævidens futura, sic dixit: Audi, cœlum, et loquar: attendat terra verba oris mei (Deut. XXXII, 4). Testor vobis, ait Moyses, o Judæi, cœlum et terram, quia si ingressi in terram promissionis, reliqueritis Dominum Deum, disper-gemini in omnes gentes. Venit igitur Isaías, minæ jam in effectum dicende erant. Non potuit vocare Moysen jamdiu mortuum, nee eos qui hac audierant: elemen-ta tandem vocal, quæ etiam Moyses illis in testimonium advocarat. Quanquam ille potuerat Aarone et alios miltos in testimonium vocare: sed ideo, inquiet, illos non vocavi, quia morituri erant, neque tes-tes ad futuri cum Israel prævaricatus sit: ideo ele-menta semper manentia jure in testimonium voco. Sic et Isaías facit: non solum propter ea quæ diximus, sed etiam quia cum Judæis locutus, videt eos sibi non attendere, ad elementa se convertit, et ei ut testes ad-voat. Audi, cœlum; tu enim manna tulisti: auribus percipe, terra; tu enim cœlum dedisti. Audi cœlum; tu enim ea quæ supra naturam sunt illis præbueristi, superne ut firmatum fuisti, mansisti, et areæ modum nou despexisti. Auribus percipe, terra; tu enim infra eras, et mensam illis subito apposuisti. Ideo et alius propheta regem insaniensem videns, idolum colentem et Deum contumeliam afficiens, aliosque stupentes, horum neminem alloquitur, sed conversus ait, Audi, altare, audi me (III Reg. XIII, 2). Cur lapidem alloqueris? Etiam, inquit, quia rex minus quam lapis semit. Audi, altare, hac dicit Dominus: et statim di-visum et fractum est altare, et effudit hostiam. Homo autem non audiuit, sed extendit rex manus, prophe-tam comprehendere cupiens. Deus vero quid fecit? Manum eius arefecit. Non arefecit autem manus a principio, ut ille e ruptura lapidis prudentior fieret, Volebat enim eum sine castigatione sapere; sed quia, inquit, lapis discessus est, et tu nou emendaris, justam in te iram convertam. »

Ex oratione in prodigum, in pœnitentiam, in lignum scientiæ boni et mali, et in latronem (a).

« Justorum agmen non vult Christus in se rapere potestatem creaturarum, sed ea quæ ad economiam spectant, Patris providentie subjecta esse. Ideo pa-ralola juniores inducit, qui acceperat paternam hæ-reditatem, proficiscentes in regionem longinquam (Luc. XV, 12). Longitudo autem non stadiis deter-minatur, sed moribus circumscribitur: nam qui peccat longe renovetur a Deo, non loco, sed moribus. Accep-ta autem paterna substantia, perdidit eam prodige vivendo. Accepit solem, ut illo frueretur, et donum ut Deum adoravit: accepit fontes ad delicias, et do-num in deum convertit: ignoravit donantem, et do-num supra modum coluit. Eadem est creatura, sed non omnibus eodem modo conspicua. Paterna subst-antia ille quidem recte usus, hic vero abusus est. Ordo hic et ordo ille est, tametsi diversus. Pius vir cœli pulchritudinem videt, atque ex pulchritudine Creato-re laudat: Videbo enim cœlos opera digitorum tuorum (Psal. VIII, 4). Vidi impius, et ad Creatorem mentem non convertit, sed pulchritudinem cœli contemplans, creaturam imaginatus est esse deum. Pius non contume-ba afficit creaturam, sed ut Domino adorationem re-servat: honorat creaturam, sed ut conservam: non auferens cultum Creatori creaturam contemplatur; lau-

(a) Phot. Bekk., p. 524, a.

dat artificium, sed artificis gloriam illi non attribuit. Impius vero bene quidem videt, sed male adoravit, et omnem ordinem subvertit. »

« Sepe Scriptura diabolum vocat draconem et serpentem tortuosum. Ideo Servator dicit: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones* (*Luc. X, 19*): et ne reptilia intelligas, adjecit, *Et supra omnem virtutem inimici*. Draco et serpens est dia-bolus, non ut malitia radix, ut Manichaei dicunt, sed ut princeps daemonum, et auctor lapsus illis effe-clitus. »

Ex hortatorio sermone de Pœnitentia (a).

« De eo qui dixit: *Destruam horrea mea, et majora faciam* (*Luc. XII, 18*), sententiam a Deo latam in memoriā revocantes, aperite thesauros vestros, et date eleemosynā. Facite vobis thesauros indēficiētes in cōclō, ut Dominus jubet, qui fūtiles dīvitias ex fōnōre et iñjustītia collegistis: *Facite vobis amicos de māmmōna, ut Dominus imperat; ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula* (*Luc. XVI, 9*). »

Ex homilia in terræ motum, et Lazarum, et divitem (b).

« Non cesso dicere, etiam si nemo audiat. Medicus sum, medicamenta appono: praeceptor sum, monere jussus sum. Neminem corrigo? et quid hoc est? At ego mercedem habeo. Verum etiam per hyperboleū dixi: fieri enim nequit ut in tanta multitudine nemo se emendet. Audio, inquit, quotidie, et non facio. Audi, etiam si non facias: ex auditu enim efficitur ut agatur. Etiam si non facias, ex peccato pudore afflicteris; etiam si non facias, mutatur tibi animus; etiam si non facias, te ipsum condemnas quod non facias: seipsum autem inēsare, principium est emendationis. Quando dixeris, Hui mihi! audi vi et non facio; illud Hui mihi, initium est mutationis in melius. »

In illud, Mitte Lazarum, etc. (c).

« Et ubi nunc sunt pincernæ tui, tapeetes, parasiti et adulatores (*Luc. XVI, 24*)? ubi fastos et phantasiae? Folia erant, et hiems abstulit, omniaque perierunt, somnium erant et ortus est dies, somniisque dissipatum est. Cur autem non Noe, vel Jacobum, sed Isaa-cum, vel Abramum dives vidi? Quare? quia hospitalis erat Abraham, et ejus hospitantes istius inhumanitatis major est accusatio. »

Ex homilia quadam, Non adeo deflendos esse mor-tuos (d).

« Mors solutio est sollicitudinum. Nisi mors esset, nos ipsos devoraremus; nisi punitionem exspectaremus, nequaquam a malis cessaremus. Vides Domini beniginitatem? pœnas ex pravaricatione exspectatas salutis occasionem effecit. Si ergo justus erat qui mortuus est, gaude, quia cum fiducia ad Dominum profectus est: si vero peccator erat, ne lugeras; id luctatus est, quod peccata peccatis non addere pos-sit. »

In epistola ad Cyriacum episcopum (e), quam misit in secundo exsilium, Arsacium perstringit, vocans illum delirum et adulterium: laudatque illos qui ejus communionem aversantur, ut qui propter Deum et ius-sitatem archiepiscopico suo illatam ab illo declinet: quoniam in aliis videatur hortari ne ab Ecclesia recedant. Postea autem, ut videtur, sententiam mutavit, quoniam ii qui ipsum inuste ejecerant, peracti non contenti, etiam in eos qui ipsi addicti essent, incursio-nes insidiasque parabant, curabantque illos in exsilium peili.

Legimus (f) Chrysostomi in Genesim Homilias unam

(a) Phot. Bekk., p. 521.

(b) Oper. Chrys. t. I, col. 1029.

(c) Phot. Bekk., p. 523. Oper. Chrys. t. I, col. 1059.

(d) *Ibidem.*

(e) Vide quae de hac epistola diximus in Monito, t. III, col. 679.

(f) Phot. Bibl. ed. Bekk. cod. 172-174, p. 118, b.

et sexaginta, in tria distributas volumina, quorum primum viginti, secundum sexdecim, tertium viginti quinque continebat. Indicatur autem in primo ipsum, cum a principio Quadragesimæ hæc concionari co-pisset, antequam illa finiretur, hos viginti sermones, et alios tres vel quatuor inter sermones in Genesim, ne-cessitate ut videtur ita postulante, populo conciona-tum fuisse. Observandum autem est, quod etiam si sermones in hoc volumine inscribantur (sic enim inveni in iis quæ legi), homiliae tamen videntur esse, tum aliis de causis, tum etiam quia multis in locis, quasi presentes vident auditores, sic illos alloquitur, interrogat et respondet et pollicitationibus utitur. Poterat quidem, si alio quam homiliarum more coacina-ta esset oratio, iisdem figuris et tropis sermonem adornare, non tamen tam frequenter et assidue hoc facere, sed cum attemperatio quadrada. Declarat ergo ipse has vere homiliae esse. Habuit autem illas ad populum, ut ex ipsis homiliis discimus: sæpe, quotidie; aliquando, interpositis diebus. Ita se habet pri-mum volumen, in quo sunt viginti homiliae. Alterum volumen sexdecim sermones complectitur, quorum septem priores adhuc in quadragesima habitos fuisse significat; ita ut per totam quadragesimam usque ad magnam feriam quartam viginti septem in Genesim sermones habuerit. Reliqui vero novem secundi tomī sermones, et viginti quinque tertii, non statim et con-tinenter post pascha habiti fuere. Post habitam enim in magna feria quarta (majoris hebdomadæ) homiliam quæ est vigesima septima in Genesim, postea concio-natus est de sancta cruce, hinc de proditione Iuda, ac deinceps secundum occurrentes dies festos et inci-dentia argumenta homiliae dictæ fuerunt. Et post homilias de resurrectione, in Acta frequenter concionatus est, ut ipse initio vigesimi octavi in Genesim ser-monis significat; quem sermonem, ut palam est, et sequentes, longo post tempore habuit. Homilia enim in Acta quinquaginta numero sunt: in illis dicendis annum fere integrum iussumpsit. Non enim quotidie illas, sed quinque, vel septem, vel pluribus interjectis diebus illas pronuntiavit: quas se habuisse declarat anno tertio archiepiscopatus sui. Homilias vero in Ge-nesim quandam pronuntiarunt, scire non possumus. Ceterum an in vigesimo octavo sermone illarum ho-miliarum meminerit quas tertio archiepiscopatus sui anno enisit, an aliarum eadem de re, nondum scire potui. Utique cum archiepiscopus esset, has edidit; nempe viginti septem in quadragesima secundi anni, ceteras vero triginta quatuor anno quarto. Dictio autem illius pro more perspicua et pura, splendida quo-que et sponte fluens est, multam sensum varietatem et exemplorum copiani apte contexens. Tanto tamen inferior est dictio, in humile loquendi genus delapsa, stylo homiliarum in Acta, quanto istæ a commen-tariis in Apostolum et in Psalmos superantur. Ubique enim in operibus suis puritate, splendore, sagacitate cum suavitate conjuncta atque artificio usus est; in his maxime commentariis hujusmodi splendet orna-mentis, exemplorum ubertate, enthymematum copia, et, sicuti opus est, etiam gravitate: atque, ut uno verbo loquar, dictione, constructione, methodo, sententiis, ac reliquo apparatu, has expositiones eximie ornavit.

Ex ipsis porro commentariis in Apostolum inter-noscí potest, quinam ab eo Antiochite elaborati fuerint, quia sunt diligentius et accuratius adornati; et quia, dum archiepiscopus esset, concinnati fuerint: commentarios autem in Psalmos quandonam fecerit, scitu difficile est: nisi quis fortasse dixerit, vim et præstantiam sermonis miratus, ipsum potius in otio degentem, quam in publicis versantem negotiis, haec emisisse. Si qua autem dicta, quæ vel interpretatione vel attentiore speculatione egrent, non ita diligenter ab eo explanata fuerint, nihil mirum. Nam ea quidem que auditorum captui accommodata erant, vel quia ad eorum salutem et utilitatem pertinebant, nonquam prætermisit. Quamobrem mirari subit beatissimum

εἰς θεὸς τὶ ποιεῖ; Ἐξῆρανεν αὐτοῦ τὴν χεῖρα. Οὐ δημιουρίαν εἰς αὐτοῦ ἔξ ἀρχῆς τὴν χεῖρα, τὰ τῷ τού λίθῳ πάθει σωφρονέστερος γένηται. Ἔσούλετο γάρ αὐτὸν ἐνευτὸν τῆς εἰς αὐτὸν κολάσεως σωφρονισθῆναι· ἀλλ' ἐπειδή, φησιν, ὁ λίθος ἐσχίσθη, καὶ σὺ οὐ διορθώθης, ἐπὶ τὴν δικαίαν δργήν ἐπιστρέψω. ^{καὶ}

Ἐκ τοῦ εἰς τὸν δωτον, καὶ εἰς μετάροιαν, καὶ εἰς τὸν ξύλον γραυτὸν καλοῦ καὶ κοπροῦ, καὶ εἰς τὸν ληστήν.

“Οτι τὸ τάγμα τῶν δικαίων οὐ βούλεται εἰς ἑαυτὸν ἀρπάσαι τὴν ἔξουσιαν τῶν κτισμάτων, ἀλλ’ ὑπὲ τὴν τοῦ Πατρὸς πρόνοιαν θέλει κεῖσθαι τὰ τῆς οἰκουμένας. Διὸ καὶ ἡ παραδολὴ τὸν νεώτερον εἰσάγει λαβόντα τὴν πατρικὴν οὐσίαν, εἰς χώραν ἀποδημῆσαι μακράν. Τὸ δὲ μῆκος οὐ σταθῆσι διετείνετο, ἀλλὰ τρόποις ἐξιτοπίζετο· καὶ γάρ οἱ διμαρτάνων παρερῶν γίνεται θεοῦ, οὐ τόπον, ἀλλὰ τρόπον. Λαβόντων δὲ τὴν [276] οὐσίαν τὴν πατρικὴν, ἀπώλεσεν αὐτὸν ἀπώτως ζῶν. Ἐλαβεν δηλοῦν εἰς ἀπόλαυσιν, καὶ τὸ δῶρον ὡς θεὸν προσεκύνησεν· ἐλαβε πηγὰς εἰς τρυφὴν, καὶ τὸ δῶρον ἐθεοποίησεν· ἥγηνός τὸν χαρισμάτων, καὶ τὸ χάριτρον ὑπερεδίσκεσσεν. Ἡ αὐτῆ κτιστις, ἀλλ' οὐ πάσιν διμοίων, ὄρωμένην. Πατρικὴν δὲ οὐσίαν· ἀλλ' οὐδὲ καλῶς αὐτῇ, ὅτι δὲ κακῶς ἀπερχεται. Τάγμα τούτο κάκενο, εἰ καὶ διάφορον· ὁ εὐσεβῆς τὸ κάλλος δρᾶ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ κάλλους τὸν Δημιουργὸν ἀνυμεῖ· Ὁγκομάτης γάρ, φησι, τοὺς οὐρανούς, δρά των δακτύλων σου. Εἶδεν δὲ ἀπετῆς, καὶ πρὸς μὲν εἰς τὸν Κτίστον τὴν διάκιναν οὐ διεβίβασεν, ἵνα πομείνας δὲ τῷ καίλει τοῦ οὐρανοῦ, θεὸν ἐφαντάσθη τὸ δημιουργῆμα. Ὁ εὐσεβῆς οὐχ ὑδρεῖται τὴν κτίσιν, ἀλλὰ τὸ Δεσπότη τὴν προσκυνήσιν ταριμετατεῖ· τιμᾷ τὴν κτίσιν, ἀλλ' οὐδὲ μόδουλον, οὐκ ἀφαιρῶν δὲ τὸ σέδας τοῦ Κτίστος, περιάπτεται τῷ κτίσματι· ἐπιανεῖ τὸ φιλοτέχνημα, ἀλλ' οὐχὶ τὴν τοῦ τεχνίτου δόξαν εἰς ἐκεῖνο περιίστησιν. Ὁ δὲ θυσιστῆς καλῶς μὲν εἶδε, κακῶς δὲ προσεκύνησε, καὶ πάσαν τὴν τάξιν ἀντρεψεν.

“Οτι δράκοντα πολλάκις ἡ Γραφὴ καλεῖτὸν διάβολον καὶ δρινούς σκολίουν. Διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ φησιν, Ἰδού δέδωκαν οὐμὸν ἔχουσιαν πατεῖν ἀπάντω δρεσσῶν καὶ σκορπίων· καὶ ἴνα μή τὰ δρόποταν ὑπολάβῃς, ἐπιτραγεῖ· Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τὴρ δύναμιν τοῦ ἀχθροῦ. Δράκων καὶ δρῖ· διάδολος, οὐχ ω· δρῖ· κακλας, οὐς φασιν οἱ Μινιχαῖοι, ἀλλ' ω· κατάρχων τῶν δικινῶν, καὶ ἀρχηγὸς αὐτοῖς τῆς ἐκπτώσεως γεγονόντος. ^{καὶ}

Ἐκ τοῦ καραπετικοῦ λόγου τοῦ περὶ μεταροιάς.

Τοῦ εἰπόντος· Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω· τούτου τὴν ἐπενεχθεῖσαν ἀπόφασιν εἰς μνήμην ἀνθρωποι λαβόντες, ἀνοίξατε τοὺς θησαυροὺς ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους δὲ τὸν μαμμωρά, καθὼν δεσπότης παρακελεύεται, Ιη', δταν δικιληπτε, δέξωται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς. ^{καὶ}

Ἐκ τοῦ εἰς τὸν σεισμὸν, καὶ εἰς τὸν Λάζαρον καὶ τὸν πλούσιον.

Οὐ παύομαι λέγων ἑτοῦ, καὶ μηδεῖς· δὲ ἀκούων η. Ιατρὸς εἰμι, τὰ φάρμακα ἐπιτίθημι· διδάσκαλος εἰμι, παριστεῖν ἐκελεύσθην. Οὐδένα διορθούμας; καὶ τι τοῦτο· ἀλλ' ἐγὼ τὸν μισθὸν ἔχω. Καὶ τούτῳ καθ' ὑπερβολὴν ἐπον· ἀμήχανον γάρ τὸν τοσούτων μηδιορθοθήνατο τινα. Ἀκούει, φησι, καθ' ἡμέραν, καὶ οὐ ποιει. Ἀκούει, καὶ μη ποιεῖς· ἐκ γάρ του ἀκούειν καὶ τὸ πράττειν περιγίνεται· καὶ μη ποιεῖς, αἰσχύνῃ ἐπὶ [277] τὴν ἀμαρτίαν· καὶ μη ποιεῖς, μεταβαλλεῖ τὴν γνωμήν· καὶ μη ποιεῖς, καταδικεῖες σεαυτὸν, ὅτι οὐ ποιεῖς· τὸ δὲ κατηγορεῖν ἑαυτοῦ, ἀργή διορθώσεως. Οταν εἰπης Οιμοι, ἤκουσα καὶ οὐ ποιω, τὸ, οἵμοι, προσιμιόν ἔστι τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς. ^{καὶ}

Εἰς τὸ, Πέμφον Λάζαρον, καὶ τὰ ἔξηρα.

Καὶ ποῦ· νῦν οἱ οἰνοχόοι σου, οἱ τάπτητες, οἱ παράτοιτοι, οἱ κόλακες; ποῦ ὁ τύφος, ποῦ ἡ φαντασία;

* Bekkerus : Πέμφον Λάζαρον, καὶ ἔξηρα. Καὶ ποῦ, οὐτις verba ad præcedentem orationem pertinuant.

Φύλλα δην, καὶ χειμῶν κατέλαβε, καὶ πάντα ἀπώλετο· διὰ τὴν διαδέλτωται. Διὰ τὴν διαδέλτωται. Διὰ τὴν Νάω, ἢ τὸν Ιακώβ, ἢ τὸν Ισαάκ, ἀλλὰ τὸν Ἀθραζάμ διαδέλτωται. Διὰ τὴν Ἀθραζάμ διαδέλτωται. Διὰ τὴν Ἀθραζάμ, καὶ τῆς ἀπανθρωπίας τούτου μείζων γίνεται κατηγορία ἡ ἐκείνου φιλέντια.

Ἐκ τοῦ εἰς τὸ μή οὐτε σφοδρῶς θρηγεῖν τούς τελευτῶντας.

«Θάνατος μεριμνῶν λύσις. Εἰ μὴ θάνατος δην, διαυτοὺς ἀν κατοιδομεν· εἰ μή κόλασις ἐξεδεγμενα, οὐδαρώς τῶν κακῶν ἐπαύθετα. Εἰδες Δεσπότου φιλανθρωπίαν; τὸ δὲ παραδέσσεις ἐπιτίμιον ἀφορητὸν σωτηρίας ἀπειργάσατο. Εἰ μὲν οὖν δίκαιος ἐστιν διαθοβάνων, χαρέ, διότι θαρρῶν πρὸς τὸν Δεσπότην πορεύεται· εἰ δὲ διαμαρτώλος, μὴ λυποῦ· ἐκέρδησεν οἵ την προσθήκην τῶν ἀμαρτημάτων ἀφήρηται. »

“Οτι ἐν τῇ πρὸς τὸν ἐπισκοπὸν Κυριακῶν ἐπιστολῇ, δην ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐξέπεμψεν ἐξορίας, καθάπτεται μὲν τοῦ Ἀρτακίου, λῆρον αὐτὸν καὶ μοιχὸν καλῶν· ἐπιανεῖ δὲ τὸν ἀποστρεφομένους τὴν αὐτοῦ κοινωνίαν, οὐδὲ διὰ θεοῦ καὶ τὸ εἰς τὸν ἀρχιερέα αὐτῶν ἀδίκημα τὴν ἀποστροφὴν αὐτῶν ποιουμένους· καίτοι γε ἐν διλοις φαίνεται παρανῶν μὴ ἀφίστασθαι ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς τούτο δὲ θετερον, οὐδὲ ξικε, μετεπέ, ἐπειδὴ καὶ οἱ τούτον ἀδίκων ἐκβάλοντες, οὐχ οἴτις ἐπαρκαν ἐστερξαν, διλὰ καὶ καταδρομές καὶ ἐπιδουλάς κατὰ τῶν αὐτῶν προσανκιμένων καὶ ὑπερορίας ἐπαλαμήσαντο.

‘Ανεγνωσθεῖσα τῷ Χρυσοτόμου διμίλαιει εἰς τὴν Γένεσιν· καὶ μια τὸν τευχεῖς τρισίν· ω τὸ μὲν πρώτον διμίλαια περιειν καὶ τὸ δεύτερον δὲ δεκατέ, καὶ τὸ τρίτον καὶ· Ἐμφανέται δὲ ἐπὶ τὸν πρώτων, οὐδὲ ἀπὸ ἀρχῆς τῆς Τεσσαρακοστῆς ἀρξάμενος διμίλαιεν, μήπω συναπετειθεῖσας αὐτῆς, τοὺς τε καὶ λόγους τούτους, καὶ διλοις τινάς τρεις ἡ τέσσαρες, μεταξὺ τῶν εἰς τὴν Γένεσιν λόγων χρείας (ώς εἰκός) παρεμπεσύσης, τῷ λαῷ προσωματίλησεν. ‘Ἐνεστι δὲ συνιδεῖν, οὐδὲ εἰ καὶ [278] λόγοι, ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν τὸ βιβλίον (οὗτον γάρ εύρων ἐν οἷς ἀνέγνων), ἀλλὰ μᾶλλον ἐκοινωνίας διμίλαιαν, τὰ δὲ διλα καὶ διτὶ ἐπολλοῖς πολλάκις οὓς παρόντας δρῶν τοὺς ἀκροατάς, οὐτω πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνεται καὶ δροτῷ καὶ ἀποκρίνεται καὶ ὑποσχνεῖται, δυναμένου μὲν καὶ διλως ἔχοντος τοῦ λόγου, καὶ οὐ καθ' διμίλαιαν, τὰ δὲ σχηματίζειν καὶ ἐνδείκνυσθαι τούτου ποιεῖν, καὶ οὐχὶ σὺν οικονομίᾳ τινι, παριστησιν διμίλαιας αὐτοὺς είναι. Όμιλει δὲ ταύτας τῷ πήθει, οὐδὲ ἔστι μαθεῖν εἰς αὐτῶν τούτων, πολλάκις μὲν καθ' ἐκάστην, έσθι δὲ δὲ καθ' ὑπερ ήμέραν. Οὐτοῦ μὲν τὸ πρώτον βιβλίον,, ἐν ω αἱ εἰκοσιν διμίλαια. Τὸ δὲ ἔτερον βιβλίον ἔχον ἐκκαλεῖσθαι λόγους, τοὺς μὲν πρώτους ἐπέτα εἴτε τῆς τεσσαρακοστῆς; ἐνισταμένης ὑπεδήλου καθομοιληθῆναι· ω; εἰναι τοὺς δὲ ὀλίγες αὐτῶν τῆς Τεσσαρακοστῆς μέχρι τῆς μεγάλης τετράδος τῶν εἰς τὴν γένεσιν λόγους καὶ. Οι δὲ ὑπόλοιποι λόγοι ἐνένεα τοῦ ἔτερου βιβλίου καὶ οἱ λοιποὶ καὶ τοῦ τρίτου οὐκ εὐθὺς ὡμιληθῆσαν, οὐδὲ συνεχῶς μετὰ τὸ Ηλίσχα. Μετὰ γάρ την ἐν τῇ μεγάλῃ τετράδι οικιλαῖν, ήτις δην τῶν εἰς τὴν γένεσιν καὶ, ὡμιληταί· αὐτὴ τῇ ἐφεξῆς εἰς τὸν σταυρὸν, είτα εἰς τὴν προδοσίαν, καὶ λοιποὶ ἐφεξῆς κατὰ τὰς ἀνακυπτούσας τῶν ἡμερῶν πανηγύρες; τε καὶ ὑποδέστεις ἀναλόγως· αἱ διμίλαια ἐγένοντο. Καὶ μετὰ τὰς περὶ ἀναστάσεως διμίλαιας, ὡμιληταίς συνεχῶς, οὐδὲ τούτοις ἀπόλυτοις τοῦ εἰκοσιτοῦ δύδοιο λόγους τῶν εἰς τὴν Γένεσιν ἐπιστηματίνεται· δην, οὐδὲ δῆλον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μετὰ πολὺν χρόνον προσωματίζειν. Αἱ γάρ εἰς τὰς Ηράξεις διμίλαια πεντηκόντα τρισάριστα τούτα ταῦτα σταυρὸν, είτα εἰς τὴν προδοσίαν, καὶ λοιποὶ ἐφεξῆς κατὰ τὰς ἀνακυπτούσας τῶν ἡμερῶν πανηγύρες; τε καὶ ὑποδέστεις ἀναλόγως· αἱ διμίλαια ἐγένοντο. Καὶ μετὰ τὰς περὶ ἀναστάσεως διμίλαιας, ὡμιληταίς συνεχῶς, οὐδὲ τούτοις ἀπόλυτοις τοῦ εἰκοσιτοῦ δύδοιο λόγους τῶν εἰς τὴν Γένεσιν ἐπιστηματίνεται· δην, οὐδὲ δῆλον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μετὰ πολὺν χρόνον προσωματίζειν. Αἱ γάρ εἰς τὰς Ηράξεις διμίλαια πεντηκόντα τρισάριστα τούτα ταῦτα σταυρὸν, είτα εἰς τὴν προδοσίαν, καὶ λοιποὶ ἐφεξῆς εἰς τὴν γένεσιν καὶ, ὡμιληταί· αὐτὴ τῇ ἐφεξῆς εἰς τὸν σταυρὸν, είτα εἰς τὴν προδοσίαν, καὶ ταῦτας ταῦτα σταυρὸν καθομίλαιει. ‘Ἄς δῆλον αὐτὸς ποιεῖ, δητι ἀρχιερεταύων κατὰ τὸ τρίτον ἔτος διμίλαιης. Τὰς δὲ εἰς τὴν Γένεσιν οὐκ ἐσχομειγ γνῶναι, ὑπότε διμίλαιεις· πλὴν εἰς τούτων μέμνηται τῶν διμίλαιων ἐν τῷ καὶ λόγῳ διμίλαισαι, διαδέλτωται. Διὰ τὸν τρίτου ἔτους τῆς ἀρχιερωσινής αὐτοῦ ἐξειργάσατο, ἀλλὰ μὴ ἐτέρων τινῶν παρί ταύτας (οὐπο γάρ τούτο ἔγνων). δῆλον δητι καὶ ταύτας ἀρχιερεταύων κατεσκεύασε, τὰς μὲν καὶ τὴν Τεσσαρακοστῆ τούτου δευτέρου ἔτους.

τάς δὲ λοιπάς, λδ ἐν τῷ τετάρτῳ ἔτει. Ἡ δὲ φράσις αὐτοῦ μετὰ τῆς συνήθους σαφηνείας καὶ καθαρότητος καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ εὔρουν ἐνδέχεται, τὸ πολύχρονον τῶν νοημάτων, καὶ τὴν τῶν παραδειγμάτων προσφυεστάτην εὐπορίαν συνυπάλουνται. Ήλάττωται δὲ ὅμιλος τῆς ἐν ταῖς Πράξεις φράσεως ἐπὶ τῷ τετταπεινότερον ἀπεντνεγμένῃ, ὃσον τῶν εἰς τὸν Ἀπόστολον ἐρμηνειῶν καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὸν ψαλτῆρα ὑπομνημάτων ἡ ἐν ταῖς Πράξεις ὑπόλειπεται. Πανταχοῦ γάρ τοις λόγοις αὐτῷ τῷ καθαρῷ καὶ λαμπρῷ καὶ εὐχρινές μετὰ τοῦ ἡδός τεχνουργῶν. [279] τούτοις τε ἐνταῦθα μάλιστα διαπρέπει, καὶ τῇ τῶν παραδειγμάτων εὖ πορίᾳ, καὶ τῇ τῶν ἐνθυμημάτων ἀφονίᾳ, καὶ, εἴ που δέοι, καὶ δεινότητι· καὶ ἀπόψει, ἐν τῇ λέξει, καὶ συνθήκῃ, καὶ μεθόδῳ, καὶ νοήμασι, καὶ τῇ δλλῃ κατασκευῇ, δριστα τάσδε τὰς συγγραφάς ὑπεστήσατο.

"Αλλὰ τὰς μὲν εἰς τὸν Ἀπόστολον ἔστιν ἐξ αὐτῶν ἔκειναν ἐπίγνωναι, ποιαὶ τε αὐτῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβουνται ἐξεπονθήσαν, αἱ καὶ καλοὶ διηκρί-
νωνται, καὶ ποιαὶ ἀρχιερατεύοντι ἐποιήθησαν· τὰς
δὲ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς οὐπέντα ἔχοντες καθ'. Ἰστο-
ρίαν γνῶναι· πλὴν εἰ τις τὴν ὑνναμιν καὶ τὴν ἀλλῆν
ἀρρενίτην τοῦ λόγου θαυμάζων, σχολάζοντα αὐτὸν μᾶλ-
λον, ἀλλ' οὐ πράγματος κοινοῖς ἐντρεφόμενον, ταύτας
φαῖται ἐξεργάσασθαι. Εἰ δέ τινα τῶν ἥρητῶν, ή̄ ἐρμη-
νείας, ή̄ ἡραδοτέρας θεωρίας δέδομενα, οὐκ ἐπιμελώς
ἐπεῖτί λέντιν, οὐ δεῖ θαυμάζειν. "Οσα γάρ τὴν ἀκροα-
τῶν ἔχωρει δύναμις, καὶ εἰς τὴν ἔκειναν συνέτεινε
σωτηρίαν καὶ ωφέλειαν, οὐδὲν οὐδαμοῦ παρῆχε. Διό
μοι καὶ οὐτεὶς θαυμάζειν ἔπειτι τὸν τρισμαρτίστον
Ἄνθρωπον ἔκεινον, οὐτεὶς δὲ καὶ ἐν πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς
λόγοις τοῦτο σκοπὸν ἔποιειτο, τὴν ὧφελειαν τῶν

άκρωταν· τῶν δ' ἀλλων η̄ οὐδὲ διλαμπέσιν, ή̄
ώς ἐλάχιστον. Ἀλλὰ καὶ τοῦ δῆξαι λαθεῖν αὐτὸν
ενία τῶν νοημάτων, καὶ τοῦ πρός τὰ βαθύτερα μή
πειράσθαι παρεισδύνειν, καὶ εἰ τοιούτουν, ὑπέρ τῆς
τῶν ἀκρωμένων ὥφελειας πατάπασιν ἀλιγάρχει.

**Ἄρεγγώσθη τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ εἰς τὸν
ἄγιον Παῦλον.**

“Ηλθεν εἰς τὴν Ἀντιόχου πάλιν ὁ Παῦλος, καὶ τοσούτον πλήρης πιστῶν ἐγένωργησεν, ὡς προσηγορίαν τὴν τῶν Χριστιανῶν τόπει πρώτον ἐν αὐτῇ ἀνήσαι. Ταῦτην τοινύν ἔκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βωμοῦ τὴν ἀφορμήν λαβών ὁ πνευματικὸς ἡμῶν ὅτεωρ, τὴν οἰκεῖαν παρεισάγει διαδασκαλίαν, ἐκ τῶν τοῦ διαδόλου γραμμάτων πιστούμενος τὴν ἀληθείαν. Βωμὸν ἀνεστήσατε διὰ τῆς ἐπιγραφῆς· Ήσαί Εστι Θεός ἐτερος ἀγνοούμενος· τούτον ἦκα χηρύτων ἑγώ. ”Ο παραδόξων πραγμάτων· τὸν βωμὸν τοῦ διαβόλου συνήγορον πεποιήκατε τοῦ Χριστοῦ· τὸ τῆς πλάνης ἐπίγραμμα ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐφέγγυτο· ἡ στήλη τῆς ἀπάτης ἐστηλίτευε τὴν ἀπάτην. Ἐπειδὴ ταῦτα προφοράς της Ὅρηναίοις ἢση δυσπαράδεκτα, ὃ βωμὸς καὶ τὰ γράμματα τῶν δαιμόνων τῇ σορίᾳ Παύλου ἐκήρυξσε τὴν εὐσέβειαν. Εἰσήκει Ὅρηνῶν διάβολος, ὅρων αὐτοῦ τὰ σοφίσματα ὑπὲρ Χριστοῦ ἥτητορεύοντα· ἐπένθει βλέπων τὸν αὐτοῦ ἀριστεά Παῦλον κατ’ αὐτοῦ στρατηγοῦντα, καὶ τοὺς οἰκείους δπλοίους αὐτὸν καταβάλλοντα. »

Ανεγνώσθη τοῦ Χρυσοτόμου ἐπιγραφὴ ἔχον,
Σχδλίον εἰς τὸν θάρατον, λόγοι μικροὶ εἰκοσι δύο,
καὶ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ παραπλήσιοι εἰς τὴν Ἀνάλη-
ψι του Κυριού καὶ, καὶ ἐτι εἰς τὴν Πεντηκοστὴν
ωσαύτως λόγοι ήσαν.

Σύνοδος κατὰ Ἰωάννου τοῦ ἀγίου ἀδεκάσια συναρχεῖσα.

[280] Ἀνεγνώσθη συνόδου τῆς παρανόμως κατὰ τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου συγκροτηθεῖσας. Ἐν ἡ ὑπέρχον ταχάρχοντες θεόφιλος τε ὁ Ἀλεξανδρεῖς, Ἀλάχιος ὁ Βερβρίας, Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαϊδός, καὶ ὁ Σεβηριανὸς Γαβάλων, καὶ Κυρίνος ὁ Καληγόδονος, οἱ τὰ μάλιστα δυσμενοὶ ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα· οἱ δῆμα πάντα καὶ κριταὶ καὶ κατήγοροι καὶ μάρτυρες ήσαν. Ἐν ὑπομνήμαις δὲ ταῦτα ἐπράχθη δέκα πρὸς τοὺς τρισιῶν ἀλλὰ τὰ μὲν δύο καὶ δέκα κατὰ τοῦ ἀγίου, τὸ δὲ τρίτον καὶ δέκατον περιέχει τὰ κατὰ Ἡρακλείδου, τοῦ εἰς Ἐφεσον ὑπ’ αὐτοῦ χειροτονηθέντος· οὐπερ οὐδὲ τὴν καθαίρεσιν ἰσχυσαν τελειώσαι, ἔτερων τινῶν κωλυσάντων. Ὁ δὲ κατήγορος Ἡρακλείδου, τὸν Μαγητῶν πόλεως ἐπίσκοπος ἦν δύναμις Μαχάριος· ὁ δὲ μακαρίου Ἰωάννου προφανῆς ἔχθρος καὶ πρώτος κατήγορος Ἰωάννης ὁ διάκονος αὐτοῦ ἦν. Κατηγόρει δὲ τὸν Χρυσοστόμον, ὅτι τε επιτόν δῆτικησεν ἀφορίσας αὐτὸν, διέτι τὸν οἰκεῖον παῖδα Εὐάλιον ἔτυψε· δεύτερον δὲ, οὐδὲ Ἰωάννης τις μυναχὸς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ Χρυσοστόμου ἐτυπήθη, ὡς φῆσι, καὶ ἐσύρη, καὶ μετὰ τῶν δαιμονῶντων ἐσιδηροφόρησε· τρίτον, ὅτι τὰ κειμήλια πλήθος διέπρασε· τέταρτον, ὅτι τὰ μάρμαρα τῆς ἀγίας Ἀναστασίας, & Νεκτάριος εἰς μαρμάρωσιν τῆς ἐκκλησίας ἐναπέθετο, οὗτος διέπρασε· πέμπτον, ὅτι τοὺς κληρικοὺς ἀτίμους καὶ διεψηθαρμένους καὶ αὐτοπαραχρήτους καὶ τριβολιμαίους ὑδρίζει· ἔκτον, ὅτι τὸν ἄγιον Ἐπιφάνιον λήρον ἐκάλει καὶ δαιμονιάριον· ἐδόμονον, ὅτι κατὰ Σεβηριανοῦ συσκευήν ἐποίησατο, κινήσας κατ’ αὐτοῦ τοὺς δεκανούς· δγδονον, ὅτι καὶ κατὰ τοῦ κλήρου συκοφαντικὸν βιβλίον κατεσκεύασεν· ἐννατον, διτὶ συγκρήτησας συνέδριον παντὸς τοῦ κλήρου, ἐτῆσε τρεῖς διακόνους, Ἀλάχιον, Ἀδάφιον, Ἰωάννην, κατηγορήσας ὡς τὸ μαρφύριον αὐτὸν κλέψαντας, λέγων, μη καὶ εἰς διλλο τι αὐτὸν ἔλαβον· δέκατον, ὅτι Ἀντώνιον ἐνδειγχθέντα τοιμωρύχον ἐχειροτόνησεν ἐπίσκοπον· ἐνδέκατον, ὅτι Ἰωάννην τὸν κύμητα ἐν τῇ στάσει τῶν στρατῶν αὐτὸς κατεμήγυνε· δωδέκατον, ὅτι οὔτε προίων εἴζατο εἰς τὴν ἐκκλησίαν, σύτε εισιών· τρισκαὶδέκατον, ὅτι ἀνευ θυσιαστῆρου χειροτονίας διακόνων καὶ πρεσβυτέρων ἐποίησε· τεσσαρεσκαὶδέκατον, ὅτι ἐν τειχισμοῖς τέσσαρας ἐπίσκοπος ἐπούησε· πεντεκαὶδέκατον, ὅτι δέχεται γυναικός μανοπρόσδομα, πάντας ἐκβάλλων Ἑκκαὶδέκατον, ὅτι τὴν κλή-

ρονούμιαν τὴν ἀπὸ Θέκλας καταλειψθεῖσαν πέπτρακε διὰ Θεοδούλου· ἐπτακαΐδεκατον, ὅτι τὰ προσδόαια τῆς ἔκκλησίας οὐδεὶς οἶδε σὺν ἀπῆλθεν ὑπτωκαΐδεκατον· οἱ Σαραπίωντα ήποτε ἐγκλημα δύντα πρεσβύτερον ἐχειροτόνησεν· ἐννεακαΐδεκατον, ὅτι τοὺς κοινωνικοὺς τῆς [281] οἰκουμένης κατὰ γνωμην αὐτοῦ ἐγκλεισθέντας καὶ τελευτήσαντας ἐν τῇ φυλακῇ ὑπερέδε, καὶ οὐδὲ προπέμψαι τὰ σκηνώματα αὐτῶν κατηγίξων· εἰκοστὸν, ὅτι τὸν ἀγιώτατον Ἀκάπινον ὄντρισε, καὶ οὗτος λόγων μετέδωκεν αὐτῷ· εἰκοστὸν πρώτων, ὅτι Πορφύριον τὸν πρεσβύτερον παρέδωκεν Εὔτροπι· ἐξορισθῆνας· εἰκοστὸν δύντερον, ὅτι καὶ Βενέριον πρεσβύτερον παρέδωκε μεθ' ὑπρέως πολλῆς· εἰκοστὸν τρίτην, ὅτι αὐτῷ μόνῳ λουτρὸν ὑποκαίεται, καὶ μετὰ τὸ λούσασθαι αὐτὸν· Σαραπίων ἀποκλείεται τὴν Ἑμβασιν, ὥστε ἀλλοι τινὰ μὴ λούσεθαι· εἰκοστὸν τέταρτον, ὅτι πολλοὶς ἀμαρτύρως ἐχειροτόνησεν· εἰκοστὸν πέμπτον, ὅτι μόνος οὐσιεὶ, ἀσώτων Κυκλαπών πλού· εἰκοστὸν ἔκτον, ὅτι αὐτὸς κατηγορεῖ, αὐτὸς δὲ μαρτυρεῖ, αὐτὸς ἀποφαίνεται (καὶ δῆλον ἐκ τῶν περὶ Μαρτύριον τὸν πρωτοδιάκονον, καὶ ἔκ τῶν περὶ Πρωταρέσιδόν φασι τὸν Λυκίας ἐπίσκοπον)· εἰκοστὸν ἔβδομον, ὅτι γρούθον ἔδωκε Μέμνονι ἐν τοῖς ἀποστολοῖς, καὶ ἡρόντος τοῦ αἵματος ἐν τούτῳ στόματος αὐτοῦ, προστήνεγκε τὰ μυστήρια· εἰκοστὸν δύδον, ὅτι ἐν θρόνῳ ἀποδύεται καὶ ἐνδύεται καὶ πάστιλον τρώγει· εἰκοστὸν ἔννατον, ὅτι καὶ παστιλα τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κειροτονουμένοις ἐπίσκοποις δίδωσιν, ἵνα δὲ αὐτῶν καταπονῇ τούτον κλήρου. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τούτον ἀγίων κεφαλαῖα ταῦτα. Ἐκείνοις δὲ τέταρτον προσκληθεὶς, οὐ παρέγένετο, δηλοποιήσας τοῖς προσκαλουμένοις, ὅτι Εἰ τοὺς προφανεῖς ἐχθροὺς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν χρινόντων παραστέλλετε, ἐτομός εἰμι καὶ παραγένεται καὶ ἀπολογεῖσθαι, εἰ τίς τοὺς μόνους κατηγορεῖ· εἰ δὲ τοῦτο ποιεῖν οὐ βούλεθε, δοσάκις ἀν ἀποστείλητε, οὐδὲν πλέον ἀνυσθῆσεται. Εἴστασαν δὲ ὡς ἔνομισαν, ἐκ τῶν κεφαλαῖαν τούτων τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον. Είτε ἡράκητο περὶ Ἡρακλείου καὶ Παλλαδίου τοῦ ἱλενούπολεως τῶν ἐπίσκοπων ἔξετάζειν· καὶ ἐπέδωκε λίβελον πάλεν ὁ μοναχὸς Ἰωάννης (οὗ δὲ διάκονος Ἰωάννης ἐν ταῖς κατὰ τὸ Χρυσοστόμου κατηγορίαις ἐμνήσθη) ἐγκλῶν κατὰ Ἡρακλείου, καὶ Σιριγενειαστῆς ίσται, καὶ δεῖται κλέπτης ἐφωράθη ἐν Καισαρείᾳ Ιωαλαστινής, ἱμάτια τοῦ διακόνου Ἀκαλίνου κλέπτων· καὶ δεῖται

illum virum, quod semper in omnibus sermonibus suis hunc sibi scopum proponeret : auditorum nempe utilitatem ; cætera autem vel non curaret, vel levissime attingeret. Sed et auditorum utilitati solum advigilans, illud contempnit ; ita ut alicui, ipsum vel sensus quosdam ignorasse, vel ad profundiora quedam penetrare refugisse. vel id genus alia præteriisse, videri posset.

Lectum est ex Chrysostomi orationibus in autum (a).

Venit Antiochiam Paulus, et tantam fidelium stirpem edidit, ut Christianorum nomen Antiochiae primum efflueret. Ex hac itaque altaris inscriptione arrepta dicendi occasione, spiritualis orator noster suam profert doctrinam, ex diaboli litteris veritatem

(a) Ed. Bekk., Cod. 270, p. 498, b.

confirmans. « Aram posuistis cum inscriptione dicente, Deum esse alium ignotum : hunc ego predicatum venio. O res admirandas ! aram diaboli Christum annuntiantem effecisti : inscriptio errorea pro veritate loquitur : fraudis cippus ipsam fraudem detexit. Cum prophetarum oracula Atheniensibus captu difficultia essent, atra et inscriptio demonum per Pauli sapientiam plium cultum predicavit. Stabat lugens diabolus, videns argutias suas pro Christo perorantes : ingeminabat videns Paulum propugnatorem olim suum, contra se certamen propriisque armis se prosternentem. »

Legimus. (a) Chrysostomi nomine inscriptum librum *Scholium in mortem*, breves sermones viginti duo : et in eodem libro similes viginti duo in ascensionem Domini, similiterque in Pentecosten sermones septendecim.

(a) Cod. 23.

SYNODUS ADVERSUS SANCTUM JOANNEM INIQUE COLLECTA (a).

Lecta sunt acta synodi quæ adversus sanctum Joannem Chrysostomum inique collecta sunt. In qua presides adfuerunt Theophilus Alexandriæ, Acacius Berrhoeæ, Antiochus Ptolemaeidis, Severianus Gabalorum et Cyrinus Chalcedonis, qui infesto in illum animo cum essent, simul omnia, et judices et accusatores et testes erant. Tredecim hæc actionibus peracta sunt : duodecim neipne contra sanctum virum, decima tertia vero contra Heraclidem, quem sanctus vir Ephesi episcopum ordinaverat : hujus tamen depositionem validam reddere, aliis prohibebitis, non potuerunt. Heraclidis accusator Macarius quidam fuit, Magnetum episcopus : beati vero Joannis (Chrysostomi) palam hostis primusque accusator Joannes, ejus diaconus. Accusabat autem Chrysostomum : primo, quod se ejecisset, quia domesticum suum Eulalium puerum percuesserat : secundo, quod Joannes quidam monachus, jubente Chrysostomo, verberatus fuisset, ut aiebat, ac raptatus, ferreaque catena diemoniacorum instar constrictus : tertio, quod pretiosæ supellectilis magnam vim vendidisset : quarto, quod marmora sanctæ Anastasie, quæ Nectarius ecclesiæ illi marmoribus ornandæ reliquerat, ipse vendidisset : quinto, quod per contumeliam clericos apud laret viles, corruptio, suis usibus sponte paratos, triobolaresque : sexto, quod sanctum Epiphanium delirum et parvum diæmonium appellasset : septimo, quod contra Severianum machinatus esset, concitatis adversus illum decanis : octavo, quod contra clericum sycophantis plenum librum scripsisset : nono, quod toto convocato clero, tres diaconos citasset, Acacium, Elaphium¹ et Joannem, et quasi humerale suum furari essent accusasset, quærens utrum ad eum usum illud cepisset : decimo, quod Antonium se-pulchrorum effosorem convictum ordinasset : undecimo, quod Joannem Comitem in seditione militum ipse indicasset : dodecimo, quod neque in ecclesiam veniens, neque in eam ingrediens precaretur : decimo tertio, quod sine altari quopiam diaconorum et presbyterorum ordinationes fecisset : decimo quarto, quod in una ordinatione quatuor episcopos fecisset : decimo quinto, quod mulieres suscipiat, solus cum solis, aliis omnibus foras emissis : decimo sexto, quod hereditatem a Thecla reliquit per Theodulum vendidisset : decimo septimo, quod Ecclesiæ redditus nemo noverit quo abeant : decimo octavo, quod Serapionem de crimine accusatum, presbyterum ordinasset : decimo nono, quod communicantes cum orbe universo, ipsis sententia inclusos in carcere mortuos sivisset, et ne corpora quidem ipsorum sepulturæ anandare carasset : vigesimo, quod sanctissimum

Acacium injuria affecisset, nec ad colloquium quidem illum admisisset : vigesimo primo, quod Porphyrium presbyterum tradidisset Eutropio, ut in exsilium mittetur : vigesimo secundo, quod Venerium presbyterum cum contumelia magna tradidisset : vigesimo tertio, quod balneum ipsi soli succenderetur, et postquam lavaret Serapion elanderet aditum, ut alius nemo lavaret : vigesimo quarto, quod multos sine testibus ordinasset : vigesimo quinto, quod solus comedederet intemperanter, vivens Cyclopum instar : vigesimo sexto, quod ipsem accusaret, testis esset, et sententiam ferret, idque palam esse ex iis quæ circa Martyrium archidiaconum, et Proxerium, ut aiebant, Lyciae episcopum gesta fuerant : vigesimo septimo, quod pugno percutisset Meinnonem in ecclesia Apostolorum, et sanguine ex ore ipsius manante, nihilominus ipse mysteria obtulisset : vigesimo octavo, quod in throno exueretur et indueretur, et pastillum ederet : vigesimo nono, quod pecunias ab se ordinatis episcopis largiatur, ut per illas clerum opprimat. Hæc accusationis in sanctum virum capita sunt. Ille vero quater vocatus, non comparuit, in jus vocantibus respondens : Si apertos hostes ex judicium ordine subnorveritis, praesto sum, inquit, meque sistam, ut si quis me accusarit, causam dicam : sin id facere nolueritis, quantumcumque miseritis, nihil plus perficietur. Examinarunt itaque pro lubito ex his capitibus primum et secundum. Hinc cœperunt Heraclidem et Palladium Helenopolis, ambos episcopos, disquirere. Joannes vero Monachus, cuius meminerat Joannes Diaconus in suis adversus Chrysostomum accusationibus, libellum obtulit, accusans Heraclidem quod originista esset, et quod Cesarea in Palæstina in furto deprehensus esset, et Aquilini diaconi vestimenta rapuisset; et quamvis talis esset, inquietabat, illum Joannes episcopus Ephesiorum episcopum ordinavit. Ipsum quoque Chrysostomum incusabat, quod multa originistarum causa passus esset propter Serapionem, et quod multa per ipsum misisset. Horum itaque perquisitione peracta, nonum caput accusationum examinatum fuit; deinde vero vigesimum septimum. Postea rursum Isaacius episcopus Heraclidem accusavit ut originista, minimeque admissum a sanctissimo Epiphanio in orationem, nec ad cibos simul sumendos. Protulit autem idem Isaacius contra Chrysostomum libellum hæc continentem : primo, de supra memoriato sæpe Joanne Monacho, quod propter originistas vapulasset, accatenuis ferreis vincius fuisset; secundo, quod beatus Epiphanius propter originistas Ammonium, Euthymium, Iusebium, Heraclidem et Palladium secum communicare noluisset; tertio, quod hospitalitatem, solus quotidie comedens, deserat : quarto, quod in ecclesia dicat, mensani esse furiarum plenam : quinto,

¹ Alias vocatur Elaphius.

(a) Cod. 59.

quod in ecclesia ita se jactet, dicens, *Quid dicam?* *Insanio*: et, oportuisse illum interpretari, quenam essent ille furit, et quid sibi velit illud. *Quid dicam?* *Insanio*. Nam enim voces Ecclesia ignorat. Sexto, quod licentiam peccantibus sic præbeat, dicens : *Si iterum peccaveris, iterum te peniteat, et quoties peccaveris, veni ad me, et ego te sanabo*: septimo, quod in ecclesia blasphemet dicens. Christum orantem, ideo exauditum non fuisse, quod non ut oportebat orasset : octavo, quod ad seditionem populum concitaret, etiam adversus synodum : nono, quod ex gentibus quosdam, qui Christianis male multa intulerant, suscepisset, et in ecclesia haberet atque defendet : decimo, quod aliorum provinciarum invadat, ibique ordinet episcopos : undecimo, quod episcopos injuria afficiat, et expingatos domo sua pelli jubeat : duodecimo, quod clericos in usitatis contumelias afficiat : decimo tertio, quod aliorum deposita vi rapuerit : decimo quarto, quod sine conventu et præter cleri sententiam ordinationes faciat : decimo quinto, quod originistas receperit, eos autem, qui cum Ecclesia communicarent, cum commendationis venientes litteris et in carcerem conjectos, non liberaverit, imo nec ibi morientes inviserit : decimo sexto, quod servos alienos, rondoni manumissos, imo etiam accusatos, ordinaret episcopos : decimo septimo, quod hunc ipsum Isaacium male sepe multarit. Harum itaque accusacionum primam, utpote jam, ut putabant, examinata, perquirere voluerunt : secunda vero et septima excusæ fuerunt. Deinde examinata rursus fuit accusatio a Joanne Diacono facta. In hoc vero capite Arsacius archipresbyter, qui ipsi Chrysostomo successit, et Atticus presbyter, nescio quomodo testes fuerunt, et contra sanctum testificati sunt, ut et Elpidius presbyter. Idem et cum ipsis Acacius presbyter in quarto capite contra eum testimonium tulerunt. His itaque examinatis, idem predicti presbiteri, et cum illis etiam Eudamon et Onesimus, sententiis accelerari postularunt. Ac primus in synodo Paulus, Heraclæ: episcopus, omnes sententiam ferre rogavit. Atque, ut illis visum fuit, statutum est sanctum virum esse dei onendum, incipiente Gymnasio episcopo, et finiente Theophilo Alexandrino : qui omnes quadraginta quinque numero erant. Deinde missa est ad clerum Constantinopolitanum Synodi nomine epistola de sancti viri depositione : etiamque Imperatoribus nuntiata res fuit. Ad hæc vero tres oblati libelli suere a Gerontio, a Faustino et ab Eugnonomio, qui se injuste a Joanne depositos fuisse querebantur. Datum est etiam rescriptum Imperatorum ad synodum. Atque in his duodecima actio complevit : tertia decima vero, ut dictum est, causam

spectat Heraclidis, Ephesi episcopi.

Lectione sunt (a) Epistole S. Patris Joannis Chrysostomi, quas injuste et inhumaniter in exilium misericordia scripsit : in quibus longe utiliores sunt eæ, quas ad piissimam Olympiadem diaconissam septuaginta unum numero scripsit, et ad Innocentium pontificem romanum : in quibus etiam quæcumque pertulit, quantum per epistolam licet, enarrat. Utitur etiam in his epistolis usitata sibi dicendi forma : clarus enim est atque perspicuus atque floridus, et voluptati persuadendi vim addit. Ceterum accuratius scripta videntur ad Olympiadem litteræ, etsi ad epistolarem formam non ita concinnatae sunt, rerum et negotiorum conditione dictionum legi vim inferente.

"Hic autem potius (Basilius Selencia) videtur esse (b), quam magnus ille Basilius, Cæsareæ episcopus, beatissimi Joannis Chrysostomi amicus et contubernalis, ad quem etiam librum de Sacerdotio composuit. Multa enim vestigia illius sermonum et sententiarum, in iis maxime quæ spectant ad Scripturam sacram, in Basili orationibus comparentur : uterque enim in eodem disciplinarum fonte quæ utilia erant hausit. Et figurarum ille emphaticus et familiaris usus consuetudinis cum Joanne, et lectionis ejus operum haud leve est argumentum. Utitur enim iis etiam divinus ille vir, licet temperanter et opportune, et fastum qui ex illis nascitur, simplicitate temperat et ingenio emollit, et orationem totam civili sermoni similem efficit.

.... Joannis Chrysostomi, ex Commentario in Epistolam ad Galatas. Ait ille, cum dicitur Deum Verbum in carne passum esse, eam esse sententiam Ecclesie; contra vero si dicatur illum in natura Deitatis pati, id blasphemum esse et rejiciendum.

Incipit (Eunapius) historiam ab imperio Claudi (c), in quem desinat historia Dexippi ; desinit vero in imperium Honorii et Arcadii, filiorum Theodosii, finemque historia facit, quo tempore, Joanne Chrysostomo ab Ecclesia depulso, Arsacius archiepiscopalem sedem occupavit.

Narrat autem hic Anonymus, qui de Paschate sermones habuit, Dominum et Deum nostrum Christum, ceteris vitæ sue annis legale Pascha celebravisse ; sed non eo anno quo traditus fuit. Illud vero considerandum est. Nam Chrysostomus et Ecclesia dicunt ipsum legale pascha celebravisse ante mysticam carnem.

(a) Cod. 86.

(b) Cod. 470. Vide quæ diximus in præfatione ad libros de Sacerdotio, t. I.

(c) Cod. 77, p. 53, b.

EX EPISTOLIS ISIDORI PELSIOTÆ.

Alios admiratione perculsus fuisse non dicam ; illud enim fortasse multis non tanti pretiū esse videatur ; sed ipsum proferam Libanum, eloquentia apud omnes celeberrimum, qui præclarus Joannis lingua laudat, ac sententiarii pulchritudinem atque frequen-

tiam. Cujus rei argumentum est epistola, in qua non modo ipsum beatum prædicat ob eloquentiam tantam, sed etiam ipsos, qui ab eo celebrantur imperatores, quod tam nati sint oratorem. Est autem epistola hujus modi :

LIBANIUS JOANNI (Epist. 1576).

« Cum copiosam tuam et elegantem orationem (a) acceperissem, viris quibusdam et ipsis dicendi artificibus eam legi : quorum nullus erat qui non tripudiaret, et

(a) Scilicet orationem quam dixerat, cum adhuc junior esset, in laudem Theodosii et liberorum ejus. Non pro tanto habet Valesius hanc epistolam non fuisse scriptam ad alterum Joannem a Chrysostomo distinctum.

clamorem ederet, eaque omnia ficeret, quæ homines admiratione perculsi facere solent. Ego igitur voluptate affectus sum, quod ad forensem artem exhibendam demonstrationes quoque adjungas : atque et te beatum prædicto, qui ad hunc modum laudare quæas ; et eos qui tam præconem nati sunt, hoc est, et patrem qui imperium dedit, et filios qui acceptarunt. »

τὸν, φησίν, δὲ καὶ ποικιλόποιος Ἰωάννης τοιοῦτον δυταὶ εἰς Ἐφεσον ἐχειροτόνησεν. Ἐνεκάλει δὲ καὶ κατ' αὐτοῦ τὸν Χρυσοστόμου, ὡς πολλὰ κακὰ παθών χάριν τῶν Ὡριγενειαστῶν διὰ Σαραπίωνος καὶ παρ' αὐτοῦ ἔκεινον. Είται τούτων ἑξετασθέντων, ἑητάσθη πάλιν τὸ Ιννατὸν κεφάλαιον τῶν ἔγκλημάτων, εἴται τὸ καῦ. Είται πάλιν κατηγόρησεν Ἰσαάκιος ἐπίσκοπος τοῦ Ἡρακλείου, ὡς Ὡριγενειαστῶν, καὶ ὡς μὴ παραδειχθέντος Ἐπιφανίψ τῷ ἀγιωτάτῳ, μῆτε εἰς εὐγήνη, μῆτε εἰς συνεστάσιαν. Ἐπέδικε δὲ διά τοῦ Ἰσαάκιος καὶ ιδεῖσθαινοντα τοῦ Χρυσοστόμου περιέχοντα ταῦτα [282] πρῶτον περὶ τοῦ πολλάκις μνημονεύθεντος Ἰωάννου τοῦ μοναχοῦ, διτὶ ἐδάρη διὰ τοὺς Ὡριγενειαστᾶς καὶ διτὶ ἐσιδηροφόρησε· δεύτερον, διτὶ ὁ μακάριος Ἐπιφανίος διὰ τοὺς Ὡριγενειαστᾶς. Ἀμύνιον, Εὐθυμίον, Εὐσέβιον· καὶ Ἡρακλείδην καὶ Παλλαδίον οὐκ ἥθελησε κοινωνῆσαι· τρίτον, διτὶ τὴν φιλοζενῆν αὐτεῖσι μονοστίσιαν ἐπιτεθεῖν τέτοτον, διτὶ ἐπὶ ἔκκλησίας λέγει τράπεζαν Ἐριννών πεπληρωμένην· πάμπτον, διτὶ καυχᾶται ἐπὶ ἔκκλησίας, λέγων, Ἔρω, μάνομαι· καὶ διτὶ δρεῖσθαι ἐμριγνεύει τίνες εἰσιν Ἐριννώνες, καὶ εἰς τοὺς τόλεγίν, Ἔρω, μάνομαι· ἢ γάρ Ἐκκλησία οὐκ οἶδε τάντα. Ἐκτὸν, διτὶ άδειαν παρέχει τοῖς ἀμαρτάνουσι, διδάσκων· Ἐάρ κάλιν ἀμάρτητης, κάλιτε μεταράσσοσ, καὶ σάκις ἀντὶ ἀμάρτητης, ἐδὲ πρὸς με, καὶ ἐν τοῖς θεραπεύεσθαι λέγων, διτὶ δ. Χριστὸν; προσευχάμενος οὐκ εἰστηκούσθη, ἀπειλῇ μὴ δεόντως προστύχασθαι· διγόσσον, διτὶ τοῖς λαοῖς; ὑποβάλλει στασιάζειν κατὰ τῆς συνόδου· Ἰννατον, διτὶ Ἐλληνας πολλὰ κακὰ τοῖς Χριστιανοῖς διαθεμένους ἐπεδέσκατο, καὶ ἔγειρε ἐν τῇ ἔκκλησίᾳ, καὶ προσταταῖ αὐτῶν· δέκατον, διτὶ ἐπιβαίνει αλλετρίας ἐπαρχίαις, καὶ χειροτονεῖ ἐπισκόπους· ἐνδέκατον, διτὶ ὑβρίζει τοὺς ἐπισκόπους, καὶ ἐκχιρημάτους κελεύει ἐκβληθῆναι τῆς οικίας αὐτοῦ· διδέκατον, διτὶ τοὺς κληρικοὺς ἔξαντος ὑβρίζει· τρισκαΐδεκατον, διτὶ παραβήτας ἀλλοτρίας ἥρπασε βίη· τεσσαρεσκαιδεκατον, διτὶ ἀνευ συνεδρίου καὶ παρὰ γνώμην τοῦ κλήρου ποιεῖ τὰς χειροτονίας· πεντακαΐδεκατον, διτὶ τοὺς μὲν Ὡριγενειαστᾶς δέδεξατο, τοὺς δὲ κοινωνικοὺς τῆς ἔκκλησίας μετὰ συστατικῶν ἐλόντων τραμμάτων, καὶ ἐν τῇ φυλακῇ βληθέντων οὐκ ἔξειτο, ἀλλὰ καὶ ἀποθανόντας ἐν αὐτῇ οὐδὲ ὀλώς ἐπεσκέψατο· ἐξκαΐδεκατον, διτὶ δούλους ἀλλοτρίους μῆτην ἐλευθερωθέντας, ἀλλὰ καὶ διαθεβλημένους, ἐχειροτόνησενεπισκόπους· ἐπτακαΐδεκατον, διτὶ αὐτὸν τοῦτον Ἰσαάκιον πολλὰ παρ' αὐτῷ συνέβη κακωθῆναι. Τούτων οὖν τῶν κατηγοριῶν τὸ μὲν πρῶτον, διτὶ δη προεξετασθὲν, ὡς, ἐνόμιζον, οὐκέτι ἑητάσθη· τὸ δὲ δεύτερον ἑητάσθη, καὶ τὸ δέδομον. Είται ἑητάσθη, πάλιν τὸ τρίτον ἔγκληματῶν τοῦ διακόνου Ἰωάννου ἐπιδούσαντον. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ κεφαλαίῳ καὶ Ἀρσάκιος ὁ πρωτοπρεσύτερος, ὁ αὐτὸν τὸν Χρυσοστόμον διαδεξάμενος, καὶ Ἀπτικής ὁ πρεσβύτερος, οὐκ οἰδεὶς πάπιας μάρτυρες ἐστησαν, καὶ τοῦ ἀγίου κατεμαρτύρησαν· καὶ Ἐπίποιος δὲ ὁ πρεσβύτερος. Οἱ αὐτοὶ δὲ κατεμαρτύρησαν, καὶ σὺν αὐτοῖς καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἀκάδιος· επὶ τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ. Τούτων οὖν ἑξετασθέντων, αὐτοῖς τε οἱ προειρημένοι πρεσβύτεροι, καὶ Εὐδαίμων ἔτι καὶ Ὁνήσιμος, ἡσούντο ἐπιταχύναι τῇ αποφασει. Καὶ πρώτος τῆς συνόδου Παύλος ὁ Ἡρακλείας ἦτισεν· παντας ἀποφήνασθαι· Καὶ ἀπεφήναντο τὴν τοῦ ἀγίου, ὡς ἔδοξεν ἑαυτοῖς,

Ἐκ τῶν Ἰστιδώρουν τεῦ Πηλουσιωτοῦ ἐπιστολῶν.

Τοῦ καταπεπλήχθαις οὐ φημι τοὺς ἄλλους (μιχρὸν γάρ ξωις τοῖς πολλοῖς τούτοι), ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Διδάσκιον τὸν ἐπ' εὐγάλωτίᾳ παρὰ πάσι βεβοημένον, τὴν τοῦ αἰοιδίμου Ἰωάννου γιώτταν, καὶ τὸ κάλλος τῶν νοημάτων, καὶ τὴν πυκνότητα τῶν

καθαίρεσιν, ἀρξαμένου Γυμνασίου ἐπισκόπου, καὶ τελευτὴσαντος Θεοφίλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, οἱ πάντες [283] τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντας πάντες. Είται ἐγράψη τῷ κατέρρη Κωνσταντινουπόλεως ὡς δῆθεν ἀπὸ συνόδου, περὶ τῆς τοῦ ἀγίου καθαίρεσεως· ἀνηγένθη καὶ τοῖς βασιλεῦσιν. Ἐπεδίθησαν ἐτὶ καὶ λίβελοι τρεῖς παρὰ Γεροντίου, παρὰ Φαυστίνου, παρὰ Εὐγυνωμονίου, οἱ Ἐλέγοντες ἑαυτοὺς ἀδίκους ὑπὸ Ἰωάννου καθηρῆσθαι. Ἐγένετο καὶ ἀντιγραφὴ βασιλικῆ πρὸς τὴν συνόδον. Ἐν οἷς καὶ ἡ διωδεκάτη πρᾶξις· ἡ δὲ τρισκαΐδεκάτη, ὡς ἐρήθη, ἔχει τὰ περὶ Ἡρακλείδην τὸν Ἐφέσου ἐπίτικον.

Ἄνεγνωσθησαν ἐπιστολαὶ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἃς μετὰ τὴν διοίκησιν καὶ ἀπάνθρωπον ἔξοριαν πρὸς διαφόρους ἐγράψεν ἐν αἷς εἰς τὸ χρειῶδες μᾶλλον συντείνουσαι αἱ τε πρὸς τὴν εὐλαβεστάτην Ὁλυμπιαδά τὴν διάκονον αὐτῷ γεγραμμένα δεχεπάτε· καὶ αἱ πρὸς Ἰννοκέντιον τὸν

Ρωμᾶς· ἐν αἷς καὶ ὅσα αὐτῷ συνηγένθη, ὡς ἐν ἐπιστολῇ εἰδεὶ ἐξιστορεῖ. Κέχρηται δὲ καὶ ταύταις ταῖς ἐπιστολαῖς τῷ συνήθει τοῦ λόγου χρακτῆρι· λαμπρές τε γάρ ἔστι καὶ σαφῆς καὶ ἀνθών μετὰ τοῦ ἡδοῦς τὴν πιθανότητα· πλὴν δύον ἐμμελεστέρων πας ἐνοχοῖσιν αἱ πρὸς Ὁλυμπιαδά αὐτῷ συγκείσανται ἐπιστολαὶ, εἰ καὶ τοῦ ἐπιστολιμαίου τύπου, τῶν πραγμάτων τότε εἰς τὴν ἑαυτῶν ισχὺν τοὺς τῶν ἥρματων ὑδούς εκβιασμάνων, οὐ λίαν ἐγράψησαν στοχαζόμεναι.

.... "Εοικε δὲ οὗτος μᾶλλον εἶναι, ἡ δὲ Καισαρείας μέγας· Βασιλεῖος, δὲ τῷ τρισμαχαρίστῳ Ἰωάννη τῷ Ἡρυστότομῳ φίλῳ γεγονός καὶ ὄμωρόφιος, πρὺς δὲ καὶ ὁ περὶ Ιωάννην λόγος συντέταχται. Πολλὰ γάρ ἐγνή τῶν ἔκεινον καὶ λόγων καὶ νοημάτων, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν ἐν τοῖς τούς βασιλείου λόγοις· ἐπιφανεῖται, ὡς ἀν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς τῶν μαθημάτων ἀρνούμενων ἀμφὶ τὰ πρόσφορα. Καὶ τῆς τροπής· δὲ ἡ κατ' ἐμφασιν καὶ οἰκείωσιν μεταχειρίσεις τῆς Ἰωάννου συνουσίας καὶ συναναγνώσεως οὐκ εἰλάχιστον ὑπάρχει τεκμήριον. Κέχρηται γάρ ταύτη καὶ διθεῖος ἔκεινος ἀνήρ, εἰ καὶ κεκραμένη καὶ λιαν επικαίρως, καὶ τῇ ἀφελεῖτο τὸν ἔκεινεν ὅγκον μιγνύς τοις διαλειπάνων εὐφώως, καὶ τὸν διὸν λόγον πολιτικοῦ τοιούντος ποιούμενος.

.... "Ιωάννου δὲ τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τῆς πρὸς Γαλάτας Ἐπιστολῆς· "Οτι, φησίν, τὸ λέγεν σαρκὶ παθεῖν τὸν Θεόν λόγον, φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας ἔστιν· ὡςπερ καὶ βλάσφημον καὶ ἀπόβλητον τὸ κηρύττειν αὐτὸν παθεῖν τῇ φύσει τῆς θεότητος.

"Ἀρχεται μὲν τῆς ιστορίας ἀπὸ τῆς Κλαυδίου βασιλείας, εἰς ὃν Δεξιππῷ ἡ ιστορία καταλήγει, αποτελεῖται· δὲ εἰς τὴν Οὐνωρίου καὶ Ἀρκαδίου τῶν Θεοδοσίου πατέρων βασιλείαν, ἔκεινον τὸν χρόνον τέλος τῆς ιστορίας ποιησάμενος, δὲν Ἀρσάκιος μὲν τοῦ χρυσοῦ τῆς Ἐκκλησίας στόματος Ἰωάννου ἀπλαύσετο, εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἀνηγμένος· τοις δὲ τοιούτοις εἰρατευει.

Φησὶ δὲ οὗτος δὲ τῶν περὶ τοῦ Πάσχα λόγων συγγραφέων ανώνυμος, διτὶ κατὰ μὲν τοὺς ἄλλους τῆς παρουσίας αὐτοῦ ἐνια.οὺς δὲ Κυρίος καὶ Θεός ἡμῶν δὲ λριστὸς τὸν νομικὸν ἐπετέλει πάσχα, καθ' ὅν δὲ [284] καὶ ἡ Ἐκκλησία τότε φησὶν αὐτὸν ἐπιτελῆσαι τὸ νομικὸν πρὸ τοῦ μυστικοῦ δεῖπνου.

Αιδάνιος Ἰωάννη.

ι Δεξιάμενος σου τὸν λόγον τὸν πολὺν καὶ καλὸν, ἀνέγνων αὐτὸν λόγων καὶ αὐτοῖς δημιουργοῖς· ὡν οὔτες ἦν, δὲ οὐκ ἐπίδη τε καὶ ἀδύνατα καὶ πάντα εἶραν· Νοθην οὖν, διτὶ τῷ δεκατέτηνταν τὸν ἀγίου κατεμαρτύρησαν, καὶ προστιθήσαντο τὴν τοῦ ἀγίου καταπεπλήχθαις, επὶ τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ. Τούτων οὖν ἑξετασθέντων, αὐτοῖς τε οἱ προειρημένοι πρεσβύτεροι, καὶ Εὐδαίμων ἔτι καὶ Ὁνήσιμος, ἡσούντο ἐπιταχύναι τῇ αποφασει. Καὶ πρώτος τῆς συνόδου Παύλος ὁ Ἡρακλείας ἦτισεν· παντας ἀποφήνασθαι· Καὶ ἀπεφήναντο τὴν τοῦ ἀγίου, ὡς ἔδοξεν ἑαυτοῖς,

NIUS MONACHUS AD ARCADIUM IMPERATOREM, EPIST. 279, LIB. III, P. 435; LIB. II, EPIST. 265;
AD SEVERUM EXCONSULEM, LIB. II, EPIST. 199, P. 392, EDIT. ROMÆ, FOL., ANNO 1668.

Ιωάννην, τὸν μέγιστον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης, τὸν Βυζαντίδος πρόεδρον, οὐκ εὐλόγως εἰς ἔξορίαν ἔξεπεμψας, ἐπολλῆς ἐλαφρίας τοῖς μὴ ὑγιαίνουσας τῷ φρονεῖν ἐπισκόπους παραπεισθείς. Τῆς τοίνυν ἀλώβητου καὶ ἀκραιφνοῦς διδασκαλίας τὴν καθολικήν Ἐκκλησίαν στερήσας, μὴ ἀναλγήτως διέκεισο.

Ἀρκαδίῳ βασιλεῖ.

Πῶς ἐπιθυμεῖς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῶν πυκνοτάτων σεισμῶν καὶ ἐπελεύσεως τοῦ αἰθερίου πυρὸς ἀπέλλαγμάντος ἰδεῖν, μυρίων ἀποτημάτων αὐτῷ [285] γινομένων, καὶ νομιστευμένης τῆς κακίας σὺν παρθησίᾳ πολλῇ, ἔξορισθέντος τοῦ στύλου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, τῆς σάλπιγγος τοῦ Χριστοῦ, Ιωάννου τοῦ μαχαριώτατου ἐπισκόπου;

Φθόνω πληγέντες τινὲς τῶν ἐπισκόπων διὰ τὴν ἄκραν ἀρέτην Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινούπολεως, τὴν θεῖον παραπτάμενον φόδον, συνεσκευάσαντο ὅνδρα ἔνθεον καὶ ἀληθῶς παντὸς τοῦ κόσμου λαμπτῆρα, καὶ παρεσκεύασαν καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα, εὐλαβέστατον καὶ ἀπλούστατον δυταῖς, εἰς ταῖς ἐπιβούλαις αὐτῶν, καὶ ἔξορίσαι τὸν οὐράνιον ἀνθρωπον. Ἐπειδὴ οὖν λοιμοῖς τὸν φόδον τοῖς βασικάνοις ποιμέσιν ὑπάρχουσιν ὁ βασιλεὺς ἐκ συναρπαγῆς συγκατέθετο, εἰκότως ὁ προφῆτης ἔδει, Ἐξέτειν τὴν χειρὶς αὐτὸν μετὰ λοιμού. Πλὴν δὲ μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ δικαίου οἱ πλεῖστοι μετὰ τῶν συσκευασμάτων πρὸς τοῦ Θεοῦ ἀπητήθησαν δίκαιοις, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ καὶ κραυγῆς ἔξωμολογήσαντο μεγάλα ἡμαρτηκέναι εἰς τὸν ἄγιον ἄνθρωπον.

* Conjectum est μὲν πρὸ μετά

SYNEHII, CYRENES EPISCOPI, EPIST. 66, AD THEOPHILUM ALEXANDRINUM EPISCOPUM, P. 206.

Πεῦσίν τινα πυθέσθαι σοῦ προελόμενος, ὑπὲρ οὗ πεύσουμαι προαφῆγησασθαι βούλομαι. Ἀλέξανδρος ἀπὸ βουλῆς Κυρηναῖος, ἔτι μετράκιον ὡν, εἰς μοναδικὸν βίον ἐτέλεσε· τῇ δὲ ἡλικίᾳ συμπροῖσθε τῆς μοναδικῆς τῆς κατὰ τὸν βίον ἐνοτάσσεως, τῇσινθη μὲν ἐκκλησιαστικῆς διακονίας, τῇσινθη δὲ τοῦ πρεσβύτερος εἶναι. Κατὰ δὲ τινὰ χρέιν ἐπὶ στρατοπέδου γενόμενος, καὶ Ιωάννη τῷ μαχαρίῃ συστάς (τιμά-

σθιοῦ γάρ παρ' ἡμῶν ἡ μνήμη τοῦ τελευτήσαντος, οἵτις πᾶσα δυσμένεια τῷ βίῳ τούτῳ συναποτίθεται) τούτῳ συστάς, πρὶν μὲν στασιασθῆναι τὰς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τῶν ἐκεῖνου χειρῶν ἐπίσκοπος ἀνεδείγυθη τῆς Βαθύνων Βασινουπόλεως. Συμβάσης δὲ τῆς διαφορᾶς, διέμεινε τῷ χειροτονήσαντι φίλος, καὶ γέγονε τῶν ἐκείνου στασιωτῶν.

ISIDORI PELUSIOTÆ SYMMACHO, EPISTOLA 152 LIBRI I; EUSTATHIO EPIST. 156 EJUSDEM LIBRI;
CYRILLO ALEX. EPIST. 310 LIBRI CITATI.

Ἐρωτᾶς τὴν περὶ τὸν θεσπέσιον Ιωάννην ἡραγωδίαν. Ἄλλα φράσαι ἀπὸρων· μικρὸν τὸν νοῦν τὸ τοῦ πράγματος· μικρὸν δὲ μάνθανε ἄττα. Ἡ γείτων Αἴγυπτος συνήθως ἦνόμησε. Μωσέα παρειτουμένην, τὸν Φαρεώ οἰκειουμένην, τοὺς ταπεινοὺς μαστίζουσα, τοὺς κοπούμενούς θλίβουσα, πόλεις οἰκοδομούσα καὶ τοὺς μισθους ἀποστροφούσα, καὶ μέχρι τοῦ νῦν τοιτοις ἐμμελετῶσα. Τὸν λιθομανῆ γάρ καὶ χρυσολάτριν προβαλλομένη θεόφιλον, τέσσαροι συνέργατοι, οἱ μᾶλλον συναποστάταις [286] δύχυρωθέντα, τὸν θεοφιλῆ καὶ θεολόγον κατεπολέμησεν δινθρωπον, τὴν περὶ τὸν ἐμοὶ ὡμώνυμον ἀπέσχειν καὶ δυσμένειαν δρυμητήριον τῆς οἰκείας εὐρήκατα σκαιτήτος. Ἀλλ' οἰκος Δασύδοντος καταστατούσαι, ἀσθενεῖ δὲ ὁ τοῦ Σαούλ, καθὼς ὅρδες· εἰ καὶ τῆς ζάλης ὑπερῆλθεν ὁ ἀνθρώπος τοῦ βίου, καὶ πρὸς τὴν ἄνω γαλήνην μετετεθη.

Ἐγὼ μὲν τὴν βίον ἥντις ἔχειταις στέπομενον, δὲ παρὰ πάντων συνήθως εἰσπράττεται. Οὐ γάρ ἔστιν, οὐδὲ καρδία, ἥν ἐπῆλθεν ἡ ταῦτης ἀνάγνωσις, καὶ πρὸς τὸν θεῖον αὐτὴν οὐκ ἐτρωσεν ἔρωτα· σεπτὴν μὲν ιερωσύνην καὶ διστρέψιτον δεῖξα, ἀμέμπτως δὲ

αὐτὴν μετέρχεσθαι δ.δάξισα. Ο γάρ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀπορήτων σοφοῖς ὑποφήτης Ιωάννης, ὁ τῆς ἐν Βυζαντίῳ Ἐκκλησίας καὶ πάσης ὁρθαλμὸς, οὗτως αὐτὴν λεπτῶς καὶ πυκνῶς ἡκρίβωσεν, ὕστε πάντας τούς τε κατὰ Θεὸν ιερατεύοντας, τούς τε φραγμούς ιερατικὴν μεταχειρίζοντας, ἐν ταύτῃ τὰ οἰκεῖα εὐρίσκοντας κατορθωμάτα τε καὶ σκώμματα.

Προτάθεινα μὲν οὐκ ὅξυδορκει, ἀντιπάθεια ἀλλὰ δλῶς οὐχ ὁρᾶ. Εἰ τὸν ἐκατέρας λύμης βυθούς καθαρεύσας, μὴ βιαίας ἀποφάσεις ἐκδιδάσεις, ἀλλὰ κρίσεις δικαία τὰς αἰτίας ἐπί-ρεφον· ἐπειδὴ καὶ Θεός, διάντας εἰδῶν πρὸ γενέσεως, καταδηναὶ καὶ τὴν κραυγὴν ἰδεῖν Σοδόμων φιλανθρώπως ηὔδοκησεν, ἡμᾶς ἀκριδοῦς ἐρεύνης διδασκαλίαν ὑπέσειν. Πολλοὶ γάρ σε καμψόδουσι τῶν συνειλεγμένων εἰς Ἐφεσον, ὡς οἰκείαν ἀμυνόμενον ἔχθραν, ἀλλ' οὐ τὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὄρθοδξα ζητούντα. Αδελφίδοις ἔστι, φασι, Θεοφίλου, μιμούμενος ἐκείνου τὴν γνώμην. Ήστερ γάρ ἐκείνος μαγίαν σαρῆ κατεσκέδασε τοῦ θεοφόρου καὶ θεοφιλοῦς Ιωάννου, οὗτως ἐπιθυμεῖ καυγῆσασθαι καὶ οὗτος, εἰ καὶ πολὺ τῶν κρινομένων ἐστὶ τὸ διάφορον.

CYRILLUS ALEXANDRINUS, EPIST. 8, AD CONSTANTINOPOLITANOS, POSTQUAM NESTORIUM PRAVA
LOQUENTEM INDUXERAT, HÆC HABET:

*Αρά γε εὐστομώτερός ἐστιν Ιωάννων; Ιεο; δὲ τοῦ μαχαρίου Ἀττικοῦ καὶ συνετώτερος;

CONGILII EPHESINUM, EDIT. PARIS., ANNO 1671, P. 117.

[287] Ιωάννου, ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τῆς θείας γεννήσεως. Φησὶ δὲ περὶ τῆς ἀγίας Παρθένου· Ἀντὶ δὲ ἡλίου, φησι, τὸν ἡλιον τῆς δικαιοσύνης ἀπεριγράπτως χωρίσασα. Καὶ μὴ ζητήσῃς πώς· διότι γάρ βούλεται Θεός, νικᾶται φύσεως τάξις. Ἡκούσατο γάρ, τὸν γένητην, κατῆλθεν, ἔσωσε·

σύνδρομα πάντα Θεῷ. Σήμερον δὲ ὁ ὥν τίκτεται, καὶ δῶν γίνεται διπέρ οὐκ ἡν· ὁν γάρ Θεός, γίνεται ἀνθρώπος, οὐκέτι ἐκστάς τούτον είναι Θεός. Οὔτε γάρ καὶ ἐκστάσιν θεότητος γέγονεν ἀνθρωπός, οὔτε κατὰ προκοπήν ἐξ ἀνθρώπου γέγονεν Θεός, ἀλλὰ Λόγος ὁν διὰ τὸ πατήσεις, σάρξ ἐγένετο, ἀμεταβλήτου μενούσης τῆς

**NILUS MONACHUS AD ARCADIUM IMPERATOREM, EPISTOLA 279, LIB. III, P. 435, EDIT. ROMÆ,
FOL., ANNO 1668.**

Joannem, maximun orbis lumen, Byzantii præsum-
lem, in exilium injuste misisti, suadentibus episco-
pis summae levitatis et male sententibus. Cum ergo
catholicam Ecclesiam inculpatam sinceraque doctrina
privaveris, ne absque dolore vitam transigito.

Ejusdem Lib. II, epist. 265, p. 254.

Arcadio imperatori.

Quo pacto a frequentissimis terræ motibus ætherei-
que ignis conflictibus liberam Constantinopolim cernere
cupis, cum innumera ibi scelera perpetrentur, et ini-
quitas pro lege cum audacia multa præscribatur, cum
jam in exilium pulsa sit Ecclesiæ columnæ, lux
veritatis, tuba Christi, Joannes beatissimus episco-
pus?

*Ejusdem ad Severum exconsulē. Lib. II, epist.
199. p. 392.*

Invidia compulsi quidam episcopi ob summam Joann-
nis, episcopi constantinopolitanæ, virtutem, divino
metu valere jussò, sanctum hominem, vere universi
lumen, insidiis aggressi sunt, feceruntque ut impera-
tor piissimus et simplicissimus, fraudibus eorum de-
cepitus, cœlestem virum in exilium mitteret. Cum
ergo pestiferis et invidis pastoribus circumventus
imperator aures præbuerit, jure prophetæ claimabat:
Extendit manum suam cum illusore (*Osee VII, 5*).
Caeterum post justi exilium maxima pars eorum,
qui hæc machinati fuerant poenas persolverunt, ac
cum fletu et clamore confessi sunt, se vehementer in
virum sanctum deliquerunt.

SYNESII, CYRENES EPISCOPI, EPIST. 66, AD THEOPHILUM, ALEXANDRINUM EPISCOPUM, P. 206.

Nonibil sciscitatus abs te, qua de re sciscitatu-
rus sim antea libet exponere. Alexander e senatorio
ordine Cyrenensis, adhuc adolescens, monasticam
vitam professus est: cumque una cum ætate monas-
ticum illud vitæ institutum procederet, primum ad
diaconi, inde ad sacerdotii in Ecclesia dignitatem
proiectus est. Post hæc, occasione negotii cuiusdam
ad castra profectus, et beatæ memorie Joanni se

sistens (honoretur enim a nobis mortui memoria,
quoniam omnis cum vita simultas exiuit): huic
igitur se sistens ante motus illos et tumultus Ecclæ-
siarum, Basinopoleos Bithyniae episcopus illius mani-
bus est ordinatus. Orta vero contentione, in ejus a
quo electus erat amicitia perseveravit, et illius partes
seculus est.

ISIDORI PELUSIOTÆ SYMMACHO EPISTOLA 152 LIBRI I.

Petis a me ut divini Joannis tragœdiam tibi expo-
nam. Sed nescio quomodo eam explicem: mentem
enim res ista superat: verum pauca quædam audi.
Vicina Ægyptus pro more suo inique se gessit, Moyseni
recusans, Pharaonem admittens, humiles flagris lace-
rans, laborantes opprimens, urbes construens, et
mercedem structoribus negans: et ad hoc usque tem-
pus hæc agens. Nam insano lapillorum auro flan-
grantem et auri cultorem Theophilum assumptis ad-
iutoribus, imo apostasiaz sociis quatuor, in medium
proferens, pium divinæ doctrina præditudinem virum
oppugnavit; odium atque inimicitiam quam in
cognominem meum (a) conceperat, nequitiae suæ inci-
tamentum nactus. At domus Davidis invalescit, do-
mus autem Saülis debilitatur, ut vides: siquidem vir
ille, superata vitæ tempestate, ad supernam tran-
quillitatem migravit.

Ejusdem Eustathio epistola 156, ejusd. I.

Ego quidem librum misi, quem a me petiisti; fruc-
tumque ex eo per te exspecto, qui ab omnibus exigi
consuevit. Nullum enim, nullum est cor quod ejus
lectione fruitum, non divino amore sauciatum fuerit:

(a) Hic loquitur de Isidoro illo, viro sancto, qui ab Hos-
pitalitate nomen accepit.

quippe qui venerandam rem et accessu difficultem sa-
cerdotium esse demonstret; et simul quomodo sine
ulla reprehensionis labore sectetur doceat. Sapiens enim
ille arcyanorum Dei interpres Joannes, Byzantine
Ecclesiæ, imo omnium Ecclesiæ oculus, librum
illum ita prudenter et accurate edidit, ut tam omnes
qui, ut Deo gratum est, quam qui negligenter sacerdo-
tio funguntur, hic et recte facta sua, et reprehensione
digna gesta reperiant.

Ejusdem Cyrillo Alexandrino epistola 310 ejusd. I.

Affectus nimius non acute cernit; odium vero ni-
hil omnino cernit. Si ergo ab utroque danno purus ac
liber esse velis, noli violentas ferre sententias, sed
justo iudicio causas commite. Etenim Deus, qui
omnia novit antequam sicut, pro sua humanitate des-
cendere, et clamorem Sodomorum perspicere voluit,
ut nos ad res accurate scrutandas eruditet. Multi
enim ex iis, qui Ephesi coacti sunt, te traducunt ut
tuas inimicities ulcentem, ac non ea quæ Jesu
Christi sunt, orthodoxe querentem. Theophili, in-
quiunt, ex sorore nepos est, illumque imitatur. Ut
enim ille adversus divinum ac Deo carum Joannem
furore actus est: sic etiam iste gloriari et sese jac-
tare expedit, etiamsi magnum sit inter eos qui accu-
santur discrimen.

**CYRILLUS ALEXANDRINUS, EPIST. 8 AD CONSTANTINOPOLITANOS, POSTQUAM NESTORIUM PRAV
LOQUENTEM INDUXERAT, HÆC HABET.**

Nunquid eloquentior est Joanne (Chrysostomo)? an par vel sapientior est beato Atlico?

CONCILIUM EPHEZINUM, EDIT. PARIS., ANNO 1671, P. 117.

Joannis, episcopi constantinopolitanæ, de divina
generatione. Loquitur autem de sancta Virgine. Loco
solis autem incircumscripsit Solem justitiae complexa
fuit. Neque hic quæsieris quomodo: ubi enim Deus

vult, naturæ ordo vincitur. Voluit enim, potuit, des-
cendit, salutem dedit: omnia Dei nutum sequuntur.
Hodie qui erat gigantus; et qui est, id quod non erat
efficitur: nam cum Deus esset, fit homo, nec desinit

esse Deus. Neque enim cum deitatis jactura factus est homo, neque per incrementum ex homine factus est Deus; sed cum verbum esset, propter imparibilitatem, caro factum est, sua manente immutabili natura.

Hæc deinde adjicit: Quia in solo excuso sublimique sedet, in præsepio ponitur: qui impalpabilis, simplex et incorporeus est, humanis manibus involvitur: qui peccatorum vincula solvit, fasciis constringitur.

SANCTUS AUGUSTINUS, DE NATURA ET GRATIA, CONTRA PELAGIUM, T. X, C. 64, P. 159. B.

Item Joannes, constantinopolitanus episcopus, cuius posuit sententiam, dicit peccatum non esse substantiam, sed actum malignum. Quis hoc negat? et quia non est naturale, ideo contra illud legem latam, et quod de arbitrii libertate descendit. Etiam hoc quis negat? Sed nunc agitur de humana natura, que vitiata est; agitur de gratia Dei, qua sanatur per medicum Christum, quo non indigeret, si sana esset, quæ ab isto tanquam sana, vel tanquam sibi sufficiente voluntatis arbitrio, posse non peccare defensit.

Eiusdem contra Julianum Pelagianum, t. X, lib. I, c. 6, p. 509 et 510, a.

Itane ista verba sancti Joannis episcopi aedes tanquam e contrario tot taliumque sententiis collegarum ejus opponere, eumque ab illorum concordissima societate sejungere, et eis adversarium constituere? Absit, absit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Absit, inquam, ut constantinopolitanus Joann-

nes de baptimate parvolorum, eorumque a paterno chirographo liberatione per Christum, tot ac tantis coepiscopis suis, maximeque romano Innocentio, carthaginensi Cypriano, cappadoci Basilio, nazianzeno Gregorio, gallo Hilario, mediolanensi resistat Ambrosio, etc. *Postea quædam afferi ex ejus epistola ad Olympiadem et ex sermone de Lazaro.*

Eiusdem, in opere imperfecto contra Julianum, t. X, cap. 7, p. 1296 et 1297.

Et mihi objicis peccati primi hominis granditatem, quæ tanti mali hominum omnium extulit causa, quasi hoc ego solus vel primus dixerim? Audi Joannem constantinopolitanum excellentis gloriæ: *Pecavisti, inquit, Adam illud grande peccatum, et omne genus hominum in commune damnavit.* Audi etiam in Lazari resuscitatione quid dicat, ut intelligas corporis mortem de illo grandi venisse peccato: *Flebat, inquit, Christus, quod eos qui immortales esse potuerunt, diabolus fecit esse mortales,* etc.

CASSIANUS, DE INCARNATIONE DOMINI, LIB. VII, C. 30.

Joannes, constantinopolitanorum antistitium decus, cuius sanctitas absque ulla gentilitiae persecutionis procella ad martyrii merita pervenit, etc.

Eiusdem lib. VII c. 30.

Unde ego quoque ipse humilis atque obscurus nomine sicut merito, licet mihi inter eximos constantinopolitanæ urbis antistes locum magistri usurpare non possim, studium tamen discipuli affectumque presumo. Adoptatus enim a beatissimæ memorie Joanne episcopo in ministerium sacram, atque oblatus a Deo, etsi corpore absun, affectu illic sum: et illi dilectissimo mihi ac venerandissimo Dei populo, etsi nunc præsentia non admisceor, tamen mente

conjugor.... Mementote magistrorum veterum, sacerdotumque vestrorum, Gregorii nobilis per orbem, Nectarii sanctimonia insignis, Joannis fide ac puritate mirabilis: Joannis, inquam, Joannis illius, qui vere ad similitudinem Joannis evangelista et discipulus Jesu et apostolus, quasi super pectus Domini semper affectumque discubuit. Illius, inquam, memento, illius sequimini, illius puritatem, illius fidem, illius doctrinam ac sanctimoniam cogitate: illius memento semper doctoris vestri ac nutritoris; in cuius quasi gremio quondammodo amplexuque crevitis; qui communis mihi ac vobis magister fuit; cuius discipuli atque institutio sumus. Illius scripta legite, etc.

COELESTINI PAPÆ EPIST. AD CLERUM ET POPULUM CP. CONCILIORUM TOMO III, P. 365. C.

Quid non animabus vestris doctrina sanctæ memorie episcopi Joannis immisit? cuius sermo catholicae fidem instituens per totum orbem diffusus est,

qui nusquam per doctrinam defuit, quia ubicumque lectus est prædicavit.

THEODORETI DIALOG. I, T. IV, P. 31 ET 32.

Joannem vero, magnum orbis lumen, qui primum quidem magno cum honore Antiochenam irrigavit Ecclesiam, deinque regiam urbem sapienter coluit; annon putas apostolicam fidei regulam servasse?.... Illic igitur vir longe præstantissimus apostolicum hunc locum interpretatus est: sic autem loquitur:

Quare, quando audis, Verbum caro factum est, non turberis nec animum dejicias? Non enim substantia in carnem mutata est; hoc enim dicere extremae impietas esset; sed id quod erat manens, sic servi formam accepit, etc.

SANCTI LEONIS MAGNI PAPÆ ANATOLIO EPISCOPO, EPIST. 106.

Si firmo incommutabili proposito dilectio tua curam gratiae communis habuisset, nihil' prolecto, quod ultiam anxietatem tibi ingereret, exstitisset. Non enim sinebat ratio ut ejus caritatem spernerem, quem amore pacis et studio reparandæ catholicæ fidei inter ipsa episcopatus rudimenta juvissem. optans in ecclesiasticis curis talem habere consortem;

ut mihi de sanctis præcessoribus tuis nec Joannis spiritualem copiosamque doctrinam, nec auctoritatem Attici, nec industriam Procli, nec fidem beati Flavianii deesse sentire: et ita studiis tuis utebor, ut nullus auderet vel fidei Catholicæ resultare, vel nomen venerabilium patrum regulis contrarie, etc.

φυσεως. Καὶ προσεπάγει τούτοις· Ὁ ἐπὶ θρόνου
ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου καθήμενος, ἐν φάτνῃ τίθεται·
ὅ ἀναφές καὶ ἀπλοῦς καὶ ἀσώματος χερσὶν ἀνθρω-
πίναις εἰλίσσεται· διὰ τῆς ἀμαρτίας ἀνασπῶν δεσμὸ-
σπαργάνοις ἐμπλέχεται.

ADMONITIO EDITORIS.

Per breve hic lacunam occurtere nemini sane mirum videbitur, quandoquidem Ecclesiæ Latinae præstantissimi doctores DD. Augustinus, Leo Magnus, Cassianus aliisque suapte lingua vernacula in describendis operibus suis usi sunt, unde ipsorum de nostro Doctore testimonia juxta Latinam versionem Græce hic apponere nobis non licuit.

CELESTINI PAPÆ EPIST. AD CLERUM ET POPULUM CP. CONCILIORUM TOMO III, P. 365. C.

[288] Τί ούκ ἐνέδαλε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἡ παιδευτικής τοῦ τῆς ἀγίας μνήμης ἐπισκόπου Ἰωάννου; οὐδὲ λόγος εἰς πάντα τὸν κόσμον ἐξερύθη, οἰκοδο-

THEODORETI DIALOG. I, T. IV, P. 31 ET 32.

Τιωννην δὲ τὸν μέγαν τῆς οἰκουμένης λαμπτῆρα, δε πρῶτον μὲν τὴν Ἀντιοχέων φιλοτίμως ἡρδευσεν Ἐκκλησίαν, εἰς τὴν βασιλεύουσαν σφῶν ἕγεωρτη- σεν, οὐχ ἥττι τὸν ἀποστολικὸν τετρηρχάντας κανόνα; Οὐδούς οὖν ὁ πάντας ἀριστος τόδε τὸ ἀποστολικὸν ἡρμήνευσε χωρίον· ὧδε δέ φησιν· «Μετε, ὅταν ἀκούσῃς, Ὁ Λόρος σάρξ ἐτένετο, μὴ θορυβηθῆς μηδὲ κατατέσσεις; Οὐ γάρ ἡ οὐσία μετέπεσεν εἰς σάρκα· τοῦτο γάρ τῆς ἑσχάτης ἀσεβείας ἐστιν· ἀλλὰ μένουσα ὑπερέστιν, οὗτῳ τού δούλου τὴν μορφὴν Ἐλασεν,» x. τ. λ.

SUIDAS ET GUILLELMUS PASTRENGICUS.

[289] Ἰωάννης Ἀντιοχεὺς δὲ πικληθεὶς Χρυσόστομος πρεσβύτερος μὲν ἐν πρώτοις Ἀντιοχείας, Εύσεβιος δὲ τοῦ Ἐμεσηνοῦ φιλοσόφου καὶ Διδώρου ἀκόλουθος. Οὗτος τολλὰ συγγράψαι λέγεται, ἀφ' ὧν οἱ περὶ ἱερωσύνης ὑπερβάλλουσι λόγοι τῷ τε ὑψεῖ καὶ τῇ φράσει καὶ τῇ λειτήτῃ καὶ τῷ κάλλει τῶν δονομάτων. Τούτοις ἐφάμιλλοις καὶ οἱ εἰς τοὺς Ψαλμοὺς τοῦ Δαυΐδ λόγοι, καὶ ἡ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου σημασία, καὶ τὰ εἰς τὸν Ματθαῖον καὶ Μάρκον καὶ Λουκᾶν ὑπομνήματα. Τὰ δὲ λοιπά αὐτοῦ συγγράμματα κρείτονα ἀριθμοῦ τυγχάνει. "Απασαν γάρ Τουδαῆτην Γραφὴν καὶ Χριστιανικὴν ὑπεμνημάτισεν ὡς ἀλλος οὐδεὶς. Τάξ τῶν μαρτύρων δὲ πανηγύρεις ἀπηγένησεν τῷ σχεδιάζειν ἀνεμποδίστως, καὶ τὴν γῆωσαν αὐτοῦ καταρρέειν ὑπὲρ τοὺς Νειλόφυσις καταρράκτας. Οὐδεὶς οὖν τῶν ἀπ' αἰώνος τοιαύτην λόγων ηὔπορησεν εἴροιαν, ἢν μόνος αὐτὸς ἐπλούτησε, καὶ μόνος ἀκινδήλως τὸ χρυσοῦν τε καὶ θείον ἐκληρονόμησεν δόνομα. Τῶν δὲ συγγραμμάτων αὐτοῦ καταλέγειν τὸν ἀριθμὸν οὐκ ἀνθρώπῳ, Θεοῦ δὲ μᾶλλον τοῦ τὰ πάντα γινώσκοντος. Οὗτος δὲ ἄγιος Ἰωάννης δὲ Χρυσόστομος ἀσκητῆς ἦν δικρος καὶ πολυάγρυπτος καὶ φιλήσυχος λίαν, καὶ διὰ ζῆλον σωφροσύνης εὐπαρῆστας καὶ ἀκρόχολος· θυμῷ γάρ μᾶλλον, ἢ αἰδοῖ ἔχαριζετο, καὶ ἐλευθεροστομίᾳ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀμέτρως ἐκέρχητο. Καὶ ἐν μὲν τῷ διδάσκειν πολὺς ἦν πρὸς ὥφελειαν, ἐν δὲ ταῖς συντυχίαις ἀλαζονικός τις καὶ ὑπερόπτης ἐνομίζετο τοῖς αὐτὸν ἀγνοοῦσι. Διὸ καὶ ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν προβλήθεις, μείζονις ὁφρύν κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐκέχρητο, πρὸς διόρθωσιν ἐκάστου καὶ σωτηρίαν καὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους μεταλλάττων. Οὐ τοίνυν, εἰ μή τις εἶη κόλαξ, τούτον ἀλαζόνα νομιστέον εἶναι· οὐδὲ αὖ πάλιν, εἰ κόλαξ εἴη καὶ διγεννής, τούτον μετριόφρονα λεκτέον· ἀλλὰ τὸν ἐν τῇ προσηκούσῃ τάξει τῇ ἐλευθέροις πρεπούσῃ ἑαυτὸν φυλάττοντα, μεγαλόψυχον μὲν εἶναι προστήκει, οὐχ ὑπερήφανον, ἀνδρεῖον, οὐ θρασὺν, ἐπιεικῆ, οὐ δουλοπρεπῆ, μετριόφρονα, οὐ ταπεινοφροσύνην ὑποκρινόμενον, ἐλευθέριον, οὐχ ἀνδραπόδωδη· [290] ὡς καὶ αὐτὸς λέγει· Διὰ τοῦτο ποικίλοις εἰραι δεῖ τὸν ποιμένα καὶ διδάσκαλον· ποικίλοις δὲ λέγω, οὐχ ὑπουλογον οὐδὲ κόλακα καὶ ὑβριστὴν, ἀλλὰ πολλῆς ἐλευθερίας καὶ παρθησίας ἀνάμεστον, εἰδότα καὶ συνκατιέραι χρησίμως, διατὴν ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ τῶν πραγμάτων ὑπόθεσις, καὶ χρηστὸν εἰραι δμοῦ καὶ αὐστηρόν. Οὐ γάρ ἐτρόπω χρῆσθαι τοῖς ἀρχομέστοις ἀπωτέλεσμα· ἐπει τοῖς μηδὲ λατρῶν παιστί ἐτι ταργάτην

κάπι τοῖς κάμπρουσι προσφέρεσθαι καὶ διατίθεσθαι μηδὲ κυβερνήτη μίαν δόδον εἰραι τῆς πρὸς τὰ πνεύματα μάχης. Ἐννόησον οὖν διοίστρα τίτια εἰραι χρὴ τὸν μέλλοντα πρὸς χειμῶνα τοσοῦτον ἀνθετεῖν καὶ τοιαύτην ζάλην καὶ τοσαῦτα κύματα, πρὸς τὸ γερέσθαι τοῖς πάσι πάρται, ἵνα πάρται κερδήσῃ. Καὶ γάρ σεμνὸν εἰραι δεῖ τὸν τοιοῦτον καὶ ἀτυφορον καὶ φοβερὸν καὶ προσηρῆν καὶ ὀργοτειχὸν καὶ κοινωνικὸν καὶ ἀδεκαστον καὶ θεραπευτικὸν καὶ ταπεινόρευτον καὶ φαιδρὸν καὶ ἡμερον, ἵνα ταῦτα εὐκόλως δύνηται μάχεσθαι. Οὐκούν δεῖ τὸν ἀναργέστατον καὶ ἀχέροντα φεύγειν τὸ κολακεύειν καὶ κολακεύεσθαι, μήτε ἀλαζονικὸν εἰραι μήτε κόλακα, ἀλλὰ ἀμφοτέρων τῶν κακῶν τούτων κολάζειν τὴν ἀμετρίαν· καὶ ἐλεύθερον εἰραι, μήτε εἰς αὐθόδεσιαν ἀποκλίνοντα, μήτε εἰς δουλοκρέπειαν καταπληκτοτατα. Πρὸς μὲν γάρ τὸν χρηστὸν ταπεινόν υπάρχειν δεῖ, πρὸς δὲ θρασεῖς ὑψηλόν. Ἐπεικερον οἱ μὲν ἀρετὴν εἰραι τὴν ἐπιεικειαν ἡτοῦνται, οἱ δὲ ἀνδρεῖαν θρασύτηταν· ἐκείνοις μὲν τὴν ταπεινοφροσύνην προσφέρειν, τούτοις δὲ τὴν ἀνδρεῖαν, σεβερρύνουσαν αὐτῶν τὴν ἀπὸ τῆς θρασύτητος δόξαν· ἵνα τοὺς μὲν ὠφελήσῃς, τῶν δὲ ταπεινώσῃς τὸ φρόνημα. Καὶ πρὸς τῷ παντὶ πράγματι, φησὶ Σολομῶν· τοιτέστι, ταπεινότητος, ἐξουσίας, ἀλέγχου, παρακλήσεως, φειδοῦς, παρθησίας, χρηστότητος, ἀποτομίας, καὶ ἀπαξαπλῶς κατεδάς πράγματος· ὥστε ποτὲ μὲν τὸ τῆς ταπεινότητος δεικνύειν, καὶ μηδεῖσθαι ἐν ταπεινώσῃ τὰ παιδία κατὰ τὴν Κυριακὴν φωτίζειν· ποτὲ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ κεχρῆσθαι, ἢν δδωκεν δικαστὸς εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαρεστήρα, διατὴν ἡ χρεία ἐπιζητεῖ τὴν παρθησίαν· καὶ ἐν καιρῷ μὲν παρακλήσεως τὸ χρηστὸν ἀνδεικρυσθαι, ἐν καιρῷ δὲ ἀποτομίας τὸν ζῆτον ἐμφανεῖται· καὶ ἐκ' ἐκάστου τῶν ἀλλων ὅμοιων τὸν Ἑγκρίτον καὶ δικαιον τὸν λογισμὸν προσφέρεσθαι. Λογισμὸι γάρ δικαιῶν κρίματα. Καὶ Ἰσιδωρος δέ· Τὸν δραχοντα δικαιον εἰραι δεῖ καὶ φοβερὸν, ἵνα οἱ μὲν εἰν βιούντες θαρροῦσι, οἱ δὲ ἀμαρτάνοντες ὀκροῖσι· θάτερον γάρ θατέρου χωρὶς ἀναρχία μᾶλλον ἔστιν, ἢ ἀρχή. Εἰ μὲν γάρ πάρτες ἡστατεῖσθεις καὶ φιλάρετοι, ἀγαθότητος ἔστι μόνης· εἰ δὲ φιλαμαρτήμονες, φόσου· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀγαθοὶ εἰσὶ καὶ κακοὶ, ἀμφότερα καταχειριστέοντα τῷ ἀρχοτι καὶ προσταμένων.

VIGILII TAPSENSIS EPISC. CONTRA EUTYCHETEM LIB. I, CAP. 15.

Unde hortamur omnes homines nefandæ hujus perfidiae sectatores, dum vita manet, dum prænitere licet, erroris sui mutare sententiam, et Gregorii potius atque Basillii, Theophili quoque et Joannis civitatis constantinopolitanæ opinatissimi antistitis,

neconon et Cyrilli alexandrini episcopi, et aliorum quamplurimorum, qui antiquitus in Ecclesia floruerunt, super utriusque naturæ proprietate sectari doctrinam, quorum eis de hac re sententias extrinsecus offerimus perlegendas.

SUIDAS ET GUILLELMUS PASTRENGICUS.

« Joannes Antiochenus (inquit Suidas) cognomento Chrysostomus, principio presbyter fuit Antiochiae, Ensebi Emeseni philosophi et Diodori discipulus. Hic multa scripsisse narratur, in quibus excellunt libri de Sacerdotio, tum sublimitate et stylo, tum suavitate et elegantia verborum. Cum his concordant sermones ejus in Davidis Psalmos, et annotationes in Joannis Evangelium, et in Matthæum, Marcum et Lucam Commentarii. Cætera vero ejus scripta numerum superant. Totam enim judaicam et christianam Scripturam commentariis illustravit, ut aliud nemo. Plurimas etiam in laudem martyrum saepe ex tempore habuit ille, cuius linguae profluvium ipsas Nili cataractas superabat. Nullus ab omni ævo tanta dicendi copia abundavit, quanta ille prædictus fuit : adeo ut solus merito aureum illud et divinum nomen consecutus sit. Scriptorum ejus numerum recensere non hominis esset, sed Dei potius, qui omnia cognoscit. Hic S. Joannes Chrysostomus asceta fuit sumimus, multumque vigilabat, et quietis erat amantissimus, et ob summum temperantia zelum in dicendo liberinus erat et ad iram proclivis : iræ enim magis, quam pudori obsequebatur, et immoda dicendi libertate adversus auditores utebatur. In docendo utilissimus, in congressibus arrogans et fastu prædictus videbatur iis qui eum non norant. Quamobrem etiam episcopus designatus majore supercilie in subditos utebatur, ad singulorum emendationem et salutem et mores sermonem accommodans. Si quis ergo adulator non fuerit, non ideo arrogans existimandus ; si quis vero adulator sit, et humiliis genere, non ideo modestus vocandus est : sed eum qui in convenienti ordine, qui libero convenit, sese conservat, magnanimum esse oportet, non superbum ; fortem, non audacem ; comitem, non servilis animi ; modestum, non humilitatis simulacrum ; liberali, non sordidum ; ut et ipse dicit : « Quare varium esse decet pastorem et doctorem ; varium dico, non subdolum, nec adulatorem, nec contumeliosum, sed multa in dicendo liberitate plenum, qui sciat utiliter morem gerere, quoties ipsa res hoc requirit, lenemque simul et austorum esse : non enim cum subditis omnibus so pari modo gerere debet. Nam neque medicos decet

Innumerous possemus adjicere scriptores medii et infimi ævi qui de sancto Joanne Chrysostomo luculentia tulere testimonia ; sed ne longius procedamus, unum tantum Guillelmi Pastrengici Veronensis, Petrarcae amici, locum afferemus, ubi quedam habentur notata digna.

De eo haec habet Guillelmus Pastrengicus Veronensis, Francisci Petrarcae amicus, cui ille octo epistolæ misit cum aliis Petrarcae epistolæ typis editas. Librum autem emisit Guillelmus hoc titulo, *De Scriptis virorum illustrium* : vir certe ut illa ætate admodum eruditus, qui de scriptoribus præsertim medii ævi multa docet non sphenit. Editus autem fuit hic liber Venetiis a Michaeli Angelo Blondo anno 1547 ; sed cum innumeris mendis : emi autem casu librum illum Venetiis, qui universis pene ignotus est, exemplarque meum in locis multis emendavi conferendo cum Codice Vaticano, et cum altero Bibliotheca Ottobonianæ. Hæc autem, inquam, habet ille de S. Joanne Chrysostomo.

« Joannes Chrysostomus, antiochenæ Ecclesie presbyter, deinde Constantinopolis episcopus, vir in

agrotis omnibus idem medicamentum præbere, neque gubernatorem eundem cursum tenere, ventis reflantibus. Cogita ergo qualem debeat esse illum, quem tautæ procolla et tempestati ac tot fluctibus resistere oportet ; ut omnibus omnia sit, et omnes incurrit. Etenim talen virum oportet esse gravem et fastus expertem, formidabilem et mansuetum, impetrionis et sociabilem, incorruptum et obsequii plenun, humilem nec servilem, hilarem et mansuetum, ut hac certamina facile conlicere possit. Oportet igitur virum strenuum et prudentem cavere, ne vel adulteretur, vel adulantem ferat, neve arrogans sit vel adulator ; sed ut utrumque vitium recidat ; ut liber sit, nec in arrogantiam deflectat, nec ad servile obsequium se demittat. Nam cum mansuetis humilem oportet esse, cum audacie vero altos spiritus sinere. Etenim quidam putant mansuetitudinem esse virtutem ; alii fortitudinem esse audaciæ. Cum illis humilitate utendum est, cum his vero fortitudine, qua audacia illorum gloriam extinguit ; ut illis præsis, horumque spiritus deprimas. Nam, ut ait Salomon, *Unicuique rei suum est tempus* (Eccl. III, 1); id est, humiliati, potentiae, reprehensioni, consolationi, venie, dicendi libertati, lenitati, severitati : et uno verbo, rebns omnibus : ut modo quidem humilier te geras et submissione pueros imiteris, secundum Dominii præceptum ; aliquando potestate utaris, quam dedit Christus ad ædificationem, non ad destructiōnem, quando dicendi libertate opus est : et tempore quicquid consolationis, lenitatem ostendere oportet ; in tempore autem objurgationis, zelum demonstrare : et in omnibus aliis rebus justam judicii et rationis normam adhibere oportet. Justorum enim ratiocinia iudiciasunt. Et Isidorus Pelus. dicit (Lib. V, epist. 158) : « Principem oportet esse: justum et formidabilem, ut homi quidem securi sint, peccatores vero deterreatur. Nam alterum sine altero imperit eversio potius est quam imperium. Si enim omnes obsequientur et virtutem colerent, sola bonitate opus esset ; sin autem peccatis dediti essent, timore tantum : quia vero et boni sunt et mali, utramque rationem adhibere debet is qui populo præest. »

divina et humana philosophia præcipuis, in disputacionibus perspicax, in confundandis hereticorum erroribus acer ; de quo beatus Hieronymus, libro de Viris illustribus, loquens, ait : « Joannes, antiochenæ Ecclesie presbyter, Eusebii Emeseni Diodorique sectator, multa composuisse dicitur, que tamen non legi. » Et alibi ad beatum Augustinum scribens : « Quiddic in de Joanne, qui dudum in pontificali gradu Constantinopolitanam rexit Ecclesiam, et super Epistolam ad Galatas latissimum exaravit librum ? » Scripsit hic venerandus Dei antistes super toto veteri et novo Testamento Expositionum libros : Commentarios in Matthæum distinctos per homilia 90 : super Joannem homilia 88 : super Epistolæ libros singulos per sermones distinctos : in Epistolam ad Hebreos 34 condidit homilia : super Genesim librum questionum : de landibus Pauli apostoli homilia 7 : contra arianorum bæresim fortissimos libros : contra simoniacos, contra Marcionem, Cerinthum, Ebionem, Archemonem atque Photinum, qui eorum suscitavit heresim : contra Apollinarem librum 1 : contra manichæos insigne volumen : con-

tra omnes haereticos super parabola seminis longum opus et elegans : tractatum unum in Thomam apostolum, in quo adversus arianos fortissime disputat : super Cantica canticorum libros duos : item vitam sancti Meletii episcopi antiocheni : de vestibus legibus sacerdotum et Levitarum, et de ornata sunni pontificis Veteris Testamenti volumen egregium : de humilitate in lotione pedum tractatum unum : contra eos qui ad missas non occurruunt tractatum unum : de virginitate : de poenitentia : de fide : de patientia : de confessione : de eleemosyna tractatus plures. Homiliae et sermones per totam quadragesimam : sermonem declamatorum in decollationem sancti Joannis Baptiste : item in laudem beatae Virginis mira suavitate fragrantes : adversus Arabas de resurrectione mortuorum libros duos, qui dicebant animas mori cum corpore : item contra Iudeos librum unum : item adversum Gentes in modum dialogi grande et insigne volumen : de ordine et officio sacerdotis librum unum. Hymnos et orationes et alia plura metra editit apud Graecos, et quanquam latino fulserit eloquio, plurimum tamen scripsit in greco Theodosii Magni temporibus.

In hac recensione quedam Joanni Chrysostomo adscribit, quae inter opera ejus nunquam censeri potuisse videntur : alia vero, quae nusquam alibi commemorantur, quæque vel latenter alicubi, vel fortasse perierunt : qualia sunt liber ille contra Apollinarem et libri duo alii de Resurrectione mortuorum contra Arabas, qui dicebant animas mori cum corpore.

De hoc autem postremo opere multa nobis observanda sunt (a). Ait Eusebius Arabes dixisse animas

(a) Hist. eccl. p. 133, edit. H. Valesii.

mori cum corpore, et cum eo resurrecti fuisse, et contra hanc haeresim coactam fuisse synodum, cui adfuit Origenes. Sæpe vidimus Chrysostomum perorantem adversus multos ex auditoribus, qui resurrectionem omnino negabant : quique tunc magno numero Antiochiae fuisse videntur ; nusquam autem me ipsum legisse inemini confutantem eos qui dicarent animas cum corpore morituras et cum eo resurrectas esse, vel Arabes id ipsum docentes aggredientem. Tamenque Guillelmus Pastericus libros illos duos de Resurrectione mortuorum adversus Arabes, qui dicebant animas mori cum corpore, se vidisse commemorat Joannis Chrysostomi nomine ; omninoque illi fides habenda videtur. Multa certe quotidie ex tenebris eruuntur Joannis Chrysostomi opera, ut videre est in hac nostra S. doctoris operum collectione, ubi in tomo duodecimo undecim præclaras homiliae, quæ hactenus latuerant, emisimus, in aliisque tomis non paucas. Hos vero libros edidisse potuit, sive quia Arabes suo ævo adhuc in pristino errore perstabant, sive quia nonnulli Antiocheni Arabibus vicini, veterem illum Arabum errorem renovare videbantur.

Quod vero adjicit in fine Guillelmus Pastericus : *Et quanquam latino fulserit eloquio, plurimum tamen scripsit in greco Theodosii magni temporibus, nescio unde expiscatus est ; nihil enim latine scripsisse Chrysostomum putant omnes qui scripta ejus accurate legerunt. Forte existimavit ille sanctum doctorem latino fulsisse eloquio, quia viderat opus imperfectum in Matthæum, quod Chrysostomi nomine circumferatur, latine scriptum, quodque Chrysostomi non esse pugnant hodie eruditæ omnes.*

FR. MATTHÆI DE CHRYSOSTOMO ORATORE BREVE JUDICIUM.

Homiliarum Chrysostomi duo sunt omnino genera. In aliis enim deinceps suo ordine integros litterarum sacrarum libros tractat. Hic in singulis homiliis (a) proponit partem ejus modi libri, eamque in priore parte homiliæ explicat, ac interdum eadem bis terve resumit et retractat. Secunda pars morum doctrinam spectat, sumpta dicendi materia aut a verbis quæ exposuit, sèpiusque ex paucis et uno; aut a tempore, a personis, a rebus, quæ tunc gerebantur, ita etiam interdum, ut coacta et detorta videatur oratio. Hinc frequentes illæ disputationes contra theatra, ludos circenses, artes magicas, jusjurandum (b), superstitionem, libidinem, luxum, contra eos qui in ecclesia inter se consubstantiantur, ridebant, saltabant, immo etiam marsupia (c) succidebant, et contra alia effeminati, mollis, effreni et ad interitum ruentis seculi, veri fidem et modum omnem excedentia vitia. Alterum genus homiliarum aut ecclesiasticas lectiones Evangeliorum et Apostoli exponit, aut habitum est in certis diebus festis, item variis temporum, rerumque vicissitudinibus et casibus. In his pierumque amplior est oratio et ornatio. Quod inventionem, in secundo maxime genere, attinet, hic nemo Chrysostomi desiderabit ingenium, sèpe vero luxuriam accusabit, modum excessisse culpabit, facilitatem et probabilitatem inventionis requiret. Dispositionem primi generis homiliæ, ut dixi, eandem omnes habent. Ex altero genere paucissime subtiliter sunt dispositæ : haud raro propositionem etiam mutat, vel latiorem, vel

(a) Ab hac norma tamen recedit in homiliis plerisque in Genesim. Hic enim exordium et peroratio morum præcepta tractant, media pars orationis explicat sensum Litterarum sacrarum. Interdum etiam in exordio retractat ea quæ anteja jam exposuerat. In homiliis in Psalmos verba textus per partes recitat, breviter explicat, ac continuo singulis partibus necit adhortaciones, ita ut in eadem homilia plura ac diversa argumenta ethica occurrant.

(b) Contra jusjurandum pluribus deinceps disputat homiliis, t. II, inde a pag. 57, E.

(c) Vide tom. I, p. 470, B, seqq.

angustiorem vocabulis subjiciens notionem. Accedit, quod multoties inter ipsa argumenta ad alia delabitur : sègre enim exultans ingenium compescere potuit. Supellectilem autem oratorium, flores dico et pigmenta, ubique secum omnem circumfert, ut credas, hominem, expugnata Constantinopoli, aufugisse cum omnibus suis opulentia regiæ luxusque et magnificientiæ copiis. Reprehenditur etiam partium inæqualitatem. Modo exordium (a) dimidiari partem orationis abstulit, modo brevis argumentorum tractatio ingentem post se trahit sermocinationem. In priori (b) genere, cum dicta Litterarum sacrarum explicantur, elocutio interdum non tam tenuis et subtilis est, quod merito probaretur, sed lenta, supina, negligens, fastidium a repetitionibus afferens. In altero genere, sèpius nimis quæsita est elocutio, continua ac dissimilibus translationibus referita, floribus multis et discoloribus obsita, ad ostentationem et aurum voluptam composita, mole laborans, inflata, tumens et, ut ipsius verbis utar, *ἀριθμός, ἀριθμός, σφρυγός.* Epistolæ Chrysostomi nemini magno opere commendaverim, nisi iis, qui historiam exilio ejus cupiunt cognoscere. Paucæ, eaque longiores, ad Olympiadem, inter reliquas excellunt ; sed excedunt epistolæ modum. Pleraque et sententiis et verbis sunt inter se similes. *Patheticum*, quod epis-

(a) Propter longiora exordia se excusat t. III, p. 81, C; p. 85, A; p. 115, D; p. 120, A; t. IV, p. 246, C, et aliis.

(b) Iis, qui nondum assueti sunt orationi Chrysostomi, si tamen exegistica ejus in Nov. Testamentum legere velint, auctor sim, ut a commentario in Epistolam ad Galatas incipiunt, designant in commentarium in Actus, qui est omnium infirmus. Mioori quidem cura commentarium in Epistolam ad Galatas elaboratum dicit Montefalconius, sed cura profecto est eadem, et oratio multo est pressior et adstrictior. In interpretatione Vet. Testamenti sibi est dissimilior, Ori gene tamen multo superior; tametsi hic, nescio utrum dicam Hebreice, an Hebraica, apprime caluisse credatur. Equidem certe ex istius scriptis hoc discere non potui, uero Huettius.

itas familiares imprimis commendat, in his partim cernitur in solis vocabulis formulisque vulgaribus, partim, ut dictum et studio quæsumum displicet. Sed haec de virtutis ejus, quæ magnis virtutibus in singulis lere orationibus compensat. Modo enim subtiliter docet, modo acerrime pugnat, modo proprio et eleganter, modo copiose et ornata dicit, modo acumine et ingenio delectat, modo fulmine et tonitru terret. Ad hanc, (a) morum, quoꝝ oratione exprimit, honestas;

(a) Uti enim inter oratores grecos, non Christianos, civili virtute commendanda nemo honestate antecellit Isocratem: ita Chrysostomus, post Christum et apostolos, de-

sententiarum gravitas et sublimitas; animus, vitiorum, voluptatum, rerum humanarum contemptor, pius et religionis acerrime studiosus. Ac profecto, si Athenis aut Rōmæ, modestis hominum et compositis moribus et inter auditores graves veraque eloquentia testimoniares et judices dixisset, sinnillimum eum habereimus Æschini et Ciceroni, post quos secundas ferre tertias ipsi honestum est.

virtute Christiana dicens, neminem inter Christianos grecos, ne dicam inter latinos, gravitate superiore aut similem habet.

CATALOGUS

OPERUM OMNIUM CHRYSOSTOMI SECUNDUM ORDINEM EDITIONIS MORELLI,

COLLATÆ

CUM HAC NOVA EDITIONE MONTEFALCONIANA.

Index operum tomī primi Morellianæ editionis.

- Ad populum antiochenum de statuis homiliae 21.
— In editione Mif. tom. II, p. 45, homiliae undeviginti eadem serie habentur.
1. In illud I ad Timoth. V, *Vino modico utere*, p. 1.
— Mif. t. II, p. 15.
2. In illud I ad Timoth. VI, *Divitibus seculi præcipie*, p. 22. — Mif. t. II, p. 33.
3. In profectionem Flaviani, p. 33. — Mif. t. II, p. 47.
4. De patientia Job et trium puerorum, p. 53. — Mif. t. II, p. 59.
5. De afflictione Job et Niñivitarum, p. 64. — Mif. t. II, p. 67.
6. De magistratibus timendis, p. 80. — Mif. p. 81.
7. De tristitia, et in illud Gen. III, *Adam, ubi es?* p. 93. — Mif. t. II, p. 91.
8. Exhortatio ad virtutem, et in I Genes., *Dreambat Deus*, etc., p. 100. — Mif. t. II, p. 97.
9. De vitandis juramentis, et in Psalm. XVIII, *Cœli enarrant*, etc., p. 106. — Mif. t. II, p. 105.
10. De mundi pulchritudine, etc., et de juramentis, p. 116. — Mif. t. II, p. 111.
11. Exhortatio ad gratias agendas Deo, p. 126. — Mif. t. II, p. 119.
12. De creatione hominis et de juramentis, p. 136. — Mif. t. II, p. 127.
13. De creatione hominis rursus, etc., p. 147. — Mif. t. II, p. 135.
14. De abstinentia a juramentis, etc., p. 156. — Mif. t. II, p. 145.
15. De calamitate Antiochiae, et de juramentis, p. 168. — Mif. t. II, p. 153.
16. De seditione civitatis, et in I ad Philem., *Paulus vincitus*, etc., p. 180. — Mif. t. 2, p. 161.
17. De statuarum eversoribus, p. 192. — Mif. t. II, p. 171.
18. De jejunio, et in Philippiens. III, *Gaudete in Dom.* p. 202. — Mif. t. II, p. 178.
19. Ad agricolas et de juramentis, p. 212. — Mif. t. II, p. 187.
20. In redditum Flaviani episc., p. 223. — Mif. t. II, p. 211.
21. Catechesis ad illuminandos, p. 235. — Mif. t. II, p. 231.
22. De similitate sive ira, p. 247. — In Mif. est Non. 20 ad Antiochenos, t. II, p. 197.
23. De observatione Noviluniorum, p. 264. — Mif. t. I, p. 953.
24. De Christi baptismo, p. 275. — Mif. t. II, p. 363.
25. De diabolo tentatore, p. 283. — Mif. t. II, p. 257.
26. De incomprehensibili Dei natura I, p. 294. — Mif. t. I, p. 701.
27. De incomprehensib. Dei nat. II, p. 302. — Mif. t. I, p. 709.
28. De incomprehens. Dei nat. III, p. 316. — Mif. t. I, p. 719.
29. De incomprehens. Dei nat. IV, p. 327. — Mif. t. I, p. 727.
30. De incomprehens. Dei nat. V, p. 337. — Mif. t. I, p. 735.
31. De beato Philogonio, p. 351. — Mif. t. I, p. 747.
32. De consubstantiali, p. 360. — Mif. t. I, p. 755.
33. De petitione filiorum Zebedæi, p. 374. — Mif. t. I, p. 767.
34. Adversus Judæos I, p. 383. — Mif. t. I, p. 843.
35. Adversus Judæos II, p. 401. — Mif. t. I, p. 857.
36. Adversus Judæos III, p. 414. — Mif. t. I, p. 861.
37. Adversus Judæos IV, p. 439. — Mif. t. I, p. 871.
38. Adversus Judæos V, p. 454. — Mif. t. I, p. 883.
39. Adversus Judæos VI, p. 467. — Mif. t. I, p. 903.
40. De SS. Juventino et Maximo, p. 485. — Mif. t. II, p. 571.
41. De S. Pelagia virgine, p. 491. — Mif. t. II, p. 579.
42. In S. Ignatium, p. 498. — Mif. t. II, p. 587.
43. De S. Romano martyre I, p. 508. — Mif. t. II, p. 606.
44. De nativit. Machabœorum, p. 516. — Mif. t. II, p. 617.
45. De S. Meletio antiocheno, p. 523. — Mif. t. II, p. 515.

46. De S. Luciano martyre, p. 530. — Mif. t. II, p. 519.
 47. De S. Juliano martyre, p. 533. — Mif. t. II, p. 663.
 48. De S. Romano martyre II, p. 546. — Mif. t. II, p. 611.
 49. De SS. Machabeis, p. 553. — Mif. t. II, p. 617.
 50. De SS. Machabris, p. 556. — Mif. t. II, p. 625.
 51. De SS. Bernice et Prosope, p. 557. — Mif. t. II, p. 629.
 52. De S. Eustathio antiocheno, p. 571. — Mif. t. II, p. 597.
 53. De poenitentia I, p. 579. — Mif. t. II, p. 305.
 54. De poenitentia IV, p. 588. — Mif. t. II, p. 299.
 55. De poenitentia V, p. 596. — Mif. t. II, p. 325.
 56. De poenitentia VIII, p. 612. — Mif. t. II, p. 343.
 57. De poenitentia IX, p. 623. — Mif. t. II, p. 291.
 58. De poenitentia X, p. 632. — Mif. t. II, p. 277.
 De S. Babyla martyre, p. 641. — Mif. t. II, p. 527.
 Contra Gentiles liber I, p. 647. — Illic de S. Babyla agitur. Mif. t. II, p. 533.
 59. Contra Anomœos. VI, p. 698. — Mif. t. I, p. 795.
 60. Catechesis ad illuminandos, p. 705. — Mif. t. II, p. 223.

Index operum tomī secundi Morellianæ editionis.

- Homiliae 57 in Genesim, p. I usque ad p. 725. — Mif. t. IV, p. 21-580.
 Homiliae aliae novem in Genesim, t. II, p. 725. — Mif. t. IV, p. 581-630.
1. * In illud, *In principio creavit Deus*, etc., et de jejunio et eleemosyna, Sermo I, p. 725.
 2. * Cur in sole, etc., dixerit, *Fiat*, in homine autem, *Faciamus*, Sermo II, p. 732.
 3. * Quid sit, *Ad similitudinem*, et cur non dominetur, Sermo III, p. 736.
 4. * Quod servitutis tria genera induxerit peccatum, Sermo IV, p. 740.
 5. * Quod non propter Adamum punimur, Sermo V, p. 747.
 6. * De ligno scientiæ, etc., itemque de jejunio, etc., Sermo VI, p. 754.
 7. * Quare lignum scientiæ boni et mali vocetur; et in illud, *Hodie tecum eris*, etc. Sermo VII, p. 758.
 8. * In conventum episcoporum, etc., Sermo VIII, p. 769.

Index operum tomī tertii Morellianæ editionis.

- In Psalmum 3. p. 3. — Mif. t. V, p. 35.
 In Psalm. 4. p. 8. — Mif. t. V, p. 39.
 In Psalm. 5. p. 34. — Mif. t. V, p. 60.
 In Psalm. 6. p. 46. — Mif. t. V, p. 71.
 In Psalm. 7. p. 58. — Mif. t. V, p. 80.
 In Psalm. 8. p. 88. — Mif. t. V, p. 106.
 In Psalm. 9. p. 106. — Mif. t. V, p. 121.
 In Psalm. 10. p. 128. — Mif. t. V, p. 140.
 In Psalm. 11. p. 134. — Mif. t. V, p. 144.
 In Psalm. 12. p. 140. — Mif. t. V, p. 149.
 In Psalm. 41. p. 145. — Mif. t. V, p. 155.
 In Psalm. 43. p. 160. — Mif. t. V, p. 167.
 In Psalm. 44. p. 178. — Mif. t. V, p. 182.
 In Psalm. 45. p. 203. — Mif. t. V, p. 205.
 In Psalm. 46. p. 208. — Mif. t. V, p. 208.
 In Psalm. 47. p. 219. — Mif. t. V, p. 216.
 In Psalm. 48. p. 226. — Mif. t. V, p. 222.
 In Psalm. 49. p. 248. — Mif. t. V, p. 240.
 In Psalm. 108. p. 269. — Mif. t. V, p. 258.
 In Psalm. 109. p. 277. — Mif. t. V, p. 264.
 In Psalm. 110. p. 294. — Mif. t. V, p. 279.
 In Psalm. 111. p. 308. — Mif. t. V, p. 290.
 In Psalm. 112. p. 319. — Mif. t. V, p. 299.
 In Psalm. 113. p. 325. — Mif. t. V, p. 304.

61. De Fato et Providentia Dei orationes sex, I, p. 715. — Mif. t. II, p. 749.
 62. De Providentia II, p. 720. — Mif. t. II, p. 753.
 63. De fato III, p. 725. — Mif. t. II, p. 757.
 64. De fato IV, p. 728. — Mif. t. II, p. 759.
 65. De fato V, p. 735. — Mif. t. II, p. 765.
 66. De fato sive contra ingluviem VI, p. 740. — Mif. t. II, p. 769.
 67. De precatione I, p. 745. — Mif. t. II, p. 775.
 68. De precatione II, p. 751. — Mif. t. II, p. 779.
 69. In SS. Petrum et Heliam, p. 758. — Mif. t. II, p. 725.
 70. In martyres ægyptios, p. 770. — Mif. t. II, p. 693.
 71. De S. Phoca martyre, p. 775. — Mif. t. II, p. 697.
 72. De S. Thecla virgine, p. 782. — Mif. t. II, p. 745.
 73. De S. Barlaam martyre, p. 785. — Mif. t. II, p. 675.
 74. De SS. martyribus totius orbis p. 792. — Mif. t. II, p. 705.
 75. De beato Abraham, p. 799. — Mif. t. II, p. 737.
 76. De anathemate, p. 803. — Mif. t. I, p. 945.
 77. De poenitentia et continentia, p. 809. — Est Joannis Jejunatoris.

9. * Quare Abram vocatus sit Abraham, etc., Sermo IX, p. 773.
 In Annūm sermones 5, p. 784-840. — Mif. t. IV, p. 651-676.
1. Quod opereat jejunii meminisse, et de Anna sermo I, p. 784.
 2. De Anna sermo II, p. 797.
 3. De Anna sermo III, p. 809.
 4. De Anna sermo IV, p. 820. ~
 5. Adversus eos qui in festis tantum convenient, itemque de Anna sermo V, p. 832.
- De Davide et Saüle sermones 3, p. 841. 881. — Mif. t. IV, p. 675-718.
1. De Davide et Saüle sermo I, p. 841.
 2. Quod David magis troparum erexit parcendo Saüli, etc., Sermo II, p. 854.
 3. Quod periculosis sit adire spectacula, itemque de tolerantia Davidis, sermo III, p. 864.
- De ignavia, et quod diabolus homini nocere non possit, Sermo cuius initium, ἡμέτερη προτάσθια; ἡμέτερη περὶ τοῦ διαβόλου, p. 882. — Mif. t. II, p. 263.

- In Psalm. 114. p. 337. — Mif. t. V, p. 345.
 In Psalm. 115. p. 342. — Mif. t. V, p. 319.
 In Psalm. 116. p. 352. — Mif. t. V, p. 327.
 In Psalm. 117. p. 352. — Mif. t. V, p. 328.
 In Psalm. 119. p. 365. — Mif. t. V, p. 338.
 In Psalm. 120. p. 371. — Mif. t. V, p. 344.
 In Psalm. 121. p. 375. — Mif. t. V, p. 347.
 In Psalm. 122. p. 380. — Mif. t. V, p. 351.
 In Psalm. 123. p. 382. — Mif. t. V, p. 352.
 In Psalm. 124. p. 384. — Mif. t. V, p. 356.
 In Psalm. 125. p. 391. — Mif. t. V, p. 360.
 In Psalm. 126. p. 394. — Mif. t. V, p. 362.
 In Psalm. 127. p. 397. — Mif. t. V, p. 365.
 In Psalm. 128. p. 404. — Mif. t. V, p. 361.
 In Psalm. 129. p. 406. — Mif. t. V, p. 373.
 In Psalm. 130. p. 411. — Mif. t. V, p. 377.
 In Psalm. 131. p. 414. — Mif. t. V, p. 379.
 In Psalm. 132. p. 420. — Mif. t. V, p. 384.
 In Psalm. 133. p. 422. — Mif. t. V, p. 386.
 In Psalm. 134. p. 424. — Mif. t. V, p. 387.
 In Psalm. 135. p. 439. — Mif. t. V, p. 399.
 In Psalm. 136. p. 445. — Mif. t. V, p. 405.
 In Psalm. 137. p. 449. — Mif. t. V, p. 407.
 In Psalm. 138. p. 453. — Mif. t. V, p. 411.

- In Psalm. 139. p. 463. — Mif. t. V. p. 419.
 In Psalm. 140. p. 471. — Mif. t. V. p. 426.
 In Psalm. 141. p. 489. — Mif. t. V. p. 442.
 In Psalm. 142. p. 494. — Mif. t. V. p. 446.
 In Psalm. 143. p. 506. — Mif. t. V. p. 457.
 In Psalm. 144. p. 515. — Mif. t. V. p. 464.
 In Psalm. 145. p. 525. — Mif. t. V. p. 472.
 In Psalm. 146. p. 528. — Mif. t. V. p. 475.
 In Psalm. 147. p. 531. — Mif. t. V. p. 478.
 In Psalm. 148. p. 539. — Mif. t. V. p. 484.
 In Psalm. 149. p. 548. — Mif. t. V. p. 493.
 In Psalm. 150. p. 551. — Mif. t. V. p. 495.
 Commentarius in Isaiae prophetam, p. 554. —
 Mif. t. VI. p. 11.
 In locum Psalmi 44, *Adxstitit Regina a dextris tuis*, p. 666. — Mif. t. III. p. 595.
 In locum Psalmi 48, *Ne timueris, cum dives factus,* p. 689. — Mif. t. V. p. 499.
 in eundem locum, et de eleemosyna, p. 705. —
 Mif. t. V. p. 512.
 In locum Psalmi 145, *Lauda, anima mea, Dominum*, p. 712. — Mif. t. V. p. 519.
 In locum Isaiae VI, *Vidi Dominum sedentem*, Hom. I, p. 723. — Mif. t. VI. p. 97.

Index Operum tomii quarti Morellianæ editionis.

- De sacerdotio libri sex, p. 4. — Mif. t. I. p. 623.
 De compunctione ad Demetrium liber, p. 98. —
 Mif. t. I. p. 393.
 De compunctione ad Stelechium libri II, p. 121. —
 Mif. t. I. p. 411.
 De Providentia Dei ad Stagirium libri III, p. 137. —
 Mif. t. I. p. 423.
 Quod regulares feminæ viris cohabitare non debent, p. 225. — Mif. t. I. p. 513.
 In eos qui sorores adoptivas habent, p. 247. —
 Mif. t. I. p. 495.
 De virginitate, p. 273. — Mif. t. I. p. 533.
 Adversus vitæ monasticæ vituperatores libri III, p. 355. — Mif. t. I. p. 319.
 Comparatio regis et monachi, p. 449. — Mif. t. I. p. 587.
 Ad viduam juniores, p. 456. — Montf. t. I. p. 599.
 Ad eamdem, de conjugio non iterando, p. 469. —
 Mif. t. I. p. 609.
 In Eutropium eunuchum sermo, p. 481. — Mif. t. III. p. 391. In Eutropium, II. p. 395.
 De poenitentia homil. tertia, p. 487. — Mif. t. II. p. 555.

Index operum tomii quinti Morellianæ editionis.

- In parabolam debitoris decem millium talentorum, p. 4. — Mif. t. III. p. 17.
 De Lazaro mendico sermo I, p. 48. — Mif. t. I. p. 963.
 De Lazaro sermo II, p. 42. — Mif. t. I. p. 981.
 De Lazaro sermo III, p. 54. — Mif. t. I. p. 991.
 De Lazaro sermo IV, p. 73. — Mif. t. I. p. 1005.
 In terræ motum et Lazarum, p. 87. — Mif. t. I. p. 1027.
 In paralyticum 38 annorum, p. 102. — Mif. t. I. p. 801.
 In illud, *Pater, si possibile est* (Matth. XXVI), p. 114. — Mif. t. III. p. 31.
 In illud, *Intrate per angustam* (Matth. VII), p. 125. — Mif. t. I. p. 1043.
 In illud, *Angusta est porta*, p. 137. — Mif. t. III. p. 41.
 De Lazaro quatriduano, p. 146. — Mif. t. I. p. 779.
 In inscriptionem Actorum, p. 151. — Mif. t. III. p. 77.
 De ferendis reprehensionibus, et in Acta, p. 161. — Mif. t. III. p. 131.

- In eundem locum Isaiae VI, *Vidi Dominum*, Hom. 2. p. 735. — Mif. t. VI. p. 107.
 In eundem locum, et in II Paralipomi., *Elatum est cor Oziae*, Hom. 3, p. 741. — Mif. t. VI. p. 112.
 In eundem Isaiae locum, Hom. 4, p. 750. — Mif. t. VI. p. 120.
 In eundem locum Isaiae, et de Ozia, Hom. 5. p. 762. — Mif. t. VI. p. 129.
 In Seraphim Homilia, p. 768. — Mif. t. VI. p. 135.
 De verbis Isaiae XLV, *Ego Dominus feci lumen*, p. 776. — Mif. t. VI. p. 141.
 In locum Jeremie X, *Non est in homine via*, p. 789. — Mif. t. VI. p. 153.
 De Prophetiarum obscuritate, Hom. 1, p. 799. —
 Mif. t. VI. p. 163.
 De obscuritate Veteris Testamenti, Hom. 2, p. 815.
 — Mif. t. VI. p. 175.
 In Psalm. 13, p. 833. — Mif. t. V. p. 549.
 In reliqua ejusdem Psalm. 50, p. 862. — Mif. t. V. p. 575.
 In Psalm. 51, p. 884. — Mif. t. V. p. 589.
 In Psalm. 95, p. 892. — Mif. t. V. p. 619.
 In Psalm. 100, p. 906. — Mif. t. V. p. 629.

- Quod nemo laeditur nisi a scipso, p. 498. — Mif. t. III. p. 459.
 Liturgia sive missa, p. 522. — Liturgiam dedit Mif. sub finem t. XII, sed ex Savilio sumptum.
 Ad Theodorum lapsum parientes duæ, p. 545. —
 Mif. t. I. p. 277.
 Cum presbyter esset ordinatus serino, p. 854. —
 Mif. t. I. p. 693.
 Antequam iret in exsiliū sermo, p. 842. — Mif. t. III. p. 427.
 Post redditum ab exsilio sermo, p. 848. — Mif. t. III. p. 443.
 Ad Innocentium, episc. romanum, epist. I, p. 593.
 — Mif. t. III. p. 529.
 Ad eundem epist. II, p. 598. — Mif. t. III. p. 535.
 Ad episcopos in carcere inclusos, p. 600. — Mif. t. III. p. 541.
 Ad Olympiadem et alios diversos epist. 173, p. 603.
 Ad diversos epist. 69, p. 794.
 Haec vero omnes epistolæ eodem ordine et numero
 quo in Morelliana editione ponuntur. Vide monitum
 ante has epistolæ, quæ partem magnam tomii tertii
 ante finem occupant.

- De gloria in tribulationibus (Rom. V), p. 180. —
 Mif. t. III. p. 155.
 Diligentibus Deum omnia cooperari, p. 192. — Mif. t. III. p. 163.
 In illud, *Si esurierit inimicus tuus* (Rom. XII), p. 199.
 — Mif. t. III. p. 171.
 In illud, *Salutate Priscillam* (Rom. XVI), p. 216. —
 Mif. t. III. p. 187.
 In eundem locum et de colendis sacerdotibus,
 p. 226. — Mif. t. III. p. 195.
 In illud, *Propter fornicationem autem* (I Cor. VII),
 p. 240. — Mif. t. III. p. 207.
 De libello repudi (I Cor. VII), p. 251. — Mif. t. III. p. 247.
 In illud, *Nolo vos ignorare, fratres* (I Cor. X),
 p. 260. — Mif. t. III. p. 241.
 In illud, *Oportet hæreses esse* (I Cor. XI), p. 273.
 — Mif. t. III. p. 251.
 De collatione in sanctos (I Cor. XVI), p. 283. —
 Mif. t. III. p. 261.
 In illud, *Habentes eundem spiritum* (II Cor. IV),
 p. 296. — Mif. t. III. p. 271.

De iisdem verbis Apostoli, p. 308. — Mif. t. III, p. 281.
 De iisdem verbis Apostoli, p. 319. — Mif. t. III, p. 289.
 In illud, *Utinam sustineretis* (II Cor. XI), p. 332. — Mif. t. III, p. 301.
 In illud, *Sive occasione, sive veritate* (Philep. I), p. 543. — Mif. t. III, p. 509.
 Laus Maximi, et quales ducendae uxores, p. 355. — Mif. t. III, p. 225.
 In illud, *De dormientibus nolo vos ignorare* (I Thess. IV), p. 375. — Mif. t. I, p. 1017.
 In illud, *Vidua eligatur non minus sexaginta* (I Tim. V), p. 387. — Mif. t. III, p. 321.
 De proditione Judæ et de paschate, p. 406. — Mif. t. II, p. 373.
 In Christi Natalem, p. 417. — Mif. t. II, p. 351.
 In coemeterii appellationem et crucem, p. 431. — Mif. t. II, p. 393.
 De cruce et confessione latronis, p. 437. — Mif. t. II, p. 399.
 De resurrectione mortuorum, p. 430 (sic). — Mif. t. II, p. 417.
 De Resurrectione Christi, p. 447. — Mif. t. II, p. 433.
 De Ascensione Christi, p. 457. — Mif. t. II, p. 441.
 De sancta Pentecoste, I, p. 468. — Mif. t. II, p. 453.
 De Pentecoste II, p. 481. — Mif. t. II, p. 463.
 De poenitentia et eucharistia, p. 488. — Mif. t. II, p. 345.
 De laudibus. S. Pauli apost. homiliae 7, p. 492. — Mif. t. II, p. 473.
 De mansuetudine, p. 538. — Mif. t. XII, p. 557.
 In illud, *Paulus spirans minarum* (Act. IX), p. 544. — Mif. t. III, p. 113.
 In inscriptionem altaris (Act. XVIII), p. 556. — Mif. t. III, p. 67.
 In illud, *Paulus vocatus* (I Cor. I), p. 568. — Mif. t. III, p. 143.
 Utiliter esse lectionem Scripturæ, p. 582. — Mif. t. III, p. 87.

Index operum tomni sexti Morellianæ editionis.

1. Unum et eundem esse leglatorem utriusque Testamenti, p. 4. — Mif. t. VI, p. 397.
2. In illud Genes. I, *Vidit Deus cuncta*, etc., p. 18. — Mif. t. VI, p. 519.
3. In illud Genes. I, *Faciamus hominem ad imaginem*, etc., p. 24. — Mif. t. VI, p. 522.
4. In dictum Abrahami, *Pone manum tuam* (Gen. XXIV), p. 30. — Mif. t. VI, p. 553.
5. De serpente æneo Moysis (Num. XXI), p. 49. — Mif. t. VI, p. 499.
6. De justo et beato Job sermo I, p. 76. — Mif. t. VI, p. 563.
7. De justo et beato Job sermo II, p. 83. — Mif. t. VI, p. 567.
8. De justo et beato Job sermo III, p. 89. — Mif. t. VI, p. 570.
9. De justo et beato Job sermo IV, p. 101. — Mif. t. VI, p. 576.
10. In illud psal. XXXVIII, *Verumtamen frustra*, etc., p. 114. — Mif. t. V, p. 559.
11. In psal. LXXXIII, *Et turtur midum*, etc., p. 120. — Mif. t. V, p. 599.
12. In Eliam prophetam sermo, p. 128. — Mif. t. VI, p. 583.
13. De Joseph et de castitate, p. 134. — Mif. t. VI, p. 587.
14. De Suzanna sermo (Dan. XIII), p. 141. — Mif. t. VI, p. 589.
15. De tribus pueris Daniel, p. 148. — Mif. t. VI, p. 593.
16. De sigillis librorum Isaiae CDLXIII, p. 158. — Mif. t. XII, p. 539. Est Severiani.

• De precibus Christi in miraculis, p. 395. — Mif. t. I, p. 785.
 • In eos qui in pascha jejunant, p. 608. — Mif. t. I, p. 861.
 • In eos qui eum Judæis jejunant, p. 630. — Mif. t. I, p. 857.
 • In Eliam et Viduam, p. 636. — Mif. t. III, p. 537.
 • De futuræ vitae deliciis, p. 647. — Mif. t. III, p. 347.
 • Non esse desperandum, p. 654. — Mif. t. III, p. 363.
 • Peccata fratrum non divulganda, p. 662. — Mif. t. III, p. 353.
 • Non esse ad gratiam concionandum, p. 674. — Mif. t. II, p. 653.
 • De sanctis martyribus, p. 685. — Mif. t. II, p. 661.
 • Demones non gubernare mundum, p. 689. — Mif. t. II, p. 243.
 • In illud, *In faciem ei restitu* (Gal. II), p. 705. — Mif. t. III, p. 371.
 • Demonstratio quod Christus sit Deus, liber, p. 725. — Mif. t. I, p. 813.
 • Ad eos qui scandalizati sunt, liber, p. 756. — Mif. t. III, p. 479.
 • In paralyticum perfectum demissum, p. 814. — Mif. t. III, p. 47.
 • Cur in Pentecoste legantur Acta, p. 851. — Mif. t. III, p. 97.
 • De mutatione nominum in Scriptura, p. 850. — Mif. t. III, p. 123.
 • In sanctos martyres hom. 2, p. 860. — Mif. t. II, p. 645.
 • De sancto Basso martyre, p. 869. — Mif. t. II, p. 719.
 • De sancta Droside martyre, p. 877. — Mif. t. II, p. 683.
 • De poenitentia et mœstia regis Achab, p. 887. — Mif. t. II, p. 283.
 • Cum Saturninus et Aurelianus, etc., p. 895. — Mif. t. III, p. 413.

17. De fide et lege naturæ, p. 177. — Mif. t. I, p. 1081.
18. De sancta et individua Trinitate, p. 189. — Mif. t. I, p. 1087.
19. De saneto et adorando Spiritu, p. 204. — Mif. t. III, p. 813.
20. De sancta Pentecoste, p. 227. — Mif. t. III, p. 803.
21. In illud Joan., *In principio erat Verbum*, p. 235. — Mif. t. XII, p. 551.
22. De Occursu et Simeone, p. 245. — Mif. t. II, p. 807.
23. In sancta theophania Domini, p. 252. — Mif. t. II, p. 805.
24. De nuptiis Joan. I, et contra Judæos, p. 256. — Mif. t. I, p. 1075.
25. De Christo pastore et ove, p. 265. — Mif. t. III, p. 827.
26. In decollationem S. Joan. Bapt., et de Herodiade, p. 281. — Mif. t. VIII, in Spuris, p. 485.
27. In venerandam crucem et de transgressione Adami, p. 288. — Mif. t. II, p. 815.
28. In dimissionem Chananæ, p. 295. — Mif. t. III, p. 449.
29. In præcursorum Domini Joan. Bapt., p. 311. — Mif. t. VIII, in Spuris, p. 485.
30. In SS. apostolos Petrum et Paulum, p. 314. — Mif. t. VIII, in Spuris, p. 491.
31. In SS. duodecim apostolos, p. 320. — Mif. t. VIII, in Spuris, p. 495.
32. In S. Thomam apostolum, p. 324. — Mif. t. VII, in Spuris, p. 497.

33. In S. Stephanum protomartyr., p. 528.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 501.
 34. In illud, *Sufficit tibi gratia mea*, p. 340.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 507.
 35. In Annuntiationem S. Deiparæ, p. 356.—Mif. t. II, p. 791.
 36. In S. Theophan. et S. Joan. Bapt., p. 361.—Mif. t. II, p. 801.
 37. In parabolam de filio prodigo, p. 369.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 515.
 38. In saltationem Herodiadis et decollationem Joannis, p. 379.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 521.
 39. In illud Matth., *Collegerunt Iudei concilium*, p. 385.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 525.
 40. In decem virgines, p. 389.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 527.
 41. In meretricem et pharisæum, p. 395.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 531.
 42. In sancta et magna parasceve, p. 403.—Mif. t. II, p. 814.
 43. In Samaritanam, p. 409.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 535.
 44. De cœro a nativitate, p. 423.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 543.
 45. In triduanam Christi resurrectionem, p. 442.—Mif. t. II, p. 821.
 46. In Ascensionem Domini, p. 448.—Mif. t. III, p. 791.
 47. In S. Ascensionem sermo II, p. 452.—Mif. t. III, p. 793.
 48. In eamdem Ascensionem sermo III, p. 458.—Mif. t. III, p. 797.
 49. In eamdem Ascensionem sermo IV, p. 462.—Mif. t. III, p. 799.
 50. Bonum Christi discipulum benignum esse, p. 468.—Mif. t. I, p. 1069.
 51. De pseudoprophetis et falsis doctoribus, p. 473.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 553.
 52. De circo, p. 489.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 567.
 53. In Salvatoris Nativitatem, p. 493.—Mif. t. VI, p. 385.
 54. In illud Luce, *Exiit edictum a Cæsare*, p. 503.—Mif. t. II, p. 795.
 55. In oraculum Zacharie redditum, p. 512.—Mif. t. II, p. 785.
 56. In conceptionem Joan. Bapt., p. 516.—Mif. t. II, p. 787.
 57. In illud Matth., *Attendite ne eleemosynam vestram*, p. 523.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 571.
 58. De fugienda simulata specie sermo, p. 529.—Mif. t. I, p. 1073.
 59. De muliere fluxum sanguinis passa, p. 533.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 575.
 60. De parentefamilias et operariis, p. 539.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 577.
 61. In parabolam de licei arefacta, p. 552.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 585.
 62. De pharisæo et convivio, p. 560.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 588.
 63. De Lazaro et divite, p. 564.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 591.

64. De publicano et pharisæo, p. 569.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 595.
 65. De caro et Zacchæo, p. 575.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 599.
 66. Religiosum facetiis uti non debere, p. 594.—Mif. t. I, p. 1055.
 67. De S. Joanne Theologo, p. 603.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 609.
 68. De adoratione sanctæ crucis, p. 611.—Mif. t. III, p. 855.
 69. De confessione sanctæ crucis, p. 620.—Mif. t. III, p. 841.
 70. De negatione Petri, p. 626.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 613.
 71. De jejunio et eleemosyna, p. 635.—Mif. t. I, p. 1059.
 72. In sanctum Pascha, p. 641.—Mif. t. III, p. 765.
 73. In secundum Domini adventum, p. 651.—Mif. t. VIII, in *Spuriis*, p. 619.
 Florilegia ex homiliis Chrysostomi quæ sequuntur, sive eclogas, non ex Morelli editione, sed ex Savil o desumptissimus, qui eas multo plures, longiores et emendatores attulit, et in tomo XII posuimus.
 Morel. partis secundæ t. I. Commentarius in Evangelium S. Matthæi.—Mif. t. VII.
 Morel. t. II. Opus imperfectum in Evangelium Matthæi, latine.—Mif. t. VI, in fine.
 Insunt in codem tomo commentarii in S. Joannem Evangelistam.—Mif. t. VIII.
 Morel. t. III. In Acta apostolorum commentarius.—Mif. t. IX, initio.
 Morel. t. IV. In Epistolam ad Romanos commentarius.—Mif. t. IX, p. 301.
 Morel. t. V:
 Commentarius in Pauli Epistolam I ad Corinth., hom. 4, p. 4.—Mif. t. X, p. 9.
 In Epist. II ad Corinth., hom. 30, p. 495.—Mif. t. X, p. 381.
 In Epist. ad Galat. expositio perpetua, p. 776.—Mif. t. X, p. 611.
 In Epist. ad Ephes. homil. 24, p. 864.—Mif. t. XI, p. 9.
 Morel. t. VI:
 In Epist. ad Philipp. hom. 15, p. 4.—Mif. t. XI, p. 177.
 In Epist. ad Coloss. hom. 12, p. 447.—Mif. t. XI, p. 299.
 In Epist. I ad Thessal. hom. 11, p. 262.—Mif. t. XI, p. 591.
 In Epist. II ad Thessal. hom. 5, p. 361.—Mif. t. XI, p. 467.
 In Epist. I ad Timoth. hom. 18, p. 402.—Mif. t. XI, p. 505.
 In Epist. II ad Timoth. hom. 10, p. 535.—Mif. t. XI, p. 599.
 In Epist. ad Titum hom. 6, p. 619.—Mif. t. XI, p. 663.
 In Epist. ad Philem. hom. 5, p. 670.—Mif. t. XI, p. 705.
 In Epist. ad Hebr. hom. 34, p. 694.—Mif. t. XII, p. 15.

CATALOGUS

OPERUM OMNIUM CHRYSOSTOMI

SECUNDUM ORDINEM EDITIONIS SAVILII

COLLATÆ

CUM HAC NOVA EDITIONE MONTEFALCONIANA.

Catalogus tomī primi.

1. In Genesim orationes 67. p. 1. — Mif. t. IV, p. 21.
2. Expositio in Psalm. 3 fragmentum ex Damasco, p. 522. *Vide integrum*, t. VIII, p. 1.
3. Expositio in Psal. 4. 5. et 6. p. 522. — Mif. t. V, p. 39.
4. Expositio in Psal. 7. 8. 9. 10 et 11. p. 554. — Mif. t. V, p. 80. *Lacunæ quædam in his Psalmis expletur* t. VIII, p. 5.
5. Expositio in Psal. 42 principium, p. 608. — Mif. t. V, p. 149. *Reliqua atteruntur*, t. VIII, p. 5. l. 36.
6. Homilia in 2 priores versus Ps. 41. p. 609. — Mif. t. V, p. 155.
7. Expositio in Psal. 43-49. p. 618. — Mif. t. V, p. 167.
8. Homiliæ duæ in Psal. 50. *dubia*, p. 692. — Mif. t. V, p. 527.
9. Expositio in Psalm. 108-117. p. 716. — Mif. t. V, p. 258.
10. Expositio in Psalm. 119. 120. et reliquo usque ad finem, p. 781. — Mif. t. V, p. 338.
11. Expositio in Psalm. 54. *Spuria*, p. 914. — Mif. t. V, p. 589.
12. Expositio in Psalm. 95. *Spuria*, p. 916. — Mif. t. V, p. 619.
13. Expositio in Psalm. 100-107. *Spuria*, p. 925. — Mif. t. V, p. 629.
14. Expositio in Psalm. 118 Stationem primam, *Spuria*, p. 978. — Mif. t. V, p. 675.
15. Expositio in Psalm. 118 Stationem secundam, *Spuria*, p. 995. — Mif. t. V, p. 690.
16. Expositio in Psalm. 118 Stationem tertiam, *Spuria*, p. 1007. — Mif. t. V, p. 700.
17. Expositio in Isaïæ capita 7, p. 1016. — Mif. t. VI, p. 14.

Catalogus tomī secundi.

1. In Evangelium Matthei orationes 90. p. 1 — Mif. t. VII, p. 21.
2. In Evangelium Joannis sermones 88, p. 555. — Mif. t. VIII, p. 23.

Catalogus tomī tertii.

1. In Epistolam ad Romanos præfatio, p. 1. — Mif. t. IX, p. 391.
2. In Epistolam ad Romanos homiliæ 32, p. 5. — Mif. t. IX, p. 395.
3. In Epistolam I ad Corinthios præfatio, p. 243. — Mif. t. X, p. 9.
4. In Epistolam ad Corinthios homiliæ 44, p. 245. — Mif. t. X, p. 11.
5. In Epistolam II ad Corinthios homiliæ 30, p. 541. — Mif. t. X, p. 381.
6. In Epistolam ad Galatas expositio perpetua, p. 709. — Mif. t. X, p. 614.
7. In Epistolam ad Ephesios præfatio, p. 763. — Mif. t. XI, p. 9.
8. In Epistolam ad Ephesios sermones 24, p. 764. — Mif. t. XI, p. 9.

Catalogus tomī quarti.

1. In Epistolam ad Philippenses præfatio, p. 1. — Mif. t. XI, p. 177.
2. In eamdem homil. 15, p. 5. — Mif. t. XI, pag. 181.
3. In Epistolam ad Colossenses homiliæ 12, p. 89. — Mif. t. XI, p. 299.
4. In Epistolam I ad Thessalon. homil. 11, p. 161. — Mif. t. XI, p. 391.
5. In Epistolam II ad Thess. hom. 5, p. 221. — Mif. t. XI, p. 467.
6. In Epistolam I ad Timotheum præfatio, p. 249. — Mif. t. XI, p. 501.
7. In eamdem homil. 18, p. 250. — Mif. t. XI, p. 503.
8. In Epistolam II homil. 10, p. 329. — Mif. t. XI, p. 599.
9. In Epistolam ad Titum homil. 6, p. 381. — Mif. t. XI, p. 663.
10. In Epistolam ad Philemonem præfatio, p. 411. — Mif. t. XI, p. 701.
11. In eamdem hom. 3, p. 413. — Mif. t. XI, p. 703.
12. In Epistolam ad Hebraeos præfatio, p. 427. — Mif. t. XII, p. 9.
13. In eamdem homiliæ 34, p. 431. — Mif. t. XII, p. 13.
14. In Acta apostolorum homiliæ 55, p. 607. — Mif. t. IX, p. 13.

Catalogus tomī quinti.

- Sermones in loca S. Scripturæ.*
1. Sermo habitus in principio Quadragesimæ, in illud, *In principio creavit Deus*, etc., et de jejunio et de eleemosyna, p. 1. — Mif. t. IV, p. 581.
 2. Cur in sole et luna et cœlo et aliis dixerit, *Fiat*: in homine vero, *Faciamus*: et quidnam sit illud, *Ad imaginem*, p. 6. — Mif. t. IV, p. 586.
 3. Quid sit, *Ad similitudinem*: et quare, cum Deus nos jusserit dominari in feras, non dominemur, p. 8. — Mif. t. IV, p. 590.
 4. Quod servitutis modos tres induxit peccatum, p. 11. — Mif. t. IV, p. 593.
 5. Quod non propter Adam punimur, et quod majora sunt per eum bona importata, quam mala, etc., p. 15. — Mif. t. IV, p. 599.
 6. Utrum ex ligno illo facta sit Adamo notitia boni

et mali, et de jejunio, et quod oportet domi meditari ea quae in ecclesia dicantur, p. 19. — Mif. t. IV, p. 604.

7. Quare lignum scientiae boni et mali vocetur lignum illud : et quid sit, *Hodie mecum eris in paradiiso*, p. 22. — Mif. t. IV, p. 607.

8. In diem imbris fœdum, et in conventum episcoporum, et in donationem præcepti Adamo facti, etc., p. 29. — Mif. t. IV, p. 616.

9. Quomodo oporteat fratrum peccata arguere, et quare Abraham vocatus sit Abram, et de nomine Noe, p. 31. — Mif. t. IV, p. 619.

10. Quod non oporteat theatra frequentare, et in Abram, p. 39. — Mif. t. VI, p. 541. *Spuria*.

11. Quod oporteat in Pentecoste semperque jejunii meminisse, et de Dei providentia; quodque non patribus solum, sed et matribus præceptum sit de componendis liberorum moribus; et de Anna sermo I, p. 50. — Mif. t. IV, p. 631.

12. In Fidem Annæ et moderatum ejus et philosophicum animum, et de honorandis sacerdotibus, etc., Sermo II, p. 59. — Mif. t. IV, p. 643.

13. In Annam et lactationem Samuelis, Sermo III, p. 66. — Mif. t. IV, p. 652.

14. Ad eos qui convenut in ecclesia deserunt, et in theatra ascendunt: et in secundum dictum Annæ, Sermo V, p. 72. — Mif. t. IV, p. 660.

15. In orationem Annæ, et quod utilis sit paupertas, sermo VI, p. 78. — Est pars magna bomiliae V in Annam. Vid. Mif. t. IV, p. 670. Hæc oratio in ms. bavarico et versione initio carens, expletur t. VIII, p. 8.

16. Quod magnum bonum est non solum virtutem sectari, sed etiam laudare; et quod maius statuerit tropæum David parcendo Saül, quam cum Goliath prostravit, Oratio II in David et Saül (Vide primam t. VIII, p. 10), p. 83. — Mif. t. IV, p. 687.

17. Quod non oporteat theatra frequentare, et quod omne genus patientie superavit David in negotio Saüllis. Oratio III in David et Saül p. 89. — Mif. t. IV, p. 695.

18. Quando extra ecclesiam deprehensus Eutropius abreptus est, et quod utilis sit Scripturarum lectio, et in illud, *Adstitit regina a dextris tuis*, p. 100. — Mif. t. III, p. 395.

19. In illud, *Ne timeas, quando ditescit homo*, et de hospitalitate, Sermo I, p. 113. — Mif. t. V, p. 499.

20. In illud, *Ne timeas, quando ditescit homo*, et de eleemosyna, Sermo II, p. 123. — Mif. t. V, p. 512.

21. Laus eorum qui ad ecclesiam accurrerunt, et de ordine in doxologis servando, et in illud, *Vidi Dominum sedentem* : in Oziam I, p. 127. — Mif. t. VI, p. 98.

22. De Ozia II, et in illud, *Et factum est anno, quo mortuus est Ozias*, p. 134. — Mif. t. VI, p. 107.

23. In illud, *Exaltatum est cor Oziae*, et de humilitate: in Oziam III, p. 138. — Mif. t. VI, p. 112.

24. In illud Isaiae, *Factum est anno, quo mortuus est Ozias*, et laus civitatis Antiochenæ: in Oziam IV, p. 144. — Mif. t. VI, p. 119.

25. In illud Isaiae, *Factum est anno, etc.*, et quod justæ lepra percussus fuerit Ozias: in Oziam V, p. 154. — Mif. t. VI, p. 129.

26. In seraphim, p. 155. — Mif. t. VI, p. 135.

27. In illud Isaiae, *Ego Dominus Deus feci lucem*, p. 160. — Mif. t. VI, p. 141.

28. In illud Jeremie, *Domine, non est in homine via ejus*, p. 168. — Mif. t. VI, p. 153.

29. Ad eos qui ad ludos circenses prolicescuntur, et in illud, *Intrate per portam angustam*, etc., p. 175. Mif. t. I, p. 1043.

30. De conversatione secundum Deum, et in illud, *Angusta est porta*, etc., p. 183. — Mif. t. III, p. 41.

31. In dimissionem Chananaæ, p. 188. — Mif. t. III, p. 449.

32. In parabolam de Debitorum decem millionum ta-

lentorum, p. 196. — Mif. t. III, p. 47.

33. Contra hæreticos, et in petitionem matris filiorum Zebedæi, p. 206. — Mif. t. I, p. 767.

34. In illud, *Pater, si possibile est*, et contra Marcionistas et Manicheos; et quod non oporteat ingrere se periculis, etc., p. 213. — Mif. t. III, p. 34.

35. Postridie Calend. habita Antiochiae contra ebrios, etc., et quod doctorem non oporteat de discipulis desperare; et in Lazarum et Divitem oratio I, p. 220. — Mif. t. I, p. 963.

36. In Lazarum oratio II, p. 234. — Mif. t. I, p. 981.

37. In Lazarum oratio III, et quare non dixerit, Cepisti bona tua in hac vita, sed, *Recepisti*, p. 242. — Mif. t. I, p. 991.

38. In Divitem et Lazarum oratio IV, p. 253. — Mif. t. I, p. 1003.

39. In Publicanum et Pharisæum, et de humilitate et oratione, p. 261. Est pars orationis V (IV) de Incomprehensibili. Vid. t. VI, p. 422, l. 34.

40. In Paralyticum, qui annos 38 decubuerat, et in illud, *Pater meus usque modo operatur*, et ego operor, p. 264. — Mif. t. I, p. 801.

41. In quatriduanum Lazarum, p. 271. — Mif. t. I, p. 779.

42. In inscriptionem Actorum Apost. et vitam cum virtute actam utiliore esse signis et miraculis, p. 274. — Mif. t. III, p. 77.

43. Ad eos qui reprehenderunt eum ob proceminum longitudinem, et quod utile sit: quo animo ferre reprehensiones, etc.; et in illud, *Saule, Saule, quid me persequeris?* p. 282. — Mif. t. III, p. 123.

44. In illud Apostoli, *Non solum vero, sed etiam gloriatur in afflictionibus*, etc., p. 292. — Mif. t. III, p. 155.

45. In illud, *Novimus quod diligentibus Deum*, etc., p. 299. — Mif. t. III, p. 165.

46. In eos qui ecclesiastico conventui non interfuerunt; et in illud, *Si esurierit inimicus tuus*, etc., p. 304. — Mif. t. III, p. 171.

47. In illud, *Salutate Priscillam et Aquilam*, oratio I, p. 314. — Mif. t. III, p. 187.

48. In idem oratio II, p. 321. — Mif. t. III, p. 195.

49. In illud Apostoli, *Propter fornicationes unusquisque*, etc., p. 330. — Mif. t. III, p. 207.

50. In illud, *Uxor alligata est viro in quantum tempus vixerit vir ipsius*, etc., p. 337. — Mif. t. III, p. 217.

51. In illud Apostoli, *Nolo vos ignorare fratres*, etc., p. 342. — Mif. t. III, p. 241.

52. Quod non oporteat usque ad finem confidere enim qui stat, etc., p. 251. — Pars est hom. XXVII in Matth.

53. Contra eos qui observant Novilunia, et per civitatem choreas ducunt, et in illud Apostoli, *Omnia in gloriam Dei facite*, p. 355. — Mif. t. I, p. 953.

54. In illud Apostoli, *Oportet et hæreses esse inter vos*, etc., p. 362. — Mif. t. III, p. 251.

55. In illud Apostoli, *Habentes autem eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est*; et in illud, *Credidi, ideo locutus sum*; et de eleemosyna, Oratio I, p. 368. — Mif. t. III, p. 271.

56. In illud Apostoli, *Habentes autem eumdem spiritum fidei*; et contra Manicheos et omnes qui Verus Testamentum calumniantur, Oratio II, p. 375. — Mif. t. III, p. 281.

57. In idem; et cur omnes sine discrimine recipiant bona; et de eleemosyna, Oratio III, p. 382. — Mif. t. III, p. 289.

58. In illud Apostoli, *Utinam sustineretis me modicum in insipientia*, p. 391. — Mif. t. III, p. 301.

59. In illud Apostoli, *Quando vero venit Petrus Antiochiam, in faciem restitu illi*, p. 398. — Mif. t. III, p. 371.

60. In eos qui male utuntur textu illo Apostoli, Sive prætextu, sive veritate Christus annuntietur; et de humilitate, p. 410. — Mif. t. III, p. 311.

61. In illud Apostoli, *De iis vero qui obdormierunt*

nolo vos ignorare, et in Job et Abraham, p. 418. — Mtf. t. I, p. 1047.

62. In illud, *Vidua eligatur non minor sexaginta annis natu*, et de liberorum educatione, et de eleemosyna, p. 425. — Mtf. t. III, p. 321.

Sermones panegyrici.

63. In S. martyrem Babylam oratio I, p. 438. — Mtf. t. II, p. 527.

64. In beatum Babylam oratio II; et contra Julianum et gentiles, p. 442. — Mtf. t. II, p. 533.

65. In sanctas martyres, Bernicen et Prosdacen virgines, et matrem ipsarum Domininam, p. 473. — Mtf. t. II, p. 629.

66. In sanctam Pelagiam martyrem, p. 482. — Mtf. t. II, p. 579.

67. In S. Thomam Apostolum, et contra Arianos, et in eum qui in Thracia tyrannidem arripuit, p. 486. — Mtf. t. VIII, in *Spuriis*, p. 497.

68. In S. martyrem Romanum, p. 488. — Mtf. t. II, p. 605.

69. In S. martyrem Barlaam, p. 495. — Mtf. t. II, p. 675.

70. In S. Ignatium Archiepiscopum Antiochiae magnae Romam abreptum, et ibi martyrio affectum, indeque rursus Antiochianum delatum, p. 498. — Mtf. t. II, p. 587.

71. In S. Philogonium ex advocate factum episcopum, etc., p. 505. — Mtf. t. I, p. 747.

72. In natalem diem Salvatoris nostri Jesu Christi, p. 511. — Mtf. t. II, p. 351.

73. In martyres ægyptios, p. 519. — Mtf. t. II, p. 693.

74. In sanctum et salutare baptismum Salvatoris nostri Jesu Christi, et ad eos qui ad sacros conventus non veniunt, etc., p. 523. — Mtf. t. II, p. 363.

75. In S. martyrem Lucianum, p. 529. — Mtf. t. II, p. 519.

76. In SS. martyres Juventinum et Maximinum, qui sub Juliano Apostata martyrium passi sunt, p. 533. — Mtf. t. II, p. 571.

77. In S. Meletium p. 537. — Mtf. t. II, p. 515.

78. Oratio habita in magnani Hebdomadem, in qua docet, quare vocata sit Hebdomas magna, p. 540. — Mtf. t. V, p. 519.

79. In proditionem Judæ, et in pascha, et in traditionem mysteriorum, et quod non oporteat injuriarum meninisse, p. 547. — Mtf. t. II, p. 373.

80. In divinam et mysticam coenam Salvatoris, et de proditione Judæ, et in pascha, etc., p. 547. — Mtf. t. II, p. 381.

81. In nomen coemeterii et in crucem Domini nostri, p. 563. — Mtf. t. II, p. 393.

82. In crucem et latronem, et de secundo Christi adventu, et quod oporteat perpetuo pro inimicis orare, p. 567. — Mtf. t. II, p. 399.

83. In idem argumentum ejusdem orationis alia editio, p. 567. — Mtf. t. II, p. 407.

84. Contra ebrietatem, et in resurrectionem Christi, Oratio I, p. 581. — Mtf. t. II, p. 433.

85. In S. Pascha oratio II, p. 587. — Mtf. t. III, p. 745.

86. In S. Pascha oratio III, p. 592. — Mtf. t. II, p. 821. *Spuria.*

87. In Ascensionem Domini nostri Jesu Christi. Habita est in martyrio Romanisæ, p. 595. — Mtf. t. II, p. 441.

88. In S. Pentecosten oratio I; et quare miracula nunc non sicut, etc., p. 602. — Mtf. t. II, p. 453.

89. In S. Pentecosten oratio II, p. 610. — Mtf. t. II, p. 463.

90. In sanctos omnes qui passim in toto orbe martyrio affecti fuerunt oratio I, p. 614. — Mtf. t. II, p. 705.

91. In omnes sanctos oratio II, p. 618. — Mtf. t. II, p. 661.

92. In sanctum martyrem Julianum, p. 621. — Mtf. t. II, p. 665.

93. In sanctum Eustathium, archiepiscopum Antiochiae magnæ, p. 628. — Mtf. t. II, p. 597.

94. In SS. Machabæos et in matrem ipsorum oratio I, p. 633. — Mtf. t. II, p. 617.

95. In SS. Machabæos oratio II, p. 637. — Mtf. t. II, p. 623.

96. In SS. Machabæos oratio III, p. 640. — Mtf. t. II, p. 625.

In loca sacrae Scripturæ dubiæ fidei Savilio visæ.

Easdem omnes etiam Mtf. pro spuriis habuit.

97. In illud, *Vidit Deus omnia quæcumque fecit, et ecce bona valde*, et quod divina oracula omnibus jucundis pretiosiora, p. 642. — Mtf. t. VI, p. 519.

98. Quod imaginem ad similitudinem Dei factum primus homo per transgressionem abjecerit, eamque per novum Adam rursus recuperavit, p. 645. — Mtf. t. VI, p. 522.

99. Quomodo Adam accepit animam, et de passione Christi, p. 648. — Omisit Mtf.

100. In beatum Abraam, p. 653. — Mtf. t. II, p. 737. Falsus est Savilius qui putaverit hanc homiliam initio esse truncatam. Docuimus ad t. XII, p. 13, ejus proœmium ex genuina aliqua Chrysostomi homilia sumptum esse.

101. In Joseph, et de temperantia, p. 656. — Mtf. t. VI, p. 587.

102. De serpente Moysis, quem crucifixit in deserto, et de Trinitate, p. 659. — Mtf. t. VI, p. 499. Est Severiani.

103. In prophetam Eliam, p. 672. — Mtf. t. VI, p. 583.

104. Protheoria in Psalmos, p. 676. — Mtf. t. V, p. 533.

105. In illud Psal., *Dominus regnavit, exsultet terra*; et in illud, *Cum tradiderit regnum Deo ac Patri*; et in sacramentum baptismatis, p. 680. — Mtf. t. V, p. 605.

106. In sigilla librorum, et quomodo offerat Filius Patri, et Pater Filio, et in Salvatoris incarnationem, p. 689. — Mtf. t. XII, p. 539. Est Severiani.

107. In tres Pueros et in babyloniam fornacem, p. 698. — Mtf. t. VI, p. 593.

108. In Susanam, p. 703. — Mtf. t. VI, p. 589.

109. Expositio in Orationem Dominicam, p. 707. — Mtf. t. VIII, in *Spuriis*, p. 627.

110. Oratio catechetica in illud Evangelii, *Simile est regnum cœlorum homini patri familiis*, p. 778. — Mtf. t. VIII, in *Spuriis*, p. 673.

111. In illud, *Exit decretum a Cæsare Augusto*, et in descriptionem S. Dominicæ nostræ Deiparæ, p. 715. — Mtf. t. II, p. 795.

112. In prodigum filium, et de poenitentia, et in arborem scientiæ boni et mali, et in latronem, p. 720. — Omisit Mtf.

113. In Divitem et Lazarum, p. 728. — Mtf. t. VIII, in *Spuriis*, p. 591.

114. In circum quem Christus sanavit, et in Zacheum, et de iudicio et eleemosyna, p. 731. — Mtf. t. VIII, in *Spuriis*, p. 599.

115. In mulieres quæ unguenta attulerunt, et quod nulla discrepantia nec pugna inter evangelistas reperiatur circa resurrectionem Domini nostri, p. 740. — Mtf. t. VIII, in *Spuriis*, p. 635.

116. In illud, *In principio erat Verbum*, etc.; et quod Spiritus scrutetur profunda Dei, et de nuper baptizatis, et contra haereticos, p. 747. — Mtf. t. XII, p. 551.

117. In illud Judeorum dictum, *Quomodo novit heteras, cum non didicerit*, etc., p. 752. — Mtf. t. VIII, in *Spuriis*, p. 643.

118. In cœcum a nativitate, p. 761. — Mtf. t. VIII, in *Spuriis*, p. 545.

119. In Chananaem et in Pharan, et in illud. Non est volentis neque currentis, sed miserentis, p. 771. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 655.

120. In secundum adventum Domini nostri et in illud, Omnes assistemus tribunali Christi, p. 782. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 619. Consarcinata est haec oratio ex pluribus hinc inde decerpitis particulis ex Chrysostomi homiliis in Epistolam ad Romanos.

121. In textum Apostoli, Non quod volo, hoc facio, sed quod odi, illud ago; et quomodo fuerit Jacob typus Christi, p. 789. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 663.

122. In illud, Sufficit tibi gratia mea, etc., p. 793. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 507.

123. In illud, Sponte peccantibus nobis post acceptam cognitionem veritatis, etc.; et quomodo accedere oporteat ad Christi sacramenta, p. 807. — Est apanthisma consarcinatum ex hom. XX, XV et XIV in Epist. ad Hebr.

Sermones panegyrici dubiae fidei.

124. In principium indictionis, p. 815. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 673.

125. In principium indictionis novi anni, et in SS. Martyres, et in mulierem prosluvio sanguinis laborante, p. 816. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 575.

126. In pretiosam crucem, p. 819. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 675.

127. In Exaltationem pretiosae crucis, p. 823. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 679.

128. In S. martyrem Phocam et contra haereticos, et in 141 Psalmum, p. 826. — Mif. t. II, p. 699. Pro germana habet Mif.

129. In conceptionem S. Joannis Baptiste, p. 831. — Mif. t. II, p. 787. *Spuria.*

130. Eucolium in S. protomartyrem Theclam, 835. — Mif. t. II, p. 745. *Dubia.*

131. In S. apostolum Thomam, p. 837. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 681.

132. In S. martyrem Romanum, p. 842. — Mif. t. II, p. 611. *Spuria.*

133. In Christi Nativitatem, p. 846. — Mif. t. VI, p. 385. *Spuria.*

134. In Nativitatem D. nostri Iesu Christi, et quod unicuique climati praesint angeli, p. 854. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 687.

135. In S. Stephanum protomartyrem Oratio I, p. 864. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 501.

136. In S. Stephanum protomartyrem oratio II, p. 871. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 699.

137. In Occursum Salvatoris, etc., et in Simeonem, p. 872. — Mif. t. II, p. 807. *Spuria.*

138. In medium hebdomadæ jejuniorum, p. 876. — Omisit Mif.

139. In adorationem crucis, media hebdomadæ jejuniorum, p. 877. — Mif. t. III, p. 835. *Spuria.*

140. In festum Palmarum, p. 882. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 703.

141. In sanctam Deiparam, p. 887. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 707. Est Procli.

142. In Sanctam Deiparam, p. 889. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 709.

143. In proditionem Salvatoris, etc., p. 893. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 713.

144. In crucem, et in illud, Tu es qui venturus es? etc., p. 898. — Omisit Mif. Severiano adscribitur.

145. In die magnæ Parasceves, p. 906. — Mif. t. II, p. 811. *Spuria.*

146. In latronem et proditionem Salvatoris nostri, p. 910. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 719.

147. In sepulturam et triduanam resurrectionem D. nostri Jesu Chr., p. 912. — Omisit Mif.

148. Oratio catechetica in S. Pascha, p. 916. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 721.

149. In Pascha orationes septem, p. 917, seqq. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 723.

150. In beatum Job orationes quatuor, p. 949. — Mif. t. VI, p. 563. *Spuria.*

151. In Ascensionem Domini nostri J. Chr. oratio I, p. 970. — Mif. t. III, p. 791. *Spuria.*

152. In Ascensionem Domini nostri J. Chr. oratio II, p. 973. — Mif. t. III, p. 783. *Spuria.*

153. In Pentecosten orationes tres, p. 976. — Mif. t. III, p. 803. *Spuria.*

154. In memoriam martyrum, et quod pastor et ovis Christus nominetur, p. 984. — Mif. t. III, p. 827. *Spuria.*

155. In principes apostolorum Petrum et Paulum et gloriissimum eorum martyrium, p. 991. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 491.

156. In sanctos duodecim apostolos, p. 995. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 495.

157. In synaxin archangelorum, p. 997. — Mif. t. VIII, in Spuriis, p. 755.

Catalogus tomii sexti.

1. De Sacerdotio, I, p. 4. — Mif. t. I, p. 623.
II, p. 7. — Mif. t. I, p. 634.
III, p. 44. — Mif. t. I, p. 639.
IV, p. 30. — Mif. t. I, p. 659.
V, p. 40. — Mif. t. I, p. 671.
VI, p. 44. — Mif. t. I, p. 677.

2. Ad Theodorum lapsum I, p. 55. — Mif. t. I, p. 309. Est sermo 2.

3. Ad Theodorum lapsum II, p. 60. — Mif. t. I, p. 277. Est Sermo 4.

4. Ad Stagirium sermo I, p. 84. — Mif. t. I, p. 423.

5. Ad Stagirium sermo II, p. 102. — Mif. t. I, p. 447.

6. Ad Stagirium sermo III, p. 120. — Mif. t. I, p. 471.

7. Ad Demetrium de compunctione, p. 138. — Mif. t. I, p. 393.

8. Ad Stelechium, et de compunctione, p. 154. — Mif. t. I, p. 411.

9. Ad hostes eorum, qui aliis auctores sunt vite monasticae capessendæ, p. 161. — Mif. t. I, p. 319.

10. Ad infidelem patrem, p. 170. — Mif. t. I, p. 331.

11. Ad fidelem patrem, p. 184. — Mif. t. I, p. 349.

12. Contra eos qui virgines subintroductas habent, p. 214. — Mif. t. I, p. 495.

13. Contra eas quæ viros subintroductos habent, p. 230. — Mif. t. I, p. 513.

14. De virginitate, p. 244. — Mif. t. I, p. 533.

15. Ad viduam juniores sermo I, p. 296. — Mif. t. I, p. 595.

16. Ad eandem de alio marito non superinducendo sermo II, p. 304. — Mif. t. I, p. 609.

17. Contra Judæos sermo I, p. 312. — Mif. t. I, p. 871.

18. Contra Judæos sermo II, p. 320. — Mif. t. I, p. 885.

19. Contra Judæos sermo III, p. 336. — Mif. t. I, p. 903.

20. Contra Judæos sermo IV, p. 346. — Mif. t. I, p. 915.

21. Contra Judæos sermo V, p. 354. — Mif. t. I, p. 927.

22. Contra judaizantes, p. 366. — Mif. t. I, p. 845.

23. Ad eos qui primo Pascha jejunant, p. 377. — Mif. t. I, p. 861.

24. Ad eos qui Judæorum jejunium jejunant, p. 385. — Mif. t. I, p. 857.

25. De incomprehensibili, contra Anomœos sermo I, p. 389. — Mif. t. I, p. 701.

26. De Incomprehensibili, contra Anom. sermo II, p. 395. — Mif. t. I, p. 709.
27. De Incomprehensibili, contra Anom. sermo III, p. 402. — Mif. t. I, p. 719.
28. De Incomprehensibili, contra Anom. sermo IV, p. 409. — Mif. t. I, p. 727.
29. De Incomprehensibili, contra Anom. sermo V, p. 416. — Mif. t. I, p. 735.
30. Contra eos qui synaxin deserunt, etc., et consubstantialem esse Filium Patri : et contra Anom. sermo VI, p. 425. — Mif. t. I, p. 755.
31. De Consubstantiali, et quod N. Testamentum Veteri consonum sit : contra Anomaeos sermo VII, p. 434. — Mif. t. I, p. 795.
32. De non anathematizandis vivis aut defunctis p. 439. — Mif. t. I, p. 945.
33. Quando presbyter ordinatus est, p. 443. — Mif. t. I, p. 693.
34. In illud, *Vino modico utere* : de Statuis I, p. 447. — Mif. t. II, p. 15.
35. In illud, *Divitibus hujus saeculi præcipe*, etc. : de Statuis II, p. 461. — Mif. t. II, p. 35.
36. In profectionem Flaviani, et quoniam verum sit jejunium, etc. : de Statuis III, p. 472. — Mif. t. II, p. 47.
37. De patientia ab exemplis Job, etc., et de abstinentia ab juramentis : de Statuis IV, p. 482. — Mif. t. II, p. 59.
38. Ad populum, de generose ferendis minis, quodque non oporteat timere mortale, sed peccatum, et de juramentis fugiendis : de Statuis V, p. 490. — Mif. t. II, p. 67.
39. Utilem esse metum principum, etc. : de Statuis VI, p. 501. — Mif. t. II, p. 81.
40. Quod mortem et tristitiam solum peccatum induxit in vitam, et in Genes. I, 4, etc., et de abstinentia a juramentis : de Statuis VII, p. 510. — Mif. t. II, p. 91.
41. Adhortatio ad virtutem, et in Genes. 3, 8 : de Statuis VIII, p. 514. — Mif. t. II, p. 97.
42. Laudatio eorum qui jurandi consuetudinem despuuerunt, et in Psal. 18, 1 : de Statuis IX, p. 519. — Mif. t. II, p. 103.
43. Naturalis mundi enarratio, etc., et de vitandis juramentis : de Statuis X, p. 525. — Mif. t. II, p. 111.
44. Gratiarum actio ob liberationem a malis expectatis, et contra eos qui corpus nostrum calamitantur : De Statuis XI, p. 532. — Mif. t. II, p. 119.
45. Iterum gratiarum actio, et naturalis mundi enarratio : de Statuis XII, p. 538. — Mif. t. II, p. 127.
46. Adbuc gratiarum actio, et de hominis creatione, quodque legem acceperit naturalem : de Statuis XIII, p. 546. — Mif. t. II, p. 135.
47. Contra eos qui civitatem falsis rumoribus turbabant, et de vitandis juramentis : de Statuis XIV, p. 551. — Mif. t. II, p. 143.
48. In calamitatem civitatis, et quod ubique metus utilis sit, etc. : de Statuis XV, p. 560. — Mif. t. II, p. 153.
49. De vitando juramento, et in illud, *Paulus vincent J. Chr.* : de Statuis XVI, p. 566. — Mif. t. II, p. 161.
50. In magistratus ab imperatore missos : de Statuis XVII, p. 574. — Mif. t. II, p. 171.
51. In medium jejunium, et in illud, *Gaudete in Domino semper* : de Statuis XVIII, p. 581. — Mif. t. II, p. 179.
52. Ad homines agros colentes, et de vitando juramento : de Statuis XIX, p. 588. — Mif. t. II, p. 187.
53. In Imperatoris cum civitate reconciliationem : de Statuis XX, p. 595. — Est XXI apud Mif. t. II, p. 211.
54. Catechesis ad illuminandos, et de mulieribus se auro ornantibus : de Statuis XXI, p. 603. — Est apud Mif. ad illuminandos II, t. II, p. 231.
55. Quod non sufficiat jejunium quadraginta ut possimus communicare, et quomodo possimus injuriarum non meminisse, et de abstinentia jura-mentorum, p. 611. — Est apud Mif. XX de Statuis t. II, p. 197.
56. Contra Judæos et Græcos, Christum esse Deum, p. 622. — Mif. t. I, p. 813.
57. Eundem esse legislatorem Vet. et Novi Testamen- ti, et in sacerdotis indumentum, p. 640. — Mif. t. VI, p. 397.
58. Utiliter factum esse, quod prophetæ de Christo et gentium vocatione essent obscuræ, Sermo I, p. 649. — Mif. t. VI, p. 165.
59. In obscuritatem Vet. Testamenti, et in Dei clementiam, Sermo II, p. 658. — Mif. t. VI, p. 175.
60. In terræ motum, et in Divitem et Lazarum, p. 670. — Mif. t. I, p. 1027.
61. Daemones non gubernare res humanas, p. 680. — Mif. t. II, p. 235.
62. Cur non e medio sublatius sit diabolus, etc., p. 690. — Mif. t. II, p. 257.
63. Quod non oporteat evulgare peccata fratrum, p. 695. — Mif. t. III, p. 353.
64. De resurrectione ex mortuis, p. 703. — Mif. t. II, p. 418.
65. Quod non dicere et ad alios efferre quæ sci- mus, pauperiores nos reddit et gratiam extinguit, etc., p. 714. — Mif. t. I, p. 783.
66. Ad eos qui deseruerunt synaxin, et quod non oporteat Scripturarum titulos prætermittere, et in inscriptionem altaris, p. 722. — Mif. t. III, p. 67.
67. De S. Spiritu, p. 729. — Mif. t. III, p. 813. *Spuria.*
68. De perfecta caritate, p. 742. — Mif. t. VI, p. 279.
69. De mansuetudine, p. 750. — Mif. t. XII, p. 422.
70. De oratione homilie duae, p. 754 et 758. — Mif. t. II, p. 775 et 779.
71. De poenitentia sermo I, p. 763. — Mif. t. II, p. 277.
72. De poenitentia et compunctione, et quod Deus promptius sit ad salutem, etc., sermo II, p. 769. — Mif. t. II, p. 323.
73. De poenitentia, et de modestia regis Achab, sermo III, p. 779. — Mif. t. II, p. 283.
74. De poenitentia sermo IV, p. 784. — Mif. t. II, p. 335.
75. De poenitentia, et de iis qui a collectis absue- rant, sermo V, p. 790. — Mif. t. II, p. 545.
76. De poenitentia et eleemosyna sermo VI, p. 792. — Mif. t. II, p. 291.
77. De poenitentia et oratione sermo VII, p. 798. — Mif. t. II, p. 299.
78. De poenitentia et in Herodem et Joannem Bap- tistam sermo VIII, p. 804. — Mif. t. VIII, in *Spuria*, p. 757.
79. De eleemosyna sermo I, p. 811. — Mif. t. IX, p. 747. *Spuria.*
80. De eleemosyna sermo II, p. 816. — Mif. t. III, p. 261.
81. De jejunio, et in prophetam Jonam et Danielen et tres pueros, sermo I, p. 824. — Mif. t. II, p. 305.
82. De jejunio II, p. 830. — Mif. t. II, p. 343.
83. De fide, et de lege naturali, et de S. Spiritu, p. 837. — Mif. t. I, p. 1081. *Spuria.*
84. Quod ex desidia oriatur improbitas, et virtus ex studio animi, et quod neque mali homines, neque diabolus vigilanti nocere possit, p. 844. — Mif. t. II, p. 263.
85. Catechesis I ad illuminandos, et cur dicatur lavacrum regenerationis, p. 851. — Mif. t. II, p. 225.
86. In eos qui obdormierunt, p. 858. — Est octava

- in Epist. I ad Thessal. Mif. t. XI, p. 439.
 87. De Fato et Providentia Oratiunculae sex, dubiae, p. 863, 866, 869, 872, 876, 879. — Mif. t. II, p. 749, 753, 757, 759, 765, 769.
 88. De Jejunio I, p. 883. — Mif. t. I, p. 1059, *spuria*.
 89. De Jejunio, et maximum esse sacrificium Dei beneficia recensere, p. 886. — Est fragmentum, omissum ab Mif.
 90. De jejunio in S. Quadragesima, p. 889. — Est e fragmentis consarcinata, et omissa ab Mif.
 91. Animi curam esse anteponendam, etc., p. 893. — Est e fragmentis consarcinata, et omissa ab Mif.
 92. Non esse exprobrandum Sacerdotibus quod in abundantia vivant, p. 896. — Ex fragmentis consarcinata et omissa ab Mif.
 93. Quod oporteat Christi discipulum clementem esse, p. 903. — Mif. t. I, p. 1069, *spuria*.
 94. Oratio exhortatoria ad poenitentiam, Sermo I, p. 905. — Mif. t. IX, p. 681, *spuria*.
 95. De poenitentia et eleemosyna sermo II, p. 917. — Prætermisit Mif.
 96. De poenitentia sermo III, p. 924. — Mif. t. IX, p. 705, *spuria*.
 97. De eleemosyna, p. 926. — Mif. t. IX, p. 707, *spuria*.
 98. De jejuniis orationes 7, p. 930 – 842. — Mif. t. IX, p. 714 – 724, *spuria*.
 99. De patientia et de mortuis non amare deflendis, p. 943. — Mif. t. IX, p. 723, *spuria*.
 100. De patientia, p. 949. — Mif. t. IX, p. 729, *spuria*.
 101. De S. Trinitate, p. 953. — Mif. t. I, p. 1087, *spuria*.
 102. Quod non oporteat monachum faciliis esse deditum, p. 963. — Mif. t. I, p. 1055, *spuria*.
 103. De salute animæ, p. 968. — Mif. t. IX, p. 735, *spuria*.
 104. Ad catechumenos, p. 971. — Mif. t. IX, p. 739, *spuria*.
 105. In Circum, p. 974. — Mif. t. VIII, in *spuris*, p. 667.
 106. Deploratio eorum qui Christi virgines corruptunt, p. 976. — Mif. t. IX, p. 741, *spuria*.
 107. Contra hæreticos, p. 979. — Mif. t. IX, p. 745, *spuria*.
 108. Liturgia, p. 985. — Mif. t. XII, 901, *spuria*.
 109. Prædicationes duæ, p. 1005. — Mif. t. XII, p. 925, *spuria*.

Catalogus tomii septimi.

1. Ad eos qui scandalizati fuerant propter adversitates quæ contigerunt, p. 4. — Mif. t. III, p. 479.
2. Quod qui seipsum injuria non afficit, a nemino laedi possit, p. 56. — Mif. t. III, p. 459.
3. Epistolæ ad Olympiadem diaconissam 17, p. 51. — Montf. t. III, p. 549–632.
4. Epistolæ ad diversos 243, dispositæ secundum ordinem alphabeticum personarum ad quas missæ sunt, p. 104. — Mif. t. III, p. 623.
5. Constantii presbyteri epistolæ 5, p. 205. — Mif. t. III, p. 741.
- Gkrysostomo adscripta, sed spuria,
ut mihi videtur. Savil.*
- Easderi hotmilia omnes Montf. quoque inter spurias posuit, præter tertiam ab Savilio incauto spuriis adnumeratam.
1. De pseudopropheticis et pseudomagistris, p. 221. — Mif. t. VIII, in *spuris*, p. 553.
2. Epistola ad monachos, p. 225. — Mif. t. IX, p. 751.
3. Comparatio regiae potentiae cum monacho philosopho. In notis se retractans Sav. dicit incaute hoc opusculum inter spurias posuisse; p. 250. — Mif. t. I, p. 387.
4. In publicanum et pharisæum, p. 233.
5. In exilium Adami, et de improbis mulieribus, p. 237. — Mif. t. VI, p. 525.
6. In Aumptionem B. Virginis, p. 249. — Mif. t. IX, p. 75.
7. In arefactam ficum, p. 252. — Mif. t. VIII in *spuris*, p. 585.
8. In Psalm. 92, *Elevaverunt flumina*, etc., p. 256. — Mif. t. V, p. 611.
9. In illud, *Precamini et reddite Domino*, p. 260. — Mif. t. V, p. 593.
10. In torturam, p. 264. — Mif. t. V, p. 599.
11. In illud, *Quæcumque ligaveritis*, etc., p. 268. — Mif. t. IX, p. 759.
12. In dictum Judæorum, *Dæmonium habes*, etc., p. 272. — Mif. t. IX, p. 763.
13. In negationem Petri et in crucem, p. 275. — Mif. t. VIII, in *spuris*, p. 613.
14. In pharisæum, p. 280. — Mif. t. VIII, in *spuris*, p. 589.
15. De poenitentia, p. 282. — Mif. t. IX, p. 765.
16. Contra Judæos et Græcos, p. 284. — Mif. t. I, p. 1075.
17. De Fide, p. 288 — Mif. t. IX, p. 767.
18. De Spe, p. 293. — Mif. t. IX, p. 771.
19. De Caritate, p. 295. — Mif. t. IX, p. 773. Per errorem Montf. in indice alphabetico, et nos post eum diximus prætermissam esse.
20. De fugienda simulata Specie, p. 297. — Mif. t. I, p. 4073.
21. De Caritate erga Deum, p. 299. — Mif. t. X, p. 681.
22. In illud, *Si Filius Dei es*, etc., p. 301. — Mif. t. X, p. 683.
23. In Prodictionem Judæ, etc., p. 306. — Mif. t. X, p. 687.
24. In Incarnationem Jesu Christi, p. 307. — Mif. t. X, p. 689.
25. In Rachelem, et in infantes, p. 316. — Mif. t. X, p. 697.
26. In Herodem et infantes, p. 318. — Mif. t. X, p. 699.
27. In Martham et Mariam, etc., p. 320. — Mif. t. X, p. 701.
28. In illud, *Exeunte Pharisæi*, etc., p. 325. — Mif. t. X, p. 705.
29. In Mereoricem et Pharisæum, p. 329. — Mif. t. X, p. 709.
30. In Assumptionem Domini nostri, p. 330. — Deest in Montf.
31. In Transfigurationem Domini nostri, p. 332. — Mif. t. X, p. 715. Est Procli.
32. In Diem palmarum, p. 334. — Mif. t. X, p. 715.
33. In Transfigurationem Domini nostri, p. 338. — Rejecit Montf.
34. In Oraculum Zachariæ, p. 340. — Mif. t. II, p. 785.
35. Encomium S. Joannis Theologi, p. 342. — Mif. t. X, p. 719.
36. In S. Joannem Theologum, p. 344. — Mif. t. X, p. 719.
37. In Transfigurationem, p. 345. — Mif. t. X, p. 721.
38. In illud, *Eripe me, Domine, de homine nato*, p. 347. — Mif. t. V, p. 707.
39. In S. Theophania, pag. 350. — Mif. t. II, pag. 805.
40. De Siccitate, pag. 352. — Mif. t. X, pag. 723.
41. In Jordanem fluvium, p. 354. — Mif. t. X, p. 725. Deest finis.

42. In Phariseum et Meretricem, p. 357. — Mif. t. X, p. 727.
 43. In triduanam Resurrectionem Domini nostri, p. 364. — Mif. t. X, p. 733.
 44. In Christi Nativitatem, p. 367. — Mif. t. X, p. 737.
 45. In illud, *Quando ascendit Dominus in templum*, p. 369. — Mif. t. X, p. 739.
 46. In Mesopentecosten, p. 372. — Mif. t. X, p. 741.
 47. In Samaritanam, p. 374. — Mif. t. X, p. 743.
 48. In mulierem peccatricem, p. 376. — Mif. t. X, p. 745. Est Amphiliochii.
 49. In illud, *Pater, si possibile est*, etc. p. 383. — Mif. t. X, p. 751.
 50. In parabolam, *Homo quidam descendit*, Luc. X, 30. p. 387. — Mif. t. X, p. 755.
 51. In nativitatem S. Joannis Baptiste, p. 389, — Mif. t. X, p. 757.
 52. In Abraham et Isaac, p. 394. — Mif. t. VI, p. 537.
 53. In S. Theophania, p. 398. — Mif. t. X, p. 761.
 54. In natale D. nostri Iesu Christi, p. 400. — Mif. t. X, p. 763.
 55. In Zacchaeum et Publicanum, p. 403. — Mif. t. X, p. 767.
 56. In centurionem, p. 405. — Mif. t. X, p. 769.
 57. In illud, *Exiit qui seminaret*, etc. — Mif. t. X, p. 771.
 58. In secundum adventum Domini nostri, p. 412. — Mif. t. X, p. 775.
 59. In paralyticum, et in illud, *Ne judicate*, etc. p. 414. — Mif. t. X, p. 777.
 60. In Evang. Lucie in drachmam, et in illud, *Homo habebat duos filios*, p. 418. — Mif. t. X, p. 781.
 61. In eum qui cujuslibet gratiae donum habet, etc. p. 421. — Mif. t. X, p. 783.
 62. De parola Villici injustitiae, p. 423. — Mif. t. X, p. 785. Deest finis.
 63. In assumptionem Domini nostri, p. 428. — Mif. t. III, p. 797.
 64. De jejunio, p. 428. — Mif. t. X, p. 787.
 65. In illud, *In tribulatione dilatasti mihi*, p. 431. — Mif. t. V, p. 539.
 66. De constantia et de consummatione hujus seculi, p. 435. — Mif. t. XII, p. 817.
 67. In filium viduae, p. 439. — Mif. t. X, p. 789.
 68. In Samaritanam, p. 443. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 538.
 69. Contra Judaeos in serpentem æneum, p. 448. — Mif. t. X, p. 793.
 70. In Sacrificium Cain, et in dona Abelis, p. 457. — Mif. t. XI, p. 719. Deest finis.
 71. In passionem Domini, p. 459. — Mif. t. XI, p. 721. Est Eusebii Alex.
 72. In publicanum et phariseum, p. 462. — Mif. t. XI, p. 723.
 73. In ingressum Jejuniorum, p. 465. — Mif. t. XI, p. 727.
 74. In assumptionem Domini nostri, p. 468. — Mif. t. XI, p. 727.
 75. De Jejunio, p. 469. — Vide in indice alphabetico ἡμέρα τοῦ πεντηκοπέα.
 76. De jejunio, p. 470. — Mif. t. XI, p. 731.
 77. De precatione, p. 476. — Mif. t. XI, p. 737.
 78. In illud, *Ignem veni mittere in terram*, p. 478. — Mif. t. XI, p. 739.
 79. Admonitiones spirituales, p. 481. — Mif. t. XI, p. 741.
 80. In principium Jejuniorum, p. 483. — Mif. t. XI, p. 745.
 81. In illud, *Ne eleemosynam vestram coram hominibus facias*, p. 486. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 571.
 82. In meretricem et in pharisæum, p. 490. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 531.
 83. In adorationem venerandi ligni, p. 495. — Mif. t. XI, p. 747.
 84. In resurrectionem Domini nostri, p. 500. — Mif. t. XI, p. 755.
 85. In crucem, et de transgressione primorum hominum, p. 502. — Mif. t. II, p. 815.
 86. In eum qui in latrones incidit, p. 505. — Mif. t. XI, p. 755.
 87. De jejunio, p. 509. — Mif. t. XI, p. 757.
 88. De Jejunio, et in Davidem, et de presbyteris, etc., p. 510. — Mif. t. XI, p. 759.
 89. In annuntiatione Deiparae, et contra Ariannum, p. 515. — Mif. t. XI, p. 763.
 90. De eleemosyna, p. 520. — Mif. t. XI, p. 767.
 91. De caritate, p. 522. — Mif. t. XI, p. 769. Deest finis.
 92. In Lazarum, p. 524. — Mif. t. XI, p. 771.
 93. In quatriduanum Lazarum II, p. 528. — Mif. t. XI, p. 773.
 94. In quatriduanum Lazarum III. — Mif. t. XI, p. 775.
 95. In Praecursorem, p. 531. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 485.
 96. In S. Joannem Praecursorem, p. 533. — Mif. t. II, p. 801.
 97. In Annuntiationem, p. 537. — Mif. t. II, p. 791.
 98. In parabolam de filio prodigo, p. 539. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 515.
 99. In Decollationem Joannis Baptiste, p. 545. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 485.
 100. In saltationem Herodiadis, p. 549. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 521.
 101. In illud, *Collegunt Judæi concilium*, p. 552. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 525.
 102. In parabolam decem Virginum, p. 554. — Mif. t. VIII, in spuriis, p. 527.
 103. In illud prophetæ, *Verumtamen vane conturbatur*, etc., p. 557. — Mif. t. V, p. 559.
 104. In illud, *Venite exultemus Domino*, p. 561. — Mif. t. V, p. 615.
- Orationes aliquot dubiæ, sero ad nos detaæ, maxime ex Oriente. Savil.*
- Omnis pro spuriis habet Montf.
105. In dictum Abrahæ, *Pone manum tuam*, etc. p. 565. — Mif. t. VI, p. 553.
 106. In novam Dominicam, et in apostolum Thomam, p. 575. — Mif. t. XII, p. 927.
 107. In S. Stephanum I, p. 579. — Mif. t. XII, p. 929.
 108. In S. Stephanum II, p. 581. — Mif. t. XII, p. 931.
 109. In S. Stephanum III, p. 581. — Mif. t. XII, p. 933.
 110. In S. Pentecosten, p. 582. — Mif. t. XII, p. 933.
 111. Severiani in mundi opificium orationes sex, p. 587. — Mif. t. VI, p. 429.
 112. De penitentia et continentia et virginitate, p. 641. Est Joannis Jejunatoris. Adscribitur in quibusdam Codd. Chrysostomo.
 113. In S. Theophania, p. 657. Est Gregorii Thaumaturgi.
 114. In Exaltationem crucis, p. 661. Est Pantaleonis.
 115. Eclogæ, p. 665. — Mif. t. XII, p. 567. Dediimus in tomo duodecimo indiculum ordinis quo singulæ eclogæ apud Savilium et Montfauconium habentur.
- Orationes aliquot quæ latine tantum exhibentur in editione Savilli.*
116. Cum Saturninus et Aurelianus acti essent in exsilium, incerto interprete, p. 936. — Græce apud Mif. t. III, p. 413.
 117. In Joseph, de Continentia, incerto interprete, p. 939.
 118. Cum de expulsione Joannis ageretur, Nom-

lin, p. 941. — Mif. t. III, p. 451, et Graece p. 427.
 119. Post redditum prioris exsilia Ilom. p. 945. —
 Mif. t. III. Graece p. 433, e Georg. Alex. (p. 262.
 ed. Sav.) ; Latine ibid. 441.
 120. De regressu Joannis de Asia Constantinopo-

lin Homilia, p. 944. — Mif. t. III, p. 421.
 121. De recipiendo Severiano Ilomilia, p. 947. —
 Mif. t. III, p. 423.
 122. Sermo Severiani de pace, p. 948. — Mif.
 t. XIII.

Catalogus tomii octavi.

1. Expositio in psalmum III, suspecta, p. 1.—Mif. t. V, p. 35.
2. Supplementa lacunarum quarundam in prioribus psalmis, p. 5.
3. Proemium orationis VI in Annam, p. 8.—Mif. t. IV, p. 629.
4. In David et Saül Orat. I, et de tolerandis malis, et quod oporteat inimicis parcere, etc. p. 10. — Mif. t. IV, p. 675.
5. In Petrum apostolum et Eliam prophetam, p. 18. — Mif. t. II, p. 725, spuria.
6. In Eliam et in Viduam, et de eleemosyna, p. 26. — Mif. t. III, p. 337.
7. De laudibus Pauli Orationes septem, p. 33, 37, 40, 42, 49, 53, 57.—Mif. t. II, p. 473, 477, 483, 487, 495, 501, 507.
8. In illud Actorum, c. IX, *Saulus spirans adhuc*, etc. p. 60. — Mif. t. III, p. 113.
9. In Eutropium eunuchum, patricium et consulem, p. 67. — Mif. t. III, p. 391.
10. De futurorum volupitate et presentium vilitate, p. 71. — Mif. t. III, p. 347.
11. Non oportere quemquam de seipso desperare, aut preces contra inimicos fundere, etc., p. 75. — Mif. t. III, p. 363.
12. Quales oporteat ducere uxores, p. 80. — Mif. t. III, p. 225.
13. Quod res est plena periculi ad gratiam concionari, p. 93. — Mif. t. II, p. 653.
14. Supplementum orationis XXXVIII, vol. VI, cum presbyter ordinatus est, p. 100.

15. Supplementa duo orationis LXI, vol. VI. Ἐπειδὴ οὐ Χρυσός, p. 101.

16. Reprehensio eorum qui aberant ab ecclesia, et cobortatio ad præsentes, etc., p. 102. — Mif. t. III, p. 143.

17. Quod utilis sit sanct. Scripturarum lectio, etc., p. 111. — Mif. t. III, p. 87.

In appendice insunt.

18. Theodori lapsi, episcopi Mopsuestiae, responsum ad Chrysost. orationem vol. VI, p. 60. scriptum supposititium, p. 121. — Mif. t. I, p. 1063.

19. Libanii ad Theodosium Magnum Oratio de ever-
si Statu, p. 124.

20. Ejusdem Oratio ad Theodosium post reconciliatam gratiam, p. 131.

21. Excerpta ex Photii Bibl. pag. 137. — Monif. t. XIII.

22. Ex epistolis Isidori Pelusiota, p. 156. — Mif. t. XIII.

23. Georgii Archiepiscopi Alexandrini Vita Chrysostomi, p. 157. Attexuntur:
Chrysostomi Oratio antequam iret in exsilium, p. 259.

Oratio post redditum habita, p. 262.

24. Leonis Imperatoris Panegyricus in Chrysostomum, p. 267.

25. Anonymi Vita Chrysostomi, p. 293.

26. Symeonis Metaphrastæ Vita Chrysostomi, pag. 373.

27. Initia omnium Homiliarum.

28. Initia Epistolarum Chrysostomi.

CATALOGUS QUIDAM

AUGUSTANUS

SCRIPTORUM S. CHRYSOSTOMI GERMANORUM (1).

ΟΙ ΑΛΗΘΩΣ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΓΝΗΣΙΟΙ ΛΟΓΟΙ· ΟΙ ΔΕ ΤΟΥΤΩΝ ΕΞΩΘΕΝ ΨΕΥΔΕΙΣ.

α'. Εἰς μάρτυρας. Οὗ τῇ ἀρχῇ. Αἱ τῶν μαρτύρων ἔργα, editionis nostræ, tom. II, col. 664.

β'. Εἰς μάρτυρας, καὶ περὶ ἐλέους. Χθές μαρτύρων ἡμέρα, ἀλλά, tom. II, col. 645.

γ'. Εἰς τὸ "Οφελον δρέχοσθε." Απαντας μὲν φιλῶ τοὺς ἄγιους, tom. III, col. 301.

δ'. Εἰς τὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθ. παραλυτ. Πε-
ριτυχόντες πρώην τῷ παραλυτικῷ, tom. III, col. 47.

ε'. Εἰς τὸν διὰ τῆς Πεντηκοστῆς νηστείας με-
μῆσθαι. Ἐπειδὴν ἔνον τινά, tom. IV, col. 631.

ζ'. Εἰς τὴν πίστιν τῆς "Αννης, καὶ ὅτι δεῖ εὐχε-
σθαι. Οὐδὲν ἀρα εὐχῆς ισον, ἀγαπητοί, tom. IV,
col. 643.

η'. Περὶ "Αννης, καὶ τοῦ μὴ ἀμελεῖν τῶν παιδῶν.
Εἰ μὴ δοκῶ προσκορής τις [τισιν] εἶναι, tom. IV,
col. 652.

η'. Πρὸς τοὺς ἀπολιμπανομένους, καὶ εἰς τὸ δεῖν
ἀεὶ εὐχεσθαι. Οὐκ οἶδα, tom. IV, col. 660.

θ'. Πρὸς τοὺς ἐν ἕρτῃ συναγομένους, καὶ εἰς τὴν
"Αννην. Μάτην ὡς ἐνικεν, tom. IV, 669.

ι'. Εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ τὰ μύρια ὀφείλοντος τά-
λαντα. Ως ἐκ μαχαρδὲς ἀποδημίας, tom. III, col. 17.

ια'. Εἰς τὰ κατὰ τὸν Δασίδιον καὶ Σαούλ, καὶ περὶ
ἀνεικασίας. Οταν ἐναντία τις [Edit. χρονία τις] κατ
σχηρά, tom. IV, col. 675.

ιβ'. Οτι μέρα ἀγάθον ἀρετή, καὶ εἰς τὰ πρότερον
εἰρημένα. Τμεῖς μὲν καὶ [καὶ οἱ. Edd.] πρώην,
tom. IV, col. 687.

ιγ'. Οτι ἐπισφαλὲς τὸ εἰς θέατρον ἀναβῆναι. Πολ-
λοὺς οἵμαι τῶν πρώην, tom. IV, col. 695.

ιδ'. Εἰς τὸ, Οὐ μόρον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα.
Ἐπίπονον μὲν γηπόνῳ, tom. III, col. 155.

ιε'. Οτε πρεσβύτερος προεχειρίσθη. Ἀρα ἀληθῆ
τὰ συμβάντα; tom. I, col. 693.

ιζ'. Εἰς τὸ, Ἀσπάσασθε "Ακύλαν καὶ Πρίσκιλ-
λαν. Πολλοὺς οἵμαι θαυμάζειν, tom. III, col. 187.

ιζ'. Εἰς τὸ αὐτὸν βητόν. Ἀρα ἐπαιδεύθητε μηδὲν
εἶναι, tom. III, col. 195.

(1) In hocce catalogo eæ tantum inscribuntur
homiliae quæ antiquitus pro genuinis habitæ sunt.

Multas germanas ibi forte desiderabis, sed nullam

certe vel dubiam vel spuriam repieres.

ιη'. Εἰς τὸ, Ἐχορτες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. οἱ σφύτατοι τῶν λατρῶν, tom. III, col. 271.
 ιθ'. Εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς Μανιχαῖον, Ἀποστολικῆς ὑμὶν ἐξηγήσεως, tom. III, col. 281.
 ιχ'. Εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης. Τῇ πρόστερᾳ συνάξει, tom. III, col. 289.
 ιχ'. Πρὸς τοὺς εἰς τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰ (suppl. θέατρα) εἰσελθόντας. Βουλδιμένος; (Ed. βούλομαι) τῆς συνήθους ἀφασθα διδασκαλίας, tom. I, col. 1043.
 ιχ'. Μετὰ τὰς καλάνδας, καὶ κατὰ μεθυστῶν, καὶ εἰς τὸν Λάζαρον. Τῇ χθὲς ἡμέραν ἐօρτῃ ὑσταν διαδοικήν, tom. I, col. 953.

ιχ'. Εἰς τὸν Λάζαρον, καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης. Ἐθαύμασα τὴν ἀγάπην ὑμῶν, tom. I, col. 981.
 ιχ'. Εἰς τὸν Λάζαρον, καὶ εἰς τὸ, Ἀπέλασες. Οὐ τὰ τυχόντα ἡμᾶς, tom. I, col. 99.
 ιχ'. Εἰς τὸν Λάζαρον, καὶ περὶ κρίσεως, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ. Τῆς τοῦ Λαζάρου παραβολῆς, tom. I, col. 1005.

ιχ'. Εἰς τὸ, Περὶ δὲ τῶν κεκοιμημένων. Ἡμέρας τίσσαρας ἀνηλίσαμεν, tom. I, 1017.
 ιχ'. Εἰς τὸ, Χήρα καταλιγέσθω, καὶ περὶ ἐλεημοσύνης. Εἰς καιρὸν ἡ τοῦ πνεύματος ψκονόμησε, tom. III, col. 321.
 ιχ'. Πρὸς τοὺς ζητοῦντας, διὸ τὶ οὐκ ἔχ μέσου γέγονεν ὁ διάδολος. Ο μὲν Ἰσαὰκ ἐπιθυμῆσας, tom. II, col. 257.

ιχ'. Οὐτὶ ἐὰν φρεμοίας ἡ κακία, καὶ ἀπὸ σπουδῆς ἡ ἀρετὴ. Ἡμεῖς μὲν πρὸ τῆς χθὲς ἡμέρας, tom. II, col. 263.

ιλ'. Ἐταιρίας τῶν ἀπαντησάντων, καὶ περὶ εὐταξίας. Πολλὴν ὅρῳ τὴν σπουδὴν, tom. VI, col. 97.
 ιλ'. Εἰς τὸ, Καὶ ἐγέρετο τοῦ ἀνίαντοῦ ἀπέθανε. Χαῖρω συντρέχοντας ὑμᾶς; ὅρων, tom. VI, col. 107.
 ιλ'. Εἰς τὸ πρώτον τῶν Παραλειπομένων, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, tom. VI, col. 112.
 ιλ'. Εἰς τὸ, Εἰδὼν τὸν Κύριον καθίμενον, καὶ ὅτι δικαίως ἐξελεπρώθη Ὁφίας. Φέρε σῆμερον τὴν κατὰ (Ed. τῆμερον τοὺς κατὰ) τὸν Ὁζίαν, tom. VI, col. 129.

ιλ'. Εἰς τὰ Σεραφίμ. Μόλις ποτὲ τὸ κατὰ τὸν Ὁζίαν, tom. III, col. 135.

ιλ'. Εἰς τὸ, Ὄτε ἥλιθος Πέτρος εἰς Ἀγιώθεαν. Μίαν ὑμῶν ἀπελείθην, tom. III, col. 371.

ιλ'. Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Ἱερεμίου, Κύριε, οὐχὶ τοῦ ἀπορράπου ἢ ὅδος αὐτοῦ. Τῆς ὅδου ταύτης τῆς, tom. VI, col. 153.

ιλ'. Ὄτε Σατορίων καὶ Αὔριων (sort. Σατουρίνων καὶ Αὔρηλιανός Savil.) ἐξωρίσθησαν. Πολὺν ἐσίγησα χρόνον, tom. III, col. 413.

ιλ'. Ταῖς καλάνδας, μὴ προσληφτος τοῦ ἐπισκόπου. Καθόπερ χορὸς τὸν κορυφαῖον, tom. I, col. 953.

ιλ'. Εἰς τὸν σταυρὸν, λεχθεὶς ἐπὶ κοιμητηρίῳ. Πολλάκις ἐξήτησα, tom. II, col. 393.

ιμ'. Ἀπόδεξις τοῦ χρησίμως τὰ; προφητείας ἀσαφεῖς εἶναι. Προφητικὴν ὑμὶν σῆμερόν, tom. VI, col. 163.

ιμ'. Εἰς τὴν ἀσάφειαν τῆς Παλαιᾶς, καὶ περὶ τοῦ μὴ κακηγορεῖν. Χαίρει μὲν βουκόλος, tom. VI, col. 175.

ιμ'. Πρὸς τοὺς λέγοντας, διτὶ δαιμόνες τὰ ἀνθρώπινα διοκούσιν. Ἐγὼ μὲν ἡλιπίζον, tom. II, col. 243.

ιμ'. Περὶ τοῦ μὴ δημοσιεύειν τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἀδελφῶν. Μακαρίων τῆς σπουδῆς, tom. III, col. 353.

ιμ'. Περὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν ἔχυτο. Πολλὰς ὑμὶν ἔχω χάριτας, tom. III, col. 363.

ιμ'. Οὐτὶ ἐπικινδυνὸν τὸ πρὸς χάριν δημηγορεῖν. Ἰκανῶς ὑμῶν φίμαι, tom. II, col. 653.

ιμ'. Περὶ ἀναστάσεως, καὶ εἰς τὸ, Οἴδαμεν διτὶ ἐὰν ἡ ἐπίγειος. Περὶ δογμάτων ὑμὶν ἐμπροσθεν, tom. II, col. 417.

ιμ'. Περὶ ἐλεημοσύνης. Πρεσβείαν τινά, tom. III, col. 261.

ιμ'. Πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν σύναξιν, καὶ τοὺς νεοφύτους. Τὶ τούτο; δισον προτασιν ἡμῖν, tom. III, col. 67.

μθ'. Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Πράξεων. Διὰ χρόνου πρὸς τὴν μητέρα ἡμῶν, tom. III, col. 77.

ν'. Ὁτι; χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις. Ὁταν μὲν εἰς τὴν πτωχείαν, tom. III, col. 87.

να'. Ὁτι; οὐκ ἀκίνδυνον τὸ σιγῆν. Τὸ μὲν πλέοντος χρέος (leg. πλέον τοῦ χρέους), tom. III, col. 97.

νβ'. Εἰς τὸ, Σαῦλος δὲ εἰς ἐμπνέων. Ἄρα ταῦτα φορητά, tom. III, col. 115.

νγ'. Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας ὑπὸ τοῦ μῆκους τῶν προσιμίων. Τὶ ποτὲ δρα χρή ἡμᾶς ποιῆσαι; tom. III, col. 123.

νδ'. Ὁτι; εὐγνωμονικὸν εἶναι χρή, καὶ διὰ τὶ δ Ἀβραάμ. Εἰ μὲν ἡν δυνατὸν ὑμῖν εἰδέναι, tom. IV, col. 619.

νε'. Ἐπιτίμησις κατὰ τῶν ἀπολειφθέντων, καὶ εἰς τὴν Παύλου κλη. Ὁταν εἰς τὴν δλιγότητα ἀπίστω, tom. III, col. 143.

νς'. Πρὸς τοὺς ἐγκαλοῦντας, καὶ διὰ τὶ εὐθέως πιστεύσας οὐ μετωνομάσθη Παῦλος. Ἐνεκάλεσαν ἡμῖν τινες, tom. III, col. 131.

νζ'. Πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντησάντας, καὶ εἰς τὸ, Ξάνκεια ὁ ἐγκρόδης σου. Οὐδὲν, ὡς έσικεν, ὡφέλησα, tom. III, col. 171.

νη'. Εἰς τὸν Μακκαβαῖον. Ως φαιδρὰ καὶ περιχαρῆς, tom. II, col. 617.

νη'. Εἰς Μελέτιον Ἀντιοχέα. Πανταχοῦ τῆς Ιερᾶς ταῦτης, tom. II, col. 515.

ξ'. Εἰς Ευστάθιον Ἀντιοχέα. Σοφός τις ἀνήρ καὶ φιλόσοφος, tom. II, col. 597.

ξα'. Εἰς Βερκίνην καὶ Δόμναν. Οὐπω είκοσι ἡμέρας, tom. II, col. 627.

ξβ'. Εἰς Πελαγίαν μάρτυρα. Εὐλογητὸς δ Θεὸς καὶ γυναῖκες, tom. II, col. 579.

ξγ'. Εἰς Αἰγύπτιους μάρτυρας. Εὐλογητὸς δ Θεὸς, καὶ εἰς Αἰγύπτου (Edd. διτὶ καὶ εἰς Αἰγύπτου), tom. II, col. 593.

ξδ'. Εἰς τὸν ἄγιον Βασύλαν. Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, tom. II, col. 533.

ξε'. Εἰς τὸν Ιουδέντιον καὶ Μάξιμον. Ο μακάριος Βασίλας, tom. II, col. 574.

ξζ'. Πρὸς τοὺς Ιουδαίους καὶ Ἐλληνας ἀπόδειξις, διτὶ Θεὸς δ Ἰησοῦς. Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, tom. I, col. 813.

ξη'. Πρὸς τοὺς σκανδαλισθέντας ἐπὶ ταῖς δυσημερίαις. Ιατρῶν μὲν παιδεῖς, tom. III, col. 479.

ξη'. Εἴς ἀγροῦ διὰ χρόνου ἐλθὼν, καὶ περὶ μετανοίας. Ἄρα ἐμμένασθε ἡμῶν, tom. II, col. 277.

ξθ'. Εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ. Συνεκάλεσεν ἡμᾶς, tom. II, col. 678.

ξι'. Εἰς τὸν μάρτυρα Ρωμανόν. Πάλιν μαρτύρων μνήμη, tom. II, col. 605.

ξο'. Εἰς τὸν μάρτυρα Λουκιανόν. Οπερ χθὲς ἐδεσθεῖς, tom. II, col. 519.

ξο'. Εἰς τὸν Ιερομάρτυρα Ἰγνάτιον. Οι παντελεῖς καὶ φιλότιμοι, tom. II, col. 587.

ξο'. Εἰς τὸν μάρτυρα Ιουδιανόν. Εἰ ἐν τῇ γῇ τοι-αῦται, tom. II, col. 665.

ξο'. Οὐτὶ τὸν ἀδικοῦντα οὐδεῖς. Οἶδα μὲν διτὶ τοῖς παχυτέροις, tom. III, col. 459.

ξο'. Πρὸς Δημήτριον περὶ καταγύζεως. Ἐγώ σε δρῶν, ὡς μακάριες, tom. I, col. 393.

ξο'. Πρὸς τοὺς Στελέχουν περὶ καταγύζεως. Καὶ πῶς ένι γενέσθαι τοῦτο, tom. I, col. 411.

ξο'. Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τοῖς ἐπὶ τὸ μονάζειν ἐν [1. ἐνάγουσιν]. Οὐτὲ τὸν ἐν Ιεροσολύμοις γεώ, tom. I, col. 319.

ξο'. Πρὸς παῖτον πατέρα. Ικανὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα, tom. I, col. 331.

ξο'. Πρὸς παῖτὸν πατέρα. Φέρε δὴ καὶ πρὸς τὸν πιστόν, tom. I, col. 349.

ξπ'. Πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα. Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ, tom. I, col. 277.

ξπ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν Θεόδωρον. Εἰ καὶ [καὶ ομ. Edd.] δάκρυα καὶ στεναγμούς, tom. I, col. 309.

ξπ'. Πρὸς Ολυμπιάδα λόγοι ε [sic], tom. III, col. 349.

ξπ'. Πρὸς Σταγείριον. Εἵδει μὲν ἡμᾶς, ὡς φιλατεῖ.

ιων. I, col. 423.
κδ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν. Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ τὰ εἰρημένα, tom. I, col. 471.
πε'. Πρὸς τὸν αὐτὸν. Ταῦτα μὲν ἡμῖν ὑπὲρ τῆς τοῦ, tom. I, col. 447.
πξ'. Πρὸς νεωτέραν χηρεύουσαν. Ὅτι μὲν χαλεπήν Ελαῖες, tom. I, col. 599.
πζ'. Πρὸς τὴν αὐτὴν περὶ μοναδρίας. Τὸ μὲν τὰς επειρόυς ὀμιλίας, tom. I, col. 609.
πη'. Πρὸς τοὺς ἔχοντας συνεισάκτους. Ἐπὶ μὲν τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων, tom. I, col. 495.
πθ'. Περὶ τοῦ μῆτας κανονικᾶς συνοικείν ἀνδράσιν. Οἷμοι, ὅμοι ψυχῇ, tom. I, col. 513.
ι'. Περὶ παρθενίας. Τὸ τῆς παρθενίας καλόν, tom. I, col. 533.
ια'. Εἰς τὸν μακάριον Φιλογόνιον, πρὸς ε' ἡμερῶν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Ἐγώ μὲν καὶ σῆμερον, tom. I, col. 747.
ιβ'. Εἰς τὴν Χριστοῦ Γέννησιν. Ἄ πάλαι μὲν πατέρες [Edd. πατριάρχας μὲν], tom. II, col. 351.

ιγ'. Εἰς τὸ, Οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγροεῖν διὶς οἱ πατέρες. Οἱ ναῦται τοῦτο μάλιστα, tom. III, col. 241.
ιδ'. Εἰς τὰ φῶτα. Πάντες ὁμοίς, tom. II, col. 363.
ιε'. Εἰς τὴν εἰσόδον τῶν ἀγίων νηστειῶν. Φαιδρὰ σῆμερον ἡμῖν, tom. II, col. 305.
ιζ'. Τῇ μεγάλῃ ε'. Ολίγα ἀνάγκη, tom. II, col. 373.
ιζ'. Τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ. Σήμερον δὲ Κύριος ἡμῶν, tom. II, col. 399.
ιη'. Εἰς τὸ Πάσχα. Ἀπεθέμεθα τῆς νηστείας, tom. II, col. 433.
ιθ'. Εἰς τὸν παρακλητικὸν [Ι. παραλυτικὸν] τὸν λγ̄ ἐπολιγηθὲς ὁ Θεὸς καθ' ἕκαστην ἡμέραν [Edd. καθ' ἕκαστην σύναξιν], tom. I, col. 804.
ρ'. Εἰς τὴν Ἀνάληψιν. Καὶ ὅτε σταυροῦ [Edd. τοῦ σταυροῦ] μνείαν, tom. II, col. 441.
ρα'. Εἰς τὴν Πεντηκοστήν. Πάλιν ἑρπή, tom. II, col. 453.
ρβ'. Εἰς τοὺς ἀγίους πάντας. Ἐξ οὐ τὴν λεγάν πανήγυριν, tom. II, col. 705.

IN OMNIA OPERA SANCTI JOANNIS CHRYSOSTOMI INDEX GENERALIS.

QUAE CHARACTERE ITALICO (*ut vocant*) SCRIBUNTUR AD SPURIA OPERA PERTINENT.

A.

Aaronis Sacerdotium minus Sacerdotio Melchisedech, 102, tom. XII.
Abel-agnus Christi, nihil fecerat mali, fratris invidia necatus, 454. Martyr appellatus a Paulo, 910. Abel non pro negato idolis incenso martyr occubuit, 939, t. I.
Abel virtutem esse bonam noverat, 132. De primitiis Deo sacrificans, fraterna cecidit manu, 31. Post obitum per sanguinem audacter loquitur, 468, t. II.
Abel clariore corona donatus, 72, t. II.
Abel pastor ovium, 154, de primogenitis ovium obtulit, 154, t. IV.
Abel ubique celebratur, Cain ab omnibus maledictus habetur, 163, t. IV.
Abel i. beneficii loco fuit, quod re a se bene gesta obiret, 420, in Ahele mors pretiosa et honorata, 320, t. V.
Abimelem non læsit Cain, 443, t. VII.
Abelis sanguis clamat; sed Christi sanguis magis, 334, t. VIII.
Abelis cædes quam lugubris Adamo, 485, t. XII.
Abimelech rex Gerarorum Saram rapuit, 417, t. IV.
Abnegare semetipsum quid, 836, t. III, 330, t. VII.
Abnegatio secularium est virtus augmentum, 757, t. XI.
Abnegationis modi varii, 892, t. VII.
Abolla Philosophorum τεμα, 538, t. I.
Abolla, τεμα, pallium philosophorum, 33, t. VI.
Abominari quid sit, 36, t. VI.
Abominatio desolationis quæ dicta est a Daniele, Adriano imperante facta est, 240, t. VI.
Abominatio desolationis est statua in Templo collocata, 899, t. I.
Abominationem quam dicat Christus, 689, t. VII.
Abraham ab Abar hoc est trans, 628, t. IV.
Abraham primo dictus Abram, 624, t. IV.
Abraim Abraham vocatus a Deo, qui adjecta littera multorum filiorum patrem indicavit, 308, t. IV.
Abrahæ parentes impii erant ei idololatræ, 627, ex divina sapientia nomen ipsi indiderunt, 628, t. IV.
Abraham jam senex patriam deserit, et sedes mutat, 289, cur Lotam suscepit comitem peregrinationis, 289, de tempore adventus ejus in Chananaeum difficultas solvitur, 283, t. IV.
Abraham cur solitudinem præferret civitati, 307, ejus modica supplex, 414, t. IV.

Abraham in Egyptum descendit, ut Egypti doctor esset, 297, mortem timebat, 415, 416; Abraham metus quantos in Egypto, 298. Abraham locuples ex Egypto rediit, 303, 301, doctor omnibus apud quos peregrinabatur, 290, t. IV.
Abrahæ levitas erga Lotum, 308; Abraham cur trecentos vernaculos secum assumpsit, 326; Abrahæ pietas : decimas dat de spoliis, 336, t. IV.

Abraham precutus pro Sodomis, 389, 390, 391, 392; fuit spectator Sodomitici incendi, 407, t. IV.

Abraham quantum hospitalitatem coleret, 378, 379, t. IV.

Abrahæ sterilitas, 309, t. IV.

Abrahæ virtutem paupilatum exercebat Deus, 317, t. IV.
Abraham nonaginta novem annorum quando circumcisus est, 373, t. IV.

Abrahæ solus cum solo Deo loquitur, 397, t. IV.

Abraham tentatus a Deo quomodo, 429; Isaacum ducit immolandum, 430, Abrahæ fortitudo et Isaci obsequentia, 437. Abrahæ sacrificium, figura crucis, 432, t. IV.

Abrahæ mutualum nomen, 128, t. III.

Abrahæ honore affectus a Deo quod ejus cultum filii imperaturus esset, 739, Abraham Deo obsequens, 439. Isaacum immolare jussus quo morere fuerit, 462. Abraham afflictio cum filium immolare, 1024. Abraham promisis contraria facere jubetur, et paret, 438; ejus fides, *ibid.*, filium Deo offerens cum majori gloria recepit, 383, t. I.

Abrahæ serumæ varia, 460, 457 et seqq., 1004. Abrahæ serumæ ob uxoris pulchritudinem, 430, t. I.

Abraham non considerer cum Deo loquebatur, 712, t. I.

Abraham primo Abram dictus, 123, 128, t. III.

Abrahæ filium sacrificare jussus, 501, gemina compellatione opus habuit, ut manum abstineret a filio necando, 503, t. III.

Abrahæ hospitalitas, 147, t. VI, 988, 1030, t. I, 310, t. III.

Abrahæ Angelos exceptit, 257, t. III.

Abrahæ sollicitudo, ut filio uxorem querat, 233, t. III.

Abrahæ tanquam rex colebatur, 238, t. III.

Abrahæ servus magnam probitatem exhibet, 437 et seqq., t. IV.

Abrahæ prophetavit, 430, 451, t. IV.

Abrahæ ob modestiam beneficis afficit, 337, t. IV.

Abrahæ fides, 347; fiducia in Deum, 437; Abrahæ obedientia, 287, 288, 424, 625; philosophia, et insignis modestia, 309, 310, t. IV.

Abraham humilitas, 283, 312, 363, t. IV.
 Abraham pietas, 318; affectus et pietas erga Deum, 290;
 mansuetudo et lenitas, 310; prudenter, 450, t. IV.
 Abraham virtutes omnes possedit, 853, idque ante gratiae
 tempus; spiritualia quarebat, 628; discipulis Christi par,
 623, t. IV.
 Abraham divitias contemnit, 529 et seqq., t. IV.
 Abraham adamis fortis, Dei atuleta, 556, t. IV.
 Abraham Deus promiserat Palastinam, ille spectabat
 eorum, 627, t. IV.
 Abraham vita, catena aurea, 332; ejus obsequia, 333;
 seruus, 334, 335. Dei erga eum providentia, 333. Abra-
 ham illius honorem habuit, ut Deus sese Deum Abraham
 diceret, 362, 363, t. IV.
 Abraham anni computantur, 362 et seqq., t. IV.
 Abram transitore significat; et Syrorum lingua, trans,
 ultra, 624, t. IV.
 Abram quid significet Hebraice, 364, *vide notam, ibid.* t. IV.
 Abraham sinus quid significat, 988; in Abraham sinus qui-
 nam venturi sint, 593, t. I.
 Abraham diviti loquitur quasi interpres Dei, 1008; cur
 divitem vocat illium, 990, t. I.
 Abram Martyr appellatus a Paulo, 940, inferior Melchi-
 deco, 923, 924, t. I.
 Abraham philosophus, athleta, 333. Excusatur quod Sa-
 ram, mortis vitande causa, dixerit sororem esse suam, 631,
 t. II.
 Abraham cur jussus occidere filium, id uxori non reve-
 lavit, 738. Abraham annus ingens ad filium immolandum,
 740, t. II.
 Abraham dives, non avarus, 40; hospitalis, *ibid.* Angelos
 excepti, 383, t. II.
 Abraham in senectute vires corporis elanguerant, sed
 ipse fidei robore confirmatus erat, 737, t. II.
 Abrahamus Persa esse dicitur, 313, t. V.
 Abraham in sua generatione doctor, 49, t. V. .
 Abraham hospitalitas, 503; studium hospitalitatis magnus,
 508. Abraham hospitalitatem ipse per se obivit, majus ne-
 gotium famulo commisit, 503, t. V.
 Abraham admirabilis a Deo redditus, 49. Per Abraham
 Deus Aegyptios docuit, et Persas, intellige Chaldaeos, 48,
 t. V.
 Abraham tanquam stella in nocte virtutem pene solus
 sectabatur, 144, t. V.
 Abraham eximium attributum, 64, t. V.
 Abraham Deum enixe precatur, ut Sodomitas liberet ab
 excidio, 13, t. VI.
 Abraham oculis vidit nasciturum Isaacum, 272, t. VI.
 Abraham sacrificium crucem praesignificat, 317, t. VI.
 Abrahamus dives, in hospitalitate multa expendebat,
 147, t. VI.
 Abraham vita bonis et malis permixta, 530, t. VII.
 Abraham cognatio nihil Judaeis profuit, 452, t. VII.
 Abraham filios ex lapidibus quomodo Deus potest suscitare,
 194, t. VII.
 Abraham sinus pro regno, 296, t. VII.
 Abraham verum semen quodnam sit, 553, t. IX.
 Abraham quomodo contra spem in spem credidit, 461,
 t. IX.
 Abraham fides nostrae fidei typus est, 467, t. IX.
 Abraham filium mactasse dicitur, quia mactare voluit,
 478, t. IX.
 Abraham hospitalitate claruit, 606, t. IX.
 Abraham in omnibus omnino se recte et secundum Dei
 voluntatem gessit, 502, t. X.
 Abraham encopia luse prosequitur Chrysostomus, 221;
 ejus humilitas, 15, t. X.
 Abraham fides et virtus in omnibus gestis ejus praedicatur,
 412; ejus constantia et fortitudo, 415, t. X.
 Abraham vita ei historia celebratur, 133, t. XI.
 Abraham magna fides erat, 171 et seqq., t. XII.
 Abraham Apostoli precepta operibus exhibuit, 304,
 t. VIII.
 Abraham reliquiae in Palastina sunt, 709, t. VIII.
Arenuntiatio salane, etc. dictum in Baptismo adhibitum,
 934, t. II.
 Absalon Ammonem fratrem interficit, 483; in patrem
 consiprat, 485, t. I.
 Absalon filii Davidis historia, 80 et seqq., t. V.
 Absalon patrem bello impetravit, 37; Davidem aggressus a
 Joabo interficitur, 38, quo modo perire, 38, Absalon suum
 sibi machinatur supplicium, 103, t. V.
 Absentia non nocet eredentibus, praesentia non prodest
 incredulis, 273, t. VI.
Abstinentia mater sauitatis, 513, t. II.
Abstinentia mater piæ mentis, 450, t. VI.
Abstinentia pravis operibus non laudanda, nisi bona
 opera exerceantur, 223, t. XI.

Abundantia et egestas ad multa mala facienda inducunt,
 289, t. XI.
 Acacio presbytero scribit Chrysostomus, 727, t. III.
Acacius pastor et Martyr. V. Monitum, 823, 826, t. III.
 Academia Platonis, 358, t. I.
 Academiani, Peripateticos, ipsumque Platonem superabat
 Petrus, 47, t. IX.
 Accepti ei expensi ratio Deo reddenda, 22, t. III.
 Acciunctum esse est vigilantis animæ, 166, t. XI.
 Accusatio sui fit remissio criminis, 170, t. IV.
 Accusatio sui mutationis in melius est præludium,
 1029, t. I.
 Accusationes non curandæ insontibus, 119, t. IX.
 Achabo nil sceleratus, 101, t. V.
 Achab rex Eliam prophetam metuebat, 323, t. VII.
 Achab dives erat, pauper tamen, quia non orabat, 768,
 t. I.
 Achabi penitentia, 284, t. I.
 Achab peccatum deflevit, et latam sententiam revocavit
 Deus, 288, t. II.
 Achalcus ad Paulum a Corinthiis missus, 12, t. X.
 Acharis nistoria, 104, t. IV.
 Achitophel historia, 81, t. V.
 Achitophel suum sibi machinatur supplicium, 103, t. V.
Ἄριδες, quibus rescenetur Joannes, erant summatores
plantarum, 782, vide notam, t. VIII.
 Acrimonia utenduimus siue opus sit, 611, t. X.
 Acta apostolorum a Luca, Pauli discipulo, scripta, 21. Sunt
 historia eorum qua Spiritus Sanctus fecit et dixit, 21, et
 resurrectionis demonstratio, 16, t. IX.
 Actuum apostolorum liber quam ignoraretur et neglige-
 retur tempore Chrysostomi, 13, 14. Illius libri dignitas,
Ibidem et p. 15, t. IX.
 Actorum liber multis non notus, 71, t. III.
Actu apostolorum: hic titulus exploratur, 80 et seqq.
 Acta in quo differant a miraculis, 80, 81, t. III.
 Acta apostolorum non omnium apostolorum gesta con-
 tinent, 780, t. III.
 Acta Apostolorum in Pentecoste legebantur, quare, 101,
 103, t. III.
 Actio bona, utilior miraculo, 64, t. III.
 Ada uxor Lamechii, 167, t. IV.
 Adagium : Pleni ventres, esurientes non noverunt, 603,
 t. IV.
 Adagium : Hæc cæcis perspicua sunt, 36, t. IV.
Adagium : Quid est amicus? alter ego, 768, t. VIII.
 Adagia : Bellum inexpertis dulce, 40; Qui honorat, sei-
 psum honorat, 119, t. IX. Aliud adagium : Male facere
 est male pati, 141, t. IX.
 Adagium : adversus clavos calcitrare, 87, t. XI.
 Adagium, τοῦτο τὰ σύμπαντα μηδέ, scannata transilire, 68,
 t. V.
 Adagium, Amici cum virtutis ferendi, 469, t. VIII.
 Adagium : Pauperem et nudum non possunt centum virtutem
 spoliare, 748, t. VII.
 Adagium, οὐδὲκ οὐδὲ, οὐδὲ, Nemo quidquam novit, quo
 sensu dicatur, 50, et in nota, t. II.
 Adagium : Multa sunt iuter calicem et summum labium,
 609, t. I.
 Adagium : In portu naufragium, 977, t. I.
 Adam vox hebraica, 128; significat terrenum, 129, 524,
 t. III.
 Adamo Deus et ante peccatum et post peccatum provi-
 dit, 929; cur ei Deus præceptum dedit, 433. Adam si obe-
 disset matrimonio opus non fuisset, 516, t. I.
 Adam ante lapsum felicitas, 543. Adamus amplioris,
 quem habebat honorem perdidit, 704; diabolum Deo præ-
 tulit, 428, t. I.
 Adamo confessio delicti utilis, 436, t. I.
 Adam et uxor cur pellicies vestibus a Deo sint indati,
 527; euctus cur prope paradisum constitutus, 497, t. I.
 Adam per peccatum non parum ex scientia quam habe-
 bat amisit, 63, t. VIII.
 Adamum occidit invidia diaboli, 299, t. VIII.
 Adam ante peccatum angelis similiis, purus et inculpatus
 erat, 143, quomodo in peccatum incident, 41, t. X.
 Adam per superbiam occidit, 224, t. VII.
 Adam ante peccatum bestias tanquam servas habet, 37;
 et in Adamum peccatorum rebellant, 37, t. V.
 Adam non easdem peccati poenas debilius Eva, 73, t. V.
 Adam ab Edem, quod est, terra, 628, t. IV.
 Adam sine ullo inerito quanta beneficia accepit, 115; re-
 futantur qui dicunt, cur Deus mandatum illi dederit, quod
 sciebat ab illo violandum esse, 115, t. IV.
 Adami sopor quis, 120; cur innatus, *ibid.* Adam et Eva
 ante prævaricationem immortales erant, 132; ante pecca-
 tum caste et continentier vivebant, 133. Adam et Eva cur
 non erubescerent, 125, t. IV.

Adam sine pavore nomen feris iudicavit, 593; Adamus sapientia, 116; quanta in imponendo brutis nomina, 116, t. IV.
 Adam propheta gratia afflatus dixit, *Hoc nunc os, etc.*, 122, t. IV.
 Adam sibi auctor malorum, 123; ejus felicitas in paradyso, 125, 124, t. IV.
 Adani et Eve erubescens ob nuditatem unde orta, 131; quam insipienter se occultarent a Deo, 138, t. IV.
 Adamus ante peccatum multa sapientia repletus, 606; ex eo probatur quod brutis nomina imposuerit, 606; item ex iis que Eve dixit, *ibid.*; cognitione boni et mali habuit ante peccatum, 607: id probatur ex mandato, quod accepit, 607, 610, t. IV.
 Adamus an scientiam boni et mali habuerit, antequam comedederet de ligno, 117, 132, 605: eam habuisse ab ortu probatur, 603, t. IV.
 Adam lapsus ob ignaviam suam, 619; cur non statim atque de ligno comedit, mortuus est, 147, Adamus ab uxore seducti crimen, 130; Adamus miserabilis ad Deum responsio, 139, Adam mulieris doctor esse debuerat, non suspectus, 139; Adam se purgat, et culpam in mulierem regreditur, 140; Adam ejectus ex paradyso, 150; cur ex adverso paradiisi positus, 152, t. IV.
 Adam totum mandatum violavit, Deus non totum ipsi honorem abstulit, 592, ejus penitentia indulgentia admixta, 146, t. IV.
 Adamus laboriosam vitam invexit, 602, t. IV.
 Adam illaboriosam vitam agens de paradyso lapsus, 45; Paulus laboriosam vitam agens in celum raptus. *Ibid.*, t. II.
 Adamo nihil profitit profutus, 66, Adam in paradyso ut in portu naufragium fecit, 344, t. II.
 Adami voluptas in paradyso, 812, t. II.
Adam ante peccatum scientiam boni habebat, 487, t. VI.
Adam. In hoc nomine quatuor climata mundi, oriens, occidens, septentrio, meridies, 474, t. VI.
Adam propheticus donum accepit, 481, t. VI.
 Adamo in peccatum lapsus Deus ad multo majora hominem extulit, 482, t. XII.
Adam in paradyso ignorancia afficitur, Job in sterquilino coronatur, 544, t. VIII.
 Adjutor ut sit Deus quænam sunt agenda, 128, t. V.
 Admonitus terrorem et pudorem incutiens, bona, 145, t. X.
 Adolescentes qui formam turpiter vendebant apud Antiochenos, frequentes erant, 295, t. X.
 Adolescentes Antiochiae calceis utebantur effeminatis cum luxu nimio, 501, 502, t. VII.
 Adolescentia neglecta similis est inculcta terra, 504, t. VII.
 Adolescentia non est virtutis impedimentum, 525, t. IV.
 Adolice scribit Chrysostomus, 637, Adolia in gravem morbum incidit, 637, Adolice aliam epistolam scribit Chrysostomus, 640, Adolia a morbo convaluit, 629, Adolia a propinquis prodita, 691, t. III.
 Adolice sex epistolas misit Chrysostomus, 713, t. III.
 Adolice dona ipsi a Chrysostomo remissa sunt, quare, 758, t. III.
 Adoptio penes Judæos verbum tantum erat sine re; penes nos autem est purgatio per baptismum et Spiritus dominus, 526, t. IX.
 Adorare Jesum Christum gloria est, 233, t. XI.
 Adorare creaturæ est, adorari creaturæ Domini, 189, t. VIII.
Adoratio Christi, martyribus honor competit, 827, t. III.
 Adoratores veri quinam, 180, t. VIII.
 Adrianus. Sub Adriano Jerusalem iterum devastata, 900, Adrianus statuam suam in Templo posuit, 900, Jerosolymam Eliam nomine suo vocavit, 900, t. I.
 Adrianus imperator abominationem desolationis fecit, 240, t. VI.
 Adventus duo sunt: alius gratia, alius retributionis, 688, t. XI.
 Adventum suum secundum prædictit Christus, 696, t. VII.
 Adventus secundus Christi, ejusque signa, 683, t. VII.
 Adventus Christi secundus quam gloriatus, 584, t. VII.
 Adventus Christi secundi modus, 697, t. VII.
 Adventus Christi prior occultus, 242, t. V.
 Adventus secundus Christi, qualis futurus, 293, 294, t. I., 583, t. V.
 Adversa illustriores nos reddunt quam lætitia, 445, t. VII.
 Adversa fortiter ferenda, 109, t. IX.
 Adversa valetudo et medici, ecloga, 651, t. XII.
 Adversa et prospera permixta, utilia, 353, t. V.
 Adversitas minora parit mala quam prosperitas, 131, t. V.
 Adversitas. In adversitate peccatorum maculas deponi-

mus, 28. In adversitate Deo omnia committenda, 63, t. II.
 Adversitas magnum quid ad virum præstabilem efficiendum, 439, t. I.
 Adulari diaboli, corripere Dei est, 214, t. VII.
 Adulatio vitanda, 51, t. IX.
Adulationis lucrum nullum, discipline magna utilitas, 684, t. VIII.
 Adulatorum indoles, 503, t. V.
 Adulatoreum potius aversari oportet, quam contumeliosum, 773, t. VII.
 Adulatores saepe mente criminantur eum cui adulantur, 249, t. VII.
 Adulter conjugatus excusationem non habet, 416, t. VI.
 Adulterorum consciæ servi puniebantur, 250, t. V.
 Adulter non debet ad sacramenta accedere: adulteri misera conditio, 353, t. V.
 Adulteri misera conditio multis exprimitur verbis, 186, t. X.
 Adultera nullius est uxor, 221, t. III.
 Adulteri a templo arcehantur, 696, t. IV.
 Adulterium quid, 563, t. I.
 Adulterium est gravius latrocino, 424, t. XI.
 Adulterium quid vere sit, 425, t. XI.
 Adulterii radix concupiscentia, 316, t. II.
 Adulterium per oculos, 316, t. II.
 Adulterii dama, 215. Adulterium etiam cum libera conmititur, 213.
 Adulterii genus est conjugatum cum scortis misceri, 222, t. III.
 Adulterium quam damnable, 332, t. VIII.
Adulterium ex concupiscentia nascitur, 683, t. VI.
Ædes privatæ quibus ornamenti fulgebant tempore Chrysostomi, 708, t. II.
Ædes splendidæ damnantur, 519, t. VII.
Ædes columnis et lapidibus pretiosis ornatae, 22, t. XI.
Ædificia ad inanem gloriam structa, 233, t. V.
Ægæum mare a ventis infestatur, 737, t. VII.
Ægæum episopus a partibus erat adversariorum Chrysostomi, 725, t. III.
Ægritudines parva socordia magnæ flunt, 738, t. II.
Ægritudines quomodo ferendæ, 938, t. I.
Ægritudo. Vide Morbus, t. I.
Ægyptii crocodilos, canes et simias colebant ut deos, 581, t. IV.
Ægyptiorum lascivus animus, 299, t. IV.
Ægyptiorum martyrum encomium, 693, t. II.
Ægyptiorum lingua loquebantur apostoli et discipuli, 459, t. II.
Ægyptorum obstinatio, 402, t. V.
Ægyptios Deus decepit, quomodo, 402, t. V.
Ægyptios muscas vocat Isaïas, qua de causa, 87, t. VI.
Ægyptii christiane philosophantur, 32, t. VIII.
Ex Ægypto redditum Christi prophetæ prædicterunt, 817, t. I.
Ægyptii mercatores occidentales populos edocebant, 49, ex Abraham edociti sunt, 48, t. V.
Ægyptus de Spiritu sancto accepit, 186, t. V.
Ægyptus multa habet adhuc veteris amentia monumenta, 87, t. VII.
Ægyptus erga Christum, ab ejus in Ægyptum fuga ferentior effecta, multos habet martyres, multos monachos, ib., t. VII.
Ælia. Sic vocata fuit Jerosolyma ab Adriano, 900, t. I.
Ælius Adrianus imperator, 900, t. I.
Æmulatio bona quænam, 264, t. X.
Æqualitas personarum Patris et Filii, 442, t. VIII.
Æquinoctium in paschale observandum, 263, 264, t. VIII.
Æquinoctium caput primi temporis, 266, t. VIII.
Æquitas, vide Justitia.
Aerem adorabant gentiles, 471, t. V.
Æruman mater philosophiæ, 528, t. V.
Ærumnae cum gratiarum actione toleratæ magnam prebent ansam misericordiæ, 74, t. V.
Ærumnae ferendæ forti animo et cum gratiarum actione, 367, t. V.
Ærumnae fortes nos reddunt, compunctos, contritos, 403, t. V.
Ærumna a secularibus omnibus abducunt, 43, quantum liberatem parint, 44, immisæ potius quam beneficia ad Deum reducunt, 395, t. V.
Ærumnarum moles auget Del desiderium, 453, t. V.
Ærumnarum socii multum conferunt ad consolationem, 249, in ærumnus documenta quatuor, 81, t. V.
Ærumnas Deus inducit, et tolerabiles reddit, 43, t. V.
Ærumnae, vide Afflictiones, t. V.
Ærumnarum et afflictionum in sanctis cause octo, 23.
 Prima, ne in arrogantium tollantur, *ibid.* Secunda, ne cæteri majorem habeant de ipsis opinionem, *ibid.* Tertia, ut Dei vir-

tus appareat per ærumnos mira agentis, 25. Quarta, ut ipsorum patientia, et gratus animus appareant, *ibid.* Quinta, ut de resurrectione cogitentus, ubi justis ærumnosois corone parantur, *ibid.* Sexta, ut omnes sanctorum exemplo solatum habeant cum in æru nis versantur, *ibid.* Septima, ut sanctos alterius fuisse naturæ putemus, *ibid.* Octava, ut discimus qui vere miseri, qui heu sint, *ibid.*, t. II.

Ærumnae causa sanctis ne propter presentis felicitatis spem Deum colere putentur, 26, t. II.

Ærumnarum communio solatum praebet afflictis, 301, t. II.

Ærumnae sanctorum divinæ potentiae argumentum, quonodo, 23, t. II.

Ærumnarum utilitas, 82, t. II.

Ærumnae peccata destruant, 61, t. II.

Ærumnae nihil læserunt Paulum, 152, t. VI.

Ærumnae fortiter ferendæ, 192, predicatoribus non timende, 471, t. VII.

Ærumnae cum gratiarum actione peccata delent, 171, probos viros illustres efficiunt, 449, coronas pariunt, 537, non formidandæ, 449, t. III.

Ærumnae et morbus non mala sunt, 487, t. III.

Ærumnae præsentis vita mera fabula sunt, 599, t. III.

Ærumnae pro Christo tolerantæ sunt gratia, corona, merces, 633, in ærumni homo Dei providentiam expectet, 672. Ærumnarum quantum lucrum, 558, t. IV.

Ærumnae fructuosiores nos efficiunt, 411, t. VIII.

Ærumnae vita præsentis non miseros faciunt, 101, virtuti opportunaæ sunt, 313, 373, t. I.

Ærumnae amicos deviciunt et conjungit, 300, t. IX.

Ærumnae bonum afferunt, 54, justo sunt semper causa premiorum, 150, cum Dei laude ferendæ, 473, propter Christum ferendæ sunt, 34, t. IX.

Ærumnae ad virtutem trahunt, 302, t. IX.

Ærumnae frequentes in vita sanctorum, 124, t. IX.

Ærumnae ad philosophandum instituunt, 131, t. IX.

Ærumnae pro Christo accepta consolationem afferunt, 576, magnos pariunt fructus, 579, t. X.

Ærumnas perferendo bravæ acquiruntur, 590, t. X.

Ærumna et tribulatio est vinculum caritatis, 294, t. XI.

Ærumnae christianæ necessarie, 294, t. XI.

Ærumnae non ægre ferendæ, 68, non querendæ, nec in eis manendum est, si sint qui solvant, 68, t. XI.

Ærumnae quæ secundum Christum sunt, gaudium habent, 253, t. XI.

Ærumnae quomodo repellendæ, 171, t. XI.

Ærumnis et tentationibus expers non erit qui virtutis viam capessit, 648, t. XI.

Ærumnae quomodo ferendæ, 700, t. XI. Per ærumnas predicatio Evangelii confirmata est, 307, t. XII.

Aesculapius jubet gallum sacrificari Socrates, 414, t. IX.

Eterni cruciatus præsentes penas quantum superent, 466, t. X.

Eternitas Filii probatur, 19, 20, 40, t. VIII.

Eternorum bonorum amissio quot lacrymis digna, 163, t. XII.

Æthiops ille barbarus corona donabitur, 339, t. VII.

Æthiopes christiane philosophantur, 30, t. VIII.

Aetio Chrysostomus scribit, 721, t. III.

Affectiones oculum mentis excæcentes quot sunt, 329, t. V.

Affectus maxime requiritur in oratione, 666, t. IV.

Affectus erga creaturas, amorem Christi minuit, 49, t. VII.

Affinitas et cognatio Christianorum per Spiritum sunt, 503, t. IX.

Afflictio quantum bonum, 131, 132, 201, 258, t. IX.

Afflictio paedagogus noster, 302, est peccatorum solutio, philosophie gymnasium, 556, t. IX.

Affectiones et tentationes splendidiores reddunt, 243, t. IX.

Affectiones. V. Ærumnae.

Affectionis bona, 391, t. X.

Affectiones quomodo leves efficiantur, 461, t. X.

Affectione deliciæ turbantur et volant, 454, t. XI.

Afflictio in virtute roboret et firmat, 93, t. V.

Afflictio cum gratiarum actione tolerata magnum præbet ansam misericordiæ, 74, t. V.

Afflictionis dies quis, 240, t. V.

Afflictionis præsentis et futuræ comparatio, 249. In afflictione non oporet angri et excruciani cogitamentum magnum in le proventum posse sperari, 362, t. V.

Afflictionis lucrum, 539. In afflictione preces sunt pariores et major Dei benevolentia, 339, t. V.

Afflictio multis animi morbis medetur, 43.

Afflictionum moles auget Dei desiderium, 447, t. V.

Afflictiones sunt utiles, 472, t. V.

Afflictio a secularibus omnibus abducit, 10, ex afflictione

quanta libertas, 472, t. V.

Afflictio fortis nos reddit, compunctos, contritos, 404, t. V.

Afflictiones Deus inducit, et tolerabiles reddit, 45, t. V.

Afflictio mater philosophiae, 127 et 128, ad curam anime utilis, 128. Afflictionis tolerantia præmio digua, 446. In afflictione dilatatio quid, 188, t. V.

Afflictionem cur permittat Deus, 530, t. V.

Afflictionum commoda duo, 442, t. V.

Afflictos consolari Dei proprium est, 476, t. V.

Afflictus Deus adest, 408, t. V.

Afflictionis utilitas, 370, t. V.

Afflictio necessaria est probis, multoque magis peccantibus, 214, t. VII.

Afflictio signum providentiae divinæ, 300. Afflictiones foriter ferendæ, 546, t. IV.

Afflictio diligenter reddit et attentos, 170, t. III.

Afflictiones ipsæ lætitiae sunt occasiones, 161, t. III.

Afflictiones cum fornace comparantur, 50, t. III.

Afflictio dat intellectum, 4016. Merorem abigit, 744, t. I.

Afflictio. V. Ærumna, t. II.

Agape quid apud Christianos essent, 96, t. VIII.

Agapetæ, 495, de Agapetis, 1053 et seqq., t. I.

Agapetus Chrysostomi amicus, epistola ad eum missa, 648, alia ad eumdem epistola, 623, alia ad eumdem, 711, t. III.

Agar prægnans Sarum contemnit, 545, t. IV.

Agar cum Ismaele servatur a Deo, 469, t. IV.

Agonotheta victorem in Olympicis prædicat et coronat, 215, t. VII.

Agonotheta liebant pueri admodum juvenes, 638, t. IV.

Agonotheta ante reliquias artes inducta, 227, t. VII.

Agricultura murum condidit, 240, t. VI.

Agrippa a Paulo vicius, 393, t. VII.

Alacritas, pacta et conditiones, in tabulis posita, 442, t. IV.

Alæ in angelis naturæ sublimitatem significant, 724, t. I.

Alæ seraphinorum quid designant, 157, t. VI.

Alæ seraphinorum celsitudinem et sublimitatem significant, 70, t. VI.

Alæ protectionem significant, 682, t. VII.

Alacritas via est ad operationem, 252, t. V.

Alacritas necessaria in Dei præceptis adeundis, 291, t. V.

Alacritate opus est, ut exsuscites gratiam Dei, 603, t. XI.

Alcibiades opibus florens, minus clarus quam Aristides, 637, t. I.

Alæ non videtur crimen, sed ad malum dicit, 158, t. II.

Alæ lusus, 69, t. III.

Alexander Magnus tertius decimus deus declaratur a senatu romano, 580. *Vide notam, ibid.*, t. X.

Alexander Magnus Deum adoravit, 232, t. VI.

Alexandri Magni gesta præclara, 309, t. XI.

Alexander Macedo hinc designatus, 894. Diogeni pecunias offert, ille despiciit, 357, sublato Dario rege in se translitum imperium, 287; post eum quatuor reges imperium divisorunt, 893, t. I.

Alexandri Macedonis aurea numismata in capite vel pedibus quidam ligabant ad bonum omen, 240, t. II.

Alexander Macedo comparatus æri in Danielis visione, 787, t. II.

Alexandro Corinþhi episcopo scribit Chrysostomus, 506, t. III.

Aliena qui invadit, seipsum perdit, 103, t. V.

Allegorias cum attulit Scriptura sacra, ipsas explicat, 60, t. VI.

Allegoricus sensus, 209, t. V.

Alleluia, hujus vocis significatio, 661, t. V.

Aloïdæ diis insidiæ struientes, 563, t. II.

Alphio epistola, 630, is donum misit Chrysostomo, 81.

Alia ad eumdem epistola, 635, alia, 650, t. III.

Alphius : epistola Chrysostomi ad illum, 636, aurum dat pro prædicatione evangelica in Phœnicia, 648, t. III.

Altare lapis erat, 399, t. VIII.

Altare ecclesiæ tremendum, 261, t. VIII.

Altare celeste figura est altaris terrestris, 158, t. VI.

Altari adiunt angelii et totus celestium virtutum ordo, cum sacrificium celebratur, 681, t. I.

Altaria Christi ubique excitata, 830, t. I.

Altare Christi quale, 74, t. III.

Altaria duo Jerosolymis, 450, t. V.

Altaris sacrificiorum ab altari incensi discrimen, 557, t. II.

Altercationis vitandæ modus, 489, t. XI.

Altri fac quod tibi fieri velis, ut in vulgi ore fereretur, 587, t. X.

Altum sapere post peccatum, gravius est ipso peccato, 422, t. IX.
 Alypio scribit Chrysostomus, 716, t. III.
 Amanti montis incolae in impietate versantur, ab Elpidio presb. ad fidem instituuntur, 711, t. III.
 Amantem qui non redamat ipsis feris inferior est, 537, t. X.
 Amare Christum quid sit, 60, t. IX.
 Awaritudo omnis tollenda est, ne tristitia afficiatur Spiritus sanctus, 112, t. XI.
 Amaritudinis intolerabili vitium, 106, t. XI.
 Amarulentia ira et indignationis radix est, 108, t. XI.
 Amasiae et meretrices turpitudinem et ignominiam infundunt, 431, t. VIII.
 Amasiorum mores, *ibid.*, t. VIII.
 Amasii munditiae corporali student, 545, t. XI.
 Amator sincerus non vulgaris thesaurus, 717, t. III.
 Ambitio animam perdit, 437, t. VIII.
 Ambitiosus vis, 80, t. V.
 Ambitionis viae filii a patribus ostense, 646. Ambitio rex et caput malorum, 647, t. I.
 Ambitio quam insatiable, quanta cupiditate inflammetur, 331, t. X.
 Ambitiosus ea queis se ornari putat, etiamsi alii sint noxia, ad vaanam gloriam retinet, 161, t. X.
 Ambitio et amor imperii Ecclesiam dividit, 83, 86, t. XI.
 Amentiam pariunt divitiae, 302, t. XI.
 Amicitiarum via generia, 259, t. XI.
 Amicitiae Christianae exempla, 403, t. XI.
 Amicitiam nihil ita solvere solet ut formido et prodigio mis opinio, 603, t. XI.
 Amicitia debitum nunquam solvit, 18, t. III.
 Amicitias cur junxit Deus, 496, t. VII.
 Amicitiae cause diverse, 587, t. VII.
 Amicitia ex pietate junctos esse oportet, 581, t. VII.
 Amicitiae vera ratio, 287, t. IX.
 Amicitia vera quæ, 223, t. XII.
 Amicus fidelis verum medicamentum vitae, 405, t. XI.
 Amicus verus ipsa luce desiderabilior. Melius est degere in tenebris, quam amicis privari, 404, t. XI.
 Amici veri officium, 131, amici est amicum reprehendere, 153, t. III.
 Amicorum praesentia exoptatur, 17, t. III.
 Amici vox jucunda, 702, t. IV.
 Amicis utiliores inimici, 700, t. IV.
 Amici in vita presenti faciendo sunt per eleemosynas, 228, t. V.
 Amici etiam contempnendi salutis causa, 59, t. V.
 Amici de medio sublati, ubi semel inclinata res est, 226, t. V.
 Amici temporum, 80, t. V.
 Amicos male conjunctos abscondi oportet, 314, t. VIII.
 Amici dona quantumvis exigua amico magna videntur, 428, t. VIII.
 Amicus, *est alter ego*, 280, t. VIII.
 Amici quinam comparandi, 939. Amici falsi, *ibid.* Ubi semel inclinata res est, amici de medio sublati, 1054. Amicos aspernari est primus malitiae gradus, 581. Amicus si scandalizet ejiciendus, 708, t. I.
 Amici quinam querendi, 536, t. VII.
 Annon Thamar sororem violat, 482, t. I.
 Amorem tria conciliant, 163, t. V.
 Amor silentio non legitur, 159, t. V.
 Amore Dei captus quispiam omnia alia despicit, 163.
 Amor ecclesiastum quantum bonum, 163. Amare Deum possumus, etsi non videamus, 159. Amor Dei omnem thesaurum superat, 163, t. V.
 Amor Dei commendatur, 280, t. IV.
 Amor divine doctrinæ, spiritualis sanitatis signum, 118, t. IV.
 Amor inimicorum, redemptio maxima peccatorum, 46, superat pene naturam humanam, 683, magnum et arduum præceptum, 46, sed in supremum culmen educit, 46, magnam erga Deum fiduciam indit, 46, t. IV.
 Amor erga Deum non verbis tantum, sed re etiam demonstrandus, 608, t. X.
 Amor Dei erga homines, 456, t. I.
 Amorem Dei reliqua omnia sequuntur, 541, t. IX.
 Amor sanctorum erga contribules suos, 11, t. VI.
 Amor definitio, 833, t. VI.
 Amoris Christiani ratio, 588, t. VII.
 Amorem Christi minuit affectus erga creature, 49, t. VII.
 Amor omnia superat, 496, t. VII.
 Amor ipsius cur dictus, 420. Amor spiritualis quis, 301. Amor sincerus per litteras declaratus, 645. Amoris sinceris natura, 661, t. III.

Amoris natura satietatem non nevit, 17. Amor communem dominum ut proprium sibi vindicat, 145, t. III.
 Amor paternus hominum, si cum Dei bonitate comparetur, malitia dicitur, 313, t. VII.
 Amor non verbis tantum, sed etiam operibus exhibetur, 128, t. VIII.
 Amor Christi rerum terrenarum contemptum parit, 471, t. VIII.
 Amor Dei erga homines quantus, 153, t. VIII.
 Amorem Dei inter et amorem meretricis discrimen, 431, t. VIII.
 Amor fraternus commendatur, 378, t. VIII.
 Amor vis in natura delitescens, 135, ab amore omnia pariuntur, 683, t. XI.
 Amoris vis, 53, t. XI.
 Amoris vinculis nihil magis tyrannicum, 110, t. XI.
 Amor germanus et sincerus multi est laboris, 394, t. XI.
 Amoris spiritualis quanta sit violentia, 403, t. XI.
 Amoris proprii pestis caritatem quæ latè est comprimit, 637, t. XI.
 Amor principatus ex arrogancia paritur, 470, t. XI.
 Amor pecuniae exagitatur, 239. Amor ingens pecuniae describitur, 637, t. XI.
 Amor pecuniae quantum malum, 227, t. XII.
 Amor pecuniae dænone deterior, 564, t. VIII.
 Amor pecuniae unde, 402, damnatur, 458, t. VIII.
 Amor pecuniarum quanta mala pariat, 477, t. VIII.
 Amor humanus invidia et labore plenus est, 619, t. IX.
 Amoris corporum damna, 301, t. III.
 Amor corporum animam captivam efficit, 153, 145. Amantes non possunt amorem silentio tegere, 406, t. I.
 Amor puerorum iusanus tempore Chrysostomi, 288, t. VI.
 Amos caprarius caprarii filius, 487, t. VII.
 Amplias Paulo dilectus, 670, t. IX.
 Ampruela diaconissa et sodalibus epistola Chrysostomi, 663, alia epistola, 660. Ampruela insidiis exposita, *ibid.*, t. III.
 Ampruela scribit Chrysostomus, 659, t. III.
 Amuleta Judæorum ad curandos morbos, 935, t. I.
 Anacharsis non litteras curabat, sed mores, 343, t. I.
 Ananias, Azarias, Misaeli nomen mutatum in Sidrac, Micas et Abdenago, 137, t. III.
 Ananias et Sapphiræ peccatum grande, 99, t. IX.
 Ananias et Sapphira rem sacram diripere ideoque puniuntur, 83, t. IX.
 S. Anastasius templum, 483, 536, t. XII.
 Anathema quid sit, 549, t. I.
 Anathema quid, 103, 603, t. IX.
 Anathematis vocem Apostolus bis tantum ex necessitate dixit, 949, t. I.
 Anathema dicere non omnium est, 949 et seqq. Anathema in eos qui non amant D. Jesum Christum, 801. Anathema nec vivis nec defunctis dicendum est, 951. Anathema proferre quam periculosum, 946, 948, t. I.
 Anathema aliquando pro pio munere accipitur, 940, t. I.
 Anatolio episcopo Adanæ epistola Chrysostomi, 666, t. III.
 Anatolius præficiatio scribit Chrysostomus, eumque laudat a caritate et candore animi, 726, t. III.
 Anatolius quisipiam litteras Chrysostomi desert ad Olympiadem, 579, t. III.
Anaxarchus insitulus supplicio affectus, 668, t. V.
 Anaxirides seu bracæ, 503, t. XI.
 Ancillarum usus quæ incommoda habeat, 523, t. I.
 Ancillæ ad lugendos mortuos incitata, 348, t. VIII.
 Ancilla ostiaria meretrix, quæ Petrum interrogavit, 727, t. II.
 Ancillam verberare probrum infert viro, 222, t. X.
 Ancillæ cuiusdam historiæ, 463, t. XI.
 Ancillæ quomodo castigandæ, 110, t. XI.
 Andreæ et Petri vocatio, 210, t. VII.
Andreas in Grecia prædicavit, 33, t. VIII.
 Androgeos Minois filius, cum in lucta viciisset Athenis, occisus fuit, 692. Pugiles in usu, 692, t. XI.
 Andronicus et Junia cognati et concupisci Pauli dicuntur, 669, insignes inter apostolos, 660, t. IX.
 Andronicus a latronibus capitus, dispolitus dimittitur, 620, t. III.
 Angelus Moyses in Ægyptum euntem aggressus est, non quod illi non circumcisi essent, sed quod nollet Deus uxorem et filios cum illo Ægyptum petere, 326, t. VI.
Angelis divina natura incomprehensibilis est, 523, t. VI.
Angeli maiores nobis, 462, t. VI.
 Angelos Deus creavit ante hominem, 427. Angelorum substantia non accurate noscitur a nobis, quia sumus minores illis, 740. Angelus quantum homini prestet, 727. Angelus vel unus pars est toti visibili creaturæ, 711, eorum

decies millies dena millia, 714, t. I.

Angeli saepe in terris in forma hominum apparuerunt, 763, t. I.

Angelis etiam et supernis virtutibus incomprehensibilis Deus, 707 et seqq., t. I.

Angeli repletus aer omnis, 443. Angeli cur non ad prædicationem Evangelii missi, 482. Adsum in ecclesia et ubique, 443, t. II.

Angelos quomodo judicabimus, 687, t. II.

Angeli cur in Ascensione Domini nisi fuerint, 449, t. II.

Angel custodes cuique deputati, 509, t. II.

Angelus si sacerdos esset, non tam humanus foret, quam homo peccatis obnoxius, 728, t. II.

Angelus Satanæ in Paulo quid, 603, t. II.

Angeli non multantur ad prædicationem, 834, t. III.

Angeli incorporei, 188, cur humana figura apparent, 510, t. IV.

Angelos non cum filiis hominum commixtos esse probatur, 187. Vide notam, t. IV.

Angelorum et archangelorum est ministrare, non participes esse consilii, 588, angelorum non esse consilium dare, sed accipere et ministerium implere, 71, t. IV.

Angeli vi educunt Lot ex Sodomi, 404, t. IV.

Angeli nusquam vocantur filii Dei, 187. Vide notam ibid., t. IV.

Angelis superior factus est homo, 333, t. XI.

Angelis et archangelis houore præponitur homo, quomodo, 26, t. XI.

Angelos suos habent sancti omnes, 579, t. VII.

Angeli terribiles, morituros adeunt, 532, t. VII.

Angeli ultrices potestates, 307, t. IX.

Angelum suum quisque homo habet, 201, t. IX.

Angelus unicuique nostrum assidet, 116, t. XII.

Angeli custodes, 322, t. XI.

Angeli custodes singularium hominum, singularium gentium, singularium Ecclesiarum, 736, t. VIII.

Angelorum ministerium ad nostram salutem, 50, t. XII.

Angeli homines quosdam reveri sunt, 149, t. V.

Angeli ex Evangelio multa didicerunt, 26, t. VIII.

Angeli frequenter Christo ministrabant, 129, t. VIII.

Angeli electi quinam sunt, 587, t. XI.

Angeli. De Angelis multa, 735, 736, t. VIII.

Angularis lapis Christus, 535, t. V.

Angusta via quænam, 699, t. XI.

Aniani, homiliarum Chrysostomi in Paulum veteris interpretis, epistola, 471, t. II.

Animæ nihil æquandum, 475, 5 æræcœv. oðði, dictum poetæ cuiusdam, 313. Animæ pulchritudo quam præstet corporis pulchritudini, 297. Animæ pulchritudo augeri potest, corporis non potest, 296. Animæ pulchritudo non corrumperit, 812, t. I.

Animæ nostræ substantiam non novimus, 740. Ea quomodo in corpore sit ignoramus, 741. Animæ in corpore tanquam in sepulchro, 983, t. I.

Animæ ex corpore egressæ non hic immorantur, sed protinus abducuntur, 984, t. I.

Animæ immortalitas probatur, 1011, t. I.

Animæ vulnera inducunt mortem, 290. Animæ vitia ferunt quodam, 616. Animæ deliciae hædit, 586. Quæ sacularia non despici, celestia non miratur, 414. Animæ decor in nobis et in Dei nutu situs est totus, 293, pro animæ salute Dei studium, 296, t. I.

Animæ mortua per pœnitentiam reviviscit, 280. Animæ, cum maxime ex hac vita discedit, a conscientia stimulatur, 983, t. I.

Animæ justi est templum Christi, 277, pretiosior arca propitiatorio, etc., 278, templo judæico sanctior, 278, Spiritus gratia fulget, inhabitantem habet Patrem, Filium et Spiritum S., 278, t. I.

Animæ lapsa quam lugenda, 277, ejus calamitas, ibid. et 278, 280, t. I.

Animæ violenta morte decedentium fieri dæmones existimabant quidam Antiocheni, 983, t. I.

Animam cum corpore mori diebant quidam, 763, confundantur, ibid. Animam qui mori dicit, neque Deum esse fateri necesse est, 763, animam esse immortalem probatur, ibid., t. II.

Animæ ornanda potius quam domus, 683, VIII; 380, VIII.

Animæ tristitiae nube obruta non facile audit, 59, t. II.

Animæ pulchritudo quæ, 412. Animæ potest ex deformis formosa fieri, 43, 44, nunquam senescit, 75. Animæ quæ ad Scripturarum loutem sedet, invicta, 89. Animæ ærumnus Dei causa affectæ, ferro et adamante solidiores sunt, 164, t. III.

Animæ cura corporis curæ præponenda, 41, t. III.

Animæ que doctrina caret multis sordibus obnoxia, 146. Animæ morbus peccatum, 60. Animæ deliciis deditæ, ad labores subeundos inutiles, 164, t. III.

Animæ imperatori comparatur, 177, t. III.

Animæ nihil comparandum, 292. Animæ corpore præstantior, 57, eum post corpus creata, 106, t. IV.

Animam hominis ex Dei substantia esse quidam dicebant : ii confutantur, 106, t. IV.

Animam hominis quidam dicebant in vilissimorum brutorum substantiam transire : ii confutantur, 107, t. IV.

Animæ pro toto homine aliquando accipitur, 363. Animæ natura sua immortalis, 614, incorporea, 107, animæ bruti in sanguine ejus, 107, t. IV.

Animæ incorpore sapientia, 117, t. IV.

Animæ nostræ nobilitas non labefactanda, 104, t. IV.

Animæ opus habet spirituali cibo, 45. Animæ cibi spirituales nunquam marcescent, 183, t. IV.

Animæ fervida nullo impedimento a virtutis exercitio removetur, 397, t. IV.

Animæ curanda ut corpus, 183, 184. Animæ quomodo curanda, 184. Animæ indumentum elemosyna, 184, ornatius ejus preces, lacrymæ, peccatorum confessio, 184, animæ fortis officia quæ, 198, t. IV.

Animæ quam corporis morbis facilius medemur, 386, t. IV.

Animæ semel captiva et subjecta peccato, monita non audit, 158, t. IV.

Animarum pastores negligentes increpantur, 503, t. IV.

Animæ decorum Deus querit, 616, t. IV.

Animæ adolescentium, domus Dei esse debet, 658, t. IV.

Animæ sanctorum priusquam cadant resurgent, 684, t. IV.

Animæ quotidiana admonitione indiget, 90, t. IV.

Animæ oculus quis, 77, t. V.

Animæ pulchritudinem et expedita efficiatur, 47, t. V.

Animæ tenera est, et ad fingendum facilis, 373, t. V.

Animæ alimentum doctrina, philosophia, 286, t. V.

Animæ damnum accipit ex malorum congreSSIONE, 59, t. V.

Animam, nec tantum corpus, calamitas vexat, 263, t. V.

Animæ bellum parunt cogitationes nefariae, 57, 58, t. V.

Animæ contraria imago, 77. Animæ doloris exporsa sit innumeris tentationibus, 78. Animæ contraria nulla libidine tenetur, 78. Animæ oratione abluenda, 63, t. V.

Animæ sibi male conscientia conditio, 451, t. V.

Animæ bellum parit libido intemperans, 58, t. V.

Animæ examen conscientia metuens fit tardior ad peccandum, 53, t. V.

Animæ a corporeis ad coelestia deducenda, 172, t. V.

Animæ quomodo efficiatur thuribulum, 451, t. V.

Animæ inimicus perniciosus est vitium, 143, t. V.

Animæ perire quid sit, 256, t. V.

Animæ digitas, 229, ejus pretium ne universus quidem mundus est, 229, t. V.

Animæ pulchritudinem constituit obedientia, 200, t. V.

Animæ pulchritudinem, non linguae elegantiam, Deus requirit, 42, t. V.

Animæ dignitas, 232, t. V.

Animæ sanctorum ante conspectum Dei apparet desiderant, 491, t. V.

Animæ præ omnibus servanda, 316, t. V.

Animæ alitur sermone, et doctrina tanquam cibo, 121, t. VI.

Animæ sanitatem arguit divinæ doctrinæ studium, 107, t. VI.

Animæ sanctorum, fratrum suorum amore tenentur, 274, t. VI.

Animæ sine carne vivere potest, caro sine anima vivere non potest, 747, t. VI.

Animæ peregrinæ in mundo, 944, t. VI.

Animæ in voluptate mollier, in luctu sapit, 445, t. VII.

Animæ virtutis exercitio addicta, philosophia magis apta, 53, t. VII.

Animæ deformis cito potest formosa effici, 404, t. VII.

Animæ vulnera quomodo curanda, 684, t. VII.

Animæ libertas quantum bonum, 571, t. VII.

Animæ pulchra nihil formosius, nihil dulcius, 404, t. VII.

Animæ semel læsa, nihil confert valetudo corporis, 544, t. VII.

Animæ perdita non potest recuperari, 544, t. VII.

Animæ peccatis deditæ deformitas, 222, t. VII.

Animæ tunc pauper est curæ divitias possidet, tunc dives cum inops est, 730, t. VII.

Animæ neglectæ miseria, 582, t. VII.

Animam quo pacto odiso debemus, 407, t. VII.

Animæ est homini quod oculus est corpori, 291, t. VII.

Animæ corpori pulchritudinem affert, 404, t. VII.

- Animam simul et corpus ornare non possumus, 631, t. VII.*
Anima supra petram fundata nulli rei cedit, 323, t. VII.
Anima statim ut a corpore egressa est, in manu Dei est, 333, t. VII.
Anime post mortem in aliquam regionem ducuntur, 334, t. VII.
Animas multorum daemones fieri multi putabant, 333, t. VII.
Anima a negotiis vacans in portu sedet, 340, t. VIII.
Anima una nequit multis sufficere cupiditatibus, 33, t. VIII.
Anima ornanda, non corpus, 380. Animæ cibi qui siot, 119, t. VIII.
Animæ ornatæ penes virtutis studiosos, 162, t. VIII.
Annam nostram curantes Deo vicem rependimus, 80, t. VIII.
Animam qui amat, quomodo perdat illam, 370, t. VIII.
Anima est spiritus, 672, t. VIII.
Anime adversarium corpus est, 750, t. VIII.
Anime medici pauperes sunt, 618, t. VIII.
Anima ornanda plusquam cetera omnia, 252, t. IX.
Animæ quanta cura habenda, 580, 581, t. IX.
Animam nostram, post Deum primam, amare debemus, 183, t. IX.
Animæ justorum in ætatis flore sunt semper, 480, t. IX.
Animæ vitam præsentem despicientes libere agunt, 89, t. IX.
Anima justi quam differat ab anima peccatoris, 60, 61, t. IX.
Anima philosophiae veræ dedita, firmior, 209, t. IX.
*Anima in otio ac deliciis ad peccata proclivis est, 299; in securis, secus, *ibid.*, t. X.*
Animæ vulnus nullum insanabile est, 187, 188, pro animæ unius salute nihil non agendum, 311, t. IX.
Anima virtutis exercitio fortior evadit, 72, t. IX.
Anima sublimis non potest non misericors esse, 176.
Animæ utilia sunt quæ pauperibus in testimentis dantur, 581, t. IX.
Anima quæ Dei verbo alitur et eleemosynam erogat, omni superior est morbo omni faine, 193, t. IX.
Animæ nihil equiparandum, 29, t. X.
Animæ vita quæ sit, 439. Anima quænam vere mortua sit, 440, t. X.
Anima patiens quæ, 276, t. X.
Anima quomodo curanda, 303, t. X.
Animam excitant deliciae, 345, t. X.
Anima malum imprecante nihil sceleratus, 433, t. X.
Anima turbata aliud pro alio videt, 622, t. X.
Animæ pulchritudo est temperantia et justitia; sanitas ejus est fortitudo et prudentia, 174, t. XI.
Anima Christiana quam aliena sit a superbia, 216, t. XI.
Aniam piam nihil perturbare potest, 276. Animam philosophicam nihil lacerare potest, 197, t. XI.
Animæ angelicæ est honorem contempnere, 674. Animæ vigilantis est accinctum esse, 166, t. XI.
Anima armis caritatis munita, in tuto posita est, 451, t. XI.
Animæ operatio est incorporeæ, 353, t. XI.
Animæ mors est horrenda et terribilis, 124, t. XI.
Anima infirma, omnia inquinat, 680. Anima immunda, omnia esse immunda putat, 690, t. XI.
Animæ immunditiam aversatur Deus, non corporis sordes, 633, t. XI.
Anima ebrietas est vitium, 450, t. XI.
Anima quæ bonorem et gloriam hujus sæculi quærerit non videbit regnum cœlorum, 673, in anima immisericordi non maneat Deus, 482, t. XI.
Animam turpem faciunt divitiae, 342, t. XI.
Anime morbi morbis corporis peiores, 120, t. XII.
Animam et salutem suam despicit qui pecuniam amat, 136, t. XII.
Anima punienda, quæ, 61, t. XII.
Anima generosa opus est ad fidem recte adhibendam, 153, t. XII.
Animam a sordibus non purgabant sacrificia vetera, 118, t. XII.
De anima ecloga, 621, t. XII.
Anime felicitas in cœlo, non in terra est, 59, 60, t. XII.
Animalia cur alia bina, alia septena in arcem inducia, 213, t. IV.
animatum immolatorum cinis sanctificabat homines, 850, t. III.
animalia quædam ad recreandum hominem apta sunt, ut simia, 483, t. VI.
animantium tria genera, 484, t. VI.
Animi fidelis est non dubitare, 679, t. XI.
Animi propositum spectat Deus, 147, t. III.
Animus generosus rerum naturam vincit, 1000, t. I.
Animum generosum nec splendidae res attollunt, nec humiles deiciunt, 1009, t. I.
Animus recte compositus solus parit tranquillitatem, 749, t. II.
Animi nervi preces sunt, 781. Animo expergefacto corpus inanum non obest, 21, t. II.
Animum dantis, non donum, spectat Deus, 482, t. IX.
Animus liber ab iis quæ ad hanc vitam pertinent, 445, t. V.
Animum in rerum vicissitudine æqualem servare oportet, 502, t. V.
Animi magnitudo multum differt ab arrogantiæ, 466, t. V.
Animi tranquillitatem parit libertas a curis, 382, t. VII.
Animi cogitationes observandæ, 486, t. VII.
Animum nihil perinde cruciat atque cura et sollicitudo, 304, t. VII.
Animi remissio ubique malum est, 131, t. IX.
Anne matris Samuelis historia, 653, t. IV.
Anne sacrificium comparatur cum sacerdotis sacrificio, 636. Anna facta sacerdotissa, 656, t. IV.
Anne patientia, 647, 648. Anna contumeliam fert libenter, 649, t. IV.
Anne fides, 631, t. IV.
Anna per multos annos tulit ærumnam, 614, t. IV.
Anne fervor et pietas, 640, 641, ejus animi moderatio, 641, t. IV.
Anne anima quam pulchra, 663, t. IV.
Anna per calamitatem illustrior facta, 633, t. IV.
Anne virtutes praeclaræ, 672. Anna pratum virtutum, 652. Anna oratio, 640, volavit in cœlum, 652. Anna in precibus assiduitas et vigilantiæ, 643, t. IV.
Anna preces, fidem, lacrymas offerens, opiatum consecuta est, 633. Ad naturæ dominum con fugit, 644, t. IV.
Anna amor erga Deum, 639, t. IV.
Anna utero gestabat prophetam et sacerdotem, 644, t. IV.
Anna multos peperit filios, 643, t. IV.
Anna simul mater et pater Samuelis, 643, docet quo pacto sint liberi educandi, 653, non doluit a Samuele se juncta, 633, t. IV.
Anna gemino stimulo amoris erga Samuelem flagrabat, altero naturæ, altero gratiae, 654, t. IV.
Anna celebratur ubique gentium, 664, itemque in oppidis, in agris, in domibus, in castris, in navibus, in officiis, 664, t. IV.
Anna mater Samuelis quomodo precabatur, 277, t. VII.
Anna matris Samuelis lacrymæ quid operæ sint, 69, t. VII.
Anna orando, lacrymis linguam præcurrebat, 172. Anna Matris Samuelis laudes, quanta fuerit hujus mulieris philosophia, 173, t. XI.
Anna exauditur nulla voce utens, 42, t. V.
Anna sterilis, mater effecta, 303, t. V.
*Anna matris Samuelis historia, 383 *et seqq.*, t. I.*
Anni die primo diabolicas perpotationes, convivia, saltationes fiebant, 953, t. I.
*Anni centum viginti, qui memorantur in historia Noæ, non intelligendi de termino vite hominum; sed de spatio dato ad resipientiam, 190. *Vide notam*, p. 190, t. IV.*
*Anni a visione Abrahæ, usque ad egressum ex Ægypto, 345, 346, *vide notam*, t. IV.*
Anni ab exitu ex Ægypto ad adventum Christi mille quingenti et plures, 112, t. V.
Anni plus quinque mille a peccato Adami lapsi erant anno Chrysostomi, 77, t. X.
*Anomœci multi Chrysostomi concionibus aderant, 707. Eos Constantinopoli adoravit Chrysostomus, 797. Anomœci dicebant omnem scientiam accepisse, 704 *et seqq.*; eorum insania, 707, scrutantur essentiam Dei, 807. Anomœcorum hæresis arbor sylvestris et infructuosa, 719, dicebant Filium non talem esse Deum qualis est Pater. Refutantur, 737, t. I.*
Anomœci curiosius de Deo inquirebant, 712, dicebant se Deum nosse sicut se ipse noverat, 712, eorum objectio, An ignoras id quod colis? refutatur, 742, t. I.
*Anomœci dicebant Christum supremam judicij ferendi protestem non habere, 771. Refutantur, *ibid.* Dicebant Filium inæqualem Patri, 792, eos impugnat Chrysostomus, 701, dicebant Filium non esse Patri parem quia eum precebat, 770. Eorum objectio ex his verbis. *Sedere ad dexteram meam vel sinistrum non est meum*, etc., refutatur, 768, t. I.*
Anomœcorum impietas affine quidam cum Judæis habet,

845. Anomoei pariter atque Judæi Christum accusabant, quod se Deo æqualem ficeret, 843, t. I.

Anomœorum heresim plantavit ratiociniorum intempestiva curiositas, etc. 749, t. I.

Contra Anomœos secundam Orationem habuit Chrysostomus longe post primam, 709, t. I.

Anomœos impugnat Chrysostomus, 702, t. II. Anomœi Scripturas adulterant, 703, t. II.

Anomœi Chrysostomi concionilis aderant, 31, t. III.

Anomœi et Ariani tacito nomine impetruntur, 35, t. III.

Anomœi notantur, 779, t. III.

Anomœi substantiam Unigenitum et dignitatem Spiritus sancti imminuerunt tentabant, 44, t. IV.

Anomœi impugnantur, 210, 410, t. V.

Anomœi exagitantur, 460, t. V, 109, t. VI.

Anomœos insectetur Chrysostomus, 107, t. V.

Anomœi notantur, 748, t. V.

Anomœi et Ariani impugnantur, 604, t. V.

Anomœos insectetur Chrysostomus, qui se clare Deum nosse dicebat, 71, t. VI.

Anomœi redarguantur, qui Dei essentiam curiose scrutantur, 166, t. VI.

Anomœi contra Chrysostomum disputant, 247 et seqq., t. VI.

Anomœi variis impetruntur argumentis, 250, t. VI.

Anomœorum objectio que fucum facere poterat, 248, t. VI.

Anomœi impugnantur, 259, t. VI.

Anomœi impugnantur, 447-448, t. VI.

Anomœorum objectio, 415, t. VI.

Anomœus esse videtur scriptor operis imperfecti in Mattheum, 778, t. VI.

Anomœi confutantur, 503, t. VI.

Anomœi confutantur, 415, t. VI.

Anomœi impugnantur, 539, t. VI.

Anomœi impugnantur, 64, 106, 503, t. VIII. 448, 670, 703, t. VII. 521, 549, t. XII.

Anomœi confutantur, 594, t. VIII.

Anomœi et Ariani impugnantur, 715, t. VIII.

Anomœi confutantur, 614, t. X.

Anomœorum objectio solvit, 616, eorum aliud argumentum, quo dicebant Filiū sine præcedenti articulo eadē dici, confutantur, 617, t. X.

Anomœos insectetur Chrysostomus, 634, t. X.

Anomœi et Ariani impugnantur, 622, t. X.

Ante quis, 17, t. VI.

Inseruunt planis suffulta culiciræ erant, 523, t. VIII.

Anthemio scribit Chrysostomus, 689. Is erat præfectus et consul, 689, t. III.

Anthropomorphite confutantur 72-73, t. IV.

Anthropomorphite impugnantur, qui dicunt Deum esse humana forma præditum, quod dicatur habere manus, pedes et oculos, 97, t. V.

Antropomorphite impugnantur, 474, t. VI.

Antichristus inter aliquot reges appetat, 230, t. VI.

Antichristus prædictus Daniel, 232, t. VI.

Antichristus a Christo subindicatur, 325, t. VIII.

Antichristus et falsi christi quiam, 525-524, t. VIII.

Antichristus prædictus, 697, t. VII.

Antichristi adventus, 704, t. VII.

Antichristus qui futurus sit, 482, t. XI.

Antichristi adventus signa, 470, t. XI.

Antichristi et Eliae adventus, 449, t. XI.

Antichristum venire cur Deus permissurus sit, 487, t. XI.

Antichristi typus Nero, 486, t. XI.

Antinopolis urbs unde dicta, 581, t. X.

Antinous Hadriani Imperatoris cinaxus pro Deo habitus, 581. *Vide notam*, t. X.

Antiochenæ plebis proverbium impium, 978, t. I.

Antiochenorum multi synaxim negligebant, ut ad Circenses ludos pergerent, 753. Antiocheni arguuntur quod post concionem a sacris mysteriis abscederent, 725, laudantur quod monitus Chrysostomi sint obsecuti, 753, t. I.

Antiochenorum plausus concionante Chrysostomo, 727, 844, t. I.

Antiocheni Meletiani, Paulino et Apollinaris anathema dicebant, 849, t. I.

Antiocheni eos qui circumcisionem et legis observacionem præcipiebant, abigunt, 710, t. I.

Antiocheni Christiani pauci cum Judæis jejunabant, 862. Quidam Judæi morbo laborabant, 849. Nonnulli Christiani Judeorum festis intererant, 844, hos objurgat Chrysostomus, 845, t. I.

Antiochenus vir Christianus mulierem in ædem Judeorum ad jurandum intrare cogit, 847, t. I.

Antiochiae Christi amans, 709. Antiochiae major pars Christiana erat, 854. Antiochiae major conventus Christianorum, quam Constantinopoli, 793. Antiochia orbis terrarum magistra, 896, t. I.

Antiochiae Babylonem septuaginta dierum iter, 458, t. I.

Antiochiae suburbia, 904, t. I.

Antiocheni Christiani temporibus apostolicis eleemosynas mittunt ad sanctos Jerosolymitanos, 176, t. II.

Antiochenorum vigiliae, 713, pietas, 713, t. II.

Antiocheni, Theodosio tributum imperante, tumultuantur, 75. Status dejectur, *ibid.* Sævit imperatore, omnia bona erant daturi libenter, 75. Antiocheni pridem mansueti in furore versi, 34. Antiochenorum consternatio post dejectas statuas, 35. Ille domo excedere non audebat, 35. Antiochenorum multi capti et in carcere trusi ob eversas statuas, 56. Præ metu dicebant: Capiat omnia imperator, et corpus nostrum det liberum, 87. Antiocheni multi urbem deserunt post dejectas statuas, 35. Antiochenorum consternatio in perquisitione de statuis eversis, 136, t. II.

Antiocheni cives non ipsi, sed advenæ et externi statuas dejecterant, 48. Antiocheni rei quod eversores statuarum non cohibuerant, 38. Antiocheni non viri tantum, sed et perierunt per seditionem, 56, t. II.

Antiochenos objurgat Chrysostomus, quod hortatu præfecti gentilis egerrint ne fugam capesserent, 161. Antiocheni fugam parantes a præfecto retinuntur, 161, t. II.

Antiochenæ seditionis nuncius prævertit Flavianus episcopus, 84. Antiocheni immaniter habiti, 57. Antiochenæ calamitatis descriptio, 56. Antiochenorum ob eversas statuas cruciatus, 201. Calamitas, ob dejectas Theodosii statuas, 33, t. II.

Antiocheni illustres viri in judicium abducti ob eversas statuas, 142. Antiocheni magistratus in carcere catenis constricti ob eversas statuas, 187, t. II.

Antiocheni ex calamitate in melius mutati, 62. Antiocheni in calamitate orchestram obstruxerunt, 153, et circum adire cessarunt, *Ibid.*, t. II.

Antiocheni calamitatis mutatio, 133. Antiochenæ seditionis nuntii moras trahere coguntur, quomodo, 83, t. II.

Antiocheni in calamitate ad ecclesiam confugiebant, 59.

Antiochenos a fuga dehortatur Chrysostomus, 76, 77, t. II.

Antiocheni a timore ob eversas statuas respirant, 172.

Antiochenos terrabunt quidam malorum nuntii, 143, t. II.

Antiocheni post eversas statuas, et magnam illatum urbicladum, imperatore sedatum experiuntur, 127. Antiocheni a metu et vexatione liberati, 119, t. II.

Antiochenos mulieres post eversas statuas ornatum depobant, 238, t. II.

Antiochenorum pia fiducia in vinculis, 211, t. II.

Antiocheni ab imperatore balneis interdicti ob eversas statuas, 151, t. II.

Antiochenis bona per calamitatem allata, 154, 155. Eorum in pietate profectus tempore calamitatis, 59. Antiocheni quantum ex terra motu mutati, 715, t. II.

Antiocheni pauperes, salvi evaserunt in perquisitione de eversis statuibus; divites autem in carcere conjeci de extremitate remissant, 182, t. II.

Antiochenorum festum et lectisternia post iram ab imperatore remissam, 220, t. II.

Antiochenorum multi balnea appetebant, 188, t. II.

Antiochenos sepius a divinis abesse collectus deplorat Chrysostomus, 363, t. II.

Antiocheni populi studium audiendi Chrysostomi, 243, t. II.

Antiocheni multi de jejunio transacto gaudebant, 179, t. II.

In Antiocheno agro barbara lingua loquebantur rustici, 648. Antiocheni agri rusticæ syriæ loquebantur, 188. Probris erant moribus, *ibid.*, sapientiores philosophis, 189, t. II.

Antiochenia deserta post eversas statuas, 36, t. II.

Antiocheni felicitas ante eversas statuas, 34, 35, t. II.

Antiocheni metropoleos dignitate spoliatur ob eversas statuas, 175, t. II.

Antiochenæ miserabile spectaculum in perquisitione de statuis eversis, 157; 158, 159, t. II.

Antiocheni conservatores Christiani, 33, t. II.

Antiocheni non seditionibus assueta, 49, t. II.

Antiocheni orientis caput et mater, 47. Civitas magna, orientalium urbium caput, 36, t. II.

Antiochenia inter civitates prima, 49. Antiochenia metropolis, 154, t. II.

Antiochenæ erant ducenta hominum millia, 594, t. II.

Antiochenæ terra motu frequentes, 57, t. II.

Antiochenæ primum appellati Christiani, 48, t. II.

Antiochenæ dignitas quod ibi Christianorum nomen ortum sit, 176, t. II.

Antiochenæ synaxis etiam post prandium ad concionem audiendam, 104, t. II.

Antiochenorum fervens studiendi studium, 105, t. IV.
Antiocheni Chrysostomi dictis commoti penitentia du-
catur, 36, lacrymatur, 694, t. IV.
Antiochaeorum frequentia in concionibus Chrysostomi,
 613, t. IV.
Antiocheni templi Christianorum admirabile tectum, 56,
 t. IV.
Antiochenos objurgat Chrysostomus ob ignaviam et ne-
quitiam, 217, t. IV.
Antiocheni libenter circum petebant, 660, eos circensis
spectacula frequentantes objurgat Chrysostomus, 695, 698,
 697. Ad circenses ludos etiam in quadragesima occurrer-
tant, quos ideo vituperat Chrysostomus, 54, t. IV.
Antiocheni spectaculorum amantes, 68, t. III.
Antiochenorum collectæ, 67, t. III.
Antiocheni jurandi morem depositarunt, 18, t. III.
Antiocheno episcopo, et quidem, ut putatur, Porphyrio
scribit Chrysostomus, 739, t. III.
Antiochiae magna ecclesia erat ita vocata, in qua concio-
nabatur Chrysostomus, 247, t. VI.
Antiochiae primum in Christum credentes Christiani sunt
appellati, 80, t. VII.
Antiocheni Christiani centum mille erant, 762, t. VII.
Antiochiae Ecclesiae bona et prædia, 780, t. VII.
Antiocheni domum ubi Paulus habitare solebat adibant
tempore Chrysostomi, 666, t. IX.
Antiochia non parum laudis consecuta est quod ibi
Christi discipuli Christiani primum appellati sint, 192,
 t. IX.
Antiocheni exclamant concionante Chrysostomo, dictorum
eius vi perculti, 224, t. X.
Antiocheni Chrysostomo concionanti plaudunt, 40, t. X.
Antiochenorum qui apostolicis temporibus erant laudes,
 178, t. X.
Antiochenorum divitum fastus, 478, t. X.
Antiocheni multi resurrectionem non credebant, 38, t. X.
Antiochiae Christiani quidam judaizantes erant, 648. De
 quibus plura dicit Chrysostomus in homiliis contra Judæos,
 t. X.
Antiochiae siccitas, deficiente pluvia, 343, t. X.
Antiochiae habitas homiliae in epistolam I ad Corinthios,
dicit Chrysostomus, 178, t. X.
Antiochiae timor calamitatis, 79, t. XI.
Antiochenorum fastus objurgatur, 537, 538, t. XI.
Antiochenis incantationes et sortes in usu erant, 48,
 t. XI.
Antiochiae Ecclesiae redditus in pauperes effusi, 178.
Quantæ ejus facultates essent, sed quantus inscriptorum
pauperum quos sovebat numerus, 179, 180, t. X.
Antiochus predictiū a Daniele, 236, t. VI.
Antiochus Epiphanes, omnia devastavit, 167, 168, t. V.
Antiochos Epiphanes, 894, a Daniele prædictus, 897, Ju-
 daeos subegit, 893, templum incendit, etc., 895, t. I.
Antiochus cum litteris Chrysostomi commendatitiis adit
 Artemidorum, 712, t. III.
Antiocho scribit Chrysostomus, 717, t. III.
Antiqua vetus petra Constantinopolis pars quædam, 469,
 t. XII.
Antiqui in opere atque certamine vixerunt, 670, 671, t. XI.
Antiquus dierum quid, 251, t. VI.
Antonius magnus monachorum pater, 88, ejus laudes,
ibid., vita ejus scripta, *ibid.* Prophetie dono gaudebat,
ibid. t. VII.
Antonius quispiam litteras Chrysostomi desert ad Olym-
 piadēn, 617, t. III.
Anus ut plurimum vino deditæ sunt, 681, t. XI.
Anysius Thessalonicensis episcopus, 706; ei scribit Chry-
 sostomus, 706, t. III.
Asætæ quid significt, 32, t. XI.
Apelleus december, 558, t. II.
Apelles probatus in Christo, 670, t. IX.
Aphraates Chrysostomi amicus, 636, urget Chrysostomum
 ut munus Diogenis recipiat, 636, t. III.
Aphthonius Theodosius, Chæreas presbyteri et monachi:
 ad eos scribit Chrysostomus, 647, t. III.
Aphthonio Theodoتو, Chæreas, presbyteris et monachis
 epistola alia Chrysostomi, 636, t. III.
Apis et vitalus rejiciuntur a Paulo, 561, t. XI.
Apis erat titulus ab Israelitis adoratus, 662, t. V.
Apocrypha narratio, 631, t. VI.
Apocryphus liber, cuius historia affertur, 626, t. VI.
Apollinarii errores, 757 et seqq., t. III.
Apollinaris dixit Christum carne inanimata et irrationa-
bilis amictum fuisse, 760, passionem divinitati adscriptam,
 760, t. III.

Apollinarium Laodicenum prostrernit Paulus, 219, t. XI.
Apollinario anathema dicebant Autocheni Meletiani,
 949, t. I.
Apollinariste dicebant Christum carnem tantum assump-
sisse, non animam, 671, t. VIII.
Apollo qui Christianus erat et Christum prædicabat, quis
 eset, 374, t. X.
Apollo Verbi Dei præco in Scripturis potens et eloquens,
 cæteris vehementior, 696, t. XI.
Apollo denuo baptizatur, 282, 283. Illum Priscilla ad
 fidem instituit, 689, t. IX.
Apollo a Priscilla eruditur, 192, t. III.
Apollo a Priscilla per viam veritatis deductus est, 589,
 t. I.
Apollinis templum in Daphne, suburbio Antiocheno, 831,
 t. I.
Apollonis virginem persecutur, 310, t. V.
Apollinem dicebant solem, 57, t. V.
Apollinis templum fulmine dejectum tempore Juliani
Apposita, 283, t. V.
Apolloni Daphnen insequitur, 531, tentat ejus pudicitiam,
 531, t. II.
Apollini templum constructum Daphne, 532. Apollo
 musarum choragus, 565, t. II.
Apollo, cuius templum in Daphne, Juliano respondet se
 a mortali impediri, quominus oracula lunderet, 531. Bea-
 tum Babylam reformidabat, 532, t. II.
Apollinis responsum, Daphnen cadaveribus repletam
 oracula impeditre, 533, t. II.
Apollo Vulcano indicat adulterium Martis et Veneris, 564,
 t. II.
Apollinis oraculum tacet ob præsentiam reliquiarum
 S. Babylæ, 534, t. II.
Apollinis templo Daphnes fulmen immissum, 489. Apol-
 linis statua fulmine tacta et consumpta postquam Balvæ
 oœsa e Daphne transportata sunt, 532. Igne de caelo dejecta
 templumque labefactatum est, 533, t. II.
Apollini oracula Creso et Atheniensibus, 557, t. II.
Apollonius Tyaneus maleficus, 490, t. II.
Apollonius Tyaneus multa fecit, quæ extincta sunt, 886,
 t. I.
Apostolus a Deo missus, ut nomen ipsum sonat, 14, t. VI.
Apostoli et martyres futuram resurrectionem testifican-
 tur, 301, t. VI.
Apostoli de futuris solliciti, 275, t. VI.
Apóstolorum canones, 935, t. VI.
Apostoli dignitas quanta, 503, t. XI.
Apostoli erant forma et typus, 273, apostolorum cura et
 opera, 671, t. XI.
Apostoli cur non omnes a morbis curare possent, 638,
 t. XI.
Apostolorum vel minimas res et gesta scire juvat, 702,
 703, t. XI.
Apostoli mortuorum memoriam in venerandis mysteriis
 constituerunt, 205, t. XI.
Apostoli, idiota et pauperes et illitterati, repugnantibus
 omnibus, fidem Christi propagarunt, 830 et seqq., t. I.
Apostolorum missio prædicta a prophetis, 820, apostoli
 ante mortem Christi imperfectiones, 773 et seqq. Magis
 ex vita sanctitate, quam ex miraculis suspiciendi, 407, in
 contumelias gaudebant, 832, non armis, sed verbo simplici
 et miraculis orbem subegerunt, 820. Apostoli non in sinum
 Abraham venturi, 593, t. I.
Apostolorum umbra mortuos suscitabat, 782, t. I.
Apostolorum primus Petrus, 931, t. I.
Apostoli quam infirmi ante Spiritus Sancti adventum,
 19, t. IX.
Apostoli resurrectionis finem, non initium; et ascensi-
 onis initium, non finem, viderunt, 28, t. IX.
Apostoli prædicacionem omnibus rebus præponebant,
 303, ceu volucres per terram et mare discurrentes, 45,
 sunt angelii lucis, 48, t. IX.
Apostolorum virtus, 87, magnanimitas et loquendi liber-
 tas, 89, fortitudo, 46, 47, t. IX.
Apostolorum vita ex contrariis contextebatur, quomodo,
 100, t. IX.
Apostoli nihil ad ostentationem faciebant, 239, a vana
 gloria quam alieni, 240, t. IX.
Apostoli quam a fastu alieni et philosophi, 95, a gloriæ
 studio non tenebantur, 223, t. IX.
Apostolorum laus vera quæ, 18, t. IX.
Apostolorum ævo cur tot tantaque miracula fiebant, 92,
 t. IX.
Apostolorum tempore præfectura honor non erat, sed
 subditorum cura et providentia, 57, t. IX.
De apostolis plus quam humana cogitata fuissent, nisi il-
 li in ærumnas incidissent, 26, apostolis cur Deus permisit
 pelli, in carcere trudi, ægrotare, etc., 113, ne pro diis

haberentur, 115, t. II.
 Apostoli pro diis habiti, 115, t. II.
 Apostolorum in omnibus consensus, 588, t. II.
 Apostoli vicerunt per vincula, tribulationes, flagella, etc., 167, t. II.
 Apostolatus dignitas quanta, 92. Apostolatus characteres, 293. Apostolatus spiritualis consulatus, 93, t. III.
 Apostolus praeceps in Ecclesia magistratus, 91, hoc nomen magistratus est appellatio, 91, 92, t. III.
 Apostoli baptismone evangelico baptizati sunt ante mortem Domini, 788, baptizati erant solum baptisate Joannis, *ibid.*, et postea baptizati sunt in Spiritu Sancto, *ibid.*, t. III.
 Apostolorum virtus et potestas, 93, munia, 94. Quomodo Ecclesiam fundarunt, 79, t. III.
 Apostoli gladium habebant, 93, t. III.
 Apostoli quem ante resurrectionem negaverant ac deseruerant, postea ad mortem usque praedicarunt, 108, 109, t. III.
 Apostolorum moeror de futuro Christi discessu, 576, t. III.
 Apostolos omnes imitari possumus vita, non miraculis, 82, t. III.
 Apostoli carnifices habebant dæmones, 93. Apostolis non obfuit cum fame et siti luctari, 484. Apostoli majora quam Christus miracula fecerunt post ejus resurrectionem, 108, t. III.
Apostoli viatores, piscatores, columnæ, medici, duces, doctores, 803, 804, item satores, architecti, pugiles, athletæ, cursores, Ibid., t. III.
 Apostolorum Ecclesia Constantinop., 440, t. III.
 Apostoli non occultant ea quæ cœtu suo probrosa erant, 727, t. VII.
 Apostoli ea scribebant quæ suam olim imbecillitatem patefacerint, 527, t. VII.
 Apostolos quantum amarent Christiani, 611, t. VII.
 Apostoli tres illi qui transfigurationi adfuerunt, quam beati, 554, t. VII.
 Apostoli undecim piscatores, illitterati, Christi leges ubique plantarunt, 258, multa passi, *ibid.*, t. IV.
 Apostoli cur flagellati gaudent, 199, t. IV.
 Apostoli prophetæ meliores, 251, t. VII.
 Apostoli simplicitatem columbae imitabantur, 390, et prudentiam serpientis, *ibid.*, t. VII.
 Apostoli libri viventes atque leges erant, 15, t. VII.
 Apostolorum dignitas, 381, t. VII.
 Apostoli non statim a principio missi, 380, t. VII.
 Apostolorum nomina, 380, eorum ordo, *ibid.*, t. VII.
 Apostoli quam ex se imbecilles, 389, quam imperfecit ante adventum Spiritus Sancti, 621, t. VII.
 Apostoli sacerdotibus maiores, 436, t. VII.
 Apostolorum salutatio quæ, 383, t. VII.
 Apostoli prophetæ facti sunt, 229, t. VII.
 Apostoli sabbatum non observarunt, 693, t. VII.
 Apostolorum piscatorum ades quam viles; 344, t. VII.
 Apostoli quatuor piscatores et duo publicani, 381, t. VII.
 Apostolus jubet Christus nihil ultra quam victum querere, 382, 383, t. VII.
 Apostolis cur Christus mala prænuntiet, 387, t. VII.
 Apostolorum vita bonis et malis permixta, 530, t. VII.
 Apostolorum frugalitas, 527, t. VII.
 Apostoli in mari cur in formidinem deducti, 351, t. VII.
 Apostoli modo legem servabant, modo transgrediebantur, 350, t. VII.
 Apostoli austera vitam sectabantur, 180, t. VII.
 Apostoli de primatu contendunt, 568, t. VII.
 Apostoli cur jubentur excutere pulvrem pedum, 383, t. VII.
 Apostolos qui recipiebant, quanta consequerentur bona, 408, t. VII.
 Apostolorum piscatorum institutio quam eximia, 20, t. VII.
 Apostoli an recumbentes pascha comederint, 734, t. VII.
 Apostoli antequam Christus crucifigeretur imperfecit erant, 610, t. VII.
 Apostolos non signa, sed vita mirabiles reddidit, 479.
 Qua ratione illi magni sunt effecti, *ibid.*, t. VII.
 Apostolorum fortitudo quanta, 689, fiducia et firmitas, 526, t. VII.
 Apostoli qui novas inducebant leges, Romanis imperabant, 690, t. VII.
 Apostolos piscatores, coriarios, publicanos tot tyrannis restituisse mirum, 394, t. VII.
 Apostoli irruptibus omnibus, petra firmiores steterunt, 323, t. VII.
 Apostoli virtute magis quam signis conspicui, 584, t. VII.
 Apostolis quot illata bella tempore prædicationis, 691, t. VII.

Apostoli non ita frequenter dicunt Christum ex virginem natum fuisse, quare, 53, t. VII.
 Apostoli non nisi cum Dei ope potuerunt ea præstare, quæ præsterunt; 55, t. X.
 Apostoli ex gratia divina orbem converterunt, 43 et seqq., t. X.
 Apostoli quomodo orbem subegerunt, 458, t. X.
 Apostolorum Victoria mirabilis, 43, t. X.
 Apostoli quomodo duodecim dicantur post Jude mortem et ante Matinæ electionem, 328, t. X.
 Apostoli cur linguarum donum ante alia acceperint, 296, t. X.
 Apostoli cur non philosophi fuerint, 27, apostoli veri in quo differunt a falsis, 635, t. X.
 Apostolorum dignitas, 476, t. X.
 Apostoli Ecclesia doctores, 202, a Judæis vexati non ledebantur, 316, flagellis cesi gaudebant, 69, vicebant, Christum in se habentes, 269, t. V.
 Apostolorum dicitur, 293, t. V.
 Apostoli aliquando fugiebant, 204, in exemplum nobis, *ibid.*, aliquando latebant, 167, t. V.
 Apostoli nihil ad ostentationem faciebant, 622, t. V.
 Apostoli inimicos babuere pseudoapostolos, 88, t. V.
 Apostoli per vocem tubæ in Scriptura indicantur, 214, t. V.
 Apostoli quam præstantiores philosophis, 532, t. VIII.
 Apostoli messuerunt, prophete seminarunt, 195, t. VIII.
 Apostolorum virtus quanta, 142, t. VIII.
 Apostoli medici per orbem missi, 84, t. VIII.
 Apostolorum ignorantia ante mortem Christi, 367, t. VIII.
 Apostoli a Judæis male accepti et vexati, 11, t. XIII.
 Apostoli Ecclesia, 523, t. XII.
 Apostolorum Ecclesia Constantinopoli, 498, t. XII.
Apostolorum divisio, et ubi singuli prædicaverint, 495, t. VIII.
 Apostolica scripta mœnia sunt Ecclesiæ, 274, t. VI.
 Apparitionis duplex ratio in Epiphania, 385, t. II.
 Apphia videtur conjux suis Philemonis, 701, t. XI.
 Aqua baptismi quam die Epiphania ex ecclesia domum referebant Antiocheni, anno vel biennio, seu triennio incorrupta manebat, 366, t. II.
 Aqua cur necessaria sit ad illuminationem et baptismum, 151, t. VIII.
 Aqua viva quænam est, 284, t. VIII.
 Aquæductus in domibus, 510, t. V.
 Aquila et Priscilla apud quos habitabat Paulus, 376, t. X.
 Aquila et Priscilla quam bene viverent, 518, t. VII.
 Aquila significat Babyloniorum regem, 192, t. II.
Aquila pro creavit me, interpretatus est, possedit me, 1033, t. I.
 Aquilæ lectiones, 649, 671, 674, 698, 717, t. V.
 Aquilæ et Theodosionis, 647, t. V.
 Aquilæ et Quintæ edit, 674, t. V.
Aquila inter pres proselyti nomine intelligitur, 748, t. VIII.
 Aquilæ et Symmachæ lectio, 647, t. V.
 In Arabia Jobi famus visebatur esse, 89, t. II.
 Arabes nihil commune habent cum Israelitico genere, 53, t. VII.
 Arabes subindicati, 178, t. V.
 Arabes una cum Babylonis Judeos invaserant, 406, t. V.
 Arabia aromatum ferax, 395, t. XI.
Arabia regio plena incolis improbis, 564, t. VI.
 Arabissi commoratus est exul Chrysostomus, 594, t. III.
 Arabissi arx in qua includebatur Chrysostomus, 647, tom. III.
 Arabinus Chrysostomi et Olympiadis amicus, 607. Arabio scribit Chrysostomus antequam Cucusum advenisset, 674, alii Chrysostomus ad ipsum epistola, 635, t. III.
Aræ Gentilium, 830, t. I.
Aræ Gentilium humano sanguine cruentabantur, 534, t. II.
 Aranæ pro humana vita, 757, t. V.
 Ararat montes, 234, t. IV.
 Arati poëta dictum, 269, t. IX.
 Aratus poëta cuius versus Paulus affert, 678, t. XI.
 Arbitrii libertate honorata fuit humana voluntas, 362, tom. VII.
 Arbitrium. Vide Liberum arbitrium.
 Arbitrii nostri libertas, 345. Si tua prebueris, quæ sunt iuri quoque sequentur, *ibid.*, tom. V.
 Arbitrii libertatem non labefactant, neque necessitatem afferunt Christi predictiones, 226, t. X.
Arbitrii, non necessitatis, virtutes sunt, 517, t. VIII.
 Arbitrium voluntatis Deus effert ubique, et necessitatem tollit, 76, ex arbitrio nostro ad nos accedit Deus, 50, tom. VIII.
 Arbitrium liberum nostrum auxilio opus habet, 257, tom. VIII.

Arbitrio nostro Deus nullam infert necessitatem, 73, tom. VIII.
Arbitri libertas, 291, t. IX.
Arbores in hortis colebant idololatriæ, 26, t. VI.
Arce ædificatio hominibus admonito, 434, t. I.
Arce Noæ cum Ecclesia similitudo et differentia simul, 1057, t. I.
Arcam tempore Chrysostomi se habere Judæi jactabant, 914, t. I.
Arce Noæ reliquiae in montibus Armeniæ Chrysostomi tempore, 287, t. VI.
Arce Noæ cum Ecclesia comparatur, 473, 702, t. II.
Arca cur longo tempore facta, 209, t. IV.
Arca Ecclesie pecunias continens ad eleemosynam, 387, tom. VII.
Arca a vaccis ducta quomodo, 678, t. XI.
Arca Ecclesie quam præstet arce Noæ, 509, t. VIII.
Arcana Dei profanis non detegenda, 403, t. V.
Arcadius imperator despactus, 399, milites Eutropii necem depositentes mitigavit, 395. Eutropium a templo abduci jubet, 393. Chrysostomum a priore exsilio reduci iusnit, 552, t. III.
Arcadius imperator cum satellitio suo venit in ecclesiam S. Thomæ ad Drypiam, reliquias martyrum veneraturus, 471, t. XII.
Arcana et secreta unde orta sint, 74, t. XI.
Arcarius civitatis erat Erastus, 677, t. IX.
Archangelorum milia milium, 714, t. I.
Archangeli quinam sint, 272, t. VIII.
Archelaus rex minus celebris quam Socrates, 339, t. I.
Archidiacus Chrysostomi ab illo deficit, 531, t. III.
Archippus Pauli commilus quis esset, 704, t. XI.
Archisynagogus in fide firminus non erat, 372, t. VII.
Architectus, 516, t. V.
Argo præcipius civitatis magistratus, 91. *Argo seu magistratum agoscebant a cingulo, a voce præconis, a scutellibus, a curru, a gladio*, 83, t. III.
Arculam ad eleemosyam constituendam esse jubet Chrysostomus, 372, 375, t. X.
Arcus in nibibus a Deo datus Iris dictus, 254, t. IV.
Ardentes quiuam dicuntur, 98, t. V.
Areopagita ex sola Pauli concione conversus, 669, t. I.
Argentea supplex, 775, t. II.
Argentum reprobum quid, 23, t. VI.
Argentum i alex est, 437, t. VII.
Argendum est, sed non semper, 620, t. IV.
Argumentum maximum resurrectionis, 293, t. V.
Arietis apud Daniëlem significatio, 893, t. I.
Aristides Atheniensis, quem defunctum civitas sepelivit,
Alcibiade clarior, 339, divitias contempsit, 358, t. I.
Aristippus philosophus magno prelio scorta conduxit, 301, t. VII.
Aristippi in vultum cuiusdam fastui dediti spensis historia, 484, t. IX.
Aristobuli donus salutatur a Paulo, 670, t. IX.
Aristocratia Judaorum, 314, t. VI.
Aristotelis horrendum facinus, 346, t. II.
Aristotelica argumenta ab hereticis usurpata, 823, t. III.
Aristoteles insurrexit contra Platonem, 414, t. IX.
Aristotelem Stoici impetu, 414, t. IX.
Aristoxenus Bithynus gravi acutoque morbo afflicetus, 488, t. I.
Arius bærcæs princeps, 260, t. IX.
Arii bæresis conlatur, 444, t. VIII.
Arius in diversitatibus substantiæ Personarum distinctionem trahit, 667, t. I.
Arii rabies, 666, t. I.
Ariani dicebant deum magnum et parvum, 1087, t. I.
Ariani non meliores quam Judæi, 667, t. I.
Arii aliquid habetur in heresi Apollinaristi, 737. Arii dogmata qui tenet anathemate damnauit, 834, t. III.
Ariani reprobarunt Christi gloriam, 806, impugnatur, 831, t. III.
Ariani non parem Fissi cum Patre dignitatem admittabant, 65, t. IV.
Ariani confutantur, 64, t. IV.
Ariani per psalmum Dixit Dominus, confutantur, 236, tom. V.
Ariani confutantur, 548, t. VII; 203, t. X; 252, t. XI.
Arianorum sententia, 774, in *Spiritus*, t. X.
Arii bæresis quænam, confutatur, 217 et 218, t. XI.
Arium Alexandrinum proclernit Paulus, 217, t. XI.
Arianos impugnat Paulus, 14, t. XII.
Arii bæresis, 74, t. XII.
Ariani impugnatur, 467, t. VI; 481 et 540, t. VI.
Ariani et monovi impugnatur, 438, t. VI; 715, t. VIII.
Arianorum objections, 460, t. VI.
Ariani exigitantur, 531 et 610, t. VIII.

PATROL. Gr. LXIV.

Ariani dicebant Christum carnem tantum assumposse, non animam, 671. *Vide notam*, 671, t. VIII.
Arium ab Ario, 639, t. VIII.
Arius non norū Christianum ut Deum, 499, t. VIII.
Arius veritatis adversarius, 560, t. VIII.
Arius hæresarcha, 569, t. VIII.
Arma, tela, equitatus, phalanges, sunt araneæ tela et umbra imbecilliora, 204, t. V.
Arma spiritualia que, 72, t. III.
Armenia quantis multis laborebat, 643, horrendæ populæ descriptioni, 645, t. III.
Armenia ab Isaurorum metu liberata, 637, t. III.
Armeniæ hiems rigida, 589 et 630, t. III.
Armillæ aureæ famulis datæ, 502, t. V.
Armillæ voxæ, pueris dabuntur, 55, t. V.
Armilla quid, 51, t. VI.
Arrha Spiritus sancti est stilla donorum, 186, t. V.
Arrhabo pars est totius, et de toto fidem facit, 431. Arrhabo in convivis, *ibid.*, t. II.
Arrhabo quid, 407, t. III.
Arrogans quis vere sit, 51, 468, t. V.
Arrogantes et superbi quantopere fugiendi, 377, t. V.
Arrogantia nihil deterius, 288, t. V.
Arrogantia multum differt ab animi magnitudine, 465, tom. V.
Arrogans non diu in bono stabit, 330, t. I.
Arrogantiae alimentum, dignitates sunt, 687, t. I.
Arrogantia justitiam deorsum trahit, 744, t. I.
Arrogantia quantum malum, 81, t. III.
Arrogantia malorum omnium fons, 124, t. VI.
Arrogantia magis metuenda justo, quam peccatori, 117, tom. VI.
Arrogantia tumultibus plena, 125, t. VI.
Arrogantem necesse est infirmum esse, 602, t. IX.
Arrogantia unde nascitur, 257, t. IX.
Arrogantia stultum reddit arrogantem, 600, t. IX.
Arrogantia dissidii causa, 610, t. IX.
Arrogantia insanæ genus, 569, t. VII.
Arrogantia caritati admodum repugnat, 580, t. VII.
Arrogantia tumorem radicitus evelit Christus, 567, tom. VII.
Arrogantia admodum deprimit, 624, t. VII.
Arroganti et superbo humanum genus adversatur, 602, tom. VII.
Arrogante nihil insipientius, 93, t. VIII.
Arrogantia quam non deceat Christianum, 386, t. VIII.
Arrogantia quantum malum, 599, t. VIII.
Arrogantes, sui similes ferre non possunt, 520, t. X.
Arrogantia et inflatio quantum malum, 97, t. X.
Arrogantia quantum malum, 12, t. X.
Arrogantia quid sit, 89, t. X.
Arrogantia divisionem dissensionesque parit, 161, t. X.
Arrogantia ex vili et illiberali mente proficitur, 14 et 15, t. X.
Arrogantia puerilis animi est, 215. *Arrogantiam parunt divitiae*, 595, t. XI.
Arrogantia avaritiam et habendi cupiditatem parit, 124.
Arrogantia parit concupiscentiam pauperum, pecuniarum cupiditatem, amorem principatus, 470, t. XI.
Arrogantia tantum malum est ut satius sit stolidum esse, quam arrogantem, 255, t. XI.
Arsacius dicitur sacerdos improbus lupo sevior, 320. *Arsacius delirus in locum Chrysostomi intrusus ab imperatrice, Chrysostomi sequaces vexabat; lupus vocatur*, 684, tom. III.
Artabanus, Xerxes successor, 899, t. I.
Artaxerxes Longimanus Artabani successor, 899. *Sub illo Jerusalem extorta*, 899, t. I.
Artemidorus scribit Chrysostomus, 712, t. III.
Artemisia uxor cuiusdam, qui tyranudem affectans obtruncatus fuerat, in penuria degens oculos amisit, 604, tom. I.
Artemisius Mains, 338, t. II.
Artes et manuum opera laudantur, 193, t. III.
Artes singulæ aliis artibus opus habent, 523, t. VII.
Artificium fraudes, 591, t. VII.
Asaph prefectus unius ex choris Davidis, 533, t. V.
Ascensio Christi, 214, t. V.
Ascensio vere est qua Christus in cælum ivit, non asumptio, 29, t. IX.
Ascensionis initium, non finem, viderunt Apostoli, 28, tom. IX.
In Ascensione Domini extra urbem Antiochiam concionauit Chrysostomus, quia in suburbio martyres sepulti erant, 411, t. II.
Inter Ascensionem Christi et ascensionem Eliæ differunt, 450, t. II.
In Ascensione Dogaini cur angeli visi fuerint, 459, t. II.
Ascensio, 733, t. I.

Ascensio quadragesimo die post resurrectionem, 105, tom. III.
Asctae in episcopos assumpti, 626, t. I.
Asctam non decent facie, 1059, et seqq., t. I.
Asello episcopo scribit Chrysostomus, 695, t. III.
Asatuci quandoman Theophania celebrarent, 748, tom. VIII.
Asatiorum menses, 747, t. VIII.
Asinaria id est stolidia sententia, 675, t. IX.
Asinus immundus censebatur tempore Chrysostomi, 268, tom. IV.
Aspectus impudici damos, 257, t. VII.
Aspectus formosorum vultuum vitii fornacem accedit, 236, t. VII.
Aspectus mulierum et puerorum speciosorum vitandi, 676, t. VII.
Aspectus impudicus prohibetur, 68, t. V.
Aspectus curiosus et lascivus quam perniciosus, 118, tom. VI.
Aspectus impudici quam vitandi, 695, t. IV.
Assiduitas quantum bonum, 306, t. VII.
Assur ex Cham ortus. Fide notam, 293, t. IV.
Astarten Judae adorarunt in Phoenicia, 578, t. VIII.
Astris omnia quidam insulse adscribantur, 49, t. IV.
Astrologiam veram esse disciplinam dicebant quidam, 61, t. VII.
Astrologiam, vanam disciplinam, sustulit Christus, ibid. tom. VII.
Astrologiam veram esse disciplinam dicebant quidam veritatis iniuncti, qui stellam magorum ducem allegabant, ibid., t. VII.
Astrologia vanorum quoque, 449, t. VI.
Astrologie judicatarie vanitas, 634, t. VI.
Astutus non semper mala, 629, t. I.
Asyncritus epistola Chrysostomi, 631, 649, 661, t. III.
Asyncritus in magna calamitate versatur, 631, ad eam scribit Chrysostomus, ibid., t. III.
Asyncritus et Chalcidiae epistola Chrysostomi, 641, 664, tom. III.
Asyncritus presbyter Chrysostomi amicus, 737, ejus filii, 670, t. III.
Asynkrutum, Phlegonitem, Hermam, Patroham, Hermen et alios quos fratres vocat, salutat Paulus, 671, t. IX.
Athanasius virtutibus opulentus, 360, t. VIII.
Athenienses ab initio deos omnes non acceperunt, 677, tom. XI.
Athenienses quomodo ignoto deo aram erexerint, 678, tom. XI.
Atheniensium ignotus deus quis, 272, t. IX.
Athenienses cur aram, ignoto deo, inscriperint, 73, multos deos habebant, et patrios et peregrinos, 73, t. III.
Athenienses epistles Platonis per Dionem missas publice exposuerunt, 392, t. VII.
Athenienses Pauli ministerio facti ex adversariis subditi, et ex judicibus discipuli, 513, t. II.
Athlete in theatro nudi stabant radiis solaribus expositi, 425, t. III.
Athletarum probatio in olympicis, 76, t. III.
Athleta in olympicis certaminibus in stadio est, magister extra stadium, 422, t. II.
Athletarum mos, 519, t. V.
Attentionem varietas parit, 155, t. V.
Avari majora cupientes, presentia amittunt, 704, sunt latrones, 980, t. I.
Avari cuiuspiam qui aurum terra obruit historia, 633, tom. I.
Avarorum miseria, 497, t. I.
Avaritiae malum, 401, 584, t. I.
Avarus non est dives, multis indiget: custos, non dominus pecuniarum, 39, t. II.
Avaro non proprie sunt pecuniae, 40, t. II.
Avaritiae furor, 467, t. III.
Avarus dives omnium est pauperinus, 552. *Avarorum excusationes ne dent eleemosynam*, 288, t. III.
Avaritia insatiabilis ebrietatis, 194 et 195, t. IV.
Avaritiae flamma, 453, t. IV.
Avaritia impugnatur, 548, t. IV.
Avari et rapiros notantur, 454, t. IV.
Avaritiae malum, 122, t. V.
Avarus semper malum, 159, vere tyranus, 500, t. V.
Avarus quis vere sit, 41. *Avari pueris similes*, 139, bellum internum circumferunt, 58, t. V.
Avari descriptio, 432, misera conditio, 103, t. V.
Avari impugnantur, 254, t. V.
Avarorum et divitium interitus, 256, t. V.
Avari pecunia instructos adeunt, 40, t. V.
Avari exigitantur, 144, t. VI.
Avaritiae superbia adjungitur, 49, t. VI.

Avaritiae danina, 61, t. VI.
Avaritia primium, medium et extremum malorum, 23, tom. VI.
Avaritia sacerdotum notatur, 887, t. VI.
Avaritia tyrranicus morbus, elian amorein superat, 748, tom. VII.
Avaritiam arcem malorum vocant exteri scriptores; Paulus, radicem malorum omnium, 608, t. VII.
Avaritiam insectatur Chrysostomus, 685, t. VII.
Avaritia est ad pecunias conparandas contraria, 337, tom. VII.
Avaritiae malum, 727, t. VII.
Avaritia ex ignavia et animi stupore nascitur, 757, tom. VII.
Avaritia et Judam et avaros omnes pessumdat, 748, tom. VII.
Avaritia est fames et siti, 227, diabolo subditum reddit hominem, 212, t. VII.
Avarus sitibundo comparatur, 608, t. VII.
Avarorum miseria, 749, t. VII.
Avari et raptoris descriptio, 538, peiores sunt demona-*cis*, ibid., 418, 754, t. VII.
Avarus ad res etiam domesticas ineptus, 728, t. VII.
Avarum omnes spoliare possunt, quonodo, 748, t. VII.
Avari furibus deteriores, 418, t. VII.
Avari adumbrata descriptio, 336, t. VII.
Avari descriptio, 486, t. VII.
Avari et innisericordes carpuntur, 593, t. VII.
Avarorum et foederatorum miseria, 453, t. VII.
Avarus quotidie vulnera accipit, 517, t. VII.
Avari quot sibi mala inferant, 518, t. VII.
*Avari quidam natos suos occiderunt, ne opes suas absu-
merent*, 588, t. VII.
Avaris Judas in exemplum proponitur, 759, t. VII.
Avaritia radix omnium malorum, 560, t. VIII.
Avaritia gravissimus morbus, 377, radix omnium mala-*rum*, 233, t. VIII.
Avaritia dannatur, 413, t. VIII.
Avaritia nihil torpissimum, 292, t. VIII.
Avaritia quantum melius, 363, cur a Paulo vocetur ido-*latria*, 363, t. VIII.
Avaritia Judae similes reddit, 268, t. VIII.
Avari et rapaces carpuntur, 374, t. VIII.
Avarus non distinguunt amicum ab inimico, 58, t. VIII.
Avarus aliis congregat, ipse puniatur, 234, t. VIII.
Avaritia omnium malorum radix: quonodo, 63, 491, tom. IX.
Avarus est idololatrica, 440, t. IX.
Avari imago et descriptio, 525, t. IX.
Avaro nihil iniurias, 218, t. IX.
Avari et rapaces exigitantur, 350, t. IX.
Avaritia cur omnium malorum radix appelletur, 563, tom. X.
Avaritia quantum damni avaris inferat, 193, 196. *Malorum principium est*, 196, t. X.
Avaritia vetus fermentum: quonodo, 127, t. X.
Avaritiae et rapacitatis morbus, 518, t. X.
Avari imago, 80, t. X.
Avari feris deteriores, 80, t. X.
Avari hydrocypri sunt, quonodo, 121, t. X.
Avari misera conditio, 187, 264. *Avarus habet, non ut fruatur, sed, ut non fruatur*, 264, t. X.
Avaro nimis timidus excoegeri possit, 449, est enim pe-*cuniae* mancipium, ibid., t. X.
Avari exigitantur, 176. *Avaros nec pauperibus erogant*es carpit Paulus, 552 et 553, t. X.
*Avarus Antiochenus innumeris frumenti mensuras cu-*stodie*us, decidente pluvia et adducta ubertate admodum incœstus*, 345, t. X.
Avarorum tenacitas, 344, t. X.
Avaro pejor est invidus, 264, t. X.
Avaritia radix malorum, 426, 607 et 608, t. XI.
Avaritiam esse idololatriam probatur, 124, t. XI.
Avaritia avaro inimica, 285, t. XI.
Avaritia ebrietate, 223. *Radix malorum est*, 224, tom. XI.
Avaritia et habendi cupiditas ex arrogantia nascitur, 123, tom. XI.
Avaritia est corruptio inducens in idololatriam, 175, tom. XI.
Avaritiae precepta, que, 599, t. XI.
Avaritia et rapiendi cupiditas quantum malum, 27. *Ava-
ritia peperit servitatem*, 157, t. XI.
Avarita nihil immundius est, 681. *Avaritia omnia inqui-
nat*, ibid., t. XI.
Avarus est cultor idolorum, 123, t. XI.
Avari imago, 658, t. XI.
Avarus nunquam erit in pace cum avaro, 71, t. XI.

Avarus vivit in tenebris, 126, t. XI.
Avarus qui thesaurizat, verum immortaliter parat alimen-
 tum, 167, t. XI.
Avari et plura habendi cupidi, vincti sunt, 66, t. XI.
Avaros exigitat Paulus, 362, t. XI.
Avaritia est gravis ebrietas, 520, t. IX.
Auditores paucos sepe habuit Chrysostomus, 143. Audi-
 tores Chrysostomi faciem sibi cedunt ipsum audientes, prae-
 dolore animi, 223, t. III.
Auditorum duo genera, 123, t. III.
Auditorum paucitas ne contristet concionatorem, 670,
 tom. IV.
Auditorum benevolentia necessaria concionanti, 414,
 tom. IV.
Auditorum conditio in concionibus quæ sit oportet, 232.
In auditore opera requiruntur, 290, t. V.
Auditores divini verbi sitientes esse oportet, 283,
 tom. VIII.
Auditori multum protest concionatoris modestia, 73,
 tom. IX.
Auditorum Chrysostomi risus, 434, t. X.
Audouæs januarius, 338, t. II.
Aves. Ab avibus abstinetur in quadraga, 316, t. I.
Arum voces nihil portendunt, 361, t. VIII.
**Augurum insanie multi sese dedebant tempore Chrysos-
 tomi**, 55, t. VI.
Auguria, 361, t. VIII.
**Auguria observantes, cum omni imperio ad meliora
 decendi sunt**, 691, t. XI.
Auguria a christianis quibusdam adhibebantur, 623,
 tom. X.
Auguria apud christianos antiochenos in usu, 38, t. X.
Augustus Gentilis, 833, t. I.
Augustus edictum pro censu Dei nutu promulgavit, 333,
 tom. II.
**Augustus regnari amis sex et quinquaginta, quatuor-
 que mensibus**, 795, t. II.
Augustus quo pacto divino partui ministraverit, 170,
 tom. VII.
Augustus Ecclesiam impugnavit, 810, t. III.
Aunan filius Judæ malus coram Domino occiditur a Deo,
 533, t. IV.
Auram popularerem qui despicit, quam tranquillus sit,
 677, t. I.
Aura populi non querenda, 323, t. IX.
**Aurelianus et Saturninus constantinopolitanus viri pri-
 mari ad necem postulati, in exsilio acti**, 413, t. III.
Aurelio Carthaginis episcopo scribit Chrysostomus, 700,
 tom. III.
Aures custodiendæ, quomodo, 43, t. IV.
Aurea capitella in dominibus, 510, t. V.
Aurea laquearia, 510, t. V.
Aureum frenum, 514, t. V.
Aureæ tabellæ magistratibus datae ab imperatoribus, 110,
 t. VI.
Aurea experimenta servis, mulis, equis, 161, t. VIII.
Aureis litteris scripti libri, 187, t. VIII.
Aurifodinæ ratio et modus, 197, t. X.
Auri potentia ante Deum penitus evanescit, 41, t. II.
**Aurum per eleemosyam oblatum, ornamentum est Ec-
 clesiæ**, 178, t. IX.
Auro splendens mensa, 510, t. V.
Aurum virtutem exprimit, 201, t. V.
**Aurum qui colligunt, nihil differunt ab iis qui lateo operi
 addicti erant**, 437, t. VII.
Aurum in areis, aliquando etiam in terra, occultabatur,
 182, cum possidentium periculo et damno, 183, t. VII.
**Auri cupiditatem magnam explore difficilius est quam
 volare**, 607, t. VII.
Auri cupidi exigitantur, 728. Auri cupiditas ex desidia
 nascitur, 728, t. VII.
Auri fames quantum malum, 21, t. VI.
Ausitis regio Jobi patria, 578, t. III.
Ausitis regio ab Esau, 567, t. VI.
Auspicio prohibita, 361, t. VIII.
Automata inundum constituere dicebant quidam, 828,
 t. I.
Automata esse res creatas multi dicebant, 148, t. X.
**Anxiuum. Sine auxilio Dei non possumus tentationi re-
 sistere**, 51, neque sancti possunt, *ibid.* Tum nos adjuvat
 eum nos priores quæ nostra sunt contulerimus, 52. Auxilio
 Dei, quæ fieri non posse videntur faciliter evadunt, 46,
 t. III.
Auxiliu Deus non negat facienti quod in se est, 386,
 t. IV.
**Auxilium supernum petendum, humanum non queren-
 dum**, 493, t. IV.
Auxilio Dei nobis semper opus est, 672. Sine auxilio di-

vino nihil prorsus recte agere possumus, etsi millies eu-
 tanur, 515, t. IV.
Auxilio superno muniti in nullo lædimur, 591, t. IV.
Auxilio Dei bona omnia agimus, 502, t. VII.
Auxilium Dei necessarium ad recte lacta, 183, t. VI.
Auxilium Dei invictum et inexpugnabile, 544, t. V.
**Auxilium nobis Deus majus dat, quam rerum conditio
 postulat**, 204, t. V.
Auxilio superno opus habemus, 67. Sine ope Dei nihil
 efficitur. Cum ope Dei omnia facilia, 563, t. V.
**Auxilium divinum notis necessarium est ad bellum con-
 tra daemones**, 457, t. V.
**Auxilium Dei invocandum, ut studium nostrum in opus
 exeat**, 432, t. V.
Auxilium divinum, non humanum querendum, 423,
 t. V.
Auxilium Dei differtur, ut magis probati efficiamur, 353,
 t. V.
Auxilium Deus præbet pro modo necessitatibus, 346,
 t. V.
Auxilium Dei in quibus rebus querendum, 447, t. V.
Auxilium supernum necessarium salutem curantibus,
 312, t. VII.
Auxilio Dei tam opus habemus quam respiratione, 507,
 t. VII.
Auxilio Dei et opera nostra est opus, 254, t. VII.
Auxilium. P. Gratia.
Azyma non amplius sunt apud Judæos, 863, 866, t. I.
Azymorum diebus Judæis jejunare fas non erat, 878,
 t. I.
**Azymorum primus dies eo quo loquitur Chrysostomus
 anno in Dominicam incidebat**, 869, t. I.
Azymorum prima quæ, 729, t. VII.

B

Bani et vel. Saturnus, 863, t. V.
S. Babylæ martyris in Daphnen translatio, 288, t. V.
S. Babylas Antiochenæ Ecclesiæ episcopus, 529, t. II.
**S. Babylas vir magnus et mirabilis : Elias et Joanni
 pars**, 341. Imperatore inmanis cedis reum ecclesiæ aditu
 arctet, 341. A reliquis ovibus sequestrat, 342. In carce-
 rem et vincula coiicitur, 348. Occiditur, 348. Ante necem
 jubet catenas cum corpore suo sepeliri, 349, t. II.
Babylæ corpus in Daphne fuerat, 531, t. II.
S. Babylas capsæ reliquiarum Daphne translatæ, 531,
 t. II.
S. Babylas impedit quominus orecula fundat Apollo, 533
 et seqq. I, si silentium imponit, 534, t. II.
Babylam reformidabat Apollo, 332. Babylas ignem im-
 misit in templum Apollinis, 363. Babylæ ossa loco moven-
 tur, 332. Babylæ reliquia e Daphne in urbem translateæ,
 332, 538, t. II.
S. Babylæ festum, 1007, t. I.
Babylam (S.) memorat Chrysostomus, 291, t. IX.
Babylas martyris historia, 71, t. XI.
Babylon confusionem linguarum significat, 49, t. V.
Babylonia et Palestina limes est Euphrates, 625, t. IV.
Babylone Antiochiam sejunginta dierum iter, 458, t. I.
Babyloniorum rex per aquilam significatur, 192, t. II.
Babylonios Persas vocat Chrysostomus, 583, t. III.
Babylonii Persarum nomine indicantur a Chrysostomo,
 169, t. VI.
Babylonii deorum suorum nomine pueros suos vocabant,
 214, t. VI.
Baltassar nomen idoli apud Babylonios, 210, t. VI.
Balaam coactus futura prædictit, 628, t. IV.
Balaam a fide et a bona vita alienus erat, 322, t. V.
Balaamum cur Deus benedicere permisit, 490, t. XI.
Balnea appetebant multi Antiochenorum, 188. Balnea
 Antiochenis prohibita ob eversas statuas, 181, t. II.
Baptismus. Verba in baptismo prolatæ, 342, t. XI.
Baptismi lavacrum est pharmacum et quasi antidotum,
 269. Qui sine baptismō mortui sunt, lugendi, 203, t. XI.
Baptismatis gratia magna, 651, t. V.
Baptismus typus mare, 643, t. V.
Baptismus nos a cæteris gentibus segregat, 368, t. IV.
Baptismi circumcisio, 573, t. IV.
**Baptismi donum, omnium peccatorum remissionem af-
 fert**, 241, t. IV.
Baptismus : in baptismo peccata non evigantur, 52,
 t. III.
Baptismi typus fuit transitus per mare Rubrum, 247,
 t. III.
Baptismus et calix pro cruce accipiuntur, 773, t. I.
Baptismi gratia quam copiosa : in quo differat a piscina
 probatica, 804, t. I.

- In baptismo gratiam et Spiritum S. accipimus*, 407, t. I.
Baptisma Christi longe praestat Joannis et Iudeorum baptismati, 366, t. II.
Baptismi nomina, lavacrum regenerationis, illuminatio, sepulta, circumcisio, crux, 235, t. II.
Baptismi recipiendi modus, 225. *Baptismum accipiebant nudi pedibus una tunica operi*, 225; adhibitis exorcizantium vocibus, 225. *Iu baptismo trinitas dies*, 228, in baptismo verba prolati, *Abrenuntio tibi, satana*, 234. *Baptismi verba, abrenuntio tibi, satana et pompe tuæ ei cultus tuo*, 239, t. II.
Baptismus nos regenerat, 227, et reformat quomodo, 227, t. II.
Baptismi lavacrum priora crimina abluit, 234, t. II.
Post baptismum deponendæ pravae consuetudines, 235, t. II.
Baptismi lavacrum quaslibet maculas eluit, 226. *Peccatores sanctos efficit*, *ibid.*, t. II.
Baptismatis aqua duas habet operationes: alium suffocat, aliud vivificat, 742, t. II.
Baptismus qui usque ad mortem differebant notantur, 223, t. II.
Baptisma in Spiritu sancto et igni quid, 367, t. II.
Baptismus est martyrium, 648, t. II.
Baptismus sanguinis est martyrium, 323, t. II.
Baptismatis fons appellatur piscina, 805, t. II.
Baptisma est figura resurrectionis, 806, t. II.
Baptismus Joannis imperfectus, 367. *Judaico baptismate superior, inferior christiano*, 366, t. II.
Baptizati seu illuminati officium, 232, t. II.
Baptismatis Christi vis, 197, t. VII.
Bapticus Joannis gratia vacuus erat, 206, t. VII.
Baptismi donum quodnam, 183, t. VII.
Baptisma crux Domini vocatur, 619, t. VII.
Baptismus Christi solus Spiritus gratianus habet, 206, t. VII.
Baptisma Iudeorum abrogat Christus, 206, t. VII.
Baptismi Joannis et baptismi Christi disciriuntur, 198, t. VII.
Baptismus non prodest si improbi postea simus, 198, t. VII.
Baptisma et fides non sufficiunt sine operibus, 78, t. VIII.
Baptisma discipulorum Christi ante adventum Spiritus sancti non plus habebat quam baptismus Joannis, 107, t. VIII.
Baptismus Joannis judaico praestantior, imperfectus tamen erat, 109, t. VIII.
Baptismus: in aqua singimur et formamur, 153, t. VIII.
Baptismus crux dicitur, 151, t. VIII.
Baptisma aureos ex luteis reddit, 75, t. VIII.
Baptismi figura erat piscina probatica, 203, t. VIII.
Baptismi generatio non potest sermone describi, 150, t. VIII.
Baptismi ritus, 151, t. VIII.
Baptisma usque ad extremum halitum differebant catechumeni quidam, 115, t. VIII.
Baptisma Joannis quid esset, 284, t. IX.
Baptizati olim exuebant candidas stolas, 209, t. VIII.
Baptismus remissionem, caput bonorum, afferit, 283, t. IX.
Baptismi magna vis, qui doni consortes alios ex aliis efficit, 181, t. IX.
Baptismo nullum peccatum non cedit, 22, t. IX.
Baptismus non modo priora peccata delet, sed adversus futura firmat, 483. *Nos peccato mortuos reddit*, 479. *Crux est*, 480. *In quavis anni tempestate accipi potest*, 25. *Tempore Chrysostomi, in Pentecoste non dabatur*, 22, t. IX.
Baptismus non differendus, 182. *A quibusdam differatur: hos carpit Chrysostomus*, 23, t. IX.
Baptismus iterari non potest; sed per poenitentiam a peccato surgitur, 113, t. XII.
Baptisma magnum facit, non is qui baptizat, sed is in cuius nomine baptizamus, 25, t. X.
Baptismus quo ritu in ecclesia conferebatur, 348. *Contra eos qui baptismum ad finem usque vite differebant, ut liberius et maius peccandi spatium habent*, 401, t. X.
Baptizari pro mortuis, quo pacto intelligendum, quid sit illud pro mortuis explicatur, 191, 548, 519, t. X.
Baptismus, si impius fuit, pie repeti potest. Hæc caute legendi, 632, 633, t. VI.
Baptismus signaculum fidei, 682. *Filiœ Dei baptizantur in tentationis igne*, 661, t. VI.
Baptismata quinque sunt, 681, t. VI.
Baptizatus qui noui est, alios baptizare non potest; caute lege, 675, t. VI.
Baptismus emundat a peccatis omnibus, 458, t. VI.
Baptisterium Constantiopolii sanguine repletum irrum-
pentibus militibus, 444, t. III.
Barbam profundam alephant externi philosophi, 173, t. II.
Barba longa philosophorum, 694, t. XI.
Barbam auream Persarum rex habebat Chrysostomi tempore, 350, t. XI.
Barbari servi, 515, t. V.
Barbarus a coma dignoscitur, 542, t. V.
Barbari cum defunctis res ipsorum cremare solent, 375, t. VII.
Barbarorum effatum rationi consonum, 428, t. VII.
S. Barlaam e carcere educitur, 678. *Manum super aram extendere jubetur*, 678. *Prunæ ardentes in manu ejus ponuntur, ut adoleat*, *ibid.* *Barlaam immotam tenet manum*, 679, t. II.
Barlaam martyr, 675, t. II.
Barlaami manum prunæ perforant, nec ipse cedit, 680, t. II.
S. Barlaami festum Antiochiae, 242, t. III.
Barnabas, filius consolationis, ex re ipsa sic vocatus, 91, t. IX.
Barnabas vir mitis et mansuetus, 164. *Optimus vir et simplex*, 191, t. IX.
Barnabas cedebat Paulo ut et Joannes Petro, 213, t. IX.
Barnabæ cum Paulo dissensio, nihil mali, multum boni atulit, 243, 248, t. IX.
Barnabam opinatur esse Chrysostomus fratrem illum de quo dicitur, cuius laus est in Evangelio, 524, t. X.
Barnabam dicebant quidam esse auctorem Actuum Apostolorum, 780, t. III.
Bartolomeus Lycaonas docebit, 495, t. VIII.
(Rex Armenorum Bartolomæus Apollinaris), 184, t. V.
Kasildes veritatis adversarius, 500, t. VIII.
Basilius Chrysostomi amicus, 623. *Cateris amicis ipsi conjunctior, condiscipulus*, 624. *Extrema premebatur inopia*, *ibid.* *Basilii cum Chrysostomo amicitia quam arcta*, 627. *Basilii Chrysostomi contubernium ambit*, 624. *Basilii dictum caritatis plenum*, 638. *Basilii libris deditus in solum nunquam ventitabat*, 633. *Monasticum vitam vult amplecti*, 625, t. I.
Basilius et Chrysostomus ad episcopalem dignitatem promovendi queruntur, 625. *Basilius a Chrysostomo pio fultur, et episcopus ordinatur*, 626. *Queritur se deceptum a Chrysostomo*, 626. *Chrysostomum rogat ut sibi in episcopum electo opituletur*, 691, 692, t. I.
Basilius presbyter ad quem epistolam mittit Chrysostomus, 627. *Zelo adversus Gentiles flagrat*, *ibid.*, t. III.
Basilius Magnus pene par apostolis, 560, t. VIII.
Bassiana Chrysostomo addicta, qui litteras illi mittit, 633, t. III.
Bassus Chrysostomo devinctus, 668, t. III.
Basso episcopo epistola Chrysostomi, 668, t. III.
Bassus episcopus et martyr, 719, t. II.
Basterna, 320, t. IX.
Bataneotes contra christianos scripsit, 52, t. X.
Beatus quis vere sit, 937. *Nou dives et opulentus*, *ibid.*
Beatus nemio dicatur ante finem, 1049. *Beati predicatorum humiles, unites, etc., non qui daemoniibus imperant*, 539, t. I.
Beatorum corpora gloria induentur quam oculi non ferent, 603, t. I.
Beatiutinæ æternæ priores gradus optandi et procurandi sunt, 379, t. I.
Beatitude hominis non in cibis et somno, 732. *Non in rebus presentibus*, *ibid.*, t. II.
Beati quinam censendi, 731, 732, t. II.
Beatus est, non qui pecuniis afflit, sed qui pietate ornatur, 28, t. II.
Beatus predicandus, non qui inimicum ulciscitur, sed qui inimico parcit, 699, t. IV.
Beatitude vera quæ, 290, t. V.
Beatus quis vere sit, 463, t. V.
Lenti quinam sint, 676, t. V.
Beatitudines a Christo propositæ omnes homines spectant, 225, t. VII.
Beatus quis sit, 228, t. VII.
Beatitude est culmen honorum omnium, 438, t. IX.
...vphægor cui Judæi initiati sunt, 675, t. VIII.
Bellum inexpertis dulce, proverbiu, 41. *Bellum inexpertis dulce. Hoc titulo librum edidit erasmus*, 41, t. IX.
Bellum sibi mutuo inferre est locum dare diabolo, 101, t. XI.
Bella et lites parit pecuniarum amor, 594, t. XI.
Bellum contra diabolum gerentes, pacem cum Deo habentus, 168, t. XI.
Bellorum tria genera, 353, t. XI.
Bellum civile et intestinum externo periculosius, 634, t. II.

Bella in cædibus quæ, 36, t. V.
 Bella interna sedat Dei timor, 58, t. V.
 Bellum dæmonum adversus homines, 457, t. V.
 Belli ac pugnæ causa præcipua, 343, t. V.
 Bellum triplex, ab inimicis, a seductoribus, a falsis fratribus, 688, t. VII.
 Belus idolum, 243, t. VI.
 Benediciones in Ecclesia, 70, t. III.
 Benedictio sacerdotum in Ecclesia, 769, t. III.
 Benedictio fructuum filii Annæ, 657, t. IV.
 Benedictio Dei in Scripturis menorata quæ, 66, t. IV.
 Benedictio Dei post diluvium, amplior illa quæ initio mundi, 243, 246, t. IV.
 Benedictio patrum in Ecclesia, 669, t. IV.
 Benedictio vetus et nova, 311, t. V.
 Benedictio Hebraeorum in Agypto, 311, t. V.
 Benedictio differentia, 399, t. V.
 Benedictio per res ipsas, 464, t. V.
 Benedictio hominum temporanea, 312, t. V.
 Benedictus qui sperat in Deo, maledictus qui sperat in homine, 144, t. V.
 Benedictiōne saepe Paulus appellat eleemosynam, 663, t. IX. •
 Benedictio spiritualis quid sit, 11, t. XI.
 Benedictio Iudæorum non erat spiritualis, 43, t. XI.
 Beneficentia ratio a Deo non reponenda, 672, t. IV.
 Beneficia Dei quomodo se habeant, 259, 684. Beneficiosa Dei monumenta in Scriptura, 510. Beneficiorum memores esse oportet, 671, t. IV.
 Beneficium pro maleficio reddere quam magnum, 678, t. IV.
 Beneficia cordatos plus emendant quam supplicia, 80, t. IV.
 Beneficia inimicis præstata, sunt peccatorum remissio, 708, t. IV.
 Beneficia Davidis in Saülem, 673, t. IV.
 Beneficium et servatorem suum Davideum Saül occidere tentat, 680, t. IV.
 Beneficia non volentibus modo, sed etiam invitis Deus aliquando præstat, 437, t. I.
 Beneficia a Deo hominibus collata, 160, t. III.
 Beneficia nobis a Deo collata, 283, t. V. 464 et seq., t. V.
 Beneficium Dei magnum, 107, t. V.
 Beneficia Dei erga Iudeos, 478, 479, t. V.
 Beneficiorum Dei memoria est sacrificium et oblationem, 264, t. V.
 Beneficia præstare æqualem Deo facit, 411, t. VII.
 Beneficii custodia est ejus memoria, 331, t. VII.
 Beneficia a Deo nobis collata, 652, t. VII.
 Beneficia quanto majora quis accepit, tanto majori supificio afficitur, si sit ingratis, 521, t. VII.
 Beneficia Dei nobis collata, quæ, 390, t. VII.
 Beneficium qui dat, magis lucratur quam qui accipit, 219, t. XI.
 Beneficiorum Dei recordatio quam utilis sit, 663, t. XI.
 Beneficia non tam alliciunt homines, quam timor castigat, 60, t. IX.
 Benevolentia Davidis erga Saülem, 679, t. IV.
 Benevolus Davidis erga suos animus, 690, t. IV.
 Benjamini ortus, 522, t. IV.
 Benignitas Dei quanta, 47, t. V.
 Benignitatem Christi imitari oportet, 272, t. VIII.
 Benignitas decet discipulum Christi, 1069 et seqq., t. I.
 Bernice et Prosope sorores, virgines et martyres, cum Dominna matre, 629 et seqq. Bernice, Prosope et Dominna patriam reliquont, 635. Edessam perveniuunt, 636, t. II.
 Bernices et Prosdoce pater cum militibus capti uxorem et filias properat, 638. Illæ Hierusalem veniunt, 638. Sanctæ martyres, Christo comite, se in flumen præcipitant, 638, t. II.
 Bernice, Prosope, etc. calceamenta in fluminis ripa resinguunt, 640, ut custodibus suis consulerent, ibid., t. II.
 Bernices, Prosdoce et Dominnae reliquæ honorantur in capsulis, 640, t. II.
 Bersabæ, quæ male audiebat, omissa in genealogia Christi, 21, t. VII.
 Reseptæ domini architectonices accepit, 618, t. III.
 Bethlehem visurus orbis totus confluit, 816, t. I.
 Bethléhem civitas Iudeæ, 353. patria Christi, ibid., t. II.
 Bethlehem, domus panis, 78, t. VII.
 Bethlehem vicus illistris fac us est, non in Palæstina tantum, sed in toto orbe, 75, t. VII.
 Bethlehem, ubi Christus natus est, religionis ergo ex multis terræ veniunt, 74, t. VII.

In Bithynia regione trecenti et plures patres de passate decreverunt, 863, t. I.
 Bitbymi, 714, t. I.
 Blasphemie malum, 1001. Blasphemia quam Deum exacerbat, 506, t. I.
 Blasphemie varia genera, 733. Illa pejus nihil, 31. Præsentem iacturam auget, 32, t. II.
 Blasphemus est asinus qui iracundæ sarcinam non tulit, 34, t. II.
 Blasphemi pubendi, 37, t. II.
 Blasphemantes castigandi, 52, ino verberandi, 52, alapsi cædendi, ibid., t. II.
 Blasphemini in causa erant calamitatis antiochenæ post eversus statuas, 37, t. II.
 Blasphemandi causam præbentes grandis poena manet, 65, t. IV.
 Blasphemia quo sensu non remitti dicatur, 419, t. VII.
 Blasphemia nihil documenti Deo afferit, 361, t. VII.
 Blasphemia est, divina ratiociniis perquirere, 528, t. XI.
 Bona vera quænam sint, 564, t. XI.
 Bona vera sunt æterna, et in caelo, 621. Et in bonis et in malis consuetudinis vis magna est, 633, t. XI.
 Bona pro malis reddenda, 520, t. XI.
 Bonum non fecisse, hoc est fuisse malum, 113, t. XI.
 Bona pro malis reddere, hæc philosophia major est, 457, t. XI.
 Boni viri gloria est habere quos ornent suis beneficis, 480, t. XI.
 Boni cur affligantur querendum non est, 413. Bonis humiliatio etiam utilis, 429. Boni etiam sapientiæ pecant, 997, t. I.
 Bona hujus mundi quam fluxa, 801. Bonum ex voluntate Dei penditur, 873. Bona quæ vere sint, 1022, t. I.
 Bona homini collata ante lapsum, 428, t. I.
 Bonum qui vult operari ad multa daunia se præparet, 31, t. II.
 Boni cur cum malis permixti, 263, t. II.
 Bonum quid est? obedientia. Malum quid est? inobedientia, 610, t. IV.
 Bona nobis a Deo præparata omnem intellectum superant, 240, t. IV.
 Bona inexpectata jucundiora, 530, t. IV.
 Bonorum operum letitia, 662, t. IV.
 Bonitas Dei erga omnes, 468, t. V.
 Bonorum privatio sensum eorum efficit, quem usus fructus non efficiebat, 348, t. V.
 Bonis vita præsens longa videtur, improbis brevis, 342, t. V.
 Bonum aliquando malum, et malum aliquando bonum potest esse, 261, t. VII.
 Bona libertus Deus quam supplicia inferit, 402, t. VII.
 Bonorum gratia Deus malos fert patienter, 200, t. VII.
 Bonus vir nihil mali patitur, 723, t. VII.
 Bona opera etiamsi non perfecta, suscipienda tamen, 726, t. VII.
 Bonitas, universa virtus est, 633, t. IX.
 Bonum magnum virtus, 583, t. IX.
 Bonum hic non potest esse sine malo: quomodo, 213. Quantum bonum sit afflictio, 201. Bonorum omnium mater humilitas, 399, t. IX.
 Bona magna ex temptationibus prodeunt, 377, t. IX.
 Bona fidelium quæ, 431, t. IX.
 Bona et mala ex voluntate et arbitrio sunt, 591, t. IX.
 Bonis ulciscenda mala, 506, t. IX.
 Honorum societas semper bona, 308, t. IX.
 Bona hujus vite bona non sunt, 507, t. VIII.
 Bonum non agere et in malum perpetrare perinde criminis datur, 23, t. VI.
 Bona quæ vere sint, 149, t. VI.
 Boni in temptationibus meliores sunt, 58, t. VI.
 Bonæ prima tria sunt: eleemosyna, oratio, jejunitum, 713, t. VI.
 Bonum verum nihil ita pellit ut simulatum bonum, 736, t. VI.
 Boni parum operatur qui timet mortem, 765, t. VI.
 Bonæ lues gravissima, 658, t. XI.
 Bonæ famelicæ, 471, t. XI.
 Bracæ seu auxayrides, 304, t. XI.
 Bracæ aureæ, 515, t. V.
 Brisoni scribit Chrysostomus, 718. Brisonis erga Chrysostomum amor, 718. Brisoni iterum scribit Chrysostomus, 730, t. III.
 Britannicas insulæ, 714. Vim verbi senserunt, 830, t. I.
 Britanni ad fidem accesserunt, 808. In Britannia humanis vescebantur carnibus, 808, t. III.
 Bucilii sive Odi instrumenta in choro Davidis, 532, 533, t. V.

Buxum habere colorem, quid sit, 585. *Vide notam*, t. IV.
Byzus et Romulus monachi pietatis fama conspicui : ad eos scribit Chrysostomus, 640, t. III.

C.

Cæcus natus in discipulorum chorum adscitus est, 321, t. VIII.
Cæci nati fides quanta, 311, t. VIII.
Cæci oculos Christus cum luto creavit, 307, 508, t. VIII.
Cæci a quibusdam appellabantur καυθύστοις, multum vi-dentes, 170, t. V.
Cæci duo clamantes curantur, 823, t. VII.
Cædes quondam legitima, 312, 631. Pro Deo facta aliquando justitiam assert, 961, t. I.
Cædes in Hippodrome facta, 520, t. XII.
Coelestia bona qua, 749. Perpetua, 750. Horum descriptio, *ibid.* Pro coelesti regno incommoda omnia subeunda, 403, etc., t. I.
Coelestes cives quinam, 750, t. I.
Coelestium bonorum stabilitas, 299, t. III.
Coelestis vita felicitas, 659, t. IV.
Coelestium amor quantum bonum, 168, t. V.
Coelestium virtutum officia, 70, t. VI.
Coælestis urbis descriptio, 23, t. VII.
Coælestis regni descriptio, 24, 340, t. VII.
Cœlum moveri vel esse sphæricum negatur, 111, t. XII.
Cœlum esse Deum putabant infideles quidam, 961, t. I.
Cœli substantiam non possumus cognoscere, 717, t. I.
Cœlum qui querit, a nullo keditur, 608, t. I.
Cœlum cur perfectum productum sit; terra vero informis facta, paulatim exornata sit, 31, 583, t. IV.
Cœlum cataractas non habet, 222, t. IV.
Cœli multi non erant, secundum Chrysostomum, 42, *vide notam*, t. IV.
Cœlum in plurali ab Hebreis enuntiatur, 43, t. IV; 439, t. V.
Cœlum propter hominem factum, 401, t. V.
Cœlum quare dicitur dominus Dei, 313, t. V.
Cœli cur digitorum Dei opera dicantur, 115, t. V.
Cœlum quomodo loquatur, 143, 144, t. VI.
Cœlum per nubes aliquando indicat Scriptura sacra, 252, t. VI.
Cælorum formatio et ratio, 433, t. VI.
Cœli cur aperti sunt cum Christus baptizaretur, 204, t. VII.
Cœlum parvo prelio emitur, 208. In cœlo omnia sunt deponenda, 207, t. VII.
Cœlorum regnum longo spatio distat a negligentibus, prope est studiosis, 38, t. VII.
Cœlorum hæreditas non diu differtur, 294, t. VII.
Cœlorum in regnum inducent, justitia, pax, gaudium, vita cum virtute acta, pax cum fratre servata, 658. In cœlorum regno per non erit honor, 672, t. IX.
Cœlum inaccessum est invido, 264, t. X.
Cœlorum regnum quomodo acquiratur, 117, t. XI.
Cœlum nobis proponitur, et nos circa terram versamur, 660, t. XI.
Cœlorum regnum, pax, vita, gaudium, 296, t. XI. Cœlo-rum regnum virtutis exercitio acquiritur, 111, t. XI.
Cœlum non patet diabolo, 545, t. XI.
Cæsarea Philippi et Cæsarea Stratonis duæ urbes, 551, t. VII.
Cæsarius magister missus a Theodosio Antiochiam ad perquisitionem de eversis statuis, 171, t. II.
Cæsarius monachus, in ejistolam ad Cæsarium mon. monitum, 747. Emeric: Bigotii præfatio in eamdem epistolam, 733. Cæsario monacho scribit Joannes Chrysostomus (si credere fas est), 733. Cæsarius monachus librum nactus Apollinarii, ejus adspiculatur erroribus, 737, t. III.
Cain post fratricidium paralysi corporis corruptus, 58. Caini miseriae post fratricidium, 598. Cainum fratricidam non dereliquit Deus, 497, t. III.
Caino Deus et ante peccatum et post peccatum providit, 929, 930. Cain primus homicidium invenit, 450. Fratris honorem indigne tulit, 450. Tarde punitur, quare, 450. Non peccavit per ignorantiam, 451. Cur eum non occiderit Deus, 451. Cur a Deo relictus in hoc mundo, 950. Cur pec-catum non abluit, 950, t. I.
Caini improbitas, 218, t. II.
Cain noverat se scelus admisisse, 132. Ejus penitentia non admittitur, quia non prior peccatum dixit, 283, t. II.
Cain agricola, 154, tristitia affectus quomodo, 156, primus ex inuido homicida, 526, t. IV.
Cain scientiam mali habuit antequam fratrem occideret, 611. Post cædem patratam indignatur ac mentitur, 610, t. IV.
Cain primus mortuum Adamo exhibuit, 472, t. IV.

Caini feritas et sanguinarius animus, 139, t. IV. Caini peccatum maius peccato Adami, 402, t. IV.
Cain obvia quæque sine delectu obtulit, 153, t. IV.
Cain semper gemens et tremens, in exemplum cætero-run, 162, t. IV.
Cain intempestiva confessio, 162, 163, t. IV.
Cain supplicio patris non melior factus, 231, t. IV.
Cain ubique maledictus habetur, Abel ubique celebratur, 163. Cainum immortalia tormenta exceperunt, 163. In Cain septem ultiones quæ, 160, 165, t. IV.
Cain cur habitaverit e regione Eden, 167, t. IV.
Cain putatur uxorem duxisse sororem suam, 167, t. IV.
Cain solus malus haustus, 420. Abel beatus, *ibid.*, t. V.
Cain non easdem peccati poenas huit quas Lamech, 73, t. V.
Caini punitio ex benignitate Dei, 468, t. V.
Cain in paralysm incidit, 40, t. VI.
Caini cena cæteros eruditibus, 128, t. VI.
Cain quomodo perit, 767, t. VII.
Cain non iresit Abelem, 443, t. VII.
Caiphas, ob cupiditatem inferendæ Christo necis, pascha non suo tempore celebrat, et legem violat, 754, t. VII.
Καὶ οἱ ἄλλοι in quo differant, 450, t. VI.
Caius imper. Ecclesiam oppugnavit, 833, t. I.
Καλαμάτα, dicitur lapsas ex manibus mete. tium spicas colligere, 47, t. VI.
Calamitatis tune magis angust, quando illas cum pristina felicitate comparamus, 51, t. VI.
Calamitatis nihil lasere Jobum, 152, t. VI.
Calamitatem multi pro nequitie signo habent, 977, t. I.
Calamitas virtutis magistra, 153. Calamitas ad virtutem prodest, 159. Calamitatis dolor Scriptura sacra lectione sedatur, 522. Calamitas vera Deum offendere, 70. Calamitatum fructus, 714, t. II.
Calamitas constantinopolitanæ graphice describitur, 549, t. III.
Calamitatum fructus, 580. Calamitas pios robustiores reddit, 621, t. III.
Calamitas non corpus tantum vexat, sed et animam, 263, t. V.
Calamitatis solet esse causa excessus et soporis, 324, t. V.
Calamitosis pauci opem ferunt, 73, t. V.
Calamitas pro remedio accienda, 353, t. V.
Calamitatum tolerancia, eleemosynam et alias virtutes superat, 573, t. VII.
Calamitatum utilitas, 378, t. IX.
Calamitates quomodo ferendæ, 388. Pro Christo susceptæ quantos pariant fructus, 609, t. X.
Calamitatis quomodo leves efficiantur, 461, t. X.
Calamitates in aula imperatoria, 294. Cædes alia que mala quæ in imperatoria familia contigerunt, 295, t. XI.
Calceanus in Scriptura fraudem significat, 227, t. V.
Calceorum luxus, 960, t. I.
Per calceamenta, Christi incarnatio intelligitur, 805, t. II.
Calcei spouse qui, 63, t. V.
Calceorum luxum vehementer exagitat Chrysostomus, 501, t. VII.
Calix benedictionis cur ita dictus, 199, t. X.
Calix Iominici sanguinis calix ebrietatis, quomodo, 457, t. II.
Calix communio mysteriorum, sive sacramentorum, 325, t. V.
Calix et Baptismus pro cruce accipiuntur, 775, t. I.
Calix. *Vide Poculum.*
Calicula, 941, t. VI.
Callimachus, non Cretensis erat, sed Cyrenæus, 677, in nota, t. XI.
Callimachi versus Epimenidis nomine afferuntur a Chrysostomo, 677, in nota, t. XI.
Calliche ipsa, 545, t. II.
Calistrato, Isauriae episcopo, scribit Chrysostomus, 725, t. III.
Calumnia. Pro calumnia in orandum, 400, t. I.
Calumnia patientes non despicit Deus, 498, t. IV.
Calumniatores impunitur, 234, t. V.
Calumnia non solum corpora, sed et animas interimit, 592, t. V.
Calumnia fortiter ferendæ, 654, t. XI.
Cambyses rex, 899, t. I.
Camelus injuriarum memor est, 48, t. VII.
Camelo comparatur diabolus, 480, t. VII.
Campiductores qui, 555, *vide notam*, t. III.
Candaceis eunuchus. *Vide Eunuchus Candacis.*
Candaceis eunuchus interprete opus habuit, 31, t. III.
Candidianus. Ad eum epistolam mittit Chrysostomus 653, t. III.
Canem Gentiles adoraverunt, 113, t. II.
Canes colebantur ut dii ab Aegyptiis, 582, t. IV.

Canes a Christo dicuntur ii qui impietate laborant incurabili, 310, t. VII.
Carones apostolorum, 933, t. VI.
Canentium laudes Dei vita cum cantu debet concordare, 475, t. V.
Canticum meretricia dæmones attrahunt, 157. Ad canticum spiritualia Spiritus gratia advolat, 158, t. V.
Canticum conviviorum, 157, t. V.
Canticum turpia quam exitiosa, 629, t. V.
Canticum quonodo sacrificium efficit, 770, t. V.
Cantus recreat in labore, 156, t. V.
Cantum bonum ex natura sua amat, 157, t. V.
Canticum in Scriptura cur criminationes aliquando contineat, 57, t. VI.
Cantiones molles animi constantiam labefaciunt, 993, t. I.
Canere per opera quid sit, 631, t. IX.
Cantilenæ theatrorum satanæ, 90, t. IX.
Canticum meretricia aures animæ immundas reddunt, 423, t. VII.
Canticum monachorum in montibus, 543, t. VII.
Cantibus Spiritus Sancti assiduis egemus, 55, t. VII.
Cantilenæ meretriciae in theatris, 643, t. VII.
Canticum boua et utilia quaæ, 376, t. XI.
Canticum satanæ, quaæ in usu erant, proscriptit Chrysostomus, 502, t. XI.
Canticum impudica non canenda in nuptiis, 148, t. XI.
Capharnaum ubi Christus multa fecit signa, 487, patria Christi esse pulabatur, 566, t. VII.
Capharnaum patria Christi vocatur, quare, 200, t. VIII.
Capitulos, 714, t. I.
Cappadoces pastores quanta pro ovibus servandis incommoda subeant, 660, t. IX.
Capsæ martyrum amplectendæ, 649. Capsæ martyrum, 640, t. II.
Capsæ reliquiarum Babylæ Daphnen translata, 531, t. II.
Capsæ martyrum securi portus, spirituum latirum fontes, inviolati opum thesauri, 619, t. II.
Capsæ multæ martyrum in quadam ecclesia agri antiocheni, 683, t. II.
Captivitatis nomen multos habet sensus, 360, t. V.
Captivitatis remedio Judei vitarunt idolatriam, 353, t. V.
Captivitas non est vere mala, 130, t. VI.
Caput tondere ex voto judaicum erat, 281, t. IX.
Carceri comparatur theatrum, 301, t. XI.
Cancer in quo fuit Paulus, celo splendorius, 62, t. XI.
Carceres calamitatibus exempla suppeditant, 490, t. I.
Carcerum custodes quam iuhumani ut plurimum, 688, t. XI.
Caritas caput bonorum, 373, 701, t. I; radix, fons et mater, ibid. Sine caritate cæterorum nulla utilitas, ibid., t. I.
Caritatem præcepta dat Chrysostomus, 950 et seqq. Ad caritatem humana diligentia requiritur, 702, t. I.
Caritas longo intervallu sejunctos copulat, 953. Caritatis vis non intervallo coercetur, 953. Caritatis vis quænam sit, 657. Caritati par nihil, 702, t. I.
Caritas discipulorum Domini imago, servorum Dei character, 701, indicium apostolorum, ibid. Caritatis extremus terminus est animam ponere pro amicis, 373, t. I.
Caritatem sequitur hilaritas, 1035, t. I.
Caritas sine martyrio prodest, martyrium sine caritate non prodest, 607, t. II.
Caritas mater, radix et fons cunctorum bonorum, 408, t. II.
Caritas initium et finis et bona universa, 486, t. II.
Caritatis leges : vis laudari, lauda; vis amari, ama, etc. 140, t. II.
Caritatem confirmare quid, 281, t. II.
Caritas est eorum, quaæ ex animi sententia fiunt, 34.
Caritas bonorum omnium mater, 370. Caritas res vehemens et violenta, 689. Caritatis veræ natura quaæ, 667, t. III.
Caritas inæqualitatibus abicit, 316. Caritas quasi catena Ecclesiæ colligat, 206, t. III.
Caritas vigilans ac sollicita est, 281. Caritatis debitum nuquam solvit, 168, etsi semper solvatur, semper tamen debetur, 624, t. III.
Caritatem qui habet, apostolus est factus, 82, t. III.
Caritas erga proximum sincera quaæ, 623. Caritate vincere proximum debemus, 47, t. IV.
Caritatis vioculum oratio, 41, t. V.
Caritas erga proximum quaæ, 286. Caritatis bona, ibid., t. VI.
Caritas omnium radix bonorum, 481, t. VII.
Caritas discipulorum Christi, 471, t. VII.
Caritas illæ, quaæ propter Christum est, invicta et firma est, 588, t. VII.

Caritas exhibenda etiam indignis, 588, t. VII.
Caritatis christiana ratio, 588, t. VII.
Caritatem omnibus anteponit Deus, 722, t. VII.
Caritas mutua inter christianos, 386, t. VII.
Caritas omnium master bonorum, certa discipulorum nota, 230. Avulsa caritate, innumera oriuntur mala, 250. Sine caritate sacrificium non admittitur, 251, t. VII.
Caritati nihil ita refiguat ut arrogantia, 580, t. VII.
Caritatis vis, litigii imbecillitas, 447, t. VII.
Caritatis excellentia, 425, t. VIII.
Caritas nuquiam cum labore et invidia versatur, 210, tom. VIII.
Caritatis vinculum quantum lucri parat, 120, t. VIII.
Caritas mater bonorum omnium, 447, saecularis radix, 599, t. IX.
Caritas sanctificationem parit, 399, t. IX.
Caritati nihil par, 283. Caritas tessera discipulorum Christi, 283, t. IX.
Caritas signis omnibus preferenda, 464, t. IX.
Caritas germana quaæ, 402, t. IX.
Caritas paupertatem parit, quonodo, 94, t. IX.
Caritas erga proximum cum eloquentia commendatur, 492, 493, ejus opera commendantur, 318, t. IX.
Caritatis planta per eleemosynam nutritur, 173, t. IX.
Caritas mater omnium bonorum, 275, t. X. Caritatis eucomia, 289. Caritati Deus omnia postponit, 290, t. X.
Caritas omnia bona complectitur, 588, t. X.
Caritas sine scientia utilis est, scientia sine caritate inutilis, 161, t. X.
Caritas vehementis extinguit omnes peccatorum species, 377, t. X.
Caritas plus quam cætera omnia attrahit, 283. Magna magistra est ad virtutem viam parans, 284, omnis virtutis officia, 288, perfectæ philosophie sufundamentum, 285, mala omnia tollit, 286, t. X.
Caritas ubique extensa et omnia administrans, 280, 281.
Aliena bona sua esse existimat, ibid., t. X.
Caritatis vis quanta sit, 660, t. X.
Caritas persuadet omnia audere, 379, t. X.
**Caritas infinitorum bonorum parens, 606. Omnia conne-
cit et in communes usus colligit, 384, t. X.**
Caritas quam commendetur a Paulo, 281, t. X.
Caritatis laudes, 278, 279, t. X.
Caritas nunquam indecor secum agi putat, 278, t. X.
Caritatis dolor risu et gaudio est suavior, 275, t. X.
Caritas Dei quanta fecerit, 606, t. X.
Caritas erga proximum melior omnibus charismatibus seu donis, 287. Sine caritate charismata et dona omnia nihil habent ea prosunt, 269, t. X.
Caritas erga proximum bona ingentia, 271. Caritas ab omni pernicie libera est, 272, t. X.
Caritatis laudes et virtus, 74, t. XI.
Caritatis vis omnia consumit peccata, 420, t. XI.
Caritas omnes omnino complectitur, 474. Caritas quaæ secundum Deum est ad omnes extenditur, 419, t. XI.
Caritas qualis esse debeat, 79. Caritas postulatur radice et fundata, 52, t. XI.
Caritati nihil est ita contrarium atque peccatum, 75, tom. XI.
Caritas ubi est, non est detectio arcanorum, 74, t. XI.
Caritatis armis munita anima in tuto posita est, 481, t. XI.
Caritatis indicium est diligere eum qui oderit, 55, t. XI.
Caritas ubi est, omnia ferri possunt, 72, t. XI.
Caritas Dei celo terrani conjunxit, 75. A caritate Christi et a nostra virtute boua opera fiunt, 12. Ubi caritas, ieiunia pax, 174, t. XI.
Caritas dignitor ex virtute, posito timore, 603. Caritas ubi est, omnia sublata sunt mala, 640, t. XI.
Caritatis defectus malorum omnium causa est, 497, t. XI.
Caritas et fides inseparabilis, 23, t. XI.
Caritas adificat et conjungit Ecclesie membra, 85, t. XI.
Caritate absente nihil bonum, 354. Sine caritate omnia recte facta evanescent, 534, t. XI.
Caritatem, quaæ lata est, comprimit amoris proprii pestu, 637, t. XI.
Caritatem veritatis Paulus vocat Christum, 487, t. XI.
Caritatis vinculum est ærunitas et afflictio, 294. Caritatis modus et mensura est nequam consistere, 190, t. XI.
Caritas augetur per multorum congregationem, 267, tom. XII.
Carmina incantatoria damnantur, 240, t. II.
Carmina omnia sunt caduca et non diuturna, 155, t. XI.
Carnalis homo ut calamus omni tentationis rento flectitur, 773, t. VI.
Caruiciles in hebdomada magna quiescebant, 520, t. V.
Caro et sanguis Christi per manus sacerdotum dantur, 643, t. I.
Caro Christi in mysteriis sacris, 48, t. II.

Carnem suam Christus et secum assumpit, et nobis reliquit, 46, t. II.
 Carnem et sanguinem suum dat nobis Christus in eucharistia, 357, t. III.
Caro dominica, 820, t. III.
 Carnem et sanguinem Christi edimus, 461, t. V.
 Caro et sanguis Christi in eucharistia, 743, t. VII.
 Caro Domini in eucharistia, 715, t. VII.
 Caro carnales viros in Scriptura significat, 189, t. IV.
 Carnum eius post diluvium cepit, 245, 253, t. IV.
 Carnis cognitionem excludit Joannes et fidei cognitionem inducit, 184, t. VII.
 Carnem I-vorem et spiritualiorem fecit Christus, 515, tom. IV.
 Carnem manichaei calumniabantur, illamque a Dei opificiis annovehant, 509, t. IX.
 Carnis prudentia quæ, 41. Ejus virtus quæ, 41, t. XI.
 Carteria. Ad eam scribit Chrysostomus, 625. Ex morbo laborat, 625, 629. Carteria aliam epistolam mittit Chrysostomus, 629. Pharmaca quedam misit ad Chrysostomum, 629. Carteria iterum scribit Chrysostomus, quam agrotam solatur, 736, t. III.
 Carterio presidi scribit Chrysostomus, 740, t. III.
 Caspium mare ab hoc (a Mediterraeno scilicet) disjunctum est, 590, t. V.
 Cassianus diaconus epistolam cleri et populi constantinopolitanum ad Innocentium detulit, 557, t. III.
 Cassides æneæ militibus, 632, t. VII.
 Cassiodorus Mutianum scholasticum jussit homilias Chrysostomi in Epist. ad Hebreos latine convertere. Vide p̄f. t. XII, num. 4.
 Castabalarum episcopus cogitur iniunctis Chrysostomi assentius, illis tamen resistit, 725, t. III.
 Castitas maxime ornat juvenes, 642, t. IV.
 Castitati puerorum advigilandum, 642, t. IV.
 Castra, id est, aula imperatoria, 119, t. II.
 Castratio damatur, 599, t. VII.
 Castratio in Evangelio quid significet, 599, t. VII.
 Casto presbytero scribit Constantius presbyter, 745, t. III.
 Castus, Valerius, Diophantus, Cyriacus, Antiocheni presbyteri, ad eos scribit Chrysostomus, 613, 614, 663, 689, 756, t. III.
 Casu omnia ferri quidam putabant, 364, 427, t. I.
 Casu omnia ferri affirmabant quidam, 137, t. XII.
 Casu non feruntur res praesentes, 760, t. II.
 Cataebasibylas, quid significet, 313, t. XI.
 Catechesis quid, 251. Catechesis Chrysostomi prima ad illuminandos, 225, t. II.
 Catechumeni non celebrant pascha, 867, t. II.
 Catechumenus cum Judeis communicans ab ecclesiæ vestibulo arcendus, 860, t. I.
 Catechumeni, 437. Herus catechumenus recedit tempore posteriorum, dum servus initatus intus manet, 557, t. II.
 Catechumeni nesciebant mysterium calicis, 225, t. II.
 Catechumeni non ad principatum, sed ad regnum celorum promovendi, 225, t. II.
 Catechumenos Chrysostomus instituit, 98, t. IV.
 Catechumeni, 196, t. V.
 Catechumeni non aderant tali ecclesiastico officio, 182, t. VI.
 Catechumeni continentiae maxime studere debent, 290, t. VI.
 Catechumeni fidelibus extranei sunt, 131, t. VIII.
 Contra catechumenos qui baptismum differebant usque ad mortem, 113, 151, t. VIII.
 Catechumeni, 181, t. IX.
 Catechumeni peccantes levius puniuntur quam ii qui post baptismum peccant, 23, t. IX.
 Catechumeni morientes minus puniuntur quam ii qui post lavacrum peccant, 23, t. IX.
 Catechumeni quomodo precatiōnem suam inciperent, 113, t. IX.
 Catechumenorum conditio, 399. Extra vestibula et longe a sacris cancellis stabant, *ibid.*, t. X.
 Catechumeni caput inclinare jubebantur, 404, t. X.
 Catechumenorum quæ ratio habenda in Ecclesia, 204, t. XI.
 Catenæ Pauli vis, 70. Catenæ Pauli gratis aguntur, 65, t. XI.
 Catenæ Pauli fundamentum est prædicationis, 371, t. XI.
 Catenæ Pauli magnæ consolatiōni discipulis erant, 317, t. III.
 Catenis peccatorum suorum unusquisque constringitur, 60, t. XI.
 Catenas peccatorum connectere quid sit, 371, t. XI.
 Cathari seu mundi se nominabant, qui omni sorde pleni

erant, 102. Hi erant novatiani, t. XI.
 Catharos seu novatianos impugnat Chrysostomus, 499, 500, t. XII.
 Cathari carpuntur, 145, t. XII.
 Cathedra et scabella ex argento a divitibus quibusdam fiebant, 350, t. XI.
 Cathema quid, 51, t. VI.
 Causa respicienda, non rei natura, 874, t. I.
 Cebeis quispiam, 357, t. I.
 Celebratio externarum ratio, 669, t. IV.
 Celsus contra christianos scripsit: is ipse contra quem Origenes librum edidit. *Vide notam*, 52, t. X.
 Census seu descriptio Cyrenii in codicibus romanis uservabatur, 332, t. II.
 Centesima, usuræ genus, 536. *Vide notam*, t. VII.
 Centesimæ fonsu quid, 38. *Vide notam ibid.* centesima centum mensibus sortem æquabat, 586, t. IV.
 Centuplum quid, 38, t. IV.
 Centuriōnis fides, 798. Ejus verba probant Christum esse Deum, *ibid.*, t. I.
 Centuriō in calamitate philosophabatur, 337. Iudeus non erat, 537, t. VII.
 Centuriōnis fides, 532, 533, t. VII.
 Centuriōnis fidem quomodo testificetur Christus, 333.
 Centuriōne Christus coronat, 333, t. VII.
 Centuriō qui morientem Christum confessus est, martyr postea fuisse narratur, 777, t. VII.
 Centuriōnis fides quanta, 53, t. III.
Centuriōnis humilitas, fides, sapientia, bonitas, 798, t. VI.
 Cephas aliud nomen Petri, 125, 125, 126, t. III.
 Cephas sive Petrus, coryphæ apostolorum, 122, t. X.
 Cerebri humani artificium mirabile, 122, t. II.
 Certaminum et palæstræ modus, 386 et 387, t. IV.
 Certamen est vita nostra, 171, t. V.
 Certamina in hoc mundo, præmia et coronæ in futuro, 9, t. V.
 Certamina pro Christo suscepta voluptatem afferunt, 470, t. IX.
 Certaminum jam tempus est, non martyrii, 188, t. IX.
 Certamen cum diabolο quantum, 690, 691, t. I.
 Certamen est præmium meriti et accipere, 773, t. I.
 Cervus serpentes comedit, 69, t. V.
 Cervus, *ibid.*, secundum quosdam sic vocatus, quod *epus*, serpentes, comedat, 680, t. XI.
 Chæreas, Aphthonius, Theodosius, presbyteri et monachi: ad eos scribit Chrysostomus, 647. Alia epist., 656, t. III.
 Chæreas, Theodosius et Nicolao presbyteri et monachis scribit Chrysostomus, 698, t. III.
Xalypōdoros, imiudens, 890, t. I.
 Chalcidia et Asynteria, ad quas epistolam mittit Chrysostomus, 627. In molestias versantur, *ibid.* Alia ad easdem epist., 642, alia, 748, t. III.
 Chalcidia adiuncta Chrysostomo, qui ad illam scribit, 631. Alia epist., 649. Alia, 664, t. III.
 Cham cur filius Noe junior dicatur, 268. Cham peccante, cur filius Chanaan maledicitor, 257. Chami peccatum omnivæ indignum, 598. Cham servus fratrum effectus ob improbatum, 270, 695, t. IV.
 Cham libidinis accusatus, 237. Chamni salacitas, 271, nequitia et impiudentia, 266, t. IV.
Cham naledictus quia patrem mudiu vidit, 453, t. II.
Cham. Terra Cham Agyptus appellatur, 649, t. V.
Chanozum Judæi adorant in captivitate, 643, t. VIII.
 Chauaan naledictus, 1038, t. I.
 Chauaan naledicitor, patre Cham peccante, 237, 269. Chanaan peccante, cur ad totum genus poena transiit, 599, t. IV.
 Chanaani maledictio in Gabaonitis finem accepit, 27, t. VI.
 Chanaani maledictio eventum habuit in Gabaonitis, 874, 318, t. VI.
 Chananaæ historia in exemplum allata, 353, 354, t. IV.
 Chananaæ mulier alienigena accessit ad medicum animarum, 408; ejus fides mirabilis, 354, 409; constantia, 314, t. IV.
 Chananaæ fides et constantia, 457 *et seqq.*, t. III.
 Chananaæ mulier credidit, dum sacerdotes non crederent, 829, t. I.
 Chananaæ fides et humilitas, 521, t. VII.
 Chananaæ perseverantia in prædicando, 520, t. VII.
 Chananaæ omni beneficio digna erat, 519, t. VII.
Chananaæ Ecclesiæ imago, 633, t. VIII.
 Chananaei Christi tempore Judeis meliores, 519, t. VII.
 Chaos dirimunt justos a peccatoribus, 1007. Chaos magnum quid, 1032, t. I.
 Charismata, seu doua Spiritus Sancti, nihil prosunt sine bona vita, 274, t. X.
 Charismata quid sint, 209, t. XI.

Charismata et miraculorum dona dabantur indignis, 81, t. III.
Charybdis circa Libyam ^{apud Plin. Nat. Hist. 1. 10. 6. 1.}, 737, t. VII.
Cherubim significat plena scientia, 724, t. I.
Cherubim cum flammæ gladio paradisum custodiens.
Cur gladius ille versatilis dicitur, 152, t. IV.
Chirographa pecuniaria, 42, t. III.
Chorearchæ sive chorearum præfecti siebant pueri admodum juvenes, 658, t. IV.
Chori Davidis, singuli sum præfectum habebant, 532, t. V.
Chori et concensus Ecclesie cum seraphinorum concentu comparantur, 97, t. VI.
Ipsæ pecuniae cur ita dictæ, 79, 536, t. XI.
Xp̄iæ pecuniae dicuntur, ut illis utinam, 68, t. III.
Xp̄iæ non sic vocantur ut ea defodiamus, sed ut iis quantum decet utinam, 500, t. VII.
Christus in Deus.
Christi generatio duplex, 23, t. VII.
Christus universi creator demonstratur, 75. *Eius cum Patre æqualitas*, *ibid.*, t. VII.
Christus cur nou se Deum esse aperte dicat, 253, t. VII.
Christus divinitatem suam probat, 318, t. VII.
Christus per arcana notitiam deitatem suam declarat, 443, t. VII.
Christus quod secreta cordium noverat, Deus esse comprobatur, 539, t. VII.
Christus sese ostendit et animæ et corporis esse creatorem, 360, t. VII.
Christus cur aliquando non se clare Deum dicat, 240, t. VII.
Christus cur non divinitatem suam statim patetfecit, 533, t. VII.
Christus se Patri æqualem ostendit, 534, t. VII.
Christus æqualis Deo, 339; *probatur ex dictis amicorum et inimicorum*, 339, t. VII.
Christus probatur esse Filius Dei, 47, 566, t. VII.
Christus se Filium Dei vocari sinit, cum vere sit, 506, t. VII.
Christus a Patre dilectus, 553, t. VII.
Christi diuinitas et cum Patre concordia, 532, t. VII.
Christus se Dominum. Deum et creatorem declarat, 398, t. VII.
Christi incarnationis signum divinitatis ejus, 792, 793. De Christo humilia dicta non essentiam divinam, sed humanitatem spectant, 761. Christi divinitatem servi lora non ledit, 795. Christus divinitatis potentia præsens ubique, 781, t. I.
Christus non ideo dicendum Patri inæqualis, quod incarnatus sit, 792. *Christum æqualem esse Patri probat illud: Pater meus usque modo operatur, et ego operor*, 809, t. I.
Christus Deus esse probatur quia peccata dimittit, quia in regnum celorum introducit, quia præcepta dat, 808, 809. *Quo sensu dixerit, Non est meum dare nobis*, 772. Neque Patris est dare nisi meritum accedit, *ibid.* Quomodo, *ibid.* et 773. Christi preces non eum Patri inferiorem arguunt, 787 et seqq. Christum eamdem quam Pater habere potestem probatur, 787, 791, t. I.
Christum Deum et hominem futurum esse a prophetis prædictum est, 814 et seqq. Christus aliquando humanitatem, aliquando divinitutem loquebatur, 761. *Humilia dicebat ut auditorum infirmitati sese attemperaret*, 759, 760, 781. *De Christo humilio cur dicta fuerint* 759: ut veritatem incarnationis adstrueret, *ibid.*; ut auditorum infirmitati sese attemperaret, *ibid.*; ut in unius personæ opinionem induceret, 761; ne suam substantiam, personam, ingenitam esse arbitrarentur, 762, t. I.
Christus Deus et homo, 738. In divinitate perfectus et in humanitate perfectus, 759. Christus secundum omnia magnus, 790. In Christo duas voluntates, 33, t. III.
Christus secundum divinitatem passionis expers, 40. Christus passibilis et impassibilis, 757. Christi adventus non erat phantasma, 37. Christus pro omnibus gentibus venit in mundum, 433, t. III.
Christi diuinitas, 194. Christi terribilia opera, 193, mors delecta, perfacti inferi, paradisus apertus, ora dæmonum obstructa, 193, t. V.
Christum probatur fuisse ante Martiam, contra Paulum Samosatenum, 120, t. V.
Christus quo sensu dicuntur primogenitus omnis creature, 696, t. VIII.
Christi divinam generationem ratiocinia humana non attingunt, 689, t. VIII.
Christi generationes duas, 714, t. VIII.
In Christo vox sum perpetuitatem significat, 304, t. VIII.
Christus divinitatem suam declarat, 43, t. VIII.
Christus se æqualem Deo et Patri dicit, 275, 398, t. VIII.

Christus se Patri consubstantiale ostendit, 290, t. VIII.
Christus omnia facit quæ Pater facit, 218, t. VIII.
Christi divinitatis erat secreta in medium proferre, 284, t. VIII.
Christus non opus habebat precibus, 537. *Precibus opus habuisse dicebant heretici quidam*, 338. *Cur et quomodo precibus usus sit*, *ibid.*, t. VIII.
Christus cum gratias agit, non significat se auxilio egere, 246, t. VIII.
Christus miracula edens cum absoluta augebat potestate, 241, t. VIII.
Christus Patri honore par, 56: *paris atque Pater honoris esse probatur*, 59, t. IX.
Christus divinitas cur in Actis apostolorum non ita aperte enuntiatur, 18. *In similitudinem carnis peccati venit; id est peccatricem non habuit carnem ut nos*, 514, t. IX.
Christus ut homo.
Christi generatio terrena admodum stupenda, 25, t. VII.
Christi generatio terrena non secundum naturæ legem fuit, 41, t. VII.
Christus, ob amorem erga homines, inter progenitores aliquos improbos habuit, 33. *In Christi generatione meretrices mulieres memorantur*, 25, t. VII.
Christus non sicut homo editas fuit, 422, t. VII.
Christi adventus quot indicia auerint, 75, t. VII.
Christus cur, in Bethlehem ortus, post partum in Nazareth mansit, *ibid.* In Christi genealogia cur David primus memoretur, 25, t. VII.
Christus filius David, honorifico nomine appellabatur, 377, t. VII.
Christi genealogiae ratio, 41. *In Christi ortu cur non Marie, sed Josephi generatio exitur*, 27, t. VII.
Christi trahunt aragonis, 403, t. VII.
Christus homo, non Deus, patitur, id est, non secundum divinitatem *Russus impossibilis namebat*, 813, t. II.
Christus consubstantialis nobis, 804, t. II.
Christi ab ortu aerumnæ, 552, *eius cruciatu multis offendiculis luere*, 555. *Christus cur vocetur via, ostium, petra* etc., 403. *Christus legem implevit, quomodo*, 436, t. III.
Christi incarnationis est caput salutis nostræ, 230. *Ante Christi incarnationem quot mala in mundo essent*, 231. *Post illum totus illustratur orbis*, *ibid.* et 232, t. VI.
Christus cur Athenis homo tantum dicatur a Paulo, 45, t. IX.
Christus legislator.
Christus legislator, 253, t. VII.
Christus veteris legis auctor, 245, t. VII.
Christus non solvit legem, 239, t. VII.
Christus legis Dominus esse demonstratur, 440, t. VII.
Christus non excludit Vetus Testamentum, immo laudat, 484, legem modo servabat, modo nou servabat, 330, ostendit se a veteri lege non esse alienum, 740, t. VII.
Christus non era Veteri Testamento oppositus, 598. *Item legem implevit*, 241, t. VII.
Christi figure sunt historiae Veteris Testamenti, 85. *Christus Vetus Testamentum Novo adjunxit*, 26. *Judeorum et baptismi et pascha abrogat*, 203, t. VII.
Christus legem novam perfectiore dedit, veterem non abrogavit, 242, t. VII.
Christus cur leges novas, quas induxit tam sublimes, minimas vocavit, 245, t. VII.
Christus cur legislatoris nomen tacuit, 789. *Christi doctrina repugnantibus omnibus stabilita*, 831. *Christus leges nobis partim per se, partim per apostolos tradidit*, 341. *Debet justitiam æternam*, 898. *Christo parendum in omnibus*, 803, t. I.
Christus salutem hominum quantum curat, 1029. *Legem servavit, ut per umbram veritatem introduceret*, 806, t. I.
Christus proper veritatem venit in mundum, ut eam plantaret, 192, t. V.
Christus Idem est qui legem dedit et qui incarnatus est, 216, t. V.
Christi vita et mors.
Christi incarnationi nihil par est, 331, t. VII.
Christi adventus necessarius, quare, 34, t. VII. *In Christi ortu cur tot signa facta sint*, 83, t. VII.
Christi adventus etiam modum prophetæ prædictare, 816. *Christi adventus et cætera ad ipsum pertinentia prædicta a prophetis*, 817 et seqq. *Christus adventu suo sacrificiorum cultum suscepit*, 825. *Cum advenisset omnes gentes attraxit*, 816. *Christi incarnatione admiranda*, 732. *Eius adventus pacem attulit*, 821, t. I.
Christus in præsepio coram innumeris multitudine, 806. *Christus cur paralyticum octo et triginta annorum suscepit sanandum*, 545. *Cum luto cæcum curat, ut discas hunc ipsum esse qui hominem ex luto formavit*, 331. *Cur*

- paralytico se non notum fecerit, 819; celeriter a morbis liberabat, 548; in transfiguratione non totum futuri seculi splendorem exhibuit, 30, t. I.
- Christi figura Isaac, 741, t. II.
- Christi ortus a prophetis praedictus, 351. Christus primae descriptionis tempore natus, 533; cur baptizatus, 557 et seqq. Baptizatus Joannis baptismate, 557, t. II.
- Christus olim in figura apparebat; sed postea vere incarnatus est, 509 et 510, t. IV.
- Christi adventus causa, 241. Christus ex virgine natus obumbrante Spiritu Sancto, 446. Christi oeconomia tota propter nostram salutem, 205, t. IV.
- Christi natalis dies octavo kal. januarii celebratur, 746, t. VIII.*
- Christi adventus prior occultus, 242, t. V.
- Christum ortum ex Virgine, stella et universa creatura. Dominum agnivit, 243, t. V.
- Christi adventus praedictus, 190, t. VIII.
- Christum quomodo prophetae noverunt, 66, t. VIII.
- Christi adventus duo, 162, t. VIII.
- Christi caro quomodo nata, 155, t. VIII.
- Christus trium auroruin spatio miraculis celebratus est, 128. In puerili aetate miracula nou edidit, 150; admodum matrem venerabatur, 150, t. VIII.
- Christi cognati, Desposyni vocati admirationi fuerunt, 431, t. VIII.
- Christus cur non Emmanuel vulgo vocatus fuerit, 56, t. VII.
- Christus non per Virginem quasi per canalem transivit, 43, t. VII.
- Christus cur ad baptismum venit, 186, t. VII.
- Christus cum Joanne Baptista non comparandus, 421, cur Joanne minor putabatur, 205, t. VII.
- Christus baptismio Joannis non egebat, 110, t. VIII.
- Christus ante baptismum nullum signum fecit, 138, t. VIII.
- Christum Joanne Bapt. inferiorem putabant Judaei, 103, t. VIII.
- Christus ab unctione sic vocatus, 305, nunquam oleo unctionis fuit; sed dicitur unctionis, quia Spiritum Sanctum acceptavit, 21, t. IX.
- Christi adventus virtutem faciliorem reddit, 517, t. IX.
- Christus cur primo a Magis barbaris annuntiatur, 513, t. XII.
- Christi et Joannis idem scopus erat, 425, t. VII.
- Christus defendit Joannem Baptistam, 419, t. VII.
- Christus infans cur in Aegyptum mittitur, 84, cur fugit opus habuerit, 85, t. VII.
- Christus cur non ab infantia miracula ediderit, 83, t. VII.
- Christum cur baptizari decebat, 203, t. VII. Christus cur tringinta annos natus ad baptismum venit, 184, t. VII.
- Christus cur Nazareus vocatur, 181, t. VII.
- Christus cur a Spiritu sancto in desertum ducitur, 208, 209, cur non plus quam quadraginta dielus jejunaverit, 200, t. VII.
- Christus nos docuit quid sit in temptationibus agendum, 215, t. VII.
- Christus cur mane esurit, 655, t. VII.
- Christus cur non ante Joannem praedicaverit, 218, t. VII.
- Christus ut dominus, Moyses ut servus, miracula patabant, 534, t. VII.
- Christus celeriter morbos sanat, et alia miracula edit, 344, 345; fidem petebat ab iis quos curabat, 377, t. VII.
- Christus homo non gloriam amabat, contra quam dicebat quidam, 371. Christus nou expectabat aegros, sed ipsos adibat, ut sanaret, 377, t. VII.
- Christus cur non semper fidem exigit ad miracula patranda, 220; cur non omnia quasi auctoritate sua faciat, 239; alia jussu, alia precibus alhibitis facit: quare, 220, t. VII.
- Christi miracula uiales imbrez numero superant, 372, t. VII.
- Christus signis fide dignus comprobatur, doctrina vero signorum lucrum auget, 363, t. VII.
- Christus aiorum filiei, aiorum curationem nonnunquam concedebat, 543, t. VII.
- Christus ab ostentatione quam alienus, 343, t. VII.
- Christus lacrymatur; nonnunquam ridet vel subridet in Evangelio, 69, t. VII.
- Christus saepe secedebat, quare, 493, t. VII.
- Christus cur dianones in porcorum gregem ingredi permisit, 531, t. VII.
- Christus quot beneficia hominibus contulerit, 474 et 475, t. VII.
- Christus alio modo quam apostoli morbos curat, 328, t. VII.
- Christus cur gentes adiit, 518, t. VII.
- Christus cur supra mare ambulavit, 505, t. VII.
- Christus apostolos instituit ut ne mortem timeant, 400, t. VII.
- Christus exemplum patientiae et caritatis, 289, t. VII.
- Christus per quinque panum miraculum quanta docuerit, 499. Quam ab inni gloria, 379, quam a fastu et ambitione alienus, 223, t. VII.
- Christi virtus quanta, 689, t. VII.
- Christi potentia praedicatur, 539, t. VII.
- Christi seculi nouensis Christo revelante edisci potest, 440, t. VII.
- Christus cur sicut maledixit, 653, t. VII.
- Christus secundum duos evangelistas bis ejecit vendentes de templo, 631, 636, t. VII.
- Christus cur resipexit in caelum antequam panes benediceret, 497, t. VII.
- Christus cur secedat, 217, t. VII.
- Christus cur dicatur aperiere os sumum, 223. Discipulus alloquens totum orbem alloquitur, 224, t. VII.
- Christi misericordia ineffabilis, 482, t. VII.
- Christus cur gratias agat Patri, 420, t. VII.
- Christus solum curabat peccatores juvare, non in vulgus traducere, 445, t. VII.

Christus cum potentia sua mansuetudinem quoque ostendit, 597, t. VII.
 Christi mansuetudo et moderatio, 316, 317, 528, t. VII.
 Christi potentia asseritur, 232, 731, t. VII.
 Christus omne curationis genus adhibebat, 363, t. VII.
 Christus cur obscure loquatur, 631, t. VII.
 Christi providentia, 458, t. VII.
 Christus suprema caritate dilexit inimicos, idololatras, 388, t. VII.
 Christus lapidem seipsum vocat, 642, t. VII.
 Christus cur tot signa fecerit, 487, 488, t. VII.
 Christus sapientia non aperiebat, sed accedentium mentem aperiebat, 347, t. VII.
 Christus cur Iudeos alloquens humilibus verbis uteretur, 367, t. VII.
 Christus cur Apostolos secum assumebat, 349, t. VII.
 Christus cur mala et sermones prænuntiet apostolis, 387, t. VII.
 Christus quædam ut Deus, quædam ut homo faciebat, 642. Cur Lazarum adire procrastinaverit, 643, imperando Lazarum resuscitat, 643, t. II.
 Christum impostorem dicebant Iudei, 907, 908. Christus cur diebus festis se Iudeis ostenderet, 803. Non oratione sed jussu, Lazarum excitavit, 783. Cur Lazarum e sepulcro nominativi vocavil, 783, ne omnes simili resurrecerent, 784. Cur pro suscitando Lazaro precatus sit, 781. Cum orat, non secundum divinitatem oral, 783. Cur orabat cum miracula faceret, 787. Non indigebat precebus ad quidvis patrandum, 782. Non ignorabat ubi Lazarus esset positus, 780. Non ignorans interrogabat, 803. Cur Iudeis precipiti ut instans Lazarum solvant, 784. Preces adhibet propter mulierum imbecilitatem, 782. Precatus sit, 783, t. I.
 Christus secundum honorum voluntatem miracula praerabat, quomodo, 782. Christus humilitatem docuit, 783. Christi predictiones ejus potenter ostendunt, 820, ejus vaticinia quam certa, 834. Christum in predictionibus veracem esse probatur, 884 et seqq., 889. Christus non impistor, sed servator, sed beneficis, 887, increpavit dæmones vera loquentes, 985, t. I.
 Christus cur solvebat sabbatum, 806, ut magister aliquando balbit nobiscum, 786. Ficu quare maledixit, 968, t. I.
 Christus cur mulierem, quæ pretiosum unguentum effudit defensat, 725, t. VII.
 Christus locum prophetat, ubi mactandus erat, 641, mortem suam prænuntiavit discipulis, nec tam ab initio, quare, 617, 618, t. VII.
 Christus se humiliavit ut nos exaltaret, 26, t. VII.
 Christus cur super asinum sedit, 627, t. VII.
 Christus cur discipulis permisit ut gladios haberent, 751, t. VII.
 Christi passio a mille malis homines liberat, 720, t. VII.
 Christum esse crucifigendum prophete sciebant, 416, t. VII.
 Christus cur ascenderit in montem Olivarum capiendus, 740, t. VII.
 Christus, licet jure nobis irasceretur, pro nobis mortem subiicit, 251, t. VII.
 Christi crucifixus quot et quanti, 769, t. VII.
 Christus quo sensu se regem dicit, 763, t. VII.
 Christus vere et non specie (διαφορα) tantum passus est, 458, t. VII.
 Christi in cruce potestas exhibita, 721, t. VII. De Christi cruce non erubescendum, 556, t. VII.
 Christus pascha fecit, ut per umbram veritatem introduceret, 888. Quomodo desideret, et non desideret, 764. In Christo humanae naturæ est illud: si possibile est, 763. Christus quanta pro grege suo passus, 751. Non cessavit auditores emendare, etiamque Judam, 968. Alapa cæsus quam patienter tulerit, 708. Christi silentium coram Pilato predictum ab Isaia, 819. Christus latronem verbo introdussum introduxit, 782, in cruce vindicem esse noluit, 910, cum se ipsum deject omnes in altum exevit, 777. Christum crucifixum prædicant omnes, 823. Christi cædem pro solutione peccatorum fore prædictur a propheta, 819. Christi necem Deus indignitus tulit, quam vituli adorationem, 909. Mors Christi, mors dicitur; mors aliorum, dormitio vocatur, quare, 1018 et seqq. Christi nex Iudeis causa malorum, 907. Christus solus derelictus ante mortem, 825. Christi crux a prophetis prædicta, 816, t. I.
 Christi sepultura predicta a prophetis, 819. Christi de-sensus in infernum prædictus a prophetis, 819, 820. Christus propria potestate morti imperavit, 785, t. I.
 Christus cur insufflavit ut Spiritum sanctum daret, 777, 778, singulis sabbatis synagogam adibat, 778. Quo sensu enim gladium jubeat, 200, t. III.
 Christus, Tiberio imperante, cruci affixus est, 111. Christi gloria crux est, 33. Christi vulnera tropaea sunt, 777, t. III.

Christus pascha nobiscum celebrare concupiscit, 768. Christi vox Iudeos prostravit, ut et Saulum, 142. Christi miracula in morte, 52. Christus per crucem diabolum debellavit, 768. Pro Adamo debitam mortis expavit, 770. Christo mortuo facta est Ecclesia ex ejus latere, 229. Christus non a discipulis sepulture mandatus est, 534, t. III.
 Christi resurrecio vere fuisse probatur contra Iudeos, 107, 108, 109, 110, resurrecio probatur ex conversione Pauli, 120, 121, et ex Petri constantia, ibid. Christus cur post resurrectionem Iudæi non apparuit, 108, quibus modis apostolis apparuit, 782, quoties post resurrectionem apparuit, 782, 783. Undecies apparuit, ejus apparitiones numerantur, 783, t. III.
 Christus pontifex noster apud Patrem, 47, t. XII.
 Christus in morte tantum sua sacerdos, 106, t. XII.
 Christus iubens traditus est, 386, ejus clementia erga Iudeos, 718. Christus de Iudeæ salute sollicitus, 717. Pascha effectus per passionem, 388. Christus cur extra urbem passus, 408, t. II.
 Christi verba in cruce prolatæ benignitatem ejus ostendunt, 405, 415. Christus in aere mortuus ut aeren purgaret, 400, patientiæ præbet exemplum, 701. Christus quo pacto mortem devicerit, 385, quomodo mediator, 415. Christus omnia inferorum loca circuivit post mortem, 394, t. II.
 Christi resurrectionem martyres probant, 683, t. II.
 Christus paradisum aperuit, 401, t. II.
 Christi quanta gloria in throuo suo angelis adstantibus, 247, t. II.
 Christi adventus secundus terribilis, 723, t. II.
 Christi erga nos misericordia 722, t. II.
 Christum imitari possimus, 403, 415, t. II.
 Christus factus uobis mensa, vestimentum, domus, capit et radix, 234. Item frater, amicus, sponsus, pater. ibid., t. II.
 Christus resurrectionem suam subindicat, 642, t. VII.
 Christi resurrecio multis arguuntur probatur, 781, t. VII.
 Christum vere resurrexisse probatur, 785 et seqq.,
 Christi lavacrum quidpiam ex Veteri, quidpiam ex Novo Testamento habebat, 46, t. VII.
 Christi doctrina annis viginti vel triginta totum orbe pervasisit, 689, t. VII.
 De Christo promiscua.
 Christus mitis et humilis in verbis, quare, 722, t. II.
 Christus quomodo implevit omnem justitiam, 369, t. II.
 Christus etiam Gentilium bona contulit, 535, majora quam ipse fecerat, facturos disciulos prænuntiat, quod nullus Grecorum sapientum ausus est, 533, t. II.
 Christum magum quidam impie dicebant, 490, t. II.
 Christus cur et quomodo legem abrogavit, 378, t. II.
 Christus ex semine Iudeæ, 533, non nisi pro salute humani generis factus homo, 36. Crucem suscepit ut nos a male-dicto liberaret, 36, longe plura bone intulit quam diabolus malum, 612, t. IV.
 Christi doctrina ubique terrarum effusa, 238. Christus vitam promisit unde rugit dolor, 602. Christo soli vivendum 319, 320, t. IV.
 Christus pacis Deus, 189, t. V.
 Christi philosophica vivendi ratio, 278, t. V.
 Christus doctrinam exemplis confirmat, 100, t. V.
 Christus factus maledictum, ut nos impleamur benedictione, 188, t. V.
 Christi uniti, sed unus vere Christus, 197, 198, t. V.
 Christum occidentes Iudei impellerunt mensuram, 189, tom. VI.
 Christus cur fleverit Lazarum, 297, t. VI.
 Christus, ante ejus adventum fides in eum non exigeatur, 177, t. VI.
 Christus de minoribus etiam et exiguis præcepta dedit, 23, t. VI.
 Christi etiam generatio terrena non intelligitur, 167, tom. VI.
 Christus suspensus in ligno maledictionem maledictione commutavit, 353, t. VI.
 Christi generatio divina inintelligibilis, 167, est æterna, ibidem, t. VI.
 Christus futuram resurrectionem testificatur, 301, t. VI.
 Christus quomodo sine genealogia, 259, t. VI.
 Christus. Vide Filius Dei.
 Christi discipuli non a miraculis, sed a caritate interro-scuntur, 702, t. I.
 Christi multi dicuntur, sed unus verus Christus, 731, tom. I.

Christus multa loquebatur in parabolis, 225, t. V.
 Christus aliquando fugiebat, 204, in exemplum nobis,
 204, t. V.
 Christus cur non semper verbo solo sanaret, 173, t. V.
 Christus paralyticum sauans primo paralysin peccatorum
 ejus sanavit, 324, t. V.
 Christum Iudei expellebant ut inimicum, 109, 112, t. V.
 Christo omnia facila et expedita, 303, t. V.
 Christus humiliiter loquitur nos docens humilitatem, 120,
 tom. V.
 Christi mansuetudo et patientia, 192, t. V.
 Christus bellum contra adversarium confecit, 209, t. V.
 Christus sine causa odio habitus, 88, t. V.
 Christus crucifixus, est tamen altissimus, 210, cur de
 eruce non descenderit, 212, ubi crucifixus est, ibi adoratur,
 336, t. V.
 Christus in inferis quot prodigia fecit, 210. Humilis et
 exaltatus, 210, t. V.
 Christi agones quomodo subeundi, 142, pro Christo mo-
 lesta inventer lerenda, 164, t. V.
 Christus magnus qui pescatores illitteratos, magis mutos
 quam pisces, misit per orbem, 211, t. V.
 Christus simplicitatem requirit, innocentiam, et ab omni
 dolo remotionem, 412, t. V.
 Christus sponsus noster, 62, t. V.
 Christus in pauperibus agnoscendus, 314, t. V.
 Christi hereditas gentes, quare, 215, t. V.
 Christus quomodo benedicatur, 188, t. V.
 Christi carnem et sanguinem edimus, 464. Christus sa-
 cerdos secundum ordinem Melchisedech quomodo, 276,
 277. Ubi Christus est, nullus demon ingredi audet, 158,
 tom. V.
 Christi ascensio, 214, t. V.
 Christi sposa Ecclesia, 62, t. V.
 Christi secundus adventus, 253, t. V.
 Christus carnum in cibum, sanguinem in potum dedit no-
 bis, 372, t. V.
 Christi adventus qualis, 583, t. V.
 Christus vere mediator, 747, t. V.
 Christus paus vita et poculum factus, 580, t. V.
 Christi incarnatione nutrimentum est, 673, t. V.
 Christum doctri- tantum, sive specie incarnatum fuisse pu-
 tabunt quidam heretici, 673, t. V.
 Christus impeccabilis secundum carnem, 744, 745, t. V.
 Christus doctor noster, 743, t. V.
 Christus pacem attulit in terram, 206, t. V.
 Christus lapis angularis, 333, t. V.
 Christus quandam unctus, 198, t. V.
 Christus humilia sublimibus adinscit, 295. Humilia sepe
 loquitur, quare, 294, 3:3, t. VIII.
 Christus humana more fugit, 562, t. VIII.
 Christus non sua dignitatem tantum, sed etiam auditorum
 militati consulit, 61, t. VIII.
 Christus docet dignitates esse spernendas, 243, t. VIII.
 Christus nos humilitatem docet, 385, t. VIII.
 Christus exemplo docet fastum esse calcandum, 179,
 tom. VIII.
 Christus secundum auditorum imbecillitatem multa lo-
 quebatur, 411, t. VIII.
 Christus verbis humilitatem, operibus patientiam ostendit,
 357. Quomodo patientiam doceat, 455, t. VIII.
 Christus quomodo dicta temperaret secundum captum
 auditum, 157, 533, t. VIII.
 Christi doctrina omnia postponenda, 118, t. VIII.
 Christus quomodo lux est, 65, t. VIII.
 Christus lux eur non omnes illuminet, et quomodo illu-
 minet, 65, t. VIII.
 Christi doctrinæ omne tempus proprium est, 118, t. VIII.
 Christi doctrina quomodo sua est et non sua, 273, t. VIII.
 Christi sermo durus, id est, captu difficultis, 264, t. VIII.
 Christi verba quomodo spiritus et vita sunt, 203, t. VIII.
 Christi auctoritas, 217, t. VIII.
 Christus cur saepè vitam memoret, 281, t. VIII.
 Christus tumultu vacua loca quærebat ut discipulos allo-
 que-retur, 447, t. VIII.
 Christus quaedam discipulis occultabat, ne in mœrem
 iujiceret, 397, t. VIII.
 Christus legem paulatim solvebat, 239, t. VIII.
 Christus judaicas observationes abrogat, 180, t. VIII.
 Christus non statim dignitatem suam revelavit, 145,
 tom. VIII.
 Christus neminem necessitate aut vi trahit, 283, nec vi
 aut necessitate detinet, 257, 440, t. VIII.
 Christus non præsens modo, sed etiam absens curat utili-
 tatem discipulorum, 343, t. VIII.
 Christus quantum homines curet ipsisque provideat, 194,
 tom. VIII.
 Christus discipulorum infirmitatisse attemperat, 140, t. VIII.

Christi benignitas, 272, t. VIII.
 Christi amor erga inimicos, 158, t. VIII.
 Christus cur permiserit ut meretrix pedes ipsi lavaret,
 342, t. VIII.
 Christi erga inimicos benignitas, 581, t. VIII.
 Christus non temporum necessitatibus subiectus erat, 133,
 sed rerum ordinem servabat, *ibid.*, t. VIII.
 Christus cur cesset, 176, 177, t. VIII.
 Christum puerum miracula fecisse falso narrabant qui-
 dam, 110, t. VIII.
 Christi vita laboriosa, 179, t. VIII.
 Christus in solennitatibus Hierosolymam adibat, quare
 203, et palam loquebatur, 357, t. VIII.
 Christus cur in synagoga doceret *et in templo*, 264,
 tom. VIII.
 Christus legem non transgreditur, sed supergreditur,
 210, t. VIII.
 Christus multam habebat pauperum curam, 391, t. VIII.
 Christus cur loculos haberit, 392. Cur Iudei furi loculos
 commiserit, 363, t. VIII.
 Christus ementes et vendentes bis ejicit de templo,
 139, t. VIII.
 Christus cur per enigmata cum Nicodemo loquatur, 145,
 tom. VIII.
 Christus quo sensu dicitur tentasse Philippum, 240,
 tom. VIII.
 Christus qui palum semper loquebatur, cur semel in oc-
 culto loquitur, 275, t. VIII.
 Christus quater demoniacus fuit appellatus, 331, ino
 saepius, *ibid.*, t. VIII.
 Christus cur obscure quedam prenuntiet, 141, t. VIII.
 Christus cur non baptizabat, sed hoc munus discipulis re-
 linquebat, 168, t. VIII.
 Christus quomodo testimonium ab homine accipiat, 59,
 tom. VIII.
 Christum miracula prædicabant, 84, t. VIII.
 Christus cur cum miracula edit, modo precatur, *nr* do
 non precatur, 241, t. VIII.
 Christus cur saepè judicium, vitam et resurrectionem
 memoret, 223, t. VIII.
 Christus cur dicat regnum suum de hoc mundo non esse,
 453, t. VIII.
 Christus quomodo humanam naturam reparavit, 85,
 tom. VIII.
 Christus Abraham major, prophetis excellentior, 305,
 tom. VIII.
 Christus fons, radix bonorum omnium, vita, lux, veritas,
 91, de plenitudine Christi accipere, quid sit, 92, t. VIII.
 Christi discipuli majora quam Christus miracula edid-
 erunt, 331, de Christo humana scribunt evangelistæ, 330,
 tom. VIII.
 Christus cur Lazarum sœtentem suscitat, 346, t. VIII.
 Christo presente cur non advenit Spiritus sanctus, 401,
 tom. VIII.
 Christus sponsus Ecclesiæ, 115, t. VIII.
 Christi confessioni omnia postponere magorum bonum,
 107, t. VIII.
 Christi imitatores quomodo esse possimus, 100, t. VIII.
 Christi voluntas a creditibus observanda, 127, t. VIII.
 Christi amor rerum terrenarum contemptum parit, 476,
 tom. VIII.
 Christus ubi est, eo nos transferre debemus, 371, t. VIII.
 Christus in lotione pedum quantam humilitatem ostendat,
 383, Christus Iudei pedes primum lavit, 383, t. VIII.
 Christus lavit pedes discipulorum, ut nos modestiam di-
 scamus, 384, t. VIII.
 Christus cur Judani proditorem aperte non dixit, 391,
 tom. VIII.
 Christus quomodo turbatus, 371, t. VIII.
 Christus non invitus, non vi aut necessitate, sed sponte
 ad passionem suam venit, 447, t. VIII.
 Christo alapam Malchus infixit, 449, t. VIII.
 Christi mors est translatio 427, non contumelia est, 463,
 non obfuit quominus maneret ille in æternum, 374, t. VIII.
 Christus non in passione tantum tollit peccata mundi,
 416, t. VIII.
 Christus cur discipulo Mariam matrem suam commendet,
 462, t. VIII.
 Christus crucis titulus cui usui fuerit, 460, 461, t. VIII.
 Christus cur in novo monumento positus sit, 464, t. VIII.
 Christi resurrectio divinitatis signum, 54, t. VIII.
 Christus cur a Maria Magdalena tangi noluerit, 468,
 t. VIII.
 Christus cur post octo tantum dies Thomam viderit, 473,
 t. VIII.
 Christus cur in vespera discipulis apparuerit, 469,
 t. VIII.
 Christum post resurrectionem prima vidit Maria Magda-

rena, 467, t. VIII.
 Christi corpus cur cicatrices habuerit, 474, t. VIII.
 Christi passio semper in mente ferenda, 457, t. VIII.
 Christus cur sepe resurrectionem memoret, 234, t. VIII.
 Christus cur primogenitus mortuorum dicatur, 236, quonodo potestate habuit ponendi et sumendi animam, 530, t. VIII.
 Christi exemplum sequamur oportet, 453, t. VIII.
 Christi servi quantum differant a servis mammonae, 68, t. VIII.
 Christus quando exivit a Patre, non reliquit Patrem, 142, t. XI.
 Christus, Deus cum esset, servus factus est, 714. In Christo ea omnia esse, quae in Patre sunt probatur, 18, t. XI.
 Christus auctor omnium, non adiutor, 18, ante Christi adventum omnia subversa erant in genere humano; 534, t. XI.
 Christus, doctor noster, per passionem mortem expugnabit, 620, t. XI.
 Christus venit ut abnegemus inpietatem, 689, t. XI.
 Christi sanguis peccatorum remissionem operatur, 14, t. XI.
 Christi mors interfecit inimicities, 40, Christi mors per emotem orbem servavit, terrae cuelum iuxxit, 510, t. XI.
 Christus servator omnium maximeque fidelium, 560, t. XI.
 Christus adventens homines deduxit ad dignitatem angelorum, 532, t. XI.
 Christus pro Gentilibus mortuus est, nos pro illis orare oportet, 533, t. XI.
 Christum vocat Paulus caritatem veritatis, 488, t. XI.
 Christus est legis plenitudo et finis, 284, t. XI. Christi plenitudo est Ecclesia, 26, t. XI.
 Christus morte percussus mortem sustulit, 341, t. XI.
 Christus cur in mundum tardius venerit, 32. Cum Christo sedere, quanta res sit, 33, t. XI.
 Christi militem esse magna dignitas, 819. Pro Christo vincimus esse majus putatur, quam sedere a dextris ejus, 53. Propter Christum pati bonis omnibus majus est, 58, t. XI.
 Christus gratiam dat, 17, t. X.
 Christum qui vere amat, ipse peccatorum suorum vindext, 480, t. X.
 Christi doctrina ex miraculis et ex prædictionum eventu asseritur, 68. Lex per Christum finem accepit, 443, t. X.
 Christum imitari possimus, 110, t. X.
 Christi mysteria philosophi non possunt attingere, quare, 40, t. X.
 Christum resurrexisse probatur, 333, 336, 337, t. X.
 Christus cur sibi opem non tulit quando crucifixus est? 31, 32, t. X.
 Christus vel unum hominem lapsum redempturus venisset, 645, 646, t. X.
 Christi resurrectio omnium resurrectionem probat, 461, t. X.
 Christus cur Petro primum post resurrectionem apparuit, 327, t. X.
 Christus oris sui spiritu antichristum opprimit, 450, t. X.
 Christus per contraria persuadet, quonodo, 34, t. X.
 Christi prædictiones nec arbitrii libertatem labefactant, nec necessitatem affirunt, 226, t. X.
 Christus servos nostros, fratres vocat: cur nos non vobemus, 711, t. XI.
 Christi imaginem contumelia afficit qui hominem contumelia afficit, 438, t. XI.
 Christus inimicos diligere jubet, et nos ipsum amantem persequimur, 520, t. XI.
 Christum non alunt qui pauperes non alunt, 331, t. XI.
 Christi servus non studet hominibus placere, 153, t. XI.
 Christus cur os obstruit dæmonibus, 500, t. XI.
 Christus de seipso humiliiter loquebatur, 18. Cur non omnibus, sed apostolis tantum post resurrectionem apparuit, 18, 19, t. IX.
 Christo (In) primum signa, postea doctrina, deinde miracula, 61, t. IX.
 Christus quæ docebat, per opera exercebat, 18, t. IX.
 Christus in auxilium legis venit, 314, t. IX.
 Christus non tantum tyrannideum peccati extinxit; sed etiam carnem leviorum et spiritualiorem fecit; 318, t. IX.
 Christi paupertas in exemplum sumenda, 627, t. IX.
 Christi prædicationis vis ac profectus subitanus, 401, quæ vehementius in orbe spargebat, 402, t. IX.
 Christus futura omnia noverat, 27, t. IX.
 Christi passio, actio vocari potest, 18. Christi mors est

mors mortis, 486. Christus longe plura, quam debemus solvit, 477, t. IX.
 Christi resurrectio non est cum aliis communis, 57, ex miraculis indubitate redditur, 19, t. IX.
 Christi resurrectio probatur, 467, t. IX. (De) Christo crucifixio non erubescendum, 407, t. IX.
 Christus ad judicium faciendum nube vectus veniet, 29, tom. IX.
 Christus novas posuit leges, 58, t. IX.
 Christus semper salutem et emendationem nostram curat, 651, t. IX.
 Christus et amatum et amatorem habere, omnium bonorum maximum est, 473, t. IX.
 Christus radix, potus, cibus, vita, etc., 522, t. IX.
 Christi igne successus homo non gloriatur, non ignominiam curat, 364, t. IX.
 Christum amare quid sit, 59. Pro Christo omnia ferenda, 124, t. IX.
 Christi (in) stadio corona non percutienti, sed percutido datur, 613, t. IX.
 Christi discipulorum tessera est caritas, 283, t. IX.
 Christo minus obtemperant homines, quam diabolo, 62, tom. IX.
 Christum rejicit qui rejicit pauperem, 547, t. IX.
 Christi doctrina fide tantum eget, non syllogismis, 407, tom. IX.
 Christus doctor et remunerator.
 Christus nobis omnia est, 318, 700; ad Christi dexteram vel sinistram nemo sedebit in regno Dei, 619, 620, t. VII.
 Christus canes vocat eos qui inquietate laborant incurabili, 310, t. VII.
 Christus cur vitæ cuiusque finem incertum reliquit, 705, tom. VII.
 Christi vita nobis exemplum, 628, t. VII.
 Christo semper hærendum, 499, t. VII.
 Christus nos ubique instituit ad vulgi existimationem depeplendam, 371, t. VII.
 Christus concupiscentiae radices evulsit, 271, t. VII.
 Christus utam ad salutem factiorem parat, 473, t. VII.
 Christus a-ricola, 380, t. VII.
 Christus spiritualibus sensibilia miscuit, 226, t. VII.
 Christus animalias ad philosophiam, id est, ad virtutem insituebat, 346, t. VII.
 Christus sustulit astrologiam, fatum et præstigias, 121, tom. VII.
 Christus non omnia gratiæ tribuit, sed operam hominum postulat, 398, t. VII.
 Christum sequi quid sit, 542. Christo sine mora obtemperandum, 219, t. VII.
 Christus non cogit, sed hortatur, indulgens nobis, 541, tom. VII.
 Christus et per utilia et per noxia ad obsequendum accubat, 570, t. VII.
 Christi præcepta sunt complementum legis veteris, 241. Christi ex suscipientium voluntate modo venit, modo avolat, 584; voluntati, non operi, pœnam vel mercedem decernit, 274, t. VII.
 Christi præcepta nihil difficile habent, 790, t. VII.
 Christi jugum quomodo suave sit, 451, t. VII.
 Christus animas ad philosophiam deducit, 529, t. VII.
 Christus jejunium, orationem et eleemosynam maxime conueniendare solet, 275, t. VII.
 Christus lugentes beatos prædicat, ridentes miseros dicit, 443, t. VII.
 Christi est sedes in coelo dignis dare, 620, t. VII.
 Christum sequi jam magna merces est, 518, t. VII.
 Christum offendere gehenna gravius et terribilis est, 418, t. VII.
 Christi populus sunt, non Judæi modo, sed quotquot ad fidem accedunt, 47, t. VII.
 Christi amorem minuit affectus erga creaturas, 49, tom. VII.
 Christus non vi vel necessitate utitur; sed rem arbitrio nostro relinquunt, 511, t. VII.
 Christus non bon a bellis, non a harbaris, sed a peccatis populum suum liberalat, quod ipse solus facere potuit, 47, tom. VII.
 Christus utilia parat dum contraria tollit, 295. A Christo data merces longe excedit laborem, 699, t. VII.
 Christus nos instituit ad vanam gloriam fugiendam, 377, tom. VII.
 Christi discipuli vitiis fuerant subditi; sed ab his sunt liberati, 686, t. VII.
 Christus omnibus beneficit, neminem punivit in terris, quare, 968. Christi munera in eos qui propter se passi sunt, 324. Christus omnia fecit, ut pacem colamus, 83, tom. I.

- Christi sponsæ dos, 407, t. III.*
Christi adventus secundus.
- Christi adventus duo, 442. In primo adventu ut medicus venit, in secundo ut judex veniet, 528, t. VII.*
- Christus secundum adventum suum prædictus, 496, tom. VII.*
- Christi adventus secundus, ejusque signa, 682, t. VII.*
- Christi adventus duo, 357, t. VII.*
- Christi adventus secundus quam gloriōsus, 554, t. VII.*
- Christi adventus prior et posterior, 186, t. VII.*
- Christus in iudicio honores et penas inferet, 769. Christum iudicem venturum esse a prophetis prænuntiatur, 828. Christus iudicium habet omne, 771, t. I.*
- Christi tribunal, ubi omnes aderint, 24, t. III.*
- Christi adventus prior humilius sine strepitu, 231. Secundus manifestus et si lenditus, ibid. Christi adventum ignoravit diabolus, 212, t. V.*
- Christus in eucharistia.*
- Christus ipse in sacerdote dat eucharistiam, 507, t. VII.*
- Christus eum mysterium corporis sui tempore paschatis celebraverit, 738, t. VII.*
- Christi sanguis morbos animi extinguit, 49, t. VII.*
- Christi sanguinem dare sacerdoti soli licebat, 474, tom. VII.*
- Christus seipsum dat in cibum, 311. Christum comedimus, 690, t. VII.*
- Christus impeccabilis erat, 202, t. VII.*
- Christus non ignoravit futuri iudicij tempus, 702 et seqq., tom. VII.*
- Christus in sacrificio omnium manibus tenetur, 642, vere in sacrificio est, 681. Christi natura in Eucharistia, 643. Christi corpus moribundis datum quam bonum præstet extutum, 642, t. I.*
- Christus adest in Eucharistia, 580. Ipse facit ut proposita efficiant corpus et sanguis Christi, 580, 589. Christi caro in mysteriis sacris, 46, t. II.*
- Christus carneum suum et secumassumpsit, et nobis reliquit, 46, sanguinem suum nobis communicavit, 46. Christi sanguis in salutem effundentium effusus, 825. Christus sacrificium et sacerdos, 539 et 400, t. II.*
- Christus carneum et sanguinem suum dat nobis in eucharistia, 357. Christi sanguis nobis potus in eucharistia, 356, tom. III.*
- Christi sanguis sanctissimus in vestes militum effusus in expulsione Chrysostomi, 553, t. III.*
- Christi mensa quam superet alias mensas, 315 et in seqq. usque ad finem homilie, t. VI.*
- Christi corpus quomodo sumendum, quibus diebus ad id accedebatur, 28, t. XI.*
- Christi corpus vere in eucharistia est, 161, t. XI.*
- Christi corpori conforme futurum est corpus nostrum, 278. Propter Christum pati, est quovis solatio jucundius, 60, t. XI.*
- Christi œconomia mysterium dicitur, 593, t. VIII, in spiriū.*
- Christus vocatur justitia, 190, t. VIII.*
- Christus quomodo interpellat pro nobis, 665, t. VIII.*
- Christi figura fuit Josephus Jacobi filius, 615, t. VIII.*
- Christus Iude pedes primum lavit, 716, t. VIII.*
- Christi corpus in Virgine quomodo efformatum fuerit a Spiritu sancto, 714, t. VIII.*
- Christi sanguis magis clamat quam sanguis Abelis, 553, tom. VIII.*
- Christus crucifixus, quasi statera latronem alium in altum tollit, alium deprimit, 550, t. VIII.*
- Christus agonetha, 701, t. VIII.*
- Christus horum loquitur secundum captum suum, 715, tom. VIII.*
- Christi passio non coacta fuit, 717, t. VIII.*
- Christus, vide Jesus et Filius Dei.*
- Christus quomodo ponit sex, 403, t. VI.*
- Christus in omnibus elementis miracula fecit, hinc probatur Deus, 453, t. VI.*
- Christus docuit se mundi opificem esse, quomodo, 458, tom. VI.*
- Christus ortus ex peccatoribus et meretricibus, quare, 630, tom. VI.*
- Christus ut doceret cur in montem ascenderit, 679, t. VI.*
- Christus cur discipulis passionem suam prænuntiavit, 822, t. VI.*
- Christus cur vulnera servavit, 919, t. VI.*
- Christus panis, 924, t. VI.*
- Christus propter utilitatem nostram ascendit, 954, t. VI.*
- Christo credere et non credere quid sit, 742, t. VI.*
- Christus mons est, qui occupavit totam terram, 687, tom. VI.*
- Christus baptizavit Joannem ut dicitur in secretioribus libris, 637 et 638, t. VI.*
- Christus eunus quomodo satiatur, 127, t. VI.*
- Christus a sublimitate divinitatis ad humilitatem humanitatis descendit, 827, non vim patitur, sed œconomiam operatur, 827, t. III.*
- Christus natus in Bethlehem Augusto Cæsare ex Maria Virgine Deipara, 839. Christus, cur in præsepi positus, 828, t. III.*
- Christus a Sp̄i ita sancto vincit, quomodo, 820. Cur datus a Sp̄i ita sancto, 820, t. III.*
- Christo spiritus non dabatur ad mensuram, 821, t. III.*
- Christus via a qua non deflectendum, 831, t. III.*
- Christus, homo dominicus, 821, t. III.*
- Christus vicit diabolum, non ut Deus, sed ut homo, 820, tom. III.*
- Christus seductor appellatus, 823, t. III.*
- Christi post mortem Judæorum consuetudines finem habuerunt, 841, t. III.*
- Christus crucifixum fuisse probatur ex Veti. Testamento, 838 et 839, t. III.*
- Christi ascensio in cælum quantum differat ab Eliæ ascenſu, 796, t. III.*
- Christi figura, 129, 830, t. III.*
- Christus plenitudo legis, 825, 826, t. III.*
- Christus non parlem donorum Spiritus sancti habuit, sed omnia dona, 820. Christi dona, ibid., 821, t. III.*
- Christi imagines victimæ, 829, t. III.*
- Christus pastor et oris, 827, 828, t. III.*
- Christus legislator totius orbis, Moyses unius populi, 833, tom. III.*
- Christus adoratur, martyres honorantur, 827, t. III.*
- Christus non discessit a lege neque a prophetis, 823, tom. III.*
- Christus confirmat ea quæ sunt Patris, 824, t. III.*
- Christi gloria ab arianis reprobata, 822, t. III.*
- Christus nescius in regno ferreo, 798, t. II.*
- Christus natus c. m. Augustus duo et quadragesima imperios complevisset, 799, t. II.*
- Christus cur non adulta iam relata venit, 800, t. II.*
- Christus decimo octavo Tiberii imperatoris anno crucifixus, 799, t. II.*
- In Christo quedam ad humanitatem, quædam ad divinitatem sp̄i ciuitate, 817, t. II.*
- Christempiori quinam vocarentur, 450, t. XI.*
- Christianæ res quomodo aucta, 801, t. I.*
- Christianæ religio ex cruce crevit, 824 et seqq., t. I.*
- Christianæ secus omnia considerant, quam infideles, 1020, tom. I.*
- Christianus tunc jure tristatur, cum vel ipse vel proximus Deum offendit, 493, t. I.*
- Christianiani singuli templum Spiritus sancti esse possunt, 915, assidue in templis versari debent, 800, t. I.*
- Christianus non ex principe privatus efficitur, nec pauper ex divite, 312. A christianis major philosophia requiriatur, quam a Judæis, 352, t. I.*
- Christianus una sollicitudo placendi Deo, 315, t. I.*
- Christiani quotidie festum agere debent, 836, t. I.*
- Christiani tum maxime florent, cum oppugnantur, 341. Christiano vero una calamitas Deum offendere, 315, ceteras christianus calamitatem non curat, ibid., t. I.*
- Christianus vir antiochenus mulierem ad jurandum in ædem Judæorum intrare cogit, 847, t. I.*
- Christiani quidam antiocheni Judæorum festis intererant, 844, t. I.*
- Christianam rem vilis conditionis homines propagarunt, 485, 538, t. II.*
- Christiani nomen nihil prodest, ni adsint opera, 513, 544, t. II.*
- Christiani omnes signiferi, 509, t. II.*
- Christianorum nomen ortum Antiochiæ, 176, t. II.*
- Christianus civitatem non habet super terram, 177, tom. II.*
- Christianorum funera hymnis precibus et psalmis celebrantur, 653, t. II.*
- Christianis nefas violentia errorem subvertere, 633, tom. II.*
- Christiani veri mores, 110, t. II.*
- Christiani Antiochiae conservatores, 33, t. II.*
- Christianus patriam in terra non habet, 524, in gratia philosophatur, id est, philosophicam vitam ducit, 62, t. II.*
- Christianus spe futurorum, omnia fortiter ferat, 37, t. II.*
- Christianorum res in persecuzione magis florent, 544, tom. II.*
- Christianos callide persecutus Julianus, 568, t. II.*
- Christianus nihil grave mors assert, 70, t. II; mortem ille non timet, 653, t. II.*
- Christianus intrepidus, invictus manet, 75, per opera & deponstrat, 71, t. II.*

Christiani natalia, 90, t. III.
 Christianus non soli sibi, sed multis prospicit, 174, t. III.
 Christianus verus nihil pertimescit, 597, t. III.
 Christiani doctrinam acceptam debent alii impetrare, 117, t. III.
 Christiani fidei adversarii quam multi, 157, t. III.
 Christianorum spes eterna et immorta, 136, t. III.
Christianorum res ubique florent et crescent, 833, t. III.
 Christiani officia, 81, t. IV.
 Christiani non suam solum, sed et aliorum salutem carent, 52, 56. Christiani proximos monere debent, 660, t. IV.
 Christiani erga omnes humani esse debent, 249, t. IV.
 Christiani vita consonare debet cum fidei dogmatibus, 56. nibil prosunt ei dogmata, si vitam negligat, 110, t. IV.
 Christiani quidam improbi gentium conversioni obstaculo erant, 68, t. IV.
 Christianis licet inter gentes versari, quomodo, 574, tom. IV.
 Christianus quotidie debet in virtute et morum emanatione proficere, 94 et 95, t. IV.
 Christiani dominus quasi Ecclesia esse debet, 31, 607, 608, tom. IV.
 Christianorum mensa quænam sit oportet, 613 et 616, tom. IV.
 Christianus quo signo internoscatur, 623, t. IV. Christiani veri nulli visibilium sunt afflxi, omnia ipsi umbra et sonnum reputantur, 69. Christiano per totam vitam certandum est, 48, t. IV.
 Christianus de lucro et de damno proximorum rationem daturus, 52, t. IV.
 Christiani delent Scripturas sacras legere ipsasque meditari, 184, t. IV.
 Christianis majora promissa sunt quam Abraham, 539, tom. IV.
 Christianorum priscorum concordia, 309, t. IV.
 Christianus senior armatus sit oportet, 78, t. V.
 Christiani fide magis opus habent, quam olim Judæi, 322, tom. V.
 Christianorum auctus numerus post Pentecosten, 213, tom. V.
 Christianorum non lege naturæ, sed gratiæ, crescebat multitudo, 483, t. V.
 Christiani sustulere gentilium aras, templa, festa, 273, tom. V.
 Christiani hoc nomine Antiochiae sunt appellati, 80, tom. VII.
 Christiani magistri doctrina, 19, t. VII.
 Christianus quænam præcipua, 30, t. VII.
 Christianus non initiatus non poterat patrem vocare Deum, 280, t. VII.
 Christiani nomen apud Gentiles probro dabatur, 233, tom. VII.
 Christiani Antiocheni centum mille erant, 762, t. VII.
 Christiani cohæredes Unigeniti, 207, t. VII.
 Christiani hic sunt angeli, quales ergo erunt post obitum, 463, t. VII.
 Christianorum doctores sunt publicani, piscautores, tentacori opifices, 34, t. VII.
 Christianus non sibi tantum, sed etiam proximo utilis esse debet, 267, t. VII.
 Christianorum erga apostolos amor, 610, t. VII.
 Christiani erga inimicos officii novem gradus, 267, t. VII.
 Christiana doctrina omnibus perspicua, 20, t. VII.
 Christiane fidei præcipua capita, 16, t. VII.
Christianus quomodo et quibus notis cognoscendus, 742, tom. VI.
 Christiani nomen solum non prodest ad salutem, 633, tom. VI.
Christiani vero quid faciendum, 744, t. VI.
 Christiana officia quam facilia, 555, t. VIII.
 Christianismus cum recta doctrina probam vitam experit, 166, t. VIII.
 Christiani nomen quam venerandum, 122, t. VIII.
 Christianus debet esse doctor orbis, fermentum, lux, sal, 292. Ab illo non utilitas tantum sua, sed etiam aliorum exigitur, 292, t. VIII.
 Christiani veri fervore multo opus habent, 193, t. VIII.
 Christiani unum corpus sunt, quod est maximum amicitia vioculum, 101, t. VIII.
 Christiani in mysteriis se mutuo amplectebantur, 426, tom. VIII.
 Christiani gentiles improperebant, quod nec signarent, nec caritas inter illos esset, 394, t. VIII.
Christiani nomine multi, re pauci, 561, t. VIII.
Christianus verus a nemine laedi potest, 558, t. IX.
 Christiani veri a solo Christo nomen accipiunt, hæretici ab hereticis auctore, 241, t. IX.
Christianus aliorum salutem curare debet, 162, t. IX.

Christianorum cognatio et affinitas per Spiritum est, 593, tom. IX.
 Christianus verus laedi nequit, quod laedere non possit, 536, t. IX.
 Christiani sic dicti sunt ex Pauli opera, 192, t. IX.
 Christiana res a parvis caput, 194, t. IX.
 Christiana vita perfectio, 499, t. IX.
 Christiano vero prosunt qui illum vexant, 483, t. IX.
 Christianorum bonum est fraternus amor, conjunctio et colligatio, vita in pace et mansuetudine acta, 658. Christianorum fratribus causa pericula onus subeunda sunt, 506, tom. IX.
 Christianorum priscorum vita communis, 94, felicitas, 66. Christiani prisci angelica res publica erant, 66, t. IX.
 Christianorum est iniunctis benefacere, 81, t. IX.
 Christianorum priscorum concordia, jejuna, pecuniarum contemptus, 108, virtus, 188, vita admirabilis, 103, t. IX.
 Christiani censum mille Constantino oli, 97, t. IX.
 Christiana lex multo magis vitam tuebatur et continebat, quam externæ leges, 509, t. X.
 Christianismi stabiliendi difficultates, 64, t. X.
 Christianismi perfectissima regula est, quæ omnibus conseruant querere, 208. præclarum nihil est, nisi sit alius utile, 209, t. X.
 Christiani sapientia, non Platonis sapientia, sed ipsæ Christus est, 42, t. X.
 Christianis omne tempus, dies festus est, 125, t. X.
 Christiani quidam gentilia nonnulla servabant, 623, t. X.
 Christiani multi Antiochiae resurrectionem non credebant, 58. Judaizabant Chrysostomi tempore, 623, t. X.
 Christiani legalia observantes redarguuntur, 644, t. X.
 Christiani utilitas propria in utilitate proximi sita est, 280, t. X.
 Christianus omnibus superior esse debet, 550, t. XI.
 Christiani cur fideles vocemur, 301, t. XI.
 Christianis tempus praesens est tenipus belli, 411, t. XI.
 Christianorum Pauli tempore virtus, 209, t. XI.
 Christianis necessariae sunt arumnæ, 294, t. XI.
 Christianum esse vigilante oportet, 109, t. XI.
 Chromatius Aquileiensi scribit Chrysostomus, 702, t. III.
Xp̄o; et xp̄o; in quo differant, 450, t. VI.
 Chrysostomus Antiochiae natu et educatus, 706, infans et pupillus patre orbus, 624. Chrysostomus mater integras ipsi paternas facultates servat, 623, annos viginti nata sponsa sum amissit, 601, viiua mansit, ibid., t. I.
 Chrysostomus judicis et foro lærebatur, 624, scena oblectamenta sectabatur, ibid., apud matrem vivebat, 683, sine consortio cum illa, sine rixa, ibid. Chrysostomus mater filium ne se deserat hortatur, 624 et seqq., t. I.
 Chrysostomus magister gentilis superstitionis. Ejus dictum, 601, t. I.
 Chrysostomus cum primum ad monachoscessit, de vite commodis sollicitus, 403, relicta urbe ad tabernacula monachorum secedere decrevit, 403, morbo et calamitis dolore impeditur, quominus Stagirium adeat, 425, dolor ob denuntiavit Stagiria e dænone obcessi casum, 426, 427, t. I.
 Chrysostomus amicus Theophilus Ephesus, 426, t. I.
 Chrysostomus amicus ipsum rogat ut librum edat contra monachorum oppugnatores, 321, t. I.
 Chrysostomus amicus Basilius, 623. Ejus responsiones ad Basilium, 628 et seqq. Chrysostomus coutuberium atabit Basilius, 624. Chrysostomus et Basilius ad episcopalem dignitatem promovendi queruntur, 625. Chrysostomus se occultat, et amicum Basilium, ut episcopus ordinetur, pie fallit, 626; non ex fastu et vana gloria episcopatum recusat Chrysostomus, 638; accusatur tamen quod ex vana gloria episcopatum lugerit, 626 et seqq. Sacerdotium seu episcopatum non despexit, 640; probat se non ex vana gloria episcopatum fugisse, 611; cum primum in episcopatum est vocatus, atatem in exterritis disciplinis contriverat, 639. Chrysostomus Basilio fatetur se libentius episcopalem, si dignus esset, quam monasticum statum amplexurum, quare, 655; gaudet deceptum et ordinatum fuisse Basilium, 626. Basilio hi episcopum adlecto se adiutorum promittit, 692, tom. I.
 Chrysostomus se adolescentem, μαρτυρεῖ, vocal, pene quadragevarius, 694. Presbyter ordinatus, 603, t. I.
 Chrysostomus anomœos adoratur, non ut feriat, sed ut erigit, 707. Chrysostomus erga anomœos prudentia, 707. Ejus concionibus adorant anomœi multi, 707. Conciones contra anomœos differt, ut Judeorum jejunium refutet, 861, t. I.
 Chrysostomus eos qui cum Judeis jejunabant ab ecclesiis aditu arcebant, 849. Decem diebus jejunium Judeorum præverit, ut populum antiochenum ab eo abducatur, 871. Prohibet ne matrona christiana in adem Judeorum ad iurandum intrare cogatur, 847, ex prolixiori concione raucedinem contraxit, 903, t. I.

Chrysostomum quidam stolidae irridet, quod modico frumento concionaretur, 964; plausum non querit, 727, 843, 844, in concionando silentium desiderat, plausus rejicit, 983, 925, t. I.

Chrysostomi auditores ex ejus concionibus doctiores facti, 1032. Chrysostomus morbis animæ præcavet antequam eveniant, 857; non ostentationis causa docebat, 1042; ab iracundia alienus, 650, t. I.

Chrysostomi humilitas, 425, 683, 688 et seq., 693, 694, 695, 700, t. I.

Chrysostomus se juvenem dicit, 529. Chrysostomus anno secundo concionabatur in quadragesima anni, 383, 164, vigesimo post Juliani imperium anno orationem in Balyam et contra gentiles edidit, 567. Septem dierum spatio, pascha tempore, quotidie concionabatur, 440, t. II.

Chrysostomus in ascensione Domini extra urbem Antiochiam concionatur, 441, idque quia martyres ibi sepulti erant, 442, t. II.

Chrysostomus quater eadem serie concionatus de precatione pro iniunctis emittenda, 375, t. II.

Chrysostomus ægritudine laborat, 257, 719. Chrysostomus domi ex infirmitate detenus, 187, adversa valetudine a concionando præpeditus, 713. Chrysostomus ægritudine a concionandi officio avulsus, 277, 338, t. II.

Chrysostomus extra urbem concionebat, quare, 383, t. II.

Chrysostomus presbyter ante Flavianum episcopum predicat, 314, t. II.

Chrysostomus Antiochenos a fuga dehortatur post ever-sas statuas imperatoris, 77, t. II.

Chrysostomi humilitas, 451. Chrysostomus plausus rejicit, 58, 70. Chrysostomo concionanti applaudebant Antiocheni, 248, 246, t. II.

Chrysostomus heresin, non hæreticos persequebatur, 700, t. II.

Chrysostomi erga populum amor et sollicitudo, 277, t. II.

Chrysostomi amor erga populum antiochenum, 103, 713, tom. II.

Chrysostomus eos qui a collectis aberant arguit, 521, t. II.

Chrysostomus a Diodoro Tarsensi laudatus, ipsum vicissim laudat oratione peculiari, 762. Chrysostomus Diodoro ipsum laudante lugemiscebatur, 761, 762, t. III.

Chrysostomus morbo affectus, 163, t. III.

Chrysostomus morbo detentus, concionandi officio super-

sedet, recreatus ad officium reddit, 17, t. III.

Chrysostomus per forum et angustiorum transiens pauperes et ægros videt, hincque concionandi occasionem arripit, 261, t. III.

Chrysostomus profanæ eruditiois peritus, 73, t. III.

Chrysostomus erga Paulum amor, 118, t. III.

Chrysostomus Paulum amat, 301, quingentos annos numerat ab aetate Pauli, 291, t. III.

Chrysostomus longioribus exordiis utebatur, 100, cur longa proœcūtia faciat, 151, 152, t. III.

Chrysostomus queritur singulis diebus auditorum numerum minui, 113, saepe audidores paucos habuit, 145, t. III.

Chrysostomus quinque in principium, sive in titulum Actorum, homilias habuit, 64, t. III.

Chrysostomi auditores faciem tundunt Resipiscentes, 383. Chrysostomus auditoribus suis lacrymas excutit, 251, 252, tom. III.

Chrysostomus anomæos insectatur, qui se clare Deum nosse dicebant, 71, t. VI.

Chrysostomus de concursu auditorum gaudet, 97, t. VI.

Chrysostomi modestia, 107, t. VI.

Chrysostomus coram Flaviano concionatur, ipsiusa concionandi dat locum, 111, t. VI.

Chrysostomus concionans, cum Paulum semel attulerat, relinquere non poterat, et a proposito argumento abducebatur, 140, t. VI.

Chrysostomus Babylonicos vocat Persas, 169, t. VI.

Chrysostomus in magna ecclesia Antiochiae concionatur, 247, t. VI.

Chrysostomus concionatur in magna ecclesia Antiochiae, 247. Postquam Flavianus episcopus pauca præfatus surrat, 247, populo cupiente ut Chrysostomus anomæos refelleret, loco cessit Flavianus, *ibid.*, t. VI.

Chrysostomi ad hæretorum argumentum responsio, 249, tom. VI.

Chrysostomus infirmitate corporis laborat, 278, t. VI.

Chrysostomus dolet quod sine fructu concionetur, 55, tom. IV.

Chrysostomus flagrat amore Pauli, 95, t. IV.

Chrysostomus auditores suos ad penitentiam deducit, 58, t. IV.

Chrysostomus auditores suos ad lacrymas usque movet, 694, t. IV.

Chrysostomi sollicitudo erga omnes, 77, t. IV.

Chrysostomus Antiochenos objurgat, quod ad luceros quæ accendebantur versi a concione audieuda averterentur, 397, t. IV.

Chrysostomi auditores avidi doctrinæ plausibus illum ex-cipiunt, 39, 251, 608, t. IV.

Chrysostomus plausus rejicit, 21, 472, t. IV.

Chrysostomus objurgat Antiochenos ob ignaviam et nequitiam, 216, 217, t. IV.

Chrysostomus vult eos qui spectatores circensium fuerant a sacro conventu arcere, 693, queritur Antiochenos ludorum equestrium spectaculo nimis deditos esse, 375, objurgat Antiochenos circensis spectacula frequenterantes, 695, 696, 697, t. IV.

Chrysostomi sollicitudo de profectu auditorum, 252, 293, 294, t. IV.

Chrysostomus gaudet de profectu, 282, 283, queritur de paucitate auditorum, 669, latatur ob frequentiam, 39, t. IV.

Chrysostomus auditores minutus, se ecclesiasticas poenas inducturum, nisi a circensibus abstineant, 57, t. IV.

Chrysostomus repetit dicta concionis præcedentis in gratiam eorum qui abfuerant, 619, 620, t. IV.

Chrysostomi humilitas, 105, 587, t. IV.

Chrysostomus Flaviano præsente concionatur, 616, t. IV.

Chrysostomus magnam seriem homiliarum a se habitarum commenrorat, 505, t. IV.

Chrysostomus multas conciones a se habitas memorat, 634, t. IV.

Chrysostomus homiliam habuit de muliere samaritana, 405, 406. Circa diem festum Pasche quo tempore celebrandum esset, concionatus erat, 98. Catechumenos instituit, 98, semel in hebdomada conciones habebat cum de Anna ageret, 660. Homiliam habuit contra Judæos qui discipulos Domini incusabant, 513, t. IV.

Chrysostomi conciones contra gentiles, 634, t. IV.

Chrysostomus circa diem Paschæ concionatus, 98, t. IV.

Chrysostomus homiliam habuit in publicanum et in Mattheum, 471, t. IV.

Chrysostomi humilitas, 388, t. VII.

Chrysostomus inter concionandum in fracundiam aliquando vertebatur, 369, privatum monebat auditores, 264, tom. VII.

Chrysostomus saepe eleemosynam commendavit sine manu fructi, 629, 779, t. VII.

Chrysostomus cur vehementiori sermone utatur, 72, tom. VII.

Chrysostomus suspicabatur finem mundi prope esse, 294, tom. VII.

Chrysostomus pacem dicit et optat, 585, t. VII.

Chrysostomus carpit eos qui virgines secum habitantes habebant, 256, t. VII.

Chrysostomus rejicit plausum, 264, t. VII.

Chrysostomus summo mane concionabatur, 182, t. VIII.

Chrysostomus concionanti plaudunt auditores, 37, t. VIII.

Chrysostomus putat mundi finem instare, 498, t. VIII.

Chrysostomus bis in hebdomada concionabatur, 117, tom. VIII.

Chrysostomus homilias Epistolæ I ad Corinthios se Antiochiae habuisse dicit, 178, t. X.

Chrysostomi tempore quanta morum corruptio esset, 314, t. X.

Chrysostomus in ecclesia concionans petit eleemosynam pauperibus ergandam, 369, t. X.

Chrysostomus plausus rejicit, 39. Chrysostomo concionante Antiocheni exclamat, 224. Chrysostomus concionando auditorum lacrymas extorquebat, 415, t. X.

Chrysostomi plaudunt concionanti, 110, t. X.

Chrysostomi auditorum risus, 434, t. X.

Chrysostomus liberum de Virginitate se edidisse testificatur, 160, t. X.

Chrysostomus Callimachi opera affert Epimenidis nomine, 677, in nota, t. XI.

Chrysostomi adolescentis historia, 274, 275, t. IX.

Chrysostomus, cum homilias in Esiolam ad Romanos prædicaret, sub pastore quodam erat, 464, id est sub Flaviano episcopo. Vide præfationem ad homilias in epistola ad Romanos, t. IX.

Chrysostomus a tribus annis episcopus erat, cum homilias in Acta prædicat, 312. Vel tertio vel septimo quoque die concionabatur, *ibid.*, t. IX.

Chrysostomus per triennium prædicatorum Constantino-poli, saepe post tres dies, aliquando post septem repentes, 312, t. IX.

Chrysostomus princeps et episcopus, δογματικός, 84, in throno episcopi sedebat, 76, t. IX.

Chrysostomus plausus rejicit, 548, t. IX.

Chrysostomi quanta cura gregis sui, 313, t. IX.

Chrysostomus quomodo plausus excipiebat, 236, 237,

tom. IX.
Chrysostomus quanto studio populum sibi concreditum in virtute proficere curaret, 218, t. IX.
Chrysostomus carpit eos qui baptismum differebant, 23, tom. IX.
Chrysostomus putabat in tot millibus Constantinopolitanis christianis, ne ceatum quidem salutem consecuturos esse, 189, t. IX.
Chrysostomi erga Paulum et Pauli reliquias pius affectus, 673, t. IX.
Chrysostomi firmitas animi, 74, t. IX.
Chrysostomus senes qui adiiticia construebant carpit, 350, eleemosynam passim commendat, 547, t. IX.
Chrysostomus post alium concionatur, 511, t. V.
Chrysostomus pastor, 501, t. V.
Chrysostomus cum populo egreditur in die Palmarum ex consueto more, 520, t. V.
Chrysostomus auditorum causa hebraici textus lectionem afferi, 219, t. V.
Chrysostomus bis in hebdomada populum convocabat, 501, t. V.
Chrysostomus gaudet de Constantinopolitanorum affectu erga sacros conventus, 803, t. I.
Chrysostomus Constantinopolitanos objurgans dicit annum elapsum esse ex quo in eam sedem adactus sit, 289, tom. VI.
Chrysostomus adhuc corpore infirmus concionatur, 271, tom. VI.
Chrysostomus doctrinæ verbi praefectus, 87, t. XI.
Chrysostomi munus, 88, t. XI.
Chrysostomus Ecclesiae praefectus, id est, episcopus, 446, t. XI.
Chrysostomus episcopus praedicat, 463, t. XI.
Chrysostomus episcopus semel aut bis in meuse concionabatur, 498, t. XI.
Chrysostomus se patrem esse dicit, id est, ut putatur, episcopum, 254, t. XI.
Chrysostomus se clare dicit esse ducem seu principem, 490. Chrysostomi humilitas, 490, t. XI.
Chrysostomi modestia, 47, t. XI.
Chrysostomus nuptias secundas nec damnat, nec laudat, 142, t. XI.
Chrysostomus dicit se, si ab Ecclesia cur's esset vacuus et corpore sanius, iturum Romanam catenas visum, et carcere in quo Paulus vincetus fuerat, 57, t. XI.
Chrysostomus putat Paulum romau imperio finem praedicere, 483, t. XI.
Chrysostomi cautio cum de rebus impudicis loquitur, 426, t. XI.
Chrysostomus delicias nimias insectatur, 531, t. XI.
Chrysostomus putabat terram non verti, sed firmam stare, 680, t. XI.
Chrysostomus coram Eudoxia Augusta concionatur in ecclesia qua' erat ad Drypiam, 473, t. XII.
Chrysostomus concionator postquam aliis episcopis concionatus fuerat, 525, 531, t. XII.
Chrysostomus Gotthos in ecclesia gotthice loqui jussit, 509, concionatur ipse in die Theodosii imperatoris, 499, tom. XII.
Chrysostomus Eutropio in dignitate constituto monitabat, 392; in Eutropium sat aspere invectus, hortatur populum ut erga eum imperatorem mitiget, 503. Imperatorem adiit pro Eutropio profugo, 598, t. III.
Chrysostomus, communis omnium pater, a Saturnino et Aureliano viris primariis, perniciem et necem depulit, 413, 414, 415, t. III.
Chrysostomus ad corrigendas Ecclesias in Asiam perexit, 424, plus quam centum diebus absens fuit, 421. ejus de recipiendo Severiano oratio, 425, 426. Jussa imperatoris ad id compulsi, 426, t. III.
Chrysostomus ex Asia regressus concionatur, 421, absens agrotavit, 421, plaudente populo Constantinopolim advenit, 422, t. III.
Chrysostomus solos pene episcopos metuebat, 599. Jubetur ab imperatore Theophilum causam dicentem audire, id recusat Chrysostomus, 617, t. III.
Chrysostomus non iudicium recusat, dum hostibus causam dicere non cogatur, 531, 532; ad iudicium coram Theophilo se sistere recusat, 531; quibus de rebus accusatus ab adversariis, 431; accusabatur quod comedisset et postea baptizasset, 431; non auditus damnatur, 537; imminente exilio non inueni, 427, 435, t. III.
Chrysostomus imperatorum jussu reductus ab exilio, 412; a priore exilio revocatus populum alloquitur, 441; eum legitia excipitur a populo, 444, 445. Chrysostomus reductus a priore exilio rogal imperatorem ut sibi in synodo causam dicere, et criminis diluvre liceat, 532. Chrysostomi hostes ipso ab exilio redeunte, fugerunt, 449. Chrysostomus

mem etiam Judgei, post ipsius ab exilio redditum honorabant, 441, t. III.

Chrysostomus exulare curat imperatrix (Eudoxia), 683; accusatur Chrysostomus quod post epulas communionem dederit, 683; quod cum muliere concubuerit, 683; membrorum suorum mortificationem opponit, *ibid.* Chrysostomus in exilium abducto, multi qui ipsi ante infensi erant ad eius partes transierunt, 449, t. III.

Chrysostomus secundo ab Ecclesia sua pulsus, 533. Chrysostomi damnationem immorulam vocat Honorius Augustus, 541. Chrysostomi amicis incendi crimen imputatur, 678. Chrysostomus scribit ad Innocentium papam, 529; ejus altera ad Innocentium epistola, 533. Chrysostomus tertium jam annum in exilio agebat cum secundam ad Innocentium epistolan scriberet, 536; rogat Innocentium ut scribat damnationem et expulsionem suam nullum habere rur, 534, 535, t. III.

Chrysostomus in exili locum pergens litteras scribit ad Olympiadem, 608. Nicæa epistolam scribit ad Olympiadem, 608; ex Nicæa prefecturus Constantio presbytero litteras mutit, 752. Chrysostomus in locum exili eundi, viri et feminæ lacrymantibus obviam veniebant, 608, t. III.

Chrysostomus Cæsaream adventat, morbo oppressus, 613, et febri tertiana, 613. Cæsarienses clerici, populi, monachæ, ipsum audeant, 613; primarii quoque viri, 616; quanta dum in exilium pergeret passus sit, 674. Cæsarea paulum recreatur, 674; morbo afflicta Cæsaream adventat, et a morbo recreatur, 609, 610; in itinere exul multa pertulit, 394. Monachis iussu Pharetrii instantiis Cæsarea pellitur, 614. Chrysostomus æger ex suburbio etiam Cæsariensi iussu Pharetrii pellitur, 615; optat, ea que Pharetrius episcopus Cæsareæ in Cappadocia adversum se perpetraverat silentio tegi, 612, t. III.

Chrysostomus nocte media deportatur ex suburbio Cæsariensi, 615; lectica muli dorso gestata decutitur, 615, pedibus et æger iter prosequitur, 616; de ærumna exultat, 616. Chrysostomus prædoum manus effugit, 395; in exilium pergens per tringita dies cum febri collecturat, 610. Chrysostomus exulanti obviam veniebant multi ex Armenia et Oriente, 607. Chrysostomus exul Arabio scribit antequam Cucusum advenisset, 676, ferme consumptis diebus Constantinojoli Cucusum advenit, 610, 739, t. III.

Chrysostomus queritur se balneo uti non posse, 383, t. III.

Chrysostomi ærumnae in exili loco, 698, t. III.

Chrysostomus et Cucus ad Cyriacum episcopum scripsit, 685. Cum per Cappadociam et Tauricilicam exili locum petret, obviam ei venient sancti patres, monachi ac virgines lacrymantibus et dicentes, *satus fuisset solem non lucere quam Joannis os conticere*, 686, t. III.

Chrysostomus Cucus degens, non optat sibi exili locum mutari; nisi quibusdam conditionibus, 611; itineris molestiam sexentis exiliis graviores ducit, 611; nou vult mutari sibi exili locum, nisi in aliquam Constantinopoli vicinam urbem ducatur, 612, t. III.

Chrysostomus exsil cum quantis malis in itinere consti-
tutatur, 610, ubi Cucus pervenit a morbo liberatur, *ibid.*
A Diocoro domi exceptus Curnsi, 611, plurimi isthic ædes suas Chrysostomo offerunt, *ibid.*, t. III.

Chrysostomus Syncleti nobilis feminæ pharmaco stomachum corrigit, 590, exul cum summa quiete exercetur ærumnis, 607. Hortatur Heracleidem ut abdicet episcopatum, quo possit a tot vexationibus liberari, 617, t. III.

Chrysostomus qui expulerant etiam in hac vita poenas uebant, 524, t. III.

Chrysostomus Theodorum rogat, Eustathium in gratiam recipiat, et domum reducat, 672 et seqq., t. III.

Chrysostomus Pentadiam hortatur ne pedem moveat, 664, t. III.

Chrysostomus Antiochum Artemidoro commendat, 712, t. III.

Chrysostomus Joannem Hierosolymitanum et Theodosium Scylopolitanum hortatur ut presenti malo mederi studeant, 635, t. III.

Chrysostomus Malchum, qui filiam amiserat, per litteras solatur, 648, t. III.

Chrysostomus Unilam Gotthæ episcopum ordinavit, 618, timet ne episcopus Gotthorum a factiosis ordinetur, 619, curat Ecclesiæ Gotthæ, 727, t. III.

Chrysostomus Cæsariorum monachum ab apollinaristarum heresi retrahere satagit, 733 et seqq., t. III.

Chrysostomus, si credere fas est, Cæsario monacho scribit, 738, t. III.

Chrysostomus ope necessariarum rerum in exilio caret, 620, t. III.

Chrysostomus Hymnetio archiatro commendat Seleucum episcopum ægrum, 631, t. III.

Chrysostomus scribit ad episcopos in carcere inclusos,

346, t. III.

Chrysostomus scribit secundo episcopis et presbyteris in carcere degenibus, 673, t. III.

Chrysostomus exul conversionem gentilium in Phoenicia admodum curat, 656. Ruffinum bortatur ut in Phoenicianum se conferat, furentibus licet in christianos gentilibus, 686; scribit Phoeniciæ presbyteris et monachis qui gentiles in christiana religione instituebant, 676; reliquias SS. martyrum mitti curat in Phoeniciam , 687; reliquias SS. martyrum mittit, 706, t. III.

Chrysostomus ad Marutham, episcopum Persidis, scribit, ejusque *apostolæ*, optat, 618 ; ad episcopos Macedoniarum litteras mittit, 706, t. III.

Chrysostomus stomacho laborat, 763, ad vomitum proclivis, 596, t. III.

Chrysostomus frigore divexatur, 590, ex intolerando frigore in morbum incidit, 687, in gravi hieme stomacho laborat, 590; tota hieme in lecto aeger decumbit, 685, t. III.

Chrysostomus objurgat Theophilum presbyterum quod ad collectam non venerit, 729, t. III.

Chrysostomus Arabissum confugit, Isauris omnia vastantibus, 648, morbo laborat, *ibid.*, in arce Arabissi, quasi in carcere, metu Isaurorum inclusus, 647, t. III.

Chrysostomus exul nullo certo in loco statuit, sed modo Cucumum modo Arabissum, modo valles ac prarupta desertaque loca circumibat, 690, t. III.

Chrysostomus in exilio a latronibus obsessus, 555, quo magis afflictus eo maiorem consolationem habet, 600, t. III.

Chrysostomus putat, in exilio positus, malorum finem citi venturum, 606, t. III.

Chrysostomus ab Olympiade omnem prorsus moerorem auferre curat, 555, 556, queritur Olympiadem sibi litteras non mittere, 610. Olympiadi mittit librum, *quod nemo leudit nisi a seipso*, 595. Olympiadem consolatur, asseverans se ab ea sine dulio visum iri, 588, putabat se ab exilio reversurum esse, 594, t. III.

Chrysostomi firmitas animi, 450, t. III.

Chrysostomum rumor erat in Scythiam deportandum, 611, t. III.

Chusi historia, 80 ; non erat amicus temporum, 81, t. V.

Chusi filius Jemini, 81, t. V.

Cibus vita causa datus, non vita cibi causa, 975, t. I.

Cibus non immundus faciebat, 639, t. IX.

Cibus moderatus peccati occasione tollit, 182, immoderatus aegritudinum causa, 181, t. IX.

Cibus voluntatem affert famelicis, non saturis, 44, t. II.

Cibus moderatus maiorem affert voluntatem, quam nimis, 773, t. II.

Cibus et potibus ad necessitatem utendum, 23, t. II.

Cibus immoderatus vitandus, 770, t. III.

Cibus qui extra necessitatem est, non cibus, sed lues est, 471, t. VII.

Ciborum observantia quanta, 524, t. VII.

Cibi animæ qui sunt, 118, t. VIII.

Ciborum deliciæ valetudinis fundamenta subtrahunt, 137, t. VIII.

Cibus verus quisnam, 164, t. VIII.

Clara, scrinia, 187, t. VIIII.

Cilices, 714, t. I.

Cilicia de Spiritu sancto accepit, 186, t. V.

Cilicæ locus Saturni appellatus, 679, t. XI.

Cincti capillorum noiantur, 500, t. V.

Cingulum aureum, 513, t. V.

Civis, fuligo et sales superstitionis erant singularis, 358, t. XI.

Circenses iudi satanicum spectaculum, 1043, 1046, 1047,

1048. Circensisibus christiani cum gentilibus assidebant, 1046.

Circenses iudi partum doctrina fructum labefactabant, 1046.

Circenses ludos qui adeunt carpit Chrysostomus, 755. Circensem ludorum vanitas, 1043, t. I.

Circenses non sunt crimen manifestum, sed ad malum dicunt, 158, contra circensem ludorum spectaculum, 643.

Circenses iudi pompa diabolica, 645, t. II.

Circus Antiochenus interdictus ob eversas statuas, 175, t. II.

Circenses iudi quam turpia spectacula admixta haberent, 53. Circensem ludorum dannum, 661. Circum liberator petebant Antiocheni, 660, in circensisibus mulieres erant ad inescudos viros adornatae, 696. Circensisibus avocat Chrysostomus, *ibid.* Circenses iudi ex se quidquam mali habent, 56. Circensem ludorum spectaculum vituperatur, 54, 53, t. IV.

Circensem ludorum modus, 113, t. VI.

Circi spectatores insectatur Chrysostomus, 48, t. VII.

Circulatores, 513, t. I.

Circulatorum artes, 195, mira circulatorum gesta, 196, 543, t. II.

Circulatorum mores describuntur, 409, t. VII.

Circumcisio nihil, præputium nihil, 57, t. XI.

Circumcisione signantur Israelite sicut pecora et bruta, 18, t. XI.

Circumcisio spiritualis quomodo fiat, 340, t. XI.

Circumcisio nihil prodesse potest, quare, 604, t. X.

Circumcisione Paulus appellat Evangelii subversio-ne, 625, t. X.

Circumcisionem Paulus Judeos vocat, 638, t. X.

Circumcisio vera quæ, 454, t. IX.

Circumcisio carnalis et circumcisione si ritualis, 453, t. IX.

Circumcisio nihil nocuit, sed multum profuit, 249, t. IX.

Circumcisione vetat Paulus, et laumen Timotheum cir-

cuncidit, quare, 86, t. III.

Circumcisio data signi gratia, 368. Cur data Judæis, 360.

Judeos a cæteris gentibus segregabat, 368, t. IV.

Circumcisio merum signum erat, 242, 373, nihil perfec-tore potest ad animæ salutem, 242, nihil animæ confer-boni, 367, t. IV.

Circumcisio totum jugum legis imponit, 839. Circumci-

sionem admittere noxiun, 838, t. I.

Circumcisio abroganda erat, 313, ejus abrogandæ diffi-

cultas, *ibid.*, t. VII.

Circumcisio dignior sabbato, 277, t. VIII.

Circumcisio fidelibus sacri baptismatis loco traditur, 807, t. II.

Circumcisio totius mundi est resurrectio Dominicæ, 807, t. II.

Circumcisionem non manufactam Christus introducit, 802, t. II.

Circunveniri a Satana quid, 282, t. II.

Cithara a superua parte movebatur, 493, t. V.

Citharedorum mos, 17, t. III.

Citharedi post ejus introducti, 619, t. IV.

Citharedi in scena, 319, t. VIII.

Civitas superna quæ, 749, t. I.

Civitas non habens pios cives villa vilior, 178. Civitatem

quid miseran beatany facit, 178 et 179, t. II.

Civitates majores cives peiores habent, 263, t. IX.

Civitas quedam maritima pro Antiochenis Theodosium

rogavit, 348, t. XI.

Civitatum vera prærogativa quæ, 120, t. VI.

Civium prævidentia est urbium tutamen, 41, t. VI.

Civium Romanorum prærogativæ, 333, t. IX.

Clamor in sacris Scripturis quid, 428, t. V.

Clamor cordis, 429, t. V.

Clamor mentalis quis, 64, t. V.

Clamor est iræ materia, 156, t. VIII.

Clamor iram excitat, 112, t. XI.

Clarius (Apollo), 496, t. II.

Clarus est qui gloriam contemnit, 647, t. X.

Claudiano scribit Chrysostomus, 719, t. III.

Claudius Ecclesiastim impugnavit, 810, t. III.

Claves Petro, non alii dantur, 700, t. VIII.

Clazomenius (Anaxagoras) philosphus celebris, 493, t. II.

Clementem Ronianum dicebant quidam esse auctorem

Actuum apostolorum, 780, t. III.

Clementia quantam imperatori pariat gloriam et coro-nam, 216, t. II.

Clementia Dei quanta, 57 t. II.

Clementia Dei ineffabilis, 468, t. V.

Clementia et lenitas non ubique utilis est, 248, t. VIII.

Clementia omnium bonorum mater, 337, t. VIII.

Clotho lusum vertit, 768, t. II.

Clypeorum umbones fulgentes, 684, t. VII.

Clytemnestra et Orestis historia, 692, *vide notam*, 74, t. XI.

Cocytus, 74, 290, t. VI.

Cœmeterium unde dictum, 393, t. II.

Cœna ultima cur sacra vocetur, 507.

Cœna dominica quæ, 258, t. III.

Cœna dominica communis esse debet, 323, t. X.

Cœnam ipsam celebramus in qua Jesus recumbebat, 507, t. VII.

Cœna paschalis; an in cœna paschali discipuli recubue-rint, 734, t. VII.

Cogitationes improbae repellendæ, 31, t. II.

Cogitationes pravae verbis aluntur, 210, de cogitationi-bus ratio reddenda, 25, t. III.

Cogitationes quomodo dormienda, 391, t. IV.

Cogitationes nefariae bellum aiunt parint, 58, t. V.

Cogitationes observandæ, 456, t. VII.

Cognitio nostra e rerum exitu pendet, 419, t. V.

Cognitio major majoris est causa supplicii, 541, t. VII.

Cohabitationis cum virgine nulla alia videtur esse causa

posse, quam voluptas, 502, 519. Obtentus cohabitationis

refeluntur, 503, 518 et seqq. Cohabitationis cum virgine

perniciosa, 496. **Cohabitatio cum mulieribus quando licita**, 495, t. I.
Colentes Paulus vocat proselytos, 269, t. IX.
Collectæ, *omnes*, in ecclesia, 226, t. IX.
Collectæ in ecclesia, 880, t. I.
Collectæ Antiochenorum, 67, t. III.
Collectæ, *alij*, quid esset, 367, 368, t. X.
Collectæ. *Vide Synaxis.*
A collectæ non oportet ante finem discedere, 371, t. II.
Colloquia de rebus secularibus in ecclesia vix venia digne sunt, 103, t. VI.
Colloquia mulierum in ecclesiis improbanter, 543, t. XI.
Colloquio cum Deo virtutem auget, 104, t. V.
Colophon malorum est gloriari in rebus terrenis, et in dignitatibus, 573, t. VII.
Colophon malorum quis, 366, t. I.
Colossensis quondam scripsit Paulus, 299, 300, t. XI.
Columba quomodo repererit olivæ ramum, 233, t. IV.
Columba specie cur Spiritus sanctus descendenter in Christum, 389, t. II.
Columba cur appareat in baptismo Christi, 203, t. VII.
Columnæ in domibus mira magnitudinis, 310, t. V.
Columnæ et lapides pretiosi in ædibus, 22, t. XI.
Columnæ boniæ appellari solent, 78, t. XI.
Comati, sive qui comam alebant, tonderi jubentur a Paulo, 11, t. X.
Comedere et bibere ad gloriam Dei quomodo possumus, 957, t. I.
Commerce inter homines Deo curante facta, 279, t. VI.
Commiseratio homini propria, 79, t. X.
Commiseratione Deo æquari possumus, 634, t. XI.
Communicans indigne homicida, 635. De his qui indigne communicant lex Pauli, 635, ad communionem quo pacto enundat, 397. Qui communicant indigne plectendi, 630, t. II.
Communicatio corporis Christi est Pascha, 887, t. I.
Communicationi paschali jejunium præmittitur, 887, t. I.
Communio, 499. *Vide Eucharistia et Corpus Domini.*
Communio. *Vide Sacra mensa, Eucharistia.*
Communio eucharistica quomodo adeunda, 140, 141, t. VI.
Communio : ad communionem indigni non sunt admittendi, 745, t. VII.
Compresbyteros sese dicebant episcopi ad presbyteros scribentes, 183, t. XI.
Compunction et voluntas perinde non simul esse possunt atque ignis et aqua, 404, 414. Compunction lacrymarum et temperantiae mater, 404, 414. Concupiscentiam destruit, 415, per compunctionem gratias agimus, 1006. Compunctionis laus et descriptio, 412. Compunction nūquā in delictis, 414, ejus advocandæ modus, 422, t. I.
De compunctione epist. ad Demetrium, 393, t. I.
Compunctio vera quæ, 430, t. VII.
Compunctio bona et compunction mala, 584, t. IX.
Compunction animi ad peccata delenda requiritur, 170, t. IV.
Compungi quid sit, 51, post compunctionem ad virtutis actum aptiores sumus, 53, t. V.
Concilium. Reus erit concilium quid significet, 248, t. VII.
Concionator qui despicit aurum popularem, quam sit tranquillus, 678, t. I.
Concionator non laudes, sed Dei placitum spectare debet, 676. **Concionatoris manus est doctrina præditum esse**, 673. Concionator licet nullus auscultet, quidquid in se est præstare debet, 963, 964, 965. **Concionator eruditus plus studio opus habet**, quam ineruditus, 674, t. I.
Concionatores vix detractiones vitare possunt, 673. **Concionatori euansi pereat opera**, non perit merces, 963. **Concionator ne ad gratianam loquatur**, 873. **Concionatorum manus est laudes spernere**, 673, t. I.
Concionum utilitas, 1029, t. I.
Concio de martyribus in agro Antiocheno, 664, t. II.
Concionatoris officium, 636, non est ad gratiam concionandum, 636 et seqq. Concionatoris prolixitas ne sit gravis, 248. Concionatoris vera laus, 38, t. II.
Concionator etiæ auditorem non flectat, non fraudatur mercede sua, 375. Eo quod non ei creditur, ne abstineat a concionando, 39. Euansi nein attendat debet semina jaceret, 669, t. IV.
Concionatoris officium circa morbos animæ, 673. **Concionatorem ne contristet auditorum paucitas**, 670, t. IV.
Conciones Clrysostomi contra gentiles, 634, t. IV.
Conciones etiam post cibum adeunda, 81, quantum præfanis conuentibus meliores, 603, t. IV.
Concionem qui cum voluptate audit, se ad opera exhibenda paratum ostendit, 608, t. IV.
Conciones spiritualis intensa, 161. Nihil prosunt sine bonis operibus, 93, 93, t. IV.

Concionum materia, 603, t. IV.
Concionum quis fructus esse debet, 173, t. IV.
Conciones qua hora fierent, 126. **Concionum fructus quinam esse debet**, 179. **Concionibus qui intersunt**, ea quæ dicuntur, absentibus recitare debent, 70, 71, t. III.
Concionum quis faciendus usus, 106, 107. **Concionum fructum auferit externarum rerum tumultus**, 53, t. VII.
Conciones memoria repetende, 56, t. VII.
Concionem audienti præmittenda lectio loci Scriptura qui explicandus est, 21, t. VII.
Conciones quino quoque die a Chrysostomo dictæ, 28, t. VIII.
Concionator exemplo plus operabitur quam verbo, 22. **Concionatoris modestia multum prodest auditori**, 73. **Concionatores notantur**, qui glorie et plausus gratia prædicant, 225, t. IX.
Concisio est circumcisio, 257, t. XI.
Concordia vires et potentiam parit, 861, t. I.
Concordia virum inter et uxorem commendatur, 300, t. IV.
Concordia conjugis quantum bonum, 417, t. IV.
Concordia omnium bonorum radix, 417, t. IV.
Concordia bonum, 85, t. III.
Concordia fideles conjungit et caritatem in sam continet, 208, t. XI.
Concordia ubique bona, 63, t. IX.
Concordia bonum, 425, t. VIII.
Concordia est quandoque mala, et discordia quandoque bona, 314, t. VIII.
Concordiam malam bona quandoque discordia solvit, 390, t. VII.
Concubinam Neronis salutavit Paulus, 525, t. IX.
Concupiscentiam carnis, etiam lapides et statuae extirpare possunt, 501, t. I.
Concupiscentia tyrannis quædam est, 831, t. I.
Concupiscentia quantorum malorum causa, 572, 573.
Mala bestia, 442. Etiam in Ecclesiæ eotu adrept, 696, t. IV.
Concupiscentia radix adulterii, 316. **Concupiscentia reprimenda**, 51. **Concupiscentia rabies**, 421, t. II.
Concupiscentia mala excusat, 295, t. VII.
Concupiscentia radices evulsi Christus, 271, t. VII.
Concupiscentia peccatum perficit, quomodo, 157, t. VII.
Concupiscentia ex majori copia non extinguitur, 725, t. VII.
Concupiscentia malum, 503, t. IX.
Concupiscentia minus est malum quam ira, 208, t. XI.
Condiaconos sese dicebant episcopi ad diaconos scribentes, 185, t. XI.
Condolere oportet iis qui sibi vindictam altrahunt, 517, t. I.
Confabulationes in ecclesia prohibita, 173, t. I; 192, t. II.
Confessio peccatorum, 420, 421, 746, 1046. **Cum resipiscientia jungenda**, 306, t. I.
Confessio. Sacerdotes immunditiam animæ purgant, 644. Post regenerationem admissa peccata condonare possunt, 644, t. I.
Per confessionem gratias agimus, 1006, t. I.
Confessio intempestiva nihil prodest, 1050, t. I.
Confidendum Deo, qui scit omnia, quare, 1012. Deo, non hominibus, peccata revelanda, ipsi vulnera ostendenda, 746, 1014. *De horum sensu ugetur suo loco*, t. I.
Confessio occidit iniquitatem, 1014. Est sola post peccatum purgatio, 892. **Multum affert solatii**, 293, t. I.
Confessio communioni præmittenda, 807, t. I.
Confessione peccatorum sarcina depositur, 409, 413. **Sacerdoti vulnera aliorum manifestanda**, 54, t. II.
Confessio justum efficit, 350. **Confidendum Deo**, 237, t. II.
Confiteri peccata non ignorancia est, sed peccare, 638, t. II.
Confessio frequens, 186, t. III.
Confessio non solum per fidem, sed etiam per opera, 639, t. IV.
Confessio peccatorum, 49, 81, 83, 94, 248, 273, 408, t. IV.
Confessio peccatorum, 170, est abolitio defectorum, *ibid.*, 171, quomodo fiat, 667. **Vulnera medico ostendenda**, 280, t. IV.
Confidendum est, 81. **Confessionem peccatorum Deus expedit**, 181. **Confessione et poenitentia purganda peccata**, 606, t. IV.
Confessio peccatorum Deum maxime placat, 458, t. V.
Confessionis peccatorum fructus, 443, t. V.
Confessio peccati solutio, 437, t. V.
Confessio peccati requiritur ad remissionem peccati, 253, t. V.
Confessionis genus duplex est: vel peccatorum declaratio, vel gratiarum actio, 124, t. V.
Confessio est aliquando gratiarum actio, 443, t. V.
Confessio pro gratiarum actione, 279, t. V.
Confessionem peccatorum sequitur corona, 113, t. VI.
Confessio peccatorum habet pudorem, ut *verecundum patianur pro persona*, 649, t. VI.

Confessione opus est nobis, 189, t. VII.
 Confessio per divinam gratiam fit, 401, t. VII.
 Confessio requiritur, fides non sufficit, 403, t. VII.
 Confessione et lacrymis purgatur, 69, t. VII.
 Confessio et delicia non possunt una consistere, 196, tom. VII.
 Confessio est peccati remedium, 104, 105, t. IX.
 Confessio Christi omnibus praepouenda, 107, t. VIII.
 Confessio ante lavacrum et confessio post lavacrum, id est baptismum, flebat, 14, t. XI.
 Confessio peccatorum, 301, t. XII.
 Confusio vultus illa est quae a peccatis oritur, 45, t. VI.
 Confutatio vehemens cum mansuetudine sit oportet, 632, t. XI.
 Coniector quis sit, 41, t. VI.
 Conjugii incommoda, 514, 578 et seqq., servitus, 550, conjugii cum divite induere incommoda, 576, t. I.
 Conjugium legitima res, 312, præferendum virginitati male servatae, 513, 515, 519, vidua juniori non iterandum, 524 et seqq. Conjugium adire non licet ei qui cœlesti sposo junctus est, 312, id esset adulterium, *ibid.*, t. I.
 Conjugium non vituperandum, 190, bonum, portus est, 217, quare institutum, 232, noua querenda pecunia, 231. Conjugii leges, 214, t. III.
 Conjugium concordia esse debet, 569, t. III.
 Conjugium verum quodnam, 300, in coniugio concordia magna optanda, 488, t. IV.
 Conjugium officia, 357, t. IV.
 Conjugium non est impedimentum itineris ad regnum celorum, 156, t. VI.
 Conjugati quorum alter est intidelis, non separandi, 153, tom. X.
 Conjugii jura, 152, 153, t. X.
 Conjugium fidelis cum infidele cur stet, 154, t. X.
 Conjugium concordia quantum bonum, 683, t. XI.
 Coniubia pro pecunia adipiscendis, 677, 678, t. VII.
 Connubium id facit ut duo sint caro una, 516, t. VII.
 Conscientia acerbus accusator peccati praesentis, præteriti, futuri, 1011, 1012, 1016. Conscientia stimulus in extremo iudicio quantus, 984, 985, tribunal incorruptum, 1011. Conscientia stimulus non est perpetuus, quare, 1013. Conscientia bona nihil magis exhalat, 511, t. I.
 Conscientia bona, unde, 280, t. III.
 Conscientia bona voluntatem et fiduciam parit, 58. Conscientia examinanda, 22. Conscientia peccati carnifex, 604. Conscientia peccatorum timorem incutit, 58. Conscientia mala si lei nocet, 280, t. III.
 Conscientia examen in eundem, 659, t. II.
 Conscientia in corruptum iudicata, 30. Conscientia magistrorum humanarum naturae, 463. Conscientia unus ex doctribus nostris, 471, 636, t. IV.
 Conscientia examinanda quomodo, 93, 524, t. IV.
 Conscientia bona sinceram voluntatem parit, 670. Conscientia bona festum maximum, 670, t. IV.
 Conscientia accusatio, 161. Conscientia damnat consilium peccati, 830, incorruptus judex, 155, quem nemo latere potest, *ibid.*, nec permittit ut peccati obliviscamus, 135, t. IV.
 Conscientiae lex sufficiens, διανοῦστα τρόπον, 482, t. V.
 Conscientia judex interior, 447, t. V.
 Conscientia mala edictus nos sorbitos, 162, t. V.
 Conscientiae examen ante somnum, 582, t. V.
 Conscientiae examen faciendum, 51, t. V.
 Conscientiae examen, 51, 32, t. V.
 Conscientia bona superbia parit, 115, t. VI.
 Conscientia peccati mentem aggravat, 452, t. VII.
 Conscientiae examen faciendum, 483, t. VII.
 Conscientiae purgatio verum lavacrum, 384, t. VIII.
 Conscientia pura letitiam parit, 400, non illam parient huius mundi bona, 400, t. IX.
 Conscientia mala impudentem hominem reddit, 110, tom. IX.
 Conscientia prava nihil miserabilius, 505. Bonum conscientia nos erigit, *ibid.*, t. IX.
 Conscientia pura multam consolationem parit, 403, non ad consolationem tantum, sed etiam ad coronam sufficit, 403, tom. X.
 Conscientiae puritas eucharistiam sumenti necessaria, 253, t. X.
 Consignari signo crucis, 841, t. III.
 Consilia Dei non disquirienda, 442, 443, t. I.
 Consilio etiam summa virtutis viri egent, 134, t. III.
 Consolatio non adhibenda in gravissimo statim luctu, 589, t. I.
 Consolari dolentes officium est sacerdotum, 18, t. II.
 Consolatio verborum animi astutum sedat, 81, t. II.
 Consolatio humilibus et contritis datur, 476, t. V.
 Consolatio est magna arummarum habere socios, 240, tom. V.
 Consolatio non vulgaris, preces assidue, 312, t. VII.
 Consolatio frigida socios habere suppliri, 462, t. VII.
 Consolatio a Deo protecta, quanta, 225, t. VII.
 Consolatio unde sumenda in tentationibus, 418, t. VIII.
 Consolatio quænam vera sit, 38, t. XI.
 Consortium proborum probum, improborum improbum deficit, 102, tom. V.
 Consortium sanctorum cupiditatem sedat, 73, t. V.
 Consortium improborum bonis est molestissimum, 342, tom. V.
 Consortium malorum vitandum, 314, t. VIII.
 Consortium improborum vitaudum, 421, t. V.
 Constantius imp., effigie ipsius lapidata, clementer respondet, 216, t. II.
 Constantius Magnus in vestibulo ecclesiae Sancti Petri Constantinopoli sepultus est, 582, t. X.
Constantini tempore haereses extortæ sunt, 907, t. VI.
Constans a tyranno Magentio in bello occisus, 603, et in Monito, 597, t. I.
Constantia conjugi Gratiano imp. timebat, et in Monito, 603, t. I.
 Sub Constantino Iudei, templum restaurare aggressi, membris mutilati sunt, 900, 905, t. I.
Constantinus Junior in bello perit, 605, et in Monito, 597, t. I.
 Constantinopoli ad limina ecclesiae Apostolorum erant sepulcrum Imperatorum, 823, t. I.
Constantinopolitana concio secunda Chrysostomi, quæ est contra anomopsos, 793, t. I.
Constantinopolitanus conventibus assidui, 801, t. I.
Constantinopolis incensa, 399, t. III.
Constantinopolitanus tumultus magno, 415, t. III.
Constantinopolitanus fugiti in memoribus festiū diem celebrarunt, 533, t. III.
Constantinopolitanus catholici absente Chrysostomo cum hereticis colluctati, 422, t. III.
Constantinopoli ecclesia erat Magna ecclesia dicta, 511, tom. V.
Constantinopolitanus tumultus, 512, t. V.
Constantinopolis urbs Apostolorum dicta, 284, t. VI.
Constantinopolitanus quidam christiani in Parasceve ad spectaculum cursus equorum acurrunt, 263, t. VI.
Constantinopolitanus ex verbis Chrysostomi compuncti frontes sibi percutiunt, 268, t. VI.
Constantinopolitanus christiani sabbato ludis theatricalibus adiunt, 266, t. VI.
Constantinopoli quantus esset numerus christianorum, 97, t. IX.
Constantinopoli habitus terræ motus memoratur, 66.
*Constantinopoli quantus populus, quanta civitate, 97, quot in illa urbe christiani, *ibid.*, quot pauperes, *ibid.*, tom. IX.*
Constantinopolitanus juramentis assueti, 92, in ecclesia immodesti, 190, quam virtus dediti, 189, t. IX.
Constantinopoli terra nuntius fuit, 291. Vide notam, t. IX.
Constantinopolitanus gennunt et vultum percutiunt, Chrysostomus audientes, 491, t. XII.
Constantio presbytero ex Nicæa scribit Chrysostomus, 732, t. III.
Constantius religiosissimus presbyter, ad Chrysostomum venit Cucusam, 611. Chrysostomus Cucusi aderat, 670. Chrysostomi lateri haerebat, 743, t. III.
Constantius presbyter jussu Chrysostomi Evangelii præcones juvat, et ecclesiæ constructionem curat, 639, epistles mitit in Plutonianum, 677. Constantium presbyterum rogat Chrysostomus ut Pheniciæ, Arabiae et Oriens Ecclesiæ curam gerat, 735, t. III.
Constantio presbytero scribit Chrysostomus, 733, t. III.
Constantius presbyteri epistola ad matrem suam, 741. Ad sororem suam epistola, 745. Ad Valerium et Diophantum presbyters, 743, t. III.
Consobstantiale esse Patri Filium probatur, 798, t. I.
Consobstantialitas et æqualitas Patris et Filii demonstratur, 564, t. VII.
Consobstantialitas Filii declaratur, 401, t. VIII.
Consobstantiale Patri se Christus ostendit, 291, t. VIII.
Consobstantiale Patri Filium, trecenti octuaginta Nicæni Patres definiunt, 699, t. VIII..
Consuetudo dura res, 338. Consuetudinis malæ viuendæ ratio, 312, t. I.
Consuetudo a timore facile vincitur, 152, t. II.
Consuetudo mala res turpis, 558. Consuetudo altera natura, 505, t. II.
Consuetudo lex tandem erit, 546, t. XI.
Consuetudinis vis magna est, et in bonis et in malis, 635, t. XI.
Consuetudo, secunda natura, 64, t. X.

Consuetudo tyramnis, 64, t. X.
 Consuetudo in natura necessitatem migrat, intellige necessitatem moralem, 432, t. X.
 Consuetudo recepta non iurgat a peccato, 487, t. IV.
 Consuetudo vitiorum quid parat, 257, t. V.
 Consuetudo improborum multos perdit, 60, t. V.
 Consuetudinem malam ejicit spes coronae celestis, 253, tom. VII.
 Consuetudinis pravae eliminandæ nodus, 263, t. VII.
 Consularis dignitas in exercitu maxima, 91, t. III.
 Consumptionem nihil ulterius sequitur, 899, t. I.
Consummatum est, quid significet, 770, t. VII.
 Contemplatio divinae gloriae, 100, t. VI.
 Contemplatio creaturarum utilis, 282, t. V.
 Contentiones et rixæ vitandæ, 508, t. IV.
 Contentione nihil pejus in Ecclesia, 865, 864. Contentiones ante omnia sedant, 864, t. I.
 Continentia non in operibus tantum, sed in cogitatione sit oportet, 421, t. II.
 Contraria mundum constituant, 175, t. V.
 Contritus peccatorum, etiam unius dei, utilis, 996, t. I.
 Contritus cordis ad peccata delenda requiritur, 170, tom. IV.
 Contritus corde Dominus prope est, 131, t. V.
 Contritus et humilitas omnes pravos affectus sedant, 71, tom. VII.
 Contumelia quandom in major efficitur, 703, t. XI.
 Contumelia contemptum parit, contumeliosum dedecorat, nec sinit esse venerabilem, 672, t. XI.
 Contumelia et convicia quam culanda, 348, t. IX.
 Contumelie quomodo ferendæ, 348, t. IX.
 Contumeliam qui contumelia repellit superatus est, 612, tom. IX.
 Contumeliam qui infert majore ipse contumelia afficitur, 279, t. IX.
 Contumelias ferendæ, 231, 252, non rependendæ, 252.
 Contumelias mansuetudine expugnandæ, 252, t. IX.
 Contumelia afflicere indigna res est, affici non item, 126, tom. IX.
 Contumelia pro contumelia non referenda, 266, t. VIII.
 Contumeliam propter Deum pati honorem parit, 321, tom. VIII.
 Contumelia damnum non assert patienti, 451, t. VIII.
 Contumelias quomodo ferendæ, 775, t. VII.
 Contumelias nihil intolerabilis, 249, t. VII.
 Contumeliosus caritatis bonum pessimum, 249.
 Contumeliam derident non vere infertur contumelia, 46.
 Contumelia non ab inferentis, sed a patientis affectu astimanda, 43, t. II.
 Contumelia gravior est ea quæ a beneficiis affecto proficiunt, 473. Contumeliarum in fratres malum, 596, tom. I.
 Contumeliis affici an sit intolerabile, 700, t. IV.
 Contumelia quomodo ferendæ, 650. Contumelia si juste afficeris, erratum corrige; si injuste, fer patienter, 700, tom. IV.
 Conventus sacri dupliciter fructuosi, 801, t. I.
 Conversatio cum impio est aversio a Deo, 550, t. V.
 Conversio Pauli mirabilis, 117 et seqq., 420, t. II.
 Conversio tot gentium miraculum magnum, 108, t. III.
 Conversio: ad conversionem minime plus quam præmia ducunt, 545, t. VII.
 Convicnis non utendum, 691, t. XI.
 Convicia occasio sunt adipiscendæ gloriae, 648, t. IV.
 Convictior in gehennam incidet, 450, t. VII.
 Convicium inimicitiam parit, inimicitia convicium, 232, tom. VII.
 Convicia vitanda, 199, t. II.
 In convivis arrabones, 451, t. II.
 Convivium quod a preceptione coptum in preceptionem desinit, nunquam deficiet, 650, t. IV.
 Convivia cum quanto luxu celebrata, 304, t. XI.
 Convivia secularium quam turpis, 137, t. V.
 Convivorum et theatrorum pernicias, 459, t. V.
 Convivæ quomodo celebranda, 626, t. IX.
 Convivæ quam adhibendi, 495, t. VII.
 Convivia sumptuosa, non sunt criminis vacua, 493, tom. VII.
 Convivia quædam perniciose, 493, t. VII. Ex rapinis parta quam odiosa, 492, t. VII.
 Coquinaria et salsaemaria ars noxia est, 501, t. VII.
 Cordis humani artificium, 124, t. II.
 Cor hominis est ejus thesaurus, 122, t. V.
 Cor Iudeum hominis quodam, 47. Causa malorum, *ibid.*, tom. V.
 Cor natura sua sursum tendit, nos illud deprimitus, 47, t. V.
 Corde graves, *perpungens*, quinam, 47, t. V.

Cordis duplicitas, 143, t. V.
 Cordis affectus ea mala excogitavit quæ natura negavit, 534, t. V.
 Cor totum corpus afficit, 729, t. VII.
 Cor contritum et humiliatum dare Dei est, 139, t. VII.
 Core filii praefecti unus ex chorus Davidis, 533, t. V.
 Corinthus prima civitas Graecæ, 9 et seqq., dicta *agoræ*; sive opulenta, 11. Oratoribus et philosophis plena, *ibid.*, in Isthmo Peloponnesi, *ibid.*, t. X.
 Corinthi multi philosophi erant qui Christianorum doctrinam irridebant, 359, t. X.
 Corinthi in actiones divisi, 11, quomodo, *ibid.*, t. X.
 Corinthii quidam resurrectionem corporum futuram non credentes, 12. Quidam idolothyta comedebant, 159, 160, tom. X.
 Corinthii fornicatores habebant, 863. Pauperes contemebant, 863. Idolothyta comedebant, 863, t. I.
 Corinthii ex schismate in varias partes distracti sunt, 387, t. VII.
 Corinthius graviter lapsus ad penitentiam admittitur, 286, t. I.
 Corinthii superbi et inflati, 453, t. III.
 Corinthii forniciari exemplum assertur, 157, t. III.
 Cornelius centurio ifitiuum gentium, 175, t. IX.
 Cornelii centurionis historia, 171 et seqq. Cornelii fides et pietas, 178, quanta operetur, 175, t. IX.
 Cornelius ob vitam optimam ad arcana cognitionem deductus, 174, t. V.
 Cornelius ex vita sua exauditus est, 83, t. V.
 Cornelius quomodo exauditus, 45, t. V.
 Cornelius centurio domum ornavit precibus et eleemosynis, 750, t. VII.
 Cornices diutius vivunt quam homines, 143, t. X.
 Coru in scriptura potentiam, gloriam, claritatem significat, 663, t. IV.
 Corona plectebantur in kalendis, 957, t. I.
 Coronam et paenam post hauc vitam aeternas fore probatur, 638, t. IX.
 Corona sequitur confessionem peccatorum, 113, t. VI.
 Corona incorruptionis, 70, t. V.
 Corona gratiae, 70, t. V.
 Corona quæ ex misericordia contexta, 70, t. V.
 Corona gloria, 70, t. V.
 Coronas hic non universi recipiunt, 127, t. V.
 Coronæ in futuro ex laboribus procedent, 95, t. V.
 Coronæ martyrum per mortem texuntur, 281, t. V.
 Corona non datur sine tentatione, 59. Coronæ immortales pro temporaneis laboribus, 667, t. II.
 Corona datur ex gratiæ liberalitate, 720, t. VII.
 Coronæ celestis spes a mala consuetudine avocat, 255, tom. VII.
 Corona datur pro ratione operum, 397, t. IV.
 Corona justitiae ei qui parcit inimicis, 689, t. IV.
 Corpus Domini post resurrectionem non in terram rediit, sed in celos ascendit, 717. Corpus Domini idem sumitur, quod Magi adorarunt, 753. Corpus dominicum in eucharistia, 753. Moribundis datum quam bonum præstet extum, 681, t. I.
 Corporis Christi vis, quanta, quam mirabilia opera designaverit, 203, t. X.
 Corpus suum Christus dedit nobis et tenendum et comedendum, 205. Cum fervore et caritate comedendum, 204, 205, 206, t. X.
 Corpus Christi quod accipimus, id ipsum corpus est quod clavis confixum, flagris cesum, etc., 203, t. X.
 Corpus iustum Christi comedimus, 507, 508, t. VII.
 Corpus Christi qui indigne sumit, Herodi est similis, 154, t. VII.
 Corpus Christi pretiosum sumitur, 269, t. VI.
 Corpus et sanguis Christi in eucharistia ceræ igni admotæ comparantur, 543. Hoc verbum, *Hoc est corpus meum*, transformat, *metamorphos*, ea quæ proposta sunt, 380, 389. Corpus et sanguis mysticus non sicut absque Spiritu gratia, 452. Corpus et sanguis Christi sumitur in eucharistia, 561, t. II.
 Corpus et sanguis Christi, 517, 518. Corpore Domini vescinunt, sanguine polantur, 356. Corpore et sanguine Domini vescinunt, 210. Corpus et sanguis Domini sacrificium, 453, t. V.
 Corpus et sanguis Christi in mysteriis, 259. Corpus et sanguinem Christi accipimus, 759, t. III.
 Corporis Domini locus in epistola ad Cæsarium, 758.
 Vide *quomodo explicandus in Monito*, 753, t. III.
 Corporis species quam fallax, 297. Sepulcrum dealbatum, 297. Corporis pulchritudo augeri non potest, animæ potest, 295, t. I.
 Corporis virtus non est obesitas aut bona habitudo, sed latiendi consuetudo, 979. Corporis vires ad quam rem

- apie, 410, t. I.
- Corpus hominis in inferno consumi non poterit*, 290, tom. I.
- Corpora sanctorum qui in morte Christi resurrexerunt signum futuræ resurrectionis erant*, 777, t. VII.
- Corpora beatorum gloria induentur quam oculi non ferent*, 603, t. I.
- Corpora sanctorum fontes spirituales*, 600, t. II.
- Corporis humani artificium mirabile*, 122, 123, t. II.
- Corporis corruptibilitas quid prosit*, 428, t. II.
- Corporis imbecillitas, fidei alacritatem non hædit*, 737, tom. II.
- Corpora etiam peccatorum incorruptibilia resurgunt et immortalia*, 450, ut in perpetuum igne crucientur, *ibid.*, tom. II.
- Corpus castigandum*, 51, t. II.
- Corpus infirmum non obest, si animus expergesfactus sit*, 21, t. II.
- Corpus nostrum ἄρρενος, consubstantiale corpori Christi*, 352, t. III.
- Corporis cura animi curæ postponenda*, 41, t. III.
- Corporis pulchritudo quam fluxa*, 42, t. III.
- Corpus natura sua mortale*, 614, t. IV.
- Corporis forma quam fluxa*, 256, t. IV.
- Corpus pro toto homine aliquando accipitur*, 562, t. IV.
- Corporis custodes, imperatorum*, 473, t. V.
- Corpora mortuorum extra urbes sepeliebantur*, 68, tom. V.
- Corporum resurrectio vere erit*, 22, t. IX.
- Corpus nostrum quomodo sacrificium sibi possit*, 503, tom. IX.
- Corpus nostrum conforme futurum est corpori Christi*, 278, 279, t. XI.
- Corpus salutis aeternæ particeps erit*, 124, t. X.
- Corpus aliud resurgere haeretici dicebant*, 358, 357, tom. X.
- Corporis pulchritudo lutum est*, 181, t. V.
- Corpus quandoque nobiscum bellum gerit*, 58, t. V.
- Corpus animæ adversariorum est*, 739, t. VIII.
- Correctio fratrum*, 904, 988; ab ea non desistendum, 967. *Correctio fratrum quantum pariat salutem*, 638 et seqq. *Correctio proximi commendatur*, 923. *Correctio fratrum plus meretur quia curat insanabilem*, 909. *Eius modulus*, 818. *Ut membra Christi alia membra curare debemus*, 848, 849, 850, t. I.
- Corrigendi fratres verus modus*, 934, t. I.
- Correctio labore acquiritur*, 140, t. II.
- Correctio fratrum quomodo facienda*, 54, t. II.
- Correptionis fraternæ imago*, 18, t. III.
- Corripientem potius quam adulatorem admittere oportet*, 136, t. V.
- Corruptionis morum quanta tempore Chrysostomi*, 329 et seqq., t. I.
- Corruptione corporum multa mala vitantur*, 402, 403, tom. VII.
- Corruptor Judicis fure pejor*, 137, t. V.
- Corybarium est tiara*, 403, t. VI.
- Corymbi quid sint*, 51, t. VI.
- Coryphaeorum duo paria: Petrus et Andreas, Jacobus et Joannes*, 424, t. VII.
- Crapula mortem parit*, 23; nihil lucri, sed ingens damnum affert, 23; captivam facit animam, 23; multos morbos gignit, 84; gula danatur, 341, t. IV.
- Crapula morbos gignit*, 583, t. I.
- Crapula malum*, 770. *Crapulam et ebrietatem jejunio præmittere quam malum*, 513, t. II.
- Crapula quot mala pariat*, 584, t. VII.
- Crapula radix vitiiorum*, 209. *Adamum ex paradiso ejecit, diluvium induxit*, etc., 209, t. VII.
- Crapular turpes exitus*, 660, t. VII.
- Crapulam insectetur Chrysostomus*, 308, t. IX.
- Crapulam malum et dedecus*, 329, t. XI.
- Crateres coronati*, 400, t. III.
- Crates agros suos in pecorum pastum reliquit*, 607; non litteras curabat, sed mores, 363, t. I.
- Criticula ferrea pruni substratis, genus martyrii*, 711, tom. II.
- Creare non idem est ac gignere*, 1060, t. I.
- Creationem noctis a Deo suis negabant quidam*, 116, tom. V.
- Creatorum natura ipsa prædicat*, 450, t. IX.
- Creationis narratio cum multo ordine facta*, 65, t. IV.
- Creator ex creaturis cognoscitur*, 28, t. IV.
- Creaturas adorare quam stultum sit*, 60, t. IV.
- Creatura est unus ex doctoribus nostris*, 656, t. IV.
- Creaturarum nulla sine utilitate facta*, 66, 67, t. IV.
- Creatura cur iugemiscat*, 159, t. III.
- Creaturarum magnitudo Deum ostendit*, 217, t. V.
- Creatura inanima quomodo Deum laudat*, 486, t. V.
- Creaturarum contemplatio utilis*, 282, t. V.
- Creaturarum rerum varietas*, 142, t. VI.
- Creaturæ non consensercent*, 278, t. VI.
- Creaturarum rerum ordo*, 463, t. VI.
- Creaturarum pulchritudo sapientiam Dei prædictat*, 501, tom. VII.
- Creatas res automata esse multi dicebant*, 148, t. X.
- Credendum non est facile*, 781, t. I.
- Credentibus absentia non nocet, incredulis præsentia non probet*, 273, t. VI.
- Crepitacula manibus nascentium infantium appensa*, 105, tom. X.
- Cretenses mendaces dicebantur esse*, 677, t. XI.
- Cretenses sepulcrum Jovis habebant cum hac inscriptione*, *τέταρτη Ζάρα τοῦ Διονυσίου*, 677, t. XI.
- Criminis remissio ex accusatione sui*, 701, t. IV.
- Crito Socrati pecunias offert*, 357, t. I.
- Crocodilum gentes adoraverunt*, 413, t. II.
- Crocodili colebantur ut dñ ab Egyptis*, 582, t. IV.
- Kύπερος sive Saturni locus in Cilicia*, 679, t. XI.
- Cruciatus æterni, præsentes poenas quatuor superent*, 461, t. IX.
- Crucis figura, certatim exquiritur ab omnibus*, 828. *Crux peccatum sustulit, et expiatio fuit orbis*, 867. *Crucis olim maledictum supplicium, nunc desiderabile*, 833, tanquam tropæum, 806. *Crucem nemo erubescit*, 826. *Crucis encomia*, 827, t. I.
- Crucis signi potestas*, 940. *Crucis signum in dominis, in foro, in desertis, etc., in vasis argenteis et aureis, in marginis, parietum picturis, in corporibus brutorum male affectis, etc.*, 826. *Crucis signum in mensa sacra, in sacerdotum ordinacionibus, in mystica coena cum corpore Christi*, 826. *Crucis signum exprimitur in fronte*, 826, t. I.
- Crux venerabilis etiam imperatoribus, in purpura crux, in diademate crux, in precibus crux, in sacra mensa crux, ubique crux*, 824, t. I.
- Crucis vera particulum auro inclusam a collo multi suspendebant*, 826, t. I.
- Crux tropæum contra dæmonas erectum, gladius contra peccatum, gladius quo serpente confudit Christus*, 398, tom. II.
- Crux in fronte imprimenta*, 240, t. II.
- Crucem tollere est morteni ante oculos semper habere*, 75, t. II.
- Crux symbolum regni*, 405, 413. *Crucis præclara facinora*, 300, 407, t. II.
- Crucem dæmones fugiunt*, 490. *Cum cruce venturus est Christus judicatum omnes*, 414, t. II.
- Crux est tropæum*, 811, t. II.
- Crux ab omnibus honoratur*, 812, t. II.
- Crucis encomia*, 817-818, t. II.
- Crucis signum est cui contradicitur*, 809, t. II.
- Crucis lignum onus mala sustulit*, 612, t. IV.
- Crucis lignum plura invexit bona quam a principio fuerant inventa mala*, 613, t. IV.
- Crucis lignum quantum differat a ligno scientiae boni et mali*, 135, t. IV.
- Crucis figura est sacrificium Abrahæ*, 432, t. IV.
- Crucem et sepulturam Christi Jacob prædictit*, 574, t. IV.
- Crux in fronte gestabatur*, 84, t. V.
- Crux Christi virga virtutis*, 269, t. V.
- Crux magnæ potentie signum*, 274. *Crucem omnes in fronte gestant, etiam imperatores*, 274, t. V.
- Crucis repente in vestimentis impressæ*, 285, t. V.
- Crux ante oculos posita omnem abigit malam voluntatem*, 291, t. VI.
- Crux Domini baptisma vocatur*, 533, t. VII.
- Crux si non credita fuisset, neque resurrectio credita fuisset*, 438, t. VII.
- Crux gloria nostra, caput bonorum omnium, fiducia, corona*, 558. *De cruce Christi non erubescendum*, 508, 536, tom. VII.
- Crucem horrent dæmones*, 537, t. VII.
- Crucem tollere quid sit*, 515, t. VII.
- Crux domini in parietibus, in fenestris depingebatur*, 537, tom. VII.
- Crux in postremo adventu Christi apparebit*, 698, tom. VII.
- Crucis signum in facie digito efformahatur*, 337, t. VII.
- Crucis signum in pectore efformabatur*, 771, t. VII.
- Crucis signi vis mirabilis*, 558. *Quanta bona crux mundo atulerit*, 538, t. VII.
- Crucis tropæum in celesti regno erectum*, 24, t. VII.
- Crucifixus adorandus*, 558, t. VII.
- Crux cur in salutem hominum assumpta*, 159, t. VIII.
- Crux gloria appellatur*, 281, t. VIII.
- Crux Iouis vita*, 160, t. VIII.

Crucis Christi titulus cui usui fuerit, 461, t. VIII.
 Crux dicitur baptismus, 451, t. VIII.
 Crucis signum, 91, t. IX.
 Crucem habentis viri fiducia, 158. Per crucem tantum regnum celorum consequimur, 230, t. IX.
 Crux orbis salus est, 435, t. X.
 Crucis potentia magna, 28, 679, 680, t. X.
 Crucis signum in baptismo et in manuum impositione, 273, t. X.
 Crucem ferre debet homo ut membrum Christi, 27, tom. XI.
 Crucis imitici, quinam siut, 276. In cruce mors sublata fuit, in paradiiso mors germinavit, 139, t. XI.
 Crux designabatur per Isaaci iactationem, 35. Crux gloria Christi, 34, t. III.
 Crux Christi quan illustris, 317, t. III.
 Crucis opera mirifica, 34, t. III.
 Crux Christi a patriarchis et prophetis predicta, 32.
 Crucis historia in die crucis et passionis legebatur, 103, tom. III.
 Crucis operationes mirabiles, 840, 842, t. III.
 Crux Abrahami sacrificio præsignificatur, 317, t. VI.
 Crucis figura erant manus Moysis erectæ, 327, t. VI.
 Crux inferorum portas reseravit, celorum apsidæ aperuit, 842, orbem terrarum convertit, ibid., t. III.
 Crux Christi adoranda, 833. Crux Christi effectus, 836.
 Crux Domini armatura victrix, triumphans, 836, t. III.
 Crux virifica adoranda, 840. Per crucem nostræ religionis omnia perficiuntur, 841, t. III.
 Crux est nostra gloriatio, summu bonorum, fiducia, corona, 842, t. III.
 Crux obsequiabantur sacerdotes in ordinatione, 838. Crux in sacrificio adhibebatur, 838, t. III.
 Crucem in mensa, in lecto et quocunque in loco præferbam, 840, t. III.
 Crux in adibus, in muris, et in fenestris, et in frontibus, et in animo depeingebatur, 837, 841, t. III.
 Cruces ex auro, margaritis, geminis, 840, t. III.
 Cruz non erubescenda, 842. Cruz corona regia splendor, solis radios superal, 840.
 Cruz vita via, 859, t. III.
 Cruce hostes omnes funduntur, 838, t. III.
 Cruz omni arnoruni genere validior, 836, t. III.
 Crucis signum quomodo faciendum, 838, t. III.
 Crucis signum operationes mirabiles edidit, 838, t. III.
 Crucis preclara munia, 680, t. VIII.
 Crucis virtutes varie, 675, t. VIII.
 Crucis lignum figura mortis, 703, t. VIII.
 Crucis signum siut, 84, t. XI.
 Cubi et tali ad ludum adhibiti, 182, t. VIII.
 Cucusus in Armenia, 594. Cucusus desertus locus, 609, desertissimus, 610. Cucusus locus omnium desertissimus, 717, 739, totius orbis desertissimus, 667, t. III.
 Cucusus Armeniæ locus desertissimus, 673, t. III.
 Cucusus locus exsilio Chrysostomi, 756. Cucusus nec forum nec venale quidquam habebat, 611. Ejus solitudo tamen Chrysostomo jucunda, ibid. Cucusus infestatur latronibus, 626. Circumsessa latronibus villa, 693, t. III.
 Cucusi episcopus humaniter Chrysostomum excipit, et thronum suum ipsi offert, 686, t. III.
 Culictræ anserum plumis suffultæ, 523, t. VIII.
 Culpa ex voluntate est, 576, t. VII.
 Cultus rationalibilis quid sit, 597, t. IX.
 Cultus in vestibus et ornatibus, quam vanus, quam futile, 539, t. XI.
 Cupiditas regni celorum ignem libidinis extinguere potest, 434, t. X.
 Cupiditas extinguenda modus, 432, t. X.
 Cupiditas hominem meudicis miserabiliorum reddit, 343, tom. X.
 Cupiditas corporum acerior est quam pecuniarum, 432, tom. X.
 Cupiditas ne animo concipiatur, 1012, concepta præfetur, ibid., difficile frenatur, 1000, t. I.
 Cupiditas naturæ, ignis est, 678, t. II.
 Cupiditates superat qui Scripturam animo versat, 888, tom. IV.
 Cupiditati imperare magnum, aliorum cupiditatem sedare maius, 681, t. IV.
 Cupiditas habendi damnabilis, 191, t. IV.
 Cupiditas divitiarum arx malorum, 259, t. V.
 Cupiditates tempestati comparantur, 75. Quomodo sedentur, ibid., t. V.
 Cupiditas alia aliam pellit, 35, t. VIII.
 Cupiditas fluxarum rerum indecora, 503, t. VII.
 Cupiditatem auri magnam expiere difficultius est quam volare, 607, t. VII.

Cupiditas habendi insatiable, 212. Diabolo subditum reddit hominem, 212, t. VII.
 Cupiditas vanæ gloriæ divitiarum amorem parit, 288, tom. VII.
 Curiositas in divinis rebus non adhibenda, 446, t. VIII.
 Curiositas et importunæ perquisitionis morbus, 87, t. X.
 Curiosus urbis Chrysostomum pulsuum Constantiopolis abduxit, 533, t. III.
 Currus imperatoris jugo albarum mularum auro ornatum junctus, 286. Currus imperatorius lapillis coagmentatus, laminisque mobilibus et agitatis ornatus, 287, t. VI.
 Currus argenteis laminis vel auro operi, 606, t. VII.
 Currus mulorum alborum in pretio habitus, 144, t. XI.
 Cursorum mos, 319, t. V.
 Custos carceris quomodo a Paulo salvus efficitur, 60, tom. XI.
 Cymbala, instrumenta in choro Davidis, 533, t. V.
 Cynica lues quasi somnium et unbra præterit, 382, tom. VII.
 Cynica placita : sic philosophos vocat Chrysostomus, 173, tom. II.
 Cyprus insula Marcionistas hahebat, 977, t. I.
 Cyrenenses quinam, 120, t. IX.
 Cyrenii præsidis descriptio in codicibus Romanis asserbatur, 352, t. II.
 Cyriacus diaconus, 699, t. III.
 Cyriacus diaconus a Chrysostomo missus ad Innocentium papam, 529, ab Iunocentio ad Chrysostomum missus, 537, tom. III.
 Cyriaco presbytero scribit Constantius presbyter, 737, tom. III.
 Cyriacus episcopus Chrysostomi amicus, 609, t. III.
 Cyriaco episcopo epistola Chrysostomi, 712, t. III.
 Cyriacus episcopus Romam confudit pulso Chrysostomio, 536, t. III.
 Cyriacus episcopus, 733, t. III.
 Cyriaco episcopo epistola Chrysostomi, 644, t. III.
 Cyriaco episcopo exsultanti scribit Chrysostomus, 681, ipsum consolatur, 682, t. III.
 Cyriacus episcopus pro causa Chrysostomi scrumnis affectus, 700, t. III.
 Cyriaco, Demetrio, Palladio, Eulysio, episcopis, scribit Chrysostomus, 699, t. III.
 Cyriacus, Castus, Valerius, Diophantes, antiocheni presbyteri : ad eos scribit Chrysostomus, 613, 644, 663, 689, 735, t. III.
 Cyrus. A Cyro usque ad Antiochum anni, 653, 898, t. I.
 Cyri puerilem institutionem scripsit Xenophon, 313, tom. VI.
 Cytherio epistola Chrysostomi, 651, t. II.

D.

Dæmon ne vera quidem dicens audiendus, 983, t. I.
 Dæmones etiam habent principatus et potestates, 730, tom. I.
 Dæmones non medeantur, nisi aliquando ex Dei permisso, 834, 835, t. I.
 Dæmones quidam dicebant se esse monachorum animas, 983, t. I.
 Dæmones nil juvat immortalitas, 497. Dæmones nostra destruere incessum conati sunt, 336. Dæmonum scvitæ exempla, 253. Dæmones quam noxii, ubi possunt nocere, 254, t. II.
 Dæmones fugat martyrum favilla, 89. Dæmones martyrum sepulcra formidant, 669, et pulverem martyrum, 667, jejunium christianorum timent, 307, t. II.
 Dæmones nundum non gubernant, 253. Dæmonibus non tribuenda mundi administratio, 731, t. II.
 Dæmones sacrificia peroptabant, 353, t. II.
 Dæmones nihil nisi Deo permittente disponunt, 253. Cum dæmonibus certamen, 618, t. II.
 Dæmon sive oraculum Apollinis tacet ob præsentiam reliquiarum S. Bahylæ, 254, t. II.
 Dæmon tempore orationis nos vexat, 357. Dæmoni quomodo resistendum, 358, t. III.
 Dæmones, apostolorum carnales, 95, t. III.
 Dæmones in hoc mundo cur relinquuntur, 509, t. III.
 Dæmon non audet eos qui in spiritualibus occupantur adorari, 342, t. IV.
 Dæmon subjectus homini, 427. Cuni videt animam de rebus divinis sollicitam, ab illa resiliit, 117. In vigilantes non praevaleat, sed in desides, 58, t. IV.
 Dæmon ipse non potest nos ad iram concitare, si philosophari velimus, 701, t. IV.
 Dæmon metuit eos qui injuriam condonant, 46, t. V.
 Dæmones feruntur per aerem, 162. Pertinacient nomen

- Dei, 280, t. V.
Demon cum hominum natura bellum gerit, 181, t. V.
Demon nullus ingredi audet quando Christus adest, 188, tom. V.
Demonum ora obstructa per Christum, 193, t. V.
Demon cur idolis uteretur, 398, t. V.
Demonum vires imbecillas facit sanctorum præseutia, 125, t. V.
Dæmonibus quæ ministeria a Deo dentur, 571, t. VI.
Dæmones, vasa diaboli, 448, t. VII.
Dæmones nihil non agunt in perniciem nostram, 214, tom. VII.
Dæmonibus non credendum etiamsi utilia dicant, 210, tom. VII.
Dæmones divinitatem Christi prædicant, 532. Horrent crucem, 537, t. VII.
Dæmones per sepulcra currunt, 403. Cur in sepulcra libenter versentur, 533, t. VII.
Dæmones quare porcos occiderunt, 534, t. VII.
Dæmones esse defunctorum animas multi putabant, 545, tom. VII.
Dæmones non possunt prophetias edere, 121, t. VIII.
Dæmonis maligni esse Dei leges quidam dicebant, 68, tom. VIII.
Dæmone deterior est amor pecunia, 305, t. VIII.
Dæmone gravius est peccatum, 293, 294, t. IX.
Dæmonum invocationes adhibe, 627, t. IX.
Dæmones mundum creavisse quidam dicebant, 148, t. X.
Dæmoniaci quidam scelerati, 441. Dæmoniaci cur in ecclesiis ad orationem inducerentur, 775. Dæmoniacos cur diaconus ad orationem inducat, et capita incluare jubeat, 773, t. I.
Dæmoniacos etiam curat Deus, 534, t. VII.
Dæmoniaci dicebant, Ego sum anima illius cuius iam, 535. Hec fraus et fallacia diabolica erat, *ibid.*, t. VII.
Dæmoniaci multi in sepulcra tempore Chrysostomi, lascivi tempe viri, 534, 535, quibus sepulera sunt mere-tricau diversoria, 536, t. VII.
Dagonis historia. Dagonem Judæi adorarunt in Palestina, 674, t. VIII.
Damnationem assert vel pars una virtutis contempta, 612, t. VII.
Dannatorum duplex supplicium, 485, t. VII.
Dannati e tenebris in tenebras, ex angustia in angustias graviores ingreduntur, 235. Dannati quomodo cruciatu inferni ferre possunt, 289, t. I.
Dannum quid sit, 462. Dannum verum nullum, nisi volunti, 462, t. III.
Dannum cens-ri debet quod labore multum habet, et lucrum nullum, 262, t. XI.
Daniel ad conspectum angelii delicit, 723, 724, ita ut proximum sit ut eius anima avolet, 727. Ejus præstantia, virtus, fortia gesta, 728. serumne, 486, jejunita, 876, t. I.
Daniel prædicti templi Jeros. destructionem, 898. Danielis prohetie explicatio, 895 et seqq. Visionis explicatio, 897. Danielis historia quedam apud Josephum, 896. Danielis hebdomadum explicatio, 900, t. I.
Danielis regnorum quatuor interpretatio, 798 et seqq., tom. II.
Daniel in Babylone natus, 798. *Decem et octo amorum, prophetiam inchoavit*, *ibid.*, t. II.
Daniel a leonibus Dei metu servatus, 500. Intrepidis inter leones, 225. Non metuebat feras, 601. Multos eripuit a morte, 397, t. IV.
Danielis jejunium, 24, t. IV.
Danieli leones parciunt, quia ipse non peccaverat, 38, tom. V.
Danieli contemptui erant terribiliores feræ, 490, t. V.
Daniel barbarorum disciplinas edidicit, 198, t. VI.
Daniel virtute prædictus æquabiliter semper vivebat, 226, t. VI.
Daniel philosophum se ostendit, 196, t. VI.
Daniel in quibus poterat legem servabat, 197, t. VI.
Daniel multis diebus jejunus manusit, ut iram averteret a populo, 12, t. VI.
Danielis visio, Isaiae visioni affinis, 69, t. VI.
Daniel barbaros eripuit; Judeos minime, 60, t. VII.
Danielis hebdomadæ cum Christi ortu consentiunt, 42, tom. VII.
Daniel cur sibi oblatum libamen admisit, 275, t. VII.
Daniel in Babylone sepultus est, 256, t. VIII.
Daniel presbytero epistola Chrysostomi, 722, t. III.
Dauubius sepe glacie concrescit, 575, t. V.
Daphne suburbium antiochenum, 852, t. I.
Daphne virginis castitatis auras, 551, t. II.
Daphnes puellæ historia, 551. Ladonis fluvii filia, *ibid.*, tom. II.
Daphne suburbium Antiochenum, 350. Daphnen prope-rabant Antiocheni comessatum, 672 et seqq., t. II.
Daphne suburbium Antiochenum, 285, t. V.
Daphne locus prope Antiochiam, ubi sacra diis persol-vebantur, 679, t. XI.
Darius Hyslas magis successit, 900, t. I.
Darius Persarum rex ariete designatus, 895, t. I.
David quam acceptus Deo post paenitentiam, 297, 298. In ejus gratiam Salomonis peccatum obtegitur, 341. David ærumnis vexatus, 481, 482, et seqq., 735. Ejus calamita-tes omnem tragediam superant, 483. Davidis lectus, lacrymis exornatus, 972. Ejus quotidiana lacrymæ, 973, tom. I.
David multis præclare gestis sternitur, 310. Davidis compunctio, 415 et 416 et seqq. David, recte factorum oblitus, peccatorum recordabatur, 422. Amore Christi in-cessus, 414, t. I.
David pro oibus mori voluit, 406. Brevis statura, par-vus, armis nudus, carneam turrim prostravit, 179, t. II.
Davidi perniciem machinabatur Saül, nulla Iesus injuria, 93, t. II.
David propheta et rex. Satius esset solemi extingui, quanto verba Davidis oblivioni tradi, 285, t. II.
David in extrema senectute, leviter sedata, commisit adulterium, 285. David post neccatum de peccato non cogitat, 286. Davidis confessio peccatum delet, 278, t. II.
David precibus armatus, 778, t. II.
David in exemplum patientiae adductus, 506, 507, t. III.
Davidis fides, 297, t. III.
Davidis quanta virtus, 184, ejus patientia, *ibid.* David Saüli iunio beneficia contulit, 185, t. III.
David cogitum proprias efferre laudes, 308, t. III.
Davidis cum Goliath monomachia, 425, 426, t. IV.
Davidis vox prostravit alienigenam, 705, t. IV.
David reipublicæ servator, 678, t. IV.
Davidis virtus ex Samuelis ad illum responsione perspi-citur, 701, t. IV.
David fugit a facie Saülis, 681. Ex insidiis Saülis tripla quadruplicaque martyrii corona redimitus, 699. Davidi nibil nocuit Saülis odium, 701, t. IV.
David Saülem in se peccantem quadammodo excusat, 691. Davidis major victoria cum Saülem servavit, quam cum Goliath occidit, 688. David Saülem occidere volentes coercuit, 687. Saüli corporis custos fuit, 688. Davidis Saüli parentis tanta gloria, quanta triun puerorum, 699. David immolans iram sacrificium Deo offert, 688, t. IV.
David Saüli parecit inimico sibi, 648. Honorifice appellat inimicum, 685. Davidis inanis-tudo erga filium Saülis, 707, 708, beneficia in Saülem, 678, t. IV.
David ob servationem Saülem magna præmia recepit, 690. David ob Saüle filiorum tutor relinquitur, 707. Davidis lu-cus ob mortem Saülis, 694, t. IV.
David in calamitate quam in solo mirabilior, 647, t. IV.
David eo magis spectandus quod in lege veteri difficilior esset virtus quam in nova, 698. Legem ipsam mansuetu-dine superabat, 684. in eo et legem apostolicam, 703, t. IV.
Davidis benevolus erga suos animus, 690, t. IV.
David non effertur ob prosperum successum, 680. Ejus magnanimitas, 678, 692. Ejus mansuetudo, 685. Unius Dei voluntate spectabat, 693, t. IV.
David accensus Dei desiderio, 663. Davidis patientia et tolerantia, 647, 698. Modestia, 681. In Davidis labiis Dei gratia residet, 688, t. IV.
David infinitus dignus coronis, 587. Dei suffragio laudatus, 677. David exemplar humanitatis, 677. Virtutis speci-men, 698. Ab omnibus imitandus, 686, t. IV.
David rex media nocte surgebat, 281. *Ejus lacrymæ*, 282, omnia que gesserat divino muneri ascribebat, 691, t. IV.
David spes hyumorum scriptor, 527. Ejus scopus in Psalmis, 53, t. V.
David communis docto orbis terrarum, 129, t. V.
David non quod suum, sed quod Dei est querit, 91, t. V.
David nullam excusationem attulit, postquam peccave-rat, 458, t. V.
Davidis penitentia, 78, t. V.
David cædem et adulterium perpetrat et misericor-diām consequitur, 75, t. V.
Davidis mansuetudo, 87, t. V.
Davidis Absalonem fugientis historia, 80, 81, t. V.
David cur fugiebat filium suum, 38. David filio inse-quente admissi peccati pœnas luit, 35, 39, t. V.
David rex noctu orabat, 526, t. V.
Davidis spes in Deo, 85, t. V.
David mitis et mansuetus erat, 191, t. V.
David spiritu sancto motus composuit librum 150, Psal-morum, 551, t. V.

Davidis amor erga Deum, 164, siti comparatus, *ibid.*, t. V.
 Davidis fortitudo et patientia, 104, t. V.
 Davidis patientia, 39, t. V.
 David sine ope Dei, omnium opem nihil facit, 84, t. V.
 David sese laudat quomodo, 41, t. V.
 David mysteria Christi enuntiat variis in psalmis, 529, t. V.
 David librum Psalmorum concludit per gratiarum actionem, 495, t. V.
David non procrastinavit ad paenitentiam vocatus, 540, t. V.
David tempore viri probi erant 555, t. V.
David cur in Psalmis temporum ordinem non secutus est, 501, t. V.
 David puer tropicum erexit, aetate proiectus peccavit, 43, t. VI.
 David egregium exemplum patientiae in morte filii, 547, t. VI.
 David vindictam Dei in populum ad se revocat, 13, t. VI.
 Ex Davide se reges ortos dicebant, 27, t. VII.
 David cur in genealogia Jesu Christi primus memoretur, 26, 27, t. VII.
 Davidis splendor, 27, t. VII.
 David louge splendidior Saule, 453, t. VII.
 Davidis nihil simplicius, 601, t. VII.
 Davidis mansuetudo, 602, t. VII.
 David erga Saulem evangeliaca ostendit magno animo, 342, t. VII.
 David ex parva negligencia in peccati baratum ruit, 340, t. VII.
 David prudens, ratione per concupiscentiam obtenebrata peccavit, 583, t. VII.
 Davidis peccatum, 341. Culpa magnitudo, 341. David ~~eadem~~ duplum admisit, 341, t. VII.
 David verbi fructu ad paenitentiam deductus, 52, t. VII.
 David contritus, 68, Philosophia ejus, 39, modestia et patientia, *ibid.*, t. VII.
 Davidis post peccatum virtus quanta, 342, t. VII.
 David qui plurimas uxores habebat, non ideo immundus erat, 682. Cum unam injuste addidit, immundus factus est, 682, t. XI.
 Debitoribus indulgendum, 238. Deus longe plura reddet, quam illi debeant, 238, t. VII.
 Debitum, iuritale, etiam cum solvitur, retinetur, 784, t. I.
 Debora nutrix Rebeccae cur cum Jacobo ageret, 519, t. IV.
 Debora imperatoris functa est officio, 340, t. VIII.
 Decanus a prefecto differt, 109, t. XII.
 Decennis peccatorum ratione est redditurus, 378, t. I.
 Decepcion et fallacia parunt inimicitias, 100, t. XI.
 Decime fructuum plures late, 615, t. VII.
 Decimas se daturum vovet Jacob, 477, 479, t. IV.
 Defensor, ~~adversarius~~, civitatis magistratus est, 91, t. III.
Definitio sapientiae, 289, t. V.
 Deformitas non vilipendenda quando animus pulchre ornatus est, 283, t. V.
 Deformitas corporis non nocet, neque forma prodest, 428, t. V.
 Defunctis lugere non inutile tantum, sed etiam damnum est, 1022. Pro defunctis preces, 681, t. I.
 Deiunctorum luctus cum tibiis et cymbalis celebratus, 573, t. VII.
Defuncti quomodo sint honorandi, 348, t. VIII.
 Defunctus. *Vide Mortuus.*
 Defunctus prosunt eleemosynæ et oblationes, 169, t. IX.
~~aut~~, oportet, aliquando non consulentes, non jubentis est, sed futura prænuntiantis, 40, t. III.
Deipara nomen Mariae virginis tributum, 839, t. III.
Deipara est virgo Maria, 810, t. II.
 Deliciae laetum animam, 586. Incommoda parunt, *ibid.*
 Periclosissimæ, 974. Ad nunquam oblivionem deducunt, *ibid.*
 Perinde in veteri atque in nova lege prohibite, 573. Deliciae huius vitæ a futuris privat, 1000, t. I.
 Deliciae non sunt crimen, sed ad vitia docunt, 158. Improbantur, 769. In peccatum inducunt, 770, t. II.
 Deliciae sera intractabilis, 772. Deliciae vitam sexentis mortibus graviore in inducunt iis qui ipsas plurimi faciunt, 771, t. II.
 Deliciae morbos parunt, 673, 674, t. IV.
 Deliciae sunt spinæ, quomodo, 470. Deliciarum damna, *ibid.*, t. VII.
 Deliciae et sollicitudines duplex pestis, quæ animam inducit, 470, t. VII.

Deliciae et confessio non possunt una consistere, 190, t. VII.
 Deliciis frui non sinit mortis expectatio, 639, t. VII.
 Deliciae ciborum valeudinis fundamenta subtrahunt, 137, t. VIII.
 Deliciae tristitiam parunt, 87. Ad peccatum trahunt, 303, t. IX.
 Deliciae veræ quæ, 208, t. IX.
 A deliciis abstinerre, jejunii species est, 206, t. IX.
 Deliciarum locus præceptus est, 132. Ex deliciis quæ mala oriantur, 133, t. IX.
 Deliciae onus sunt animæ, 133, t. IX.
 Deliciis et otio nihil inutilius, 235. Qui in deliciis vivit non mortuus modo, sed etiam mortuo deterior est, 521, t. IX.
 Deliciae nihil prosunt, quod desinant in afflictionem, 433, t. XI.
 Deliciae non possunt cum sobrietate consistere, 622, t. XI.
 Deliciarum mala innumera, 589, t. XI.
 Delicias nimis insectatur Chrysostomus, 351, 352, t. XI.
 Deliciae exceant animam, 345, t. X.
 Deliciae nimis proceriorum staturam impediunt, 346, t. X.
 Deliciae non spectandæ, sed exitus earum, 472, t. X.
 Deliciarum fructus corruptio est, 353, t. X.
~~�ποτελεσθεν~~ quid erat, 909, t. I.
 Demetere, ~~καταβαλλειν~~, dicitur lapsus ex metentium manibus spicas colligere, 47, t. VI.
 Demetrios monachus, 393. Ad eum epistolam mittit Chrysostomus, *ibid.* Eam epistolam memorat Chrysostomus, 413, t. I.
 Demetrius monachus rogat Chrysostomum, sibi de compunctione sermones mittat, 393. Demetrios coniunctus semper igne flagrabat, 394. Compunctionis lacrymas fundebat, *ibid.*, t. I.
 Demetrius, episcopus Pessinensis, ad Theophilum missus a Chrysostomo, 531. Rogatu Chrysostomi ad innocentium properat, 529. Pro causa Chrysostomi ærumnus affectus, 699, 700. Demetrios episcopus Romam confudit pulso Chrysostomo, 539, t. III.
 Demetrio, Cyriaco, Palladio, Eulasio, episcopis, scribit Chrysostomus, 700, t. III.
 Democritus philosophus et ejus huius, 9, t. XI.
 Demonstratio per opera, major est illa quæ sit per verba et per signa, 50, t. X.
 Demophilus Chrysostomo amicissimus senex, regitudine magna et paupertate pressus, 489, t. I.
 Demosthenis acumen, 669, t. I.
 Demosthenes ex suggesto ad bellum prodit, 53, t. VI.
 Denominationes ex quibusdam casibus acceptæ, 611, t. IV.
 Deposita Christo, non hominibus tradenda, 41, t. II.
 Deprecatio ubi est, venia est opus, 594.
Derbices miseros putabant qui a grotatione moriebantur, 808, t. III.
 Descriptio prima facta sub romanis principibus, 817, t. I.
 Descriptio sive census Cyreni in codicibus romanis observatur, 332, t. II.
 Descriptio avari, 432, t. V.
 Desiderium Dei auget moles afflictionum, 433, t. V.
 Desidia grave malum, 114. Ea facit ut facilia videantur difficultas, *ibid.*, t. IV.
 Desidia hædit corporis, otium hædit animam, 87, t. XII.
 Desius Junius, 558, t. II.
 Desperare de se; si pejus est quam desperare de alio, 300. Desperandum nunquam est, 279, 300, 967, t. I.
 Desperationis mala, 302. Desperatio ignoriam alit, 307. Desperationis vitanda, 503. A desperatione oritur impudentia, 503, 507, t. I.
 Desperandum nunquam est, 26, t. III; 281, t. IV; 532, t. V.
 Desperare nunquam oportet, 183, t. X.
 Desperatio talium diaboli, 280, t. II.
 Desperatio perniciosea, 279. Non desperare, magnum contra diabolum telum, 337, t. II.
 Desperationis malum, quantum, 767, 768, t. VII.
 Desperatione nunquam se dedere oportet, 432, t. VIII.
 Desposyti: sic vocantur cognati Christi, qui admirationi fuerunt, 132, t. VIII.
 Detractiones yix vituperia a concionatoribus, 675, t. I.
 Detracatio: qui detrahit fraternalis carnes comedit, 53, t. II.
 Detractionis mala quinque, 55, 54, t. II.
 Detractionis et conviciorum malum, 199, t. II.
 Detracatio est etiam cum vera dicuntur, 54, t. II.
 Detractionem audire non debemus libentes, 54. Detracatio omne bonorum operum meritum tollit, 55, t. II.

Detractores qui mala fratrum quasi arcanum revelant, 54, t. II.
Detractores muscis comparantur, 243, t. II.
Detractores exagitantur, 463, t. IX.
Detractio sepe falsa, 654, t. V.
Detractio innumerorum malorum causa, 633, t. V.
De natura incomprehensibilis.
Deus et Dominus, nomina Patri et Filio propria, 738.
Deus simplex, incompositus, figura expers, 730. Sine ullo existendi principio, 427. Non loco circumscriptus, 729.
Deo alac et somnis in Scripturis quonodo tribunatur, 769.
Deus est ingenitus, 742. Deus quonodo dicatur spiritus, fons, ignis, etc., 743, t. I.
Deus unus dicitur de Patre propter gentiles multiplicitatis deorum morbo laborantes, 739 et seqq., t. I.

Dei substantia ab Unigenito et a Spiritu sancto comprehenditur, non ab aliis, 757. Quonodo sese attemparet ut videatur a seraphimis, 722. Deum nemo videt perfecta comprehensione, 750. Deum, etiam cum sese attemparet, supernis virtutibus videre nequeunt, 723. Deus etiam angelis incomprehensibilis, 721 et seqq.; incomprehensibilis etiam supernis virtutibus angelisque, 707 et seqq., 723. Dei substantiam prophetae non accurate uoverant, 705, t. I.

Deus Pater, non ab aliqua creatura, sed a Filio tantum et Spiritu sancto cognoscitur, 720. Deum nemo videt seu cognoscit, nisi Filius, 736, et Spiritus sanctus, ibid. *Dei substantia quonodo comprehensibilis sit, quando judicia ejus, prudentia, magnitudo incomprehensibilia sunt,* 706, t. I.

Deum scrutari quam temerarium, 713 et seqq. *Deum incomprehensibilem esse probat Chrysostomus,* 813. *Eum contumeliam afficit qui substantiam ejus curiosius explorat,* 714 et seqq. *Dei substantiam non noverat Paulus,* 706, 716. *Dei substantiam se nosse putare, insanum est,* 708, 714, torn. I.

Deus quo pacto cognoscitur, 704. *Deum esse credere sufficit, nec requiritur ut ejus substantiam scrutemur,* 743. *Deus inaccessibiliem lucem inhabitan, quanto magis ipse inaccessibilis,* 721. *In throno esse dicitur qui continueri nequit, sed sese attemparet,* 722, t. I.

Dei sapientia immensa et inscrutabilis, 705, t. I.

Deus pro dignitate laudari nequit, 719. *Est affectus expers,* 416. *Ejus zelus non est affectus,* 525. *Ejus ira non est animi aegritudo,* 281, t. I.

Deus cum diceret, Adam ubi es? non ignorabat ubi Adam esset, 780. *Nec ignorabat Sodomorum scelus,* 781, torn. I.

Dei dispensationes scrutari vetat Paulus, 713. *Deum nemo vel contempnendo laderet, vel laudando illustriorem facere potest,* 719, t. I.

Deus creator omnia norit.

Deus corda scrutatur, 443. *Dei est adorari, orationem suscipere, non offerre,* 763, t. I.

Deus sola voluntate, sine labore creavit, 714. *Creavit angelos ante hominem,* 427. *Non est causa malorum,* 453. *Ipsi omnia facilia,* 279, t. I.

Dei præsencia, 444. *Ejus decreta a nemine prohibentur,* 1013. *Dei consilia non disquirenda,* 442, 443. *Deum glorificat qui promissa ejus non curiosius explorat,* 714, 715. *Ex Dei voluntate bonum et malum penditur,* 873, t. I.

Deo rara.

Deus non vult mortem peccatoris, 286. *Punit ad exemplum,* 1003. *Et ante peccatum et post peccatum nos curat,* 829. *Nunquam aversatus sinceram penitentiam,* 284, t. I.

Deus cur non omnes hic pauiat, 445, 1002. *Cur multis per totam vitam affligat,* 444. *Cur sanctos non statim a malis eripit,* 349. *Dei misericordia erga hominis animam,* 296, t. I.

Deo qui vult placere, vitam molle ne sectetur, 1005. *Deus expedit a nobis amari,* 301. *Dat spatiu et tempus sceleratis, ut penitentiam agant,* 530. *Communitur, ut peccatores deterreat, non ut se ulceratur,* 282. *Solus peccata dimittit,* 787. *Ad penitentiam provocat,* 282, t. I.

Deus non ledit peccato, sed homines peccantes illo leduntur, 283. *Libenter audit hominem mala sua sibi narrante,* 746. *Appropinquans est, non ille recedit, sed nos,* 286. *Dei benedictus nobis praestitii nihil dignum exhibere possumus,* 418. *Deus non vult nos cruciari, sed penitentiam agere,* 493. *Dei indulgentia erga homines,* 543. *Ejus benignitas et clementia,* 1016. *Ejus studium pro animæ salute,* 296, t. I.

Dei operante manu nihil gestorum excidit, 385, t. I. *Dei officium est ut dolentes consoletur,* 746, t. I.

Deus indignus tulit Christi necem, quain vituli adorationem, 909, t. I.

Deum inter ei hominem tantum intervallum, quantum inter lutum et ligulum, 713, t. I.

Deo qui bellum novet, belli exitum bonum habere ne-

quit, 319, t. I.

Deus non eget gloria a nobis affici, 507, t. I.

Deus cur homini præceptum dedit, quem prævaricatum norat, 433, t. I.

Dei verba, opera exhibent mirabilia, 831. *Contra Dei dicta non ratio cinandum,* 711, 712, t. I.

Deum offendisse morte gravius est, 1030, t. I.

Deus viduis viri loco est, 600, t. I.

Dei judicium nullus effugiet, 980. *Deo judici omnia nuda et aperta,* 311, t. I.

Deus in celo splendore suo angelos et sanctos condecorat, 750, t. I.

Dei cultus non loco circumscriptus, 903, t. I.

Deus in opificis suis admirandus, 118. *Ex rebus et operibus cognoscitur,* 103, 106, t. II.

Dei existentie demonstratio, 236. *Dei cognoscendi versus modus per creationem,* 151, t. II.

Deus quo sensu dicatus deambulare, 98, 99, t. II.

Deus nullo opus habet, 117, t. II.

Deus et Dominus Filio perinde atque Patri competunt, 705, 704, t. II.

Deus nullus affectibus obnoxius, 94, t. II.

Deus magnas res per umbras presignavit, 741, t. II.

Dei dona copiosa, 719, 720. *Deus judex, medicus et magister,* 95. *Non tantum cum benefacit, sed etiam cum cistigat, bonus,* 93. *Non cum dat modo, sed et cum auertit bonis,* 248, t. II.

Deus antiquitus Iudeis dux erat bellorum, 148, t. II.

Deus velociter ardusat, tarde diruit, 329. *Dei clemens et innumen,* 337. *Dei clemens erga homines,* 323, quanta, 56, t. II.

Dei clemens erga hominem lapsum, 93. *Dei clemens et tolerancia : si emendationem ultio præverteret, mundus deletus esset, funditusque periisset,* 325, t. II.

Dei longanimitas publicanum fecit evangelistam, etc., 325, t. II.

Deus veberenter cupit ut omnes ad ipsum configant, 49. *Si punire cuperet, taceret ; quia misereri vult, iunctatur,* 724, t. II.

Deus non remittit nobis, nisi et nos remittamus, 202, t. II.

Deus nos vexari permittit, ut ipsum frequenter audeamus, 307, t. II.

Deus servorum suorum ulciscitur injurias, 702. *Principibus terrorem incitat,* 327, t. II.

Deus tardus ad pacem, velox ad salutem, 328. *Dei contra Niniven sententia non decidit, quare,* 78. *Deus puniens comparatus cum judicibus,* 252, t. II.

Dei promissa certa, 691, t. II.

Deus Iesus plus timendus, quam imperator Iesus, 56, t. II.

Deus ubique coli potest, 257. *Quam facile audeatur,* 504, t. II.

Dei sapientia et providentia, 126. *Dei providentiam esse probatur,* 109, 110, 112. *Sine Dei providentia mundus stare nequit,* 113, 114. *Dei providentia nullo potest exprimi verbo,* 218. *Omnis administrat,* 731. *Dei providentia cur bonos inprospere, malos prosperare agere in hac vita sinat,* 234, 235. *Dei providentia defendit contra eos qui dicebant siccitates, calamitates, bella, non esse digna providentia Dei,* 94, t. II.

Deus nihil ita amat, ut autem mitem et humilem, 304. *Patris more per res adversas erudit,* 168. *Deo omnia in adversitate committenda,* 63. *Deus pater orphanorum, judex viduarum,* 327. *Deus ubi præcipit non est argutionibus utendum,* 164. *Nonnisi possibilia mandat,* 318. *Deus non necessitate perlitat ad bonum agendum,* 375, t. II.

Dei offensio, vera calamitas, 70, t. II.

Dei verbo omnia constant, 785, t. II.

Deus non loco circumscribitur, 818, t. II.

Deus simplex natura, incompositus, invertibilis, etc., 737. *Deum nemo vidit ut est,* 404. *Sola fide cernitur,* 108. *Deus exemplis nullis dignus potest representari,* 403, t. III.

Dei affectibus exprimendis exempla nulla satis sunt, 739. *Dens qua ratione amulari, irasci, odio habere, iomitaria moveri dicatur,* 402. *Deus impassibilis,* 738, 739. *Deus quo pacto dicatur sanctificari,* 45, t. III.

Dens solus consiliorio non egit, 153. *Nihil facit frustra,* 126. *Dei proprium est cordis secreta cognoscere,* 59, t. III.

Dei cultus omnibus rebus præferendus, 145. *Deus si colatur, secularia bene succedunt,* 176, t. III.

Deus pater noster communis, 45. *Qua ratione pater noster est,* 44. *Dei erga hominem affectus quantus,* 51. *Dei amor in creaturas,* 488, 489, t. III.

Deo tales videtur quales sumus, 790. *Deus solus magister,* 71. *Auctor Novi et Veteris Testamenti,* 215. *Deus cur voluerit res hujus mundi caducas esse,* 349, t. III.

Deus alter cum justis, alter cum vulgo agit, 297. *Deo ratio reddenda accepti et expensi,* 22. *Deus animi propositum spectat,* 146. *Deo auspice quæ flunt, bene succedunt,*

39. Deus plus nostram salutem cupit quam nos ipsi, 26, t. III.
 Dei indulgentia quanta, 20. Deus in remittendis peccatis ditescit, 24, 23. Deus sibi quam alii delicta facilius remittit, 28. Quomodo puniat, 340. Supplicium illatus sepe pargare solet, 344, t. III.
 Deus alios in malis derelinquit, alios eripit, 167. Cur non statim adversitates tollat, 330. Per iusta et adversa piorum vitam gubernat, 620. Cur permittat tentationes, 170, t. III.
 Deus non evulgit peccata, quare, 52, 53, t. III.
Deus nunquam vincitur, neque vincit, quomodo, 820, t. III.
Deus non erubescit appellari pastor, 827, t. III.
Deus effudit spiritum suum, hoc est donum spiritus, 820.
Dei lingua non mutatur, 834, t. III.
Deus semper praesto est ad nos audiendos, 837, t. III.
Deus et Dominus in Scriptura parem habent significacionem, 112, t. IV.
 Deus simplex, incompositus, figura carens, 106, Dei ineffabilis essentia, 37. Deus non habet formam humanam. Confutantur ii qui illud dicere, 589. Dei essentia non potest humana mente efformari, 589. Dei sapientia quanta, 506, t. IV.
 Dei potentia unde demonstratur, 633, est incomprehensibilis, 224, ineffabilis, 33, immensa et mirabilis, 101, quanta, 544, t. IV.
 Deus ubique adorandus, 290, optimus architectus, 121, omnia novit ante quam fiant, 34. Cur dicatur, *Et videt Deus lucem, quod esset bona*, 34, t. IV.
 Deus non ideo interrogat quod ignoret, 160, quomodo videt quid iam, 44. Deo indignum est ascendere et descendere, 521. Deus descendisse dicitur ut videret turrim, ut doceamus non judicandum esse ex auditu, 277. Deo, egitante, secum reputante, preuentite, verba in Scriptura, non sunt ad litteram accipienda, 192. Deus corporeis oculis non videtur, 362, t. IV.
 Deus nullum habet corpus 71, 72, quomodo dicatur ambulare, 153, t. IV.
 Dei nutui omnia cedunt, 421, 422. Deo non potest imponi, 693, t. IV.
Deum condigne nec homines nec Cherubim et Seraphim celebrare possunt, 239, t. IV.
Deus et Dominus dicuntur de Patre et Filio, 121, t. IV.
 Dei opera cum intelligentia et ratione facta, ut probatur exemplis multis, 91, 92, ea digne laudare non potest homo, 51, t. IV.
 Dei sapientia in rebus creandis, 57, creatoris magnitudo ex rebus creatis conspicitur, 581. Deo omnia possibilia, 421. Deus verbo simplici omnia produxit, 77, Dei ineffabilis potentia in creando eluet, 41, t. IV.
 Deus propter hominem omnia creavit, 60, cur non omnia produxerit uno die, 33, 36, cur exstremum perfectum produxerit, terram autem paulatim considerit, 583, t. IV.
 Dei officia non curiosius investiganda, 66. Deus cur dixerit, *Faciamus hominem*, non, Fiat homo, 587. Deus nos creavit ut salvos facial, 33, quomodo requieverit die septimo 89, ad imaginem Dei creari quid, 176, t. IV.
 Deus quomodo Adamo et Eva vestes pelliceas fecerit, 150. Dei misericordia erga Adamum et Eam, 140, a Deo immissa pena Adamo admonitio potius est quam punitio, 141. Deus Abelis oblationem acceptam habuit, non item Caini, 133, 136. Dei pactum cum Noe, 233, ejus erga Abrahamum benevolentia maxima, 279, quomodo ab Abraham visus est, 294, quomodo videri possit, *ibid.*, tom. IV.
 Deus est omnium Dens: cur dicatur, Deus Abraham, etc., 460, 663. Dei benignitas erga Abraham, 387, ejus munificencia erga eundem, 315, t. IV.
 Dei providentia erga Josephum, 550, t. IV.
Deus hominem in mundum, quasi in regiam omnibus rebus instructam induxit, 67, t. IV.
 Dei, egregii artificis, sapientia, 49. Deus verbo et praecepto omnia condidit, 34, 49. Dei opera nostrarum cogitationum imbecillitatem superant, 27, 102. Dei opera omnia valde bona, 87, t. IV.
 Deus secundam voluntatem suam creaturem moderatur, 50. Quomodo requiescere dicitur, 88, t. IV.
Deus ipse per prophetarum linguam loquitur, 34, 119, tom. IV.
Dei gratia in Davidis labiis residebat, 686. Deus agnoscethes Davidis, 682, t. IV.
Dei praecepto cuncta obedient, 258, t. IV.
Dei ineffabilis indulgentia erga Cainum, 136, t. IV.
Deus a principio quo pacto homines instituerat, 734. Dei ineffabilis benignitas erga genus nostrum, 67, 87, 108, 106, 229, t. IV.
Deus fons clementiae, beneficia nobis confert, etiam nes-

cii, 258. Per litteras agit cum hominibus, 582. Dei patientia, 157. Dei erga homines indulgentia, 156. Dei indulgens misericordia, 148, 221, 277, 278, t. IV.
Dei clemencia, 391, tolerantia ineffabilis, 391, t. IV.
Deus non spectat suam dignitatem, sed nostram infirmitatem, 453. Deus quantum humani generis ratione in beatum, 176, t. IV.
Dei quanta bonitas et providentia, 253, t. IV.
Dei providentia erga hominem, 86, liberalitas quanta, 113, t. IV.
Deus hominem quantum honoraverit, 192, t. IV.
Dei benevolentia viis diversis acquiritur, 83, t. IV.
Deus transformat naturam ut vult, 227. Quantam salutis humane curam gerat, 241. Nihil ita curat ut animarum salutem, 53, t. IV.
 Deus potest illa dare quae supra naturam sunt, 561, tom. IV.
Dei gratia efficit ut omnia bene succedant, 540, t. IV.
Deus necessitatem non impunit, 159, t. IV.
Deus gratiarum actionem exigit a nobis, 460, t. IV.
Dei est res desperatas restituere, 502, t. IV.
Deus desiderantei animam bonis cumulat, 59, t. IV.
Deus quantum suorum curam gerat, 410, 498, t. IV.
Deus omnia facit propter nostram utilitatem, 142, et salutem, 313, t. IV.
Deus etiam peccatoribus benignus, quanto magis justis, 253, t. IV.
Dei dispensationes non curiose inquirendae, 198, t. IV.
Deus interdum per indignos futura praedit, 181, t. IV.
Deus solus timendus, 538, t. IV.
Dei auxilio munito viro nihil fortius, 425, t. IV.
Deus cur permittat bonos cum malis vivere, 50, t. IV.
Deus nihil sic requirit, ut gratum animum, 258, t. IV.
Dei decretum nihil impedit, 605, t. IV.
Deus boniuum eum solum vocal qui virtutem colit, 543, tom. IV.
Dei amor commendatur, 260, t. IV.
Deus non deserit eos quos sinit affligi, 295. Petitiones non statim inplet, quare, 353. Impedimenta interponi sinit, ut suam magis declaret virtutem, 527, t. IV.
Deus per adversarios efficit ut fides crescat, 258. Propositum animi spectat, 155. Minando praedit, ne inducat mala, 213, t. IV.
Deus nec ad gratiam, nec per odium judicat, 677, tom. IV.
Dei unius voluntas spectanda, 693, t. IV.
Dei beneficia quomodo se habeant, 664. Deus nobiscum certat beneficiis, 316. Animum attendit magis quam opera, 245. Non minus supplicis quam beneficis suam ostendit providentiam, 159, t. IV.
Deus non despicit eos qui calumniam patiuntur, 498. Deus non semper in adversis nos manere sinit, 572, neque semper in prosperis, *ibid.*, nihil supra vires nostras exigit, 82, t. IV.
Deus parva magnis remunerat, 257, 314. Dei promissio fide dignior quam ipsa possessio, 480. Deus liberalitate sua nostras petitiones transcendit, 560. Deus sese purgat apud homines, 582, t. IV.
Deus scit quid nobis expediat, nos ignoramus, 281, tom. IV.
Dei praesidio niti quantum sit, 520, t. IV.
Deus non cooperatur mendacio, 468, t. IV.
Deus solet admonere antequam puniat, 277, t. IV.
Deus proborum causa patienter fert peccatores, 302, propterea justos etiam alios servat, 211, t. IV.
Deus post iniisas differt penam, 169. Penas infert peccatis minores, 259, t. IV.
Dei predictions nequeunt impediri, 529. Deus praedit petenas, ne inferat, 221. Deus cum penas immittit, beneficio afficit, 230, t. IV.
Deus peccatum contra se facilius remittit quam peccatum contra proximum, 231, t. IV.
Deus medicus noster est et pater, 160. En quem Deus juvat nihil fortius, 458, t. IV.
Deum habentibus amicum, omnia facilia erunt, 506, tom. IV.
Deus cooperari nos vult auxilio suo, 466, t. IV.
Deum ad ultionem invocare quam indignum Christiano, 683, t. IV.
Deus cur hostes nobis tradat, 685, t. IV.
Deo juvente, omnia feliciter succedunt, 481, t. IV.
Dei offensa magis timenda quam ulla gebonna, 671, tom. IV.
Dei servos elementa reverentur, 100, t. IV.
Dei cultus non talis apud nos qualis apud Iudeos, 667, tom. IV.
Deus glorificatur per recta dogmata et per bonum vita institutum, 585, t. IV.

Deum ut placemus, non multo egemus tempore, 247, tom. IV.
 Deum colit qui colit servos Dei, 417, t. V.
 Deum esse ut diciderimus, 459, t. V.
 Dei nomen admirabile cum Christo, 107, t. V.
 Deus opifex naturae, 244, t. V.
 Deum creasse nocte in negabat quidam, 115, t. V.
 Deus nullo negotio vel labore, sed voluntate sua omnia fecit, 389, t. V.
 Deo omnia proclivis, 205, t. V.
 Dei digitorum opera cur coeli dicantur, 113, t. V.
 Deus unus Novi et Veteris Testameoti, 213, t. V.
 Deus, cum sit omnium Deus, se dicit Deum justorum, 83, t. V.
 Deus imparabilis est, 71, t. V.
 Deus sub aspectum non cadit, 459, t. V.
 Deus in celo habitat, non quasi circumscriptus sit, 331, tom. V.
 Dei potentia ingens, 98, t. V.
 Deus quod sit incomprehensibilis, ideo adorandus, 197, tom. V.
 Dei substantia nobis ignota, 430, t. V.
 Deus est ubique, 63, t. V.
 Deus scit presentia, praeterita, futura, 425, t. V.
 Dei nomen solum quantum possit, 109, t. V.
 Deus iustus, sed patiens, 99, t. V.
 Deo benedicere quomodo possint interiora nostra, 522, tom. V.
 Deum ostendit creaturarum magnitudo, 241, t. V.
 Deus præcipit ut nos ipsos in templum ejus adornemus, 118, t. V.
 Dei scientia quomodo mirabilis facta, 413, t. V.
 Dei quanta sit potentia, 489, t. V.
 Deum habere filium probatur, 206, t. V.
 Dei laus sacrificium ipsi gratissimum, 408, t. V.
 Dei laus quid difficultatis habet, 300, t. V.
 Deus quomodo doctrinam suam disseminaverit, 48, t. V.
 Deus loco non continetur, 71, t. V.
 Dei timor solus ad salutem non sufficit, 290, t. V.
 Deus per spiritum et faciem Dei significatur, 115, t. V.
 Deus est immortalis, 290, t. V.
 Deum nunquam celebrat prestigiator, 523, t. V.

Dei Providentia.

Dei providentia infinita, 130, t. V.
 Dei providentia quæ appareat in sensibilibus, 56, t. V.
 Dei providentia adscribenda terræ fertilitas, 479, t. V.
 Dei providentia semper egenus, 151, t. V.
 Dei providentia nulli dubio obnoxia, 57, unde probatur, 55, t. V.
 Dei providentiam laudant opera ejus, 406, t. V.
 Dei providentia etiam cum dona contrahit et dat parcius, 56, t. V.
 Deus cur dicitur unus, 200; *unus* non tollit Unigenitum, *vid.*, t. V.
 Dei providentia divisi comparatur, 205, t. V.
 Dei præsentialia, 411, t. V.
 Dei pulchritudo, 160, t. V.
 Deus elementorum operationem in contrarium quando vult traducit, 416, t. V.
 Deus potentiam suam quomodo declaravit, 302, t. V.
 Deus utiliter omnia facit, 50, t. V.
 Deo omnia sunt expedita et facilia, 334, t. V.
 Dei manus est auxilium ejus, 401, t. V.
 Deus decepit Ægyptios, quomodo, 412, t. V.

De Deo alia multa.

Deus occulторum omnium cognitor, 416, t. V.
 Deus quam incomprehensibilis, 414, t. V.
 Dei nonen pertimescant daemons, 289, t. V.
 Dei facies quid, 125, t. V.
 Deus cur in celo habiture dicatur, 302, t. V. Quomodo exsurgere dicitur, 80. Et quomodo sedere, *ibid.*, t. V.
 Deus nullius rei eget, 150, t. V.
 Deus quomodo dicitur exaltari, 90, t. V.
 Deus nature opifex, potest ipsos naturae transferre terminos, 398, t. V.
 Dei administratio ut contemplanda et investiganda, 329, tom. V.
 Deus quomodo dicitur descendere et tangere, 460, tom. V.
 Deus communis universorum, 315, t. V.
 Deus dicitur sedere super thronum sanctum, id est sancte regnare, 215, t. V.
 Deus Jacob, dominus ex servi nomine appellatus, 307, tom. V.
 Dei præsentia vires daemonum imbecillas facit, 125, em. V.
 Deum maxime placat peccatorum confessio, 438. Deus

quomodo placatur, 6. Dei misericordia non datur indiscreti, 410, t. V.
 Dei verba pura, et mendacio libera, 147, t. V.
 Deus miracula magna et facit, et solus facit, 400. Miracula lacere nunquam intermitit, 285, t. V.
 Deus prædicatur ex opificiis, 48, t. V.
 Deus quanto hominibus clementior, 350, t. V.
 Deus nos a parvis ad magna deduxit, 33. Que Dei sunt manent immobilia, perpetua, immortalia, stabilia, sine carrentia, 347, t. V.
 Deo familiarem hominem virtus efficit, 248, t. V.
 Deus eos qui cum justitia accidunt non rejicit, 40, tom. V.
 Dei timor beata interna sedat, 58, t. V.
 Deus quomodo dicatur habitare, 129, t. V.
 Deus dives in omnes, omnibus dare potest, 170, t. V.
 Deus, ut medicus, novit quid conferat, 36. Cum medici officio fungitur, omnino sanat, 73, t. V.
 Deus faciem suam evertit quando facimus quæ sunt indigna ejus preceptis, 131, t. V.
 Dei silentium ejus patientia est, 237, t. V.
 Deo justitia coharet, 220, t. V.
 Dei punitio et vindicta infestebatur iis etiam qui erant ante legem, 481. Deus contraria castigat, quomodo, 352. Non temere minor gehennam, 146, t. V.
 Deo comminante non desperandum, Deo promittente non torpescendum, 370, t. V.
 Deus vincit non clamore, sed mutu et voluntate, 208, tom. V.

Dei clementia, et patientia.

Dei justitia aliquando clementia dicitur, 448, t. V.
 Dei patientia, 309, t. V.
 Deus semper justam fert sententiam, 123, t. V.
 Deus per verba terret, ne rei, sa puniat, 98. Prædict et differt, *ibid.* et 99. Si vindictam peccatorum sumeret, jam diu sustulisset genus humanum, 309, t. V.
 Dei furor et ira non humano more sunt intelligenda, 71, tom. V.
 Deus non propter imbecillitatem non ulciscitur, 96, tom. V.
 Dei derelictio est aliquando species providentie, 150, tom. V.
 Deus peccata nunquam digne punit, 465, t. V.
 Dei clementia etiam cum castigat, 505. Deus cum sonitu punit, quare, 126, æque laudans cum punit et cum a suppicio eximit, 489. Cum castigat, patris officium agit, 529. Non vult peccatorem absolute conteri, 159. Cum puniat, non ex ira punit, 73. Non seipsum vindicat, sed nos corrigens irascitur, 51, t. V.
 Deus in deliciis versantes ijsis deliciis privat, ut ad sensum bonum reducat, 403, t. V.
 Deo sunt expeditæ vie omnes, et potest vel ex rebus desperatis ad salutem adducere, 110, t. V.

De Deo innunera.

Dei mandata ut sint amplectenda, 201, t. V.
 Deo arma et membra tribuntur, ut rudiores homines quod dicitur intelligent, 97, 98, t. V.
 Dei opera non accusanda, 280, t. V.
 Deus auandus præ eaducis et monientancis, 464, t. V.
 Dei laudem quomodo emitant bruta et feræ, 487. Deum quomodo laudent membra nostra, 497, t. V.
 Deus postulata sperat, 346, t. V.
 Deum timument mercedes, 370. In Deum spes ærimum sorum presidium, 440. Deus recto instituto mercedem semper confert, 381, t. V.
 Deus armis instructus dicitur, quo sensu, 190, t. V.
 Dei miracula ingentia, 480, t. V.
 Dei erga nos beneficia, 163, t. V.
 Deus cur a nobis laundi velit, 462, t. V.
 Dei clementia inefabilis, 468, t. V.
 Dei benedicitorum memoria est sacrificium et oblatio, 264, t. V.
 Deus homines non solum liberat a periculo, sed etiam facit illustres, 354, t. V.
 Dei populus peculiaris quam dicitur, 477, t. V.
 Deus bonis operibus nostris honoratur, 217, t. V.
 Deum laudare vel taceentes possumus, 300, t. V.
 Deus recordatur vigilantium et sobriorum, 150, t. V.
 Deus bona dat iis qui virtutem non profiteruntur, 475, tom. V.
 Deus quæ sunt desperata adducit in bonam spem, 352. Salutem nostram curat magis quam nos ipsi, 625, t. V.
 Deus quam exoribilis, 42, t. V.
 Dei invocatio a malis liberat, 315, t. V.
 Deus infantum custos, 516, t. V.
 Deus vel in rebus difficillimis potest exitum invenire, 352, t. V.
 Dei proprium est afflictos consolari, 476, t. V.

Deus non cessat omni tempore nostrae naturae prospicere, 466, t. V.
 Deus cur permittat afflictionem, 350.
 Dei benignitas quanta, 47, t. V.
 Dei amor omnem thesaurum superat, 162. Ex Dei clemencia, non ex tactis, nec ex vita homines servantur, 337. tom. V.
 Dei beneficia erga Judeos, 478, t. V.
 Deo per opera nostra adstantus, 63, t. V.
 Deus quomodo sanctos suos conservet, 49, t. V.
 Deum qui timet, felicitate agit, 506, t. V.
 Deus non linguae elegantiam, sed animae pulchritudinem requirit, 42, t. V.
 Deus solus sequendus, 532, t. V.
 Deum quomodo laudet creatura inanima, 486, t. V.
 Deus si homini benedict, nihil potest hominibus damni timeri, 69, t. V.
 Deo gratiae agenda etiam cum non excludit, 526, t. V.
 Dei timor omne malum extinguit, 346, t. V.
 Deus tunc maxime suam ostendit potestatem cum est vehemens et extremum periculum, 376, t. V.
 Dei praecepta requirunt alacritatem, 291, gravia non sunt, 290, t. V.
 Deus perpetuo miseretur, 686, t. V.
 Deus auxilium praebet pro modo necessitatis, 346, tom. V.
 Dei laudes canentium vita cum cantu debet concordare, 475, t. V.
 Deus cur permittat bonos affligi, malos prospere agere, non inquirendum, 93, t. V.
 Deus quosdam vere amat, 90, t. V.
 Dei erga nos amor, 161, t. V.
 Dei misericordiam ut consequamur, 457, t. V.
 Deo magis est curae salus hominum quam sua gloria, 509, tom. V.
 Deus auxilio suo dignatur pauperes et oribus, 139, t. V.
 Deus facile adiut, 42, t. V.
 Deus auxilium differt, ut magis probati efficiamur, 333, tom. V.
 Dei servos esse oportet non solum dogmatibus, sed etiam accurata vite institutione, 586, t. V.
 Dei desiderium auget moles afflictionum, 453, t. V.
 Dei promissa quomodo implentur, 370, t. V.
 Deum qui benedicit, ipse lucrat, 311. In Deum spes tota, in hominem periculosa, 351, t. V.
 Deus prope est contritis corde, 130, t. V.
 Deus adest afflitis, 401, t. V.
 Deo magnae curae est ut in virtute crescamus, 104, tom. V.
 Deus quorum sit refugium, 128, t. V.
 Deus afflictiones inducit et tolerabiles reddit, 43, t. V.
 Dei gratia opus est nobis quae sunt nostra conseruentibus, 516. Propter Deum ipsum patientem est, potius quam premii causa, 103, t. V.
 Dei est subvenire orphanis, manum praebere pauperibus, 159, t. V.
 Dei ineffabilis benignitas se adeo demisit, ut cum hominibus iudicio contendat, 242, t. V.
 Deo ducet, etiam difficiliora facilia evadunt, 83, t. V.
 Deum semper intueri debemus et ab eo peudere, 453, tom. V.
 Deo addicti pace fruuntur, 57, t. V.
 Deus ut est colendus, 247, t. V.
 Dei oblivious sensum habere non parvum est bonum, 149, t. V.
 Deus querendus et exquirendus, 129, t. V.
 Deum ultrahunc luctus, lacrymae, gemitus, 83, t. V.
 Deus cur differat postulata concedere, 49, t. V.
 Dei, non homini auxilium querendum, 425, t. V.
 Dei auxilium invictum ac inexpugnabile, 343. Propter Deum mori magna remuneratio, 103, t. V.
 Deus homo factus est, et homo Deus, 107, t. V.
 Deorum cultus, 247, t. V.
Cum Deus operatur, ratio non querenda, 579. t. V.
 Dei hostes non timendi, 569, t. V.
 Dei nostra se attenuerat imbecillitati, 621, t. V.
 Dei præscientia penitentia non nocet, 750, t. V.
 Deus ita populo ut vir uxori copulatur, 612, t. V.
 Deum de celo prospicere quid est, 558, t. V.
 Dei essentia videri nequit, 585, t. V.
 Deum neque factus, quam dictis, gratius est, 550, t. V.
 Dei existentia probatur, 531, t. V.
 Dei iram et furem nemo ferre potest, 513, t. V.
 Dei benevolentia qui privatur, mortuus est, 691, t. V.
 Deus ex bonitate castigat, 689, t. V.
 Dei misericordia peccantium portus, 576, t. V.
 Deus vindictam in futurum tempus reservat, 767, t. V.

Deus prophetiarum auctor primus, 13, prophetas conformatbat, 14, t. VI.
 Deus quomodo prophetae fidem adderet, 77, t. VI.
 Deus quomodo videri possit, 68, non in sua substantia videbatur, sed in figuris diversis, *ibidem*, t. VI.
 Dei gloria quid, 69, t. VI.
 Deus et prævidet et facit, 202, t. VI.
 Deus superior legibus nihil ex necessitate facit, 238, t. VI.
 Deus quomodo similes efficiamur, 159, t. VI.
 Deus incorporeus cum sit, non vere sedet, 136, t. VI.
 Deus nihil onerosum præcipit, 283, t. VI.
 Deum semper benedicere oportet, quia ubique ejus providentia extensa est, 202, t. VI.
 Deus non decet adstare eos quorum maculosus est animus, 194, t. VI.
 Deum opera ipsa celebrant, 141, t. VI.
 Dei majestate indigens erat sacrificiorum cultus, 10, t. VI.
 Deus quæ quantaque beneficia ingratis Judæis præstiterit, 238, t. VI.
 Deus in tristibus multo tempore Judæos relinquebat, ut liberati postea eorum menores et grato erga beneficium animo essent, 79, t. VI.
 Deus curante commercia inter homines fluit, 279, t. VI.
 Deo nihil tenebrosum, omnia lucida, 202, t. VI.
 Deo illatae injuriae vindicandæ, nobis illatae ferendæ, 48, t. VI.
 Deus necessitatis, non ostentationis causa operatur, 213, t. VI.
 Deus nec vim assert nec cogit, 162, t. VI.
 Deus pœnam peccatis longe leviorem infligit, 18, t. VI.
 Deus tentationem permittit ad probationem, 225, t. VI.
 Deus mortuos posse suscitat probatur, 501, t. VI.
 Deus in solo sedere, judicare est, 69, t. VI.
 Deus cur non omnes peccatores ulceriscatur in hoc mundo, 13, t. VI.
 Deus nil nisi ita ad iram concitare solet, ut infuria pauperibus facta, 23, t. VI.
 Deus vindictam sumenti nemo potest resistere, 27, t. VI.
 Deus velut medicus hominum valetudinem curat, 39, t. VI.
 Deus aliquando plus indignatur de peccatis in conservos, quam de peccatis in ipsum Deum, 48, t. VI.
 Deus non semper similia peccantes similiter castigat, 52, t. VI.
 Deus quærerit modum sese nobis reconciliandi, 135, t. VI.
 Deus prævenit peccatorem, 140, t. VI.
 Dei ultio clemens, 127, t. VI.
 Dei providentia, 216, t. VII.
 Dei justitia, et puniendo ratio, 418, t. VII.
 Deus cur sic aliquando loquitur, ut quidam ignorare videatur, 706, t. VII.
 Deus sine libris et soritura loquebatur Noe, Abraham, Iob, 13, t. VII.
 Deus ignorante nihil fit, 179, t. VII.
 Deus sæpe in nube aperte aerebat, 544, t. VII.
 Dei beneficia nobis collata, que, 590, t. VII.
 Deus cum pater appellatur, omnis beneficium nobis auctor esse significatur, 278, t. VII.
 Deus beneficia sepe confert nobis invitatis et ignorantibus, 352, t. VII.
 Dei sapientiam prædicat creaturarum pulchritudo, 300, t. VII.
 Dei unius est secreta cordis nosse, ergo Christus qui illa noverat, est Deus, 339, t. VII.
 Deus melius quam nos opera nostra novit, 56, t. VII.
 Deus non modo non odit, sed etiam beneficium afficit eos qui se oderunt, 269, t. VII.
 Deus quæ superflua dat, necessaria dabit, 302, t. VII.
 Deus bonorum gratia malos fert patienter, 200, t. VII.
 Deus nihil ita aversatur ut superbiam, 616, t. VII.
 Deus inavult gratiam nobis petentibus dare, quam aliis pro nobis precantibus, 60, t. VII.
 Deus ex occasione aliquando vocat, 66, t. VII.
 Deus cur mala permittat, 880, t. VII.
 Deus nos plus quam pater et mater diligit, 285, magis nos diligit, quam a nobis ipsis diligamur, 477, t. VII.
 Deus quanta nobis beneficia contulit, 632, libenter bona quam supplicia infert, 402, in omnibus omnia ad utilitatem nostram dispensat, 192, t. VII.
 Deus vult non quasi exigentes precari, 303, ad Deum accedentes, importuni inuquam sumus, 307, t. VII.
 Deus quantum salutem hominum curet, 580, putat salutem nostram divitias esse suas, 307, t. VII.
 Deo multa magnaque debemus, 238, t. VII.

Deus non prius supplicia infert, quam i; se peccator contra seipsum sententiam tulerit, 630, t. VII.

Dei providentia, non cura nostra, omnia perficit, 298, t. VII.

Dei providentia nemo non fruatur, 334, t. VII.

Deus facilem nobis de diabolo victoriam parat, 254, t. VII.

Deo nihil nos ita aequales facit, ut si beneficia praestemus, 411, t. VII.

Deus vult christianum, non sibi tantum, sed etiam proximo esse utiliem, 267, t. VII.

Deus eleemosynæ artifex et doctor est, 665, t. VII.

Dei auxilio omnia bona agimus, 303, t. VII.

Dei auxilio et opera nostra est opus, 254, t. VII.

Deo nihil ita conglutinat ut lacrymæ pœnitentis, 134, tom. VII.

Deus cur non semper postulata concedat, 586, t. VII.

Dei est corrumpere, diaboli adulari, 214, t. VII.

Deo vidente peccare non veremur, homine vidente peccare non audemus, 589, t. VII.

Deus sepe minas intentat, non ut mala infligat, sed ut ad se pertrahat, 191, t. VII.

Deus asperis dulcia miscet, 167, t. VII.

Deus alios hic, alios in futura vita punit, 216, t. VII.

Deus non ita peccatores versatur, ut eos qui post peccatum non sese cohibent, 70, t. VII.

Deus cum fert sententiam, nihil ultra explorandum reliquit, 344, t. VII.

Dei præcepta impleri possunt, 273, t. VII.

Dei est dare cor contritum et humiliatum, 70, t. VII.

Deo semper gratia agenda, 298, t. VII.

Deus ubique quæ sua sunt operatur, 391, t. VII.

Deus cur signa edere cesseravit, 387, quandonam signa facere solet, 219, t. VII.

Dei solius est arcana cordis scire, 45, t. VII.

Deus per contraria sepe œconomiam suam implet, 179, tom. VII.

Deus et potentia et arte uitur, 84, t. VII.

Deus quomodo in celis esse dicatur, 278, t. VII.

Deus æternus esse probatur, 99, t. VIII.

Deus mutari nequit, 79, t. VIII.

Deus solus novit ea quæ in corde sunt, 143, t. VIII.

Deus de se multa loquitur quæ, licet aliquo modo ipso indigna videantur, ipso tamen digna sunt, 336, t. VIII.

Deus semper beneficis nos prævenit, 94, t. VIII.

Deus arbitrio nostro nonnullam infert necessitatem, 73, tom. VIII.

Deus quomodo operetur, 214, t. VIII.

Deus secundum substantiam a nemine visus est, 97, neque ab Angelis et supernis potestatis, *ibid.*, t. VIII.

Deus credendus et diligendus, 443, t. VIII.

Dei arcana incomprehensibilis non scrutanda, 63, t. VIII.

Dei benignitas erga omnes cuiusvis conditionis, 312, tom. VIII.

Dei amicis maxime competit ut in seruinas incidunt, 341, t. VIII.

Deus corpus castigat ob animæ peccata, 211, t. VIII.

Deus per opera glorificatur, 291. Vult diligi per opera, 403, t. VIII.

Deo vicem rependimus cum animam nostram curamus, 80, t. VIII.

Deus nec vocem nec speciem habet, 233, t. VIII.

Deus non in prosperis modo, sed etiam in adversis adiungendus ab amatoribus, 202, t. VIII.

Deus operibus magis quam precibus placatur, 416, t. VIII.

Deus non necessitate aut vi homines bonos facit, 268, tom. VIII.

Deo nos deserente quanta sit naturæ infirmitas, 451, tom. VIII.

Dei amor erga homines quantus, 150, t. VIII.

Deum unum daturum querere oportet, 45, t. VIII.

Deum nihil ita placat ut inimicorum dilectio, 458, t. VIII.

Deus nullum propriæ indurat, 377, t. VIII.

Deus ex arbitrio nostro ad nos accedit, 58, t. VIII.

Deo et de mundo sententiae variae, 67, t. VIII.

Dei non est recari, 275, t. VIII.

Deus ex amore æternas penas peccatori comminatur, 472, t. IX.

Deus quomodo diligatur, 275, t. IX.

Dei mandatorum ratio non querenda, 410, t. IX.

Deus in proximi nostri bonis glorificandus, 187. A Deo proficiuntur omnia bona : ex se homo nihil habet, 225, tom. IX.

Deus nobiscum decertat in temptationibus, 513. Dei benignitati, non propriis laboribus condendum, 561, tom. IX.

Deus semper tristibus læta miscet, 143, t. IX.

Dei offensio gravior quam ultio, 430, t. IX.

Deo gratiae quandomam agende, 401, t. IX.

Deus cur in hoc mundo alios puniat, alios minime, 654.

Deo rationes non repetendæ sunt, 537. Ab eo de gestis rationem repetere non licet, 405, 410, t. IX.

Dei patientia ad peccandum provocare non debet, 424, tom. IX.

Dei providentia, 129, ratiocinium nostrum exsuperat, 535, per illam omnia administrantur, 183, t. IX.

Dei patientia quanta, 560, t. IX.

Dei nomen quam venerandum, 83, t. IX.

Deus si est, omnia fecit; si non fecit, non est Deus, 271, t. IX.

Deum magis decet servare, quam punire, 476, t. IX.

Deus, qui a seipso vitam habet, vita auctor est, 79, t. IX.

Dei gloria quanta, 561, t. IX.

Deus ignotus Atheniensium quis, 272, t. IX.

Deus non est causa malorum, 181. Liberum arbitrium non tollit, 539. Quam cupidus sit salutis nostræ, 568, t. IX.

Deus regnum pollicens despiciunt, et diabolus gehennam concilians honoratur, 60, t. IX.

Deus aliorum malignitate uititur ad bonum, 80. Deus dispensat ut a quibus ledimur, ab iisdem juvemur, 342, tom. IX.

Deus ea quævidentur impossibilia facit, 121, 122, t. IX.

Deus per bonam vitam laudatur, 67, t. IX.

Dei amorem reliqua omnia sequuntur, 341, t. IX.

Dei essentiam curiose perquirere furentis est, 538, t. X.

Dei naturæ insita misericordia est, 383, t. X.

Dei benignitas quanta, 478, t. X.

Dei oculum nemo fugit, 432, t. X.

Deo vocanti obtuperandum, 18. Deus non vim vel necessitatem infert, 19, 20, t. X.

Deus amansior est quam patres omnes, 273, t. X.

Deus omnium caritat postulat, 290, t. X.

Dei gratia querenda, non hominum, 14, t. X.

Deus cum injuria affectis non tert opem, id ad utilitatem nostram facit, 561, t. X.

Dei offensio longe magis nobis formidanda esse debet, quam supplicium, 480. Dei offensionem incurrire, hoc tantum grave acerbissimum est, 388. Deus solus peccata remittere potest, 450, t. X.

Deus cur in hac vita non puniat? 461, t. X.

Dei dispensatio non nimis examinanda, 247, t. X.

Deus semper suos in calamitate versantes consolatur, 386, t. X.

Dei promissa omnino certa, 19, t. X.

Deus non innumerum mensurani, sed dantum facultates metitur, 536, t. X.

Deus nihil ita amat ut gratum animum, 17, t. X.

Deum, non homines, respicere oportet bona agentem, 100, t. X.

Deus glorificatur a vita servorum suorum, 149, t. X.

Dei donorum discrimen, 243, t. X.

Deus cur non fecerit scientiam et virtutem naturalem, 20, t. X.

Dei essentia impervestigabilis, 30. Deus nusquam est, et est ubique, 333, t. XI.

Deus est incorporeus, 338, t. XI.

Deus quæ alii hominem extulerit, 25, t. XI.

Deus solus magnus proprio dici potest, 690, t. XI.

Deum diligere oportet, et illum imitando diligere inimicum, 55, t. XI.

Deus magis parcit, quam quisquam alius, 512, t. XI.

Deus non potest esse nobiscum, nisi adsit gratus Spiritus, 639. Ut Deus nostri misereatur in nostra potestate est, 454, tom. XI.

Dei caritas celo terram conjunxit, etc., 75, t. XI.

Deus magis nos diligit, quam parentes nostri, 150, t. XI.

Dei benignitatem quod et quanta ostendant, 37, t. XI.

Deus ad nostram utilitatem magis quam ad suam dignitatem res irrit, 500, t. XI.

Deus agit in bonis operibus, et nos cum Deo, 183, t. XI.

Deus cunctatur ut ad pacem utram nos adducat, 250, t. XI.

Dei bonitati non est nimis fidendum, 33, t. XI.

Deus nobis voluntibus operatur in nobis, 240, t. XI.

Dei præscientia admiranda, 17, t. XI.

Deus cur permiserit sanctos multa ignorare, 415, t. XI.

Deus servus a questionibus abstineat oportet, 631, t. XI.

Deum timet, qui nemine videute nihil mali facit, 567, tom. XI.

Dei timor quam neglectus, 590, t. XI.

Deus cur velit a nobis laudari, 15, t. XI.

Deum imitari potest homo, 586, t. XI.

Deus etiam cum penas expectit, bonus et clemens est, 716, t. XI.

Deus cur modo puniat in hac vita, modo non puniat, 646, t. XI.

Dei providentiae est, quod rationes ejus nobis arcuunt, sint, 152, t. XI.

Dei providentiam ostendit non minus gehenna, qua regnum celorum, 545. Dei providentia omnia geruntur, 558, t. XI.
 Dei benignitas quanta, 40, t. XI.
 Deo accepte sunt preces pro omnibus oblatæ, 536, t. XI.
 Deus derelictum ab hominibus non sinit grave quidquam pati, 657, t. XI.
 Deus est zelotes, et maxime vult diligere, 451, t. XI.
 Deus i se doctor noster est, 687, t. XI.
 Deus principatus constituit ad communem utilitatem, 619, tom. XI.
 Dewum imitari quid sit, 113, t. XI.
 Dei timor nulli rei comparari potest, 204, t. XI.
 Deum nihil æque irritat, ut si amici leadantur, 36, t. XI.
 Dei voluntatem cum non facimus, sub laqueo diaboli sumus, 633, t. XI.
 Dei causa rapinam ferre patienter, majus est quam bene facere, 459, t. XI.
 Deum nihil ita irritat, ut immisericordes, 212, t. XI.
 Deus non manet in anima immisericordi, 462, t. XI.
 Deo homines præferre quantum malum, 706. De iis quæ Deus facit ratio non exigenda, 531, t. XI.
 Deus sordes corporis non aversatur, sed animæ immunditam, 635, t. XI.
 Deum nihil ita delectat ut misericordia et eleemosyna, tom. XI.
 Deus non esset justus si judicium non esset, 315, t. XI.
 Deus nihil immunandum fecit, 680, t. XI.
 Deus quodomo glorificandus, 524, t. XI.
 A Deo lugere quodomo possumus, 268, t. XI.
 Deo, nou hominibus confidendum, 700, t. XI.
 Deus improbus aliquando puniri in hac vita, 600, t. XI.
 Deus credebat a quibusdam corporeus et visibilis esse, 500, t. XI.
 Deus cur permisit ut qui Petrum custodiebant in carcere, occisi fuerint, 63, t. XI.
 Deus cur permissurus sit Antichristum venire, 485, t. XI.
 Deus quam timendum, 863, t. XII.
 Deum timentibus nihil molestum, 182, t. XII.
 Omnia propter Dei timorem agenda, 183, t. XII.
 Deus quibusnam sacrificii placatur, 95, t. XII.
 Deus quantum honorem homini præstiterit, 45, t. XII.
 Deus est in celo quod homo est in terra, 22, t. XII.
 Deum ita nihil afficit letitia ut vita proba, 171, t. XII.
 Deus non statim promissa exhibet, 89, t. XII.
 Dei memoria frequenter habenda, 181, t. XII.
 Deus non prævenit nostras voluntates, ne perdat nostrum liberum arbitrium, 99, t. XII.
 Deus terrena despiciens, terrena dat, 174, t. XII.
 Deus cum deserit, ad militarem nostram id facit, 228, tom. VI.
Deum qui curiose scrutatur, inter fideles non numeratur, 419, t. VI.
 Deus præterita, præsentia et futura videt, 458, t. VI.
 Deus non circumscribitur, 475, t. VI.
 Deus castigat in terra malos, ut excitentur boni, 876, t. VI.
 Deus solus scilicet differuntiam inter sanctos, 850, t. VI.
 Deus magis vult aliq[ue] quasi pater, quam timeri ut Dominus, 853, t. VI.
Deum diligere ex toto corde, ex tota anima, ex tola mente, quid sit, 878, t. VI.
Deus cur in hoc mundo peccatores omnes non puniat, 625, t. VIII.
Deus est pars fidelium, fideles sunt pars Dei, 718, t. VIII.
Deus lux est, quomodo, 543, t. VIII.
Deus cur non statim peccantibus penas rependat, 757, tom. VIII.
Deus sine fluxu gignit, 712, t. VIII.
Deus transversator p[ro]p[ter]e, trium personarum lux, 544, t. VIII.
Deus p[ro]genit actus malos, nec prædeterminat illos, 861, t. VIII.
Deus idolicus quid sit, 49, t. VIII.
Deus hujus seculi est diabolus, secundum Manichæos, 355, t. X.
Deos Lahani furatur Rachel, 545, 547, t. V.
Deos sibi faciebant idololatriæ, quo nihil turpius, 26, t. VI.
Deorum insati in masculos amores, 310, t. V.
Dii gentium dii non sunt, 241, t. V.
Dii cur aliquando lignei facti, 222, dii aurei, dii argentei, ibid., t. VI.
Dii Græcorum, 49, t. IX.
Dextrocheria quid, 51, t. VI.
Diabolus nihil contra nos potest, nisi ansam præbeamus, 449. Diaboli fraudes variae, 1012. Nobis utilis est diabolus, si velimus, 433, 434. Diabolus non discedit a pugna, nec nos discedamus, 966. Vigilat ad interitum nostrum, vigilans ad salutem, ibid., t. I.
Diabolus p[re]mitentiam timet, 301. Diabolus circumcursat,

nt nostræ saluti obsistat, 966. Aliquando illa tentat quæ fieri nequeunt, *ibid.* Diabolus desperationem inducit peccatoribus, 279, 287. Ipse ex desperatione perit, 301. Diabolus incursus, coronarum materia, 432, t. I.
 Diabolus quoquod in urbe grassaretur Chrysostomi tempore, 328, t. I.
Diabolus techna ut Christum obscuraret, 887, t. I.
Diabolo et angelis ejus ignis paratus, 287, t. I.
Diabolum cur Dei non e medio sustulit, 432 et seqq.
Diabolus frequenter per somnia hominibus illudit, 1010, tom. I.
Diabolus non potest vim inferre animæ, 984. Quia nos atrociter oppugnet, 691, 692, t. I.
Diabolus malus et apostata dictus, 260, t. II.
Diabolus cur relictus sit, 260, t. II.
Diabolus, id est, accusator, dictus ab accusando, 260, t. II.
Diabolus antea bonus desperans decidit, 279, t. II.
Diabolus in ecclesiâ non audet ingredi, 651, t. II.
Diabolus peccati et penitentiae auctor, quomodo, 558, tom. II.
Diabolus quæ dama Adamo importaverit, 247. Evam quomodo decepit, 269, t. II.
Diabolus ex Scripturis cum Christo disputat, 703, t. II.
Diabolus non causa malorum erit, si vigilemus, 269, t. II.
Diabolus unus inimicus noster est, 204, t. II.
Diabolo tanquam carnifice usus s[ecundu]m est Apostolus, 262, tom. II.
Diabolus dolo vincit multos, 259. Sed ex eorum ignavia, 239 et seqq. Sæpe per violentiam nos vincit, sed ex Dei permissu agit, 258, t. II.
Diaboli nequitia circa martyrum tormenta, 677, t. II.
Diabolus duo mala facit: ad peccatum pellicet, et à penitentia arcit, 359. Virtute onustos maxime aggreditur, 20.
Diabolus per quæ vicecerat vincitur, 596, t. II.
Diabolus vigilanti nihil mali infert, 254. Contra Ecclesiæ nihil potest, 429. Nihil potest nisi jussus, 48. Tunc maxime furt, cun nos mala patienter terre conspicit, 596, t. III.
Diabolus primo homini iuvat, 23, t. IV.
Diabolus statim a primo condito homine insidias ipsi pavavit, 156, t. IV.
Diabolus non arguendus, sed noster ignavus animus, 203. Diabolus in mundo relictus, ut nos cautores simus, ibid., t. IV.
Diaboli tela quæ? 38, t. IV.
Diabolus sub serpenti figura mentitus est Eve, 610, tom. IV.
Diabolus gaudet cum nos per iracundiam inter nos pugnamus, 688. Fugit cum videt nos sobrios et vigiles, 64, tom. IV.
Diabolus mala bestia, 283, t. IV.
Diaboli tentationes depellendæ, 532, t. V.
Diabolus Paulum perturbaebat, 85, t. V.
Diabolus absolute malus, 420, t. V.
Diabolus adventum Christi ignoravit, 242, t. V.
Diaboli bellum adversus homines, 437, t. V.
Diabolus in virtutis exercitio laqueos tendit, 444, tom. V.
Diabolus omnia facit ut gehennæ memoriam auferat, 146, t. V.
Diabolus thronus iniuriantis, 769, t. V.
Diaboli vigilantia, 578, t. V.
Diabolus bonis operibus instructos magis aggreditur, 114, 115, t. VI.
Diabolus pseudoprophetas immittit, 131, t. VI.
Diabolus judicij diem a mentibus nostris removet, ut seducat, 287, t. VI.
Diaboli relia tria, 667, t. VI.
Diabolus cur malus vocetur, 282, ejus debilitas, 282, tom. VII.
Diabolus ex superbia diabolus effectus est, 224, t. VII.
Diabolus veritati fallaciam semper substituit, 513, t. VII.
Diabolus deimissus quia sese extulit, 624, t. VII.
Diabolus hostis inexorabilis, 213, t. VII.
Diabolus versutus est ut cum veritate commisceat errorem, 473, 476, t. VII.
Diabolus non statim in hominem intrat, sed sese paulatim iusnatur, 733, t. VII.
Diabolus nihil non agit ut caritatem auferat, 447, tom. VII.
Diabolus solos maxime tentat, 209, t. VII.
Diabolus cum dolo nos aggreditur, 768, t. VII.
Diabolus per patientiam superatur, 211, t. VII.
Diabolus occasio est coronarum, 524, t. VII.
Diaboli est adulari, Dei corripere, 214, t. VII.
Diabolus cur Christum tentaverit, 210, t. VII.
Diabolus cupiebat ut Christus non patretur, 556, t. VII.
Diabolus pollirctor quomodo, 550, t. VII.

Diabolus saluti nostrae insidiatur, 157, t. VIII.
 Diabolus ex superbia in gehennam dejectus, 106, tom. VIII.
 Diabolus primus mendacio est usus, 299, t. VIII.
 Diabolus invidia Adamum occidit, 299, t. VIII.
 Diaboli calliditas, 85, t. VIII.
 Diabolo formidabilis est mens quæ divina meditatur, 38, tom. VIII.
 Diabolus gehennam concilians honoratur, et Deus regnum pollicens despiciuntur, 60, t. IX.
 Diabolo magis obtemperant homines, quam Christo, 62, tom. IX.
 Diabolus quasi canis adulatur, 140, t. IX.
 Diabolus divitiarum cupiditatem immittit, 89, t. IX.
 Diabolus divites sine labore supplicant, 338, t. IX.
 Diabolus eo non audet accedere ubi est eleemosyna, 320, t. IX.
 Diabolus gloriæ auctor est iis qui vigilant, 378, t. IX.
 Diaboli opus est alterum ab altero divellere, 285, t. X.
 Diabolus semper ex adverso est, 684, t. XI.
 Diabolo dant occasionem divitiae et inanis gloria, 162, tom. XI.
 Diabolus contendit ut nos supereremur; si non supereremur, victores sumus, 161, 162, t. XI.
 Diabolus quibus non invenitur, 224, t. XI.
 Diabolo eorum non patet, 313, t. XI.
Diabolus vocatur Peccatum a Paulo, 168, t. VIII.
 Diabolus cam-lo comparatur, 490, t. VIII.
 Diaconesse in primitiva Ecclesia, 535, t. XI.
 Diaconi manus in Ecclesia, 484, t. XI.
 Diaconorum officia, qui mores eorum sint oportet, 533, tom. XI.
 Diaconus clamabat, Pro iis qui defuncti sunt, 170, t. IX.
 Diaconi nomen non initio prædicationis admissum fuit, 116, t. IX.
 Diaconi verba in liturgia, 136, t. IX.
 Diaconi in ecclesia tumultum compescabant, 190, t. IX.
 Diaconi Chrysostomo familiaris historia, qui multos baptizavit, 523, t. IX.
 Diaconus energumenos et daemoniacos ad orationem inducit, et capita inclinare jubet, 733, t. I.
 Diaconus, in liturgia, populum dimittens dicebat: *In pace discidite*, 870, tom. I.
 Diaconi vox in liturgia, 182, t. VI.
 Diaconorum alba tunica, 745, t. VII.
Diaconorum stola, 520, t. VIII.
 Diadema imperatorum lapiðis ornatum, 180, t. III.
 Diadema ornatum caput imperatorum, crux munit mentem, 274, t. V.
 Diadema imperatorum, 53, t. XI.
 Diagoras novam vivendi rationem induxit, quæ non stetit, 886, t. I.
 Diagoras Melesius, sive Melius, nullos esse deos dicebat, 37. *Vide Notam*, t. X.
 Diagoras philosophus celebris, 495, t. II.
 Diana quantus cultus esset Ephesi, 9, t. XI.
 Diana dedicata erat Ephesus, Asie metropolis, 9, t. XI.
 Diana cultus magnus Ephesi, 297, t. XI.
Diana æditus universe sic dicta, 355, t. V.
 Diapsalma signifat semper, 421, t. V.
 Diapsalma hebreæ sel, 422, t. V.
Diapsalma personæ mutationem in Psalmus significat, 744, 745, 748, t. V.
 Diapsalma erat, cum alteri choro alteram psalmi partem David tradaret, 533, t. V.
 Dia salma, 177, t. V.
 Autem, hæc vox quid significat, 180, t. XI.
 Dicitum furiosi ejusdem, qui christianus censebatur, 521, tom. I.
 Didachma cur daretur, 586, t. VII.
 Dies septimus a Deo benedictus, 89. Etiam ali dies benedicti, *ibid.*, t. IV.
 Dies observare non christianæ philosophiæ, sed græci erroris est, 956, t. I.
 Dies afflictionis quis, 219, t. V.
 Dies mala quæ, 226, t. V.
 Dies pro vita, 176, t. V.
 Dies hebdomadæ sancte non erant ex longioribus anni, 519, t. V.
 Dies magnus quis, 20, t. VI.
 Dierum observatio inter præstigijs numeratur, 35, tom. VI.
 Dies mala pro vita præsenti aliquando accipitur, 159
 Diei malitia quid sit, 128, t. XI.
 Dierum observatio reprehenditur, 338, t. XI.
Dies incipiebant a media nocte more Romano, non Ju-dico, 637, t. VIII.
 Tollerare virtutis exercitium quam periculosum, 378,

tom. I.

Diffusa est gratia in labiis tuis, dicitur de humana natura a Christo suscepta, 185, t. V.
 Digitorum Dei opera cur eri dicantur, 415, t. V.
 Digne ambulare quid sit, 72, t. XI.
 Dignitates quam fluxæ, 236, t. IV.
 Dignitate sublimibus metuendus lapsus, 343, t. I.
 Dignitas sacerdotii, 239, t. V.
 Dignitates ad multa Deo non placita patranda inducunt, 413, t. VII.
 Dignitates esse spernendas docet Christus, 212, t. VIII.
 Dignitas quæ pecunia venditur, non proprie dignitas est, 399, t. IX.
 Dilatatio in afflictione quid, 43, t. V.
 Dilatatio multipliciter accipitur, 43, t. V.
 Dilatio supplicij consolationem ne afferat, 303, t. VII.
 Dilectionis vis qualis, 427, t. I.
 Dilectionis natura satietatem non novit, 17, t. III.
 Dilectio proximi facilis, 62, t. V.
 Dilectio et consensio parit concordiam, 383, t. V.
 Dilectio sine superna gratia nihil est, 395, t. VIII.
 Dilectio omnium mater honorum, 445, t. VIII.
 Dilectionis vis quanta, 426, t. VIII.
 Dilectio Dei sine dilectione proximi esse nequit, 413, tom. VIII.
 Dilectionem suam multis modis Christus nobis ostendit, 413, t. VIII.
 Dilectio. V. Amor. Caritas.
 Dilectio legem impicit, 670, t. X.
 Dilectio est principium et finis virtutis, 618, t. IX.
 Dilectio vera quæ, 432, t. IX.
 Dilectio germana et sincera multi est laboris, 394, t. XI.
 Dilectio spiritualis est omnium suprema, 305, t. XI.
 Dilectio proximi peccatores non excludit, 378, t. XII.
 Dilectio vera et sincera quæ, 510, t. XII.
 Dilectio mutua maxime omnium christianismum exprimit; de dilectione elegia, 367, t. XII.
Dilectionem ab hominibus exigere non est dominii, sed paternitatis, 926, t. VI.
 Diligentia ea quæ sunt difficulta reddit facilla, 291, t. V.
 Diligentium Deum pax, 57, t. V.
 Diluvii historia providentiam Dei ostendit, 434. Diluvii descripicio, 1057, t. I.
 Diluvium vocatur requies, 364. *Vide notam*, 508. Ante diluvium corruptio quanta hominum, 209, t. IV.
 Diluvium cur per quadraginta dies, 215. In diluvio, cur bruta cum hominibus perierint, 209, 227, t. IV.
 Diluvium malitiam resecuit, 62, t. IV.
 Diluvium punitus quan levis, 448, t. V.
 Diluvium mors fuit, mors vero quies, 628, t. IV.
 Dio epistolas Platonis misit Atheniensibus, 392, t. VII.
 Diodorum, episopon Tarsensem, laudat Chrysostomus oratione peculiari, 761. Diodorus prior Chrysostomum publice laudaverat ingeniens Chrysostomum. *Ibid.* Diodorus cum Joanne Baptista comparatur, 763. Prædicavit trans flumen, id est in ea Autiochia parte quæ Palæa vocabatur, 764, 766. Ab arianis exagitated, 764. Martyr vocatur a Chrysostomo, 765, t. III.
 Diogenes inuenerit Chrysostomo, qui ea remittit, quod iis non erget, 636. Epistola duæ Chrysostomi ad Diogenem, *ibid.* Aliae epistola, 692, t. III.
 Diogenes cynicus dolio se inclusit, pannis laceris vestitus forum circuivit, 545. Diogenis cyuici ad Alexandrum responsio irridetur, 345, t. II.
 Diogenes Sinopensis, 359. Divitias contempsit, 607. Non litteras curabat, sed mores, 367. Oblatas ab Alexandro pecunias deg, icit, 357, t. I.
 Diogenes Sinopensis in foro turpiter egit, 592, t. VII.
 Diogenes Cynicus inanis gloriæ causa in dolio habitans, carpitur, 502, t. X.
 Dionyssii qui sunt duplice nomine appellati, 624, t. IV.
 Dionysius, Sicilæ tyranus, 339. Minus quam Plato celebris, *ibid.*, t. I.
Dionysius v. lucis cœli, 360, t. VIII.
 Diopetes idolum Diana, 298, t. IX.
 Diophantes, Castus, Valerius, Cyriacus, antiocheni presbyteri; ad eos scribit Chrysostomus, 643, 644, 663, 689, 722, t. III.
 Diophante et Valerio scribit Constantius presbyter, 743, tom. III.
 Diocorus Cucusi Chrysostomum humanissime excipit, 611, et liberaliter foveat, *ibid.* lugens illius comitas et beneficentia, *ibid.*, 612, 616, t. III.
 Disciplina colesti imbuedi juvenes, 659, t. IV.
 Disciplina legis doctrina quæ vitium expellit et virtutem inserit, 251, t. V.
 Disciplinam qui suscipit, potest confidenter dicere.
Aperite mihi portas justitiae, 355, t. V.

Disciplina bona que, 209, t. XII.
Disciplina magna utilitas, adulatioonis lucrum nullum, 664, t. VIII.
*Discipuli Christi, non rhetores, non philosophi, sed pis-
catores, 185, t. V.*
*Discipulum Christi benignum esse oportet, 1069 et
seqq., t. I.*
*Discipuli Christi, non a miraculis, sed a caritate inter-
noscuri, 702, t. I.*
*Discipuli Christi piscatores, publicani, tentoriorum auto-
res, paucis annis totum mundum ad veritatem converte-
unt, 190, t. II.*
*Discipuli Christi aliquando imbecilles fuere, 561. Cur
tum imbecilles essent, 551, t. VII.*
Discipuli Christi famem saep tolerabant, 434, t. VII.
Discipuli Christi, operari erant, 379, t. VII.
*Discipulorum Christi caritas, 471, philosophia, id est,
frugalitas, 498, t. VII.*
Discipuli cur illos manibus manducabant, 510, t. VII.
Discipuli cur in transfiguratione perterriti, 554, t. VII.
*Discipulus exemplo pravi doctoris pejor redditur, 673,
tom. VII.*
Discipuli que signa soli viderint, 245, t. VIII.
Discipuli Christi officia, 331, t. VIII.
*Discipuli quam meticulosi ante Christi mortem, 409,
tom. VIII.*
Discipulos Christus multis modis consolatur, 416, t. VIII.
*Discipulorum infirmitati se Christus attemporal, 440,
tom. VIII.*
Discipulorum officium, 423, t. X.
Discipulorum virtus est magistri ornamentum, 436, t. X.
Discipulo multo Deus dominus intellectus, 617, t. XI.
*Discipulus cur Christus passionem suam prementiatur,
825, t. VI.*
Discordia malum ingens, 525, t. IV.
*Discordia est quandoque bona, et concordia mala, 314,
tom. VIII.*
Discretio spirituum quid sit, 245, t. X.
Dispensatio Dei non nimis examinanda, 247, t. X.
*Disputatio inter Christianum et Graecum, in qua scientia
Pauli cum scientia Platonis comparatur, 27 et seqq., t. X.*
Dissensio in dogmatibus unde veniat, 675, t. IX.
*Dissensio Barnabae cum Paulo nihil mali, multum boni
autem, 245, t. IX.*
Dissensiones ab invidia maxime oriuntur, 262, t. X.
Dissidium quantilibet potentiam dissolvit, 861, t. I.
Dissidia in Ecclesia, res admodum perniciosa, 41, t. X.
Dissidia parit arrogantia, 161, t. X.
Divina natura angelis incomprehensibilis, 109, t. VI.
*Divina doctrinae studium animae sanitatem arguit, 107,
tom. VI.*
Divina non sunt curiose indaganda, 134, t. XI.
Divina ratiocinia perquirere est blasphemis, 528, t. XI.
*Divinitas non nobis tantum, sed et celestibus virtutibus
incomprehensibilis, 484, t. III.*
*Divinationi dediti cum imperio ad meliora ducedi, 691,
tom. XL.*
Divinatores adhibebantur, 412, t. XI.
Divinatores non adeundi, 414, t. XI.
Divinitas una Patris, Fili et Spiritus sancti, 667, t. I.
Divisio linguarum cur non citius acciderit, 230, t. II.
*Inves est a Deo constitutus rector pecuniarum, ut eas
eroget, 988, t. I.*
*Divitis in Lazari parola cur nomen non sit expressum,
1032, t. I.*
*Dives Lazarus contemptor vitiosam egit vitam, 970. La-
zare durior, 971. Licer improbam ageret vitam prosperè
agehat, quare, 971 et seqq. Ejus in inferno luctus, 288, pau-
peritas, 986, t. I.*
*Dives Lazarus contemptor omnium pauperissimus, 986. Per
fatam viam incessit, 1048, t. I.*
Dives vere quis? 982, qui paucioribus eget, ibid., t. I.
*Divites iniqui latrones sunt, 980. Res pauperum possi-
deant, 988. Eorum servitus, 542, eorum curae quanta, 558.
Divites in sibi semper aestuant, 535, t. I.*
*Divites colestes quam præstabiliores terrestribus, 585,
tom. I.*
*Divitiae miseros faciunt, 512, 513. Quos laedant; 1030.
Tunc nostræ sunt cum eas pauperibus distribuimus, 988.
Sunt depositum, 1039. Eorum amor homines verii in
municipia, 592, 593, t. I.*
*Divitiae quam inanes et fluxæ, 985. In celis serendae,
quomodo, 608. Quantum sint ad virtutem impedimentum,
606, 697. Cum hac vita finem habent, 392, t. I.*
*Divitiae vera in senectute manent, et defunctos comi-
tantur, 348, t. I.*
*Divitiae qui spernit facilis alios consolator, 345. Divitiae
hujus seculi imago, 1032. Divitiae divitarum sicut pa-*

riunt, 333. Eis qui despiciunt vere liber, 333 et seqq. Di-
vitiarum despectus opulentiam parit, 537, t. I.
Dives mortuus largius vermi palatum, 676, t. IV.
Divitiæ quam pauperi minus stolidus somnus, 674, t. IV.
*Divites in deliciis viventes saepe miseriores mendicis,
674, t. IV.*
*Divitiae spirituales eo magis augentur, quo magis im-
penduntur, 506, t. IV.*
*Divitiae fugitive, 290. Divitiae supervacante in pauperes
effundente, 479. Non in superfluo impendeant, 440,
ton. IV.*
*Divitiae presentes despiciendæ ut futuras assequamur,
330, t. IV.*
*Divitiae vere que, 570. Divitiae otium parunt, 673. Divi-
tiae in manibus pauperum tutæ, 593, t. IV.*
*Divitiae non per se male, nisi malus eorum sit usus, 571,
tom. IV.*
*Divitiae spirituales certæ, stabiles, quas nemo subripere
potest, 93. Terrene vero fluxæ et instabiles, 93. Iuxta et
noxia, ibid., t. IV.*
Divitiarum amor arr et colophon malorum, 173, t. IV.
Divitiarum coemptus, 449, t. IV.
Divitiarum vanitas, 515, t. IV.
*Dives est nos qui multa possidet, sed qui multa targiter,
40. Dives hodie, cras pauper, 42, t. II.*
*Dives et pauperi magis necessaria communia sunt, ut
aer, et solis radix, 43. Divites morbis obnoxii, 43. Dives in
quibus inferior pauperi, 43, t. II.*
Divitis qui Lazarum contempnit mors pessima, 73, t. II.
Dives est qui amicum habet Deum, 42, t. II.
*Divitiae fallaces, 41. Earum fluxa natura, 521. Non ho-
minem beatum faciunt, 749. Divitiarum radix et materia
est superbia, 59, t. II.*
Divitiae in celum transmitenda, 41, t. II.
Dives magis in incerto, quam pauper, 43, t. II.
*Divitiae vera, que, 59. Divitiae terrene fluxæ, ibid.,
tom. II.*
Divitiae paupertas opportunior ad pietatem, 237, t. II.
Divitiae infidei, 58. Quam earum difficilis custodia, 59.
*Divitiarum imbecillitas contra mala nos invadentia, 43,
tom. II.*
*Divitiae non probitæ, si quis illæ ad necessitatem ita-
ter, 40. Divitiae date ad eleemosynam, 43. Divitiarum do-
minus habent qui illæ contemnunt, 42, t. II.*
Divitiae spirituales distributione crescent, 649, t. II.
Dives avarus omnium est pauperissimus, 332, t. III.
Dives improbo præstantior pauper plus, 262, t. III.
Divitium officia que, 22, t. III.
*Divitiae non sunt per se malum, 69, 553. Non per se
male, sed fugitive, 446. Divitiae non crimen sunt, rapaci-
tas crimen est, 589. Non vituperande, 548. An expeten-
da, 556. Divitium molestia et sollicitudines, 202, t. III.*
Divitiarum mala, 469, 470. Divitiae quam instabiles, 43.
*Divitiae luxus mundi fluxæ, celestes securæ, 49. Divitiae
rurum amor quantus in hominibus, 467. Divitiae paupertas ad
virtutem opportunior, 268, t. III.*
*Divitiae fugitives et homicide, 133, 598. Divitiae inclusæ
leonibus pejores, egenis sparsæ oves sunt, 416. Divitiarum
usus verus eleemosyna, 398, 399, t. III.*
*Divitiae spirituales quo magis exhauiuntur, eo magis
exuberant, 49. Distributione crescent, 340, t. III.*
Dives cum passerie comparatur, 145, t. V.
*Dives non sentiunt se in paupertate versari, ideo de-
plorandi, 94, t. V.*
Dives non metuendi, 503, t. V.
Divitium opes colligentium iussanis, 250, t. V.
Dives boni et divites mali, 505, t. V.
*Divitiae ius qui non attendunt vitiorum ministræ, 57,
tom. V.*
*Divitiae fugitives servus, 515. Quomodo retineri possunt,
515, 516, t. V.*
Divitiae injuste partæ mala parit, 139, t. V.
*Divitiae pauperibus distribuite copiosiores evadunt, 516,
tom. V.*
*Divitiae ad virtutem minus aptæ quam humilitas, 134,
tom. V.*
Divitiae terrene incertæ, 293, t. V.
*Divitiae non sunt bonum, nec paupertas est malum, 224
tom. V.*
Divitiarum finis est mutatio in paupertatem, 502, t. V.
*Divitiae sunt domesticus ingratus, sanguinarius, homi-
cida, quomodo, 502, t. V.*
Divitiae vera que et cujusmodi sint, 67, 68, 805, t. V.
*Divitiae amoris dei omuem thesaurum, omuem gloriam
superant, 165, t. V.*
Divitiae Job recte utebatur, 503, t. V.
Divitiae apostolorum, 293, t. V.

Divitiarum cupiditas arx malorum, 259, t. V.
 Divitiae vere et divitiae falsae : falsa, pecuniarum ; vere, recte factorum, 145, t. V.
 Divitiae non incusandæ, sed qui ipsis male utuntur, 503, tom. V.
 Divitiarum vanitas, 499, t. V.
 Divitiae non malum sunt si illis bene utamur, 56, t. VI.
 Divitiae non bonæ sunt, nisi qui illis recte utantur, 146, tom. VI.
 Dives bonus et dives malus comparantur, 319, t. VII.
 Divites pauperibus nihil nocent, 33, t. VII.
 Divites quo pacto salutem consequi possint, 606. Non divites, sed divitiis servientes dammantur, 293, t. VII.
 Divitiae egenis largiri est ars sublimis, quonodo, 300, tom. VII.
 Divites sunt qui concupiscentiam divitiarum conculcabant, 105, t. VII.
 Divites pluribus sunt constricti vinculis, quam cæteri, 222, t. VII.
 Divites cupidores sunt, quam qui modica gaudent fortuna, 603, t. VII.
 Divites avari ad philosophandum inhabiles, 292. Dupliciter excœlati, 235, t. VII.
 Divites qui ex amissa pecunia ad laqueum accurrerunt, 291, t. VII.
 Divitiae verae que, 182, 684, t. VII.
 Divitiae quo pacto fructum pariant, 292, t. VII.
 Divitiarum verus usus, 293, t. VII.
 Divitiarum diversa origo, 682, t. VII.
 Divitiae suas qui pauperibus erogat, Deo honorem præbet, 508, 509, t. VII.
 Divitiarum dama, 296, t. VII.
 Divitiae qui servit, et in presenti et in futura vita catenæ constringetur, 208. Qui hac cupiditate liber est, et hic et illic liber erit, *ibid.*, t. VII.
 Divitiarum servus stultus est, 518, t. VII.
 Divitiae ex servitio Dei dejiciunt, 295, t. VII.
 Divitiae pejores stercore acervo, 608, t. VII.
 Divitiae quot mala pariant, 749, 750, t. VII.
 Divitiae fallaces, 469. Libertatem tollunt, 571, t. VII.
 Divitiarum amorem parit vanæ glorie cupiditas, 288, tom. VII.
 Divitiae aliquando sunt supplicii accessio, 692, t. VII.
 Divitiae male partas qui possident mendicis sunt miseriiores, 634, t. VII.
 Divitiarum contemptum quomodo Christus doceat, 280, tom. VII.
 Divitiarum multa putredo apud tales habetur : sic dicebatur Chrysostomi tempore, 486, t. VII.
 Divites quotam partem Antiochiae facerent, 630, t. VII.
 Divitiae versa que, 441, t. VIII, 518, t. X.
 Divitiarum vanitas, 192, t. VIII.
 Divitiarum contemptus etiam in hac vita utilis, 549, tom. VIII.
 Divitiae spinæ sunt, quæ lacerant, 148, t. VIII.
 Divitiae domi non tutæ sunt, sed tutæ in manibus pauperum, 380, t. VIII.
 Divitiarum cura animi perturbatio est, 368, t. VIII.
 Divitiae affluiimus cum illas spernamus et a Deo solo querimus, 46, t. VIII.
 Divitiae in tutissimo loco reconduntur quando pauperibus erogantur, 108, t. VIII.
 Dives est quasi urbs sine muro, 110, t. IX.
 Divitiae non tam apti ad doctrinam et disciplinam sunt, quam pauperes, 111. Scabiosis comparantur, 110. Divitiarum cupiditas unde immittitur, 69, t. IX.
 Divitiae sine labore suppluant diabolos, 358, t. IX.
 Divitiae versa que, 582. Ex divitiis quorundam aliorum paupertas oritur, 97, t. IX.
 Divitiarum quis usus bonus, 453, 454. Earum usus malus quantum miseriam intereat, 421, t. IX.
 Divitiae anima scatet malis omnibus, 111, t. IX.
 Divitiae pauperibus erogatae ad fœnus dantur, 451, tom. IX.
 Dives est qui non superflua desiderat, 138, t. X.
 Dives ille est qui nulla re indiget; clarus est qui gloriam contemnit, 604, t. X.
 Dives ex aliorum iactura dives efficitur, 552, t. X.
 Divitium virtus, 496, t. X.
 Divitiae melior est is qui divitias non querit, 504, t. X.
 Divites pauperibus opus habent, et pauperes divitibus, 292, t. X.
 Divitiae curis confidunt, 488, t. X.
 Divitiae rapacis imago, 114, t. X.
 Divitiae mala conditio, 304, t. X.
 Divitibus quot pericula et damna immincent; 95, 96, tom. X.
 Divitibus feliciores sunt pauperes in rebus ad salutem

pertinentibus, 495, t. X.
 Divites qui pauperibus non erogant, quam culpandi 87, tom. X.
 Divitiae res infida, 305, t. X.
 Divitiarum vanitas, 315, t. X.
 Divitiae letam habent larvam, interna autem plena sunt caligine, 152, t. X.
 Divitiarum fluxa conditio, 196, 248, t. X.
 Divitiae non omnes a Deo dantur, 294, t. X.
 Divitiarum usus quis esse debeat, 115, t. X.
 Divitiae pauperibus erogatae in tuto ponuntur, 506, t. X.
 Divitiarum amatores, quo pacto ab hac ægritudine abducendi, 94, t. X.
 Dives non est qui multa possidet, sed qui nullo egredi pauper non est qui nihil habet, sed qui multa cupit, 190, tom. XI.
 Dives quinam vere sit, 416, t. XI.
 Divites invidiam sibi concitant, 198, t. XI.
 Divitium multorum miseria, servitus, calamæ, 195, t. XI.
 Divitiae spinæ sunt, 699, t. XI.
 Divitiae turpem faciunt animam, 348, t. XI.
 Divitiae anentes faciunt, 259, t. XI.
 Divitiae quanta mala attrahant, 699, t. XI.
 Divitiae sunt linea quæ corrodit animam, 97, t. XI.
 Divitiae spinæ sunt, nullum habentes fructum, 483, tom. XI.
 Divitiae quandonam ledant, 154, t. XI.
 Divitiae non prosumt ad gehennam vitandam, paupertas non obest ad regnum consequendum, 196, t. XI.
 Divitiarum terrenarum contemptum parit divitiarum celestium contemplatio, 590, t. XI.
 Divitiae quæ mala inferant, 22, t. XI.
 Divitiarum onera, 193. Divitiæ invidere ridiculum, 188, tom. XI.
 Divitiae ignominia sunt, quonodo, 547, t. XI.
 Divitiae quanta inferant dama, 261, t. XI.
 Divitiae justæ, sunt ab omni rapina liberae, 563, t. XI.
 Divitiae non bonæ, paupertas non mala, 479, t. XI.
 Divitiae et inanis gloria ansam dant diabolo, 162, t. XI.
 Divitiae maximæ quænam sint, 151, t. XI.
 Divitiae potentia, gloria, nomina tantum sunt honorum, et contraria admixta, 486, t. XII.
 Divitiarum mala, paupertatis bona, 153, t. XII.
 Divitiae deterior est conditio, quam pauperis, 26, t. XII.
 Divitiae quam fluxæ, 25, t. XII.
 Divitiae conum, lutum, malus vapor, tenebrae, cararium suffocatio, 153, t. XII.
 De divitis et paupertate ecloga, 637, t. XII.
 Divitiae impedimentum ad salutem, 231, t. XII.
 Dius, novembris, 338, t. II.
Aspergunt specie tantum putabant quidam heretici incarnationis fuisse Filium Dei, 673, t. V.
 Docitæ dicebant Christum per speciem tantum, nouvere, venisse, 41, t. XII.
 Dodoneus (Jupiter), 490, t. II.
 Doctor, ut nutrices solent, fovere filios suos debet, 405, tom. XI.
 Doctoris et discipuli officia, 273, tom. XI.
 Doctorem oportet discipulos curare, et eos sibi omnia esse putare, 609, t. XI.
 Doctores magis ex virtute et ex vita genere suadent, quam ex dogmatibus, 688, t. XI.
 Doctorum virtus est non honorem, non gloriam, sed discipulorum salutem querere, 53, t. XI.
 Doctori maxime competit ut possit verbis instruere, 073, t. XI.
 Doctori non auctoritate solum opus est, sed etiam lenitatem, 391, t. XI.
 Doctorem sui doctorem esse oportet, 527, t. XI.
 Doctor non modo instruere, sed aliquando terrere debet, 87, 88, t. XI.
 Doctores magistratus genus in Ecclesia, 92, t. III.
 Doctores persecutionis tempore gravius afflicti quam alii, 294, t. III.
 Doctoris munere quisque fungi potest, quomodo, 99, tom. III.
Doctori dat Deus sermonem sapientie, 817, t. III.
 Doctorem illum laudat Christus qui factis et verbis doctrinam ostenderit, 250, t. V.
Doctores Iudeorum senes appellantur, 694, t. V.
 Doctores duo nobis a principio dati : creatura et conscientia, 656, t. IV.
 Doctor ex discipulorum profectu læsus, 70, t. IV.
 Doctores qui alia dicunt, alia faciunt, Deum irritant, 756, tom. III.
 Doctores christianorum sunt publicani, piscautores, territoriorum opifices, 20, t. VII.

Doctoris mores qui sint oportet, 670, t. VII.
 Doctor aliorum qui seipsum non emendat ridiculus est, 945, t. VII.
 Doctor miserabilis, qui non exemplo prædicat, 668, tom. VII.
 Doctoris officium, 675, t. X.
 Doctoris est non solum consilii opem ferre, sed etiam precibus, 377, t. X.
 Doctores laborantes oportet mercede frui, 174, t. X.
 Doctor ex auditorum seguitie præmium non amittit, 83, tom. VIII.
 Doctor frigidus est qui verbis tantum philosophatur, 18, tom. IX.
 Doctoris est annuntiare, prædicare, docere, nec subterfugere, 311, t. IX.
 Doctorum admonitiones cum Scripturarum lectione, 472, tom. IV.
Doctor debet omnibus esse virtutibus ornatus, 682, t. VI.
 Doctrina sine opere, non lucrum, sed detrimentum affert, 410. Non confertim, sed paulatim insinuanda, 735, t. I.
 Doctrina verbum eleganter comparatur fonti, qui semper manat, licet non hauriatur, 783, 963, t. I.
 Doctrinæ ministro, etiаnsi pereat opera, non perit mercia, 966, t. I.
 Doctrinæ assiduitas mentem confirmat, 1042, t. I.
 Doctrina philosophorum græcorum fluxa, 886, t. I.
 Doctrina est lucerna mentis, 651. Doctrina Ecclesie non ad delectationem audienda, 38. Doctrinæ insinuandæ varietas, 653, t. II.
 Doctrina exterorum, *id est* gentilium, futile, 18, t. II.
 Doctrina optima cum non verbo tantum, sed et opere docetur, 38, t. III.
 Doctrinæ desiderium indicium est spiritualis profectus, 293, t. IV.
 Doctrina sancta quanto studio adennda, 206, t. IV.
 Doctrinam in concione acceptam unusquisque debet aliis impetrare, 609, t. IV.
 Doctrina et docendi formula optima, 319, t. V.
 Doctrina. Nihil prodest alios docere, nisi doctor prius seipsum doceat, 250, t. V.
 Doctrina per semen significatur, 467, t. VII.
 Doctrina Christi annis viginti vel triginta orbis terminos pervasis, 689, t. VII.
 Doctrina christiana omnibus perspicua, 19, t. VII.
 Doctrina christiani magistri, 19, t. VII.
 Doctrina Christi unum tempus proprium est, 118, tom. VIII.
 Doctrina nihil prodest sine bonis operibus, 62, t. VIII.
 Doctrina Christi omnia postponeantur, 118, t. VIII.
 Doctrinam acceptam aliis impetrare debent christiani, 97, 116, t. III.
 Doctrina de incarnatione Christi, 35, t. III.
 Doctrina Christi: post illam non est alia expectanda, 834, t. III.
 Doctrinam, quæ per verba et opera exhibetur, malus homo non suscipit, 266, t. X.
 Doctrinæ usura nihil aliud est, quam operum exhibilio, 912. Doctrinæ verbum lætiam parit, 983. Doctrinam non impetrare quantum malum, 783, t. I.
 Doctrina Christi repugnantibus omnibus stabilita, 830, 831, t. I.
 Doctrina sana a Scriptura discitur, 983, t. I.
 Dogma. *Vide* Doctrina.
 Dogmata spuria relleenda ab episcopo, 668, 668, t. I.
 Dogmata spiritualia communia omnibus proponuntur, 263, t. IV.
 Dogmata divina quantum humanis antecellant, 341, tom. IV.
 Dogmatum veritati bona opera adjici debent, 590, t. IV.
 Dogmata nostra radicem in Deo habent, 14, t. VI.
 Dogmata satanica in Palestina, 222, t. VI.
 Dogmata sublimia non statim efferenda, 567, t. VII.
 Dogmata prava sepe suunt incurabilis morbus, 692, tom. VII.
 Dogmata non prosunt ad salutem, si vita sit corrupta, 51, t. VIII.
 Dogmata fidei non curiose examinanda, 410, t. IX.
 Dolor mortis, non a morte, sed a mala conscientia procedit, 318, t. V.
 Dolor et anxietas ex timore mali major quam ipsum malum, 469. Dolor ulimi adducit insaniam, 1013, t. I.
 Dolor peccantibus salutaris, 462, 465, t. VII.
 Dolos et deceptores fugiendi, 310, t. V.
 Dolus in bello laudibus ornatur, 829, t. I.
 Domesticorum cura gerenda, 100, t. III.
 Domesticorum cura gerenda, quomodo, 520, t. IX.
 Dominationes incorporea natura, 714, t. I.
 Dominica cena significat communem cœnam, 227, t. X.

Dominica die præsentim eleemosyna eroganda, 263, tom. III.
 Dominiū divitiarum habent qui illas contemnunt, 42, tom. II.
 Domini potentiam universa creatura prædicat, 391, t. I.
 Dominus Pater vocatur in Scripturis periude atque Filius, 739. Dominus dicitur Filius, nec ideo a divinitate excusus, 737, 738. Domini nomen æque Patri convenit atque Filio, 737, t. I.
Dominus, nomen non est minus, quam *Deus*, cum de Patre et Filio est sermo, 705, 704, t. II.
 Dominus in timore servire quid sit, 100, t. VI.
Dominus et Deus dicuntur de Patre et Filio, 121, t. IV.
 Dominus ad mensam vocatur cum ex meusa eleemosyna datur, 620, t. IV.
 Domitianus presbyter, cui viduarum ac virginum cura commissa erat, 731, t. III.
 Domina, mater Bernices et Prosdocius virginum et martyrum, et ipsa martyris, 629, *et seqq.* Ejus fortitudo animi, 640. Dominiū martyrium duplex, uno triplex, 639. Domina cur in judicium non venit, 639: ne filiæ oculis lascivorum patenter, *ibid.*, ne quis filiarum corrumperet virginitatem, 639, t. II.
 Domina cum filiabus sese in flumen præcipitat, 614, tom. II.
 Dominae, Bernices, etc., sepulcrum, Christi gratiam prædicat, 644, t. II.
 Dominus episcopus: ad eum scribit Chrysostomus, 626. Presbyterum mitit ad Chrysostomum, *ibid.*, t. III.
 Dominus et familia quomodo ornanda, 144, t. XI.
 Dominus in eleemosyna radicata, non potest quid grave perpeti, 642, t. XI.
 Dominus ornatus, 750, t. VII.
 Dominus olim ecclesia erant, nunc ecclesia dominus facta est, 388, t. VII.
 Dominus christiani ceu ecclesia esse debet, 607, 608, tom. IV.
 Dominus luctus cum domo nuptiarum comparatur, 300, 301, tom. IX.
 Dominus in qua psalmi et pius cantantium animus, ecclesia dici potest, 157, t. V.
 Dominus marmoribus ornatae, 41, t. II.
 Dona Spiritus sancti suot *æqualia*, 244, t. X.
 Dona Dei differentia, 243, t. I.
 Dona Dei quæ, 538, t. I.
 Donum Spiritus sancti maximum quodnam est, 470, tom. IX.
 Donorum Spiritus sancti multiplicitas, 186, t. V.
 Dona Dei nunquam negligenda, 449, t. IV.
 Domini non magnitudo, sed dantis animus spectatur, 314, tom. IV.
 Dona spiritualia largitio crescent, 273, t. III.
 Donum non ex merito accipientis, sed ex largitoris liberalitate, 276, t. III.
 Dona varia Spiritus sancti, 817, t. III.
 Donum auger tributio dilata, 306, t. IX.
 Domini magnitudo apud Deum non spectatur, sed dantis animus, 432, t. IX.
 Doruire in Christo quid sit, 433, t. XI.
 Dormitio: sic vocatur mors post Christi mortem, 333, 394, t. II.
 Dormitio aliorum, sed mors Christi dicitur, quare, 1018, *et seqq.*, t. I.
 Dormitio christianis dicitur ea, quæ mors ante dicebatur, 763, t. III.
 Draco in Babylone cultus, 243, 246, t. VI.
 Dracones depicti atque aspides in vestibus imperatorum, 239, t. VI.
 Drosis martyr, 683. Ante rogam ducta, 688, in eumque injecta, 688, t. II.
 Duplicitas cordis, 143, t. V.
 Dux quispiam Chrysostomo adductus, 610, t. III.
 Dux nullum habere melius est, quam malum, 42, tom. VI.
 Dystrus Martius, 538, t. II.

E

Ebrietas spontaneus furor, 431, ejus imago, *ibid.* Ebrietatem, non vinum, sed intemperantia facit, 22. Ebrietatis miseria, *ibid.* Ebrietas non ex vino tantum, sed ex ira et cupiditate, 433, t. II.
 Ebrietas mala, non vinum, 40. Ebrietas et erupsa timenda, non jejunium, 307, t. II. Ebrietatis malum sine voluptate, 664, t. II.

Ebrius mortuis miserius, 433, et demoniacis, *ibid.* Ebrius est mortuus animatus, dæmon voluntarius, 22. Ebrii miserabili species, 22, t. II.
 Ebrietas nihil lucri, sed magnum damnum affert, 23. Ebrietas meretrix et turpitudinis mater, 633, dæmon voluntarius, 207. Ebrii demoniacis similes, *ibid.*, t. IV.
 Ebrietas gravissimum malum, 82, 263. In sacra Script. non semper temulentiam, sed aliquando saletatem significat, 268, 266, t. IV.
 Ebrietas capitavat facit animam, 23, t. IV.
 Ebrietas vigilantis somnum, 809, t. III.
 Ebrietas sexcentorum causa malorum, 62, t. VI.
 Ebrietas grave ulcus, 66, t. VI.
 Ebrietas quantum malum, 498, Scylla et Hydra, 639, tom. VII.
 Ebriosus nihil habet commune cum regno Dei, 430, tom. VII.
 Ebriosus asino et cane deterior, 563. Ebriosi descriptio, *ibid.*, t. VII.
 Ebriosus non potest regnum Dei videre, 566, t. VII.
 Ebrios et ebrias insectatur Chrysostomus, 207, 208, tom. IX.
 Ebrietas insectatur Chrysostomus, 538, t. X.
 Ebrietas absque vino est ea quam pravi affectus parvunt, 927, 928, t. I. Ebrietas vituperanda, 963. Temulentus et ebrius sub diaboli tyrannie est, 963, t. I.
 Ebrietas efficit ut balbutiemus, 129, t. XI.
 Ebriosis magis est qui viliori vino inebratur, 618, tom. XI.
 Ebur priscis temporibus in magno prelio, 198, t. V.
 Ecclesia in ipso primordio bellis agitata, 886. Ecclesia terribilis, quomodo, 848. Ejus cum arca diluvii similitudo et differentia simul, 1037. Ecclesiæ firmitas contra bella et persecutions, 833, 885, 886. Ecclesiæ firmitas a prophetis praedicta, 821, t. I.
 Ecclesia Christi quomodo aedificata, 832, t. I. Ab imperatoribus omnibus usque ad Constantium Magnum oppugnata, 833. Ecclesiæ brevi tempore repletus orbis, 633, tom. I.
 Ecclesiæ tumultus ex temeraria electione presulum, 647, t. I.
 Ecclesiæ facultates nec redundare nec deficere debent, 636, t. I.
 Ecclesiæ conventus frequentandus, 814. In ecclesia precies longe prestatiores, quam domi, 725, t. I.
 Ecclesia communis mater, 836, t. I.
 Ecclesia portus, 563. Frequentissime adeunda, 521, 522, tom. II.
 Ecclesiæ cum arca Noe comparatio, 536, 474, 702, t. II.
 Ecclesia presens quam præcellat veteri, 431, 432. De non contemnda Ecclesia Dei et sanctis mysteriis ecloga, 623, t. XII.
 Ecclesia quomodo fundata, 79. Ecclesia virgo, quæ prius erat meretrix, 402. Est navis, Christo gubernatore, 78. Persecutionibus non vincitur, 77, t. III.
 Ecclesiæ commendatio, 397. Ejus firmitas, *ibid.* Ecclesia ipso coro fortior, 429. Amabilior Deo quam celum, 429. Non murus et tectum, sed fides et vita ratio est, 397. Tuta contra diaboli conatus, 429, t. III.
 Ecclesia cur vocetur sponsa, filia, virgo, ancilla, regina, etc., 403. Ex latere Christi mortui facia, 229. Ecclesiæ qui impugnat, seipsum profigat, 449. Ecclesia magistratus diversos habet, 91, t. III.
 Ecclesiæ caritas seu catena colligat, 206, t. III.
 Ecclesia est officina medicinae spiritualis, 21. Medicorum officina, 293. Mercatus spiritualis, *ibid.*, t. IV.
 Ecclesiæ frequentande, 668, t. IV.
 Ecclesiæ corpus per membrorum conjunctionem nutritur, 625, t. IV.
 Ecclesiæ conventus quam festivi, quam laeti, 604, 603, tom. IV.
 Ecclesiæ nobilitas, 223. Omnes admittit et divites et pauperes, *ibid.*, t. V.
 Ecclesia sponsa Christi, 62, t. V.
 Ecclesia communem omnibus doctrinam proponit, 224, tom. V.
 Ecclesia a multis impedita floret, 372, t. V.
 Ecclesia et filia et sponsa, 200, t. V.
 Ecclesia olim sterilis, nunc mater est filiorum innubilium, 202, t. V.
 Ecclesia hereditatem accipit, quomodo, 62, t. V.
 Ecclesiæ oppugnat et incrementum, 483, t. V.
 Ecclesiæ magnarum civitatum in hebdomada magna egrediebantur ut Christo occurserent, 519, 520, t. V.
 Ecclesia est nomen conventus et congregationis, 493. In ecclesia non tumultuandum, 172, t. V.
 Ecclesia dici potest domus in qua psalmi et plus canentium animus, 158, t. V.

Ecclesia ex peccatoribus diversi generis collecta, 66, tom. V.
 Ecclesia vestis est flos virginitatis, 202. In ecclesia silentium summum servandum, 106, t. V.
 Ecclesia intelligenda ssepe cum prophete de Judea et de Jerosolyma loquuntur, 28, t. VI.
 Ecclesiæ fortitudo : Ecclesia vexata vicit et aucta est, 29, t. VI.
 Ecclesiæ splendor, ejus potestas attingit casos, 50, t. VI.
 Ecclesia omnes omnino gentes accipit, secus quam Synagoga, 30. In Ecclesia quomodo standum, 106, t. VI.
 Ecclesiæ frustra impugnarunt imperatores, 121. Facilius est solem extingui, quam Ecclesiam deleri, 122, t. VI.
 Ecclesiarum moenia sunt apostolica scripta, 274, t. VI.
 Ecclesiæ SS. apostolorum Petri et Andreæ, Pauli et Timothei, Petri et Pauli adeuntur in calamitatibus, 263, tom. VI.
 Ecclesia navi comparatur, 756. Ecclesia arca est, quomodo, 834. Item, torcular, 834, t. VI.
 Ecclesia mons appellatur, 680, t. VI.
 Ecclesia distinctionem nullam divitis et pauperis admittit, 523, t. VI.
 Ecclesia per totum orbem terrarum extensa, et coelis firmior constituta, 535. Patriis amissis moribus, amabilis sponso fuit, 65, t. VII.
 Ecclesiæ olim erant domus, nunc ecclesia domus specialis facta est, 586, t. VII.
 Ecclesia prærogativa est, quod servus nihil plus, nihil minus habeat, quam liber, 63. In ecclesia qui præsidet, pacem dat, 384, t. VII.
 Ecclesia per pullum asinae significatur, quomodo, 628, tom. VII.
 Ecclesia, communis domus, 581. In ecclesia, cum quanta reverentia et attentione assistendum, 283, t. VII.
 Ecclesia ornatum studere, mihius acceptum Deo est quam pauperes alere, 726, t. VII.
 In ecclesia risus prohibetur, 122, t. XII.
 Ecclesia quomodo sponsa Christi sit, 170. In ecclesia res divinae cogitandæ, non terrene sunt, 33. In ecclesiam qui intrabant, manus lavabant, 399, t. VIII.
 Ecclesia Dei media surgit nocte, 203, t. IX.
 Ecclesiæ cur structa fuerunt, 218, t. IX.
 Ecclesiam pietas sola commendat, 217, t. IX.
 Ecclesia nullum fastum admittit, 240, t. IX.
 Ecclesiæ ornamentum est aurum per eleemosynam oblatum, 176, t. IX.
 Ecclesiæ status quis esset Pauli tempore, 533, t. IX.
 Ecclesia in villis constituenda, 147, 148, 149, 150, tom. IX.
 Ecclesiæ veteris cum nova comparatio, 312, t. X.
 Ecclesiam Dei unam esse oportet, 13, t. X.
 Ecclesiæ imperium quodnam, 508, t. X.
 Ecclesia est balneum spirituale, 510, t. X.
 Ecclesiæ ritus multi, 527, t. X.
 Ecclesiæ ornamento sunt mendici, quomodo, 254, t. X.
 Ecclesiæ corpus non abscondendum, 260, t. X.
 Ecclesiæ dissidia omnioum perniciosissima, 11. Illi carpunktur qui vix semel in anno in ecclesiam intrabant, 401. In ecclesiæ tumultus quantus tempore Chrysostomi, 513, 514, t. X.
 Ecclesia est Christi plenitudo, 28, t. XI.
 Ecclesia humano corpori comparatur, 250, t. X.
 Ecclesia columnæ orbis, 534, t. XI.
 Ecclesiæ columnæ et firmamentum est veritatis, 534, tom. XI.
 Ecclesia differentiam inter herum et servum non novit, 703, t. XI.
 Ecclesia corpus describitur, 73, 76, t. XI.
 Ecclesiam dividebant ambitio et amor imperii, 84, 85, tom. XI.
 Ecclesiæ scindere non est minus malum, quam incidere in heresim, 87, t. XI.
 Ecclesiæ traditio fide digna, 488. In Ecclesia cur alias plus, aliis minus accipiunt, 81. In Ecclesia de alimento vividianum et virginum curandum est, 519, t. XI.
 Ecclesiæ præfecti multas habent simultatum occasiones, 453, t. XI.
 Ecclesiæ præsules doctrina pollere debent, 582. Non apparatus et eloquentia opus habent, sed intelligentia, 583, tom. XI.
 Ecclesia qui regunt, quanto in periculo versentur, 235, tom. XII.
 Ecclesiæ præfetti, ad veniam proni sint oportet, 476, tom. XII.
 Ecclesia area Noæ arcae est præserenda, 509, t. VIII.
 Ecclesia Dei paradisus deliciarum, 545, t. VIII.
 Ecclesia plus quam sol splendet, 807, t. III.
 Ecclesia antiochœa ter mille pauperes alebat, 639,

tom. VII.
Ecclesiae antiochense bona et prædia, 823.
Ecclesia vetus, 204. *Antiochiae quænam esset*, 77; *vide notam*, t. III.
Ecclesiae antiochense laquear eximium, 125, t. III.
Ecclesia constantinopolitanæ in qua concionabatur Chrysostomus structura, 175, t. III.
Ecclesia fustibus impedita, 446. In ecclesiam Constantiopolitanam irrumpunt milites in magno Sabbato, 533, 534.
In ecclesia sacrarii quidam interempti in expulsione Chrysostomi, 539. Ecclesia conflagravit in expulsione Chrysostomi, 539, t. III.
Ecclesiæ novas gentilibus ad fidem conversis construit alnodum curat Chrysostomus, 636, t. III.
Ecclesia magna Constantinopolis, 511, t. V.
Ecclesiastici præsules rationem reddituri, 23, t. III.
In Ecclesiasticis operibus senium non obest, 737, t. II.
Ecclesiasticorum conveatum laus, 98. In ecclesia quod modo versandum, 99, t. VI.
Eclipsis solis aëvo Chrysostomi, 773, t. VII.
Exstasis quid, t. IV.
Edem terram virginem sonat, 129, *virginis matris figura*, 131, t. III.
Edocia et Rifa filiae adami, sorores Caini ex libro apocryphi, 631, t. VI.
Educatio quantum valeat, 338, 339, t. I.
Educatio liberorum mulieri minime convenit, 636, t. IV.
Egere nullo vera libertas est, 437, t. VIII.
Egestas nos cœlo vicinos reddit, 592, t. I.
Egestas et abundantia ad multa mala facienda inducunt, 289, t. XI.
Educere sive defensor civitatis, magistratus genus, 91, tom. III.
Eleemosia oleum, pro Deo, misericordiam, sepe adhibet Chrysostomus, 210, 211, t. XI.
Eleazar amor erga Annam uxorem, 639, t. IV.
Eleazarus senex cum Machabæis passus, 538, t. XII.
Eleazarus iunctum certaminum, martyrii fundamentum, stadiorum janua, etc., 627, t. II.
Eleazarus chorum septem Machabæorum explevit, 636, tom. II.
Electio a cordium cognitore facienda, 38, t. IX.
Eleemosyna oleo comparatur in parabola, 10, *virginum*, 770. Eleemosynam qui non erogat, pauperes spoliat, 988, tom. I.
Eleemosyna matris non prodest filio, nisi et ipse eroget, 1036. In eleemosyna non doni magnitudo, sed dantis animas spectatur, 776, t. I.
Eleemosyna fiducia, 1008, eleemosynam qui legitur verius possessor est, quam qui pecunias recondit, 377. Eleemosyna opitulatrix magis, quam amicitia, 1008. *Eius vis ad peccata delenda*, 285. Eleemosyna vel improbissimis impertienda, 770. Eleemosyna merces, 294. Eleemosyna commendatur, 295 et seqq., t. I.
Eleemosyna. Vide Dives, Pauper, Divitiae, Rapina.
Eleemosyna commendatur, 432, magna res, 292, est oleum, 296. Eleemosyna fructus, 297. Eleemosyna thesaurus a predatione tutus reddit, 521, t. II.
Eleemosyna Deum placat, 333. Eleemosynæ fructus non auferunt, 170. Eleemosynæ et fide purgantur peccata, 463, tom. II.
Eleemosyna Deo feneratur, 333, cum pauperi datur, *ibid.*, t. II.
Eleemosyna in paupertate magis effulget, 237, t. II.
Eleemosyna sine sumptibus quæ, 237, t. II.
Eleemosyna commendatur, 262, 277, 278, 279. Eleemosyna semen est, 289. Eleemosyna dignitas, 337, t. III.
Eleemosyna pro viribus danda, 263. Cum gaudio ero-ganda, 263. Eleemosyna dandæ ritus, 265, 266, t. III.
Eleemosyna non mihi facultates, 336. Quatuor ob causæ eroganda eleemosyna, 338, 337. Magis conferenti, quam accipienti prodest, 256. Eleemosyna duplex est quando cum alacritate damus, 256, t. III.
Eleemosyna etiam pauperes erogare debent ut possint, 22, t. III.
Eleemosyna ex rapina data, non est eleemosyna, 299. Eleemosyna laudes, *ibid.* Eleemosyna delet peccata, 279, 301. Eleemosyna utilitas, 287. Eleemosyna etiam indiguis danda, 287, t. III.
Eleemosyna commendatur, 49, 193, 342, 668, 669, 683, t. IV et t. III, p. 843.
Eleemosyna plusquam alia omnia extinguit peccatum, 316. Eleemosyna ero-ganda, 394, 395. Magis quam ullum stud nos eximere potest a gehenna, 292, t. IV.
Eleemosyna vis magna, 483. Eleemosyna usuræ genus admirandum, 38. Lucrum quantum, 598, t. IV.
Eleemosyna vestimentum animæ, 181, ejusque ornatus, 325, t. IV.

Eleemosyna sequatur patientiæ meritum, 699, t. IV.
Eleemosyna magnitudo unde pendatur, 481. Quanta bona conciliat, 483. Est sementis mirabilis, *ibid.*, t. IV.
Eleemosyna plus quam caoticum Deo placet, 154, t. V.
Eleemosyna laudes, 503, t. V.
Eleemosyna hominem defendet in judicio, 293, t. V.
Eleemosyna prædicator, 160, 170, t. V.
Eleemosyna vis, 293, est immarcescibilis, 294, t. V.
Eleemosynæ purgandæ manus, 431, t. V.
Eleemosyna vis, 628, t. V.
Eleemosyna Deo feneratur, 566, t. V.
Eleemosyna coram hominibus dari potest dum vana gloria viterit, 701, t. VI.
Eleemosynæ magis quam divitiae Job abundabat, 563, tom. VI.
Eleemosyna vera quæ, 273, 622, t. VII.
Eleemosynæ prærogativa, 525, 536, t. VII.
Eleemosynam qui dat, in celis facultates deposit, 630, tom. VII.
Eleemosynam qui dat, Christo dat, 509, t. VII.
Eleemosyna magis necessaria est quam virginitas, 510, tom. VII.
Eleemosyna remedium quantum sit, 615, t. VII.
Eleemosyna morbos animi extinguit, 50, t. VII.
Eleemosyna ars omnium artium optima, 523. Nobis vita sempiternam conciliat, *ibid.*, t. VII.
Eleemosyna cum foedere maximo jacta semina reddit, 60. *Eius fructus*, 60, t. VII.
Eleemosyna non absuntur, sed augentur pecunie, 254. Si non erogentur, pereunt, *ibid.*, t. VII.
Eleemosyna modus quis, 623, t. VII.
Eleemosyna commendatur ut res optima, 409, 474, 707, 708, t. VII.
Eleemosyna quomodo facienda, 666. Danda etiam ex ini-que partis, 60. Eleemosyna ex rapina facta quando damnatur, 760, t. VII.
Eleemosynæ merces quanta, 62, t. VII.
Eleemosynæ artifex et doctor Deus est, 663, t. VII.
Eleemosyna danda ante quin Christiu[m] adoremus, 78, 79, t. VII.
Eleemosyna pauperi data, Christo erogatur, 778, t. VII.
Eleemosyna ante omnia discenda, 524, t. VII.
Eleemosyna doctor Deus est, 523. Contra eos qui eleemosynam dant ad ostentationem, 665, t. VII.
Eleemosynam qui, ante inhumanius, deaderit, is manum arcam extendit, 588, t. VII.
Eleemosyna a paupere data mirabilior, 615, t. VII.
Eleemosynam, jejunium et orationem maximine com-mendare solet Christus, 273. De eleemosyna frequeuter Chrysostomus predicabat, quare, 779. Sine magno fructu, 630, t. VII.
Eleemosyna quanta bona præsset eroganti, 432, t. VIII.
Eleemosyna quasi sigillum est ipsam possidentibus, 148, gloriam parit, 380, t. VIII.
Eleemosyna modus, 533, t. VIII.
Eleemosyna defunctis prodest, 347, 466, t. VIII.
Eleemosyna major est cum nou ex superfluis datur, 532, 533, t. VIII.
Eleemosyna magnum pharmacum, 441, si non ex rapina sit, *ibid.* Est melior jejunio et humi cubatione, *ibid.* Animam illuminat, *ibid.*, t. VIII.
Eleemosyna fructus quantus, 228. Ad eleemosynam fa-ciendam cultus corporis deponendum, 381, t. VIII.
Eleemosyna ex rapina scelus est, 88, 399, t. VIII.
Eleemosyna quam necessaria, 326, t. VIII.
Eleemosyna et pia opera commendantur, 152, t. VIII.
Eleemosyna celebratur, 112. Impossibile est sine eleemosynam ad regni limina ingredi, 143, t. VIII.
Eleemosyna via facilis ad vitam, 228, t. VIII.
Eleemosyna quantum parat voluptatem 234, t. VIII.
Eleemosyna laudæ ratio, 511, 512, t. VIII. Non ex rapina esse debet, *ibid.*, t. VIII.
Eleemosyna orationi necessaria ut oleum lucernæ, 620, tom. VIII.
Eleemosynæ vis, 373, t. IX.
Eleemosyna virtus, 173. Nihil ipsi par, 173, t. IX.
Eleemosyna caritatis plantam nutrit, 173. *Eius vis mirabilis*, *ibid.*, t. IX.
Eleemosynæ meritum ex animo penditur, 603, qui eleemosynam dat sibi ipsi dat, 601, t. IX.
Eleemosynam qui erogat omni superior est morbo, omni fame, 193, t. IX.
Eleemosyna ex magnanimitate proficitur, 338. In eleemosyna plus aut minus non ex doni mensura penditur, sed ex facultate largientium, 594, t. IX. Omne peccatum est eleemosyna inferius, 196, t. IX.
Eleemosyna ubi est, eo nou audet accedere diabolus, 320, t. IX.

Eleemosyna gratiōe facienda, 535. Eleemosynæ fructus, 536, t. IX.
 Eleemosynam passim commendat Chrysostomus, 547, tom. I.
 Eleemosyna etiam improbis danda, 607, illisque petentibus contumeliae non inferendæ, 608, t. IX.
 Eleemosynæ prosum defunctis, 169, t. IX.
 Eleemosyna salem in testauentis facienda, 71, t. IX.
 Eleemosynæ ex injusto lucro improbantur, 268, t. IX.
 Eleemosyna non pecuniis modo, sed etiam operibus exercetur: eleemosynæ modi varii, 196, t. IX.
 Eleemosyna fons ad omnia utilis, 176, t. IX.
 Eleemosyna commendatur, 486, t. X.
 Eleemosyna quantum ornamentum, 313, t. X.
 Eleemosynæ fructus, 150, t. X.
 Eleemosyna non tam propter pauperes a Deo instituta fuit, quam propter divites, ut hi hinc bonum consequantur, 179, t. X.
 Eleemosyna copiosa et affluens est eroganda, 537. Easementis instar justitiae manipulos efficit, *ibid.*, t. X.
 Eleemosynam erogare majus est quam mortuos suscitate, 516, t. X.
 Eleemosyna largior danda, 178, t. X.
 Eleemosyna purior et melior quæ, 169, t. X.
 Eleemosynæ merces quanta, 677, t. X.
 Eleemosynam qui non dat, in gehennam mittitur, 158, tom. X.
 Eleemosyna ostentatione caret oportet, 493, t. X.
 Eleemosyna commendatur, 483, 538, 633, t. XI.
 Eleemosyna quonodo facienda, 608, t. XI.
 Eleemosyna non accipientium, sed dautum causa inducta iuit, 257, t. XI.
 Eleemosyna uilis mellius et præstantius, 309, t. XI.
 Eleemosynam qui dat plus lucratur quain qui accipit, 188, t. XI.
 Eleemosynam danti majus lucrum, quam accipienti; ideo cum cura magna querendi sunt qui eleemosynam accipiunt, 697, t. XI.
 Eleemosyna Deum admodum delectat, t. XI.
 Eleemosynæ fructus quantus, 698, t. XI.
 Eleemosynæ facienda ratio, 180, t. XI.
 Eleemosyna omnium potentissima ad extingendum peccatorum nostrorum rogum, 698. Sine eleemosyna non intratur in regnum celorum, 24, t. XI. Quæ sit vera eleemosyna, *ibid.*, quanta pariat bona, 180, 181, t. XI.
 Eleemosyna quibus danda, 494. Quomodo danda, 495, tom. XI.
 Eleemosyna eroganda in rebus molestis, 414, t. XI.
 Eleemosynam Paulus commendat, et ad illam hortatur, 695, t. XI.
 Eleemosyna et humilitas peccata tollunt, 708, t. XI.
 Eleemosynæ laudes, 223, t. XII.
 Eleemosynæ modus, 94, 426, t. XII.
 Eleemosyna extinguit peccatum, 19, t. XII.
 Eleemosyna quonodo danda, 93, t. XII.
 Eleemosyna ex rapina, improbatur, 760, t. VII.
 Eleemosyna etiam peccatoribus eroganda, 88. Ad eleemosynam manus extendendas sunt, 176, t. XII.
 Eleemosyna quænam vere sic vocari posse, 381. De eleemosyna et hospitalitate ecloga, 715, t. XII.
 Elementa servos Dei reverentur, 109, t. IV.
 Elementorum operatio in contrarium a Deo, cum vult, traducitur, 414, t. V.
 Elephantus puero quindecim annorum cedit, 220, tom. IX.
 Elephanti diutius vivunt quam homines, 143, t. X.
 Eli prudenter, 631. Eli cur suspicatus sit Annam iuisse ebriam, 630, t. IV.
 Eli nimis lenitate filios coarquit, 519, t. IV.
 Eli in quo peccaverit, 73, t. IX.
 Elias zelo plenus, 551, t. VII.
 Elias quonodo restituet omnia, 559, t. VII.
 Elias unde admirandus, 479, t. VII.
 Elias propheta a rege Achabo metuebatur, 325, t. VII.
 Elias cur transfigurationi Christi adiuit, 530, 531, t. VII.
 Elias secundi Christi adventus præcursor futurus, 558, 559, t. VII.
 Elias ex incertore mori optat, 577, t. III.
 Elias mundus dignus non erat, 189, t. IX.
 Elias melote indutus dicit Achabo rege, 533, t. IV.
 Elias quonodo orabat, 373, t. V.
 Elias raptus fidem facit resurrectioni, 534, t. V.
 Elias et Antichristi adventus, 449, t. XL.
 Elias. *Vide* Helias.
 Elias non inferior angelis, 591, t. I.
 Eli et Elisei vita aspera, 591, t. I.
 Elisabeth quonodo coguata Maria, 21, t. VII.

Elisabeth sterilis et velula mirabiliter paru, 783 et seqq., tom. II.
 Elisaveina sterlis et velule partus B. Virginis partus fidem facit, 786, t. II.
 Eliseus ut servus curat; Christus, ut Dominus, 329, tom. VII.
 Eliseus non inferior angelis, 391. Secularia despexit, regni celestis amore captus, 413. Eliseum qui irridabant pueri deceases erant, ideoque multatai, 378. Elisei seruus, 487, t. I.
 Elisei lignum aquas mutavit, 99, t. II.
 Eliseus Nezeman non tetigit ut mundaret, quia non licet bat leprosum tangere, 456, t. III.
 Eliseus duplex Helias, 343, t. III.
 Ellebichus Magister militum missus a Theodosio Antiochiam ad perquisitionem de eversis statuis, 171, t. II.
 Eloquientia vera, Dei timor, 368. Eloquentia non est philosphorum, 368. Cum nequitia conjuncta multa mala patrit, 367, t. I.
 Eloquentiam non natura tantum, sed disciplina etiam parit, 674. Eloquentia exinia in paucis invenitur, 674, t. I.
 Elysius campus, 347, t. I.
 Eloquia Dei cum timore audienda, 83, t. XII.
 Eloquian Dei quid, 688, t. V.
 Elpidius, episcopus, ut putatur, Iodicensis: huic epistolam scribit Chrysostomus, 670. Elpidius senex erat, 670. Elpidio episcopo scribit Chrysostomus, 690. Alia epist. 693. Alia, 696. Alia, 736. Alia, 623, t. III.
 Elpidius presbyter montis Amano incolas studebat ab impietate liberare 711. In monte Amano construxit ecclesiæ et monasteria, 711, t. III.
 Elymas magus a Paulo excæctatus, mansit in cæcitate animi, 143, t. III.
 Emendatio morum quo pacto curanda, 201, t. VII.
 Emendationem vite historia parit, 33, t. V.
 Emmanuel nomine cur Christus non vulgo vocatus fuerit, 36, t. VII.
 Emmanuel: circa hanc vocem vana Judæorum objectio, 23, t. VI.
 Empor non cogere, sed persuadere debet, 774, t. VII.
 Encænia magnus dies festus et solemnis, 535. Quando institutus, *ibid.*, t. VIII.
 Encratitas fore prædicti Paulus, 537, t. XI.
 Eudelechismus est quotidianum sacrificium, 897, t. I.
 Energumeni: pro illo precatio quedam adhibebatur, 666, tom. VII.
 Energumenorum causa preces in ecclesia, 527, t. X.
 Pro energumenis Deum rogare jubemur, 725. Energumeni quonodo a diaconis adducti, 727, t. I.
 Enoch cur translatus, 210, t. IV.
 Epoch ob pietatem translatus, 180. Quo ipsum transluxerit Deus non possumus scire, 181, t. IV.
 Enochi translatio fidem facil resurrectioni, 334, t. V.
 Enos qui summan ostendit virtutem, Dei nomine vocatus est, 223, t. V.
 Enos laudatur, 178. Speravit in nomine Domini, 172, tom. IV.
 Enyghian aliquando supplicare significat, 43, t. V.
 Epænetus Paulo dilectus laudatur, 687, t. IX.
 Epænetus primitus Achæa vocatur, 769, t. IX.
 Epaminondas divitias contempsit, 607. Epaminondæ virtus ejusque paupertas, 340, t. I.
 Ephesus, Asiae metropolis, Diana dedicata, 189. Ephesi philosophi plurimi fuere, 9, t. XI.
 Ephesi philosophi adhuc erant tempore Chrysostomi, 10. Ad Ephesios a Paulo scripta Epistola altis plena est sensibus, 10, t. XI.
 Ephesi, etiam uxoribus juncti, sancti vocantur a Paulo, 11, t. XI.
 Ephesi magnus Diana cultus, 295, t. IX.
 Ephrem afflictorum consolatio, 60, t. VIII.
 Ephraim et Manasse adoptati, 568, t. IV.
 Ephrata tribum Iuda significat, 382, t. V.
 Epictetus paupertate Irus, amicus immortalium, 111, tom. IX.
 Epicuri de Deo opinione nugæ sunt, 271, t. IX.
 Epicureorum doctrina, 270, t. IX.
 Epicureos confutat Paulus, 670, t. I.
 Epicureorum error atheistus, 694, t. VIII.
 Epimenides cretensis erat, 676, t. XI.
 Epimenides non poeta erat, sed γραμματες, 677, in nota, tom. XI.
 Epimenides versus contra Cretenses ex Hesiodo est mutuatus, addito Cretensi nomine, 677, in nota, t. XI.
 Epiphania, id est, apparitio, 363. Duplex, ista præsens qua Christus apparuit, et futura, 367, t. II.
 Epiphania prima festivitas, 454, t. II.
 Epiphaniorum festum, 322, t. II.

- Epiphaniam semper possumus celebrare, 454, t. II.
 Epiphaniorum festum post natale Domini, 752, t. I.
~~Epiphanius~~ quid significet, 633, t. XI.
 Epiphaniorum dies quinam sit, 28, *vide notam*, t. XI.
 Epiphanius pulchra virgo neptis Constantii presbyteri, 714, t. III.
 Episcopatus virtutis culmen requirit, 673, t. XI.
 Episcopatus non ambiens, 39, t. IX.
 Episcopatus ambitio quantum malum, 41, t. IX.
 Episcopatus dignitas, non onus, ambitur, 40, t. IX.
 Episcopatum indignis tribui quantum malum, 635. Episcopatus potentiam, non opus desiderare grave peccatum, 647. Episcopatus functio, dilectionis erga Christum argumenta, 631, 632, 633 et seqq. Episcopatus opus desiderari iuste, non potentia, 647, t. I.
 Episcopum qui vult constitueri, non sola vulgi opinione contentus sit oportet, 638, sed examine opus est, *ibid.* In episcopos electi monachi, 632, t. I.
 Episcopum perspicacem esse oportere, 648. Episcopi difficilior vita quam monachi, 682, 684, 685. Episcopi major perfectio esse debet, quam monachi, 679, 682. Episcopo necessaria est expedita dicendi facultas, 683. Episcopi virtutes quae, 684, t. I.
 Episcopo necessaria est vis loquendi et sermocinandi in convenientibus publicis, 672, item scientia, 666, 668 et seqq. Episcopo quanta arte et consilio sit opus, 634 et seqq., t. I.
 Episcopus per ignorantiam indignos ordinans, aliquando puniendus, 663. Episcopum ad gratiam agere vel loqui quantum malum, 634, 673, t. I.
 Episcoporum ordinationes multæ, non divina gratia, sed hominum studio flunt, 662. Aliquando temere flunt, 647. Episcoporum officium ut domos visitent, 638. Episcopus multiformis debet esse, quomodo, 682, t. I.
 Episcopo verbi usus necessarius ad spuria dogmata repellenda, 666 et seqq., t. I.
 Episcopus contra adversarias potestates pugnare debet, 633, et contra vitia, *ibid.* Episcopo patientia multa insit oportet, 638. Ejus vel simpliciora gesta ad trutinam vocantur, 638, t. I.
 Episcopus ne avarus sit, sed omnibus exutus magis quam monachus, 682, t. I.
 Episcopis instituendis statem non prescribit Paulus, 600, t. I.
 Episcopus invidiam et calumniam ne timeat, 674, neque tamen omnino contemnat, *ibid.* Pro multis rationem daturus est, 680. Hospitalis esse dehet, 636, t. I.
 Episcopus etiam vocetur ad id muneris, non culpa liber, si impetrat muneri, 689, 690, 691, t. I.
 Episcopi ab Isaia predicti, 823, t. I.
 Episcopatus adipiscendi gratia multi ecclesias sanguine repleverunt, 647, t. I.
 Episcopis viduarum cura esse debet, 634, et virginum, 636 et seqq., t. I.
 Episcoporum peccata quantum aliis noxia, 650, t. I.
 Episcopus si quid admittat depositione dignum, sese abdicare debet, 647. Episcopo quam laborandum, 680. Episcopi longe diversa vita, quam monachi, 683. Episcopi quot difficultates offeruntur, 634. Episcopi officium est pacere oves, 751, t. I.
 Episcopus suspicione etiam falsas ne contemnat, 683, 686, t. I.
 Episcopo curandæ etiam mulieres, nec sine periculo, 683. Episcopo quam vitanda mulierum illecebra, 679, t. I.
 Episcoporum nepotes quidam, 1003, t. I.
 Episcoporum ministri aliquando illorum episcopatum affectabant, 651, t. I.
 Episcopus Antiochiae antequam ad sedem ascenderet, pacem omnibus precabatur, 870, t. I.
 Episcopi munus et officium, 588, 589. Episcopus regi et imperatori præstat, 50, t. II.
 Episcopi rationem redditum, de doctrina, de pauperum patrocinio, de examine ordinandorum, 23, t. III.
 Episcopi plus quam quadraginta cum populo fugati in expulsione Chrysostomi, 554, t. III.
 Episcopi ex Theophili partibus tumultus constantinopolitanus duces, 533, t. III.
 Episcopi in exilium missi in expulsione Chrysostomi, 539, t. III.
 Episcopis qui cum occidentalibus venerant epistolæ tres Chrysostomi, 707, 708, t. III.
 Episcopis script Chrysostomus, 714, t. III.
 Episcopi in carcere trusi in expulsione Chrysostomi, 539, t. III.
 Episcopis presbyteris et diaconis Chalcedone inclusis scribit Chrysostomus, 711, t. III.
 Episcopis et presbyteris in carcere degentibus scribit Chrysostomus, 875, t. III.
 Episcopis in carcere inclusis scribit Chrysostomus, 541.
 Eorum fortitudo et constantia, *ibid.*, t. III.
 Episcopis iis qui ejus gratia ex Occidente venerant scribit Chrysostomus, 701-703, t. III.
 Episcopo antiocheno, et quidem, ut putatur, Porphyrio, scribit Chrysostomus, 739, t. III.
 Episcopus Cucus Chrysostomum bene excipit, 612, t. III.
Episcopus fuisse videtur auctor operis imperfecti in Matthæum, nisi episcopum ementalatur, 798, t. VI.
 Episcopi officia, et onera multa, 59. Pauci episcopi salvi sunt, *ibid.*, t. IX.
 Episcopus sepe non prodest per ea quæ placent, sed per ea quæ pungunt, 53, t. IX.
 Episcopus quantus bonus exhibebatur, 41, t. IX.
 Episcopum qualiter esse oportet, 548. Unius uxoris virum; quomodo haec sunt intelligenda, 549, t. XI.
 Episcopus virtutum omnium exemplar esse debet, 684, t. XI.
 Episcopi munera et pericula, 667. Inanis gloriae cupiditas episcopum invadit nisi caveat, 668. Carpuntur illi qui episcopatum appetunt, 668. Episcopi assello vecti, 669. Ab episcopo quemadmodum exigitur, 670. Episcopi non culpandi, si corpus moderate current, 670, t. XI.
 Episcopi munia, 563, t. XI.
 Episcopus animalium doctor et medicus est, 673, t. XI.
 Episcopus quandam cum auctoritate agat oportet, 672, t. XI.
 Episcopo non verborum fastu opus est, sed Scripturarum peritia, 673, t. XI.
 Episcopos non decet superbia nec iracundia, 672, t. XI.
 Episcopos hortari magis, quam increpare oportet, 672, t. XI.
 Episcoporum ordinationes quibus permittebantur apostolorum tempore, 671, t. XI.
 Episcopi quidam Chrysostomi tempore ad presbyterum, vel diaconum scribentes ipsos compresbyteros et conduxerunt vocabant, 183, t. XI.
 Episcopos aliquando presbyteros vocat, 671, t. XI.
 Episcopi, presbyteri et diaconi, nomina initio communia erant, 183, t. XI.
 Episcopi duo ante Chrysostomum concionantur, 499, t. XII.
 Epistolarum Pauli fructus, 670, t. I.
 Epistola Pauli metalli sunt et fontes, 291. Ejus animum depingunt, 303, t. III.
 Epistola Pauli ter quaterque per singulas hebdomas legebantur, 391, t. IX.
 Epistolarum Pauli ordo, 391, 392, 393, t. IX.
 Epistola ad Colosseenses quandam scripta, 299, 300, t. XI.
 Epistola ad Philemonem supervacaneam esse dicebant quidam, quos confutat Chrysostomus, 701, 702, t. XI.
 Epistola ad Titum quo tempore scripta, 664, t. XI.
 Epistola ad Laodicenses, 381, t. XI.
 Epistola vinculis constrictæ et clausæ, 72. Epistolis clavis superscribatur nomen ejus qui scriptisset, 72, t. III.
~~Epistola dominica~~, 187. *Quid sit vide in admonitione*, t. II.
 Equestrium ludorum spectaculum vituperatur, 54, t. IV.
 Equus vix ducenta stadia uno die currere potest, 124, t. II.
 Equi imperatorii auro ornati, frenis aureis, 287, t. VI.
 Equi freno aureo instructi, 179, t. X.
 Er filius Iudeæ, malus coram Domino, occiditur a Deo, 533, t. IV.
 Erasmus arcarius civitatis et Quartus frater ejus, Romanos salutant, 678, t. IX.
 Error opus diaboli, homo opus Dei, 282, t. X.
 Error varius, veritas una, 412, t. IX.
 Error nnsquam consistit, 648, t. XI.
 Errucatio quid? dicitur propheta, 183, t. V.
 Erynnis rerum gubernatrix, secundum quosdam, 768, t. II.
 Esatas quomodo viderit Deum sedentem, 294, t. IV.
 Esayas. *Vide Isayas.*
 Esau ingratus animus, 449. Quomodo benedicatur, 469, t. IV.
 Esau progenies, 523, t. IV.
 Esau victus et placatus humilitate Jacobi fratris sui, 511, t. IV.
 Esau cur in utero matris odio habitus est, 555, t. IX.
 Eaci filii improbi, 563, t. VI.
 Esdras librum scripti, 899, t. I.
 Esseni sancti vocabantur, 524. Etiamque Sicarii et Zeiotæ, *ibid.*, t. IX.
 Essentia Dei impervestigabilis, 50, t. XI.
 Essentia Dei videri nequit, 585, t. V.
 Esther universum Judgeorum populum eripuit, 10, idque emissis ad Deum precibus, *ibid.*, t. II.

Estries ad sanitatem et ad voluptatem conductit, 448, t. II.
Etham Israëlia præfector unus ex choris Davidis, 533, t. V.
Ethaici fidelibus jure exprobrant, cum mortuos nimis
negent, 1020, t. I.
Ethaici de resurrectione desperant, 1019, t. I.
Ethnici Judæi et cœtum morientes lugendi sunt, 304, t. VI.
Eva virgo erat quando seducta est, 768, t. III.
Eva virgo erat, 396. Quonodo a diabolo decepta, 269, t. II.
Eva profuit extra paradisum ejectam fuisse, 249, t. II.
Eva prima virgo paradisi, 811, t. II.
Eva per Mariam erecta, 802, t. II.
Eva vita significat, 148, t. IV.
Eva cur non metuerit serpenteum, 79. Spe vana infida
serpenti credidit, 150. Ad diabolo decepta sub forma serpantis, 127. Eva imprudentia, 127, 128, 129. Ad Deum se
purgat et culpam in serpenteum recedit, 140, t. IV.
Eva Adamo subiectur in poenam peccati, 144. Eva poena
inficta melioreno reddidit, 153, t. IV.
Eva luctus de occiso Abele, 172, t. IV.
Eva laudatur de imposito Seth nomine, 178, t. IV.
Eva non easdem peccati poenas dedit quas Adam, 73, t. V.
Evangelica prædicatio quanto efficacia fuerit, 537, t. XII.
Evangelica prædicatio per orbem terrarum; lex in au-
gulo data est, 222, t. V.
Evangelica prædicationis imago, 272, 273, t. V.
Evangelista et prophete differentia, 187, t. V.
Evangelicus sermo per apostolos prolatus, quavis penua
levius pervolabat, 484, t. V.
Evangelista cur ex apostolis duo, ex discipulis aposto-
lorum duo item fuerint, 16, t. VII.
Evangelista peccatores, iudeicani, non nisi virtute divina
potuere ita philosophari, 18, t. VII.
Evangelista ubi singuli scriperint non est quod multum
dlaquiratur, 18, t. VII.
Evangelista multa Christi miracula prætercurrerunt,
318, t. VII.
Evangelistarum veracitas admiranda, 757, t. VII.
Evangelista cur non eadem omnes dixerint, 15, t. VII.
Evangelistarum concordia, 218, 219, 349, 371, 459, 526,
t. VII.
Evangelista nunquam alii cum aliis pugnant, 532. Non-
quam vere dissentunt, 16, 18, t. VII.
Evangelistarum Matthei et Luce consonantia, 45, t. VII.
Evangelista apostolorum, qui artes viles vel turpes
exercabant, vocationem memorant, secus aliorum, 563,
t. VII.
Evangelistæ humana de Christo scribunt, 550, t. VIII.
Evangelistæ omnes, uno excepto Joanne, ab humanitate
Christi Evangelia sua incipiunt, quare, 45 et seqq., t. VIII.
Evangelista cur omnes Petri negationem narrant, 451,
t. VIII.
Evangelistæ conciliantur, 240, t. VIII.
Evangelistas Spiritus unus movebat, 47, t. VIII.
Evangelistæ tres priores, fulgura, Joannes tonitru fuit,
549, t. XII.
Evangelista cur non omnia omnes scripserint et eadem,
970, t. I.
Evangelista cur non eadem semper omnes describant,
641. *Nō suspectus consensus eorum esset*, 641, t. II.
Evangelista non se mutuo impugnat, 53, 54, 55, t. III.
Evangelium totam terram occupavit, 898, t. I.
Evangelium non nisi lotis manibus, et cum tremore a
christianis sumebatur, 98. *Evangelia e collo mulieres et*
parvuli suspendebant pro custodia, 196, t. II.
Evangeliorum contacit juramenta flebant, id damnat
Chrysostomus, 160, t. II.
Evangelio cur aliquando inter se dissentire videantur,
16. In evangelio quot questiones occurrant, 21, t. VII.
Evangelice predicationis tempora quam difficilia, 689,
tom. VII.
Evangelice legis perfectio, 417, t. VII.
Evangelii vis, 16. *Evangelium historia est*, 16, t. VII.
Evangelium Matthei cur liber generationis vocetur, 97,
tom. VII.
Evangelia ex collo pendentia habebant mulieres, 689,
tom. VII.
Evangelium Joannis quinam intelligere possint, 16. *Ejus*
dignitas, 16, t. VIII.
Evangelii audiendi modus, 16, t. VIII.
Evangelii dicta ante concionem legenda, 77, t. VIII.
In evangelio Christus miracula prophetias copulat, 77,
tom. VI.
Evangelium justitiae, *Evangelium pacis*, *Evangelium po-*
tentiae, 400, t. VI.

Evangelia jurantibus porrigebant clericis, id quod impro-
batur, 698, t. VI.
Evangelii virtus ubi sit, 879, t. VI.
Evangelium in Veteri Testamento promissum est, 396, t. IX.
Evangelium receperunt pastores primi, 67, t. IX.
Evangelium est et Patris et Filii, 403, t. IX.
Evangelium vita sine apparatu prædicabatur, 107, t. IX.
Evangelia quid sunt et cur evangelia vocantur, 156, 157,
158. Cur quatuor evangelia, 157, t. IX.
Evangelia sunt historia eorum quæ Christus fecit et dixit;
et Acta apostolorum sunt historia eorum quæ Spiritus san-
citus fecit et dixit, 21, t. IX.
Evangelii confirmatio quid sit, 504, t. XII.
Evangelii prædicatio ex caelo originem duxit, 614, t. X.
Evangelium salutis cur ita dictum, 18, t. XI.
Evangelium glorie cur ita dictum, 512, t. XI.
Eucharistia: caro et sanguis Christi per manus sacerdo-
tum dantur, 643. In eucharistia adest beata et immortalis
natura, 643. Ad eucharistiam negligenter accedere quan-
tum malum, 735. Eucharistiam adire qui sine peccatis degit
quotidie potest, qui autem in peccato est, ne in diebus
quidem festis, 735, t. I.
Eucharistia. *Vide Corpus Domini*.
Eucharistia. In eucharistia non panis, non vinum, sed
corpus est et sanguis Christi, 345. In eucharistia panis
transformatum in corpus Christi per haec verba: *Hoc est*
corpus meum, 380, 389, t. II.
In eucharistia corpus et sanguis Christi sumuntur, 381. In
eucharistia caro Christi, 48, t. II.
Eucharistia quanta pietate et reverentia sumenda, 360.
Ad eucharistiam modeste accedendum, 360, 370, t. II.
Eucharistia. In eucharistia Christi sanguis potus nobis
est, 248. De eucharistia locus in epistola ad Cæsarium, 738.
Vide quonodo explicandus sit, in *Monito*, 752, t. III.
Eucharistia. *Vide Caro, Corpus, Sanguis, Mysteria*.
In eucharistia pretiosum corpus accipitur, 270, t. VI.
Eucharistia agni, 950, t. VI.
Eucharistia, 210, 333, 388, t. V.
Eucharistia cur sic appellatur, 331, t. VII.
Eucharistia sacrificium est, 743. In eucharistia caro Do-
mini, 713. In eucharistia Christus conceditur, 742. In eu-
charistia caro et sanguis Christi, 743, t. VII.
Eucharistia. *Vide Corpus Christi, et Sanguis Christi*.
In eucharistia vinum necessario requiritur, 740, t. VII.
Eucharistia cur data, 260. Initiali per aquam regeneratur,
ac per sanguinem et carnem nutritur, 463, t. VIII.
Eucharistiam indigne sumere quantum sit peccatum,
229, 230. Ad Christi mensam quo ritu accedendum, 231,
232. Post acceptam eucharistiam quo pacto vivendum,
253, tom. X.
Eucharistia. In eucharistia corpus Christi frangitur, non
in cruce, quonodo, 300, t. X.
*Eucharistiam sumenti necessaria est conscientia puri-
tas*, 233, t. X.
Eucharistiam quidam semel tantum in anno sumebant,
quos objurgat Chrysostomus, 529, t. XI.
Eucharistiam quonodo accipere oportet, 151, t. XII.
Eodus quid significat, 15, t. XI.
Eudoxia imperatrix in magnam ecclesiam venit, et noctu
reliquias martyrum inde translatas comitata est usque ad
Dryopiam, locum novem miliaribus ab urbe Constanti-
poli distante, 475, 477, t. XII.
Eudoxia Aug. pietas, *ibid*.
Eudoxia Augusta laeta de redditu Chrysostomi ab exilio,
448. Sese purgat ad Chrysostomum scribens, quasi nou-
conscia rei geste, 445. Ait filios suos a Chrysostomo bapti-
zatos fuisse, 445. Rogat imperatorem pro redditu Chrysos-
tomi, 446. Ejus laudes, *ibid*. *Verba de Chrysostomo*,
ibid, t. III.
Eudoxia Augusta notatur ut Chrysostomo infensa, 451,
457, tom. III.
Eventus rerum in manu Dei, 1014, t. I.
Euthius presbyter Chrysostomo Cucusi aderat, 670. In
exilio comes, 615, 616, t. III.
Euthio scribit Chrysostomus, 710, t. III.
Eugenius episcopus rogatu Chrysostomi ad Innocentium
properat, 529, t. III.
Eugenius in Macedonia episcopus, 706, t. III.
Eulogio episcopo epistola Chrysostomi, 654. *Eulogius vi-*
detur fuisse in Palæstina episcopus, *ibid*, t. III.
Eulysius Apameæ ad Theophilum missus a Chrysostomo,
531. *Episcopus Romam consulit*, pñlo Chrysostomo, 539.
Pro causa Chrysostomi ærumpis affectus, 609, t. III.
Eulysius, *Cyriaco*, *Demetrio*, *Palladio episcopi* scribit
Chrysostomus, 699, t. III.
Eunomius nefarius, 536, t. XII.
Eunomii dogmata quæ tenet authenticare dñximus, 833,
tom. II.

Eunomiani heresies, 635, t. VI.
Eunomiani dicebant Christianum carnem unum assumptam non animam, 671. *Vide nota*, t. VIII.
Eunomiani ab Eunomio, 699, t. VIII.
Eunomius hereticus, 569, carpitur, 712, t. VIII.
Eunuchi Candacis bonum studium, 151, t. IX.
Eunuchus Candacus admiratione dignus, quare, 154, t. IX.
Eunuchi Candacus historia, 530, t. XII.
Eunuchus Candacus interprae opus habuit, 31, t. III.
Eunuchus reginae Ethiopiae legebat, etsi non intelligeret, 995, t. I.
Eunuchus reginae Ethiopiae laudatur a studio et lectione Scripturarum, 322, 323, t. IV.
Eunuchorum auro fulgentium turba, 510, t. V.
Eunuchorum agmina in sedibus nobilium, 163, t. VIII.
Eunuchi qui se castraverunt non iudicuntur qui sibi membra abscederunt; sed qui libidinem resecuerunt, 249, t. VI.
Eunuchi qui vere dicantur a Christo, 599, t. VII.
Eunuchi multi flaumam concupiscentiae carinalis non extinxerunt, 690, t. XI.
Eudius bonus odor Ecclesiae, 93, t. VIII.
Euphrates de Spiritu sancto accepit, 188, t. V.
Euphrates limes Palæstinae et Babylonie, 623, t. IV.
Eupsychius Chrysostomum exulem adire tentat, 631, t. III.
Euripus hujus vite, 342, 420, t. V.
Eusebius in Macedonia episcopus, 706, t. III.
Eusebius diaconus cum Hypatio serumnarum censors fuit, 714, t. III.
Eustathiapon schisma notari videtur, quod longo tempore Antiochiae perseveravit, 87, t. XI.
S. Eustathii panegyricon laudat Chrysostomus, 154, t. VI.
Eustathius, antiochenus episcopus, 802, seminavit, M^{el}letius messiuit, 603, t. II.
Eustathius a patria relegatus, in Thracia sepultus, 600.
Eustathium cur in exilium mitti permisit Deus, 603, 604, tom. II.
Eustathio ecclesia exstructa, 600. *Eustathii reliquiae in Thracia*, 600, 601, t. II.
Eustathius in Macedonia episcopus, 706, t. III.
Eustathius a Theodora domo ejectus, 672, t. III.
Euthalise scribit Chrysostomus, 628, t. III.
Euthalise scribit Chrysostomus, 713. *Alia ad illam epistolam*, 715, tom. III.
Eutropius patricius et consul, praefectus cubiculi Arcajii, 391. *Eutropii splendor ante calamitatem*, 595. *Eutropio in dignitate constituto monita dabit Chrysostomus*, 392. *Eutropius in Ecclesiam debacchabatur*, 392. *Illum obiurgat Chrysostomus*, 392, t. III.
Eutropius eunuchus ab aula imperatoris ejectus, 347, t. XI.
Eutropius in ecclesiam cuius asilum violaverat configere coactus est, 393. *Eutropius a templo adiuci jubetur*, 393. *Exanimem illum depingit Chrysostomus*, 394. *In ejus misericordiam populum fecit Chrysostomus*, 394, t. III.
Eutropius profugus in ecclesia receptus, 392. *Eutropio in ecclesia agente, obessa fuit ecclesia, enes districti fueru*, 397. *Eutropius cum ex ecclesia aufugisset captus est*, 397. *Abreptus a propriis clientibus et famulis*, 400, t. III.
Eutropius in Macedonia episcopus, 706, t. III.
Eutychiani notantur, 802, tom. III.
Eutychius per fenestram lapsus a Paulo curatus, 670, t. I.
Euxini Pouti incolae, 714, tom. I.
Exactores vocantur aut raptiores et avari, aut illi qui tributa repetunt, 47, t. VI.
Examen ordinandorum, 25, t. III.
Examen conscientia, 51, 52, t. V.
Examen conscientiae ante somnum, 581, t. V.
Examen conscientiae in eundem, 689, 690, t. II.
Examen conscientiae faciendum, 484, t. VII.
Examen conscientiae, 46, 95, 217, 524, t. IV.
Excantamenta prohibentur, 240, t. II.
Excessus est quasi exasis, 324, t. V.
Excommunicationis sententia in eos qui theatra frequentarent, postea mitigata, 209, t. VI.
*Exconsul, ut *videtur**, 165, t. II.
Excusatio in peccatis pessima, 437, t. V.
Exempla maiorem partem menti cogitandam relinquent, 228, t. XI.
Exemplo magis quam philosophia praedicandum, 28, t. X.
Exempli boni vel mali vis, 642, t. IX.
Exempla vicissitudinis rerum humanaarum, 502, t. V.
Exempla penitentiae in utroque testamento, 578, t. V.
Exempli boni vis et efficacia, 261, t. II.
Exempli boni quantus fructus, 69, t. IV, 91, t. II.
Exemplo qui nou praedict, doctor miserabilis est, 668, tom. VII.
Exemplum malum etiam gentilibus et Judæis nocebat, quonodo, 49, t. IV.
Exempli mali pernicies, 851, t. I.

Exempli vis quanta, 370, 371, t. I.
Exercitium virtutem efformat, 228, t. IX.
*Erector, sum, exsisto, ut *videtur* possem; Erector, sit mulier, *videtur* sum*, 792, t. X.
Existimatio hominum non multum curanda, 119, t. IX.
Eros, abolla, pallium philosophorum, 538, t. I.
Experientia multum ad cognitionem confortat, 48, t. XII.
Experientia et exercitationis commoda, 163, t. VI.
Experientia cautela magistris, 157, t. II.
*Exprefectus, ut *videtur**, 163, t. II.
*Exsequiarum ritus a *videtur* christianos*, 1020, t. I.
Exsequiarum modus, 205. *Prædicta in funeribus adhibita*, 203, t. XI.
Exsequiarum splendidarum vanitas, 239, t. V.
Exsequie Græcorum more tunc in usu, nunc vituperande, 42. *Turpes ritus in exsequiis*, 42, t. XII.
Exsultatio non potest esse sine simplicitate, 65, t. IX.
Exsultatio bona quæ, 153, t. V.
Ezechias prectione, non armis, bellum extinxit, 783, tom. II.
Ezechias supinus in lecto cubans orabat, 668, t. I.
Ezechias ob patris Davidis virtutem servatus, 384, t. I.
Ezechias instante morte ad prophetam coniugit, 591, t. I.
Ezechiel cum populo exulavit ut eum in captivitate conserretur, 12, t. VI.
Ezechiel apud Persas tumulatus est, 709, t. VIII.
Ezechiel Judeos, etsi indignos, miserabatur, 453. *Mirabilium visionum speculator*, 320. *Ezechiel seruumus*, 486. *Ezechielis visio juxta flumen Chobar*, 724, t. I.

F.

Faces ante consules gestatae, 591, t. III.
Facetas Ascalani non decent, 1035, 1036, t. I.
Facies Del quid, 124, t. V.
Facultates nostre tunc maxime nostre sunt quando non nobis, sed pauperibus eas possidentur, 586, t. IV.
Facultates pauperibus erogantur, 777, t. XI.
Fallaciæ veritati semper substituit diabolus, 315, t. VII.
Falsum per se solvitur, 735, t. VII.
Fama humana non magni facienda, 54, t. IV.
Fama alienæ parendum, 589, t. IV.
Fames voluntatis parit in conviviis, 44. *Fames tempore Juliani imp.*, 530, t. II.
Famis quantus dolor, 523. *Fame mori est mors omnium acerbissima*, 523, t. II.
Fames non est vere mala, 149, 150, t. VI.
Fames cur iunissa fuerit, 202. *Multa bona conciliavit*, ibid., t. IV.
Familia quomodo ornanda, 127, t. XI.
Famularum quæ incommoda sint, 322, t. X.
Famularum agnèi vituperatur, 534, t. X.
Famuli Antiochenorum divitium aureis ornamentis ornati, 179, t. X.
Fastus reprehenditur, 360, t. I.
Fastus reprimit Chrysostomus, 68, t. III.
Fastus carpitur, 235, t. VII.
Fastus et vana gloria omnino vitanda, 373, t. VII.
Fastum et ambitionem vetat Christus, 329, t. VII.
Fastum esse calcandum Christus exemplo docet, 179, tom. VIII.
Fastus damnatur, 456, t. VIII.
Fastus hominum reprimitur et exagitatur, 492, 493, tom. IX.
Fastum nullum admittit Ecclesia, 240, t. IX.
Fastus humanus nihil est, 168, t. X.
Fastus quot malorum causa, 376, t. X.
Fastus eorum obiurgatur qui cum famularum turba per forum et urbem equites incedebant, 557, t. XI.
Fatum inducunt quidam, 606. *Fatu omnia quidam adscribant*, 828. *Fatum Dei providentia officit*, 565, t. I.
Fatum omnino damnandum, 757. *Fatu doctrina quam noxia*, 733, t. II.
Fatum an liberum arbitrium impediat, 753. *Per fatum diabolus multa inducit mala*, 758. *Fatum laudem et vituperium tollit*, 767, 768. *Fatum pretendeus reus poenas non effugit*, 758, t. II.
Fatum non admittendum, 731. *Ejus doctrina a diabolo invecta*, 754. *Omnis bona subvertit*, 769. *Fatum et genesis omnium deterrima doctrina*, 765, t. II.
Fatum qui defendunt ejus necessitatne ne minimum quidem venia concedunt, 758, t. II.
Fatum non bonos ac malos facere potest, 767, t. II.
Fati necessitate non gubernamur, sed libero arbitrio, 181, t. VI.
Fatum sustulit Christus, 62, t. VII.
Fati et necessitatis doctrina perniciosa, 601, t. VII.
Fati leges contrarie Del oraculis, 340, t. VII.

Fatū opinio rejicitur, 267, t. VIII.
 Fatum impugnatur, 331, t. IX.
 Fati necessitas nulla est, 318, t. XII.
 Fati necessitatem qui docebant confutantur, 188, t. X.
 Fati tyrannus, 625, t. X.
 Fatum inducabant quidam, et nullam esse providentiam dicebant, 92, t. XI.
 Fato omnia ferri dicebant quidam: hec opinio confutatur, 318, t. XI.
 Fatum perniciosum dogma, 533, t. XI.
 Fatum vocare fratrem nondicet, 390, t. I.
 Fatum quempis vocare non levius culpa est, 249, t. VII.
 Faustino epistola Chrysostomi, 652, t. III.
 Fecunditas mulierum a Deo est, 490, t. IV.
 Fecunditas mulierum ex Deo, 659, t. IV.
 Felicitas humanae vanitas, 579, t. III.
 Felicitas vita coelestis, 639, t. IV.
 Felicitas quanta vacare a curis, 379, t. V.
 Felicitas hujus mundi, quam fluxa, 366, t. V.
 Felicitas et voluptates vite inaequas sunt, 49, t. V.
 Felicitas animae in celo posita, 108, t. XII.
 Feræ et reptilia quare creata, 67, t. IV.
 Feræ alios iuvadunt, ab aliis interpelluntur, 58, t. V.
 Ferarum usus quis, 118, ad homines castigandos, *ibid.*, tom. V.
 Feræ in caveis includebantur, 582, t. VII.
 Ferarum imagines inter deos relate a gentilibus, 19, tom. VII.
 Fermentum cur in veteri lege ejiceretur, 126, t. X.
 Fermentum sepe pro regno celorum accipitur, 127, t. X.
 Ferrum aqua emolliatur, 108, t. II.
 Fertilitas terra Dei providentia adscribenda, 479, t. V.
 Fervore multo opus habent veri christiani, 193, t. VIII.
 Festa Judiciorum, 814, t. I.
 Festum commissariis et ebrietatis, est festum Satane, 902, t. I.
 Festis diebus pretiose vestes, mensa opipara a quibusdam usurpantur, 755, t. I.
 Festa semper possimus celebrare, 434, t. II.
 Festis maxime diebus ab ebrietate abstineendum, 663, tom. II.
 Festis diebus magna populi multitudo Constantinopoli, 174, t. III.
*Festa sex in Ecclesia: 1. Nativitas Domini. 2. Epiphania. 3. Passio sive dies quo cruci affixus est. 4. Resurreccio. 5. Ascensio. 6. Pentecoste, 799, 800. Septima solennitas erit secundus adventus D. N. J. C. qui reddet unicuique secundum opera sua, *ibid.*, t. III.*
 Festum agere semper possumus, 740, t. IV.
 Festum maximum conscientia bona, 669, t. IV.
 Festorum ornatus veri, 669, t. IV.
 Festa martyrum, 634, t. IV.
 Festorum et conventuum utilitas, 349, t. V.
 Festum perpetuo agant oportet christiani, 457, t. VII.
 Festi dies quomodo celebrandi, 252, t. X.
 Fideles rerum necessario prenuntur, 285, t. III.
Fidelibus non proponuntur signa, sed infidelibus, 833, tom. III.
 Fidelis quis vere sit, 252, t. II.
 Fideles vasa pretiosa, 760, t. II.
 Fidelis ex vita instituto dignoscendus, 47, t. VII.
 Fidelium priorum fervens studium, 68. Fidelis et insuldetis quonodo distinguuntur, 47, t. VII.
 Fidelis luminare et sal mundi esse debet, 47, t. VII.
 Fidelis officium, 47, t. VII.
 Fideles qui mortem timent, inexcusabiles sunt, 374. Fidelium quanta geratur providentia, 696, t. VII.
 Fideles quinam sint, 149, t. VIII.
Fideles sunt pars Dei, Drus est pars fidelium, 717, t. VIII.
 Fidelem nec homo nec diabolus laedere possunt, 542, tom. IX.
 Fidelium bona que, 363, t. IX.
 Fideles concordia coniungit, et caritatem ipsam continet, 208, t. XI.
 Fideles, quales esse oportet, 614, t. XI.
 Fideles cur nos christiani vocemur, 301, t. XI.
 Fideles sunt unus corpus, 73, t. XI.
 Fideles in quo differunt ab infidelibus, 557, t. XII.
 Fides, non sola, sed cum bona vita prodest, 347, t. I.
 Fides recta cum bonis moribus, 811, t. I.
 Fidei, non ratiocinio, utendum in divinis, 710, t. I.
 Fidei christiana veritatem probat multitudine Ecclesiarum per orbem, 813, t. I.
Fides commendatur, 1081 et seqq., t. I.
 Fidei vocabulum duplicum habet significationem, 275.
 Fides non ex nobis est, sed ex gratia Spiritus, 276. Auxilio Spiritus indiget, *ibid.* Fide sola Deus videtur, 110. Fides ne vadat vita pura indiget, 280. Fides cum baculo comparata, 274, et cum anchora, *ibid.* In fidei rebus naturæ ordino querendus non est, 360. Fides sine operibus non prodest, 252. Fides alterius an alteri prosit, 56, t. III.
Fidem qui sequitur in tranquillo portu agit, qui ab ea recedit, naufragatur, 833, t. III.
 Fidei delitatio, 339, t. IV.
 Fidei oculi non sentiunt visibilita, 216. Quam acute vident, 266, t. IV.
 Fides oculis mentis utitur, 548, t. IV.
 Fides et fiducia Abrahæ, 351, t. IV.
 Fides omnium magistra, 321, t. V.
 Fides sacra anchora, 323. Ad fidem gratia necessaria, 321, t. V.
 Fides perfecta aliquando cum vita flagitiosa esse potest, 361, t. V.
 Fidei certitudo, 53, t. V.
 Fidei magis opus habeant christiani, quam olim Judæi, 322, t. V.
 Fides non committenda humanis rationibus, 323, t. V.
 Fidei necessitas in promissionibus, 321, t. V.
 Fidei suscipitur resurrectio futura, 320, t. V.
 Fides in Christum non exigeatur ante adventum Christi, 177, t. VI.
 Fidei oculi ea vident quæ Christus agebat; Judæi praesentes non videbant, 251, t. VI.
Fides in corde nihil prodest, nisi adfuerit confessio oris, 186, t. VI.
 Fidei fortitudo petra, 744, t. VI.
Fiden nihil sic impedit ut elatio cordis, 833, t. VI.
 Fides non opus habet visione, 205, t. VII.
 Fides caput est et radix, 390, t. VII.
 Fides in visibilibus etiam habenda, 215. Ex fide salus, 338, t. VII.
 Fides sine bona vita non prodest ad regnum celorum, 321, 730, t. VII.
 Fides recta et vita bona ad salutem necessaria, 614, tom. VII.
 Fides bonorum mater, 189. Fide ubique opus est, 187, tom. VIII.
 Fides in Christum gratia opus habet, 234, t. VIII.
 Fides est in iis quæ videri nequeunt, 312, t. VIII.
 Fides ratiocinii imbecillitatem superat, 160, t. VIII.
 Fides sola non potest in celum inducere, 458. Ad salutem non satis est, 76, t. VIII.
 Fides et baptisma non sufficiunt sine operibus, 75, t. VIII.
 Fides nihil prodest improbo, 178, 351, 352, t. VIII.
 Fides obedientia opus habet, non curiosa perquisitione, 644, t. IX.
 Fides tutus portus est, 372, t. IX.
 Fidei necessitas, 459, t. IX.
 Fides id præstiti quod lex non potuit, 447, t. IX.
 Fidei dogmata non curiosa examinanda, 410. Non nisi per fidem salus obtinetur, 453, t. IX.
 Fides a vita proba juvatur, 352. A fide oritur fiducia, 564, tom. IX.
 Fide tantum eget Christi doctrina, non syllogismis, 398, tom. IX.
 Fides Abrahæ nostræ fidei typus est, 467, t. IX.
 Fides sepe ratiocinii labefactatur, 31. Cur non omnes homines credant, fidem ratiocinii permittere, quantum damnum afferat, 12, 52, t. X.
 Fidei vis quanta, 656, t. X.
 Fides non sinit ingredi ratiocinia, 333, t. XI.
 Fidei unitas quid sit, 85, t. XI.
 Fides. Nauprimum pariunt ratiocinia: fidesque est quasi navis tutissima, 527. Qui fidei habent tuta anchora navigant, qui ab illa exciderunt nunquam consistere possunt, 557, t. XI.
 Fides est scutum regens eos qui sine curiosa perquisitione credunt, 170, t. XI.
 Fides siue operibus, figura tantum est sine virtute, 613, tom. XI.
 Fidei opera addenda, 340, t. XI.
 Fides non nuda requiritur, sed cum operibus conjuncta, 268, t. XI.
 Fidel res quæstionibus opus non habent, 506. Quæ fides perfecti, quæstio evertit, 506. Per fidem certa persuasio est, 534, t. XI.
 Fides et caritas, biga inseparabilis, 23, t. XI.
 Fides: haec vox variis modis accipitur, 179, t. XII.
 Fides res est magna et salutaris, 59, t. XII.
 Fides operatur justitiam, 153, t. XII.
 Fides est contraria ratiocinio, 229, t. XII.
 Fides quantum bonum, 186, t. XII.
 Fides firma vitam puram parit, 77, t. XII.
 Fides generosa opus habet anima, 153, t. XII.
 Fiducia in Deum semper habenda, 329, t. I.
 Fiducia tum maximu est, cum fidendum non existimat.

26, t. III.
Fiducia justi quanta, 87, t. V.
Fiducia insit oportet, etiam in magnis fluctibus, 331, tom. VII.
Fiducia viri crucem habentis, 138, t. IX.
Figura non est contraria veritati, 283, t. III.
Figuram et typum obscurat eluminataque veritas, 257, tom. XI.
Filii hominum dicuntur esse quae a Caino ortae erant, 318, t. VI.
Filius alio modo Filius Dei, quam nos filii Dei appellamus, 758, t. I.
Filius est ejusdem atque Pater substantiae et potentiae, 758. *Filius una cum Pater substantia ex Scripturis probatur*, 759. *Est consubstantialis Patri*, 758, t. I.
Fili supernam generationem non possumus assequi, 717. *Filius esse ejusdem cum Pater forme ac figura, id ipsum est atque esse ejusdem substantiae*, 760, t. I.
Filius consiliarius, 798, t. I.
Filius dicit neminem vidisse Patrem preter ipsum Filium, 736. *Filius id est Patrem iustus et perfecte cognoscit*, 732. *In sinu Patris esse, id aeternitatem ejus probat*, 733-734. *Filius perfecte nosse Patrem probatur*, 741, t. I.
Filius aequalis Patri, 762, 800. *Aequalis per illa declaratur: Faciamus hominem*, 799. *Filius non tamē esse Deum, qualis est Pater dicebant auctorē, qui refutantur*, 757. *Filius probatur Patri aequalis per haec verba, ad imaginem nostram*, 799. *Item quod a dextris sedeat, ibid. et 800*. *Filio perinde gloriam reddit Paulus, atque Patri*, 721, tom. I.
Filius suum Deus nobis providit, 439, t. I.
Filius vox hominibus etiam competit, sed Unigeniti non nisi Christo, 732, t. I.
Filius Patri coeterus, 1090, t. I.
Filius Dei dicere creaturam, insanum est, 703, t. II.
Filius dicitur Deus et Dominus perinde ac Pater, 703, tom. II.
Filius conformis et consubstantialis Patri, 821, t. II.
Vide, Christus et Jesus.
Filius suam cum Patre aequalitatem probat, 59, 59, 60. *Cum venit, Patrem non dimisit*, 402. *Non ignorabat utrum possibile esset transferri a se calicem*, 31. *Nosse tempora probatur*, 788. *Volens et libens crucifixus*, 33, t. III.
Filius scipsum tradit, non necessitate, 827. *Cum Patre cooperatur*, ibid. t. III.
Filius venit in mundum, qui antea erat in mundo, 825, tom. III.
Filius aequaliter esse Patri probatur, 831, t. III.
Filius. Illud, Pater minor me est, quomodo intelligentiam. Est minor secundum economiam incarnationis etiam angelis, 830, t. III.
Filius conformat et implet en quo sunt Patris, 825, t. III.
Filio Dei dictum est, Faciamus hominem, non vero angelis, 589, t. IV.
Filius est Patris proprius filius, ideoque nobis largitur adoptionem filiorum, 187, t. V.
Filius a Patre nulla diversitas, 121, t. V.
Filius non minor est Pater, nec Pater minor Filius, 271, tom. V.
Filius et Patris eadem substantia, 121, t. V.
Filius ejusdem cum Patre substantiae, 273, t. V.
Filius non est Pater major, sed aequalis et par, 268, tom. V.
Filius essentia ante secula, 121, t. V.
Filius a Patre distinguitur hypostasi, 120, t. V. *De Filio dicuntur ea que de Patre*, 120, t. V.
Filius predicit in Veteri Testamento, 109, t. V.
Filius cum Patre consensio, 110, t. V.
Filius Dei descendit ut nos reduceret et cœlis ipsis excelsiores faceret, 508, t. V.
Filius a Patre non separatur, nec Pater a Filio dividitur, 268, t. V.
Filius Dei esse probatur, 266, t. V.
Filius Dei non palam, sed sine strepitu venit, quare, 529, t. V.
Filius Dei post tot signa fidem exigit, 304, t. V.
Filius deducit, Pater trahit, Spiritus illuminat, 322, tom. V.
Filius dicebant quidam esse administrum, confutantur, 120, t. V.
Filius Dei aequalis Patri, 252, t. VI.
Filius factus non est, 431, t. VI.
Filius et Patris substantiae, 252, identitas, 648, tom. VII.
Filius ejusdem cum Patre substantiae est, 430, t. VII.
Filius generatio divina non exploranda, 42, t. VII.
Filius aequalis Patri, 253, t. VII.

Filius Patri aequalis honore, 230, t. VII.
Filius se Patri aequaliter demonstrat, 338, inimicos suo aequalitatem illam confiteri cogit, 339, t. VII.
Filius Dei vere Christus erat, 367, t. VII.
Fili et Patris voluntas eadem, 321, t. VII.
Fili cum Patre concordia, parque illis honor, 684. *Filius revelat Pater, Patrem Filius*, 334, t. VII.
Filius Dei se vocari siuit Christus cum vere sit, 506, tom. VII.
Filius non excluditur per haec verba, Unus est Deus, et præter eum non est, 417, t. VII.
Filius Dei non compositus est, 37, t. VIII.
Filius aequalis Patri, 253, 299, 438, 444, t. VIII.
Filius Patri consubstantialis, 298, t. VIII.
Filius Patri in nullo inferior, 339, t. VIII.
Fili et Patris aequalis cognitionis, 329, t. VIII.
Filius Dei se Patri aequaliter probat, 214, t. VIII.
Fili et Patris eadem esse substantiam probatur, 333, tom. VIII.
Filius honor cum honore Patris copulatur, 221. *Fili et Patris ut una substantia, ita una gloria*, 222, t. VIII.
Filius substantia immensa, 174, t. VIII.
Fili generatio non ratione inquirenda, 147, 157. *De Fili generatio nec ante nec post dicendum est*, 63, de Pater et Filio vera sententia, 64, t. VIII.
Filius aliam quam Pater habet hypostasin, 273, t. VIII.
Fili et Patris substantia, 252, eadem ipsa, 377, tom. VIII.
Fili et Patris eadem potentia, eadem manus, 337, tom. VIII.
Filius aeternitas probatur, 39, 40, t. VIII.
Filius Dei dignitatem servi forma non minuit, 78, t. VIII.
Fili et Patris voluntas eadem, 226, t. VIII.
Filius nihil aliud est quam Pater, manens Filius; et Pater nihil aliud est quam Filius, manens Pater, 339, tom. VIII.
Filius suum cum Patre concordiam probat, 444, t. VIII.
Fili et Patris non divisa opera, 258, t. VIII.
Filius qua ratione minor sit Pater, 408, t. VIII.
Filius Dei, p. Christus et Verbum.
Filius Patri consubstantialiter esse definiunt Nicanores, 609, t. VIII.
Filius cum Patre et Spiritu sancto in celo et in terra concordissime celebratur, 705, t. VIII.
Filius sine fluxu gignitur, 712, t. VIII.
Fili et Patris una potestas, 27, t. IX.
Fili et Spiritus sancti una potestas ut est natura una, 250, t. IX.
Filius ejusdem est atque Pater substantiae, 214, t. X.
Filius Dei aequalis Patri, 340, t. X.
Filius vere Deum esse probatur, 164, 165, t. X.
Fili et Spiritus sancti eadem potestas, 614, t. X.
Fili Dei generatio quoniam dicit, humana mentem superat, 438, t. XI.
Filius Dei non esse Patri minorem probatur, 230, tom. XI.
Filius Dei omnia alia habet; hoc excepto quod Pater non sit, 230, t. XI.
Filius Dei ininorem esse Patre dicebant heretici quidam, 690, t. XI.
Filius Dei non minor est Patre contra quosdam hereticos, 522, t. XI.
Filius Dei probatur non esse creaturam, 317, t. XI.
Filius tunc cum articulo 6 dicitur in Scripturis, 29, tom. XII.
Filius Dei filius est natura, non gratia tantum, 21, tom. XII.
Filius Dei est sine initio, 97, t. XII.
Filius Dei pacifici, 530, t. XII.
Filius virtute praeditus Patri obsequenter, 344, 333, tom. I.
Filius ob patrum virtutem servati, 384, t. I.
Filius negligere est sextus nequitie gradus, 331. *Alios qui filios instituunt abigere et impugnare major est nequitia*, ibid. *Filiorum neglectus quantum sit malum*, 332 et seqq. t. I.
Filiorum improborum jactura lenius fertur, quam proborum, 1023, t. I.
Filiis qui Deo offerunt, melius et ipsi possident, 383, tom. I.
Fili Dei quo pacto sumus, 44, t. III.
Fili recte educandi, 328. *Quo pacto domi docendi*, 330, t. III.
Fili pī quandoque ex impiis patritus, 628. *Fili pravi abducantur a parentibus*, 636, t. IV.
Filiorum educatio curanda, 319, t. IV.
Fili parentescur honore debeat, 507. *Quod præmium exhibiti honoris*, ibid., t. IV.

- Filiis appellat Scriptura omnem generationem, 468, tom. IV.
 Filii quæ divitiae congregandæ, 659, t. IV.
 Filii Seth, illi Dei; Filii Cain, filii hominum vocantur, 189, t. IV.
 Filii Dei per gratiam sumus, 46, t. V.
 Filii in sacris litteris qui dicantur, 201, t. V.
 Filii Dei qui vere sint, 46, t. V.
 Filii hominum quicquam vocentur, 46, t. V.
 Filio probo nihil nocet pater improbus, 879, t. VII.
 Filii quomodo educandi, 150, 151, t. XI.
 Filii quomodo instituendi, 546, t. XI.
 Filiorum cura et educatio omnibus est preponenda, 151, tom. XI.
 Filiorum educatio quantum commendetur, 672, t. XI.
 Finis respiciendus, non rei natura, 874. Finis justi et iniqui quam dissimilis, 1030. Ante finem nemo beatus, 1049, tom. I.
 Finis rerum expectandus, 500, t. III.
 Finis hominis non cum hac vita, 215, 216, t. VII.
 Finis hujus vita eamdem vim erga singulos habet quam consumatio seculi, 190, t. VII.
 Finem mundi prope esse suspicatur Chrysostomus, 294, tom. VII.
 Finis vite ignoratur ad utilitatem viventium, 448, t. XI.
 Firmamentum quid sit vix cognosci potest, 41, t. IV.
Firmamenti et celi ratio secundum Severiani mentem, 441, t. VI.
 Firmatio epistola Chrysostomi, 631, t. III.
 Fistula instrumenta in choro Davidis, 532, t. V.
 Flaccilla uxor Theodosii imp. conjugi timebat, 605, et in Monito, t. I.
 Flavianus episcopus ant. ante tempus orphanus, 697. Philogonii sectator, 752. Antequam ad sedem in eccl. ascenderet, pacem omnibus precabatur, 870. In domo sumptuosa educatus delicias contempserit, 696. Clarus genere, 697. Dignus Meletii successor, 698. Flaviani gesta, 695, tom. I.
 Flavianus aberat a prima concione de Incomprehensibili, 701. Flaviani vivendi ratio, 698. Flaviani laus, 696. Flaviani fervens caritas, 701, t. I.
 Flavianus episc. praesens concioni Chrysostomi, 904. Nou aderat concioni in kalendas, 953. Flavianus senex, 698, t. I.
 Flavianus episcopus Antiochenus, Meletii successor, virtutes ejus accurate referbat, 519. Meletii amissi dolorum levitatem, 519, t. II.
 Flavianus episc. frequenter concionabatur, 314. Spiritu Sancto plenus, 458, t. II.
 Flaviani episcopi laus, 257. Ejus splendida canities, 257, tom. II.
 Flavianus episcopus martyrum reliquias, quæ sub pavimento erant in Ecclesia extra Antiochiam extulit, ab hereticorum ossibus separavit, et honestiore loco posuit, 441, 442, 443, t. II.
 Flavianus bonus pastor, 683. Populum antiochenum edidit in agrum, 683, t. II.
 Flavianus in villam et suburbia concessit, concionaturus in festo martyrum, 646, t. II.
 Flavianus post presbyteros suos concionatur, 617, 618, 626, et post Chrysostomum, 458, t. II.
 Flavianus Constantinopolim proficisciit ad imperatorem placandum, iratum ob eversas statuas, 47. Flaviani soror cum is ad imperatorem profectus est, extremo laborabat morbo, 47, 212, t. II.
 Flavianus cum ad imperatorem profectus est, extrema seneccitate erat, 212. Flavianus diligentia in audeo imperatore, 211. Flavianus nuntios seditionis Antiochenæ prævertit, 84. Flavianus modestia, 213. Flavianus lacrymans et silens coram Theodosio stat, 214. Flavianus magnanimitas et populi amor, 212, 213. Flavianus gementis ad imperatorem Theodosium responsio, 214, 215. Flavianus Theodosio ait: nisi placetur, se Antiochiam deserturum, et alio concessurum, 219, t. II.
 Flaviani laus. Oral Chrysostomus ut ad senectutem Petri perveniat, 87. Flavianum Chrysostomus vocal amansum patrem, 871, t. III.
Flavianum episcopum subindicat, vel subindicare se simulat, is qui Chrysostomi nomen ementitur est, 801, t. III.
 Flaviani episcopi antiocheni landes, 583. Ejus hospitalitas erga eos qui pro veritate pellebantur, 585. Flaviano præsente concionatur Chrysostomus, 616. Flavianus cum multis pastoribus (forte episcopis), Chrysostomum concionantem audit, 816. Flavianus redditus Constantinopoli, 634, tom. IV.
 Flavianus episcopus post Chrysostomum concionatur, 111, t. VI.
 Flavianus post Chrysostomum concionatur, 119. Ejus concionis ratio, *ibid.*, t. VI.
 Flavianus martyrum æmulator et communis doctor, 112, tom. VI.
 Flavianus episcopus pauca præfatus contra anomœos, Chrysostomum evocat, ut argumentum prosequatur, ita cupiente populo, 247, t. VI.
Flavianus episcopus vir admirandus, 428, t. VI.
 Florentius, Valerii frater. Theodorum cobortatur ut pri- stinam vitam repeatat, 313, t. I.
 Fodinarum opera, supplicia erant, 1010, t. I.
 Fornicator nuquam fœnere fruitur, quomodo, 538, tom. VII.
 Fornicator in aliorum calamitatem negotiatur, 62, tom. VII.
 Fœnora sunt iniqua commercii via, 364, t. I.
 Fœnora dama, 538, t. VII.
 Fœnora causa multi sortem amiserunt, 537, t. VII.
 Fœnori dantes carpuntur, 316, t. X.
 Fœnorum ratio et modus, 452, t. IX.
 Factor peccati quantus, quam horrendus, 514, t. XI.
 Fontes olim ante oratoria, 300, t. III.
Fontes in atriis templorum, ut qui ingredierentur manus absenserent, 618, t. VIII.
Foram lapides, 837, t. VI.
 Forma corporis non prodest, neque deformitas nocet, 428, t. V.
 Formosæ mulieris fluxa conditio, 183, t. VI.
 Fornax trium puerorum facta ecclesia, 211, t. VI.
 Fornicatio a malignis demonibus introducta, 495, t. I.
 Fornicatio apud Corinthios, 863, t. I.
Fornicatio otiose pecunia crimen, 850, t. VI.
 Fornicationis malum, 182, t. V.
 Fornicatio, non lascivos tantum, sed etiam homicidas efficit, 492, t. VII.
 Fornicatio sacerdotum, malorum calmen, 803, t. VII.
 Fornicarios nulla lex ulciscitur, 102, t. X.
 Fornications spiritus excecat, 92, t. X.
 Fornicator Corinthius, ejus historia, 11, t. X.
 Fornicator non debet ad sacramenta accedere, 255, t. V.
 Fornicator qua de causa immundus sit, 682, t. XI.
 Fortis cum debili ligatus, illum portat, 78, t. IX.
 Fortitudinis magnæ indicium est mansuetudo, 538, t. IX.
 Fortitudo in certaminibus contra diabolum requiritur, 282, t. VII.
 Fortunam quidam predicabant, 365. Ipsa omnia quidam ascribebant, 828, t. I.
 Fortunatorum insulae, 290, t. VI.
 Fortunatus ad Paulum a Corinthiis missus, 12, t. X.
 Forum exornabatur kalendis, 954, t. I.
 Foveam qui proximo fodit, in eam ipse incidit, 100, tom. V.
Frater cuius laus est in evangelio. Hunc slii Barnabam, alii Lucam esse dicebant, 523, 524. Barnabam esse optimatum Chrysostomus, 524, t. X.
 Frater seu proximus offensus, non negligendus, 398, t. I.
 Fratres aspernari, tertius nequitie gradus, 351. Fratrum saluti consulendum, 928, 929. Fratres nostri sunt, non aequales tantum et liberi, sed etiam famuli, 397, t. I.
 Fratrum correctionem curare debent etiam seculares, 932. Fratres agri non expectandi ut corriganter, sed querendi, 941. Fratres nostros erudire debemus, 1032, eorum emendatio curanda, 881, 882, t. I.
 Fratres castigandi quomodo, 33, t. II.
 Fratrum seu proximi cura suscipienda, 401. In fratrem qui peccat, in Christianum peccat, 65. Fratrum vel misericordia non contemnendus, 63, t. IV.
 Fratres adversus fratres bellant, 37, t. V.
 Fratres Domini, qui in Evangelio memorantur, quinam, 58, t. VII.
 Fratres nostri peccantes non monendi modo, sed sepe monendi sunt, 381, t. VII.
 Fratres labentes quomodo corrighendi, 577, 578, 579, tom. X.
Fraus in Scriptura per calcaneum significator, 237, t. V.
 Fraudes pia quenam licite sunt, 631, 632, t. I.
 Fraude pia usus est Paulus, 631, t. I.
 Frena equorum aurea, 685, t. III.
 Frena deaurata, 192, t. III.
 Frenum aureum, 502, 515, t. V.
 Frena aurea equorum imperatoris, 287, t. VI.
 Frena aurea equorum, 179, t. X.
 Fructus ex parabola divitis quis colligatur, 1008, t. I.
 Fructus Spiritus sancti quinam, 468, t. II.
 Fructus justitiae, 65, t. V.
 Fructus magnus ex serumnis, 361, 362, t. V.
 Fructus virtutis æterni, 419, t. V.
 Fructum nullum ferunt divitiae, sed spines sunt, 483, tom. XI.

Frugalitas voluptatem in esca partit, 386. Ad bonam valetudinem confort, 338. Frugalitatis voluptas maxima, 346, tom. I.
 Frugalitas in cibis commendatur, 241, t. VIII.
 Frugalitas est valetudinis et voluptatis mater, 138, tom. VIII.
 Fucus et pigmenta ad pulchritudinem non conferunt, 308, t. VII.
 Fucum mulieres adhibebant, et arguuntur, 524, t. XI.
 Fugere licet tempore persecutionis, 656, t. II.
 Fugientem nemo laudat, 35, t. V.
 Funambulorum descriptio, 452, 453, t. XI.
 Funambuli tempore Chrysostomi, 114, t. VI.
 Funambulorum usus, 390, t. I.
 Funambuli in scena, 292, t. VII.
 Funambuli et alii iudicari, 126, t. XII.
 Funem in ore reorum ponebant, cum in barathrum traherent, 630, t. II.
 Funus ubi in deaurato lecto cadaver, 603, in funere dicitur, servi, ancillae, equi, sacco induiti, ad sepulchrum pergebant, 52, t. II.
 Funera christianorum hymnis, precibus et psalmis celebrabantur, 635, t. II.
 In funere domestici palli incidebant cinere asperso capite, 334. Praefixa, *ibid.*, t. I.
 Funera divitium et pauperum quæ et qualia, 675. Funeris modus apud Ægyptios, 578, t. IV.
 Fur deprehensus quadruplum restituere cogitur, 523, t. VII.
 Fur quinam vere sit, 534, t. VIII.
 Furor et ira in Deo non humano more sunt intelligenda, 71. Non est affectio, 72, t. V.
 Furor cum cedimus mitigatur, cum resistimus exasperatur, 330, t. VIII.
 Futura immortalia sunt sive supplicia, sive præmia, 230, tom. VIII.
 Futura prædicere, unius immortalis est natura, 123, tom. VIII.
 Futurum cur Deus reliquit incertum, 182, 183, t. IX.
 Futuri ignoratio prodest homini, 649, 650, t. XI.

G.

Gabriel volans representatur, non quod angelis sint aliæ, 724, t. I.
 Gabrieli quo sensu restituti Michael, 692, t. VIII.
 Gabriel. De Gabriele archangelo multa, *ibid.*, t. VIII.
 Gaditanum pelagus ignotum et infrequentatum, 737, tom. VII.
 Gaius hospes Pauli Romanos salutat, 677, t. IX.
 Galatas lapsos Paulus erigit, 288, t. I.
 Galatia de Spiritu Sancto accepit, 186, t. V.
 Galata quidam mortem Chrysostomo minatur, 615. Hic videntur esse Leontius archiep. Ancyrae, *ibid.*, in nota, t. III.
 Galbioni vel Salvionis scribit Chrysostomus, 727, t. III.
 Galatas cur aspergat Paulus, 620, t. X.
 Galatas circumcitionem, sabbata et novilunia servabant, 615, t. X.
 Galilee regio Palæstina, 333, t. II.
 Galilee respectu habebatur, 181, t. VII.
 Gallia de Spiritu Sancto accepit, 186, t. V.
 Gallio, proconsul Corinthi, 41, t. X.
 Gallus ab eo qui purpuram imposuerat, occidi jussus, 605. Et in Morito, 595 et seq., t. I.
 Gamaliel Pauli præceptor, 517, t. XI.
 Gamaliel os Judeorum obturavit, 887, t. I.
 Gamaliel, Pauli doctor, non potuit incredulus manere, 111, t. IX.
 Ganymedes figura insanii in masculos amoris, 510, t. V.
 Gastrimargia vituperatur et prohibetur, 176, t. IX.
 Gaudentio episc. brixiensi scribit Chrysostomus, 715, tom. III.
 Gaudere semper solet qui Deum timet, 182, 183, t. II.
 Gaudere semper quomodo possumus, 181, 182, t. II.
 Gaudium querunt omnes in omnibus, 181, t. II.
 Gaudium nonquam tollendum, quodnam, 170, t. II.
 Gaudere de bonis non parva virtus, 537, t. V.
 Gaudium perpetuum quodnam, 68, t. V.
 Gaudium non semper bonum, 573, t. VII.
 Gaudium virtus parit, 531. In gaudio semper versari non possumus, 530, neque in mœrore, *ibid.*, t. VII.
 Gaudium quodnam sit bonum, 132, t. IX.
 Gaudium eorum qui propter Christum patiuntur, 409, tom. IX.
 Gaudium spiritus quid sit, 596, t. XI.
 Gaudium habent ærumnæ quæ secundum Christum sunt, 255, t. XI.

Gazareni Magi, 283, t. I.
 Gehennæ memoria quam salutaris, 983, t. I. Præ oculis semper habenda, 410. Gehennam increduli non credunt, 1010, t. I.
 Gehennæ ignis dæmonibus, nobis vero regnum coelorum deputatur, 287. Gehennæ communio necessaria, 450, tom. I.
 Gehennam comminatur Deus, ut a gehenna liberet, 333, 336, t. II.
 Gehennam qui semper timet, nunquam in gehennam incidel, 73, t. II.
 Gehennæ meminisse oportet, 148, t. V.
Gehennæ metus multæ de medio tollit, 582, t. V.
 Gehennæ filies non neganda, 290, t. VI.
 Gehennæ futura esse probatur, 418, t. VII.
 Gehennæ quo in loco sit, 673. Gehennæ commemorationis utilis, 674. Gehennam esse probatur, 673, 675, 674, 675, 676, t. IX.
 Gehennæ imago est Sodomorum incendium, 420, t. IX.
 Gehenna non minus, quam regnum, Dei providentiam ostendit, 583, t. XI.
 Gehenna peior est regni coelorum amissio, 27, t. XI.
 Gehenna ipsa intolerabilis est de regno excidisse, 280, 281, t. XI.
 Gehennam quidam putabant esse temporaneam, non æternam, 470, t. XI.
 Gehennam non effugiet qui gehennam despicit, 477, tom. XI.
 Gemello epistola Chrysostomi, 650. Alia, 678. Alia, 690. Alia, 720, t. III.
 Gemellus magistratum gerebat, 678. Baptismum suscepit, 604. *Vide notas*, t. III.
 Gemitus spiritus quis, 159, t. V.
 Gemmae ex profundo mari educebantur, 76. Gemmarum vanitas et inutilitas, 590, t. IV.
 Gemmarum et margaritarum inutilitas, 237, t. II.
 Genealogia modus optimus, 203, t. IV.
 Genealogia. Christi ratio, 39. In genealogia Christi cur tres reges omisi sunt, 39, t. VII.
 Genealogiarum ninius curiositas prohibetur a Paulo, 685, tom. XI.
 Generatio in quo differat a processione, 814, t. III.
 Generatio filiorum, imago resurrectionis, 154, t. IV.
 Generatio Christi duplex, 26, t. VII.
 Generatio Christi terrena admodum stupenda, 25, tom. VII.
 Generatio Unigeniti non ratione inquirenda, 157, tom. VIII.
Generationem divinam Christi, ratiocinia humana non attingunt, 689, t. VIII.
 Geneseos liber scriptus post multas ab Adamo generaciones, 96, t. II.
 Genesis cur vocatur liber generationis coeli et terræ, 99, tom. IV.
Genesis auctor Moyses, et Spiritu Sancto revelante, 451, tom. VI.
 Genesis. Genethialogia omnia quidam adscribent, 828, t. I.
 Genesis et fatum non admittenda, 781. Omnium deterrima doctrina, 785, t. II.
 Genesis nihil potest inducere, 758. Genesis si est, nec judicium, nec fides, nec Deus est, 768, t. II.
 Genesis, fatum, cursus astrorum, non nostra regunt, 282, t. VI.
 Genesis quid sit, 691, t. VII.
 Genesis seu genethialogia, vana disciplina, 63, t. VII.
 Genesis sive genethialogia tyrannis in Ecclesiæ dogmata inducta, 691, t. VII.
 Genesis seu genethialogia a christianis nonnullis adhibetur, 625, t. X.
 Genethiaci Antiochiae multi, 58, t. X.
 Genesis seu genethialogia perniciosum dogma, 507, tom. XI.
 Genethialogia impugnatur, 317, t. XII.
 Gentes cur haereditas Christi, 213, t. V.
 Gentes inter et Samaritanos magnum discriminem, 183, tom. IX.
 Gentium initium fuit Cornelius centurio, 173, t. IX.
 Gentium vocatio prædicta, 187, t. VII.
 Gentium idola et simulacra, 242, t. X.
 Gentes integræ absorptæ, 49, t. XI.
 Gentiles divinitate substantia definitiōne non nisi sunt, 742, t. I.
 Gentilibus quomodo probandum est Christum esse Deum, 813. Ex iis videlicet quæ apud nos et illos in confessio sum, 815, t. I.
 Gentiles judicium extrellum credunt, 1011, t. I.
 Gentiles ad Christum conversi ex canibus filii evadunt.

- 813, t. I.
Gentilium doctrina futilis, 18, t. II.
Gentiles simiam, crocodilum, canem adoraverunt, 115, tom. II.
Gentiles mundum a Deo non factum mentiuntur, 121.
Dicent non esse legem naturalem, 133. *Humano sanguine aras suas cruentabant*, 534, t. II.
Gentiles Deum culpant quod tam pulchrum mundum fecerit, ut pro Deo habitus sit, 114, t. II.
Gentilium error extinctus, 537, t. II.
Gentiles et Judæi fugati in expulsione Chrysostomi, 533, tom. III.
Gentiles christianis exprobabant quod Christi leges violarent, 187, t. III.
Gentiles quidam dicebant materiam præexistere, 29, 50.
Gentilium creaturas adorantium stultitia, 80, 61, 581. *Gentilium amentia in animalium rerumunque vilium cultu*, 68, tom. IV.
Gentilium dñi non sunt dñi, 241, t. V.
Gentiles adorabant aeren et solem, 471, t. V.
Gentilium statuæ, festa, publici conuentus, initia et mysteria, turpissimum rerum monumenta, 310, tom. V.
Gentilium aræ, templa, festa a christianis abolita, 273, tom. V.
Gentiles Athei sunt. quia cum multis deos elegirent, ab uno exciderunt, 533, tom. V.
Gentiles ex hominibus deos faciebant, 209, tom. VI.
Gentiles puerulis similes, 538, tom. VII.
Gentiles condonant Judæos: nam illi, ad quos non venit Christus, crediderint; Judæi vero non crediderunt, et si ad eos venerit Christus, 633, 636, tom. VII.
Gentiles ad fidem non accederant ob malam christiano-rum vitam, 207, 208, t. VII.
Gentiles et Judæos, qui crediderint, unum esse futuros predicunt, 641, 642, tom. VII.
Gentiles christianis improperebant, quod nec signa fierent, nec caritas inter illos esset, 364, t. VIII.
Gentilium quorundam philosophia et virtus, 286, t. VIII.
Gentiles quidam filios suos diabolibus devoverunt, 438, tom. VIII.
Gentiles philosophi inanis gloriæ causa virtutem exercabant, 164, t. VIII.
Geutiles confutantur, 112. *Illos christianorum ignavia et ignorantia in errore confirmat*, 112, t. VIII.
Gentiles ad maiorem nobilitatem deducti, quam Judæi, 48, t. XI.
Gentiles cur ad fidem non accederent tempore Chrysostomi, 531, t. XI.
Generis vilitas non debet in opprobrium proferri, 118, tom. IX.
Genua tangere mos vetus supplicantum, 406, t. I.
Genua flectenda ad orandum, 668, t. IV.
Germanus presbyter ad Theophilum missus a Chrysostomo, 531. *Epistolacleri et populi constantinopolitanii ad Innocentium detulit*, 537, t. III.
Gerarenorum in Isaacum invidia, 438, t. IV.
Gerontius in Macedonia episopus, 706, t. III.
Gerontius presbyter ad Phœniciam ad conversionem gentilium mittendus, secundum Chrysostomi sententiam, 637, 638. *Gerontio presbytero scribit Chrysostomus*, 638. *Is conversionem gentilium in Phœnicia curat*, 638, 639, t. III.
Gestus incompositi et tumultus in Ecclesia quam indecentes, 99, t. VI.
Gigantes in Scriptura quinam, 191, t. IV.
Gleucinum sive musteum oleum, pharmaci genus, 629, tom. III.
Gloria voluptatem affert, 163, t. III.
Gloria Deo propter omnia, dictum Chrysostomi, 510, tom. III.
Ad gloriam Dei quomodo agitur, 937, 938 et seqq. *Ad gloriam Dei objurgare possimus*, 938. *Item silere, loqui, flere, dolere, etc.*, 959, t. I.
Gloria vera quæ, 338, 339. *Gloria tum augetur cum invidia proculeatur*, 783, t. I.
Gloria humana cadit tanquam flos freni, 512, 513, t. I.
Gloria vanæ ventus pestis quedam est, 446. *Gloria vanæ, tyrannis*, 400. *Vana gloria bona opera inutilia reddit*, 400. *Gloria vanæ longe infestior illo Sirenarum portento*, 646, 649. *Gloria vanæ alimentum honores et laudes*, 688. *Gloria vanæ, res odiosa*, 607, t. I.
Gloria mundi quam fluxa, 604, t. I.
Gloria humana vilitas, 606, t. I.
Gloria vanæ cupidus ingens malum, 537, t. I.
Gloriam contemnat eportet episcopus, 684, t. I.
Gloria a Deo vera gloria est, 663, t. IV.
Gloria vanæ damnabilis, 193. *Quantum malum*, 55. *Ex bonis operibus cavenda*, 283, 284. *Gloria inani nihil turpius ei qui honore præveniri vult*, 703, t. IV.
- Gloria humana virtutem sequitur*, 53, t. IV.
Gloriam Domini non a nobis tantum, sed et ab aliis elice oportet, 63, t. IV.
Gloria Dei perpetua, nullum potest pati detrimentum, 593, t. V.
Gloria vera quæ, 158, t. V.
Gloria hominis quæ, 510, t. V.
Gloria ex rebus humanis nulla esse potest, 69, t. V.
Gloria hominis virtus, 240. *Fontes, ambulacra, porticus, balnea, aurum, argentum, etc.*, sunt gloria domus, non gloria hominis, 210, t. V.
Gloria et securitas in Deo simul sunt, secus in hominibus, 70, t. V.
Gloria future spes omnia facilia reddit, 59, t. V.
Gloria sanctorum Domini est vicisse per Dei opem, 495, tom. V.
Gloria et honor hominis quidnam vere sint, 117, t. V.
Gloria humana non querenda, 256, t. V.
Gloria hominis quæ vere sit, 513, t. V.
Gloria innisi exagitatur, 234, t. V.
Gloriam Deo dant prophetæ, 397, t. V.
Gloriari in Deo, est ornatus omnium maximus, 69, t. V.
Gloriari quando liceat, 377, 579, t. V.
Gloria Dei quid, 70, t. VI.
Gloria, potentia, divitiae, nobilitas, nomina sunt apud alios, res apud Christi servos, 572, t. VII.
Gloria et substantia una Patris et Filiæ, 544, t. VII.
Gloriam consequitur qui gloriam spernit, 51, t. VII.
Gloria augetur per humilitatem, 622. *A gloria cœlesti privari pena major est, quam igni tradi*, 517, t. VII.
Gloria vanæ vilanda, 202; *probos etiam invadit*, 273; *vana gloriæ uicus curat Christus*, 570, t. VII.
Gloria vanæ semper evacuanda, maxime vero in oratione, 276, t. VII.
Gloria vanæ cupiditas divitiarum amorem parit, 289, tom. VII.
Gloria humana quam mala, 43. *Est profunda ebrietas*, 44, t. VIII.
Gloria vera quæ, 171. *Vana gloria animam deturpat*, 219. *Illa nihil deterius*, 197, t. VIII.
Gloria vanæ pernicias, 170, t. VIII.
Gloria acquiritur cum gloria Dei queritur, 46, t. VIII.
Gloriam quomodo adipisci possumus, 168, t. VIII.
Gloria quasi Unigeniti quid sit, 81, 82, t. VIII.
Gloria humana, vera est larva, 44. *Nulla afficit voluptate*, 45. *Ex abjecto animo prodit*, 45. *Omnia bona eliminat*, 45, tom. VIII.
Gloria, non fluxa, sed immortalis amanda, 243, t. VIII.
Gloria vanæ. Vid. Vana gloria.
Gloria vera amanda, 572, t. IX.
Gloria quænam querenda, 212, t. IX.
Gloria secularis, confessum avolat, illa vero quæ ex spiritualibus nascitur manet, 646, t. IX.
Gloriam qui contemnit, majori fulget gloria, 73, 120, tom. IX.
Gloria inanis perniciosa, 568; *est mater gehennæ, ibid. Omnia bona pessundat*, 569, t. IX.
Gloriam vanam qui expedit, a virtutum exercitio cito desistet, 212, 213, t. IX.
Gloria vanæ contemptus, 50. *A gloria vanæ quam alieni apostoli*, 240, t. IX.
Gloriae auctor est diabolus iis qui vigilant, 578, t. IX.
Gloriae inanis cupidus, mancipiis servilior, 463, t. X.
Gloria hujus mundi, umbra est gloria, 604, t. X.
Gloriam si adipisci velis, gloriam repelle, 605, t. X.
Gloriam non omnes, resurrectionem omnes assequuntur, 453, 456, t. XI.
Gloria quæ a Deo est, sola querenda est, 673, t. XI.
Gloriam qui despicit, est philosophus, 561, t. XI.
Gloriae consequentæ alia ratio non est, quam gloriam fugere, 353, t. XI.
Gloria est adorare Jesum Christum, 234, t. XI.
Gloria boni est habere quos ornet suis beneficiis, 480, tom. XI.
Gloriae inanis studium, qua ratione fugiendum, 214, t. XI.
Gloria humana nihil abjectius, 675, t. XI.
Gloriam qui non concupiscit, jam illam assecutus est, 674. *Concupiscentia gloriæ magnum affert detrimentum*, 674, t. XI.
Gloriae humanae qui servus est, ipsis mancipiis abjectior efficitur, 676, t. XI.
Gloria vanæ ut fumus abit, 676, t. XI.
Gloria exterior sepe deformitatem oblegit, 676, t. XI.
Gloria hominum non egenus, et in hoc Dei æquales sumus, 676, t. XI.
Gloria improborum, turpitudo potius est quam gloria, 674, t. XI.
Gloriae amor ad turpia inducit, 673, t. XI.

Gloria et voluptas mundi, mendacia sunt, 284, t. XI.
Gloriari non oportet, cum omnes peccaverimus, 691, t. XI.
Gnosti dicebant se scire plus quam ceteri scirent, 598, t. XI.
Corporeus september, 358, t. II.
Gothi Romanos despiciebant et irridebant, 603, t. I.
Gotthis ecclesias curat Chrysostomus, 727, t. III.
Gotthorum rex rogat episcopum sibi mitti, 618, t. III.
Gothi et Marsi monachii apud quos Serapiou episcopus delituit, 618, t. III.
Gothi olim patres occidebant, 808, t. III.
Gothi catholici in ecclesia sancti Pauli gotthice legunt et prædicant, 509, t. XII.
Gothi Scripturas in linguan suam verterant, 509, t. XII.
Graduum canticum unde dictum, 338, t. V.
Gracia, 714, t. I.
Græcia de Spiritu Sancto accepit, 186, t. V.
Graci semper pueri, senex Græci nemo, dictum Solonius, 584, t. II.
Græcorum plurimi mali causam statuebant, 363, t. I.
Græcorum simulacra vana, 48. Græci deos multos habebant, 48, t. V.
Graci se sapientes esse dicunt, et stulti sunt, 371, t. VI.
Graci qui græce loquebantur, hiuc a barbaris distinguebantur, 84, t. IX.
Graci philosophi carpuntur, 407, t. IX.
Græcorum gentilium cultus evanescerat in dies tempore Chrysostomi, 52, t. VII.
Graci quidam veteres omnia reliquerunt, 299, t. VII.
Graci semper pueri, 32, t. X; 92, t. XI.
Graci et gentiles quomodo confutandi, 28, t. X.
Graci quomodo de fide sunt imbueundi, 38, t. X.
Graci philosophi judicium extremum fore dixerunt, 316, t. XI.
Græcorum philosophia triobolaris, 132, 133, t. XI.
Graci fabulis infantes non assuefaciendi sunt, 478, t. XI.
Graci dicebant hunc mundum esse Deum, 447, t. XI.
Graci a christianis quererant, cur nunc venit Christus, 538, t. XI.
Græcorum ritus in exequiis defunctorum a Chrysostomo vituperantur, utpote turpes, 42, 43, et præfice a funeribus accentur, 43, t. XII.
Gratia divina Ecclesiæ ceu arvum colit, 801, t. I.
*Gratia dereliquit eum qui doctrinam cum debeat, non impertit, 783. Gratia Spiritus animam justi fulgentem facit, 278; ejus auxilio eadem possumus quæ Paulus et Petrus præstare, 406. Gratiam dat Deus, propositum prius scrutatus, 408. *Lege caute.* Gratia operam nostram requirit, 408. Ideo alios sequitur et cum illis permanet, ab aliis evolat, 408. *Lege caute,* t. I.*
Gratia Dei non totum adscriendum, 558, t. I.
Gratia miraculorum Chrysostomi tempore contracta erat, 407, t. I.
Gratia Spiritus nunquam parva vel vilis, 18, t. II.
Gratia Spiritus facilius certamina reddit, 273, t. II.
Gratia martyres fortes efficit, 619, t. II.
Gratia differt supplicium, lex cito puniebat, 227, t. II.
Gratiam Spiritus qui acceperit, undique lucrum colligit, 74, t. III.
Gratia tempore non concluditur, 775, t. III.
Gratia egestatem in divitias dedit, 837, t. III.
Gratia non unum peccatum, sed multa sustulit, 612; facilia reddit ea quæ sunt difficultia, 474. Gratia Spiritus varia et multiplex, 633. Gratia requirit eos qui ipsam largiter suscipiant, 128, t. IV.
Gratia Spiritus tempora facit, ut ubique nobis precandi facultas sit, 667, t. IV.
Gratia Dei adamante solidiores efficit, 40. Gratia superna somitem concupiscentia restinguat, 413. Gratia Dei efficit ut omnia bene succedant, 540. Gratia querit eos qui se suscipiant, 76. Post gratiam Dei studio nostro bene agere possumus, 204, t. IV.
Gratia divina auxilium præveniens, 470. Gratia Dei non adjuti, nihil boni agere possumus, 228. Gratia naturam vincit, 635, t. IV.
Gratia mensa varia et multiformis, 633, t. IV.
Gratia Spiritus liberalis est in omnes sese effundens, 408. In gratia lege omnia perfectiora, 677, t. IV.
Gratia divina comitatur Josephini, 556, t. IV.
Gratia Dei. Vide Auxilium Dei.
Gratia Dei in Davidis labiis residebat, 688, t. IV.
Gratia Spiritus ducente, convenit quies, ordo, moderatio, 208, t. V.
Gratia Dei opus est nobis, quæ sunt nostra conferentibus, 436, t. V.
Gratia ad fidem necessaria, 392, t. V.
Gratia baptismatis magna, 651, t. V.
Gratia sine voluptate non agit, ut nec voluntas sine gra-

tia, 742, t. VII.
Gratia divine labor noster addendus, 458, t. VII.
Gratia non tollit liberum arbitrium, 471. Ex gratia libralitate corona datur, 719, t. VII.
Gratia spirituali opus est, ut ad coelestia ascendamus, 29, t. VII.
Gratiam Deus mavult nobis precautibus dare, quam aliis pro nobis potentibus, 60, t. VII.
Gratia non omnia Christus tribuit, sed hominum operam postulat, 398. Ex gratia non omnia proficiuntur, 390, non gratia solum, sed etiam operibus filios Dei nos esse oportet, 282, 283. Ex gratia et ex studio nostro virtus pendet, 280. Gratia Christi excidere res est omnium gravissima, 317, t. VII.
Gratiam Spiritus in corde accipimus, 253. Ex gratia ut vocatio, non ex merito, 630, t. VII.
Gratiam qui accipit, ideo accipit, ut aliorum vitam emendet, 480, t. VIII.
Gratia vis magna, 409, t. VII.
Gratia reconciliationis indicium, 294, t. VIII.
Gratia duplex, 95, t. VIII.
Gratia Spiritus ineffabilis, 471, t. VIII.
Gratiam pro gratia: quid significet illud in Evangelio Joannis, 94, t. VIII.
Gratia facilis, lex onerata, 567, t. IX.
Gratia adest volentibus, 416, t. IX.
Gratia non excludit mercedem ex proposito voluntatis partam, 404, t. IX.
Gratia studium nostrum addendum, 106. Per gratiam salutem consequimur, 108, t. IX.
Gratia magnitudo quanta, 512, t. IX.
Gratia non sola, sed cum accendentium voluntate justitiam apprehendit, 573. Cum gratia Dei, sua quisque afferre debet, 94, t. IX.
Gratia frui non potest qui non vigilat, 21, t. IX.
Gratia Dei finem non habet, ad majora semper procedit, 468, t. IX.
Gratia abundantiam quam dicat esse Paulus, 477, t. IX.
Gratia prævaricationem tollit, prævaricatorem arguit, 488, t. IX.
Gratia ubi est, ibi remissio; ubi remissio, ibi nullum supplicium, 459, t. IX.
Gratia nos coronat et ad certamina trahit, 488, t. IX.
Gratia per Christum datur, 17, t. X.
Gratia vera a Deo est, 14, t. X.
Gratia non multum juvat ad salutem, si impure vivamus, 482, t. X.
Gratia ex servis liberos, ex parvulis adultos, ex alienis heredes et filios fecit, 657. Ex gratia divisa apostoli orbem converterunt, 45, t. X.
Gratia Dei querenda, non hornum, 14, t. X.
Gratiam apud Dominum quomodo invenire possimus, 14, t. X.
Gratia curationum prophetie postponuntur, 265, t. X.
Gratia Dei quid officiat, 887, t. XI.
Gratia a secularibus abstractit et ad celum ducit, 668. Ex gratia Dei, non ex debito justificamur, 533, t. XI.
Gratia est a bonitate, 13, t. XI.
Gratia Spiritus quam promptos homines efficiat, 153, ton. XII.
Gratia quomodo nobiscum sit, 233, t. XII.
Gratia majorem spem habet quam lex, 104. Ante gratiam virtus difficile erat, 489, t. XII.
Gratia Sancti Spiritus, sepe Spiritus vocatur, 672, t. VIII.
Gratiarum actio facilius blasphemia, 1002, t. I.
Gratiarum actiones etiam in malis agenda, 1001, t. I.
*Gratia Deo non de iis solim que novimus, sed de non notis etiam beneficiis agenda, 457. Gratia Deo post membra agenda, 974, sed gratia non decent ebrum ac tumultum, *ibid.*, t. I.*
Gratia Deo in adversis actæ, multo meliores eleemosyna, 29, 30, t. II.
Gratiarum actio magnus thesaurus, 52, t. II.
Gratia Deo agenda, 30, t. II.
Gratia illæsa, 812, t. II.
Gratiarum actio in tentationibus quantum bonum, 545. Gratiarum actionem Deus exigit a nobis, 480, t. IV.
Gratia agenda Deo pro beneficiis, 80, 238, 239. Post cubum sumptu, 650, t. IV.
Gratias agentes sancti multos accersebant laudationis socios, 480, t. V.
Gratiarum actione David librum Psalmorum concludit, 493, t. V.
Gratias Deo agere non possumus secundum justitiam eius, 104, t. V.
Gratiarum actio magna res, 368, t. V.
Gratia Deo agenda, etiam cum hominum ministerio bona nobis evenient, 36, t. V.
Gratiarum actio duplex, 325, t. V.

Gratiarum actio est aliquando confessio, 445, t. V.
 Gratiae Deo agenda, etiam cum non exaudit, 526, t. V.
 Gratiarum actio in quo consistat, 493, t. V.
 Gratiarum actio, maximum sacrificium, 333, t. V.
 Gratiae Deo agenda etiam sine beneficiis. Gratiarum actio sive beneficium, 152, t. V.
 Gratiae in rebus etiam aspera agenda, 121, t. V.
 Gratiarum actionem maxime Deus a nobis requirit, 279.
 Gratiarum actio sacrificium Deo maximus gratum, 248, t. V.
 Gratiae pro rebus omnibus agenda, 332, t. VII.
 Gratiae agenda Deo quomodo, 37, t. VII.
 Gratiae agenda non pro magnis tantum, sed etiam pro minimis, 547, t. VII.
 Gratiae ante mensam agenda, 497, t. VII.
 Gratiarum actiones in adversis etiam emittendae, 212, tom. VIII.
 Gratiarum actio sincera quae, 379. Gratiae agenda etiam cum postulata non impetramus, 404. Gratiae Deo non de bonis tantum propriis sed etiam de alienis agenda, 400, etiamque de jactura, *ibid.*, t. IX.
 Gratiae Deo agenda, 17. Deus nibil ita amat ut gratum animum, 17, t. X.
 Gratias agere debemus pro communibus beneficiis, 398, t. X.
 Gratiae agenda sunt pro omnibus, 133, t. XI.
 Gratiae Deo agenda etiam in adversis, 130, t. XI.
 Gratiarum actio semper in precibus adhibenda, 551, t. XI.
 Grati animi officia, 283, t. XI.
 Grati animi signa, 152, t. V.
 Gratus animus Deo maxime placet, 327.
Gregorius theologus, 876, t. V.
Gregorius theologus invictus Christi miles, 560, t. VIII.
 Sancti Gregorii Armenie illuminatoris vita, 931, t. XII.
 Gula et crapula damnantur, 82, 517. Gula damna, 548, t. IV.
 Gula voluptas perniciosa etiam brutis, 470; corpori noxia, 471, t. VII.
 Gula Israelitas olim in idolatriam dejicit, Sodomitas in amores iniquos, 563. Gula et edacitatis uala, 564, t. VII.
 Gula deliciae damnantur, 739, t. VII.
 Gula nihil deterius, 197, t. VIII.
 Gula vituperatur, 176, t. IX.
 Gula mulios perdidit, 208, t. IX.
 Gula uitium traducit Chrysostomus, 158, t. X.
 Gula quanta mala pariat, 345, 346, t. X.
 Gutta cavit lapidem, etc., 174, t. III.
 Gymnasiarchi, sive gymnasiorum praefecti fiebant pueri admodum juvenes, 838, 839, t. IV.
 Gymnosophistes quinam. *Vide notam*, 506, t. X.

H.

Habitacula continua, mille passibus distantia, securitatem viarum instituta, 458, t. I.
 Hadrianus imper. *Vide Adrianus.*
Hoc dies quam fecit Dominus, etc., hunc versum succinelt po, ulus, 528, t. V.
 Hænorriholse omnibus philosophiae magistra, 507, t. VII.
 Hæreses impietas ipso demoni tetricor, 725. Hæreses parit Scripturæ ignoratio, 993, t. I.
 Hæresim, non hæreticos, persecutatur Chrysostomus, 700, t. II.
Hæresis omnia Ecclesiae habet mysteria, sed Ecclesia vere non sunt, 737, t. VI.
 Hæresiarchæ, quomodo in Ecclesiam inducti, 476, t. VII.
 Hæretica dogmata anathematizare oportet, 953; sed hominibus parcendum, *ibid.*, t. I.
 Hæretorum jejunium poena multandum, 536; eorum continentia libidine pejor et adulterio, 537, t. I.
 Hæretici quidam legem Moysis ex canone Scripturæ ex-pungeant, 667, t. I.
 Hæretorum virginitas præmium non habet, 553, t. I.
 Hæretici etiam virginitatis poenas dant, quare, 555. Gentilibus niseriores, 556, t. I.
 Hæretorum consortium vitandum, 718. Cum hæreticis moderate agendum, 718, t. I.
 Hæretici judicium extreum credunt, 4011, t. I.
 Hæretici Constantinopoli multi, 797, t. I.
Hæretici quidam dicebant Deum Patrem gignendo fructum passum esse, 1079, t. I.
 Hæretici quidam infidelibus pejora sectabantur, 559, t. II.
 Hæretici quidam (manichæi) naturam nostram ut malam incusant, 427, t. II.
 Hæretici quidam vinum incusabant, ut malorum causam, 22, t. II.
 Hæretici (manichæi) mundum a Deo non factum mentiuntur, 21, t. II.
 Contra hæreticos qui dicunt Filium Dei precari (ut mihi), 728, t. II.

Hæretici in Spiritum Sanctum blasphemabant, 458, t. II.
 Hæreses cur hierar, 254, ortæ ex neglecta Scripturæ lectione, 187, nihil nocent vigilantibus, 255, t. III.
 Hæreticos adoritur Chrysostomus, qui dicebant Christum per preicationem sanare, 459, 460. Hæretici quidam (autem) Chrysostomi concionibus aderant, 51, t. III.
Hæretici verum Scripturarum sensum adulterabant, 819, tom. III.
Hæretici Filium subministrum, Spiritum sanctum ministrum prædicant, 827, t. III.
 Hæretici qui negabant incarnationem, confutantur, 510, tom. IV.
 Hæreses unde natæ sunt, 509, t. XI.
 Hæresiarcharum multorum nomina, 218, 219, t. XI.
 Hæretici obstinati ex disputatione audaciores redduntur, 697, t. XI.
 Hæretici confutandis non multa opera ponenda, 696, t. XI.
 Hæretici quidam dicebant Filium Dei esse Patrem minorum, 690, 691, t. XI. Confutantur, *ibidem*.
 Hæretici quidam matrimonium vituperabant, 141. Nutrias damnabant, 671, t. XI.
 Hæretici confutantur, 233, t. XI.
 Hæretici errant in interpretatione Scripturarum, 229, tom. VIII.
 Hæretici quidam dicebant Christum precibus opus habuisse, 357, t. VIII.
 Hæretici quidam generationem carnalem Christi non credebant, 153, t. VIII.
 Hæretici ex Scripturis confutandi, 233, t. VIII.
 Hæretici ab ingressu ovis arcuntur, 323, t. VIII.
 Hæretici Joannis dicta male interpretabantur, 389, 400, tom. VIII.
 Hæretici male de incarnatione Christi sentientes, 146, tom. VIII.
 Hæreticorum objections, 290, t. VIII.
 Hæretici quidam incarnationem dicebant esse phantasmum et figmentum, 79, t. VIII.
 Hæretici quidam pugnabant Spiritum Sanctum fuisse creatum, 53, 54, t. VIII.
 Hæretici contra Verbum divinum blasphema dicentes, 59, t. VIII.
 Hæretici quidam carnem non resurrecturam esse credentes, 368, t. VIII.
 Hæreticorum Verbum coeterum esse Patri negantium objections refutantur, 49, t. VIII.
 Hæretici a quopiam hæreseos auctore nomen accipiunt, veri christiani a solo Christo, 244, t. IX.
 Hæretici non proferunt nova et vetera, 484, t. VII.
 Hæretici evangeliæ veritatis testes quomodo, 17, t. VII.
 Hæretici non nisi per vanam gloriam venenum suum in-jiciunt, 737, t. VII.
 Hæretici quidam in mysteriis aqua, non vino utebantur, 740, t. VII.
 Hæretici quidam dicebant Christi economiam esse si-mulationem, 746, t. VII.
 Hæretici quidam dicebant Christum per Virginem, quasi per canalem quendam, *et alibi*, transivisse, 43, t. VII.
 Hæretici quidam dicebant incarnationem esse fabulum, 83, t. VII.
 Hæreticum occidere non oportet, 477. Si hæretici occidunt, una sancti occidentur, 478, t. VII.
 Hæretici quidam impugnantur, 60, t. I.
 Hæretici quidam dicebant aliud corpus resurgere : hi confutantur, 536, 470, t. X.
 Hæretici quidam præsentem vitam damnabant, 618, t. X.
 Hæreson mater est cupiditas, 670, t. X.
 Hæreses diversæ, 73, 74, t. XII.
 Hæretici quidam dicebant Christum per speciem tantum, non vere veniisse, 41, t. XII.
 Hæretici pridem dominantes ex civitate ejecti, 834, t. XII.
 Hæretici Aristotelis et Platonis scriptis nitebantur, 533, tom. XII.
 Hæretici eruditos se esse rati, aversi sunt et peccant, 371, t. VI.
Hæreticorum fructus, 740, t. VI.
Hæretici spina et tribuli, 741, t. VI.
Hæretici nunc Ecclesiam Christi ventilant, 635, t. VI.
Hæretici serpentibus comparati, 890, t. VI.
Hæretici nunquam concordes sunt, 743, t. VI.
Hæreticorum Ecclesia derelicta a Deo et omnibus sanctis 898, t. VI.
Hæreticis quomodo respondendum, 415, t. VI.
 Hæreticorum presumptio, 459, t. V.
 Hæretici quidam negabant judicium et poenas, 146, t. V.
 Hæreticorum virgines non vere virgines, 202, t. V.
Hæretici vehementissimi descriptio, 533. *Cum pontifice loquens nec pontificem vocat nec archiepiscopum, nec reti-giosissimum, nec sanctum*, 855, t. V.

Heretici quidam pulabani Christianum specie tantum incar-
natum suus, 673, t. V.
Hannabonii, quinam. *Vide notam*, 506, t. X.
Hannabonium vita, 687, t. III.
Hannaxioniorum et Nomadum vita, 632, t. VII.
Harmatio scribit Chrysostomus, 649, t. III.
Hastella secamentum ligni vel assuta, Gallice *copeau*,
839, t. VI.
Hasta, præses civitatis, sublimior magistratus, 91, t. III.
Hebdomas. Centum sexaginta octo horas habet, 315, t. II.
Hebdomadum Danielis explicatio, 898, t. I.
Hebdomada ante Pascha cur vocetur magna, 273. In
hebdomada magna jussu imperatorum justitium indicium,
274, t. IV.
Hebdomadam magnam venerabantur imperatores, 320,
tom. V.
Hebdomada magna caput bonorum, 519. Cur sic vocata,
519. In *hebdomada magna imperatoris litteræ mitteban-*
tur, quibus edictebatur ut in carcere detentorum vincula
solventur, 520, t. V.
Hebdomadæ cuyusque die prima psalmus CXVIII can-
tabatur, 673, t. V.
Hebdomadæ Danielis cum Christi ortu consentiant, 78,
tom. VII.
Heber primum mundi servavit idioma, 279, t. IV.
Heber Judeorum progenitor dicitur noluisse turris sedi-
ficatæ particeps esse, solusque manuisse, qui linguam suam
retineret, 315, 318, 319, t. VI.
Hebreus et Syrus allati, 88, t. VI.
Hebraica lingua ab Heber dicta, 519, t. VI.
Hebraica lingua ab aliis omnibus diversa, 830, t. I.
Hebraorum tribus tredecim, 922, t. I.
Hebraorum lingua scriptum fuit initio vetus testamen-
tum, 42, t. IV.
Hebraici lectio, 90, 99, 108, 114, 116, 126, 133, 144,
147, 148, 177, 178, 179, 182, 197, 207, 216, 218, 219, 222,
224, 226, 230, 358, 479, t. V.
Hebrei et reliquorum lectio, 649, 687, t. V.
Hebrei sapientes quid narrarent de paschate, 747,
tom. VIII.
Heli sacerdotis historia, 352. Qui quod filios non acer-
bus castigasset periit, *ibid.* Ejus philosophia et virtus ni-
rabilis, 353, t. I.
Heli pater nimis indulgens, 528, t. III.
Heli. *Vide Eli*.
Heliæ pellice tunica, 528. *Heliæ ærumnae*, 487, 1004,
tom. I.
Heliæ potentia, 768. *Dives erat in paupertate*, *ibid.* *He-*
lias cum hostia sacrificat, 642. *Cur ignem in quinquagenario*
inmisit, 549, t. I.
Heliæ philosophia et ïdes, 731. *Helias pauper orones di-*
vites vicebat, 46. *Helia paupere rex indigebat*, 46. *Helia*
melote purpura venerabilior vestis, 99. *Heliaæ fiducia*,
732, t. II.
Helias cui aquam infundere circa altare jusserrit ante sa-
crificium, 733, t. II.
Helias mortem timuit, 652. *Heliam Deus arguit quod*
mulieris metu fugisset, 733. *Helias metu Jezabelis fugiens*
in peccatum incidit, 733 et seq. *Heliam in peccatum inci-*
dere permisit Deus, ut mansuetior erga alios esset, 728,
tom. II.
Helias a corvo animali immundo nutritus, 730, t. II.
Helias in colum ascensens non aliud quam melotem
discipulo reliquit, 46, t. II.
Helias inops regem increpavit, 202, 203. *Intulit sterili-*
tatem, 339. *Cur ab aliis ejectus*, a vidua susceptus, 341.
Heliam cur Deus affligi siverit, 343, t. III.
Helias, *vide Elias*.
Helladius presbyter Chrysostomo addictus, 619. *Helladio*
scribit Chrysostomus, 710, t. III.
Hellenistas prostravit Paulus, 669, t. I.
Hellenistæ quinam erant, 115, t. IX.
Helliunes carpuntur, 139, t. X.
Hemina viui et pauis unus sufficient ad implendum ven-
tem, 129, t. XI.
Hecortius episcopus: *ad eum scribit Chrysostomus*, 628,
tom. III.
Heraclides episcopus molestiis affectus; *eum bortatur*
Chrysostomus ut abdicet, *sic corrigendum*, 617, t. III.
Herculio epistola Chrysostomi, 723, t. III.
Hæreditas in titulo Psalmi V memorata quæ, 60, 61. *Est*
et præsens et futura, 61, t. V.
Hæreditatem accipit Ecclesia, 62, t. V.
Hermione a Theodoro adamata, 297, t. I.
Herodis iussu puerorum patratam cædem prophetæ præ-
duxerunt, 817, t. I.
Herodis mors in ultionem accidit, 205, t. IX.
Herodis furor et dementia, 75, 76, t. VII.

Herodis furor et pertinacia, a magis illusus, servit la-
fantes, 175, t. VII.
Herodes alius Joannem metuebat, 326. *Eum postquam*
occiderat, timebat, 488, t. VII.
Herodis convivium, theatrum satanicum, 490, t. VII.
Herodes frater Archelai, 180, t. VII.
Herodias sanguinaria, 491, t. VII.
Herodias furor, 489, t. VII.
Herodias iniquior Herode, 490, t. VII.
Herodiadi molestus erat Joannes etiam in carcere pos-
tus, 65, t. V.
Herodiadis furor in Joannem, 483 et seq., t. VIII.
Herodiani sunt Herodis milites, 653, t. VII.
Herodio cognatus Pauli, 324, t. IX.
Herus quo pacto cum servis agere debeat, 688, t. XI.
Hesaias proph. beatus, 320. *Hesaiæ preces multis Per-*
sum millibus opponuntur, 391. *Hesaias propheta ex op-*
eratione Spiritus Sancti loquebatur, 721. *Hesaias vocans*
nus, *psalmodens*, 889, t. I.
Hesaias vidit Dominum, quomodo, 831, t. III.
Hesaias a Judais interfactus, 814, t. II.
Hesperus inter sidera, 803, t. III.
Hesychius morbo laborans; *epistola Chrysostomi ad H-*
lum, 625. *Alia*, 648. *Alia*, 722. *Alia*, 734, t. III.
Hesychio episc. saloneusi scribit Chrysostomus, 715,
tom. III.
Heva cur gravius punita, quam Adam, 530, t. I.
Heva. V. Eva.
Hilarius episcopus, 619, t. III.
Hippodromi coronæ et bravia, 539, t. VII.
Hippodromi spectacula, 320, t. VIII.
Hippodromi et pugnæ ferarum, 102, t. X.
Hippodromi cursus ubi cursor ab aliis interceptus capite
et membris truncatus est, 520, t. XII.
Hippodromi cursus, 665, t. VIII.
Hippodromus est Satanodromus, 568, t. VIII.
Hippolytus dulcissimus, 560, t. VIII.
Hirci apud Danielman significatio, 898, 897, t. I.
Historia adolescentis a monacho instituti, 368. *Historia*
viri christiani mulierem in sedeum Judeorum ad jurandum
intrare cogentis, 847, t. I.
Historia juvenis Joannis evangel. discipuli, postea la-
tronum ducis, 305, t. I.
Historia cujusdam solitarii cuius pater gentilis erat,
548, t. I.
Historia euendarionem vitæ parit, 53, t. V.
Historiarum sacrarum utilitas, 100, t. V.
Historia Chrysostomi adolescentis, 274, 275, t. IX.
Historia pueri cujusdam agrotanis, 274, t. IX.
Historia reperti thesauri, 296, t. IX.
Historia diaconi Chrysostomo familiaris, 523, 526. *Et*
virginis cujusdam, 328, t. IX.
Historia ancillæ cujusdam, 464, t. XI.
Histriones minus peccant quam spectatores, 71, t. VII.
Histriones in scena stupenda exhibebant, 292, t. VII.
Histriones infames sunt secundum Græcorum leges, 425,
tom. VII.
Histrionica multos fecit adulteros, 71, t. VII.
Hoxdi sunt qui eleemosynam non erogant, 267, t. II.
Homeri locus, 247, t. V.
Homeri locus, 49, t. VI.
Homicidii radix invidia, 472, t. IV.
Homicidio pejus est vitium contra naturam, 419, t. IX.
Homiliarum in principium Actorum ordo, 91, t. II.
Homo non ut sibi tantum, sed ut aliis quoque prospic-
creatus, 331. *Homo angelorum substantiam accurate nom*
novit, quia minor angelo, 722, 740, t. I.
Hominis cur Deus præceptum dedit, quem prævaricatu-
rum norat, 435. Homo non est ex natura sua vitiosus, 518,
tom. I.
Homo Patris et Filii commune figmentum, 782, t. I.
Homo non a natura, sed a voluntatis proposito, sponte-
ndus, 1034. *Homines malorum causa sibi sunt*, 434. *Homini*
res non praesentis vitæ termino circumscribuntur, 1009,
1011, t. I.
Homo tantum differt a supernis virtutibus, quantum es-
cus a vide, 722, t. I.
Homo humilia de se loquens, laudatur, sublimia sibi ad-
scribens, secus, 702, t. I.
Homo vere esse probatur qui Deum timet, 703, t. I.
Hominis definitio, animal rationale mortale, 131, t. II.
Homo qualis quam perfectus creatus, 131. *Inter animalia*
solus caput versus cœlum erectum habet, 732, 733. *Homo*
non spectandus a corporis forma, 179, t. II.
Homo animalibus omnibus præstat, quomodo, 121, 125.
Homo ex brutis multa docetur, 129, t. II.
Homo ad imaginem et similitudinem Dei factus, quia
principatum homo obtinet in terram, ut Deus in omnia,

93. t. II.

Homo a principio peccatum esse malum, et virtutem esse bonam sciebat, 152, t. II.

Homo solus auctor peccati, 268. Post peccatum mortalis renditus, 121. Hominius quid boni obvenerit, quod mortales facti sunt, 703 et seq. Homine nihil erat vilius, nihil illo per gratiam gloriosius, 246, t. II.

Hominem in paradiiso lapsum esse, idipsum est quod in portu naufragium fecisse, 544, t. II.

Homo quis vere sit, 251, 252. Pietate et timore Dei homo quis esse existimatur, 252, t. II.

Hominii nec incogniti omnia sunt, ut intelligat Dei prouidentiam, nec nota omnia ne extollatur, 430, t. II.

Homo potest singula membra sive malitiae sive justitiae instrumenta facere, 66, t. II.

Hominis sibi peccarum et supplicii auctores, 248, tom. II.

Homo alienis malis corrigitur, 441, t. II.

Homo quae Dei sunt ineditetur, et ipse ejus rebus providebit, 80, t. II.

Hominis cur hominibus praefecerit Deus, non angelos, 731. Cum homiibus omnibus multa habemus communia, 53, t. II.

Hominis quidam se pro diis haberi voluerunt, 122, tom. II.

In homines qui divina mysteria indigne participant frequenter insilit diabolus, ut in Iudan proditem, 580, 590, tom. II.

Homo unus saepe inumeris aequiparandus, 67, t. III.

Hominis qui vere appellandi sunt, 113, 114. Hominum nullus iedi potest nisi a seipso, 460 et seq., t. III.

Homo iuhumanus Deum non potest appellare patrem, 45. Homines improbi in hoc mundo cur relinquantur, 508, 509, t. III.

Homo non est capax omnium donorum, 821, t. III.

Homo semper feris formidabilis, 591. Non omnino ipsis dominatur, quia a dominatu excedit, 392. A principio omnino ipsis dominabatur, 392. Dominatur feris quomodo, 78. Homo ratione domipi ad imaginem Dei factus, ibid. Quomodo similis Deo efficiatur, ibid., t. IV.

Homo, factus ex terra et aqua, reformatur ex aqua et Spiritu, 614. Hominem Deus quantum honoraverit, 192. Propter hominem omnia fluit, 122, t. IV.

Homo quo pacto ad imaginem et similitudinem Dei factus, 70 et seq., t. IV.

Homo animal admirabile omni creatura praestans, 587, Præstans toto mundo, cur post omnes creaturas productur, 588. In mundum, quasi in regiam omnibus rebus instructam inductus, 67. Homo dignissimum animal pro quo alia omnia lacta sunt, 68, t. IV.

Hominis filii Dei vacuant in Scripturis, 187, 188. Ad hominis usum omnia creata sunt, 60, t. IV.

Homo in quo feris præstet, 608, t. IV.

Homo cur post elementa creatus, 71: ut rex civitatem ingressurus, jam ornata, ibid., t. IV.

Hominem cur obnoxium morbis Deus esse voluerit, 636, tom. IV.

Homo nescit ut oportet frui bonis, 152. Quomodo similis Den possit fieri, 591. Potest, si velit, fieri mansuetus et lenis, 591. Homo non est qui non moveretur misericordia erga proximum, 621, t. IV.

Homo quomodo imago et similitudo Dei dicatur, 589, tom. IV.

Hominem qui seipsum non hædit, nec amicus, nec inimicus, nec diabolus hædere possunt, 701, t. IV.

Homo qui laboravit pro futuris bonis, necessario coronas et præmia consequitur, 626, t. IV.

Hominii peccanti Deus reliquit solitum jumentorum, 79, 595, t. IV.

Homo magna peccatorum sarcina onus, non potest intrare per angustam portam, 193, t. IV.

Homo spiritualis quis, 622. Homine peccante etiam cum Hio brata peccata sustinuerunt, 193. Homini antequam hæret honorem indidit Deus, 593. Hominius in honore omnia facta, 233. Homini utilis est timor bestiarum, 592, t. IV.

Homo cur imbecillior multis creaturis, 633. Homini laeso Deus usum jumentorum reliquit, 79. Homo ad ualum declinans, feras initatur, 159. Hominum genus inconstans et mutabile, 53. Hominum corruptio ante diluvium, 192. Homines mali gravior ferunt aliorum felicitatem, 188. Homini fama non magni facienda, 54, t. IV.

Homines plerunque ex suo animo de aliis judicant, 692.

Homo libertate arbitrii donatus, 158. Homo non potest imaginem Dei in mente efformare, 589. Homines cordatos magis alliciti beneficia quam penae ad precepta servanda, 233. Homina interitus, quies vocatur, quomodo, 161, 182, t. IV. Honore afficit Deus subditos suos quomodo, 593. Honore nos invicem prævenire debemus, 703,

tom. IV.

Homo omnia propter hominem, 116, t. V.

Homo cantum ex natura sua amat, 158, t. V.

Homo in rebus presentibus hospes, erit rerum supernarum civis, 342, t. V.

Homo e terra eductus ne superbiat, 223, t. V.

Homo Deo familiaris per virtutem efficitur, 249. Quo pacto fiat angelus, 313, t. V.

Homo virtuosus sera deterior, 419, t. V.

Homo carnalis quinam, 47, t. V.

Homo quis vere sit, 501, t. V.

Hominis laudes et coronas quæ, 511, t. V.

Homo non ad bona opera sua, sed ad Dei misericordiam respiciat, 152. In hominis potestate est ut vel affligatur, vel non affligatur, 44, t. V.

Homo in iudicio die stabit cum operibus suis, quorum causa vel dannabitur, vel coronabitur, 508, t. V.

Homo quem Deus coronat, omnibus excelsior est, etiam si pauper, 69, t. V.

Homo cur dicitur mendax, 324, t. V.

Homo Deus factus est, et Deus homo, 107, t. V.

Homo sapientia unius multis est vitiis affectus, 501, t. V.

Homo qui male vivit, sedet in tenebris, 431, t. V.

Homo rationabilis vita modo differre debet a brutis, 500.

Homo fera deterior, 234, 490, t. V.

Homo quid sit, 502, t. V.

Hominis gloria quæ major, 117, 310, 513, 514, t. V.

Homo in regione aliena versatur, 318, t. V.

Hominis imperium in bestias cur immunitum sit, 118, tom. V.

Homo qui cum Deo loqui didicit, est angelus, 41, tom. V.

Hominis honor est virtus, 252, t. V.

Homo brevis et tricubitalis, 253, t. V.

Hominis quidam ab angelis reverenter habiti, 119, tom. V.

Hominis thesaurus cor est ipsius, 422, t. V.

Homo quo sensu immunitus sit paulo minus ab angelis, 118, t. V.

Hominis mala ex ipso proficiuntur, 263, t. V.

Hominis plerunque, veris relictis, falsa persequuntur, 145, t. V.

Hominies non ex factis tantum, nec ex vita, sed ex sola Dei clementia servantur, 527, t. V.

Hominum salus Deo magis est curæ, quam sua gloria, 309, t. V.

Hominis noxium nihil præter peccatum, 419, t. V.

Homines iuvidi, malis latentur, 424, t. V.

Hominis dignitas, 233. Nobilitas, 501, t. V.

Hominis bellum adversus dæmonas, 437, t. V.

Hominum benedictio temporanea, 312, t. V.

Hominis gloria virtus, 240, t. V.

Homo cur factus, 463, t. V.

Hominis cor luteum quodnam, 47, t. V.

Hominibus dæmones bellum inferunt, 184, t. V.

Hominis sublime dedit Deus; quare, 343, t. V.

Homo rectus a Deo creatus, 535, t. V.

Hominis dignitas, 633, t. V.

Homines porcorum instar viventes dæmonibus sunt capti faciles, 533, t. VII.

Homo primus uno die in quantum nequitiz proruperit, 578, t. VII.

Homo tricubitalis statura, 570, t. VII.

Homo seipsum maxime novit, cum se nihil esse existimat, 332, t. VII.

Homo cum illud quod erat amiserit, gloriam aliunde querit, 51, t. VII.

Homo stbi ipse perniciens causa est, 303, t. VII.

Homini utilis est ignorans finis sui, 707, t. VII.

Homo quomodo de se judicare potest, 430, t. VII.

Homo in nequitia manens, bonum non fert fructum, 310, tom. VII.

Homo vitiis deditus sera deterior, 94. Ne homo quidem vocari meretur, 93, t. VII.

Homo non hæditur nisi a seipso, 517, t. VII.

Homo in nequitia vivens est mortuo deterior, 549, 530, tom. VII.

Homo nullus ex necessitate malus, 578, 733, t. VII.

Homo nec a periculis nec a morte sopratur, nisi velit, 400, t. VII.

Homo sua opera et a seipso malus efficitur, 575, t. VII.

Hominis res non sunt presentis vitæ limitibus circumscribæ, 216, t. VII.

Hominis finis non cum hac vita, ibid., t. VII.

Homo qui stat, ne confidat, 539, 340, t. VII.

Homo moriturus, opera recognit, non gloriam, bonorem ceteraque hujus vite bona, 531, t. VII.

Hominis non habenti dat Deus; habenti auferit id quod

videtur habere, quomodo, 471, t. VII.
 Bonum salutem quantum curat Deus, 580, t. VII.
 Hominem nihil sic illustrem efficit ut virtutis splendor, 255, t. VII.
 Homines non gratia solum, sed etiam operibus filios Dei esse oportet, 283, t. VII.
 Homine probe orante nihil potius, 463, t. VII.
 Hominis nobilitas, qui Deum patrem esse suum dicere possit, 279, t. VII.
 Homine vidente peccare non audemus, Deo vidente non veremur, 589, t. VII.
 Homines rudiiores visu et rebus sub sensum carentibus opus habent, 370, t. VII.
 Homines qui huc illuc circumferuntur, calamo sunt similes, 420, t. VII.
 Homines ad Deum accedentes nunquam importuni sunt, 306, t. VII.
 Homo est in terra id quod Deus in celo: omnibus superior, 298, t. VI.
 Homo si cogitet quis sit, non superbiet, 183, t. VI.
 Homines non omnes omnia sciunt, 279, 280, t. VI.
 Hominum valetudinem curat Deus tanquam medicus, 39, tom. VI.
 Homines plerique non tam peccata, quam supplicia formidant, 37, t. VI.
 Hominibus insigne collatum beneficium, quod filii Dei facti sint, 15, t. VI.
 Homini peccata in causa sunt cur terra plectatur, 61, tom. VI.
 Homo carnalis ut calamus omni tentationis vento flectitur, 773, t. VI.
 Homo ad imaginem Dei quomodo factus, 522, t. VI.
 Hominis vera d. finitio, 368, t. VI.
 Homo quonodo lux, 436, t. VI.
 Homo vanus sequitur fugientia, fugit momentia, 209, tom. VIII.
 Homo non necessitate aut vi bonus efficitur, 268, tom. VIII.
 Homo sibi ipse pernicie causa est, 377, t. VIII.
 Homini sui ævi vitia depingit Chrysostomus, 446, tom. VIII.
 Homo beneficio affectus non ita ad officium reddit, ut castigatus, 219, t. VIII.
 Homines multi infantibus similes, 440, t. VIII.
 Homo facile ad vitia deflectit, 203, t. VIII.
 Homines quomodo sint immortales, 429, t. VIII.
 Homo quisque angelum suum habet, 201, t. IX.
 Homo Dei benignitati, non laboribus suis, confidere debet, 561, t. IX.
 Homo qui virtutem exercet semper proficit, nunquam gradum sistit, 72, t. IX.
 Homo ex malitia impudentior redditur, 103, t. IX.
 Homo igne Christi successus, nou gloriari, non ignominiam curat, 364, t. IX.
 Homine uno qui secundum legem Dei vivit, nihil fortius, iniquis multis nihil iudicatur, 203, t. IX.
 Hominem non vi et necessitate malitia detinet, 487, tom. IX.
 Homines præsentia magis movent quam futura, 64, tom. IX.
 Homines ex invidia stulti efficiuntur, 123, t. IX.
 Homines quam pauci salutem consequantur, 189, t. IX.
 Hominum pravorum multitudo, alimentum animis igni, 189, t. IX.
 Hominem non cibus immundus facit, 639, t. IX.
 Homines non alio se modo iadunt, quam alios iadendo, 550, t. IX.
 Homines ipsi malorum causa sibi sunt, 70, t. IX.
 Homines quo attrahat pecunia amor, 60, t. IX.
 Hominem impudentem reddit conscientia mala, 140, tom. IX.
 Homines nihil ex se habere putare debent, sed omnia a Deo prodicisci, 223, t. IX.
 Hominum existimatio non multum curanda, 119, t. IX.
 Hominis rationarium Dei providentia superal, 558, t. IX.
 Homo nec natura bonus, nec natura malus est, 21, 22, tom. X.
 Homo non potest per se salutem assequi, 41, t. X.
 Hominum natura fluxa, 253, t. X.
 Homo est opus Dei, error opus diaboli, 282, t. X.
 Homo facultatem non peccandi habet, 147, t. X.
 Homines omnes alii hominibus opus habent, 520, t. X.
 Homines alii alii indigeni, 291, t. X.
 Homo qui nihil habet, potest omnium occupare bona, quomodo, 129, t. X.
 Hominis character depingitur a commiseratione, 81, tom. X.
 Hominem inexpugnabilem reddit virtus, 304, t. X.

Homo carnalis a Spiritu operatione alienus est, 408, tom. X.
 Homo malus doctrinam, quæ per verba et opera exhibetur, non suscipit, 266, t. X.
 Hominem mendicis miserabiliorum reddit cupiditas, 343, tom. X.
 Homines quam falluntur in judiciis, 91, t. X.
 Hominum judicia sepe labuntur, 83, t. X.
 Homo qui multa habet, non infestetur, cum multis indigeat, 97, t. X.
 Homo bona agens, Deum, non homines, respiciat oportet, 97, t. X.
 Homo omnibus præstantior et honorabilior, 152, t. XI.
 Homo qui natura purus est omnia audet; qui impurus, secus, 680, t. XI.
 Homo cum ratione non utitur, feris est deterior, 258, tom. XI.
 Homo per commiserationem Deo æquatur, 634, t. XI.
 Homo Deum imitari potest, 586, t. XI.
 Homo, Christi membrum, ferre debet crucem, 27, t. XI.
 Homo factus superior angelis, 352, quomodo homo honore præponitur angelis et archangelis, 26, t. XI.
 Homo distat ab homine, non natura, sed libero arbitrio et animi instituto, 77, t. XI.
 Homo ne terrena quidem, multoque minus divina, potest comprehendere, 438, t. XI.
 Homini utilis est vitæ finem ignorare, 448, t. XI.
 Homo, ut Deus sui misereatur efficere potest, 434, tom. XI.
 Homo qui Dei voluntatem non exsequitur sub laqueo diabolus est, 652, t. XI.
 Homo nunquam curis vacuus est, 604, t. XI.
 Hominibus placere non studet Christi servus, 130, tom. XI.
 Homines per adventum Christi deducti sunt ad dignitatem angelorum, 332, t. XI.
 Hominem qui contumelia afficit, Christi imaginem contumelia afficit, 458, t. XI.
 Homines malorum quæ accidenti sunt auctores, 128, tom. XI.
 Homines nunquam pro voto suo res habent, 603, t. XI.
 Homines ut plurimum multo magis homines quam Deum timunt, 703, t. XI.
 Homo non habet sui potestatem, 91, t. XII.
 Homo cum terra dicitur et cinis, ab eo quod est deterius totum vocatur, 15, t. XII.
 Homo in hac vita ad certandum, non ad quiescendum positus est, 51, t. XII.
 Homo diurna patientia opus habet, 91, t. XII.
 Homo est in terra quod Deus est in celo, 22, t. XII.
 Homo eorumdem particeps est, quorum Christus, 58, tom. XII.
 Homo post Adami peccatum ad multo majora sublatius est, 482, t. XII.
 Homo quādri vivit nunquam sperandi finem faciat, 58, tom. XII.
 Homini cur mortis tempus incertum sit, 57, t. XII.
 Homo non altum sapere debet, 21, t. XII.
 Homines moriuntur in baptismate sicut Christus in cruce; sed nos non carne morimur, sed peccato, 79, t. XII.
 Homo quomodo ad virtutem accedit oportet, 103, t. XII.
 Homines corpus unus sunt, cohæredes et concorporales, 56, t. XII.
 Homini dignitas in statu innocentiae, 482, t. XII.
 Homini cognitiones per experientiam multum augmentur, 48, t. XII.
 Homini quantum honorem Deus præsiterit, 43, ad homini salutem angelorum ministerium datur, 30, t. XII.
 Homo cur nudus creatus, 749, t. VIII.
 Homini pædagogus est lex, 517, t. VIII.
 Homo cur solus corporeus et incorporeus sit, 509. Homo duplex mundus est et quasi pons, 509, t. VIII.
 Homini secundum captum suum loquitur Christus, 713, tom. VIII.
 Homini ratiocinia, Christi generationem non attingunt, 596, t. VIII.
 Homo tricubitalis, 491, t. VIII.
 Homousianorum heresis, de catholicis intelligitur, 904, tom. VI.
 Honestas et decora assiduitas quid? 593, eae virginis sunt necessarie, 592, t. I.
 Honores quo pacto recipiendi, 680. Honorem qui non querit securè agit, 607. Honorum differentia ex Paulo, 773, t. I.
 Honorem sola virtus conciliat, 470, t. III.
 Honori vis? honora, 62, t. V.
 Honores humani nibili faciendo, 274, t. VII.
 Honores quantum niali alterant non attendentibus, 443,

- t. VII.
- Honores humani sphenendi, 245, t. VIII.
- Honor : qui honorat, seipsum honorat : adagium, 419, Nemo laeditur nisi a seipso, 120, t. IX.
- Honor qui habetur a multis nihil est, 89, t. XI.
- Honoris contemptus quam difficilis, 674. Houorem contemnere anima angelicus est, 674, t. XI.
- Honor et gloria hic non querenda, 675. Ex honore debitores constituiuntur, 674, ex honore arrogautia et vana gloria nascitur, 673, t. XI.
- Honor humanus insuavis est, 347, t. XI.
- Honoris epistola ad Arcadium circa violatam ecclesiam, et pulsum Chrysostomum, 539, t. III.
- Hora nona commendatio, 84, t. III.
- Horae majores vel minores pro longitudine dierum, 273, t. IV.
- Hora nulla mala, 52, t. VIII.
- Hospitalitatis fructus, 732, t. II.
- Hospitalitatis quomodo exercenda, 193, non ex sumptu aestimanda, 236, honorum causa, 235. Hospitalitatis commendatio, 316, t. III.
- Hospitalitatis merces, 433. Hospitalitas, quanta res, 447, 425, t. VII, 604, t. VIII, 341, t. IX, 605, t. XII. Hospitalitatis bonum, 378, 379, 380. Hospitalitatis præmium, 382, 383, 384, t. IV.
- Hospitalitas commendatur, 394. Hospitalitatis bonum, 393. Hospitalitatis merces Loto data, 319. Hospitalitas La-bani, 440, t. IV.
- Hospitalitas Abrahæ, 505, t. V.
- Hospitalitatis fructus, 589, t. V.
- Hospites recipiendi, 509, t. VII.
- Hospitalitas Abrahæ, 147, t. VI.
- Hospitalitas exercenda, 163, t. VIII.
- Hospitalitas conditionea, 319, t. IX.
- Hospitalitas erga sanctos maxime commendatur, 666, quomodo exercenda, 606, 607, t. IX.
- Hospitalitatis vis, 375, t. IX.
- Hospitalitas fructus magauis, 666, et lucrum, 375, tom. XI.
- Hospitalitatis modi varii, 319-320, t. IX.
- Hospitalitas commendatur et quænam sit oporteat indi-citur, 573, t. XI.
- Hospites sumus in terra, 627, t. IV.
- Hostiem, cum vincimus, fortiorum efficimus, 150-151, tom. V.
- Hostie quænam jam sunt inferendæ, 93, t. XII.
- Hostia gratiae una, 623, t. V.
- Hostia veteris legis, 623, t. V.
- Humana natura majora semper appetit, 275, t. IV.
- Humane res nondum recte advenerunt, et avolarent, 25, t. IV.
- Humana gloria non querenda, 233, t. V.
- Humane res fallaces fluvialium undarum naturam ini-tantur, 302, t. V.
- Humanis rationibus fides non committenda, 323, t. V.
- Humanæ potentia lubrica et præceps, 139, t. V.
- Humanæ res nunquam in eodem statu, 638, t. V.
- Humanæ res umbras comparantur, 513, t. V.
- Humanum genus jamdiu sublatum esset, si Deus statum vindictam sumeret, 310, t. V.
- Humanæ res imagini similes, 206, t. VI.
- Humanæ negotia, lumen similia, 29, t. VII.
- Humanæ fluxa cito pereunt, 169, t. VIII.
- Humanæ res umbra sunt, 53, t. X.
- Humanæ res quasi somnia, 471, t. XI.
- Humanarum rerum fluxa conditio, 584, 598, t. XI.
- Humanæ omnia umbra et fumus, 407, t. XI.
- Humanarum rerum omnium vanitas, 131, de humanarum rerum conditione sermo, 867, t. XII.
- Humanitate nihil potius, 705, t. IV.
- Humanitas commendatur, 359, t. IV.
- Humanitatis exemplar David, 677, t. IV.
- Humanitas et misericordia pura, quænam, 533, t. VIII.
- Humilita sublimibus admiscet Paulus, 109, t. XII.
- Humilitas quantacumque non pervenit ad humiliatio-nem Christi, 622-623, t. VII.
- Humilitatio bonis etiam utilis, 429, t. I.
- Humilitas peccatorum gravitatem vincit, 745. Humili-tatem nos Christus verbo et exemplo docuit, 761. Hu-militas quantum gloriam patiat, 777-778, est summum omnium virtutum culmen, 445, t. I.
- Humilitas est cum quis meritorum sibi conscientia, nihil magni de se existimat, 744, ea fiduciam patit, 744. Hu-militas quantum bonum, 745, t. I.
- Humilitatis lex prior a Christo datur, 154. Humilitatem Christus exemplo docuit, 58-59. Philosophiae nostrae funda-mentum, 312, carina et hasis, sine humilitate nihil boui, 151, t. III.
- Humilitas quantum lucri afferat, 511, publicani, 154. Pauli, 155. Humilitas latronem ante apostolos in paradiso induxit, 48. Humilitate absente omnia immunda et exso-cranda sunt, 313, t. III.
- Humilis nunquam ira commovetur, nunquam proximo succenset, 81, t. IV.
- Humilitas commendatur, 312, vera quæ, 312, basis et fundamentum honorum operuin, 330, t. IV.
- Humilitas multiplex, 430, humilitas quæ procedit a su-perbia, 451, t. V.
- Humilitus et contritus datur consolatio, 476, t. V.
- Humilitas comparat patientiam, 134, t. V.
- Humilitas vehiculum orationis, 130, t. V.
- Humilitas vera quæ, 703, t. V.
- Humilitas quantum bonum, 125, t. VI.
- Humilis vir, quam præstet viro potenti et inflato, 320, tom. VII.
- Humilis cum superbo comparatio, 320, 624, t. VII.
- Humiles quam amabiles, quam honorati, 625, t. VII.
- Humilitas omnium honorum mater, 72, omnis philoso-phæ principium et mater, 72, 225, 431, t. VII.
- Humilitas præstat oportet illi qui intrare velit in regnum coelorum, 588, t. VII.
- Humilitas virtutum fundamentum, 224, t. VII.
- Humilitas modi multi, 223, t. VII.
- Humilitas quantum prospicit, superbia quantum noceat, 38, per humilitatem gloria augetur, 621, t. VII.
- Humilitate nihil sublimius, superbia nihil abjectius, 622, tom. VII.
- Humilitatem si quis non sectetur, etsi cætera bona agat, impurus est apud Deum, 614, t. VII.
- Humilitas caput virtutis, 485, ejus pulchritudo, *ibid.*; est ara aurea, altare spirituale, sapientiae mater, *ibid.*, t. VII.
- Humilitas et misericordia simul sectandæ sunt, 486, tom. VII.
- Humilitas Monachorum, 671-672, t. VII.
- Humilitas et contritus omnes pravos affectus sedant, 38, t. VII.
- Humilitati nihil par : illa fundamentum est virtutum, 192, t. VIII.
- Humilitatem nos Christus docet, 383, t. VIII.
- Humilium verborum utilitas, 280, t. VIII.
- Humilitas commendatur, 223, t. IX.
- Humilitate nihil potius, 602, t. IX.
- Humilitas mater honorum omnium, 399, t. IX.
- Humilitatis varij modi, 308, t. IX.
- Humilis in multa est voluptate, 132, t. IX.
- Humilitas mater honorum, 399, t. IX.
- Humilis hono vere sublimis est, 15, quo pacto humilis quis efficiatur, 16, t. X.
- Humilitas ad gratiam Dei sibi conciliandam quam apta, 18, itemque ad pacem servandam, 15, t. X.
- Humilitas quantum bonum, 180, t. VIII.
- Humilem erga omnes esse oportet, 72, quanto magis hu-milem se quis præstat, tanto magis extollitur, 82, t. XI.
- Humilitas vera quæ, 712, ex humilitate multi in super-biam elati sunt, 712, t. XI.
- Humilitas quæ bona patiat, 236. Humilitas sublimes effi-cit, 235, t. XI.
- Humilitatis definitio, 221, t. XI.
- Humilitas omnium honorum causa, 215, t. XI.
- Humilitas ad unitatem corporis Ecclesiæ necessaria est, 84, t. XI.
- Humilitas quid sit, 189, t. XII.
- Humilitas Christi secundum humnam naturam erat, 106, t. XII.
- De Humilitate ecloga, 615, t. XII.
- Hymnetus archiater, 631, amicus Chrysostomi, qui ad eum epistolam mittit, ipseque commendat Seleucum epi-scopum ægrum, *ibid.*, t. III.
- Hymnetio archiastro alia epistola Chrysostomi, 631, tom. III.
- Hymnus ter sanctus, 71. *Sanctus, sanctus, sanctus*, 71, tom. II.
- Hymni in funeribus christianorum, 653, t. II.
- Hymnum patit animi pietas, alii bona conscientia, 694, tom. I.
- Hymnorum vis quanta, 189, t. III.
- Hymnorum virtus quanta, 522, t. V.
- Hymnis cantandis locus omnis aptus*, 645, t. V.
- Hymnus seraphicus in sacra liturgia, 138, t. VI.
- Hymnus monachorum explicatur, 546-547, t. VII.
- Hymni canendi, 563, t. XI.
- Hymnorum qui cantantur in afflictione virtus, 68, t. XI.
- Hypatio presbytero epistola Chrysostomi, 660, alia, 713. Hypatus in serumus fuit, 713, t. III.
- Hyperheretæus october, 558, t. II.
- Hyperbole sepe utitur Paulus, 270, t. X.

Hyperboleni suspicari in Dei comminationibus pericula-
sua, 400, t. I.
Hyperborei, ex Hyperboreis quedam Græcis accesso-
rum, 678, t. XI.
Hyperboreorum regionem memorat Hecataeus apud Dio-
dorūm Siculum, 677, t. XI.
Hypocritis quid, 420, t. I.
Hypocrisia et simulatio arcenda, 1073 et seqq. t. I.
Hypocrita labore ferre nolit, sed simulare tantum, 516,
t. VII.
Hypocitarum conditio, 287, t. VII.
Hypocitarum mos, 509, 576, t. VII.
Hypocitarum jejunium quale, 287, t. VII.
Hypocritis sepulchra dealbat, quam noxii, 875, t. VII.
Hypocrisia quis, 727, t. VI.
Hypocitarum mos, 861, t. VI.
Hypostases in Trinitate non confundendæ, 187, t. V.
Hypostases distincte in Patre et Filio, 190, t. V.
Hypostasis alia Patris, alia Filiæ, 275, t. VIII.
Hypostasiūn distinctio in Trinitate, 423-424, t. VIII.
Hypostasiūn non confunduntur in Scriptura, 376, t. VIII.
Hypostases tres in Trinitate, 343, 707, t. VIII.
Hypostasiūn proprietas declaratur, 737, 738, t. I.
Hypostases tres, 667, t. I.
Hyssopus cur in aspersione adhibetur, 121, t. XII.

I-J.

Jacob supplationem sonat, 469. Jacob benedictionem
subripuit fratri ex Dei nūtu, 465 et seqq. Jacobi pius et
gratus erga Deum animus, 466, ærumnæ variae, 521-522,
obedientia et pietas, 518, t. IV.
Jacob quantum Rachælem amaverit, 401. Racheli de
sterilitate querenti prudenter responderet, 492, t. IV.
Jacobi philosophia seu vita aspera, 473, fortitudo animi,
498, mansuetudo, 493, 499, t. IV.
Jacob petit a Deo ut suas promissiones implete, 508.
Fratrem suum Esau placere studebat, 509, cum angelo lucta-
tur, 509. Jacob adorat Esau fratrem suum, 511, humilitate
vicit fratrem suum, 511, t. IV.
Jacob Israel nominatus, 125, t. III, 624, t. IV.
Jacobi anima grata et pia memorque beneficiorum Do-
mini, 569, t. IV.
Jacob deus alienos sustulit de familia sua, 518, t. IV.
Jacob quantum Josephum amaret, 553, t. IV.
Jacob votet se decimas daturum, 477, t. IV.
Jacob ægri dimittit Benjaminiūm, ut in Ægyptum pergat,
531. Jacobi lætitia cum audivit Josephi incolumentatem, 559,
tom. IV.
Jacob cœcens, oculis mentis videbat, 569. Jacobi benedic-
tiones in filios, 572 et seqq. Jacob prædictit crucem et se-
pulturam Christi, 574. Jacobi mors cum miraculo coconjuncta,
576. Jacob cur voluerit in patria sepeliri, 566, t. IV.
Jacob cur in utero matris amabatur, 553, t. LX.
Jacobi Patriarchæ luctus, 873, t. I.
Jacob Patriarchæ quot subierit ærumnas, 465 et seqq.
1004. Jacobi dolor de morte filii a fratribus eius simulata, 468. Jacob martyr appellatus a Paulo, 940, t. I.
Jacob patriarchæ labor et sollicitudo pro grege, 47, t. II.
Jacob mortuus timebat, 632, 633, t. II.
Jacob in sua generatione doctor, 19, habitatores Meso-
potamie docuit, 48, t. V.
Jacob prophetiam incipit ab imprecatione, 260, t. V.
Jacob quo pacto dominus fratris sui Esau fuit, 86, tom.
VII.
Jacob ex ærumnis magis claruit, 192. Jacobo non nocuit
Esau, 443, t. VII.
Jacobus et Joannes, filii tonitruī appellati, 443-446, t. III,
624, t. IV.
Jacobus et Joannes cur filii tonitruī vocati, 122, t. VIII.
Jacobo, Joannis fratri, gladio caput abscissum est, 773,
tom. I.
Jacobus et Joannes dexteram et sinistram terrestris
regni petulant, 744, t. I.
Jacobi, Joannis fratri, ardor et virtus magna, 622, t. VII.
Jacobus frater Joannis in quo præcelleret, 530, t. VII.
Jacobum ab Herode occidi cur permiserit Dominus, 197,
t. IX, 658, t. II.
Jacobus [minor] cur frater Domini vocetur, 58, t. VII.
Jacobus frater Domini vir admirandus, primus episcopus
Jerosolymitanus, 58, ejus aspera vita, ibid. Procumbendi
assiduitate frons ejus pellis camelii instar obduruit, ibid.,
ejus laudes, ibid., t. VII.
Jacobus frater Domini Jerosolymorum episcopus, 270,
tom. VIII.
Jacobus frater Domini episcopus Jerosolymitanus, vir
magnus et unicolor 521, t. IX.

Jacobus quia episcopus erat Jerosolymæ, ideo postremas
in illa urbe loquitur, 259, ejus prudentia, ibid., t. IX.
Jacobi fratri Domini, qui episcopus Jerosolymorum fuit,
modestia, 36, t. IX.
Jacobus frater Domini, Josephi filius, 793, t. II.
Jacobus Alphæi lapidatus, 863, t. VI.
Jactantia bona opera deleat, 419, t. I.
Jactantia fugienda, 378, t. VII.
Japhethi benedictio a patre, 274, t. IV.
Japhethi et Semi probitas et honestas, 266, 267, t. IV.
Jao i.e., quam vocem Judæi sine interpretatione, anaphora-
reliquam, 653, t. V.
Iconoclastæ heretici, 682, t. V.
Idola abominatione vocantur in Scriptura divina, 36, 37,
tom. VI.
Idola vespertilioes vocata, quare, 38, t. VI.
Idola et simulacra gentium, 242, t. X.
Idola Graecorum vanæ, 48, t. V.
Idolorum vanitas, 397. Idolorum pernicious, 310, t. V.
Idola recte muta dicuntur, 502 t. IV.
Idololatriæ origo ex miris quorundam gestis, 25, t. II.
Idololatriæ quam dannandi, 508, t. V.
Idololatriæ est umbra mortis, 667, t. I.
Idololatriæ per captivitatis remedium Judei vitarunt,
353, t. V.
Idololatriæ unde ortum habuerit, 514, t. XII.
Idololatriæ deus sibi faciebant, quo nihil turpus, 26,
tom. VI.
Idololatriæ arboreis in hortis colebant, 26, t. VI.
Idololatriæ vita ipsa adorabant, 123, t. X.
Idolothyta Corinthii concedebant, 607, t. I, 139, t. X.
Idolothyta, sive carnes victimarum idolis immolatarum,
an comedere licet, 163, t. X.
Idolothyta : de illis hic multa, 207. Cur ab illis sit absti-
nendum, ibid., t. X.
Idolothytm quid sit, 539, t. XI.
Jejunium in quo bonum, 290, jejunii fructuosi modus,
534, t. I.
Jejunium quadragesimale non ob crucem celebratur,
808, cur per quadragesima dies, 867, t. I.
Jejunium judicium nudis pedibus, 849, immundum, 887,
impium et scleratum, 873, t. I.
Jejunium hereticorum poena multitudine, 556, t. I.
Jejunium commendatur, 1059 1060, t. I.
Jejunium medicina, 51, ejus conditiones, 52. Jejunii lu-
crum, 314. Jejunium quo pacto prosit, 181. Jejunii veri
conditio, 169-170, t. II.
Jejunium vituperat, qui ipsum ciborum tantum abstinen-
tiam dicit, 32. Jejunii veri ratio, 433. Jejunium precipuis
cooperatur, 30. Jejunii soror et contubernialis oratio, 397,
tom. II.
Jejunium committit noster, 78, jejunando non jejunari,
et non jejunando jejunari potest, quomodo, 433, 434. Jeju-
num non tantum ciborum abstinentiam postulat, sed etiam
peculatorum, 52. Jejunii utilitas nulla nisi a vitiis abstineatur,
51, t. II.
Jejunium omnium membrorum sit, jejunent manus a ra-
pina, pedes a cursu ad spectacula, oculi a formosarum
rerum obtutu, 53, aures a detractionum auditu, 53, os a
verbis turbibus et convicio, ibid., t. II.
Jejunium christianorum demones timent, 307. De jejunio
latatur Deus, 308. Jejunii tempus penitentiae congruens,
509. De jejunii dimidio transacto gaudebant Antiocheni
multi, 179. Ante jejunii adventum quidam crapulæ et ebræ-
tati operam dabant, 312. Jejunio se apparabant quidam
balnea adeundo ut corpora abluerent, 313, t. II.
Jejunandum in tentationibus, 230, t. II.
Jejunium magia res, 206. Jejunii species est abstinere a
deliciis, 206, t. IX.
Jejunium ordinaciones præcedebant, 229, t. IX.
Jejunium verum declinare a malis, et ad bona transire,
83, 124, t. IV.
Jejunium temperante parens, 604, est fons omnis phi-
losophiae, 604, animalium tranquillitas, senum decor, ad-
olescentium pedagogus, continentium magister, 27, t. IV.
Jejunium juvendum voluntibus philosophari, 581, veri
comparatur, ibid. Cur jucundum jejunium, 581, quasi fe-
stum habendum est, 21, 22. Jejunii bona, ibid., nihil pro-
dest sine aliis bonis operibus, 83, 93, 94, t. IV.
Jejunium, portus animalium nostrarum, 23, anima ali-
mentum est, quomodo, 25, leviores reddit mentem, ibid.
In jejunio confessio emittenda, et eleemosyna eoganda,
78, 79. Jejunii tempore, majus virtutis studium habendum,
218, t. I.
Jejunii preconia, 83, t. IV.
Jejunium subs dio precatiois eget, 279, 280. Jejunii
præciaria facinora, 24, motus animi sedat, 581, quasi medi-
cia habendum, 22. Jejunii hora quanta, 655, non prodest

improbis, 45, t. IV.

Jejunium quadraginta dierum Moses et Helias servauit, 24, *quadraginta dierum ipse Christus celebravit*, 24, tom. IV.

Jejunium quadraginta dierum erat tempore Chrysostomi, 632. *Jejunii memoria utilis*, 633, t. IV.

Jejunium primo homini preceptum, 53, t. IV.

Jejunio Niñivite Deum placarunt, 24, t. IV.

Jejunium Dauidis, 24, t. IV.

Jejunium quantum sit bonum, 209. *In jejunio ungere caput suum quid sit*, 287. *Ex jejunio quidam lamam sibi parabant*, 361, t. VII.

Jejunium, orationem et eleemosynam maxime solet commendare Christus, 273. *Jejunium sine eleemosyna non prodest*, 710, t. VII.

Jejunio et oratione opus est ad dæmones pellendos, 563, tom. VII.

Jejunium hypocritarum quale, 286, 287, t. VII.

Jejunium cum benignitate conjunctum peccata delet, 68, t. VIII.

Jejunium vim magnam addit orationi, 524, t. V.

Jejunium moderatum cupiditatem sedat, 75, t. V.

Jejunii pennas animas leves reddunt, 158. *Jejunium cur ante communionem servabatur*, 139, t. VI.

Jejunium quomodo sanctificemus, 457. *Jejunandum maxime a peccatis*, 458, t. VI.

Jejunium cum boras operibus conjunctum sit oportet, 470, tom. VI.

Jejunii dies, 433, t. VI.

Jejunium aliud corporis, aliud anime est, 609, t. VI.

De jejunio et temperantia ecloga, 595, t. XII.

Jejunium e't telum contra dænum aciem, 678, t. VIII.

Jejunium homines a terra in cælum transferi, 702, t. VIII.

Jejunium Paulum ad tertium colum deduxit, 677, t. VIII.

Jejunium est initium penitentiae, 201.

Jephæ quantum ex juramento dannum, 147, t. II.

Jeremiæ sannorum tædio volebat a prophetia desistere, 964. *Jeremiæ pro populo moeror et luctus*, 486, æruncæ, 1004, t. I.

Jeremiæ precatio pro populo, 484, t. II.

Jeremiæ laudatur, 591, t. III.

Jeremiæ suffocatus est, 503, t. VIII.

Jeremiæ lamentationes de urbis excidio, 12, t. VI.

Jeremiæ Judæos servare non potuit, 60, t. VII.

Jerosolymæ solum licebat Judæis pascha celebrare, 866, tom. I.

Jerosolymitanus templi instauratio incassum suscepta tempore Chrysostomi, 489. *Jerosolymitanum templum instaurare conatur Julianus Apostata*, 568, sed frustra, igne ex fundamentis exsiliens, 568, t. II.

Jerusalem imperantibus Vespasiano et Tito capta est, 111, t. III.

Jerosolyma olim magistra universæ terræ, 217, t. V.

Jerosolymæ, cum urbs obsideretur, mulieres filios suos comedenterunt, 114, t. V.

Jerosolymæ restauratio, 221, t. V.

Jerosolymis altaria duo, 430, t. V.

Jerosolymis solum sacrificare licebat, quare, 348. *In Jerusalem principatus duplex, sacerdotum et regum*, 549, tom. V.

Jerusalem celestis, civitas nostra, 221.

Jerosolymorum per Romanos excidium a Daniele predictum, 897, t. I.

Jerosolymitanæ obsidio et excidium, 83, a Josepho de scripta, 83, t. IX.

A Jerosolyma diruta quadringenti anni, 888, t. I.

Jerosolyma cur turbata sit, cum audivit Christum natum, 67, t. VII.

Jerusalem cur diruta, 282. *Diruta et destrutta fuit quadraginta annis post mortem Christi*, 735. *In Jerosolymorum obsidione matres filios suos comedenterunt*, 693. *Jerosolymorum excidio sub Vespasiano et Tito*, 733. *Jerosolymorum excidio adventiente, maxima pars discipulorum Christi obierant*, 694, t. VII.

Jesus Christus, non expectabat ægros, quos sanaret, sed quærebatur obambulans, 941. *De lapsu hominum plorabat*, 517, t. I.

Jesus. Vide Christus et Filius Dei.

Iesu nomen impositum est antequam pareretur, quare, 809, t. II.

Jesus solus infantium vulvam matris aperuit, 809, t. II.

Jesus triginta annorum baptizatus, 801, t. II.

Jesus via Joanni B. contraria venit, 195, t. V.

Jesus nomen hebraice servatorem significat, 26. *Jesus nomen mille bonorum thesaurus*, 47. *Jesus cur a Josepho hoc nomen accepit*, ibid., t. VII.

Jesus cur venit ad Joannem, 108, t. VIII.

Jesus. Vide Filius Dei, Verbum, Christus.

Jesus cur ita vocatus sit, 617, t. X.

Jesus filius Dei omnem nobis attulit virtutem, 167, t. XI.

Jesus Nave figura Jesu Christi, 138, t. VI.

S. Ignatius ^{ccccccc}, Deifer, 587. *Cum apostolis versatus*, 588. *Martyr est, episcopus, apostolus*, 588. *Ignatius quo tempore episcopatum suscepit, omnia periculis, pugna, insidiis plena inventus*, 591, t. II.

Ignatii virtutes, 589, t. II.

Ignatius Antiochia Romam abductus, 592. *Ex abductione fructus*, ibid. *In medio theatro feris objectus martyrium obit*, 593, t. II.

Ignatii coronæ quinque. Prima, ex præfecturæ amplitudine. Secunda, ex ordinantium dignitate. Tertia, ex difficultate temporum. Quarta, ex civitatis magnitudine. Quinta, ex virtute ejus qui ei tradidit præfecturam, 591, t. II.

Ignatii corpus Roma Antiochiam translatum, 594, t. II.

Ignatius sacerdotio simul et martyrio decoratus, 404, t. VI.

Ignatius Dei habitaculum, 560, t. VIII.

Ignavia, mater et radix desperationis, 307, t. I.

Ignavia rectum membrorum usum corruvit, 261, t. II.

Ignæ lingue cur ostense in Pentecoste, 15, t. VII.

Ignis apud Persas deus esse putatur, 64, t. II.

Ignem adorabant quidam, 90, t. XI.

Ignis inferni inextingibilis, 430, t. II.

Ignis inferni æternus, 288, quam horrendus, 289, non huic igni similis, 289, t. I.

In igne qui clausi labiis sunt diutius vivunt, secus aperto ore, 288, t. I.

Ignis aliquando significat iram Dei, 206.

Ignis et mensa sacra egrediens, 217, quid. *Vide nouum*, 217, t. IV.

Ignis in prophetarum visionibus frequenter affertur, 451, t. VI.

Ignis spiritualis nullam rerum secularium cupiditatem relinquit, 153, t. VII.

Ignis apte Spiritum Sanctum exprimit, 48, t. IX.

Igne Christi successus homo non gloriam, non ignominiam curat, 364, t. IX.

Ignobiles in dignitatem evectos pudet generis et amicorum priscorum, 189, t. III.

Ignobilis non est crimen, 483, t. III.

Ignobilis non exprobrandi, 454, t. VIII.

Ignominiam non effugit qui poenam effugit, 663, t. IV.

Ignominia sunt divitiae, quomodo, 347, t. XI.

Ignorantem nec accusari, nec male pati æquum est, sed discere quæ ignorat, 93, t. XI.

Ignorantia et similitus non satis semper sunt ad excusationem, 236, t. VIII.

Ignorantia apostolorum ante mortem Christi, 367, t. VIII.

Ignorantia non semper excusat, 641, t. IX.

Ignorantia suis utilis homini, 707, t. VII.

Ignoratio Scripturæ hæreses parit, 993, t. I.

Ignoratio sui ipsius est gravior phrenitide, 155, t. V.

Ignoratio futuri prodest homini, 649, t. XI.

Ignotus deus apud Atheniensis quis esset, 271, 677, tom. XI.

Ignoto Deo, cur haec inscriptio aræ ab Atheniensibus imposita fuerit, 75, t. III.

Ignoto Deo inscriptio Athenis, 72, t. III.

Ignorans sive morbus regius quid, 89, t. V.

Iluminati, sive nuper illuminati, ei baptizati, 75, 96, tom. III.

Iluminati seu baptizati officium, 252, t. II.

Iluminati sive baptizati exuebant candidas stolas, 687, tom. VIII.

Illyrici mala, 539, t. III.

Imago muliebris (Eudoxiæ) circumdata, 539, t. III.

Imagines regiæ sive imperatoriæ, subiis depictos triumphos habebant, 71, t. III.

Imago evangelice prædicationis, 272, 273, t. V.

Imago resurrectionis, 273, 373, t. V.

Imagines in ecclesiis, 78, t. XI.

Imago Dei sunus, quomodo, 475, t. VI.

Imagines imperatoriæ quales picturas haberent, 650, tom. VIII.

Inhier et lutum plurimis auditoribus ne in ecclesia invenerint

in causa est, 469, t. XII.

Immisericordes in somnis vexantur, 604, t. IV.

Immisericordes Deum admodum irritant, 212, t. XI.

Immoderatio ubique mala, 176, t. IX.

Immortalitas homini promissa ante lapsum, 428, t. I.

Immortalitas animæ probatur, 1011, t. I.

Immortalitas hominum qualis, 430, t. VIII.

Immortalitatis animæ dogma hædit vitæ improbitas, 331, tom. IX.

Immunditia quid sit, scortatio, pædicatus, invidia, etc.

94, t. XI.

Immundus erat, qui ea quæ sibi immunda videbantur

esse comedebat ; qui non immunda putabat, secus, 680, t. XI.
Impatientia molestiorem reddit cruciatum, 1001, t. I.
Impatientia blasphemie mater, 1001, t. I.
Imperato^rs omnes usque ad Constantiⁿum Magnum Ecclesianu^m oppugnarunt, 833, t. I.
Imperato^rs pescatorum ostiaril facti quomodo, 825.
Imperato^rs sepulcra ad limina ecclesie Apostolorum Constantiⁿopolis, 825. Imperato^rs leges abrogantur post seru^m mortem, 825, t. I.
Imperato^rs pii, id est, christiani erant, 521, t. I.
Imperato^rs non semper quos volunt ulcisci possunt, 341.
Imperato^rs aureo curru, albis mulis juncto, veliebatur, 293. Imperato^rs solus gestat purpuram, 809, reis penam dimitit, 810, t. I.
*Imperato^rs novem ævo Chrysostomi, 603. Ex iis duo tantum communi morte vitam clauserunt, *ibid.*, id est Constantiⁿus et Constantiⁿus, 605, t. I.*
Imperato^r (Constantiⁿus junior) in bello perit, 805, t. I.
Imperato^r a tyranno in bello occisus (Constans a Magnentio), 605, t. I.
*Imperato^r quidam, majorum Chrysostomi ævo, cum gente quadam bellum gessit, 539. Pacem init, cum rege gentis illius, accepto in pacis pignus illius regis filio, 540, quem accepit jugulat, *ibid.* Imperato^r in ecclesiam venit, 541. Ecclesie adiut arctetur a S. Babyla, 541, quem in carcerem et vincula conjicit, 548, occidi jubet, 549, t. II.*
Imperato^r pius post Julianum (Jovianus) restituit rem, 489, t. II.
Imperato^rs colebant martyres, 699, t. II.
Imperato^r Theodosius jussit pecunias pendit, 102, t. II.
Imperato^rs pii non cogebant ethnicos ad fidem amplectendam, 686, t. II.
Imperato^rs christiani contra gentiles decreta non tulerant, 537, t. II.
Imperato^rs tempore Chrysostomi piam religionem sectabantur, 420, t. II.
Imperato^r (Jovianus) domesticorum custodum insidiis perit, 605, t. I.
Imperato^r purpura indebatur, 168, t. V.
Imperato^rs hebdomadam magnam venerabantur, 520, tom. V.
Imperato^r conditio, 473, t. V.
Imperato^r caput diadema ornat, crux munit mentem, 274. Imperato^r diadema abicit et in sepulcro martyris manet, 513, t. V.
Imperato^rs tolerant capite damnatos absolvere, 93, t. III.
Imperato^rbus eadem quæ pauperibus in ecclesia apponentur mensa, 769, t. III.
Imperato^r diadema lapillis ornatum, 150, t. III.
Imperatrix (Eudoxia) Chrysostomum exsulare curat, 683, tom. III.
Imperato^rs piam religionem sequebantur, 806, t. III.
*Imperato^r litteræ quanta cum reverentia acciperentur et legerentur, 112, 406. *Vide notam ibid.*, t. IV.*
Imperato^r tituli in libellis supplicibus, 640, t. IV.
Imperato^rs jejunabant in quadragesima, 27, t. IV.
Imperato^rs in medin bipodromi sedebant, 54, t. IV.
Imperato^rs frustra Ecclesiam impugnarunt, 121, t. VI.
Imperato^rs eos qui ad supplicium damnati erant, aliquando liberabant, 284, t. VI.
Imperato^rs aureas tabellas magistratus dabant, 110, tom. VI.
Imperato^r cultus magnificus, 286, t. VI.
Imperato^r effigies in foris, in theatris, 489, t. VI.
Imperato^rs tempore Chrysostomi piam colebant religione, 584, t. VII.
Imperatricis frater a meretrice quadam irretitus, 637, tom. VII.
Imperato^r litteræ in theatro cum magno silentio legabantur, 24, t. VII.
Imperato^rs ornatus et cultus, 82. In Imperato^rs ædibus quanta reverentia requirebatur, 60, t. VIII.
Imperato^rs pompa et luxus, 553, t. IX.
Imperato^rs et consulum cultus et ornatus magnificus, 70, t. XI.
Imperato^r diadema, 53, t. XI.
Imperato^r aulae vita, 152, t. XI.
Imperato^r aula et familia calamitatibus et cædibus fuisse, 294, 295, t. XI.
Imperatrici non parcit Paulus, 371, t. XI.
Imperia alia sunt naturalia, ut leonis in quadrupedes, et aquilæ in aves; alia electione flunt, ut imperato^rs, 95, t. II.
Imperium romanum in pace degebatur, cum Chrysostomus expositiones in Isaiam edebat, 53, t. VI.
Imperi^r status cum Chrysostomus commentarium in Isaiam fecit, 52, t. VI.
De imperio, potestate et gloria ecloga, 693, t. XII.
Impietas tumida, 151, t. VI.

Impietas part mortem, 153, t. V.
*Impii etiam in hac vita puniuntur, 979, ex conscientia stimulis, *ibid.* et seqq., t. I.*
Impii umbras tremunt, 327, t. VII.
Impii incurabiles canes a Christo vocantur, 311, t. VII.
Impiorum filii sepe pii, 173, t. VII.
Impium dictum, faciūmus mala u[er]o evenient bona, 440, tom. IX.
Impiorum dictum : Da mihi hodiernum diem, et tu crastini sume, 462, t. X.
Impossibilita nemo præcipit, 31, t. V.
Impossibilita quæ videuntur esse Deus facit, 121, 122, t. IX.
Imprecari mala allis, non licet, 43, t. III.
Imprecations contra inimicos non facienda, 202, t. II.
Improbatis dignum supplicium non reperitur, 341, t. V.
Improbitas a supplicio aretur, 95, t. V.
Improbitas laboriosa, 612, t. V.
Improbitas aliorum solatio est improbis, 117, t. VI.
Improbitas dum bellum infert opprimitur, 604. Ante supplicium penam habet, 604, t. III.
Improbis primæ ætatis ex catalogo Scripturarum expuncti, 176, t. IV.
Improborum consuetudo multum nocet, 50, t. IV.
Improbos non homines appellat Scriptura, 201, t. IV.
Improbos quis fit ex consortio improborum, 102. Improbus ante supplicium dat penas, 142. Improbos homine nihil imbecillius, 132, t. V.
Improbis in magno periculo versantur, 139, non possunt esse probis propinqui, 63, t. V.
Improborum consortium vitandum, 421, t. V.
Improborum mors immortalis, 236, t. V.
Improborum congressus animæ dannum parunt, 59, t. V.
Improbis non timendi, sed miserandi, 420, t. V.
Improbis cum puniuntur, justi attentiores flunt, 94, t. V.
Improbis fugiendi, 102, t. V.
Improborum consortium bonis est molestissimum, 342, tom. I.
Improbis vinculis insolubilibus adstringuntur, 132, t. V.
Improborum misera conditio, 482, t. V.
Improborum consuetudo multos perdit, 59, t. V.
Improbos nulla de causa odisse consueverunt, 87, 88, t. V.
Improbis multos sustinent labores, 325. Improbis dupliciti digni sunt supplicio, quare, 733, t. VII.
Improbis non prosunt cognati probi, 131, t. VIII.
Improbis sui ipsius iniuricus est, 67, t. IX.
Improbis audaces et petulantiae sunt, 90, t. IX.
Improbos Deus aliquando punit in hac vita, 628, t. XI.
Improbis aliquando prospere agunt in hac vita, 50, t. XII.
Improperium Christi præferendum requieci et animi remissioni, 182, t. XII.
Impudici aspectus prohibiti, 337, t. I.
Impudicus aspectus tanquam adulterium damnatur, 182, tom. V.
Impudicorum miseria multis depingitur verbis, 321, t. X.
Impurum et profanum sacra septa ingredi nefas, 586, tom. V.
Inacessibile majus incomprehensibili, 721, t. I.
Inanis gloria tyrannis, 78, t. XI.
Inanis gloria et divitiae ansam dant diabolo, 162, t. XI.
Inanis gloria qua, 158, t. XII.
Inaurum luxus improbat, 786, t. VII.
Incantatores rejiciendi, 958, t. I.
Incantationes curandis morbis non adhibenda, 938. Incantationes Judeorū ad curandos morbos, 935, t. I.
Incantationes in morbis non adhibenda, 132, t. V.
Incantationes et sortes Antiochenis in usu, 48, t. XI.
Incantationes et ligamina pro morbis curandis adhibita, 412, t. XI.
Incantationes apud christianos antiochenos in usu, 58, t. X.
Incantamenta mortuorum adhibita, 534, t. X.
Incantationes a meretricibus adhibite, 627, t. IX.
Incantationes spirituales sunt nomen Domini nostri Jesu Christi et crucis potentia, 463, t. IX.
Incarcerari visitandi, 510, t. VII.
Incarcerati invisi sunt, 355, 354, 355, t. VIII.
Incarnationem Domini prius quam divinitatem cur morbos Isaia, 738. Incarnationem Christi admiranda, 733, t. I.
*Incarnationis Christi doctrina, 56, 37 et seqq., a prophetis prædicta, *ibid.*, t. III.*
Incarnationis veritas declaratur, 510, t. IV.
Incarnationem esse fabulam dicebant haeretici quidam, 83, t. VII.
Incarnationi Domini nihil par est, 351, t. VII.
Incarnationis Christi, radix et fons honorum, 177, t. VIII.
Incarnationem esse phantasiam et figmentum haereticorum quidam dicebant, 79, t. VIII.
Incarnatio et passio Christi majores sunt creatione, 69,

tom. XII.

- Incarnatio Christi, scabellum vocata*, 803, t. II.
Incarnatio Christi, calceamenta vocatur, 803, t. II.
Incomprehensibilis Dei natura, 701, t. I.
Incomprehensibilis est Deus etiam angelis et supernis virtutibus, 707 et seqq., t. I.
Incomprehensibilis. Vide Deus.
Incredulis praesentia non prodest, credentibus absentia uoi nocet, 273, t. VI.
Incredulitas causa est vita corrupta, 607, t. VII.
Incredulitas non desunt effugia mala, 855, t. III.
Increpandum est, sed non semper, 621, t. IV.
Increpationes sensim et paulatim facienda, 21, t. X.
Increpatio debet secundum delinquentis modum et conditionem attemperari, 679, t. XI.
Increpatio quandonam utilis sit, 45, t. XII.
India ubi sunt lapides pretiosi, 598, t. XI.
Indi, 714, fidem Christi suscepserunt, 831. Indi ad fidem accesserunt, 822, t. I.
Indorum lingua loquebantur apostoli et discipuli eorum, 459, t. II.
Indi, 58, t. V.
Indicæ aves, 487, t. V.
Indi christiane philosophantur, 32, t. VIII.
Indi ad fidem accesserunt, 807, t. III.
Indicium scientiæ est nelle omnia inquirere, 847, t. XI.
Indictio, 573, t. VIII.
Indictio quid, 673, t. VIII.
Indigentia est mater sanitatis. Hoc dictum et de anima et de corpore verum est, 154, t. IX.
Indignatio nihil perficere solet, 158, t. VIII.
Indulgentia Dei quanta, 20, t. III.
Indulgentia cum increpatione nonnunquam miscenda, 329, t. VII.
Indulgentia in proximum, indulgentiam nobis parit, 309, tom. VII.
Inexpugnabilis est, non qui multa habet, sed qui paucis egit, 628, t. IX.
Infantes cur plorent, 97, t. III.
Infans recens natus signaculum in fronte a presbytero accipiebat, 106, t. X.
Infans cum nascebatur, quæ inceptæ et superstitiones cere monies fierent, 105, t. X.
Infantes græcis fabulis non assuefaciendi sunt, 478, tom. XI.
Infantes cur Deus permisit ab Herode occidi, 177.
Infantibus Christus non fuit necis causa, 177. Infantibus ab Herode occisis reposita merces est, 178, t. VII.
Infantium laus et cantus ad solam novam legem potest referri, 108, t. V.
Infantium custos Deus, 316, t. V.
Infantes ad Deo supplicandum vocantur, quia soli insontes, 58, t. II.
Inferni cruciatus, 288. Inferni et ignis nullus potest finis sperari, 315. Eius peinarum descriptio, 289 et seqq., t. I.
Infernus. Vide Gehenna.
Infernus indicatur per thesauros tenebricosos Isaiae, 395, t. II.
Inferi pro supplicio inferorum, 238, t. V.
Inferi perfecti per Christum, 195, t. V.
Inferni peinarum descriptio, 249, t. V.
Inferni inetus a peccato retrahit, 472, t. X.
Inferorum poena, 18, t. XII.
Infideles omnia secus considerant, quam christiani, 1020.
Judicelis in hac et in futura vita punitur, t. I.
Infideles christiana dogmata irridiebant, 359, t. II.
Infideles dicebant Deum ex infirmitate sanctorum suos in ærumnis sinere, t. II.
Infideles etiam prophetant, 364, 443, t. IV.
Infidelibus signa proponuntur, non fidelibus, 833, t. III.
Infirmitati discipulorum se Christus attemperat, 440, tom. VIII.
Infirmitatis modi variis describuntur, 598, t. X.
Ingenuum quod est, perire nequit, 576, t. VIII.
De inguvie et ebrietate ecloga, 645, t. XII.
Ingratus sine pace est, sine affectione, 615, t. XI.
Inimicitæ deponenda, 793, 794, qui prior ad reconciliacionem occurrit laudabilior, 794. Inimicitæ solvenda, 758, tom. I.
Inimicos sibi facere quomodo licet, 959, t. I.
Inimici etiam benefaciendum, 571. Inimicorum amor vore, non hyperbolice, præceptus fuit, 399, 400, 1002, tom. I.
Inimicitæ quomodo sedande, 102, t. XI.
Inimicitæ parunt deceptio et fallacia, 100, t. XI.
Inimicos quomodo diligere oporteat, 55. De inimicorum suplicio nou letandum, 476, t. XI.
Inimicitæ veritas os obturat, 580, t. XI.

- Inimici diligendi*, 647, 648, contra dictum illud forenum et infini vulgi : *Innumerous aversari scio, pugnat Chrysostomus*, 649, t. IX.
Inimicis ulcisci quam jucundum sit, 612, t. IX.
Inimicis bene facere christianorum est, 81, t. IX.
Inimicorum dilectio maxime Deum placat, 438, t. VIII.
Inimicos quomodo ulcisci oporteat, 285, t. VIII.
Inimicis Christus benignus erat, 381, t. VIII.
Inimicitia convicium parit, convicium inimicitiam 232, tom. VII.
Inimicitia commune detrimentum parit, 584, t. VII.
Inimicitia deponenda, 285, t. VII.
Inimicitia mala non inferenda sunt, 721, t. VII.
Inimicos ulcisci non debemus, 125, contra inimicos orare legi Dei repugnat, 45. Inimicis non male precadum, 429.
Inimici quomodo placandi, 88, t. V.
Inimicus apertus caveri potest, occultus, secus, 68, tom. V.
Inimicos non odisse jubemur, non habere non jubemur, quia hoc non est in potestate nostra situm, 88, t. V.
Inimicis quantumvis sceleris parcedum, 688, t. IV.
Inimicis praestita beneficia, sunt peccatorum remissio, 708. Inimicorum amor redemptio maxima peccatorum, 46.
Inimicos beneficis placare possumus, 699, sibi conciliare magna virtus, 511, t. IV.
Inimici non odiosis nominibus appellandi, 688. Inimicum horrore appellat David, 685, t. IV.
Inimico parcere, nihil tutius; iniuricum ulcisci, nihil periculosius, 689, t. IV.
Inimici utiliores amicis, 700, t. IV.
Inimici vox invisa, 702, t. IV.
Inimico in manus incidenti parcedum, 685, t. IV.
Inimicorum vitæ insidiantem patiente ferre sequatur martyrio, 699, t. IV.
Inimicitia, ea quæ delicti naturam non habent, delicta facit, 205. Inimicitias exercens, ne ad sacram mensam accedat, 204, t. II.
Inimicus unus esto nobis diabolus, 201, t. II.
Inimicus quomodo vincendus, 182, t. III.
Inimicitia et altercationes in Ecclesia unde proficiscuntur, 857, t. VI.
Iniquis multis nihil infirmius, nihil fortius uno qui secundum legem Dei vivit, 203, t. IX.
Iniquitas maxima transgredi legem quæ nos tuetur, 179, tom. V.
Iniquitas partus viperinus, 101, t. V.
Iniquitatis gradus varii, 351, t. I.
Iniquandus ad sacerdotis os tanquam oraculum accedit, 607, t. X.
Initiati qui non erant, ad omnia audienda non admittuntur, 347, t. X.
Initiati tantum sacram mensam tangere audebant, 84, tom. IX.
Initiati per aquam regenerantur, ac per sanguinem et carnem nutruntur, 463, t. VIII.
Initiatorum pacta, 25, t. VIII.
Initiati sciebant mysterium calicis, 223, t. II.
Initiatorum sacrificia quæ, 251, t. VII.
Initiati haec verba dicebant : Dimille nobis, sicut et nos dimittimus, 251, t. IV.
Initium a nobis dicitur et bonorum consequendorum et sustinendæ penæ, 339, t. V.
Initia fervent, sed perseverantia difficultior, 414, t. VI.
Initiati agendi penes nos est, 471, t. VII.
Initia fervent, 393, t. VII.
Injuriarum memoria mortem parit, 387, eo amovenda est, 372, t. I.
Injuriae ferendæ atque remittendæ 938, 939, t. I.
Injuriarum remissio suadetur, 1071, t. I.
Injuriarum recordatione nihil pejus, 29, illud peccatum omni peccato gravius est, ibid., et Deo perosum, 29, 30. Injuriarum menorem nullum juvat opus ; immemorem omnia juvant, ibid., t. III.
Injurias et contumelias qui non dimittit, non potest dicere, *Dimille nobis debita nostra, etc.*, 707, t. XI.
Injuria affectus, cum rogat pro eo qui injuria affectit, magnum habet fiduciam, 88, t. XI.
Injuriarum oblivio commendatur, 706, 707, t. XI.
Injuriarum recordatio glacies est, 422, t. XI.
Injuriarum memoria abhicienda, 116, t. XI.
Injurias qui grato fert animo est admirandus, 413, tom. XI.
Injuriarum remissio quam boni odoris sit, 708, t. XI.
Injurias qui facit, non tam facit, quam accipit, 287, tom. XI.
Injurias a diabolo factæ ulciscendæ, non aliae, 163, t. XI.
Injuria affliri melius est, quam injuriam inferre, 490, tom. IX.

Injuriam rependere non licet, 119, t. IX.
 Injuriae illatae damnum non penes patientem, sed penes interentem est, 614. Injuriae utiles patienter feruntur, 416, tom. IX.
 Injuriae his qui non ægre feruntur graves non sunt, 454, tom. VIII.
 Injuriarum remissio facilior via ad veniam impetrandam, 227, t. VIII.
 Injuriam qui patitur, miser non est, sed qui infert, 387, tom. VIII.
 Injuriam non accipit, qui non infert, 238, t. VIII.
 Injuriam qui lubens patitur, lucratur, 157, t. X.
 Injuriarum recordatio quam mala, 725. Injuriarum recordatione nihil deterius, 594, t. VII.
 Injurie fortiter ferendae, 453, t. VII.
 Injuria modeste tolerata cohabet impetum laudentis, 266, tom. VII.
 Injuriarum obliuio via facilis ad remissionem peccatorum, 392, t. VII.
 Injuriarum remissio et obliuio in christiano desideratur, 723, t. VII.
 Injurias esse ferendas docet Christus, 732, t. VII.
 Injuriae et irrisiones quomodo ferendæ, 198. Injuriam qui facit, lacrymus dignior quam qui patitur, 708. Injuriam daniutere nihil est quam hostem sibi conciliare, 704. Injuriarum remissio magna nobis beneficia parit, 250, t. IV.
 Injuriarum recordatio quantum malum, 677. Injuriarum obliniviem docet Chrysostomus, 694, t. IV.
 Injuriae recordatio quam noxia, 46, t. V.
 Injuriae patienter ferendæ, 147. Injuriam qui alii infert, graviora ipse patitur, 103, t. V.
 Injuriae nobis illatae patienter ferendæ, Deo illatae vindicantur, 48, t. VI.
 Injustitia quæ sit, 41, t. V.
 Injustitia non inest nobis secundum naturam, sed est res aliena, 101, t. V.
 Injustitia se gignentem laedit, 336, t. IX.
Innocentia virtutis omnis radix, 631, t. V.
 Innocentia episcopi Romani epistola ad Chrysostomum, 537, et ad clericum et populum constantinopolitanum, 537. Innocentium papam laudat Chrysostomus a fortitudine et a constanza, 535. Episcopus Romæ, ad eum scribit Chrysostomus, *ibid.*, t. III.
 Inopia. V. Paupertas.
 Inscriptiones victoribus posite, 58, t. V.
 Inscriptionum et titularum usus, 72, t. III.
In sapientia quis intelligitur, 532, t. V.
 Instabilitas rerum mundi, 343, t. V.
 Instrumenta variæ generis, quis utebatur David, 533, tom. V.
 Insula beatorum, 547, t. I.
 Intemperante lingue muliebre quiddam est, 234, t. IX.
 Intempestivas quantum malum, 346, t. I.
 Intercessio sanctorum, 520, t. II.
 Intercessio martyrum, 640, t. II.
 Intercessio sanctorum et martyrum, 937, t. II.
 Intercessio et invocatio sanctorum 407, 408, t. IV.
Intercessio sanctorum, 816, t. III.
 Interiora nostra quomodo possunt Deo benedicere, 522, tom. V.
 Interpretes, qui, in Isaia, pro virgine, pueram posuerunt, 57, t. VII.
 Interpretum lectiones, 48, 63, 67, 69, 80, 90, 91, 93, 97, 99, 106, 107, 108, 109, 113, 116, 117, 121, 124, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 167, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 184, 185, 187, 188, 189, 191, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 205, 206, 207, 208, 213, 216, 218, 219, 221, 222, 224, 226, 229, 230, 231, 274, 295, 296, 297, 308, 316, 319, 324, 325, 334, 335, 336, 338, 340, 341, 345, 344, 346, 347, 348, 349, 350, 352, 353, 355, 356, 360, 361, 363, 364, 369, 370, 371, 372, 375, 376, 377, 378, 383, 385, 384, 386, 388, 389, 390, 396, 401, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 423, 424, 425, 426, 430, 439, 440, 441, 442, 443, 446, 447, 453, 453, 454, 453, 456, 458, 459, 460, 463, 465, 466, 467, 473, 474, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 483, 488, 491, 493, 496, t. V.
Interpretum lectiones, 706, 719, 740, 743, t. V.
 Inveterare a peccato quid, 78, t. V.
 Invidiae malum, 400, t. I.
 Invidiae pugnat etiæ contra domestica decora, 1013, t. I.
 Invidia Josepho regnum peperit, 1014, t. I.
 Invidia episcopo non timenda, 674, t. I.
 Invidorum miserabilis conditio, 959, eorum oculi nihil sanguinem vident, 808, t. I.
 Invidia deponenda, 235, t. II.
 Invidia ingratum reddit, 74, t. III.

Invidia quantum malum, 326. Invidiae morbus et ejus effectus, 427, t. IV.
 Invidia radix homicidii, 472, nihil cum ratione operatur, 458, felicitatem allorum suam putat infelicitatem, 302, tom. IV.
 Invidia pauperum in divites, 302, t. V.
 Invidiae conditio, 58, t. V.
 Invidorum mala, 58, t. V.
 Invidorum miserabilis conditio, 103, t. V.
Invidia invidi pœna 569, t. V.
Invidia hypocritæ soror, t. V.
 Invidi malis latentur, 424, t. V.
 Invidia unde oriatur, 194. Invidiae malum, 378, t. XI.
 Invidus et simulator homines plus quam Deum vereatur, 579, qui invidet cum Deo pugnat, 379, t. XI.
 De invidia ecloga, 677, t. XII.
 Invidia quanta danuna pariat, 568, t. X.
 Invidia omnis pellenda, quomodo, 235, t. X.
 Invidia plus quam cetera omnia dissensiones parit, 263, tom. X.
 Invidia furor quidam est, 587, quanta vita et damna pariat, 158, 591, t. X.
 Invidus avaro pejor, 213, t. X.
 Invidus inaccessum est corum et vita ejus non vitalis est, 264, t. X.
 Invidiae tyrannis, 448, bona omnia pessimunt, 449, est bello perniciosior, 449, t. IX.
 Invidia stultus efficit homines, 123, t. IX.
 Invidia invidis perniciosa, 101, t. VIII.
 Invidia diaboli: Adamum occidit, 299, t. VIII.
 Invidia nihil deterius, per quam mors in mundum intravit, 269, t. VIII.
 Invidia excæcat hominem, 359, t. VIII.
 Invidia fornicatione pejor, 210, culpa omnium deterrima, *ibid.*, t. VIII.
 Invidia quantum malum, 211, fera venenosa, 306, nihil pejus, 197, t. VIII.
 Invidus ut alium perdat, ipse perit, 503, t. VIII.
 Invidorum misera conditio, 210, t. VIII.
 Invidia est fera multis capitibus instructa, 445, t. VII.
 Invidiae malum, 272, nulli par, 441, t. VII.
 Invidia bonis quoque suis insidiatur, 602, t. VII.
 Invidia nulli credit miraculo, 204, t. VII.
 Invidia sepe secum ipsa pugnat, 487, t. VII.
 Invidia quantum malum, 440, t. VII.
 Invidia et gloriae amor non cum sincera reperiuntur amicitia, 572, t. VII.
 Invidia Iudeorum erga centurionem, 336, t. VII.
 Invidus dæmoni comparatur, 442, t. VII.
 Invidus, dum fornicarii et publicani in regnum celorum intrant, ipse excluditur, 442, ad invidian curandam remediu, 442. Invidus, non eum cui invidet laedit, sed seipsum, *ibid.*, t. VII.
 Invidi sepe mente admirantur, et adulatores mente criminaluntur, 233, t. VII.
 Invidia ne pulchra quidem intueri sinit, aut si sinat, invidis sinit oculis, 227, t. VI.
 Invocare in veritate quid sit, 262, t. IX.
 Invocatio sanctorum et martyrum, 937, t. I.
 Invocatio martyrum 640, t. II.
 Invocatio et intercessio sanctorum, 407, t. IV.
 Invocatio et intercessio sanctorum in calamitatibus, 265, tom. VI
 Invocatio Dei a malis liberat, 313, t. V.
 Joannes Amessam occidit, 484, t. I.
 Joannes Baptista solus præsentem Christum prædicavit, 113, quomodo motu pœnitentia prohibeat de lumine, 60, de Joanne Bapt. magna Iudeorum opinio, 105, t. VIII.
 Joannes Bapt. cur eadem ipsa verba repeatat, 113, tom. VIII.
 Joanne Bapt. inferiorem Christum Judei putabant, 103, tom. VIII.
 Joannis Bapt. quam commendabilis, 102, t. VIII.
 Joannis Bapt. quidam discipuli cur Christum secuti sunt, 117, t. VIII.
 Joannes Bapt. cur dicat se prophetam non esse, 104, tom. VIII.
 Joannis Bapt. discipuli Christo et ejus discipulis invidebant, 168. Christo non credebat, 173, t. VIII.
 Joannis Bapt. testimonium Dei erat testimonium, 230, tom. VIII.
 Joannis Baptismus judaicæ præstantior, imperfectus tamen erat, 109, t. VIII.
 Joannes Bapt. cur discipulis Christi baptizantibus baptizare non destituit, 167, t. VIII.
 Joannis Bapt. prædicandi modus, 88, t. VIII.
 Joannem Bapt. laudat Josephus scriptor, illiusque neci Jerosolymitanum excidium adscribit, 87, t. VIII.

Joannes Baptista cur Christo major putabatur, 203, cum Christo non comparandus, 421, t. VII.
 Joannes Bapt. cur Christum quis sit interrogat, qui probe ipsum noveral, 413, 414, contra eos qui dicebant Joannem Bapt. ignoravisse quod Jesus pro hominibus moriturus esset, ideoque per discipulos interrogasse, *Tu es qui venturus es*, etc., 413, 416, t. VII.
 Joannes Bap. primi adventus Christi praecursor, Elias secundi, 539, 560, t. VII.
 Joannem Bapt. Christus defendit, 419, t. VII.
 Joannes Bapt. cur Phariseos increpaverit, 193, t. VII.
 Joannis discipuli Christo invidebant 368, t. VII.
 Joannes Bapt. animi magnitudine et libertas loquendi, 193, tom. VII.
 Joannes ab Herode metuebatur, 328, t. VII.
 Joannis Bapt. discipuli in Christo scandalizabantur, 415, inuidia quadam erga Christum moti, 218, 415, 414, t. VII.
 Joannes Bapt. nece non Iesus fuit, sed hi qui necem ipsi machinati sunt, 493, t. VII.
 Joannes discipuli post ipsius necem Christo magis hescrunt, 493, 496, t. VII.
 Joannes Bapt. nullum signum fecit; sed a vita conspicuum fuit, 479, t. VII.
 Joannes Baptista cur venerit, 183, cur ad baptizandum missus sit, 185, cur Helias esse dicatur, 422, 539, t. VII.
 Joannis Baptiste cum Isaia consensus, 187, t. VII.
 Joannes cur ante Christum predicavit, 217, 218, t. VII.
 Joannis Baptiste et Christi idem scopus erat, 423, tom. VII.
 Joannis Baptiste vita quam sancta, 421, t. VII.
 Joannis Baptiste vita asperitas, 188, t. VII.
 Joannis Baptiste praedicandi modus novus, 189, t. VII.
 Joannis Baptiste humilitas, 38, t. VII.
 Jeannes Baptista in quo prophetis major, 420, t. VII.
 Joannes Bapt. cur nullum signum fecerit, 218, t. VII.
 Joannis Bapt. vita aspera, 592, pelliceatunica, 528. Joan. Bapt. non pro negato idolis incenso martyr occubuit, 959, non inferior angelis, 591, t. I.
 Joannem Baptistam imitari possumus, 104, t. IV.
 Joannes decollatus, 567, t. IV.
 Joannis Baptiste constantia ubique terrarum celebratur, 524. Joannes pauper regem increpavit, 202, cur Helias dictus, 87, martyr et martyrum primus, 541, t. III.
 Joannes vel in carcere molestus erat Herodiadi, 65, tom. V.
Joannes baptizatus est a Christo, ut dicitur in secretioribus libris, 658, t. VI.
Joannes Bapt. ceteris sanctis aequalis est, 775, t. VI.
Joannes Baptista et Jacobus capite truncati, 362, tom. XII.
 Joannis sepulcrum manifestum erat, 179, t. XII.
 Joannis baptismus quid esset, 284, t. IX.
 Joannis baptiste illucia, 53. Martyr ille fuit, t. II.
 Joannis Bapt. et Helice similitudo, 780, t. II.
Joannes Bapt. ex uero Evangelista, 789, ex ventre miraculorum editor, etc., ibid., t. II.
Joannis Baptiste quantus honor, cum Christum baptizaret, 801, t. II.
Joannes baptizans Trinitatis gloriam vidit, 789, t. II.
Joannes Bapt. vox deserti, 802, t. II.
Joannis Bapt. tota vita jejunium fuit, 877, t. VIII.
Joannes cur in carcere positus et occisus, 483 et seqq., tom. VIII.
Joannes apidac, id est, summilates herbarum comedebat, 782, rude nolam, t. VIII.
 Joannes evangelista sublimiora loquebatur, 727, t. VII.
 Joannes non ceteris modo apostolis, sed etiam fratre suo Jacobo major, 380, t. VII.
 Joannes evang. Petro primas cedit, 621, t. VII.
 Joannes quod valde diligenter ideo praemuebat, 550, tom. VII.
 Joannes evang. quantum philosophetur, 549, t. VII.
 Joannes evangelii scribendi causam tacuit, 27. Christo moveente scripsit, 27, ceteris sublimior, 38, t. VII.
 Joannes evan. in vivis erat cum Jerusalem excisa est, 649, t. VII.
 Joannes evangelista multo post Jerosolymitanum excidium tempore vixit, 696, cur illud non praedixerit, ibid., tom. VII.
 Joannes vas sanctum, qui supra pectus Domini recubuit, et divinos inde fontes hausit, 750, t. I.
 Joannes evangelista discipulum quemdam juvenem postea latronum ducem revocat ad pristinam virtutem, 305.
 Joannes apost. multoties mortuus, 775, t. I.
 Joannis evangeliste liber quanta cum attentione legendus, 33, t. VIII.
 Joannes evangelista quam sit a fastu alienus, 480, tom. VIII.

Joannes evang. columna omnium Ecclesiarum. coeli claves habet, 23, t. VIII.
 Joannis evang. patria, 29, in principio pauper et illitteratus, 29, 30, t. VIII.
 Joannes evangelista medium tenuit Asiam, 31, t. VIII.
 Joannes cur ceteris timentibus in siu Christi recubat, 390, t. VIII.
 Joannes sublimior, Petrus ferventior, 473, t. VIII.
 Joannes apost. cur a Christo tam dilectus fuerit, 191, tom. VIII.
 Joannes solus evangelistarum ab aeterna Verbi generatione Evangelij suum orditum, 47. Ejus Evangelii dignitas, 25, t. VIII.
 Joannes tonitru filius, 29. Evang. sublimorem doctrinam tradit, quare, 31, creaturas omnes commemoravit initio Evangelii, 583, t. IV.
 Joannes evang. et Paulus perfectiora quam Moyses tradidere, 29-30, t. IV.
 Joannes tonitru filius, 74, t. VI.
Joannis secundam et tertiam Epistolam non inter canonicas quidam computabant, 424, t. VI.
 Joannes evangelista Christo admodum carnis, 485. Evangelium suum non produxit usque ad assumptionem Domini, 781, t. III.
 Joannes evangelista Ephesum relegatus, illic obiit, 9, tom. XI.
Joannes evangelista theologus, 647, 739, t. V.
Joannes theologus, evangelista, 751, t. V.
Joannes apost. Asiae Ephesiorum episcopus, 609. A Damasco pulsus in exilium in insulam Patmon, 609, t. VIII.
Joannes apost. Apocalypsin et tres Epist. scripsit, 610, post exilium Evangelium scripsit Ephesi, 611, t. VIII.
Joannes evang. virgo erat, 618, t. VIII.
Joannes apostolus magno Joanne maior, 711, t. VIII.
Joannes Chrysost. epistolas multas Theodoro hortatorias scripsit, 315, apoteles, ab eo postulat, 316, t. I.
 Joannes Chrysostomus. Vide *Chrysostomus*.
Joan. Chrysostomus in throno sedebat episcopus, 463, vide Chrysostomus.
Joanni Jerosolymitano episcopo epistola Chrysostomi, 634, t. III.
Joannes presbyter litteras Chrysostomi defert ad Innocentium papam, 555, 556, pro Chrysostomi causa vexatur, 700, tom. I.
 Joannes presbyter ad praedicationem Evangelii in Phoenicia destinatus ab Alphio, 624, illo mittendus secundum Chrysostomi sententiam, 636. In Phoeniciam praedicandi Evangelii causa proliccitur, 639-640, missus a Chrysostomo ut Evangelii praecones in Phoenicia hortaretur, 640, t. III.
Job ante certamina jam exercitatus erat, 395, quam sollicitus esset erga filios et de servanda castitate, 396. Jobi virtus, ibid. Nihil sciebat de regno celorum et de resurrectione, 397. Vide *notam ibi*, 395, 396, t. VII.
Job bona egenis erant communia, 686, t. VII.
Job dives erat, sed non serviebat mammonem, 293, t. VII.
Jobi cautio circa virginum aspectum, 237, t. VII.
Job in tentationibus splendidior, 213, t. VII.
Job nec presentibus haerebat, nec illa ablata querebat, 500, t. VII.
Job pro occultis peccatis sacrificabat, multo magis pro manifestis, 433, non acta modo, sed etiam cogitationes illiorum purgabat, 768, t. VII.
Jobi armenta et pecora cur Deus permiserit a distolo necari, 334, t. VII.
Jobi virtus in repellenda uxore, 397, t. VII.
Job maledictus amicorum magis turbatus est, quam seruennis, 229, t. VII.
Job omnes diaboli impetus exceptit, illæsusque mansit, 324, t. VII.
Jobum in fine calamitatis magis exercuit Deus, quare, 503, t. VII.
Job ex serumnis magis claruit, 192, t. VII.
Job non minor apostolis, 397, t. VII.
Job Abrahaci nepos, 990, ejus cura et sollicitudo erga filios, 584, 1024. Job propter calamitatem iniquitatis accusatus, 997. Jobi patientia in exemplum afflert, 933, t. I.
Job ne respicere quidem virginem ausus, 500, ejus ad uxorem responsio, 494, t. I.
Job cruciari maluit, quam blasphemare, 838. Jobi patientia graphicæ descripta, 1022, 1023. Job in hac vita punitus, ut totam mercede recipere, 1044. Jobi hospitalitas, 990. Jobum diabolus, non paupерem facere, sed a pietate deturbare volebat, 753, t. I.
Job ab Esau originem ducit, 324, t. II.
Jobo exprobavit diabolus præsentem felicitatem, 28. Ideo illum Deus in serumnas incidere permisit, 27. Cum prospere ageret Job, ejus virtus non multis nota erat, ibid. Cur non ipse Deus Jobum percussit, sed diabolo tradidit

percutiendum, 28, t. II.
 Job varias sustinuit tentationes, 62, tentationes splendidorem venerabiliorumque eum reddiderunt, 63, t. II.
 Jobi patientia et gratiarum actio, 30. Job postquam omnia amiserat, fortior fuit, 45. Job omnibus amissis in flno sedebat, 53, in flno superavit, 68, t. II.
 Job plagi acceptis vicit, 69. Jobi corpus statua aurea genuata, 69. Jobi splendida Victoria, 270. Job in stercore justificatus est, 344. Jobi finus omni throno regio venerabilior, 68, t. II.
 Jobi amici cum silentio calamitatem ejus respiciebant, 119, 120. Jobi patientia omnibus consolatio esse potest, 270, 271, 272, paupertas extrema, 273, t. II.
 Jobi finum visuri multi in Arabiam peregrinabantur, 69, tom. II.
 Jobi ulcera gemmis cariora, 69, t. II.
 Job exemplum patientiae, 62. Jobi patientia, 564, calamitates, 565, virtus, 463. Jobi virtutes, 578-579. Job magnus patientiae pugil, 578. Jobo nihil morbo acerbius, 591, 592. Job dives et pauper, gloriosus et vilis, pater et orbus, 418. Illustrior in adversis, quam in prosperis, 579, 580, tom. III.
 Job resurrectionem non noverat, 565, t. III.
 Job justus erat, id est, omni virtute praeditus, 40, t. V.
 Job constantia, 71, t. V.
 Job divitiis recte utebatur, 503, insons uxoris insidiis patetabat, 37, in sterquilino beatissimus, 39, quomodo, ibid., ab ipso Deo laudatus, ibid., t. V.
 Job ad paupertatem, orbitatem, ad ulcera redactus, omnium beatissimus, 367, t. V.
 Job propter calamites ut noxiis accusahatur, 92, t. V.
 Job sexcentis coronis redimitus, 258. Jobi patientia pluribus exprimitur, 257, de Jobi uxore multa, 258, 259, tom. X.
 Job vicit diabolum, 137, t. X.
 Jobi quanta patientia, 242, t. XI.
 Job libri auctorem quidam dicebant esse Moysem, alii Salomonem, 362, t. VI.
 Job paupertatem bene tulit, 147, t. VI.
 Job nihil nocuere calamitates, 132, t. VI.
 Job eleemosynis magis quam divitiis abundabat, 563, tom. VI.
 Job vere homo, 202, t. IV.
 Job multis salutis auctor fuit, 597, t. IV.
 Jobi uxor a diabolo immissa ut gravius tentaret illum, 649, t. IV.
 Jobi humilitas, 491, t. XII.
 Jobi virtus quanta, 486, t. XII.
 Job in sterquilino coronatur, Adam in paradiſo ignominia afficitur, 544, t. VIII.
 Jobel Pater habitantium in tabernaculis pastorum, 167, tom. IV.
 Jonam inter et Christum discrimina, 460, 461, t. VII.
 Jonas cur fugit, 288. Jonas fuga nihil profuit, 78. Jonas vectores in extremum periculum deduxit, 78, t. II.
 Jonam mare Deo olsequens persecutitur, 309. Cur eum in Barbaros, mites tamen et sequi amantes, incidere permisit Deus? ut eum benignitatem doceret, 310, t. II.
 Jonas ex amore morte optat, 577, t. III.
 Jonathas Davidem dolo ex manu patris eripuit, 630, tom. I.
 Jonathae cum Davide amicitia, 640.
 Jonathas filius Saül diligebat David vehementer, 680, tom. IV.
 Josephi vallis ubi iudicium Dei erit, 688, t. VI.
 Josephi vallis ubi iudicium extrellum erit, 625, t. VIII.
 Josephi filius patiente vicit, 736, t. VII.
 Josephi non nocuere fratres, 529, t. VII.
 Josephus mulierem repulit, 597, t. VII.
 Josephus, innumera passus a fratribus, beneficiis ipsos cumulavit, 596, t. VII.
 Joseph ex ærumnis magis claruit, 192, t. VII.
 Joseph cur dicatur, vir assequens, 536, cur invidiosus dicatur, 597. Josephi candor, 527, ejus somnia, 528, tom. IV.
 Joseph venditus Ismaelitis, 530, t. IV.
 Joseph figura Christi, 528, 529, divinam gratiam comitem habebat, 536, t. IV.
 Joseph pulcher ab uxore heri sui tentatus, 537, ejus castitas, 538. Josephi continentia comparatur cum babylonica fornace, 413, t. IV.
 Joseph religio et pietas, 547. Josephi virtus admirabilis, 558, t. IV.
 Joseph in carcere conjectus praefectum carceris sibi conciliavit, 541, t. IV.
 Joseph interpres sonniorum, 543, 544, t. IV.
 Joseph in mercedem patientiae ad regia palatia ascendit, 567, t. IV.

Joseph peomphomanec, id est occulorum cogitor dictus, 543, t. IV.
 Joseph obliviscitur injurias, 542. Josephi clementia erga fratres, 577, qui ipsum non agnoverunt, 548, et peccatum suum agnoscunt, 550, t. IV.
 Joseph prævidet redditus Hebraeos in terram promissionis, 577, t. IV.
 Josephi anni in Scriptura enumerati, 578, t. IV.
 Josephi fratres fratri inuident, 1013. Josephi promissa semper crebribus, 438, etiam in omnibus adversis, ibid., ejus captivitas quo bona pepererit, 1014. Josephi inuidia regnum peperit, 1014, t. I.
 Josephi fratres quæ contra illum machiinati sunt, eadem et ipsi sunt passi, 103, t. V.
 Josephi insous a fratribus impugnatur, 57, t. V.
 Josephum nihil læserunt fratres, ipsi soli mala haue runt, 420, t. V.
 Josephi filius Jacob in ærumnis beatus, 586, t. V.
 Josephi servus tamen liber, 237, t. V.
 Josephi juvenis moderatio, 588, ejus virtus celebratur, ibid. et 589. Joseph ob calamites clarus, 582, ejus ærumnæ, ibid. et 585. Josephi exemplum castitatis quæcumque utilitatem, 520. Josephi historia pluribus descripta, 503, 504, t. III.
 Josephi Jacobi filii historia, castitas, virtus, 683, 686, tom. XI.
 Joseph Jacobi filius cum magis urgetur, magis sustinebat, 700, t. XI.
 Josephi filius Jacob exemplum patientiae, 588, 589, tom. VIII.
 Josephi filii Jacobi virtus et constantia, 43, t. VI.
 Josephi nihil servitus nocuit, 152, t. VI.
 Joseph continuitissimus, 201, t. VI.
 Josephi filii Jacobi filii pudicitia in exemplum adducitur, 274, tom. X.
 Josephus Jacobi filius in carcere liber erat, 157, t. X.
 Josephi jucundior erat cancer, quam donus ubi a domina sua ad adulterium provocabatur, 342, t. IX.
 Josephi castitas, 421, t. XI.
 Joseph cur reliquias suas transferri voluerit, 690: ne ab ægyptis post mortem ut deus coleretur, 690, t. II.
 Josephus Jacobi filius, Christi figura fuit, 612, t. VIII.
 Josephi, non Mariæ, genealogia dicitur, quare, 51
 Josephi generatio cur texitur in oru Chisus, 27, tom. VII.
 Josephi de Virgine Maria suspicantis moderatio, 41, tom. VII.
 Joseph Mariam nunquam cognovit, 58, t. VII.
 Josephi Mariæ sponsi virtus, 43, ejus philosophia, 44, tom. VII.
 Josepho cur in somnis, non aperte, appareat angelus, 44, tom. VII.
 Joseph vir fidelis angelus credit, 83, t. VII.
 Josephi obsequientia, 37, t. VII.
 Joseph cur ad Isaiam remittitur, 56, t. VII.
 Joseph cur Christo nomen imponit, 47, Christo patris loco fuit, 47, t. VII.
 Joseph B. Marie Virginis sponsus videtur mortuus fuisse ante Ascensionem Domini, 56, t. IX.
 Joseph. antequam B. Virginem diceret, filios ex alia uore suscepserat, 793. Jucobi fratri Domini pater, 794, tom. II.
 Joseph minister œconomie, Mariæ socius, et mediator mysterii potius quam vir Mariæ, 828, t. III.
 Josephi sponsus Mariæ mortuus fuisse creditur cum Christus crucifixus est, 642, t. VIII.
 Joseph Barsabas non doluit quod electus non esset, 56, 45, t. IX.
 Josephus historicus Judaicorum rituum cultor ferventissimus, 693, t. VII.
 Josephi scriptoris historia, 690, t. VII.
 Josephus historicus Herodis vitam refert, 179, t. VII.
 Josephus scriptor Joannem Bapt. laudat, 87, t. VIII.
 Josephi historici testimonium de angelis, 361, t. VIII.
 Josephus historicus Testamentum Veterum velut paraprasmi explicavit, 896. Josephi locus et historia Mariæ cuiusdam, quæ in fame filium comedit, 526, ejus locus, 896, alter locus, 897, t. I.
 Josephus scriptor, de excidio jerosolymitano, 51, assertur, 114. Josephus historicus mortem Herodis narrat, 206, tom. IX.
 Josephi liber de excidio jerosolymitano, 289, t. VI.
 Josephus historicus Judeus de paschale agit, 748, tom. VIII.
 Josue multa passus, 478, t. I.
 Josias duodenis in solium regni ascendit, 43, t. VI.
 Jothor socius Moysis, barbarus et impius consilium bonum dat Moysi, 134, t. III.

In hoc Moysi dat consilium, 817, est figura Ecclesiae gentium, 818, t. III.
Jovianus domesticorum insidiis perire, 603 et in Monito, 593. Joviani uxori pupillo Varroniano filio timebat, 603 et in Monito, p. 598, t. I.
Jovis sepulcrum Cretenses habebant, 678, t. XI.
Ir lumen magnum et splendorum significat, 216, t. VI.
Ira Dei novacula in Scriptura vocatur, 88, t. VI.
Ira divina causa sunt nostra percata, 1030, t. I.
Ira Dei non animi aegritudo, 281, t. I.
Ira cur nobis insita, 308, t. II.
Iram qui non refrrena in cruciatu vivit, 200, t. II.
Ira in proximum solvende, 390, t. II.
Ira exardescens pravus effectus, 470, 702, t. IV.
Iram sedare in nostra est potestate, 705, ex ira Davidis, quam ille sedavit, ejus virtutem cognoscimus, 692, t. IV.
Ira Dei aliquando per ignem significatur, 207, t. V.
Ira et furor in Deo non humano more sunt intelligenda, 71, t. V.
Ira rationis expira, 354, t. V.
Ira ad quid utilis, 51, t. V.
Ira aliquando utilis, 50. Ira quemam mala sit, ibid., temere irascitur, qui seipsum ulciscitur, 51 t. V.
Ira nihil deterius, 191, t. VII.
Ira seva fera est, 50, quomodo sedanda et tollenda, 50. Ira cur reprimenda; quanta mala afferat, 248, 249, tom. VII.
Ira motus sedandi, 732, 733. Ira morbus celeri medela opus habet, 251. Ab ira abstinere quantum bonum, 594, tom. VII.
Ira ebrietatem parit vini temulentia deteriorem, 253, tom. VII.
Ira est radix cedris, 216, t. VII.
Ira non iniqua semper est, sed inopportuna irareprehenditur, 248, t. VII.
Ira celeriter extingueda, 51, 52, t. VIII.
Ira acutus inborus, ignis velutinus, ebrietas quedam, tuo ebrietate deterior, 158, t. VIII.
Ira quomodo sedatur, 532, t. VIII.
Ira fera est, quam frænare oportet, 51, t. VIII.
Ira materia clamor est, 158, t. VIII.
Ira inter et furorem, passim, nullum discriminem, 273, tom. VIII.
Ira nihil turpius, nihil gravius, nihil ingratius, nihil damosius, 106, t. IX.
Ira est canis impudens, 150, t. IX.
Ira quanta mala pariat, 52, t. IX.
Ira et vindicatio cupido quantum malum, 294, 295, t. IX.
Ira et furor morbos augent, 65. Ubi ira est, ibi non habitat Spiritus Sanctus, 158, t. IX.
Ira quanta mala peperit, 349, quomodo sedanda, 124, frænanda, non potest unquam iratus persuaderi, 256, t. IX.
Ira solvit manusuetudine, 124, t. IX.
Ira est fera quedam cohibenda, 53, t. XII.
De ira et furore ecloga, 689, t. XII.
Qui irascuntur, pueris insipientiores sunt, 160, t. XII.
Ira quanta fecundis, 560, t. XII.
Ira maior est malum quam concupiscentia, 117, t. XI.
Ira quomodo cohibenda, 697, t. XI.
Iracundia cito deponenda, 398, ea nihil magis sciemtis obtundit, 649. Iracundia mala, 650, t. I.
Iracundia fratribus sedanda, 398, t. I.
Iracundia fons et radix cedris, 283, t. III.
Iracundi sunt daemonicis similes, 230, t. VII.
Iracundus quam crucietur, 451, t. VII.
Iracundus daemonicus peior, 273, t. VIII.
Iracundi imago, 82, t. VIII.
Iracundi descriptio, 159, 252, t. IX.
Iracundus in mansuetum incidens sedat iram, 61, 62.
Iracundus sibi insuavis et aliis noxiis est, 62, t. IX.
S. Ireneus templum, ubi coacionatus est Chrysostomus, 493, t. XII.
Iris arcus in nubibus, 251, t. IV.
Irruptio in ecclesiam per manum militum facta in magno scabato, 553, t. III.
Irus paupertate erat Epicurus, 111, t. IX.
Isaci erumnae, 463 et seqq., 736, t. I.
Isaci immolandi obsequientia mirabilis, 1025. Isaci immolandi historia mortis et resurrectionis figura, 1025, 1026. Isaci Martyr appellatus a Paulo, 940, 1026, t. I.
Isaac Christi figura, 741, t. II.
Isaac risum significat, 131. Isaci mactatio crucem designat, 36, t. III.
Isaci ortus, 421, t. IV.
Isaci cur offerri voluerit Deus, 444. Isaci immolandi manusuetudo et obsequientia, 431, t. IV.
Isaci patientia, 439, t. IV.
Isaci putet ex quibusdam casibus denominari, 614,

tom. IV.

Isaac precatur pro conjugi sterili, 445, t. IV.
Isaac viginti annis orando perseverat, 447. Isaac probatur a Deo ne in Egyptum eat, 453, t. IV.
Isaac in sua generatione doctor, 49, t. V.
Isaac fructus hospitalitatis, 509, t. V.
Isaac figura Christi, 613, t. VI.
Isaias increpat mulierum luxum et mollitatem, 49, 50, tom. VI.
Isaias cur ab anno mortis Oziae visionem suam narrareincipiat, 134, t. VI.
Isaias Egyptios muscas vocat, 87, t. VI.
Isaias excellentiam praedicat Paulus, 11, t. VI.
Isaias excellentia ex ejus prophetia maxime percipitur, 11, t. VI.
Isaias cur se obtulerit Deo in visione, 73. Judæi gravissimo supplicio affectus est, 74, t. VI.
Isaias visioni aibinis est Danielis visio, 69, t. VI.
Isaias, V. Essias.
Isaias quam aperte Joannis Bapt. et Christi adventum presignificaverit, 187, 188, t. VII.
Isaias prophetia dico Christi accurate consonat, 512, tom. VII.
Isaias magniloquentissimus propheta, 349, t. X.
Isaias theologus, 709, t. VIII.
Isaias sectus est, 505, t. VIII.
Isaias ubi sepultus sit ignoratur, 709, t. VIII.
Isauri regione intestabant, in qua Chrysostomus exsulabat, 536. Isaurorum incursiones, 589, 609. Isauri cesariensem agrum populantur, 613 et seqq., depopulati agros se recipiunt, 617, t. III.
Isauri praedones, 623, t. III.
Isauri, exorto vere, latrocinia exercent, 696. Isaurorum terror, 673, irruptiones, 645, 646, t. III.
Isaurorum terror Armeniam desolatur, 687. Isaurorum metus, 670, 648 et seqq., t. III.
Isauri omnia populabantur in Armenia, arcis obsidebant, 690, t. III.
Isauri trecenti Arabissum oppidum invadunt et arcem pene capiunt, 693, omnia cruento complebant, 720, t. III.
Ismael nothus, 462, t. I.
Ismael ejectus a Sara, 423, 424, servatur a Deo, 425, tom. IV.
Ismaelite ex nepotibus Abraham edocti, 48, t. V.
Ismaelite nihil communem habent cum Israeliticis generis, 55, t. VII.
Isocratis lepor, 669, t. I.
Israel aliud nomen Jacobi, 125, t. III.
Israel significat, videns Deum, 875, t. I.
Israelite cur unum vitulum pluraliter vocant deos, 530, tom. II.
Israel quomodo potestas Dei dicitur, 303, t. V.
Israelites ex Egypto egressi, impietibus adicti, 172, tom. V.
Israelites cur tandiu in deserto detenti sunt, 172, t. V.
Israelitarum deinceps tribuum nequitia, 104, 105, t. V.
Israelite circumcisio signatur ut pecora et bruta, 18, tom. XI.
Ister, seu Danubius, sape glacie concrescit, 373, t. V.
Italia de Spiritu Sancto accepit, 188, t. V.
Itali, 714, t. I.
Italice scribit Chrysostomus, 709, t. III.
Itinera Pauli, 383, t. IX.
Jabal demonstravit psalterium et citharam, 168, t. IV.
Jubilus et plausus militum in procinctu, 208, t. V.
Jubilum quad, 623, t. V.
Judeus sacrificia cur Deus præceperit, 879, t. I.
Judei quam ingrat erga Moysen, 877. Judeorum ingratissimi anjus, 906, erga prophetas, erga apostolos, erga doctores, 866. Judeos ingratios fore predictum est a prophetia, 814, t. I.
Judeis cur Deus terra promitebat, 372. Judeis cur raro Filius Dei a prophetis in memorem, 740, t. I.
Judeis Jerosolymam soluus pascha celebrare licet, 866, tom. I.
Judeis non modo tempus, sed etiam locus secundum legem observandus, 878. Judeorum inconstans in lege servanda, 875, extra patriam ne psallere quidem audebant, 833, 838, t. I.
Judeorum reges instantibus malis ad Eliseum configabant, 391, t. I.
Judeis omnium sublata, altare, arca, tabernaculum, etc., 881. Judei miseri, qui tot bona sibi cœlitus tradita repudiarunt, 942, in adoptionem vocali, in canes degenerarunt, 843, duri cervice, ibid.
Judei i judicium extremum credunt, 1011, t. I.
Judeorum tres servitutes: ægyptiaca, babylonica, sub Antiochou, 800, 801. Judeorum servitus ægyptiaca, qua-

dringentorum annorum, 890. Judæorum dispersionem prædixerunt prophetæ, 819. Eorum ejectio prædicta a prophetis, 822. Judæorum postrema captivitas nunquam finem habitura, 903, t. I.

Judæos incredulos futuros esse prædictum a prophetis, 822. Judicarum item rerum finem fore prædictum a prophetis, 901, 902. Judæi, nec mortuos excitatos videntes, crediderunt, 1009. Judæi non crediderunt, et gentiles crediderunt, 829. Judei Christum impostorem dicebant, 907, tom. I.

Judæi ante Christum de resurrect. non philosophabantur, *Hoc minus verum est*, 981, t. I.

Judæorum calamitas, quod christiane prædicationi obfuerint, 323. Eis causa una malorum, Christi nex, 907. Judæi regis coelestis venia frui noluerunt, 858, t. I.

Judæi extra templum nec aram nec sacrificia habere poterant, 835 et seqq. Non licet ipsis legem extra Jerosolymam legere, 917. Neque jejunare, 883. Judæorum sacrificia abolita, 820. Judæi non amplius azyma nec Pascha habent, 863, 866. Jugum fregerunt, 846, t. I.

Judæi libros Veteris Testamenti apud se servant, 828. Ideo magis culpandi quia libros Scripturæ habeunt, 850, tom. I.

Ex Judæis sancti ritus legales extra Jerosolymam non observabant, 878 et seqq. Judæi strictius locum celebrandi paschatis observare debent, quam tempus, 877, t. I.

Judæi scrupulosius sabbatum servabant, 807. Christum oderant, quod in sabbato curaret, 809, t. I.

Judæorum scelera, 832, 833, t. I.

Judæorum jejuniunum immundum, 857. Judæi jejunantes legem igomina afficiunt, 876. Eorum jejuniunum ebrietatem sordius, 928. Judæi jejunantes nudis pedibus in foro saltabant, 846, 849. Cum Judæis jejunantes Chrysostomus ab Ecclesia aditu arcet, 849. Cum Judæis jejunare quantum vel malum, 850. Judæorum jejuna intemperativa et abominatione, 846, t. I.

Judæi sabbati mendacia colebant, quomodo, 973. Judæi tympanis, cithara, psalterii et aliis organis ferias agebant, 833. Judæorum feria damnandæ, ibid. Judæorum omnia religione spectantia sublata, 836, t. I.

Judæi ebri non sentiunt ebrietatem, 927. Tempore Chrysostomi a nefario sanguine abstinebant, sabbata servabant, et tamen reprobi quia occiderant Christum, 907 et seqq., t. I.

Judæos a christianis odio haberi par est, quia illi Christum occiderunt, 834. Judæi multulantur quia Christum non suscepserunt, 824, t. I.

Judæos meliores reddidit christiana fides, quomodo, 822, 823. Judæi scrupulosius legeum Moysis observant, 667, Apud Judæos sacerdotes esse non possunt, 917, t. I.

Judaici ritus abrogati, 916, t. I.

Judæorum festa, 844, t. I.

Judæi scortis comparati, 847. Aequi impili atque Greci, 832. Imo magis impostores, quam illi, ibid., ut communis lues fugiendi, ibid. Judæi magnificam de demonibus habebant opinionem, 886, 887, t. I.

Judæos Sancti Spiritus gratia deseruit, 915. Eorum conventus vitandi, 904. Judæi lupi omnibus seviores, 871. Incantationibus, amuleti, veneficiis ad curandos morbos utebantur, 933, t. I.

Contra Judæos conciones cursum concionum contra anomos intercipient, 709, t. I.

Judæi arcam, tempore Chrysostomi se habete jactabant, 914. Crapulæ, ebrietati et tripudis vacant, 848. Tempore Chrysostomi pecunia pollentes, 835, t. I.

Judæi stupras mulieres, choros mollium, homines scenicos ac theatrum universum ad synagogam pertrahebant tempore Chrysostomi, 846, 847. Terriculis christianos movebant, 848. Eorum reprobatio ex prophetis probatur, 910, tom. I.

Judæi non morbo ob crucifixum Christum, sed etiam ob prohibitum Evangelium poenis affecti, 327. Judæi impudentes et audaces, 835. Multi in Palæstina, in Phœnicia et ubique, ibid., t. I.

Judæorum anima habitaculum dæmonum, 848, 849, 852, 861, t. I.

Judæorum calamitas sub Vespasiano et Tito, omnem excedit calamitatem, 824. Judæi adversus romanum imperium bellum suscepserunt, 858. Sub Constantino templum restaurare frustra aggrediuntur, 900. Itemque sub Juliano, 900 et seqq., 903, t. I.

Judæi ne templum restaurarent a vicinis olim prohibiti, 319. Sed frustra, 319, 320. Sed Juliani tempore templum restaurare non potuerunt, 854, t. I.

Judæi monarchiam sive unitatem principii in Deo statuerunt, 1080, t. I.

Judæi semper ingrati, 1078, t. I.

Judaici ritus non observandi, 870, t. I.

Judæorum instituta vitare debent christiani, 875, t. I. Judæica observationes non magni momenti, 879, t. I. Judæica imbecillitatis erat ciborum delectum habere, 590, t. I.

Judæi ter in anno Deo apparere debebant, 455. Judæos Deus ab Egyptis male accipi voluit, ut eos in terræ promissionis auorem induceret, 85. Judæis Deus antiquitus dux erat bellorum, 148. Judæorum ingratus animus, 541, tom. II.

Judæi Sodomitez appellati, 542, 543. Judæi jejuno nihil proficerunt, 51, t. II.

Judæis non licet pascha extra Jerosolymam celebrare, 379. Pascha Judæorum non est amplius, 379, 380, 389. Judæorum pascha impugnat Chrysostomus, 379, 388, t. II.

Judæorum lavaci a lavaco christianorum discrimen, 226, t. II.

Apud Judæos virgines quadraginta diebus Jephthæ filia cedebat deplorabant, 147, t. II.

Ex Judæis nulli christiani, 798, t. II.

Ex Judæis quam multi crediderunt, 810, t. II.

Judæi et gentiles ipsi indignati de expulsione Chrysostomi, 553, t. III.

Judæi quanta Dei providentia fruehantur, 473. Cur dispersi per orbem, 111, 112. Tempore Christi suis legitius utebantur, 263. Judæorum in christianos immanitas, 264, tom. III.

Judæi pontifices venales habebant, 74, t. III.

Judæorum diligentia circa sabbatum, 176. Ritus quidam, 70, t. III.

Judæis cur Deus sacrificia concederit, 829, t. III.

Judæis pejores sunt qui absunt ab ecclesia. Quomodo? 70, t. III.

Judæorum consuetudines post Christi mortem cessaverunt, 844, t. III.

Judæi ex patria sua pulsi, 840, t. III.

Judæi ira tantum publicas solennitates habent, 810, tom. III.

Judæi crucem rident, 838, t. III.

Judæis quomodo respondendum, 842, t. III.

Judæi confutantur dicentes illud, *faciamus hominem*, ad angelum dictum esse, 71, 388. Judæi dicebant vesperam esse initium sequentis diei, 52, t. IV.

Judæi Mosi se credere dicunt, sed mentiuntur, 588, tom. IV.

Judæi in umbra degebant, 524, t. IV.

Judæi umbræ assident, et lucernæ addicti sunt, 52, 98, tom. IV.

Judæi insani circumcisionem servant, 366, t. IV.

Judæi se filios esse Abrahæ gloriahantur, 288, t. IV.

Judæi febricitantes petunt deos, 44, t. V.

Judæi pigri, negligentes, aures non præbebant prophetus, 246, t. V.

Judæi ab Egyptis liberati graviori bello vexabantur, arroganti et socordia, 131, t. V.

Judæi ex intraculis nihil emolumenti retulerunt, 207, tom. V.

Judæi quod genus honorum accipiebant, 53, t. V.

Judæi per captivitatis remedium idolatriam vitarunt, 353, t. V.

Judæi in afflictione boni evadebant, 344, t. V.

Judæi lupi immuniores, 133, t. V.

Judæi vitulum conflantes cur alii puniti sunt, alii milite, 73, 74, t. V.

Judæorum tamne nequitia, ut sanctissimorum hominum preces nil juvent, 228, t. V.

Judæi impudentes adversus veritatem, 107, t. V.

Judæus, sublatius de Christo prophetis, subvertit maximam partem prophetiarum, 267, t. V.

Judaici populi electio a Deo facta, 588, t. V.

Judaici crassiores a cultu idolorum non erant liberi, 241, tom. V.

Judæorum tribus confusæ, 111, t. V.

Judæi multa passi ob improbitatem, 328, t. V.

Judæorum transmigrationes tres, 361, t. V.

Judæorum convenitus ter in anno: Pascha, Pentecoste, Scenopégia, 348, t. V.

Judæi quot beneficia a Deo acceperunt, 478, 479, t. V.

Judæorum carnalitas, 312, t. V.

Judæi dicebant illud, *Dixit Dominus Domino meo*, vel de Abraham vel de Zorobabele intelligi, 265. Alii de populo dicta fuisse aiebant, etc., 265. Cum Judæis quidam magna affinitatem habebant, quos alloquitur Chrysostomus, 267, tom. V.

Judæorum libri nostri sunt, 183, t. V.

Judæi legunt et non intelligunt, 553, t. V.

Judæi, inimici nostri, libros nobis servant, 183, t. V.

Judæi per psalmum, *Dixit Dominus*, confulantur, 364, tom. V.

Judei Christum expellebant ut inimicum, 109, 112, t. V.
 Judaei praecepit ut Deum laudent cum omni instrumentorum genere, 496, 497, t. V.
 Judei misericordiam non accipiunt, 86, t. V.
 Judei confutantur, 108, t. V.
 Judei apostolos vexantes malis sese implicabant, 132, tom. V.
 Judei dicebant se Christum crucifixisse ut deceptorem et presugiatorem, 110, t. V.
 Judei post Christi mortem miserabiliores, 110, etsi minora aliquin sceleris pertransirent, *ibid.* Judaeorum nullæ certe sedes, *ibid.*, plexi quia Dominum occiderunt, 111, confutantur, 112, 113. Dispersi sunt quod Christum occiderint, 113. Cum vere dispersi fuerint, 114, t. V.
 Judei quod Christum crucifixierat in calamitates inciderunt, 127, t. V.
 Judei dicebant se disjectos esse ut essent orbis terræ doctores, 112, t. V.
 Judaeorum res quotidie peiores fiunt, 115. Judei prophetas non ultra habent, 111, t. V.
 Judei in iudicio cur Christum interficerint dicere non poterunt, 215, t. V.
Judeorum doctores senes appellantur, 694, t. V.
 Judaicus gentilis origo, 513, t. VI.
 Judaeorum aristocratia, 318, t. VI.
 Judaeus Deus in tristibus multo tempore relinquebat, ut liberari postea eorum memores et grato animo essent erga beneficium, 79, t. VI.
 Judei, occisi prophetis, impleverunt mensuram Christum occidentes, 168, 169, t. VI.
 Judei ingratis quot quantaque beneficia Deus praestiterit, 256, t. VI.
 Judei valido telo impetuntur, 50, t. VI.
 Judei praesentes quæ Christus agebat non videbant, ea vero illi oculi nec praesentia vident, 271, t. VI.
 Judei ex Scripturis impugnabantur, 111, t. VI.
 Judei insigni arguento confutantur, 52, t. VI.
 Judei confutandi quomodo, 28, t. VI.
 Judaeorum objectioni circa vocem Emmanuel responsio, 25, t. VI.
 Judei cur Sodomitis pares scelere, non parta passi sint, 466, t. VI.
 Judei impugnantur, 110, t. VII.
 Judaeorum pertinacia, 204, t. VII.
 Judei cecidi pejores, 377, t. VII.
 Judei in quovis reipublice statu nullam virtutis curam habuere, 73, t. VII.
 Judaeorum sanguinarius animus, 769, t. VII.
 Judei incurabiles, 619. Improbii, in peccatorum sensum non veniebant, 183, t. VII.
 Judei antequam ad montem et ad ignem accederent, triduo ab uxoribus abstinebant, 23, t. VII.
 Judei nihil profuit Abrahæ cogitatio, 452. Contra Judaeos agitur, 423, t. VII.
 Judei a Magis ediscunt, Magi a Judeis, 73, t. VII.
 Judei contentiosi, socordes, de Christo nato parum curantes, 67, t. VII.
 Judei Magis longe postponendi, 66, t. VII.
 Judaeos per parabolæ Christus arguit, 653, t. VII.
 Judaeorum fastum deprimit Christus, 338, t. VII.
 Judei cur non crediderunt voci dicenti, *Hic est Filius meus dilectus*, 204, t. VII.
 Judaeorum malus erga Christum animus, 73, t. VII.
 Judeorum inuidia et nequitia, 73, t. VII.
 Judaeorum ingratus animus, 612, durities, 73; dominandi cupiditas et vanæ gloriæ amor, *ibid.*, t. VII.
 Judaeorum scelera, 618, t. VII.
 Judaeorum jactantia, 521, t. VII.
 Judaeorum sceleri et iniurias, 640, 641, t. VII.
 Judei, magni onusti sceleribus, de re quavis levissima ceteris accusabant, 308, t. VII.
 Judei post necem Christi spes omnis præcisa, 695, tom. VII.
 Judaeorum post Christi cædem damnatio, 460, t. VII.
 Judaeorum excidium ob Christum crucifixum accidit, 693, t. VII.
 Judeos omnes exterminari jusserat Cæsar, 689, t. VII.
 Judei cur omnium gravissima passi sint, 681, t. VII.
 Judei graviora in Egypto et ab Antiocho graviora passi, graviora Tito et Vespasiano ducibus suscipiuerere, 460, tom. VII.
 Judeos perdidit ingratus animus, 532, t. VII.
 Judei sub Juliano Apostata cum genitilibus juncti erant, 460, 461, t. VII.
 Judaeorum mala immota manent, 457, t. VII.
 Judei nullam merentur veniam, 639, t. VII.
 Judaeorum principes, lupi, 379, t. VII.
 Judei cum diabolo constituti, 448, t. VII.

Judei non pari conditione sunt ac Ninivitae, 458, t. VII.
 Judaeorum adversarii Samaritani, 581, t. VII.
 Judei contutantur, 628, t. VII.
 Judei, qui legem quotidie violabant, legis litteram tenebantur, 259, t. VII.
 Judaeorum obstinatio, 73, t. VII.
 Judei cura et honore culti contraria vicem rependunt, 520, t. VII.
 Judei, crassiores, ostentis opus habebant, 15. Judei a crapula et ebrietate iniquitatem defecti, 209, t. VII.
 Judaeorum variae sectæ, 637, t. VII.
 Judeis non licetabat non modo ex alia tribu uxorem ducere, sed neque ex alia familia, 28, t. VII.
 Judeos et gentiles qui crediderint, unum esse futuros predictur, 641, 642, t. VII.
 Judaicus calamitatis prædicit Christus, 693, t. VII.
 Judaicas purgationes, 529, t. VII.
 Judaicum genus in romano imperio perosum, 689, tom. VII.
 Judaismus in quo continetur, 513, t. VII.
 Judei quam graviter plexi, 286, t. VIII.
 Judaeorum vanæ religio, 451, t. VIII.
 Judei ut labiunt Christum Joanne Bapt. inferiorem, 103, tom. VIII.
 Judaeorum nequitia, 283, amentia, 291; ignorantia, etc., 373; subdolus animus, 336, t. VIII.
 Judaeorum opera Abramæ operibus contraria, 500, t. VIII.
 Judei quasi ebrii de Christo loquebantur, 279, t. VIII.
 Judei Moysi non credebat, 256, 257. Confutantur, 257, tom. VIII.
 Judaeorum ingratus animus accusatur, 69, t. VIII.
 Judaeorum corruptum judicium, 350, t. VIII.
 Judaeorum insidiae contra Christum, 278, t. VIII.
 Judei Samaritanis postponuntur, 199, t. VIII.
 Judei nec noverant, nec servabant legem, 288, t. VIII.
 Judei invidebant saluti gentilium, 71. Carpuntur a Paulo, 71, t. VIII.
 Judaeorum magna de Joanne Bapt. opinio, 103, t. VIII.
 Judaeorum arrogantia et nequitia, 71, t. VIII.
 Judaicas observationes abrogat Christus, 94, t. VIII.
 Judaicam vilitatem spectant præcepta legis, 91, t. IX.
 Judaicam purificationem cur Paulus subiit, 323, t. IX.
 Judaicum erat caput tondere ex voto, 281, t. IX.
 Judaeorum tres sectæ: phariseorum, sadduceorum et essenorum, 524, t. IX.
 Judei reprobati, 585. Inexcusabiles sunt, 579, t. IX.
 Judei primi ad fidem accedere debuere ex Christi et apostolorum sententia, 386, t. IX.
 Judaeorum cecitas, 289; insipientia, 138, t. IX.
 Judaeorum impudentia et petulantia, 78; contentio et fastus, 427, t. IX.
 Judaeorum immitus animus, 523; arrogantia quanta, 433, tom. IX.
 Judei resurrectionem credebant, 88, t. IX.
 Judei nihil proderat tabernaculum, 135, t. IX.
 Judei Moysi et legi adversantes, 158, t. IX.
 Judei dæmonibus ipsiis ingratiore, 292, t. IX.
 Judaeorum desolatio unde orta, 37, t. IX.
 Judei quadrangula pro Pauli cæde patranda jejunant, 539, t. IX.
 Judei quidam Paulum contemnebant et lacerabant, 583, tom. X.
 Judeos Paulus vocat circumcisionem, 623, t. X.
 Judei canes vocantur, 236, t. XI.
 Judeus quandonam cum Greco conjungatur, 40, t. XI.
 Judaeorum doctrina puerorum doctrina erat, 680, t. XI.
 Judei quomodo exciderint a Testamento, 38, t. XI.
 Judei multi sacerdotibus dabant, 251, t. XI.
 Judei quomodo omnibus hominibus adversentur, 408, tom. XI.
 Judaeorum benedictio non erat spiritualis, 11, t. XI.
 Judaica quomodo dupliciter fabule siunt, 679, t. XI.
 Judei exodus erat Paulus, 10, t. XII.
 Judeos confutat Paulus, 28, t. XII.
 Judaeorum in apostolos sævitia, 13, t. XII.
 Judaeorum sacrificia, quam iudicata, 217, t. XII.
Judei ante portas ecclesie sudaria et semicinctia vendebant, 618, t. VIII.
 Judaeorum pascha quo tempore, 747, t. VIII.
 Judei benedictio Christum præsignat, 574, t. IV.
 Judei filii Jacobi peccatum cum Thamare, 31, t. VII.
 Judas cognomento zelotes, alias Domini discipulus, 576, tom. II.
 Judas Lebbæus, Thaddæus quoque dictus, 390, t. VII.
 Judas et pecunia amore periit, 184. Avaris in exemplum proponitur, 760, t. VII.
 Judei proditoris furor, 734; cæcitas, 737; sceleratus animus, 747, t. VII.

- Judæ proditio quando facta, 726, t. VII.
 Judæ quantum scelus, 727, t. VII.
 Judæ impudentia, 731, t. VII.
 Judas ex proposito diabolus effectus, 733, t. VII.
 Judas deterior daemoniacus, 336, t. VII.
 Judas sceleris sui infamiam non tulit, 350, t. VII.
 Jude mors eos qui Christum damnarunt arguit, 739, tom. VII.
 Judas, filius regni, factus est gehennæ filius, 339, t. VII.
 Jude diabolus peccatoribus locum non dari curavit, 288, tom. I.
 Judas multa imbutus doctrina proditor effectus, 823, 828, tom. I.
 Jude proditio et mors predicta a prophetis, 818, t. I.
 Judan cur non nominavit Christus, quando se tradendum fore dixit, 763, t. I.
 Judas potestate miraculorum habuerat, 377. Judas apostolus, ex pigritia proditor factus, 279. Judas proditor factus quia a coetu discipulorum recessit, 371. Judas a qualibet choro excedit, 378. De Juda Christus sollicitus erat, 717, tom. II.
 Judæ cæcitas et insanitia, 377, 384. Judas veritatem impugnare tentavit, 493. Judæ impudentia, 717, t. II.
 Judas si noui desperasset salutem consecuturus erat, 382, t. II.
 Judas proditor lugendus, non qui proditus est Christus, 373, 381, t. II.
 Judas est qui mysteria indigne participat, 380, t. II.
 Judas miracula edita nihil juvarunt, 81, 82, t. III.
 Judas conscientiam arguentem non ferens, se suspen dit, 603, 604, t. III.
 Judas sacrilegus et proditor, 360. Memoratur in psalm. CVIII, 261, t. V.
 Judas suum sibi machinatur supplicium, 103, t. V.
 Judas si percutie amorem coeruisse, non venisset ad sacrificium, 79. De Juda prædictiones, 262, t. V.
 Judas non ideo fuit proditor quod præviderit Christus ipsius fore proditorem, 171, t. VI.
 Judæ petulantia, 383, t. VIII.
 Judas a Satana abreptus, 391, t. VIII.
 Judæ furi cur Christus loculos commiserit, 363, t. VIII.
 Judæ pedes primum lavit Christus, 385, t. VIII.
 Judan cur Christus proditorem aperte nou dixit, 391, tom. VIII.
 Judæ proditori successorem eligere Petrus poterat, 38, tom. IX.
 Judæ avaritia quanta, 225, t. XI.
 Judas pedes primum lavit Christus, 718, t. VIII.
 Judas alius falsus Christus, 323, 325, t. VIII.
 Judæ cujusdam secta dissoluta, quia nou ex Deo, 887, tom. I.
 Judas et Theudas rebelles in deserto, 180, t. VII.
 Judas et Theudas perierunt quod tributum dare Cesari prohiberent, 635, t. VII.
 Judas et Theudas juste occisi, 492, t. VII.
 Judas et Theudas magno habeentes cœtus cum discipulis suis perierunt, 43, t. X.
 Judices ipsi corrupti, 364, t. I.
 Judex in extremo judicio fraudi inopportunus, 1018, tom. I.
 Judex utramque partem audiat oportet, 461, t. III.
 Judicum officia, 23, t. III.
 Jud ces pone velum sedentes judicabant, 453, t. VII.
 Judices contractis velis deliberabant, 89, t. VI.
 Judicis corruptor fure peior, 157, t. V.
 Judicare alios non licet, 401, quidam alios acerbe judicabant, 401, quam vulgare hoc vitium etiam apud monachos et clericos, 401, t. I.
 Judicare de fratre non decet eum qui peccatis obnoxius sit, 166, t. XII.
 Judicium extreum prædictitur a prophetis, 823. Judicium extremitas dies quam tremendus, 1028, post judicium postremum, cœlum, terra, et omnis creatura splendidior erit, 291. Judicium Dei nullus effugiet, 980. Judicium futuri imago, 292, 293, 349, in judicio die non personarum, sed operum acceptio, 312, in judicio Christus honores et penas inferet, 770, t. I.
 Judicia Dei inscrutabilia, 706, t. I.
 Judiciorum officium episcopo competit, 658, t. I.
 Judicium canonici ritus, 532, t. III.
 Judicia anteposito velo flebant, 554, 555, t. VII.
 Judicium aliquando justitiam significat, 441, t. VII.
 Judicium Christo reservandum, 434. *Nolite judicare*, quomodo intelligendum, 307. Judicare non debet de ceteris, qui usdem culpis sit obnoxius, 310, t. VII.
 Judicium de aliis ferre prohibetur, 615, 616, t. VII.
 Judicium altera absente parte irritum, 353, t. III.
 Judicium futurum, 217, 218, probatur, 701, 702, t. VII.
- Judicium Dei quam metuendum, 461, 462, t. VII.
 Judicij dies probis optabilis, peccatoribus terribilis, 700, tom. VII.
 Judicium futurum omnibus incorruptum, 228, t. V.
 Judicium ei penas erant qui negarent, 146, t. V.
 Judicium generale ad futurum seculum reservatum est, hic singulare judicium, 127, t. V.
 Judicij dies mente versanda, 354. Judicij die stabit solus homo cum operibus suis, quorum causa vel damnabitur, vel coronabitur, 508, t. V.
 Judicium conscriptum quid, 498, t. V.
 Judicium et futurum et praesens, 91, t. V.
 Judicium futurum horrendum erit, 484, t. X.
 Judicij postremi descrip. tio, 471, t. X.
 Judicium de aliis ferre non oportet, 90, t. X.
 Judicij extremiti imago, 461. Judicij extremiti descriptio, 267. Judicij futuri metus ad vitam instituendam juvat, 417, t. II.
 Judicij futuri imago, 450, t. II.
 Judicij extremiti terror, 138, t. II.
 Judicium futurum timendum, 441, t. XI.
 Judicium extreum fore probatur, 315. Judicij futuri metus frenum est ad vitia cohíbenda, 683, t. XI.
 Judicium futurum nemo est qui non timeat, 628, t. XI.
 Judith Dei timenda, 616, t. XI.
 Judicium extreum fore non credebat quidam, 315, tom. XI.
 Judicium extreum si non esset, Deus non esset justus, 315, t. XI.
 Judicij postremi tremenda descriptio, 280, 281, t. XI.
 Judicij futuri descriptio, 493, de futuro judicio, ecloga, 743, t. XII.
 Judicium futurum quam timendum, 183, judicij futuri descriptio, 186, t. VI.
 In judicio die qui vivi erunt non morientur, 298, t. VI.
Judicium in valle Josaphat, 687, t. VI.
 Judicium futurum timendum, 219, t. VIII.
 Judicium. Quid sit, arguet de judicio, 422, t. VIII.
 Judicium futurum esse probatur, 236, t. VIII.
 Judicium, vitam, resurrectionem cur sepe Christus memoret, 223, t. VIII.
 Judicium futurum cogitandum, 236, t. VIII.
 Judicium futurum quam tremendum, 429, t. IX.
 Judicij futuri tremendi descriptio, 539, t. IX.
 Judicium adveniente nullus ultra penitentia locus, 445, tom. IX.
 Judicium non ex auditu reddendum, 298. Judicium hominum non curandum, 277, t. IV.
 Judicia Domini semper in mente versanda, 194, t. IV.
 Judith Imperatoris functa est officio, 341, t. VIII.
Juditha historia, 593, t. V.
 Jugum Christi quomodo suave sit, 431, t. VII.
 Julianæ scribit Chrysostomus, 669, t. III.
 Julianus martyr Cilic., 669, in sævum cadit tyrannum, 670, qui diu illeum differt : ministratur, adulatoriis verbis alicet, *ibid.*, a uno integro per Ciliciam circumducit, 670, tom. II.
 Julianus a tortoribus laniatur, 671, variisque modis cruciatur, *ibid.*, inter tormenta placide loquitur, i *id.*, necatur, 671, hoc pacto martyrum obit : in sacco includitur cum scorpionibus, viperis, draconibus, et in mare projectur, 671, t. II.
 Juliani corpus Antiochiae, 671. Juliani reliquiae sexcentos sanarunt, 673. Juliani sepulcrum dæmones formidant, 669, t. II.
 Julianus monachus, vir admirandus et celebris, Antiochiae magno in honore habitus, 153, t. XI.
 Julianus Apostata omnes imperatores iniquitate superavit, 835, 900. Templum Judæorum restaurare voluit, 537, sed frustra, 901, t. I.
 Julianus imperator Apostata histrio vocatur, 537. Ad imperium evectus, quam simulaverat religionem christianam respuit, 534, cultum deorum instauravit, *ibid.* cum mere tricibus et lenonibus incedit, 534, t. II.
 Julianus Apostata cum videret rem christianam martyrum morte clarorem fieri, movere christianis bellum palam nolebat, 573. Medicos, milites et sophistas vel a professione discedere, vel fidem abjurare jubet, 573, 574, occidit eos, qui idolis in ensi fuissent, 574, quam callide haec agreditur, 574, Juntingum et Maximum capite truncari jubet, 574, t. II.
 Julianus callide christianos persecutus, 560, t. II.
 Julianus Apostata imperator coronatus confessus in Deum manus sustulit, 529, dæmonum cultum restituit, *ibid.* Crucem deridebat, 550, t. II.
 Julianus christianos vocabat Galileos, 550, ens se ex orbe terrarum eliminatur pollicebatur, 550, t. II.
 Julianus Apostata Stephanum improbitatis causa eccle-

sistio principatu pulsum jubet rursum doctrinæ thronum occupare, 568, t. II.

Julianus Apostata templum Jerosolymitarum instaurare conatur, 568, sed frustra, igne ex fundamentis exsiliente, 568, t. II.

Julianus Apost. necromantias exercet et puerorum cades, 535, t. II.

Julianus Apost. vates accersebat, et præstigiatores, 530, tom. II.

Julianus Apollinem in Daphne positum consultat, 567. Daphnen ascendit, sacrificia multa offert, 533, t. II.

Julianum cur fulmen in Apollinem immissum non attigerit, 567. Julianus jubet capsam reliquarum S. Babyloniae et Daphne auferri, 537. Julianus non ausus est martyrium sanctæ Babyloniae diruere, nec tectum combusto Apollinem templo rursum imponere, 532, t. II.

Julianus Persicam expeditionem aggreditur, 569, in ea que misere perit, 569. Varia circa mortem ejus sententiae, 560. Juliani Apostata exercitus, obcessus a barbaris, 480, Julianus imperator perit, ac per eum supplicio torqueretur, 550, t. II.

Juliani Apost. tempore fames, 530, t. II.

Julianus Apostata omnes impietate superavit, 39. Juliani avunculus a vermis corrossus, 40, t. VII.

Juliano Apostata regnante signa Jerosolymæ exhibita sunt, 40, t. VII.

Julianus Apostata, sub quo Judæi cum gentilibus juncti erant, 460, 461, t. VII.

Julianus omnes impietate superavit, ipso regnante multa facta sunt miracula, 285, t. V.

Juliani imperatoris cædes, 298, avunculi Juliani interitus, 296, t. V.

Julianus veritatis adversarius, 560, t. VIII.

Juliani avunculus ob temerata sacra vasa vermis exsust interierit, 489, t. II.

Jupiter imbrum moderator, 565. Jovem compellat Libanius, 582, t. II.

Jupiter. Poetæ dixerunt Jovem esse qui pluit, 56, idemque dixerunt esse adulterum, padiconem, 57, t. V.

Jupiter, secundum philosophos, est fervens substantia et æther, 57, t. V.

Jurandi mon ponendo manum subter femur, vel subter lumbum, 438. Vide notam, 436, t. IV.

Juramenta fugienda, 125, 634, de juramentis multas con- ciones habuerat Chrysostomus, 676, t. IV.

Jurare nec in re justa nec in injusta licet, 125, t. IV.

Jurandi morem deposuerunt Antiocheni, 18, t. III.

Jurare etiam bene, peccatum est, secundum hujus auctoris sententiam, 697, t. VI.

Juramentum rusticorum in Deum, et nunquam in filios, 572, t. I.

Juramentum, satanicus laqueus, 112, t. IX.

Juramenta prohibentur, 82, juramenta uide orta sint, 83, ad juramentum provocare peccatum malum est quam jure, 83, juramentum iniustum est, 83, t. IX.

Juramenta proscribenda, 350, t. IX.

Juramenta proscripturunt, 91, 92, 93, t. IX.

Juramentorum gravitas, 105, 104, t. IX.

Jurandi consuetudo quomodo corrigenda, 92. Qui jura- bant mensa sacram tangebant, 82, t. IX.

Jurantes carpuntur, 111, 112, t. IX.

Juramenta quo pacto vitanda, 73, t. IX.

Juramentis assueci erant Constantiopolitanæ, 92. Qui jurat non potest non pejorare, 103, 106, t. IX.

Juramentum cur in veteri lege permisum, in nova pro- libeatur, 262, t. VII.

Juramentum per cœlum, per terram et per Jerusalem, cur prohibutum, 260, t. VII.

Juramenta vita, 201, t. VII.

Juramentum facile vitatur, 265, t. VII.

Juramentum malum est, 261. Juramentorum pernicies, 492, t. VII.

Juramenta graviter perstringit Chrysostomus, 264, t. VII.

De juramentis ecloga, 771, t. XII.

Juramenta damnantur, 135, 190. Juramentorum perni- cies, 132, 191, 192 et seqq. Juramenta vita, 67, 68, 110, t. II.

Juramenta ideo damnanda, quia nulla necessitate flunt, 118. Juramenta prohibentur, 89, 144. Quantum a reverentia Deo debita abhorreant, 96. Juramentum male agendi parit necessitatem, quomo. lo, 102, t. II.

Juramentorum dannæ multa, 144. Ex Saulis historia ju- ramentorum dannæ representantur, 145, t. II.

Juramenta flebant Evangeliorum contactu : id damnat Chrysostomus, 160, t. II.

Juramentorum penam sibi quisque statuat oportet, 90, tom. II.

Juramentum a diabolo est, Ciristo dicente, 230, t. II.

Juramentorum damna, 131, 163 et seqq., t. II.

Juramenta jejuniū meritum tollunt 120, t. II.

Juramentum facile vitatur, 78. Ejus vitandi modus, 9, tom. II.

Jurantes corrigendi, 135. Jurandi consuetudinem depo- nunt Antiocheni, Chrysostomi monitis obtuperantes, 103. Jurandi necessitatem alii adducere pejus est quam occi- dere, 160, t. II.

Jurantibus penam interminatur Chrysostomus, expulso- nem ab ecclesia, 212, t. II.

Juratus etsi vivere videatur, jam mortuus est, 160, tom. II.

Jurata corripiendi, 142, t. II.

Jurantem assidue intra decem dies se correcturum pol- licetur Chrysostomus, 209, t. II.

Juramentum est supervacaneum, 21, t. XI.

Jurare crimen est, 399, t. I.

Jus incorruptum semper servandum, 278, t. VIII.

Juris naturalis cognitio induit homini, 152, t. II.

Justificationis pars est peccatum dannare, 226, t. III.

Justitia induit quid sit, 99, t. XI.

Justitia significat vitam omnem quæ in virtute agitur, 179, t. XI.

Justitia quæ ex fide est, donum Dei est, 283, t. XI.

Justitia quanta bona afferat, 97, t. XI.

Justitiæ totam virtutem dicit Paulus, 631, t. XI.

Justitia vita radix. Justitia omnis virtus, 178, t. IX.

Justitia vera quamnam, 566, t. IX.

Justitiæ apprehendit gratia, non sola, sed cum acce- denti voluntate, 373, t. IX.

Justitia in omnibus servanda, 277, t. VIII.

Justitia et iniquitas in imagois et parvis rebus eamdem vici habent, 534, t. VIII.

Justitia. Quid sit, arguit de justitia, 421, t. VII.

Justitia omnis quæ sit apud Christum, 183, t. VII.

Justitia est mauditorum observatio, 205, est omnis vir- tus, 244, est virtus in genere, etiamque virtus specialis, 227, t. VII.

Justitiæ qui amat, omnia tuto possidet, 227, t. VII.

Justitiae ac virtutis possessio voluntatem sublimem efficit, 432, t. VII.

Justitia Dei et puniendo ratio, 418, t. VII.

Justitia Dei non est presentis vite limitibus circumscripta, 216, t. VII.

Justitia benignitatem temperat Christus, 265, t. VII.

Justitia virtus omnis 67, t. V.

Justitiae fructus, 53, t. V.

Justitia virtutem omnem complectitur, 40, t. V.

Justitia spem parit, 53, t. V.

Justitia maximum Deo donum, sacrificium acceptum, oblatio grata. Justitiae nomine virtus omnis, 53, t. V.

Justitia Deo cohaeret, 220, t. V.

Justitia nominum ex externis legibus proficiuntur, 67, tom. V.

Justitia Dei aliquando clemencia dicitur, 448, t. V.

Justitia semper manet, nec tempore consumitur, 201, tom. V.

Justitiae sacrificium quid, 53, t. V.

Justitiam operatur fides, 153, t. XII.

Justitia æterna a Christo data, 898. Justitiae grauius variis, 1041, t. I.

Justitia. Adimplere omnem justitiam, est omnia Dei man- data adimplere, 369. De justitia induiri, justitiae est eva- cuatio, 280, t. II.

Justitiam qui esurunt, quæ copiunt assequuntur, 206, tom. IV.

Justitiae ecclesiasticae exercendæ ratio, 509, 510, t. X.

Justitiae sol orbis tenebras dissipavit, 279, t. IV.

Justitia non a vestigio peccatum sequitur, 138, t. V.

Justitia in tentationibus floret, 654, t. VI.

Justitia figura Dei est, 682, t. VI.

Justitia magna fiducia est cum causa ipsi committitur adversario, 848, t. VI.

Justitium indictum in hebdomada sancta, 274, t. IV.

Justus dum laudantur allii, gaudet, 1013, t. I.

Justi sepe in hac vita peccatorum preuum luunt, 1043.

Justi quidam nullum in hac vita bonum adepti sunt, 1014. Ex justis multi hic puniuntur, ut peccata deponant, 999. Cum in hac vita puniuntur beati, 1044, ex calamitatu sistem- diocesis coronas obtinent, 1003, t. I.

Justos a peccatoribus chaos dirimit, 1007, t. I.

Justi mors peregrinatio, peccatoris mors vere mors, 1034, t. I.

Justus sexcentis impiis melior, 277, t. I.

Justus nunquam mundus ab omni sorde, 1041, t. I.

Justi constantia, 100. Justi cur vexentur in hac vita, 254, 255, t. II.

Justo nihil datus, 383. Justus car ab improbris vexetur,

23, t. II.
Justi mors pretiosa et beata, 693. *Justi arma, philoepchia, temperantia, patientia, contemptus rerum*, 100, t. II.
Justum qui impugnat, cum umbra pugnat, 74. *Cum justis cur aspera agat Deus*, 325, t. II.
Justi mors quam felix, 693, t. II.
Justorum lapsus alios praestat segniores, 21, t. II.
Justus vocatur is qui virtutem exercet, 511, t. XI.
Justus est qui injuriam accepit, nec reddidit, 96. *De justis gaudendum, peccatores lugendi*, 203, t. XI.
Justi magna operantes noa mirum si incident in tentationes et pericula multa, 570, t. X.
Justi virtus in ærumnis luctet et augetur, 392, t. X.
Justorum præmia, 153. *Quanta sint futura*, 134, t. X.
Justus quam hominum amans sit, 660, t. IX.
Justo afflictiones sunt semper causa præriorum, 151, tom. IX.
Justorum anime in ætatis flore sunt semper, 481, t. IX.
Justorum animæ admodum sunt mites ac benignæ, 660, tom. IX.
Justi fiducia quanta, 87, t. V.
Justi cur affligantur, dum improbi bene habent, 81, tom. V.
Justi attentiores flunt cum improbi puniuntur, 94, t. V.
Justi etiam oratione opus habent, 41, t. V.
Justi magna virtus cum eosdem habet quos Deus amicos et inimicos, 90, t. V.
Justus coronatur quomodo, 69, t. V.
Justi felicitas, 145, t. V.
Justi delectatio perpes, 59, t. V.
Justorum tabernacula, 533, t. V.
Justus etiam increpet sequendus, 440, t. V.
Justi impiorum dei a Deo constituti sunt, t. V.
Justi veteris legis Juxta fidem mortui, 628, t. IV.
Justi omnes in hac vita quasi peregrinantes sunt, 562 tom. IV.
Justus absque festo festum agit, 671, t. IV.
Justus dicitur is qui omnem virtutem complectitur, 203, tom. IV.
Justorum obedientiam quomodo exercet Deus, 746, t. IV.
Justorum virtus thesauro similis, 532, t. IV.
Justorum viri probos more docet, 475, t. IV.
Justo nec lex nec princeps positus est, 596, t. IV.
Justus, id est, omni virtute præditus, 43, t. VII.
Justus cogitatus nonnisi peccatori resipiscendi prodeat, 59, t. VII.
Justi seipso accusant, 189, t. VI.
Justo magis metuenda arrogantia quam peccatori, 125, tom. IV.
Justorum præmia etiam in hac vita, 622, t. III.
Justus fit qui se omnium extremum putat, 126, t. III.
Juvenes maxime ornat castitas, 642, t. IV.
Juvenes a spectaculis arcendi quare, 642, t. IV.
Juvenes quantam perniciem ex theatris contrahebant, 661, t. IV.
Juvenes imbuti disciplina coelesti, 659, t. IV.
Juvenes uxoribus jungendi antequam in luxuria impli-cantur, 517, t. IV.
Juventus ad malum proclivis, 515, t. IV.
Juventus malum quando recte rationis freno caret, 516, tom. IV.
Juvenum impetus a principio coercendus, 583. *Connubio jungendi sunt juvenes, ne forniciantur*, 584, t. VII.
Juvenes quomodo instituendi, 37, t. VIII.
Juvenum instituio quan difficilis sit, 683, t. XI.
Juvenes ad amorem corporum proclives, 684, t. XI.
Juvenes cito connubio jungendi sunt, 426, t. XI.
Juvenum vita, 681, t. XI.
Juventus in Ecclesiæ utilis, 525, t. XII.
Juventinus et Maximinus milites, 571, amore Del flagrarent, 572. *Deplorant restitutam fuisse idolatriam, sacras leges concubatas*, 574. *In carcere nudi truduntur*, 574, *eorum bona publicantur*, 575. *Signa eorum dominibus apponuntur, omniaque diripiuntur*, 574. *Incarceratos adiit omnis civitas, unde multi martyres facti*, 575. *Julianus eos minis promissisque tentat*, 574, illi imperterriti manent, 575, capite truncantur noctu, 575, *eorum reliquie in una capsula conduntur*, 576, et honorantur, 577, t. II.
Juventinus martyr cum Maximino patitur, 871, t. II.

K.

Kalendarum festum, Satanae festum, 963. *Kalendis seu anni die primo diabolice pernoctationes, convivia, saltationes flebant*, 951. *Kalendis forum exornabatur*, 954, t. I.

Kalendis habita ooclio, 953, t. I.

Knowm, Regulares feminæ cum viris habitare non de-

PATROL. Gr. LXIV.

bent, 513, t. I.
Kœm, seu tessarum lusus, 61, t. IV.

L.

Labani deos furatur Rachel, 499, t. IV.
Laban idolorum cultui deditus, tamen moderatus, 187, tom. IV.
Labarum regium vexillum, 586, t. XI.
Labilum unum sermonem unum significat, 274, t. IV.
Labor in frænanda cupiditate, 1000, t. I.
Labor homini adductis, ipsi utilis, 429, t. I.
Labor somnum dulcem excitat, 44, t. II.
Labor major in vitiis, quam in virtute, 101, t. II.
Labores temporanei coronas referunt immortales, 667, tom. II.
Labores pro virtute subeundi, 153, t. III.
Laboris et opificii ne pudeat, 194, t. III.
Labores minutæ spes bonorum, 572, t. IV.
Labor cantu solatium accipit, 157, t. V.
Labores hic, coronæ in futuro, 83, t. V.
Labor in hoc mundo est et probis et improbis, 638, tom. VII.
Labor adeundus, sed sine sollicitudine, 249, t. VIII.
Laborem graveum videri non sinit fructus illo partus, 153, t. VIII.
Labor multus, qui nullum habet lucrum, damnum censi debet, 239, t. XI.
Laboris amorem, non otium, paupertas parit, 23, t. IX.
Laboribus majora præmia sunt, 528, t. IX.
Lac Paulus vocat humilem sermoneum qui conveniat simplicioribus, 72, t. XII.
Lacenarum mulierum virtus et fortitudo, 346, 347, t. VII..
Laconica quæ sint, 51, t. VI.
Laconica marmoræ, 71, in *Spiritis*, t. IX.
Laconica velamina, 750, t. VII.
Lacrymæ extinguunt gehennæ incendium, 973, t. I.
Lacrymæ proper Christum fusæ suaves, 582, t. I.
Lacrymæ et luctus consolationem afferunt, 184, t. II.
Lacrymæ balneum animæ, 224, t. III.
Lacrymæ rigant plantam orationis, 632, t. IV.
Lacrymæ ex gaudio, 561, t. IV.
Lacrymæ in precondio quam acceptæ Deo, 663, t. IV.
Lacrymæ et gemitus Deum attrahunt, 85, noctu uelius funduntur, 77, t. V.
Lacrymarum monachis competit, magis autem secularibus, 77, t. V.
Lacrymæ spongeæ sunt quæ peccata abstergent, 581, t. V.
Lacrymæ vel hic, vel in futuro seculo fundenda, 76, t. V.
Lacrymæ bona quænam, 134, t. VII.
Lacrymæ bonas sequitur tranquillitas, 133, t. VII.
Lacrymæ penitentis Deo conglutinant, 134, lætitiam pariunt, 134, t. VII.
Lacrymarum utilitas, 137, t. VII.
Lacrymæ utilies in precibus, in admonitionibus, 385, purgant peccata, 383, t. XI.
Lacrymæ nec vitium nec libido audeant, 77, t. V.
Lacrymæ laudabiles quænam, 201, t. XI.
Lacus esse dicitur peccatum, 455, t. V.
Lætitia quomodo acquiratur, 188. *Lætitiam non pariant divitiae, non laute mensæ*, 181, t. II.
Lætitia vera non in rebus externis, 55, t. V.
Lætitia in externis rebus est tantum oculorum, non autem cordis, 55, t. V.
Lætitia inde proficiscitur unde bona suppeditantur, 264, t. V.
Lætitia ex Deo firma, 68, t. V.
Lætitiam non bujus mundi bona pariunt, sed pura conscientia, 400, t. IX.
Lætitia humana admixta tristitia, 125, t. XII.
Lamech, ex genere Cain, filius Matbusæ, 167, 168, constitutus peccatum suum, 169, t. IV.
Lamech pater Noe futura prævidit, 181, non justus, nec Deo probatus, nomen filio propheticæ imposuit, 628, t. IV.
Lamech non easdem peccati penas dedit quas Cain, 75, t. V.
Lamentationes Jeremiæ de urbis excidio, 12, t. VI.
Lampades in ecclesiis et in supplicationibus christiano-rum, 700, t. II.
Lampades sive lucernæ in ecclesia accendeantur, 597, t. IV.
Lamportatus diaconus cum Hypatio ærumnarum consors fuit, 714, t. III.
Lapis angularis Christus, 797. *Quomodo illo uti possimus*, 798, t. I.

- Lapis angularis Christus, 336, t. V.
 Lapiðes pretiosi in zedibus, 22, t. XI.
 Lapiðos pretiosi nullam inducent utilitatem, 111, t. IV.
 Lapidum pretiosorum vanitas, 590, t. IV.
 Lapiðes et ligna dii appellati a gentilibus, 68, t. IV.
Lapis de monte abscessus in Danielis visione, significat Ecclesiam, 798, t. II.
 Lapsi si non surgunt, non in causa est is qui vult erigere, sed qui nolunt surgere, 470, t. V.
 Laqueare aureum, 515, t. V.
 Laquei quot in mundo, 156-157, t. II.
 Laqueos in virtutis exercitio tendit diabolus, 44, t. V.
 Larvae inaequae, *eposonata*, 159, t. V.
 Larvae ad perterrelaciendos pueros, 516, t. V.
 Larva histriónica pulchra, 673, t. XI.
 Larvae in theatris, 428, t. XI.
Lascivia et luxus mulierum tempore Chrysostomi 51-53, t. VI.
 Lascivia quomodo corrigenda, 503, t. IX.
 Latine lingue studium, 357, t. I.
Latro nulla prævia admonitione in cruce Christum confessus est, 828, brevi penitentia paradisum adeptus, 285, t. I.
Latro bonus principio maledicebat Christo, 411. *Latronis in cruce ab alio latrone differentia*, 41. *Latro in cruce doctor*, 402. *Latronis fiducia*, 402, philosophia, 403, t. II.
Latro cur in paradisum introductus, 672, 673, uno verbo prolat, sola fide exhibita in paradisum ante Apostolos insiliit, 673, t. IV.
Latro q̄ iomodo ingressus in regnum cœlorum, 673, t. IV.
Latro pendens in cruce oratione regnum cœlorum impetravit, 668, ingressus est in paradisum non cum corpore, 673, t. IV.
Latronis boni philosophia, 514, t. III.
Latrones ambo initio conviciabantur Christo, 771, t. VII.
Latro alias quasi in statera in altum sublatus, alias de presus, 559, t. VIII.
Luronis in cruce penitentia, 514, t. V.
Latrones Andronicum captum dispoliatum dimittunt, 620, t. III.
Latrocino gravius est adulterium, 424, t. XI.
Lavacrum baptisimi priora crinima abluit, 234, t. II.
Lavacrum baptismi quaslibet maculas eluit, 227, t. II.
Lavacri Iudeorum a lavacro baptismi discrimen, 226, t. II.
Lavacrum regenerationis, 210, 318, t. V.
Lavacrum baptismi est pharmaceutum et quasi antidotum, 269, t. XI.
Lavacrum baptismi non potest iterari, 79, t. XII.
Laudare delinquentes longe pius est quam delinquere, 687. Laudare virtute preditos prodest, 687. Laudare improbos, supplicium parit, 687, t. IV.
Laudare Deum vel tacentes possimus, 300, t. V.
Laudare vitium peccatum est, 252, t. V.
Laudandi modi varii, 486, t. V.
Laudes aliorum justo gaudium, 759, t. I.
Laudes etiam virtute preditos voluptate afficiunt, 674, t. I.
Laudum et hymnorum præstantia, 695. *Laus non placet ex ore peccatoris*, 695, t. I.
Laudis amatores niniū culpantur, 674. *Laudes qui non contemnit, gravia multa patitur*, 676, t. I.
Laus hominum quam fluxa, 53. *Laudes hominum non curandæ*, 200. *Laudari christianus ab omnibus nequit*, 200, t. IV.
Laudes Dei quomodo canant membra nostra, 463, t. V.
Laus Dei quid difficultatis habeat, 300, t. V.
Laudes orationis, 326, t. V.
Laudari vis? lauda, 62, t. V.
Laus quid, 248, magna res est, quæ purgat animam, 429, t. V.
Laus Dei que sit, 290. *Laus Dei sacrificium ipsi gratissimum*, 498. *Laudis sacrificium*, 327, t. V.
Laudem Dei quomodo emittant bruta et fera, 488, t. V.
Laudare se quando licet, 41, t. V.
Laus propriæ vitanda, 37, t. VII.
Laus multitudinis contemnenda, 602, t. VII.
Laudes qui querit, a Deo non laudatur, 56, t. VII.
Laus vera quæ, 20, t. VI.
Laudes hominum vel ex gratia prodeunt vel ex odio negantur, 43, t. VIII.
Laus a Deo prodiens magnam homini afferit utilitatem, 43, t. VIII.
Laus hominum statim evanescit, 218, t. VIII.
Laus ab uno Deo querenda, 45, t. VIII.
Laudes non curandæ, neque etiam accusatione 119, t. XI.
Laudes qui despiciunt, multis fruitur laudibus, 570, t. IX.
Laus vera quæ, 221, 222, t. XI.
- Laus non debetur abstinevitæ a pravis operibus*, 223, t. XI.
Laudes hominum infidei sunt et nihil utilitatis afferunt, 674, t. XI.
Laudes non hominum, sed Dei querendæ, 101, t. X.
Laudare se quando licet, 583, t. X.
Laus propria quam otiosa, 548, t. X.
Lazarus non oratione Christi, sed iusu, a mortuis excitatus, 782, ejus resurrectio offendicula solvit, quomodo, 779, t. I.
Lazari parabola, 1017. *Lazarus per angustam viam incessit*, 1049, communis orbis doctor, 982, in divitis vestibulo non morosus nec impatiens erat, 973, omnium opulentissimus, 986, in vestibulo divitis noveam supplicia pertulit, quæ, 973 *et seqq.*, de resurrectione non philosophabatur, 981. *Lazarus fortiter adversa tulit*, 439. *Lazari mendici situs*, 1033. *Lazarus cur in sinu Abraham*, 998, 999, t. I.
Lazari et divitis historia, 657, t. II.
Lazari patientia, 707. *Lazari pauperis mors pretiosa*, 72.
Lazarus in praesenti vita pauper, in futura dives, 59, t. II.
Lazari quatuoridiani historia, a Joanne solo memorata, cur a ceteris evangelistis sit prætermissa, 841. *Lazari resurrectio Christi resurrectione fidem facit*, 642, t. II.
Lazari pauperis virtus, 471. *Lazarus patriarchæ Abraham sedem consecutus*, 582, t. III.
Lazari exemplum iuhumanus proponitur, 604, t. IV.
Lazarus cur Christus feveril, 297, t. VI.
Lazari virtus describitur, 367, 368, t. V.
Lazarus pauper non minus conspicuus, quam tres pueri in fornace, 53, t. VII.
Lazarum cur fœteorem Christus suscitat, 348, t. VIII.
Lazarus resuscitati miraculum quantum, 354, t. VIII.
Lectio spiritualis librorum Scripturæ instrumentum salutis, 993, 994. *Lectio Scripturarum commendatur*, 812, 991. *Lectio Scripturæ etiam non intellecta utilis omnibus*, 994, t. I.
Lectio iterata aperit obscura, 995. *Sine lectione spirituali non potest quispiam salutem consequi*, 993, t. I.
Lectio sine intelligentia nou prodest, 21, t. III.
Lectio Scripturarum cum prato collata, 87, et cum fonte, 89. *Lectio Scripturæ in ecclesia*, 70. *Lectio Scripturæ addantur bona opera*, 179, t. III.
Lectio divinae Scripturæ quomodo peragenda, 125. *Lectio Scripturæ sacræ pia religiosis notitiam afferit*, 41, t. III.
Lectio Scripturæ utilitas, 299, 300, t. II.
Lectio Scripturæ sacræ thesauro comparatur, 32. *Lectio Scripturarum ingens bonum*, 321, 411, quantam consolacionem afferat, 261, 262. *Lectio sacra nihil jucundius*, 615, 572, t. IV.
Lectio Scripturæ sacræ in ecclesia multæ et varie, 146, t. VI.
Lectio non sola sufficit, red requiritur etiam accurata cognitione, 249, t. VI.
Lectio sacrae Scripturæ morbos animi extinguunt, 50, t. VII.
Lectio Scripturarum lecto jucundior, 383, t. VII.
Lectio Evangeliorum necessaria, 29, t. VII.
Lectio Scripturæ sacræ quam utilis, 512, t. V.
Lectio hebreici textus, 155, t. V.
Lectio Aquilæ et Symmachii, 729, t. V.
Lectio Symmachii, quintæ et sextæ, 766, t. V.
Lectio quinta et sextæ editionum, 769, t. V.
Lectio reliquorum interpretum, 749, 761, 764, 768, 771, t. V.
Lectio divinorum librorum quo ritu literat, 293, 296, ante lectionem manus abluebantur, 295. *Lectio divinae uulstas*, 296, t. VIII.
Lectio divinorum librorum commendatur, 186, t. VIII.
Lectio spiritualis sanctificat, 187, t. VIII.
Lectio Scripturarum sacrarum commendatur, 483, t. XI.
Lecti argentei dixitum Antiochenorum, 179, t. X.
Lectus eburneus. *Lecti splendidi nihil prosunt ad somnum*, 972, t. I.
Lectus Davidis, lacrymis exornatus, 975, t. I.
Lecti apparatus, 506, t. I.
Lecti ex ebore aut ex argento puro adornati, 773, t. II.
Lecti argento ornati, 183, t. III.
Lecti argentei, 399, t. III.
Lecti argento nexi auroque fulgentes, 513, t. V.
Lectoris manus in ecclesia, 484, t. XI.
Lectoris officium in ecclesia, 138, t. X.
Legalia ad virtutem non conterunt, 61, t. X.
Legislatorum officium, 378, t. I.
Legislator unus duorum Testamentorum, 320, 321, t. II.
Legislator veteris idem est qui novæ legis, 243, t. VII.
Leguminum esca monachis, 403, t. I.
Lenitas rerum, quam verborum, melior, 403, t. VII.
Lenitate opus est doctori, non auctoritate tantum, 501, t. XI.
Lecnes mitigantur et tractabiles redduntur, 44, t. III.

Leones ab angue adagium, 361, t. III.
Leones cicures reddehant antiqui, 501, et per forum
ducebant, 78, t. IV.
Leones arte cicures et mansueti reddebantur tempore
Chrysostomi, 690, t. IV.
Leones olim cicures reddebantur, 501, t. V.
Leones arte mansueti reddebantur, 94, t. VI.
Leones mansueti per forum circumducebantur Constan-
tinopoli, 220, t. IX.
Leontio epistola Chrysostomi, 633, t. III.
Leporis vitam agere semper timere, 563, t. V.
Leprae genus quodam immundum reddebat, 681, t. XI.
Leprosi olim extra urbes sedes habebant, 128, t. VI.
Levi tribus sola honorata sacerdotio, 922, soli sacerdotio
vacabat, 922, t. I.
Levitici liber cuius sic vocetur, 328, t. VI.
Lex sublata fuit non ob peccata Iudaorum, sed quod
imperfecta esset, 920, 921. *Legis observationem Papili ab-*
rogandam suadet, 864. *Lex imperfecta non sua natura*, sed
ratione temporis quo data est, 790, t. I.
Lex non est Christo contraria, 839, est quasi paedagogus,
860, ad maiorem suscipiendam philosophiam apta, *ibid.*,
utilis quod ad Christum ducat, *ibid.*, *utilis olim, nunc ces-*
savit, 858, t. I.
Legem extra Jerosolymam legere Iudeis non licebat,
917, t. I.
Legem veneramur, sed quiescere sinimus, 913, t. I.
Lex naturalis ab initio homini indita, 131. *Quid est lex*
naturalis, 132. *Legem naturalem negabant gentiles*, 133.
Legem naturalem probant multa, 134, t. II.
Lex Dei potest servari, 319, t. II.
Legem cur et quomodo abrogavit Christus, 378, t. II.
Lex ea, quae legis erant evenit, quomodo, 730, t. II.
Lex Moyses, lex Dei, 809, t. II.
Legis et Prophetarum libri non sanctum faciunt locum
ubi depositi sunt, 914, t. I.
Lex christianorum pacifica, 947. *In lege nova majora*
præstanda quam in veteri, 512, t. I.
Leges et supplicia reipublicæ necessaria, 364, t. I.
Leges educandorum liberorum a Deo datae, 354, t. I.
Legi divinae cedunt externæ leges, 219, t. III.
Legislator unus Veteris et Novi Testamenti, 284 et seqq.,
t. IH.
Lex data est ut umbra; non peccata tollit, sed demonstrat,
533, t. IV.
Lex lucerna, lux et vita, 617, *quarta bona attulerit*,
618, *in lege veteri virtus difficilior*, 698, t. IV.
Lex sors sapientie, 618, *spiritualis ac divina erat*, 618,
t. IV.
Lex an sit causa peccati, 617, *in subsidium data est*,
617. *Lex per ipsum Deum data*, 618. *Lex nou accusanda*,
617, t. IV.
Lex nova: in lege nova majus philosophiae studium, ma-
jora certamina, 25, *in lege gratis omnia perfectiora*, 617,
t. IV.
Leges sunt ipsorum principum principes, 593. *Leges*
landamus cum nobis consciū criminis non sumus, 598,
t. IV.
Lex conscientiae sufficiens, 482, t. V.
Lex scripta nouissimi Iudeis data, 482, t. V.
Legis præcepta non principaliter data, 173, t. V.
Legis veteris præcepta nou abrogantur per novam le-
gem, 287, t. V.
Legislator idem Novi et Veteris Testamenti, 216, t. V.
Lex in angulo data, evangelica prædicatio per orbem
terrarium, 222, t. V.
Legi gratia, non lege naturæ crescebat christianorum
militudo, 485, t. V.
Legis nova præcepta non abrogant vetera, 287, t. V.
Lex sepes, quia circuindat, et a malorum consortio arcit,
418, t. V.
Legem, quae nos tuetur et vindicat, transgredi iniquitas
est maxima, 179, t. V.
Lex naturalis omnibus insita, 482, t. V.
Leges humanae momentaneæ et obscuræ, leges divinae
sole clariores et permanentes, 287, t. V.
Lex donus Dei est, 736, t. V.
Lex per graniæ austeriori, 689, t. VI.
Legis gloria est ut docere possit seipsum in Christo eva-
cueri, 176, t. VI.
Lex multiplex, 453, t. IX.
Lex naturalis omnibus hominibus insita, 502, t. IX.
Lex Mosaica sancta, 502, t. IX.
Legis præcepta iudaicam vilitatem spectant, 91, t. IX.
Lex morbum auxit, quomodo, 178, t. IX.
Lex viventibus, non mortuis data est, 496, 497, t. IX.
Lex prævaricationem arguit, gratia prævaricationem tol-

lit, 488, t. IX.
Lex onerosa, gratia facilis, 567, t. IX.
Lex non potuit præstare id quod fides præstitit, 447,
t. IX.
Lex soluta fuit, 249, t. IX.
Legem non esse servandam Petrus docuit, 241, t. IX.
Legis metum solvit Paulus, 632. *Lex abrogatur a Paulo*,
502, *legis dignitatem Paulus non tollit*, 497, t. IX.
Lex contraria non fuit: Christus in auxilium ejus venit,
315, 314, t. IX.
Leges novas posuit Christus, 53, t. IX.
Lex spiritualis cur sic vocetur, 507, t. IX.
Legem audire nihil juvat, nisi opus seddatur, 433, t. IX.
Lex probroso Solonis, 419, t. IX.
Lex quomodo iram operetur, 39, in legem tandem ver-
titur consuetudo, 546, t. XI.
Lege quomodo utendum, 311, t. XI.
Legis plenitudo Christus, et finis legis Christus, 284,
t. XI.
Lex non parum contulit ad cognoescendum peccatum et
ad augendum supplicium, 365, t. X.
Lex vetus cur severius puniret, quam nova, 431, t. X.
Lex quomodo mortem afferebat, 442, t. X.
Legis gloria in hoc sita est quod ad Christianum animos coo-
vertat, 445, t. X.
Lex per Christianum finem accepit, 445, t. X.
Lex christiana multo magis vitam trahatur et continet,
quam externe leges, 503, t. X.
Lex dilectione impletur, 670, t. X.
Lex in Scriptura per sepe significatur, 35, t. VII.
Lex est Vetus Testamentum totum, 667, t. VII.
Lex vetus quam necessaria fuerit, 246, 247, t. VII.
Lex quando et quomodo data, 15, t. VII.
Legem veterem non abrogavit Christus, sed perficit,
241, t. VII.
Legem modo servabant Christus et apostoli, modo non
servabant, 330, t. VII.
Legis veteris præcepta non ita sublimia erant, 268,
t. VII.
Legis veteris et novæ unus idemque est legislator, 247,
t. VII.
Lex vetus cognata et affinis est novæ, 244, t. VII.
Legis veteris cum nova affinitas, 406, t. VII.
Lex abrogata per novum populum, 33, t. VII.
Lex nova quam prestet veteri, 15, t. VII.
Lex nova plus requirit, quam vetus, 263, t. VII.
Lex nova majora promittit, quia majora certamina exigit,
214, 245, t. VII.
Lex quanta mansuetudine et providentia plena sit, 238,
t. VIII.
Legis novæ perfectio, 245, t. VII.
Lex spem habebat, sed non tantum, quantam gratia, 105,
t. XII.
Lex cur aliquando per Moysem, aliquando per angelos
data dicitur, 52, t. XII.
Lex umbrata erat, 150, in lege omnia umbra erant: circum-
cisio, sacrificia, sabbatum 105, t. XII.
Legis sacerdotium, jam ejectum est et cessavit, 113,
t. XII.
Legem Christus paulatim solvebat, 239, t. VIII.
Legem Christus non transgreditur, sed supergreditur,
210, t. VIII.
Legem Iudei nec noverant, nec servabant, 288, t. VIII.
Lex hominum paedagogus, 517, t. VIII.
Lex quomodo submittaverit, 668, 670, t. VIII.
Lis Jacobi uxori fucum non adhibuit, 369, t. VII.
Libamina et phœnix meretrices adhibebant, 627. *Liba-*
mina a meretricibus adhibita ut jucundæ apparerent, 626,
t. IX.
Libanii monodia de incendio templi Apollinis in Daphne,
380, 381, t. II.
Libanii ad Chrysostomum pergit, 735, 738, t. III.
Libanii (qui supra), 357, t. III.
Libellum repudiij cur permisit Moyses, 220, t. III.
Libelli supplices imperatoribus oblati, 640, t. IV.
Libellum repudiij cur lex vetus permittat, 239, t. VII.
Liberalitas non ex donorum mensura, sed ex dantium
animo aestimatur, 514, t. X.
Liberalitas erga egenos, damnationem amovet, 476,
t. VII.
Liberalitas Dei in homines, 124, t. IV.
Liberalitas in pauperes exhibenda, 58, t. IV.
Libere bonum operamur, non necessitate, 377, 378,
388, t. II.
Liber et servus in his quæ ad Christum spectant pares
sunt, 156, t. X.
Liber non est qui peccato servit 458, *et servus non est*
qui a peccato liber est, 458, t. X.

Liberum aut servum quid potissimum faciat, 278, t. V.
 Liber ille tantum est, qui libertatem intus habet, 390, t. XI.
 Liber et servus nomina tantum sunt, 491, t. XII.
 Liberorum et domesticorum cuique est ratio reddenda, 607, t. IV.
 De liberorum educatione ecloga, 763, t. XII.
 Liberi in Ecclesiis adducendi, 802. Libertas. Nemo liber est, nisi qui Christo vivit, 314, t. I.
 Libertas animæ quantum bonum, 371, t. VII.
 Libertas a curis tranquillitatem animi parit, 382, t. VII.
 Libertas quam dant homines, nomine tenus libertas est, 298, t. VIII.
 Libertas vera, est nullo egere, 457, t. VIII.
 Libertas animæ vitam presentem desipientis, 89, t. IX.
 Libertas dicendi sine virtute nihil proficit, 284, t. IX.
 Libertas servorum Christi, 314, t. I.
 Libertas ex afflictione oritur, 44, t. V.
 Libertini quinam, 120, t. IX.
 Liberum arbitrium, 140, homini inditum, 187, vel coronatur vel damnatur secundum animi propositum, 166, t. IV.
 Liberum arbitrium virtutem et vitium parit, 628, t. IV.
 Liberum arbitrium nobis dedit Deus, 169, t. IV.
 Liberi arbitrii major vis quam naturæ, 544, t. IV.
 Liberum arbitrium. In nobis situm est ut diabolus obtemperemus vel nou obtemperemus, 984. Ex proposito probat improbi efficiuntur, 555. Liberum arbitrium Paulus non abefactavit, 713, t. I.
 Liberum arbitrium. Animæ decor in nobis et in Dei nutus, 295. Verorum honorum nos Deus opifex esse concessit, 295, t. I.
 Libertas arbitrii insertur ex indicto supplicio, 160, ab auxilio pendentes divino, ut autem eligamus in nostro arbitrio situm est, 161, t. VI.
 Libertas actionum humanarum, 156, t. VI.
 Libertas arbitrii, 35, 207, t. VI.
 Liberum arbitrium, omni agendi potestate sublatum, nullum meritum, nullum demeritum est, 135, t. VI.
 Liberi arbitrii potestas penes nos est ut mutemur, 21, tom. VI.
 Liberi arbitrii vis quænam, 160, t. VI.
 Libero arbitrio, non fati necessitate gubernamur, 184, tom. VI.
 Liberum arbitrium minime tollit ant laedit hoc Jeremiæ dictum : *Non est in homine via ejus*, 155, t. VI.
Ex libero arbitrio transgressiones accidenti, 523, t. VI.
 Libertate arbitrii honorata fuit natura humana, 362, t. VII.
 Liberum arbitrium, 67, t. VII.
 Liberum arbitrium et libertatem voluntatis non tollit Christus, 574, t. VII.
 Liberum arbitrium per gratiam non tollitur, 471, t. VII.
 Libertas arbitrii in acibus, 83, t. VIII.
 Liberum arbitrium in acibus, 583, t. IX.
 Liberum arbitrium non tollit Paulus, 539, t. IX.
 Liberi arbitrii facultas quanta, 590, t. IX.
 Liberum arbitrium per obedientiam ex corde indicatur, 489, t. IX.
 Libertas arbitrii, 291, t. IX.
 Libertatem arbitrii non labefactant, neque necessitatem afferunt Christi predictiones, 226, t. X.
 Liberum arbitrium, 99, t. XII.
 Liberum arbitrium ipsum inicit in gehennam, 353, t. XI.
 Liberum arbitrium est causa boni et mali, 378, t. II.
 Liberum arbitrium : Deus non vim infert nolentibus, sed volentes trahit, 143, 144. Libero arbitrio et libertate decorati sumus, 431. Liberi arbitrii est, ut quis persuadeatur, vel non persuadeatur, 120. Liberum arbitrium non tollitur, 484, t. III.
 Liberum arbitrium, 457, t. V.
 Libertas arbitrii homini data, 158, t. IV.
 Libido intemperans bellum animæ parit, 58, t. V.
 Libido lacrymantem non adit, 77, t. V.
Libido quantum tragediam excites, 573, t. V.
 Libidinis cœstrum unde oritur, 600, t. VII.
 Libidinis extinguedæ modus, 452, t. X.
 Libido contra naturam horrenda, 417, 418, t. IX.
 Libri cur necessarii, 15, t. VII.
 Libri magici et prestigiarum, 275, t. IX.
 Libri aureis litteris scripti, 187, t. VIII.
Libri secretiores, id est apocryphi, 658, t. VI.
Libri membranacei, 607, t. VIII.
 Libya de Spiritu sancto accepit, 186, t. V.
 Libya pastores quanta pro ovibus tuendis incommoda subeant, 660, t. IX.
 Ligamina superstitionis infantibus nascentibus adhibita, 105, apud christianos antiochenos in usu, 58, t. X.
 Ligamina superstitionis, quæ *supra* vocabantur, 357.
 Ligamina et incantationes prohibentur, 358, t. XI.

Ligamina pro curandis morbis adhibita, 412, t. XI.
 Ligaturæ clamantur, 240, t. II.
 Lignum scientiæ boni et mali cur sic dictum, 152, 610, tom. IV.
 Lignum vite cur sic appellatum, 131, t. IV.
 Lignum vite in paradyso, 109, t. IV.
Lignum cognitionis boni et mali quid, 674, t. VIII.
Lignum collisum ignem emittit, 433, t. VI.
 Lingua sacra *psalmi*, 288, t. VI.
 Lingua hebraica ab aliis omnibus diversa, 830, t. VI.
 Linguarum donum praedictum a prophetis, 822, t. I.
 Lingua cohinda, 1001, ne postea igne comburatur.
ibid., et 1002, t. I.
 Lingua malitia vel justitiae instrumentum, 66, 67, t. II.
 Lingua magnam etiam afferit utilitatem, 229, t. II.
 Lingua tremenda mysteriis ministrans a vitiis abstineat, 253, 254, t. II.
 Lingue quot quaque lapsus, 228, t. II.
 Linguarum divisio unde, 246, cur non citius acciderit, 250. Linguarum divisionis bonum, 250, t. II.
 Linguarum donum quodnam esset, 298. Novum erat hoc donum, sed prophetæ donum antiquum erat, 301, t. X.
 Linguarum donum cur ante alia accepta per apostoli, 296, t. X.
 Linguarum donum prophetæ dono præstat, 297, t. X.
 Lingue intemperatio muliebre vitium coercendum, 234, t. IX.
 Lingua nostra lingue Christi similis sit oportet, 713, t. VII.
 Lingua moderanda, 54, t. VII.
 Lingua magis custodienda quam papilla oculi, 516. Regius quidam est equus, qui freno opus habet, 516, t. VII.
 Lingua una erat initio, 179, 182, t. VI.
 Lingue cur multæ ac diverse invectæ fuerint, 187, 188, tom. VI.
 Lingue intemperatio causa malorum, 44, t. VI.
 Lingua est machæra acuta, 188, t. VI.
 Lingue et oris custodia, 451, 452, t. V.
 Lingue petulantia, 423, t. V.
 Lingue facilitas mala innumeræ parit, 432, t. V.
 Lingua per verba sanctificatur, 158, t. V.
 Lingua precans est plectrum coelstis musicæ, 46, t. V.
 Lingua quomodo coercentia, 20, t. III.
 Linguarum donum quodnam, 92, t. III.
 Lingue custodia, 25, t. III.
Linguarum donum quantum, 807, 809, t. III.
 Lingua diligenter custodienda, 37, quomodo custodienda, 45, 46, t. IV.
 Linus post Petrum Romæ episcopus, 639, t. XI.
 Litania, *laudes* et supplicationes, 285, t. VI.
 Litteræ quæ mittuntur ex subscriptione manifestæ sunt, 469, t. XI.
 Litteræ imperatoria quanta cum reverentia acciperentur et legerentur, 405, t. IV.
Littera occidit, quid illud significet, 456, t. X.
 Litteræ Abrahami tempore nondum inventæ fuerant, 642, tom. IX.
 Lites quot et quantæ tempore Chrysostomi, 552, t. XI.
 Lites et dissidia im̄rohantur, 322, t. XI.
Lites vilandæ, 730, t. VIII.
 Liturgia. *Invocatio Spiritus Sancti in oblatione sacrificii*, 681. Liturgia verba diaconi prolatæ, *Alii alios nescire*, 849. Verba diaconi in liturgia : *Erecti stenus probe*, 734. In liturgia diaconus populum dimittens dicebat, *In pace discedite*, 870, in oratione dicebat, ut Angelum pacis regemus, *ibid.*, t. I.
 Liturgia sacra multa afferuntur, 399, 400, 401, 402, 403, 404. In liturgia respondebat populus, *Spiritu tuo*, 312, 527, t. X.
 Liturgia voces quædam, 29, in liturgia manus expanderentur, 204, t. XI.
 Liturgia verba, *et cum Spiritu tuo*, 458, t. II.
 Liturgia, *Sursum mentem et corda. Resp. Habemus ad Dominum*, 343, t. II.
 Liturgia verba, *Angelum pacis rogate*, 444, t. II.
 Liturgia. Verba diaconi in liturgia, 158. In liturgia martyres memorabantur, 170, t. IX.
 Liturgia. In liturgia sacerdotis oratio, 531, t. VII.
 Livor mente exsiccatus, 336, t. VII.
 Loca ubi Paulus mansit, et ubi ligatas fuit venerationi habita, 745, t. IX.
 Locorum veneratio apud christianos, ut urbis Bethlehem, 816, t. I.
 Iohannes Augustus, 558, t. II.
 Loquela aliquando silentio utilior, ut et silentium loquela utilius, 452, 455, t. V.
 Loquendi et tacendi vicissitudo, 452, 453, t. V.
 Loricæ ferreæ, 652, t. VII.
 Lot in Sodomia sicut in pelago servatus est, 311, t. II.

Lot cur ab Abraham susceptus comes peregrinationis, 289. Lot juvenis separatur ab Abraham, 311. Sodoma petit, non advertens focolarum nequitiam, 311, t. IV.
 Lotum cur in Sodomis Deus habitate voluerit, 399. Loto nihil profuit Sodouorum habitacionem diligere, 325, t. IV.
 Lot cur in captivitatem abductus, 328, t. IV.
 Loti hospitalitas, 395, 396, t. IV.
 Lot vi eductus ex Sodomis ab angelis, 404, t. IV.
 Loti virtus quanta, 398, t. IV.
 Loti uxori in statuam salis versa, 403, 407, t. IV.
 Lot excusatus ab ebrietate, neque Lot neque filiae ejus dampnande, 411, 412, t. IV.
 Loti filiae excusantur a concubitu cum patre, 411, t. IV.
 Lot laudatur quod solus esset probus, 44, t. V.
 Lotagae, mendici circulatores, 97, t. XI.
 Lucas solus scripsit historiam Lazari et dicitis, 970, t. I.
 Lucas, Pauli discipulus, scripsit Evangelium, 18, t. VII.
 Lucas qua de causa scripsit Evangelium, 17, t. VII.
 Lucas in generationibus differt a Matthæo, in quo et quare, 21. Cur longiore quam Matthæus genealogiam scribit, 40. Cur ab Adamo Christi generationem incipiat, 17, t. VII.
 Lucas cum Matthæo consonantia, 82, t. VII.
 Luce cum Matthæo consensus circa centurionem, 333, 336, t. VII.
 Lucas, Pauli discipulus, Acta apostolorum scripsit, ideo maxima pars libri Paulum spectat, 15, t. IX.
 Lucas probatur esse auctor Actuum apostolorum, 91, 780, 781, t. III.
 Lucas cur dicat se de omnibus quæcepit Jesus facere, scripsisse, cum scribat Joannes non posse omnia scribi, 419, tom. III.
 Lucas solus Evangelium prodixit usque ad Assumptionem Domini, 780, 781, t. III.
 Lucas Actuum apostolorum auctor, 213, t. V.
 Lucerne in foro accendebantur in kalendis, 987, t. I.
 Lucerne sive lampades in ecclesia accendebantur, 987, tom. IV.
Lucernes quidam superstitione in fontibus appendebant, 561, t. VIII.
 Lucianus Graecorum disciplinis eruditus, 524, fame torquetur, 523, in fame idolothrya respuit, 524. Lucianus tormentis admotus ad singulas interrogations respondebat, *Christianus sum*, 524, t. II.
Lucifer inter sidera, 803, t. III.
 Lucio episcopo epistola Chrysostomi, 633, t. III.
 Lucius, Jason et Sositheus, cognati Pauli, in Epistola eius Romanos salutant, 677, t. IX.
 Lucri amor quantas ærumnas subire cogat, 403, t. I.
 Lucrum ex proximi egestate partum, quam crudele, 97, tom. III.
 Lucro qui student, ab amore lucri sape ladduntur, 602, tom. VH.
 Luctatores in usu, 602. Philosophus quidam qui legem tulit, Solon, 602, t. XI.
 Luctus. In gravissimo statim luctu, non adhibenda consolatio, 598, t. I.
 Luctus legitimus erga eos qui in peccatis vivunt, 822, t. I.
 Luctus et exequiarum ritus apud christianos, 1020, t. I.
 Luctu nimio quidam ad familiarium sepulcrum domicilium posuerant, 409. Luctus erga defunctos qualis esse debeat, 1019, t. I.
 Luctus immoderatus improbatur, 235, t. X.
 Luctus pro defunctis moderatus sit aportet, 347, t. VIII.
 Luctu quinam sint digni, 580, t. VIII.
 Luctus utilis quisnam sit, 225, 226, t. VII.
 Luctus defunctorum cum tibiis et cymbalis celebratus, 373, t. VII.
 Luctus nimius a ratione alienus, etiamque periculosus, 296, t. VI.
 Luctus an proposit, necne, 295, t. VI.
 Luctus sape emendat eos quos serino non potest emendare, 16, t. VI.
 Luctus iis qui ante Christum licitus, 296, t. VI.
 Luctus Davidis ob mortem Saulis, 694, t. IV.
 Ludimagi tri prius elementa docent quam syllabas, 677, tom. IV.
 Ludos quisnam prohibitus, 138, t. VII.
 Lugere mortuos jam non licet, 296, t. VI.
 Lugendi ethnici, Judæi et catechumeni morientes, 304, tom. VI.
 Lumbi quid significant apud Paulum, 164, t. XI.
 Lumen signatum quid, 54, t. V.
 Lunæ et solis utilitas, 59, t. IV.
 Luna. Quidam dicebant Providentiam usque ad lunam tantum pertingere, 392, t. V.
Lunam plenam cur primo fecerit Deus, 419, t. VI.
 Lunatici jejunium timent, 307, t. II.

Lunatici cur sic dicti, 562, t. VII.
 Lunula, ornamentum muliebre, quid esset, 51, t. VI.
 Lupicinus Apiarie episcopus ad Theophilum misus a Chrysostomo, 531, t. III.
 Lupos superat qui manet ovis, 343, t. V.
 Lupi vincuntur, oves Christi vincunt, 589, t. VII.
 Lux magna et vera quæ, 217, t. VII.
 Lux Christi luce solis major, 335, t. VII.
 Luxuriæ dediti, porci a Christo vocantur, 311, t. VII.
 Luxus quam inanis et fluxus, 983, t. I.
 Luxus mulierum curas partit, 581, t. I.
 Luxus et fastus res fluxæ, 288, t. I.
 Luxus in vestibus tempore Chrysostomi, 180, 296. Luxus mulierum quantus tempore Chrysostomi, 391, t. IV.
 Luxus vestium damnatur maxime in mulieribus, 549, tom. IX.
 Luxus et fastus redarguntur, 299, de luxu pudenda quedam, 349, t. XI.
 Luxus in conviviis quantus, 304, t. XI.
 Luxus mulierum reprehenditur, 341, 580, t. VIII.
 Luxus vestium reprehenditur, 161, 302, t. VIII.
 Luxus res est mala, 267, t. VII.
 Luxus vestium redarguitur, 92, t. VII.
 Luxus mulierum describitur et carpitur, 369, t. VII.
 Luxus mulierum damnatur, 287, 287, 784, quæ mala hinc oriuntur, 785 et seqq., t. VII.
 Luxus inaurium, 786, t. VII.
 Luxum calceorum vehementer exagitat Chrysostomus, 501, t. VII.
 Luxus quantus Chrysostomi tempore Constantinopoli, 514, t. V.
 Luxus vitandus, 277, t. V.
 Luxus mulierum tempore Chrysostomi, 51, 53, t. VI.
 Lycaones cur suspiciuntur sunt Paulum esse Mercurium, 670, t. I.
Lyceum : ibi Socrates morabatur, 539, t. I.
Lichicum est solis occasus, 703, t. V.
 Lycurgus jussit virginis nudas in prospectu virorum concitare, 694. *Vide notam*, t. XI.
 Lydie discipline humilitas et sapientia, 235, t. IX.
 Lystris Paulo et Barnabæ immolare volebant ex diabolæ nequitia, 25, t. II.

M.

Macchabæorum res sub Juda et Simone, 894, t. I.
 Macchabæorum matris virtus, 619. Macchabæorum mater septem peperit filios, non terre, sed celo, 622. In suppliis filiorum gravius cruciabatur quam ipsi filii, 620, 623. Filium postremum cohortatur, 625. SS. Macchabæi, 617 et seqq. Macchabæorum supplicia, 621. Ex Macchabæis postremus se supplicio exposuit spectante matre, 624. Tyranni clementiam reformatibat, 624, t. II.
 Macchabæi in psalmo XLIII prædicuntur, 167, t. V.
 Macchabæorum mater futuram resurrectionem testificatur, 501, t. VI.
 Macchabæorum eorumque matris laus, 125, t. VI.
 Macchabæi admirationi fuere, quia pro legi passi sunt, 417, t. VII.
 Macchabæorum mater quanta passa sit, 886, t. XII.
 Macchabæorum festus dies, 532. Macchabæos pro Christo passos esse probatur, 534, t. XII.
 Macedones christiani ex paupertate largiebantur, 615, tom. VII.
 Macedonia, 714, t. I.
 Macedoniæ episopis scribit Chrysostomus, 706, t. III.
 Macedonii monachi dictum fiducia plenum pro Antiochenis, 173, t. II.
 Macedonius paracletio bellum infert, 614, t. II.
 Macedoniani a Macedonio, 220, t. VIII.
 Macedoniani impugnantur, 553, t. XII.
Macedoniani verum Scripturarum sensum adulterabant, 819. *Macedonianorum argumentum*, 819, et responsus ad illud, 819, 820, t. III.
Macedoniani Spiritus gloriam contumelias afficiebant, 823, confutantur, 823, t. III.
 Macedoniani impugnantur, 815, 816, t. III.
Macedoniani dicebunt Deum magnum et parvum, 1087, t. I.
 Macedoniani, Ariani, Eumoniani, 470, t. VI.
 Maceratio, ex maceratione coelestium rerum desiderium nascitur, 85, t. II.
 Madianæ, quod aliter inexpugnabiles pularent Judeos, virgines immiserunt, 148, t. II.
 Magis et præstigijs libri, 273, t. IX.
 Magi nostra destruere in cassum conati sunt, 538, t. II.
 Magi Gazareni, 283, t. I.
 Magi Cambysi succidunt, 899, t. I.

Magi ex Perside venerunt ut Christum in praesepi vide-
rent, 753, eumque adorarunt, 754, t. I.
Magi cur per stellam ducti, 678, t. XI.
Magi primitus dicuntur, 406, t. III.
Magi Persidis doctores, 83, t. VII.
Magi philosophia sapientiores, 79, t. VII
Magi quo duce ad Christum natum venerint, 61, 62,
t. VII.
Magorum pietas, 76, t. VII.
Magis quid suaserit ut Christum adorarent, 81, t. VII.
Magi Christum ut Deum habuere, 85. Cur stella ducti
fuerint, 64, t. VII.
Magorum philosophia et munera quæ, 83, eorum
fides, *ibid.*, t. VII.
Magos Deus ipse per stellam vocavit, 66, t. VII.
Magi a Judæis ediscunt, Judæi a Magis, 75, t. VII.
Magi cur Judeos in Christi adoratione antevertierunt,
78. Cur fuga opus haberint, 83, t. VII.
Magorum manuæ quæ significant, 642, t. VI.
Magi quinam essent, 837, t. VI.
Magistri officium est non confessum ponere somere, sed
in correctione inferenda tardum esse, 512, t. X.
Magistr. munus est, discipulorum calamitatibus affici,
592, t. X.
Magistri ornamentum est discipulorum virtus, 436, t. X.
Magister Chrysostomi gentilis superstitionis. Ejusdictum,
601, t. I.
Magistri christiani doctrina, 19, t. VII.
Magistratus a nobis alendi quia de publicis solliciti sunt,
617, t. IX.
Magistratus aureas bullas ab imperatoribus accipiebant,
110, t. VI.
Magistratus vigiles esse debent, 231, t. XII.
Magistratus insignia, 94, t. III.
Magistratus diversi in Ecclesia, 91, 99, t. III.
Magistratus quasi paedagogi sunt, 596. Cur in mundo sint
constituti, *ibid.*, t. IV.
Magistratum necessitas, 588, t. V.
Magistratus urbibus necessarii, 82, t. II.
Magistratum timor utilis, 81, t. II.
Magistratus seculares virtutis inopportuni, 731, t. I.
De magnanimitate et fortitudine ecloga, 811, t. XII.
Magnanimitatem elemosyna probat, 558, t. IX.
Magnificentia nimis damnatur, 436, t. VIII.
Magna ecclesia Antiochiae sic dicta, in qua concionatur
Chrysostomus, 247, t. VI.
Magna saepe parvis egent, 177, t. V.
Magnus episcopus: ad eum scribit Chrysostomus, 626,
tom. III.
Magnum et præclarum nihil est, nisi sit aliis utile, 209,
tom. X.
Majorum virtus improbo nihil prodest, 34, de majorum
nequitia non erubescendum querenti virtutem, 53,
tom. VII.
Majorum laudes, cum nos consortes et similes sumus, ad
nos pertinent, 603, t. XI.
Malachias post captivitatem babyloniam christianum
cultum prædicti, 902, t. I.
Malachiel pro Malachia, 761, t. V.
Malchus alapam Christo inflixit, 449, t. VIII.
Malchus per litteras solatur Chrysostomus, quod filiam
amiserit, 647, t. III.
Maledici et detractores exagitantur, 463, t. IX.
Maledici carpuntur, 493, t. VII, 104, t. XI.
Maledicorum ultio futura, 418, t. VII.
Maledicos a regno excludit Paulus, 249, t. VII.
Maledicorum pena grandis, 135, t. X.
Maledici damnantur, 188, t. VI.
Maledici a regno celorum exclusi, 396, t. I.
Maledici coercendi, 203, t. III.
Maledico filii non habetur, 236. Qui maledicunt, stercus
ore gestant, 236, t. V.
Maledicentia fugienda, 191, t. VI.
Maledictionem maledictione commutavit Christus suspen-
sus in ligno, 335, t. VI.
Maledictus Chanzani in Gabaonitis finem accepit, 28, t. VI.
Maledictum legis sibi accessunt qui Regis coelestis dono
frui nolunt, 858, t. I.
Maledicti causam qui præbent digni suppicio, 590, t. I.
Maledicta contra Deum prolata ulcisci, contra nos prolata
patienter ferre debemus, 301, t. VIII.
Maledicta conculta in alios Deum offendunt, in se con-
fecta placant, 190, t. VI.
Maledicta in Ecclesiæ rectores quantum sint peccatum,
203, 204, t. III.
Maledicta in proximum quantæ poenæ obnoxia, 17. Ex
maledictis in proximum nihil lucri, danni plurimum, *ib.*,
tom. XII.

Maledicta non timenda probis, 231, t. VII.
Maledicta acerbius mordent, quam res ipse, 250, t. VII.
Maledicta nou maledictis, sed beneficiis refellenda, 378,
tom. VII.
Maledicta virtutis splendorem obsecrare nequeunt, 232,
253, t. VII.
Maledictum maledicto sublatum, 24, t. VII.
Maledictus qui sperat in homine, benedictus qui sperat
in Deo, 144, t. V.
Male facere est male pati, *adagium* 141, t. IX.
Malignitas in sese solam impingit, 78, t. VII.
Malitia non ex natura, sed ex voluntate gignitur, 282,
tom. VII.
Malitia aliquando pro ærumpa accipitur, 304, t. VII.
Malitia damatur etiam a sceleris, 341, t. III.
Malitia quedam non est noxia, 231, t. II.
Malitia nomen variis modis accipitur, 231, t. II.
Malitia gradus vari, 331, t. I.
Malitia nemini vult cedere, 285, t. VIII.
Malitia omnis ex arbitrio et voluntate est, 38, t. VIII.
Malitia virus quantum, 238, t. VIII.
Malitia. V. Nequitia.
Malitiæ omnem docet otiositas, 579, t. XI.
Malitia non vi et necessitate hominem detinet, 487,
tom. IX.
Malitia nihil impudentius audaciusque, 103, t. IX.
Malitia tyrannois quanta, 512, t. IX.
Malitia Deus uitur ad bonum, 80, t. IX.
Mala presentia propter futura bona non ægre ferenda,
225, t. XII.
Malarum omnium causa est, quod non sit caritas, 420,
497, t. XI.
Malus est qui bonum non facit, 442, t. XI.
Malarum quæ accident auctores sunt homines, 128,
tom. XI.
Malam. Impium dictum, *Faciamus mala ut eveniant bona*,
440, t. IX.
Malum quantum est pecuniarum cupiditas, 491, t. IX.
Malarum radix avaritia, 66, eorum causa est pecunia,
110, 254, t. IX.
Malus omnibus scatet divitis anima, 112, t. IX.
Mala ex deliciis orta, 133, t. IX.
Malariorum causa non est Deus, 181, t. IX.
Mala quanta pariat ira, 340, t. IX.
Mala sibi parunt ipsi homines, 70, a malitia non solum
opere, sed etiam affectu alienum esse oportet, 604,
tom. IX.
Mala ut ne patiamur penes nos est, 506, mala illata bonis
ulciscenda, 507, 508, t. IX.
Mala non nisi bonis admixta stare possunt, 53, t. IX.
Mala et bona ex voluntate et arbitrio sunt, 591, t. IX.
Mala onnia tollit caritas, 286, t. X, 640, t. XI.
Mala quanta a voluntate afferuntur, 568, t. XI.
Mala bujus vite mala non sunt, 307, t. VIII.
Malus in ipsa malitia penas luit, 136, t. V.
Mali, *vide improbi*.
Malus sibi ipsi soli nocet, 420, t. V.
Malum omne timore Dei extinguitur, 366, t. V.
Malis improbusque hominibus non insulandum, 431,
tom. V.
Mala non ex necessitate sunt, 578, t. VII.
Malarum colophon est gloriari in rebus terrenis et di-
gnitatis, 573, t. VII.
Mali nihil patitur vir bonus, 735, t. VII.
Mala non inferendo sunt inimicæ, 721, t. VII.
Mala qui fortiter ferunt, non lædantur, etsi lædi videan-
tur, 178, t. VII.
Mala cur permittat Deus, 692, t. VII.
Mala ex ignavia prodeunt, 577, t. VII.
Mala orbi semper evenire solent, 687, t. VII.
Malum nihil aliud est, quam nou obedire Deo, 577,
tom. VII.
Malus Deus fert patienter bonorum gratia, 900, t. VII.
Malarum omnium radix avaritia, 93, t. VII.
Malum quid est? inobedientia, 610, t. IV.
Mala quæ vere sint, 149, t. VI.
Mala prima tria sunt: *gula, avaritia, vanæ gloria*, 715,
tom. VI.
Malum perpetrare et bonum non agere perinde criminis
datur, 21, t. VI.
Malum qui aggreditur, licet non perficere possit, perinde
reus est, 586. Malum ex Dei voluntate penditur, 873. Mali
causam stabeant plurimi, 565, t. I.
Mala melius noviunus postquam ea perpetravimus, 611,
tom. IV.
Malarum consuetudo nihil nocet sobrias et virtutis stu-
diosis, 186, t. IV.
Malis nostris magis eruditur, quam alienis, 308, t. I.

- Malorum expectatio, illa advenientia mitigat, 417, tom. III.
 Malum non malo, sed bono sanitatur, 286, t. VIII.
 Malo non afficitur qui malum non operatur, 258, t. VIII.
 Mala alii imprecari non licet, 44, t. III.
 Mala pro bonis recipere, quam acerbum, 480, t. I.
 Mammona, 228, t. V.
 Mammonam qui diligunt, Deum odio habent, 401, t. I.
 Mammona quam infidum, 183, t. VII.
 Mammona tyrannus acerbus, 296. Herode iniquior, 78, tom. VII.
Mammona, vae tibi et ei qui te non habet, dictum occurrit tempore Chrysostomi, 120, t. XI.
Mammona diritiae appellatur, 722, t. VI.
 Manassis poenitentia, 284, t. I.
 Manasses rex per penitentiam scelera sua abluit, 78, tom. VII.
 Manasse oratio cuius locus affertur, 198, t. VIII.
 Mandata Dei difficultia non sunt, 635, t. IX.
 Mandatorum Dei ratio non querenda, 410, t. IX.
 Mandata Dei ut sint amplectienda, 291, t. V.
 Mandata. V. Precepta.
 Mandata Dei ex se pulchra, pulchriora sunt cum explentur, 31, t. II.
 Mandata Dei possibilia sunt, 318, t. II.
 Mandatis Christi non credere gravissimum inducit suplicium, 306, t. I.
 Mandatum secundum: *Diliges proximum tuum*, in quo primo simile, 661, t. VII.
 Mandatum seculare quid sit, 117, t. XII.
 Mandata carnalia queanam, 103, 104, t. XII.
 Manes matrimonium damnabat, 536, mali causam statuens, 365, t. I.
 Manichei Vetus Testamentum vituperant, Patriarchas accusant, 938. Prophetas et Patriarchas contemnunt, 798, quomodo confutantur, 431, t. I.
 Manichaeus, 798. Manichsi furor, 786, contra Manichaeos malum principium admittentes, 538, 540. Manichei, 606, tom. I.
 Manichaeus Incarnationem negabat, 759, t. I.
 Manichei in canes, simias, sicasque omnis generis divinam essentiam inducunt, 539, solem non corruptibilem putant, 560, t. II.
 Manichaeus negabat Deum esse Veteris Testimenti autorem, 245. Manichaeus Persi dicebat Christum non nisi per speciem advenisse, 37. Manichei impugnantur, 31, 282, 284, 288, 286, t. III.
 Manichei malum deum admittebant, 487, t. III.
 Manicharus, 363, t. II.
 Manetis aliquid habetur in haresi Apollinarii, 737, tom. III.
Manes vere peccati, hoc est insanus. Dicebat se paracletum et filium Dei esse, 824, dicebat solem et lunam opifices esse, et hanc animas ac reducere eas, 825. *Vide notam*, tom. III.
 Manichaeus dicebat se Spiritum S. habere, 824, t. III.
 Manichaeus Deum creatorem esse negabat, 584, dicebat materiam praexistere, 30, t. IV.
 Manichei dicunt materiam non factam fuisse, 583, veritatem mendacia accusant, 583, materiam quasi non factam adorabant, 581, t. IV.
 Manichei canes muti et rabidi, speciem præ se ferebant modestius, 613, negabant resurrectionem, 615. Manichei ex his verbis, *hodie mecum eris in paradiiso*, inferebant jam factam esse retributionem, et supervacuum fore resurrectionem, il refutantur, 615, t. IV.
 Manichaeus a Paulo confutatus, 267, t. V.
 Manichei per psalmum, *Dixit Dominus*, confutantur, 284, t. V.
 Manichei impugnantur, 483, t. V.
 Manichei heretici, 892, 701, t. V.
 Manichei perscringuntur, 142, t. VI.
 Manichei exigitantur, qui dicebant corpus esse malum, 187, t. VI.
Manichei dicunt malum esse ipsam creaturam Dei, 725, tom. VI.
 Manes economiam passionis Christi negabat, 739, tom. VII.
 Manichaeus dicebat Christum non esse Creatorem, 498, tom. VII.
 Manichei veterem legem explodunt, 245; dicebant veterem legem a diabolo esse, 241, t. VII.
 Manichei dicebant malum esse naturam, 569, t. VII.
 Manichei legem non a Deo Patre esse dicebant, 514, tom. VII.
 Manichaeorum error, 225, t. VII.
 Manichei confutantur, qui dicebant deum quemdam esse malum, 546, t. VII.
- Manichæi dicebant malitiam esse immotam, 511, t. VII.
 Manichæi Dei creationem calumniabantur, 599, t. VII.
 Manichæi dicebant presentem vitam esse malam, 547.
 Deum Veteris Testimenti esse malum, 406, t. VII.
 Manichæi heretici, 341, t. VII.
 Manichæorum dicta confutantur, 246, 247, t. VII.
 Manichæos carpit Chrysostomus, 577, t. VII.
 Manichæos Pauli libris usus est, sed concise et truncatim, 543, t. X.
 Manichæorum os putridum, 61, t. X.
 Manichei qui dicebant haec vitam esse malam, confutantur, 618, t. X.
 Manichæi dicebant apud Paulum resurrectionem significare liberationem a peccato, 553, t. X.
 Manichei dicebant deum hujus seculi, diabolum esse, 453, t. X.
 Manichæorum error circa resurrectionem, 324, dicebant Christum non accepisse corpus humanum, 324, t. X.
 Manes veritatis adversarius, 92, t. VIII.
 Manichei a Manete, 699, t. VIII.
 Manichei lites moverunt, 683, t. VIII.
 Manichei impugnantur, 67, 68, 135, t. VIII.
 Manichæorum error, 453, t. VIII.
 Manichei dicebant nihil omnino nos ex nobis ipsis posse, 237, 238, t. VIII.
 Manichei tacito nomine confutantur, 31. Manichei malum dicebant ingenitum, *ibid.*, carnem calumniantur illamque a Dei officiis amovebant, 809, t. IX.
 Manichei legem incusabant, 500, t. IX.
 Manichei res presentes calumniabantur, 551, t. IX.
 Manichæorum, qui non nominantur, errores varii, 32, tom. IX.
 Manichæus heresiose princeps, 245, t. IX.
 Manichæorum opinio confutatur, 325, 526, t. X.
 Manichei quidam virilia amputabant, 688, t. X.
 Manetem prostravit Paulus, 219, t. XI.
 Manichæus perniciosum dogma induxit, 607, t. XI.
 Manichæos fore predictum Paulus, 557, t. XI.
 Manichæorum heresia confutatur, 164, t. XI.
 Manichei impeti videntur, 263, t. XI.
 Manichei notari videntur, 12, t. XI.
 Manichei tacito nomine carpuntur, 29, 30, 248, t. XI.
 Manichei blasphemant, 130, t. XI.
 Manichei confutantur, 104, t. XII.
 Manichæorum heresia, 74, t. XII.
 Manichei notantur, 74, t. XII.
 Mansuetatio Spiritus signa sunt, 214, t. X.
 Manna in quo differet a pane vivo et vero, 259, t. VIII.
 Mansiones itinerum, 458, t. I.
 Mansuetudine monita lenienda sunt, 566, t. XI.
 Mansuetudinem, qui vehementer confutat, adhibeat oportet, 632, t. XI.
 Mansuetudo et clementia inter virtutes excellunt, 333, tom. VIII.
 Mansuetudinem Christi imitari oportet, 272, t. VIII.
 Mansuetudinem Christus exemplo docuit, 58, t. III.
 Mansuetudine ira solvitur, 124, t. IX.
 Mansuetudo nihil jucundius, 62, t. IX.
 Mansuetudo commendatur, 536, magnæ fortitudinis est indicium, *ibid.*, t. IX.
 Mansuetudini nihil par est, 220, t. IX.
 Mansuetudine contumelia expugnatur, 232, t. IX.
 Mansuetudo quantum bonum, 63, morbos eliminat, et ira auget, 63, t. IX.
 Mansuetudine laudenti vicem rependere oportet, 279, tom. IX.
 Mansuetus sedat iracundi furorem, 61, t. IX.
 Mansuetudo vera quæ, 459, quantum bonum, 631, tom. IV.
 Mansuetudo commendatur, 312, 313, 339. Mansuetudine nihil validius, 494. Mansuetudinis robur, 461. Mansuetudine nihil violentius, 312, t. IV.
 Mansuetudo omni violentia potenter est, 345, t. VII.
 Mansuetudinis bonum, 283, t. VII.
 Mansuetudo non ubique adhibenda, 529, t. VII.
 Mansuetudo Moysis, 379, t. V.
 Mansuetudo ubi maxime obtendenda, 343, t. V.
 Mansuetudo Dei imitanda, 561, de mansuetudine et injuriarum memoria ecloga, 777, t. XII.
Mansuetus quis, 681, t. VI.
 Manus Dei est auxilium ejus, 461, t. V.
 Manus cur levandas in oratione, 431, t. V.
 Manus expansiones liturgia tempore, 204, t. XI.
 Manus dextra in Evangelio quid? 398, t. I.
 Manus lavabant qui in ecclesiam intrabant, 399, t. VIII.
 Manus extendendas sunt ad eleemosynam, 176, t. XII.
 Manus mulierum auratas, 507, t. V.
 Manus purgandas eleemosynis, 431, t. V.

Mappa in circa, 570, t. VIII.
Maranatha quid significet, 577, t. X.
Marathonianorum sententia, 774, t. X.
 Marathonius hereticus, 569, t. VII.
 Marcellus in Macedonia episcopus, 706, t. III.
 Marcelli heres, quenam, 219, t. XI.
 Marcellum Galatam prosteruit Paulus, 219, t. XI.
 Marcelli heres, 20, 21, 74, t. XII.
 Marcellus confutatur, 21, t. XII.
 Marcellum confutat Paulus, 29, t. XII.
 Marcelliani dicebant Filium hypostasin non habere, 64, tom. VIII.
 Marcellino scribit Chrysostomus, 628, 717, t. III.
 Marcellino et Marciano scribit Chrysostomus, 623, alia epistola, 644, alia, 681, alia, 688, alia, 735, t. III.
 Marciano et Marcellino epistola, 623, 644, 681, 688, 735, tom. III.
 Marciano scribit Chrysostomus, 676, t. III.
 Marcion negabat Deum esse Veteris Testamenti auctorem, 245. Marcio Ponticus dicebat Christum non nisi specie advenisse, 58, t. III.
 Marcionista Salaminae erant in Cypro, 733, t. III.
 Marcioniste confutantur, 31, t. III., 230, t. XI.
 Marcion dicebat materiam praexistere, 29, 30. Deum creatore esse negabat, 584, t. IV.
 Marcionis morbus, 85, t. VI.
 Marcio haeresiarcha notatur, 680, t. XI.
 Marcion perniciosum dogma induxit, 607, t. XI.
 Marcion haeresis, 219, t. XI.
 Marcionem Ponticum prosteruit Paulus, 219, t. XI.
 Marcionis haeresis rejicitur, 163, t. XI.
 Marcionista blasphemant, 150, t. XI.
 Marcionistas fore prædictit Paulus, 537, t. XI.
 Marcioniste cujusdam responsio, 718, t. XI.
 Marcioniste quæ Scripturæ verba usurpabant, 615, tom. XI.
 Marcion Pauli libris usus est, sed concise et truncatum, 543, t. X.
 Marcionistæ dicebant Deum justum esse, non bonum, 403, t. X.
 Marcionistæ unum tantum evangelistam recipiebant, 621, refutantur, *ibid.*, t. X.
 Marpolos Chrysostomus Marcionistas vocat, 621, t. X.
 Marcionistarum ritus ridiculi, 347, t. X.
 Marcion carpitur, 152, t. VII.
 Marcion dicebat Christum non esse creatorem, 498, t. VII.
 Marcionis morbo qui laborant, filii diaboli sunt, 458, tom. VII.
 Marcio economiam passionis Christi negabat, 739, t. VII.
 Marcionis dogma confutatur, 431, t. VII.
 Marcionistæ profligantur, 740, haeretici sunt, 341, t. VII.
 Marcion haereses princeps, 245, t. IX.
 Marcionistæ impetrantur, 53, t. IX.
 Marcion contradicit Evangelio, 269, t. VIII.
 Marcion resurrectionem negabat, 369, t. VIII.
 Marcion dicebat Christum non vere ex Maria natum esse, 462, t. VIII.
 Marcionistarum error, 241, t. VIII.
 Marcion veritatem adversarius, 92, t. VIII.
 Marcioniste a Marcione, 699, t. VIII.
 Marcion, 758. Incarnationem negat, 739, mali causam statuebat, 365, matrimonium damnavat, 556. Marcionis furor, 766, t. I.
 Marcion a Paulo confutatus, 267, t. V.
 Marcionistæ per psalmum *Dixit Dominus* confutantur, 234, t. V.
 Marcionis haeresis, prima omnium, 29, t. XII.
 Marcionistæ legem Moysis ex canone Scripturæ expungebant, 667, t. I.
 Marcus, Petri discipulus, scripsit Evangelium, 16, t. VII.
 Marcus in Egypto rogato discipulorum scripsit Evangelium, 17, t. VII.
 Marcus cur compendio Evangelium scripsit, 40, t. VII.
 Marcus inter et Matthæum nulla discrepantia circa sacram Petri, 343, t. VII.
 Marcus non repugnat Matthæo, 435, t. VII.
 Marcus cur non didrachma memoravit, 568, t. VII.
 Marcus Petri discipulus magistri lapsum clarus quam alii evangeliste narravit, 758, t. VII.
 Marcus Evangelium suum non produxit usque ad Assumptionem Domini, 781, t. III.
 Margarite et gemmæ in manus panperum ponendæ, 258, tom. II.
 Maris commoda, 418, t. I.
 Marie generatio cur non texitur in ortu Christi, 27. Mares majores cur silentio missi fuerint, 28, t. VII.
 Marie genealogia non ducitur, sed Josephi, quare, 31 et seqq., t. VII.

Maria Virgo admiranda, 45, t. VII.
 Mariæ Virginis prerogativa, 86, t. VII.
 Maria quomodo cognata Elisabethæ, 21, t. VII.
 Maria jure beata predicatur, 468, t. VII.
 Maria ut postea discipulo, sic prius Josepho tradita fuit, 46. In Maria Spiritus Sancti operatio non exploranda, 47, tom. VII.
 Maria post partum virgo remansit, 58, t. VII.
 Maria mater Christi ad ejus sepulcrum cum aliis mulieribus venit, 777, t. VII, 163, t. VIII.
 Mariæ Deiparae nihil exæquandum, 229, nihil in hominum vita simile, *ibid.*, nihil sequale, *ibid.*, t. VIII.
 Maria secundum naturam virgo, secundum œconomiam mater, 233, t. VIII.
 Maria Jacobi Deipara erat secundum opinionem cuiusdam anonymi, 637, t. VIII.
 Maria Virginis sapientia, 134, t. VIII.
 Mariam matrem suam cui discipulo Christus commendet, 462, t. VIII.
 Maria virgo ex genere davidico fuisse probatur, 384, tom. II.
 Maria vere mater Christi quomodo, 800, per Mariam erecta fuit Eva, 802, t. II.
 Maria virgo et mater, 350, Mariæ integritas ac puritas, Maria virgo victoria nobis causa, 788, t. III.
 Maria per Edem terram virginem figuratur, 120, t. III.
 Maria. *Vide* Virgo.
 Maria virgo Deipara, 839, t. III.
 Maria sancta virgo et Dei genitrix pro nobis intercedit, 409, t. VI.
 Maria virgo pro virginе Eva intercedit, 497, t. VI.
 Maria virginis laudes, 633, t. VI.
 Maria maris animam gladius dubitationis pertransit, 533, t. V.
 Maria, soror Moysis, ob exiguum murmur leprosorum damnationem refert, 326, t. II.
 Maria soror Lazari aut sit peccatrix illa quæ lavit pedes Jesu, eamdem non putat fuisse Chrysostomus, 341, t. VIII.
 Maria soror Lazarus philosophatur, 349, t. VIII.
 Maria et Marthæ philosophia, 343, t. VIII.
 Maria Magdalena Christum post resurrectionem prima vidit, 467, t. VIII.
 Maria Magdalena fervens amor, 464, t. VIII.
 Maria Magdalena ad sepulcrum ventiens. Difficultates ea de re, 633 et seqq., t. VIII.
 Mariae in Evangelio memoratae quot numero fuerint, 638, t. VIII.
 Maria Pauli discipula multum laboravit, 668, 669, tom. IX.
 Maria quædam apostolicis certaminibus se dedidit, 340, tom. VIII.
 Maria quæ in obsidione jerusal. filium comedit historia ex Josepho, 328, 327, t. I.
 Mari episcopo epistola Chrysostomi, 633, t. III.
 Maris et Simeon Monachi in Apamensi agro, 639, tom. III.
 Mariniano scribit Chrysostomus, 687, t. III.
 Mariti et uxoris officia, 138, t. XI.
 Marmora domibus ornandis, 41, t. II.
 Marmore crustati parietes in domibus, 510, t. V.
 Maro presbyter Monachus, ad quem scripsit Chrysostomus, 630, t. III.
 Marsi et Gouthi monachi apud quos Serapion episcopus delituit, 618, t. III.
 Marsupiorum sectores in concionibus tempore Chrysostomi, 734, t. I.
 Martis Venerisque adulterium, 864, t. II.
 Martyrium est non solum pro negotio idolis incenso mori, sed etiam pro iustitia occidi, 939. Martyrium non satis est ad supremam obtinemus lam sedem, 776, t. I.
 Martyrum festum, 904, t. I.
 Martyrum membrorū concionum contra anomœns cursum intercipiunt, 709, t. I.
 Martyrum gloriam obruere quomodo tentaverat diaholus, 935, t. I.
 Martyres amamus, quia ob Christum cruciantur, 874, tom. I.
 Martyres multi, qui statim tormentis cesserant, postea victoriam reportarunt, 309, t. I.
 Martyres sunt Abel, Noë, Abraham, Isaac, Jacob, quomodo, 940, t. I.
 Martyres osores Judeorum, qui Christum occiderunt, 905, t. I.
 Martyres sunt Ecclesiæ thesauri, 833, t. I.
 Martyrus invocatio et intercessio, 857, t. I.
 Martyres non nostris agent laudibus, 904, t. I.
 Martyris cujusdam ex successione apostolorum dictum, 948. Is videtur Ignatius, *vide notam*, t. I.

Martyrem non solum facti sacrificium responde, 939, tom. I.
 Martyres improbes proli non prosunt, 1005, 1006, t. I.
 Martyres diebus paucis vel uno splendidas adepti corona, 203, t. I.
 Martyrum examina multa in Perside, 814, t. I.
 Martyrum innumeri populi, 823, t. I.
 Martyres cur beatos vocamus, 672, t. IV.
 Martyrum festivitatis, 634, t. IV.
 Martyrii coronae per mortem texuntur, 281, t. V.
 Martyrii quid vere faci, 508, 509, t. V.
Martyrii tempestati comparatae, 827, t. V.
 Martyrum sepulcra in civitatibus honorata, 526, t. V.
 Martyrum sepulcra frequentata et honorata, 512, t. V.
 Martyres gratia fortis efficit, 619, t. II.
 Martyres gratia Dei corroborat, 628, 629. Martyris gloria cum nulla praesenti comparanda, 700, t. II.
 Martyres athletæ, 710. Martyres qui torquet, cum Deo bellum gerit, 693, 698. Martyrum costus, est chorus et exercitus, 707, t. II.
 Martyres in craticula ferrea prunis substratis, 711, t. II.
 Martyres cum tyrannis audi congregabatur, 707, Martyrum varia tormenta, 711, t. II.
 Martyrum patientia in tormentis, 600. Martyrum constantia egregie descripsa, 708. Martyrum certamina cum bello comparatur, 707. Martyrum mors, est victoria martyrum, 579. Martyres quæ p̄famia maneant, 710, t. II.
 Martyres resurrectionem Christi probant, 683. Martyrum vulnera astris celestibus splendidiaria, 670. Martyres cum doctoribus conferuntur, 647. Nunquam pro merito laudatur, 623, t. II.
 Martyrum fortitudo, 693, 694. Et constantia, 573, t. II.
 Martyrem non sola mors facit, sed et animi propositum, 601. Martyrum mors, non mors est, sed initium vite melioris, 529. Fidelium est exhortatio, Ecclesiasticum fiducia, christianismi confirmation, etc., 683, t. II.
 Martyres quo pacto honorandi, 583, 584. Martyrum invocatio et intercessio, 640, t. II.
 Martyres quo pacto imitandi, 677. Martyrum sanguis angelis gaudium parit, 709. Martyrum membra sumus, illi caput, 608, 606, 607, t. II.
 Martyris honor est imitatio martyris, 682, 683. Martyrum solennitas schola virtutum, 683. Martyrem honor qui ejus fortitudinem annulatur, 672. Martyrum festa celebrare, est eorum virtutem imitari, 672, t. II.
 Martyrum reliquias sua praesentia quid efficiant, 648, tom. II.
 Martyrum ossa vim magnam habent, 640. Daemonibus terribilia, 617. Martyrum pulvarem daemones pertimescant, 606. Martyrum favilla daemones fugat, 99, t. II.
 Martyrum reliquiae daemonibus terrori, 680, 681. Eorum sepulcra daemones formidant, 689, t. II.
 Martyrum miracula crebra, 551, t. II.
 Martyrum inenarrata extingui nequit, 699, t. II.
 Martyrum dies festus, 645, t. II.
 Martyrum reliquias quæ sub pavimento erant in ecclesia extra urbem Antiochiam extulit, et honestiore loco posuit Flavianus episcopus, 442, 445, t. II.
 Martyrum cultus in agro Antiocheno, 722, t. II.
 Martyres in villa propter Antiochiam, 616, t. II.
 Martyres ab imperatoribus colebantur, 698, t. II.
 Martyrum omnium festum post sanctam Pentecosten, 703, 706, t. II.
 Martyrum Ægyptiorum encomium, 693, t. II.
 Martyres Juventinus et Maximinus, 571, t. II.
 Martyres Deus nobiscum partitur, ille animam capit, nobis corpus ceu thesaurum relinquit, 672, t. II.
 Martyrum mulierum certamina magis nos commovent ad virtutem, 687, t. II.
 Martyrum sine caritate non prodest, 608, t. II.
 Martyres non invitati passi sunt, 53, t. X. Martyrum crucatus, 55, t. X.
Martyris sanctorum martyrum templa, 584, 776, t. X.
 Martyrum sepulcra regias aulas superant, 582. Ab imperatoribus honorantur, *ibid.*, t. X.
 Martyrii tempus semper adest, 589, t. X.
 Martyrii genus est opes amittere, 589, t. X.
 Martyr est Dei, qui verbo gratie testificatur, 778. Martyrii egregia certamina, 162. Martyres non possunt esse nisi spiritu roborentur, 778, t. III.
 Martyrum festivitatis Antiochiae, 45, t. III.
 Martyrum potestas quanta, 548. Martyres palmites ex Christo, ceu radice pullulantes, 139. Crucifixibus coronam adepti, 519, t. III.
 Martyrum memoria, 827, t. III.
 Martyris honor est custodia fidei, 583, t. III.
 Martyres honorantur, Christians adoratur, 827, t. III.
 Martyrum gloria est honor ejus pro quo martyrium subie-

rat, 827, t. III.
 Martyres erant Chrysostomi tempore, 112, t. VI.
 Martyres omnium felicissimi, 148, t. VI.
 Martyrum animus qualis, 123, t. VI.
 Martyres in Liturgia membrabantur, 170, t. IX.
 Martyribus inviti prosunt qui illos ad martyrium trahunt, 243, t. IX.
 Martyrii non iam tempus est, sed certaminum, 188, tom. IX.
 Martyrum sepulcra frequentanda, 428, t. VII.
 Martyrum duorum historia, 700, t. XI.
 Martyrium, id est ecclesia martyrum, 273, t. IX.
 Martyrium seu ecclesia S. Thomæ apost. in Drybia, 481, t. XII.
 Martyrium sive ecclesia in antiqua veteri Petra, 469, tom. XII.
 Martyria oratoria vel ecclesiae erant, 466, t. XI.
Martyria ecclesia martyrum, 885, 886, t. VI.
 Martyrium ecclesia martyrum, vel simpliciter ecclesia, 20. *Vide notam*, t. II.
 Martyrium, id est ecclesia martyrum, 303. Hæc vox intelligebatur etiam de ecclesia Salvatoris Jerosolymæ deque aliis, qua de re pluribus actum est, 394, t. II.
 Martyrium id est ecclesiam in Daphne nou ausas est Julianas diruere, 532, t. II.
 Martyrium seu ecclesia in Daphne, 533, t. II.
 Martyrium est baptismus, 522, 638, 639, t. II.
Martyrium propria, 627, t. V.
 Maruthas episcopus in Perside, cuius *apostolæ*, epistolas postulat Chrysostomus, 618, t. III.
Massagetae misericordia pulabani qui agerolatione moriebantur, 808, t. III.
 Mater Maccabæorum. *V. Macabæorum mater*, 619, tom. II.
 Matrem non tam partus, quam educatio efficit, 637, tom. IV.
 Mater Chrysostomi, cum juvenis adhuc esset, vidua manuit, 624. Filium ne se deserat hortatur, 624, 625 *et seqq.* Integras ipsi paternas facultates conservat, 625. Mater Chrysostomi annos viginti nata sponsum amisit, 601. Vidua manuit, *ibid.* Secundas nuptias fugit, 625, t. I.
 Matrum sollicitudines pro infantibus, 579, t. I.
 Matris pietas erga filium, quem vult esse monachum, 568, 569, t. I.
 Matris verum officium, 741, t. III.
 Matrimonium tyrannis est, 532, 533. Impurum non est, 538. Necessarium non fuisset, si Adam non peccasset, 546, t. I.
 Matrimonium Deo legislatore institutum, 495. Honorable cum sit, cur diebus jejunii ab eo abstinetur, 553 *et seqq.* Matrimonii olim duæ causæ, nunc una, 546, 547. Matrimonii difficultates non præsumunt habent, 567, t. I.
 Matrimonium etiam prosperum nihil magni habet, 579, 580. Matrimonii servitus, 562, 504. Ejus incommoda, *ibid.* et 532. Pondus, 586, 587, t. I.
 Matrimonium damnabant Hæretici quidam, 531. Matrimonium qui damnat, virginitatem ledit, 540. Matrimonium indulgentia Dei est, 543. Infirmis necessarium, 550, tom. I.
 Matrimonium incommoda, 574, 575, 576, 577 *et seqq.*, 596, tom. I.
 Matrimonium si honestum, ergo repetitum etiam honestum : hoc sophisma confutatur, t. I, 612.
 Matrimonium. *Vide Conjugium.*
 Matrimonium bonum est, 122, 123, t. VI.
Matrimonium non facit coitus, sed voluntas, 803, tom. VI.
 Matrimonii incommoda, 747, t. II.
 Matrimonium inseparabile ab initio, 220, t. III.
 Matrimonium cui permisum, 181, t. V.
 Matrimonium secundum Christum, quodnam sit, 141, tom. XI.
 Matrimonium vituperabant hæretici quidam, 141, t. XI.
 Matronæ Spelunca prope Antiochiam a gentibus frequenter, 879, t. XI.
 Matrona antiochenæ in ædem Judeorum ad jurandum a viro christiano intrare cogitur, 817, t. I.
 Matronæ delubrum, 883. Matronæ templum in Daphne suburbio antiocheno, 881, 882, t. I.
 Matthew publicanus quo pacto Dominum receperit, 750, 751, t. VII.
 Matthei vocatio, 561, 562. Ejus philosophia, *ibid.*, t. VII.
 Matthew publicanus dicitur, ut Spiritus gratia ejusque virtus commendetur, 15, t. VII.
 Matthew statim obsequitur Christo, 363, t. VII.
 Matthew publicanus dicitur, ut Spiritus gratia ejusque virtus commendetur, 15, t. VII.
 Matthew ante omnes evangelistas scripsit, 59, t. VII.
 Matthew roganitus Judæis fidelibus scripsit Evangelium, 18, hebreice, *ibid.*, quia Hebreis scribebat, *ibid.* tom. VII.

Matthæi evangelista virtutes, 485, t. VII.
 Matthæus quantum philosophetur, 549, t. VII.
 Matthæus tres reges omisit in genealogia Christi, 21, tom. VI.
 Matthæus in generationibus differt a Luca, in quo, et quare, 21, t. VII.
 Matthæus cum Luca consonantia, 81, t. VII.
 Matthæus cum Luca consonantia circa centurionem, 333, 536, t. VII.
 Matthei Evangelium cur liber generationis vocetur, 26, 47, t. VII.
 Matthæum inter et Marcum nulla discrepantia circa sacerdotum Petri, 343, t. VII.
 Matthæi et Marci consonantia, 683, t. VII.
 Matthæus evangelium suum nec produxit usque ad assumptionem Domini, 781, t. III.
 Matthæus se peccatorem declarat, 245, t. II.
Mattheus Iudeis, Joannes gentibus scripsit, 612, t. VI.
Mattheus qua de causa Evangelium scripserit, 612, tom. VI.
Matthæus sanctorum, et præcipue peccatorum evangelista, XI, 612, t. VI.
 Matthæus apostolatus praedictus a prophetis, 818, t. I.
Matutinum quid, 705, t. V.
Matutinum ei diluculum in psalmis est Christi incarnationis, 673, t. V.
 Mauri, 58, t. V.
 Mauri ad fidem accesserunt, 821, 822. Fidem Christi suscepunt, 830, t. I.
Mauri ad fidem accesserunt, 745, t. VII.
 Maximianus in Macedonia episcopus, 706, t. III.
 Maximus Chrysostomi collega, 223. Concionatur alternis cum illo vicibus, 223, t. III.
 Maximus episcopus Chrysostomi amicus, 609. Ejus frater memoratur, 610, t. III.
 Maximus episcopo scribit Chrysostomus, 700, t. III.
 Maximinus martyr cum Juventino patitur, 571, t. II.
 Maximino imperante multa facta sunt miracula, 285, tom. V.
 Maximini cliens temeratis sacris vasibus poenas dedit, 838, 839. Aliusque similiter, *ibid.*, t. II.
 Maximinus imper. quod vexaret christianos poenas dedit, 558, t. II.
 Medici ars in decipiendo agroto, 650, t. I.
 Medici periti comparandi, 890, t. III.
 Medicus quidam caesariensis cum Chrysostomo se prosectorum spoudet, 609, t. III.
 Medicis multa ex feris et reptilibus ad medicinam colligunt, 67, t. IV.
 Medicis animæ pauperes sunt, 140, t. VIII.
 Medicus animarum est pauper, quomodo, 255, t. X.
 Megara relinquuntur a Socratis, 493, t. II.
Melchi regnum significat, 327, t. IV.
 Melchisedech, rex iustitiae, 328. Quomodo sine genealogia, 328. Quomodo sacerdos, 328. Typus Christi, 684, tom. IV.
 Melchisedechi sacrificium figura Christi, 336, 337, t. IV.
 Melchisedech rex et sacerdos, 922. Typus Christi, *ibid.*, 923. Illo inferior Abraham, 924, t. I.
 Melchisedech, a Chrysostomo allatus, 153, t. V.
 Melchisedech in sua generatione doctor, 49, t. V.
 Melchisedech quomodo sine patre, 166, t. VI.
 Melchisedech quis sit, 258. Quidam eum Christo majorem dixerunt, qui confutantur, 260, t. VI.
 Melchisedech imago Dei, 229, t. VIII.
 Melchisedech sacerdotium melius sacerdotio Aaronis, 101, 102, t. XII.
 Melchisedech ordinem solus Christus sacerdos habuit, 69, t. XII.
 Meletiani antiocheni Paulino et Apollinario anathema dicebant, 849, t. I.
 Meletius cum primum ingressus est Antiochiam, statim expulsi et civitate, 516. Ne triginta quidem diebus in civitate fuit ante exsilium, 516. Meletius messuit quia Eustathius seminaverat, 603. Civitatem ab heresi liberavit, 516. In Meletium episcopum antiocheni populi amor, 515 et seqq., t. II.
 Meletius urbe pulsus legit caput praesidis ne lapidibus obruiatur, 517. In Armeniam missus, 517. Rediit ab exsilio, 517. Post redditum aliquot annis Antiochiae mansit, *ibid.* Non solum doctrina, sed et aspectus ejus ad virtutem provocabat, *ibid.* In redditu obviam ei ab omnibus itum est, 517, 518, t. II.
 Meletius evocatus ab imperatore in Thraciam, cum multis aliis episcopis, 518, t. II.
 Meletius extra patriam moritur, 518, ne nimius foret Antiochenorum dolor, si in patria moreretur, *ibid.* Corpus ejus Antiochiam relatum, *ibid.* Meletii memoria morte

ipsius non extincta, 519, 520, t. II.
 Meletii imaginem ubique pingebant Antiocheni, in palis annularum, sigillis, phialis, thalamorum parietibus, etc., 516, t. II.
 Meletius, cum Chrysostomus de eo homiliam habuit, a quinque jam annis obierat, 518, t. II.
 Meletius in capsa conditus, 515, 523, t. II.
 Meletius episcopus Antioch. bonoribus post mortem fructus, 515, 520, t. II.
 Meletii nomen ubique circumsonabat, 516, t. II.
 Meletii nomen filii suis dabant Antiocheni, 516, t. II.
 Meletius episcopus Antioch. Flavianum quasi genuit, 698, 699, t. I.
 Melodiam cur Deus instituit, 156, t. V.
 Melote Hellæ purpura venerabilior vestis, 99, t. II.
 Membra nostra quomodo laudes canant, 463, 497, t. V.
 Memoria sal relinquenda ratio optima a piis operibus petita, 276, t. IV.
 Memoria æternæ cupiditas apud homines, 275, t. IV.
 Memoria operum bonorum illa inania reddit, 269, tom. XI.
 Memoria beneficiorum Dei est sacrificium et oblatio, 264, t. V.
 Memoriam gloriosam parit virtus sola, 232, t. V.
 Memphis pro Isbbeth positum, 218, t. XI.
 Mendacibus non creditur etiam cum vera dicunt, 824, tom. I.
 Mendacium quam infirmum, 318, t. VIII.
 Mendacium ubique in seipsum impingit, 318, t. VIII.
 Mendacio nihil infirmius, veritate nihil clarus, 163, tom. VIII.
 Mendacium est id quod non est, veritas id quod vere est, 145, t. V.
 Mendacium loquentes quinam sint, 66, t. V.
 Mendacium veritati se intermixet, 645, t. XI.
 Mendicantium quorundam mos singularis, 463, t. XI.
 Mendicantium non inquirenda vita, 98, t. XII.
 Mendici, manci, claudi, ad mensam vocandi, 468, t. XI.
 Mendici Ecclesiæ sunt ornamento, quomodo, 254, t. X.
 Mendici quidam nularem honestam in solitudine violent, 444 et seqq., t. I.
 Mendicitas igne terribilior, 70, t. VII.
 Mensa sacra, in ea crux habebatur, 824. Mensa sacra, signum crucis, 828. Mensa sacra plena igne spirituali, 756, t. I.
 Post Mensam non dormiendum, sed lectioni Scripturarum et precibus vacandum, 974. Mensa sumptuosa, quantum insuavitatis habeant, 585. Mensa argento circumiecta, 983, t. I.
 Mensam sacram veteris legis attingere nemini fas erat, 435, t. VII.
 Mensa Ecclesiæ eadem est quæ mensa Christi in coena, 744, t. VII.
 Mensa Domini non admittit eos qui inimicitias exercent, 250, 251. Ad sacram mensam quomodo accedendum, 499, tom. VII.
 Mensa Monachorum jejunium est, 546, t. VII.
 Mensarum secularium divitie, 659, 660, t. VII.
 Mensa argenteæ ostentationis causa, 289, t. VII.
 Mensa divitum unde colligantur, 660, t. VII.
 Mensam sacram tangere audebant initiati tantum, 84, tom. IX.
 Mensam sacram tangebant, qui jurabant, 84, t. IX.
 Mensa lauta vituperatur, 257, t. IX.
 Ad Mensam sacram magna cum reverentia accedendum, 522, 523, t. II.
 Mensa et mysteria sacra in Veteri Testamento adumbrata, 248. Mensa Domini perinde pauperes atque divites admittit, 769, t. III.
 Mensa communis præcis Ecclesiæ temporibus, 257, tom. III.
 Mensene divitum an pauperum jucundiores, 468, tom. III.
 Mensa Domini eos qui inimici erant conciliat, 784, tom. III.
 Mensa sacrae participes esse non licebat quibusdam, 605. Ad mensam quomodo vocandus Dominus, 616, t. IV.
 Mensa christianorum quenam sit oportet, 616. Mensa sit justitia referta, et elemosynæ fructibus abundans, 620, tom. IV.
 Mensæ spiritualis a corporali discrimen, 608, t. IV.
 Mensa sacra. V. Eucharistia, Communio.
 Mensa frugalis valetudinis est mater, 156, t. VIII.
 Mensa semicircularis in usu tempore Chrysostomi, 504, tom. XI.
 Mensa supra splendens, 510, t. V.
 Mensa Sybariticæ, 278, t. V.
 Mensa sacra, 517, t. V.

Mens quomodo est imago Dei, 445, t. VI.
Mens quæ divina meditatur, diabolo formidabilis est, 38, t. VIII.
Mens sincera non longis opus habet sermonibus, 287, tom. VIII.
Mentis sanitas curanda, 291, t. VII.
Mensis primus quis, 146, 147, t. VIII.
Menses Asiaticorum, 147, t. VIII.
Merces ante resurrectionem per spem accedit, 1021, tom. I.
Merces aliqua pro bonis operibus etiam sceleratis datur, saltem in hac vita, 397, t. I.
Merces non par iis qui in veteri, atque iis qui in nova legie fuerunt, 395, 396, t. I.
Merces augetur quando non spe mercedis operamur, 430.
Merces celestis longe major operibus, 750, t. I.
Merces non hic, sed in futuro seculo exspectanda, 402, tom. VII.
Merces et pena in futuro paratae, 316, t. VII.
Mercedem non exigas honorum operum, et recipies, 37, t. VH.
Merces a Christo data longe excedit laborum magnitudinem, 699, t. VII.
Merces non par est ei qui se ad recte agendum comparat, et ei qui secum alium ad id inducit, 245, t. VII.
Mercedem qui ab hominibus querunt, a Deo non mereor accipere, 276, t. VII.
Merces major est cum non mercedis causa agimus, 451, tom. IX.
Mercedem ex proposito voluntatis partam non excludit gratia, 404, t. IX.
Merces dilata auget donum, 308, t. IX.
Merces honorum operum aliquando etiam in hac vita tribuitur, 423, 425 *et seqq.*, t. II.
Mercedem cur hic non accepimus, 55, t. V.
Mercedem Deus recto vite instituto semper confert, 381, t. V.
Merces non datur in hac vita, 92, t. V.
Merces virtutis quæ, 249, t. V.
Merces magna mori propter Deum, 403, t. V.
Mercedes tumentum Dennis, 369, t. V.
Merces a Deo data major laboribus, 226, t. VII.
Mercurius creditus fuit Paulus ab eloquentiam, 392, tom. IX.
Mercurium esse Paulum cur Lycaones suspiciati sunt, 670, t. I.
Meretrix brevi tempore omnia probra diluit, 754, t. I.
Meretrices deformes incautas juvenes fuso illaqueant, 607, t. I.
Meretrices in spectaculis, 120, t. VIII.
Meretrices nuptiali celebrati admixtae, 386, t. XI.
Mereticis corpus conum est, 626, t. IX.
Meretrices ut jucundæ apparereut, incantationes, philtrea, libamina et inquinaria machinabantur, 627, t. IX.
Meretrices mulieros in genealogia Christi memorantur, 26, t. VII.
Meretrix divino igne succensa, virginibus clarior effecta est, 63, t. VII.
Meretrix quædam famosa tempore Chrysostomi, mutata postea sanctam vitam duxit, 656, 657. Imperairicis fratrem irrevit, 657, t. VII.
Meretrices petulantissimæ et crudelissimæ, 422, t. VII.
Meretrices mulieres in theatris, 27, t. VII.
Meretrices nudæ in theatris, 72, t. VII.
Meretrices cantilenæ in theatris, 644, t. VII.
Meretricia cantica aures anime immundas reddunt, 425, tom. VII.
Meretrices ad convivia adductæ, 494, t. VII.
Meretrix amare nescit, sed insidiatur, 149, t. II.
Meretrix arbor infrugifera, 558, t. II.
Meretricum studia, præstigia, incantationes, 216, t. III.
Mereticum in theatris impudicæ gestus, 266, 267, t. VI.
Mesopotamia de Spiritu S. acceptip, 186, t. V.
Mesopotamiae habitatores per Jacob edocti, 48, t. V.
Mores, cum articulo : 6 mores, unum Jesum Christum significat, 121, t. VIII.
Metalla. Ad metalla damnati quanta patientur, 490, 491, tom. I.
Metalla : ad metalla damnati Christiani, 696, 697. Hujus penes gravitas, *ibid.*, t. II.
Metaphora præstantia quæ, 17, t. VI.
Metempsychosis deridetur, 52, 48, t. IX.
Metempsychosis rejicitur, 106, t. IV.
Metempsychosis ridicula, 31, 32. *Contra metempsychosin*, 33, t. VIII.
Metempsychosin Græci statuebant, 438, t. XI.
Metempsychosin quidam docebant, et consuluntur, 92, tom. XI.

Motus est decipere et per machinas capere, 158, tom. XI.
Metragyræ et augures fugerunt prævalente Christianityo, 275, t. V.
Metropleos dignitas sublata Antiochenis ob eversas statuas, 175, 176, t. II.
Metus non naturæ est, sed voluntatis, 133, t. V.
Metus pena, peccata minuit, 633, t. II.
Meum ac tuum e monasteriis exsulat, 306, t. I.
Meum et tuum frigidum verbum, 247, t. III.
Meum et tuum litium et contentiones occasio, 309, tom. IV.
Michael custos gentis Judaicæ, 482, t. II.
Michael. De Michaeli quædam, 755, t. VIII.
Michael quo sensu restitutus Gabrieli, 692, t. VIII.
Michol dolo conjugem et manu Saulis eripuit, 650, t. I.
Milesion pro Ephesi ponit Chrysostomus, 614, t. X.
Militis nunquam servi, 78, t. III.
Miles a Chlamyde dignoscitur, 342, t. V.
Militis in exercitu hastas fligebant, et a cuspide crocea pallia dependebant, 632, t. VII.
Militum mores et vilia, 590, t. VII.
Militem Christi esse magna dignitas est, 619, t. XI.
Mimi et saltatores in nuptiis, 212, t. III.
Mini descriptio, 780, t. VIII.
Mimis relinquent scurrilia, 119, 120, t. XI.
Mimæ a Deo intentate, salutares, 1027, t. I.
Mimæ plus quam præmia possunt ad conversionem, 543, tom. VII.
Minas negligere magnum est malum, 477, t. XI.
Minima non spennenda, 23, t. VI.
Minima non negligenda, 622, 623, t. X.
Ministerium quotidianum in Actibus apostolorum quid sit, 113, t. IX.
Miracula rara tempore Chrysostomi, 407, t. I.
Miraculorum gratia non omnibus datur, 406, 407, t. I.
Miracula edita in exitu ex Egypto, 473, t. III.
Miraculum magnum est ipsa tot gentium couversio, 406.
Miraculo melior est actio bona, 80, t. III.
Miracula Maximini et Juliani imperantibus facta, 283, tom. V.
Miracula non temere facta, 506. Quot in veteri lege miracula, 306, t. V.
Miracula rara sunt, 402, t. V.
Miracula Dei alia aliis auctoritatem præstabant, 305, tom. V.
Miracula Deus facere nunquam intermitit, 283. Pro simplicioribus et crassioribus sunt, *ibid.*, t. V.
Miraculum perpetuum est ordo naturalium rerum, 480, tom. V.
Miracula Dei ingentia, 480. Non potentia solum, sed etiam dignitas Dei sunt signa, 400, t. V.
Miracula Judæis nihil emolumenta attulerunt, 287, t. V.
Miracula magna Deus et facit, et solus facit, 400, t. V.
Miracula pro Judæis facta gentes terrefaciebant, 48, tom. V.
Miraculis nunc opus non est, 454, t. V.
Miracula non sufficiunt, nisi adsit plus et gratus animus, 207, t. V.
Miracula Christi nivales imbre numero superantia, 373, tom. VII.
Miracula sine moribus nihil sunt, 382, t. VII.
Miracula sine virtute nihil prosunt, 321, t. VII.
Miracula et predictiones quomodo Christi doctrinam assertarunt, 06, t. X.
Miracula cur non fiant ultra istis temporibus, 50, t. X.
Miracula cur tot tantaque apostolorum ævo siebant, 92, tom. IX.
Miracula. Fide signa.
Miracula Christum prædicabant, 84, t. VIII.
Miracula cur hodie non dant, 145, t. VIII, 338, t. XI.
Miracula fides sequitur, 441, t. VI.
Miseria nostra a nobis tantum profecta, 186, t. II.
Miseros non facit paupertas, 594, t. IX.
Misericordia Dei erga hominis animam, 96. Misericordia Dei exoranda, 300, t. I.
Misericordia Dei orationem efficacem reddit, 27, t. III.
Misericordia Dei, donum regale, 64, t. XII.
Misericordia nos servat etiam ad virtutis fastigium venierimus, 44, t. V.
Misericordia Dei non datur indiscriminatum, 410, t. V.
Misericordiam queris ? aliorum miserere, 62, t. V.
Misericordia omnes egenus, 72, t. V.
Misericordiam Dei ut consequamur, 438, t. V.
Misericordia ubi est, ibi rationes non exposcuntur, 527, tom. V.
Misericordia ac benignitatis differentiae, 73, t. V.
Misericordia quamdam rationem habet, ex Æde rogans

um petitam, 577, t. VII.
Misericordia opera quam necessaria, 718, t. VII.
Misericordia opera, qua, 233, t. VII.
Misericordia et eleemosyna cor virtutum, 486, t. VII.
Misericordiam si exercere velimus, una egenus volun-
tate, 535. Sine misericordia nou potest haec vita constare,
534, t. VII.
Misericordiam exercere facile est, 536, t. VII.
Misericordia opera quonodo doceat Christus, 289. Mi-
sericordia exercendis variis modis, 227, t. VII.
Misericordia opera quantam pariant mercedem, 719,
tom. VII.
Misericordiam qui non habebant, tenebrosi vocabantur,
713, t. VII.
Misericordia erga pauperes commendatur, 95, t. XII.
Misericordia erga proximum, 532, t. VIII.
Misericordia commendatur, 117, t. IX.
Misericordia animi sublimitatem semper supponit, 176,
tom. IX.
Misericordiam omnia sequuntur bona, 595, t. IX.
Misericordia Dei, 277. Ineffabilis, 148. Misericordiam
Dei in vita praesenti semper possumus consequi, 596. Mi-
sericordia erga peccatores, 622, t. IV.
Misericordia Dei symbolum est oleum, ideo et sacerdo-
tes et reges oleo ungabantur, 210, t. XI.
Misericordia proximo exhibenda, ut illam a Deo impe-
tremus, 717, t. XI.
Misericordia Deum admodum delectat, 210, t. XI.
Misericordia natura Dei insita, 388, 388, t. X.
Misericordia Dei precibus lenitur, 397, t. X.
Misericors est portus in necessitate constitutorum, 989,
tom. I.
Misericors quis vere sit, 298, t. V.
Misericordis hominis splendor, 298. Ex misericordia sa-
lute menseque, 332, t. V.
Misericors homo, est communis portus, pater omnium,
baculus senuum, 504, t. V.
Misso quemque vere sic vocatur, 828, t. III.
Missionis Fili Dei ratio, 831, t. III.
Mithridates ex numero eorum, qui Judeos a Templi
restaurazione arcere conabantur, 319, 320, t. I.
Moderatio commendatur, 716, t. VII.
Modestus nihil præstans, 870, t. VII.
Moduarius diaconus Unilæ Gotthæ episcopi mortem nun-
tivat, 618 Moduarium diaconum optat Chrysostomus ad se
in locum exsili profici, 618, t. III.
Modus quidam in omnibus apponendum, 378, t. XI.
Moechorum miseria, 504, t. IX.
Mororeni si tollas ne demonis quidem obsecio gravis,
491. Moror quando utilis, 492. Mororem cur Deus inse-
ruerit naturæ mortalium, 491, t. I.
Morore mors levior, 578. Mortalitas calamitatum maxima,
581, t. III.
Moror ad peccata dumtaxat utilis est, 503, 504, t. X.
Mororis molem allevare solet societas eorum qui in
morore sunt, 608, t. XI.
Morore prorsus vacuum nullum reperi est, 604, t. XI.
Molam asinariam cur in exemplo Christus proferit, 508,
tom. VII.
Molestiae libenter ferendæ pro Christo, 164, t. V.
Monachi vita Regis vite præferenda, 387, 388 et seqq.
Monachus verius rex, quam qui purpura induitur, 388,
tom. I.
Monachorum opera, 333, 334. Virtus ratio, *ibid.* Ante
gallinaceum cantum Deo canunt, 389. Uxorem non du-
cunt, 372. Legunt Scripturas, 389. Procul occasionibus
sunt, 684. Monachi quasdam difficultis, quasdam facilis, i
quam sæculares, virtutes exercent, 373, 378. Monachus id
preeces sunt quod veuatori gladius, 390. Monachi vix post
exitum sors beata, 392, t. I.
Monachus quam ad consolandum alios idoneus, 343. Mo-
nachi præfectos Ecclesie precibus adjuvant, 732. In Mo-
nacho minor virtus requiritur, quam in Episcopo, 683.
Monachi facilius vita quam Episcopi, 680, 684. Monachus
minus eagent Scripturæ lectione quam sæculares, 992,
tom. I.
Monachus omnibus beneficus, 390. Monachi quantæ es-
sent admirationi, 340 et seqq. Monachum pro pietate jugu-
latum cernere dulce spectaculum, 392. Monachi exercitia,
389, 390, t. I.
Monachus lapsus cito resurgit, 592. Monachi in pau-
pitate, mundi dominii, 337. Monachus sibi soli timet, 680
Monachi bellum cum dæmonibus ac vitiis, 389. Monach
vestis et mensa moderata, 389, 390. Monachi quidam se-
gnes et commodi sui amantes, 403, t. I.
Monacho mors minime formidabilis, 392. Monachorum
patientia, 337, 338. Monachis illata vexationum genera-

Monachorum vita Angelice comparata, 364, t. I.
Monachi quidam ad nuptias transierunt, 373, t. L.
Monachorum Egyptiorum vita, 87, 88, t. VII.
Monachi multi in Egypto, 87, t. VII.
Monachorum populi qui montes occupant, 287, t. VII.
Monachi in montibus prope Antiochiam degentes, 80, tom. VII.
Monachi in montibus ne sciunt quidem quid sit avaritia, 391, t. VII.
Monachorum chori ubique plantati, 393, t. VII.
Monachorum philosophia et virtus, 20, t. VII.
Monachorum vita, quæ dura est, longe suavior seculari, 615, t. VII.
Monachorum tranquillitas et quietes, 662. *Vitæ felicitas*, 645, 844. *Felicitas*, 645, 646. *Lectiones*, *ibid.*, t. VII.
Monachorum sanctitas, 639, 880. *Opera*, 671, 672, t. VII.
Monachorum vita quam sancta, 632 et seq., t. VII.
Monachorum laus et virtus genus, 545. *Humilitas*, 671, tom. VII.
Monachorum mensa jejunium est, 516, t. VII.
Monachi multi ab aqua etiam abstinebant, 299, t. VII.
Monachorum mensa quæ, 633. *Colloquia*, 633. t. VII.
Monachorum vestes, 844. *Monachorum vestis*, est *nupialis vestis*, 631, 634, t. VII.
Monachorum somnus brevis, 548, t. VII.
Monachorum pugnae, 639, t. VII.
Monachorum tuguria, 632, t. VII.
Monachorum praefecti, 644, t. VII.
Monachi in gratiarum actione et psalmodia vitam agunt, 548, t. VII.
Monachus quidam relicto Monasterio puerum nobilem in urbe instituit, 368, 380, t. I.
Monachus senex vitam angelicam emensus in concupiscentiam mulierum lapsus est, 304. In lunapar adit, 304. Socio reductus se in domicilium includit, 304, 305. Jejunis, lacrymis, orationibus sordes abstergit, 305. Occupante siccitate, Dei monitu, ad eam precibus avertendam requiritur, 305. Orat ille, et siccitas desinit, 305, t. I.
Monachi in Episcopos electi, 652, t. I.
Monachus neminem timet, 392, t. I.
Monasteria laudantur, 366. Ad Monasteria mittebantur juvenes instituendi, etsi vitam Monasticam non amplexuri essent, 367 et seqq., 371 et seqq. Monasteria non esse expedire, nempe si in civitatibus jura optima semper valeant, 328, 329. In monasteriis anima una omnium, 366, tom. I.
Monasticae virtus bona, 388-389. *Monasticae vitæ descrip*to, 366. *Monastica vita despabilis secularibus*, 387. Eam quidam prohibebant, 320 et seqq. *Monastica vita quam præstabilior seculari*, 371, t. I.
Monachis pleni sunt colles, saltus, vallis, 1067, t. I.
Monachorum viri quidam Agapetas habebant, 508, t. I.
Monachi ut in portu agunt vitam non agitalam fluctibus, 153, t. XI.
Monachi in montibus sanctitate florentes, 97, t. XI.
Monachi in montibus, 48, t. XI.
Monachorum vita sancta, 575 et seqq., t. XI.
Monachorum vita aspera, 150, t. XI.
Monachi in honore fure, 553, t. XI.
Monachi in eremo viventes vitam Angelicam suscepere, 184, t. XI.
Monasteria sunt domus luctus, ubi cilicium et cinis, 374, 573, t. XI.
Monachorum canticum, 545, t. VII.
Monachorum philosophiam potest quis imitari, 578, tom. VII.
Monachorum hymnus explicatur, 546, 547, t. VII.
Monachi sepe adeundi adificationis gratia, 672, t. VII.
Monastica exercitus, 645, t. VII.
Monachi memorantur, 552, t. VIII.
Monachi in montibus, 426, t. VIII.
Monachorum philosophia, 52, t. X.
Monachi in montibus degebant, 69, 643, 644, t. IX.
Monasteria sic victimum parabant ut præsca Ecclesia, 97, tom. IX.
Monachorum aspera vita, 624, t. VIII.
Monachi in montibus Antiochiae viciniorum, 83. *Monachorum genus beatum et admirabile*, 307. *Monachi aspere viventes mortem exoptant*, 83, t. II.
Monachi sibi caveant a cupiditate, 303, t. II.
Monachi ex montibus Antiochiam descendunt mitigatur
Judices de eversis status perquirentes, 172, 173, t. II.
Monachi Imperatori supplicant, ut vexatio Antiochenorum finem habeat, se pro hac re capita deposituros profientes, 174. *Monachi in vexatione Antiochena*, ad urbem accurrerunt suppetias fereantes, 186, 187, t. II.
Monachis lacrymae competunt, magis autem secularibus,
77, t. V.

Monachi in montibus degentes frequenter orant, 536, tom. V.
 Monachorum ordines, 273, t. V.
 Monachi et solitarii laudantur, 60, t. V.
Monachus passer similis, 736, t. V.
 Monachi quidam Chrysostomum adoruntur Cæsareæ, se incensuros domum munitantes, nisi Cæsarea proficiscatur, 614, t. III.
 Monachorum dura vivendi ratio, 279, t. III.
 Monachis Gothis qui in Promoti agro degebant scribit Chrysostomus, ipsoque consolatur de sibi illatis æruminis, 736, 727, t. II.
 Monachi saeculo renuntiarunt, 183, t. IV.
 Monachi in montibus et saltibus Angelorum vitam imitantes, 232, t. VI.
 Monachi eleemosynam petentes, 96, t. XII.

 Monachi in montibus, 88, t. XII.
 Monachi nulli erant Pauli tempore, 177, t. XII.
 Monachorum exercitia, 67. Eadem seculares exequi et servare debent, exceptis conjugii legibus, *ibid.*, t. XII.
Monarchia in Trinitate, 836, t. III.
 Monarchiam sive unitatem principi in Deo statuebant, 1079, 1080, t. I.
 Moneta si characterem ladas, ea redditur adulterina, 632, t. X.
 Monita danda a marito pueræ, quam ducit uxorem, 146, tom. XI.
 Monitis quomodo utendum, 103, t. XI.
 Monita mansuetudine lenire oportet, 386, t. XI.
 Monogamiam laudat Paulus, sed non damnat secundas nuptias, 323, t. III.
Mors victorialis quis, 637, t. VI.
 Montes a sanctis quibusdam translati sunt, 382, t. VII.
 Montes exultasse sicut arietes quomodo intelligendum sit, 307, t. V.
 Montanista a Montano, 699, t. VIII.
 Montanista quandam pascha celebrabant, 747, t. VIII.
 Montanus diaboli filius, 639, 560. Malorum antesignanus, 580, t. VIII.
Montanus dicebat se Spiritum Sanctum habere, 824, t. III.
 Montio scribit Chrysostomus, 697, 698. Montii laudes, 710, t. III.
 Monumenta superba accusationes mortuorum, 238, t. V.
 Monumenta ab hominibus ad memoriam eternam structa, 275, 276, t. IV.
Mors in spiritualibus perniciose, 170, 471, t. III.
 Morbi quomodo ferendi, 697, 698. Non incantatores adhibendi, *ibid.* et seqq. Morborum vis ad ipsam animam transit, 237. In morbis patientia, 698. Morbus. *Vide* Aggritudo.
 Morbus corporis, anima bene valente, non laedit, 1033, 1034. Morbi animi semper curari possunt, 299, 100, t. I.
 Morbi ad remissionem peccatorum imputantur, 25. Morbus non est otium, 594, t. III.
 Morbus et ærume non mala sunt, 487, 488. Morbo nihil acerius, 591-594, t. III.
 Morbus animi facilius curatur, quam corporis, 586, t. IV.
 Morbi divites potius invadunt quam pauperes, 674, t. IV.
 Morbi hominibus cur immisiti, 633, 636, t. IV.
 Morborum causa est cibus immoderatus, 358, t. IX.
 Morbi plurimi ex peccato oriuntur, 212, t. VIII.
 Moriones, *plurimoi*, 120, t. XI.
 Mores. Sine moribus miracula nihil sunt, 382, t. VII.
 Mores quomodo emendandi, 93, 94, t. IV.
 Mores probi cum recta fide, 811, t. I.
 Morum corruptio quanta tempore Chrysostomi, 330, t. I.
 Mores aliquando per urbes exprimuntur, ut principes Sodomeæ, 201, t. V.
 Moribus probis nihil suavius, nihil jucundius, 688, t. XI.
 Mors quies est ei libertas, 1020. Mors proborum non lugenda, imo cum gaudio ferenda, 602. Post mortem nullus penitentia locus, 287. De morte proborum et improborum gaudendum, quare, 1020. De senum et juvenum item quare, 1020. Mors proborum, non mors est, sed misericordia ad meliora, 602, 603. De morte propinquorum consolatione que, 1021. Mors non timetur nisi adasset pecuniarum et inanis gloria cupidio, 592, t. I.
 Mors nihil aliud, quam somnum, 345, 376, 1018. Mors Christiano optabilis, 315, t. I.
 Mortis imago, 985, 986. In morte proximorum gratiae agenda, 1018, t. I.
 Mors Christi dicitur, aliorum dormitio quare, 1018 et seqq., t. I.
 Mortui cur non appareant, 1010, t. I.
 Mors est plena corruptionis consumptio, 429. Nihil aliud est, quam somnus, migratio, translatio, requies, tranquillus portus, etc., 92, t. II.

Mors ante Christi adventum formidabilis, 633, t. II.
 Mors ipsum est quod vestimentum extire, 73. Mors est peregrinatio ad tempus, somnus consueto longior, 73, tom. II.
 Mortem cur timeamus, 73, 74, t. II.
 Mors ante Christi mortem mors vocabatur; post Christi mortem, non mors, sed somnus et dormitio vocatur, 393, 394, t. II.
 Mortis timore parit vita mollis amor, 85, t. II.
 Mors christiano nihil grave habet, 71, t. II.
 Mors injusta minus timenda, quam justa, 72. Qui pro Christo caduntur, non male moriuntur, 73. Mors justa quam felix, 695, t. II.
 Mortis timor in martyribus culpa vacabat, 504, t. II.
 Mortem timuit Abraham, 630, 631, t. II.
 Ante mortem nemo laudabatur, sed post mortem, 597. Post mortem nullum meritum, 343. Nulla distinctio personarum, 344, t. II.
 Mors omnium hujus vitæ bonorum finis, 483, t. VII.
 Mors melior, quam vita, quomodo, 433, t. VII.
 Mors non malum, sed male mori malum est, 406, t. VII.
 Mortem beneficium vocat Deus, 374. Mors portus tranquillus, *ibid.*, t. VII.
 Mortem qui timeunt fideles, inexcusabiles sunt, 374, tom. VII.
 Mors non timenda, 373. Mors post Christi adventum non nisi somnus est, *ibid.*, t. VII.
 Mors despicienda ad meliorem vitam transitur, 402. Ad mortem subeundam confortat spes resurrectionis, 343. Ad mortis tempus non remittenda sunt bona opera, 713, t. VII.
 Mortis tempus quam utiliter ignoretur, 713, t. VII.
 Mortis expectatio non sinit deliciis fructu, 638, t. VII.
 Mors effugi nequit, 207. Post mortem nulla salus speranda non creditur, 417, t. VII.
 Mors non consolabile malum, 489, t. VII.
 Mors eaudem vim erga singulos habet, quam consummatio seculi, 190, t. VII.
 Mors morte soluta, 43. De mortuis gaudendum, quod a præsentibus fluctibus sint erupti, 376, t. VII.
 Mortui christiani non lugendi, 373, 376. Mortuum deterrant qui nimis lugent, 374, t. VII.
 Mors immortalis ubi nullus supplicii finis, 59, t. VIII.
 Mortuis funeralia mirabilia sunt vita optima, 467, 468, tom. VIII.
 Mortuos juvent eleemosyne et oblationes, 347, 348, tom. VIII.
 Mortuus. V. Defunctus.
 Mors : qui tardius moritur lucratur nihil, 377, t. IX.
 Mortis genera varia, 489, t. IX.
 Mortis imago somnus est, 202, t. IX.
 Mortis radix est peccatum, 478, t. IX.
 Mors peccatum hominum, vera mors est, 168, t. IX.
 Mors Christi, mors mortis, 488, t. IX.
 Mortui non admodum lugendi, 168, 169, t. IX.
 Mortui utilis sunt eleemosyna, preces et oblationes, 169, t. IX.
 Mortuorum incantamenta adhibita, 627, t. IX.
 Mors fugatur per lignum crucis, 703, 704, t. VIII.
 Mors pallida aquo pulsat pede pauperum tabernas, regumque turres, 675, t. IV.
 Mors divitum avarorum, quam funesta, 193, t. IV.
 Mors quo seusus quies est malis, 629, 630, t. IV.
 Mortis nostra diem cur nobis incertum voluerit esse Deus, 490, t. V.
 Mors Christi immortalitatem nobis donavit, 416, t. V.
 Mors sanctorum pretiosa, mors peccatorum pessima, 367, tom. V.
 Mors liberat a certaminibus et vinculis, 358, t. IV.
 Mori in peregrino loco miserum non est, 566, t. IV.
 Mortem olim terribilem nunc christiani despiciunt, 415, 416, tom. IV.
 Mors christianorum est somnus, consummatio et quies, 577, t. IV.
 Mors merore levior, 576, t. III.
 Mors a Christi tempore non ultra mors, sed somnus et dormitio vocatur, 783. Mors fidelium, somnus est, 63, tom. III.
 Morte nihil gravius aut terribilius, 574, t. III.
Mortis contemptum mortem fugat, 857, t. III.
 Mors radicem abscondit, 239, t. V.
 Mors caput rerum terribilium, 227, t. V.
 Mors substantiam non interint, 230, t. V.
 Mortis spectaculum ad philosophandum inducit, 280, 281, tom. V.
 Mortis genus levissimum per aquam, 409, t. V.
 Mors quæ mala, quæ bona, 281, t. V.
 Mors justi, somnus, 314, t. V.
 Mors deleta per Christum, 193, t. V.

Mors inopinata questoris imperatoris pecuniae, 285, tom. V.
 Mortem parit impietas, 153, t. V.
 Mors immortalis improborum, 256, t. V.
 Mors non timenda in vitam futuram sperantibus, 71, 691, tom. II.
 Mortem non timent veri christiani, 633, 634, t. II.
 Mors et tristitia de peccato nate sunt, et peccatum absument, 75, t. II.
 Mortem quo pacto Christus devicerit, 395, t. II.
 Mors martyris non est mors, sed initium vita melioris, 529, t. II.
 Mors pessima quae, 71, t. II.
 Mortuum contingere non est vere immundum, 226, t. II.
 Mori huic mundo quid sit, 81, t. X.
 Mors cum vita probitate conjuncta optabilis, 489, 470, tom. X.
 Mortui non nimis lugendi, 360, sed precibus et bonis operibus juvandi, 360, 361, t. X.
 Mors Christi interfecit inimicities, 40, t. XI.
 Mors Christi mortem sustulit, 341, t. XI.
 Mortem expugnavit Christus per passionem suam, 620, tom. XI.
 Mortis et vite genera quædam, 201, t. XI.
 Mors in paradiso germinavit, mors in cruce sublata est, 159, t. XI.
 Mortis varia genera, 523, t. XI.
 Mortuorum memoria in venerandis mysteriis, ab apostolis constituta, 204, t. XI.
 Mortui non plangendi, quare, 430, t. XI.
 Mors animæ est horrenda et terribilis, 124, t. XI.
 Mortificare membra quid sit, 357, t. XI.
 Mors Christi non obtulit quoniam maneret ille in æternum, 373, t. VIII.
 Mors Christi non contumelia est, 463. Christi translatio est, 427, t. VIII.
 Mors non formidanda, 481, t. VIII.
 Mors non sibi inferenda, 390, t. VI.
 Mors magis optanda, quam lugenda, 298, 299, t. VI.
 Mortis forsan jam excluditur, 400, t. VI.
 Mortem qui timet, boni parum operatur, 763, t. VI.
 Mortuos lugere jam non licet, 295, t. VI.
 Mortui quomodo resurgent, 500, t. VI.
 Mortuibus quo ritu adstabant parentes, 367, t. VI.
 Mors in utilitatem nostram conversa, 280, t. V.
 Mors si promissa non solitus eveniat, nulla datur venia, 447, t. V.
 Mors liberatio et requies, 318, t. V.
 Mortui terra tradebantur, 68, t. V.
 Mortui divitis descripicio, 511, t. V.
 Mortuorum corpora extra urbes sepeliebantur, 68, t. V.
 Mortuus est qui Dei benevolencia privat, 381, t. V.
 Mors post adventum Christi non timenda, 42, t. XII.
 Mortis tempus cur nobis incertum sit, 37. De morte ecclœ, 801, t. XII.
 Moyses historie scriptor, 437. Moyses mansuetissimus, 912, ad aquam contradictionis peccavil, et poenas dedit, 661. Mosis ærumnæ per totam vitam, 478, 1004. Moyses principatus abiuit, 664, t. I.
 Moyses erga Judeos amor, 476, 477. Moyses quod scandalo fuisset, a Deo punitus, 506, t. I.
 Moyses in regio palatio educatus, in servorum numero esse concupivit, 697. Quomodo d'us Pharaonis, 697, 698, ejus potentia, ibid. Moyses expulsus manus magis, quam præstantibus victorian peperit, 953, t. I.
 Moyses mori periclitatus est, quia alteri opitulari voluit, 31, t. II.
 Moyses et Helias prophetarum in Veteri Testamento turres, 307, t. II.
 Moysis laudes, 787, t. II.
 Moysis laudes, 134, consilium Jothor socii sui audit, 151, 155. Moyses cur libellum repudii permisit, 220, 221, tom. III.
 Moyses auctor Pentateuchi, 153, t. III.
 Moyses Amalec superavit, quia figuram crucis ostendit, 56, t. III.
 Moyses uno verbo curiositatem sustulit, 485, 486, t. III.
 Moyses legislator unius populi, Christus legislator totius orbis, 833, t. III.
 Moyses a Jothore constitutum accipit, 817, t. III.
 Moysi presbytero epistola Chrysostomi, 656, t. III.
 Moysi episcopo epistola Chrysostomi, 656, t. III.
 Moyses magnus propheta, 41. Spiritu Sancto inspirante loquebatur (auctor Pentateuchi), ibid. et 443, in quo differat ab aliis prophetis, 28, illi futura prædixerunt, hic Deo instigante præterita narravit, 28, t. IV.
 Moyses docuit prima elementa, 29, t. IV.
 Moyses in Genesi nihil superdiuum admisit, 33, t. IV.

Moyses cur de angelis et archangelis non loquatur, 583, 583, quomodo precatus est Deum, 646, t. IV.
 Moyses mitissimus erat, 191, id multipliciter probatur hic, 192, t. V.
 Moyses quomodo servatus infans, 102, 103, t. V.
 Moyses laudatur quod quasi stella in nocte cum improbis probe vixerit, 144, t. V.
 Moyses miracula multa præterit, 405, t. V.
 Moyses homo Dei præfector unus ex choris Davidis, 533, t. V.
 Moyses inutilia petens non exauditur, 48, t. V.
 Moyses petit et non accepit, quia petebat rem inutilem, 50, t. V.
 Mosis mansuetudo, 379, contra Moyses quidam hereticus loquebantur, 379, illi ipsi refutantur, ibid., et 380, t. V.
 Moyses serpente formidavit, quomodo, 531, t. VII.
 Moyses mittis, 533, t. VII.
 Moyses quoniam precabatur, 277, t. VII.
 Moyses sororem Mariam non potuit a pena eripere, 59, tom. VII.
 Moyses milie insidias appetitus a Judzeis, precatus est, 596, t. VII.
 Moyses cur in terram promissionis non intraverit, 59, t. VII.
 Moysi quantum Christus deferat honorem, 667, t. VII.
 Moyses ut servus, Christus ut dominus miracula patabant, 352, t. VII.
 Moyses et Elias cur transfigurationi Christi adfuerunt, 530, 531, t. VII.
 Moyses barbarorum disciplinas edidicit, 196, t. VI.
 Moyses manus erigens crucem figurabat, 327, t. VII.
 Moyses esse libri Jobi auctorem dicebant quidam, alii Salomonem, 382, t. VI.
 Moyses qua ratione historiam scripsit, 314, t. VI.
 Moyses cur invisibilium creationem tacuit, 431, 432, tom. VI.
 Moysis laus, 530, t. XI.
 Moysi non credebant Judei, 237, t. VIII.
 Moyses unus plus quam omnes potuit, 189, t. IX.
 Moyses cur Jethro socii consilium admiserit, 538, tom. X.
 Moyses sepulcrum non repperit, 709, t. VIII.
 Mulæ albae imperatoris currui jungebantur, 81, 82, tom. VIII.
 Mulæ argento fulgentibus cervicibus tempore Chrysostomi, 443, t. IV.
 Muliere quiddam est intertemperantia lingue, 234, t. IX.
 Mulier creata propter hominem, 428. Mulier ad ministrandum viro commodior, quam vir ad ministrandum mulieri, 520 et seqq. Mulieri ne quidem loqui in ecclesia concedit Paulus, 646, t. I.
 Mulier, etiam sine congressu, voluptatis quidam affert, 493, cum muliere habitare quandam licet, 495, t. I.
 Mulieri Deus domestica munia commisit, viro forensia, 615, t. I.
 Mulierum aspectus, quam periculosus omnibus viris, 501, tom. I.
 Mulieres inanis glorie cupide, 523, t. I.
 Mulieris alabastrum ferentis laus per totum orbem, 884, 885, t. I.
 Mulieres christiane ad mortem intrepidæ, 629, t. II.
 Mulierum martyrum certamina magis nos conuocent ad virtutem, 687, t. II.
 Mulieres possunt esse milites Christi, 681, certarium pro fide inierunt; 619, t. II.
 Mulieres et parvuli pro custodia, e collo Evangelia suspendebant, 196, t. II.
 Mulieris verus ornatus, 238, t. II.
 Mulieris forma laqueus maximus, 138, mulierum aspectus temperandum, 317, t. II.
 Mulier peccatrix in sanctorum convivium admissa, 325, tom. II.
 Mulier prægnans, si in crimen incidat morte dignum, non prius interilici jubetur, quam pepererit, 325, t. II.
 Mulieres janam baptizandæ pelluntur nude ex sacro Constantiopolitano in expulsione Chrysostomi, 532, alii accepis vulneribus fugerunt, 532, t. III.
 Mulierum luxus et fastus, 192, t. III.
 Mulier creata ut auxilietur viro, 250, t. III.
 Mulieris officia que, 229, 230, t. III.
 Mullerum consuetudo, quam periculosa, 586, t. III.
 Mulier adjutrix viri quomodo, 116, ante inobedientiam par viro, post inobedientiam subdit, 594, t. IV.
 Mulieres cur Eva peccante damnatae, 539, 560, t. IV.
 Mulier quomodo adjutrix viri, 119, viro non inferior,
 119. Mulieris officium quodnam, 594, t. IV.
 Mulier subjecta viro quare, 294. Mulierem quo sensu
 Paulus docere non permittat, 593. Mulier uidelicet docere

debet virum inflarem, 325, t. IV.
 Mulier docere non permittitur quae, 324. Mulier maxime conuenit educatio liberorum, 638, t. IV.
 Mulier gloria viri est, 329. Mulier non dicitur ad imaginem et similitudinem Dei facta quare, 329, t. IV.
 Mulieris ad virum conversio quae, 324. Mulieris servitus non molesta esse debet, 324, t. IV.
 Mulieres aspicere quam periculosa, 36, t. IV.
 Mulier particeps imperii, 86, quo pacto virum servare possit, 600, t. IV.
 Mulier alio modo adjuvat hominem quam jumenta, 324, tom. IV.
 Mulierum fecunditas a Deo est, 490, t. IV.
 Mulieres in ecclesiam intrabant auratis manibus et collo, 597, t. V.
 Mulieres filios suos comedenter in obsidione Jeroeolymitana, 114, t. V.
 Mulierum ornatua, modestia, mansuetudo, concordia, consensio, 307, t. V.
 Mulierum luxus quam pugnat cum Pauli preceptis, 307, tom. V.
 Mulieres quedam cum lacrymis precantes optata imprestant, 373, t. V.
Mulier pulcra sine virtute quid, 328, t. V.
 Mulierum luxus et mollities ab Esaias increpatur, 49, 50, tom. VI.
 Mulierum lascivia et luxus tempore Chrysostomi, 51, 53, tom. VI.
Mulieris malæ descriptio, 803, t. VI.
 Mulier rixis movendis prompta, 270, t. VII.
 Mulierum vita, 328, t. VII.
 Mulieris luxus, et fucus, dedecori sunt, 329. Mulierum luxus prohibetur, 155, 237, 238, 237, t. VII.
 Mulier quomodo a luxu revocanda, 328, t. VII.
 Muliere ebria nihil turpius, 324, t. VII.
 Mulieres natantes in theatris exhibebantur, 79, t. VII.
 Mulieris menstruatæ fides, 371, 372, t. VII.
 Mulieres a viris in ecclesia tabula lignea sequestrabentur, 677, t. VII.
 Mulieres non minus quam viri philosophantur, 87, tom. VII.
 Mulieres Evangelia ex collo pendentia habent, 689, tom. VII.
 Mulieres primæ Christum viderunt a mortuis suscitatum, 784, t. VII.
 Mulierem peccatricem, quæ pretiosum unguentum effudit, cur Christus defendat, 725. Illa per totum orbem prædicatur, 726, t. VII.
 Mulier multum potest ad virtutem vel nequitiam in domum inducendam, 340, t. VIII.
 Mulierum plancus et luctus nimius carpitor, 346, 347, tom. VIII.
 Mulierum officium, 340, t. VIII.
 Mulierum ornatua fastidium ingenerat, 341, t. VIII.
 Mulierum luxus reprehenditur, 380, t. VIII.
 Muliere pia et prudente nihil fortius, 340, t. VIII.
 Mulieres magis philosophiae deditas esse oportet, quam viros, quare, 340, t. VIII.
 Mulieri malæ nulla fera comparabilis, 488, t. VIII.
 Mulieres bonæ recensentur et laudantur, 488, 489, tom. VIII.
 Mulier monendi potestatem habet, sed domi tantum, 683, t. XI.
 Mulieres clamores et proaces, 108, t. XI.
 Mulieres cur a doctorum sede pulsæ fuerint, 100, t. XI.
 Mulierum in ecclesiis colloquia improbantur, 345, t. XI.
 Mulier et vir non sunt duo homines, sed homo unus, 387, tom. XI.
 Mulierum fastus et luxus, 260, t. XI.
 Mulierum ornatum nimium insectatur Chrysostomus, 372, tom. XI.
 Mulierum vita et fastus, 99, t. XI.
 Mulierum ornatua nimius carpitor, 340, 341, t. XI.
 Mulieri dominus custodiam dedit Deus, 684, contra mulieres quæ fucum adhibebant, 324, t. XI.
 Mulieres nudæ in theatris comparabant, 428, t. XI.
 Mulieres, quales oporteat esse, 683, t. IX.
 Mulieris verus ornatua, 685, 686, t. IX.
 Muliere delicia dedita nihil turpius, 206, 207, t. IX.
 Mulierum fastus et vani ornatua carpuantur, 687, 688, tom. IX.
 Mulieres prius Ecclesie temporibus leonibus ardentes, partem laborum in prædicatione suscepient, 670, tom. IX.
 Mulier quomodo subjecta viro, 214, 215, t. X.
 Mulieres detecto capite orabant et prophetabant, 215.
 Hoc improbandum erat, 216 et seqq., t. X.
Mulieribus in ecclesia silentium imponitur, 315, 316,

tom. X.
 Mulier texendi industriam a Deo accepit, 291, t. X.
 Mulierum ornatua superflui, 220, t. X.
 Mulier magnum bonum et magnum malum, 281, 282, tom. XII.
 Mulierum delicias insectatur Chrysostomus, 403, 404, tom. XII.
 Mulieres cur a Deo molles efficiantur, 401, de Mulieribus et pulchritudine ecloga, 637, t. XII.
 Muli albi in pretio habiti, 144, curribus juncti, 144, 145, tom. XI.
 Muli albi curribus juncti, 192, t. III.
 Mulorum vectura in usu, 583, t. I.
 Multa sunt inter calicem et summum labium. *Adagium*, 609, t. I.
 Muliloquium in oratione vitandum, 43, t. III.
 Multiplicitas donorum Spiritus Sancti, 185, t. V.
 Multitudo qua voluntatem Dei non facit, nihil est, 74, tom. IX.
Multitudo mater est seditionis, 521, t. VI.
 Mundu et immunda non sic appellantur ex natura sua, sed ex suscipientium arbitrio, 679, 680, t. XI.
 Mundana res somnium et umbra sunt, 676, t. XI.
 Munditia exterior interior sequitur, 674, t. VII.
 Mundus sine Dei providentia stare nequit, 113, 114, tom. II.
 Mundus nihil habet inutile, 150, t. II.
 Mundus plenus laqueis, 158, t. II.
 Mundana res quam fluxæ, 999, t. I.
 Mundus theatro comparatur, 1034, 1035, plus quinque annorum creatus, 713, t. I.
 Mundus non ex præexistente materia factus, 34, t. IV.
 Mundi hujus res non fortuitæ, 35, t. IV.
 Mundi hujus ordo nunquam turbatus, 35, t. IV.
 Mundus constat ex contrariis, 193, t. V.
 Mundi stabilitas et æquabilitas vicissitudinis temporum, 487, t. V.
 Mundi hujus res vitæ præsentis limitibus sunt circumscripsæ, 454, quam fluxæ et caducae, 372, t. V.
 Mundi hujus prospera quænam sint, 483, t. V.
 Mundus et opificem habet et creatus est, 487, t. V.
 Mundi hujus res velut umbra, 184, umbris imbecilliores, 475, t. V.
 Mundi rerum instabilitas, 345, t. V.
Mundus Dei, et mundus diaboli, 787, t. VI.
Mundum esse sphæricæ formæ negat Severianus, 432, tom. VI.
 Mundis res omnes umbra et somnium, 206, t. VII.
 Mundis res non sunt somniis meliores, 190, t. VII.
 Mundis siam prope esse suspicatur Chrysostomus, 294, tom. VII.
 Mundum immortalem fore dicebant quidam, 403, t. VII.
 Mundus in Scriptura, malos homines aliquando significat, 158, t. XI.
 Mundum hunc esse deum dicebant Græci, 447, t. XI.
 Mundum quidam dicebant esse Deum, 546, t. X.
 Mundis siem instare putat Chrysostomus, 198, t. VIII.
 De mundo et de Deo sententia varia, 67, t. VIII.
 Mundum creare minus est, quam ipsum continuere et servare, 23, t. XII.
 Mundus timet putabat Chrysostomus esse proximum, 291, tom. XII.
 Murmuratores objurgantur : Satis est nihil agere, quam murmurando agere, 242, t. XI.
Mycopæda, unguenæ afferentes mulieres ad Christi sepulcrum. Circa illas iungens difficultas, 633, 638, t. VIII.
 Musarum status in templo Apollinis, 365, t. II.
 Musea, 314, t. I.
Muscas Iscias dicit Ægyptios, 87, 88, t. VI.
 Museum locus studiorum, 42, 43, t. V.
 Musica instrumenta cur Judeis permissa, 497, 498, tom. V.
 Musiva opera in ædibus, 417, t. V.
 Musonio epistola Chrysostomi, 730, t. III.
 Mutuæ res ut Deum benedicant, 469, t. V.
 Mutianus scholasticus, jubente Cassiodoro, Homillas Chrysostomi latine convertit, 237, et in præfatione, num. 4, tom. XII.
 Mutuum quid significet, 268, t. VII.
 Mysteriorum sacrorum participatio non omnibus concedenda, 402, t. I.
 Mysteriis initiati quæ ad corpus Domini pertinebant solum intelligebant, 753, t. I.
 Mysterium altaris terribilissimum, 642, t. I.
 Mysteria impuros adire, quam grave, 402, 405, t. I.
Mystera purgationem animæ parvam, 1068, t. I.
 Mysteria sunt sacrificium, 372, t. II.
 Mysteria sacra modestæ adeunda, 307, 308, in mysteriis

sacris caro Christi, 46, 560, 592, in mysteriorum participatione nulla acceptio personarum, 428, 437, una mensa imperatori et pauperi, 437, t. II.
 Mysteriorum mensa tremenda, 217, t. IV.
 Mysterium eucharistiae præsignatur, 574, t. IV.
 Mysteria januis clausis celehrabantur, exclusis non initatis, 511, t. VII.
 Mysteria cur eucharistia appellentur, 531, t. VII.
 Mysteria qui indigne sumit, Herodi est similis, 203, t. VII.
 Mysteria Ecclesiae tremenda, 261, t. VIII.
 Mysteria. In mysteriis christiani se mutuo amplectebantur, 426, t. VIII.
 Mysteria qui indigne participant, rei sunt, 428, t. VIII.
 Mysteria qui indigne participant, rei sunt corporis et sanguinis Domini, 334, cum christicidio in perniciem abeant, 288, t. VIII.
 Mysteria sacra cur data, 266, t. VIII.
 Mysteriorum natura qualis, 55, in mysteriis divinis eorum qui decesserant memoria erat, 361, t. X.
 Mysteria sacra quidam semel tantum in anno sumebant, quos objurgat Chrysostomus, 529, t. XI.
 Ad Mysteria cum quanta sanctitate accedendum, 151, 152. Ad Mysteria sive eucharistiam quomodo oporteat accedere, *ibid.*, t. XII.

N.

Nasman Syri historia, 173, t. V.
 Nabuchodonosor crudelis et impius, a Deo ad penitentiam provocatur, 282, 283, t. I.
 Nabuchodonosor quoties et quantum peccaverit, 282, vero cogito Deo in idolatriam relapsus est, 282, t. I.
 Nabuchodonosor ex superbia passus est quidquid passus est, 213, t. VI.
 Nabuchodonosoris insania circa statuam auream, 51, t. VII.
 Nabuthæ caedes iniqua, 288, t. II.
 Naid vertitur commotio, 187, t. IV.
 Nanææ mulieri probe scribit Chrysostomus, 635, t. III.
 Narcissi dominus salutatur a Paulo, 670, t. IX.
 Nardinum pharmaci genus, 620, t. III.
 Natalis dies Christi cur non Epiphania appelletur, 365, 366. Natalis dies Christi, 29 Decembriæ a decem circiter annis Antiochiz celehrabatur, cum Chrysostomus homiliam in diem natalem Christi habuit, 531. *Vide Monitum precedens*. Hic mos ab Occidente venerat, 531. ▲ Thracia Gades usque servahatur, *ibid.* Tribus demonstrationibus probatur esse verum diem natalis Christi, 531. Prima, quod sit celeriter annuntiatum ubique et admissus. Secunda, ex verbis Evangelii, 535. Tertia, ex tempore ingressus Zacharie in templum, 536, t. II.
 Natalis Christi dies octavo kal. januarias celebratur, 727, tom. VIII.
 Natalis dies Christi, omnium festorum metropolis, 752, 753. A Natali Christi Epiphania, Pascha, Ascensio, Pentecoste fundamentum habent, 753. Natalis dies Christi omnibus festis anteponendus, 753, t. I.
 In Natalem Christi sermo, 821, t. XII.
 Natantes mulieres in theatris, 79, t. VII.
 Nathan prophetæ sapientia in Davide arguendo, 286, 287, t. II.
 Nathan. Duo hujus nominis fuerunt, 649, t. VIII.
Nathanis solertia in arguendo rege David, 582, t. V.
 Nathanaeleum cur Christus laudaverit, 533, t. II.
 Nathanaelis laudes, 125, t. VIII.
 Naturæ universæ imago, 418, 419, t. I.
 Natura humana lubrica, 310, t. I.
 Naturæ leges nunquam voluntur, 1042, t. I.
 Naturæ rerum elegans descriptio, 106, 107, 108. Natura mundi pulchra, sed corruptibilis, 113, 116, t. II.
 Naturæ duas perfectæ in Filio, 740. Naturam unam in Filio dicere, illud est divinam naturam negare, *ibid.*, t. III.
 Naturam corrigerre quam arduum: id solus Deus potest, 635. Naturæ conditor transformat naturam ut vult, 227, tom. IV.
 Naturæ dona nihil prosunt, nisi mores boni accedant, 573, t. IV.
 Naturales res quam captu difficultes, 584, earum rationem non intelligimus, quanto minus divina, 584, t. IV.
 Naturæ nuda venit, nuda discedit, 592, t. XI.
 Naturæ humanae nihil magis inimicum est quam vitium, 283, t. XI.
 Natura hominum fluxa, 233, t. X.
 Naturæ opifex Deus, 244, t. V.
 Naturalium rerum ordo miraculum perpetuum, 480, t. V.
 Naturalium rerum descriptio, 123, t. V.
Natura humana fænum, 570, t. V.
Natura. Cur contra naturæ cursorum quedam eveniant,

804, t. VI.
 Natura ipsa prædicat Creatorem, 413, t. IX.
 Naturæ quanta infirmitas, cum nos Deus deseret, 451, tom. VIII.
 Naturalia sunt immobilia, 576, t. VII.
 Nazareth viculus vilis, 181, patria Christi, 487, t. VII.
 Nazareth civitas Galilææ, 333, t. II.
 Necesitas non inducitur ad bene agendum, 575. Necesitate nemo melior efficitur, 396. Non necessitate, sed libere bonum operamur, 377, 387. Coactum esse bonum, id non est esse bonum, 378, t. II.
 Necesitas magistratum, 491, t. V.
 Necesitati non subjacent virtus et salus nostra, 522.
 Quod fit ex necessitate non est bonum, 153, t. V.
 Necesitatem nullam prædictiones inferunt voluntati, 706, t. VII.
 Necesitas nulla est in bono opere agendo, 473. Ex necessitate nemo unquam malus est, 578, 733, t. VII.
 Necesitatem nullam imponunt prophetæ, 378, t. VIII.
 Necesitatem Deus tollit ubique, et voluntatis arbitrium effert, 76, t. VIII.
 Necesitate autem vi non facit Deus homines bonos, 268, tom. VIII.
 Necesitate autem vi neminem trahit Christus, 285, 440, tom. VIII.
 Necesitatem non infert Deus, 20, t. X.
 Necesitatis non sunt virtutes, 517, t. VIII.
 Necesitas non imponitur a Deo, 158, 159, t. IV.
 Necesitas instans que sit apud Paulum, 568, t. I.
 Necromantiam exercebant quidam, 405, t. VII.
 Nehemias civitatem instauravit, 899, t. I.
 Negotiationi par nullum malum, 308, t. II.
 Negligentia malum quantum, 340, t. VII.
Nemo quidquam noui, adagium, et in nota, 50, t. II.
Neomenia quid, 729, t. V.
 Nearend gigas venator coram Domino, quomodo, 273; homo tyrannus et arrogans, 272, t. IV.
 Neophyti Ecclesiæ plantæ, flores spirituales, novi Christi milites, 770, t. III.
 Nequitia cum eloquentia conjuncta, multa mala parit, 367, t. I.
 Nequitia etsi secum habeat orbem terrarum, imbecilla est: virtus autem etsi sola sit, est omnium potentissima, 82, t. V.
 Nequitia ante gehennam improbos supplicio afficit, 234, tom. VIII.
 Nequitie voluptas brevis, virtutis immortale gaudium, 207, t. VII.
 Nequitia ad praesens tempus solum respicit, 492, t. VII.
 Nequitia in seipso supplicium habet, 46, t. VI.
 Nequitia nihil infirmus, 598, t. IX.
 Nequitia audax et petulans est, 89, t. IX.
 Nequitia parentum nihil mali filii afferit si velint, 593, tom. IX.
 Nequitia post voluptatem dolores et supplicia habet, 504, tom. IX.
 Nequitia. *Vide Malitia*.
 Nequitia operosa et plumbio gravior, 707, t. XI.
 Nequitia omnis immunda est, 682, t. XI.
 Nero Ecclesiæ oppugnavit, 833, quam ultionem in die judicii subiitrus, 524, t. I.
 Nero ex lascivia famosus Paulum persequitur, 323. Novos impudicitiæ modos excogitavit, 533. Ob conversam pellicem suam Paulum in vincula conjectit et necavit, 523, apud omnes male audit, 524, t. I.
 Nero Paulum in carcere conjecterat, 314. Neronis vita, 314. Neronem mysterium iniquitatis vocat Paulus, 262, tom. III.
Nero Ecclesiæ impugnat, 807, t. III.
 Neronis imperatoris pociollarem et concabinam salutavit Paulus, 325, t. IX.
 Neroni jussu, Paulus capite truncatus est, 407, t. IX.
 Nero veritatis adversarius, 560, t. VIII.
 Nero imperator in Paulum sevietbat, 186, t. XI.
 Nero typus Antichristi, 483, t. XI.
 Nero cur Paulo infensus, 614, t. XI.
 Neronis comparatio cum Paulo, 621, Neronis gesta et vita, 622, t. XI.
 Nero vocauit leo a Paulo, 637, t. XI.
 Nero a Paulo victus, 593, t. VII.
 Nero in Paulum conciliatus, 402, t. II.
Nescio vos, non ignorantiam in Christo significat, sed odium, 81, t. III.
Nestorius veritatis adversarius, 560, t. VIII.
Nis Syrorum voce quies est, 628, t. IV.
 Nicenæi Paires sapienter os haereticorum obturarunt, 883, tom. I.
Nycæsa synodus trecentorum et plurius Patrum, 825,

qui de paschate decreverunt, *ibid.* Nicenorum Patrum complures vulnera in persecutione accepta ostendebant, 863, alii exilia, proscriptiones, metalla, etc., 866, t. I.
Nicæna synodi auctoritas, 863, t. I.
Nicæni Patres, 699. Consubstantiale Patri Filium definierunt, 699, t. VIII.
Nicæni solum canonibus parendum est, 538, t. III.
Nicæna synodi symbolum, 601, t. V.
Nicodemus bene affectus, sed adhuc infirmior, 760, t. I.
Nicodemus humi repebat initio, 144, t. VIII.
Nicolao, Theodo et Chæreæ presbyteris et monachis scribit Chrysostomus, 698, t. III.
Nicodus presbyter dicit predicationem in Phœnicia admodum curat, ideoque per litteras laudatur a Chrysostomo, 637, 638, t. III.
Nicolaus presbyter scribit Chrysostomus, 648, alia epistola eidem, 697, t. III.
Nicopolis in Thracia, 698, *vide notam*, t. XI.
Nigrae vestes in luctibus, 593, t. VI.
Ninivitæ penitentia et jejuniu iram avertunt, 511, quia non desperarunt servati, 279, 280, jejuniu Deum placarunt, 51. *Ninivitarum rectum consilium*, 77, t. II.
Ninivitæ communatus Deus, non illam destruxit, 75, 76, tom. II.
Ninivitæ cur fumenta ad jejunandum compulerint, 52, tom. II.
Ninivitæ trium dierum spatio iram Dei deuolerunt, 754, eorum fiducia erga Dei misericordiam, 284, penitentia brevis et sincera, 284. *Ninivitæ una solum audita voce resipuerunt*, 828, t. I.
Ninive portus peccantibus, 76, t. II.
Ninivitæ expectatione malorum fregerunt iram numinis, 483, simplicitate potius quam malitia peccarunt, 491, t. III.
Ninivitæ per penitentiam et confessionem veniam impartrarunt, 214, 215, jejuniu Deum placarunt, 24, t. IV.
Ninivitæ qui magnam et veram penitentiam egerunt, non multo egerunt tempore, 247, 248, t. IV.
Ninivitæ Deus exterruit ne puniret, 99, t. V.
Ninivitæ quid salutem attulerit, 425, 426, t. X.
Nobilitas vera virtus est, 252, t. V.
Nobilitas vera quæ, 190, t. III.
Nobilitas virtus, Ecclesiæ, 225, t. V.
Nobilitas hominis, 500, 501, t. V.
Nobilitas hominis, qui Deum patrem esse suum dicere possit, 278, t. VII.
Nobilitas sola est voluntatem Dei facere, 463, t. VII.
Nobilitas patrum non juvat improbos, ignobilis non nocet probis, 181. De nobilitate generis non gloriandum, 370, tom. VII.
Nobilitas est nihil illiberali loqui, 281, t. IX.
Nobilitas non ex majoribus, sed ex proprio merito, 43, tom. VI.
Nobilitas non ex genere, sed ex moribus petenda, 652, tom. VI.
Nocturna oratio commendatur, 261, t. IX.
Noe quietem significat, 182, hebraica voce, 364, t. IV.
Noe hebreæ significat, *æratus*, auctor est quietis vel cessationis, 628, t. IV.
Noe bone operando cæteros monebat ut desisterent ab iniuitate, 182. *Noe cur dicitur perfectus in generatione sua*, 203. Soli Deo, non hominibus gratus, 200. *Noe malis exemplis non a virtute abducatur*, 186. *Noe quasi scintilla in medio mari non extincta*, 186, 187, t. IV.
Noe virtus, 224, 236, t. IV.
Noe fermentum mundi, 230. *Noe vere homo*, 250, justus, 202, 203. *Noe justus testimonio ipsius Dei*, 212, 213, t. IV.
Noe cur servatus, 193, t. IV.
Noe vir admirandus, 197, quomodo invenit gratiam coram Domino, 198 et seqq., t. IV.
Noe mira sapientia, 192, t. IV.
Noe restituit quod Adam absulerat, 223, t. IV.
Noe patientia in arca, 225, 226, 232, t. IV.
Noe post egressum ex arca sacrificantis gratus animus, 241. *Noe sacrificium Deus acceptum habet*, 242, t. IV.
Noe post diluvium nullus suscepit filios, 272, t. IV.
Noe vitem non invenit, sed modum confidendi vini, 284, per ignorantiam inebriatur, 283. *Licet inebriatus sit a pectorale excusatur*, 293. *Noe ab ebrietate excusandus*, 268, 269, t. IV.
Noe innumeratas pertulit ærumnas, 431, 435. *Contumeliam a filio*, *ibid.*, martyr appellatus a Paulo, 940, t. I.
Noe scintillæ humani generis in aquis, 1057, t. I.
Noe benedicitur a Deo ut Adam, 256, t. IV.
Noe arca Ecclesiæ postponenda, 509, 510, t. VIII.
Noe : ejus arcæ reliquiae in montibus Armeniae, Chrysostomi tempore, 288, t. VI.
Noe in sua generatione doctor, 49, t. V.
Noe admirabilis, quia in generatione prava justus, 363.

tom. II.
Noe man soror Thobelis, 158, t. IV.
Nomades gens dispersa, 223, t. V.
Nomades quinam, *vide notam*, 547, t. X.
Nomadum et Hamaxobiorum vita, 632, t. VII.
Nomadum vita, 687, t. III.
Nomen Dei admirabile cum Christo, 107, t. V.
Nomen Dei pertinens dæmones, 289, t. V.
Nomen Dei sanctum sanctisque oribus laudandum, 289, tom. V.
Nomen Domini per nos ut glorificandum, 300, t. V.
Nomina inscribant veteres in ædificiis, in agris, in balneis, 231, t. V.
Nomen immortale virtus parit, 231, t. V.
Nomen ejus qui scriperat, epistole clausæ superscribatur, 71, 72, t. III.
Nomina duplicita principibus et militibus, 126, t. III.
Nomina sanctorum in Scriptura sacra innullarum rerum sunt nonnatura, 667, t. IX.
Nomina patronorum in sacris oblationibus proferebantur, 148, t. IX.
Nomina propria Abrahæ, Jacobi, Salomonis, Zorobabelis, non sine causa data sunt, 41, t. VII.
Nomina ex quibusdam casibus imposta, 611. *Nomina filii que imponenda. Nominis sanctorum appellandi liberi*, 452, t. IV.
Nona hora cum Christus emisit spiritum, 703, t. V.
Notarius ab imperatore missus, 532, t. III.
Nova lex perfectionem majorem requirit, 304, t. I.
Nova inter et vetera discernen, 93, t. VIII.
Novacula iram Dei significat in Scriptura, 88, t. VI.
Novatiani quandonam pascha celebrabant, 747, t. VIII.
Novatus chirographum a Christo discriptum restituit, 763, t. VIII.
Novatiani cathari seu mundi se nominabant, qui omnia sorte pleni erant, 103, t. XI.
Novatiani seu catharos carpuntur, 143, t. XII.
Novatiani seu catharos impugnat Chrysostomus, 499, 500, t. XII.
Novum Testamentum, ride Testamentum.
Nox non minus utilis quam dies, 97, 98, t. II.
Nox examini conscientie commodior, 660, t. II.
Noctis commoda, 418, t. I.
Nox non tota somno consumenda, 386, t. V.
Nox aliquando calamitates et ærumnas significat, 413, tom. V.
Nortem a Deo creatam esse negabant quidam, 116, t. V.
Noctis utilitas, 143, t. VI.
Nubes pro coeo sumere solet Scriptura, 232, t. VI.
Nubes prophetas significare quidam dicebant, 59, t. VI.
Nudi vestiendi sunt, 509, t. VII.
Nuditatem quid efficerit ab initio, 72, t. VII.
Nuga sepe parvunt mala innumerabilia, 154, t. XII.
Numerius in Macedonia episcopus, 706, 707, t. III.
Nuntius Antiochenus exterrit, 162, t. II.
Nuptia secundæ, etsi non male, aliquid habent turpitudinis, 359, 360, quæ ex iis incommoda sequantur, 360, sunt inimicitia signata, 362, non laude dignæ, 368, t. I.
Nuptias iteratae amoris erga priorem virum defectum argunt, 612, maxime si ex illo adsint liberi, *ibid.* *Nuptias secundæ non damnandæ*, 611, sed uon laudandæ, 611, t. I.
Nuptiae. Vide Matrimonium.
Nuptiae non culpanda, 1076, 1077, t. I.
Nubere in Domino quid sit, 222, 223, t. III.
Nuptiae ad vitam pudice agendum utiles, 232, t. III.
Nuptiarum ritus noxii, 212, 213. *De nuptiis nature deliberaendum*, 226, t. III.
Nuptias Christus præsentia sua cohonestavit, 210. *Nuptias non male*, *ibid.* *Nuptiae quomodo celebrandæ*, 210. *Inventur Chrysostomus in lascivas pompas nuptiarum*, 210, tom. III.
Nuptiae non in causa suæ quomodo homines Deo placeant, 180, t. IV.
Nuptiae sine lampadibus, 489, t. IV.
Nuptiarum pompa satanica tempore Chrysostomi : ex a S. doctore reprimuntur et damnantur, 445, 488, t. IV.
Nuptiae non male, sed scortatio mala, 122, t. VI.
Nuptiae quomodo celebrandæ, 490, t. VII.
Nuptiae clandestina a Græcis philosophis inductæ, 19, tom. VII.
Nuptias damnabant hæretici quidam, 671, t. XI.
Nuptias secundæ Chrysostomus nec condeinnat, nec laudat, 442, t. XI.
Nuptias secundæ nec damnantur, nec omnino excusantur, 671, t. XI.
Nuptiales quedam consuetudines reprobantr a Chrysostomo, 145, t. XI.
Nuptiarum celebritas impudentia et impudicitia plana.

103, 104, 105, t. X.
Nymphe ex fontibus insilieates, 363, t. II.

O.

- Obedientia merces, 758, t. II.
Obedientia constituit pulchritudinem animae, 200, t. V.
Oblata Ecclesiae ex rapina, non satis sunt ad salutem, 508, t. VII.
Oblatio in singulis fit collectis, 867, t. I.
Oblationes juvant mortuos, 348, t. VIII.
Oblatio quomodo acceptabilis? In Spiritu sancto, 633, in oblationibus sacris patronorum nomina proferebantur, 148, tom. IX.
Oblationes pro defunctis utiles ipsis sunt, 170, t. IX.
Oblatio: in oblationibus quid observandum, 156, 157, tom. IV.
Oblatio ex rapina non admittitur, 557, t. V.
Omnino injuria um commeudatur, 141, t. XII.
Obscena verba qui loquuntur, sepulcrum patens vocantur, 67, t. V.
Obscena loqui quantum malum sit, 440, t. X.
Obseruitas Scripturae lectorem ad inquisitorem invitat, 225, t. V.
Obseruandum est, sed non semper, 621, t. IV.
Observationes dierum et annorum prohibite, 501, 562, tom. VIII.
Observatio dierum reprehenditur, 538, 539, t. XI.
Obstetrices ad virgines missae, ut virginitas probaretur, 316, t. I.
Occasio eos, qui larva pietatis obtecti sunt larvam ponere suadet, 520, t. III.
Occasiones animi vitia patefaciunt, 650, 651, t. I.
Occasionem peccandi qui dant puniendo sunt, 315, t. II.
Occasiones vitande, 156, t. II.
Occidentales per mercatores Aegyptios edocebantur, 49, t. V.
Occidens it: non multas gentes habebat, 49, t. V.
Oceanus de Spiritu Sancto accepit, 186, t. V.
Octava in inscriptione, pro octava, significat diem Domini magnam et conspicuum, 415, t. I.
Octava dies septimani seu sabbatum expellit, quomodo, 807, t. II.
Octava in titulus psalmorum quid significet, 543, t. V.
Oculus dexter si scandalizet erundus, quomodo, 708.
Oculus dexter in Evangelio quid? 398, 599, 948, t. I.
Oculi humani artificium mirabile, 122, 123, t. II.
Oculi fidei perspicaciore corporis, 570, t. IV.
Oculi qui sacram mensam intuentur, a spectaculis turpis arceudi, 696, 697, t. IV.
Oculorum aspectus non per se malus, 189, t. IV.
Oculus animae quis, 77, t. V.
Oculus quomodo sit erundus, 78, t. V.
Oculus est corpori quod anima est homini, 291, t. VII.
Odi, i.e., instrumenta musica in choro Davidis, 531, 532, qui Bucolii vocantur, 533, t. V.
Odium ex animo eliminandum, 85, t. IV.
Odium est animi perturbatio, 71, t. V.
Odium proximi vitandum, 594, 595. Ab odio fraterno sustinere quantum bonum, 595, t. VII.
De odio et inimicitia ecloga, 681, t. XII.
Oeconomia Christi mysterium dicitur, 593, t. VIII.
Oedipi historia, 694, vide notam, t. XI.
Officium libidinis unde oriatur, 600, t. VII.
Offendiculum ponere est gravissimum vulnus infligere, 167, t. X.
Offensa Dei magis timenda quam illa gehenna, 671, 672, tom. IV.
Officia christiana quam facilia, 553, t. VIII.
Officii divini tertia, sexta, nona, vesperæ, 576, tom. XI.
Oeconomia, cum articulo in Scripturis nonnunquam de Filio dicitur, ut de Paire, 29, t. XII.
Olearum ramis reges ad clementiam revocari solent, 726, t. I.
Oleum sanctum in usu tempore Chrysostomi ad ungenda corporis membra, 664, ex martyrum sepulcris desumptum fuisse videtur, 664, 665, t. II.
Oleum virginum quid significet, 712, t. VII.
Oleo lucernarum Ecclesiae uacti quidam a morbis convaluerunt, 383, t. VII.
Oleum est symbolum misericordiae Dei, 210, ideo et sacerdotes et reges oleo inungebantur, 210, 211, t. XI.
Olympia festum, 563, t. II.
Olympias ad quam scribit Chrysostomus, 544, 549, quoniam esset vide in Monito, t. III.
Olympiadis vestitus 561, 562, alias virtutes, 567. Olympias morbis affecta, 582, convita, contumelias et calumnias perpessa, 582, 583. Olympiadis hospitalitas et catena officia, 567. Olympias absentiam Chrysostomi ægre ferebat, 568. Olympiadis fortitudo in ærumnis, 600, t. III.
Olympias patria expulsa, domoque, amicis, cognatis, in exilium missa Chrysostomi causa, 601, civitate pulsata, sedes mutare coacta, ad tribunal tracta, etc., 620. ejus faudes, 621. Olympiadi et amicis Chrysostomi incendiū crimen oblatum, 606, t. III.
Olympias acerbus vexatur, 792, t. III.
Olympiadis constantia, 619, ejus virtutes, 560, 561, t. III.
Olympias de ærumnis Chrysostomi admodum sollicita et moesta, 612, ex merore in morbum lapsa, 595, t. III.
Olympias morbis affecta, 580, t. III.
Olympicorum certaminum mos, 687, t. IV.
Ominum vanitas, 297, t. IV.
Omina quedam referuntur et damnantur, 239, t. II.
Omina repudianda, 35, 36, t. VI.
Omina a christianis nonnullis adhibebantur, 625, t. X.
Omina varia narrantur et confutantur, 92, t. XI.
Omnes pro majori parte, 556, t. V.
Omnia jam nova sunt quomodo, 476, t. X.
Onagros variasque feras multi alebant tempore Chrysostomi, 268, t. VIII.
Onesicraties scribit Chrysostomus, 719, hujus filia defuncta erat, 719, t. III.
Onesimus a Paulo conversus, ipsique utilis, 305, 1038, ejus patrocinio apud Philemonem fruatur, 303, t. I.
Onesimi gratia Paulus scripsit epistolam ad Philemonem, 393, t. IX.
Onesimus a Paulo sepe memoratus quisnam esset, 701, tom. XI.
Onesimorum servum Paulus sine heri consensu noluit retinere, 703, t. XI.
Onesimum Paulus filium vocat, 771, t. XI.
Onesiphorus ex misericordia salvus, 615, t. XI.
Opera non sufficiunt ad docendum, sed necessaria est doctrina, 671. Opera bona a quibus rebus labefactentur, 400. Opera bona, seu parva seu magna, computantur, 257. Opera bona saltē inferni supplicium minuant, cum malis etiam conjuncta, 507, t. I.
Operum non par merces iis qui in nova atque iis qui in veteri lege iuerunt, 394, t. I.
Opera plus persuadent quam dicta, 648, t. II.
Opera bona ad peccatorum veniam imputantur, 25, t. III.
Opera bona, non miracula, salutem parant, 82, t. III.
Opera bona quæ, 567, opera doctrinam præcedere debent, 75, 74, fidem sequi debent, 194, t. IV.
Opera Dei quæ ejus providentiam laudant, 466, t. V.
Opera ipsa in oratione exaudiuntur, 45, t. V.
Opera bona sunt necessaria, 220, t. V.
Opera bona edenda ut abstinentia a peccatis, 52, per facia opera Deo astitamus, 63, t. V.
Opera requiruntur in auditore, 290, t. V.
Opera Dei non accusanda, 280, t. V.
Operationis et naturæ diversitas, 275, 276, t. V.
Opera ipsa Deum celebrant, 144, t. VI.
Opera ipsa potestalem verbi Dei probant, 413, t. VI.
Opera Dei non capimus, quanto minus Deum, 416, t. VI.
Opera bona sunt eleemosyna, oratio, læsorum patrocinium, 409, t. VII.
Opera bona tunc magna sunt, cum non magna a nobis esse putantur, 38, t. VII.
Opera bona oblivioni, peccata memorie tradenda, 37, t. VII.
Operibus magis quam verbis ad virtutem alios trahimus, 254, t. VII.
Operibus, non gratia tantum, oportet homines esse Dei filios, 282, 283, t. VII.
Opera bona auxilio Dei agimus, 305, opera nostra et auxilio Dei est opus, 254, t. VII.
Opera mala difficultiora sunt bonis, 536, 537, t. VII.
Opus bonum sine cunctatione peragendum, 252, t. VII.
Opera bona etiamsi non perfecta suscipienda tamen, 725, t. VII.
Opera bona aliorum, non peccata, sunt dispicienda, 616, tom. VII.
Opera magis quam verba amorem demonstrant, 121, per opera Deus glorificatur, 291, sine operibus bonis doctrina nihil prodest, 62. Per opera Deus vult diligi, 403, t. VIII.
Opera exhibere fortis et magni animi est, verbis philosophari tantum facile est, 453, t. VIII.
Opera mala tenebra dicuntur, 408, t. VIII.
Opera magis quam verba suadent, 50, t. X.
Opera bona quamnam, 581, t. IX.
Opera nisi addatur legem audire nihil juvat, 453, tom. IX.
Opera cum precibus, pieces cum operibus esse debent,

677, t. IX.
Operatio animæ est incorporeæ, 333, t. XI.
Opera bona a caritate Christi et a nostra virtute sunt, 12, t. XI.
Operis boni Deus solus spectator querendus, 674, t. XI.
Opera. In bonis operibus Deus agit, et nos cum Deo, 183, t. XI.
Opera ut addantur fides expedit, 340, t. XI.
Opera bona aliorum est peccata nostra cogitanda sunt, 236, t. XI.
Opera bona nihil perinde inaniam reddit, ut recte factorum memoria, 269, t. XI.
Opera cum fide juncta requiruntur, 266, t. XI.
Opes damnum inferunt, nisi recte iis utatur, 327, t. III.
Opes quænam veræ sint, 488, t. X.
Opes amittere martyrii genus est, 580, t. X.
Opes effundenda in usus pauperum, 174, t. IV.
Opes in coelum mitteendas quomodo, 310, t. VIII.
Opes colligentium insaniam, 230, t. V.
Opiñia Deum prædicant, 48, t. V.
Opportunitas quæ vere dicatur, 128, t. V.
Optabilis est male pati pro Christo quam honorari a Christo, 57, t. XI.
Optimum miseria, 145, t. V.
Opulentii viri post epulas citharoëdos et tibicines introducebant, 619, t. IV.
Oraculorum spiritualium dulcedo nullam assert satieta-tem, 803, t. II.
Oratio pro inimicis, 400, 572, t. I.
*Oratio ex intimo mentis sit oportet, 746, ejus vis et effi-
cacia, 745, 746, ei assidue incumbendum, 733. Oratio mul-
titudinis majorem vim habet quam unius, 723. Oratione ni-
hil potentius, 766, 767, nihil honorabilius, *ibid.* Orationis
utilitas, *ibid.* Oratio bona omnia servat, mala omnia tollit,
737, aditum occludit diabolo, 734, portus tempestatis lacta-
tis, 767, fluctuantibus anchora, etc, *ibid.*, magnum telum,
743, peccatorum naturam extinguit et defet, 748, t. I.*
Oratio pro energumenis, 725, t. I.
Orandum esse Christus exemplo suo docet, 787, t. I.
Oratio Christi ad Patrem non est secundum divititatem, 765, t. I.
*Oratio. **V. Prex et Precess.***
Orandi verus modus, 305, t. II.
Orandum sobria et vigili mente, 255, t. II.
Oratio soror et contubernalis jejunii, 307, t. II.
*Orationis modus, 773. Oratio debet esse cum timore con-
juncta, 775. Oratione peccata eliduntur, 297, circa oratio-
nem pro inimicis frequens admonitio, 403, 413, t. II.*
*Oratio pro inimicis, 374, 383. Orationis vis commendatur,
775, 776 et seqq., t. II.*
Oratio sclera ablit, 777, t. II.
Oratio Deique cultus est justitiae argumentum, 777, t. II.
Oratione opus est et confessione, 281, t. II.
*Oratio ex animo bono, non ex clamore magno, 743,
t. II.*
*Orationis dominicæ, *Pater noster*, explicatio, 44, 45 et
seqq., t. III.*
Oratio modum docet Christus, 39, t. III.
*Orationis vis quanta, 26. Oratio magnum telum, 338,
ingens telum, 84. Oratione frequenti egemus, 14. Oratio-
nis assiduitas efficax est, 561. Orationem efficacem reddit
misericordia Dei, 27. Oratio lux animæ, 358. Orationis vis,
370. Oratio sine multiloquio sit, 43, t. III.*
*Oratio dominica, *Pater noster*, etc., 39. Orare contra
inimicos non licet, 562, 563, 566, in oratione damnum pati,
illud est nafrugium facere, 563, 566. Orationis tempore
demon nos vexat, 338, t. III.*
*Oratio. **Vide Precatio.***
Orare ubique possumus, 667, t. IV.
*Orationes crebras et breves fieri jussit Paulus, 646,
tom. IV.*
*Oratio affectum maxime requirit, 667, ante et post men-
sam, 650. In quocumque loco potest emitiri, 646, t. IV.*
*Oratio in conspectu Dei, illa dicitur, in qua meus non
circumvagatur, 645, t. IV.*
*Oratio in principio mensæ prohibet ebrietatem, 650,
tom. IV.*
Orationi nihil par est, 643, t. IV.
Orationis plantam rigant lacrymæ, 652, t. IV.
*Orationes ex dolore fusa ut plurimum efficaces, 640,
tom. IV.*
Oratio etiam post convivia utilis, 650, t. IV.
Oratio Anne tremendis concepta verbis, 640, t. IV.
Orare contra inimicos legibus Dei repugnat, 45, t. V.
*Oratio qui quis aptus locus, 42, in oratione cur manus
levanda, 431, t. V.*
Orationi applaudunt angeli, 45, t. V.
Orationes assidue cupiditatem sedant, 75, t. V.

Orationi vis magna inest semper, sed cum jejunio maior,
524, 525, t. V.
Oratio sine opere inutilis, 456, t. V.
*Oratio justa Deum delectat, 48, eique facile ipse annuit,
47, t. V.*
*Orationi soli non confidendum, sed operandum, 440,
tom. V.*
*Orandum et voce et mente, 526, 527. Si inter orandum
mens evagetur, bis ter et quater orationem resumamus,
528, t. V.*
*Orationi contra inimicos nullus est ad coelum aditus, 43,
tom. V.*
*Orationis conditions ut quis pro se et pro aliis roget,
43, t. V.*
Oratio etiam ante, quam finiatur, exauditur, 50, t. V.
Orandi forma, 85, t. V.
Orationis vis et dotes, 41, 42, t. V.
*Oratio quomodo facienda, 574, plena lacrymis et compunctione
magnas habet vires, 574, t. V.*
Oratio penitus levior, 45, t. V.
Orationis fragrantia, 459, t. V.
Oratio non arte, sed voluntate indiget, 43, t. V.
*Oratione abluenda anima, 83, in oratione quænam pe-
tenda, 93, t. V.*
Oratio peccatorem justum efficit, 45, t. V.
Oratio ante ortum solis, 85, t. V.
Oratio etiam justis necessaria, 41, t. V.
Oratio fiduciam postulat, 40, t. V.
Orationis lucrum, 41, t. V.
Oratio medicamentum, 85, t. V.
Orandi modus quis, 41, 43, 45, 64, 67, t. V.
Orationis vehiculum humilitas, 131, t. V.
Oratio quænam a Deo exaudienda meretur, 429, t. V.
Oratio etiam non vocalis exauditur, 42, t. V.
Oratio post psalmiodiam, 158, t. V.
Oratio ita componenda, ut Deo accepta sit, 84, t. V.
Oratio vinculum dilectionis erga Deum, 41, t. V.
Orationis laudes, 526, t. V.
*Oratio pro inimicis hominem Deo facit similem, 46,
tom. V.*
Orationes ex lege Dei quæ? 45, t. V.
Orationis lucrum, 68, t. V.
Oratio multitudinis quantum valeat, 181, t. VI.
*Oratio inutilis est cum quis perseverat in peccatis, 20,
21, t. VI.*
Oratio pro episcopo in liturgia, 181, t. VI.
*Orationem, jejunium et eleemosynam maxime commen-
dere solet Christus, 273, t. VII.*
Oratio cum voluntatis studio emittenda, 276, 277, t. VII.
Oratio sine eleemosyna non prodest, 710, t. VII.
*Oratione et jejunio opus est ad dæmones pellendos, 363,
tom. VII.*
Orandi modus, 277, t. VII.
*Orandum esse frequenter quonodo doceat Christus, 313,
in oratione perseverandum, 278, 312, 313, t. VII.*
Oratio pro inimicis est virtus cacumen, 271, t. VII.
Oratione melior est reconciliatio cum fratre, 251, t. VII.
Orationes longiores vetare videtur Christus, 278, t. VII.
Oratio sacerdotis in liturgia, 331, t. VII.
*Oratio perseverantium postulat, 203, in oratione quæ-
nam sint petenda, 163, t. VIII.*
*Oratio ignis est, qui indiget oleo sive eleemosyna, 619,
620, t. VIII.*
Oratio quanta res, 178, t. IX.
Oratio, armatura maxima, 606, t. IX.
Oratio magnum telum est in tentationibus, 33, t. IX.
Oratio Spiritum Sanctum attrahit, 43, t. IX.
*Oratio nocturna purgat rubiginem peccatorum, 204,
t. IX.*
Oratio verum auxilium, subsidium invictum, 93, t. IX
Orandum omni tempore, 171, t. XI.
*Orandum in omni loco, sed non ad gloriam captandam,
539, ubique orandum, ubique sanctas manus extollendum,
540, t. XI.*
Oratio vigilans sit oportet, 368, t. XI.
Oratio magna facere potest, 173, t. XI.
Oratio magnum bonum et animæ præsidium, 716, t. XI.
Oratio omnis graliarum actionem habeat, 531, t. XI.
Oratio matutina et nocturna, 116, t. XII.
Orator affectum auditorum consulat oportet, 120, t. II.
*Orator qui quadam stulta consuetudine dexterum humerum movebat, admotis acutis gladiis consuetudinem vicit,
97, t. II.*
Orbis columna est Ecclesia, 534, t. XI.
Orbitatis ærumnæ, 460, t. I.
Orbitas liberorum non est pena peccati, 359, t. III.
*Orchestra obstructa Antiochenis tempore calamitatis,
155, t. II.*

Orchestra Antiochenis obstructa ob eversas statuas, 175, tom. II.
 Orchestra in theatris, 420, 427, t. VII.
 Orchestra spectaculum, 408, 409, t. VIII.
 Ordinatio non effert, nec in sublime extollit, 930, t. I.
 Ordinationes episcoporum multas non divina gratia, sed hominum studi flunt, 662, t. I.
 In ordinationibus sacerdotum signum crucis, 826, t. I.
 Ordinationis cito intolerabiles prævaricationis periculum, 17, cum properantius ordinatio in partem pœnæ venit is, qui ordinavit, 7. Qui ordinat indiguum, ejus peccatorum est particeps, 539, t. II.
 Ordinationes per Spiritus gratiam flunt, 342, t. II.
 Ordinationes cum jejunio liebant, 229, in ordinatione Spiritus sanctus accedit, 119, t. IX.
 Ordinandorum examen, 23, t. III.
 Ordo rerum naturalium miraculum perpetuum, 480, t. V.
 Ordo rectus semper servandus, 318, t. X.
 In Oriente multæ gentes erant, 49, t. V.
 Orientem totum pervasisit tumultus in expulsione Chrysostomi exortus, 534, t. III.
 Ornamenta aurea et formæ nocent, et augent deformitatem, 381, t. I.
 Ornatus verus quis, 582, t. IV.
 Ornatus animæ, verus; ornatus corporis, falsus, 143, t. V.
 Ornatus mulierum verus quis, 199, t. XII.
 Orontes flumen, 553, t. II.
 Os homini sublime dedit Deus, 343, t. V.
 Oris sordes quænam vere sint, 556, t. VII.
 Ora multorum cloacis comparantur, 646, t. VII.
 Oscula virginibus vitanda, 517, t. I.
 Oscula fraudulenta, 436, t. V.
 Osculum sanctum quid sit, 606, t. X.
 Osee propheta magnus et admirabilis, 694, t. I.
 Ossa et sepulchra martyrum benedictionibus scatent, 684, t. II.
 Ossa sanctorum perpetuae virtutis monumenta, 672, t. II.
 Ossa virtutem subhunciant, 74, t. V.
 Ostentatio omnium malorum causa, 675, t. VII.
 Ostentatio ad gloriam parandam officit, 667, t. VII.
 Ostentationis damnum, 273, t. VII.
 Ostentatio vitanda, 540, t. X.
 Ostentatio diabolicum quidpiam est, 564, t. X.
 Otiosa et vana verba quæ, 959, t. I.
 Otiosi verbi reddenda ratio, 426, t. V.
 Otiosus quis, 818, t. VI.
 Otium damno est, 429, t. I.
 Otiosum verbum quid, 433, t. VII.
 Otium ad peccatum trahit, 302, t. IX.
 Otiosa et in delictis versante nihil inutilis, 233, 256, tom. IX.
 Otiosus sermo in absurdos et importunos ducet sermones, 118, t. XI.
 Otiositas omnem malitiam docuit, 579, t. XI.
 Otium quam multorum malorum causa sit, 429, t. XI.
 Otium ledit animam, desidia ledit corpus, 87, t. XII.
 Otreius Arabissi episcopus multas habebat reliquias certas et minime dubias, 887, t. III.
 Oùd; oùd; adagium, nemo quidquam novit, quo sensu dicatur, 30, et in nota, 50, t. II.
 Ovis qui manet, lupos superat, 343, t. V.
Oves Judæi in paschate immolabant, 810, 811, t. III.
 Oves Christi vincunt, lupi vincuntur, 331, t. VIII.
 Oves perdite quænam, 581, t. VII.
 Oza percussus quod arcum erigeret, 482, t. I.
 Ozias in sacerdotum irruens lepra percussus, 510, 511, t. II.
 Ozias regis historia, 112, 113, t. VI.
 Ozias lappon, 113, t. VI.
 Ozies temeritas ob quam Deus ei lepram immisit, 68, tom. VI.
 Ozias: ob ejus facinus Deus prophetiam cessare voluit, 68, tom. VI.
 Ozias, cur ab ejus morte prophetia notetur, 68, t. VI.

P.

Pacifici quinam, 682, t. VI.
 Pean canebatur ante helium, 107, 108, t. V.
 Peonio scribit Chrysostomus laudans eum a probitate in regenda urbe, 724. Phoeniciam, Palæstinam et Ciliciam regebat ille, 725, alia epistola eidem, 689, alia, 719, 720. Peanius Chrysostomi amicus, 612, 613. Peonio scribit Chrysostomus, 731, gratulaturque de majori acquisito dignitatis gradu, 732, t. III.
 Pædagogus hominum lex est, 517, t. VIII.

Pædagogi in domibus, 411, t. VII.
 Pædagogi filii cum electu dandi, 584, t. VII.
 Pædagi exsecrandi amores, 693, t. XI.
 Pædicones munditiæ corporali student, 638, t. XI.
 Pædotribæ, 440, t. I.
 Pænas seu vetus ecclesia Antiochiæ, 77, vide notam *ibid.*, ab apostolis fundata, *ibid.*, t. III.
 Palæstina et Babylonie limes est Euphrates, 625, t. IV.
 Palæstina aquæ penuria laborabat, 153, t. VIII.
 Palæstina de Spiritu Christi accepit, 186, t. V.
 Palæstina dogmata satanica habuit, 232, t. VI.
 Palæstina multos habet Judeos, 853, t. I.
 Palæstina et Phenicie episcopi, adversarii Chrysostomi non admisere, 723, t. III.
 Palliupsestum, pugillaria deleta, 699, 700, t. VII.
 Palladio episcopo epistola Chrysostomi, 668, t. III.
 Palladius episcopus pro causa Chrysostoni ærumnus affectus, 699, 700. Romanum confudit pulso Chrysostomo 558, t. III.
 Palladio, Cyriaco, Demetrio, Eulysio episcopis scribit Chrysostomus, 689, t. III.
 Pancratistiæ *ταυτισμοὺς* qui in quinque certaminibus vicerunt, 689, vide notam, t. IV.
 Pancratio vincere, 665, t. II.
 Pancratium, 92, t. V.
 Panegyris quid? 324, t. I.
 Panemus Julius, 558, t. II.
 Panis parva et magna mysteria, 744, t. XI.
 Panis vivus et verus in quo differret a manna, 239, t. VIII.
 Panis vitæ quid sit, 253, t. VIII.
 Panis *τριώντων* quid? 280, t. VII.
 Panis supersubstantialis *τριώντων* quis? 46, t. III.
Panis cum sanctificatus est, dignus habetur dominici corporis appellatione, etiamsi natura panis in ipso permansi
llæ quomodo intelligenda 758, 759, vide in monito, 755, t. III.
Panis nutritorius est Christus, 924, t. VI.
 Pansophius episcopus rogatu Chrysostomi ad Innocentium properat, 529, t. III.
 Pappus episcopus rogatu Chrysostomi ad Innocentium properat, 529, t. III.
 Parabola quid sit, 223, ejus variae significaciones, *ibid.*, tom. V.
 Parabolæ multis Christus dicebat, 223, t. V.
 Parabolæ non ad litteram explicandæ, 613. Per parabolæ Christus Judeos arguit, 655, t. VII.
 Parabola Lazari, 1017, t. I.
 Paracletus Spiritus Sanctus, 467, t. II.
 Paracletus nomen Spiritus Sancti, 215, t. VI.
 Paradisus voluntatis quasi regia hominis, 428, t. I.
 Paradisus quonodo plantavit Deus in Edem, 108, t. IV.
 Paradisus an cur homini egeret, 113. Paradisi flumina nolebant quidam esse flumina: si confluantur, 110, t. IV.
 Paradisum dicebant quidam non esse in terra: si confluantur, 108, t. IV.
 Paradisus apertus per Christum, 193, t. V.
 Paradisus cur in cruce promissus, 460. Paradisum Christus aperuit, 401, t. II.
 Paradisus deliciarum est Ecclesia Dei, 548, t. VIII.
Paradisum in celo esse quidam dicebunt, 492, 493, tom. VI.
Paradisi flumina quæ, 478, *eorum explicatio singulare*, 479, t. VI.
 Paralyticum 58 annorum cur Christus suscepit sanandum, 804, ejus patientia, 804, 805, 806. Paralyticum 58 annorum gratis animus, 807, t. I.
 Paralyticum 58 annorum differre ab alio paralyticu probatur, 53, 54, 55. Paralyticum 58 annorum patientia, 49, probatur 50, t. III.
 Paralyticu fides, 56, 57, t. III.
 Paralyticu duo in Evangelio, 242. Id probatur, *ibid.*, tom. VII.
 Paralyticum sanans Christus, primo paralysia peccatorum ejus sanavit, 524, t. V.
 Paralyticu fides, 209, t. VIII.
 Paraseve observatur præ Paschate, 748, t. VII.
 Parasiti in domibus divitium, 1053, eorum mores, *ibid.*, tom. I.
 Parasiti carpuntur, 494, ad nihil utilles, 494. Parasitum dedecus, 678, illorum effatum horrendum, 679, tom. VII.
 Parasitorum nomen de medio tollendum esset, 496, t. VII.
 Parasiti tempore Chrysostomi, 414, t. VIII.

Parasiti convivia curant et cœnas, 503, t. V.
 Parasiti et assentatores, 22, t. III.
 Parcere multo magis, quam perdere, 699, t. IV.
 Parentes honorare, basis est virtutis, 150, t. XI.
 Parentibus quandoman non obsequi debemus, 407, tom. VII.
 Parentum nequitia non nocet probis, parentum probitas non prodest improbis, 66, t. VII.
 Parentum sanctitas non prodest peccantibus, 193, 196, tom. VII.
 Parentibus quandomam obsequendum, 151, t. VIII.
 Parentum probitas non prodest filii, nisi et ipsi probi sint, 1056, non prodest improbe proli 1003, t. I.
 Paries dealbate, cur Paulus sic summum sacerdotem compellaverit, 358, 330, t. IX.
 Parietes marniore crustati, 193, t. III.
 Parmenides, philosophus ionicus et ephesius, 9, 10, tom. XI.
 Parricidae cur lapidati, 598, t. IV.
 Parricida hostis omnium, 598, t. IV.
 Partus dolores, 518, t. I.
 Pascha Iudeorum, 348, t. V.
 Pascha comedimus legali longe præstantius, 166, t. XI.
 Pascha vetus cum novo comparatur, 758, 739, t. VII.
 Pascha Iudeorum abrogat Christus, 206, t. VII.
 Pascha a recumbentes comederint apostoli, 734, in Paschatis vespera passio Christi legebatur et prædicabatur, 770, t. VII.
 Pascha. Varietas in diversis Ecclesiis circa diem in qua celebratur, 745, 746, t. VIII.
 Pascha cur ad vesperam celebrabatur, 724, t. VIII.
 Pascha transitum significat, 725, t. VIII.
 Pascha ~~tempus~~ sive supergressio dicitur, 750, t. VIII.
 Pascha ab aliquibus olian distiunctum fuit a Dominica resurrectionis, 746, t. VIII.
 Pascha Iudeorum Christi tempore idem erat quod pesta christianorum fuit, 748, t. VIII.
 Pascha tempus quibus modis observetur, 747, t. VIII.
 Paschatis edendi ritus, 737, 758, t. VIII.
 Pascha : circa Pascha festum quidam errabant, quibus concionatus est Chrysostomus, 98, 99, t. IV.
 Pascha secunda anni festivitas, 454, t. II.
 Pascha semper possumus celebrare, 454. Paschalem festum contaminat, qui aliis remittere negat, 208, t. II.
 Pascha tempus venie opportunum, 48, t. II.
 Pascha tempore septem dierum spatio quotidie concionabatur Chrysostomus, et alii sacerdotes, 440, t. II.
 Pascha Iudeorum cur Christus fecerit, 378, 379, t. II.
 Pascha Iudeorum impugnat Chrysostomus, 379, 386, tom. II.
 Pascha non celebrat qui prava conscientia accedit ad mensam, 868. Pascha ter, vel quater in qualibet hebdomada celebratur, 867, dum scilicet mysteria peraguntur. Pascha est oblatio et sacrificium, quod in singulis fit collectis, 864, 886. Pascha celebrat qui ad sacram mensam accedit, 866, 867, t. I.
 Pascha non jejunii, sed gaudii tempus, 867, in paschate non possumus ipsum diem crucis Christi observare, 869. In paschate assignando Ecclesia exactam temporum rationem non novit, 871. Christus, *hoc pascha*, dixit quod crux secutum erat, 764, t. I.
 Pascha Christus fecit, ut per umbram veritatem introduceret, 866, de paschate decreverunt trecenti et plures Patres in regione Bithynia, 865, t. I.
 Pascha non amplius est apud Iudeos, 865, 868. Paschatis secundum legem tempus, 878, 879. Pascha cum Iudeis non celebrandum, 869, in Paschate Iudei locus strictius observandus erat, quam tempus, 877, 878, t. I.
 Passio Christi non coacta fuit, 718, t. VIII.
 Passio Christi semper in mente ferenda, 458, t. VIII.
 Passiones omnes vita presenti terminantur, 520, t. IX.
 Pastoris officium, 671, t. XI.
 Pastoris boni officium, 701. Pastoris laus est cum oves per se rectum servant ordinem, 701. Pastor bonus humeris reportat ovem, 225. Pastores quantam salutis ovium curam habeant oportet, 1029, t. I.
 Pastor bonus qualem Christus optat cum iunumeris conserui potest martyribus, 639, t. IX.
 Pastores primi Evangelium excepunt, 67, t. IX.
 Pastorum animarum officium, 504, t. IV.
 Pastores animarum negligentes increpantur, 503, t. IV.
 Pastor boni est occidi pro ovibus, 34, t. III.
 Pastores magistratus genus in Ecclesia, 92, t. III.
 Pastores mali quinam, 527, t. VIII.
 Pastores car Christi nati moribus acceperunt, 800, tom. II.
 Pater non compositus est, 57-58, t. VIII.
 Patris et Filii substantia ~~et~~ ^{est} eadem ipsa, 377,

t. VIII.
 Patris et Filii æqualitas, 458, 459, t. VIII.
 Pater noster : hoc dictum inimicitias de medio tollit, 278, tom. VII.
 Patris et Filii consubstantialitas et æqualitas demonstratur, 534, t. VII.
 Patris et Filii substantia ~~et~~ ^{est} eadem ipsa, identitas, 649, t. VII.
 Patrem revelat Filius, Filium Pater, 534, t. VII.
 Patris et Filii voluntas eadem, 321, t. VII.
 Patris et Filii gloria et substantia una, 560, t. XIV.
 Patri cur gratias agat Christus, 429, t. VII.
 Pater quod facit, id et Filius facit, et viceversa, 497, tom. V.
 Pater trahit, Filius deducit, Spiritus illuminat, 592, tom. V.
 Pater a Filio non dividitur, nec Filius a Patre separatur, 298, t. V.
 Pater dicitur inimicos ponere sub pedibus ejus, ita ut Filius id simili agat, 271, t. V.
 Patris et Filii eadem substantia, 121. De Patre quæ dicit Moyses, ea Paulus de Filio accipit, 120, t. V.
 Patris a Filio nulla diversitas, 121, t. V.
 Pater Deus hisdem nos dignatus est, quibus Filium suum, 313, t. XI.
 Patre minorem esse Filium Dei dicebant haeretici quidam, 690, t. XI.
 Patris et Filii eamdem esse substantiam probatur, 355, tom. VIII.
 Patris et Filii voluntas eadem, 226, t. VIII.
 Patris et Filii eadem potentia, eadem manus, 358, tom. VIII.
 Patris sius quid, 89-100, t. VIII.
 Pater quomodo audiatur et videatur, 252, t. VIII.
 Pater aliam quam Filius habet hypostasin, 275, t. VIII.
 Pater qua ratione major sit Filius, 408, t. VIII.
 Patris et Filii æqualitas, 442, t. VIII.
 Patris et Filii non divisa opera, 258, t. VIII.
 Patris et Filii est Evangelium, 403. Patris et Filii una potestas, 27, t. IX.
 Patris cum Filio æqualitatem negat haereticus auctor, 733, t. VI.
 Patrem perfecte a Filio cognosci probatur, 741, t. I.
 Pater gignendo Filium non est fluxum passus, 1079, tom. I.
 Patris et Filii una voluntas, 37, 40, t. III.
 Pater noster oratio Dominica, 39, ejus explicatio, ibid., tom. III.
 Patri et Filio eadem voces adscribuntur, 414, t. I.
 Pater ad Filium dicit, *Faciamus hominem*, 798, t. I.
 Patris, Filii et Spiritus S. divinitas una, 607, t. I.
 Pater, Filius et Spiritus Sanctus dispensationem nostri causa suscepimus inter se divisorunt, 450, t. II.
 Pater cum Filio et Spiritu Sancto in celo et in terra cordissime celebratus, 703, t. VIII.
 Pater spiritualis amantior prolis, quam carnalis, 849, tom. II.
 Patres spirituales ex diversis locis Antiochiam veniunt, Chrysostomum audituri, 709, t. I.
 Patres cur quadraginta dierum jejuniū statuerunt, 867, tom. I.
 Patres quidam dicti in Ecclesia antiochenia, 70, t. III.
 Patres multi de creatione scripserunt, 402, t. XI.
 Pater improbus filio probo uihil nocet, 679. Patrum nobilitas non juvat improbos, ignobilitas non nocet probis, 181-182, t. VII.
 Pater quilibet quanta cura debeat filios educare, 671, tom. XI.
 Pater Filium accusans testis erat sufficiens in veteri lege, 598, t. IV.
 Pater debet esse doctor filii sui, 656, t. IV.
 Patres liberos suos debent educare Deo, 633, t. IV.
 Patres pro liberis puniri optant, 269, t. IV.
 Patres si filios suos recte educarent, non legibus, non pecunia opus esset, 550. Pater uim indulgens parrochia est, 529, t. III.
 Pater a filio virtute prædicto, quam a divite, plus honoris accipit, 345. Pater vere est qui filii salutem curat, 378, tom. I.
 Patres non modo suorum, sed eorum quæ a filiis negligitis admittuntur peccatorum prenas dabunt, 376, t. I.
 Pater et mater, inimici cum nos arcent a cultu Dei, 591, tom. I.
 Patres spiritu parentes magis quam carnales honorare debemus, 748, t. I.
 Patrum de filiis sollicitudo, 376. Patres sepe contraria evangeliæ disciplinam illis tradunt, 539. Patres qui filiorum educationem non curant, homicidis peiores, 556,

Patres ob filiorum virtutem servati, 384. Patres de filiorum virtute solliciti, angelos Deo alunt, 384, 383, t. I.
 natu, passiones, animam obsidentes ipsam excruciant, 44, t. V.
 Patientia Dei est silentium Dei, 257, t. V.
 Patientia Dei quanta, 104, t. V.
 Patientia quantum bonum, 44, portus latitiae, 45, tom. V.
 Patientia comparat humilitatem, 134, t. V.
 Patientia in ferendis injuriis, 147, t. V.
 Patientia Dei, 309, t. V.
 Patients anima qua, 276-277, t. X.
 Patientia philosophica omnis est radix, 277, t. X.
 Patientia laudes, 277, t. X.
 Patientia quantum voluntatem afferat, 61, t. IX.
 Patientia propter Christum suscepit gaudium afferat, 108, t. IX.
 Patientia quomodo acquiritur, 298, t. VIII.
 Patientiam Christus quomodo doceat, 435, t. VIII.
 Patientia veram victoriam parit, 756. Patiendo vincere oportet, 268, per patientiam diabolus superatur, 211, tom. VII.
 Patientia in ærumnis exhibenda, 163, patiendo Victoria reportari, 390, 391, t. VII.
 Patientia fortiore efficit hominem, 326, t. VII.
 Patientia in calamitatibus eleemosynam et alias virtutes superat, 375, t. VII.
 Patientia et caritatis exemplum Christus est, 270, t. VII.
 Patientia senectuti maxime competit, 681-682, t. XI.
 Patientia major requiritur in persecutione, 475, tom. XI.
 Patientia longa opus est homini, 96, t. XII.
 Patientis filius bonus, 1033. Patientia laudentis iram vincit, 399. Patientis episcopum decet, 633, t. I.
 Patientia in calamitatibus, 790, i. in morbis, 935, 938-939.
 Patiendum aut hic, aut in futuro seculo, 999, t. I.
 Patientia quantum bonum, 325. Patientia meritorum aequaliter eleemosynæ, 699, t. IV.
 Patientiam nihil aquare potest, 608, 638, utpote virtutum regnum, ibid. Patientia peccatores a pia culis liberat, iustorum mercedem auget, 593. Patientia nihil gloriosius, 591. Patientia inercis, 590, t. III.
 Patientia in morbis, 18, 19, t. II.
 Patria nihil laudis conferit, 181, t. VII.
 Patriam relinquere quantum sit, 286, t. IV.
 Patriæ supernæ felicitas, 309-310, t. VIII.
 Patria nostra qua, 430, 431, t. VIII.
 Patriarchæ Judgeorum pecunias colligebant Chrysostomi tempore, 833. Patriarchæ Judgeorum capones, iniquitate pleni, 911, non sunt sacerdotes, 912, t. I.
 Patriarchæ et prophetae prædixerunt crucem Christi, 53, tom. III.
 Patricius epistolam Olympiadis ad Chrysostomum deserit, 812, t. III.
 Patronorum nomina in sacris oblationibus proferebantur, 148, t. IX.
 Paucitas auditorum ne contristet concionatorem, 670, tom. IV.
 Pavimentum gemmis vestitum, 193, t. III.
 Paulicium haeretici, 692, t. V.
 Paulini anathema dicebant antiocheni meletiani, 949, tom. I.
 Paulos Tarsi natus, 494-495, t. VIII.
 Paulus phariseus erat ex progenitoribus, 537, t. IX.
 Pauli ante conversionem zelus sincerus erat, sed ignorantia obscuratus, 152, t. IX.
 Paulus cur post Christi resurrectionem conversus sit, 155, ad Pauli institutionem cur non apostolus quispiam missus est, 157, 158, t. IX.
 Pauli conversio, 132, compensat moerorem de morte Stephani conceptum, 153, t. IX.
 Paulus et Barnabas ordinantur in apostolatum, 205, tom. IX.
 Paulus ad pedes Gamalielis eruditus, 367, t. IV.
 Paulus cur aliquando Saulus vocatur, 624, quomodo Athenienses allocutus est, 385. Pauli in predicatione constanza, fortitudo, tolerantia, 98, 97, t. IV.
 Paulus apostolus ab Ipsi Christo vocatus, 614, t. X.
 Pauli conversio mirabilis, 116, 117, est magnum miraculum, 120. Paulus in medio furore conversus, 139, 140. Pauli conversio Christi resurrectionem probat, 121. Paulus libere ad fidem accessit, non necessitate, 141, 142, 145, 144, tom. III.
 Paulus primo Saulus dicebatur, deinde Paulus, 123, cur nonen mutaverit, 127 et seqq., cur non statim post conversionem, 137, de Pauli nomine tribus diebus concionatus est Chrysostomus, 148. Paulus non ut hominibus placeret conversus est, 122. Pauli tuba sonuit cum Stephani os si-

luit, 139, t. III.
 Pauli cæcitas nos illuminat, 487, t. II.
 Paulo similes esse possumus, 496, t. II.
 Paulus ex violentissimo persecutore ardentissimus præaco, 310. Pauli laudes et eucomia, 299, 423-424, 759, tom. II.
 Pauli vincula alacriores discipulos reddebat, 313. Paulo arcana sua revelat Christus, 122, t. III.
 Paulus Christi paronymphus, 149, cur se vocatum appellat, 150, quas terræ partes peragravit, 409, senatum romanum ad se pertraxit, 409, manibus operabatur et sibi et aliis, 194. Pauli comitas, 379, ex Pauli contubernio quanta utilitas, 191. Paulus a discipulis amatus, 513, t. III.
 Paulus gentilus, Petrus Judæis prædicabat, 263. Paulus cur gentilibus præfector, 390. Paulus spiritualis pescator, 103, voluntatem suam Dei voluntati subjicit, 40, t. III.
 Pauli humilitas, 154, 169, 308.
 Pauli laudes, 569. Paulus dolet virum ab se dilectum abesse, 569, 570, t. III.
 Pauli quanta virtus, 318. Paulus peccatorum suorum omnium memor, 27. Pauli constantia et mens philosophica, prudens, 161, 74, 102, 258, 304, 505. Paulus quomodo Christi imitator, 103, t. IV.
 Pauli sapientia, 91, 244. Paulo nullus sapientior, 482. Pauli præconia, 120. Pauli ærumnæ variz, 168 et seqq., modestia, 267, t. III.
 Paulus justorum primus, 134. Pauli generosus invictusque animus, 314. Paulus omnia omniibus factus, 72. Pauli sollicitudo erga omnes, 189, 314, per Paulum leges sanctitatem, 28, t. III.
 Paulus vetat circumcisionem, et tamen Timotheum circumcidit, 102, quare, ibid. Elymam magum excæcavit, 143, tom. III.
 Paulus et Silas in carcere Deum laudant, 168, t. III.
 Pauli catena magna consolacioni discipulis erant, 316, 317. Pauli inimici Evangelium prædican, ut Neroem adversus ilium irritent, 317 et seqq. Pauli gloria crux erat, 53, t. III.
 Paulus inscriptione ignoto Deo, usus est ut David gladio Goliath, 72, 75. Paulus cur Corinthi commorari jussus, 273. Paulus segnes ab otio revocat, 288, t. III.
 Pauli ærumnæ, 513. Paulus tumoris et arrogantis accusatus, 304, dæmonibus terribilis in ærumnis, 162, t. III.
 Paulus ergorum patronus, 261, caritatem Dei erga nos commendat, 517, quomodo curaret discipulos, 61, pauperes summopere curat, 262, t. III.
 Paulus seipsum laudare cogit, 504. Paulus matrimonii leges præscripit, 227. Paulus post cœnam baptismus custodi carceris contulit, 451, 458, t. III.
 Pauli epistolæ metalla sunt et fontes, 291, nunquam exhauiuntur, 292. Pauli Epistolæ ejus animum depingunt, 292, t. III.
 Paulus de ærumnis gloriatur, 580, magis quam de præclare gestis, ibid. Pauli verba lastidium nunquam parvum, 207. Paulus cur nomen suum non præfigat Epistolæ ad Hebrews, 581, de futuris assidue disserit, 583, t. III.
 Paulus Petro restitut in faciem, 373, 374. Patrum similitate tantum, ut inter illos convenerat, objurgavit, 588, 586 et seqq., tom. III.
 Paulus Apostolus in senectute maxime illustris, 73, tom. III.
 Paulus opifices et pauperes salutat in Epistolis, 189, tom. III.
 Paulus a Chrysostomo amatur, 118, 301, t. III.
 Paulus nihil extra Christum cogilare permitit, 839, tom. III.
 Paulus prius habebat hominum salutem quam Christum videre, 15, t. VI.
 Paulus ille tantus precibus discipulorum indigebat, 181, tom. VI.
 Pauli lingua favi cuiusvis suavitati spiritualis doctrinae dulcedine antecellit, 174, t. VI.
 Paulus vas electionis, 265, t. VI.
 Paulus lacrymatur, cum videt doctrine sermonem non fructum proferre, 278, t. VI.
 Paulus cur posteriorum animabus sollicitus, 276, t. VI.
 Paulus vetera et nova apprime noverat, 74, t. VI.
 Paulus cur Epistolis suis nomen Apostoli præmittat, 14, tom. VI.
 Pauli Epistolæ et Evangelia in unum collecta, 27, t. VI.
 Paulum nihil læserunt ærumnæ, 152, t. VI.
 Paulus non de presenti solum, sed etiam de futuro grege sollicitus, 274, t. VI.
 Paulus cum visione tanta dignatus fuisset, se abortivum nominavit, 72, t. VI.
 Pauli memoria sufficit ad fiduciam dandam, 277, t. VI.
 Paulus orationem incipit a laude judicis, 198, t. VI.
 Paulus Isaæ excellentiam prædicat, 11, t. VI.

- Pauli loco male intellecto abutebantur quidam, 437, tom. VI.
- Paulum Chrysostomus concionans cum semel attulerat, relinquere non poterat, et a proposito arguento abducebat, 146, t. VI.
- Paulus Scripturarum custos, minister, doctor, interpres*, 486, t. VI.
- Pauli concessionem non interpellavit Eutychi mors, 597. Paulus ad caelos usque sublimis, corpore circumdatus, et cum incorporeis virtutibus certans, in terra ambulans et animi studio cœlum peragrans, 44, t. IV.
- Paulus quasi alatus per totum orbem currens, 196, corpus tamen suum castigabat, *ibid.*, supinus jacens orabat, 688, t. IV.
- Paulus viperæ morsu non periit, quia peccato vacuus erat, 601, t. IV.
- Paulus Galatas peccantes quodammodo excusat, 691, tom. VI.
- Paulus magister orbis eos qui secum navigabant servavit, 211, t. IV.
- Paulus doctor orbis omnia ut sunbram et somnum habebat, 523, t. IV.
- Paulus, tantus vir, nesciebat quid sibi prodesset, 280. Pauli amore flagrat Chrysostomus, 95, 98, ejus encomia, *ibid.*, t. IV.
- Paulus sua gesta memorans, sine jactantia fuit, 97, leniter corripiendum esse proximum docet, 621, t. IV.
- Paulus admirabilis orbis doctor, 296, jussit orationes frequentes et breves fieri, 646, gaudebat de ærumnis, 672, servidus Christi avator, 519, t. IV.
- Paulus putshat omni gehenna gravorem esse Dei offendere, 672, t. IV.
- Paulus gentium doctor, quantas ærumnas passus sit, 225-228, initandus proponitur, 98. Pauli prudentia, 331. Paulus imitari possumus, 104, t. IV.
- Paulus a visibilibus doctrinam incipit, 29, ut se auditorem infirmatatem attemparet, *ibid.*, t. IV.
- Paulus et Joannes evang. perfectiora quam Moyses tradidere, 29, t. IV.
- Paulus ignitus caritate in Deum, 482, comparatur cum Jacob. Paulus anima ad cœlum pertingens, 285, t. IV.
- Pauli laudes, 94, 95, t. IV.
- Paulus, celestis anima, doctor gentium, lingua orbis, 37, eximus doctor, 221, t. IV.
- Paulus Jacobum fratrem Domini adiit, 115, t. VII.
- Paulus Christi imitator, 701, t. VII.
- Pauli ingens patientia, 394, humilitas, 352, t. VII.
- Paulus ad eleemosynam excitat, 411, t. VII.
- Paulus quos amat, propter Christum amat, 587, 588, tom. VII.
- Paulus sciebat e gratia Christi excedere, rem esse omnium gravissimam, 317, t. VII.
- Paulum in regno Dei nemo præcessurus est, 621, t. VII.
- Paulus optabat anathema esse pro iis etiam, qui sexcenta sibi mala intulerant, 596, t. VII.
- Paulus pro orbis totius bonis ubique gratias agit, 331, tom. VII.
- Paulus cur optabat anathema esse, 238, t. VII.
- Paulus per triennium flevit, nusquam risisse narratur, 136, t. VII.
- Paulus semper intenta mente Christo hærebat, 538, tom. VII.
- Paulus vicit Agrippam et Neronem, 593, t. VII.
- Paulus quantum prohibeat iram, dissensionem, 284, tom. VII.
- Pauli ira contra Corinthios quanta bona attulit, 248, et fra contra Galatas similiter, *ibid.*, t. VII.
- Paulus a futuris et a præsentibus auditorem commovet, 233, t. VII.
- Paulus mulieres vehementer corripit circa luxum et pretiosas vestes, 233, 258, luxum mulierum improbat, 501, 502, t. VII.
- Paulus cur levem tribulationem vocavit, 514, t. VII.
- Paulus post conversionem vitia pudori esse dicit, 254, tom. VII.
- Paulum rogantem ut a se tentationes auferret, non exaudivit Deus, 552, t. VII.
- Paulus dæmonas, etiam utilia loquentes coerget, 210, tom. VII.
- Paulus jubet adversarios cum mansuetudine corripere, 561, t. VII.
- Paulus nos ad reconciliationem excitat, 251, t. VII.
- Paulus vetat de magistris et doctoribus judicare, 308, tom. VII.
- Paulus ex ara disserendi occasionem accipit, 128, t. VII.
- Paulus Jerosolymis in Hispaniam cœcurrit, 689, t. VII.
- Paulus super cœlum et cœlum cœli, volans, 155, t. VII.
- Paulus regibus illustrior, 293, t. V.
- Pauli ante conversionem opera mala, 574, t. V.
- Paulus petit, et non accepit, quia petebat rem inutili, 50, t. V.
- Paulus etiam jussa magno intervallo superabat, 86, tom. V.
- Paulus. Quid Paulo splendidius, 274. Paulus orbis terræ præco, in tertium coelum raptus, in paradisum sublatus tremendorum mysteriorum particeps, vas electionis, Christi pronubus, etc., 284, t. V.
- Paulus inutilia petens non exauditur, 83, t. V.
- Paulus se exemplar proponit, quandam, 41, t. V.
- Paulus afflictus exultabat, 68, t. V.
- Paulus unum genus providentia scrutatus clamavit, *O altitudo*, 211, t. V.
- Paulus ut sceleratus habetur a Barbaris, 92, t. V.
- Paulus Marcioni et Manichæo lethale vulnus infligit, 267, tom. V.
- Paulus coronatus propter ærumnas, 309, t. V.
- Paulus cum Sila in carcere canebat, 157, t. V.
- Paulus si penas dedisset, non prædicasset, 94, t. V.
- Paulus doctrinam exemplis confirmat in nugo, 100, tom. V.
- Paulus ne Judæi offenderentur legem servat, neque tam quia offendebantur quod Crucifixum prædicaret, in hoc illis obsecutus est, 235, t. V.
- Paulum diabolus pertimescebat, 84, t. V.
- Paulo contemptui erat vîpera, 490, t. V.
- Pauli patientia in adversis, 164, t. V.
- Paulus quam a fastu alienus, 523, t. V.
- Pauli laudes, 509, t. VIII.
- Paulus in eloquentia princeps, Mercurius esse creditus fuit, 392, t. IX.
- Paulus Sauli nomen deponit, 209, t. IX.
- Pauli et Barnabæ dissensio nihil mali, multum boni attulit, 243, 248, t. IX.
- Paulus cur Athenis Christum hominem tantum dicit, 16, tom. IX.
- Paulus judaicam purificationem subiit, quare, 323, tom. IX.
- Paulus cur summo sacerdoti dixerit, *Pries dealbate*, etc., 333, t. IX.
- Paulus a Judæis magis quam a gentilibus exagitatus, 267. Pro Pauli cœde patranda Judæi quadraginta juvuntur, 339, tom. IX.
- Paulus ex qua Dei dispensatione vincit, Romam ducitur, 276, t. IX.
- Paulus vincit concionatur, 327. Educatus fuerat ad pedes Gamalielis, 327, t. IX.
- Paulus hospitalitatis vicem Publio repedit, 374, t. IX.
- Paulus Ronæ prædicens per biennium mansit, 380. De Paulus historia; salutavit Neronis pociollarem et concubinam, 323, t. IX.
- Paulus jussu Neronis capite truncatus, 407, t. IX.
- Pauli peregrinationes recensentur, 395, 396, t. IX.
- Paulus doctor in synagogis, 159. Conversus statim doctor fuit, 161, t. IX.
- Paulus synagogas frequenter adibat, quare, 287. Cur in synagogas intrabat, 284, t. IX.
- Pauli gesta in Actis apostolorum pluribus enarrantur, quia Lucas ejus discipulus hunc librum scripsit, 15, t. IX.
- Pauli itinera, 383, t. IX.
- Paulus coelo et mari comparatur, 383, t. IX.
- Pauli dominus in qua Antiochiae habitare solebat religiosis causa adibatur tempore Chrysostomi, 666, t. IX.
- Pauli Epistola et alii Scripturæ libri legendi, 663, t. IX.
- Pauli Epistolam ordo temporis, 392, 393, t. IX.
- Pauli Epistola omnes contra Judæos pugnant, 264, tom. IX.
- Paulus cur omnibus Epistolis suis nomen suum præmisrit, 393. Cur ejus nomen ex Saulo in Paulum mutatum sit, 393. Cur se servum Jesu Christi dicat, 395, t. IX.
- Pauli dicta, quæ videntur apostolorum Actibus contradicere, conciliantur, 163, t. IX.
- Paulus cur tot homines in Epistola ad Romanos salutaverit, 671, t. IX.
- Paulus quomodo optaret esse anathema, 549, t. IX.
- Paulus aliquando judaizabat, 255, t. IX.
- Paulus legis metum solvit, 632, t. IX.
- Pauli tempore quis Ecclesiæ status esset, 533, t. IX.
- Pauli opus illud fuit quod Christi discipuli christiani appellarentur, 192, t. IX.
- Pauli Epistola ter quaterque per singulas hebdomadas in ecclesia legebaatur, 391, t. IX.
- Pauli dicta quæ aliquid contrarium efferre statim videntur conciliantur, 329, t. IX.
- Paulus Onesimi gratia scripsit Epistolam ad Philemonem, 303, t. IX.
- Pauli dilectioni erga discipulos nulla par, 658, t. IX.

Paulus quam placide hortetur, 673, t. IX.
 Paulus eleemosynas secum desert, 661. Fervidus erat erga Hispanos, 662, t. IX.
 Paulus legem abrogat, 502, t. IX.
 Paulus non legis dignitatem tollit, 497, t. IX.
 Paulus in mari prophetavit, 570, t. IX.
 Pauli character, 162, t. IX.
 Paulus eleemosynam saepe benedictionem appellat, 660, tom. IX.
 Paulus leo spiritualis, 680, t. IX.
 Paulus exemplo figuli qui facit *vas in honorem et vas in ignominiam*, liberum arbitrium non tollit, eius loci explicatio, 559, t. IX.
 Pauli encomia, 678, t. IX.
 Pauli humilitas et demissus animus, 599, t. IX.
 Paulus alienus a fastu, 211, 267, et a vana gloria, 267, tom. IX.
 Pauli vox formidabilis docrinibus, 670, t. IX.
 Pauli anima totum complectebatur orbem, 394, t. IX.
 Pauli labores, 669, t. IX.
 Paulus quam dicat esse gratiae abundantiam, 477. Quodrumdam circa Paulum opinio rejicitur, 551, t. IX.
 Pauli anima coelo comparanda, 580. Transcendit cœlos, tom. IX.
 Pauli cor cœlis sublimius, orbe latius, etc., 679, 680, tom. IX.
 Pauli loquendi fiducia, 383, t. IX.
 Pauli humilitas, 402-403. Amor erga Christum, 546, tom. IX.
 Pauli quanta sit vis ingenii, 447, t. IX.
 Paulus cum quanta vi et efficacia loqueretur, 551, tom. IX.
IX.
 Pauli fervor et alacritas, 228, 229. Ejus philosophia, 461, tom. IX.
 Paulus mirabilis, crucifixus, in acie positus, 211, t. IX.
 Pauli fervor, 250. Modestia, 406. Prudentia, 220, 221-245. Et passim, t. IX.
 Pauli prudentia admiratione digna, 417, t. IX.
 Paulus 68 annorum erat cum cœsus est, 495, t. VIII.
 Paulo nihil par, 491, t. VIII.
 Paulus vocat peccatum diabolum, 666, t. VIII.
 Paulus jejunium ad tertium cœlum deduxit, 677, t. VIII.
 Pauli sanguis lacteus visus in percussoris veste, 494, tom. VIII.
 Paulus orbis doctor, 492, t. VIII.
 Paulus capite truncatus, 494, t. VIII.
 Paulus qua anni die caesus, 494, t. VIII.
 Pauli epistolæ legendæ, 547. Ita se laudat ille ut alius molestus non sit, 547, t. X.
 Pauli nos in Epistolis suis varia interserere, 231, 232, tom. X.
 Paulus saepe hyperbole uitur, 270.
 Pauli modestia, 576. Quomodo angelus Satanae ipsum colaphizavit, 377-378, t. X.
 Paulus vir incomparabilis, 601, t. X.
 Pauli humilitas, prudentia, diligentia, attemperatio, 183. Ejus caritas quanta, 186, t. X.
 Paulus ab omni invidia liber, 172, t. X.
 Paulus quomodo sese attemperet, 185, t. X.
 Pauli vita qualis, 128, t. X.
 Pauli labores quanti, 190, t. X.
 Paulus quam mansuetus esset, 639, t. X.
 Paulus primam ad Corinthios Epistolam ex Asia, secundam ex Macedonia scripsit, 384, t. X.
 Paulus cur secundam ad Corinthios Epistolam scripsit, 382-385, t. X.
 Paulum quid moverit ad Epistolam ad Galatas scribendum, 612, t. X.
 Paulus Galatas aspere agit, quare, 622, t. X.
 Paulus Epistolas dictabat, et aliis scribebat, 678, t. X.
 Pauli cum Petro disceptatio, 640, t. X.
 Paulus cur Timotheum circumcidit, 636, t. X.
 Paulus se Petro Coryphaeo comparat, 638, t. X.
 Paulus Petro primas cedit, 303, t. X.
 Paulus non Petro se præfert, sed Petrum sibi valde præponit, 24. Pauli prudentia, 23, t. X.
 Pauli humilitas, 385. Humilitas eximia, 628, t. X.
 Pauli prudentia et in dicendo accuratio, 187. A prudentia passim celebratur Paulus, 99, 321, 492, a modestia et moderatione, 492, t. X.
 Pauli sagacitas, 513. Paulus humilitate excellebat, 437, tom. X.
 Pauli sapientia, 172. Pauli solertia cum gradatum loquitur, 122, t. X.
 Pauli fortitudo, 47, t. X.
 Pauli moderatio, 13. Apollo christianum sibi exequat, *ibid.* Sosohenem sibi adjungit, *ibid.*, t. X.
 Paulus cur seipsum laudet, 170. Pauli laudes, 503, t. X.

Pauli incomparabilis humilitas, 392, t. X.
 Pauli magnitude amoris, 545, t. X.
 Pauli conversio mirabilis, 186, t. X.
 Paulus cur dicat se abundantius aliis laborasse, 329, tom. X.
 Pauli labores quanti, 371-372. Post pericula et ærumnas splendidior apparehat, 372, t. X.
 Paulus omnes veteris legis sanctos superat, 210. Ejus magnitudo animi, *ibid.*, t. X.
 Paulum contemnebant et lacerabant Judæi quidam, 583, tom. X.
 Paulus, qui circumcidit Timotheum, nunquam circuncisionem praedicavit, 667, t. X.
 Paulus male audiebat apud quosdam, 550, t. X.
 Paulus relius omnibus carens quomodo omnia possidebat, 486, t. X.
 Paulus in ærumnis semper gaudebat, 388, t. X.
 Paulus quanta fecerit pro aliorum salute, 183. Circumcidit, ut eveteret circumcisionem, 184, t. X.
 Paulus præstantissimus medicus et pauper communis, patruus et curator, 544, t. X.
 Paulus quomodo agat cum publico fornicatore, 125, tom. X.
 Pauli sententia et consuetudo loquendi, 338, t. X.
 Paulus cum gravitate et auctoritate loquitur, 541. A gloriæ studio alienus erat, nec ostentationis causa quidquam faciebat, 542, t. X.
 Paulus aliquando coactus gloriatur, 276, t. X.
 Pauli prudentia in laudibus suis effundens, 553, t. X.
 Paulus cur varie de se loqueretur, 557, t. X.
 Pauli amor erga omnes quantus, 491, t. X.
 Paulus ingenti caritate discipulos suos prosequebatur, 100-594-420, t. X.
 Paulus suam erga Corinthios dilectionem ostendit, 490-491, t. X.
 Paulus igne ardenter, 113, cum auctoritate loquitur, 117. Ejus sapientia, 117, t. X.
 Paulus asperis leniora miacet, 612, t. X.
 Paulus quomodo Christum imitatus sit, 110. Ejus gesta, *ibid.*, t. X.
 Pauli philosophia, paternusque affectus, 593, t. X.
 Pauli et virtutum ejus imago depingitur, 111. Paulus cherubinis honorabilior, 111. Ejus encomia, 112, t. X.
 Paulus, et si permittente Christo licebat dona accipere, non accepit tamen, 178, t. X.
 Pauli egregia facinora singulatim recensentur, 373-374. Quæ sancti omnes pertulerunt, ea Paulus unus sustinuit, 374, t. X.
 Pauli et Platonis circa scientiam comparatio facta in disputatione inter christianum et grecum, 27-28 et seqq., tom. X.
 Paulus Corinthi mansit duos annos, 11. Ibique Gallione proconsule verberatus est, 11. *Vide Monitum*, t. X.
 Paulus cur Saulus antea vocatus, nomen mutaverit, 627. *Vide notam*, t. X.
 Paulus cur se abortivum vocet, 327. Est largus in verbis humiliatis, 529, t. X.
 Paulus cur in secunda ad Corinthios epistola Timotheum sibi adjungat, 584, t. X.
 Paulus Ephesios, etiam uxoribus junctos, sauctos vocat, 40-41, t. XI.
 Pauli labores et certamina, 653, t. XI.
 Paulus non imperantis more loquitur, 671. Omni invidia liber, *ibid.*, t. XI.
 Paulus ad eleemosynam hortatur, 693, t. XI.
 Paulus non paret Imperatri, 571, t. XI.
 Pauli humilitas, 522, t. XI.
 Paulus capite truncatus est, 526, t. XI.
 Paulus cur ex Græcis testimonia querat, 677, t. XI.
 Pauli vincula qua servantur adhuc pretiosa, 371, t. XI.
 Paulum romani imperii finem prædicare putat Chrysostomus, t. XI.
 Paulus in seipso habebat Christum loquentem, 439, tom. XI.
 Pauli quanta philosophia, 202. Ejus laudes ingentes, 187, tom. XI.
 Paulus multa ex communi audiendum sensu profert, nec ubique philosophatur, 248, t. XI.
 Pauli multa et summa modestia, 49, t. XI.
 Pauli iniuriorum nequitia, 192, t. XI.
 Paulus nunquam se Patris Apostolum dicit, sed Christi tantum, 504, t. XI.
 Paulus cur Titum, quem in Creta præficerat, Nicopolim ad se vocet, 696, t. XI.
 Paulus cur ea quæ de Jove dicebantur ad Deum referat, 678, t. XI.
 Paulus quam insatiabiliter precetur, 51, t. XI.
 Paulus in vinculis et malis gloriatatur, 65. Quoties vin-

clus fuerit, 65, t. XI.
 Pauli humilitas quanta, 473-704, t. XI.
 Paulum imitari possumus si velimus, 187, t. XI.
 Paulus Onesimum filium vocat, 710, t. XI.
 Paulus qui ex opere manuum alius etiam suppeditabat, cur ab aliis et accipiat et petat, 697-698, t. XI.
 Paulus cui Titum iu Creta reliquit, 671, t. XI.
 Paulus quomodo laudet et criminetur, 510, t. XI.
 Pauli vincula magis mirabilia, quam sudaria et semicinctio ejus, 57, t. XI.
 Pauli prædictio ad Imperatoriam domum pervenerat, 294, t. XI.
 Paulus Arati poetæ versus partem afferat, 678, t. XI.
 Paulus quam a fastu alienus, 369, t. XI.
 Paulus gehennam despiciens, quare, 477, t. XI.
 Paulus prosteruit Arium, Paulum Samosatenum et alios heresiarchas, 218-219, t. XI.
 Paulus nunquam adulatus est, 401, t. XI.
 Paulus Onesimum servum sine heri consensu noluit retinere, 705, t. XI.
 Paulus Neroneum vocat leonem, 657, t. XI.
 Paulus cur os obstruxit dæmoni, 678, t. XI.
 Pauli prudentia quanta, 172, t. XI.
 Paulum uxorem habuisse pulaveret quidam, 270, t. XI.
 Paulus exemplum virtutum, 385, t. XI.
 Pauli humilitas, 290. Pauli modestia, 47, t. XI.
 Pauli commiserationi et benevolentiae nihil simile, 23, tom. XI.
 Pauli attemperatio, 683, t. XI.
 Paulus ærumnas multas lubens et gaudens sustinebat, 383, t. XI.
 Pauli constantia et fiducia, 199-200. Pauli prudentia, 309, t. XI.
 Pauli catena fundamentum est prædictio eius, 371, t. XI.
 Paulus cur se viactum Christi dicat, 703, t. XI.
 Paulus vincitus, quem angelii omnes sunt reveriti, 59, tom. XI.
 Pauli catenæ gratiae aguntur, 65. Catenarum Pauli vis, 69-70, t. XI.
 Pauli modestia, 577, t. XI.
 Pauli prudentia, 581, et sapientia, 710, t. XI.
 Pauli philosophus animus, 613. Iniensum habebat Neronem, quod quemdam ex familiaribus ejus sibi attraxisset, 163, tom. XI.
 Paulus non curabat pericula, sed discipulos, 417. Proxi- mi salutem existimabat esse suam, 418. Ejus dilectionis vis ex verbis ipsius probatur, 419, t. XI.
 Pauli spes queram, 199, t. XI.
 Paulus ad pedes Gamalielis, 517, t. XI.
 Paulus prædicti futuros inimicatos esse et encratitas et marcionistas, 537, t. XI.
 Paulus quam se humiliiter gerat, 593, t. XI.
 Paulus cur Timotheo et Tito tantum scribat, et non aliis discipulis, 502-503, t. XI.
 Paulus cur Timotheum ad se vocet, 655, t. XI.
 Paulus morti proximus secundum ad Timotheum Epistola scripsisse videtur, 601, t. XI.
 Paulus humilitati studebat, 518, t. XI.
 Paulus valde extollebatur adversus dæmonem, 76, t. XI.
 Paulus adamantinus, lirinus, inflexibilis, 421, t. XI.
 Pauli sapientia quanta, 574, t. XI.
 Paulus Timotheum Ephesi reliquit, 9, t. XI.
 Paulus plus potuit, quam Plato, 673, t. XI.
 Pauli virtus summa, 271-273, t. XI.
 Paulus vincitus a Cesare detinebatur, 601, t. XI.
 Pauli comparatio cum Neronie, 621, t. XI.
 Pauli, Imperatore sibi adversante constantia, 497-498, tom. XI.
 Paulus a Neronie sciente impetrabatur, 186, t. XI.
 Pauli vincula quomodo ad progressum Evangelii fuerunt, 192, t. XI.
 Paulus in vinculis erat cum maleficiis ac scleratis, 360, t. XI.
 Pauli cancer cœlo splendidior, 62, t. XI.
 Paulus quomodo custodem canceris salvum faciat, 59-60, tom. XI.
 Paulus lacrymans annas irrigabat, non terram, 383, tom. XI.
 Paulus Episcopos aliquando Presbyteros vocat, 671, tom. XI.
 Paulus omni gloria et fastu vacuus, amore fervens, 61, tom. XI.
 Paulus die ac nocte operabatur, ut posset alii optulari, 494, t. XI.
 Paulus quandonam Colossensibus scripsit, 299-300, t. XI.
 Paulus apostolo Philippenses priui dona obtulere, 290, tom. XI.
 Paulus lætabatur in vinculis, 57, t. XI.

Paulus cum per se suud. non potest, impiere desiderium, hoc facit per alios, 408. Ejus amor erga Thessalonicenses, 409, t. XI.
 Pauli origo, patria, ars, doctrina, 622. Quantum Nerone prestatibl. et illustrior, 623. Pauli encomia, 624, t. XI.
 Pauli virtus quanta, 46, t. XI.
 Paulus sublimia sua dicit breviter, humilia autem mutatis in locis, 72, t. XII.
 Pauli virtus et fiducia, 529. De laudibus sancti Pauli ecloga, 787, In sanctum Paulum sermo, 839, t. XII.
 Pauli constantia et virtus, 503, t. XII.
 Paulus medicis comparatur, 147, t. XII.
 Paulus cor resurrectionem Domini maxime probare nitatur, 14, t. XII.
 Paulus dicit avarum esse idololatram, 121, t. XII.
 Paulus gradatim de Christo loquitur, 16, t. XII.
 Paulus Judæos confutat, 28. Itemque Paulum Samosatenum, 29. Marcellum, 29. Sabellitum, 29. Marcionem ibid., tom. XII.
 Paulus Judæis exosus; cur Judæus cum esset ad Iudeos non mis-sus sit, 10. Cur ad Hebreos Epistolam scripserit, quo tempore, et qua occasione, 11. Biennium Rōmæ mansit, 11, t. XII.
 Paulus sublimibus humilia admisceret, 109, t. XII.
 Paulus lac rocat humilem sermonem qui convenit simplicibus, 72, t. XII.
 Pauli anima tentationibus et periculis plena, 503, t. XII.
 Paulus cur Timotheum circumcidet, 515, t. XII.
 Pauli sapientia, 67, t. XII.
 Paulus creber sententias, 183, t. XII.
 Pauli prudentia ineffabilis, 24, t. XII.
 Paulus quam confessionem dicit, 63, t. XII.
 Paulus non tranquillitate fruebatur, 471, t. XII.
 Paulus major prophetis, 13. Ejus prudentia, 13. Discipulos sibi exæquat. Arianos impugnat, 15, t. XII.
 Paulus quanta passus sit, 196, t. XII.
 Paulus leone quovis audacior, 476, t. XII.
 Panli vis, 284, t. VIII.
 Paulus Petrus, Stephanus flumina sunt, quomodo, 284, tom. VIII.
 Pauli vita et mores angelici, 668. Pauli laudes, 669 et seqq. Paulus Christum supra nodum amavit, 669. Pauli affectus erga Christum, 950. Ejus erga Christum amor cœlos omnes transcendent, 413, flammæ ingenti similis, ibid., tom. I.
 Pauli mansuetudo, 950. Pauli gesta omnem sermonem superant, 609. Ejus caritas, 835. Paulus vocalissimus præco veritatis, 501. Vas electionis, Dei templum, os Christi, lyra Spiritus, doctor orbis terrarum, 772-1041. Magis philosophus, quam philosophi, disertior oratoribus, ibid. et 341. Paulus circumscens octavo die, Hebreus ex Hebreis, Phariseus, 859. paulum esse Mercurium Lycaones suspiciunt ob ejus eloquentiam, 670. Cur Tarsum missus, ibid., Athenis ab ari initium prædicandi fecit, 886. Cum Epicureis et Stoicis disputat, 670. Onesimum convertit ipsique patrocinatur, 505. Ob morsum viperæ pro scelesto habitus, 977-978. Pericula quotidiana levia vocit, 402. Ob conversam Neronis pellicem in vincula conjicitur et necatur, 323, t. I.
 Paulus vel in urbibus a præsentibus aberat, 412. Cur jubeat sine sollicitudo esse, et esse sollicitos, 587. Primo legem servabat, sed postea desit, 809, 270. A Judæis molestia affectus, quomodo, 914. Non illi qui peccaverunt, sed illi qui poenitentiam non egerunt veniam negat, 305, t. I.
 Paulus alter, quantum ad gratiam signorum, nullus erit: quantum ad vitam qui volet erit, 408. Deleta criminis frequenter in memoriam revocabat, 421. Cur, 422: amore Christi incensus, 414. Ejus pro Christo labores, ibid. et seqq., 445-446, t. I.
 Paulus exigit a parentibus ut filiorum curam habeant, 535. Modestia causa a se gesta tota Deo ascribit, 558. Ne quidem loqui in ecclesia mulieri concedit, 648, t. I.
 Paulo nemo Christum magis dilexit, nemo majore gratia dignatus est, 646. Paulus ut angelus ubique terrarum prædicatur, 324. Quo honore in die judicii afficiendus. Corpus castigabit, ut ejus concupiscentiam sedaret, 501, t. I.
 Pauli pietas amorque summus, 720. Pauli cohortatio Domini cohortatio, 541. Pauli Epistolæ fructus, 670. Paulus dum matrimonii leges sancit, tacite ad virginitatem cohortatur, 552. Ejus erga imbecillos indulgentia, 590. Paulus falsas etiam suspiciones de medio tollere satagebat, 685. Paulus continentiae exemplum se proposuit, 537 et seqq. Paulus æterni supplicio tradi optavit, ut Judæos servaret, 405, t. I.
 Paulus in Epistolis non prius ad doctrinam procedit, quam Deo laudem dederit, 720. Idioti non fuit, 662. Ea noverat quæ nullus hominum noverat, 741, t. I.

Paulum Encomis celebravit Chrysostomus, 953, t. I.
Pauli humilitas et gratia erga Deum animus, 565. **Paulus in passionibus gaudebat**, 832. **Lapsos deplorabat**, 317. **Stupri reo providet post peccatum**, 331. **Pauli labores**, 669. **Paulus quanta passus adversa, quoꝝ ærumnas**, 487, t. I.
Paulus Dei substantiam non noverat, 706-707. **Nec comprehendebat**, 716, t. I.
Pauli præcepta, Christi præcepta, 432. **Paulus contra pressuras arma subministrat**, 494. **Paulus ipse humiliatione indigebat**, 429. **Paulo nullus maior vel æqualis**, 441, t. I.
Paulus quantum potuerit vi miraculorum, 668 et seqq., **vestibus suis multa signa fecit**, 782. **Nou miraculorum tantum, sed etiam sermois vi usus est**, 665, 666, t. I.
Paulus Hellenistas prostravit, 669. **Paulus contentionem maxime sedare studet**, 607. **Increpat Pythonem**, quare, 863. **Paulus vi fraude usus**, 631, t. I.
Paulus cum angelis comparatur, 478. **Paulo nemo potest æquari**, 475 et seqq. **Paulus mundo et omnibus, quæ in mundo sunt, dignior**, 481. **Cunctos homines virtute transcedit**, 479. **Omnia quæ in patriarchis, prophetis, apostolis erant, unus complexitur**, 475, t. II.
Paulus leo, solo clamore fundamenta concussit, vincula rotis, 100. **Pauli verbis cedebant omnia**, 494. **In Paulo Christus loquebatur**, 656, t. II.
Paulus audientium imbecillitat se attemperabat, 40. **Vix triginta annorum spatio, Romanos, Persas, Parthos, Medos, Indos, Scythos, Æthiopas, Sauromatas, Saracenos convertit**, 490, 491, t. II.
Paulus agricola, quomodo, 51. **an mortem timuerit**, 504. **Paulum quidam tumor accusabat**, 505, t. II.
Paulus auro et adamante fortior, 481. **Paulo nemo graviora passus est**, 732. **Paulus ad aliorum consolationem ærumnas suas narrat**, 421. **In tribulaticne nutritus**, 62. **Paulus rinctus**, magnifica appellatio, quare, 164. **Paulus quotidie moriebatur, mortem deridebat, vitam contemnebat**, 75. **Gloriatur non de patris miraculis, sed de ærumnis**, 167. **Per singulos dies moriens latabantur**, 86, t. II.
Paulus pauper, tentoriorum opifex, idiota, 71, t. II.
Paulus tuba coelestis, lyra spiritualis, 15, 17. **Non omnes revelations suas reservat**, 500. **In carcere ductus carceris custodem vinxit**, 25, t. II.
Pauli vestimenta ægritudines et dæmones fugabant, 63, **dæmonibus terrori erant**, 497, t. II.
Paulus comparatur cum Abele, Noe, Abraham, Job, etc., 474, 475 et seqq. **Pauli animus pratum insigne, paradisus spiritualis**, 473, t. II.
Pauli ingens fervor, 479. **Pauli vincula qualia**, 165, tom. II.
Paulus ita vicit, ut nullus regum, 490. **Pauli fortitudo**, 510. **Paulus de catenis et vinculis gloriabatur**, 66, **quantum exagiatuſ**, 603. **Neronis odio impelitus**, 493 et seqq. **Catena magis, quam Nero diadema**, gloriabatur, 480, tom. II.
Paulus in naufragium incidit, dum verbum perferret, 52, t. II.
Paulus ab iis interfactus quos a malis cupiebat eripere, 474, t. II.
Pauli sapientia quanta, 248. **Pauli obedientia commendatur**, 511, t. II.
Paulius seipsum accusabat, 245. **Pauli modestia Romæ**, 511. **Paulus humiliſ, modico corpore**, 290, **Ecclesiarum columna**, etc., 291, t. II.
Paulus quomodo sese laudavit, 500 et seqq. **Pauli humilitas**, 499. **Patientia**, 508. **Pauli patientiam imitari nemo potest**, 475, t. II.
Paulus peccatorum non obliviscebatur, 689. **Post tot metria et gesta timebat**, 20. **Paulo caritas Christi instar omnium bonorum erat**, 479, 480. **Pauli caritas quanta**, 483. **Paulus caritate successus**, totus factus est caritas, 486. **Sese omnibus accommodabat**, 499. **Pauli cura et providentia circa Timotheum**, 19, t. II.
Paulus quantum peccatorum proximi sollicitudinem gesserit, 650, 651, **in carcere fratrum in omniorum retinebat**, 278. **Pauli mansuetudo erga peccatores**, 484, 485, t. II.
Paulus cur Timotheum ægrum non curaverit, 19, t. II.
Paulus studiosius pro amicis, quam alii adversus inimicos orabat, 480, t. II.
Pauli dicta non a Paulo, sed a Spiritu Sancto sunt, 18, tom. II.
Paulus ita carus Deo, ut nullus miles regi suo, 784, tom. II.
Paulus quomodo filios iterum parturiebat, 278, t. II.
Paulus proper presentem vitam gemuit, 71, **vita hujus contemptor**, 498. **Paulo parva omnia videbantur**, 157. **Paulus dum laboriosam vitam ageret, in celum raptus**, 45, tom. II.
Pauli merces ante resurrectionem, 423. **Paulus quibus premissis in hac vita doatus sit**, 481. **In Paulo angelus sa-**

tanæ quid, 603, t. II.
Paulo et Barnabæ Lystris sacrificare volebant ex diaboli nequitia, 25, t. II.
Paulus et Barlaabe Lystris sacrificare volebant ex diaboli nequitia, 25, t. II.
Paulus et Petrus, licet mirabiles, cautione opus habebant, ne extollerentur, 24, t. II.
Pauli lex de iis qui indigne communicant, 653, t. II.
Paulus capite truncatus, 567, t. IV.
Paulus diaconus, Chrysostomi causa vexatur, 700, t. III.
Paulus diaconus a Chrysostomo missus cum litteris ad Innocentium papam, 531, 533, t. III.
Sancti Pauli Ecclesia Constantinopoli ubi Gotthi Catholici Gotthice legebant et predicabant, 507, t. XII.
Pauli Samosateni error, 766, et heresis, 667, t. I.
Paulus Samosatenus dicebat Christum tunc copisse cum Maria ipsum genuit, 249. **Pauli Samosateni heres evelitur**, 249. **Paulus Samosatenus negabat ante secula suisse Unigenitum Dei**, 284. **Pauliani a Paulo Samosateno**, 284, tom. III.
Paulus Samosatenus per psalmum, Dixit Dominus, confutatur, 284, t. V.
Paulus Samosatenus impugnatur, qui dicebat Christum suis ab eo tempore quo ex Maria processit, 119, tom. V.
Paulus Samosatenus impugnatur, qui dicebat Christum esse hominem, et existere tantum ex quo natus fuit ex Maria, vide notam, 267, t. V.
Paulus Samosatenus carpitur, 140, t. XI.
Paulus Samosatenus humi repit, 47, t. VIII.
Pauli Samosateni error et iusanza, 109, t. VIII.
Paulus Samosatenus contradicit Evangelio, 269. **Scriptura sensum adulterat**, 223, t. VIII.
Pauli Samosateni iusanza, 66. **In mulieris cuiusdam gratiam salutem suam prodidit**, 66, t. VIII.
Paulum Samosatenum prostrernit Paulus, 219, t. XI.
Pauli Samosateni sententia, 250, 519, 520, confutatur, 251, t. XI.
Pauli Samosateni sequaces, 82, t. XI.
Paulus Samosatenus rejicitur, 163, t. XI.
Pauli Samosateni heres, 21, 74, t. XII.
Paulum Samosatenum confutat Paulus, 29, t. XII.
Pauperimus omnium qui multa concupiscit, 982, t. I.
Pauperes sunt horrea quæ deprædari nequeunt, 984. **mansueci excipiendi**, 633. **Pauperes paupertatem indigne ferentes, quam lugendi**, 982, t. I.
Pauper philosophus neque diabolo expugnabilis, 43, tom. II.
Pauper verus Deo confudit, 43. **Iu quibus præstet diviti**, 43, majori cum volupate comedit, quam dives, 45, t. II.
Pauperum curam Deus, plus quam nos gerit, 29, t. II.
Pauperes cohæredes filiorum nostrorum, 289, et ipsi eleemosynam erogare debent, ut possunt, 22, 23. **Pauperum vita non perquirenda in eleemosyna eroganda**, 269, 270. **Pauperibus utiliores sunt Scripturæ, quam divilibus**, 333, t. III.
Pauperes medici animarum nostrarum, 500. **Pro foribus templorum stabant**, quare, 300. **Magis prosunt Ecclesiis** - quam divites, 202. **Eos Paulus summopere curat**, 263. **Pauperibus non ibido eleemosynam eroganda**, sed euam illis inserviendum est, 555, t. III.
Pauper pius divite improbo præstantior, 263. **Pauperes non contumelias afficiendi**, 83, t. III.
Panperi quam diviti suavior somnus, 674, t. IV.
Pauperes quasi benefici respiciendi, 515, t. IV.
Pauperes è divitum conspectu magis dolent, 658, t. IV.
Pauperes sub vesperam magis clament, 605, t. IV.
Pauperes divitibus præponendi, 676, an plusquam pauperes habeat, 673, t. IV.
Pauperes tanquam Christus respiciendi, 430, t. IV.
Pauperes et orbos Deus auxilio suo dignatur, 139, t. V.
Pauper neminem timet, 503, in pauperibus Christus agnoscendus, 514-515, t. V.
Pauperes cur a mundanis non audiantur, 451, t. V.
Pauperum invidia erga divites, 502, t. V.
Pauper omnia fert facile, 134, t. V.
Pauperum arma luctus, ejulatus, 53, 54, t. V.
Pauperes in honore habentur, si tantum qui sunt contritus corde, 134, t. V.
Pauperes sunt ipse Christus, 306, t. V.
Pauperes spiritu quianam, LV1, 680, t. VI.
Pauper spiritu quis, 728, t. VI.
Pauperum oppressione nihil Deo magis perosum, 23, tom. VI.
Pauper est qui divitias possidet, dives qui nihil habet, 730, t. VII.
Pauperis responsum contumelioso diviti, 401, t. VII.
Pauperes qui non miseratur graviora patitur quam Su-

domitæ, 718, t. VII.
 Pauperes alere oportet, nec satis est pecuniam contemnere, 603, t. VII.
 Pauperum cura commendatur, 559, t. VII.
 Pauperes minus timent quam divites, 54, t. VII.
 Pauperes pro nobis pugnant, quomodo, 631, t. VII.
 Pauperes quotam partem Antiochias facerent, 630, tom. VII.
 Paupertas celebratur, 101, 102. Paupertatis bona, 791, ejus laudes, 792, t. VII.
 Paupertas vera quæ, 182. Paupertas involuntaria fornace et feris gravior, 733, t. VII.
 Paupertas nullam habet turpititudinem, 181, t. VII.
 Pauperis voluntarii descriptio, 488; imperat daemonibus, ibid., t. VII.
 Paupertas cum gratiarum actione ferenda, 54, tom. VII.
 Pauperes benigne excipiendi, 411, 412, t. VII.
 Pauperes alere magis acceptum Deo est, quam Ecclesie ornatum studere, 726, t. VII.
 Pauperes aspere tractabunt quidam, 411, t. VII.
 Pauperes spiritu quinam, 224, t. VII.
 Pauperes juvandi sunt, 510, t. VIII.
 Paupertas est additamentum deliciarum et quietis, 419, tom. VIII.
 Paupertas non exprobranda, 454, t. VIII.
 Paupertatis laudes, 414, t. VIII.
 Pauperes medici sunt animarum, 618, t. VIII.
 Pauperis manus est thuribulum, quomodo, 704, t. VIII.
 Pauperes in foribus Ecclesiae constituti, quare, 618, tom. VIII.
 Pauperes veri non sunt qui dilari cupiunt, 110, t. IX.
 Pauperes aptiores ad doctrinam et disciplinam sunt, quam divites, 111, t. IX.
 Pauperem qui rejicit, Christum rejicit, 547, t. IX.
 Pauperum mos, 70, t. IX.
 Pauperibus erogata dona ad fœnus dantur, 481. Quæ pauperibus in testamentis dantur utilia sunt animæ, 581, tom. IX.
 Paupertas non miseros facit, 594, t. IX.
 Paupertatem parit charitas, quomodo, 94, t. IX.
 Paupertas quorundam ex aliorum divitiis oritur, 97, 98, tom. IX.
 Paupertas præsidium munitum, 110, t. IX.
 Paupertas Christi in exemplum sumenda, 627, 628, tom. IX.
 Pauper est medicus animarum, quomodo, 253, t. X.
 Pauperes divitibus feliciores, 488, t. X.
 Pauperes iovidi ut plurimum sunt, 557, t. X.
 Pauperum vitia, 496, t. X.
 Pauperes quidam filios excabant, ut uberiorem stipem cogerent, 177. Alii gravia quadam et pœne incredibilia faciebant, ut sibi quidpiam daretur, 178, t. X.
 Pauper est quasi aræ, in qua dona Deo oblata reponuntur, 540, t. X.
 Pauperibus erogatae divitiae in tuto ponuntur, 508, tom. X.
 Pauperes feliciores sunt divitibus in rebus ad salutem pertinentibus, 495, t. X.
 Pauperes magis sano quam divites corpore sunt, 488, 489, t. X.
 Pauperrimus omnium est qui plura semper concupiscit, 198, t. X.
 Pauperes divitibus opus habent, et divites pauperibus, 292, t. X.
 Paupertas securitatem et libertatem parit, 530, t. X.
 Paupertas Christianis gloriosa est, 678, t. X.
 Paupertas non formidanda, divitiae nou expetenda, 520, tom. X.
 Pauper qui pauperiorem lœdit, divitem, si posset, aggredi non dubitaret, 617, t. XI.
 Pauperes juvandi, 466, t. XI.
 Pauperum contemptus ex arroganti paritur, 470, t. XI.
 Pauper non est qui nihil habet, sed qui multa cupit; dives non est qui multa possidet, sed qui nullo eget, 106, tom. XI.
 Pauperes qui non aliunt, Christum non aliunt, 301, tom. XI.
 Pauperes si non essent, peccatorum sarcinam difficile deponeremus, 574, t. XI.
 Paupertas non parit otium, sed laboris amorem, 20, tom. XI.
 Paupertas non obest ad regnum consequendum; divitiae non prosunt ad gehennam vitandam, 196, t. XI.
 Paupertas beatissimum facere potest, 195, t. XI.
 Paupertas nemini exprobranda est, 144, t. XI.
 Paupertas non mala, divitiae non bona, 479, t. XI.
 Paupertatis timor quam futile, 197, t. XI.

Paupertatis bona, 699, t. XI.
 Paupertas non mala est, imo si quis ea bene utatur, mala tollit, 146, t. VI.
 Paupertas, divitiae, morbus, sanitas, vita, mors, etc., medie res sunt per se, nec bone nec mala, 147, t. VI.
 Paupertas et carnem et animam corrigit, 57, t. V.
 Paupertas, mater philosophia, 57, t. V.
 Paupertas nou est malum, ut nec divitiae bonum, 224, t. V.
 Paupertas ad virtutem aptior divitiae, 154, t. V.
 Paupertas sapientia nihil ducitur, 224, t. V.
 Paupertas optanda, 281, t. V.
 Paupertas non est graviter ferenda, 105, t. V.
 Paupertas angusta via, 1033; quos non lœdat, 1002; vel generosissimi viri animum potest dejicare, 653, non misera conditio, 1033. Paupertas invita insanabile malum, 653. Paupertas ac divitiae hic nihil aliud sunt, quam personæ larve, 988. Paupertas gravis sine philosophia, 975, in medio divitium molestia, 976, quantum bonum, 958. Pauperes et afflicti non sunt miseri, 1032. Pauperi vel improbissimo impertiendum, 989, t. I.
 Paupertas divitiae melior, 69, sapienter ferentibus magna possessio, 45, 46. Thesaurus qui nequit auferri, baculus firmissimus, etc., ibid.; validum telum, iuxpugnabile habitaculum, turris inconcussa, 46, t. II.
 Paupertas et divitiae sunt arma ad virtutem ferentia, si recte utamur, 138, id probatur exemplo Jobi, ibid. Paupertas divitiae opportunitas ad pietatem, 237, t. II.
 Paupertas asyrum tutum, portus tranquillus, 416, melior abundantia, 203, ad virtutem opportunitas divitiae, 268. Paupertas nou per se bona, sed ex usu, 336, t. III.
 Paupertas non excusat ab Ecclesia frequentanda, 560, non semper excusat ab elemosyna eroganda, 586, non damno est ei qui interna habeat divitias, 639, t. IV.
 Paupertatis necessitas, 675, 674, sine paupertate omnis vita constitutio tolleretur, ibid. Paupertas artes invenit, ibid., t. IV.
 Pauperis melior est conditio quam divitis, 26, qui sponte pauperes sunt, habent omnia bona, 138, t. XII.
 Paupertatis bona, divitiarum mala, 136, t. XII.
 Pax mater et nutrix nostra, 870, t. I.
 Pacis studium necessarium ad recte communicandum, 399, t. II.
 Pace Ecclesiae non abutendum, 292, t. III.
 Pax quam Christus altulit, et Paulus petiit, quænam, 58, t. V.
 Pax diligentem Deum, 58. Pax cum virtute reperitur, ibid., sine pace miser est homo, 58, 59, t. V.
 Pax in terram per Christum allata, 206, 207, t. V.
 Pace sensibili alia pars est excelsior, 339, t. V.
 Pax bonorum omnium causa, 408, t. VII.
 Pax vera quænam sit, 405, t. VII; 555, t. XI.
 Pacem dat in ecclesia is qui presidet, 384, t. VII.
 Pacis in ecclesia dicenda ritus, 383, t. VII.
 Pax vera a Deo est, 14, t. X.
 Pax est ubi charitas est, 174, t. XI.
 Pax Dei est frína et stabili, 334, tom. XI.
 Pax venit cum Dominum imitamus, 705, t. XI.
 Pax non potest esse, nisi virtus exercatur, 73, t. XI.
 Pacem habemus cum Deo quando bellum contra diabolum gerimus, 168, t. XI.
 Peccare humanum est, in peccatis perseverare satanicum, 500, 301, t. I.
 Peccatores alii, partim hic, partim in altera vita puniuntur, 1031. In peccatore post extremam corruptionem Christus iterum efformatur, 287. Peccatores quidam et hic et in futuro seculo puniuntur, 1002. Peccatores aliud boni faciunt, 1042. Peccatoris mortem non vult Deus, 287. Peccatoribus quoque datur pro bonis operibus merce aliqua, 996, etiam sceleratoribus, ibid. Peccatores quorundam operum bonorum hic mercedem aliquando recipiunt, 1042, t. I.
 Peccatori conatus Magnus ad poenitentiam adhibendus, 288. Peccator a viis quomodo energet, 281. Peccatores non excusat multitudine sociorum, 330. Peccatores quantumlibet pauci, corrigit tamen, 862. Qui eadem admittunt sceleras, cur non easdem penas luant, 549, t. I.
 Peccatores nos ipsos vocamus, ab aliis vocari ægre audiimus, 420, t. I.
 Peccator qui hic non penas dat, timeat, 549. Peccator nunquam desperare debet, 279 et seqq. Peccatores quidam hic tantum plectuntur, 1032, t. I.
 Peccatores prospere agentes, non ideo felices, 997; imo infelicissimi, 998; ideo deplorandi, ibid. Peccatoris laus non placet, 695, t. I.
 De peccatorum morte gaudendum, quare, 1020. Peccator mors vere mors, justi mors peregrinatio, 1034. Peccatores eadem peccantes, non eadem patiuntur in hoo mundo, 1003. Peccatores aliquando et hic et in futuro se

culo puniuntur, 999, t. I.

Peccatores sepe volunt a prava consuetudine liberae, sed consuetudine et voluptate impediuntur, 526, tom. I.

Peccatores induunt immortalitatem ad supplicium, 289. Peccatores, cur minus peccantes, in hoc mundo interdum puniuntur, sceleriores vero minime, 561, 562. Peccator prospere agens maxime lugendus, 1050, t. I.

Peccare non tam grave est, quam post peccatum Deum ut auctorem accusare, 739; si quotidie peccas, quotidie penitentiam age, 357, t. II.

Peccatores cur non statim post peccata de medio tollantur, 233. Peccantes minus lacrymis digni, quia non penitentes, 284, t. II.

Peccatore nihil pauperius, 526, t. II.

Peccatores cur prospere agant in hac vita, 233, 236, tom. II.

Peccator etiam in hac vita punitur, 892, t. II.

Peccatores in Ecclesiis accedant, 728, t. I.

Peccatores etiam post baptismum de salute desperare non debent, 47. Peccator dæmoniaco miserior, 331. Peccatorum delicta non divulgantur a sacerdotibus concionatoribus, 356, t. III.

Peccatores cur non dent hic poenas peccatorum, 93, tom. V.

Peccator etiam, si spem in Deum habeat, inexpugnabis erit, 144, t. V.

Peccator, iustus ab oratione factus, 45, t. V.

Peccatore multum lugere, non laudare oportet, 137, tom. V.

Peccantibus indignandum, 252; qui seipsum damnat, Dei sententiam et damnationem evitam, 233, t. V.

Peccatorem Deus absolute perire non vult, 139, t. V.

Percatores sub lege non iisdem poenis affiebantur, quibus peccatores sub Novo Testamento; hi graviores huic, 72, 73, t. V.

Peccatores terra dicti, 183, t. VI.

Peccatores dolore afficit virtutis presentia, 48, t. VI.

Peccatores cur non Deus omnes ulciscatur in hoc mundo, 15, t. VI.

Peccatorem prævenit Deus, 140, t. VI.

Peccatori post mortem nullum auxilium, 714, t. VII.

Peccatorum diversa genera, 693, t. VII.

Peccantibus dolor salutaris est, 462, 463; qui peccat in majoribus, non tanta cura in aliis minoris explorare debet, 511, t. VII.

Peccatori sæpe monendus, licet non resipiscat, 727, tom. VII.

Peccatori cognatus justus non prodest, 59, t. VII.

Peccatores non ita aversari Deus, ut eos qui post peccatum non sese cohibent, 70, t. VII.

Peccantes quando judicare et accusare oporteat, quando non oporteat, 299, 500, t. VII.

Peccator mulier non eadem est quæ soror Lazari, 723, tom. VII.

Peccatoribus mors est initium mille malorum, 344, tom. VII.

Peccatores lugendi, non mortui, 168, t. IX.

Peccatores poenas Deus æternas ex amore comminatur, 472, t. IX.

Peccatoris incuria pejor est peccato, 187, t. IX.

Peccatorum hominum mors, vera mors est, 169, t. IX.

Peccantibus cur non statim Deus poenas inferat, 738, tom. VIII.

Peccatores omnes cur in hoc mundo non puniantur, 623, t. VIII.

Peccatores post baptismum gravius puniuntur, 161, t. VIII.

Peccatores humane excipiendi exemplo Christi, 534, tom. VIII.

Peccator nihil differt ab ebrio, 59; in perpetuo metu versatur, *ibid.*, 60, t. VIII.

Peccator est, non qui male patitur, sed qui male facit, 457, t. XI.

Peccatores lugendi, de justis gaudendum est, 204, tom. XI.

Peccare non tam grave est quam post delictum non patere sacerdotibus, 695, t. IV.

Peccantem in nos feramus, peccantem in Deum puniamus, 231, t. IV.

Peccatoris miseria, 170, t. IV.

Peccatores se occultare volunt, 156, t. IV.

Peccator potest agere bonum si velit, 210, t. IV.

Peccator qui monentem se contemnit, vulnus adauget, 695, t. IV.

Peccantes fratres quomodo tractandi, 501, quo pacto corrigendi, et ad meliora deducendi, 501, 502, t. X.

Peccator nunquam desperet, 186, t. X.

Peccatores non increpare tum magistro tum discipulo

detrimentum afferat, 503, t. X.

Peccatores reprimunt inferni metus, 472, t. X.

Peccatoribus quoque eleemosyna eroganda est, 88, tom. XII.

De peccatoribus nunquam desperandum, 102, t. XII.

Peccatum morte gravius, 1030. Peccatorum gradus vari, 1040, 1044. Peccatorum expiacioni breve tempus sufficit, ut corpus Christi sumat, si oret, sobrius ac vigilans sit, 754, 755, t. I.

Peccatum mala bestia, 695, morbus, 1030. Peccatum unum timendum, cæteris strenue perfereada, 736, t. I.

Peccatorum memoriam retinere debemus, 421. Peccata quomodo purganda, 735. Peccatum nullum est cui remedium afferi non possit, 286, t. I.

Peccatorum confessio, 744. Confessio multum afferat solati, quanto magis eorum ablutio, 301. Peccatorum emendatio quam difficilis, 1010, t. I.

Peccatis mortui in hac vita possunt resuscitari, 928. Peccata qui carent non puniuntur, sed non ideo corona donantur, quomodo 355. Peccatum non excusat ab infirmitate naturæ, 511. Nihil malum nisi peccatum, nihil bonum nisi virtus, 935. Peccata cum magna accusatione examinantur, 287, iniuncta magnam mereuntur pœnam, 417, t. I.

Peccata aliorum revelare quandoque oportet. 849, 856, tom. I.

In peccatum cadere non tam grave, sed in lapsu manere gravissimum, 283, 309. Peccata sua negligere et aliena curare, absurdum, 687, a peccatis citio resiliendum, 1016. Peccatorum venia prenuisti, 827, t. I.

Peccati occasionem qui dant puniendi sunt, 515. Peccata fratrorum corrigenda, non vulganda, 935, 983, t. I.

Peccata decenni imputantur, 578, 285, t. I.

A peccato nullus immunis, 1041. Peccata sunt iræ divine causa, 1030. Peccata parva magna flunt, si negliguntur; magna vero parva evadunt, si curentur, 862, 863, tom. I.

Peccatum, non supplicium timendum, 1030, in peccatum vel semel incidere suplicium meretur, 397. Propter peccatorum gravitatem a penitentia nemo deterreatur, 281, 282. Ante peccatum et post peccatum Deus curam nostri habet, 929, t. I.

Peccatum non excusat, etiamsi alio consulente sit admissum, 311. Peccatum solum lugendum, 1022, 1030. Peccatum vera servitus, 1037, t. I.

Peccatum pudor, penitentia fiducia sequitur, 358, sed ordinem invertit Satanas, deditque peccato confidentiam, penitentias pudorem, 538, 539, t. II.

Peccatum mensuram habet, reuendium non habet, quomodo, 357, t. II.

Peccati pudeat, non penitentia, 358, t. II.

Peccatum per se nullo arguente prodit, 99. Peccati medium in hac vita sunt poena, 89. Peccatorum maculas in adversis deposimus, 28, t. II.

Peccatorum memoria utilis, 689. Ob peccata nunquam desperandum, 509, t. II.

Peccata singulatum exponenda, 662, t. II.

Peccata hic lucre magnum bonum, 86. Peccata luge, et ipsa delectis, 74, sola lugenda sunt, 74. Peccatum luge, ut non lugeas supplicium, 352, t. II.

Peccatum in extrema canitatem admissum eluitur, 297, in peccato mori, est cane miserius mori, 692, t. II.

Peccatum solum malum, 70. Peccatum grave, sed gravius alium sapere in peccato, 280. Peccato et inobsequientia nihil gravius, 310, de peccato solo dolendum, 86, tom. II.

Peccata omnium causa malorum, 331, post baptismum admissum multo indulgent studio ut deleantur, 463, t. II.

Peccatum tristitia et mortem peperit, 73, t. II.

Peccatum contumelia, 398, solum laderi potest, 399. Peccati natura foos malorum et radix ei mater est, 58. Peccatorum onus maximum, 25. Peccati natura proprium mortis alimentum, 367, t. III.

Peccatum solum molestum est, 617, est animæ morbus, 60. Peccatum solum est probrum, 194. Peccatum solum grave, 686, t. III.

Peccatum damnare justificationis est pars, 226. Peccatorum meminisse, recte factorum oblivious oportet, 366. Peccatorum recordatio utilis, 27, t. III.

Peccatum aliquod natura sua leve quomodo grave evadat, 204. Peccatorum multitudo sepe immaturam mortem confert, 212, t. III.

Peccata quomodo deleantur, 23. Peccati genus nullum venia caret, 27. Peccata delentur ærumnis cum gratiarum actione toleratis, 172, etiam gravissima explantur, 451, ad peccatorum veniam opera bona imputantur, 25, et tribulationes quoque, *ibid.* et morbi, *ibid.*, t. III.

Peccatum inæqualitatem conditionum advexit, 270, quot servitutis modos in hominem induxerit, 394, t. IV.

Peccata purganda confessione et penitentia, 696, brevi tempore corrigi possunt, 217, t. IV.
 Peccato nihil pejus, 136. Peccatum id effect ut principes habemus, 597. Adamo dignitatem abstulit, 592, t. IV.
 Peccatum omne cum servitute coniunctum est, 599, tom. IV.
 Peccata minor non negligenter prætercunda, 524, quam magis veniam mereantur, 621, t. IV.
 Peccatum, quantum malum, 195, t. IV.
 Peccatorum reuissio brevi tempore potest impetrari, 483, t. IV.
 Peccatum opprobrium inuri, 172, t. IV.
 Peccata eadem qui admittunt, non semper easdem penas luunt, 72, in peccatis excusatio pessima, 457, 458, t. V.
 Peccata aliquam dignae Deus punit, 415, t. V.
 Peccatorum confessio Deum maxime lacat, 438. Peccati solutio est confessio, 458, peccatorum veniam a Deo assueta non potest, qui precatur eum ut peccata aliorum puniat, 45, t. V.
 Peccata sua quidam in Deum conferunt, 450, t. V.
 Peccato sublatio, omnia facilia, expedita, tranquilla, 419, tom. V.
 Peccata aliorum aliquando non celanda, 253, t. V.
 Peccatum solum terrible ac timendum, 227. A peccato abstinere non sufficit, sed bona opera edenda, 52, 53, tom. V.
 Peccatores etiam ante legem puniebantur, 481, t. V.
 Peccatum solum homini noxiun, 419, t. V.
 Peccatum obtenebrat et excaecat mentem, 50. Peccati fator, 430. Peccatum et vitium facit ex hominibus bestias, 422, a peccato cito resurgentum, 147, t. V.
 Peccata a principio coercenda, 79, 80, minor non negligenda, *ibid.*, t. V.
 Peccatum priusquam fiat, suam velat turpitudinem, 233, tom. V.
 Peccatorum recordatio magnum lucrum afferit, 52, t. V.
 Peccatum malum est, aliud vero gravius malum si nulla adhibetur medicina, 93, t. V.
 Peccatum extrema ebrietas et summum malum, 151, tom. V.
 Peccata dedita opera commissa graviora sunt, 261, 262, tom. V.
 Peccatum venationi cur comparetur, 426, t. V.
 Peccatum ipsum est poena, 100, t. V.
 Peccatis gratulari non manus est quam percire, 232. Peccato nihil gravius, 359. Peccatum ante supplicium a Deo illatum penas exigit, 152, t. V.
 Peccatorum vulnera neglecta, majora sepe evadunt, 79, tom. V.
 Peccatum natura sua lacus est, 453, in peccato qui vivit, omnium miserrimus est, 156, t. V.
 Peccatum parit pericula, 153, t. V.
 Peccatum res fraudulenta, quæ decipit, 227, t. V.
 Peccatorum temere, 451, t. V.
 Peccatum etiam deletum non oblivioni mandandum, 580, tom. V.
 Peccati operatio non est naturalis, 583, t. V.
 Peccatum, si Dei benignitati comparetur, araneæ tela est, 579, t. V.
 Peccatum suapte natura linguam adstringit, 586, t. V.
 Peccatorum astersio est transitus ab occasu ad ortum, 645, t. V.
 Peccatum quedam contra Deum, quedam contra hominem, 624, t. V.
 Peccatum quantum sit malum, 661, t. V.
 Peccatum est lues quedam, 103, t. V.
 Peccatum non tam mala res est, quam post peccatum impudentia, 133, t. VI.
 Peccatum uiuus aliquando toti populo vindictam accersit, 103, t. VI.
 Peccatis longe leviorem penam infligit Deus, 18, t. VI.
 Peccata justis cedunt in bonum, 133, t. VI.
 Peccata non tam formidant homines plerique, quam suplicia, 37, a peccatis oritur confusio vultus, 45, t. VI.
 Peccatis gravissimis onustos Deus graviori reservat supplicio, 55, t. VI.
 Peccatorum recordatio remedium est, 189, t. VI.
 Peccatum pena cum in hac vita non infertur, in futuram vitam reservatur, 280, t. VI.
 Peccata letitia qui coniunctunt, minimi sunt in regno Dei, 688, t. VI.
 Peccatum est maximum malorum, 920, 921, non ex natura est, ant ex necessitate, 473, t. VII.
 Peccatum, magnus demon, 587, animæ lepra, 329, gravis paralysia est, 638, t. VII.
 Peccatum tristitia induxit, 547, t. VII.
 Peccatum si negligatur majoris peccati radix est, 767, tom. VII.

Peccatum non legitur per aliud peccatum, sed per penitentiam, 492, t. VII.
 Peccatum evulgatum quam amarum, 343, t. VII.
 Peccatis dedita animæ deformitas, 222, t. VII.
 Peccata memorie, bona opera oblivioni tradenda, 37, tom. VII.
 Peccatorum remissio etiam post lavacrum datur, 281, ad peccatorum remissionem via facilis injuriarum oblitio, 592, post peccatum confessum surgendum, 344, t. VII.
 Peccata quomodo confitunt, 221, t. VII.
 Peccata nos a Deo disiungunt, justitia nos Deo conjungit, 558, de peccato non dolere magis irritat Deum, quam ipsi sumi peccatum, 222, t. VII.
 Peccata propria confiteri, id est, gratias Deo agere, 58, tom. VII.
 Peccata majora vel minora sunt secundum personarum differentiam, 692, t. VII.
 Peccata a beneficio acceptis graviora, 589, t. VII.
 Peccati conscientia mente aggravat, 453, t. VII.
 Peccata nostra non duabus vel tribus, sed mille mortibus digna sunt, 418, t. VII.
 Peccata noui aliorum, sed nostra disquirenda sunt, 616, tom. VII.
 Peccata sua non videre malum est, peccatorem de aliis judicare, duplex triplexque malum, 310, t. VII.
 Peccatum morbos plurimos parit, 212, t. VIII.
 Peccata servitus gravissima et durissima, 297, t. VIII.
 Peccatum plumbi gravius, 482, t. VIII.
 Peccatum. Quid sit, *Arguit de peccato?* 422, t. VIII.
 Peccato nihil turpis, 60. Satius est nudum quam peccatis onustum arbula: e, 60, t. VIII.
 Peccatorum penam corporalem incutit Deus, 211, tom. VIII.
 Peccato nihil sordidius, nihil impurius, 292, t. VIII.
 Peccata aliorum non revelanda, 392, t. VIII.
 Peccata quomodo abluantur, 63. In *peccatis natura es*: quid significet? 519, t. VIII.
 Peccatum quodvis ex insipientia ortum habet, 238, de peccatis parentum nemo dat penas, 506, t. VIII.
 Peccata si non aliis dimittamus, nostra non dimittuntur nobis, 227, t. VIII.
 Peccata animam abjectam reddunt, 301, 303, t. VIII.
 Peccatum diabolus a Paulo vocatur, 666, t. VIII.
 Peccati natura que, 317, t. VIII.
 Peccatum gravius demone, 293, t. IX.
 Peccatum gravius quam ipsa peccati, 450, t. IX.
 Peccatum mortis radix, 479, t. IX.
 Peccatum daemon est voluntarius et spontanea insanus, 651, t. IX.
 Peccatum senectutem parit, 480, t. IX.
 Peccata vermis deteriora, 490, t. IX.
 Peccatum dum parturitur quemdam afferit pudorem; cum autem perfectum est impudentiorem reddit auctorem, 85. Qui frequenter peccant timeant oportet, 104, t. IX.
 Peccata sunt spinæ, 72, t. IX.
 Peccata temporanea æterna pena puniuntur, 633. Post peccatum alium sapere, gravius est ipso peccato, 422, tom. IX.
 Peccatum qui laudat nocentior est peccante, 423, t. IX.
 Peccatum nullum non credit baptismu, 22, t. IX.
 Peccata mortuos nos baptismus reddit, 480, t. IX.
 Peccata non modo priora delet baptismus, sed adversus futura firmat, 483, t. IX.
 Peccatum. Qui post lavacrum peccatum gravius puniuntur quam catechumeni, 23, t. IX.
 Peccati deponendi et depellendi modus, 481, t. IX.
 Peccatum nullum non remittunt penitenti, 144, t. IX.
 Peccati remedium est confessio, 103, t. IX.
 Peccatorum rubiginem purgat imago mortis, 204, t. IX.
 Peccati occasione tollit cibus moderatus, 182, t. IX.
 Peccatum minus est supplicium, 473, t. IX.
 Peccatum prolixa res deorsum ferens, 73, t. X.
 Peccati natura, 402, t. X.
 Peccati descriptio, 80, t. X.
 Peccato qui servit liber non est, et qui non servit liber est, 157, t. X.
 Peccatorum omnium species extinguit caritas vehementis, 377, t. X.
 Peccatorum suorum index est, qui Christum vere amat, 479, 480, t. X.
 Peccatorum supplicium finem non habet, 73, t. X.
 Peccatum impudentem hominem reddit, 22, 23, t. X.
 Peccata proximi non curiose perquirenda, 87, t. X.
 Peccatum quibus remedii sanentur, 427, t. X.
 Peccatum omne insipientia est, 561, t. XI.
 Peccatum solum nullum est, 152, t. XI.
 Peccata noui flunt ex necessitate, 20, t. XI.
 Peccato nihil scelidus, 514, t. XI.

Peccatum solum vere immundum est, 680, 681, t. XI.
Peccatum caritati plus quam omnia contrarium, 73, tom. XI.
Peccatum omne est immunditia, omnis virtus, puritas et mundities, 419, 420, t. XI.
Peccati vacua nulla dies est, 616, in peccatis qui degit inernis et nudus est, in justitia qui versatur est armatus, 662, t. XI.
Peccatorum catenas connectere quid sit, 372, t. XI.
Peccata omnia consumit vis caritatis, 420, t. XI.
Peccatum fecit ut alii heri, alii servi essent, 157, t. XI.
Peccata ex personarum conditione discernuntur et distinguuntur, 703, t. XI.
Peccata confiteri oportet, 708, t. XI.
Peccata qui coudonat, et suam et illius qui veniam est assecutus, animam juvat, 114, t. XI.
Peccatorum remissionem obtinet qui aliis peccata et injurias remittit, 707, t. XI.
Peccatorum sarcinam difficile deponeremus si pauperes non essint, 574, t. XI.
Peccata nostra et aliorum bona opera cogitanda sunt, 236, t. XI.
Peccatorum remissio per sanguinem Dominicum magna res est, 14, t. XI.
Peccatorum suorum catenis unusquisque constringitur, 94, t. XI.
Peccatum occultum admittitur cum majori securitate, 122, t. XI.
Peccatum schismatis ne sanguis quidem martyrii potest delere, 87, t. XI.
Peccatum cum consummatum est suae absurditatis ostendit excessum, 530. Peccatum erubescientiam dedit Adamo, 123, t. IV.
Peccatum magna turpitudine, 83, t. IV.
Peccatum antequam fiat nos obtenebrat, postquam factum est suam fœditatem ostendit, 170, t. IV.
Peccatum alterum servitutis modum invexit, 595, t. IV.
Peccata nostra inimici melius vident quam nos, 700, ob peccata unius cur alii puniantur, 599, t. IV.
Peccatorum remissio sunt beneficia iunimicis præstita, 708, t. IV.
Peccata confiteri oportet, et vulnera medico ostendere, 280, t. IV.
Peccata proximi non amare judicanda, 621, t. IV.
Peccati primi parentis danina sarcire possumus si volumus, 602, in peccata qui recidunt, cauibus in Scriptura comparati, 53, t. IV.
Peccatum facile superare possumus si velimus, 193, tom. XII.
Peccatum obnoxius de fratre judicare non debet, 166, tom. XII.
Peccatum extinguit eleemosyna, 19, 20, t. XII.
Peccata quomodo abstergenda, 101, t. XII.
Peccatorum remissionem habet Novum Testamentum tantum, 139, t. XII.
Peccato nihil amarius, 215, t. XII.
Peccatorum recordatio fit remedium, 216, t. XII.
Peccata spina vocantur in Scriptura, 83. De peccato et confessione ecloga, 731, t. XII.
Peccatores etiam et sclesti diligendi, 142, t. XII.
Pecunia *χρήματα* dictæ, ut illis utamur, 633, t. II.
Pecunia non sunt avaræ propriae, 40. Pecuniarum imbecillitas contra mala nos invadentia, 43, 44, t. II.
Pecunia *χρήματα* dicuntur, quod illis sit utendum, 69. Pecunia in conjugiis non querenda, 231, t. III.
Pecunia, in cœlis serendæ, quomodo, 608, 609, eas qui recondit, earum possessor non est, 377. Pecunia amor quantas ærumnas subire cogat, 403, t. I.
Pecunia. V. Divitiae.
Pecunia amor innumeræ gignit mala, 76. Pecunia virtuti obstant, 570, t. IV.
Pecunia qui iubilant deteriores sunt ebris, 291. Pecunia nihil vite humanæ perniciosius, 500, t. IV.
Pecunia in crumena posita sigillo muniebatur, 107, tom. VII.
Pecunia amor omnium radix malorum, 382, t. VII.
Pecunia amor quam noxius, 183, t. VII.
Pecuniarum servitus ex stupiditate prodit, 475, t. VII.
Pecuniarum amor virtutes omnes labefactat, 603, t. VII.
Pecuniarum tyrannis, 584, t. VII.
Pecuniarum amor est carceris custos, 222, t. VII.
Pecunia amor quam prave animum afficiat, 733, t. VII.
Pecunia quam difficile serventur, 289. Liberum servum efficiunt, 290. Pecunia in celo deposita tutæ sunt, 290, tom. VII.
Pecunia servanda incommoda, 608, 791. Pecunia quomodo tuto serventur, 291, quo pacto fructum pariant, 292, tom. VII.

Pecunia qui largitur, aliena dat, 708, t. VII.
Pecuniarum collectoribus nihil stultius, 712, t. VII.
Pecunia quantum damni inferant possidentibus, 608, tom. VII.
Pecunia et terrena pompa, mendicorum pannis viliora, 206, t. VII.
Pecunias non vituperat Christus, sed eos qui nimio illarum tenentur amore, 603, t. VII.
Pecuniarum amor omnia pervertit et dejectit, 581, tom. VII.
Pecuniam contempnere non satis est, sed oportet pauperes alere, 605, t. VII.
Pecunia amor bellum animæ parit, 58, t. V.
Pecunia cum bonis operibus honestæ sunt, 503, t. V.
Pecunia qui amat, iis vel in morte vel ante mortem nuditur, 165, t. V.
Pecunia amor damnatur, 430, t. VIII.
Pecunia amor ijsō d̄terior dænone, 564, t. VIII.
Pecunia amor unde, 403, t. VIII.
Pecunia utendum, non abutendum, 123, 124, t. VIII.
Pecunia auget qui pauperibus distribuit, 124, t. VIII.
Pecuniarum anior doctrinæ Christi contrarius, 56, tom. VIII.
Pecuniarum contemptores maxime Deum amant, 68, tom. VIII.
Pecuniarum concupiscentia tyrannide quavis acerbior, 526, t. VIII.
Pecuniarum amor quanta mala pariat, 477, t. VIII.
Pecunia quot malorum causa, 234, t. IX.
Pecunia amor quo homines attrahat, 60, t. IX.
Pecuniarum cupiditas quantum malum, 491, t. IX.
Pecunia a nobis contempnendæ sunt, ut ne a Christo contemnatur, 454, t. IX.
Pecuniarum possessio omnium causa mœrorum, 110, tom. IX.
Pecunia spernendæ, 257, de pecunia jactura non dolendum, 550, t. X.
Pecunia sparge, ut justitiam colligas, 556, pecuniarum cupiditas et justitia simul habilare non possunt, *ibid.* Pecuniarum amor velut tyrannus quidam abigendus, 536, tom. X.
Pecuniarum amor quanta mala pariat, 92, omnia subvertit, 136, t. X.
Pecunia et anima non possunt simul amari, 197, t. X.
Pecuniarum cupiditate cur multi capiantur, 563, 565, tom. X.
Pecuniarum cupiditas quanta inducat mala, 120, t. X.
Pecunia amor quomodo excutiendus, 93, 94, t. X.
Pecuniarum usus quis esse debeat, 86, t. X.
Pecunia non male si bene illis utamur, 113, t. X.
Pecuniarum quam corporum amore plures tenentur, 450, tom. X.
Pecunia amor exigitur, 239, t. XI.
Pecuniarum amor parit bella, lites, inimicitias, 594, tom. XI.
Pecunia amor durum et asperum jugum, 123, t. XI.
Pecunia ingens amor describitur, 638, t. XI.
Pecuniarum cupiditas ex arrogantia paritur, 470, t. XI.
Pecuniarum cuijidi fornicatoribus intemperantes sunt, quomodo, 690, t. XI.
Pecuniarum cupiditas semper damnanda, 689, t. XI.
Pecuniarum cupiditas milior est aniore corporum, 689, tom. XI.
Pecunia cur *χρήματα* dictæ, 260, t. XI.
Pecunia etiam quæ nostræ sunt, non sunt nostræ, nemum alienæ nostræ sint, 636, t. XI.
Pecunia non curandæ, 500, t. XI.
Pecunia contempnendæ sunt, 414, 707, t. XI.
Pecuniarum vilitas, 538, t. XI.
Pecunia vanæ sunt, si consumantur ad delicias, 89, tom. XI.
Pecuniarum usus qualis esse debeat, 553, t. XI.
Pecunia jactura maxime homines mordere solet, 715, tom. XI.
Pecunia sunt impedimento, ideoque pauperibus dandæ, 698, t. XI.
Pecunia superior est qui virtute preditus est, 74, t. XI.
Pecunia despiciendæ propter Christum, 411, t. XI.
Pecunia et turpis luci cupiditas quanta mala pariant, 673, 674, t. XI.
Pecuniarum possessio, pecuniarum desiderium insert, 680, t. XI.
Pecunia et deliciis moderate frui licet, 94, t. XI.
Pecunia vel ergordæ pauperibus, vel in morte amittendæ, 714, t. XI.
Pecunias qui amat, suam despicit animam et salutem, 279, t. XII.
Pecuniarum cupiditas describitur et carpitur, 495, t. XII.

- Pecunis non parcendum, 89, t. XII.
- Pecuniarum rabies et fornax nunquam extinguitur, 403, tom. XII.
- Pedem in commotionem dare quid, 343, t. V.
- Pedum lotio exemplo Christi facienda, 333, t. III.
- Pelagia se consilium mutasse simulabat milites alloquens, 580, tecum fastigio se præcipitem dat, 586. Pelagia non carcinic manus expectavit, 579, metuebat ne virginitatis coronam perderet, 579, ad tribunal ingredi recusabat, *ibid.*, ne lascivis oculis pateret, *ibid.* Milites ad se comprehendantam missos, rogat sibi liceat ingredi, et vestem mutare, 580, se præcipitem dedit, 580, ex divino nutu se præcipitem dedit, 581, t. II.
- Pelagia reliqua frequentantur populo, 582, quantus erat ille populi concursus, 582, 583, t. II.
- Pelagio presbytero epistola Chrysostomi, 730, t. III.
- Pelagius monachus, qui sancte et cum tolerantia vixerat, in fraudem impulsus. *Hic pulatur esse heresiarcha*, 896, t. III.
- Pelles aureæ, 515, t. V.
- Pentadæ diaconissa Chrysostomo scribit et ab eo litteras accipit, 657. Pentadæ fiducia atque constantia, *ibid.* in forum pertracta Chrysostomi causa, hinc ad tribunal, et in carcere, 658, t. III.
- Pentadæ diaconissæ epistola Chrysostomi, 663, eam horatur ne pedem moveat, 663, 664. Pentadæ Chrysostomo addicta, 617. Pentadæ diaconissæ scribit Chrysostomus, eamque sumumopere laudat, 716, t. III.
- Pentateuchi auctor Moyses, 453, t. III.
- Pentecoste secundum Iudeos tempus, 878, t. I.
- Pentecoste Metropolis festorum, 463. Pentecosten semper possumus celebrare, 454, in Pentecoste mirabiliora patrata sunt, quau in populo olim Judaico, 453, t. II.
- De Pentecoste homiliae, 453 *et seqq.*, t. II.
- Pentecoste. In Pentecoste acta Apostolorum legehantur, quare, 101, 103, t. III.
- Pentecoste (in) baptismus non dahatur, 23, t. IX.
- Pentecostes festum magno populi concursu celebratum, 602. Post Pentecosten habet Chrysost. sermouem de Anna, 662, 663, t. IV.
- Pentecoste prætereunte festum non præteriit, 669, 670, t. IV.
- Pentecoste Iudeorum, 348. Post Pentecosten christianorum auctus numerus, 213, t. V.
- Pentephæ uxor Ægyptia libidinosa, 237, libidini serviens, *ibid.*, t. V.
- Penula quid esset, 636, t. XI.
- Peregrinatio in Bethlehem religionis ergo, 75, t. VII.
- Peregrini in hac vita sumus, 341, t. V.
- Peregrinationes ad sepulcrum Domini et ad loca sancta ex universo terrarum orbe, 274, t. V.
- Perfectionem majorem nova lex requirit, 594, t. I.
- Perfecti viri ærumnis fortiores evadunt, 268, t. VII.
- Perfectum qui se putat, a cursu cessabit, 271, t. XI.
- Pergamius Chrysostomi amicus, 608, 609, t. III.
- Pergamii sorores, 610, t. III.
- Periander unus ex septem Græcia sapientibus Corinthius erat, 11, *Vide notum*, t. X.
- Periæ, Judgeorum ad curandos morbos, 933, t. I.
- Periæ, amuleta curandis morbis, 936, 938, t. I.
- Periæ, ligamina superstitionis, 337, 338, t. XI.
- Pericles, dux præclarus atheniensis, 392, 393, t. VII.
- Pericula omnia propter fratres christianos subeunda, 508, t. IX.
- Peripateticos superat Petrus, 47, t. IX.
- Peritus Februarius, 338, t. I.
- Perjurii malum, 350, t. I.
- Perjurii gravitas, 103, t. IX.
- Perjurium quam pravum, 261, t. VII.
- Perjurium ex contrariajuramentis nascitur, 131, t. II.
- Pernicies idolorum, 310, t. V.
- Persæ, 714, ad fidem accesserunt, 814, 822, 830, fides christiana apud Persæ floret, 814, in Perside Martyrum examina multa, *ibid.*, t. I.
- Persæ imperii romani hostes, 849, matres uxores ducebant, 538, 539, t. I.
- Persæ putant ignem esse deum, 54, t. II.
- Persarum rex qui Antiochiam cepit, templo Apollinis percitat, 860, t. II.
- Persarum lingua loquebantur Apostoli et discipuli eorum, 639, t. II.
- Persæ cum matribus suis miscebantur, 451, t. X.
- Persarum rex harbam habebat auream, 530, t. XI.
- Persidis Metropolis Susæ, 896, t. I.
- Persas dicit Chrysostomus Babylonios, 169, t. VI.
- Persarum filii parentibus sociabantur connubio, 808, t. III.
- Persarum regio pro Chaldaea, 266, t. V.
- Persarum regio ad Septentrionem Palestinenæ. *Vide notam ibi*, 218, t. V.
- Persæ christiane philosophantur, 31, t. VII.
- Persæ pro Assyris positi, 189, t. VIII.
- Persidem pro Babylone ponit Chrysostomus, 536, t. VIII.
- Persis nullorū apostolicis certaminibus se dedit, 340, tom. VIII.
- Persis dilecta, quæ multum laboraverat in Domino, salutatur a Paulo, 671, t. VIII.
- Persecutiones in eos qui fidem prædicabant, 829, 830, 831. Persecutionis et laboribus prædicationem perili volvit Christus, 410, t. I.
- Persecutores, non sancti, sed sibi nocent, 323, t. I.
- Persecutionis imago, 594, in persecutione jubarunt parentes filios filiasque prodere, 637, in persecutione fugere licet, 636, t. III.
- Persecutionis in christianos modus callidus Julianus interante, 568, t. II.
- Persecutiones christiani patiuntur, 166, t. III.
- Persecutio contra Chrysostomi sequaces, 660, t. III.
- Persecutiones variae initio prædicationis, 158, t. III.
- Persecutionis imago, 292, t. III.
- Persecutionis ad verbi Dei profectum non parum contulit, 191, t. IX.
- Persecutiones prædicationem promovent, 264, t. IX.
- Perseverantia in oratione necessaria, 437, t. III.
- Perseverantia in peccato præcidiit veniam, 138, t. V.
- Perseverantia quantum bonum, 304, t. IV.
- Perseverantia bonum, 623, t. VII.
- Perseverantia in oratione, 278, 593, t. VII.
- Perseverantia difficultis, 114, 115, t. VI.
- Perseverantia in peccatis orationem reddit inutilem, 32, 33, t. VII.
- Persona una in Filio, Deus et homo, 758, t. III.
- Personarum trium æqualitas, 424, t. VIII.
- Personarum Trinitatis æqualitas, 819. *Christus homo propter nos, Deus propter scipsum*, 820, t. III.
- Personarum differentia peccata majora vel minora facit, 693, t. VII.
- Perturbationes animi quo pacto sanari possint, 333, tom. V.
- Pervigilia diem cum nocte copulantia, 120, t. VI.
- Pervigilia Christianorum, 97, t. VI.
- Pervigilia Antiochenorum, 713, t. II.
- Pestifera et uoxia etiam sunt ex Dei providentia, 487, tom. V.
- Utræ, amuleta curandis morbis, 936, t. I.
- Utræ, lamina et præstigia, queis utebantur meretrices, 201, t. III.
- Peteiphæ sacerdotis Heliopoleos filiam ducit Joseph, 543, 546, t. IV.
- Petitiones nostræ quænam sint oportet, 313, t. VII.
- Petrus et Paulus regibus ac principibus in maioribus, 820, 821, ipsis viventibus Regum leges abrogantur, leges vero illorum immotar manent, 921, t. I.
- Petrus primus Apostolorum, 931. Solo verbo non prævia oratione Tabitham suscitavit, 782. Petri umbra ægrus sanabat, 782, t. I.
- Petro totus terrarum orbis commissus, 931. Petro prædictix Christus super eam ipsam petram se ædificaturum Ecclesiam, 883, t. I.
- Petrus ante mortem Christi modo confitetur, modo omnium obliscitur, 773. Christum negat, 825, celeriter peccatum ablit, 931, ejus servor et diligentia, 786, t. I.
- Petri et Pauli sepulcrum Romæ adeunt omnes, 825, t. I.
- Petrus uxori habitus, 1076, t. I.
- Petrus petra infragilis, crepido immobilis, Apostolus magnus, primus Discipulorum, primus vocatus, primus obediens, in peccatum tamen iudicavit, 298. Petrus inter Apostolos primus Christum prædicavit, 43, t. II.
- Petrus summus, cœlo splendor, 784. Petro vocem emitente erroris tenebræ discutiebantur, recedebat diabolus, etc., 436, t. II.
- Petrus post mysteriorum communionem ter negat, 282. Petrus brevi pœnitentia peccatum eluit, 508, peccatum, ut erga peccatores humanus esset, 726, 727 *et seqq.* Petrus se peccatorum declarat, 245, t. II.
- Petrus verbo claudum sanat, 436. Petri umbra mortens fugat, 63, t. II.
- Petrus et reliqui Apostoli in ærumnis mira perpetrabant, 25, t. II.
- Petrus et Paulus Ecclesiæ columnæ, Apostolorum principes, in cœlo celeberrimi, etc., 783, t. II.

- Petrus discipolorum coryphaeus*, 811, t. II.
Petrus alius apostolis fiducia antecellit, 376, t. III.
Petrus nomen quid designet, 149. *Petrus sic vocatus*, 86.
*Petrus sceleris ulcus lacrymis expiatu*s, 582. *Apostolorum princeps*, *ibid.* *Petro quanta honoris prærogativa debita*, 378. *Petrus cur Satanus appellatus a Christo*, 34. *Petri laudes*, 21, t. III.
Petrus Antiochenæ civitatis doctor, 86, deinde Romanæ, 86. *Petrus vocabatur ante Simon, postea Cephas, demum Petrus*, 123. *Petrus sandalia gestabat*, 197. *Petri constantia in Christo prædicando*, 373, t. III.
Petrus Judæis, Paulus gentibus prædicabat, 263. *Petrus cur Judæus præfectus*, 380, t. III.
Petrus chori apostolorum princeps, 20, os discipolorum, columna Ecclesiæ, etc., *ibid.* *Petri fortitudo*, 379. *Petrus, qui Christum negaverat, post resurrectionem pro illo mortuus est, cruci capite in terram verso affixus*, 109. *Petro Paulus restituit in faciem* 375, *et seqq.* *similatae tautum ut inter ipsos conveuerat*, 384, 385, *et seqq.*, t. III.
Petrus. Ecclesia super petram, non super Petrum fudata: hoc falso dicitur, 806, t. III.
Petrus aucta Simon dictus, 623. *Petri clando sanato gratus annius*, 259, qui Christum negaverat quante constantia, postea fuerit, 239. *Petrus contrario quam Christus modo crucifixus*, 387, t. IV.
Petrus basis Ecclesiæ, amator Christi, etc., 123. *Piscatus est orbem*, *ibid.*, t. VI.
Petrus chori illius coryphaeus, os apostolorum omnium, caput illius familie, *parvus*, orbis totius præfector, fundamen*tum Ecclesiæ, ardens Christi amator*, 273, t. VI.
Petrus fundamentum fidei, 263, t. VI.
Petrus angebatur pro aliorum salute, 12, 13, t. VI.
Petrus pauca, sed omnia tamen reliquit, 273, t. VI.
Petrus et Paulus coryphæi, 263, t. VI.
Petrus apud Clementem, 908, t. VI.
Petri et Andreæ vocatio, 218, t. VII.
Petrus tam pauper cur dixit, Ecce nos reliquimus omnia, 809, t. VII.
Petrus quod admodum diligenter Christum, ideo præeminebat, 530, t. VII.
Petrus Apostolorum os et coryphaeus, 533. *Petro primas concedebant apostoli*, 308. *Petrus ex amore cateris apostoli præpositus*, 479, 480. *Petrus primus omnium, Coryphaeus, illiteratus*, 581, *Petro primus cedit Joannes Evang.* 622, t. VII.
Petrus et Andreas, Jacobus et Joannes duo coryphæi runa paria, 424, t. VII.
Petrus primogenitus, 568, t. VII.
Petrus se peccatorem dicens iudicamentum Ecclesiæ facut est, 38, 59, t. VII.
Petrus tabernacula in monte facere voluit, 532, fervens Christi amator, *ibid.* non quod suum erat respiciebat, sed quod Domini, 533, t. VII.
Petrus semper servidus, semper ante alios præsiliens, 505, plus quam alios Iesum amabat, 503, in mari ambulando timuit, 506, t. VII.
Petrus servetus ille, qui semper prior accedit, 514, cur cadere permisit sit, 741, 742, t. VII.
Petri servor ingens, 734, t. VII.
Petri erga Christum reverentia, 238, t. VII.
Petri confessio vera, 533. *Petrus cur beatus dicatur*, 534, t. VII.
Petrus cur Christus Satanam vocavit, 530, t. VII.
Petrus auxilio nudatus, 741, t. VII.
Petri philosophia, 568, t. VII.
Petri firmitas post crucem, 536, t. VII.
Petro ex carcere liberato, milites custodes cæsi sunt, 176, t. VII.
Petri miracula orbem totum converterunt, 531, t. VII.
Petri et Pauli iugens patientia, 394, t. VII.
Petri fervens animus, 395, t. VIII.
Petrus ferventior, Joannes sublimior, 478, t. VIII.
Petrus apostolorum os et caput, 478, t. VIII.
Petrus totius orbis doctor, 480, t. VIII.
Petrus, quian Christum amaret, 583, t. VIII.
Petri lingua, 284, t. VIII.
Petrus apostolorum coryphaeus, 598, t. VIII.
Petrus Bethsaïde natus, 493, t. VIII.
Petrus qua anni die casus, 493, t. VIII.
Petrus Roma occupavit, 691, t. VIII.
Petrus apostolorum dux, t. 492, t. VIII.
Petro, non alias, claves dantur, 766, t. VIII.
Petrus Simonem Magum Romæ prostravit, 537, t. VIII.
Petrus orthodoxæ fidei principium, 493, t. VIII.
Petrus inverso capite crucifixus, 494, t. VIII.
Petro nihil magis, 491, t. VIII.
Petrus firma lide petra, 493, t. VIII.
Petri negotio, 596, t. VIII.
- Petri negationem cur evangeliste omnes narrant*, 451, tom. VIII.
Petrus post lapsum cautior et modestior, 479, t. VIII.
Petrus coryphaeus, 171. *Petro omnes commissi fuerant*, 57. *Petrus beati chori princeps*, 53, 56, t. IX.
Petrus Judæus proditori successorem eligere poterat, 58, tom. IX.
Petrus apostolorum coryphaeus, 660, t. IX.
Petrus quasi dux circuibus ordinis, 163, ad pericula subeunda promptus. *Sanat Aeneam*, *ibid.*, t. IX.
Petrus quam alienus a fastu, 71, 78, ab ambitione alienus, 75, quo ritu concionatur, 78, t. IX.
Petrus quantum mutatus ab illo Petro, qui ex ancille metu Jesu negavit, 51, t. IX.
Petri humilitas atque modestia, quando magna atque mirabilis operabatur, 177, t. IX.
Petri mansuetudo et modestia, 167. *Sine fastu*, 167, tom. IX.
Petri prudentia et lenitas, 63, t. IX.
Petrus in carcere dormit, nec mortis metu prohibetur, 200, t. IX.
Petri in concionando vis, 83, ejus philosophia et fiducia, 86, constantia, 88, t. IX.
Petri philosophia et ejus cum Platone comparatio, 48, tom. IX.
Petrus Academiam et Peripateticos superat, ipsumque Platonem, 47, t. IX.
Petrus Tahitham a mortuis suscitat, 166, t. IX.
Petri fortitudo, 46, humilitas, 57, t. IX.
Petrus id induxit quod non servanda lex esset, 211, tom. IX.
Petrus resurrectionis testes quærebant, 58, t. IX.
Petri et Pauli corpora et reliquiæ huius servantur, 678, tom. IX.
Petrus apostolus coryphaeus dictus, 56, 327, t. X.
Petrus sive Cephas coryphaeus, 172, t. X.
Petrus et Paulus illiterati erant, 27, t. X.
Petrus sibi præponit Paulus, 24, t. X.
Petro Paulus primas cedit, 303, t. X.
Petrus a Paulo accusatum quonodo excusat Chrysostomus, 640, t. X.
Petri fiducia et constantia, 640, t. X.
Petrus mercedem tantam habet, quantam nemo aliis, 183, t. X.
Petrus inverso capite crucifixus est, 626, t. XI.
Petrus apostolorum princeps et coryphaeus, 447, t. XI.
Petri carcer, 63, t. XI.
Petri custodes in carcere cur Deus interfici permiserit, 63, t. XI.
Petri lapsus, 474, t. XII.
Petri, Pauli, Joannis et Thomæ manifesta erant sepultra 179, t. XII.
Petrus quonodo claves accepit, 179, t. XIII.
Petrus pectorum Romanum occupavit, 251, t. V.
Petrus doctrinam exemplis confirmat, cum Aniam et Sapphiram puni, 100, t. V.
Petrus Quid Petro insignius, 274, t. V.
Petrus coryphaeus, 373, post innumerabilia visa signa lapsus est, *ibid.*, t. V.
Petrus coryphaeus et magnus, 547, regi cœlestis et Ecclesiæ clavij, *ibid.*, t. V.
Phædra, Thesei uxor, 693. *Vide notam*, t. XI.
Phalaris tyrannus hic tacito nomine memoratur, 349, tom. XI.
Phalec partitionem significat, 279, t. IV.
Phantasiam et figuratum incarnationem esse bæretici quidam dicebant, 79, t. VIII.
Pharaonis somnia, 543, t. IV.
Pharaoni immissa plaga, quod Saram abstulisset, 302, 303, tom. IV.
Pharaonis scelera quinque, 661, t. VIII.
Pharaon per viam quam contra infantes machinatus est, perit, 102, cum exercitu punitus, 403, t. V.
Pharaon improbus futura vidit, 322, t. VII.
Pharaon post longam Dei patientiam supplicio traditur, 214, t. VII.
Pharathæi Judeis infensi, 521, t. I.
Phares dissectionem et partitionem significat, 534, tom. IV.
Phares divisionem significat, 64, t. VII.
Pharetrius episcopus Cæsareæ in Cappadocia, 613, ejus presbyteri cum Chrysostomo communicant, *ibid.* Chrysostomum nunquam invisit Cæsareæ, 613, 614. Monachos immittit in Chrysostomum, ut eum ex urbe et ex finibus ejus pellant, 614, nec precibus flectitur, 614. Seleucie matronæ minas intentat, quod Chrysostomum exceperat, 614, cogit eam, ut pellat ex suburbio, 616; invidia motu hac agit,

616. Pharetrium vituperio dignum non sequuntur cuius presbyteri , 725, t. III.
 Phari in portibus, 339, t. III.
 Phariseus, licet vera de Publicano diceret, detrahebat tamen, 34. Pharisei orantis arrogantia, 289, t. II.
 Phariseus oratione lacescivit Deum, 981, justitiam cum arrogantia junxit, 748, t. I.
 Phariseus publicano minor factus, per linguam sram, quasi per fenestram, omnes divitias suas effudit, 55, profuit publicano, 701, t. IV.
 Phariseus non erat publicanus, sed fuit publicano sceleratus, 236, 237, t. IV.
 Phariseus in ortu naufragium fecit, 123, t. VI.
 Pharisei precatiis arrogantia, 100, t. VI.
 Phariseus precans omni justitia excedit, 189, t. VI.
 Phariseus quod alium saperet, publicano inferior fuit, 57, t. VII.
 Pharisei gratiarum actio cum allorum vituperatione coniuncta, 38, t. VII.
 Pharisei dimidiam partem proventus sui pauperibus dabant, 614, vide notam, t. VII.
 Pharisei cur a Joanne Baptista increpati sint, 193, tom. VII.
 Phariseorum ad Joannem Baptistam venientium affectus, 192, t. VII.
 Phariseorum et Scribarum impudentia et malignitas in Christum, 457, t. VII.
 Phariseorum nequitia semper crescens, 633, t. VII.
 Phariseorum opilio iniquitate plena, 533, t. VII.
 Pharisei Christo invident, 441, t. VII.
 Phariseorum animus contra Christum incensus, 378, tom. VII.
 Pharisei cur dicebant Christum esse daemonicum, 444, tom. VII.
 Pharisei hominum saluti invidebant, 434, t. VII.
 Phariseorum maligitas, 364, astutia, 596, t. VII.
 Pharisei a nequitia et arrogantia ad agendum serebantur, 601, t. VII.
 Phariseorum pertinacia, 661. Phariseorum adulatio, 633, 636. Vafrties, 636, t. VII.
 Pharisei in malorum culmen ascenderunt, 601, t. VII.
 Pharisei secta Iudaorum, 324, t. IX.
 Phasianae aves in mensis apositae, 639, t. VII.
 Philemon cui Epistolam misit Paulus quisnam esset, 701, tom. XI.
 Philemonem in Phrygia fuisse putat Chrysostomus, 708, tom. XI.
 Philernon ob virtutem dilgebatur, 709. Ejus virtus quanta, 709, ad Philemonem Epistola quanta, et quam utilia nos doceat, 703; ad Philemonem Epistolam quidam supervacuum esse dicebant, quos confutat Chrysostomus, 702, t. XI.
 Phi lippenses, primi dona obtulere Paulo apostolo, 290, tom. XI.
 Philippensem civitas in Macedonia, 177. Illos admodum laudat Paulus, 177. Epaphroditum ad illum miserant, 179, tom. XI.
 Philippus qui baptizavit eunuchum patet Chrysostomus fuisse apostolum, 523, t. IV.
 Philippus qui in Samaria baptizavit, ex septem diaconis erat, 144, vide notam, t. IX.
 Philippus ad eunuchum ex Samaria missus, 149, t. IX.
 Philippe presbitero litteras mittit Chrysostomus, 729, tom. III.
 Philippus quatuor habuit filias, 123, t. VI.
 Philippus apostolus Hierapolim convertit, 495, t. VIII.
 Philippi diaconi philosophia, 151, t. IX.
 Philo Judeus de paschae agit, 748, t. VIII.
 S. Philogonus ex causidico sive patrono causarum episcopus, 747. Antiochenus, 749; ejus animi magnitudo, 750, scalarem magistratum obtinuit, 751, quem probe gessit, ibid., uxore filiamque habuit, ibid., t. I.
 Philogonus vixit extincta persecutione factus episcopus, 751, 752. Hæreticorum arianorum factione suborta saepius cuncta prospexit, 752, t. I.
 Philogoni dies anniversaria quinque diebus ante Natale Domini, 758, t. I.
 Philologum et Julian, Nereum et sororem ejus Olympiam et alios salutat Paulus, 671, t. IX.
 Philosophia magna est putare mundum esse mortuum; sed major esse mortuum mundo, 413. Philosophia pro vita monastica, 387, 398. Philosophie seu monacho mors minime inolesta, 391. Philosophia suprema. Vita monastica, 365. Philosophia veræ usus, 1000, ei adductus animus in vinculis, in vulneribus illæsus manet, 342, t. I.
 Philosophia, id est, morum disciplina, necessaria est, 563, tom. I.
 Philosophus non coma, aut baculo, aut abolla, sed animo

spectatur, 538. Philosophi exteri comam non habebant, 363.
 Philosophi scribunt ut sint in admiratione, 994. Philosophorum græcorum doctrina fluxa, 886. Philosophi dictum de osculante adolescentem formosum, 497, t. I.
 Philosophi nostra destruere in cassum conati sunt, 550. Philosophorum exterorum cultus, pallium, harba, baculum, 189; eorum opinione: quidam dicebant mundum non fuisse creatum, alii negabant Providentiam, 189, t. II.
 Philosophi externi tribonia sive pallia gestantes, cynica piciacula, ventriisque cause cuncta facientes, tempore calamitatis Antiochia auferunt, 173, 174, t. II.
 Philosophia secundum Deum quænam, 112. Philosophia pro simplicitate morum, 489, 490, t. IV.
 Philosophos gentilium carpit Chrysostomus, 173, t. IV.
 Philosophi profani rident, 274; coma et baculo gloriantur, 153, 163, t. III.
 Philosophie documenta ex rebus naturalibus, 180, t. V.
 Philosophie documenta quæ, 180, t. V.
 Philosophie mater afflictio, 128, t. V.
 Philosophie magnum genus in ærumnis manere Dei cultorem, 180, t. V.
 Philosophie mater paupertas, 57, t. V.
 Philosophia quanta in Psalmis, 163, 168, t. V.
 Philosophia anime alimentum, 286, t. V.
 Philosophi ab ira alieni, 72, t. V.
 Philosophi exteri, 250, t. V.
 Philosophi cuiusdam dictum, 181, t. V.
 Philosophia adductus ad suscipiendam rempublicam omnium aptissimus, 11, t. VI.
 Philosophum bona animi tantum desiderare oportet, 191, tom. VI.
 Philosophia vera quæ, 38, t. VIII.
 Philosophari verbis facile est, 394; ad philosophiam nihil ita institutum ut calamitas, 558, 557, t. VIII.
 Philosophari verbis expedita res est, opera autem exhibere, fortis et magni animi, 453, t. VIII.
 Philosophia docet res humanas nihil esse, 464, t. VIII.
 Philosophia gentilium, verba et fabulæ sunt, 70, 349, tom. VIII.
 Philosophia christiana magnum bonum, 340, t. VIII.
 Philosophia idonea solitudo, 239, t. VIII.
 Philosophia cœlum animatum et deum esse dixerunt, 352, tom. VIII.
 Philosophus quidam librum de materia contra christianos scripsit, 370, t. VIII.
 Philosophi cuiusdam, imperfectum filium audientis constanter, 347, t. VIII.
 Philosophi cuiusdam liber contra christianos: item alterius philosophi antiquioris, 113, t. VIII.
 Philosophorum exterorum mores, 370, t. VIII.
 Philosophi gentilium canum novem sumpsere, 655, tom. VIII.
 Philosophiae veræ dedita anima firmior, 209, ad philosophiam via est simplicitas, 67, t. IX.
 Philosophiae pars maxima est non esse huic vilæ additum, 300. Hoc sensu philosophiae nomine frequenter uitur Chrysostomus, t. IX.
 Philosophiae gymnasium est afflictio et peccatorum solutio, 337, t. IX.
 Philosophi Græci alii terram relinquebant, alii aurum in mare projiciebant, sed ex stultitia, 64, t. IX.
 Philosopho horum Græcorum cultus, 91, t. IX.
 Philosophorum dissidia, 414, t. IX.
 Philosophi Græci ea quæ sub luna flebant Providentia non frui dicebant, 375, t. IX.
 Philosophi graci carpuntur, 407, t. IX.
 Philosophorum deliramenta, 48, 49, t. IX.
 Philosophandum exemplo, non verbis tantum, 18, t. IX.
 Philosophia quadam in brutis, 251, t. IX.
 Philosophi exteri dictum, 119, 120, t. IX.
 Philosophia tantum christiana et virtus nostra intersunt, 249, t. X.
 Philosophiae quanta vis sit, 583, t. X.
 Philosophiae perfecta fundamentum est caritas, 283, t. X.
 Philosophiae omnis radix est patientia, 276, t. X.
 Philosophia omnia vincit, 416, t. X.
 Philosophia monachorum, 52, t. X.
 Philosophus vere animus brevitate rerum humanarum considerata imperturbatus manet, 332, t. X.
 Philosophorum exterorum sapientia, stultitia erat, 54, tom. X.
 Philosophiam exterorum prostravit sapientia Dei, 47, tom. X.
 Philosophi externi mysteria Christi non possunt attinere, quare, 40, t. X.
 Philosophi multi Corinthii Christi doctrinam irridebant, 539, t. X.

- Philosophi externi, qui dona non accipiebant, 301, t. X.
- Philosophus qui omnes facultates suas in mare demersit, 301, alius sinebat agros suos ab oibus depasci, idque ad vanam gloriam, 301, t. X.
- Philosophanti nihil difficile, 434, t. XI.
- Philosophia vera quæ, 395, t. XI.
- Philosophia est cognitio divinarum et humanarum rerum, 301, t. XI.
- Philosophia triobolaris Graecorum, 155, t. XI.
- Philosophia major est bona pro malis reddere, 376, t. XI.
- Philosophus est, qui gloriam despici, 301, t. XI.
- Philosophus verus dives est, nullo indiget, 154, t. XI.
- Philosopherum prolixa barba et pallium, 694, t. XI.
- Philosophi adhuc Ephesi erant tempore Chrysostomi, 9, 10, t. XI.
- Philosophi externi pecunias contempserunt, 689, t. XI.
- Philosophia excellentia quæ, 267, t. VII.
- Philosophia mater humilitas est, 431. Philosophia omnis principium est humilitas, 70, 71, t. VII.
- Philosophia id ipsum est quod omnis virtus, 228, t. VII.
- Philosophie culmen est simplicem esse cum prudentia, 600, 601, t. VII.
- Philosophia christianorum sublimior utiliorque, 574, tom. VII.
- Philosophiam Christus induxit, 273, t. VII.
- Philosophia pro humilitate adhibita, 365, t. VII.
- Philosophia perfecta quæ, 279, t. VII.
- Philosophie culmen quodnam, 269, t. VII.
- Philosophicum dictum, *Nihil male passus es, nisi id finitas*, 729, t. VII.
- Philosophus quidam testamentum scripsit, non parvam relinquens hereditatem, 392. Alius supra discipulos pontis instar substratos pertransiit, *ibid.*, t. VII.
- Philosophi græci pro humana honestate innumera pertulerunt, 265, t. VII.
- Philosophi quidam Græci, et pecunias et mortem spreverunt, 255, t. VII.
- Philosophi græci loquaces et obscuri, 20, t. VII.
- Philosophi græcorum vituperantur, 188, t. VII.
- Philosopherum exterorum stultitia, 155, t. XII.
- Philtra a meretricibus adhibita, 627, t. IX.
- Philtra et libamina meretrices adhibebant, 627, t. IX.
- Phineæ factum reputatum est ad justitiam, 312. Phineæ credim fœcise justitiam atutum, 981, t. I.
- Phinees duplice perpetrato homicidio, quia ex voluntate Dei, sacerdotio honoratur, 814, t. I.
- Phinees quod meretricem interfecisset a Deo laudatus, 110, t. V.
- S. Puccæ reliquiæ ex Ponto adveniunt Constantinopli, 699, t. II.
- Phœbæ sororem vocat Paulus, 663, t. IX.
- Phœbæ laudes, 497, t. XII.
- Phœnicia multis habet Judæos, 833, t. I.
- Phœnicie gentiles ut ad fidem Christi convertantur admodum curat Chrysostomus, 636, 657. Phœnicie presbyteris et monachis, qui gentiles in christiana religione instituebant, scribit Chrysostomus, 676, ii vexantur, 677. Phœnicie gentiles monachos partim vulnerant, partim interficiunt, 683, t. III.
- Phœnicia: episcopi adversarios Chrysostomi non admisere, 723, t. III.
- Phœnicia de Spiritu sancto accepit, 186, t. V.
- Phœnissa, id est, Syrophœnissa, 355, t. VII.
- Phœnix Amiytoris filius Achillis præceptor, 693, *vide notam*, t. XI.
- Phortoniū, quinam sint, 195, t. VI.
- Fœcatoꝝ, fossatum, vox militaris græcis litteris expressa, 168, tom. XI.
- Photini hæresis quenam, 219, t. XI.
- Photinus confutator, 21, t. XII.
- Photini hæresis, 20, 74, t. XII.
- Photinum prosternit Paulus, 219, t. XI.
- Photini hæresis, 791, t. VI.
- Phtyleria quid essent, 669, t. VII; 661, t. VIII.
- Pictura et phrygionica non proprie artes sunt, 501, t. VIII.
- Pietatis semen lacrymæ rigant, 60, t. II.
- Pietatis radice manente omnia in tuto, 76, t. H.
- Pietatis obtentu qui male operatur, graviore est supplcio dignus, 673, t. VII.
- Pietatis sola Ecclesiam commendat, 217, t. IX.
- Pietatis gradus duo, 889, t. VI.
- Pigritia pernicioſa, 279, t. II.
- Pilati prætorium nefarium, 910, t. I.
- Pilatus cur visionem non habuit, sed uxor ejus, 764, t. VII.
- Pilatus. Commentaria sub Pilato scripta Pasche tempus definitiunt, 748, t. VIII.
- Pindari dictum, 347, t. I.
- Piscationis spiritualis a vulgari differentia: in hac qui capiuntur educuntur, in illa vero qui capiuntur injiciuntur in aquam, 459, t. II.
- Piscatores in resurrectione ipsos imperatores præcedent, 582, t. X.
- Piscatorum sepulcra magis honorantur quam imperatorum, 582, t. X.
- Per pisatores ac viles homines Deus mundum convertit, 1011, t. I.
- Piscina Christi in quo differat a piscina probatica, 805, 804, t. I.
- Piscina probatica quam inferior piscinæ baptismi, 439, tom. II.
- Piscina fons baptismatis appellatur, 805, t. II.
- A piscibus abstinetur in quadragesima, 35, t. II.
- Piscina probatica, baptismi figura, 204, t. VIII.
- Piscinæ sacræ cruce perfusæ in expulsione Chrysostomi, 533, t. III.
- Piscium et ferarum varia genera, 495, t. III.
- Placere Deo qui vult, vitam mollem ne sectetur, 1003, tom. I.
- Placandi Deum modus, 40, t. V.
- Placatio. Placamus Deum per nos melius, quam per alios, 42, t. V.
- Plagiarii puerulos sæpe parvos prædabantur, 108, t. II.
- Planctus funeris cur magnus in Veteri Testamento, 577, tom. IV.
- Plato novam vivendi rationem induxit, que non stetit, 886. Plato Dionysio Siciliæ tyranno celebror, 339; ex Platone Socratis verba, 367. Platonis sublimitas, 669, t. I.
- Platonis locus, 336, alias Platonis locus, 538, t. I.
- Plato turpis, absurdus, ineptus, 546, t. II.
- Plato impugnatur, 34, t. VIII.
- Plato quam inferior apostolis, 352, t. VIII.
- Plato pueri instar philosophatur, 50, t. VIII.
- Plato ambitione studebat, 53, metempsychosin docebat, *ibid.*, t. VIII.
- Plato, ex quo evangelistæ venerunt, ne notus quidem fuit, 31, t. VIII.
- Plato in philosophis præstantior, 414, t. IX.
- Platonem impugnavit Aristoteles, 414, t. IX.
- Platonis fastus carpitur, 407, t. IX.
- Platonis de Deo opiniones nugæ sunt, 271, t. IX.
- Platonis nugæ, 18, t. IX.
- Plato philosophus opulentus erat, 260, t. IX.
- Plato licet magnum consecutus honore, eo redactus fuit ut etiam venderetur, 392, t. VII.
- Plato ridiculam rem publicam instituit, 30, t. VII.
- Platonis epistola per Dionem missæ Atheniensibus, 392, tom. VII.
- Plato an doctor Paulo, 27 et seqq., t. X.
- Plato male de diis sentiens, ipsos tamen exterius colebat, 63, 64, t. X.
- Platonis sensa non nostra sunt, 63, t. X.
- Plato novam voluit instituere rem publicam, 56; ejus in Siciliam iter, *ibid.*, t. X.
- Plato dicit divinatores et vates eorum quæ dicebant nihil scivisse, 241, t. X.
- Plato ejectus, non per alium sapientiorem, sed per pisatorem, 33, t. X.
- Plato multum laboravit circa lineam, angulum et punctum, 54, t. X.
- Plato philosophorum coryphaeus, 694, *vide notam*, t. XI.
- Plato minus potuit quam Paulus, 673, t. XI.
- Platonica argumenta ab hereticis usurpata, 823, t. III.
- Plausus nihil utilitas affluerit, 674, t. XI.
- Plausus Chrysostomo concionanti factus, 1013. Plausus Chrysostomus rejicit in concionibus, 923, silentiu[m] desiderat, 985, t. I.
- Plausus respuit Chrysostomus, 38, 70, t. II; 172, t. III.
- Plausus auditorum Chrysostomo concionante, 37, t. VIII.
- Plausus et laudes in concionibus Chrysostomi, 21, 488, 608. Plausus rejicit Chrysostomus, 472, t. IV; 264, t. VII, 40, t. X.
- Plausus quomodo excipiebat Chrysostomus, 226, 227, tom. IX.
- Plebis inflamæ imago, 44, t. VIII.
- Plebs ignorationi et stultitiae affixa, 54, t. V.
- Plectrum coelestis musices lingua precans, 46, t. V.
- Plenitudo Christi est Ecclesia, 26, t. XI.
- Plenitudo temporum quid sit, 13, t. XI.
- Mæditæ, rei alienæ usurpatio, 424, t. X.
- Pluvia ingens menses dejicit circa Constantiopolim, 265, tom. VI.
- Pneumatomachi impugnantur, 463, t. II; 403, 421, tom. VIII.
- Pneumatomachi impugnantur, 512, t. VI.
- Pocillatoreum Neronis salutavit Paulus, 323, t. IX.

Pocula vitrea in usu, 584, t. I.
 Pocula vitrea argento obducta, 582, t. I.
 Poena si non proficiat, id non Deo, sed homini tribendum, 441. Poena collata homini ipsi utilis, 429, medicamentum peccati, 1030, 1031, t. I.
 Poena peccatum in memoriam revocare solet, 58. Poena nos cauiores reddit, 662. Poenæ in hac vita sunt remedium peccatis, 89, t. II.
 Poena a Deo illata cum clementia conjunctæ, 252, t. IV.
 Poena gravior iis qui post quam iis qui ante legem peccaverunt, infligitur, 149, t. IV.
 Poena nobis utiles quomodo, 502, t. IV.
 Poenam effugere non est effugere ignominiam, 664, t. IV.
 Poenae majores et minores in futuro seculo, 220, præsentí poena peccatum illata, minuita æterna, 221, t. IV.
 Poena æterna ludentes, et negligentes manet, 319, t. VII.
 Poena major est a coelesti gloria privari, quain igni tradi, 317, t. VII.
 Poenam peccato longe leviorem infligit Deus, 18, t. VI.
 Poenæ inferni, 249, t. V.
 Poena non exdein semper pro iisdem peccatis, 72, t. V.
 Poena infligit ipsum vitium antequam supplicium eveniat, 359, t. V.
 Poena viii vitium ipsum, 424, t. V.
 Poenas ante supplicium extreum dat improbus, 142, tom. V.
 Poena cur æterna sit pro peccatis, quæ brevi temporis spatio patrata sunt, 653, 654, t. IX.
 Poenas post hanc vitam æternas fore probatur, 634, t. IX.
 Poena futura erunt æternæ, 193, t. XII.
 Poena inferiorum, 18, t. XII.
 Poenitentes Deus admittit et amplexatur, 301. Poenitentes in quibus præstent iis, qui nunquam lapsi sunt, 302, 503, t. I.
 Poenitentia initium ardoum, cetera deinceps facilia, 301. Poenitentia ex bono animi proposito peccata delet, 381, 754. Poenitentiam sinceram Deus nunquam aversatur, 284, tom. I.
 Poenitentia modus, 734, ejus vis, 299. Poenitentiam destruit perseverantia in iisdem peccatis, 306, t. I.
 Poenitentia peccatorum cito agenda, 314. Poenitentia quantumvis exiguae aliquis fructus, 287. Poenitentia breve tempus sufficit, si quis oret, si sobrius ac vigilans fuerit, 751, 753. Poenitentia non ex temporis longitudine, sed ex affectu estimatur, 281, per poenitentiam gratias agimus, 957, t. I.
 Poenitentia sera post mortem, 985. Poenitentia post mortem nullus locus, 287. Poenitentia animas auro puriores efficit, 301, t. I.
 Poenitentia a nulla iniuste superatur, 310, remedium ad salutem, 327, nec vestigium nec cicatricem peccati relinquunt, 341, 344, magnam habet consolationem ex lectione Scripturarum, 299, t. II.
 Poenitentia ex ipso corde sit, 328, t. II.
 Poenitentia utilitas celerrima, 631. Poenitentia non pudent, sed peccati, 358. Poenitentia remedium, peccatum tollens, 323, t. II.
 Poenitentia molestia et formidabilis peccatori, 337, t. II.
 Poenitentia via varie. Prima, confessio, 285. Secunda, lacryma, 286, 287. Tertia, humilitas, 289, 292. Quarta, eleemosyna, 293. Quinta, oratio, 295, t. II.
 Poenitentia via quinque, 265. Prima, damnatio peccatorum; secunda, injuriarum oblivio; tercia, oratio fervens et accurata; quarta, eleemosyna; quinta, modestia et humilitas, 204, t. II.
 Poenitentia diaboli vasa diripit, 283, 284, t. II.
 Poenitentia ac jejuniis vis magna, 311, t. II.
 Poenitentia sine eleemosyna mortua est, 352, t. II.
 Poenitentia medela delictorum, armatura contra diabolum, etc., 337, non prodest post mortem, 637, t. II.
 Poenitentia fervens, licet brevis, multa peccata delet, 308, tom. II.
 Poenitentia post lavacrum, 587, t. V.
 Poenitentia salutem assequit, illud est a Dei misericordia servari, 74, t. V.
 Poenitentia et lacrymarum fructus, 78, t. V.
 Poenitentis perturbatio mater est tranquillitatis, 77, t. V.
 Poenitentia non nocet Dei præscientia, 750, t. V.
 Poenitentia exempla in utroque Testamento, 578, t. V.
 Poenitentia quemad vera sit, 196, t. VII.
 Poenitentia tegit peccatum, 492, t. VII.
 Poenitentia in hac vita prodest, 221, 222. Ad poenitentiam omne tempus aptum est, 638, t. VII.
 Poenitentiam timor adducit, 195, t. VII.
 Poenitentiam nisi agamus, precibus sanctorum non sidentium, 59, t. VII.
 Poenitentiam etiam post lavacrum non tollitur, 281, t. VII.
 Poenitentia portæ omnibus aperæ, 162, t. VIII.

Poenitentia. Facilius est non cadere, quam post lapsus resipiscere, 583, t. VIII.
 Poenitentia initium est jejunium, 676, t. VIII.
 Poenitentia vera, peccata ablit. Vera est si a peccato removeat, 197, t. VIII.
 Poenitentia magna pharmaca sunt, 187, 188, t. IX.
 Poenitentia peccatum nullum non renittitur, 144, t. IX.
 Poenitentia nullus locus erit judicio adveniente, 445, tom. IX.
 Poenitentes lugere, sed beatos prædicare oportet, 90, tom. X.
 Poenitentia vis, 307, t. X.
 Poenitentia vera, quæ? 425, t. X.
 Poenitentia in hac tantum vita prodest, 193, t. X.
 Poenitentia quidam tollebant, 650, t. X.
 Poenitentes Ecclesiae septis exclusi, 695, t. IV.
 Poenitentia ante infictam poenam utilis, 165, post hanc vitam nihil profutura est, 163, t. IV.
 Poenitentiam agere in arbitrio nostro situm est, 760, t. II.
 Poenitentia omnia vita solvit, 451, t. III.
 Poenitentia laudes, 407, t. VI.
 Poenitentiam qui non agit, in manus Dei incidet, 277, tom. XII.
 Poenitentia versa modus, 215, t. XII.
 Poenitentia Petri exacta et absoluta, 215. De poenitentia ecloga, 589, t. XII.
 Poenitentia vis magna, 80, t. XII.
 Poenitentia modi, 82. De poenitentia sermo, 833, t. XII.
 Poenitentia ecloga, 833, t. XII.
 Poetae cujusdam carmina a Chrysostomo allata, 241, t. X.
 Poetarum nugas, 48, t. IX.
 Polyarchium pharmaci genus, 629, t. III.
 Polybius Constantiopolis habitabat, 697. Polybio scribit Chrysostomus, 697, alia epistola ad eum, 687, t. III.
 Non obstat, sic appellabantur cœci, quare, 170, tom. V.
 Pompa satanica sunt theatra, circenses, præstigia, omnia, 239, t. II.
 Pompeius Judæam cepit, 898-899, t. I.
 Non malitia, improbitas a ~~non~~, labor deducitur, 420, tom. V.
 Pontifices venales apud Judeos, 74, t. III.
 Pontificum unctio, 583, t. V.
 Pontificis legalis vestitus est figura Christi, 403, t. VI.
 Popinae non frequentandæ, 664, t. II.
 Populus Dei peculiaris quinam dicatur, 477, t. V.
 Populus Domini vinea ejus, 49, t. VI.
 Populi culpam sæpe sequitur principum negligentia, 400, tom. VI.
 Populo toti sæpe vindictam accersit peccatum unius, 108, tom. VI.
 Populi opinio sine acceptione esse solet, 503, t. VII.
 Populus a signis allicebatur, 280, t. VIII.
 Populi aura non querenda, 324, t. IX.
 Porphyrius Christi sapientia sapiens Theodorum cohortatur, ut pristinam vitam repeatat, 313, t. I.
 Porphyrio episcopo Rhosensi scribit Chrysostomus, 740, tom. III.
 Porphyrius, Deo inimicus, adversus Christianos scriptis, 489, t. VI.
 Porta ad vitam quam augusta, 1047, angusta initio, sed postea lata, *ibid.*, tom. I.
 Portæ inferi significant pericula quæ in infernum deducunt, 829, t. I.
 Portæ justitiae, colorum portæ, 335, t. V.
 Portæ cœli arcta, 607, t. III.
 Portæ inferi quid sint, 77, t. III.
 Porticus domorum, 513, t. V.
 In portu naufragium, adagium, 977, t. I.
 Possessor rei possesse curam gerit, 445, t. V.
 Potentiam Domini universa creatura prædicat, 140, t. V.
 Potentiam suam Deus in rebus infirmis ostendit, 108, tom. V.
 Potentia Dei quanta, 489, t. V.
 Potentiam suam Deus quomodo declaravit, 392, t. V.
 Potentia humana lubrica et præceps, 139, t. V.
 Potentia Domini que, 660, t. V.
 Potestates incorporeæ natura, 714, t. I.
 Potestas non est semper bona, 548, t. XI.
 Potestas omnis consortis impatiens est, 678, t. II.
 Potestatæ verbi Dei opera ipsa probant, 413, t. VI.
 Potus suavis silentibus tantum, 44, t. II.
 Praecepta legis veteris non ita sublimia erant, 205, tom. VII.
 Praecepta legis Judaicam vilitatem spectant, 91, t. IX.
 Praecepta Del impleri possunt, 298, non sunt in ossibiliis, 267, t. VII.

- Præceptorum facilitas**, 436, 700, t. VII.
Præcepta non difficilia sunt, 536, non impossibilia sunt, sed facilia si vigilemus, 207, t. VII.
Præceptorum difficultas non attendenda, sed præmium illa servantibus paratum, 271, t. VII.
Præcepta Christi vita radicitus auferant, 271, t. VII.
Præcepta onerosa utilitate levia redduntur, 407, t. VII.
Præcepta dedit Christus etiam de minoribus et exiguis rebus, 23, t. VI.
Præcepta Dei mutuo consonant, 64, t. IV.
Præcepta Dei possibilia sunt, 318, 503. Præceptorum aliquando causam addidit Deus, ali quando non, 131, a quibus præceptis servandis excusat infirmitas, 198, t. II.
Præcepta faciliora segnities onerosa reddit, difficiliora alacritas levia efficit, 402, levia et facilia sunt volentibus, 402, eadem monachis et secularibus, 372, t. I.
Præcepta ex amore Dei implenda, 694, t. V.
Præcepta Dei in senectute, quam in juventute facilius possum servari, 549, t. V.
Præcepta legis non principaliter data, 173, t. V.
Præcepta Dei gravia non sunt, 291, t. V.
Præceptum nullum dat Christus quod fieri non possit, 142, t. XII.
Præceptum non difficile, non grave est si velimus, 110, tom. XII.
Præceptoris officium quodnam, 284, t. XI.
Præceptoris officium multas habet molestias, 187, t. XI.
Prædestinatio ex prævisis meritis, 1002-1003, t. I.
Prædicatio omnes etiamque reges caput, 446, t. I.
Prædicatio Evangelica per orbem terrarum, lex in angulo data est, 222, t. V.
Prædicationis Evangelica imago, 180-181, t. V.
Prædicationis verbi vis quanta, 830, t. I.
Prædicationis exitus mirabilis, 831-832. Prædicationem persecutionibus et laboribus perflei voluit Christus, 429.
Prædicationis verbi quot obices, 830, t. I.
Prædicandi officium quid requirat, 506-507, t. II.
Prædicationis vis, 478-479, t. VII.
Prædicationis evangelica tempora quam difficilia, 689, tom. VII.
Prædicatio extenditur ut sinapi, superat ut fermentum, pretiosa est ut margarita, 483, t. VII.
Prædicatio fructus quis erit, 477-478, t. VII.
Prædicantibus non timendum sunt ærumnæ, 478, t. VII.
Prædicatio Christi vis ac profectus subitanus, 401, igne vehementius in orbe spargebatur, 402, t. IX.
Prædicatio per contentionem magis extendebatur, 221, tom. IX.
Prædicationem persecutions promovent, 264, t. IX.
Prædicationem omnibus rebus præponebant apostoli, 503, tom. IX.
Prædicatio cum fiducia est agenda, 686, t. XI.
Prædicationis vis quanta sit, 683, t. XI.
Prædicationis Christi admiranda vis, 458, t. X.
Prædicandum magis exemplo, quam philosophia, 28, tom. X.
Prædictiones a Christo factæ ejus potentiam ostendunt, 820, per miracula confirmatae, *ibid.*, prædictiones Christi duplices, quomodo, 829, t. I.
Prædictio de regnis explicatur, 206, t. VI.
Prædictio futurorum ab indignis aliquando vere facta, 381, t. VIII.
Prædictio nullam voluntati necessitatem inferunt, 706, t. VII.
Prædiorum possessores, quam iniqui et immanes saepe sint, 591, t. VII.
Præfatus, id est, primas, præpotens, optimus, 322, tom. IV.
Præfectus gentilis Antiochenos ad fugam paratos videns consolatus est, et in bonam spem adduxit, 161, t. II.
Præfectus a decano differt dignitate, 109, t. XII.
Præfectura apostolorum tempore honor non erat, sed providentia erga subditos, 37, t. IX.
Præficarum chori in funeribus, 534, t. I.
Præficarum ad funerem luctum more gentilium adhibitæ, 334-335, t. VII.
Præficarum mores, 346, t. VIII.
Præficarum chori in funeribus, 481, t. VIII.
Præficarum agmen in sepultura adhibitum, 106, t. X.
Præfice in funeribus adhibitæ, 217, t. XI.
Præfice in funeribus arcenut a Chrysostomo, 44, t. XII.
Præjudicata opinio tyrannis quedam, 63, t. X.
Præmium certantibus datur, 775, t. I.
Præmia non dantur sine certamine, 59, t. II.
Præmia tum apud Deum certiora, cum ab hominibus negantur, 700-701, t. IV.
Præmia et coronæ in altera vita, 92, t. V.
Præmia in nova lego majora, quia certamina sunt majora,
- 244-245.**
Præmia majora laboribus, 528, t. IX.
Præmia futura immortalia sunt, 230, t. VIII.
Præmium justorum in hac vita, 164, t. III.
Præmia justorum, 138, t. X.
Præputium fidelis impedimentum nullum affert, 457, tom. IX.
Præputium nihil, circumcisio nihil, 37, t. XI.
Præsinga varia warrantur et irridentur, 92, t. XI.
Præscientia Dei noua est causa peccati, 170, t. VI.
Præscientia Dei, 411, hominem bonum vel malum non facit, 411-412, t. V.
Præsentia Dei, 444, 1003, t. I.
Præsentia Christi in Eucharistia asseritur, 681, t. I.
Præsentia non prodest incredulis, absentia non nocet credentibus, 273, t. VI.
De presentium contemptu sermo, 873, t. XII.
Præstigatores nostra destruere incassum conati sunt, 536, t. II.
Præstigatores vitandi, 448, t. IV.
Præstigiae in morbis non adhibende, 152, t. V.
Præstigiator nuncquam celebra Dennis, 525, t. V.
Præstigias sustulit Christus, 62, t. VII.
Præstigatores ex scenis proficisci hantur, 427, t. VII.
Præstigatores quidam pueros jugulabant, ut animas ipsorum sibi ministrantes haberant, 353, t. VII.
Præstigiarum genera quædam, 518, t. XI.
Præstigiarum genera quot et quanta tempore Chrysostomi, 552, t. XI.
Præstigiatoribus et vatibus non attendendum, 638, tom. XI.
Præstigatores signa faciunt, 32, t. XII.
Præsules Ecclesiastici rationem reddituri, 23, t. III.
Præsulum est admonere, increpare, 456, t. XI.
Præsumptio haereticorum, 459, t. V.
Præterita gesta futurorum prædictionibus ille faciunt, 244, t. III.
Præteriorum memoria, quam utilis, 452, t. V.
Prætorium Pilati nefarium, 910, t. I.
Prætorium vocabatur velum, a velis quæ obtendebantur, 629, t. XI.
Prævaricationis duplex genus, 632, t. V.
Preces Christi non Lazarum excitarunt, sed jussio ejus, 783. Preces Christi non eum Patri inferiore arguunt, 770 *et seqq.*, 787 *et seqq.*, t. I.
Preces qui segniter emitit, Deum non placat, sed irritat, 534. Precum efficacia non intervallo coërcetur, 933.
Preces pro defunctis, 681, t. I.
Preces in ecclesia longe præstabiliores, quam domi, 725-726, t. I.
Preces post mensam, 974. Precum modus quis, 744. Preces multæ in mysteriis usæ, 612, t. I.
Preces sunt animi nervi, 781, in ecclesia emissæ, munitum possuunt, 49, qui precatur cum Deo colloquitur, 779, tom. II.
Preces in funeribus christianorum, 634, t. II.
Precationi aptus quis locutus, 400-401, t. II.
Precatio vim aqua habet ad irrigandum animum, 783-784.
Precatio virtutes habet comites, 783-786, t. II.
Precatio telum insuperabile, 778, omnis virtutis justitiae que m: ter, 780. Precationis officium est hominibus commune cum angelis, 780, t. II.
Precatio sceleris abhuiuit, 717-718. Precibus jejunium cooperatur, 50. Precibus qui se spoliat, est quasi piscis ex aqua eductus, 781. Qui precatur ut sibi detur temperantia, 775-776. Non precari idem est ac mortuum esse, 776, t. II.
Precatione non armis bellum extinxit Ezechias, 785. Precatio Niuitas conservavit, *ibid.*, ignis vim superavit, leones edomut, 786, t. II.
Precationis vis commendatur, 775 *et seqq.* Precationis assiduitas quanta esse debeat, 779, t. II.
Precatio Deique cultus, est justitiae argumentum, 776, templo Christi homines efficiunt, 783, non sola sufficit ad regnum colorum obtineendum, 778, t. II.
Precatio pro inimicis præstantior, quam pro amicis, 417, tom. II.
Precatio. Vide Oratio, 407-408.
Precandi modus, 362. Precandum sine intermissione, 319. Perseverantia in precando, 319. Deus per nos regatus magis nos exaudit, quam si per alios rogetur, 319, tom. III.
Precationis vis quanta, 26. Precatio cum eleemosyna juncta, 302. Precationem pro inimicis Christus exemplo docuit, 39, t. III.
Precatio cum igne collata, 508, magnum telum, 538.
Precationis modus quis, 663, 506. Precationi omnis locus opportunitus, 458, t. III.

Preces in ecclesia, 70, t. III.
 Precatio magnum telum, 745, precationis laudes, 743, tom. I.
 Precando per alios non tantum perficimus, quam per nos ipsos, 410, t. IV.
 Precantem assidue et ut debet, impossibile est in peccatum incidere, 666, t. IV.
 Precandum cum perseverantia, 444, 447, assidue, 645, non in multitudine verborum, *ibid.*, t. IV.
 Precandi verus modus, 645, t. IV.
 Precationi nihil par est, 645. Precationi nihil æquale: ea ex impossibilibus possilia, ex tortuosis recta facit, 666, tom. IV.
 Precatio et gratiarum actio, Spiritus Sancti gratiam attrahunt, abigunt dæmonas, 650, t. IV.
 Precationes secularibus negotiis interponendæ, 667, tom. IV.
 Precatio spes nostra, 671, t. IV.
 Precationes crebras et breves fieri jussit Paulus, 646, tom. IV.
 Precatio magnum bonum, 280, frequenter repetenda, 667, in omnibus adhibenda, 632, t. IV.
 Precatio Annuæ, 640, t. IV.
 Preces Deo offerende, 281-282, t. IV.
 Preces cum lacrymis quam acceptæ Deo, 663, t. IV.
 Precum Ecclesie vis, 586, t. IV.
 Preces omnia levia et facilia reddunt, 261, t. IV.
 Preces sanctorum quam ferventes, 373, t. V.
 Precatio contra inimicos quam mala, 64, ejusmodi precatio non est hominis, sed diaboli, *ibid.*, t. V.
 Precum profunditas quæ, 573, t. V.
 Precatio non arte indiget, sed voluntate, 45, t. V.
 Preces sanctorum quæ valida, 229, t. V.
 Preces in quovis loco emitti possunt, 587, t. V.
 Precari ubique possumus, 42, t. V.
 Precationis verus modus quis, 39-40, t. V.
 Precantes per nos ipsos potius exaudiemur a Deo, quam si per alios precemur, 527, t. V.
 Precantes, ut a Deo exaudiatur in nobis est, 408, tom. V.
 Precandum est nocte, 586, t. V.
 Precantes multi cur non exaudiantur, 49, t. V.
 Precatio digna cœlis quæ, 43-44, t. V.
 Precatio quietem et tranquillitatem postulat, 745, tom. VII.
 Precibus diligenter incumbendum, 191, t. VII.
 Preces assidue consolatio non vulgaris, 312, t. VII.
 Precibus sanctorum non fidendum, nisi penitentiam agamus, 115, t. VII.
 Precantis non vox requiritur, 277, t. VII.
 Precationis assiduitas quanta res sit, 521, t. VII.
 Preces cum conatu jungantur, 222, t. VII.
 Precandum pro inimicis, 318, qui precatur contra inimicos, Deum rogit ut præceptis suis contraria faciat, 284-285, tom. VII.
 Precari quomodo oporteat, 516, t. VII.
 Precatio assidua omnia impetrat, 506, ante preces abstinebatur ab uxore, 516, t. VII.
 Precatio pro energumenis, 666, t. VII.
 Precari pro nobis possunt, non maxime qui instar puerorum humiles et sinceri sunt, 666, t. VII.
 Precatio. Quænam a Deo petenda sint, 285, t. VII.
 Precatio nihil terrenum, omnia cœlestia petat, 285, tom. VIII.
 Precari non est Dei, 358, t. VIII.
 Precatio nocturna commendatur, 261, t. IX.
 Precationis catechumenorum initium, 527, t. IX.
 Preces cum operibus, opera cum precibus esse debent, 677, t. IX.
 Precatio multum adjumenti afferit, 397, t. X.
 Precationis ab Ecclesia emissæ quanta vis sit, 527, tom. X.
 Precatio multitudinis quantum valeat apud Deum, 398, tom. X.
 Precatio sanctorum quantam vim habeat, 398. Precibus misericordia Dei lenitur, 397. Ante precationem manus abluebantur, 378. Qui ferventer precatur sicut aurum splendidior efficitur, 433. Non precandum contra inimicos, 453, t. X.
 Precum non ebrietatis tempus est vita humana, 252, tom. X.
 Preces pro Catechumenis in Ecclesia siebant diaconus que dicebat, *pro Catechumenis intente oremus*, 399, tom. X.
 Precari pro omnibus est acceptum Deo, 536, t. IX.
 Preces emitendæ pro omnibus, 204, t. XI.
 Precatio viri cuiusdam sancti, 588, t. XI.
 Preces accurate emissæ quantum prosint, 397, t. XI.

Preces sanctorum non contemnendæ, neque tamen illis nimis fidendum, 398, t. XI.
 Precibus sanctorum non omnia permittenda, sed nos quoque precari oportet, 491, t. XI.
 Preces contra proximum emissæ dominantur, 531, 532, pro iniunctis precandum, 553, t. XI.
 Precum quanta sit vis, 366-367, de preicatione seu oratione ecloga, 578, t. XII.
 Precatio matutina et nocturna, 75, t. XII.
 Presbyteris Romanis, qui cum episcopis venerant scribit Chrysostomus, 703, t. III.
 Presbyteri et diaconi nomina non initio prædicationis admissa fuere, 116, t. IX.
 Presbyteri manu signaculum in fronte pueri recens nati apponebatur, 106, t. X.
 Presbyteri baptizabant, 28, t. X.
 Primatus qui ambiant, seipso maxime ledunt, 622, tom. VII.
 Primitiæ quenam veræ, 446, t. II.
 Prinogeniture summus honor apud veteres, 481, t. IV.
 Prinogeniti et unigeniti differentia, 467, t. VI.
 Prinogenitus quis, 638, t. VI.
 Principatus et potestates inter dæmonas etiam habentur, 780, t. I.
 Principatus incorporeæ naturæ, 714, t. I.
 Principatus perniciæ causa, 365, t. VIII.
 Principatus amor ex arrogancia pariur, 470, t. XI.
 Principatus constituit Deus ad communem utilitatem, 551, tom. XI.
 Principatus Unigeniti, 272, est in Christo perpetuus, 272, tom. V.
 Principes regibus potentiores, *ibid.*, etiam post mortem eorum leges in perpetuum duraturæ, 202-203, t. V.
 Principum conditio eadem quæ plebeiorum, 473, t. V.
 Principem quomodo corripere debeat sacerdos, 151-152, tom. VI.
 Principes graviores dant poenæ quam subditæ, 48, t. VI.
 Principum negligentia sæpe nascitur ex culpa populi, 103, t. VI.
 Principes sacerdotum quinam erant apud Judæos, 720-721, t. VII.
 Principes optant improbos habere successores, quare, 308, t. III.
 Principes revereri oportet, 688, t. IV.
 Principum principes sunt leges, 596, t. IV.
 Principium verborum suu pollicitationes Abrahæ factæ, 703, t. V.
 Principium et filii virtutis est dilectio, 618-619, t. IX.
 Principiis obstandum, 766, t. VII.
 Prisci illi in Veteri Testamento, etsi sancti, resurrectio nem non norant, inquit Chrysostomus, 492, t. XII.
 Priscilæ laudes, 498, t. XII.
 Priscilæ laudes, 688, t. IX.
 Priscilla et Aquila adjutores Pauli, 664, pericula multa subierunt, *ibid.*, et domum suam ecclesiam fecerunt, *ibid.*, tom. IX.
 Priscilla Apollo virum ad fidem instituit, 669, t. IX.
 Priscilla et Aquila præ regibus beati, 195, quinam essent, 180, t. III.
 Priscilla cur Aquilæ marito anteponitur, 191-192, t. III.
 Priscilla et Aquila quam bene viverent, 548, t. VII.
 Priscilla Aïstolicis certaminibus se dedidit, 340, tom. VIII.
 Priscilla Apollo per viam veritatis deduxit, 569, t. I.
 Privatio bonorum sensum eorum efficit, quem usus fructus non efficiebat, 348, t. V.
 Proba matronæ Romæ degenti scribit Chrysostomus, 709. Proba laudes, *ibid.*. Probam rogit Chrysostomus ut Joannem presbyterum et Paulum diaconum benigne excipiat, 709, t. III.
 Problema oratio obscura et ænigmatica, 228, t. V.
 Probo nullus potest nocere, 324, t. VII.
 Probi duplices de causa prænō digni, 753, t. VII.
 Probos etiam vana gloria invadit, 273, t. VII.
 Probus quis sit ex consortio proborum, 102, t. V.
 Probis propinquæ esse non possunt improbi, 68, t. V.
 Probus ille qui a vitiis omnibus abstinet, 165, t. VIII.
 Probi cognati improbi non prosunt, 151, t. VIII.
 Probus. De proborum ærumnis non querendum, quare, 29, t. II.
 De proborum morte gaudendum, quare, 1020, t. I.
 Probra patienter ferre, id est peccata deponiere, 745, tom. I.
 Procerum damna, 572, vana species, 572, t. VII.
 Processio in quo differat a generazione, 814, t. III.
 Processio singularis, 485, t. XII.
 Procopio scribit Chrysostomus, 717, t. III.
 Predigta quenam facta, 203, t. V.

Prodigus filius non desperavit, ideo restitutus, 282-283, tom. II.
 Prodigus filius figura poenitentium, 285, t. I.
 Profanum et impurum sacra septa ingredi nefas, 386, tom. V.
 Profanis arcana Dei non detegenda, 406, t. V.
 Profectus. De profectu non superbieendum, 539, t. V.
 Progenitores probi nihil prosunt improbe viventibus nepotibus, 466, t. VII.
 Promissa Dei operationem nostram expetunt, 384, t. V.
 Promissa Dei quoniam impleantur, 371, t. V.
 Promissiones Deo factae non differendae, sed propere solvendae, 447, t. V.
 Promissa Dei quam firma, 410, t. X.
 Promissio a Deo facta Jacobo, 521, t. IV.
 Promissiones Dei certissimæ, 625, t. IV.
 Promissa dona sequuntur ejus naturam qui promisit, 626, tom. IV.
 Promissiones suas non statim exhibet Deus, 165, t. XII.
 Promissus Dei credendum, 458, t. I.
 Promoti ager quid, 725. *Vide notam*, t. III.
 Pronubi et pronubæ, 503, t. V.
 Prognitorum necessitas, 156-157, t. III.
 Prophetæ ex operatione Spiritus S. loquitur, 723. Prophetæ cur futura quasi jam præterita dicant, 764. Prophetæ serum per hanc vitam, 488. Ex prophetia probatur reprobatio Judeorum, 910. Prophetæ quoniam Dei magnitudinem eferunt, 713, t. i.
 Prophetice Deus prædictit ut mala vitemus, 996, t. I.
 Prophetæ. *Vide Vaticinum*.
 Prophetæ alia per figuram, alia per verba, 320, t. II.
 Prophetæ prædixerunt crucem Christi, 33, t. III.
 Prophetæ tanquam præterita, futura prænuntiant, 33, 34. Quare, *ibid. et seqq.* t. III.
 Prophetæ de nondum factis ut de factis loquuntur, 83, tom. IV.
 Prophetæ et sancti de allorum malis dolebant, 265-264, tom. IV.
 Prophetæ de Christo loquentes ab humana natura incipiunt, 185. Et ad divinitatem ascendunt, *ibid.*, t. V.
 Prophetæ et Evangelistæ differentia, 187, t. V.
 Prophetæ differt a vite, 183-184, t. V.
 Prophetæ sepe loquuntur non tanquam suos, sed aliorum affectus narrantes, 407, t. V.
 Prophetæ sermonem suum interrumpebant, et aliquam historiam injiciebant, 262, t. V.
 Prophetæ fides habenda, quare, 37, t. V.
 Prophetæ et pœna, non idem prorsus sunt, 184, tom. V.
 Prophetæ Iudei non ultra habent, 111, t. V.
 Prophetæ inimicos habuere pseudoprophetas, 88, t. V.
 Prophetæ cur plerunque obscura, 53, t. V.
 Prophetæ virtutis et vitiæ pictores, 568, t. V.
 Prophetæ cur res Iudei obvienturas aperte non annuntiarunt, 172. Prophetæ cur missi, 151, t. VI.
 Prophetæ contributes suos paterno amore prosequebantur, 11, t. VI.
 Prophetæ a Deo confortabantur, 14, t. VI.
 Prophetarum dicta a Deo prodibant, 14. Prophetarum mos, 18, t. VI.
 Prophetæ per Iudeam et Jerosolymam sæpe Ecclesiam intelligunt, 28, t. VI.
 Prophetæ veri officium, 63, t. VI.
 Prophetæ per nubes indicari dicebant quidam, 59, tom. VI.
 Prophetæ alio audiebant modo quam reliqui homines, 44, t. VI.
 Prophetæ dum viverent raro grati et accepti fuerunt, 862, t. VI.
 Prophetæ cum Apostolis consueti, 399, t. VI.
 Prophetæ cur obscure, 168, t. VII.
 Prophetæ obscure fuerunt ne Judei ante tempus futura inteligerent, 173, t. VI.
 Prophetæ est nou modo futura, sed etiam præterita aperire, 317. Eliamque res arcana revelare, *ibidem*, tom. VI.
 Prophetæ quoniam fidem adderet Deus, 77, t. VI.
 Prophetæ cur in hominum vitam inventa fuerit, 96, tom. VI.
 Prophetæ Isaiae prophetæ excellentiam predicat, 11.
 Prophetæ cessavit ob Ozio facinus, 67, t. VI.
 Prophetæ est rerum futurarum enarratio, 53, t. VII.
 Prophetæ duplex, 634, t. VII.
 Prophetæ tria genera, 451, t. XI.
 Prophetæ non uno eodemque tempore dictæ, sed diversis temporibus, 27, t. VI.
 Prophetæ queque regem virtute clarum Davidem vocabant, 550, t. VII.

Prophetæ sciebant Christum esse crucifigendum, 410, tom. VII.
 Prophetarum dicta, Domini dicta sunt, 53, t. VII.
 Prophetici libri multi perierunt, 180, t. VII.
 Prophetæ futura ut iam facta saepe nuntiant, 89, t. VIII.
 Prophetæ quoniam Christum noverunt, 67, t. VIII.
 Prophetæ non minus quam signa inveniunt, 122, t. VIII.
 Prophetæ Spiritus Sanctus datus est, quoniam, 281, tom. VIII.
 Prophetæ seminarunt, apostoli messuerunt, 195, t. VIII.
 Prophetæ nullam impontum necessitatem, 576, t. VIII.
 Prophetias non possunt edere demones, 122, t. VIII.
 Prophetæ est interpres Dei, 311, t. X.
 Prophetæ plures erant in Ecclesia Christi quam in Veteri Testamento, 263, t. X.
 Prophetæ, sacerdotes, et reges olim ungebantur, 411, tom. X.
 Prophetæ munus, 310, t. X.
 Prophetæ donum consuetum et antiquum erat, 301, tom. X.
 Prophetæ postponitur gratia curationum, 265, t. X.
 Prophetæ donum dono linguarum præstat, 297, t. X.
 Prophetæ est. non futura dicere modo, sed etiam præsentia, 520, t. X.
 Prophetæ major erat Paulus, 14, t. X.
 E Propitiatorio vox prodibat prædicens futura, 909, tom. I.
 Propitiatorium quid, 830, t. III.
 Proponpa quid sit, 577, t. XI.
 Proponitis extra Euxinum pontum, 737, t. VII.
 Proposition. Quid fit ex propositione Deo placet, non quod ex necessitate, 628, t. V.
 Prosdoce soror Bernices, Dominæ filia, virgo et martyr, V. in Hernice, t. II.
 Proselytus, sic vocatur Aquila interpres Scripturæ, 748, tom. VIII.
 Propositi est et precatio et votum, 446-447, t. V.
 Proposita larvæ inane, 139, t. V.
 Prospera et adversa permixta utilia, 353, t. V.
 Prospera hujus mundi quænam siut, 480, t. V.
 Prosperitas eorum qui vivunt in scelere falso comparatur, 572, t. V.
 Prosperitas majora mala parit quam adversitas, 131, tom. V.
 Prosperitas facile dejicit et prosteruit, 430, t. VIII.
 Prosperitas aliquando improbis conceditur in hac vita, 90, t. XII.
 De prosperitate et adversitate ecloga, 601, t. XII.
 Protagoras deos negabat, 36. *Vide notam*, t. X.
 Propheta limia sacra, 269, t. VI.
 Proverbium impium plebis Antiochenæ, 978, t. I.
 Proverbia multa suadent recedendum esse a malis, 60, tom. V.
 Providentia Dei erga Josephum, 1014, t. I.
 Providentia Dei etiam in poena Adami, 428. Providentia Dei erga hominem, 418-419. Providentia Dei non solum erga omnes, sed erga singulos, 433. Providentia Dei opus est, quod nobis virtus existimationem et vittiorum ocium indiderit, 325. Cur infantes nihil mali cum fecerint morte abripiantur, 445, t. I.
 Providentia Dei mirabilis, 813. Quanta sit, 436 et seqq.
 Providentiam Dei quidam accusabant, 365, t. I.
 Providentia Dei, 563-447-448, t. I.
 Providentia Dei defenditur, 419. Providentiam esse Dei proklatur, 108-109-112. Sine providentia Dei mundus stare nequit, 113-114, t. II.
 Providentia Dei defenditur contra eos qui dicebant sicutates, calamitates, bella, non esse digna providentia Dei, 64, t. II.
 Providentia Dei. V. Dei providentia.
 Providentia Dei omnia regi probatur, 488-493, t. III.
 Providentia divina, 408, t. IV.
 Providentia Dei erga Jacobum, 499, 500, t. IV.
 Providentiam dicebant quidam usque ad lunam tantum pertinere, 391-392, t. V.
 Providentia Dei semper egemus, 131, t. V.
 Providentia Dei adsorbenda terræ fertilitas, 479, t. V.
 Providentia Dei quæ appareat in sensibilibus, 56, t. V.
 Providentia Dei infinita, 130, t. V.
 Providentia Dei apparel etiam cum dona contrahit et dat parcus, 56, t. V.
 Providentiam Dei laudant opera ejus, 468, t. V.
 Providentia Dei probatur, 54. Fluvialis comparatur, 205. ex Dei providentia sunt etiam pestilera et noxia, 467, tom. V.
 Providentia Dei ad omnia pertinet, 302. Nulli dubio obnoxia, 57, t. V.
 Providentia Dei unde probatur, 85, t. V.

Providentia Dei nemo non frutur, 554, t. VII.
 Providentia Dei, 216. Providentia Dei, non cura nostra, omnia perficit, 298. Providentia divine incomprehensibilitas, 694, t. VII.
 Providentia Christi, 438, t. VII.
 Providentia Dei etiam in dæmoniacos extenditur, 562, tom. VII.
 Providentia communis omnibus, 447, t. IX.
 Providentia Dei ratiocinium nostrum exsuperat, 568, tom. IX.
 Providentia Dei omnia geruntur, 558, t. XI.
 Providentia est quod rationes ejus nobis arcane sunt et ineffabiles, 152, tom. XI.
 Proximi emendatio curanda, 881-882-923 et seqq., t. I.
 Proximi etiam saluti advigilare tenemur, 330, t. I.
 Proximus, quis vere sit, 947, t. I.
 Proximi. Vide Frater.
 Proximus corrigendum, 38. Proximi curanda salus, 674, tom. II.
 Proximi res curiosius inquirere quam periculosum, 603, tom. IV.
 Proximi salus curanda, 623, tom. IV.
 Proximi peccata non detegenda, 267, tom. IV.
 Proximos a malis prohibere debemus cum possumus, 309, t. IV.
 Proximi cura habenda, 254, t. V.
 Proximi dilectio facilis, 62, t. V.
 Proximis nostris auxilio esse debemus, 462, t. V.
 Proximo res curare debemus, 709, t. VII.
 Proximi ædificationi omnia postponenda, 709, t. VII.
 Proximi vicia etiamsi vera sint, non revelanda, 451, tom. VII.
 Proximi utilitati advigilandum, 210, t. X.
 Proximus quomodo corrigendum, 128, t. XI.
 Proximo maledicere quante peccata obnoxium sit, 17, id nihil lucri et danni plurimum afferit, 17, t. XII.
Proximus noster quis sit, 874, t. VI.
 Prudentia non est ætate metienda, 640, t. I.
 Prudentia serpens quæ, 390, t. VII.
 Prudentia carius quæ, 41, t. XI.
 Prudentiam parit virtus, 258, t. VIII.
 Prudentis et temperantis viri felicitas, 351, t. X.
Prudentia quomodo adhibenda, 520, t. VI.
 Prytaneum Graecorum, 34, t. VII.
 Psalmodia sedet vitta, 388, t. V.
 Psallere sine voce possumus, 159. Post psalmodiam oratio, 158, t. V.
 Psalmi non canendi tantum, sed et mente et animo amplectendi, 163, t. V.
 Psalmi cui inventi, 157. Eorum utilitas, *ibid.* Psallendum cum intelligentia, *ibid.*, t. V.
 Psalnus, *Domine clamavi ad te, exaudi me*, per omnem ætatem ab omnibus cantabatur, 426-427. Vesperi dicebatur, *ibid.*, t. V.
 Psalmi cui alii breves, allii longi, 121, t. V.
 Psalmi omnes Davidis fuere, 554, t. V.
 Psalterium instrumentum in choro Davidis, 553, t. V.
 Psalterium instrumentum a superna parte movebatur, 491, t. V.
Psallere mente quomodo possumus, 558, t. V.
 Psalmus, *Dixit Dominus*, variis hæresibus obsistit, 263, tom. V.
 Psalms vespertinus, et Psalmus matutinus, 427, t. V.
 Psalms cum cantico, 155-156, t. V.
Psalmus CXVIII, prima cuiusque hebdomadæ die cantabitur, 673, t. V.
Psalmodia est doctrina, 603, t. V.
Psalmi omnia que ad Christum pertinent diversis in locis enuntiantur, 558-556, t. V.
Psalmi olim in quinque libros distributi, 755, t. V.
 Psalmorum cantus, 494, t. XII.
 Psalmi in superibus Christianorum, 633, t. II.
 Per psalmodiam aër sanctus efficitur, 714, t. II.
Psalmi omnes a Davide dicti, sed non omnes de eo loquuntur, 556, t. V.
 Psalmorum cantus in Ecclesiis, ubi populus succinebat, 200, t. VII.
 Psathyriani hæretici quinam sint, 700. *Vide notam ibid.*, tom. VIII.
 Pseudoapostolos diabolus excitavit, quia erant quidam Apostoli, 1010, t. I.
 Pseudoapostoli tempore Apostolorum, 493, t. II.
 Pseudoapostolorum fallacia, 96, t. IV.
 Pseudoapostoli Apostolorum inimici fuerunt, 88, t. V.
 Pseudoapostoli quinam essent, 569-570, t. X.
 Pseudocristos diabolus excitavit, quia verus erat Christus, 1010, t. I.
Pseudochristi et Pseudoprophetae, 824, t. III.

Pseudoprophetas diabolus excitavit, quia erant aliqui veri Prophetæ, 1010, t. I.
 Pseudoprophetae tempore prophetarum, 495, t. II.
 Pseudoprophetae quid præstarent, 63, t. VI.
 Pseudoprophetae diabolus immittit, 151, t. VI.
Pseudoprophetae a seipsis prædicaverunt, 825, t. III.
 Psittacos docebant humana voce loqui, 501, t. V.
 Psittaci in usu tempore Chrysostomi, 84, t. IX.
Psomthomphanech Joseph, id est occulorum cognitor, 545, t. IV.
 Ptolemaei cum Seleuco pugnæ a Daniele prædictæ, 894, tom. I.
 Ptolemaeus Philadelphus Scripturas Judæorum Græce converti curavit, et in Serapidis templo reposuit, 831, tom. I.
 Ptolemaeus quidam rex multos libros coegit, 42. Quos-dam Judæorum Jerosolymitanorum accivit, qui Scripturae libros verterent in lingua græcam, *ibid.*, is erat idololatria cultor, *ibid.*, t. IV.
 Publicanum agere est idololatram esse, 661, t. VIII.
 Publicanus furibus ijsis durior, 450, t. III.
 Publicanus limes ultimus improbitatis, 563, t. III.
 Publicanus, extrellum nequitæ genus, 746. Humili et probo animo confessus est, 746. Publicani compunctione, 416, t. I.
 Publicanorum conditio qualis, 290, t. II.
 Publicani orantis humilitas, 290, t. II.
 Publicano profuit Phariseus, 700-701, t. IV.
 Publicanus ex humilitate exauditus est, 83, t. V.
 Publicanus in oratione magister, 44-45. Quomodo oravit, *ibid.*, t. V.
 Publicani humilitas, 154. Publicanus convicio Pharisæi clarior factus, 582, t. III.
 Publicanus peccator justum superavit, 125, t. VI.
 Publio Paulus hospitalitatem viceim repedit, 374, t. IX.
Publio liber, 188, t. VIII.
 Pudici viri voluptas, 318, t. X.
 Pudore affici quinam debeant, 450-451, t. I.
 Puella virgo vocatur, 111, t. VII.
 Puellas innuptas quidam domi detinebant non honesta de causa, 493, t. I.
 Pueri cuiusdam a monachio instituti in piis exercitiis servor, 370. Cilicio uitur, 371, t. I.
 Puerorum institutio qualis esse debeat, 638-639, t. IV.
 Puerorum castitati advigilandum, 642, t. IV.
 Pueri cuiusdam regrotantis historia, 274, t. IX.
 Pueri ludentes aciem flingebant, 16, t. X.
 Pueri insipientiores sunt qui irascuntur, 160, t. XII.
 Pugillaria deleta palimpsestum, 692, t. VII.
 Pulchritudo corporis quam fluxa, 42, t. III.
 Pulchritudo corporis ex natura, animæ ex virtute, 412, tom. III.
 Pulchritudo corporis non semper luxuriae causa, 233, tom. III.
 Pulchritudo corporis non ex se causa interitus, 209, tom. IV.
 Pulchritudo corporum non spectanda quando non adest virtus, 283, t. V.
 Pulchritudo corporum qua ratione admiranda, ut laudes artificem, 181, t. V.
 Pulchritudo corporum quam fluxa, 403, t. VII.
 Pulchritudinis corporeæ quam fallax species, 297. Pulchritudo corporis sepulchrum dealbatum, 297, t. I.
 Pulchritudo non ex se noxia est, sed hominum vitio, 193, t. VI.
 Pulchritudo quænam colenda, 201, t. XII.
 Pullarum vestium usus, 627, t. I.
 Punitio differtur, quare, 58, t. II.
 Punitio secundum meritum erit, 148, t. XII.
 Punitio et vindicta Dei inferebatur iis etiam qui erant ante legem, 481, t. V.
 Pupillorum et viduarum habenda cura est, 584-585, tom. VIII.
 Purgationes Judaicæ, 529, t. VII.
 Purpura imperatorum, 106, t. V.
 Purpuraria quid petat ab apostolis, 312, t. V.
 Puteus juramenti unde nomen accepit, 611, t. IV.
 Putei Isaaci ex quibusdam casibus denominati, 611, tom. IV.
 Putipharis uxoris impudentia et nequitia, 537-538, tom. IV.
 Pyriphlegon, 347, t. I.
 Pyriphlegon, 290, t. VI.
 Pythagoras novam vivendi rationem induxit quæ non stetit, 886, t. I.
 Pythagoras philosophus celebris, 495, t. II.
 Pythagoras philosophus, 382, t. VII.
 Pythagoras pueri iustar philosophatur, 30, t. VIII.

Pythagoras quinque annorum silentium discipulis impearabat, 32. Omnia numeris definiti dicebat, *ibid.*, t. VIII.
Pythagoras quam inferior apostolis, 332, t. VIII.
Pythagoras cum aquilis et bobus loquebatur, 32. Prastigio stultos decipiebat, *ibid.*, t. VIII.
Pythagoras nihil sanum de Deo invenire potuit, 370, non. VIII.
Pythagoras post evangelistarum adventum cecidit, 31, 12, t. VIII.
Pythagoræ sensa non nostra sunt, 62-63, t. X.
Pythagoræ successores acerbe cruciati, 668, t. V.
Pythias, quæ triplodi Apollinis insidebat, davaricatis erubens, historia, 242, t. X.
Pythius dæmon. Apollo in Daphne suburbio Antiocheno, 715, t. II.
Pythonem increpavit Apostolus, quare, 995, t. I.
Pythonissam ad quid adhibuerit Deus, 66, t. VII.

Q.

Quadragesima ad peccata purganda instituta fuit, 867. Quadragesima diebus jejunatur, 867. Quadragesima semel in anno fit, 867, t. I.
Quadragesima singulis diebus in ecclesia congregabatur Antiocheni, et lectionem Scripturarum audiebant, 85. In Quadragesima a piscibus et avibus abstinetur, 53, tom. II.
Quadragesimæ finis, 273, t. IV.
Quadragesima remedium animarum nostrarum, 21. Dominum statuta est, *ibid.*, t. IV.
Quadragesimæ tempus aptum concionibus, 27, t. IV.
Quadragesima stationi, diversorio, littori et portui comparatur, 92, die Dominicæ et Sabbato quadragesimæ, veteres non jejunabant, 92, t. IV.
Quadragesimæ etiam tempore ad circenses ludos accrebent Antiocheni, quos vituperat Chrysostomus, 34, tom. IV.
Quadragesimæ dimidium, 124. In Quadragesima Imperatores jejunabant, 27, t. IV.
Quadragesinta dierum jejunium Moyses, Helias, et præser-tim Christus celebravit, 21, t. IV.
Quadrinerti anni servitutis in Ægypto a quo principio dicundi, 348. *Vide notam*, t. IV.
Quæstionibus opus non est in fidei rebus, 508. Quæstio-nis evertit, quæ fides perficit, 508. A quæstionibus Dei ser-vus abstineat oportet, 631-632, t. XI.
Quæstoris imperatoria pecuniae inopinata mors, 985, tom. V.
Quartodecimani haeretici cum Judeis pascha celebabant, 747, t. VIII.
Quies in hac vita non speranda, 315, t. VII.
Quies virtutis collectanea, 567, t. V.
Quietis genera tria, 53, t. XII.

R.

Raab meretricis fides mirabilis, 488. Raab per penitentiam salute digna fuit, 352, t. II.
Raab mirabilis mulier, 329. Per hospitalitatem salutem consequitur, 330. Prædicavit Deum in lupanari, 330. Ecclæsæ figura, 330, t. II.
Raca Syrorum lingua quid significet, 248-249, t. VII.
Rachel furatur deos Labani, 494. Rachelis solertia, 502. Rachelis mors, 522, t. IV.
Rachel quomodo adoravit Josephum, 567, t. IV.
Rachel cur in cæde infantium memoratur, 179, t. VII.
Radix malorum est avaritia, 226-226-594-593, t. XI.
In festum Hamorum, sermo, 817, t. XII.
Rapaces et avari carpuntur, 374, t. VIII.
Rapaces homines quam graviter puniendi, 324, t. VIII.
Rapaces exigitantur, 330, t. IX.
Rapacium misera conditio, 34, 38, t. XII.
Rapacitas criminis est, divitiae non sunt crimen, 509, tom. III.
Raphael. De Raphaele quædam, 753, t. VIII.
Rapere oportet non periura bona, sed regnum celorum, 301, t. VIII.
Rapina nihil torpius, nihil stolidus, 292, t. VIII.
Rapina per læsorum moestitiam animas extinguit, 289, tom. VIII.
Rapina damnatur, 413, t. VIII.
Rapina quantum malum, 420, t. VIII.
Rapina. A rapinis et a fraude abstinentum, 507, t. IV.
Rapina quam noxia rapientibus, 518. Cæde deterior, 526.
Rapusti obolum, reddi talentum, 525, t. VII.
Rapina est non impertire sua pauperibus, 987-992. Rapina quanto supplicio obnoxium facit, 987, t. I.
Ratiocinii propter Deum ferre magis est, quam bene fa-

cere, 459, t. XI.

Rapina grave malum maxime cum in pauperes exerceatur, 49, t. VI.
Raptiores carpuntur, 504, t. IX.
Raptiores bonorum quanto supplicio obnoxii, 783, t. I.
Raptiores bellum internum circumferunt, 59, t. V.
Raptiores alienarum opum exigitantur, 480, t. XI.
Ratio Deo reddenda accepta et expensi, 22, t. III.
Ratio etiam de cogitationibus reddenda, 24, t. III.
Ratio humana Dei opera assequi non potest, 68, potest omnia vitia domare quomodo, 98, t. IV.
Ratio a Deo non poscenda, 420, t. V.
Rationi humanæ non innitendum in rebus divinis, 321, t. V.
Ratio non querenda cum Deus operatur, 578, t. V.
Ratio non exigenda de iis quæ Deus facit, 351-352, tom. XI.
Ratiocinia mortalium timida, id est, incerta, 797, t. I.
Ratiociniis ea quæ fidei sunt sepe labefactantur, 31, tom. X.
Ratiociniis in rebus fidei omnia permittere quantum malum, 42, t. X.
Rebecca recitat fides, 333, t. XI.
Ratiocinia naufragium parvum, fides est navis tutissima, 527, t. XI.
Rebecca cur sterilis fuit, 367. Rebecca hospitalitas et laudes, 236, t. III.
Rebecca in cor pro filio, 463, t. I.
Rebecca continentia et modestia, 430, t. IV.
Rebecca Jacobo lavens divino ministrabat oraculo, 405.
Rebecca consilium simile Christi consilio, 473-474, t. IV.
Rechabim filii, 460, t. VII.
Recipere aliud quam capere, 1040, t. I.
Reconciliatio cum fratre ante aditum ad altare necessaria, 398, t. I.
Reconciliare se oportet cum inimico, et priorem accedere, 204, t. II.
Reconciliandum cum eo, qui quantacunque damna intulerit, 206, t. II.
Reconciliationis quanta merces, 206, t. II.
Reconciliationis modus, 206, t. II.
Reconciliationem cum inimicis, etsi gravem et difficultem, suadet Paulus, 181. Reconciliandum cum inimicis sive jure sine injuria iratis, 183, t. III.
Reconciliationis quanta sit voluptas, 725, t. VII.
Reconciliatio cum fratre vere sacrificium est, 230, tom. VII.
Reconciliatio quomodo quærenda, 519, t. IX.
Reconciliare dissidentes quantum sit opus, 206, t. IX.
Reconciliatio cum contumelia affectis quomodo facienda, 106, t. XI.
Recordatio peccatorum utilis, 27, t. III.
Recordatione injuriarum nihil deterius, 594, t. VII.
Recordatio injuriarum glacies est, 422, t. XI.
Recordatio peccatorum fit remedium, 216, t. XII.
Rectorem non habere malum est, 451, t. XII.
Regeneratio quænam vera sit, 692, t. XI.
Regenerationis lavacrum, 518, t. V.
Regeneratio ex spiritu et aqua, 149, t. VIII.
Regia seu Imperatoria aulae vitia, 152, t. XI.
Regina Austræ Judeos dannabit, 459, t. VII.
Regnum celorum hominibus deputatur, gehenna ignis dæmonibus, 287. Regni coelestis spes omnes hujus vitæ ærumnas leves reddit, 471. Regni celorum gradus vari, qui majorem nequit minorem attingat, 508, t. I.
Regnum verum quodnam, 203, t. IV.
Regnum celorum, non regnum paradisi promisit nobis Deus, 614, t. IV.
Regnum celorum longo spatio distat a negligentibus, prope est studiosis, 39, t. VII.
Regnum celorum a labore et invidia purum, 613, t. VII.
Regni coelestis descriptio, 23, 24, 340, t. VII.
Regnum celorum consequi non possumus nisi per cru-cem, 230, t. IX.
Regnum celorum quomodo acquiritur, 117, t. X.
Regnum celorum, pax, vita, gaudium, etc., 296, t. XI.
Regni celorum amissio gehenna intolerabilior est, 280-281, t. XI.
Regni celorum felicitas, 58, t. XII.
Regnum Dei quid sit, 711, t. VI.
Regnum celorum dicuntur Scripturæ, 881, t. VI.
Regnorum quatuor Daniels interpretatio, 797 et seqq., tom. II.
Regulus cur sic appellabatur, 201, t. VIII.
Religious nemo despiciatur, 178, t. IX.
Reliquiae martyrum sua presentia quid efficiant, 648, tom. II.
Reliquiae sanctorum perpetua virtutis monumenta, 672, philosophice materia, 672, t. II.

Reliquiae sanctorum honorantur, 709, t. VIII.
 Reliquias sanctorum timeut demones, 490, t. II.
 Reliquiae sanctorum urbes custodiunt, 694, t. II.
 Reliquiarum utilitas, 683, t. II.
 Reliquiarum conspectus ad virtutem incitat, 680, t. II.
 Reliquie martyrum benedictionibus scatent, 684, t. II.
 Reliquiarum cultus, 550, ante reliquias Martyrum prouocabatur, 640, t. II.
 Reliquiae quædam SS. Martyrum certæ et minime dubia, 687, t. III.
 Remedium ad vitia curanda ex Scripturis sumendum, 219, t. IX.
 Remedia vitiis caute adhibenda, 633, t. I.
 Remissio non obtinetur, cum dolo hæc dominica verba in oratione truncantur, *sicut et nos dimicamus*, etc., 207, tom. II.
 Remissionem non obtineamus, nisi remittamus aliis, 202.
 Remissionem ut obtineas, remitte proximo, 546, t. II.
 Remissio post tribulationem, 59, t. II.
 Remissio criminis ex accusatione sui, 707, t. IV.
 Remissio peccatorum brevi tempore potest impetrari, 485, t. IV.
 Remissio peccatorum sunt beneficia inimicis præstituta, 708, t. IV.
 Remissio peccati non fit ei qui neque constitetur se peccasse, neque dicitur penitentia, 231, t. V.
 Remissio peccatorum etiam post lavacrum datur, 281, ad remissionem peccatorum via facilis injuriarum obliuio, 582, tom. VII.
 Remissio peccati proximo facta omnia peccata eluit, 284. Si conseruo remittas, a Deo parem referes gratiam, 281, in remissione peccatorum principia a nobis petuntur, 309, tom. VII.
 Remissio et obliuio injuriarum in Christiano desideratur, 722, t. VII.
 Remissionem caput bonorum baptismus affert, 283-286, tom. IX.
 Renes mentis arcana significant, 95, t. V.
 Renovatio Spiritus Sancti quid sit, 092, t. XI.
 Renovatio quomodo fiat, 95, t. XI.
 Remuniri omnibus, est negotiatio, non jactura, 483, tom. VII.
 Reprehensiones æquo animo ferendæ, 132, utiles sunt, 135, t. III.
 Reprehensiones quomodo faciendæ, 236, t. V.
 Reprehensione per se intolerabilis est, nisi obsecrationem admixtam habeat, 651, t. XI.
 In reprobatione separatio a Christo omnium est malorum maximum, 490, t. I.
 Repræbri, V. Damnati.
 Reputilia et ferae quare creatæ, 66, que utilitas ex illis oritur, 67, t. IV.
 Repudii libellum cur Deus Iudeæs permisit, 563 *et seqq.*
 Repudiæ lex a multis violata, 598-599, t. I.
 Repudium in veteri lege cur permisum, 19, t. VI.
 Repudii libellum cur lex vetus permittat, 239, t. VII.
 Responsum mortis a Paulo dictum, significat, mortem expectandam esse, 143, t. II.
 Respublica philosopho administranda tradi debet, 11, tom. VI.
 Resurrectio omnium mortuorum prædicta ab Isaïa propheta, 821. Resurrectionis corporum ratio, 1019, t. I.
 Resurrectio Christi in quo differt a resurrectione aliorum, 717, t. I.
 Resurrectionem fore probatur, 611. Resurrectionis argumentum est potentia Christi post mortem, 593. Resurrectionis item argumentum sunt Sanctorum in hac vita ærumua, 23, t. II.
 Resurrectionis veritas probatur, 429, t. II.
 Resurrectionis celebratio fit divinis eloquii, benedictionibus sacerdotum, pace et consensu, 458, t. II.
 Resurrectio Lazari Christi resurrectioni fidem facit, 611, t. II.
 Resurrectio Dominica est totius mundi circumcisio, 807, tom. II.
 Resurrectio a miraculis probatur, 106. Resurrectionem Christi vere suisse probatur contra Judeos, 106-108-107. Resurrectio Christi quota bona hominibus atulit, 765-767. Resurrectionis spes antiquitus non erat, 213, t. III.
Resurrectio tempus messis, 838, t. III.
 Resurrectio carnis qualis, 636. Resurrectionem promissa prædicta sequuntur, 540, t. IV.
 Resurrectionem corporum fore probatur, 613-614, t. IV.
 Resurrectio communis hominum, 230, t. V.
 Resurrectio futura fide suscipitur, 320, t. V.
 Resurrectio fidem facit Enoch translatio, 534, neconon Elie raptus, 334, t. V.
 Resurrectio argumentum maximum, 293, t. V.

Resurrectionis imago, 273-334, t. V.
 Resurrectio unde apud infideles dubia, 299, t. VI.
 Resurrectionem futuram Christus, apostoli et martyres testificantur, 301, t. VI.
 Resurrecio quales nos restitut, 298, t. VI.
 Resurrectionem suam subindicat Christus, 642, t. VII.
 Resurrectio Christi multis argumentis probatur, 782-785, 787, t. VII.
 Resurrectionis future signum erant corpora sanctorum, qui in morte Christi resurrexerunt, 777, t. VII.
 Resurrectionis spes ad mortem subeundam confortat, 513, t. VII.
 Resurrectionis doctrina, 57, t. VIII.
 Resurrectionem quidam non credebant, 568, t. VIII.
 Resurrectio futura esse probatur, 236, t. VIII.
 Resurrectio partui comparatur, 427, t. VIII.
 Resurrectio sepe cogitanda, 233, t. VIII.
 Resurrectio honorum quæ, 254, t. VIII.
 Resurrectionem probi credunt, improbi non credunt, 237, tom. VIII.
 Resurrectionem cur sepe Christus memoret, 235, tom. VIII.
 Resurrectio Christi divinitatis signum, 141, t. VIII.
 Resurrectio in veteri lege figurata, 128, t. IX.
 Resurrectio Christi non est cum aliis communis, 57, tom. IX.
 Resurrectio Christi probatur, 467, t. IX.
 Resurrectionem signa probabant, 96, t. IX.
 Resurrectiones testes quererebant Petrus, 38, t. IX.
 Resurrectionis finem non initium, et ascensionis initium non finem, viderunt apostoli, 28, t. IX.
 Resurrectio Christi ex miraculis indubitate redditur, 19, tom. IX.
 Resurrectionis demonstratio est Actuum liber, 16, t. IX.
 Resurrectionem non fore quidam dicebant: hos confutat Chrysostomus, 31, t. IX.
 Resurrectionem Judæi credebant, 88, t. IX.
 Resurrectio corporum, 423, vere erit, 34, t. IX.
 Resurrectionis et immortalitatis animæ dogma credit vita improbitas, 331, t. IX.
 Resurrectio doctrina, 467, t. X.
 Resurrectio probatur, 563, t. X.
 Resurrectionem non credebant christiani multi Antiocheni, 38, t. X.
 Resurrectionem corporum futuram non credebant Corinthiorum quidam, 12, t. X.
 Resurrectionem futuram esse probatur ex resurrectione Christi, 334, ii qui resurrectioni non credunt confutantur 143, t. X.
 Resurrectio futura probatur, 141-142-143, t. X.
 Resurrectio tota spes nostra, 321, t. X.
 Resurrectio vari modi, 358, t. X.
 Resurrectio cum gloria post labores, 267, t. XI.
 Resurrectio omnino credendum, 441-442, t. XI.
 Resurrectio omnes frueruntur, sed non omnes erunt in gloria, 433, t. XI.
 Resurrectionis sermo moerentibus sufficit ad consolationem, 450, t. XI.
 Resurrectionem quo fulti ratiocinio negabant quidam, 436, t. XI.
 Resurrectionem non credebant quidam: ii confutantur, 358, t. XI.
 Resurrectionem jam factam esse dicebant aliqui exitiosi homines, 469, t. XI.
 Resurrectionem Domini cur maxime probare nuditur Paulus, 12, t. XII.
 Resurrectionem omnium futuram negabant quidam, 140, tom. XII.
 Resurrectio futura obscure primum indicata, 483, per ænigmata solum exhibebatur ante Christum, 484, t. XII.
 Reticulum quid, 51, t. VI.
 Retributio dilata singet donum, 300, t. IX.
 Retributiones cur hic non accipimus, 53, t. V.
 Revelatio quomodo veniat, 18, t. X.
 Revolutionis temporum opinio in Ecclesiæ dogmata inducta, 691, t. VII.
 Rei funem in ore habentes in barathrum trahebantur, 620, t. II.
 Rei non ex auditu solo condemnandi, 389, t. IV.
 Rei dignitatem insignia deponebant, 538, t. VII.
 Rex, quinam vere sit, 588. Rex solio dejectus in alias spem sicut habet, 301, t. I.
 Regis officium, 387. Regi terribilis mors est, 391, tom. I.
 Regis Gothi insolens dictum in Romanos, 603, t. I.
 Regis etiam boni salus post mortem minor, 592. Regis mali et inimicis quantus post mortem cruciatus, 392, tom. I.

Reges ea quotidie exigunt, quae nulla lex permittit, 390, pauperes plus quam divites opprimunt, *ibid.*, quantis malis subditos afficiant, 390, t. I.
Reges in calamitatibus ad monachos confugiunt, 391, tom. I.
Reges seu imperatores gemmis et auro superbi, 389-390, tom. I.
Reges nostra destruere incassum conati sunt, 536, tom. II.
Rex Gothorum rogit episcopum sibi mitti, 618, t. III.
Reges in solium evencti iis qui ante se offenderant pepercerunt, 683, t. IV.
Rex vocatur Deus, et qui cum Deo se loqui dicit non perit alt, sed *et perit*, 184, t. V.
Rex Persarum non simpliciter *perit* vocabatur, sed *perit* *usque*, 184, t. V.
Rex Armeniorum non simpliciter *perit* vocabatur, sed *perit* *Apprius*, 184, t. V.
Rex sacerdotis non usurpare debet dignitatem, 125, tom. VI.
Regum nomine appellabantur etiam plebeii, 196, t. VI.
Rex quidam ignotus auream sibi fecit platanum, et cœlum aureum, 680, t. XI.
Rhaca Hebreica vacua, 690, t. VI.
Rhetores verbo prædicationis adversabantur, 831. Rhetores scribunt ut sint in admiratione, 994, t. I.
Rhetorum spectacula, 25, t. VIII.
Ridere et ludere, non est christianorum, 71, t. VII.
Risus dissolutus prohibetur, *ibid.*, t. VII.
Risus non malus, sed ad malum ducit, 158, t. II.
Risus solitus vitandus, 772, t. III.
Risus, quinam prohibeatur, 282, t. XI.
Risus in ecclesia prohibitus, 122, t. XII.
Rifa et Edocla filiae Adami, sorores Caini ex libro apocrypho, 651, t. VI.
Rixæ et jurgia vitanda, 237, in rixis quid agere oporteat, 238, t. VII.
Romæ Petrus, Paulus, Ignatius trucidati, ut ibi vigens impietas deleretur, 583, t. II.
Romæ codices asservantur, in quibus descriptio Cyrenij Syriae presidis, 535, t. II.
Romanus occupavit Petrus pescator, 231, t. V.
Romanus ad sepulcrum Petri et Pauli accurrunt omnes, 323, tom. I.
Romanorum ditio fidei Christi suscepit, 850, t. I.
Romanum Imperium per virginem ferream indicatur, 795, tom. II.
Romanorum civium prærogativa, 333, t. IX.
Romanus senatus noluit Christum Deum declarare, 581, tom. X.
Romanus martyr vexatos christianos lingua et oratione confirmabat, 608. **R**omanus a Judice interrogatur, infantem Judicem appellat, a quo etiam infans recte locutus, martyro coronatur, 615. **R**omanus in equileum ductus, 615. **R**omanus at tyrannum oratio ante linguæ executionem, 610. **R**omanus amputata lingua loquitur, 612-616. **R**omanus execta lingua clariori voce tyrannum arguit, 615, t. II.
Romanus martyr, 608, citharae comparatur, 613, tom. II.
S. **R**omani panegyricon laudat Chrysostomus, 154, tom. VI.
Romanus presbyter Chrysostomi amicus, 625, epistola Chrysostomi ad illum, *ibid.*, alia ad eundem epistola, 650, alia, 653, t. III.
Romule et Severinae litteras mittit Chrysostomus, 731-732, t. III.
Romulus et Byzas monachi pietate conspicui, ad illos scribit Chrysostomus, 640, t. III.
Romuli urbs, Roma, 178, t. II.
Ruben magno criminis obnoxius, 522, t. IV.
Rufinus vir primarius Cesareae in Cappadocia, 613, tom. III.
Rufinus quidam : epistola Chrysostomi ad eum, 655, tom. III.
Rufino presbytero epistola Chrysostomi, 683, ejus virtutes, 686, t. III.
Rufino episcopo epistola, *de hoc Rufino, vide notam*, 667, t. III.
Rufus dilectus in Domino salutatur a Paulo, qui matrem ejus matrem suam vocat, 671, t. IX.
Ruth, que extranea erat, memorata in genealogia Christi, 21, t. VII.
Ruth alienigena in genealogia Christi quid significet, 37, t. VII.

S.

Sabbatum *Judeis dederat Deus, non ut otientur, sed*

ut a turpioribus actionibus abstinerent, 614, *iu Sabbatho binæ hostiae offerebantur*, 972. **Sabbati violatio magnum crimen apud Judeos**, 809. **Sabbatum non oti, sed meditationis causa datum**, 972. **Sabbata mendacia, quid**, 973, tom. I.
Sabbatum cur a Christo solvebatur, 806, t. I.
Sabbatum magna diligentia a Judeis cultum, 176, tom. III.
Sabbatum in illis septem diebus ante Jericho solutum est, 173, t. V.
Sabbatum magnum erat caput magnæ hebdomadæ, 519, tom. V.
Sabbatum solutum a Jesu filio Nave, 337, t. VI.
Sabbato Iudis theatralibus adsunt Constantinopolitani Christiani, 268, t. VI.
Sabbatum quomodo Christus solvit, 453, t. VII.
Sabbati utilitas, 456, t. VII.
Sabbatum non necessarium christianis, 457, t. VII.
Sabbatum non observarunt apostoli, 685, t. VII.
Sabbatum sc̄e solutum fuit, 453, illud sacerdotes violabant, *ibid.*, t. VII.
Sabbatum secundum primum quid, 453, t. VII.
Sabbati solutio legis observatio fuit, quomodo, 277, tom. VIII.
Sabbatum est regni colorum typus, 53, t. XII.
Sabbatum etiam in veteri lege aliquando solvebatur, 522-523, t. XII.
Sabbatum sive septimam diem expellit octava, quonodo, 807, t. II.
Sabellius insanit, 667. Unam deitatem in suam pertrahit insaniam, 667, unam hypostasim et unam personam ceaserat, 761, t. I.
Sabellii aliquid habetur in heresi Apollinarii, 757, tom. III.
Sabellii heretica sententia, 218, confutatur, 219, t. XI.
Sabellium Libicum prosternit Paulus, 219, t. XI.
Sabellius confutatur, 21, t. XII.
Sabellius post Marcionitem venit, 73, t. XII.
Sabellium confutat Paulus, 28, t. XII.
Sabellius impugnatur, 20, t. XII.
Sabelliani non meliores quam Judei, 807, t. I.
Sabelliani a Sabellio, 699, t. VIII.
Sabelliani, 399, t. VIII.
Sabelliani impugnatur, 403, t. VIII.
Sabelliani dicebant Filium hypostasia non habere, 64, tom. VIII.
Sabelliani heres confutatur, 444, t. VIII.
Sabellius putabat unam esse in Deo personam, 222, tom. VIII.
Sabellii dogmata qui tenet anathemate dannandus, 855.
Sabellius arguit per illud, Ego et Pater unus sumus, 831, t. III.
Sabellii heresis, 608, t. V.
Sabiniana diaconissa Chrysostomum exsulanum sequitur, 611, putatur ipsius esse amita, 611, *in nota*, iam se late gravis, 611, t. III.
Sacerdos mysteria celebrans Spiritum S. gestat, 612. **Sacerdotum peccata majori penitentia obnoxia**, 686. **Sacerdoti data potestas ligandi**, 643. **Sacerdotum dignitas quanta**, 912. **Sacerdotis regibus formidabiliores, et patribus venerabiliores**, 643. **Sacerdotis puritas quæ debeat esse**, 642, tom. I.
Sacerdos jubebatur in Sabbatho binas hostias offerre, 972. **Sacerdotes non amplius sunt apud Judeos**, 911, nec esse possunt, 917-918, t. I.
Sacerdos debet infirmari pro infirmis, etc., 645, ejus anima instar lucis splendore oportet, 681. **Sacerdotis virtus quanta debeat esse**, 646, t. I.
Sacerdotes quæ faciunt, eadem Deus confirmat, 645, in ecclesia antequam benedicent pacem omnibus precabantur, 870, t. I.
Sacerdotum munera, 643. **Sacerdotes immunditiam animas purgant**, 644, t. I.
Sacerdos stat prope beatam et immortalē naturam, 645.
Sacerdoti quā vitanda mulierum illecebria, 679, t. I.
Sacerdos mysteria celebrans preces multo tempore fundit, 645. **Sacerdotum olim filiæ, peccantes gravius punite**, 687, t. I.
Sacerdotes sal mundi, 681. **Deum nobis reconciliant**, 645, ponant pro populi delictis, 677, t. I.
Sacerdotii dignitas, 1067 et seqq., t. I.
Sacerdoties honorandi, 1068, t. I.
Sacerdos. Vide Episcopus.
Sacerdotium novæ Legis, quæ praestet sacerdotio veteris, 612. **Vetus cessavit, novum inductum est**, secundum ordinem Melchisedech, 923-923, t. I.
Sacerdotii potestas et dignitas magna, 643. **Sacerdotium imperio longe sublimius**, 644, t. I.

Sacerdotium emebant quidam, 530, t. I.
 Sacerdos regi præstat, 50, t. II.
 Sacerdotes præstant imperatoribus, 547; per Spiritus gratiam flunt, 432. Sacerdotum officium dolentes consolari, 81, t. II.
 Sacerdos proferendo haec verba, *Hoc est corpus meum*, transformata proposta in corpus et sanguinem Christi, 580, 589, t. II.
 Sacerdotes peccatis obnoxii, quare, 726; si non peccarent, in alios peccantes iohumani esse, 726, t. II.
 Sacerdotes pro Antiochenis vexatis multa præstiterunt, 173, t. II.
 Sacerdos ante sacram mensam invocabat Spiritum Sanctum, 391, t. II.
 Sacerdos evocabatur ad baptizandum eos qui usque ad mortem baptismum differebant, 224, t. II.
 Sacerdos summus semel in anno in partem templi interiorem ingrediebatur, 356, t. II.
 Sacerdos Apollinis tortus ut incensæ statue auctorem indicaret, 539, t. II.
 Sacerdotes gentilium cessante lucro tempora admodum negligebant, 544, t. II.
 Sacerdotum gentilium fraus insignis, 733; ignem e foveis sub ara positis inmittebant, qui sacrificio ministraret, ibid., t. II.
 Sacerdotes non divulgant peccatorum delicta, 556. Sacerdotibus maledicere non licet, etiam si rei sint, 204, 205.
 Sacerdotum benedictio in ecclesia, 770, t. III.
Sacerdotes in ordinatione cruce obsignati, 858, t. III.
 Sacerdotes colendi, 584, t. IV.
 Sacerdotum officium monere peccantes, 695, t. IV.
 Sacerdos non aspernendus: multo dignior est honore quam reges, 648; non judicandi sunt, 648, etiam si pravis sint moribus audiendi sunt, 648, t. IV.
 Sacerdotium quale temporibus Abel, Noe et Abraham, 328, t. IV.
 Sacerdos privatum longe superat, 311, t. V.
 Sacerdotii dignitas, 529, in sacerdotes Dei non insurgendum, 261, t. V.
 Sacerdotem Scriptura vocat et angelum et Deum, 407, tom. V.
 Sacerdotes vitiosi, 252, t. V.
 Sacerdos medius stat inter Deum et naturam humanam, 131, t. VI.
 Sacerdotis quantæ potestas, 131, t. VI.
 Sacerdotii nihil aliud est quam mouere, 127, t. VI.
 Sacerdos quomodo debeat corripere principem, 132, tom. VI.
 Sacerdotum major dignitas quam regis, 126, t. VI.
 Sacerdotis dignitatem rex usurpare non debet, 125, tom. VI.
 Sacerdotes mali vituperandi, non sacerdotium, 128, tom. VI.
Sacerdos quo ritu ordinatur, 404, t. VI.
Sacerdotum avaritia notatur, 884, t. VI.
Sacerdos caelebs esse debet, 569, t. VI.
 Sacerdotium invadere ne regibus quidem licet, 131, tom. VI.
 Sacerdotium non vituperandum, sed sacerdotes mali, 126, t. VI.
Sacerdotii continentia soror est, 469, t. VI.
 Sacerdotum principes quinam erant apud Judeos, 721, illorum nequitia, 721, t. VII.
 Sacerdotibus nou competit res seculares tractare, 762, tom. VII.
 Sacerdotum fornicatio malorum culmen, 893, t. VII.
 Sacerdos peccans multo graviores dabit poenas, 341, sacerdos indignus admodum Deo displiceret, 443, t. VII.
 Sacerdotis oratio in liturgia, 331, t. VII.
 Sacerdoti soli licebat sanguinis calicem tradere, 474, tom. VII.
 Sacerdotum dignitas et onus, 471, t. VIII.
 Sacerdotes in villis, 147, t. IX.
 Sacerdotes corrupti multi, 180, t. X.
 Sacerdotum fastus reprimitur, 85, t. X.
 Sacerdotes quinam eligendi, 525, t. XI.
 Sacerdotis officium difficile est, 453, t. XI.
 Sacerdos angelus Domini est, 610, t. XI.
 Sacerdotem oportet cum auctoritate loqui, 584, t. XI.
 Sacerdotibus a singulis sumptus suppedabantur tempore Chrysostomi, 251, t. XI.
 Sacerdotes criminebantur quidam, quod expensas facerent, 251, t. XI.
 Sacerdotis ad mysteria vocantis clamor, 132, t. XII.
 Sacerdotum legis jam ejectum, 112, t. XII.
 Sacerdotium Melchisedechi melius sacerdotio Aaronis, 161, t. XII.
 Sacra, epistola imperatoris sic appellabatur, 530, t. III.

Snara mensa. V. Eucharistia, Communio.
 Sacramenta sanguine perfusa in expulsione Chrysostomi, 539, t. III.
 Sacrificia cur Deus Judeis præcepit, 879 et seqq. Sacrificia Judeorum aboluta, 920, 921, t. I.
 Sacrificium in singulis fit collectis, 867. A sacerdotibus offertur, 642. Sacrificium a sacerdote oblatum horrendum est, 681, in sacerdote quantum puritatem et pietatem exigat, 681. Sacrificium per corpus Christi, 918, a Davide prædictum, *ibid.*, 920. Sacrificium christianorum sacrificium purum, 902, t. II.
 Sacrificium in eucharistia, 370, 397; item sacrificium perfectum in Eucharistia, 580, t. II.
 Sacrificium sunt mysteria, 369. Sacrificium in ecclesia offertur, 725, est vulnerum remedium, *ibid.*, t. II.
 Sacrificium sine sanguine, 601, t. II.
 Sacrifici dæmones peroptabunt, 555, t. III.
Sacrificium: in eo crux adhibebatur, 858, t. III.
Sacrificia cur Judeis concessa, 829, 850, t. III.
 Sacrificium Abrahæ figura crucis, 432, t. IV.
 Sacrificium maximum Dei beneficiorum recordari, 80, ipsique gratias agere, 80, t. IV.
 Sacrificium Dei offert David immolans iram, 688, tom. IV.
 Sacrificium Annæ comparatur cum sacerdotis sacrificio, 636, tom. IV.
 Sacrificium Deo maxime quodnam, 248, t. V.
 Sacrificium vespertinum et sacrificium matutinum, 450, tom. V.
 Sacrificium maximum gratiarum actio, 335, t. V.
 Sacrificium laudis, 527, t. V.
 Sacrificium non semper acceptum, 430, t. V.
 Sacrificium Deo gratissimum laudes Dei sunt, 498, tom. V.
 Sacrificium et oblatio est Dei beneficia habere perpetuo in memoria, 264, t. V.
 Sacrificium vespertinum cur sit dictum, 431, t. V.
 Sacrificium justitiae quid, 53, t. V.
 Sacrificia cur Judeis permissa, 247, t. V.
 Sacrificia non præcipua in cultu erant, 247, t. V.
 Sacrificia cur Jerosolymis solum licebat, 349, t. V.
 Sacrificium horrendum corporis et sanguinis Domini, 433, t. V.
Sacrificia voluntaria ea que ex animi liberalitate offerebantur, 695, t. V.
Sacrificiorum varia genera, 625, t. V.
 Sacrificium tremendum ac mysticum, 102, t. VI.
 Sacrificia cur instituta, 19, t. VI.
 Sacrificiorum cultus majestate Dei indignus erat, 19, tom. VI.
Sacrificium vespertinum quid, 456, t. VI.
 Sacrificium eucharistia est, 743, t. VII.
 Sacrificia non initiatorum quæ, 231, t. VII.
 Sacrificia omnia sancta, 445, t. VIII.
 Sacrificium novæ quam præstet sacrificio veteris legis 402, t. VIII.
 Sacrificia multa in lege erant, quæ enumerantur; sed nullum contra inimicos, 433, t. X.
 Sacrificium corporis Christi nos ad concordiam et charitatem vocat, 202, 203, t. X.
 Sacrificia quænam jam Deo sunt offrenda, 92, t. XII.
 Sacrificia Judeorum quæna infirma, 130, t. XII.
 Sacrificia vetera nou amovebant sordes ab anima, 118, tom. XII.
 Sacrilegium quantum malum sit, ne dici quidem potest, 611, t. XI.
 Sacrorum expilatores tempore Chrysostomi, 102, t. IX.
 Sadducæi secta Judeorum, 637, t. VII.
 Sadducæorum ad Joannem Baptistam venientium affectus, 192, 193, t. VII.
 Sadducæi secta Judeorum, 324, t. IX.
 Sadducæorum opinio, 341, t. IX.
 Sæculares etiam homines ad correctionem fratrum tenentur, 932, t. I.
 Sæculares perinde ac monachi mandata servare præcipiuntur, 373, t. I.
 Sæcularis qui admiratur, futurorum contemplatione numquam dignus, 415, sæcularia omnia umbris fallaciiora, 109, in sæculo qui vivunt divinis remedis magis egerunt, 994, tom. I.
 Sæcularium convivia quam turpia, 158, t. V.
 Sæcularia omnia prorsus rejicienda, 469, t. VII.
 Sæcularia desideria quænam sunt, 689, t. XI.
 Sæcularium mandatum quidnam sit, 116, t. XII.
 Sæculares eadem quæ monachi exequi debent, exceptis conjugi legibus, 67, t. XII.
 Sæculum hoc nou retributioni, sed labori deputatum, 51, t. II.

Sæculum aliud iustis relicturn est, 451, t. II.
 Sæculum futurum. In sæculo futuro nullus peccator liberari potest a supplicio, 397, t. IV.
 Sæculum malum quid sit, 618, t. X.
 Sagittæ verbi vis efficax, 193, t. V.
 Salamina in Cypro Marcionista erant, 733, t. III.
 Salem pacem significat, 328, t. IV.
 Salomon voluntatibus obsecutus resipuit, 512, ob patris virtutem, post peccatum sextam regni partem retinet, 311, tom. I.
 Salomoni credendum, divitiis detrahenti, 399, t. II.
Salomon ad exemplar tabernaculi, templum aedificavit, 787, t. II.
 Salomon petens spiritualia, illa accepit quae non petiit, 174, t. V.
 Salomon ex modo petitionis exauditus est, 83, t. V.
 Salomon improborum consuetudine perit, 60, t. V.
 Salomon duodenarius rex declaratus, 43, t. VI.
 Salomonem esse libri Jobi auctorem quidam dicebant, alii Moysen, 562, t. VI.
 Salomon cum illa petit quæ petere oportebat, cito accepit, 513, t. VII.
 Salomon, qui maxime omnium sciebat quid esset voluntas, luctum præfert risu, 445, t. VII.
 Salomonem peccatum in Davidis gratiam non deject Dens, 313, t. VII.
 Salomon lapsus non resipuisse fertur, 562, t. X.
 Saltationes et tripludia in Kalendis, 965, t. I.
 Saltatio ubi est, ibi diabolus, 491, t. VII.
 Saltationes et choroi sathanici, 386, t. XI.
 Saltationes in nuptiis non admittende, 445, t. XI.
 Salvator in mortuorum ruinam et resurrectionem est, et tamen salvator manet, 450, t. X.
 Salvator. Vide *Christus*.
 Salvioni vel Gabioni (*nam utroque modo legitur in mss.*) scribit Chrysostomus, 727, 728, t. III.
 Salus hominum quam curanda pastoribus, 1029. Salutem consequi non potest qui salutem proximi neglit, 686. Salutis gradus et modi varii, 336, t. I.
 Salutem timor parit, 76, t. II.
 Salutem ubique nostram operari possumus, 344, 345, tom. II.
 Salutem quam pauci consequantur, 174. Salutem nostram plus Deus optat, quam nos ipsi, 26, t. III.
 Salus, in salute vel in salutari Dei latet quid sit, 871. Salus aliorum curanda, 623. Salutem proximi curare debent christiani, 58, t. IV.
 Salus hominum Deo magis est curæ, quam sua gloria, 309, de salute nunquam desperandum, 531, 532, t. V.
 Salutem Paulus vocat divitias, 388, t. V.
 Salutem nostram Deus curat magis quam nos ipsi, 526, tom. V.
 Salutem ut consequamur, illam perpetuo respicere oportet, et ab illa sive pondere, 376, t. V.
 Salus et virtus nostra necessitatibus non subjacent, 322, tom. V.
 Salutis cuius vel amici contempnendi, 59, t. V.
 Salutem ex misericordia consequimur, 352, t. V.
 Salus vel minimum curanda, 579, t. VII.
 Salutem quomodo consequi possimus, 451, t. VII.
 Salutem hominum quantum curet Deus, 580. Salutem et nostram et aliorum curare debemus, 581, t. VII.
 Saluti proximi nihil anteponunt sancti, 52. Quæ salutem spectant sunt cæteris omniibus anteponenda, 348, ad salutem voluntate simul et fide opus est, 196, t. VII.
 Salus vel pernicias in arbitrio hominis sita est, 268, tom. VIII.
 Salus non nisi per fidem obtinetur, 458, t. IX.
 Salutem quam pauci consequantur, 189, t. IX.
 Salutem consequitur per gratiam, 313, t. IX.
 Salutem aliorum curare debet christianus, 162, pro salute vel unius anime nibil non agendum, 165, t. IX.
 Salutis nostræ quam cupidus sit Deus, 568, t. IX.
 Salutis æternæ participes corpus erit, 124, de salute nunquam desperandum, 75, t. X.
 Salus in Christo Jesu, vere salus est cum gloria æterna, 621, t. XI.
 De salute fratrum curanda sermo, 859, t. XII.
 Salustio presbytero scribit Chrysostomus, objurgans eum quod seignior factus sit, 724. Salustius arguit quod ad collectam non venerit, 728, t. III.
 Salustius tabellarii vicem agit, 732, t. III.
 Salutatio sepe amicitias solvit, 703, t. IV.
 Salutationis initium semper a nobis oriatur, 703, t. IV.
 Salutatio apostolorum quæ, 583, t. VII.
 Salutando alter alterum præverat oportet, 272, t. VII.
 Samaritana mulier credit, dum sacerdotes non credentes, 829, ejus salutem Christus quantum curavit, 1029,

tom. I.
 Samaritani exemplum, 932, quam mitis ille fuit et manus, *ibid.* Samaritanus vere proximus, 947, t. I.
 Samaritana sapientior Nicodemo, 184, ejus philosophia, 183, t. VIII.
 Samaritanæ humilitas, 193, t. VIII.
 Samaritanæ prudentia et obsequentia, 182, t. VIII.
 Samaritani discipuli, 199, nullo viso signo crediderunt, *ibid.*, t. VIII.
 Samaritanæ Judæorum nobilitatem amiebant, 178, tom. VIII.
 Samaritanorum origo, 177, t. VIII.
 Samaritani Judæi praferuntur, quare, 198, t. VIII.
 Samaritanæ laudes, 501, t. XII.
 Samaritani solos quinque libros Moysis admittebant, 336, t. VI.
 Samaritani Judæorum adversarii, 581, t. VII.
 Samaritanos inter et gentes magnum discrimen erat, 183, t. IX.
 Sameas Judeis infensus, 531, t. I.
 Samson improborum consuetudine perit, 60, t. V.
 Samuel puer oracula fundit, 583. Saulem precibus suis non potuit a damnatione eripere, 312. Samuelis laus, 479, ejus ærumnæ, 480, t. I.
 Samuel pro Saule precans non exauditur, non premitente Saule, 528, t. II.
 Samuel pro ingrato populo precatur, 406, t. II.
 Samuel se laudat, quomodo, 507, t. II.
 Samuel coactus seipsum laudat, 507, t. III.
 Samuel significat *audiens Deum*, 642, t. IV.
 Samuelis mater simul et pater fuit Anna, 643. Samuel fructus orationis, 632. Samuel a matre divulsus non molestus tulit, 635, t. IV.
 Samuel in templum transplantatus, 726. Samuelis fama et splendor in dies augetur, 726, t. IV.
 Sanctificatio quid sit, 13, t. X.
 Sanctificatio a charitate procedit, 309, t. IX.
 Sanctificatio quid, 305, t. V.
 Sanctificationi pax conjungitur, 341, t. IV.
 Sanctitatis varius gradus, 94, t. VIII.
 Sancti encomiis nostris non egent, 749. Sanctos qui irident puniuntur, 548, t. I.
 Sanctorum Veteris Testamenti ærumnæ, 1004, t. I.
 Sancti cur non statim a malis eripiuntur, 1015. Minus mirabiles ex signis quam ex vita puritate, 407. Santos Deus probat potius quam segenes, 447. Sancti quam vexationibus quibuslibet superiores, 323. In angustiis fluctuant erga Deum habuerunt, 454. Sancti quidam contra demones potentissimi, 448. Sancti in celis nobis prosunt, 751, tom. I.
 Sancti illi primævi multa sine eloquentia præstiterunt, 388, t. I.
 Sanctorum invocatio et intercessio, 937, t. I.
 Sanctorum fortitudo et virtus invicta, 372, t. II.
 Sancti in ærumnas labuntur, ne extollantur, 24, t. II.
 Sanctorum ærumnosorum exemplum, afflictis consolatio, 27, t. II.
 Sanctorum in hac vita ærumnæ, sunt probatio et argumentum resurrectionis, 28. Sancti neque ærumnis neque secundis rebus franguntur, 302, t. II.
 Sanctorum lapsus, alios præstat segniores, 21, t. II.
 Sancti persecutorum salutem curant, 166, t. II.
 Sancti non alius, quam nos, naturæ participes erant, 28, t. II.
 Sanctorum intercessio, 520, t. II.
 Sanctorum reliquiae urbes custodiunt, 694, t. II. Reliquiae honorantur, 709, t. VIII.
 Sanctorum theca munimenta spiritualis gratiae plena, 595, t. II.
 Sanctorum affectus pro filiis spiritualibus, 48, t. II.
Sancta sanctorum figura Novi Testamenti, 850, t. III.
 Sancti Veteris Testimenti quoque amore ducti, non timore fuerunt, 41. Sanctorum noua verba tantum, sed et vita docet, 191, t. III.
 Sancti viri regibus et præfectis superioribus, 68, t. III.
 Sancti peccata sua facile, laudes nonnisi coacti efferunt, 303, 310, t. III.
Sanctorum intercessio, 810, t. III.
 Sancti quo sensu hospites in hoc mundo, 663, t. IV.
 Sanctorum animæ priusquam cadant resurgent, 684, tom. IV.
 Sanctorum exempla imitanda nobis proponit Scriptura, 474, t. IV.
 Sanctorum non solum bona opera, sed et peccata propoundea, 260, t. IV.
 Sanctorum invocatio et intercessio, 407, 408, t. IV.
 Sancti non quomodocumque nec fortuita moriuntur, 326,

tom. V.
Sanctorum Domini gloria est vicesse per Dei opem, 498,
 tom. V.
Sanctorum praesentia vires dæmonum imbecillas facit,
 123, tom. V.
Sanctorum consuetudo cupiditatem sedat, 75, t. V.
Sancti sunt qui iussa complent, 469, t. V.
Sanctorum animæ ante conspectum Dei apparere desiderant, 494, t. V.
Sanctos suos quomodo Deus conservet, 49, t. V.
Sanctorum preces quam validæ, 229, quam ferventes,
 573, t. V.
Sanctos qui mortui sunt, adhuc vivere probatur, 521,
 tom. V.
Sancti gratias agentes multos accercebant laudationis
socios, 484, t. V.
Sancti nobis canentibus adsunt, 521, t. V.
Sanctus est inculpatus, rectus, purus, mundus, ab omni
reprehensione alienus, 470, t. V.
Sanctorum fidacia, 689, t. V.
Sanctorum vita in medicamenta mutata, 730, 760,
 tom. V.
Sancti invocantur in calamitatibus, 263, t. VI.
Sancti Novi Testamenti maiorem exhibuere virtutem
quam sancti Veteris, 13, t. VI.
Sancti quanto maiore fruuntur honore, tanto magis humiliantur, 72, t. VI.
Sanctorum animæ fratrum amantes sunt, 274, t. VI.
Sancti contributes suos paterno amore prosequabantur,
 41, 12, t. VI.
Sancti omnes angelos suos habent, 579, t. VII.
Sancti nihil saluti proximi anteponunt, 52, t. VII.
Sancti invocandi sunt, sed ita ut ne ideo negligentes si-
nus, 117, t. VII.
Sanctorum vita speculum est, 49, t. VII.
Sanctorum corpora qui in morte Christi resurrexerunt,
signum futurae resurrectionis erant, 777, t. VII.
Sancti quidam montes traustulisse narrantur, 582,
 tom. VII.
Sanctorum precibus non fidendum, nisi poenitentiam aga-
mus, 59, t. VII.
Sanctorum vita in ærumnis versatur, 367, t. IX.
Sanctis omnia prosunt, 233, t. IX.
Sanctorum precatio quantam vim habeat, 398, t. X.
Sancti christiani festos dies habent, 582, t. X.
Sancti quinam sint, 42, t. XI.
Sancti semper mirabiles sunt, maxime cum in periculo
versantur, 71, t. XI.
Sancti sunt omnes qui fidem rectamque viam servant,
 375, t. XI.
Sanctos cur Deus permiserit multa ignorare, 415,
 tom. XI.
Sanctorum precibus non omnia permittenda; sed nos
quoque precari oportet, 491, 492, t. XI.
Sandalia gestabat Petrus, 197, t. III.
Sanguis Christi chirographum peccatorum delevit, 599.
Sanguinem suum nobis communicavit Christus, 46, t. II.
Sanguis et latere Christi effusus in mensa mystica, 543.
Sanguis in mysteriis sive in eucharistia ille est quem
vendidit Judas, 388. *Sanguis Christi in salutem effundens*,
 390, t. II.
Sanguis martyrum angelis gaudium parit, 709, t. II.
Sanguis Christi nobis potus in eucharistia, 249, t. III.
Sanguis Christi sanctissimus in vestes militum effusus in
expulsione Chrysostomi, 533, t. III.
Sanguinis animalium esus cur prohibitus, 246, t. IV.
Sanguine Domini potarunt, corpore vescimur, 336,
 tom. V.
Sanguis Christi in eucharistia, 743, t. VII.
Sanguinem Christi dare sacerdoti soli licebat, 474,
 tom. VII.
Sanguis Christi morbos animi extinguit, 49, t. VII.
Sanguis Christi orbis pretium, 262, t. VIII.
Sanguis Christi quanta efficiat, 261, ejus encomia, *ibid.*,
 tom. VIII.
Sanguis Dominicus peccatorum remissionem operatur,
 14, t. IX.
Sanitas voluptate multo melior, 45, t. II.
Sanitas absolute nec bona nec mala est, 148, t. VI.
Sanitas mater indulgentia est. Hoc dictum et de anima
 et de corpore verum est, 154, t. IX.
Sanitas animæ est ejus fortitudo et prudentia, 174,
 tom. IX.
Sapientia Dei immensa et inscrutabilis, 705, t. I.
Sapientia Dei. Vide Dei Sapientia.
Sapientia vera, Dei timor, 368, t. I.
Sapientia Dei arcana non exploranda, 482 et seqq.,
 tom. III.

Sapientia profana non confert ad pietatem, 152, t. III.
Sapientes viri, et sapientes existimati, 250, t. V.
Sapientia definitio, 289, t. V.
Sapientia pauperis nihil ducitur, 224, t. V.
Sapiens non est qui a Deo sapientiam non habet, 202,
 tom. VI.
Sapientia græcanica aranearum tela, 123, t. VI.
Sapientia Dei prædicat creaturarum pulchritudo, 209,
 300, t. VII.
Sapientia christiana, ipse Christus est, 42, t. X.
Sapientia spiritualis si distribuatur, magis augetur, 532,
 tom. X.
Sapientia Dei externam philosophiam prostravit, 47,
 tom. X.
Sapientia humana quam abjecta, 39, t. X.
Sapientia externa quid, 60, t. X.
Sapientia externa reprobatur, 83. *Sapientia hujus mundi*
stulta, quomodo, 52, 53, t. X.
Sapientissimi omnium sunt qui opera Dei non curiose
pervestigant, ameotissimi qui nimis curiose scrulantur,
 135, t. XI.
Sapphira. Vide Ananias, 24, t. III.
Sara primo sic dicebatur, postea Sarra, 123, 126, 128,
 tom. III.
Sara primo dicta Sara, 624, t. IV.
Sara virtus, 382, fortitudo, 297. *Saræ sterilitas*, 370,
 383, t. IV.
Sara laudatur, 359, vocatur a Deo Sarra, 381. *Vide no-*
nam ibi. *Sara raptæ ab Abimeleco rege Gerarorum*, 417,
 418. *Saræ amor erga Abrahamum*, 418, t. IV.
Sara hospitalitis Abrahæ couors, 418, t. V.
Sara uxor bona, 124, t. VI.
Sara rideens correpta fuit, 69, t. VII.
Sara hospitibus ministravit, 666, t. IX.
Saræ laudes, 221, t. X.
Saraceni nihil communie habebant cum Israelitico ge-
nere, 33, t. VII.
Sardanapalus Rex hic tacito nomine memoratur, 349,
 tom. XI.
Sardicensis syndodus laudatur, 538, t. III.
Sarephthana mulier Abramica, 732, t. II.
Sarephthæna viduæ, quæ Eliam excepti, laudes, 533,
 536, t. X.
Sarmatæ, 58, t. V.
Satan Hebraorum lingua adversarium sonat, 577, 578,
 tom. X.
Satan vox hebraica significat adversarium, 603, t. II.
Satanica cantica, 333, t. V.
Satanica quadam cantica, quæ in usu erant, proscripta
Chrysostomus, 363, t. XI.
Satanodromus est hippodromus, 368, t. VIII.
Satietas est morbi mater, 156, t. VIII.
Saturitatis et inclivie malæ, 207, t. XII.
Saturnius et Aurelianus viri primarii ad necem postu-
lati, et in exsilium acti, 413, 414, t. III.
Saturni locus in Cilicia, 679, t. XI.
Saturnus, vide Baal et Bel, 665, 684, t. V.
Saul Samuelis precibus non potuit a damnatione eripi,
 312, t. I.
Saul in thessauris versans regno præsenti et futuro exutus,
 344, t. II.
Saul in quanta damna et pericula se ex juramento conje-
cerit, 145, 146, t. II.
Saul nulla læsus injurya Davidis perniciem machinatur,
 93, t. II.
Saul christus Dei, id est unctus in regem, 683, t. IV.
Saul Davidi insidias parat, 681. *Saul Davidem occidere*
tentat, 680. *Saûle deterior nullus inimicus*, 698, t. IV.
Saûlis odium in Davidem, 686. *Saûlis in Davidem injusta*
suspicio et invidia, 679. *Saûlis odium Davidi nihil nocuit*,
 699, t. IV.
Saul Davidis mansuetudine placatus, 702, t. IV.
Saul in manus Davidis incidit, et ille sus abit, 682. *Da-*
vidis mansuetudine fractus lacrymas fundit, 704, t. IV.
Saûl unde sciebat Davidem esse regnaturum, 707, ho-
 stem Davidem filiorum suorum tutore reliquit, 707,
 tom. IV.
Saûl occidere voluit filium, omnes reclamarunt, occidit
sacerdotes, nemo vocem emisit, 594, t. V.
Saûle nihil scelestius, 601, t. VII.
Saûl quomodo perit, 766, 767, t. VII.
Saûlus, primum nomen Pauli, mutatum, 125, t. III.
Saûlus priscum nomen Pauli, 624, t. IV.
Saûli sive Pauli conversio, 133, t. IX.
Saûli nomen in Paulum mutatur, 209, t. IX.
Sauromate, 714, ad fidem accessere, 822, t. I.
Scabellæ et cathedræ ex argento a divitibus quibusdam
fiebant, 350, t. XI.

Scammati transilire, hunc rā māppera rā, adagium, 86, tom. V.

Scandalum qui patientur quandoam contemnendi sunt, 522, t. I.

Scandalum etiam infuste susceptum vitandum, si fieri potest, 498, 499, 500. Scandalum esse aliis, etiam non peccantem, non culpa vacat, 522. Scandalum quanto studio vitaverit Paulus, 499. Scandalum aggravat supplicium, 506, tom. I.

Scandala proho utilia esse possunt, 573, t. VII.

Scandala aliquando contemnenda, 514, t. VII.

Scena quāta inferat mala, 427, t. VII.

Scenae spectatores carpuntur, 428, in scena quidam agitores corpora pervertent, 574, 575, t. VII.

Scena theatralis stupenda exhibebat tempore Chrysostomi, 292, t. VII.

Scenopegia festum Judeorum, 844, 876, t. I.

Scenopegia Judaeorum, 348, t. V.

Scenopegia festum Judeorum, 789, t. II.

Schismatis mala, 387, t. VII.

Schisma perdit unitatem, 23, t. X.

Schismata quid sint, 228, t. X.

Schismatum causa erant Spiritus Sancti dona, 213, tom. X.

Schisma Eustathianorum hic notari videtur, quod longo tempore Antiochiae perseveravit, 87, t. XI. Vide monitum ad has Homilias, itemque monitum ad Homiliam de non anathematizandis vivis et defunctis, 941, 942, 943, t. I.

Schismatis peccatum ne sanguis quidem martyrii potest delere, 87, t. XI.

Schole ad meridiem usque a puerulis frequentabantur, 125, t. III.

Scientia destruetur, quomodo id intelligendum, 702, 703, non de universali, sed de particulari scientia, 703. Scientiae partem minimam in hac vita tenemus, 703. Scientiae imperfectio destruitur, non scientia, 703, t. I.

Scientiae nimis cupiditas quanta mala parat, 703, t. I.

Scientia Dei quomodo mirabilis facta, 412, t. V.

Scientiae indicium est nolle omnia inquirere, 847, tom. XI.

Scientia sine caritate inutilis, caritas sine scientia utilis, 161, t. X.

Scientia destruetur, quo pacto id intelligendum sit, 287, tom. X.

Scire male pejus est quam bene ignorare, 708, t. II.

Scortatio etiam ante contractum matrimonium damnable, 217, t. III.

Scortatio mala, sed nuptiae non mala, 122, t. VI.

Scortatio omnia implet fuctore, 424, t. XI.

Scortatorum infelicitas describitur, 285, t. XI.

Scortatores scrier insectatur Chrysostomus, 427, 428, tom. XI.

Scribae et Pharisæi Jerosolymitani cæteris nequiores erant, 509, t. VII.

Scribatur et Pharisæorum impudentia et malignitas in Christum, 435, 456, t. VII.

Scribae sapientes qui se putabant ex se prudentes esse ob tunorem exciderunt 430, t. VII.

Scriptoris veteris locus, 50, t. V.

Scripturam sacram si non intelligas, consule sapientiorem, 995. Ejus lectio commendatur, 813, 992, ejus lectio post mensam, 974, etiam non intellecta, utilis, 939, t. I.

Scripturæ libri sancti non sanctani faciunt Synagogam, 913. Scriptura sacra pauca ex iis quæ contingunt referit, 477, t. I.

Scriptura: ignoratio heresea parit, 993. Scripturis armatura sumenda, 992, t. I.

Scriptura doctrina gravior quam testimonium suscitata a mortuis, 1009. Scriptura sacra opulentia, ejusque profundus sensus, 1008, 1007, t. I.

Scripturam interpretatio a Ptolemæo Philadelpho curata, in templo Serapidis Alexandriæ servatur, 881, t. I.

Scripturæ sacrae comparantur mari tempestatisibus non agitata, 1040, t. I.

Scripturæ sacrae Synagogæ Judæorum nullam conferunt sanctitudinem, 850, t. I.

Scripturæ auctoritas potior rationibus, 797, t. I.

Scriptura tempore Mosis data, cur non tempore Noë vel Abraham, 105. Respondetur objectioni, si utiles Scripturæ, cur non a principio datae sunt, 103, t. II.

Scripturam thesaurus, 17, t. II.

Scripturæ sacrae expositione est exhortatio et consolatio, 92. Consolationem parit Scriptura sacra et singulæ ejus partes, 93, t. II.

Scripturæ lectiones utilitas, 299, 300. Scripturam lectio paradisus, qui flores et fructus profert, 18, Scripturæ sacrae lectione sedatur calamitatis dolor, 522, t. II.

Scripturam vel tenues dictiones utiles, 17. Scripturæ

non accusandæ sed il accusandæ qui Scripturas adulterant, 703, tom. II.

Scripturæ sacrae profunditas, 124. Scriptura nihil supervacaneum habet, 187. Scripturæ sacrae totum orbem pervaserunt, 87. Semper legende, 90, 126; quomodo tractande, 90, nubi comparantur, 90, t. III.

Scripturæ lectio cum prato collata, 87, t. II.

Scripturam sacrarum lectio suave prætum, suavis hortus, 397, t. III.

Scripturæ non legende modo sunt, sed explorande, 148. Scripturæ lectio pia religionis notitiam affert, 41.

Scripturæ lectio in ecclesia, 70, t. III.

Scripturæ sacrae litteræ sunt a Deo nobis misse, 28, tom. IV.

Scriptura divina nihil supervacaneum habet, 307. Se ad nostram infirmitatem attemperat, 35, thesaurus iuxta haustus, 32, 70, t. IV.

Scripturæ vel in parva dictione immensas divitias complectuntur, 126, t. IV.

Scriptura sacra diligenter, 87, 222, 480. Scriptura sacra aromatibus comparatur, 106, t. IV.

Scriptura sacra prato comparatur, 395, ad captum nostrum se attemperat, 152, t. IV.

Scriptura sacra in calamitatibus antidotum, 262, nihil temere positum habet, 83, t. IV.

Scriptura sacra nihil sine aliqua ratione scriptum vel inutile habet, 236, 257, t. IV.

Scriptura thesauri spiritualis, 523, t. IV.

Scriptura sacra ad utilitatem nostram humanis utitur verbis, 109, t. IV.

Scripturæ divinæ, ne una quidem syllaba prætereunda, 119, t. IV.

Scripturæ sacra virtus, 341, t. IV.

Scriptura cum aurifodiniis comparatur, 289, t. IV.

Scripturæ diligentia in notandi annis, 561, t. IV.

Scriptura sacra lapidibus pretiosis comparatur, 111, 390, in Scriptura sacra nihil redundans, 88, nihil otiose possum, 380, t. IV.

Scriptura magna verborum attemperatione utitur, 138, tom. IV.

Scriptura sacra spiritualium similitudines petit a sensibiliibus, 111, 112, t. IV.

Scripturæ nuncquam sibi repugnant, 288, t. IV.

Scripturæ sacrae historias qui animo versat, non potest a cupiditatibus superari, 868, t. IV.

Scriptura sacra quomodo tractanda, 76, t. IV.

Scripturæ sacrae lectio, 183, ingens bonum, 321, 322.

Scripturam lectio cum doctornm admonitionibus, 472, quantum consolationem affert, 261, t. IV.

Scripturæ legendas omne tempus bonum, 323. Scriptura sacra non obiter legenda, 206. Scripturæ sacrae lectio thesauri comparatur, 32, t. IV.

Scripturæ sacrae mos qualis, 99, t. IV.

Scriptura sacra non in ecclesia solum, sed etiam domi legends, 262. Scripturæ sacrae historie in colloquiis adhibendæ, 688, t. IV.

Scripturam meditatio quantum pariat lucrum, 591, tom. IV.

Scripturam cur noluerit Deus esse claram, 292, t. IV.

Scriptura sacra Veteris Testamenti Hebreorum lingua initio scripta fuit, 42, t. IV.

Scriptura sapientem doctorem et attentum auditorem querit, 499, t. V.

Scripturæ sacrae lectio quam utilis, 512, t. V.

Scripturæ obscuritas lectorem ad inquisitionem invitat, 225, t. V.

Scripturam cognitione magnam affert consolationem et philosophiam, 453, t. V.

Scriptura sacra ad faciendam fidem nihil validius, 36, tom. V.

Scriptura sacra quibus modis accipienda, 208, 209, sensus allegoricus, ibid., t. V.

Scriptura sine scopo inutilis, 33, t. V.

Scripturæ omnes sanctæ, sed aliquid amplius habentes psalmi, 533, t. V.

Scriptura sacra explicatu difficultis, 258, t. VI.

Scriptura sacra palam arguit, 122, t. VI.

Scriptura sacra quomodo tractanda, 186, t. VI.

Scriptura nihil habet supervacuum, 110, t. VI.

Scriptura divinæ autoritas, 274, t. VI.

Scripturæ sacrae lectiones in Ecclesia multæ et variae, 116, t. VI.

Scripturæ finis est morum correctio, 186, t. VI.

Scriptura sacra allegorias ab se allatas explicat, 60, tom. VI.

Scripturæ quomodo audiendæ, 108, t. VI.
 Scriptura sub Ptolemaeo annis ante Christum trecentis ex hebreico græce translatæ est, 178, t. VI.
 Scripturæ sacrae loca quædam non separatim ab aliis sumenda, ne pravum hinc dogma dederatur, 136, t. VI.
 Scripturæ quidam locus depravatus per additionem aliquam, 158. Scripturæ verba quomodo tractanda, 158, tom. VI.
 Scripturæ cur Judæis relicta, 468, t. VI.
 Scripturæ sacrae dignitas utilitasque, 429, t. VI.
 Scripturæ dicuntur regnum celorum, 881. Scripturæ sacrae quare obscures, 881, t. VI.
 Scripturæ sacrae verborum efficacia, 30, 31, t. VII.
 Scripturæ divine notitia omnes egerint, 30, t. VII.
 Scripturæ sacrae auxilio noui uti, quantum crimen sit, 13, tom. VII.
 Scripturæ sacrae libri cur dati, 14, t. VII.
 Scriptura sacra quantum luci afferat, 30, t. VII.
 Scripturæ sacrae enigmata, 54, 55, t. VII.
 Scripturarum neglectus, quantum damnum, 484, 485, tom. VII.
 Scripturæ sententiæ profunditas, 31, t. VII.
 Scripturæ sacrae lectio morbos animi extinguit, 50, tom. VII.
 Scripturarum lectio lecto jucundior, 383, t. VII.
 Scripture cum accuratione magna et perquisitione legendæ, 97, non perfunctorie tractandæ, 295, t. VIII.
 Scripture divinæ nihil temere positum habent, 277, tom. VIII.
 Scripturæ non prætercurrentæ, 311, t. VIII.
 Scripturarum sacrarum utilitas quanta, 207. Scripturæ thesaurus medicinarum, *ibid.*, t. VIII.
 Scriptura de futuro ut de præterito aliquando loquitur, 445, t. VIII.
 Scripturæ sacrae pharmacum sunt, 439, t. VIII.
 Scripturæ divinae accuratissime explorandæ, 203, t. VIII.
 Scriptura sacra est quæstionum abyssus, 185, t. IX.
 Scripturæ sacrae nihil supervacuum habent, 667, tom. IX.
 Scripturæ remedia ad vitia curanda suppeditant, 219.
 Scripturæ sacrae mos de uno ut de pluribus loqui, 93, tom. IX.
 Scripturarum ignorantia quanta pariat mala, 391, t. IX.
 Scripturarum lectio quam utilis, 154. Scripturis qui attendit non opus habet signis, 155, t. IX.
 Scripturæ non curiosus scrutandæ sunt, 142, t. X.
 Scripturæ sacrae libri multi perditi, 57, 58, t. X.
 Scripturæ sacrae legendæ, 485, t. XI.
 Scripturæ sacrae quæ agenda et quæ non agenda sunt docent, 648, t. XI.
 Scripturæ sacrae legendæ sunt, 361, t. XI.
 Scriptura sacra magistri loco habenda, 342, t. XI.
 Scripturæ quos habuerint interpres, 73, t. XII.
 Scurrilia et faceta verba reprehenduntur, 119. Scurrilitas mollem efficit animam et pigram, *ibid.*, t. XI.
 Scutum bone voluntatis quid, 69, t. V.
 Scythæ, 58, t. V.
 Scythæ de Spiritu Sancto accepit, 186, t. V.
 Seytharum lingua loquebantur apostoli et discipuli, 459, tom. II.
 Seythæ ad fidem accesserunt, 822, 830, t. I.
 Sebastian presbytero scribit Chrysostomus, 729, t. III.
 Secretum alteri qui revelat etiam secreti nomine, secretum prodit, 934, t. I.
 Sectæ variae Judeorum, 651, t. VII.
 Securitas vite non querenda, 317, t. V.
 Securitas et gloria in Deo simul sunt, secus in hominibus, 70, t. V.
 Sedec justiam significat, 528, t. IV.
 Sedec clades, 191. sedecies Babylonem non vidit, et Babylonem tamei inductus est, 193, t. II.
 Sedere super thronum sanctum dicitur Deus, id est, sancte regnare, 186, t. V.
 Seditio et contentio mortem parit, 583, t. V.
 Segnities vel probani vitam instituentes dejicit, 114, tom. VI.
 Seleucia matrona, Rusini uxor, Chrysostomum in agro cesariensi excipit, 615, t. III.
 Seleuci cum Ptolemaeo pugna a Daniele prædictæ, 891, tom. I.
 Seleucus episcopus, relicta domo, Chrysostomum adit, 630, æger Hymmerio archiatro commendatur a Chrysostomo, 631, t. III.
 Sella uxor Lamechi, 167, t. IV.
 Semini benedictio a patre, 271, t. IV.
 Semini et Japheti probitas et honestas, 266, t. IV.
 Semini Davidi maledicunt, 647, t. IV. 483, t. I.
 Signa quibus usus est Constantius Presbyter quid

essent, 6. vide Praefationem ad Homilias in epistolam ad Hebreos, num. 3, t. XII.
 Semen jactum, cur maxima ex parte periit, 468, cur ja-cum est supra petram, in spinis, in via, *ibid.*, t. VII.
 Semen non frustra spargitur, etiam si pauci suscipiant, 1020, t. I.
 Semen non recipimus, nostra, non seminantis, culpa, 408, t. VII.
 Semicinctia et sudaria ante portas ecclesiæ Judæi vendebant, 648, t. VIII.
 Senatum magnum qui occupabant, usuram exercere non poterant, 337, t. VII.
 Senectus virtuti adeundæ non opportuna, 378, 379, tom. I.
 Senectus virtute preedito non metuenda, 345, t. I.
 Senex non ex canitié prohatur, 640, t. I.
 Senectus bona quæ, 345, t. IV.
 Senes circensibus adicti in honorestiores, 661, t. IV.
 Senectus in quo sita sit, 368, t. V.
 Senes appellantur doctores Judæorum, 694, t. V.
 Senes christiani ad theatra accurrebant, 296, t. VI.
 Senes peccantes graviores dant penas quam juvenes, 47, t. VI.
 Senectetem parit peccatum, 480, t. IX.
 Senes tempore Chrysostomi ædificia construere incipiebant, quos carpit ille, 350, t. IX.
 Senes spectacula adire turpe est, 320, t. VIII.
 Senum vitia quænam et unde proveniant, 681, t. XI.
 Senectus honor quis sit, 66, t. XII.
 Senectus in Ecclesia utilissima, 323, t. XII.
 Senes ut juvenes currere debent in via salutis, 65. Se-num vitia tempore Chrysostomi, 63, t. XII.
 Sensibilitas ad spiritualia nos duocuit, 91, t. III.
 Sententia varia de Deo et de mundo, 67, t. VIII.
 Septenarius numerus in Scripturis, infinitæ multitudinis significacionem habet, 950, t. I.
 Se tuages septies, infinite, perpetuo et semper denota-t, 589, t. VII.
 Septuaginta interpres cæteris anteponendi, 52, t. VII.
 Septuaginta Interpretes Scripturæ commendantur, 748. Eorum versio a Judæis sapientibus olim recipiebatur, *ibid.*, tom. VIII.
 Septuaginta hebdomadum Danielis explicatio, 889, t. I.
 Sepulcrum Christi quam honorabile, 825, t. I.
 Sepulcrum Petri et Pauli Romæ aduent omnies, 825, t. I.
 Ad sepulcrum mortuorum quidam intolerabili dolore afflicti, domicilium posuerunt, 551, t. II.
 Sepulcrum martyrum dæmones formidant, 669, t. II.
 Sepulcrorum effossores multi, 762, t. II.
 sepulcrorum effossores, 675, t. IV, 239, t. V, 728, tom. VII.
 Sepulcrum splendida non immortalem pariunt memoriam, 664, t. IV.
 Sepulcrum tricubitale divitis, 511, 512, t. V.
 Sepulcrum fastus, 251. Sepulcrum domum perpetuam putare insanum est, 231, t. V.
 Sepulcrum sumptuosa et ædes magnifice quam vana sint, 297, t. V.
 Sepulcrum conspicienda et cogitanda, ut sedentur animi motus, 384, t. V.
 Sepulcrum martyrum in civitatibus honorata, 526, frequen-tata et culta, 512, t. V.
 Sepulcrum extra urbes, 68, t. V.
 Sepulcrum patens vocatur qui obscenæ verba loquuntur, 68, t. V.
 Se ulcra martyrum frequentanda, 428, t. VII.
 Sepulcrum in urbibus non construebantur, 676, sepulcris reversi multi sese abluebant, 426, t. VII.
 Sepulcrorum effossores, 333, t. VIII; 293, 304, 305, tom. X.
 Seraphim et Cherubim oculos corporeos non habent, 731, t. I.
 Seraphim velant faciem, quia lumen Dei ferre non pos-sunt, 722, 723, quomodo possunt Deum videre, 722, t. I.
 Seraphim significant ignita ora, 724, t. I.
 Seraphicus hymnus in sacra liturgia, 158, t. VI.
 Seraphim ignita ora significant, 70, t. VI.
 Seraphim dignitas maxima, 157, t. VI.
 Seraphim cur non faciem tantum, sed etiam pedes velant, 101, 102, t. VI.
 Seraphinorum alæ quid designant, 137, t. VI.
 Seraphinorum alæ celsitudinem et sublimitatem signifi-cant, 70, t. VI.
 Serapidis templum Alexandriæ, 851, in eo versio Scri-pturarum a Ptolemaeo curata servatur, 852, t. I.
 Serapion episcopus apud Marsos et Gothis episcopos delitum, 818, t. III.
 Sericas vestes, 69, t. III, 510, t. V.

Serica filia in calcis, 501, 502, t. VII.
Serpone alitur anima, 121, t. VI.
*Sermo evangelicus per apostolos prolatus, quavis penna levius pervolabat, 484, t. V.**
Sermo brevis esto in rebus non necessariis, 49, t. IX.
Sermo contra pneumatomachos et arianos incerti auctoris antequam Chrysostomus concionaret scriptus, 531, tom. XII.
Serorum Regio unde serica veniunt, 506, t. XI.
Serpens quare junatur, licet a diabolo in ministerium usurpatus, 141, serpentis maledictio, 142, 143. Serpentis Evans alloquenter astutia, 127, 128 et seq. Serpens qui Evans decepit non erat ratione praeditus, sed illo usus est diabolus, 127, t. IV.
Serpentes et scorpii quid commodi afferant, 490, t. V.
Serpentes devorat cervus, 162, t. V.
Serpentes prudenter quae, 390, t. VII.
Serpentum imagines inter deos relatæ a gentilibus, 19, tom. VII.
Serpens quonodo Eram allocutus sit, 483, 486, t. VI.
Serpens mulierem ulloquens mentitus est, 496, t. VI.
Serpentis pruaentia quæ, 803, t. III.
Servire Domino in timore quid sit, 100, t. VI.
Servitius species diversæ, 401, t. VI.
Servitus nihil nocuit Josepho, 132, t. VI.
Servitius sub Antiochœ tempus, 895, t. I.
Servus nudum nomen, 1059, servi aliquando moribus nobiliores heris, ibid., t. I.
Servi, heris similitates agentibus, improbores sunt, 373, t. I.
Servorum cura agenda, 903, t. I.
Servi nunquam milites, 76, t. III.
Servitus nomen tantum est, 270. Servitius modos quot induxit peccatum, 594, 595, 596. Servitus non naturam sequitur, sed peccatum, 600, t. IV.
Servi ab heris appellationem sumunt, 603. Servus est qui peccatum operatur, 270. Servos Dei elementa reverentur, 101, t. IV.
Servi adulterorum consciæ puniebantur, 283, t. V.
Servi aut liberum quid potissimum faciat, 278, 279, tom. V.
Servi a morientibus heris libertate domabantur, 213, tom. VII.
Servitus omnium terrima quæ, 326, t. VIII.
Servitus peccati gravissima, 297, t. VII.
Servi forna Filii Dei dignitatem non minuit, 79, t. VIII.
Servi Christi quantum differant a servis Mammouæ, 68, tom. VIII.
Servus et liber in iis, quæ ad Christum spectant, pares sunt, 156, t. X.
Servus non est qui a peccato liber est, 158, t. X.
Servorum multitudine vituperatur, 353, t. X.
Servitum peperit avaritia, 157, t. XI.
Servitus etiam in heris est, et matua sunt officia, 154, tom. XI.
Servus qui heri sui mandatis paret, Dei præcepta implet, 686. Servi boni officia, 686, t. XI.
Servi quonodo instituendi, 158, cum servis quonodo agendum, 711, t. XI.
Servos nostros Christus fratres vocat, cur nos non vocemus, 711, t. XI.
Servorum officia, 153, t. XI.
Servum esse bonum admodum difficile est, 683, cum servis quonodo agendum, 685, t. XI.
Servi mores suos componunt ad exemplum dominorum, 149, 150, t. XI.
Servis et famulis quam male uterentur quidam tempore Chrysostomi, 709, 710, t. XI.
Servus et liber nomina tantum sunt, 491, t. 12.
Sessio et resurrectio quid, 471, t. V.
Seth ortus, 171, t. IV.
Seth nomen libri apocryphi, t. VI.
Severa epistola Chrysostomi, 757, t. III.
Severiani episcopi Gabæ fororum oratio, cum susceptus esset a Joanne Chrysostomo, 426, t. III.
Severiani de sigillis sermo, 539, t. XII.
Severianæ et Romulæ litteras mittit Chrysostomus, 751, tom. III.
Severus presbyter ad Theophilum missus a Chrysostomo, 531. Severo presbytero epistola Chrysostomi, 661, t. III.
Sexta hora qua Christus crucifixus est, 706, t. V.
Sextæ editionis lectio, 754, t. V.
Sicarii quinam, 323, t. IX.
Siccitas magna Helæ jussu terram occupavit, 720, t. II.
Siccitas Antiochiae deficiente pluvia, 543, t. X.
Sicca palmarum succus, 62, est soporifica, ibidem, tom. VI.

Siclus in vestigial datus, 566, t. VII.
Siderum motui rerum eventum quidam adscribant, 568, t. I.
Siderum utilitas, 492, t. III.
Sigma seu mensa semicircularis in usu tempore Chrysostomi, 304, t. XI.
Signaculum in fronte puerorum recens natorum a presbytero impressum, 106, t. X.
Signatum lumen quid, 34, t. V.
Signum crucis in baptismô et in manuum impositione, 277, t. XI.
Signum crucis. Vide Crux.
Signi crucis potestas, 940, t. I.
Signa cur nunc non flant, 459, t. II.
Signa infidelibus non fidelibus proponuntur, 835, t. III.
Signum crucis ubique aderat, 838, t. III.
Signum crucis quonodo faciendum, 837, ejus operationes mirabiles, 837, t. III.
Signa vocantur ea quæ non secundum naturam fitiit, 716, t. V.
Signum et symbolum promissorum a promittentibus datur, 345, t. IV.
Signum, id est miraculum, debet naturæ conditionem superare, 84, t. VI.
Signa quandomam Deus facere solet, 219, 220, t. VII.
Signa non sunt semper a suspicione libera, 387, 388, tom. VII.
Signa sine virtute nihil prosunt, 392, t. VII.
Signa non prosunt ad salutem, 392, t. VII.
Signa quibusdam nocuerunt, opera bona nunquam possunt nocere, 388, t. VII.
Signa cur edere cessaverit Deus, 387, t. VII.
Signa quæ sub Juliano Apostata visa sunt, 40, 41, t. VII.
Signi crucis vis mirabilis, 537, t. VII.
Signum crucis in pectore efformabatur, 771, t. VII.
Signa crucis in facie digito efformabatur, 537, t. VII.
Signa populum aliciebant, 280, t. VIII.
Signa non fidelibus, sed infidelibus dantur, 201, 202, tom. VII.
Signum cruceis, 61, t. IX.
Signa resurrectionem probabant, 96, t. IX.
Signis omnibus præferenda caritas, 484, t. IX.
Signa sunt manifestatio Spiritus, 214, t. IX.
Signa cur nunc non flunt, 50, t. X.
Signa qui facit potest esse carnalis, 69, t. X.
Signa faciunt etiam prestigiatores, 33, t. XII.
Silentium desiderat Chrysostomus, plausus rejicit, 883, tom. I.
Silentium aliquando loquela utilius, ut et loquela ali quando silentio utilior, 432, 433, t. V.
Silentium. Tum demum est loquendum quando verba plus prosunt quam silentium 434, t. V.
Silentium sumnum in ecclesia servandum, 106, t. V.
Silentii intempestivi malum, 434, t. V.
Silentiū Dei ejus patientia est, 257, t. V.
De silentio et secretis sermo, 847, t. XII.
Simiam gentiles adoraverunt, 115, t. II.
Simæ celebantur ut dñ ab Egyptiis, 582, t. IV.
Simmias Thebanus, 337, t. I.
Simon primum nomen Petri, 125, t. III.
Simon magus statim atque illuminatus et baptizatus fuit lapsus est, 120, t. III.
Simon magus dicebat se Spiritum Sanctum habere, 824, tom. III.
Simon irruens in ministerium, reprobatus, 310, 311, tom. II.
Simon magus a Petro Romæ prostratus est, 537, 539, 560, t. VIII.
Simonis qui pecuniam Petro obtulit scelus, 144, t. IX.
Simon (magus dictus) Romanum venit, 146, t. IX.
Simon pecunia charismata emere voluit, 754, t. V.
Simplicitas sectiana, superbia fugienda, 420, t. VII.
Simplicitas columbae quæ, 390, t. VII.
Simplicitas vera et bona quæ, 113, 114, t. VIII.
Simplicitas exultationem parit, 63, t. IX.
Simplicitas via est ad philosophiam, 66, t. IX.
Simulacra Graecorum vana, 48, t. V.
Simulacra iniqitas vocantur, 63, t. V.
Simulacrum vanitas, 397, t. V.
Simulacra et idola gentium, 242, t. X.
Simulatio malum est, 716, t. VIII.
Simulatio et hypocrisis arcenda, 1075 et seqq., t. I.
Simulator et invidus homines plus quam Deum verebunt, 519, t. XI.
Simulatio nulla adhibenda, 180, t. V.
Simultates non exercende, et simultatis malum, 198, 199 et seqq., tom. II.

similitates sedandæ quomodo, 681, 682, t. IV.
 Sinapis similitudine cur utatur Christus, 562, 563, t. VII.
 Singulariter in spe esse quid sit, 59, t. V.
 Siuensis Diogenes, 339, t. I.
 Siuus Abrahæ quid significat, 788, t. I.
 Sion est Ecclesia, 150, t. V.
 Sion Judgeorū metropolis, 212, illuc evangelium et apostoli exierunt, 212, t. V.
 Sionis cur mentio in psalmo, 336, t. V.
 Sion appellatur *is qui Deum speculator*, 721, t. V.
 Sirenum locus, 179, t. V.
 Sobrietas est deliciis utilior et suavior, 583, t. I.
 Sobrietas est non modo a fornicatione abstinere, sed etiam a reliquo vitiis alienum esse, 689, t. XI.
 Sobrietas non potest cum deliciis consistere, 569, t. XI.
 Societas bonorum semper bona, 508, t. IX.
 Societas eorum qui in mortore sunt, mollem miceroris allevare solet, 606, t. XI.
 Socordia ea quæ sunt facilia reddit difficultia, 291, t. V.
 Socrates novam vivendationem induxit, quæ non stetit, 886. Archelao rege celebrorū, 539, t. I.
 Socrates divitias contempserit, 607, ejus paupertas, 540. Socrati Crito pecunias offert, 536, 537, t. I.
 Socratem jubeant tyrannū a philosophiae doctrina absisterē, 531, t. I.
 Socrates non tam litteras curabat quam mores, 567, ejus verba ex Platone, 568, t. I.
 Socratis veneamus, 495, t. II.
 Socrates, Sophronici filius, philosophus semel ac bis in bellum exit et in acie stetit, 53, t. VI.
 Socrates philosophus omnia ad gloriam faciebat, 361, t. IX.
 Socrates jubet gallum Esculapios sacrificari, 414, t. IX.
 Socrates, magnus philosophus, cur cicutam bibere coactus sit, 37, t. X.
 Socrates coactus cicutam bibit, 38, t. X.
 Socrates quomodo erga uxorem, dicacem, nugacem et convicante se gereret, 223, 224, t. X.
 Socratis mors, 60, t. X.
 Socrates vincit apud Graecos, 370, t. XI.
Socrates ad mortem damnatus, 688, t. V.
 Sodomitæ et hic et in futura vita plexi, 1032, eorum criminis monumentum adhuc superest, 361, eorum nefandum vitium in usu tunc erat, 361, et seqq., Antiochiae maxime, 361, t. I.
 Sodomorum elades, 461, t. I.
 Sodomitas non statim ultus est Deus, 764, t. II.
 Sodomitarum nefaria sceleræ, 340, 341, t. III, crapula, 24, tom. IV.
 Sodomitarum exsecranda inequitas, 511, 312, 313, t. IV.
 Sodomorum clamor qualis, 390, peccatum quale, 399.
 Sodomorum incendium, 405, t. IV.
 Sodomitarum excidium deprecatur Abraham ut avertatur, 13, t. VI.
 Sodomorum terra in maledicto perseverabat tempore Chrysostomi, 288, t. VI.
 Sodomitarum criminis in orbibus, 160, t. VII.
 Sodomitarum erant Chrysostomi tempore, 104, t. IX.
 Sodomorum iucundum gehennæ imago, 420, t. IX.
 Sodomitarum ultio a quater mille aunnis viget et manet, 77, t. X.
 Sodomorum lacus descriptio, 442, t. XI.
 Sol stare jussus a Josue, retrocedere jussus ab Isæa, 118, t. II.
 Solem non corruptibilem esse putabant gentiles et manichæi; 360, solem non esse deum demonstratur, 116, 117, tom. II.
 Solem aliqui adorabant, 90, 91, t. XI.
 Solis elegans descriptio, 57. Sol pro deo habitus fuit a gentilibus, 58. Sol cui post tertium diem conditus, 58, confutantur gentiles qui solem adorabant, 59, t. IV.
 Solis et lunæ utilitas, 59, t. IV.
 Sol justitiae orbis tenebras dissipavit, 294, 295, t. V.
 solem adorabant gentiles, 471, t. V.
 solem dicebant Apollinem, 57, t. V.
 Solem et lunam cur non primo die fecerit Dominus, 448, tom. VI.
 Solatium in labore cantus afferit, 158, 157, t. V.
 Solemnitates Antiochenæ circa meridiem solvebantur, 750, t. I.
 Sollicitudo laboranti non adesse debet, 259, t. VIII.
 Sollicitudo nimis quam inutilis, 502, t. VII.
 Sollicitudo nulla Christi fidelibus esse debet, 302, 303, tom. VII.
 Solitarii cuius pater gentilis erat historia, 518, t. I.
 Solitarii et monachi laudantur, 61, t. V.
 Solitudinis encomium, 123, t. V.
 Solitudo ad virtutem conuocata, 411. solitudinis laus, 411.

Solitudo non loci tantum debet esse, sed etiam proprie, 414. solitudo non mons tantum, sed etiam cubiculum est, 787, t. I.
 Solitudo commoda est ad Deo supplicandum, 505, trans quietatis mater, 504, t. VII.
 Solitudo philosophiæ idonea, 239, t. VIII.
 Solonis lex, 692, in nota, t. XI.
 Solum tapetibus stratum, 510, t. V.
 Somniorum observationes vanæ, 561, 562, t. VIII.
 Somniis similia sunt omnia in hac vita, 88, t. XII.
 Somniorum et visionum distinctio, 249, t. IX.
 Sonnus quam necessarius, 738, t. I.
 Sonnus servis quam heris, suavior, 44. somnum dulcem labor excitat, 44, t. II.
 Sonnus sic vocatur mors post Christi mortem, 394, t. II.
 Sonnus cibo alitur, 581, t. III.
 Sonnus suavior; superi quam diviti, 674, t. IV.
 Sonnus naturæ, et somnus voluntatis inter se differunt, 476, t. VII.
 Sonnus imago mortis, 202, t. IX.
 Sopater Armeniæ prefectus, ei præfuit ut pater, Chrysostomum officiis coluit, 644, t. III.
 Sophistæ verbo predicationis adversabantur, 831, t. I.
 Sohistæ nostra destruere incassum conati sunt, 556, tom. II.
 Sophronii hæresis quænam, 219, t. XI.
 Sophronium hæreticum prosteruit Paulus, 219, t. XI.
 Sordes oris quænam versæ sint, 516, t. VII.
 Soror Flaviani cum is ad Imperatorem profectus est, extremo laborebat morbo, 47, t. II.
 Sors ministerii quid significet, 37, t. IX.
 Sortes et incantationes Antiochenæ in usu, 48, t. XI.
 Sortilegia a christianis quibusdam adhibebantur, 623, tom. X.
 Spatia temporis quinque, 724, t. VIII.
 Specie laetum pulabant quidam hæretici incarnatum fuisse Filium, 673, t. V.
 Spectacula turpia in connubiosis tumultum turbationemque invehunt, 697, t. IV.
 Spectacula Antiochiae frequentia, 68, t. III.
 Spectacula publica, id est circenses ludi ac theatra vi-tanda, 102, t. VI.
 Spectacula theatri damnantur, 239, 643, t. VII.
 Spectacula theatrorum quam turpia, 426, t. VII.
 Spectaculum utile quodnam, 555, t. VIII.
 Spectacula publica non adeunda, 520, t. VIII.
 Spectacula vana damnantur, 120, 244, t. VIII.
 Spectaculorum damnnum, 520, t. VIII.
 Spectacula theatri exigitantur a Chrysostomo, 191, 253, tom. IX.
 Spectacula exagitat Chrysostomus, 48, t. X.
 Spectatores scene carpuntur, 428, t. VII.
 Spectatores circensium a sacro conuento areere vult Chrysostomus, 695, t. IV.
 Speculator quid, 656, t. II.
 Speculum spirituale quodnam, 49, t. VII.
 Spelunca matronæ prope Antiochiam, 179, t. XI.
 Spes nunquam amittenda, 679 et seqq., quasi catena de celo pendens animas sustinet, 279, non conundit, 459, tom. I.
 Spes in Deum magnum bonum, 89. Spe futurorum omnia fortiter fereanda, 37, t. II.
 Spes christianorum æterna et immota, 157, t. III.
 Spes futurorum certior rebus praesentibus, 625. Spes boni futuri mala levat præsentia, 144. Spes honorum labores minuit, 572, t. IV.
 Spes non pudefacit, 626, t. IV.
 Spes in rebus difficillimis habenda, 331, 532, t. V.
 Spes hæsitare non dubet, 154, t. V.
 Spes salutis est vulnerum remedium, 578. Aurora avara, 353, t. V.
 Spem parit justitia, 53, t. V.
 Spes in Deum omnia commutat, 140, t. V.
 Spes in hominem periculosa, 331, t. V.
 Spes in Deum ærumnosorum præsidium, 441, t. V.
 Spes in Deum, magnum robur, præsidium inexpugnabile, portus tranquillus, etc., 140, t. V.
 Spes in Deum immutabilis, firma, constans, invincibilis, inexpliquabilis, 337, valida et tutæ, 538. Quo pacto se-randum sit in Dominum, ibid. Spes in Deum immortalis, 55, t. V.
 Spes salutis in Dei benignitate et in recte factis po-nenda, 49, t. V.
 Spes bona etiam illi qui male vivunt si voluerint converti, 66, 67, t. V.
 Spes in hoc consistit, ut si non statim acceptimus ne desperemus, 478, t. V.

Spes futura gloria omnia facilia reddit, 89, in spe singulariter esse quid sit, 89, t. V.

Spes coronae celestis a mala consuetudine avocat, 253, tom. VII.

Spes futurorum ipso visu clarior, 290, t. VII.

Spes in morum sanctitate solum habenda, 39, t. VII.

Spes semper esse potest viventi, 195, t. VII.

Spes est, de futuris confidere, 352, t. IX.

Spes in Deum securitatem et latitudinem praestat, 699, tom. XI.

Spes in Deum rebus omnibus superior est, 687, t. XI.

Spes semper servanda quamdiu vivimus, 57, t. XII.

Sphaericum esse cœlum negabat Chrysostomus, 208, tom. VII.

Sphaeroter quid sit, 329, *vide notam*, t. IV.

Sphenon locus in circulo, 369, t. VIII.

Spinæ in Scriptura sacra peccata significant, 84, t. XII.

Spiraculum vite a Deo inspiratum, quid sit, 103, t. IV.

Spiritualia quomodo adeunda, 82, t. IV.

Spiritualia distributione magis crescent, 185, t. IV.

Spiritualis homo quis, 822, t. IV.

Spiritualia nulla externa operatione indigent, 53, in spiritualibus omnino necesse est ut qui querat inveniat, 150, t. V.

Spiritualia semper splendidiora evadunt, 250, t. VIII.

Spiritualia a principio perfecta sunt, 153, t. VIII.

Spiritualia non propriis cogitationibus permittenda, 146, tom. VIII.

Spiritualia nequitas que, 259, t. XI.

Spiritualia spiritualibus comparare quid sit, 59, t. X.

Spiritualis vir ne querat honorem a mulieribus, 511, tom. I.

Spiritualis homo omnia fert libenter, 236, t. XII.

Spiritus Dei quomodo superferebatur super aquas, 33, tom. IV.

Spiritus Sanctus per Moysen loquebatur, 166, t. IV.

Spiritus Sanctus prophetarum lingua movebat, 34, ad nostram infirmitatem sermonem temperabat, 34, t. IV.

Spiritus gratia tempora facit, ut ubique orandi facultas sit, 607, t. IV.

Spiritum Sanctum vere cognoscere substantiam Dei probatur, 737, t. I.

Spiritus Sanctus Patri et Filio consubstantialis, 1085, et seqq., t. I.

Spiritus Sancti cum Patre et Filio aequalitas probatur, 405, 460, t. II.

Spiritus Sanctus si non esset, Deum orare non possemus, 458, t. II.

Spiritus Sanctus cur in specie columbae descederit in Christum, 369, cur specie linguarum apparuerit, 467, tom. II.

Spiritus Sanctus est ejusdem atque Pater auctoritatis, 464, t. II.

Spiritus Sanctus cum non adest, signum est iræ divina, 457, t. II.

Spiritus Sancti fructus quinam, 408. Spiritus sancti dominum est donum reconciliationis, 457, t. II.

Spiritus gratia qualis, 587. Spiritus gratia nunquam parva vel vilis, 17, ceu ignis peccata absumpsi, 460, t. II,

Spiritus Sanctus Paracletus, 467, t. II.

Spiritus Sanctus in veteri lege promisus, 783, quomodo in nobis retineatur, 276, 277, t. III.

Spiritus Sanctus inseparabilis natura, 813, t. III.

Spiritus Sancti varia nomina, 813, t. III.

Spiritus Sancti varia attributa, 818, 819, t. III.

Spiritus Sancti varia dona, 817, t. III.

Spiritus S. gloria a Macedonians de honestata, 822, t. III.

Spiritus missionem hæretici in contumeliam capiunt, 823, tom. III.

Spiritus Sanctus confirmat et implet ea quæ sunt Filii, 823, tom. III.

Spiritus Sanctus a semetipsa non loquebatur ut neque Filius, 824, t. III.

Spiritus S. plenitudo Evangelii, 823, t. III.

Spiritus Sanctus venit in Petrum, venit in Paulum, 824, tom. III.

Spiritus S. quomodo dignoscatur inesse alicui, 821, t. III.

Spiritus S. miti, est donum ejus multi, 826, t. III.

Spiritus idem utriusque testamenti conditor, 521, t. V.

Spiritus illuminat, Pater trahit, Filius ducit, 522, t. V.

Spiritus gratia ducente conuenit quies, ordo, moderatio, 208, t. V.

Spiritus Sancti donorum multiplicitas, 176. Communica-tio, 187, t. V.

Spiritus gratia cum magna celeritate procedit, 185, t. V.

Spiritus sua natura est ex Dei substantia, 187, t. V.

Spiritus vocatur Paracletus, 215, t. VI.

Spiritus Sanctus quomodo corpus Christi in Virgine ef-

formavit, 714, t. VIII.

Spiritus Sanctus lux est, quomodo, 543, t. VIII.

Spiritus Sanctus cum Patre et Filio in cœlo et in terra concordissime celebratur, 703, t. VIII.

Spiritus est anima, 672, t. VIII.

Spiritus divinus per sanctos suos futura quasi præsentia predicti, 703, t. VIII.

Spiritus saepe vocatur *Gratia Sancti Spiritus*, 672, t. VIII

Spiritus Sanctus non minor Christo, 205, t. VII.

Spiritus gratia librorum instar esse deberet, 15, t. VII.

Spiritus Sancti operatio in Virgine nou exploranda, 42, tom. VII.

Spiritus Sanctus cur descendit in baptismo Christi, 204, tom. VII.

Spiritus Sanctus non per litteras locutus est apostolis, 13, t. VII.

Spiritus Sanctum fuisse creatum pugnabit hæretici quidam, 53, t. VIII.

Spiritus Sanctus factus non fuit, 56, t. VIII.

Spiritus Sancti virtus quanta, 406, t. VIII.

Spiritus Sanctus immensus, 174, t. VIII.

Spiritus Saucti operatio non curiose exploranda, 151, 153, tom. VIII.

Spiritus Sanctus prophetis datus quomodo, 284, t. VIII.

Spiritus Sanctus cur non advenit præsente Christo, 404, tom. VIII.

Spiritus unus evangelistas movebat, 47, t. VIII.

Spiritus gratia inefabilis, 471, t. VIII.

Spiritus operatio nunquam minuitur, 204, t. VIII.

Spiritus Sanctus per ignem apte exprimitur, 46, t. IX.

Spiritus Sanctus in oratione descendit, 45. Est par honore Patri et Filio, 44, t. IX.

Spiritus Sanctus unum cum Filio potestatem habet, naturaliter unam, 230, t. IX.

Spiritus Sancti virtus quanta, 98, t. IX.

Spiritus Sanctus quos adit aureos ex lutels efficit, 46, tom. IX.

Spiritus Sanctus cur non Christo præsente advenit, 20, tom. IX.

Spiritus Sancti quanta potestas, 173, t. IX.

Spiritus Sancti donum maximum quodcumque est, 470, t. IX.

Spiritus Sanctus in iracundo non habitat, 138, t. IX.

Spiritus Sanctus illa tradit quæ certiora sunt, ex iis quæ oculis videntur, 17, t. IX.

Spiritu præsente semper adest Christus, 518, t. IX.

Spiritu adoptionis qui habet, Patrem vocat Deum a spirito motu, 527, t. IX.

Spiritus signorum quisnam sit, 143, t. IX.

Spiritus Sanctus ejusdem atque Pater et Filius essentia esse probatur, 607, t. X.

Spiritus Sanctus eamdem habet quam Pater, dignitatem, 448, t. X.

Spiritus Sanctum divinæ esse substantiæ probatur, 216, tom. X.

Spiritus Sanctus in Dei ordine est, 448, t. X.

Spiritum Sanctum vere Deum esse probatur, 164, t. X.

Spiritus Sancti dona sunt aequalia, 243, t. X.

Spiritus Sancti dona, causa erant schismatum, 259, t. X.

Spiritu discretio quid sit, 243, t. X.

Spiritu Sanctum possumus attrahere, 120, t. XI.

Spiritus Sancti renovatio quid sit, 334, t. XI.

Spiritus gratia promptos et alacres homines efficit, 159, tom. XII.

Spiritus servitutis quid sit, 526, t. IX.

Spiritus in Scripturis aliquando appellatur aqua, aliquando ignis, 185, t. VIII.

Spongia balsamo impleta divitum mensas abstergebant, 157, t. V.

Sponsalium mos vetus, 403, t. IV.

Sponsa pavor appellata, quare, 1038, t. I.

Sponsa zona, 63. Sponsæ calcei qui, 63, t. V.

Sponsus noster Christus, 62, t. V.

Sponsus qualis querendus virginii, 390, t. XI.

Sportula quid significet, 731, in nota, t. III.

Stabilitas mundi et æquabilitas vicissitudinis temporum, 487, t. V.

Stachys Pauli dilecta, 670, t. IX.

Stadia quindecim sunt milliaria duo, 544, t. VIII

Stadium est vita præsens, 641, t. IX.

Stagirius Asceta, 425, dæmon vexatus, 425, in jejuniis ac vigiliis multum temporis contriverat, 426, sanctum vi-

rum dæmonibus imperare solitum frustra adierat, 426, ex

merore in desperatione penit decidebat, 426, verbatur patris iram in monachos si id comperiret, 426. Stagirius ma-

ter pia, 426, eum horrore modo dæmon invadit, 426, sua forma, 427, dæmon vexatus martyrum loca frequens adiit, 428, sanctos adiit, qui curationem hujusmodi nunquam

frustra traiverant, nec sanatus est, 428, t. I.

Stagirini pater homo violentus, 447, habebat adulterios filios, 448, ex concubina, 448, comessationibus et fastui dediit, 448, t. I.
 Stagirio dæmon desperationis cogitationes immittit, 447. Stagirius a dæmonie vexatus, ex hujusmodi vexatione multum proficit, 447-448, ante vexationem negligens fuerat, *ibid.*, t. I.
 Stagirius Christianus a majoribus, 427, ab infantia sacras litteras edidicerat, *ibid.* Stagirius solo pane et aqua contentus, 450, t. I.
 Stagirii famulus etiam a dæmonie vexatus, 447, t. I.
 Statera justa quæ, 40, t. V.
 Statuarum defectionem memorat Chrysostomus, 913, I.
 Status Theodosii Magni dejectæ, 33. Statuarum eversio non per cives Antiochenos facta, sed per peregrinos et promiscuos homines, 38, t. II.
 Status non immortalem pariunt memoriam, 664, t. IV.
 Status triunphales victoribus posita, 35, t. V.
 Stelechius a Chrysostomo petit librum de compunctione, 411, t. I.
 Stellarum conversionibus omnia quidam adscribent, 828, t. I.
 Stella quæ Magis apparuit non ex numero cæterarum stellarum erat, 64, ejus cursus et fulgor, *ibid.*, cur apparuit, 65; ostium gentibus aperit, *ibid.*, t. VII.
 Stella quæ Magos duxit, super ipsum pueri caput stetit, 77, t. VII.
 Stella, quæ Magos duxit, non ex numero cæterarum stellarum erat, 76-77, diu ante partum Magis apparuit, 76, t. VII.
 Stella Magorum dux ab astrologis veritatis inimicis in testimonium usurpatum, 61, t. VII.
 Stella, quæ Magis apparuit, quid esset, 516-517, XII.
 Stellaræ nonquam senescunt, 75, t. III.
 Stellarum in celo pulchritudo, 39, utilitas, 60, t. IV.
 Stellæ cur non benedicerit Deus, 459, t. VI.
 Stephanæ domus primitæ erant totius Græciae, 373, V.
 Stephanus cur viduarum cura commissa ab Apostolis, 666, tom. I.
 Stephanus lapidum imbre non respiciebat, sed coronas, 647. Stephanus Apostolus Christum imitatur orando pro inimicis, 405, t. II.
 Stephanus martyrii corona redimitus, 567, t. IV.
 Stephanus lapidatus petit salutem lapidantium, 429, V.
 Stephanus diaconorum præcipuus, ^{prædictus}, 568, tom. V.
 Stephanus calumniæ impetratur, 125, t. IX.
 Stephanus mors quot bona attulerit, 146, de Stephanii morte moror, Pauli conversione compensatur, 133, In Stephano gratia florebat ex fide, 122, t. IX.
 Stephanus coronam exprimit, 701, t. VIII.
 Stephanus quam similis Christo in cruciatis, 701, VIII.
 Stephanus fortitudo mirabilis, 501, t. VIII.
 Stephanus protomartyr martyrii portas reseravit, 501, tom. VIII.
 Stephanus lapidatus rogavit ut lapidantibus peccatum dimitteretur, 596, t. VII.
 Stephani sapientia, 284, t. VIII.
 Stephanus os cum siliuit, mox sonuit tuba Pauli, 159, III.
 Stephanus ad Paulum a Corinthiis missus, 12, t. X.
 Stephanum improbitatis causa ecclesiastico principatū de ipsius doctrinæ thronum occupare jubet Julianus Apóstata, 568, t. II.
 Sterilis et virgo in expectata sunt matres, 766, t. II.
 Sterilitas quantum malum, 659, quam gravis mulieribus, 644, t. IV.
 Sterilitas et orbitas liberorum ab uno Deo proficiuntur, 232, t. IV.
 Stoicos confutat Paulus, 670, t. I.
 Stoicorum promiscua conjugia, 546, t. II.
 Stoici Aristotelem impetrant, 414, t. IX.
 Stoicorum doctrina, 270, t. IX.
 Stole diaconorum, 530, t. VII.
 Stolæ, dux exercitus, 91, t. III.
 Studio prefecto urbis scribit Chrysostomus, 721, eumque consolatur de morte fratris, *ibid.*, t. III.
 Sultana propter Christum omni sapientia prudentior, 710, t. I.
 Stupidis accusari non grave, plecti terrible, 47, t. VI.
 Stygis unda, 347, t. I.
 Stygis aqua, 290, t. VI.
 Subdit ut in officio contineantur auxilio Dei opus est, 458, t. V.
 Subintroductæ quoq[ue] curas afferant, 308, 601, quot damna pariant, 613, subintroductæ seu Agapetes virgines erant cohabitantes, 495, t. I. *Vide* Coabitatio et Agapetes. De Subintroductis feminis et Agapeticis, 1036, et *seqq.*, t. I.
 Subintroducti apud Virgines dedecore illas afficiebant,

514-518-516. Subintroductorum turpissimus usus, 528 et *seqq.* Subintroducti aliquando zelotypi, 529, t. I.
Subintroductæ ancillarum nomine, 561, t. VIII.
 Sublimibus humilia admiscerat Paulus, 109, t. XII.
 Substantia substantiam superiorum non probe novit etiam si parvo intervallu distet, 740, t. I.
 Substantia ei gloria una Patris et Filii, 844, t. VII.
 Substantia Dei quomodo cognoscatur, 704, eam se nos esse putare insanum est, 703, t. I.
 Substantia Dei. *Vide*, Dei substantia.
 Substantia Dei nobis ignota, 459, t. V.
 Substantia eadem Patris et Filii, 120, t. V.
 Suburbia Antiochiae, 904, t. I.
 Sudaria et semicinctia ante portas Ecclesie Judæi vabant, 648, t. VIII.
 Sudaria et semicinctia Pauli mirabilia, sed non ut vincula, 57, t. XI.
 Sudores non metuendi, 174, t. III.
 Sues unguento suffocari dicuntur, 430-431, t. X.
 Supellex argentea, 773, t. II.
 Superbia justum labefactat, 1041, t. I.
 Superbia bona opera pesumdat, 383, t. IV.
 Superbus quis vere sit, 41, t. V.
 Superbi quantopere fugiendi, 378, t. V.
 Superbum et arroganter esse, iniquitia est, 40, t. V.
 Superbia avaritiae adjungitur, 49, t. VI.
 Superbia sœpe ex bona conscientia oritur, 115, t. VI.
 Superbia in animis idipsum quod inflatio in corporibus, 118, t. VI.
 Superbia vulnus periculosum, 117, t. VI.
 Superbia mulierum maxime odiosa, 50, t. VI.
 Superbia malorum mater, 124, t. VI.
 Superbia malorum arx et radix, 224, maximorum orbis malorum causa, 224, t. VII.
 Superbia nihil objectius, humilitate nihil sublimius, 633, tom. VII.
 Superbia quantum noceat, humilitas quantum prospicit, 66-67, superbia fugienda, simplicitas sectantia, 429, superbia fons omnis nequitiae, 224, t. VII.
 Superbiæ pariunt principatus et primi consensus, 601, tom. VII.
 Superbi non seipso norunt, 533, t. VII.
 Superbi admodum ridiculi, 623, t. VII.
 Superbi cum humili comparatio, 520, 624, t. VII.
 Superbia virtutes omnes labefactat, 106, t. VIII.
 Superbia peccati principium, radix, mater 72, per eas Adam ab honore decidit, 72, superbia virtutes omnes reddit, iuiles, *ibid.*, t. VIII.
 Superbia ex ignorantia nascitur, 591, t. XI.
 Superbia quam aliena ab anima christiana, 216, t. XI.
 Superbia hominis argumentum est quod egeat ratione, 472, t. XI.
 De superbia et vana gloria ecloga, 671, t. XII.
 Superior ab inferiore superatus quantum patiatur, 677, tom. I.
 Supernæ Virtutes Dæum perfecte non comprehendunt, 729, t. I.
 Superstitiones singulares, cinis et fuligo et sales, 339, 359, t. XI.
 Superstitiones erga nascentes infantes adhibitæ, 103-106, t. X.
 Suphir. vel Ophir obi aurum, 190, t. V.
 Supplex quis vere sit, 64, t. V.
 Supplications in Ecclesia offerebantur pro populi ignorantia, 930, t. I.
 Supplicium cur non statim flagitiis inferatur, 581, tom. I.
 Supplicia Reipublicæ necessaria, 364, supplicia varia, 828, t. I.
 Supplici æterni memorie, quantum peccatis remedium, 201, t. II.
 Supplicium arcet improbitatem, 93, t. V.
 Supplicia pro peccatis cur in hac vita non inferantur, 93, t. V.
 Supplici differentiæ unde petitæ, 73, t. V.
 Supplicium improbitatis dignum non reperitur, 341, tom. V.
 Supplicium et in hoc et in futuro seculo inferatur, quomodo, 449, t. VII.
 Supplicium duplex damnatorum, 483, t. VII.
 Supplicium debetur, non solum ei qui mala perpetrat, sed etiam ei qui bona non operatur, 714, t. VII.
 Supplici dilatio consolationem afferat, 303, t. VII.
 Supplicium inevitabile est iis qui recte vitam non instituant, 209, t. VII.
 Supplici æterni horror quantus, 545, t. VII.
 Supplicia futura immortalia sunt, 250, t. VIII.
 Supplicium minus est peccato, 472, t. IX.

Supplicium, eternum fore probatur, 444 *et seqq.*, 446, tom. XI.
 Supplicie metus quantam vim habeat, 477, t. XI.
 Supplicium secum fert nequitia, 46, t. VI.
 Sus non natura sua immundus, cur quasi immundus prohibetur, 679, t. XI.
 Susa Persidis Metropolis, 896, t. I.
 Susanna uxor bona, 124, t. VI.
 Suspiciones etiam falsæ, episcopis non contemnenda, 683, t. I.
 Sutor calcorum, 516, t. V.
 Sybaritica mensa, 346, 697, 1031, 1040, t. I.
 Sybariticæ mense, 654, 278, t. V.
 Sybariticæ mensa. *Vide nota*, 654, t. X.
 Sycophantia fortiter ferenda, 531, t. XI.
 etiam fratres dicuntur, 800, t. VI.
Symolum Nicanae Synodi, 681, t. V.
 Symbolo superstitionis, apud christianos antiochenos, in usu, 58, t. X.
 Symeonem in vincula conjicit Josephus frater, 531, toni. IV.
 Simon et Maris presbyteri et monachi in apamensi auro, 639, iis scribit Chrysostomus, *ibid.*, t. III.
Simeon propheta erat, 810, t. II.
 Symmacho presbytero scribit Chrysostomus, 631, t. III.
Symmachus et Quirale lectio, 652, t. V.
Symmachus, Aquila et Theodotio, 682, t. V.
Symmachus, Aquila et Theodotionis lectiones, 706, t. V.
Symmachus et Theodotionis lectio, 693, t. V.
Symmachus lectiones, 637, 640, 641, 644, 616, 648, 650, 651, t. V.
Symmachus et Syri lectiones, 688, t. V.
Symmachus lectio, 691, 694, t. V.
Symmachus lectio, 655, 656, 664, 667, 672, 674, t. V.
Symmachus lectio, 583, 591, 593, 594, 608, 757, t. V.
 Synagoga Judæorum diversiorum dæmonium, 847, 850, illi non adoratur Deus, *ibid.* Synagoge Judeorum Scripturæ libri nullam conferunt sanctitatem, 850, 910, 911, imo ideo illa magis odio habenda, *ibid.* Synagoga odio habenda quia legem habet et Prophetas, 911. Synagoga Judæorum Christianos arcet Chrysostomus, 881. Synagogam prava potestas inhabitat, 980. Synagoga lupanar, diaboli propugnaculum, etc., 915. Synagogam Judeorum inter et theatrum nihil discriminis, 847, spelunca latronum erat et prostibulum, 848, t. I.
 Synagoga Judæorum diversoriis dishonestior, 818, dæmonum habitaculum, 860, nou digna veneratione, 850, tom. I.
 Synagoga non omnes accipit, sed Ecclesia universos, 30, tom. VI.
Synaxis commixtio, 757, t. III.
Synaxis in Ecclesiæ, 860, t. I.
 Synaxim negligebant Antiochenorum multi, ut ad Circenses ludos pergerent, 753, t. I.
 Synaxis etiam post prandium Antiochiae ad concionem audiendam, 104, t. II.
Synaxis sive collectio in ecclesia, 217, t. IX.
 Syndemum nobilis femina pharmacum mittit Chrysostomo, 590, t. III.
Zurōpō̄ oīwō̄z̄ z̄al pīk̄ tō̄tō̄ta, concursus substantialis, et inītio sacra divinitatis ei carnis, error Apollinaristarum, 757, t. III.
 Syngrapha, 122, 163, t. V.
Syngraphæ debitorum, 298, t. V.
 Synodum decretum necessarium ad sedandas Constantino-politanos tumultus, 558, t. III.
 Synuastæ Apollinaristæ crant, 747, t. III.
Syri, 714, t. I.
Syri christiane philosophantur, 32, t. VIII.
Syri episcopi qui cum Theophilo Constantinopolin venerunt, libellos accusationum ipsi dare recusant, 555, t. III.
 Syrorum lingua, 43, t. IV.
Syrus et Hebreus illati, 88, t. VI.
Syri lectio, 226, t. V.
Syria de Spiritu Sancto accepit, 186, t. V.
Syrophoenissa ex assidue exaudita est, 85, t. V.
Syrophoenissa quia vehementer petit impetravit, 506, tom. VII.
Syrorum lingua, 74, t. VII.

T.

Tabernaculum nihil proderat Judeis, 135, t. IX.
 Tabernacula justorum, 353, t. V.
 Tabernacula peccatorum, quo, 145, t. III.
Tabernaculum figura Veteris Testamenti, 829, t. I.
 Tabernacolorum festum apud Judeos, 915, t. I.

Tabernacolorum festum quo summus sacerdos in sanctuarium intrabat, 357, t. II.
 In Tabernaculo ludi Kalendarum die, 953, t. I.
 Tabitha lacrymis viduarum, quibus beneficerat, ad vitam revocata, 926, t. I.
 Tabitha propter eleemosynam revixit, 484, t. IV.
 Tabitha bonis operibus celebris mortua suscitatur a Pestro, 166, t. IX.
Ta'itham mortuam viduarum lacrymæ suscitarunt, 794, toni. III.
 Tabulæ de nupiis, de debitis, deque reliquis contractibus nisi in frontispicio nomina Consulum haberent, nullam ex se vim habebant, 110, t. VI.
 Tactus virginis vitandi, 518, t. I.
 Tactus mulieris quam periculosus, 497, t. I.
 Talenta in Evangelio quid significant, 714, t. VII.
 Talenti concreti distributio facienda, 1045, t. I.
 Talentorum evangelicorum rationes, 608-609, t. IV.
Talentum in terram abscondere quid, 954, t. VI.
 Tali et cubi ad ludum adhibiti, 187, t. VIII.
 Talorum ludus, 61, t. IV.
 Tantala fabula, 497, t. I.
Taxeoppon quid, 221, t. XI.
 Tapetes, 983, t. I.
 Tarsensis episcopus inter adversarios Chrysostomi, 725, tom. III.
 Tarsum curmissus Paulus, 669, t. I.
 Tartarus tantum a terra distans quantum terra a celo, 915, t. IV, 347, t. I.
 Tartari fundum, 383, t. II.
 Telonium quid, 430, t. III.
 Teloni quæstus iniquus, 362-363, t. VII.
 Temperantia ad sanitatem conductit, 84, t. IV.
 Temperantia est animæ pulchritudo, 174, t. XI.
 Temperantia voluntas, 320, t. X.
 Temperantiam voluntas quanta, 320, t. X. Longe major ea, quam intemperans percipit, 320, t. X.
 Tempes quomodo sedata a Christo, 350-351, t. VII.
 Templum judaicum quam celebre, 813, in tempore interius solis sacerdotibus ingredi licet, 834 *et seqq.* t. I.
 In templo judaico ignis de celo decidebat, qui victimas consumerebat, 909, t. I.
 Templum Judeorum Deus olim aversabatur ob illorum sceleras, 833, t. I.
 Templi hierosolymitani destructionem prædictit Daniel, 898. Templum judaicum restaurari non potuit, 834, numquam restaurandum esse probatur, 885-884. Templi vastitas per Romanos æterna futura, 897-898. Templum cum restauraret Julianus, ignis a fundamentis exsiliit, 853. Templo diruto anni plus quadrangenter, 853, 905 *et seqq.*
 Templum hierosolymitanum cum vellent rursus aedicare Judæi, igne e fundamento erupente, colibit suū, 285, 286, t. V.
 Templum hierosolymitanum, 40 cubitos longitudinis, vi-ginti latitudinis habebat, 430, t. V.
 Templum regis in psalmo quid, 202, t. V.
 Templi secundum annis 46 a dilectum, 302, t. V.
 Templi Judeorum magnificientia, 127, XII.
 Templi partes aliquot tempore Chrysostomi supererant, 687, t. VII.
 Templum in duas partes divisum, interiore et exteriorem, 353, t. II.
 Templum jam est universa terra, 409, t. II.
 Templum hierosolymitanum, olim ita celebre, profanum redditum, 176, 177, t. II.
Templum Salomonis, imago mundi, 787, 788, t. II.
 Templum Jerosolymitanum instaurare conatur Julianus Apostola, 568, sed frustra, igne ex fundamentis exiliente, 568, t. II.
 Templum Apollinis igne labefactatum, imuisso fulmine, 532, t. II.
Templum, carnis Domini figura, 736, t. III.
Templum Judæorum, imago Domini templi et Domini corporis, 830, t. III.
 Templum Matronæ in Daphnes suburbio Antiocheno, 831. Itemque Apollinis, 832, t. I.
 Templum Serapidis Alexandrigæ, 831, in eo Scripturam versio a Ptolemaeo Philadelpho curata servatur, *ibid.*, tom. I.
 Templum idolorum non licet adire, 188, t. VIII.
 Templum licet procul positum adire oportet, 667, t. IV.
 Templo Dei facit gratia Spiritus, ut ubique precanū cultus sit, 667, t. IV.
 Templum Dei nos sumus, quomodo, 44, t. XI.
 Templum Spiritus Sancti possunt esse singuli christiani, 913, t. I.
 Tempus acceptabile quodnam est, 482, t. X.
 Tempus præsens est christianis tempus belli, 411, t. XI.

Temporis spatia quinque, 721, 734, t. VIII.
Tempus quo scriptum fuit opus imperfectum in Matthaeum subindicatur, 931, t. VI.
 Temporalium incertitudo, 426, t. II.
 Temporaneæ res incertaæ, 600, t. I.
 Temporis fluxa conditio, 936, t. I.
 Temulenti cum mortuo comparatio, 349, 530, t. VII.
 Temulenta. *Vide* Ebrietas.
 Tenebrae in Scriptura significant afflictionem, 414, t. V.
 Tenebra noctis non malum quidquam sunt, 152, t. VI.
 Tenebra dicuntur opera mala, 408, t. VIII.
 Tenebrae non sensibiles, quaæ, 217, t. VII.
 Tenebrosi vocabantur qui misericordiam non habebant, 713, t. VII.
 Tentatio cur permittitur, 1002, t. I.
 Tentationum varia genera, 62, t. II.
 Tentatio quiete melior, 68, non tentatio, sed tentatorum segnitiae ruinas efficit, 61, t. II.
 Tentationes cur Deus permittat, 170, t. III.
 Tentatorem habemus inimicum, 688, t. IV.
 Tentatio gravior est, in dolosum hominem incidere, 340, V.
 Tentationes diaboli depellende, 531, t. V.
 Tentationis et castigationis lucrum, 354, t. V.
 Tentationes sustinenda etiamsi diuturnæ sunt, 473, t. V.
 Tentationem Deus permittit ad probationem, 225, t. VI.
 Tentatio bonos reddit meliores, 55, t. VI.
 Tentationum species, 634, t. VI.
 Tentatio non querenda, 209, t. VII.
 Tentat. fortiter tolerandæ, 208. Cur immittantur, 207, VII.
 Tentationibus instantibus unde consolatio sumenda, 418, tom. VIII.
 Tentationes et afflictiones nos splendidiores reddunt, 213, in temptationibus jejunandum, 250, t. IX.
 Tentationes bonum afferant, 34, t. IX.
 Tentationes oratione pelluntur, 53, t. IX.
 Tentationes timendæ non sunt cum pro nobis est Deus, 513, t. IX.
 Tentationes magna pariunt bona, 377, t. IX.
 Tentationes animum dejicere non debent, 588, t. X.
 Tentationibus fortiter obserendum est, 598, de temptationibus non dolendum, 467, t. X.
 Tentationes quantum luci afferant, 439, t. X.
 Tentationes et arumnæ quomodo repellende, 171, t. XI.
 Terentius presbyter a Chrysostomo ad Otreium Arabissi episcopum missus, 687, t. III.
 Terra nutrit, mater, patria nostra est et commune sepulcrum, 38, 77, t. IV.
 Terra fundata super aquas, 100, 102, t. IV.
 Terram non ex subjecta materia factam fuisse probatur, 30. Terra ex non existentibus facta, 585, 584, t. IV.
 Terra cur informis creata, cœlum vero perfectum creatum sit, 30. Terra cur paulatim condita sit; cœlum vero statim perfectum, 583, t. IV.
 Terræ fertilitas Dei providentia adscribenda, 479, t. V.
Terram omnium esse elementum dicebant quidam, 610, V.
 Terra ipsa ob peccata hominum plectitur, quomodo, 61, tom. VI.
 Terra quomodo invisibilis erat in principio, 411, t. VI.
 Terram qui querit ab illa excidet, qui cœlum prefert, utroque fruerit, 62, t. VII.
 Terra non vertitur, sicutaque stat secundum sententiam Chrysostomi, 680, t. XI.
 Terræ motus et urbi eversiones tempore Chrysostomi, 314, t. XI.
 Terræ motus fieri cur Deus permittit, 1027, eorum utilitas quanta, 1028. Terræ motus Antiochiae, 1027, non terræ motus, sed ejus causa timenda, 1050, id est peccata, ib., I.
 Terræ motus timor, 730; ingens terræ motus imago, 720; terræ motus qui biduo duravit, 714, ex terræ motu quis fructus colligendus, 721, ex terræ motu quantum nuntiati Antiocheni, 714, t. II.
 Terræ motus Antiochenos ad vigilias et pœnitentiam provocat, 713, t. II.
 Terræ motus frequentes Antiochiae, 57, t. II.
 Terræ motus Constantinoi oī habitus memoratur, 66, IX.
 Terræ motus Constantinopolis, 291. Terræ motus ille ^{anteponit}, id est anno uno autequam homiliam 41 in Acta prædicaret, 291, t. IX.
 Terræ motus, conflagrationes, hostium irruptiones Constantinopoli, 222, t. XII.
 Terrena omnia fluxa sunt et nunquam consistunt, 156, tom. VIII.
 Terrena despicientibus terrena dat Deus sepe, 550, XII.
Tertia hora erat cum Spiritus sanctus super apostolos adiecit, 703, t. V.
 Tertius scriba Pauli in Epistola ejus Romanos salutat, 677, t. IX.
 Tesserarum lusus, 61, t. IV.

Testamentum vetus cum novo consonat, 709, t. I.
 Testamentum novum prænuntiatum, 827, t. I.
 Testamenta alii usum, alii dominium tribuentia, 42, t. II.
 Testamentorum duorum legislator unicus, 320, 321, t. II.
 Testamentum novum in Veteri prædictum, 318, t. II.
 Testamenti novi ac vet. concordia, 594, affinitas, 583, IV.
 Testamentum novum, unde novum dicitur, 313. Testamenti novi et veteris unus est scopus, *ibid.*, t. VI.
 Testamenti Novi librorum enumeratio, 317. Novum Testamento abrogavit Vetus, 72, t. VI.
 Testamenti Veteris obscuritatis causa prima, auditorum immunitas, 176, secunda causa est, quod hebreæ scriptum fuerit, 178, t. VI.
 Testamentum Vetus obscurum, 167, t. VI.
Testamentum Novum cur sic appelletur, 397, t. VI.
Testamenta duo uno patre orta, 453, t. VI.
 Testamenta tabulaque de iupitis, de debitis, deque reliquis contractibus nisi in frontispicio nomina consulunt haberent, nullam ex se vim habebant, 110, t. VI.
 Testamenta duo per duas viduas expressa, 358, t. III.
 Testamenta duo, vetus et novum, non invicem contraria sunt, 283. Testamenti Veteris et Novi unus legislator, 284.
 Testamentum Vetus Novi typus, 247. Testamenti Veteris et Novi idem auctor Deus, 245 *et seqq.* Testamenti Veteris cum Novo cognatio, 247, 250, t. III.
 Testamenti utriusque idem conditor, 321. Novum Testamentum in quo differat a Veteri, 407, in Novo Testamento nova facta sunt omnia, 493, t. V.
 Testamentum totum vetus lex appellatur, 667, t. VII.
 Testamentum Vetus non excludit Christus, inno laudat, 480, in Testamento Veteri figura, in Novo veritas, 25, t. VII.
Testam. Novum quando et quomodo datum, 15, t. VII.
 Testamentum Vetus bonorum radix, 180, t. VIII.
 Testamenti Veteris figura in Novo imitantur, 95, t. VIII.
 Testamentum Novum veteri præstat, nec tamen cum illo pugnat, 447, t. X.
 Testamentum Novum non vitam solum dat, sed etiam Spiritum, a quo vita afferatur, 443, t. X.
 Testamenti Veteris, et Novi differentia, 95, t. XII.
 Testamentum Novum quodnam, 114, t. XII.
Testam. Novum habet remissionem peccatorum, 133, XII.
Testis idoneus nemo in propria causa, 656, t. VI.
Testimoniis resupinata, 61, t. XII.
 Thallobiori siebant pueri admodum juvenes, 658, t. IV.
 Thamar nurus Judee non damauanda, quia dispensatio i ministravit, 533, t. IV.
 Thamar, quæ male audiebat, memorata in genealogia Christi, 21, 53, t. VII.
 Thamar a fratre Amnone violata, 483, t. I.
 Thamatum Judæi adorarunt in Moabitide, 673, t. VIII.
 Tharsis, 219, t. V.
 Thasiūnum vinum celeberrimum, 673, *vide notam*, t. IV.
 Thasiūnum vinum celebre, 501, 514, t. VII.
 Theatra non peccatum sunt manifestum, sed ad malum dicunt, 159, t. II.
 Theatra non adeunda, 537, contra theatrorum spectacula, 682, t. II.
 Theatra frequentabant Antiocheni, 153, et illicita saltantum spectacula, 153, t. II.
 Theatra et spectacula damnantur, 263, 264, ea sunt dialoli pompa, 264, luxurie schola, incontinentiae gymnasium, etc., 514. Pejra babylonica fornace, 313, quid in illis representabatur, 515, t. II.
 Theatralium spectaculorum turpitudo, 696, 697, t. IV.
 Theatrorum spectaculis adesse christiano non convenit, 660, t. IV.
 Theatrum aliud est, aliud auditorium, 241, t. V.
 Theatrorum Chrysostomi tempore ratio, 106, t. V.
 Theatrorum et conviviorum pernicies, 459, t. V.
 Theatra tempore Chrysostomi cuiusmodi erant, 267, t. VI.
 Theatra diabolus struxit, 71, contra theatri spectacula, 71, 427, t. VII.
 Theatrorum obscenitas, 81, t. VII.
 Theatrorum spectaculos insectetur Chrysostomus, 79, in theatris natantes mulieres exhibebantur, *ibid.*, t. VII.
 Theatrum diabolica res, 81. Theatri spectacula damnantur, 239, 645, 677, t. VII.
 Theatra a meretricibus mulieribus frequentata, 22. In theatris meretrices nudæ prodibant, 71, t. VII.
 Theatrorum spectacula quam turpia, 426. Theatrorum piscina, ubi mulieres nudæ natabant, 79, t. VII.
 Theatra non adeunda, 120, t. VIII.
 Theatra pompa satanica sunt, 28, t. VIII.
 Theatra et spectacula damnantur, 188, t. VIII.
 Theatrorum lasciva spectacula, 353, t. VIII.
 Theatrales ludi, 23, t. VIII.
 Theatralium spectaculorum foeditas, 28, t. VIII.
 Theatrum cum carcere compatur, 501, theatrorum tur-

- pitudo, *ibid.*, t. IX.
 Theatrorum vanitas, 90, t. IX.
 Theatra rejicienda, 312, t. IX.
 Theatralia spectacula vituperantur, 191, 233, exigitur a Chrysostomo, 191, t. IX.
 Theatrorum modus et ratio, 102, t. X.
 Theatrorum spectacula exigit Chrysostomus, 48, t. X.
 Theatra describuntur, 427, 428, t. XI.
 Theatra. In theatris nudæ mulieres comparent, 428, t. XI.
 Theatra proscriptis auditoribus Chrysostomus, 519, t. XII.
 Thebanæ adolescentes OEdipi filii, 461, t. I.
 Thecas et reliquias Constantiopolitanæ, 526, t. XII.
 Theclæ parentes illam nubere volunt, 746. Thecla nuptias respuit, 747, t. II.
 S. Thecla protomartyr et apostola, 745, t. II.
 Thecla a Paulo instituta, 496, VIII.
 Thecla prima martyr nuda in theatro certavit, 515, t. VIII.
 Thecla (S.) ut Paulum videret aurum suum dedit, 198.
 Themistocles dux præclarus Atheniæbus ut naves concenderent suas, 392, 393, t. VII.
 Theodora, ad eam epistolam mittit Chrysostomus, 673.
 Theodora scribit Chrysostomus cum iret in exilium postquam Casaream advenierat, 618, t. III.
 Theodori virtus ante lasum, 310. Is non diu post aditum laborem dejectus, 310. Theodori responsum iis qui hortabantur ut musea frequarent, 314. Theodorus Chrysostomi socius, monachus, lapsus, 277, 278, annum vigesimum nondum agebat, 313. Theodoro annos noo plus quinquaginta superesse putat Chrysostomus, ut extremam attingat sequentem, 289. Theodorus Hermioniæ amore captus, 295. Valerio, Florentio, et Porphyrio monetur, ut pristinam viam repeatat, 315, t. I.
 Theodori lapsi ad Chrysostomum responsio spuria, 1063, I.
 Theodorus Mopsuestenus, Epistola Joannis Constantinopolitani ad ipsum, 515, vocatur thesaurus in Cilicia, *ibid.*, t. VI.
 Theodorus e Cilicia, forma conspicuus, imperium affectans, deprehensus et obturatus est, 604, t. I.
 Theodorus qui tyrannidem affectaverat a populo liberatur, 726, t. I.
 Theodori cuiusdam casus. *Vide præstationem*, 292, t. IX.
 Theodori cuiusdam casus totam Constantinopolin terruit, 297, t. IX.
 Theodorus *ut* nullus esse deos dicebat, 37. *Editi priores habebant ut deos*. *Vide notam*, 57, t. X.
 Theodotus ex-consularibus, 642, ad eum scribit Chrysostomus, 642. Theodoto ex-consularibus scribit Chrysostomus, 696, t. III.
 Theodotus Theodoti ex-consularibus filius, Theodozo diacono traditur instituendus, 642, 643, t. III.
 Theodotum lectorum Theodoto diacono commendat Chrysostomus, 693, t. III.
 Theodotus diaconus Theodotum Theodoti ex consularibus filium instituit, 642, t. III.
 Theodoto diacono scribi Chrysostomus, 694, 693, eidem Theodoto diacono epistola duæ, 645, alla epistola ad eumdem, 633, 642, alia, 693, t. III.
 Theodotus Aphthonius, Chœreas, presbyteri et monachi: ad eos scribit Chrysostomus, 647, alia ad eosdem epistola, 656, alia, 698, t. III.
 Theodotus lector oculorum imbecillitate laborabat, 662, *ibid.*, epistola Chrysostomi ad eum, 662, 693, t. III.
 Theodotus presbyter Chrysostomum exulem adit, 686, III.
 Theodorus episcopus, 726, t. III.
 Theodoro episcopo epistola Chrysostomi, 668, *hic patitur esse Theodorus Mopsuestenus*. *Vide notam ibid.*, t. III.
 Theodoro litteras mitit Chrysostomus, 728, t. III.
 Theodotus diaconus Chrysostomo adductus, 653, t. III.
 Theodoro consulari Syriæ scribit Chrysostomus, 695, III.
 Theodorus pretorianus Chrysostomum Cucusum adduxit, 671, t. III.
 Theodoro medico scribit Chrysostomus, 738, t. III.
 Theodosius imperator jussit pecunias pendì, 102, tributum exigit, tumultuantur Antiocheni, 73, t. II.
 Theodosii Magni statua defectæ, 53. A Theodosio poena Antiochenis illata, orchestrae obstructio, circi interdictio, metropoleos sublata denominatio, 173, 176. Theodosius in poenam Antiochenos balneis interdixerat ob eversas statuas, 151, t. II.
 Theodosii ad Flavianum verba, 214. Theodosius queritur Antiochenos etiam in defunctos se velisse, 214, t. II.
 Theodosii imperatoris plium et mite responsum, quo se placatum Antiochenis testificatur, 219, 220, t. II.
 Theodosii imperatoris in paschate clementia, 74, eo tempore omnes pene qui in carcere erant liberavit, 84, t. II.
 Theodosii imperatoris pietas, 84, t. II.
 Theodosii imperatoris clemens, et dictum humanitate plenum, 316, t. II.
 Theodosius quantum retulit coronam ex remissione in-
- jurie, 213, t. II.
Theodosii tempore hereses exortæ sunt, 907, t. VI.
 Theodosii imperatoris in Antiochenus ira, tacito nomine indicatur, 318, t. XI.
 Theodosium pro Antiochenis civitas quædam maritima rogavit, 348, t. XI.
 Theodosii Magni dies videtur esse dies quo mortuus est, 499, ejus laudes, 499, t. XII.
 Theodosio Scyhopolitano episcopo epistola Chrysostomi, 633, t. III.
 Theodosius in Macedonia episcopus, 706, t. III.
 Theodosius ex-iudicibus Chrysostomo scribit, et ab eo gratulatorias accipit, 641, t. III.
Theodosii filius Theodosii pater imperat innatura artu, *et* *et* *et*. *Vide notam*, 808, t. III.
Theodotiorum lectiones, 698. *Theodotionis lectio*, 757, t. X.
Theodotionis et Quinta lectiones, 759, t. V.
 Theodulo diacono scribit Chrysostomus, ipsique commentat Ecclesiæ Gotthæ, 726, t. III.
 Theophanorum festum, 752, t. I.
 Theophania quandam celebrantur, 746, t. VIII.
 Theophilus a Luca initio Actorum memoratus quis sit, 781, eidem ipse est cui Evang. nuncupaverat, 782, t. III.
 Theophilus episcopus Alexandrianus jussus ab imperatore Constantinopolin venire causam dicturus, 550, multis comitatus episcopis venit, 550, rogatus a Chrysostomo ut apud se diverteret, id negat, ejusque communionem respuit, 551. Theophilus Alexandrianus ecclesiam Constantinopolitanam invasit, 445, clericum Chrysostomii ab eo divellit sibi adjungit, 551. Chrysostomum vocat ad judicium, 551, III.
 Theophilus excommunicatos a Chrysostomo absoluit, 552. Chrysostomum vi ac potentia Constantinopoli ejicit, *ibid.*, t. III.
 Theophilus jussus ab imperatore, ut Constantinopolin de-pulso Chrysostomio causam dicturus accedat, id recusat, 553, t. III.
 Theophilus presbytero epistola Chrysostomi, 871, alia ad eundem, 673, t. III.
 Theophilus presbyter segnior factus, 724. Theophilus arguit quod ad collectani non venerit, 728. Theophilus presbytero scribit Chrysost., illumque objurgat, 729, t. III.
 Theophilus comes medicamenta mittit Chrysost., 591, III.
 Theophilus Ephesius, quæ ad Stagirium spectabant Chrysostomo aperit, 426, t. I.
 Therasius, humanitate, probitate, modestia, etc., prædictus, 602, ad præfectorum dignitatem provehendus esse spernatur, 600, corporis forma conspicuus, 603, t. I.
 Thesaurus verus qui, 407, t. III.
 Thesaurus quis vere sit, 295, t. VII.
 Thesauri terreni noxa, celestis utilitas, 200, t. VII.
 Thesaurus spiritualis auferri nequit, 801, t. I.
 Thesauri terribicosi apud Isalam, sunt infernos, 595, II.
 Thesauri reperti historia, 206, t. IX.
 Thessalia, 537, t. I.
 Thessalides, injuria vox, significat venedcam, præstigiarem, maleficam, 109, t. XI.
 Theude sita dissoluta, quia non ex Dno, 887, t. I.
 Theudas veritatem impugnare tentavit, 493, t. II.
 Theudas et Judas rebellis in deserto, 189. Theudas et Judas perierunt, quod tributa Cesari pendere prohiberent, 633, VII.
 Theudas et Judas, justè occisi, 492, t. VII.
 Theudas statim perit, 168, t. VIII.
 Theudas falsus Christus, 523, 325, t. VIII.
 Theudas et Judas, magnos habentes coetus cum discipulis perierunt, 43, t. X.
 Thobel malactor seris et ferri, 168, t. IV.
 Thomæ dubitatio multis causa credendi, 718, t. III.
 Thomas cur post 8 tantum dies Christum viderit, 473, VIII.
 Thomas magis incredulus, quam cæteri apostoli, 345, postea omnium fortissimus effectus est, 344, orbem fere percurrit, *ibid.*, t. VIII.
 Thomas confessio, 685, t. VIII.
 Thomas Æthiopas baptimate dealbavit, 495, t. VIII.
 Thomas apostolus in mundo toto celebris, 497, t. VIII.
Thomas apost. in Magorum regione predicavit, 638, t. VI.
 Thomas sepulcrum manifestum erat, 179, t. XII.
 Thraces ad fidem accesserunt, 822, t. I.
 Thracia, 714, t. I.
 Thracia de Spiritu Sancto accepit, 186, t. V.
 Thraces, 58, t. V.
 Thracum lingua loquebantur apostoli et discipuli, 439, II.
 Thracia a tyrannide Arianorum liberata, 560, t. VIII.
 Throni incorporeæ naturæ, 714, t. I.
 Thronus regni signum, 198, t. V.
 Throni quid significant, 611, t. VII.
 Thucydidis gravitas, 669, t. I.
 Thuribulum lingue typus, 431, t. V.
 Thymiamata in Ecclesia ponebantur, 481, t. VII.

Thrysus in Macedonia episcopus, 709, t. III.
 Tiara persica, 239, t. VI.
 Tiberius imperator Ecclesiam oppuguavit, 833, t. I.
 Tiberio imperante Christus crucifixus est, 111, t. III.
Tiberius Ecclesiam impugnavit, 807, 808, t. III.
 Tiberius Augusto succedit, 799, t. II.
 Tibicines post epulas introducti, 619, t. IV.
 Tigrius presbyter Chrysostomi amicus, 610, t. III.
 Timoris utilitas, 1827, 1028, t. I.
 Timor Dei omnibus peccatis uberior thessaurus, 936, t. I.
 Timor salutem parit, 76, t. II.
 Timor murus, monumentum, turris in expugnabilis, 136, II.
 Timor virtutis magister, 153, quanta bona afferat, 153, II.
 Timor magistratum utilis, 81, t. II.
 Timor ḡ-biennae regni coronam afferit, 153, 154, t. II.
 Timorem consuetudo facile vincit, 152, t. II.
 Timor nullus ex iis que a natura inferuntur, 86, t. II.
 Timens Deum felix est, 366, t. V.
 Timor Dei solus ad salutem non sufficit, 200, t. V.
 Timor Dei omne malum extinguit, 366, t. V.
 Timor non naturæ est, sed voluntatis, 122, t. V.
 Timor Dei bella interna sedat, 58, t. V.
 Timor non diuturni magister officii, 362, t. VII.
 Timor per totam vitam adiit oportet, 582, t. VII.
 Timor ad penitentiam adducit et impellit, 193, t. VII.
 Timor quam necessarius, 333, t. VIII.
 Timor Del summa sapientia, 238, t. VIII.
 Timore magis castigantur homines, quam beneficiis al-
liduntur, 66, t. IX.
 Timor Dei quam negligatur, 590, t. XI.
 Timor Dei nulli rei comparari potest, 204, t. XI.
 Timor paupertatis quam futilis, 197, t. XI.
 Timor calamitatis Antiochenis, 80, t. XI.
 Timotheus quanto majoribus affuebat meritis, tanto ma-
gis timebat, 20, t. II.
 Timotheus multa terrarum spatia pro Christo emensus,
21, t. II.
 Timothei ossa dæmonas expellebant, 18, t. II.
 Timothei virtus, 19, t. II.
 Timotheus quomodo Pauli filius, 20. Timotheus frequen-
tibus morbis agitabatur, 18. Timothei philosophia, 19, vi-
ctus asperitas quanta, 19, 21, t. II.
 Timotheum cur Deus in morbum incidere permisit,
23, ægrum cur Paulus non curaverit, 19, t. II.
 Timotheus a morbo multum luci relut, 593, 594, t. III.
 Timotheo in æruginis versanti nihil beatius, 368, t. V.
 Timotheus plus impio patre natus, 628, t. IV.
 Timotheus juvenis sapienter Ecclesias administravit,
43, t. VI.
 Timotheus adjutor Pauli in epistola ejus Romanos salu-
tat, 677, t. IX.
 Timotheus ad Corinthios a Paulo missus est, 12, t. X.
 Timothei virtus, 373 Cur circumcisus fuit a Paulo, 638, X.
 Timothei laudes et encomia, 503, t. XI.
 Timothei encomia, 215, t. XI.
 Timotheum Paulus Ephesi reliquit, 9, t. XI.
 Timotheo presbytero scribit Chrysostomus, 728, t. III.
 Titanae ferro instructi, figurae vesaniae, 595, t. XI.
 Titulus crucis Christi cui usui fuerit, 461, t. VIII.
 Titus imperator Ecclesiam oppuguavit, 833. Judæam
cepit, 899 Judæa exedit, 824, t. I.
 Titus et Vespasianus Judæam devastarunt, 504, t. V.
 Titus Pauli socius, cujas esset, 664, t. XI.
 Titum cur Paulus in Creta reliquit, 671, t. XI.
 Titum, quem in Creta præficerat Paulus, cur Nicopolin
ad se vocet, 698, t. XI.
 Titum quanti faceret Paulus, 499, t. X.
 Titi laudes, 512, t. X.
 Tolerantia conviciorum, occasio meriti, 847, t. IV.
 Tonsio capitis signum luctus, 52, t. VI.
 Tonsura crinitum, 981, t. I.
 Topazum lapis pretiosus, 699, t. V.
 Traditio Ecclesie, fide digna, 488, t. XI.
 Traditiones Judæas quales, 511, t. VII.
 Tranquillinus episopus ad quem scribit Chrysostomus,
640, alia ad euemundum epistola, 645, t. III.
 Tranquillitatem animus recte compositus parit, 750, t. II.
 Tranquillitas in hac vita non speranda hominibus eximiae
virtutis, 819, t. III.
 Tranquillitatis mater est penitentis afflictio, 77, t. V.
 Tranquillitas in medio afflictionis oritur, 44, t. V.
 Tranquillitatem animi parit libertas a curis, 382, t. VII.
 Tranquillitatem Ecclesie Antiochenæ quantum pertur-
baret schisma, 87, 88, 89, t. XI.
 Tranquillitas vera quæ, 276, t. XI.
 In Transfiguratione Christus non totum futuri seculi
splendore exhibuit, 292, t. I.
 Transfiguratio Christi, 340, t. VII.

Transmigrationes Judeorum tres, 361, t. V.
 Trecenti decem et octo Patres Nicæni Filium Patri con-
substantialem definierunt, 699, t. VIII.
 Tres pueri (Ananias, Azarias et Mizaël), ex fornace pro-
dierunt, 283, t. I.
 Tres pueri oratione ignem extinxerunt, 746, t. I.
 Tres pueri in fornaci defecuti, religionem oblitii non
sunt, 63. Tres pueri cur non ferro necati, 84. Tres pueri
noluerunt cibis Barbarorum vesci, 524, t. II.
 Trium puerorum magnanimitas, 88, constantia, 63. Trium
puerorum Victoria, 63, t. II.
 Trium puerorum tropæum, 478, t. III.
 Tres pueri ut justi calcabant flammam, loquebantur ut
peccatores, 818, t. III.
 Tres pueri in fornace, 600, magis liberi quam Nabuchodonosor,
601, in igne Dei nutu servati, 501, in canitu
quasi in prato et in horto versabantur, 503, t. IV.
 Trium puerorum historia eleganter descripta, 101, t. IV.
 Tres pueri calamitatem Judeorum exprimunt, 177, t. V.
 Tres pueri liberati, 129, t. V.
 Trium puerorum fortitudo, 398, philosophia, 98, dicendi
libertas, 99, 100, 101, 102, 103, t. VII.
 Trium puerorum constantia, modestia, fortitudo, 150, 151, X.
 Tres pueri in fornace ab hominibus vinciti, ab igne so-
luti fuerunt, 700, t. XI.
 Tres pueri in fornace, humiles erant et contriti, 712, XI.
 Trips, pallium philosophorum, 274, t. III.
 Tribonia pallia philosophorum externorum, 173, t. II.
 Tribulatio ad studium revocat, 60. Tribul. utilitas, 61, II.
 Tribulatio. V. Ærumna et Afflictio.
 Tribulationes ad peccatorum remissionem imputantur,
25, t. III.
 Tribulatio, quomodo levis est, 314, t. VII.
 Tribulatio magnum bonum, 250, t. IX.
 Tribunalia reipublicæ necessaria, 363, t. I.
 Tribunal Christi in extremo judicio terrible, 414, t. II.
 Tribunalia si sustuleris, omnem vitæ ordinem sustule-
ris, 82, t. II.
 Tribunal Christi ubi omnes aderunt, 22, 25, t. III.
 Tribunalia fugienda, 136, t. X.
 Tribunal Ecclesiæ, 509, t. X.
 Tribunal Dei horrendum et terrible est, 615, t. XI.
 Tribus duodecim per duodecim lapides Ephod designa-
bantur, 405, t. VI.
 Tributorum exactores communes quidam regionis ho-
stes, 590, t. I.
 Tributorum nimborum immanitas, 390, t. I.
 Tributum a Theodosio indictum causa seditionis Anti-
chenæ, 73, t. II.
 Tricubitalis staturæ est homo, 570, t. VII.
 Tricubitalis homo, 233, t. V.
 Tricubitalis se palermum divitis, *de rite misericordia*,
511, 512, t. V.
 Trinitatis gloria non minuenda, 740, t. I.
 Trinitas consubstantialis, 1087, t. I.
 Trinitatis equalitas probatur, 1088 *et seqq.*, t. I.
 De S. Trinitate agitur, 1087 *et seqq.*, t. I.
 Trinitas indivisa est, 468, nullum admittit discrimen, *ib.*, II.
 Trinitas consubstantialis, 801, 821, t. II.
 Trinitatis gloriam vidit Joannes baptizans, 789, t. II.
 Trinitas in monarchiæ figura prædicatur, 826, t. III.
 Trinitatis personarum ratio, 187, t. V.
 Trinitatis doctrina, 606, t. V.
 Trinitatis gloria non scinditur, 424, t. VI.
 Trinitatem hereticus scriptor vocat *triangulari impieta-
tem*, 740, t. V.
 Trinitas et unitas per illud : Faciamus, indicantur, 465, VI.
 Trinitas. Trium personarum par potestas, 471, t. VIII.
 In Trinitate tres hypostases, 707, t. VIII.
 Trinitas nunquam thronum reliquit, 707, 708, t. VIII.
 Trinitas hypostasium, 543, t. VIII.
 Trinitas ibi abest, ubi est una Trinitas hypostasis, 767,
tom. IX.
 Trinitas personarum probatur, 614, t. X.
 Trinitas nihil diversum habet, 457, t. X.
 Triplex Epitheton homini, quod statutum habeat trium
cubitorum, 233, t. V.
 Triplex, tricubitalis homo est, 493, t. VIII.
 Tripus Apollinis, 242, t. X.
 Tristitia ob peccatum utilis, 103, tunc jure admittitur
cum vel a nobis vel a proximo Deus offenditur, 492, t. I.
 Tristitia secundum Deum utilis, 681, t. II.
 Tristitia secundum Deum multo melior est humana læ-
titia, 184, t. II.
 Tristitia secundum Deum tanto melior est humana læ-
titia, 184, t. II.
 Tristitia et mors de peccato natæ sunt, et peccatum
absununt, 75, t. II.

Tristitia vere poenitentium bona, 532, t. II.
 Tristitia nube obruta anima non facile audit, 50, t. II.
 Tristitia nimia cur mortem operetur, 296, t. VI.
 Tristitia salutaris quecum, 304, t. VI.
 Tristitia duplex, 295, t. VI.
 Tristitia quænam bona sit, 419, t. VIII
 Tristitiam deliciæ pariunt, 65, t. IX.
 Tristibus Deus semper læta miscet, 145, t. IX.
 Tristitiae admixta est lætitia humana, 123, t. XII.
 De Tristitia et morore, 683, t. XII.
 Triumphales statuae victoribus posita, 53, t. V.
 Tropæa dolo parta majori laude celebrata, 629, t. I.
 Tryphena et Tryphosa quæ laborabant in Domino, sa-
 lutarunt a Paulo, 671, t. IX.
 Tuba canere Judeis nunc non licet, 881, t. I.
 Tubæ festum Judeorum, 844, 915, t. XI.
 Tubarum usus in bellis, 215, t. V.
 Tubæ instrumenta in choro Davidis, 532, t. V.
 Tumultus constantinopolitanus, 312, t. V.
 Tunica inconsutilis, 401, t. VIII.
 Turmæ militum viarum securitatis ad vigilantium, 658, t. I.
 Turpis luci cupiditas quanta mala parit, 673, 674, t. XI.
 Turpitudo theatralium spectaculorum, 698, 697, t. IV.
 Turpitudo nulla in paupertate, 181, t. VII.
 Turris ædificatio, quante nequitæ, 273, t. IV.
 Tympanum anagogice significat carnis mortificationem,
 494, tom. V.
 Tympa instrumenta in choro Davidis, 532, t. V.
 Typum obscurat et eliminat veritas, 257, t. XI.
 Typus Antichristi Nero, 483, t. XI.
 Tyranni nostra destruere incassum conati sunt, 536, t. II.
 Tyrrenum fretum angustum est, 737, t. IV.

V.

Valens imperator a Gothis combustus, 608, t. I.
 Valens veritatis adversarius, 560, t. VIII.
 Valentini confutantur qui dicebant deum quendam
 esse malum, 546, t. VII.
 Valentini legem Moysis e Canone Scripturæ expun-
 geant, 667, t. I.
 Valentini, 797. Incarnationem negabat, 739, mali cau-
 som statuebat, 563. Valentinus matrimonium damnavat, 530, I.
 Valentinus dicebat Christum non nisi per speciem adve-
 nisse, 38, t. III.
 Valentinius, 632, t. III.
 Valentini morbus, 83, t. VI.
 Valentinius econsumum passionis Christi negabat, 739, VII.
 Valentinius resurrectionem negabat, 564, t. VIII.
 Valentinius dicebat materiam præexistere, 29, 30. Deum
 creatorem esse negabat, 584, t. IV.
 Valentinus hæresiarcha humi serpentes habet rationes,
 163, t. XI.
 Valentinus perniciosum dogma induxit, 607, t. XI.
 Valentinius hæresiarcham prosteruit Paulus, 218, 219, XI.
 Valentinius sanctus vir Theodorum cohortatur ut pristi-
 nam vitam repeatet, 513, t. I.
 Valentinius vir primarius, amicus Chrysostomi, qui ipsi
 epistolam mittit, 632. Valentino scribit iterum Chrysostomus,
 671. Valentinius ad magnum dignitatem evectus, *ibid.*
 Valentino scribit tertio Chrysostomus, eumque laudat ab
 amore pauperum, 730, t. III.
 Valerius, Castus, Diophantes, Cyriacus Antiocheni pre-
 bisteri, ad eos scribit Chrysost., 613, 644, 665, 689, 753, III.
 Valerio et Diophanto scribit Constantinus presb., 745, III.
 Vana gloria fugienda, 377, t. VII.
 Vana gloria ex malis et ex bonis queritur, 664, ultra vi-
 tam etiam extenditur, *ibid.*, t. VII.
 Vana gloria conditio, 51, t. VII.
 Vanam gloriam insectatur Chrysostomus, 668, t. VII.
 Vana gloria quantum malum, 53, t. IV.
 Vana gloria, *vide* Gloria.
 Vana gloria dampna, 170, 171. Vana gloria quomodo fu-
 genda, 170, t. VIII.
 Vana gloria tyrannis etiam sapientium oculos excæcat,
 nisi vigilent, 66, t. VIII.
 Vana gloria omnium radix vitorum, virtutis fructum
 tollit, 103, 166, t. VIII.
 Vana gloria quæ, 512, t. XI.
 Vana gloria sæva bellua, 302, quomodo sanetur, *ibid.*, X.
 Vanitas mundani splendoris, 288 *et seqq.*, t. I.
 Vanitas omnia sunt, 48, t. V.
 Vanitas divitiarum, 300, t. V.
 Vanitas rerum humanarum, 700, t. VII.
 Vanitas est peccatum et mondacioni; vita recta est va-
 pitas, 93, t. XI.
 Vanitas humanarum rerum, 82, t. XII.

Varietas attentionem parit, 153, t. V.
 Varroianus Joviani filius in periculo, 598, *in Monito*, t. I.
 Vasa sacra non a quovis tangenda, 684, 685, t. IV.
 Vasa aurea Ecclesiæ offerebantur, 503, t. VII.
 Yates differt a propheta, 183, t. V.
 Yates, *videlicet*, quando responsa canebant, non intellige-
 bant quid dicarent, 184, t. V.
 Vatibus et prestigiatoribus non attendendum, 630, t. XI.
 Vaticinium Christi de templi Judaici destr., 834 *et seqq.*, t. I.
 Vaticinium Christi, quam certa, 833 *et seqq.*, t. I.
 Vaticinium, V. Prophætia.
 Vaticinia, 381, t. VIII.
 Vaticinia apud christianos antiochenos in usu, 38, t. X.
 Ubal locus, 893, t. I.
 Vectigal. V. Tributum.
 Velle satis est ad virtutem, 19, t. III.
 Velum templi cur scissum, 397, t. II.
 Velum templi figura Dominici corporis, 830, t. III.
 Velum, prætorium, ita dictum a velis, quæ obtineban-
 tur, 629, t. XI.
 Vela judices obtegebant, 533, t. VII.
 Veneficia Judeorum ad curandos morbos, 933, t. I.
 Veneficia, 561, t. VIII.
 Venerio episc. mediolanensi scribit Chrysostomus, 711, III.
 Veneris et Martis adulterium, 561, t. II.
 Venerem non pudet infamibus uti ministris, 533, t. II.
 Venia peccatorum. V. Peccatum.
 Veniam præcedit perseverantia in peccato, 138, t. V.
 Venia peccat. brevi tempore potest impetrari, 485, IV.
 Veniam consequimur, quia Deus dives in misericordia et
 miserationibus, 708, t. XI.
 Venter quo sensu deus vocetur, 296, t. VII.
 Venti qui servint, immundi sunt, quare, 214, t. XII.
 Venti quonodo in thesauri Dei, 501, t. V.
 Ventorum commodia, 391, t. V.
 Ventorum utilitates, 494, t. III.
 Verbum probatur ante secula fuisse, 40, t. VIII.
 Verbum cur vocatur vita et lux, 34, t. VIII.
 Verbum (Filius) ab hereticis impeditum, 39, t. VIII.
 Verbum est substantia in hypostasi, quæ a Patre sine
 passione procedit, 47, aternum est ut Pater, *ibid.*, et 48,
 49, eadem est eius et Patri substantia, 49, t. VIII.
 Verbum coeterum Patri: negotium hereticorum ob-
 jectiones refutantur, 49, 50, t. VIII.
 Verbum prolatum et internum, λόγος πρεπονήσαι τιθύσθετος,
 41, *vide notam*, t. VIII.
 Verbum. V. Filius Dei, et Christus.
 Verbum Deus, conformis et consubstantialis Patri, 821, II.
 Verbi Dei semen, non frustra spargitur etiam si iaci-
 scipient, 1029. Verbum doctrinae lætitiam parit, 953.
 Verbum Dei nunquam transit, 833. Verbi prædicationis
 quanta vis, 829, t. I.
 Verba Dei pura et mendacio libera, 147, t. V.
 Verbi vis efficax sagitte sunt, 193, t. V.
 Verbi Dei duplex fructus, 794, t. VI.
 Verbum Dei deliciæ veræ, 397, t. VI.
 Verbum Dei purgare solet, 443, t. VIII.
 Verbum divini auditores, sicutientes esse oportet, 285, VIII.
 Verbis philosophari facile est, opera autem exhibere
 fortis et magni animi, 383, 433, t. VIII.
 Verbum lux est, quomodo, 513, t. VIII.
 Verbum Dei non parum ex persecutione proficit, 191,
 per contradictionem magis extendebatur, 221, t. IX.
 Verbum vita quid sit, 244, t. XI.
 Verba quædam quæ in Ecclesia proferebantur, 322, 323, XI.
 Verborum pugna quæ mala pariant, 592, t. XI.
 Verbi Dei virtus, 471, t. XII.
 Verbum Dei cum timore audiendum, 83, t. XII.
 Verba quæ in oblatione dicebantur, 129, t. XII.
 Verba Dei opera exhibent mirabilia, 851, t. I.
 Verbum. *Vide* Doctrina.
 Verbum. *Vide* Filius Dei.
 Verba turpia quæ mala pariant, 209, t. III.
 Verba obscena qui loquuntur, sepulcrum patens voran-
 tur, 67, civilitatis pernicies, 68, t. V.
 Veritas est id quod vere est, mendacium id quod non
 est, 143, t. V.
 Veritas abundat justis rationibus, 246, t. V.
 Veritas per umbram operitur, 457, t. VII.
 Veritas est perspicua, 33, t. VII.
 Veritas una est, nec in partes divisa, 485, veritate qui
 semel aberrarunt, solent in multis deduci errores, 421, VII.
 Veritati fallaciam semper substituit dialolus, 313, 316,
 tom. VII.
 Veritas quam firma, 318, t. VIII.
 Veritas illi firmatur, quibus impetratur, 313, t. VIII.
 Veritate nihil clarus, nihil simplicius, 287, t. VIII.
 Veritas admirationi est etiam apud iniuvicos, 164, L VIII

Veritatis prerogativa, 165, vis quanta, 287, t. VIII.
 Veritate nihil clarus, mendacio nihil insinuus, 165, VIII.
 Veritas una, error varius, 412, t. IX.
 Veritas est Ecclesia columnam et firmamentum, 354, t. XI.
 Veritas typum obscurat et eliminat, 257, t. XI.
 Veritatis agnitus secundum idem, querentem sit, 665, 666, XI.
 Veritas etiam ianuicis os obturat, 550, t. XI.
 Veritatem qui impugnat, nihil potest, 194, t. XI.
 Veritati mendacium se intermixet, 645, t. XI.
 Veritas rerum omnium dominatrix, 629, t. VI.
 Veritas immortalis, 288, t. I.
 Verbum fontes ex miraculo, 283, t. V.
 Versus qui succinebatur, *Oculi omnium in te sperant*, etc., 401, t. V.
 Vespasianus Iudeam cepit, 808. Judeos excidit, 824.
 Ecclesiam opere uigavit, 853, t. I.
 Vespasianus et Titus Ierosolymam cuperunt, 111, t. III.
 Vespasianus et Titus Iudeam devastarunt, 301, t. V.
 Vespera non est finis diei, 45. Vesperam initium esse sequentis diei dicebant Iudei, 52, t. IV.
 Vespertiliones dicuntur idola, quare, 39, t. VI.
 Vestes aureæ, 515, t. V.
 Vestes nigre in luctibus, 303, t. VI.
 Vestem nuptialem quam habent, 351, t. VII.
 Vestimenta pulchritudo non expetenda, 262, t. XI.
 Vestimenta cultus quam vanus, quam utilis, 513, t. XI.
 Vestimenta luxus colibetur, 130, t. IV.
 Vestimenta ritus in Palæstina, 461, t. VIII.
 Vestimenta imperatoria serica cum draconibus depictis, et aspidibus que aureis oculis instructae erant, 287, t. VI.
 Vestimenta magnifica feno vthora, 300, t. VII.
 Vestimenta pretiosa rejicienda, 267, t. VII.
 Vestibula Ecclesie christiani oscularuntur, 606, t. X.
 Vetera inter et nova discrimen, 95, t. VIII.
 Vetera erant typus et figura, 528, t. V.
 Veteres laudandi qui virtutem soli sectarentur, 144, t. V.
 Vetera tantum distabanti ab iis que in nova lege sunt, quantum cœlum a terra, 82, t. VI.
 Vetus testamentum. *V.* Testamentum.
 Vetus præstigiariæ vitanda, 210, t. II.
 Vexillum imperatorium, labarum vocabatur, 316, t. XI.
 Via Domini quomodo aspera et non aspera, 1000. Via augusta sectanda, 1033. Viam arctam et scrupulosam qui suscipiunt pro Christo, alii sunt alacriores, 582, t. I.
 Via ad mortem lata et spatiose initio, angusta flue, 1047, I.
 Via stratae lapidibus, 438, t. I.
 Via ad certum angustum, tamen est via, 607, t. III.
 Via varia ad salutem, 410, t. III.
 Via diversæ quibus Dei benevolentia acquiritur, 83, IV.
 Via multæ ad salutem, 367, t. V.
 Via dux ad virtutem ducentes, liberatio a vicio, et virtutis actio, 62, t. V.
 Via Domini est vita quæ ex virtute instituitur, 367, t. V.
 Via est vita præsens, que supernoducta opus habet, 67, V.
 Via ad periculum multæ, 484, t. VII.
 Via peccatorum angustior est, quam Justorum, 438, t. VII.
 Via arcta quomodo facilis evadat, 314, t. VII.
 Via angusta cum fiducia et timore adeunda, 340, t. VII.
 Via salutis quemnam, 64. In ea senes perinde atque juvenes currere debent, 64, t. XII.
 Via quæ ducit ad vitam arcta semper est, 206, t. XII.
 Via facilis ad virtutem, 670, t. X.
 Via multæ sunt ad purganda peccata, 708, t. XI.
 Vicissitudines temporum ad quid, 470, t. V.
 Vicissitudo loquendi et tacendi, 432, t. V.
 Victoriae imagines Christi, 829, t. III.
 Victoria ratio vera, 448, t. I.
 Victor est vere qui vincit in bono malum, 142, t. V.
 Victoribus statu posite triumphales, 33, t. V.
 Victoribus inscriptions posite, 33, t. V.
 Victores ab omnibus celebrantur, 35, t. V.
 Victoria patiendo reoratur, 266, 391, 738, t. VII.
 Victoria contra mortem sine labore nostro, 396, t. II.
 Victoria tenuis cupiditatem sedat, 73, t. V.
 Viduarum genus importunum, 653, t. I.
 Vidua quæ duos obolos dedit, et alia quæ jugillum sanguine, laudantur, 770, t. I.
 Viduam juniorum consolatur Chrysostomus, 399, 600, t. I.
 Viduae possunt virorum subsidio carere, 613, t. I.
 Viduae delectæ sumptibus Ecclesie alebantur, 633, t. I.
 Viduæ variae insidiae parantur, 600, t. I.
 Viduæ junioris problem habentis curæ, 624, 625. Viduæ juniori conjugium non iterandum, 609 et seqq., t. I.
 Viduis omnibus non eadem proposita merces, 619, t. I.
 Viduæ cur iterum nubere velint, 610, t. I.
 Viduarum cura Episcopis esse debet, 653, t. I.
 Viduis Deus viri loco est, 600, t. I.

Viduarum dignitas, 601, t. I.
 Viduatis laus, 551. Viduas est nomen honoris, 600.
 Viduas formæ comparata, 623, t. I.
 Viduæ quæ continentiam Deo promisit, et tamen nupsit, supplicium destinatum est, 613. Vidua quæ nubet, non tan grata viro, quam virgo, 617, t. I.
 Viduæ veræ non contemnendæ, 323. Viduarum varia genera, *ibid.* Viduarum chori olim, 323. Juiores viduæ nubebant, sed non de omnibus id dicitur, 321, t. III.
 Viduæ in educandis liberis laus, 327, t. III. Viduæ ipsas virginis meritis possunt superare, 550, t. III.
 Vidua hospitalis esse debet, 552. Viduarum arma lacryme, genitus, preces, 511, t. III.
 Viduæ Sare tang modestia et humanitas, 343, 344. Ea nullam relinquunt excusationem divitibus, 344, t. III.
 Viduatis laus, 223, t. III.
 Vidua Sarepta hospitalis, 393, t. IV.
 Viduis praesidio esse quanta bona parat, 22, t. VI.
 Viduarum et juvillorum habenda cura est, 384, t. VIII.
 Viduæ in Ecclesia constituta, 254, t. X.
 Viduæ verum ornamennum, 315, t. X.
 Viduæ juniores vitandæ, quare, 579, t. XI.
 Viduarum officia, 366, t. XI.
 Viduarum electarum officia, 572, t. XI.
 Viduarum et virginum alimenta in Ecclesia curanda sunt, 349, t. XI.
 Viduæ quæ secundas noctis appetunt, non vituperantur, sed nec laudantur, 611, t. XI.
 Vigilantia nobis magna opus est, 37, t. IV.
 Vigilantia facit ut difficultate videantur faciliter, 111, t. IV.
 Vigilantia assidua quam necessaria, 476, t. VII.
 Vigilantia laudatur, 202, t. IX.
 Vigilantia opus est ut gratia fruamur, 21, t. IX.
 Vigilantia quam sit necessaria, 366, t. XI.
 Vigilantia diabolæ, 578, t. XI.
 Vigiliæ nocturnæ in festis, 763, t. II.
 Vigiliæ Antiochenorum, 713, t. II.
 Vigiliæ generis non debet in opprobrium proferri, 118, IX.
 Villarum usus, 339, t. I.
 Villa quæ ecclesiam habet paradiso Dei similis est, 148, IX.
 Villæ sacerdotes et ecclesias habebant, 147, 148, 149, IX.
 Vinculum esse pro Christo unius putatur quam sedere a dextris ejus, 55, t. XI.
 Vinculus amoris nihil magis tyrannicum, 437, t. XI.
 Vincula pro Christo impedita, quam veneranda, 703, t. XI.
 Vincula Pauli qualia, 163, t. II.
 Vincula analogice peccata, 527, t. V.
 Vindicta Dei ob filiorum neglectum, 553, t. I.
 Vindictæ desiderio recordatio peccatorum opponenda, 364, t. III.
 Vindictæ cupiditas ex animo eliminanda, 83, t. IV.
 Vindicta : qui se vindicat, seipsum ense peti, 256, t. V.
 Vindictam si Deus statim suiceret, Jamdiu sublatum esset genus humanum, 310, t. V.
 Vindicta Dei cum clementia conjuncta, 127, t. VI.
 Vindicta Dei mansuetudine temperata, 133, t. VI.
 Vindictæ Dei nemo potest resistere, 28, t. VI.
 Vindictæ malum : qui se ulciscitur mille plagiæ afficitur, 51, t. VIII.
 Vindicta christiana non competit, 51, 52, t. VIII.
 Vindictæ cupido quantum malum, 294, 295, t. IX.
 Vini usus in luctu, 1058, t. I.
 Vinum tempestatem in anima creat, 983, t. I.
 Vinum modicum bibendum, 21. Vinum non malum, sed ebrietatis, 40. Vini immodus usus quot mala parat, 22, Cur hominibus datum, 22, t. II.
 Vinum incusabant heretici quidam ut malorum causam, 22. Tum etiam alii quidam simpliciores non heretici, *ib.*, II.
 Vinum ad mensuram bibere non malum, sed ebrietati se dedere, 82, t. IV.
 Vinum infirmis utile, 673, t. IV.
 Vinum datum est ad letitiam, non ad turpitudinem, 564, tom. VII.
 Vinum in mysteriis 263, t. IV, necessario requisitum 710, t. VII.
 Vinum concupiscentiam et iram incendit, 623, t. IX.
 Vini hemina, et panis unus sufficiunt ad impletum ventrem, 129, t. XI.
 Vini usus qualis esse debet, 129, t. XI.
 Violentia errorem subvertere neas christianis 547, t. II.
 Viperæ viscera matris corrodunt, ut in lucem prodeant, 195, 194, t. VII.
 Viro Deus forensia munia commisit, mulieri domestica, 615, t. I.
 Vir bonus exerceri potest, vinci nequit, 558, t. III.
 Vir Deum diligens nec effertur animo nec gloriatur, 648, tom. IV

Viri regnum est uxor, 58, t. V.
 Vir bonus nihil mali patitur, 764, t. VII.
 Viri multi asperi ab uxoribus mitigati sunt, 340, t. VIII.
 Vir in quibusdam mulierem praecedat, 218, t. X.
 Viri conam alebant, utpote qui in Philosophia versarentur, 213. Hoc improbat, 207 et seqq., t. X.
 Vir quomodo erga uxorem se gerat oportet, 221, t. X.
 Vir quomodo se gerere debeat erga uxorem, 443, t. XI.
 Viro decedus est verberare mulierem, 110, t. XI.
 Viro quid querendum in uxore, 158, t. XI.
 Vir et mulier non sunt duo hom., sed homo unus, 587, XI.
 Vir uxorem tanquam propriam carnem loeat, uxor autem timeat virum, 140, t. XI.
 Viri cum uxore iugis quam acerba, 366, t. XI.
 Vir plus non affectat ut talis videatur, 190, t. XI.
 Viri cuiusdam sancti precatio, 588, t. XI.
 Virga regni signum, 196, t. V.
 Virga virtutis crux Christi, 209, t. V.
 Virga aliquando castigat, aliquando consolatur, 268, t. V.
Vi ga sericea Romam Impe rian significat, 798, t. II.
 Virgo, lignum et mors, clavis notis symbola fuerunt, vice versa, Maria virgo, lignum crucis, mors Domini victoria nobis causa sunt, 788. Virgo mater per Edem terram virginem figuratur, 129. Virginis partui fidem faciunt steriles parientes, 339, 340, t. III.
 Virginis partus probatur per sterilium fecunditatem, 443, 446, t. IV.
 B. Virgo que uterum gestabat, non noverat arcanum mysterii, 242. Atqui novit Angelo nuntiante, 243, t. V.
 Virgo nos Paradiso expulit, per virginem vitam aeternam inuenimus, 193, t. V.
 Virginem parere, et post partum virginem manere aequa difficile est, 713, t. VIII.
 Virgo Maria admiranda, 43, t. VII.
 Virgo in Isaia dicitur Maria, non puella, 57, t. VII.
Virginis partui fidem facit Elizabetae sterilis et vetulæ partus, 786, 787, t. II.
Virgo et sterilis inexpectata sunt matres, 786, t. II.
Virgo Maria Deipara, 810, t. II.
 Virginitas admiranda et corouis multis digna, 533-560. A curis liberat, 575, t. I.
 Virginitas Haereticorum præmium non habet, 533. Virginitas etiam penas dant Haeretici, quare, 535, t. I.
 Virginitas igni comparatur in parabola decem Virginum, 772. Virginitas angusta via, 1043. Eam desiicere periculum sunt, 517, t. I.
 Virginitas decor non Veteris, sed Novi Testamenti, 823. Virginitate qui potest servare et matrimonium contrahit, datum sibi parit, 530, 531. Contra virginitatem objecio solvit, 545 et seqq. Virginitatis labores minores doloribus partus, 582, 585, t. I.
 Virgo de terrenis sollicita deterior est quam nupta, 589, 590. Virgo facilis quam nupta regnum consequitur, 356, I.
 Virgo raro foras egreditur, 657. Virginis apparatus, 508. Certamina, 536, 560, 561, 656. Virginis modestia, 582. Virginis necessarie honestas et decora assiduitas, 592. Virgo non vestibus, aut colore, sed animo spectatur, 558. Virginis veræ mores, 527, t. I.
 Virgo nullo eget quod in ea positum non sit, 580. Virgo non est quæ de terrenis sollicita est, 581. Pecunias et facultates curare non debet, 503. Virginis quis mundus, quæ pulchritudo, 981. Virgo arcenda a tuneribus et pervigiliis, 57, 638. Virgo Christi sponsa, 551, 552, t. I.
 Virginis angelis similes, 540. Quam liberæ curis, 580. Virginem non decet cultus corporis, 516-527, t. I.
 Virginis tranquillitas, 584, t. I.
 Virginis curare debet Episcopus, 656 et seqq. Minus tutela opus habent, quam vetule, quare, 504, t. I.
 Virginis diutius pulchritudinem conservant quam conjugata, 496, t. I.
 Virginis a thalami sponso exclusæ ob inhumanitatem, 327, 328, 374, quod eleemosynam non erogarent, 526, t. I.
 Virgo que virginitatem amittit, facinus adulterio gravius perpetrat, 615. Virginis quedam lapsæ memorantur, 656. Virginis ob subintroductos viros de decoro afficiuntur, 613, 616 et seqq. Virginum quæ subintroductos habent turpitudine maxima, 529. Ad virgines misse obstetrices, ut Virginitas probaretur, 516, t. I.
 Virgo non potest esse quæ a fide deficit, 557. Haeretica non anima tantum, sed et corpore pollute, 557, t. I.
 Virginis apud gentiles non erant, 514, t. I.
 Virginis fastus et nuptiarum despctus perniciosus, 538, I.
 Virginis cui nubere Paulus permittat, 561, t. I.
 Virginitas non genus nostrum minuit, sed peccatum, 546. Virginitatis laudes, 523, 547. Ejus bona, 551. Virginitatis amatores, non inferiores angelis, 591. Virginitas præstat conjugio, 513. Sed non rite servata, est longe coniugio inferior, 514, 519, t. I.

Virginitatis sertum magis oruat quam corona regia, 516, tom. I.
 Virginitas prædicanda sine vituperio matrimonii, 539. Virginitatem Paulus modestiae causa donum appellat, 538. Virginitatis definitio, et anima et corpore sanctam esse, 537. Virginitatis præmia, 533, 571. Virginitas matrimonio melior, 540. Virginitatis præstantia, 589, t. I.
 Virginis scelestior quam mereitrix lascivia, 748, t. II.
 Virginies quinque latuæ oleum sive eleemosynam non habebant, 293. Erant corpore virgines, non corde puræ, II.
 Virginitatis commoda, 748, t. II.
 Virginitas est martyrium, 748, t. II.
 Virginitatem veteres non servabant, 295, t. II.
 Virginitas magna res, 296, t. II.
 Virginis partui fidem facit partus Saræ sterilis, 742, t. II.
 Virgo vera quæ, 539. Virgo radix nuptiarum, 410. Virginies patribus suis quanta sollicitudine custodirentur, 211. Quo pacto priscis temporibus educarentur, 239. Virginies a matribus quomodo erudiendæ, 240, t. III.
 Virginitas quanta res, 583. Ejus difficultas, 583. Virginitatis dignitas, 278, t. III.
 Virginitas cum eleemosyna conjuncta sit, 277. Stultæ virgines oleo carebant, id est eleemosynam non erogavant, 277. Virginitas sine aliis virtutibus non prodest, 326, III.
 Virginitas multis laudibus effertur, 644. Ab initio palmarum principatus obtinuit, 183. Virginitatis dignitas, 183, IV.
 Virginitatis flos vestis Ecclesie, 202, t. V.
 Virginitas quomodo introducta, 312, t. V.
Virginitas propositi et virginitas necessitatibus, 627, t. V.
 Virgo crucifixa in cœlum suspiciens, fruatur gaudio spiritus, 202, t. V.
 Virginum chori, 273, t. V.
 Virginies Haereticorum nou vere virgines, 202, t. V.
Virginitas est incorruptibilitas, 631, t. VI.
 Virginitas quanta res, 711, t. VII.
 Virginitas magna gratia ope eget, 600, t. VII.
 Virginitas vera quæ, 777, t. VII.
 Virginitas sine eleemosyna non prodest, 710, t. VII.
 Virginitatem Christus occulte suadet, 599, t. VII.
 Virginitas non nota Græcis et gentilibus, 19, t. VII.
 Virginitatem qui non potest servare, caste coniubium ineat, 474, t. VII.
 Virgo vocatur puella, 57, t. VII.
 Virginies nudæ ad spectacula inductæ a Græcis, 19, t. VII.
 Virginies fatua idea ex thalamo exclusæ, quod eleemosynam non dedissent, 710, t. VII.
 Virginum oleum quid significet, 712, t. VII.
 Virginies fatua ob pecunia amorem ex thalamo exclusæ, 484, t. VIII.
 Virginies secum habitantes qui habebant, a Chrysostomo carpuntur, 256, t. VII.
 Virginum officia, 160, t. X.
 Virginum Chori, 82, t. X.
 Virginies fatua pecuniarum cupiditate captæ erant, 564, X.
 Virginis cuiusdam historia, 326, t. IX.
 Virginum chori ubique terrarum, 517, t. IX.
 Virginitas olim rara, nunc ubique terrarum sparsa, 347, X.
 Virginitas majorem parit labore, 698, t. XI.
 Virginis officia, 566, t. XI.
 Virginis qualis sponsus quærendus, 500, t. XI.
 Virginum cultus vestium nimius, 541. Virginies gestis suis id efficiunt ut despiciantur, 543, t. XI.
 Virginies Christo dicatae delicias respuant, 99. Aspermissio ciliicis induitæ, 98, t. XI.
 Virginitas vera quæ, 202, t. XII.
 Virtutis sectatores tanquam luminaria sunt, 364. Virtute prædictus mortem non timet, 342. Virtutis præmium nemo potest auferre, 345, t. I.
 Virtutis perfectioris consilia auditorum desiderium requirunt, 542. Virtus quanta res, 359 et seqq., t. I.
 Virtutem inter et vitium, magnum intervallum, 1053. Virtus prima ætate adeunda, 379. Virtutem odiosis nominibus obscurare quam noxiū, 359. Virtute prædicti quanta voluptas, 346. Virtute prædictum nemo potest lèdere, 341. Nemo vult etiam si possit, 341. Virtutis gradus primus, alienæ virtuti applaudere, 981, t. I.
 Virtus major eorum esse debet, qui majus donum accepterunt, 542. Virtutis perfectæ est, non nequitiam vitare, sed bona fortiter adire etiam ea quæ non jubentur, 559. Virtutis supremum fastigium non omnes assequuntur, 382. Virtute clariores esficiuntur, quam opibus, 339. Virtute prædictus inimicos diligit, 342, t. I.
 Virtus Christi quanta, 851, t. I.
 Virtus unius sæpe multos conservat, 662, t. II.
 Virtus parentum, posteris prodest, 523, t. II.
 Virtus non in futurum lantum, sed in presenti etiam utilia, 42. In virtute labor minor, quam in vitiis, 101, t. II.
 Virtutes parvo vendibiles, 333. Ad virtutem via expre-

duo et facillima, 711, t. II.
 Virtus cognitionem iudicit Deus anima nostra, 440, t. II.
 Virtutes supernae cum quanto tremore de Deo loquuntur, 97, t. II.
 Virtus sine labore non magnam laudem refert, 580. Virtus impugnata floret, improbitas etiam cum floret rideunda, 581. Virtus, etiam impugnatoribus admirationi est, 587.
 Virtus hominis est vera doctrina diligens studium et virtus honestas, 483, t. III.
 Virtutem bonum quid laedere possit, 484. Virtus dum bello vexatur, clarior efficitur, 604. Virtutem qui sectatur furente mari in tranquillitate navigat, 694. Virtus sola huius conciliat, 470, t. III.
 Virtus sola in uxore querenda, 237, t. III.
 Virtus et vitium non natura, sed liberi arbitrii, 628.
 Virtus robur et malitia iniquitas, 531. Virtus infestata clarius, 532, t. IV.
 Virtus, quantum bonum, 193. Virtus potentia, 481.
 Virtus nihil par, nihil potius, 570, t. IV.
 Virtus, immortalis, invicta, non cedeus hujus vite varietatis, 197. Virtus nihil par est, 75. Ejus dotes, 75, t. IV.
 Virtus non in natura sed in voluntate hominis sita, 290.
 Virtus omnibus dominatur et pravalet, 537, t. IV.
 Virtus vera qua, 400. Virtutem qui sectatur liber est et superior regibus, 601, t. IV.
 Virtus justorum thesauro similis, 332, t. IV.
 Virtutem gloria humana sequitur, 53, t. IV.
 Virtus vera est quae conjunctam habet humilitatem, 330.
 Virtus etiam in mediis urbibus servari potest, 398, t. IV.
 Virtus quanta res, 371. Virtute prediti prosumt posteris, 412. Virtutis studiosi non labores, sed premia sibi proponunt, 347. Virtutum viaticum ad vitam futuram, 49, t. IV.
 Virtutis scientia in natura hominis insita, 242. Virtutum studiosis nille coronarum materia, 63. Virtutum gaza magna diligenter custodienda, 49. Virtute preditos laudare prodest, 687, t. IV.
 Virtus latens mercedem habet, 284. Virtus magna est curare ut proximus adiudetur, 63. Virtutem qui sectantur non metunt feras, 601, t. IV.
 Virtus ex arcanis fit illustrior, 178. Virtus patiente vincit, 456, t. IV.
 Virtus admirabilis Josephi, 538, t. IV.
 Virtus est plana et expedita, improbitas perversa et varia, 359, t. V.
 Virtus omnis justitiae nomine comprehenditur, 53, t. V.
 Virtutis omnis radix innocentia, 631, t. V.
 Virtutis laus eximia, 201, t. V.
 Virtus res facilis, vitium res difficultis, 101, t. V.
 Virtus nonen immortale parit, 231. A virtute cessationem puniuntur efficit, 52, t. V.
 Virtutis via angusta viatorum arbitrio lata redditur, 106, t. V.
 Virtus etiam supra, misericordia opus habet, 44, t. V.
 Virtus hominem Deo familiarem reddit, 249, t. V.
 Virtus ante remuneracionem remuneratur, 539, t. V.
 Virtutis splendor, 299, t. V.
 Ad virtutem dicunt due vie, liberatio a vita, et virtutis actio, 62, t. V.
 Virtus, eti sola sit, est omnium potentissima : vitium eti secum habeat totum orbem terrarum, est maxime imbecillum, 82, t. V.
 Virtus ardua res, maxime iis qui cum paucis virtutem sectantibus versantur, 144. Virtutis actui post compunctionem aptiores sumus, 53, t. V.
 Virtus stimulus et gladius acutus quomodo, 421, t. V.
 Virtus in ipsa operatione habet remuneracionem ante premia, 292, t. V.
 Virtus et salus nostra necessitatibus non subjacent, 323, t. V.
 Virtus non cedit tempori, nunquam marcescit, 296, t. V.
 Virtus magna eosdem habere quos Deus amicos et initios, 90, t. V.
 Virtutem qui sectatur, tranquillitate et sedata mente fruatur, 101, t. V.
 Virtutis fructus eterni, 419, t. V.
 Virtus augetur ex colloquio cum Deo, 104, t. V.
 Virtus etiam ab illis, qui illam non sectantur, laudatur, 299, t. V.
 Virtus est honor hominis, 232, t. V.
 Virtus libera, vitium servum, 237, t. V.
 Virtus auro exprimitur, 201, t. V.
 Virtus sola memoriam gloriosam parit, 232, t. V.
 Virtus non parva gaudere de bonis, 337, t. V.
 Virtus est maxima injuria affici potius quam afficere, 103, t. V.
 Virtus hymnorum quanta, 522, t. V.
 Virtus et vitium non ex natura, sed ex animi proposito judicantur, 124, t. VI.
 Virtutis praesentia improbos dolere afficit, 46, t. VI.

Virtute preditus aequaliter semper vivit, 226, t. VI.
 Virtus est viro perfecto ornamentum, 404, t. VI.
 Virtutum celestium officia, 70, t. VI.
 Virtus in servitatem redigi non potest, 152, t. VI.
 Virtutis exercenda difficultates, 21, t. VI.
 Virtus gaudium parit, 531, t. VII.
 Virtutis via et prerogativa, 533, t. VII.
 Virtutis jugum dulce, 453, t. VII.
 Virtutem qui colunt, non apud omnes bene accire possunt, 229, de virtute non minor cura babenda, quam de augendis pecuniis, 312, t. VII.
 Virtutem suum fructus Spiritus, 320, t. VII.
 Virtutis cacumen est pro inimicis orare, 271, t. VII.
 Virtus a fine facilior redditur, 229, t. VII.
 Virtutes quasi catene mutuo coherent 250, t. VII.
 Virtutem sectanti nihil damni ex parentum improbitate, 63, t. VII.
 Virtus etiam apud improbos laudi est, 480, t. VII.
 Virtus fortis, nequitia invenia, 729, t. VII.
 Virtutem qui colit, non potest noui multos habere inimicos, 234, t. VII.
 Virtute preditis qui insidiatur, ipse est qui periclitatur, 326, t. VII.
 Virtutem qui colit, nulla re externa eget, 181, t. VII.
 Virtus est tota animi philosophia, 228, t. VII.
 Virtus ideo admiranda, quod vel iniuriosos suis in administratione rapiat, 288, t. VII.
 Virtus secundum naturam nobis inest, quonodo, 314.
 Virtutis adeundae ratio 201, t. VII.
 Virtutis vis quanta, 488, t. VII.
 Virtus facilis, nequitia onerosa 533, virtus aspera videatur ob pravos affectus, 254, t. VII.
 Virtutis larvam qui circumferunt, seductores vocantur, 313, t. VII.
 Virtus post laborem levis facilisque est, 234, t. VII.
 Virtus non ex studio nostro tantum, sed et ex superna gratia pendet, 279, t. VII.
 Virtutem universalem qui possident, mundi sunt, 227, VII.
 Virtutis vel pars una contempsa damnationem affert, 614, tom. VII.
 Virtutem strenue colenti nullus obex, 464, t. VII.
 Virtus non par in omnibus exigitur, 469, t. VII.
 Virtus, non opulentia, divitias parit, 338, t. VII.
 Virtus simulata dannatur, 288, in virtute et in vita laboratur, 464, t. VII.
 Virtus libera est, 83, quibus dura sit, 418, t. VIII.
 Virtus voluptate parit, 234, t. VIII.
 Virtute tantum opus habemus, 278, t. VIII.
 Virtus apud improbus sibi odiu parere solet, 441, VIII.
 Virtus difficilior erat ante Christi passionem, 588, t. VIII.
 Virtus prudentiam et omnia bona parit, 238, t. VIII.
 Virtus laboriosa, 203, t. VIII.
 Virtutis immortale gaudium, nequitia voluptas brevis, 207, t. VIII.
 Virtutes arbitrii, non necessitatis sunt, 517, t. VIII.
 Virtus, universa bonitas est, 653, et virtus omnis justitia, 178, t. IX.
 Virtus semper proficit, nunquam gradum sistit, 72, t. IX.
 Virtutis principium et finis, est dilectio, 618, t. IX.
 Virtus quantum sit bonum, 363, per exercitium acquiritur 363. Virtutis exercitio fortior evadit anima, 220, t. IX.
 Virtutis exercitium citio deseret, qui vanam gloriam exceptit, 214, t. IX.
 Virtus post Christi adventum facilior, 517, t. IX.
 Virtus christianorum prisci aevi, 188, 189, t. IX.
 Virtutis principium et finis est dilectio, 610, t. IX.
 Virtus opere et exempli melius predicatur quam verbo, 223, in virtute prima laboriosa sunt, et quae sequuntur sua via, 504. In virtute invocare quid sit, 262, t. IX.
 Virtute clarus vir cum quanta observantia commemoretur, 85, t. IX.
 Virtute absente nihil prodesse potest, virtute praesente nihil damni infertur, 238. Sine virtute dicendi libertas nihil perficit, 284, t. IX.
 Virtus desinit in vitam, voluptas in mortem, 503, t. IX.
 Virtus parentum nihil boni filii affert, nisi ipsi virtutem adant, 593, t. IX.
 Virtus et philosophia tantum, nostra intersunt, 249, t. X.
 Virtus maxima est, omnia Deo adscribere, 451, t. X.
 Virtutis initia dura, finis questuosus, 118, t. X.
 Virtus non est aspera, 119, t. X.
 Virtus calida est et fervens, 491, t. X.
 Virtus majorem parit voluptatem, quam nequitia, 486, X.
 Virtus inexpugnabilem reddit hominem, 304, t. X.
 Virtutem suscipiamus, si voluptatem amamus, 188, t. X.
 Virtute preditis qui civitati prodesse poterant ad montes et ad Monachos secedentes non approbat Chrysostomus, 53, 54, t. X.

Virtus omnia superat, omnia vincit, 688, t. XI.
 Virtus ipsas feras mansuetas facere potest, 687, t. XI.
 Virtus efficax est cum opera exhibet, sine operibus si des mortua est, 708, 709, t. XI.
 Virtutum exercitio multo opus est, ut regnum celorum assequamur, 111, t. XI.
 Virtute totam et integrum justitiam vocat Paulus, 631, XI.
 Virtute preditus, est pecunia superior, 74, t. XI.
 Virtute nihil jucundius, nihil suaviss, nihil desiderabilis, 389, t. XI.
 Virtus est inserenda, et virtus avellenda, 113, t. XI.
 Virtutis basis est parentes honorare, 150, t. XI.
 Virtus ut mater affer securitatem, 236. Nisi virtus exercetur pax esse non potest, 73, t. XI.
 Virtute omni caret fides sine operibus 641, t. XI.
 Virtus christianorum Pauli tempore, 209, 210, t. XI.
 Virtutem qui exercet, justus vocatur, 511, t. XI.
 Virtus est secundum naturam, vitium contra naturam, 21, t. XI.
 Virtutis viam qui capessit non erit absque aerumnis et temptationibus 649, t. XI.
 Virtus perpetua esse debet, et usque ad decessum, 34, una virtus non sufficit, 34, t. XI.
 Virtutis viæ multæ sunt, 373, t. XI.
 Virtus sola nescium, migrare solet, 556, ex virtute, posito timore, caritas gignitur, 603, t. XI.
 Virtus omnis puritas et munditas est, peccatum omne est immunditia, 419, 420, ex virtute ea accipimus, quæ nunquam speravimus, 52, t. XI.
 Virtutis augmentum est abnegatio secularium, 689, XI.
 Virtus est et facilis et utilissima, 707, t. XI.
 Virtus vera et sincera nunquam expugnari potest, 688, XI.
 Virtus quanta res sit, 508, t. XII.
 Virtutis et virtutis differentia, 208, t. XII.
 Virtus est immorta' et plus quam sol fulget 473, t. XII.
 Virtus in admiratione est etiam iis qui illam non sectantur, 167, t. XII.
 Virtus prima et universa quænam sit, 165, t. XII.
 Virtus impugnata fit potentior 486, de virtute et virtutis ecloga, 753, t. XII.
 Virtute nihil congruentius, 84, ad virtutem quomodo accedendum, 107, t. XII.
 Viscera quomodo Deum laudent, 522, t. V.
 Visio angelorum adstantium in sacrario altaris, 681, t. I.
 Visio Dei in celo, pro sanctorum captu, 750, t. I.
 Visio pro cognitione accipitur, 756, t. I.
 Visione non opus habet fides, 203, t. VII.
 Visiones morientium, 552, t. VII.
 Visione pro cognitione accipitur, 598, t. VIII.
 Visionum et soniorum distinctio, 249, t. IX.
 Vita præsens nihil aliud est quam hebdornas una, octava vero est dies Domini magna, 413, vita præsens brevis, si cum futuro seculo comparetur, 1030, vita hujus brevitatis cursori comparatur, 513, ejus brevitas ex Dei clementia ne diutius laboremus, 289, vita longitudo non expectanda, 610, vita hæc veluti somnum, si cum æternæ comparetur, 287, 580, 978, 1048, vita præsens quid ad infinita secula, 289, I.
 Vitam mollem ne sectetur qui vult placere Deo, 1005, vita præsens laborum est, futura præmiorum, 433, vita humana nihil a scena differt, 312, vita omnium hominum ærumnis plena, 484, vita luctuum ac gemituum est, 395, vita hujus sollicitudines quæ, 314, vita hæc non vere vita, 514, umbra inanior 315, t. I.
 Vita hæc in nullo æternæ comparanda, 978, t. I.
 Vita futura quantum præsenti præstet, 324, in nullo huic vita comparanda, 978, ejus felicitas, quam præstet præsens vita felicitati, 293, vita æternæ felicitas, 291, mutationem describitur, ibid. Christi consortio fruemur, 291, 292, 293, 296, t. I.
 A vita et gloria æterna excidisse major est poena, quam ipsa gehenna, 292, 293, t. I.
 Vita bona et fides simul requiruntur, 337, t. I.
 Vita non cibi causa data est, sed cibis vita causa, 973, t. I.
 Vita præsens est certaminum arena, 1000, t. I.
 Vita voluptae nihil ab umbris et somniis differunt, 313, vita præsens ærumnosa, 686, ejus voluptatibus frui non possumus, et futuræ, 435, 434, t. I.
 Vita præsens ideo bona, quia vita futura materia est, 86. Non in hac vita res nostræ, 27, vita hæc perpetuum certamen, 667, t. II.
 Vitæ mollis amor, mortis timorem parit, 85, t. II.
 Vita a pietate ac legibus aliena mors est animi, 773, t. II.
 Vitam laboriosam nobis paravit Deus et futuram concupisceremus, 85, vita laboriosa ad celum ducit, 43, t. II.
 Vitæ christiane perfectio, 421, t. II.
 Vitæ mutatio sola iram Dei mitigare potest, 53, t. II.
 Vitam futuram qui sperat, mortem ne timeat, 71, t. II.
 Vitæ æternæ argumentum sunt sancti æruminos, im-

probi prospere hic agentes, 28, t. II.
 Vita hæc lucte tempus, 51, t. II.
 Vita præsens, via est, 612, vita præsens non magni facienda, 45, t. III.
 Vita præsens flores verui, umbra, somniorum fallacia, 672, est peregrinatio, 672, 401, est diversionis, ibid., vitæ hujus res, umbra naturam imitantur, 664, quam fluxæ, 391, t. III.
 Vita præsens certamen et lucta est, 772, vita evangelica angeliæ est, 350, vita futura præsenti quam præstantior, 408, t. III.
vita contemptus rerum humanarum despectum parit, 857, t. III.
 Vita non est propter cibum et potum, sed cibus et potus propter vitam, 196, t. IV.
 Vitæ hujus res quæna incertæ, 625, rotæ comparantur, 626, priusquam recte appareant, avolant, 626, mira celeritate recedunt, ibid., t. IV.
 Vita non differt ab annum fluentis, 197, quam brevis, 279. Vita præsens fallax, umbra, somnium, 331, mare magnum et spatiolum, 623, non tam certa est, quam futura 625, t. IV.
 Vita isthac serendi tempus, 316. Vita præsens quasi palestra, 567, t. IV.
 Vitæ virtutis studiosæ nihil comparari potest, 259, t. IV.
 Vita christia' consonare debet cun fidei dogmatibus, 51, t. IV.
 Vita pura basis et fundamentum virtutis, 523, t. IV.
 Vita sanctorum nobis utiles, 444, t. IV.
 Vitæ cœlestis felicitas, 639, t. IV.
 Vita diei nomine expressa, 176 t. V.
 Vita præsens bonis longa videtur, malis autem brevis, 312, t. V.
 Vitæ præsentis Euripus, 420, t. V.
 Vita præsens est quasi gymnasium, 119, t. V.
 Vita præsens non coronas, sed pugna coronarum habet, 250, t. V.
 Vita præsens incerta et instabilis, 61, in vita presenti labores; bona autem ad futurum seculum reservantur, 61, in vita presenti faciendo sunt amici per eleemosynas, 228, V.
 Vitæ præsentis res sunt umbris imbecilliores, 53, t. V.
 Vita præsens est laborum, futura coronarum, 53, t. V.
 Vita hæc semper bellis impetu, 70, t. V.
 Vita nostra versatur in certamine, 78, t. V.
 Vita præsens via est, quæ superno ductu opus habet, 67, V.
 Vitæ hujus Euripus, 342, t. V.
 Vitæ præsentis limitibus res nostræ circumscriptæ non sunt, 76, t. V.
 Vita hæc tempus est tristitia, 146, t. V.
 Vita præsens incolatus, 341, vita præsens fluxa et fallax, 308, t. V.
 Vita hæc plurimam habet vanitatem et curas importunas, 342, t. V.
 Vita vera illa est quæ habet bona pura, non mixta, 319, V.
 Vita securitas non querenda, 317, t. V.
 Vitæ leporis agere semper timere, 563, t. V.
 Vita nostra tendit ad aliam meliorem 252, t. V.
 Vita corrupta impedimento est, quoniam sublimia dogmata assequamur, 50, t. V.
 Vita quæ ex virtute instituitur est via Domini, 367, t. V.
 Vita emendationem historiæ parit, 38, t. V.
 Vita flagitiæ aliquando cum fide perfecta, 367, t. V.
Vita hæc peregrinatio est, 680, t. V.
Vita præsens nox est, 658, t. V.
 Vita hæc bovis et malis permixta, 530, vita præsens carcer nihilo melior est, 222, aranea est et umbra, 576, quo referta malis, 374, t. VII.
 Vita hæc non est lusus, imo potius lusus, quomodo, 318, tom. VII.
 Vita nec voluptate nec dolore vacua reperiri potest, 531, t. VII.
 Vita cuiusque finem cur Christus incertum reliquit, 705, tom. VII.
 Vita bona et fides recta ad salutem necessarie, 614, t. VII.
 Vita pura signis præstantior, 387, t. VII.
 Vita bona quæ, 480, t. VII.
 Vitam ad communem utilitatem ducere, Deo gratissimum est, 715, t. VII.
 Vitæ finis eandem vim erga singulos habet, quam consummatio seculi, 190, t. VII.
 Vitæ ærumnæ nihil sunt, cum regno coelesti comparatae, 699, t. VII.
 Vita corrupta est incredibilitatis causa, 667, t. VII.
 Vita Christi nobis exemplum, 628, t. VII.
 Vita sanctorum, speculum est, 49, t. VII.
 Vita præsens mari similis, 152, t. VIII.
 Vitam cur sæpe Christus memoret, 381, t. VIII.
 Vita nihil optatius, nihil suaviss, ibid., t. VIII.

Vita instituto optimo nihil splendidius, 90, t. VIII.
 Vita nostra luctus est et gemitus, 332, t. VIII.
 Vita praesens datur, ut pro futura vita negotiemur, 182, tom. VIII.
 Vita alia longe melior expectatur, 150, t. VIII.
 Vita hominum inaequalitas et conditionum ex avaritia provenit, 102, t. VIII.
 Vita praesens somnus est, 624, certamen est, 124, t. IX.
 Vita praeuersa terminantur passiones omnes, 529, t. IX.
 Vita praesens stadium est, 641. Vitam hauc cur laborio-sam nobis Deus fecerit, 473, t. IX.
 Vita communis priscorum christianorum, 94, t. IX.
 Vita christiana perfectio, 499. Vita admirabilis christia-norum temporibus apostolicis, 105, t. IX.
 Vita optima ex divina operatione, 331, quantum valeat ad persuadendum, 332, t. IX.
 Vita bona laudes Deo concilia, 67, t. IX.
 Vita proba juvat ad fidem, 332, t. IX.
 Vita bona ad Dei gloriam cedit, 580, t. IX.
 Vita sanctorum aerumnis exposita, 357, t. IX.
 Vitæ non addictum esse magna pars, hiloso, hic est, 300, IX.
 Vitæ auctor est qui a seipso vitam habet, 78, 79, t. IX.
 Vitæ radix justitia, 476, t. IX.
 Vitæ praesentis cum futura discrimen, 280, t. VI.
 Vitam bonam segnites dejicit, 114, t. VI.
 Vita humana tempestati comparatur, 449, t. X.
 Vitæ brevitate considerata philosophus imperperturbatus manet, 332, t. X.
 Vita haec precum tempus est, non ebrietatis, 252, t. X.
 Vita nostra in perpetua cura et sollicitudine sit operet, 306, t. X.
 Vita haec mala per se non est, 618, t. X.
 Vitæ hujus filii quam incertus, 551, 552, t. X.
 Vita recta est veritas, peccatum et mendacium est va-nitas, 93, t. XI.
 Vita omnis quæ in virtute agitur est justitia, 167, t. XI.
 Vitæ bene agendæ ratio, 399, t. XI.
 Vitæ et mortis genera quædam, 201, t. XI.
 Vita haec non est nostra, est alia vita nostra, 345, in hap-tismo est orius et interitus, 346, t. XI.
 Vita præsens fluxa ut arena, 558, t. XI.
 Vita præsens quasi nodus conglutinatus paleis et luto, 514, t. XI.
 Vita præsens, scena quædam est vel somnium, 584, t. XI.
 Vita haec sine laboribus esse nequit, 296, t. XI.
 Vita inculpata nihil prodest ignavo et somnolentulo, 47, XI.
 Vitæ finis ignoratur ad utilitatem viventium, 448, t. XI.
 Vitæ verum medicamentum est amicus fidelis, 403, t. XI.
 Vitam puram parat fides firma, 77, t. XII.
 Vita haec certaminis est, non requie, 51, t. XII.
 Vitæ hujus rei sonniis similes, 82, t. XII.
 Vita bona nihil melius, 109, t. XII.
 Vitæ puritas quam opportuna, 84, t. XII.
 Vitia male et a prima aetate corrigenda, 381, t. I.
 Vitia præclaris nominibus obtegere, quannoxium, 359, I.
 Vitia paulatim eradicari, 337, t. II.
 Vitia senum tempore Chrysostomi, 65, t. XII.
 Vitium animæ mors est, 605, t. III.
 Vitium non in natura sed in voluntate hominis situm 286, 290. Vitii voluntas momentanea, 652, t. IV.
 Vitium res difficilis, virtus res facilis, 101, t. V.
 Vitii et virtutis collatio per contraria, 292, t. V.
 Vitium, etsi secum habeat orbem terrarum, est semper inbeccillum, 82, t. V.
 Vitiorum consuetudo quid pariat, 257, t. V.
 Vitium obtenebrat et excusat mentem, 50, t. V.
 Vitium ipsum est poena, 100, t. V.
 Vitium servum, virtus libera, 237, t. V.
 Vitium quod laudatur ab iis qui illa laborant, magnum malæ cupiditati facit accessionem, 255, t. V.
 Vitium sibi ipsi poena est, 423, 424, t. V.
 Vitium autequam supplicium adveniat poenam indigit, 539, t. V.
 Vitii fœditas, 299, t. V.
 Vitium interitus vocatur, 132, t. V.
 Vitium lacrymantem non adit, 77, t. V.
 Vitia sedis psalmodia, 588, t. V.
 Vitium animæ inimicum, infestum, et perniciosum, 142, V.
 Vitium ex animi proposito judicatur, 124, t. V.
 Vitium animæ nullum insanabile, 188, t. IX.
 Vitium aliquando aliud vitium superat, 212, t. IX.
 Vitii qui subjectus est, non vivit, 520, t. IX.
 Vitia quomodo corrigenda, 503, t. IX.
 Vitium contra naturam homicidio pejus, 419, t. IX.
 Vitium, solum nomen habet voluptatis, non ipsam volup-tatem, 188, t. X.
 Vitius aditus initio intercludendus, 766, in vitio et in vir-tute laborum, 456, t. VII.
 Vitia proximi, etiam nisi vera sunt, non revelanda, 451, VII.

Vitiositas nos porcos facit, vitiositas famem afferit animalia, 270, t. XI.
 Vitium unde oratur, 452, t. XI.
 Vitium humanæ naturæ inimicissimum est, 285, t. XI.
 Vitium omne est animæ ebrietatis, 450, t. XI.
 Vitium res omnino cœca est, 107, t. XI.
 Vitium contra naturam, virtus secundum naturam, 21, XI.
Vitulus ab Israelitis adoratus erat Apis. 662, t. V.
 Ulcisci inimicos non debemus, 125, t. V.
 Ultio Dei cur non semper in hac vita in peccantes im-mittitur, 354, t. I.
 Ultio quantum malum sit, 470, t. III.
 Ultio Dei non ex imbecillitate differtur, 96, t. V.
 Ultio Dei clemens est, 127, t. VI.
 Ultio Dei minus gravis quam offensa, 450, t. IX.
 Ultione de inimico summa nihil tam jucundum, 612, t. IX.
 Ultio vera quæ, 457, t. XI.
 Ultio vera haec est, bona pro malis repudere, 114, t. XI.
 Umbra discipulorum mortuos suscitabat, 782, t. I.
 Umbra quid et discrimin umbram inter et veritatem, 247, t. III.
 Umbra a veritate discrimin, 433, t. IV.
 Umbra mortis quid, 179, t. V.
 Umbra et funus sunt humana omnia, 467, t. XI.
 Umbra erant omnia in lege : circumcisio, sacrificia, sab-batum, 105, t. XII.
 Unctio pontificum, 383, t. V.
 Unctio per Spiritum Sanctum, 21, t. IX.
 Unguentum corporibus superfusa in usu tempore Chrysostomi, 972, eorum usum dannat Chrysostomus, 972, t. I.
Unicornes sunt justi quomodo, 763, t. V.
 Unigenitus docet unum vidisse Deum, 731. Unige-nitus illius, *ibid.* Unigeniti gloria, 783, 798, 799, 805, est ejus divinitas, 499. Unigeniti gloriam, id est Filiij divinitatem asserit Chrysostomus, 737, 758, t. I.
 Unigeniti vox uni filio Dei competit, 731, 732, t. I.
 Unigenitus. *Vide Filius et Christus.*
 Unigeniti essentia ante secula, 121, t. V.
 Unigeniti principatus, 272, t. V.
 Unigenitus filius, 253, t. V.
 Unigenitus Dei Filius, quam terribilis in die judicii, 287, VI.
 Unigeniti generatio non ratione inquirendus, 157, VIII.
 Unitalis adiuvandus vir a Chrysostomo Gothiæ episcopus ordinatus, 618, t. III.
 Unitio naturam fit in Christo, 738, si non fit unitio, confusio est et abolitio, *ibid.* Unitiom qui dicit diuus dicit naturas, unitio non potest unius tantum esse, 739, t. III.
 Vocatio non necessitatē infert, 488, t. II.
 Vocatio Dei nullum cogit, necessitatē non infert, 728, tom. VII.
 Vocatio non ex merito fit, sed ex gratia, 650, t. VII.
 Vocatio. *Vocati omnes sunt, sed non omnes accesserunt,* 534, t. IX.
Voluntaria sacrificia en quæ ex animi liberalitate offe-bantur, 696, t. V.
 Voluntas eadem Patris et Filii, 321, t. VII.
 Voluntas non naturæ terminis alligatur; sed libertate arbitrii honorata fit, 362, t. VII.
 Voluntati predicationes nullam necessitatē inferunt, 706, t. VII.
 Voluntas et propositum honorum radix, 473, t. VII.
 Voluntati, non operi, paenam et mercedem decernit Christus, 274, t. VII.
 Voluntas sine gratia non agit, ut nec gratia sine volun-tate, 742, t. VII.
 Voluntas sufficit, et totum perfectum est, 501, t. VII.
 Voluntatis proposito probi et improbi efficiuntur, 355, 356, t. I.
 Voluntates due per haec verba, *non sicut ego rolo, sed sicut tu,* emuntiantur, alia Patris, alia Filii secundum hu-manitatem, 763, t. I.
 Voluntatem Dei qui facit, sexcentis impiis melior, 277, I.
 Voluntatis proposita boni vel mali sumus, 268, t. II.
 Voluntate libera boni efficiuntur, 504, t. II.
 Voluntate et proposito quæ sunt ultra debitum splendi-das coronas parvunt, 518. Voluntate boni vel mali sumus, 387, t. II.
 Voluntas ubique dorsina, 263, t. II.
 Voluntas una Patris et Filii, 56, 40, t. III.
 Voluntates duæ in Christo, 36, t. III.
 Voluntas depravata, potest corrigi, 228, t. III.
 Voluntas, in voluntate hominis situm est vel bonum vel malum adire, 187, t. IV.
 Voluntatis bona scutum quid, 69, t. V.
 Voluntas una Patris et Filii et Spiritus Sancti, 425, t. XI.
 Voluntates nostras non prævenit Deus, ne perdat nostrum liberum arbitrium, 99, t. XII.
 Voluntates duæ in Christo, 226, t. VIII.

Voluntas tantum requiritur a nobis ad salutem, 707, t. XI.
Voluntas tua Patri, Filii et Spiritus sancti, 472, t. V.
 Voluptas quid, 346, sensibilis illa quam brevis, 346 et seqq., t. I.
 Voluptas ex libidine, quam turpis, brevis et molesta, 346, voluptas sensuum que, 346. Voluptas temporalis, dolor inde consequens perpetuus, 779, t. I.
 Voluptas pura et solida, quæ, 979, t. I.
 Voluptuosi in seruus philosophantur, 406, t. I.
 Voluptas major in moderato cibo, quam in nimio, 772.
 Voluptate multo melior sanitas, 45, t. II.
 Voluptas in conviviis ex fame, non ex ferculorum copia, 44, t. II.
 Voluptas brevis et temporaria, 23. Voluptas viti momentanea, 662, t. IV.
 Voluntatem veram qui sectatur, fugiat juveniles concupiscentias, 662, t. IV.
 Voluptas vera in Deo, 124, t. V.
 Voluptates et felicitatesvitæ, inanes sunt, 48, t. V.
 Voluptas non est minus malum, quam dolor, 443, t. VII.
 Voluptas vera quæ, 366, t. IX.
 Voluptas desinit in mortem, virtus in vitam, 503, t. IX.
 Voluptas humilitate paritur, 152, t. IX.
 Voluptas contra naturam carpitur, 417, t. IX.
 Veluptas brevis est, dolor hinc partus perpetuus, 187, X.
 Voluptas qua secundum Deum percipitur, quibusvis armis est valentior, 388, t. X.
 Voluptas temperante, 320, t. X.
 Voluntatem si auamus, virtutem suscipiamus, 186, t. X.
 Voluptas vera quæ, 514, t. XI.
 Voluptas mundana, quanta mala secum afferat, 568, XI.
 Voluntatis tyrannis quanta, 368, t. XI.
 Voluptas et gloria mundi, mendacia sunt, 284, t. XI.
 Vota sunt promissa et pollicitationes, 323, t. V.
 Vox inimici invisa, amici jucunda, 702, t. IV.
 Vox sanguinis clamor, quomodo, 161, t. IV.
 Vox Davidis prostravit alienigenam, 705, t. IV.
 Vox tubæ in Scriptura Apostolorum significat, 214, t. V.
 Ymaginæ quid, t. V.
 Ymaginæ responsum, 156, t. V.
 Ymaginæ quid, t. V.
 Ymaginæ Prator, 91, t. III.
 Ymaginæ seu supergressio, nomen est Paschæ, 750, VIII.
 Ymaginæ succinere quid, vide notam, 328, 464, V.
 Urbanus Phœnix, juvenis dives, Monachorum statum adit, in virtute progressus facit, 303, corruptorū suæ resultit, 503. Voluptati et amoribus deditus, 303, sanctis viris abductus, pristina repetiit, 304, t. I.
 Urbicio episcopo epistola Chrysostomi, 667, t. III.
 Urbis celestis descriptio, 40, t. VII.
 Urbium tutamen in providentia civium, 41, t. VI.
 Urias mortuus Davidis domum expilavit, 454, t. VI.
 Ursos variisque feras multi alebant tempore Chrysostomi, 208, VIII.
 Usquequo vox in psalmis, non est moleste fereui, sed dolentis, 443, 444, t. V.
 Usuras qui exigunt, quam iniqui, 98, t. III.
 Usura cur prouibita, 376, t. IV.
 Usura immanitas, 557, 558, t. VII.
 Usuram exagitat Chrysostomus, 556, t. VII.
 Usura nihil turpius, nihil crudelius, 61, t. VII.
 Usura carpitur, 228, t. VII.
 Usura centesima quid, 556. Vide notam, t. VII.
 Usura genus horrendum, quo non centesima, sed dimidium sortis exigunt, 592, t. VII.
 Usurarii qui fœuora luxuribus adjiciunt carpuntur, 586, tom. VII.
 Utilitas historiarum sacrarum, 169, t. V.
 Utilitas festorum et conventuum, 349, t. V.
 Utilitas calamitatum, 378, t. IX.
 Utilitati proximi advigilandum, 210, t. X.
 Utilitas propria Christiani in utilitate proximi sita est, 280, t. X.
 Vulcanus, ignis penuarius vocatur a Libanio, 563, t. II.
 Vulcano Apollo indicat adulterium Martis et Veneris, 564, t. II.
 Vulgus ignoracioni et stultitiae affixus, 54, t. V.
 Vulnera Christus quare serravit, 616, t. VI.
 Uxor dives ægre viro subditæ, 507, et uxor pauper viri divitis, quanta pauperiatur, 377, t. I.
 Uxor cur adjutrix in Genesi vocata, quæ impediat, 587, quomodo virum adjuvet in spiritualibus, 568, t. I.
 Uxor ut viro placeat sollicitudo et cura, 589. Uxor quæ invito viro contineus est, graviores dat penas si ille adulteret, 570, t. I.

Uxor calamitatum viri particeps, 616, t. I.
 Uxor Imperatoris cojusdam vix redditum ab exilio impetravit, 605, t. I.
 Uxor Theodori qui imperium affectarat et obtuncatus fuerat, in penuria degit, 604, t. I.
 Uxores quomodo diligendæ, 227. Uxor parentibus preferenda, 130, in uxore querenda sola virtus et morum probitas, 231, t. III.
 Uxorem repudiare, et aliam ducere non licet, 370. Uxorem repudianti non licet alteri ducere, 218, t. III.
 Uxores divites protæ, 231, t. III.
 Uxor adjutrix viri, quomodo, 380, t. IV.
 Uxores viris parere debent, 145, t. IV.
 Uxores ducere et plures priscis temporibus liceat, 489, IV.
 Uxor est viri regnum, 38, t. V.
 Uxores viris infesta, 36, t. V.
 Uxor mala peccatori colaphus, 56, 57, t. V.
 Uxor Jobi ipsi insidiatur insoliti, 57, t. V.
 Uxor mala corrigenda, auferenda, 125, 126, t. VI.
 Uxor qualis duocanda, 888, t. VI.
 Uxor quomodo a viro amari poterit, 341, t. VIII.
 Uxor quænam querenda est, 341, t. IX.
 Uxorem verberare quam turpe sit, 222, t. X.
 Uxor officia, 683, t. XI.
 Uxor ne exigit sequalitatem honoris, 140, t. XI.
 Uxor optimæ dotes modestia, moderatio, lenitas, benignitas, 158, nemo expectet ut ditetur ab uxore, nec querat ejus pecunias, 158, t. XI.
 Uxores quomodo dirigendæ, 499, 500, in uxore quedam, vita ferenda, 140, t. XI.
 Uxorem quo pacto eruditre debet maritus, 147, 148, t. XI.

X.

Xanticus Aprilis, 398, t. II.
 Xenodochia morborum dolorumque exempla suppeditant, 400, t. I.
 Xenon, hospitium, peregrinorum communis ecclesiæ domus, 519, t. IX.
 Xenophonti Cyri puerilem institutionem scripsit, 315, VI.
 Xenopontius locus, 397, t. I.
 Xenophontem tacito nonine in exemplum afferit, 375, VII.
 Xerxes Græciam bello impetiit, 393, t. VI.
 Xerxes Darii filius et successor, 899, t. I.

Z.

Zacchæi poenitentia in exemplum adducitur, 499, t. I.
 Zacchæus multa legitime possidebat, 125, t. XIII.
 Zacharias filius Barachia, quis, 681, t. VII.
 Zacharias pater Joannis bapt. princeps sacerdotum, 186, 187, t. VII.
 Zacharias lingua ligata fuit ob animæ peccatum, 40, VII.
 Zacharias mense septimo, decima die mensis in sanctuarium ingressus mense septembri, 357, in festo Tabernaculorum, 357, t. II.
 Zacharias summus sacerdos, 357 et seqq., t. II.
 Zacharias pater Joannis cum Abraham comparatur, 790, t. II.
 Zacharias Joannis pater incredulus, 707, t. II.
 Zanolxi fabulosæ auribuntur, 536, t. II.
 Zara figura Ecclesie, 535, significat orientem, ibid., IV.
 Zara ex utero manu extrahens quid significet, 35, VII.
 Zara cur nominetur in genealogia Christi, 55, t. VII.
 Zebedæi filii quid vere petebant a Christo, 618, t. VII.
 Zelotæ quinam, 324, t. IX.
 Zelotypie malum, 460, 574, ejus descriptio, 573, t. I.
 Zelotypie malum, 557, desinit in insipientiam, 491, t. VI.
 Zelotypie quam intolerabilis, 413, t. IV.
 Zelotypie insania quanta, 298, t. IV.
 Zelus Dei non est affectus, 525, t. I.
 Zelus sine venia furor est, 621, t. IV.
 Zeno novam vivendi rationem induxit, quæ non stetit, 886, t. I.
 Zeno de republica male scripsit, 19, t. VII.
 Zeno philosopus Ionicus et Epehius, 9, 10, t. X.
 Zona quid significet, 491, t. VII.
 Zona olim in usu erat, 189, t. VII.
 Zona pectori vel lumbis admovebatur, 25, t. VIII.
 Zoroastri fabulosa attribuuntur, 536, t. II.
 Zorobabeli spectare dicebant Judæi quædam de Christo preannuntiata, 143, t. VII.
 Zorobabel ita vocatus, quod in Babele, seu Babylone natus esset, 145, 73, t. VII.

SUPPLEMENTUM

AD OPERA

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI.

AD HOMILIAS.

ΟΜΙΛΙΑ Α' (1).

Εἰς τὴν ἀγίαν Πεντηκοστήν.

α'. Ἡ τὰς γλώσσας σῆμερον διανείμασα χάρις,
αὐτῇ οὐκ ἔξι με δεδοικέναι τῇ τῆς γλώττης πενίᾳ, ἡ
τοὺς ἀγραμμάτους τῷ κόσμῳ παιδευτὰς ἐπιστήσασα,
ἡ τοὺς ἀλιεῖς χειροτονήσασα ρήτορας αὐτοσχεδίω
σοφίᾳ, τοὺς τοῦ κύριου σοφῶν καταισχύνασσα. Πό-
θιν γάρ διλοθεν αἱ τῶν ἀνθρώπων ἀγέλαι τῇ εἰδωλο-
λατρείᾳ νοσούσαι, πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἔδραμον; Πό-
θιν τὴν πολυδέσποτον τῶν δαιμόνων δουλείαν μετέμα-
θον; Πόθιν βραχὺς μαθητῶν ἀριθμὸς, ἀνθρώπων
ὅμοιος καὶ δαιμόνων ἀντηγωνίσαντο φάλαγξιν, εἰ μὴ
τῷ τῆς θεότητος πυρὶ καθαπλισθῇ; Σήμερον ἡ διὰ
τοῦ πυρὸς πηγὴ τῆς χάριτος ἐξέβλυσε, καὶ φύδε διε-
τρέχουσα, ταῖς αὔραις ὑφεῖτη τοῦ Πνεύματος. Ταύτην
οἱ Χριστὸς τὴν χάριν τοῖς μαθηταῖς εὐαγγελίζομενος
ἔλεγεν· Οὐκ ἔάσω ὑμᾶς ὄρφανούς· ἀλλοί ὑμῖν
ἀποστέλλει Παράκλητον ὁ Πατήρ. Ἡ γάρ εἰς οὐ-
ρανὸν ἀνοδος τοῦ Δεσπότου, τὴν ἐξ οὐρανοῦ κάθισδον
ἐγγυᾶται τοῦ Πνεύματος· ἔδει γάρ τοὺς τὸν Ἰησοῦν
ἀποδεξαμένους, ὑποδέξασθαι καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος
δικιξιν, ἵνα δράμῃ πρὸς εὐτελεστέραν ἀνοδον τὰ τῆς
θεογνωσίας διδάγματα· ὃ μὲν οὖν Ἱησοῦς ἀνθρωπί-
νην τὴν φύσιν λαδῶν καὶ συγγενῆ τοῖς ἀνθρώποις
περιβαλλόμενος θέαν, πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος ὑπο-
δοχὴν τοὺς ἀνθρώπους ἀνέστησε· Ἔτι γάρ, φησι,
πολλὰ δχω λέγειν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάξειν·
διτοι δὲ ἔλθῃ οἱ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀλη-
θείας, δδηγήσει ὑμᾶς εἰς πάσων τὴν ἀλήθειαν·
ἴλευσται μετ' ἐμὲ τὸ κατ' ἐμὲ τὴν ἀξίαν ἐφάμιλλον
οὐκοῦν δὲ τοῖς λόγοις εὐηγγελίσθησαν, τοῖς ἔργοις
ἐπέγνωσαν. Ὄν τὴν ἐπαγγελίαν ἐδέξαντο, τούτων
τὴν πεῖραν ἐνέμενον, ἐν τῷ συμπλήρωσθαι τὴν
ῆμέραν τῆς Πεντηκοστῆς· βραχὺς ἐν μέσῳ τῆς ἀν-
έστης καιρὸς, καὶ ἡ τοῦ Πνεύματος γίνεται κάθισδος· ἡ τοῦ Σωτῆρος ὑπόσχεσις, ἔργοις τὸ πέρος ἐλάμβα-
νεν.

¹ Ιωαν. xiv, 18. ² Ιωαν. xvi, 12.

(1) Απα. Μαϊ. Συικιλ. Ρομ. IV, 1xvii.

Α

HOMILIA I.

De sancta Pentecoste.

1. Quæ linguae hodie gratis distribuit, ea me
linguae defectum non sinit metuere: gratia videlicet
quæ indoctos orbi magistros præfecit, piscaiores
improvisa sapientia rhetores efficit, mundique sa-
pientes pudore suffudit. Quo etenim alio impulso
greges hominum idolatriæ morbo contaminati, ad
veram pietatem accurrerunt? Quomodo multiplicem
dæmonum dominationem abjecerunt? Qui fieri po-
terat, ut pusillus discipulorum numerus, cum ho-
minum simul ac dæmonum legionibus depugnaret,
nisi divinitatis igne fuissent armati? Hodie per
ignem fons gratiæ exundavit, et discurrens flammæ
flabris Spiritus ventilabatur. Ille Christus gra-
tiam discipulis nuntians aiebat: *Non sinam vos
orphanos, alium vobis Paraclitum mittit Pater¹.* Nam
Domini in cœlum ascensus, Spiritus de cœlo de-
scensum spondet. Oportuit enim eos qui Jesum re-
ceperant, Spiritum quoque superveniente excipere,
ut doctrina de veri Dei cognitione facilius se attolleret. Et Jesus quidem humana natura suscepta, ei
communi mortalibus figura induitus, ad suscipien-
dum Spiritum homines excitavit: *Adhuc enim, inquit,
multa vobis dicere habeo, sed non valeatis perferre;
cum vero Paraclitus, qui est Spiritus veritatis, venerit,
ille in omnem deducet vos veritatem²:* post me
veniet, qui par mihi dignitate est. Cujus ergo rei
nuntium verbis acceperant, eam opere ipso agnove-
runt: quod sibi promissum fuerat, id reapse experti
sunt, cum Pentecostes dies completeretur. Brevi
post ascensionem Domini intervallo, Spiritus adven-
tus accidit: Servatoris promissio veracem exitum
nacta est.

C runt: quod sibi promissum fuerat, id reapse experti
sunt, cum Pentecostes dies completeretur. Brevi
post ascensionem Domini intervallo, Spiritus adven-
tus accidit: Servatoris promissio veracem exitum
nacta est.

2. Apostolorum ergo cœtus, promissione Domini Attanquam ancora innixus, Spiritus adventum expectabat. Cum autem dierum cursus ad quinquagenerium numerum devenisset, septemque hebdomadarum revolutus, ex legis præscripto, circulus inter utriusque festi terminos, conclusus fuisset, tunc scilicet Spiritus descensio contigit: qui tamen, nequam ut Filius carnem assumpsit, neque in humana apparuit figura, neque ut ante in Jordanis fluentis columbae species præsentiam Spiritus significavit: domina enim rerum natura, pro suo libito semet ostendit: tonitru tubæ instar cœlitus clamxit, omni qui auditur strepitu longe resonantius: Damna discurrens linguas igneas pariebat; ignis divisio, linguarum mater fiebat; lingua vicissim, discipulorum verticibus insidebant. Hac igitur ratione B Spiritus manifestatio peracta est.

3. Porro hanc potissimum diem, cæteris omissis, delegit: neque enim sine causa, vel solemnitatem celeritate prevertere noluit, vel post hanc diem transactam descendere. Cur? Tres haec tantummodo apud Judæos publicæ solemnitates sunt; prima quidem, Pascha est, qua dum ovem immolarent, verum agnum non agnoverunt; et dum typo honorem deferrent, adversus typi auctorem impii extiterunt; cuius umbram venerantes, præsentiam contempserunt. Altera post illam solemnitas, Pentecoste est, nomen a Spiritus advenientis intervallo sortita. Præter has, festum erat umbrosorum Tabernaculorum, quæ fuit deserti imitatio. Haec nimurum solemnitates Judæos omnes necessario ad unam veluti exercitationem pium ve ludum congregabant. Quoniam igitur prima solemnitate crux fixa fuit, et patiens Christus sublatus, cui spectaculo universus Judæorum populus adsuit; resurrectionis autem miraculum sponte ignorarunt, sicut ei derogarunt, celarunt, et calumniis appetiverunt; statim post illam primam solemnitatem, quo tempore rurus necesse erat cunctas Judæorum tribus ad eundem locum confluere, idoneo tempore arreptio Spiritus gratia in discipulos effunditur, omniumque oculos auditumque ad se convertit, ut Christi donum in discipulos collatum, resurrectionem ejus testaretur. Sic enim qui surrexisse Christum non crediderant, eundem dona de cœlo minuentem conspiciunt; qui sigillo sepulcrum miniverant, prodigiorum ejus cœlestium spectatores sunt. Itaque Iuniorum sonitus, ignisque et vis quædam cœlestis adventum Spiritus comprobavit.

4. Sic quoque antiquitus circa Sinaiiticum montem flamma micabat, dum Moyses medio in igne serendæ legis artem discebat. Nunc autem ex altiore loco flamma demissa in apostolicos vertices currit. Qui enim Moyses ad serendam Hebræis legem excitavit, idem nunc ad salutem gentium incumbit. Atque ideo, veterum memoria proligiorum novis miscetur, voluitque rursus pari specie ignem intervenire, ut unum eundemque Deum et nunc et olim operantem monstraret. Idcirco autem Spiritus in divisas linguas se singit, ut receptores discipulos

B'. 'Ο μὲν οὖν τῶν ἀποστόλων χορὸς τῆς ὑποσχέσεως τῆς Δεσποτικῆς, καθάπερ ἀγκύρας τινὸς, ἐπὶ λαβόμενος, τὴν τοῦ Πνεύματος παρουσίαν ἀνέμενον. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἡμερῶν ὁ δρόμος πρὸς τὸν πεντηκοστὸν ἀριθμὸν ἀνελήλυθε, δὲ τῶν ἐπτά ἔξδομάδων κύκλος κατὰ τὴν τοῦ νόμου διάταξιν ἐαυτὸν ἀναστρεφόμενος ταῖς ἐօρταις ἔκατέρωθεν περιγράφεται, τότε οὖν ἡ τοῦ Πνεύματος γίνεται κάθοδος: ἀλλ' οὐ σαρκὸς ὡς Υἱὸς ὑπελάθετο, οὐδὲ δὲ ἀνθρωπίνης ἐφανερώθη μορφὴς, οὐδὲ ὥσπερ ἐν τοῖς Ἱορδάνου φείθοις τὸ τῆς περιστερᾶς εἶδος τὴν τοῦ Πνεύματος παρουσίαν ἐμήνυσε: οὐσίᾳ γάρ Δεσποτικὴ καθὰ βούλεται ἐπιφανεται: βροντὴ δὲ σάλπιγξ οὐρανόθεν ἐδόσα, πᾶσαν ἀκοής ἐνέργειαν τῇ ἀπηχήσει νικῶσσα: καὶ φλὸξ διπταμένη, γλώσσας πυρίνας ἀπέτικτε: ἡ τοῦ πυρὸς διάλεσις, γλωσσῶν ἐγένετο μήτηρ: γλώσσας διάδοχοι ταῖς τῶν μαθητῶν χορυφὰς ὑπεκαθέζοντο. Οὗτος μὲν οὖν τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιφανείας ὁ τρόπος.

γ'. Ἐκλέγεται τιμέραν, ταῖς ἑτέραις παραπεμπομένος: οὐ γάρ δὴ λόγου χωρὶς, οὔτε τῷ τάχει: λαμβάνει τὴν ἐօρτην οὔτε μετὰ τῆς ἡμέρας τὴν πάροδον, ἐπάγει τὴν κάθοδον. Διὰ τί; Τρεῖς εἰσιν αὗται μόναι παρὰ Ἰουδαίοις δημοτελεῖς ἐօρται: πρώτη μὲν ἡ τοῦ Πάτρα, καθ' ἣν τὸ πρόβατον θύοντες, τὸν ἀλτηνὸν ἀμύνον οὐκ ἐπέγνωσαν: καὶ τιμῶντες τὸν τύπον, εἰς τὸν τοῦ τύπου παρηγόμον παραίτιον οὐ γάρ τὴν σκιὰν προσεκύνουν, τούτου τὴν παρουσίαν ἡτίμαζον. Δευτέρα δὲ ἡ μετ' ἐκείνην Πεντηκοστὴ, δυνομα λαχοῦσα, τὸ τοῦ Πνεύματος διάστημα. Ἐπὶ τούτοις αἱ σκιαὶ [σκηναὶ], τῆς ἐρήμου τὸ μίμημα: αὗται πάντας δοῦλοι Ἰουδαίοις ἀνάγκη πρὸς μίαν πάλην συνήθοιζον. Ἐπειδὴ τοίνους ἐν τῇ προτέρᾳ σταυρὸς ἐπάγῃ καὶ τὸ πάθος ὑψώθη, καὶ θεατὴς ἣν μέχρι τούτων ἀπας τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος, τὸ δὲ τῆς ἀναστάσεως θαῦμα ἡγνόουν ἔκόντες, ἡπίστουν, ἔχρυπτον, ἐσυκοφάντουν, μετὰ τὴν πρώτην εὐθὺς καθ' ἣν ἀπαντὰ τῶν Ἰουδαίων τὰ φῦλα πάλιν ἀνάγκη νόμου πρὸς τὸν αὐτὸν ἡγειρεν τόπον, ἐπιτηρούσα τὸν καιρὸν ἐπὶ τοὺς μαθητὰς: ἡ χάρις ἐχεῖται, καὶ τοὺς ἀπάντων ὅρθαιμοὺς καὶ ἀκοὰς ἐπιστρέφει, ἵνα πρὸς τὸν Χριστὸν μαθητὰς: ἡ δωρεὰ φερομένη ἀναστάντα μαρτυρήται. Καὶ ἐγγέρθαι Χριστὸν ἀπιστήσαντες, ἐξ οὐρανού δρῶσι δωρεὰς ἀντιπέμποντα: οἱ τὸν τάφον σφραγίζοντες, τῶν ἐξ οὐρανού θεαμάτων θεαταὶ καταστῶσι: ἥχος οὖν βροντῆς καὶ πῦρ οὐρανόθεν καὶ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος ἀφιξιν πιστουμένη.

δ'. Οὕτως δρα ποτὲ καὶ κατὰ τὸ Σίναιον δρος ἡ φλὸξ ἐπινάσσετο, καὶ Μωϋσῆς ἐν μέσῳ πυρὸς νομοθετεῖν ἐδιδάσκετο: ἀλλὰ νῦν μετεώρου πυρὸς ἴππετο φλὸξ, τὰς ἀποστολικὰς χορυφὰς σταδιεύουσα. Ὁ γάρ τότε Μωϋσέα ταῖς εἰς Ἐδραίους νομοθεσίαις κινήσας αὐτὰ [ιτά col.], εἰς τὴν τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν. Διὰ τούτο καὶ παλαιῶν μνήμη θαυμάτων τοῖς νεοῖς ἀνεσμύγνυτο: καὶ πάλιν μεσιτεύειν τὸ πῦρ τὴν παραπλήσιαν τῆς θέας, τὸν αὐτὸν ἐκείνον εἰναι: Θεῖν τοῖς παρούσι πιστούμενος πρὸς δὲ γλώσσας μερισμένη τορνεύεται, ἵνα διδασκάλους τοὺς ὑποδεχομέ-

νους ἐργάζεται· ἵν' ἐν πυρὶ πορευόμενοι, παιδεύτατι· Καὶ τῆς οἰκουμένης ὑπάρχεσι. Πάλαι μὲν οὖν μίαν φωνὴν τε καὶ γλῶσσαν ἀπάντων ὑπάρχουσαν, η πάλαι τῆς πυροποίεσσας διεμέριστο τόλμα, καὶ μάχη γλωσσῶν ἀντεισεῖ, τὸν κατὰ τὸν οὐρανὸν πόλεμον παύουσα. Καὶ γλῶσσαι μυρίαι μυρίοις φθέγμασιν ἔπληττον, ἀκοή δὲ μίαν οὐχ εὑρίσκον πρὸς τὸν ἥχον οὐκ ἐπινεύουσαν· ἀλλ' ἡ γλῶττα τημθεῖσα, καὶ τὰς γνώμας ἔμερισε· καὶ γλῶττα λυθεῖσα, τὰς χεῖρας ἐπέδησε. Νυνὶ δὲ ἡ χάρις διαιρεθεῖσας γλῶσσας κατὰ στόματα εἰς τὴν ἐνὸς ἔκαστου γλῶσσαν συνήθροισε τοὺς τῆς διδασκαλίας δρους πλατύνουσα, καὶ πολλὰς

ε'. 'Ω τῶν παραδέξων θαυμάτων! 'Απόστολος ἐλάλει, καὶ Ἰνδὸς ἐδιάδεκτο· Ἐβραῖος ἐφθέγγετο, καὶ Βάρβαρος ἐπαιδεύετο· ἡ χάρις ἐξηχεῖτο, καὶ ἀκοή τὸν λόγον ἐδέχετο. Γότθοι τὴν φωνὴν ἐπεγίνωσκον, καὶ Αἰθίοπες τὴν γλῶτταν ἐγνώριζον· Πέρσαι τοῦ λαλοῦντος ἐθαύμαζον, καὶ ζήνη βάρβαρα ὑπὸ μιᾶς ἡρεμένητο γλῶττης· ὅτον ἡ φύσις τοῖς γένεσιν ἐπλατύνετο, τοσοῦτον ἡ χάρις ἀντεπλούτει ταῖς γλῶτταις. 'Η μὲν οὖν τοῦ πυρὸς φύσις μεριζομένη πολυπλασιάζει τὴν ἐνέργειαν· πηγὴ γάρ φωτός ἐστιν ὁ πλούτος τῆς χάριτος· Πάλιν ἡ τοῦ πυρὸς φύσις οὐκ οἶδεν ἐφαπτομένη μειοῦσθαι· ἀλλ' ἡ μετάδοσις, αἴνησις· οὕτως ἡ χάρις ἐκχεομένη πολυπλασιάζει τὸ φεῖθρον μίᾳ μὲν λαμπτές μυρίοις ἀποτεκοῦσα πυρσούς, καὶ πάντας δεῖχνυσι κοσμοῦντας τοῖς φέγγεστο· καὶ τὴν φωτὸς λαμπτήδων, οὐκ ἀφίησι· οὕτως ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἀφ' ἐτέρων· εἰς ἐτέρους μεταφοιτῶσα, καὶ τοὺς ἐτέρους πληροῖ, καὶ τοὺς ἀφ' ὧν πρόεισι. Πρῶτον τοίνυν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ἡ χάρις ἐλθοῦσα, καὶ τούτους ὡσπερ ἀκρόπολιν καταλαβοῦσα, καὶ δι' αὐτῶν τοὺς πιστεύοντας ἐπικυμαλνούσα, πάντας πληροῖ, καὶ τὰ τῆς χάριτος οὐ συστέλλεται φεῖθρα· ἡ μὲν οὖν τοῦ πυρὸς ἐφίπτατο γλῶσσα· γλωσσῶν δὲ ἦν μυρίων δοχεῖον μαθητῆς ἔκαστος, καὶ τοὺς παρόντας ἀπεφθέγγοντο, τῶν διδασκαλικῶν ἀγάνων ἀπτόμενοι· καὶ θέατρον ἤσαν οἱ παρόντες τοῦ θαύματος. Καὶ πλῆθος ἀκροατῶν τῷ γένει μεριζόμενον, οὐκ ἡπόρει, γλώσσης ἀποστολικῆς πειθούσης συγγενέσι τοῖς φήμασι. 'Ωσπερ γάρ τινι βαψῆ, τῇ τοῦ πυρὸς ἐπαφῇ τὴν φωνὴν ἐκδεχόμενοι, ἀχροντὸν τὴν γνῶσιν ἐλάμβανον· καὶ πίστις ἐδιάδεκτο, καὶ χάρις ἐθαύμαζετο.

ζ'. 'Αλλ' ὁ Ἰουδαῖος ἐχλεύαζε, καὶ μέθην κατηγόρει τοῦ θαύματος, καὶ γλεύκους ἔργον ἐκάλει· τὸ τῆς χάριτος μυστήριον γλεύκους γάρ φησι· μεμεστωμένοι εἰσὶ. 'Ω τῆς συντρόφου τῶν Ἰουδαίων ἀγνωμοσύνης! 'Ἐννέα τὸν καιρὸν, ὁ Ἰουδαῖος, καὶ τὴν γλῶσσαν συκοφαντοῦσαν ἀνάστελλε· ποῦ γάρ γλεύκους εἶδῃ; παρελαύνοντος θέρους· ἔσαρος δὲ ἀντιφανέντος ποῦ κύωραν δέχει γλεύκους ἡ μνήμη; Λογίζου τὴν ὥραν, καὶ χαλίνου τὴν γλῶτταν. Τί οὖν Πέτρος ὁ πρωτεύοντι τῷ Πνεύματι, καὶ βρύσων τῇ χάριτι; 'Ο πλησθεὶς πυρὶ συνήγορον τὴν γλῶτταν ταῖς γλώττας ἀφίησι· Οὐ γάρ, ὃς ὑμεῖς ὑπόλαμβάνετε, φησίν, οὗτοι μεθύουσι· ἀλλὰ τοῦτο ἐστι τὸ παρὰ τοῦ προφήτου Ἰωῆλ εἰρημένον, Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματος μου πέλαγος χαρισμάτων. 'Ο προφήτης εὐχαριστεῖται, Ἐκχεῶ, φησίν, ἀπὸ τοῦ Πνεύματος.

PATROL. GR. LXIV.

A erudiroit, quatenus ignis instar disurrentea, in mundi magistros se praeberent. Et olim utique unam linguam et universalem, turris illa fabrica audax divisit; linguarum vero discordia subsequens, bellum contra celum diremit. Et insuitæ quidem linguae infinitis souabant vocabulis, verum tamen unum auditum non reperiabant, quia hic sono illo non percellebatur; sed diversa lingua, mentes ipsas dividebat; et soluta lingua manus vinciebat. Nunc vero gratia divisas per ora linguas, in unam eujusque linguam coadunavit, sic terminos magisterii dilatans, viasque fidei multiplicans. οὖν τεκνουμένη τῆς πίστεως.

5. O insperata miracula! Apostolus concionabatur, et Indus erudiebatur: Hebræus loquebatur, et Barbarus ad fidem informabatur: gratia sonum edebat, et auditus sermonem excipiebat. Gothi voce in agnoscabant, Aethiopes linguam intelligebant: Persæ dicentem mirabantur, et gentes barbaræ unica lingua edocebantur: quanto magis humana natura in nationes varias se dilatabat, tanto gratia linguis ditione fieri. Rursus veluti vis ignis tacta non minuitur, sed dando potius augetur; sic gratia effusa, fluentum suum auget; una fax innumeratas faces accendit, cunctasque splendoribus micantes efficit: lucis quoque lampas nequaquam deficit: sic prorsus Spiritus gratia ab his in alios transiens, et illos simili, et eos unde discedit, replet. Quamobrem primo quidem in apostolos gratia veniens, atque his tanquam acropoli occupatis, atque ipsorum operâ credentes inundans, cunctos replet, neque idcirco gratiae fluvius sistitur. Descendit igitur ignea lingua, unusquisque autem discipulus innumerarum linguarum sit receptaculum, atque coram praesentibus eloquenter orant, et in magisterii stadium se immittunt, quos theatri instar circumstebant miraculi admiratores. Multitudine autem audientium distincta licet nationibus, altamen non hesitabat, quia vox apostolica gentilibus cuiusque verbis suadebat. Nam veluti tintura quadam, ignis contactu, imbuti, vocem apostolicam recipientes, æternam doctrinam hauriebant: fides tradebatur, gratiae admiratio erat, Deus cognoscebatur.

6. Attamen Judæus irridebat, pro miraculo crat pulam dictabat, gratiae mysterium in Iusti effelum trahebat; hi iusti, dicens, pleni sunt. O innatam Judæis recordiam! Considera, o Judæe, tempus, et linguam cohibe calumniosam. Quandoenam etenim iustum appetit? nempe restate iam prætervecta. Atqui verno nunc tempore, qui licet facere iustum mentionem? Cogita anni tempus, et linguæ frenum impone. Quid ergo Petrus, spiritu præcipius, gratia polleus? Igne concepto plenus linguam suam ad linguarum patrocinium solvit: Nequaquam hi, inquit, ut vos putatis ebrii sunt; sed illud accidit, quod Joel propheta dicit: Effundam de Spiritu meo donorum pelagus. Nuntiat nimirum propheta dicens: Effundam de Spiritu meo. Num ergo deinceps fluentum hoc cohibitum fuit?

16

aut ad Judæos tantummodo id donum pertinet? Nego enimvero. *Efundam*, inquit, *super omnem carnem*¹. Nunc vaticinio auditio, exitum spectate: propheticam linguam prævertit lingua Spiritus. Nos quoque oremus, ut guttam saltem illius gratiae consequamur, ut qui prodigiorum illorum memoriam custodimus, gratia quoque compendio fruainur. Facile gratia conceditur boni propositi viro. Idem quippe est Deus cuncta in cunctis operans; cui gloria est et potestas per infinita sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II.

Sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi archiepiscopi Constantinopolitani in pœnitentiam Ninivitum.

Benedic, Pater.

Cum dies meos anteactos docendi munere non satis exercitatos, et meipsu[m] propter infirmitatem silere coactum videtur, affligebar, idque ægre admodum ferebam, haud secus, atque luctator alacris, qui ad sua certamina stadium ingredi foret impeditus. Intuebar vos spiritu[m] alimenti desiderio flagrantes, me vero illi suppeditando imparem. Videbam præ soribus esse tempus mercandi, me vero pacisci vobiscum nulla ratione posse. Videbam venationem multam, sed venatorem prædæ non sufficiensem. Veru[m]tamen cum hac de re magnus me dolor incesseret, potius existimavi, hos mihi labores eo pacio adaptandos esse, ut frequentare possem in dies ecclesiam, et aliam vobis liturgiam communicare, quam transactis in labore duobus modo tribusve ad summum diebus lectum repeterem, et denuo a vobis sejungerer. Idcirco quotidianis sermonibus supersedens hodie per gratiam Domini accedo meis erga vos partibus satisfactorius. Adeste igitur, navelculam nostram in mare Ninivitarum pœnitentiæ trahamus. Etsi enim aliæ aliis prosint humanæ rationes, pœnitentiæ tamen remedia omnibus arbitror conducere: cum enim neque unus peccati sit expers, manifestum est nullum esse, qui pœnitentiæ non indigeat. Veru[m]tamen egentibus illius, exemplo eorum, qui pœnitentia salvati sunt, opus est, quod et ipsos pari ratione ad salutem perducat. Vidi mus itaque eos, qui improbam vitam egerant, a virtute dñi nomen sibi comparasse. Vidi mus D[omi]nis olim non absimiles in ordinem angelorum transilisse. Vidi mus eos, qui operibus civitatem everterant, honesta morum compositione eamdem denuo erigere. Vidi mus Dei inimicos areto amicitiæ vinculo ipsi suis conjunctos, ac dominum olim accusatorem, suæ tandem causæ patrocinantem habuisse. Vidi mus iudicio condemnatos de ipsa sententia coram judge contendere, eamque reddere irritam. Vidi mus sua in genus humanum indulgentia Deum præter id, quod comminatus fuerat faciente. Audivimus paulo ante quomodo prædicante propheta civitas conturbaretur, et quemadmodum

A τός μου. Άλλ' δρα μή συνέσταλται πάλιν τὸ βεῖθρον; ή πρὸς Ἰουδαίους περιγράφεται μόνον τὸ δῶρον; οὐ μὲν οὖν Ἐκχεῶ, φησίν, ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. Μαθόντες τὴν πρόδρομον, δράτε τὴν Ἐκβασιν· προσέλαβε τὴν προφητικὴν γλῶτταν ἡ γλῶσσα τοῦ Πνεύματος. Ἐκείνης καὶ ήμείν τῆς χάριτος ἐπελθεῖν σταγόνα παρακαλέσωμεν, ἵνα τὴν μνήμην τῶν θαυμάτων φυλάττοντες, τῆς χάριτος τὸ κέρδος τρυγήσωμεν· εὐκολος γάρ δότις, ἀν εὗροι προσάρεστιν. Ο γάρ αὐτὸς Θεὸς δὲ ένεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι: αὐτῷ δέ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰώνας τῶν αἰώνων. Αμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Β' (2).

Τοῦ δὲ ἀγίου Πατρὸς ημῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντιούπολεως τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν μετάροιαν τῷ Νινεύιτῶρ.

B

Εὐλόγησον, Πάτερ. Καὶ τὰς προλαβούσας ήμέρας διδασκαλίας ἀπαιτούσας δρῶν, καὶ ἐμαυτὸν διὰ τὴν ἀσθένειαν ἤγακασμένον σιγῆν, ἦνιώμην, καὶ ἐδυσχεραίνον, καθάπερ τις πρόθυμος ἀδήλητης κεκαλυμένος παρὰ τοὺς ἄγωνας αὐτοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὸ στάδιον. Ἐώρων ὑμᾶς τῆς λογικῆς; ἐψιεμένους τροφῆς, καὶ ἐμαυτὸν χορηγεῖν οὐκ ισχύοντα. Ἐώρων τὸν χρόνον ἐμπορίας, καὶ ἐμαυτὸν οὐδὲν συμβόλαιον θέσθαι πρὸς ὑμᾶς δυνάμενον. Ἐθλεπον τὴν θῆραν πολλῆν, καὶ τὸν θηρευτὴν ἀτονούντα πρὸς τὴν ἁγραν. Ἀλλὰ καὶ λίαν ὀδυνωμένης ἐπὶ τούτῳ κάλλιον ἥγονύμην ἐμαυτῷ τοὺς πόνους ἐπιμετρεῖν, ὥστε καὶ εἰς ἐκκλησίαν ἔχειν καθήμεραν ἐπιχοιτῆν, καὶ τῆς δαλῆς κοινωνεῖν ὑμῖν λειτουργίας, ἢ δύο καὶ τρεῖς ήμέρας πλέον μόνον μοχθήσας προστήλωσθαι πάλιν τῇ κλινῇ, καὶ πάλιν ὑμῶν ἀπολελεῖφθαι. Διὰ τοῦτο τὰς καθημερινὰς ἐκλείπων διαλέξεις ἡκαὶ σήμερον διὰ τῆς Δεσποτικῆς; χάριτος τὸ χρέως ὑμὸν καθήσων. Δεῦρο δὴ οὖν τὸ σκάφος εἰς τὸ πέλαγος τῆς Νινεύιτῶν μετανοίας ἐλκύσωμεν. Ἀλλοι μὲν γάρ δλοις εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων χρήσιμοι λόγοι, τὰ δὲ τῆς μετανοίας φάρμακα πᾶσιν οἵμαι ὡφέλιμα: ἐπειδὴ γάρ οὐδεὶς ἀμαρτίας ἐλεύθερος. εὐδηλον ως οὔτε μετανοίας ἀνενδεής. Τοῖς δὲ χρήζουσι ταύτης ἀναγκαῖον τὸ παράδειγμα τῶν ἐκ μετανοίας σωθέντων τῷ ίσῳ τρόπῳ κάκείνους πρὸς τὴν ὑγιείαν εἰσάγον. Ἰδομεν τοίνυν τοὺς ἐπὶ πονηρίᾳ βεβιωμένους δονομαστοὺς ἐπ' ἀρετῇ γινομένους. Ἰδομεν τοὺς θηρίοις ἐοικότας ἀγγέλων τάξιν μεταλαμβάνοντας. Ἰδομεν τοῖς ἔργοις; τὴν πόλιν στρέφοντας τρόπῳ φιλοσοφίας τὴν πόλιν ἀνορθούντας. Ἰδομεν τοὺς ἐχθρούς τοῦ Θεοῦ, φίλους τοῦ Θεοῦ γεγονότας, καὶ τὸν πάλαι κατήγορον Δεσπότην, συνήγορον ὑστερον κτησαμένους. Ἰδομεν καταχρίτους μετὰ τὴν ἀπόφασιν πρὸς τὸν δικαστὴν ἀγωνιζομένους, καὶ τὴν ἀπόφασιν ἀκυροῦντας. Ἰδομεν τὸν Θεὸν διὰ φιλανθρωπίαν φευδόμενον. Ἡκούσαμεν πρώην, ὅπως δὲ μὲν προφήτης ἐκήρυξεν, ἡ δὲ πόλις ἐθορυβεῖτο, καὶ ὅτι καθάπερ εἰς πέλαγος πνεύμα χαλεπὸν ταράττει, οὔτως εἰς τὸν δῆμον τῶν Νινεύιτῶν ἡ φωνὴ πεσοῦσα τοῦ Ἰωάννου πάντας ζάλης καὶ χειμῶνος ἐπλήσεν. Ἡκούσαμεν, ὅπως πιστὸν ἥγουμένη ἡ πόλις τὸ κήρυγμα οὐκ εἰς

¹ Joel ii, 28, 29.

(2) Bandini Anecdota, tom. I.

ἀπόδημοιν ἐπεσεν, ἀλλ' εἰς μετάνοιαν έδρασεν· καὶ οἱ θαρρέεν περὶ τῆς σωτηρίας οὐκ ἔχουσα, θεραπεύειν καὶ καταλάττειν τὸν Θεὸν ἐπεχείρει. Τίνα δὲ ὑπὲρ τῶν καταλλαγῶν τὰ πρατόμενα ἔν; εἰρηται μὲν ἐν μέρει· δεῖ δὲ τὸν πάντα λόγον ὑμῖν ἀποδῦναι· ἐκτιρυζαν γάρ νηστείαν, καὶ ἐνέδυσαν τὸν σάκκον ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν καὶ ἔως μεγάλου αὐτῶν. "Ωἱ ἔνοι θαύματος, φοβεροῦ μὲν ἀνθρώποις, ἄγγελοις δὲ ποθεινοῖ! Ἐννόσθιον μοι τὰς πολλὰς μυριάδας ἐκείνας ἀνδρῶν ὅμοι καὶ γυναικῶν καὶ παῖδων σακκοφορούσας, καὶ εἰς ταῦτα συνηθροισμένας· ἐπιτηδεύματα πάντα καὶ πράξεις πάσας ἀνθρωπίνας ἀργούσας, καὶ ἕργον μὲν οὐδὲν παρ' οὐδὲνδε οὐδαμοῦ τελούμενον, οἷμαγήν δὲ ὅμοι πάντων καὶ θύρων, καὶ βοὴν εἰς οὐρανὸν πεμπομένην. Ἐννόσθιον δεσποτῶν καὶ δούλων ἀνωμαλίαν ἐκβεβλημένην, ἀρχότων καὶ ἀρχομένων, βασιλέα μετὰ τοῦ Ιησοῦ σχῆματος παρόντα τοῖς πλήθεσι, καὶ καθάπερ πολιτικῆν τινα παράταξιν τὴν λειτουργίαν τάπτοντα τοῦ Θεοῦ. "Ὕγιες τῷρ, φησίν, οἱ ἀρρόγοι πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἐξαρέστη τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἐξεδύσατο τὴν στολὴν αὐτοῦ, καὶ περιεβάλετο σάκκον, καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ σποδοῦ. "Ωἱ σοφοῦ βασιλέως. Ἔξαρχει τῆς μετανοίας αὐτὸς, ὥστε τὴν πόλιν πᾶσαν σπουδαιοτέραν ποιῆσαν. Τίς γάρ ἡμελεν ἔτι μαλακίζεσθα, τὸν βασιλέα ὄρων αὐτὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἀγωνιζόμενον; Τὰ τραύματα τῆς ἀλουργίδος θεραπεύει διὰ τοῦ σάκκου· τὰς ἀμαρτίας τοῦ θρόνου διὰ τῆς ἐπὶ σποδοῦ καθέδρας ἐκπλύνει· τὴν νόσον τῆς ὑπερηφανείας τῷ ταπεινῷ τοῦ σχῆματος ἐξιᾶται· τῇ νηστείᾳ τὰ ἔλκη τῆς τρυφῆς φαρμακεύει· καὶ δεῖξας ταῦτα διὰ τῶν ἕργων πρὸς τὴν ἱσηγήσαντα πάντας διὰ κηρύγματος ἐγείρει. Ἐκχρύσθη τῷρ, φησί, παρὰ τὸν βασιλέως· Οἱ ἀνθρώποι, καὶ τὰ κτήτη, καὶ οἱ βόες, καὶ τὰ πρόβατα μὴ γενοσάσθωσαν μηδὲν, μηδὲν τεμέσθωσαν, καὶ θύρωρ μὴ πιετωσαν. Καὶνὴ βασιλέως νομοθεσία· δοτίαν τοῖς ἀρρώστοις ὡς ιατρὸς ἐπιτάπτει· μᾶλλον δὲ τὰς ἀποστολικὰς μιμεῖται διδασκαλίας ἐνεσθοῦς νηστείας δὲ τρυφῆτης νομοθέτης, καὶ τοῖς ἀνθρώποις κινιωνεῖν τὰ διλογία ταύτης κελεύει, διὰ τῆς ἀναμαρτήτου φύσεως εἰς οἰκτονούς τὸν Θεὸν ἐπισπώμενος. Καὶ περιεβάλετο σάκκους, φησίν, οἱ ἀνθρώποις καὶ τὰ κτήτη. "Ωἱ παρατάξεως οὐρανίας! ὁ φάλαγγος τῷ διαβόλῳ φρικτῆς! Ἐστήκει θρηνῶν διάδολος ὄρων αὐτοῦ τὴν στρατείαν πανδῆμι πρὸς τὸν Θεὸν μεταστᾶσαν καὶ πολεμοῦσαν τοῖς δαίμοσιν· εἴτα ταύτην τὴν μάχην καὶ παῖδες, καὶ γυναικες, νήπια μετὰ ἀνδρῶν ἡγωνίζοντο· ἥδη δὲ ἡ τῶν κτηνῶν φύσις εὑμαρχος εἰς τὴν παράταξιν παρελήφθη. Καὶ ίσοι καὶνὸν διάδολος θέαμα· βοσκήματα δικαιοσύνην συνεισφέροντα ἀνθρώποις, καὶ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν κεκτημένων νηστεύοντα· Οἱ ἀνθρώποι, καὶ οἱ βόες, καὶ τὰ κτήτη μὴ γενοσάσθωσαν μηδὲν, μῆτε τεμέσθωσαν. Τὰ τῆς ἀρχῆς δὲ βασιλεὺς σύμβολα βίφας, τὴν τῶν ιερέων μετέλαβε τάξιν. Ἐστήκει δημηγορῶν, καὶ φιλοσοφεῖν τοὺς Νινευῖτας

A ventus vehementior in mare irruens illud perturbat, ita vox Jonæ populo Ninivitarum iHapsa turbine omnia ac tempestate repleret. Audivimus quomodo civitas prædicationi fidem adhibens spem non abjecerit, imo ad poenitentiam citato quasi cursu properaverit, et quoniam quo salutis suæ fiduciam in luto collocaret, non habebat, colere et reconciliare Deum conaretur. Quæ vero opera pro isthac reconciliatione intercesserunt? dictum quidem jam sicut ex parte: oportet autem omnimeam vobis rationem reddere. Prædicaverunt enim jejunium, et a minore ad maximum usque sacco sese induerunt. O novum prodigium, terrible hominibus, angelis vero desiderabile! Animo mecum perpende innumeram virorum, mulierum et puerorum, qui sacco induiti sunt, multitudinem, qui ob eundem finem congregati omnibus studiis ac humanis negotiis abstinent, et a quorum nemine operis quidquam perficitur; ejulatum omnium simul et strepitum, et clamorem ad cœlos missum; eliminata dominos inter ac servos, principes inter ac subditos disparitatem considera: intuere regem pari habitu interesse multitudini, et ministerium Dei publicum tanquam civilem aciem instruere. Appropinquavit enim, inquit, sermo ad regem, et surrexit a solio suo, et abiecit vestimentum suum, et induitus est sacco, et sedet in cinere¹. O regem sapientem! Dat ipse initium poenitentiae, ut totam civitatem reddat alacriorem. Quis enim ignavus adhuc foret, qui regem ipsum pro sua salute luctari intueretur? Iste vestis purpureæ vulneribus sacco medetur; peccata regalis solii eluit in cinere sedendo: morbum superbiae humilitate habitus, jejuno deliciarum ulcera sanat: atque hæc omnia opere ipso demonstrans, singulos ad eadem studia præconis voce excitat. Edictum est enim, inquit, a rege: homines et jumenta et boves et pecora non gustent quidquam, neque pascantur, et aquam non bibant². Nova legislatio regis! jejunium velut medicus instruens imponit: imo vero magis apostolicas institutiones imitatur delicatus ille pii jejunii legislator: nam illud brutis etiam commune esse jubet cum hominibus, ut mediante natura sceleris incapaci, majorem Dei commiserationem attrahat. Et induiti sunt sacerdos, inquit, et homines, et jumenta³. O cœlestem aciem! o phalangem diabolo horribilem! Stetit diabolus plorans, cum exercitum suum videret ad Deum omnino conversum, et cum dæmonibus confligentem: quandoquidem isthanc pugnam, et pueri, et mulieres, et infantes cum viris aggrediebantur: imo et ipsa jumentorum natura, ut commilitaretur, in aciem admissa fuit. Videlicet profecto novum diabolus spectaculum: videlicet armata conferre hominibus justitiam, et pro dominorum salute jejunare: homines, et boves, et jumenta non gustent quidquam, neque pascantur. Rex insignia principatus abjiciens, in ordinem sacerdotum transibat. Stabat verba ad populum sa-

¹ Jon. III, 6. ² ibid. 7. ³ ibid. 8.

ciers, et Ninivitas vero sapientiae amore imbuens. Gravia sunt, sit, ea mala, quae nos, o amici, circumstarent. Qui terram habitabilem manu nostra devicimus, tanquam ignavi divino iudicio perimus, cunctisque imperantes hominibus, novo mortis genere condemnamur velut omnipium viliissimi; atque prae ceteris quondam beati, omnium miserrimi videbimus, et fabula omni viventi erimus et fama evidentiæ majoris, quam quæ concessura sit, nostra mala latere. Nunc ergo, Ninivitæ, qui multa devicimus bella, generosius pro salute propria certemus. Enimvero ut alios ditioni nostræ subjiceremus, quæ olim lapidem non movimus? Modo autem cum conjugibus, et prole non simul perire, præmium erit nostri certaminis. Insurgente itaque novo belli genere, nova ratione pugnemus: laudum præconia cœlum versus jaculemur: psalmorum cantus pro hastis illuc vibremus: Deum precibus quasi funda impetamus: indefessis lacrymis animum ejus emolliamus: fracto malorum operum agmine munimenta malitia destruamus, et virtutis armis luctemur. Thoracem justitiae telum non vulnerat: fidei scutum nullo potest comburi fulmine: spei galeam conteri Deus non sustinet: loricam temperantiae superum ira non scindit: comminatio demolitionis non valet diruere murum confessionis. Sententia perditionis solerenti cum viderit pœnitentiam, tanquam funus illico dissolvitur. Si hoc pacto, amici, et ejusmodi armis pugnaverimus, ut terra, sic et cœlo potiemur. Adeste animo, Ninivitæ, adeste; nam qui nos impugnat, rex est hominum amantissimus, qui non nisi contumaces debellat hostes, ac facile reconciliatus beneficus sit inimicis.

Adhortatoria ejusmodi oratione rex populum stimulabat ad pœnitentiam; Ninivitæ vero alacriter jussis obtemperabant! *Induerunt enim, ait, saccos et homines, et jumenta, et clamaverunt impense ad Deum.* Nondum oratio erat in promptu, et cogitatio in sublimi versabatur: lingua nondum pronuntiabat, mens autem agitabatur; vox non proferebatur, et mens ad Deum efferebatur: imo vero ultraque juncto conatu Deum precabantur. Nox ingruens et adaugens timorem fugabat somnum, et alacriorem hymnum reddebat. Dies caliginosum denuo cœlum ostendens, atque continuo fulgere et tonitru perstrerens fatalem omnibus tremorem movebat, et summum clamorem. Terræ motus summopere animos concutiebant. Infantes ad sinum maternum præ timore currentes, et vagientes in ulnis ineffabilem spectantibus planctum causabant, ac ejulatum. Boum et ovium greges, atque omne pecus, pascuis et aquis desituta, variis vocibus, vel adamantino animo flentum ciebant. Quanquam vero comminatio et pavor turbarent omnia, ut spem bonam abjecerent, nulla ratione adigi poterant. *Quis enim scit, sit, si convertatur Deus, et revertatur a furore iræ suæ, et non peribimus?* Verum ex imo cordis

A παιδεύων. Δεινά, φησὶν, ὡς φίλοι, τὰ περιεστῶτα κακά. Τὴν οἰκουμένην χειρωσάμενοι πᾶσαν, ὡς πονηροὶ θείᾳ φήφι φθειρόμεθα, καὶ βασιλεύοντες πάντων ἀνθρώπων, ὡς φαυλότεροι πάντων ἔνιψ θανάτου κατεδικάσθημεν τρόπῳ, καὶ τῶν ἀλλων πάντων μακαρισθέντες, πάντων εἶναι δέομεν ἀθλιώτεροι, καὶ μῦθος ἐσόμεθα τῷ βίᾳ παντὶ καὶ διήγημα, τῆς προτέρας λαμπρότητος οὐτε λαθεῖν συγχωρούσῃς τὰ ἡμέτερα κακά. Πολλοὺς, ὡς Νινευῖται, πολέμους νικήσαντες, γενναιότερον νῦν ὑπὲρ τῆς οἰκείας ἀγωνισώμεθα σωτηρίας· πάλαι μὲν γάρ δπως ἐτέρων γενώμεθα κύριοι, πάντα ἐπράττομεν· νῦν δὲ ἀθλὸν ἡμῖν τὸ μὴ μετὰ γυναικῶν, καὶ παῖδων ἀρδην ἀπολέσθαι. Πρὸς ἐπανάστασιν ἔνου πολέμου ἔνων ἀγωνισώμεθα· τοξεύσωμεν τὸν οὐρανὸν ὑμνῳδίαις· ἀκοντίσωμεν ἀντὶ δοράτων ἔκει φαλμῳδίαις· προσευχαῖς τὸν Θεὸν σφενδονήσωμεν· δάκρυσιν ἀπαύστοις αὐτοῦ τὸν θυμὸν ἐκμειλήσωμεν· τῶν πονηρῶν πράξεων τὴν φάλαγγα ρήξωμεν· τὰ τῆς κακίας δύχυρώματα καταβάλωμεν· μεθ' δπλων ἀρετῆς μαχησώμεθα· θώρακα δικαιοσύνης βάλος οὐ τιτρώσκει· ἀσπίδα πίστεως κεραυνὸς οὐ δύναται φλέξαι· περικεφαλαίαν ἐλπίδος συντρίψαι· δ Θεὸς οὐκ ἀνέχεται· ἡ δινωθεν δργή χιτῶνα σωφροσύνης οὐ σχίζει· ἀπειλὴ καταστροφῆς, ἔξιμολογήσεως τελος καθελεῖν οὐκ ισχύει· ἀπόφασις ἀπωλείας μετάνοιαν σπουδαίαν ἰδούσα, ὡς καπνὸς εὐθὺς διαλύεται· ἀν οὐτως, ὡς φίλοι, καὶ μετὰ τοιούτων πολεμήσωμεν δπλων, ὕσπερ τῆς γῆς οὐτω καὶ τοῦ οὐρανοῦ κρατήσουμεν. Θαρρήτε, Νινευῖται, θαρρήτε, φιλάνθρωπος βασιλεὺς ἡμῖν πολεμεῖ· ἀνικέτας μόνον τοὺς αὐτοῦ πολεμίους φίλας εὐ θεις τὴν δργήν εὐεργέτης γίνεται τῶν ἔχθρῶν.

Τοιούτοις μὲν παρακλητικοῖς λόγοις δ βασιλεὺς εἰς μετάνοιαν τὸν λαὸν ἡρέθιζε. Νινευῖται δὲ προθύμως ἔξετέλουν τὰ κελεύσμενα· Περιέβαλον τάρ, φησὶ, σάκκους οἱ ἀνθρώποι, καὶ τὰ κτητῆρη, καὶ ἐσόρησαν ἀκτενῶς πρὸς τὸν Θεόν. Οὐχ δὲ μὲν λόγος ἦν πρόχειρος, δ λογισμὸς δὲ μετέωρος· οὐχ δὲ μὲν γλώσσα ἐφρέγγετο, δὲ διάνοια ἐρέμετο· οὐχ δὲ φινὴ προεφέρετο, δ γκύμη δὲ παρεφέρετο· ἀλλὰ συντεταμένως ἔκάτερος τὸν Θεόν ἐλιτάνειε. Νῦν ἀπιούσα, καὶ τὸν φόδον αἴξουσα τὸν μὲν ὄπιον ἐδίωκε, σπουδιότερον δὲ τὸν ὄμοιον ἀνέπεμπεν. Ἡμέρα πάλιν ζοφερὸν δεικνύουσα τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀστραπαῖς ἀπαύστοις καὶ βρονταῖς κτυπουμένη εἰς τρόμον ἔξασιον καὶ βοήν μεγίστην πάντας ἔκινε. Ἡ γῆ σειομένη κλόνον πολὺν εἰργάζετο ταῖς φυγαῖς. Τὰ νήπια πάντα τοῖς ἀλποῖς ὑπὸ δέους προστρέχοντα τῶν μητέρων, καὶ ταῖς ἀγκάλαις κλαυθμυρίζομεν ἄφατον ἐποιεῖ θρήνον καὶ ὀδυρμὸν τοῖς δρῶσι. Ἀγέλαι ποδῶν καὶ προβάτων, καὶ θρέμματα πάντα νομῆς, καὶ ὄδάτων κεκαλυμένα, καὶ διάφορον φωνὴν ἀτρέντα, εἰς κλαυθμὸν καὶ ἀδαμαντίνους ἔκινε ψυχάς. Πανταχόθεν δὲ τῆς ἀπειλῆς καὶ τοῦ δέους ταράσσοντος, οὐκ ἡνέχοντο τὴν ἐλπίδα τὴν χρηστὴν ἀποφύλακα. Τίς οἶδε γάρ, φησὶν, εἰ μετανοήσει δ Θεός,

¹ Jon. II, 9.

καὶ ἀποστρέψει ἀπὸ δργῆς θυμοῦ αἵτοῦ, καὶ οὐκ ἀπολάμβανε; Ἐχθρός τοινυν καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν ἀνεβάντος· Βασιλεῦ, ζωῆς Κύριος καὶ θανάτου, ἡμεῖς μὲν ἡς ἡπελησας ἀποφάσεως δέξιοι, καὶ δίκην τὴν ἔκάστην ὑφειλομεν, σε τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἀγνοήσαντες, καὶ διεφθαρμένον ζῆσαντες βίον. Αὐτὸς δὲ τῷ πελάγει τῶν σῶν οἰκτιρμῶν κεχρημένος παῦσον τὴν καθ' ἡμῶν τιμωρίαν νίκησον τὸ μέσον δίκαιον ἀγαθότητι, τὴν δὲ ἡμῶν ἀγνωμοσύνην φιλανθρωπίᾳ· εἰ μὲν ἐξαίφνης ἐπήγαγες τὴν πληγὴν, λέγος (3) τὰ τῆς κολάσεως εἶχε, καὶ ἀλλοτρίους διντας καὶ φαύλους ἀπέκτενες· νῦν δὲ προθεσμίαν διὰ χρηστότητα δοὺς, ἀν μεταβληθέντας φονεύσῃς, οὐκ ἀλλοτρίους, ἀλλὰ σous ἀπολλύεις. Ἀσεδοῦντας ἐφύλαξας, καὶ νῦν φθείρεις πιστοὺς γινομένους; πονηροὺς διντας διέσωσας, καὶ ἀγαθεργοῦντας νῦν ἀνατρεψεις; εἰδώλοις ἀνακειμένην τὴν πόλιν ηὔξας, καὶ βασιλίδα πεποίκας, καὶ καταστρέψεις σήμα γενομένην; Οὐκ εἰδότες σε διὰ σου τὴν οἰκουμένην ἐκρατήσαμεν, καὶ προσκυνοῦντες σε νῦν καὶ τῆς ζωῆς κύτης ἐκβαλλόμεθα; Τοῦ σου, Βασιλεῦ, ὀνόματος φέσαι, μή Νινεύηταις ἀπαίτῶν δίκαιας, φευκτὴν ὡς ἀνδρητον τὴν εὐσέβειαν ποιήσῃς· μή δικαίως ἡμᾶς κολάζων τῆς μετανοίας; τοῖς ἀνθρώποις κλείσῃς τὴν θύραν. Εἰ μὲν γάρ νομοθέτου, καὶ διδασκάλων τυχόντες εἰς πολλὴν κακίαν προήλθαμεν, ἀπαραιτήτως διάφθειρον, ἵκετεύσουσι συγγνώμης μή μετάδος, χαλεπωτέραν ἡς ἡπελησας ἐπάγαγε δίκην· εἰ δὲ οὐ μαθόντες, οὐδὲ παιδευθέντες ἐν φαυλότητι, καὶ ἀσεβείᾳ διετελοῦμεν, μή τοσοῦτον διεθρον, Βασιλεῦ, τῆς ἀγνοίας ἡμῶν καταψήφισῃ. Κατακλυσμῷ τοὺς ἀνθρώπους διέφειρας πάλαι δικαίως· διδάσκοντι γάρ οὐ προσείχον τῷ Νῷ· προείπας τὴν ἀπώλειαν, καὶ τὴν ἀμαρτίαν οὐκ ἐφυγον. Σοδομίτας εὐλόγως ἀνέργησε, δέξασθαι γάρ τοῦ λότῳ τὰς συμβούλιας οὐκ ἡθελησαν. Αιγύπτιοι κατεπόθησαν εἰχότως μετὰ τοῦ Φαραὼ, Μωάεως γάρ διδάσκοντος οὐκ ἐπείθοντο πληγέντες πολλάκις, καὶ τῆς σῆς δεξῆς πελραν λαβόντες. Ἡ παρά τινος ἀντειπεῖ ἐτολμήσαμεν; Ἐντοῦ μόνον ἀπέστειλας πρὸς ἡμᾶς, οὐδὲ τούτον διδάσκαλον, ἀλλὰ καὶ κακῶν μηνυτὴν, καὶ πιστεύσαντες πανδημὶ τὴν σήμα λατρείαν τιμῶμεν. Προθεσμίαν ἡμῖν μικρὸν δέδωκας, καὶ μεταδόλην ἐν αὐτῇ μεγίστην ἐδεξαμεν. Ἀπωλείας ἡμῖν κηρυχθεῖσης τὸ σὸν φιλάνθρωπον οὐκ ἀπέγνωμεν. Τοῦ προφήτου τὴν κατατροφὴν καταγγείλαντος, εἰς τὸ σὸν τὸπούσαμεν ἔλεος. Μή ψεύσῃς ἡμῶν, ἀγαθὲ, τὰς ἐλπίδας! Μή παύσῃς γάρ τας ἀνύμνειν σου τὴν χρηστότητα βουλομένας! Μή ἀποκτείνῃς δινδρας κηρύξαι σου τὴν ἀγαθότητα πάντα σπεύδοντας! Μή κωλύσῃς ἡμᾶς διατακάλους τοῖς ἡμετέροις πᾶσιν εὐσεβείας γενέσθαι! Μή διαμελῆς δριζόμενος δμοίως πρὸς τοὺς οὐκέτι τοῖς αὐτοῖς διαμείναντες! Ἡλλάγημεν ἡμεῖς, διαλλάγηθι σύ. Στῆσον τὴν δργὴν, ὥσπερ τὴν πλάγην ἡμεῖς. Πρᾶσσον τὴν τιμωρίαν αὐτὸς, ὥσπερ ἡμεῖς τὴν κακίαν. Ἐξεπαίδευσας ἡμᾶς ικανῶς τῷ φόβῳ, δῆς καιρὸν λοιπὸν ἡμῖν τὸ περὶ τε φίλτρον ἐνδείχουσας.

A ad Deum clamabam: Rex, vitæ Dominus et mortis, nos quidem, quam comminatus es, sententia dignissimus, et cuiusvis pœnae reos nos efficerimus, te non agnoscentes verum Deum, et perditam vitam agentes. Tu vero mari misericordia tuae usus, pœnam tolle contra nos edictam: vince obstantem justitiam bonitate, nostram ingratitudinem clementia. Si enim repentinam nobis plagam infligere voluisses, sermo ille tuus supplicio ipso fuisset conjunctus, nosque cum adhuc a te alieni essemus ac impii, necl dedisses: jam vero cum tempus definitum in bonum nobis usum concederis, si conversos occideris, non alienos perdis, sed tuos. Cum impii essemus, nos protexisti, et eosdem, qui ad fidem redivimus, consumes? A bonis moribus alienos servasti, et bene operantes e medio tolles? Adauxisti civitatem idolis addictam, et reginam ceterarum urbium constitulisti, et ditioni tuae nunc deditam evertes? Terram, cum te ignoraremus, adjuvante te, devicimus, nunc ipsa etiamnum terra, cum te adoremus, ejiciemur? Nomihi tuo, Rex, parce, ne enim a Ninivitis supplicia poposceris, pietatem rei iniutilis adinstar fugiendam reddas; ne justam nobis pœnam infligens, januam pœnitentiae hominibus præcludas. Equidem si legistatem et magistros sortiti ulterius in malitia progressi fuerimus, ruina nos destruas inexorabili, nec veniam supplicibus concedas, imo graviorem ipsa, quam comminatus es, pœnam inducas: verum si non intelligentes, neque edociti, in malitia et impietate persistenterimus, nostram incitiam ne tantæ, o Rex, damnaverimus ruinæ. Perdidisti non immerito olim diluvio homines, Noe enim docenti præbere aures noluerunt: prænuntiasti eis interitum, a peccato autem non abstinnerunt. Merito Sodomitias incendio concremasti, suscipere enim Loli consilia renuerunt. Submersi sunt simili ratione cum Pharaone Ægyptii; Mosi enim docenti fidem non habuerunt, saper numero licet percussi, tuamque dexteram experti. Nos vero num contradicere aliqua in re ausi sumus? Modo unicum nobis, neque hunc magistrum, sed malorum potius indicem misisti; plenam nihilominus fidem ipsi præbuiimus, tuumque cultum rebus omnibus potorem habemus. Spatiū (pœnitentie) idque exiguum nobis concessisti, et summam in eo mutationem ostendimus. D Pernicie nostra præconis voce denuntiata, tuum, quo genus humanum amplectaris, amore agnoscimus. Prophetia subversionem iunctante, in tua misericordia nostram collocavimus fiduciam. Noli, optime, spem nostram reddere inanem, neque linguas cohibere tuam beneficentiam celebraturas. Noli committere, ut neci tradas viros, qui bonitatis tuae referre præconia omni conatu ambimus; neque impedias, quominus iis omnibus, qui aliquo pacto nobis sunt conjuncti, magistri siamus pietatis. Noli in eadem contra nos ira persistere, qui rebus iisdem non amplius immoriamur. Nos mutati sumus, mutare et tu. Siste iram, sicut

(3) Malim scribere λόγον, ut sensus sit: Vindicta justitiam habuisse.

nos cohibuimus errorem. Fac eessare poenam, sicut A refrenavimus malitiam. Satis edocuisti nos timore, da ut futurum tempus suaviora tui amoris incitamenta nobis offerat. Parce armentis a fame ingentibus. Parce innocuis pueris planctu suffocatis, immaturis infantibus præ jejunio deficientibus. Noli cum impiis perdere innocentes. Misericordia subeat matrum, quæ ut te sibi iratum reconcilient, dilectissimæ proli lac non præbent. Huic denegant parentes misericordiam, ut tuam sibi attrahant. Quivis hominum eadem, quam nos admisisimus, detinetur malitia; unde si nostra non reconciliatus fueris poenitentia, totius mundi spem præcidiisti. In primordiis (poenitentia) talibus fortasse sermonibus Ninivitæ utebantur; opera autem, jejunium, saccus, oratio continua, lacrymæ, peccati fuga, verbis erant consona. Clamaverunt enim, ait, impense ad Dominum, et reversus est quisque a via sua mala, et ab injustitia, quæ in manibus eorum erat. Sapientiam ab ipso suo culmine attingunt, et apicem virtutis basim ejusdem constituant: quodcumque enim optimum Deoque gratissimum opus foret, ei quisque studebat. Viderunt bellum cœlitus sibi illatum, atque seipso quasi murum operibus suis communiverunt. Induerunt se saccis, miris profecto armis. Fulminibus de caelo missis vota et preces in terra opposuerunt. Contra tonitruum fragores hymnodie sonum adhibuerunt. Jejunium suit eis conspicua turris. Lacrymarum fontibus extinxerunt peccatorum multitudinem. Inimicos sibi amicitia devinxerunt, ut Deum sibi reconciliarent: quam in offensores sovebant, iram deposuerunt, ut eam, qua Dominus in eos erat acensus, sedarent. Libellum debitorum diruperunt in terra, ut remissionem peccatorum in supernis assequerentur. Servis dederunt libertatem, ut ipsi liberationem supplicii obtinerent. Bona pauperibus erogarunt, ut in tuto collocarent propriarum rerum possessionem. Voluptati renuntiantes, continentiam sequebantur; fugientes luxuriam, temperantiam amplectebantur. A fastu dignitatum alieni omnes cum habitu humili ac lugubri figuram aliam induerunt. Venditionibus, pactis, et quoconque negotio supersedentes nonnisi Deo serviebant. Improbi ultra sua constiebant latrocinia, neque judices poenam a consistentibus repetebant. Omnes tanquam D in vita termino constituti constiebantur. Divitiae ejiciebantur absque custode, neque sur uspiam comparebat. Aurum suppeditabatur gentibus, et possessionem velut jacturam ipsam quisque fugiebat. Res unica, nimirum salus, omnibus curæ erat. Divitibus æque, ac pauperibus unus erat conatus, vita scilicet servandæ studium præ manibus erat. Omnia autem, quæ eo non collimarent, velut vilia et inutilia rejiciebantur. Incerta erat salus, et velut extra omnem aleam posita quærebatur. Non poterant sibi promittere finem poenitentia, et tanquam ad terminum usque victuri in quodlibet opus bonum

A Φείσαι θρημάτων διὰ λιμὸν μυκωμένων· φείσαι παίδων ἀναμαρτήτων ὑπὸ κλαυθμοῦ πνιγομένων. Φείσαι νηπίων ἀώρων ὑπὸ νηστείας ἐκλελυμένων. Μή συνδιαφθείρηστοὺς ἀναιτίους τοῖς αἰτίοις. Οἰκτείρησον μητέρας γάλα διὰ τὴν σὴν ὅργην τοῖς φιλάτοις οὐ παρεχούσας· ἡρήσαντο γονεῖς ἔκεινους ἐλέων (4), ἵνα τὸ σὸν ἔλεος ἐπισπάσωται. Πάντες δινθρωποι τοῖς αὐτοῖς, οἵς καὶ ἡμεῖς, ἀνέχονται πονηράμασιν· ἀν ἡμᾶς μετανοοῦνται; μὴ δέῃ, τοῦ κόσμου παντὸς τὰς ἐλπίδας ἰέκομας. Τοιούτοις παρὰ τὰς ἀρχὰς, ὡς εἰκὸς, Νινεύειται λόγοις ἐχρῶντο· ἥν δὲ καὶ τὰ ἔργα τοῖς λόγιοις ἐφάμιλλα, νηστεία, σάκκος, ἐκτεινῆς προσευχή, δάκρυα, πονηρίας φυγή. Ἀνεδόσαν γάρ, φησι, πρὸς τὸν Θεὸν ἐκτενῶς, καὶ ἀπέστρεψεν ἐκαστος ἀπὸ τῆς δόδον αὐτῶν τῆς πονηρᾶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀδικίας τῆς ἐν χερσὶν αὐτῶν. Ἀπτονται τῆς φιλοσοφίας, καὶ τὴν κορωνίδα τῆς ἀρετῆς ἀρετῆς ποιοῦνται τῆς ἀρετῆς· πᾶν γάρ ὃ τε κάλλιστον ἔργον, καὶ Θεῷ προσφιλέστατον, τοῦτο ἐκαστος ἐπιτιθέετο. Ἰδον πόλεμον οὐράνιον κατ' αὐτῶν ἐγειρόμενον, καὶ ὡχύρωσαν ἔργοις ἀγαθοῖς ἐστούς, ὕστερ πειζοῖς [τείχει]. Ἐνεδύσαντο θαυμαστὴν τινα πανοπλίαν τοὺς σάκκους. Ἀντέταξαν κάτωθεν εὐχάρις, καὶ δεήσεις τοῖς δικιοθεντιοῖς φερομένοις. Τῷ πατάγῳ τῶν βροντῶν τὸν ἥχον τῆς ὑμηρίας ἀντέστησαν. Νηστεία πύργος αὐτοῖς γέγονεν ἐναργῆς. Κρουνοὶς δαχρύων τὴν τῶν ἀμαρτημάτων ἔσβεσαν φάλαγγα. Φίλους ἐποιήσαντο τοὺς ἐχθρούς, ἵνα τὸν Θεὸν ἐστοῖς καταλάξωσιν. Ἀφῆκαν αὐτοὶ τὴν ὅργην τοῖς λελυπήστιν, ἵνα τὴν κατ' αὐτῶν ὅργην πεύσωσι τοῦ Δεσπότου. Ὁφλημάτων κάτω γραμματείον διέρρηξαν, ἵνα τῆς δικιοθεντιοῦ ἐπιταισμένων διφέσεως τύχωσιν. Ἐδώκαν δούλους ἐλευθερίαν, ἵνα λάδωσιν αὐτοὶ τῆς τιμωρίας ἐλευθερίαν. Προσέθηκαν τὰς κτήσεις τοῖς ἐνδεστίν, ἵνα κτήσωνται βεβαίως τὰς ίδιας οὐσίας. Τρυφὴν φίψαντες, ἐγχράτειαν μετεδίωκον. Ἀκολασταὶν φυγόντες, σωφροσύνην ἡσπάζοντο. Ἀξιωμάτων δῆκον διστήσαντες, εἰς ταπεινὸν καὶ πενθηρές σχῆμα ἀπαντες μετεσκευάσθησαν. Ὄντων, καὶ συμβολαίων, καὶ πάντων ἔργων σχολάσαντες τὸν Θεὸν ἐθεράπευσον. Οἱ κακούργοι τὰς ληστείας οὐδενὸς ἀναγκάζοντος ὡμολόγουν. Οἱ δικασταὶ τοὺς διμολογοῦντας οὐκ ἐπράττοντο δίκαιας. Ως τεθνεῶτες τοῦ βίου πάντες ὡμολόγουν. Ὁ πλούτος ἀφύλακτος ἔρχεται, καὶ ὁ κλέπτης οὐδαμόθεν ἐφαντεῖται. Χρυσὸς τοῖς ἐνδέεστιν ἐχοργεῖται, καὶ τὴν κτήσιν ἐκαστος ὡς ζημίαν ἐφυγεῖν. Ἐν μόνον ἐσπουδάζετο πᾶσιν, ἡ σωτηρία. Εἰς δρόμος καὶ τλουστοῖς, καὶ πένησιν, ὁ περὶ τῆς ζωῆς προύκειτο πάνος. Πλὴν δὲ τὸ μὴ εἰς τοῦτο φέρον, ὡς ἀνόνητον καὶ φαῦλον ἐκδέβλητο. Ἀδηλος δην ἡ σωτηρία, καὶ ὡς διμολογουμένη παρ' αὐτοῖς ἐσπουδάζετο. Οὐκ εἰχον θάρρειν τῷ τέλει τῆς μετανοίας, καὶ ὡς ζησόμενοι πάντως ἀγαθῆς πάσης ἐπεμελοῦντο πράξεως. Ως φιλοσόφων βαρβάρων! ὡς σοφῶν ἀπαδεύτων! Ἐγνωσαν ἀδιδάκτως τὰ δέοντα, δινευ νομοθέτου μετερρυθμίσθησαν, δινευ διδασκάλων ἐσωφρονίσθησαν, ἐκ τῆς ἐσχάτης κακίας εἰς τὴν οὐράνιον πολι-

(4) Forte legendum εἰλεῖν.

τελαν ἀνέδραμον. Αὕτη ἡ ἀλιζολωσίς τῆς δεξιᾶς α τοῦ Ἰησοῦτον. Εἰς δικρός ἀπειλής, καὶ μυρίων ἀγαθῶν φοράν ἐβλάστησαν Νινευῖται· ἀνεχωνέθησαν ὡς παλιοὶ τινες ἀνδριάντες. Μετεσκευάσθησαν ἐκ τῆς μετανοίας· ἔξι ἀμαρτωλῶν γεγόνασι δίκαιοι. ἀγρέλωις ἀράσμιοι, θεῷ ποθεινοί. Ἐστησαν σαλευομένην τὴν πόλιν, καταπίπουσαν ὑρθωσαν, δονουμένην ἐστηρίξαν. Μετεστράφησαν, καὶ οὐκ ἀντεστράφησαν· μετεοδήθησαν, καὶ οὐ διεφθάρησαν. Ἰδε γάρ, φησὲν, δ Θεὸς τὰ ἔργα αὐτῶν, διτὶ ἀπεστράψησαν ἀπὸ τῶν ὁδῶν αὐτῶν πονηρῶν, καὶ μετερόήσεται ἐπὶ τῇ κακᾷ, η ἀλληλούτος τοῦ ποιῆσαι αὐτοῖς. Οἱ παραδόξων πραγμάτων! Ἀνεδίκασε τὴν δίκην δικαστῆς, τὴν φονεύουσαν ἔλυσε φῆφον, καὶ τὴν σώζουσαν ἐψηφίσατο. Μετενόησαν Νινευῖται, καὶ μετενόησεν ὁ Θεός. Ἐσχισεν ἡ μετάνοια τῆς ἀπωλείας τὸ πρόσταγμα. Διέρρηξαν ἐκεῖνοι τὴν πονηρίαν, διέρρηξεν ὁ Θεός τὴν ἀπόφασιν. Οἱ πάντα δυναμένης μετανοία; Επὶ γῆς τελεῖται, καὶ τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀναστρέφεται. Οὖτω καὶ τὴν ἡμέας, ὡς φύλοι, μετανοήσωμεν· εὗτα νηστεύσωμεν· ἀγαθὰς πράξεις τῇ νηστείᾳ συνζεύξωμεν· πονηρῶν πράξεων ἀπεκώμεθα· τῆς γεέννης τὴν ἀπειλὴν φορηθῶμεν· διὰ μετανοίας τὴν παρὰ Θεοῦ σωτηρίαν κτησόμεθα. Αὐτῷ η δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Γ.
Περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὸν πλούσιον καὶ τὸν
Ἄλαρον (5).

Α'. Μεγάλη τῆς ἐλεημοσύνης ἡ εὐεργεσία. Οὐδὲν ἄλλο ἔξισται τῇ ἐλεημοσύνῃ. Οὐδεμίᾳ ἀρετῇ ἔξισχει οὐτως ἔξαλείψαι ἀμαρτίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεῖα Γραφή φησιν· Ὁ ἐλεών πτωχῷ, δασεῖται Θεῷ. Ἐάν δανείσῃς ἀνθρώπῳ χρυσὸν, δεσμεύει τοὺς τραύμασι καὶ τοὺς γράμμασιν. Ἐπὶ δὲ Θεοῦ οὐκ ἔστιν οὐτως. Ἄλλὰ τοὺς μαρτυρίους; διδοῖς, τοὺς πένησιν, καὶ δὲ Θεός προσκαλεῖ ἀποδῦναι τὸ δάνειον. Ἡ ἀδάνεισας τῷ πένητι, σπεύειται λῦσαι τὴν ἐγγύην, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς εὐλογίας ἀποδιδοῖ λέγων· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου· κληρογομήσατε τὴν ἡτοίμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμουν. Ἀνθρώπων ἐὰν δανείσῃς, οὐκ, ἔστιν δὲ, ἀποδίδωσι δάνειον, οὐδὲ τὸ πρόσωπόν σου θέλεις ίδειν· δὲ Θεός δανείσαμενος ἀντὶ τῶν παραμενόντων τοὺς μαρτυρίους, καὶ τῶν πενήτων, οὐκ ἀποδίδωσι τὸ δάνειον καὶ ἀποτέμπει, ἀλλὰ καὶ συγχληρούμονος ποιεῖ τοὺς δανειστάς, λέγων· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρογομήσατε ἡτοίμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμουν. Πότε ἡτοίμασεν δὲ Κύριος; Πότε; δὲ σὺ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐν τοῖς μαρτυρίοις ἐκαρποφέρεις, δὲ σὺ τὰς μνήμας τῶν ἀγίων ἐπετέλεις, δὲ σὺ τοὺς πένησιν τὸν ἀρτὸν ἐδάνειζες,

¹ Psal. lxxvi, 11. ² Jon. ii, 10. ³ Prov. xix, 17. ⁴ Matth. xxv, 34.

(5) *Bibliotheca Gallandiana*, tom. XIV, Append., p. 156, ex ms. Naniano. Menda amanuensis quædam emendantur.

A curam omnem conferebant. O rudes philosophos! o sapientes indoctos! Ea quæ decent, sine præceptore cognoverunt, emendati sunt sine legislatore, absque magistro bonis moribus imbuti sunt, ex profundo malitia in supernam civitatem sursum cucurrerunt. *Hæc mutatio dexteræ Excelsi*¹. Nonnisi unus fuit minarum imber, et Ninivitæ immensam bonorum copiam germinarunt. Denuo consuli sunt velut antiquæ quædam statuæ. Pœnitentia diversam sortiti sunt formam. Ex peccatoribus facti sunt justi, amabiles angelis, Deo desiderabiles. Commotam firmarunt civitatem, collapsam exixerunt, agitatam consolidarunt. Conversi sunt, et non sunt reversi: mutati sunt, et non sunt destructi. Videl enim, ait, *Deus opera illorum, quia conversi sunt a viis suis malis, et misertus est super malitiam, quam locutus erat, ut faceret eis*². O res admirabilis! Novam tulit judex sententiam, mortis decretum diremit, salutis sententiam edidit. Pœnituit Ninivitas, et pœnituit Deus. Pœnitentia rescidit decretum interitus. Distruperunt ipsi impietatem, et sustulit Deus sententiam. O pœnitentiam omnipotentem! Perficit in terra, et ea quæ in cœlo sunt, permuat. Talem nos quoque, amici, pœnitentiam agamus: eodem modo jejunemus: bona opera jungamus jejuno: a pravis operibus abstineamus: inferni comminationem timeamus, et per pœnitentiam a Deo salutem consequemur: Ipsi gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

HOMILIA III.

De eleemosyna, et in diritem ac Lazarum.

C
D Magnum eleemosynæ beneficium. Nihil aliud exæquabitur eleemosynæ. Nulla virtus ita valet delere peccata. Quare et divina dicit Scriptura: *Quem miseret pauperis senerat Deo*³. Si seneraveris homini aurum, revincit te vulneribus et litteris. At penes Deum non ita se res habet. Sed martyriis quis dat vel pauperibus, et Deus vocat, ut fenus reddat. Quæ senerasti pauperi, festinat ipse ut eorum solvat vadimonium: nec simpliciter restituit, verum etiam cum multa reddit benedictione, inquiens: *Venite, benedicti Patris mei, hæreditatem adite præparati vobis regni a fundatione mundi*⁴. Homini si seneraveris, nunquam fenus reddit, nec faciem tuam videbit vult: Deus accepto senore per eos qui martyriis assistunt, et per pauperes, non reddit fenus et dimittit, verum etiam cohæredes facit seneratores, dicens: *Venite, benedicti Patris mei, hæreditatem adite præparati vobis regni a fundatione mundi*. Quando præparavit Dominus? Quando? cum tu in ecclesiis et in martyriis fructus afferebas: cum tu in memorias sanctorum efficiebas: cum tu pauperibus panem senerabas: cum tu mendicos in domum tuam suscipiebas: cum tu mendicos veste induebas: cum tu infirmos et in car-

cere positos visitabas : cum tu hæc faciebas, ego A ὅτε σὺ τοὺς πτωχοὺς εἰς τὸν οἰκὸν σου ἐδέχου, ὅτε σὺ τοὺς πτωχούς περιετίθεις ἴματιον, ὅτε σὺ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπεσκέπτου, ὅτε σὺ ταῦτα ἐποίεις, ἐγὼ τὴν βασιλείαν ἡτοίμαζον.

II. Attende vero granditatem eleemosynæ, quod nulla virtus æquetur illi. Non enim dixit : Virginitatem propter me custodisti. Hoc non dixit. (Sed) *Esurivi et dedisti mihi manducare*³. Magna est virginitas, et jejunium, et cæteræ virtutes, at eleemosyna inferiores sunt. Custodierunt etiam quinque virgines fatuæ virginitatem : sed quia misericordiae opera non habebant extra thalamum mansere ; quinque enim prudentes una cum virginitate etiam misericordiam habebant : propterea thalamum ingressæ sunt. At quinque fatuæ virginitatem solam custodierunt, ratae ut per illam ingressuræ essent regnum cœlorum, nec aliud quidpiam sibi comparaverunt, non eleemosynam, non aliud quid. Idcirco Dominus quoque ad illas inquit : *Abite a me, non novi vos*⁴. Idcirco etiam fatuæ audiunt, quia virginitatem solum custodiebant, et misericordiae opera nulla fecerant.

III. Quemadmodum enim si quis lucernam accendat, et oleum non infundat, extinguitur : haud aliter etiam, si quis virginitatem servet, nec oleo tam eneleemosynæ nutrit pauperem, nihil lucratus est. Magnum est mercimonium eleemosynæ. Si cupias vestimentum emere aut boves, accipis impensas et argentum, ad nundinas proflicisceris, et æstu ardens aliquando esuris et sitiis. Ilæc vero omnia ubi sustinueris, vix potes propositi tui compos fieri. Et si quando compos flas, non ut vis venditor dabit, sed ut ipsi libet. Juras tu, Non ero tanti : jurat ille, Tanti non vendam ; siique inter vos primum peccatum, sicut dixit Salomon : *Inter venditionem et emptionem generabitur peccatum*⁵. Necesse est enim ut alteruter pejeret, aut etiam uterque : quod sæpe etiam non uno verbo committit emptor, aut venditor. Aliquando post tot labores certus non es habendi quod possidere concupiscis. Sæpe enim antequam domum tuam pervenias, vel moritur quod emptum est, vel perit, vel reprobum invenitur, acciditque tibi duplex molestia. At enim pro regno Dei nihilo hujusmodi obnoxius es. Non itineris laborem sustines, et lassitudinem æstus, non deceptæ spei dolorem : nihil horum inquam. Sed domi tuae residente te, pauper venit, qui paradisum vendit, et dicit : Da paneum et accipe paradisum : da attritæ vestis frustum, et accipe regnum cœlorum. Nec dico tibi quanti, ut non hæreas, paupertatem causatus. Quantis vis eme paradisum. Da paneum : non habes panem ? da obolum, da calicem aquæ frigidæ. Quod vis da ; quod habes : omnia recipio : tantum eme paradisum. Imitare viduam illam admirabilem,

³ Matth. xxv, 35. ⁴ ibid. 12. ⁵ Eccli. xxvii, 2.

(6) Hoc membrum interpositum male videtur, aut aliquid decessit.

B. Καὶ βλέπε τὸ μέγεθος τῆς ἐλεημοσύνης, ὅτι οὐδὲμιτά ἀρετὴ ἐγχρίνεται αὐτῆς. Οὐκ εἶπεν γάρ, ὅτι Παρθενίαν δι' ἐμὰ ἐψυλάζετε οὐδὲν τούτων εἶπεν (6). Ἐπείναστα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. Μεγάλη καὶ ἡ παρθενία, καὶ τὴ νηστεία, καὶ τὶ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὁλὰ τῆς ἐλεημοσύνης ἔλαττον τυγχάνουσαι. Ἐφύλαξαν καὶ πέντε παρθενοῖς αἱ μωραὶ παρθενίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐλεημοσύνην οὐκ εἶχον, ἔμειναν ἔξω τοῦ νυμφῶνος. Αἱ γάρ πέντε φρόνιμοι μετὰ τῆς παρθενίας καὶ ἐλεημοσύνην εἶχον· διὰ τοῦτο εἰσῆλθον εἰς τὸν νυμφῶνα. Αἱ δὲ πέντε μωραὶ τὴν παρθενίαν μόνον ἐφύλαξαν προσδοκῶσαι δι' ἐκείνης εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ οὐδὲν διλλο ἐκτήσαντο, οὐδὲ ἐλεημοσύνην, οὐδὲ ἔτερόν τι. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ Κύριος φησιν πρὸς αὐτάς· Ἀπέλθετε ἀπ' ἐμοῦ, οὐκ οἴδα ύμᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ μωραὶ ἐκλήθησαν, ὅτι τὴν παρθενίαν μόνον ἐφύλαξαν, καὶ ἐλεημοσύνην οὐκ ἐποίησαν.

C. Γ'. Ὁσπερ γάρ ἐάν τις ἀψή λύχνον, καὶ μὴ ἐμβάλῃ τὸ Ἐλαῖον, σφέννυται· οὕτως καὶ ἐάν κτήσται παρθενίαν, καὶ μὴ τῷ ἀλαϊῳ τῆς ἐλεημοσύνης θρέψῃ τὸν πένητα, οὐδὲν ἐκέρδησεν. Μεγάλη τῆς ἐλεημοσύνης ἡ πραγματεία. Ἐάν ἐπιθυμῇς ἀγοράσαι ἴματιον τῇ βόᾳς, ἐπαίρεις δαπάνας καὶ χρυσίον, καὶ πορεύεις εἰς πανήγυριν, καὶ καυσούμενος (7) ἐνίστε πεινᾶς καὶ διψᾶς. Καὶ ταῦτα πάντα ὑπομένων, μόλις δύνασαι τοῦ σκοποῦ τυχεῖν· καὶ διταν ἐπιτύχειν οὐχ ᾧς θέλεις δώσεις δι πωλῶν, ἀλλ' ᾧς αὐτὸς ἀρέσκεται· οὐδὲν ἄγοράς τοσούτου· διμνεῖς ἐκείνος, Οὐκ ἐπιπράσκω τοσούτου. Καὶ γίνεται ἀνὰ μέσον ὑμῶν πρώτη ἀμαρτία, καθὼς εἶπεν Σολομὼν, διτι· Ἄρα μέσον πράσσεως καὶ ἀγορᾶς γενήσεται τῇ ἀμαρτίᾳ. Ἄναγκη γάρ τὸν ἔνα ἐπιορκήσαι, τῇ τοὺς δύο. Πολλάκις γάρ οὗτε δι ἀγοράζων ἐνι ρήματι, οὗτε δι πωλῶν. Καὶ διτι μετὰ τοσούτου κόπου κτήσθαι δι ποθεῖς, οὐχ ἔχεις τὸ ἀσφαλές. Πολλάκις γάρ πρὸ τοῦ φάσαις εἰς τὴν οἰκίαν σου, τῇ ἀπέθανεν, τῇ ἀπώλετο, τῇ ἀδόκιμον εὔρισκεται, καὶ γίνεται σοι δι πλοῦς δι κόπος. Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ οὐδὲν τοιούτον ὑπομένεις· οὐχ δόδοιπορίας κόπον καὶ καύσωνος χαυστητας, οὐ λύπην ἀποτυχίας· οὐδὲν τούτων. Ἄλλ' ἔστι καθημένου σου ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐρχεται δι πένητας πωλῶν τὸν παράδεισον, καὶ λέγει· Διδος δρτον, καὶ λάβε παράδεισον· διδος ἀπότριμμα ἰματίου, καὶ λάβε βασιλείαν οὐρανῶν. Καὶ οὐ λέγω σοι πόσου, ἵνα μὴ ὑπερτίθη, πενίαν ἀναλαμβανόμενος. Ὁσου θέλεις ἀγόρασον τὸν παράδεισον. Διδος δρτον. Οὐκ ἔχεις δρτον; Διδος δολὸν, διδος ποτήριον ψυχροῦ θάστος. Ὁ θέλεις δδος, δέχεις· πάντα δέχομαι. Μόνον ἀγόρασον τὸν παράδεισον. Μίμησαι τὴν

(7) Cod. καυσούσας.

χήραν ἔκεινην τὴν θαυμαστὴν, ἡ τις δράκα ἀλεύρου ἀπέδωκεν, καὶ τὴν βασιλείαν ἐκληρονόμησε τῶν οὐρανῶν. Καὶ πάλιν δὲλη χήρα, ἡ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ μνημονευομένη, μηδὲν ἔχουσα δέλλο, εἰ μὴ δύο λεπτὰ καὶ μόνον, καὶ ἔκεινα ἔβαλεν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ, καὶ ἤγραψεν τὸν παράδεισον.

A'. Οὐ χρηματίζεις (8) δὲ πωλῶν τὸν παράδεισον, ἀλλὰ ψυχὴν ἐλείμονα καὶ καρδίαν εὐπροσάρτεν. Δές τῷ πέντε, καὶ κτῆσαι τὸν Θεὸν χρεωστὴν. Ὁ διεώντων πτωχὸν, δασεῖται Θεῷ. Καὶ πότε, φησὶν, ἀποδιδοῦ δὲ δανεισάμενος; Πότε; "Οτε ἀφιεῖς τὰ χρήματα, τὰς οἰκίας, τὸν χρυσὸν, τὸν ἴματισμὸν, τὰ λοιπὰ πάντα, καὶ ἀπέρχῃ γυμνός, καὶ πάντα ἄγκαταλιπούτοτε δὲ δανεισάμενος μετ' εὐχαριστίας ἀποδίδωσιν. Πρόπεμφόν σου τὰ χρήματα ἔκει, καὶ τότε σὺ ὑπαγεῖ. Μή ἀναμένῃς τὸν χρυσὸν, μὴ τηρήσῃς αὐτά. Ἀδηλος δὲ βίος· οὐδὲ οἰδας πότε ἔξερχῃ τοῦ βίου. Ὡς γάρ αλέστης ἐτονυκτεῖ, οὐτως ἔρχεται δὲ θάνατος. Οἱζὲ ὥρᾳ οὐ γινώσκεις καὶ προσδοκάς, πορεύῃ· καὶ τὰ χρήματά σου ὡδε μένει· καὶ ἔκει ἐπιθυμεῖς φαντάσιος, ίνα βρέξῃς τὰ χεῖλη, καὶ δὲλλοι ὡδε καταμερίζονται σου τὸν βίον.

B **E'.** Οὐτως ἐπεθύμησεν φανίδα θάνατος καὶ δι πλούσιος ἔκεινος δὲ ἐν τῷ πυρὶ ὑπάρχων, καὶ παρεκάλει τὸν Ἀβραὰμ λέγων· Πάτερ Ἀβραὰμ, ἐλέησόν με, καὶ, ἀπόστειλον Λάζαρον, ἵρα τῷ μικρῷ δακτύλῳ αὐτοῦ βρέξῃ μου τὰ χεῖλη, δι τοῦ δύνημαι ἐτ τῇ φλογὶ ταύτη. Οὗτος δὲ πλούσιος ὅτε ἦν ἐπὶ τῆς γῆς, πορφύραν ἐνεδιδύσκετο, βύσσον καὶ σηρικά· καὶ προήρχετο ὑπὸ δχήματος φερόμενος· οἱ ἵπποι αὐτοῦ ξέασπροι (9), χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ κεκαλλωπισμένοι, χρυσῷ δὲ τὰ σκέλη ἐμπεπηγμένοι (10). Παλέδες προτρέχοντες καὶ ἀκόλουθοι τοῖς, μανιάκια χρυσᾶ περικείμενα, φέλια καὶ ὀρμίσκοι, καὶ ἀπαξαπλῶς ἐν μεγάλῃ φαντασίᾳ προήρχετο. Ἐν δὲ τῷ ἀρίστων αὐτοῦ χρυσὸς διηκόνει, καὶ ἀργυρος ἀμύθητος, οἵνος πολύτιμος, φασιανός, χῆνες, πορφυρίωνες, πέρδικες, περιστεραὶ, δρυεῖς, λαγωοὶ, ἀρνία, ἔριφοι, μαγειρῶν πλῆθος θορυβουμένων· δὲλλοι διπίζοντες σποδὴ μή μία ώφισταται αὐτοῦ τῇ χεφαλῇ· δὲλλοι ἀργυροῦς νιπτῆρας κατέχοντες, καὶ δόθνια καθαρὰ ἐτοκιοι παρεστήκεισαν, τὰ δικρα τῶν δακτύλων αὐτοῦ ἀποσμήγοντες, ἀνακειμένου αὐτοῦ. Καὶ βλέπε τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὴν αἰσχύνην.

C **G'.** Οἱ πάντες ἔκαμνον· αἰματοχειρίαι, θύρυσος τοσοῦτος, ἵνα τοῦ ἐνδεικούσιον ἔκεινον τὴν κοιλίαν χορτάσωσιν. Μετὰ δὲ τὸ ἐμπληθῆναι αὐτὴν τῶν πολυτελῶν βρωμάτων, προετοιμάζονται αὐτῷ καὶ καλλίναι ἐλεφάντιναι, χηνόπλουμα, συνδόναι καθαραὶ καὶ τρυφεραὶ. Καὶ μὴ δυναμένου ἀφυπνῶσαι διὰ τὴν καρηβαρίαν αὐτοῦ, δὲλλοι τοὺς πόδας ψηλαφῶσιν, δὲλλοι τῆς οἰκίας φροντίζονται, τὰς θύρας καὶ τὰς θυρίδας φυλάσσοντες, μή που φωνῇ, μή που ζόφοι καὶ

* Prov. xix, 17. † I Thess. v, 2; II Petr. iii, 10.

(8) Χρήματα ζητεῖ.

(9) Vox incognita vel corrupta.

Α γαρ πυγίλιον σαριγεῖ δedit, et regnum cœlorum habreditavit. Et rursum alia vidua, cuius mentio in Evangelio, cum nihil haberet aliud, nisi tantum duo minuta, illa quoque coniuncta in arcā eleemosynæ, et emit paradisum.

IV. Non opes postulat qui paradisum vendit, sed animam misericordem, et eorū cui bona adsit voluntas: Da pauperi, et acquire Deum debitorem. Qui misereatur pauperis, fenerat Deo ^a. At quando, inquit, reddit qui feneratus est? Quando? Cum relinquens facultates, et domos, et aurum, et vestes, et cetera omnia, ab his nudus, desertis omnibus: tunc qui feneratus est, cum gratiarum actione reddit. Præmitte opes tuas eo, et tunc perge et tu. Ne exspectes aurum, ne opes attendas. Incerta est vita: ignoras quando vita sis discessurus. Tanquam sur enim in nocte, sic venit mors ^b. Qua hora non scis nec exspectas, venit: facultates porro hic manent, tu vero ibi concupiscis stillam aquam, ut irriges labia, dum interim alii hec hancisunt inter se bona tua.

V. Hanc aliter concupivit stillam aquam etiam dives ille, qui in igne est, orabatque Abraham dicens: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut minino digito suo irriget labia mea: cruciorem in hac flamma ^c. Iste dives dum esset super terram, purpura induebatur, byssο, et sericis: procedebat curru vectus: equi ejus insignes, auro argenteo ornati erant; auro crura eorum solidabantur. Pueri præcedebant et sequebantur. Torques aureæ circumpositæ erant, armillæ et monilia, ac ut paucis eloquar, magno incedebat apparatu. In prandio ejus aurum immensum inserviebat et argentum copia indicibili: vinum aderat pretiosissimum, phasiani, anseres, porphyryones, perdices, columbae, gallinæ, leporis, agni, hædi, coquorum multitudo obstrepentium: alii diaphragmabant, ne quis pulvisculus capiti ejus insideret: alii argenteos pelves tenebant, et linteal munda parati suggerebant, extrema digitorum ejus abstergentes, ipso recumbente. Sed attende hominis crudelitatem pudendam.

D

VI. Omnes laboribus distenti erant, cultri jactabantur, tumultus tantus, ut unius illius divitis abdomen satiarent. Postquam satietas contigit pretiosissimorum ciborum, præparantur ei lecti eburnei, anserina lanugine plena cervicalia, sindones mundæ et voluptuosæ. At cum somnos capere nequiret propter capitis sui gravedinem, alii pedes palpant, alii domus curam gerunt, ostia fenestræsque custodientes, ne quis strepitus, ne qui clamores, ne qui so-

* Luc. xvi, 24.

(10) Vel ἔσκεπασμένοι. Ms. χρυσῶν δε σαστελες ἐμπικισμέναι.

nitus dormantem perturbent. Hujusmodi erat di-
vitis illius spectaculum.

VII. Erat vero quidam pauper nomine Lazarus, et projecterat se in atrio divitis vulneribus scatens, optabatque satiari de micis que cadebant de mensa divitis, et nemo dabant ei⁹. Videbat enim illum dives, et aversabatur faciem ejus, abominabatur, respuebat, præteribat, atque adeo indignabatur. Non dicebat miser : Hic homo est, perinde atque ego. Eadem manus utrumque creavit ; contributus meus est, et ejusdem particeps naturæ. Non inflectebat animos, non remollescebat ad misericordiam, non est misertus hominis gravi adeo infirmitate in atrio suo projecti. Canes sedenim venientes videntesque illum ita affectum et labo scaturientem etiam ex membris suis, multam præ se ferentes benignitatem, veluti spongiam quamdam adhibentes, lingua sua tabum absorgebant, membra illius circumligentes quasi quidam optimi medici vulnera ejus curantes, multo ceu boni ominis præsagio intenta ora tenentes, caventesque diligenter, ne forte dentiu virus præoccuparet vitia retque aliquod iusti membrum. O divitis crudelitatem ! Canes medicam artem præ se ferebant pro languente, qui nec Dei notitiam habentes, nec resurrectionem expectantes, sese ad pauperis curationem urgebant. At dives, qui ad terribile illud tribunal adstalarum se sciebat, pauperis non est misertus.

VIII. Vidisti divitis istius heic pompam et luxum ? Vidisti pauperis nullo loco habitam conditio-
nem et divitarum parcimoniam ? Ille gloriösus, iste ignobilis : ille in voluptatibus vivens, iste in-
firmitate prostratus : ille tantis opibus abundans, Dei recordationem nullam habuit : iste in Deum verba non protulit. Ageduni videamus etiam in illa aeternitate finem utriusque.

IX. Accidit, inquit, ut moreretur dives et deferre-
tur in supplicium aeternum. Mortuus est autem etiam Lazarus, et delatus est ab angelis in sinus Abrahæ. Et cum esset in igne dives ille, vidit Lazarum requiescentem in sinibus Abrahæ, et ognovit eum. Et clamauit dicens : Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut minimo digito irriget labia mea, quia crucior in flamma ista¹⁰. Ubi sunt divitiæ ? ubi aurum ? ubi argentum ? ubi argenteum laquear ? ubi servorum pompa ? ubi elutriatum vinum ? Nunc vero stillam aquæ requiris et optas ? Miserere mei, pater Abraham ? O miser dives ! Quando in atrio tuo jacebat Lazarus, noluisti eum agnoscere : et nunc Lazarum ad opitulandum postulas ? Miserere mei ? At enim inutiliter cessura est deprecatio tua. Elapsum est misericordiae tempus. Ibi cæteroqui non

A τοῦτο (11) διεπνίσουσιν. Τοιαύτη ἡ φαντασία τοῦ πλουσίου.

Z'. Ἡν δέ τις πτωχὸς θρόματι Λάζαρος, καὶ ἐβέβλητο εἰς τὸν πυλῶνα τοῦ πλουσίου ἀλκημε-
τος, καὶ ἐπεθύμει χορτασθῆται ἀπὸ τῶν ψιχίων
τῶν πιπερτῶν ἀπὸ τῆς τρυπέλης τοῦ πλουσίου,
καὶ οὐδέλει ἀδίδου αὐτῷ. Ἐδειπέτε γάρ αὐτὸν ὁ πλούσιος, καὶ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἐβε-
λύσατο, διέπτυσεν, παρέτρεχεν, μᾶλλον δὲ παρεβλή-
πετο. Οὐκ εἶπεν δὲ θλιψις, ὅτι οὗτος ἀνθρωπός ἐστιν
ώς κάγω. Ἡ αὐτὴ χειρὶ τοὺς ἀμφοτέρους ἐδημιούρ-
γησεν, ὅμορφους μού ἐστι καὶ δημογενής. Οὐκ ἔκλινε
τὸν λογίσμον, οὐκ ἐμειλίχθη πρὸς τὴν εὐσπλαγχνίαν.
Οὐκ ἡλέσεν τὸν ἐν τοσαύτῃ ἀσθενείᾳ βεβλημένον
εἰς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ. Οἱ κύνες γάρ ἐρχόμενοι καὶ
B βλέποντες αὐτὸν οὐτως κείμενον, καὶ τὸν ἰχώρα πε-
ριβρεθέμενον, καὶ (12) τῶν μελῶν αὐτοῦ, εὐσπλαγχνίαν
πολλῇ ἐπιδεικνύμενον, ὥστε πρόγονον τινὰ προσερ-
χόμενοι τῇ γλώσσῃ ἀπέμασσον τὸν ἰχώρα ἐκ τῶν
μελῶν αὐτοῦ, περιείχοντες, ὡς δριστοί τινες Ιατροί^C
θεραπεύοντες, τὰ ἔλκη, μετὰ πολλῆς εὐφημίας κεχη-
νότες, ἀσφαλιζόμενοι ἀκριδῶς, μή πως φθάσῃ ὁ ἄσ-
τρος τῶν ὀδόντων, καὶ καταλυμήνται τοῦ δίκαιου τι. Ω-
τῆς ὡμήτητος τοῦ πλουσίου ! Οἱ κύνες Ιατρικήν
τέχνην προεβάλλοντο ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦντος, οἱ μὴ
εἰδότε, Θεὸν, μήτε ἀνάστασιν προσδοκῶντες, πρὸς
θεραπείαν τοῦ πέντητος ἐπείγοντο. Καὶ δὲ πλούσιος, δὲ
προσδοκῶν τὸ φοβερὸν κριτήριον παρεστῆναι, τὸν
πέντητα οὐκ ἡλέσεν.

H'. Ιδες τοῦ πλουσίου τὴν ἐνταῦθα δδέξαν, τὴν τρυφήν ; Ιδες τοῦ πένητος τὴν δλιγοφρόνιον περιφά-
νειαν, καὶ τὴν τοῦ πλούτου πρὸς δλίγον εὐτέλειαν ;
Ἐκεῖνος ἐνδοξός, οὗτος ἀπιμος . ἐκεῖνος ἐν τρυφε-
ρότητι διάγων, οὗτος ἐν ἀσθενείᾳ κατακείμενος.
Ἐκεῖνος ἐν τοσούτῳ πλούτῳ διάγων, τοῦ Θεοῦ
οὐκ ἐμημόνευσεν . οὗτος ἐν τοσαύτῃ ἀσθενείᾳ κα-
τακείμενος τὸν Θεὸν οὐκ ἐβλασφήμησεν. Δεῦρο
λοιπὸν ἰδωμεν καὶ ἐν τῷ αἰώνι ἐκείνῳ ἀμφοτέρου τὸ
τέλος.

Θ'. Ἐγένετο, φησίν, ἀποθανεῖν τὸν πλουσίον,
καὶ ἀπετεχθῆναι εἰς κόλασιν αἰώνιον. Ἀπέθανε
δὲ καὶ δὲ Λάζαρος, καὶ ἀπηρέχθη ὑπὸ τῶν ἀρρέ-
λων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ. Καὶ ὑπάρχων ἐν
τῷ πυρὶ δὲ πλούσιος ίδεται τὸν Λάζαρον ἀνα-
μενον εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ, καὶ ἐγνώρισται
αὐτόν. Καὶ ἔκραξε λέγων . Πάτερ Ἀβραάμ,
ἀλέσσον με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα τῷ μικρῷ
δακτύλῳ βρέξῃ μου τὰ χεῖλη, διτι δὲ δδυνώμαι ἐν
τῇ φλογὶ ταύτῃ. Ποῦ δὲ πλούτος ; ποῦ δὲ χρυσός,
ποῦ δὲ ἀργυρός ; ποῦ δὲ στέγη δὲ ἀργυρός ; ποῦ δὲ φα-
ντασία τῶν παίδων ; ποῦ δὲ οίνος δὲ ἐκχυνόμενος, καὶ
νῦν φαντασία θατος ἐπικήτεις καὶ ἐπιθυμεῖς ; Ἐλέη-
σόν με, πάτερ Ἀβραάμ ; Ω δηλιε πλούσιοι ! Ότε
εἰς τὸν πυλῶνα σου ἔκειτο δὲ Λάζαρος, γνωρίσαι
αὐτὸν οὐκ ἤθελες . καὶ νῦν Λάζαρον ἐπιθυμεῖς εἰς

⁹ Luc. xvi, 20, 21. ¹⁰ Luc. xi, 22, 23, 24.

(11) Φορτε ϕόροι καὶ δοῦποι διεπνίσωσιν.

(12) Φορτε ἀx.

βοήθειαν ; Ἐλέησόν με ; ἀνωφελής λοιπὸν ἡ ἵκεστα οὐσ. Παρῆλθεν δὲ καιρὸς τοῦ ἐλέους. Ἐκεὶ λοιπὸν οὐκ ἔστιν Ἐλεος. Η γάρ χρίσις ἀνήλεος ἔστι τῷ μὴ ποιήσατε ἐλεος. Τί ἐπιθυμεῖς Ἐλεος, διπέρ σὺ ἐπὶ γῆς οὐκ ἔκτησω; Ἐλέησόν με, πάτερ Ἀβραὰμ, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα τῷ μικρῷ δακτύλῳ βρέξῃ μου τὰ κελητά, διτι δύνωμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. Ποιψ δακτύλῳ, ὡς πλούσιε; δὸν σὺ φαγεῖν ἐπὶ τραπέζης οὐ κατεδέξω; Τότε κατανοήσαι τὰς χειρας αὐτοῦ οὐκ ἥθελες, ἀλλ᾽ ἐδελύσσου, καὶ νῦν τῇ γλώσσῃ σου ἀκούσθαι παρακαλεῖς; Ἐλέησόν με, πάτερ Ἀβραὰμ. Πῶς καλεῖς αὐτὸν πατέρα μὴ πράξεις τὰ τοῦ ιδού; Ἐκείνος πατήρ τῶν ἐν φωτὶ διαγόνων τῶν ἔστιν. Οὐδὲμία συμφωνία φωτὶ πρὸς σκότος. Μή καλέσῃς αὐτὸν πατέρα. Σὺ γάρ κατὰ τὸν ἀνελέημονά σου τρόπον, οὐδὲς σκότους καὶ γεννῆτος ὑπάρχεις. Πῶς δὲ καλεῖς αὐτὸν πατέρα, τὸν οὐδὲν αὐτοῦ Λάζαρον μὴ ἐλέησας;

I. Ό δὲ πατριάρχης οὗτος δέ μέγας οὐκ ἐμάλλαξεν αὐτὸν τῇ δόνῃ οὐ προσέθηκεν πόνον, οὐκ ἐπλήξεν αὐτὸν λόγοις · οὐκ ἡρήσατο τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην. Ἀλλὰ πραεὶς τῇ φωνῇ καὶ Ἰλαρδὸς τῷ προσώπῳ ἀπεκρίνατο, λέγων· Τέκνον, ἀπέλαθες σὺ τὰ δημαρθά σου δὲ τῆς γῆς, καὶ Λάζαρος τὰ κακά. Διὰ τοῦτο οὗτος ἐταῦθα ἀραπάνεται, καὶ σὺ δύνασαι. Όμως χάσμα μέτρα ἔστιν ἀρὰ μέσον ὑμῶν καὶ ήμῶν, καὶ οὐδεὶς δύναται αὐτὸν περάσαι εξ ήμῶν.

ΙΑ'. Ἰδες τοῦ πλουσίου τὸ τέλος; Ἰδες τῆς τρυφῆς τὸ πρόσκαιρον; Μή ἀναμείνῃς δοῦναι τὰ σὰ τοῖς πένθοσιν. Μηδέποτε τηρήσῃς εἰς τὴν αὔριον. Οὐ γάρ οἶδας τι τέξεται ή δικιούσα. Τί συντέθεις χρήματα; & μετ' ὅλιγον μὴ θέλων καταλιμπάνεις, καὶ ποραύῃ λυπούμενος, καὶ ἐπιθυμεῖς ἐκεὶ ράνιδα ὑδατος, καὶ δλοις ἐνταῦθα καταμεριζόμενος σου τὸν πλοῦτον, οὐτως (13) μνήμην τοῦ δύναματος σου ποιοῦνται. Πολλάκις γάρ καὶ οἱ κληρονύμοι σου ἀνασκάπτουσιν τὰ δυτά καταρώμενοι σου. Πρόπεμψόν σου τὰ χρήματα εἰς τὸν ἐκεὶ αἰώνα τὸν ἀτελεύτητον. Δωρεάν σου παρέχων (14) τὴν βασταγήν δὲ καὶ πανδοχεύς. Ἐνταῦθα ἐὰν θέλῃς μετενεγκεῖν σου τὸν πλοῦτον ἐκ πόλεως εἰς πόλιν ἑτέραν, μισθοῦ σὰ (15) κτήνη, μισθοφόρους καμήλους, ἡμιόνους, φύλακας ἕιφήρεις ἐν τῇ δῆρᾳ, μή τινες ἀλιτήριοι ἐπιφέρουσιν διαρπάξωνται σου τὸν πλοῦτον. Εἰς ἐκείνον δὲ τὸν κόσμον, ἐὰν θέλῃς μετενεγκεῖν σου τὸν πλοῦτον, οὔτε κόπον ὑπομένεις, οὔτε μισθὸν ἀναλίσκεις, οὔτε ἐπηρίξιν τινὰ ὑπομένεις, οὐτέ τέξέρχῃ ἐν τῇ οἰκίᾳς, Ἀλλὰ σὺ κάθῃ ἐν τῇ πόλει ἐν πολλῇ ἀναπάυσει, καὶ ἐργεται δὲ πένης εἰς τὴν θύραν σου, ζητῶν σου τὸν πλοῦτον μετενέγκαι εἰς τὸν ἐκεὶ αἰώνα τὸν ἀτελεύτητον. Καὶ οὐ παραχωρεῖς αὐτῷ οἰγείᾳ σου προθέσει οὔτε ἔνα δοσολόν; Ἀνάγευσον, ὡς ἀνθρώπε, εἰ θέλεις ἔχειν πλοῦτον ἀτελεύτητον. Δᾶς εἰς τὰς χειρας τῶν πενήτων, καὶ εὐρήσεις

A est misericordia. *Judicium enim sine misericordia est ei, qui non fecit misericordiam*¹¹. Quid misericordiam desideras, quam tu in terris positus non haebas? *Miserere mei, pater Abraham, et mitti Lazarum, ut minimo digito irriget labia mea, quia crucior in flamma ista.* Quo digito, o dives? quemne tu in mensa tua comedere non tulisti? Tunc intendere animum ad manus illius nolebas, sed abominabare: et nunc ut linguam tuam attricet exoras? *Miserere mei, pater Abraham.* Quomodo eum vocas patrem, cum non feceris quae filii sunt! Ille pater est degentium in lumine. Nulla convenientia est luci ad tenebras. Ne voces illum patrem. Tu enim secundum immisericordes mores tuos, *Olius es tenebrarum et Gehennæ.* Quomodo vero vocas eum Patrem, qui non es misertus filii ejus Lazari?

X. Magnus autem iste patriarcha nequaquam illum obruit dolore, afflictionem non adjecit, non perculit eum verbis, non abnegavit humanitatis naturam. Sed blanda voce, et hilari vultu respondit, dicens: *Fili, recepisti tu bona tua super terra, et Lazarus mala. Propterea iste hic requiescit, et tu cruciaris. Nihilominus hiatus magnus est inter vos et nos: et nemo potest ex nobis illum transmittere*¹².

XI. Vidiāstin' divitis finem? vidiāstin' luxus brevitatem momentaneam? Ne comperendines dare tua pauperibus: ne differas in crastinum. Nec enim nosti quid paritura sit crastina¹³. Quid coacervas opes, quas hand ita multo post vel invitus deseris, et abis dolens, et concupiscis ibi stillam aquæ, et alii hic herciscunt divitis tuas, nec amplius memoriam nominis tui faciunt? Sæpe enim hæredes tui effodiunt etiam ossa tua imprecantes tibi. Præmitte opes tuas in illud interminabile sæculum. Gratias indulget tibi translationem portitor ille. Hic si velis transferre divitis tuas, de civitate in civitatem aliam, pretio comparanda sunt jumenta, camelii meritorii, muli, gladio ornati custodes in via, ne qui forte latrones irruentes diripiant sibi divitis tuas. At si facultates tuas in illum mundum transmittere velis, nec laborem sustines, nec pretium impendis, nec damnum ullum pateris, nec egrediris domo. Sed resides in civitate in multa quiete, advenitque pauperculus ad ostium tuum, quærens transferre divitis tuas in illud sæculum æternum; et non concedis ei propria tua voluntate ne obolum quidem? Resipisce, o homo, si vis habere divitis immortales. Trade in manus pauperum, et invenies ibi apud quem hospiteris. Ne inctuas, quia sine censu sunt pauperes: vas eorum dives est et be-

¹¹ Jac. ii, 13. ¹² Luc. xvi, 25, 26. ¹³ Prov. xxvii, 1.

(13) Puto legendum οὐ πω. Cod. habet οὐτος.

(14) Forte παρέχει.

(15) Legerem μισθοῦσαι, vel μισθοῦσαι τά.

nigus : Qui enim misereatur pauperis, general A έκει ξενίαν σοι ποιούμενον. Μή φοβηθῆς, δες ἄποροι εἰσιν οι πένητες . ἐγγυητής πλούσιος θετι καὶ εὐγνώμων. Ο γάρ ἐλεῶν πτωχῷ δαινεῖ Θεῷ.

XII. Timeamus diem illam, qua die paterfamilias operarios vocat ad sationem frumenti, frumentumque colliget in horrea, paleas vero comburet igne inextinguibili. Paterfamilias est Dominus, operarii sunt angeli, qui cogunt mundum in iudicium die et hora illa. Ac justos quidein congregant in æterna tabernacula, quæ Dominus assumptus præparavit; peccatores vero in ignem æternum. Studeamus igitur inveniri ut frumentum pulchrum per opera misericordiae, ut ingrediamur æterna tabernacula : per Christum, cui cum Patre et Spiritu sancto sit gloria, imperium, honor et adoratio in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV.

In decem millia talenta et centum denarios et de oblitione injuriarum.

Benedic, pater.

Beatus Paulus apostolus, illud vas electionis, qui Christum in seipso loquentem habebat, ad Romanos scribens dicebat : « Nox processit, dies autem salutis appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum et induamur arma lucis, ut in die honeste ambulemus ». Ideo et nos, fratres, zelum quemdam ostendamus, assiduas ad Dominum mittamus preces, in lacrymis effundamur, inde sinenter quæ fecimus mala damneamus, quasi medico animæ nostræ vulnera illi exponamus et aperiamus, remedium ab ipso flagitantes ; refrenemus atque eradicemus passiones quæ rationem perturbant, nec in nos dominari permittamus desideria divitiarum, neque erga proximum in memoriam injuriarum aut inimicitias serveamus. Nihil enim iram Dei repulsumque ad eo moveat quam homo qui injuriarum memor est odiumque contra proximum continuo servat. Tanta est enim hujus peccati pernicies ut etiam Dei misericordiam revocet. Ut illud discatis, in memoriam revocare volo parabolam quæ in sancto Evangelio legitur^a de servo qui decem millium talentorum remissionem obtinuit, postquam procidens supplex Dominum rogavisset. Misericordia motus dominus ejus, illi dedit veniam debituque remisit. Vidistine benignitatem Domini ? Ille procidens dilationem sibi dari supplex petebat servus : « Patientiam habe in me, inquit, et omnia reddam tibi. » Sed benignus, indulgens et misericors Dominus precibus servi motus tantum illi concessit quantum nec petebat nec poterat cogitare. Sic etenim Deus semper petitiones nostras solet vincere et prævenire.

^a Röm. XIII, 12, 13. ^b Matth. XVI, 23 seqq.

(16) Deest aliquid, fortasse consueta formula, Ων γένοτο ήμας ἐπιτυχεῖν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κύριου ήμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ποιος τῷ υἱῷ οὐει-

έκει ξενίαν σοι ποιούμενον. Μή φοβηθῆς, δες ἄποροι εἰσιν οι πένητες . ἐγγυητής πλούσιος θετι καὶ εὐγνώμων. Ο γάρ ἐλεῶν πτωχῷ δαινεῖ Θεῷ.

IB. Φοβηθῶμεν τὴν ἡμέραν ἔκεινην, ἐν ἡμέρᾳ δὲ δικαιοδοσίας τοὺς ἀργάτας καλεῖ εἰς τὴν σπείραν τοῦ σίτου, καὶ συνάγει τὸν σίτον εἰς τὰς ἀποθήκας, τὰ δὲ ἄχυρα κατακαύσει πυρὶ ἀσθέστῳ. Ο γάρ οικοδικείας ἔστιν ὁ Κύριος, οἱ δὲ ἀργάται εἰσὶν οἱ ἀγαγεῖοι, οἱ συναγαγόντες τὸν κόσμον εἰς τὴν δίκην ἐν τῇ ὥρᾳ ἔκεινῃ καὶ ἡμέρᾳ. Καὶ τοὺς μὲν δικαίους συνάξουσιν εἰς τὰς αἰωνίους σκηνὰς, ἀς τοιμάσεν δὲ ἀναληφθεὶς Κύριος, τοὺς δὲ ἀμαρτωλοὺς εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Σπουδάσμενον οὖν εὑρεθῆναι σίτος δριμος διὰ τῆς ἐλεημοσύνης, ἵνα εἰσέλθωμεν εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Μεθ' οὐ (16) τῷ Πατρὶ δῆμα τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι δόξα, χράτος, τιμῆς καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ. Δ' (17).

Eις τὰ μυρια τάλαρτα καὶ ἐκαρδία δημάρτια, καὶ περὶ τοῦ μὴ μηνισικακεῖται.

Ἐνιλόγησον, πάτερ.

Ο μακάριος Παῦλος δὲ ἀπόστολος, τὸ σκεῦος τῆς ἔκλογῆς, δὲ τὸν Χριστὸν ἔχων ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα, γράτων τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἐλεγεν· « Ή νῦν προέκοψεν, δὲ ἡμέρα ἡγγικε τῆς σωτηρίας. Ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτὸς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν. » Διὸ καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, σπουδήν τινα ἐπιδειξώμεθα, εὐχάριστενες ἀναπέμψωμεν πρὸς τὸν Δεσπότην, δάχρυα θερμὰ προχέωμεν, κατηγορήσωμεν συνεχῶς τῶν ἡμῶν πεπεραγμένων, προθῶμεν καθάπερ ιατρῷ τὰ ἡμέτερα τραύματα, καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔλκη ἐπιδειξώμεθα, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ Ιατρείαν ἐπιζητήσωμεν, καὶ τὰ πάθη τὰ διαταράττοντα ἡμῶν τὸν λογισμὸν χαλινώσωμεν καὶ ἐκριζώσωμεν, καὶ μήτε ὑπὸ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας πολιορκεῖσθαι, μήτε μηνισικακεῖν πρὸς τὸν πλησίον καὶ ἐχθρῶδες διακείσθαι πρὸς τοὺς ὅμογενεῖς. Οὗτε γάρ οὐδὲν οὔτως δὲ θεὸς μισεῖ καὶ ἀποστρέφεται, ὡς τὸν μηνισικακοῦντα δινθρωπον, καὶ τὴν ἔχθραν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἐπὶ τῆς ψυχῆς διηγεκτὸς φυλάσσοντα. Τοσαύτη γάρ ταύτης τῆς ἀμαρτίας ἡ λύμη ἔστιν, διτι καὶ φιλανθρωπίαν Θεοῦ ἀνεκαλέσσατο. Καὶ ίνα μάθητε, ὑπομνήσαις ὑμᾶς βούλομαι τῇ παραδολῆς τῆς ἐν τῷ ἀγίῳ Εὐαγγελίῳ κειμένης, διπάς ἔκεινος δὲ τῶν μυρίων ταλάντων τὴν συγχώρησιν δεξάμενος παρὰ τοῦ δεσπότου, ἐπειδὴ προσέπεσε καὶ ἐδεήθη καὶ ἐκέτυσε. Σπλαγχνισθεὶς οὖν δὲ κύριος αὐτοῦ ἀφῆκεν αὐτῷ, καὶ τὸ δάνειον αὐτῷ συνεχώρησεν. Εἶδες εὐσπλαγχνίαν Δεσπότου; ἐκεῖνος προσέπιπτεν ἰκετεύων προθεσμίαν αὐτῷ δοθῆναι. Μακροθύμησον γάρ, φησι, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω.

tiori manu additum est.

(17) Ex quinque cod. mss. edidit C. F. Matthæi, univ. Cæsareæ Mosquensis prof., ann. 1776.

Ἄλλ' δ ἀγαθὸς δεσπότης, δ κηδεμών καὶ φιλάνθρωπος, ἐπικαμφθεὶς, τῷ οἰκεῖῃ οὐχ δσον γῆτησε, τοσούτον παρέσχεν, ἀλλ' δσον οὐδὲ ἐνενόσε. Τοιοῦτον γάρ αὐτῷ θνητὸς ἀεὶ νικᾶν καὶ προσθάνειν τὰς ἡμετέρας αἰτήσεις. Ἐκείνου τοίνυν ἐνδοθῆναι παρακαλεσαντος, καὶ ὑποσχομένου πάσαν ποιήσασθαι τὴν ἔκτισιν, δ ἀγαθότητι νικῶν τὰς ἡμέτερας πλημμελήματα, σπλαγχνισθεὶς, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον συνεχώρησεν αὐτῷ. Εἶδε; τι μὲν δ δουλὸς γῆτησεν, δσον δὲ δ δεσπότης ἔχαρισατο; Ὁρα δὲ πάλιν τούτου τὴν πειλήγησεν. Δέον γάρ, μετὰ τὴν τοσαύτην φιλανθρωπίαν καὶ τὴν δφατον εὔεργεσίαν τὴν δὲν αὐτῷ γεγενημένην, συμπαθέστερον αὐτὸν καταστῆσαι περὶ τοῦ δμογενοῦς, δ δὲ τὸ ἐναντίον ἐπεδεκνυτο. «Ἐξελθὼν, φησιν, οὗτος δ τῶν μυρίων ταλάντων τὴν συγχώρησιν δεξάμενος. » Ἀκούετε, παρακαλῶ, μετὰ ἀκριβείας· τὰ γάρ αὐτῷ τούτῳ συμβάντα ίκανά καθικέσθαι τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ πείσαι τὸ χαλεπὸν τοῦτο νόσημα δεξορίσαι τῆς ἡμετέρας διανοίας. Οὗτος τοίνυν εξελθὼν εὑρενῆνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, δς ὥφειλεν αὐτῷ ἐκατὸν δηνάρια. «Σκόπει, πόσον τὸ μέσον. » Θέει καὶ δεσπότης, καὶ μύρια τάλαντα, καὶ δμως, ἐπειδὴ εἰδεν ἰκετεύοντα καὶ παρακαλοῦντα, συνεχώρησεν. Οὗτος δὲ κρατήσας αὐτὸν ἐπινιγε λέγων, Ἀπόδος μοι, εἰ τι διφείλεις. » Τί οὖν; «Πεσὼν δ σύνδουλος αὐτοῦ παρεκάλει λέγων» «Ορα πῶς συνεχῶς στρέψει τούτο τὸ βῆμα δ εναγγειλιστής λέγων, «δ σύνδουλος αὐτοῦ, » οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ίκα μάθωμεν, δτι οὐδὲν μεταξὺ αὐτῶν τὸ μέσον, καὶ δμως τὴν αὐτὴν ικετηρίαν πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο, δι οὗτος πρὸς τὸν δεσπότην, λέγων, «Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα τοι ἀποδώσω. » Ζ δὲ, φησιν, ἀπελθὼν ἐβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακήν, ἔως οὐ ἀποδῷ τὸ δφειλόμενον αὐτῷ. » Ζ ἀγνωμοσύνης ὑπερβολὴ! Ήναυλον ἔχων τὴν μνήμην τῆς τοσαύτης φιλοτιμίας οὐδὲ οὐτως ἡνείχετο συμπαθές τι λαγίσασθαι, ἀλλὰ πρότερον μὲν ἐπνιγε, νῦν δὲ καὶ εἰς δεσμωτήριον ἐβαλεν. »

Ἄλλ' ὅρα, τι γίνεται. « Ιδόντες, φησιν, οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ ἐλυπήθησαν, καὶ ἐλύθοντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γινόμενα. » Οὐκ ἐκείνος δ πεπονθώς πῶς γάρ, καθειργμένος ὃν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ; ἀλλ' οἱ σύνδουλοι, οἱ μηδὲν ἡδοκήμενοι, ὡς ἀδικηθέντες οὐτως ἡλγησαν, καὶ ἀπειλόντες ἀπαντα ἐμήνυσαν. «Ἀλλ' ὅρα λοιπὸν τὴν ἀγανάκτησιν. » Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν, φησι, λέγει αὐτῷ, « Δοῦλε πονηρέ. » Αληθῶς ἐνταῦθα ἔστιν ίδειν, δσος τῆς μηνσικακίας δ δλεθρος. « Ήνίκα τὰ μύρια τάλαντα μεθώδευεν, οὐχ ἐκάλεσεν αὐτὸν πονηρὸν, ἀλλὰ νῦν, δτε πειρὶ τὸν σύνδουλον γέγονεν ἀπηντής, θτε φησι, « Πάσαν τὴν δφειλήγησεν ἀφῆκά τοι, ἐπει παρεκάλεσάς με. » «Ορα, πῶς δείκνυσιν αὐτοῦ τῆς κακίας τὴν ὑπερβολήν; Μή γάρ πλέον τι ἐπειδέξω; φησιν· οὐχὶ βῆματα φιλὰ ἐποιήσω, καὶ δεξάμενός σου τὴν ικετηρίαν, πάσαν τὴν μεγάλην ἐκενην καὶ ἀφρόητον δφειλήγην συνεχώρησα; οὐκ ἔδει καὶ

A Servum igitur dilationem sibi dari petentem et integrum fore solutionem promittentem misertus liberavit qui bonitate sua peccata nostra superat, illique remisit debitum. Vidistin quid servus petebat, et quantum concessit dominus? Sed considera multam illius inhumanitatem. Oportebat igitur illum post tantam misericordiam et ineffabile beneficium quo fuerat donatus magis erga proximum esse compatiens. Sed alium omnino ostendit animum. « Egressus, inquit Evangelista³, qui decem millium talentorum remissionem acceperat, autente, quæso, audite; quæ enim illi acciderunt animæ vestræ possunt convenire, et vobis suadere ut hunc perniciosum morbum mentibus vestris eradicetis. » Ille igitur, egressus invenit unum ex conservis, qui dehebat illi centum denarios. Considera, quanta sit differentia. Hic, debitor conservus; debitum, centum denarii; illic, creditor dominus; debitum, decem millia talenta. Dominus tamen cum illum suppliciter rogantem vidisset, totum ei debitum dimisi; ille autem apprehensum conservum suffocabat dicens: Redde quod debes. Quid igitur ille? « Procidens conservus ejus, rogabat eum dicens: Considera quomodo idem verbum vertit evangelista dicens: « Conservus ejus, non sine intentione, sed ut discamus nullam inter eos esse differentiam, et illum tamen eodem supplicationis modo ad eum usum fuisse, quo ipse ad Dominum: « Patientiam habe in me, » inquit, « et omnia reddam tibi. Ille autem, dicit evangelista, abiit et in carcere illum conjecit donec omne debitum persolveret. » O inhumanitatis excessum! Recentem habens tantæ munificientiæ memoriam, nullam potuit concipere compassionem, sed primum eum suffocabat, deinde autem « et in carcere conjecit. »

Sed considera quid accidit. « Videntes, inquit, conservi ejus, contristati sunt valde, et venerunt et narraverunt domino suo omnia quæ facta erant. » Non ille qui injuriam passus fuerat, quomodo enim? conclusus erat in carcere, sed conservi ejus, qui nullam passi erant injustitiam, sicut injuria affecti contristati sunt et venerunt et omnia narraverunt. Sed vide exinde domini indignationem. « Tunc vocavit eum dominus, inquit, et ait illi: Serve nequam. » Vere tunc videre possumus quanta sit injuriarum recordationis pernicies. Cum decem millia talenta deberet, dominus non vocavit malum; quando autem circa conservum immanis effactus est, tunc dicit: Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me. Considera quomodo illius malitia ostendat excessum. Quid enim amplius obtulisti? inquit: nonne verba tantum dedisti? et depreciationem tuam accipiens, omne tibi magnum

³ Matth. xviii., 28.

illud et permolestum debitum dimisi. Nonne ergo A oportuit et misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum? Quanam, inquit, indulgentia dignus essem? Ego quidem tantam illam debitorum molem propter verba tantum dimisi tibi. Tu vero nulla misericordia motus fuisti in conservum et consimilem tuum, nec indulgentia qua erga te usus sum, te in illum misericordem effecit, sed inmanis et crudelis effectus es, et conservi tui misereri noluisti. Nunc autem experientia disce quantorum malorum tibi causa factus es. « Et iratus dominus tradidit eum tortoribus. » Considera dominum et iratum propter ejus in conservum crudelitatem, et illum tortoribus tradentem. Quod dominus non fecerat cum tantis debitibus gravaretur servus, nunc fieri jubet: tradidit eum tortoribus, donec omne debitum persolveret, donec decem millia talenta, quibus dimissis iam abierat, redderet. Maxima et ineffabilis Dei misericordia. Quando quidem servus domini benevolentiam captaret, eamque supplex deprecaretur, dominus dimisit. Sed cum illum vidi erga conservum crudelem immanemque factum, propriam deinceps munificentiam revocat, ostendens effectu, non tantum illi quantum sibi damnum intulisse. Et quemadmodum ille conservum in carcerem conjectit donec omne debitum persolveret, sic dominus eum tradidit tortoribus donec debitum redderet.

Hic autem, fratres, non de talentis et denariis agitur; sed de gravitate peccatorum debitores Deo constituti, per ineffabilem ipsius misericordiam, remissionem ab eo accipimus. Sed si erga conservos et eos qui ejusdem sunt naturae et familiae, crudeles et inhumani efficiamur, nec eorum in nos offensas dimiserimus, sed de parvis rationem ab eis exegerimus, tunc in nos inducimus Domini indignationem, et quorum primum remissionem acceperamus, horum debitum tormentis exigi jubet. Quantum enim centum denarii a decem millibus talentorum distant, tantum inter se differunt peccata nostra in Dominum et proximi offensae in nos. Sed ut accurate discamus ad utilitatem nostrarum animarum hanc parabolam esse prolatam, audi quid addidit Dominus: « Sic et Pater vester celestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris peccata eorum. » Magnum parabolæ lucrum, si modo ei attendere velimus. Quomodo enim tantum aliis dimittere possumus, quantum nobis a Domino dimittitur? Nos quidem si velimus conservis dimittimus, et a Domino remissionem accipimus. Considera etiam quam accurata sint verba. Non dicit simpliciter: Si non remiseritis hominibus peccata eorum: sed quid? « Si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris peccata eorum. » Considera quomodo velit cor nostrum ipsum esse in pace et tranquillitate, mentem imperturbatam, et ab omni passione liberam, et nos multam in proximum ostendere benignitatem. Sed et aliunde iterum illum audire est dicentem: « Si enim hominibus remiseritis peccata eorum, sic dimittet vobis.

A σε ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγὼ σὲ τὴν ιερά-
σα; Ποίας δὲν εἶης, φησὶν, ἔξιος συγγνώμης; Ἐγὼ
μὲν, φησὶ, τοσοῦτον δύκον δφλημάτων διὰ τὰ ψιλὰ
ἐκεῖνα δρήματα συνεχώρησα· σὺ δὲ τὸν σύνδουλόν σου
τὸν δμογενῆ οὐκ τὴν ἡλέσας, οὐδὲ ἐπεκάμφθης, οὐδὲ εἰς
μνήμην ἐλθὼν τῶν ὑπαρξάντων σοι παρ' ἔμοι ἐπ-
ειδεῖξα περὶ αὐτὸν συμπάθειαν, ἀλλ' ἀνηλεῖς ἐγένου
καὶ ὥμδε, καὶ ἐλεῆσαι σύνδουλόν σου οὐκ τὴν ἡθέλησας.
Διὰ τούτο ἐνταῦθα διὰ τῆς πείρας μάνθανε, δσων
κακῶν αἵτιος σεαυτῷ κατέστης. « Καὶ ὅργισθεις δ
κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς. »
B « Ήρα αὐτὸν καὶ ὅργιζμενον διὰ τὴν εἰς τὸν σύ-
νδουλὸν ἀπανθρωπίαν, καὶ τοῖς βασανισταῖς παραδι-
δόντα· καὶ δ πρότερον οὐκ ἐποίησεν, ἤντα τοσού-
τοις δφλημασιν ὑπεύθυνος ἦν, νῦν κελεύει γενέσθαι·
παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἵως οὐκ ἀποδῷ τὸ
δφειλόμενον, ἵως οὐ τὰ μύρια τάλαντα, ὃν τὴν συγ-
χώρησην ἡδη λαδῶν ἀπῆλθε, ταῦτα καταβαλεῖν. Με-
γίστη καὶ ἀφατος ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία. « Ήνίκα
μὲν αὐτὸς μεθώδευεν, ἐπειδὴ τὴν ἴκεσίαν ἐποιήσατο,
συνεχώρησεν· ἐπειδὲ εἰς τὸν σύνδουλον
ώμδον καὶ ἀπάνθρωπον γεγονότα, λοιπὸν τὴν οἰκεῖαν
ἀνακαλεῖται φιλοτιμίαν, δεικνὺς αὐτὸν διὰ τῶν πρα-
γμάτων, ὡς οὐ τοσούτον αὐτὸν ἡδίκησεν, δσον ἐαυτόν.
Καὶ καθάπερ ἐκεῖνος εἰς φυλακήν ἔβαλεν, ἵως οὐ
ἀποδῷ τὸ δφειλόμενον, οὐτω καὶ αὐτὸς ταῖς βασά-
νοις παρέδωκεν, ἵως οὐ ἀπασαν καταβῇ τὴν δφειλήν.

C Ταῦτα δὲ, ἀδελφοί, οὐ περ ταλάντων καὶ δηναρίων
ἢ λόγος· ἀλλὰ μεγέθους πλημμελημάτων δίκα; δφεί-
λοντες τῷ Δεσπότῃ, διὰ τὴν αὐτοῦ ἀφατον φιλανθρω-
πίαν συγχώρησιν παρ' αὐτοῦ δεχθείσα. « Εὖ δὲ περὶ
τοὺς δμοδούλους καὶ δμογενεῖς καὶ τοὺς τῆς αὐτῆς ἡμέν
ψύσεως κοινωνοὺς ὡμοὶ καὶ ἀπάνθρωποι γενώμεθα,
καὶ τὰ εἰς ἡμᾶς πλημμελήματα μὴ λύωμεν, ἀλλ'
ὑπὲρ τῶν εὐτελῶν τούτων δίκας ἀπαιτῶμεν, τότε
καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ἐπισπῶμεν τοῦ Δεσπότου, καὶ
ῶν πρῶτον τὴν συγχώρησιν ἐδεξάμεθα, τούτων πάλιν
τὴν δφλησιν μετὰ βασάνων ἀπαιτεῖσθαι κελεύμεθα.
« Οσον γάρ ἐκατὸν δηνάρια, καὶ μύρια τάλαντα, τοσ-
ούτον τὸ μέσον τῶν ἡμετέρων πρὸς τὸν Δεσπότην
πλημμελημάτων, καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς γενομένων παρὰ
τῶν δμογενῶν. « Ινα δὲ μάθωμεν ἀκριδῶς, δτι πρὸς
ώφελειαν τῶν ψυχῶν τῶν ἡμετέρων τὴν παραδολὴν
ταύτην παρήγαγεν δεσπότης, ἀκούεις τοῦ ἐπαγομέ-
νου· « Οὗτως καὶ δ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ποιῆσει
ὑμῖν, φησὶν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἔκαστος ἀπὸ τῶν καρδιῶν
ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν. » Μέγα τῆς παρ-
αδολῆς; τὸ κέρδος, μόνον ἐὰν προσέχειν βουλώμεθα.
Τι γάρ τοσούτον δυνάμεθα ἀφίεναι, δσον ἀφίεται
ἡμῖν παρὰ τοῦ Δεσπότου; καὶ ἡμεῖς μὲν, ἐὰν τοῦτο
ποιῆσαι βουλώμεθα, δμοδούλοις ἀφίεμεν· αὐτοὶ δὲ
παρὰ τοῦ Δεσπότου τὴν συγχώρησιν δεχθείσα. Καὶ
ὅρα καὶ τὴν ἀκριδειαν τῶν εἰρημένων. Οὐ γάρ εἴπεν
ἀπλῶς, « Εὖ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ ἡμαρτη-
μένα· ἀλλὰ τί; » « Εὖ μὴ ἀφῆτε ἔκαστος τῷ ἀδελφῷ
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐ-
τῶν. » Σκόπει, πῶς βούλεται αὐτὴν ἡμῶν τὴν καρ-
δίαν ἐν γαλήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ τυγχάνειν, καὶ τὸν λογι-
σμὸν ἡμῶν ἀτάραχον είναι, καὶ παντὸς ἀπηλλάχθαις

πάθους, καὶ πολλὴν πρὸς τὸν πλησίον τὴν φιλαγα- A Pater vester qui in celis est. » Nec igitur cum θεούνην ἡμᾶς ἐπιδείκνυσθαι. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ξεῖται αὐτοῦ ἀκούσαι λέγοντος: « Ἐάν γάρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ἡμῖν δὲ Πατήρ ὅμῶν δὲ οὐράνιος. » Μή τοινυν νομίζωμεν ἔτερον εὐεργετεῖν, δταν τοῦτο ποιῶμεν, ή μεγάλην τινὰ εἰς ἔκεινον κατατίθεσθαι χάριν. Αὐτοὶ γάρ ἐσμεν οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀπολαύοντες καὶ πολὺ τὸ κέρδος ἐγενέθενται τοῖς προξενοῦντες, ὥσπερ, έὰν μὴ τοῦτο ποιῶμεν, πάλιν ἔκεινος μὲν οὐδὲ δλως ἀδικησάς τι δυνησόμεθα, ἔαυτοῖς δὲ τὴν ἀφρότητον τῆς γεννηνῆς κόλασιν προευτερπίζουμεν. Διδ, παρακαλῶ, ταῦτα λογιζόμενοι: μηδέποτε ἀνέχωμεθα τοῖς λευκητοῖς ὑμᾶς ή ἐτέρως πως ἀδικησασι μνησικακεῖν ή ἐχθρωδῶς πρὸς αὐτοὺς διακείσθαι ἀλλ' ἐννοοῦντες, δῆσης ἡμῖν εὐεργεσίας πρόδενον καὶ παρὰ τῷ Δεσπότῃ, καὶ πρὸ πάντων, δτι: δαπάνη τυγχά-ει τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν ή πρὸς τοὺς λυπήσαντας καταλλαγῇ, σπεύδωμεν καὶ ἐπειγώμεθα, καὶ τὸ ἐκ τούτου κέρδος ἐννοοῦντες τοσαύτην ἐπιδεξώμεθα πρὸς τοὺς ἡδικητάς θεραπείαν, ὥσανει πρὸς εὐεργέτας ἀληθῶς. Ἐάν γάρ νήφωμεν, οὐχ οὔτε πρὸς ἡμᾶς οἱ γνησίως διακείμενοι καὶ παντὶ τρόπῳ θεραπεύειν σπουδάζοντες ὡφελῆσαι ἡμᾶς δυνήσονται, ὡς ή περὶ τούτους θεραπείας δίξους τῆς ἀνωθεν εὐνοίας ἀπεργάζεται, καὶ τοῦ φορτίου τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν ἐπικουφίζουσα. Ἐννόσον γάρ μοι, ἀγαπητὲ, δῶν τῆς ἀρετῆς ταύτης τὸ μέγεθος ἀπὸ τῶν ἐπαθλῶν, ὃν ἐπιγγειλατο τοῖς αὐτῆν κατορθοῦσιν δὲ τῶν ὅλων Θεός. Εἰπὼν γάρ, « Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς διώχοντας ὑμᾶς, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς»; ἐπειδὴ μεγάλα ἦν τὰ ἐπιτάγματα, καὶ τῆς ἄκρας αὐτῆς κορυφῆς ἀπότομεν, φησίν. « Ὁπως γένησθε δομοὶς τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, δτι τὸν ἡλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἄγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. » Εἰ δὲ κατὰ δύναμιν ἀνθρωπίνην διεκτίμων Θεοῦ παρόμοιος γίνεται, δ μὴ μόνον ἀμυνόμενος τοὺς λευπηκότας, ἀλλὰ καὶ προσεύχεσθαι ὑπὲρ τούτων σπουδάζων, τίνων οὐ τεύξεται ἀγαθῶν; Μή τοινυν ἀποστερῶμεν ἔαυτοὺς διὰ φρεσμίας τοσούτων δωρεῶν, καὶ τῶν ἐπάθλων τῶν πάντα λόγων ὑπερβανόντων, ἀλλὰ πάντα τρόπον τοῦτο κατορθῶσαι σπουδάσωμεν, καὶ βιαστέμενοι τὸν λογισμὸν παιδεύσωμεν εἰκειν τῷ τοῦ Θεοῦ ἐπιτάγματι. Διὰ γάρ τοῦτο κάγω νῦν ταύτην ἐποιησάμην τὴν παρανεσιν, καὶ τὴν παραβολὴν εἰς μέσον ἤγαγον, καὶ τὸ τοῦ κατορθώματος ἔδειξα μέγεθος, καὶ δῶν ἡμῖν ἐκ τούτου κέρδος γίνεται, ἵνα ὡς ἐπειδή τοινυν τοῖς ἀνθρώποις διακείμενος, σπουδὴν ποιήσεται διὰ τῆς πολλῆς θεραπείας καταλάξαι ἔαυτῷ. Καὶ μή μοι λεγέτω τις, δτι: « Απαξ καὶ δεύτερον παρεκάλεσα, καὶ οὐ προσήκατο. Εἰ δὲ πειλαχρινοῦς διανοίας τοῦτο πράττομεν, μὴ πρότερον παυσώμεθα μέχρις ἀντὶ τοῦ πολλῆς προσεδρείᾳ νικήσαντες ἐφελκυσώμεθα ἔαυτον. Μή γάρ ἐκείνῳ τι· χαριζόμεθα, εἰς ἡμᾶς διαβαίνει τὰ τῆς εὐεργεσίας, τοῦ Θεοῦ τὴν εὐνοίαν ἐπισπώμεθα, παρβήσιαν πολλὴν πρὸς τὸν Δεσπότην ἐκ τούτου λαμβάνομεν.

Ἐάν τοῦτο κατορθώσωμεν, δυνησόμεθα μετὰ κα-

θροῦ συνειδότος καὶ τὰ τῆς εὐχῆς ρήματα προέσθαι

* Matth. v, 44. * ibid. 45.

Si hæc observaverimus, pura cum conscientia proferre poterimus, inter terribilia mysteria verba

Dominicæ orationis : « Et dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris : » si vero hæc neglexerimus, quomodo nobis non fuerit condemnationis causa, contraria verbis agere? Temere et in vanum orationis verba proferre audentes, majorem nobismelipais congerimus ignem, et Domini indignationem provocamus. Gaudeo ictorque vos verba audientes videns et plausu ostendentes qui studetis esse paratos ad Dominicam adhortationem exequendam. Hæc est enim animarum vestrarum medicina, hoc vulneribus remedium, hæc via optima, hæc maxima animæ Dei amantis nota, omnem a Deo legem amplecti, non humanæ infirmitatis cogitationibus attrahi, sed passionibus esse superiorem. Unusquisque igitur exinde preiosam hanc virtutem colat, ad thesaurum maximum festinet, neque oblatam repellat fortunam, eti laborare, quærere et longum iter facere oporteat, eti quædam occurrant difficultates, omnia vincat obstatu hoc unum intendens, quomodo mandatum Dei adimplere poterit, promissamque obedientiæ mercedem reportare. Non me fugit equidem, quia molestum et difficile videtur ad inimicum ire, coram illo apparere et cum illo colloqui; sed si intuearis et jubentis majestatem et mercedis magnitudinem et non in illum referri beneficium, omnia tibi et levia et facilita videbuntur. Hæc igitur mentibus volventes consuetudinem vincamus et corde pio Christi mandata adimpleamus ut digni efficiamur mercede quam promittit, gratia et misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui cuim Patre et Spiritu sancto gloria, imperium, honor et adoratio, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

παρ' αὐτοῦ ἀμοιβῶν ἀξιωθῶμεν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὐ τῷ Πατρὶ ἀμα τῷ ἀγίῳ Πνεύματι δόξα, χράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ δει καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A κατὰ τὸν καιρὸν τῶν μυστηρίων τῶν φονερῶν, τδ, « Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὄφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίμεν τοῖς ὄφειλέταις ἡμῶν. » Εἰ δὲ βραχυμήσουμεν, πῶς ἡμῖν οὐκ ἀν γένοιτο καταχρίσεως αἵτιον, ἐναντία τοῖς βῆμασι διαπραττομένοις, τολμᾶν ἀπλῶς, καὶ εἰκῇ προσφέρειν τὰ τῆς εὐχῆς βῆματα, καὶ μείζονας εἴσατος ἐπισωρεύειν τὸ πῦρ, καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ἐκκαλεῖσθαι τοῦ Δεσπότου ; Χαίρω καὶ εὐφραίνομαι μεθ' ἡδονῆς δρῶν ὑμᾶς ἀκούοντας τὰ λεγόμενα, διὰ τοῦ κρότου δεικνύντας, διτι εἴσομοι γενέσθαι σπουδάζετε, καὶ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὴν Δεσποτικὴν ταύτην παραίνεσιν. Τοῦτο γάρ ἔστι τὸ λατρεῖον τῶν ὑμετέρων ψυχῶν, τοῦτο τὸ φάρμακον τοῖς ὑμετέροις τραύμασιν, αὗτη ἀρίστη δόξα, τοῦτο μέγιστον δεῖγμα φιλοθέου ψυχῆς, τὸ διὰ τοῦ Δεσπότου νόμον πάντα καταδέχεσθαι, καὶ μὴ ὑποσύρεσθαι ὑπὸ τῆς τῶν λαγισμῶν ἀσθενείας, ἀλλ' ἀνωτέρω γενέσθαι τῶν παθῶν. « Εκαστος τοίνυν ἐντεῦθεν ἔξιον τοῦτο τὸ ἔργον ποιησάσθω, καὶ ἐπὶ θησαυρὸν μέγιστον σπεωδέτω, καὶ μηδὲ τὸ τυχὸν ἀναβάλεσθω, κανὶ καμεὶν δέη, κανὶ ζητῆσαι, καὶ μακρὰν δόδον ἀπελθεῖν κανὶ δυσκολίαις τινὲς ὁσι, πάντα ταῦτα τὰ καλύμματα ἀνελὸν ἐνὸς μόνου γενέσθω, πῶς τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπιταχθὲν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν δυνηθῆ, καὶ τῆς ὑπακοῆς τὸν μισθὸν κομίσασθαι. Μήγαρο οὐκ οἶδα, διτι βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς φαίνεται τὸν ἔχθρου ὅδας διακείμενον πολεμίως ἀπελθεῖν καὶ στήναι, καὶ διαλεχθῆναι ἀλλ' ἐδὲ ἐννοήσῃς καὶ τοῦ ἐπιτάττοντος τὸ ἀξίωμα, καὶ τῆς ἀμοιβῆς τὸ μέγεθος, καὶ διτι οὐκ εἰς ἐκείνον ἀνατρέχει τὰ τῆς εὐεργεσίας, πάντα σοι κούφα καὶ βάδια φανεῖται. Ταῦτα τοίνυν στρέφοντες ἐν τοῖς λογισμοῖς τοῖς ἡμετέροις περιγενώμεθα τῆς συνηθείας καὶ εὔσεβει λογισμῷ τῶν τοῦ ἐπιταγμάτων Χριστοῦ πληρωταὶ γενώμεθα, ἵνα τῶν

B πάντα σοι κούφα καὶ βάδια φανεῖται. Ταῦτα τοίνυν στρέφοντες ἐν τοῖς λογισμοῖς τοῖς ἡμετέροις περιγενώμεθα τῆς συνηθείας καὶ εὔσεβει λογισμῷ τῶν τοῦ ἐπιταγμάτων Χριστοῦ πληρωταὶ γενώμεθα, ἵνα τῶν

MONITUM IN QUINQUE HOMILIAS SEQUENTES (18).

Inter exquisitissima Bibliothecæ regiæ Dresdensis κειμήλια asservatur codex manuscriptus nitidissimus, undecim homilias, quæ sancti Joannis Chrysostomi nomen præ se ferunt, continens. Ad hunc codicem perlegendum et, si fieri posset, usui communi adaptandum eo libentius appuli animum, quo gravioris momenti mihi hæc res esse videbatur. Impetrata igitur ab illustrissimo Musei Dresdensis curatore, viro excell., Bernardo L. B. de Lindenau, venia, has orationes perscrutatus magna ex parte typis descriptas vidi; sed quinque homilias neque in editione Montefalconii, neque in Chrysostomi libris singulatim editis, quotquot Bibliotheca regia in promptu habet, usquam vulgatas reperi. Omissis igitur II, V, VIII, IX, X, XI^{ma} codicis orationibus, in ed. Montefalconii typis jam excusis, primam, tertiam, quartam, sextam et septimanam homiliam ea, qua fieri potuit, diligentia descripti, descriptas bis contuli et primam harum homiliarum additis simul reliquarum quatuor inscriptionibus et vocibus primoribus specimini exemplique loco typis describendam et hoc usus titulo : *Homilia Joannis Chrysostomi ad eos qui magni aestimant opes et erga res vitæ splendidas frustra affecti fuerunt.* E codice Dresd. primum edita et Lat. redditæ (Dresd. 1837) edendam curavi, precatus ab universis ac singulis, quibus hoc

(18) Homilias hasce e codice ms. Bibl. reg. Dresdensis, primum edidit et Latine reddidit M. Guill. Theod. Maur. Becher, pastor eorum, qui in erga-

stulo militari Dresdæ custodiuntur, societatis Hist. Theol. Lipsiensis sodalis. — Lipsiæ, sumptibus et typis Car. Tauchnitii, 1859.

specimen legendum offerretur, ut, si orationes illas prelo jam subjectas vulgatasque esse cognoscent, meliora me edocerent. Quod cum per biennii spatum fecerit nemo, contra vero complures viri docti, conatu meo benigne faventes, ut quatuor a me omissas homilias adderem, suasores hortatoresque extiterint : precibus adii typographum Lipsiensem, Carolum Christianum Tauchnitz, eumque, promptus ut est ad prounerendum de optimis litteris, in re mea et suscipienda et scite probeque gerenda haud difficultem expertus sum.

Utrum vero haec homiliae, insigniter nomine Joannis Chrysostomi, celeberrimi Ecclesiae Christianae doctoris,

τοῦ καὶ ἀπὸ γλώττης μέλιτος γίνεται ρέει αὐδή.

ad eum sint referendae, necne, penes viros doctos, Chrysostomi cognitione longe me superiores, sit judicium. Constat quidem inter omnes, multos scriptores, ut facilius opera sua venditarent, Chrysostomi nomine ea ornare consuevit, ita ut Montefalconius multis secesset, quae tam insignis Ecclesiae Patris auctoritatem ementirentur, vidisse fateatur; tamen non solum duo loca, scilicet p. 10 : Οὐδὲ τῶν κτηνῶν τὸ γένος ἀστέναχτον· οὐ μόνον εἰς ἡμᾶς ἀπαραιτήτω δουλείᾳ κοπτόμενα, ἀλλὰ καὶ δαμοσιὶ μάτην ἐν γνωσταῖς σφαττόμενα, et p. 68: διηδεντι τούτων πάρ' Ἀρείου κατ' αὐτοῦ προσφερομένων φωνῶν γνωρίζεντος, seculo quo vixit Chrysostomus, sunt convenientissima, sed etiam statim prima homilia cum sermonis elegantia et ubertate, tum argumento simillimo aliis ejusdem oratoris sacri operibus, verbi causa hominibus εἰς τὸ φῆτὸν τοῦ προφήτου τὸ λέγον· Μή φοβοῦ, δταν πλουτήσῃ ἀνθρωπος, καὶ περὶ φιλοξενίας, in psalm. xlix, vers. 16, in ed. Montefalc. tom. V, p. 504: — quae quidem et ipsa, octavum occupans inter homilias nostras undecim locum, in codice Dresdensi legitur — genuinum prodere nobis scriptorem videtur. Sed hac in re neque decernere quidquam, neque tempus locumve, quo orationes illae habitae sint, terminare ausim.

Deinde quod attinet ad interpretationem Latinam, Graeco codicis textui a me additam, ea consulto litteralis et ad verbum facta est.

Animadversiones alias, quam quas Graeco textui subjeci, addere prorsus alienum duxi. Haec vero praeter codicis sacri loca a me addita allegant p. 10 et 52 Chrysostomi et Basili Magni verba, quae cum locis nostris conferantur dignissima, et simul quid mihi de iis codicis locis, in quibus lectio non sana vel depravata deprehenditur, visum fuerit, indicant. Hoc autem codice, summa cura, fide et diligentia edito, jam nemo vir doctus alterius hominis de arguento sententiam aut animadversiones desiderabit, sed sine ullo erroris periculo facile suo utetur judicio.

Scripsi Dresdæ, die xxiii mensis Aprilis a. Dom. MDCCXXXIX.

ΟΜΙΛΙΑ Ε'.

Πρὸς τοὺς μεγάλα τὰ παρότα τρυππότας καὶ περὶ τὰ τοῦ βίου λαμπρά μάτην ἐπτοπιζούσους.

Ἄγγελοις μὲν οὐρανὸς εὐφροσύνῃς χωρίον, Ἐκκλησίᾳ δὲ πιστοῖς ἀντ' οὐρανῶν ἐν διαίτημα καὶ νόμιμον, ταῖς ψυχαῖς ἡδονὴν δωρουμένη τῶν ιερῶν ἐπερδῶν τὴν ἀκρότατην. Ταύτης ποτὲ τὴν Μαρίαν ἐκχρηματένην δὲ τῆς μακαριότητος δοτήρα ἐμακάριζεν. Μαρία, φησίν, τὴν κατήρη μερίδα ἔξελέξατο, ητίς οὐκ ἀστερθήσεται ἀλλ' αὐτῆς. Μόνον δὲ τῆς εὐεσθούς διδασκαλίας τὸ κέρδος καὶ ζῶσιν ἡμῖν ἀγαθὸν φυλακτήριον, καὶ τεθνεῶτιν πρὸς τὸν κριτὴν συνοδεῦσον· ἡ δὲ τῶν διλλων ἀπάντων εὐχατάλυτος κτῆσις, οὐ μόνον δὲ τάφον τὴν διάδοχον ἔχει, ἀλλ' δὲ καὶ πρὸ τοῦ τάφου μυρία τὰ τοῦ βίου ναυάγια. Καθάπερ γάρ θάλατταν τὸν παρόντα ναυτιλόδεμα βίον σφοδροτέροις κυμάτων συμπτώμασι χρύμενον. Οὐ πλοῦτος σταθερδές ἀπολαύει γαλήνης, ἀλλ' ἐξ οὐρίας πολλάκις τοῖς κεκτημένοις συμπλέων, αἰφνιδίων λιτίαπι πειρασμῶν ἐβαπτίσθη. Οὐ θρόνος τὸ τῆς

A

HOMILIA V.

Ad eos qui magni cestimant opes, et erga res ritae splendidas temere affecti fuerunt.

1-3 Angelis quidem cœlum laetitia est domicilium, Ecclesia vero fidis loto cœlorum hospitium unicum ac legitimum, quod animis voluptatem largitur sanctorum carminum auditu. Huic intentam quondam Mariam salutis auctori beatani prædicavit: *Maria, inquit, bonum partem elegit, quae non auferetur ab ea* ¹. Solum piæ doctrinæ lucrum et viventibus nobis bonum tutamentum, et mortuis ad judicem viæ comes; sed reliquarum rerum omnium facile disperdi potest possessio, non solum quia sepulcrum successorem habet, sed etiam quia ante sepulcrum innumeras vita ruinas ostendit. Nam tanquam mare præsentem navigamus vitam, vehementioribus agitatam undarum fluctibus. Non opulentia constanti quiete fruuntur, sed saepè, cum a vento secundo simul cum possessoribus vehitur, repentina mergitur tempestate. Non thronus altitudo dominatus est

¹ Luc. x, 42.

inconcussa; frequenter enim stridentes tempestates periculosæ naturalem ejus felicitatem diripiunt. Non sanitatis donum caret vicissitudine; sed hinc quoque insidiatur morborum **4-5** inexpectata pernicio. Disperditur vario modo bona conditionis possessio, et arbori similis est homo, nunc quidem felicitatis florem præ se ferens, sed nunc profecto flore illo spoliatus, quemadmodum arbor soliis. Quare florem vitalem cui marcor non sit proximus, nullum invenies. Sic enim nobis vitam Creator constituit, ut eorum qui rebus terrestribus dediti sunt, cupiditatem cohiberet, et conjunxit cum marcere vitæ splendorem, ut, si **le** rerum terrenarum suavitatis voluptate irretiverit, speratam felicitatem auferret. Nam præsentis vitæ viator ordinatus es, non dominus, et in mundo tantum veluti deversorio habemus ejus usum structum. Quemadmodum enim viatores brevi in diversorio mora fructi, ordine deinceps demigrant et absolvunt iter: ita nos quoque hujus vitæ spatium emetientes, paululum tanquam in diversorio, in vita commorati, ex hoc emigramus domicilio. Aliam enim vitam nobis Deus destinavit, et præsentem vitam non nisi viam qua ad illam tenderemus, esse voluit, sed commoda e mundo conditio profecta in viaticum tantum vitæ ordinavit. Hanc vero nobis viam eminentibus bonorum omnium non vitæ comes est opulentia; nihil enim eorum quæ habemus, ut nostrum possideamus. Etaim, quam serimus primum tanquam propriam vestem, eam ab ovibus accepiimus; quæ circumjicimus pedibus calceamenta, ea e pecorum cute fieri curavimus; cibos potusque e terræ sinu nobis comparamus; hujus est etiam aurum, quod omnes tanquam nostrum tenemus. Margaritas a conchis vel reges emendicant. Ex **6-7** aliena vitam agimus collatione et divites reddimur. Redde ovibus lanam, neque ullum habebis corporis vestimentum: redde gregibus cutem ipsorum, neque legumen proprium pedibus invenies: redde bombycina bombycibus texta, neque bombycinam propriam vestem invenies. Sed ne minitorum quidem frustolorum propriorum tibi copia erit, nisi almæ telluri iis quibus vult blanditiis, ea sustuleris. Hoc etiam Christus significans dixit: *Si in alieno fideles non fueritis, vestrum quis vobis dabit?*² Ne mihi copiam pecorum prædiorumque rusticorum ostendas, tanquam propriis glorijs iis quæ tua non sunt. Unius es possessionis, solius pietatis dominus. Sed hac mors superveniens te non spoliabit; sed ex reliquis omnibus expellit vel invitum. Etenim tanquam vitæ sustentandæ præsidia accepiimus possessiones, et tantum usum earum. Quisque, postquam lis est perfruitus, abit, parvulum e vita reportans monumentum. Hic enim totius felicitatis finis est, hic vitallum bonorum exitus. Opulentam possessionem uniuersaque talentorum aurum angusta et pulida permutamus sandapila. Revera Omnis caro gramen,

A δυναστείας ἀκατάτειστον ὑφος· ἀθρόαι γάρ πνεύσαται καταιγίδες κινδύνων αὐτόρρητον τὴν εὐημερίαν ἀνέσπασαν. Οὐ τὸ τῆς ὑγείας ἀδιάδοχον δῶρον, ἀλλ' ἐφεδρεύει καὶ ταύτη νοσημάτων ἀπροσδόκητος βλάβη. Ηπειροβρεύει ποικίλως τῆς εὐπραγίας; ἡ κτήσις, καὶ δένδρῳ τινὶ προσέσικεν ἀνθρώπος, νῦν μὲν τὸ τῆς εὐθηνίας ἀνθηρὸν περιφέρων, νῦν δὲ τῷ ταύτης ως δένδρον ἐκδυόμενος φύλλον. Οὐδὲν τῶν βιωτικῶν ἀνθρῶν ἔξετάζων γείτονα κεκτημένον τὸν μαρασμὸν οὐχ εὐρήσεις. Οὐτω γάρ ἡμῖν τὸν βίον ὁ Κτίστης συνέθηκεν τῶν πρὸς τὴν γῆν κεχηνότων ἐκλύων τὴν δρεῖν, καὶ συνέζευξεν μαρασμῷ τὸ τοῦ βίου περιθέπτον, ἵν δταν σε τῶν γηνῶν τὸ τερπνὸν καταθέλῃ, τὸ πρόσκαιρον ἐλπισθὲν ἀναστῆσῃ. Τοῦ γάρ παρόντος αἰώνος ὀδοπόρος κατεάχθης, οὐ κτήτωρ, καὶ τὴν ἐν τῇ κτίσει μόνην ως πτυνδοχεῖον παροδεύσωμεν χρῆσιν. Καθάπερ γάρ ὁδοπόροις μικρᾶς ἐν πανδοχείῳ διατριβῆς ἀπολαύσαντες, τὴν ἐφεξῆς ἐκβάντες πληροῦσιν ὁδοιπορίαν, οὕτω καὶ τὸν τῆς ζωῆς ταύτης ἰδοι πορούντες αἰώνα, μικρὸν ως ἐν καταλύματι τῷ βίῳ προσμείναντες, τῆς ἐντεῦθεν ἐκδημούμενον οἰκήσεως. Ἀλλον γάρ ἡμῖν ὁ Θεὸς προητερέπισεν βίον καὶ τοῦ πρὸς ἐκείνον δρόμου τὴν παροῦσαν ζωὴν ἴδον κατεσκεύασεν, τὰς παρὰ τῆς κτίσεως χρείας εἰς ἐφόδιον μόνον τῆς ὁδοῦ κατατάξας. Ταύτην δὲ ἡμῖν τὴν ὁδὸν ἐξείλθουσιν δὲ τῶν κτηθέντων ἀπάντων ἀτυνδευτος πλούτος· οὐδὲν γάρ ὃν ἐσχήκαμεν, ἐσχήκαμεν ἴδιον. Ἡν γάρ φοροῦμεν πρώτον ως ἴδιαν ἐσθῆτα, τὴν τῶν προβάτων ἐξείθυσαμεν φύσιν· ἀπεριβάλλομεν τοῖς ποσὶν ὑποδήματα, παρὰ τῆς τῶν βοσκημάτων δορᾶς κεκομίσμεθα· τὴν τῶν βρωμάτων καὶ ποτῶν χορηγίαν ἐκ τῶν τῆς γῆς συμπορίζομεν κόλπων· ταύτης ἐστίν καὶ χρυσός, δι πάντες ως ἡμέτερον σφίγγομεν. Μαργαρίτας ἐξ δοτρέων καὶ βασελεῖς ἐρανίζονται. Ἐξ ἀλοτρίας ζῶμεν εἰσφοράς καὶ πλουτοῦμεν. Ἀπίδος τοῖς προβάτοις τὸ ἔριον, καὶ οὐδὲν ἔξεις τῆς σαρκὸς περιβάλλοιο· ἀπόδος τὰς αὐτῶν δορὰς τοῖς βοσκήμασιν, καὶ σκέπην ἴδιοκτήτον τοῖς ποσὶν οὐχ εύρησεις· ἀπόδος τὰ σηρικὰ τοῖς σκώληξ· νήματα, καὶ σηρικήν ἴδιαν οὐ προσσίτες ἐσθῆτα. Ἄλλ' οὐδὲ φύχων εὐπορήσεις ἴδιων, δι μὴ τὴν τρέφουσαν γῆν οἵ τις φιλεῖ κολακεύσῃς. Τοῦτο καὶ Χριστὸς ἐνδεικνύμενος ἐλεγεν· *Ἐι ἐτῷ ἀλλοτρῷ πιστοὶ οὐκ ἀγέρεσθε, τὸ ὑμέτερον τις ὑμῖν δώσει;* Μή μοι τῶν ἐκ τῶν κτηνῶν καὶ τῆς γῆς προσβαλλόμενος πλούτον, ως ἐπ' ιδίοις τοῖς μὴ σοὶς καλλωπίζου. Ἐνδεὶς εἰ κτήματος μόνου εὔσεβειας ἴδιοκτήτωρ. Ταύτης σε θάνατος ἐπελόων οὐ συλήσει· τῶν ἀλλων δὲ ἀπάντων ἐκβαλεῖ καὶ μὴ θέλοντα· εἰς ὑποκατάστασιν γάρ τὴν βιωτικὴν πάντες παρελάθομεν κτῆσιν καὶ μόνην ταύτης τὴν χρῆσιν· ἔκαστος καρπούμενος διεσιν, βραχὺ παρὰ τοῦ βίου κομιζόμενος μνῆμα. Τοῦτο γάρ πάστης εὐημερίας τὸ τέλος, τοῦτο τῶν βιωτικῶν ἀγαθῶν τὸ συμπέρασμα. Μετὰ πολύπλευρον κτῆσιν καὶ χρυσὸν πολυτάλαντον στενήν τινα καὶ δυσώδη κλήρονομοῦμεν σορόν. Ὁντως Πᾶσα σὰρξ χόρτος καὶ πᾶσα δέξια ἀτρηψόν ως ἄποθεσ-

² Lyc. xvi, 12.

χρότου. Μικρά σφοδρότες πυρετῶν ἐμπεσοῦσα πᾶ-
σαν τοῦ βίου τὴν εὐθηγίαν ἀσκόρπισεν· προσέλεγε
μὲν γάρ εἴωθεν ἡ τέχνη τὰ φάρμακα· τοῖς φαρμά-
κοις δὲ πυκτεύων δοράτως ὁ θάνατος, κατὰ μικρὸν
προῖών χειροῦται τὸν δρόφωτον· ὁ δὲ βλέπων τὸν
ἀρχυκτονὸν ἔγκειμενον δῆμιον, καὶ τὴν ψυχὴν βιαλὸς
ώθουντα πρὸς ἔξοδον, τρέπει μὲν στένων τὴν κεφα-
λὴν ἐφ' ἑκάτερα, περιζέρει δὲ τὸ βλέμμα σὺν δάκρυ-
σιν. Οὐδαμάθεν δὲ τῆς βίας βοήθεια· οὐκοίκεται, τὴν
κλίνην περιεστωτες, ἀλκόμενον αὐθούσιν, οὐ τὰ τῶν
φιλῶν κολακεύει τὸν θάνατον δάκρυα, οὐ χρυσὸς τὴν
πρὸς τὸν κριτὴν κωλύει παράστασιν. Ἀδωροδόκητος
γάρ ὁ θάνατος δῆμιος, καὶ δεξιὰν οὐκ ἔχων τῷ χρυσῷ
πειθομένην, οὐδὲ πλούσιον ἔξαργυρίζων νεκρούς,
ἄλλα πάντας ἐν τάφοις ὡς ἐν εἰρκταῖς φυλακίζων.
Πρὸς τὰ τῶν ὅστῶν παράκυψον λείψανα, καὶ πικρό-
τερον κλαύσεις τοῦ βίου τὸ μάταιον. Τετέφρωται
πρόσωπον, μελανθέν ὑπὲρ ἄσβολον· ὀφθαλμοὶ διατέ-
τρηγοται σηπεδόνι γλυφέντες· διατέχηνεν στόμα καὶ
πάροδον πολλάκις ἐρπετῶν ὑποδέχεται. Τί κανὸν ἔκα-
στον μέλις ἐνδιατρίων; Φθορὴ σκώληκες ἀπαν τὸ
σῶμα καθάπερ πολέμιοι τινες συμμερίζονται καὶ
σάρκας καὶ νεῦρα καὶ φλέβας ἀκριβῶς ἐρευνῶντες.
Καλῶς ἀρα τὸ βρέφος τῆς γαστρὸς παρακύψαν, ορή-
νων εὐθίως οὐ γέλωτος ἀρχεται· κλαίει γάρ ὁ σπερ-
τοῦ βίου καταδῶν, παρ' οὐ θησιμαίων ἐκ προσιμίων
ἀπογεύεται δώρων. Τεχθὲν γάρ χείρας εὐθέως σπαρ-
γανοῦται καὶ πέδις καὶ δεσμοῖς ἐνειλημμένον τῆς;
Θηλῆς ἀπολαύει, ὡς προσιμίου ζωῆς προδρόμου νεκρώ-
σεως. Ἀρτε τὸ βρέφος εἰς ζωὴν παρελήλυθεν, καὶ
νεκρῶν εὐθέως αὐτῷ εποιείσθιμος προστρέψθη. Ὑπο-
μιμήσκει γάρ τοῦ τέλους τοὺς τεχθέντας ἡ φύσις·
διὸ καὶ τὸ παιδίον γεννηθὲν ἀποδύρεται καθάπερ τῇ
μητρὶ διὰ τοῦ θρήνου βαῶν· Τί μὲν πρὸς ταύτην, ὡς
μῆτερ, τὴν ζωὴν ἀπεκύπασε, ἐνī τοῦ ζῆντος προσθήκη
προσκοπή πρὸς τὸν θάνατον; Τί με πρὸς πολυτάρα-
χον αἰώνα παρήγαγες οὐ τεχθέν; Τί μοι τὰ προσίμια
σκάργανα; Τί μὲν τοιούτῳ παρήγαγες βίω, ἐν τῷ καὶ
νεότης ἐλεινῇ τρυγαμένῃ πρὸς γήρας, καὶ γῆρας
φευκτὸν ὡς ἐπὶ θάνατον δγον; Δεινὸν, ὡς μῆτερ, τοῦ
βίου τὸ στάδιον, θάνατον ἔχον τῶν τρεχόντων καμ-
παῆρα. Πικράν τὴν βιωτικὴν ἀδοιποροῦμεν ὅδην, καὶ
τάφον ἔχουσαν τῶν ὀδευόντων κατάλυμα. Χαλεπὸν τὸ
τοῦ βίου διαπλέομεν πέλαγος· ἀδην γάρ ἔχει πειρα-
τὴν ἐφεστῶτα. Οὐχ ὡς πονηρὸν στηλίτευον τὸν βίον;
Τούτο γάρ τῶν τῆς μανίας ἐπωνύμων τὸ νόσημα· ἀλλ'
ὡς προσκαίρου μή σφοδρῶς ἐξηρτῆσθαι μαρτύρομαι.
Ταύτην τοῦ βίου καὶ Παῦλος κηρύττων τὴν ἀθλιότη-
τα, τὴν τῆς κτίσεως φύσιν εἰσῆγεν στενάζουσαν·
Πάσσα, φησιν, ἡ κτίσις στενάζει καὶ συνωδίει
ἀχρι τοῦ γῆν. Ὄλη γάρ σκυθρωπότητος ἡ κτίσις
ἀνάμεστος· καὶν ἀκριβῆ ποιήσῃ τῶν δυτῶν ἐρεύνη-
σιν, τὸν οἰκεῖον ἐν ἑκάστῳ στεναγμὸν καθοπτεύσεις·
πρῶτος παρ' ἀνθρώπων στεναγμὸς ἀναπέμπεται τῇ
τῆς φθορᾶς λειτουργούντων δαπάνῃ.

² Isa. xl. 6; 1 Petr. i. 26. ⁴ Rom. vii. 22. Similior in Homilia 5 ad populum Antiochenum edit. Montefalconii Iom. II, p. 61: Πῶς οὐκ αἰσχρόν, ὅτι οὐ διὰ θάνατον ἀδυνάται; Παῦλος καὶ διὰ τὴν παροῦσαν Εστίνε ζωὴν, καὶ Ῥωμαίοις γράφων ἐλεγεν, ὅτι καὶ ἡ κτίσις συστενάζει, καὶ τμεῖς αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες στενάζομεν.

A et omnis gloria hominis flos graminis³. Brevis vehe-
mentia sebris quae nos opprimit, omnem vitam in-
columitatem dispellit; nam admoveat quidem ex-
trinsecus ars remedia, sed remediis repugnat oculos
effugiens mors; sed mox procedens in potestatum
suam redigit ægrotum; hic vero videns carnificem
instantem ineffugibilem, vitamqne violenter urgen-
tem ad exitum, vertit gemens caput utrolibet, cir-
cumfert vultum lacrymas fundentem. Nusquam
B 8-9 vero validum auxilium: non familiares, lectuni
circumstantes, ægrotantem servanti, non amicorum
adulantur mortem lacrymæ, non aurum coram judice
collationem impedit. Est enim incorruptus carnifex
mors, neque dextram habens auro obtemperantem,
nec magno pretio vendens mortues, sed omnes in
sepulcris tanquam in carcerebus in vincula con-
jiciens. Ad ossium reliquias si deflexeris, acerbius
slebis vitæ vanitatem. In cinerem redacta est facies,
nigra præ fuligine; oculi perforati sunt putredine
absunpti; hiat os et transitum sæpius reptilibus ad-
mitit. Sed quid in singulis membris commoror?
Corruptione vernes totum corpus hostium instar
inter se distribuunt, et carnes et nervos et venas
accurate rimantes. Jure igitur fetus ex utero caput
exserans, lacrymare statim, non ridere incipit: nam
flet quasi vitam accusans, in qua morticina ex pri-
mordiis gustat dona. Natum enim manibus pedi-
busque in fasciarum vinculis alligatur, et sic manū
frustratur, tanquam in primordio vitæ prævia sepul-
C tura. Modo insans in vitam pervenit, et mortuorum
statim vestitus ei allatus est. Admonet enim natura
natūs fluidū; propterea etiam infans recens natū
lamentatur, quasi ad matrem querela claimans: Cur
me in eam, o mater, vitam peperisti, in qua vi-
vendi additamentum læsio est ad mortem? Cur me ad
tumultuosam vitam adduxisti non partum? Quid
mihi fasciae tanquam primordia? Quid me in eam
introduxisti vitam, in qua et juvenus miserabilis
est, etareacens ante senectutem, et senectus su-
gienda, tanquam ad mortem ducens? Durum, o
mater, vitæ **D** 10-11 est curriculum, quia mortem
habet currentium conversionem. Ingratum vitale
emetimus iter, quia sepulcrum habet viatorum
diversorium. Difficulter vitæ navigamus mare;
Orcum enim habet piratam astantem. Nonne tan-
quam calamitatum nota compungam vitam? Etenim
morbis est vesanæ similis: sed cum sit non nisi
temporarius, hand ita multum inde pendere testor.
Hanc vitæ miseriam Paulus quoque prædicans,
mundi naturam induxit gementem: Totus, inquit,
mundus conditus gemit, et tanquam parturientis do-
lores neque adhuc communical⁴. Totus enim mun-
dus tristem vultum præ se fert, et cum accuratam
seceris refulm omnium investigationem, suum cuiusque
rei genitum observabis. Primus ab hominibus
genitus editur, de sumptibus correspelat suæ misere
sollicitis.

A Genit cum hominibus terra quoque, dirarum per nos consors; plorat mare, quod cum a principio Deus pulcherrimum fecisset, post peccata multis sepulcro fuit. Vultu tristi sol quoque splendet, iis lucens qui ipsius Creatorem non vident; stellæ cum luna gemunt, quia dum concordi inter sese chorea concordiae auctorem ostendunt, hominibus fidem non faciunt. Ac ne pecorum quidem genus sine gemitu est: quippe quæ non solum gravissimo servitutis nostræ jugo premantur, sed etiam diis temere in angulis inactentur. Communis quidam est universi undecunque gemitus, præsentis vitæ deplorantis conditionem, quam apte propheta vocavit imaginem: *Adeo, inquit, omnino nihil est omnis hominis natura: adeo imaginariam vitam agit homo*⁸.

B **12-13** Et vide ejus vocis veritatem, dum humam accurate examinas vitam. Nam sicut in imagine rex sedet in throno auro ornato, dum afferunt urbes dona diversi coloris, regisque manus capit tributa; omnia vero umbra et scena, quæ videntur, et discesso linteo actus nudatur: eodem modo hominum natura regina quædam est in imagine sedens: suscipit quideam mari et terræ collationes, quemadmodum illas ex urbibus quibusdam oblatas; discessa vero ei vita, lintei instar, omnis pulchritudo, quæ in vita ipsi fuit, evanescit. Unum vero maximum inter homines bonorum cordis contriti est humiliatio, diem mortis semper considerantis, quo nudi ex vitali hoc exeuntes mari, factorum triumphantes de mundo condito videbimus columnas.

C **Visme** tibi hujus Fei afferri similitudinem? Una navi simul vehebantur quidam, idemque juncitum navigantes mare, varia invicem farta patrabant. Hæc accurate quidem gubernator observavit, sed furtorum laidi non inisit accusatorem; cum vero portui navem appropinquantem videret, nulos omnes ex navi exire jussit, et cujusque furtum in navi situm invenit. Ad hujus rei similitudinem mihi vitæ exemplum spectat: proposita enim nobis est pro mari vita; navem vero ad navigandum creatura adornat; gubernatore utitur illa Deo, omnes operum merces recipit. Si quis corruptam mercatus fuerit vitam, in mundi navi eam seponet, siu bene ordinatam vitam egerit, — ad judicium erit asservatum quidquid patraverit. Tunc, cum propinquus erit consummationis portus, **14-15** nudos nos ex terrena navi gubernator expellit, et manet omnium actio in judicio solemni. Propterea inculpati vitæ navigemus inare; operum bonorum lucrum comparemus nobis testem; ubi in similem rerum præsentium transcanimus magnificientiam; mortali animum liberemus voluptate; fugiamus studium pernicie desinens; ne terrenis alligemus animumque laqueis; nixam parvi ratimemus mortalium gloriam; ut colore facile proluendum felicitatum fugiamus florem; precatione cœlum petente, alata percurrentius vitam, vi-

στένει μετ' ἀνθρώπων καὶ γῆ, τὴν κατάραν δι' ἡμᾶς δεῖξαμένη· ἀποδύρεται θάλαττα, καὶ μὲν ἐξ ἀρχῆς παρὰ Θεοῦ γενομένη, τάφος δὲ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν εύρισκομένη πολλοῖς. Συνθρωπάζει καὶ ἥλιος, τοὺς τὸν αὐτὸν κτίστην οὐχ δρῶντας φωτίζων· ἀστέρες σὺν σελήνῃ στενάσουσιν, διτὸς διά τῆς εἰρηναῖαν πελθουσιν. Οὐδὲ τῶν κτηνῶν τὸ γένος ἀστένακτον· οὐ μόνον εἰ; ἡμὲς; ἀπαριτήτῳ δουλεῖᾳ κοπτόμενα, ἀλλὰ καὶ δακρυσι μάτην ἐν γωνίαις σφαττόμενα. Κοινὸς τις τῆς κτίσεως πανταχόθεν διθῆνος τὴν τῆς παρουσίας ζωῆς κλαιούσης κατάστασιν, ἁγενεστόχως κέκληκεν δι προφήτης εἰκόνα· Τὰ σύμπτυχα γάρ, φησι, ματαιότης, πᾶς ἀνθρώπος ζῶ, μέρτοις δι εἰκόνης θιαπομεύεται ἀνθρώπος. Καὶ βλέπε τῆς φωνῆς τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀνθρωπίνην ἀκριβῶς ἀνερευνήσας ζωὴν. Καθάπερ γάρ ἐν εἰκόνι κάθηται μὲν ἐπὶ θρόνων βασιλεὺς χρυσοπάτων· προσφέρουσι δὲ πόλεις ἐν τοῖς χρύμασι δῶρα· δέχεται δὲ τοῦ βασιλέως τῇ χειρὶ τὰ διδόμενα· πάντα δὲ σκιά καὶ σκηνὴ τὰ φαινόμενα, καὶ φαγεῖσθαι τῆς σινδόνος ἐγυμνώθη τὸ σχῆμα· τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις καθάπερ ἐν εἰκόνι τῷ βίῳ βασιλεύς τις ἐγκαθημένη, δέχεται μὲν τὰς θαλάττης καὶ γῆς ὠσπερ ἐκ τινῶν πόλεων εἰσφορὰς διδομένας· φαγεῖσθαι δὲ αὐτῇ τῆς ζωῆς ὡς σινδόνος, ἀπαν ἔσχεν τοῦ βίου διαρρέον τὸ κάλλος. Ἐν δὲ μέγιστον τῶν ἀνθρώπων καλῶν καρδίας συντετριμμένης ταπείνωσις καὶ τὴν τῆς τελευτῆς δεῖ μελετώσης ἡμέραν, καθ' ἣν γυμνοὶ τῆς βιωτικῆς ταύτης ἔξιόντες θαλάττης τὰς τῶν πράξεων ἐκπομπεούσας τῇ κτίσει κατοψθεθα στήλας.

D Βούλεισι σοι τούτου παραγάγω παράδειγμα; Ἐπὶ μίας τινὸς διλαδός, συνέπλεον τινες καὶ τὴν αὐτὴν ἀλλήλοις; συνναυτιλλόμενοι θάλατταν, ποικίλας καὶ ἀλλήλων κλοπάς ἐπεδείχνυντο. Ταύτας ὁ κυβερνήτης ἀκριβῶς κατοπτεύων, τὸν τῶν κλεμμάτων τόπον οὐκ ἐπόμπευεν Ἐλεγχον· ἀλλ' ᾧς λιμένι τὸ σκάφος προσεγγίζον ἐώρα, γυμνοὺς πάντας τῆς διλαδούς ἔξιμας κελεύσας, εὑρεν ἔκάστου τὴν κλοπὴν ἐν τῷ πλοίῳ κειμένην. Κατὰ τοῦτο μοι τῆς ζωῆς τὸ παράδειγμα σκοπεῖ· πρόκειται γάρ ἡμῖν ἐντὸς θαλάττης δι βίος· σκάφος δέ τι πρὸς τὸν πλούν ἡ κτίσις συνήρμοσται, κυβερνήτη μὲν τῷ θεῷ κεχρημένον, πάσας δὲ τὰς τῶν ἔργων ἐμπορείας δεγόμενον. Ἀν διεφθαρμένων τις ἐμπορεύσται βίον, ἐν τῷ τῆς κτίσεως αὐτὸν ἀποθήσεται πλοίῳ· ἀν εὐπολίτευτον ζωὴν πρεγματεύσηται, ἐπὶ τῆς κρίσεως ἔσται τὸ πραχθὲν φυλαττόμενον. Είται τών τῆς τελευτῆς ἐγγισάντων λιμένων, γυμνοὺς ἡμᾶς ἐκ τοῦ γῆνου σκάφους ὁ κυβερνήτης ἐκβάλλει, καὶ μένει πάντων ἡ πρᾶξις ἐν τῇ κρίσει πομπεούμενη. Ἀμεμπτοι τοίνυν τὸ τοῦ βίου ναυτιλώμεθα πλάγας· ἔργων ἀγαθῶν τὴν κτίσιν κτεσώμεθα μάρτυρα· τὸν σκιάδην τῶν παρόντων ὑπερβαίνωμεν κόμπον· τῆς θυητῆς ἀποστήσωμεν τὴν καρδίαν τερπνύτητο;· τὴν εἰς φθορὰν τελευτῶσαν σπουδὴν ἀποφύγωμεν τοις γῆινοις τὴν ψυχὴν μὴ συνδισωμένη βρόχοις· τῆς ἀποδρότου τῶν θυητῶν ὑπερφρονήσω-

* Psal. xxxix, 5 et 6 sec. versionem LXX interpretum ed. Reineccii.

μεν δέξης· ὡς βαφῆν εὐαπόπλυτον τὸ τῶν προσκαι· Αἰαλην viam emetientes, ac supernæ vocationis præ-
ρων διαπεύσωμεν ἀνθος· οὐρανοπόρῳ τὸν βίον πτε-
ρώδει: διαδράμωμεν εὐχῇ, οἱ τὴν βιωτικὴν ὁδοιπο-
ροῦντες ὅδον καὶ τὸ τῆς ἀνω κλήσεως βραβεῖον μεταδιδῶμεν ἐν Χριστῷ, ψή η δέξα εἰς τὸν αἰώνα;
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Τ'.

Περὶ εὐχῆς.

Πρότερον διεξελθόντες ὑμῖν περὶ νηστείας, καὶ τὰ
ταύτης πλεονεκτήματα διηγησάμενοι κατὰ δύναμιν,
καὶ πάλιν τῇ προτέρᾳ περὶ βιωτίσματος τῇ ὑμε-
τέρᾳ διεξελθόντες φιλοκολί, βουλήμεθα καὶ περὶ εὐ-
χῆς ὑμῖν διηγησάσθαι σῆμερον· τίς γε τῇ ταύτῃ
δύναμις, καὶ τίς ἡ ἀπ' αὐτῆς ὡφέλεια περιγίνεται
τοῖς ταύτην συνδιατελοῦσιν. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς,
εὐγνωμόνως καὶ εὐλαβῶς ἀκούσατε, τὴν ἀκοήν εὐ-
θεῖαν τοῖς λεγομένοις ὑποθέντες. Μεγίστη οὖσα ἀλη-
θῶς καὶ πρεσβυτέρα, καὶ μήτηρ τῶν ἐντολῶν ἀπασῶν
αὕτη τετύχηκεν, ἀπαντά τὰ τοῦ Κυρίου ἀπογεννῶτα
προστάγματα.

Τίς γάρ εὐχόμενος παριδεῖν τὸν πλησίον πενόμενον
δύναται, ἵνα τὸν πόνον τὸν περὶ ταύτην ἀνόνητον ἔχῃ; Τίς δὲ τοιούτου πλούτου καὶ περιουσίας ὀρέγεσθαι
δύναται, ἵνα τῷ σώματι μόνον ἀναδέχηται κάμπτον
εἰκαλίν, ἀλλαχοῦ που τῆς καρδίας ἀλωμένης; "Εοικε
γάρ τῆς φιλοχρηματίας ἡ νόσος πάθεις τινὶ δυσιάτῳ
καὶ παραμόνων, μήτε τάχιον ἐπάγοντι τὸν θάνατον,
μήτε τελείαν τὴν ὑγείαν παρέχοντι, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ
τὸ σώμα τῶν οἰκείων ὑπεκλύνοντι τόνων, δχρις οὐ ταῖς
ἐγγινομέναις ἐνολκαῖς ὑπορέεσσαν μετὰ μυρίους
καμάτους τῷ κοινῷ τοῦ θανάτου παραπέμψῃ πτώ-
ματι. Τίς δὲ τῆς εὐχῆς ἐραστῆς νηστείας ἀμελῆσαι
δύνησται: ὃν' αὐτῆς τῆς Γραφῆς διδασκόμενος, δτε
Νηστεία καὶ δέσησις ἐκ θυράτου δύεται. "Ἄλλως γε
οὐ δυνατὸν ἐκ καρδίας ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον ἀδη-
φεγίᾳ καὶ κραυπάλῃ συζῶντα· καθὼς καὶ ὁ Κύρος
ἐν τῷ Ἐναγγελικῷ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς παρήγγειεν.
Βλέπετε, φησίν. μὴ βαρηθῶσιν αἱ καρδίαι ὑμῶν
ἢ κραυπάλη καὶ μέθη. Ἡ γάρ ἀναθυμίας τοῦ
πλήθους τῶν εἰστορευμένων τροφῶν περὶ τὰ κοῖλα
τοῦ ἐγκεφάλου μέρη τὸ περὶ αὐτὸν τὸν λογισμὸν ἐπι-
θολοὶ χρήσιμον, αὐτὴν ἐπιταράττουσα τὴν καρδίαν,
Οὐτως ἡ κατὰ ἀλήθειαν εὐχὴ πατῶν τῶν ἐντολῶν
ἀφετηρία τις ὑπάρχει, συμπαρατρέχειν τῷ οἰκείῳ
κόσμῳ πάσας καταναγκάζουσα. Κορυφαιώτατον ἄγα-
θὸν εὐχὴ καὶ διμίλια Θεοῦ· κοινωνία γάρ ἐστι καὶ
ἴκινωσις πρὸς Θεόν· καὶ ὥσπερ οἱ τῷ σώματος ὄφθαλ-
μοὶ φῶς καθορῶντες φωτίζονται, οὐτως καὶ ψυχὴ^D
πρὸς Θεὸν ἐκτεινομένη τῷ ἀνεκλαλήτῳ αὐτοῦ φωτὶ
καταλαμπομένη φωτίζεται. Εὐχὴ οὖν οὐκ ἐν σχή-
ματι γινομένη, ἀλλὰ καὶ καρδίας ἐπιτελουμένη· οὐ
καιροῖς καὶ διεστήμασιν ὡρῶν περικλειομένη, ἀλλὰ
νῦκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀκαυστὸν τὴν ἐργασίαν
ἔχουσα. Οὐ γάρ χρή μόνον ἐπὶ τὴν εὐχὴν ἀπίστα
ἔξεις ἀπάγειν τὸν λογισμὸν πρὸς τὸν Θεόν· ἀλλὰ δεῖ
καὶ ἐπὶ τινας ἀσχολούμενον χρεῖας, η περὶ κηδεμο-
νίην πτερωχῶν, η περὶ φρονείδας ἐτέρας η ἐπωφελεῖς

pium consequamur in Christo, cui gloria in saecula-
saeculorum. Amen.

HOMILIA VI.

16-17 De prectione.

18-19 Posquamus prius exposuimus vobis de
jejunio, ejusdemque virtutes explicuimus pro viri-
bus, et tum quoque, cum baptisma pertracta-
remus, priorem experti sumus vestram audiendi
cupiditatem, volumus hodie etiam de prectione
vobis exponere, quæ sit ejus vis, et quid emolu-
menti redundet in ejus studiosos. Itaque vos hor-
tor, auscultate benebole et attente, dicta mea recite
intelligentes. Profectio maximum est et antiquissi-
mum, et mater præceptorum omnium, omnia Du-
mini gignens mandata.

Quis enim preces faciens negligere propinquum
egenum potest, ut studium ejus inutile habeat? Quis
autem opulentiae et abundantiae adeo studiosus esse
potest, ut corpore tantum lucrum vanum suscipiat,
sed animæ alibi jacturam faciat? Nam avaritiae
morbus affectui cuidam vix sanando et continue si-
milis est, neque celeriter adducenti mortem, neque
plenam sanitatem præbenti, sed brevi corpus a ner-
vis suis solventi, donec illud, ulceribus intus exor-
tis tabescens, post innumeros dolores communi
mortis ruinæ transmittat. Quis autem 20-21 pre-
cis amoris jejunium negligere poterit, ex ipsa Scri-
ptura sacra edocitus, Jejunium et prectionem libe-
rare a morte^a. Præserit non potest ex animi sensu
invocari Dominus, si quis edacitati et ebrietati
indulserit: quemadmodum etiam Dominus in Evan-
gelio discipulos suos inonuit: *Cavete, inquit, ne
quando obruantur animi vestri crapula et ebrietate*^b.
Nam vapor copiæ immissorum ciborum medullam
cerebri occupans, intelligendi facultatem debilitat,
ipsiusque animum turbat. Sic preces justæ stadii
quasi sunt carceres, a quibus inde omnia præce-
pta emittuntur: qui quidem carceres omnia officia,
suo quodque ornatu decoratum, ad metam junctim
currere jubent. Summum bonum est preatio et
colloquium cum Deo; nam est consociatio et unio
cum Deo: et sicuti corporis oculi lucem videntes
illustrantur, sic etiam animus in Deum intentus,
ineffabili ejus lumine illustratur. Prectionem, in-
quam, quæ non sit in habitu, sed fiat ex animo;
quæ non certis temporibus horarumve discriminib[us]
circumscribatur, sed noctu diuque continuo persi-
ciatur. Etenim non solum tunc oportet animum
repente in Deum intendere, cum prectionem medi-
teatur, sed oportet etiam tunc, cum officiis quibus-
dam occupatus sit, vel cura circa egenos, vel curis
aliis, vel utilibus munificentia operibus, desiderium:

^a Τεβ. xii, 8, 9. ^b Λuc. xxi, 5; ubi προστίγγεται ἐκποτοῖς προ βλέπετε.

et in memoriam Dei commiscere, ut ceu sile Dei amore condita, cibus dulcissimus Domino universi flant. Sed **22-23** licet nobis emolumento inde redundante frui per totam perpetuo vitam, si plurimum temporis ei tribuimus.

Precatio lumen est animi, vera Dei cognitio, Dei et hominum mediatrix, affectuum medicina, doloribus morborum remedium, delinimentum animi, dux viae coelestis, non circa terram versans, sed in ipsum celorum culmen profliscens. Volat supra creaturas, scindit animo aerem, super aerem migrat, pergreditur stellarum choreas, aperit portas celorum, super angelos ascendit, thronos et dominationes prætergreditur, pervadit Cherubim, et super omnem naturam creatam erecta, ad ipsam inaccessam Trinitatem accedit. Ibi Numen adorat, ibi habetur digna quæ consocietur cum Rege coelesti. Animus per eam sursum elatus in celos, amplectitur Dominum complexibus ineffabilibus, sicuti insans ad suam matrem lacrymans clamat, divinum lac appetens: expelit vero propria vola, et accipit dona meliora omni visibili natura.

Nam internumta venerabilis coram Deo adest precatio, exhillarat animum, tranquillat ejus affectum, timorem giguit poenæ, regni coelestis desiderium, animi humilitatem docet, cognitionem peccati præbet, omnino omnibus exornat bonis hominem, dum tanquam vestem quamdam variam omnem virtutis naturam animo circumdat. Hæc Annae quoque Samuelem donavit⁸, euince prophetam Domini constituit: hæc etiam Elias **24-25** zeloten Domini reddidit, et dux viæ fuit igni coelitus in sacrificium demisso. Nam cum Baalis sacerdotes totum idem idolum invocassent, ille pura mente vocem sustulit, et animo et ore vociferatus, ignem de celo deduxit, testimonium supplicationis justæ. Etenim tanquam aquila quædam ad aram advolans, summa naturæ sue celeritate omnia concremavit. Hoc vero effectus magnus minister Dei Elias zelotes, nos ad spiritualia per res illius temporis ducens, ut nos quoque ex animo ad Deum clamantes, ineffabilem Spiritus ignem in aram animi nostri accessamus, ejusque ope evadamus plenum sacrificium Domino. Supplicatio etiam Mosen ⁹ legistatem monimentum placandi Dei fecit Israeli, atque tropæa contra adversantes Israelites fixit. Supplicatione Josua ¹⁰ quoque, filius Nunis, maximum et splendidissimum in celis sidus, solem, qui medium nunc creli polum dividit, in eodem loco commorari diei spatium jussit. Adeo ei Dominus inter omnia præcepta principatum dedit ¹¹, ut ex urbibus et pagis, et ab ipsis discipulis fugeret, et in deserta recederet supplicationis causa, ut procul a tumultibus et turbis humanis in

A εὐποιίας, τὸν πόθον καὶ τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ καταμίσγειν, ἵνα καθάπερ δλατεὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀρτυομένῃ ἀγάπῃ, βρῶμα ἡδύτατον τῷ πάντων λεσπότῃ γίνωνται. Δυνάμεθα δὲ τὴν ἐκ ταύτης δημοσίου παρὰ πάντα τὸν βίον ἀναφαίρετον κτήσασθαι, ταύτη τὸ πλεῖστον ἀπονέμοντες τοῦ καιροῦ.

B Εὐχὴ φωτισμὸς ψυχῆς, ἀληθῆς Θεοῦ ἐπίγνωσις, Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεσίτης, παθῶν λατρὸς, ἀλεξιφάρμακον νόσων, γαλῆνη ψυχῆς, δόηγδε οὐρανία, οὐ περὶ τὴν στρεφομένην ἀλλ' εἰς αὐτὴν τῶν οὐρανῶν πορευομένην τὴν ἀκίδα. Τοπερπιδῷ κτίσματα, τέμνει νοητῶς τὸν δέρα, ὑπὲρ τὸν δέρα πορεύεται, διαβαίνει τὰς τῶν διστρῶν χορείας, ἀνοίγει πύλας οὐρανῶν, ὑπὲρ τοὺς ἀγγέλους γίνεται, Θρόνους καὶ Κυριότητας παρέρχεται, διαβαίνει τὰ Χερουβῖμ, καὶ ὑπεράνω πάσης φύσεως γενητῆς γενομένη, πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπρόσιτον παραγίνεται Τριάδα. Ἐκεὶ προσκυνεῖ τῇ θεότητι, ἐκεὶ κατακινῦται συνδυμὸς γενέσθαι τῷ οὐρανῷ βασιλεῖ. Δι' αὐτῆς ἡ ψυχὴ μετέωρος ἀρθείσα εἰς οὐρανούς, περιπλέκεται τῷ Κυρίῳ περιπλοκαῖς ἀρθρίτοις, ὥσπερ νήπιον πρὸς ίδιαν μητέρα μετὰ δικράνων βοᾷ τῷ θείῳ γλυκομένῃ γάλακτος· αἰτεῖ δὲ τὰ οἰκεῖα θελήματα, καὶ λαμβάνει δωρεὰς κρείττονας πάσης δρατῆς φύσεως.

C Πρέσβις γάρ αἰδεῖσιμος ὑπάρχει εὐχὴ, χαροποιεῖ τὴν καρδίαν, ἀναπαύει τὴν ψυχὴν, φόδον ἐγγενῆ κολάσεως, βασιλείας οὐρανῶν ἐπιθυμίαν, ταπεινοφροσύνην διδάσκει, ἐπίγνωσιν ἀμαρτίας παρέχει, ἀπακεπλῶς πᾶσι κατακοσμεῖ τοὺς ἀγαθοῖς τὸν ἀνθρωπον, ὥσπερ τινὰ πέπλον ποικίλον πᾶσαν φύσιν ἀρετῆς τῇ ψυχῇ περιτιθεῖσα. Αὔτη καὶ τῇ "Αννῃ τὸν Σαμουήλ ἐδωρήσατο, καὶ τούτον προφήτην τοῦ Κυρίου ἀπέδειξεν· αὐτῇ καὶ τὸν Ἡλίαν ἡλιωτὴν τοῦ Κυρίου πεποίηκεν· καὶ τῆς ἐπὶ τὴν θυσίαν καθόδου τοῦ οὐρανοῦ πυρὸς δόηγδε γεγένηται. Τῶν γάρ ιερέων τῆς Βααλ πανημέριον ἐπικαλουμένων τὸ εἴδωλον, αὐτὸς ἐκ καθαρᾶς καρδίας τὴν φωνὴν ἀνατείνας, καὶ βοήσας καρδίᾳ καὶ στόματι, τὸ πῦρ κατέγαγεν ἐξ οὐρανῶν, μαρτυρίᾳ τῆς εὐχῆς τῆς δικαίας. Καθάπερ γάρ τις ἀετὸς ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἐπειπτάς, τῷ λάθρῳ τῆς φύσεως κατεκάρπωσεν ἀπεντά. Τούτῳ δὲ πεποίηκεν δέ μέγας θεράπων τοῦ Θεοῦ Ἡλίας ὁ ἡλιωτής, ἡμές ἐπὶ τὰ πνευματικὰ διὰ τῶν τότε παιδιώντων, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐκ καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν βοῶντες, τὸ ἀρθρητὸν τοῦ Πνεύματος πῦρ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τῆς ἡμετέρας καρδίας κατελθεῖν προτρεψώμεθα, διὰ τοῦτο τέλειον διοκάρπωμαζινόμενοι τῷ Κυρίῳ. Εὐχὴ καὶ Μωυσῆν τὸν νομοθέτην θαυματηρὸν τοῦ Θεοῦ πεποίηκεν τὸν Ἰσραὴλ, καὶ πρόπαια κατὰ τῶν ἐννυτῶν τοῖς Ἰσραηλίταις ἐπηγένεν. Δι' εὐχῆς καὶ Ἰησοῦς, δὲ τοῦ Ναοῦ, τὸ μέγα καὶ περιφανέστατον ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀστρον τὸν ἥλιον, μέσον ἡδη τοῦ πόλου κατατέμνοντα τὸν αἰθέρα, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ καιρὸν ἡμέρας διατρέψει πεποίηκεν. Οὕτω δὴ ταύτῃ τὰ πρεσβεῖα τῶν ἐντολῶν δοκίμων Κύριος ἔδωκεν, ὥστε πολει

⁸ 1 Samuel. 1, 11. ⁹ 1 Reg. xviii, 56-38. ¹⁰ Exod. xvi, 10-15. ¹¹ Josue x, 12, 13. ¹² Luc. v, 16; ix, 10.

(19 13) Sic codex. Legendum esse existimo τῷ.

καὶ κωμῶν καὶ τῶν ίδιων ἀποφεύγοντα μαθητῶν, ἐν Α *tranquillitate ardentissimo cum desiderio oraret, simul docens nos, in secessu idem facientes, oportero eum qui tale prædictet regnum, locos eligere desertos. Supplicatione etiam apostolorum concilium dignum redditum est quod Paracletum impetraret hodie: ideo enim hodie de ea vobis 28-27 coactus sum exponere*¹². *Supplicatio, corpore in terra jacenti, animum ad illum coelestem fontem dicit, illoque potu eum replens, facit in eo fontem aquæ salientis in vitam æternam*¹³. Eorum adeo, quæ futura sunt, veram præbet persuasione: meliorem jamjam ille cognitionem bonorum, quæ illic sunt, largitur, aperit thesauros occultos, invisibilis, arcanos, ostendit tibi adversarium: perrumpit alienigenarum acies, perdit potestates hostiles, et ad B ipsum regem dicit. Precationem siquidem dico, ne putes verba esse. Desiderium est Dei, pietas ineffabilis, non ab hominibus prestata, sed a divina gratia effecta, de qua etiam Apostolus dicit: *Quid enim oreamus, ut fieri debet, nescimus: sed ipse Spiritus intercedit pro nobis gemilibus ineffabilibus*¹⁴. ἐπιτελουμένη, ἀλλ' ἐκ θείας ἐνεργουμένη χάριτος περὶ ής καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· Τὸς γάρ τι προσευξώμεθα καθὼ δεῖ, οὐκ οἰδαμερ, ἀλλ' αὐτὸς τὸ Πνεῦμα ὑπερεντυχάρει ὑπὲρ ημῶν στεραγμοῖς ἀλαζήτοις.

Τὴν τοιαύτην εὐχήν ἔαν τινὶ χαρίσται ὁ Κύριος, πλοῦτὸς ἐστιν ἀναφαίρετος, καὶ σίτισις οὐρανία κορεννύουσα τὴν ψυχήν· ἡς ὁ γευσάμενος τὸν πρὸς Κύριον πόθον ἀδίου κέχτηται, ὥσπερ πῦρ τι λάβρον τὴν αὐτοῦ χαρδίαν ἐκκαίν. Ταῦτην δὲ πρωτοτύπως ἐπιτελῶν, ἐπιεικέᾳ καὶ χαρδίᾳ ταπεινῇ, ζωγράφει τὸν οἰκόν σου, καταφαῖδρον τῷ τῆς δικαιοσύνης φωτὶ, ἔργοις ἀγαθοῖς, ὥσπερ τινὶ δοκίμῃ πλακι, τὸν σεαυτοῦ διακόσμησον οἰκον, καὶ ἀνεῖ τειχέων καὶ φηφίδων πίστει· καὶ μακροθυμίᾳ καλλώπισον· ἐπὶ πᾶσι τὴν εὐχήν ὥσπερ δροφὸν εἰς ἀπαρτισμὸν ἐπιτιθεῖς τοῦ οἰκου, ἵνα τέλειον τὸν σαυτοῦ οἰκον παρασκευάσῃ τῷ Δεσπότῃ, καὶ ὥσπερ ἐν οἴκῳ βασιλικῷ καὶ περιφανεῖ τὸν Κύριον ὑποδέξῃ, καθάπερ ἄγαλμα λοιπὸν αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ψυχῆς ναῷ καθιδρυμένον ἔχων διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, στὶ αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Ζ'.

*Εἰς τὸ, «Πᾶν ἀμάρτημα, δὲ εἰς ποιῆση ἀνθρωπος,
εκτὸς τοῦ σώματος ἔστιν.»*

Φοιβερὰ τῆς ἀποστολικῆς παραγγελίας ἡ σάλπιγξ,
πολλὰ μὲν καὶ δόλα τὸν τῆς εὐσεβείας ἀρτίως μαρ-
τυρομένη στρατὸν, μάλιστα δὲ τῶν τῆς αἰσχρότητος
βραχίθρων ἐλαύνουσα, καὶ δὴ καὶ στρατιωτικὴν πρὸς
τῷ τέλει παραγγελίαν προσθείσα· Φεύγετε, φησι,
τὴν πορειῶν πᾶν ἀμάρτημα, δὲν ποιήσῃ ἄρ-
θρωκος, ἀκτός τοῦ σώματός ἔστιν. Οἱ γὰρ τῶν
αἰσθητῶν στρατῶν πολέμων, νῦν μὲν ἀντιπροσ-
ώπῳ συμβολῇ, νῦν δὲ φυγῇ κεχρημένοι, τὰς παρα-
τάξεις σοφίζονται. Ἐστι καὶ πόλεμος ψυχαῖς, ἀν-
τιστάσει καὶ φυγῇ στρατηγούμενος· καὶ τούτο
Παῦλος εἰδὼς, δὲ τῶν τῆς εὐσεβείας τακτικῶν

Talem supplicationem si cui largiatur Dominus,
opulentia est non auferenda, et cibus coelestis, sa-
turans animum: qui eum gustavit, Domini incen-
ditur desiderio æterno, tanquam igne ardentissimo,
ejus animum inflammante. Hanc vero originaliter
perficiens, modestia et humiliatio pingue domi-
tuam, splendidam reddo justitiae lumine; bonis
operibus, tanquam bractea prohata, exorna domum
tuam, eamque loco murorum et lapillorum fide et
animi magnitudine condecora; super omnia pre-
cognitionem tanquam fastigium ad perfectionem do-
mus imponens ædificio, **28-29** ut absolutam do-
mum tuani præpares Domino, et tanquam in domo
regia et splendida Dominum excipias, tanquam si-
mulacrum jamjam ipsum in templo animi collocatum
possidens per ejus gratiam, nam ei gloria et pote-
stas in sæcula sseculorum. Amen.

HOMILIA VII.

D 30-31 De loco I Ep. ad Corinlh. vi, 18 : « Omne peccatum, quod secerit homo, extra corpus est. »

32-33 Terribilis est apostolici imperii tuba,
quæ cum in multis quidem aliis pietatis castra
perfecte testetur, in primis a turpitudinis foveis
abigit, atque ita militare sub finem præceptum
addit: *Fugite, inquit, scortationem: omne peccatum,*
quod fecerit homo, extra corpus est ¹⁶. Nam mani-
festorum milites bellorum nunc quidem adverso
congressu, nunc vero fuga utentes, acies instruunt.
Est etiam animis bellum quod defensione et fuga
geritur : et hoc Paulus sciens, pietatis militiæ dux,
per ultramque ducit exercitum artem ; nunc quidem
in pugna perseverantiam jubet : *State, inquiens,*

¹² Act. ii, 4. ¹³ Joan. iv, 14. ¹⁴ Rom. viii, 26. ¹⁵ I Cor. vi, 18.

*Iumbos vestros circumcincti veritatis¹⁷», nunc vero **Fugite scortationem.** Si bellum incredulitatis oriatur, utile est illi resistere; si dolo nobis imminet acies, pulchrum contra hos impetus insidias struere; si calumnia faciat **34-35 telum**, utilis impetus adversus contra mendacium: sin autem forma meretricia jaculetur, terga dare pulchrum est, et procul fugere. Nam in oculos potissimum telum dirigit scortatio, et oportet meminisse ducis monentis: **Fugite scortationem.** Nam haec habet aliquid aliis facinoribus magis etiam fugiendum. Alia enim peccati mala parere videntur carni eorum qui facinus patrant, et facinus tentatum nonnisi in eum convertunt qui actionem suscipit: quemadmodum in rapinis damnum unicum est eorum qui spoliantur; in vehementia invidiae, contra eos tantum quibus invidetur, invidia erumpit; in calumniis, si sicut inveniant, iterum eorum tantum est periculum qui, accusantur; pariter in audacibus cædum facinoribus ejus qui suscipit ictum, noxa est. Si quis omnem facinorum injustorum lustraverit actionem, inveniet male patrantium partem lucrum capere, læsorum vero damno affici: sed fornicatio tale discrimen ignorat, nec separat patientis et patrantis actionem, sed simul perducit in contemptum communem, conjungit vinculo contaminationis. Homines habendi cupidi, cum damnum inferunt alii, minime ipsi afficiuntur damno; scortatores autem profecto non possunt vitiare corpus, quin simul cum vitiato afflictantur dedecore. Homicidae cum patrant cædem, minime una cum trucidatis trucidantur; libidinosis autem, cum contaminant carnem, non licet esse puris a contamine. Et vide, queso, **36-37 argutam** in hoc Pauli conclusionem: **Fugite, inquit, fornicationem. Cur? Quia omne peccatum, quod fecerit homo, extra corpus est, hoc est, corporis naturam non corrumpens, cum violatione membrorum non conjunctum, carnis contaminatione non repletum, sed tale, quod perpetratur, quin damnum fiat corpori perpetranti.** Sed libidinosus in proprium corpus peccat, non sicut homicida in alienum, illæsum ipsius corpus conservans, non sicut habendi cupidus in alterum, propriæ carnis damnum evitans; sed ipse sui ipsius corruptor est scortator, ipse a se ipso dedecoris transfigitur telo. Fur, ut corpus nutriat, furtum audet; sed libidinosus propriæ carni, ut eam diripiatur, insidiatur. Hominem avarum ad rapinam irritat computatio lucri cupida, scortatio vero est jaetura honestatis corporis. Caluniationi affectum movet laudatus alter, sed libidinosus proprii dedecoris auctor est. Quid enim dishonestius est eo qui sarcinas fert scortationis? Etenim quodvis quidem peccati servitium ignominiosum est, dedecorat enim animi præstantiam; sed scortator inho-*

στρατηλάτης, δι' ἑκατέρας ἀγει τὸν στρατὸν εὐτεχνίας· καὶ νῦν μὲν τὴν πρὸς τὴν μάχην ἐπιμνήν παραγγέλλει· Στῆτε, λέγων, περικώσμεμοι τὴν δοφὺν ὅμῶν ἀληθεῖα, νῦν δὲ φυγῆ σφίζεσθαι τὸ πολεμοῦν συμβουλεύων· Φεύγετε τὴν πορνείαν. «Ἄν πολεμος ἀπιστίας ἔκβαλῃ, χρήσιμος πρὸς ἑκαῖνον ἀντίστασις· ἀν δὲ πολιτῶν ἀπειλήται παράταξις, καὶ τῆς (14) πρὸς τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τούτους προσεδρία· ἀν συκοφαντίας ἐπιφέρηται τόξον, λυσιτελής ἀντιπρόσωπος συμβολὴ πρὸς τὸ φεύδος. «Οταν δὲ μορφὴ πορνικὴ που τοξεύῃ, νῶτα διδόναι: καὶ τὴν ἀντιπρόσωπον φυγήν. Κατευστοχεῖ γάρ δύθαλμῶν ἡ πορνεία καὶ δεῖ μεμνῆσθαι τοῦ στρατηγοῦ παραγγέλλοντος· Φεύγετε τὴν πορνείαν. «Ἐχει γάρ τι τῶν δὲ πολιτῶν πονηρευμάτων φευκτότερον. Τὰ μὲν γάρ δὲ πολιτῶν τῆς ἀμαρτίας κακὰ φείδεσθαι δοκεῖ τῆς τῶν πρατόντων σαρκὸς, καὶ τὸ πραχθὲν εἰς μόνον ἕδον τὴν πρᾶξιν δεχόμενον ἵστησιν· οἷον ἐν ταῖς ἀρπαγαῖς τῶν ἀρπασθέντων τὸ ζημίωμα μόνον, ἐν τῇ τῶν φθίνων ἰσχύι περὶ τοὺς φθονουμένους τὸ πάθος ἐκρήγνυται· ἐν ταῖς συκοφαντίαις, ὅταν τύχωσι: πίστεως, μόνων αὐθίς τῶν συκοφαντουμένων δὲ κίνδυνος· ἐν ταῖς τῶν φύνων ὁσαύτως τολμῆμασιν τοῦ δεξαμένου τὴν σφαγὴν τὸ δυσπράγμα. Πᾶσαν δὲ τις ἔργων ἀδίκων ἐπερχόμενος πρᾶξιν, εὐρήσει τὴν μὲν τῶν ἀδίκουντων μερίδα κερδαίνουσαν, τὴν δὲ τῶν ἀδίκουμένων ζημιούμενην· πορνεία δὲ τὴν τοιαύτην οὐκ οἴδεν διαίρεσιν· οὐδὲ χωρίζει τὴν τοῦ παθόντος ἐκ τοῦ δράσαντος πρᾶξιν, ἀλλὰ συγκαταστρέψει πρὸς ἀτιμίαν ἐπεικονινον, συνάπτει δεσμῷ μολυσμοῦ. Τοῖς πλεονέκταις ἐστὶ ζημιώσασιν δὲ πολιοῦσθαι μηδὲν, τοῖς πόρνοις δὲ οὐκ ἐστιν οὐδὲν καταισχύνασιν σῶμα, μὴ τῷ καταισχυθέντι συγκατασχύνεσθαι. Τοῖς περινευκόσιν ἐστὶν ἔργασαμένοις τὸν φύνον, τοῖς σφαγεῖσι μὴ συνεφάχθαι, τοῖς πόρνοις δὲ οὐκ ἐστιν μολύνασι σάρκα, τὸν μολυσμοῦ καθαρεύειν. Καὶ σκόπει μοι: τὴν εἰς τοῦτο τοῦ Παύλου λεπτολογίαν· Φεύγετε, φησιν, τὴν πορνείαν. Διὰ τί; «Οτι πᾶν ἀμέρτημα, δὲ ἄλλα ποιηση ἀνθρώπος, ἀκτός τοῦ σώματος ἐστιν, τοῦτ' ἐστιν, τῇ τοῦ σώματος μὴ λυμαινόμενον φύσει, τῇ τῶν μελῶν μὴ συνιστάμενον θρεπεῖ, τῷ τῆς σαρκὸς μολυσμῷ μὴ συμπληρώμενον, ἀλλ' ἐξω τῆς τοῦ πράξαντος σώματος ἐνεργούμενον βλάβης. Οὐ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ίδιον σῶμα ἀμαρτάνει, οὐχ ὥσπερ ὁ φονεὺς εἰς ἀλλότριον, ἀπρωτὸν τὸ ἐαυτοῦ σῶμα διασώζων, οὐχ ὥσπερ δὲ πλεονέκτης εἰς ξεπον, τὴν τῇ ίδιας σαρκὸς φυλαττόμενος βλάβην, ἀλλ' αὐτὸς ἐαυτοῦ διαφθορεὺς δὲ πόρνος, αὐτὸς ὑφὲ διαυτοῦ τῷ τῇς ἀτιμίας περιπετεῖται βλέπει. Ό κλέπτης, ίνα θρέψῃ τὸ σῶμα, τολμᾷ τὸ πλημμέλημα, δὲ πόρνος δὲ τῇ τῇς ίδιας σαρκὸς προσεδρεύει ληστεῖ. Τὸν πλεονέκτην πρὸς ἀρπαγὴν ἐρεθίζει φιλοκερδῆς λογισμὸς, πόρνεία δὲ τῇς τοῦ σώματος ζημία σεμνότητος. Τῷ βασικάνῳ κατασκευάζει τὸ πάθος δοξαζόμενος ξεπον, δὲ πόρνος δὲ τῇς ίδιας αὐτούργης ἀδοξίας. Τί γάρ ἀδοξίτερον

¹⁷ Ephes. vi. 13.

(14) Sic codex. Legendum esse existimo ἢ vel omissendum vocabulum τῆς.

σκευοφόρου πορνείας; Πᾶσα μὲν γάρ ἀδοξος ἀμαρτίας δουλεία, ἄτιμοι γάρ τῆς ψυχῆς τὴν εὐγένειαν, δὲ πόρνος ἀμαρτίας ἀδοξτέρος δοῦλος, βόρδορον ἀντλεῖν παρ' αὐτῇ τεταγμένος, μολυσμοῦ συνάγειν σωρὸν, ἀκαθάρτῳ λειτουργεῖν ἔργασι, ἥδονῶν ἔκκλησις της πτηλῷ, αἰσχρότητα τρίβεσθαι, βάκους ἔχειν τὸ σῶμα μὴ διαλλάττεν. Ποία γάρ βάκους καὶ πόρνου διαφορά; Τοῦ τῆς εὐσεβείας ἀπεσχίσθαι σώματος. Φθείρεται καθημερινῇ σπειδόντι ταῖς τῆς ἀμαρτίας ὁδοῖς· ὡς ἀρχηστὸν ἐναπέρθιττα βάκος· κείται πάσιν καταπάτημα δακτύσιν εἰς αὐτὸν (15) διάδολος τὴν ίδιαν ἀπομάσσεται σῆψιν. Τῆς νοητῆς δὲ τοῦ πόρνου κακοπραγίας ἡ πρόδηλος καὶ σαφής, οὐκ ἀλλάττων (16). "Ἐστιν γάρ φευκτὸς οἰκίας, ἀπευκτὸς συντυχίας, τοῖς τελησιάσουσιν ὑδρίαις, τοῖς ἔχθραινουσιν θνεῖδος, συγγενέσιν αἰτούνῃ, συνοίκους ἐπάρατος, ἀθυμίᾳ γονεύσιν, οἰκέταις θεατρισμὸς γελάμενος, διήγημα γείτοσιν, γῆμαι σπουδῶν ἀπόδηλης, ὕποπτος μετὰ γάμων νυμφίος, μισούμενος τέκνων πατήρ, εὐκαταφρόνητος σύμβουλος, ἀρδής χαριζόμενος, αἴτιον ἀηδέστερος, πόρρωθεν ὄφθεις λυπηρῶς, νοσῶν ἀθλιώτερος, τεθνεῖς ἀτιμότερος. Τοσούτου πλήθους κακῶν τὴν πορνείαν Παῦλος μητέρα θεώμενος, τὴν νικητήριον ἡμῖν ἀρτίων φυγὴν παραγγέλλων ἐδός· Φεύγετε τὴν πορνείαν. Ή τοῦ Παύλου φωνὴ νεανίσκου με νῦν ἀνέμνησεν σώφρονος κατ' Αἰγυπτιακῆς πορνείας διὰ φυγῆς ἀριστεύσαντος· καὶ τοι γε πολλὰ τῷ νεανίσκῳ τὴν πειθῶ κατεσκεύαζαν· τὴν τοιούτην φιλήδονος, δουλείας ζυγὸς, δεσποτὸν ἐρωτικῆς κολακείας, διάλεξις συνεχῆς, ἀσελγείας λαθραία πρὸς μικρὸν παράκλησις· Ἐγένετο γάρ, φησίν, τοιαύτη τις ἡμέρα, καὶ εἰσῆλθεν Ἰωσήφ εἰς τὴν οἰκίαν ποιεῖται ἐδρα αὐτοῦ· καὶ οὐδεὶς ἢν τὸν ὄτρον τῆς οἰκίας ἔσω. Καὶ ἀκεστάσατο τὸν ἴματων αὐτοῦ ἡ δεσποτοία αὐτοῦ, λέγοντα· Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ. Μέγα τὸ τῆς σωφροσύνης ἀξίωμα· τοῦ δούλου τὴν δέσποιναν κατεσκεύασεν δούλην· δὲ μὲν γάρ ἱκετεύετο, τὴν δὲ ἱκέτευεν· Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ. Πεπυρωμένον τῆς πορνείας τὸ βέλος, ἀλλ' ὅλην φυχῆς κειμένην οὐχὶ ἔβρεν, εἰς ἐσθῆτας δὲ τὴν διάλυσιν ἔσχεν, ἣν τὸ τῆς πορνείας ἀναιδές περιστρίγγον ἐδός· Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ. Μυκήται τὸν τῆς πορνείας ἐπιθυμίας λιμὸν, ἀλλ' ἔκλεινεν μᾶλλον τὰ τοῦ σώφρονος ὄτα· ἡ μὲν γάρ ἐλεγεν· Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ· Ἀντεκήρυττεν δὲ ἡ σωφροσύνη τῷ νέῳ· Γρηγορίος μετ' ἐμοῦ· καὶ τοῖς ἔργοις ἐδήλου τὸ ἀγρυπνίον. Οὐ γάρ ἐνθάταξεν ταῖς κολακείαις δὲ τόνος, οὐχ ὑπνωτεν ἡ γνῶμη ταῖς ἐπαρδαῖς, οὐχ ἀκαθεύδησεν τῆς σωφροσύνης ἡ νῆψις, οὐ ταῖς κατεχούσαις ὑπεξελύθη λαβαῖς, οὐ τοῖς τῆς μορφῆς καλλωπισμοῖς ἡλιεύθη, οὐ βημάτων ἐρωτικῶν διεκλάσθη θωκείαις, ἀλλ' ἦν αὐτῷ περιστέρα λοιδορίας τῆς δεσποτὸνης ἡ φωνὴ κολακευόστης· Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ. Ἐτοιμος εἰσῆκτος, καὶ συνέστηγγεν

A nestior est peccati servus, limum haurire ab eo jussus, contaminationis colligere cumulum, impuro munere fungi, voluptatum pervolvi luto, dedecus exercere, corpus habere a lacinia non differens. Quale enim laciniam inter et libidinosum discrimen? Eo, quod a pietatis corpore abscessus est. Corrumptit quotidiana putredine in peccati vita, quemadmodum 38-39 lacinia inutilis projicitur; proponitur omnibus concilcandus dæmonibus: in eo diabolus suam abstergit putredinem. Nec discrepat ab ea calamitate libidinosi, quam ipse sentit, illa, quam manifesta est et aperta. Est enim evictatus familiis, execrabilis conventibus, familiaribus fastidium, adversariis opprobrium, cognatis ignominia, domesticis execrandus, dolor parentibus, servis spectaculum ridiculosum, narratio vicinis, connubii petitor contemptus, suspectus post nuptias sponsus, perosus liberis pater, despectus consiliarius, ingratus dona distribuens, appetens magis etiam ingratus: procul conspectus molestus, ægrotans miserabilior, mortuus ignominiosior. Talis copiae malorum scortationem Paulus matrem videns victricem nobis omnino fugam commendans clamat: Fugite scortationem. Hæc Pauli vox nunc in mentem mihi revocat juvenem castum, qui scortationem Aegyptiacam per fugam superavit, quamvis multæ res Juveni illecebras pararent: etas voluptatis amans, servitii jugum, dominæ amatioræ blanditiæ, consubulatio continua, libidinis clandestina ad coitum exhortatio. Evenit enim, inquit, die quodam, cum venisset Josephus domum ad facienda opera sua, ut non esset quisquam ex domesticis ibi intus. Tum domina prehendit vestes ejus dicendo: Concumbe tecum. Magnum est temperantiae pretium: servi dominam servam fecit: ille enim rogabatur, hæc autem rogabat: Concumbe tecum. 40-41 Inflammatum erat scortationis telum, neque vero sonitu in animo invenit, sed fractum fuit in ueste, quam constringens amatrici impudica clamavit: Concumbe tecum. Mugit concupiscentiæ meretriciæ esuriem, sed conclusus magis temperantis aures: illa enim dixit: Concumbe tecum, contra vero temperantia acclamavit juveni: Vigila tecum: et factis mani festavit vigiliam. Etenim non dormiavit constantia blanditiis, non obdormivit sapientia incantationibus, non sopita est temperantiae sobrietas, non dissoluta impetibus, qui ipsum tenerent, non irritata formæ palchritudine, non est fracta vocum amatoriarum lenociniis, sed erat ipsi acerbior concilio dominæ vox blandientis: Concumbe tecum. Paratus astabat diabolus adulterii pronubus, et simul cum nœche strigebat uestem, et socius erat impetum ab illa factorum: nesciebat vero se inctari cum perito athleta temperantie, ac bene ex

18 Gen. xxxix, 11, 12.

(15) Sic codex. Leg. αὐτόν.

(16) Sic codex. Legendum esse existimū: οὐκ ἔλαττων.

Illiis prehensionibus se expediente. Relicta enim, veste in manu ejus, fugiens egressus est nudus foras¹⁰. O nuditatem sanctiorem vestitu! Quid nunc Aegyptiacæ libidinis furor? Sui ipsius facinora Josepho imputat, et currens ad maritum dieit: Adducisti nobis juvenem Hebreum ad illudendum nobis: et dixi mihi, uxori tuae, quæ hucusque temperanter custodivi torum tuum, Concubam tecum; sed cum sublata voce mea inclamarem, reliquit vestem tuam mihi, et fugiens 42-43 egressus est foras¹¹. Iterum Josephus per vestem calunnia lœditur: antea¹² fratres ejus togam sumentes, per eam tanquam a fera devoratum eum inalitoise calumniantur; nunc illa togam sumens tanquam scortatorum ipsum accusat. Pertinet ad Josephum Domini vox: Parliuntur vestimenta mea inter te, et pro indumento meo projiciunt sortem¹³. Jucunda est temperantium exercitui temperantiae historia, sed verunosa corporis imbecillitati. O justum auxilium Josepho a Deo allatum! Ante tentationem Josephum non honoravit, sed ostendit somniis futura, docens se dum dum gloriam justis parasse; concessit vero ut temptationibus illustraretur juvenis, calumniatorum resecans voces. Etenim, si Josephus virtutis specimen non dedisset, volebant calumniatores hæc a cæco casu effecta esse dicere. Num Aegyptiorum rex Josephus? Num barbaris imperat adolescentulus? Quanam virtute instructus? Quanam virtute hæc natus? Ergo ut ne hæc dicantur de Justo, Deus ei antea tentationes decernit, ut ab illis justo testimonia flant, et consonant ora calumniatorum. Itaque aversemur jacula quæ a forma meretricia in nos jaciuntur, claudamus cupiditatibus oculum, derideantur a nobis voluptates inmoderatae, custodiat carnem temperantia, puritas habitet in membris, studeamus sensibus honestis, splendeamus operum splendoribus, polita circumfulgeamus vita, purum corpus, templum habitationis Spiritus custodiamus: inscribamus 44-45 hoc inscriptione, terribilem scrittoribus coniunctionem acclamanti: Si quis templum Dei corrumpit, hiunc Deus corrumperet¹⁴.

κανὸν τῆς τοῦ Πνεύματος οἰκήσεως φυλάττωμεν· ἐπιγράψεται τοῦ τὸν τοῦ θεοῦ φθείρεις· Εἰ τις τὸν ταῦτα παραγγελταν βοῶντι·

Velle ne per breve quidem tempus a vobis separari. Quid enim jucundius patri consuetudine dilectorum liberorum? Sed quia verbum pietatis ad pugnas vocat, decet me currere ad arenam Ecclesiæ, preces operis socias suscipiente: sed hoc obsecro vestrum amorem: servate bonum Ecclesiæ ordinem, et si qui interea turbas moverint, vincite animi magnitudine turbas. Erit enim brevi tempore tumultuum mutatio in melius. Ne turbemini rumoribus, ne ludibriis inclinate, sed preces nobis viæ comites simul mitite, ut vestris precibus confirmati

A τὴν ἐσθῆτα τῇ πήρη, καὶ τῶν παρ' ἔκεινης συνεκοινώνει λαβόν· οὐκ δέ τεχνίτη παλαιῶν ἀδλητῇ σωφροσύνῃς, καὶ καλῷς τὰς ἔκεινης ἀπεκδυομένῳ λαβάς, Καταλιπὼν γάρ, φῆστιν, τὰ ἱμάτια αὐτοῖς εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς, ὅρυγεν καὶ ἐξῆλθεν γυμνός δέων. Οὐ γυμνότητος ἀγιωτέρας ἐνδύσεως! Τί οὖν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀκολασίας τῇ λύσσα; Τὰς ἐκεῖτες κακὰ τῷ Ἰωσήφ περιτίθησιν, καὶ δραμοῦσα πρὸς τὸν ἄνθρακα φῆσιν. Εἰσῆγατες ημῖν καίδα Ἐβραιοὺς ἐμπαῖσεν ημῖν, καὶ εἰλέτε μοι, τῇ τυραικῇ σου, τῇ μέχρι τοῦ νῦν σωφρόνως φυλαξάσῃ τὴν κοιτηρὸν σου· Κοιμηθήσομαι μετὰ σου· Ός δέ ὑψωσα τὴν φωνὴν μου καὶ ἀρεβόσα, ἀφῆσεν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ παρ' ἀμοινήσας, καὶ ἐρυγέτε καὶ ἐξῆλθεν δέων. Πάλιν Ἰωσήφ δι' ἐσθῆτος συκοφαντεῖται· ἀδελφὸς B πρότερον αὐτοῦ λαβόντες τὸν χιτῶνα, ὡς θηριώδρων αὐτὸν δι' ἔκεινου κακούργως ἐσυκοφάντεουν, νῦν αὐτὴ τὸν χιτῶνα λαβούσα, ὡς πόρνον διαβάλλει· Πρέπουσα τῷ Ἰωσήφ τοῦ Δεσπότου φωνὴν· Διεμερίσατο τὰ ἱμάτιά μου ἀντοῖς, καὶ ἐξι τὸν ἱματισμόν μου ἐκβαλον γῆρας. Γλυκεῖα τῷ τῶν σωφρόνων στρατῷ τῇς σωφροσύνης ἡ ἴστορία, ἀλλ' ἐπιπονος τῇ τῆς σαρκὸς ἀσθενείᾳ. Οὐ τῆς δικαιαίας ἐπὶ τῷ Ἰωσήφ παρὰ Θεοῦ προστάσιας! Πρὸ τῶν πειρασμῶν τὸν Ἰωσήφ οὐκ ἐίμασεν, ἀλλ' ἔδιξεν δι' ὀνειράτων τὰ μέλλοντα, διδάσκων, δις: πόρφυρον δέξαντος δικαίοις εὐτρέπιζεν· συνεχώρησεν δὲ τοῖς πειρασμοῖς δοκιμάσαι τὸν νέον, τὰς τῶν φιλοφόγων ἀποκλείων φωνάς. Ήμελλον γάρ, δοκιμήν μὴ δεδωκότος τοῦ Ἰωσήφ, οἱ φιλοφόγοι λέγειν· συντυχίας τυφλῆς τὰ πραττόμενα. Αἰγυπτίων Ἰωσήφ βασιλεύει· Βαρδάρων δεσπόζει παιδάριον; Ηοίαν ἀρετὴν ἐνδεξάμενον; Υπὲρ πολας τούτων τετυχήκως ἀρετῆς; Ινα οὖν ταῦτα περὶ τοῦ δικαίου μὴ λέγηται, πρυλαμβάνων δ Θεὸς τοὺς ἐπ' αὐτῷ πειρασμοὺς συγχωρεῖ· ὥστε τὴν ἀπ' ἔκεινων τῷ δικαίῳ μαρτυρίᾳ γενέσθαι καὶ ράψια τῶν φιλοφόγων τὰ στόματα. Ἀποστρεψόμεθα τοῖνυν τὰς ἐκ μορφῆς πορνικῆς ἀπερχομένας βολᾶς, κλείσωμεν ἀττλγήμασιν τὸ βλέμμα, γελάσθωσαν παρ' ἡμῖν ἡδονῶν ἀταξίαι, φρουραρχεῖτω τὴν σάρκα σωφροσύνη, καθαρότης ἐνοικείτω τοῖς μέλεσιν, τριβώμεθα λογισμοῖς φιλοκάλοις, λάμπωμεν ἐργῶν αὐγαῖς, ἐσμηγμένῳ πειρατεῖλωμεν βίᾳ, καθαρὸν τὸ σῶμα. αὐτὸν ἐπιγράψαμετ, φοβερὸν τοῖς ἀκολάστοις παραγγελταν βοῶντι·

E D Εἰσοδόμην μηδὲ πρὸς μικρὸν ὑμῶν διαζεύγνυσθαι. Τί γάρ γλυκύτερον πατέρι συνουσίας ἀγαπωμένων σιών; Ἀλλ' ἐπειδὴ καλεῖ πρὸς ἀγῶνας τῆς εὐεστείας δ λόγος, δεῖ δραμεῖν πρὸς τὰ σκάμματα τῆς Ἐκκλησίας, εὐχάριστα συνεργοὺς εἰληφότα· ἀλλ' ἔκεινο παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην· Φυλάττετε τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν, καὶ τινες ταραχὰς παρεμβάλωσιν, νικᾶτε μακροθυμίᾳ τὰς ταραχάς. Εσται γάρ οὐκ εἰς μακρὰν τῶν θαρύβων διώρθωσις. Μή ταράττεσθε φήμαις, μὴ φιλαρίαις παραχινεῖσθε, ἀλλ' εὐχάριστας ήμεν συνοδοπόρους συμπέμψατε, Ινα ταῖς

¹⁰ Gen. xxix, 13, ubi ἐν ταῖς χερσὶ leg., et decet: γυμνός. ¹¹ Gen. xxix, 14, et 17-19. ¹² Gen. xxix, 25-35. ¹³ Psal. xxi, 19; Matth. xxvii, 55; Marc. xv, 24; Iuc. xxiii, 34; Joan. xix, 24, ubi λλῆρον pro γῆρας legitur. ¹⁴ I Cor. iii, 17.

διμετέραις εὐχαῖς δυναμούμενοι, εἰπῶμεν ἐν παντὶ Α dicimus omni tempore, divino sublevati robore : καιρῷ, παρὰ τῆς θείας βοηθούμενοι ἴσχυός· Πάρτε Ισχύω ἐτῷ ἐρδυταγοῦντει με Χριστῷ, φή δέξα -τος τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

OMILIA Η.

"Οτι πάρτει ή κατὰ γυναῖκας ἀρετὴ προτιμοτέρα.

'Ἄριθμῶν τὰ τοῦ βίου πολλάκις κατ' ἔμαυτὸν ἀγάθα, καὶ μεστήν εὐρίσκειν πολλῶν πανταχόθεν τὴν κτίσιν, καὶ μυρίων τῷ γένει παρεκτικήν ἀγαθῶν, οὐδὲν ὅρῳ τοῦ φυχῆς ὡραιότητα φύοικαλεν ἀγριώτερον, οὐδὲ μᾶλλον ἀνθρώπου πρεπωδέστερον φύσει. Τίς γάρ οὐτῶν πρέπων ἀνθρωπότερηι πλοῦτος, ὡς ἐλπίδων εὔσεβῶν εὐπορία; Τίς οὐτῶς ἐκ δυναστειας λαμπρὸς ὡς ἐκ γνώμης τῷ τῶν ὅλων βασιλεῖ τιμωμένης; Τίς ἐκ τρυφῆς ἡδονὴ τηλικαύτη, ὅπεσι τις συνειδότος ζωοποιοῖς ἐστιμένου μαθήμασιν; Πᾶν δπερ ἀν εἰς μέσον ἀγαθὸν παραράγῃς, ἐξ οὐδενὸς ἀν εὔροις ὡς ἐκ γνώμης ἐνθέου σεμνυνθεμένον ἀνθρώπον. Τῶν μὲν γάρ ἀλλων καλῶν ἐστίν τις καὶ τοῖς ἀλλοῖς πρόδες ἡμᾶς κοινωνίᾳ· οἷον ἡ τῆς ἀκτίνος καλὴ τις ἀπόλαυσις, ἀλλὰ πρόκειται καὶ τοῖς κτήνεσιν αὐτῇ· ἡ τῶν βραμάτων ἀγαθὴ χορηγία, ἀλλὰ τούτων κάκενοις μετάσχεταις· αἱ τοῦ καλλούς ἐράσμιαι κάριτες, ἀλλ' εὔροις ἀν καὶ κάλλος ἐξ ὀργίθων ἀστράπτων· τὸ δὲ ισχύος πολυθρύλλητον δῶρον, ἀλλ' ἐστίν τὸ ταύτης καὶ βουσιν πλεονέκτημα· ἡ τοῦ πλούτου πολύευκτος ἀθροίσις, ἀλλ' ἰδοις ἀν καὶ δυτρεα πλούσια μαργαριτών θησαυροίς. Οὐδενὸς τῶν σαρκίνων παρ' ἡμῖν καυχημάτων ἡ τῶν ἀλόγων ἀκοινώητος φύσις, οὐδενὸς σωματικοῦ παρ' ἡμῖν πλεονεκτήματος χειρῶν. Ἐξ ἑνὸς δὲ αὐτοῖς μόνου πρόδες ἡμᾶς παραγώρησις, ἐνὶ μόνῳ παρ' ἡμῶν νεκῶνται πλεονεκτήματι. Ποιῶ δὴ τούτῳ; Τῇ τῆς γνώμης ἀξίᾳ, δοῦ ην ἀνθρώπος θεῷ παραπλήσιος, νῷ κεχρημένος κυβερνήτη τῶν δινων, διαινόμει διοικῶν τὰ τῆς κτίσεως, λογισμῷ τὸν οὐρανὸν διεξιῶν, ἐννοίᾳ τὸν ὑπῆκοον ἀγαν., ἡνοχῶν; οφίᾳ τῆς ἀτάκτου θαλάσσης τὸ δύσχρηστον, περονοὶ τὰ φυέμενα σώζων, ἐπιτήμη δεικνύς τὰ φαινόμενα, δεσπόζων τῆς τῶν δινων, ὡς δικτίστης, καλλιτεχνίας. Καὶ ταῦτα δηλῶν ἐκ προοιμίων ἐρ' ἡμῖν δ θεὸς ἀνεβά¹⁰. Ποιήσωμεν ἀνθρώποις κατ' εἰκόνα ημετέρων. Καὶ φοβερά τῆς εἰκόνος ἡ τιμὴ, καὶ φιλάνθρωπος· φοβερά μὲν ὡς εἰκὼν ἀρχετύπου φρικάδους. Κινδυνός γάρ οὐ μικρός, μή σχολή τις πρόσεκρουσιν τῷ τῆς ἀμαρτίας σπιλῷ τὴν εἰκόνα σπιλώσας· φιλάνθρωπος δὲ, ὡς μεγάλη δωρεά πρὸς ιδρώτων, θην ἡμῖν δικτίστης πρὸς γενετῆς παρεσκευάζεν. Ποιήσωμεν γάρ, φησίν, ἀνθρώποις κατ' εἰκόνα ημετέρων. Πρὸ τῆς πλάσσεως μερίμνῃ τιμώμεθα. Ἐκάστη μὲν γάρ τῶν δινων παρεχόμενος ὑπαρξίην, εὐθεντίαν ἀπέτρεψε προστάττοντος, καὶ πέσαν τῶν διωμένων τὴν φύσιν ἐκ προστάγματος ἔκτιζεν, προστακτικῶς τοῖς οὐκ οὖσιν ἐπιφεγγόμενος¹¹. Γενηθήτω φῶς· γενηθήτω στερέωμα· γενηθήτωσαν φωστήρες εἰς φαύσιν· ἐξαγαγέτω τὰ θεάτρα ἔρπετά φυχῶν ζωσῶν· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ τετράποδα κατὰ γέ-

A dicimus omni tempore, divino sublevati robore : Omnia valeo per eum, qui me corroborat, Christum¹², cui gloria in secula seculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

46-47 Virtus animi præ omnibus honore digna est.

48-49 Dum numero sæpe apud melipsum vitæ bona, et repletum invenio undique plurimis rebus universum, et innumera generi humano præbere bona, nihil video melius quam studium candidi animi, nec quidquam magis decere naturam hominis. Etenim quænam divitiae ita decent genus huminum, quemadmodum abundantia pia spei? Cuinam homini tantus e dominatu oritur splendor, quantus B e mente, quæ vel ab ipso rege rerum universitatis honori habetur? Quod gaudium e luxurie tantum est, quantum ejus qui sibi conscius est, vivificis se delectari scientiis? Quodcunque in medium protuleris bonum, propter nullum invenies hominem ita honoratum, quemadmodum per mentem Deo plenam. Elenum reliquorum bonorum britis quoque nobiscum est communio: ut suavis quidem perceptio radiorum solis, sed ea ad bruta quoque pertinet; ciborum abundantia bona est, sed horum illis quoque est consortio: pulchritudinis gratia amabilis est, sed iævenies pulchritudinem etiam ex avibus exsplendescere: roboris donum celebratissimum est, sed est hæc bovis quoque proprietas: accumulatio divitiarum 50-51 vehementer exoplata est, sed videbis etiam ostrea opulentia margaritarum thesauris. Nullius rei sensibus subjectæ, qua nos gloriari possumus, brutorum natura non est particeps, nulla corporis præstantia, qua nos gaudeamus, deterior est. Una re tantum nobis cedunt, una sola proprietate a nobis superantur. Quali vero? Mentis dignitate, per quam homo Deo similis redditur, ingenio utens Gubernatore rerum, facultate intelligendi ordinans res nature, facultate ratiocinandi coelum perlustrans, mente dicens res subjectas, sapientia vincens pericula turbidi maris, providentia servans ea quæ sunt, scientia ostendens phænomena, imperans pulchro rerum artificio, Creatoris instar. Atque hæc manifestans ab initio de nobis Deus clamavit: Faciamus hominem secundum imaginem nostram¹³. Et terribilis imaginis honor est, et hominum amans: terribilis quidem tanquam imago archetypī horrifici. Nam periculum est haud exiguum, ne quis habeat offensam in eo quod peccati macula imaginem contaminat; amans autem hominum, tanquam magnum ante sudores donum, quoq; Creator ante nativitatem nobis paravit. Nam Faciamus, inquit, hominem secundum imaginem nostram. Ante formationem cura honoramur. Deu¹⁴ enim, cum crearet omnia quæ sunt, peccatum servavit imperantis, totamque rerum visibilium naturam ex imperio creavit, imperativo iis quæ

¹⁰ Philipp. iv, 13 ¹¹ Gen. i, 26.

nondum erant acclamans¹⁶: Esto lux: esto firma-
mentum: sunto lumina ad præbendam lucem: pro-
ducant aquæ **52-53** reptilia, in quibus insit
anima viva: producat terra quadrupedes secundum
speciem suam! Cum vero oporteret creari homi-
nem, missis partibus imperantis, suscepit ejus
partes, qui ipse ageret, missis partibus ejus qui ex
tempore ac perfunctorie compositionem rerum fa-
reret, creationem hominis de industria meditatus
est, missa hac terræ appellatione: Profer homi-
nem! Quasi qui non posset hominem creare solus,
socios etiam convocat ad ejus formationem, et
quasi qui adjutoribus indigeret, clamavit: Faciamus;
non eo, quo ad opificium studio revera indigeret,
non eo, quo ei adjutoribus ad formationem revera
opus esset, sed ut simulatione studii et auxilii
ostenderet se fingere genus maximopere curatum
ab ipso et permagnum. In hoc vero labore etiam
educatio quædam ad pietatem spectans generi
nostro latet. Etenim nullum voluit rem creatam
suam a Deo auctore origine repetere, imaginis pro-
priæ monarchie eam tradens (nam quidquid regis
præ se fert imaginem; id magni aestimatur). Iterum
dixit Deus: Faciamus hominem secundum imaginem
nostram, et quamvis prævideret hominem mente
abusurum, tamen cupiditatum irritamentum non
debilitavit (neque enim decebat non splendere solem
propter non capaces radiorum); ideoque, quamvis
etiam prænosset deflexum a virtute, clementiam
oriri jussit, et quamvis prævideret futurum, hono-
rem non sustulit, et quamvis præsciret impletatem,
gratiæ non denegavit, — creatos indulgentia am-
pleteens, sive quis eorum quasi justo tempore ab
immoderata cupiditate **54-55** desuaseret, sive Deo
causam secundi quoad initium æterni doni præ-
beret. Magnam enim vim habet ad insatiabitatis
emendationem mors. Quid enim iurat eum qui
brevi post jacebit, universitas rerum immensa? Ei
qui vitam sicuti viam percurrit, onerum superva-
caneorum portatio inutilis est. Nam languor via
vitam, non languor patriam possidemus. Sie etiam
eam Dominus in Evangelii vocat: Esto benevolus
adversario tuo, dum es in via cum eo¹⁷. Apta est
via appellatio vita; etenim emetitur vitam sicuti
viam intervallis: temporarium est dicitur et ege-
norum diversorium, requies prætereuntium bre-
viter durans: nam dies nostri veluti umbra trans-
curit¹⁸. Ubi sunt primi vita nostra anni? Trans-
iere ut umbras species, elapsi sunt veluti formæ
adumbratio. Quantum nobis est spatium vita reli-
qua? Pone ævum multorum annorum nobilissimum,
vitam centenariam; sin vis, triplicem numerum da
annis, neque ulli harum rerum que ad vitam
pertinent, præbebis constantiam: etiam si ea ex-

A νος!¹⁹ Ως δὲ εδει κτισθηναι τὸν ἀνθρωπὸν (17),
ἀφεὶς τὸν προστάττοντα, τὸν αὐτουργὸν ἀνελάμβα-
νεν, ἀφεὶς τὸν σχεδιάζοντα τῶν δυτῶν τὴν σύνθεσιν,
τὴν ἀνθρωπογένειαν ἐσκέπτετο, ἀφεὶς εἰπεῖν πρὸς
τὴν γῆν, ἔξαγαγε ἀνθρωπὸν! Ως κτίσαι τὸν ἀνθρω-
πὸν μὴ δυνάμενος μόνος, καὶ κοινωνὸς συγχαλεῖ
πρὸς τὴν πλάσιν, καὶ ως συνεργῶν δεόμενος κέρχα-
γεν· Ποιήσωμεν· οὐ μελέτης εἰς τέχνην δεόμενος,
οὐ συνεργῶν εἰς διάπλασιν χρῆσιν, ἀλλὰ τῷ τῆς με-
λέτης καὶ συνεργίας σχηματισμῷ μεμεριμνημένον
ἀντῷ καὶ πάμμεγα διαπλάττειν ἐνδεικνύμενος γένος.
B Ἐν δὲ τῇ τιμῇ καὶ παιδαγωγίᾳ τις τῷ γένει πρὸς
εὐσέβειαν κέρχυππαι. Πᾶσαν γάρ τὴν κτίσιν θεο-
ποιας ἔξεβαλεν, εἰκόνι τῆς Ιδίας αὐτὴν παραδόν;
μοναρχίας· εἰκόνος γάρ βασιλέως ἀπαν μέγα νομι-
ζόμενον. Δεύτερον Ποιήσωμεν ἀνθρωπὸν κατ' εἰ-
κὼν ἡμετέραν· καὶ προβλέπων μὲν τὸ δγνωμόν, τὸ
ψιλτρὸν οὐδὲ ἡμβλυνεν· οὐ γάρ ἔδει μὴ λάμψαι τὸν
ἡλιον διὰ τοὺς πρὸς τὴν ἀκτίναν τυφλούς· διὰ τοῦτο
καὶ προειδὼς τὴν παράβασιν, τὴν φιλανθρωπίαν ἀν-
έτελλεν· καὶ προσορών τὸ μέλλον, τὴν τιμὴν οὐκ ἀν-
είλεν, καὶ προγιγνώσκων τὴν ὕδριν, οὐ κατέσχεν τὴν
χάριν, φιλοκαλῶν πλαττομένους, ἵνα καὶ ως πρόσ-
καρπος ἀπομάθῃ τὸ ἀπλήστον, καὶ (18) δῷ πρόφασιν
τῷ Θεῷ δευτέρου δώρου πρὸς ἀρχὴν ἀλδίου. Δει-
νόν (19) γάρ εἰς ἀπληστίας σωφρονισμὸν τελευτή·
Τῷ γάρ πετά μικρὸν κεισομένῳ τῆς ἀπλήστου τις
δησὶς κτίσεως; Τῷ τὸν δόνιν ὡς δόδον διέδοτε ή τὸν
περιττῶν ἀχθοφορία ματαία. Όδον γάρ τὸν βίον; οὐ
C πατέριδα κεκτήμεθα. Οὐτως αὐτὸν δέ Κύριος ἐν τοῖς
Εὐαγγελίοις καλῶν²⁰: Ισθι εὐνοῶν τῷ ἀπειδίκιῳ
σου ἔκα δοὺν εἰ ἐτῇ σδῷ μετ' αὐτοῦ. Εὔλογος ἡ
τῆς ὁδοῦ προσηγορία τῷ βίῳ· μεμέτρηται γάρ ζωὴ
ῶστερος ὁδὸς· διαστήμασιν· πρόσκαιρον ἔστιν πλου-
τούντων καὶ πειρῶν πανδοχεῖον· διλιγοχρόνιος παρ-
ερχομένων ἀνάπαυσις· Αἱ ημέραι γάρ²¹ ήμῶν ως
σκάλα καρφωστιν. Ποῦ τὰ πρῶτα τῆς ζωῆς ήμῶν
ἴηται; Παρηλθεν ὡς σκάλας φαντασία, διέδραμεν ως;
σχήματος τικίασμα. Πόσον ήμὲν τῆς ὑπολοίπου ζωῆς
τὸ διάστημα; Τίθει πολυετάν φιλτρίμον, ἐκατοντού-
D τιν της ζωῆς· εἰ δὲ βούλει, τριπλασίασιν δέξτεσιν, καὶ
οὐδὲν τῶν βιωτικῶν τούτων παρέξῃ τὸ μόνιμον· καὶ
πλούτῳ φιλοτιμῆται, καὶ τρυφῇ περιεκλύζηται, καὶ
θρόνων ὑψηλότητι λάμπῃ, καὶ δὲ τι οὖν τοῦ βίου
συμπειριφέρῃ λαμπρῶν. Πάντα γάρ τοῖς τῶν ἀγάθων
μαραμόδιοι εἰσικτέ, πάντα διαδοχῆς θρηνῶδους ὑπ-
εύθυνα, σαθρὰ μὲν δύτα, καὶ καθ' ὅν θάλλει κατερόν·
ἔχει τὸν κινδύνων διὰ παντὸς ἄγωνταν. Οἱ πλοδοτος
μεριμναὶ τὰς ληστείας, ή τρυφὴ κινδυνώδης ταῖς νό-
σοῖς, μεταβολὴ ταῖς δυνατοτείαις· καὶ παλαίσας πο-
λυτρόποις κινδύνωις καὶ μυρίοις ἐκταχεῖς μεριμνή-
μασιν, ἔχει θάνατον αὐτῷ φιλαττόμενον, ὑπειπαλον
δρόητον, ἀπερίγραφον τόποις, ἀκολάχευτον δώροις,
ἀδυσώπητον θρήνοις, αἰφνίδιον δρπαγα.

¹⁶ Gen. i, 3 seqq. ¹⁷ Matth. v, 25. ¹⁸ I Paral. xxix, 15; Job viii, 9.

(17) Similiter Basilius tom. I ed. Garnieri, p. 523
A C et p. 335 E.

(18) Sic codex. Voc. τιν delendam, et pro καὶ post

ἀπληστον, legendum esse existimmo καν.

19) Sic codex. L. u. g. διεινή.

πλούτῳ, σῆμερον ἔξαπίνης ἐν τάφῳ· ὁ χθὲς ἐν συμ- ποσῷ τρυφῆς, σῆμερον ἐν καταλόγῳ νεκρῶν· ὁ χθὲς ἐν τοῖς θρόνοις, τῇ μετὰ ταύτῃ ἐν σπαργάνοις· ὁ χθὲς ἐν τοῖς κόλαξι; μετὰ μικρὸν ἐν τοῖς σκάληξι. Ποῦ τῆς προσόδου τῶν κτημάτων ὁ κόμπος; Ποῦ πλουσίου καὶ πενομένου νεκροῦ τὸ διάφορον; Ποῦ βασιλέως καὶ προσάιτου τὸ μέσον; Ἀμφοτέρων ὁ διάδοχος θάνατος, ἔκατέρου τὸ συμπέρασμα τάφος· πλὴν ἐνταφίων οὐδὲν συνδίλια. Εὗγε τῆς Παύλου φωνῆς· Πορισμὸς, φησὶν, μέγας η̄ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας· οὐδὲν γάρ εἰσηργήκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον, διτοι οὐδὲν ἔξεργηκετ τι δυνάμεθα. Ἀμαχος συλλογισμὸς αὐταρκείας, τῷ μηδὲν τῶν κτηθέντων συνεξίνει τοι; κτητορειν· οὐδὲν γάρ, φησὶν, ἔξεργηκειν δυνησθεθα. Τί, φησὶν, οὐ μή μετάγεις; συνεξίγεις; Τί κατέχεις τὰ μή κρατούμενα; Τὸ πέρας τῆς αὐταρκείας τοῖς κτησαμένοις ἀνόνητον. Οσα γάρ δὲν συλλέξειν δινθρώπως, εἰς σκέπην αὐτῷ καὶ τροφὴν τελευτήσει, τῶν δὲ λοιπῶν ἀπάντων κληρονόμος ὁ βίος. Ψυχαγωγούμεθα δὲ ταῖς διαθήκαις οἱ κτητορεις, οἱ λαθεῖν οὐκ ἰσχύομεν, χαρίζομενοι γράμμασιν· οἱ κατέχειν οὐδὲν ξετιν, ἀφίνειν δικοῦντες, οὐδὲν εἰγε κατέχειν ἦν, οὐδὲν ἔξεστημεν ἀλλοφ. Καὶ δῆλοι τὴν γνῶμην τῆς διαθήκης ὁ πρόδογος· εἰη μὲν με, φησὶν, ζῆν, καὶ χωρεύειν με τῶν ἡμῶν. Εὔχην περισφίγγοντος καὶ παραχωροῦντος φωνῇ γράψει τὸ γράμμα καὶ τοὺς γράμματάς τὸ ἔργον ἀπεύχεται· εἴη μὲν με ζῆν, καὶ χωρεύειν με τῶν ἡμῶν. Οὐδὲν ψυχορράχοντες τοῦ τῶν χρημάτων ἀφιστάμεθα φιλτρού· δὲν δὲ τι, φησὶν, τὸν (20) κατ’ δινθρώπον πάθω, βιούομαι εἶναι κληρονόμος. Κληρονομεῖ καὶ μὴ βιούει· ἡ φύσις σε καὶ ἀκοντα κληρονομεῖσθαι διέθετο. Καὶ σὺ τοῖς χρήμασι κληρονόμον μὴ γράψῃς, εὐρήσεις κληρονόμον τὰ χρήματα· καὶ μηδὲν καταλίπῃς, οὐδὲν ἔξενεγκειν ὅντικήσω δυνήσῃ. Οὐχ ὡς φαύλον τὸ διατίθεσαι λέγω· παραινεῖ γάρ που καὶ προφήτης ἀνθρώπῳ· Τάξαι περὶ τοῦ οἰκου σου· ἀποθήτησεις γάρ σὺν, καὶ οὐ ζήσῃ· ἀλλὰ τὰς τῶν γῆνων ἡμῶν κωμῳδῶ προαιρέσεις, διτοι τὰ τούτοις· ἐκ τούτων παραπεμπόμενα χρήματα τῶν ἀδιαδόχων τιμιώτερα κρίνομεν. Οὐτας πορισμὸς μέγας η̄ εὐσέβεια· οὐχ ὑπόκειται θανάτου διαδοχαῖς, οὐ διαθηκῶν σκορπίζεται γράμμασιν, οὐδὲ ἀφεὶς τὸν κτησαμένον κληρονομεῖται παρ’ ἄλλων. Αδτὸς ἔσωτοι κιβωτὸς ὁ φιλόθεος, αὐτὸς κληρονόμος τῆς οἰκείας οὐσίας, τῷ τῶν ἀλπίδων συνεκδημεῖ βαλαντίψ, τῷ τῶν ἀρτῶν ὀδεύων τὴν πρόσοδον, εύρεται τὸν οὐρανὸν οἰκίαν, ἀναμήνυται συμποσίῳ δικαίων, καρπούται βασιλείας ἀξίαν αἰώνιον, πρόσειται τῷ βασιλεῖ οὐν παρῆσται βών· Σὺ εἰ ὁ ἀποκειστῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί.

nam hortatur etiam aliquo loco propheta hominem²⁹: Sed vitupero nostrum rerum terrenarum nimiam studium, quod opes alteri ab altero transmissas præstantiores judicamus iis quæ vicissitudini non sunt obnoxiae. Revera pietas quæstus est magnus:

²⁹ I Tim. vi, 6 seq. ³⁰ Isa. xxviii, 1.

(20) Sic codex. Legendum esse existimò τῶν.

A cellant divitiis, etiamsi voluptate circumstrepantur, etiamsi thronorum altitudine splendeant, etiamsi qualemcunque virtute splendorem secum ferant. Etenim omnia florū marcorī similia sunt, omnia obnoxia flebili vicissitudini, cum sint fragilia, nec nisi quandiu florent; habent enim perpetuo certamen cum periculis. Divitiis periculum minatur rapacitas; luxurias periculosa est morbis, mutationes impériis; et qui conflicitatus est cum multiplicibus periculis curisque innumeris confessus, habet 58-57 mortem ipsi reservatam, adversarium frangi nescium, non circumscripsum locis, cui donis blandiri nemo potest, inexorabilem lamentationibus, improvisum raptorem. Qui heri in divitiis, hodie repente in sepulcro: qui heri in convivio voluptatis, B hodie in catalogo mortuorum: qui heri in thronis, die proximo in pannis feralibus: qui heri in adulatoriis, brevi post in vermis. Ubi est numeratorum gaudium marsupiorum? Ubi splendor reddituum, qui ex possessionibus parantur? Ubi divitis et pauperis mortui discriminē? Ubi differentia regem inter et niendicum? Utriusque successor est mors, utriusque finis sepulcrum: præter vestimenta supnebria nulli est comitatus. Recte Pauli vox: Quæstus, inquit, magnus est pietas cum animo sua sorte contento; nihil enim intulimus in mundum, ergo nec efferre quidquam possumus³⁰. Insuperabilis est ratiocinatio animi sua sorte contenti, propterea quod nihil bonorum simul cum possessoribus exit: nihil enim, inquit, efferre poterimus. Quid eorum, inquit, quæ non apportavisti, exportabis tecum? Quid tenes ea quæ in tua non sunt potestate? Quod modestiam excedit, inutile est possessoribus. Quidquid enim cumulaverit homo, in tegumentum ei et victimum cedet, sed reliquorum omnium hæres est vita. Mortem vero oblinus nos possessores, dum ea quæ capere non possumus, in testamentis litteris libenter tribuimus; dum, quæ retinere non licet, ea relinquere aliis videuntur, ita ut, si quidem retinere liceret, non cederemus alii. Et manifestat sententiam testamenti prologus: Liceat mihi quidem, inquit, 58-59 vivere et dominari rebus meis. Sribit libellum verbis hominis, qui præmitit preces, suisque cedit bonis, et rem libello significat abominatur: liceat quidem mihi vivere, et dominari rebus meis. Ne tum quidem, cum animus a corpore absipiatur, divitiarum illecebris abstineamus: si vero quid humani, inquit, mihi acciderit, hæredes esse volo. Hæres est, etiam si nolis: natura tibi vel invito hæredes esse voluit. Eisi tu opibus hæredem non scribas, invenient hæredem opes; etsi nemini relinquas, nihil eorum quæ possidebas efforre poteris. Non ut de re mala de testatione dico, Ordinares tuas, nam tu moriturus es, neque vires!

nou obnoxius est successioni mortis, non testamentorum dissipatur libellis, non derelicto possesse haereditate accipitur ab aliis. Ipse sui ipsius thesaurus est amicus Dei, ipse haeres propriarum divitiarum: abit cum lucro pietatis, cum divitiis spei effertur, portat demigrans reditus e virtute paratos, invenit cœlum domicilium, immiscetur convivio justorum, nanciscitur regni honorem semi-piternum, accedit ad regem cum animo intrepido clamans: Tu es qui restituvis meum mihi patrimonium.

Ad illa Christiani tendant: propter illa natum esse, summa beatitudo habenda est, quod quis adipiscetur spectaculum divinum, cogitatione majus: hominum resurrectionis **60-61** subitæ, mirabilis terræ commutationis, tubarum eos qui ab omni ævo mortui sunt, suscitantium: justorum, qui per aerem seruntur, exsultationum vere angelicarum, descensus Domini in terram in aspectu orbis terrarum. O qualis erit eorum qui nunc servide eum amarunt, exclamatio, ubi accesserint in occurso tunc futuro: Reminiscere, Domine, ambulasse nos coram te cum veritate, et fecisse nos ea quæ tibi placent! ubi clamantes statim vicissim audient clamantem: Et novi mea, et cognitus sum a meis²¹. Ergo fugiamus nimiam curam circa res ad vitam pertinentes: liberemus animum a terrenis oneribus: pervadamus ad futurum cogitationibus: persequamur opes vicissitudini non obnoxias: custodiamus purpurea virtutis veste dignitatem imaginis regiae; nos, qui constituti sumus ut rebus vitae impereamus, ne in servitium imperium convertamus, ante omnes divitias queramus divitiarum præsulem: Divites enim, inquit, pauperes redduntur atque esuriunt; querentes autem Dominum non indigebunt ullo bono²²; ei gloria in sæcula sacerdotum. Amen.

HOMILIA IX.

62-63 *De loco Ep. ad Hebreos, iii, 1: « Intueamini apostolum et pontificem professionis nostre Iesum Christum, fidum illi qui fecit ipsum. »*

64-65 Quoties facio initium doctrinæ de pietate, rei gravitatem considerans, me ipsum coram pietatis Domino excuso, ne forte in sublimiori religionis materie enuntianda oratio paululum aberret, docens animos pusilliam de Deo expositionem. Est enim illud quoque, quod in lingua humana sublime habetur, miserum aliquid, et ad laudationem divinam prorsus nihil, cum sit vel maxime sublimis apud homines in Deum hymnus ad excellentiam illius glorie humillimus. Nihilosecius accepta est theologia oblatio universi Domino, circumscriptio quidem viribus eorum qui offerunt oblationem, neque vero honore proprie sublimitatis. Sed haeretici, quasi majorem se in theologia auctoritatem habere sibi imaginantes, vel suspicantes sublimitatem verborum sublimiore esse gloria divina, de honore Domini universi nobiscum disceptant, quasi ei a nobis major tribuant dignitas, quam gradus ejus revera sunt: atque Biblia

²¹ Joan. x, 14. ²² Psal. xxxiv, 10..

(21) Sic codex. Hoc reddidi, quasi scriptum sit autem.

A Πρὸς ἐκεῖνα Χριστιανοῖς δὲ σκοπός· δι' ἐκεῖνα τὸ τεχθῆναι μακαριστὸν, διτεύξεται τις θέας ὑπὲρ ξνοιαν θείας· τῆς τῶν ἀνθρώπων ἔξαιρην ἀνοίξεως, τῆς παραδόξου τῆς γῆς ἀλλοιώσεως, τῶν τοὺς ἐξ αἰώνος σαλπίγγων νεκροὺς ἐγειρουσῶν, τῶν φερομένων διάροιαν, τῶν ἀγγελικῶν ὅφθαλμοφανῶν βαχευμάτων, τῆς ἐπὶ τὴν γῆν ὑπὸ δύσειν τῆς οἰκουμένης τοῦ Δεσπότου καθόδου. Ω πηλίχον τὸ γῦν αὐτοὺς (21) πειθαρχότας θερμῶς κατὰ τὴν τότε βοῆσαι προσελθόντας ἀπάντησιν· Μνήσθητε, Κύριε, ὡς ἐπορεύθημεν ἐνώπιόν σου μετὰ ἀληθείας καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιόν σου ἐποίησαμεν, καὶ βῶντας εὐθέως ἀντακούσαι βοῶντος· Καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Ἀνανεύσωμεν δὴ τῆς πολλῆς περὶ τὰ βιωτικὰ φροντίδος· κουφίσωμεν B τῶν γῆνων τὴν ψυχὴν φορτισμάτων· διελθωμεν πρὸς τὸ μέλλον ἐννοίαις· τῶν ἀδιαδόχων θησαυρῶν ἐρασθῶμεν· φυλάξωμεν ἀρετῆς ἀλουργίδες τὸ τῆς βασιλικῆς εἰκόνος ἀξιώματα· βασιλεύειν τῶν τοῦ βίου ταχθέντες, εἰς δουλείαν τὴν βασιλείαν μὴ στρέψωμεν· πρὸ παντὸς πλούτου ζητῶμεν τὸν τοῦ πλούτου προστάτην· Πλεύσιοι γάρ, φησιν, ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείραστο, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον, οὐκ ἐλαττωθήσονται πατέρες ἀγαθοῦ· αὐτῷ τὸ δόξα εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

OMILIA Θ.

Εἰς τὸ, « Καταροήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς διοικηγίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πιστὸν δύτα τῷ ποιῆσαντι αὐτόν. »

C Οσάκις δὲν πρὸς διδασκαλίαν εὔσεβείας δρμήσω, τὸ τοῦ πράγματος φρικτὸν λογιζόμενος, τῇ κατ' ἐμαυτοῦ χρῶμαι πρὸς τὸν τῆς εὔσεβείας Δεσπότην ἀπολογίᾳ, μὴ πού τι τοῦ τῆς εὔσεβείας ὑψίους φθεγξάμενος δὲ λόγος μικρότερον ἀπέλθῃ, διδάξεις ψυχᾶς μικρολογίαν Θεοῦ. « Εστιν μὲν γάρ καὶ τὸ σφόδρα παρὰ γλώττης τῷηλὸν ἀνθρωπίνης, οἰκτρὸν τι καὶ πρὸς τὴν θείαν δοξολογίαν οὐδὲν, οὐσης δὲ καὶ τῆς λίαν ὑψηλῆς παρ' ἀνθρώποις εἰς θεὸν ὑμνησίας πρὸς τὴν δόξης ἐκείνης ὑπερβάλλον ταπεινότάτης. Εὑπρόσδεκτος δμως δὲ τῆς θεολογίας τῷ τῶν ὅλων Δεσπότη προσαγωγῇ, τῇ τῶν προσφερόντων δριζόμενος δυνάμει τὸ προσφερόμενον, οὐ τῇ τῆς οἰκείας ἀψηλότητος δόξῃ. Αἱρετικοὶ δὲ, ὥσπερ τι τῆς ἀξίας ἐκείνης εἰς θεολογίαν ἔχειν φανταζόμενοι μεῖζον, δὲ λόγων ὑψίους ὑπερτεύοντες εἴναι τῆς θείας ὑψηλότερον δόξης, περὶ τῆς τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων πρὸς ἡμᾶς ζυγομαχοῦσι τεμῆς, ὡς τῶν αὐτοῦ μέτρων αὐτῷ παρ' ἡμῶν γινομένη ὑψηλοτέρας· καὶ καθάπερ ἀντιδι-

D

κού χάρτας τὰς Γραφὰς ἀρευνῶντες, δικαστήριον ἐξ αὐτῶν τῷ Θεῷ συγκροτοῦσι, καὶ τὸν θεολόγον ἔκεινον περιστανταί Παῦλον, ὡς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου συμβολαιογράφον δουλεῖας, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις τούτου χάριν ἐπ' αὐτῷ παραγγέλλοντα· Καταροήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ὑμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, πιστὸν διτα τῷ ποιήσατε αὐτόν. Ἰδού, φησιν (21), ἀναμφίβολος τοῦ ἔκτισθα τὸν Γίδην μαρτυρίᾳ. Οὐ θαυμαστὸν τὸ καὶ τοὺς σφόδρα λαμπροὺς ὡς ἀσάφειαν ἔχουσι προσπάτειν αἱρετικοὺς· τοὺς γὰρ σαθροὺς δρθαλμοὺς καὶ τὰ φωτεινὰ σκοτεινὰ, καὶ παρὰ τῆς λαμπούσης ἀκτίνος ἀμβλυωπία. Τούτο τοῖς αἱρετικοῖς ἐν οὐτῷ φωτεινῇ διανοίᾳ γραμμάτων ἐνταῦθα συμβέβηκεν. Ἀποστόλου γὰρ ἀκούοντες δύνομα, τὸν Θεὸν Λόγον νοοῦσιν ἀπόστολον, ἀρχιερέως ἀναγινώσκοντες κλῆσιν, Θεότητα τὸν ἀρχιερέα φαντάζονται. Πλαράδοξος φρενοδλαβεῖς ιδέα. Τέλος γὰρ ἀπόστολου προσηγορίαν μαθῶν οὐκ εὐθὺς ἀνθρώπον ταύτην μηνυσμένον ἔγνω; Τέλος ἀρχιερέως δύνομασίαν ἀκούων θεότητος, ἀν οὐτίσιν τὸν ἀρχιερέα ἐνομίσεν; Εἰ γὰρ ἀρχιερεὺς ἡ Θεότης, τίς δὲ τῇ παρὰ τῆς ἀρχιερείας λειτουργίᾳ θεραπεύεινος; Εἰ Θεὸς δὲ προσφέρων, οὐδεὶς φροσφέρεται. Τί γὰρ θεότητος μεῖζον, ἵνα ὡς ἐλάττων προσφέρῃ τῷ μεῖζον; Τί δὲ αὐτὴν, αἱρετικὲ, τὸ προσφέρειν καταναγκάζον; Τὸν μὲν γὰρ ἀρχιερέα προσφέρειν ἐπάναγκες, τῆς ἐκ τῶν προσφερομένων καὶ αὐτὸν τελειώσεως χρήζοντα, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνὴν· Πᾶς γάρ, φησιν, ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμπαρόμερος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν (22), μετριοπαθεῖται δυνάμειος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλαρωμέοις, ἐπειὶ καὶ αὐτὸς περικεῖται ἀσθέτεια· καὶ διὰ ταύτην ὁρεύεται, καθὼς περὶ τοῦ λιοῦ, οὐτως καὶ περὶ δαυτοῦ προσφέρειται καὶ ἀμαρτιῶν. Θεότητος δὲ φύσις τῆς ἐκ χάριτος ἀνενδεής τελειώσεως. Πόθεν οὖν αὐτοὶ δὲ θεὸς Λόγος κεκλήσθαι νῦν ἀρχιερεὺς ἐνομίσθη, διὸ θυσίας εἰς προκοπήν ιδίαν κατὰ τοὺς ἀρχιερέας μὴ χρήζων; Οὐ θεότητος κτήτωρ ἐξ ἀνθρώπων μὴ ληφθεῖσης ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν Θεόν, διὸ μηδενὶ τούτων αὐτῶν παρ' Αρείου κατ' αὐτοῦ προσφερομένων φωνῶν γνωρίζεινος. Οὐρα γάρ τοῦ τῆς θεότητος ὑψος πάσις ταύτας ἐψεῖται τὰς φωνὰς ἀλλοτρίας, δινωθεν αὐτὸς μικρὸν ἐπερχόμενος. Οὐκ ἀγρέλων, φησιν, ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀδραὰμ ἐπιλαμβάνεται· διτεροὶ ὥψειλεν κατὰ πάντας τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεῖσμα γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν· Ἐρ φέπειτο οὐτὸς πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομέοις βοηθῆσαι. Οὐτερ, ἀδελφοὶ ἄτροι, κλήσεως ἐπουραρίου μέτοχοι, καταροήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ὑμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, πιστὸν διτα τῷ ποιήσατε αὐτόν. Ταῦτα τῆς τῶν δημάτων δυτα

A tanquam adversarii chartas perscrutantes, Deo ex illis tribunal consciunt, et theologum illum circumstunt Paulum, tanquam testem veneracionis Dei Filii, omnibusque ideo hominibus de eo prædicantem: 66-67 *Intueamini apostolum et pontificem professionis vestre Iesum Christum, fidum illi qui fecit ipsum*²³. Ecce, inquiunt, testimonium minime dubium, creatum esse Filium. Non est mirabile, hæreticos etiam in verbis valde claris, sicuti in obscuris offendere: nam debilibus oculis etiam lucida sunt obscura, et e radio solis visus obtusus oritur. Hoc etiam hæreticis in sensu verborum tam clero hic evenit. Nam apostoli non enim audientes, Deum Filium putant apostolum esse; pontificis legentes vocationem, Numen pontificem esse opinantur. Mirabile dementiae genus. Quis enim, qui apostoli appellationem legit, non statim hominem ea significatum esse intelligit? Quis pontificis nomen audiens, Numinis naturam pontificem esse creditur? Nam si pontifex Numen est, quis pontificatus ministerio colitur? Si Deus est qui offert sacra, nemo est cui offerantur. Quid enim Numinis maius est, ut tanquam persona inferior offerat superiori? Quid vero est, o hæretice, quod cogat ipsum Numen offerre sacra? Etenim pontificem offerre sacra oportet, qui quidem ipse perfectione piaculis effecta indiget, secundum Pauli dictum²⁴: *Omnis enim, inquit, pontifex et ex hominibus sumitur, et pro hominibus idem constituitur in rebus divinis, qui patientiorem sese potest exhibere erga insipientes et peccantes, quandoquidem ipse quoque circumdatus est infirmitate: atque propter hanc debet sicuti populi causa, ita sui quoque ipsius sacra offerre pro peccatis.* Numinis autem natura perfectione per gratiam non indiget. Unde igitur illis Deus 68-69 Filius nunc pontifex vocari existimat, qui sacrificio ad sui ipsius profectum non indiget, ut pontifices? Deitatis possessor, non assumptus ab hominibus, constituitur pro hominibus in rebus divinis, qui a nemine agnoscitur ex verbis ab Ario de eo allatis. Etenim vide omnes deinceps illas voces, a sublimitate Deitatis alienas, ab initio eas paululum perlustrans: *Non angelis, inquit, opitulatur, verum Abrahamicis opitulatur; quare debuit per omnia fratibus suis assimilari, ut misericors fieret et fidus pontifex in rebus divinis. Quod enim passus est ipse tentatus, potest iis qui tentantur ferre auxilium*²⁵. Quare, fratres sancti, vocationis cœlestis participes, intueamini apostolum et pontificem professionis vestre Iesum Christum, fidum illi qui fecit ipsum. Hæc verborum conjunctionis membra distractando hæretici dolose certant; sed quandoquidem iis verba secundum singulas partes legere gratum fuerit, etiam per ipsam lectionem secundum partes mani-

²³ Hebr. iii, 1, 2. ²⁴ Hebr. v, 1-3. ²⁵ Hebr. ii, 16-18.

(21') Sic codex. Leg. φαστν.

(22) In codice desunt verba: "Ινα προσφέρῃ ὁώδε τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἀμαρτιῶν.

festius vobis calumniae, his verbis ab illis adhibitae. **I**propoeramus indicium. Non angelis, inquit, opitulatur, verum Abramidiis opitulatur. Num semen Abrahami Numen est? Audi etiam verbum sequens: Quare debuit per omnia fratibus suis assimilari. Num secundum Deitatem habuit Deus Filius fratres similes? Contemplare etiam id quod cum his statim conjungitur: Ut misericors fieret et fidus pontifex in rebus divinis. Quod enim passus est ipse tentatus, potest iis qui tentantur ferre auxilium. Neque igitur, qui passus est, pontifex misericors, sed patibile **70-71** templum; non vivificus ejus qui passus est, Deus, proles Abrahami est, ille qui heri hodieque est, secundum Pauli verba ²⁶, non is qui dicit: Antequam Abrahamus esset, sui ego ²⁶, si nullis fratibus per omnia: qui anima humanæ carnisque assumpsit fraternitatem, non is qui dicit: Quisquis me videt, Patrem videt ²⁷, Apostolus, qui consors nostræ naturæ est, et qui cunctis prædicandum esse captivis, Apostolus, qui diserte apud Judeos dicit: Spiritus Domini est super me, eo quod unxit me, ad prædicandum Evangelium pauperibus misit me ²⁸: — unguitur autem humanitas, non deitas, haeretice; — hic est qui fidelis Deo factus est pontifex. Tempore enim factus est, non ab aeterno fuit: hic est qui brevi post ad pontificatus dignitatem proiectus est, o haeretice. Atque audi vocem clariorem, diserte tibi hoc prædicantem: Ille quidem, inquit, tempore imbecillitatis suæ precatio[n]es supplicacionesque missas ad eum qui possit ipsum e morte salvare, cum vociferatione magna et lacrymis quasi Deo quoddam sacrificium offerens, et exaudiens, ita ut esset liberatus a pauro, quamvis esset Filius, dedit obedienciam, et consummatus factus est, et fuit obediencibus ipsi omnibus auctor salutis aeternæ ²⁹. Cui uniuersitudo vero paulatim prolixiens, o haeretice, de quo etiam Lucas in Evangelii exclamat: Jesus autem proficiebat astate et sapientia alque gratia ³⁰: huic congrua Paulus quoque prædicat his verbis: Consummatus factus est, inquit, et fuit obediencibus ipsi omnibus auctor salutis aeternæ: appellatus ille quidem a Deo pontifex **72-73** secundum ordinem Melchisedeci ³¹: hic nihilominus est ille qui secundum principatus militaris typum judicatus, qui semen Abrahami vocatus, qui per omnia fratibus similis factus, qui tempore constitutus est pontifex: qui per ea que passus est, consummatus factus est, qui quod passus est ipse tentatus, potest iis qui tentantur ferre auxilium, qui secundum ordinem Melchisedeci pontifex constitutus est. Quid igitur contra Paulum interpretaris Deum Filium talium, qui non passus sit, terrenaque eum commiscens similitudini, talium, qui pati deberet, pontificem facis? Quid vel contra verborum perspicuitatem et contra finem sensus aperti impudentes estis? Itaque

A συναφεις τὰ μὲλη διασπῶντες αἱρετικοὶ κακουργοῦσιν· ἀλλ᾽ ἐπεδήπερ αὐτοῖς τὰς φωνὰς κατὰ μέρος ἀναγινώσκειν ἥδι, καὶ διὰ τῆς κατὰ μέρος τῶν φωνῶν ἀναγνώσεως τρανότερον ὑμῖν τῆς τῶν φωνῶν παρέκεινος ληστείας προθύμεν τὸν ἔλεγον. Οὐκ ἀγγέλων, φησὶν, ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ. Μὴ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ ἡ Θεότης; "Ακουσον καὶ τὴν ἐπομένην φωνὴν· "Οὐθεν ὥφειλεν κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὅμοιωθῆναι. Μὴ τῇ θεότητι ἔσχεν ὁ Θεὸς Λόγος τινᾶς ἀδελφοὺς ἐοικότας; Σκοπεῖ καὶ τὸ τούτοις εὐθὺς συναπτόμενον· "Ιτα διείημων, φησὶν, γέρνεται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν· (23) ἐνῷ γὰρ πέπονθεταιτὸς κειρασθεὶς δύναται τοῖς κειραζομένοις βοηθῆσαι. Οὐκ οὖν ὁ παθὼν ἀρχιερεὺς ἐλείημαν, παθητὸς δὲ ὁ νεὸς, οὐχ ὁ ζωοποιὸς τοῦ πεπονθέτος Θεός, σπέρμα Ἀβραὰμ ὃ χθές καὶ σήμερον κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν· οὐχ ὁ δέγων· Περὶ Ἀβραὰμ γερέσθαι ἐγώ εἰμι, διοις τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα, ὁ ψυχῆς ἀνθρώπινῆς καὶ σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα· οὐχ Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ διέρκεται τὸν Πατέρα, Ἀπόστολος δὲ ἡμῖν ὅμοιότιος καὶ κεχρῆσθαι κηρύττων αἰχμαλώτοις, Ἀπόστολος καὶ λέγων ἐν Ἰουδαιοῖς σαφῶς· Πτεῖγμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὐ εἰρεκεν ἕγριστέ με, εἰδαγελλισαθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με· χρέεται δὲ ἀνθρωπότης, οὐ θεότης, αἱρετικέ· οὗτος δὲ πιστὸς τῷ Θεῷ πεποιημένος ἀρχιερεὺς. Ἐγένετο γὰρ οὗτος, οὐκ ἀΐδιος προῆν· οὗτος, δὲ κατὰ μικρὸν εἰς ἀνθρώπων προσεγένετος, καὶ εἰσακονισθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καὶ πέρ ὦ Γιός, ἔμαθεν τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἀπέτελε τοῖς ὑπακούοντισιν αὐτῷ πᾶσιν αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου. Τελειώτα δὲ κατὰ μικρὸν προκόπτων, αἱρετικέ· περὶ οὐ καὶ Λουκᾶς ἐν τοῖς Εὐαγγελοῖς βοᾷ· Ἰησοῦς δέ προέκοπτεν ἡλικιὰ καὶ σοφίᾳ καὶ χάριτι· τούτῳ σύμφωνα καὶ Παῦλος φεγγόμενος, Τελειωθεὶς, φησὶν, ἐγένετο τοῖς ὑπακούοντισιν αὐτῷ πᾶσιν αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἀρχιερεὺς τεταγμένος. Τί οὖν ἀνθερμηνάεις τῷ Παύλῳ τὸν ἀπαθή Θεὸν Λόγον, ἐπιγείω καταμετνὺς δομοιστητι, καὶ παθητὸν ἀρχιερέα ποιῶν; Τί καὶ πρὸς τὸ τῶν γραμμάτων ἀνατίθεσθε πρόδηλον καὶ πρὸς τὸν τῆς ἐννοίας τῆς προκειμένης σκοπόν; Ἡ μὲν οὖν πρὸς τὰς συλλαβὰς,

²⁶ Hebr. xiii, 8. ²⁶ Joan. viii, 58. ²⁷ Joan. xiv, 9. ²⁸ Isa. lxi, 1; Luc. iv, 18. ²⁹ Hebr. v, 7, 8.
³⁰ Luc. ii, 52. ³¹ Hebr. v, 9, 10.

(23) In codice desunt verba a v. εἰς—λαοῦ.

ἐξ αὐτῶν τῶν φωνῶν διαδέειχται μάχη· έδωμεν δὲ Ἀ ipsis vocibus manifestatur controversia contra syllabas: sed videamus etiam finem verborum multum ab hæretica confabulatione discrepantem. Cum vicit ubique prædictio et præsertim cum ara illa sacrificiorum, Hierosolyma scilicet intelligo, Christianismum illustravit, invidia quædam Hebræorum oborta saluti, a gratia iis ad legem iterum redditum effecit, et fraus, quæ in laudatione Christi occultata erat, conatum eorum, qui a fide seducebant, maxime juvit. Etenim eos, qui semel sacra Christiana amplexi erant, non subito a fide in Christo posita averterunt, ita ut non aperto bello contra dilectum concitarent ad evitatem fraudis eos, qui fraudem sustinerent, sed verbis facile persuadentibus eos inescaverunt: magnus, inquit, est Christus: quomodo enim non magnus ejus quidem nomen passionibus venerabile est, et quis vestrum

74-75 fidem in eo non ponat? Sed in hoc nos oportet cavere, ne jami custodiam legis superfluum habeamus, neque alium illius præferamus ordini, vel alium locum beatarum mutationum præter Palestinæ hæreditatem exspectemus, vel aliud sacerdotium Levitico æstimemus magis honorificum; sed ut alainus quidem amorem in Christum, immutabiles autem legis partes servemus. Ita Paulus, dolens de eo, quod fidei a Judæis vi ad legem retraherentur, contra perversam doctrinam monstrat, Christi persona legem mutantam esse, et contradictioni sacerdotii adversatur, incarnationis mysteriū finem manifestans: *Non angelis, inquit, opitulatur, rerum Abrahamidis opitulatur.* Adventus Christi Domini in carne humana, inquit, hominum natura causa factus est, promissum antiquum confirmans generi humano. Acceperat enim patriarcha promissionem ⁴⁴, fore ut in semine ipsius benedictio contingat omnibus gentibus. Præterlapsum est post promissionem tempus, auctum est seminis genus, processit annorum numerus, sed nullibi gentibus mutatio ad pietatem facta est, nulla species benedictionis apud eas. Verum enim ipsum patriarchæ genus ad idolatriam esse criminale convertebatur, irreligiose agens in Aegypto, Palæstinam contaminans, apud Persas imaginem colens. Ergo quomodo missio eventum habuit, ut mentita esse vox divina non videretur? Quis erat, qui ad tantam promissionem sese Deo interponeret? Num Moses legislator? Magnus quidem ille tanquam verus propheta omniumque prophetarum princeps, sed statim vel ad interventum **76-77** libertatis terrestris coram Deo ignavus est et ignorans Deo significat: *Elege, quæso, Domine, alium idoneum, quem mittas* ⁴⁵. Et Aaron ad benedictionis ministerium sufficiens? Splendidus quidem sacerdos et sacerdotii legalis fundamentum, sed ab irreligiosis turbis facile perterrebatur, ut fabricatio imaginis

⁴⁴ Gen. xxiii, 18. ⁴⁵ Exod. iv, 13.

(24) Sic codex. Hoc reddidi, quasi scriptum sit
suum.

PATROL. GR. LXIV.

(25) Sic codex. Leg. φάσλι.

vitul: docuit : venerabilis etiam Elias est, qui quidem ardoris ferventis scintillas ejicit, sed impiis invisus. Nullibi erat sequester benedictionis promissæ, cum gentes idola colerent, Judæi simul irreligiosi essent, propheta clamarent : *Elige, quæso, Domine, alium idoneum, quem mittas, cum sacerdotes vel immodice indulgerent peccatoribus, vel impudice et abjecte eos adularentur.* Itaque opus erat ad interventum benedictionis pontificis, secundum naturam quidem e gente Abrahami nato, dignitate autem prophetis superiori, innocentem et inansueto, patibili quidem tanquam cognato Abrahami, sed in periculis sciente ad Deum clamare : *Verum non quod ego volo, sed quod tu*⁴⁴. Nascitur vero ad hoc Christus, non angelorum induens naturam : etenim non e genere angelorum hominibus Deus benedictionem promisit, sed ex Abrahami posteris æqualis alicujus iis, qui acceperant promissionem. Hoc nunc est Pauli consilium, iis, qui Christi pontificatum superfluum haberent, monstrare, promissionem benedictionis sine hoc sacerdotio eventum non habuisse. Sed quod non singul hunc sensum, e verborum cohærentia vos ipsi judicare, spectantes verborum subtilitatem. Volo enim accuratiōribus quoque præceptis vos ante assuefācere, ut evadatis **78-79** populus bene instructus, rerum divinarum magister. *Non angelis, inquit, opitulatur, verum Abrahāmidis opitulatur* : non angelos, inquit, respexit Dominus universi, sed genus Abrahāmi, periclitans, ne antiqua promissione excideret. Et quid hoc ad id, de quo nunc agitur, Paule? *Propterea, inquit, debuit per omnia fratribus suis assimilari, ut misericors fieret et fidus Pontifex in rebus divinis.* Cum veniret, ait, Salvator Abrahāmidicē gentis, quæ promissionem benedictionis acceperat, quæ pontificis opus habebat ad impretrandam illam innocentiae humanæque imbecillitatis consorte, nascitur ille e gente Abrahāmi secundum carnem et naturæ communionem in genere Abrahāmi assumī, ut ostendens in seipso personam a peccato liberam, fiat consors vita humanæ benedictionis intercessor communione fragilitatis humanæ, et fortis omnino auxiliator intercessionis per innocentem, æternum, cognatum. Ergo quare mortem obire eum oportuit, qui purus esset ab omni peccato, brevique resurreciōris? *Quod passus est, inquit, ipse tentatus, potest iis, qui tentantur, ferre auxilium.* Illud, inquit, illud passionis supplicium in innocentie carne contingens, potestas quædam ei est in cognatis, satisfactio invincibilis, tanquam superatio potestatis diaboli injuste obnimentis, ne innocens quidem inter eos homo sine damno, quod ab illo (sc. diabolo) est, præteriret. Quare, fratres sancti, vocationis cœlestis principes, intueamini apostolum et pontificem professionis nostræ Iesum Christum, fidum

A έδειξεν σεμνὸς καὶ Ἡλίας καὶ ζῆλου φλογώδους ἀποβάλλων σπινθῆρας, ἀλλ᾽ ἀμαρτωλοῖς ἐπαχθῆς. Οὐκ ἡν δύδαμόθεν πρὸς τὴν τῆς εὐλογίας μεσίτης ὑπόσχεσιν, εἰδωλολατρούντων ἐθνῶν, Ἰουδαίων συνασεβούντων, προφητῶν κεχραγότων· Δέομαι, Κύριε, προχειρίσαι ἀλλοι δυνάμενοι, διὰ ἀποστελεῖς, ἵερέων ἡ συγχωρούντων ἀμαρτωλοῖς ὑπὲρ μέτρον, ἢ κολαζόντων ἀφειδῶς παρὰ πόδας.⁴⁵ Εδει τοινυν πρὸς τὴν τῆς εὐλογίας μεσίτειαν ἀρχιερέως, τῇ φύσει μὲν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ἀβραὰμ τικτομένου, τῇ δὲ ἀξίᾳ προφητῶν ἀνωτέρου, ἀναμαρτήτου καὶ πράου, παθητοῦ μὲν ὡς συγγενοῦς Ἀβραὰμ, ἀλλ᾽ ἐν κινδύνοις εἰδότους πρὸς τὸν Θεόν ἔκβοᾶν· Πλὴρούσι τὴν ἄγρω θέλω, ἀλλὰ σύ. Τίκτεται δὴ πρὸς τοῦτο Χριστὸς, οὐκ ἀγγέλων περιθέμενος φύσιν· οὐ γάρ ἐκ γένους ἀγγέλων εὐλογίαν ἀνθρώποις δὲ Θεός καθυπέσχετο, ἀλλ᾽ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ τοῦ τοῖς ἐπαγγελίαιν εἰληφόσιν ὅμοιοις. Τοῦτο νῦν τὸ προκείμενον Παύλῳ τῷ τοῖς τὴν κατὰ Χριστὸν ἱερωσύνην περιττὴν ἥγουμένοις δεῖξαι τὴν τῆς εὐλογίας δινευ ταύτης μῆτη πληρούμενην ὑπόσχεσιν.⁴⁶ Οτι δὲ οὐ πλάττω τὴν ἔννοιαν, ἐκ τῆς τῶν ῥημάτων ὑμεῖς ἀκολουθίας δικάσατε, συντείνοντες ἑαυτοὺς πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων λεπτότητα. Βούλομαι γάρ καὶ τοῖς ἀκριβεστέροις ὑμᾶς προειδίσαι διδάχμασιν, ἵνα γένησθε δῆμος τηριωμένος τῶν θειῶν διδάσκαλος. Οὐκ ἀγγέλων, φησίν, ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. Οὐ πρὸς ἀγγελικὴν, φησίν, δὲ τῶν δῶλων Δεσπότης ἐπίσκεψιν ἔδραμεν, ἀλλὰ πρὸς γένος Ἀβραὰμ ἐκπεσεῖν εὐλογίας παλαιῶς κινδυνεύον. Καὶ τοῦτο πρὸς τὸ κείμενον, Παῦλε; "Οθερ ωφειλειν, φησίν, κατὰ πάρτα τοῖς ἀδελφοῖς δμοιωθήναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεύς τὰ πρὸς τὸν Θεόν." Επειδὴ γένους, φησίν, ἥλθεν Ἀβραμιανού Σωτῆρο, εὐλογίας μὲν προειδηφότος ὑπόσχεσιν, ἀρχιερέως δὲ πρὸς ταύτην ἀναμαρτήτου καὶ συμπαθοῦς δεομένου, γίνεται τοῦ γένους αὐτὸς τοῦ Ἀβραὰμ κατὰ σάρκα, καὶ τὸ τῆς φύσεως κοινὸν ἐν τῷ τοῦ Ἀβραὰμ ἀναδέχεται γένει, ἵνα δεῖξαι ἐν ἑαυτῷ τὴν φύσεως πρόσωπον ἀμαρτίας ἐλεύθερον, γένηται τῇ φύσει καὶ συμπαθῆς εὐλογίας μεσίτης τῇ πρὸς τὸ τῆς φύσεως παθητὸν κοινωνίᾳ, καὶ βέβαιος διὰ παντὸς βοηθός τῷ διὰ ἀναμαρτήτου καὶ ζῶντος δεὶ συγγενοῦς μεσίτειν. Τίς οὖν ἡ τοῦ θανάτου χρεῖα τῷ καθαρῷ τε παντὸς πλημμελήματος καὶ μετὰ μικρὸν ἀνίστασθαι μέλλοντι; "Ἐν φ., φησίν, πέπονθειν αὐτὸς πειρασθεῖς δύναται τοῖς κειραζομένοις βοηθῆσαι. Αὐτὸς, φησίν, αὐτὸς τὸ τοῦ πάθους ἐν ἀναμαρτήτῳ σαρκὶ συμβάν πειρατήριον δυναστεία τις αὐτῷ ὑπὲρ τῶν συγγενῶν δικαιολογία ἀγήτητος, ὡς ὑπερβολὴ τῆς παρὰ τοῦ διαβόλου δυναστείας ἀδίκου πολεμουμένων (26) τῷ μηδὲ τὸν ἐν αὐτοῖς ἀναμάρτητον ἀνθρώπον ἀγευστὸν τῆς ὑπὲκείνου παρελθεῖν ἐπηρείας." Οθερ, ἀδελφοὶ ἄγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, καταροήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ

⁴⁴ Marc. xiv, 36.

(26) Sic codex. Hic vel πολεμουμένου legendum, vel vocabulum aliquod addendum esse existimo.

ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, οὐ ποτὲ τῷ κοινῷ αὐτόν.¹⁵ Οὗτος οὖν ὑμῖν τουτου μόνου, φησιν, ἀρχιερέως συμπαθοῦς καὶ συγγενοῦς καὶ βεβαίου, τής εἰς αὐτὸν μὴ περιτρέπεσθε πίστεως. Αὐτὸς γάρ ὑμῖν τῆς ἐπιγγελμάτης ἀρχιερεὺς εὐλογίας ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ ἀπεστάλη, ὡς δὲ ποτὲ αὐτοῦ καὶ τοῦ γένους τὴν τοῦ σώματος θυσίαν συνεπαγόμενος, αὐτὸς μεσίτης ἡς ὁμολογήσατε πίστεως, ὡς τὴν φύσιν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ τῆς φύσεως ἐν αὐτῷ καταλλάξαι ἀναμαρτήσων. Εἴτα ίνα μὴ ξένα κηρύγξειν Τούδεις δὲ Παῦλος νομίζηται καὶ μηδαμοῦ τῷ Θεῷ πεπραγμένα, ἐπηγαγεν· Ὅς καὶ Μωϋσῆς ἐν δλῳ τῷ οἰκῳ αὐτοῦ. Οὐδὲν, φησιν, ἀνθρώπον ὃ ποτέ σχέσειν θείας ἀνθρώπῳ καὶ Θεῷ μεστεύειν· προέλαθεν γάρ τῆς μεσιτείας δὲ τύπος· διὰ Μωϋσέως τοῦ τῷ οἰκείῳ πρδ; Θεὸν μεσιτεύσαντος γένει. Καν ταῦτην, αἱρετικὴν, τὴν φωνὴν ἐρυθρίασον· Πιστὸς, φησιν, δὲ Ιησοῦς ὡς καὶ Μωϋσῆς. Τί οὖν, δὲ τῆς Ἀρείου κληρονόμε φρενίτιδος, τῷ Θεῷ Λόγῳ παρὰ Παῦλου νομίζεις τὸν Μωϋσέα συγχρίνεσθαι; Καὶ τοι γε περὶ τοῦ τῆς σαρκὸς Ιώάννης βοῶν ὑποδήματος· Οὐκ εἰμι, φησιν, Ιωάννης λύσαντα τῷ οὐρανῷ τοῦ οὐρανοῦ αὐτοῦ. Ιωάννος δὲ Ιώάννης τοῦ τῆς Δεσποτικῆς σαρκὸς ὑποδήματος ἀνάξιον ἔαυτὸν εἶναι διαμαρτύρεται; Οὐδὲν μείζων ἐν δλῳ τῷ οἰκῳ αὐτοῦ, προσέθηκε τούτοις εὐθύνη· Πλειόνος γάρ οὐτοῖς δόξης παρὰ Μωϋσῆν ηξελωται. Καν τῇ τῶν φωνῶν ἐναντιολόγιᾳ προσέχων σύνει τῇ διανοίᾳ, εἰρετική. Πιστὸς, φησιν, ἐστιν δὲ Ιησοῦς ὡς Μωϋσῆς· εἶτα πλειόνος, φησιν, οὗτος δόξης παρὰ Μωϋσῆν ηξελωται. Η τῶν φωνῶν πρὸς δλλήλας ἐναντιότης τὴν σύγκρισιν δείχνυσιν τῆς τῶν τύπων δομούτητος οὐσαν, οὐ τῇ τῶν ἀξιωμάτων Ιστήτος Μωϋσέως καὶ Ιησοῦ· αἱρετικὸς δὲ οὐ φρίτει τὸ τῆς Θεότητος ὑψός εἰς Μωσαῖκὴν κατάγων θνητότητα. Ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν αἱρετικῶν κατὰ τῶν ἀπόστολικῶν φωνῶν ληστείας εἰρήσθω μοι. Βούλομαι δὲ τι πλημμελούμενον παρ’ ὑμῶν εἰς μέσον διὰ βραχέων προθεῖς, εἰς τὴν τοῦ πλημμελουμένου προτρέψαι διόρθωσιν· γοργοὶ γάρ πρὸς τὰ καλὰ καθεστήκατε. Τί οὖν τὸ πλημμελούμενον; Προτίθεται μετὰ μικρὸν τοὺς πιστοὺς τὰ μυστήρια ὡς στρατιώτας τισιν βασιλικὸν στήρεσιν· τῶν πιστῶν δὲ τότε οὐδαμοῦ τὸ στρατόπεδον, δλλ’ ὥσπερ ἄχυρον τῷ τῆς φαθυμίας ἀνέμῳ τοῖς κατηχουμένοις συνεκριπτόνται. Καὶ σταυροῦται μὲν κατὰ τὸν τύπον Χριστὸς, τῇ τῆς ιερατικῆς εὐχῆς μαχαίρᾳ σφαττόμενος, τοὺς ἔαυτοῦ δὲ μαθητὰς ὡς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸ πρὸν πεφεγμένας εύρισκει. Δεινὸν τὸ πλημμελῆμα χωρὶς διωγμοῦ τοῦ Χριστοῦ προδοσία, χωρὶς πολέμου τῆς Δεσποτικῆς σαρκὸς ὑπὸ

A illi, qui fecit ipsum. Ergo cum sit hic vobis **80-81** unicus sacerdos una patiens et cognatus et fortis, ne avertamini a fide in eo posita. Ille enim pontifex benedictionis promissæ a semine Abrahāmi vobis missus est, ut pro eo et genere ejus sacrificium corporis simul secum duceret ille fidei, cui assentimini, mediator, ut naturam Deo per naturam, quæ in ipso fuit, reconciliaret innocentem. Deinde, ut ne inaudita prædicare Judæis Paulus crederetur et quæ nullibi a Deo essent perfecta, adjectit: Ut Mores quoque in tota ejus domo. Non inauditum, inquit, hominem promissionibus divinis Deum inter et hominem intercedere; anticipavit enim intercessioni typus: per Mosen intercedente in propria gente apud Deum. Atque vel ob hanc vocem, o heretice, erubescas! Fidus, ait, est Jesus, ut Moses. Quid igitur, o heres delirii Ariani? num cum Deo Filio a Paulo Mosen putas comparari? Atqui Joannes de calceamento corporis clamat: Non sum dignus, inquit, qui solvam corrigiam calceamenti ejus¹⁶. Corrigia calceamenti carnis Domini Joannes indignum se testatur, Quo major non existit quisquam inter genitos e mulieribus¹⁷. Tu autem Paulum criminaris, quasi Dominum universi in parem cum Mose dignitatem adducat, qui, ne secundum humanitatis quidem ordineni ratione habita conjunctionis cum deitate, dignum habet Mosen qui æquiparetur cum Jesu? Per ea enim, quæ deinde dicit, dicit: nam postquam dixit: Fidus est Jesus, sicuti Moses in tota domo ejus, adjectit his statim: Hic enim majori præ Mose honore dignus habitus est. Et **82-83** si ad contrarietatem verborum attendis, idem sentis, o heretice. Fidus, inquit¹⁸, est Jesus, ut Moses, deinde majori, inquit, præ Mose honore dignus habitus est. Contrarietas verborum in se invicem ostendit comparisonem typorum similitudinis, non dignitatum æquivalens Mosis et Jesu: sed hereticus non dubitat sublimitatem Numinis ad mortalitatem Mosis detrahere. Atque hæc quidem de hereticorum calumnia, verbis apostolicis adhibita, a medicta sunt. Volo autem peccatum a vobis commissum breviter proponere et ad emendationem peccati convertere: nam honesto reluctati estis. Quid vero est peccatum? Proponuntur mox fidis mysteria, tanquam militibus quibusdam stipendiū regium. Sed tunc, cum hoc sit, fidis nullibi est exercitus, sed tanquam palea a statu levitatis simul cum catechuimenis propelluntur. Atque cruci affligitur secundum typum Christus, precationis sacerdotalis gladio mactatus, sed discipulos suos uti olim in cruce profugos reperit. Magnum est peccatum cum persecutione non urgente Christus proditur, bello non flagrante, corpus Domini a fidis derelinquitur. Quæ est culpa derelictionis? Negotia utilia. Et quid est hac cura operi divino impensa, eaque tam brevi, magis necessarium? At metus peccatorum. Et quid beatam illam adulteram mundam

¹⁵ Ιοαν. i, 27. ¹⁶ Matth. xi, 11. ¹⁷ Hebr. iii, 6; v, 5, 6.

scit, utrum futura a corpore Domini, an refugium ad illud? Propterea erubescamus, quippe vieti poenitentia Illius meretricis, pertimescamus illam Domini vocem, nos obtestantem: *Confirmo vobis sanctissime, 84-85 nisi edatis carnem Filii hominis ejusque sanguinem bibatis, non habebitis vitam in vobis*⁴⁴. Evitemus periculum, ne nobis quoque caelitus increpans acclameret: *Non potuistis unam horam vigilare mecum*⁴⁵; præterea etiam caveamus ne hæreticorum impietati in eum adjungamur: bene attendamus ad Pauli verba de incarnatione, ne, quæ hominis sunt, cum natura divina, a corpore libera, confundamus, ne affectus deitatis cum affectibus humanitatis permisceamus, proprietates naturarum discernentes: unionis dignitatem conjungamus, neque Deum Filium templum loco inhabitantis prædicemus, atque templum loco inhabitati inhabitans habeamus: memoria teneamus verba ultramque naturam amplectentia: *Destruite hoc templum, hoc est, destructioni subjectum, et intra triduum excitabo illud*⁴⁶, hoc est, Deus cum homine arcanum in modum conjunctus: ei gloria in sæcula sæculorum. Amen.

νομιμων μηνιγκοντος των επι αρχοντων απελαθεντων. Απλων
του τάξιδιου φύσεις διαναλαβόντων φωνών· Λύσατε τὸν γαρ τοῦτον, τοῦτ' ἔστιν τὸ τελευτῆς δεκτικόν,
καὶ ἐν τριστὴν ἡμέραις ἀτερῶ αὐτὸν, τοῦτ' ἔστιν, δὲ τῷ θυνητῷ συνημμένος κατὰ τὸ κεχρυμμένον Θεός·
αὐτῷ τῇ δόξῃ εἰς τοὺς αἰώνας. Αμήν.

⁴⁸ Joan. vi, 53. ⁴⁹ Matth. xxvi, 40. ⁵⁰ Joan. ii, 19.

HOMILIAE FRAGMENTUM

QUÆ INSCRIBITUR :

Τοῦ ἐρ ἀφίσις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυ-
σοτέρου διμήλια περὶ τῶν μετὰ παρατηρήσεως
προσιδέρων τοῖς θεοῖς μυστηρίοις, εἰς τοὺς ἀπο-
λειφθέτας εἰς τὰ Ἐγκαλτία (27).

*Sancti Patris nostri Joannis Chrysostomi komilia
de iis qui ad divina mysteria cum attentione acce-
dunt, in eos qui ad Encœnia relictii sunt.*

Incipit : Ωδή ἀρκεῖ τὸ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἀκούειν ἡμᾶς Χριστιανοὺς, καὶ εἰ βούλεσθε παρέξω ἀξιόπιστον μάρτυρα τὸν ἀδελφόθεον Ἰάκωβον λέγοντα. Μεσῆντι, ἵνα τῆς μελλουσῆς καὶ ἀτελευτῆτον κολάσεως ἀπαλλαγῶμεν, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀξιωθῶμεν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Hæc homilia neque inter genuina, neque inter spuria S. Joannis Chrysostomi opera inveniuntur, si modo fides habenda sit alphabetico ejusdem operum Indici ex primis verbis Sermonum et Homiliarum, in quibus spuriae et etiam omisæ, quem P. de Montfaucon exhibet locupletissimæ editionis vol. XIII, pag. 296. At vero post bene multos mss. catalogos et indices frustra exploratos excussoisque, tandem hujus homiliæ occurrit mentio in Antonii Augustini Bibliotheca Græca ms., cod. 44, his disertis verbis : **CHRYSOSTOM.** item **de Eucharistia in Encœniis sermo, et quod debemus accedere cum multo timore ad divina mysteria.** Cum autem doctissimi præulis mss. bibliotheca in Regiam Escurialensem illata sit, homiliam hanc ibidem, nisi funestissimo anni 1671 incendio periit, adhuc extare minime dubitamus. Ut ut est, nondum illa typis innotuit.

(27) Iriarte, *Catalog. cod. Græc. Matrit.*, p. 63.

ADMONITIO EDITORIS.

Multis in operibus plus minusve antiquis, necnon apud ambiguæ scientiæ diversarum regionum auctores, quotidie prædicatum legimus, veteres D. Chrysostomi editiones quas Erasmus, Savilius ac Fronto Ducæus in lucem emiserunt, haud pauca continere, præsertim homiliae seu integras seu mutilas, quæ in celeberrima editione Benedictina a Montefalconio et sociis elaborata non inveniuntur. Istiusmodi errorem, undecunque ortum, hinc inde seuti sunt, mutuis insistentes vestigiis, haud bonæ disciplinæ scriptores, qui quidem res a fonte repetere neglexerunt. Constat enim PP. Benedictinos in elucubrandis D. Chrysostomi Operibus tres supra memoratas editiones ob oculos habuisse; ac eorum laborem, quidquid tandem in ipso desideratur, cæteris omnibus longe præstantiorem esse, nemo est qui inficietur. Porro in supradictis editionibus ne unum quidem verbum a D. Chrysostomo, satentibus omnibus, prolatum, reperias, quod non in maxime recenti editione similiter occurrat. Quæ nempe a PP. Benedictinis omissa, ab Erasmo autem, Savilioque et Frontone edita prædicantur, ea sunt operum fragmenta plus minus obtruncata, quæ Montefalconius adamassim exprimere minime neglexit, sicut et plures homiliae, tanquam incertorum auctorum fœtus haud genuinos, rejicere non dubitavit. Quo sit ut si denuo ederentur prædictæ homiliae operumque portiunculæ quas illi, nescio qua ostentatione ducti dubiæ eruditioñis viri, quasi prætermissas jactant, longa esset rerum earumdem repetitarum series. Et hanc quidem assertionem proferre non piget, postquam diversarum, de quibus lis orta est, editionum collationem inter se accuratissimam haud exiguo labore perfecimus.

SUPPLEMENTUM AD EPISTOLAS

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI.

A'.

Τοῦ Χρυσοστόμου τῇ βασιλίδι Εὐδοξίᾳ (28).

Ο μὲν Θεὸς πάσης ὣν φύσεως δῆμιουργὸς, πάσης κατ' οὐσίαν ὑπερανέστηκεν ἐξουσίας, καὶ χυριστήτος· ἀνθρώποι δὲ πάντες, ίσοι, καὶ ὁ μὲν ἄλλοι, δὲ ἐπέρου προέχειν δοκεῖ. Καὶ σοι τοῖνυν τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἀπένειμεν, οὐχ ἵνα σαυτὴν τῶν ἄλλων ὑπερέχειν νομίζεις, ἀλλ᾽ ἵνα ἰσονιμίαν (29) τῷ κοινῷ καὶ ὑικαιοσύνην βραβεύῃς. Δόξα γάρ, καὶ πλοῦτος, καὶ ὑπερηφάνεια κοσμικῆ, οὐχ ὥφελήσεις ὅλως ἡμᾶς ἐν τῇ φοδερῷ ἡμέρᾳ τῆς χρίσεως; ἀλλ᾽ ή μόνων ἡ τῶν ἐντολῶν φυλακῆ, τὴν τῶν ὅρθῶν δογμάτων ἐπαγομένη συντήρησιν. Όν αὐτὴ μὴ ἐπιλήσμων φανῆς, μή τὸν τοῦ Θεοῦ φόδον τῆς σῆς ἀπώσῃ ψυχῆς, ἐπισταμένη σαφῶς ὡς ἡ πνοή πάντων ἡμῶν ἐν ταῖς αὐτοῦ χερσὶν ἔστιν· καὶ φὰ μὲν προστίθησιν ἐτῇ ζωῆς, ἐξ οὐδὲ βούλεται, ἀφαιρεῖται· Ἐτώ γάρ, φησι, ἀποκτεὼ, καὶ ζῆτι ποιήσω. Καὶ τοῖς δὲ τῷρ ἔμωρ χειρῶν ἐξαιρούμενος; Φοδερὸς δὲ τὸ ἔμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεούν ζῶτος. Χούς, καὶ σπόδος τυγχάνομεν πάντες ἀνθρώποι, ἀνθος, χόρτος, καὶ κόνις, σκιὰ, καπνὸς, καὶ ἐνύπνιον, καὶ ζῶμεν οὐ ζῶντες. Εἶς οὖν γάρ τὸ, Γῆ εἰ, καὶ εἰς τὴν ἀπελεύσην, κατὰ πάσης ἡμῶν ἐξηγέθη τῆς φύσεως,

Chrysostomi ad imperatricem Eudoxiam.

I.

Deus omnis naturæ conditor essentia sua præstat omni potestati atque dominationi:: homines vero omnes sibi invicem sunt æquales, licet alius illum antecellere videatur. Tradidit igitur et tibi regia sceptra, non ut aliis antecellere te putas; sed ut jus cuique suum tribuas, atque justitiam admistres. Gloria enim, et opes, et mundanus splendor, nihil omnino nobis proderunt in formidabili judicii die; sed id unum proderit, observantia scilicet divinorum præceptorum, qua simul recta dogmata sarta lecta servantur. Quorum fuc, ne iminemor esse videaris, neve Dei timorem ex animo tuo excutias, probe sciens spiritum omnium nostrorum in ipsis manibus esse: quippe ad libitum uni adjicit vita annos, alii vero auferit: *Ego enim, ait, occidam, et vivere faciam. Et quis ex manibus meis eripietur?* Horrendum vero est incidere in manus Dei viventis^a. Limus et cinis sumus omnes homines, flo, gramine, pulvis, umbra, fumus et somnium; et vivimus vitæ prorsus expertes. Ex quo enim in universam naturam nostram lata est hæc sententia, *Pulvis es, et in pulverem revertaris*^c; mortalitatem

^a Deut. xxxii, 39. ^b Hebr. x, 31. ^c Gen. iii, 19.

(28) Galland., Vel. Patrum Biblioth. t. VIII, 244.

(29) Leg. fortasse, ισονιμίαν.

omnes et corruptionem simul induimus, et communem ad unum omnes mortem subivimus, licet unus hodie, alius cras occumbat. Ut enim a terra quisque prodimus, in terram rursus paulo post revertimur reges simul, et privati, principes, et subditi. Respicte igitur eos qui ante vos regnauerunt, atque considera quid illi tum erant, et quid iidem sint in praesentia. Vide quomodo qui bona egerunt, vel post mortem bene beataeque vivant, et in retributionis die in resurrectionem vitae prodeant; contra, qui male egerunt, in hoc mundo maledictis et execrationibus incessanter ab omnibus lacerentur, et non amplius in resurrectionem vitae, sed judicii exsurgant. Imilietur igitur et pietas vestra eos qui fidem illasam servarunt, quicunque pulchrum divinorum praceptorum cursum consecerunt: atque miserae Theognosti mulieri, ejusque filiis suum vinetum reddite. Sufficiunt his praeferit molestiae: ne angeantur ipsis miseriæ, neve, quæso te, ultraius protendantur afflictiones. Fac eis quam citissime solvas opprimentem dolorem atque calamitatem, in memoriam revocando Salvatoris evangelica monita, quibus nos hortatur, ne solem super iracundiam nostram occidere sinamus ^d. Et rursum in divitem illum invectus: Stulte, ait, hac nocte animam a te repetunt; quæ autem parasti, cujus erunt ^e? Quid prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? aut quam commutationem dabit homo pro anima sua ^f? Nunquid nobiscum ad inferos descendet suavitas vineæ fructus? an florum dulcedo? an olei pinguedo? an opum redundantia et imperii gloria? Nonne in corruptionem omnis hominum conatus desinit? nonne, relictis omnibus, spoliati mundanis hujuscem vitæ bonis, nudi hinc discedimus, sine potestate et imperio? Hæc igitur omnia mente revolvens, fac ut vinetum restituatur, ut bene tibi fiat in judicii die.

II.

Chrysostomi ad Cæsarium.

Pium et valde pium, Christum, qui morte circumdatus est, consiliter in Divinitate perfectum, et in humanitate perfectum unum Filium unigenitum, non dividendum in filiorum dualitatem, portantem tamen in semetipso indivisarum duarum naturarum inconvertibiliter proprietates, non alterum et alterum; absit! sed unum eundemque Dominum, Verbum carne nostra amictum, et ipsa non inanimata aut irrationali, sicut impius Apollinaris dixit.

Si quis autem dixerit impossibile fieri, ut duo quædam sint unum, simul comprehendantur et simul crucifigantur, unumque solum ex duobus ignominiam patiatur: id sum demonstratus similitudine ex rebus humanis desumpta.

^d Ephes. iv, 26. ^e Marc. xii, 20. ^f Matth. xvi, 28.

(50) Scribe, αὐτῆς.

(51) Ex Bibliotheca Laurentiana Cod. 37, del banco 31. CANISIUS. Thesaurus Monumentorum, t. I p. 230.

A tñn θνητότητα πάντες, καὶ τὴν φθορὰν δρδην ἡμιφιασάμεθα, καὶ κοινῇ πάντες ἡδη τετελευτήκημεν, κανὸν δὲ μὲν σῆμερον, δὲ αὔριον τελευτὴ. Ἐκ γῆς γὰρ προελθόντες, εἰς γῆν πάλιν μετ' ὀλίγον καταφερόμεθα, βασιλεῖς τε, καὶ ιδιῶται, δρχοντες, καὶ ἀρχόμενοι. Ἀπόδιλεψον τοιγαροῦν εἰς τοὺς πρὸ δικῶν βασιλεύσαντας, καὶ ἀναλόγισαι, τί μὲν ἡσαν τότε, τί δὲ νῦν γεγόνασι. Σύνες πῶς οἱ μὲν τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, ζῶντές τε, καὶ μετὰ θάνατον μακαρίζονται, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀνταποδόσεως ἡμέραν εἰς ἀνάστασιν ζωῆς ἐκπορεύσονται: οἱ δὲ τὰ φαῦλα πρᾶξαντες, κάνταῦθα περὶ πάντινων ἀραίς τε καὶ δυσφημίας ἀεὶ ποτε βάλλονται, καὶ εἰς ἀνάστασιν οὐχέτι ζωῆς, ἀλλὰ καταχρίσεως ἐξανίστανται. Μημησάσθω τοίνυν καὶ ἡ υἱῶν θεοφίλεια τοὺς τὴν πίστιν ἀλωβήτως τηρήσαντας, καὶ τὸν καλὸν δρῦμον τῶν ἑντολῶν διανύσαντας, καὶ τῇ ταπεινῇ γυναικὶ θεογνώστου, καὶ τοῖς αὐτοῖς (30) τέκνοις, τὸν αὐτῶν ἀμπελῶνα ἀπόδοτε. Ἀρκεῖ τούτοις τὰ φθάσαντα λυπηρά· μή ἐπιτεινείσθω δὲ τὰ δεινά, μηδὲ ἐπιπλέον προβανέτω τὰ θλιβερά. Καὶ παρακαλῶ, λύσον αὐτοῖς ἐν τάχει τὴν ἐπικειμένην δόδυνην, καὶ συμφορῶν, μεμνημένη τοῦ Σωτῆρος ἐν Ἑναγγελοῖς παρακελευσομένου ἡμῖν, μή ἐπιδύναι τὸν ἥλιον ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ἡμῶν. Ηλίουν δὲ πρὸς τὸν πλούσιον ἐκείνον ἀποτεινομένου, καὶ λέγοντος: Ἀφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· οὐδὲ ηγομασας, εἰτι ἔσται; Τι ὠφελεῖται ἀνθρωπος, εἰ τὸν κόσμορ διον κερδήσῃ, καὶ ἡγιασθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ή τι δώσει ἀνθρωπος ἀπτάλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Μή συγκαταβήσεται ἡμῖν ἐν τῷ φόῃ γλυκύτης καρποῦ ἀμπέλου; ή ἡδύτης συκῶν; ή λιπότης ἐλαίου; ή χρημάτων περιουσίᾳ, καὶ δόξα ἀρχῆς; οὐχὶ πρὸς φθορὴν καταλήγει πᾶσα ἀνθρώπου σπουδὴ; οὐχὶ πάντα καταλιμπάνοντες, ἀπερχόμεθα γυμνοὶ τῶν ἐνταῦθα, καὶ ἀπροστάτευτοι; Τούτων οὖν ἀπάντων μηνημονεύουσα, ἐπιτρέψον ἀποδοθῆναι τὸν ἀμπελῶνα, ίνα εὖ σοι ἐστὶ ἡ ἡμέρα κρίσεως γένηται

B'.

Τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς Καισάριον (31).

Καὶ ἔστιν εὑσέδες τὸν θανάτῳ περιβληθέντα Χρυστὸν δομολογεῖν ἐν Θεότητι τέλειον καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον, ἔνα γέλον μονογενῆ, οὐ διαιρούμενον εἰς οὐδὲν διάδα, φέροντα δὲ δόμας ἐν ἑαυτῷ τῶν ἀχωρίστων δύναμισεν ἀσυγχύτους τὰς ιδιότητας, οὐχὶ ἀλλὸν καὶ ἀλλον, μή γένοιτο, ἀλλὰ ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Κύριον Ἰησοῦν Θεὸν Λόγον σάρκα ἡμιεσμένον, καὶ ταῦτην οὐκ ἀδύκον καὶ ἀνούσιν, ὡς δὲ διασεδῆς εἶπεν Ἀπολλινάριος.

Εἰ δὲ ἔτι τιστὸν ἀδύνατον δοκεῖ ἐν δύο εἶναι τίτα, καὶ δύμα μὲν κατέχεσθαι, δύμα δὲ σταυροῦσθαι καὶ τὸ ἐν τούτων ὑπομένειν τὴν ὕβριν, ἀνθρωπίνῳ ὑποδείγματι ὑποδεῖξαι τοῦτο πειράσομαι.

'Η βασιλικὴ πορφύρα Ἔριον ἦν. Τούτῳ μιγὲν τῆς Α κοχχίλης τὸ αἷμα χροιάν πορφυρέαν αὐτῷ παρέσχεν· δτε οὖν ἐνθετο τοῖς δακτύλοις καὶ ἐκλώθετο, στήμων γενόμενον, δῆλον δτι τὸ Ἔριον καὶ οὐχ ἡ βαψὴ τὴν στρέψιν ὑπέμενεν· δομοίωται καὶ τῷ ἐρίῳ τὸν ἀνθρώπον, τῇ πορφυρέᾳ χροιᾷ τὸν Θεὸν Λόγον. "Ος ἤνωτο ἐν τῷ πάθει καὶ τῷ σταυρῷ, ἀλλὰ τῷ πάθει παντελῶς οὐχ ὑπέπεσε.

Πάλιν ἔστω δένδρον ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀκτίνα τοῦ ἥλιου· ἐν τῷ οὖν τέμνεσθαι τούτῳ, θεωροῦμεν, δτι δ τλήτων σλέρος; πρώτος κατὰ τῆς ἐν αὐτῷ ἀκτίνος δινθεν φέρεται, καὶ ἡ ἀκτὶς πρώτη, πρὶν δτι τὸ δένδρον πληγῆναι, τὴν πληγὴν ὑποδεχομένη φαίνεται· ὥσπερ οὖν ἡ λαμπτήδων καίτοι ἐκεῖ οὖσα οὐ τέμνεται, οὔτε διακόπεται· οὔτω καὶ ἡ Θεότης οὔτε χωρίσθηναι τὸ δένδρον, οὔτε τμηθῆναι, καὶ παθεῖν· ἡ δὲ σάρξ τῷ πάθει ὑπέπεσεν, δτι τμηθῆναι, καὶ παθεῖν τὸ δένδρον, ὡς ἐκεῖ τὸ δένδρον.

Purpura regia fuit lana, sed sanguis vermiculi (sic Hieronymus) vel cocci immixtus lanam reddit purpuream; at quando fusos torquebant digiti, circumvolvebatur et texebat artifex, non tinctura, sed lana patiebatur circumvolutionem et texturam. Similis est homo lanæ, Deum Verbum purpureo colori. Unitæ fuerunt binæ naturæ in cruce, in passione; sed non in omni parte passioni subjectæ fuerunt.

Supponamus pariter arborem quamdam habere radium solis insitum, quando scinditur arbor illa, ferrum percutere videtur solis radium, antequam sit arbor percussa; attamen radius solis, quamquam fulgens, nec percutitur, nec scinditur, sed arbor ipsa: sic Divinitas nec percuti, nec pati potuit; sed tormentis subjeciebatur caro, quæ percuti et pati potuit, sicut arbor superius indicata.

Latinæ Versioni nostræ Italicam D. D. Maffei exaratum et nobis transmissam addimus, ne quid Viri celeberrimi curis et labori detrahatur.

DEL CRISOSTOMO A CESARIO.

E pia cosa è confessar Cristo circondato dalla morte nella divinità perfetto; unico Figliuolo unigenito, non diviso in dualità di figliuoli, ma portante in se stesso le proprietà inconfuse delle due inseparabili nature; non altro, ed altro, lungi ciò; ma uno, e l'istesso Signor Gesù Christo, Dio Verbo vestito di carne, e questa non senz'anima, e senza mente, come disse l'empio Apollinare. Che se impossibile ancora sembra ad alcuni, due cose essere in una, e insieme esser prese, e insieme crocifisse, e con tutto ciò una sola di queste soffrir l'ignominia; mi sforzerò di ciò dimostrare con una umana similitudine. La regia porpora fu lana: mischiato ad essa il sangue della conchiglia, le diede il color purpureo: quando però si filava dalle diti, e si aggomitava, fatta stame, è chiaro, che la lana e non la tintura soffri quel torcimento. Or simile alla lana è l'uomo, ed al purpureo colore Dio Verbo, il quale era unito nella passione, e nella croce, ma non in ogni parte alla passione soggiacque. Puriamente ponghiamo un albero ch'abbia in se stesso il raggio del Sole. Quando vien tagliato, noi veggiamo, che il ferro ond'è percossa, si scaglia prima d'alto contra il raggio, che è in esso, e pare che il raggio prima dell'albero soffra la percossa: ma oome il raggio, benchè qui pur sia, non resta tagliato, nè percossa, così la divinità nè separarsi poteva, nè ferirsi, o patire, ma soggiacque ai tormenti la carne, che patir poteva, ed esser ferita, come l'albero nell' altro caso.

D. MAFFEI CONCLUSIO.

Noi veggiamo qui, che siccome il primo pezzo ben riscontra con la version Latina verso il fine, così nulla abbiamo in essa di tutto il secondo, che contiene le due similitudini, onde pare, che nel Codice, da cui questo compilatore trascrisse, molto diversamente la nostra Epistola si registrasse. Sarà risposto, che forse la seconda parte spetta ad altro autore, o ad altro monumento, e che fra l'un pezzo, et l'altro dovrebbe framezzare altro titolo, omesso per errore dal copista. Io sopra ciò non ardirei affermare né il pro, né il contra, e non ho tempo, nè voglia d'intraprendere una lunga ricerca per questo conto: ma ben posso dire, che da una parte il ms. non favorisce questo sospetto, mentre in esso ogni volta, che si muta autore, o documento, e si premette nuovo titolo, e si va a capo; e dall'altra, che molto ben legano quelle due comparazioni con l'intenzione dell' Epistola, nel principio della quale si tocca, e si riprova l'error di coloro,

Che dalla sentenza ortodossa passionem apponi imaginabantur Deitati. Forse non parrà a taluno questo stile di S. Gio. Crisostomo; ma ad alcun altro stile di San Gio. Crisostomo non pare nè pur quello dell' altre particelle per avanti stampate. Non lascerò di dire, che molto sospetta si rende presso di me questa Epistola anche dal sapersi, che negl' infiniti Codici continent i'opere di S. Gio. Crisostomo essa non si inviene: poich' egli è certo, che una sì generale omissione d'autentico monumento non potrebbe esser nata, che dalla sommaria rarità di esso: ma noi veggiamo ne' mss. d'Italia, di Francia, d'Olanda, d'Inghilterra, che questa Epistola era notissima e comune, dove un pezzo, dove altro rinvenendosene presso varj raccoglitori D di sentenze, e di detti, che l'ebbero a mano; da che pare potersi arguire, che solamente per non farsene conto, e per non venir reputata legitima, da' Copisti tutti, e da' compilatori dell' opere del

Crisostomo sia stata esclusa. E che diremo del A più di vent' anni dopo la morte di S. Gio. Crisostomo in essa chiaramente menzione dell' eresia di Nestorio, il quale non cominciò a seminarla se non

JAC. BASNAGII ANIMADVERSIO.

« Videmus, inquit vir doctissimus, initium epistolæ, quam hic protulimus, respondere priori versu finem; sed desunt binæ comparationes, unde patet descriptorem aliter legisse Epistolam Chrysostomi, quam in editis et ms. Florentino. Respondebitur forsitan secundam partem alteri parenti tribui debere, aut alterius monumenti esse particulam, quæ tituli omissione cum epistola Chrysostomi conjuncta fuit. Ego nec affirmare, nec negare velim, neque per tempus mihi licet hoc amplius indagare. Sed huic conjectura non favet Codex, quippe ubi novum aliquod sese offert scriptum aut auctor, novus occurrit semper titulus in fronte. Deinde respondent scopo totius Epistole binæ comparationes quæ adjiciuntur, et optime refutantur illi, qui passionem apponi Deitati imaginabantur. Dicit aliquis, illud fragmentum non respondere stylo B. Chrysostomi. Sed et prior epistola ab ejusdem sancti Chrysostomi stylo plane diversa mihi vide-

tur. » Huc usque Maffei. Cætera, ut in compendium res redigatur, et quæ minoris sint ponderis, legi possunt Italice.

Gratias rependumus maximas viro doctissimo, qui nobis hoc epistola fragmentum transmisit, ideoque illud Operi nostro inseri voluimus. Binæ comparationes hereticis refutandis aptissimas, et probare quod Chrysostomus contendebat, non diffitemur. De codice abbatis Sancti Salvini, qui nostris oculis non subjicitur, judicare non licet; sed hæc est sententia nostra, compilatorem usui suo varia consarcinasse adversus eos qui passionem Deitati apponi imaginabantur; ut scopum attingeret, fragmentum, quod ad rem faciebat, ex epistola Chrysostomi excerpit, cæteris omissis: ex alio fonte comparationes hausit, et simul omnia quæ compilaverat conjunxit; nec novus exigi debet titulus, siquidem sæpius una serie decurrant testimonia ex variis scriptoribus compilata.

SUPPLEMENTUM AD COMMENTARIOS IN SCRIPTURAM.

AD HOMILIAM XVIII IN GENESIM.

(Ex Codd. Bibliothecæ Nanianæ, p. 53.)

Continet Codex XLIII (32) Chrysostomi homilia in Genesim a prima, cuius deest initium, usque ad tricesimam primam: quarum decima nona in editis est pars decima octavæ. Illius vero homiliæ, quæ hic dicitur decima octava, epilogus, seu peroratio, seu ἡθικὴ in editis non exstat: itaque placet ipsum hoc loco exscribere. Nimurum post verba: Καὶ δηγενῆ τὸν φόδον αὐτῷ καὶ τὴν ὑπέμνυσιν παρέχειν δυναμένης (vide pag. 155 tom. IV Operum S. Joan. Chrysost. edit. Paris. anni 1721 [33]) adduntur hæc:

Obediamus divinæ Scripturæ servantes ejus præcepta; salubria documenta conemur in nostras mentes deponere, deinde in vita præ nobis ferre, ut vita præcepta comprobet, et præcepta vitam perfectiorem ostendant; nam si nostra præcepta sunt recta, vita vero neglecta, nihil proderit nobis. Item si vitam rectam agentes dogmata recta negligamus, nullam pro salute nostra seremus utilitatem; decet enim, si voluerimus ex gehenna liberari, regnumque cœlorum obtinere, nos ornari et rectis dogmatibus et recta vita. Nam dic mihi quænam sit utilitas arboris multum in altitudinem extensæ, solisque luxuriantis, cum re ipsa non ferat fructus? Sic Christiano, cuius vita non est proba, non prosunt recta præcepta. Ideo Christus

Πειθωμέθα δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῆς εἰρημένοις κατακολυθουντες, τὰ ὑγειή δόγματα σπουδάζωμεν ἐναποτίθεσθαι ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς· καὶ μετὰ τούτον (sic) καὶ βίου ἀκρίβειαν ἐπιδείκνυσθαι· ἵνα καὶ ὁ βίος μαρτυρῇ τοῖς δόγμασι· καὶ τὰ δόγματα τὸν βίον ἀξιοπιστερὸν ἐπιφαίνῃ. Οὐτε γάρ ἐὰν ἔχωμεν δόγματα μὲν ὅρθα, βίον δὲ ἀμελῶμεν, ὥφελος (sic) τιμῆν ἔσται τι· οὐτε ἐὰν βίον ἔχοντες, τῶν ὅρθῶν δογμάτων ἀμελῶμεν κερδᾶντι τι χρήσιμον καὶ πρὸς σωτηρίαν ἡμετέραν δυνηθεία. Προστήξει γάρ εἰ βουλομέθα καὶ γεένης ἐλευθερωθῆναι, καὶ βασιλείας ἐπιτυχεῖν, ἀμφοτέρωθεν κοσμεῖσθαι καὶ δογμάτων ὀρθότητι, καὶ βίον ἐπιμελεῖσθαι. Τι γάρ δηλος, εἰπέ μοι, δένδρου εἰς οὗθος πολὺ ἔκτεινομένου, καὶ τοῖς φύλλοις κομῶντος,

(32) In folio, membraneus, mutillus initio et in fine, scriptus saeculo xi, constans foliis 209. Prima codicis verba nunc sunt: Εἰς τὴν βα-

σιλεῖαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θεῖον μέρος: οὐτε τὰ ἀλλα ἀπερ.

(33) Editionis novæ tom. IV, col. 153, lin. 3 a.

δταν καρποῦ ἔρημουν ή· οὗτω καὶ τὸν Χριστιανὸν οὐ-
δὲν δύνησι τὰ δρῦλα δόγματα, ἐάν τις κατὰ τὸν βίον
ἀμελῇ. Διὰ τοῦτο καὶ διαχρήσις τοὺς τοιούτους
ἐμακάριζε λέγων· Μακάριος διαχρήσις καὶ διδάξες.
Τῆς γάρ διὰ τῶν λέγων διδασκαλίας διὰ τῶν ἔργων
ἀκριβεστέρα καὶ ἀξιοπιστότερα πολλῷ· διὰρ τοιούτος
καὶ τιγῶν καὶ δρώμενος (sic) παιδεύειν δύναται τὸν
μὲν διὰ τῆς θεάς, τοὺς δὲ καὶ διὰ τῆς ἀκοῆς· καὶ
πολλῆς ἀπολαύσεται τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐνοίας· οὐ
μόνον δὲ δι' ἑαυτοῦ· ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν εἰς αὐτὸν
δρώντων· παρασκευάσων δοξάζεσθαι τὸν αὐτοῦ Δε-
σπότην· διὰ μυρίων γλωσσῶν καὶ διὰ
πολλῶν πλειστῶν τὰς εὐχαριστίας καὶ τοὺς ὅμοιους
ἀνοίσει τῷ τῶν ὅλων Θεῷ. Οὐδὲ γάρ οἱ γνώριμοι μό-
νον καὶ μάρτυρες δύνεται τοῦ βίου καὶ αὐτὸν θαυμά-
σονται καὶ τὸν αὐτοῦ Δεσπότην· ἀλλὰ καὶ οἱ
ἄγνοοιντες, παρ' ἑτέρων ταῦτα μανθάνοντες· καὶ οἱ
πόδράθεν οἰκοῦντες καὶ οἱ μακρὰν ἀπωχισμένοι· καὶ
οὐ φίλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔχθροι αἰδεσθήσονται τῆς
ἀρετῆς τὴν ὑπερβολήν. Τοσαύτη γάρ ταῦτης ἴσχυς·
ώς καὶ τῶν πολεμούντων αὐτὴν ἀποφράττειν τὰ
στόματα καὶ τὴν γλῶτταν ἐπιστορίζειν· καὶ ὕσπερ
πρὸς τὰς ἀκτίνας τὰς ἡλιακὰς οἱ ἀσθενεῖς τὰς ἡψεις
ἀντιβιλέψαι οὐ τολμῶσιν, οὕτως οὐδὲ πρὸς τὴν ἀρετὴν
ἢ κακίαν ἀντιβιλέψαι· δυνήσεται ποτε· ἀλλὰ παρα-
χωρήσει. καὶ τὶ νῦντα δύστει καὶ τὴν ἡτταν ὄμολο-
γήσει. Ο δὴ καὶ πεπεισμένοι, ἀντεχώμεθα τῆς
ἀρετῆς· καὶ μετὰ ἀσφαλείας τὸν ἐαυτῶν βίον οἰκο-
νομῶμεν· καὶ τῶν μικρῶν καὶ εὔτελῶν εἶναι δο-
κούντων ἀμαρτημάτων εἴτε ἐν λόγοις εἴτε ἐν πρά-
γμασιν ἀπέχεσθαι σπουδάξωμεν. Οὕτω γάρ οὐδέποτε τοῖς μείζοις περιπεσόμεθα τῶν ἀμαρτημάτων, τὰν
τῶν μικρῶν ἀπεχώμεθα· καὶ τοῦ χρόνου προϊόντος δυνησόμεθα, καὶ τῆς ἀνθενέντης ἀπολαύνοντες,
τῆς ἀκρας ἀρετῆς ἐπιλαβέσθαι, καὶ τὴν αὐλασίν διαφυγεῖν τὴν ἀποκειμένην, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν
ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὐ τῷ Πατρὶ ἀμα τῷ
ἄγιῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμῆς, νῦν καὶ ἀεὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Homilia vero sequens, seu 19, sic incipit: Σκόπει πότε τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν παρακοήν.

¹ Malth. v. 19.

A tales prædicabat heatos, sic dicens: Beatus qui regit et docuit¹. Etenim doctrina per acta multo perfectior tuncque doctrina quae stat verbis; talis enim et silens et visus docere potest alios per oculos, alios vero per auditum, fructurque multa a Deo bonitate, non modo per seipsum, sed etiam per contemplantes ipsum; paratus ad glorificandum suum Dominum, talis vir per sexcentas linguas et plures ad Deum omnium conditorem gratias et gloriam referet; nam non solum illi qui noverint illius vitam, ejusque testes erunt, et eum et ejus Dominum admirabuntur, sed etiam ignoti ab aliis certiores facti, et procul habitantes et exsules in longinqua regione; et non solum amici, sed etiam inimici venerabuntur summam virtutem. Tanta est ejus vis ut obturet os et linguam pugnantium eam; et sicut oculi infirmi non audent radios solis sustinere, sic malitia non potest virtutem ex adverso respicere, sed retrocedi fateturque se inferiorem. Itaque hoc persuasum habentes, palam virtutem amplectantur, firmiterque nostram vitam regamus, et minimis peccatis sive in verbis sive in actis abstineremus. Sic nunquam in pejora peccata incideamus, si vel a minimis abstineamus; frumentisque tempore praesenti et praeterito poterimus attingere summam virtutem, vitareque penas impositas, et aeternum bonum obtinere gratia et bonitate Domini nostri Iesu Christi, quocum Patri et Spiritui sancto, gloria, potestos et honor, nunc et semper et per aeternula executorum. Amen.

C *Sancti Joannis (Chrysostomi) ex tertio sermone in libros Regum.*

(ANQ. Mai, *Bibliotheca nova*, t. II, p. 493.)

[Cod. f. 124.] Τοῦ ἀρίου Υιώντων ἐκ τοῦ εἰς τὰς Βασιλείας τὸν ἀδρόν (34).

Φέρει γηπόνοις ἡδονὴν τὸ ἔξ ὑπτίων τε καὶ βαθυ-
γείων χωρίων πολύν τινα δρέπεσθαι τὸν καρπόν. Εἰ
δὴ ποτε καὶ ἐκ πετρώδους γῆς καὶ λιπτῆς καὶ ὑπὸ²
φάμμου δυνηθεῖ πετράλην ἐπικαὶ λειαν χρηστοῦ
τινος ἀπολαύσαι καρποῦ, μείζων ἐντεῦθεν δὲ ἡδονὴ³
τῷ γηπόνῳ, διότι πρὸς τὴν τῆς γῆς φύσιν ἀγωνισά-
μενος, καὶ τοὺς οἰκείους πόνους, αντεισάξας τῇ στει-
ρώτει τῆς γῆς, νέκης τινὰ μαρτυρίαν ἀποφέρεται
παρὰ τῶν τὸ γεώργιον θαυμαζόντων.

(34) Ioan. Chrysostomi in libros nominatim Regum, seu Regnorum, ut Græci loquuntur, non existant sermones; nisi forte intelligendè hoc titulo sunt homiliae quinque de Anna Samuelis matre, et tres de Saule ac Davide; in quibus tamen hoc fragmen-

Jucundum est agricolis tum ex montanis tum ex depressis terræ regionibus uberem fructum carpere. Quod si aliquando ex petrosis etiam macrisque vel arenosis locis, post multam impensam curam bonus aliquis fructus eveniat, major hinc colono delectatio accidit; quia cum soli natura luctatus, suisque pugnans adversus agri sterilitatem laboribus, victoriæ quoddam testimonium ab iis, qui agricultolandi arte merito testimoniavit, resert.

tum non videbam, nisi me festinans oculus refellit. Attamen in Damasceni Parallelis p. 462, aliud Chrysostomi fragmentum citatur ex sermone in secundum Regum, ἐκ τοῦ εἰς β' Βασιλεῶν.

SPECIMEN

EXPOSITIONIS S. JOANNIS CHRYSOSTOMI IN JOB.

(BANDINI, *Anecdota Graeca*, p. 182, ex codice XIII Bibl. Laurent., plur. IX.)

Hic codex, saeculo circiter x conscriptus, tres Joannis Chrysostomi Commentarios complectitur, videlicet in Isaiam, in Jeremiam, et in Jobum. Primi duo editi sunt: tertius lucem nondum vidiit, nonnullis exceptis fragmentis, quae in Catena Nicetæ in Jobum per Patricium Junium edita Londini 1637 leguntur. Hujus igitur expositionis, de qua epistolam 101 J. Lantio dedimus, quæque in Florentinis Novellis legitur sub die 7 Maii 1762, specimen tibi exhibemus, amice lector, exiguum illud quidem, sed quæ auctoris dignitas est, atque præstantia, maximi faciendum. Titulus expositioni sequens est: Τοῦ αὐτοῦ ὑπόμνημα εἰς τὸν μαχάριον Ἰώβ. Eiusdem (nempe J. Chrysostomi, cuius nomen primus Commentarius præserebat) *Commentarius in beatum Jobum*. Deinde Prologus incipit:

Primum inquirendum videretur, quonam tempore A iste homo vixerit. Nonnulli quippe dicunt ante Moysen fuisse, et esse ab Abrahamo quintum; alii vero sub lege. Verumtamen nondum quidquam statuimus, donec ex ipsa historia discamus, utrum hoc vel illo tempore fuerit. Nec tamen id parum nobis confert ad cognoscendam hujus hominis virtutem. Non enim perinde est eum qui instituta Mosaica prægustaverit, talēm evassisse, tanta præditum virtute, tanta admiratione; atque ante illa instituta adeo magnum præ se tulisse robur. Quod porro magnus fuerit iste vir, non modo res ipsæ demonstrant, sed etiam Deus ostendit, inquietus: Si steterit Noe, et Job, et Daniel, filius suos et filias suas non liberabunt^a. Cur vero Moyses nullam de illo mentionem fecit? At enim ecquæ erat commenorandi necessitas, aut cuiusnam rei ergo? Tu autem mibi considera, quomodo illi ne proavus quidem obsuerit Esau. Non erat ex Abrahamo, atque adeo non erat ex Jacob; quinimo regionem incolebat barbaram. Videu^b quod omnibus magistros miserit Deus? Interea animadvertis velim, qui superna Dei cognitione ubique esset manifesta: perspicis namque amicos ejus notitiam Dei habuisse. Quis eos docuit? quis illis annuntiavit? puto quippe ante legem extitisse. Atque hinc liquet, quod non ab re quis dixerit, primum hunc librum magistrum quemdam atque præconem fuisse cognitionis Dei. At enim per vivendi rationem atque patientiam innotuerit: sed oportebat in illo etiam miracula reperiri, quo et sic numeris omnibus absolutus magister fieret. Quemadmodum enim in Abraham multa extitere signa, ita et hic, etc. — Homo quidam erat in regione Ausitide, cui nomen Job^c. Considera hanc primam laudem: Hominem fuisse in regione, inquit, Ausitide, quorum et hoc euomium magnum. Talem enim fuisse in Arabia, ubi omnes depravati erant, ubi nullum occurrebat æquitatis exemplum, hoc utique mirabile fuit: Et erat homo ille^d (iterum homo) sine querela, justus, rerax, pius, abstinentis ab omni re mala^d. Horum

Aξιον πρῶτον ἐπιζητῆσαι, πότε οὗτος δὲ ἀνὴρ γέγονε. Τινὲς μὲν οὖν αὐτὸν φασι πρὸ τοῦ Μελέως εἶναι, καὶ πέμπτον ἀπὸ Ἀβραὰμ· τινὲς δὲ ἐν τῷ νόμῳ· ἀλλὰ μηδέπω ἀποφαινώμεθα, ἵνα δὲν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἱστορίας μάθωμεν, εἴτε ἐν τούτῳ, εἴτε ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἡν. Οὐδὲν γάρ, οὐδὲ τοῦτο μικρὸν ἡμῖν συντελεῖ πρὸς τὸ γνῶναι τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἀρετήν. Οὐ γάρ ἔστιν ίσον ἀπολαύσαντα τῶν Μωσαϊκῶν τοιούτον εἶναι, οἵτις ἐνάρετον καὶ θαυμαστὸν, καὶ πρὸ ταύτης τῆς παρανέσεως τοσαύτην ἐπιδεικνυθεῖ τὴν ισχύν· διτοι μὲν γάρ μέγας ἡν δὲν ἀνὴρ, καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα δηλοῖ. Δηλοὶ δὲ καὶ δὲ Θεὸς λέγων: Εάρ στῇ Νῶς, καὶ Ἰώβ, καὶ Δανιήλ, υἱοὺς αὐτῶν καὶ θυταέρας αὐτῶν οὐ μὴ ἐξέλωται. Τίνος δὲ ἔνεκεν αὐτοῦ Μωσῆς οὐχὶ μέμνηται; Ποια γάρ ἡν ἀνάγκη μηδοθῆναι, ή τίνος ἔνεκεν; Σὺ δέ μοι: θέξ, πῶς οὐδὲν αὐτὸν δὲ πρόγονος παρέδλαψεν δὲ Ήσαῦ. Οὐκ ἡν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ, μᾶλλον δὲ οὐκ ἡν ἀπὸ τοῦ Ιακώβ· ἀλλὰ καὶ χώραν ξένην είχεν. Όρφες διτοι πάσι διδασκάλους ἐπεμψεν δὲ Θεός; σὺ δέ μοι: βλέπε, πῶς ἀνωθεν ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ πανταχοῦ δηλητή ἡν· ὁράς γάρ καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ ἔννοιαν ἔχοντας περὶ Θεοῦ. Τίς αὐτοὺς ἐδίδαξε; τίς κατήγειλε; καὶ γάρ ἐμοὶ δοκεῖ πρὸ τοῦ νόμου εἶναι· καὶ δῆλον αὐτόθιν, ὥστε εἰκότως ἀν τις εἴποι διτοι πρῶτον τοῦτο τὸ βιβλίον, διδάσκαλος τις καὶ κήρυξ ἡν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως, ἀλλὰ διτοι βίου μὲν, καὶ ὑπομονῆς δῆλον. Εδει δὲ καὶ σημεῖα γενέσθαι ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε καὶ ταύτη ἀπηρτισμένον εἶναι τὸν διδάσκαλον· καθάπερ γάρ ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ πολλὰ γέγονε σημεῖα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα, κ. 1. Interpretatio tandem inc. "Ανθρώπος τις ἦν ἐν χώρᾳ τῇ Αὔστριδι, δὲ δρόμῳ Ιώβ. "Ορὰ πρῶτον ἐγκώμιον τοῦτο, τὸ "Ανθρώπον εἶναι ἐν χώρᾳ, φησὶ, τῇ Αὔστριδι· ὃν καὶ τοῦτο ἐγκώμιον μέγα· τὸ γάρ ἐν Ἀραβίᾳ εἶναι, ἔνθα πάντες ἡσαν διεφθαρμένοι, ἔνθα οὐδὲν ὑπόδειγμα ἡν εύνομίας, τοῦτο ἡν τὸ θαυμαστόν. Καὶ ἦν δὲ Ανθρώπος ἐκείνος (πάλιν θεοθρωπος) δημευτος, δικαιος, διληθιτης, θεοσεβης, ἀπεγόμενος ἀπὸ πατρὸς πονηροῦ πράγματος. "Εν ἔκαστον τούτων ἰκανὸν παραστῆσαι τὴν ὥραν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς. 'Αλλ' ὥσπερ

^a Ezech. xiv, 20. ^b Job. 1, 1. ^c ibid. ^d ibid.

τις ἐρεστής μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας τὸ χάλλος οὐηγεῖται τοῦ ἐρωμένου, οὗτο καὶ ἔνταῦθα. Ἀμεμπτος, φησί, τοῦτο, δόξατος ἀρετῇ· δίκαιος, καὶ τοῦτο· ἀληθινός, καὶ τοῦτο· θεοφεσθής, καὶ τοῦτο· ἀπεχόμενος ἀπὸ κατόδος ποτηροῦ πράγματος· καὶ τοῦτο, Ἀπὸ κατόδος, φησί, καὶ οὐχ ἀπλῶς τοῦ μὲν, τοῦ δὲ οὐ. Ποῦ εἰσιν οἱ λέγοντες, διὰ πρᾶς τὸ κακὸν ἢ φύσις φέπει μᾶλλον; ποιος φύσις; ποια δικαστήρια; ποιοι νόμοι τοῦτον τοιοῦτον ἀποίησαν; Ἐπειδὴ γάρ ἐλεγεν· Οὐκ ἔστι δίκαιος, διὰ ποιῆσαι ἀγαθόν, καὶ οὐχ ἀμαρτήσεται. Διὰ τοῦτο φησιν, ἀμεμπτος, οὐκ εἶπεν Ἀναμάρτητος, διὸ διμεμπτος. Οὐ μόνον ἔκεινα οὐκ ἔπραττε τὰ ἀμαρτίαν ἔχοντα, διὸ διὸ τὰ μέμψιν, καὶ κατάγνωσιν, κ. λ.

A nūm quādīq̄e satis commicidare posset anima eīus pulchritudinē: sed ut vir amans diligenter etiam atque etiam sui amati pulchritudinē enarrat; ita et hic usuvenit. Sine querela, inquit, hoc integra est virtus. justus; et hoc, Verax; et hoc, Pius; et hoc, Abstinens ab omni re mala; et hoc, Ab omni, inquit; non autem simpliciter. Ab hac quidem utique, ab illa vero non item. Ubi sunt qui dicunt, naturam ad malum potius esse proclivem? Quis melius, quæ supplicia, quæ leges hunc hominem tamē efficerunt? Quia porro dixit: Non est justus, qui faciet bonum et non peccabit. Propterea, inquit, sine querela, non autem sine peccato, sed sine querela: hoc est, non modo non perpetrabat ea quæ peccatum, sed ne illa quidem quæ querelam aut reprehensionem habent, etc.

Et hæc speciminis loco protulisse satis fuerit. Hoc interim lectorem monemus, ita nostram hanc interpretationem ab iis Joannis Chrysostomi fragmentis, quæ in Catena citata afferuntur, differre, ut præter illa prima verba, "Ορα πρῶτον ἔχωμεν... τοῦτο ἦν τὸ θαυμαστόν, et alia identidem pauca, vix quidquam aliud cum iis commune continere videatur.

FRAGMENTA IN BEATUM JOB⁽³⁵⁾.

(Ex Catena Græcorum Patrum in beatum Job, a Niceta collecta, opera et studio Patricii Junii edita.)

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Οτι δε παντὶ χρήσιμον τὸ βιβλίον, ἐν ίδεᾳ πάσῃ καὶ βίων καὶ περιστάσεων, ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ, πρεσβυτέρῳ καὶ νέῳ, ἰδιώῃ καὶ ἀρχοντὶ, πλουσίῳ καὶ πένητι, τοῖς δεξιοῖς εὐθηνούμενῳ, καὶ τοῖς ἀριστεροῖς πιεζομένῳ, ἔγγύθεν ἔστι λαβεῖν τὴν ἀπόδεξιν. Ὁ γάρ τοις θαυμαστὸς καὶ μέγας οὗτος ἀνὴρ, δι παντοχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀοιδίμος, δι τῆς εὐστησίας ἀθλητῆς καὶ στεφανίτης, δι διά πάντων τῶν ἀθλῶν ἐλθὼν, δι μυρία κατὰ τοῦ διαβόλου τρόπαια στήσας, οὗτος ἐγένετο πλούσιος καὶ πένης, ἐνδιόξει τε καὶ εὐχαταφρόντης, πολύπαις τε καὶ ἀπαίς, ἐν βασιλικαῖς αὐλαῖς καὶ ἐν κοπρῷ, ἐν λαμπρῷ στολῇ, καὶ μετ' ἐκείνην ἐν πηγῇ σκωλήκων· μυοὶς ἀπῆλαυσε θεραπείας, καὶ μετὰ ταῦτα μυρίας ὑπέμεινεν ὑδρεις, οἰκετῶν ἐπανισταμένων, φιλιούντεις ζόντων, γυναικῶς ἐπιβουλευούστης. Πάντα αὐτῷ καθάπερ ἐκ πηγῶν ἀπέρρει [Ισ. ἐπέρρει], χρημάτων περιουσία, δυναστείας μέγεθος, δόξης περιφάνεια, εἰρήνης ἀσφάλεια, τιμή, καὶ θεραπεία, καὶ σώματος ὑγεία, καὶ πατῶν εὔκοσμία. Οὐδὲν ἦν λυπηρόν, παρῆν αὐτῷ πλοῦτος μετὰ ἀσφαλείας, καὶ εὐημερία ἀδιάπτωτος· καὶ μάλα εἰκότως· δι γάρ Θεὸς πάνταχθεν αὐτὸν ἐτέλχισεν· διὸ διετέρων πάντα ἔκεινα ἀπέπτη, καὶ μυρίοις χειμῶνες κατ-

C difficultate, viro pariter et mulieri, seni et juveni, privato et principi, diviti ac pauperi, prospera fortuna utenti et cum rebus adversis confliktanti, cuiusvis utilis sit hic liber, proclive est ostendere. Admirabilis enim et magnus hic vir, fama ubique terrarum celebris, pietatis athleta et corona insignitus, qui omne genus certaminis exantlavit, qui innumera adversus diabolum tropæa erexit, dives fuit et pauper, in honore habitus et vilis, multorum liberorum pater et orbus, in regum palatiis et in sterquilinio, in veste splendida, et post hanc in vermium scatûrigine, mille cultus obsequiis, servis postea insurgentibus, amicis conviciantibus, et conjugi insidiante, contumelias infinitas passus est. Omnia illi tanquam e fonte manabant, divitiarum copia, potentiae magnitudo, gloriae celebritas, pacis securitas, honor, observantia, corporis sanitas, et liberorum honesta et liberalis forma. Nihil triste et acerbum erat, aderant divitiae cum securitate, et felicitas nullis casibus obnoxia: et quidem merito, Deus enim undique vallo eum muniverat^a; sed postea omnia illa avolarunt, et mille tempestas-

^a Job. I, 10.

(35) De libro Job nihil in editionibus S. Joannis Chrysostomi operum Erasmiana, Saviliiana, Duceana et Montefalconiana reperitur, præter brevem synopsis (ed. nov. tom. VI, 362-368) et quatuor homiliae quas utpote Chrysostomo indignas ad spu-

ria amandavimus (ed. nov. t. VI, 565-582). Pergratum igitur fore lectori existimamus, si fragmenta quæ in Catena Nicetæ leguntur et in editionibus vel omnino desunt vel exceptim tantum reperiuntur, hic uno conspectu exhibenda curaverimus.

tes in ædibus ejus selem fixerunt, continuæ omnes et frequentes, ac supra modum graves: quæ enim possederat, subito erecta ei sunt omnia, liberi in mensa et convivio enecati, non ense et gladio, sed vento infesto ædes conquassante, immaturo et violento interitu adobrati sunt. Post hæc conjux armis instrubatur, et machinas justo admovebat; amici etiam et famuli, hi quidem voltum ejus sputo feda- bant, illi vero contumeliosius insultabant; omni tecto ejiciebatur, sterquilinium pro habitaculo erat, vermium fontibus undique scatebat, sanguine et sanie indomitus manabat, sibique ipse carnifex factus, testa saniem radebat. Dolores non interrupti et intolerabiles erant, nox die acerbior, et dies nocte molestior; omnia præcipitiis et scopulis plena, qui solaretur nemo, qui vero insultarent innumeris: nihilominus in tanta procella, et fluctibus adeo ineffabilibus, fortiter et immutabiliter constituit. Ejus autem rei causa fuit, quod naturam rerum secum recte reputaret, et cognita illarum mutabilitate, futura prævideret, cumque prospera fortuna uteretur, tristitiam et acerbitatem a se alienam non putaret, ac proinde in rebus secundis animo erat moderato.

Hic autem vir qui innumera passus est, non tantum tolerantiae laboris et patientiae, sed caritatem etiam virtutum, iis qui mente adhibent, exemplar est propositum; fortitudinis quidem et constantiae, in temptationibus; abstinentiae vero a contumeliis, in divitiis et potestate, ut mites et moderati hilari animo cum aliis sua communicent; temperantiae, in voluptatibus; justitiae, in judiciis et contractibus; in omnibus, concordiae, et charitatis, quæ reliquarum virtutum caput est; omnem enim virtutem debito adhibito studio et cura adimplavit. Hanc itaque expressam et delineatam imaginem memoria repetens, in conscientia tua desigito; si in morore jaces, ad hanc confugito; si facultatibus abundas, ne inopia obruaris, aut divitiis efferaris, pharmacum hinc accipe; si liberis orbatus fueris, hinc solarium habes (hinc enim calamitatum simul et tolerantiae excessum reperies); si in morbum incideris, fontes vermium tecum reputa, et leniter ac placide oinnia feres; si amicus insidias struxerit, rursus sanctum in medium profer, et morbo superior evades; si vulgus hominum male te acceperit, cogita quæ a servis perpessus sit, et plenam medicinam reperies; si improba suspicione quis te involverit, quæ de eo dixerint (quod, scilicet, pœnas meritas pro peccatis non luisset), et quibus contumeliis eum acceperint, in mentem tibi veniant et morbum hunc superabis. Nulla enim est calamitas humana, famæ, egestas, morbus, liberorum orbitas, ingentium divitiarum subita jactura, quam hic, quovis adamante firmior ac stabilior, tolerando non sustinuerit; ac postea a conjugi insidiis petitus, ab amicis contumeliis vexa-

A εσκήνουν εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνου, καὶ πάντες ἐπάλληλοι καὶ συνεχεῖς, καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἔπαντες· τὰ γὰρ αὐτῷ δυτα πάντα ἀθρόον ἡρπάζετο, οἱ τε παιδες; κατεχώννυντο ἀώρῳ καὶ βιαῖω θανάτῳ ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ τοῦ συμποσίου κατασφαγέντες, οὐ μαχαίρᾳ καὶ ξίφει, ἀλλὰ πνεύματι πονηρῷ τὴν οἰκίαν καταδησαντί⁹. Καὶ γυνὴ μετὰ ταῦτα ὠπλίζετο, καὶ τὰ μηχανῆματα προσῆγε τῷ δικαίῳ· καὶ φίλοι καὶ οἰκεῖται, οἱ μὲν ἐνέπτυον εἰς τὸ πρόσταπον, οἱ δὲ ἐπέβαινον¹⁰ καὶ ἐνήλλοντο· καὶ οἰκίας ἐξεβάλλετο πάσης, καὶ ἐνδιατῆμα αὐτῷ ἡ κοπρία ἦν, καὶ πηγαῖς; σκωλήκων ἔθρευ πανταχθέν, καὶ αἴματι καὶ ιχῶρι κατερρέπτο ὁ ἀδάμας, καὶ λαβὼν δεσμονός ἐξέχεε τοὺς Ιχῶρας, δῆμιος αὐτὸς ἐσταψεὶ γινόμενος. Καὶ δύναις ἐπάλληλοι καὶ ἀκριτέρητοι, καὶ νῦν ἡμέρας γαλεπιέρα, καὶ ἡμέρα νυκτὸς φορτικωτέρα, καὶ πάντα κρημνοὶ καὶ σκόπελοι· καὶ ὁ μὲν παρακαλῶν, οὐδεὶς, οἱ δὲ ἐπιμετίνοντες, μυρίοι· ἀλλ' ὅμως ἐν τοσούτῳ χειμῶνι, καὶ κύμασιν οὐτιώς ἀπορήθιοις, ἐστη γενναίως καὶ ἀπεριτρέπτως. Τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν καλῶν ἐλογίζεται, καὶ τὴν τούτων εἰδὼς μεταβολὴν, προωρίστο τὸ μέλλον, καὶ πράττων καλῶς, τὴν ἀθυμίαν οὐχ ἀπηλπίζετο, διὰ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς εὐπραξίαις ἐμετρίαν.

Οὐ μόνον δὲ φερεπονίας καὶ ὑπομονῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, ὁ πολύτλας οὗτος τοῖς προσέχουσιν ὑπόδειγμα πρόκειται· ἀνδρείας μὲν καὶ καρτερίας, ἐν πειρασμοῖς· τοῦ δὲ μὴ ὑδρίζειν, ἀλλὰ πραεῖς εἶναι, καὶ μετρίους, καὶ κοινωνικούς μετὰ ἱαρότητος, ἐν πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ· σωφροσύνης δὲ, ἐν ἡδοναῖς· καὶ δικαιοσύνης, ἐν δικαιοῖς καὶ συναλλάγμασι· καὶ ἐπὶ πᾶσιν, δόμονοίς, καὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν ἀρετῶν, τῆς ἀγάπης· πᾶσαν γχρ ἀρετὴν μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβεῖας κατώρθου. Ταῦτην τὴν εἰκόνα τὴν ὑπογραφοῦσαν¹¹ ἀναλαβών, ξυμπήξον τῷ συνειδότι τῷ σῷ· κανὸν ἐν ἀθυμίᾳ ἦς, πρὸς αὐτήν κατάφευγε· κανὸν ἐν πλούτῳ, τὸ φάρμακον ἐντεῦθεν λάμβανε, ὕστε μήτε πτωχείᾳ βαπτισθῆναι, μήτε πλούτῳ φυσθῆναι· κανὸν παιδας ἀποβάλλεις, ἔχεις ἐντεῦθεν τὴν παράκλησιν· τὴν γχρ ὑπερβολὴν ἐνταῦθα εὐρήσεις καὶ τῶν συμφορῶν καὶ τῆς καρτερίας· κανὸν νόσῳ περιπέτης, ἐννόησον τὰς πηγὰς τῶν σκωλήκων, καὶ οἰσεις ἀπαντα πράως· κανὸν φίλος ἐπιδουλεύῃ, πάλιν τὸν δῆμον εἰς μέσον δῆγε, καὶ περιέσῃ τοῦ πάθους· κανὸν οἱ τυχόντες ἀποχρήσανται, ἐννόησον ἀπεριπατησαν ταράττειν τῶν οἰκετῶν, καὶ πολλήν δέξῃ τὴν ιατρείαν· κανὸν πονηρῷ τις ὑπολήψει σε περιβάλλῃ, λόγισαι οἰσα περὶ τούτου ἔλεγον, δε: οὐδέποτα τῶν ἡμαρτημένων αὐτῷ δέσμωκεν δέξιαν δίκην, καὶ οἰσα ὥνειδίζον, καὶ περιέσῃ τούτου τοῦ πάθους. Οὐ γάρ ἐστιν ἐν ἀνθρώποις συμφορὰ, ἢν οὐχ ὀπέμεινεν οὗτος, δ παντὸς ἀδάμαντος στερβότερος, λιμὸν, καὶ πενίαν, καὶ νόσον, καὶ ἀποβολὴν παίδων, καὶ ζημίαν τοσούτων χρημάτων ἀθρόου ὑπενεγκών· καὶ μετ' ἐκείνῳ παρὰ γυναικεῖς ἐπιβούλευθεὶς, παρὰ οἰκετῶν ἐπιβούλευθεὶς¹², διὰ πάντων ἀπεδείχνυτο πέτρας ἀπάσης στερβότερης

⁹ Ισ. κατασείσαντι. ¹⁰ Ισ. ἐπενέθησαν. ¹¹ Ισ. ὑπογραφεῖσαν. ¹² Ισ. ἐπιπτυσθεῖς, vel ἐμπτυσθεῖς.

ῶν· καὶ ταῦτα, πρὸ τοῦ νόμου καὶ τῆς χάριτος. Καὶ γάρ οὐ τὴν τυχούσαν ἔξομεν ἀπολογίαν, διὸν οἱ μετὰ νόμου καὶ χάριν τοσαύτης ἀπολαύσαντες δωρεῖς, ἐλάττω φέρωμεν τούτου, τοῦ ἐν ἀρχῇ καὶ προοιμίοις τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων τοσαύτην ἐπιδειξαμένου φιλοσοφίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

« Ἀνθρωπός τις ἦν ἐν χώρῃ τῇ Ἀσσίδι, ψυχομάτῳ. »

Τι βούλεται τὸ προοίμιον, καὶ τίνος ἔνεκεν ὁ συγγραφεὺς οὗτως ἡρξατο; Ἐμέλλε βίον ἐνάρετον διηγεῖσθαι, καὶ ποὺν τὴν ἡμετέραν ὑπερνικῶντα κατάστασιν· ἵνα γοῦν μή τις εἰς τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἀγώνων καὶ τῆς ὑπομονῆς ἀναβλέψῃς, νομίσῃ ἔνην εἶναι τινὰ φύσιν, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνην, προσλαβὼν δεικνύει τὴν φύσιν, ἵνα σὺ θαυμάσῃς τὴν πρόθεσιν, διε τινὰς ἀνθρώπος ἦν, κατὰ φύσιν μὲν εἰς τὸν πολλῶν, κατ' ἀρετὴν δὲ τῶν πολλῶν ὑψηλότερος. Εἴπε τὸ κοινὸν τῆς φύσεως, ἵνα δεῖξῃ τὸ ίδιαζον τῆς προαιρέσεως, διε τῆς αὐτῆς φύσεως ἄπεισι κοινωνίας, ὑπὲρ φύσιν, καὶ μεῖζον τῇ κατ' ἀνθρωπὸν, ἐπολιτεύετο. Κηρύττει δὲ αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς χώρας, ἵνα καίντευθεν θαυμάσῃς, ὅποιον ρόδον ἐξ ἀκάνθης ἐβλάστησεν.

« Όρα δὲ πρῶτον ἐγχώμιον, διε τοιοῦτον βλαστὸν ἤνεγκεν τῇ Ἀσσίτις χώρᾳ. Τὸ γάρ ἐν Ἀραβίᾳ οὗτως εἶναι τινὰ δόξιμον, Ἑγθα πάντες διεψήθαρμέναι, Ἔνθα διπόδειγμα οὐδὲν ἦν εὑνομίας, τοῦτο ἦν θαυμαστόν. »

« Καὶ δὲ ἀνθρωπός ἐκεῖνος ἦν ἀλτθινὸς, ἀμεμπτος, δίκαιος, θεοσεθῆς, ἀπεκδύμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. »

Οἱ μὲν ἔξωθεν σοφοὶ τὸν ἀνθρώπον ἀριζόμενοι φασιν· Ἀνθρωπός ἐστι ζῶν λογικὸν θνητόν, τῇ δὲ θελᾳ Γραφῇ, τὸν τηρήσαντα τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ ἐκ τῆς ἀρετῆς γνωρίζομενον, τοῦτον εἶναι ἀνθρώπον ὅριζεται, τὸν δὲ συγχέαντα καὶ διαφθείραντα τοὺς θεούδεις τύπους καὶ χαρακτῆρας οὐδὲν ἀνθρώπον καλεῖν βούλεται· εἰ γάρ τις ἔχει μὲν τὸν χαρακτῆρα τῆς φύσεως, ὑδρίζει δὲ αὐτὸν τῇ κακῇ τῆς προαιρέσεως, ἀκούει περὰ τοῦ Προφήτου· Ἀνθρωπός ἐστι τιμῆ ὃν οὐ συντίκει, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήτορεσι τοῖς ἀροήτοις, καὶ ὥμοιώθη αὐτοῖς. Κάνταῦθα τοινύν τῇ συνήθῃ^a ἐσαυτῆς τῇ Γραφῇ κεχρημένη, καὶ δεικνύσσα διε τὸν ἀνθρώπον οὐδὲν οὕτω χαρακτηρίζει, ὡς τὸ ἀμεμπτον, τὸ δίκαιον, τὸ θεοσεθὲς, ἔντευθεν καὶ τὸν Ἰών γνωριζόμενον ἀποζαίνει, καὶ φησιν, διε ἦν ἀνθρωπός ἀληθινός. Οἱ γάρ φαῦλοι, φευδεῖς ἀνθρώποι, ὡσπερ οἱ ζωγραφούμενοι. Ταῦτα τοι καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής, πάσας ἐπὶ τέλει τὰς ἐντολὰς εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ρόδον συγχειφαλαιούμενος, Πέρας, φησὶ, λόγου τὸ πᾶν ἀκούεις τὸν Θεόν τροφοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε, διε

^a Psal. xlix, 13.

^b Ἰσ. συνηθεῖται.

A ius, a servis consputus, in omnibus quovis saxonis stabiliior, et quidem ante legem et gratiam, apparuit. Et sane si nos post legem et gratiam, tam magno cumulati beneficio, minora illo pertulerimus, qui tantam æquanimitatem in mundi initio, et generis humani primordiis ostenderat, excusatione omni carebimus.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. « Homo quidam erat in regione Ausitide, cui nomen Job. »

Quid sibi vult proœmiium, et quam ob causam sic exorsus est scriptor? Vitam virtute celebrem explicaturus erat, et que nostram vivendi rationem longe excederet: ne quis igitur certaminum ac patientiae spectata magnitudine incredibili, peregrina quadam et non humana cum natura præditum arbitraretur, primo loco naturam ostendit, ut institutum ejus mirere, qui cum natura unus e multis esset, virtute tamen multis antecelluit. Quod naturæ commune fuit, dixit, ut quod propositi peculiare esset, indicaret; quia qui ejusdem naturæ cum cæteris particeps fuit, quæ natura, atque homine majora erant, gessit. A regione quoque illius ducitur laus, ut ex eo admireris, qualis rosa e spina germinaverit.

Primam autem laudationem intuere, quod tale genere Ausitiis regio produxerit. In Arabia enim ubi omnes corruptis moribus vivebant, ubi nullum probitatis exemplum exstabat, quenquam probum adeo et spectatum reperiri, admiratione non carrebat.

« Et erat ille homo verus, irreprehensibilis, justus, pius, abstinentis ab omni re mala. »

Externi philosophi cum hominis definitionem explicant, aiunt: *Homo est animal rationale mortale*; divina autem Scriptura eum definit esse hominem, qui Dei similitudinem custodit, et qui ex virtute cognoscitur; qui vero divinos typos et notas confundit ac corrumpt, enī hominis appellatione non dignatur: si quis enim naturæ humanæ characterem habeat, pravo autem vitæ suæ instituto eumdem violet, et contumelia afficiat, a Propheta audit: *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, et similis facies est illis*^b. Hoc igitur loco sua utens consuetudine divina Scriptura, et ostendens nihil ita hominem distinguere, ac irreprehensibile, justum et pius, his ipsis Jobum illustrans pronuntiat ac dicit, *erat homo verus*. Improbi enim sunt falsi homines, non secus quam picti. Idipsum confirmat Ecclesiastes, omnia præcepta sub finem summatis repetens, et ad Dei timorem tanquam ad caput referens: *Finis, inquit, verbi, omne audi: Deum time, ei mandata ejus custodi; hoc est enim omnis*

homo^b. Quidam etiam alias qui Hierosolymis valicinabatur, ubi, qui audiret, vidi neminem : *Veni, inquit, et non erat homo; vocavi, et non erat qui obediret*^c. Nos quoque a quotidiani sermonis nibil recentes consuetudine, cum ad negotium aliquod conficiendum aut servum aut filium mittimus, dicere solemus ; ut homo rem aggregere ; id est, humanam conditionem serva ; ut mente et ratione praeditus, cogita alque agere : muneris functione hominem te esse ostende. Nec enim a figura, sed ab actione, quid sit unusquisque intelligitur ; ceteroqui vocis tantum homonymia, dicitur id, quod dicitur. Solus ille verus est homo, qui conservata imagine, a Deo concessam pulchritudinem minime obscuravit ; qualis fuit Jobus, verus, non fictus, qui rebus ipsis hominis virtutem declaravit, non habitu est ementitus, nec tanquam histrio hanc ipsam simulavit. Quod vero antea ab Abrahamo Deus flagitavit, cum diceret^d: *Tu vero place in conspectu meo, et esto inculpabilis*, id nunc de Job Scriptura testatur ; nam cum dixisset eum fuisse verum, addidit, sine reprehensione. Vocabulum mecum expende, ut multam justi perfectionem intelligas : cur non dixit experies criminis, sed a reprehensione vacuus ? nimurum quia crimen in maximis ponitur peccatis ; reprehensio vero in parvis et minimis. Non solum igitur, inquit, a gravissimis abstinuit culpis, verum ne levissimis se urgeri passus est, quae vituperio potius quam criminatione dignae censendae sunt, et facti improbationem, non autem supplicium merentur. Aquila pro, *irreprehensibilis, simplex* ; Symmachus, *innocens* reddidit, cum ille animum justi ab omni improbitate, simulandique artificio alienum, hic vero ad suminam etiam virtutem institutum, indicaret. Innocens enim est qui nullo bono caret ; qui vitam ab omni improbitate remotam degit. Post, *irreprehensibilis*, addit et *justus* ; namque verum omnium quae honestae bonaeque sunt, complexio et cumulus est *justitia* : si enim eorum quae laudem mereri videntur, aliquid per se a reliquis virtutibus sejunctum in uno aliquo reperiatur, imperfectum atque inutile id futurum sit, quinetiam serpenumero contrarium, vituperationeque dignum deprehendetur. Verbi causa, intelligentia quis et solertia pollet ; nisi justa quoque meditetur consilia, versutus ei vafer, perditisque moribus praeditus, nequaquam prudens hic sit. De his enim dictum est, *Sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere nescierunt*^d ; rursus strenuo quis est animo ad certamina et pericula ; nisi etiam quae justa sunt administrare velit, crudelis iam erit, ac vim afferet, quemadmodum illi loquuntur : *Sit fortitudo nostra lex justitiae, quod enim infirmum est, inutile invenitur*^e. Corporis quis cohibet voluptates, temperans autem non erit, si pecuniae et divitiarum avidus, si perditus, si illiberalis, si ob cupiditatem pecuniarum prodigus fuerit. Denique pars quaelibet justitiae, a

A τοῦτο πᾶς ἀνθρωπος. Ἐτερος δὲ τις προφητεύων ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐπειδὴ οὐδένα ἔώρα τὸν ἀκούοντα, Ἡλίον, φησὶν, καὶ οὐκ ἦρ ἀνθρωπος· ἐκάλεσα, καὶ οὐκ ἦρ ὁ υπακούων. Καὶ τοις δὲ κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν ἐπειδὴ ἀν ἐπὶ τινα πράξειν τὸν οἰκέτην ἦ τὸν οὐδὲν ἀποστέλλωμεν, εἰώθαμεν μὲν λέγειν πρὸς αὐτὸν, ὡς ἀνθρωπος δῆμοι τῆς πράξεως, τουτέστι τὴν ἀνθρωπίνην κατάστασιν τήρησον, ὡς νουνεχής, ὡς λόγον ἔχων, οὗτω διανόησαι, οὗτω πρέξον, ἐκ τῆς ἐνεργείας δεῖξον ὅτι δυτῶς ἀνθρωπος εἰ. Οὐ γάρ ἐκ τοῦ σχήματος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐνεργείας, διπερ ἐστιν ἔκαστος γνωρίζεται· εἰ δὲ μὴ, διμωνύμως λέγεται, δι λέγεται. Μόνον; δὲ ἀληθής ἐκεῖνός ἐστιν ἀνθρωπος ὁ τὴν εἰκόνα σώζων, ὁ τὸ θεόσδοτον κάλλος μὴ ἀφανίζων, οἷος δὲ Ἰών, ἀληθινὸς, οὐκ ἐπίπλαστος, ἐργοις τὴν τοῦ ἀνθρώπου δεικνύς ἀρετὴν, οὐ σχήματι προσποιούμενος, ἢ σκηνικῶς ταύτην ὑποκρινόμενος. Ὁπερ δὲ πρότερον ἀπῆτε τὸν Ἀβραδὺν ὁ Θεὸς λέγων· Σὺ δὲ σύναρέστει ἐπώπιον μου, καὶ γίρον ἀμεμπτος· τοῦτο καὶ νῦν ἡ Γραφὴ τῷ Ἰών μαρτυρεῖ· Εἰπούσα γάρ ὅτι· ήν διληνός, ἐπήγαγεν ὅτι καὶ διμεμπτος. Καὶ μοι τὴν λέξην βασάνισον, ἵνα γνῷς τὴν πολλὴν τοῦ δικαίου ἀκριβειαν· διὰ τὸ οὐκ εἶπεν ἀνέγκλητος, ἀλλὰ διμεμπτος; ὅτι τὸ μὲν ἔγκλημα ἐπὶ τῶν μεγίστων ἀμαρτημάτων τίθεται, ἡ δὲ μέμψις ἐπὶ μικρῶν τε καὶ ἐλαχίστων· οὐ μόνον οὖν, φησι, τῶν βαρυτάτων κακῶν ἀπείχετο, ἀλλὰ οὐδὲ τοῖς κουφωτάτοις ἀλῶναι ἤνειχετο, δι μέμψις μᾶλλον ἐστιν, ἢ ἔγκλημα, καὶ κατάγνωσιν μόνον φέρει, οὐ κόλασιν. Ἀκύλας γε μήν, καὶ Σύμμαχος. ἀντὶ τοῦ ἀμεμπτος, δὲ μὲν ἀπλοὺς ἐξέδωκεν, δὲ διμωμος· δὲ μὲν, τὸ ἀπόνηρον τοῦ δικαίου καὶ ἀπλαστον, δὲ δὲ, τὸ πρὸς ἀκρίβειαν ἥσχημένον εἰς ἀρετὴν αἰνισθόμενος. Ἀμωμος γάρ ἐστιν, δη μηδενὸς τῶν ἀγαθῶν ἐλλιπής, δὲ ἀπὸ πάσης κακίας ἀπταστῶς τὸν βίον αὐτοῦ διεξάγων· είτα μετὰ τὸ ἀμεμπτος, προστίθητι ὅτι καὶ δίκαιος, συναγωγὴ δὲ καὶ ἔνωσις πάντων τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐστιν ἡ δικαιοσύνη. Εἰ γάρ τι τῶν δοκούντων ἐπαινετῶν εἴναι, καθ' αὐτὸν διχα τῆς λοιπῆς ἀρετῆς ἐν τινι γένοιτο, ἀτελὲς τοῦτο καὶ δχρηστον, μᾶλλον δὲ καὶ πολλάχις ἐναντίον καὶ φεκτὸν εὑρίσκεται. Οἷον νοήμων καὶ συνετός τις ἐστιν, εἰ μὴ δίκαια βουλεύοιτο, κακεντρεχής καὶ κακοθήης, οὐ φρόνιμος οὔτος. **D** Περὶ γάρ τῶν τοιούτων εἰρηται, Σοφοί εἰσι τοῦ κακοποίησαι, τὸ δὲ καλῶς κοιησαι οὐκ ἔγρωσαν· πάλι· ἀνδρεῖος ἔτερος πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐστι καὶ κινδύνους· εἰ μὴ δικαιοπραγεῖν βούλοιτο, ὡμός ἐστι καὶ βίατος, οὓς οἱ λέγοντες· Ἐστω δὲ ἡμῖν ἡ ισχὺς τοῦς δικαιοσύνης· τὸ γάρ μετερές ἀγρηστον ἐλέγχεται. Τῶν περὶ τὸ σῶμα [εἰ] τις ἡδονῶν κρατεῖ, ἀλλ' οὐχ ἀν εἴη σώφρων, φιλάργυρος, ἐρασιχρήματος, διστοτος, οὐκ ἐλευθέριος, δι χρημάτων εἰς ἐπιθυμίαν ἀφειδής. Καθόλου, πᾶν μόριον δικαιοσύνης, ἀπὸ τοῦ λοιποῦ καθάπερ σώματος, ἀποτετημένον, οὐδέν ἐστιν. Η δὲ πάντων ἀρμονία καὶ σύνοδος τῶν ἀγαστῶν, εἰς ἀν καὶ νομίζοιτο εὐλόγως

^b Eccle. XII, 15. ^c Isa. L, 21. ^d Gen. XVII, 1. ^{d'} Jerem. IV, 22. ^e Sap. II, 11.

δικαιοσύνη· εἰ δέ τι τῶν θαυμαστῶν ἀπειη, σχάζει κατὰ τοῦτο καὶ ἡκρωτηρίασται, καὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης δνομα ψεύδεται. Ὁ γάρ δίκαιος πρῶτον ἔξανάγκης ἐστὶ σοφός· πῶς γάρ ἂν τὰ δέοντα πράτεστοι, καὶ πᾶσιν εὐαρμόστως προσφέροιτο, μή τὴν ἐκάστου τάξιν καὶ δύναμιν συνιεῖς;

enim qui justus est, eumdem sapientem esse necesse est; qua enī ratione quæ fieri oportet, præstabit, et in omnibus decenter se geret, si ordinem cuiusque rei ei vim ignoraverit?

Εἴτα σωφρονῶν, ἀκολαστα γάρ ἀδικία· φιλόθεος, Οἱ γάρ εὐσεβεῖς, φησίν, δίκαια ἔσουσι τόπον. Ἡπιος, φιλάνθρωπος, εὐεργετικός· καὶ καθάπαξ ἡ πάντων τῶν κατὰ τὸν ὄρθον λόγον πρακτέων συμφωνία, τὸν δίκαιον συμπληροῦ· καὶ τοῦτ' ἀχριδῶς δ' ἵεζεκτὴλ ἡμᾶς ἐσόριετε, δι' οὐ φησίν ὁ Θεός, Ὁ δὲ ἀνθρώπος δις δικαιος, δικαιοσύνην. Εἴτα διαγράφει τὸν δίκαιον, τὴν παντελή καὶ ὀλόχληρον ἀρετὴν ἐκ τῶν κατὰ μέρος συντιθεῖς· καὶ πρῶτον αὐτῷ τὴν εὐσένειαν προσάπτει, λέγων· Ἀπὸ τῶν δρέων οὐ φάγεται· ἐν γάρ τοις δρεσι τὰς εἰδωλολατρείας ἐπετέλουν. Εἴτα σωφροσύνην αὐτῷ προσείναται δεῖν λέγει· Καὶ τὴν γυναικα, φησίν, τοὺς πλησίον οὐ μὴ μάδῃ¹, καὶ πρὸς γυναικα ἐν ἀφέδρῳ οὐσιαριστεῖ. Εἴτα καὶ τὸ πρᾶόν αὐτῷ καὶ τὸ ἐπιεικὲς προσγράψει, Καὶ ἀνθρώπος, φησίν, οὐ μὴ καταδυναστεύσῃ²· πρὸς τοῦτο ἰδιοπραγεῖν αὐτὸν ἀποφαντεῖται ἐν τῷ λέγειν· Καὶ ἀρπαγμα οὐχ ἀρπάσει· ἐλεήμονά τε καὶ κοινωνικὸν διατυποῦ λέγων· Τέτοιος ἀντοῦ τῷ πειρώτι δώσει, καὶ γυμνὸν περιβαλεῖ, τὸ δρόπυρον αὐτοῦ οὐ δώσει ἐπὶ τόκῳ, καὶ πλεονασμὸν οὐ λήψεται· εὐσυνάλλακτον τε καὶ εἰρηνικὸν ἀποφαντεῖται, ὡς καὶ διαιτὴν διριστα τοῖς ἀμφισθοῦσι δύνασθαι· Καὶ ἐξ ἀδικίας γάρ, φησίν, ἀποστρέψει τὴν χειρα αὐτοῦ καὶ κρίμα δίκαιον ποιήσει ἀναμέσον ἀνδρὸς καὶ ἀναμέσον τοῦ πλησίον αὐτοῦ. Τοῦτο γάρ τὸ ἐξαίρετον καὶ διαιτητέοντας, τοῖς ἀλλοις ἀπασι συγχείμενον τοῖς τῆς δικαιοσύνης κατορθώμασιν, ἡ πολιτικὴ καὶ δικαιοσύνη ἔξις, ἐκάστῳ πρόσφορον ἐπιτέφεροςα, διὸ καὶ τῆς δίκης ἐστὶν ἐπώνυμος. Διεξέλθων δὲ, πάντα τὰ τε πρακτέα, καὶ τὰ μὴ, τὸν κοινὸν κανόνα καὶ τύπον πᾶσιν ἐφήρμοσεν, εἰς διν ἀφορῶν τις, ἐν οὐδενὶ διαμαρτήσεται.

Ἐν τοῖς προστάγμασι μον, φησίν, πεκόρευται, τὰ δικαιώματα μον πεφύλακται τοῦ ποιῆσαι αὐτά. Καὶ ταῦτα πάντα συνδέθεντα καὶ ἀνακραθέντα, καὶ ὥσπερ σῶμα ἐν πολυμερὲς καὶ παναρμόνιον κρατηθὲν³, δικαιος γίνεται. Καὶ διὰ τῶν τοσούτων ἀπαρτίσας αὐτὸν, καὶ ὥσπερ δρον αὐτῷ καὶ περιγραφήν μίαν ἐκ τῶν τοσούτων συνθεῖς, εἰς ἐν πάντα κατέκλεισεν δνομα, καὶ λέγει· Δίκαιος οὗτος ζωῇ ζήσεται. Ἐπει οὖν τὸ κούσαμεν τίνα ἐστὶ τὰ τὸν δίκαιον χαρχιτηρίζοντα, φέρε παρὰ ταῦτα καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰὼν θεωρήσωμεν. Εὔσεβης ἐστιν δικαιος, τι δε διών; οὐχὶ ταῖς θυσίαις τὸν Θεὸν ἐφ' ἐκάστης ίκέσχετο; σώφρων, καὶ οὗτος, Διαθήκην, φησίν,

A reliquo quasi corpore avulsa, nihil est. Concursus autem et harmonia eorum omnium quæ laudem merentur, merito sit et existimetur justitia: si vero earum rerum, quæ admiratioem habent, quispiam absuerit, ob id ipsius claudicet, ac mutilata sit, salvoque justitiae nomen præ se ferat. Principio Deinde temperantem, intemperantia enim injuria est: Dei amantem, Qui enim piis sunt, inquit, justa cogitarerunt⁴; placidum, benesicūm, humanum: et, ut semel dicam, rerum omnium agendarum quæ cum recta ratione congruent, conspiratio justum absolvit, id quod præclare nos Ezechiel docuit, per quem inquit Deus: Homo autem fuerit justus, qui facit justitiam⁵. Deinde universam perfectamque virtutem e singulis complexus, justum describit, ac primo quidem pietatem ei tribuit, cum dicit: In montibus non comedetur, in montibus enim idolis cultum adhibebant. Deinde temperantiam eidem inesse debere ait: Et uxorem proximi sui non contaminaverit, et ad mulierem fluentem sanguine non accesserit. Deinde mansuetudinem et clementiam illi ascribit: Et hominem per potentiam non oppreserit: adhuc rebus suis contentum esse pronuntiat, cum inquit: Et rapinam non rapuerit; eumdem etiam misericordem, et sua cum aliis communicaentem depingit, cum ait: Panem suum esurienti dederit, et nudum operuerit, et pecuniam suam alius usuram non dederit, et amplius non acceperit; facile vero placari, et pacis amantem esse enuntiat ita ut inter disfidentes optimus arbiter sit. Et ab iniuitate, inquit, averterit manum suam, et judicium justum fecerit inter virum et inter proximum ejus. Hie enim politica et judiciaria facultas, cum aliis justitiae officiis collata, longe illis eximior et illustrior est; et quia unicuique quod congruum est tribuit, a jure nomine ei inditum est. Numeratis illis omnibus quæ vel agenda vel non agenda sunt, norimam quamdam actotypum ad omnia accommodavit, in quo si obtulatum quispiam fixerit, erratum omnino vitaverit.

D In præceptis meis ambulaverit, et justificationes meas custodierit, ut faciat eas. Atque ex omnibus his copulatis ac temperatis, unum quasi corpus e multis membris coagmentatum, suavique constans harmonia, ac solidum, justus efficitur. Ubi vero tot bonis eum consummasset, et unam quasi definitionem ac descriptionem ex omnibus conduxisset, cuncta una voce concludens, dixit: Justus hic vita vivet. Posteaquam igitur quæ justi nota ac proprietates sint, audivimus; age, illas ipsas in Job intueamur. Deo pietatem præstat justus, quid tandem Job? an non Deum victimis qnodiie placabat? castus ac temperans, at hic: Testamentum posuit oculis meis,

¹ Isa. xxvii, 8. ² Ezech. xviii, 5.

³ Ισ. μιανεῖ. ⁴ Ισ. καταδυναστεύει. ⁵ Ισ. κρατυνθέν.

et non intelligam super virgine^b : mansuetus et facilis, quid homine hoc mitius? cuius etiam servi ob incredibilem illius benignitatem ita ab eo pendeant, ut devorare illum concupierint; nam aiebant: Quis utique deit nobis, ut carnibus ejus satiemur^c? Misericors, et sua cum aliis communicans, quis hac una de re cum Jobo certaverit? Cuius janua venientioris cunctis patuit; nec quisquam inani sinu est unquam egressusⁱ; inter dissidentes justus arbitrabitur juste, hic etiam Jobo licitum est glorificari, ac dicere: Judicium quod non noveram exquisivi; confregi autem molas iniquorum^k; nulli faciet injuriam justus, verum Job etiam male ipse sibi precatur; Si levavi super pupillum manum, discedat humerus a junctura^l. Quoniam igitur Jobus virtutis omnes partes summa cura adimplevit, irreprehensibilis et justus nominatur.

Non ea Jobus justitia prestabat, quae unicam aliquam formam virtutis, sed quae omnem ac solidam complectetur, neque sic ab una quadam remala abstinebat, ut ad aliam adhæresceret; nam ipsi pondus justum dicimus, quod ubique et in cunctis rebus æqualitatem tuerit, non si aurum quidem juste, plumbum vero secus libraverit: verum illud justum est pondus, quod materiae enivis æqualitatem præstat, æquamque mensuram: non aliter Jobus justus erat, cuius semper fuit in omni vita æqualitas; neque enim in pecuniis tantum æqualitatem retinuit, sed etiam in rebus aliis omnibus, nusquam modum et mensuram excedens: nec enim quispam dixerit, in pecuniis quidem æqualitatem adamasse, in hominum vero consuetudine modum transiliisse, perinde quasi aut sperneret ceteros, aut fastu esset arroganter; id vero maxime fugiebat, cum diceret: Si despexi judicium famuli mei, aut ancillæ, eum ipsi litigarent tecum, nonne sicut ego factus sum in utero, et illi facti sunt^m? Summa igitur iniquitas est, elatum esse ac superbum: quemadmodum enim avarum cum dicimus, qui aliena intervertit, nec suis contentus est; ita superbum eum vocamus, qui plus a vicino exigit, quam homini debeatur; cum se quispam omni in honore collocat, alios autem contemnit, hoc vero non aliunde, quam ex injustitia provenit. Hoc autem ex eo liquet, quod Deus unam omnium naturam fecerit, et alteri tecum cuncta communia et paria largitus sit; quomodo igitur illum rejicis, et honore spolias, quem Deus ei concessit, nec tecum participem esse pateris, sed tua omnia faciens, non divitiarum, sed honoris egenum illum reddis? unam utriusque Deus naturam est clarius, atque unam ambobus naturæ dignitatem ac principatum; illud enim, faciamus hominemⁿ, est universi generis commune; cur ergo illum patria possessione deturbas, atque ad extremam penuriam detrudis, atque

^a Job xxxi, 4. ^b ibid. 31. ^c Job. xxxii, 34.

^d Gen. 1, 26.

^e Aliqua hic deesse videntur. ^f οὐ λαζῶν.

A θέμητος δέ τοις δρθαλμοῖς μου, τοῦ μὴ καταροῆσαι εἰς παρέργον· πρᾶδος καὶ ἐπεικής, καὶ τί τούτου πραθερον; οὐ καὶ οἱ οἰκέται διὰ τὴν ἀγαν χρηστότητα οὗτως ἔξεχρέμαντο, ὡς μικρῷ καὶ καταπιεῖν αὐτὸν ἐπιθυμεῖν· ἔλεγον γάρ· Τίς ἀρ δῆ μήτ τῶν συρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆται; Ἐλέήμων καὶ κοινωνικός, καὶ τίς ἐνταῦθα τῷ Ἰὼν ἐψάμιλλος; Οὐχ η θύρα πατεῖ ἐλθόντι ἀνέφεται, καὶ οὐδεὶς ἔξηλθε κολπω κερῷ διαιτησει δικαίως τοὺς ἀμφισβητοῦσιν ὁ δίκαιος, ἔξεστι κάνταῦθα τῷ Ἰὼν καυχήσασθαι, καὶ εἰπεῖν· Δικηρή ήτο οὐκ ἥδειν ἐξιχνίσα, καὶ συντέτριψα μύλας ὀδόντων· οὐκ ἀδικήσει οὐδένα ὁ δίκαιος, ὁ δὲ Ἰὼν καὶ ἐπαράται ἐκυτῷ, Εἰ ἐπῆρα δραγῷ φέρει, ἀποστατή ἀρισ ὁ ὄμρος μου ἀπὸ τῆς κλειδός. Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ Ἰὼν ἀπαν μόριον ἀρετῆς μεθ' ὑπερβολῆς ἡχριδώσατο, διὰ τούτο διεμεμπέδει τε καὶ δίκαιος δονομάζεται.

B Οὗτος καὶ ὁ Ἰὼν δίκαιος ἦν, οὐ μέρος ἀρετῆς ἐν αὐτῷ ἔχων, ἀλλὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἀνθρωπίνην ὀλόκληρον καὶ καθολικήν, οὐκ ἀπὸ τούτου μὲν ἀπεχόμενος τοῦ πονηροῦ, ἐτέρου δὲ ἀντεχόμενος· οὗτος καὶ ἡμεῖς δίκαιοις στάθμιον τοῦτο λέγομεν, τὸ πανταχοῦ ίσον, οὐκ ἐὸν χρυσὸν μὲν ἐξ ἴσης ιστάν δύνηται, μολυbdὸν δὲ ἐναντίως· ἀλλὰ τὸ ἐν πάσαις ὅλαις τὴν ισότητα παρεχόμενον, καὶ μέτρον πάλιν πανταχοῦ ίσον^o. Οὗτος καὶ ὁ Ἰὼν δίκαιος πανταχοῦ ίσος ὁν· οὐδὲ γάρ ἐπιχρήμασι τὴν ισότητα ταύτην ἐφύλαττε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀπασθν, οὐδεμιού τὸ μέτρον ὑπερβαίνων· οὐδὲ γάρ ἔχοι τις ἀνειπεῖν ὅτι ἐν χρήμασι μὲν τὴν ισονομίαν ἔστεργεν, ἐν δὲ τῇ πρᾶδος τοὺς πλησίον διμιλίῃ τὸ μέτρον ὑπερβαίνεν, ἀλλὰ ζῶν¹⁰ τις καὶ ὑπεροπτικός ὁν, ἀλλὰ καὶ τούτῳ ἐκ πολλῆς τῆς περιουσίας ἔψυγε λέγων· Εἰ δέ καὶ ἐψάνισα κρῆμα θεράποντος η θεραπατηρης, κρινομέρων αὐτῶν πρᾶδος με, η οὐχ ὡς ἔγω ἐγνούμηται, καὶ αὐτοὶ ἐγένοντο; Αρά καὶ τούτο ἀδικίᾳ μεγίστη τὸν ἀλαζόνα εἶναι καὶ ὑπερβαίνον· ὕπερ γάρ πλεονέκτην, τὰ τὰς ἀλλων βουλόμενον λαβεῖν καλούμενον, καὶ τοῖς οἰκείοις οὐκ ἀρκούμενον, οὗτος καὶ ἀλαζονικὸν λέγομεν, δταν πλέον ἀπατεῖ τῶν ὀφειλομένων ἀνθρώπῳ, παρὰ τοῦ πλησίον, δταν τις ἐκυτὸν μὲν ἐν πάσῃ καθιστῷ τιμῇ, ἐτέρον δὲ ἀτιμάσαι θέλῃ, τούτο δὲ οὐδαμόθεν ἀλλοθεν γίνεται η ἐξ ἀδικίας· ὅτι γάρ ἀδικία τοῦτο, μίαν οὐσίαν ἀπάντων ὁ Θεὸς ἐποίησεν, πάντα κοινά καὶ ίσα δέδωκε πρᾶδος τὸν πλησίον· πῶς οὖν αὐτὸν ἐκδάλλεις καὶ ἀποστερεῖς τῆς τιμῆς, ης ἐδωκεν ὁ Θεὸς· οὐκ ἀφεῖς εἶναι κοινωνόν, ἀλλὰ τὸ πᾶν σὸν ποιῶν, οὐκ ἐν χρήμασιν, ἀλλ' ἐν δόξῃ ποιῶν αὐτὸν πένητα; Μίαν οὐσίαν ἀμφοτέροις ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο καὶ τὴν τῆς οὐσίας προεδρίαν· τὸ γάρ, Ποιήσωμετ ἀνθρωπον, κοινὸν τοῦ γένους παντός· πῶς οὖν αὐτὸν τῆς πατρίως ἐκδάλλεις οὐσίας, εἰς ἐσχάτην εὔτελειαν κατάγων, καὶ τὸ κοινὸν ίδιοποιούμενος; Ἀλλ' οὐχ ὁ μακάριος Ἰὼν τοιοῦτος, διὸ καὶ έλεγεν· Οὐκ

^a Job xxix, 17. ^b Job xxxi, 22. ^c Ibid., 13, 15.

έφαύλισα κρῖμα θεράποντος ἡ θεραπαιρῆς· διὸ οὐδὲ τούτο καὶ δισυγγραψεὺς δίκαιος αὐτὸν λέγων, παρίστησιν, οὐ τὴν μερικήν δικαιοσύνην, τὴν ἐν συναλλάγμασι καὶ δίκαιος, ἀλλὰ τὴν καθόλου ἀρετὴν ἔχοντα, κατ' ἐκεῖνον περὶ οὐ γέγραπται, Τῷ δίκαιῳ τὸν μόρον οὐ κεῖται. Ἐπάγει δὲ διτὶ καὶ θεοσεβῆς, ίνα δεῖξῃ διτὶ καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους, καὶ τὰ πρὸς Θεὸν τέλειος ἦν· ἡ μὲν γάρ δικαιοσύνη πρὸς ἀνθρώπους, ἡ δὲ θεοσέβεια πρὸς Θεόν. "Ορχ δὲ, ἀντακολουθοῦσιν ἀλλήλαις αἱ ἀρεταὶ, καὶ συγχροτοῦσιν ἀλλήλας· βίος γάρ καλὸς τὸν Θεὸν ἐπιγνῶντας ποιεῖ, καὶ τὴν θεοῦ γνῶσις, τοῦ βίου γίνεται φυλακή. "Οὐθεν καὶ δὲ ἵων, ἐπειδὴ δίκαιος, διὸ τοῦτο καὶ θεοσεβῆς· καὶ ἐπειδὴ πρὸς ὄφθαλμῶν ἀεὶ τὸν Θεόν εἰχε, διὰ τοῦτο καὶ τὸ δίκαιον δικαιώσεις ἐδίωκε, διὰ τὸ καλὸν, καὶ οὐδὲ δὲ ἐπερόν τι· οὐκ ἔστι δὲ δίκαιον γενέσθαι μηδὲ πρότερον γενόμενον διμεμπτον. Διὰ ταῦτα προηγεῖται μὲν δὲ ληθετὸς ἀνθρώπος, δὲ μὴ πλάσμα καὶ σκηνὴν τῆς εὐλαβείας περικείμενος, ἀλλὰ ἀληθεῖα καὶ πράγματα τὴν ἀρετὴν μετερχόμενος, καὶ κατ' αὐτὴν μοσφαζόμενος· ἔπειται δὲ τούτῳ, δὲ διμεμπτος· δὲ γάρ γνήσιος ἐργάτης τῆς ἀρετῆς, καὶ ἀπὸ τῶν μικρῶν δοκούντων φυλάττεται· ἔκεινψ δὲ πάλιν ἀκολουθεῖ δὲ παρωνύμως· ἀπὸ τῆς τελείας δικαιοσύνης δομομάζομενος δίκαιος, δὲ κατὰ πᾶν εἶδος ἀρετῆς ἀπειρισμένος· εἴτα δὲ θεοσεβῆς μετὰ τούτους λαμπρότερος ἐπεισέρχεται, Ἑργοις δροῦ ἀγαθοῖς· καὶ δόγμασιν δροῖος· διπλαρέπων· τούτοις· ἐπάγεται τὸ, ἀπεγχυμένος ἀπὸ πατέρων πονηροῦ πράγματος, δὲ καὶ αὐτὸν οὐδεμίᾳν ὑπερβολὴν καταλείπει· οὐ γάρ εἰρηται, διτὶ τοῦτος μὲν τοῦ φαύλου ἀπείχετο, τοῦ δὲ οὐ, δὲ πολλῶν μὲν ἐκράτει, ὑπὸ διλίγων δὲ ἐκρατεῖτο, ἀλλὰ οὐδεμίᾳς πονηρίας θιγάνειν θήεται.

enī dictum est, ab hac quidem illum improbatētate, ipsum vero paucis succubuisse, mala superata fuisse, ipsius vero paucis succubuisse.

Οὐκ ἀρχεῖ μέντοι μόνον ἡ ἀποκή τῶν κακῶν, ἀλλὰ δεῖ προσεῖναι καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγαθῶν· καὶ γάρ ἡ ἀργα τῆς ἀρετῆς. κίλασιν οἰδε προξενεῖν, οὐχ ἡ ἐργασία τῆς πονηρίας μόνον. Ἐπει κάκεῖνοι, οἱ πεινῶντα μηδὲ καρκίνας, ἐπειδὴ ἐλεμοσύνην οὐκ εἰργάσαντο, διὸ τοῦτο τῇ ἀθηνάτῳ παραδίδονται καλάσσει. "Οὐθεν μανθάνομεν διτὶ οὐ τὸ ἀπέχεσθαι κακῶν, ἀργὴ σωτηρίας ἡμῖν, ἐὰν μηδὲ προσῆ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἡ κτῆσις, καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ ἐργασία. Σὺ δέ μοι θέα πῶς ἐν διλίγψ τὸν ἐπαίνον τοῦ ἀνδρὸς, δὲ τοῦ θείου Πνεύματος συνήγαγε νόμος, ἀληθινὸν μὲν εἰπὼν τὸν ἵων κατὰ τὴν δημιουργίαν, ὡς περ πατέρα τελύτην καὶ προγόνους ἀπογραφόμενος, διμεμπτον δὲ κατὰ τὴν πρᾶξιν, δίκαιον κατὰ τὴν εὐνομίαν, καὶ τὴν τῶν δυνάμων αὐτῷ κοινωνίαν, καὶ ἔτι κατὰ τὸ δρόξις τὰς ψήφους ἐπὶ τοῖς κρινομένοις ἐκφέρειν, καὶ τὸ κύρος πάντων, θεοσεβῆ κατὰ τὴν πίστιν, καὶ τὸ πρὸς τὰ εἰδῶλα μίσος, ἀπεχόμενον ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος κατὰ τὴν τῶν πονηρῶν θερμοτάτην ἀπέχθειαν. Καὶ ίνα συνελῶν εἶπω, οὐδὲν, φησι,

^o Job xxxi, 13. 1 Tim. i, 9.

ⁱⁱ Ισ. πιστ.

A id quod est commune, tanquam proprium usurpas? Dispar profecto beati ratio Jobi erat; quo circā ejus illae voces: *Non contempsi judicium famuli mei, aut ancillæ*^o: propterea auctor, cum dixisset *justum eum esse*, ostendit non particulari aliqua justitia, quæ in commerciis et litibus spectatur, illum ornatum fuisse, sed in genere, omni virtute, secundum illum de quo scriptum est: *Justo lex non est posita* p. Additur et *pius*, ut ostenderet tam cum hominibus quam cum Deo perfectum exstisse; nam justitia ad homines, pietas ad Deum resertur. At vide quemadmodum virtutem virtus comitetur, atque alia aliam incitat: recta enim vivendi ratio facit ut Deum agnoscamus; Dei vero notitia vita custodia est. Unde et Jobus, quia justus, Deum religiose colebat; et quia Deus illi ob oculos semper versabatur, ob id ipsum quod justum erat, juste persuecebatur, atque id honesti solius causa, nullius rei præterea: nec fieri potest ut justus sit quispiam, nisi prius reprehensione vacet. Idcirco primum locum obtinet, *verus homo*, id est, nullo involucre pietatis et simulatione tectus, sed vere ac re ipsa virtute præstans atque informatus; hinc illud alterum comitatur, *irreprehensibilis*: nam legitimus virtutis operarius, vel quæ videntur exigua cavel; illi vero consequens est, *justus*, qui a justitia appellationem soritur: is enim justus est, qui partibus est virtutis omnibus absolutus, atque perfectus. His autem succedit, qui *Deum religiose colit*; illustrior aliis, bonis operibus simul et rectis dogmatibus exornatus. His subjungitur, *abstinens ab omni re mala*, quod quidem unum omnem in se excellentiam comprehendit; neque sed prorsus nullius sceleris labem tangere voluisse.

B Non est satis a rebus malis abstinere, nisi bona quoque agantur; cum non modo mali administratio, sed etiam boni cessatio coercenda sit supplicio. Quandoquidem et ii qui same enectum non aluerunt, quia misericordiam minime exercuerunt, supplicis addicuntur sempiternis. Ex quo intelligimus, abstinere a malis non initium esse salutis, nisi honorum etiam possessio adsit, actioque virtutis. Necum autem considera in quam pauca divini Spiritus consuetudo hujus viri laudem contulerit: nam cum eum verum, propter creationem prædicasset, patriam et maiores quadammodo hac ratione describens, reprehensionis vero et querelæ expertem dixit propter actionem; justum ob juris sequitatem, honorumque suorum largitionem, atque etiam ob justa in judicando suffragia: et quod omnium præcipuum est, religiosum erga Deum ob fidem, et idolorum odium; abstinentem vero ab omni re mala propter flagrantissimas cum malis omnibus inimicitias. Et ut uno verbo absolvam, nihil gessit ali-

quando accusatione seu querela dignum : sed et humana jura custodivit, et quae ad religionem pertinent, incorrupta mente procuravit ; omnia ex Dei mandato agens, et legitime divinum Numen colens.

VERS. 2. « Facili sunt autem ei filii septem, et filia: tres. »

Primum virtutem expressit, deinde illa quae Dei munere concessa sunt. A virtute enim haec olim proficisciabantur, copiosa, beneque instituta soboles : Non erit (inquit) qui non generet, neque sterilis supra terram tuam⁹. Sed tamen Abraham ideo sine liberis erat, ut discas revera non istiæc, sed quædam alia esse præmia virtutis : illa nihilominus indulgens pollicitus est Deus.

Hinc colligimus, nuptias nequaquam virtuti esse impedimento : aliter Jobo quoque fuissent. Sed nimurum ejusmodi vinculum, rectum justi cursum minime retardavit ; frustra igitur nonnulli nuptias causantur.

VERS. 3. « Et erant pecora ejus ovium septem millia, camelorum tria millia, juga boum quingenta, asinæ seminæ sequentes pascua quingentæ ; et ministerium multum valde, et opera magna erant ei super terram. »

Vide hominem agrestibus divitiis affluentem, neque enim mutui rationes ac senora numeravit, neque auratis laquearibus ornatae domos ; unde dubium non erat quin aliis benefacere potuisset : sed oves, et boves, et quæ ex anni temporibus et agricultura percipiuntur, recensuit, quibus rebus, indigentibus sufficiebat. Nam, quemadmodum dixi, non pretiosa materia gloriantem, sed iis rebus quæ necessitati modice subvenirent contentum, Scriptura nobis regem proponit. Non equorum mentionem facit, non auro conglutinatorum curruum, non argenti atque auri thesauros meminit, non lapidum pretiosorum, non cæterarum rerum quibus hominum divitiis inhabitantium morbus inflammatur, sed illa enumerat quæ vita necessitatem minime excedunt. Nam cum filios haberet, a pecunis vulnus nullum tamen accepit, rerum abundantiam et copiam ratus, a cupiditatibus liberum esse, et honorem, perturbationibus minime inservire. Quoniam vero obelisco notatur illud : ministerium multum valde, sciendum est, quæ obelisco signantur, in D

causa a Septuaginta posita esse. Horum vero animalium, genere discrepantium, ad spiritualem theoriam velle transferre descriptionem, supervacaneum est, atque ad artem interpretandorum som-

niorum pertinet.

« Et erat homo ille nobilis, inter eos qui a solis ortu. »

Symmachus, maximus omnium orientalium, reddidit. Cunctis erat, inquit, clarior, atque illustrior, et majores insignes ac nobiles habuit, quos numerare posuit ; sed nihil horum fastu et arrogantia eum inflavit.

VERS. 4. « Convenientes autem illi ejus adinvic-

A πώποτε μέμψεως δῖσιον διεπράξατο, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸς ἀνθρώπους ἐφύλαττε δίκαια, καὶ τὰ περὶ τὴν θρησκείαν μετήσιε καθαρῶς, πάντα κατὰ Θεὸν ποάτιαν, καὶ γνησίως εὔσεβῶν τὸ Θεῖον:

« Ἔγένοντο δὲ αὐτῷ υἱοὶ ἑπτά, καὶ θυγατέρες τρεῖς. »

Πρῶτον εἶπε τὴν ἀρετὴν, καὶ τότε τὰ παρὰ Θεοῦ δεδομένα. Ἐξ ἀρετῆς γάρ πάλαι ταῦτα ἐγένετο, εὐπαιδία, λέγω, καὶ πολυπαιδία. Όνκις δοται γάρ ὁ σοι, φησίν, ἀγροος, οὐδὲ στείρα ἐπὶ τῆς γῆς σου. Οὐ δὲ Ἀδραδὺς διὰ τοῦτο ἀγονος ἦν, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐ ταῦτα δικτυάς ἀρετῆς ἔπαθλα, ἀλλ' ἔτερα. διὰ δὲ τοῦτο ταῦτα ὑπέσχετο συγχαταβαλνῶν.

B Συνάγομεν δὲ, ὅτι οὐδὲν δι γάμος ἐμπόδιον πρὸς ἀρετὴν ἡ γάρ ἀν καὶ τῷ Ἰώῳ ἐγένετο κώλυμα. Ἀλλὰ μήν διεσμὸς οὐτος, τὸν δίκαιον τρέχειν ὀρθῶς οὐκ ἐκώλυσεν, ὥστε καὶ τοῦτο μάτην τινὲς προφασίζονται.

« Καὶ ἦν τὰ κτήμην αὐτοῦ πρόβατα ἑπτακισχίλια, κάμηλοι τρισχίλιαι, ζεύγη βοῶν πεντακόσια, δύοι θήλειαι νομάδες πεντακόσιαι, καὶ ὑπηρεσίκια πολλή σφόδρα, καὶ ἔργα μεγάλα ἦν αὐτῷ ἐπὶ τῆς γῆς. »

Ορα λοιπὸν πλούτον ἔχοντα τὸν ἀγροικότερον· οὐ γάρ δανείσματα καὶ τόπους κατέλεξεν, οὐδὲ χρυσορόφους οἰκίας· θένει οὐδὲν ἄπορον ἦν, ὥστε καὶ εὐποιεῖν δύνασθαι· ἀλλὰ καὶ πρόβατα, καὶ βόας, καὶ τὰ ἔξ ὠρῶν καὶ γεωργίας, ἐξ ὧν τοῖς δεομένοις ἐπήρχει. Οπέρα γάρ ἔφην, οὐκ ἐκ τιμίας ὅλης μεγαλαυχούμενον, ἀλλὰ τοῖς τῇ χρείᾳ συμμετρουμένοις ἀρκούμενον, τοῦτον ἡ Γραφὴ τὸν βασιλέα περίστησιν. Οὐχ ἵππων μέμνηται, καὶ ἀρμάτων χρυσοκόλλητων, ή ἀργυρίου καὶ χρυσοίου θησαυρῶν, καὶ λίθων τιμών, καὶ ἑτέρων τῶν τὴν φιλόπλουτον νόσον ἀναφεγόντων, ἀλλὰ τῶν ἤκιστα τὴν χρείαν ἐκβινόντων. Παῖδας γάρ ἔχων, τοῖς χρήμασιν ἔμεινεν ἀτρωτος, εὐπορίαν τιθέμενος καὶ περιουσίαν, τῆς ἐπιθυμίας τὴν ἔνδειαν, καὶ φιλοτιμίαν, τὸ μή δεδουλώσθαι τοῖς πάθεσιν. Ἐπειδὴ δὲ ὡδέλισται, τὸ, καὶ υπηρεσία πολλὴ σφόδρα, χρήιειδέναι, διτοι διαβολῶν. »

« Καὶ ἦν δι ἀνθρώπος ἐκεῖνος εὐγενής, τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν. »

Ο μέντοι Σύμμαχος, μέγιστος πάντων τῶν ἀταρολικῶν, ἐκδέδωκε. Πάντων, φησί, λαμπρότερο; ἦν καὶ περιφανέστερος, καὶ προγόνους εἶχεν ἀριθμοῖν ἐπισήμους καὶ λαμπρούς, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐπήρεν αὐτὸν εἰς ὑπερηφανίαν.

« Συμπορευόμενοι δὲ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους,

⁹ Exod. xxviii, 26.

ἴποιουν πότον καθ' ἐκάστην ἡμέραν, συμπαραλομ- Α τεν, faciebant convivium per singulos dies, asse-
βάνοντες ἄμα καὶ τὰς τρεῖς ἀδελφάς αὐτῶν, ἐσθίειν
καὶ πίνειν μετ' αὐτῶν. »

Σύμφωνον δὲ ἔχοντες τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐν τοῖς αἰ-
σθητοῖς ἡσαν ἀστασίαστοι, πρὸς ἀλλήλους πορευόμε-
νοι, καὶ οὐ πόρρω, οὐδὲ πρὸς ἄλλους ἐπιμιξίας ποιού-
μενοι· ἐποιοῦντο δὲ καὶ τὰς ἀδελφάς, τοῦ σώφρο-
νος μάρτυρας· οὐ γάρ ἀλλοτρίας τινάς ἐπὶ τὰς φιλο-
τησίας καὶ τὰς δεῖπνα ἐκάλουν, ἀλλὰ τὰς ἀδελφάς
συμπαρελάμβανον, ὥπερ σημείον ἐναργές σωφρο-
σύνης καὶ κοσμιότητος. Ἀλλὰ τὴν τούτων ὅμονοιαν
καὶ συνουσίαν, εἰς τὴν ἀθράν κατ' αὐτῶν ἐπιβου-
λῆι, εὗρεν δὲ διάδολος ¹¹, τοῦ πάντας ἄμα καταδα-
λεῖν ἐν τῷ οἰκψ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πρεσβυτέρου.

« Καὶ ὡς ἂν συνετελέσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ πό-
του, ἀπέστειλεν Ἰὼν καὶ ἐκαθάριζεν αὐτοὺς, ἀν-
ιστάμενος τὸ πρώτον. »

Οὐρανὸς καθαροῦσαν οὐδὲν Μωσαῖκὸν, ἀλλ' ἀποστολι-
κὸν, τὴν διάνοιαν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐ τὸ σῶμα, ταῖς εὐ-
χαῖς ἀποσμήχαντα. Τινὲς δὲ φασιν, ὅτι καὶ οἱ ἱερεῖς
εἰδοντες τὴν ἡσαν, ὕσπερ δὲ Μελχισεδέκη, ἀχειροτόνη-
τος· τοῦτο οὖν δηλοῖ τὸ, ἀπέστειλεν.

« Καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ίδον ἡλθον
οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ Κυ-
ρίου, καὶ δὲ διάδολος ἤλθε μετ' αὐτῶν. »

Οὐ μὲν Θεὸς ἀδράτος πάσῃ γενητῇ κτίσει, ἀποσος,
ἀμεγέθης, πανταχοῦ παρὼν, καὶ τοῖς πᾶσιν ἐφιστά-
μενος, τὰ πάντα περιλαμβάνων, καὶ οὐκ ἔστι τόπος
ἔξα τῆς αὐτοῦ δεσποτείας, πάρεστιν ἐκάστῳ, καθό
προσήκει· τοῖς μὲν γάρ ἀγίοις ἀγγέλοις, ὡς ἀγίοις,
θπορθήτους φωνάς ἐπιταγμάτων ἐπιπέμπων, τῷ πο-
νηρῷδὲ, ὡς πονηρῷ, συγχωρήσεις πειραστικᾶς ἀνθρώ-
πων ἐφειξ· οὐ γάρ δύναται τινὰ πράττειν διάδολος,
εἰ μὴ διὰ συγχωρεῖται παρὰ Θεοῦ. Καὶ οὐχ ἰσταται μὲν
εἰς τοὺς ὑπερουρανίους τόπους, μὴ γένοιτο· ἐκεῖθεν
γάρ ἐξεκυλίσθη· Πῶς γάρ, φρεσὶν, δέξαστεν ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ Ἐωσφόρος, σ πρωτὸν ἀρατέλλων; Λέγεται
δὲ παρίστασθαι μετὰ τῶν ἀγγέλων, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν
τοῖς τόποις τῆς δεσποτείας τοῦ Θεοῦ τυγχάνων, καὶ
ἀναμένων ἐπιτραπῆναι, ἢ συγχωρήσην τοὺς κατά^D
τῶν ἀνθρώπων ποιεῖσθαι πειρασμούς· οὐ λειτουρ-
γίσιν τινὰ ταύτην ἐκπληρῶν τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἐπειδή περ
ὑπὲρ τῆς παρατροπῆς καὶ τῆς κακίας εἰς τοῦτο κατ-
τηνόθη, καὶ μέμησε καθ' ἡμῶν. Συγχωρεῖται ὑπὸ^E
τοῦ τὰ ἡμέτερα καλῶς διοικοῦντος, πρὸς ἀ φέρειν
δινάμεθα, τοὺς πειρασμοὺς ἡμῖν ἐπάγειν· ταῦτα
οὖν αὐτὰ διτυπώσασας ἡ Γραφή, διὰ τὴν ἡμετέραν
νόσιον κατὰ σχηματισμὸν τὸν λόγον προήγαγε. Τὸ
ἔτε, Ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, ἀντὶ τοῦ, ἥκε τις
ἡμέρα, ἐν ᾧ τὸ θέατρον ἦνοιχθη, καὶ δὲ ἀθλητὴς κατ-
έβη πρὸς τὰ παλαιστατα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄγιοι ἀγγε-
λοι κήδονται ἡμῶν, καὶ περιέπουσιν· δὲ διάδολος
ἀντιπράττει τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ, καὶ περὶ τὸ αὐτὸ^F
πρᾶγμα, τουτέστι τὸν ἀνθρώπον, ἀντιφέροντας· ἀλ-
λήλοις· ὁμοῦ παρεστάναι λέγονται, τοῦ Θεοῦ τὰ

¹⁰ Isa. xiv, 12.

¹¹ Ισ. ἀφορμήν.

A cem, faciebant convivium per singulos dies, asse-
mentes simul et tres sorores suas, ut comederent
et hiberent cum eis. »

Conspirantem virtutem cum haberent, externum
nullum erat inter eos dissidium; una incedebant,
nec longe digrediebantur, neque se in aliorum con-
suetudinem dabant, suaque sobrietatis testes soro-
res sumebant, neque enim alienas feminas ad po-
cula coenasque accersebant, sed suas tantum sorores
evocabant: quod signum erat minime obscurum,
eorum temperantiae et modestiae. Verum horum
concordiam et convictum, repentinarum insidiarum
occasione invenit diabolus, ut una ruina cunctos,
intra fratris natu maximi domum, oppimeret.

Vers. 5. « Et postquam consummati essent dies
B convivii, mittebat Job, et purificabat eos, exsurgens
mane. »

Vide purgationem, non quidem Mosaicam, sed
apostolicam: mentem illorum, non corpora, pre-
cibus mundantem. Aiunt nonnulli priscos illos
sacerdotes, more Melchisedecis, a scipsis ordinatos
fuisse; hoc enim significat, mittebat.

Vers. 6. « Et factum est sicut dies hæc, et ecco
venerunt angeli Dei, ut starent coram Domino; et
diabolus venit cum iis. »

Deus, qui nulli creatæ naturæ est aspectabilis,
qui quantitatis ac molis expers, qui ubique præsens,
qui rerum universitatipræst, cuncta complectitur
nec locus est ullus extra illius ditionem atque imperium:
hic, inquam, Deus unicuique, qua decet
ratione, præsens adest, sanctis quidem angelis
ut pote sanctis, arcanis vocibus præcipiendo: dia-
bolo vero, ut qui improbus est, hominis tentandi
facultatem tribuendo. Nec enim quidquam sine Dei
permisso atque concessu moliri potest diabolus,
neque cœlestes illas regiones, unde est deturbatus,
subit; absit: Quomodo enim, inquit, cedit de cœlo
Lucifer qui mane oriebatur? Cum angelis assistere
tamen dicitur, quoniam is quoque in divinæ ditio-
nis atque imperii locis consistit; exspectatque dum
sibi mortalibus inferendarum temptationum potestas
detur, non ut obsequium ullum præstet Deo, sed
quandoquidem depravatione et malitia sua eo deve-
nit, ac tantopere contra nos furit, ab eo qui recie-
dit res nostras administrat, non alias temptationes nobis
immittere permittitur quam quas ferre possumus;
atque hæc ipsa, ut facilius ipsi perciperemus, typus
quodam et quasi figura Scriptura expressit. Illud
vero, Et factum est sicut dies hæc, pro illo est: Dies
adventavit, quo theatrum palesfactum est, atque in
arenam athleta descendit. Et quoniam nos angelii
tuentur et curant, contra salutis nostræ diabolus
adversatur, atque de una eademque re, id est de
homine, inter se pugnant et decertant; hac de
causa simul assistere dicuntur, Deo interim cuncta

quæ geruntur intuente. Nos porro vincimus aut vincimur, non propter adversariorum vires, vel angelorum suppetias nobis serentium infirmitatem, sed propter nostram electionem, voluntatisque libertatem. Cum enim utrius ad se nos allicant, sanctis angelis bona, execranda vero daemnonibus mala suadentibus, in potestate est nostra voluntatis, quæ libero arbitrio ornata est, in utram maluerit partem se dare. Nam neque ab eo qui nos liberi arbitrii honore afficit, cogimur, neque diabolus contra nos vim ullam coactivam possidet: sed nostra voluntate, angelis aut daemnonibus adhaerentes, recte agimus, aut peccata admittiuntur.

Vers. 7. « Et dixit Dominus diabolo, Unde venis? »

Cur tandem in angelico cultu et obsequio, una adest diabolus? et in medio sanctorum choro, spiritus impurus libere loquitur. Neque angeli, neque Satanás, ratione corporea Deo assistunt; verum quævis in unius functio, assistentia dicitur. Diabolus igitur tanquam Dei creatura, quæ fieri oportet facere jubetur: ac licet voluntate divini imperii frenos excusserit, sub jugo lamen servitutis est, et tanquam tortor et carnifex imperata facere jubetur. Et quemadmodum apud nos principes, quando cum honore quempiam accersunt, viros honoratos mittunt, quando vero cum ignominia aliquem ad se trahunt, crudeles quosdam satellites alegant; ita Deus sanctis quidem, angelos ad salutem ministros mittit, cum vero poena aliquis coerendus est, facinoris potestatis illud injungit. Ita Paulus eum qui Corinti scelerate egerat, *Satanæ tradit in interitum carnis, itemque alios, ne blasphemarent.*

« Et respondens diabolus Domino dixit: Cum circumierim terram, et ambulaverim eam quæ sub cælo est, adsum. »

Interrogationis et responsionis formula utens Scriptura, veritatem rei magis expressit, et impudentium hominum praetextum omnem praecedit; quæ enim narrat diabolum Deo dixisse, non ea quidem dixit, sed solum cogitavit; nec enim in eo tantum audaciæ est atque licentiæ. In eo vero quod ait, omnia se loca peragrasse, primum seipsum accusat, quod nullum fixum habeat commorandi locum, sed cunctas regiones tanquam erro vagus perlustret, contra humanum genus bellum inveniens. Deinde illud discimus, orbem terrarum tum angelis, tum daemnonibus repleri, et utrosque sub potestate divina esse, et angelos quidem venire ad Deum, ut ab eo mandata accipient; diabolum vero nisi desuper ei venia concessa fuerit, nihil pro sua libidine efficere posse. Quamvis enim habendas recusaverit, atque extra Dei sit obsequium, est ei nibilominus metus, tanquam frenum injectus, neque eum sinit Deus sua abuti potestate. Sed vide, illi quidem tanquam famuli exsequentes mandata

A πραττόμενα ἐφορῶντος· νικῶμεν δὲ ἡμεῖς, ή τεώμενα, οὐ παρὰ [τὴν] τῶν δυτικρατόντων δύναμιν, η τὴν τῶν συμμαχούντων ἀδυναμίαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν προαιρεσίν. Ἐκατέρων γάρ εἰς ἔσωτοὺς προτρεπόντων, τῶν μὲν ἀγίων ἀγγέλων εἰς τὰ ἀγαθά, τῶν δὲ ἀλιτηρίων δαιμόνων εἰς τὰ φαῦλα, η τημέτερα προαιρεσίς τῷ αὐτεξουσίῳ τετιμημένῃ, εἰς δὲ θελήσῃ μέρος προχωρεῖ. Οὗτε γάρ Θεὸς βιάζεται, τιμῆσας ἡμᾶς τῷ αὐτεξουσίῳ, οὗτε διάβολος ἀναγκαστικήν τινα δύναμιν κέχτηται καθ' ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ προαιρεσίν εἴτε ¹⁸ κατορθοῦμεν, η ἀμαρτάνομεν, ἀγγέλοις, η δαίμονι προσκλινόμενοι.

« Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ, Πόθεν παραγέγονας; »

B Τί δὲ ἄρα σὺν τῇ ἀγγελικῇ λειτουργίᾳ παρίσταται: καὶ διάβολος, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀγίων πνευμάτων, τὸ ἀκάθαρτον παρέβησάζεται; Οὗτε εἰ διγελοι τῷ Θεῷ σωματικῶς παρέστησαν, οὗτε δὲ Σατανᾶς: ἀλλὰ πᾶσα ὑπουργία, παρίστασις λέγεται· ὡς κτίσμα οὖν Θεοῦ, καὶ διάβολος κελεύεται ποιεῖν τὰ καθήκοντα· εἰ γάρ καὶ ἀφηνίασε τῇ προθέσει, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ζυγὸν κείται τῆς δουλείας, καὶ κελεύεται ὡς δῆμος πρᾶξις τὰ προστατόμενα. Καὶ ὥσπερ οἱ παρ' ἡμῖν ἀρχοντες, ὅταν μὲν τινα μετὰ τιμῆς καλῶσι, τοὺς ἐντίμους ἀποστέλλουσιν, ὅταν δὲ μετὰ ἀτιμίας ἔλκωσιν, ἀμούς τινας στρατιώτας πέμπουσιν· οὕτω καὶ δὲ Θεὸς, τοῖς μὲν ἀγίοις ἀποστέλλει διακόνους ἀγγέλους εἰς σωτηρίαν, ὅταν δὲ τιμωρήσασθαι βούλεται, ταῖς κακοποιοῖς ἐπιτρέπει δυνάμειν. « Οὕτω καὶ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ παρανομήσαντα, τῷ Σατανᾷ Παραδίδωσιν εἰς διεθρον τῆς σαρκὸς, καὶ διλλους πάλιν, ἵνα μὴ βλασφημῶσιν.

« Καὶ ἀποκριθεὶς δὲ διάβολος τῷ Κυρίῳ εἶπε· Περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπειριπατήσας τὴν υπ' οὐρανὸν, πάρειμι. »

D Διὰ τοῦ κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν προσαγαγέσθαι τὸν λόγον, μᾶλλον διέγραψε τὴν ἀλήθειαν η Γραφή, καὶ πᾶσαν ἐκκόπτει τῶν ἀναιτιχύντων τὴν πρόφασιν. « Α γάρ λέγει πρὸς τὸν Θεὸν εἰρηκέναι τὸν διάβολον, οὐκ εἶπε μὲν, ἐνεθυμήθη δέ· οὐ γάρ αὐτῷ μετέστη παρέβησας ταῦτα. Ἐκ δὲ τοῦ λέγειν, διτὶ πανταχοῦ περίεισι, πρῶτα μὲν ἔαυτοῦ κατήγορος γίνεται, ὡς οὐκ ἔτι βεβαίαν ἔχει τὴν ἐνστασιν, ἀλλ' ἀστάτως πανταχοῦ περιφέρεται, τὴν κατὰ πάντων ἀνθρώπων ἀναδεξάμενος μάχην. « Επειτα μινθάνομεν, διτὶ καὶ δαιμόνων καὶ ἀγγέλων η οἰκουμένη πεπλήρωται, καὶ διτὶ ἐκάτεροι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἰσὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ διτὶ ἀγγελοι μὲν παραγίνονται πρὸς τὸν Θεὸν ἐπίταγμα δεχόμενοι· διάβολος δὲ οὐδὲν δυνήσεται ποιῆσαι τῶν καθ' ἡδονὴν αὐτῷ, μὴ συγχώρησιν δινωθεν λαβών. Εἰ γάρ καὶ ἀφηνίασε, καὶ ἔξω τοῦ θεραπεύειν ἐστὶ τὸν Θεὸν, ἀλλ' δμως δ φόνος ἔγκειται καθάπερ καλινδς, καὶ οὐ συγχωρεῖται τῇ ἐξουσίᾳ χρήσασθαι τῇ ἔσωτο. Ἄλλ' οὐρα, ἔκεινοι μὲν παραγίνονται καθάπερ οἰχέται, ἀναφέροντες τὰ

¹⁸ I.e. delendum.

πραττόμενα· οὗτος δὲ ωδὴν ἔχει εἰπεῖν. Ὁ οὐρά· Αἰνεῖνται· hic autem, quod dicat, nihil habet. νῶς τοίνυν ἄδατος τῷ πονηρῷ διάκονοι τούτῳ, καὶ οὐδὲ κατὰ ταυτὸν πανταχοῦ πάρεστιν, ἀλλ' ἐκ περιόδου. Τὴν ὑπὸ σύραρδον δὲ, φησιν, ἵνα αἰνίξηται καὶ τὴν ἔρημον, καὶ εἰ τι τὸ υπόσκειται τῷ οὐρανῷ, καὶ τὸν δέριον τόπον· περινοστεῖ δὲ καὶ τὴν ἀστητικήν, κατά τινα Γαστρί οἰκονομίαν Θεοῦ, ὡς ἂν μὴ διαπαντεῖς ἐνοχλοίη ἥμῶν τῷ γένει.

« Καὶ εἰπεν αὐτῷ ὁ Κύριος, Προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου, κατὰ τοῦ θεράποντός μου Ἰώβ; »

Ἐκ τούτου μανθάνομεν, ὅτι ἐδούλετο μὲν ὁ Θεὸς τὸν Ἰώβ πειρασθῆναι, καθάπερ τις ἀθλητὴν ἔχων γενναῖον· διὰ γὰρ τοῦτο ἐρωτᾷ τὸν διάβολον, ἵνα αὐτῷ δῷ ἀφορμὴν τῆς πάλης, οὐκ ἔθελε δὲ αὐτὸς παρασχεῖν τὴν ἀφορμὴν, ἵνα μὴ δᾶῃ φιλάτιμος τις εἶναι. «Ορά δὲ, πῶς κατὰ μικρὸν ὁ τῆς διαλέξεως τρόπος ἐλέγχεται· οὐκέτι γάρ δεικνύεται φήματων αὐτὸν ἀπαγγελίαν ποιούμενον, ἀλλ' ὅτι Προσέσχες τῇ διανοίᾳ σου; Ἡν ὡς φωνὴν ἐκδέδωκεν ἡ ἴστορα. Γνῶναι τοίνυν ὁ Θεὸς συνεχώρησε τὸν διάβολον¹⁴ καὶ δίχι φωνῆς, ὅτι οὐκ Ἐλαθεν αὐτὸν ἡ πονηρὰ βουλὴ τε καὶ πρᾶξις, καὶ οὐνοεὶ φθέγγεται πρὸς αὐτὸν, Πόθεν παραρέγοντας; οὐ μαθένι βουλόμενος τὴν τοῦ πονηροῦ διατριβὴν (πῶς γάρ, δι παρεστῶσαν ἔχων πάντων τὴν γνῶσιν);, ἀλλ' εἴωθεν ὡς τὰ πολλὰ ἐν ἐρωτήσεως σχήματι ἡθοποιεῖν τὰ λεγόμενα, καθάπερ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις τοῖς περὶ τὸν Κλεόπαν προσάγει τὰς πεύστεις ὁ Κύριος, Τίνεις οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους; Καὶ τις δὲν θαρρήσῃ εἰπεῖν, Τὸν πλάσαντα καταμόρας τὰς καρδίας ἡμῶν, δεῖσθαι τῆς ἐρωτήσεως; Τοιοῦτον καὶ τὸ, Πόσους ἀρτοὺς ἔχετε; καὶ ἐτέρῳ πιστούμενος αὐτοῦ τὴν ἀνάστασιν, ἐλεγεν, «Ἐχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; καὶ περὶ Λαζάρου διεπυνθάνετο, Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; ὁ τὴν ἀκόὴν προφθάσας, καὶ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν προειπών. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον κάνταῦθα, τῷ διασδόψῳ λέγων, Πόθεν παραρέγοντας; καὶ, Προσέσχες τῷ θεράποντί μου; οὐκ ἀγνοίας προστέχεται φήματα, οὐδὲ διδαχθῆναι βούλεται τοῦ δυσμενοῦς τὴν διαταν, ἀλλὰ αὐτὸν ἐκεῖνον τῆς οἰκείους ὡμοθητος δεικνύει κατήγορον. Αὐτῇ γὰρ ἐστιν ἡ κακία πέφυκε τιτρώσκειν.

« Ἀνθρώπος· διμεμπτος, ἀληθινὸς, θεοτεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. »

Τί βλάβης¹⁵ ἀνθρώπων καταφρονούντων καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, ὅταν ὁ τῶν ἀγγέλων δεσπότης ἐπαινεῖ καὶ ἀναχηρύττει; «Ωστερ οὖν μὴ εὔλογοῦντος αὐτοῦ, καὶ ἀπάντες ἐπαινῶσιν οἱ γῆν καὶ θάλασσαν οἰκοῦντες, οὐδὲν δφελος. Τοῦτο τοίνυν πανταχοῦ σκοπῶμεν, δπως ἀν αὐτὸς ἡμᾶς ἀνακηρύξῃ· καὶ τούτο ἦ, πάντων ἐσμὲν ὑψηλότεροι, καὶ ἐν πενίᾳ, καὶ ἐν νόσῳ, καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὅμεν

¹⁴ Luc. xxiv, 17. ¹⁵ Psal. xxxiii, 15. ¹⁶ Matth. xv, 34. ¹⁷ Luc. xxiv, 41. ¹⁸ Iohann. xi, 54.

¹⁹ Ios. τῷ διερδόλῳ. ²⁰ Ios. τοῖς βλάβῃ.

A iinveniunt: hic autem, quod dicat, nihil habet. Cœlum igitur malo huic genio impervium est, neque uno eodemque tempore, sed conscientis periodum, locis omnibus adest. Eam vero, quæ sub caelo est, dixit, ut solitudinem indicaret, ac quidquid demum quod est cœlo subjectum, aeriamque regionem. Lustrat autem regiones inhabitabiles, divino quadam fortasse consilio, ne scilicet nostro generi semper infestus sit.

VERS. 8. « Et dixit ei Dominus, Attendisti cogitatione tua super servum meum Job? »

Hinc perspicimus voluisse Deum ut Jobus tentaretur, quemadmodum qui generosum natus athletam: atque ob eam causam diabolum alloquitur, ut lucis occasionem ei præberet, quam ipse ministrare detrectavit, ne ambitiosus videretur. Quemadmodum autem sermocinationis ratio paulatim sese ostendat, perpende: nondum enim verbis respondisse illum plene ostenderat, sed illud: Attendisti cogitatione tua? tanquam vocem edidit Scriptura. Concessit igitur Deus diabolo, et sine voce ad minimculo, ut cognosceret quod pravum consilium et actio illum non lateat. Quare cum ipsum ita alloquitur, Unde venis? non ut improbi commorandi locum addisceret, id dixisse credendum est (qui enim, cum rerum omnium praesentem notitiam habeat?), verum sub interrogationis forma Scriptura pleraque efferre solet. Ita in Evangelii, ubi de Cleopha mentio fit, interrogations adhibet Dominus: Quinam sunt hi sermones quos conservatis ad invicem? Quis autem dicere ausit, eum, Qui finxit sigillatum corda nostra¹⁹, interrogatione egere? Eodem pertinet illud aliterum: Quot panes habetis? atque alibi, cum suam resurrectionem comprobare velle, dixit: Habetis hic aliquid, quod munducari possit? ac de Lazaro sciens citabatur: Ubi posuistis eum? cum et famam prævenisset, illiusque obitum prædictisset. Hanc eamdem retinens consuetudinem hoc loco, cum dicit diabolo, Unde venis? et, Considerasti servum meum? non ignorantis verba profert, neque ubi efferratus adversarius commoratur, doceri cupit: verum illum ipsum suæ crudelitatis accusatorem palam constituit. Sic enim natura comparatum est, ut a seipsa improbitas vulneretur.

« Homo irreprehensibilis, verus, pius, abstinentis ab omni re mala. »

A cunctis hominibus, omnique terrarum orbe contemni ac despici, quid tandem obsuerit, si is qui angelorum Dominus est, nostrarum rerum laudator ac preco fuerit? Contra, quid juverit, a terrarum et maris cunctis incolis prædicari, de nostris laudibus Deo silentie? Id igitur ipsi semper spectemus, ut Deus nos laudibus efferrat. Quod si nobis obligerit, quamvis pauperitas, morbi, et uni-

versa quæ sensu hauriuntur mala in nos sese effundant, cunctis superiores erimus. Quandoquidem Jobus, qui residebat in stercorum domicilio, qui ulcerum sanie circumseptus erat, e cuius corpore mille vernium fontes erumperbant, qui intolerabilia perferebat, qui sputo a servis foedabatur; qui ab amicis, ab inimicis, et a conjugi, insidiis petebatur; qui egestate, fame, morboque insanabili conflictabatur, felicitate cunctos superabat. Quidni, Deo illum efferente, vocesque illas usurpante: *Homo justus, irreprehensibilis, verus, pius?* Quomodo enim, universitatis Deo testimonium ipsi præbente, quibus dicit, *irreprehensibilis, homo verus*, alias omnes mortales non longe antegressus fuerit, virtutem incomparabilem possidens, et sine reprehensione jura quæ hominibus servanda sunt, inviolata custodiens, ac pietatem erga Deum studiose colens. Quæ quidem diabolus conspicatus, non mediocriter admiratus est. Verum cur laudationis est, hoc loco, ordo commutatus? forte indifferenter et sine discriminâe hoc factum est, vel pro rerum ipsarum natura atque harinoula laus instituta est. Primum enim, omnis homo verus est, idque ex opificii ratione: deinde sine reprehensione est et sine querela, ex vita consuetudine atque instituto. Sed hoc loco, propter conflictum cum diabolo, irreprehensibile, vero, præponit. Virtus enim cum vitio pugnare solita est, morumque sequitas acutissimum est adversus invidum jaculum. Ad irreprehensibilem autem, attexit verum, ut naturæ et moris conspirationem ostendat, atque electione, naturæ cohonestet nobilitatem.

Vers. 10. « Et pecora ejus multa fecisti super terram. »

Vides Jobo divitias Deum elargitum esse; vides non contra jus illas fuisse adeptum: *Tu, inquit, convallasti, tu benedixisti, tu bona ejus amplificasti.* Quantopere Jobo laborandum erat, non malis artibus partas sibi esse divitias, si quidem id hominibus voluisset persuadere? Ecce diabolus, quamvis inscius, testimonium hoc illi præbuit.

Vers. 11. « Si non in faciem tibi benedixerit. »

Hoc enim est, in faciem, palam, impudenter, nihil reveritus.

Vers. 12. « Tunc dixit Dominus diabolo: Ecce omnia quæcunque sunt ei, do in manum tuam, sed eum ne tetigeris. »

Ita mei, inquit, athletæ virtuti confido, ut, quamvis ipse dixeris: *Mitte manum tuam, contra ego dicam: In manum tuam do omnia quæcunque sunt illi;* in manu tua, scelestæ et insatiabili. Quid sis? quid post testimonium a te dictum, nova opus est exploratione? Verum ut diaboli os, inquit, obstruatur, ut justus fiat insignior, ut posteris patientiæ et ærumnæ medicamenta relinquamus.

Vers. 13. « Et erat sicut dies haec. »

Hoc igitur historiæ auctor, ut insidiarum celeri-

A κακοὶς. Ἐπει ταῦτα διακάριος Ἱών ἐν κοπρίᾳ καθήμενος, καὶ τῷ Ιχῶρι τῶν τραυμάτων κεκυλωμένος, καὶ μυρίας βρύων πηγὰς σκωλήκων, καὶ τὰ ἀνήκεστα πάσχων ἔκεινα, παρὰ οἰκετῶν ἐμπτυόμενος, παρὰ φίλων, παρὰ ἑγθρῶν, παρὰ γυναικῶν ἐπιδουλεύμενος, εἰς πενίαν, εἰς λιμὸν, εἰς ἀρρωστίαν τὴν ἀνήκεστον ἔκεινην κατενεγθεῖς, πάντων μακαριώτερος ἦν. Πῶς; Ἐπειδὴ αὐτὸν ὁ Θεὸς εὐλόγει, λέγων, *Ἄνθρωπος δίκαιος, ἀμεμπτος, ἀληθινὸς, θεοσεβής.* Πῶς γάρ οὐχ ὑπερβάλλων διπάντας τοὺς ἐπὶ γῆς ἐτύγχανε, τοῦ Θεοῦ τῶν δῶν αὐτῷ μαρτυροῦντος, ἐν τῷ λέγειν, *ἀμεμπτος, ἀνθρωπος ἀληθινὸς,* ἀσύγκριτόν τινα τὴν ἀρετὴν ἔχων, τά τε πρὸς ἀνθρώπους δίκαια φυλάττων ἀμέμπτως, τὴν τε πρὸς τὸν Θεὸν εὐσέβειαν ἀκριβῶς μετιών; Καὶ διὰ τὰ κατ' αὐτὸν σκοπῶν διάδολος, οὐ μικρὸν τὸ περὶ αὐτοῦ ἐκέχετο θαῦμα. Τι δὲ δῆποτε τῶν ἐγκωμίων ἐνταῦθα τὴν τάξιν ἀμείβει; *Ιωάς μὲν ἀδιαφόρως τοῦτο ποιεῖ, τάχα δὲ, καὶ κατὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀρμονίαν, τὸν ἔπαινον διετίθησι.* Πρῶτον μὲν γάρ, ἀληθινὸς πᾶς ἀνθρωπος, κατὰ τὸν τῆς δημιουργίας λόγον· εἴθ' οὖτας ἀμεμπτος, κατὰ τὸν τῆς πολιτείας τρόπον· ἐνταῦθα δὲ, διὰ τὴν πρὸς τὸν διάδολον μάχην, τὸ διμεμπτον, τὸν ἀληθινὸν προτάσσεται. Ἀρετὴ γάρ οἶδε πολεμεῖν τῇ κακῇ, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ τρόπου, βέλος δεύτατον γίνεται τῷ βασκάνῳ. Εἴθ' οὖτας καὶ τὸ ἀληθινὸν ἐπιεινάπτει τῷ διμέμπτῳ, ἵνα καὶ τὴν φύσιν συνομολογοῦσαν δεῖξῃ τῷ τρόπῳ, καὶ προσαίρεσιν καταμούσαν τῆς φύσεως τὴν εὐγένειαν.

C

« Καὶ τὰ κτήνη αὐτοῦ πολλὰ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς. »

Ορδές τὸν πλοῦτον παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένον, δρᾶς διὰ οὐκ ἔξ αδικίας. Σὺ γάρ, φησιν, περιέφραξας, σὺν εὐλόγησας, σὺ πολλὰ τὰ αὐτοῦ ἐποίησας. Πόσα ἔδει καμεῖν τὸν Ἱών, ώστε πεῖσαι τοὺς ἀνθρώπους, διὰ οὐκ ἔξ αδικίας ἦν δὲ πλοῦτος; Ἰδοὺ δὲ διάδολος, αὐτῷ τοῦτο ἐμαρτύρησε, καὶ οὐκ οἶδεν.

« Ή μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει. »

Τοῦτο γάρ ἐστι, τὸ, εἰς πρόσωπον, φανερώς, ἀνατιχύντως, οὐχ ὑποστελλόμενος.

D « Τότε εἶπεν δὲ Κύριος τῷ διάδολῳ· Ἰδοὺ πάντα δσα ἔχει διδωμι ἐν τῇ χειρὶ σου, ἀλλ' αὐτοῦ μή ἄψῃ. »

Οὗτος γάρ, φησι, θαρρῶ τῷ ἐμῷ ἀθλητῇ, διὰ τὸν εἶπας, *Ἀπόστειλον τὴν χειρὸν σου* ἐγὼ δὲ λέγω, διὰ τὸν εἶπαν τὴν χειρὸν σου, διδωμι πάντα δσα ἔστιν αὐτῷ τῇ χειρὶ σου, τῇ μίαρῃ, τῇ ἀκορέστῳ· τοι φήσι; τοις χρείᾳ μετὰ τὴν σὴν μαρτυρίαν, ἐτέρας βασάνου; *Ἴνα ἐπιστομισθῇ*, φησιν, δὲ διάδολος; *Ἴνα λαμπρότερος φανῇ* δὲ δίκαιος, *Ἴνα τοῖς μετὰ ταῦτα, καὶ ὑπομονῇς, καὶ θλίψεως φάρμακα καταλίπωμεν.*

« Καὶ ἦν ὡς τῇ ἡμέρᾳ αὕτη. »

“*Ἴνα τοιγάριν δὲ συγγραφεῖν φέρεις τὸ δέσμον τῆς ἐπι-*

θουλῆς τοῦτο φησιν· οὗπω γάρ μεσούσης ἡμέρας Λ latein ostenderet, dixit; nondum *jenim* meridies erat, cum præliandi factum est initium.

« Καὶ ίδού ἀγγελος ἥλθε πρὸς Ἰών, καὶ εἰπεν αὐτῷ. »

Φόνος; τῇ ἀπωλείᾳ ἀναμέμικται, ὅπερ φορτικοὺς ποιεῖ τοὺς πολεμίους φαίνεσθαι· πολλὴ ἡ ὡμότης, καὶ ἡ ἀπανθρωπία, διπλὴ ἡ συμφορά, φόνος, καὶ αἰχμαλωσία· καὶ ἡ σωτηρία τοῦ περιλειφθέντος, προσδήκη τῶν κακῶν.

Εἶδες πότη ταχύτης τῆς πληγῆς, καὶνὴ καὶ ξένη ἡ συμφορά· δὲ ἐν τοσαύτῃ ἀφθονίᾳ, καὶ μηδέποτε πειραν λαβὼν τοιούτου τινὸς, ἔξαφνης γέγονεν ἐν ἀφαίρεσι τῶν δντων πάντων· οὐ γάρ, τὰ μὲν ἀφῆρθη, τὰ δὲ ὑπελειφθη, πρὸς παραμυθίαν τινὰς τῶν ἀπολλυμένων, ἀλλ’ αὐτοὺς ὑπολείπεται μόνος, δὲ τὴν τραγῳδίαν ἀπαγγέλλων.

« Ἐτί τούτου λαλοῦντος, ἥλθεν ἕτερος ἀγγελος, καὶ εἰπε πρὸς Ἰών, Πῦρ ἐπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέκαυσε τὰ πρόβατα, καὶ τοὺς ποιμένας κατεφαγεν δομοις, καὶ σωθεὶς ἐγώ μόνος, ἥλθον τοῦ ἀπαγγείλαι σοι. »

Μετεμελήθη δὲ πονηρὸς, διτὶ κακῶς τὰ πρῶτα ἀπήγγειλε. Κακῶς, φησίν, ἐτέξευσα, οὐ κατὰ σκοποῦ ἔβαλον, περιεπλανήθη ἡ ἀτροπος;¹⁶ Εἴπον¹⁷, διτὶ οἱ ἀνθρώποι τὰ ζεύγη καὶ τὰς δνους ἡχμαλώτευσαν, δύναται λογίσασθαι δὲ Ἰών, «Ανθρώποι μὲ τδικηζαν, τί τοῦτο πρὸς τὸν Θεόν; τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀδικίαν Θεῷ ἐπιγράψω; δλλοι οἱ ἀδικήσαντες, καὶ ἕτερος ἔσται δ βλασφημούμενος; »Ινα οὖν μεταγάγῃ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων εἰς Θεόν, φησί· Πῦρ ἐπεσερ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀκύλας δὲ καὶ θεοδοτίων, σῦρον, εἶπον, Θεοῦ. Μή δύνη εἰπεν, διτὶ Ἐχθροὶ ἔρδεψαν ἀνωθεν, θντισον τὸν ἀδικήσαντα, βλασφήμησον τὸν πολεμήσαντα· διὰ τὸ λατρεύεις αὐτῷ; διὰ τὸ προσκυνεῖς τὸν ἀνάλισκοντά σου τὰ κτήματα; Μή νόμιζε ἀνθρώπινας εἶναι τὰς πληγὰς, ἀκούσας αἰματωτεύοντας· ἀνωθέν σοι πολεμεῖ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, δὲ Θεός. Καὶ δῆλον, ὥστε καὶ πῦρ κατελθὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, κατέφαγε τὰ πρόβατα. Ὅρα πόση τοῦ διαβόλου ἡ δύναμις, πῶς θινη τοσαῦτα ἐκίνησεν, εἵτε δαίμονας σχηματίσας εἰς πολεμήσους, σὺ μοι τὴν εὐχαλίαν νόησον· μή νομίζων πῦρ εἶναι κατ’ ἀλήθειαν (οὐ γάρ δύναται δημιουργεῖν), δλλοι οὐτως ἐδειξε καταφλέξαι διπαντα· δὲ εἰπερ ἦν κατ’ ἀλήθειαν πῦρ, ἐκ τοῦ δντος καὶ τοῦτο κεχίνηκε, Θεοῦ ἀφέντος.

πολεστε), sed ignis specie omnia comburere visus est; sumptum commovit, idque Deo permittente.

« Ἐτί τούτου λαλοῦντος, δλλοις ἀγγελος ἔρχεται, λέγων τῷ Ἰών· Τῶν υἱῶν σου, καὶ τῶν θυγατέρων σου, ἐσθδύτων καὶ πινόντων παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτῶν τῷ πρεσβυτέρῳ, ἔξαφνης πνεῦμα μέγα ἐπῆλθεν ἐκ τῆς ἔρήμου, καὶ ἤψατο τῶν τεσσάρων γωνιῶν τῆς οἰκίας, καὶ ἐπεσεν ἡ οἰκία ἐπὶ τὰ παιδία σου, καὶ ἐτελεύτησαν· ἐσώθην δὲ ἐγώ μόνος, καὶ ἥλθον τοῦ ἀπαγγείλαι σοι. »

¹⁶ Ισ. ἀτρακτος. ¹⁷ Ισ. εἰπών.

Λ latein ostenderet, dixit; nondum *jenim* meridies erat, cum præliandi factum est initium.

VERS. 14. « Εἰ ecce nuntius venit ad Jobum, ei dixit ei, » etc

Cum rerum amissione cædes miseretur, ut major hostium immanitas videatur, magna fuit crudelitas et inhumanitas, ac calamitas gemina, cædes et captivitas, quinetiam superstilis salus, malorum additamentum fuit.

Vidisti quam celere et improvisum vulnus, quam nova ac inusitata calamitas: is qui rebus omnibus circumfluebat, qui nihil tale fuerat ante expertus, continuo rerum omnium possessione privat, neque enim pars una bonorum ei erupta est, alia vero, ad amissorum consolationem, relicta; B solus autem nuntius, qui tragœdiam narraret, reliquus est factus.

VERS. 16. « Adhuc isto loquente, venit alius nuntius, et dixit ad Jobum: Ignis cecidit de cœlo, et combussit oves, et pastores devoravit similiter, et salvatus ego solus, veni ut annuntiare tibi. »

Pœnituit diabolon primi nuntii, quod minus recte res gestas exposuerit: Male, inquit, jaculator sum, haudquaquam collineavi, jaculum aberravit. Cum ab hominibus asinas et boves abactos esse dixerim, Jobus ita secum ratiocinari poterit: Homines injury me affecerunt, quid hoc ad Deum? injuryne mihi ab hominibus illatam Deo ascribam? alii sunt qui injurym intulerunt, et aliis esse debet quem blasphemare oportet. Ut igitur ejus cogitationem ab hominibus ad Deum traduceret, ait: Ignis decidit de cœlo. Aquila autem, et Theodotion, ignis Dei, dixerunt. Hostes ex alto ignem dejecisse dicere non potes, contumeliis eum proscinde qui injury te affecit, illique maledicito qui bellum tibi intulit: cur illi servis? cur eum adoras, qui tuas opes evertit? Noli putare ab hominibus tibi infligi vulnera, cum audis, captivantes; de cœlo desuper bellum tibi infert Deus, et hoc quidein ex eo manifestum est, quod ignis e cœlo dimissus oves consumpsérunt. Vide quanta diaboli sit potentia, quantaque vis, quemadmodum tot nationes concitarit, seu etiam dæmonias in hostes transformarit, quanta hæc omnia facilitate administrari, considera. Ignem vero illum ne credas. verum fuisse ignem (illius enim fabricandi caret natura reperitur, sumptum commovit, idque Deo permittente).

VERS. 18, 19. « Adhuc isto loquente, alius nuntius venit, dicens Jobo: Filiis tuis, et filiabus tuis comedentibus et bibentibus apud fratrem suum seniorum, subito spiritus vehemens irruit e deserio, et tetigit quatuor angulos domus, et cecidit domus super liberos tuos, et mortui sunt; salvatus autem sum ego solus, et veni ut annuntiare tibi, »

Illius vero rūna sic liberos obrutos fuisse, ut A quod cujusque corpus esset sepulturæ mandandum, internosci non posset. Addidit, comedentibus et bibentibus, id est, in ipso letitiæ articulo.

Postquam enim tentationem omnem adhibuisset, et facultatibus nudasset, virtutem autem minime eripuisset, gradum postea facit ad naturam, palmites a radice avellit, vi fructum decerpit, ut dolore parenti creet; ac vide quam sit ironia respersa narratio, et ad præstigias ac fallacias tendat, ut possit etiam viri fortis animum frangere. *Spiritus*, inquit, *vehemens irruit e deserto*. In quo etiam nunc judicem causatur; ventus enim non hominibus, sed Deo obsecundat. Neque dixit: Domus in eos qui intus erant cecidit; verum id quod ad excitandum dolorem valebat, nuntiat, super filios, inquit, tuos, ut liberorum nomine audito, ejus animus miseratione permoveretur, communisque mali sensum susciperet, lugensque diceret: Heu me infelicem! e turba filiorum, in orbitatem repente incidi; præstabat non suscepisse filios, quam hac conditione suscepisse ut amissæ rei jacturam sensumque acciperem: pax enim pristina, tranquillitas, atque felicitas, atrociorum calamitatem reddit. Illud enim, *salvatus sum ego solus*, in aliis quidem locum aliquem habere poterat, hic autem dolorem multo magis auget; si liberis tali fato functis, solus, qui nuntium afferret, superstes fuit. Quocirca, diabolus videtur mihi harum rerum nuntius existisse, idemque malorum auctor et architectus, formas varias induitus advenisse, artificiosasque narrationes prætexisse. Ita ventilare non desinit, loquitur asperius, et pericula quæ majorem habent asperitatem, reservat ad extreum; ut vis mentis, malis levioribus prius debilitata, majorum deinceps impetum sustinere non possit. Servorum autem fuisse neminein qui illa nuntiaret, vel hinc intelligi potest: nam qua tandem ratione domus, quatuor ejus latera vento conquassante, unum servare potuerit? Quomodo item in singulis calamitatibus unus tantum periculum evasit, quasi ob hauc causam incolumis servatus fuisset? sed nimis idem malorum auctor fuit et nuntius. Nemo enim alter immanior illo reperitur: quare malorum ejusmodi facinorum negotium dare aliis verebatur. Vulnerum autem varietatem comminiscitur, qui ad scelus et improbitatem prudens est, nec moderatum quid cogitat, ut sic mentis propugnacula atque munitiones incursionibus paulatim labefactet; et quemadmodum machinas mœnibus admovens, obsessum decipit, et vario ac multiplici insidiandi genere saluti invidet, ordine quoddam, cum tamen nihil pietatis pericula adinovit.

Vers. 20. « Cum sic audisset Jobus, surgens, discidit vestes suas, et totondit comam capitis sui. »

Quod vestem disciderit, comamque totonderit,

¹⁷ Ισ. οὗτος ἐσώθη.

Kai ταῦτην αὐτοῖς ἐπικατέστεν, ὡστε μηδὲ πρὸς ταφὴν εὐδιάκριτον εἶναι λοιπὸν ἔκαστου τὸ σῶμα· τὸ δὲ, ἐσθιότων καὶ πινόντων, προσέθηκεν, ἵνα εἴπῃ, ἐν αὐτῷ τῷ τῆς εὐφροσύνης κατιρῶ.

Ως γὰρ πᾶσαν πείραν προσαγαγὼν, καὶ τῶν κτημάτων γυμνώσας, τῆς ἀρετῆς οὐκ ἐγύμνωσε, χωρὶς λοιπὸν ἐπὶ τὴν φύσιν, ἀποσπά τοὺς κλάδους ἀπὸ τῆς βίζης, περιαρπεῖ τὸν καρπὸν, ἵνα λυπήσῃ τὸν γεννήσαντα· καὶ βλέπε τὴν ἀγγελίαν, πῶς μεστὴ ἔστιν εἰρωνείας, καὶ εἰς γοντείας βέπουσα, καὶ κατακλᾶσαι τοῦ γεννατοῦ τὴν ψυχὴν δυναμένη. Ἐπῆλθε, φησι, πρενῦμα μέτρα ἐκ τῆς ἑρήμουν. Καὶ πάλιν, τὸν κριτὴν διαβάλλει· πνεῦμα γάρ οὐκ ἀνθρώποις ὑπακούει, ἀλλὰ τῷ Θεῷ. Καὶ οὐκ εἶπεν, Ἐπεισεν ἡ οἰκία ἐπὶ τοὺς ἔνδον, ἀλλ᾽ ὅπερ τὸ δύνατο πένθος B ἐγείρει, ἐπὶ τὰ παιδία σουν, ἵνα τῶν παῖδων ἀκούσας, εἰς οἰκτὸν ἔλθῃ, καὶ καρφῇ πρὸς συμπάθειαν, καὶ οἱ μᾶραν ἐρει· Οἶμοι! ἐξαίφνης καὶ πολὺ πειραγένονται· βέλτιον δὲ λαβεῖν, ηγούτω λαβεῖν ἵνα μάθω τίνος ἀπεστερήθην. Ή γάρ παρελθοῦσα εἰρήνη, καὶ γαλήνη, καὶ εὐημερία, τὴν συμφορὰν χαλεπωτέραν ἐργάζεται. Τὸ μέντοι, Ἐσώθητε ἔλω μίστος, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ὅπως δῆποτε λόγον εἶχεν, ἐνταῦθα δὲ πλέον ποιεῖ τὸ πάθος, εἴη τῶν παῖδων ἀπελθόντων, οὗτος ἐσώθην¹⁷ μόνος ὁ τὴν ἀγγελίαν κομίζων. Οὐθεν μοι δοκεῖ, αὐτὸς δὲ διάβολος εἶναι δὲ ταῦτα ἀπαγγέλλων, αὐτὸς δὲ πρήξειν τῶν κακῶν, πολυτρόπως παραγενόμενος, καὶ μεμπχανημένως τὰς ἀπαγγελίας ποιούμενος. Διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐπιφοιτᾷ, καὶ πονηρῶς διαλέγεται, καὶ τὰ χαλεπώτερα τῶν κινδύνων τίθεται τελευταῖ· ἵνα τοῖς ήττοις προσδιαφθείρας τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, τῶν μειζόνων ἀνύποιστον παρακευάσῃ τὴν ἔφοδον. Ότι δὲ οὐκ ἦν τῶν θεραπόντων εἰς, δὲ τὰς ἀγγελίας φέρων, ἐκεῖθεν δῆλον· πῶς γάρ ἡ οἰκία, ἡ ἐκ τῶν τεσσάρων γωνιῶν ἀλοῦσα, διέσωξε τὸν ἔνα; πῶς δὲ καὶ καθ' ἔκαττην πληγὴν, εἰς, καὶ μόνος, ἦν δὲ κρείττων εὑρισκόμενος τῶν κινδύνων, καθάπερ εἰς τοῦτο τηρούμενος; ἀλλ' αὐτὸς ἦν, δὲ καὶ ἐνεργῶν, καὶ ἀπεγγέλλων τὰ δυσχερῆ. Οὐδὲ γάρ εὑρίσκεται πικρότερος δόλος, διόπερ οὐδὲ ἐπέριφ κατεπίστευτε τὴν τὸν τοιούτων πονητῶν δραμάτων διαχονίαν. Ποιεῖται δὲ τὰς πληγὰς ὁ σοφὸς τὴν κακίαν, μηδὲν διανοούμενος μέτριον, ἕν οὖτως τὰ τῆς ψυχῆς ὀχυρώματα, τὰς κατὰ μέρος προσβολαῖς καταστέσῃ· καὶ καθάπερ τις μηχανὰς τείχεσι προσάγων, τὸν πολεμούμενον παρακρούεται, κλέπτων πολυτρόποις ἐπιβουλαῖς τὴν ἀσφαλειαν· οὔτες δὲ βάσκανος, κατά τινα τάξιν ἐν ἀταξίᾳ, καὶ ἀστείᾳ, τῷ τῆς εὐσεβείας πύργῳ τοὺς κινδύνους ἐπήγαγε.

securitatem latenter subripit: sic is qui nostrae apud eum non sit inordinatum et impium, tunc

« Οὗτως ἀκούσας Ἰων, ἀναστὰς διέβηκε τὰ ιμάτια αὐτοῦ. καὶ ἐκείρατο τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ. »

Εἰ οὖν διέρθηξε τὰ ιμάτια, καὶ τὴν κόμην & πεκτι-

ρατο, μή θαυμάσῃς· πατήρ γάρ ἦν, καὶ πατήρ φιλόστοργος· καὶ οὐσί, καὶ τὴν ὅτις φύσεως δειχθῆναι συμπάθειαν, καὶ τὴν τῆς γνώμης φιλοσοφίαν. Εἰ γάρ μή τοῦτο ἐποίησε, τάχα καὶ ἀνασθησίας ἐνόμισεν ἄν τις εἶναι τὴν φιλοσοφίαν ταῦτην· διὸ τοῦτο, καὶ τὰ σπλάγχνα δεῖκνυσι, καὶ τῆς φιλοσοφίας τὴν ἀκρότειαν, καὶ ἀλγήσας οὐ περιετράπη.

Μή νομίσῃς ἡτταν εἶναι τὸ πρᾶγμα· τοῦτο μάλιστα δεῖκνυσι τὴν νίκην· εἰ γάρ μή τοῦτο ἐποίησεν, εἴπεν ἄν τις, ὅτι ἀνασθητὸν αὐτὸν κατεσκεύασσεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς πάθεσι. Νῦν δὲ δεῖκνυσιν, ὅτι καὶ ἀλγῶν φιλόσοφος· δυτῶς ἐπὶ τὴν πέτραν ἔκυρτον τὴν ψυχὴν ὥχοδόμητε. Κατέβη ἡ βροχὴ, Πύρ γάρ, φησὶν, ἔπεισεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέστη τὰ πάντα τὰ ποιμανία· ἥλιθον οἱ ποταμοὶ, οἱ πυκνοὶ, καὶ συνεχεῖς, καὶ ἐπάλληλοι τῶν συμφορῶν δίγγελοι, ὃ μὲν τῶν αἰπολίων, ὃ δὲ τῶν καμήλων, ὃ δὲ τῶν παλῶν λέγων τὴν ἀπώλειαν· ἐπνευσαν οἱ δύνεις, τὰ πικρὰ τῆς γυναικὸς φήματα· Εἰπόρ γάρ, φησὶ, τὸ βῆμα πρὸς Κύριον, καὶ τελεύτα. Καὶ οὐχ ἔπεισεν ἡ οἰκία¹⁸, οὐχ ὑπεσκελίσθη ἡ ψυχὴ, οὐχ ἐδλασφήμησεν ὃ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστησε, καίτοι διάβολος ἦν ὃ πολεμῶν, ὃ πονηρός, ὃ ἀγριός, ὃ μηδέποτε καταλλαττόμενος τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει, ἀλλὰ πόλεμον ἀσπονδὸν καὶ μάχην ἀχήρυκτον πρὸς τὸ γένος τῶν ἀράμενος· καὶ οὐχ ἀπώλειας ὠργίζετο, ἀλλὰ πάντα ἔκινει τὰ μηχανήματα, καὶ πᾶσαν προστῆγε μαργανείαν. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἤλεγχε τοῦ δικαίου τὴν ἀνδρείαν, ἀλλὰ κατεγέλασσεν αὐτοῦ τῶν βελῶν ὃ γεννάδας, καὶ τὸν ἀφρόρητον πόλεμον ἔκεινον γενναίως ἡνεγκεν· καὶ ταῦτα οὐχ ἐν τῇ χάριτι, ἀλλὰ πρὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καὶ πρὸ τῆς χάριτος· καὶ οὐδὲ εἰσεν, διτι οὐχ ἡ τῶν πειρασμῶν φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν φύσιμούντων δλιγωρία, τὴν πτῶσιν ποιεῖν εἰωθεν· ὡς τόνγε ισχυρὸν, καὶ ισχυρώτερον ἡ θλίψις ἐργάζεται· Η θλίψις γάρ, φησὶν, ὑπομονὴν κατεργάζεται. Καὶ καθάπερ τὰ ισχυρὰ τῶν δένδρων, ἡ τῶν ἀνέμων βύμη προσπίπτουσα, καὶ πάντοτεν ῥειπίζουσα, οὐκ ἀνασπῆ, ἀλλὰ καὶ ισχυρώτερα ταῖς προσδοταῖς ταύταις κατασκευάζει· οὕτω καὶ ψυχὴν παγίαν, καὶ εὐλαβεῖς συζύσσαν, αἱ τῶν θλίψεων ἐπαγωγαὶ οὐχ ὑποσκελίζουσιν, ἀλλὰ πρὸς πλεῖστα ὑπομονὴν ἀλείφουσι, καὶ τὴν ἀνθρώπου ἀρετὴν βλάψαι οὐ δύνανται. Τί δέ ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπου; Οὐ χρήματα, ἵνα πενίαν δείσῃς· οὐδὲ ὑγίεια αύματος, ἵνα φοβηθῆς ἀρέστιαν· οὐδὲ ἡ τῶν πολῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπελήδη δύσαν πονηράν· οὐδὲ τὸ ζῆν ἀπώλειαν· καὶ εἰκῆ, ἵνα μή φωθερός σοι γένηται διάνατος· οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα δουλείαν φύγῃς· ἀλλ' ἡ τῶν ἀλτηθιῶν δογμάτων ἀκρίβεια, καὶ ἡ κατὰ τὸν βίον δρθότης. Ταῦτα οὐδὲ αὐτὸς διάβολος ἀποστῆσαι δύναται, ἐὰν δὲ κεκτημένος αὐτὰ μετὰ τῆς προστηκούσης ἀκριβείας διαφυλάττῃ· καὶ ταῦτα¹⁹ καὶ δὲ πονηρότατος, καὶ ἀγριός δαιμῶν οἴδεν ἔκεινος.

¹⁸ Rom. v. 3.

¹⁹ Ισ. ἔπεισεν ἡ οἰκία, ἀλλ'. ²⁰ Ισ. τοῦτο.

A haud mireris: pater enim erat, ac pater liberorum amans; naturæ condolecentis sensus ostendendus erat, animi quoque philosophia minime occultanda. Nisi enim illud fecisset, suspicatus forsitan quispiam esset ejus philosophiam a communi sensu huminitatis abhorrire: quare et viscera naturæ, simul et philosophiae præstantiam ostendit, nec dolor animum ejus percelluit.

B Noli existimare Jobum illo facto se victimum ostendisse, cum victoriam ejus potius demonstret; nisi enim illud fecisset, dixisset quispiam malorum sensum omnem ei Deum plane eripuisse. Nunc autem dolens ac moerens philosophatur, vereque suam ipse animam supra petram ædificarat. Descendit imber: Ignis enim, inquit, cecidit e cælo, et devoravit omnes greges ovium; venerunt fluvii, crebri, assidui, et sino intervallo nuntii calamitatum, unus ovium, alter camelorum, alius filiorum interitum exponens; flaverunt venti, dira conjugis terba: Dic, inquit, verbum contra Dominum, et morere. Corruit domus, sed animus dejectus non fuit, nihil blasphemum protulit justus, verum gratias egit; quamvis diabolus bellum ei moveret, qui natura sua malus et esseris est, qui generi humano nunquam reconciliatur, sed bellum contra nos sine fratre et inducis gerit: neque iratum tantum et offendisti se præbuit, verum etiam omnes machinas, fallendiique artes adhibuit. Sed neque sic justi fortitudinem redarguit, qui tanquam miles strenuus, illius jacula per irrisiōnēm elusit, ac viam helli acerrimi magna animi fortitudine exceptit: idque non sub gratia, sed ante Veteris Testamenti, et gratiæ tempora; planumque fecit, prolapsionis causam, non ad tentationum naturam, sed ad desidiosorum hominum torporem, esse referendam; quemadmodum ærumna, viro forti vires addere, et fortiorēm reīdere, soleat: Tribulatio enim, inquit, patientiam operatur⁷. Prout enim robustiores arbores, quamvis in èas magno impetu venti incurvant, et perfient eas undique, non possunt tamen evellere; quin etiam hujusmodi incursionibus vehementius corroborantur: ita animam stabilem, et religiose enutritam, immisæ malorum tempestates non evertunt, sed potius ad majorem patientiam preparant, et inungunt, nec hominis virtutem lardere possunt. Sed quia tandem hominis est virtus? profecto non pecunia et opes, ne forte egestatem vereare; non corporis valeudo, ne morbum pertimescas; non vulgi opinio, ne infamia terreare; non vivere solum, idque temere ac fortuito, ne mors tibi horribilis videatur; non libertas, ne fugias servitutem; sed verorum dignitatum accurata observatio, et conversationis integritas. Ilæc neque diabolus ipse prædari poterit, si possessore ea cum debita diligentiā

custodierit, et hoc quidem improbissimus et immanis dæmon non ignorat. Propterea enim Jobum possessionibus spoliavit, non ut pauperem redderet, sed ut blasphemum aliquod verbum evomere cogeret; corpus etiam plagi laceravit, non ut in ægritudinem conjiceret, sed ut virtutem animi convelleret. Sed tamen, cum omnes machinas admovisset, et ex divite egenum redidisset, et, quod nobis omnium maxime formidabile videtur, liberis auctum, prole omni orbasset, et tortorum, qui judicum tribunalia circumstant, immanitate superata, crudeliter illius corpus omne dilaniasset (neque enim illorum unques ferrei ita transfugarum latera perfodiunt, ut Jobi carnem vernum ora dilacerabant), et cum malam opinionem de eo in mentibus hominum concitasset (amicus enim qui aderant coram ei in os dixerunt: *Nequaquam pares peccatis pœnas luisti*², et multos alias accusatione plenos serinones produxerunt); quamvis denique homini, sua urbe et domo ejecto, nullam aliam civitatem attribuisset, sed stercorum sordiumque domicilium pro civitate et domo ei constituisset: nihilominus non modo nullo damno aut mali eum affecit, verum etiam ex iis ipsis quæ clam contra eum moliebatur, illustriorem eum reddidit. Et cum tantorum bonorum possessione eum deturbasset, non solum bonis non spoliavit, verum etiam multo ubiores virtutis opes illi conflavit; grandioribus enim certaminibus, et majoribus periculis exercitatus, audacior postea factus est. Quod si tam multa perpessus, nulla re tamen Iesus est, quamvis non ab hominibus, sed ab eo qui cunctos homines improbitate superat, illa pateretur: cui in posterum defensionis locus possit esse relictus, dicenti: *Hic, vel ille, me injuria detrimentoque affecit?* Si enim diabolus, qui tanta improbitate abundat, omni comparato instrumento, cunctis emissis sagittis, universa mala quæ homini eveniunt, in justi dominum et corpus deprompsit, et quidem supra omnem modum et mensuram; virum tamen hunc nulla in re violavit, sed potius, ut jam dixi, adjuvit; quomodo hunc vel illum accusabit, quasi ab eis, et non a seipso injuriam pateretur? Sed quispiam dixerit: Qui fieri possit ut ipse sibi offensionis ac mali auctor sit, cum ab alio flagris cæsus, aut bonis spolitus, aut quapiam alia injuria violatus, verbum aliquod contumeliose dixerit? Scilicet hic Iesus est, vehementerque Iesus, non tamen ab eo qui fecit injuriam, sed a mentis suæ pusillanimitate: quod enim ante dixi nunc iterabo, nullus mortaliū, etiam nequissimus, alteri graviora atque cætiosus dæmon, qui sempiternas nobiscum gerit iniurias; nihilominus perniciosus hic dæmon, non minem, qui legis gratiæque tempora antecessit, licet tot et tam acerba undique in eum tela jaceret, et upplantando prosternere nequaquam potuit.

Nostra hac ætate, plerique eorum qui in squa-

A Διὰ γάρ τοι τοῦτο, καὶ τὴν οὐσίαν ἐσύλα τοῦ Ἰώδ, οὐχ ἵνα πένητα ποιήσῃ, ἀλλ' ἵνα βλάσφημόν τι φῆμα ἔκβαλλειν βιάστηξι, καὶ τὸ σῶμα κατέτεμνεν, οὐχ ἵνα ἀρρωστίαν περιβάλῃ, ἀλλὰ ἵνα ὑποσκελίσῃ τὴν κατὰ ψυχὴν ἀρετήν. Ἀλλ' ὅμως πάντα αὐτοῦ νικήσαις²¹ τὰ μηχανῆματα, καὶ πένητα ἀντὶ πλουτῶν τοὺς ποιήσας, τοῦτο δὴ τὸ πᾶσιν ἡμῖν φρικωδέστατον εἶναι δοκοῦν, ἀντὶ πολύπαιδος ἀπαιδα, καὶ καταξάνας αὐτοῦ τὸ σῶμα ἄπαν, τῶν ἐν δικαιστηρίοις δημίων χαλεπώτερον (οὐ γάρ οὖτε διορύττουσιν οἱ ἔκειναν δυγοχεῖς τὰς πλευρὰς τῶν ἐμπιπόντων, ὡς κατέξαναν αὐτοῦ τὴν σάρκα τῶν σκωλήκων τὰ στόματα), καὶ περιθεὶς αὐτῷ πονηρὸν δόξαν (οἱ γάρ φίλοι αὐτῷ παρόντες ἔλεγον, Οὐκ ἀξια ὅντις ἡμερτες μεμαστήγωσι, καὶ πολλοὺς ἀπέτεινον κατ' αὐτοῦ κατηγορίας λόγους²²). καὶ οὐχ! τῆς πόλεως ἐξέβαλε μόνον, οὐδὲ τῆς οἰκίας, καὶ εἰς ἀλλην κατέστησε πόλιν, ἀλλὰ τὴν κοπρίαν αὐτῷ, καὶ οἰκίαν, καὶ πόλιν καταστήσας, οὐ μόνον οὐδὲν αὐτῷ ἐλυμήνατο, ἀλλὰ καὶ λαμπρότερον, δι' ὃν ἐπεδούλευσαν, ἀπέφηνεν. Οὐδὲ οὐ μόνον τι τῶν δυτῶν οὐχ ἀφέλετο, καίτοι τοσαῦτα ἀφελόμενος, ἀλλὰ καὶ μείζονα αὐτῷ τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς ειργάσατο· καὶ γάρ πλείονος μετὰ ταῦτα ἀπέλαυσε παρθήσιας, ἀτε καὶ σφοδρότερον ἀγωνιστάμενος ἀγώνα. Εἰ δὲ ὁ τοσαῦτα παῦθιν, οὐδὲν τὴν ἡδίκηται, καὶ παθὼν οὐ παρὰ ἀνθρώπου, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πάντων ἀνθρώπων πονηροτέρου δαίμονος· τις ἔξει λοιπὸν ἀπολογίαν τῶν λεγόντων, ὅτι Ὁ δεῖνά με ἡδίκησο καὶ παρέθλαψεν; Εἰ γάρ διάδολος, δο τοσαῦτης γέμων κακίας, πάντα αὐτοῦ κινήσας τὰ δργανα, καὶ πάντα ἀφεὶς τὰ βέλη, καὶ δσα ἦν ἐν ἀνθρώποις κακό, μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δικαίου, καὶ εἰς τὸ σῶμα κενώσας, οὐδὲν τὸν ἀνδρὸν ἡδίκησεν, ἀλλ', ὥστερ ἔφην, καὶ μᾶλλον ὠφέλησε· πῶς δυνήσονται τινες τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα αἰτήσασθαι, ὡς παρ' αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ ὡς οἰκοθεν ἡδίκημένοι; πῶς οἰκοθεν, φησίν, διατις μαστιχῇ παρὰ τινος, ή τὰ δυτα ἀφαιρεθῇ, ή χαλεπήν τινα ἐτέραν ὑπομείνας ἐπήρειαν, βλάσφημόν τι βῆμα ἐξήνεγκε; Ἐσκλάβη μὲν ἐντεῦθεν, καὶ βλάβην μεγίστην, οὐ μὴν παρὰ τοῦ ἐπηρέασαντος, ἀλλὰ παρὰ τῆς οἰκείας μικροφυχίας· ὥστερ γάρ ἐμπροσθεν εἴπον, καὶ νῦν ἔρω: Οὐδεὶς ἀνθρώπων, καὶ μυριάκις ή πονηρός, τοῦ ἀλάστορος ἔκεινου δαίμονος, καὶ ἀκαταλάκτως πρὸς ἡμᾶς ἔχοντος τοῦ διαβόλου, πονηρότερον ἀν προσβάλλοι, οὐδὲ πικρότερον· ἀλλ' ὅμως δο χαλεπὸς οὗτος δαίμων οὐκ ἰσχυεῖ, τὸν πρὸ τοῦ νόμου, τὸν πρὸ τῆς χάριτος, τοσαῦτα κατ' αὐτοῦ βέλη καὶ οὗτον πικρὰ πανταχθεν ἀφεῖς ὑποσκελίσαι²³ καταβαλεῖν.

B Acerbiora mala intulerit, quam funestus ille est xitiosus dæmon, qui sempiternas nobiscum gerit iniurias; nihilominus perniciosus hic dæmon, non minem, qui legis gratiæque tempora antecessit, licet tot et tam acerba undique in eum tela jaceret,

Nῦν μὲν γάρ ἐφ' ἡμῶν, πολλοὶ τῶν πενθούντων

² Job xxxiv, 36.

²¹ Ἡσ. κινήσας. ²² Ἡσ. ὑποσκελίσας.

τρέψουσι κόμην, ἐκείνος δὲ περιηρει. Διὰ τί; τῷ πενθοῦντι τὸ σπουδαζόμενον ἦν, εἰς τὸ ἔναντιον σχῆμα περιστῆσαι τὴν κατάστασιν. Ὅπου οὖν τιμάται κόμη, σημεῖον πένθους τὸ κείρεσθαι. Διέρρηξε δὲ τὰ ιμάτια, τῷ μὲν σχήματι, πρὸς πάλην ἀποδυρόμενος, τῇ δὲ ἀληθείᾳ, πρὸς πάλην ἀποδύμενος, καὶ εἰς τὸν ἄγνων λοιπὸν ἔσυρτον καθίστεις, ἵνα ὡς γυμνὸς ἀθλητῆς περιπλακῇ τῷ ἀντιπάλῳ.

« Καὶ πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησε τῷ Κυρίῳ, καὶ εἶπεν, Αὐτὸς γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ. »

Οὗτος δὲ Ἰὼν συνέκοψε τοῦ διαβόλου τὴν δψιν, παιδεύμενος, οὐ παίων· ἐκένωσεν αὐτοῦ τὴν βελοθήκην δπασαν, κατατοξεύδμενος παρ' αὐτοῦ συνεχῶς· ἀπαν ὑπέμεινε πειρασμῶν εἶδος, καὶ ἐκαστον μεθ' ὑπερβολῆς ἀπάστης. Τὰς γάρ δοκοῦντα κατὰ τὸν βίον εἴναι λυπηρά, καὶ δυτικά, ταῦτα μάλιστα πάντων ἔστι, πενία, καὶ νόσος, καὶ πιθῶν ἀποδολή, καὶ ἐχθρῶν ἐπανάστασις, καὶ φίλων ἀγνωμοσύνη, καὶ λιμός, καὶ σαρκὸς ὁδύναι διηγεῖσις, καὶ λοιδορίαι, καὶ συκοφαντεῖαι, καὶ τὸ πονηρὸν κτήσασθαι ὑπόληψιν· καὶ ταῦτα ἀπαντα εἰς ἐξερχόθυ σῶμα, καὶ μιᾶς κατεσκεδάσθη ψυχῆς, καὶ τὸ δῆ χαλεπώτερον, δτι καὶ ἀμελετήψι δντις ἐπέθετο. «Ο δὲ λέγω, τοιοῦτον ἔστιν· Ο ἐπενήτων τεχθεὶς, καὶ ἐν οἰκίᾳ τοιαύτῃ τραφεὶς, ἀτε γυμναράμενος· καὶ μελετήσας, φρδιῶς ἀν ἐνέχοι τῆς πενίας τὸ βάρος· δ δὲ τοσούτοις περιρρέδμενος χρήμασι, καὶ τοσούτῳ πλούτῳ κομῶν, εἴτα ἀθρόων εἰς τὸ ἔναντιον μεταπεσῶν, οὐκ ἀν εὔχόλως ὑπομείνῃ τὴν μεταβολὴν· καὶ γάρ ἀγυμάστω δντις χαλεπωτέρα φαίνεται, ἀθρόων προσπεσοῦσα. Πάλιν, δ ἀσῆμος, καὶ ἐξ ἀσήμων γενόμενος, καὶ ἐν τῷ διηγεῖως καταφρονεῖσθαι ζῶν, οὐκ ἀν σφόδρα λειδορούμενος καὶ ὑδριζόμενος ταραχθεὶ· Ο δὲ τοσαύτης ἀπολαύσας δόξης, καὶ παρὰ πάντων δορυφορούμενος, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ὄν, καὶ πανταχοῦ μετὰ πολλῆς ἀνακηρυττόμενος τῆς περιφνείας, εἰς ἀτιμίαν καὶ εὐτέλειαν κατενεγέθεις, τὸ αὐτὸν πάθοις τῷ ἀπὸ πλουσίου ἀθρόων γενομένῳ πένητι. Ο παῖδας ἀποβαλὼν, πάλιν, καὶ ἀπαντας ἀποδάλη, μή ἐν ἐνὶ δὲ καρῷ, τοὺς λειπομένους ἔχει τῶν ἀπαλθόντων παραμύθον· καὶ τῆς ἐπὶ τῷ προτέρῳ τελευτῆς¹¹, τοῦ πάθους λήξηντος, ἀν ἡ τοῦ δευτέρου γένηται· μετὰ χρόνον, τοῦτο αὐτῷ προστηνέστερον γίνεται τὸ πάθος· οὐ γάρ νεαρψ δντις ἔπεισι τῷ ἔλει, ἀλλὰ κοιμηθέντι ἥδη, καὶ ἀραιτεθέντι, ὅπερ οὐκ δλέγον ὑποτέμνεται τῇ δόνηῃ. Οὗτος δὲ, δλοκληρον αὐτῷ τὸν χορὸν εἶδεν ἐν μιᾷ ἀναρπασθέντα καιροῦ ροπῇ, καὶ τρόπῳ πικροτάτῳ τελευτῆς· καὶ γάρ βίαιος, καὶ δωρος δ θάνατος ἦν. Καὶ δ καρόδες δε, καὶ δ τόπος, οὐ μικρὸν ἐποιεῖτο τῷ πένθει προστήκην· καὶ γάρ ἐν ὕρᾳ συμποσίου, καὶ ἐν οἰκίᾳ τῇ τοῖς ἔνοις ἀνεψγμένῃ, καὶ τάφος αὐτοῖς δ οἶκος ἐγένετο. Καὶ τὸ δῆ θαυμαστότερον, δτι δμοῦ ταῦτα πάντα ὑπῆνεγκει, ὅπερ διπλασίονα καὶ τριπλασίονα ποιεῖ

A lōre et luctu sunt, comam alunt; ille vero amputabat. Quid ita? quoniam lugenti studium erat, ut habitum et cultum corporis in contrarium mutaret: quare ubi in honore est comia, tonsus capillus doloris significatio est. Vester autem lacerauit, habitu quidem externo, proprie mororis acerbitatem luctum simulans, reipsa autem, vestem ad luctam exuens, et ad certamen se totum accingens, ut cum adversario, tanquam nudus athleta, congredi posset.

VERS. 20, 21. « Et procumbens humili adoravit Dominum, et dixit: Ipse natus egressus sum de utero matris meae, natus et revertar illuc. »

Hic ipse Jobus, plagam accipiens, non infligens, oculos diaboli confixit; et jaculis ab eo scipiis petitus, pharetram ejus exinanivit universam: tentationum omne genus, et unumquodque quidein, cum summa patientia perpassus est. In iis que in vita molesta sunt, et habentur, præcipue sunt, egestas, et morbus, et orbitas liberorum, et insurreccio inimicorum, et amicorum improbitas, et fames, et carnis cruciatus assidui, et convicia, et calumniae, et improbabile existimationis possessio: atque hæc omnia, in unum corpus, unanimque animam effusa sunt, et quod gravius est, nec opinantem invaserunt. Quod autem loquor, id est ejusmodi: Qui ab egentibus parentibus procreatus est, et in pauperi domo educatus, is quasi exercitatione ac meditatione assuetus, paupertatis molestiam levius tulerit: qui vero facultatibus multis abundant, et divitiarum copia affuit, si repente in contrariam fortunam incidat, mutationem haud facile sustinuerit; quæ inexperto subito ingruens, difficilior et molestior apparet. Ad hæc, homo obscurus, et obscuru loco natus, qui in perpetuo contemptu despiciatus vixit, licet convicio et contumelia grandi afficiatur, non tamen commovetur: qui vero excelsa gloria fruitur et omnium satelliti stipatus ambulat, qui in omnium ore est et ubique cum nominis celebritate prædicatur, si ad ignoraminiam et vilitatem dilabatur, idem patitur omnino quod ille qui ex locuplete repentino casu pauper evasit. Præterea qui liberos amittit, quamvis orbiter omnibus, non tamen uno eodemque tempore qui superstites sunt, pro defunctis solatum ei præbent: et si restincto dolore qui e primi interitu contractus erat, post temporis aliquod intervallum secundi obitus contingat, acerbitas casus hac ratione nonnihil minuitur; non enim recens adhuc nucus offendit, sed obducta cicatrice sedatum plane et consopitum, quod ad dolorem extenuandum multum valet. Hic autem suum illum chorum omnem, uno temporis momento, genere mortis acerbissimo abreptum vidit: nam et violentus erat interitus, et immaturus. Temporis vero locique ratio dolori non parvum incrementum addidit; convivii enim tempore, et in ædibus quæ peregrinis et ad-

¹¹ Ισ. ἐπὶ τῇ τοῦ προτέρου τελευτῇ.

venis palebant, domus ipsa facta est illis sepulcrum. Et quod magis admirationem meretur, cuncta haec simul perpessus est, quod duplo, uno triplo maiorum molestiam augere solet: cum certanti ex inducisi nullum solarium praebetur, sed impetus jugi frequentia, plures tumultus, turbæque majores concitantur, quod huic nostro accidit: nam ovium exitium atque incendium, boum abactio exceptit; hanc vero asinarum ablatio, hanc item camelorum captivitas, et servorum jugulatio; hanc dominum liberorum amissio, et novum illud et horribile mortis genus, ac sepulcrum formidabilissimum, idemque mors et sepulcrum simul factum. Mensa etiam, quæ paulo ante esculenta sustinebat, nunc concisa complectitur cadavera; phialæ et pocula, cum vino, crux, obtritosque artus excipiunt. Illius calamitatis magnitudinem, ac novum illud naufragii genus, et peregrinam illam incredibilemque tragœdiam, animo, quæso, complectere.

Fuerit fortasse aliquando, qui natum unum, aut alterum, aut tertium amiserit, hic vero utriusque sexus multos amisit, et qui liberis multis abundabat, subito omnibus orbatus est; neque panitia illius viscera absumentur, sed repente fructus omnis est ademptus; neque communis lege naturæ et ad senectutem pervenientes, sed violentio atque immaturo interitu, cum una essent omnes, extincti sunt, absente illo, nec moribundis assistente, ut saltem novissimis verbis auditis, solarium aliquod tam acerbi funeris haberet. Imo præter omnem expectationem, cum eorum quæ acciderant plene ignarus esset, subita ruina obruti sunt universi, eademque domus iis laqueus et sepultura fuit. Præter immaturam etiam liberorum mortem, alia erant multa quæ mortis causas augebant, quod omnes in flore ætatis esseunt, quod omnes virtute prædicti, quod concordes, quod omnes simul utriusque sexus, et nemine relicto, conciderint, quod non communis lege naturæ et vivis excesserint, quod post tantam jacturam, nec sibi, nec filiis, cuique alicuius conscius, tanta patretur. Singula enim haec ad perturbationem animi haud parum per se valent; ubi vero omnia concurrere visa sunt, fluctuum molem, et tempestatis magnitudinem, tecum perpende. Sed tamen nullum tale verbum protulit, quale verisimile est imbecilliores usurpare: Ergo ad hoc liberos educavi, et diligentia omni adhibita institui? ad hoc prætereruntibus dominum pateseci, scilicet ut post tam multos labores, egentium, nudorum, pupillorumque causa suscepitos, premium hujusmodi reportarem? Verum illorum loco, verba quæ omni victima longe præstantiora erant, post liberorum cladem protulit, quæque sanctum illud caput, magnificientius mille coronis exornarunt, clarioreque suno quam multarum tubarum, laudes ejus prædicarunt; dixit enim: Ipse nudus egressus sum ex utero matris meæ, nudus

A τὰ χαλεπά· ὅταν μηδὲ τὴν ἐκ τῆς ἀνακαχῆς ἔχει παραμυθίαν ὁ ἀγωνιζόμενος, ἀλλὰ τῇ συνεχείᾳ τῆς ἐπαγωγῆς. πλειστὸν ὁ θύρωνς γίνεται, καὶ μείζων ἡ ταραχὴ, ὅπερ ἐπὶ τούτου συνέβη· τὴν μὲν γάρ τῶν προβάτων ἀπώλειαν, καὶ τὸν ἐμπρησμὸν, διεδέχετο· ἡ· τῶν βιών ἀρπαγὴ· καὶ τὴν τούτων, ἡ τῶν δνῶν ἀφαίρεσις, καὶ ταύτην, ἡ τῶν καμήλων αἰχμαλωσία, καὶ τῶν οἰκετῶν ἡ σφαγὴ· καὶ ταύτην, ἡ τῶν παιδίων ἀπώλεια, καὶ ὁ φρικτὸς ἐκεῖνος, καὶ καινὸς θάνατος, καὶ ὁ φρικωδέστατος τάφος, ὁ αὐτὸς δόμος καὶ θάνατος, καὶ τάρος γενόμενος. Καὶ ἡ τράπεζα, ἡ νῦν μὲν ἐστιώμενα²¹, νῦν δὲ κατακοπέντα δεξαμένη τὰ σώματα· καὶ φιλάται καὶ τὰ ποτήρια, μετὰ τοῦ οἴνου, τὸ αἷμα ὑποδεχόμενα, καὶ κατακεχομμένα μέλη. Λόγισται τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, καὶ τὸ καινὸν ἐκεῖνο ναυάγιον, καὶ τὴν ξένην καὶ παράδοξον τραγῳδίαν.

"Ἀλλῶς²² μὲν γάρ ίσως ἔναντινον, ἡ δεύτερον, ἡ τρίτον, ἔλεσιν²³ " ὡς τοσούτους, καὶ τοσάντας, καὶ ὁ πολύπατος, ἐξαιρόντης ἀπατητούς· καὶ οὐδὲ κατὰ μικρὸν αὐτῷ τὰ σπλάγχνα ἀνηγλισκετο, ἀλλ᾽ ἀθρόν ἀπατὸς ὁ καρπὸς ἀνηρπάζετο· καὶ οὐδὲ τῷ κοινῷ τῆς φύσεως νόμῳ, οὐδὲ εἰς γῆρας ἐλθόντες, ἀλλὰ καὶ ἀώρῳ καὶ βιαλῷ θανάτῳ, καὶ πάντες δόμοι, καὶ οὐδὲ παρόντος, οὐδὲ παρακαθημένου, ἵνα καν ἐσχάτων ἀκούσας ῥημάτων, ἔχῃ τινὰ παραμυθίαν τῆς οὕτω πικρᾶς τελευτῆς. 'Αλλὰ παρ' ἐλπίδα πᾶσαν, καὶ μηδὲν τῶν γινομένων εἰδότος, ἀθρόν ἀπαντεῖς κατεχόννυντο, καὶ ἡ οἰκλα τάφος αὐτοῖς ἐγένετο καὶ παγίς. Οὐκ ἀνρος δὲ θάνατος μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλά, μετὰ τούτου, ἢν λυποῦντα, οἷον τὸ, ἐν ἀκμῇ πάντας είναι, τὸ, ἐναρέτους πάντας, τὸ, φιλίκους, τὸ, πάντας δόμοι, τὸ, τῆς φύσεως ἐκατέρας, τὸ, μηδὲν ἔνα ὑπολειφθῆναι, τὸ, μὴ τῷ κοινῷ νόμῳ τῆς φύσεως, τὸ, μετὰ τοσαύτην ζημιάν, τὸ, μηδὲν ἐστῷ συνειδότα πονηρὸν, μηδὲ ἐκεῖνοις, ταῦτα παθεῖν. Τούτων γάρ ἔκαστον ικανὸν μὲν, καὶ καθ' ἐαυτὸν, θορυβῆσαι· ὅταν δὲ καὶ δόμοι φαίνεται συντρέχοντα, ἐν νόσουσι τῶν κυμάτων τὸ ὄψος, δση τοῦ χειμῶνος ἡ ὑπερβολή. 'Αλλὰ διμῶς οὐδὲ εἶπεν οὐδὲν τοιοῦτον, οἷον εἰκός· τινας τῶν ἀσθενεστέρων εἰπεῖν· 'Ἐπὶ τούτοις Ἐθρεψα τοὺς πατίδας, καὶ μετὰ ἀκριβεῖας ἀπάστης ἡσκησα; ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα τὴν οἰκίαν τοῖς πατριούσιν, ἵνα μετὰ τοὺς πολλοὺς δρόμους ἐκείνους, τοὺς ὑπὲρ τῶν δεομένων, τοὺς ὑπὲρ τῶν γυμνῶν, τοὺς ὑπὲρ τῶν ὁρφανῶν, ταύτας ἀπολάθω τὰς ἀμοιβάς; 'Αλλὰ ἀντὶ τούτων, ἐπὶ τῇ συμφορῇ τῶν πατέων, τὰ πάσης θυσίας κρείττονα ἀνήνεγκεν, ἀ μυρίων στεφάνων μᾶλλον ἀνέδησε τὴν ἀγίαν ἐκείνην κεφαλὴν, καὶ σαλπίγγων πολλῶν λαμπρότερον ἀνεκήρυξεν· Ἐφη γάρ· Αὔτος γυμνὸς ἐξηλθὼν ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύθομαι· μὴ γάρ ἐμὰ ταῦτα ἦν, μικρὸν θυσερὸν ἀποστήσεσθαι τούτων ἐμέλλον· Οὐδὲν τῷ εἰσηγήκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλος ὅτι οὐδὲ δέξεται τινὰ δυνάμεθα. Καὶ πρὸ τοῦ

²¹ Ἡστιώμενα. ²² Ἡλιος. ²³ Ἑκεῖνος.

ρημάτων, πεσών χαμαὶ προσκυνεῖ⁴⁸. καίτοι γάρ Α εἰλαὶ revertar; mea enim haec non erant, a quibus τοιαῦτα παθὼν, τῆς εἰς Θεὸν εὐσέβειας οὐκ ἀπέστη, ἀλλὰ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἔκεινον κατέβαλε τὸν εἰ- πόντα· Ἡ μήτηρ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει. Ἔδειξε τὴν φύσιν, Ἔδειξε καὶ τὴν εὐλάβειαν· σωφρόνως γάρ τὴν περὶ τοὺς παιδας συμπάθειαν ἔνδειξάμενος, φθά- νει τῇ ἀνδρείᾳ τὸ πάθος, καὶ οὐκέτι πρὸς θρήνους ἔξερχεται, ἀλλὰ τοὺς θείους ἔκεινους ἀποφθέγγεται λόγους· Γυμνὸς γάρ, φησιν, ἔξηλθον ἐκ κοιλίας μητρός μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἔκει. Ποτὲς μέμνηται κοιλίας; μήποτε ἀρά τὴν πρώτην δημιουρ- γίαν, κοιλίαν λέγει, τῆς⁴⁹ ἀπὸ γῆς τὸν ἀνθρώπον γυμνὸν, καὶ ἐλεύθερον πάσης κακίας συμπηκαμένην, τὴν τοῦ προπάτορος οἰκειόμενος δημιουργὸν; ὡς εἶναι τὸν νοῦν τοιούτον· Γυμνὸς ἐκ τῆς γῆς διεπλά- σθην, παρὰ τῆς θείας χάριτος, ἀπέριττός τις, καὶ οἰονεὶ τυγχάνων ἄνδος, γυμνὸς οὖν καὶ ἀπελεύ- σομαι ἔκει· ποῦ; δῆλον, δὲ: ἐπὶ τὸν τόπον τὸν πέν- θους ἐλεύθερον. Εἰ γάρ πρὸς τὸ προχείρως νοούμε- νον, τὴν διάνοιαν λάθοις, καὶ ὑπολάθοις, δὲ: Ἐξ τῆς μητρικῆς νηδίου προσελύθων, εἰς ταύτην πάλιν ἀπελεύ- σομαι, οὐδὲ[τὸ] τοῦ λόγου σώζεται εὐπρεπὲς, οὐδὲ ἥ- θρον οὐδὲ τῆς λέξεως. Τίς γάρ τῶν εὐφρονούντων ἐπὶ τῆς ἔσωτῆς⁵⁰ διανοίας ἀδικήσοι τὴν φύσιν, γαστρὶ μὲν μητρὸς τὸν ἐξ αὐτῆς ἀποδιδούς, διαφθείρων δὲ δι' ἀμφοτέρων ἐκάτερον, μιᾷ μυθολογὶᾳ φύνον δι- πλοῦν ἐργαζόμενος; Ἐπεὶ καὶ Νικόδημος, ἀκούων περὶ τοῦ τῆς ἀναγεννήσεως λουτροῦ, Ἐάν μή τις γεννηθῇ ἀνθρώπος, παχέως καὶ ταπεινῶς ἀπεκρίνατο· τὴν ἀπὸ σαρκὸς γάρ φήθη γέννησιν ἀκούσιν, κάτω τοῖς⁵¹ λογισμοῖς συρόμενος, καὶ οὐδὲν ὑψηλὸν φανταζόμενος. Καὶ τὸν πάτερα τοῦτον τὸν οὐκ εἰς τέλος ἔσχεν, ἐδόξασεν οὐκ εἴπεν, δὲ: Βέλτιον ἦν μή λαβεῖν τοῦτο, διὰ τινες λέγουσιν ἀγνωμόνως, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἔκεινων εὐχαρίστει, λέγων· Ὁ Κύριος ἐδώκει· καὶ ὑπὲρ τούτων εὐλόγει, λέγων· Ὁ Κύριος ἀφείλατο, εἰη τὸ δρόμος Κυρίου εὐλογημένος. Καὶ τὴν γυναι- καὶ οὗτως ἐπεστόμιζε, δικαιολογύμενος πρὸς αὐτὴν, καὶ τὰ θαυμαστὰ ἔκεινα φεγγόμενος βήματα· Εἰ τὰ μῆρα ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποισομεῖν; Καὶ τῶν μὲν ἀλλοι ἔκαστος ἀνθρώ- πων, πολλὰ ἔσυντῷ συνειδὼς πονηρά, τὴν αἰτίαν οἰδεν δῶν πάσχει, οὐ μικρὸν δὲ τούτο εἰς παραμυθίαν ἔκεινος δὲ οὐδὲ τοῦτο εἰχε λογίζεσθαι, δὲ τηλημε-

VERS. 21. « Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. »

Doluit quidem Jobus, quantum patrem liberorum amantem, et diligentem mortuorum curam haben- tem, par erat. Non dixit, ut plerique solent, Praesla- bat, nec experientiam percepisse, nec patrem voca- tum esse, quam gustata voluptate excidisse: ver- rum, et de iis quae acceperat, gratias egit, et ob ea quorūm perpetuitas illi denegata est, Deum lauda- vit. Non his verbis usus est, satius erat non fuisse consecutum (qui ingratorum hominum est sermo), sed potius pro rebus adeptis gratias agebat, cum diceret: *Dominus dedit;* et de anissis Deum his verbis efferebat: *Dominus abstulit, sit nomen Do- mini benedictum.* Conjugis etiam, cum qua sermonē contendebat, hac ratione os obturavit, cum admiranda illa verba proferret: *Si bona suscepimus de manu Domini, mala cur non sustinebimus?* Addo quod ceteros homines illud non mediocriter solu- tur, cum suarum causam ærumnarum, peccata esse

^a I Tim. vi, 7. ^b Joan. iii, 3.

⁴⁸ Ιτ. προσεκύνει. ⁴⁹ Ισ. τρίν. ⁵⁰ Ισ. τοιαύτης.

intelligunt, quorum ipsi sibi consciit sunt: verum **A** ille secum animo reputare non poterat quod delictorum poenas lueret, quod quidem rationes ejus omnes praecipue turbabat. Cum enim vitam suam intueretur, conscientiamque sole clariorem, et recte facta quamplurima inspiceret, coronis, bravilis, et mille præmiis se dignum noverat: cum autem ea quæ ipsi evenerant animo obversarentur, et multo graviora pati se cerneret, quam illi qui turpissima facinora admiserant, neque causam dicere inveniret, propter quam talia pateretur, ac proinde calamitati dicam nullam impingere posset, ad Dei incomprehensibilem dispensationem confugit, et rerum eventus ejus beneplacito ascribens, dixit: *Sicut Domino placuit, ita factum est.* Neque enim decretum Domini examinandum puto, sit nomen *Domini benedictum.* Nihil de Deo absonum loquar; verum, cum ob ea quæ mihi principio est imperitius, tum ob ea quæ adimere nunc visum est, dignum laude ducam. Talibus verbis justus diabolus quasi telis perfudit; estque illud admiratione dignum, quod tum Deo gratias agat, nec quidquam de mentis constantia remittat, cum se a Deo spoliari animadvertis. Id ipsum tibi faciendum et cogitandum est, non ab homine quopiam, sed a Deo, tua tibi auferri; a Deo, inquam, qui te fecit, qui te ipso majorem curam tui gerit, qui quod e re tua est novit, qui hostis non est, neque insidiator. Fer opem iis qui migrant e vita, mentionem eorum faciens; nam si Jobi liberos patris hostia expiabat, quid dubitas quin preces nostræ defunctis solatum aliquod afferant? siquidem solet Deus alteri, alterius causa gratificari. Juvenus alias pro facultate nostra, quia omnis creatura Creatorem sequitur: quare secundum illud quod utile est, largitur patientiam simul exercens. Nam grati animi testificatio pro rebus acceptis, secundæ beneficentiae causa est et materies.

Vers. 22. « In omnibus his quæ acciderunt ei nihil peccavit Jobus labiis coram Domino: et non dedit insipientiam Deo. »

Quemadmodum in status et imaginibus, postquam aliquem finxerimus, infra in basi subscribimus, *hic*, vel, *ille posuit*: sic etiam hoc loco, auctor libri, postquam animi justi simulacrum verbis delineasset, quasi in basi infra subscribens dicit: *In omnibus his non peccavit Jobus labiis coram Domino.* Neque vero existimes quod coram hominibus tacuerit, non autem coram Deo, cum ne cogitatione quidem peccaverit. Quid autem est, *labiis?* Nos sapientiæ æstu perturbationis abrepti, verbum dicimus, animi intelligentia minime approbante, lingua duntaxat impetu doloris abrepta. Ille vero ne hoc quidem passus est, cuius et lingua fuit a verbis improbis integra, et mens a blasphemia aliena. *Et non dedit insipientiam Deo*, id est, nequaquam ea quæ acciderunt, tanquam injusta, condemnavit: non dixit, ut plerique: Temerarius

λημάτων ἔτινε δίκας, δι μάλιστα αύτοῦ τὸν λογισμὸν έθορύσει. Όταν μὲν εἰς τὸν βίον εἶδε τὸν ἑαυτοῦ, καὶ τὸ συνειδῆς ὑπὲρ τὸν ἡλιον λάμπον, καὶ τῶν κατορθωμάτων τὸ πλήθος, ήδει δτι στεφάνων, καὶ βραβείων, καὶ μυρίων ἐπάθλων ἄξιος ἦν· δτε δὲ εἰς τὰ συμβεβηκότα ἀπαντα²⁰, τῶν τὰ ἔσχατα τετομηκότων, ὅρων ἑαυτὸν χαλεπώτερα πάσχοντα, οὐδὲ τὴν αἰτίαν εὑρίσκειν²¹ εἰπεῖν, δι' ἣν ταῦτα ἐπισχέν. Διὰ δη τοῦτο οὐκ ἔχων οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπιθεῖναι τῇ συμφορῇ, ἐπὶ τὸ ἀκατάληπτον τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας καταφέυγει²², καὶ ἐπὶ τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἀναφέρων τὰ γενόμενα, ἔλεγεν. *Ως τῷ Κυρίῳ δόξειν, οὐτω καὶ ἀγένετο.* Οὐ γάρ οἵμαι δεῖν ἐξετάζειν Δεσποτικὴν γνώμην: *Εἴη τὸ δρόμος Κυρίου εὐλογημένος.* Οὐδὲν ἀπηγκεῖ, φησὶν, φθέγξομαι περὶ θεοῦ, οὗνων δὲ ἄξιον κρινῶ, ἐφ' οὓς τότε τὴν ἀρχὴν παρέσχε, καὶ ἐφ' οὓς νῦν ἀφελέσθαι ἐδοκίμασε. Τοιούτοις τὸν διάδολον δίκαιοις κατηχόντεις φήμασι: θαυμαστὸν δὲ, δτε καὶ παρὰ θεοῦ νομίζων ἀφῆσθαι, εὐχαριστεῖ, καὶ οὐκ ἔκλυεται. Τοῦτο καὶ σὺ πολει, καὶ λογίζου πρὸς σεαυτὸν, δτε οὐκ ἀνθρωπος ἐλαβεν, ἀλλὰ δ θεὸς δ ποιήσας, δ μᾶλλον σὺν κτηδόμενος, καὶ τὸ συμφέρον εἰδὼς, οὐ πολέμιος, οὐδὲ ἐπίθουλος. Βοήθησον τοῖς ἀπελθόσι, μνείαν ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιτελῶν. Εἰ γάρ τοὺς παῖδας τοῦ ἱών ἐκάθηρεν ἢ τοῦ πνεύματος²³ θυσίᾳ· τι ἀμφιβάλλεις, εἰ καὶ ἡμῶν ὑπὲρ τῶν ἀπελθόντων προσφερόντων γίνεται τις αὐτοῖς παραμυθία; εἰλθε γάρ δ θεὸς, καὶ ἐπέροις ὑπὲρ ἐπέρων χαρίζεσθαι: ὥφεληθώμεν²⁴ κατὰ τὸ αἰσθητὸν²⁵, δτε πᾶσα κτίσις ἐπεται τῷ Δημιουργῷ· διὸ κατὰ τὸ συμφέρον καὶ δίδωσιν ἔκαστω, καὶ ἀφαιτεῖται, τὸ εὐγνωμόν δροῦ καὶ καρτερικὸν ἡμῶν ἐγγυμάζων. Ή γάρ ἐπὶ τοῖς παρασχεθεῖσιν εὐγνωμούνη, δευτέρας εὐεργεσίας ἦν ὑπάθεσις.

C « Ἐν τούτοις πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ οὐδὲν ἡμαρτεν²⁶ ἱών τοῖς χελεσιν ἐναντίον τοῦ Κυρίου καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ. »

Καθάπερ ἐπὶ τῶν εἰκόνων ἐπειδόν τινα γράψωμεν, κάτωθεν ἐν ταῖς χοινικίσιν ὑπογράφομεν, *Ο δεῖρα ἀρατέθεικεν* οὐτω καὶ ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου διὰ φῆμάτων γράψας, δ συγγράψας τὸ βιβλίον, ὠστερ ἐν χοινικίδι κάτωθεν ὑπογράφων, λέγει, δτε *Ἐν τούτοις πᾶσιν οὐχ ἡμαρτεν²⁷ ἱών τοῖς χελεσιν ἐγραψεν²⁸ Κυρίου.* Μηδὲ νομίσῃς, δτε ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἐσίγησεν, ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ οὐχί· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ διάνοιαν ἡμαρτε. Τι δὲ ἐστιν²⁹ Οὐδὲ ἐτοῖς χειλεσιν; Πολλάκις ὑπὸ τοῦ πάθους συναρπαζόμενοι, φῆμα ἐκφέρομεν, τῆς διανοίας μὴ συγκατατίθεμέντες, ἀλλὰ τὴν γλῶτταν τῆς ἀθυμίας συναρπαζούσης. Εκεῖνος δὲ, οὐδὲ τοῦτο πέπονθεν, ἀλλὰ κατεχάρα μὲν ἡ διάνοια βλασφημίας ἦν, καθαρὰ δὲ ἡ γλῶττα πονηρῶν φῆμάτων. Καὶ οὐκ ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ θεῷ, τουτέστιν, οὐ κατέγνω τῶν

²⁰ Ἰσ. ἡπάντα. ²¹ Ἰσ. εὐρίσκων. ²² Ἰσ. κατέψυγε. ²³ Ἰσ. πατρός. ²⁴ Ἰσ. ὥφελῶμεν. ²⁵ Ἰσ. δυνατέν.

γεγενημένων ἀδικίαν· οὐκ εἶπεν, ὡς ποίλοι, Ἐπλῶς Α εἰ fortuitus est rerum humanarum cursus; verum: καὶ ὡς ἐτυχε τὰ πράγματα φέρεται, ἀλλά · Ως τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐτέρεστο.

Οὐκ οὖν μή ἀναπνεύσωμέν ποτε ἔως ὃν ἐνταῦθα δώμεν, ἀλλὰ πυκτεύματα αἰεὶ, μάλιστα δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς νόσου, δταν δδύναι πανταχόθεν θορυβῶσι τὴν ψυχὴν, δταν ἀλγηδόνες πολιορκῶσιν, δταν διάβολος ἐφεστήκει, παροξύνων εἰπεῖν τι βῆμα πικρόν. Τότε δε μάλιστα ἀσφαλίζεσθαι δεῖ, καὶ φράττεσθαι τῷ τῆς ὑπομονῆς θώρακι, καὶ τῷ τῆς εὐχαριστίας δπλω. Ταῦτα γάρ χαλεπὰ κατὰ τοῦ διαβόλου τὰ βέλη, αὐτῇ καιρίᾳ ἡ πληγή· τότε μάλιστα λαμπροὶ οἱ στέφανοι. Ἐπει καὶ τὸν μακάριον Ἰών τοῦτο μάλιστα λαμπρὸν ἀπέφηνε, τοῦτο ἀνεκήρυξε, τδ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, καὶ νόσου, καὶ πενίας, ἀπορίτρεπτον φανῆναι καὶ ἀσειστον τὴν διάνοιαν, τὰ εὐχαριστήρια τῷ θεῷ ἀνενεγκεῖν βῆματα, καὶ τὴν πνευματικὴν ἔκεινην θυσίαν. Θυσία γάρ ἦν τὰ βῆματα αὐτοῦ ἀπερ ἐλεγεν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλατο, καὶ τὰ ἔξης δ δη καὶ τμεῖς αἰεὶ ποιῶμεν, ἐν πειρασμοῖς, ἐν περιστάσεσιν, ἐν ἐπιβούλαις, τὸν Θεὸν δοξάζοντες.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

«Ἐγένετο δὲ ὡς ἡ ἡμέρα αὗτη, καὶ ἥλιθον οἱ ἀγγεῖοι τοῦ Θεοῦ παραστῆναι ἐναντὶ τοῦ Κυρίου, καὶ διάβολος ἥλιθον ἐν μέσῳ αὐτῶν, παραστῆναι ἐναντίον τοῦ Κυρίου.»

Τι δῆποτε καθ' ἔκαστην ἡμέραν παρισταμένοις αὐτοῖς εἰσάγει; Ινα μάθωμεν, δτι οὐκ ἀπρονόητα τὰ παρόντα, ἀλλὰ λόγον διδάσαι τῶν καθ' ἔκαστην ἡμέραν γινομένων, καὶ καθ' ἔκαστην ἀποστέλλοντα τι οικονομοῦντες οἱ ἀγγεῖοι, ει καὶ ἡμεῖς οὐκ ἰσμεν.

«Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ· Πόθεν σὺ ἔρχῃ;»

«Ἄδει πέθεν ἥλιθεν, δτι ἡττηθεὶς παρὰ τοῦ διαβόλου· ἀλλὰ βούλεται ίδειν, ει εὐγνωμόνως δμολογεῖ τὴν ἥτταν.

«Εἶπε δὲ ὁ Κύριος πρὸς τὸν διάβολον· Προσέσχες οὖν τῷ θεράποντι μου Ἰών· δτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· ἀνθρωπος ἄκακος, ἀληθινὸς, ἀμεμπτος, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ· ἔτι δὲ ἔχεται ἄκακις· οὐ δὲ εἴπας ὑπάρχοντα αὐτοῦ διακενῆς ἀπολέσαι.»

«Ο μὲν διάβολος κρύψας τὴν ἥτταν, τῇ πρώτῃ κέχρηται φωνῇ· καὶ Περιελθὼν, φησί, τὴν γῆν πάρειμι. Ὁ δὲ Θεὸς, δ ἔκρυψε φθονῶν ἐκεῖνος, ἐκκαλύπτει· καὶ ἐπειδὴ ἐρωτήσας οὐκ ἔμαθε παρ' αὐτοῦ τὴν ἥτταν ἦν ὑπέστη, αὐτὸς αὐτὴν στηλιτεύει, καὶ τοῦ δικαίου τὴν νίκην ἐκφαίνει. Ἐμπειριπατήσας τὴν σύμπασιν πάρειμι. Τί οὖν; Εἰς τοῦτο ἐξῆλθες; τοῦτο ἔτησας; οὐ σὺ εἴπας, Δός μοι τὰ ὑπάρχοντα τοῦ Ἰών; διὰ τοῦ πράγματος τῆς ἀγῶνα; Ινα ἀφανίσῃς τὸν στέφανον τῆς νίκης. Προσέσχες τῷ θεράποντι μου; δτι οὐκ ἔστι κατ' αὐτὸν, ἀνθρωπος ἄκακος. Μή παραδράμῃς ἀπλῶς τὸ βῆθεν, ἀλλ' ἐπιτίμησαι, ζτι ἐν πρώτῃ μαρτυρίᾳ οὐδαμοῦ ἐλέγῃς τὸν ἄκα-

Dum igitur in terris degimus, nunquam respiremus, sed luctemur semper, maxime vero morbi tempore, quando dolores animum undique perturbant, quando cruciatus obsident, quando diabolus ad verbum aliquod asperius proferendum nos stimulans asiat; tunc maxime vallari tuto nos oportet, et patientiae thorace, et gratiae mentis armis muniri. Hæc enim adversus diabolum tela sunt gravia, hæc lethalis plaga; tunc maxime celebres sunt corona: quandoquidem hoc præcipue beatum Jobum illustrem reddidit, hoc celebravit, quod cum tentatione, egestate, morbo quateretur, constantiam retinens, nequidquam tamen animo immutatus esset, verbaque illa, gratiarum actione plena, illamque spiritualem hostiam, Deo obtulerit. Victimæ enim verba illius erant: Dominus dedit, Dominus abstulit, et quæ sequuntur; quod et nos etiam, Deum laudantes, in temptationibus, casibus adversis, et in insidiis, facere semper oportet.

CAP. II.

VERS. 1. «Factum est autem ut dies hæc, et venerunt angeli Dei, ut assisterent coram Domino, et diabolus venit in medio eorum, ut assisteret coram Domino.»

C Quid tandem est cur illi Deo quotidie assistentes introducantur? Ut intelligamus, res humanas divina providentia non esse destitutas; cum angeli, aliquid administraturi, quotidie a Deo mittantur, nobis licet insciis, et eorum quæ singulis diebus geruntur, ratione reddant.

VERS. 2. «Et dixit Dominus diabolo, Unde tu advenis?»

Sciebat Deus unde Satanas adveniret, a justo scilicet superatus: vult tamen videre num se victimæ ingenuæ fateretur.

VERS. 3. «Dixit autem Dominus ad diabolum: Attendisti igitur famulo meo Jobo? quod non est juxta eum de iis qui sunt super terram, homo innocens, verax, irreprehensibilis, timens Deum, abstinentis ab omni malo; adhuc autem retinet innocentiam. Tu vero dixisti substantiam ejus frustra perdere.»

Diabolus, ut acceptam cladem occultaret, primum illum repetit sermonem: Postquam, inquit, circuiri terram, adsum. Contra vero Deus, quod invidiose ille legit, retegit: et quoniam postquam interrogasset, cladem quam acceperat ex eo edoctus non sicut, ipse eam quasi in columna incidit, justique victoriā propalam collocat: Cum obambulaverim universam, adsum. Quid igitur? Nonne hac de causa egressus es? nonne hoc flagitasti? an non ipse dixisti, Trade mihi Jobi facultates? cur igitur occultas certamen? nempe ut victoriæ coronam obscureas? Attendisti famulo meo? quod non est iuxta eum homo innocens. Noli leviter vocem hanc præterire,

verum nota quod in priori testimonio, vox, ἀκαχος, Α κος· ἀλλὰ μὴ μνησθεις τοῦ ὄντος τούτου πρότερον, νῦν αὐτῷ προσέθηκε τὸν τῆς ἀκαχίας στέφανον, ἐπεδή τὰ κακὰ εὐχαρίστως ἤνεγκεν. Εἰ τι οὖν καὶ δοκεῖ ἐν τοῖς ἔξης φθέγγεσθαι τολμηρὸν, τῇ ἀκαχίᾳ προσλέγεισται. Φησὶ δὲ καὶ αὐτὸς ὑστερον ὁ Ἰωνᾶς, Οἶδε δὲ ὁ Κύριος τὴν ἀκαχίαν μου. Τῷ δὲ ἀκάκῳ οὐδεὶς τὸ δῆμα εἰς πονηρίαν λογίζεται· οὐ γάρ²⁵ τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ τῇ προθέσει τῶν ποιούντων, δικάζομεν. Υἱόλει: υἱὸς πατέρα, καὶ τὸ πρᾶγμα ἀνόσιον, καὶ ὡς πατρολοίας καταχρίνεται, διτι φωνὴν ἐναντίαν ἔρθηται πατέρι, καὶ τὴν ἐκυτοῦ δίκαιαν δισφῆμησαι ἐτόλμησε· παιδίον δὲ ἀκαχον, καὶ τύψῃ τὸν πατέρα, ή τὴν μητέρα, ή ὑδρίας πάσσης εὐφροσύνης ποθειοτέρα. Πολλάκις οὖν μητέρες εἰς ὕδρεις τὰ τέκνα διερεθίζουσιν, οὐ τῇ ὑδρει, ἀλλὰ τῇ ἀκαχίᾳ. ἀλλὰ τῷ B ἀκεραίῳ, καὶ ἀφελεῖ τοῦ θεοῦ, ἀπαγαλλόμεναι· οὕτω δὲ Θεὸς εἰδὼς, διτι οὐκέτι κακαίς φθέγγεται, δέχεται τὰ παρὰ τοῦ Ἰωνᾶ, εἰς χρίσιν καλούμενος παρ' αὐτοῦ· ἀκαχίας γάρ τὸ δῆμα, οὐ πονηρίας Deus, cum non ab improbitate illa, Jobi orationem proflicisci intelligeret, in bonam partem capit, quae ab illo dicta sunt, cum in judicium ab ipso vocaretur: innocentiae enim vox erat, non malitiae.

Frusta, inquit, ejus facultatibus invidisti, cum dices eum divitiarum causa pium fuisse: bonis spoliatus est, pietate nequaquam. Noluisti, impudens, tanquam Deo mihi fidem adhibere. Quid? nonne ex ipsa experientia persuasum te deinceps habere oportet, servum meum beneficiis philosophiam non metiri? Et illud animadverte, non dictum est, Sine causa res illius perierunt, verum, Tuditissimi, sine causa perdere; siquidem ille amissionis et jacturæ præsumum non vulgare tulit.

VERS. 4. (Alioquin autem miltens manum tuam, tange ossa ejus, et carnes ejus; certe in faciem te benedic.)

Olympiodori et Chrysostomi. Truculenta est atque impudens bellua; neque enim satis habet, nostris tantum carnibus saturari, nisi in medullas etiam et ossa pervadat; improbitate non caret, novum commentum excogitat. Res, inquit, levis momenti est, si bona amiserit, omniaque libenter contempserit, ut saluti suæ consuleret: verum quid hoc est, si in ejus animam potestate non concesseris? Atque hoc ipsum is postulare videbatur, cum diceret: *Omnia pro anima sua penderet;* corpori ergo plagam inflige. Sed quamobrem id non rogavit initio? Nimirum, quia secum ipse cogitabat, si forte contigisset victum illum discedere, e rebus pusillis illustriorem se victoriā reportaturum; sin secus, in corporis lucta, se fore superiorem. Haud inagno, inquit, bonorum possessio aestimatur ab hominibus; cuncta enim pro vitæ suæ salute largiuntur. Neque simpli citer tantum dixit, *carnes tange,* sed malum altius etiam penetrare voluit, tanta cum improbitate loquitur. Hinc etiam perspicitur nullam antiqui dra-

Mάτην αὐτοῦ, φησι, τῇ περιουσίᾳ ἐρθόνηται, εἰπας, προφάσει τῶν χρημάτων εὔσεβεν τὸν ἄνδρα. Ἐγυμώθη τῶν κτημάτων, καὶ οὐκ ἐγυμώθη τῆς εὔσεβειας. Οὐχ ἐθέλησας, ὡς ἀναίσχυντε, ὡς Θεῷ, μοι πιστεῦσαι. Ἀπὸ τῆς πείρας γοῦν, οὐκ ἔδει²⁶ πιστωθῆναι λοιπὸν, διτι μὴ ταῖς εὐπραγίαις τὴν φιλοσοφίαν δὲ μεδεῖ θεράπων μετρεῖ; Ὁρα δὲ, οὐκ εἴπεν, C διακενῆς ἀπώλετο τὰ ὑπάρχοντα, ἀλλὰ, Σὺ εἰλας ἀπολέσαι διακενῆς· ἐπει αὐτὸς μισθὸν οὐ τὸν τυχόντα ἐλεῖς τῆς ἀπωλείας.

Οὐ μὴ διὰλλα ἀποστέλλας τὴν χειρά σου, ἀφαίς τῶν δετῶν αὐτοῦ καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ· ή μὴ εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσεις.

Xρυσοστόρμου καὶ Ὁλυμπιοδώρου. Όμδον τὸ Θηρίον καὶ ἀναίσχυντον· οὐ γάρ ἀνέχεται μόνον τῶν ἡμετέρων ἐμφορηθῆναι σαρκῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρις δεστῶν καὶ μυελῶν διελθεῖν βούλεται· οὐκ ἀπορεῖ πονηρίας, εὑρίσκει πάλιν ἐπίνοιαν. Οὐδέν, φησι, μέγα, εἰ ἀπώλεσε κτήματα, ἡδέως πάντων καταφρονήσας, ἵνα ἐαυτὸν σώσῃ. Ἀλλὰ μὴν²⁷ εἰ τὴν ψυχὴν οὐ δίδως λαβεῖν; Τοῦτο γάρ ἐνέφηνε ζητῶν διὰ τοῦ λέγειν. Πάντα υπὲρ τῆς αὐτοῦ γυνῆς ἀκτεσί· τὸ γοῦν σῶμα πλήξον. Διὰ τι! δὲ μὴ ἐξ ἀρχῆς τούτῳ ξησεῖν; Ἐλογίσασιο διτι εἰ συμβῇ αὐτὸν ἡττηθῆναι, βέλτιον ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων τὴν νίκην ἐνεγκεῖν· εἰ δὲ μὴ, ἀπὸ τοῦ σώματος περιέσυμαι²⁸. Οὐ πολλού λόγου, φησι, τὰ χρηματα τοῖς ἀνθρώποις· ὑπὲρ γάρ σιντηρίας τῆς οἰκείας ψυχῆς, ἀπαντά διδάσατιν. Οὐχ ἀπλῶς δὲ, τῶν σαρκῶν, εἴπεν, ἀψαί, ἀλλ' ὡστε καὶ ἔνδοθεν τεχθῆναι²⁹ τὸ κεκόν, οὕτω μετὰ πονηρίας διαλέγεται. Δείχνυται δὲ τοι ἐντεῦθεν ὡς οὐδεμίαν ἔχει καθ' ήμῶν ἔξουσίαν ὑ ἀρχαῖος δράκων, εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ συγκωρηθῆν, κατὰ τὰς ἀρρήτους αὐτοῦ

^c Job xxxi, 6.

²⁵ ἢ σ. ἐπ!. ²⁶ ἢ σ. ορ σε διτ. ²⁷ ἢ σ. τι τοῦτο. ²⁸ ἢ σ. περιέσυμαι. ²⁹ ἢ σ. τεθῆται.

περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας. Καὶ ως ἀνελεῖν μὲν ἄνθρωπον δύναται, εἰ λάβοι συγχώρησιν, κακὸν δὲ ποιῆσαι οὐ δύναται, παρὰ Θεοῦ δὲ ἔχαιτει. Οἶδε γάρ εἰ καὶ ἐπεσεν, δτι, εἰ μὴ Θεὸς ἐπιτρέψει, οὐδὲν αὔτος κατὰ τινὸς δύναται, τῆς ἐπιτροπῆς οὕτω νοούμενης, δτι σοφῶς γίνεται, ἃτε παρὰ Θεοῦ γινομένης. "Ο δὲ λέγει, τοιοῦτον ἔστι, περίελε αὐτοῦ τὴν φρουρὰν τῆς ἔξωθεν θεραπείας, καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν ἐπιμελείας· οὐ γάρ ἔστι θαύματος ἀξιος, εἰ φυλάττεις αὐτὸν ἀπολέμητον· συγχώρησόν μοι διαφθείρατε τὰς σάρκας δχρί καὶ μυελῶν. Ἐλέγχειν γάρ οἶδε συμφορὰ γνώμην ἀπαιδιγγητον, τυφὴν καὶ μόνην [ἰσ. καὶ τρυφὴν μόνην] τῆς περὶ σὲ θεραπείας, ὑπόθεσιν ἔχουσαν· ως εἴγε ἄψη τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, τηνικαῦτα εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει, τουτέστι, φανερῶς σε βλασφημήσει.

« Εἶπε δὲ Κύριος τῷ διαβόλῳ· 'Ιδοὺ παραδίδωμί σοι αὐτὸν· μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διαφύλαξον. » (Ο δὲ Θεοδοτὺς, τῆς ψυχῆς αὐτοῦ οὐχ ἄψη.)

Χρυσοστόμος καὶ Ὄλυμπιοδώρος. Πάλιν διφιλάνθρωπος Θεός, δ τοὺς οἰκείους στεφανίτας ἀγγέλους καὶ ἀνθρέκους δημοσιεύειν βουλόμενος ἐπιτρέπει καὶ τοῦτο, ὥστε μαθεῖν ἡμᾶς, δτι δσα δύναται δ Πονηρὸς, κατὰ συγχώρησιν δύναται· καὶ δ μὲν ἔλεγε· Σὺ ἄγαι τῷ συρκῷ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἵνα μὴ λέγῃ, δτι σὺ πεφασμένως αὐτὸν ἐπλήξας, ως οἰκεῖον θεράποντα, οὐχ ἐποίησεν διπερ δητησεν δ διάβολος, ἀλλ' ἐκεῖνῳ ἐπέτρεψε.

« Ορα δὲ, οὐχ εἴπε ^{οὐ} μόνον. Τῆς ψυχῆς αὐτοῦ μὴ ἄψη, ἀλλὰ, Μόνον τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διατήρησον, εἰς μέγαν αὐτὸν φόδον περιέστησε· Τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, φησι, παρὰ σοῦ ζητῶ ^{οὐ}. Ἐπειδὴ γάρ εἰκός ἦν, τοιαύτην αὐτῶν δσον ^{οὐ} ἐπιβαλεῖν, ὥστε ἀποκτεῖνα τὸ σῶμα, καὶ εἰχεν εἰπεῖν, δτι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ οὐχ ἡψάμην· διὰ τοῦτο, φησι, διατήρησον, μὴ τι πᾶσῃ κατὰ τὸν τῆς ζωῆς λόγον· ἐάν γάρ ἀνέλῃς, οὐκ ἔτι ἡμῖν τὸ θέατρον συγκεκρίτηται.

« Καὶ ἔπαισε τὸν Ἰὼν ἔλκει πονηρῷ, ἀπὸ ποδῶν ἔιως κεφαλῆς. »

« Σπληξ, φρσιν, αὐτὸν χαλεπωτάτῃ βασάνῳ, λώρῃ καὶ ἐλέφαντι καθ' ὅλου τοῦ σώματος· ὅλον γάρ αὐτοῦ τὸ σῶμα ἐν τραῦμα ἐποίησεν, ἔνα μῶλωπα, ἵνα δι' ὅλων τῶν μελῶν στεφανίτης ἀναδειχθῇ. Οὐ γάρ οἶδε φελδεσθαι κακία, φθορά τις κατὰ τὴν οἰκείαν ὑπάρχουσα πικροτάτην διάθεσιν.

« Καὶ έλαβεν δστραχον, ἵνα τὸν ἰχῶρα διέῃ, καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας, ἔξω τῆς πόλεως. »

Τίνος δὲ ἔνεκεν οὐχὶ χερσὶν, οὐδὲ δακτύλοις τὸν ἰχῶρα ἀπέξεεν; « Οτιτε μὴ ^{οὐ} τὴν θεραπείαν μείζονα γενέσθαι ἀγδίας ὑπόθεσιν. » Ο δὲ αὐτὸς ἔσυτὸν θεραπεύσας μὴ ἀνέχομενος, πῶς ἀν ἐτέρων ἔτυχεν; Αὐτὸς ἔσυτὸν δῆμιος ἦν, οὐ διορύττων τὰς πλευρὰς,

^{οὐ} ισ. εἰπών. ^{οὐ} ισ. ζητήσω. ^{οὐ} ισ. αὐτῷ νόσου.

A conis esse in nos potestatein, nisi detur a Deo, et quidem propter arcanam suam erga nos providentiam. Ac licet, permittente Deo, homini possit vitam adimere, malum tamen inferre nequit, sed a Deo veniam flagitat. Novit enim, quamvis ipse lapsus sit, se nihil adversus quempiam posse, nisi Deus permittat; quae tamen permissio non nisi sapienter fieri judicanda est, quatenus a Deo proficitur. Quod vero dicit, ejusmodi est, nudato eum externi cultus custodia, et animæ cura; non enim admirationem meretur, si intactum illum ab omni oppugnatione tueris: da mihi ut tabe carnes ejus, ad medullas usque conficiam. Solet enim calamitas animum prodere qui virtutis disciplina non est imbutus, et cui cultus et obsequii tui causa omnis in luxu ac volupitate posita est: quapropter si tetigeris carnes ejus, in faciem te benedicet, hoc est, aperte consindet te maledictis.

B VERS. 6. « Dixit autem Dominus diabolo, Ecco, trado tibi eum: tantummodo animam ejus custodi (Theodotion vero, animam ejus ne tetigeris). »

C Chrysostomi et Olympiodori. Rursus benignus Deus, qui athletas suos corona insigniendos angelis et hominibus spectaculum publicum proponit, etiam hoc diabolo largitur, nempe ut nos intelligamus nihil sine divino permissu posse diabolum: cuius quidem hæc erat vox: Tu tange carnes ejus. Sed ne diabolus forte diceret: Tu quidem vulnus ei, tanquam famulo tuo, in speciem inflixisti quod petebat, facere noluit, verum illius potestati hoc permisit.

Ac vide quemadmodum, cum dicat non solum, Animam ejus ne tangas, sed, Animam ejus tantum custodi, metum magnum illi incutiat: animæ, inquit, ejus incolumitatem a te reposcam. Nam quia verisimile erat, eum Jobum in morbum adeo gravem conjecturum, ut corporis interitus inde sequeatur, eoque responso se excusatrum quod animam minime attigisset: idcirco, cave, inquit, ne quid in vita ratione patiatur; etenim, si de medio eum sustuleris, theatrum nobis non plaudet amplius.

D VERS. 7. « Et percussit Jobum ulcere maligno, a pedibus usque ad caput. »

Diflicillimo, inquit, cruciatu eum afficit, lue atque elephantiasi corpus omne inficit: totum enim ejus corpus, ulcus unum, et vibex una factum est; ut ex omnibus membris coronati athletæ virtus eluceret. Parcere enim non novit improbitas, quæ naturæ suæ acerba dispositione, pestis quædam ac pernicies est.

VERS. 8. « Et sumpsit testam, ut saniem raderet, et sedebat in sterquilinio, extra civitatem. »

Cur nec manibus, nec digitis saniem absterget? scilicet, ut curatio tædium et molestiam majorem crearet. Qui autem scipsum curare non sustinuerat, quomodo aliorum opem invenire poterat? Ipse sui ipsius tortor erat et carnifex, non

^{οὐ} ισ. delendum.

latus perfodiens, sed labem scaturientem undique resecans, lutoque inanimato, animatum lulum radens. Sed cur in sterquilinio sedebat? ut quæ e corpore decidebant, sordium acervo contegerentur. Cur sub dio? ne odoris gravitate necaretur; quod profecto accidisset, si in gurgustio aliquo inclusus fuisset; adde quod lentator domum nullam ei reliquerit.

Gravis quidem fuit liberorum amissio; verum post acerbam banc tragœdiam, restabat alia atrocior, et quidem, vel ad tantillum, respirandi facultate illi denegata. Hinc vermium fontes, labifaci humoris rivuli, sessio in sterquilinio, latera testa lacerata, fetor ulcerum, qui novam illam inducebat famem, quæ nec cibos appositos et præ oculis, attingere sinebat, ipsaque fame molestiam ipsi longe majorem crebat, idque non ad duos, nec decem, nec viginti, nec centum dies, sed multos menses. Ad mœrentium autem animos solandos non mediocrem vim habere possunt exempla quæ a Jobo suppeditantur, et justi vulnera, et sterquilinium, quavis regali sella splendidius. Ex Ithroni etenim regii aspectu nullum intuentibus lucrum est, sed momentanea quædam oblectatio, sine fructu ullo conjuncto: qui vero Jobi sterquilinium contemplatur, utilitatem inde omnem percipiet, et æquanimitatem summam, et in tolerandis adversis consolationem discet. Propterea multi hodie longinquas ac maritimas suscipiunt peregrinationes, ab ultimis terris in Arabiam properantes, ut sterquilinium illud visant, et videntes terram illam exosculentur, quæ coronati athletæ certamina et crux, quolibet auro pretiosiorem, exceptit. Nec enim tantus est splendor purpuræ, quantus illius tunc erat corporis, non alieno, sed suo ac proprio sanguine respersi: illaque vulnera cunctis pretiosis lapidibus erant pretiosiora. Margaritarum enim natura in nulla re vitæ nostræ prodest, nulli necessitatibus sidentium satisfacit: vulnera autem illa, mœrori omni et anxietati solamen praebent. Atque ut haec vera esse intelligas, si quis filio legitimo et unico orbatus sit, atque innumerabiles ei margaritas ostenderis, nihil tamen ad leniendam ægritudinem, dolorique medendum, attuleris. Quod si Jobi ulcerum illi ipsi memoriam excitaris, facile tali oratione Dæmonbum depuleris; quid, homo, mœres? nempe tu filium amisisti unum; beatus autem ille, postquam natorum omnium chorum extinctum vidit, ipso corpore plagam accepit, nudatus in sterquilinio sedebat; corpus sanie manabat undique, artus tibi sensim depascente; qui justitia ac religione commendatus erat, qui suarum virtutum testem Deum habebat.

Hæc profecto verba si dixeris, omnem lugentis tristitiam extinxeris, et omnem dolorem sustuleris; atque ita justi vulnera omnem in margaritam utilitatem superabunt. Fingite igitur vobis hunc athletam, et sterquilinium illud ante oculos ponite, atque cum in medio residentem intuemini, auream,

A δὲλλα τὴν πηγάδουσαν σηπεδόνα περικόπτων, καὶ τῷ νεκρῷ πηλῷ, τὸν ζῶντα πηλὸν ἔσων. Τίνος δὲ ἔνεχεν, ἐπὶ κοπρίας ἐκαθέζετο; "Μοτε τὰ καταπίπτοντα συγκαλύψῃ τῇ θημωνίᾳ. Τίνος δὲ ἔνεχεν αἴθριος; "Μοτε μὴ ἀποπνίξαι ἔαυτὸν τῇ δυσωδίᾳ· διπερ ἐπαθεν δν, εἰγε ἐν οικεσκῷ τινὶ κατακέλειστο· δὲλλας τε, οὐδὲ οἶκον αὐτῷ καταλέοιπεν δι πειραστῆς.

"Ἔν μὲν γάρ βαρεῖα καὶ ἡ τῶν παιδῶν ἀποδοτή, ἀλλ' ὅμως τὴν χαλεπήν ταύτην τραγῳδίαν ἐτέρα χαλεπωτέρα ἀνέμενε, καὶ μηδὲ μικρὸν ἀναπνεύσαντος. Ἐντεῦθεν αἱ πηγαὶ τῶν σκωλήκων, οἱ τῶν ἱώρων ρύακες, ἡ ἐπὶ τῆς κοπρίας καθέδρα, τὸ διτράχον, τὸ τὰς πλευρὰς κατακαίνον, ἡ δυσωδία τῶν ἐλκῶν, ἡ τὸν καινὸν ἐκείνον ἐπεισάγουσα λιμὸν, καὶ δρωμένων οὐκ ἀφέστα τῶν σιτίων ἄπτεσθαι, καὶ τοῦ λιμοῦ χαλεπωτέραν ἐντιθεῖσα τὴν ἀδίλιαν, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ δύο, καὶ δέκα, καὶ εἰκοσι, καὶ ἐκατὸν ἡμέραις, ἀλλ' ἐπὶ μησὶ πλεοσιν. Οὐ μετρίως δὲ τοὺς ὀδύνωμένους παρακαλέσει τὰ κατὰ τὸν Ἱών παραδείγματα, καὶ τὰ τοῦ δικαίου τραύματα, καὶ ἡ κοπρία, ἡ παντὸς θρόνου βασιλικοῦ σεμνοτέρα. Ἀπὸ μὲν γάρ τοῦ θρόνου ἰδεῖν βασιλικὸν, οὐδὲν ἔσται τοῖς θεωμένοις τὸ κέρδος, ἀλλὰ πρόσκαιρος μόνον τέρψις, δημητρίου δεξιοῦ μέρους. Ἀπὸ δὲ τοῦ τὴν κοπρίαν ἰδεῖν τοῦ Ἱών, πᾶσάν τις δέξεται ὥφελειαν, καὶ φιλοσοφίαν πολλὴν, καὶ παράκλησιν εἰς ὑπομονῆς λόγον. Διὸ τοῦτο πολλοὶ νῦν μαχράν τινα, καὶ διαπόντιον ἀποδημίαν στέλλονται, ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς εἰς Ἀραβίαν τρέχοντες, ἵνα τὴν κοπρίαν ἐκείνην ἴωσι, καὶ θεασάμενοι καταφίλησοι: τὴν γῆν, τὴν τὰ σκάμματα τοῦ στεφανίτου δεξιαμένην ἐκείνου, καὶ τὸ χρυσίου παντὸς τιμιώτερον αἷμα. Οὐδὲ γάρ οὐτως ἔστιν ἀλουργὸς λαμπρὸς, ὃς τὸ σῶμα ἐκείνο τότε ἀπέστιλεν, οὐκ ἀλλοτριώφ, ἀλλὰ οἰκείῳ βαπτιζόμενον αἷματι· καὶ τὰ τραύματα ἐκείνα ἀπάντων λίθων ἢν τιμιώτερα. Μαργαριτῶν γάρ φύσις οὐδὲν τὸν βίον ὥφελει τὸν ήμέτερον, οὐ χρείαν τινὰ πληροὶ τοῖς ἔχουσιν ἀναγκαῖαν· τὰ δὲ τραύματα ἐκείνα, πάσης ἀθυμίας ἔστι παράκλησις. Καὶ ἵνα μάθης, διτὸς τοῦτο ἔστιν ἀληθὲς, ἐὰν ἀποβάλῃ τις υἱὸν γνήσιον καὶ μονογενῆ, δεῖξον αὐτῷ μυρίους μαργαρίτας, καὶ οὐ παραμυθῆση τὸ πάθος, οὐδὲ θεραπεύσεις τὴν δόδυνγην. Ἀναμνήσας δὲ αὐτὸν τῶν τραύματων τοῦ Ἱών, δρῦδιας δυνήσῃ θεραπεῦσαι, οὕτω λέγων. Τί πενθεῖς, ἀνθρώπε; σὺ μὲν τέκνον ἀπέβαλες ἐν, δὲ μακάριος ἐκείνος, μετὰ τὸ τῶν παιδῶν δόλοκληρον ἀφαιρεθῆναις τὸν χορὸν, καὶ αὐτῇ τῇ σαρκὶ πληγὴν ἐδέξατο, καὶ γυμνὸς ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκάθητο ἱώρι πάντοθεν καταρρεόμενος, κατὰ μικρὸν αὐτῷ τῇς σαρκὶς δαπανωμένης, δίκαιος, διοσεῖδης, δὲ τὸν θεόν μάρτυρα τῇς ἀρετῆς ἔχων.

"Ἄν γάρ ταῦτα εἴπῃς τὰ βήματα, πᾶσαν ἕσθεσας; τοῦ πενθοῦντος τὴν ἀθυμίαν, καὶ πᾶσαν ἀνείλες τὴν δόδυνγην· καὶ γίνεται οὖτις χρησιμώτερα μαργαριτῶν τὰ τραύματα τοῦ δικαίου. Ὑπογράφετε τοῖνυν ἔστιν τὸν θεόν, καὶ νομίζετε βλέπειν τὴν κοπρίαν ἐκείνην, καὶ αὐτὸν ἐν μέσῳ καθήμενον, τὸν ἀνδρι-

άντα τὸν χρυσοῦν, τὸν διάλιθον, τὸν, πῶς εἶπω οὐκ **A** inquam, illam, gemmeamque statuam, neque enim οἶδα. Οὐδὲ γάρ ἔχω τιμίαν οὔτες ὅλην εὑρεῖν, ὡς δυνηθῆναι τὸ γῆμαγμένον ἐκεῖνο σῶμα παραβαλεῖν. Οὔτε καὶ πάσῃς ὅλης τιμαλφεστάτης, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τῆς σαρκὸς ἐκεῖνης ἡ φύσις ἦν τιμιώτερα, καὶ τὰ τραύματα τῶν ἥλιακῶν ἀκτίνων φαιδρότερα· αὗται μὲν γάρ τὰς τοῦ σώματος καταυγάζουσιν δύψεις, ἐκεῖνα δὲ τὰ τῆς διανοίας ἡμῶν φωτίζει τὰ δηματα, ἐκεῖνα καθάπτει τὸν διάδολον ἀπετύφλωσε· διὸ γοῦν τοῦτο, μετὰ τὴν πληγὴν ἐκείνην, ἀπεπήδησε, καὶ οὐκ ἐφάνη λοιπὸν. Σὺ δέ μοι κἀντεύθεν, ἀγαπητὲ, μάνθανε, τὸ τῆς θλίψεως κέρδος τῶν ἑστίν· ἤντικα μὲν γάρ ἐπιλούτει, καὶ ἀνέσεως ἀπέλαυν δίκαιοις, διαβάλλειν ἔσχεν αὐτὸν, ψευδῶς μὲν, ἔσχε δ' δύως εἰπεῖν· Μή δωρεὰν σέβεται σε **B** Υἱός; Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸν ἔγύμνωσε, καὶ ἐποίησε πένητα, οὐδὲ γρύξαι λοιπὸν ἐτόλμησε. Καὶ δῆ μὲν πλούσιος ἦν, ὑπισχεντο παλαίσιν αὐτῷ, καὶ ὑποσχελίζειν τὴς ἡπείρου· ἐπειδὴ δὲ πένητα εἰργάσατο, καὶ πάντων ἀπεστέρητε, καὶ εἰς ἐσχάτην ὁδύνην ἐνέβαλε, τότε ἀπεπήδησε· καὶ δῆ μὲν ὑγίεις αὐτοῦ τὸ σῶμα ἦν, τὰς χειρας ἀντῆρεν, δῆ δὲ αὐτοῦ κατέκοψε τὴν σάρκα, τότε ἔψυχεν ἡτοθεῖς. Εἶδες πόσον πενία πλούτου, καὶ νόσος ὑγιείας, καὶ πειρασμός ἀνέσεως βέλτιον τοῖς νήφουσιν ἐστι, καὶ χρησιμώτερον, καὶ λαμπροτέρους, καὶ εὐτονωτέρους τοὺς ἀθλοῦντας ποιεῖ; τίς εἰδε, τίς ἡκουσεν οὕτω θαυμαστὰ παλαισμάτα; οἱ τῶν ἔξωθεν ἀγώνων πύκται, ἐπειδῶν κατακόψαι τὰς κεφαλὰς τῶν ἀντιπάλων, τότε νικῶσι, καὶ στεφανοῦνται· οὖτος; δέ, δῆ τε κατέκοψε τὸ σῶμα τοῦ δικαίου παντοδαποῖς ἔλκεσιν αὐτὸν διατρήσας, καὶ ἀπενεότερον ἐποίησε, τότε ἐνικήθη καὶ ἀνεχώρησε. Καὶ ἐπειδὴ διώρυξεν αὐτοῦ πάντοθεν τὰς πλευράς, αὐτῷ μὲν οὐδὲν πλέον ἐγένετο· τὸν γάρ ἐναποκείμενον θησαυρὸν οὐκ ἐσύλησεν, ἡμῖν δὲ φανερώτερον αὐτὸν ἐποίησε, καὶ διὰ τῆς διορυγῆς ἐκεῖνης, ἔδωκεν ἄπασιν, εἰς τὸ ἔνδον βλέπειν, καὶ καταμανθάγειν αὐτοῦ τὸν πλοῦτον ἀπαντά· καὶ δῆ τε κρατεῖν προσεδάκησε, τότε μετ' αἰσχύνης πολλῆς ἀνεχώρησε, καὶ οὐδὲμίλαν οὐκέτι φωνὴν ἀφῆκε.

riora prospectus pateret, illiusque opes universas tunc cum ingenti dedecore ausugit, nullamque vocem amplius emisit.
Τί γέγονεν, ὁ διάβολος; τίνος ἔνεκεν ἀναχωρεῖς; οὐκ ἐγένετο πάντα δσα τῇθλησας; οὐκ ἀνέλιξες αὐτοῦ τὰ ποίμνια, τὰ βουκόλια, τὰς ἀγέλας τῶν ἵππων, τῶν ἡμιόνων; οὐχὶ καὶ τὸν χορὸν τῶν παίδων ἀπώλεσες, καὶ τὴν σάρκα κατέκοψας ἀπασαν; τίνος ἔνεκεν ἀναχωρεῖς; Ότι ἐγένετο μὲν πάντα δσα τῇθλησα, φησίν· δὲ γενέσθαι μάλιστα τῇθουλόμην, καὶ δι' δ πάντα ἐποίησα, τοῦτο οὐκ ἐγένετο· οὐδὲ γάρ ἐδλασφῆμησε. Διὰ γάρ τούτο πάντα ἐκεῖνα ἐποίουν, φησίν, ἵνα τούτο ἐξέλθῃ· τούτου δὲ μὴ γενομένου, οὐδέν μοι πλέον ἀπὸ τῆς ζημίας τῶν χρημάτων, ἐγένετο, καὶ τῆς τῶν παίδων ἀπωλείας, καὶ τῆς τοῦ σώματος πληγῆς· ἀλλὰ τούναντίον ἤπειρ τῇθουλόμην ἐξένη, λαμπρότερον ἐποίησα τὸν ἔχθρον, καὶ φαιδρότερον εἰργασάτην.

"Ἐγνως δισον τῆς θλίψεως τὸκέρδος; Καλὸν μὲν

C **D** **E** inquam, illam, gemmeamque statuam, neque enim quo appellem nomine, satis invenio; nulla tanti pretii suppeditat se materia quæ cum cruento illo corpore conferri potest. Sic carnis illius natura, pretiosissima quaque materia longe pretiosior erat, et vulnera, radiis solaribus splendidiora: hi enim corporis oculos irradiant, illa vero mentis aciem illuminant, illa diabolum penitus excæcaverunt; atque ob id ipsum, post eam inflictam plagam, conjectus in fugam, postea nunquam comparuit. Tu vero, dilecte, quantus sit tribulationis fructus, mecum hinc disce; quando enim justus oibis, animique quiete ac remissione fruebatur, illius accusandi locus erai aliquis diabolo, poteratque (sed mendaciter tamen) dicere: *Num gratis Jobus te colit?* Ubi vero cunctis illum rebus nudavit, atque ad inopiam redegit, ne hiscere quidem amplius ausus est. Cum enim in re lauta esset, cum eo se congressurum pollicebatur, illumque supplantaturum minitabatur. Postquam vero pauperem eum reddidit, rebusque omnibus spoliavit, atque in summos cruciatus conjectit, in fugam se contulit: et quandiu sanum erat corpus, manus contra sustulit; quando autem carnem laniasset, tunc victus profugit. Vidisti quanto, hominibus sobrias et vigilantes, paupertas divitiis præstet, et utilior sit morbus valetudine, et tentatio quiete, quantoque eos qui in pulvere acieque versantur, clariores fortioresque efficiat? Quis adeo mirificas contentiones aut vidit unquam, aut audivit? In ethnici certaini inibus, pugiles, ubi adversariorum caput præciderint, tunc ob victoriam corona donantur: hic autem postquam justi corpus, omni ulcerum genere perterebratum, concidisset, et imbecillius reddidisset, tum demum superatus est, fugæque se dedit. Ac postquam latera undique perfodisset, ipse quidem nullum inde quæstum lucrum reportavit; thesaurum enim intus reconditum deprædatus non est; nobis vero illum in clariore luce collocavit, fecitque ut ex ea laterum effossione nobis in integereremus: cumque victoriam sibi polliceretur, tunc cum ingenti dedecore ausugit, nullamque vocem amplius emisit.

Quid actum est, o diabole? cur retro fugis? an non quæ cupiebas facta sunt omnia? annon illius greges, armenta boum, equorumque mandras, ac inulorum, interemisti? annon chorūm liberorum perdidisti? annon carnem universam concidiisti? cur pedem refers? Nimirum, inquit, quia que optabam perfecta sunt omnia; verum quod mihi maxime cordi erat, et quo studia actionesque meas referebam omnes, haudquaquam consecutum est; nec enim Deo impiis vocibus conviciatus est. Huc enim, et ut illud eveniret, omnes conatus mei spectabant; quod cum minime assecutus fuerim, ex opum jactura, ex filiorum interitu, ex corporis plaga, non modo nihil lucri mihi accessit: imo contrarium ejus quod optabam, accidit, splendidiorum redili iinicum, et clariorem effeci.

Animadvertisisti quantum lucrum calamitas secum

afferat? Pulchrum quidem fuit ejus corpus, cum sanum esset; multo tamen est ampliorem dignitatem adeptum cum vulneribus illis confossum esset. Lanæ etenim priusquam insificantur, pulchræ sunt; postquam vero colorem purpureum imbibent, infestabilem pulchritudinem ac venustatē summam assequuntur. Nisi illum omnibus exuisset, victoris bonam habitudinem minime cognovissemus; nisi corpus ejus plagis perforasset, qui intus latebant radii fulgorem minime reflexissent; nisi eum in limo collocavisset, divitias ejus ignoravissemus: neque enim rex solio insidens splendidus adeo ac illustris est ut Jobus, qui in sterquilino tunc sedebat; mors quippe regalem sellam excipit, illam autem stercorum sedem, regnum cœlorum. Hanc proposui historiam, non ut quæ exposita sunt laudibus prosequamini, sed ut viri virtutem patientiamque imitemini; et ex illius factis eruditii, nihil grave esse discatis in humanis rebus, uno excepto peccato. Non paupertatem, non morbum, non contumeliam, non convicium, non dedecus, non (quod malorum omnium supremum judicatur) mortem: nomina enim hæc sunt apud sapientes, malorum nomina, inquam, re ipsa carentia; vera autem calamitas est Deum offendere, et eorum quæ eidem non probantur, quidpiam admittere.

Restat ut recte factorum, et malorum quæ pertulit, comparationem instituamus, ut certo intelligas, non tantum recte factis, sed malorum etiam tolerantiae, præmia esse proposita, et quidem ampla, et huic non minus quam illis, imo interdum huic multo potius quam illis. In medium, si placet, magnum patientiæ athletam, qui in utroque genere excelluit, adducamus, ut unde magis enituerit intelligas: comparatione igitur facta, quo demum tempore illius virtus magis cluxerit, videamus; utrum quando communis quidam portus erat egenitibus? an potius cum acerba, et quæ ejus animum gravi conficiebant angore, pateretur? utrum, cum domum cunctis adventantibus patesceret? an vero cum illa eversa, nullum verbum asperius protulit, sed Deum multo magis laudavit? atqui illud quidem recte factum, hoc vero perpessio fuit.

Dic mihi, quando is clarior fuit? utrum, cum pro liberis mactabat hostias, illosque ad concordiam adducebat? an potius cum ruina oppressis, et acerbissimo mortis genere interemptis, cum magna animi æquanimitate id quod acciderat pertulit? Quando magis virtus ejus enituit? utrum cum agnorum suorum vellere, nudorum humeri concalescebant? an vero cum allato nuntio de cœlesti igne quo grex ovium cum pastoribus crematus est, non solum nec turbatus est, nec commotus, verum etiam casum placide tulit? Quando is major fuit? utrum cum corporis sanitate ad patrocinandum iis utebatur qui affliciebantur injuria, iniquorum molas conterens, et ex medio dentium rapinas eripiens,

A γάρ τὸ σῶμα καὶ διγαίων ἦν· πολλῷ δὲ σεμνότερον γέγονε, κατατημθὲν ὑπὸ τῶν τραυμάτων ἐκείνων. Ἐπει καὶ ἔρια καλὰ μὲν καὶ πρὸ τῆς βαφῆς, ἐπειδὴν δὲ ἀλουργὰ γένηται, ἀφατον προσλαμβάνει τὸ κάλλος, καὶ πολλὴν τὴν εὐπρέπειαν. Εἰ μὴ ἀπέδυσεν αὐτὸν, οὐκ ἂν ἔγνωμεν τοῦ στεφανίτου τὴν εὐεξίαν· εἰ μὴ διέτρησεν αὐτοῦ τὸ σῶμα ταῖς ώτειλαῖς, οὐκ ἂν ἀντέλαμψαν Ἑνδοθεν αἱ ἀκτίνες· εἰ μὴ ἐκάθισεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κοπρίας, οὐκ ἂν ἔγνωμεν αὐτοῦ τὸν πλοῦτον· οὐδὲ γάρ οὕτω λαμπρὸς ἐπὶ θρόνου καθήμενος βασιλεὺς, ὡς ἐκεῖνος, ἐπὶ τῆς κοπρίας τότε καθήμενος, ἐπίσημος ἦν, καὶ περιφανῆς· μετὰ μὲν γὰρ τὸν βασιλικὸν θρόνον, θάνατος, μετὰ δὲ τὴν κοπρίαν ἐκείνην, οὐρανῶν βασιλεῖα. Ταύτην παρέθηκε τὴν ἴστοριαν, οὐχ ἵνα ἐπιανῆτε τὰ λεγόμενα, ἀλλ᾽ ἵνα τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὴν ὑπομονὴν μιμήσθητε· ἵνα διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν⁴⁴ μάθητε, διτι οὐδὲν δεινὸν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ᾽ ἡ ἀμαρτία μόνη. Οὐ πενία, οὐ νόσος, οὐχ ὕδρεις, οὐκ ἐπήρεια, οὐκ ἀτιμα, οὐ τὸ πάντων δοκοῦν ἔσχατον εἶναι τῶν κακῶν, δὲ θάνατος· δύναματα γάρ ταῦτα μόνον ἔστι, τοῖς φιλοσοφοῦσι, συμφορῶν δύναματα, πραγμάτων ἔρημα· ἡ δὲ ἀληθῆς συμφορὰ, τὸ προσκροῦσαι Θεῷ, καὶ ποιῆσαι τι τῶν μηδ δοκούντων αὐτῷ.

C Λείπεται δὲ κατορθωμάτων, καὶ παθημάτων ποιῆσασθαι σύγχρισιν, ἵνα μάθῃς σαφῶς, διτι οὐ κατορθώμαται μόνον, ἀλλὰ καὶ παθήμασιν, ἀμοιβαὶ κεῖνται, καὶ ἀμοιβαὶ σφόδρα μεγάλαι, καὶ παθήμασιν οὐκ ἔλαττον ἡ κατορθώμασι, μᾶλλον δέ ἔστιν ὅπου πλέον, ἡ κατορθώμασι. Καὶ εἰσαγάγωμεν, εἰ δοκεῖ, τὸν μέγαν τῆς ὑπομονῆς ἀθλητὴν, τὸν ἐν ἐκατέροις διαλάμψαντα τούτοις, ἵνα εἰδῆς πόθεν μειζόνως διέλαμψεν· ἰδωμεν οὖν συγχρίναντες, πότε λαμπρότερος ἦν, διτι κοινὸς ἦν λιμὴν τοῖς χρήζουσιν, ἡ διτι ἐπασχε τὰ δύναμηρά, καὶ πολλὴν ἐντιθέντα αὐτῷ τὴν ἀθυμίαν· διτι τὴν οἰκείαν αὐτοῦ πᾶσι τοῖς παριοῦσιν ἀνέψειν, ἡ διτι κατενεχθεὶσης αὐτῆς οὐδὲν ἐφθέγξατο δῆμα πικρὸν, ἀλλ᾽ εὐφήμησε τὸν Θεόν· καίτοι τὸ μὲν κατόρθωμα ἦν, τὸ δὲ πάθημα.

D Πότε φαιδρότερος ἦν, εἰπέ μοι; διτι Εθνεν ὑπὲρ τῶν παιδῶν, καὶ πρὸς δύμνοιαν αὐτοὺς συνῆγεν, ἡ διτι καταχωσθέντων αὐτῶν, καὶ τῷ πικροτάτῳ τρόπῳ τῆς τελευτῆς καταλυσάντων τὸν βίον, μετὰ πολλῆς τῆς φιλοσοφίας ἡνεγκε τὸ συμβάν; Πότε μᾶλλον ἐξέλαμψεν; διτι ἀπὸ τῆς κουρᾶς τῶν ἄρνων αὐτοῦ ἐθερμάνθησαν τῶν γυμνῶν οἱ δῶμοι, ἡ διτι ἀκούσας, Πῦρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπεσε καὶ κατέφαγε τὴν ἀγέλην μετά τῶν ποιμένων, οὐ διεταράχθη, οὐδὲ ἐθορυβήθη, ἀλλὰ πράως ἡνεγκε τὴν συμφοράν; Πότε μειζῶν ἦν; διτι τῇ ὑγιείᾳ τοῦ σώματος εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐκέχρητο προστασίαν, συντρίβων τὰς μύλας τῶν ἀδίκων, καὶ ἐκ μέσου τῶν ὁδόντων ἐξαρπάζων ἀρπάγματα, καὶ λιμὴν αὐτοῖς γινόμενος, ἡ διτι τὸ σῶμα

⁴⁴ Ισ. αὐτοῦ.

τοῦτο αὐτοῦ, τὸ τῶν ἀδικουμένων δόπλον, ἐώρα κατε- Α πορτυσμεῖς illis existens? an vero cum ipsum illud σθίσμενον ὑπὸ σκωλήκων, καὶ καθῆμενος ἐπὶ τῆς κοπρίας, αὐτὸς αὐτὸς κατέζαινε, λαβὼν δοτραχον; Τίκω γάρ βάλανας γῆς ἀπὸ Ιχῶρος ξύων, φησί. Καίτοι ἔκεινα μὲν πάντα κατορθώματα, ταῦτα δὲ πάντα παθήματα ἦν· ἀλλ' ὅμως ταῦτα αὐτὸν λαμπρότερον ἔκεινων ἀπέφηνε. Τοῦτο γάρ μάλιστα τὸ πικρότατον αὐτῷ τῆς παρατάξεως μέρος ἦν, καὶ μείζονος δεδμενον τῆς ἀνδρείας, καὶ εὔτονωτέρας ψυχῆς, καὶ ὑψηλοτέρας διανοίας, καὶ πλειον περὶ τὸν θεὸν ἔχουσης ἀγάπην. Διά τοι τοῦτο, ἔκεινων μὲν γνινομένων, εἰ καὶ ἀναισχύντων, καὶ σφόδρα ἰταμῶς, ἀλλὰ ὅμως ἀντείπεν διάδοιος λέγων· Μή δωρεάν Ίώδ σέβεται τὸν Κύριον; τούτων δὲ συμβάντων, ἔγκαλυψάμενος ἀνεχώρησε, νῦν δοὺς, καὶ οὐδὲ ἀναισχύντου τινὸς ἀντιλογίας σκιάν γοῦν ἔχων προβαλέσθαι.

« Χρόνου δὲ πολλοῦ προσδεδηκότος, εἶπεν αὐτῷ ἡ γυνὴ αὐτοῦ· Μέχρι τίνος καρτερήσεις, λέγων· Ἰδού ἀναιμένω χρόνον ἔτι μικρὸν, προσδεχόμενος τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου; »

Οὐ δέ, περαιτέρω προϊόντος αὐτῷ τοῦ ἀγῶνος, πάλιν ἐτέρους ἀναδείται στεφάνους, ἐκ τῶν πρὸς τὴν γυναικα φρέματων. Καὶ γάρ ἡ γυνὴ μᾶλλον λοιπὸν ὑπελείψθη, πάντων ἀφανισθέντων αὐτῷ, καὶ τῶν παιδῶν, καὶ τῶν ϕημάτων, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος, καὶ αὐτῇ πρὸς πειραν καὶ ἐπιθυμοῦν· διὰ τοῦτο αὐτὴν μετὰ τῶν τέκνων οὐκ ἡφάνισεν διάδοιος, οὐδὲ ἥτησεν αὐτῆς τὴν σφαγὴν, ἐπειδὴ προσδόκησε μεγάλως αὐτῷ συντελεῖν, πρὸς τὴν ἐπιθυμοῦν τοῦ ἀγίου τούτου· διὰ τοῦτο, ὥσπερ τι μεγίστους δόπλον, αὐτὴν αὐτῷ κατέλιπεν. Εἰ γάρ παραδεῖσου, φησί, δι' αὐτῆς ἔξεβαλον τὸν Ἄδαμ, πολλῷ μᾶλλον ἀπὸ κοπρίας ὑποσκελίσαις δυνήσομαι τὸν Ίώδ. Καὶ θέα τὴν κακουργίαν· οὐδὲ γάρ τῶν βοῶν ἀπολλυμένων προσῆγαγε τὸ μηχάνημα τοῦτο, οὐδὲ τῶν δινῶν, οὐδὲ τῶν καμήλων, ἀλλ' οὐδὲ τῆς οἰκίας κατενεχθείσης, οὐδὲ τῶν παιδῶν καταχωσθέντων, ἀλλὰ σιγῇ τέως καὶ ἡσυχάζει, πρὸς τὸν ἀθλητὴν δρῶν· δτε δὲ τῶν σκωλήκων ἀνέθλισεν ἡ πηγὴ, καὶ σηπόμενον τὸ δέρμα κατέρρει, καὶ δαπανώμεναι αἱ σάρκες, Ιχῶρα πολλῆς γέμοντα δυσωδίας ἐποίουν, καὶ τηγάνων, καὶ καμίνων, καὶ πάσης φούγδος ἀδυνητότερον, αὐτὸν ἡ τοῦ διαβόλου κατανήλισκε χειρ, θηρίου παντὸς καλεπώτερον διατρύγουσα πάντοθεν, καὶ κατεσθίουσα τὸ σῶμα· καὶ ἐν ταύτῃ τῇ συμφράξι πολὺς προῆλθε χρόνος, τότε αὐτὴν προσάγει, ήδη τεταριχευμένη καὶ κατεργάσθέντι. Εἰ γάρ παρὰ τὸ προσίμα προσῆλθε τῆς συμφράξεως, οὐδὲ ἀν ἔκεινον εἴρεν οὕτως ἐκνενευρισμένον, οὐδὲ ἀν αὐτῇ τὴν συμφράξαν ἔσχεν ἐξογκώσαις οὕτω καὶ ἐπάραι τῷ λόγῳ. Νυνὶ δὲ ὅτε αὐτὸν εἶδε, διὰ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου διψῶντα ἀπαλλαγῆς, καὶ ἐπιθυμοῦντα τῆς τῶν ἐπικειμένων λύσεως σφοδρῶς, τότε προσέρχεται. Ότε γάρ σφόδρα κατειργασμένος ἦν, καὶ οὐδὲ ἀναπνεῖν λοιπὸν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἐπεθύμει,

corpus, quod calamitosorum scutum erat, a vermisbus devorari videbat, sedensque in sterquilinio, ipse sumpta testa illud radebat? Dicit enim, Infuso glebas terræ, a sanie radens: et tamen illa omnia facinora erant egregia, haec autem omnia, malorum perpessiones: nihilominus haec multo magis quam illa illustriorem eum reddiderunt. Haec certaminis ejus et conflictus pars erat longe accrissima, quæ majore fortitudine, constantiore animo, sublimiore mente, Deique amore magis accensa, indigebat. Ac propterea, cum hæc ita evenissent, diabolus, licet impudenter quidem et audacter valde, nihilominus tamen responsando dixit: Num gratis Jobus colit Dominum? Cum autem hæc adversa contingerent, ne umbram quidem impudentis contradictionis, quam prætenderet, habens, operatus, ac terga vertens, retrocessit.

VERS. 9. « Tempore autem multo transacto, dixit ei uxor ejus: Quousque sustinebis, dicens: Ecce permaneo tempus adhuc parvum, exspectans spem salutis meæ? »

At ille, cum ulterius procederet certamen, novis rursus coronis, ob verba ad conjugem, redimitur. Ex illa enim rerum omnium, fortunarum, liborum, et corporis ruina, uxori ei sola ad temptationem et insidias de industria relictæ est: ac proinde diabolus illam una cum liberis non extinxit, neque ejusdem interitum poposcit, quoniam ad insidias justo huic parandas, auxilium non leve ab ipsa sperabat; idcirco eam sibi, tanquam maximum et validissimum telum, reservavit. Si enim ex paradyso, Inquit, Adamum mulieris ope exturbavi, multo magis Jobum in sterquilinio everttere potero. Ac vide sceleratum artificium; neque enim post boum, asinorum, ac camelorum greges abactos, neque post eversam domum, neque post obrutos liberos, machinam hanc adhibuit; sed interim silet et quiescit, oculis in unum athletam conjectis: cum autem vermium fontes redundarent, et tabe corrupta cutis deflueret, et consumpta caro putrem saniem graveolentia plenam gigneret, manusque dæmonis acerbiorē sensu doloris quam sartago, fornax, et quævis flamma, eum absumeret, et qualibet sera immanius undique corpus circumrodere ac devoraret: cumque in hac calamitate multum temporis effluxisset, tunc demum homini macerato, et corporis Manguore confecto, uxorem subornat et admovet. Si enim in calamitatum primordiis illa accessisset, non offendisset eum adeo enervatum, neque ipsa vim calamitatis efferre verbis, et exaggerare tantopere potuisse. Cum vero longinqui temporis pertæsum, calamitatum exitum, et liberationem a malis præsentibus sitire eum et vehementer expetere animadvertisit, tunc demum accedit. Cumque vehementi oppugnatione defatigatus esset, nec respirare amplius posset, quinetiam.

mortem ipsam optaret, audi quid dicat e: *Utinam p̄ss̄m mihi ipse manus afferre, aut rogarem alium, et saceret mihi hoc!* Ac mulieris considera cum scelere conjunctam calliditatem, quemadmodum a temporis diuturnitate statim ducet exordium: *Quousque sustinebis?* inquit. Quod si nuda verba, remotis rebus, animum mollire interdum possunt; tute cogita quid eum passum tunc esse verisimile est, qui post hujusmodi verba, rebus etiam ipsis torqueretur: et quod pejus est, cum haec ipsa ab uxore dicerentur, atque ab ea uxore cuius animus reciderat ac desperatione fractus erat; idque agebat ut in eamdem desperationem virum conjiceret. Sed nimurum, ut machinam quae adamantino huic muro admota est, apertius cognoscamus, verba ipsa audiamus: quænam vero sunt illa? *Quousque sustinebis dicens, Ecce permaneo tempus adhuc parvum, exspectans spem salutis meæ?* Tempus, inquit, ipsum tua verba refellit, quod licet jami diuturnum fuerit, nullum tamen malorum finem assert. Haec autem non eo tantum loquebatur, ut ad desperationem eum adigeret, sed etiam ut conviciis et mordacibus dictis insectaretur: etenim eam Jobus, molestiam exhibentem, sœpe consolatus erat, atque his verbis repulerat: *Exspecta adhuc paulisper, et brevi dabitur his finis; convicium ergo illi faciens, inquit, an nunc etiam idipsum dicturus es?* multum enim iam temporis fluxit, nec ullus harum rerum finis apparuit. Quid, o mulier, athletam enervas? quid manus contrahis? cum dicendum esset, *adhuc parvum.* Malitiam etiam insignem considera; non boum meminit, aut ovium aut camelorum (sciebat enim harum rerum amissionem haud magnopere illius animum exulceratum fuisse), ad naturam statim properat, et liberos revocat in memoriam: siquidem in illorum ruina tunicam illum discidisse, comamque totondisse vidit; neque enim dixit, *Liberi tui perierunt, sed cuim magno animi affectu:*

VERS. 9. « *Ecce enim deletum est memoriale tuum de terra: filii et filiae, mei uteri dolores, et labores quos in vacuum laboravi cum ærumnis.* »

Primitus quidem liberi expetebantur, et in deliciis erant, quia hac ratione memoriam quisque evitare suæ quasi reliquias, posteris tradebat. Quia enim nondum mortalibus illis spes fulserat resurrectio, verum mors dominabatur, et una cuim vita hac, qui moriebantur, extinguiri se arbitrabantur: ex liberis solamen eis præbuit Deus, quo vivæ imagines morientium permaneret essetque genus nostrum incolume, maximumque morituris, et illorum amicis, soboles solatium afferret. Atque ut intelligas, vel ob hanc unam rem præcipue, optabilem prolem fuisse, audi quid post tam multis et inessabiles plagas, apud Jobum conjux lamentetur: *Ecce deletum est,* inquit, *memoriale tuum de terra.* Ac rursus Saul ad David: *Jura mihi ut*

Aδκουσον τι φησιν· *Εἰ γάρ διεῖλον δυραλμῆρ ἐμαντὸν χειρῶσασθαι, η̄ δεηθεὶς τε ἐτέρου, καὶ ποιήσει μοι τοῦτο.* Καὶ θέα μοι τὴν κακουργίαν τῆς γυναικός, πόθεν εὐθέως προοιμάζεται ἀπὸ τοῦ πλήθους τοῦ χρόνου· *Μέχρι τίνος καρτερήσεις;* λέγουσα. Εἰ δὲ πολλάκις, καὶ πραγμάτων οὐκ δυτῶν, λόγοι μόνοι ἴσχυσαν μαλάξαι, ἐννόησον τι τότε πάσχειν αὐτὸν εἰκός ἦν, μετὰ τῶν ὅμμάτων τούτων, καὶ τῶν πραγμάτων ὁδυνότων αὐτὸν· καὶ τὸ δὲ πάντων χειρον, ὅτι καὶ γυνὴ ταῦτα λέγουσα ἦν, καὶ γυνὴ ἀναπτυσσα, καὶ ἀπαγορεύουσα, καὶ διὰ τοῦτο σπουδάζουσα καὶ αὐτὸν εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβαλεῖν. Πλὴν ἀλλ' ἵνα σαφέστερον ἰδωμεν τὸ μηχάνημα, τῷ ἀδαμαντίῳ τούτῳ προσταγμένον τείχει, καὶ αὐτῶν ἀκούσωμεν τῶν ὅμμάτων. Τίνα οὖν ἔστι ταῦτα; **B**Μέχρι τίνος καρτερήσεις λέγων, *'Ιδοὺ ἀραιέρω χρόνος ἔτι μικρὸν προσδεχόμενος τὴν ἀλπίδα τῆς σωτηρίας μου.* Ἡλεγέτε γάρ σου, φησί, τὰ ῥῆματα δὲ χρόνος, μακρότερος μὲν γινόμενος, λύσιν δὲ οὐδεμιᾶς ἐμφαίνων. Ταῦτα δὲ ἐλεγεν, οὐκ εἰς ἀπόγνωσιν αὐτὸν ἐμβάλλουσα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὀνειδίζουσα, καὶ κωμῳδοῦσα· καὶ γάρ ἐκεῖνος ἐνοχλοῦσαν ἀεὶ παραμυθούμενος, καὶ διακρουόμενος, τοιαῦτα ἐφθέγγετο, ἀνάμεινον ἔτι μικρὸν, καὶ ταχέως ἔσται τούτων τὸ τέλος· ὀνειδίζουσα τοῖνυν αὐτῷ, φησί, μή καὶ νῦν τὸ αὐτὸν ἐρεῖς; πολὺς γάρ οὐ σφόδρα αὐτὸν τούτοις δαχνύμενον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν φύσιν εὐθέως ἐρχεται, καὶ τῶν παιδῶν ἀναμιμνήσκει· ἐπ' αὐτοῖς γάρ εἰδεν αὐτὸν, καὶ τὴν ἐσθῆτα διαρρήξαντα, καὶ τὴν κόμην ἀποκειράμενον· καὶ οὐκ εἰπεν, *'Απώλετό σου τὰ παιδία,* ἀλλὰ σφόδρα περιπαθῶς.

C« *Ίδοὺ γάρ τριῶνισται σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς·* υἱοί καὶ θυγατέρες, ἐμῆς κοιλίας ὡδίνες καὶ πόνοι, οὓς εἰς τὸ κενὸν ἐχοπίσασα μετὰ μόχθων.

Παρὰ μὲν τὴν ἀρχὴν, ποθεινὸν τὸ τῶν παιδῶν ἦν, διὰ τὸ καταλιμπάνειν ἔκαστον μνημόσυνον, καὶ λείψανα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς. Ἐπειδὴ γάρ ἀναστάσεως οὐδέποτε ἥσαν ἐλπίδες, ἀλλ' ὁ θάνατος ἐκράτει, καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ζωῆν, ἀπόλλυσθαι ἐνομίζοντο οἱ τελευτῶντες· ἔδωκεν δὲ Θεὸς τὴν ἐκ τῶν παιδῶν παραμυθίαν, ὡστε τῶν ἀπειθόντων ἐμψύχους εἰκάνας μένειν, καὶ τὸ γένος ήμῶν διατηρεῖσθαι, καὶ τοῖς μέλλουσι τελευτὴν, καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις τῶν ἐκείνων, μεγίστην εἶναι παραμυθίαν, τὰ ἐκείνων ἔχοντα. Καὶ ἵνα μάθης, ὅτι διὰ τοῦτο μάλιστα ποθεινὰ τὰ τέκνα ἦν, δικουσον τι πρὸς τὸν Ἰὼν ἀποδύρεται, μετὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀφάτους πληγάς, ἢ γυνή. *'Ιδού, φησίν, ἀπώλετό σου τὸ μνημόσυνον ἀπὸ τῆς γῆς.* Καὶ πάλιν δὲ Σκούλη πρὸς τὸν Δαΐδη· *'Ομοι*

σὸν μοι, ἵρα μὴ ἀφανίσῃς τὸ σπέρμα μου, καὶ τὸ A non deleas semen meum et nomini meum post me¹.

δρουμά μου μετ' ἔμβ. Εἰ γάρ καὶ νῦν, ἀναστάσεως φανεῖσης, ἐντεῦθέν ἔστι τὰ παιδία ἐπέραστα, ἀπὸ τοῦ τὴν μνήμην τῶν ἀπελθόντων διατηρεῖν, πολλῷ μᾶλλον τότε· διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀρά ἐντεῦθεν γίνεται πικροτέρα· οὐδὲ γάρ ἔχει τὰ παιδία ὁ ἐπαρώμενος εἰπεν, ἔξοδοθρευθῆ, ἀλλὰ, τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἀχρ̄ τῆς γῆς. Υἱοὶ καὶ θυγατέρες. Εἰποῦντα δὲ, τὸ μνημόσυνον, μετὰ ἀχριβείας πάλιν, ἔκατέρας τῆς φύσεως μέμνηται. Οὐχὶ υἱός, φησιν, οὐ θυγάτηρ περιλέλειπται, οὐ τὴν μνήμην τῇ διαδοχῇ φυλάξωσι· μονονούχη λέγουσα, διτεῖ εἰ καὶ ὑγιάνται συμβαλή, ἀνόνητος ἡ τῆς ὑγιείας ἀπόλαυσις, παιδῶν οὐκ δυτεων· ἐπὶ παισὶ γάρ εἰχον τὴν ἐλπίδα τῆς διαμονῆς οἱ πάλαι, καὶ τὴν μέλλουσαν ἐπαγγελίαν, ἀναστάσει ἐμμιμούντο θυητῇ. Οὐ μέμνηται τῶν χρημάτων, οὐδὲ τῶν θρεμμάτων· ἥδει γάρ μεγαλόθυχον, ² ἀλλ' ὁ μάλιστα καθάψασθαι αὐτοῦ ἴσχυσε· ποιάν, φησιν, προσδοκῆς ἔσεσθαι μετασολήν; μηδὲ τοὺς ἀφανισθέντας ἐπανελθεῖν ἔνι λοιπὸν; ἄγονος, ἀπαίς, πρόρθιζος ἀνεσπάσθης, οὐ καταλειφθέντος τινὸς, δι' οὖν μνημονευθῆση. Εἰ δὲ σοι, φησιν, οὐ μέλει τούτων, καὶ τὸ ζυμὸν σκόπει. Καὶ δρα τὸ περιπαθές· Tῆς ἔμης κοιλίας ὠδίνες καὶ πόνοι, οὓς εἰς τὸ κεφάλην ἐκοπλασα μετὰ μόχθων· ὠδίνες μὲν, τοῦ τόκου· πόνοι δὲ, τῆς ἀνατροφῆς. "Ο δὲ λέγει τοιοῦτόν ἔστιν· Ἡ τὸ πλέον ἐνεγκείσα, ἥδη κημαὶ διὰ σὲ, καὶ τοὺς μὲν τόνους ὑπέστην, τῶν δὲ καρπῶν ἀπεστέρημα. Ταῦτα δέ φησιν, ἵνα δεῖται, καὶ ἐαυτὴν κοινωνοῦσαν τῆς συμφορᾶς· ἀπίθανος γάρ δοκεῖ σύμβουλος, δὲ ἐν ἀλλοτρίοις φιλοσοφῶν κακοῖς. Διὰ πάντων οὖν τῶν ψημάτων βέλος δλιγωρίας ἐξαποστέλλουσα, συμμίγνυσι καὶ τὸ ἐαυτῆς πρόσωπον, ἵνα τῇ τε τῶν παιδῶν μνήμη, τῷ τε ἐαυτῆς πάθει, μειζόνως ἐκκαλέσται εἰς ἀποδυσπέτησιν τὸν δίκαιον. Τί, φησι, τὸ παρόν αἰεὶ διωθούμενος, ἀπὸ τῶν μελλόντων σαυτὸν παραθαρσύνεις εἰκῇ, ἀπαίς, δοιοκός, γυμνός, ἐξεφαρμένος;

ἴσονε, justum vehementius ad impatientiam stimulet: cur, inquit, id quod præsens est semper amo- liendo, te ipsum futuri temporis exspectatione frustra confirmas, cum liberis ac domo careas nudus- que contabescas?

« Σὺ δὲ αὐτὸς ἐν σαπρίᾳ σκωλήκων κάθησαι, δια- νυκτερεύων αἰθρίος. »

Μεγάλη ἐμφασίς, αὐτὸς, ἐκεῖνος δὲ δίκαιος, δὲ θαυμάσιος, τὸ κεφάλαιον ἡμίν τῶν ἀγαθῶν. Καὶ δρα πῶς οὗτε τίθησι τὴν ζημίαν τῶν χρημάτων, οὔτε σιγῇ αὐτὴν καὶ παρατρέχει, ἀλλ' ὡς ἐνήν, καὶ πε- ριπαθῶς αὐτὴν ἀπαγγείλαι, οὕτως αἰνίττεται· διτον γάρ εἰπη,

« Κάγὼ πλανωμένη καὶ λάτρις τόπου ἐκ τόπου καὶ οἰκίαν ἐξ οἰκίας, »

Καὶ τὴν ζημίαν αἰνίττεται, καὶ πολλὴν τὴν προ- πάθειαν δείκνυσι· καὶ γάρ καὶ αἱ λέξεις αὗται ἵκαναν ἐπάραι τὴν συμφοράν· Εἳπεν γάρ τὰς ἐτέρων ἐρ- χομαὶ θύρας, φησι.

¹ Reg. xxiv, 22.

² Ισ. κατ.

B Etenim si nunc, in testatæ resurrectionis luce, ideo chari sunt liberi, quia defunctorum memoriam conservent, tunc certe multo magis fuerunt, ac propterea execratio inde ducta tanto acerbior existit; neque enim illis temporibus, qui male precabatur, dicere est solitus, Exterminentur liberi, sed, Memoria ejus e terra deleatur, *Filiī et filiae*. Cum dixisset, *memoriale*, rursus utrinque sexus naturam exsequitur diligenter. Non filius, inquit, non filia superstes est, qui successione memoriam perpetuare possint; ac si diceret: Quamvis ipse convalescas, ex recuperata valetudine fructum nullum percipies, extinctis liberis: prisci enim illi spem omnem perpetuitatis in successione liberorum positam habebant, futuramque promissionem, mortali resurrectione æmulabantur. Facultatum non meminit, neque pecorum: noverat enim animi ejus magnitudinem, et quid eum præcipue tangeret. Quam operiris, inquit, rerum commutationem? an sublati e medio, rursus in vitam redire possunt? Prolis expers, orbatus liberis, relicto prorsus nullo qui memoriam tuam tueatur, evul- sus es radicibus: quod si ne hoc quidem tibi cordi est, id saltem quod meum est attende. Ac vide vim affectus incredibilem: *Uteri mei doles, et labores quos in vacuum laboravi cum ærumnis; et dolores quidem partus sunt; labores autem, educationis*. Quod autem dicit est ejusmodi: Ego, qua plus suscepit molestias, injuria sum, tua causa, affecta, ac labores quidem pertuli, fructu autem privata sum. Hæc vero propterea loquitur, ut se quoque consortem calamitatis testetur; nam qui in malis alienis philosophatur, dando consilium, sicut nequaquam facere videtur. Illa igitur suam semper personam immiscens, singulis verbis negligenter illi exprobrans, quasi jaculis eum consigit, ut liberorum recordatione, suæque ærumnæ commemora- re: cur, inquit, id quod præsens est semper amo- liendo, te ipsum futuri temporis exspectatione frustra confirmas, cum liberis ac domo careas nudus-

« Tu vero ipso in putredine vermium sedes, per- noctans sub dio. »

D Magna hic emphasis, ipse, id est, ille justus, ille admirabilis, ille honorum omnium nobis summa. Vide quemadmodum jacturam bonorum nec com- memoret, nec sileat, et prætermittat, sed ratione qua decebat, et quo par erat affectu significare prorsus indicet, dum addit:

« Et ego errans et ancilla, locum ex loco, et domum e domo. »

Damnum simul indicat, et vehementem animi affectum ostendit: hæc enim verba ad augendam calamitatem satis per se valent: Ad alienas januas, inquit, ventito.

Nec stipem tantum mendico, verum etiam oberro, ac novam inusitatamque servio servitatem, loca omnia peragrans, ac notas circumferens calamitatis, cunctisque mea mala ostentans; dum subinde de loco in locum transeo, et cibi quotidiani causa, fores alienas pulso, quæ prius necessaria aliis abunde suppeditare poteram. Quasi diceret: Non solum liberos, perennandæ nostræ memoriae materiam, amisimus, neque tu solum tot ærumnis vexaris, verum etiam inopiam gravissimam sustinemus, victimi nobis, mercenariorum more, comparantes, qui nostra adeo large egentibus præbebamus; quanquam ego ipsa, neque servitute tueri me commode possum, cum una domus non sufficiat ad paupertatis turpitudinem reprimendam; verum mendicando et serviendo misere oberro, quæ prius liberaliter enutrita fu. Vide quemadmodum suas cum illius rebus conjungat: non valent, inquit, tua, vincant mea.

Postquam quod est cæteris rebus miserabilius exposuisset, de domo in domum se migrare, sine iubilie lamentis non fecit, sed subjungens, dixit:

« Exspectans solem, quando occidet, ut requiescam ab ærumnis et doloribus qui me nunc preminunt. »

Quod aliis jucundum est, inquit, solis radios intueri, id mihi est acerbum; tenebras vero et noctem desidero. Nox enim sola sudoribus meis requiem largitur, ea mihi solatiū affert malorum; solatur me dies, et a molestiis liberat, cum solem ad occasum prosequitur: nox enim quæ in tenebris versatur, malis mederi solet. Quare propter calamitates animum despondens, et furore diaboli agitata, corporis interitum, unicum malorum remedium, justo relictum esse persuadet; id autem posse illum consequi, si contumeliosis verbis Deum lassessat, atque ad inferendam ipsi necem, contra se provocet: flagitiosa autem et callida arte consilium hoc suādet, ex suis et viri calamitatibus orationem instituens. Partus, inquit, dolores experta sum, et in educanda prole labores suscepī, ut post te liberos, memoriam tui, relinqueres: horum spes omnis evanuit, omnes extincti sunt, mares simul et feminæ; quem postea intuebor? tene, horum parentem, vermis scalentem, egenum, abjectum? an me miseram et vagam, quæ ex felicitate summa pro mercede inservire cogor, et a mane ad vesperam cum doloribus et laboribus luctor? Verum si me audis, dic verbum aliquod in Deum, ad iram eum stimulans ut te perdat: unicum enim hoc est relictum malorum remedium; quare subjungit:

« Sed dicio aliquod verbum in Dominum, et morere. »

Hoc item loco sceleratam malitiam vides, quemadmodum dum consulit, non statim perniciosam

Οὐ προσαιτῶ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πλανῶμαι, καὶ δουλεύω δουλείαν ξένην καὶ καινήν, πανταχοῦ περιτοῦσα, καὶ τὰ σύμβολα τῆς συμφορᾶς περιφέρουσα, καὶ πάντας διδάσκουσα τὰ ἐμὰ κακά, ἀλλοτε δὲ λόγον τόπον ἀμείβουσα, καὶ θυροχοποῦσα τῆς ἐφημέρου ἔνεκεν τροφῆς, ἡ τοσαύτην χορηγίαν τῶν ἀγαθῶν κεκτημένη. « Ινα εἰπη! Οὐ μόνον τοὺς παῖδας ἀπολέλώκαμεν, τῆς ἀμετέρας μνήμης τὴν ὑπόθεσιν, καὶ αὐτὸς δὲ σὺ ὑπὸ τοσούτων κατέχῃ δειῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσχάτην πενίαν ὑπέστημεν, μισθωτῶν δίκην τὴν τροφὴν ἔαυτοῖς ἐκλέγοντες, οἱ διψονον τοῖς δεομένοις τὴν χορηγίαν παρέχοντες· ἐγὼ γοῦν οὐδὲ δουλείας εὐπόρησα, οὐδὲ ἐν οἰκίᾳ μισθοῖς καταστείλαι τῆς πενίας τὴν ἀσχημοσύνην ἔστιν, ἀλλὰ περίειμι δουλεύουσα, καὶ προσαιτοῦσα ἀθλίως, ἡ πρὶν ἐλευθερίως τραφεῖσα. « Ήρα, πῶς πλέκει τοῖς ἐκείνου τὰ ἔαυτῆς· οὐκ ισχύει, φησὶ, τὰ σὰ, κρατείτω τὰ ἐμά. »

Εἰπούσα δὲ δι πάντων ἔστιν ἐλεεινότατον, τὸ δι οἰκίαν ἐξ οἰκίας ἀμείβειν, οὐδὲ ἐγταῦθα ἔστη τῶν θρήνων, ἀλλ᾽ ἐπήγαγε, λέγουσα·

« Προσδεχομένη τὸν ήλιον πότε δύσεται, ίνα ἀγαπάυσωμαι τῶν μόχθων μου, καὶ τῶν δύνην αἱ με συνέχουσι. »

« Ο γάρ τοῖς δὲ λόγοις ἔστιν ἡδὺν, φησὶ, τὸ τὴν ἀκτεῖνα δρῦν, τοῦτο ἐμοὶ βαρύ· ποθεινὸν δὲ τὸ σκότος. Καὶ ἡ νῦν, αὕτη γάρ με ἀναπαύει τῶν ιδρώτων μάνη, αὕτη μοι παραμύθιον γίνεται τῶν κακῶν· παρακαλεῖ με καὶ λύτησι τῶν πόνων, ἡμέρα, τὸν ήλιον πρὸς τὰς δυσμὰς παραπέμπουσα· νῦν γάρ θεραπεύει οἶδε τὴν κακίαν, τὸ σκότος ἔχουσα ἐνδιαίτημα. Ἀπεικοῦσα μέντοι πρὸς τὰς συμφορὰς, καὶ διαδοικήσεις ἐνεργείας πεπληρωμένη, ὑποτίθεται τῷ δικαίῳ, ταύτην αὐτῷ τῶν κακῶν λύσιν ἀπολειφθεῖ, τὴν τοῦ σώματος ἀπαλλαγήν· δυνατὸν δὲ ταύτην αὐτῷ προσγενέσθαι, εἰ παροργίσοι διὰ τῆς βλασφημίας τὸν Θεόν, καὶ πρὸς τὴν ἀνάρετιν ὑπερεθίσοι καθ' ἔαυτον· κακοτέχνως δὲ τὴν τοιαύτην εἰσηγεῖται βουλήν, ἔκ τε τῶν τοῦ ἀνδρός, καὶ τῶν ἔαυτῆς συμφορῶν, τὸν λόγον κατασκευάζουσα. Τὰς τῶν ὡδίνων, φησὶ, ἀληγόδονας ὑπέμεινα, ἐμόχθησα παιδοτροφοῦσα, ίνα μετὰ σὲ τὸ μνημόσυνόν σου, τοὺς παῖδας καταλίπης· ἐξεκόπη τούτων ἡ ἐπίλεκτη, πάντες ἀπώλοντο, ἀρρένες δόμοι, καὶ θήλειαι· εἰς τίνα λοιπὸν ἀναβλέψω; εἰς σὲ, τὸν τούτων πατέρα, τῶν σκωλήκων πλήρη, τὸν πένητα, τὸν ἀπερθίμενον; « εἰς ἐμὲ, τὴν ἀθλίαν, τὴν πλανῆτιν, τὴν ἔκ τῆς πολλῆς εὐδαιμονίας ἐπὶ μισθῷ θητεύουσαν, καὶ μέχρις ἐσπέρας ἐν δύναις καὶ μόχθοις ἔξεταζομένην; ἀλλ' εἰ τι μοι πείθῃ, φθέγξαι τι βῆμα πρὸς Θεόν, παροργίζων αὐτὸν, ίνα σε ἀνέλῃ· αὕτη γάρ σοι μόνη τῶν κακῶν ὑπολέσεις πται λύσις· διὸ ἐπάγει· »

« Ἄλλαξ εἰπόν τι βῆμα εἰς Κύριον, καὶ τελεύτα. »

Εἰδεις κάνταῦθα τὴν κακουργίαν, πῶς οὐδὲ ἐν αὐτῇ τῇ συμβουλῇ εὐθέως εἰσήγαγε τὴν δλεθρίαν

παραίνεσιν, ἀλλὰ διηγησαμένη πρῶτον ἐλεεινῶς τάς τυμφοράς, καὶ ἔκτεινασα τὴν τραγῳδίαν, ἐν βραχεῖ τίθησι τὴν παραίνεσιν· καὶ οὐδὲ ἐμφαίνει σωφῶς αὐτήν, ἀλλὰ συσκιάσασα ἔκεινην, τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτῷ προτείνει, τὴν μάλιστα ποθεινήν, καὶ ἐπαγγέλλεται τελευτήν, διά μάλιστα ἐπεθύμει. Καὶ σκότει καντεῦθεν τοῦ διαβόλου τὴν κακουργίαν ἐπειδὴ γάρ ήδει τὸν πόθον τοῦ Ἰώδη τὸν περὶ τὸν Θεόν, οὐκ ἀφίησι τὴν γυναικαν κατηγορῆσαι τοῦ Θεοῦ, ἵνα μή ὡς ἔχθρὸν εὐθέως ἀποστραφῇ· διὰ τοῦτο αὐτοῦ μὲν οὐδαμοῦ μέμνηται, τὰ δὲ συμβάντα, ἀνων καὶ κάτω στρέψει. Σὺ δὲ, μετὰ τῶν εἰρημένων, οὗτοι καὶ γυνὴ ήν ἡ ταῦτα συμβουλεύουσα, προστίθει, δεινὸς καταγητεῦσαι φήτωρ τοὺς μή προσέχοντας· πολλοὶ γοῦν, καὶ χωρὶς συμφορῶν, ἀπὸ γυναικῶν συμβουλῆς κατηγέθησαν μόνης· κανταῦθα δὲ ὡς ἰσχυρώτερον τῶν προλαβόντων μηχανημάτων, ὑστερὸν τὴν γυναικαν τῷ δικαίῳ προσάγει· ὡς εἴθε καὶ ταύτην Ἐλαβες⁴⁸, ὁ πονηρὲ, εἴθε μετὰ τῶν παιδῶν κατέχωσας. Τινὲς δέ φασιν οὐδὲ τῆς γυναικὸς εἶναι τὰ δήματα, ἀλλ' αὐτὸν εἰς αὐτὴν τυπωθέντα, ταῦτα φθεγγεσθαι οὐδὲ γάρ ήν εἰκὸς τὴν γυναικαν τοῦ Ἰώδη τοιαύτην εἶναι· πλὴν εἰ μή τις εἴποι, τῇ συμφορῇ περιτραπεῖσαν τοιαύτην γεγενῆσθαι· εἰκὸς δὲ, μή ταύτην πρώτην γεγενῆσθαι τὴν συμβουλὴν, ἀλλὰ πολλάκις πολλῷ τούτων χαλεπώτερα παρὰ τῆς γυναικὸς ἀκοῦσαι τὸν δίκαιον. Καὶ δρὰ διαβόλου πονηρίᾳν ἐνεγόησε τὴν Εὖαν· γυνὴ γάρ, φησι, κατήνεγκεν τὸν πρώτον δινθρωτὸν, αὕτη καὶ τούτου περιγενέσθαι δυνήσθαι. 'Αλλ', ὁ ἀνήρτε, ἔκεινον ἥττονα γαστρὸς εὔροῦσα, ίδην ἐνέσπειρε τὸν ἑαυτῆς, τοῦτον δὲ ὅρξες φιλοσοφοῦντα, καὶ αὐτῆς περιγενέμενον τῆς φύτεως. Οὐκ ἐπέκαμψεν αὐτὸν χρημάτων ἀπώλεια, οὐ παιδῶν θάνατος ἄνωρος, οὐ βάσανος σώματος ἀπαραμύθητος, οὐ μῆκος χρόνου τοσοῦτον καὶ τὸν ὑπὸ πραγμάτων οὐχ ἀλάντα, τοῦτον ὑπὸ λόγων προσδοκᾶς χειρώτασθαι; Πλὴν ἡ γυνὴ μετὰ τὸ τὴν τραγῳδίαν ἀκριδῶς δηγήσασθαι, τότε τὴν ἀναίσχυντον ἐπιφέρει συμβουλὴν, καὶ οὐδὲ τότε λέγει φανερῶς, Βλασφήμησον οἱ γάρ πονηρὰ συμβουλεύοντες, οὐ τολμῶσιν ἀνακακλυμένην εἰσάγειν τὴν παραίνεσιν. Τί λέγεις, ψυχήν; δέον ἔξιλεώσασθαι, δέον καταλάξαι, παροξύναι μᾶλλον παραίνεις; εἰ γάρ δὲ θεός ταῦτα ἐποίησε, παρακαλέσαι αὐτὸν, οὐ βλασφημῆσαι δεῖ.

C προτείνει τὸν παραίνεσιν. Τι λέγεις, ψυχήν;

«Ο δέ ἐμβλέψας, εἶπεν αὐτῇ· "Ωσπερ μία τῶν Δ ἀφρόνων γυναικῶν ἐλάλησας.»
Βασιλέον καὶ Χρυσοστόμου. 'Ἄχθεις ἐπὶ τούτοις δήμασιν δὲ Ἰώδη, ὡς ἐπ' οὐδενὶ τῶν προτέρων κακῶν, καὶ θυμοῦ τὸ βλέμμα πληρώσας, καὶ πρὸς τὴν γυναικαν, καθάπερ πρὸς πολεμίαν, ἀποστραφεῖς, καὶ βλέψας εἰς αὐτὴν πικρὸν, καὶ πρὸ τῆς φωνῆς, ἀπὸ τῆς δύνεως διεκρούσατο τὸ μηχανήματα. 'Έκεινη μὲν γάρ προσεδόχησε δακρύων κινήσειν πηγάς· οὐτος δὲ λέοντος σφραγίδερος γέγονε, θυμοῦ πληρω-

⁴⁸ Ισ. Εβλαβες.

A adhortationem in medium assert, sed calamitatibus miserabiliter prius enarratis, et producta tragedia, paucis eam proponit; nec aperte quidem eam representat, sed callide inumbrans, liberationem a malis, quam ille præcipue desiderabat, illi pretendit, mortemque pollicetur, quod imprimis anhelebat. Atque hic etiam diaboli plenum fraudis artificium cognosce: qui cum flagrans Jobi erga Deum studium perspectum haberet, laud sinit uxorem accusationem contra Deum instituere, ne eam tanquam adversariam statim aversaretur: ideo nunquam Dei mentionem facit, calamitates autem quae acciderant repetit et revolvit. Tu vero, his quæ dicta sunt, adde, quod conjux fuerat quæ consilium hoc illi præbebatur, quæ incertos verborum lenociniis fallere plurimum valet; multi enim sine calamitatibus, solius conjugis consilio, oppressi sunt; quare hoc loco, conjugem justo ultimo admovet, tanquam machinam superioribus longe validiorem: ita ut oplandum fuerit, o scelesti, ut eam clade affociisses, vel una ruina cum filiis obruiisses. Ait vero nonnulli, non uxoris ea verba fuisse, sed diabolum in ejus similitudinem transformatum, ea locutum esse; neque enim verisimile erat, Jobi uxorem ejusmodi existisse; nisi quispiam dixerit, calamitatis magnitudine percussum, talem factum esse: atque hoc quidem non primum consilium datum fuisse, sed alia longe molestiora justum a conjuge sæpenussero audivisse, a veritate alienum non est. Ac diaboli improbitatem diligenter perpende. Eam animo volutat; mulier primum, inquit, hominem prostravit, hæc etiam hunc superare poterit. Verum, o fatue, illi qui ventrem domare non poterat, facile mulier virrus suum insevit; hunc autem philosophantem vides, et natura ipsa longe superiorum. Non eum divitiarum jactura, nec immatura mors liberorum, nec corporis cruciatus intolerabilis, neque tam longi temporis diurnitas flectere potuit: et tu eum qui rebus superari non potuit, verbis expugnare te posse confidis? Mulier autem post accuratam tragœdię narrationem, tunc impudens consilium in medium assert, neque tunc quidem aperte dicit, blasphemā; nam qui suadent improba, non audent perspicuum adhibere adhortationem. Quid ais, mulier? cum oporteat Deum propriū et placatum reddere, tu me hortaris ut iram ejus magis accendant? etenim si horum omnium Deus est auctor, precibus implorandus est, non conviciis incessendus.

B Basilii et Chrysostomi. Cum ea verba stomachum Jeho movissent (id quod superiora mala facere minime potuerunt), pleno iracudiæ vultu, trucique aspectu, ad uxorem, tanquam ad hostem, conversus, priusquam os aperuisset, solo vultu machinas ejus repulit. Illa quidem lacrymarum fontes motu se sperabat; hic autem, ira et indignatione plenus, leone impetuosior exstitit, non propter

Vers. 10. « Ille vero inspiciens, dixit ei : Tanquam una insipientium mulierum locuta es. »

Basilii et Chrysostomi. Cum ea verba stomachum Jeho movissent (id quod superiora mala facere minime potuerunt), pleno iracudiæ vultu, trucique aspectu, ad uxorem, tanquam ad hostem, conversus, priusquam os aperuisset, solo vultu machinas ejus repulit. Illa quidem lacrymarum fontes motu se sperabat; hic autem, ira et indignatione plenus, leone impetuosior exstitit, non propter

mala quæ patiebatur, sed propter ea quæ illa dia-
bolice suadebat : ac vultu offensionem animi præ-
se ferente, illam moderate objurgat; quandoquidem in ærumna moderationem tuebatur. Quid au-
tem loquitur? *Tanquam una insipientium mulierum locuta es*: non ita te institui, inquit, non ita enu-
trivi, ut non te iam amplius conjugem meam agno-
scam; verba enim ista mulieris sunt insanientis,
et consilium plane delirantis. Mitte igitur, inquit,
mulier, consilium istud tuum, quandiu sermonibus
istis communi vitæ injuriam facies? mentita es, et
meam (qualiter optavi nunquam) dictis suis ca-
lumniata es educationem: nunc vitæ meæ dimi-
diuum, impium factum esse puto; quandoquidem
nuptiæ nos ambos unum corpus reddiderunt, tu
vero in blasphemiam incidisti. Vides incisionem
apiam, et plagam ad sanandum morbum idoneam.
Haud dixit, *Stulta es atque amens; sed quid?* *Tan- quam una insipientium mulierum locuta es*: id est,
nihil te, nihil institutione disciplinaque mea di-
gnum protulisti. Deinde post objurgationem, con-
silium rursus adhibet, quod plenum rationis erat,
et uxoris animum satis solari poterat, dicens :

Vers. 10. « Si bona suscepimus de manu Do-
mini, mala cur non sustinebimus? »

Recordare, inquit, illorum superiorum, et quis
eorum auctor cogita, atque hæc quæ nunc nos
premunt, fortiter feres. Vides viri modestiam? ne-
que enim fortitudini suæ malorum tolerantiam
ascribit, verum ex ipsa rerum consecutione nasci
affirmat. Pro quibus enim illa nobis est elargitus
Deus? quam nobis mercedem persolvit? nullam:
ex ejus sola benignitate fluxerunt. Donum fuerunt,
non merces; gratia, non compensatio; quare et
hæc fortis animo feramus: in memoriam bona quæ
prius assecutus es revoca, et meliora deterioribus
adæquato. Nullius hominis vita usquequaque beata;
solius Dei est, in omnibus prospere agere: quare si
propter præsentia doles, rebus prioribus teipsam
solare. Nunc quidem lacrymaris, verum antea ri-
sististi; nunc mendicitate urgeris, sed antea locuples
fueristi; et limpido vita rivulo bibisti, e turbido nunc
cum haurias, ferendum tibi est fortiter; nec enim
semper fluviorum decursus puri sunt. Fluvius (quod
teipsam minime fugit) est vita nostra, in fluxu per-
petuo, et continua, sibique invicem succedentibus
fluctibus, auctus; et illius quidem pars jam fluxit,
pars vero labitur, pars etiam jam prium e fonte
effluxit, pars alia postea manabit, ac cuncti ad
communem mortis oceanum properamus: *Si bona*
suscepimus de manu Domini, mala cur non sus-
tenemus? An judicem cogemus, eumdem rerum sta-
tum nostris perpetuo tribuere? an Dominum docebi-
mus, quemadmodum vita nostra traducenda sit? Ille
suorum decretorum potestatem habet, suo arbitratu-
nostra dispensat: sapiens autem est, et servis suis,
quod utile est, largitur. Ne curiosius in Domini

A θεῖς, καὶ ἀγανακτήσεως, οὐχ ὑπὲρ ὧν ἐπασχεν,
ἀλλ' ὑπὲρ ὧν ἔκεινη διαδολικῶς συνεδουλεύεσσε· καὶ
τῷ βλέμματι τὸν θυμὸν ἐνδεξάμενος, μεμετρημένην
ποιεῖται τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ γάρ ἐν συμφοραῖς σώ-
φρων ἦν. Καὶ τοῦ φησιν; *Ὄσπερ μίλα τῶν ἀρρόνων*
γυναικῶν ἐλάλησας: οὐχ οὕτω σε ἐπαίδευσα, φη-
σιν, οὐχ οὕτω σε Ἐθρεψα· διεν οὐδὲ ἐπιγνώσκω τὴν
σύνοικον τὴν ἐμήν. Τὰ γάρ ρήματα ταῦτα ἀνοήτου
γυναικὸς, καὶ παραπαιούσης ἡ συμβουλὴ. Κατάθου,
φησιν, ω γάναι, τὴν συμβουλὴν, μέχρι τίνος τὴν κοι-
νὴν, ἐν οἷς λέγεις, ὄντος τοῦ ζωῆς; ἐψεύσω, καὶ
τὴν ἐμήν, ὡς οὐχ ἡγχίμην, ἀνατροφὴν διέβαλες, ἐν
οἷς ἐλάλησας· καὶ τὸν ἐμὸν βίον ἐξ ἡμισείας, ἡσεβη-
κένας νενδυμικα νῦν, ἐπειδὴ περ ἐν μὲν σῶμα ἀμφο-
τέρους ἡμᾶς διάμοιρος ἐποίησε, σὺ δὲ εἰς βλασφημίαν
B κατέπεσες. Εἶδες τοῦτον σύμμετρον, καὶ πληγῇ ἐκ-
νήνη διορθῶσα τὸ νόστημα. Οὐκ εἶπεν, *Ἄφρων εἴ καὶ*
ἀνόητος· ἀλλὰ τοῦ; *Ὄσπερ μίλα τῶν ἀρρόνων*
γυναικῶν ἐλάλησας: τούτεστιν, Οὐδὲν δέξιον σεαυτῆς.
οὐδὲ τῆς ἐμῆς ἐφθέγξω παιδεύσεως. Εἴτα μετὰ τὴν
ἐπίπληξιν, καὶ συμβουλὴν εἰσάγει πάλιν, ἀρκοῦσαν
αὐτὴν παραμυθίσασθαι, καὶ πολὺ τὸ εὔλογον ἔχου-
σαν, λέγων·

« Εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ
κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; »

‘Αναμνήσθητε, φησιν, τῶν προτέρων ἔκεινων, καὶ
λογίζου τὸν αἰτιον, καὶ οἰσεις καὶ ταῦτα γενναῖως.
Εἶδες μετριοφορούνην ἀνδρός; οὐδὲ γάρ τῇ ἀνδρείᾳ
αὐτοῦ λογίζεται τὴν ὑπομονὴν, ἀλλὰ τῆς τῶν πρα-
γμάτων ἀκολουθίας αὐτὴν εἶναι φησι. ‘Αντὶ τίνων γάρ
C ἔκεινα τὴν ἡμῖν ἐδωκεν δ Θεός; ποίαν ἐκτινύς ἀμοιβὴν;
Οὐδεμίαν, ἀλλ’ ἐξ ἀγαθότητος μόνης. Δωρεὰν γάρ ἦν,
οὐχ ἀμοιβὴ, καὶ χάρις, οὐχ ἀντίδοσις οὐκοῦν καὶ
ταῦτα φέρωμεν γενναῖως· ἀνάμνησον τῶν φθασάν-
των σεαυτὴν ἀγαθῶν, ἀντισήκωσον τὰ κρείττω τοῖς
χείροις. Οὐδὲνδε ἀνθρώπων δι βίος δι’ δολου μακά-
ριος· τὸ διαπαντὸς εὖ πράττειν, μόνου Θεοῦ· τὸ δὲ εἰ
τοῖς παροῦσιν ἀλλεῖς, ἀπὸ τῶν προλαβόντων σεαυ-
τὴν παραμύθησον. Νῦν δακρύεις, ἀλλ’ ἐγέλασας πρό-
τερον· νῦν πτωχεύεις, ἀλλ’ ἐπλούτησας πρότερον·
Ἐπιεις τὸ διειδὲς νῦμα τοῦ βίου, καὶ τὸ θολερὸν τοῦτο
πίνουσα, καρτέρησον· οὐδὲ τὰ τῶν ποταμῶν φεύματα
δι’ δολου φανεται καθαρά. Ποταμὸς δὲ ὡς οἰσθα, ὁ
βίος ἡμῶν, ρέων ἐνδελεχῶς, καὶ κύμασιν ἀλεπαλ-
λήσιος πληρούμενος· τὸ μὲν γάρ αὐτοῦ προέρχευσεν
ἡδη, τὸ δὲ ἔτι πορεύεται, τὸ δὲ ἀρτι προέκυψε τῶν
πηγῶν, τὸ δὲ μέλλει, καὶ πρὸς τὴν κοινὴν ἀπαντες
τοῦ θανάτου σπεύδομεν θάλασσαν. *Εἰ τὰ ἀραβά*
ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ
ὑποίσομεν; ‘Αναγκάζομεν⁵⁰ τὸν κριτήν δομοια χορηγεῖν
πράγματα δι’ αἰώνος τὴν ἡμῖν; διδάσκομεν⁵¹ τὸν Δε-
σπότην διαχειρίζειν τὸν θυμόν τοῦτον; Αὐτὸς
τῶν οἰκείων ψήφων ἔχει τὴν ἔξουσίαν, διπος βούλεται
τάττει τὰ καθ’ ἡμᾶς· σοφὸς δέ ἐστι, καὶ τὸ λυσιτε-
λοῦν ἐπιμετρεῖ τοῖς οἰκεταῖς. Μή περιεργάζου
Δεσπότου τὴν κρίσιν, ἀγάπα μόνον τὰ παρὰ τῆς αὐ-
τοῦ σοφίας οἰκονομύμενα· διπερ ἀν δῷσι, τοῦτον

⁵⁰ Ισ. ὄντος εἰς. ⁵¹ Ισ. ἀναγκάσιμεν. ⁵² Ισ. διδάξωμεν.

δέχου μεθ' ἡδονῆς, δειξον ἐν τοῖς ἀλγεινοῖς, ὡς καὶ τὴς εὐφροσύνης ἔξια τῆς πρόσθεν ἐτύγχανες. Ταῦτα δὲ Ἰών λέγων, ἀπεκρούσαστο καὶ ταύτην τοῦ διαβόλου τὴν προσβολήν, καὶ τελείαν αὐτῷ τὴν τῆς ήττης αἰσχύνην ἐπήγαγεν. Ἐδειξε διὸ τοῦ βλέμματος, τὸν κατὰ τῆς ἀμαρτίας μέγιστον ζῆλον (ἀφθαλμὸν γάρ κατήγορον τῶν κρυπτομένων ἡ φύσις ἐγώριε), καὶ δὲ τὴν τοιαύτην ἔφοδον τοῦ πονηροῦ πράως καὶ φιλοσφῶς διενεγκών, τὴν πρὸς κακίαν παράλησιν οὐχ ὑπέμεινε, μετ' οὐνα τῶν τοῦ σώματος βελῶν τὴν πονηρὰν ἀκοήν ἡγήσαμενος, καὶ τῇ γυναικὶ ἐπετίμησεν. Οὐσπερ γάρ, φησί, τὴν θεραπείαν εὐθύμως προστηκάμεθα, οὕτω καὶ τὴν παιδείαν σωφρόνως ἐνέγκωμεν· ἀμαθάν γάρ λέγει, τὰ εὐφράνοντα, κακὰ δὲ, τοὺς πειρασμούς. Τὸ δὲ, ὥσπερ μὲν τῶν ἀρρώνων ἐλάλησας, τινὲς εἰς τὴν Εὖν τετιμημένον ἐκείνην, φησίν, ἐμιμήσω τὴν πρώτην δεξαμένην τῆς ἀμαρτίας τὸ νέφος, καὶ συμβούλαις ὅμοίσις παραχρουσαμένην, τὸν εἰκόνι θεοῦ τετιμημένον ἐκείνον, καὶ πάστης κακίας ἐλεύθερον.

plexa est, et consiliis haud dissimilibus, illum, qui Dei imagine ornatus, omnique vitio liber erat, circumvenit.

Οὐ γάρ μακάριος οὕτως πανταχόθεν βαλλόμενος ἀσφαλέστερον ἴστατο, καὶ μυρία βέλη δεσχόμενος οὐκ ἐνεδίσου, ἀλλ' ἐκένωσε μὲν τοῦ διαβόλου τὴν βελοθήκην, αὐτὸς δὲ οὐ κατέπεσεν, οὐδὲ ὑπεσκελίσθη ἀλλ' ὥσπερ δριστος κυβερνήτης, οὗτος μαίνομένης τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν κυμάτων διεγειρομένων, κατεποντίζετο, οὗτος γαλήνης οὔσης ῥάφθυμώτερος ἐγίνετο, ἀλλ' ἐν ἐκατέρᾳ τῇ τῶν καιρῶν διαφορᾷ, ἵσην τὴν ἑαυτοῦ τέχνην διετήρησε. Καὶ οὕτω πλούτος αὐτὸν ἐφύστησεν, οὗτος πενία ἐταπείνωσεν, οὕτε κατὰ βοῦν τῶν πραγμάτων φερομένων ὑπτίος ἦν, καὶ ἀναπεπτωκώς, οὕτε ὅλης σχεδὸν τῆς οἰκίας ἀνατραπεῖσης, καὶ πανολεθρίας γενομένης διεταράχθη, καὶ τὴν ἀνδρείαν ἤλεγξε τὴν ἑαυτοῦ. Ἀκούετωσαν πλούσιοι, ἀκούετωσαν πένητες, ἐκατέροις γάρ τὸ διήγημα χρήσιμον, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἴστορία λυσιτελής, καὶ τοῖς ἐν εὐημερίᾳ, καὶ τοῖς ἐν συμφοραῖς. Ἐκάτερα γάρ τὰ ὄπλα μεταχειρίσας, δὲ τῆς εὐεσθείας ἀγωνίστης, δὲ τῆς οἰκουμένης στεφανίτης, ἐν ἐκατέροις τὸ τρόπαιον ἴστησε, καὶ πρὸς πᾶν εἶδος πολέμου, τοῦ δαίμονος ἐπελθόντος ἐκείνου, πρὸς ἀπαντα παρετάξατο, καὶ ἐν πᾶσιν ἀνεκηρύττετο. Καὶ καθάπερ στρατιώτης γενναῖος, καὶ εἰς εἰδὼς νυκτομαχεῖν, τειχομαχεῖν, πεζομαχεῖν, νυνμαχεῖν, καὶ τοξεύειν, καὶ δόροι σετεῖν καὶ σφενδόναις, καὶ ἀκοντίοις, καὶ παντὶ τρόπῳ μάχης περιγίνεσθαι τῶν ἐναντίων, καὶ πανταχοῦ κρατεῖν· οὕτω δὴ καὶ διενναῖος ἐκείνος ἀπαντα πειρασμὸν μετὰ πολλῆς ἠγεγκεῖ τῆς ἀνδρίας, τὸν ἀπὸ πενίας, τὸν ἀπὸ λιμοῦ, τὸν ἀπὸ νόσου, τὸν ἐξ ὁδύνης, τὸν ἀπὸ τῆς τῶν παῖδων ἀπωλείας, τὸν ἀπὸ τῶν φλών, τὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, τὸν ἀπὸ τῆς γυναικὸς, τὸν ἀπὸ τῶν οἰκετῶν. Οὐδὲ γάρ ἦν ἀνθρωπίνη συμφορά, η μή εἰς τὸ σῶμα ἐξεκενώθη ἐκείνου, ἀλλ' οὐ μάς ἀπάντων ὑπερηγέρχη τῶν δικτεών, καὶ ὥψηλτερος γέγονε τῶν τοῦ διαβόλου καλάμων· καὶ

A judicium inquirito, tu iis quae ab ejus prudentia dispensantur, solum acquiescito; quidquid tibi dederit, id libenter accipe, in rebus tristibus ostende te non indignam fuisse hilaritate et laetitia qua prius fruebaris. Hac Jobus oratione diaboli incursionem atque impetum repulit, ac propter acceptam cladem, pudorem maximum ei incessit. Ipso oris vultu, contra peccatum summi zelum ostendit (eorum enim quae in recessu latent, oculum pro indice natura agnoscit), et qui tales improbi daemonis impetum placare et æquanimiter tulit, is adhortationem ad scelus ferre non potuit, ratus scelerata illa quæ audierat, acerbiora multo, quam tela quæ corpori inhærebant insixa, et uxorem suam his verbis objurgavit. Quemadmodum curationem libenti animo admisiimus, sic etiam disciplinam moderate seramus: bona, enim dicit, quæ delectant, mala vero, tentationes. Illud vero, tanquam una insipientium locuta es, quidam ad Eam retulerunt; illam, inquit, imitata es, quæ peccati nubem primum am-

B

hic enim beatus, licet in eum undique mitterentur sagittæ, tutior ac firmior nihilominus consistebat; cumque jacula innumerabilia exceperisset, nihil de animi virtute remisit, imo vero diaboli thecam omnem jaculis exhausit, ipse vero nec cecidit, nec supplantatus est: sed tanquam gubernator optimus, neque furente mari, seseque fluctibus effarentibus, obruebatur, neque in tranquillitate atque malacia socordior erat, sed in utroque temporis discrimine artem suam pariter servavit. Neque enim divitiae illum extulerunt, neque depressit inopia, neque cum ex animi voto res prospere fluerent, supinum animum jacenterque præ se tulit, neque omni domo eversa, funditusque deleta, perturbatus est, et fortitudinem suam redarguit. Audiant hæc divites, audiant pauperes, utrisque enim perutilis est narratio, et cunctis hominibus historia hæc prodest, sive secundis ii rebus potiantur, sive afflentur adversis. Hic enim pietatis athleta, orbisque terrarum victor laureatus, utroque armorum genere in utrisque usus, victoriae tropæa erexit; et diabolo impetum in ipsum faciente, ad omne genus belli in aciem instructus prodit, et in omnibus victor renuntiatus est. Ac prout fortis et strenuus miles, qui noctu manum conserere, moenia oppugnare, pedestre certamen inire, navali bello contendere, jaculari, hastam vibrare, et fundis missilibusque telis, quovis denique pugnae genere, et quovis loco superare novit adversarium: sic prorsus generosus hic, temptationem omnem, ab inopia, fame, morbo, cruciatu, liberorum clade, amicis, inimicis, uxore, et servis, proficiscentem, cum multa animi fortitudine sustinuit. Nulla enim humana miserice fuit ærumna quæ non fuerat in illius corpore exhausta, laqueis tamen omnibus, et

⁸⁸ Iσ. delendum.

viscatis calamis diaboli superior evasit : et quod omnium multo est mirabilius, quod cuncta simul et semel supra modum gravia, impetum in eum fecerint. Neque enim id attendas, quod tam multa sit passus ; sed illud adde, quod non paulatim, non ex intervallo, verum coniunctim universa ; hanc enim exiguum est hoc calamitatum additamentum. Primo quidem, qui cuncta haec mala uno sit eodemque tempore expertus, ex omni hominum genere nemo reperietur : si enim quispiam cum paupertate luctetur, commoda nihilominus utilitatem valetudine ; si egestate et morbo confossus est, saepenumero conjugem, tristes casus solantem, et quae ei pro portu sit, sortitus est ; si conjugem talem nactus non est, eam tamen non habet quae perniciosa consilia suggerit ; et si talem quidem experitur, quae noxia et lethalia suadet, liberos tamen omnes uno interiu simul non perdidit ; quod si simul, certe non eo mortis genere ; quod si eo lethi genere, amicos tamen qui solarentur habuit ; et si amici qui solarentur non aderant, non tamen sic insultantes deprehendit, et si insultantes quidem, at servos conviantes non habuit ; si autem conviantes, non autem sputo os fœdantes ; quod si sputo vultu fœdantes, in morbum tamen adeo gravem non incidit ; quod si in morbum tam gravem incidit, domicilium tamen et lectum aliquod habuit, nec in sterquilino sedem posuit ; quod si in sterquilino sedit, qui tamen manu auxiliatricem præberent, habuit ; quod si manu auxiliatricem præbentes non habuit, saltem insultoribus carebat : hic autem haec omnia percessus est.

Cum in his malis constitutus esset, et quasi in sartagine intus, extra et undique frigeretur, mulier dolos necit, et conjux dæmonis telum efficitur, linguanque diabolo utendam tradens, virum jaculis petit, multoque in eum atrociora et perniciose, quam ea quae diximus, contorquet. Nec vero hic exitus fuit certaminum, imo vero novi conflictus initium et primordia; convicia enim mille amici in eum jaciebant. Vos autem nonne audiendis hisce nunquam intermittentibus calamitatibus defatigati estis ? et tamen illis ferendis lassus ille non erat. Quamobrem vestram charitatem hortor ut adhuc parumper exspectetis; nequid enim omnia sumus executi, neque alterum excessum addidimus. Unus enim calamitatis ejus excessus erat, quod mala omnia quae in hominem cadent, unum corpus sustinuerit. Alter, quod omnia simul, et sine ullis induciis, passus fuerit. Volo etiam et tertium addere; quis autem ille est ? quod singula quae enarravimus, non certatim tantummodo, sed etiam insuisita quadam et incredibili ratione illum adorta sint : sive egestas, quavis paupertate acerbior ; sive morbus, sive sessio, sive liberorum interitus, sive honorum omnium jactura. Tecum autem perpende. Anisit quis facultates ; non tamen sic funditus, neque eo modo. Liberis est orbatus ; verum non sicut omnibus, non tot, non talibus. Morbo est oppressus verum non hujus generis; sed aut

A τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι καὶ πάντα αὐτῷ, καὶ πάντα μεθ' ὑπερβολῆς, καὶ πάντα υφ' ἐν. Μή γάρ δὴ τοῦτο ἔησι, ὅτι τοσαῦτα ἐπαθεν, ἀλλὰ πρόσθετος, ὅτι οὐδὲ κατὰ μικρὸν, οὐδὲ ἐκ διαστήματος, ἀλλ' υφ' ἐν καὶ ὅμοι· οὐ μικρῷ δὲ αὐτῇ πειρασμῶν προσθήκη. Τῶν μὲν γάρ δὲ λων ἔκαστος ἀνθρώπων, πρῶτον μὲν οὐδεὶς⁵³ ἀν εὑρεθείη πάντα ὑπομένας ὅμοιον, ἀλλ' εἰ καὶ πενίᾳ παλαῖται, δικαὶος ὑγιεῖς ἀπολαύει: εἰ δὲ καὶ πενίᾳ, καὶ νόσῳ περιεπάρη, ἀλλὰ γυναικὸς πολλάκις ἀπῆλαυσε παραμυθουμένη, τὰ δεινὰ, καὶ ἀντὶ λιμένος, αὐτῷ γινομένης: εἰ δὲ μὴ γυναικὸς ἀπῆλαυσε τοιαύτης, ἀλλ' οὐχ οὕτω συμβουλευούσης ὀλέθρια, εἰ δὲ καὶ οὕτω συμβουλευούσης ὀλέθρια, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς παιδεῖς ὀλέθρον ἀπώλεσεν ἀπαντας· εἰ καὶ ἀθρόον, ἀλλ' οὐ τοιούτῳ τρόπῳ τελευτῆς εἰ δὲ καὶ τοιούτῳ τρόπῳ τελευτῆς, ἀλλὰ φίλους^B ἔσχε παρακαλοῦντας· εἰ δὲ οὐχ ἔσχε παρακαλοῦντας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ οὕτως ἐπεμβαίνοντας· εἰ δὲ καὶ ἐπεμβαίνοντας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ οἰκέτας ὄνειδίζοντας· εἰ δὲ καὶ ὀνειδίζοντας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον εὗτοῦ ἐμπτύοντας· εἰ δὲ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον ἐμπτύοντας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νόσῳ τοιαύτῃ περιεπάρη· εἰ δὲ καὶ νόσῳ τοιαύτῃ περιεπάρη, ἀλλὰ δοματίου καὶ σκέπτης ἀπῆλαυσε, καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκάθητο· εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκάθητο, ἀλλ' ἔσχε τοὺς χειραδρέγοντας· εἰ δὲ μὴ ἔσχε τοὺς χειραδρέγοντας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπεμβαίνοντας οὗτος δὲ ἀπαντα ταῦτα ὑπῆνεγκε.

C 'Ἐν τοῖς διατάξιοις τοῖς διατάξιοις μένου πάντοθεν, Ἐνδοθεν, Ἑξαθεν, ἐποιεὶ τῆς γυναικὸς⁵⁴ τὰ μηχανήματα, καὶ γίνεται τοῦ δαιμονος δόπλον ἡ σύνοικος, καὶ τοξεύει τὸν ἀνδρα, τὴν γλῶτταν δανείσασα τῷ διαβόλῳ, καὶ βάλλει τῶν εἰρημένων πικρότερα καὶ δλεθρώτερα. Καὶ οὐδὲ ἀνταῦθα τέλος ἀλάμβανε τὰ παλαισμάτα, ἀλλ' ἀρχὴ πάλιν καὶ προσίμια τῆς παρατάξεως ἦν· καὶ ὑπὸ τῶν φίλων μυρίων ἐβάλλετο τοῖς ὄνειδεσιν. Ἀρα οὐκ ἔκάμετε ἀκούοντες τὰς ἀπαλλήλους ταύτας συμφοράς; ἀλλ' ἔχειν; οὐκ ἔχειν πάσχων. Διὸ δὴ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην ἀναμεῖναι πάλιν· οὐδέπω γάρ τὸ πᾶν εἰρήκαμεν, οὐδὲ τὴν ἐτέραν προσεθήκαμεν ὑπερβολὴν. Μία μὲν γάρ ἦν, ὅτι πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις κακά, ἐν σῶμα ὑπέμεινεν. Ἐτέρα δὲ, ὅτι πάντα ὅμοιον, καὶ οὐδὲ τὴν πάσχουσαν⁵⁵ ἔσχεν ἀνακαχήν. Βούλομαι δὲ καὶ τρίτην εἰπεῖν· τίς δέ ἔστιν αὕτη; "Οτι τῶν εἰρημένων ἔκαστον, οὐχ ὅμοι μόνον ἐπίλθεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς, καὶ τῆς καινότητος· εἴτε πενίᾳ, πενίας ἀπάσης χαλεπωτέρα, εἴτε νόσος, εἴτε καθέδρα, εἴτε τῶν παιδῶν ἀπώλεια, εἴτε τῶν δυτῶν ἀπάντων⁵⁶· σκόπει δὲ, ἀπώλεσέ τις τὰ δυτά, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὅλοσχερῶς, οὐδὲ τρόπῳ τοιῷδε. Ἀπέβαλε παιδας, ἀλλ' οὐδέποτε υφ' ἐν ἀπαντας, οὐδὲ τοσούτους, οὐδὲ τοιούτους. Νόσῳ περιέπεσεν, ἀλλ' οὐ τοιαύτῃ, ἀλλ' ἡ πυρετοί, ἡ λαβή, ἡ ἐτέρω τινὶ πάθει συνήθει. Ἐκείνη δὲ ἡ πληγὴ ἔσνη τις ἦν, καὶ τῷ πάσχοντι μόνῳ σαφῆς·

⁵³ Ισ. πρῶτον μὲν γάρ τῶν ἀλλων ἀνθρώπων οὐδεὶς.

⁵⁴ Ισ. πλέκει ἡ γυνή. ⁵⁵ Ισ. τοῦ πάθους. ⁵⁶ Ισ. ἀποβολή.

λόγος γάρ οὐδεὶς παραστῆσαι δύναται^τ ἀν τὸ πικρὸν τῶν δλκῶν ἐκείνων, καὶ τὸ τῶν τραυμάτων δύσηρὸν· ἀλλ’ ἀρκεῖ μόνον τὸν ἑργασάμενον εἰπόντα, καὶ τὸν ἀκόλαστον αὐτοῦ θυμὸν, ἐνδείξασθαι τῆς πληγῆς τὸ μέγεθος. Καὶνή δὲ καὶ ἡ καθέδρα ἦν, καὶ ἔνη· οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἐστιν οὐδεὶς πέντε, οὕτω ποτὲ καθεσθεὶς αἴθριος διὰ παντὸς τοῦ χρόνου, ὥσπερ ἐκείνος ὑπέμεινε γυμνὸς ἴματιών, στέγης ἀπεστερημένος ἀπάστης, ἐπὶ τῆς κοπρίας καθήμενος. "Εσχε τις γυναῖκα πονηρὸν ποιλάκις, ἀλλ’ οὐδεμίᾳ οὐδέποτε ἔγενετο οὕτω πονηρά, ὡς ἐν τοιαύτῃ συμφορῷ ἐπιτίθεσθαι τῷ ἀνδρὶ, καὶ ἕφος ἀκονῆσαι κατὰ τῆς ἐκείνου ψυχῆς, καὶ συμβούλευσαι τοιαύτας συμβουλάς. Καὶ τὸ τῶν φίλων δὲ ἔνον, καὶ τὸ τῶν οἰκετῶν· καὶ τὸ τοῦ λιμοῦ δὲ κατινότερον πάλιν, ὅτι^τ παρακειμένης οὐκ ἀπεγένετο τῆς τραπέζης. Εἶπω καὶ τετάρτην ὑπερβολὴν, τὸν πλοῦτον λέγω, τὸν Ἐμπροσθεν, καὶ τὴν εὐημερίαν· δὲ μὲν γάρ εἴς ἀρχῆς ἐν πεντάζησας, εὐκολώτερον δὲ ταύτην ἡνεγκεν, δὲ μελετήσας τὸ πάθος· δὲ εἴς εὐημερίας τοιαύτης κατενεχθεὶς, διὰ τὸ ἀγύμναστον, καὶ ἀμελέτητον, χαλεπωτέραν ὑπομένει τὴν αἰσθήσην καὶ πικροτέραν τὴν δύνην, καὶ μείζονα τὴν ταραχὴν. Εἶπω καὶ ἕτέραν ὑπερβολὴν, μάλιστα στεφανοῦσαν, καὶ ἀναχρούτουσαν τὸν ἀδηλήτην ἐκείνον, καὶ δεικνύουσαν αὐτοῦ ὑψηλὴν καὶ τῶν οὐρανῶν ἀπομένην τὴν ψυχὴν. Τίς οὖν ἐστιν αὕτη; Ἡ ἀπὸ τοῦ χρόνου διαφορά· πρὸ γάρ τῆς χάριτος. καὶ πρὸ τοῦ νόμου γενόμενος, τοιαῦτα ἐφιλοσόφησεν, οὐ διδασκαλίας ἀπολάτες, οὐ γράμμασιν ἐντυχών, οὐ βιδλίοις, οὐκ ἐτέρους τοιούτους θεασάμενος, οὐκ εἰς τὸν Ἐμπροσθεν χρόνον ἀναδραμένην ἔχων, καὶ τοὺς κατορθωκότας ἐννοήσαι· οὐδέποι γάρ ἦν γραψή, ή ἰστορία τὰ γεγενημένα περαδιδοῦσα· ἀλλ’ ἐν ἀτριβεῖ τῇ οὔφῳ, ἐν ἀπλώτῳ τῇ θαλάττῃ, ἐν ζόφῳ τοσούτῳ παχίας, μόνος καὶ πρώτος ἐκείνος τότε ταύτην τῆς φιλοσοφίας ἔτεμε τὴν οὖν, τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἀγαθῶν μεθ’ ὑπερβολῆς ἀκρος ἀποδειχθεὶς. Μέγιστον γάρ καὶ τὸ, τὰ ἐλάττωνα μέρη τῆς ἀρετῆς κατορθοῦν, πολλῷ δὲ μείζον, τὸ ἐν τῷ ἀκροτάτῳ πάντων ἀκρότατον εἶναι· ὅτι δὲ τὸ πάντων ἀκρότατον ὑπομονὴ, οὐδεὶς ἀντερεῖ. Ταῦτα γοῦν καὶ αὐτὸς διάβολος εἰδὼς, ἐλεγε· Δέρμα ὑπὲρ δέρματος, καὶ πάντα δυσαύπάρχει τῷ ἀρθρώπτῳ, ὑπὲρ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐκτίσει. Οὐ μὴν δὲ ἀλλ’ ἀποστείλας τὴν χειρά σου, ἄψας τῶν ἐστῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ. "Οθεν δῆλον, δὲ πάντων ἀκρότατον τοῦτο τὸ κατόρθωμα, καὶ γενικῆς τινος καὶ σιδηρᾶς δεόμενον ψυχῆς.

anima sua pendet. Alioquin autem millens manum tuam, facinus hoc maxime præclarum suisse, et quod animo forti, et plane ferreo indigeret.

Ἐγὼ δὲ οὐκ οὕτω θαυμάζω τὸν Ἰὼν πρὸ τῆς παταινέσσεως τῆς γυναικός, ὡς μετὰ τὴν δλεθρίαν συμβουλὴν ἐκείνην. Καὶ μή τις παράδοξον εἶναι νομίζετω τὸ λεγόμενον· πολλάκις γάρ οὓς ἡ τῶν πραγμάτων φύσις οὐχ ὑπεσκέλισε, φῆμα, καὶ παρανεσίς διεψθαρμένη κατέλυσεν. "Οπερ οὖν καὶ ὁ διάβολος συνεδὼς, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πείρας πληγὴν, καὶ τὴν

A sebri, aut mutilatione, aut alio quopiam usitato morbi genere. Illa autem plaga insolens fuit; eique soli nota, qui eam perpassus est; ulcerum enim illorum atrocitatem, et vulnerum acerbitatē, nulla oratio exprimere valet: sufficit autem ad plagæ magnitudinem declarandam, auctorem tantum nominasse ejusque iracundiam effrænem. Nova quoque nec antea audita sessio illa fuit; nemo enim est, nein est adhuc inventus pauper, qui sub dio semper sederit, prout ille, vestimentis nudatus, et tecto omni exclusus, in sterquilino sedere sustinuit. Habuit quis sæpenumero uxorem improbam, verum nulla unquam adeo scelerata reperta est, quæ in hujusmodi calamitate virum insectarellur, et mucroneum contra illius animam exacerbet, atque ejusmodi consilia suggereret. Amicorum etiam et familiorum ratio, qua se erga illum gerebant, peregrina et inusitata erat: magis autem inusitatum famis genus, cum appositæ dapes non gustaret. Dicam etiam et quartum excessum, divitias scilicet et felicitatem qua prins fruebatur: nam qui ab initio in paupertate vixit, facilius eam fert, meditatione mali assuetus; qui vero ex ampla felicitate fuerit disturbatus, ut qui nec exercitatione, nec meditatione animum præmunierit, asperior sit illi calamitatis sensus, cum vehementiore dolore atque perturbatione conjunctus. Dicam etiam alium excessum, qui insigni præ reliquis corona et laude athletam illum exornat, ejusque excelsum animum, cœlumque contingentem testatur. C Quis autem est? temporis ratio atque discriminē; ante gratiam enim et legem existens, talia philosophatus est, non disciplina imbutus, non litteras, nec libros habens, non alios sibi similes videns, nec priorum sæculorum viros egregios, et exempla habens ad quæ recurreret (nondum enim res gestæ scriptis et historiis mandabantur), sed in via invia, ei a nemine trita, et mari navigiis nondum tentato, ac tanta malitia caligine, primus et sine comite, hanc philosophiæ viam tunc ingressus est, in eo quod bonorum omnium præcipuum est, sumnum et in excessu se ostendens. Maximum enim est, minores virtutis partes expleuisse, verum multo maius est, in eo quod summum est, præ aliis existere: quod autem patientia omnium summum sit, et emineat, nein est qui inficiabitur. D Hoc igitur cum diabolus minime ignoraret, dixit: Pellem pro pelle, et quacunque sunt homini, pro animo forti, et plane ferreo indigeret.

Ego vero non ita Jobum, ante mulieris adhortationem, ut post exitiosum illud consilium, admiror. Et ne cui videatur incredibile, quod dico; frequenter enim quos rerum natura everttere non potuit, sermo et prava adhortatio fregit. Id cum diabolus minime ignoraret, post plagam tentationis inflictam, verbis etiam hominem adoritur. Quod ipsum ad-

versus Davidem fecit. Postquam enim eum, concitatam in se a filio seditionem, et iniquam illam tyrannidem fortiter tulisse vidit, velletque animum ejus labefactare, et iracundia inflammar, Simeam illum incitavit, ac mordacibus verbis instruxit, quibus animam illius arroderet ⁸. Id etiam contra Jobum est callide machinatus: cum enim illum animadvertisset per irrationem jacula sua elusisse, et tanquam adamantinam turrim contra omnia praesenti animo constituisse, uxorem armavit, ut suspicione vacaret consilium, et venenum verbis illius occuluit, cum calamitatem tragice exaggeraret. Quid igitur vir fortis? Tanquam una insipientium mulierum locuta es. Si bona suscipimus de manu Domini, mala cur non sustinebimus? Quamvis enim Dominus non esset, quamvis non tantopere, inquit, nobis autecelleret, sed amicus aliquis pari loco nobiscum et conditione, quam excusationem prætendere possumus, si tantis affecti beneficiis, adversa ferre noluerimus? Vides hominem Dei cupidum, ut non magnopere de seipso gloriatur, neque animo efferratur, quod plagas illas quæ naturam excedebant, fortiter tulerit, neque sapientiae suæ, aut animi fortitudini, tantam tolerantium ascribat; sed quasi debitum necessarium exsolvisset, nihilque præter æquum ipsi accidisset, sic abundantanter mulierculæ os obturavit.

« In omnibus his quæ acciderunt ei, nihil peccavit Jobus labii coram Deo. »

Fas, inquit, non est dicere quod usori talia locutus sit, cum interea secretæ ejus cogitationes iracundia atque impatientia plenæ essent, sed ne labii quidem suis quidquam locutus est. Hebreus codex hoc non habet, contentus sensum explicuisse.

VERS. 11. « Cum audissent autem tres amici ejus mala omnia quæ supervenerant ei, advenerunt unusquisque e propria regione ad eum. »

Venient quidem amici tres ut solarentur; quod autem contrarium erat, præstant; amicus enim fuit adventus, non item amica adhortatio: imo illorum tantum aspectus, antequam verba ulla proferrent, ad justi animum consternendum sufficerat. Cassuum enim nostrorum atrocitatem, alienorum bonorum intuitu, perspicacius conteniplari solemus. Tecum enim considera quam grave fuerit scipsum in ejusmodi malis vidiisse, familiares autem et notos sibi, in eodem statu quo fuerant, ac pristina felicitate utentes, intueri. Quin et illud acerbum fuit, calamitatem suam ad omnium aures perlatam fuisse: si enim ii qui tanto locorum intervallo disjuncti erant, fama acceperunt, quanto magis qui proprius aberant! Præcipue vero ægre ferebat, non tam misericordiarum suarum magnitudinem, quam quod tanquam homo impius et sceleratus, tanquam Dei hostis et adversarius, et qui anteactæ viæ cursum in hypocrisi transgessi, pati illa videretur: nec

A διὰ τῶν βημάτων ἐπάγει προσβολήν. "Οπερ ἐποίησε καὶ ἐπὶ τοῦ Δαΐδῃ ἐπειδὴ γάρ εἶδεν αὐτὸν γενναῖας ἐνεγκόντα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ παιδός, καὶ τὴν παράνομον ἐκείνην τυραννίδα, βουλόμενος ὑποσχεῖσαι τὴν διάνοιαν, καὶ πεῖσαι εἰς ὁργὴν ἐκπεσεῖν, καθῆκεν ἐκεῖνον τὸν Σεμέν, βῆμασι πικροῖς παρασκεύασας δακεῖν αὐτοῦ τὴν ψυχήν. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰών ἐκακούργησεν· ὡς γάρ εἶδεν ἐκεῖνον καταγελάσαντα αὐτοῦ τῶν βελῶν, καὶ ὥσπερ ἀδαμάντινον πύργον πρὸς πάντα στάντα γενναῖας, καθώπλισε τὴν γυναῖκα, ἵνα ἀνύποπτος ἡ συμβούλη γένηται, καὶ ἐνέχρυψε τὸ δηλητήριον τοῖς ἐκεῖνης βῆμασι, καὶ τὴν συμφορὰν ἐτραγύδησε. Τί οὖν ὁ γενναῖος; "Δοσπερ μία τῷρ ἀγρόνων τυραιῶν ἐλάλησας· εἰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου, τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; Εἰ γάρ μή Δεσπότης ἡν, φησί. μηδὲ τοσοῦτον ἡμῖν ὑπερέχων, ἀλλὰ φίλος τις ὀδυτήμος, ποιῶν ἔχομεν ἀπολογίαν, τοσαῦτα εὑεργετηθέντες, καὶ τὰ ἐναντία μή φέροντες; Εἰδες δὲνδρα φιλόθεον, καὶ πῶς οὐ μεγαλοφρονεῖ, οὐδὲ ἐναρρύνεται, ἐπὶ τῷ γενναῖας ἐνεγκεῖν τὰς ὑπὲρ φύσιν ἐκείνας πληγὰς, οὗτε σοφίας εἰναι νομίζει καὶ μεγαλοψυχίας, τοσαύτην ὑπομονήν· ἀλλ' ὥσπερ ἀναγκαῖον δοφλημα ἐκτιννὺς, καὶ οὐδὲν ἀπειχδες παθῶν, οὗτως ἐκ περιουσίας τὸ γύναιον ἐπεστόμισεν.

« Ἐν πᾶσι τούτοις συμβεβηκόσιν αὐτῷ, οὐδὲν ἡμαρτεῖν Ἰών τοῖς χείλεσιν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. »

Οὐκ ἔστι, φησὶν, εἰπεῖν, ὅτι πρὸς μὲν τὴν γυναῖκα ταῦτα ἐλεγε, τὰ δὲ ἀπόρρητα αὐτοῦ τῆς διανοίας ἔγειμε θυμοῦ καὶ ἀποδυσπετήσεως. ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ ἐφέτειστο τι. Οὐ Βέραρίος αὐτὸν οὐχ ἔχει, ἀρκούντως τὴν ἔννοιαν προεχφράσαι.

« Ἀκούσαντες δὲ οἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ τὰ κακὰ πάντα τὰ ἐπελθόντα αὐτῷ, παρεγένοντο ἔκαστος ἐκ τῆς Ιδίας χώρας πρὸς αὐτόν. »

Παραγίνονται μὲν γάρ οἱ τρεῖς φίλοι, ὥστε παραμυθίσασθαι, τὸ δὲ ἐναντίον ποιοῦσι τῆς παραμυθίας φιλικὴ μὲν γάρ ἡ παρουσία, οὐ φιλικὴ δὲ ἡ παρανεσίς· καὶ πρὸ τῶν βῆμάτων δὲ αὐτῶν, ἵκανη μόνη ἡ δῆμος τὸν δίκαιον καταβαλεῖν. Τὰ γάρ ἡμέτερα δεινά, μάλιστα ἐν τοῖς τῶν ἀλλων ἀγαθοῖς ἀκριβέστερον καθορῶμεν. Ἐννόησον γάρ δοσὸν ἦν, ἐκεῖνον ἐν τούτοις ὁρῶν, καὶ ἐκείνους τοὺς συνήθεις, καὶ γνωρίμους, ἐπὶ τῆς προτέρας εὐπραγίας μένοντας. Καὶ τὸ δὲ δεινόν, τὸ πανταχοῦ περιενεγκόντα τὴν συμφοράν· εἰ γάρ οὗτοι, τοσοῦτον ἀπέχοντες, ἤκουσαν, πολλῷ μᾶλλον οἱ πλησίον δυτες. Μάλιστα δὲ αὐτὸν ἐλύπει, οὐ τὸ μέγεθος τῶν δεινῶν, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν, ὡς ἀσεβῆ καὶ παράνομον πάσχειν, ὡς ἔχθρὸν τοῦ Θεοῦ καὶ πολέμιον, ὡς ἐν ὑποχρίσεις τὸν ἔμπροσθεν ζήσαντα χρόνον. Οὐκ ἔμελεν αὐτῷ τοῦ σώματος διαφθειρομένου, ἀλλὰ τῆς δόξης καταβαλλομένης· οὐχ ὅτι φιλότιμος ἦν, η πρὸς τὴν τῶν πολλῶν Εἴη δόξαν, ἀλλ' ὅτι πολλοὺς ἐπὶ τούτῳ

⁸ Il Reg. xvi, 7.

σκανδαλιζομένους ἔώρα. Τίθοις δὲ ὁ συγγραφεὺς **A** illa de corporis clade, ut de nominis existimatione sollicitus erat; non ambitione quidem ulla, sive quod ad vulgi opinionem vitam institueret, sed quia suis illis æruminis plerosque offendendi animadvertebat. Ponit autem libri auctor ipsa nomina amicorum, dicens:

« Καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐλάλησε. »

Ψυχὴ γάρ ἀπαξ ὑπὸ ἀθυμίας βληθεῖσα, πρὸς πᾶσαν ἀκρόσανταν ἐστιν ἀνεπιτήδειος. Διὰ τοῦτο καὶ οὖσι τὴν τραγῳδίαν τῆς οἰκίας ἔκεινης ἰδόντες, καὶ τὸν δίκαιον ἐπὶ τῆς κοπρίας καθήμενον, καὶ τῇ λαχωμένον, διέρρηξαν τὰ ιμάτια, καὶ μέγα ἀνύμωμέναν, καὶ σιγῇ παρεκάθηντο· δηλοῦντες, ὅτι οὐδὲν αὐτῶς ἐπιτήδειον παρὰ τὴν ἀρχὴν τοῖς ὀδυνωμένοις, ὡς ἡσυχία καὶ σιγὴ· καὶ γάρ ἦν μεῖζον τῆς ἀπὸ τοῦ λόγου παραμυθίας τὸ πάθος. Ἡλθον μὲν γάρ παρακαλέσοντες, οὐχ εὐρίσκοντες δὲ εἰκόνα ἐξ ἣν παραμυθίσονται, ἐσιώπων· καὶ τοῦτο δὲ συνετῶς ἐποιήσαν, τοῖς πράγμασιν αὐτὸν παρακαλοῦντες, τῇ προσεδρίᾳ, τῷ διαρρήξαι τὰ ιμάτια. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πάντα καλά, καὶ φίλων ἀξια, καὶ συμπαθουόντων τεκμήρια· τὰ μετὰ ταῦτα δὲ, οὐκέτι.

ΚΕΦ. Γ.

« Μετὰ τοῦτο ἤνοιξεν ίωβ τὸ στόμα αὐτοῦ. »
Πολυχρόνιον καὶ **Χρυσοστόμον**. Ἀκριβῶς δὲ κείται τὸ, μετὰ τοῦτο. Πολλοὺς μὲν γάρ δρῶν, ὡς αὐτὸν ἀφικηνούμενους, καὶ πάλιν ἀπίστας, ἔμενε καρτερῶν ἐν τοῖς πάθεσιν· ἐπειδὴ δὲ τοὺς περὶ Ἐλιφάζης ἐθέξαστο γηγείστητι παραγενούμενους, ἐπιπολύ τε προσμένοντας· οἱ καὶ ὅτι δεινά τὰ συμβεβήκαστα διὰ τῆς σιγῆς ἐμπρέρουν· οὐ γάρ ἐτόλμησαν παραμυθίσασθαι, εἰ μή πρότερος αὐτὸς ἀρχὴν ἔδωκε· τότε δὴ φορτικὸς λοιπὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι ἡγησάμενος διὰ τὴν σιωπήν, λύει ταῦτην. Ἰδωμεν δὲν, τι ἀνοιξας τὸ στόμα φύγεγεται.

« Καὶ κατηράσατο τὴν ἡμέραν αὐτοῦ, λέγων· Ἀπόλοιτο τὴν ἡμέραν ἐν, ἥ ἐγεννήθην, καὶ τὴν ἕνδεκανήν ἐν ἥ εἶπαν· Ἰδού δρσεν. »

Μήδην ἀπλῶς τὰ ρήματα ἔξετάωμεν, ἀλλ’ ὅτι καὶ ἔξ αθυμούσης ψυχῆς λέγεται, ίδωμεν· εἰ γάρ μηδὲ ταῦτα ἐψύχεξατο, ἔδοξεν δὲ μηδὲ τῆς κοινῆς μετέχειν φύσεως.

« Νῦν ἔκεινη εἴη σκότος, καὶ μή ἀναζητήσαι αὐτὴν διά τοῦ Κύριος ἀνωθεν, μηδὲ ἐλθοι εἰς αὐτὴν φέγγος· ἐκλάδοις δὲ αὐτὴν σκότος, καὶ σκιὰ θανάτου. »

Ορῶν δὲ δίκαιος, ὡς ἡ βαρύτης τῶν συμβάντων, ἐκάλεσε τοὺς φίλους, καὶ τῆς πληγῆς τὸ φορτικὸν ἔννοῶν, καὶ τὸ παρακαθῆσθαι αὐτοὺς ἐπὶ πολὺν κρίνων ἐπαχθὲς καὶ ὡς οὐχ ἐπὶ τούτοις τὸ πρότερον αὐτοῖς συνεγένετο· καὶ ὡς ἐπος εἰπεῖν πάντα, δρῶν εἰς τούναντίον αὐτῷ περιστάντα, οὐτε ἀπωθεῖται αὐτοὺς ἐμπληκτῶς ^α, ἀτοπον εἶναι νομίζων τοὺς ἐπὶ τιμῇ ἐληλυθότας, τούτους ^β ὑδρει ἀποτέμψασθαι, οὐτε ἀπλῶς ἀπιέναι παρακαλεῖ, αἰδούμενος αὐτῶν τὴν φίλαν. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἔννοῶν, καὶ ὑπὸ

^α ἐπειπλήκτως. ^β Ισ. delend.

A illa de corporis clade, ut de nominis existimatione sollicitus erat; non ambitione quidem ulla, sive quod ad vulgi opinionem vitam institueret, sed quia suis illis æruminis plerosque offendendi animadvertebat.

VERS. 13. « Et nemo eorum locutus est. »

Animus enim seine mœrore afflictus, ad audiendum inidoneus redditur. Quare illi cum domus illius tragœdiām spectarent, justumque in stercore sedentein et ulcerosum viderent, vestes disciderunt, planixeruntque vehementer, et juxta eum lacite sederunt: nihil iis qui in ægritudine sunt aliquia, taciturnitate et silentio, in primo doloris accessu, convenientius esse, ostendentes; quin et calamitas ejus major erat quam ut verbis solari posset. Ad consolandum quidem illi venerant, cum autem consolationis nullam imaginem cernerent, obmutuerunt: et hoc quidem prudenter fecerunt, rebus ipsis, sessione scilicet, juxta eum, et vestium discussione, solatium illi præbentes. Et hæc quidem præclara, et amicis digna, et quod illius malorum sensu tangerentur, manifesta indicia; quæ vero consequuntur, non item.

CAP. III.

VERS. 1. « Post hoc aperuit Jobus os suum. »

Polychronii et **Chrysostomi**. Non sine studio autem et ratione positum est illud, post hoc; licet enim multos ad se venientes, ac rursus abeuntes cerneret, calamitates nihilominus fortis animo ferre duravit: posquam autem Eliphazum cum sociis suis ingenua quadam germanitate adductos advenisse, diuque apud eum commoratos fuisse, cerneret (qui quidem gravitatem malorum quæ acciderant, silentio testabantur, neque prius solari eum audiebant, quam ille loquendi ansam ministrasset): ne obstinato silentio diutius molestus illis videtur, silentium rumpit. Quid autem, ore aperto, locutus sit, videamus.

VERS. 2, 3. « Et maledixit diei suo, dicens: Pereat dies in quo natus sum, et nox illa in qua dixerunt: Ecce masculus. »

Ne igitur perfunctorie hæc verba expendamus, sed tanquam a mœrente animo profecta, consideremus. Si enim illa locutus non fuisset, communis D expers naturæ videri potuisset.

VERS. 4. « Nox illa sit tenebræ, et non requirat eam Dominus desuper, nec perveniat ad eam splendor; excipiant illam tenebræ, et umbra mortis. »

Cum videret justus, malorum suorum atrocitate amicos accitos esse, et quanta plagæ esset acerbitas consideraret, et sessionem diuturnam juxta se in illis molestam esse judicaret, quodque diversa fortuna prius usus fuerit, cum eis congrederetur: et, ut verbo uno absolvam, cum videret omnia sibi graviter adversantia, neque cum objurgatione eos repellit (absurdum existimans cum contumelia eos ablegare, qui honoris causa accesserant) neque omnino ut abitum parent, hortatur, veritus eorum

amicitiam. Verum cum hæc omnia secum meditatur, omnibusque torqueretur, in hæc verba pro-rupit, amicis quodammodo excusare se volens; sibi quidem in animo esse sermones cum iis serere, sed malorum multitudine gravatum retardari. Sed quid tandem dicit? *Nox illa sit tenebra*, id est, ignota maneat, nec in hominum versetur memoria; non illam tanquam suam sibi vindicet Dominus, neque in noctium catalogo recenseatur. Et quia non de natura aliqua subsistente aut animali sermo erat, mortem aut interitum ei non est precatus, sed ut prolongationem ejus, quod diei contrarium est haberet, optabat: quasi diceret: Diem illum utrinque nox complectatur produciturus tenebris, nec in mente veniat numerare cupientibus.

Vers. 11. « Quare enim in ventre non obii? ex B
utero autem exi, et non protinus peri? »

Quemadmodum igitur, cum Christus diceret: *Bonum erat ei si natus non fuisset*^b, nihil aliud significare voluit quam quod difficilia et acerba illum manerent: ita cum hoc loco Jobus ait: Utinam natus non essem, aut natus continuo periisse, ita ut mors nativitati comes exstitisset; non Dei succenseret opifcio, sed magnitudinem tantum calamitatis ob oculos ponit. Pietateni autem ejus tecum perpende, ut iracundiam omnem in diem effundat, nec terminum hunc transilire audeat, semperque diem ac noctem inculcit; ac si diceret: Tandiu præsentium malorum expers fuisset, licet nullam pietatis mercedem reportasset.

Vers. 13 Nunc utique dormiens quiescerem, C somnum autem capiens requiescerem.

Mibi vero videtur amicos reprimere, hisque persuadere ne magno in pretio res humanas habeant. Vide autem in ipsa etiam calamitate, philosophiae et aequanimitatis verba.

Vers. 17. « Ilic impii accenderunt furorem iræ: ibi requieverunt fatigati corpore. »

Quid ais? egone impius et improbus? num hoc etiam hominum genus solatio isto fructu? Mortis deinde præconium instituit, quod, scilicet, iniuriam nonnulli deseruerint, alii ex ærumnarum fluctibus emerserint, quidam portum calamitatum, alii improbitatis suæ impedimentum, invenierint; et, quod præcipuum est, quod pristina exspectare nequeant, sed a laboribus cessantes, perpetua requie fruantur; mors enim malorum omnium solutio et finis est.

Vers. 18. « Pariter autem sacerulares non audiabant vocem exactoris. »

Ad sensum autem magis reconditum, divinus sermo beatos eos prædicat qui vocem vestigalia ac tributa exigentis minime audierunt. Qui enim corporis voluptatibus resistunt, principatus pedibus proculeant, et spiritualia nequitiae sub jugum mittunt, voce exactoris, hoc est diaboli, superiores facti sunt, qui ab iis qui se ultra in potestatein ejus

A πάντων δαχνόμενος, ἐπὶ τούτους ἔχει τοὺς λόγους τρόπον τινὰ τοῖς φίλοις ἀπολογούμενος· ὡς ἐθέλοι μὲν διαλέγεσθαι, οὐ δύναται δὲ τῷ πλήθει τῶν δεινῶν βαρυνόμενος. Τί δὲ λέγει; Ἡ νῦν ἐκεῖνη εἰη σκότος, τουτέστιν, ἐν ἀγνωστῇ εἶη μὴ μνημονευόμενῃ, μηδὲ ἀντιποιήσατο αὐτῆς ὁ Κύριος, μηδὲ γένοιτο ἐν καταλόγῳ νυκτῶν. Ἐπειδὴ γάρ οὐ περὶ ὑφεστώσης φύσεως διελέγετο, ή τινος ζώου, θάνατον, ή φθορὰν οὐκ ἐπηῆσατο, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου τῆς ἡμέρας παράτασιν ἔχειν· οἶονει μεσολαβηθεῖσα τῇ ἡμέρᾳ, ἐκατέραις ταῖς νυξὶ τῇ παρατάσει τοῦ σκότους, εἰς λήθην Ελθοι τοῖς ἀριθμεῖν βουλομένοις.

C « Διατί γάρ ἐν κοιλᾳ οὐκ ἐτελεύτησα; ἐκ γαστρὸς δὲ ἐξῆλθον, καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπωλόμην; »

« Οὐσπερ οὖν ὁ Χριστὸς εἰπών· Καὶ ὅτι ἦταν αὐτὸν ἀναμένει καὶ χαλεπά· οὗτῳ καὶ ἐνταῦθα δὲ ἰώτῳ λέγων· Εἴθε μὴ ἐγεννήθην, ή γεννηθεὶς εὐθὺς ἀπωλόμην, ὡς σύνδρομον είναι τῇ γεννήσει τὸν θάνατον, οὐ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ κατατρέχει, ἀλλὰ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς παρίστησιν. Ὁρα δὲ τὴν εὐλάβειαν, ὡς ἀπαντά τὸν θυμὸν εἰς τὴν ἡμέραν ἔχειν, οὐ τολμῶν ὑπερδῆναι τούτον τὸν ὄρον, ἀλλ' ἀεὶ ταῦτα λέγων, ἡ ἡμέρα, καὶ ἡ νύξ· ἵνα εἰπῇ, διετοί τῶν παρόντων οὐκ ἐπειρώμην κακῶν, καὶ μὴ μισθὸν τῆς εὐσεβείας ἐκομιζόμην. »

C « Νῦν δὲ κοιμηθεὶς ἡσύχασα, ὑπνώσας δὲ ἀνεπαυσάμην. »

« Εμοὶ δὲ δοκεῖ καὶ τοὺς φίλους καταστέλλειν, καὶ πειθεῖν, μὴ μάγα τι νομίζειν είναι τὰ ἀνθρώπινα. Ὁρα οὖν καὶ ἐν τῇ συμφορᾷ τῆς φιλοσοφίας ρήματα. »

D « Ἐκεὶ ἀσεβεῖς ἔξεκασαν θυμὸν δργῆς, ἐκεὶ ἀνεπαύσαντο κατάκοποι τῷ σώματι. »

« Ἀλλὰ τι λέγεις; ἀσεβῆς ἐγὼ^a καὶ πονηρός, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ταύτης ἐτυχον τῆς παραμυθίας; Εἴτα λοιπὸν ἐγκώμιον θανάτου, ὅτι οἱ μὲν τῆς κακίας ἀπέστησαν, οἱ δὲ τῆς ταλαιπωρίας ἀπηλλάγησαν· οἱ μὲν εὔρον λιμένα τῶν δεινῶν, οἱ δὲ κώλυμα τῆς πονηρίας, καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι οὐδὲ ἔστι πάντιν προσδοκήσαι τὰ πρότερα, ἀλλ' ἀναπαυσομένους ἀεὶ μένειν ἐπὶ τῆς ἀναπαύσεως, διότι πάντων ἔστι λύσις τῶν δεινῶν. »

E « Όμοιομαδὸν δὲ οἱ αἰώνιοι οὐκ ἔχουσαν φωνὴν φορολόγου. »

Πρὸς δὲ διάνοιαν, δὲ ιερὸς μαχαρίζει λόγος: τοῖς μὴ ἀκούσαντας φωνὴν φορολόγου. Οἱ γάρ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπιθυμῶν κατεξανιστάμενοι, καὶ πατοῦντες ἀρχάς, καὶ νικῶντες τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, κρείττονες γεγόνασι τῆς τοῦ φορολόγου φωνῆς, τουτέστι τοῦ διαβόλου, διε τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ προαιρετικῶς γεγονότας, ὥσπερ τινὰ δικαιοδότης, τὴν

^a Matth. xxv, 24.

^b Ιο. ἐκεῖ.

πράττειν τὰ αὐτῷ καταθύμια. Ἀλλ' οἱ δίκαιοι ἐπει-
δήπερ αὐτοῦ οὐκ ἤκουσαν, ὅπες τὰ φαῦλα πράττειν,
ταύτητος διοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν εὐθη-
κοῦνται.

« Μικρὸς καὶ μέγας ἐκεῖ ἔστι, καὶ θεράπων δεδο-
κὼς τὸν κύριον αὐτοῦ. »

Πολλὴ φησι, κατὰ τὸν παρόντα βίον τῇ ἀνωμαλίᾳ,
πολλὴ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίᾳν ἐλευθερίᾳ καὶ
ἰσοτιμίᾳ· οὐκ ἔστιν ἐκεῖ φοβηθῆναι μεταβολὴν, καθ-
ἀπέρ ἐνταῦθα· κακῶν ἔστιν ὁ θάνατος ἐμπόδιον,
ταλαιπωρίας λύσις. Τὰ δοκοῦντα εἶναι δεινά, λέλυτα·
καὶ δὲ πάλαι δεδοκώκως τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην, ἐκεῖ οὐ
φοβεῖται. Πάντες ἐκεῖ τυγχάνουσι, μικρὸς τε καὶ με-
γας, τουτέστιν, καὶ δὲ ἐν δξίᾳ, καὶ δὲ ἐν ταπεινότητι.

« Τιναὶ γάρ δέδοται τοῖς ἐν πικρᾷ φῶς; ζωὴ δὲ
ταῖς ἐν δύναις φυχαῖς; »

Χρυσοστόμου καὶ Πολυχρονίου. Κάνταῦθα τοι-
νυν οὐκ ἔγκαλοῦντός ἔστι τὰ φήμετα, μὴ γένοιτο·
τὰ γάρ μὴ μετὰ τῆς αὐτῆς διανοίας λεγόμενα, οὐκ
δύοις ὑποληπτέον· ἀλλ' ἀλγοῦντος, καὶ ζητοῦντος,
διὰ τοῦ οἰνὸν συμφοραὶς ἐξετάζεσθαι μέλλοντες, εἰς
τὸν βίον παρέρχονται; τοῖς μὲν γάρ λοιποῖς, η κατὰ
τὸν βίον λαμπροῖς, η ἐν ύγειᾳ σώματος οὖσι, φέρει
τινὰ παραμυθίαν η εἰς κοινὸν αὕτη¹ διατριβή· οἱ
δὲ τούτων μὲν οὐδενὸς μεθέξοντες, ταλαιπωροῦντες
δὲ κατὰ τὸν βίον μόνον, οὐκ οἴδε τι τὸ κέρδος εἰς
ζωὴν παρερχόμενοι ἔχουσι², καὶ οἱ μὲν ἄλλοι θεω-
τι καὶ ὡφελοῦνται τὸν βίον, οὗτοι δὲ τοῦ;

Ἐντεῦθεν μανθάνομεν, διὰ οὐχὶ τῇ ζωῇ μόνον, ἀλλὰ
καὶ δὲ θάνατος χρησίμως γέγονεν, ὅπότε οὔτες ἔστιν
ποθεῖντος· ἐπάγει γοῦν·

« Οἱ ἱμείρονται τῷ θανάτῳ, καὶ οὐ τυγχάνουσιν,
ἀνορύσσοντες ὥσπερ θησαυρούς· περιχαρεῖς δὲ ἐγέ-
νοντο ἐλάν κατατύχωσι. »

Διὰ τοῦτο φησι, **Καιρὸς τῷ πατεῖ πράγματι.** Καὶ
πάλιν, « Ω Θάρατε, ὡς πικρός σου τὸ μητῆρσυντο
ἔστιν ἀρθρώπων εἰρηνεύοντι ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν
αὐτοῦ, ἀρδρὶ ἀπερισπάστω, καὶ εὐδομένων ἐν
πᾶσι, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιδέξασθαι τροφὴν! Καὶ
αὖθις, « Ω Θάρατε, καὶ τὸ σον τὸ κρίμα ἔστιν
ἀρθρώπων ἐπιδεομένων, καὶ ἐλασσονέμενων τοσχύν,
ἐσχατογύρων, καὶ περισπωμένων περὶ πάντων, καὶ
ἀπειθοῦντι, καὶ ἀπολωλεκότι ὑπομονήν. Διὰ
τοῦτο καὶ δὲ ἵνδι ἐν συμφοραῖς ὃν ἐπιθυμεῖ τὸν
θανάτου, καὶ ταῦτα λέγει, ἵν’ δταν ἀκούσῃς τῆς γυ-
ναικὸς συμβούλευούσης αὐτῷ, **Εἰπόν τι φῆμα εἰς**
Κύριον, καὶ τελεύτα, μὴ νομίζεις διὰ φιλοζωϊαν
αὐτὸν μὴ εἰρηκέναι, ἀλλὰ διὰ εὐσέβειαν. Ο γάρ οὕτω
ποθεῖντον ἡγούμενος ἔστωφ, καὶ μέγα τι νομίζων
ἄγαθον, τὸν θάνατον, παρὸν αὐτὸν³ εὑρεῖν⁴, οὐκ
ἐτόλμησεν.

¹ Eccl. xi, 1, 2. ² ibid. 3, 4. ³ Job II, 9.

⁴ Ισ. αὐτοῖς. ⁵ γρ. ἔχουσι. ⁶ Ισ. παρόντα. ⁷ Ισ. αἰρεῖν.

Α dediderunt, **Ιανγναμ** tributum aliquod exigit, ut
quaes ejus agimo adlubescunt, exsequantur. Justi
autem, quia illius vocibus ad mala hortantis, non
obtemperarunt, ideo in regno cœlorum felicitate
simul fruuntur.

Vers. 19. « **Ψυσίλλος et magnus ibi est, et servus**
timens dominum suum. »

Magna est, inquit, in hac vita inæqualitas,
magna item post migrationem ex hac vita libertas
et æqualitas: mutationis illic, ut hic, nullus metus
mors malorum ac scelerum est impedimentum, et
ab ærumnis liberatio. Quæ gravia enim et molesta
videbantur, profligata sunt; et qui olim herum
metuebat suum, illic haudquaquam perlimescit.
Illic omnes sunt, **ψυσίλλος et magnus**, id est, qui in
dignitate positus est, et qui humili loco est.

Vers. 20. « Utquid enim data est eis qui in simi-
litudine sunt lux? et vita animabus quæ sunt in
doloribus.

Chrysostomi, et Polychronii. Hic igitur criminantis
verba non sunt, ἐπαγε (quæ enim animo diverso
effeuntur, eodem modo non sunt accipienda): sed
miserentis et sciscitantis sunt voces, cur qui cala-
mitatibus vexandi sunt, vitæ stadium ingrediantur?
Reliquis enim, qui in splendore vivunt, et corporis
valetudine fruuntur, communis inter se conversatio
solatium noue leve affert. Qui vero nullius horum
participes futuri sunt, sed cum miseriis in vita
conflictabuntur, nescio quod commodum vitam
ingressi percepturi sint: ac reliqui quidem aliqua
forte ratione vitam communem juvabunt, hi auten-
quanam?

Hinc intelligimus non vitam solum, sed mortem
etiam a Deo datam esse utiliter, quandoquidem ita
desiderabilis sit mors; quare subjungit.

Vers. 21. « Qui desiderant mortem, et non con-
tingit illis, effudentes quasi thesauros; læti autem
facti sunt si fuerint consecuti. »

Idcirco, **Tempus est**, inquit, **omni rei.** Ac rur-
sus: **O mors, quam amara est tui memoria ho-**
mini pacem habenti in substantiis suis, viro quieto, et
prospere agenti in omnibus, et adhuc valenti accipere
cibum! Et rursus: **O mors, bonum est iudicium**
tuum homini indigenti, et qui minoratur viribus,
defectio ætate, et cui cura est de omnibus, et diffi-
denti, et qui perdidit patientiam. Propterea et Jobus,
cum in ærumnis esset, mortem exoptat; atque hæc
loquitur, ne scilicet, cum audieris uxorem ei sua-
dentein: **Dicito aliquod verbum in Dominum, et**
morere, vitæ desiderio, et non pietatis causa, a
dicto tali abstinuisse eum existimes. Qui enim mor-
tem sibi bonum adeo magnum et desiderabile
existimavit, præsentem tamen et ad manum pre-
hendere non est ausus.

Vers. 23. « Mors viro requies; conclusit enim Deus super eam. »

C. Hæc sententia est: Si igitur mors requies est, quia nobis non ad eam festinant multi? propter hanc causam vitam nobis desiderabilem fecit, ne properantes mortem nobis acceleraremus.

Vers. 24. « Timor enim quem verebar, venit mihi; et quem metueram, occurrit mihi. »

Hæc igitur causa fuit, cur in tantis procellis, et fluctibus inenarrabilibus, justus invicto animo semper constiterit, quia cum divitiis et opibus abundaret, paupertatem exspectaret; cum valeret corpore, morbum vereretur; cum tot liberorum pater esset, subito orbus fieri timeret; atque hunc metum, et animi anxietatem semper aleret, cum rerum huminanarum naturam non ignoraret, et earum fluxam conditionem animo secum reputaret: idcirco dixit: *Timor quem metueram, occurrit mihi.* Et præclare quidem dixit, *occurrit, tanquam si dixisset:* Ad quem cogitationes meæ semper tendebant; exspectando enim, sperando, et præstolando, animus perpetuo eo recurrebat. Quamvis autem divitiis, et deliciis affluens, in magna gloria vixerit, nihilominus alienæ calamitates quotidie animo ejus observabantur; unde nihil illorum, quæ gravia et intolerabilia vindicentur, contingens, tranquillitatem ejus perturbavit.

Vers. 26. « Neque in pace sui, neque in silentio, neque in requie; venit autem mihi ira. »

Non dixit: Non pacem habeo; nec: In silentio sum; verum in tempore præterito: *Non in pace sui;* quamvis enim illa quæ prius mihi evenerant, ut in deliciis viverem fecerint, rerum tamen tristium exspectatio, quiescere animum, præsentibusque frui deliciis, non sinebat. Quare cum re ipsa sibi evenisse videret, quæ mente et sermone secum prius agitaverat, fortiter tulit, ut quæ sibi multo antea fuerint præmeditata, et præ oculis cernens quæ prius exspectatione perceperat, nova ipsi non videbatur neque animo turbatus fuit; imo vero: *Exspectata, inquit, mihi venit ira,* id est, poena acerba atque intolerabilis, quam et expertus sum, et antequam experirer animo mecum meditabar.

CAPUT IV.

Vers. 2. « Num sæpe tibi sermo est habitus in molestia? pondus autem verborum tuorum quis sustinebit. »

Solet Scriptura *laboris* nomine peccatum significare; ut cum dicit, *Sub lingua eorum labor et dolor.*^m Dicit ergo Eliphazus: Vide, Jobe, ne forte aliquid locutus sis in peccato, atque ea de causa mala hæc nunc patiaris. Nec vero dicit: Ne quid gestum sit a te; sed, Ne quid sis locutus: quoniam vita ejus clara et illustris esset, et ubivis gentium multa ejus virtutis extarent monumenta.

^m Psal. x, 7.

A Θάνατες ἀνδρὶ ἀνάπαυμα· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς καὶ αὐτοῦ. »

Απόφασίς ἐστιν αὕτη· Εἰ τοῖνυν ἀνάπαυσις, τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐπιτρέχουσιν οἱ πολλοὶ; διὰ γὰρ τοῦτο ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν ἡμῖν ποθεινὸν ἐποίησεν, ἵνα μὴ ἐπιτρέψωμεν τῷ θανάτῳ.

Φόβος γὰρ δν ἐφρόντισα, ἥλθε μοι, καὶ δν ἐδοίχειν, συνήγνητησε μοι. »

Τοῦτο δρᾶ τὸ αἴτιον ἦν, τὸ ἐν τοσούτῳ χειμῶνι, καὶ κύμασιν οὕτως ἀπορρήτοις, τὸν δίκαιον στῆγαι γενναῖς, διὰ δὲ ἐπλούτει, προσεδόκα πενλαν· δὲ διαλογίσαντες, ήλπισε νόσον· δὲ παίδων τοσούτων πατήρ ἐγένετο, καὶ ἀπαῖς ἀθρόου ἤλπισεν ἑστομαῖ· καὶ τοῦτον δεὶ τὸν φόβον παρ' ἔστηψε, καὶ B τὴν ἀγωνίαν ἐτρεφε, τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εἰδὼς; τὴν φύσιν, καὶ τὸ ἐπίκηρον αὐτῶν ἀναλογίζομενος· διὰ καὶ ἐλέγεν, Φόβος δν ἀδιδοίκειν, συνήγνητησε μοι. Καὶ καλῶς εἶπε, συνήγνητησε μοι, ωσανεὶ ἐλέγε, Πρὸς δν δεὶ τοῖς λογισμοῖς ἡρχόμην· δεὶ γὰρ τῇ διανοίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐβάδιζεν, ἀναμένων αὐτὸν, ἐλπίζων, καὶ προσδοκῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἐν πλούτῳ, καὶ τρυφῇ, καὶ περιφανείᾳ πολλῆς ζῶν διετέλεσεν, ἀλλὰ τὰς ἀλλοτρίας καθ' ἐκάστην ὄντες ποτέ λειποῦσεν. Διὰ τοῦτο οὐδὲν αὐτὸν ἐθορύβει προσπιπτόντων μεγάλων καὶ ἀφορητῶν.

Οὔτε εἰρήνευσα, οὔτε ἡσύχασα, οὔτε ἀνεπαυσάμην· ἥλθε δὲ μοι δρῆγη. »

Οὐκ εἰπεν, Οὐκ εἰρήνευώ, οὔτε ἡσυχάζω· ἀλλ', Οὐκ εἰρήνευσα, ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ· εἰ γὰρ καὶ τὰ προγεγοντά τρυφὴν ἔποιει, ἀλλ' ἡ προσδοκία τῶν λυπηρῶν οὐκ εἴσα ἡσυχάζειν, οὐδὲ ἐντρυφᾶν τοῖς παροῦσι. Διὰ τοῦτο, ἀπερ ἐμελέτησε διὰ τῶν λόγων, ταῦτα ἰδὼν ἐπὶ τῶν πραγμάτων συμβάντα, γενναῖς ἤνεγκε τὰ πάλαι μελετηθέντα, καὶ τὰ τῇ προσδοκίᾳ προειλημμένα ταῦτα παρόντα βλέπων, οὐκ ἐξενίετο, οὐδὲ ἐθορυβεῖτο· ἀλλ', "Ηλθέ μοι, φησὶν, ἡ προσδοκώμένη δρῆγη, τουτέστιν, ἡ πεικρά καὶ ἀνήκεστος τιμωρία, ἡς ἐπειράθην, ἦν καὶ πρὸς τῆς πειρας ἐμελέτων.

Μὴ πολλάκις σοι λελάηται ἐν κόπῳ; ισχὺν δὲ βημάτων σου τίς ύποισεις; »

Κόποιοι οἵδεν ἡ Γραφὴ τὴν ἀμαρτίαν λέγειν· ὡς διαταν λέγη, 'Υπὸ τὴν γιλωσσαν αὐτοῦ κόπος καὶ πόνος. Φησὶν οὖν δὲ Ἐλιφάζ, "Ορα, ὡς Ἰὼν, μήποτε ἐλάλησάς τι ἐν ἀμαρτίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο νῦν οὕτω πάσχεις. Οὐκ εἶπε δὲ, Μὴ πέπρακται σοι· ἀλλὰ, Μὴ λελάηται σοι· ἐπειδὴ γὰρ ἐλαμπεῖν δὲ βίος αὐτοῦ, καὶ πολλὰ τῆς ἀρετῆς ὑπομνήματα πανταχοῦ τῆς γῆς εἴγε. Μὴ τοῦτο, φησὶν, εἴπης· εἰ καὶ

πράξεις σου καλαί καὶ ἀγαθαῖ· συμβαίνει γάρ ἐν τοῖς ῥήμασι γεγενῆσθαι τὴν ἀμφοτέλαν.

« Εἰ γάρ σὺ ἐνουσθέτησας πολλούς, καὶ χεῖρας ἀνθενεῖς παρεκάλεσας, ἀσθενοῦντάς τε ἔξανθέτησας ῥήμασι, γόνασ! τε ἀδυνατοῦσι θάρσος περιεθήκας· νῦν δὲ ήξει ἐπὶ σὲ πόνος, καὶ ἤψατό σου, σὺ ἐσπούδασας. »

Χρυσ. καὶ Πολυ. Οὐχ εἶπε τὰ ἐν χρήμασιν αὐτῷ κατωρθωμένα, ἐνī γάρ ἀντιθεῖναι τὴν πενίαν· ἀλλ' εἰ τίνας ἀπὸ λόγων ὡρέλησεν. «Ο δὲ λέγει τοιοῦτόν ἔστι· Μάχεται, φησι, τῇ παλαιῷ ἡπολήψῃ τὰ παρόντα· διὰ γάρ πολλάκις ἀλλούς ἀναρρώσας τοῖς λόγοις, καὶ μονονούχη πεπτωκάτας διαναστήσας, ἀγαθὰς ἐλπῖδας αὐτοῖς ὑποθέμενος, τί πέπονθας; πῶς τὸν ἐπελθόντα σοι πόνον φέρειν οὐδὲν; ἀλλὰ ἐσπουδασας, τουτέστι, τεθορύβησαι. Εἴρηται δὲ ἡ λέξις ἀπὸ τοῦ τοὺς θορυβουμένους σπεύδειν. Κατοιγε ἔχρην σε τῶν οἰκείων ὑπομιμνησκόμενον τῶν λόγων, καὶ τούτους αἰδούμενον, μή ἐν ταῖς ἑτέρων μύνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς αὐτοῦ συμφοραῖς φιλοσοφεῖν. Ἐπιτήρει δὲ, ὁς, πρὸς ταῖς ἀλλαῖς ἀρεταῖς, μαρτυρεῖ τῷ Ἰὼν ὁ Ἐλιφάζ, δις: καὶ διδασκαλικὸν εἶχε χάρισμα, καὶ τὸν παρακλητικὸν μετὰ θείας χάριτος προσέφερε λόγον, ὡστε καὶ εὐθυμεῖν τοὺς ἐν συμφοραῖς παρασκευάζειν διὰ τῆς παραίνεσσεως. Ταῦτα μὲν οὕπω τραγία τοῦ Ἐλιφάζ τὰ ῥήματα· τὰ δὲ ἐφεδῆς οὐκέτι πρὸς τὴν τοῦ παραμυθουμένου προσώπου ποιότητα φθέγγεται. «Ακούεις γάρ. »

« Πότερον οὐχ ὁ φόδος σού ἔστιν ἐν ἀφροσύνῃ; καὶ ή ἐλπίς σου, καὶ ἡ κακία τῆς ὁδοῦ σου; »

«Ο δὲ Ἀκύλας, Η ὑπομονὴ σου, καὶ η ἀπλότης τῶν ὁδῶν σου. Μάταιον πλέκει συλλογισμόν· ἐπειδὴ γάρ εἶπε, Φόδος δὲ ἐρρότισα ηλθέ μοι, φησιν, δις: Οὗτος ὁ φόδος· ἐν ἀφροσύνῃ ἦν, καὶ η ἐλπίς σου ἀπὸ τῆς κακίας τῆς καρδίας σου ἦν· ἀνήτον γάρ, ἀγαθὸν δυτα τοιαῦτα προσδοκᾶν· ὡστε σεαυτὸν ἡλεγχεῖς, δις βίον ἡς πονηροῦ· εἰ γάρ ἐθάρρεις ἐπὶ καθαρότητι, μάταιος ὁ φόδος. »

« Ἀπὸ προστάγματος Κυρίου ἀπολοῦνται· ἀπὸ δὲ πνεύματος ὄργης αὐτοῦ ἀφανισθήσονται. »

Τὸ δὲ, ἀπὸ προστάγματος Κυρίου, Μή νομίσῃς, φησι, δαιμόνων εἶναι πονηρῶν, μηδὲ ἀνθρώπων ἐπιδούλων, τὰ συμβεβηκότα. Θεός ἔστιν δὲ κολάζων, οὐκούν ἀναμφισβήτητον δικαίαν εἶναι τὴν κόλασιν;

« Εἰ δέ τι τὰ ῥῆμα ἀληθινὸν ἐγεγόνει ἐν λόγοις σου, »

Τὸ δὲ, Εἰ τι τὰ ῥῆμα ἀληθινὸν ἐγεγόνει ἐν τοῖς λόγοις σου, αἰνίτεται, δις πολλάκις σεμνά τινα εἶπεν ὁ Ἰὼν, ήτοι εἰς ζῆλόν τινας ἄγων, ή καὶ ἐτέρας ἔνεκεν οἰκονομίας.

« Εἰ κατὰ παῖδων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ ἀγγέλων αὐτοῦ σχολιόν τι ἐπενθησεν. »

« *Job III, 15.* »

A Cave, inquit, hoc dixeris, licet actiones tuæ præclaræ, et bonæ sint; accidit enim ut in verbis etiam peccatum committatur.

Vers. 4-5. « Si enim tu erudivisti multos, et manus inflamas consolatus es, et eos qui inflamabantur erexisti verbis, genibusque impotentibus fiduciam circumposuisti; nunc autem venit super te labor, et teligit te, tu festinasti. »

Chrysostomi et Polychronii. Non Jobi egregia facta quæ in divitiis eluxerunt (sic enim facile paupertatem illi objicere potuisse), sed quos sermonibus juverat, commemorat. Quod autem dicit, ejusmodi est: Præsentia hæc cum vetere illa tua pugnant sententia; quid tu pateris, qui verbis tuis sæpenumero alios confirmasti, et prope labantes, bona spe objecia erexit? quomodo invadente dolorem ferre non potes? sed festinasti, id est, perturbatus es. Ductum autem est vocabulum a perturbatis, qui gradum accelerant. Atqui oportebat te tuorum sermonum memorem et reveritum, non solum in alienis, verum etiam in tuis calamitatibus philosophari. Illud autem observa, quod, præter alias virtutes, testetur Eliphazus docendi et consulari donum, Jobo divina gratia concessum fuisse; ita ut sermonibus suis consolatoriis, et adhortationibus, eos, qui in calamitatibus essent, hilari animo redderet. Hæc quidem adhuc Eliphazi verba asperitate carent, in eis autem quæ sequuntur, personam ejus qui solari debuerat non respexit. Audi enim:

C Vers. 6. « Nonne timor tuus est in stultitia? et spes tua, et iniurias viæ tuae? »

Verum Aquila: *Patientia tua, et simplicitas viarum tuarum.* Futilis syllogismum conficit; quia enim Jobus dixerat: *Timor quem metueram, venit mihi* ^a, timorem illum in insipientia fuisse, et spem a cordis improbitate profectam, ait: Est enim amentia, virum bonum talia exspectare: quare vel tuo testimonio vitam tuam flagitosam fuisse arguisti; si enim puritati tuae confidebas, frustra omnis metus.

Vers. 9. « A præcepto Domini peribunt; a spiritu autem iræ ejus delebuntur. »

Illud autem, a præcepto Domini, hoc est: Noli putare, inquit, aut ab improbo dæmonē, aut ab hominibus, hæc adversa tibi accidisse: Deus est qui te ulciscitur ac punit: dubitari igitur non potest, quin dignum ac justum sit supplicium.

Vers. 12. « Si quod autem verbum verax fuisset in sermonibus tuis. »

Illud: *Si quod autem verbum verax fuisset in sermonibus tuis,* indicat, quod Jobus sæpenumero præclaræ locutus fuerit, vel ut alios ad æmulationem incitaret, vel propter alias divinæ dispensationis causes.

Vers. 18. « Si contra servos suos non credit, et adversus angelos suos pravum quid advenit. »

Recte illud dictum est, *advertisit*; per id enim Dei sapientiam declarat, ne naturae suae, scilicet, excellentia eos efferret, sed perpetuo divino imperio subjecti essent. Licit prarum quid contra eos adverterit; hoc est: Eos qui proprium deseruerunt domiciliū, supplicio multaverit.

Vers. 19. « Percussit eos tanquam tinea, et a mane usque ad vesperam ultra non sunt. »

Illud igitur, *percussit eos tanquam tinea*, id est, facili negotio etiam intima corrupit. *Insuffavit autem*, id est, labore nullo indiguit, sed voluit tantum; et illorum fluis et interitus secutus est. Hoc autem dictum est, metaphorā sumpta ab eis qui ira excedens, qui pro objurgatione, insufflatione utilis erant. Illa autem verba, *a mane usque ad vesperam ultra non sunt*, vel ideo dicta sunt, quia Jobus uno die omnia sustinuerit; vel ut ostendat Deum tempore non egere, ut de impiis supplicium sumat.

CAP. V.

Vers. 7. « Non enim prohibet de terra labor. » [Symmachus autem, Non egreditur de pulvere labor.] « Neque de montibus germinabit molestia, sed homo nascitur labori: pulli autem vulturis altissime volitant. »

Quid ergo? an maiore providentia divina fruuntur? apage; terrae enim et montibus hoc non contingit, quandoquidem sensu carent; res quippe naturalis est, inquit, ut calamitates evitari nequeant. Ac ne quis objiceret se justum esse, naturam humanae talen dicit, ut peccati expers non sit. Firmum igitur a natura Eliphazus petit argumentum, propriumque dicit esse hominis, calamitatibus tentari. Statim igitur ut susceptus est in lucem homo, laborum atque molestiarum adit hereditatem, et difficultatibus ac miseriis vita ejus tota plena est. Atque hoc nomine, inferior est nostra natura iis rebus, quae e terra montibusque gignuntur, quae in ortu et incremento dolore et molestia non vacat. Et volucribus quidem concessum est, ut sine labore volent, ac cibum sine molestia colligant: homo autem nihil horum sine tribulatione percipit.

Vers. 10. « Qui dat pluviam super terram, qui dmittit aquam super eam quae sub caelo. »

Hoc primum illius beneficentiae munus, quo et vita nostra continetur, et temporum vicissitudine declaratur.

Vers. 15-16. « Infirmus autem egrediatur de manu potentis: sit autem infirmo spes; injusti autem os obstruatur. »

Haec, inquit, Deus agit, ut qui nullis est viribus bene speret; injustus autem minime efferatur, et lingua quae sublimia loquitur obstruatur, ac elatum supercilium deprimatur.

^{**} Aliiquid in Graeco deesse videtur.

A Καλῶς δὲ εἰπε τὸ ἐπενόησε· τὴν γὰρ σφίαν αὐτοῦ διὰ τούτου δείκνυσιν, ἵνα μὴ τὸ τῆς φύσεως αὐτοὺς μεγαλεῖον ἐπάρῃ, ἀλλὰ διαπαντὸς ὅσιν ὑποτεταγμένοι τῷ Θεῷ. Εἴ γε καὶ Κατ' αὐτῷ σκολιώτις ἐπενόησε, τουτέστιν, Ἐκδλασεν αὐτοὺς ἀπολιπόντας τὸ θέλιον οἰκητήριον.

« Ἐπαισεν αὐτοὺς σητὸς τρόπον, καὶ ἀπὸ πρωΐθεν μέχρι ἐσπέρας οὐκ ἔτι εἰσί. »

B Τὸ οὖν, "Ἐπαισεν αὐτοὺς σητὸς τρόπον, ἀντὶ τοῦ, εὐκόλως καὶ τὰ ἐνδότατα δέψθιετε. Τὸ δὲ, ἐπεφύσησε, τουτέστιν, οὐκ ἐδεήθη καμάτου, ἀλλ' ἡδουλήθη μόνον, καὶ τόλος ἴσχε τὰ κατ' αὐτούς. Τοῦτο δὲ ἐκ μεταφορᾶς εἰρηται τῶν ὀργιζομένων, οἱ ξθός ἔχουσιν, ἀντὶ ἐπιτιμήσεως τῷ ἐμφυσήματι κεχρῆσθαι. Τὸ δὲ, 'Απὸ πρωΐθεν ἕως ἐσπέρας οὐκ εἴτε εἰσὶν, εἴπεν, ή διὰ τὸν Ἰὼν αὐθημερὸν διπαντεις ποστῆναι· ή ὥστε δεῖξαι, διτι οὐ δεῖται χρόνου θεδί, τοὺς ἀσεβεῖς τιμωρούμενος.

ΚΕΦ. Ε'.

« Οὐ γὰρ μὴ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς γῆς κόπος. » [Ο δὲ Σύμμαχος, Οὐ γὰρ ἐξελεύσεται ἀπὸ κόνεως ὁδύνη.] « Οὐδὲ ἐξ ὁρέων ἀναβλαστήσει πόνος· ἀλλὰ δινθρωπος γεννᾶται κόπῳ· νεοσσοι δὲ γυπτὸς τὰ ὑψηλὰ πέτονται. »

C Τί οὖν; πλείονος ἀπολαύσουσι προνοίας; ἀπογεις· ἐπειδὴ μηδὲ ή γῆ, μηδὲ τὰ ὄρη, ἐπειπερ ἀναίσθητα τυγχάνουσι· φυσικὸν γὰρ, φησι, τὸ πρᾶγμα ἔστιν ἀδύνατον διεφυγεῖν δυσπραγγιαν. "Ινα γὰρ μὴ λέγῃ τις πάλιν, διτι δίκαιος ἔστι· φησιν, διτι ή φύσις ή ἀνθρωπίνη τοιαύτη ἔστιν, οὐκ ἀκαμάρτητος. 'Απὸ οὖν τῆς φύσεως; δὲ Ἐλιφάζ διισχυρίζεται, καὶ φησιν, "Ανθρώπου ίδιον, τὸ δὲ συμφοραῖς ἐξετάζεσθαι. Εὔθις γοῦν γεννηθεὶς, τὸ κοπιέν προσκεκλήρωται, καὶ πᾶσα η ζωὴ αὐτοῦ, μόγθου καὶ ταλαιπωρίας γέμει. Καὶ κατὰ τοῦτο, τῶν ἐκ τῆς καὶ δρέων φυομένων, η ἡμετέρα φύσις ἐλαττοῦται, ἔχουσα τὸ δύνηρὸν ἐν τῇ γενέσει καὶ αὐξῆσαι. Καὶ τοῖς δρνέοις δὲ δίδοται, τὸ δλύπτως ἱπτασθαι, καὶ δίχα πόνων τὴν ἴτροφήν ἐκλέγειν· οὐ μήν τι τούτων ὑπάρχει ἀνθρώπῳ ἐκτὸς ταλαιπωρίας.

« Τὸν διδόντα διετὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀποστέλλοντα δύωρ ἐπὶ τὴν ὑπὸ οὐρανόν. »

« Ο πρῶτον τῆς εὐεργεσίας αὐτοῦ, καὶ τῆς ζωῆς τιμῶν συνεκτικὸν, καὶ μεταδολῆς καιροῦ δηλωτικόν. »

« Ἀδύνατος δὲ ἐξέλθοι ἐκ χειρὸς δυνάστου· εἴη δὲ ἀδυνάτῳ ἐλπίς, ἀδίκου δὲ στόμα ἐμφραγθείη. »

Taῦτα δὲ, φησι, ποιεῖ δὲ Θεός, ινα καὶ δὲ ἀδύνατος ἐλπίζῃ τὰ χρηστὰ, καὶ δὲ δικος μὴ ἐπαιρηται. ἀλλ' η μεγαλορήμων γλῶσσα ἐμφράστηται, καὶ η ὑψηλὴ δορὺς καταστέλληται.

« Μακάριος δὲ ἀνθρώπος ὃν ἥλεγχεν ὁ Κύριος, οὐ νυσθέτημα δὲ πιντοχράτορος μή ἀπαναίνου. »

Εἰ γάρ αὐτός ἐστιν ὁ λύων τὰ δεινά, καὶ πρὸς τὰ ἔναντια μετάγων, καὶ ποιῶν ἀπολαύσαι βαθείας εἰρήνης, οὐδὲ ταῦτα ἀπὸ γνώμης ἐτέρας ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς.

« Ἐξάκις ἔξ ἀναγκῶν σε ἔξελεῖται, ἐν δὲ τῷ ἔδ-
δομῷ οὐ μὴ ἀψήται σου κακόν. »

Τουτέστιν, οὐκ ἀεὶ ταῦτα [“] ποιεῖ· ἀλλ’ ἐν μὲν τοῖς πρώτοις ἀφίγοι πειραν λαβεῖν μετὰ δὲ ταῦτα, οὐδὲ πειραν, ὡστε μηδὲ τοῦ ρυθμῆναι σε χρεῖαν εἶναι λοιπόν.

« Ἀπὸ μάστιγος γλώσσης σε κρύψει. »

Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τούτῳ, ἀλλὰ καὶ πάνω μέγα, τὸ **B** ρυθμῆναι ἀπὸ ἀνδρὸς λαλοῦντος μηδὲν ἀγαθόν. Οὐδὲν γάρ γλώσσης χείρον· πάσης ἐπιδουλῆς, παντὸς ξι-
φους τούτῳ χαλεπώτερον καὶ ἀφορητότερον.

« Ἀδίκων καὶ ἀνόμων καταγελάσῃ, ἀπὸ δὲ θη-
ρίων ἄγριών οὐ μὴ φοβηθῇς· θῆρες γάρ δύριοι εἰ-
ρηνεύεσσοι σοι. »

‘Ἀπλῶς δὲ, Οὐ μόνον οἱ ἔξωθεν εἰρηνικῶς πρὸς σὲ διακείσονται, ἀλλὰ καὶ ή οἰκία πολλῆς ἀπολαύσεται τῆς εἰρήνης, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἀστασίστοι, καὶ πρὸς ξαυτοὺς, καὶ πρὸς σὲ διαμενοῦσιν. Οὐδὲν γάρ τούτου Ισον τοῦ κατὰ ιτήν οἰκίαν εἰρηνεύειν· τι γάρ δρελος τῶν ἔξωθεν ἀπηλάχθαι πολέμων, ταραχῆς ἔνδον γέμοντα;

« Ἐλεύσῃ δὲ ἐν τάφῳ, ὁσπερ σίτος ὠριμος, κατὰ καιρὸν θεριζόμενος· ή ὁσπερ θημωνία ἄλωνος καθ’ ὥραν συγκομισθείσα. »

Τουτέστι, Πᾶσι κομῶν τοῖς ἄγαθοῖς, καὶ τοῖς ἔχογνοις τὰ κατὰ κλήρον διατάξας, οὐτω μεταλλά-
ξεις τὸν βίον, εἰς γῆρας ἐλάσσας λιπαρὸν, καὶ οὐδὲν ἔχων ἐλλείπον, οὐ χρόνον, οὐ βίον.

ΚΕΦΑΛ. Τ'.

« Ὑπολαβὼν δὲ ἵλως λέγει, Εἰ γάρ τις ιστῶν στή-
σαι μου τὴν ὅργην, τὰς δὲ δόύνας μου ἀραι ἐν δυγῷ
διμοθυμαδὸν, καὶ δὴ ἀμμου παραλίας βαρυτέρα
ἴσται. »

Πολυχρονίου καὶ Χρυσοστόμου. Εἰ τάρ, ἀντὶ τοῦ, εἴθε γάρ. Ὁργὴν δὲ ἐνταῦθα τὴν ἀθυμίαν λέγει, καὶ τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐκ τῶν συμφορῶν γινό-
μενον· ὁδύρας δὲ, τὰς τῷ σώματι ὑπὸ τῶν ἀλκῶν συμβαινούσας· αὐξῶν δὲ τῇ ποσθτῇ τὸ πάθος, τὸ διμοθυμαδὸν ἔφεσεν. Οὐ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐν ἀλλοτρίοις ὑμεῖς φιλοσοφεῖτε κακοῖς, καὶ πόρφω-
τῶν ἐμῶν συμφορῶν ἐστηκότες, μετὰ πολλῆς μοι παραινεῖτε τῆς ἀλείας· ὡς εἴγε [“] οἵστε τὰ ἐμὰ πάθη, καὶ τὰς δόύνας κατ’ αὐτὸν [“] λαβεῖν, καὶ καθ-
ἀπερ ἐν τρυτάνῃ τινὶ ἀντιταλαντεῦσαι τῇ παραλίᾳ ψάμμῳ, τούτων δὲ εὑρε μᾶλλον, ή παρ’ ἐκείνης, βαρυτέραν τὴν πλάστιγγα. Παραλίαν δὲ ἀμμον παρ-
είληφε, διὰ τὸ ὑγροτέραν εἶναι.

[“] Ισ. τ’ αὐτά. [“] Ηρ. εὗθε. [“] Ισ. αὐτάς.

A VERS. 17. « Beatus autem homo quem arguit Dominus; monitionem vero omnipotentis ne renuas. »

Si enim ille est qui malis liberat, et contrario rerum statu beat, aliaque pacis auctor est, non alio, sed eodem animi affectu, etiam haec adversa produxisse eredendus est.

VERS. 18. « Sexies de necessitatibus te eruet, et in septimo non tanget te malum. »

Id est, non semper eadem facit Deus; sed in initio, quidem, ut tentaris permittit; postea vero, non item; ita ut amplius liberatione a tentatore non indigetas.

VERS. 21. « A flagello linguae abscondet te. »

Exiguum autem hoc non est, imo potius vallie magnum, liberari ab homine qui nihil probum loquitur. Lingua enim nihil deterius; haec omnibus insidiis, omni gladio sævior, et intolerabilius est.

VERS. 22. « Injustos et iniquos deridebis, et ferocias bestias non timebis; bestiae enim feræ patetæ erunt tibi. »

Ut vero summatim dicam, Non tantum exteri animo pacifico erga te affecti erunt, sed et domus tua alta pace fruerunt, et quod in ea sunt, sine dissidiis inter se et tecum permanebunt. Paci vero domesticæ nihil par est; quid enim homini prodest ab externis bellis liberari, qui intestinis tumultibus abundat?

C VERS. 26. « Et venies in sepulcrum tanquam frumentum maturum, quod in tempore messuerunt; vel sicut acervus areæ in tempore comportatus. »

Id est, Bonis omnibus abundans, et posteris bæreditatem legans, ac beatam senectutem assecutus, nullaque re indigens, non temporis diurnitate, nec victu necessario, vitam sic cum morte communtabis.

CAP. VI.

VERS. 1-3. « Respondens autem Job, dicit: Si vero quis appendens appendere iram meam, et dolores meos tolleret in statera pariter, et utique arena maris gravior erit. »

Polychronii et Chrysostomi. Illud, si enim, præstulam, ponitur. Per iram autem hoc loco, mortorem et animi perturbationem, quæ ex calamitatibus oritur, intelligit: Dolores autem, eos dicit qui ex ulceribus in corpore gignuntur: ad augendam autem doloris vim, Simul, addidit. Quod vero ait, huiusmodi est: Vos in alienis malis philosophamini, et cum longe a meis ærumnis absitis, cum multa fiducia mihi consilium datis; si enim possibile esset, ærumnas meas per se, et dolores accipere, et, tanquam in bilance, cum arena in littore marino trutinare, horum lanx ponderosior esset, et alteram deprimere deprehenderetur. Maris autem arenam, quia humidior esset, in comparatione sumpsit.

VERS. 4. « Cum incepero loqui, stimulant A : Ὅταν δρᾶσμας λαλεῖν, κεντοῦσί με. »

Vide infortunium meum; qui misereri mei dehuerant, pro inviso et reprobo habent.

VERS. 7. « Non potest enim cessare ira mea : factorem enim video escas meas, sicut est odor leonis. »

Generosus hic athleta, tanquam in communione orbis terrae theatro stans, ex calamitatibus quæ ipsi acciderant, omnes alloquitur, et ut fortiter ferant adversa quæ eveniunt, bortatur, neque ingruentibus malis cedant. Nulla enim omnino humana calamitas est, quæ solatium hinc percipere non possit : quæ enim in toto terrarum orbe sparsæ sunt arumæ, hæ simul et uno impetu in illius corpus irruerunt. Quæ igitur venia illi danda est, qui partem aliquam acerbitatum quas ille passus est, cum gratiarum actione ferre non potest ? cum ille non partem solum, sed universa omnium hominum mala solus sustinuisse videatur. Quid enim Jobo pauperius unquam fuit ? qui illis qui in balneo abjecti jacent, et qui in camini cineribus dormiunt, et, ut uno verbo absolvant, omnibus hominibus pauperior erat. Huius enim saltem vestem lacerauhabent, ille vero nudus sedebat ; et quam unicam natura ei concesserat vestem, carnis, scilicet, ope rimentum, hanc undique gravi et molestia tibi diabolus corrupera : et hi quidem paleis ac stipulis integuntur, ille vero, sine lecti solatio, noctem sub dio transigebat. Et quod majus est, quod illi multorum scelerum sibi consciæ fuerint, propter quæ merito seipsos arguere possent (non leve autem calamitatis solatium est, si quis justè se puniri conscius sit), illi vero etiam hæc consolatio erepta fuerit, qui conversationem virtute plenam ostendens, supplicia flagitiosissimis hominibus debita sustinuit. Et hi quidem ab initio calamitati innutriti, in ea se exercuerunt, ille vero paupertatem nec præmeditata tulit, eamque extrema, et cui parem nullam reperiere licet ; quid enim homine nudo, et lecto carente, pauperius esse potest ? Iuno vero ne solo quidem frui omnino poterat ; non enim in terra, sed in sterquilino sedebat. Una quidem hæc calamitas, omnium simul malorum hominibus materies esse videtur. Post hanc autem alia, iuno potius ante illam, corporis, scilicet, plaga ; quis enim tam accepit ? Corpus illius sensim absumebatur, et vermium fons undique e membris ejus scatebat, et fluxus ille cum multa graveolentia continuus erat : corpus etiam paulatim disfluens, ac tali tibi putrefactum, cibos ingratos reddebat, et peregrinam ac incredibilem famem experiebatur ; apposito enim cibo vesci non poterat : *Fetorem enim, inquit, video escas meas, sicut est odor leonis.* Quid possumus hac acerbius esse potest ? Soñnus quietem ei non administrabat, nec alimentum eum nutritiebat : *Sicut odor, inquit, leonis;* supra modum enim fetet hæc bellua, et cum natura insatiabilis sit, Deus illam

“Ορα δυσπραγίαν· ἀφ' ὧν ἐλεισθαι με ἔχεται, ἀπὸ τούτων μιητός εἰμι καὶ κατάκριτος.

« Οὐ δύναται γάρ παύσασθαι μου ἡ δργή. Βρδούμον γάρ ὅρῳ τὰ σῖτά μου, ὥσπερ δομήν λέοντος. »

“Μιητέρεν κοινῷ θεάτρῳ τῆς οἰκουμένης ἐστὼς διγναῖος, ἄπας διὰ τῶν συμβεβήκστων αὐτῷ παθῶν διαλέγεται, πάντα φέρειν τὰ συμπίπτοντα γενναῖας, καὶ πρὸς μηδὲν ἐνδιδόντας τῶν ἐπιόντων δεινῶν. Οὐ γάρ ἐστιν, οὐκ ἐστιν οὐδὲν ἀνθρώπινον πάθος, διὰ δύναται παραμυθίαν ἔκειθεν δέξασθαι. ἀλλὰ γάρ ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ διέσπαρται πάθη, ταῦτα δύο συνελθόντα εἰς ἓν σῶμα ἐνέσκηψε τὸ ἔκεινον. Τίς οὖν ἐσται συγγνώμη τῷ μὴ δυναμένῳ τὸ μέρος τῶν ἐπινεγκέντων ἔκεινῳ δεινῶν μετ' εὐχαριστίας ἐνεγκεῖν, διὰ μέρος μόνον, ἀλλὰ δόλοκληρος τὰ πάντων ἀνθρώπων φαίνεται φέρων κακά ; Τι γάρ τοῦ Ἰώδη πενέστερον γέγονεν ; διὰ καὶ τῶν ἐν βαλανεῖψι ἕρθιμμένων, καὶ τῶν ἐν τῇ καμινιάζῃ τέφρᾳ καθευδόντων, καὶ πάντων ἀνθρώπων ἀπλῶς πενέστερος ἦν. Οὗτοι μὲν γάρ κανὶ ιμάτιον ἔχουσι διεργάδες, ἔκεινος δὲ γυμνὸς ἐκάθητο, καὶ διὰ μόνον ιμάτιον εἶχε παρὰ τῆς φύσεως, τῆς σφράξης τὴν περιβολὴν, χαλεπῇ σηπεδόνι καὶ τοῦτο πανταχόθεν διέφθειρεν διάδολος καὶ οἱ μὲν κανὶ καλάμῃ⁷⁰ καλύπτονται, ἔκεινος δὲ αἴθριος διενυκτέρευεν, οὐδὲ τὴν ἀπὸ φιλῆς στέγης παραμυθίαν ἔχων. Καὶ τὸ δῆμοις, διὰ οὗτοις μὲν πολλὰ καὶ αὐτοῖς συγίσσασι τὰ δεινά, διὰ ἔχοντες δὲ ἑαυτοὺς αἰτιάσθαι (οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο εἰς παραμυθίαν συμφορῆς, τὸ συνειδέναι ἑαυτῷ δικαίως τιμωρουμένῳ), ἔκεινος δὲ καὶ ταύτης ἀπεστέρητο τῆς παραμυθίας, καὶ πολιτεῖαν ἐπιδειξάμενος ἀρετῆς γέμουσαν, τὰ τῶν ἔσχατα τετολμηκότων ὑπέμεινε. Καὶ οἱ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐνεμέλετησαν τὴν συμφορὴν, ἔκεινος δὲ ἀμελέτητον ὑπέμεινε πενίαν, καὶ ταύτην ἐσχάτην, καὶ μεθ' ἦν ἐτέραν οὐκ ἐστιν εὔρειν· τι γάρ δὲ τοῦ γυμνοῦ, καὶ μηδὲ στέγης ἔχοντος, πενέστερον γένοιτο ; Μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἁδάφους παντὸς⁷¹ ἀπολαύειν κύριος ἦν· οὐ γάρ ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκάθητο. Μία μὲν οὖν αὐτῇ συμφορὰ, πάντων δύο τῶν δεινῶν ὑπόθεσις εἶναι δοκεῖ τοῖς ἀνθρώποις. Δευτέρα δὲ μετ' ἔκεινην, μᾶλλον δὲ πρὸ ἔκεινης, ἡ τοῦ σώματος πληγὴ. Τίς γάρ τοιαύτην ἐδέξατο ; Κατὰ μικρὸν αὐτῷ τὸ σῶμα κατὰ μικρὸν διαιρούμενον⁷² καὶ τοιαύτη τηκεδόνι⁷³ σηπόμενον, ἀηδῆ τὰ σῖτα ἐποίει, καὶ λιμός ἦν αὐτῷ ἔνος καὶ παράδοξος· οὐ γάρ διδομένης ἡδύνατο τῆς τροφῆς ἀπολεύειν, Βρδούρος τῷρ, φησὶν, ὅρῳ τὰ σῖτά μου, ὥσπερ δομήν λεοντος. Τι ταύτης τῆς τιμωρίας γένοιτο χαλεπώτερον ; Οὐχ ὑπνος ἀνέπαιεν, οὐ τροφὴ ἐτρεφεν· Μιητέρεν δομήν λεοντος, φησὶ· διατ-

⁷⁰ γε καὶ οὕτη. ⁷¹ ίτι. πάντως. ⁷² ίτι. διαρκεύμενον. ⁷³ γρ. σηπέδοντι.

ῶδες γάρ τὸ θηρίον τοῦτο μεθ' ὑπερβολῆς· ἐπειδὴ τὸν γάρ ἔχει τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως πλεονεξίαν, ἐτέρως¹² αὐτὸν τῶν ἀλλών φαυλότερον ἐποίησεν δὲ Θεός· φασὶ δὲ, δτι καὶ τὰ λειψανα τῆς τούτου τροφῆς ἀδρωτά ἔστι τοῖς ἔλλοις ζώοις, διὸ τὴν ἐπιπνεομένην αὐτοῖς ἐξ αὐτοῦ δυσθεμίαν. Τί οὖν ἂν τις εἶποι τὸν λιμὸν ἔκεινον τὸν καινὸν, καὶ¹³ μηδὲ ἐρμηνευθῆναι δυνάμενον; τὸν ἔκούσιον, τὸν ἀκούσιον, οὐ γάρ οἰδα πῶς αὐτὸν καλέσω, οὐδὲν εὐρίσκω δνομα ἐπιθεῖναι τῷ παραδέξῳ τῆς συμφορᾶς εἰδεῖ· καὶ γάρ παρακειμένης ἀπέτηστο τῆς τραπέζης, καὶ δρωμένων οὐχ ἡπτετο τῶν σιτίων· τῶν γάρ περὶ τὸ σῶμα τραυμάτων ἡ δυσωδία προσαπντῶσα, κατέλιπε τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ αὐτὴν ἐνεπίμπλα τὴν τράπεζαν τῆς ἀγδίας· καὶ τούτο δηλῶν, ἐλεγε, Βρόμοις γάρ ὅρων τὰ στέρεα μον. Καὶ ή μὲν ἀνάγκη τοῦ λιμοῦ τῶν προκειμένων ἀπέτεσθαι ἐδιάζετο, ή δὲ ὑπερβολὴ τῆς δυσωδίας, τῆς ἐκ τῶν σαρκῶν γινομένης, ἐνίκα τοῦ λιμοῦ τὴν βίαν. Διὰ δὴ τοῦτο, ὡς εἴπον, οὐχ ἔχω πῶς αὐτὸν καλέσω· ἔκούσιον; ἀλλ' ἀκούσιον; ἀλλὰ παρῆν τὰ σιτία, καὶ οὐδεὶς δὲ κολύων ἦν.

« Τίς γάρ μου ἡ ἴσχυς, δτι ὑπομένω; »

Ποίαν ἔχω δύναμιν, ὥστε τηλικαῦτα καρτερῆσαι; οὐκοῦν οὐκ ἀπὸ ἴσχύος ὑπομένει¹⁴, ἀλλ' ἀπὸ εὐλαβείας, καὶ φύσου Θεοῦ· ἡ γάρ ἂν ἐστὸν διεχειρίσατο· νῦν δὲ εὐχῇ τὸ πρᾶγμα ἐπιτρέπει, καὶ οὐχὶ τῇ ἐστοῦ τέλμῃ.

« Οὐ προσειδόν με οἱ ἐγγύτατοι μου· ὥσπερ χειρὸφους ἐκλείπων, ἢ ὥσπερ κῦμα, παρῆλθόν με. »

Καὶ τοῦτο δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐγκαταλείψεως ἔργον, τὸ καὶ τοὺς οἰκείους ὑπερορθρὸν τοιαῦτα πάσχοντας. Οταν γάρ αὐτὸς ἀποστῆ, καὶ γυμνωθῇ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ βοηθείας δὲ κνηθρώπος, πάντα ἐχθρὸς καὶ πολέμια. Πῶς οὖν, φησι, καὶ μεγέθει κακῶν περιπεπτώκτι, καὶ τῆς παρὰ πάντων ἐκτὸς καθεστῶτι παραψυχῆς ἐγκαλεῖται, ἀνιώμενη, καὶ δακνομένη ἐφ' οἷς ἀδοκήτως πάντα εἰς τούναντίον μοι περιέστη;

« Οὗτινές με διευλαβοῦντο, νῦν ἐπιπεπτώκασι μοι. »

Χρυσοστόμου καὶ Πολυχρονίου. Τί λέγω, φησιν, ὡς διέπτυσον οἱ ἐγγύτατοι; ἐπέτριβον μὲν οὖν τὰς συμφορὰς, καὶ ταῦτα, ὀλίγῳ πρότερον καὶ τὴν ἐμήν ἐπιωνυμίαν τρέμοντες.

« Ήστε ιδόντες τὸ ἐμὸν τραῦμα, φοβήθητε. »

Οράτε, φησι, μὴ δίκας ἐξαιτηθῆτε τῆς ἀγριότητος; εἰ καὶ μηδὲν ἔτερον, μήτε φιλία, μήτε εὔεργεσία, μήτε ἀλλο μηδὲν ὄμδες ἐπεικεστέρους ποιεῖ, αὐτῇ τῶν ἐμῶν τραυμάτων ἡ θεωρία πολλῆς ὄμδες ὕφειλεν ἐμπλῆσαι τῆς ἐπιεικείας.

« Τί γάρ; μὴ τι ὑμᾶς ἔτησα; ἢ τῆς παρ' ὑμῶν

A aliis bestiis insalubriorem creavit: ferunt etiam alia animantia religiis cibi hujus bestiæ minime vesci, propter tetrum odorem qui ex ejus corpore illis inspiratur. Quomodo igitur quis novam illam et inexplicabilem famem exprimere poterit? spontaneam, et coactam, quomodo enim eam appellen, hæreo, neque vocabulum aptum invenio, quod paradoxo calamitatis generi imponam; a mensa enim apposita abstinebat, et dapes præ oculis non attingebat; gravis enim odor qui e corporis ulceribus manabat illi occursans, appetitum extinguebat, mensamque ipsam cibi fastidio replebat: quod cum significare vellet, dixit: *Fetorem video escas meas.* Fauis enim necessitas appositis dapes tangere cogebat, fetoris autem magnitudo qui e carnibus emittebatur, vim famis superabat. Idcirco, ut dixi, quomodo ipsam appellem, plane ignoro: voluntariam? sed appositis cibos gustare cupiebat: coactam? sed aderant cibaria, neque quisquam erat qui vesci impediret.

VERS. 11. « Quae enim virtus mea, ut suffferam? »

Quænam mibi vires sunt, ut tanta perferre possim? Nullis igitur viribus suis, sed pietate erga Deum, et timore illa toleravit, alias enim manus sibi intulisset: nunc vero, non suæ audacie, sed precibus rem omnem permittit.

VERS. 15. « Propinqui mei non respexerunt me; tanquam torrens desciens, aut sicut fluctus, transierunt me. »

Et hoc quidem, a necessariis et familiaribus negligi eos qui talia patiuntur, divinæ derelictionis effectus est. Cum enim Deus recesserit, ejusque auxilio homo nudatus fuerit, omnia illi inimica et adversa sunt. Quomodo igitur, inquit, me in malorum multitudinem lapsum, et extra omnium solatum positioni criminamini, quod rerum statum, ex improviso in contrarium mutatum, ægre et moleste feram?

VERS. 16. « Qui verebantur me, nunc irruerunt super me. »

Chrysost. et Polychr. Sed quid, inquit, dico, proximos sanguine me respuisse, et despexit? cum ipsas meas calamitates auxerint; qui tamen paulo ante, audito solo nomine meo, contremiscerant.

VERS. 21. « Itaque videntes vulnus meum, timete. »

Videite, inquit, ne immunitatis pœnia a vobis rescantur; si enim neque amicitia, neque beneficentia, neque quidquam aliud, clementiores vos reddit, ipse vulnerum meorum aspectus, multa lenitate et clementia imbuere vos deberet.

VERS. 22, 23. « Quid enim? nunquid aliquid vos

¹² Ισ. ἐτέρων. ¹³ Ισ. μὴ διὰ ἐρμηνευθῆναι. ¹⁴ Ισ. ὑπέμεινε.

petii? aut fortitudine vestra indigeo, ut salvetis me de inimicis, vel de manu potentium liberetis me?

Num in aliqua re, inquit, molestus vobis fui, ut me crudeliter adeo tractaretis? vel opem vestram contra adversarios meos rogavi? vel ut largitione aliqua paupertatem meam solaremini, supplex petii? immo vero neque prius auxilium vestrum imploravi, neque nunc facio, sed sponte vestra, tanquam solatum præbituri ipsi advenistis; cur igitur iniunctorum partes impletis?

Vers. 24. « Docete me, et ego obinutescam: si quid erravi, dicate mihi. »

Si vero in aliqua re offendisse videor, certiores me facite. Manifesta enim criminia quæ illi objicerent, non habebant, sed ex nuda laetitia conjectura; vitam enim ejus cum virtute fuisse conjunctam manifestum erat: illi vero ex suppliciis, contrarium conjiciebant.

Vers. 25-27. « Non enim a vobis fortitudinem peto, neque correptio vestra verbis me sedabit; neque enim elocutionem sermonis vestri sustinebo. Verumtamen super pupillum irruitis, et insultatis super amicum vestrum. »

Non indigeo, inquit, vestro auxilio, nolite mihi condescendere, neque tanquam confirmare volentes, auribus meis aliquid date, sed libere me reprehendite; vestra enim vituperia non metuo, et puram habens conscientiam, vestro sermoni minime acquiescam, sed verbo unicuique contradicens, vicioram me consecuturum spero. Illud autem novi, vos neque calamitatem meam, neque amicitiam animo reputantes, tanquam orbatum plane divino praesidio, acerbis adeo contumelias me incessere; neque enim calamitas, neque amicitia animos vestros inflexit. Ego vero, licet ex amicis hostes evaseritis, certamen non detrectabo, sed vobis contradicam, et apologiam aggrediar; nullius enim criminis mihi conscious sum.

CAP. VII.

Vers. 1, 2. « Nunquid non tentatio est vita hominis super terram? et sicut quotidiani mercenarii vita ejus? aut tanquam servus metuens Dominum suum, et consecutus umbram? aut tanquam mercenarius exspectans mercedem suam?

An non vobis, inquit, vita omnium hominum temptationibus et afflictionibus plena videtur? omnisque homo mercenario diurno similis, qui totum diem laborat, ut lucrum exiguum auferat? aut famulo, qui herum suum veretur, et vix brevi laboris intermissione potitur? vel simpliciter mercenario, licet non diurno, qui post multos exantatos labores, operis mercedem aliquam accipit?

Ex his igitur, vite operositatem et brevitatem ostendere vult: Num igitur, inquit, laboribus tantum, et non item periculis plena est vita? mihi autem, de servo fugitivo sermonem habere videtur,

A iσχύος ἐπιδέομαι, ὥστε σῶσαι με ἐξ ἔχθρων, ή ἐκ χειρὸς δυναστῶν βύσασθαι με;

Mή, φησίν, ἐν τινὶ ἐπαχθῆς ὑμῖν γέγονα, δτι μοι ἀνελεμόνως οὔτεως ἐχρήσασθε; ή πρὸς συμμαχίαν ἐμήν κατὰ τῶν ἐναντίων ὑμᾶς προετρεψάμην; ή δόσει τὴν πενίαν παραμυθήσασθαι ἵκετευσα; ἀλλὰ μήν οὔτε πρότερον ὑμῶν ἐδεήθην, οὔτε νῦν, ἀλλ' αὐτόματοι παρεγένεσθε, ὡς δὴ παρακαλέσαντες· τί οὖν τὰ τῶν ἔχθρων διαπράττεσθε;

« Διδάξατέ με, ἐγὼ δὲ κωφεύσω· εἰ τι πεπλάνημα, φράσατέ μοι. »

Εἰ δὲ καὶ ἡμαρτηκέναι τι δοκῶ, καὶ τοῦτο μοι γνωρίσατε. Οὐ γάρ δὲ εἶχον¹¹ ἐκεῖνοι φανερὰ ἐγκλήματα προβάλλεσθαι, ἀλλ' ἀπλῶς ἀπὸ στοχασμοῦ· B καὶ δι: μὲν βίου ἐναρέτου ἦν, φανερὸν ἦν· δι: δὲ οὐκ ὅντες ἐστοχάζοντο οὔτοι ἀπὸ τῶν τιμωριῶν.

« Οὐ γάρ παρ' ὑμῶν ισχὺν αἰτοῦμαι, οὐδὲ ἐλεγχος ὑμῶν ᾧμασί με παύσει· οὐδὲ γάρ ὑμῶν φθέγμα ᾧματος ἀνέξομαι. Πλὴν δι: ἐπ' ὀρφανῷ ἐπιπίπτετε, ἀνάλλεσθε δὲ ἐπὶ φίλῳ ὑμῶν. »

Οὐ δέομαι, φησί, τῆς βοηθείας ὑμῶν, μή συγκατάθητέ μοι, μηδὲ, ὡς ἐπικρῖσας βουλόμενοι, τὰ πρὸς χάριν λαλήστε, ἀλλ' ἐλέγξατέ με μετὰ παρῆσίας· οὐ γάρ δέδοικα ὑμῶν τοὺς ἐλέγχους, οὐδὲ ἐφησυχάσω τῷ λόγῳ, τοῦ συνειδότος μου καθαρεύοντος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἔκαστον ἀντιλέγων ᾧμα, νικήσειν ἐλπίζω. Πλὴν ἐκεῖνο οἴδα, δι: οὕτω με βάλλετε πικροὶς τοῖς ὀνείδεσι, μή τὴν συμφορὰν, μή τὴν φιλίαν λογιζόμενοι, ὡς ὄντως ἀπορφανισθέντα τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας· καὶ οὔτε ἡ συμφορά, οὔτε ἡ φιλία ὑμᾶς κατέκαμψεν. 'Αλλ' ἐγὼ, καν εἰς τὴν ἐναντίων μοίραν ἔστων τάξητε, οὐ παραιτήσομαι τὸν ἄγωνα, ἀλλ' ἀντερῶ, καὶ πρὸς ἀπολογίαν χωρήσω· οὐδὲν γάρ ἔμαυτῷ σύνοιδα.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

« Οὐχὶ πειρατήριον ἔστιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ὥσπερ μισθίου ἀνθημερινοῦ ἡ ζωὴ αὐτοῦ; ή ὥσπερ θεράπων ἀδεοικάτις τὸν κύριον αὐτοῦ, καὶ τετευχών σκιεῖ; η ὥσπερ μισθωτὸς ἀναμένων τὸν μισθὸν αὐτοῦ; »

Άρα, φησίν, ὑμῖν οὐ δοκεῖ πειρασμῶν ἐμπεπλήσθαι καὶ περιστάσεων πάντων ἀνθρώπων ὁ βίος; καὶ ὡς πᾶς ἀνθρωπὸς ἔοικεν αὐθημερινῷ μισθωτῷ, δὲ δὲ ὅλης ἡμέρας κάμψει, ἵνα μικρὸν τι κομίσηται; ή θεράποντι δεδοικάτι τὸν ἔστων δεσπότην, καὶ μέλις ποτὲ μικρᾶς ἀναπαύσεως τυγχάνοντι; ή ἀπλῶς μισθωτῷ, εἰ καὶ μὴ αὐθημερινῷ, ἵνα μετὰ τοὺς πολλοὺς καμάτους λάβῃ τινὰ μισθόν;

Διὰ τούτων οὖν βούλεται δεῖξαι τὸ ἐπίκονον τοῦ βίου καὶ βραχὺ· καὶ φησίν, 'Αρ' οὖν πόνων γέμει μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ κινδύνων; ἐμοὶ δὲ δοκεῖ περὶ δρπτέτου λέγειν οἰκέτου ἐν ἀγωνίᾳ διαπαντός δυνοτ:

¹¹ γρ. εἰδον.

διὰ τὴν φυγὴν· τοῦτο γάρ ἐμφαίνει· εἰδ., ταπευχῶς Α qui propter fugam in perpetua formidine est; hoc enim ostendit illud, *umbram consecutus*, id est, qui propter metum, ea quae absunt, tanquam præsentia, opinatur, ac tenebras querit, quibus obtegatur. Verum, si vita hæc tentationum locus est, qui fieri potest, ut in tentationes non incidat qui in temptationum loco versatur? Quare non tantum ab iniuste mea, sed ab ipsa etiā natura, ut hæc pateret quibus affligor, contigit.

« Νύκτες δὲ ὀδυνῶν δεδομέναι μοὶ εἰσιν. Ἐὰν κοιμηθῶ, λέγω, Πότε ἡμέρα; ὡς δ' ἀν ἀναστῶ, πάλιν, Πότε ἔσπέρα; πλήρης δὲ γίνομαι ὀδυνῶν ἀπὸ ἔσπέρας ἕως πρωΐ. »

Εἶδες καὶ τῆς νυκτὸς τὸν ἀφρότονον πειρασμὸν, τὸν καὶ αὐτὸν καινὸν δυτα, καὶ παράδοξον. Τοὺς μὲν γάρ ἀλλοις ἀπασιν ἀνθρώποις, καὶ μυρίᾳ πά- B σχωσι, καὶ δεσμωτήριον οἰκῶσι, καὶ ἀλλοιν περικένωται, καὶ συμφοράς θρηνῶσι, καὶ λωδῆν σώματος ὑπομένωσι, καὶ πενίᾳ πιέζωνται, καὶ νόσῳ, καὶ πόνοις καὶ ταλαιπωρίαις, ἐπελθοῦσα. Τῇ νῦξ φάρμακον ἐπάγει παραμυθίας, ἀφιεῖσα τῶν πόνων τὸ σῶμα, ἀνιεῖσα τῶν φροντίδων τὴν ψυχὴν. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἴωθ τότε δὲ λιμήν σκόπελος γέγονε, καὶ τὸ φάρμακον ἐλκος κατέστη, καὶ ἡ παραμυθία προσθήκη τις ἦν ὀδύνης χαλεπωτέρᾳ, καὶ φοβερώτερος δὲ χειρῶν ἐγίνετο, ἐν τῇ πᾶσιν ἀνθρώπους παρεχούσῃ γαλήνῃ· καὶ ἐφευγε μὲν, ὡς ἀπὸ κυμάτων, τῆς ήμέρας, διὰ τὰς ἀκαρτερήτους ὀδύνας ἐκείνας, εν- C ρισκε δὲ τρικυμίας, καὶ στροβίλους, καὶ ὑφάλους, καὶ σπιλάδας, ὡς πάλιν τὰ ἐν τῇ ἡμέρᾳ κύματα ζητεῖν· καὶ βαρὺ τὸ παρὸν ἔχων, τοῦ ἀπόντος ἐπεθύμει, ἐπισπεύδων διὰ τὰς ἀληγόδνας τὰ διαστήματα τοῦ χρόνου παρατρέχειν. Διὸ δὴ καὶ αὐτὸς, τὸ καινὸν τοῦτο πάθος διηγούμενος, ἔδοι λέγων, Ἐάρ κοιμηθῶ, λέτω, Πότε ἡμέρα; Ἐάρ ἀραστῶ, λέτω, Πότε ἔσπέρα; Τίνος ἔνεκεν, εἰπὲ μοι; Ἐν μὲν γάρ τῇ ἡμέρᾳ εἰκότως τὴν νύκτα ἐπιζητεῖς, ἀτε ἀτέλειαν πᾶσι παρέχουσαν τῶν μεθημερινῶν κυμάτων· ἐν νυκτὶ δὲ γενόμενος, καὶ γαλήνῃ καὶ λήθῃ τῶν ἐδυνῶν ἐκείνων, καὶ τῶν φροντίδων, τὶ πάλιν ἐπιζητεῖς τὴν ἡμέραν, εἰπέ μοι; Ὁτι μοι τῆς ἡμέρας χαλεπωτέρᾳ τῇ νῦξ· οὐ γάρ ἀτέλειαν μοι παρέχει τῶν πόνων, ἀλλ' ἐπίτασιν, καὶ θορύβους, καὶ ταραχάς. Καὶ τοῦτο αὐτὸ διηγούμενος, Ἐλεγεν, Ἐκφοβεῖς με ἐτυπτρίοις, καὶ διὰ ὄρδιμασι καταπλήσσεις· καὶ γάρ ἐκεδείμα τοῦτο¹⁰, φοβεράς δψεις δρῶν ἐπὶ τῆς νυκτὸς, καὶ φόβον ἀφρότονον ὑπομένων, ἔκστασιν τε πολλήν, καὶ κατάπληξιν· καὶ ἡ τοις ἀλλοις δοθεῖσα πρὸς ἀνάπτασιν, τούτῳ μᾶλλον ἐπίτασις ἦν τῶν συμφορῶν.

« Φύρεται δέ μου τὸ σῶμα ἐν σαπρίᾳ σκαλήκων· τήκω δὲ βώλακας γῆς ἀπὸ ἱχώρος ἔνων. »

Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, Τήκω βώλακας γῆς, δηλοί, ὡς οὐκέτι διτράχψ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ταλαιπωρηθεῖς, ἀλλὰ γῆ λοιπὸν τοῦτο ἐποίει. Διὰ πάντων μέντοι

Α qui propter fugam in perpetua formidine est; hoc enim ostendit illud, *umbram consecutus*, id est, qui propter metum, ea quae absunt, tanquam præsentia, opinatur, ac tenebras querit, quibus obtegatur. Verum, si vita hæc tentationum locus est, qui fieri potest, ut in tentationes non incidat qui in temptationum loco versatur? Quare non tantum ab iniuste mea, sed ab ipsa etiā natura, ut hæc pateret quibus affligor, contigit.

Vers. 3, 4. « Noctes vero dolorum datæ sunt mihi. Si dormiero, dico: Quando dies? et si surrexero, rursus: Quando vesper? repleor autem doloribus a vespera usque ad mane. »

Didisti noctis temptationem intolerabilem, quæ insolens etiam, et præter hominum opinione exstitit. Aliis enim hominibus, licet innumera patiantur, licet carcerem inhabitent, licet catenis vinciantur, licet calamitates defleant, licet corporis cladem sustineant, licet paupertate, morbo, laboribus, et æruminis premantur; nox tamen superveniens, corpus a laboribus liberans, et animum vacuum a curis reddens, solatii pharmaceum adhibet. Jobo vero tunc portus factus est scopolus, medicamentum versum est in ulcus, et solarium doloris additamentum fuit, dolore ipso acerbius; noctuque quando omnibus aliis tranquillitas præbetur, formidolosior tempestas excitata est: propter intolerabiles enim dolores, tanquam a fluctibus, diurno tempore fugiebat; procellas autem, turbines, saza latentia, et scopulos prominentes inveniebat, ut rursus fluctus diurnos quereret; cumque id quod aderat molestiam exhiberet, quod aberat cupiebat, propter cruciatus temporis intervalla decurrere accelerans. Quaenobrem ipse, novum hoc genus mali enarrans, vociferando dicit: Si dormiero, dico: Quando dies? Si surrexero, dico: Quando vespera? Cur ita, amabo te? Interdiu quidem merito noctem queris, quia, scilicet, immunitatem a laboribus diurnis omnibus præstat; in nocte autem constitutus, et tranquillitate, et oblivione dolorum et curarum, cur rursus diem expetis, dic mihi? quia nox die mihi est acerbior; non enim laboribus finem imponit, sed auget, et turbas, et perturbationes creat. Et hoc ipsum his verbis enarravit: Terres me per sonnia, et per visiones obstupefacis¹¹; noctu enim terribiles visiones aspiciens, et metum intolerabilem cum multa animi commotione et consternatione sustinens, perterritus erat; et nox quæ aliis ad quietem concessa est, huic calamitatum incrementum facta est.

Vers. 5. « Conspergitur autem corpus meum in putredine vermium; infundo autem glebas terræ a sanie radens. »

Dicendo autem: *Infundo glebas terræ*, significat, ut mihi videtur, in ea miseria se constitutum fuisse, ut non amplius testa, sed terra deinceps saniem

* Job vii, 14.

¹⁰ Ισ. ἐξεδιδικτούστο.

raderet. Porro, in omnibus, amicos de fortitudine, et patientia, et de deponenda opinione quam de eo conceperant (quod, scilicet, propter peccata patetur) instituit, ut ex ærumnarum multitudine intelligere possent, non adeo improbum eum fuisse, ut talia pateretur; oportebat enim eos in seipso primum descendere, atque ita judicium de Jobi actionibus facere. Dolores enim nunquam intermittentes, sanies, et vermes, tolerautiam simul et fortitudinem arguebant.

VERS. 6, 7. « Vita autem mea velocior est quam loqua : [Alii, quam cursor, reddiderunt.] Perit autem in spe vana. [Symmachus autem : Dies mei consumpti sunt, quippe cum non sit spes.] »

Potest autem forte illud : *Vita mea velocior est quam loqua*, fragilem et fluxam vitæ conditionem significare, quod in eodem statu non permaneat, sed *anquai* loqua diffusat et evanescat. Potest etiam doloris sumnam vehementiam ostendere, et quod ærumnae a morte ipsa parum abessent. Illud autem, *Velocior cursore*, innuere videtur, quod quemadmodum illi, antequam pedem sistant, resiliant; sic gloriam prinsquam adveniat, volare. *Perit autem, inquit, vita mea in spe vana.* Cū tantum? quia labores et ærumnas perituli, mercedem autem nullam reportavi; quia calamitatibus premor, nec bonum aliquem exitum invenio. Postea sermonem cum amicis abrumpens, ad preces, interjecto intervallo, se convertit, ac dicit :

VERS. 10. « Sienim homo descenderit ad infernum, ultra non ascendet, et non revertetur amplius in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus ejus. »

Propter hoc præcipue justus admiratione dignus est, quod cum nihil certi de resurrectione intellegret, dolores quidem experitus fuerit, nihilominus forti et generoso animo eos pertulerit: quod enim nullam certam scientiam babuerit mysterii regenerationis quæ est post mortem, ex eis liquet, quæ dicit: Non licet, inquit, illi qui morte extinctus ad inferos descendit, amplius reviviscere, et ad ædes suas redire; sed neque memoria ejus reliqua erit, cum inter vivos apparere desierit: mortuum enim resurgere impossibile est.

VERS. 13, 14. « Dixi: Quia cōsolabitur me lectus meus, [Symmachus vero, idem alia voce exprimens, dixit, παρηγορήσει.] Et referam ad meipsum privatim seringem meum toro meo. [Theodotio autem : Comportabit me in confabulatione mea stratum meum.] Exterres me per somnia, et per visiones me obstupefacis. »

Quod soli justo contigit, nemini autem alteri; neque enim nox solatium ei præbebat, sed terrorum nocturnorum phantasia, diurnis malis ærumnas ejus magis augebat. Quod autem in somnis graviora passus fuerit, audi quid dicat: *Cur me exterres per somnia, et per visiones me obstupefacis?* Quis ferreus, et adamantinus, tot gravia et acerba pati potuit? Nam si unumquodque per se intolerabile

A παιδεύει τοὺς φίλους, καὶ περὶ καρτερίας, καὶ περὶ τοῦ ἀπώσασθαι τὴν διάληψιν, δι: δι' ἀμαρτίας πάσχει, ὅπως ἐκ τῆς ὑπερβολῆς τῶν πόνων ἐννοήσωσιν, δι: οὐχ οὕτως ἔστι φαῦλος, ὥστε τοιαῦτα πάσχειν ἔδει γάρ αὐτοὺς ἐννοήσαι τὰ καθ' ἐαυτούς, καὶ οὕτω γνῶναι τὰ περὶ τοῦ Ἰών. Ἀκατάπαυστοι γάρ ὁδύναι, καὶ ἤχωρ, καὶ σκάληχες, καρτερίαν ἄμα καὶ ἀνδρεῖαν ἐδείχνουν.

« Ό δὲ βίος μού ἔστιν ἐλαφρότερος λαλίας. [Οἱ δὲ λοιποί, δρομέως, δέξιδωκαν.] Ἀπόλωλε δὲ ἐν κενῇ ἐλπίδι. [Ο δὲ Σύμμαχος, αἱ ἡμέραι μον ἀνηλώθησαν, μῇ οὖσης ἐλπίδος.] »

Tάχα δὲ τὸ, « Ό βίος μον ἐλαφρότερος λαλίας, δύναται μὲν τὸ πρόσκαιρον τοῦ βίου σημαίνειν, δι: οὐχ ἔστιν ἐστηκώς, ἀλλὰ λυθμένος, ὥσπερ ἡ λαλία. Δύναται δὲ καὶ τὴν εἰς ὑπερβολὴν ὁδύνην δηλουν, καὶ τὸ δχρι θανάτου ἤκειν αὐτῷ τὰ τῶν πόνων. Τὸ δὲ, Ἐλαφρότερος δρομέως, δι: ὥσπερ ἔκεινοι, πρὶν ἡ στῆναι, μεταπτῶσιν· οὕτω καὶ ἡ δέξια, πρὶν ἡ παραγενέσθαι, ἀφίπταται. Ἀπόλωλε δὲ ἐν κενῇ, φησιν, ἐλπίδι ὁ βίος μον. Διὰ τοι; δι: έταξιτωρησα, καὶ μισθὸν οὐχ ἔλαθον· δι: ἐν συμφοραῖς, καὶ οὐδὲν ἔχω τέλος χρηστόν. Εἴτα ἔάσας τὴν πρὸς τοὺς φίλους διάλεξιν, εἰς εὐχὴν τὸ λοιπὸν διὰ μέσου τρέπεται, καὶ φησι.

« Εάν γάρ ἀνθρωπος καταδη ἐις ἔδην, οὐκέτι μὴ ἀναβῆ, οὐδὲ οὐ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἔδιον οἰκον, οὐδὲ οὐ μὴ ἐπιγνῷ αὐτὸν ἔτι δ τόπος αὐτοῦ. »

« Αἴσιον διὰ τοῦτο μάλιστα θαυμάζειν τὸν δίκαιον, δι: περὶ ἀναστάσεως οὐδὲν ἐπιστάμενος, ὠδυνάτο μὲν, ἔφερε δὲ γενναλώς. «Οτι γάρ οὐκ ἔδει τι σαφὲς περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐκ νεκρῶν παλιγγενεσίας, ἐντεῦθεν δῆλον· Τῷ γάρ ἀπαξ, φησι, διὰ θανάτου εἰς τὸν ἔδην κατελθόντι, οὐκέτι δέδοται πάλιν ἀναβίσαντι, εἰς τὸν δίοιν οἰκον ἐπαναστρέψειν· ἀλλ' οὐδὲ μηδημή τούτου περιλειψθήσεται, ἀφανοῦς ἐκ ζώντων γενομένου· τὸν γάρ ἀποθανόντα ἀναστῆναι οὐχ οἰόν τε. »

« Εἶπα, δι: παρακαλέσει με ἡ κλίνη μον. [Ο δὲ Σύμμαχος, παρηγορήσει.] Ἀνοίσω δὲ πρὸς ἔμαυτὸν ίδιᾳ λόγον τῇ κοίτῃ μον. [Ο δὲ Θεοδοτίων, Συμβαστάσει με ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μον ἡ κοίτη μον.] Ἐκφοβεῖς με ἐνυπνίοις, καὶ ἐν δράμασι με καταπλήσσεις. »

« Οὐπερ ἐπὶ τοῦ δίκαιου συνέδη μόνου, τοῦτο ἐν ἐτέρῳ οὐδενί· οὐδὲ γάρ τὴν ἀπὸ τῆς νυκτὸς εἰχε παραμυθίαν, ἀλλὰ τῶν μεθ' ἡμέραν δεινῶν προσθήκη μειζών ἦν ἡ τῶν νυκτερινῶν φόβων φαντασία. «Οτι γάρ χαλεπώτερα ἐν τοῖς ὑπνοῖς ὑπέμενεν, ἀκουσον τι φτισι, Διατι ἐκφοβεῖς με ἐνυπνίοις, καὶ ἐτρόμασι με καταπλήσσεις; Ποίος οιδηρούς ἀνθρωπός, ποίος ἀδάμας, τοσαῦτα ἀν υπέμεινε δεινός;

Εἰ γάρ καὶ καθ' ἑκατὸν τούτων ἔκαστον ἀφέρητον, οὐδοῦ συνελθόντα πόσον ἥγειρε θύρων· ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνος ἀπαντα ταῦτα ὑπήνεγκε, καὶ ἐν ἀπασι τοῖς συμβεβηκόσιν αὐτῷ, οὐχ ἡμαρτεν, οὐδὲ ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ· καὶ ταῦτα, μηδὲν διάλειμμα ἔχων ἐν ταῖς συμφορεῖς, ἀλλὰ καὶ νόκτιωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν, ὑπὸ τῶν παθῶν ταρατόμενος. Ἐώ λέγειν τὸ μεθ' ἡμέραν δεινά, ἀλλ' οὐδὲν ἡ νὺξ αὐτῷ παρεῖχεν ἀτίλειαν· διὸ ἐλέγεν, Ἐντὸν δράμασι με καταπλήσσεις, καὶ ^{τοῦ} αὐτὸν, φημὶ τῆς ἀνέσεως τὸν καιρὸν, διε προσδοκῶ μικρὸν ἀδολεσχῆσαι μου τοῖς λογισμοῖς, καὶ ὑπονομεύειν καὶ ἀναπαύσεως, φοβερά μοι τὰ ἐνύπνια ἐφίσταται· συμβαίνει δὲ τοῦτο μάλιστα καὶ φυσικῶς τοῖς μεθ' ἡμέραν πειραζομένοις, ὡς που καὶ δι σφόδρα ἐφησεν Ἑκκλησιαστὴς, Ὄτι παραγίνεται ἐπύπνιον ἐν πλήθει πειρασμῶν. Εἰκὸς δὲ, καὶ τὸν διάβολον φαντάσματά τινα φοβερὰ δεικνύντα, ἐκδειματοῦν αὐτὸν, καὶ ἐκταράττειν καθ' ὑπονομένους. Ο δὲ μακάριος οὗτος; οὕτω πληροφορηθεὶς ὡς ἐξηγήθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου, οἵται τὸν Θεὸν, καὶ ταῦτα, καὶ τὰς βραχάνους ἐπιφέρειν αὐτῷ. Ἡν δὲ ἄρα καὶ τοῦτο τῆς διabolou ἐνεργείας οὐδὲν γάρ αὐτῷ θεός ἐπήγγαγεν, ἀλλὰ πάντα τῆς τοῦ διαβόλου χειρὸς ἦν.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

« Μή δέ Κύριος ἀδικήσει χρίνων; ή δέ τὰ πάντα ποιήσας ταράξει τὸ δίκαιον; »

Χριστοστόμου, Πολυχρόνιου καὶ Ὀλυμπιοδώρου. Οὐχ ὁρᾶς, φησὶ, πόση δικαιοσύνη ἐν τῇ κτίσει, πόση εὐταξία; Μή ἐνδέχεται τὸν Θεὸν ἀκριτὸν τὴν κατά τινος ἐξενεγκειν ψῆφον; Μή δὲ πάντα ποιήσας εὐκόσμως καὶ ἀμρονίως, καὶ φιλανθρωπίᾳ, σὴν ἀρχὴν παραγαγὼν, ἐπὶ οὖν μόνου τὴν τοῦ δίκαιου διετάραξεν ισότητα, καὶ σὲ παρὰ τὸ δίκαιον ἐκάκωσεν; Ἡρέμα οὖν πλήττει τὸν ὄγκον, ὡς κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ δι' ἀμαρτίας ὑπομένοντα, τῆς αὐτῆς τῷ φθάσαντι διαλήψεως ὑπάρχων καὶ οὔτος, ὅτι δι' ἀμαρτίας τὰ κακῶν πάντας ἐπιτέμπτεται. « Εἶδε δὲ λογίζεσθαι, ὅτι τὰ τοιαῦτα οὐ μόνον φαύλοις, ἀλλὰ καὶ σπουδαῖοις συμβαίνει, ἀδιάφορα γάρ, καὶ ὅτι θαυμαστότερος ἔστιν ὁ δίκαιος, ὑπομένων θλίψεις καὶ πόνους. Ἐπειδὲ μὴ ἔχειν ^{τοῦ} αὐτὸν ἐλέγξαι ἡμαρτηκότα, εἰς τοὺς υἱοὺς τρέπεται, καὶ φησιν. »

« Ἐπερώτησον γάρ γενεὰν πρώτην, ἐξιχνίασον δὲ κατὰ γένος πατέρων· χθιζοῦ γάρ ἐσμεν, καὶ οὐκ εἰδούμεν, σκιά γάρ ἔστιν ἡμῶν ἐπὶ τῆς γῆς δι βίος. »

« Ο δέ λέγει τοιούτον ἔστιν· Ἐπειδὴ ἡμεῖς ὀλιγογρόνιοι ἐσμεν, τοὺς γεγηρακότας ἐρωτήσωμεν, καὶ αὐτοὶ ἀπαγγελοῦσιν, ὅτι ὥσπερ ἀδύνατον δίνειν νοτίδος χόρτου ἀνελθεῖν, οὕτως δίνει δικαιοσύνης διαμείναι ἐν εὐδαιμονίᾳ· καὶ ὡς οὐ δύνατον εὐθηγίαν

P Eccl. v. 2.

^{τοῦ} ἵστ. καθ'. ^{τοῦ} ἵστ. εἰχεν.

A soit, considera, in unum congesta quantas perturbationes excitaverint: ille vero haec omnia sustinuit, et in omnibus quæ ei acciderant, nequaquam peccavit, ne labiis quidem; illudque, sine ulla calamitatum intermissione, noctu et interdiu doloribus vexatus. Ut taceam enim diurnas ærumnas, nox illi nullam malorum immunitatem præbebat; idcirco dixit: Per visiones me obstupescis; ipso, inquam, remissionis et laxamenti tempore, cum cogitationibus meis aliquantulum vacare exspecto, et somnum et quietem capere, insomnia formidolosa superveniunt: quod quidem naturaliter eis contingit, qui diei tempore cum ærumnis conflictantur; prout alicubi a sapiente Ecclesiaste dictum est: Quia advenit somnium in multitudine sollicitudinum p. Verisimile etiam est diabolum, obiectis quibusdam terriculamentis et spectris, in somnis terrorem et formidinem illi incussisse. Beatus autem hic vir, cum nondum ictus fide sibi persuaderet, a diabolo se ad supplicia expeditum fuisse; et hæc, et tormenta, Deum intulisse arbitrabatur. Erat autem et hic diabolicæ operationis effectus; Deus enim nullo malo eum affligerat, sed omnia diaboli manibus facta sunt.

CAP. V.II.

VERS. 3. Nunquid Dominus injuste ager judicans? aut qui omnia fecit, turbabit justitiam?

Chrysost. Polychron. et Olympiod. Nonne vides, inquit, quanta sit æquitas in creatura, et ordinata dispositio? An fieri potest, ut Deus contra aliquem sententiam sine iudicio et ratione ferat? An, qui omnia decenter et harmonice ferit, et in initio benignitate sua et clementia produxit, æquitatis iura in te uno pervertit, et contra jus et fas malis te affixit? Tacite igitur sanctum ferit, tanquam jure, et propter peccata, adversa patetur; in eadem opinione cum superiore existens, quod, scilicet, tribulationes et afflictiones ob peccatum omnino hominibus immittantur. Oportebat autem animo reputare, quod ejusmodi non tantum pravis, sed probis etiam contingat (quippe quæ adiaphora sint) et quod justus tolerando ærumnas et dolores, admirabilior reddatur. Postquam autem illum peccati arguere non posset, ad liberos se convertit, et dicit.

VERS. 8, 9. « Interroga enim generationem primam, et investiga per genus patrum: hesterni enim sumus, et nescimus, uimbra enim est nostra super terram vita. »

Quod autem dicit hujusmodi est: Quandoquidem momentanei nos sumus, ætate proiectos interrogemus, qui nobis narrabunt, quod impossibile sit sine justitia felicitatem perennare, quemadmodum sine honore herba non pullulat; et quod iniquorum

hominum abundantia stabilis et firma esse non **A** ἀδίκων κρατύνεται· καὶ ὡς δι' ἀμαρτίας αἱ τιμῶν πλατεῖς.

CAP. IX.

Vers. 1, 2. « Respondens autem Job, ait: Vere scio quia ita est. »

Quantam philosophiam verba hæc præ se ferunt? Novi, inquit, quod impli interitui obnoxii sint, justi autem non item. Vides ut Deum iniquitatem nentiquam accenseret.

Vers. 10. « Qui facit magna et investigabilia, glorioseque et mirabilia, quorum nou est numerus. »

Nonne hæc, inquit, quæ ante dixi, licet oculis subjiciantur, magna et investigabilia sunt? quanto **B** magis ea quæ invisibilia sunt? Verum observa quod nunquam Dei essentiam, sed opera tantum ejus proferat. Et cur, inquit, singula numero? magna enim et incomprehensibilia et innumerabilia sunt ejus opera.

Vers. 17. « Multas autem tribulationes meas fecit in vanum. »

Hoc etiam Deus diabolo de illo dixerat: *Tu vero dixisti, substantiam ejus frustra perdere⁹; quid ergo miraris, si quod Deus dixerat, hoc etiam ipse dicat: In vanum, non quia peccaverit, sed quia pœna illa et supplicium in nullo ei proderit.*

Vers. 31. « Nam si lotus fuero nive, et mundatus fuero mundis manibus satis in sorde me tinxisti, exsecratum est autem me vestimentum meum. »

Chrysost. et Olymp. Antiqua mos erat, balneis sordes corporis eluere: vetus etiam mos obtinuit, ut manus lavarent, cum se criminis alicuius minime participes ostendere vellent, dicerentque: *Innoxius sum ego ab hac re; prout in Salvatoris nostri negotio a Pilato factum est* ¹⁰: *David etiam cecinit: Lavabo inter innocentes manus meas* ¹¹. Hoc igitur est quod dicit: *Licet purus exstitero, accuratae hæc exploraciones et supplicia quæ mihi inferuntur, præjudicat ab hominum opinione, sorditatum me et impurum esse ostendunt; ut qui vestimenta mea contigerit, pollui et inquinari se existimet, cum propter peccatorum multitudinem unusquisque me hæc pati suspicetur.* Hæc autem ideo dicit quia amici ejus, ut peccatores eum demonstrarent, ea quæ illi evenerant, in medium attulissent. Quod vero dicit est hujusmodi: *Impietatis exemplum cunctis propositua sum: Quare igitur non sum mortuus?* *Improbum enim, ne aliis improbitatis magister fieret, de medio tolli oportebat.* Si vero sole fuero purior, maculam tamen, nec vulgarem, inustam habeo. Verum etiam qui tanquam indumentum corpori, affinitate me proxime attingunt, odio me prosecunntur; non

ΚΕΦ. Θ'.

« Ὑπολαβὼν δὲ Ἰὼν λέγει, Ἐπ' ἀληθείας οἶδα δτι οὗτως ἐστίν. »

Πόσης φιλοσοφίας ταῦτα τὰ φήματα, Οἶδα, φησίν, δτι οἱ ἀσεβεῖς ἀπόλλυνται, οἱ δὲ δίκαιοι οὐχι. Ὁρぢς πῶς οὐδὲμῶς καταγινώσκει τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν.

« Οἱ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ξνδοξά τε καὶ ἔξαίσια, ὃν οὐκ ἐστιν ἀριθμός. »

Ταῦτα δὲ προείρηκα, φησίν, οὐ μεγάλα, οὐκ ἀνεξιχνίαστα, καὶ περ δρατὰ δντα; πόσῳ γε μᾶλλον τὰς ἀδρατὰ; Ὁρᾳ δὲ, οὐδὲμοῦ τὴν οὔσιαν, ἀλλὰ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ λέγει. Καὶ τι, φησί, τὸ καθ' ἔκαστον αὐτῶν λέγω; μεγάλα γάρ εἰσι, καὶ ἀκατάληπτα, καὶ ἀναρίθμητα τοῦ Θεοῦ ἔργα.

« Πολλὰ δὲ μου τὰ συντερίμματα πεποίηκε διαπενῆς. »

Τοῦτο καὶ δ Θεὸς πρὸς τὸν διάβολον ἔλεγε περὶ αὐτοῦ, Σὺ δὲ εἴπας, ἀπολέσαι τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διακενῆς· τι οὖν θαυμάζεις, εἰ δὲπερ δ Θεὸς εἴπε, τοῦτο καὶ οὗτος λέγει, δτι διακενῆς, οὐκ δτι ἡμαρτεῖν, ἀλλ' δτι οὐδὲν πλέον ἔσται ἀπὸ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ κολάζεσθαι.

« Ἐὰν γάρ ἀπολούσωμαι χόνι, καὶ ἀποκαθάρωμαι χερὸν καθαρὸς, ἵκανός εν δύπῳ με ἔβαψε, ἐδελύξατο δὲ με τὴ στολὴ μου. »

D **Xρυσοστόμου** καὶ Ὁλυμπιοδώρου. Ἔθος δην τοὺς παλαιοὺς, λουτροὺς ἀποκαθαίρειν τοὺς μολυσμούς· καὶ τοῦτο δὲ παλαιὸν ἔθος δην, ἐνθα ἐθούλοντο δεῖξαι, ὡς οὐκ ἐκοινώησαν τῇδε τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀπενίπτοντα τὰς χειρας ¹², Ἀθώδος εἴμι ἀπὸ τοῦδε τοῦ πράγματος· ὡς καὶ δ Πιλάτος ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος πεποίηκε· καὶ δ Δασιδ ἔψαλλε ¹³, Νιψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χειράδες μου. Τοῦτο οὖν λέγει, δτι Ὁπως δην ω καθαρὸς, οἱ ἀχριθεῖς οὗτοι ἔλεγμοι, καὶ αἱ ἐπαχθεῖσαι τιμωρίαι, ἐκ τῆς προλήψεως, ἐφρυπταμένον με καὶ ἀκάθαρτον ἀποδεικνῦσιν· ὡς καὶ τὸν ἀπτόμενον τῶν ἴματῶν μου, δοκεῖν μολυνέσθαι, διὰ πλῆθος ἀμαρτιῶν ἐκάστου ταῦτα με πάτσαιν ὑπολαμβάνοντος. Ταῦτα δέ φησι διὰ τὸ τοὺς αὐτοῦ φίλους, εἰς ἀπόδειξιν τοῦ εἶναι αὐτὸν ἀμαρτωλὸν, τὰ συμβάντα αὐτῷ, πρωσφέρειν ¹⁴. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἔστιν· Ὑπόδειγμα κείμαι πάσιν ἀσεβείας, Διατι οὖν οὐκ ἀπέθανορ; τὸν γάρ πονηρὸν ἐκ τοῦ μέσου ληφθῆναι ἐχρῆν, ὥστε μή εἶναι τοῖς ἀλλοῖς διδάσκαλον. Ἄν τοῦ τίλου δὲ καθαρώτερος γένεσθαι, ἔχω κηλίδα, οὐ τὴν τυχοῦσαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ οὗτως ἐγγύτατοι, ὡς τὴ στολὴ τῷ σώματι, καὶ αὐτοὶ ἐμπησούσαν με, οὐ διὰ τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ὡς ἐναγῆ, καὶ μιαρὸν, ὡς ἀκάθαρτον, οὗτοι ἀπεστράφησάν με.

¹ Job ii, 3. ² Matth. xxvii, 24. ³ Psal. xxv, 6.

⁴ Ισ. deest. λέγοντες. ⁵ Ισ. ἔψαλε. ⁶ Ισ. προφερεῖν.

Βεδελυκτὸν δέ μοι γέγονε καὶ τὸ σῶμα, τοῦτο γάρ Λ propter supplicium mihi inflictum, sed tanquam hominem impiūm, scelestūm et impurūm, me abominantur : ipsum etiam corpus mihi execrandum evasit, hoc enim est, vestimentum. Potest etiam illud : *Exsecratum est me vestimentum meum*, sic intelligi : *Vestis ipsa, quasi odio incitata, me fugit*; ac si diceret : Propter ulcerum acerbitudinem, eam induere non possum.

ΚΕΦ. Ι'.

« Οτις ἀπείπω ἔργα χειρῶν σου, βουλῇ δὲ ἀσεβῶν προστσχες. »

Ορές, οτις οὐ διὰ τοῦτο βούλεται δικάσασθαι, ὡς καλῶς πράττων, ἀλλ' οτις ^α ὥφελεῖ με, φησίν, αὕτη τῇ θλίψις; δέδοικα γάρ μή καὶ βλάψῃ εἰκός γάρ τινας λογίσασθαι ^β, ή οτις οὐ προνοεῖς τῶν ἀνθρώπων οὓς ἐπλασας, ή οτις οἱ φαῦλοι μάλιστα παρὰ σοι εὐδοκιμοῦσι, καὶ ἀρέσκουσι σοι μάλιστα τὰ τούτων βουλεύματα.

« Οίδας γάρ οτις οὐκ ἡσένησα, ἀλλὰ τίς ἔστιν δὲ ἐκ τῶν χειρῶν σου ἔξαιρούμενος. »

Χρυσοστόμου καὶ Ὀλυμπιοδώρου. Καὶ ἐγὼ οἶδα, οτις οὐκ ἡσένησα, ἀλλὰ συμβαίνει ἡσένηκέναι με, καὶ ἀγνοεῖν· δέταν οὖν σὺν κολάσῃς, οὐδεὶς δικαιωθῆναι δύναται· ἀλλ' εἰ καὶ μή ἡσένησα τόγε εἰς ἑμήν γνώμην, οίδα οτις τὴν σὴν βουλὴν οὐκ ἔστιν ἀποφραγεῖν, ἀντὶ τοῦ, Καν μή ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλὰ ή σῇ χρατείτω βουλή, ή κρείτον ἥμῶν τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπισταμένη.

« Αἱ χεῖρές σου ἐπλασάν με, καὶ ἀποιησάν με. »

Χρυσοστ. καὶ Ὀλυμπ. Ἔργον εἰμι, φησί, τῶν χειρῶν σου, καν ἀμαρτωλός. Ὁρές ὡς καὶ ποιητὴν γινώσκει τὸν Θεόν, καὶ παρακαλεῖ φειδὸν ποιήσασθαι τοῦ ἕδου δημιουργήματος.

« Μετὰ ταῦτα μεταβαλὼν, μὲ ἔπαισας. [Ἀκύλας δὲ καὶ Θεοδοτίων, Ἄμα κύκλῳ κατεπόντισας με.] »

Ἀκολούθως δέ, καὶ τῆς δημιουργίας, καὶ τῆς προνοίας αὐτὸν ἐπιστάμενος ἀρχηγὸν καὶ κύριον, εἰς εὐχὴν τρέπει τὸν λόγον, ἰκετεύων μνησθῆναι τοῦ τῆς φύσεως εὐτελοῦς καὶ διτιχορούν, καὶ οτις ἔξ ἀρχῆς τῇ ἀγαθότητι πεποίηκε ^α, καὶ δργισθεῖς θανάτῳ ἀξημίωσε, καὶ φησί·

« Η οὐκ ὄντερ γάλα με ἡμελᾶς, ἐτύρωσας δέ με ίσα τυρῷ; Δέρμα δέ καὶ χρέας με ἐνέδυσας, δετέοις δέ καὶ νεύροις με ἐνειράς· ζωὴν δέ καὶ έλεος θέου παρ' ἔμοι, ή δέ ἐπισκοπῇ σου ἐφύλαξε μου τὸ πνεῦμα. »

Τὸ σπέρμα ἐξ οὗ συνίσταται τὸ ζῶον, γάλα ἀμελχθὲν λέγει· καὶ ὄντερ τὸ γάλα ἀμελχθὲν τυρὸς γίνεται, οὗτοι καὶ τὸ σπέρμα ἀποστάξαν, καὶ συστραφθεῖ, φύσις γίνεται· κατάστασις δὲ αὕτη ἔστι πρώτη τοῦ ἐμβρύου. Τὸ γάρ καταβληθὲν εἰς τὰς αἰλακας τῆς ὄστέρας σπέρμα, δέταν συστραφῇ οὐα-

^α Ισ. τι. ^β Ισ. λογίσασθαι. ^γ Ισ. suppl. τὸν ἀνθρώπον.

Λ propter supplicium mihi inflictum, sed tanquam hominem impiūm, scelestūm et impurūm, me abominantur : ipsum etiam corpus mihi execrandum evasit, hoc enim est, vestimentum. Potest etiam illud : *Exsecratum est me vestimentum meum*, sic intelligi : *Vestis ipsa, quasi odio incitata, me fugit*; ac si diceret : Propter ulcerum acerbitudinem, eam induere non possum.

CAP. X.

« Quia despexisti opera manuum tuarum, et ad consilium impiorum animadvertisisti. »

Β Vides, quod non ideo judicio contendere velit, quas actiones ejus bona essent; sed, Qua in re proderit mihi, inquit, hæc afflictio? vereor enim ne obsit potius: verisimile enim est, quosdam secundum cogitatores, vel quod hominum quos finxisti, curam non geras, vel quod improbi præcipue in existimatione apud te sint, et illorum consilia tibi maxime arrideant.

Β VERS. 7. « Scis enim me non egisse impie: sed quis est, qui de manibus tuis eripiat? »

Chrysost. et Olymp. Novi etiam ego me nullam impietatem admisiisse, quamquam contingere possit, ut impie agam, et tamen ignorem; te igitur punitente, nemo justificari potest: quamvis autem meo iudicio impie non egerim, novi tamen voluntatem tuam me vitare non posse; ac si diceret: Quamvis nullius mihi conscientia sim, tua tamen voluntas, cui nostra melius sunt quam nobis ipsis cognita vincat, et obtineat.

Β VERS. 6. « Manus tuæ plasmaverunt me, et fecerunt me. »

Chrysost. et Olymp. Licet peccator, inquit, existam, opus manuum tuarum sum. Vides quemadmodum Deum opificem agnoscat, et, ut parcat suo opificio, roget.

« Postea mutans percussisti me. » [Aquila vero et Theodosio, Simul in circuitu adobruisti me.]

D Consequenter vero, cum creationis et providentiae principem et dominum illum agnoscere, ad preces sermonem convertit, supplexque petit, ut vilitatis et brevitatis vitæ humanae recordari velit, et quod in initio ex benignitate sua hominem creaverit, et insensus, morte postea multaverit, dicitque.

Β VERS. 10-12. « Nonne tanquam lac mulsisti me, et coagulasti me æque ac caseum. Pelle autem et carne vestisti me, ossibusque et nervis conseruisti me: vitam autem et misericordiam posuisti apud me, et visitatio tua custodivit spiritum meum. »

Semen ex quo animal consistit, lac emulctum dicit; et quemadmodum lac ex uberibus expressum sit caseus, ita semen stillatim fuisse, et coagulatum, natura et substantia evadit; atque hæc prima est embryi constitutio. Semen enim quod uteri sulcis mandatum est, cum instar casei condensa-

tur et coagulatur, substantia sit, ac postea effor-
matur (vel, ut Scriptura loquitur, exemplari assi-
milatur, et tanquam characterem recipit) et sub-
stantia quæ humida erat, coagumentatur, quodque
in uterum sicut conjectum, in pelle, carnes, ossa,
et nervos distribuitur: et hæc quidem singula,
anima præsente, motu animali moventur, illa vero
recedente, torpens et otiosa sunt. Non solum autem,
inquit, vitam mihi largitus es, quod creationis pro-
prium est indicum, sed misericordem etiam te
præbueristi, quod Providentia favorem manifestat,
in omni enim vita providentiam tuam expertus
sum; hoc enim est: *Visitatio tua custodivit spiri-
tum meum*¹, id est, Postquam creatus sum, tua
providentia vita fruor; et in summa, universam
constitutionis corporis, quæ ex antecedentibus sit,
et ipsorum etiam præexistentium rationem et har-
moniam indicat.

CAP. XI.

VERS. 4. « Noli enim dicere, quia mundus sum
operibus, et irreprehensibilis ante eum. »

Et ille quidem dixerat: *In veritate scio, quia
non est mortalis mundus coram Domino*². Vide
quemadmodum contraria illi vitio vertant.

CAP. XII.

VERS. 7-11. « Sed tamen interroga quadrupedia,
si tibi respondeant; volatilia autem cœli, si tibi
annuntient; enarra terræ, si tibi dicat et exponent
tibi pisces maris. Quis igitur non cognovit in omnibus his,
quod manus Domini fecit hæc? si non in manu ejus est anima omnium viventium, et spiri-
tus omnis hominis. Nam auris quidem dijudicat
verba, fauces autem cibos gustant. »

Chrysost. et Olymp. Quandoquidem Dei notitiam se
habere gloriabantur, ideo omnem creaturam suum
opificem nosse demonstrat, quod non tantum homi-
nibus compertum est, sed etiam brutis animantibus,
et terræ quæ sensus expers est. Cur igitur, inquit,
quasi magnum aliquid et admirandum dixissetis,
sic affecti estis? Oportet enim omnino improbum in-
terire, neque quisquam est, qui hoc ignorat. Ut
Sopharo autem majorem pudorem incuteret, hyper-
bolice dixit: Interroga irrationalia et inanimata,
quæ etiam, licet non loquantur, eo quod vocem
talem edere videantur, Dei gloriam enarrant; cum
itaque divinæ potentiae vim sentient, si sermone
prædicta essent, Deum universi creatorem profite-
rentur, cuius sapientia captum humanum superat,
qui de improbis supplicium sumit, in cuius manu
viventium omnium vita et mors sita est, qui quid-
quid de singulis statuerit, facili negotio præstat,
quique brutorum animam, et hominis spiritum, et
omnia alia sovet ac conservat. Si igitur bruta ani-
mantia ita de Deo prædicarent, si sermone prædicta

A τυρδες, καὶ παγῆ, γίνεται φύσις. ὅπερ λοιπὸν δια-
πλάττεται, ή, ώς ἡ Γραψή φησιν, ἀξικορίζεται,
καὶ δέχεται ὑσπερ χαρακήσα· καὶ συμπήγνυται
μὲν ἡ ὄγρὴ φύσις, εἰς δὲ δέρμα, καὶ κρέας, διστέ-
τε καὶ νεῦρα μερίζεται τὸ καταβληθέν· ταῦτα μὲν
τοιαῦτα καθ' ἐαυτὰ, παρούσης μὲν ψυχῆς, ζωτικὸν
ἔχει κίνημα, ἀναχωρησάσης δὲ, ἀργὰ καταλείπεται.
Οὐ μόνον δὲ, φησι, ζωὴν ἔθου παρ' ἐμοὶ, ὅπερ τὸ
τῆς δημιουργίας οἰκεῖον σημαίνει, ἀλλὰ καὶ Ἐλεον
ἐποίησας μετ' ἐμοῦ, δι' οὗ ἡ προνοητικὴ χάρις δη-
λοῦται, καὶ παρὰ πάντα τὸν βίον προνοίας ἀπῆλαυσα
τῆς σῆς· τοῦτο γάρ τὸ, 'Η ἐπισκοπή σου ἐγύ-
λαξέ μου τὸ πκεῦμα, τουτέστι, Καὶ μετὰ τὸ γενέ-
σθαι, τῇ σῇ προνοίᾳ τὸ ζῆν κέκτημαι· καὶ ἀπλῶς,
ὅλην τὴν ὁδὸν καὶ ἀρμονίαν τῆς συστάσεως τοῦ
σώματος ἀπαγγέλλει, διά τε τῶν πρὸ τούτων³, καὶ
αὐτῶν προκειμένων.

ΚΕΦ. IA'.

« Μή γάρ λέγε, διτι Καθαρὸς εἰμι τοις ἔργοις, καὶ
ἀμεμπτος ἐναντίον αὐτοῦ. »

Καὶ μὴν αὐτὸς εἰπεν, 'Ἐκ' ἀληθείας οἶδα, διτι
οὐκ εστι βροτὸς καθαρὸς ἔρατι Κυρίου. 'Ορᾶς
πῶς ἐναντία ἐγκαλοῦσιν.

ΚΕΦ. IB'.

« Ἀλλὰ δὴ ἐρώτησον τετράποδα, ἐάν σοι εἴπωσι·
πετεινὰ δὲ οὐρανοῦ, ἐάν σοι ἀπαγγείλωσιν· ἐκδι-
ῆγησαι γῇ ἐάν σοι φράσῃ, καὶ ἐξηγήσονται σοι οἱ
ἰχθύες τῆς θαλάσσης. Τίς οὖν οὐκ ἔγνω ἐν πᾶσι
τούτοις, διτι χειρ Κυρίου ἐποίησε ταῦτα; εἰ μὴ ἐν
χειρὶ αὐτοῦ ψυχὴ πάντων ζώντων, καὶ πνεῦμα παν-
τὸς ἀνθρώπου. Οὓς μὲν γάρ ρήματα διακρίνει, λά-
ρυγξ δὲ σίτα γενέται. »

Χρυσοστόμου καὶ Ὄλυμπιοδώρου. 'Ἐπιιδὴ
μέγα ἐκεῖνοι ἐφρόνουν, ώς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔχοντες
γνῶσιν, τούτου χάριν ἀποφαίνεται, διτι πᾶσα ἡ κτί-
σις οἵδε τὸν δημιουργὸν, καὶ οὐκ ἀνθρώποις τοῦτο
δῆλον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις, καὶ αὐτῇ τῇ ἀνα-
σθήτῳ γῇ. Τί τοινυν ὡς μέγα τι καὶ θαυμαστὸν
εἰρηκότες, οὕτω διάκειθε; Δεὶ γάρ πάντως τὸν
πονηρὸν ἀπολέσθαι, καὶ οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Πρὸς πλείονα
δὲ ἐντροπὴν τοῦ Σωφάρ, ὑπερβολικῶς εἰπεν, 'Ἐπ-
ερώτησον τὰ δλογα καὶ ἀνύχα, ἢ καὶ αὐτὰ διγείτει
δόξαν Θεοῦ, τῷ φαίνεσθαι οὕτω φθέγγεσθαι, καὶ μή
λαλῶσι· τῆς γοῦν τοῦ Θεοῦ δυνάμεως ἐπαισθάνονται,
καὶ φωνὴν λάβωσιν, ἐροῦσιν, διτι δημιουργός; ἐστι
τῶν ὀλων Θεὸς, καὶ τὴν σοφίαν ἀνέρικτος, καὶ τῶν
πονηρῶν τιμωρὸς, καὶ διτι τὴν χειρα αὐτοῦ
πάντα ἐστὶ, καὶ ἡ ζωὴ τῶν ζώντων, καὶ ὁ θάνατος,
καὶ ἐτοίμως ἔχει ποιεῖν, δὲν περὶ ἐκάστου βουλεύ-
σηται, καὶ πάντα συνέχει καὶ διακρατεῖ, τὴν τε ψυ-
χὴν τῶν ἀλόγων, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Εἰ
τοίνυν τὰ δλογα, εἰ ἐφθέγξατο, οὕτως ἀν ἀπήγγειλε
περὶ Θεοῦ, πόσω γε μᾶλλον δ ἀνθρωπος, οἱ ἔμφυτον

¹ Exod. xxii, 25. ² Job ix, 2.

³ Ισ. τούτου.

εχων τὸ λογικὸν, ὁσπερ ἀμέλεις καὶ διάρυγχης δια-
χρητικός ἐστι τῶν γευστῶν, καὶ τὸ οὖς τῶν φωνῶν.
Τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ, νοῦν,
ἔχουσι· λέγει οὖν, ὅτι ὁσπερ λάρυγγα ἐπὶ δια-
χρήσει βρωμάτων ἀπαντεῖς ἔχομεν, καὶ κοινὸν ἀν-
θρώπων, τὸ τῆς τροφῆς μεταλαμβάνειν· οὗτα καὶ
νοῦν εἰς γνῶσιν Θεοῦ εἰλήφαμεν, δυνάμενον εἰδέναι
τὰ περὶ τῆς αὐτοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως· νοῦς μὲν
γάρ νοητά, αἰσθητίς δὲ τὰ αἰσθητὰ διαχρίνει· καὶ
κοινὸν ἡμῖν τὸ καὶ δημιουργὸν εἰδέναι τὸν τῶν ὅλων
Θεόν.

« Ἐν πολλῷ χρόνῳ σοφίᾳ, ἐν δὲ πολλῷ βίῳ ἐπι-
στήμῃ. »

Χρυσοστόμου καὶ Ολυμπιοδώρου. Ἐμοὶ δο-
κεῖ καθάπτεσθαι αὐτῶν. Μή γάρ νομίζητε, φησί, τὸ πᾶν εὑρηκέναι· εἰ γάρ καὶ νοῦν ἔχομεν διαχρή-
νοντα, ἀλλ’ δύμας καὶ χρόνου δεδύμεθα πολλοῦ ὥστε
εὑρεῖν· διὰρ ϕρόνιμος παλαιούμενος προσκόπτει τῇ
σοφίᾳ. Καὶ τάχα τοῦτο θέλει εἰπεῖν, διὰτι Καὶ οἶδα δὲ
δύκούν, καὶ χρόνον εἰς ἐπιστήμην προσέλαβον. Ἀκύ-
λας δὲ καὶ Σύμμαχος, δὲ μὲν, Ἐν παλαιοῖς σοφίᾳ·
δὲ δὲ, ἐν μακροχρονίστασιν, ἐξέδωκε, παρὰ ἀν-
θρώποις πόνῳ ἀνυομένη, καὶ χρόνῳ ἐγγινομένη,
παρὰ δὲ Θεῷ, θελήσει.

« Ἐὰν καταβάλῃ, τίς οικοδομήσει; ἐὰν κλείσῃ
κατ’ ἀνθρώπων, τίς ἀνοίξει; »

Ἡρέμα δὲ διάκοιος τὸν περὶ Προνοίας λόγον δι-
δάσκει τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτῷ· εἰ γάρ καὶ ἐτίθεντο
Πρόνοιαν, ἀλλάγε ἐναντιώμαστι περιέπιπτον. Λέγει
δὲ, διὰτι τῷ βουλεύματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν; ἔστι
γοῦν τὸν μὲν εὑρεῖν πενδένεν, τὸν δὲ ἐν πειστάσει,
τὸν δὲ νόσῳ πειπεσμένον, καὶ ὀλώς, ἐν διαφόροις
συμπτώμασι Θεοῦ βουλήσει συμβαίνουσι, ἀλλον καὶ
ἄλλον κατειλημμένους²⁸, καὶ μηδένα δυνάμενον
ἀπώσασθαι τὸ κεκριμένον. Καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἀπὸ τῶν
μειζόνων καὶ ὀμολογημένων.

« Ἐὰν κωλύσῃ τὸ ὄντωρ, ἔγρανεῖ τὴν γῆν· ἐὰν δὲ
ἐπαφῇ, ἀπώλεσεν αὐτὴν καταστρέψας. »

Κανὸν ἐπίσχῃ τὸν ὑετὸν, τῷ αὐχμῷ ἀπολείται τὰ
πάντα, ὡς ἐπὶ Ἡλιοῦ· κανὸν ἐπαφῇ τοῦτον τῇ γῇ, ὡς
ἐπὶ τοῦ Νέων, κατέκλυσεν²⁹ αὐτὴν, καὶ ἡγάνακτεν.
Εἴται τὸ εὐλογὸν τῆς ἀποδείξεως, τοῦ ἔκαστα τῶν
παρὰ Θεοῦ γινομένων, μή ἀν ἀλλον δύνασθαι ποιεῖν
τὴν αὐτὸν, διὰ τῶν ἐξῆς διδάσκει, φάσκων.

« Ήπερ’ αὐτῷ κράτος καὶ ἰσχύς, αὐτῷ ἐπιστήμη
καὶ σύνετος. »

Τουτέστιν, Αὐτῷ μόνῳ πρόσεστι, τὸ πάντα κατά³⁰
γνώμην ποιεῖν· συμβάνει δὲ τοῦτο εἰκότως, ἐπειδὴ
πάντων δεσπόζων, ἀφατον ἔχει τὴν δύναμιν. Αὐτῷ
ἐπιστήμη καὶ σύνεσις, γνῶσις τῶν δυντων ἀκρι-
βεστάτη, καὶ κυβέρνησις σοφωτάτη.

²⁸ Ισ. κατειλημμένον. ²⁹ Ισ. κατακλύσει, εἰ ἀφανίσει.

A essent, quanto magis homo qui natura ratione
imbutus est, quemadmodum, nimirum, guttur vel
palatum gustabilia, et auris discernendi sonos,
facultate pollet. Quædam autem exemplaria, pro
Aure, Mente habent; dicit igitur: Quemadmodum
ad dijudicandum esculenta, gulture omnes prædiū
sumus, et commune est omni homini cibum sumere:
ita et ad Dei notitiam mentem accepimus, quæ
sapientiam ejus et potentiam percipere posset
(mens enim intelligibilia, sensus autem ea quæ sub
sensum cadunt, discernit), nobisque etiam omnibus
commune est, Deum universi opificem agnoscere.

VERS. 12. « In multo tempore sapientia est, et in
multa vita est scientia. »

Chrysostomi et Olympiodori. Mihi videtur his
verbis illos perstringere: Nolite, inquit, vos omnia
invenisse existimare; licet enim mente imbuti
simus quæ vim dijudicandi habet, ut inveniamus
tamen, longo tempore egemus; sapiens enim sene-
scens in sapientia progressus facit. Hoc etiam fer-
tasse dicere vult: Quæ audio scio, et tempus ad
scientiam adipiscendam impendi. Aquila autem, et
Symmachus, hic quidem: In antiquis sapientia;
ille vero, In longæris, reddidit, quæ apud homines
quidem labore persicitur, et tempore acquiritur,
apud Deum vero, sola voluntate.

VERS. 14. « Si destruxerit, quis ædificabit; si
clauserit contra homines, quis aperiet? »

Tacite justus eos qui ipsi contradicebant, de
Providentia instituit; licet enim Providentiam con-
fessi fuerant, contractionibus tamen implicati erant.
Dicit autem: Quis voluntati ejus restitit? Hunc
enim cum egestate, illum vero cum calamitate
conflictantem, vel morbo gravatum, invenire licet;
et, ut verbo dicam, diversis casibus, qui Dei volun-
tate contingunt, alium atque alium implicatum re-
peries, neque quisquam est, qui quod decretum est,
amoliri potest. Hujus autem rei demonstratio, a
majori, et ab eis quæ ab omnibus in confessio sunt,
petitur.

Vers. 15. « Si prohibuerit aquam, siccabit
terram: quod et si emiserit, perdidit subvertens
eam. »

Si pluviam inhibuerit, ut Eliæ tempore, squa-
lore et siccitate omnia peribunt; si terræ eam
immiserit, quod Noe temporibus factum est, diluvio
eam inundabit et obruet. Deinde, demonstrationis
illius, quod quæ a Deo sunt, a nemine alio fieri
possint, rationem ex sequentibus ostendit, dicens.

Vers. 16 « Apud ipsum potentia et fortitudo, ipsi
scientia et intellectus. »

Id est, Illi soli proprium est, omnia ex arbitrio
facere: et hoc quidem jure merito contingit, quo-
niā imperium in universa obtinens, ineffabili
potentia præditus est. Ipsi scientia et intellectus,
entium cognitio exactissima, et gubernatio pruden-
tissima.

VERS. 47. « Qui ducit consultores captivos ; judices autem terræ in pavorem misit. »

Chrysostomi et Polychronii. Et hæc Providentia opera sunt : divina enim voluntate et judicio, etiam consiliarii in captivitatem abducuntur, et judices solum mutant. Hoe autem fortasse, non de iis qui bello captivi sunt, dicit, sed de iis qui propter ingenii acumen et soleritiam superbiunt; quasi diceret : Sapientes fallit, et qui discernendi facultate valent, ad insaniam redigit, et qui alios, quid sit agendum erudit, præ sua accurata cognitione, insipientes ostendit, et ad consilii inopiam redigit. Hunc sensum Aquila et Symmachus exhibent; hic quidem : *Abducens consiliarios spolia*; ille vero : *Ad consilii inopiam consiliarios redicens.* Vide autem quemadmodum Dei potentiam invincibilem esse ostendens, sapientia etiam eum aliis omnibus antecellere doceat; sermonem autem partitur, in eos qui virtute conversatione illustres sunt, et qui propter pietatem magni existimantur.

CAP. XIII.

VERS. 5. « Sit autem vobis obmutescere et evadet vobis sapientia. »

Chrysost. et Olymp. Quando quis ea quæ a ratione aliena sunt loquitur, silere melius est, et tacendo potius quam loquendo sapiens erit. Tacere enim id genus hominibus melius est, quam ejusmodi verbis aliis insultare : eorum quippe silentium sapientiae opinionem præbet : sapiens enim videbitur, qui mutum se præstiterit : loquacitas autem eum qui adversa patitur exacerbat. Tu igitur qui Deum amas, noli his verbis labefactari, sed sanctos potius imitare, suggestiones has Satanæ esse certo tibi persuadens, et quod diabolus sit qui in calumniatoribus operetur, ut te a fide avellat, et de recto instituto dinoveat. Novit enim veterator callidus, dolorem et molestiam te non laderet, sed Deo magis commendatum reddere ; a bono autem proposito desciscere, illud esse quod suminopere tibi official. Quanto igitur magis temptationibus te adoritur, tanto majores in virtute progressus facito; quantoque magis ad socordiam te compellit, tanto magis cum animi tolerantia et patientia fert; ac dico : *Hæc omnia venerunt super nos, nec oblitissimus te.* Si hac ratione contra temptationes animum obliuimaveris, diabolus quidem pudore suffusus retro abibit, Dominus autem universi lui recordabitur, et in hac vita dupliciter te refrigerabit; posthæc autem audies : *Euge, serue bone et fidelis; super pauca fuisti fidelis, super multa te constitutam.* Jobi patientia in mentem tibi veniat, qui neque in prospera fortuna, neque in temptationibus percusus fuit; sed in ultraque forte multa et gravia fortia animo patienter tulit, donec a Deo dupla receperet, et datum fuisset, quod ærumnas passus fuerit, ut justus omnibus apparearet.

▼ Psal. xlvi, 18. ▲ Matth. xxv, 21.

“ γρ. εὐθυμίᾳ.

« Διάγων βουλευτὰς αἰχμαλώτους, κριτὰς δὲ γῆς ἔξεστησε. »

Xρυσοστόμου καὶ Πολυχρονίου. Καὶ ταῦτα τῆς Προνοίας ἔργα· καὶ γάρ τῷ θείῳ θελήματι καὶ τῇ κρίσει, καὶ βουλευταὶ αἰχμαλώτοι ἄγονται, καὶ κριταὶ μεθίστανται. Τισώς δὲ τοῦτο οὐ περὶ τῶν ἀνέμων γινομένων δορυσαλάτων φησίν, ἀλλὰ περὶ τῶν μέγα φρονούντων ἐπ' ἀγχινόδῃ· ὡς εἰ λέγοι, Σφάλλει καὶ τοὺς σοφοὺς, καὶ τοὺς διακριτικοὺς περιτρέπει, καὶ τοὺς τὰ πράκτεα τοῖς ἀλλοῖς εἰσηγούμενους, πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀκρίβειαν ἀσυνέτους ἀποφένει, καὶ εἰς ἀδουλίαν ἄγει. Ταύτην τὴν ἔννοιαν περιστᾶ καὶ Ἀχύλας, καὶ Σύμμαχος· δὲ μὲν γάρ, ἀπάγων συμβούλουντας λάρυνα, φησίν· δὲ δὲ, ἀγων θουλευτικοὺς εἰς ἀδουλίαν. “Ορα δὲ, διτι δμαχον δειξας τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν, ἀπάντων αὐτὸν μείζονα κατὰ σοφίαν δείκνυσι· διαιρεῖ δὲ τὸν λόγον, εἰς ταὶς κατὰ τὸν βίον λαμπροὺς, καὶ τοὺς ἐν εὔσεβεια νομιζομένους μεγάλους.

ΚΕΦΑΛ. ΙΙ^η.

« Εἴη δὴ ὑμῖν κωφεῦσαι, καὶ ἀποδῆσεται ὑμῖν σφία. »

Xρυσοστ. καὶ Ὁλυμπ. “Οταν γαρ τις τα μὴ λόγον ἔχοντα φθέγγεται, βέλτιον σιγᾶ, καὶ σιωπῶν μᾶλλον ἔσται σοφός, η λέγων. Καλὸν γάρ τοὺς τοιούτους σιωπᾶν, η τοιούτοις ἐνάλλεσθαι δῆμασιν· η μὲν γάρ τις σιωπή τούτων ὑπόδνοιαν ἔχει σοφίας· ἐννέδην γάρ τις ἑαυτὸν ποιήσας, δέξει φρόνιμος εἶναι· C η δὲ λαλικ παροξύνει τὸν πάσχοντα. Καὶ σὸν τὸν γένος, ὃ φιλόθεες, ἐν τοῖς τοιούτοις λόγοις μὴ σαλεύου, μιμοῦ δὲ μᾶλλον τοὺς ἀγίους, εἰδὼς δὲι σατανικαὶ εἰσανταί ὑποβολαὶ, καὶ διάβολος ἔστιν δὲ ἐνεργῶν ἐν τοῖς διεδίκουσιν, ἵνα σε τῆς πίστεως ἀφελκύσῃ, καὶ τῆς προθέσεως παύσῃ τῆς ἀγαθῆς. Οἶδε γάρ δὲ πανούργος, διτι δὲ πόνος οὐδέν σε βλάπτει, ἀλλὰ μᾶλλον συνίστησι παρὰ τῷ θεῷ· τὸ δὲ παύσασθαι τῆς προθέσεως, τοῦτο μεγάλως βλάπτει. “Οσῳ οὖν μεγάλως σε πειράζει, τοσούτῳ μᾶλλον πρόσκοπτε τῇ δρετῇ· καὶ διτι διλγωρεῖν σε βιάζεται, τοσούτῳ μᾶλλον μαχροθύμει, καὶ ὑπέμενε, καὶ λέγε, Ταῦτα πάρτα ήλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελασθειάσου. “Ἄν οὖτα κραταιωθῆς πρὸς τοὺς πειρασμοὺς, δὲ μὲν διάδολος ἀποστραφῆσεται εἰς τὰ διπίσια κατηγορημένους, μηνήμονεύται δέ σου δ τῶν δλων δεσπότης, καὶ ἀναψύξει μὲν ὧδε διττῶς, ἀκούσῃ δὲ μετὰ ταῦτα, Εὖ δούλε ἀγαθὸς καὶ πιστὸς, ἐπὶ δίληγα ης πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. Μνήσθητι τῆς ὑπομονῆς τοῦ Ἰών, τοῦ μήτε ἐν εὐθυνίᾳ¹⁰, μήτε ἐν πειρασμῷ πειραπέντος, τοσαῦτα ἐν ἐκάστῳ πράγματι μαχροθυμήσαντος καρτερῶς, έως δὲν ἀπολάβῃ διπλὰ παρὰ θεοῦ, καὶ μαρτυρηθῇ μέχρι νῦν, διτι πέπονθεν ἵνα φανῇ δίκαιος τοῖς πάσιν.

D

« Κωφεύσατε ἵνα λαλήσω, καὶ ἀναπαύσωμαι θυ-
μοῦ, ἀναλαβών τὰς σάρκας μου τοὺς ὄδούσιν. »

« Οσπέρ γάρ οἱ τὰς σάρκας ἔστων καταδάκνοντες
ἐν ταῖς ὁδύναις, ἔχουσί τινα παραμυθίαν· οὗτοι καὶ
ἔγω ταῦτα φεγγόδημος. Ὁρές, δὲι οὐχ ἔστων δι-
καιοῦντος ἦν τὰ φῆματα, ἀλλὰ παραμυθία τις τῆς
δόδύνης διὰ τοῦ λόγου ἀνακτωμένου τὸ σῶμα, καὶ
ἀνακουφίζοντος τὴν ψυχήν.

« Ἀκούσατε, ἀκούσατε τὰ φῆματά μου· ἀναγγελῶ
γάρ ὑμῶν ἀκούσντων. »

Βούλομαι κριθῆναι, φησίν, οὐ παραιτοῦμαι τὸ
δικαστήριον, καὶ οἴδα δὲι οὐ κατακριθήσομαι. Εἰς
ἀκοήν δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων τοὺς φίλους παρα-
καλῶν, πρὸς πλείονα δυσώπησιν, διπλασιάζει τὴν παράκλησιν· ἔωρα γάρ αὐτοὺς δυσανασχετοῦντας
ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις, ἐφ' οἵς ἀπερικαλύπτεις ἀκρωμέ-
νων αὐτῶν παρρήσιαί εσθαις²¹ λέγει. « Ο οὖν διπλα-
σιασμὸς τοῦ, Ἀκούσατε, ἡ τὴν ἀδυμίαν παριστη-
σιν, ἡ προσοχὴν ἐνεργάσασθαι βούλεται, ἵνα βεβαίως
ἀκούσωσιν. Ἐνεστι γάρ ποτε πληγεῖσης τῆς ἀκοῆς
τῇ φωνῇ, διὰ τὸ μὴ προσέχειν τὸν νοῦν ἀκηκόειν²².
διὸ καὶ δὲ Σωτὴρ διεγέρων τοὺς ἀκούοντας; εἰς τὸ
γηνοῖς ἀκούειν ἐλέγειν. « Ο δέωρ ὥτα ἀκούειν,
ἀκούετω.

« Οτι κατέγραψας κατ' ἐμοῦ κακά, περιέθηκας
δὲι μοι νεότητος ἀμαρτίας. »

Καὶ τάχα εὐλαβῆ με, ἀγνοῶν τῆς φύσεώς μου τὸ
εὐτελές, δὲι φύλου ἡ χρότου ὑπ' ἀνέμου φερομένου
μηδὲν διαφέρω. Τίνος οὖν ἔνεκεν, ὡς Δέσποτα, ἀπ-
εφήνω κατ' ἐμοῦ τηλικαύτην ἀπόφασιν; Τὸ γάρ,
Κατέγραψας κατ' ἐμοῦ κακά, ἡγουν κακώσιες,
ἐκ μεταφορᾶς τῶν βασιλέων, τῶν γράμματος τὴν
ἀπόφασιν ἐκφερόντων. Τὸ δὲ, ἀτίκεισαλ μοι, ἀντὶ^C
τοῦ, ὡς ἀντικειμένῳ ἐπάγεις τὴν κόλασιν. « Ινα εἰπῃ,
δὲι: Ός δεσπότης κατασταίσοντος²³ οἰκέτου, μετ'
ἔξουσίας τὴν κατ' ἐμοῦ ὥρισας τιμωρίαν, τοῦτο γάρ,
τὸ, Κατέγραψας· οὕτω δὲ ἐφη φυλάξας τῷ Δεσπότῃ
τὸ πρέπον.

« Ο παλαιοῦται ἵσα ἀσκῷ. »

Πάλιν τὸ μάγεθος λέγει τῆς συμφορᾶς, πάλιν τὸ
εὐτελές τῆς φύσεως κωμῳδεῖ. Τίνος δὲ ἔνεκεν ἀσκὸν
παρήγαγε; « Οτι κενός ἔστιν ὁ ἀσκός, πνεῦμα μόνον
ἔχων· τοῦτο καὶ τοῖς πολλοῖς έθος λέγειν, δὲι: Ἀσκός
ἔσμεν πεφυσημένος. Μή μοι οὖν, φησί, τὸν δγκον
ἴδῃς, μηδὲ τὸ δέρμα διαταθὲν, ἀλλ' ἐννόσουν τὰ
ἴνδον, καὶ διειπολλήν τὴν κενότητα.

« Η ὡσπέρ ιμάτιον σητόδρωτον. »

Διὰ τοῦ σητόδρωτου ιματίου τὰ σωματικὰ πάθη
δηλοῖ, οὐδὲν ἡτον τοῦ σητὸς διατερύγοντα τὰ σώματα
καὶ κατεσθίοντα.

? Matth. xi, 15.

²¹ Ισ. παρρήσιασθαι. ²² Ισ. add. μηδέ. ²³ Ισ. κατά στασιάζοντος.

PATROL. GR. LXIV.

VERS. 13, 14. « Ohmutescite ut loquar, et re-
quiescam ab ira, apprehendens meas carnes denti-
bus meis. »

Quemadmodum enim qui in doloribus carnes
suas mordent, solamen aliquod habent; sic etiam
ego dum hæc loquor. Vides hæc non esse verba
scipsum justificantis, sed propter doloris aliquod
solatum, corpus sermone refocillantis et animum
erigentis.

VERS. 17. « Audite, audite verba mea; narrabo
enim vobis audientibus.

Volo, inquit, judicium subire, judicis tribunal
non deprecor, novi enim quod non condemnabor.
Amicos autem ad audienda ea quæ dicturus esset
exhortans ut animos eorum magis inflecteret, hor-
tationem ingenuit; reprehensiones enim quibus,
audientibus illis, palam et libere usurum se esse
prostinetur, iniquo illos animo ferre animadvertebat.
Geminatio igitur illius vocis: Audite, vel animi
anxietatem ob oculos ponit, vel ut firmiter audiant,
attentos eos reddere vult. Fit enim interdum, ut
licet vox aures feriat, homines non audiant, quia
animus non intentus est; quare salvator cum audi-
tores ad legitime audiendum excitaret dicebat: Qui
habet aures ad audiendum, audiat. »

VERS. 26. Quoniam scripsisti contra me mala, et
imposuisti mihi peccata juventutis. »

Fortasse, etiam vilitatem et fragilitatem na-
turæ meæ ignorans, vereris me, qui a folio et gra-
mine quod vento agitat, in nihilo differo. Cur
igitur, Domine, tam gravem contra me sententiam
tulisti? Illud enim: Scripsisti contra me mala, id
est, tribulationes, a regibus metaphora sumpta, qui
sententias et decreta scriptis mandant. Illud vero,
opposuisti te mihi, id est, tanquam adversario sup-
plicium infligis. Ac si diceret: Supplicium contra
me pro imperio decrevisti, tanquam dominus contra
seditionem et rebellionem servum; Scripsisti enim
illud significat: sic autem Dominum decorum ser-
vana, locutus est.

VERS. 28. « Qui inveterascit sicut uler. »

Rursus calamitatis magnitudinem narrat, rurus
naturæ vilitatem exaggerat. Cur autem utrem
in medium attulit? Quia inanis est uler, et spi-
ritu tantum repletur; unde vulgari sermone a
multis dici solet, utrem nos esse inflatum. Noli
igitur, inquit, corporis molem inspicere, et cutem
distensam, sed interiora considera, et multam va-
cuitatem videbis.

« Aut velut vestimentum quod a linea comedunt
est. »

Per vestem a linea corrugam, corporis rugitu-
dines significat, quæ non secus ac linea corpora
corrodunt et devorant.

Vers. 4, 5. « Quis enim mundus erit a sorde? at nemo, et si unus dies sit vita ejus super terram. »

Vides rursus ad naturam consilientem, et ab æruminis liberari desiderantem, non solum propriæ ejus fragilitatem et brevitatem, et quia vita anxieta sit plena, sed quia fieri nequit ut quis a lube purus exsistat.

Vers. 14, 15. « Tempore enim rarefuit mare, et fluvius desolatus exaruit; homo autem cum dormierit, non utique resurget; quoadusque cœlum non sit consumut, et non excitabuntur de somno suo. »

Fortasse autem, quemadmodum in præcedentibus, homo citius plantis interire ostensus est; ita etiam hoc loco mari et fluvio brevioris durationis esse demonstratur: neque enim mare, neque fluvius interciditur, homo autem huic obnoxius est. Utinam autem mori nos contigeret, et rursus in vitam redire! verum hoc fieri nequit. Mare etenim nunc quidem crescens, nunc vero decrescens, interdum rarescit et minuitur, ac rursus impleteatur; fluvii etiam modo siccantur, rursus vero scaluntur: homo autem, cum semel obierit, non amplius ad vitam revertitur. Et hæc quidem ad littoram. Allegorice autem: Arbor spes est, id est homini. Si enim forte peccatum admiserit, penitentiam autem egerit, et in terra pletatis, et petra, fide scilicet pia, fuerit, aqua regenerationis aut penitentiae lacrymis irrigatus, repullulabit; qui autem transgressioni aut peccato immoritur, nullam spem bonam fovere potest. Et futuro quidem sæculo peccatum, metaphorice mare dictum, deletur, et diabolus cum suis temptationibus exsiccatur; qui autem mortui sunt non extinguuntur, sed resurrectionem exspectant.

CAP. XV.

Vers. 1. « Respondens autem Eliphaz Thæmanites, ait: Nunquid sapiens responsionem dabit scientiam spiritum, et implevit dolorem ventris, arguens in verbis quibus non oportet, et in sermonibus quibus nulla utilitas? »

Quoniam Jobus dixerat: *Et mihi quidem cur iuxta vos est?*²; Et: *Non sum minus intelligens quam vos*²; Eliphazus occasionem incessendi illum ex his protinus arripit; Ecce enim, inquit, qualia vir prudens, et qui omnia se scire gloriatur, respondet. *Implevit dolorem ventris, id est:* Ut seipsum solaretur, hæc dicit; nihilominus perturbatione plenus est. Hæc autem, ut Jobum pudore afficeret, duo in eo vituperans, dicit; præcipue quia qui sapiens est sapientiam suam arroganter non faciliat, quod a te factum est: deinde vero, ea quæ locutus es, quasi nos redarguens, et veritatis causa afflictio-

« Τίς γάρ καθαρὸς ἔσται ἀπὸ βύσου; ἀλλ' οὐθεὶς, ἵνα καὶ μία ἡμέρα ὁ βύσος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. »

Ορφές πάλιν ἐπὶ τὴν φύσιν καταφεύγοντα, καὶ ἀπαλαγῆναι ζητοῦντα, οὐ μόνον διὰ τὸ εὔτελες, οὐδὲ διὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον, οὐδὲ διὰ τὸ ἀθυμίας γέμειν ἐπὶ τῷ βίῳ, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ δυνατὸν καθαρὸν εἶναι.

« Χρόνῳ γάρ σπανίζεται θάλασσα, ποταμὸς δὲ ἀρημαθεῖς ἐκηράθη. ἄνθρωπος δὲ κοιμηθεὶς, οὐ μή ἀναστῇ, ἔως ἂν ὁ οὐρανὸς οὐ μή συρραφῇ, καὶ οὐκ ἐξυπνισθήσονται ἐξ ὑπνου αὐτῶν. »

Τάχα δὲ, ὥστερ ἐν τοῖς προλαβόνταις καὶ φυτῶν ὀχυμοράτερος ὁ ἄνθρωπος ἀπεδείκνυτο, οὕτω κανταῦθα θαλάσσης καὶ ποταμοῦ ὀλιγοχρονιώτερος· οὗτε γάρ θάλασσα, οὗτε ποταμὸς διακόπτεται, ὁ δὲ ἀνθρωπός τούτο ὑπομένει. Εἴθε γάρ τοῦτο ἦγε, ὅστε ἀποθανεῖν τὴν, καὶ πάλιν ἀναζήγην, ἀλλ' οὐχ ἔσται τούτο. Θάλασσα μὲν γάρ σπανίζεται, καὶ πάλιν πληροῦται, νῦν μὲν αὖτανομένη, νῦν δὲ λήγουσα, καὶ ποταμὸς ἡραίνονται, καὶ αὖθις νδουσιν. ἄνθρωπος δὲ ἐπὶ τὸν ἀποθάνην, οὐκέτι πρὸς ζωὴν ἐπάνεισι. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ φήτον. « Εστι δὲ, καὶ ἀλτηροπλαν, δέρδρων ἐλπίς, ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἔν γάρ ἐν παραπτώματι γένηται, ματανόησῃ δὲ, καὶ γένηται ἐν τῇ τῇ τῆς εὐσεβείας, καὶ ἐν τῇ πέτρῃ. ήγουν τῇ εὐσεβεὶ πίστει, ἐκ τοῦ ὑδατος τῆς παλιγγενεσίας, ἢ ἐκ τοῦ δακρύου τῆς μετανοίας, ἀναβλαστήσει· ὁ δὲ τῇ παρατροπῇ καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ ἐναποθανών, οὐδεμίαν ἔχει χρηστὴν ἐλπίδα. Καὶ χρόνῳ μὲν τῷ μέλλοντι ἀφανίζεται ἡ ἀμαρτία, θάλασσαν τροπικῶς ὀνομαζομένη· ὁ δὲ διάδολος, καὶ οἱ αὐτοῦ πειρασμοὶ ἡραίνονται· οἵγε μήτη τελευτήσαντες οὐχ ἐξαφανίζονται, περιμένοντες τὴν ἀνάστασιν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

« Ὅπολαδῶν δὲ Ἐλιφάζ ὁ Θαῖμανίτης λέγει· Πότερον σοφὸς ἀπόκρισιν δώσει συνέσεως πνεῦμα, καὶ ἐνέπλησε πόνον γαστρὸς, ἐλέγχων ἐν φῆμασιν οἱ; οὐ δεῖ, καὶ ἐν λόγοις οὓς οὐδὲν διέλοις; »

Ἐπειδὴ εἰπεν, δι: Κάμοι καρδία καθ' ὑμᾶς ἐστι· καὶ · Οὐκ εἰμὶ ἀσυνετώτερος ὑμῶν· ἀπὸ τούτων εὐθέως αὐτὸν βάλλει. Ἰδοὺ γάρ, φησιν, ὁ σοφὸς, καὶ λέγων πάντα εἰδέναι, οἷα ἀποκρίνεται. Ἐνέπλησε δὲ πότιον γαστρὸς, τουτέστι, Πρὸς παραμυθίαν αὐτῷ τὰ φῆματα εἰρηται, καὶ πάθους γέμει. Ἐντρεπτικῶς δὲ ταῦτα λέγει πρὸς τὸν Ἰών, δύο κατηγορῶν αὐτοῦ, δι: μάλιστα μὲν ὁ σοφὸς οὐκ ἐπιθετικῶς προφέρει τὴν σοφίαν³. Ἐπειτα δὲ καὶ · Αὐτολησας, ὡς ἐλέγχων τὴν, καὶ ὡς δῆθεν πάσχων ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν τοῦ νοῦ γαστέρα πλησόμενος (τούτῳ γάρ θηλοί). Ἐνέπλησε κότον

² Job XII, 3. ³ Job XIII, 2

³ Ισ. suppl. διπερ σὲ πεποίηκας.

γαστρόδες), ματαίως ἐφθέγξεω καὶ ἀνωφελῶς, καὶ εἰς
οὐδὲν δέον· ὃν οὐδέπερον ὁ σοφὸς ποιεῖ, ἀλλὰ τού-
ναντίον ἀπαν, καὶ ἀπόκρισιν δίδωσι συνετήν· καὶ
ώς ζηλωτῆς περιαλγήη²⁵ τοῦ ἀληθοῦς, καὶ ἐξ-
ελέγχειν τινάς βούληται, οὐ προφέρει λόγους ἀνηνύ-
τους, καὶ οὓς οὐ δεῖ, ὡστε ἐκπλῆσαι πόνον γαστρός,
οὐδὲ πικρῶς διαλέγεται, ὡστε ἐκπλῆσαι τὸν πόνον
καὶ τὸν καύσωνα τῆς ἔσωτον διανοίας, ὅπερ σὺ πε-
ποίηκας.

· Ὡλίγα ὡν τιμάρτηκας μεματίγωσαι: ·

Ἐπειδὴ δὲ Ἰὼν εἶπε· Τίτες στολὴ αἱ δμαρτιέαι
μου, διδύκόν με· τούτου χέριν πλῆθος ἀμαρτιῶν
αὐτῷ δυαιδίζει δὲ Ἐλιφάζ, καὶ φησίν· Ισθι ὡς πρὸς
εὐχριστιν τῶν σῶν ἀμαρτημάτων, ἐλαφρῶς ἐτιμω-
ρθῆς, καὶ οὐκ ἀνταξίαν τῶν πλημμελήμάτων δέ-
δωκας τὴν δίκην. Εἴτα ἐπει μηδὲν ἔχει δειχνύναι
τοῦ Ἰὼν ἀμάρτημα, ἐκ τῶν λόγων αὐτὸν πειρᾶται
κρίνειν, λέγων·

« Μαρτύριον γάρ ἀσεβοῦς θάνατος. »

Τούτεστιν, "Ελέγχος, κατηγορία, μαρτύριον τοῖς
ἄλλοις ἀνθρώποις, διεὶς οὕτως δεῖ παθεῖν πάντας.
Καὶ θαυμαστὸν, φησιν, οὐδέν: οἰκτρὸν γάρ ἀπάντων
τῶν ἀσεβῶν τὸ τέλος, τουτέστι, δεῖγμα ^{τοῦ} τῆς τῶν
ἀνθρώπων ἀσεβείας ὁ αὐτῶν θάνατος, τουτέστι, τὸ
αἰσχρὸν τέλος δεῖξει: ^{τὰ κατ'} αὐτούς. Ός γάρ τὴν
εὐημερίαν σημείον δικαιοσύνης ἐτίθετο, οὕτω καὶ
τὴν δυσπεραγίαν, φαυλότητος γνώρισμα. Η μαρτύ-
ριον ἀσεβοῦς θθάταρος, τουτέστι, δῆλος, καταφανής,
οὐδὲν ἀγνωστος. Εἰ δὲ βούλει, καὶ ὅδε νόησον, "Οτι
ἡ τῆς κακίας τελεσιουργία θάνατον ἀπεργάζεται, οὐ
τὸν κοινὸν, ἀλλὰ τὸν τῆς κολάσεως.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

« Νῦν δὲ κατέκοπον με πεποίησε, μωρὸν, σεστήπιτα. »

Οὐλυμπ. καὶ Χρυσοστ. Οὐκ ἀρκεῖ, φησὶν, διτι
κολάζομαι, ἀλλὰ καὶ ἀνόητος εἶναι δοκῶ· τὸ γάρ τι
μωρία κατέσκυλε με, καὶ κατέκοψέ με, καὶ κατ-
έστηψεν, ὡς μικροῦ δοκεῖν καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐκστῆ-
ναι φρενῶν. **Ἡ τάχα** κάκεινο λέγει, διτι συνεχώρησεν
ὁ Θεὸς τοὺς φίλους περὶ ἐμοῦ ὑπολαμβάνειν, διτι
ἀνάλγητός εἰμι ἐν ταῖς συμφοραῖς· μωρὸν γάρ ἐν-
ταῦθα, ἀντὶ τοῦ, ἀναίσθητον, εἴπε· διδ συνῆψε τούτῳ,
τὸ, σεσηκάστα, διὰ τὸ τὰ σεσημμένα τῶν μελῶν
ἀφηρητοῖς τὴν αἰσθησιν.

« Ἀφίκοιτό μου ἡ δέησις πρὸς Κύριον, ἐναντὶ δὲ αὐτοῦ στάζοι μου ὁ ὀψθαλμός. »

Μονονουχὴ λέγει· Ἀκούσοι ταῦτα δὲ Θεός, ἕπεται ταῦτα δὲ Θεός, ἐπινεύσας τέ μου ταῖς ἰκεσίαις, καὶ δαχρύσοντα κατελεῖσας, ἀνάσχοντο μοι δικάσαι πεπον-

Anes tolerans, et in mentis uero plagam inflitiam
habens (hoc enim significat : *Impedit dolorem sen-
tris*) frustra, et sine fructu, et in nullum finem pro-
tulisti; quorum neutrum sapiens, sed quod plane
contrarium est, facit, qui prudenter respondet; et
quamvis zelo inflammatus, veritatis vicem doleat,
et quosdam redarguere velit, non tamen inutiles, et
quos non decet, ad excludendum uteri dolorem, ser-
mones profert; neque ut dolori mentis et aestui sa-
tisfaciat, quod a te factum est, cum sermonis acer-
bitate disserit.

VERS. 11. & Pauca, præ his quæ peccasti, accepisti verbera.

Quoniam Jobus dixerat : Quænam sunt peccata mea, doce me^b ; propterea peccatorum multitudo nem illi exprobrat Eliphazus, dicens : Scito tē, peccatorum tuorum comparatione facta, levi supplicio affectum esse, nec pro delictorum merito pares passas luisse. Deinde cum nullum Jobi peccatum producere posset, ex verbis ipsius eum condemnare conatur, dicens :

VERS. 34. « Testimonium enim impii mors. »

Hoc est, Indicium, argumentum et testimonium
aliis hominibus, quod sic impios omnes pati opor-
teat. Neque hoc mirum quidem, inquit: misera-
bilis enim est omnium impiorum exitus; id est,
Mors hominum impletatem arguit, finis, scilicet,
Infamis, qui vitam illorum anteactam manifestat.
Quemadmodum enim prosperum rerum statum,
justitiae indicium fecerat; ita infortunium impro-
Cbitatis argumentum statuit. Vel *Testimonium impi*
mors, id est, manifesta, conspicua, et nemini
ignota est. Vel sic etiam intelligito, si visum fuerit,
Quod peccati consummatio, mortis, non tantum
communis, sed quae supplicium secum conjunctum
habet, causa existat.

CAP. XVI.

VERS. 8. » Nunc autem lassatum me fecit, stultum, putrem. »

Olympiodori et Chrysostomi. Non sufficit, inquit, quod suppliciis plectar, sed stultus et fatuus etiam videor; supplicium enim desatigavit, concidit, et putreum me reddidit; ut parum absit, quin mente captus existimer. Vel hoc etiam fortasse dicit:

D. Permitit Deus ut amici me doloris sensu in æruminis carere arbitrarentur; *stultum* enim hoc loco pro stupido et sensus experte, dixit; unde huic, *putrem*, conjunxit, quia membra putrefacta sensu priventur.

Vers. 21. e Perveniat oratio mea ad Dominum, et
coram eo stillet oculus meus.

**Hæc ferre verborum mens est : Audiat hæc Deus,
videat hæc Deus, et precibus meis annueat, et la-
crymantis miseris, misere mihi : Micto ius dicere**

ne gravetur. Verum et hoc, vir inclitus, reipsa assecutus es; magnus enim agnotheba tua certamina intuebatur, supplicationi tuæ aurem præbuit, et pretiosas tuas lacrymas aspergit, ac propiterea certaminum causam omnibus certam et manifestam reddidit. Fit autem ut qui feliciter lugent, lacrymas coram Deo distillent.

CAP. XIX.

VERS. 1, 2. « Respondens autem Job, ait: Usquequo molestiam facielis animæ meæ? »

Vide quemadmodum non solum solatio suo frumentum nullum attulerint, sed diabolo cooperando, suppetias ferendo, et justi robur enervando, contrarium plane fecerint: subjungit enim:

« Et destruetis me verbis? »

Id est, contradictionibus vestris justas meas nefensiones evertere conamini, et hostium more verba pro telis jacitis, quoad fracta et soluta animi contentione inquam victoram reportetis: quæ supra dicta sunt vobis non sufficerant, verum nunc omnes tres, quasi uno ore, eadem proferitis.

VERS. 13. « Vicini dominus meæ, et ancillæ meæ, alienigena sui coram eis. »

Gravis fuit diaboli tentatio. Domestici qui superstites erant, acerbiorem ærumnam defunctis creabant; illi enim nihil amplius mali faciebant, hi vero immorigeros se præstabant, conviciis proscindebant, contra eum loquebantur, et reliqua quæ subjungit, committebant.

VERS. 19. « Abominati sunt me qui me videbant, et quos dilexeram, consurrexerunt in me. »

Quibuscam, inquit, antea mihi consuetudo fuerat, congressum meum fugiunt, et qui prius me dilexerant, hostes sunt facti: familiares enim et sodales, cum prodeuntem me, ac illorum solatio indigentem viderent, tanquam abominandum aversabantur; et quos prius amicos mibi peculiares conciliaveram, qui opem meam implorabant, et beneficiis obligati erant, malis me affecerant. Tale quid David in Psalmis canit: *Et posuerunt adversum me mala pro bonis, et odium pro dilectione mea.*

VERS. 24. « In stylo ferreo et plumbo, ant in portis insculpta. »

Ecco enim scripta sunt, non quicquid stylo ferreo, sed multo magis durabili, quam postulavit; illa enim, si ita scripta fuisset, tempus delevisset, hæc vero altius et permanentius exarata sunt.

VERS. 26. « Ad resuscitandum cœlum meum quæ perpetuitur hæc. »

Utinam, inquit, Deus cœlum meum resuscitat, quæ hæc perpessa est. Hinc autem dogma Ecclesiæ docemur, quod corpus scilicet, ipsum tentationes et cruciatus sustinens, una cum anima resurgat, ut gloria cum illa simul fruatur; unde dixit, quæ per-

A θετις κακῶς. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο σοι πρὸς ἔργον ἐξίση, δοῦμις· θεώρει γάρ σου τὰ παλαιόματα δι μήτρας ἀγωνοθέτης, καὶ ἐπήκουσέ σου τῆς ἵκεσίας, ἐπειδὲ σου τὰ τίμια δάκρυα, διδ καὶ τῶν ἀγώνων τὴν αἰτίαν ἐπληροφόρησε. Γίνεται δὲ τὸ στάζειν ἔναντι Κυρίου τὰ δάκρυα τοὺς μακαρίων κλαύσουσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

« Τυπολαβὼν δὲ Ἰώνδ, λέγει· « Εώς τίνος Ἑγκόπου ποιήσῃς τούς φυχῆν μου; »

« Ορα οὐ μόνον οὐδὲν εἰσφέροντας ἀπὸ τῆς παραμυθίας, ἀλλὰ καὶ τούναντίον ποιοῦντας, συμπράττοντας τῷ διαβόλῳ, καὶ συμμαχοῦντας, καὶ καθαιροῦντας τοῦ δικαίου τὴν ισχύν· ἐπάγει γάρ·

B « Καὶ καθαρίστε με λόγοις; »

« Αντὶ τοῦ, Καταβαλεῖν σπουδάζετε ταῖς ἀντιλογίαις τὰς ἡμάς δικαιολογίας, καὶ πολεμίων δίκην ἀντὶ βελῶν τοὺς λόγους πέμπετε, δχρις οὐ τῆς φυχῆς τὴν ἁντασίαν ¹⁸ ἐκλύσαντες, ἀδικον ἀπενέγκησθε τὴν νίκην· οὐκ δικεσε τὰ παρελθόντα, ἀλλὰ καὶ νῦν οἱ τρεῖς, ὡς ἔξ οὐδένας στόματος, τὰ αὐτὰ φθέγγεσθε.

« Γείτονες οἰκίας, θεράπαιναι τέ μου, ἀλλογενής ξῆμην ἔναντίον αὐτῶν. »

Πολλὴ ἡ πείρα τοῦ διαβόλου. Οἱ περιλειφθέντες αὐτῷ οἰκείων, χαλεπωτέραν εἰργάσαντο τὴν συμφορὰν τῶν ἀπελθόντων ἐκείνοις μὲν γάρ οὐδὲν ἐποίουν λοιπὸν, οὗτοι δὲ καὶ ὠνείδιζον, καὶ παρήκουον, καὶ κατ' αὐτοῦ ἐλάσουν, καὶ τὰ λοιπὰ ἐπραττον ἀπερ ἐπάγει.

« Εἴδελύξαντό με οἱ ιδόντες με· οὓς δὴ ἡγαπή-
χειν, ἐπανέστησάν μοι.

Φευκτὸς, φησίν, ὅπο τῶν πρώην συνομιλούντων γέγονα, καὶ πολεμίους ἔσχον τοὺς πρώην ἀγαπῶντας· οἵ τε γάρ συνδιλοὶ μου προΐόντα βλέποντες, καὶ τῆς αὐτῶν δεόμενον παραμυθίας, ὥσπερ ἀποτρόπαιον ἔργον· οἱ τε φύκειομένοι πρότερον, καὶ τῆς παρ' ἐμοῦ ἐπικουρίας δεόμενοι, καὶ μέντοι καὶ εὐεργετηθέντες παρ' ἐμοῦ, διέθεσάν μοι κακά. Τοιοῦτον τι καὶ Δαβὶδ φάλλει· « Εθερτο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀπειδῶτ, καὶ μῆσος ἀπει τῆς ἀμαρτίσεως μου.

C « Εν γραφείῳ σιδηρῷ καὶ μολίβῳ, ἢ ἐν πέτραις ἐγγλυφήναις; »

D « Ιδού γάρ ἐγράψη, οὐκ ἐν γραφείῳ σιδηρῷ, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ¹⁹ ἢ βίτησεν· ἐκείνα μὲν γάρ, εἰ καὶ ἐγένετο, χρόνος ἀνάλωσε, ταῦτα δὲ μειζόνω; ἐγράψη.

« Άναστησαι τὸ δέρμα μου τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα. »

Eἳθε, φησίν, ἀναστήσαις ὁ Θεὸς τὸ δέρμα μου τὸ ὑπομεῖναν ταῦτα. Δόγμα δὲ ἀντεῦθεν διδασκόμενα ἐκκλησιαστικά, δτι τὸ σῶμα τὸ τοὺς πειρασμοὺς ὑπομένον καὶ τὰς βασάνους, αὐτὸν συναντεῖται τῇ φυχῇ, ἵνα καὶ συνεπολαύῃ ²⁰ διὰ τοῦτο εἶπε, τὸ

• Psal. cxvii, 5.

¹⁸ Ισ. Εντασίν. ¹⁹ Ισ. suppl. μονιμωτέρῳ. ²⁰ Ισ. add. τῆς θάξης.

ἀνατλοῦντες ταῦτα. Οὐ γάρ δίκαιον, δόλο μὲν πά- σης, δόλο δὲ ἀναστάσθαι. Ἀρά γέδει περὶ ἀναστάσεως, ἐμοὶ δοχεῖ, καὶ περὶ ἀναστάσεως; σωμάτων, εἰ μή τις λέγει ἀνάστασιν εἶναι τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν, κατεχόντων αὐτὸν δεινῶν. Καλῶς δὲ αἰτίαν εὔλογον τιθῆσι τῆς μεταβολῆς. Αὐτὸς, φρονέ, ἐπληξεν, αὐτὸς καὶ ἀστεταί, καὶ δότος δεινοὶς περιβαλῶν, αὐτὸς καὶ καθαρδοτῶν παθῶν ἀναδεῖξει καὶ τουτοῦ τὸ δύστηνον σῶμα· δῆλον γοῦν ποτε τῆς πολυπαθείας ἀπαλλάξεις, ἔκεισ- ριαν τῶν ἐπικειμένων παράσχει πόνων. Οὐ μέντοι Θεοδοτίων ἕκδον, Ὁ ἀγχιστεύεις μου ζῆι, καὶ ἔσχα- τον ἐπὶ χώματος ἀρατησθεῖς, πεῖθει συνάπτειν τοὺς δύο στίχους, καὶ εὐτῷς ἀναγινώσκειν. Οἴδα γὰρ διει- δέρραδες ἔστειρος ἐπιλύειν με μέλλων ἐπὶ τῆς, ἀρα- στῆσαι τὸ δέρμα μου τὸ ἀνατλοῦντες ταῦτα. Οὐ δὲ νοῦς οὗτος· Ἀθάνατος ἔστιν ὁ Θεός, οὐ γένος ἰσμέν- ἐμὲ δὲ εἰς γῆν ἀναλύσας διὰ θανάτου, πάλιν ἐκ τῆς ἐγερεῖ διὰ τῆς ἀναστάσεως· ή καὶ τῆς νόσου ἐκλύσας, ταυτέστιν, ἐλευθερώσας, πάλιν ἀνακαίνισει τὸ δέρμα μου τὸ τοῖς Ιχώροις διαφθαρέν· αὐτὸς γάρ ἀλγεῖν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀποκαθίστησιν, ἀποκτείνει καὶ ζω- ταιεῖ. Διὸ ἐπάγει·

Iabe corruptum renovabit: ille enim est, qui dolere et vivificat. Quare subjungit.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

« Εὐφροσύνη δὲ ἀσεδῶν πτῶμα ἔξαίσιον, χαρμονῇ δὲ παρανόμων ἀπώλεια. »

Εἰ δὲ εὐφροσύνη αὐτῶν πτῶμα ἔξαίσιον, καὶ τῇ χαρμονῇ αὐτῶν ἀπώλεια, ποῦ τὴν ἀπώλειαν θήσομεν, εἰπε μοι, ποῦ τὴν δύνην καὶ τὴν ἀθυμίαν;

« Τοὺς νικούς αὐτοῦ ὀλέσσαισαν ἥττονες, αἱ δὲ χει- ρες αὐτοῦ πυρεύσαισαν δύνανται. »

Καὶ ἀπὸ τούτου μάντος δῆλον, ὅτι θετλετός ἔστιν ἡ πληγὴ, διει² οἱ χείροις κατακρετοῦσι τῶν μειζό- νων, καὶ περιγίνονται τῶν ἐχόντων ισχύν οἱ ἀπέρ- φυμένοι. Ἀντί γε μήν τοῦ, Πυρσεύσασαν δύ- νανται, ἢ μὲν Ἀχύλας, ἐξιστρέψαντοι, εἰπεν· δὲ δὲ Σύμμαχος, ἐξοίσουσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

« Διατί ἀσεβεῖς ζῶσι, πεπαλαιωνται δὲ, καὶ τὸ πλούτῳ; »

Τοιούτον τι καὶ Δαθίδ φάλλει· Ἰδού οὖτοι διμαρ- τωλοὶ καὶ εὐθηροῦντες εἰς τὸν αἰώνα κατέσχον πλούτουν. Καὶ νῦν δὲ Ἰωάν, Οὐ τούτῳ μόνῳ, φησι, θαυμάσαι χρῆ, διει³ ἀντὶ πονηρίας τοιαύτας λαμδά- νουσι τὰς ἀμοιδάς, δὲλλ' οὐτις καὶ αὐτῇ τῇ εὐπραγίᾳ χείρονας αὐτοὺς ποιεῖ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

« Ηλόγον σου παιούμενος ἐλέγξεις³, καὶ συνεισ- ελεύσεται σοι εἰς χρίσιν; »

Οὕτως ἔστι φιλάνθρωπος, ώστε καὶ χρίνων ἡμᾶς ἐπιτρέπει λέγειν πρὸς αὐτὸν, ώς μεθ' ἡμῶν χρινό- μνον, περὶ ὧν βουλόμεθα. Φησι γοῦν ἐν Ἡσαΐᾳ· Δεῦτε, καὶ διελεγχθῶμεν· Τὸ δὲ, διελεγχθῶμεν,

⁴ Act. xvii, 28. • Psal. lxxii, 12.

⁵ Ισ. ὅτε. ⁶ γρ. ἐλέγξεις σε, οὐ σις in ms. Theclæ.

A petitur hæc: non enim squum est, ut aliud patiatur, et aliud resurgat. Non ignorans igitur resurrectionis fuit, neque, mea quidem sententia, resurrectionis corporum; nisi quis dicat liberationem ab ærumnis, quibus premebatur, resurrectionem esse. Recite autem causam mutationis rationi conente- taneam attulit: Ille, inquit, vulneraverit, ille etiam modebitur, et qui deplorandum hoc corpus miseri- riis affixit, ab ærumnis et doloribus liberum redet: tandem ergo aliquando multijugis perpessiōni- bus eximens, dolorum ac laborum incumbentium inducias mihi largiatur. Ac Theodotio quidem sic reddens: Redemptor meus vivit, et novissime super pulvarem suscitabit, persuadet duos versiculos esse conjungendos, atque ita legendum: Scio enim quia eternus est, qui me resoluturus est super terram, ad reuinendam cunctam meam quae hæc perpetuitur. Sensus autem verborum hic est: Immortalis est Deus, cuius nos genus sumus^d; me vero, postquam in terram per mortem resolverit, rursus a terra per resurrectionem suscitabit; vel, Postquam a morbo resolverit, id est, liberaverit, rursus cunctam meam

B dic amabo?

CAP. XX.

Vers. 5. « Lætitia autem impiorum ruina insi- gnis, gaudium vero iniquorum est perditio. »

Si autem lætitia eorum, ruina immensa, et gau- dium destructionis est; quid de illorum perditione, quid de dolore et animi ægritudine censendum est, dic amabo?

Vers. 10. « Filios ejus disperdant minores, et ipsæ manus ejus succendant dolores. »

Ex hoc manifestum est, cum majoribus minores dominantur, et iis qui robore et potestate sunt prædi- ti, abjecti superiores evadunt, plagam eæse divi- nitatis inflictam. Pro eo autem, succendant dolores, Aquila attrahent; Symmachus vero, inferent, dixit.

CAP. XXI.

Vers. 7. « Quare impii vivunt, senuerunt autem, et in divitiis. »

Tale quid David in Psalmis canit: Ecce ipsi pec- catores et abundantes in seculo obtinuerunt divitiis^e. Et Jobus hoc in loco, non tantum, inquit, admirari oportet, quod pro improbitate talem habeant retri- butionem, sed quod prosperitas deteriores eos reddat.

CAP. XXII.

Vers. 4. « Aut rationem tui habens arguet te, et veniet tecum in judicium?

Tanta dilectione genus humanum proseguitar, ut etiam inter judicandum jubeat nos, lanquam judicio nobiscum contendentem, de quibus libitum fuerit, ipsum alloqui. Dicit enim in Isaia: Venite, et argua-

mar. **I**llud autem, arguitur, hujusmodi est : Dic Α τοιοῦτόν ἔστιν. Εἰ τί με ἔχεις ἐξελέγηαι, μή τὰ δέοντα πεποιηότα, λέγε. Κάγω δ τί ποτε ἔχω ἀρῶν, πείσω σε καταδικάζων σε δέσιον εἶναι τοῦ καταδικασθῆναι,

CAP. XXIII,

VERS. 2-7. « Quis igitur noverit quod inveniam eum, et veniam in finem? [Symmachus vero, Usque ad solium ejus.] Et dicam meum ipsius iudicium, [pro quo rursus Symmachus, Apponam ante eum iudicium.] Os autem meum replere increpationibus, et cognoscam sanaciones quas loquetur mihi; [Symmachus autem, Verba.] et sentiam quae annuntiabit mihi, et in multa virtute superveniet mihi. [Symmachus, Dijudicatur tecum.] Deinde in minis me non utetur. [Symmachus, Tantum ipse me non insectetur.] Veritas enim et increpatio est ab eo; educat autem in finem iudicium meum. »

Sermonis hujus summa hæc est : Quis mihi largietur, ut Deus aurem præbeat, mihiique respondeat? ita enim me justificaret. Verba autem singula sic se habent. Utinam, inquit, Deum invenire licet! utinam usque ad thronum divinum pervenire, astare, cum Deo congregandi, iudicio contendere, et sententiam inde accipere, daretur! Utinam, iuxta divinum illud tribunal collocatus, omnia quæ passus sum deflere, et singula quæ a me gesta sunt, dicere possem! ut coram eo quæ gessi simil et quæ passus sum enarrans, quale iudicium laturos, et quid aī hæc, quod anxietati meæ mederi queat, dicturus sit; utrum etiam gravioribus suppliciis puniendo fortiter me adoriri, an minas remittere velit, experientia ipsa addiscam. Licit enim multo robore ac minis contra me utatur, certus sum nihilominus eum veritatis auctorem esse, et quod reargutiones, id est, iudicia, sine personarum acceptatione proferat et exerceat: mihiique persuadeo, si in istum inciderem, et cum eo colloqui liceret, quod sententiam victoriæ plenam et absolutam de vobis reportarem; illud euim. In finem, pro, perfecta, dixit; apud Hebreos enim, finis, et victoria, una voce significantur; quare in nonnullis psalmis, pro. In finem, inscriptio est, *Vincenti*. Scire igitur, inquit, cuperem, quid mihi dicturus sit Deus, et an similiter etiam supplicio me afftere velit. Hæc autem dicit, non ut Deum iniquitatem condemnaret, sed ut amicos, qui sanam de eo opinionem possivebant, reprehenderet. Vides quemadmodum quod vobis expetebat, assecutus, et divino alloquio et responsione dignatus fuerit; quod quidem librum hunc coronidis loco claudit.

VERS. 13. « Si autem et ipse judicavit sic, quis est qui contradicat ei? ipse enim voluit, et fecit. »

Viam, inquit, meam novit, et quod semper ipsi obtemperare studuerim; quis autem illi contradicet cum in iudicio sederit? De quibus enim mihi con-

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ.

B « Τίς δὲ ἡρα γνοῖ, δτι εἴροιμι αὐτὸν, καὶ Ἐλθούμι εἰς τέλος; [Ο δὲ Σύμμαχος, "Εώς τῆς ἡρας αὐτοῦ.] Εἰποιμι δὲ ἐμαυτοῦ χρίμα· [Άρθ' οὐδ πάλιν δὲ Σύμμαχος, Προσθήσω ἐμπροσθεν αὐτοῦ χρίσιν.] Τὸ δὲ στόμα μου ἐμπλήσαι ἐλέγχων, γνοῖην δὲ λάματα δι μοι ἔρει. [Ο δὲ Σύμμαχος, Ρήματα.] Αἰσθοίμην δὲ τίνα μοι ἀπαγγελεῖ, καὶ ἐν πολλῇ ισχύι ἐπελέυσεται μοι. [Ο Σύμμαχος, Διαδικάσται μοι.] Είτο δὲ ἀπειλῆ μοι οὐ χρήσεται. [Ο Σύμμαχος, Μόνον αὐτὸς μή ἐπιτίθεσθαι μοι.] Αλήθεια γάρ καὶ ἐλεγχος παρ' αὐτοῦ ἐξαγάγοιδε εἰς τέλος τὸ χρίμα μου. »

C Τὸ μὲν ἐκ τοῦ λόγου συναγόμενον τοῦτο ἔστι. Τίς ἡρα μοι δῷψι τὸν θεὸν ἀκαύοντά μου, καὶ ἀποχριθεύεντα μοι; ἀκινάσις γάρ δὲ με. Τὰ δὲ κατὰ μέρος. Εἴθε δὲ, φησιν, εὑρεῖν τὸν θεόν· εἴθε δὲ δικρι τοῦ θεοῦ θρόνου ἐλθεῖν, καὶ παραστῆναι, καὶ ἐντυχεῖν αὐτῷ, καὶ δικάσασθαι, καὶ τὴν ἐκεῖνην ἀπόφασιν δέξασθαι· εἴθε παρὰ τὸ θεῖον ἐκεῖνο βῆμα γεγονὼς, ἀπωλοφυράμην πάντα τὰ κατ' ἐμὲ ἀπέπονθα, εἴποιμι δὲ καὶ τὰ ἐμοὶ βεβιωμένα· ἵνα ἐπ' αὐτοῦ λέγων, ἂ τε ἐπραξι, καὶ ἀ πέπονθα, τῇ πειρᾳ μάθω πολαν ἐκφέρει τὴν χρίσιν, καὶ τὶ πρὸς ταῦτα λέγει· Ισμα τῆς ἐμῆς ἀπορίας· καὶ πότερον ισχυρῶς ἐπεξέρχεται με σφαρότερον τιμωρούμενος, ή ἀνίσιος τῆς ἀπειλῆς. Εἰ γάρ καὶ πολλῇ ισχύι χρήσεται μοι, καὶ ἀπειλῇ, ἀλλ' θμῷσι οἶδε δὲς ἀλήθεια παρ' αὐτοῦ ἔστι, καὶ ἀπροσωπολήπτως τοὺς ἐλέγχους, τουτέστι, τὰς χρίσεις ἐξαγέι· καὶ πέπεισμαι, εἴγε τούτῳ ἐνέτυχον, ὡς τὴν νικῶσαν δὲν καθ' ὑμῶν Ἐλαδον ψῆφον· τὸ γάρ, Εἰς τέλος, ἀντὶ τοῦ, τετελειωμένην, λέγεται· παρ' Ἐβραϊος γάρ τὸ τέλος, καὶ ἡ γένη, διὰ μιᾶς σημαντειας λέξεως· διὸ δὲν τισι τῶν φαλμῶν, ἀντὶ τοῦ, Εἰς τέλος, Τῷ τικοχοιῷ, ἐπιγράφεται. Ήθελοι οὖν, φησι, μαθεῖν, τὶ μοι ἐμελλεν ἔρειν δὲ θεός, καὶ εἰ ἐμελλέ με δομοις κολάζειν. Ταῦτα δὲ λέγει, οὐχ ὡς καταγινώσκων τοῦ θεοῦ φδικίαν, ἀλλ' ὡς φίλους ἐλέγχων, οὐχ ὑγιῆ τὴν περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἔχοντας. Ορδές πᾶς ἐπέτυχεν οὐκέρη ηγετο τοῦτο γάρ ἴσχατον γέγονεν ἐν τῷ βιβλίῳ, καὶ θεατας ξευχεν δομιλίας; καὶ ἀποκρίσεως.

D « Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἔκρινεν οὖτεως, τίς ἔστιν δ ἀντεπών τοῦτῷ; δ γάρ αὐτὸς ἥθελησε, καὶ ἐποίησεν. »

Oīde, φησι, τὴν δόξην μου, καὶ δτι ἀει ἐσπούδασται ὑπακούειν αἰτῷ· ἀλλὰ τίς, δταν χρίνη, ἀντερει αἰτῷ; « Λ μὲν γάρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ταῦτα ἔστι· χρ-

« Isa. 1, 18.

τείτω δὲ δύμας τὸ τῷ Θεῷ δοκοῦν, καὶ μηδεὶς τοις αὐτοῦ χρήμασιν ἀντιπιπτέτω. Εἰ γάρ καὶ δικαιοκραγοῦντά με κατέχρινε, καὶ ταῦτά με παθεῖν ἐδοκίμασε, τίς ἀντειπεῖν ἔχοι; ἢ πάντως οὐδεὶς· συντρέχουσαν γάρ ἔχει τῇ θελήσει τὴν δύναμιν, καὶ τὸ δόξιαν αὐτῷ γίνεται. Μή ἀπαίτει με λόγους τῆς θείας προνοιας· ἐν οἰδα, δτι οὐδὲν ἐμαυτῷ σύνοιδα· εἰ δὲ ἐν δεινοῖς; ἐξετάζομαι, οὐκ ἀναχρίνω τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν, ἀλλὰ τὸν λόγον ἀγνοῶν, φημι, δτι δὴθέλησεν ἐποίησε, καὶ κάτω κύπτων πρασκυνῶ, μηδὲν πλέον περιεργαζόμενος.

« Ἐπὶ τούτῳ προσώπου αὐτοῦ κατασπουδασθῶ, κατανοήσω, καὶ πτοηθήσομαι τῇ αὐτοῦ. »

Οὐχ ἡμαρταν, φησί· καὶ τὸ τοῦτο; Οὐ γάρ μόνον δι' ἀμαρτήματα ἔξεστι κολάζειν Θεῷ, ἀλλὰ καὶ τούτων χωρίς.

« Κύρος δὲ ἐκαλάκυνε τὴν καρδίαν μου, δὲ πάντοκράτωρ ἐπούδασε με· οὐ γάρ ἔδειν δτι ἐπελεύσεται μοι σκότος, πρὸ προσώπου δέ μου ἐκάλυψε γνόφος. »

Οὐ γάρ κατ' ἀκολουθίαν ἀνθρωπίνην γέγονε τοῦτο, φησίν, ἀπροσδόκητον τὸ κακόν· στοχάζομαι τῆς τοῦ Θεοῦ χειρὸς εἶναι τὴν πληγήν. Καὶ καλῶς εἴπε, Πρὸ προσώπου μου· οὐ γάρ κοινὸν τὸ σκότος· διειν, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς ἀδυμίας.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

« Υπολαβὼν δὲ Βαλδάδ ὁ Σαυχίτης, λέγει· Τί γάρ προοίμιον ή φόδος παρ' αὐτοῦ; »

Ἐντεῦθεν δρῆσομαι, φησί, τοῦ λόγου, καὶ προοιμάσομαι. Πάντα φόδου γέμει καὶ τρόμου, καὶ οὐκ έστιν οὐδεὶς δε δυνήσεται τὴν χείρα ἔκεινην διαφυγεῖν. Πρὸς γε μήν εἰρηκέναι τὸν Ἱών· Τίς γάρ δει γνοίη δτι πορεύσομαι πρὸς αὐτόν; φησίν, δτι πρὸ πάντων καὶ τὸ μνησθῆναι Θεοῦ φοβερόν.

« Πῶς γάρ ἔσται δίκαιος βροτὸς Ἑναντὶ Κυρίου; ἢ τίς ἀν ἀποκαθαρίσαις αὐτὸν γεννητὸς γυναικός; »

Ἐπειδὴ γάρ δὲ Ἱών οἰλεγεν· Ἐδουλόμην ἀλιθεῖν εἰς κρίσιν· καὶ, δτι· Εἰ καὶ μὴ ἡμαρτορ, ἀλλ' δύμας κολάζομαι· πρὸς τοῦτο πάλιν οὐτός; φησίν, δτι Οὐχ ἔστι δίκαιος οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις, οὐδὲ καθαρὸς καθόλου, ὥστε πειριττῶς ζητεῖς τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἔξέτασιν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

« Υπολαβὼν δὲ Ἱών, λέγει· Τίνι πρόσκεισατ, ή τίνι μέλλεις βοηθεῖν; πάτερον οὐχ ὁ πολλὴ Ισχὺς, καὶ ὁ βραχίων κραταίος ἔστι; »

Οὐδὲ ἐγώ, φησίν, ἐγκαλῶ, δτι τοῦ Θεοῦ τὸ μέρος ἀγεδέξω· καὶ γάρ οὐτως ἔδει· οὐ μήν ἐμὲ καταδικάζειν ἐχρῆν· καὶ γάρ ἔστι καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ

Ε Ιολ. ξκιπ., 3.

A scius sum, hæc sunt; Dei autem voluntas oblinuet, nec quisquam ejus judiciis reniti audeat. Si enim me justi agentem condemnavit, et hæc pati consultum esse judicavit, quis contradicere potest? omnino nullus; potestas enim voluntatem comitatur, et quod ipsi visum est, in actum producitur. Noli ex me sciscitari divinæ providentiaz rationes; hoc unum scio, quod nullius sceleris mihi conscientissim; si vero malis exerceor et exploror, divinam dispensationem non examinno, sed rationem ignorans, fecisse eum quod sibi visum erat, affirmo; et majori curiositati supersedens, vultu demisso eum adoro.

VERS. 15. « Idcirco a facie ejus turbabor, considerabo, et timebo ab eo. »

B Non peccavi, inquit: quoqsum autem hoc? Deus enim non solum propter peccata, sed etiam sine illis, punire licet.

VERS. 16, 17. « Et Dominus mollivit cor meum, et Omnipotens sollicitavit me: non enim noveram, quod supervenient mihi tenebræ, et ante faciem meam operuit caligo. »

C Non enim humano more inexpectatum hoc malum accidit; a Dei manu plagam illatam esse conjicio. Recte etiam dixit: Ante faciem meam; non enim communes sunt tenebræ, sed tristitia et angustia meæ.

CAP. XXV.

VERS. 1, 2. « Respondens autem Baldad Sauchites, ait: Quid enim exordium quam timor ab eo. »

Hinc, inquit, orationis initium sumam. Terrore et tremore omnia sunt plena, ac nemo est qui manum illam effugere possit. Ad illud enim quod Jobus dixerat: Quis noverit quod proficisciāt ad eum? supra omnia vel Dei meminisse formidabile esse, sit.

VERS. 4. « Quonodo enim erit homo iustus, coram Deo? vel quisnam mundaverit se natu. ex muliere? »

D Quoniam Jobus dixerat: Vellē in judicium venire; et illud: Licet non peccaverim, nihilominus punior; his Baldades regerit, Nemo inter homines iustus, nec ab omni labe purus est; quare frustra iudicari et examinari postulas.

CAP. XXVI.

VERS. 1, 2. « Respondens autem Job, ait: Cui ades, vel qnem adjuturas es? nunquid non cui multa est fortitudo, et cui brachium potens est. »

E Neque ego, inquit, quod Dei partes tuendas suscepis, te vitupero, sic enim fieri par erat; me autem condemnare nequaquam te oportebat:

licet enim pro Deo ejus causa verba facere, simul etiam cavere ne serino cuique ulli obnoxius sit. Cum haec ad eum per irrisioem locutus fuisset, quasi nova et insolita ratione, Dei, qui sapiens et potens omnium iudicio habetur, patronus esse videri vellet; ad Dei potentiam stylum orationis convertit, et, ostendens se illo de Dei potentia regius sentire, dicit :

CAP. XXVIII.

Vers. 1. Ordinem posuit tenebris, et omnem finem ipse perscrutatur. »

Recte dixit : *Ordinem posuit tenebris*, ut ostenderet solere eas cedere et descendere. Quis tenebras illas fugat? unde in re tali tantus ordo? Deinde potentiam ejus et sapientiam enarrat: sibi persuadens eum nolle ab eo praeceps exigere : *Rerum enim omnium, inquit, exitus et eventa Deus prudenter perquirit, incomprehensibili sua providentia cuncta complexus*; ideo neque temere supplicia impiorum differt, nec frustra infert, qui mensura, ordine, et harmonia universa digessit et disposuit.

Vers. 28. « Dixit autem homini : Ecce cultus Dei est sapientia, et abstinere a malo est scientia. »

Ea maxime demum est sapientia, si Deum religiose colamus, non autem curiosius indagando, eorum quae sunt rationes reposcamus; nihil huic arti par, nihil haec sapientia valentius, nihil pietate erga Deum praestantius.

CAP. XXIX.

Vers. 12. « Salvavi enim mendicum de manu potentis, et pupillum, cui non erat adjutor, adjuvi. »

Prius vero, Deo visitationem et custodiam sui acceptam referens, in Dominum tum gloriatur. Considera autem, quod non propter abstinentiam a malis, nec propter sacrificia Iudeorum more, sed propter id quod Deus requirit, efficerat se ei venditum : (*Judicate enim, inquit, pupillo, et justificate viduam*^b), et propter bonorum operationem : *Salvavi enim, inquit, mendicum, et pupillum adjuvi.*

Vers. 13. « Benedictio pereuntis super me veniat, [*Syamachus*, descendebat.] et os viduae beneditgit me. »

Nostis autem quod viduarum genus, non sua quidem natura et animi proposito, sed paupertatis necessitate (paupertatis enim fornax est) ingratum quodammodo sit, et quod benefactorem laudare, arduum et difficile esset: verum illarum Iobum praedicaverunt et benedixerunt. Egregia autem ejus facinora, ut ea imitemur, scriptis mandantur.

Vers. 14. « Justitiam vero induitus sum, et vestites sum iudicio sicut diploide. »

Postquam autem dixisset : *Salvavi mendicum de manu potentis*, recte illud subiunxit, *Justitiam*

A λόγον εἰπεῖν, καὶ τοῦτο μὴ ἀφεῖναι γενέσθαι ἐγκλήματιν ὑπεύθυνον. Ταῦτα πρὸς ἔκεινον σκωπεικῶς εἰρηκώς, ὡς κατιγόρον θέλοντα φαίνεσθαι τοῦ Θεοῦ συνήγορον, περὶ οὐ πάντες διάληψιν ὡς σοφοῦ καὶ δυνατοῦ ἔχουσι, τρέπει τὸν λόγον ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, δεικνὺς ὡς ἀμεινὸν αὐτὸν^a τὰ περὶ τῆς Ισχύος διδάζει τοῦ Θεοῦ, καὶ φησιν·

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

« Τάξιν ἔθετο σκότει, καὶ πᾶν πέρας αὐτὸς ἐξαριθμάται. »

Καλῶς εἶπε Τάξις ἔθετο σκότει, δεικνὺς δὲ οἵδε παραχωρεῖν καὶ ὑπειστασθαι. Τίς ἀπελαύνει τὸν ἄρρενον ἔκεινον; πόθεν εὐταξίᾳ τοσαύτῃ ἐν πράγματι τοιούτῳ; Εἴτε τὴν δύναμιν, εἴτα τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγεῖται, πειθῶν μὴ θέλειν ἀπαιτεῖν αὐτὸν εὐθύνας. Πάγτων γάρ, φησι, τὰ πέρατα καὶ τὰς ἐκβάσιες σοφῶς δ Θεός; ἔξακριθάζεται, τῇ ἀπεριλήπτῳ προνοίᾳ τὰ πάντα συμπεριλαμβάνων· οὐκοῦν εὐδὲ τὰς τιμωρίας, τὰς κατὰ τῶν ἀσεβῶν, ἢ διακενῆς ὑπερτίθεται, ἢ μάτην ἐπάγει, δ πάντα μέτρῳ, καὶ τάξει, καὶ ἀρμονίᾳ διαταξάμενος.

« Εἶπε δὲ ἀνθρώπῳ, Ἰδού δὲ οὐκ εστί σοφία, τὸ δὲ ἀπάξιεσθαι ἀπὸ κακῶν ἔστιν ἐπιστήμη. »

Τοῦτο μεγίστη σοφία, τὸ θεοσεβεῖν, οὐ τὸ περιεργάζεσθαι καὶ εὐθύνας ἀπαιτεῖν τῶν γινομένων· οὐδὲν ταύτης τῆς τέχνης ίσον, οὐδὲν ταύτης τῆς σοφίας δυνατώτερον, οὐδὲν θεοσεβείας ἀμεινὸν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

« Διέσωσα γάρ πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, καὶ δρφανῷ, φ οὐκ δὲ βοηθός, ἐδοήθησα. »

Ἄλλα πρῶτον ἀναθεὶς τῷ Θεῷ τὴν ἐπισκοπήν καὶ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ, τότε καυχᾶται ἐν Κυρίῳ. « Όρα δὲ αὐτὸν, οὐκ ἐπὶ τῇ τῶν κακῶν ἀποκῆν μέγα φρονοῦντα, οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις, καθάπερ ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἐπὶ τούτῳ φ βούλεται δ Θεός. Κρίνας γάρ, φησιν, δρφανῷ, καὶ δικαώσυτε χήραν· καὶ ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀγαθῶν, Διέσωσα γάρ, φησι, πτωχότερον, καὶ ἐδοήθησα δρφανῷ.

« Εὐλογία ἀπολλυμένου ἐπ’ ἐμὲ Ἐλθοι. [Ο δὲ Σύμμαχος, κατήντα.] Στόμα δὲ χήρας με εὐλόγησεν. »

D « Ιστε δὲ δι τοι ἀχάριστόν πως τὸ γένος ἔστι τῶν χηρῶν, οὐ παρὰ τὴν οἰκεῖαν φύσιν, οὐδὲ προαιρετιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πενίας· κάμινος γάρ πτωχίας ἔστιν· καὶ ^b πρόδγμα δύσκολον ἐπαινέσαι τὸν εὖ πατοῦντα· ἀλλὰ τὸν ἴων καὶ αὐται εὐλόγουν. Ἀναγράφεται δὲ τὰ τούτου ἀνδραγαθήματα, ἵνα ζηλώσωμεν.

« Δικαιοσύνην δὲ ἐνεδεδύκειν, ἡμειασάμην δὲ κρίμα ίσα διπλοῖδε. »

Εἰκέτως δὲ, μετὰ τὸ εἰπεῖν· Διέσωσα πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνάστου, ἐπήγαγε, τό· Έισεδεδύκειν δε-

^a Isa. i. 17.

^b Ζσ. αὐτοῦ. ^c Ζσ. αὐτὸν.

καιοσύνης: εἰσὶ γάρ οἱ ἐτέρων μὲν προστανταί, αὐτοὶ δὲ ἀδικοῦσι πολλάκις· οὗτοι δὲ οὐχ οὔτως· ἀλλ' Ἡμφιασάμην, φησι, κρίμα, οὔτως ἐνεκαλλοπιζόμενοι⁴. Καίτοι ἔτεροι τὸ πρᾶγμα δυσχεραίνουσιν, ἀγαπατοῦσι, φορτικὸν εἶναι καὶ βαρὺ νομίζουσιν, ἀλλ' οὐκ ἔγω, φησὶν· ἀλλ' ὁσπερ ἐπὶ διπλοῖς τις καλλωπίσιτο, οὕτως ἔγω ἐπὶ τῇ δικαιοσχριστῇ οὐχὶ σήμερον μὲν, αὔριον δὲ οὐκέτι, ἀλλ' ὁσπερ ἀνάγκη τὰ ίματα διαπαντὸς ἔχειν, οὕτω καὶ τὴν τῶν ἀδυνάτων ἐκδίκησιν. Καίτοι τίς αὐτὸν κατέστησε δικαστήν; Αὐτοχειροτόνητος· χριτής παρὰ τῇς ἀκρετῆς γέγονεν αὐτῆς, καθάπερ Μωϋσῆς· τοιούτους ἔχρην εἶναι τοὺς ἄρχοντας. Εἰδές τούτον ἐν τοῖς πειρασμοῖς, διστονίαν θέτειν σοι δυνατὸν ἦν (τὴν γάρ ἀκρίβειαν οὐδὲ αὐτὸς ὁ λόγος παραστῆσα: ἰσχυσεν· ἔδυνην γάρ, καὶ βασάνους, καὶ ἀθυμίας τυραννίδα, καὶ τὴν ἐκ τῶν τοιούτων νιφάδων ἐγγινομένην ταραχήν, οὐδεμίᾳ λόγου δύναμις ἐρμηνεύει: δύναται τοῖς ἀκηκοόσιν, ὡς αὐτή τῶν πραγμάτων ἡ πεῖρα). Φέρε, σοι δεῖξω πάλιν αὐτόν οὐδὲ γάρ τούτῳ μικρόν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα φιλοσοφωτάτης δεδμενὸν ψυχῆς, ἐν πλούτῳ καὶ ἐν εὐημερίᾳ πολλὴν ἐπιδεικνύμενον φιλοσοφίαν. Τίς οὖν ἦν, πλούσιος ὅν; Κοινὸς ἀπάντων λιμήν, κοινὸς ἀπάντων πατήρ, κοινὸς λατρὸς, μᾶλλον δὲ καὶ λατροῦ μείζων. Ἀκούσον οὖν αὐτοῦ λέγοντος.

divitiis abundaret? Communis omnium portus, medico maior. Audi igitur ipsius dicente.

«Οφθαλμὸς ήμην τυφλῶν, ποὺς δὲ χωλῶν.»

Ορές πῶς λατροῦ μείζων· ἀντὶ τῆς φύτεως τοῖς πεπηρωμένοις ἔγινετο, καὶ ἄπερ οὐκ ἰσχυσαν τῇ τέχνῃ διορθώσας, ταῦτα αὐτὸς ἀνεκτάτο τῇ παρακλήσει, διὰ τὴν πολλὴν εἰς αὐτοὺς πρόνοιαν ἀντὶ τῶν μελῶν αὐτοῖς γινόμενος· ὡς γάρ ὑγιεῖς, καὶ ἀρτίποδες, καὶ βλέποντες, οὕτω διέκειντο οἱ τὰ μέλη ταῦτα κεκολοθωμένοι, οὐκαλισθανόμενοι τῆς χαλείας, οὐδὲ τῆς πτηρώσεως, διὰ τὴν πολλὴν τούτου πρόνοιαν. Διὰ δὴ τούτο οὐδὲ εἶπεν, διτι 'Ἐγὼ παρεμυθούμην χωλοὺς καὶ τυφλοὺς, οὐκ εἶπεν, 'Ἐπεκούψα τὴν συμφορὰν, οὐδὲ Τῆς πτηρώσεως τὴν αἰσθησιν ἀνήρουν· ἀλλ', Οφθαλμὸς αὐτῶν ήμην, 'Εθλεπον δὲ' ἐμοῦ, οὐκ ἐλάμδανον πείραν τῆς οἰκείας αὐτῶν συμφορᾶς δὲ' ἐμὲ. Οὐκ ἐπεζήτουν τοὺς χειραγωγούντας, τοὺς δόῃσοῦντας· Πανταχοῦ τὸ σκότος αὐτοῖς ἐποίουν φῶς. 'Ορα σημεῖα ἀποστολικά· Οφθαλμὸς ήμην τυφλῶν, οὐκ ὄφθαλμος ἀποδίδονς (οἴνπω γάρ ἦν αὕτη ἡ χάρις), ἀλλὰ μηδὲ αἰσθέσθαι τῆς συμφορᾶς ποιῶν· οἱ δὲ νῦν καὶ τοὺς βλέποντας, τυφλοὺς ποιοῦσιν. Οὐκ εἶπε, Διὰ τῶν οἰκετῶν ἐποίουν· ἀλλ', 'Ἐγὼ αὐτῆς τῆς φύτεως τὰ ἀμυρτήματα διώρθουν, οὐ τὰ παρὰ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ παρ' αὐτῆς φύτεως· τὰ γάρ λείποντα τοῦ σώματος μέλη προσανεπλήρουν τοῖς διεομένοις τῇ τῶν ἀναγκαίων ἐπιχορτήγισ, καὶ τῇ πολλῇ προμηθείᾳ. Ηρδες δὲ νοῦν, Τυφλᾶς διενοίξεις διήνοιγε, καὶ ὥφλεις τοὺς πεπειρωμένους τὴν ψυχήν, καὶ αὐτῆς αὐτῶν ἔγινετο

A *indulus sum*; sunt enim qui aliis quidem auctoritate præsunt, ipsi vero sæpenumero ab injuriis non abstinent; hic autem non ita: sed *vestitus sum*, inquit, *judicio*, eo vestitus genere ornavi me, et spectandum præbui. Et ceteri quidem indignantur, irascuntur, et rem gravem ac molestam esse *judicant*; ego vero non item: sed quemadmodum quispiam diploide ornatus sibi placere amat, ita ego judicii æquitatem gloriaber; non hodie quidem, cras autem nequaquam, sed prout vestibus semper utili oportet, ita etiam impotentes et infirmos ab injuria asserere, necessarium duxi. Verum quis eum judicem constituit? Suo suffragio, et sponte sua, ab ipsa virtute, instar Moysis, creatus est judex: tales principes esse oportet. Vidisti hunc in tentationibus, quantum videre licuit; (accurata in expressionem oratio ob oculos ponere non valuit: dolorem etenim, cruciatum, misericordia tyrannidem, et perturbationem ex tantis procellis coortam, nulla sermonis vis et facultas ita auditoribus, ut ipsa rerum experientia, explicare potest). Age vero, hunc ego rursus, in divitiis et prospera fortuna summi philosophiam et animi æquanimitatem demonstrarem, tibi ostendam; neque hæc quidem res exigui momenti est, sed quæ animum philosophia summopere imbutum requirat. Qualis igitur fuit, cum pater publicus, et medicus universalis, immo vero

B VERS. 15. «Oculus fui cæcorum, et pes claudorum.»

C D Vides quemadmodum medico maior; iis qui mutili et membris capti, naturæ vicein suppleverit; et quæ arte corrigere nequierant, ea, sollicitudine et cura quam iis impendebat, membra pro iis factus, solando recuperaverit: qui enim pedibus et oculis truncati erant, claudicationem et orbitatem luminis, propter ingentem ejus curam et providentiam, minime sentientes, tanquam sani, integris pedibus, et oculorum usum habentes, affecti erant. Ac idcirco non dixit, Ego claudos et cæcos solatus sum, Ego calamitatem lenivi, Ego sensum orbitatis oculorum e medio sustuli: sed, Oculus illorum sui, Mea opera videbant, Per me calamitatem suam non experiebantur. Qui manu eos apprehenderent, et viæ duces se præberent, non quærebant, Ubique illorum tenebras in lucem convertebam. Vide et animadverte signa apostolica; *Oculus eram cæcorum*, non quidem oculos impertiens (nondum enim erat illa gratia), sed ut ne calamitatis sensum perciperent, efficiens: hiujus autem ævi homines, etiam eos qui vident, cæcos reddunt. Non dixit, Per famulos hæc curabam: verum, Ego ipse naturæ errata et vitia corrigebam; nec tantum ea quæ ab hominibus, sed etiam quæ ab ipsa natura profliscerantur: necessariorum enim subministracione, et studio ac sollicita cura, membrorum corporis defectuum, iis qui indigerent, supplebam. Sensus autem

«Ισ. ἐνεκαλλωπισάμην.

est : Cæcas mentes aperiebat, et animæ lumine orbatis optulabatur, ipseque oculus illorum siebat; sermone vero suo pes factus, pedes iis qui mentis incessu clandicabant, largiebatur, et utrosque manu dicebat. *Oculus autem pro deductione intellectiva, et pes pro sensitiva, usurpatur.*

VERS. 16. « Ego fui pater impotentium. »

Neque hoc loco dixit, Ego solabar pupillos; sed, Ne sensum quidem orbitatis illorum animis insidere, nec malorum acerbitate apparere passus sum : quod etiam iis qui membris truncati erant, præstabam, summa scilicet cura et sollicitudine sensum acerborum iis adimens qui talia paterentur. In his, voces ejus qui impotentes et imbecilles auxilio suo juvit, manifestantur. Quanto autem post intervalllo hæc loquatur, considera.

« Et judicium quod non noveram, exquisivi. »

Hoc multo majus est quam judicis partes agere; judices enim pro tribunali sedentes, exspectant eos qui injuria lesi sunt; et post eorum compellationes de injuria, et querimonias, tunc qui inter eos probatissimi sunt (plerique autem ne hoc quidem præstant) præsidium suum iis præbent. Hic vero etiam spectatissimos superavit, et multis modis antecelluit : non enim tardabat donec injuria affecti ad ipsum venirent, neque post eorum compellationem auxilium præbebat; verum ipse prius circumibat, quærens eos qui injuriam paterentur : neque id quidem simpliciter, sed cum multa cura et vigilancia. Et hoc quidem, vi vocis intellecta, eviderter cognoscere possis; non enim dixit : Quæsiri, sed, *Judicium quod non noveram exquisivi*, id est, Indigavi, sedulo quæsivi, in sollicita inquisitione perstiti, omnem lapidem movi, ut si quis injuria lesus alicubi lateret, Invenirem. Vides patrocinium quod non in nudis tantum facultatibus, aliamento, et indumentis se exercuit, sed causam alienam etiam cum corporis periculo tutatum est.

VERS. 17. « De medio dentium eorum rapinam eripiui. »

Considera rei difficultatem. Rem, inquit, absorbam et prius occupatam reparavi et restituvi; non enim desperavi, nec animum despondi, licet negotium anticipatum esset, sed cura et sollicitudinem erga conservos meos ostendens, et (ut est in Proverbio) ovis crura, et aurium extremitates ex ore leonis eripiens, quod devoratuim jani et absorptum erat, instar optimi cujusdam et providi pastoris, eruebam.

VERS. 22, 23. « Sed gavisi sunt cum loquerer iis; sicut terra sitiens suseipiens pluviam, sic isti meum sermonem. »

Animadverte quid dicat. Non divitiae, non injuria oppressorum patrocinium, nec quidquam id genus aliud, invidiosum eum reddiderunt; verum omnes ei libenter aurem præbcebant.

⁷ I. προστεμένη.

A ὄρθιαλμός πόδαις δὲ ἔχαριζετο τοῖς κεχωλωμένοις τὰς βάσεις τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ λόγῳ ἐγίνετο αὐτῶν ποὺς, καὶ ἐχειραγώγει ἐκατέρους. Εἴληπται δὲ διὸ μὲν ὄρθιαλμός ἐπὶ τῆς νοητικῆς δύηγιας, δὲ ποὺς, ἐπὶ τῆς ἡθικῆς.

« Ἐγὼ δικῆν πατήρ ὀδυνάτων. »

Οὐδὲ ἐνταῦθα εἰπε, Παρεμυθούμην ὄρφανούς· ἀλλ', οὐδὲ αἰσθησιν ἀφῆκα γενέσθαι τῆς ὀρφανίας, οὐδὲ φωνῆναι τὸ δεινόν· καθάπερ ἐκεῖ τὴν πήρωσιν τῇ περιουσίᾳ τῆς προνοίας, τῶν τὰ τοιαῦτα πεπονθότων καὶ αὐτὴν τῶν δεινῶν ἀναιρῶν τὴν αἰσθησιν. Ἐν τούτοις φωναὶ δηλοῦνται τοῦ ὀφελούντος τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς ἀσθενεῖς. Ὁρα δὲ μετὰ πόσου χρόνον ταῦτα λέγει.

B

« Δίκην δὲ ἦν οὐκ ἥδειν, ἐξιχνίασα. »

Τοῦτο δικαστοῦ πολὺ πλέον· οἱ μὲν γάρ δικάζοντες καθηνταὶ ἀναμένοντες τοὺς δικημένους, καὶ μετὰ τὴν παρ' ἐκείνων ἐντεῦξιν, τότε τὴν παρ' ἐκατῶν παρέχουσι συμμαχίαν οἱ δοκιμώτατοι τῶν δικαζόντων· ὡς οἶγε πολλοὶ οὐδὲ τοῦτο. Οὗτος δὲ καὶ τοὺς δοκιμωτάτους ἐνίκησε, καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ὑπερηκάντισεν· οὐδὲ γάρ ἀνέμενε τοὺς ἀδικουμένους ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, οὐδὲ μετὰ τὴν ἐκείνων ἐντεῦξιν ἐποιεῖ τὴν συμμαχίαν, ἀλλ' αὐτὸς προλαμβάνων περιῆις ζητῶν τοὺς δικημένους· καὶ οὐδὲ ἀπλῶς ζητῶν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἀγρυπνίας, μετὰ πολλῆς τῆς φροντίδος. Καὶ τοῦτο εἰσῃ σαφὲς, τῆς λέξεως κατεμάθω, τὴν δύναμιν· οὐ γάρ εἰπεν· ἐξῆτησα, ἀλλὰ, Δίκην δὲ οὐκ ἥδειν ἐξιχνίασα, τρεύνησα, περιειργασάμην, πολυπραγμονῶν διετέλεσα, πάντα κινῶν, ὅστε εὑρεῖν μή πού τις δικημένος λανθάνῃ. Ὁρὰς τὴν προστασίαν, οὐ μέχρι χρημάτων, οὐδὲ μέχρι τροφῆς καὶ ἀνθυμάτων, ἀλλὰ καὶ μέχρι κινδύνων ἀλλοτρίας προΐσταμην ⁷ κρίσεως.

« Ἐξ μέσου τῶν ὁδόντων αὐτῶν ἀρπαγμα ἔχει πασα. »

D Τοῦτο τὴν δυσκολίαν τοῦ πράγματος. Καταποθὲν, φησὶν, δῆμη καὶ προληφθὲν τὸ πρᾶγμα ἀνώρθωσα· οὐ γάρ ἀπεγίνωσκον, οὐδὲ ἀπηγρέυον, εἰ καὶ τὸ πρᾶγμα προκατείλημένον ἦν, ἀλλ' δῆμη καὶ τὸ καταποθὲν ἀνιψώμην, ποιμένος τειδὸς ἀρίστου καὶ νήφοντος πρόνοιαν περὶ τοὺς συνδούλους ἐπιδεικνύμενος, καὶ ἐκεπῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον, ἐκ στόματος λέοντος, σκέλη προβάτου καὶ λοιδοὺς ὡτίων.

« Περιχαρεῖς δὲ ἐγίνοντα δόπταν αὐτοῖς ἐλάλουν· ὡς περ γῆ διψῶτα προσδεχομένη τὸν ὑετὸν, οὕτως οὗτοι τὴν ἐμήν λαλιάν. »

« Ήρα τί φησιν. Οὐχ δὲ πλοῦτος αὐτὸν ἐπίφθονον ἐποιεῖ, οὐ τὸ τῶν ἀδικουμένων προΐστασθαι, οὐκ ἀλλο τοιοῦτον οὐδέν· ἀλλὰ πάντες αὐτοῦ διέσως ἤκουον.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

A

« Νῦν νουθετοῦσι μας ἐν μέρει, δῶν ἔξουδένουν τοὺς πατέρας αὐτῶν· οὓς ωὐχ ἡγησάμην ἀξίους· κυνῶν τῶν ἐμῶν νομάδων. »

Ἐξουδέτορον δὲ εἶπεν; οὐ χρώμενος ἀλαζονικῶς τῇ ἔξουδενώσει, ἀλλὰ σαφῶς αὐτοὺς εἰδὼς πονηρούς· κατὰ τό· Ἐξουδέτωται ἐνώπιον αὐτοῦ πονηρεύμενος· τοὺς γάρ τοιούτους οὐδὲν ἥγετο. Τὸ δέ· Νουθετοῦσί με ἐτέλειον; οὐχὶ γε ἐμὲ, οὐχὶ διτέλειον; οὐχὶ εὐεργεσίας κατετίθεντο, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἄλλους ἔνουθέτει, νῦν δὲ οὗτοι αὐτόν· διὸ τοῦτο οὐεῖς εἰρήται· καὶ τὸ μῆτέρους δὲ εἶναι κυνῶν, οὐχὶ διτέλειος εἰσὶ καὶ τοῦ ὅλακτικοῦ τοῦδε ζώου, ἀλλ' διτέλειος τοῦ κυνοκομείου¹ ἀξίους αὐτοὺς ἔκρινεν Οὐδὲν ἡγούμην γάρ, φησιν, αὐτοὺς ἀξίους τοῦ ἀγενεῖν τοὺς κύνας τῆς ἐμῆς ποιμνῆς. Ἀπεποιήσατο μὲν οὖν τὴν νουθεσίαν αὐτῶν, ὡς μήτε ἀπὸ τῆς τῇλικίας ἔχόντων τὸ αἰδέσαμον, μήτε ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. Ἐνουθέτουν γάρ, φησι· τίνες; τίνα; οἱ νεώτεροι τὸν ὑπὲρ αὐτούς· οἱ φύλοι τὸν μῆτέρους· οἱ εὐτελεῖς καὶ ἀδεξοι, τὸν λαμπρὸν ποτε καὶ ἐπίσημον. Ἐν δὲ τοῖς καταπόδας καὶ ἐφεξῆς, καὶ τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν αἰνίτεται, λέγων·

« Ἐγὼ δὲ ἐπὶ παντὶ ἀδυνάτῳ ἔκλαυσα· ἐστέναξα θῶν ἀνδρα ἐν ἀνάγκαις. Ἐγὼ δὲ ἐπέχων ἀγαθοῖς, θῶν συνήντησάν μοι μᾶλλον ἡμέρας κακῶν. »

Καίτοι γέ εἰ πλούτῳ ὁν, οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησα, οὐκ ἐφῆσθην ταῖς ἀλλοτρίαις συμφωραῖς, ὅπερ πάσχω νῦν, πολλοὺς εὐρίσκων τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐπιχείροντας· τούναντίον μὲν οὖν, καὶ ἔκλαυσα, καὶ ἐστέναξα. Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο, ἀγαπητὲ, τὸ συμπαθητικὴν ἔχειν διάνοιαν. Ἐγὼ δὲ, τὸ· Ἐπεῖχον ἀγαθοῖς, συνήντησαν δέ μοι ἡμέραις κακῶν, οὕτω; ἐκδέχομαι, διτέλειον τὴν εἰς τοὺς ἄλλους συμπάθειαν προσεδόκων ἀγαθόν, εἰς τούναντίον δέ μοι τὰ τῶν ἐλπίδων ἔξενη. Οὕτω καὶ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· Ἀγαθὸν προσεδεχόμην, ηλθε δὲ κακά.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

« Διεθήκην ἐθέμην τοῖς δοφθαλμοῖς μου, καὶ οὐ συνήσω ἐπὶ παρθένον. » [Ο δέ Σύμμαχος, Καὶ οὐδὲν ἐνενόησα περὶ παρθένου.]

Ἐναγγελικήν ἀκρίβειαν δὲ Ἰωάννης ἐφύλαττεν· γάρ μετὰ ταῦτα ἀλθῶν δὲ Χριστὸς ἐπέτεξε, ταῦτα οὖτος διτέλειον πράγματων κατώρθου. Καὶ ἐπειδὴ δὲ μελέψας² πρὸς τὸ ἐπιθυμήσατι, ἥδη ἐμοίχευσεν, ἐπαιδαγάγώγει· τὸν δοφθαλμὸν εἰς τὸ μῆτρά τοῦς ὥρας τῶν παρθένων παρειργάζεσθαι. Τί ἀν εἴποιεν οἱ τάξις συνεισάκτους ἔχοντες, καὶ διαβεβαιούμανοι ἀπαθῶς αὐταῖς συνιοικεῖν, καὶ μῆτρας τοῦτον εἰς τοῦτο ἥν, ἔδει τῶν σκανδαλιζομένων φείδεσθαι· Εἰτα γάρ σε καὶ συνοικοῦντα παρθένῳ καθαρὸν εἶναι πάσης

¹ Psal. xiv, 3. ² Malth. v, 28.

¹ γρ. κυνοκομεῖν. ² Ισ. συρρ. γυναῖκα.

CAP. XXX.

VER. 1. « Nunc monent me in parte, quorum spernebam parentes eorum; quos non putavi dignos canibus meorum gregum. »

Spernebam, inquit, non quod cum fastu et arrogancia eos contemnerem, sed quia improbos eos esse evidenter scirem; Juxta illud: Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus¹; nullius enim pretii id genus hominum estimabat. Illud vero: Monent me in parte, non quod beneficium parentem ullam contulerint, meo quidem judicio; sed quia cum ille alios monere soleret, ipsi nunc vice versa eum coimmonesfacerent: unde etiam dixit canibus suis indignos fuisse, non quod animalis cui latrare proprium est, deterior esset illorum conditio, sed quod ne canum quidem cura dignos eos judicaret; indignos enim, inquit, putabam, qui canes gregis mei agerent. Monita igitur illorum eo quod neque propter ætatem, neque virtutem venerandi essent, repudiabat. Monebant enim, inquit; sed quinam? et quem? juniores ætate grandiorē: improbi probum; viles et inglorii, clarum olim et illustrem. In iis autem quæ proxime deinceps sequuntur, illorum etiam imbecillitatem innuit, dicens:

VER. 25, 26. « Ego autem super omni impotente flevi; genui videns virum in necessitatibus. Ego autem inlærens bonis, ecce occurserunt mihi mægis dies malorum. »

Enimvero cum divitiis abundarem, nihil simile a me factum est; ob alienas ærumnas non sum lætans (quod mihi nunc accidit, qui multos inatis delectantes invenerim), verum e contrario flevi et ingemui. Neque sane exiguum hoc est, o dilecte, si quis animi affectu et commiseratione in alienis inimis tangatur. Ego vero illud: Inhærebam bonis, occurserunt autem mihi dies malorum, sic libenter accipio: Propter meam erga alios misericordiam bona exspectabam, omnis autem spes mea decollavit, et in contrarium versa est. Ita etiam Symmachus transtulit: Exspectabam bona, venerunt autem mala.

CAP. XXXI.

VER. 1. « Testamentum posui oculis meis, et non intelligam super virgine, » [Symmachus vero, Et nihil cogitavi de virgine.]

Jobus evangelicam perfectionem observabat; quæ enim Christus postea precepérat, hæc ille factis suis ostenderat. Et quoniam qui mulierem intuetur ut concupiscat, jam mochatus est¹, ne virginum formas curiosius observaret, oculum suum instruebat. Quid igitur præ se afferre possunt, qui seminas contubernales et subintroductas habentes, se illarum convictu minime moveri, nec ab iis laedi affirmant? Quod quidem si verum esset, in firmorum tamen causa a scandalo abstinere eos oportet.

bat : licet enim concedatur te purum ab omni
pravo et libidinoso affectu cum virgine cohabitare,
alios tamen qui imbecilles sunt hoc factio vulneras.
Et sane beatus Jobus de se tantam virium potestatem
et aequanimitatem profleri ausus non est ;
sed qui omnem virtutem sectatus est, et laqueos
omnes diaboli evaserat, qui primus et solus tam in-
signem potentiam ostenderat, et quodvis ferrum et
adamantem animi tolerantia superaverat, viresque
diaboli eliserat ; hic luctam hanc reformidabat, et
futurinatum ac indemnem cum virginem una coha-
bitare, impossibile esse existimabat : ita ut non
tantum a tali contubernio, sed ab omni aspectu et
fortuito congressu procul seipsum amoverit, legem-
que oculis suis statuerit, ne virginem omnino in-
tuerentur : *Testamentum enim posui oculis meis, et non intelligam super virginem* : id est, Non animum
ad illam adjiciam, non intuebor : noverat enim,
probe noverat, quod difficile, imo et impossibile
esset, non tantum eum qui sub eodem lecto cum
virginem vitam degeret, sed qui curiosius vultum et
formam virginis observaret, daminum quod inde
oritur, effugere posse. Verum si Jobus impar con-
gressus, qui in arenam tecum descendat, tibi vide-
bitur (licet nos ejus sterquilino plane indigni si-
mus), et si exemplar infra tuam magnanimitatem
subsidere existimas ; animo tecum reputa beatum
Paulum, qui summam philosophiae et aequanimitatis
perfectionem assuetus, corpus suum contude-
rat, in servitatem redegerat ^k, et vitam plenam cer-
tainum ostenderat. Idcirco etiam Christus, ut rei
difficultatem ostenderet, ne omnino quidem vultus
mulierum aspicere permisit, sed moechorum suppicio
est : neque celibatum lege sanxit, sed rei naturam exprimens, dixit : *Qui potest capax esse, ca-
piat*¹.

Vers. 16. « Impotentes autem quacunque ali-
quando re opus habebant, non sunt frustrati. »

Vides quemadmodum fastidiosus non fuerit,
quemadmodum sobrius, communis omnium me-
dicus, portus publicus, et eorum qui in angustiis
erant, quacunque necessitate premerentur, non
hanc quidem, inquit, illam vero nequaquam
sublerando, commune perfugium exsisterit, sed
quacunque deum, licet laboribus et molestiis
plena foret, licet sumptus requereret, et cum peri-
culo conjuncta esset. Ac vide quod opem iis tulerit,
viduis, scilicet, pupillis, et impotentibus, a quibus nihil remunerationis loco exspectaret.

Vers. 23. « Timor enim Domini continuuit me, a
prehensione ejus non sustinebo. »

Atque hujusmodi quidem justi benignitas et hu-
manitas extitit : quid autem divitiarum contem-
ptum recenseat quispiam ? cum hanc etiam virtu-
tem supra modum factis expresserit; non enim
aliena tantum non appetebat, quod plerique nunc

A ἐμπαθείας πονηρδες, ἀλλ' ἔτέρους πλήγεταις ἀσθενε-
στέρους. Καί τοι γέ δι μακάριος Ἰών οὐκ ἐτόλμα ἀστρῶ,
τοσαύτην μαρτυρῆσαι δύναμιν καὶ φιλοσοφίαν· ἀλλ
δι πᾶσαν ἐπελθὼν² ἀρετὴν, καὶ πάντων ὑπερενεγχθεὶς
τῶν τοῦ διαβόλου δικτύων, καὶ πρῶτος, καὶ μόνος
τοσαύτην ἐπιδειξάμενος; καρτερίαν, καὶ πάντα σίδη-
ρον καὶ ἀδίκματα τῇ τῆς φυχῆς παρελθών ἐγκρα-
τεῖ, καὶ κατασκόψας τοῦ διαβόλου τὴν ἴσχυν, οὕτως³
ἐδεδοκίκει τὴν τοιαύτην πάλην, καὶ ἐνδιμίζεν ἀδύνατον
εἶναι συνοικοῦντα παρθένῳ μένειν ἀσινῆ καὶ καθαρόν· ὡς
μὴ μόνον τῆς συνοικήσεως ταύτης πόρφω
καὶ μακρὸν ἀστόν καταστῆσαι, ἀλλὰ καὶ τῆς δψεως
τῆς ἀπλῶς καὶ ἀπὸ συντυχίας γινομένης, καὶ νόμον
ἔθηκε τοῖς δψθαλμοῖς τοῖς ἀστοῦ, ἀπλῶς εἰς παρ-
θένον μὴ ίδειν· Διατήκηρ γάρ, φησιν, ἀθέμην τοῖς
δψθαλμοῖς μου, καὶ οὐ συνήσω ἐπὶ παρθένον,
τουτέστιν, Οὐ κατανοήσω, οὐ βλέψω· γάρ, γάρ, γάρ
σαφῶς, οἵτις οὐ μόνον τὸν συνοικοῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν
βλέποντα περιέργως εἰς δψιν παρθενικήν, δυσκολον,
τάχα δὲ καὶ ἀδύνατον, τὴν ἐκείθεν διαφυγεῖν βλάπην.
Εἰ δὲ μικρός σοι πρὸς ἄμιλλαν δὲ Ἰών, καί τοι γέ οὐδὲ
τῆς κοπρίας ἐσμὲν δξιοι τῆς ἐκείνου, πλὴν ἀλλ' εἰ
Ἐλατόν σου τῆς μεγαλοψύχιας εἶναι νομίζεις τὸ
ὑπόδειγμα· ἐννόησον τὸν μακάριον Παῦλον, τὸν μετὰ
τὴν ἡκριδωμένην φιλοσοφίαν ὑποπτάζοντα τὸ σῶμα,
καὶ δουλαγωγοῦντα, καὶ ἐναγώνιον τὸν βίον δεικνύντα.
Διὰ τοῦτο καὶ δι Χριστὸς τοῦ πράγματος δηλῶν τὴν
δυσκολίαν, οὐδὲ ἐμβόλεπτον ἀπλῶς ἥψεις εἰς τὰς τῶν
γυναικῶν δψεις· ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν μοιχῶν κολάσει,
τοὺς οὕτως δρῶντας κολάζειν ἥπελησε· καὶ οὐκ
ἐνομοθέτησεν ἀγαμίαν, ἀλλὰ δηλῶν τοῦ πράγματος
τὴν φύσιν, Ελεγεν· Ο δυνάμενος χωρεῖται χωρεῖται.
C Καὶ δρα, τούτοις ἐκδιθεὶς παρ' οὐδὲν προσεδόκα, χήραις, καὶ δρα-
νοῖς, καὶ ἀδυνάτοις.

« Ἀδύνατοι δὲ χρείαν ἦν ποτε εἶχον οὐκ ἀπέτυ-
χον. »

Ορές πῶς οὐκ ἦν ὑπερίπτης, πῶς μέτριος, πῶς
κοινὸς ἀπάντων ἱερὸς, καὶ κοινὸς λιμήν, καὶ κοινὴ
καταφυγὴ τῶν ἐν ἀνάγκαις δντων, ἦν ποτε εἶχον
χρεῖαν, φησιν, οὐχὶ τὴν μὲν ναὶ, τὴν δὲ οὖ· ἀλλ'
οἷαν δῆποτε, εἰ καὶ κινδύνων⁴ ἔγεμεν, εἰ καὶ δαπα-
νηρά τις ἦν, εἰ καὶ ἐπισφαλής. Καὶ δρα, τούτοις
ἐκδιθεὶς παρ' οὐδὲν προσεδόκα, χήραις, καὶ δρα-
νοῖς, καὶ ἀδυνάτοις.

« Φόβος γάρ Κυρίου συνέσχε με, ἀπὸ τοῦ λήμμα-
τος αὐτοῦ οὐχ ὑποίσω. »

Αλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ δικαίου φιλανθρωπία· τέ
δε δι τις εἴποι τὴν τῶν χρημάτων ὑπεροψίαν; καὶ
γάρ καὶ τοῦτο μεθ' ὑπερβολῆς αὐτῷ κατωρθοῦντο· οὐ
γάρ δὴ μόνον τῶν διλοτρίων οὐκ ἐψίλετο, διπερ πά
σχουσιν οἱ πολλοί; νῦν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν οἰκείων, ἀλλὰ

¹ Cor. ix, 27. ² Matth. xix, 12.

³ Ισ. μετελθών. ⁴ Ισ. οὔτος. ⁵ Ισ. καμάτων.

καὶ αὐτῶν ἡλιοτρόπωτο μετὰ πάσης ὑπερβολῆς· δὸς οἱ faciunt, sed ne propriorum quidem cupiditate, a quibus animis supra modum aversus erat, capiebatur: unde dixit.

« Εἰ ἔταξα χρυσίον εἰς χοῦν μου. [‘Ο δὲ Σύμμαχος, Ἀφοδίαν μου.] Εἰ δὲ καὶ λιθῷ πολυτελεῖ ἐπεποιθησα, εἰ δὲ καὶ εὑφράνθην πολλοῦ πλούτου μοι γενομένου. »

Διὰ δὴ τοῦτο, καὶ ἀφαιρεθέντων, μετὰ πολλῆς ἔφερε τῆς εὐκολίας· καὶ παρόντων, διψιλῆ τὴν ἐλευθερίαν την εἰργάζετο· πᾶσαν γάρ ἀρετὴν ἐπῆλθε¹⁰. καὶ τῶν οὐδὲν ἔχοντων ἀκριβέστερον διέκειτο, τοσαῦτα περιβεβλημένος· οὐ γάρ οὖτας ὁ μηδὲν ἔχων ἀπῆλλακτο χρημάτων, ὡς ἔκεινος, δι τοσαῦτα ἔχων πατάχου γάρ ή γνώμη ἔστιν η στεφανουμένη.

« Εἰ δὲ καὶ ἐπ’ ἀναριθμήτοις ἐθέμην χειρά μου. »

“Οτι γάρ οὐδὲ παρόντων τῶν χρηστῶν ὁ Ἰὼν σφόδρα ἀντείχετο, δικούσον τῇ φησι· Εἰ δὲ καὶ εὑφράνθηρ πολλοῦ μοι πλούτου γερομένου. Τί λέγεις, δινθρωπε; Οὐκ εὐφράνου τοῦ πλούτου ἐπιβρέσσοντος;¹¹ Οὐδαμῶς, φησι. Τί δήποτε; “Οτι: οὐδειν αὐτοῦ τὸ διστατον καὶ παραβρέον, οὐδειν ἔτι τὸ κτήμα οὐ μόνιμον.

« Η οὐχ ὅρωμεν ἥλιον τὸν ἐπιφαύσκοντα, ἐκλειπούντα, σελήνην δὲ φθίνουσαν; Οὐ γάρ ἐπ’ αὐτοῖς ἔστιν. »

“Ο λέγει τοιοῦτον ἔστιν· Εἰ τὰ κατ’ οὐρανὸν διστατα, καὶ διηγεκῶς λάμποντα, δέχεται τινα μεταβολὴν, ἥλιος μὲν ἐκλείπων, σελήνη δὲ φθίνουσα· πῶς; οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας, τὰ ἐπίγεια εἶναι νομίζειν μόνιμα καὶ πεπηγότα; Διὰ τοῦτο, οὔτε παρόντων εὐφράνετο, οὔτε ἀπελθόντων ἥλιγησεν, ἐπειδὴ καλῶς οὐδεὶς τὴν φύσιν αὐτῶν. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο πῶς ἀπλλυται, καὶ ἀφανίζεται, καὶ οὐχ ὅρεται. Ὁρές οἰσαν φησι τῆς μεταβολῆς τῶν φωστήρων· δῆρα ἀρκεῖ καὶ πρὸς φιλοσοφίαν ἡ κτίσις ἡμῖν, οὐχὶ πρὸς θεογνωσίαν μόνον. “Οταν ίδῃς δὲι μέγας δι ἥλιος, θεάμασον τὸν δημιουργὸν· δταν ίδῃς δὲι ἐκλείπει, τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὸ εὑφθαρτὸν καταμάνθανε. Εἰ γάρ δι πάντων ἔστι λαμπρότερον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, τοῦτο λέγει¹², καὶ μειοῦται, καὶ τελευτᾷ, πολλῷ μᾶλλον τὰ λοιπά πάντα· εἰ τὸ οὖτα χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖον, καὶ οὐ χωρὶς ζῆν οὐκ ἔνι, μεταβολὴν δέχεται, πολλῷ μᾶλλον τὰ περιττά, καὶ οὐκ ἀναγκαῖος ἡμῖν προκείμενα¹³.

« Εἰ δὲ καὶ πολλάκις εἴπον αἱ θεράπαιναι μου, Τίς διν δώρη ἡμῖν τῶν σαφρῶν αὐτοῦ πλησθῆναι, λίαν μου χρήστοῦ δύνος; »

“Αρα οὖν ταπεινὸς μὲν οὐτος ἦν, οὐχὶ δὲ ποθητὸς καὶ ἐπέραστος; Σκότει κανταῦθα τὴν ὑπερβολῆν· ὥσπερ γάρ ἐν τοῖς δεινοῖς μετὰ πάστος σφοδρότητος τὰ ἐπενεχθέντα ἤνεγκεν, οὗτοι καὶ ἐν τῇ εὐημερίᾳ

A faciunt, sed ne proprietum quidem cupiditate, a quibus animis supra modum aversus erat, capiebatur: unde dixit.
VERS. 24, 25. « Si posui aurum in congium meum, [Symmachus autem, Fiduciam meam.] quod si et in lapide pretioso fidebam, si et lætatus sum, cum esset mihi census multis.

Idecirco cum ablatæ fuissent divitiae, æquamini-ter valde tulit; et cum adessent, copiosam misericordiam exercebat (omnem quippe virtutem se- clatus); quique tanta rerum copia circumlinebat, justius et emendatius iis affectus erat, qui nihil in bonis haberent: non enim tantopere a divitiis animo alieno erat qui nihil habebat, ac is qui tam multa possidebat: animus enim est, qui ubique et in omnibus corona insignitur.

VERS. 25. « Si et in innumerabilibus posui ma- num tuum meam.

Quod autem Jobus bonis præsentibus non mul- tum addictus fuerit, audi quid dicat: Si vero etiam lætatus sum cum esset mihi census multis. Quid ait, o homo? Cum divitiae affluerent, non lætabaris? Nequaquam, inquit. Quid ita? Quia instabilem et fluxam earum conditionem, ac possessionem minime permanentem, non ignorabam.

VERS. 26. « Au non videmus solem qui lucebat, deficientem, lunam autem decrescentem? Non enim in iis est. »

Verborum sensus hic est: Si sidera quae in caelo sunt, et perpetuo lucent, mutationi cuidam obnoxia sunt, et sol quidem defectum, ac luna decrementum patiatur; quomodo non extremæ amentiae fuerit, durabilia et firma existimare ea quae terrena sunt? Unde factum est, ut naturam eorum perfecte cognitani habens, neque cum adessent, gauderet, neque cum abessent, doleret. Lumen hoc fulgidum interit, evanescit, et non appareat. Vides quam causam mutationis luminarium assignet: creatura igitur non tantum ad Dei cognitionem, verum etiam ad philosophiam nobis sufficit. Cum solem magnitudine esse contemplatus fueris, opifitatem admirare; cum eclipsin pati videris, rerum humanarum sortem D splendidissimum est, desinit, minuitur, et interit; multo magis cetera omnia: si quod adeo utile ei necessarium est, ac sine quo vivere non datur, mutationi obnoxium est; multo magis ea quae superflua sunt, nec necessario nobis adjiciuntur.

VERS. 31, 32. « Quod si et sœpe dixerunt ancillæ meæ: Quis utique det nobis ut carnibus ejus satie- mir? cum valde bonus essem. »

Num igitur humiliis quidem hic erat, non autem desiderabilis et amabilis? Considera etiam hoc loco desiderii et amoris sui quem in aliis excita- verat, excessum: quemadmodum enim in adversis

¹⁰ Ισ. μετῆλθε. ¹¹ γρ. περιβρέσσοντος; ¹² Ισ. λίγει. ¹³ Ισ. προσκείμενα.

mala ipsi inficta fortiter admodum toleravit; ita etiam in rebus prosperis omne virtutum genus, non casu quidem et temere, sed fastigium ipsum assecutus, copiose adimplevit: atque ita non solum erga alios, verum etiam erga famulos suos placidum et benignum se ostendit (hinc enim omnis animi moderatio se exserit, cum erga subditum, humanitatem, et non violentiam quis exercet); unde famuli ejus dicebant: *Quis utique dei nobis, ut carnibus ejus satiemur?* Hoc loco, insanum amorem quo servi eum prosequerentur enarrat, qui propter beneficia, quae illis contulerat, magni cum affectu amplectebantur. Sic enim, inquit, a me unice pendebant, sic mihi adhærebant, sic clavis quasi affixi erant, sic me deperibant, ut præ flagrantis amoris excessu, ipsis carnibus meis devoratis et consumptis, saturari desideraverint: adeo ancillis meis supra modum benignus et jucundus eram, ut si ipsis carnibus meis expleri possibile fuisset, libenter hoc fecissent.

Vers. 32. « Et foris non inanebat hospes; et ostium meum omni venienti patuit. »

Hoc hospitalitatis et nobilitatis ab Abrabamo tractare indicium; Domum, inquit, communem, et mensam communem, mea non mea, sed Domini existimans, possederam: Dominus dedit, conservis igitur distribuatur demensum. Vidisti humilitatem, vidisti humanitatem, vidisti benignitatem, vidisti liberalitatem, quod dextram omnibus expandens, et domum aperiens, communione bonum cunctis extiterit. Illud enim minime faciebat quod a plerisque fieri solet, qui diligentius eos observant, et curiosius in eos inquirunt quibus aliquid largiuntur; verum, ostium meum, inquit, omni patuit, neque quisquam extra stabulatus est.

Vers. 33, 34. « Quod si et cum non sponte peccassem, abscondi peccatum meum; non enim expavi turbam multitudinis, ut non enarrarem coram iis.

Ut justificeris, peccata tua tu primus aperi. Neminem, inquit, recte factorum testem adhibui, errorum autem omnes consciens esse volui; unde urbis multitudinem non sum aversatus, quominus apud eos delictum meum confliterem.

Vers. 35. « Aut si dimisi infirmum sinu vacuo exire januam meam; quis mihi tribunal audiorein? »

Quod dicit bujusmodi est: Si egenum despexi, neque mihi aurem quispiam præbeat. Vide autem quod non dixerit: Venient tantum largitus sum; sed, Ne recusantem quidem vacuum abire passus sum. Violentiam quippe iis adhibuit qui sponte sua eum præterire conabantur; neverat enim hoc factio quæstum magnum sibi comparari. Quanta igitur contentionem pauperes interpellare eos student, qui manum auxiliatricem præbere possunt, tantum ille studium adhibebat interturbando quasi eos qui beneficio ab eo afficiendi erant, neque sinu

A τὴν ἀρετὴν ἐκάστην μετὰ πολλῆς κατώρθωσε τὴν περιουσίας, οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν τὸ ἄκρον ἀφιεβόμενος· οὗτῳ καὶ ἡμερος, οὐ μόνον πρὸς τοὺς δόλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς οἰκέτας ἐδείχνυτο· ἐντεῦθεν γάρ ἐπιείκεια ἄπασα, ὅταν πρὸς τὸν ὑποτεταγμένον φιλάνθρωπος τις ἦ, καὶ μὴ βίαιος· Ἐλεγον οὖν οἱ θεράποντες· Τίς ἀν δώῃ ἡμῖν τῷ σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆται; Ἐνταῦθα τὸν ἔρωτα διηγεῖται τῶν οἰκετῶν τὸν μανικὸν, διεράστας, ἀφ' ὧν αὐτὸς εἰς αὐτὸν ἐπεδείχνυτο. Οὕτω γάρ, φησιν, ἐξερέμαντό μου, οὗτως ἀντείχοντο, οὗτως ἡσαν προσηλωμένοι, οὗτως ἐρώντες, ὡς ἐπιθυμούμενοι καὶ αὐτῶν ἐμπλησθῆναι τῷ σαρκῶν [καταπιεῖν καὶ καταφαγεῖν], διὸ τὸ σφόδρα φιλεῖν καὶ ἐκκαίεσθαι· οὕτω λίσταν ἡμην ταῖς θεραπαίναις χρηστὸς καὶ γλυκύς, ὡς εἰ οἶστον τε ἦν καὶ αὐτῶν μου τῶν σαρκῶν ἐμφορθῆναι, τῇδεως ἀν τοῦτο ἐποίουν.

« Ἔξω δὲ οὐκ ηὔλιζετο ξένος, ἢ δὲ θύρα μου πάντες ἐλθόντες ἡγεμόντο. »

Τοῦτο τῆς φιλοξενίας, καὶ Ἀβρααμιαίς εὐγενίας; τὸ ἐπίσημον. Κοινὴν, φησιν, ἐκεκτήμην τὴν οἰκίαν, κοινὴν τὴν τράπεζαν, οὐκ ἐμὰ τὰ ἐμὰ ἡγούμενος, ἀλλὰ Δεσποτικά. Ο Κύριος ἐδωκεν, οὐκοῦν διανεμέσθω τοῖς συνδούλοις τὸ σιτομέτριον. Εἰδες τὸ ταπεινὸν, εἰδες τὸ φιλάνθρωπον, εἰδες τὸ χρητὸν, εἰδες τὸ δαψιλές, διτι κοινὸν ἦν ἀγαθὸν, πᾶσι τὴν δεξιὰν ἀπλώσας, καὶ τὴν οἰκίαν ἀνοιξας. Οὐ γάρ, διέσχουσιν οἱ πολλοὶ περιεργαζόμενοι καὶ πολυπραγμονοῦντες τοὺς λαμβάνοντας, ἐποιει τοῦτο· ἀλλ', Ἡθύρα μου, φησι, κατεῖ ηγεμόντο, καὶ οὐδεὶς ἔξω ηὔλιζετο.

« Εἰ δὲ καὶ ἀμαρτῶν ἀκουσίως ἔχρυψα τὴν ἀμαρτίαν μου· οὐ γάρ διετράπην πολυοχλίαν πλήθους, τοῦ μὴ ἔξαγορεῦσαι ἐνώπιον αὐτῶν. »

Λέγε σὺ πρῶτον τὰς ἀμαρτίας σου, ίνα δικαιωθῆς. Τῶν μὲν οὖν κατορθωμάτων, φησιν, οὐδένα μάρτυρα ἐποιούμην, τῶν δὲ πταισμάτων πάντας ἐδουλόμετρην είναι τοὺς συνειδότας· διὸ οὐ διετράπην πολυοχλίαν πόλεως ἐπ' αὐτῶν ἔξαγορεῦσαι τὸ έδιον πταίσμα.

« Εἰ δὲ καὶ εἰσας ἀδύνατον ἔξελθειν θύραν μου κόλπῳ κενῷ· τοις δῷγη ἀκούοντά μου; »

« Οἱ λέγει τοῦτο ἔστιν· Εἰ παρεβλεψάμην τὸν δεσμόνον, μηδὲ ἐμοῦ τις ἀκουσάτω. Ὁρα δὲ, οὐκ εἴπεν, ὅτι· Ἐλθόντι ἔδωκα, ἀλλ', Οὐδὲ μὴ βιολομένη συνεχώρετα. Βλαν ἐπῆγε τοῖς καὶ ἀκουσίως βιολομένης αὐτὸν παρατρέχειν· οὗδις γάρ τὸ πρᾶγμα, ὅτι εὐπορία ἔστιν. Οὐσην τοῖνυν οἱ πένητες σπουδὴν ἐποίουν διενοχλοῦντες τοὺς δυναμένους χειρα δρέξαι, τοσαύτην ἐκίνος· ἐτίθετο διενοχλῶν τοὺς εὑ παθεῖν διεφέλοντας, καὶ οὐκ εἴσα ἔξελθειν κόλπῳ κενῷ· οὐ γάρ μόνον θεράπευεν αὐτοὺς ὑπεδεγμένος, ἀλλὰ πρὸς τὴν τρέφειν, καὶ ἐψέλει τοῖς

μετὰ ταῦτα πενίας παρέγε πλουσίως καὶ θλαψῶς. Αὐτονόμος ἔτι παρεβατός : non enim solum lecto excipiens, obsequium eis præstabat, sed postquam cibo refecisset, viaticum ad paupertatem solandam copiose et hilariter largiebatur.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

« Ὑπολαβὼν δὲ Ἐλιοὺς ὁ τοῦ Βαραχὴλ, ὁ Βουζίτης, εἶπε· Νεώτερος μὲν εἰμι τῷ χρόνῳ, ὑμεῖς δὲ ἔστε πρεσβύτεροι· διὸ θάυκασα, φοβηθεῖς τοῦ ὅμιν ἀναγγεῖλαι τὴν ἐμαυτοῦ ἐπιστήμην. »

Ἐκατέρωθεν οὖν αὐτοῦ τὴν σύνεσιν στοχαζόμεθα, ἀπὸ τε τῆς σιγῆς, ἀπὸ τε τῆς διαλέξεως. Ἰνα γάρ μη τις εἶπῃ· Καὶ τίνος ἔνεκεν μὴ παρὰ τὴν ἀρχὴν μετὸν ἡμῶν ἐμαχῆσων ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ; ἐπὶ τὴν ἡλικίαν κατέψυχε, καὶ φησιν, διτοῦ Προσδοκῶν γενναῖόν τε καὶ θαυμαστὸν παρ' ὑμῶν λέγεσθαι, τὸ σύχαζον. «Ορα πῶς ἀφιλότερος ἦν, πῶς παρεχώρει τῶν πρωτείων ἐκείνοις. »

« Καὶ ίδον οὐκ ἦν τῷ Ἰώνῳ ἐλέγχων, ἀνταποκρινόμενος ἡμίματα αὐτοῦ ἐξ ὑμῶν. »

« Ήδυν τοῦτο φησιν, διτοῦ Οὐδὲν τότε ὅτε ἡλέγχεται, ὡς ἔδει ἡλέγξατε, ή διτοῦ οὐδετέρον ἐσιωπήσατε. Πάντως δὲ, φησιν, οὐκ ἀν εἴποιτε, διτοῦ οὐδὲν ἐπιστήσαμεν, διτοῦ τοῦ Θεοῦ μερίδιον προσετέθημεν, καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ λόγους ἀνεδεξάμεθα· οὐδὲν γάρ ἥττον ἡμάρτετε, διτοῦ τε τὸν Ἰώνῳ ἐλέγξαι οὐκ ἡδυνήθητε, καὶ διτοῦ ἡγεστεῖς αὐτοῦ τοιαῦτα λαλοῦντος, ὥστε δισοφον ὑμῶν καὶ τοῦτο· καὶ οὐ δύνασθε εἰπεῖν, διτοῦ παρὰ Θεοῦ χάριν καὶ σοφίαν εὑρατε, ἀτε συνηγοροῦντες αὐτῷ· νενίκησθε γάρ ὑπὸ Ἰώνου. »

« Ἐπιτοήθησαν, οὐκ ἀπεκρίθησαν ἔτι· ἐπαλαώσαν ἐξ αὐτῶν λόγους· ὑπέμειναν οὐ γάρ ἐλάλησα, διτοῦ ἐστησαν, οὐκ ἀπεκρίθησαν. »

Φασὶ τινες, μή εἶναι τοὺς δύο στίχους τούτους τοῦ Ἐλιούς, ἀλλὰ τοῦ συγγραφέως, διαμέσου παραθέντος τὴν τῶν φίλων ἀποσιώπησιν· ἐγὼ δὲ φημι καὶ τούτους εἶναι τοῦ Ἐλιούς, σχῆμα δὲ ἐνταῦθα ἔστι λόγου, τὸ καλούμενον, κατὰ ἀποστροφὴν· ὡς γάρ πρὸς ἔτερον μεταξὺ διαλεγόμενος, περὶ αὐτῶν φησιν, διτοῦ Διὸς τοῦτο λαλῶ, ἐπειδή περ οὗτοι κατεπλάγησαν τοῦ Ἰώνου τὰ ρήματα¹⁰, καὶ τοὺς ἑαυτῶν λόγους παλαιοὺς, καὶ σαπροὺς, καὶ ἀχρείους ἔδειξαν διτοῦ τῆς σιωπῆς· διθεν καὶ ἐπάγει· «Ἐγὼ δὲ ὑπέμεινα, καὶ οὐκ ἐλάλησα, οὐδένεος αὐτοὺς δύνασθαι ἀντειπεῖν· ἐπειδὲ δὲ ἐστησαν, καὶ περαιτέρω προελθεῖν οὐκ ἡδυνήθησαν, τοῖς τοῦ Ἰώνῳ ἀναχοπέντες λόγοις, παρῆλθον διελέγξαι τὰ εἰρημένα. »

« Ἡ δὲ γαστήρ μου ὕσπερ ἀσκὸς γλεύκους ζίων δεδεμένος. [Οὐ δὲ Σύμμαχος, Ὅσπερ οἶνος νέος ἀδιάπνευστος.] Ἡ ὕσπερ φυσητήρ χαλκέως ἐβρήγως. »

Ἐνταῦθα δείχνυται, διτοῦ πάλαις δὲ Ἐλιοὺς ὡδίνων εἰπεῖν, ὑπέμεινε, καὶ ἐκαρτέρει, καὶ διαρράγηται εἶχεν, ὥστε πολλῆς τῆς ὑπομονῆς χρεία· ὅπερ

CAP. XXXII.

VERS. 6. « Suscipiens autem Elius, filius Barachiel, Buzites, dixit: Junior quidem sum tempore, vos autem estis seniores; quare silui, timens in vobis annuntiare meam ipsius scientiam. »

Prudentia ejus utrinque, ex silentio, scilicet, et ex sermone, conjecturam facinus. Ne enim quis fortasse diceret: Cur non ab initio nobiscum pro Deo deceritalisti? ad statim consugit, inquietus, Dum generosum aliquid et admirandum a vobis proferri exspectarem, silentium egit. Vides quemadmodum honoris studio nequaquam ductus fuerit, quemadmodum primas illis detulerit.

VERS. 12. « Et ecce non erat ipsi Job qui argueret, qui vicissim responderet verbis ejus ex vobis. »

Vel hoc dicit: Neque tuum cum redargueretis, prout par erat redarguistis, neque eo quod postea silentium tenuistis, recte a vobis factum est. Quod autem Dei partibus nos adjunxerimus, et verbis eum defendere suscepimus, prudenter a nobis factum esse, nequaquam dixeritis; nihil enim secius peccatis, quod Jobum redarguere non potueritis, et talia eum loqui permiseritis, atque in hoc imprudentia vestra apparel: neque dicere potestis, quod a Deo, tanquam ipsi patriconantes, gratiam et sapientiam acceperitis; a Jobo enim victi estis.

VERS. 15, 16. « Exterriti sunt, non responderunt ultra; veteres fecerunt ex se sermones; sustinui, non enim locutus sum, quia steterunt, non responderunt. »

Dicunt nonnulli duos hos versus non esse Eliae, sed libri auctoris, qui amicorum taciturnitatēm hoc loco interserit: ego autem Eliae esse dico, et figuram verbi inesse, quae apostrophæ dicitur; de iis enim, tanquam cum alio sermonem interea habebret, loquitur. Quandoquidem illi propter Jobi verba perculti erant, et silentio sermones suos antiquos, putidos, et inutiles esse ostenderant, ideo ego loquor; unde etiam subiungit: Ego autem sustinui, et non locutus sum, arbitratuſ eos aliquid habere quod regererent; postquam autem, Jobi sermonibus retusi, constituerent, nec ultra progredi possent, ad ea quae dicta sunt reprehendenda, in medium prodii.

VERS. 19. « Venter autem meus, sicut uter musto servens ligatus, (Symmachus vero, Sicut vinum novum quod respirare nequit.) aut veluti follis ærarii disruptus. »

Hic ostenditur, quod Eliae diu loqui parturient, sustinuerit, patienter tulerit, ac fere disrumperetur; magna etiam patientia instrui eum oportebat: posse

¹⁰ Ισ. διὰ τὰ τοῦ Ἰώνῳ δήματα.

quippe verba comprimere, imprimis sapientiae A ἐστι μάλιστα σοφίας ἔργον, δύνασθαι φήμενα κατα-
opus est.

CAP. XXXV.

VERS. 9, 10. « A multitudine calumnis appetiti vociferabuntur, clamabunt a brachio multorum. Et non dixit: Ubi est Deus qui fecit me, qui distribuit custodias nocturnas? »

Chrysost. et Orig. Vel nonne vides, quemadmodum in exercitu, omnia ordinata, et cum accurata diligentia unumquodque in ordine decoro se contineat, nihilque suos terminos transiliat, aut locum alienum invadat? Hominibus igitur dormientibus, nullæ insidiæ struuntur; cum enim seræ obambulant, tunc isti somnum capiunt. Vide autem, quod Elius laudes Dei et praeconia persequatur, cum de eo dicat. Qui distribuit custodias nocturnas. Vis autem videre quomodo Deus nocturnas vigilias distribuat? Totum hujus vitæ tempus nox est et tenebræ, lux in posterum tibi reservatur; nunc enim in speculo vides^m, lucem autem aliquando visurus est: nox enimvero universum hoc sæculum est, et vigiliis dispositis in nocte hac opus est, ut vigiles noctibus deputati, a latronibus, a feris, et hostibus, eos qui in nocte sunt, custodiant. Quinam vero sunt custodes? Angeli, qui circa nos tentoria figunt, et castramentanturⁿ.

VERS. 14. « Judicare autem coram eo, si potes collaudare eum, sicuti est et nunc. »

Olymp. et Chrysost. Dei, inquit, excellentiam animo tecum reputa, an laudum ejus præconium intellectus tuus capere possit. Quid igitur est quod cum tanto ac tali in judicium descendere volueris, cum pro dignitate laudes ejus celebrare non possis? neque hoc quidem, pro suppliciis quæ nunc patet. Si enim, judicibus constitutis pro tribunali ageret, et cause suæ firmamenta in medium proponeret, non laudibus eum efferre, non meritis honoribus, pro iis quæ nunc tibi evenerunt, cum injuria et suppicio te affectum esse existimas, præsequi valeres, Deum enim pro dignitate non posse laudare, magnum non est: in iis autem quæ nobis contingunt, non posse illum qui cum eo judicio contendere voluerit, dignis laudibus eum celebrare, magnum est.

CAP. XXXVIII.

VERS. 1. « Et postquam quietus est Elias loqui, dixit Dominus ad Job per turbinem et nubes. »

Cum nubes cœli symbolum sit, ut Jobi mentem erigeret, ac vocem illam, quemadmodum in arcæ propitiatorio, desuper demissam persuaderet, cœlum ipsum quodammodo, thronum suum, coram Jobo sistere volens, proprius illi admovit: quod in monte etiam mihi factum fuisse videtur, cum nubes immiseret, ut vocem ex alio demissam intelligerent.

D

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

« Μετὰ δὲ τὸ παύσαθαι Ἐλιοὺν τῇ λέξεως, εἶπεν δὲ Κύριος τῷ Ἰώνδιᾳ λαϊλαπος καὶ νεφῶν. »

Ἐπειδὴ σύμβολον οὐρανοῦ νέφος, ὡσαντει αὐτὸν ἐπιστῆται βουλόμενος τὸν οὐρανὸν τῷ Ἰών, οἰοντει τὸν θρόνον αὐτοῦ ἥγαγε πλησιόν αὐτοῦ, ὥστε διαναστῆναι αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, καὶ πεῖσαι δι τὸν θρόνον αὐτην φέρεται ἡ φωνὴ, καθά καὶ ἐπὶ τοῦ λαϊλαποῦ τῆς κιβωτοῦ· τοῦτο μοι δοκεῖ καὶ ἐπὶ τοῦ θρόνου γενέσθαι, δι τοῦ φέρεται ἡ φωνὴ, ἵνα μάλιστι δι τὸν θρόνον ἡ φωνὴ.

^m I Cor. xiii, 12, 13. ⁿ Psal. xxxiii, 7.

^{**} Ιο. Ἐλιούς.

« Τίς οὗτος δὲ κρύπτων με βουλήν; [Σύμμαχος, Α] Σκοτεινὸς γνθμη,] συνέχων δὲ ρήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ δὲ οἰεῖται κρύπτειν; »

“Ορα τί ποιεῖ· ἐμοὶ δοκεῖ, ἀπὸ τῶν ρῆμάτων τούτων στοχαζομένῳ, ἔτερόν τι αὐτοῦ τὴν διάνοιαν εἰσιέναι. Ἐπειδὴ γάρ πολλὰ ἦν & κατὰ διάνοιαν ἔσχεν δὲ Ίων, καὶ εἰς μέσον ἔξεγεγκεῖν οὐκ ἐτόλμα, ἀπὸ τούτου πρώτου¹⁴ διανίστησιν αὐτὸν, καὶ δείκνυσιν δὲ προνοεῖ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, καὶ πάντα οἵδε σαφῶς· ὥστε ἀπὸ τῶν προτέρων ἔκεινων δρχεται, τῶν μᾶλλον ἀσυγγνώστων. Εἰ γάρ ἀπέρ ἐτόλμησεν εἰπεῖν, οὐτῷ φορτικῷ καὶ ἐπακθῆ, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖνα· διὰ τοῦτο προτέρους αὐτοὺς ἐπιτίθησι τὸ φάρμακον. Τίς οὗτος; φησίν. ‘Ομοῦ ἐκ προοιμίου δείκνυσι τὸ μέσον τοῦ Θεοῦ, οἶν. Τίς δὲ κρύπτειν ἀπ’ ἐμοῦ ἐπιχειρῶν, εἰπέ μοι, τοῦ τὰ ἀπόρρητα μετ’ ἀκριβείας εἰδότος; Μή γάρ, ἐπειδὴ οὐκ εἰπεῖς αὐτῷ, οὐχὶ ρήματά ἔστιν; Ἐτέχθη, καὶ γέγονε λόγος· ὥστε μάτῃ κρύπτειν βούλει & λαθεῖν οὐκ ἔστιν. Ὁρῆς τῶς ἡμέρως, πῶς διορθωτικῶς καὶ ἐλεγχτικῶς διαλέγεται.

des, quia latere nequeunt. Vides quam blando, et ad corrigendum ac reprehendendum idoneo sermone utalitur.

« Ζώσαι ὥσπερ ἀνήρ τὴν ὅσφυν σου· ἐρωτήσω δέ σε, σὺ δέ μοι ἀποκριθήτε. »

Ἐπειδὴ καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς ἀθυμίας ἦν, διανίστησιν αὐτὸν διὰ τῶν ρῆμάτων, ὥστε προσέχειν τοῖς λεγομένοις· καὶ κατ’ ἐρώτησιν προάγει τὸν λόγον, ὅπερ ἔστιν ἐλεγχτικώτερον μάλιστα· καὶ δεκανεῖν, διὰ πάντα σοφίᾳ καὶ συνέσει ποιεῖ¹⁵, καὶ οὐκ ἦν τοῦ τοσαῦτα μετὰ σοφίας ἐργάζομένου, δινθρωπον, δι’ ὃν ἀπαντά ἐτεκτήνατο, παριδεῖν ὡς ἔτυχε πάσχοντα κακῶς.

•
‘Απόρρητα μανθάνομεν μυστήρια διντῶς· καὶ τὸ πρὸς τὸν Ίων εἰρημένον, οὐ πρὸς ἐκείνον εἰρηται μᾶλλον ἢ πρὸς τὴν διάνοιαν. Ζώσαι ὥσπερ ἀνήρ τὴν ὅσφυν σου· καὶ γάρ ἡμῖν ταῦτης δεῖ τῆς προθυμίας καὶ τῆς διαναστάσεως.

« Ποῦ ἦς ἐν τῷ θεμελιούν με τὴν γῆν; »

Τί λέγεις, φησί; γῆν μὲν μετὰ ἀκριβείας τοσαύτης ἐστήριξα διὰ σὲ, σὸ δὲ παρόφθομαι δι’ ὃν ἐκείνην ἐποίησα; Διὰ τοῦτο οὐ λέγει τῆς πλάσεως τὴν σογίαν, καὶ τὴν δημιουργίαν τὴν κατὰ τὴν κατασκευὴν, ἀλλ’ ἐκ περιουσίας ἀπὸ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ δείκνυν, διὰ σὲ, πάσῳ μᾶλλον σύ; Οὐκ εἴπε δὲ, ‘Οτε ἐποίησα· ἀλλ’, ‘Οτε ἐθεμελίωσα· καὶ γάρ αὐτὸν τὸ στῆναι¹⁶ αὐτήν, μεγάλης τέχνης ἦν, οὐκ ἔχουσαν θεμέλιον, οὔτε κρηπίδα, οὔτε ύποδάθραν, σώματος δικρονού τοσοῦτον ἐναρμόσαι, καὶ πῆξαι βεβαίως οὕτως, ὡς ἐν τοσούτῳ χρόνῳ μὴ παρασαλευθῆναι.

« Τίς ἔθετο τὰ μέτρα αὐτῆς, εἰ οἴδας; ή τίς δὲ παγαγῶν σπαρτίον ἐπ’ αὐτῆς; »

¹⁴ Ισ. τοῦ πρώτου. ¹⁵ Ισ. ἐποίει. ¹⁶ Ισ. στῆναι.

VERS. 2. « Quis est hic qui celat me consilium? [Symmachus, sententia et mente tenebricosus?] continens autem sermones in corde, et me putat celare? »

Quid agat, considera. Mihi certe, ex verbis istis conjecturam facienti, aliud quidpiam animum Jobi subiisse videtur. Cum enim multa essent quæ mente seruum volveret, nec in medium proferre auderet, statim in limine excitat eum Deus, et rerum humarum providam curam se agere, omniaque evidenter scire ostendit: quare a prioribus illis, quæ veniam minus merebantur, sermonis initium dicit; nam si gravia adeo et molesta erant quæ eloqui est ausus, multo magis illa quæ suppresserat; quare prioribus illis medicinam adhibet: *Quis hic est?* inquit. Statim in sermonis exordio intervallum inter Deum et hominem ob oculos ponit; ac si diceret: Dic amabo, quisnam sis qui me, cui arcana et abditæ accurata cognitione perspecta sunt, celare contendis? Num enim continuo verba non sunt, quia ea non protuleris? simul ac mens aliquid peperit, sermo est: quare frustra occultare ea studia in sermone.

VERS. 3. « Accingere tanquam vir lumbum tuum: interrogabo autem te, tu autem responde mihi. »

Quoniam Jobus mœrore confectus, animo concidisset, ut iis quæ dicenda erant advertere posset, verbis eum erigit; ac sermone interrogatorio utilitur, quod genus loquendi redarguendi vim eximiā habet; et prudenter ac sapienter universa ab eo condita suissē ostendit; et quod hominem, propter quem omnia fabricatus esset, casibus adversis oppressum negligere, partes ejus non essent, qui tanta cum prudentia operatus fuisset.

Arcana certe mysteria hinc discimus; et quod Jobo dictum erat: *Accingere tanquam vir lumbum tuum*, non magis illi quam nobis dictum est; hanc enim studii alacritatem, et animi promptitudinem nos etiam ostendere oportet.

VERS. 4. « Ubi eras cum fundarem terram? »

Quid ais, inquit? Egone qui terram tua causa tantæ solertia stabilivi, te, propter quem illam creavi, neglecturus sum? Ac propterea prudentiam qua D hominem plasmavit, et opifcium quo usus est dum eum fabricaret, lacet, argumentoque a terra et cœlo petito, abunde illud demonstrat; si mundus tua causa tantam providentiam experitur, quanto magis tibi ipsi providentia invigilat? Non autem dixit, cum crearem; sed, cum fundarem: terram enim, nullo fundamento, basi, aut cultura nixa, statuere, ac tantam corporis molem apte adeo concinnare, firmiterque stabilire, ut tam longo temporis spatio sedibus suis incœnclusa maneat, rari et eximii artificii opus erat.

VERS. 5. « Quis posuit mensuras ejus, si nosi? aut quis est qui induxit super eam funiculum? »

Non igitur temere et fortuito tanta molis facta A est terra; verum meo iudicio, si vel tantillum ei adderetur, nimia et inmodica esse; ac pari ratione, si detrahheretur, tota laudi et corrumphi videretur: et hoc est quod *mensurae* et *funiculus* innunt.

VERS. 10. « Et posui illi terminos, circumponens claustra et portas. »

Mare hoc loco adeo firmiter et in tuto situm esse, ac si vinculis constringeretur, ostendit: firmatatem enim his verbis, sequentibus autem, operis facilitatem ob oculos proponit; subjungit enim:

VERS. 13. « Excutere impios ex ea. »

Latrones, bustorum violatores, et reliquam eorum turbam intelligit, qui ad patranda sua scelera, noctis adminiculo utuntur: hi enim, luce exorta, non amplius in terra libere vagari audent, sed ex ea exterminantur, ac in latebris abduntur, quia lucem, scilicet, quæ opera illorum arguit, oderunt.

VERS. 14. « Aut tu sumens terram lutum, plasmasti animal, et idoneum ad loquendum eum posuisti super terram. »

Olympiodori, Severi et Chrysostomi. Nun tu, inquit, o Jobe, accepto pulvere aqua madefacto, hominem e terra finxisti? num ratione, prout ego, eum ornasti? et mundi ornamentum ostendisti? Unde apparet cætera animantia ratione destituta fuisse, quam quidem Deus homini, tanquam ipsi peculiarem, attribuit; *animal enim idoneum ad loquendum, rationale vocat.* Illud autem: *Poni super terram, est, omnium quæ in terra sunt dominum C constitui.* Adeo ut propter ultrumque hoc Deum ego admirer, quod corpus humanum corruptioni obnoxium condiderit, et quod potentiam ac sapientiam suam in corruptione manifestaverit (substantie enim vilitas, artificii penuriam et difficultatem præcipue declarat), quod luto, scilicet, et cineri tantam harmoniam, ac tales sensus, tam varios et omnigenos, quique tam largam philosophandi materiam præbeant, indiderit: e terra etenim, quæ materiam tantum tegulae et lateri ministrat, oculum tam pulchrum fabricare, tantiisque viribus instruere valuit, ut exiguae pupillæ perceptione tot numero corpora videre et complecti possit.

VERS. 22, 23. « Aut venisti in thesauros nivis? aut thesauros grandinis vidisti? et reposita sunt tibi in tempus inimicorum, in diem bellorum et pugnae. »

Chrysostomi et Olympiodori. Thesauros dicit, non quia apothecæ sint, sed quia prompte cum ipsi visum fuerit, ea tanquam ex thesauris excutiens ostendat. Nostri igitur, inquit, qua ratione nivem et grandinem quæ non videntur, apparere faciam? vel an contra hostes uti his poteris, prout ego possum? Vides quod opportunitatem earum rerum his verbis ostendat, quod, scilicet, non temere, sed tempore opportuno eveniant; nive enim et grandine contra hostes utitur, et cum supplicio aliquos punire vult.

¹⁶ Ισ. Ἀρα. ¹⁷ Ισ. δ. ¹⁸ Ισ. ἀπορον καὶ ἀμήχανον.

« Αρα οὐχ ἀπλῶς τοσαῦτη γεγένηται ἡ γῆ, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν· ἀλλ' ἐμοὶ δοκεῖ, εἰ καὶ τὸ τυχόν προσετέθη, ἀκαίρον εἶναι, καὶ εἰπερ ἀφῆρέθη ὁμοίως τῷ λόγῳ, πᾶσαν αὐτὴν λυμήνασθαι· καὶ τοῦτο αἰνίττεται τὰ μέτρα καὶ τὸ σπαρτίτι.

« Ἐθέμην δὲ αὐτῇ δρις, περιθεὶς κλεῖθρα καὶ πόλας. »

Ἐνταῦθα δείκνυσιν διτοιον οὕτως ἀσφαλῶς ἔστηκεν, ὥσταντε δεδεμένη. Διὰ μὲν οὖν τούτου, τὸ ἀσφαλές· διὰ δὲ τοῦ ἔξης, τὸ εὔκολον δείκνυσιν· ἐπάγει γάρ·

« Ἐκτινάξαις ἀσεβεῖς ἔξι αἰθῆς. »

Περὶ τῶν ληστῶν, καὶ τῶν τυμβωρύχων, καὶ τῶν δλλῶν ἀπάντων λέγει, τῶν τῇ νυκτὶ πρὸς τὴν οἰκεῖαν κεχρημένων πονηρίαν· οὗτοι γάρ, τοῦ φωτὸς ἀνατεῖλαντος, οὐκέτι ἐπὶ τῆς γῆς παρέθισιάζονται, ἀλλ' ἔξι αὐτῆς ἐκτινάσσονται, καὶ συστέλλονται· μισοῦσται γάρ τὸ φῶς, ὡς ἐλέγχον αὐτούς.

« Ή σὺ λαβὼν γῆν πηλὸν, ἐπλασας ζῶον, καὶ λαλητὸν αὐτὸν ἔθου ἐπὶ γῆς; »

Οὐλυμπιοδώρου, Σεβήρου καὶ Χρυσοστόμου. Αλλὰ¹⁶ σὺ, φησὶν, διάλογον, λαβὼν χοῦν ὑδατί βεβρεγμένον, ἀπὸ γῆς ἐπλασας ἄνθρωπον; καὶ λόγῳ τούτον ἐκδημησας, ὕσπερ ἐγώ; καὶ τοῦ κόσμου κόσμον ἀνέδειξας; Οθεν δῆλον διτοιον τὰ δλλὰ οὐκ εἰχε τὸ λογικόν οὐ¹⁷ γάρ δια τὸ ἔξαιρετον αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ προσῆψε· λαλητὸν γάρ, τὸ λογικόν φησι ζῶον. Τὸ δὲ, Τεθῆραι ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ταχθῆναι κυριεύειν πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Ός ἔγωγε δι' ἀμφότερα ταῦτα θαυμάζω τὸν Θεὸν, διτοιον τε φθαρτὸν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐποίησε, καὶ διτοιον τὴν φθορὰν τὴν οἰκείαν ισχὺν ἐπέδειξε καὶ σοφίαν· τὸ γάρ εὐτελές τῆς οὐσίας, τρύπον δείκνυσι μάλιστα τῆς τέχνης τὸ εἴποτον¹⁸ καὶ εύμήχανον· διτοιον ἐν πηλῷ καὶ τέφρᾳ τοσαύτην ἐνέθηκεν ἀρμονίαν, καὶ τοιαύτας αἰσθήσεις, οὕτω ποικίλας καὶ παντοδαπάς, καὶ τοιαύτα δυναμένας φιλοσοφεῖν· καὶ γάρ ἀπὸ γῆς, τῆς θάλασσῆς γίνεται κέραμος καὶ πλινθὸς μόνον, ἵσχυσεν διφθαλιμὸν οὕτω ποιῆσαι καλὸν, καὶ τοσαύτην ἐκθεῖναι τούτῳ δύναμιν, ὡς μικρᾶς κόρης ἀντιλήψει τοσαύτα δρᾶν καὶ περιλαμβάνειν αώματα.

« Ηλθες δὲ ἐπὶ θησαυρὸν χιόνος; θησαυρὸν δὲ χαλάζης ἐώρακας; ἀπόκεινται δέ σοι εἰς ὠραν ἐχθρῶν, εἰς τὴν μέραν πολέμων καὶ μάχης. »

Χρυσοστόμου καὶ Οὐλυμπιοδώρου. Θησαυρὸν λέγει, οὐχ διτοιον ἀποθήκαιον εἰσιν, ἀλλ' διτοιον ἐτοίμως οὕτως, ὕσπερ καὶ ἐκ θησαυρῶν ἐκβάλλων, δείκνυσιν αὐτὰ διτοιον βούληται. Οἰσθα οὖν, φησὶ, πῶς τὴν μή φαινομένην χιόνα καὶ χαλάζαν ἐκφαίνεσθαι παρασκευάζω; ή δυνατός εἰ τούτοις κατὰ πολεμίων χρήσασθαι, ὅπερ ἐγώ ποιεῖν ικανός; Όρες διτοιον τούτο βούλεται τὸ εὔκαρπον δηλῶσαι, ὡς δρα κατὰ καιρὸν τοῦτο γίνεται, καὶ οὐχ ἀπλῶς· κέχρηται γάρ τῇ χιόνῃ καὶ τῇ χαλάζῃ κατὰ πολεμίων, καὶ διτοιον βού-

ληται τιμωρήσασθαι. Είτα καὶ περὶ τῶν ἀλλων A Deinceps de aliis omnibus, de pluviis, inquam, ἀπάντων διέξεισιν, θετῶν, λέγω, καὶ πάχνης, καὶ pruina, et ventis disserit.

ἀνέμων.

ε 'Αποστελεῖς· δὲ κεραυνοὺς, καὶ πορεύσονται; ἐροῦσε δὲ σοι, Τί ἔστιν; »

'Ορφες καὶ κεραυνοὺς ἀποκρινομένους· οὐχ ὅτι οἱ κεραυνοὶ ἐροῦσι. Τί ἔστιν; ἀλλὰ δὲ πάντα, καθάπερ ἔμψυχα, οὐτως ὑπακούει τῷ Θεῷ.

ε Τίς δὲ ἔδωκε γυναιξὶν ὑφάσματος σοφίαν, ἡ ποικιλτικὴν ἐπιστήμην; »

Σεβήρου, Χρυσοστόμου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολ. 'Απαριθμούμενος τὴν οὐρανοῦ καὶ τῆς ποτίσιν, καὶ θαλάσσης κλείθρα, καὶ ἀστέρων θέσιν, καὶ ὑετοῦ ρύσιν, καὶ τὸ ἄλλα δὲ τὸν κυβερνῆσθαι τὴν ἡμετέραν ζωὴν, Τίς, φησι, γυναικας, καίτοι τὰ ἄλλα ἀσθενεῖς οὖσας, ἐσόφισεν εἰς ὑφάσματων κατασκευὴν, καὶ εἰς τὸ ταῦτα καταποικίλειν ταῖς τῶν ἔβλων βαφαῖς τε καὶ χρύμασιν; 'Αναμίγνυσι δὲ ἡ θεῖα Γραφὴ τοῖς μεγάλοις τὰ μικρά, καὶ γυναικῶν θαυμάζει σοφίαν τὴν ἐν ὑφάσμασι, Τίς δὲ κακες, λέγουσα, γυναιξὶν ὑγάσματος σοφίαν, καὶ ποικιλτικὴν ἐπιστήμην; Ζώου λογικοῦ τούτου¹⁹, καὶ περιττοῦ τὴν σοφίαν, καὶ μέχρι τῶν οὐρανίων ὀδεύοντος· οὐ γάρ ἡ τυχούσα σοφία αὕτη ποικίλη τις οὖσα, οὐδὲ μικρὰ ἡ χρῆσις. Οὐχ ἀτημέλεισται²⁰ οὖν ἡ περὶ τοὺς ιστοὺς φλοτεχνία, οὐδὲ ἀπέρριπται ὡς περιττή, ἀλλὰ ἔνεστι κάν τούτοις²¹ θεῖα σοφία, καὶ ἡν οὐκ αἰσχύνεται Θεὸς ιδίαν ἀποκαλεῖν, οὐκ ἄλλον λέγων εἶναι ταῦτης δοτῆρα καὶ χορηγὸν ἀλλ' ἔαυτόν.

ε Θηρεύεις δὲ λέσσουσι βρόδαν, ψυχᾶς δὲ δρακόντων ἐμπλήσιες; Δεδούκασις γάρ ἐν κοιταῖς αὐτῶν, καθηγοῦται δὲ ἐν ὄλαις ἐνεδρεύοντες. »

Τίνος δὲ ἔνεκεν ταῦτά φησι; ὅτι εἰ τῶν περιττῶν τοσαύτην ποιοῦμας πρόνοιαν, τῶν οὐδὲ εἰς δουλείαν ὅμιλον χρησίμων, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὅμιλον; τί γάρ τοσούτον δριελος ἀνθρώπῳ ἐκ τῶν τοιούτων:

ΚΕΦ. ΛΘ.

ε Εἰ ἔγνως καιρὸν τοκετοῦ τραγελάφων πέτρας, ἐφύλαξας δὲ ὠδῖνας ἐλάφων, τρίθυμησας δὲ μῆνας αὐτῶν πλήρεις τοκετοῦ αὐτῶν, ὠδῖνας δὲ αὐτῶν ἐλυσας, ἐξέθρεψας δὲ αὐτῶν τὰ παιδία ἔξω φόδου, ὠδῖνας δὲ αὐτῶν ἐξαποστελεῖς; »

Καλῶς δὲ εἶπεν, ἐφύλαξας· ἐπειδὴ γάρ ἀεὶ ἐν φυγῇ, καὶ φόδω καὶ, ἀτονίᾳ²² τὸ ζῶον ἀεὶ πτηδῶν καὶ ἐναλλόμενον²³, πῶς, φησιν, οὐκ ἀμβλώσκει, ἀλλὰ πλήρης δὲ τόκος ἐξέρχεται; Τὸ δὲ, Υδίνας αὐτῶν ἐλυσας, ἐμφαντικῶς εἰρηται· αὐτομάτως γάρ ἀποκύουσιν, οὐ δεόμενας ματεύσεως. Τὸ δὲ, Εξέθρεψας αὐτῶν τὰ παιδία ἔξω φόδου; σαφέστερον δὲ θεοδοτίων ἡρμήνευσεν, εἰπών· Ἐδειράσθωσι τὰ παιδία αὐτῶν, σιασώσεις αὐτά; Τὸ δὲ, Εξαποστελεῖς ὠδῖνας αὐτῶν; εἰ μὲν ὠδῖνας αὐτῶν τὸ πάθος νοήσεις, τὸ δὲ, ἐξαποστελεῖς, ἀντὶ τοῦ, παύσεις, παρεῖληπται· Παύσεις γάρ, φησι, τὰς ὠδῖνας.²⁴ τὰ

D

VERS. 35. « Milles autem fulmina, et ibunt? aut dicent tibi: Quid est? »

Vides fulmina etiam respondere; non quod fulmina dicant: Quid est? sed quia omnia, ac si animalia essent, Deo obtemperent.

VERS. 36. Quis autem dedit mulieribus texturæ sapientiam, aut variegandi scientiam?

Severi, Chrysostomi et Gregorii Theologi. Cum cœli et terræ creationem, maris claustra, siderum situs, pluviae fluxum, et alia quibus vitam nostram gubernat, enumerasset: quis, inquit, mulieres, alias imbecilles, textilium artificium, et ut lanarum tinturis ac coloribus ea vasiegarent, largitus est? Magnis autem Scriptura etiam parva admisit, et seminarum in textilibus consciendis sapientiam admiratur, dicendo: Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, et variegandi scientiam? Hoc enim animalis est ratione prædicti, quod prudentia excellit, et ad cœlestia usque penetrat: non enim vulgaris est hæc variegandi sapientia, neque usus ejus exiguum. Non neglecta igitur jacet texturæ ars, neque tanquam supervacanea abjicitur, sed in hac etiam divina sapientia inest, quam Deus non erubescit suam vocare, cum non alium, sed seipsum ejus datorem et subministratorem esse dicat.

VERS. 39, 40. « Aut venaberis leonibus escam, aut animas draconum replebis? Timuerunt enim in cubilibus eorum, et sedent in silvis insidiantes. »

Quorsum vero hæc dicit? Si supervacaneas, inquit, bellias et minime necessarias, quæ vestro servitio utilitatem nullam præstant, tanta providentia complector; an non multo magis vos? quem fructum enim et utilitatem homo ex hujusmodi percipit?

CAP. XXXIX.

VERS. 1-3. « Si cognovisti tempus pariendi trachelophorum petræ, aut partus cervarum custodisti, et numerasti menses earum plenos partus earum, et dolores earum solvisti, et nutriti hinnulos earum sine metu, et partus earum emittes? »

Recte autem dixit, custodisti: Quomodo enim, inquit, cum animal in fuga, metu et formidine semper sit, ac perpetuo saliat et subsiliat, abortum non patitur, sed fetum absolutum edit? Illud vero, Dolores earum solvisti, per emphasis dictum est; sponte enim sua pariunt, nec obstetricis ope indigent. Illud autem: Nutristi hinnulos earum sine metu? Theodosio evidentius interpretatus est, dicens, Si dederint parvulos suos, salvabis eos? Illud vero, Partus earum emittes? si passionem ipsam et dolores in partu, partus nomine intellexeris, emittes, pro, cessare facies, sumitur; sistes enim, in-

¹⁹ Ισ. τοῦτο. ²⁰ Ισ. ἀτημελεῖται. ²¹ Ισ. ταῦτη. ²² Ισ. ἀγωνίᾳ. ²³ Ισ. ἀλλόμενον. ²⁴ Ισ. suppl. εἰ δέ.

quit, dolores partus, ne semper in iis sint : sin autem partus, pro partu editis et in lucem natis acceperis, illud emittes, idem est quod, ablegabis ; quod Symmachus sua versione innuit, Quae peperrunt, derelinquunt : postquam enim fetus recenter editos ad tempus educaverint, quo libitum iis est, abire sinunt. Atque hunc sensum versus qui proxime sequitur exhibet.

VERS. 5-7. « Quis autem est qui dimisit onagrum liberum, et vincula ejus quis resolvit ? »

Quis hoc, inquit, ita disposuit ? Quis naturæ leges sancivit ? Cum enim illæ perpetuae sint, nec fabem ullam aut corruptelam patientur, robustum illud animal et indomitum, licet millies studiose contenderis, in potestatem tuam non rediges, neque cicur et mansuetum reddes.

VERS. 19. « An tu circumdedisti equo virtutem [Symmachus, binnitum, Theodosio vero, clamorem, reddidisti], et induisti collum ejus timore. »

Equi, animalis cicuris, mentionem faciens, ad id quod vitæ humanæ utilitatem maximam affert, orationem traducit, et multa de hoc animali narrat ; quemadmodum elatum, et erectum, et ad bellum aptum sit, et quemadmodum homini salvando idoneum existat. Vides utrumque, asinum simul silvestrem et equum, superbum et elatum esse, hunc autem homini subiectum, illum vero nequam.

VERS. 24. « Nec credet donec significaverit tuba. »

Tubam, inquit, audit, et belli signum novit, ac e longinququo sonitum bellicum edit.

VERS. 26. « Ex tua vero scientia stetit accipiter, expansis pennis immobilis, respiciens quæ ad Austrum. »

Vide quam multa paucis verbis complectatur. Cur neque bovis, neque ovium, neque ejusmodi pecorum meminit, sed inutilium, et eorum quæ frustra existere videntur ? Ut, si erga illa animalia tanta sit Dei sapientia et providentia, multo magis erga hoc genus esse ostenderet.

CAP. XL.

VERS. 4. « Nunquid brachium est tibi instar Domini ? »

Ex iis, inquit, quæ de anni tempestatibus, de meteoriis, de Providentia erga genus animantium sciabantur, manifestum est quod homines mili curæ sint : cur autem tamē temptationem tibi inflixerim, nuper audivisti, quod, scilicet, virtutis tuæ declaratio, ut documentum ejus præberes, causa fuerit derelictionis. Hic autem vires meas et potentiam disce, et quod instar bellatoris vulnerari te non passus sim : quo enim robore prædictus es, ut in prælium tecum descendam ? Num brachium tibi est instar brachii Domini ? aut pari potentia armatus es ?

²⁰ Ισ. τεχ. θέντα. ²¹ Ισ. ὕδιναν. ²² Ισ. φίλον. ²³ γρ. τέθεικεν. ²⁴ Ισ. εδ χρησιμώτατον. ²⁵ Ισ. Κύριον. ut in ms. Theclæ. ²⁶ Ισ. "Οτι: ²⁷ Ισ. μέλει. ²⁸ Ισ. περιώρων.

Α ὡδινθέντα καὶ τεθέντα ²⁹ ἔχληψῃ, τὸ δέ, ἀξαποπετεῖς, τὸ δέ, ἀκρέμψεις αὐτὰ, δηλοῖ : δέ καὶ Σύμμαχος ἤντειο ἔκδούς : « Α ὡδινησαρ ³⁰ ἀπολείπουσι » μετὰ γάρ τὸ ἔκθρεψαι τὰ νεογνά, ἐώς ταῦτα ὅποι φίλων ³¹ αὐτοῖς πορεύεσθαι. Ταῦτην τὴν διάνοιαν καὶ δέξια στίχος παρίστησιν .

« Τίς δέ ἔστιν δὲ φίλος δνον ἄγριον ἐλεύθερον, δεσμοὺς δὲ αὐτοῦ τίς ἔλυσεν ; »

Τίς τούτο διετύπωσε, φησί ; Τίς τοὺς τῆς φύσεως νόμους διέθηκεν ³² ; « Οτι γάρ νόμοι διηνεκεῖς εἰσι, καὶ οὐ παραφθείρονται, ἰσχυρὸν τὸ ζῶον καὶ ἀδάμαστον, καὶ μυρία φιλονεκτῆς, οὐκ ἀξεῖς ὑπὸ τὴν χεῖσα τὴν σήν. »

B

« Η σὸν περιέθηκας ἵππῳ δύναμιν [Ο Θεοδοτλωρ δὲ καὶ Σύμμαχος, σ δὲ χρεμετιτμὸν, σ δὲ κραυγὴν, ἔξδωκεν], ἐνέδυσας δὲ τραχῆλῳ αὐτοῦ φόνον ; »

Ἐπὶ τὰ χρησιμώτατα ³³ μετάγει τὸν λόγον, ἵππου μημονεύων τοῦ χειροθήμους, καὶ πολλὰ περὶ τοῦ ζῶου τούτου διαλέγεται· πῶς γαῦρον, πῶς ἀνεστηκός, πῶς πρὸς πόλεμον ἐπιτήδειον, πῶς ἱκανὸν δινθρωπὸν διασῶσαι. Όρδες ἔκαστον γαῦρον, καὶ τὸν δνον, καὶ τούτον· ἀλλὰ τὸν μὲν ὑποκείμενον, τὸν δὲ οὐ.

C « Οὐ μὴ πιστεύσῃ ἐώς δὲ σημάνῃ σάλπιγξ. »

Ἀκούει, φησί, σάλπιγγος, καὶ οἶδε τοῦ πολέμου τὸ σύνθημα, καὶ πόδηρωθεν ἀλαλάζει πολεμικόν.

« Ἐκ δὲ τῆς σῆς ἐπιστήμης ἔστηκεν Ιεραῖς, ἀναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκίνητος, καθορῶν τὰ πρός Νότον. »

Ορά ἐξ ὑλίγων πόσα φησί. Τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐμνήσθη βοδς, οὐδὲ προβάτων, οὐδὲ τῶν δλλων τῶν τοιούτων οὐδενὸς, ἀλλὰ τῶν ἀχρήστων, καὶ εἰκῇ δοκούντων εἰναι ; δεικνὺς δέ τι εἰ ἐν ἐκείνοις σφίᾳ τοσαύτη καὶ πρόνοιᾳ, πολλῷ μᾶλλον ἐν τούτοις.

ΚΕΦ. Μ'.

« Η βραχίων σοι ἔστι κατὰ τοῦ Κυρίου ³⁴; »

« Ο ³⁵ μὲν μέλλει ³⁶ μοι, φησί, περὶ τῶν ἀνθρώπων, δῆλον ἐκείθεν ἀφ' ὧν περιορῶν ³⁷, καὶ μετέωρων, καὶ τῆς ἐν τοῖς ζώοις Προνοίας τρώηται. Τίνος δὲ ἔνεκεν τούτον ἐπήγαγόν σοι τὸν πειρασμὸν, νῦν ἤκουσας, διειπέτεια τῆς ἐγκαταλείψεως, ἥ τῆς σῆς ἀρετῆς φανέρωσις, ἵνα δοίτε ταύτης δοκίμιον. Ἐνταῦθα δὲ τὴν ἐμὴν μάνθανε δύναμιν, καὶ διειπέτεια τῆς συνεχώρησα· ἐπειδή ποτα σοι ἔστιν Ισχὺς, ἵνα καὶ εἰς πόλεμον ἀντικατασταθῶ σοι ; Η βραχίων σοι ἔστι κατὰ τὸν Κυρίου βραχίονα ; ή δύναμιν ἔχεις Ισθμενή;

« Ή φωνῇ κατ' αὐτοῦ » βροντᾶς ; »

Οὐκ ἀρά πρὸς ἐπίδειξιν ἡ βροντὴ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἀλλὰ πρὸς θεογνωσίαν. « Ήρα δὲ ὅσων τὸ ταπεινὸν τῆς αὐτοῦ φύσεως ἐλέγχει. Καὶ οὐ λέγει, ὅτι Ταπεινὸς οὐ· ἀλλ', ὅτι Μέγας ἐγώ, καὶ οὐ δύνασαι· ἀπερ ἐγώ. »

« Άλλὰ δὴ ίδου θηρία παρὰ σοι, χόρτον Ισα βουσὶν ἔσθιουσιν. »

« Εστι δὲ καὶ περὶ θηρίων αἰσθητῶν νοῆσαι τὸν στίχον, & καὶ τὴν φύσιν πολλάκις Θεού βουληθέντος ἡγνόησεν· τὸ γάρ θαυμαστὸν, ὅτι τὸ θηρίον οὐκ αἰμοδόρον ἔστιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ βοὸς σιτεῖται τροφήν. Ἐπεὶ οὖν τοῦτο παράδοξον, πυνθάνεται τοῦ Ἰὼν, εἰ καὶ παρ' αὐτῷ τοιούτον τι γίνεται, ὥστε τὰ θηρία χόρτον ἔσθιεν, ἀλλὰ μὴ σάρκας. Είτε λέγει περὶ δύο τινῶν, τοῦ μὲν χερσαίου, τοῦ δὲ ἐνύδρου καὶ θαλαττίου. Καὶ οὐκ ἀγνοοῦμεν ὅτι πολλοὶ περὶ τοῦ διαβόλου ταῦτα εἰρήσθαι νομίζουσι, κατὰ ἀναγωγὴν ἐκλαμβάνοντες· δεῖ δὲ πρότερον τῆς Ιστορίας ἐπιμεληθῆναι, καὶ πότε ἔστι τὸν ἀκροατὴν ώφελεν καὶ ἐκ τῆς ἀναγωγῆς, μὴ παριδεῖν. »

« Ένσιτοῦνται δὲ ἐν αὐτῷ ἔθνη, μεριτεύονται δὲ αὐτὸν Φοινίκων ἔθνη. » [Άκυλιας δὲ, Ήμισεύουσιν αὐτὸν μεταξὺ Χαναναίων.]

Τοσούτος αὐτῷ δ τοῦ σώματος δγκος ἔστιν, ὡς δυνηθῆναι δλοκλήρῳ φύειν ἀρκέσαι. Οὐ γάρ δὴ ὡς τούτου μέλλοντος γίνεσθαι, ταῦτα φησι. Φοινίκων δὲ ἐμνήσθη διὰ τὴν ἐμπορίαν.

ΚΕΦ. ΜΒ'.

« Διὸ ἐφαύλισσα ἐμαυτὸν, καὶ ἐτάχην· ἥγημαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδὸν. »

Ταῦτα ἀπολογία ὑπὲρ τῶν προτέρων ἀπάντων· οὐδὲ γάρ ἀπαλλαγῆς τοῦ πειρασμοῦ ταῦτα φησιν, ἀλλ' ἔτι ἐν τοῖς δεινοῖς ὡν παλινφύλαιν ἥσεν. Οὐδὲν, φησιν, ἐμαυτὸν τίθεμαι, ἀπολογίαν ὑπὲρ τῶν προτέρων ποιοῦμαι, καὶ τούτων ἀνάξιος²⁸ ήμην ἐγώ. Τι οὖν δὲ Θεός; Ἐπειδὴ ἐαυτὸν κατεδίκασε, τότε ἐδικαίωσεν αὐτὸν. Θεώρει δὲ τοὺς ἀγίους δινδρας, πῶς δὲ μειζόνων ἀξιοῦνται, πλείονα κτῶνται ταπεινοφροσύνη· οὗτοι καὶ Ἀβραὰμ, διτε εἶδε τὸν Κύριον, εἰπεν· « Εγώ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός. »

« Νῦν δὲ λάβετε ἐπτὰ μόσχους, καὶ ἐπτὰ χριοὺς, καὶ πορεύθητε πρὸς τὸν θεράποντά μου Ἰὼν, καὶ ποιήσει κάρπωσιν ὑπὲρ ὑμῶν. »

Οὐκ ἀν τοῦτο προσέταξεν, εἰ νόμος ἦν· ἀλλ' αὐτὸς ἔκρεις γίνεται, ἐκείνων προσαγόντων τὰς θυσίας· καὶ ὅρα, προσῆγεν ὑπὲρ τῶν πατέων, προσφέρει ὑπὲρ τῶν φίλων. Ὁρᾶς πῶς τὸ ἀμνησίκαχον αὐτοῦ δεικνύεις, μάρτυρας αὐτοὺς ποιεῖ γενέσθαι τῆς ἀμετῆς τοῦ δινδροῦ· καὶ δείκνυσι τῆς ἀμαρτίας τὸ μέγεθος, καὶ διὰ τῆς ὑπερβολῆς τῆς κατὰ τὴν προσφοράν· οὐ

²⁷ Gen. xivii, 27.

²⁸ γρ. αὐτὸν, εἰ sic in ms. Theclæ. ²⁹ Ισ. τούτων γάρ τῶν δεινῶν οὐκ ἀνάξιος.

A VERS. 5. « Aut voce sicut ille tonas? »

Tonitru igitur et reliqua omnia, non ad inanem ostentationem, sed ad Dei nolitiam facta sunt. Vide quot argumentis vilitatem naturae ejus arguat. Non enim dicit: Tu humilis et abjectus es; verum, Magnus ego sum, neque quae ego praestare, tu potes.

VERS. 10. « Verum utique ecce bestiae apud te, fenum sicut boves comedunt. »

Potest etiam versus de bestiis sub sensum carentibus intelligi, quae saepcunnero voluntate divina naturam dedidicerunt: bellum enim sanguine minime vesci, sed bovis alimento uiri, admirandum est. Cum igitur hoc admiratione non eareat, Jobum interrogat Deus, an in ejus potestate tale quidpiam sit, ut bestiae seno, non autem carnis vescantur. Deinde de duabus specialiis, una quidem terrestri, alia vero aquatili et marina disserit. Plerosquo autem anagogice accipiendo, de diabolo hæc dicta esse existimare, non ignoramus: historiæ vere ratio in primis habenda est, neque cum ad auditorem utilitas aliqua redundare poterit, anagogia negligenda est.

VERS. 25. « Pascuntur autem in eo gentes, parvuntur autem eum gentes Phœnicum. » [Aquila vero, Dimidiabunt eum inter Chananaeos.]

Tanta est corporis ejus moles, ut genti alicui universæ sufficere possit. Hoc autem dicit, non quod ita aliquando evasorum sit. Phœnicum vero C propter mercaturam mentionem facit.

CAP. XLII.

VERS. 6. « Quamobrem sprevi meipsum, et erabui: putavi autem me terram et cinerem. »

Superiorum omnium excusationem hic habebit: Jobus enim cum hæc loqueretur, a tentatione liber non erat, sed calamitatibus oppressus palinodiam cecinit. Meipsum, inquit, nibili aestimo; quæ supra a me dicta sunt, excusari cupio; non indignus enim eram qui has ærumnas paterer. Quid igitur Deus? Postquam seipsum condemnasset, tunc illum justum pronuntiavit. Considera autem, quemadmodum viri sancti, cum ampliori honore dignantur, majore humilitate prædicti sint; sic enim Abraham, cum Dominum vidisset, dixit: Ego sum terra et cinis.

D VERS. 8. « Nunc autem sumite septem vitulos et septem arietes, et ite ad famulum meum Job, et faciet victimam pro vobis. »

Si lex promulgata tum fuisset, non hoc præcepisset Deus. Amicis autem victimas afferentibus, Jobus sacerdos fit; et qui pro liberis obtulit, pro amicis etiam offert. Vides quemadmodum virtutis ejus testes eos efficiat, dum animum ejus injuriarum immemorem suisse ostendat; ac oblationis apparatus et magnitudine, peccati gravitatem ob oculos

ponat; tot enim victimis opus non fuisset, si pecata quae remittenda erant, gravia non exstisset. Sed et victimam inidoneam fuisse declarat: *Nam nisi propter ipsum, inquit, peccati veniam vobis non concessissem; ex quo etiam liquet peccati vinculis illos solutos fuisse.*

VERS. 10. « Dedit autem Dominus dupla quæcunque erant antea Job in duplicationem. »

Passus est Deus diabolum vires suas omnes exercere; cumque sagittis pharetram omnem exhausisset, nullusque invadendi modus reliquus amplius esset, tunc, ut Victoria illustris et indubitate foret, athletam ex arena extulit.

VERS. 16. « Erat autem ipse ex patre quidem Zare, de filiis Esau filius, matris autem Bosorræ; ita ut ipse sit quintus ab Abraham. »

Cum autem Judæi adhuc in Aegypto essent, flouruit hic justus; post ejus e vita excessum, ascensum inde moliebantur: ita ut, si ipsis visum fuisset, non mediocri pietatis flamma incendi et inflammari potuerint; non enim verisimile est eum illos latuisse. Si enim adhuc in hodiernum diem reliquiae ejus monstrantur, quanto magis rebus recenter tunc gestis ostendebantur, et magnitudo et celebritas eorum quæ evenerant, omnibus qui Arabiam incolebant perspecta erat?

« Amici autem qui ad eum venerunt, Eliphaz de filiis Esau Thæmanorum rex [Theodotio autem, Filius Josaphat, reddidit]. Baldad tyrannus Sauchorum [Theodotio addit, Filius Ammon, filii Chohor]. Sophar rex Minæorum. »

Quisquis igitur librum hunc legerit, athletam hunc strenuum, tanquam exemplar archetypum intuitus, fortitudinem ejus imitetur, patientiam aemuletur, ut viam eamdem insistens, et fortiter contra omnes diaboli machinas dimicans, bonis quæ diligentibus Deum promissa sunt, potiri mereatur: adversa etiam quæ beatus passus est, malorum nostrorum medicamenta sint; et difficilis hujus ac periculosa jaellatio, calamitatum nostrarum portus. In singulis quæ nobis eveniunt, Sanctus animis nostris obversetur; cumque unum corpus totius mundi mala pertulisse viderimus, in eis quæ sigillatum nos prement, fortiter nos geramus; et ad librum hunc, tanquam ad matrem piam et indulgentem, manus suas undequaque protendentem, et liberos metu et formidine percuscos sinus soventem ac resocillaente, perpetuo recurramus; ac licet luctuosissimis ac diuturnissimis ærumnis urgeri nos contigerit, gratia Christi, Dei veri, plenum solatium inde percipientes, gaudio perfusi abibimus; cui cum Patre et Spiritu sancto, gloria sit nunc et in sæcula sæculorum. Amen.

²⁰ Is. del. xal.

Α γάρ ἀν τοσούτων ἐδέησεν ιερείων, μή μεγάλων δυτων τῶν ὁφειλόντων λυθῆναι ἀμαρτημάτων. Ἐμφαίνει δὲ, δτι οὐδὲ θυσία ἵκανη ἦν· Εἰ μὴ γάρ, φησι, δι' αὐτὸν, οὐδὲ ἀν εἰας τὴν ἀμαρτίαν ὑμῖν· διὰ τοῦτο δείχνυσιν, δτι καὶ αὐτοὺς ἔλυσεν.

« Ἔδωκε δὲ δ Κύριος διπλᾶ δσα ἦν ἐμπροσθεν Ἰώδεις διπλασιασμόν. »

Αφῆκε τὸν διάβολον δ Θεὸς πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐπιδείξασθαι· καὶ δτε ἐκένωσε τὰ βέλη πάντα, καὶ οὐδεὶς ἐπιβολῆς ὑπελίπετο τρόπος, τότε ἐνεδίδασεν ἐκ τοῦ σκάμματος τὸν ἀθλητὴν, ἵνα λαμπρὰ καὶ ἀναμφισθῆταις ἡ νίκη γένηται.

« Ἡν δὲ αὐτὸς πατρὸς μὲν Ζαρὲ, ἐκ τῶν Ἡσαῦ υἱῶν υἱὸς, μητρὸς δὲ Βασόρβας· ὡςτε εἶναι αὐτὸν

Β πέμπτον ἀπὸ Ἀδραάμ. »

« Οὐτε ἦν οὗτος λάμπων ὁ δίκαιος, ἔτι ἐν Αἴγυπτῳ ἤσαν Ιουδαῖοι· ἐμελλὸν διειέναι λοιπόν· ὡς, εἶγε ἐθούλοντο, οὐ μικρὸν εὑρισκον ἐμπύρευμα εὐσεβίας· οὐδὲ γάρ εἰκὸς ἦν λαθεῖν. Εἰ γάρ ἔτι καὶ νῦν δείχνυται τὰ λειψανα, πολλῷ μᾶλλον τότε ἐδείχθη ἀν, νεαρῶν δυτῶν τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ μέγεθος τῶν συμβενηκότων καὶ²⁰ οἱ ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἀπαντες ἀγνωσαν. »

« Οἱ δὲ ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν φίλοι, Ἐλιφάδες τῶν Ἡσαῦ υἱῶν, Θαιμανῶν βασιλεὺς [Ο δὲ Θεοδοτίων, Υἱὸς, ἐξέδωκε, Ἰωσαφάτ], Βαλδάδ ὁ Σαυχαίων τύραννος [Πάλιρ ὁ Θεοδοτίων, Υἱὸς Ἀμμών τοῦ Χωδόρ], Σωφάρ ὁ Μιναίων βασιλεύς. »

« Εκαστος δὲ τῶν ἀναγνωσκόντων, ὥσπερ εἰς ἀρχέτυπόν τινα εἰκόνα ὄρῶν τὸν ἀθλητὴν τοῦτον τὴν γενναῖον, μιμεῖσθαι τὴν ἀνδρείαν, ζηλούτω τὴν ὑπομονὴν, ἵνα τὴν αὐτὴν βαδίσας ὀδὸν, καὶ πρὸς ἀπάσας τοῦ διαβόλου τὰς μηχανὰς γενναίως παραταξάμενος, τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, ἐπιτυχεῖν δυνηθεί· καὶ γενέσθαι τὰ τοῦ μακάριου τοῦδε πάθη, φάρμακα τῶν ἡμετέρων κακῶν· καὶ τὸ χαλεπὸν τούτου κλυδώνιον, λιμήν τῶν καθ' ἡμᾶς συμφορῶν. Καὶ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν συμβαινόντων ἡμῖν λογιζόμεθα τὸν "Ἄγιον· καὶ ὄρῶντες ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς οἰκουμένης ὑποστάντες δεινά, γενναίως ἐπὶ τοῖς κατὰ μέρος διακεώμεθα· καὶ καθάπερ πρὸς μητέρα τινὰ φιλόστορογον, πανταχόθεν τὰς χειρας ἐκτείνουσαν, καὶ τὰ παιδία πεφοδημένα δεχομένην καὶ ἀνακτωμένην, οὕτω πρὸς τὴν βίβλον ταύτην ἀεὶ καταφεύγωμεν· καὶ οὐκτιστά τε καὶ μήκιστα ἡμῖν ἐπίῃ δεινὰ, ἵκανης πάντως λαβόντες τὴν παραμυθίαν, οὕτως ἀπελευσόμεθα χάριτι Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ· μεθ' οὖς τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἄμην. »

MONITUM.

(Mai, *Biblioth. nov.* IV, 155.)

Quod diu optavi ut in bibliothecæ Vaticanae codicibus novum aliquod insigne atque indubium magni Chrysostomi scriptum conpperirem, id nunc demum evenisse puto. Etenim in pulcherrimi magnique codicis catena Patrum Graecorum ad Salomonis *Proverbia*, reliquias non modicas commentariorum Chrysostomi ad prædictum dñinum librum nactus sum, quæ cupide exscriptas, raptimque Latinitate donatas hic expono. Nihil enim hujus prope inauilitæ lucubrationis legitur, ne in palmari quidem Chrysostomi Operum Maurina editione, apud quam tantummodo T. XIII, p. 2, dicuntur a Montfauconio hæc: « In dia-rio quodam, Moscoviticæ bibliothecæ manuscriptorum brevissimus catalogus assertur, interque alia ha-bentur commentaria S. Joannis Chrysostomi in *Proverbia* Salomonis, quæ nosquam alibi memorata com-perimus. » Pergit porro ibi dicere Montfauconius, suspicari se in Moscovitico codice excerpta potius operis, catenæ alicui ut fit inserta, quam integrum purumque opus exstitisse: quod mihi alioqui vix persuadet; namque auctores in catenis contexti, non ita absolute ac seorsum recitari in catalogis solent: quamobrem mihi summum desiderium inest (si certe adhuc codex ille supersit) cognoscendi nun ibi forte tam dives tamque opabilis sancti Patris thesaurus conservetur. Moscoviticus ergo codex primum est de veritate hujus operis testimonium.

Sequitur alterum testimonium ex catena Graecorum Patrum in *Proverbia*, cujus Latina tantum inter-pretatio, auctore Theod. Peltano, lucem asperxit. Ibi enim inter alios Patres, Chrysostomi quoque fragmentorum mediocris numerus legitur, quæ ex commentario in *Proverbia*, non ex aliis ejusdem scriptis, sumpta apparent. Tertium adhuc testimonium catena manuscripta Graecorum Patrum ad eadem *Proverbia* suppedit, quæ in Coisliniano superest (Bib. Coisl. p. 247), ubi item inter alia, Chrysostomi quoque nomen occurrat. Quod autem Montfauconius opp. T. III, præf. p. 2, existimat, partes codicis Coisliniani ex variis Chrysostomi operibus excerptas esse, falli mihi videtur; præsertim quia non per seipsum, sed per alios, ait (T. I præf., cap. 3), inspexisse Chrysostomi scripta in codicibus Coislinianis. En autem quartum huic operi testimonium a Vaticano codice nunc accedit, in quo Chrysostomus dñinum librum explanat, haud obiter vel oblata dum de aliis scriberet, occasione, sed presse omnino atque ordinatum, prolati sacri textus verbis, et absque ulla alienæ rei commissione explanatis: ita ut hunc esse proprium verumque Chrysostomi ad *Proverbia* commentariuin, quanquam in catena concisum et valde immunitum atque interruptum, nemo prudens dubitaturus, ut spero, sit.

Porro Vaticana catena plane differt a Coisliniana: primo quidem quia Patrum nomina variant; deinde, quia nullus auctor a medio codice Coisliniano usque ad finem nominatur; at vero in Vaticana catena per totum omnino codicem singulorum auctorum tituli in fragmentis singulis accuratissime in margine semper scribuntur. Neque ipsi Peltani catenæ similia est Vaticana, primo quia illa Latina est; iterum quia Patrum pariter nomina variant; tertio quia Chrysostomus ibi longe infrequentior rariorque est, quam in Vaticana, et a capite XX ad finem nullus; quod aliter apud nos sit: quanquam Latina Peltani fragmenta ita sæpe cum Graecis nostris consonant, ut novi testimonii vice nobis fungantur, revera Chrysostomum in Vaticano codice haberí.

Quod si argumentis etiam ex conjectura deductis fidendum est, a Cassiodori, Suidæ et Pastrengii satis notis affirmationibus disceimus, Chrysostomum in universum Veteris Novique Testamenti volumen fuisse commentatum; in quo labore Salomonis *Proverbia* ab eo neglecta quis credit? quandoquidem id genus moralis operis concionatorię ejus eloquentię populique eruditioni apprime erat idoneum? Certe inter desperitos Chrysostom ad SS. Biblia labores, explanatio quoque in minores prophetas recensenda est: namque ejus in Zachariam expositionem memorat Ephraemius Antiochenus apud Photium cod. 229, p. 819: Ο σοφὸς Ἰωάννης ἐρμηνεύων τὸν προφήτην Ζαχαρίᾳ. Nonne vero latenter Chrysostomi in Danielē explanationem primus ē codice Scorialensi Cotelerius protulit? Nonne uberes ejusdem in Jere-miam copias primus item ex Vaticana catena Ghislerius eruit? quem Ghislerii librum Montfauconius multo ante se publicum ignoravit. Nobis vero Ghislerii exemplum adhortationi et exemplo fuit ad vestigandas alias, ut fecimus, in Vaticanis Patrum ad SS. Biblia catenæ, tanti viri reliquias. Ineditum Chrysostomi ad Jobum commentarium in codice Florentino nuntiavit nobis cum specimeni ejus Bandinius catalog. Gr. T. I, p. 409, repetitique specimen illud Gallandius in PP. Bibliotheca T. VIII; quod Chrysostomi opus ex eodem Florentino codice frustra se olim promittebat editurum Fontanius Nov. Delic. T. III præf., p. 17. Utinam vero exsurgat aliquis, qui Florentinum scriptum accuratius inspiciat, de re criticum judicium instituat; et si operis dignitas tam clari auctoris nomini par est, publicis typis co-mendet! Denique Chrysostomi commentarios (ὑπομνήματα) in Marci Lucæque Evangelia diserte memorat cum laude Suidas, qui tamen nondum apparuerunt.

Nos certe augendorum Chrysostomi scriptorum haud nunc primo studium ostendimus. Namque ejus homiliam de Pentecoste ex Vaticano codice sumpsimus (Spiel. Rom. T. IV). Homiliam ejusdem de Annuntiatione Deiparae, duce quam vulgavimus Nicephoro, in numerum genuinarum, contra criticorum morositates, restituimus (sub lin. Apolog. pro SS. imag., p. 137). Item in eundem honoris gradum revocavimus breuem Chrysostomi de Paschate Sermonem, quem eidem critici eripiebant; Studita vero noster magna cum laude asserebat (Orat. de Paschate). Denique scriptam a Martyrio Antiocheno patriarcha laudationem Chrysostomi contemporalis familiarisque sui, in secundo Bibliothecæ hujus volumine partim saltem divulgavimus. Equidem constat vitandum sedulo esse spuriorum scriptorum periculum atque labem: attamen nos mediocrem jamdiu numerum observavimus, in diversarum bibliothecarum codicibus, ἀνεξότων Chrysostomi bona frugis sermonum, partim Graecorum, partim etiam ad Latinam linguam antiquitus translatorum, et quidem in summa aliquando vetustatis exemplaribus. Hos, vita comite, vel horum partem, cum eruditis publice communicabimus. Quin et ipsam Aniani interpretationem homiliarum Chrysostomi partim adhuc ineditam scimus, atque in codicibus vidimus. Nemo autem credit Montfauco-

nisi editionem cunctas tam facundi auctoris opes complexam. Ecce enim post hanc Šuecus Benzelius additamentum protulit Chrysostomi homiliarum. Accedunt plurimæ tam in Vetus quam Novum Fædus catenæ, quæ Chrysostomi laciniæ retineant, avulsas scilicet ex iis commentaris, quos eum in totam lucenbrasse sacram Scripturam diximus. Hæ reliquiæ si ex codicibus colligantur, grandis instar additamenti erunt.

Sed ut ad præsentem rem, id est ad commentarium in Salomonis *Proverbia* redeamus, codicum quatuor auctoris, Chrysostomi unicuique fragmēto nomen appositum, stylus etiam nobilis, quantum in successis fragmentis agnoscere potest, cognitisque auctoris scriptis satis conformis, sententiæ densæ ac nobiles (cum gravi etiam pro sanctissima Eucharistia testimonio cap. VI, 17) impellunt nos ut hoc ineditum commentarii residuum in tanti Patris genuinorum operum numero collocandum judicemus. *Codex Vaticanus* speciosa scriptura est, ut diximus, grandi mole, membranous, et ad duodecimum ferme sculum referendus.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ ΣΟΛΟΜΩΝΟΣ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNIS CHRYSOSTOMI IN SALOMONIS PROVERBIA

COMMENTARIORUM RELIQUIÆ.

CAP. I.

A

ΚΕΦΑΛ. Α.

VERS. 2. *Ad sciendam sapientiam et disciplinam.*

Sapientiam Dei sumit ab ipso nec non disciplinam, per eamdem condiscens verbi mysteria. Nam qui veram coelestinenque sapientiam noverint, facile intelligent sapientes quos ipsa eloquitur sermones. Cæteroquin est etiam aliqua humana sapientia, videlicet artium quædam peritia et utilium vitæ rerum.

VERS. 3. *Ad excipendas sermonum versutias.*

Nam quæ inversa sermonis ratione in parabolis a sancto Spiritu dicta sunt, ea hominibus fidele erga Deum gerentibus, bene innotescunt. Etenim intelligunt veram quam Christus nuntiavit justitiam.

¶. *Et judicium dirigidum.*

Dirigit porro judicium qui divinam apprime gratiam est adeptus. Namque a Deo diriguntur hominis gressus. Alioqui mortalis homo quomodo vias suas cognosceret?

VERS. 4. *Ut det innocentibus astutiam.*

Quid als? Ex innocentie vis facere astutum? At videamus quemnam dicat innocentem; nempe simplicem, non malitiosum, hominem qui nondum improbitatis experimentum ceperit. Huic nimis maxime convenit esse sapienti. Etenim astutiam

Γρῶται σοφίαν καὶ παιδεῖαν.

[cod. f. 1 b.] Τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ λαμβάνει παρ' αὐτοῦ καὶ παιδείαν, ἐκμαθάνων δὲ αὐτῆς τὰ τοῦ λόγου μυστήρια· καὶ οἱ ἐπιγνόντες τὴν ἀληθῆ καὶ ἐπουράνιον σοφίαν, εὐχόλως νοήσουσι τοὺς σοφοὺς παρ' αὐτῆς λελαλημένους λόγους· ἔστι δέ τις καὶ ἀνθρωπίνη σοφία, ἐμπειρίᾳ τις οὖσα περὶ τέχνας καὶ τοῦ βίου τὰ χρήσιμα.

Δέξασθαι στροφὰς λόγων.

[cod. f. 2 b.] Τὰ γὰρ ἀντιστρόφως ἐν παραβολαῖς ὅπδο τοῦ ἁγίου Πνεύματος λελαλημένα, ταῦτα τοῖς πιστήντι καρδίαν ἔχουσι πρὸς Θεὸν, εὐγνωστα γίνεται· νοοῦσι γὰρ τὴν ἀληθῆ δικαιοσύνην διὰ Χριστοῦ κατέχειν.

Καὶ κρίμα πατευθύνειν.

[cod. f. 3 a.] Κατευθύνει δέ τις κρίμα, καὶ δειλότος πρὸς γε τῶν ἄλλων τυχών· παρὰ Θεοῦ γὰρ εὐθύνεται τὰ διαθήματα ἀνδρὶ· ἐπεὶ θνητὸς, πῶς δὲ νοήσῃ τὰς ἀντοῦ δόδοις;

Ira δῷ ἀκάροις πανούργιαν.

[cod. f. 4 a.] Τὶ λέγεις; πανούργον βούλει ποιῆσαι τὸν ἄκακον; ἀλλ' ἴωμεν τίνα λέγεις ἄκακον· τὸν ἀπλούν, τὸν ἀπόνηρον, τὸν μήπω τοῦ κακοῦ πεντραν ἔχοντα· ἐκεῖνῳ γὰρ ἀρμόδει μάλιστα εἶναι σοφῷ καὶ γὰρ πανούργιαν τὴν σύνεστν λέγει· ἀπεκνεστή-

στεις τὸν οὖτος ἀπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων· ή ἐπει A δικτιονατορίας κακοθείας, ταῖς πανωργίαις ὑποπίπτει τῶν κακοθείων ἐξ ἀπλότητος, δεῖ φυλαττομένους τὴν τῶν πανηρῶν πανωργίαν, γίνεσθαι καθ' ἑαυτοὺς μὲν ἀκεράτους, πρὸς δὲ τοὺς ἐπιδουλεύοντας φροντι- μους ὡς οἱ φρεις· Τῷ γὰρ κακίᾳ, φησι, ἡηπιάζεται, ταῖς δὲ φρεσὶ γίνεσθε τέλειοι· ἀκάκις, τοῖς ἀπλῇ καὶ ἀκάκῳ καρδίᾳ προσερχομένοις θεῷ.

Παιδὶ τέω αἰσθησίν καὶ ἔρροιαν.

[cod. f. 4 b.] Οὔτινες νεάσαντες ὡς παδία νήπια, καὶ ἀναγεννήσεως διὰ Χριστὸν τυχόντες, λαμβά- νουσιν αἰσθησίν καὶ ἔννοιαν ἀγαθήν, καθὼς Κύριος λέγει· Ἐάν μὴ στραφῆτε καὶ γέρησθε, καὶ τὰ ἔτης.

Τῶνδε γὰρ ἀκούσας σοφὸς, σοφώτερος ἔσται.

[ibidem.] Τῶν γὰρ θείων λόγων κατακούντων πᾶς ἀνθρωπός, καὶ ποιῶν αὐτοὺς, σοφὸς ὑπάρχων, σοφώ- τερος γίνεται, κυβερνώμενος καὶ φρουρούμενος ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· ὁ γὰρ νοήμων, φησι, κυβέρ- νησιν κτήσεται, ὥστε δηλονότι μηδενὶ τῶν ἀδοκήτων καταποντίζεσθαι· καὶ κυβερνήτης γὰρ προσλαβῶν τέλην, ἐπιτηδειότερος ἔσται πρὸς τὴν κυβέρνησιν· ὁ οὖν γενέμενος νοήμων, φησι, τὸ λεῖπον προσθήσει κατά τε πρᾶξιν καὶ θεωρίαν, ὥστε τὸν περὶ ταῦτα πλοῦν κατευθύναι· ὁ γὰρ ἐπιστημόνως πλέων, ἐπὶ τὸν λιμένα φθάσει τοῦ θείου θελήματος, ἐν μηδενὶ ναυαγήσας τῶν ἀρετῶν· δὲ μὴ τοιοῦτος, ή περὶ τὴν πίστιν ναυαγήσει, ή περὶ τὴν ἐλπίδα, ή περὶ τὴν ἀγάπην, ή τινα τῶν ἀρετῶν· δὲ περὶ ταῦτα C ναυαγήσας, εἰκότως ἂν λέγοι· Ἡλθοντες τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταιγίς κατεπόντωσέ με· καὶ δεῖ λέγειν αἱ· Ρυσθείην ἐκ τῶν μυσούντων με, καὶ ἐκ τῶν βαθέων τῶν υδάτων. Κυβέρνησις ἔστιν, ή πάντως ἐπιστήμη ψυχῆς περὶ τὴν ἀστατον φύσιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ὅπως αὐτὴν διαπε- ραιούσθαι προσήκει· πολλαχοῦ γὰρ ὄντα καὶ θαλασ- σας τὸν βίον τούτον εὐρίσκομεν ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὡνομασμένον.

Νοήσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον.

[cod. f. 5 a.] Πνευματικὸς πνευματικῆς συγκρί- νεται· ψυχικὸς δὲ ἀνθρωπὸς οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρὰ γὰρ αὐτῷ ἔστι, μὴ γινώσκων διὰ πνευματικῶς ἀνακρίνεται· δοσα γὰρ διὰ παραδόλης καὶ σκοτεινῶς τὸ ἄγιον Πνεῦμα διὰ τῶν προφητῶν ἐλάλησε, ταῦτα τοῖς μετόχοις καὶ κοι- νωνοῖς τοῦ ἀγίου Πνεύματος ὑπάρχουσιν, εἴγνωστα γίνεται ὑπὸ αὐτοῦ, τοῦ Πνεύματος ἐκδιδασκόμενα· ἀσφράγιστος γὰρ ἀκυβέρνητος, τὰς θείας Γραφὰς ἐπιγνῶνται οὐ δύνεται.

Ἐνσέβεια εἰς Θεόν, ἀρχὴ αἰσθήσεως.

[cod. f. 6 a.] Ή πρὸς Θεὸν εὐσέβεια, ἀρχὴ ἔστι, καὶ οἶον πηγῆ καὶ αἰτία τῆς θείας αἰσθήσεως τῆς κατὰ τὸν έσω ἀνθρωπὸν, δι' ἣς ὁρῶμεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, καὶ τῶν κεκρυμμένων λογίων ἀκούομεν,

A dicit pro intelligentia: nam qui est *bujuusmodi*, ab insipientibus consiliis abstinebit. Vel, quia homo malitia expers, malitiosorum calliditatibus ob suam simplicitatem obnoxius est, oportet ab improborum astutia cavendo, quod quidem ad nos attinet, innocuos esse; adversus vero insidiantes, serpentium instar prudentes. Etenim *malitia*, inquit, *parvuli estote, sensibus autem perfecti*¹. Ominino, dixit innocentibus illos, qui simplici et innocentia corde ad Deum accedunt.

Id. Puer novello sensum et intelligentiam.

Qui juvenescentes ceu rudes pueri, et regenerationem in Christo adepti, sensum bonumque intellectum suscipiunt; prout Dominus dicit: *Nisi conversi fueritis, et efficiamini², et reliqua.*

B

Vers. 5. Hæc enim audiens sapiens, sapientior erit.

Namque omnis homo divinis doctrinis auscultans, easque opere exsequens, si sapiens fuerit, sapientior elicetur, a sancto Spiritu rectus et custoditus: etenim prudens, regiminis peritus erit, ita ut nullo casu fortuito submergatur. Namque et gubernator, si artem suam didicerit, aptior gubernando erit. Igitur qui jam prudens fuerit, quidquid sibi deest supplebit, tum actu tum meditatione, ut suum in his cursum recte dirigat. Quippe quisquis peritus navigat, ad divinæ voluntatis portum perveniet, nullius virtutis naufragium passus. Qui vero secus est, aut circa fidem naufragabit, aut circa spem vel charitatem vel aliquam ex virtutibus. Qui vero circa hæc naufragaverit, merito dicet: *Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me*³. Semper autem dicendum est: *Utinam eripiar ab iis qui me oderunt, et a profundis aquarum*⁴! Gubernatio est, animæ absoluta peritia circa instabilem rerum humanarum naturam, qua nimis scit incedendi per eas rationem. Scilicet haud raro aquas et mare vitam hanc in sacra Scriptura nuncupari comperimus.

Vers. 6. Animadvertisque parabolam et tenebrosum sermonem.

Spiritalis spiritali comparatur; animalis autem homo non percipit ea quæ sunt *Spiritus Dei*⁵; stultitia enim est illi; neque agnoscit, quia spiritaliter examinatur. Quæcumque enim per parabolam obscureque sanctus *Spiritus prophetarum* ore locutus est, ea participibus et communicantibus sancto Spiritui, magisterio ejusdem *Spiritus* perspicie innotescunt: quo nisi quis signatus sit et gubernatus, divinas Scripturas nequit intelligere.

Vers. 7. Pietas in Deum, principium sensus.

Pietas in Deum, initium est, ac veluti sōns et causa divini sensus, qui secundum interiorem hominem est; quo verum lumen videmus, et arcana oracula audimus, et vita pane nutrimur, et

¹ Cor. xiv, 20. ² Matth. xviii, 3. ³ Psal. lxviii, 5. ⁴ ibid. 15. ⁵ 1 Cor. ii, 15, 14.

bonum Christi odorem consequimur, et hujusmodi vita doctrina imbuimur. Vel, quia si pietas nobis adsit, corporales quoque sensus recto officio funguntur: quibus quidem praediti videmur, cum mala nec oculos videt nec os loquitur.

Vers. 8. Audi, fili, leges patrii tui, etc.

Dei scilicet qui rerum omnium parens est. Item matris praecepta, sapientiae scilicet quae te genuit, quae mater nutrixque nostra est, quae lacte veluti nos alit enutritque verborum ac mandatorum Dei.

Vers. 9. Coronam enim gratiarum recipies.

Si conservaveris intra fidele cor tuum legem patris tui, et matris tuae mandata observaveris, gratiarum coronam recipies vertici tuo, et aureum denique torquem in sanctorum resurrectione, in cœlesti et incorruptibili glorificatus regno et a Christo coronatus, si pro tantæ coronæ merito certaveris. Nullus quippe pugil coronatur, nisi fortiter legitimeque certaverit.

Vers. 10. Ne te seducant viri impii.

Ea quæ Christo a Judæis contigerunt mysteria dicit; et quomodo impurum marsupium abs Judæis Judas possederit, qui mediis crepuit.

Vers. 13. Possessionem ejus pretiosam capiamus, impleamus autem domos nostras spoliis.

Possessio justi, sapientia et prudentia, quam impii diripiunt, cum justo homini ut vetitum aliquid perpetret suadent: quo sit ut a peccato mens excæcata, sanctis his possessionibus excidat. Hoc et illi dicere potuerunt, qui aiebant: *Hic es haeres; venite, occidamus eum, et hereditatem ejus occupemus*⁸. Spoliant certe dæmones, quos vincunt homines, divinam his armaturam detrahentes, *galeam salutis, loricam et gladium spiritus, quod est verbum Dei*⁹. Dominus vero illorum credendæ sunt iniquorum congregations, quas præda cumulare student.

Vers. 15. Ne ambules in via cum eis.

Non ait: Ne facias, sed; Ne ambules quidem. Quod si forte pergers cœperis, declina statim: nam illi ad cœdem decurrunt. Certe si laqueo capiaris, etiamsi id negotium nequaquam necessarium est sed voluntarium, exitium tibi comparas; dum plus habendi cupiditate, latentem in laqueo perniciem non vides. Idem itaque passus est, ait, quod aves, quæ alis prædictæ et volando idoneæ, circa terram versantur. Tu pariter ratiocinio instructus, et alta petere valens, si id nolueris, non immerito peribis. Vel rete dicit multiplicem pœnam varietatem, quibus impli plectuntur.

Vers. 22. Impii facti oderunt sensum.

Et si forte impius accusatorem non habeat, tamen pietas in Deum initium est sensus.

Vers. 28. Cum invocabitis me, etc.

⁸ II Tim. ii, 5. ⁹ Act. i, 18. ¹⁰ Matth. xxi, 38.

A καὶ τρεφόμεθα τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, ἀντιλαμβανόμεθά τε τῆς ἐνδιάσ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπτόμεθα τοῦ λόγου τῆς ζωῆς ταύτης. Η̄ δὲ τῆς εὐσεβίας προσούσης ἡμῖν, καὶ αἱ σωματικαὶ αἰσθήσεις ἐγεργοῦσι τὸ δέον· καὶ τότε σύνεισιν ἡμῖν, δταν μὴ πονηρὰ ὁ ὄφαλος; ὅρᾳ, η̄ τὸ σόμα φθέγγεται.

Ἄκουε, νιὲ, νόμους πατρός σου, κ. τ. λ.

[cod. f. 6. a.] Τουτέστι τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τῶν δλων· θεσμοὺς μητρός, τῆς σε ἀναγεννησάσης σοφίας, η̄τις ὡς μήτηρ καὶ τιθηδες ἡμῶν γίνεται, γαλουχούσα ἡμᾶς καὶ ἀνατρέφουσα ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ.

Στέφαρος γάρ χαρίτω δέξῃ.

[ibid.] Ἐὰν γάρ τηρήσης ἐν καρδίᾳ πιστῇ τὸν νόμον τοῦ πατρὸς σου, καὶ φυλάξῃς τὰς ἐντολὰς τῆς μητρός σου, στέφανον χαρίτων δέξῃ σῇ κορυφῇ, καὶ κλοιὸν χρύσειόν ποτε ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαιών, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ καὶ ἀφθάρτῳ βασιλείᾳ δοξαζόμενος καὶ στεφανούμενος ὑπὸ Χριστοῦ, ἐὰν ἀξίως τοῦ στεφάνου ἀγωνίσῃ· οὐδεὶς γάρ ἀθλητὴς στεφανούται, ἐὰν μὴ ἔγκρατῶς καὶ νορμίως ἀθλήσῃ.

Μή σε πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς.

[cod. f. 7. a.] Τὰ συμβάντα ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια διὰ Ιουδαίων φησί, καὶ πῶς κοινὸν βαλάντιον Ιουδαῖς τοῖς Ιουδαίοις ἐκτίσατο λακκήσας μέσον.

Τὴν κτῆσιν αἵρον τὴν πολυτελῆ παταλέωμερ, πλήσιωμερ δὲ οἰκους ἡμετέρους σκύλων.

[cod. f. 8. a.] Κτῆσις δικαίου, σοφία καὶ φρόνισις, ἢν καταλαμβάνονται ἀσεβεῖς, πειθοντες τὸν δίκαιον ποιῆσαν τι τῶν ἀπτηρούμενων, ἵν' ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ὁ νοῦς τυφλωθεὶς ἐκπέσῃ τῶν ἀγίων τούτων κτημάτων φῆσαιεν ἀν τούτῳ καὶ οἱ εἰπόντες· Οὐδέτες ἔστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμερ αὐτὸν, καὶ κατδσχωμερ αὐτὸν τὴν κληρονομίαν· σκυλεύσουσι δὲ οἱ δαἰμονες οὓς νικῶσι, λαμβάνοντες ἀπ' αὐτῶν τὴν θείαν πανοπλίαν, τὴν περικεφαλαλαρ τοῦ σωτηρίου, καὶ τὸν θώρακα, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πτεύματος, δέστιν φῆμα Θεοῦ· οἰκοὶ δὲ αὐτῶν εἰεν ἀν αἱ τῶν πονηρουμένων ἐκκλησίαι, ἀς ἐμπλήσαι βούλονται σκύλων.

Μὴ πορευθῆς ἐπὶ ὅδῷ μετ' αὐτῶν.

[cod. f. 8. b.] Οὐκ εἶπε, Μὴ πράξῃς, ἀλλὰ μηδὲ πορευθῆς· ἐὰν δὲ καὶ ὅρμησῃς, ἐκκλινὸν εὐθέως· εἰς γάρ φόνον τρέχουσιν· εἰ δὲ ἀλῷς τῇ παγίδῃ, καὶ τοι τὸ πρᾶγμα οὐκ ἀνάγκης ἦν, ἀλλὰ θελήσεως, θησαυρίζεις σεαυτῷ ἀπώλειαν, τῇ τοῦ πλείονος ἐπιθυμιᾳ, τὸν κεκρυμμένον βλεθρὸν τῇ παγίδῃ μὴ ἐνιδών· πέπονθεν οὖν ταυτὸν, φησί, τοῖς ὄρνεσις δικαιώσις, & πετρὶ ἔχοντα καὶ δυνάμενα ἱπτασθε, περὶ τὴν στρέψονται· καὶ σὺ λογισμὸν ἔχων, καὶ δυνάμενος ὑψηλὸς εἶναι, εἰ μὴ βουληθῆς, οὐκ ἀδίκως ἀπολῆ· η̄ δίκτυον λέγει τὸ πολυσχιδὲς τῶν τιμωριῶν, ϕ υποβάλλονται οἱ ἀδίκοι.

Ἀσεβεῖς τερέμμενοι ἐμπησησαν αἰσθησιν.

[cod. f. 9. b.] Καὶ εἰ μὴ κατήγορον ἔχει, εὐσέβεια ἡ εἰς Θεὸν, ἀρχὴ αἰσθήσεως.

"Οταν ἐπικαλέσησθε με, κ. τ. λ.

¹⁰ Ephes. vi, 17.

[cod. f. 10. a.] Τοῖς ἀπίστοις καὶ ἀπειθοῦσι τῷ Α δύσματι αὐτοῦ ἡ πελῆσεν· οὗτω καὶ Δαδίδ· Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς· ἔσται γὰρ θταν ἐπικαλέσηθε, ἐγὼ δὲ οὐκ εἰσακούσομαι. Καὶ διὰ Ήσαίου· Ἐάρ ἐκτελήτε τὰς χεῖρας πρός με, πάσοστρέψυτε τὸ πρόσωπό μου ἐφ' ὑμῶν.

"Ἐδογται τῆς ἁστρῶν ὄδοι τοὺς καρπούς.

[cod. f. 11. a.] Ἐξ ἁστρῶν ἔχουσι τὰς τιμάς, καὶ τοὺς τῶν καρπῶν αὐτῶν πόνους φάγονται· μὴ γὰρ παρ' ἐμοῦ αὐτοῖς τὸ δεινόν; αὐτοὶ ἁστροὶ αἰτοὶ· κόρον λήψονται, φησι, τῆς ἁστρῶν ἐπιθυμίας.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Υἱός, μὴ σε καταλάβῃ Βουλὴ κακή. — Καὶ διαθήτηρ θελαρ ἐπιλελησμένη.

[cod. f. 13. b.] Βουλὴν κακήν τὸν διάδολον λέγει, Β ἢ τις βουλὴ, τὸν Ἀδάμ καταλαβοῦσα, ἀπέλιπεν αὐτὸν τῆς νέας καὶ οὐ παλαιούμενης μαθήσεως τοῦ Θεοῦ. Διαθήκην δὲ θείαν ἐπιλελησμένην λέγει ἦν Ἀδάμ καὶ Νῶε, Ἀβραὰμ καὶ Μωϋσεῖ ἐν Εὐαγγελίοις Χριστὸς ἐπηγγείλατο τοῖς δοσὶ νικῶσι τὸν διάδολον ἀποδώσειν, ἥν καὶ ἀγγελοι ἐπιθυμοῦσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐραγῶν ὅταν Ἑλθῃ.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Μὴ τέκταις ἐξ σὸν φιλορ κακὰ, · πασοι-
κοῦντα καὶ πεποιθότα ἐπὶ σοι.

[cod. f. 19. b.] Τὸν θαρρήσαντα εἰς σὲ μὴ προδῷς·
τοῦτο γὰρ θηριώδιας.

Μὴ φιλεχθρήσῃς πρός ἀνθρώπων μάτηρ.

[cod. f. 20. a.] Μὴ γίνου ἐχθρὸς εἰκῆ· ἀρά ἔστιν
εἰκῆ; ἔστι γὰρ δι' εὐσέβειαν. Διὸ καὶ Παῦλος φησιν·
Ἐι δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων
εἰρηνεύοντες;

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Οἱ ἀδίδασκοι με.

[cod. f. 21. a.] Ὁρᾶς ὡς οὐκ ἀπηξίου παρὰ τῆς
μητρὸς; ἀκοῦσαι τὰ πρακτέα; οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔσ-
τιν εἰς τὰ πρακτέα πονηρόν τι παρὰ τῶν γονέων
ἀκοῦσαι, πλὴν εἰ μή τινες εἰεν διάτεροφοι. Ἐρειδέ-
τω δὲ ήμέτερος ἀργος εἰς σὴν καρδίαν. Οὐδὲν γὰρ
ἔφελος; τοῦ διδασκάλου, ὅταν δὲ διδασκόμενος, μὴ
προσέχῃ· καὶ καλῶς εἴπεν Ἐρειδέτω. Ἀναπαύεσθω,
φησι, δεθήτω, μὴ ἀποχωρεῖτω, μηδὲ ἀποπήδάτω·
ἥ ἐρεισθήτω, Ἐρεισμα αὐτὸν ἀπόδειξον τῆς ψυχῆς.
Ἐρδόσθητι αὐτῆς.

[cod. f. 21. a.] Ἐπειδὴ καὶ οἱ ἔρωτες λύονται,
ἀθάνατα, φησιν, αὐτῆς ἐράσθητι, ἵνα ἀπήμονά σε
τηρῇ· οὐ γὰρ ἔστι χωρὶς ἐπιθυμίας θερμῆς γενναῖον
τι κατορθώσαι.

Δέξαι ἐμοὺς λόγους.— Ἰτα σοι γέρωνται πολ-
λαὶ δόσοι βίου.

[cod. f. 21. b.] Ἀνονητον γὰρ τὸ ἀκούειν μὴ δε-
χθέντος λόγου· δόσοι δὲ πολλαὶ αἱ ἀρεταὶ, αἱ εἰς μέλαν
ἄγουσιν δόδον τὸν εἰπόντα· Ἐγώ εἰμι η δόδος· ἥ ὡς
ἄν εἴποι τις, Πάντα σοι φάδια ἔσται καὶ εὐχερῆ καὶ

Incredulis et adversus nomen ejus contumacibus
minas intendit. Sic etiam David: Qui habitat in
cælis irridebit eos¹⁰. Sane accidet ut me invoceatis;
ego tamen minime exaudiem. Item per Isaiam:
Si manus vestras ad me letenderitis, faciem meam
a vobis avertam¹¹.

VERS. 31. Comedunt viae suæ fructus.

Ex semelipsis mercedem percipient, et bra-
chiorum suorum labores comedunt. Num mala
illorum a me sunt? Ipsi sibimet autores sunt.
Saturabuntur, inquit, cupiditasibus suis.

CAP. II.

VERS. 16, 18. Fili, ne te arripiat malum consilium,
quod divini testamenti obliviousatur.

Malum consilium dicit diabolus; quod genus
consilii Adamum olim corripiens, nudum eum
desistuit recente et nondum antiquata notitia Dei.
Testamentum autem divinum oblivioni mandatum
dicit, quod Adamo, Noe, Abrahamo et Moysi in
Evangelii Christus promisit se daturum iis omni-
bus qui diabolum vicerint, quodque etiam angeli
exoptant in regno cælorum cum advenierit.

CAP. III.

VERS. 29. Ne fabriceris adversus amicum tuum
mala, aut incolam et tibi confidentem.

Hilum, qui tibi confidit, ne prodas: est enim
hoc seruum.

VERS. 30. Noli inimicitiā exercere adversus
C hominem sine causa.

Ne temere inimicus sis. Cur ait temere? Nimis
est inimicitia propter religionem. Quamobrem et
Paulus ait: Si fieri potest, quod ex vobis est, cum
omnibus hominibus pacem habentes¹².

CAP. IV.

Qui docebant me.

VERS. 4. Vides' quomodo non abnuerit a matre offi-
cium doceri? Prorsus enim non contingit ut prave
agere a parentibus erudiantur, nisi forte quidam per-
versi fuerint. Firmetur sermo noster in corde tuo.
Nulla enim est docentis utilitas, si discipulus ei non
attendat. Et bene dixit firmetur; conquiescat
scilicet, devincatur, non abscedat, neque diffugiat.
Vel firmetur dicit, pro, firmamentum animæ facito.

VERS. 6. Ama illam.

Quandoquidem amores quoque salvuntur, im-
mortaliter, inquit, illam amā, ut te incolumem ser-
vet. Neque enim absque ardente cupiditate præcla-
rum aliquid peragi potest.

VERS. 10. Excipe verba mea. — Ut tibi multæ viae
vitæ sint.

Frustra enim auditur sermo qui non admittitur.
Vias autem multas, virtutes intellige, quæ ad
unam viam confluunt dicentem: Ego sum via¹³.
Vel aliquis fortasse dicet: Omnia tibi facilitia erunt,

¹⁰ Psal. II, 4. ¹¹ Isa. I, 15. ¹² Rom. XII, 18. ¹³ Joan, XIV, 6.

et expedita ac pervia; ut qua volueris pergas, per A βατά. Ινα δθεν ἀν θέλης, πορεύῃ, διὰ πλούτου, διὰ διβίτια et paupertatem, per gloriam et ignominiam. Nam eeu si quis sit imperterritus, vel alas a natura acceperit, nullam pertimescat viam, quamvis asperam, quamvis desertam, quamvis latro insidetur aut parietum effractor; sic ille qui sapientia alia est elatus facile poterit quaqueversus discurrere.

VERS. 12. *Nam si gradieris, non cohiebuntur gressus tui.*

Si comparata tibi virtute cucurris, impedimentum nou patieris, nihilque tibi oberit, quoniam rem susceptam perficias: hoc enim virtuti non contingit, quae juvenescit semper, nec satietatem proficiendi novit. In viis siquidem sāpe accidit, multo itinere emenso, voraginem occurtere, quae ulterius progreedi vetat: vel etiam aliquem obvium fieri nobis, qui non bene susceptum iter edoceat, quo sit ut regrediamur. Verum exercendæ virtutis impedimentum nullum est. Qui vero fieri potest ut in cursu non laboremus, qui tam ægro corpore circumvestimur? siquidem vel unus continuatim gradiendo conatus, laboris causa est. Sed enim qui virtutum viam decurrit, is ledium non experitur, quia semper rei optatæ propinquat.

VERS. 19. *Viae impiorum tenebrosa.*

Tenebrae semper tentationem atque periculum afferunt. Sed tamen in periculis non deest lux, do- nec tentationum nox dispellatur.

VERS. 23. *Omnis custodia serua cor tuum.*

Custodiam dicit pro munitione et circumspectione. C Vel sic ait, pro, omni tempore. Velut illud¹³: A custodia matutina usque ad noctem, mentem muniam habe, quoniam aditum hosti præbeas. Vel denique, cave ab actibus, verbis et cogitationibus: neque euim actibus tantum prædari inimicus novit, verum etiam sermonibus. Ex hujusmodi nempe custodia vita tibi contingit.

VERS. 24. *Ausser a te pravum os, et iniqua labia procul te repelle.*

Perversos dicit sermones illos qui recti non sunt neque veraces. Iniqua vero labia dicit male-dicorum; quæ at longe pellamus horretur, et ne omnino dicentibus attendamus, sed aures potius obstruamus. Namque et ille, si auditore caret, D silebit.

CAPUT V

VERS. 5. *Mel enim destillat a labiis mulieris fornicariæ.*

Etenim vanis, fraudulentis stultisque sermonibus mel præ se ferens, omni quoque minuta re spoliare nititur. Quæ aliquandiu impinguat fauces tueas. Quæ scilicet ad animi voluptatem loquens, et carnis concupiscentiæ indulgens, videtur brevi hora exhillarare.

VERS. 4. *Postea vero amariorem felle invenies.*

¹³ Psal. cxix, 6.

πενίας, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας· ὡς γὰρ εἰ τις ὁν ἀκατάπληκτος, ἢ πτερὰ λάδοι παρὰ τῆς φύσεως, οὐδεμίαν ὑποπτεύει δόδυν, καὶ τραχεῖα, καὶ ἔρημος, καὶ ἐφεδρεύη τις ληστής, ἢ τοιχωρύχος, οὗτως δὴ πτερῷ τῆς σοφίας κυνισθεὶς εὐμαρῶς δυνήσεται πανταχοῦ περιελθεῖν.

Ἐάν τάρ πορεύῃ, οὐ συγκινεισθήσεται τὰ διαδίκατά σου.

[cod. f. 22 a.] Έάν τρέχῃς, φησίν, τῆς ἀρετῆς ἐν ἔξει γενδρενος, συγκλεισμὸν οὐχ ὑπομενεῖς, κώλυμα οὐδὲν ἔξεις, ἥτοι πέρας τῆς πράξεως, ὅπερ οὐδὲ ἐπί σοφίᾳ ἐστι, τῷ νεάζειν, καὶ κόρον μὴ λαμβάνειν τῆς προκοπῆς ἐν μὲν γὰρ ταῖς λεωφόροις συμβαίνει πολλάκις, πολὺ μέρος ἀπελθόντας, ἀπαντήσαι φάραγγα, τὴν εἰς τὸ πρόσωπο πορείαν ἤμιν ἀποτέμνουσαν· ἢ καὶ συναντήσαι τινα, καὶ ἀναδιχογήνας ὡς οὐ καλῶς δένενομεν, εἴται ὑποστρέψαι· ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ κώλυμα οὐδὲν πῶς δὲ ἔστι μὴ κοπιάσαι τρέχοντας, οὕτω καματηρὸς σῶμα περικεμένους; δόπου γε καὶ τὸ τῆς βαδίσεως σύντονον μόνον ἡπειγμένον αἰτιον γίνεται πόνους δὲ οὐν τρέχων τὴν τῶν ἀρετῶν δόδυν, κόρον οὐ λαμβάνει διὰ τὸ ἀελ τῷ ποθουμένῳ ἐγγίζειν.

Οὐδοι τῶν μεσεδῶν σκοτειναί.

[cod. f. 23 a.] Τὸ σκότος δεῖ πειρασμὸς καὶ κίνδυνος ἔστι. Ἄλλ' ὅμως ἐν κινδύνοις οὐχ ἀφίσταται τὸ φῶς, οἷος ἀν λύση τῶν πειρασμῶν τὴν νύκτα.

Πάσῃ φυλακῇ τίλει σήμερα καρδίαν.

[cod. f. 23 b.] Ἀντὶ τοῦ πολλῇ ἀσφαλείᾳ καὶ προσοχῇ, ἢ ἀντὶ τοῦ δύν πυρτὶ καιρῷ κατὰ τὸ, Ἀκό φυλακῆς πρωταῖς μέχρι τυπτός, ἀσφάλιζε τὴν διάνοιαν, ὥστε μὴ δούναι παρεισδυσιν τῷ ἐχθρῷ· ἢ ἀντὶ τοῦ, καὶ ἀπὸ πραγμάτων, καὶ ἀπὸ δημάτων, καὶ ἀπὸ διανοιῶν· οὐ γὰρ διὰ τῶν πράξεων μόνον οἶδεν ὑποσυλῆν δὲ ἐχθρός, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγων ἐκ γὰρ τῆς τοιαύτης φυλακῆς προσγενήσεται σοι ζωή.

Πειρίσλε ἀπὸ σοῦ σκολιώτ στόμα, καὶ ἀδικα γεί- λη μακρὰν ἀπὸ σοῦ ἀπωσαι.

[cod. f. 23 b.] Τοὺς διεστραμμένους λέγει λόγους, τοὺς μὴ εὐθεῖς, τοὺς μὴ ἀληθεῖς· ἀδικα δὲ χελή τὰ καταλάλων, ἀ παραινεῖ μακρὰν ἀπώσασθαι, καὶ μηδὲ δίλως προσέχειν λέγουσιν, ἀλλ' ἀποφράττειν τὰ δάτα. Καὶ γὰρ κάκενος μὴ ἔχων ἀχροατήν, σιγήσει.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Μέλι γὰρ ἀποστάλει ἀπὸ χειλέων τυραικὸς πόρης.

[cod. f. 24 b.] Τοίς γὰρ κενοῖς καὶ ἀπατηλοῖς καὶ ματαλοῖς ῥήμασι μέλι ἐπαγγέλλομένη, καὶ τῶν μικρῶν στερίσκειν πειρᾶται. Ή πρὸς καιρὸν λιπαρεῖ σὸν φάρυγγα. Ήτις πρὸς ἡδονὰς καρδίας διμούσσα, καὶ ἐπιθυμίᾳ σαρκὸς συγχωρύσσα, δοκεῖ πρὸς ὧραν γλυκαίνειν τὸν ἀνθρωπὸν.

Ὑστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὔρηται.

[cod. f. 25^a.] Γίνεται γάρ τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χειρονα τῷ πρώτῳ, εἰς χρήσιν ἐρχόμενα, ήτις ἐστὶν ὡς μάχαιρα δῖξιν ἐξερευνῶσα καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ.

Τῆς γάρ ἀφροσύνης οἱ πόδες, κ. τ. λ.

[ibid.] Οἱ γάρ ἀφρονες, καὶ τῇ πλάνῃ συντρέχοντες, καὶ συναιρόμενοι, συμποδίζουσιν οὐπ' αὐτῆς κατάγονται μετὰ θάνατον εἰς τὸν ἄδην· ἦν ἀνωτέρω πόρην εἶπε, νῦν ἀφροσύνην ἐκάλεσε. Ταῦτην οὖν φησι ζῶντας εἰς τὸν ἄδην κατάγειν τοὺς χρωμένους αὐτῇ δικαίους· τοὺς δὲ ἀδίκους, τεθνεώτας· ή, φησιν, οἱ χρώμενοι, μετὰ θάνατον πρὸς τὸν ἄδην κατάγονται· ἄδης δὲ λέγεται παρὰ τὸ ίδειν ἀττάς τὰ ἔκεισε ἀπαντα κολαστήρια, τοὺς καταβαίνοντας· τοὺς καὶ μετὰ θάνατον καταβαίνοντας εἰς τὸν ἄδην προσεύχεται δὲ Δαυΐδος λέγων· Καταβήτωσιν εἰς ἄδου ζῶντες, διτὶ πονηρίᾳ ἐν ταῖς παροικίαις αὐτῷ.

Μακρὰν ποιησορ ἀπ' αὐτῆς σὴν ὁδόν.

[cod. f. 15^b.] Μή συναναστρέψου τοις τῆς αἰρέσεως δόγμασιν, μηδὲ ἐγρίσῃς προθύροις, τουτέστι τῇ ποικιλίᾳ ὡν αὐτῇ περιεποιήσατο θεσμῶν. — Τὸ μὲν πηγὴν καλέσαι, τὴν ἀφθονίαν τοῦ πράγματος ἐνδεκνυταί τὸ δὲ αὐτῷ μόνῳ τὴν ἀπόλαυσιν ἐπιτρέψαι, τὴν ἥδοντὴν ἐμφαίνει. — Ἀλλοιορίας ἀγκάλας φησι τοὺς πονηροὺς λογισμούς, ἐν οἷς οὐ δεῖ ἐγχρονίζειν ὡς συνέχοντας τὴν ψυχὴν, οὓς καὶ μὴ λανθάνειν τὸν καρδιογνώστην Θεόν.

Σειραῖς δὲ τῷραν ἑαυτοῦ ἀμαρτιῶν ἔκαστος συγκρετεῖται.

[cod. f. 28^b.] Καν μὴ ὅρῃ, φησὶν, δὲ Θεός, ἀλλ' ἐνδιδούς σοι καὶρον μετανοίας, οὐκ αὐτὸς τιμωρεῖται, ἀλλὰ σὺ σαυτὸν ἐμβάλλεις εἰς τὰ τῆς ἀμαρτίας δίκτυα· σὺ σαυτῷ κατασκευάζεις τὰ δεσμά· μηδένα οὖν αἰτῶ, μὴ Θεὸν, μὴ ἀνθρώπον· παρ' ἡμῖν τὰ κακά. Καλῶς εἴπεν ἀγρεύοντος, δὰ δὲ μὴ παρὰ πάντοτε τῶν ἀμαρτιῶν τὰς τιμωρίας ἐπάγεσθαι· οὐ πᾶσα δὲ ἀμαρτία σειρὰ λέγεται, ἀλλ' ἡ πλεκομένη μετὰ πράξεως φεκτῆς καὶ γνώμης ἐπιλήπτου· δὲ γάρ ἐπιθυμίαν τινὰ σχῶν, μὴ συζέυξας δὲ αὐτῇ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀμαρτίας, ἀπλῶν πάθος κέκτηται. Μή λάθῃς οὖν, φησι, σχοινοπλοκῶν κατὰ σαυτοῦ τῇ συνηθείᾳ τῆς ἀμαρτίας, καὶ ὡς θῆραμα πρὸς τὴν ταύτης πρᾶξιν ἀγόμενος· Μηδένα οὖν αἰτιώμεθα παρ' ἡμῶν τὰ κακά τούτοις αἰσχυνέσθωσαν καὶ Μανιχαῖοι· καὶ οὐχ ἀπλῶς δεσμεύονται, ἀλλὰ σφίγγονται, καὶ πρὶν δὲ προσαχθῆναι τῷ δικάζοντι, τιμωρίαν ἔδωκεν.

Οὗτος τε λειτῦται μετὰ ἀπαλεύστων· δὲ δὲ πλήθους τῆς ἑαυτοῦ πιστητος ἐξερίζεται.

[cod. f. 28^b.] Ἀγρευθεὶς γάρ παρανομίᾳ, καὶ γεγονὼς ἀπαλεύστος, ταυτὰ ἐκείνοις πείσεται· καὶ δὲ μετὰ φονέων γάρ ἔχων τὴν μερίδα, φονεύς. "Ορα δὲ πῶς πικρὸν φανῆναι ποιεῖ τὸν θάνατον, εἰπὼν μετὰ τίνων ἀπόλλυται· φρικτὸν γάρ καὶ τὸ μετὰ πονηρᾶς δοξῆς ἀπελθεῖν· ἐπλήθυνε γάρ αὐτάς, φησὶν, η παρ-

A Fiunt enim postrema hominis illius pejora prioribus¹³, cum ea in judicium venerint, quod instar acutii gladii cordis ejus arcana scrutabitur.

VERS. 5. *Imprudentiae enim pedes, etc.*

Etenim imprudentes, et errore correpti currentes, eo devincti deducuntur post obitum ad inferos. Quam superius meretricem dixit, nunc imprudentiam appellat. Ab imprudentia igitur deduci ait viventes ad inferos justos homines; injustos autem post obitum. Qui bac utuntur, post obitum ad inferos pertrahuntur. Porro ἄδης dicitur, propterea quod injucunde (ἀνδῶς) ibi spectent supplicia omnia, qui illuc descendunt. De iis etiam qui post obitum ad inferos descendunt orat David, dicens: *Descendant in infernum viventes, quoniam nequitia in habitaculis eorum*¹⁴.

VERS. 8. *Longe fac nob̄ ea viam tuam.*

Cave verseris in hæresens dogmatibus, neque ad illius jānuas propinques, id est ad legum ejusdem varietatem. — VERS. 15. Dum fontem vocat, rei copiam denotat; dum autem ipsi uni reservat, voluptatem significat. — VERS. 20. Alienæ inulios ulnas dicit cogitationes malas, in quibus non est diu iminorandum, quia mentem occupant, neque Deum cordium cogitorem latent.

VERS. 22. *Catenis peccatorum suorum unusquisque constringitur.*

Etiamsi Deus dissimulet, inquit, tibiique pœnitentiae tempus largiatur; haud ipse propterea tibi mala facit, sed ipsem in peccati reiā te conjicis, ipsem in vincula tibi fabricas. Neminem ergo inexcuses, non Deum, non hominem. A nobis mala sunt. Pulchre autem dicit *renantur*, quia non semper peccatis pœnae imponuntur. Neque item omne peccatum catena dicitur, sed illud tantummodo quod cum actu vituperando connectitur, et cum animi reprobendenda sententia. Nam cum aliquam cupiditatem quis patitur, neque tamen huic peccati opus copulat, ea simplex passio appellatur. Ergo, inquit, cave ne funes tibi contextas peccati consuetudine, ac venaticæ prædae instar ad illius actum compellaris. Nemini igitur mala nostra imputentur. Ob hæc pudeat etiam Manichæos. Neque illi simpliciter vinciuntur, inquit, sed constringuntur; et ante etiam quam judici præsententur, pœnas læsæ conscientiæ experiuntur.

VERS. 23. *Hic moritur cum indisciplinatis; et de cupia pinguedinis suæ ejicitur.*

D Præda peccati factus, et indisciplinatus, paria illis experietur: nam et qui cum sicariis communicat, sicarius est. Et vide quam amarum mortis genus denotet, dum ait quibus cum sociis pereat. Namque et cum mala fama decidere vita, horribile est. Multiplicavit (catenas) improbitas,

¹³ Matth. xii. 45. ¹⁴ Psal. lxi. 16.

quam pinguedinem dixit; unde caro consicitur, nemppe ex carnis operibus, procul ea vita qua salvus fieret. Et periit propter imprudentiam, non propter concupiscentiam: habuit enim concupiscentiae delectationem legitimam, propriam uxorem. Ideo nemo naturam accusat, sed intemperantiam suam; quæ quidem propria naturæ non est.

CAPUT VI.

VERS. 3. *Ne sis dissolutus.*

Cave ne concidas, neque constantiae vires remittas; sed commissum tibi a Deo corpus excita, atque ad impositorum præceptorum observantiam adlige.

VERS. 6. *Vade ad formicam, o piger.*

Grandis reprehensio, quod homo ad irrationale animal pergere debeat virtutem docendus. Poterat et grandius animal nominare; sed exempli vilitate, piger pudorem vult impingere. Videsis autem qua in re imitatorem eum esse jubeat; labore scilicet alique sudore: utere, inquit, justis laboribus. Egregie item dixit, a nemine formicam cogi: nam cum ei per æstatem copiosa mensa adsit, quo tempore nullus famis metus; ipsa tamen præsens tempus non spectat, sed de futuro sollicita est: neque eam facit desidiosiorem præsens felicitas; prout nos sæpe in affluentia rerum versantes futurorum angustiarum curam non gerimus. Videsis igitur et tu, ne postquam tibi præsens tempus ad coacervandum definitum fuerit, mox hiems superveniat, acerbæque angustie; et ne virginum illarum calamitatem patiaris. — Vade ad formicam, id est, ad gentem ab iuujis sacerulis principibus despiciam, quæ tamen Christi spem est assecuta. Imitare præclararam illius vitam, et esto sapientior; nam cum ei non sit agellus, id est nullam in hoc mundo spem collocat; neque iniqualium, quæ in hac vita frequentatur, aspectu decipitur; neque abs quovis compellitur, sed spontaneo cordis proposito credens Deo, æternam sibi bonis operibus vitam comparat.

VERS. 8. *Vade ad apem.*

Curre ad ecclesiam, et disce lucis opera quæ in ea sunt, et quomodo actus suos sancte peragat, quam sobrios castosque mores præ se ferat: cuius labores reges &cque ac privati homines, cuius statuta divites perinde ac pauperes, propriæ salutis ergo suscipiunt: quanquam illa reapse viribus infirma est, et mundo coram despabilis. Sed dum in Christum credit, provecta est: adest enim Christo dives mensa atque sumptuosa, illo nemppe quod sibi reservat tempore. Neque ipsa præsens spectat, sed futuro magnopere consulit. Æstate annonam parat, multam messis tempore facit repositionem. Animadverte, inquam, quomodo id animal de future sollicitum sit. Tu quoque igitur in præsenti vita securitate frueris; sed cave ne, superveniente hieme, vacua tibi et penore destituta domus conperialatur. Et animadverte apis æquitatem, quæ non

A νομία, ἣν πιστήτα εἶπεν· ἀφ' ἡς καὶ γέγονε σάρξ, ἐκ τῶν τῆς σαρκὸς ἔργων, καὶ ἔξω τῆς ζωῆς ἐν ᾧ διεσώστο. Καὶ ἀπώλετο δι' ἀφροσύρητο, οὐδὲ ἐπιθυμίαν· εἶχε γάρ τῆς ἐπιθυμίας ἀπόλαυσιν νόμιμον τὴν ίδιαν γυναικαν ὅστε μηδεὶς αἰτιάσθω τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν τὴν οἰκεῖαν· τοῦτο δὲ οὐ τῆς φύσεως.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

"Ιπθι μὴ ἐκλινόμενος.

[cod. f. 29 a.] Ἐσο μὴ ἀναπίπτων, μηδὲ τοὺς τόνους τῆς καρτερίας ὑπεκλύων· ἀλλὰ τὸ παρὰ σοῦ τῷ Θεῷ ἐγγυηθὲν σῶμα διεγέρων, καὶ ὑποπιέζων πρὸς ἀπόδοσιν τῶν αὐτῷ παρατιθέντων ἐντολῶν.

"Ιθι πρὸς μύρμηκα, ὁ ὀκηνόρε.

[cod. f. 29 b.] Πολλὴ κατηγορία, θνθρωπὸν δυτα πρὸς τὸ ἀλιγον πορεύεσθαι ζῶν παιδευθησόμενον ἀρετὴν· εἴχε μὲν γάρ καὶ μεῖζον ζῶν εἰπεῖν, ἀλλὰ τῇ εὐτελείᾳ τοῦ παραδείγματος, καταισχῦναι βούλεται τὸν ἀργοῦντα· ὅρα δὲ κατὰ τὶς ζηλῶσαι κελεύει· κατὰ τὸν πόνον, κατὰ τὸν ἰδρῶτα· κέχρησο πόνοις δικαιοῖς. Καλῶς δὲ εἶπεν, μηδὲ τὸν ἀναγκάζοντα ἔχων παρούσης γάρ αὐτῷ θέρους διψιλοῦς τραπέζης, ὅτε οὐκ ἔστι λιμὸν ὑπόπτεύσαι· ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ παρὸν ὅρῃ, ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος φροντίζει· καὶ οὐ ποιεῖ αὐτὸν ῥάθυμοτέρον ἢ παροῦσα εὔδαιμονία, ὕσπερ ἡμεῖς πολλάκις ἐν εὐθυγάτῳ διάγοντες οὐ λαμβάνομεν αἰσθησιν τῶν μελλόντων δεινῶν. "Ορα οὖν καὶ σὺ, μή ποτε οἱ τῆς συλλογῆς ἐν τῷ παρόντι ἀφορισθεῖσις, πειστῇ ὁ χειμῶν, ὁ πικρὸς συγκλεισμὸς, καὶ τὸ τῶν παρθένων πάθης. — [cod. f. 30 a.] Πορεύθητι πρὸς τὸ Εθνος τὸ ἔξουδηντον ὑπὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλπίδα δὲ εἰς Χριστὸν κεκτημένον· καὶ μίμησαι τὴν καλὴν πολιτείαν αὐτοῦ, καὶ γενοῦ σοφώτερος. "Ο γεωργίου μὴ ὑπάρχοτος, ἀντὶ τοῦ μηδεμίαν ἐλπίδα ἐν κόσμῳ κεκτημένος· μηδὲ ἀπατῶμενος ὑπὸ θέας τῶν ἐν βίῳ πραττομένων ἀνομημάτων· μηδὲ βιαζόμενος ὑπὸ τινος, ἀλλ' ἐκὼν καὶ προσιρέσεως καρδίας πιστεύων τῷ Θεῷ, ἐτοιμάζεται δι' ἔργων ἀγάθῶν τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν.

[cod. f. 30 b.] Πρόσδοραμε τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ μάθε τὰ τοῦ φωτὸς ἔργα ἐν αὐτῇ γινόμενα, τὴν τε ἔργασίαν αὐτῆς ὡς σεμνὴν ποιεῖται· τὴν δὲ πολιτελεῖαν αὐτῆς, ὡς σώφρονα καὶ ἀγνήν, ἐπιδεικνυμένη· ἡς τοὺς πόνους βασιλεῖς τε καὶ ίδιωται, ἡς τὰς ἐντολὰς πλούσιοι καὶ πένητες πρὸς σωτηρίαν ἔαντων λαμβάνουσι, καίπερ οὖσα τῇ φώμῃ ἀσθενής, καίπερ οὖσα ἐν κόσμῳ εὐτελής· ἀλλ' εἰς Χριστὸν πιστεύουσα προστήθη· πάρεστι γάρ αὐτῷ πλουσία καὶ πολυτελής τράπεζα, κατὰ τὸν καιρὸν δὲ ἀποτίθεται· ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ παρόν ὅρῃ, ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος ποιεῖται πολλὴν τὴν πρόνοιαν· θέρους ἐτοιμάζεται τὴν τροφὴν, πολλὴν ἐν τῷ ἀμήτῳ ποιεῖται τὴν παράθεσιν. "Ορα πῶς μέλλοντος φροντίζει τὸ ζῶν· καὶ σὺ τούνα ἀπολαύεις ἀσφαλείας κατὰ τὸν παρόντα βίον· ἀλλὰ περισχόπησον μήποτε τοῦ χειμῶνος ἐπιστάντος, κενή σοι καὶ ἔρημος τῆς τροφῆς οἰκεία εὑρεθῇ. [cod. f. 31]

a.] Ὁρα αὐτῆς τὸ δίκαιον· οὐχὶ τοῖς μὲν βασιλεῦσι· τοῖς δὲ ιδιώταις· διχρηστοῖς· θεοῖς καὶ τούτων κάκεινων τὸ πλήθις θεραπεύει αὐτῆς τὸ φάρμακον· τῇ φύσει κάμνει, οὐχὶ ταῖς τιμαῖς· τοιοῦτος ἔστι καὶ σὺ, μὴ τιμῶν πρόσωπον, ἀλλὰ πραγμάτων φύσιν· καὶ τοι τῇ καλὸν ἔχει ἐν τῷ σώματι; οὐδέν· ὥστε ἵνα μὴ ἔχῃ δικηρὸς εἰς ἀσθενεῖαν καταψυγεῖν, παρέλαβε ζῶν πάντων ἀσθενεστέρουν, ἀναιροῦν αὐτοῦ τὴν ἀπολογίαν.—Ποθεινὴ τέ ἔστι, καὶ τοῖς οὐχ ἔχουσιν, οὐδὲ κεκτημένοις· καθ' ἔκάστην ἡμέραν ἐν ἀγροῖς, ἐν πόλεσι, πάντας μυρία τοῦ γένους τούτου διερχομένους ἔγκωμια ἀκούσμεθα.

Παραγγετεῖται σοι ὁ σπερ πακός ὁδοιπόρος ἡ περίλια, καὶ ἡ ἐνδεια ὁσπερ ἀγαθὸς δρομεύς.

[cod. f. 31. b.] Οὐδὲν ἔκουσίου [πυτ ἀκούσιου?] πενίας χαλεπώτερον, ἢ τῷ ἀργῷ τάχιστα παραγγετεῖται, τοὺς ἀγαθοὺς περὶ τὸν δρόμον τῇ ταχύτητι νικῶσα· ταῦτα δὲ ἔστι πενία καὶ ἐνδεια· ἢ πενία μὲν, στέρησις γκύσεως· ἐνδεια δὲ, στάνις ἀρετῶν. — Ἰδὲ τῆς ἐργασίας τὴν τελειότητα· οὐ παιδεύῃ παρὰ τῶν ἀλόγων; μάθε παρὰ τῆς πείρας, τῶν πραγμάτων· ἀπεύχῃ τῶν διλγῶν φανῆναι ἀλογώτερος. Οὐκοῦν καὶ τὴν πενίαν φεῦγε. Φορτικὴν ἐργασίαν· ἀλλ’ ὅρα αὐτῆς τὸ τέλος· Ἡδὺς δὲ δικος; ἀλλὰ σκόπει τὸ πέρας· μὴ τὰς ἀρχὰς τῶν πραγμάτων καταμανθάνωμεν, ἀλλὰ ποὺ τελευτῶσι βλέπωμεν· δὲ τοιών ἐκ τῆς οἰκίας οὐ βούλεται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ μένειν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐξόδου ὧν, τῷ τέλει προσέχει· δι’ ἐκεῖνα καὶ τὴν ἀρχὴν ποιεῖται, ὥστε τῆς ἀρχῆς τὸ τέλος ἀνύσαι· σὺ δὲ τούναντίον ποιεῖς.

'Er πατέι καιρῷ δ τοιοῦτος ταραχῆς συντησηι πάλει.

[cod. f. 32. a.] Βαβαλ, δῆσην ἔχει τὴν Ισχὺν, δὲ πατέι καιρῷ; καὶ γάρ ἀγαθόν τι βούληται σημᾶναι, δὲ τῆς σημασίας τρόπος ὑποκίας μεστός· συγκρούων πλήθη, καὶ πόλεις ὄλας ἀναστάτους ποιῶν· δὲ τοιοῦτος οὐκ ἔχει πνεῦμα εἰρηνικὸν, οὐδὲ ἤκουσεν Ἰησοῦ λέγοντος· *Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοι· διδάσκεις δὲ διὰ τούτων μηδὲν διδόναις λαβήν.*

'Οφθαλμὸς ὑβριστοῦ, γλῶσσα ἀδικος, χεῖρες δικηδόνσι αἷμα δίκαιον.

[ibid.] Τῶν μελῶν τοῦ σώματος ἐκ μέρους πρὸς τὸ κακὸν ἐνεργείας σημαίνει· ὅπερ οὖν ἐν σώμασιν διφθαλμὸς, καὶ γλῶττα, καὶ χεῖρες, τοῦτο ἐν τῇ φυσιῇ λογισμὸς, δρμῆ, καὶ κρίσις· οὐχ ἀπλῶς δὲ τοιοῦτα κατέλεξεν, ἀλλ’ ἵνα μάθωμεν αὐτὰ σωφρονίζειν διὰ τοῦ φεύγειν τὴν μίμησιν. — Ἐχόσουσιν αἷμα δίκαιον, οἱ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου πίνοντες καὶ αἰσχραῖς μολυνόμενοι πράξειν.

Καρδια τετταυρομένη λογισμοὺς κακούς.

[cod. f. 32. b.] *"Οταν γάρ ἀκάθαρτος ἢ τὴν καρδια, καὶ τὰ μέλη πεποίηκεν ἀκάθαρτα· ἐξέχεις γάρ ἔξω τὸν ίδν. — Καλῶς εἴπεν ἐκκαίει· πῦρ γάρ ἔστι τὸ φεύδος διστῶν τοὺς ἡγωμένους, οὐ μόνον οὐκ ὠφελοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐκπολεμοῦν· κατὰ δὲ διάνοιαν,*

A est regibus quidem utilis, sed privatis tamen hominibus inutilis: namque ejus medicina tam illos quam istos sanat; naturae inservit, non incedi. Tu quoque talis esto, haud personam aestimans, sed rei gerendae naturam. Jam et in corpore quidnam pulchritudinis habet? Proorsus nihil. Quāmobrem ne forte piger homo infirmitate se excusat, animal omnium infirmissimum Salomon elegit, ut prædicto defensionem auferat. — Grata est omnibus apis etiam non habentibus neque possidentibus: quotidieque in agris, in urbibus, innumeris hujus insecti laudes prædicari a cunctis audiemus.

Vers. 11. Supervenit tibi tanquam malus viator pauperies, et egestas tanquam bonus cursor.

Nihil est molestius pauperie, quam ipsi nobis sponte comparavinus; quæ quidem otiosum hominem celerrime invadit, optimos quoque cursores velocitate superans. Pauperies vero perinde est atque egestas: pauperies, scientiae orbitas; egestas, inopia virtutum. — Viden opificii absolutam præstantiam? Ne ab irrationali quidem satis edoceris? Rei actæ experimento eruditior: noli irrationalibus magis videri irrationalis. Pauperiem itaque fuge. Gravis res labor? sed vide finem ejus. Suavis otiositas? sed exitum specta. Ne, quæso, rerum initia aestimemus, sed quoniam desinant spectemus. Qui domo exit, non vult in via consistere, sed jam inde a suscepti itineris initio, de termino cogitat. Hac mente initium capit, et initio quem vult connectere. Tu vero contrarium facis.

Vers. 14. Omni tempore vir hujusmodi civitati perturbationes concitat.

Papæ! quantam hæc verba, omni tempore, habent vim! Eliam si enim boni aliquid imperare voluerit, imperandi tamen modus suspicione plenissimus est: plebem in certamen concitans, civitates integras seditione perturbans. Qui hujusmodi est, spiritum non habet pacificum, neque Jesum audiit dicentem: Beati pacifici¹⁴. Per hæc autem docet nemini dandam offendit ansam.

Vers. 17. Oculus contumeliosi, lingua injusta, manus effundentes sanguinem justum.

Membrorum corporis partia saltem malas operationes denotat. Quod itaque in corporibus oculus, et lingua, et manus, idem in anima cogitatio, impetus et deliberatio, agunt. Neque temere hæc nobis enimeremus, sed ut iis moderari discamus, pravam vitantes imitationem. — Justum illi sanguinem effundant, qui cum Domini sanguinem bibant, turpibus inquinantur actibus.

Vers. 18. Cor fabricans cogitationes malas.

Nam cum impurum cor fuerit, membra quoque facit impura; etenim extra fundit venenum. Recte dicit, accedit. Flamma enim est mendacium quod concordes separat; neque solam nihil prodest, verum etiam adversarium est. Fratres autem in-

¹⁴ Matth. v, 9.

telliguntur ii qui adoptionis gratiam consecuti sunt, et eidem subsunt patri Christo: in quos iuiquæ et lascivæ cogitationes incidentes, perturbationem commovere nituntur; inflammantes iram quidem ad odium, concupiscentiam autem ad turpes actus.

Vers. 21. *Alliga legem in anima tua, etc.*

Id est in mentis tuae penetralibus primum colligans repone legum doctrinam; quam deinde actibus ornans, collo tuo circumda. Egregius comes et amicus est, divinarum legum perpetua meditatio; præsertim cum in forum pergiinus. Tunc enim his præcipue armis nobis opus est, quo tempore et oculus vulnerat, et ira urit, et opum cupiditas ex re visa acuitur. Tu vero in lege meditaberis et sedens et ambulans et cubitans¹⁰. Lex redargitio malorum est, disciplina vero bonus demonstrat. Nam per legem cognitio peccati.

Vers. 24. *Ut te custodiat a muliere nupta, et a calunnia linguae alienæ.*

Vides a Salomone diu verba fieri de pudicitia. Tenebras enim obducit cupiditas, A calunnia vero dicit, pro non ab adulterio tantummodo, verum etiam ab ejus suspicione. Sæpe enim contingit, peccato quidem esse purum, sed suspicione haud esse remotum. Verum huic quoque rei recte lex consulit. Mulierem porro nuptam intelligere licet heterodoxorum doctrinam, et calumniosam horum C orationem; quam vitare adhortatur. — **Vers. 25, 26.** *Ne te abripiant ornatæ eloctionis præstigia. Meretricis prelum, quantum unius panis.* Voluptatis brevitatem, et mercedis ei impensæ vilitatem, unius panis similitudine ostendit. — **Vers. 29.** *Non erit innoxius.* Nec si quispiam actu sit mundus, sed reliquo conversandi genere contaminatus, innoxius habebitur, id est purus erit. Nam, sicut fieri nequit ut aperi oculi non videant, sic conspecta muliere cupiditatemi exsurgere necesse est. Cur ergo ignem ad naturam congeris?

Vers. 30. *Furatur enim, ut animam suam esurientem replete.*

Non ut absolvat a crimine furum, hoc dicit, sed causa comparationis. Etenim hic defensionem habet a paupertate, adulter autem sola vesania superatur. Et prior quidem reprehensus, damno tantum afficitur, alter vero morte turpissima. Jam secundum sublimiorem sensum, nil mirum est, si quis uno vel altero externæ sapientiæ arguento uteatur, ut horum ope veritatem perspicuum efficiat, et que apud ethnicos firma videntur coarguat. Velluti Paulus in captivitatem redicens omnem intellectum in obsequium Christi¹¹; atque Athenienses ex ipsorum epigraphe convincens. Verunitatem si vera sapientia omissa, mundi sapientiam adamabimus, stulte mœchabimus.

¹⁰ Deut. vi, 7. ¹¹ II Cor. i, 5.

A ἀδελφοὶ ἀν εἰεν, οἱ τὸ τῆς υἱοθεσίας ἔχοντες χάρι- σμα, καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν δυνεῖς πατέρα Χριστὸν· οὓς δόξαι καὶ ἐμπαθεῖς λογισμοὶ ἐμπεσόντες, ταράττειν ἐπιχειροῦσιν· ἀνάπτοντες θυμὸν μὲν εἰς μίσος, εἰποθυμίαν δὲ, πρὸς αἰσχρὰς ἐργασίας.

Ἄγαγαι δὲ αὐτὸν ἐπὶ σῆ γυναῖῃ, κ. τ. λ.

[cod. f. 33. a.] Ἀντὶ τοῦ σύνδησον ἐν τῷ βάθει τῆς διανοίας πρῶτον τὴν τῶν νόμων διδασκαλίαν ἐναποθέμενος· καὶ τότε δέ Ἐργων ἀγαθῶν ἐπικοσμῶν, τῷ σῷ τραχήλῳ ἐπισφιγξον. Καλὸς ἑταῖρος καὶ συνδύμιος· τὸ, τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ διηνεκὲς μελετῶν· καὶ μάλιστα ὅταν ἐπ' ἄγορᾶς βαδίζωμεν· τότε γάρ ήμεν τούτων τῶν ὅπλων δεῖ μᾶλλον, δτε καὶ ὀφθαλμὸς τιτρώσκει, καὶ θυμὸς ἐκκαλεῖ, καὶ ἐπιθυμία χρημάτων ἐκ τῶν δρωμένων ἐρεθίζει. — Μελετήσις γάρ ἐν αὐτοῖς καθήμενος, καὶ πορεύμενος, καὶ κοιτάζομενος. Ἐλεγχος μὲν τῶν κακῶν ἐντολῇ, παιδεία δὲ τῶν ἀγαθῶν· διὰ γάρ νόμου ἐπίγνωσις ἀμαρτίας.

Τοῦ διαφυλάσσειν σε ἀπὸ τυραικὸς ὑπάνδρου, καὶ ἀπὸ διαβολῆς γλώσσης ἀλλοτρίας.

[cod. f. 33. b.] Ὁρα αὐτὸν τῆς σωφροσύνης πολὺν ποιούμενον λόγον· σκότος γάρ ἐστιν ἡ ἐπιθυμία· ἀλλὰ διαβολῆς δὲ, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἀπὸ μοιχείας μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑποφίας· ἐστι γάρ πολλάκις, τῆς μὲν ἀμαρτίας εἰναι καθαρὸν, τῆς δὲ ὑποφίας μὴ ἀπηλάχθαι· ἀλλ' ἡ ἐντολὴ καὶ τοῦτο κατορθοῖ· εἴη δὲ καὶ ὑπανδρὸς ἡ τῶν ἐτεροδύξων διδασκαλία, καὶ ὁ συκοφάντης αὐτῶν λόγος, ἣν φυλάττεσθαι παραίνει.

— Μή σε συναρπάσῃ τὰ γοητεύματα τῆς χεκομψεύμένης φράσεως. Τιμὴ πόρνης δοῃ καὶ ἐνὸς ἀρτου. Τὴν βραχύτητα τῆς τὸντης, καὶ τὴν εὐτέλειαν τοῦ ταύτης μισθώματος; διὰ τοῦ ἐνὸς ἐνέφην ἄρτου. — [Cod. f. 34. a.] Οὐκ ἀθωαθήσεται. Οὐδὲ δικαστεύων τῆς πράξεως, ταῖς δὲ λοιπαῖς δμιλίαις μιανόμενος, ἀθωαθήσεται· ἀντὶ τοῦ, καθαρὸς οὐκ ἐσται· ὡς γάρ οὐκ ἔνι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοίξανται, μηδὲ πλέπειν, οὕτως οὐκ ἔνι γυναικὸς δρωμένης, ἐπιθυμίαν μὴ τίκτεσθαι· τι οὖν πῦρ ἐπιστοιβάζεις τῇ φύσει;

Κλέπτει γάρ ίτρο ἐμπλήσῃ τὴν γυναῖην αὐτοῦ πειρῶσαν.

[cod. f. 34. b.] Οὐκ ἀπολύων τὸν κλέπτην ἀγκλήματος τοῦτο λέγει, ἀλλὰ πρὸς σύγχρονον· ὃ μὲν γάρ τὴν πενταν ἔχει ἀπολογίαν, δὲ ἀφροσύη μόνη χειροῦται· καὶ δὲ μὲν ζημίᾳ ὑποκείσεται ἀλούς μόνη, δὲ θανάτῳ καὶ τούτῳ ἐπονειδίστη· κατὰ δὲ θεωρίαν, δτε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ τις ἔνι καὶ δευτέρῳ κέχρηται θεωρήματι τῆς ἔξι σοφίας, ὡς δι' αὐτῶν εἰς φῶς ἀγειν τὸ ἀληθές, καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς δοκοῦντα βέβαια διελέγχειν· ὅποιος δὲ Παῦλος αἰχμαλωτίζων πᾶν νόημα εἰς Χριστὸν, καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐκ τῆς οἰκείας ποιήσας ἐπιγραφῆς· εἰ δὲ τὴν ἀληθή σοφίαν ἀφέντες, ἀγαπήσομεν τὴν τοῦ κόσμου, ἀφρόνως μοιχεύομεν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ.

A

Περίθου αὐτούς τοῖς δακτυλοῖς.

[Cod. f. 35 a.] Δάκτυλοι μὲν, τὰς μερικωτέρας πράξεις δηλοῦσιν· ἡ δὲ χεὶρ, ἐπὶ τῆς δλοσχεροῦς τάττεται πράξεως· φησὶν οὖν ὅτι καὶ τῶν λεπτῶν μέχρι ἐργάζου τὴν ἀρετὴν· οὕτως γὰρ πλατεῖαν ἔχεις τὴν καρδίαν εἰς τὴν τῶν ἀρετῶν ὑπόδοχήν· δ τοῖς; Κορινθίοις οὐκέτι παρήνει Παῦλος, *Πλατύνθησε, λέγων, καὶ ὑμεῖς.* [Cod. f. 35. b.] Ἀδελφὴ ήμῶν τῶν γεγονότων ἡ θεωρία, συμπαραχθεῖσα τοῖς ἀσωμάτοις, ἡς εἶδη φρόνησις, γνῶσις, παιδεία· Ἀπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίας, τῆς πολυθέους διδασκαλίας· ἡδέα γὰρ διδάσκει, σταμάτος οὔσα, ἡδονὴν καὶ φιλοχρηματίαν· Ἐάν σε λόγοις τοῖς πρὸς χάριν ἐμβάλληται· Οἱ πρὸς χάριν ἐμβάλλοντες λόγοι, οἱ ἐμπαθεῖς εἰσι λογισμοὶ· τηρεῖται δὲ ἀπὸ τῆς γεννώσης αὐτούς πονηρίας ὁ τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ σχολάζων. Οὐκος αὐτῆς, τὸ πλάτος τῶν δογμάτων· θυρίας, τὸ μερικόν.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Υἱός, σὺ τὴν σοφίαν κηρύξον, κ. τ. λ.

[Cod. f. 38 a.] Ἐπιθύμησον, φησὶ, τὴν σοφίαν, καὶ ἡ ἔξις τῶν φρενῶν ὑπακούεται σου· τὸ δὲ Ἐπ' ἄκρων, ἡ ὅτι φανερά ἔστιν ἢ λέγει, ἡ ὅτι ὑψηλοὺς ποιεῖ· καὶ ὁ τέλειος εἰδὼς, ὅτι πάντα ἡ σοφία ἐποίησεν, ὅρῃ καὶ ὑψός αὐτῆς, καὶ τὴν ἐπὶ τῶν τρίβων ταπείνωσιν ἡ ἐπίβασιν· ὁ δὲ ἀρτίφυτος μόνον τὸ ὑψός εἰδὼς, προσκαλέσασθαι αὐτὸν ὅφελει· ἵνα ἥη αὐτὴν· ὥστε βάδιως ἐπακούει τῆς φωνῆς· Μόνον βάδιον ἐπ' αὐτὴν· τὸ παρὰ πύλαις δὲ δυναστῶν, ἡ δὲ δυνάστας ποιεῖ, ἡ ὅτι ἔκεινοι· μᾶλιστα αὐτῆς χρείαν ἔχουσιν· ἡ δὲ τοῖς εἰσαγωγικοῖς παρεδρεύει τῶν διδασκαλῶν λόγοις· ἐν γὰρ τοῖς προθύροις αὐτῆς τις γενόμενος, ὑμνούμενης ἀκούει· λέγεται δὲ ποτὲ μὲν ἐν ἐξόδοις, ποτὲ δὲ ἐν εἰσόδοις ὑμνεῖσθαι παρὰ τοῖς ἐξερχομένοις ἀπὸ τῆς κακίας, καὶ εἰσερχομένοις εἰς τὴν ἀρετὴν. Εἴτα εἰσάγει αὐτὴν διαλεγομένην, ὅπερ ἰκανὴν ἐπισπάσασθαι· Ὑμᾶς, ὡς ἀνθρώποι, παρακαλῶ· καὶ προτελμαὶ δύμην φωνὴν υἱοῖς ἀνθρώπων. Εἰ καὶ ὑμῶν ἔστι τὸ κέρδος, φησὶν, ἀλλ' ἐγὼ παρακαλῶ· ταῦτα δὲ ἀνθρώποις, καὶ υἱοῖς ἀνθρώπων· ἡ δυνήρωποι μὲν, οἱ τέλειοι παρακλήσεως ἀξιούμενοι· υἱοὶ δὲ ἀνθρώπων, οἱ καταδεέστεροι, οἱ τέως φωνῆς ἀξιούμενοι.

Κύριος ἐποίησε χώρας καὶ δοικήτους, καὶ ἀκρα οἰκούμενα τῆς ὑπ' οὐρανού.

[Cod. f. 41 a.] Μή ἔτερον ἐπεισαγάγῃς δημιουργὸν, καὶ μηδεμίαν δηνησιν ἡ δοικήτος ἔχει· διὰ τοῦτο δὲ ἐποίησε τὰ δικρα οἰκεῖσθαι· φησὶν, ἵνα τὰ πέρατα καὶ τὰς ἐσχατιάς μαθῶν ἔργον είναι Θεοῦ, περὶ τῶν μέσων μὴ ὑποπτεύσῃς· ἡ δικρα, τὰ ἀκατάληπτα καὶ θεῖα μυστήρια· ὥσπερ καὶ χώρας μὲν τὰ; καρποφόρους ψυχάς· δοικήτους δὲ, τὰς θεῖας ἐννοίας, δις οὐκέτι διηθρώπῳ λαλῆσαι.

¹⁸ II Cor. vi, 13.

PATROL. Gr. LXIV.

CAP. VII.

VERS. 3. *Circumpone illos (sermones) digitis tuis.* *Digitus actus particulares designant, manus vero universaliter pro actione ponitur. Ait igitur: In minimis quoque rebus virtutem exerce; sic enim latum habebis cor ad virtutum receptionem: quod cum Corinthii nequaquam ficerent, hortatur eos Paulus, dicens: Dilatamini et vos¹⁸.* — VERS. 4. *Soror nobis rerum materialium contemplatio, una cum incorporeis; cujus genera sunt, prudentia, scientia, disciplina.* — VERS. 5. *A muliere aliena dicit pro, a doctrina polytheismi; quæ jucunda quidem docet, cum sit eloquens, necnon voluptatem atque avaritiam. Si te sermonibus ad gratiam compositis adorta fuerit. Sermones ad gratiam facti, lascivæ cogitationes sunt; tutus est autem ab exoriente ex his nequitia, is qui Dei sapientia vacat.* — VERS. 6. *Domus ejus (adulteræ) dogmatum latitudine; fenestra, partes illorum.*

CAP. VIII.

VERS. 1. *Fili, tu sapientiam prædicta, etc.*

Concupisce, inquit, sapientiam, et mentis habitus tibi obsequetur. Dicit autem, in verticibus, vel quia perspicua sunt quæ illa loquitur, vel quia facit excelsos. Et homo quidem perfectus, sciens omnia sapientiam fecisse, spectat etiam altitudinem ejus, et in semitis depressionem atque ascensum: Verum tamen tiro, qui solam ejus altitudinem novit, rogare debet ut ipsam conspiciat: ita ut facile audiat vocem monentis: Modo ad ipsam pergas. Quod vero jamvis dynastarum assidet, id illi vel quia dynastas efficit, vel quia hi præcipue illa indigent, vel quia isagogicis magistrorum sermonibus assistit. Namque in limitibus ejus ubi quis constituerit, præconiis eam ornari audiri. Dicitur autem modo in egressibus, modo in ingressibus celebrari ab iis qui recedunt a peccatis, et ad virtutem accedunt. Deinde fecit eam loquentem, prout persuadendo idoneum est: O homines, vos compello; filii hominum rocem meam intendo. Etiam si de vestro, inquit, lucro agitur, nihilominus ego adhortor et rogo. Jam dictio, homo, perinde est ac filii hominum. Vel homines quidem dicit perfectos qui digni hac appellatione sunt; filios vero hominum, deteriores illos, qui vocabulo tenus homines sunt.

VERS. 26. *Dominus fecit regiones habitabiles et inhabitatibiles, et summitates quæ habitantur orbis terrarum.*

Cave ne alterum creatorem inducas, etiam si nullam habeat utilitatem desertus locus. Idcirco autem summitates habitabiles fecit, ut cum utramque extremitatem didiceris, de intermediis non dubites. Vel summitates dicit, incomprehensibilia Dei mysteria; sicut etiam regiones ponit, pro fructiferis animabus. Locos denique inhabitatibiles, pro divinis consiliis, quæ non licet homini eloqui.

CAP. IX.

A

VERS. 21. *Sapientia aedificavit sibi domum, et supposuit columnas septem.*

Sapientia cum sit Filius Dei, factus homo, ipse sibi construxit domum, id est ex Virgine carnem. Columnas septem dicit spiritum Dei, spiritum sapientiae et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientiae et pietatis, spiritum timoris Dei¹⁹, ut ait Isaías. Vel domum dicit Ecclesiam, columnas autem apostolos. Vel denique sapientem virum dicit, qui satis tulus est et sibi sufficiens, et nullius indigus. — *Sapientiae domus, Ecclesia; columnae, ii qui videntur esse columnæ²⁰.*

VERS. 2. *Mactavit hostias suas.*

Hostias intellige divinos sensus, vel Scripturarum interpretationes. Mistum, cum historiæ miscemus anagogēn. Nam divina cum meraca sint, comprehendunt nequeunt. Propterea minutatim varieque dogmata et interpretationes subdividens, cibum alumnis suppeditat: *Miscuit in craterē vinum suum.* Cum meraca sint divina, humanis vocabulis ea miscuit, id est hominum sapientiae, quam nos capere possumus. Rursus hostias intelligere licet beatos prophetas, ab incredulis per tempora occisis, juxta illud²¹: *Propter mortificamur tota die.* — **VERS. 3.** Misit servos suos prophetas atque apostolos cum sublimi prædicatione, id est cum dogmatibus nihil humile aut abjectum habentibus, qui omnes gentes ad Dei agnitionem vocarent. Sublime autem dicitur, velut illud: *In omnem terram exiit sonus eorum²².* *Egentibus*, id est nondum sancti Spiritus virtutem adeptis, sed inchoantibus et imperfectis. — **VERS. 5.** *Venite, cognoscite veram reclamque viam. Bibite vinum*, id est Spiritum sanctum accipite tanquam vinum. *Relinquite infantiam*, declinate ab insipientiæ viis, vitam æternam agnoscite. *Comedite, roboramini verbis meis atque mysteriis.*

στας, καὶ ἐπίγνωτε τὴν αἰώνιον ζωὴν. Φάγετε, φίλων.

VERS. 9. *Da sapienti occasionem.*

Fortasse occasio est reprehensio, res utilis ac salutaris. Aut illam occasionem dicit, quæ ex verbis desumitur. Sic enim ad anagogiæ sublimitates sese extollit. *Doce justum*, id est probæ mentis hominem doce justitiæ vias. *Et adjiciet*, id est, amabit te, quæ incaute peccavit emendans propter reprehensionem. — **VERS. 10.** *Consilium sanctorum, intelligentia.* Consilium sanctorum quod agenda a non agendis discernit. Tale est enim consilium cum intelligentiæ. — **VERS. 11.** *Multo vives tempore. Multum pro infinito ponitur.* Vel ne nos ab amphibolia sermonis removeat: nam vitæ hujusmodi

¹⁹ Isa. xi, 2. ²⁰ Galat. ii, 9. ²¹ Psal. xlvi, 22.

(1) Noster etiam ad ps. i graduum: κατὰ τὴν ἱεροπλανητικὴν ἀνάδον ἐκ Βαβυλῶνος· κατὰ δὲ τὴν ἀναγωγὴν, εἰς τὴν ἀρετὴν: *sensus historicus de*

ΚΕΦΑΛ. Θ.

Ἡ σοφία φύκοδόμησεν ἑαυτῆς οἶκον, καὶ ὑπῆρεισε στύλους ἐπτά.

[Cod. f. 42 b.] Σοφία ὡν δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γενέμενος ἄνθρωπος, αὐτὸς ἑαυτῷ κατεσκεύασεν οἶκον, τὴν ἐξ Παρθένου σάρκα· στύλους ἐπτά, πτεῦμα Θεοῦ, πτεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πτεῦμα βουλῆς καὶ ισχύος, πτεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πτεῦμα φύδου Θεοῦ, ὡς φησιν Ἡσαΐας. “Ἡ καὶ οἶκον τὴν Ἑκκλησίαν, στύλους δὲ τοὺς ἀποστόλους· ἢ τὸν σοφὸν ἀνδρα φησιν, διτι ἀσφαλής ἐστιν ἑαυτῷ αὐτάρκης καὶ μὴ προσδεδμενός τινος, — Οἶκος τῆς σοφίας, ἡ Ἑκκλησία· στύλοι, οἱ δοκοῦντες εἶναι στύλοι.

“Ἐσφαξε τὰ ἑαυτῆς θύματα.

B Θύματα τὰ θεῖα νοήματα, ἢ τὰς ἔρμηνειας τῶν Γραφῶν· χράμμα δὲ, τὸ συμμιγνύναι τῇ Ιστορίᾳ τὴν ἀναγωγὴν (1)· ἀκρατα γάρ δυτα τὰ θεῖα, χωρῆθην οὐ δύναται· διὸ τοῦτο λεπτομερῶς καὶ ποικιλῶς τὰ δόγματα καὶ τὰς ἔρμηνειας διαιροῦσα, τροφὴν τοῖς μαθητευομένοις ἐργάζεται. — [Cod. f. 33 a.] Ἐκέρασεν εἰς κρατήρα τὸν οἴνον ἑαυτῆς. “Ἀκρατα γάρ δυτα τὰ θεῖα, φωναῖς ἀνθρωπίναις ἐκίρασεν, ὃ ἐστιν σοφὶα ἀνθρώπων, ἵνα χωρῆσαι αὐτὴν δυνηθῶμεν. Τὰ θύματα, τοὺς μακαρίους προφήτας, κατὰ καιρὸν ἀναιρουμένους ὑπὸ τῶν ἀπίστων, καθὼς λέγει, διτι “Ἐρεκα σοῦ θαρατούμεθα δλην τὴν ημέραν. [Cod. f. 43 b.] Ἀπέστειλε τοὺς ἑαυτῆς προφήτας καὶ ἀποστόλους μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος, τουτέστι μετὰ δογμάτων οὐδὲν ταπεινὸν ἔχόντων καὶ καταβεδλημένον, ἐκκαλουμένους πάντα τὰ ἔθη εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ· ὑψηλὸν δὲ φησι τὸ, *Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόργος αὐτῶν.* [Cod. f. 44 a.] Τοῖς ἐνδεέστι, τοῖς μήπω κεκτημένοις τὴν δύναμιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος· ἢ τοῖς ἀρξαμένοις μὲν, ἀτελέστι δέ. Δεῦτε, ἐπίγνωτε τὴν ἀληθῆ καὶ εὐθείαν ὁδόν· καὶ *Πίετε οἴνον*, καὶ λάβετε Πνεῦμα ἀγίου ὡς οἰνον. Ἀπολιπετε ἀφροσύνην, ἐκκλίνατε τὰς ὁδούς τῆς ἀγνωρίσθητε ὑπὸ τῶν ἐμῶν λόγων καὶ μισθητῶν.

Δίδου σοφῷ ἀφορμῇ.

[Cod. f. 45 a.] Ἄρα ἀφορμὴ δὲ Ἐλεγχος, σωτήριον πρᾶγμα καὶ χρήσιμον· ἢ τὴν διὰ τῶν ρήμάτων λέγει· οὐτω γάρ ὑψωθήσεται πρὸς τὰς τῆς ἀναγωγῆς ἀκρότητας. *Γράμματα δικαιώματα*, ήτοι τῷ εὐγνώμονι γνώριζε τὰς τῆς δικαιοσύνης ὁδούς· καὶ προσθήσει, ἀντὶ τοῦ ἀγαπήσει σε, τὰ ἐξ ἀπροσεξίας ἀμαρτήματα, διὰ τοῦ ἐλέγχου διορθούμενος. *Βουλὴ ἀγίων, σύνεσις.* Βουλὴ ἀγίων διακρίνουσα τὰ πρακτέα καὶ μή· τοιαύτη γάρ ἡ μετὰ συνέσεως βουλὴ. *Πολὺν ζῆσεις χρόνον.* Τὸ πολὺν ἀντὶ τοῦ ἀπέρου κείται· ἢ μή ποτε ἀμφιβολίας ἡμᾶς ἀπαλλάσσῃ· τὰ γάρ ἐτη τῆς ζωῆς ταύτης αἰώνια. [Cod.

²² Psal. xviii, 5.

ascensu ex Babylone, anagogicus de ascensu ad virtutem. Ita saepè etiam Cyrillus apud nos in *Comm.* ad Ps.

f. 45 b.] Ός οὐ χρῆται τῇ τοῦ Θεοῦ σοφίᾳ, ποι- μανεῖ ἀνέμους, ἀνυποστάτους ἀρχὰς ἐστῷ καὶ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν Γραφῶν ὑποτιθέμενος. Ὁδοὺς τοῦ ἐστοῦ ἀμπελῶνος, τὴν νομικήν πολιτείαν φησιν, ἐπὶ Χριστὸν δόηγοῦσαν· ἀμπελος γάρ δὲ Ἰησαῖ.

— [Cod. f. 46 a.] Δέον γεωργεῖν, δὲ δὲ τοιεῖ; Διαπορεύεται δι' ἔρημου· ἀκαρπος γάρ η φύσις τοῦ φεύδους. Εἰδες πῶς παρέστησε τοῦ φεύδους τὴν φύσιν ἀκαρπον; ἀκάνθας καὶ τριβόλους μάνους κέκτηται δὲ τούτῳ ἐπεριθόμενος· εἰδὲ δὲ ἀν καὶ ἀνυδρος μὲν, η μή ἔχουσα θείαν διδασκαλιαν· διψώδης· δὲ η μή πάτιμον βλύζουσα ὄνδρο τοῦ Πνεύματος, δὲ τοῖς καρποφορούσαις πηγαῖς δίδοται παρὰ τοῦ Ἰησοῦ· ἀκαρπία δὲ, κακία καὶ ἀγνοία.

"Αρτωτοις κρυφωταις ήδεις αἴμασθε.

[Cod. f. 46 b.] Καὶ πολα ἡδονὴ τῶν κεχλεμένων, έν οἷς φόδος, κίνδυνος, προσδοκία θανάτου; καὶ περ δὲ δοκοῦν ἡδον., οὐχ ἡδού ἐστι· κατὰ τὸ Ἡδύρθη ἀντοῖς ἄρτος φεύδους, καὶ μετὰ τοῦτο· Πλησθήσεται τὸ στόμα ἀντών φησίδος. Ἀλλ' ἀποκιῆδοσον. [Cod. f. 47 a.] Οὐκ εἶπεν ἀναχώρησον, ἀλλ' ἀποκιῆσον. Μακάριον μὲν οὖν τὸ ἀποκιῆσαι· δεύτερον δὲ τὸ μή ἐγχρονίσαι τοῖς φαύλοις νοήμασιν, ἀλλὰ διὰ μετανοίας παλινδρομῆσαι· οὐ γάρ ἐστιν ἀποκιῆσαντα πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ ιμάτια μή κατακαΐσαι· μήτε τοῖς κακοῖς νοήμασιν ἐγχρονίσαντα, ἀδύνατον μή πυρ τῷ αιωνίῳ παραδοθῆναι· οὐθεν δῆλον ὡς μακρὰν δεῖ τῆς κακίας ἐσκηνῆσθαι. [ita cod.] Κρημάνης ἐστιν ἡ ἀμαρτία· μακρὰν βάδιζε· δὲ γάρ σπλησίον, καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ δὲ, τρέμει καὶ δέδοικεν. Οὐτως γάρ διαδίκηη ὄνδροις ἀλλοτριοῖς. "Ὄνδροι καλεῖ τὴν ἐπιθυμίαν, δεικνύς δὲι καθάπερ δι φιλονεικῶν πιειν ὄνδρο ἀπὸ τῆσδε τῆς πηγῆς, ἔγκλημα ἔχει, τὸ προκείμενον ἀρπάζων, καὶ τὸ μετὰ ἀρπονίας δὲν, οὐτω κάνταῦθα. "Η δὲι ὁσπερ παρὰ Θεῷ ἐστι πηγὴ ζωῆς, οὐτως καὶ παρὰ τῷ διαβόλῳ πηγὴ θανάτου· εἰ δὲ δὲ τοῦ Θεοῦ πηγὴ, ἀρετῆς καὶ γνώσεως ἐστι πηγὴ, δὲ τοῦ διαβόλου δηλοῦντοι κακίας καὶ ἀγνωσίας ἐστι πηγὴ. Όσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ποταμῶν καὶ φρεάτων καὶ ὑδάτων καὶ ὑετῶν νοητάν· τὸ δὲ, προστεθῆ ἐτη, τοῦτο δηλοι δὲι οὐ εἰ κύριος τοῦ λαβεῖν.

ΚΕΦΑΛ. Ι.

Οὐκ ὁφελήσουσι θησαυροὶ ἀνόμους.

[Cod. f. 47 b.] Τί οὖν; οὐ πολλοὶ διὰ χρημάτων θάνατον ἔσφυγον; Ναὶ· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἀμαρτίαν ἀπεδύσαντο, πολλῷ δὲ χαλεπωτέραν θανάτου ζωὴν ἐξανήσαντο· μή δὲ πεποιθότες ὅμεν ἐπὶ χρήμασιν, ἀλλ' ἐπὶ ἀρετῇ· δὲ δὲι ἐπιγενομένη ἡ δικαιοσύνη τοῖς πρὸς θάνατον ἀμαρτήμασιν, δύεται ἀπὸ θανάτου· πῶς δὲ οὐκ ὁφελήσουσι, ἀνθ' ὧν ἐθησαύρισαν ἐν τῇ, "Οπου σῆς καὶ βρώσις ἀφαίται, καὶ δπον καίπεται διορύσσουσι καὶ κλέπτονται;" Η δὲ δικαιοσύνη οὐ μόνον τοὺς αὐτὴν κτωμένους διασώζει, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐν αὐτῇ πρὸς ζῆτον ἐγείρει, καὶ ἐκ θανάτου πρὸς θάνατον αἰώνιον παραπέμπει.

²² Prov. xi, 17. ²³ ibid. ²⁴ Psal. xxxv, 10. ²⁵ Matth. vi, 19.

A anni æterni sunt. — VERS. 12. Qui Dei sapientia non utilit, ventos pascit; falsa sibi fundamenta supponens tum gerendæ vitæ tum Scripturarum. Vias vineæ suæ, dicit vitam juxta legem actam, quæ ad Christum ducit. Vitis enim erat Israel. — Cum agricolandum esset, quid iste agit? Ambulat per desertum; sterilis enim natura est mendacii. Viden quomodo mendacii inodole infructuosam esse ostendit? spinas tantum ac tribulos qui ei innilitur possidet. Licet etiam inaquosam terram intelligere illam, quæ non habet divinam doctrinam: siticulosam autem, unde potabilis aqua Spiritus non scaturit, quem uberibus fontibus Jesus attribuit. Sterilitas denique pro nequitia inscitiaque ponitur.

B VERS. 17, 18. **Panes occultos libenter gustatis.**

Quænam vero voluptas est furtorum, in quibus timor, periculum, et mortis expectatio? Quod dulce videtur, reapse dulce non est; juxta illud: Dulcis est illis panis mendacii ²²; et post hæc: Os eorum replebitur lapillo ²³. At tu fuge. Non dixit, discede, sed fuge. Beatum est ergo fugere: secundum huic, non immorari pravis cogitationibus, sed per paenitentiam retrocedere; neque enim fieri potest, ut qui ignem in sinu reponit vestimenta non comburat; itemque impossibile est, eum qui in improbis consiliis perseverat æterno igni non tradi. Ex quo perspicuum est, procul iniquitate habitare oportere. Præcipitium est peccatum; procul ambula. Nam qui prope præcipitium graditur, C etiamsi tuto loco pedem figat, tremit tamen et expavescit. Sic quippe pertransibis aquam alienam. Aquam appellat concupiscentiam; demonstrans scilicet, quod sicut ille qui de hoc fonte aquam bibere ntitur, crimen non caret, dum rem sibi expositam rapit, et ejus copia fruitur; ita hic etiam usvenit. Vel quia, sicut apud Deum fons vita est ²⁴, ita apud diabolum quoque fons mortis. Jam si Dei fons, virtutis et scientiarum fons est; Ille profecto diaboli, nequitie inquitque fons est. Similiter de fluminibus, puteis, aquis, imbris cogitandum est. Quod denique dicit, apponentur annū significat, in tua esse potestate si velis accipere.

CAP. X.

D VERS. 2. **Non proderunt thesauri iniquis.**

Quid ergo? Nonne multi pecunia mortem vivunt? Sane; non tamen peccato se liberarunt, multoque pejorem morte vitam sibi compararunt. Ne ergo consideramus divitiis, sed virtuti. Vel quia superveniens mortiferis peccatis justitia, eripitur morte homo. Quidni vero hinc juvabitur, potius quam a thesauris in terra congestis, Ubi tinea et aerugo demoluntur, et ubi fures effodiunt ac furantur ²⁵? Porro justitia non modo eos qui ipsam possident salvat, verum et alios multos ad sui desiderium concitat, et a morte ad sempiternam immortalitatem transmittit.

VERS. 3. *Non perimet Dominus famam animam justi, A vitam autem impiorum everlet.*

Cur enim famem patientur ii qui cœlestem vitæ panem habent? At impii, etiamsi copiis affluant, nihilo magis ipsis erit. Vel sic etiam intellige. Si vita impiorum, nequitia est, et hanc Dominus aliquando eversurus est; erunt videlicet impii aliquando non impii. Post hanc enim eversionem, Dominus tradet regnum Deo Patri, ut sit Deus omnia in omnibus²⁷. Animam vero justam, scientiæ, sapientiæ, et cuiuslibet boni cupidam, fame non perimet Dominus.

VERS. 6. *Benedictio Domini super caput justi; os autem injusti operiet luctus intempestivus.*

Justi quidem caput servatur, coronatur: impius autem quoniam ore ad peccatorum incrementum abusus est, perque illud ipsum peccat, intempestivo luctu obruetur. Vel sic: In mente estimatur benedictio et intelligentia; verba autem impiorum magno luctui comparata prævalent: vel quia horum sermo pejor est intempestivo luctu: vel denique, os eorum operietur, nempe ob demonstrandam supplicii magnitudinem. — VERS. 7. Nomen impiorum extinguitur. Namque ubi publica justi viri mentio fit, hic sane laudatur, ejusque memoria immortalitati commendatur; impiorum autem non soloni mors est intempestiva, verum etiam nouen citius extinguitur.

VERS. 8. *Sapiens corde excipiet mandata; qui autem tecta labia non gerit, perverse agens supplabitur.*

Sapientiam appellat hominem scitum, et aliqua indolis laude præditum, qui ei legi morem geret. Non tectum vero labiis, hominem inscium, os intemperans habentem, qui omnia effutit, nec quidquam silentio premere valet: qui ninirum illud non didicit: Audisti sermonem? commorioratur tecum. Vel quia modo hoc, modo illud dicitans, offendicula propriæ vitæ ponit, quibus subvertetur, id est, cadet.

VERS. 9. *Qui ambulat simpliciter, ambulat fidens.*
Videtur improbitas res esse tuta; simplicitas vero decepti obnoxia. Sed contra evenit, ait: Qui ambulat sine dolo, confidat: nam qui vias suas tortuosas facit, prorsus innotescet; non enim latere improbus potest. Vel, qui nullas proximo suo insidias struit, is ne ab alio quidem patietur. Qui autem clam insidiatur, etiamsi coram laudet, hic sane agnosceret, quamvis latere aliquandiu videatur. Deinde hortatur, ut omnia considerenter stant. Acta justi a perenni illo fonte, qui dixit: Ego sum vita²⁸, perenniter manant. Qui vero impie loquitur, finem faciet, consequente poena.

VERS. 13. *Qui e labiis profert sapientiam, virga percudit virum exordem.*

Ne dices, voluisse Salomonem ultionem capi,

Oὐ λιμοκοτήσει Κύριος ψυχὴν δικαίου, ζωὴν δὲ ἀσεβῶν ἀταρέψει.

[Ibid.] Πῶς γάρ δν λιμώσσωσι, τὸν ζωῆς καὶ οὐράνιον ἄρτον ἔχοντες; Οἱ δὲ ἀσεβεῖς, καν εὐθηνίας ἀπολάύσωσιν, οὐδὲν αὐτοῖς ἔσται πλέον. Ἡ καὶ οὐτας· εἰ η ζωὴ τῶν ἀσεβῶν, ἡ κοκκία ἐστὶ, ταύτην δὲ ἀνατρέψει ὁ Κύριος, ἔσονται δηλονότι ποτὲ οἱ ἀσεβεῖς οὐκ ἀσεβεῖς· μετὰ γάρ ταύτην τὴν ἀνατροπήν, ὁ Κύριος παραδώσει τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. Ταῦτα γένηται ὁ Θεός τὰ πάντα ἐν πᾶσι. Ψυχὴν δὲ δικαίων γνώσεως καὶ σοφίας καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ἐφιεμένην οὐ λιμοκοτήσει ὁ Κύριος.

Ἐνδογίᾳ Κυρίου ἐπὶ κεφαλὴν δικαίου· στόμα δὲ ἀσεβῶν καλύψει πένθος διώρο.

[Cod. f. 48 a.] Τοῦ μὲν δικαίου τὸ κεφάλαιον διασώζεται, στεφανοῦται· ὁ δὲ ἀσεβῆς, ἐπει καὶ στόμα εἰς προσθήκην ἀμαρτιῶν καταχέρηται, καὶ δι' αὐτοῦ ἀμαρτάνει, πένθει ἀώρῳ καλυφθήσεται. Ἡ οὖτας· ἐν τῷ ἡγεμονικῷ ἐννοεῖται εὐλογία καὶ ἡ σύνεσις, δὲ λόγος τῶν ἀσεβῶν ἐν παραθέσει μεγάλου πένθους νικᾷ· ἢ διτε δὲ λόγος αὐτῶν, χείρων ἀώρου πένθους ἔστιν· ἢ ἀντὶ τοῦ, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν καλυφθήσεται, ἵνα τὸ πληρέστατον τῆς τιμωρίας ἐμφαίνῃ. *"Ορομα δὲ ἀσεβῶν σβέννυται.* [Ibid.] Ἐν μέσῳ γάρ φερομένου λόγου περὶ δικαίου, οὗτος μὲν ἐγκωμιάζεται, καὶ ἡ μνήμη ἀθανατίζεται· τοῦ δὲ ἀσεβοῦς οὐ μόνον ὁ θάνατος διώρος, ἀλλὰ καὶ τὸ δυνομα ἀωρότερον σβέννυται.

Σορός καρδίᾳ δέξεται ἀγνοάς· δὲ δέ μοτερος κείεται σκολιάδων ὑποσκελισθήσεται.

[Cod. f. 48 b.] Σοφὸν καλεῖ τὸν εἰδότα, καὶ ἐκ φύσεως ἔχοντα τε· δις καὶ πεισθήσεται νόμῳ· ἀστεγον δὲ χείλεσι, τὸν δισοφον, τὸν στόμα ἀβύρωτον ἔχοντα, τὸν πάντα φθεγγόμενον, τὸν μηδὲν εἰδότα φυλάσσειν· δις οὐκ ἔμαθε τὸ, ἀκήκοας λόγον; συναποθανέτω σοι· ἢ διτε ποτὲ μὲν, τοῦτο λαλῶν, ποτὲ δὲ ἐκεῖνο, δι τοιοῦτος ἐμπόδια τίθησι τῇ ἑαυτοῦ ζωῇ· ἐν οἷς ὑποσκελισθήσεται, ἀντὶ τοῦ πεσεῖται.

"Ος πορεύεται ἀπλοῦς, πορεύεται πεποιθώς.

[Ibid.] Καὶ μὴν κακούργια δοκεῖ πρᾶγμα ἀσφαλές εἶναι· ἢ δὲ ἀφέλεια, εὐεπηρέαστον εἶναι· ἀλλὰ τούναντίον φησιν, ὅτι δι πορευόμενος ἀδόλως θαρρεῖτω· δι γάρ διαστρέψων τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καταφανῆς ἔσται· οὐ γάρ ἔστι λαθεῖν τὸν κακοῦργον· ἢ ἀντὶ τοῦ δι μηδὲν τῷ πλησίον τεκταινόμενος, οὐδὲ περὶ ἐπέρου ἐπιθουλήν δέξεται· δὲ δὲ λαθραίως ἐπιθουλεύων, καὶ εἰς πρόσωπον ἐπαιγών, οὗτος γνωσθήσεται, εἰ καὶ δοκεῖ λανθάνειν ἔως καιροῦ. Εἴτα παραιεῖ διτε μετὰ παρθησίας πάντα ποιεῖν. Αἱ πράξεις τοῦ δικαίου ἀπὸ πηγῆς ἀενάου τῆς εἰπούσης· Ἐγώ εἰμι η ζωὴ, ἀνελλιπώς χορηγῶνται· δὲ λαλῶν ἀσεβῆ, πεπαύσεται διαδεξαμένης κολάσεως.

"Ος ἐκ χειλέων προφέρει σοφίαν, φέδδω τύπτει ἄνδρα ἀκάρδιον.

[Cod. f. 49 a.] *"Ινα γάρ μὴ λέγῃς τὸ ἀμύνασθαι*

²⁷ 1 Cor. xv, 28. ²⁸ Joan. xiv, 6.

ἡθέλησεν, Οὐ λέγω, φησίν, δις ὑδρίσον, ἀλλ' εἰτέ τι: καὶ πλήξεις τὸν ἔχθρον μᾶλλον, ἢ εἰ ράβδον εἶχες· ἐπὶ τῷ μὲν μισοῦντι, δῖον καὶ πλήξαι· ὡς ἐὰν θέλῃς, τούτῳ ποίησον· οὐ γάρ ἡ ὑδρίς πλήττει, ἀλλ' ἡ ἐπιείκεια.

Κτῆσις κινούσιων, πόλις ὁχυρά. Συντρίβῃ δὲ ἀσθενῶν, πεντά.

[Ibid.] Οὐκ ἐπαρκεῖ ἕαυτῷ ὁ πλούσιος· εἰ γάρ μὴ ἐν πίλει εἴη ἀσφαλεῖ, σφαλερά ἔσται ἡ κτήσις αὐτοῦ· εἴτα καὶ τὴν πεντάν κακίζει· κατὰ δὲ διάνοιαν, τῶν κατὰ Θεὸν πλουτούντων οἱ μαθηταὶ τυγχάνουσιν ἀρραγεῖς· ο! δὲ ἀσεβεῖς μῆδὲν ἔχοντες ἄξιον ἀκόης, ἀκροατὰς οὐκ ἔχοντες πένονται· διὸ καὶ ἀπόλλυνται. Ὁδοὺς ζωῆς, τὰς ἀγούσας ἐπὶ τὴν ἀρετὴν· παιδείαν δὲ ἀνεξέλεγχτον, τὴν κακὴν τῆς ψυχῆς πολιτείαν, ηὗτις λανθάνουσα πλάνην ποιεῖ.

Παραπορευομένης καταγίδος ἀφανίζεται δεσμῆς· δίκαιος δὲ ἐκκλίνας, σώζεται εἰς αἰώνα.

[Cod. f. 50 b.] "Οτι πειρασμοῦ ἐπερχομένου, ἀδεῶς ἀμαρτάνει· δὲ δίκαιος περιγενόμενος τοῦ πειρασμοῦ, δι' ὑπομονῆς καὶ εὐχαριστίας, σώζεται εἰς τὸν αἰώνα. Ὁρα πᾶς ἀσφαλῆς ἡ δίκαιοισιν· δὲ μὲν γάρ ἐκκλίνας, ήτοι μεταστραφεὶς, ή στρέψως ὑπομείνας, σώζεται· δὲ καίτοι μὴ ἀπλῶς ἐπιούσης, ἀλλὰ παραπορευομένης ταραχῆς ήτοι πειρασμῶν, ἀφανίζεται· ἀδεῶς δὲ ἀμαρτάνει, τὴν δικαιοορθίαν τοῦ Θεοῦ μὴ εἰδώς. Φόβος Κυρίου προστίθησιν τῇέρᾳ. Ἡμέρας τὰς ἀπὸ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἥλιου γινομένας· ὑπὲρ ὧν διαυδή εὑχεται· Μή ἀραγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου· ὧν πλήρης γεγονὼς Ἀβραὰμ ἐξέλιπεν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ζυγοὶ δόλιοι βδέλυγμα ἐτάπιον Κυρίου.

[Cod. f. 51 a.] Ἀπροσπαθεῖς γάρ ἡμῖν βούλεται εἶναι τὸ διακριτικόν· καὶ γάρ ἡ ἡμετέρα κρίσις, ζυγός ἔστι τῶν πραγμάτων. Οὐ ἔτι εἰσέλθῃ ὑδρίς, ἐκεῖ καὶ ἀτιμία. Οὐ περὶ τῶν ὑδρίζομένων, ἀλλὰ περὶ τῶν ὑδρίζοντων φησί· διὰ τοῦτο; ἐκεῖνοι γάρ εἰσιν τητιμωμένοι· οὐχ ὁ κακῶς ἀκούων, οὐδὲ ὁ πάσχων, ἀλλ' ὁ ποιῶν· πάντες; γάρ ἐκείνον ἀπελαύνουσιν, ἀτε κοινὴν δυτα λύμην· ἡ ὑδρίς λέγει τὴν ὑπερηφανίαν· δὲ μὲν γάρ ὑπερήφανος, ἀτιμος· δὲ ταπεινός, ἐντιμος καὶ σοφός. Τούτου γάρ πρώτου δεῖται ἡ ασφία.

Τελευτήσατος ἀδρός δίκαιον οὐκ ἔλλιται ἀλπίς.

[Cod. f. 52 a.] Ἡλπίζει τὰ παιδία γενέσθαι καλά· ἡλπίζει μεγάλων ἐπιτεύξασθαι· ή εἰς τὴν ἀνάστασιν ἡμῖς· δὲ λόγος παραπέμπει· ή διτε εἰς τὰ ἔχγονα· ή διτε πάντων ἀπολαύσας, ἀπολαύσεται καὶ τῶν μελλόντων· ή διτε τῆς δέξης καὶ μετὰ θάνατου ἀπολαύει.

Ἄντερ διγλωσσος, κ. τ. λ.

¹⁹ Psal. cī, 25.

A Non aio, inquit, contumeliam die, sed sapienter aliquid effare, atque ita inimicum tuum percussoris, haud secus quam si virgam haberet. Et infestum quidem hominem non incongrue percusseris. Si tibi libuerit, sic age. Sed non tam contumelia percutit, quam lenitas.

VERS. 15. *Possessio divitium, urbs munita : contumeliam autem impiorum, paupertas.*

Haud sibi sufficit dives; nisi enim intra tutam quoque urbem opes ejus sint, facile dilabentur. Dein paupertatem quoque vituperat. Mysticō autem sensu, divitium secundum Deum discipuli inconcessi sunt; sed impii nihil auditū dignum habentes, ob auditorum penuriam, egent, ac proinde pereunt. — VERS. 17. *Vias vitae dicit quae ad virtutem ducunt; disciplinam autem, quae reprehensione non utitur; dicit malam animæ institutionem, quae incaute in errorem trahit.*

VERS. 25. *Discurrente procella, deletur impius: justus autem declinans salvatur in perpetuum.*

Tentatione ingruente, facile peccat impius; justus autem, tentationem superando per patientiam, et gratum erga Deum animum, salvatur in perpetuum. Animadverte quam iusta sit justitia: justus enim declinans sive retrocedens, et constanter sustinens, salvatur; impius vero, quanquam perturbatione seu temptatione haud omnino ingruente, sed iuxta discurrente, prostermitur. Facile autem peccat, quia justum Dei judicium ignorat. — VERS. 27. *Timor Domini auget dies; dies nimirum, quos justitia sol efficit: quorum causa David orat: Ne revokes me in dimidio dierum meorum²⁰: quibus plenus Abrahamus vita decessit.*

CAPUT XI.

VERS. 1. *Stateræ dolosæ, abominatio coram Domino.*

Vult Dominus, ut mentis nostræ sine perturbatione judicium sit: reapse enim judicium nostrum statera rerum est. — VERS. 2. *Quocunque intraverit contumelia, illic et ignominia. Non de patientibus, sed de facientibus contumeliam loquitur. Cur? quia hi revera ignominiam contrahunt: nimirum non qui convicia audiunt aut patiuntur, sed qui faciunt. Cuncti enim injuriosum, ceu communem pestem, expellunt. Vel contumeliam dicit pro superbia: et quidem superbus inglorius est; at humili, reputatur honorabilis atque sapiens. Nam talēm præsertim indolem sapientia postulat.*

VERS. 7. *Mortuo viro justo, non perit spes.*

Speravit enim filios fore bonos; speravit magna præmia consequi. Vel hæc dictio ad resurrectionem mentem nostram amandat; vel ad posteros; vel quod justus cunctis his delectabiliter usus, futuris quoque perfuerit; vel denique quod gloria post mortem fructus.

VERS. 13. *Vir bilinguis, etc.*

Dolosum hominem hic dicit, et minime veracem, A qui præter animi sui sententiam loquens, mentem singulorum in consensu astantium explorare conatur. At fidelis spiritu, id est de cordis profunditate sermones suos prudente judicio moderans, quæ sunt utilia dicit, reliqua autem silentio premit. — VERS. 16. *Fortes vero nituntur divitiis.* Ne a divitiis quidem possidendis dehortatur, quas vir actuosus magis habet quam desidiosus. Vel spirituali etiam sensu: qui spiritali servido non est, sed studio remisso, spiritualibus divitiis eget.

VERS. 22. *Sicut inauris in porci naribus, ita pulchritudo in muliere fatua.*

Cur ex hoc animali potius, quam ex alio, duxit exemplum? Quia sicut porcus ea maxime corporis parte lutum versans aureum illud ornamen-tum inquinat, sic et mulier formositatem suam dehonestat. Cur ergo illa formosa fuit? Et cur non dixit, Quare haec facta sit fatua? Concedit Deus stultis quoque mulieribus esse formosis, ut illa quæ sobria prudensque est, rem hanc non admiretur, sed verum potius bonum in prelio atque amore habeat. Sinit Deus etiam stultos fieri divites, ut sapiens domi levitatem cognoscat; ut id non admiretur, sed illum potius affectet qui etiam prædictorum bonorum auctor est.

VERS. 24. *Sunt qui propria seminantes, plura efficiunt. Sunt etiam qui aliena colligentes, nihilominus minuantur.*

Videre interdum licet dispersionem causam esse proventus; et coacervationem, quæ potius minuitur. Quod si nonnullis contrarium accidit, facile assentior, quia non omnibus id contingit, ne virtus coacta sit. Nam si Deus avaros omnes, pauperes efficeret; vicissimque omnes liberales, dilaret opibus, coacti quadam necessitate cuncti virtuti studerent. Ideo neque totum fecit, ne necessitas foret; neque totum omisit, ne bella exsisterent.

VERS. 26. *Qui frumentum continet, utinam id nationibus fruendum relinquat!*

Volens rei scævitatem ostendere, utitur etiam imprecatione; nempe, ne ipsi prosit, sed prædam hostibus relinquat! Sic etiam Paulus: *Utinam et abscindantur qui conturbant nos*²⁰! Ecce vero Iudei, frumenti instar veterem Scripturam habentes possidentesque, nobis ethniciis eam reliquerunt. Ablatum quippe ab iis regnum fuit. Vel de communi alimonia loquitur; nempe quod si tu famem, ut videtur, negotio habes: atque mercaris; et cum a Deo annonam uberen postules, famem interim creas, nihil bac re sit improbius. Qui abscondit frumentum, maledicetur in populis. Hic non exitium est, sed maledictio; cuiusmodi est: relinquat id hostibus!

VERS. 28. *Hic orietur.*

Vel quia lux fiet. Velut: ille quidem morietur, nullo ex rebus suis fructu percepto; hic autem

[Cod. f. 52 b.] Τὸν δολερὸν φησιν ἐνταῦθα, τὸν οὐκ ἀληθῆ· δε λέγων δ μὴ ἔχει κατὰ ψυχὴν, τῆς ἑκάστου διανοίας ἐν συνεδρίῳ πείραν λαμβάνει. Ο δὲ πιστὸς πνοῇ ήτοι ἀπὸ βάθους καρδίας, οἰκονομῶν τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει, τὰ μὲν πρὸς τὸ συμφέρον λέγει, τὰ δὲ σιωπᾶ. Οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἐρείδονται πλούτῳ. [Cod. f. 53 a.] Οὐδὲ τοῦ πλούτου ἀπάγει, δη μᾶλλον ἔχει δ ἐνεργῆς τοῦ δκνηροῦ· οὐ καὶ νοητῶς· δ μὴ τῷ πνεύματι ζέων, ἀλλ' ἐνηρόδε τῇ σπουδῇ, πλούτου πνευματικοῦ ἐπιδέεται.

**Οσπερ ἐρώτιοι ἐν βίῃ ύδες, οὕτως γυραικί διώροι καλλος.*

[Cod. f. 54 a.] Τίνος οὖν ἐνεκεν ἐν τούτῳ τῷ ζώῳ ἥγαγε τὴν παράδειγμα, καὶ οὐχ ἔτερον Ἐλαβε ζῶον; "Οτι καθάπερ ἡ ίς τούτη μάλιστα τῷ μέρει τοῦ οώματος τὸν βόρδορον ἀναχινοῦσα, τὸν χρυσοῦν ἐκείνον διαφθείρει κόσμον, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ κατασχύνει τὴν εὐμορφίαν. Τίνος οὖν ἐνεκεν γέγονε καλή; καὶ οὐδὲ λέγει τίνος ἐνεκεν γέγονεν διφρων; Συγχωρεῖ δ Θεός καὶ ταῖς ἀνοήτοις γυναιξὶ γίνεσθαι καλαῖς, ίνα δ φροντὶ μὴ συνετῇ μὴ θαυμάζῃ τὸ κτῆμα, ἀλλ' ἐπαισθίσται τοῦ δυντος καλοῦ. Συνέχωρησε καὶ τοῖς ἄφροις γενέσθαι πλουσίεις, ίνα δ φρόνιμος εἰδῇ τὸ ἐνδεξεῖ, ίνα μὴ περὶ ταῦτα ἐπτομένος; Ή, ἀλλ' ἐκείνο διάκη τὸ καὶ ταῦτα ποιοῦν καλά.

Eἰσὶν οἱ τὰ ἱδια σπειροτες, οἱ πλειονα κοινωνοι εἰσὶν δὲ οἱ συνάργοτες τὰ ἀλλότρια, οἱ ἀλλοτρια.

[Ibid.] "Ιδοις σκορπισμὸν, προσδου ὑπόθεσιν· καὶ συναγωγὴν ἐλαττουμένην· εἰ δὲ εἰσὶ τινὲς, οἵς τούντον συμβαίνει, σύμφορι, διτι οὐκ ἐπὶ πάντων τούτο συμβαίνει· ὥστε μὴ ἀναγκαστὴν εἶναι τὴν ἀρετὴν. Εἰ γάρ ἐποίησε πάντας τοὺς πλεονεκτοῦντας πένητας, καὶ πάντας τοὺς ἐλεήμονας πλουσίους, ὡς ἀνάγκης οὖσις, πάντες ἐπέτρεχον· ἀλλ' οὔτε τὸ πάντα ἐποίησεν, ίνα μὴ ἀνάγκη δη· οὔτε τὸ πάντα είσαν, ίνα μὴ πολέμους ἐγέρῃ.

**Ο συνέχωρ στοι, υπολίποτο αὐτὸν τοῖς έθεσιν.*

[Cod. f. 54 b.] Θέλων δεῖξαι τὸ τοῦ πράγματος δεινὸν, καὶ ἀρρέν κέχρηται· οἷον μὴ ἀπόναιτο αὐτοῦ, ἀλλὰ πολεμίοις ἀπόλιποιτο· οὕτω καὶ Παῦλος· "Οφελον, καὶ ἀποκόμψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς· καὶ οἱ Ιουδαιοὶ οἴτοντες τὴν παλαιὰν Γραφὴν καὶ συνέχοντες αὐτὴν, ὑπελίποντο αὐτὴν ἡμῖν τοῖς έθνεσιν· ἥτας γάρ ἀπ' αὐτῶν ἡ βασιλεία. Η τὴν κοινὴν τροφὴν λέγει· εἰ δὲ εἰκότως λεμδὸν πραγματεύῃ καὶ ἐμπορεύῃ, καὶ τὸν μὲν Θεὸν παρακλεῖς ποιήσαι εὐετηρίαν, αὐτὸς δὲ λιμὸν κατασκευάζεις, οὐδὲν τούτου πονηρότερον. Ο τιμουσικῶν γάρ στοι δημοκατάρατος. Ἐνταῦθα οὐχὶ ἀναίρεσις, ἀλλὰ ἀρρέν τουτέστιν ἀπόλιποιτο τοῖς πολεμίοις.

**Οὗτος ἀνατελεῖ.*

[Cod. f. 55 a.] Η δὲ φῶς γίνεται οἷον, ἐκεῖνος μὲν ἀποθανεῖται, μὴ καρπωσάμενδς τι τῶν αὐτοῦ·

²⁰ Galat. v, 12.

δὲ, φῶς ἔσται, σπείρων ἐν τῷ νῦν αἰώνι, ἐλπὶς: Αὐτοῦ μέλλοντος· ἡ τὸ ἀρατεῖται, ἀντὶ τοῦ βλαστήσει· εἰ δὲ ἔχεινος, πολλῷ μᾶλλον τὰ γεννήματα αὐτοῦ.

Ἐκ καρποῦ δικαιοσύνης φύεται δένδρος ζωῆς· ἀραροῦνται δὲ Δώροι γυμναὶ καρπούμων.

[Ibid.] Καρπὸς δικαιοσύνης, τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, ἐξ οὗ φύεται δένδρον ζωῆς· Δώροι δὲ οὐ τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλὰ τῇ ἔργαις, μή ἔχοντες καρπὸν ὄριμον οὐ πολλάκις ταῦτα γίνεται· διὰ τοῦτο, δὲ μὲν πρὸς γῆρας λιπαρὸν ἀπήντησεν, δὲ ἐν προθύροις ἀνηράσθη τῆς ζωῆς; Μάθωμεν τὴν αἰτίαν, καὶ μὴ ἀπορῶμεν. Τί οὖν; οὐτὶ τὸ ἐναντίον συμβαίνει, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ ἡ ἀρετὴ ἡ.

Ἐι δὲ δίκαιος μόλις σώζεται, δὲ ἀσεβῆς καὶ ἀμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται;

[Cod. f. 55 b.] Πρόσερχε οὐτὶ μακρὸς ὁ βίος, πολὺ δὲ μόνιμον τῆς ζωῆς, πολλαὶ αἱ ἐπιδουλαῖ· οὐ γάρ δὴ τοῦτο φησιν, οὐτὶ μετὰ τὸ κατορθώσαι· πλὴν εἰ καὶ τοῦτο λέγῃ, καλῶς λέγει· εἰ γάρ ἐξέτασις γένηται τῶν εἰς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἡμετέρων, τίς ἐνώπιον αὐτοῦ δικαιωθήσεται, καὶν αὐτοῦ τοῦ ἡλίου καθαρώτερός τις ἡ; Εἴη δὲ δίκαιος μὲν, δὲ πρακτικός· ἀσεβῆς δὲ, δὲ θεὸν μισῶν ἀμαρτωλός, δὲ περὶ τὰς πράξεις πονηρός.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ο δημαρχὸς παιδεῖται, δημαρχῷ αἰσθησιτ, κ. τ. λ.

[Cod. f. 55 b.] Ο τὴν ἡθικὴν παίδευσιν ἀγαπῶν, γνώσεώς ἔστιν ἔραστῆς τῆς γυμναζούσης τὰ αἰσθητήρια πρὸς διάκρισιν καλοῦ καὶ κακοῦ· δὲ ἀποστρεφόμενος τὴν ἐπίγνωσιν, διὰ παντὸς ἀγνοεῖν βουλόμενος, ἀφραΐνει. Όσπερ γάρ δὲ μὴ θέλων θεραπεύθηται, νοσώδης γίνεται, οὗτῳ καὶ οὗτος ἀφρων.

Κρείσσων δὲ εὑρὼν χάριν παρὰ Κυρίῳ ἀνήρ δὲ καράρομος παρασιωπηθήσεται.

[Cod. f. 56 a.] Τὸ, κρείσσων, οὐ συγχριτικὸν, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ δημαρχὸς ἔστι· τίς γάρ πρὸς τὸν παράνομον σύγχρισις, τοῦ παρὰ Κυρίῳ χάριν εὑρίσκοντος; Τὸ δὲ παρασιωπηθήσεται, ἀντὶ τοῦ οὐδὲ λόγου ἀξιωθήσεται, παρὰ τῷ Κυρίῳ δῆλονται. Οὐ κατορθώσει ἀνθρωπος δὲ ἀνόμου. "Ορα πῶς ποτὲ μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ φήσου, ποτὲ δὲ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων ἐνάγει· δὲ ἀνόμου οὐδὲν κατορθώσει· ἐν ἀνομίᾳ πάντα διεστραμμένα.

Γυνή ἀνδρεία, στέρεας τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, κ. τ. λ.

[Cod. f. 56 a.] Συνεχῶς λέγει καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἐναντία κείσθαι ἐν ταῖς γυναιξὶν, ἐπειδὴ διηγεοῦς λατρεῖας δεῖται. Μέλλων οὖν διγεοθεῖ γυναικα· μή βίου κοινωνὸν ζήτει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρετῆς· οὐκ ἔστι γάρ γυναικὸς διεφθαρμένης, τὸν ἀνδρά μὴ συναπόλλυσθαι· ὥστε ἀρετὴν ζήτει, μή χρήματα· ἡ μὲν καλὴ, στέρεας δόξης γενήσεται ἀνδρικὴ οὖσα· ἡ δὲ φυσιλη παραπλησίως σκώληκι ἐν αὐτῇ καθημένῃ τῇ καρδίᾳ, τρέμα καὶ κατὰ μικρὸν διαφθείρει· καὶ τὸ τοῦ δεινοῦ χαλεπώτερον, οὐδὲ δρωμένη τοῖς ἔξωθεν, ἀλλὰ ἐνδὸν τὸν ίδν ἐναφίσται, καὶ δαπανᾷ τὴν ἀθλίαν ψυχήν. Ή καὶ δλῶς· ἡ μὲν ἀρετὴ τὸν ἐαυτῆς κοσμεῖ· ἡ δὲ αὖ κακία, τὸν κακὸν ἐψύχειστον ἔτι ποιεῖ.

A lux evadet, quia in præsenti sæculo serit, spe futuri. Vel orietur dicit, pro germinabit. Quod si ille, multo magis germina ejusdem.

VERS. 30. De fructu justitiae nascitur arbor vita. Auseruntur autem intempestivæ animæ impiorum.

Fructus justitiae, sīnis virtutis, unde vita arbor gignitur. Intempestivi autem impii non ætate, sed opere, non habentes scilicet maturum fructum. Id tamen sāpe non evenit. Cur vero impius aliquis ad pingue senectam pervenit, justus in vita limitibus abripietur? Causam discamus, neque perplexitate jactemur. Cur ergo, inquam? Contraria hæc accidunt, ne virtus res necessitatis evadat.

VERS. 31. Si justus vix salvatur, impius et peccator ubinam parebunt?

Considera longam esse vitam, diutinam esse bujusmodi stationem, multas insidias. Neque tamen illa verba dicit de iis qui recte vixerunt. Sed si forte de his quoque diceret, egregie diceret. Nam si quæ Deus nobis contulit, quæcumque nos egimus, examinentur, quis coram eo justificabitur, etiam si sole ipso purior sit? Justus autem intelligetur homo recte vitam instituens; impius, qui Deum odit: peccator, qui male agit.

CAPUT XII.

VERS. 1. Qui diligit disciplinam, diligit scientiam, etc.

Qui morum disciplinam diligit, scientiæ amator est quæ sensus exercet ad boni malique discretiōnem. Qui autem eruditioñem omnino ignorare vult, insanit. Nam, sicut is qui medicinam respuit, ut ægrotus, ita et hic insanus evadit.

VERS. 2. Melior qui invenit gratiam apud Dominum: vir autem iniquus facebitur.

Vocabulum melior non ponitur hic comparative, sed pro bonus est. Quæ enim comparatio hominis iniqui cum illo qui apud Dominum gratiam invenit? Facebitur autem dixit, pro, ne mentione quidem dignus erit, videlicet apud Dominum. Non prosperabitur homo ex re iniqua. Animadverte, quomodo nunc a Dei decreto, nunc vero ab hominum actibus argumentatur. Ex iniqua re nihil prosperare accidet: in improbitate omnia perversa sunt.

VERS. 4. Mulier fortis, corona viro suo, etc.

Perpetuo affirmat tum bona tum etiam contraria in mulieribus esse sita; quoniam viro continua medicina opus est. Uxorem ergo ducturus, ne sociam tantummodo vitæ quæras, sed etiam virtutis. Necessæ est enim prævæ uxoris virum simul porire. Virtutem igitur expete, non pecuniam. Et proba quidem mulier, corona gloriæ siet, cum sit strenua; mala vero, æque ac vermis medio in corde residens, tacita ac paulatim pessumdat. Quodque dirius est, ne extra quidem appareat, sed introrsum venenum inspirat, et infeliciem animam consumit. Vel aliter quoque; virtus quidem assecram suum ornat: at iniqitas, iniquum facit adhuc detestabil-

liorem. Cogitationes justorum, judicia. Sunt enim discretæ et simplices: vel quia de Dei judiciis atque mandatis semper cogitant justi: vel quia judicia semper intra mentem suam exerceant. Sedet enim iudex mens nostra, singulas virtutes dijudicans et cum contrariis vitiis conserens: et hæc quidem dampnat, illas approbat.

VERS. 9. *Melior vir cum ignobilitate serviens sibi.*

Quia multi operam non modo ut laboriosam defugiunt, verum etiam tanquam indecorum; antea quidem homines ad formicam respicerè hortatus est; nunc vero totam istam opinionem perimit. Quid ait? opera dedecori tibi est? Meliusne indecorum aliquid, an famem pati? Cur porro sit decus? Nunc alteri servis, et non potius tibi? Etiam si nullibus servias, haud illis sed tibimet servis. Nam nisi famem vitare contuleres, nullam prorsus illorum rationem haberes. Ita sit ut tu ipse lucrum servitutis tuae percipias. Ergo tibimet ipsi servis. Nonne milites vides? Horum quisque sibi servit. Similiter opifex. Ne igitur moleste feras; tu dominus tui es, non alius quisquam. Nonne vides mendicos nemini servientes? Atqui hi etiam sibi serviantur. Tum demum quinam eorum honor est, qui pane indigent?

VERS. 10. *Justus animas jumentorum suorum miseratur.*

Humanæ charitatis exercitium est, dum in animalibus assuevit aliquis ad misericordiam homogeneis suis exhibendam. Nam qui jumentorum miseretur multo magis fratris. Cæterum jumentorum instar babendi et illi qui ignaviore natura sunt: quos qui miseratur, erudit ac juvat. Stulta aliqui justitia est, de iis quæ nihil prosunt esse sollicitum. — Quid ait? Justus animas jumentorum suorum miseratur? Maxime. Profecto et his benignitatem oportet exhibere, ut sit exercitatio erga homogeneos. Nam nec temere Deus jussit, ut prostrata animalia simul erigamus et errantia reducamus, et bovi os non alligemus. Omnino nos animalium parcere saluti vult; primo quidem propter nos ipsos, deinde ut illa corporale nobis servitum prestare queant. Simul autem benignitatis exercitium est et curæ. Nam qui alieni miseretur, multo id potius familiaris: et qui famulantis, multo magis fratris. Atqui dices, jumentum quidem servitii usum tibi præbere; fratrem vero quid? Multo, inquam, magis hic tibi prodest ex parte Dei. Cernis quantum jumentis impendimus officium, neque id indecorum nobis existimamus? Non enim illis ministramus, sed nobis.

VERS. 11. *Qui operatur terram suam, satiabitur panibus: qui autem vana se cantur mente carent,*

Ad agricolantem et sobriam hortatur vita, et cum justitia laborem; nam otium adducit nequitiam. Vana autem sectari, nil aliud est quam inutilium rerum curam gerere. Quid vero, inquit, si otiosus quidem non esses, sed bene collecta, male profigares, ebrietati deditus et ingluvies? Non

A Λογισμοὶ δικαιῶν χρήματα· κεχριμένοι γάρ εἰσι καὶ ἀπλοὶ· ή δὲ πάντοτε Θεοῦ χρήματα καὶ ἐντολὲς μελετῶσιν οἱ δίκαιοι· ή χρήματα ἔργαζονται κατὰ νοῦν πάντοτε· κάθηται γάρ χριτῆς ὁ νοῦς ἡμῶν, χρήμων ἔκάστην ἀρέτην μετά τῆς ἀντιδιατιθεμένης αὐτῷ κακίας· καὶ τὴν μὲν καταδικάξει, τὴν δὲ δικαῖοι.

Kριτισσων ἀρήρ ὅτι δειμίᾳ δουλεύων ἔστω.

[Cod. f. 57 a.] Ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν ἔργασίαν οὐχ ὡς ἐπίπονον φαύγουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ως αἰσχράν, πρῶτον μὲν ἐπεισεν αὐτοὺς πρὸς τὸν μύρμηχα τοὺς ἀνθρώπους ὀρέψην, νῦν δὲ καὶ ταύτην ἀναιρεῖ τὴν ὑποψίαν· τι λέγεις; ἀτέμιτα τὸ πρᾶγμα ἔστιν; καὶ πόσῳ βέλτιον, ἀτιμίταν ἦ λιμὸν ὑπομένειν; διὰ τὸ γάρ ἀτέμιτα; μὴ ἐτέρῳ δουλεύεις, οὐχὶ σεαυτῷ; καὶ μυρίοις δουλεύῃς, οὐχ ἔκεινοις δουλεύεις ἀλλὰ σεαυτῷ· εἰ μὴ γάρ σεαυτὸν ἀπαλλάξαις ἐσκόπεις λιμοῦ [iīa cod.]. οὐδὲ ἄντις ποιήσω λόγον ἔκεινων· ὥστε σὺ καρποῦσαι τὸ κέρδος τῆς δουλείας οὐκοῦν ἔστω δουλεύεις. Οὐχ ὀρέψης τοὺς στρατιώτας; ἔκαστος τούτων ἔστω δουλεύει· καὶ ὁ χειροτέχνης. Μή τοινυν ἀγανάκτει· σὺ σεαυτοῦ δεσπότης εἶ, καὶ οὐχ ἔτερός τις. Οὐχ ὀρέψης πένητας οὐδὲν δουλεύοντας; ἅρα κάκεινοι ἔστοις δουλεύουσι· ποία δὲ τιμῇ, δταν ἀρτου προσδέονται;

Δίκαιος οἰκτείρει ψυχὰς κτηηῶν αὐτοῦ.

C Φιλανθρωπίας γυμνάσιον γάρ, τὸ ἐν τοῖς ἀλόγοις θείζεσθα τὴν πρὸς τὸν ὄμόφυλον συμπάθειαν· ὁ γάρ ἐλεῶν ταῦτα, πολλῷ πλέον ἀδελφὸν· ἀλλως δὲ κτήνους δίκην, καὶ οἱ τὴν φύσιν νωθρότεροι οὖς οἰκτείρων, διδάσκει καὶ ὠφελεῖ· δικαιοσύνη δὲ μάταια ἐστι, τὸ περὶ τὰ μηδὲν ὠφελοῦντα πτοησθαι. — Τι λέγεις; διδίκαιοις οἰκτείρει ψυχὰς κτηνῶν αὐτοῦ; Ναῖ· καὶ γε ἐνταῦθα, πολλὴν χρή τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδείχνυσθαι, ἵνα ἐγγυμαζώμεθα πρὸς τὸν ὄμόφυλον ἐπειδὲ οὐχ ἀπλῶς ἐκέλευστεν δὲ Θεός, καὶ τὰ καταπίπτοντα συνδιεγέρειν, καὶ τὰ πεπλανημένα ὑποστρέψειν, καὶ τὸν βοῦν μὴ φιμοῦν· πάσης δὲ φειδοῦς ἡμᾶς εἶναι βούλεται τοῖς ἀλόγοις· πρῶτον μὲν, δι’ ἡμᾶς αὐτούς· δεύτερον δὲ, ἵνα καὶ ἐπὶ τὰς σωματικὰς ἡμὲν ὑπηρεσίας ἀρχῆς ὅμως τὸ αὐτὸν καὶ φιλανθρωπίας γυμνάσιον καὶ θεραπείας· ὁ γάρ τὸ ἀλλοτριον ἐλεῶν, πολλῷ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον; διὸ διεζκονούμενον, πολλῷ μᾶλλον τὸν ἀδελφόν. 'Ἄλλ' ἐκεῖνό σοι χρείαν τὴν ἀπὸ τῆς διακονίας παρέχει, οὗτος δὲ ποίαν; πολλῷ μείζονα, τὴν ἀπὸ Θεοῦ. 'Ορέξ δουλείαν οἷαν δουλεύομεν τοῖς κτήνεσι, καὶ οὐχ ἡγούμεθα ἀτιμίταν; οὐ γάρ ἔκεινοις δουλεύομεν, ἀλλ' ἔστοις.

'Οργανόμενος τὴν δαυτοῦ γῆν, δμπλησθήσεται ἀρτω· οἱ δὲ διώκοντες μάταια, ἐνδεεῖς φρενῶν.

[Cod. f. 57 b.] Πρὸς γεωργικὸν καὶ φιλόσοφον προτρέπεται βίον, καὶ τὴν μετὰ δικαιοσύνης ἔργασίαν· ή γάρ ἀργία τὴν κακίαν εἰσήνεγκεν· ἀποδύσκειν δὲ μάταιά ἐστι, τὸ περὶ τὰ μηδὲν δυνῶντα διεποησθαι. Τι γάρ, φησιν, εἰ ἀργὸς μὲν ἦς, τὰ δὲ καλῶς συλλεγήμενα κακῶς ἐκφορεῖς, μεθύων ή γα-

στριζόμενος; Οὐκ εἶπεν, Ἐργάζου καὶ πλεονέκτει· Α ἐργο διξι, Operare, et plus æquo appete. Pulchra est opera, quæ cum justitia sit.

*Ἀπὸ καρποῦ στόματος γυνὴ ἀνδρὸς κλησθῆσθαι ἀγαθῶν.

[Cod. f. 58 a.] Μή νομίσῃς ἐν τοῖς ἔργοις εἶναι μόνον τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐν λόγοις τὸ πλέον ἐστὶν ἀπὸ γὰρ καρποῦ διανοτας ἀγαθῆς, λόγος ἀγαθός· λόγου δὲ ἀγαθοῦ καρπὸς, πρᾶξις ἀρετῆς, ἀγαθῶν ἐμποιητικῇ· δὲ λόγος τῆς ἀνδρείας ψυχῆς εἰς ἀρετὴν ἄγων ἀγαθός, καὶ ἀγαθῶν ἐμποιητικός. Ὁδοί ἀφρόνων ὅρθαι ἀντίκων αὐτῶν. “Ο λέγει· τοιούτον ἐστιν· οἵτις δὲ μωρὸς νομίζεται ἀληπτὸς εἶναι· δύο κακά, καὶ τὸ μωρὸς εἶναι, καὶ τὸ ἀμαρτάνοντα μή νομίζειν ἀμαρτάνειν· ὡσπερ γὰρ δὲ διεστραμένος νομίζει δρθῖς βλέπειν, καὶ δὲ τὰς αἰσθήσεις βλαβεῖς νομίζεις ὥσφρονεν· οὕτω τοῦτο πρῶτον τιμωρίας τεκμήριον, τὸ καὶ τὴν αἰσθήσιν ἀνηρήσθαι· διὰ τοῦτο οὐδὲ συμβουλίας δέχεται. Εἰσακούει συμβουλίας σοφίας. Τουτέστιν δὲ σοφίας ἀρξάμενος· ὥστε τοῦτο δὲ νομίζεις φρονήσεως εἶναι· τὸ μιδενὸς ἀκούειν, μωρὸς ἐστὶν δὲ δὲ νομίζεις μωρὸν εἶναι, τοῦτο σοφίας, τὸ δεῖσθαι ἐτέρου.

*Ἄγρων αὐθημερὸν δξαγγέλλει ὅργην ἁστοῦ, κρύπτει δὲ τὴν ἁστοῦ διτιμαρ ἀρήρ παροῦρρος.

[Cod. f. 58 a.] Τουτέστιν δὲ μικρόψυχος καὶ κοῦφος, ἀκαρτέρητός ἐστιν, οὐ φέρει τὸν θυμὸν, φανεροῖς τὴν ὅργην αὐτοῦ εὐθέως ἐκ μικροψύχιας· δὲ φρόνιμος καὶν ὅργιλος ἦν, συγκαλύπτει ἐν ἁστῷ τὴν ὅργην· δὲ γὰρ ἀπιμίτα τὴν ὅργην δηλοῖ· Γλώσσαν δχεὶς ἀδικον. [Cod. f. 58 b.] Ὁρᾶς· καὶ ἐκεῖ γλῶσσαν καὶ ἐνταῦθα· ἀλλ’ οὐκ ἵσα τὰ ἀπ’ αὐτῆς· ἀλλ’ ἐκεῖ μὲν φάρμακα, ἐνταῦθα δὲ τραύματα· τὸ τούτου γένοιτο· ἀν ἐναντιώτερον; Ὁρᾶς· μή ἐν φύσει τὸ κακὸν, ὀπόταν ἡ χρήσις ἐφ’ ἐκάτερα φανερὰ ἦν; Οὐκ ὀρέσεις τῷ δικαίῳ οὐδὲτερος ἀδικον. [Cod. f. 59 a.] Ὡσπερ δὲ οὐκ ἀρέσκει τῷ δικαίῳ οὐδὲν ἀδικον, οὐτως οὐδὲ τῷ δικιανον· οὐκ ἄρα παρὰ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν κερισιν τῶν δικαιουμένων τὰ κακά· μή μοι λέγε, οἵτις δὲ εἶνα ἐσκανδαλίσθη, δὲ εἶνα ἀπιστεῖ· παρὰ γὰρ αὐτῶν ταῦτα πάντα, οὗ παρὰ τῶν πραγμάτων· ὥστερ γὰρ, καὶν φανῇ δ ἥλιος, καὶ οὕτως οὐδὲν πλέον τῷ νοσοῦντι τὰς δψεις, οὐτως κανφανερὰ ἀλήθεια ἦν, κέρδος οὐδὲν τῷ τὴν ψυχὴν διεστραμένῳ.

*Ἀρήρ συνετός θρόνος αἰσθήσων.

[Ibid.] Πάσσις γὰρ ἡ αἰσθήσις αὐτοῦ διὰ τὴν σύνειν αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἀναπαύεται· τουτέστιν ἀναπαύσις, καθέδρα, ἐναναπαύεται αὐτῷ, οὐκ ἀναχωρεῖ, ἐμβαζεῖ· λεύει δὲ αὐτῷ· δὲ οἵτις κεφαλαῖσιν ἐστι καὶ βασιλεία τῆς αἰσθήσεως ἡ σύνεσις· δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου, δὲ πάντα συνεισις, κληθείη ἀν θρόνος αἰσθήσεως· ὥσπερ ἐκ τοῦ ἐναντίου θρόνος ἀνομίας λέγεται· ἔραις δὲ συναντῶσιν οἱ ἄρρονες· τὴν γὰρ ὑπὸ κατάρχοντας βαδίζουσιν δόδυν.

*Χειρ ἐκλεκτῶν κρατήσει εὐχερῶς.

[Ibid.] Ἐπειδὲ οὐδὲν εὐπορώτερον ἀρετῆς, οὐδὲν δύνατώτερον, οὐδὲν εύμηχανέστερον. Ἡ χείρας τὴν

VERS. 14. *De oris fructu anima uniuscujusque replebitur bonis.*

Cave existimes, in operibus tantum constare virtutem; nam et in verbis plurima ejus pars est. Etenim a bona mentis fructu bonus sermo exsistit; boni vero sermonis fructus est virtutis operatio, quæ bonorum nobis causa est. —

VERS. 15. *Viæ stultorum rectæ videntur oculis ipsorum.* Hoc dicit, quod nempe stultus existimat se irreprehensibilem. Duo igitur mala: stultum esse; et peccantem, sibi non videri peccare. Nam sicut strabo rectum se videre putat, ita qui mente læsus est, sobrium se judicat. Hoc ergo primum est pœnæ inflicte indicium, quod sensus homini erectus sit. ac propterea ne datum quidem consilium recipiat. Audit vero consilium vir sapiens, id est, qui sapiens esse Incipit. Atque ita quod tu prudentiam esse existimas, nullius consilium audire, stultitia potius est. Et quod vicissim stultiæ loco habes, sapientia reapse est, nempe se alieni auxiliū indigum existimare.

VERS. 16. *Imprudens eadem die enuntiat iram suam; dissimulat autem injuriam suam vir astutus.*

Id est, pusillanimis et levis, impatiens est, animi commotionem non cohibet, iram suam statim prodit ob pusillanimitatem. At prudens, etiam si forte ad iracundiam sit pronus, iram intra se celat. Inuria enim hic pro ira ponitur. —

VERS. 19. *Linguam habet injustam.* Vides et illic linguam, et etiam hic. Sed haud paria ex ea existunt: nam pharmaca illuc, vulnera istuc. Quid his magis inter se contrarium? Viden' haud in natura malum residere, quandoquidem usus ad ultra inquit rem cognoscitur? VERS. 21. *Nit injustum viro justo placebit.* Sicut justo nil injustum placet, ita ne injusto quidem quidquid justum est. Non igitur a rerum natura tantum, sed etiam a iudicio sic decernentium, mala existunt, Ne mihi dicas: Ille scandalum passus est, ille factus est incredulus: ab ipsis enim omnia hæc, non a rerum natura. Velut, etiam si sol appareat, nihil hic prodest oculos infirmos habenti; ita, quantumvis manifesta sit veritas, nihil ea prodest perverso animo.

VERS. 23. *Vir intelligens cathedra sensus.* Omnis quippe sensus hominis, propter ejus intelligentiam, in ipso residet: nempe cathedra, id est requies, in eo residet, nec inde recedit, sed illic regnat; vel quia caput est et regnum sensus, intelligentia; vel econtrario qui omnia intelligit, thronus sensus appellari poterit: sicut vice versa thronus iniquitatis diciatur. Maledictionibus autem occurunt stulti, quia viam diris devoutam terunt.

VERS. 24. *Manus electorum facile dominabitur,*

Nimirum quia nihil est diutius virtute, nihil potentius, nihil efficacius. Vel manum dicit pro sancto-

rum actu, qui mundo dominantur.
boni homines dæmonibus captivi sunt.

VERS. 25. *Sermo terribilis cor conturbat virti iusti: nuntius autem bonus ipsum laetificat.*

Conturbat sane legalium pœnarum narratio : qui vero Evangelii promissiones audit, loctatur. Videsis hujus in utroque casu bonitatem : nam si felix aliquid de proximo suo audiverit, non invidet, imo gratulatur. Sin infaustum aliquid circa ipsum conflatur, modum habet dolor ejus, haud secus quam gaudium. Omne contra in impiis fit : namque ubi dolendum foret ob terribiliuin sermonum auditum, contemnunt potius. Ubi autem de re bona laetandum esset, livore tabescunt ; contrarias prorsus experientes passiones.

Vers. 27. Non consequetur dolosus venationem.

Quia venatoris instar atqne piscatoris cogitatio nostra est; dolosus quidem homo non potitur præda contrariorum consiliorum, sed ipse potius ab aliis capitur.

CAP. XIII:

VERS. 3. *Qui custodit os suum, propriam animam servat.*

*Observa, nos in primis honesti fructum percipere,
viciissimque damnum quod in nosmet redundat.
Custodit, inquam, is qui scit dicere : Pone, Do-
mine, custodiam ori meo ²¹. Temeraris autem labiis
ille est, qui quæ dicit non considerat, neque de
quibus affirmat. — VERS. 4. In desideriis est omnis
otiosus. Nam qui ejusmodi est, etiamsi valde dives
sit, desidia sua divitias dissipat. Vel hoc dicit, qua-
tenus labor facit inviam mentem importunis cupi-
ditatibus. At ii qui rei partæ curam gerunt, etiam
ea quæ desunt apponunt. — VERS. 7. Sunt qui sibi
tribuunt divitias, nihil habentes; sunt etiam qui se
humiliant in multis divitiis. Ergo neque divitiae,
jactantiae argumentum; neque paupertas, humili-
tatis. Vel sibi de divitiis plaudentes dicit eos, qui
sibimet videntur sapientes.*

VERS. 8. *Redemptio animæ viri divitiae proprie.*
Quid ais? quid agis, tantopere opes extollens?
Atqui, primo quidem non quaslibet divitias dixit, sed
proprias justis laboribus partas. Non est ergo res
mala paupertas. Vel potius ait, pauperi ne minari
quidem fortasse quempiam velle; quia nihil pos-
sidentem quomodo aliquis perterrefaciat? Quam-
obrem hoc vitæ genus prorsus expers molestiæ est.
Vel proprias divitias appellat justitiam, quæ de
morte eripit. Haud autem æquo animo fert minas,
seu pienæ denuntiationem, qui virtutibus pauper-
est.

VERR. 12. *Melior qui incipit auxiliari ex corde,
quam qui promittit et in nemis adducit.*

Ubique monet, ne temere verba fundamus, et
neque Deo temere neque hominibus promittamus,
sed operibus magis quam verbis officium exequam-

¶ πρᾶξιν λέγει τῶν ἀγίων, οἱ κατεξουσιάζουσι τοῦ κόσμου· οἱ δὲ μή ἁγαθοὶ ἀνδρες αἰχμαλωτισθῆσονται ὑπὸ δαιμόνων.

Φοβερός λόγος καρδιαν ταρδοσσει ανθρώπος δι-
καιου. Αγγελία δὲ ἀγαθὴ εὐφρατεῖς αὐτόν.

[Ibid.] Ταράσσει μὲν δὲ περὶ τῶν ἐν νόμῳ καλάσσεων λόγους· περὶ δὲ τῶν ἐν Εὐαγγελίοις ἐπαγγελιῶν ἀκούων εὐφραίνεται. "Ορα πρὸς ἔκατερα χρήσιμον· καὶ ἀγαθόν τι περὶ τῶν πέλας ἀκούσῃ, οὐδὲ βασκαίνει ἀλλὰ συγχάρει· καὶ πονηρὸν τι περὶ ἑαυτοῦ καταστέλλεται, τάξιν ἔχει καὶ ἡ ὁδύνη αὐτοῦ καὶ ἡ χαρά· ἐπὶ δὲ τῶν ἀσεβῶν, τούναντίσιν· ἔνθα μὲν γάρ ὁδυνάσθαι χρή ἐπὶ τοῖς φοβεροῖς λόγοις, καταφρονοῦσιν· ἔνθα δὲ χαίρειν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς, τήκονται, ἐνεργείᾳ πάσχοντες πάθη.

B

Οὐκ ἐπιτευξεται δόλιως θήρας.

[Cod. f. 59 b.] Ἐπει τῇρευτῆς ἐστι καὶ ἀλιευτῆς
ἡμῶν δ λογισμὸς, δ οὐν δόλιος ὁν αὐκὲν ἐπιτυγχάνει
τῆς θήρας τῶν ἐναντίων λογισμῶν, ἀλλ' αὐτὸς θη-
ρεύεται υπ' αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'

"Ος φυλάσσει τὸ ἑαυτοῦ στόμα, τηρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν.

[Cod. I. 59 b.] Ὁρα περώτους ἡμᾶς χαρπούμενούς τὰ καλά, καὶ τὴν βλάβην αὐθίς περιτρεπομένην εἰς ἡμᾶς· φυλάσσοις μὲν γάρ δι' οἵδε λέγειν τό· Θοῦ, Κύριε, φυλακή τῷ σερόματί μου· προτετεύεται δὲ χελεύειν, δι μή νονδ λέγει, μηδὲ περὶ τίνων δια-βεβαιούται. [Ibid.] Ἐρ δικινημάταις διετὶ πᾶς ἀργός· Ὁ γάρ τοιούτος, καν πάνυ εὐπορος ή, διαφθείρει τῇ ἀργίᾳ τὸν πλοῦτον· ή παρ' δσον τὸ ἔργον παρ-ασχολεῖ τὴν διάνοιαν τῶν περισσῶν ἐπιθυμῶν· οι δὲ ἐπιμελούμενοι τῶν δυτῶν, καὶ τὰ ούκ δυτα τοῖς οὐ-σιν προστήγησαν. Εἰσὶν οἱ πλούτικουσιν ἑαυτούς, μηδὲν ἔχοντες, καὶ εἰσὶν οἱ τακειροῦντες ἑαυτούς ἐν πολλῷ πλούτῳ. Ἀρα οὔτε πλοῦτος, ἀλαζούλας ὑπόθεσις· οὔτε πενία, ταπεινοφροσύνης· ή πλούτι-ζουσιν οἱ δοκησίσιφοι.

Λύτροι ἀνδρὸς ψυχῆς δὲ ίδιος πλοῦτος.

[*Εὐθ. Β. 60 α.*] Τί λέγεις; τί ποιεῖς, οὐτεώς ἐπαλ-
ρων τὰ χρήματα; Πρῶτον μὲν οὐχ ἀπλῶς ἀπαντά-
τὸν πλοῦτον ἔφησεν, ἀλλὰ τὸν ἰδιον τὸν ἐκ δικαίων
πόνων · οὐχ οὖν πονηρὸν ἡ πτωχεία· ή τοῦτο φη-
σιν, ὅτι τῷ πτωχῷ Ἰσαῖα οὐδὲ ἀπειλήσαι τις ἀν ἔλειτο·
τὸν γάρ οὐκ ἔχοντα, πόθεν ἀν τις φοβήσειεν; “Ωστε
ἀπράγματον οὗτος δὲ βίος ἔστιν· ή πλοῦτον ἰδιον τὴν
δικαιοσύνην φησι, ἥτις βύεται ἐκ θανάτου” οὐχ
ὑφίσταται δὲ ἀπειλήν, ἥτοι τὴν περὶ κολάσεως προ-
αναφώνησιν, δὲ πτωχεύων ταῖς ἀρεταῖς.

*Κρείσσων δὲ παραχόμενος βοηθεῖται τοῦ ἔξαγ-
γελλομένου καὶ εἰς ἐπίδας ἀγορτος.*

[Cud. f. 60 b.] Παιδεύει παντοχοῦ μή προπετεῖ;
είναι βῆμαστ, καὶ μήτε Θεῷ ἀπλῶς ἐπαγγέλ· εσθα·
μήτε ἀνθρώποις, ἀλλὰ δι' Ἑργών τοῦτο ποιεῖν, καὶ

31 Psal. cxi, 3.

μή δῆμασι διαιλύεσθαι· ἢ δι· Ταχὺ δρχου ἀρετῆς, Λιμν. Η μηδέ μέλλε· καὶ λόγον γάρ ἐνάρχεσθαι ἀγαθῆς πράξεως, καὶ μή ἐπιδοσκοπεῖν. Ὁ φοβούμενος ἐντολῶν, οὐτος ὑτιαίνει. [Cod. f. 61 a.] Ὡς δ φοβούμενος τὸν Θεόν ποιεῖ τὸ θέλημα αὐτοῦ, οὐτως δ φοβούμενος ἐντολὴν τηρεῖ αὐτὴν· δὲ καταφρονῶν τοῦ Θεοῦ, καταφρονεῖ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· ὅγιανει δὲ ψυχὴ τηροῦσα τὴν ἐντολὴν τὴν θείαν.

Βασιλεὺς θρασὺς ἐμπεσεῖται εἰς κακό· ἀγγελος δὲ σοφὸς ρύσεται αὐτῷ.

[Cod. f. 61 a.] Ὁρδές δοσον κακὸν ἡ θρασύτης, δι· οὐδὲ βασιλέα ὠφελεῖ; καὶ τοι παρὰ τίνος ἐκείνος πείσεται δεινὸν, δ πάντας ἔχων διφέρειν; Μη καὶ δοσον ἀγαθὸν τὸ ἐναντίον· ρύσεται γάρ, φησιν, αὐτὸν δ σοφός τις ἀγγέλλων καὶ συμβουλεύων· ἥγουν αὐτὸς ἐστὸν διφέρειν, σοφὸς τοῖς ἀντιπάλοις ἀγγέλλων καὶ πρεσβευόμενος· ἀγγελος δὲ σοφὸς, τουτέστιν δ σοφὰ συμβουλεύων αὐτῷ.

Ο συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἐσται.

[Cod. f. 61 b.] Οὐ μικρὸν δρα ἡ συνδιατριβὴ ἡ μετὰ τῶν τοιούτων· οὐχ ἀπλῶς δὲ τὸ κοινωνεῖν πορείας· τάχα καὶ τοῦτο ὠφελεῖ· ἀνάγκη γάρ πολλὰ μαθεῖν καὶ ἐκ τούτου· οὐχ εἶπε γάρ, δ συνών, ἡ δ συγγινόμενος ἐπὶ πλείστου, ἀλλὰ καὶ δ μόνης βαδίσεως κοινωνήσας μεγάλα καρπώσεται, φησιν· εἰ γάρ στολισμὸς ἀνδρὸς, καὶ γέλως δδόντων ἀναγγέλλει τὰ περὶ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον βάδισις μικρά, καὶ ὡστε συνεγώς τοῦτο γίνεσθαι· ἐπὶ δὲ τῶν ἀγνώμόνων τούναντίον.

Ἀμαρτάνοντας καταδιώξεται κακό.

[Ibid.] Τὸ καταδιώξεται, τὸ ταχὺ τῆς ἀντιδοσεῶς παρίστησιν, ὡς μηδὲ ἀναδάλλεσθαι· κακὸ δὲ, τὰ κακωτικὰ, ἡ ὡς βραδύτερα καταδιώκει τοὺς ἀμαρτάνοντας· τὰ δὲ ἀγαθὰ ὡς ταχύτερα καταλήψεται τοὺς δικαίους· Ἀγαθὸς ἀπήρ κληρονομήσει υἱοὺς νιών. [Cod. f. 62 a.] Τὸ κληρονομήσει, οὐ τοῦτο φησι, τὸ παῖδας κληρονομεῖν· τοῦτο γάρ ἐσχατον ἀρά, ἀλλὰ τούναντίον δι· παραπέμψει τὸν πλοῦτον τοῖς ἐξ αὐτοῦ, καὶ καταλεῖψει πρὸς διαδοχὴν· δὲ τῶν ἀσεβῶν οὐχὶ τοῖς τέκνοις, ἀλλὰ τοῖς δυναμένοις χρῆσθαι καλῶς παραπέμπεται· ἢ οὐτως· δ νοῦς πατήρ, ἀγαθοὺς γεννῶν λογισμούς· οὗτοι δὲ πραγμάτων ὄμοιων γεννητικοί.

Ος φειδεται τῆς ἐαυτοῦ βακτηνίας, μισεῖ τὸ δαυτοῦ νιόν.

[Ibid.] Τοῦτο πρὸς τοὺς φιλοτέχνους εἶναι δοκοῦντας, οὐχ δυτας δὲ· ὡστε οὐ τὸ μή φειδεσθαι, ἀλλὰ τὸ φειδεσθαι μισεῖν ἔστιν· οὐ τὸ τυχὸν γάρ κτήμα τὰ παιδία, ὃν καὶ τῆς σωτηρίας ἐσμὲν ὑπεύθυνοι· μή τέκνα· ψιλὸς γάρ λόγος οὐχ ἐπιτίμησις· οὐχὶ δὲ Ἄλει καλεπωτάτην δέδωκε δίκην ταύτης ἔνεκεν τῆς προφάσεως; Ο δὲ ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει. Οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ᾽ ἐπιμελῶς· ἐπειδὴ γάρ ἡ φύσις κελεύει φειδεσθαι, τὸ δικετρον ἀναιρεῖ· οὐ γάρ διὰ τοῦτο ἐντέθεικε σοι τὴν φιλοστοργίαν, ἵνα βλάπτῃς τοὺς φιλουμένους, ἀλλ᾽ ἵνα αὐτῶν φροντίζῃς· περὶέλεσ τοῖνυν τὸ φιλτρον τὸ ἀκαίρον. *Δικαιος δοθεῖται ἐμπικλῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.* [Cod. f. 62 b.] Καὶ μὲν οἱ προφῆται φασιν· Ἐφύτευσταις αὐτούς, καὶ ἐριζώ-

μη δίφρασι διαλύεσθαι· ή δι· Ταχὺ δρχου ἀρετῆς, Λιμν. Η μηδέ μέλλε· καὶ λόγον γάρ ἐνάρχεσθαι ἀγαθῆς πράξεως, καὶ μή ἐπιδοσκοπεῖν. Ὁ φοβούμενος ἐντολῶν, οὐτος ὑτιαίνει. [Cod. f. 61 a.] Ως δ φοβούμενος τὸν Θεόν ποιεῖ τὸ θέλημα αὐτοῦ, οὐτως δ φοβούμενος ἐντολὴν τηρεῖ αὐτὴν· δὲ καταφρονῶν τοῦ Θεοῦ, καταφρονεῖ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· ὅγιανει δὲ ψυχὴ τηροῦσα τὴν ἐντολὴν τὴν θείαν.

Βασιλεὺς θρασὺς ἐμπεσεῖται εἰς κακό· ἀγγελος δὲ σοφὸς ρύσεται αὐτῷ.

B [Cod. f. 61 a.] Ὁρδές δοσον κακὸν ἡ θρασύτης, δι· οὐδὲ βασιλέα ὠφελεῖ; καὶ τοι παρὰ τίνος ἐκείνος πείσεται δεινὸν, δ πάντας ἔχων διφέρειν; Μη καὶ δοσον ἀγαθὸν τὸ ἐναντίον· ρύσεται γάρ, φησιν, αὐτὸν δ σοφός τις ἀγγέλλων καὶ συμβουλεύων· ἥγουν αὐτὸς ἐστὸν διφέρειν, σοφὸς τοῖς ἀντιπάλοις ἀγγέλλων καὶ πρεσβευόμενος· ἀγγελος δὲ σοφὸς, τουτέστιν δ σοφὰ συμβουλεύων αὐτῷ.

Ο συμπορευόμενος σοφοῖς, σοφὸς ἐσται.

Videsne quantum sit malum audacia, quandoquidem ne regi quidem prodest, etiam si hic a quoniam pati potest grave aliquid, qui omnes sub se habet? nam certe aliquis eripiet eum, periculi admonens et consilium impertiens. Vel ipse rex semel expediet, sapientibus verbis utens et legatione. Sapiens nuntius, id est qui sapienter ei consulit.

ΒΕΡΣ. 20. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit.

Valde interest cum talibus conversatio, non autem sola itineris societas; quamquam et haec ipsa fortasse juvabit: necesse est enim hinc etiam multa dicere. Non enim dixit, qui conversatur, vel qui diutissime contubernialis sit, sed qui vel unius ambulationis comes fuerit, magna, inquit, consequetur. Nam si viri incessus, et dentium risus, indolem illius patesciant, multo magis brevis ambulatio, quae quidem saxe flat, hoc præstabit. Secus vero in hominibus scævis usuventur.

C *ΒΕΡΣ. 21. Peccatores consequentur mala.* Verbum consequentur celeritatem retributionis ostendit, absque ulla dilatione. Mala autem intellige molestias, quae paulo tardius peccatores insequi solent. Verum tamē bona, utpote celeriora, ad justos pervenient. — *ΒΕΡΣ. 22. Bonus vir hereditabit filios filiorum.* Verbum hereditabit, haud significat hereditatem capiet filiorum; summa enim haec maledictio foret; sed contrariam potius, nempe quod divitias transmittet posteris suis, et successores relinquet. At impiorum opes non filii, sed iis qui bene uti queunt transmittuntur. Vel sic: mens quasi parentis, bonas gignit cogitationes; haec vero similiū actuum parentes flunt.

D *ΒΕΡΣ. 24. Qui suæ virgæ parcit, odit filium suum.*

Hoc iis dicitur qui liberorum suorum amantes videntur, neque tamen sunt. Quainobrem non qui non parcit, sed qui parcit, odit. Non levis pretii res filii sunt, de quorum salute ratio a nobis exposcetur. (Aiunt multi): Ne ita, o filii. At nudus sermo non est castigatio. Nonne Heli gravissimam luit pœnam propter hanc dictiōnēm? Qui autem diligīt, instanter erudit. Non dicit tantum erudit, sed instanter. Nam quia natura parcere suadet, quod est immodicum Salomon excidit. Non enim ideo natura liberorum amorem tibi indidit, ut dilectis noceres, sed ut illorum curam gereres. Aufer itaque affectum intempestivum. — *ΒΕΡΣ. 25. Justus comedens replet animam suam.* Et quidem prophetae

dixerunt: *Plantasti eos, et radicem miserunt*²¹; non **A** θησαν, ἀλλ' οὐ διαπαντὸς οὐδὲ διηγεῖται· πολλὴ γάρ τῶν ἀσεβῶν ἡ κατάπτωσις. Πώς δὲ οὐ πάντες κολάζονται, οὐδὲ πάντες τιμῶνται; οὐα δι' ἔαυτὴν ἢ ἡ ἀρετή· οὐδὲ λόγοις τρεφόμενος θεοῖς, ἐμπίπλαται ὃν οἱ ἀσεβεῖς ἐν ἐνδείᾳ.

CAPUT XIV.

VERS. 1. *Sapientes mulieres ædificaverunt domos.*

Ecclesia patientia sua ac spe in Christum ædificavit sibi domum, id est excitavit et erexit magisterio ac fide accedentes ad se. *Stulta mulier eastructam, manibus suis destruxit.* Est hæc hæresis, quæ causa sibi mortis æternæ sit. — VERS. 2. *Qui recte ambulat, timet Dominum.* Non quilibet timor facit recte incedere, sed Dei timor. Nam sicut *impius cum in profundum malorum venit, contemnit*²², ita pius timet. Quomobrem hoc etiam nomine, virtutibus prædicta vita, præclarata est: namque additus timor, religiosiores homines facit.

VERS. 3. *Ex ore stultorum virga contumelias.*

Et quidem tu paulo ante dicebas: *Qui labiis profert sapientiam, virga percutit hominem exordem;* quomodo nunc tribus idem insipienti? Haud par modo, inquit. Nam æque quidem virga est, verumtamen hic facit contumeliam, illuc emendationem. Eatenus ergo hæc virgæ molestæ sunt, prout fuerint qui percutient. Licit enim et convicium facere et reprehensionem, non tamen sine sapientia; quidquid vero hac comite sit, neque injucundum est, neque molestum, neque grave. Contra, etiamsi laudet insipientis, laus convicio pejor est. Si autem objurget sapiens, perinde est ac si laudaret. Hoc autem et sapiens quidam dixit: *Etiam si magna voce laudans id agat, tu quidem dicta ejus loco convicui habe.*

VERS. 4. *Ubi non sunt boves, præsepe vacuum.* Mibi hoc dicere videtur, quod nempe iners plurimum patiatur detrimentum atque egestatem. Nisi potius ait, neminem adesse, ubi nihil fruendum suppetit. Vel oportere bovibus parcere, et œconomiam curare; vel curam multam agriculturæ impendendam; vel postremo, ubi non sunt discipuli, magistrorum ædes sieri vacuas; magistri vero præstantiam cognosci, ubi multi sunt alumnī. — VERS. 6. *Quæres sapientiam apud iniquos, et non invenies.* Non enim cohæret cum iniuitate sapientia. *Dominus iniquorum emundari debebunt.* Super arena fundatæ, expiatione mundandæ erunt, ut incolæ purificati Deum videant. At illi qui Jesu verba audiunt et actu compr̄obant, domum suam super petra ædificant.

VERS. 15. *Innocens credit omni verbo.*

Qui facile audit, inconsultus est: stultum est enim cuilibet temere credere. At homo prudens, etiamsi forte primo rei aspectui, credat, mox resi-

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ.

Σοφαὶ γυναικεῖς φιλοδύμησαν οἰκους.

[Cod. f. 62 b.] Η Ἐκκλησία διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπίδος τοῦ Χριστοῦ ἀνψικοδόμησεν ἔαυτῇ οἶκον, τουτέστιν, ἀνήγειρε καὶ ἀνώρθωσε τῇ διδαχῇ καὶ πίστει τοὺς προστόντας αὐτῇ. Η δὲ ἀφρωτα κατεστρεψε ταῖς χερσὶν αὐτῆς· διπερ ἐστιν, η αἱρεσίς παρατιος ἔαυτῇ θανάτου αἰώνιου γεγενημένη. Οὐχὶ διφύσμενος ὅρθως, φοβεῖται τὸν Κύριον. Οὐχὶ διφόδος ἀπλῶς ποιεῖ μόνον τὸ δρθῶς πορεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ φοβεῖσθαι τὸν Θεόν· ὡς γάρ ἀσεβῆς εἰς βάθος κακῶν ἐμπεσῶν καταφρονεῖ, οὕτως ὡς ἐνεσεβῆς φοβεῖται· ὥστε καὶ κατὰ τοῦτο δὲ ἐνάρετος βίος, καλός· διτὶ καὶ διφόδος προστιθέμενος εὐλαβεστέρους ποιεῖ.

'Ἐκ στόματος ἀφρωτῶν, βακτηρία ὑδρεως.

[Ibid.] Καὶ μὴ σὺ πρὸ τούτου ἐλεγεῖς· Οὓς ἐκ χειλέων προφέρει σοφίαν, δάρδῳ τύπτει ἀκάρδιον· πῶς ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ διδως τῷ ἀνοήτῳ; οὐκ ἴσως, φησί· καὶ γάρ καὶ τοῦτο βακτηρία· ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὑδρεως· ἐκεῖνο δὲ, ἐπιεικέας· τὸ μὲν, ποιεῖ τὴν ὑδρίαν· τὸ δὲ, διορθοῖ· οὕτως εἰσὶν ἐπιεικεῖς, ὡς αὐτοὶ οἱ πλήττοντες· ἔνεστι μὲν γάρ καὶ ὑδρίας καὶ ἐλέγχαι, ἀλλὰ μετὰ σοφίας· τὸ δὲ μετὰ ταῦτης γινόμενον, οὔτε ἀγέδες, οὔτε φορτικόν, οὔτε βαρύ· καὶ μὲν ἐπαινῇ δὲ ἀνόητος, ὑδρεως χείρον· καὶ ὑδρίζῃ δὲ συνετός, ἐπανων ἴσον· τοῦτο καὶ τις σοφὸς φησί· Καὶ ἐπαινῶν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τοῦτο ποιεῖ, ὡς δημιόδος εἶναι δέξαι τὸ λεγόμενον.

Οδ μὴ εἰσὶ βθεῖς, φάγεται καθαραί, κ. τ. λ.

[Cod. f. 63 a.] Ἐμοὶ τοῦτο δοκεῖ λέγειν, διτὶ ἀργῆς μυρίαν ὑπομένει ζημίαν καὶ πενίαν· ή εἰ μὴ τοῦτο· διτὶ οὐχ ἔστι, μὴ προσέμενόν τι καρπώσαθαι, διτὶ δεὶ βιών φειδεσθαι· διτὶ χρήσιονομικὸν είναι· διτὶ πολλὴν πρόνοιαν ἔχειν γεωργίας. Η οὕτως· οὐδὲ μὴ εἰσὶν οἱ διδάσκοντες, τὰ δοχεῖα τῶν ἐιδασκάλων κενά· ή ισχὺς δὲ τοῦ διδάσκοντος δεῖχνυται ἔνθα πολλὰ τὰ γεννήματα. Ζητήστεις σοφίαν παρὰ κακοῖς, καὶ οὐχ εὑρήσεις. [Ibid.] Οὐ συμπλέκεται γάρ τῇ κακίᾳ ἡ σοφία. Οἰκται παραρόμωρ σφειλήσουσι καθαρισμόν. Ἐπὶ φάμμου γάρ ἔχουσαι τὸν θεμέλιον, ὁφελούσι τα καθαρισμόν, οὐα δικαστοὶ γενόμεναι ίδωσι τὸν Θεόν· οἱ δὲ ἀκούοντες τοὺς Ἰησοῦ λόγους καὶ ποιοῦντες αὐτοὺς, οἰκοδομοῦσι τὴν ἔαυτῶν οἰκίαν ἐπὶ τὴν πέτραν.

"Ἀκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ.

[Cod. f. 64 a.] Οἱ ἐπιπολαῖς τὴν ἀκοήν, ἀδιάκριτος· ἀνοίας γάρ τὸ παντὶ πιστεύειν ἀπλῶς· δὲ φρονιμος, καὶ ἐκ πρώτης πεισθῆ φαντασίας, μεταγινά-

²¹ Jerem. xii, 2. ²² Prov. xviii, 3.

σκει καὶ ἐπιλογίζεται. Οὐλισθήσουσι κακοὶ ἔργατι
ἀγαθῶν. [Cod. f. 66 b.] Ἀδύνατος γάρ οὖσα συν-
υπάρχειν, ὡς ἐναντία τῇ κακῇ ἡ ἀρετὴ, ἐν τῷ παρ-
εῖναι, ταύτῃ πεσεῖται. Καὶ δοσεῖς θεραπεύσουσι
θύρας δικαίων· ἀσεβεῖς δὲ μετανοοῦντες, ἐπὶ θύρας
ἴστιν ἀγαθῶν· θεραπεύει δὲ νῦν, οὐ τὸ ιᾶσθαι, τὸ δὲ
δουλεύειν ὡς διδασκάλους ληπτέον.

Στέφαρος σοφῶν, πλοῦτος αὐτῶν.

[Cod. f. 65 a.] Τί λέγεις; Πλοῦτος; ή δόξα σοφῶν;
Ναί, φησίν· οὐχ δι τούτοις οὗτος; προστίθησι δόξαν,
ἄλλ' δι τούτοις εἰς δέον αὐτῷ χρήσασθαι, καὶ μηδὲν
ἄπ' αὐτοῦ καρπώσασθαι κακόν· διδ καὶ τίς φησιν.
"Ινα τί ὑπῆρξε χρήματα ἀφρονί; Κτήσασθαι γάρ σο-
φίαν ἀσύνετος οὐ δυνήσεται. Πρόσταγμα Κυροῦ,
πηγὴ ζωῆς. [ibid.] Πηγὴ οὖσα οὐδέποτε διαλιμπά-
νει, ἄλλ' ἀεὶ ἀναβλύζει τὴν τε παρούσαν ζωὴν καὶ
τὴν μέλλουσαν· καὶ ἐν τῷ χορηγεῖν ἀγαθά, κακῶν
ἀποτρέπει. Ἐρ πολλῷ δύνει δόξα βασιλέως· ἐπεὶ δὲ
ἐκτείνει λαοῦ, συντρέβη δυνάστον. [Cod. f. 65 b.]
Οὐ μὲν βασιλεὺς ἐν ἑτέροις ἔχει τὴν Ισχὺν καὶ τὴν
δόξαν· δὲ τὸν Θεόν φοβούμενος, ἐν ἑαυτῷ· δοκεῖ δὲ
μοι διὰ τούτων παραίνειν τοῖς τε ἀρχούσι καὶ ἀρχο-
μένοις, εἰκενί ἀλλήλοις· οἶον ᾧ; (ἐν) ἔκεινοις ἔχων
τὴν Ισχὺν, οὕτως διάκεισο.

*Μακρόθυμος ἀνὴρ, πολὺς ἐτρ φρονήσει· δὲ
διληψύνος Ισχυρῶς ἀρρωτ.*

[Ibid.] Ὁρα ἐν ἐκατέρῳ τὴν ἐπίτασιν· πολὺς, καὶ
Ισχυρῶς· οὐδὲν γάρ οὕτως ἀνοίας τεχμήριον, ὡς ή
δλιγοφύχια· καὶ οὐδὲν οὕτως φρονήσεως· ἐντελοῦς,
ώς ή μακροθυμία· πῶς ἂν τις μακροθυμήσῃ, ή τῷ
σφρόδρῳ ἀκρ. διας· ἐξετάζειν πάντα; Οἱ πρατθυμοὶς
ἀνὴρ ισταὶ τὸ θυμικὸν τῆς καρδίας πάθος· κρατήσας
γάρ τῆς δρῆς καὶ τοῦ θυμοῦ, αὐτὴν ταραττομένην
ὑπ' αὐτοῦ ισταὶ· σῆς δὲ δστέων ἡ συνετή νότης εἰς
τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις εἰσδύνουσα, ἀνατέμνει αὐ-
τὰς καὶ τρέφεσθαι βούλεται.

*Ο συκοφατῶν πέρητα, παροξύνει τὸν ποιή-
σατα αὐτόν.*

[Cod. f. 65 b.] Δύο ἀμαρτίαι ἐνταῦθα, καὶ συκο-
φνται, καὶ κατὰ πένητος· διὰ τὸ δὲ παροξύνει τὸν
ποιήσαντα αὐτόν; "Οτι αὐτὸς αὐτὸν ἐποίησε πένητα,
καὶ εὔχετρων τῇ γλώττῃ τῇ σῇ τοῦ συκοφάντου.
Ο δὲ τιμῶν αὐτὸν, ἀλεσθεὶ πτωχόν. Καὶ μήν εἰ αὐ-
τὸς αὐτὸν ἐποίησε, τίνος ἔνεκεν ἐλεεῖσθαι χρή; Καὶ
γάρ ἦκουσα πολλῶν τούτο λεγόντων· Τίνος ἔνεκεν
ἔλεῖσαι πένητα δεῖ; εἰ ἐφίλει αὐτὸν δὲ Θεός, οὐχ ἀν
αὐτὸν πένητα ἐποίησε. Μέχρι τίνος παίζομεν εἰς τὴν
σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν; μέχρι τίνος γελῶμεν, ἐφ'
οἵς τρέμειν ἔχρην καὶ δεδοικέναι καὶ φρίττειν τὸν
μιαρὸν τὸν μυρίων γέμοντα κακῶν· τίνα ἕφλει; Τὸν
Λάζαρον, ή τὸν πλούσιον; Ταῦτα ἡμᾶς ἀπόλανεν, δτι
εἰς ἀστεία διαλυθεία. Ο πεποιθώς, τουτέστιν δ
καθαρὸς καὶ θαρρῶν τῷ Θεῷ, τῇ δαυροῦ δὲ σούδ-
ητι δικαιος· παρ' ὅσον οὐδεὶς ταῖς ἑτέρου πράξεοις
σώζεται ή ἀπόλλυται.

Ἐτ καρδίᾳ ἀγαθοῦ ἀραπαύεται σοφία, κ. τ. λ.

A pescit et considerat. — Vers. 19. *Labentur mali coram bonis.* Cum enim consistere cum nequitia virtus nequeat, hac præsentē, illa corruit. *Iniqui autem colent fores justorum.* Nempe iniqui pœnitentes justorum janius frequentabunt: nam verbum θεραπεύειν hoc loco non significat mederi, sed intelligendum est, illos ut magistris obsecuturos.

Vers. 24. *Corona sapientium, divitiae ipsorum.*

Quid ais? Ergo divitiae sunt gloria sapientium? Utique, ait: non quod his gloriam adjiciant, sed quia hi valent illis bene uti, et nihil inde mali percipere. Quamobrem etiam quidam siebat: Cur insipienti divitiae? Possidere certe sapientiam insipientes non poterit. — Vers. 27. *Mandatum Domini, fons
vitæ.* Fons vitae cum sit, nunquam deficit, sed continuo hinc scaturit tum præsens vita tum futura; et dum bona largitur, a malis avertit. — Vers. 28. *In multitudine populi dignitas regis: et in paucitate plebis contrito principis.* Profecto rex in aliis robur suum habet ac dignitatem; at qui Deum timet, habet in se ipso. Præterea videtur mihi verbis his adhortari tum principes tum subjectos ut invicem cedant: nempe eum ab illis (o rex) vires habens, ita erga ipsos affectus sis.

Vers. 29. *Longanimis vir, multus in prudentia: pusillanimis autem, valde imprudens.*

Specta in utroque vehementiam, multus et valde. Quique nihil ex corde magis indicat, quam pusillanimitas; nihil vicissim ita prudentiam perfectam comprobat, ut longanimitas. Quonodo autem quis fiet longanimis, nisi diligentissime cuncta scrutando? Mansuetus vir medetur iracundæ cordis passioni: namque iram cohicens et animi impetum, cordi his commoto medetur. Tinea vero ossium sensitiva cogitatio, quæ animæ facultates subiens, conterit ipsas ac devorare nititur.

Vers. 31. *Qui calumniatur pauperem, irritat fac-
ctorem ejus.*

Duo hic peccata, calumniae scilicet, et adversus pauperem. Cur autem factorem ejus irritat? nempe quod Deus hunc fecerit, et linguæ tuæ, o sycophanta, subdiderit. Qui vero Deum honorat, misereatur egeni. Atqui si Deus hunc pauperem fecit, cur ejus miserendum est? Sane hoc complures audivi dicentes: Quid opus est pauperis misereri, quem si Deus amaret, pauperem non fecisset? Quousque tandem adversus nostram salutem jocabimus? quousque in re ridebimus, in qua tremere oportet, pavere et exhorrescere, hominem certe qui sit improbus et innumeris peccatis oneratus? Dic, age, quemnam Deus diligebat, Lazarum an di-
vitem illum? Hoc nos perdit, quod ad facetas sa-
cile delabimur. Qui confidit, id est homo purus et Deo fratulus, propria sanctitate justus est; quatenus scilicet nemo ob alienos actus vel salvatur vel perit.

Vers. 33. *In corde boni viri requiescit sapien-
tia, etc.*

Id est radices aget, alte fundabitur, tanquam iu- A *tissimo loco custodietur. Non autem dignoscitur in excordibus sapientia, quae non habitabit in corpore cuius dedito. — VERS. 25. Acceptus regi minister intelligens. Rursus humanis exemplis adhortatur homines, et ab inertia retrahit: namque et rex nihil aliud postulat quam benevolentiam. Vel dicit, ministrum prudentis sua gratiam consequi. Sua autem agilitate, auserit ignominiam. Et si modo contemnuat ignominiam hinc forte orientem, prudentia sua semet confirmabit.*

CAP. XV.

Vers. 1. Ira perdit etiam prudentes: responsio submissa avertit furorem: sermo autem tristis suscitat iras.

Ergo in arbitrio nostro sunt omnia, nempe et irritare et placare. Non itaque qui irascitur Dominus est, sed in nostra potius potestate est illum ad iram concitare, vel secus. Quod si ira prudentes quoque perdit, quanto magis illos de quibus dictum est, imprudentem ira pessimumdat? quod quidem prudenti quoque contingit ob aliquam negligentiam. Responsio vero submissa avertit furorem, id est respondentis modus palam humilis, et nihil asperitatis habens. — VERS. 4. *Sanitas linguae, arbor vitae.* Valetudine utitur lingua, quae loquendo non peccat: nam linguae morbus, peccatum ejus. Spiritu autem, sancto videlicet, replebitur ille qui hanc continet, neque lingua peccat. — VERS. 7. *Corda sapientium vincita sunt sensu; corda autem stultorum nequaquam secura.* Specta illos quidem extrorsum quoque tutos lingua et ratiocinio; hos autem ne intus quidem; nam cor corruptum gerunt. Vel quod stulti linguam ad loquendum movent, vim dictorum suorum ipsi nescientes: at vero sapientes prudenti sensu labia alligant.

Vers. 10. Qui oderunt correptiones, moriuntur turpiter.

Vel dum increpantur, vel dum sermonis sui specimen dant; etenim cum in sophistas inciderint, nihil boscere poterunt. Vel mandata, pro correptionibus dicit: illa enim nos peccantes redarguunt. — VERS. 11. *Infernus et perditio coram Domino sunt, quid ni etiam hominum corda?* Cui omnia explorata sunt, quomodo non etiam corda hominum? Sic enim præcipue recte agunt, qui quidquid mente etiam et clam sit, spectari affirmant ab oculo quodam provido, et judice, et scrutatore. Nunc vero haud absolutam perditionem dicit, sed eam quae aliorum sensum fugit; quae scilicet perditio inferno propinquat. Sapientium officium est, male agentes redarguere; nihil enim æque demonstrat sapientis operam, quam rei publicæ utillem vivere. *Cum læsum est cor, facies floret.* Cur vero hoc dicitur? Nempe ut cor læsum justitia reddamus, non autem corpus crassemus. Nam qui justitiam appetunt, ii animam suam læsificant, quae quidem virtutibus læta sit, mœsta autem peccatis.

[Cod. f. 66 a.] Τουτέστι βίκωθήσεται, βαθυνθήσεται, φύλαχθήσεται ὡς ἐν ἀσφαλεστάτῳ χωρίῳ· οὐ διαγινώσκεται δὲ σοφία ἐν διφροσιν, ἐπεὶ οὐ κατοικήσει ἐν σώματι ἀμαρτίᾳς καταχρέω. Δεκτὸς βασιλεῖ ὑπηρέτης τοῦ μαρτυρίου. Πάλιν ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων αὐτοὺς ἔναγει, καὶ ἀπάγει ἀργίας· καὶ γὰρ καὶ βασιλεὺς οὐδὲν ἔτερον ζητεῖ, ἀλλ' εὐνοιαν· ἥ στι τυγχάνει ἀποδοχῆς ὁ ὑπηρετῶν μετὰ λογισμοῦ. Τῇ δὲ διατοῦ εἰντροφιᾳ ἀφαιρεῖται ἀτιμία. Καν τι παρίδῃ τὴν ἐντεύθεν ἀτιμίαν, διορθύνται συνέσει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Οὐρὴ ἀπόλλινσι καὶ φρονίμους· ἀπόχρισις ὑποπλαπούσα ἀποστρέψει θυμόν· λόγος δὲ λυπηρὸς ἔτερει δργάς.

[Cod. f. 66 a.] Ἀρα παρ' ἡμῖν τὸ πᾶν, τὸ καὶ ἐγένετον καὶ κατευνάζειν· οὐκ ἄρα δὲ γιγάντεος Κύριος, ἀλλ' ἡμεῖς, τοῦ ἔκεινον δργίζεσθαι, ἥ μή, παρασκευάζοντες· εἰ δὲ φρονίμους [δργή] ἀπόλλυσι, πόσῳ μᾶλλον περὶ ὃν εἰρηται, Ἀφρονα ἀναιρεῖ δργή; δὴ συμβαίνει καὶ τὸν φρόνιμον ἐξ ἀπροσεξίας παθεῖν. Ἐποπλίτουσα δὲ [ἀπόχρισις] ἀποστρέψει θυμὸν, ἥ γουν ἥ τοῦ ἀποκρινομένου κατάστασις, ταπεινὴ φαινομένη, καὶ τραχὺ μηδὲν ἔχουσα. *Iασίς γιώσσης, δέντρον ζωῆς.* Ιδίατο δὲ γλώσσα μή ἀμαρτάνουσα λόγῳ· νόσος γὰρ γλώττης, ἥ δ' αὐτῆς ἀμαρτία· Πνεύματος δὲ τοῦ ἀγίου δηλονότι πλήσθησται ὁ συντηρῶν ταύτην καὶ μή ἀμαρτάνων ἐν γλώσσῃ. Χειλη σοφῶν δέδεται αἰσθήσει· καρδία δὲ ἀξρόνων οὐκ ἀσφαλεῖς.

[Cod. f. 66 b.] Όρα τούτους μὲν καὶ ἔξαθεν ἀσφαλεῖς ἀπὸ γλώσσης καὶ λελογισμένους, ἐκείνους δὲ, οὐδὲ ἔνδον· ἀπὸ γὰρ καρδίας διέφθαρται. Η δὲι κινούσιν οἱ φαῦλοι εἰς τὸ λέγειν τὴν γλώτταν, τῆς τῶν λεγομένων ἀναισθητούντες δυνάμεως· σοφοὶ δὲ διὰ τὴν αἰσθήσιν τὰ χειλη δεσμοῦσιν.

Οἱ μισοῦντες ἀλέγχους, τελευτῶσιν αἰσχρῶς.

[Ibid.] Η τῷ ἐπιτιμάσθαι, ἥ τῷ ἔχειν λόγων ἀπόδειξιν· σοφισταῖς γὰρ περιπεσόντες, οὐδὲν λέγειν δυνήσονται· ἥ καὶ τὰς ἐντολὰς ἀλέγχους εἰπεν· αὗται γὰρ ἡμᾶς ἀλέγχουσιν ἀμαρτάνοντας. Ἀδηγησι καὶ ἀπώλεια φυρερά παρὰ τῷ Κυρίῳ, πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; Ω πάντα ἐστὶ δῆλα, πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; Τοῦτο γὰρ μάλιστα διώρθουν, οἱ τὸ τε τῇ διανοΐᾳ καὶ τοῖς χρύφα γινομένις ἐπιστῆσαι τίνα διφθαλμὸν, προνοητικὸν, δικαστήν, καὶ ἔκεταστὴν φάσκοντες. Οὐ τὴν παντελῆ δὲ νῦν ἀπώλειαν εἰπεν, ἀλλὰ καθ' ἣν λανθάνει τὰ τῶν ἀλλων αἰσθήσιν διαφεύγοντα· ἀπώλεια ἡτίς ἔστι γείτων τοῦ ἄδου. [Cod. f. 67 a.] Σωφῶν γὰρ τοῦτο δίστιν ἕδιον, ἀλέγχειν τοὺς κακῶς πράττοντας· οὐδὲν γὰρ οὐτως δείκνυστο τὸ τῆς σοφίας ἔργον, ὡς τὸ κοινωφελῶς ζῆν. Καρδίας εὐφραιτομέτης πρόσωπον θάλλει. Τοῦτο τίνος ἔνεκεν εἰρηται; *Ινα ἐκείνην ποιῶμεν εὐφραίνεσθαι διὰ δικαιοσύνης, καὶ μή σώμα λιπανωμεν.* Οἱ γὰρ ἐπιθυμοῦντες δικαιοσύνης εὐφραίνουσι τὴν ψυχὴν αὐτῶν· ἥ εὐφραίνεται διὰ τῶν ἀρετῶν, λυπεῖται δὲ διὰ τῶν ἀμαρτιῶν.

Καρδία δρθή ζητεῖ αἰσθησιν, κ. τ. λ.

[Ibid.] Αἰσθησιν σοφίας, ἵνα γένηται σοφή· κακά δὲ ή τὰ κακωτικά, ή τὴν δι' ὑπερβολὴν κακίαν· Πάντα τὸν χρόνον οἱ δρθαλμοὶ τῶν κακῶν προσδόχονται κακά· Ποτε καν μή συμβῇ, καν μή Ελῃ εἰς τέλος, ἀλλ' δύμας ή ἐπλική θορυβεῖ προορώσι ταραχάς· η δὲ αἰκόνουθον ταῖς αὐτῶν πράξειν ἐνδέχονται τιμωρίαν.

Κρείσσων ξερισμὸς μετὰ λαχάρων, κ. τ. λ.

[Ibid.] Τί φησι, λέγω· ἐπὶ τοῦ φύσου τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῆς φύλαξ τῶν ἀνθρώπων, ἀν αὐτὴν προσῆγε, βελτίω τὰ ἐλάττονα, ή τὰ πολλά· οὐ γάρ ἐν τῇ πολυτελείᾳ ή ἡδονῇ, ἀλλ' ἐν τῇ ἡδονῇ τὸ πολυτελές, ὡς φησιν Ἡσίοδος. Παρορῶν γάρ ἀμαρτήματα, τὰς ἐπ' αὐτοῖς σύνεννυσι κρίσεις. [Cod. f. 67 b.] Οἱ ἀνόρτος οὐδὲν ποιεῖ μετὰ λογισμοῦ· δὲ δὲ φρόνιμος κατευθύνει, τουτέστι δείκνυσι τὴν μεθ' ἔκουσιου γνῶμης πρᾶξιν. Τουτέστιν οἱ καταφρονοῦντες διασκοπεῖσθαι μετ' ἀλλῶν τὰ δέοντα, καταφρονοῦσι βουλῆς· διὸ καὶ ἀστατοῦσι, δοκοῦντες εἶναι τι μηδὲν δύντες. Δεῖ οὖν μὴ καθ' ἔσωτόν τινα βουλεύεσθαι, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. Τὸ δὲ ἐπὶ καρδίᾳ βυνιλευομέρων, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ. [Cod. f. 68 a.] Όδοις λέγει ζωῆς, τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς, τὰς φερούσας ἐπὶ τὴν γνῶσιν. Τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν ὑπερηφάνων κατασπᾶ Κύριος, τὸν δὲ οἰκον στηρίζει τῆς τούτων χηρευούσης ψυχῆς. Οὐκ ἄρα ἐν πράξειν μὲν οὐδὲ ἐν λόγοις, ἀλλὰ καὶ ἐν διανοίᾳ πολλὴ ή ἔκτασις καὶ ἀκρίβεια. Οἱ γάρ καθαρὰν ἔχοντες τὴν καρδίαν, οὐ μόνον τοὺς λογισμούς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀποφθέγματα σεμνὰ ἔχουσιν.

Ἐξδιλλυστέον ἔαυτὸν διωρολήπτης, κ. τ. λ.

[Ibid.] Ἐαυτὸν, οὐχὶ τὸν διδόντα· καθ' ἔαυτοῦ δέχεται· λαμβάνει τὴν μάχαιραν· πολλὰ γάρ ἀναγκάζεται πονηρὰ πράττειν. — Οὐ μόνον γάρ δὲ μὴ λαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ μισεῖν· οὐδὲ γάρ δὲ μὴ λαμβάνων ἡδη καὶ μισεῖ. Ἐλεημοσύνας καὶ πλοτεῖον ἀποκαθαρίσται ἀμαρτίαι· τῷ δὲ φόδῳ Κυριού δικαιίησι πᾶς ἀπὸ κακοῦ. Εἴπει φάρμακο τραυμάτων· εἰπει καὶ δόδη δι' ἣς οὐδὲ τραύματα ἔσται· οὐχ ἀπλῶς δὲ εἰπει καθαρίσονται, ἀλλ' ἀποκαθαρίσται. Η οὗτως· Χρήγάρ μὴ μόνον ἔλεειν, ἀλλὰ καὶ εἰδέναι τὸν ἐντελάμενον σώζειν πίστιν δρθῆν.

Καρδίαι δικαιῶν μελετῶσι πλοτεῖον.

Η τῆς τοιαύτης καρδίας μελέτη ἐνώπιον ἔστι τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ πίστις τὸ μελετώμενον· ὃν ἐστερημένος ὁ ἀσεβής, ἀπὸ πονηρᾶς καρδίας προσφέρεται λόγος· Διὰ δὲ αὐτῶν καὶ οἱ ἔχθροι φίλοι γίνονται. [Cod. f. 68 b.] Ἀφοσιώσαντες γάρ ἔαυτοὺς τῷ Θεῷ, μεσιτεύουσι καὶ ἐπέρους φύλους Θεῷ γενέσθαι. Αὐτῇ γάρ ἔγνωσαν τῇ πράξει τὸ οὐ ποιήσεις μάχην, εἰρηνεύσεις δὲ μαχομένους.

Μακρὰν ἀπέχει δ Θεὸς τῶν ἀσεβῶν.

[Ibid.] Μακράν οὐ τόπῳ ἀλλὰ γνῶμης ἐναντιότητι· ὡς δὲ ἐγγὺς οἱ δικαιοιοί τοῦ Θεοῦ, πρόδηλον ὡς οὐ τόπῳ, εὐχόμενοι ἀκούονται· *Κρείσσων διληγητής μετὰ δικαιοσύνης.* Κατ' ἀρετὴν τις προσκόπτων, ἐπὶ κρείττον ἀπ' ἀρετῆς διαβαλνεῖ· ὑπερβαίνοντο; δὲ, τὸ

A VERS. 14. *Cor rectum, quaerit sensum, etc.*

Sensum nempe sapientiae, ut fiat sapiens. Malum autem dicit hoc loco vel quae affligit, vel malitiam summam. — VERS. 15. *Omnis tempore oculi iniquorum exspectant mala.* Ita ut etiam nihil eveniat, etiamsi ad finem usque nihil mali contingat, attamen suspicio turbat, dum prævident commotiones. Vel dicit, malos consentaneam actibus suis pœnam experturos.

VERS. 17. *Melior hospitalitas cum oleribus, etc.*

Quid dicat, exponam. Si modo quis habeat timorem Domini, si etiam benevolentia hominum fruatur; melius est tenue patrimonium quam amplum: non enim in copia voluptas est, sed copia voluptate aestimatur, ut ait Hesiodus. Qui offensas negligit, iudicia de illis futura sopit. Vir excors nihil agit considerate: cordatus autem dirigit, id est spontaneæ sententiæ actus expromit. Qui cum aliis quæ sint agenda consultare nolunt, consilii contemptum præ se ferunt: quo sit ut errore vagentur, qui se aliquid esse putant cum nihil sint. Non oportet ergo consilium a se quemque capere, sed cum multis. Quod autem ait *consultantium in corde, cor pro mente ponit.* Vias vitae dicit, practicas virtutes, quæ ad scientiam (Dei) ducunt. Verba et actus superborum evertit Dominus; domum autem stabilit animæ predictis vitiis viduatæ. Haud sane de acibus tantum et verbis, sed de mente etiam multa et accurata sicut inquisitio. Cæterum qui purum habent cor, non cogitationes tantummodo verum etiam loquaciam sanctam habent.

VERS. 27. *Perdit se ipsum munerum acceptor.*

Se ipsum, inquam, non illum qui dat, perdit: ad sui detrimentum munera accipit: gladium contra se stringit. Sic enim multa prave agere cogitur. — Neque solum non accipienda dona sunt, verum etiam odio aversanda. Neque vero qui non accipit, idcirco odit. *Eleemosynis et fidei perpurgantur peccata: timore autem Domini declinat quiesca a malo.* Dixit remedia vulnerum, dixit imo rationem, qua ne vulnera quidem erunt. Neque simpliciter dixit purgantur, sed perpurgantur. Vel sic: Oportet non misereri solui, sed etiam cognoscere illum qui rectam fidem conservari mandavit.

D VERS. 28. *Corda justorum meditantur fidem.*

Cordis hujusmodi meditatio coram Deo fit; ideoque ipsa meditatio fides est; qua cum impius caret, de pravo corde depromitur sermo. *Per ipsos autem ex inimicis quoque amici sunt.* Nam cum se coram Deo justificaverint, aliis quoque mediatores se præbent ut Deo amici sunt. Nam re ipsa cognoscunt illud: non ciebis rixam, sed rixantes ad pacem convertes.

VERS. 29. *Procul abest Deus ab impiis.*

Procul, inquam, non loco, sed contrario affectu. Justi autem veluti Deo propinquui, quanquam non loco, orantes exaudiuntur. Melius est parum accipere cum justitia. Cum aliquis virtute proficit, in melius adhuc a virtute provehitur. Summi autem

profectus proprium est, ne id quidem prorsus co- A μηδὲ δῶς εἰδέναι, ἀλλ’ ὑπερβαίνειν ἐξ ἑτέρων εἰς
gnoscere, sed ex alio in aliud sursum tendere.

VERS. 30. *Bona fama impinguat ossa.*

Vel illa quam de se audit, vel quam ipse sibi comparat. Roboramur autem validis animi commen-
tationibus. *Timor Domini, disciplina et sapientia.* Timor quippe Domini rectam facit vitam tum practicam tum theoreticam. Huic vero discipline, sa-
pientia quae gloriae conciliatrix est, ascribetur, vel ei occurret, vel ipsam haueiscetur, vel ei denique attribuetur.

CAP. XVI.

VERS. 2. *Cuncta opera viri humilis explora apud Dominum.*

Nimirum perspicua, manifesta tanquam lux : B nam ceu ipso spectante omnia agit. Non exiguum nobis bene agendi viam ostendit humilitatem. Pro-
fecto contritus homo nonnisi grandia praestabit. At superborum opera Deus non vult agnoscere. —
VERS. 4. *Impii autem in die mala peribunt.* Id est in periculis minime firmi perstabunt. Vel diem malam dicit diem judicii. — VERS. 5. *Manui manus inse-
rens injuste, non erit innocens.* Qui iniqua acta actis cumulat, catenis peccatorum suorum constrictus punicitur. — Qui sapientiam optas, mandata observa, et eam Dominus tibi largietur. Quod si via scientiae Deus, initium illius est lex, quae nos ducit ad Christum : quin etiam doctrina est. *Justa facere, ac-
ceptabilis Deo est, quam victimas immolare.* Quia misericordiam malo, quam sacrificium, et Dei sci-
entiam holocaustis praesero. Qui querit Dominum, in-
veniet scientiam cum justitia. Qui sincere Dominum querit, vitam suam recte faciet theoreticam et practicam. Qui autem recte querunt illum, pacem invenient. Id est in passionum tranquillitate requiescent, et imperturbati vivent. *Reservatur improbus in diem malam id est ad saeva pericula et eventus.* Cur ille non extinguitur, inquit, Paulus ? Neimpe ut longanimitas appareat. Esto aliquis improbus : si resipiscat, bene est : sin improbus permaneat, saltem proderit cæteris dum gravioris punitionis argu-
mentum præbebit.

VERS. 11. *Stateræ pondus justitia apud Do- D minum.*

Etiamsi Judicium instituere volit, et sub regulam redigere jus delectetur, attamen ita ad justitiam Deus fertur, ut non sit nimius exactor ; nam condignam peccatis poenam non imponit. — VERS. 12. *Abomi-
natione regi est qui facit mala.* Deo pariter ac sapienti regi abominabilis qui male agit. Hæc est regis re-
gula : si rex es, regem, inquit, imitare. Si non imi-
taris, rex non es. Non enim idiotis tantum jus redi-
dit, sed regibus ipsis. *Grata regi labia justa.* Dixit qualem oporteat esse regem : nunc dicit de subditis, quomodo eos oporteat regem revereri. *In lumine vita filius regis.* — VERS. 15. Id est in bonis multis ac felicitate versatur. Qui autem accepti sunt ei, tan-

A μηδὲ δῶς εἰδέναι, ἀλλ’ ὑπερβαίνειν ἐξ ἑτέρων εἰς
έτερον.

Φήμη ἀγαθὴ πιανει δστᾶ.

[Cod. f. 68 b.] Ἡτοι ἦν ἀκούη, η ἦν αὐτὸς ἐσυτῷ περιποιεῖται. Ἐπιφρόννυσι: δὲ τὰ εὐτονά τῆς ψυχῆς θεωρήματα. Φόδος Κυρίου παιδεία καὶ σοφία. [Cod. f. 69 a.] Ὁ τοῦ Θεοῦ γάρ φόδος κατορθοῖ τὸν βίον, τὸν τε πραχτικὸν καὶ τὸν θεωρητικόν. Ταύτη δὲ τῇ παιδείᾳ, η σοφία τὸ τῆς δόξης αἴτιον ἀποκριθήσεται, ήτοι συναντήσεται, η εδρήσει αὐτήν, η καὶ ἀφορι-
σθήσεται.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Πάντα τὰ δργα τοῦ ταπειροῦ, φανερὰ παρὰ τῷ Θεῷ.

B [Cod. f. 69 a.] Ἄντι τοῦ λαμπρᾶ, δῆλα ώς δυτά φῶς· ώς γάρ αὐτοῦ δρῶντος ἀπαντα πράττει· οὐ μικρὸν ὅδον δείκνυσιν ἡμῖν κατορθωμάτων τὴν ταπεινοφροσύνην. Οὐ γάρ ἔστι συντετριμμένον δινθριπον μή μεγάλα κατορθοῦν. Τῶν γάρ ὑπερηφάνων τὰ ἔργα, οὐ διούλεται εἰδέναι. Οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐν ἡμέρᾳ κακῆι διλούνται. Τουτέστιν ἐν κινδύνοις οὐ στήσονται.

"Η ἡμέραν κακήν τῆς κρίσεως λέγει, Χειρὶς χείρας ἀμβαλῶν ἀδίκως οὐκ ἀθωαθήσεται. Πράξεις πράξεις συνάπτων ἀδίκως, σειραῖς τῶν ἐαυτοῦ διμαρτημάτων σφιγγόμενος κολασθήσεται. — [Cod. f. 69 b.]

Ἐπιθυμήσας γάρ σοφίας, διατήρησον ἐντολάς, καὶ Κύριος χορηγήσει σοι αὐτήν· εἰ δὲ ὅδες γνώσεως δ Θεός, ἀρχὴ ταύτης δ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γενδυμένος εἰς Χριστόν· μή ποτε δὲ καὶ τὴ θεωρία ἔστιν.

C Τὸ ποιεῖν δίκαια, δεκτὸν παρὰ Θεῷ μᾶλλον, η θύειν θυσίας. "Οτι Ἐλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν· καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ, η διοκαυτώματα. Ο ζητῶν τὸν Κύριον, εὐρήσει γνῶσιν μετὰ δικαιοσύνης. Ο ζητῶν γνησίως τὸν Κύριον, κατορθώσει βίον θεωρητικὸν καὶ πραχτικόν. Οἱ δὲ δρῶντος ζητοῦντες αὐτὸν, ευρήσονται ειρήνην. Τουτέστιν ἐν γαλήνῃ διαναπαύσονται παθῶν, ἐν ἀταραξίᾳ βιώσουσιν. Φυλαδόσσεται διεθῆς εἰς ἡμέραν κακῆι. Τουτέστιν εἰς κινδύνον χαλεπὸν, εἰς περίστασιν. Καὶ διὰ τοῦ μή ἀναιρεῖ, λέγει Παῦλος; "Ινα ἡ μαρτυρούμενα φανῇ· ἔστω τις κακός· ἀν μὲν μεταβάληται, ἐκέρδανεν· ἀν δὲ ἐπιμείνῃ κακός, πάλιν ὡφέλησεν ἐτέρους, μείζονος τιμωρίας παρασχὼν ὑπόθεσιν.

D "Ροπὴ ζυγοῦ δικαιοσύνη παρὰ Κυρίου.

[Ibid.] Καν στῆσαι βουληθῇ καὶ ὑπὸ κανόνα ἀγα-
γεῖν τὸ δίκαιον ἔδεται, ἐπιφρέπης ἔστιν δ Θεός πρὸς τὸ δίκαιον, οὐκ ἀκριβής· οὐ γάρ ἀξίαν τῶν ἡμαρτημένων ἐπάγει ποινήν. Βδέλυγμα βασιλεῖ δ ποιῶν κακό. Καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῷ συνετῷ βασιλεῖ βδελυκτός ἔστιν δ ποιῶν κακά. Τοῦτο γάρ διορθωτικὸν βασιλέως· εἰ βασιλεὺς εἶ, τὸν βασιλέα, φησὶ, μιμοῦ. Εἰ δὲ οὐ μιμῇ, οὐκ εἰ βασιλεὺς· οὐ γάρ ιδιώταις δικάζετοι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς. Δεκτὰ βασιλεῖ χειλὶ δίκαια. Εἰπεν οἷον δεῖ τὸν βασιλέα εἰναι· λέγει καὶ περὶ τῶν ὑπηκόων, πῶς αὐτὸν φοβεῖσθαι χρή· Ἐρ φωτὶ ζωῆς, οὐδέ βασιλέως. Τουτέστιν ἐν ἀγαθοῖς πολλοῖς, ἐν εὐπραγίᾳ· Οἱ δὲ προσδεκτοὶ

αιτῷ, ὁσκερ τέρφος ὄφημορ. Ἀντὶ τοῦ, θεῖς, θαυ-
μαστοῦ. Ὅφημον δὲ νέφος οἱ ἔγγυες τῆς καρουσίας
κισσεύσαντες· ταῦτα δὲ λέγειν ἐμοὶ δοκεῖ, μή ἐπιτί-
θεσθαι τυραννίδι, ἀλλ' ἐξι κατὰ γένος· τὰ τῆς διαδο-
χῆς. Νοσσιαὶ σοφίας αἰρετώτεραι χρυσοίουν. Τὰ
μικρὰ νοήματα τοῦ Χριστοῦ αἰρετώτερα τῆς ὑπερ-
ηφάνου παιδείας τῶν ἕξω· ἢ τὰ κυήματα τῆς σοφίας
τοῦ Θεοῦ, αἰρετώτερα τῆς τοῦ καθόμου σοφίας.

Πρὸ συντριβῆς ἡγεῖται ὑδρίει.

[Cod. f. 70 b.] Ἡ συντριβὴ σημαίνει ποτὲ μὲν τὴν
ἀμφτίλαν, πῃ δὲ τὴν τιμωρίαν· ξεῖ δὲ δὲ ἀμφό-
τερα. Μή οὖν ὑδρίεις, τουτέστι μὴ ἀμφτήσις, ἵνα
φύγῃς τὴν τιμωρίαν. Κρείσσων χρωθύμος μετὰ
τακειτώσεως. Βέλτιόν φησι ταπεινὸν εἶναι μετὰ
πενίας, ἢ πλούσιον μετὰ ὑδρεως· καίτοι ἐκεῖνα ἀμ-
φότερα ἀλειπεῖνα καὶ ἀλλια· ἀλλὰ ταῦτα βελτίω, φησιν.
Ἡ κρείσσων ὁ μετ' ὀλγῆς γνώσεως κρατῶν τῶν πα-
θῶν, ἢ δις οὐδὲ διαιρεῖν λόγους μετὰ κακῶν καὶ
ὑπερηφάνων λογισμῶν.

Τοὺς σοφοὺς καὶ φρονίμους, φαύλους καλοῦ-
σιν· οἱ δὲ γλυκεῖς δὲ λόγῳ, πλειόνα ἀκούσονται.

[Cod. f. 70 b.] Τάχα ἡ φρόνησις, τῆς σοφίας δοκεῖ
πλειναί εἶναι· ἡ σοφίας, τοὺς ἔξωθεν σοφοὺς φησι,
τοὺς ἐν ἐπιστήμῃ τινί· οἱ δὲ γλυκεῖς ἐν λόγῳ, οἱ κά-
λακες πλέον τῶν σοφῶν συγκροτήθουνται, καὶ πλειον
τῶν αὐτοῖς προσόντων ἀκούσονται. Ἡ καὶ οὐτως·
Οὐχὶ φρόνιμοι καὶ σοφοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτων εἴ τι
τιμιώτερον ἀκούσονται. Πηγὴ ζωῆς, ἔννοια τοῖς
κεκτημένοις, παιδεῖα δὲ ἀφρότων κακή. [Cod.
f. 71 a.] Ξεῖ, φησι, καὶ παρ' ἐκείνοις παιδεῖα, ἀλλὰ
κακή. Ἡ ἔννοια μὲν, τὸ διαλαμβάνειν τῶν πραγμά-
των ὡς ἔχουσιν εἶπε· παιδείαν δὲ τὸν θάνατον ἐπι-
φέρουσαν· ἢ καὶ τὴν κακίαν τὴν ἀνεξέλεγκτον.

Καρδία σοφοῦ τοήσει τὰ διπό τοῦ Ιδίου στόμα-
τος.

[Ibid.] Προειδὼς γάρ οὗτος φθέγγεται. Καὶ οἱ
προφῆται γάρ φίδεσσιν δὲ ἐφέργγοντο, καὶ οὐκ ἐνθου-
σιῶντες, ὡς φασι Φρύγες. Εἰ γάρ φῶς ὁ Θεός, δη-
λονότι φωτιζόμενοι ἔνων τὰ μέλλοντα. Κηρύττος,
λόγοι καλοί. Κηρύκον διὰ τὴν ἐτοιμασίαν καὶ
τὴν ποιότητα· ἔχουσι γάρ τὴν ἐκ τῆς ἀληθείας γλυ-
κύτητα λωμένην φυχά· ιατροί γάρ φυχὴν τὸ μέλι τὸ
νοητόν· ἀλλως δὲ καὶ δὲ προστήνειν λόγοις, πᾶσιν
ἡδύς· Ἀντήρ ἐν πόροις πορεῖ ἐαυτῷ, κ. τ. λ. Τουτ-
έστιν ἀνάγκην ἐπιτίθησιν ἐαυτῷ ὥστε ἀπολέσαι.
Ποιλαχοῦ γάρ τοιούν δὲ πόνος. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ δὲ
πονηρίαν λέγει, οἷον· διτε ἐαυτῷ πονηρός ἔστιν· ἢ
ἄντι τοῦ, δὲ ὑποτάσσων τὰ πάθη, ἐαυτῷ κάμνει καὶ
οὐκ ἀλλιφ, καὶ ἔκθει τὴν ἀπώλειαν σωζόμενος.

Ἄντηρ δέρων ἀρνεῖται ἐαυτῷ κακό.

[Cod. f. 71 b.] Οἱ δρύσεοντες τὰς Γραφὰς ἐπερ-
δοῦσι οὐκ ἐπὶ τῷ μαργαρίτας σύρειν, ἀλλὰ παρ-
φείρειν καὶ πεγίδα στήσαι, θησαυρίζουσι τύρ, τὴν
ἔγχρυψιν κακίαν εἰς φανερὸν ἔγοντες. Οἱ τεινότειν
μικρὸν ἡγούμενοι τὸ ἐαυτοὺς μόνους εἶναι κακούς,
τὴν σικείαν κακίαν εἰς τοὺς πολλοὺς ἔγοντες. Ἀντήρ

PATROL. GR. LXIV.

710
A quam nubes serotina. Nempe jucundi et miri. Nubes
serotina ii sunt qui circa tempus adventus Domini
erediderunt. Attamen his verbis videtur mīhi dehor-
tari ab arripienda tyrannide, et ne generis successio
impeditatur. — Vers. 16. Nidi sapientia præstant
euro. Minima Christi notitia præstantior est quam
superba extorrorum eruditio. Vel, divinæ sapientiae
concepli excellunt præ mundi sapientia.

Vers. 18. Contritionem præcedit contumelia.

Contrito modo significat peccatum, modo puni-
tionem, aliquando utrumque. Ne itaque contume-
liam facias, quo pœnam vitas. — Vers. 19. Melior
mansuetus cum humiliatio. Melius est humilem
esse cum egestate, quam divitem cum fastu contu-
melioso. Et quanquam ultraque res miserabilis est
et calamitosa, attamen prior meliore conditione est.
Vel melior est qui cum mediocri scientia cupidita-
tibus suis moderatur, quam qui orationem seit dis-
ponere, et tamen pravis superbisque sensibus la-
borat.

Vers. 21. Sapientes et intelligentes vocant malos,
dulces autem sermone plura audient.

Fortasse prudentia videtur præstare sapientiam.
Vel sapientes dicit exteros sapientes qui scientia
aliqua pollent. At sermone dulces, id est assenta-
tores, plus quam sapientes colentur, et a majore
quam ii numero audientur. Vel etiam sic: Non solum
prudentes sapientesque, verum etiam si qui sunt his
honorabiliores, audientur. — Vers. 22. Fons vites,
cogitatio possidentibus : disciplina autem stolidorum
mala. Est, inquit, apud illos etiam disciplina, sed
mala. Vel cogitationem dicit rerum prout sunt sus-
ceptionem : disciplinam autem illam que ad mor-
tem fert : vel etiam correptioni imperviam ma-
litiam.

Vers. 23. Cor sapientis cogitat quæ ab ore pro-
prio sunt.

Etenim hic providenter loquitur. Prophetæ item
noverant quæ loquebantur, haud cœstro perciti, ut
Phryges aiunt. Si enim Deus lux est, constat illes
ab eo illuminatos futura cognovisse. — Vers. 24.
Favi mellis, sermones pulchri. Favi propter appar-
tum et qualitatem : habent enim a veritate dulce-
dinem quæ animas sanat. Quippe animam sanat
spiritale mel. Alioquin et blandus sermone vir,
cunctis jucundus. — Vers. 26. Vir laborans, laborat
sibi, etc. Id est necessitatem sibi pereundi imponit.
Nam labor hunc sære sensum habet. Mīhi hoc loco
videtur pro improbitate poti, ut sit : sibi imp̄robus
est. Vel hoc dicitur pro : Qui suas domat cupiditates,
laborat sibi, non alteri, et exitium depellit, saluti
consulens.

Vers. 27. Vir imprudens fodit sibi mala.

Qui Scripturas scrutantur seu fodunt heterodoxi,
non ut margaritas inveniant, sed ut corrumpani,
vel laqueos tendant, ii sibi ignem thesaurlant,
clandestinam suam malitiā in lucem preferentes.
Illi parum esse existimantes, si soli ipsi sint improbi,
nequitiam propriam ad multos traducunt. Vir per-

25

versus, et qui sibi pares nescit alios efficere, idcirco in lucis angelum se transfigurat. Vel perversum virum diabolum dicere videtur, qui bonas auferit ab anima cogitationes. *Et doli facem accendit malis, amicosque disjungit.* Doli facem appellat dæmones, quos diabolus disjungere amicos docet, neinpe sanctos qui invicem erant per divinam scientiam conexi; quæ quidem solet ipso cum angelis copulare.

Vers. 28. *Vir perversus.* Qui perversus est, hanc multo labore eget, quo sibi exilium comparet. Sufficit enim ei ad hoc vel unum verbum blasphematum. Est autem perversus quasi tortuosus, plures habens flexus.

Vers. 29. *Vir iniquus lactat amicum suum.*

Summa iniquitas est conari fallere fraudulenter proximum suum. Vel, qui amicitiam malam et simulacrum habens, fraudulenter abducit, in rebus quidem sensibilius ad devia; in intellectualibus autem ad speculationum sterilitatem. — Vers. 30. *Obscurans oculos suos cogitat perversa.* Obscurans scilicet in malo mentem propriam, atque hoc animi suscepito habuit, nihiljam rectum cogitat: paresque acutibus cogitationes sovet et sermones effusit; nempe naturalem nobis esse voluptatem, et nos naturam sequi debere. Obscurans oculos, id est ad malum acuens perspicaciam suam. Naturalis, inquit, voluptas est; hac utendum. A Deo sunt opes, ipsis fruendum.

Vers. 31. *Corona gloriationis, senectus.*

Recte, quatenus ea naturæ non sit negotium, sed bene actæ vitae. — Vers. 32. *Melior vir longanimis, quam fortis.* Et quidem nihil est validius longanimitate. Nam qui est hujusmodi, nihil acerbum patitur, tranquillo animo est. Et quanquam nonnulli censem iram in bellis esse necessariaim, reapse tamen lunc maxime moderandum est animi perturbationibus. Etenim non inanibus tantum, sed et sapientia, plurima rei pars conficitur. Vel sic: Imperator, urbe capta, direptionem prout vult decernit: sed cupiditatum suarum aurigæ, has sibi subjugat quandiu in vita est. — Vers. 33. *In sinum veniunt omnia iniustis.* Sinum dicit Scriptura liberam mentis vim, velut illic: *Oratio mea in sinum meum converteret.*²⁴ Unde enim commovetur actio, illuc et punitio convertitur. Quod si et ipse sinus vitirosus es, in scitia scilicet hinc appetit.

CAP. XVII.

Vers. 1. *Melior buccella cum voluptate in pace, etc.*

Superiori panis aliquanta cognitio melior est, pacemque delectabilem magis præbens, quam lanta falsorum dogmatum notio. Servus intelligens regel heros imprudentes. Vel hoc dicit, quod ipse inter fratres sit futurus tanquam frater. Vel quod si, ut patet, dominari eis poterit, non tamen beri instar. Vel de ethnicorum populo loquitur, qui cum esset servus, nam Christus hunc prelio redemit, ingenuos dominosque Judæos potentatu suo occupavit.

²⁴ Psal. xxxiv, 13.

σκολιδες και διλους τοιούτους ἐπειγόμενος ποιεῖν· διδ και εἰς διγγελον φωτὸς μετασχηματίζεται· ή σκολιδες δινδρα εἰσι λέγειν τὸν διάδολον, δις τοὺς ἀγαθοὺς τῇ; Φυχῆς λογισμοὺς χωρίζει. Καὶ λαμπτήρα διδλον πυροσένει κακοῖς, και διαχωρίζει φίλους. Λαμπτήρα δὲ δόλου τοὺς δαιμονας λέγει, διδασκομένους παρ' αὐτοῦ διαχωρίζειν φίλους, τοὺς διὰ τῆς γνώσεως διλήλοις συναπτομένους ἀγέους· ήτις πέφυκε συνάπτειν αὐτοὺς και τοῖς ἀγγέλοις.

Ἄντρο σκολιδος. [Ιδιον.] Ο μάντοις διεστραμμένος, οὐ πολλοῦ δεῖται πόνου πρὸς τὸ τὴν ἀπωλειαν ἀφελκύσασθαι. Ἀρκει γὰρ αὐτῷ πρὸς τοῦτο και λόγος βλάσφημος εἰς· εἰτὶ δὲ σκολιδες διερεβίδες, πλείους ἔχων κάμπας.

Ἄντρο παράρομος ἀποκειράται φίλων.

[Cod. f. 72 a.] Ἐσχάτη παρανομία τὸ ἀποπειράθειαι και δι' ἀπάτης κλέπτειν τὸν πλησίον. Ή δι' πλιαν παράνομον και ἐσχηματισμένην ἔχων ἀπάγεις δι' ἀπάτης, ἐπὶ μὲν τῶν αἰσθητῶν, εἰς ἀνοδίαν· ἐπὶ δὲ νόητῶν, εἰς ἀπορίαν θεωρημάτων. Στηρίζωρ δρθαλμοὺς αὐτούς, λογίζεται διεστραμμέτρα. Οἷον στηρίσας· ἐπὶ κακὰ τὸν ἴδιον νοῦν, και τοιαύτην ἔχει ἀναλαβὼν, οὐδὲν δρθὸν ἐπιλογίζεται· πρὸς δὲ δομοιαν ἐνέργειαν προφέρει λόγους τοὺς λογισμοὺς, φυσικὴν εἶναι λέγει τὴν ἡδονήν, και δεῖν ἥμας ἀκολουθῆσαι τῇ φύσει. Στηρίζων δὲ δρθαλμοὺς, τὸ διορατικὸν ἀκονήσας εἰς· τὸ κακὸν, λέγει. Φυσικὴ ἡ ἡδονή. Χρηστόν αὐτῇ ἐκ Θεοῦ τὰ χρήματα, ἀπολαυστέον αὐτῶν.

Στέφανος καυχήσως γῆρας.

[Cod. f. 72 b.] Εἰκότας· οὐ γὰρ τῆς φύσεως ἡν τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ κατόρθωμα. Κρείσσων ἀντίρο μακροθυμοὶ ισχυροῦ. Οὐδὲν γὰρ οὔτις ισχυρὸν, ὡς μακροθυμία· παρ' οὐδὲνδε οὐδὲν πάσχει δεινόν· ἀπαθής ἐστι τὴν ψυχήν. Καίτοι νομίζουσι τινες ἐν ποιέμοις, δργῆς δεῖν, τότε δὲ μάλιστα δεῖ κρατεῖν τὰ παθῶν. Οὐ χεροὶ γὰρ μόνον, ἀλλὰ και αφίξει τὸ πλέον ἀνύεται. Η οὔτις· Ο στρατηγὸς πόλιν ἐλῶν, δρπαγμα διθήκεν ὡς ἡδουλήθη· δὲ τῶν παθῶν τὴν ιεροχος, θυτάττει ταῦτα, ἐφ' οσον ἐστὶν ἐν ζωῇ. Εἰς κόλπους ἐπέρχεται πάρτει τοῖς ἀδίκοις. Κάλπον τὸ ἡγεμονικὸν φησιν ἡ Γραφή· ὡς τό· Η προσευχὴ μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται. Εἴς οὐ γὰρ ἡ κίνησις, εἰς αὐτὸν και ἡ τιμωρία· εἰ δὲ ἐστι και κόλπος φεκτός, τὴν ἀγνωσίαν δηλοῖ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Κρείσσων ψωμὸς μεθ' ἡδονῆς ἐτελέσθη, κ. τ. λ. Τοῦ ἀνωθεν δρυτοῦ μερικὴ γνῶσις ἀμείνων, εἰρήνην παρέχουσα μετὰ τέρψεως, η τὸ πλουτεινὴν γνώσει φευδωνύμων δογμάτων. Οἰκέτης τοιμωριαν πρατήσει δεσποτῶν ἀρρόνων. Η τεῦτο φησιν, δις και αὐτὸς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἐσται, και ὡς ἀδελφός. Η δὲ ὡς πατήρ αὐτῶν δονήσεται εἰναι δεσπόζων, οὐχ ὡς δεσπότης μόνον. Η ἐπὶ τοῦ δὲ ἐθνῶν λαοῦ, φις δοῦλος ὁν. Χριστὸς γὰρ αὐτὸν ἐξηγόρασε, τῶν εὐγενῶν και δεσποτῶν Ίουδαίων ἐκράτησεν. Ουσκερ δοκιμάζεται

τὸν καρμίνῳ δρηυρος καὶ χρυσός. [Cod. f. 73 b.] Α

Δι' ἀρετῆς ἀνάδειξιν, οἱ δίκαιοι προσομιλοῦσι τοὺς λυπηροῖς, καὶ διὰ κάθαρσιν τελεῖαν. Κακὸς ὁ πακούνις τὴν πακούνης παραρόμων. Οὐκ ἄρα τὸ φθέγξασθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπακούειν, παρανομίας καὶ πνηρίας ἐχάτης.

*Ο καταγειῶν πτερυχοῦ, παροξύνει τὸν ποιησάστα αὐτὸν.

[Ibid.] Τίνος ἔνεκεν; "Οτι δὲ Θεὸς ἐποίησε πτερυχὸν αὐτὸν. Τις δὲ οὐτως ὡμδε, τις οὐτως ἀπάνθρωπος, δες τὴν κάμπτεσθαι δέει, τότε γελάν; "Αρα καὶ αὐτὸς ὑπεύθυνός εστι τῇ τιμωρίᾳ· καὶ τοις ἀπόλλυται ὡς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ μεγάλην καὶ σοφήν διοικησιν ἀμαρτάνων. *Ο δὲ ἐπιχαίρων ἀπολιλυμένων, οὐκ ἀθωαθῆσται. Εἴτε τῷ ἐπτεσθοὶ θείας γνώσεως, εἴτε τῷ ἀποδημάτοντι. Στέρανος γερόντων τέκνα τέκνων. Πάλιν τὰ φυσικὰ δεικνύν, διης ἀρετῆς εστι τῶν πατέρων τούτων, οὐχ ἀπλῶς τὰ τέκνα, ἀλλὰ τὰ χρηστά. Τοῦ πιστοῦ ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων· τοῦ δὲ ἀπίστου, οὐδὲ δολόδος. *Ο πιστὸς μὴ σπεύδων ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ, ὡς πάντα ἔχων εστίν· δὲ περὶ ταῦτα σπεύδων, ὡς μηδὲν ἔχων εστίν.

Μισθὸς χαρίτων, η πιεστία τοῖς χρωμέτοις.

[Cod. f. 73 b.] Ἡ θικὴ παίδευσις, μισθὸς ἀρετῶν· τοῦτο γάρ τῶν χαρίτων. Οι τοίνυν κατορθῶν τὰς ἀρετὰς, ἥθει πεπαιδευμένων, αὐτήν εἶτι τέλος τὴν παίδευσιν. "Η δὲ προηρημένος τὴν ἀρετὴν, μισθὸν καὶ χάριν ἐκ Θεοῦ, τὴν τούτων ἔχει κατόρθωσιν. "Οπου γάρ η ἐπιστροφὴ αὐτῆς, ἐκεῖ καὶ τῇ εὐωδίᾳ. Ος κρύπτει ἀδικήματα, ἔτσι φύλαξ. Τὸ φύλαν ποιοῦν εστι, τὸ μὴ ἐκπομπεύειν ἡμᾶς μηδὲ δημοσιεύειν τὰ ἀμαρτήματα. Ο γάρ διὰ τῶν ἀρετῶν κρύπτων τὰς κακίας, φίλος γίνεται Θεῷ. Ἐπειδὴ γάρ ἀνθρώπους δυνατας οὐκ εἰνὶ μὴ ἀμαρτάνειν, ἐτέραν δὸν ἐδωκε δι' ής τὰ ἀμαρτήματα λύσομεν, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῶν ἀνατρήσομεν βλάδην. "Η διὰ μετανοίας δικρύψας τὰ δικια, ζητεῖ φύλαν τὴν πρὸς τὸν Θεόν.

"Ιτα τὶ ὑπῆρξε χρήματα δώροι;

[Cod. f. 74 b.] Οὐκ ἄρα καλὸν δὲ πλούτος, σοφίας μὴ οὖσης· ὥσπερ εἰ τις ἵππον ἔχων, ἴντοχεύειν οὐκ ἐπιστάμενος. Τοῦτο δὲ οὐκ ἔγκαλοῦντός εστιν, ἀλλ' ἀπάγοντος τῆς σπουδῆς. Τίνος ἔνεκεν σπουδήσεις; δέον ἐκεῖνο πρότερον κτήσασθαι, ὥστε εἰδέναι ὡς δέον αὐτοῖς χρήσασθαι. "Ωσπερ δὲν τις ίδων τινὰ πλοίον κατασκευάζοντα λέγῃ· Διὰ τι τότε τὸ πλοίον; οὐκ ἔγκαλοῦντος εστίν. Εἰς πάντα καιρὸν φίλος θάραρχετω σοι. Τουτέστιν οὐκ ἐν εὐφροσύνῃ μόνον ἐπιτίθειος, ἀλλὰ καὶ ἐν θλίψει, καὶ ἐν ίλαροις, καὶ ἐν δυσχερίαις· καὶ τούτο μᾶλλον ή δόλο. "Η τοῦτο φησιν· Εἰ ποιεῖς φίλους, τοιούτους ποίησαι, ὡς εἰς πάντα καιρὸν ὑπάρχειν. Ἀδειροτὸν δὲ ἀράγκαις χρήσιμοι ἔστωσαν· τούτους γάρ χρόνος γεννῶνται.

[Cod. f. 75 a.] Οὐκ ἀπὸ τῆς φύσεως δεῖ μήνης τὴν ἀβελφὸν δοκιμάζειν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς διαγωγῆς, καὶ τοῦ παρεστάναι μυ-

Vers. 3. *Sicut probantur in camino argentum et aurum. Virtutis demonstrandæ causa in molestias incurunt justi atque ut funditus purgantur. Malus obedit lingue iniquorum. Non ergo tantum loqui, sed etiam loquenti obsecundare, summæ est iniquitatis atque malitiae.*

Vers. 5. *Qui irridet inopem, irritat Creatorem ejus.*

Cur? quia Deus ipsius pauperis creator est. Quis vero tam sacerdos, quis tam inhumanus, ut cum ad misericordiam flecti deberet, tunc rideat? Profecto hic quoque supplicio plectendus erit, peribitque, propterea quod adversus Dei magnam sapientemque providentiam peccat. — Vers. 6. *Et qui lætatur homine pereunte, non vacabit culpa. Sive nempe hic excedat recta Dei scientia, sive moriatur. Corona senum, filii filiorum. Rursus naturalibus utitur exemplis, quod ea res parentum virtuti sit tribuenda, neque simpliciter filios intelligit sed frugis. Fidelis hominis est, quidquid habet mundus divitiarum: infidelis vero, ne obolus quidem. Fidelis qui ad sensibilia non rapitur, perinde est ac si omnia haberet. Qui autem prædictis studet, est instar illius qui nihil habet.*

Vers. 8. *Mercos gratiarum, disciplina utentibus ipsa.*

Moralis disciplina, merces virtutum: id enim præstant gratiae. Qui ergo virtutes more bene compito exercet, ipsam demum consequetur disciplinam. Vel, qui virtuti se addixit, mercedis gratiaque loco a Deo habebit recte agendi tenorem. Ubi enim versatur virtus, illic ejusdem bonus odor erit. Vers. 9. *Qui celat inique facta, querit amicitiam. Amicitias conciliamus, si nos aliena peccata non traducimus neque palam efferrimus. Sane qui virtutibus vilia occulit, Deo fit gratus. Nam quia homines nunquam peccare nequeunt, aliam nobis viam obtulit, qua peccata dissolvamus, et illorum damnum auferamus. Vel, qui penitentia iniquitates obruit, querit Dei amicitiam.*

Vers. 16. *Ut quid divitiae stulto?*

Non ergo per se bonum divitiae, nisi sapientia comite: ceu si quis equum habeat, aurigandi ignarus. Hoc autem haud improbandi causa dicit, sed ut a nimio studio avocet. Cur adeo satagit? cum antea discere debeas, quomodo divitiis utendum sit. Veluti si quis videns aliquem fabricantem navim, dicat: Cur hæc navis? nulla fieret reprehensio. Ad omne tempus tibi amicus sit. Id est non late tantum tempori aptus, sed etiam pressuræ, et hilaritati atque adversitatì: imo huic potius quam illi. Vel hoc dicit: Si tibi acquiris amicos, da operam ut hi omni tempore adsint. Fratres in necessitatibus utiles sint; huius enim rei gratia nascimur. Haud ex natura tantummodo oportet fratrem estimare, verum etiam ex beneficiis et vitæ genere, et officiis iunumeris. Idcirco enim nascuntur, ait, ut calamitatem tuam participant; quod qui minime

præstat, tali nomine non est dignum. Qui ejusdem A πάκις. Διὰ τοῦτο γάρ γενιώνται, φησὶν, ίνα κοινωνίας spiritus sunt participes, ii necessitatibus homogenei sui subveniant.

VERS. 18. *Vir stultus plaudit et congaudet sibi, cum sponsoне спонсорит pro amicis suis.*

Qui alteri congaudet, sibi congaudet. Ceteroqui asperiem judicem efficit. Sed pejore adhuc conditione sponsor est. Viden? Non simpliciter dixit sp̄onserit, sed pro amicis suis, non pro inimicis. Cur autem sic mandat? Quia nondum idonei erant audiendo, eportere etiam inimicos amore prosequi. Ne ergo legis transgressio foret, totum negotium amicitia metitur. — VERS. 20. *Durus autem corde non occurrit bonis. Cur? Quia si ulter ageret, adversitatibus suis velut obtenderet. Vir lingua solubili. Calamitosum scilicet est, minime firmum esse atque constantem.* — VERS. 21. *Pater super indisciplinato filio non lætitatur. Quid ergo? Nonne videamus multos lætantur? Minime, inquam. Fieri hoc natura non patitur. Nihil est itaque natura, sed sapientia: nam si filius non lætitias, qui sapientia caret; et si contra, qui est cordatus, lætitias: utique ea res natura non est.*

VERS. 22. *Cor læsum facit bene habere.*

Mulsum hujus rei præ se fert studium: etenim id quoque malum est, nempe animi ægritudo. — VERS. 23. *Accipientis inuste munera in sinu, non prosperantur viæ. Ejus qui iniquos cogitatus mente recipit, non prosperantur viæ. Quippe lascivas ac turpissimas cogitationes nobis a demonibus obligatas, munera appellavit.* — VERS. 24. *Sapientis oculi intelligentiam præ se fert: oculi autem stulti hominis ad extrema terræ. Viden?, quomodo illuc cogitatum animo custoditum denotat, hic autem abjectum hominem et oscitantem et cuncta circumspicientem? Vel, ille quidem intelligentes spectat, hic autem non contentus iis quæ ante pedes sunt, quaquaversus mente incerta vagatur. Nos vero haud idcirco oculos habemus, ut cunctis eos vel indignis corporibus injiciamus, sed ut eos potius cobibeamus, sinesque eisdem ac modulum statuamus. Ad extrema porro terræ dixit, pro, ad extre- D*

ma nequitiam.

VERS. 26. *Dannum inferre viro justo, non est rectum.*

Nimirum hoc justi presertim patiuntur. Aliis autem ius debitum non redditur. Atqui hominem injustum vehementer punire opus est. — VERS. 27. *Neque fas est insidiari principibus justis. Aut principem quoque justum comperiri. Qui pareat verbum promere durum, prudens est. Verbum durum dominavit cogitatum, qui iram commovet, vel sermonem ad eam concitante.* — VERS. 28. *Fatuo interroganti sapientiam, sapientia reputabitur. Cum indoctus aliquis atque imperitus de doctrinis interrogat vel de negotiis, reputari solet sapiens, etiam si excors sit et incaecus. Non ergo illud sufficit, ut ei sapientia jure ascribatur.*

Άγηρ δέρων ἐπικροτεῖ καὶ ἐπιχαίρει ἀστερός ὥς καὶ δέργυμανος ἔγγυη τὸν ἑαυτοῦ φίλον.

[Cod. f. 75 b.] Ό ἑτέρῳ ἐπιχαίρων, ἑαυτῷ ἐπιχαίρει: χαλεπώτερον τὸν δικαστὴν ποιεῖ. Καὶ τούτου μεζόνως δέργυμανος. Ὁρᾶς; Οὐχ ἀπλῶς φησὶν, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτοῦ φίλους, οὓς τοὺς ἔχθρούς. Τίνος δὲ ένεκεν παρακελεύεται; Οὐτων ἡσαν ἀκούειν, διτι καὶ τοὺς ἔχθρούς ἀγαπᾶν δεῖ. Ήν οὖν μή παράβασις ἡ τοῦ νόμου, ἐν τῇ φιλίᾳ μετρεῖ τὸ πρᾶγμα. Ό δέ σκληροκάρδιος οὐ συναντεῖ ἀγαθοῖς. Διτι τι; Άς μελλων συσκιάζειν αὐτοῦ τὰ δεινά. Άγηρ εὐμετάβολος γλωσσηγ. Όποτε κακὸν τὸ μή πεπηγέναι, μήδε ἀστηρίχθαι. Οὐκ εὐφραίνεται πατήρ ἔφ' νιψί ἀκαδεύτερο. Τι οὖν; Οὐχ ὁρῶμεν πολλοὺς εὐφραινόμενους; Οὐχί. Οὐχ ἔχει τὸ πρᾶγμα φύσιν. Οὐδὲν δρα φύσις, ἀλλ' ἡ σοφία· εἰ γάρ οὐδὲ οὐχ εὐφραίνει, δηλοντί διὰ τὸ μή μετέχειν σοφίας, δὲ φρόνιμος εὐφραίνει, οὐχ δρα τῆς φύσεως.

Καρδία εὐφραινομένη εὔεκτεῖν ποιεῖ.

[Cod. f. 76 b.] Πολλὴν ὑπὲρ τούτου ποιεῖται σπουδὴν καὶ γάρ τοῦτο κακία, ή βαρυθυμία. Ααιδάροτος δῶρα ἐν κόλπῳ ἀδίκως οὐ κατευδοῦνται οὐδοί. Έν καρδίᾳ νοήματα λαμβάνοντος ἔδικα, οὐ κατευδοῦνται αἱ οὐδοί. Τὰ γάρ ἐμπαθῆ καὶ αἰσχιστα νοήματα τὰ παρὰ τῶν δαιμόνων ἡμίν προσφερόμενα, θῶρα ἐκάλεσε. Πρόσωπον συντετέρῳ ἀνθρόδε σοφοῦ· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀρροτος ἐξ' ἄκρα τῆς γῆς. Ὁρᾶς πῶς ἔκεινο δείκνυστεν θυμῷ φυλαττόμενον, τοῦτο δὲ ἐπτοημένον καὶ κεχηνός, πάντα περιθετέμενον; Ή διτι δὲ μὲν ὅρῃ μετὰ συνέτεως, δὲ μή ἀρκούμενος τοῖς ἐν ποστ, παντοχοῦ τὴν διάνοιαν ἀπειπεντερόμενος. Οὐ διὰ τοῦτο ἔχομεν ὄφθαλμούς, ίνα πάσιν αὐτοὺς τοῖς πονηροῖς σώμασιν δείκνυμεν, ἀλλ' ίνα αὐτοὺς χαλενώσωμεν, ίνα αὐτοῖς δρον θῶμεν καὶ μέτρον· ἐπ' ἀκρα δὲ τῆς, ἀντι τοῦ, δὲ ἀκρα κακίᾳ.

Ζημιοῦντα δίδρα δίκαιοι, οὐ καλότ.

[Cod. f. 76 b.] Επειδὴ μάλιστα ἔκεινοι τοῦτο πάσχουσι· τοῖς δὲ δίλοις, δίκαιοιν οὖς· τὸν δὲ δίδικον χρή ζημιοῦντα καὶ σφόδρα. Οὐδὲ δύσιον ἐκιδουλεύεται δυρδούσας δίκαιοις. Εστι καὶ δυνάστην είνας δίκαιοιν. Ος φείδεται, φῆμα προσθθαι σκληρόν, ἐπιτηδάμαν. [Ibid.] Ρήμα σκληρὸν ἀνόμαστε τὸν λογισμὸν τὸν κενοῦντα τὸν θυμὸν, ή λόγον τὸν εἰς τοῦτο κινητικὸν. Άροτήτῳ ἐπερωτήσατε σοφίας, σοφίας λογισθήσεται. Οταν ἀμαθής καὶ ἀπειρος, περὶ σοφῶν λόγων ἔρωτας ή πραγμάτων, νομίζεται σοφός, καὶ ἀνόητός τις ἐξ ἀμαθίας γένηται· οὐκέπειτε τοῦτο εἰς σοφίαν αὐτὴν λογισθῆναι.

"Υδωρ βαθὺ, λόγος ἐτι καρδίᾳ ἀνδρός· χοτα-
μός δὲ ἀνακηδῶτε, κηρή ζωῆς.

[Cod. f. 77 a.] Τὸ βαθὺ, ἀντὶ τοῦ, πολὺ· καὶ
δύναται πολλάκις καὶ ποταμοὺς ἀνενεγκεῖν ἀνθ'
ἰνός· ἢ τοῦτο φησιν, διτὶ φυλάττει ἔαυτὸν καὶ τὸν
βάθει κατέχει. Ως γάρ ἀμετρον ὄνδρω, οὐτως ἐν καρ-
δίᾳ ἀνδρός; τοῦ κατὰ θεὸν λόγους ἀκατάληπτος. Λόγον
δὲ νῦν, τὴν γνῶσιν φησιν. 'Ο γάρ τοιοῦτος τοὺς
ἴησον λόγους ἀκούει, οὖν ἐν τῇ καρδίᾳ γίνεται πηγὴ
ὄντας; ἀλλομένου. Ἀναπηδῶν δὲ ἀντὶ τοῦ ἀνομβρῶν,
ὄνδρων τὰ ὑποκείμενα, καὶ εἰς καρποφορίαν προκα-
λύμενος. Θαυμάσαι πρόσωπον ἀσθενοῦς, οὐ καύστρον.
[Cod. f. 77. b.] Κανὸν ἐν ἀξιώματος ἡ. κανὸν πιθα-
νότητι λόγων κρύπτη τὸ δίκαιον. Θαυμάσει πρόσωπον
ἀσθενοῦς, καὶ δὴ τὴν ἐνυπάρχουσαν τῷ διασθόλῳ κακίαν
ἀποδεχόμενος.

Χελιδὴ ἀφρονος ἀγουσιν αὐτὸν εἰς κακά· τὸ δὲ
στέρμα αὐτοῦ τὸ θρασύν, θάρατος ἐπικινδεῖται.

[Ibid.] Λογισμοὶ ἀφρονος, καὶ λόγοι ἀγουσιν αὐτὸν
εἰς κακὰ ψυχῆς τε καὶ σώματος. Εἰ δὲ δὲ θάνατος
γεννᾶται ἀπὸ θρασύτητος, ἀρά δὲ θάνατος χωρίζει
ψυχὴν ἀπὸ τῆς δυτικῆς ζωῆς. 'Η γάρ θρασύτης ἡμᾶς
δυτικῆς χωρίζει ἀπὸ τοῦ εἰπόντος, ἐγώ εἰμι ἡ ζωή·
καὶ ὥσπερ ἐκ τῆς θρασύτητος γεννᾶται δὲ θάνατος,
οὐτως ἐκ τῆς πραθήτης ἡ ζωή. Ἀντίκειται γάρ τῇ
θρασύτητι ἡ πραθήτης. 'Οκρηνούς καταβάλλει φό-
ρος· ψυχαὶ δὲ ἀνδρογύνων πειράσονται. Τῶν
δικυηρῶν καὶ ἀνάνδρων· ψυχαὶ δὲ ἀνδρογύνων τῶν
ἐκκεχυμένων, τῶν μαλακῶν. 'Ο μῆτρας αὐτὸν
ἔτεις ἔργοις αὐτοῦ, κ. τ. λ. 'Ο μῆτρας
διαντὸν ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς
παρὰ Χριστοῦ δοθεὶσιν αὐτῷ, ἀδελφός ἐστι τοῦ δια-
βόλου τοῦ γινώσκοντος τὰς κολάσεις καὶ λυμανο-
μένου ἔαυτὸν εἰς αὐτάς. Καὶ δὲ Παῦλος φησίν· 'Εάν
οὐν τις ἐκκαθάρῃ ἔαυτὸν, διται σκεῦος κρήσι-
μος τῷ Δεσμοφηγῷ. 'Ἐκ μεταλλουρῆς λογύνος φα-
νερὸν τὸ δρομα Κυρίου, κ. τ. λ. Τούτοις δηλη
αὐτοῦ ἡ γνώσις. Οὐ χρεία διδασκαλίας, φανερὸν
τὸ δνομα Κυρίου, τοῦ Θεοῦ ἡ δύναμις. Καὶ δῆ-
λον κάντεῦθεν, ἐκ τοῦ τοὺς προστρέχοντας αὐτῷ
δψοῦν.

*Γκαρξὶς πλούσιον ἀνδρός, πόλις λογύρια.

[Cod. f. 58 b.] "Ο λέγει, τοιοῦτον ἔστιν· Οὐκ
ἀρκεῖ δὲ πλούτος αὐτοῦ καθ' ἔαυτὸν σῶσαι τὸν
ἔχοντα, ἀλλὰ δεῖ πόλεως λογύριας καὶ δόξαντος
εης· ἐν γάρ ἀσφαλεῖς καθίστησι καὶ τῇ δόξῃ. 'Η
οὐτως· 'Η παρξὶς τῶν δικαίων, καὶ πᾶς δὲ θησαυ-
ρός; αὐτῶν, ἡ δικαία λειπούσα· ἐκεὶ γάρ θησαυρί-
ζουσι τὰ νῦν ἔργα αὐτῶν. Πρὸ συνεργείης ὑγιοῦ-
ται καρδίᾳ ἀνδρός. 'Ορδές πῶς ἡ δόξα φορτικῶν,
καὶ καλὸν ἡ συνεργείη; "Ωστερ, φησι, τῇ ὑπερ-
ηφανίᾳ ἐπεται ἡ συνεργείη, οὐτω τῇ ταπεινώσει δόξα·
οὐ δυνατὸν γάρ πεσεῖν τὸν μῆτραν φρονήσαντα·
ἐπει πᾶς δὲ ὑψών ἔαυτὸν ταπεινώθησεται. Θυμὸς
ἀνδρός πραθει: θεράπων γρόνιμος· διληψύχορ
δὲ ἀνδρα τις ὑπολειπει; Τοῦτο φησιν, διτὶ θυμοῦ κει-

D

²¹ Joan. xiv, 6. ²² II Tim. ii, 21.

Vers. 4. *Aqua profunda, sermo in corde viri :
fumen vero scaturiens, sons vita.*

Profundam dicit aquam pro copiosa; quae saepe
quidem multos potest pro uno fluvio efferre. Vel
dicit, quod intra se continet alte reconditum.
Sicut enim immensurabilis aqua, ita in corde viri
secundum Deum viventis sermo incomprehensibilis.
Porro sermonem pro scientia dicit. Hic Jesu verba
dicentis audit: Cujus in corde sons ill salientis
aque. Scaturire autem dicit, pro impluere atque
irrigare arva subjecta, ubertatem provocando. —
Vers. 5. *Mirari personam impii, non bene est, etiam si
quisquam in dignitate sit constitutus, etiamsi orationis
suadela quod justum est obruiat. Miratur faciem
impii ille etiam qui hærentem diabolo nequitiam
tiam admittit.*

Vers. 6. *Labis ciuiti deducunt eum in mala :
et audax asperumve ejus, mortem provocat.*

Cogitationes ac verba imprudentis impellunt eum
ad animi corporisque calamitates. Jam si mors ab
audacia oritur, utique mors animam separat a vera
vita. Etenim audacia sive asperitas vere nos seju-
git ab eo qui dixit: *Ego sum vita*²³. Atque ut ex
audacia nascitur mors, ita ex mansuetudine vita.
Porro opponitur asperitati mansuetudo. — Vers. 8.
*Pigros dejicit timor : animas autem effeminatorum
escrient. Pigros dicit virili vigore carentes; animas
effeminatorum, id est dissolutorum ac mollium.* —

C Vers. 9. *Qui non sibi medetur in operibus suis, etc.*
Qui peccatis suis non medetur per opera ipsi a
Christo demonstrata, frater est diaboli, qui pena-
rum conscientia, nihilominus in eas ultra incurrit.
Paulus quoque ait: *Si quis ergo semet emundaverit,
erit nas nile Domino*²⁴. — Vers. 10. *Ex magnitudine
fortitudinis, nomen Domini iuntescit. Id est per-
spicua sit ejus notitia. Non est magisterio opus;
manifestum est Domini nomen, Deique potentia.
Insuper et hinc declaratur, non pro quia conufigen-
tes ad se exaltat.*

Vers. 11. *Substantia divitis viri, urbs munita.*

Hoc dicit: Divitiae cuiusque per se non suffi-
cient ad salvandum, sed opus est urbe munita et
clara: etenim in securitate gloria consistit. Vel
sic: *Substantia justorum, omnisque ipsorum the-
saurus est superna Jerusalem: illuc nunc conge-
runt opera eorum.* — Vers. 12. *Ante contritionem
extollitur viri cor. Videntur quonodo incommoda sit
gloria, et bona contritio? Sicut enim, inquit, su-
perbiā subsequitur contritio, ita humilationem
gloria: non enim fieri potest ut cadat, nisi qui alta
sapit. Nam quicunque se exaltaverit, humiliabitur.*
— Vers. 14. *Furorem viri mitigat servus prudens:
pusillanimem autem virum quis sustinebit? Dicit furor
pejorem esse pusillanimitatem. Nam furibundum*

servus etiam, quanquam nulla potestate fretus, A potest placando emenēare; *pusillanimem vero secus. Vel, quomodo panthera prosiliens dicitur Dominus adversus peccantes, et petra scandalis contra incredulos, ita pusillanimis inter peccatores.*

VERS. 16. *Donum hominis dilatat eum.*

*Si alter hilariter donet, alter ad accipendum non sit immodice pronus, nihil mali interveniet. Vel, angustias non patietur qui largitur pauperibus, sed tanquam unus de principibus erit. — VERS. 17. *Justus cui accusator est initio sermonis. Præoccupat, inquit, negotium suum; propitiū sibi judicem facit. Nihil enim tam irritare solet, quam negatio. Non sine vestis mutatione causam dicit. Quamobrem ium prævia confessione, ium propriæ conscientiæ revelatione, benevolentiam capiat. — VERS. 18. *Contradiciones sedat sors, et inter principes definit negotia.***

Vel hoc ait, inter ipsos principes valere pecuniam: hæc enim sortis vocabulo intelligitur; vel quia principes judice destinati, sorti obtemperant, quæ inter ipsos patrimonia dividit. Et quidem mox orituram contradicitionem, Mattiæ sors sedavit, et ipsis potentibus imperavit apostolis.

VERS. 19. *Frater a fratre adjutus, tanquam urbs iuxta et sublimis: et aquæ ac regium palatium bene fundatum valet.*

*Concordi doctrina derivati Christi discipuli, fratres erant, et tanquam plurimi septis circumvallatum regis palatium muniti erant, alter ab altero adjutus. Concordia perstabant, mutuumque auxilium fortiores illos efficiebat. — VERS. 20. *De fructibus oris vir implet ventrem suum. Quandoquidem sensibiles sermores ventrem non implet, necesse est spiritualem escarum hic receptaculum intelligere, quod non simpliciter homo, sed vir complet. — VERS. 21. Mors et vita in manu lingua. Tunc a lingua mors contingere dicitur, cum perverse illa loquitur, omissa Dei lege. Vicissim vita est, cum recta recitat dogma.**

CAP. XIX.

VERS. 4. *Divitis multis addunt amicos, etc.*

*Vel divitem dicit hic pro sapiente, pauperem autem pro contrario. Quod si secus, rem quidem contingere solitam narrat, non commendat neque probat, sed hac accusatione contentus est rei per se nota. — VERS. 6. *Multi colunt facies regum, etc.**

*Hic præcepta tradit, et eos qui coluntur debortatur quominus ab improbis celi se velint. Etenim dedecus inde redundabit: non nisi si detur pecunia, colit: et si argentum superaddet, turpissimus erit. — VERS. 7. *Quicquis fratrem pauperem odit, amicitia quoque procul erit. Nam si ubi natura jubet, non paret, multo magis aliis occasionibus ab amicitia abhorrebit. Qui autem asperat verba, non salvabitur. Cupiditatibus turbatæ cogitationes animam concidunt ad omne malitia genus, quominus homo sal-**

rat τὴν ἡ διληγούμενα. Ἐκείνον γάρ καὶ οἰκέτης, φ παρόησαν οὐχ ἔχων ἴκουσιας, δύναται παραμυθήσασθαι· τοῦτο δὲ οὐχί. Ἡ ὥσπερ πάρδαλις ἀπορουμένη λέγεται ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀμαρτάνοντας, καὶ πέτρα σκανδάλου πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας, οὗτως καὶ διληγόφυχος ἐπὶ τοῖς πλημμελοῦσιν.

Δόμα ἀνθρώπου ἐμπλατύνει αὐτόν.

[Cod. f. 79 a.] "Οτι εὖτος καὶ οὗτος ιλαρδς ἢ πρὸς τὸ διδόναι, καὶ ἐκεῖνος μὴ πρόχειρος ἢ πρὸς τὸ λαβεῖν, οὐδὲν ἔσται δεινόν. Ἡ, οὐ στενοχωρηθῆσται διδόναι πάνησιν, ὡς εἰς δὲ τῶν δυναστῶν ἔσται. Δίκαιος ἔστου κατηγορος ἐν πρωτολογίᾳ. Προήρπασεν, φησίν, αὐτοῦ τὴν πρᾶξιν, φκειώσατο τὸν δικαστὴν· οὐδὲν γάρ οὕτως ὡς δρυνητις παραδύνειν εἰλθεν. Οὐ μετὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἐρεῖ. Όστε B καὶ τῷ προφθάσαι διμολογησαι, καὶ τῷ μετὰ τοῦ οἰκείου συνειδότος αὐτὲς ἀπαγγεῖλαι, φκειώσατο. Ἀντιλογίας καύσι κλῆρος, ἐν δὲ δινδόσταις δρίζει πρᾶγματα. Ἡ τούτο φησίν· Καὶ τὸν αὐτοῖς τοῖς δυνάσταις Ισχὺν ἔχει τὰ χρήματα. Τοῦτο γάρ κλῆρος. Ἡ δὲ καὶ οἱ διρχοντες οὐκ ἔχοντες τὸν δικάζοντα, κλήρῳ πεθίσονται τῷ διακληροῦντι αὐτοῖς τὰ πατρῷα· καὶ τὴν προσδοκωμένην δὲ ἀντιλογίαν δι Ματθίου κλῆρος ἔπαισε, καὶ δυνατοῖς ἐπέταξε τοὺς ἀποστόλοις.

"Ἀθελιρὸς ὑπὸ ἀθελιροῦ βοηθούμενος, ὡς πόλις Ισχυρὰ καὶ ὑψηλή· Ισχύει δὲ ὕστερος τεθμελειωμένος βασιλεὺς.

[Cod. f. 79 b.] "Ομοφρονοῦντες οἱ Χριστοῦ μαθηταὶ, ἀδελφοὶ ήσαν, καὶ ὡς μυρίοις ἔρχεσιν θησαυρισμένον βασιλείον διχυροὶ ήσαν· εἰς δέ τοις δινδόμενος· ήσαν γάρ διμοφροσύνη· καὶ τὸ ένα δέ τοις δινδόμενος· βοηθεῖσθαι, διχυρωτέρους αὐτοῖς ἀπεργάσται. Ἀπὸ καρκῶν στρέματος ἀνήρ ἐμπλίκησι κοιλαῖα. Λόγων αἰσθητῶν μὴ πληρούντων κοιλαῖαν, ἀνάγκη τῶν πνευματικῶν τροφῶν τὸ δοχεῖον νοεῖν· ήν οὐκ ἄνθρωπος ἀπλῶς, ἀλλ' ἀνήρ πληροῖ. Θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ τλώσσης. Θάνατος δὲ γλώσσης, δὲ φθέγγεται τὰ κακὰ, ἀφιεῖσα τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον. ζωὴ δὲ πάλιν δὲ δρόθι προφέρει τὰ δόγματα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Πλοῦτος προστίθησι φίλους κολλούς.

[Cod. f. 80. b.] "Η πλούσιον ἐνταῦθα τὸν συνετόν φησι, ήνητα δὲ τὸν ἐναντίον. Ἡ εἰ μὴ τοῦτο, συμβαίνον πρᾶγμα λέγει οὐκ ἐπαινῶν, οὐδὲ ἀποδεχόμενος, ἀλλ' ἀρκούμενος τῇ κατηγορίᾳ τεύτῃ, ὡς αὐτόθεν δηνος δήλου. Πολλοὶ θεραπεύουσι πρόσωπα βασιλέων. Ἐνταῦθα παιδεύει, καὶ ἀπάγει τοὺς θεραπευόμενους μὴ θεραπεύεσθαι: ύπὸ πονηρῶν. Ονειδος δὲ ἐπ' αὐτῷ ἔσται, φησί· κανονικάτα δῷ, μόνον θεραπεύει· καὶ ἀργύριον ἐπιδῷ, ἐπονεδίστος ἔσται. Πᾶς δὲ ἀθελιρὸς πεωχόν μισεῖ, καὶ φιλίας μακράρι ἔσται. Εἰ γάρ ξενία τὴν φύσις ἐκέλευσεν οὐ πειθεῖσαι, πολλῷ μᾶλλον ἐπ' ἄλλων μακράν φιλίας. Ος δὲ ἔρεθισει λόρους, οὐ σωθήσεται. [Cod. f. 81 a.] Οἱ ἐμπαθεῖς λογισμοὶ ἐρεθίζουσι τὴν γυγήν πρὸς πᾶν εἶδος; κακίας, ταῦ

μή σωθῆναις τὸν ἀνθρώπον. Ὁ κτώμενος φρόνη-
σιν, ἀγαπᾷ θαυμόν. Ὁ κτώμενος φρόνησιν, ἀγα-
πᾶσθαις ἔστιν ποιεῖ ὑπὸ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγέλων.
“Οὐ δὲ φυλάσσει εἰς τέλος τὴν φρόνησιν, εὑρήσει
ἀγαθό, ἢ ὄφθαλμός οὐκ εἰδεν, καὶ οὐκ ἤκουσε,
καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἢ τησίμασεν
ὁ Θεός τοὺς ἀγαπῶσιν αὐτὸν· καθά φησι Παῦλος.
Οὐδεὶς γάρ ἐγκληθῆσεται ἀγαθός, μή εὑρὼν ταῦτα
ἀγαθά.

Ἐλείμων ἀνὴρ, μακρόθυμος, τὸ δὲ καύχημα
αὐτοῦ ἐπέρχεται καραρόμειος.

[Cod. f. 84 b.] Ἡ τοῦτο φησιν, διτι μακροθυ-
μοῦντος, καυχῶνται οἱ παράνομοι· ἡ δὲ καθ' ἔστιν
τῶν καυχῶνται οὗτοι· οὐδενὸς γάρ ἐπέρου έστιν κατα-
καυχάσθαι, ἢ τῶν παρανόμων τοῦ μακροθύμου. Τῷ
θέλειν γάρ παράκειται ἐνεργεῖν. Οὐκ δηγαλ εὐχαῖς
ἀπὸ μισθώματος ἐταίρας. [Ibid.] Ἀπὸ κακῆς αἰ-
τίας οὐ δέχεται προσφορά· καὶ ψυχῆς ἀκαθάρτου τῇ
κατάστασις, ἀπρόσεκτος· Παρὰ Κυρίου ἀρμόζεται
γυνή ἀνδρός. [Cod. f. 82 a.] Ἡ τοῦτο φησιν, διτι
Θεοῦ έστι τὸ καταστῆσαι τὸν γάμον· πολλῷ γάρ
μείζον τοῦτο ἐκείνου, χρημάτων λέγω· ἡ αὐτὸν τὸν
γάμον φησι καὶ τὸ πρᾶγμα, ή μέγα δεῖξαι βουλόμε-
νος τὸ γυναικὸς ἐπιτυχεῖν ἀγαθῆς. “Ος φυλάσσει
θητολίγην. Ἐπειδὴ ἐπὶ μαρτύρων οὐρανοῦ καὶ γῆς
ἐδόθησαν αἱ ἐντολαὶ, λέγονται μαρτύρια. Διὸ καὶ δ
δεξάμενος αὐτὰ νοῦς, δυναμέται μάρτυς, δοτις
ψευσάμενος αὐτὰ, οὐκ ἀτιμώρητος έσται.

Διατάξει Θεῷ διλεῶν πτερωχόν.

[Ibid.] Καν γάρ μή εὐθέως ἀπολάβῃς, μή θορυ-
βοῦ. “Οσον ἀναβάλλεται, τοσοῦτον τὸν τόκον αἴξει·
κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ, οἷον ἐὰν πολὺ ἡ, πολύ ἐὰν
διλγόν, διλγόν. Τὸ δὲ πολὺ καὶ διλγόν, οὐ τῷ μέτρῳ
τῶν διδομένων δρίζεται. Ἡ Θεῷ δανείζει ὡς οἰκειού-
μένου Θεοῦ τὰ εἰς ἐκείνον διδόμενα. Κατὰ δὲ τὸ
δόμα, οἷον κατὰ τὴν διάθεσιν τοῦ μη ἐκ λύπης ἡ ἐξ
ἀνάγκης οὐ γάρ τὰ διδόμενα, ἀλλὰ τὴν διάθεσιν·
Κακόρων ἀνὴρ πολλὰ ζημιωθῆσεται. Ζημιωθή-
σεται· αἰσθησιν καὶ γνῶσιν. Ὁ δὲ τῆς κακίας ἐπέροις
μεταδιδούς, καὶ τὴν φυσικὴν παρὰ Θεοῦ ἐννοιαν
ζημιωθῇ, εἰς ἀλογίαν καταπεσόν.

“Ἄκουε, υἱὲ, καιδελαρ καρόδε σου, ἵνα σοφὸς
γένη ἐπ' ἐσχάτων σου.

[Cod. f. 82 b.] Πατέρα ἴνταῦθα τὸν Θεόν φησι·
παιδείαν δὲ τὴν πρὸς τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ πολιτείαν
καὶ ἐπίγνωσιν δηλοῖ. Τὸ δὲ, ἐπ' ἐσχάτων, οὐ τὸν χρό-
νον σημαίνει, ἀλλὰ τὴν μετὰ τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς
καθαρότητα. Καρόδες ἀνδρός διλεγμοσύνη. [Cod.
f. 83 a.] Πρακτικὴν ἀρετὴν ἔχειν μόνην ἀμεινον,
ἢ γνῶσιν ἐψευσμένην. Αὐλισθήσεται ἐν τόποις.
Τουτέστι περιών πανταχοῦ, τοιοῦτον ἔξει τόπον. Ὁ
ἐτηρούστων εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ χείρας ἀδίκως.
Τουτέστιν δὲ ἀρπάζων καὶ κλέπτων, ἀκαρπὸς έσται·
ἀλλὰ καὶ δ μὴ ὀρθῶς βιοὺς, κρύπτει ἐν τῇ ψυχῇ αὐ-

τιν. — VERS. 8. Qui prudentiam possidet, amat se-
ipsum, etc. Qui prudentiam possidet, amabilem so-
Deo atque angelis præbet. Qui vero ad finem usque
conservat prudentiam, bona inveniet, quæ nec oculi
vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis
ascenderunt, quæ preparavit Deus diligentibus se,
prout Paulus ait [“]. Nemo enim bonus appellabitur,
nisi talia invenerit bona.

VERS. 11. Misericors vir, longanimis : gloriatio.
autem ejus supervenit iniquis.

Vel hoc dicit, quod eo ob illius patientiam,
gloriantur iniqui; vel quia hi contra se ipsos
gloriantur. Nemo enim gloriari solet adversus lon-
ganimem, nisi ini quis. Voluntati enim adjacet ope-
rari. — VERS. 13. Haud pura vota sunt de mercede
meretricis. Mala de causa non recipitur oblatio;
et impuræ animæ status non est acceptabilis. —

VERS. 14. A Domino aptatur uxor viro. Vel hoc
dicit, quod Dei officium est conjugium consti-
tuere : etenim hoc majoris momenti est quam
divitiae. Vel ipsum conjugium, ac rem describit.
Vel magnum quid ostendere vult, bonam uxo-
rem consequi. — VERS. 16. Qui custodit manda-
tum. Quandoquidem testibus cœlo ac terra data fue-
runt mandata, idcirco appellantur etiam testimonia.
Quamobrem quæ illa recepit mens, appellatur te-
stis : quæ si eadem imanda abjuraverit, non erit
impunis.

VERS. 17. Feneratur Deo, qui miseretur pa-
C peris.

Eliamsi cito non recipias, noli conturbari :
quantum differt, tanto auget usuram. Prout autem
tibi Deus donaverit; si multum, da multum; si
exiguum, largire exiguum. Verum tamen nec copia
nec tenuitas beneficii, a rei collatæ mensura defini-
nitur. Vel Deo, fenerari dicit, quia Deus sibi
propria æstimat, quæ in pauperem conseruntur.
Prout datum fuerit, secundum animi affectum ;
non cum tristitia dantis vel ex necessitate. Malus
mentis homo, multa damna patietur. Sensu nimi-
rum et scientia multabitur. Qui vero aliis quoque
malitiæ suam impertitur, naturali quoque intelligentia
a Deo spoliabitur atque in vesaniam incurrit.

VERS. 20. Audi, fili, disciplinam patris tui, ut
D sapiens sis in extremis tuis.

Fatrem hoc loco Deum dicit; disciplinam autem,
vitæ ad illius præcepta exactam rationem et
instructionem esse ostendit. Extrema autem non de
tempore dicit, sed de consequente practicas vir-
tutes mundilia. — VERS. 22. Fructus viri elemo-
syna. Practicam virtutem vel solam habere salutis
est, quam falsam scientiam. — VERS. 23. Mor-
bitur in locis. Postquam quaquaversus circumve-
rit, talem nanciscetur stationem — VERS. 24. Qui
abscindit in sinu suo manus injuste. Id est qui
rapit aut furatur, fructu carebit. Sed et ille

[“] | Cor. II, 9.

qui recte non vivit, manus inique in anima sua abscondit. Nam practicæ virtutes manuum instar sunt, quæ cœlestem panem ori nostro admovent. Nullo igitur tempore utilitatem capere potest piger.

— VERS. 25. *Si autem corripueris virum prudentem. Vel objurgando, vel sermonis argumenta profendo. Neque ori admovebis manus. Vides noui irridendum schematis hujus rationem.*

VERS. 26. *Qui patrem inhonoral, probrosissimus erit.*

Impuras in animo general cogitationes, qui universalis patris mandata non servat, sed ab illis semet sequestrat. Qui spondet pro pueri stulto, juri injurius erit. Sponsonem pro iure dicit vel benignitate ipsa; vel pro, legem ipsam ludibrio habet. *Os autem impiorum devorat judicia. Ipsi enim de se sententiam tulerunt, defensione omni peccatorum carentes. Devorant judicium ii etiam, qui judicium esse negant.*

CAP. XX.

VERS. 6. *Magnum quid homo, etc.*

Magna res homo, quatenus ad Dei imaginem factus. Quod si et practicam vitam suscepere, cuius est pars virtus misericordiae, tunc sit pretiosus vir. Sed enim qui ita fideliter sapienterque se gerat, ægre invenitur. — VERS. 7. *Beatos filios suos relinquit. Qui jus divinum humanumque observat, auditores suos seque ipsum salvabit.* — VERS. 9. *Quis gloriabitur castum se habere cor? Duplex est improbitas virtuti opposita, quæ quidem partim est theoretica, partim practica. Jam vocabulum quis de raritate ponitur: rarum est enim invenire aliquem actu et cogitatione purum. Significat item impossibilitatem; velut ibi: Si Deus pro nobis, quis contra nos?*²⁶ Significat quoque interrogationem, velut: *Quis est iste rex gloria?*²⁷ Denique significat etiam individuum, velut: *Homo quidam (τις) erat nobilis*²⁸. — VERS. 10. *Pondus magnum et parvum. Dolosus animi habitus, bona verba habens, actum vero impurum. Vel cuiusvis rei excessus et defectus.*

VERS. 24. *A Domino diriguntur gressus viro.*

Nequit mortalis, id est peccator, vias Domini scire; quia mortalis cum sit, neque cum Christo commortuus est, neque convixit. Etenim in itinere ad regnum cœlorum, a Domino diriguntur gressus hominis. — VERS. 27. *Lex Domini, spiraculum hominum; et lucerna, quæ scrutatur penetralia ventris. Ait, nihil, etiæ intimum, Deo esse obscurum. Sed et ipsa anima, quam ille scrutatur, lucis instar est coram Deo, cœn si ipsa huic cum accensa lucerna apparet. Domini lux, causa vitae est rationalibus; nam Vita erat lux hominum. Deinde spirans in hominis faciem Deus, fecit eum animam viventem: cui luci par lucerna scrutatur occultos morbos, illuminando. Lucerna est etiam lex, paedagogus noster ad Christum.* — VERS. 28. *Elæmosyna et veritas iherorum ejus cum*

Α τοῦ τὰς χεῖρας ἀδίκως. Αἱ γάρ πρακτικαὶ ἀσταῖ χεῖρῶν ἔχουσι λόγον, τὸν δέρτον τῷ στόματι ἡμῶν προσφέρουσαι τὸν ἀπ' οὐρανῶν οὐδὲ δύναται οὖν οὔδε τὴν ἀρχὴν, οὗτε ὠφεληθῆναι δύνηρος ἔν. Εάν δὲ ἐλέγχης ἀνδρα φρόνιμος. Ἐλέγχει δέ τις φρόνιμον ή ἐπιτιμῶν, ή τῶν λόγων προσφέρων τὰς ἀποδείξεις. Οὐδέ τῷ στόματι οὐ μὴ πρεσετείη αύτάς. "Ορα αὐτοῦ τοῦ σχήματος τὸ ἀκαταγέλαστον.

Ο διημέλων πατέρα, ἐπονεῖδυστος ἐσται.

[Ibid.] Ἀκαθάρτους ἐν ψυχῇ γεννᾷ λογισμοὺς, διητὴς ἐντολὲς τηρῶν τοῦ ἐπὶ πάντων πατρὸς, ἀλλ᾽ ἀπολιπὼν ἔαυτὸν ἔξ αὐτῶν. Ο διγγνώμερος παῖδας διπρότα, καθυβρίσει δικαίωμα· τὴν ἐγγύην δικαίωμα καλῶν, ή τὴν φιλανθρωπίαν αὐτὴν· ή ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸν νόμον αὐτὸν ἐμπαροινεῖ. Στόμα δὲ ἀστῶν καταπλεῖται κρίσεις. Εἰσὶ γάρ αὐτοκατάκριτοι μη ἔχοντες ἀπολογίαν δι' ἣν ήμαρτον· καταπίνουσι κρίσεις; καὶ στὰ φάσκοντες μη εἶναι κρίσιν.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Μέγα δ ἀνθρωπος, κ. τ. λ.

[Cod. f. 44 a.] Μέγα δ ἀνθρωπος καθ' δ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐγένετο· εἰ δὲ προσλάβοι τὸ πρακτικὸν, ἐν φ τὸ ἐλεῖν, ἀνὴρ τίμος γίνεται· τὸν δὲ ἐν πίστει καὶ ἐπιστήμῃ τούτῳ ποιοῦντα, ἔργον εὑρεῖν. Μακριόν τοὺς παῖδας αὐτοῦ καταλείψει. [Cod. f. 84 b.] Ο φυλάσσων τὰ πρὸς Θεὸν καὶ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια, τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ καὶ ἔαυτὸν σώσει. Τίς κανχήσεται ἀγρῆρος ἔχειν τὴν καρδίαν; Διττὴ ή κακλὰ ἀπεναντίας τῇ ἀρετῇ· ης ή μὲν, θεωρητική, ή δὲ πρακτική· τὸ δὲ τίς, ἐπὶ τοῦ σπανίου· σπάνιον γάρ εὑρεῖν τίνα πράξει καὶ θεωρίᾳ καθαρόν. Σημαίνει καὶ τὸ ἀδύνατον· ὡς ἐν τῷ, Εἰ δὲ Θεὸς ὑπὲρ τὴν, τίς καθ' ἡμῶν; Σημαίνει καὶ πεῦσιν· Τίς ἔστιν οὗτος δ βασιλεὺς τῆς δόξης; Δηλοὶ καὶ τὸ διτομόν· ὡς τῷ "Ἄρθρωπός τις ήν εὐτετής. — Στάθμον μέγα καὶ μικρόν. [Cod. f. 85 b.] Διάθεσις δολερά, λόγον ἔχουσα χρηστὸν, καὶ πρᾶξιν ἀκάθαρτον. "Η παντὸς πράγματος ὑπερβολὴ καὶ Ἑλλείψις.

Παρὰ Κυρίου εὐθύνεται τὰ διαβήματα ἀνθρώπων.

[Ibid.] Οὐ δύναται θνητὸς, τουτέστιν ἀμαρτωλός, ἐννοῆσαι τὰς ὁδοὺς Κυρίου· ἐπειδὴ θνητὸς ἔν, οὐ δ συναπέθανε καὶ συνέζησε τῷ Χριστῷ. Πρὸς γάρ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τοῦ πορευθῆναι, παρὰ Κυρίου εὐθύνεται τὰ διαβήματα ἀνθρώπου. Φῶς Κυρίου, πτοὴ ἀνθρώπων, καὶ λύχνος δεῖς ἐρευνῆται κοιλίας. [Cod. f. 86 a.] Τοῦτο λέγει, δτι οὐδὲν αὐτῷ σκοτεινὸν ἔνδον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ η ψυχὴ, η ἐρευνωμένη αὐτῷ, φῶς ἔστι τῷ Θεῷ, ὡς περ ἀν εἰ αὐτὴ περαφανεῖ καὶ ἀποτοι λύχνον. Τὸ τοῦ Κυρίου φῶς, ζωῆς αἵτιον τοῖς λογικοῖς. "Η ζωὴ γάρ ήν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. Ἐξῆς ἐμπνεύσας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου δ Θεός, ἐποίησεν αὐτὸν εἰς ψυχὴν ζῶσαν· φῶτι κατάλληλος λύχνος ἐρευνᾷ τὰς κερυμμένας νόσους, φωτίζων. Λύχνος δὲ καὶ δ νόμος,

²⁶ Rom. viii, 31 ²⁷ Psal. xxiii, 8. ²⁸ Lue. xix, 11.

παιδαγωγὸς ἡμῶν γενόμενος εἰς Χριστόν. Ἐλεημοσύνη καὶ ἀλήθεια περικυκλώσουσιν ἐν δικαιοσύνῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ. "Οπου γάρ ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, οὐδὲν ἄδικον. 'Ο ταῦτας οὖν ἔχων, φυλάττεται ὑπ' αὐτῶν. Κόσμος rearraiς, συρια. Καὶ ποιὰ οὖν δόξα τῆς φύσεως ἔστι; Ποίος δὲ πρεσβύτερος τοῦτο οὐκ ἔχει; "Η τοῦτο φησιν. "Ωσπερ τοῦτον ἡ πολιά ποιεῖ αἰδέσιμον, οὗτως ἐκείνους ἡ σοφία. Υπάκουε καὶ συντρίμματα συντριπτὰ κακοῖς. Οὐχὶ τὴν δύναμιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν πλήττονται οἱ κακοὶ· αὕτη μὲν γάρ καὶ θεραπευθῆναι δύναται, ἐκείνη δὲ οὐχ. "Ἐν γάρ τοῖς ταμείοις ἔστεν. "Η δὲι καθάπτονται αὐτῶν αἱ τιμωρίαι μέχρι βάθους ψυχῆς· τοῦτο γάρ ταμεία κοιλίας. "Ἔξεις δὲ νῦν μοχθηραὶ, ταμεία· καὶ διὰ γκώμην γάρ κολαστέος διὰ φαῦλος.

ΚΕΦ. ΚΑ'.

"Ωσπερ δρμὴ ὑδατος, οὗτως καρδία βασιλέως θειεὶ Θεοῦ.

[Cod. f. 86 b.] Ἐπειδὴ πολλὰ περὶ βασιλέων διελέχθη, δείχνυται τὸν ἐκείνων ἰσχυρότερον, ὃς εὐκολὸν αὐτῷ περιτρέπειν οὖν ἀν διούληται, ὡσπερ δρμὴν ὑδατος περιάγει πανταχοῦ· καίτοι οὐδεὶς ἀν αὐτὸν ἔκκλινει διὰ τὸ τῆς ἀρχῆς μέγεθος. "Η οὗτως· Τὴν ἐν χειρὶ Θεοῦ καρδίαν, τουτέστι τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν αὐτοῦ ἀγαστρεφομένην, οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐπισχεῖν· εἰς οὐδὲν γάρ νεύων κακὸν, κατευθύνεται δὲ ἀν Θεοῦ, ὡσπερ δρμὴ ὑδατος πανταχοῦ εὐδοῦται.

Κρείσσον οἰκεῖται τοῖς τυράνοις ὑπαλίθρου, η ἐτ κονιαμένοις μετὰ διδίκιας.

[Cod. f. 87 a.] "Υπαίθρος γωνία, πρᾶξις κρυψία, θεωρίας ἀπομένη, ὑπὸ δὲ τοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης φωτίζεται. Οὐκος δὲ κεκονιαμένος, κακία ἀρετὴν ὑποκρινομένη. Ζημιουμένου ἀκολάστου, παρουργήτερος γίνεται δὲ ἀκανος. Τιμωρουμένων κακῶν σωρονίζεται δὲ ἀμυθής· καὶ νήπιος. Οὔτω καὶ δικαιος ἐν τῷ αἷματι τοῦ ἀμαρτωλοῦ νίπτεται· τὰς χειρας· τὰς πράξεις αὐτοῦ τῇ ἐκείνου τιμωρίᾳ καθαίρων. Οὔτως καὶ αἱ πόρναι ἐλούσαντο ἐν τῷ αἷματι τοῦ Ἀχαδός. Ἐρ συντριπτὴ τιτάντων ἀρακαίεσται. [Cod. f. 88 a.] Γίγαντας οἰδεν δὲι γραφή τοὺς πονηροὺς καλεῖν, τοὺς φαύλους, τοὺς θρασεῖς, τοὺς θεομάχους· μετ' ἐκείνων ἀριθμηθήσεται, φησιν. "Η οὕτως· Ο σφαλλόμενος περὶ τὴν τοῦ κτίσαντος Θεοῦ δικαιοσύνην, ἐν συναγωγῇ τῶν θεομάχων ἀναπαύσεται. Συναγωγὴ δὲ, ἡ κακία καὶ ἡ ἀγνωσία· "Ος φυλάσσει τὸ στόμα αὐτοῦ, κ. τ. λ. [Cod. f. 89 a.] Εἰ δὲ ἀγαπῶν τὸν πλησίον φυλάσσει νόμον, ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον οὐδὲν κακὸν ἔργάζεται· "Ος μητσικεῖ, παράνομος. 'Ο μεμνημένος τῶν ἀμαρτημάτων, μισεῖ τὸν πλησίον. Οὐχοῦν παράνομος.

'Αντὴρ ὑπίκηρος φυλασσόμενος λαλήσει.

[Cod. f. 89 b.] Τουτέστι καὶ ὑπίκηρος δὲ, φυλάσσεται δὲ, δυνήσεται μετέχειν παρθησίας. "Η οὕτως· Η περανομοῦντος τοῦ φευδομάρτυρος, δὲ τῷ νόμῳ καταπιθής φυλασσόμενος λαλήσει· 'Ασεβῆς ἀντὴρ ἀραιῶς ὑφίστεται προσώπῳ. 'Αμαρτάνων γάρ εἰς

A justitia circumstinent. Namque ubi veritas atque justitia, dibil iniquum. Qui has itaque habet virtutes, ab eis custoditur. — VERS. 29. Ornamentum adolescentibus sapientia. Quænam itaque superest naturæ ipsi gloria? Aut quis senex hunc ornatum non habet? Vel hoc dicit: sicut hunc canities facit venerabilem, ita illum sapientia. — VERS. 30. Litteres et contritiones contingunt improbis. — Non in vultu tantum sed in corde etiam vulnerantur improbi. Porro vultus quidem sanari, cor tamen nequaquam potest, quod intra penetralia est. Vel quod illorum poenæ usque ad animæ profunditatem pertingunt: hæ sunt enim ventris cellæ. Nunc vitiosos habitus intellige pro cellis: nam mensis quoque sententia punienda est in homine B pravo.

CAP. XXI.

VERS. 1. Sicut impetus aquæ, ita cor regis in manu Dei.

Quoniam multa de regibus dicta fuerunt, nunc demonstratur quomodo facile Deus, qui est illis validior, prout voluerit circumagat, haud secus quam aquæ cursus quaquaversus flectitur: quanquam regis cor nemo alias, propter potentatus magnitudinem, inclinaret. Vel sic: cor quod in manu Dei est, videlicet quod in negotiis Dei versatur, cohereri omnino nequit: namque ad nullum inclinans malum, illuc dirigitur quo Deus voluerit, sicut aquæ cursus in quamvis partem derivatur.

VERS. 9. Melius est habitare in angulo sub dio, quam in dealbatis domibus cum iniquitate.

Argulus subdialis, actio occulta est, cuni meditatione, quam Sol justitiae illuminat. Dominus vero dealbata, improbitas virtutem simulans. — VERS. 11. Flagitioso multato, fit cautor qui innocens est. Punitis improbis, docetur temperantiam indocilis et simplex. Sic etiam justus in sanguine peccatoris lavat manus; actus nimirum proprios post illius poenam purificans. Sic et meretrices in Achaabi sanguine laverunt. — VERS. 16. In synagoga gigantium requiescat. Gigantes solet Scriptura appellare homines scelestos, detestabiles, ferocias, Dei hostes. Cum illis, inquit, connumerabitur. Vel sic:

C Qui a creatoris Dei justitia aberrat, in hostium Dei cœtu versabitur. Synagoga autem, improbitas est et inscitia. — VERS. 23. Qui os suum custodit, etc. Si is qui proximum amat, legem observat, charitas certe nihil mali proximo facit. Injuriarum memor, iniquus est. Qui offendarum meminit, odit proximum. Est ergo iniquus.

VERS. 28. Vir obediens custodia detentus loquetur.

Id est, etiamsi obediendo sit obnoxius, et custodia teneatur, fiduciam tamen conservare poterit. Vel sic: Falso teste improbe se gerente, is qui legi obediens est, in custodia loquetur. — VERS. 29. Vir impius procaciter obfirmat cultum suum. Dum enim

in Deum peccat, suam adversus illum impudentiam A Θεὸν, τὴν πρὸς αὐτὸν ἀναίδειαν τῷ πρόσωπῳ δηλοῖ, μηδὲν ἔχων εὐλαβές ή κατεσταλμένον· δὲ εὐθῆς, κατ' εἰκόνα ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· Ἰππος ἐτοιμάζεται εἰς ημέραν πολέμου· Ἰππον λεκτέον τὸν προφορικὸν λόγον, δὲ ἐτοιμαστέον πρὸς τὰς αἱρέσεις. Τὸ εἰς ήμας γάρ ἡκον ποιήσαντες, νίκην παρὰ Θεοῦ χορηγούμεθα, τοῦ ἀπολλύντος τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν· ή Ἰππον, τὸν νοῦν κατὰ τὸ · Ἐπιβήσῃ ἐπὶ τοὺς Ικους σου.

CAP. XXII.

VERS. 9. Victoriam et honorem acquirit qui timentia dat.

Dona hominis anima virtutes nominat, quibus diabolum superans, pretiosum se Deo reddit, suamque animam a dæmonum possesso vindicat. — VERS. 12. Oculi Domini conservant sensum. Super quem enim, inquit, respiciam nisi super mansuetum et quietum, et tremorem verba mea²²? — Vilipendit autem sermones vir iniquus. Viden' quomodo impiorum sit providentiam quoque accusare, et rectam rerum constitutionem, dum nolunt legibus obedire? Jam si Deus sapienter cuncta administrat; id enim valent verba, oculi Domini conservant sensum; sensus autem est legis observantia, et vita ad rationis normam acta; cur quidam genealogiarum superstitiones exercent, quod sine scelere facere nequeunt? — Animadverte, quomodo principes moneant, quominus principiam regnandi fiduciam sive in subditorum obedientia, sive in metu, sive in suppliciis reponant, sed in suorum sermonum vi ac prudentia. Deinde illos non his modo monitis horiantur, verum etiam divinæ providentiae mentione.

VERS. 20. Tu vero tripliciter ea tibi describe.

Quæ a me dicuntur, Sapientia, inquit, tripliciter scribe in cordis tui laterculo. Sicut homo corpore, anima, spirituque constat; sic etiam Scriptura corpore litterarum constat, quibus homo ruditus iuvatur; eaque dicitur manualis institutio. Constat anima, id est anagoge, quam discit qui aliquantum se extulit. Constat spiritu, id est sublimiore spiritualique theoria, quam perfecti intelligunt et eloquentur. Exemplo sit asinæ historia contra castellum religatae, cui Salvator insedit; cuius tu primo narrationem scribe: deinde anagogen, quod nempē belleius moribus ratio superequitans, facit hominem rationabiliter pergere. Postremo spirituali theoria intellige humani genus, quod de loco sumptuum est ex adverso paradiisi posito, ut postea corpore suo onustum in paradisum introcat.

VERS. 22. Ne vim pauperi inferas.

Oportet nullum egenum aut mendicum aut infirmum vi urgere aut dehonestare. Nam Dominus de his omnibus inquirit, justoque judicio retribuit unicuique juxta opera eorum. Certe qui neque afficerit, neque injuste offendit, neque verbis spreverit predictos homines, æternis seinet suppliciis cri-

Nίκηγρ καὶ τιμὴγρ κερικοιεῖται σ δῶρα δούς.

[Cod. f. 91 a.] Δῶρα τοῦ ἀνθρώπου τὰς τῆς ψυχῆς ἀρετὰς ὄνομάζει, δι' ᾧ νικῶν τὸν διάβολον, τίμιον ἐκεῖνον παρέχει τῷ Θεῷ, καὶ ἀφαιρεῖται τὴν ἐκεῖνοῦ ψυχὴν ἀπὸ τῶν κτησαμένων αὐτὴν δαιμόνων. Οἱ δρθαλμοὶ Κυρίου διατηροῦσι αἰσθησιν; [Cod. f. 91 b.] Ἐπὶ τίνα γάρ, φησὶν, ἐπιβιβλύω, ἀλλ' ή ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ησύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; — Φαυλίζει δὲ λόγους παράρομος. Ὁρᾶς δὲτ ἐκείνων ἐστι καὶ τῆς προνοίας κατηγορεῖν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων καταστάσεως, οὐκ ἐθελόντων ἐμπένειν τοὺς νόμοις; Εἰ γάρ σοφῶς πάντα δ Θεὸς διοικεῖ, τοῦτο γάρ ἐστιν, οἱ δρθαλμοὶ Κυρίου τηροῦσιν αἰσθησιν, αἰσθησιν δὲ τὴν κατὰ νόμον ἀγωγὴν, καὶ τὴν κατὰ λόγουν ζωὴν, πῶς τινὲς γενεαλογοῦσιν, ἐπειδὴ παράνομοι εἰσιν; — Ὁρᾳ πῶς παιδεύει τοὺς δρχοντας τὸ πλέον τῆς ἀρχῆς, μήτε ἐν τοῖς ὑπακούοσιν, μήτε ἐν τῷ φύσι μήτε ἐν τιμωρίαις τίθεσθαι, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν οἰκείων λόγων δυνάμει καὶ συνέσει. Εἴτα οὐκ ἀπὸ τούτου μόνον αὐτοὺς ἐπιτρέπει, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς προνοίας τῆς τοῦ Θεοῦ.

Kai σὺ δὲ ἀπόγραψαι αὐτὰ σταυτῷ τρισσῶς.

[Cod. f. 93 b.] Τὰ παρ' ἐμοῦ σοι λεγόμενα, φησὶν ή Σοφία, τρισσῶς ἀπόγραψαι ἐν τῷ πλάτει τῆς καρδίας σου· ὡσπερ γάρ δ ἀνθρώπος συνέστηκεν ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς καὶ πνεύματος, οὗτως καὶ ή Γραφὴ τοῦ σώματος τῆς λέξεως, ἀφ' ής δ ἀπλούστερος ὠφελεῖται· ήτις λέγεται πρόχειρος ἐκδογή. Ἐκ ψυχῆς, τῆς ἀναγωγῆς, ής ἀκούει δ ἐπὶ ποσδὴν ἀναβεβηκώς· ἐκ πνεύματος, τῆς ὑψηλοτέρας καὶ πνευματικῆς θεωρίας, ἥν οἱ τέλειοι νοοῦσι τε καὶ λέγουσιν· οἴον ἐπὶ τῆς δυού τῆς εἰς ἀντικρὺ κώμην δεδεμένης, ή ἐπεκάθισεν δ Σωτὴρ, πρῶτον μὲν ἀπογράφου τὸ ἑταῖρον, εἴτα τὴν ἀναγωγὴν, διε τὴν ἀντηνώδει τρόπῳ ἐπιβῆσε δ λόγος, λογικῶς αὐτὸν κινεῖσθαι παρασκευάζει. Εἴτα κατὰ πνευματικὴν θεωρίαν, τὴν ἀνθρωπότητα νεῖς, παραλαμβανομένην ἐκ τοῦ κατ' ἀντικρὺ τόπου τοῦ παραδείσου, ήναί ἀγαλματοφοροῦσα εἰς τὸν παράδεισον εἰσέλθῃ.

Mή ἀποβιάζου κένητα.

[Cod. f. 94 b.] Δεὶ μηδένα πένητα ή πτερύχων ή ἀσθενῆ ἀποβιάζειν ή ἀτιμάζειν. Ό γάρ Κύριος ἐκζητεῖ ταῦτα πάντα, καὶ κρίνας δικαίως ἀνταποδίδωσιν ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Ό γάρ μη θλίψεις, ή ἀδικήσεις, ή λόγοις ἀτιμάσσεις τοὺς προειρημένους, ἐκεῖνον ἐρήσατο εἰωνίων κολάσεων, καὶ ἀσυλον ἐφύ-

²² Ilabac. iii, 8. ¹⁰ Isa. LXXI, 2.

λαξε τὴν ἐαυτοῦ ψυχήν. Μή δίδου σεαυτὸν εἰς Α πιετ, et incolumem servabit animam suam. — θρηύην. [cod. f. 95 a.] Μή ἀπειρισκέπτεως ἔγγυω· ήτοι μή ἀναδέχου πράξεις ἀλλοτρίας, μή εὐρεθῇ τὶ σοι ὃν ἐμαρτύρησας, πάντως ἐπὶ σὲ τὸ τοιούτου χρέους ἀπότισις μεταβῆσεται; ἀδυνάτως ἔχοντα πρὸς ἀπότισιν, οὐδεὶς γάρ ὑπὲρ δὲλλου ἀγαθὸς, ἀλλὰ ἐαυτῷ. Λήψονται τὸ στρῶμα τὸ ὑπὸ τὰς πλευρὰς σου. Ἀφαιρεθῆσῃ τὴν σκέπουσαν ἐλπίδα τὰς δυνάμεις σου, ὅτε αὐτάς γυμνωθῆναι· πλευραὶ γάρ δυνάμεις. — "Ορη Σιών τὰ πλευρά τοῦ βορρᾶ· οἱ ποτὲ δύνατοι παρὰ τῷ ψυχρῷ διαβόλῳ, νῦν δρη Σιών ἐγένοντο, οἱ ἄγιοι δηλονότι,

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ἐάν καθίσῃς δειπνεῖν ἐπὶ τραπέζης δυνάστου, B VERS. 1. Si sederis cœnare in mensa principis, prudenter intellige quæ apponuntur tibi.

[Cod. f. 96 a.] Οὐ Χριστός ἴστιν δυνάστης, αὐτοῦ δὲ τράπεζα καὶ ἐδέσματα, τὰ φήματα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθά, δι τοιμάσεις ἀγαπῶσιν αὐτὸν. Ἐκάθισε δὲ δειπνεῖν πᾶς Χριστιανὸς ἐπὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ· ὁ δὲν νοητῶν νοῶν, ἀπερ δὲ Ιησοῦς Ἑργοὶς καὶ λόγοις ἐδίδασεν, ἐπιθάλλει τὴν χειρα αὐτοῦ, τουτέστιν δρχεται Ἑργοὶς δεικνύειν δὲ μιμητῆς ἴστι τοῦ Χριστοῦ, γινόμενος ταπεινὸς, καὶ πρᾶος, καὶ ἀγαπῶν πάντας, καὶ ὑπομένον θλίψεις. Οὐ δὲ μὴ ποιῶν ταῦτα, ἀλλὰ πρὸς τὰ τοῦ βίου τερπνὰ κεχηνών, μὴ ἐπιθυμεῖτω τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν· οὐ γάρ ἐπιτεύξεται αὐτῶν. Ταῦτα γάρ τὰ τοῦ αἰώνος τερπνά, ἔχεται ψευδοῦς ζωῆς· ἦν οἱ ἀγαπῶντες, τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν οὐκ ἀπολαύσουσιν.

Μὴ συνθείπεται ἀνδρὶ βασκάνῳ.

[Cod. f. 97 a.] Τοῦτο φησιν, δτι Οὐχ ἡδέως ἐσθίεις σοὶ; βασκαλίγων· ή δτι Οὐχ ἔξι χάριν τοῖς σιτίοις σου, ἀλλὰ καὶ ἀχαριστήσει· ή δτι Οὐ πρότερον ἀποστήσεται, ἔως ἂν αὐτὰ ἐμέσῃ. Ὁρ τρόπον γάρ οἱ τις καταπλοι τρίχα. Τουτέστιν ἀσπερ δὲ κρῶν, ή δ καταπίνων τρίχα, οὐτως αὐδὲ αὐτὸς ἔκεινος; αἰσθήσεται τούτων. Καὶ ἐν διατρίψει λόγων τὰ σὰ κείλη πρὸς τὰ ἔμα κελῆ. [Cod. f. 97 b.] Ὄταν γάρ συνετῇ ή διάλεξις ή, πολλὴν αὐτὴν ἀνάγκη γενέσθαι καὶ μακράν, ἀτε κόρον οὐκ ἔχουσαν. Πλίθος γάρ τετρημένος ἔστειρα ἀλλότριος οἶκος. [Cod. f. 99 a.] Οὐ ράδιον ἀνιμήσασθαι πρὸς τοὺς βεβλημένους λοιπόν· ἀλλὰ βαλεῖν μὲν ἔστιν εὐχερές, ἐκβαλεῖν δὲ οὐκέτι. Καὶ δὲ πίνων δὲ ἐκ τῶν ἐπεροδέων ὑδάτων, πνίγεται· στενὰ γάρ δυτα φρέατα, δι' ἀπάτης καὶ ψευδοῦς ἐαυτοὺς ἀποπνήσουσιν.

Μὴ μεθύσκετε ἐν οἴνοις, κ. τ. λ.

[Cod. f. 99 b.] Ἐν οἴνῳ δὲ τῷ τε αἰσθητῷ μὴ μεθύσκετε, καὶ τῷ ἀπὸ τῆς Σοδομίτεως ἀμπέλου. Προσέχετε μὴ πείσεσθε τὰ τῶν Σοδόμων· ἀλλὰ δημιλείτε τοῖς νῦν οὖσι δικαιοίοις, ή τοῖς τῶν παλαιῶν λόγοις· καὶ ἐντυγχάνετε ταῖς Γραφαὶς ταῖς ἔχούσαις τοὺς τῶν δικαιῶν βίους. Τὸ δὲ ἐν πειρατοῖς δημιλείτε, τουτέστι δεῖν τὰς αὐτὰς ἐννοίας ἀνακυλοῦν τε καὶ ἐπὶ τὴν τούτων αὐτῶν ἐξέτασιν ἐπιστρέψειν καὶ βαδίζειν, εἰ ρίδη τε ἐστιν εἰπεῖν. Ἐάν γάρ εἰς τὰς φιλαὶς καὶ ποτήρια δῆ τεῖς ἀφθαλμοὺς σου. [Cod. f. 99 b.1]

A piet, et incolumem servabit animam suam. — VERS. 26. Ne te vadem tradas. Cave inconsidere pro alio vədimonium obeas; seu aliena negotia suscipias; ne quid tibi eorum contingat, de quibus testimonium dixisti: prorsus enim in te recidet debiti hujus solutio, quam cæteroqui facere non poteris. Quippe nemo bonus est alteri, sed sibi. — VERS. 27. Tollen stragulum, quod sub costis tuis est. Spoliaberis spe que facultates tuas legit, ita ut illæ plane nudentur. Nam costæ sunt facultates. — Montes Sionis, latera aquilonis: qui olim potentes erant apud frigidum diabolum, nunc Sionis montes facti sunt, sancti videlicet.

CAP. XXIII.

B VERS. 1. Si sederis cœnare in mensa principis, prudenter intellige quæ apponuntur tibi.

Christus vere princeps est: mensa et edulia ejus, verba doctrinæ ipsius, bonaque æterna, quæ paravit diligentibus sc. Sedet autem coenans unusquisque Christianus in mensa illius. Qui ergo prudenter intelligit quæ Jesus operibus verbisque docuit, manum suam intendit, id est operibus incipit ostendere se Christi imitatorein, factus humiliis, mansuetus, omnium amator, et patiens tribulationum. Qui vero haec minime facit, sed mundi delectationibus inhiat, æternorum honorum desiderium omittat, quibus prorsus non poterit. Haec quippe saeculi delectationes, propriæ sunt falsæ vita; quam qui amant, æternis bonis non fruentur.

C

VERS. 6. Ne cœnes cum viro invidō.

Hoc sit, quia non suaviter ille comedit, rei lata invidens. Vel, quia gratiam non habebit epulis suis, ino et ingratu animo erit. Vel, quia non antea absistet quam evomat. — VERS. 7. Quemadmodum enim si quis pilum deglutiatur. Id est, quemadmodum qui vomit, aut qui pilum deglutiuit, sic iste epularum non recordabitur. — VERS. 16. Et dum teruntur sermones, labia tua ad mea labia. Si sapiens colloquio fuerit, multum id fieri et prolixum necesse est, quia satietate caret. — VERS. 27. Dolium enim perforatum est aliena domus; et puteus angustus, alienus. Haud facile est extrahere projectos; sed conjicere, in promptu est, ejicere non item. Sic qui bibit ex heterodoxorum aquis, suffocatur. Nam cum sint illorum putei angusti, per fraudem aliquæ mendacium se præfocant.

D VERS. 30. Nolite ebriari vinis, etc.

Vino hoc sensibili nolite ebriari, neque de vite Sodomitica. Cavete ne mala Sodomorum patiamini, sed cum justis hodiernis conversemini, vel cum antiquorum sermonibus; et Scripturas legite quæ justorum vitas continent. Quod vero ait, in deambulationibus colloquamini, perinde est aliquæ pares inter vos sententias versate, easque tum eundo tum rediendo disquirite; ita dicere fas est. — VERS. 31. Nam si in phialas et pocula oculos tuos conjectaris, etc. Phialas et pocula sensu mystico dicit impia

dogmata, quæ mentem ebrietate obruunt : vel varietas cupiditates : vel heterodoxas doctrinas. Qui falsis opinionibus imbuitur, veritate nudatur, postremo animæ mortem incurret.

VERS. 33. *Oculi tui cum viderint alienam, tunc os tuum loquetur perversa.*

Neque id solum de meretricia consuetudine dicitur, sed de mala qualibet cupiditate. Cum enim mens ad pravum actum ruit, tunc cor, quod hic appellatur, perversa meditatur. Tunc enim erit velut in corde maris, et multarum cogitationum salsugine obruetur : et gubernatoris instar, a malæ cupiditatis fluctibus jactatus, ad flagitiosum actum nilitur. — VERS. 33. *Dices autem : Feriunt me, et non dolus. Viden' procellari tuimentem ? Nihil enim ulterius, qui ita loquitur, quærerit. Cum misere fuerit, videt eum statim ab ortu dici pergere ad potationem. Tempus autem necessariae operæ, quo cuncti curas suas exordiuntur, hic cupiditatibus suis impedit. Jam vero crapula et otium, non solius sual egestatis causa, verum etiam morbo implicant dira et insanabili, a quo nemo expeditur. Postremo verberibus atque risu esse expositum, quanta denum miseria est !*

VERS. 34. *Et jacebis tanquam in corde maris, etc.*

Nempe cum res tuæ desperatae erunt, et reparatio nulla supererit. Nam quæ utilitas, oro, artis est, cum tempestas prævaleat ?

CAP. XXIV.

VERS. 3, 4. *Cum sapientia ædificatur domus, etc.*

Sapientiam, et intelligentiam, et sensum, Christianum appellant ; domum Ecclesiam ejus, quam ædificavit, et cuius cellaria omnigenis divitiis replevit pretiosis atque præclaris. Cellaria vero sunt, credentium Christo corda, et ad ejus imitationem viventium ; corda, inquam, redundantia bonis cogitationibus, sermonibus atque operibus. Ob hæc enim aeterna beatitudine digni sunt. — VERS. 5. *Melior sapiens fortis ; et vir prudentiam habens, agro magno. Non simpliciter dixit agro, sed magno. Nam quantum terra aequaliter agricultæ reddit, tantum sua prudenti virtus : imo multo melior prudentia est ; namque ager aeris anomaliae obnoxius est. — VERS. 6. Cum regimine geritur bellum. Rem dicit plenam tumultu, rem multis manibus egentem. Vel admonet, ne temere ad bella ruamus. Specta, inquit : cum deliberandum est, noune sapientia in medium prodit ?*

VERS. 17. *Si ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas super eum.*

Si enim tu gaudeas tanquam ultionem consecutus, Dominus quideam illatenus subsistet propter clementiam suam, neque bis vindicabit in eodem crimen ; vel etiam miserabitur cadentem, irascitur autem superbienti. Nam quisquis super percunte anima gaudet, similis diabolo est, qui neminem vult

A Φιδίας κατὰ διάνοιαν καὶ ποτήρια τὰ δυσσεβῆ λέγει δόγματα, τὰ μεθύσκοντα τὸν νοῦν· ἢ τὰς διαφρόνους ἐπιθυμίας· ἢ ἐτεροδίξους διδασκαλίας. Οἱ οὖν φευδοδιδαχτούμενοι; γυμνοῦται τῆς ἀληθείας· καὶ τελευταῖον τεθῆξεται τὸν τῆς ψυχῆς θάνατον.

Οἱ ὁρθαῖμοι σου δταὶ ἴδωσιν ἀλιτραὶ, τὸ στόμα σου τότε λαλήσει σκολιά.

[Cod. f. 100 a.] Οὐ μόνον περὶ πόρνης εἰρηται, ἀλλὰ καὶ πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας. "Οταν γάρ νοῦς πρὸς τὴν κακὴν πρᾶξιν ὀρμήσῃ, τότε ἡ καρδία, δλέγει στόμα, μελετᾷ σκολιά· τότε γάρ ἔσται ὡς ἐν καρδίᾳ θαλάσσης, ὑπὸ τῆς ἀλμης τῶν πολλῶν λογισμῶν πνιγόμενος. Καὶ ὡς κυνερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι, ὑπὸ τῶν τῆς κακῆς ἐπιθυμίας κυμάτων ὀθούμενος, πρὸς τὴν πονηρὰν πρᾶξιν ἀγωνισθεῖσα. Όρφες τὸν χειμῶνα δέ· Τύπτουσι με, καὶ οὐκ ἀπόρεσα. Όρφες τὸν χειμῶνα ἥμερον ; Οὐδὲν γάρ γινόμενον πλέον ὁ τοιαῦτα ἐγκαλῶν ζητεῖ. Πότε δρόμος ἔσται, δράς εὐθέως ἐκ προιούμων τῆς ἡμέρας αὐτὸν ἐπιγινόμενον πρὸς πότον. Καὶ τὸν καιρὸν τῆς τῶν ἀναγκαῖων ἐργασίας, δν πάντες ποιοῦνται προσίμιον σπουδῆς, τούτον ὅμτος ἔχει τῶν ἐπιθυμιῶν οὐκ ἄρα μέθη καὶ τριβὴ πενίας ποιητικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ νοσήματος περιβάλλειν καλεσπῶ καὶ ἀνιάτῳ, καὶ οὐκ ἔχοντει διόρθωσιν. Καὶ τὸ πρὸς πληγὰς καὶ πρὸς γέλωτα ἀνέκδοτον εἶναι ὅσον κακόν.

Καὶ κατακείσῃ ὕσπερ ἐτελέσθη θαλάσσης, κ. τ. λ.

[Ibid.] Τουτέστιν ὅτε τὰ σὰ ἀλωθῇ ἀμηχανίᾳ λοιπὸν, καὶ οὐδὲμίᾳ διόρθωσις. Τί γάρ δφελος, εἰπὲ μοι, τῆς τέχνης, τοῦ χειμῶνος ἐπικρατοῦντος ;

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Μετὰ σοφίας οἰκοδομεῖται οἶκος, κ. τ. λ.

[Cod. f. 100 b.] Σοφίαν καὶ σύνεσιν καὶ αἰσθησιν, τὸν Χριστὸν ὀνομάζει· οἶκον δὲ τὴν ἐκατοῦ Ἐκκλησίαν ἢ φύκοδόμησε, καὶ τὰ ταμιεῖα αὐτῆς ἐνέπλησε παντεδ̄ πλούτου τιμίου καὶ καλοῦ. Ταμιεῖα δὲ εἰσιν αἱ καρδίαι τῶν πιστευασάντων εἰς Χριστὸν, καὶ κατὰ μίμησιν αὐτοῦ πολιτευομένων, καὶ πληρωθεῖσαι ἐννοῶν καὶ λόγων καὶ ἔργων. Δ' αὐτῶν γάρ ἀξιοῦνται τῶν αἰώνων ἀγαθῶν. Κρείσσων σοφός ἵσχυρον· καὶ ἀνήρ φρόνησιν δχωριστὸν μεγάλου. [Cod. f. 101 a.] Οὐ γάρ ἀπλῶς, ἀλλὰ μεγάλου. "Οσα γάρ ἡ γῆ τούτῳ κατέ έτος ἐκφέρει, τοσαῦτα [ἢ φρόνησις] ἔκεινψ· ἢ καὶ πολλῷ βελτίων φρόνησις· τὸ μὲν γάρ γεώργιον ὑπόκειται ἀνωμαλίᾳ δέρος. Μετὰ κυνερνήσεως γίνεται πόλεμος. [Cod. f. 101 b.] Πρᾶγμα αὐτῆς γέμον ταραχῆς, πρᾶγμα πολυχειρίας δεύματον." Η τοῦτο φησιν, δτε οὐκ ἀπλῶς δεῖ πολέμοις ἐπιτρέψειν." Ορα γάρ, ὅταν ἐλέσθαι δέῃ, φησιν, οὐχὶ ἡ σοφία εἰς μέσον παράγεται;

Ἐάν πέσῃ ἡ ἀχρόδος σου, μὴ ἐπιχαρῆς αὐτῷ.

[Cod. f. 103 a.] Εἰ γάρ ἐπιχαίρεις ὡς ἀμύνης τυχῶν, δὲ εσπότης μέχρι τούτου στήσεται διὰ φιλανθρωπίαν· καὶ οὐκ ἐκδικήσει διεπὶ τὸ αὐτό. "Η καὶ ἔλεει μὲν τὸν πεσόντα, ὀργίζεται δὲ τῷ ἐπαρθέντι. Πέις γάρ ὁ ἐπιχαίρων ἀπολλυμένῃ ψυχῇ, δμοιος τῷ διαβόλῳ τῷ μηδίγα σωθῆναι θέλοντι. Σημειωτέον δὲ

δεις ἐνταῦθα ἀνθρωπον εἰρήκε τὸν ἔχθρον, ὑπὲρ οὗ καὶ προσεύχεσθαι εἰν τοῖς Εὐαγγελίοις προστατέμεθα καὶ τοῦτον ἀγαπᾶν. Εἰ γάρ καλὸν σοι τὸ ἄγαντζε- σθαι, εἴησον διαμενεῖν τὸν ἀντίπαλον μᾶλλον.

Φοβοῦ τὸν Θεόν, οὐδὲ, καὶ βασιλέα.

[Cod. f. 103 b.] Ἀληθῶς βασιλέα Χριστὸν τὸν Θεόν. Τῇ βασιλέᾳ, τὸν πρὸ τῶν βασιλευομένων ἐαυτοῦ βασιλεύοντα. Μήδ' ἐτέρῳ αὐτῷ ἀπειθεῖ. Οὐ γάρ ὑπὸ θεοῦ χειροτονούμενῷ βασιλεῖ ἀπειθῶν, τὸν Θεόν ἀτι- μάκει· ἐξαιφνῆς γάρ τίσονται τοὺς ἀσεβεῖς· ἐπεὶ μηδεὶς οἶδε τὴν ὥραν ἐκείνην ἢ τὴν ἡμέραν. Πολλά- κις δὲ καὶ ἐτί ζώντων ἀδοκήτως ἡ ἐκδίκησις γίνεται. Τὸ γάρ εὐλογὸν καὶ αἵτιον τῆς ἐπιφορᾶς τῶν τιμω- ριῶν, εἰδὼν μόνου ἐστὶ τοῦ χρίστου, καὶ εἰ τις ἐκείνου φίλος. Ἐκτὸς τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ βασιλέως, μὴ φίλους ἔχει· οἱ γάρ μὴ τούτων φίλοι, ἔχθροι αὐτῶν εἰσι· τοὺς δὲ αὐτῶν μὴ φίλους, μὴ ἔχει φίλους.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Δέξα Θεόν χρύπτει¹ λόγον.

[Cod. f. 119 a.] Οὐ τὴν τοῦ Θεοῦ δέξαν, ή τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν χρύπτων, ή δι βουλόμενος τὸν Θεόν δοξάζειν, ή βασιλέα, ὑπακούειν ὅφελει. Κρύπτειν δὲ τὸ φυλάττειν ἐστί. Χάρις καὶ φιλία ἀλευθερώσαις αὐτοῦ τὸ φρόνημα. Ἐσθίειν μέλι καὶ λίνον, οὐ καλόν. Καὶ ἀνωτέρω μέλι, ή ἀλληγορία εἰρηται. Πολὺ οὖν είναι περὶ τούτων δυτῶν θεωρίαν διέμφορον. Μή σοφίζουν γάρ πολλά, μήποτε ἐκπλαγῆσσιν ἀλ- λαχοῦ, Ἡ γνώσις φυσιοῖ. Συμμέτρως δὲ τοίνυν τούτοις προσιέναι, καὶ τιμῆν τοὺς ἀνδέξους λόγους τοῦ Κυρίου, οἱ εἰσὶν ἀργύριον καὶ χρυσὸν, καὶ τὰ λυκύτε- ρα οὐπέρ μέλι καὶ κηρίον.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Τίς συνέστρεψεν ὑδωρ ἐτὶ λιματίῃ;

[Cod. f. 103 b.] Τὴν ἀληθῆ γνῶσιν ἐναπέθετο ταῖς ἀμεταῖς· ἥγουν, τίς διὰ τῆς ἐαυτοῦ πολιτείας τῇ τῶν πραγμάτων ἀστέρῳ καταστάσει δέδωκε στάσιν; Ἐν γάρ τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ πᾶσαν τὴν φευστὴν ζωὴν ἀπ- ἀκλειστεν, ἐπεὶ ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν. Οτι δὲ λιμάτιον λέγει τὴν πολιτείαν, Οὐ ἐτῷ ἀγρῷ, φησι, μὴ ἐπι- στρεψθετα δραὶ τὸ λιμάτιον αὐτοῦ, ἥγουν τὴν προ- τέραν πολιτείαν, ὃ τὸν πνευματικὸν ἀγρὸν ἐργάζομε- νος.

Τῇ Βδέλλῃ τρεῖς θυγατέρες ἥσαρ, κ. τ. λ.

[Cod. f. 109 a.] Βδέλλα δι διάβολος, ὡς τὸ τῶν ψυχῶν αἷμα, τουτέστι τὴν ζωτικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἐκμύ- ζων. Ἐχει δὲ θυγατέρας καὶ οὐχὶ υἱούς· οὐδὲν γάρ τινερίον, ἀλλὰ πασᾶν ἡδονὴν ἐκτεθλυμμένην· ἔδης, ή κακία, θυγάτηρ οὖσα τοῦ διαβόλου, ἀναιροῦσα ψυ- χὰς καὶ κόρων οὐ λαμβάνουσα. Γυναικὸς ἔρως, ή ἀθεος διδασκαλία, τῆς ἀπάτης μὴ πληρουμένη. Γῆ τε ἐμπιπλαμένη ὑδατος, ψυχὴ ψαμμώδης καὶ ἀγο- νος, ποτιζομένη μὲν δει ταῖς Γραφαῖς, μηδὲν δὲ

¹ Marc. ΙΙΙ, 16.

² Vulgatus legebat χρύπτειν.

A salvari. Notandum est hic iniurici nomen appellari hominem, pro quo etiam orare in Evangelii iudeo- mur, euinque diligere. Tum vero si gratum tibi es decertare, ora ut adversarius supersit.

VERS. 21. *Time Deum, fili, et regem.*

Christum scilicet verum regem ac Deum. Vel regem dicit eum, qui sui antequam reges, domina- tur. Neurique horum esto inobediens. Nam qui ele- cto a Deo regi obsequium negat, Deum inhonorat. Subito enim punientur impii: quia nemo scit ho- ram illam vel diem. Sæpe vero de adhuc viventibus insperata poena sumitur. Etenim opportunitatem causamque inferenda pœna solus novit iudex, vel si quis est ipsi amicus. Seorsum a Domino ac rego noli quemquam habere amicum: quippe nisi sint B illorum amici, inimici eorumdem sunt: eos vero qui illorum non sunt amici, tu ne amicos tuos re- putes.

CAP. XXV.

VERS. 2. *Gloria Dei celat sermonem.*

Qui Dei gloriā, vel Dei regnum celat. Vel, qui Deum glorificare vult aut regem, obtemperare debet. Nam celare, pro observare ponitur. — VERS. 10. *Gratia et amicitia liberat.* Gratosus homo, caris- simus: hujus sapientia salvare potest. — VERS. 27. *Comedere mel multum, haud bonum est.* Superius quoque mel pro allegoria dictum fuit. Multum ita- que in hujusmodi speculatione versari, non expe- dit. Noli multa sapere, ne obstupescas, alibi dici- C tur. Moderate igitur hac methodo utendum est, honorque inclytis Dei sermonibus habendus, qui sunt argenti aurique instar, et melle ac favo dul- ciores.

CAP. XXX.

VERS. *Quis colligavit aquas in vestimento?*

Veraim scientiam inter virtutes collocavit. Nempe quis in vita sua, rerum instabili rationi stabilitatem attribuit? Namque in moribus suis cunctam hanc fluxam vitam conclusit, quia peccatum non fecit. Quod autem vestimenti vocabulo mores denotet; qui in agro est, inquit Jesus, non revertatur ad tol- lendum vestimentum suum¹; id est ad priores mo- res, ille qui spiritale agnum eolit.

D VERS. 15. *Bdellæ tres filiae erant, etc.*

Bdella diabolus est, qui animarum sanguinem, id est vitalem ipsorum vim, exsugit. Habet autem filias, non filios: nihil scilicet virile, sed omne genus effeminatae voluptatis. Infernus est improhi- las, diaboli filia, quæ animam extinguit, nec sa- lietatem novit. Mulieris amor, est irreligiosa do- trina, quæ nullum decipiendi sinem facit. Terra imbribus nunquam repleta, arena est arenosa ve- luti ac sterilis, quæ a divinis perpetuo Scripturis

rigatur, quin tamen meliore conditione fiat. Qui- Α βελτιουμένη. Ἐρ' αἱς πάσαις τὸ πῦρ ἔστι τῶν κολε-
bus omnibus imminet pœnalis ignis.

VERS. 17. *Oculus qui subsannat patrem.*

Oculus intelligitur mens, que recte agendi vel peccandi causa est. Cum aliquis vel divinorum iudiciorum abyssum, vel sacras Scripturas irridet, cœlestem inhonorat Patrem, traditamque ab eo antiquam scientiam prophetis atque apostolis. Hunc ergo fidicant mala quædam potestates, pœnarum ministrae, quæ parvum certo purgant: nam quæ totum devorant, dicuntur aquilæ, quibus omnimoda purgatio comissa est.

VERS. 18. *Tria mihi sunt impossibilia intelle-
ctu, etc.*

Hæc omnia temperantia sunt præcepta. Hujusmodi est inerterficiis via: sicut enim illa fornicationem occulit, ita hic etiam usuvenit. Cur vero id ait, nempe rem esse incomprehensibilem? Nimirum ut nos omnino ad temperantiam adducat; quam adeo præ nobis ferre debemus; ut ne mala quidem suspicio supersit.

VERS. 22. *Si servus regnaverit.*

Si servus, inquit, quispiam regnaverit. Vel intelligitur populus filiorum Israëlis, qui ante servus in regione Ægypti, postea in regione propria regnans, adversus Christum insolenter se gessit. Et stultus repletus fuerit cibis. Comedit enim, et repletus est, et recalcitravit dilectus. Et si famula dominam suam expulerit. Id est terrena Jerusalem, quæ famula fuerat cunctarum gentium, expulit dominum suum, id est sanctam Domini carnem, facta heri sui interfactrix. Et odiosa mulier, si bonum virum nacta fuerit. Quænam est odiosa mulier, nisi Judæorum Synagoga quæ Christum Deum non dilexit, virginalem virum suum, sed circa idola semper errore vagata est et fornicata? Ait enim per prophetam Deus: Fornicata est cum ligno ac lapide stulta Judæa. Sed vide bonitatem Christi atque clementiam: et dixi, postquam illa fornicata fuerat, Revertere ad me, dicit Dominus⁽¹⁾. Si servus, inquit, regnaverit. Atqui idem Salomon dixerat fore ut servus dominetur stultis dominis. Altamen hic non dicit cordatum servum, sed simpliciter servum; qui quidem præter debitum suum agit quædam insane. Et quidem ipsi in causa sunt, qui eum regem constituerunt. Sed nesciebant, inquit, quomodo potestate usurus foret. Atqui si ingenuo etiam educatos negotium hoc in superbiam extollit, quanto magis servos? Nihil ergo tam idoneum principatiū est, quam anini demissio. Regnavit servus Jeroboamus, et videsis qualia mala fecerit, quæ neinpe ante vel post eum nemo.

⁽¹⁾ Jerem. iii, 9-12.

(1) Hoc titulo, δοκοῖον δεῖ εἶναι τὸν βασιλέα, γη-
lem oporeat esse regem; itemque de mutuis regis ac
populi officiis, Græcas orationes Nicæphori Blenni-

τοῦ πατρός.

[Cod. f. 110 a.] Οφθαλμὸς δὲ νοῦς, δεὶς αἴτιος τοῦ κατορθοῦν ἡ ἀμαρτάνειν. Οταν οὖν οὐτος κατὰ τῆς ἀδύσσου, τῶν τοῦ θεοῦ λέγω κριμάτων, ἡ τὰς Γρα-
φὰς διασύρη, τὸν οὐράνιον ἀτιμάζει: Πατέρα, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ δοθεῖσαν ἀρχαίν γνῶσιν τοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους. Τὸν δὲ τοιοῦτον ἐκκόπτουσι πονηραὶ τινες δυνάμεις ταῖς κολάσσεσιν ὑπῆρετούμεναι, καὶ τὴν μερικὴν ἐπάγουσαι κάθαρσιν, δις κόρακας εἰπεν-
οι δὲ δόλον κατεσθίσατες, ἀποτολοῦνται, διὰ τὸ τὴν καθ' ὅλου κάθαρσιν πιστεύεσθαι.

Τρία δὲ ἔστιν ἀδύνατά μοι τοῦτα, κ. τ. λ.

B

[Cod. f. 110 b.] Ταῦτα πάντα σωφροσύνης παιδεύ-
τικά. Τοιαύτη ἡ ὁδὸς γυναικὸς μοιχαλίδος· ὥσπερ
ἴκειν τὴν πορνεῖαν κρύπτει, οὗτῳ καὶ ἐνταῦθα. Τί-
νος οὖν ἔνεκεν τοῦτο φησιν, διτι ἀκατάληπτον τὸ
πρᾶγμα; Βουλδέμενος τῆμας εἰς σωφροσύνην ἀγαγεῖν
πάντα· δεῖ γάρ τοιαύτην ἐπιδείχνυσθαι σωφροσύνην,
ώς μηδὲ πονηρὰν ὑποψίαν λαβεῖν.

Ἐὰν οἰκέτης βασιλεύσῃ.

[Cod. f. 112 b.] Εἳν οἰκέτης, φησι, βασιλεύσῃ τις.
“Η δὲ λαὸς τῶν οἰών Ἱερατὴλ, οἰκέτης ἐν γῇ Αἰγύπτῳ
γενόμενος, καὶ οὗτος βασιλεύσας ἐν τῇ ἴδιᾳ γῇ, κατ-
εστρηγίασε τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀφρωτ πλησθῆ σι-
τιών. Ἐφαγε γάρ καὶ ἐντελήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν δ
ἡγαπημένος. Καὶ οἰκέτις ἐστὸν ἀκβάλη τὴν ἐκατῆς
κυριαν. Τουτέστιν ἡ ἐπίγειος Τερουσαλήμ, παιδίσκη
πάντων γεγενημένη ἐθνῶν, ἐξέβαλε τὴν ἐκατῆς κυ-
ριαν, τὴν ἄγιαν σάρκα Κυρίου, κυριοκτόνος γενομένη.
Καὶ μισητὴ γυνὴ ἐστὸν τύχη ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Τις
οὖν γυνὴ μισητὴ, ἀλλ' ἡ ἡ Συναγωγὴ τῶν Ιουδαίων,
ἡ μὴ ἀγαπημένα τῶν Χριστὸν Θεον, τὸν παρθενικὸν
ἄνδρα αὐτῆς; Ἀλλ' ἀεὶ φεμοδένη περὶ τὰ εἰδῶλα
πορνεύουσα ἐν αὐτοῖς· λέγει γάρ διὰ τοῦ προφήτου·
“Ἐμοίχευε τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον ἡ ἀσύνετος Ιουδαίες.
“Ορα οὖν ἀγαθοτόνην καὶ εὐσπλαγχνιαν Χριστοῦ·
Καὶ εἰπά, φησι, μετά τὸ πορνεῦσας αὐτήν· Ἐπιστέ-
ψον πρός με, λέγει Κύριος. Εἳν οἰκέτης βασι-
λεύσῃ· καὶ μήν αὐτὸς εἰπεντο: οἰκέτης ἀρξεὶ δεσποτῶν
ἀφρόνων. Ἀλλ' ἐνταῦθα οὐχὶ τὸν συνέτονον οἰκέτην
φησι, ἀλλ' ἀπλῶς οἰκέτην· ἐπειδὴ παρὰ τὴν ἀξίαν
πράττει τινὶ ἀνοίᾳ· κάκεινοι εἰσιν αἵτιοι, οἱ χειρο-
τονήσαντες αὐτόν· ἀλλ' οὐκ οἰδε, φησι, δπως τῇ ἀρχῇ
χρήσται. Εἰ γάρ τοὺς ἐλευθερίας τραφέντας ἐκτρα-
χηλίζει τὸ πρᾶγμα, πολῶν μᾶλλον τούτους· οὐδὲν
οὔτε πρὸς ἀρχὴν ἐπιτήδειον, ως τὸ ταπεινοφρονεῖν·
ἴκεσθεντες οἰκέτης δὲ Ιεροδούλη, καὶ δρα δοσ κακὰ
ἐποίησεν, δι οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐ-
τὸν (1).

dae ac Thomæ Magistri edidimus nos tom. II et III,
Script. vet.

Τέσσαρα δὲ ἀλάχιστα ἔπει τῆς γῆς, κ. τ. λ.

[Cod. f. 115 b.] Λέγει περὶ τῆς κτίσεως, ἵνα μὴ πρὸς τὴν εὐτέλειαν τῆς κατασκευῆς ἕδης τῆς σωματικῆς· δρα πῶς πειθεῖς μὴ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἐπιοῦσθαι· οἵα ἔστιν σοφώτερα τῶν σοφῶν, οὐχὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῶν ζώων, τῶν ἀλόγων τῶν μεγάλων· ταῦτα σοφίᾳ κρατεῖ· "Ορα πῶς προνοητικὸς τοῦ μέλλοντος δὲ μύρμηξ, πῶς οὐ δρόμυμετ, καὶ τοι τοῦ καιροῦ κελεύοντος τοῦ θέρους. Πῶς τὴν ἀπὸ τῆς φύσεως ἀσθενειαν διορθοῦται τῇ προνοῇ. Διὰ γὰρ τοῦτο ἐν τοῖς ἀσθενεσίς μεμαθηκάνται [δεῖ] τὴν σοφίαν, ἵνα μὴ ἐκ παντὸς τρόπου τὰ σωματικὰ συζητήσῃ. Εἰ γὰρ ἡν Ισχυρὸν, οὐκ ἂν ἐφάνη ἡ σοφία. Καὶ οἱ χοιρογρύλιοι δθρος οὐκ Ισχυρόν. Οὐχ ἀπλῶς ἐψ' ἑκάστου μέμνηται τῆς ἀσθενειας, ἀλλ' ἵνα δειξῇ τῆς σοφίας B τὴν Ισχύν· κάκενον μὲν ἀπὸ τῆς τροφῆς, τούτους δὲ ἀπὸ τῆς οἰκήσεως τελείως ἀνάλωτα. Καὶ τούτοις τὰ καταγώγια λέγει· Ἀβαστλεντορ ἢ ἀκρίς· Ἐνταῦθα τὰ πολιτικά, τὸ πειθήνιον, τὸ δύμονοητικόν, τὸ κινητικόν, τὸ τῆς συμφωνίας τῆς ἀράτου. Ταῦτα γὰρ ἡμῶν συνέχει τὴν ζωὴν, τροφή, οἰκήσις, στρατεία. Ὁρᾶς ὁ σπερασθενῆ ἔκεινα, οὐτως καὶ ταῦτα ἀναρχα, καὶ οὐδὲν παρεβλάθη, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τὴν εὐταξίαν έχει; Οὐκ ἀν τις ἀμάρτοι καὶ τῶν ἀνθρώπων ταῦτα σοφώτερα εἰπών. Κατὰ τοῦτο πῶς διάτηρε τὴν εὐταξίαν. Καὶ δοκαλαδώης χεροί τρειδόμενος, δμορθίος τοῖς κρατοῦσί τέστι, φησι. Τὸ ζῶον τοῦτο τὸ εὐάλωτον, καὶ οὐδεὶς λυμαίνεται τοῦτον.

manibus innitens, conlubernalis principum, inquit, est. Captu facile animal, quod a nemine tamē ditor.

Καὶ ἀλέκτωρ ἐμπερικατάτωρ ἢ τηλεσιας εἴγυν-
χος.

[Cod. f. 115 a.] 'Ἐν τοῖς οἰκείοις καλὸς ἀλέκτωρ,
φησιν. Ἄλλ' ὁπερ οὗτος ἐν τοῖς οἰκείοις, οὐτως καὶ
οὐ ἐν ἀνθρώποις μὴ μέγα φρόνει, φησι. Τί δὲ εὐτε-
λέστερον ἀλέκτορος; ἀλλ' ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀρχῆς μέγα^D
φρονεῖ· Ο μὲν τώματι κρατεῖ, δὲ φύσει, δ συνέσει.
Οὐ γὰρ δεῖ κατὰ τὰ ἀλογα σωματικῶς καὶ φυσικῶς
διακρατεῖν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ καὶ πειθῷ· διόπειρ γὰρ
ἔκεινῳ μὲν Ισχύν, τούτῳ δὲ ἡ φύσις, τούτῳ τοῦ βασι-
λέως τὸ λογικόν· διὰ τοῦτο φησι· Καὶ τράχης ἡγού-
μενος αἰτολίου. Ως οἶστοιν ἔχων ἐδίδασκε, καὶ
οὐχ ᾧς οἱ γραμματεῖς, ώστε ἐκπλήττεσθαι. [Cod. f.
115 b.] Οὗτος γὰρ, φησιν, ἐστὶν δὲ πέρι ἀμαρτίας
κόσμου σφαγεῖς, καὶ ᾧς θύμα προσταχθεῖς, καὶ ᾧς
ἐρήμῳ εἰς θηνη πεμφθεῖς· καὶ κόκκινον ἔριον ἐπὶ^E
κεφαλὴν ὑπὸ τῶν ἀπίστων στεφανωθεῖς· καὶ ἀνθρώ-
πων λέπρον γενθεῖς· καὶ ζῷη πάντων δειχθεῖς.
Καὶ βασιλεὺς δημητρῶν δθεῖς. Οὐ πέρ Ἡσαΐου
προφητευθεῖς· βασιλέα γὰρ, φησι, μετὰ δέξης
δύστοσθε. Οὗτος δὲ δημητρῶν ἐν θηνει πιστῷ, καὶ
παρδησίᾳ δι' Ἔναγγελων ὅμιλων. Ἀμελγε γάλα, καὶ
ἐστιν βούτυρον. [Cod. f. 116 b.] Ἀμελγε πιστῶς;
τὰς δύο διαθήκας τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐρήσεις ἐντολᾶς,
ῶς γάλα· ἵνα τρεφόμενος ἐν αὐταῖς, εἰς πιστὸν τέ-
λειον δρον καταντῆσαι δυνηθῇς.

^E Ιεζ. κκκκ., 17.

A VERS. 24, 25. *Quoniam autem sunt minima in terra, etc.*

Dicit de creatione, ne forte ad vilitatem respiciendas corporalis constitutionis. Animadverte quomodo suadeat, quoniam minus his sensibilibus plus nimio moveamur; quandoquidem sunt sapientibus sapientiora, haud tamen hominibus, sed animalibus inter irrationalia magnis. Hæc, inquam, sapientia sua ceteris prevalent. Observa quam futuri provida sit formica, quoniam non pigrescat, etiam si id astivum tempus postularet: quoniam naturæ infirmitatem providentia corrigat. Idecirco enim ab infermis his animalibus discere sapientiam debes, ne omnimodis corporalia conqueriras. Nam si formica valida esset, sapientia ejus non appareret. — Vers. 26. *Et chœrogrylli, gens infirma.* Non temere singulorum memorat infirmitatem, sed ut sapientiae vim ostendat. Et formicas quidem ab alieniamenti cura, chœrogryllos autem ab habitaculi instata commendat. Horum, inquam, diversoria dicit. — Vers. 27. *Sine rege est locusta.* Hic politicia, obedientia, concordia, sedulitas, et ineffabilis consensus. His quippe vita nostra continetur, alimonia, habitaculo, militia. Cernis, sicut priora animalia infirma, ita hanc sine rege, nihil tamen detrimenti capere, et in propria natura ordinem conservare? Haud fortasse a veritate aberrabit, si quis animalia hæc hominibus sapientiora dicat. Certe in his regium ordinem servant. — Vers. 28. *Et ascalaboles est.* Captu facile animal, quod a nemine tamē ditor.

C VERS. 31. *Et gallus inter gallinas obambulans alacer.*

Inter suos venustus gallus, ait. Sed quonmodo hic superbit inter suos, ita tu cave inter homines superbus sis. Quid autem vilius gallo? qui tamen principatu suo valde gloriatur. Alius quidem corpore pollet, alius indole, alius intelligentia. Neque enim oportet regem, ut sit in brutis, corpore ac vi naturæ praestare, sed et sermone ac suadela: nam quantum alii viribus, alli natura valent, tantum rex rationali prudentia. Propterea dicit: — *Et hircus gregem ducens.* Dominus tanquam potestatem habens docebat, et non sicut scribæ: ideo stupor de eo erat. Hic est enim, inquit Scriptura, qui pro mundi peccato cæsus est, atque ut victimæ oblatus, et tanquam in desertum ad gentes missus, lana coccinea ab incredulis in capite religatus, et factus redemptio hominum, atque omnium vita. *Et rex qui concionatur in populo.* Ille nimis ab Isaïæ vaticinio prædictus: *Regem, inquit, cum gloria videbitis*¹¹. Hic apud fidem plebem concionans, et consideranter per Evangelia prædicans. — Vers. 33. *Mulge lac, et erit butyrum.* Mulge fideli-
ter testamenta Christi duo, et inventiles quasi he
præcepta; ut his nutritus, in fidem perfectumque
panem converti queas.

CAP. XXXI.

Vers. 6. Date vinum bibere iis qui sunt in doloribus.
Date vinum, inquit; nam conseruatum animum
calefacere oportet: non tamen principem fastu-
tum entem ad servorem inducere, cum insitus prin-
cipalitati calor huic sufficiat. Aperi os latius, et con-
fidentem sume sermonem.

2

ΚΕΦΑΛ. ΑΑ'.

Δίδοτε οἰνον κίρειν τοῖς ἐγ δύναται.
[Cod. f. 118 a.] Δίδοτε οἶνον, εἴπε· σὴν καταλευ-
μένην γάρ ψυχήν ἐκθερμαίνεσθαι χρή· οὐχὶ τὸν
ἄρχοντα τὸν τύφου γέμοντα πρὸς τὴν θέρμην ἔξαγεν·
τῆς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς θερμασίας ἀρκούσης αὐτῷ. Πλέ-
τυνον τὸ στόμα πλετύερον, καὶ πεπεριθησιεσμένον
λάμβανε λόγον.

Hactenus in nobili Vaticano codice extabat Chrysostomi Commentarius.

* Adnotatio. In *textu biblico Latino secutus sum plerumque Nobilii interpretationem quae est in editione Bibliorum Sixtina. Nam vulgatus interpres, seu Hieronymus, Hebraicum textum, qui satis in hoc libro varius est, expressit. Graecum item ex Vat. catenæ codice bibliicum textum necessario sumpsimus. in quem scilicet commentatur Chrysostomus.*

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΡΕΜΙΑΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ.

SANCTI JOANNIS CHRYSOSTOMI

CONSTANTINOPOLITANI ARCHIEPISCOPI

COMMENTARIORUM IN JEREMIAM PROPHETAM

QUÆ SUPERSUNT.

(Ex Catena Graecorum Patrum in Jeremiam quam MICHAEL CHISLERIUS deprompsit ex Anonymi catena Graeca Vaticana, pluribus scholis aucta ex Chrysostomi explanatione in Jeremiam in Bibliotheca Altaempensis reperta.)

Dicendum quid sit prophetia, quo tempore sum-
pserit exordium : quando desierit : quam ob cau-
sam cessaverit : quæque utilitas capiatur ex ipsa
in hominum vita. Prophetia igitur est dicere, vel
figuris quibusdam indicare præterita, præsentia, et
futura. Sermo enim est, vel res aliqua antequam
res ipsæ in cognitionem veniant eas prædictus. Res
eaim nonnunquam re significatur. Erant enim fu-
turonum figuræ serpens æneus, agnus in Ægypto,
et qui oblatus est Isaac. Prophetia quippe hæc sunt,
causam autem non habent, ut apud Ezechielem
mūrorum structura. Ipsa enim causam habet. Opor-
tet autem figuræ quoque tales fuisse, ut his qui
tunc temporis erant, utiles fuerint, ut in serpente,
et agno. Vaticinantur autem prophetæ non interro-
gati solum ut mos est profanis, sed plerumque a se-
metipsis. Vocantur eternum et apud illos eodem no-

(1) Tametsi Praefatio ista revera non sit Chrysostomi, ut stylus ipse contestatur, nique recto docti eniisque viri patet judicio, sub illius nibilo-

(1) Λεχτέον τις ή προφητεία καὶ πότε ἤρξατο, καὶ πότε πέπαιται, καὶ τίνος ἐνεκεν Ἐλῆξεν· καὶ τέ λαβεῖν ἔστιν ἐκ ταύτης ἐν τῷ βίῳ ὡφέλιμον. Προ- φητεία τούνυν, τὸ λέγειν, ή καὶ τυπικῶς; δεικνύνας τὰ προλαβόντα, καὶ δυντα, καὶ ἐσδμενα. Λόγος γάρ ἔστιν, ή πρᾶγμα πρὸν γνωσθῆναι προαγορεύων τὰ πράγματα. Ἐπει ταῦτα διὰ πράγματος πρᾶγμα σημαίνεται. Τύποι γάρ ἡσαν τοῦ μέλλοντος ὁ δρις ὁ χαλκοῦς, ὁ ἀμνὸς ὁ ἐν Αἰγύπτῳ, Ἰσαάκ προσαγό- μενος. Προφητεία γάρ ταῦτα, τὴν δὲ αἰτίαν οὐδὲ ἔχουσι, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἑγεικῆτη ἐκβαλλομένου διὰ τοῦ τούχου [Ισ. καταβαλλομένου τοὺς τούχους].¹Ἐχει γάρ τὴν αἰτίαν. Δει μέντοι τοὺς τύπους καὶ τοὺς τότε χρησίμους εἶναι ὡς ἐπὶ τοῦ δρεπανοῦ, καὶ τοῦ ἀμνοῦ. Προλέγουσαι δὲ οἱ προφῆται οὐκ ἐρωτώμενοι μόνον κατὰ τοὺς ἔξω, τὸ δὲ πλείστου ἀφ' ἐστῶν. Λέγονται γάρ καὶ παρ' ἐκείνοις διμωνύμως προσθῆται. Διδ καὶ

ninus nomine, prout in vetustissimis Græcis codicibus reperta est, adhibuimus eam.

Παῦλος φησιν· Εἶπες τις ἐξ αὐτῶν Ιδιος αὐτῶν Α μήν prophetae. Quare et Paulus ait: *Dixit quis ex ipsis proprius ipsorum propheta?* Appellebant etiam sacerdotes *Ægyptii prophetas*.

Καὶ καθόλου τῶν προφητειῶν, ή μέν εστι πνευμάτική, ή δὲ διαβολική, ή δὲ μέση τούτων φυσική τις ή τεχνική, ή δὲ τετάρτη κοινή καὶ δημώδης. Τῆς μὲν οὖν πνευματικῆς προηγουμένως μὲν τοῖς ἀγίοις μέτεστι, δι' οἰκονομίαν δὲ καὶ τοῖς μὴ τοιούτοις, ὡς τῷ Ναούχοδονθωρ, καὶ Φαραὼ, καὶ Βαλαὰμ, καὶ Καΐφᾳ · τῆς δὲ διαβολικῆς τοῖς τούτου μόνον θεραπευταῖς · αὐτοὶ γάρ οἱ ἀλευρομάντεις, καὶ ή διὰ τῶν μορίων μαντευομένη Πυθία, καὶ ή διὰ τοῦ δρυδὸς ή Δωδωνίς ιέρεια, καὶ ή διὰ σπλάγχνων, καὶ πτήσεως, καὶ κλαγγῶν, συμβόλων τε καὶ πταρμῶν, καὶ κληδόνων, καὶ βροντῆς, καὶ χειρῶν, μυῶν τε καὶ γαλῆς, καὶ τρυπῶν καὶ ὄπων ἥρου, καὶ σώματος παλμῶν, καὶ καλίκων, ράβδων τε καὶ φλοιῶν, διὰ νεκρῶν τε καὶ γαστρῶν, ὄνομάτων τε καὶ διστρων, καὶ φιαλῶν, μυρίων τε ὅσων τοιούτων. Ἡ γάρ δὲ ὀνείρων καὶ παρ' ἡμῖν διὰ κατοχῆς καὶ αὐτη. Ἡ δὲ πρόγνωσις αὐτοῖς, οὐδὲ δὲ ἀρετῆς ὡς ἡμῖν, ἀλλὰ διά τινος κακοτεχνίας · κάκεῖνοι μὲν περὶ χρημάτων, καὶ νόσων, καὶ πολέμων μαντεύονται, μηδεμίδες ζητουμένης αὐτοῖς ἀρετῆς, ή κακίας · παρ' ἡμῖν δὲ διορθώσεως ήδην ἔνεκα, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ κρείττον μεταβολῆς. Κάκεῖνα μὲν ἐκδῆναι δεῖ, ταῦτα δὲ οὐ πάντως. Τι γάρ διφέλος προράθεσες ἐπ' ὀψειειδεῖ φυσικῶν λεγομένης, ὅτε πάντως ἔσται τὰ θεσπιζόμενα, μηδεμίαν ἐκ τοῦ ἐπ' ἡμῖν μεταβολὴν ἔνδεχόμενα; Θεὸς γάρ περολέγων, καὶ τὴν λύσιν ὑποτίθεται τῶν δεινῶν, εἰ μετεγνῶναι φουλόκεθα. Τούτῳ γάρ ἔστι καὶ τῆς προφητείας τὸ κέρδος. Μή μεταβαλλομένων δὲ πάντως γίνεται. Ἐκεῖνοι δὲ κατὰ συμβεβηκόδες ἐν τισιν ἀληθεύσαντες, ἐν τοῖς πλείστοις δικαίαρτον. Καὶ οἱ μὲν ὀργάνων δέονται, καὶ τόπων, καὶ καιρῶν, καὶ ἐπὶ χρήμασι λέγουσι. Θεὸς δὲ τούτων ἀπῆλλακτοι. Τοιαύτη μὲν γάρ ή τε θεία καὶ διαβολική προφητεία. Ιδειμque instrumenta, locis, ac certis temporibus indigent, et pecuniis inhiantes loquuntur. Deus autem ab his omnibus immunitus ac liber est. Talis divina, et diabolica prophētia.

Φυσική δὲ η τῶν ἀλόγων · χειλιδόνες γάρ χειλιδόνων, καὶ γεράνων γέρανοι, καὶ μύρμηχες ἐπόντος χειμῶνος αἰσθάνονται, ἔχοντες τε καὶ ἀλκύονες, φύσει τούτο κτησάμενοι. Ἡ δὲ τεχνική προφητεία παρὰ λατροῖς, καὶ συμβούλοις, καὶ κυβερνήταις · οἱ μὲν γάρ ἀρρώστιας, οἱ δὲ λύσεις τούτων προλέγουσιν. οἱ δὲ πνευμάτων μεταβολές, οἱ δὲ τοῦ μέλλοντος συνέσεις καταστοχάζονται. ἔστι δὲ καὶ κοινή, καὶ δημώδης τοῦ μέλλοντος γνῶσις, οἷον δτι μετὰ τρεῖς μῆνας διχειμῶν. πάντες γάρ ἔχουσι τὰς ἐκ περιόδων προράθεις. Οὐδὲν οὖν μέγα καὶ πρόράθησιν ἔχειν καὶ γνῶσιν καὶ δακμονας. δῆπον καὶ μύρμηχες ἔχουσι τὰς ἐκ περιόδων προράθεις, καὶ δεῖνον τοῦ μέλλοντος ἀνθρώπων στοχασταί · ἀλλ' οὐχ ὡς πάντως ή πάντα εἰδέναι. Ἐπει ταὶ διάβολος προεφήτευσε τοῦ γινόσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, καὶ ἐγένετο. Καὶ πάλιν δὲ Βαλαὰμ προείπεν, οτι Πόρρας στῆσον, καὶ προδοθήσεται δι' αὐτῶν δι' Ἰσραὴλ · καὶ γέγονεν

¹ Tit. I, 12.

vaticinatus est, atque ita factum est. Rursus Balaam **A** prædixit¹: *Mere trices siste, et tradetur per ipsas Israel*, idque effectus comprobavit. Haec porro conjecturæ sunt, vel potius prædictiones, nullam admirationem habentes; ut sunt, quæ de Christo habentur, quod prædicabitur² Evangelium, quod non permanebit lapis super lapidem³. *Et paucis interjectis.* Beatum Jeremiam, uti aliis dilucidiorum, dicunt ante alios esse legendum. Nec mirum est, si prophetarum hi quidem obscuriores, alii clariores: quan-
doquidem et in uno eodemque sacræ Scripturæ libro quædam obscura reperiuntur, aperta nonnulla, et uniuscujuspiam hominis scripta interdum hoc, interdum illo modo se habent, ut in Psalmis, apostolorumque Epistolis, et sermonibus Domini. Sane in universum obscuritas nascitur, vel propter eorum quæ scriptio materia sunt, naturam, dum nova et peregrina auribus accident, ut in tabernaculi fabrica, et structura templi apud Ezechielem; vel propter auditores, si recto sensu prædicti non sint. Quapropter Christus discipulis parabolas data opera obscure prolatas evolvebat⁴.

Et paulo inferius. Oritur rursus obscuritas ex proprio more loquentis, qui præcepis fertur in la-
lem dicendi modum. In prophetis etiam Spiritus sanctus tantum sensa suggerebat, non item verba: ipsi deinde vulgari modo illa enuntiabant. Haud enim illis ut immobilibus uteretur, quomodo dæ-
mones suos afflare solent: sed volebat ab ipsis quæ dicebant intelligi, et omnia cum dicentium sensu proferri: *Nullam rem faciet Dominus, quam non manifestaverit servis suis prophetis*⁵.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. *Jeremias Chelciæ filius e sacerdotibus.*

Ex interpretatione in Jeremiam prophetam. Tem-
pus quo beatus Jeremias propheta vaticinatus est,
a quo rege sumpserit exordium, et in quo finem
habuerit ejus prophetia,clare ex ipsis prophetæ
procenso dicere est. Totam vero prophetiam ad-
versus duas tribus exponit, cum decem iam ab
Assyriis in captivitatem essent abductæ. Variam
porro quandam prophetiam animadvertere licet:
quandoquidem nunc exemplis utens ipsis redar-
guit, ut cum ait: *Vide vias tuas in sepulcro multi-
tudinis*⁶; nunc quibusdam ipsis prophetæ factis,
ut cum subligaculum accipit, et alia quæ sequun-
tur agit⁷; et lagenam quam coram populo congre-
git, multitudinis excidii indicium⁸; et catenas
quibus se circumdedit⁹. Multarum sane calamita-
tum plena fuerunt ipsis tempora, cum iam omnes
in impietatem prolapsi essent, et sacerdotes insur-
gerent, qualis erat Sophonias, contra quem etiam
videtur sermones dirigiri; et contra quosdam qui
magistratum gerebant¹⁰: et rursus ad Paschor
sermo dirigitur; et reges quoque reprehendit, qui

οὐτας. Τοῦτο δὲ στοχασμός, μᾶλλον δὲ προβήσεις μηδὲν παράδοξον ἔχουσα: καθάπερ ἐπὶ Χριστοῦ, τὸ κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον· τὸ, Οὐ μὴ μείνῃ λόος ἐπὶ λίθον. **Kai μετ' ὀλίγοις.** Τὸν μακάριον Ἱερεμίαν ὡς τῶν διλων σαφέστερον φασι δεῖν πρὸ τῶν διλων ἀναγινώσκειν. **Kai οὐ θαυμαστόν,** εἰ τῶν προ-
φητῶν οἱ μὲν ἀσφεῖς, οἱ δὲ καὶ σαφέστεροι· δπου καὶ ἐνδε τῆς θείας Γραφῆς, ἕσθ' ὅτε συγγράμματος τὰ μὲν ἀσφῆ, τὰ δὲ σαφῆ, καὶ τῶν ἐνδε ἀνδρὸς συγγράμματων τὰ μὲν οὐτας, τὰ δὲ ἐκείνως, καθ-
άπερ ἐν Ψαλμοῖς ἀποστόλων τε Επιστολαῖς, καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ Κυρίου ψημάτων. Καθόλου γάρ ἀσφεῖα γί-
B νεται ή διὰ τὴν φύσιν τῶν ὑποκειμένων, ξένων δυ-
τῶν πρὸς ἀκοήν, ὡς ἐπὶ τῆς σκηνοποιίας, καὶ τῆς παρὰ Ἱεζεχίηλ κατασκευῆς τοῦ ναοῦ· ή παρὰ τοὺς ἀκούοντας, ή ἀσυνέτως διακειμένους. Διόπερ δὲ Χρι-
στὸς τὰς παραβολὰς ὡς ἐπίτηδες ἀσφῶς εἰρημένας.
C Καὶ μετ' ὀλίγοις· Γίνεται δὲ πάλιν ἀσφεῖα καὶ παρὰ τὴν τοῦ λέγοντος ἰδιότητα, ἐπιρρεπῶς ἔχοντος πρὸς τὴν τοιάνδε ἀπαγγελίαν. Καὶ ἐπὶ τῶν προφητῶν τὸ Πνεῦμα τὰ νοήματα μόνον ἔλεγεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰ ρήματα· αὐτοὶ δὲ λοιπὸν ἔφραζον ἰδιω-
τικῶς. Οὐ γάρ ὡς ἀκινήτοις ἐκέχρητο, καθάπερ ἡ τῶν δαιμόνων ἐπίπνοια· τὰ δὲ λεχθέντα γινώσκειν τύδιολετο, καὶ μετὰ τῆς οἰκείας γνώμης διπάντα λέ-
γειν· Οὐ πράγμα ποιήσει Κύριος, ἀλλ' μὴ ἀποκαλύ-
ψῃ τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῖς προφήταις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Ιερεμίας δ τοῦ Χελκίου ἐκ τῶν Ιερέων.

D . *Ἐκ τῆς εἰς τὸν προφήτην Ἱερεμίαν ἀρμηνεῖας*⁽¹⁾. Τὸν μὲν χρόνον, καθ' δὲν προεφευσεν δ μακάριος προφήτης Ἱερεμίας, καὶ ἀπὸ ποίου βασιλέως ἡρ-
έστο, καὶ εἰς πολὸν προφητεύων ἐτελεύτησε, σαφῶς ἐν τοῖς προσιμοῖς τοῦ προφήτου ἔστι μαθεῖν. Πλά-
σταν δὲ τὴν προφητείαν κατὰ τῶν δύο ποιεῖται φυλῶν,
ἥδη τῶν δέκα αἰχμαλώτων γενομένων ὑπὸ τοῦ Ἀσ-
συρίου. Ποικίλην δέ τινα τὴν προφητείαν ἔστιν ίδειν·
τοῦτο μὲν γάρ ἀπὸ τῶν παραδειγμάτων αὐτοὺς ἐλέγ-
χει, ὡς δταν λέγη· *Ἴδε τὰς σδούς σου ἐν τῷ πολυ-
αρδρῷ· τοῦτο δὲ ἀπὸ τινῶν παρ'* αὐτοῦ τοῦ προφή-
του γενομένων, ὡς δταν λαμβάνῃ τὸ περίζωμα, καὶ
τὰ ἀκόλουθα ποιῇ, καὶ τὸν βίκον, δν ἔκλασε κατὰ
πρόσωπον τοῦ λαοῦ, μήνυμα τῆς ἀπωλείας τοῦ πλή-
θους, καὶ τοὺς κλοιοὺς οὐς περιέθετο. Πολλὴν δέ
τινα δυσχέρειαν ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς αὐτοῦ ἔσχε,
πάντων ἥδη εἰς ἀσέβειαν ἐκκλινάντων, καὶ ιερίων
ἀνθισταμένων, οἵας ἦν δ Σοφονίας, καθ' οὐ καὶ φαί-
νεται λέγων, καὶ τινῶν τῶν ἐν τέλει θντων· καὶ πά-
λιν πρὸς τὸν Πασχώρ ἀποτεινόμενος, καὶ βασιλέων
ἥκιστα δεχομένων τὴν παραίνεσιν. Ποιεῖται δὲ τὸν

¹ Num. xxiv, 14 sec. LXX. ² Matth. xxix, 14. ³ ibid. ⁴ Luc. viii, 9. ⁵ Amos iii, 7. ⁶ Jereim. ii, 23. ⁷ Jerem. xiii, 2. ⁸ Jerem. xix, 10. ⁹ Jerem. xxviii, 13. ¹⁰ Jerem. xxi, 4.

(¹) Quæ de hac interpretatione S. Joannis Chrysostomi in Jeremiam habet Savilius, legere est edit. nov. tom. VI, col. 153.

ελεγχον ούκ ἀπὸ τῶν πραγμάτων μόνον, τὰς δέεσθεις λέγων σαφῶς· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τινων εὐπειθῶν ἀνδρῶν οἵων Ἰωναθᾶν, οἰοῦ Πηχᾶδ, ὃν κατὰ τύχηρισιν δείκνυσι παρανόμους τοὺς Ἰουδαιούς. Διὸ τοῦτο καὶ τὰ χείριστα φάνεται πεπονθός, τοῦτο μὲν ὑποπτος ἐπὶ τῆς προδοσίας γινόμενος, τοῦτο δὲ ἐν δεσμωτηρίῳ κατακλειδόμενος, τοῦτο δὲ ἐν λάκκῳ βορδόρου βαλλόμενος. Ταύτης ἔνεκεν τῆς αἰτίας εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὑπισχνεῖται αὐτῷ ὁ Θεὸς παρέξειν τὴν ἴσχυν· προλέγων μὲν αὐτῷ τὰ δεινά, ἐπαμύνειν δὲ ἐπαγγελόμενος. Λέγει καὶ κατὰ τῶν ἔθνων, πρὸς ὥφελειαν οὐ μόνον Ἐβραιών, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἔκεινων καθ' ὃν λέγει, ἵνα δρῶντες τὴν ἔκβασιν πείθοιντο, ὁ Δεσπότης ἀπάντων ἐστιν ὁ Θεός. Προφητεύει δὲ καὶ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ λαοῦ, καὶ ἀριθμὸν ἐτῶν τῆς αἰχμαλωσίας τίθησι. Τέλος δὲ καὶ Θρήνους ποιεῖται, καὶ παρανέστιν δι' ἐπιστολῆς τίθησι πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀποικίᾳ τυγχάνοντας· ἐν ᾧ ἐλέγχει καὶ τῶν εἰδώλων τὸ μάταιον, καὶ Δεσπότην τῶν ἀπάντων δεικνύει τὸν Θεόν.

Τὸ δῆμα τοῦ Θεοῦ δὲ ἀγέρετο ἐπὶ Ἱερεμίᾳ.

Τὸ μὲν δνομα Ἱερεμίας, ὡς καὶ ἡ Βίβλος φησι, τὴν δὲ φυλὴν Λευΐτης, τὴν δὲ πατρίδα Ἀναθωθίτης, τὴν δὲ χώραν ἐν Βενιαμεὶ κατάψει, ἐκ τοῦ ἱερετικοῦ γένους.

Ἐκ τῶν ἱερέων.

Τοῦ δικαίου καὶ θαυμαστοῦ. Ἐπεὶ καὶ ἄλλοι τὴν ἀρχὴν ἔκειθεν Ἑλαδον, ἐπὶ δικαίων τὰς προφητείας ἀποιοῦντο.

“Ορα· καὶ προειδὼς δὲ Θεὸς μηδὲν ὠφελουμένους αὐτοὺς, τοὺς προφήτας ἐπειμπεν· οὐ μικρὸν γάρ ἐκ τούτου καρπούμεθα.” Ινα γάρ μὴ λέγοις τις· Καὶ τί τὸ διφελος; ὡσανεὶ καὶ λατρῷ προειδότι τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου, μέμροιστο τις παραμένοντι μέχρις ἀσχάτης ἀναπνοῆς· οὐ γάρ ἐνέλιπε πάντα παρανῶν καὶ συμδουλεύων. Ἀλλὰ τίνος ἔνεκεν ἐπὶ τοῦ δικαίου καὶ εὔσεβοῦς ταῦτα ἔπεισον; διὶ τῆς ἀμαρτίας ἐτίνυνον δίκην τῶν Μανασσῆς πεπραγμένων ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσιν.

Τὸ δῆμα τοῦ Θεοῦ.

Τοῦτο ἐστι προγραφὴ τοῦ βιβλίου· μηγύει δὲ, τίνος παῖς, διὶ Χελεκίου· καὶ ποιας ἀξίας, διὶ ιερεύς, καὶ ποῦ κατοικῶν, διὶ ἐν Ἀναθώθ, καὶ ποιας φυλῆς, διὶ ἐκ τῆς Βενιαμίν.

‘Ρῆσις δὲ, καὶ λόγος, καὶ ὅρασις, καὶ λῆμμα ταυτὸν ἔστι. ‘Ρῆμα δὲ ἐγένετο οὐ διὰ φωνῆς, ἀλλ’ ὅτι σαρέτερον λέγουσα ὅρασις, ὡς ὀράματος γεγονότος.

Τί βούλεται τὸ δῆμα τοῦτο; Τί κατασκευάζει; Ὁ δῆμος φωνῶν ἦν. Ἰσαῖας πρισθεὶς ἦν, ἐλαθεὶς Ἀμώς, Ζαχαρίας καταχυσθεὶς· ἐγγυμναζόμενοι τοῖς αἴμασι τοῖς προφητειοῖς, καθάπερ κύνες αἴματων γευμένοι, λοιπὸν τῆς τοιαύτης ἐδίψων τροφῆς· εἰς θυμοὺς ἔκυτοὺς μεταβάλλοντες, οὕπω οὐκ ἀπέστησαν. ‘Εδει

A adhortationes respuebant, et non solum factis ipsorum aperte in medium prolati, quæ impie agerentur redarguit¹⁰: sed et propositis viris quibusdam sibi morigeris filiis Jonadab filii Rechab, quorum comparatione legum contemptum, qui in Iudeis inerat declaravit¹¹. Quamobrem et eum gravissima passum constat; tum in suspicionem proditionis vocatus, tum carcere clausus, tum etiam in foveam luto plenam projectus¹². Hac de causa Deus statim a principio robur¹³ illi se præbiturum promittit¹⁴: prædicens quidem ipsi inala, verum auxilium spondens. Arguit et gentes, ut non prosit Hebrewis modo, sed et illis ipsis quos perstringit, ut eventum videntes, crederent Dominum cunctorum esse Deum¹⁵. Præterea populi revocationem vaticinatur, annorumque captivitatis numerum statuit. Tandem Threnos etiam componit, adhortationemque per epistolam ad eos qui in exilio erant, adnectit¹⁶: in qua et idolorum vanitatem accusat, Dominumque omnium Deum esse demonstrat¹⁷.

Verbum Dei quod factum est ad Jeremiam.

Nomine quidem Jeremias, ut et Liber habet, tribu Levita, patria Anathothita, Benjamin incola, sacerdotali genere.

De sacerdotibus.

Justo et admirabili. Quandoquidem et alii inde ortum duxere, inter justos prophetabant.

C

Observa, etiam prævidens Deus nihil profuturos, prophetas ipsos mittebat; fructum enim non vulgarem ex hoc percipimus. Ne quis enim dicat: Et quae in hoc utilitas? Ut si quis medicum mortem hominis præscientem incuset quod usque ad extremum vitæ spiritum illi astiterit, nempe nihil omisit exhortans, et consilium dans. At quanam gratia sub justo et pio rege hæc patiebantur? pœnas scilicet dubant commissorum a Manasse per quadraginta annos.

Verbum Dei.

Hæc est libri præscriptio; declarat vero cuius sit filius, nempe Chelciæ; et cuius dignitatis, nempe sacerdotis; et ubi habitaret, nempe in Anathoth; et D cuius tribus, nempe Benjamini.

Dictio vero, et sermo, et visio, et apprehensio idem sunt. Porro verbum hoc non est voce prolatum, sed visio fuit apertius dicens, utpote per visum.

Quid sibi vult dictio hæc? Quid parat? populus ad caedes erat propensus, Isaías sectus: Amos ejectus: Zacharias humo defossus: in propheticō sanguine se exercebant, ut canes degustantes sanguinem; talēm ergo cibum sitiebant, et in iram se transformantes, nondum cessaverant. In talem populum

¹⁰ Jerem. xx, 3. ¹¹ Jerem. xxv, 6. ¹² Jerem. xxxvii, 14. ¹³ Jerem. xxxviii, 6. ¹⁴ Jerem. i, 18. ¹⁵ Jerem. xxv, 11. ¹⁶ Thren. i, 1. ¹⁷ Baruch i, 4 seqq.

insilienti prophete multo sane et vehementi spi- Α πολλοῦ τῷ προφήτῃ καὶ μεγάλῳ φρονήματος εἰς τοιούτον ἐμπηδῶντι δῆμον.

VERS. 2. *Sicut factum est verbum Dei.*

Hoc item præscriptionis est. Significat sub quo rege exorsus prophetiam, et quo tempore. Nam cum Josias justus esset, et in his quæ ad pietatem pertinent, rectam mentem gereret, neque posset ex seipso bonum nosse, quandoquidem majores ipsius cuncti in impietatem declinaverant, et ipse præcipue per quam juvenis sceptra regni suscep- rat, ut decimo tertio anno regni ejus Jeremias va- ticipinaret factum est divino consilio; ut per pro- phete reprehensiones suum circa res honestas studium rex ipse ostenderet. Quinque igitur annis nondum elapsis templi eximiam curam gessit.

VERS. 3. *Et factum est in diebus Joachim filii B Josiae.*

Præscriptionis et hoc. Reges vero quorum sub imperio prophetiam edidit, indicat; illud autem: *Et factum est in diebus Joachim filii Josiae*, ostendit eum sub Josiae prophetam extitisse, et Spiritus sancti gratia compotem effectum fuisse. Hos porro sermones omnes ab Joachimi initio ducto habuit; tunc enim potissimum cohortationis indigebant. Nam si tempus tantum, quo prophetare coepit significare volisset, satis erat Josiae meminisse: quod si et reliquos commemorare decrevisset, sub quibus prophetavit, sane et qui præteriti sunt erant inserendi. Quocirca constat, id hoc loco significari, coepisse ipsum quidem sub Josiae, non multis autem, neque vehementibus sermonibus tunc opus fuisse, cum et qui regnabat pius esset, et multitudo regem sequeretur.

VERS. 4. *Et factum est verbum Domini ad ipsum dicens.*

Hoc sane principium est libri, non prophetice ipsius. Postquam enim omnes in impietatem erant delapsi, prophetæ quoque omnino deerant: velletque Deus virum justum mittere, qui accommodatis verbis populi studia in impietatem vergentia com- mutaret.

VERS. 5. *Antequam exires, etc.*

Sic et Paulus: *Qui me segregavit ex utero matris meæ, ut ipsum evangelizarem in gentibus*¹⁰.

Ego qui formavi te ex utero. Non naturæ hoc opus; non dolorum hic partus: ego omnium effector. Quocirca jure mibi auscultare debes, qui et tibi ut essem præstigi.

Non primum, sanctificari te, sed primum, novi te, et tunc sanctificari. Hie præcognitionem ostendit, post præcognitionem tunc destinationem.

Postquam cognovi te, sanctificavi te. Propter quod et Apostolus inquit: *Quos præscivit, et præ- destinavit; non dixit primum prædestinavit, sed præscivit, et tunc prædestinavit*¹¹.

Prophetam in genibus dedi te.

Nam etsi Jerusalem non est egressus, de gen-

'Ως ἀγενήθη λόγος θεοῦ.

Kαὶ τοῦτο τῆς προγραφῆς. Μηνύει δὲ καὶ ἐπὶ πολίου βασιλέως ἡρέστο τῆς προφητείας, καὶ κατὰ πολίον καιρόν. Ἐπειδὴ γάρ δίκαιος ἦν Ἰωσίας, καὶ δρθῆν εἶχε τὴν γνώμην περὶ τὴν εὐσέβειαν, οὐκ ἡδύνατο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ γνῶναι τὸ καλὸν πάντων εἰς ἀσέβειαν ἐκκλινόντων τῶν αὐτοῦ προγόνων, καὶ μάλιστα κομιδῇ νέός παραχθεὶς τὴν βασιλείαν· ἀπὸ τρισκατενάκτου ἔτους τῆς βασιλείας αὐτοῦ φιλονόμησεν δὲ Θεὸς προφητεύειν τὸν Ἱερεμίαν. Ήνα ἐκ τῶν ἐλέγχων τοῦ προφήτου τὴν περὶ τὸ καλὸν σπουδὴν δεξῆς ἐντοῦ διαβεβαίων γεῦν πέντε ἐνταῦτων περιττὴ τοῦ ναοῦ σπουδὴν ἔσχεν.

Kαὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰωακεὶμιντοῦ Ἰωστοῦ.

Kαὶ τοῦτο τῆς προγραφῆς. Μηνύει δὲ τοὺς βασιλεῖς, ἐν οἷς προεφήτευσε. Τὸ δέ· *Kαὶ ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰωακεὶμιντοῦ Ἰωστοῦ*, μηνύει, διτὶ ἐδειχθῆ μὲν προφήτης, καὶ πνευματικῆς ἡξιώθη χάριτος ἐπὶ τοῦ Ἰωστοῦ. Τοὺς δὲ πάντας τούτους λόγους ἀπὸ Ἰωακεὶμιντοῦ ἀρξάμενος ἐποιήσατο. Τότε γάρ μάλιστα ἐδέοντο παρανίσσεως. Εἰ γάρ τὸν χρόνον μόνον, καθ' ὃν ἡρέστο προφητεύειν, σημᾶναι ἐδούλετο, ἡρκει τοῦ Ἰωστοῦ ἡ μνήμη· εἰ δὲ καὶ τοὺς λοιποὺς εἰπεῖν ἡθέλησεν, ἐφ' ὃν προεφήτευσεν, ἐδει καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας θεῖναι. "Ωστε δῆλον ὡς τοῦτο μηνύει, ὡς ἡρέστο μὲν ἐπὶ Ἰωστοῦ, οὐ πολλῶν δὲ λόγων, οὐδὲ σφροδῶν ἐδειχθῆ τὸ τηνικαῦτα, τοῦ τε κρατοῦντος δυτος εὐσεβοῦς, καὶ τοῦ πλήθους ἐπομένου τῷ βασιλεῖται.

Kαὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς αὐτὸν λέγων.

Αὗτη μὲν ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου, οὐχ αὕτη δὲ τῆς προφητείας ἡ ἀρχὴ. Ἐπειδὴ γάρ ἀπαντεῖ ἐξώκειλαν εἰς ἀσέβειαν, καὶ προφῆται λοιπὸν οὐκ ἥσεν· ἐδούλετο δὲ τὸν δίκαιον ἀποστεῖλαι ἐπὶ τὸ τοις αἰτοῖς λόγοις μεταβαλεῖν τοῦ λαοῦ τὴν περὶ τὴν ἀσέβειαν σπουδὴν.

Πρὸ τοῦ σε ἐξελθεῖν.

Οὐτω καὶ Παῦλος· "Ο ἀφορίσας με ἐκ κοιλας μητρός μου, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς θηρεσι·—Καὶ μετ' ὀλίγῳ· Ἐγὼ δὲ πλάσας σε ἐκ κοιλας. Οὐ τῆς φύσεως τὸ ἔργον ἔστιν, οὐ τῶν ὡδίνων· Ἐγὼ πάντων αἴτιος. "Ωστε δικαίως ἀν ὑπακούστης ἐμοὶ, καὶ τῷ εἰναι παρασχόντι.

Οὐ πρῶτον, ἡγίασκα σε, ἀλλὰ πρῶτον, ἐκίσταμαι σε, καὶ τότε ἡγίασκα σε. Ἐνταῦθα πρόγνωσιν ἔδειξεν. μετὰ τὴν πρόγνωσιν, τότε τὸν δρόν.

"Ἐπειδὴ ἐγνωσα σε, ἡγίασκα σε. Διὰ τούτο δὲ Ἀπόστολος λέγει· Θές προέτρω, καὶ προώρισεν. Οὐκ εἶται πρῶτον, προώρισεν· ἀλλὰ, προέτρω, καὶ τότε, προώρισεν.

Προσφέτην εἰς ἀντη τέθεικα σε.

Εἰ γάρ καὶ μὴ ἐχήλθε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ πολλὰ

¹⁰ Galat. i, 15. ¹¹ Rom. viii, 29.

περὶ τῶν ἔθνῶν προερχετεσσεν. Οὐχ ἀπλῶς αὐτὸν πέμπει· ἔδει γάρ ως ἡ τοῦ καιροῦ δυσχέρεια ὑκνηρότερον αὐτὸν περὶ τὸ πρᾶγμα ποιήσει. Λέγει τοῖνυν ῥῆματα, ἀφ' ὧν προτρέπεσθαι αὐτὸν ἤδηνατο· Πρὸ τοῖνυν τῆς γενέσεως φύκισιασάμην σε· Τοῦτο γάρ τὸ, ἐπίσταμαι. Καὶ διαπλασθέντα ἀφώρισα. Εἴτα ἐπειδὴ έστιν ἀφορισθῆναι, καὶ εἰς ἱερατείας, καὶ εἰς δὲλλας τινὰς ὑπηρεσίας, δεικνὺς τοῦ ἀφορισμοῦ τὸ εἶδος, Εἰς τοῦτο σε, φησίν, ἀφώρισα, ώστε προφητεῦσαι τῷ λαῷ. Ἐθνη γάρ τὰς φυλὰς λέγει. Διὸ δὲ μὲν παραιτεῖται, ώς οὐκ ἀξιόπιστος ὁν πρὸς τοσούτους διαιλέγεσθαι, καὶ μάλιστα πρὸς βασιλέας. Θεὸς δὲ θαρρύνει.

Νεώτερος ἐγώ εἰμι.

Ορα τὸ ἀτυφον τῶν δικαίων, πῶς τὰ οἰκεῖα ἐλαττώματα ἀνάγραπτα ἀνατιθέασι. Τίς οὐκ ἀν ἐρυθρίασιεν τοῦτο γραψῇ παραδοῦναι; Ἀλλὰ καθαρὸς δέξις ἔσται, καὶ φιλοτιμίας· καὶ εἰ τι εἰπον, καὶ εἰ τι ἔκουσαν, τοῦτο μετὰ πάσης ἀληθείας τεθείσαται. Καὶ πάλιν· Ἰδού οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν, δι προφήτης φησίν· Ινα δταν ἔδης αὐτὸν ἀρτορεύοντα, καὶ πρὸς τούτους ἀποτείνοντα λόγους, μὴ τῆς ἐκείνου δυνάμεως νομίσης είναι τὰ ῥῆματα. Προλαβὼν γάρ ὡμολόγησεν, διτι οὔτε λαλεῖν ἐπίσταμαι.

Ὥ. ὄντ.

Ἐπέγνω τὸν προσδιαλεγόμενον. Οὐδὲ ἔχειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς προτέρας δυνομάζει προσηγορίας. Ἐρομένου τέρπω ποτε Μεωνόσεως, καὶ τὸ θεὸν δυνομα μαθεῖν ἔθελησαντος, εἴπεν δὲσπότης· Ἐγώ εἰμι ὁ ὄντ. Μιμεῖται δὲ καὶ τὴν Μεωνέως εὐλάβειαν, οὐκ ἀξιόχρεων εἰς τὴν προφητείαν είναι τὴν νεότητα λέγων. Ἄλλ' δὲσπότης αὐτῷ παρεγγυᾷ, μὴ προβάλλεσθαι εἰς παραίτησιν τὴν νεότητα, ἀλλὰ δράσαι τὸ κελευσθὲν, ἐξελαύνει δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ δέος.

Μή ἀφε, διτι Νεώτερος είμι.

Οταν γάρ δὲ θεὸς ἐπιτάτη, δὲ τῆς φύσεως δεσπότης, καὶ ἡλικία, καὶ ἀγλωτεία, καὶ πάντα ὑπεξίσταται τὰ πάθη. Ἐγώ κελεύω, καὶ νεότητα προβάλλῃ; Μή στήπτου, μηδὲ προφασίζου, φησίν.

Μή φοβηθῆς.

Ἐγώ ἐντελλομαι, καὶ οὐ φοβή; Ορα τὰ ἐκκλησιαστικὰ προανατυπούμενα. Ιδού ἐγώ ὁ φάραστέλλων ὡς ἀράστατα δὲν μέσφ λύκων. Καὶ οὐκ εἴπων· Ηοῦ πέμπεις; Εἰδες τὸ μέσον τῶν προφητῶν; καὶ τῶν ἀποστόλων;

"Οτι μετὰ σοῦ ἐγώ είμι, τοῦ ἔξαιρεῖσθαι σε.

Οὐκ ἄρα τοῦτο δείχνυσι τὸ, είναι μεθ' ἡμῶν τὸν Θεὸν, τὸ ἔξαιρεῖσθαι ἡμᾶς αὐτὸν. Εἰ γάρ τοῦτο ἦν, οὐκ δὲν προσέθηκεν τοῦ ἔξαιρεῖσθαι σε. "Ωστε καὶ μή ἔξαιρούμενος, μεθ' ἡμῶν ἔστιν. Ἐπει καὶ μετὰ τῶν μαρτύρων ἔστιν οὐκ ἔξαιρούμενος αὐτούς· καὶ μετὰ δικαίων ἔστι, συγχωρῶν αὐτούς ἀθλεῖν, καὶ μετὰ τοῦ Ἰωάννην, διτι αὐτὸν ὁ διάβολος ἐπολέμει. Ἄλλ' οὐκ ἀπὸ τοῦ, Ἐσομαι μετὰ σοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἔξαιρεῖσθαι σε, ἔχεις δπλον ἄμαχον, καὶ ἀκαταγώνιστον συμμαχαν. Μή φοβηθῆς. Τίς γάρ ἐπὶ τῆς πέτρας

¹⁰ Exod. III, 13. ¹¹ Matth. x, 16.

A tibus tamen plurima prophetavit. Non simpliciter illum militit, quoniam in noverat temporis difficultatem segniorem ipsum ad opus reddituram. Verba igitur quibus illum incitaret profert: Antequam natus essem, te mibi aseivi. Hoc enim verbum nostri significat, et, Creatura segregavi. Deinde cum segregetur aliquis, et ad sacerdotium, et ad alia quædam ministeria, speciem segregationis ostendens. In hoc te, ait, segregavi, ut populo prophetes Gentes enim tribus dicit. Quapropter hic quidem abnuit, utpote qui se non patet aptum ad sermocinandum tam multis, et maxime regibus. At Deus animosum reddit.

VERS. 6. Junior ego sum.

Vide quam absint ab arrogantia justi homines, en quomodo proprios defectus scriptis produnt. Quis non erubesceret hoc scriptis mandare? Sed liberi ab omni gloriæ sensu et ambitione erant; et sive ipsi quid loquerentur, sive ab aliis dictum audirent, hoc totum verissime in scripta referebant; et iterum: Ecce nescio loqui, propheta sit, ut cum videris ipsum oratorum more loquentem, et inter eos verba facientem, ne putes illius facultatis verba esse. Præoccupans enim confessus est, se loqui nescire.

Qui es.

Alloquenter agnoscit. Ideo antiquo ipsius nomine illum appellat. Cum enim aliquando disquereret Moyses, divinumque nomen discere vellet, dixit Dominus: Ego sum qui sum¹⁰. Moysis quoque reverentiam amulatur, ineptam ad prophetiam juventutem dicens. Sed Dominus illi præcipit ne juventutem objiciat ad munus hoc recusandum: sed jussa exequatur, atque adimit illius timorem.

VERS. 7. Ne dicas: Junior sum.

Quando etenim præcipit Deus, qui natura Dominus est, et celas, et infantia, et omnia inconmoda cedunt. Ego in te, tu juventutem ostendis? Ne plura hasites; ne cauteris, inquit.

VERS. 8. Ne timeas.

Ego præcipio, et tu times? Vide ecclesiastica prælignata Ecce ego mittio vos, ut oves in medio luporum¹¹. Et non dixerunt: Quo mittis? Vidisti D discrimen prophetarum et apostolorum?

Quia ego tecum sum ut eruam te.

Non hoc ergo demonstrat esse nobiscum Deum, quod erat ipse nos. Si enim hoc esset, nequaquam adjunxisset, ut eruam te. Quocircum etsi non eruere, nobiscum iamēt est. Siquidem et cum martyribus est, non eruens eos. Et cum justis est, permittens eorum certamina. Eratque cum Job, quando illum diabolus aggrediebatur; verum non ab eo quod tecum ero, sed ab eo quod eruam te, habes armaturam inexplorabilem, indefessumque auxilium. Ne timeas; quis enim petræ insistens guttulam

sequaz timuerit? Quis regeun habens sibi faventem Α δοτώς, φανίδα δέδοικεν όδάτων; τίς τὸν βασιλέα έχων ἐστῶτα μετ' έαυτοῦ, φοβεῖται καὶ τρέμει;

Kai ἔξεταις τὴν χεῖρα αὐτοῦ.

Hujus sensui oblatæ imaginis indigebat propheta: Quippe et Christus hoc faciebat; insuffavit illi²², quamvis nulla sufflatione illi opus esset. Sed plenioris expressionis causa corporeæ adhibentur imagines.

VERS. 9. Et extendit manum suam.

Et tamen dicebat superius, Antequam exires e vulva, sacrificavi te. Quanam igitur ratione hic hodie dicitur? Præcognitione illud, effectu hoc.

Ut eradicare.

Hæc agriculturæ species optima, spinas evellere. Quæ prophetare debet, compendio quodam pronit. Eradicare, e civitate nempe exire; effodere, templum everti; dissolvere, multitudinem necari; disperdere, domesticos interimi; redificare, revocari; transplantare, post redditum luto terram incolere.

VERS. 11. Et factum est verbum Domini.

Chrysostomi et Olympiodori. Hæc interruptio sermone, cum ait: *Et factum est verbum Domini ad me dicens.* Non enim narrationem continuat, quippe vult considerari ea, quæ dicuntur.

Baculum nuceum.

Lignum enim hoc durum, ac grave, et verberibus aptum. Quare hæc videbant? Quia res et visiones significaciones erant, et magis affliciebant auditorem: *virga enim plagarum est symbolum.*

Cum adhortatus esset ipsum ad prophetiam, etiam per visionem magis urget. Nuceam, amygdalinam, quidam interpretati sunt, sed textus Hebraicus ita habet: *Baculum ego vigilante video.* Vigilia enim amygdalumque iisdem apud Hebraeos indicantur vocabulis: insert itaque: *Et dixit Dominus ad me: Bene vidisti, etc.* Hoc est, non amplius eos sustineo, sed decretum fero; sumpta vero est metaphoræ ex his qui delinquentes observant, in ipso que facinore eos deprehendunt. Quidam etiam nuceam propter pœnæ gravitatem visam asseverarunt. Pœnam porro ipsis imminere, per hæc testatus est, modum vero ejus subdit:

VERS. 12. Quia ecce ego vigilavi.

Siquidem et somnus, cum de Deo loquimur, longanimitas quædam est: *Usquequo obdormis, Domine?*²³ hoc est jam ad pœnas feror. Non persuadeo verbis, virgæ visione persuadeo. Non dico, sed facio.

VERS. 13. Et facies ejus.

Facies, hoc est, succensio sit. Lebetis, Lebetem vero Jerusalem vocat: noxam succensionem, ab aquilone item, ut aggressionem Babyloniæ indicaret.

²² Joan. xx, 22. ²³ Psal. xlvi, 23.

Α δοτώς, φανίδα δέδοικεν όδάτων; τίς τὸν βασιλέα έχων ἐστῶτα μετ' έαυτοῦ, φοβεῖται καὶ τρέμει;

Kai ἔξεταις τὴν χεῖρα αὐτοῦ.

Taύτης τῆς αἰσθητῆς εἰκόνος ἐδέετο δὲ προφήτης, επει καὶ δ Χριστὸς τοῦτο ἐποιεῖ. *'Ενθεύσησεν αὐτοῖς, καίτοι οὐκ ἐδέετο τοῦ ἐμψυχήματος· ἀλλ' ὑπὲρ πληροφορίας αἱ σωματικαὶ γίνονται εἰκόνες.*

Ίδον καθέστηκά σε σήμερον.

Καὶ μήν ἄνω ἐλεγεν, Ήριν δὲ σέξειθείν εκ μήτρας ἡγίαντος. Πώς οὖν ἐνταῦθα, σήμερον, λέγει; *'Εκείνον τῇ προγώντει, τοῦτο τῇ ἐνεργείᾳ.*

Ἐκριζοῦν.

Tοῦτο γεωργίας εἶδος ἀριστον, δρύσσειν τὰς ἀκάνθας. *"Α μέλει προφητεύειν, συντόμως ἔφη. Ἐκριζοῦν,* τὸ τῆς πόλεως ἐξέναι *· κατασκάπτειν,* τουτέστι τοῦ ναοῦ τὴν καταστροφὴν *· καὶ ἀπολέναι,* τοῦ πλήθους τὴν σφαγὴν *· καὶ καταλέναι,* τῶν οἰκειῶν τὴν ἀπώλειαν *· καὶ ἀροκοδομεῖν,* τὴν ἀνάκλησιν *· καὶ μεταφυτεύειν,* τὸ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀσφαλῶς ἐπὶ τῆς γῆς κατοικεῖν.

Kai ἐγέρετο ἀδρός Κυρίου.

Tοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλ. Ωλιμπιοδώρου. Ταῦτα ἐκ διαλειμμάτος, δταν εἰπη. *Kai ἐγέρετο ἀδρός Κυρίου πρός με ἀλγων· οὐ γάρ ἐφεῆς, ἀλλ' ἐδίου συνιδεῖν τὰ λεγόμενα.*

Βακτηριαὶ καρυτήνη.

Tὸ γάρ ἔύλον τοῦτο στερβόν, καὶ βαρὺν, καὶ πληκτικόν. Τίνος ἔνεκεν ταῦτα ἔβλεπον; *"Οτι τὰ πράγματα καὶ αἱ θύεις ἐναργέστεραι ἦσαν, καὶ μᾶλλον ἔπληττον τὸν ἀκροατὴν.* *'Η γάρ ῥάδος; πληγῆς ἔστι σύμβολον.*

Προτρεψάμενος αὐτὸν ἐπὶ τὴν προφητείαν, καὶ διὰ τῆς διπτασίας μᾶλλον δυσωπεῖ. Τὸ δὲ καρυτήνη, ἀμυγδαλίνη τινὲς τρημένη τρημένη. *'Ο δὲ Ἐβραῖος οὐτῶς ἔχει.* *Βακτηριαὶ ἐγρηγοριῶν ἔτιώ δρῶ.* *'Η γάρ ἐγρήγορσις καὶ τὸ ἀμύγδαλον διὰ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ Ἐβραϊκῷ πρωφέτεται ῥημάτων.* *'Επάγει γάν.* *Kai εἵπε Κυρίος πρός με, Καλῶς ἀνδρακεῖς.* τουτέστιν, Οὐκ ἔτι αὐτοῖς μακροθυμῶ, ἀλλ' ἐπάγω τὴν ψῆφον. *"Ελαθε δὲ ἐκ μεταφορᾶς τῶν πορατηρούντων τοὺς ἀμαρτάνοντας, ἐπ' αὐτοφώρῳ αὐτοὺς εὑρίσκονταν. Τινὲς καρυτήνη ἔφασαν, διὰ τὸ ἰσχυρὸν τῆς τιμωρίας, ἀωράσθαι.* *"Οτι μὲν οὖν τιμωρεῖται αὐτοὺς, ἐμήνυσε διὰ τούτων.* *τίνα δὲ τὸν τρόπον, ἐπάγει.*

Διέτι ίδον ἔτιώ ἐγρηγορα.

"Επειδὴ καὶ δὲ οὐ πνος ἐπὶ θεοῦ, μακροθυμία τίς ἔστιν. *"Εως πότε υπροίς, Κύριε;* τουτέστιν *"Ηδη ὑπεξέρχομαι.* Οὐ πειθω βήματι, τῇ δψει τῆς ῥάδου πεισθηται. Οὐ λέγω, ἀλλὰ ποιῶ.

Kai τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.

Tὸ πρόσωπον, τουτέστιν τὴν ἔκκαυσις γίνεται τοῦ λένθητος: Καλεῖ δὲ λένθητα τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔκκαυσιν δὲ τὴν συμφορὰν· ἀπὸ βοῤῥᾶ δὲ, ἵνα μηνύσῃ τὴν τῶν Βαβυλωνίων ἔροδον.

Τουτέστιν, ἔκει ἐώρα, ἔκει Εβδομέν, ἔκει ἑτέτρα- A πτο. Τὸν θόρυβον, τὴν ζέσιν, τὴν δόδυνην, τὸν τηγανισμὸν διὰ τοῦ λέδητος δηλοῖ.

Τούτῳ Ιατρεία μεγίστη, τὸ διαφυλάξαι τὸν κάμνοντα, φοβῆσαι, σωφρονίσαι, ἐπαγαγεῖν διὰ τῆς δψεως αὐτῆς, καὶ ἀνασχεῖν, καὶ δοῦναι μετανοίας κατιρόν. Οὔτε γάρ ἀν ἐπήγαγεν εὐθέως, ὥστε μὴ ἀνελεῖν τὸν ἔκλυσαι τὸν φόρον. Ὁρᾶς οὖν ἔκαστον μεμετρημένον, καὶ ἐξ ἐναντίων τὸ φάρμακον συγκείμενον, οἷόν ἐστι ἐπὶ τῶν Ιατρῶν. Τί γάρ εἶδει μὴ ἐπαγαγεῖν; ἀλλὰ δραμυμέτεροι ἐγένοντο ἄν. Ἀλλ' ἐπαγαγεῖν; ἀλλ' οὐδὲν ἀν ἐκέρδανον. Διὸ καὶ ἀφίστησι, καὶ μηχανᾶται πιστὰ εἰναι διὰ τῆς δψεως, κατασείων τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ τὸ Εμψύχον τοῦ λόγου δεικνύει.

•

Διστις ίδοις ἐτῶ συγκαλῶ.

Τῶν βασιλέων τὸν πόλεμον δηλοὶ ἐνταῦθα, τὸν τῶν Βασιλιών. Οὐχ ἔνα βασιλέα, ἢ δεύτερον, ἀλλὰ πάντας.

Ορα πῶς ἐφίστησιν αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς. ὡς αὐδὶς πολέμου καὶ μάχης οὖσης, ἀλλ' ὡς ἐπὶ προκειμένην ἡκόντων ἀρπαγὴν, ὡς ἐπὶ δούλους ἐτοίμους, ὡς ἐπὶ ἀλόντας καὶ χειρουργένους. Δύο ἐνταῦθα γίνεται· ὥστε μηδὲ τούτους νομίσαι, ἐκείνους εἶναι τοὺς ισχυροὺς, καὶ πειθόντας, [Ισ. ἀλλὰ πειθομένους] διτὶ δ Θεὸς πάντα ἀγει καὶ φέρει· ἵνα [videtur leg. κάκείνους ἵνα] μὴ νομίσαντες, πάλιν αὐτόματον πόλεμον καὶ πολιορκίαν δηλοῦν, θήσωσι τοὺς θρόνους αὐτῶν οὐχ ὡς πολεμοῦντες, ἀλλ' ὡς ἀναπαύμενοι.

Καὶ λαζήσω πρὸς αὐτοὺς μετὰ κρίσεως.

Μετὰ κρίσεώς μου διαλεχθήσομαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐλέγχας αὐτοὺς ἐπὶ τῇ παρανομή, οὕτως αὐτοὺς τιμωρήσομαι.

Τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν.

Οὐδὲ λέγω ἔτερον, ἀλλ' ὅτι ἀλλότριον· καὶ οὐδὲ τούτῳ μόνον, ἀλλ' ὅτι προσεκύνησαν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν. Οὐδὲν οὕτως ἀνάξιον Θεοῦ, ὡς τὸ γενέσθαι· μάλιστα μὲν καὶ τὸ γενέσθαι, πολλῷ δὲ πλέον τὸ παρὰ ἀνθρώπων.

Καὶ σὺ περίλασαι.

Σύμπραξόν μοι, συνέργησόν μοι. Τί ἐστι τὸ περίλασαι; καθάπερ ἡταρὸς μαθητῇ ἐπιτάττεων πρὸς ἔργον μέγα· οὐ γάρ φύλα κή δῆματα, οὐδὲ δπαξ εἰπεῖν ἔδει, οὐδὲ βραχεῖ χρόνῳ, τουτέστιν, Ἀνδρεῖος γενοῦ· παράταξίς τοι, μάχη καὶ πόλεμος οὐχ δ τυχών.

Καὶ ἀνδροτηθή.

Οὐχ ὅτε ἐκάθητο· (πῶς γάρ, τοιαῦτα ὄρῶν, καὶ τοιαῦτα ἀκούων;)· ἀλλὰ. Διέγειρον σαυτὸν, πρόσεχε τοῖς λεγομένοις, διπλῆς σοι δεῖ τῆς προσοχῆς, πρός τε τὰ παρ' ἐμοῦ λεγόμενα, πρός τε τὸ ἐκείνοις διαπορθμεῦσαι. Ἐνταῦθα μὲν νηπτικῶς, ἔκει δὲ ἀνδρικῶς.

Καὶ πολεμήσωσι σε.

Ωστε ἐξ ὧν πάσχεις, βλάπτειν μᾶλλον τοὺς

A Hoc est, illuc visum dirigebat, illuc spectabat, illuc convertebatur. Tumultum, ebullitionem, dolores, frictionem per lebetem significat.

Maxima medicatio est hoc, ægrotantem servare, timorem inquietare, sanam mentem inijicere; per visionem ipsam in rectam viam inducere, et a prava avertire, penitentiaque locum dare. Nec enim induxit illico, ne adimeret penitentia fructum, ne que oīnino deseruit, ne timorem dissolveret. Vide igitur moderata singula, et ex contrariis compositum medicamentum, quali utuntur medici. Quid enim oportuit non infligere? Atqui inde sciugiores facti fuissent: an vero infligere? At nihil ita lucraturi essent. Quapropter aliquantisper abstinet, et illud molitur, ut per visionem ipsius persuasus deat: mentem ipsorum concutiens, et vivam ac spirantem orationem exhibens.

VERS. 15. *Quia ecce convoco.*

Regum hic bellum a Babiloniis inferendum declarat; non unum aut alterum regem, sed omnes.

Vide quomodo adducit reges ipsos, perinde ac si nec bellum nec pugna futura essent, sed ut ad prædam propositam venirent, ut ad paratos seruos, ut jam ad captivos et mancipia. Duo hic aguntur. Ut neque hi putent illos esse fortes, sed credant quod Deus omnia agit et fert: neque illi bellum casu oblatum sibi opinantes, et obsessionem a propheta significari: Ponant sedes suas, non tanquam bellum inferentes, sed quieti se dantes.

C VERS. 16. *Et loquar ad eos cum iudicio.*

In iudicio meo loquar cum illis: et illos iniquitatis convictos, ita puniam.

Opera manuum suarum,

Non dico alterum, sed quod alienum; neque hoc solum, sed quod opera manufacta adoraverunt. Nihil tam Deo indignum, ut fieri: maxime quidem fieri, sed multo majus ab hominibus fieri.

VERS. 17. *Tu ergo accinge.*

D Agentem me adjuva, simul labora. Quid sibi vult accingere? sic medicus discipulum imperio suo ad opus magnum excitat: nec enim nuda verba esse debebant, neque semel ea dicere conveniebat, nec brevi temporis spatio, hoc est, Vir esto, in acie es; prælium et bellum non qualecumque imminet.

Et surge.

Non quod sederet; qui enim fieri id potuit, cum talia videret et talia audiret? Sed erige te ipsum, attende haec quæ dicuntur. Duplici tibi attentione opus, et ad ea quæ a me dicuntur percipienda, et ad haec ipsa illis porrigenda. Hic quidem accurate, illuc vero fortiter.

Et bellabunt.

Illa ut quibus rebus vexaris, noceas magis iis qui

tibi maledicunt, quam tu ipse indigne aliquid B ποιοῦντας, ή αὐτὸν σὲ τὶ ὑπομένειν διοπαν.

CAP. II.

VERS. 2. *Recordatus sum misericordiae adolescentie tue, etc.*

Beneficia in illos collata enarrat, non eorum encomia. Postquam enim pœnæ mentionem fecit, ut ostenderet se illam justo iudicio inferre, ait, semel, et bis, ac sibi: *Recordatus sum misericordiae adolescentie tue, id est misericordiae, qua usus sum cum juvenis esses. Quemadmodum nos gerimus erga pueros parvulos, quando nondum nostram iracundiam exacuant: ita et Deus in principio et circa exordia, quando solius gratiae ipsius ope nos servabat, neque quidquam ex parte illorum requirebat. Sed tamen post hæc fecisti ut ipse tui oblivisceretur.*

Quando secuta es Sanctum Israel.

Hoc est: In hoc misericordiam demonstravi, dum effeci ut me sequereris, dum me tibi ducem præbui; dum iter capesserem, tibique pararem diversoria in terra quæ sementem non admitterebat, non simpliciter in deserto, non ab hominibus derelicta, sed quæ nunquam fructus tulerit, ibi me sequerere. *Sanctus Israel Domino.* Hoc est, eo in loco tibi via dux sui, nequa hoc solum, sed et dum te et sanctum mihi effeci. Etenim magnum quidem est et sanctum esse, quid vero sit, si sanctus Dei sis, attempo mihi cogita.

Hinc prophetæ sermonum ad populum initium; tanquam enim in iudicio cum ipsis certans propriam beneficentiam memorat, suadens propheta non injustam a se ferri in eos sententiam. Ait igitur: Superioribus temporibus multam cui curam in me expertus es. *Juventutem, in Aegypto populi moram dicit, ut pole qui tunc a Deo fuerant electi, illud item charitatis perfectionis tue, perinde est atque perfecto amore te dilexi, omnem providentiam tibi præstans, cuius certum argumentum in eo quod sequitur: Quando, ait, comitatus es Sanctum Israel.* Ac si diceret: Quando in Aegypto gravia prorsus patiens, meum auxilium implorasti, et eduxi te, et præbibam, iter in deserto commonstrans: et suppeditavi tibi ubertim necessaria in solitudine nullis trita vestigiis. *Sanctus Israel Dominus.* Hoc est Deo selectus; sic enim ait et Moyses: *Quando dividebat Altissimus gentes, quando seminavit filios Adam, constituit terminos gentium juxta numerum Angelorum Dei: et factus est pars Domini populus ejus Jacob*²¹.

VERS. 3. *Principium geniminum ejus.*

Hoc est cunctorum hominum universæ terræ; quantum et reliqui illius sunt. Appellatur autem primogenitus, non quod primus factus sit, non natura, in aliis enim primogenitura amorem gignit, hic autem amor effecit ut primogenitus esset.

²¹ Deut. xxvii.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἐμηήσθη ἐλέους τερετός σου.

Tὰς εὐεργεσίας αὐτῶν λέγει, οὐχὶ αὐτῶν ἔγκωμια. Ἐπειδὴ γάρ εἰπε τὴν τιμωρίαν, ἵνα δεῖξῃ, διτικαῖαν ταύτην ἐπάγει, λέγει ἀπαξ, καὶ δις, καὶ πολλάκις, Ἐμηήσθη ἐλέους τερετός σου, τουτέστι τοῦ ἐλέους· οὐπερ ἀπεδειξάμην πρὸς σὲ νέαν οὖσαν ἐμνήσθην. Καθάπερ γάρ ἡμεῖς περὶ τὰ παιδία μικρὰ ὅντα πολλὴν ἔχομεν φιλοστοργίαν, διτε οὐπω παροξύνουσιν ἡμᾶς· οὕτω καὶ δ Θεὸς ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐν προοιμίοις διτε ἀπὸ τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐσωσε μόνης αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀπῆται τὰ παρ' ἐσυτῶν. Πλὴν ἔλεον ἐπιδείξυνται, διλλ' ὅμως εἰς λήθην αὐτὸν ἀποίησας ἐμπεσεῖν μετὰ ταῦτα.

Toῦ ἐξακολουθῆσαλ σε τῷ ἀγίῳ Ἰσραὴλ.

Toutéστιν, Ἐν τούτῳ ἔλεον ἀπεδειξάμην, ἐν τῷ ποιῆσαι ἐξακολουθῆσαλ μοι, ἐν τῷ προτιγείσθαι σου, ἐν τῷ ἀπιέναι καὶ προστοιμάζειν καταγώγια ἐν τῇ μῇ σπορίῃ· οὐχ ἀπλῶς ἐν ἐρήμῳ, οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων καταλειμμένῃ, ἀλλὰ μηδέποτε δεξιμένῃ καρπὸν· ἔκει τηκολούθεις μοι. Ἀγιος Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ. Toutéστιν, Ἐκεῖ σου προηγούμην, καὶ οὐ τούτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἀγιόν σε ποιῆσαι, καὶ ἀγιον ἐμοι. Μέγα μὲν γάρ καὶ ἀγιον εἶναι, διτε δὲ καὶ θεοῦ ἄγιος εἰ, ἐννόησόν μοι.

Ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῶν λόγων τοῦ προφήτου τῶν πρὸς τὸν λαόν· ὡς γάρ κρινόμενος πρὸς αὐτοὺς ἀπομιμήσκει τῆς Ιδίας εὐεργεσίας πείθων τὸν προφήτην, ὡς οὐκ ἀδίκως ἐκφέρει κατ' αὐτῶν τὴν ψῆφον. Λέγει τοινυν, ὅτι Ἀναθεν πολλῆς τῆς παρ' ἐμοῦ κηδεμονίας ἀπῆλαυσας. Νεότητα δὲ λέγει τὴν ἐν Αἰγύπτῳ διατριβὴν τοῦ λαοῦ, ὡς τότε ἐκλεγέντων παρὰ Θεοῦ. Τὸ δὲ, ἀγάπης τελειώσεως σου, ἀντὶ τοῦ, Τελείως σε τὴν πρόσηπα, πᾶσαν πρόνοιάν σοι νείμας· καὶ ἡ ἀπόδειξις ἀπὸ τοῦ ἐπιχρυσένου· Ἐγ τῷ, φησίν, ἐξακολουθῆσαλ σε τῷ ἀγίῳ Ἰσραὴλ. Ἀντὶ τοῦ· Ἡνίκα ἐδεήθης μου πάσχων πάνδεινα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐξῆγαγόν σε καὶ ἡγούμην ὑποδεικνύς τὴν δόδον ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ παρείχην σοι ἄφθονον τῶν ἀναγκαίων τὴν χρέαν ἐν ἐρημιᾷ ἀτριβεῖ. Ἀγιος Ἰσραὴλ τῷ Κυρίῳ. Toutéστιν, ἀφωρισμένος τῷ Θεῷ. Οὕτω γάρ λέγει καὶ δ Μωάης· Οτε διεμέρισεν δ τοῖς ιεραῖς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, διετησεν δρια διθρῶν, κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ, καὶ ἐτερήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακὼβ.

Ἀπαρχὴ γερρημάτων αὐτοῦ.

Toutéστι τῶν ἀνθρώπων ἀπάντων, τῆς οἰκουμένης ἀπάσης, καίτοι καὶ οἱ ἀλλοι αὐτοῦ. Ὁπερ οὖν λέγεται πρωτότοχος, οὐ διὰ τὸ πρῶτος γενέσθαι, οὐ διὰ φύσιν· ἐπὶ μὲν γάρ τῶν ἀλλων ἡ πρωτοτοχία ποιεῖ τὴν ἀγάπην· ἐνταῦθα δὲ ἡ ἀγάπη ἐποίησε πρωτότοχον εἶναι.

Τουτέστιν ἡ ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ οἰκεῖα, καὶ οὐδὲ δύνα-
ται δίλως γενέσθαι. Οὗτῳ καὶ ὁ Ἱερατὴ ἐκ πάντων
τῶν ἔθνων γενόμενος.

Πάρτες οἱ ἑσθίοτες αὐτῷ πλημμελήσουσι
κακὰ ἐπ' αὐτοῖς.

Οὐ μικρὸν καὶ ταῦτο δῶρον τὸ ποιοῦν τοὺς ἔχθροὺς
ἐπόλλυσθαι τοὺς αὐτοῦ. Ὅς γάρ ἀμαρτάνεις ἐ τῶν
ἀπαρχῶν γενόμενος, οὗτως καὶ ὁ εἰς εἰς πλημμελῶν.
Διὰ τοῦτο πάλαι καὶ τὸν Φαραὼ ἐτιμωρησάμην, καὶ
πάντας τοὺς ἐπανιστεμένους τὰ γάρ παλαιὰ διηγέ-
ται. Τὸ δὲ, ἑσθίοτες, φάντα τοῦ, φαγότες, καὶ τὸ,
πλημμελοῦσι, ἄντι τοῦ, ἐπλημμελῆσαν.

Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, οἶκος Ἰακώβ.

Οἱ θαρρῶν τοῖς ἐπιτοῦ δικαιώμασι, οὐ παραιτεῖται
πολλοὺς εἶναι τοὺς ἀκροστάτους. Ἀλλὰ καὶ σπουδάζει
πανταχοῦ λαμπρὸν ἔχειν τὸ θέατρον, δικεράστηκε
Θεὸς ποιεῖ, οὐκ ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ
ἄψυχα καὶ λῶν, καὶ αἰρούμενος καὶ ἐπὶ τῶν ἔξω δι-
καστηρίων δικάζεσθαι. Οἱ βουλόμενοι ἀκαύετω, διὰ
τὸ περιφαγῆ τῶν δικαιῶν· ὃς δημόποτεν ἀει
παραιτεῖται τοὺς δικαστάς.

Τίεντροσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοὶ πλημμε-
λήσα;

Τί λέγεις; μετὰ τοσαύτην ἀπειλὴν, μετὰ τοσ-
ῶν φόνων ἀπολογῆ; Ναὶ, φησί. Τοιοῦτος.. γάρ
ὁ ἐρῶν· οὐκ ἀνέχεται μέχρι πολλοῦ φορτικὰ φέρε-
γγαθαι πρὸς τὸν ἐρώμενον· ἀλλὰ βαρέα [Ἄλλ.
ἀδαρέα] καὶ ἐντρεπτικά αὐτοῦ, μᾶλλον ἀλγῶν ἐπὶ^C
τοῖς ἐκείνους κακοῖς. Τί εὑροσαν οἱ πατέρες ὑμῶν
ἐν ἐμοὶ πλημμελῆμα; Τί τοῦτο; τοὺς πατέρας προσ-
άγεις πρὸς τούτους ἔχων τὸν λόγον; Ινα δεῖξη, δῆτι
τούτους οὐ δι' ἐκείνους εὑρεγένησεν, ἀλλὰ δι' αὐ-
τοὺς, διὰ μᾶλλον αὐτοὺς ὑπευθύνους ποιεῖ τῇ κο-
λάσει.

*Οτι ἀπέστησαν μακράτις ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἐπορεύ-
θησαν διστάν τῶν ματαίων.

Ορές τὴν κατηγορίαν; οὐχ ἀπλῶς ἀπέστησαν,
ἀλλὰ μακράν πολὺ γάρ διτῶς μακράν, ἀπὸ τῆς
θελας φύσεως ἐκείνης ἐπὶ λίθους ἐλθεῖν. Οὗτω μα-
κράν διὸν ἐκάτερα ταῦτα τὰ πράγματα [Ἄλλ. πέρα-
τά] ἔστιν.

Καὶ ἐμασταώθησαν.

Τουτέστιν· Οὐδὲν εὔρον, καὶ οὐδὲ οὗτως ἀνέστη-
σαν, οὐδὲ μετενόησαν. Ήπολ μένος τὸν εὑρεγε-
τοῦντα ἀποστρέψαθαι, καὶ τοὺς βλάπτοντας αἰ-
γεῖσθαι.

Καὶ οὐκ εἶπαν· Ποῦ ἐστιν Κύριος;

Οὐ μόνον οὐχ εὐρόντες εἶπον, καίτοι γε ὑπὸ τῆς
τῶν πραγμάτων ἀνάγκης ὥθομενοι· τὰ γάρ ἀγαθὰ
παρόντα μὲν καταφρονεῖσθαι εἰλαθεν· ὅταν δὲ ἀποστῇ,
τότε μᾶλιστα ἐπικῆταιται. Ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὗτως,
καίτοι γε ἔχοντες ἵκανα μνημόσυνα τῆς εὑρεγεσίας
αὐτοῦ.

*Οἱ ἀπαρχὴν ἡμᾶς ἐν τῇς Αἰγύπτοις.

Δύτη δευτέρᾳ εὑρεγεσίᾳ, τὸ διηγήθηνται.

Καὶ τίνος ἔνεκεν ἐκείθεν ἀνέφερεν; "Ινα μὴ πά-
λιν τὴν Αἴγυπτον ζητήσωσι, τὸν πόλεμον ίδόντες.
Ἐτ γάρ μακράν αὐτοὺς περιέτρεψε, καὶ μνηθῆναι
ἔκείνης ἔπεισε, πολλῷ μᾶλλον τότε νεαρῶν δυτῶν

A Hoc est, ut primitia Deo proprio convenienti, nec
aliter fieri potest, sic fuit et Israel ex universis
gentibus.

Omnis qui comedent eum delinquent, mala adduc-
cam super eos.

Non modicum et hoc munus, quod facit, ut iniuncti
ejus depereant. Sicut enim qui primitias degustat,
delinquit, ita utique et qui contra te inique agit.
Ob hoc Pharaonem oīn multavi, omnesque contra
insurgentes; antiqua enim narrantur. Qui come-
dēt vero ait, pro qui comedērunt, ei delinquent,
pro delinqutunt.

VERS. 4. Audite verbum Domini, domus Jacob.

B Qui sibi fudit justitiæ, multos auditores non refu-
git, sed omni studio præclarum sibi theatrum pa-
rare nititur, quod et Deus facit non homines modo,
verum et inanimata convocans, volensque vel apud
profana tribunalia judicio contendere. Audiat qui
vult; habet enim clarissimis rationibus justitiam
a se stante. Qui vero suspicione laborat, semper
ille arbitros subterfugit.

VERS. 5. Quid invenerunt patres vestri in me de-
lisiūs.

Quid ais? post lat minas totque terrores sui defen-
sionem suscipis? Maximus, ait. Illoc enim amantis est,
non fert diu cum amato asperos habere sermones,
sed minime molestos, et qui ruborem illi injiciant,
dolens potius de malia ejus. Quam invenerunt patres
vestri in me iniquitatem? Quid est hoc? Patres pro-
fessi in medium, cum ad ipsos sermonem habebas? ut
ostenderet quod hos non iuvauit majorum, sed
ipsorum officerit beneficiis, quod majoribus ipsos
potius reddit obnoxios.

Quia recesserunt longe a me, et ambulaverunt post
vana.

Ceruis querelas non admodum vexebentes? Non
simpliciter defecerunt, sed longe: multum enim
equidem longe, a divina illa natura ad lapides se
convertere. Sie magnis viarum spatiis hæc invicem
distant.

Ei rani scuci sunt.

D Hoc est, nihil adiuvenerunt, nec tamen erexerunt
se, nec prætentiam eggerunt. Ne ingens id, offend-
sionis et malevolentiae signum, benefactorem aver-
sari, et noxios amplecti.

VERS. 6. Et non dixerunt: Ubi est Dominus.

Non solum invenientes dixerunt, et si rerum
necessitate coacti; bona enim eum adibunt, con-
temni solent; cum absunt, tunc potissimum quærruntur.
Hic autem non ita: cum tamen multas bene-
ficiorum ejus haberet memorias.

Qui deduxit nos de deserto.

Secundum hoc beneficium, ducem illum habuisse.

Et quanam de causa ex Aegypto deduxerat? Ne
denovo bellum videntes Aegyptum quærerent; si enim
longe eos avertiaset, multo magis tuas eos in illius
memoriam provocasset, recentibus adhuc malis, et

Hiberatione et memoria adhuc vigente. Deus enim A τῶν δειγῶν, καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς, καὶ τῆς μνήμης αὐτοῖς μενούστης. Ταῦθι γάρ ἐποίει Θεός, οἷον ἂν εἴ τις καμάτῳ πολλῷ εἰς ὑγείαν τινὰ προαγαγὼν, καὶ μηχανῆς δέοιτο πρὸς τὸ πεῖσαι ἐλέσθαι τὰ συμφέροντα.

Commemoratis a se collatis beneficiis, illum ipsum testem dictorum producit, consequenterque ad ea quae superius dixerat, omnia dicit.

VERS. 7. *Et eduxi vos in Carmelum.*

Et hæc pro maximo beneficio adnumeranda: pauperes, nudos, ad aliena bona perduxit, nullis laboribus, nulla usos ope agriculturæ. Sed ad paratam mensam adduxi. Nec solum dux illis prævi, sed et portum dedi et quietem. Quid huic humanitati benevolentiaque par esse poterit? Bona autem Carmeli immensas vocat opes.

Per locum hunc, terram promissionis significat. Carmelus autem et terram pinguem habebat, et fructus producebat generosos.

Et ingressi estis, et contaminastis terram, etc.

Hæc benefactori retribuistis, ex quibus bona reddere oportebat, ex his contumelias intulistis; per quæ ipsi bona suscepistis, per ea inique egistis, gratiamque ipsam evertistis.

Vide ut locum sibi vindicet, quo nequitiam ostendat enormiorem. Ego quidem vos huc adductos quiescere feci, vos autem contrarium effecistis.

VERS. 8. *Sacerdotes non dixerunt.*

Quos maxime decebat et aliorum esse magistros. Vide a capite mala.

Hoc est, Scribæ et doctores nescierunt me: hic vitam impuram dicit: si enim nihil ad illos spectaret, si non eduxisset de terra Ægypti, sacerdotes erant, oportebat eos teneri legis studio. Et pastores. Honore principatus a me aucti. Et prophetæ. Pseudoprophetas hic ait. *Sacerdotes non sunt locuti.* De his qui sacra ministeria obeunt loquitur. *Et defendantes.* De principe sacerdotum loquitur, qui præxit populo.

VERS. 9. *Propterea adhuc judicio contendam vobiscum.*

Et certe non opus erat judicio, sed sententia et condemnatione. Vel hoc sibi vult: Non omnia dixi, sed et aliqua quædam supersunt dicenda: adhuc judicio conveniri volo. Vel quod vos me ut vobis- cum judicium hoc ineam impulisti.

Et cum filiis filiorum vestrorum judicio contendam.

Anne igitur ab his poenas non sumis? Sumam, ait. Dilationem dicit. Quod adhuc judicor, cum adeo manifesta sint ea quæ profero, non refugio ut vobiscum, et cum vestris filiis ad judicium stem, vobisque et illis rationes reddam. Nolim quippe putetis me propter prima delicta eos condemnare, et cum illis et aliis omnibus judicium subeo.

Quoniam dicturi erant: Nihil ad nos, si patres peccaverunt: neque justum est, pro inique patratis ab aliis nos poenas dare, volens ostendere hos

A τῶν δειγῶν, καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς, καὶ τῆς μνήμης αὐτοῖς μενούστης. Ταῦθι γάρ ἐποίει Θεός, οἷον ἂν εἴ τις καμάτῳ πολλῷ εἰς ὑγείαν τινὰ προαγαγὼν, καὶ μηχανῆς δέοιτο πρὸς τὸ πεῖσαι ἐλέσθαι τὰ συμφέροντα.

Εἰρηνικῶς τὰς οἰκείας εὑεργεσίας, αὐτὸν ἔκεινον μάρτυρα τῶν λεγομένων παράγει. Ἀκολούθως δὲ πάντα λέγει τῷ ἀνωτέρῳ λεγθέντι.

Kai elisήγαγον ύμᾶς εἰς τὸν Κάρμηλον.

Καὶ ταῦτα εὐεργεσία μεγίστη, τοὺς πτωχούς, τοὺς γυμνούς εἰς τὰ ἀλλήτρια εἰσήγαγον ἀγαθὰ, οὐ ποιήσαντας οὐδὲ ἐνεργήσαντας. 'Αλλ' ἐπὶ τράπεζαν ἥγαγον ἔτοιμον. Οὐχὶ ὡδήγησα μόνον, ἀλλὰ καὶ λιμένα παρέσχον, καὶ τὴν ἀνάπausin. Τί ταύτης τῆς φιλοφροσύνης ἴσον; ἀγαθὰ δὲ Καρμήλου, τὸν πλοῦτον λέγει τὸν πολύν.

'Απὸ τοῦ τόπου τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας λέγει. 'Ο δὲ Κάρμηλος ἦν πίονα γῆν ἔχων, καὶ γενναίους φέρουν τοὺς καρπούς.

Kai εἰσήλθετε καὶ ἐμιάρατε τὴν γῆν μου.

Τούτοις ἡμείψασθε τὸν εὐεργέτην, ἀφ' ὃν εὐ ποιῆσαι ἔδει, ἀπὸ τούτων ὑβρίσατε· δι' ὃν εὐ ἐπάθετε, διὰ τούτων ἐκακοποιήσατε, καὶ τὴν χάριν αὐτὴν ἀντρέψατε.

'Ορα πῶς οἰκειοῦται τὸν τόπον, ἵνα δεῖξῃ μείζω τὰ ἀμαρτήματα. Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς ἐνταῦθα ἀνέπαυσα εἰσαγαγών, ὑμεῖς δὲ τούναντίον ἐποιήσατε.

Oi iερεῖς οὐκ εἶπαν.

Οὐδὲ μάλιστα ἔδει καὶ ἐτέρων εἶναι καθηγητάς. *"Ορα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τὰ κακά.*

Toutéστιν οἱ Γραμματεῖς, οἱ διδάσκαλοι οὐκ ἔδεσάν με. Ἐνταῦθα τὸν βίον λέγει τὸν ἀκάθαρτον. Εἰ γάρ μηδὲν ἔκεινων ἦν, εἰ γάρ μή ἐξήγαγον ἐξ Αιγύπτου, ιερεῖς ἡσαν, ἔδει τὸν νόμον φιλοσοφεῖν; τιμηθέντας ἀρχῇ παρ' ἐμοῦ. *Kai ol xροφῆται.* Τοὺς φευδοπροφήτας φησὶν ἐνταῦθα. *Ol iερεῖς οὐκ εἰλεῖ περὶ τῶν τὰς λειτουργίας ἐκπληρούντων λέγει.* *Kai ol ἀντεχόμενοι· περὶ τοῦ ἀρχιερέως λέγει, δις καθηγεῖται τοῦ λαοῦ.*

Διὰ τοῦτο ἔτι κριθήσομαι πρὸς ύμᾶς.

Kai μήν οὐκ ἔδει κρίσεως, ἀλλ' ἀποφάσεως, ἀλλὰ καταδίκης. *"Η τοῦτο βούλεται εἰπεῖν, διτι Ω πάντα εἶτον, ἀλλ' ἔχω καὶ ἔτερά τινα εἰπεῖν.* Εἴτι ἔχω κριθῆναι· διτι Υμεῖς με ἡναγκάσατε δικάσασθαι πρὸς ὑμᾶς.

Kai πρὸς τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν ύμῶν κριθήσομαι.

Οὐκοῦν τούτους οὐ κολάζεις; Ναὶ, φησί. Τὴν ὑπερβολὴν λέγει, διτι *Kai ἔτι κρίνομαι, καὶ οὕτω διντων τῶν δικαιωμάτων, οὐ παραιτοῦμαι, καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ πρὸς τοὺς υἱοὺς ύμῶν κριθῆναι, καὶ λόγον διύναι ύμιν κάκεινοις. Μή γάρ δὴ νομίσητε ἀπὸ τῶν προτέρων ἐγχλημάτων ἔκεινους με καταδικάζειν, καὶ πρὸς ἔκεινους κρίνομαι, οὐ παραιτούμενος πρὸς πάντας κρίνεσθαι.*

"Ἐπειδὴ ἔμελλον λέγειν ὡς Οὐδὲν πρὸς ὑμᾶς, εἰ οἱ πατέρες ήμαρτον. οὐδὲ δίκαιοις δινένται· βουλόμενος δεῖξαι, διτι

οὐκ ἐλάττους καὶ οὗτοι τῶν προγόνων, φησίν· Οὐ πρὸς ἑκείνους κριθήσομαι μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ πρὸς ὑμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐκγόνους· ἵνα τὸ μέγεθος τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας παραστήσῃ, διτὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐνέγκας τοὺς ἀμαρτάνοντας οὐκ ἔπεισε μεταβάλλεσθαι τὴν γνώμην.

Διελθετε εἰς τῆσσαν Χεττιείμ.

Καὶ αὐτὸς παραγίνεσθε, καὶ διτὸς δὲ πάλιν μάθετε, οὐ καλύτερον. Οὐδὲν εὐηργέτηκα, οὐδὲν πεποίηκα. Πατερικῶς ὑμῖν εἰμι Θεός. Μιμήσασθε τὰ θυνη, οὐ τοὺς αὐτῶν οὐκ ἀφίσσοι, καὶ ποτὲ μὲν δνον, καὶ βοῦν, ποτὲ δὲ ἀσπίδα ἔχοντες θεούς.

Εἴτα δὲ πρὸς αὐτοὺς Ἑλεγχος ἀπὸ παραδείγματος· διτὸς Διελθετε εἰς τῆσσαν Χεττιείμ. Ἰστορίαν τοιαύτην φησίν ἐνταῦθα. Χεττιείμ, τινὲς ἔφασαν Κυπρίους, τινὲς δὲ Χίους· Κηδάρ δὲ δύομα πλειως Σαρακηνῶν. Φασὶ δὲ ἐν μὲν τῇ Χιψὶ πολυομβρίας εἶναι· ἐπίλειπειν δὲ ὑετὸν Σαρακηνοῖς. Ως οὖν εὐφορούστης τῆς γῆς ἐκ τοῦ ύετοῦ, νομίζοντες οἱ τὴν Κηδάρ οἰκοῦντες, ὡς ὅτι περ κατὰ προστασίαν τοῦ αὐτόθι Θεοῦ ὁ ύετος γίνεται, τὸν ἑαυτὸν θέδν, κατὰ μέν τινας ἐκ χρυσίου κατεσκευασμένον, κατὰ δέ τινας καὶ ἀπὸ μαργαρίτου, ἀνεκόμισαν πρὸς τοὺς Χίους, ξύλινον ἔχοντας θεὸν ἢ δυτράκινον, ὡς τινές φασιν ἀνταλλάξασθαι βουλόμενοι. Οἱ δὲ οὐ πρὸς τὸ πολύτιμον τῆς ὄλης ἀφορῶντες, δλῶς δὲ τιμῶντες τὸν ἑαυτὸν θεὸν, οὐκ ἡλάξαντο. Τούτῳ οὖν φησίν, διτὶ Τὰ μὲν λοιπὰ θυνη, τοσοῦτον τὸ σέβας ἔχουσι εἰς τὸν οἰκεῖον θεὸν, ὡςτε οὐδὲ τιμίας ὄλης ἀλλάξασθαι ἐλάττονα διδόντα· δὲ λαδὸς μου τοσαύτης τῆς παρ' ἔμοι κηδεμονίας ἀπολάσας καὶ δέξης τετυχήκας, ὡςτε καὶ παρὰ πᾶσιν ἀδεσθαι τὰ εἰς αὐτὸν γεγενημένα θαύματα, ἐν οὐδενὸς θέμενος μέρει, τὴν μεγαλουργίαν ἐπὶ τὴν τῶν εἰδώλων γῆς θεραπείαν, καὶ ταῦτα κέρδος ἔχων οὐδέν.

Εἰ διλλάξοται θύη θεούς αὐτῶν.

Οτι αὐτοὺς οὐκ ἀφίσσιν οὕτως εὐσυνειδήτας ἔχουσι πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Ορέξ τὰ παραδείγματα καὶ ἔξι ἀμαρτημάτων γινόμενα;

Τὸ [τοῦτο] γάρ δεινὸν, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἔλαχον, καὶ ἔχουσιν. Οὐ τοῦτο προτρέπων λέγει, ἀλλὰ καὶ τούτους ἐντέρψαις βουλόμενος. Οὐκ ἀποδεχόμενος αὐτοὺς οὐδὲ θαυμάζων. Μή γένοιτο.

Ἐκεῖνοι καὶ ἐπὶ βλάβῃ παραμένουσι· τοῖς οἰκείοις· οἵτινες δὲ ἐπὶ βλάβῃ μεταπήδατε τοῦ οἰκείου δεσπότου. Ἐκεῖνοι καὶ δεινὸν τι· δεήσῃ, οὐκ ἀν διλοιντο ἀφεῖναι τοὺς αὐτῶν ὄμελες δὲ ὠφελούμενοι, οὐκ ἀν διλοισθε παραμεῖναι.

Ἐξέστη δὲ οὐραδὸς καὶ ἐφριξερ η τῆ.

Ἐπὶ γάρ τῶν ἀτόπων καὶ τὰ δίψυχα λέγομεν ἐξιστασθαι ὑπερβολικῶς· τοσαύτη η κακία, ὡς μή ἀνθρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀναίσθητα ἐκπλήξαι, πάντα ὑπερβαίνει λόγον, πᾶσαν διανοίας δύναμιν τὸ ἀμάρτημα.

Ἄργει Κύριος.

Τούτο πανταχοῦ λέγει, ἵνα μή νομίζῃ τις, τοῦ προφήτου τὴν κατηγορίαν εἶναι.

A minime majoribus suis meliores. Non cum illis, ait, tantum iudicio contendam, sed et vobiscum; nec tantum vobiscum, sed et cum posteris: ut immensam suam humanitatem astrueret, quandoquidem iandiu sustinuit peccantes, neque persuadere potuit ut sententiam mutarent.

Vers. 10. Idcirco venite ad insulas Chetiim.

Et ipsi profligiscimini, et ab aliis discite. Non prohibeo. Nihil beneficij contuli, nihil dedi. Paternus vobis sum Deus. *Æmulamini, gentes, quæ deos proprios non relinquent, et vos quandoque asinum et bovein, quandoque vero aspidem colitis pro D-o.*

Deinde ab exemplo eorum sumitur reprehensio. *Transite ad insulas Chetiim. Ilistoriam hujusmodi attingit: Chetiim quidam Cyprios, Chios alii ex posuere; Cedar autem nomen urbis Saracenorum. Aliunt porro Chiuni insulam multis irrigari imbris, Saracenos contra imbris destitui; cum igitur terra fertilis reddatur imbre, qui Cedar habitabant putantes præsidio Dei, qui Chiis coleretur, imbris copiam effundi, deum suum, ut quidam ferunt, ex auro, ut alii, ex margaritis constructum ad Chios asportarunt, qui deum ligneum, ut aiunt, vel testaceum venerabantur, ad permutandum. Illi vero, despacta pretiosa materia, deumque suum prorsus venerantes permutationem abnuerunt. Illoc itaque ait, quod reliquæ gentes tanta veneratione deum suum prosequuntur, ut nec vilioriem materiam pretiosa permutare vellent. At populus meus tanta cura diligentiaque a me exceptus, easque consecutus gloriam, ut et apud omnes celebrantur miracula ipsi exhibita, magnorum operum effectu nullo loco habens, ad idolorum cultum se transjecit, idque nullum lucrum inde cōpiens.*

Vers. 11. Si mularetur gentes deos suos.

Quod ipsos non derelinquent, adeo pura mente sunt in peccato. Vides exempla et a delictis deponi?

Hoc enim nefarium, quia tamen sortiti eos sunt, tenent. Non hoc cohortans ait, sed ut rubore suffundantur, exhortans. Non probans, aut laudans. Absit.

Dili etiam damna ferentes suos retinent deos: danno vestro proprium dominum deseritis: illi, vel si per acerbum quid ferre oporteat, nunquam reliquerint deos proprios, vos autem etiam cum magnis emolumentis id nequaquam efficeritis, sed desistere coimpelli.

Vers. 12. Obstupuit cælum super hoc, et inhorruit terra.

In rebus absurdis et inanimata obstupescere dicimus hyperbolice: tanta est nequitiei vis, ut non solum hominibus, sed et insensatis stuporem injiciat. Omne rationis, omnem cogitationis facultatem excedit peccatum.

Dicit Dominus.

Hæc ubique profert, ne quis prophetæ accusacionem esse censcat.

VERS. 13. *Duo enim et mala fecit populus meus.* ▲
Rursus suum populum vocal amore philtroque
percitus. Miserantis, non accusantis hæc sunt : de-
plorantis, non insultantis.

Me dereliquerunt fontem aquæ visæ.

Non dico ob amicitiam, sed propter vitam ipsorum. Omnia enim ipsis præbui bona, doctrinæ perspicuitatem, candorem, puritatem, perennitatem. Vere enim Deus hoc est vitæ fons. Hinc omnia bœna scaturiebant, fontem hunc non ipsi fecerunt, sed sponte sua profluit, quo illi reliquo quem elegerebant?

Et foderunt sibi cisternas contritas.

Nec ab aliis accipientes dare, omnium inopos, audi, bonorum expertes. Siti perpetua laborare maluerunt, frustra insudarunt. Jure nullum sibi inserviūt habent bonum, sed nec ab aliis acceptum, nec etiam si velint, possunt; nec si quis infuderit, continent.

VERS. 14. *Nanquid servus est Israel, aut vernacula?*

Dixi quod cisterne non possunt, intet itaque demonstrationem: quamam enim alia de causa servi faciunt? Nonne propter hæc? Nec fas est dicere, verba hæc esse. Excusat fere se, culpam in illos conjiciens. Nec enim a principio talis erat, sed sibi servitutem auraxit.

Nam ut servum contemnebam? Non velut filii curram gessi? Aut vernacula est Jacob? Nonne et progenitorem ipsius in honore habui? ut et post mortem, illum honorem memoria recolens. Hoc est, ego quidem a principio filii loco eum nisi habueram, ipse vero contemptibilem semel effecit: quare et hostium mancipium factus est?

VERS. 16. *Et filii Memphis, et Taphnas cognoverunt te, et illuserunt tibi.*

Tantum non deplorantis hoc est: Unde tibi evenerunt? Revoeantibz eos: et illuserunt tibi. Quod omnium æruminarum maxime homines pungit, cognoverunt te; veluti cuidam pueræ ingenuæ projectæ, et insultantes illuserunt tibi.

De Ægyptiis loquitur. Quidam autem pro cognoverunt, dixerunt pascent, metaphora usi; adjunxit autem, et illuserunt tibi, ut inferentium mala nequitiam exprimeret.

VERS. 17. *Nonne hæc faci tibi illud, quod dereliquisti me?*

Vides quod non mea causa hæc profero, sed tui? unde igitur hæc? Quare urbes desolatae? leones irruerunt, et illi illuserunt? Nisi quia me dereliquisti, qui deduxi te per terram desertam, et effeci ut pertransires innoxia.

VERS. 18. *Et nunc quid tibi, et viæ Ægypti, ut bibas aquam Geon?*

Hoc omnes criminis dant, quod derelictio Deo, inimicis in auxilium convocarunt, et insidias struerentes et amicos ascripserunt. Fervet Deus zelotypia,

"Οτι δύο καὶ πονηρὲ ἐσόησεν διαδέ μον. Πάλιν ἑαυτοῦ καλεῖ λαὸν, ὑπὸ τοῦ πόθου ἔτι καὶ τοῦ φιλέτου ἐλεοῦντος ἔστιν, οὐχὶ κατηγορεῦντος ταῦτα, ταλανίζοντος, οὐκ ἐπεμβαίνοντος.

'Εμὲ δὲ πεπεπλικοτε πηγὴν ὑδατος ζωῆς.

Οὐ λέγω διὰ φύλασσιν, διὰ γοῦν τὴν ζωὴν τὴν αὐτῶν πάντα γάρ αὐτοῖς παρέσχον τὰ ἀγαθά, τὸ διειδὲς τῆς δηλασκαίας, καὶ τὸ καθαρὸν καὶ ἀθόλωτον, τὸ δέννανον. "Οντας γάρ τούτο ἔστιν δι Θεὸς πηγὴ ζωῆς, πάντας ἀνέβιντες ἀνταῦτα τὰ ἀγαθά, ταῦτην τὴν πηγὴν οὐκ αὐτοὶ ἐποίησαν, ἀλλ' εὐτόματος, ἤτινα ὄφεντες, τίνα εἶλοντο;

Καὶ δρυξαὶ ἑαυτοῖς λάπχοντες συντετριμέρουσιν.

Οὐδὲ περ' ἑτέρων λαβόντες δοῦναι, ἐρήμους, γυμνοὺς, καὶ κενοὺς ἀγαθῶν, ἐν διψει εἰλοντο εἴναι. Β διηνεκῶς, μάτην ἀπόνησαν εἰκότας οὐδὲν ἔχουσιν αἰσχον ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐδὲ περ' ἑτέρου λαβόντες, οὐδὲ δι θέλλωσι δύνανται, οὐδὲ διὰ ἐπιχέη τις κατέχουσιν ἀγαθὸν τι.

Μή δοῦλος ἔστιν Ἰορδάνη, η οικογενεῖς ἔστιν;

Εἴπεν διτοι οὐ δυνανται οι λάχχοι λέγει λοιπὸν τὴν ἀποδειξιν πόθεν γάρ ἀλλοθεν δοῦλοι γεγόνασιν, οὐχὶ ἀπὸ τούτων; Οὐχὶ ἐν εἰπεῖν, διτοι ρήματά ἔστι ταῦτα, μνηνούχι ἀπαλογεῖται διτοι αἴστοις αἴτοι. Οὐ γάρ δη ἐξ ἀρχῆς τοιούτος ἦν, ἀλλ' ἑαυτῷ τὴν δουλείαν ἐπεσπάσατο.

Μή ὡς δούλου κατεφρόνουν; Οὐχ ὡς οὐσιον προενάσα; "Η οικογενεῖς ἔστιν Ἰακὼν; "Η οὐχὶ καὶ τὸν προπάτορα διὰ τιμῆς ἥγανον, ὧστε καὶ μετὰ θάνατον αὐτὸν τιμὴν τῇ μνήμῃ; Τουτέστιν. "Ἐγώ μὲν ἀνθενεν ἐν οὐσιᾷ τάξει αὐτὸν ἐκτησάμην, αὐτὸς δὲ εὐκαταφρόνητον ἔστιν διατί οὐ πεποίηκεν διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἔχθροις ὑποχειρίας γέγονεν.

Καὶ νιοὶ Μέμφεως, καὶ Τάφρας ἐγρωσάν σε, καὶ κατέπαιξάν σου.

Μονονούχι ἀποδυρομένου ἔστι. Πόθεν οὐσια ταῦτα γέγονεν; Ἀνακαλούμενον αὐτοὺς, Καὶ κατέπαιξάν σου. "Ο μάλιστα τῶν συμφορῶν τοὺς ἀνθρώπους δάνειν εἰωθεν, τὸ ἐγρωσάν σε, καθάπερ τινὶ κόρῃ εὔγενοῖς φιετίζῃ, καὶ ἐμπαροινήσαντες κατέπαιξάν σου.

Περὶ Αἰγυπτίων λέγει. Τινὲς δὲ τὸ, ἐγρωσαν, ποιμανοῦσιν, έφασαν, μεταφορῇ χρησάμενοι, καὶ τὸ, κατέπαιξαν ἐπήγαγεν, τίνα τῶν κακούντων τὴν κακίαν σημάνη.

Οὐχὶ ταῦτα ἀποίησε σοι, τὸ καταλιπεῖται ἐμέ;

'Ορᾶς διτοι οὐκ ἔνεκεν ταῦτα λέγω, ἀλλὰ τῶν σῶν. Πόθεν γοῦν [γάρ] ταῦτα γεγένηται; πόθεν ἐρημοι αἱ πόλεις; πόθεν οἱ λέοντες, ἐπεισέβησαν; πόθεν ἐκεῖνοι κατέπαιξαν; Εἰ μὴ ἐμὲ ἐγκατέλιπες, τὸν διαγαγόντα σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ παρασκευάσαντα ἀσινῆ παρελθεῖν.

Καὶ κύν τι σοι ἐν τῇ ὁδῷ Αἰγύπτου, τοῦ ποιεῖται θύμωρ Ιηρῶρ;

Τοῦτο πάντες ἐγκαλοῦσι, καὶ κατηγοροῦσι καθ' ὑμῶν, διτοι παρέντες τὸν Θεὸν ἐγκαλεῖν εἰς συμμαχίαν, τοὺς ἔχθροὺς καὶ ἐπιθύμουντας αὐτοῖς ἐπ-

τῶντο, καὶ αὐτοὺς ἔχον φίλους. Ζηλότυπός ἐστιν ἡ eoque id plurimum segre fert, quando ipsius non δ θεὸς, καὶ ἀγανάκτει πλέον μάλιστα, ὅταν μὴ αὐτοῦ χρείαν ἔχωμεν, εἰς ἀνάγκην καθίστησιν, ὥστε χρεῖαν ἔχειν αὐτοῦ διὰ παντὸς· οὕτως ἡμῶν ἐρῆσθαι καὶ ἀπιθυμεῖ παρέχειν. Κανὸς ἐπερος δῶρο τῆς χάριν, ἀγανάκτει, καὶ δοθεῖσαν ἀνατρέπει, καὶ οὐκ ἀφίησιν εἰς ἔργον ἐλθεῖν.

Οὐκ ἀνέχῃ τῶν φημάτων, ἀνέξῃ τῶν πραγμάτων.

Μέμφεται αὐτοὺς, διτι ἐν κρίταις δύνεται, τὰ ἐλάττονα ἐπικήτους· τὸ γὰρ Γράμμα, Σώμα ἔχει ὁ Ἐβραῖος, διπερ ἐρμηνεύεται διάρρυξ. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ ὁ μακάριος Μωϋσῆς παραθέτει τῆς πρὸς Αἴγυπτίους ἐπῆντες τὴν τῆς Παλαιστίνης, γῆν, ὡς οὐκ ἀναμένουσαν συναγωγὴν ὅδατος ὥστε πολυχειρίᾳ τὴν γῆν ὡς κῆπον ἀρδεύειν, ἀλλ' ἀνωθεν μὲν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φέρεται τὸ θύρων, οὐδὲν γερός ἀνθρωπίνης, τοῦ θεοῦ δεικνύντες τὴν περὶ τὴν γῆν πρόνοιαν, ἔκεινων μέμνηται, διειδίζων αὐτούς. Ταῦτα δέ φασιν, ὡς πολλάκις μὲν Αἴγυπτίων ἐπικαλεσαμένων, καὶ Ἀσσυρίων τὴν βοήθειαν, καὶ νῦν δὲ ὡς τοῦ Ἰωακεὶμ μεγάλα ἐπὶ τῷ Αἴγυπτῷ φρονούντος, καὶ ὡς οὐδὲν πείσται ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου τῇ ἐκείνου συμμαχίᾳ, ἡνίκα ὑπὸ Σύρων ἐπολεμοῦντο, τοὺς Ἀσσυρίους εἰς συμμαχίαν ἕκάλεσαν. "Οτε δὲ Ἀσσύριοι αὐτοῖς ἐπεστράτευσαν, πρὶς Αἴγυπτίους κατέψυγον. Γηὼν γὰρ τὸν Νεῖλον καλεῖ.

Παιδεύσι σις η ἀποστασία σου.

Ἴκανων γὰρ εἰς παιδείαν τὸ δέσμον τοῦ θεοῦ γενέσθαι. Λέτει Κύριος.

Οὐκ ἐμὰ τὰ φῆματα, οὐκ ἀνθρωπίνη ἡ ἀπόφασις· Ετι θεὸν αὐτῆς ἔκαντον καλεῖ.

Καὶ οὐκ εὐδόκησα ἐπὶ σοι.

Οὐδέποτε, τοιτέστιν ἀνέπαυσάμην.

"Οτι δέ" αἰώνος συνέτριψας τὸν ζυγόν σου.

Οὐδὲ ἔλυσαν, ἀλλὰ συνέτριψαν.

Εἴκετος Οὐ δουλεύσω σοι, ἀλλὰ πορεύσομαι ἐπὶ καίτια βουρόν· ἐκεὶ διαχυθήσομαι ἐπὶ τὴν πορεία μου.

"Ορα ἀφανίζοντος [Διλ. ἀφηνίάζοντα] καὶ σκιρτῶντα. "Ορα βουνούς καὶ ἀλσὸς τοῦ θεοῦ προτιμώμενα. "Ορᾶς διτι οὐ τὸ φορτικὸν τῆς ἀρχῆς ἔψυγεν, ἀλλ' ἔξυδριζεν· οὐκ ἐν ἡ [Ισ. εἶ] τεταπεινωμένη καὶ κατειργασμένη, πορνεύσαις ἐξήτησεν, ἀλλ', διεσιν μόνην, καὶ οὐχ ἀπλῶς Πορνεύσω, ἀλλὰ Διαχυθήσομαι. "Ωστε καὶ εἰ ζυγὸς ἦν καὶ δεσμὸς, εἰκότως ἀπέσφι, γε τὰ ἀτακτὰ κατέχων σκιρτήματα, καὶ οὐδὲ εἰς ὥρισμένους τόπους, ἀλλὰ πανταχοῦ εἰς ἔκαστον χωρίον τῆς ἀσεβείας ἡ ὑπόθεσις.

Ἐγὼ ἐφύτευσά σε ἀμπελὸν καρποφόρον, πᾶσαν ἀληθινήν.

Μή γὰρ δη νομίσης πάλιν ἀπὸ κακεῖας αὐτὰ γενέσθαι φυσικῆς. Ἐπειδὴ τὰρ εἰκότες ἦν ἀπορεύειν τινας καὶ λέγειν, τίνος ἔνεκεν ἐξ ἀρχῆς ἀπεπήδησε; λέγει· Οὐ παρὰ τὸν γεωργὸν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀμπελὸν καρποφόρον, ἀληθινὴν, ταῦτην τὴν γησταν. Ἐν ταῦτα φυτεύσην τινα δείκνυστιν ἀρετὴν.

Οὐκ ἔχεις ἐγκαλέσαι τῷ γεωργῷ. Σὺ ἐστράφης, οὐ-

eoque id plurimum segre fert, quando ipsius non indigemus, in necessitatē redigit, ut ejus ope semper indigemamus. Ita nos vehementer agat, et largiri cupit. Et si quis alias gratiam prestiterit, molestie fert, datamque evertit, nec permittit eam ad effectum perduci.

Non sustinet verba, sustinebis facta.

Reprehendit eos, quod cum potiora habereant, minora quæsererent. Sicut enim pro Geon, Hebreus legit, quod fossa interpretatur. Cum enim et in lege beatus Moyses comparatione Αἴγυπτiorum terram Palæstinæ laudasset ²⁵, quod aquarum concursus non exspectaret, nec multa operantium manu veluti hortus irrigaretur, sed desuper e cœlo irrueret aqua, non hominis manu, Deo circa terram monstrante suam providentiam, facta eorum mentione illis exprobrat. Haec itaque ait, quod saepius Αἴγυπτiorum Assyriorumque subsidium advocabant, et nunc quod Joachim de societate Αἴγυπτi superbiret, veluti nihil mali a Babylonio passurus, auxilio ejus sufficiens. Quando cum Syris bellum gerebant, Assyrios in subsidium vocabant; quando vero Assyrii contra illos arma ceperunt, ad Αἴγυπτios confugere. Geon enim Nilum appellat.

VERS. 19. Corripet te rebellio tua.

Satis enim est ad puniendum extorrem Deo fieri.

Dicit Dominus.

Non ea verba haec : sententia hæc non humana : adhuc Deum ejus se ipsum nominat.

Et non complacui in te.

Nunquam; hoc est, requievi.

VERS. 20. Quia a sæculo confregisti jugum tuum.

Non solverunt, sed confregerunt.

Et dizisti : Non serviam tibi: sed ibi ad omnem collem, etc. Ibi diffundar in fornicatione mea.

Vide, dissipantem et resilientem. Vide montes silvasque Deo præposita.

Vides quod non detrectavit principatus duritiem, sed lasciviebat. Quod si humiliata defessaque labōribus fuisset, nequaquam inochari quæsiisset, sed relaxationem tantummodo. Ne fornicabor tantum, sed diffundar. Quare et si iugum, et vincula erant, jure astringebant, inordinatos comprimentia motus, et non certis in locis, sed ubique, in qualibet regione impietatis argumenta.

VERS. 21. Ego autem plantavit te vitem fructiferam, omnem veram : quomodo, etc.

Ne cogiles vero ex naturali ea proficisci nequitia. Nam cum par esset addubitate quosdam, et quæserere quanam de causa ab initio resilivit, dicit : Non agricultor vivio, sed ipso, vineam fructiferam veram, hanc gerinanam, nativam. Hic naturalem quamdam ostendit virtutem.

Non est cur adversus agricultoram confrateraria. Tu

²⁵ Deut. xi, 10.

aversa es, nec multi tibi opus fuit laboris ut com- A δὲ πολλοῦ ἵποντος ἐδεήθης πρὸς τὸ μεταβληθῆναι. Τοιούτον γάρ κακία φέστη καὶ εὔκολος.

Vitis aliena.

Quomodo aliena ? eris igitur aliena, mea etenim, et non mea. Vides, non creationem, sed opera Deo charos efficere. Sic et quando dicit : *Filiī alieni mentiti sunt mihi* ²⁶. *Non novi vos* ²⁷, non aliuū opīscem inducit. Si enim ipse plantavit, et quomodo aliena ?

Ego autem plantavi te.

Hoc est, maximam circa te adhibui diligentiam, cum eduxerim ex *Ægypto*, tibique terram alienam dederim, et ejecerim gentes, et inhabitare te fecerim, ut fructum veri cultus pietatisque afferes. *Universam veram*, pro eo quod est, securam te habitare feci, quod dicit et Isaías : *Vinea facta est dilecta in cornu, in loco pingui* ²⁸. Nec sine causa posuit universam, sed cum inter eos essent pii homines sacri prophete, quique illos sequabantur, ita dicit : *Omnis vos velleū tales esse; omnium enim æque curam gessi. Et plantavi vineam Sorech*, hoc est electam ; quod enim ibi vocat electam, hic veram asserit ob electos patres. Quomodo conversa es in amaritudinem *vitis*, aliena ? *Hebreus* : *Conversa es in semen vitis alienæ*. Quasi diceret, *Leges meas adulterasti*, et gentium mores amplexa es ; quod fateatur et *Moses* : *De vinea Sodomorum vinea eorum, et sarmenta eorum ex Gomorrah* ²⁹. *Uva eorum uva sellis, botrus amaritudinis, botrus eorum*. Unde et sel Domino obtulerunt. Sed quia Dei plantationem contumeliose inhonorarunt, et in amaritudinem conversi sunt, et pro uva spinas tulerunt ³⁰. Qui ex ipsis secundum carnem natus est Christus, vitam veram se ipsum appellat dicens : *Ego sum uita vera* ³¹; eos vero qui in illum crediderunt palmites vocal ³².

Vers. 22. Si laveris te nitro, etc.

Deinde, ne naturalem putas esse maculam, insert, *Maculata es in iniuitatibus tuis*. Atqui si comparata est, et adventitia ex iniustitiis, fieri potest ut detergatur : fieri namque potest. Si enim non posset, non dixisset : *Quid tibi et via Ægypti?* Quomodo igitur, inquit, si multiplicaveris tibi herbam, maculata es ? sicut dicit : *Si mutabit Æthiops cutem suam, et pardalis varietates suas* ³³. Nec ibi id fieri non posse significat, et similia exempla hoc sibi volunt, sed iræ sunt verba.

Non hoc ait, quod si te pœnitentia non te suscipio, sed quod facta per aquam iustralio nihil prodest : quo etiam modo sibi purgari videbantur, metaphora ducta a lanis, quæ facile lavari non possunt, vel e

²⁶ Psal. xvii, 46. ²⁷ Matth. i, 23. ²⁸ Isa. v, 1. ²⁹ Deut. xxii, 32. ³⁰ Isa. v, 2. ³¹ Joan. xv, 1.
³² Joan. xv, 5. ³³ Jerem. xxxi, 23.

(a) Quæ asterisco notantur Catenæ Græcae Vaticanæ accesserunt ex Chrysostomi explanatione in Jeremiam in Bibliotheca Altenpitsina reperta.

Πῶς ἀλλοτρία ; "Εσῃ λοιπὸν ἀλλότριος· ἐμῇ γὰρ καὶ οὐκ ἐμῇ. 'Ορᾶς οὐκ ἀπὸ τῆς πλάσεως οἰκεῖουμένη [οἰκεῖουμένους] τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔργων. Οὕτω καὶ ὅταν λέγῃ, *Υἱοὶ ἀλλότριοι θύευσαντος με*, καὶ, Οὐχ οἴδα ὑμᾶς· οὐ δημιουργὸν ἔτερον ἐπεισάγει. Εἰ γὰρ αὐτὸς ἐφύετος, πῶς ἀλλοτρία ; ἀλλὰ μετὰ τὸ στραφῆναι ἀλλοτρία.

'Εγὼ δὲ ἐφύευσα σε.

Τουτέστι, Πλείστην τὴν ἐπὶ σὲ ἐπιμέλειαν ἔποιησάμην. Ἐκβαλάν τέ οἱ Αἰγύπτου, καὶ ἀλλοτρίαν τοι δόντις γῆν, καὶ ἐκβαλάν ἔθνη κατώκησά σε, ἐφ' ψετῆς εὐσεβειας τὸν καρπὸν δούναι. Τὸ δὲ, πᾶσαν

B ἀληθινήν, ἀντὶ τοῦ, ἐν ἀσφαλείᾳ σε κατώκησα, ὅπερ λέγει καὶ δ 'Ησαΐας· 'Αμπελῶν ἐγερθῆται τῷ ἡγαπημένῳ ἐν κερατὶ τὸν πλον. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τὸ, πᾶσαν, τέθεικεν ἀλλ' ἐπειδὴ ἡσαν ἐν αὐτοῖς εὐσεβεῖς δινόρες, οἱ τε προφῆται καὶ οἱ τούτοις ἐπόμενοι, ἀντὶ τοῦ, Πάντας ὑμᾶς ἐδουλόμηντοι τοιούτους, πάντων ἐπίσης ἐπεμελήθην. Καὶ ἐφύευσα

C ἀμπελον *Σωρῆχ*· τουτέστιν ἐκλεκτήν. Ὁπερ γὰρ ἐκεὶ λέγει ἐκλεκτήν, ἐνταῦθα ἀληθινήν ἐπὶ τὴν πατέρων ἐκλογῇ. Πῶς ἐστράφης εἰς πικραῖς, η ἀμπελος ή ἀλλοτρία ; Ο 'Ἐβραῖος, 'Εστράφης μοι εἰς σπέρμα ἀμπέλου ἀλλοτρίας. Ἰνα εἰπη· Τὰ μὲν ἐμὰ νόμιμα παρεχάραξας, τοὶς δὲ τῶν ἔθνων ἔθεσιν ἐηκολούθησας. Ο 'λέγει καὶ δ 'Μωυσῆς· 'Ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων η ἀμπελος αὐτῶν, καὶ η κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας. Ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ γολῆς, βότρυς πικραῖς δ βότρυς αὐτῶν." Οθεν καὶ χολὴν τῷ Δεσπότῃ προσήνεγκαν. 'Αλλ' ἐπειδὴ τὴν θελαν ἐξύδρισαν φυτουργίαν, καὶ εἰς πικραῖς ἐστράφησαν, καὶ ἀντὶ σταφυλῆς ἀκάνθας, δ ἐξ αὐτῶν κατὰ σάρκα Χριστὸς ἀμπέλον ἀληθινήν ἐκτὸν ὄντωμάζει λέγων· 'Ἐγώ εἴμι η ἀμπελος η ἀληθινή· τοὺς δὲ εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας, κλήματα ποσταγορέύει.

Καὶ διὰ ἀποκλύντην ἐν τίτρῳ.

D Είτα ἵνα μὴ φυσικὴν εἶναι νομίσῃς [αὐ]τὴν. Κεκηλίδωσαι ἐν ἀδικίαις σοῦ. Καὶ μήν, καὶ εἰ ἐπίκτητός ἐστι, καὶ ἐπιγένοντο, καὶ ἐξ ἀδικιῶν ἐστι, δυνατὸν ἀποτρίψασθαι· καὶ γὰρ δυνατόν· εἰ γὰρ μὴ δυνατὸν, οὐκ ἀντὶ λεπεν· Τί σοι καὶ τῇ σδῷ Αἰγύπτου; Πῶς οὖν λέγει· 'Ἐὰν πληθύνῃς σεαυτῇ πόσαν, κεκηλίδωσαι; 'Οπερ λέγει· 'Ει ἀλλάξεται Αιθιοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς. Οὐδὲ γὰρ ἐκεὶ εἰς ἀδύνατον καθίστησι τὸ πρᾶγμα, καὶ τοιαῦτα ὑποδείγματα τοῦτο βούλονται, ἀλλὰ θυμοῦ τὰ βήματα.

Οὐ τοῦτο φησιν, διτι· 'Ἐὰν μετανοήσῃς, οὐ δέχομαι σε, ἀλλ' ὅτι η δι' ὄδστος κάθαρσις οὐδὲν ὁφελεῖ, ἐπειδὴ ἐδόκουν καὶ οὐτις καθαίρεσθαι. 'Ἐκ μεταφορᾶς Ελασθε τῶν δυσεκπλύτων ἐρίων, η τῶν ἐπι-

κεχρωσμένων σωματων, ὑπό τινος διαχυθείσης ή τινος τοιούτου. Τὸ μὲν γάρ νέρον, καὶ τὸν χαλεπόν, τὸν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος ἀποπλύνειν ῥύπον οἴδεν· ἐπικεχρωσμένον μέντος σῶμα, καὶ οἰονεὶ βεβαμμένον οὐχ ιᾶται. Βούλεται γοῦν εἰπεῖν, ὅτι Οὐκ ἀπὸ τῶν σμηγμάτων δύνη τῶν ἀμαρτημάτων λαβεῖν τὴν δφεσιν. Γνησίας γάρ τῆς περὶ τὸ καλὸν διαθέσεως δεῖ, καὶ τέλον ἀποτραφῆναι τὸ κακόν. Ἰνα οὖν εἶπε· Οὐκ ἀπὸ τοῦ εἶναι ἐν τῇ γῇ, οὐδὲ ἀπὸ τοῦ θυσίας ἐπιτελεῖν, ἢ ἐν τῷ ναῷ εἰσιέναι, ἢ Σάββατον τηρεῖν, ἢ τι τοιούτον, λαμβάνεις τὴν ἀφεσιν, ἀλλ' ἀρετὴν μετελθῶν, καὶ ἔργων ἐπιδειξάμενος κατόρθωσιν. Πόλαν δὲ λέγει, δικαστὰ τὴν Σύρων φωνήν, ἀλλάρ καλούσι· κατὰ δὲ τὴν Ἐλλήνων φωνήν, δορύκηιον δνομάζουσι. Τὸ οὖν, κεκηλίδωσαι, οἰονεὶ, Βεβαμμένη εἰ τῇ κακίᾳ, καὶ τῇ περὶ τὴν ἀσένειαν ἐπιμελεῖται.

Πῶς ἔρεις, Οὐκ ἐμάρθη;

Τὶ βούλει πάλιν; Οὐκ ὡργίσθης; οὐκ ἀπέριψας; οὐκ εἰπας ὅτι Κεκηλίδωσαι; Τὶ πάλιν ἐλέγχεις; Ὁρδ; ἐραστοῦ ἡδικημένου ρήματα; Πῶς [ἔρεις], Οὐκ ἐμάρθη; τὸ μέγιστον ἀμάρτημα, ἀπὸ τῶν ἔργων παραβαλνοντες, ἀπὸ τῶν λόγων ἀρνεῖσθε.

Τὸ Πολυάνδριον τοῦτο ἦν, σπουδαία τῶν παλῶν ἀπὸ τοῦ Μανασσῆ κατωρύγη· τὰς γάρ δδοὺς ἐνταῦθα τὰς πρᾶξεις λέγει· ἔστηκε γάρ δότος βοῶν, οὐδὲ ἀρνή τὸν Ελεγχον φανερὸν δντα. Μή γάρ μακρὰν ἀπελθεῖν δεῖ;

* Καὶ ἵνα δεῖξῃ διτι οὐ τὴν γνώμην μετεβάλλοντο, ἐπάγεις [Πῶς] ἔρεις, Οὐκ ἐμάρθη, τούτεστιν· Ἀμαρτάνουσα ἀρνή ὡς μηδὲν ποιήσασα. Ιδε τὰς δδούς σου ἐτῷ Πολυανδρίῳ καὶ γρῶθι τὸ ἐποίησας. Τουτέστιν, Ὁρα τὸν τόπον δου τῆμάρτιαν. Πολυάνδριον δὲ τὸν Ἐβραῖον οὐκ ἔχει, ἀλλ' ίδε τὸν τόπον τοῦ Γαϊ· λέγει δὲ ἐν φρόδε τὰς θυγατέρας τῶν Μαδιανιτῶν ἐκτραπέντες εἰς εἰδωλολατρείαν ἔκκειλαν. Σκόπησον τοίνυν, φησι, τὰς ἄνωθέν σου παρανομίας· Ισως δὲ Πολυάνδριον ἡρμήνευσαν, ἀπὸ τοῦ πελήθους τῶν αὐτόθι ἀναιρεθέντων.

Οὐδέ φωτὴ αὐτῆς ἀλιδινζε.

Καθάπερ πρὸς γυναικα μεθύουσαν, καὶ οὐκ εἰδυῖαν ἀπερ ἐπράξεν, οὐτω διαλέγεται. Πανταχοῦ σπουδάζεις μαθεῖν αὐτῆς τὰ ἀμαρτημάτα· δντως γάρ μεγάλης σοφίας δεδμεθα, πρὸς τὸ μαθεῖν ἡμῶν τὰ ἀμαρτημάτα, δντως μεγάλων δψθαλμῶν. Τὶ τοῦ Δαυΐδ συνετώτερον; καὶ οὐκ ἡδυνήθη συνιδεῖν τὴν ἀμαρτίαν, οὐκ ἡδυνήθη κατιδεῖν. Ἄλλ' ἐδεήθη προφήτου τοῦ δηλώσοντος αὐτήν. Οὐ γάρ οὐτω πρὸς τὸ ἀμαρτεῖν πφρδρος δ διάδολος, ὡς πρὸς τὸ μή συνιδεῖν τὸ ἀμαρτημα, ἵνα ἐπιμένωμεν ἀμαρτάνοντες.

Τὰς δδούς αὐτῆς ἐπιλάτυσεν ἐφ' ὅδατα ἐρήμου.

Οὐδὲ ὡς ἀμαρτάνουσα, οὐδὲ ὡς κλέπτουσα, ἀλλὰ μετὰ ἀδείας, μετὰ πολλῆς πλησμονῆς. Ὅδατα ἐρήμου, τὸ φησι; τὴν ἀσένειαν, τὴν εἰδωλολατρείαν.

²⁴ Num. xxv, 1.

A corporibus coloratis bile inspersa, vel tali quopiam infectis. Nitrum enim, et quam appellat herban, sordesque quæ in ipsa superficie corporis sunt, lavare soleant, at corpori quod colorem imbibit, et veluti tincto nullam afferunt medicinam. Hoc itaque dicere vult, quod non potes per hæc quæ sordes detergunt, iniquitatum consequi remissionem. Germano quippe in bonum opus est studio, per quod a malo perfecte recedatur. Ut plane dicat: Non quod hanc terram incolas, vel sacrificia offeras, vel templum ingrediaris, vel Sabbatum custodias, vel quid aliud simile facias peccatorum accipis remissionem, sed virtutem exercens, operumque effectorem te demonstrans. Herbam vero dicit, quæ Syrorum lingua *alaa*, Hebræorum *borith*, a Græcis ea *dorycynion* nominatur. *Maculata* es. Quasi diceret: Tincta es malitia, et studio impietatis.

Vers. 23. Quomodo dices: Non sum polluta?

Quid vis amplius? Nonne iratus es? non rejecisti? nonne dixisti quod inaculata es? Quid denuo coarctabis? Vides amictoris injuriam passi voces? Quomodo dices: Non sum polluta? Delictum hoc maximum quod sceleste commisisti, hoc sermone negatis.

C Polyandrium hoc erat, in quo puerorum corpora, dominante Manasse, sepulta fuerunt; vias autem præsentes actiones vocal: stat enim locus et clamat. Nec manifestum rei argumentum negas. Num quippe longe proficiisci oportet?

Ut ostendat eos sententiam non mutasse, subiungit: *Quomodo dices, Non sum polluta?* Hoc est, peccans insciaris, ac si nihil commiseris. Vide vias tuas in Polyandrio. Et quid egeris cognoscere. id est, vide locum ubi iniquitatibus te commaculasti. Polyandrium Hebræus non habet, sed, vide locum Gai, in quo neimpe Medianitarum filiabus pellesti ad idolorum cultum lapsi sunt²⁴. Considera igitur, ait, tuas antiquas iniquitates: forsitan autem Polyandrium ob multitudinem ibi intersectorum interpretari sunt.

Vers. 23. Ad vesperam vox ejus.

Veluti ad mulierein vino obrutam, nec scientem quid egerit, convertit orationem. Hoc est quod ubique optat ut suas culpas agnoscat. Sane multa nobis opus est prudentia, ut percipiamus quæ delinquitimus. Plane oculatissimos esse oportet. Quid Davide prudentius? nec tamen suum potuit intelligere peccatum, non valuit agnoscere; sed opus illi fuit propheta, qui illud sibi aperiret. Non est enim tam vehementer ad peccatum diabolus, quam ut ne peccasse nos sentiamus, ut in errore persistamus.

Vias suas dilatavit super aquas solitudinis.

Neque ut peccans, neque ut fortunam admittens, sed licenter usque ad saturitatem. Aquas solitudinis quas vocal: impietatem, idolorum cultum.

In desideriis animæ suæ spiritu portabatur.

Juxta vero alios, Spiritum ultrazerant. Spiritum enim ultraentes imparum, evanuerunt. Hoc est quæ audire volebat. Pseudoprophetas se dicere simulabant: vel quod furentis more in alia ex aliis desideria serbatur.

Aquarum nomine semper doctrinam suam ubique intelligit, illas vero aquas idolorum vocat doctrinam, ubi vane obstrepebatur. Considera nusquam ex necessitate, ubique ex potulantia, in concupiscentia animæ suæ, quando et cum animi desiderio mala agit.

Quis convertet eam?

Vides et hoc rursus aliter dictum, aliter factum. Non igitur conversa est, et tamen tu eam convertisti: nec dederat se, sed dixit quod non factum est, ut sic saltem converteretur.

In humilitate illius reperient illam.

Hoc est confectam, ligatam, contraditam.

Vespere vox ejus ulularit.

Textus Hebreus ita legit: *Veluti primogenitus vitulus lascivit. Vias suas dilatavit super aquas solitudinis. Quasi diceret: Opera sua in solitudinibus velut aquas effudit, idolis cultum præbens, templo posthabito.* Hebrei ita legunt: *Veluti juventa instructa in deserto saliat. In concupiscentiis animæ suæ; consequenter Hebreus habet: In voluntate animæ suæ aberrare ad quodlibet clima.* Quis avertet eam? In textu juxta seriem Hebreus legit: Hoc est, Me contra eam decernente captiuitatem, quis illi opem feret? Omnes qui querunt eam. Hebreus: In arando invenient eam, id est in illius excidio; Sic itaque juxta Hebreorum sensum scriptum legimus, Graeca vero verba hanc sensum præ se ferunt, Facilis captu erit mea providentia destinata.

Εβραιων έννοιαν· διὰ τὸ Ἐλληνικὸς τοιεύτην τινὰ ἔχει· οὐκ ἀξιουμένη..

Vers. 25. Averte pedem tuum a via aspera.

Quare iterum adhortaris? Quare iterum consilia das, si jam maculata est? Vias asperas idola dicit: per sicut ostendit quod nullam in se res ea voluptatem habeat. Quæ enim voluptas filios illiasque inactare? Quid vero his præceptis asperius? quæ voluptas, eorum uxores moechas et adulteras esse? Quæ voluptas audire futura incassum, et frustra, cum inde nullum sequatur emolumentum? Quæ voluptas concidi, manusque cruentare? Quæ tandem voluptas coire cum brutis? hac via nihil asperius.

Quis non fugeret viam asperam? Quis non evitaret sitim? Haec autem nec etiam post sermonem factam adhortationem. Viriliter agam, Quid est, viriliter agam? Perstabo in contentione.

Vides superiorem textum: Si laceris te nitro, et multiplicaveris ibi herbam, non ut poenitentiam evertieret positum, sed ut genuinam a peccatis posceret couersionem. Cum itaque superius di-

A Ἐρ έπιθυμίας ψυχῆς αὐτῆς ἐπευμαροφόρετο.

Κατὰ δὲ τοὺς λοιποὺς, Ελίκυσταν ἀνεμον πνεῦμα γάρ ἐπισπασάμενοι τὸ ἀκάθαρτον, ἡματιώθησαν. "Ηγουν, ἄπειρ ἀκούειν τὸ δύολετο. Λέγειν οἱ φευδοπροφῆται προσεποιοῦντο, ή διτι μαινομένης δίκην, ἐξ ἀλλῆς εἰς ἄλλην ἐπιθυμίαν μετέβαινεν.

"Υδατα δὲ τὴν διδασκαλίαν καλεῖ τὴν ἑαυτοῦ πανταχοῦ, ἐκεῖνα δὲ τὰ διδασκαλίαν τῶν εἰδώλων, ἔνθα ἐκενοφωνεῖτο. "Ορα οὐδαμοῦ ἐξ ἀνθρακῆς, πανταχοῦ ἐξ ὑδρεως ἐν ἐπιθυμίας ψυχῆς αὐτῆς, δταν καὶ μετὰ ἐπιθυμίας τὰ κακὰ πράττη.

Tίς ἐπιστρέψει αὐτήν,

Οὐδές καὶ τούτο πάλιν ἐτέρως λεγόμενον, καὶ ἐτέρως γινόμενον. Οὐκ ἀπεστράφη οὖν, καὶ μήν καὶ σὺ ἐπεστρέψας αὐτήν, καὶ οὐδὲ παρεδέδοτο. Ἄλλα τὸ μή συμβεβηκός εἶπεν, ίνα οὕτω ιούν ἐπιστραφῇ.

"Ἐρ τῇ ταπεινώσει αὐτῆς εὑρήσουσιν αὐτόν.

Τουτέστι, κατειργασμένη, δεδεμένη, παραδομένη.

Οὐχέ γαρήται αὐτῆς ἀλόλιξεν.

Κατὰ τὸν Ἐβραίον οὕτως ἔχει· Ής πρωτοκορ μοσχάριος σκιρτᾷ. — Τὰς δδούς αὐτῆς ἐπιλέτυετ ἐφ' ὑδατα ἐρήμον. "Ινα εἶπη· Τὰς πράξεις αὐτῆς ξέχεν ώς ὑδατα ἐπὶ τὰς ἐρήμους εἰδώλοις λατρεύουσα καὶ καταφρονούσα τοῦ ναοῦ. Κατὰ τὸν Ἐβραίον οὕτω κείται· Ής δάμαλις δεδιδαγμένη ἐρ παρετήμω φάλλοισθαι. "Ἐρ ἐπιθυμίας ψυχῆς αὐτῆς. Ἀκολούθως δὲ Ἐβραῖος ἔχει· Καὶ έν τῷ θεληματι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ βαδίζειν πρὸς ἐκαστον κλίμα. Τίς ἐπιστρέψει αὐτόν; Ἀκολούθως κατὰ τὴν τὸν Ἐβραίων κείται, τουτέστιν, Ἐμοῦ ἀποφηναμένου κατ' αὐτῆς αλχμαλωσίαν, τίς δύναται αὐτῇ βοηθῆσαι; Πάντες αὐτήν. "Ο Ἐβραῖος· "Ἐρ τῷ ἀροτρῷ εὑρήσουσιν αὐτήν· τουτέστιν, ἐν τῷ διαφθορῷ αὐτῆς. Οὕτω μὲν οὖν κείται κατὰ τὴν τῶν φημάτων διένοιαν· Εὐάλωτος ἔσται, τῆς παρ' ἐμοῦ προνοίας οὐκ ἀξιουμένη..

Ἄποστρεψον τὸν κεῖθα σου ἀπὸ δδοῦ τραχείας:

Πῶς πάλιν παρανεῖς; πῶς πάλιν συμβουλεύεις, εἰ κεκηλίδωται; Ὁδούς τραχείας τὰ εἰδώλα λέγει, καὶ δίψος δεικνύς, δτι οὔτε ἡδονὴ τὸ πρᾶγμα ἔχει. Ποία γάρ ἡδονὴ τὸ θυεῖν ίουν; καὶ θυγατέρας; Τί δὲ τούτων τραχύτερον τῶν ἐπιταγμάτων; ποία δὲ ἡδονὴ τὸ πορνεύεσθαι τὰς γυναικας αὐτῶν, καὶ μοιχδούσαις; Ποία δὲ ἡδονὴ τὰ μέλλοντα προακούειν, εἰκή, καὶ μάτην οὐδὲν ὠφελούμενους ἀπὸ τῆς προρήσεως; Ποία δὲ ἡδονὴ τὸ κατατέμνεσθαι, καὶ αιμάττειν τὰς χεῖρας; Ή ποία ἡδονὴ τὸ συγγίνεσθαι ἀλόγοις; οὐδὲν τραχύτερον τῆς δδοῦ ταύτης.

Τίς οὐκ ἀν φύγῃ τραχείαν δδόν; Τίς οὐκ ἀποτελεῖ δίψους; Αὕτη δὲ οὔτε μετὰ παρανείσιν τὴν ἀπὸ τῶν λόγων. Τί ἔστιν, ἀνθρώπινα; τῇ φιλονεικίᾳ ἐπιμενό.

"Οὐδές δὲ τὸ δνε κείμενον, δτι Ἐδν ἀποστέλλειν τὸν κτίρον, καὶ κληθύτης σεαυτῇ πάσαν, οὐκ ἀποστρεφομένων τὴν μετάνοιαν λέγει, ἀλλὰ γνησίαν τὴν ἐκ τῶν ἀμαστημάτων ζητῶν ἐπιστροφήν. Ἐπειδή

τοίνυν ἔφη δένω· Τὰς δόδονς αὐτῆς δικλάδερε ἐγ^ρ Α κισσεῖ: *Vias suas distaravit in aquas deserti. Nunc eam adhortatur ne in idolorum cultu labore eundo ad montes, nec inanum eorum desiderio teneatur.* Ηοκ enim sibi vult, *Guttur tuum a siti. Hebreorum vero lectio hæc est, Averte pedem tuum, ne ambules nudis pedibus, et vocem tuam a planctu.* Ηοκ est: *Sententiam muta, ne captiva flas, et malis oppressa lingeas.* In utrisque autem eadem servatur sententia. Ηic etenim quæ ab impietate proveniunt: *Græcus malorum causam dicit: Hæc autem dixit: Viriliter agam; hoc est: Nolo, satis per me habeo virium.*

‘Ως αἰσχύνη κλέπτου σταρ ἀλφ, οὕτως αἰσχυνθήσονται.

Τουτέστιν ως ἐπαυτοφύρωψ ληφθεὶς κλέπτης ἀρνήσασθαι οὐ δύναται, οὕτω καὶ οὗτοι τῶν συμφορῶν καταλαβουσῶν οὐκ ἀν ἀρνηθεῖν τῶν εἰδώλων τὴν ἀσθένειαν, αἰσχυνόμενοι τῇ περὶ αὐτὰ θεραπείᾳ.

Οὕτως αἰσχυνθήσονται οἱ νιοὶ Ἰσραὴλ αὐτοί, καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ οἱ λερεῖς αὐτῶν, καὶ οἱ προφῆται αὐτῶν.

Ἐπειδὴ πολλάκις τῶν τιμωριῶν τοῦτο μᾶλλον ἡμᾶς θορυβεῖ, καὶ τοῦτο τίθησιν, δ μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν γέγονεν. Τῶν γάρ φευδοπροφητῶν ἀπατῶντων αὐτοὺς εἰκῇ, καὶ φυσώντων τούναντίον ἔξεδη, καὶ ἐγένετο, καὶ γέγονεν αἰσχύνη μεγάλη, καὶ ἡ σχύνθησαν οἱ βασιλεῖς, ὡς οὐ δυνάμενοι προστῆναι, οἱ λερεῖς μὴ πειθαρχήσαντες τοῖς παρὰ Θεοῦ, οἱ προφῆται διὰ τοὺς μάντεις.

Τῷ ξύλῳ εἶπαν: ‘Οτι κατήρ μου εἰ σύ.

Τι ταύτης χείρον τῆς ἀναισθησίας; Εἰ γάρ μὴ Θεὸν ἐγκατέλιπον, τι ταύτης τῆς πηρώσεως χαλεπώτερον; Ἀλλὰ τῷ ξύλῳ οὐκ εἶπε, φησὶν, ἀλλὰ τῷ δάκρυντι τῷ τὸ ξύλον κινοῦντι.

Καὶ ἐστρεψαν ἐπ’ ἐμὲ τῶτα.

Χείρων ἀμαρτία αὐτῇ. Τίνα κατέλιπον; Ήῶς ἀπεστράφησαν; Συνεχῶς αὐτῶν λέγει τὰ ἀμαρτήματα.

‘Ορφς δέσον ἀγαθὸν τὰ κακὰ, δταν τὸν Θεὸν ἐπιγινώσκειν ποιεῖ. ‘Ορφς δτι παρὰ φραύματαν ἡ πλάνη; ‘Ορφς δτι παρὰ ἄνοιαν; ‘Ορφς, δτι παρὰ τὰ ἄλλα τὰ ἀνθρώπινα ἀμαρτήματα [ἀλλ. ἐλαττώματα].

“Οτι κατ’ ἀριθμὸν τῶν πόλεων σου ἡσαν οἱ θεοὶ σου Ἰούδαι.

Πάλιν δνείδος, δταν ποιηταὶ τῶν θεῶν ὡσι. Οὐδὲ γάρ δτι ἐλάχιστοι εἰσιν ἔχει εἰπεῖν, οὐδὲ γάρ δτι μακράν. Κατὰ ἀριθμὸν γάρ τῶν πόλεων σου ἡσαν οἱ θεοὶ σου Ἰούδαι.

‘Ιτα τι λαλεῖτε πρός με· πάρτες ὑμεῖς ἡσεῖσθατε

Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν δτι οἱ μὲν, ναὶ, οἱ δὲ, οὐ. ‘Ιν’ οἱ διαφεύγοντες τὴν πλάνην τοῖς ἄλλοις γένουνται παραμυθία. ‘Αρα οὐδὲ καλεῖν τὸν Θεὸν δξιοι ἐσμεν ἀσεβοῦντες· οὐδὲ ἐν συμφοραῖς αὐτῷ εὑχεσθαι, δταν ἐν ἀδείᾳ αὐτὸν ἀγνοῶμεν, λέγει Κύριος· Μή γάρ ἐγώ; ‘Ο ὑδρισθεὶς, δ τὰ πάντα εἰδὼς.

B VERS. 26. *Sicut confusio furis cum deprehensus fuerit, sic confundentur.*

Id est, ut fur in ipso furto deprehensus iniiciari non potest: sic et hi, ubi ærumnae advenerint, negare non poterunt idolorum imbecillitatem, erubescentes quod illis cultum exhibuerunt.

Sic confundentur filii Israël ipsi, et reges eorum, et principes eorum, et sacerdotes eorum, et prophetæ eorum.

Quandoquidem sæpe inter poenas hoc nos præcipue turbat, hoc etiam ponit, quod post incendium contigit. Pseudoprophetis enim illos vane decipiuntibus, et instantibus oppositum plane evenit, et facta est magna confusio, et confusi sunt reges, ut ipse ad tuendum impares, sacerdotes quod non obtemperarint a Deo missis, prophetæ proprie aruspices.

VERS. 27. *Ligno dixerunt: Quia pater meus es tu.*

Quid hæc stupiditate deterius? Si enim Deum etiam non dereliquerint. Quid bac cæcitate molestius? Sed ligno, inquit, non dixit, verum moventi illud dæmoni.

Et converterunt ad me dorsa, etc.

Pejus hoc peccatum. Quem deseruerunt? Quomodo aversi sunt? Sæpe ipsorum scelera recitat.

Viden' quantum bonum ferant mala, cum ad agnitionem Dei ducunt? Viden' ut terror a socordia proveniat? Viden' ut e dementia reliquisque hominum erratis?

VERS. 28. *Quia juxta numerum civitatum tuarum erant dñi tui, Iuda, etc.*

Ilerūm aliud probrum, quod deorum opifices sint. Nec enim dicere potest quod paucissimi sint, aut quod longe distent. Nam secundum numerum urbium tuarum erant tibi dñi, Iuda.

VERS. 29. *Utquid loquimini ad me; omnes vos impie egistis, etc.*

Dici non potest quod hi quidem sic, hi vero non. Ut qui errores effugissent, cæteris essent solatio. Igitur nec digni sumus qui Deum invocemus, impie agentes: neque ut in adversis rebus preces ad illum fundamus, quando in tuto ipsum nescivimus. Dicit Dominus: Num ego hoc assero? Qui injurias passus est, qui ounnia novit.

VERS. 30. *Gladius devoravit prophetas vestros.*

Prophetas. At non decebat pueros, sed impostores, et hoc se fecisse affirmat : non simpliciter, nec morte communi, ne quis hoc naturae tribueret, sed ut intellegirent iram a Deo immissam.

Neque ex beneficiis benefactorum agnoscistis, neque afflicti ab impietate desitistis. Ego vero et erroris autores neci tradidi. *Gladius enim, inquit, devoravit.* Quosdam etenim Elias propheta, quosdam Iehu rex, et Josias rex pius necavit.

VERS. 31. *Nunquid solitudo factus sum Israeli?*

Nunquid solitudo, etc. Hoc est, infructuosus, si enim infructuosus illis esset, recedendum illis erat. Sed etiam ob hoc, non est enim mercenario sensu Deo serviendum.

VERS. 32. *Nunquid obliviiscetur sponsa ornamenti sui? etc.* *Populus autem meus, etc.*

Considera denuo submissum sermonem.

Quod anxie quærebant homines gloriam. Non est quod dicant : Fruebamur quidem bonis, sed in honori eramus. Veluti sponsæ ornamentum ; sic et ego populo, ut difficile esset obliviisci.

Hoc est, quæ ad ornatum faciunt, homines cupiunt. Et sponsa quidem ornatu gaudet; inde enim formosa apparet ; virgo vero pectoralem amat fasciam ut decoram : populus cum et ornatum, et decorum, gloriamque non vulgarem a me consecutus fuerit : ornatum et decorum vocal præcepta legalia per quæ legitime videntur cæteris abundantiores præceptis, ab omni injuria nequitiaque alieni ; moderationem quoque humilitatemque edocti, gloriam vero quod ex Dei auxilio omnes succumberent, et mirarentur Dei sollicitudinem erga illos. Tantis igitur affecti a me beneficiis facti sunt immemores.

VERS. 33. *Quod adhuc bonum adinvenies in viis tuis ad quærendam dilectionem?*

Hoc est, quid feceris, et peccata tua delere poteris, teque puram ostendes, ut amore meo digna officiaris. *Non sic.* Hoc est, neque si multa præstis D multitudinem iniquitatum abluere poteris.

VERS. 34. *Sed et tu malignata es polluendo vias tuas.*

Id est, hoc tibi sicut studium quasi enimenti, et curanti ut immunda fieres. Hoc animo fecisti omnia. Hoc igitur erat illi studium. Quid tale tu de ipsa ? Quanquam relictis cæteris omnibus ? vide quid ponat ; in manibus tuis inventi sunt sanguines animalium innocentium.

Non in fossis inveni eos.

Hoc et Ezechiel ait : *Hoc tuam omnem superat nequitiam, quod filios mactarent, et naturam libi*

A *Mάχαιρα κατέφαγε τοὺς προφήτας ὑμῶν.*

Toὺς προφήτας. Ἄλλ' οὐκ ἔδει τὰ παιδία, ἀλλὰ τοὺς ἀπαύγαντας, καὶ τοῦτο ἐποίησε, φησι, καὶ οὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ κοινῷ θανάτῳ. ἵνα μὴ τις τῇ φύσει τοῦτο λογίσηται, ἀλλ᾽ ἵνα μάθωσιν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ γέγονεν ἡ δργή.

Οὗτοι εὐεργετούμενοι, τὸν εὐεργέτην ἐπέγνωτε, οὗτοι παιδευόμενοι τῆς ἀσεβείας ἀπέστητε. Ἔγὼ δὲ καὶ τοὺς αἰτίους τῆς πλάνης σφαγῇ παραδέδωκα. *Mάχαιρα, γάρ, φησι, κατέφαγε.* Τοὺς μὲν γάρ, Ἡλίας ὁ προφήτης, τοὺς δὲ Ἰησοῦς βασιλεὺς, τοὺς δὲ Ἰωάννας ὁ εὐεσθῆς βασιλεὺς σφαγῇ παραδέδωκεν.

Mή δρημος ἀγενήθητ τῷ Ισραὴλ;

Mή δρημος, τούτους μὴ ἀκαρπος. Εἰ γάρ ἀκαρπος, ἀναχωρῆσαι αὐτοὺς ἐχρῆν. Οὐδὲ οὕτω μὲν οὖν, οὐ γάρ μισθῷ δουλεύειν δεῖ τῷ Θεῷ.

B *Μή ἐπιλήσται νύμφῃ τὸν κόσμον αὐτῆς ; Οἱ δὲ λαδὶς μον.*

Ὕρα πάλιν ψειμένον τὸν λόγον.

Οἱ μάλιστα ἐξήτουν δινθρωποι, τὴν δόξαν, οὐκέστιν εἰπεῖν, διτὸς Ἀγαθῶν μὲν ἀπελαύομεν, ἐν ἀτιμᾳ δὲ ἥμεν. Οὐσπερ τῇ νύμφῃ κόσμος, κάγὼ τῷ λαῷ, ὃστε δύσκολον ἦν τὸ ἐπιλαβέσθαι.

C *Τούτους, τὰ πρὸς εὐκοσμίαν διώκουσιν δινθρωποι.* Καὶ νύμφη μὲν ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, ὡς ὥραιζομένη ἐξ αὐτοῦ, παρθένος δὲ τῆς στηθοδεσμίδος ἀντέχεται, ὡς εὐπρέπειαν ἔχουσης δὲ λαδὸς, καὶ κόσμον, καὶ εὐπρέπειαν ἐσχηκώς παρ' ἐμοῦ, καὶ δόξης οὐ τῆς τυχούσης ἀπολαύσας, κόσμον μὲν καὶ εὐπρέπειαν καλέσας τῶν νομίμων τὴν διάταξιν, καθ' ἣν νομίμως τῶν λοιπῶν διλλων φαίνονται ἐν διατάγμασιν δύτες, πάσσος μὲν πλεονεξίας καὶ κακίας ἀλλότροι τογχάνοντες, ἥμερτητα καὶ φιλανθρωπίαν παιδεύομενοι, δόξαν δὲ ὡς ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας πάντων ὑποκυπτόντων, καὶ θαυμαζόντων τὴν εἰς αὐτοὺς κηδεμονίαν τοῦ Θεοῦ, τοσούτων τοίνυν ἀπολαύσαντες παρ' ἐμοῦ, λήθην τῶν ἐμῶν εὐεργεσιῶν ἐποιοῦντο.

Τι ἔτι καλὸν ἐπιτηδεύσεις ἐν ταῖς ὁδοῖς σου τοῦ ζητήσαι ἀγάπησιν;

D *Τούτους, πόσα ποιήσασα δυνήσῃ ἐξαλεῖψαι τὰ ἀμαρτήματά σου, καὶ δεῖξαι αὐτὴν καθαρὸν, ὃστε τῆς παρ' ἐμοῦ ἀγάπης ἀξιωθῆναι. Οὐχ οὕτως, τούτους, οὐδὲ πολλὰ ποιήσασα, δύνη ἐκπλύναις τῶν ἀμαρτημάτων τὸ πλῆθος.*

Ἄλλὰ καὶ σὺ ἐπονηρεύσω τοῦ μιᾶναι τὰς δόδους σου.

Τούτους, σπουδὴν ἔθου ταύτην, ὃσπερ φιλονεύοντας καὶ ἐπιτηδεύσασα ἀκάθαρτος γενέσθαι, οὕτω πάντα πεποίκηας. Αὕτη τοίνυν σπουδὴν ἔσχε τοιαύτην, τέ τοισύντον σὺ περὶ αὐτῆς; Καίτον πάντα τὰ διλλὰ παραπίπων, δρα ποιὸν τίθησιν, ἐν χεροῖ σου εὑρέθη αἴματα φυχῶν ἀθώων.

Οὐκ ἐν διορύμασιν εὑρον αὐτούς.

Τοῦτο καὶ Ἱεζεκιὴλ φησι, Τοῦτο ὑπὲρ κάσαρ τὴν πονηριῶν σου, διτὸς υἱοὺς διθυορ, καὶ τὴν φύ-

σιν ἔξεπολέμωσαν πρὸς ἐαυτούς. Οὐδὲν οὐδέπω Αἰνιμικαν redderent²⁵. Νεκ dico, quod dæmonibus, λέγω, ὅτι δαιμοσιν, ἀλλ' ὅτι μηδὲν ἔχοντες ἔγκαλειν, καὶ τὸ δεινὸν οὐδὲ λάθρα, οὐδὲ νόμῳ ληστεῖας, ἀλλὰ τρόπῳ εὔσεβειας ἐδράτο τὰ δεινὰ, ἐπὶ προσχήματι ἄγιαστειας μιαιφονίαι ἐτελοῦντο [Ἄλλ. ἐτολμῶντο].

Kαὶ εἶπας ἀθώσς εἰμι.

Τὸ δάνασσυντον τὸ περὶ τὰ ἀμαρτήματα, διὰ μάλιστα τοῦ Θεοῦ τὴν δργὴν ἔκκαίσεν δύναται, τὸ μηδὲ ἐπιγιώσκειν τὰ ἐαυτῶν πλημμελήματα.

'Αλλὰ ἀποστραφήτω σὸν θυμὸν αὐτοῦ ἀπ' ἁμοῦν.

Τί λέγεις, μάτην δργίζομαι ή εἰκῇ χαλεπαίνω; Οὐκοῦν ἀπολογοῦμαι ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, ὅτι κατεφρόνησας σφόδρα.

Ίδον ἡτὸν κρίτομαι πρὸς σὲ ἐν τῷ λέγειν σε· Οὐχὶ ἡμαρτον;

'Ος εἰ μὴ τοῦτο προσέθηκας, οὐκ ἀν ἔκριθην· Βέρζες ὅτι τοῦτο ἐστι τὸ ποιῶν με καταδικάζειν [καταψήφιεν] σε, καὶ καταφρονεῖν σου; σὺ με κατέστησας εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην, σὺ τῆς δίκης αἵτιος γέγονας, σὺ τὴν κατηγορίαν ταύτην χρίνεις, ίνα ἀπολογήσωμαι ὑπὲρ ἐμαυτοῦ τοὺς μακροὺς τούτους ἀποτείνεις [ἀποτείνω] λόγους, καὶ οὐκ εἴπεις, Κατηγορῶ σου· ἀλλὰ, Κρίνομαι πρὸς σὲ, ἐμαυτοῦ προίσταμαι, ἐμαυτῷ συνδικῶ, ὥστε οὐδὲ ἀν ἔκριθην, οὐ μόνον οὐκ ἀν κατηγόρησα, εἰ μὴ τοῦτο ἔλεγες, ἐπειδὴ με ὑπεύθυνον ἐγκλήματι βούλεις ποιῆσαι.

Ότι κατεφρόνησας τοῦ δευτερῶσαι τὰς ὁδούς σου.

Οὐδὲ ἐπὶ τοῖς πρώτοις [Ἄλλ. προτέροις] σε εὐθύνων νῦν ἀμαρτήμασι, τοῖς αὐτοῖς ἐπέθου πάλιν. Καὶ οὐδὲ τοῦτο ἔγκλημα ἀν ἔθεμην, εἰ μὴ πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐπεχείρεις, οὐκ ἐκ τοῦ νικᾶσθαι πάθεσι, ἀλλ' ἐκ τοῦ φράσθυμεν. Όρδες ὅτι οὐ τοῦτο ἐστι τὸ παρεξύνον τὸν Θεόν τὸ ἀμαρτάνειν, ἀλλὰ τὸ τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν, καὶ καταφρονοῦντας μὴ ἐπιστρέψεθαι, ἐπεὶ καὶ ἡμᾶς τοῦτο πάλιν παρεκύνειν εἴωθε.

Καὶ ἀπὸ Αἰγύπτου καταισχυνθήσῃ καθὼς καθηγήσυται Ἀσσούρ.

"Ητοι ἀγνωμονήσαντων ἐκείνων, ἤτοι ἀσθενῶν ἀποδειχθέντων, καὶ τοῦ Πέρσου κρατήσαντος.

Οὐ τῆς τῶν Αἰγυπτίων ή Ἀσσυρίων ἀγνωμονήσυνς, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἔγκαταλείψεων τὸ πᾶν γέγονε, τουτέστι τὰ ἀγαθά σου τὴν προσδοκίαν σου ἀπώστατο. 'Η ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς [αὐτοῖς] Αἰγύπτιοι ἡσαν· ἀπώστατο αὐτὴν ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ εὐδώδιθ. Διατέλει; Ήτοι οὐκ ἐπ' ἀσφαλειαν ἡλπισαν, Ἐπικυτάρτος ἀνθρωπος ὁ ἐλπιζων ἐξ ἀνθρωπον. 'Ορδες πῶς τὰ πάντα ποιεῖ εἰς ἀνάγκην καθιστάς αὐτοὺς τοῦ ἐλπίσαις ἐπ' αὐτὸν· οἱ δὲ οὐ προσείχον, οὐδὲ ἐπεισθησαν.

Καὶ αἱ χειρές σου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου.

Οὗτος γάρ τῶν πενθούντων ὁ τρόπος ἐστιν, ὅταν ἀνήνυτα θρηνῶσιν.

"Μετεπέρ πάλαι φησί, τὸν Ἀσσύριον ἐπικαλεσά- μενοι, ὃς Ἀχας φαίνεται πεποιηκώς, τέλος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀσσύριον τὰ δεινὰ πάντα πεπόνθατε· οὐ γάρ μόνον εἴλε τὰς δέκα φυλὰς, ἀλλὰ πολλὰς πόλεις τῆς Ιουδαίας. Τὰ αὐτὰ, φησί, πείσῃ καὶ παρ' Αἰγυ-

A inimicam redderent²⁵. Nec dico, quod dæmonibus, sed cum nihil haberent de quo quereretur. Quodque gravius est, quod non clanculum, nec prædonum more, sed pietatis specie crudelia hæc patrabantur sub prætextu sanctitatis homicidia siebant.

VERS. 35. Et dixisti : Innocens sum.

Est in perpetrandis peccatis impudentia, qua Dei iram maxime potest irritare, non agnoscere commissa crimina.

Sed avertatur furor ejus a me.

Quid ais? sine causa irascor et ægre fero? Igitur rationem reddo, quod nimium contempsisti.

Ecce ego iudicio contendam tecum, in dicendo te: Non peccavi.

B Hoc si non addidisses, nequaquam iudicium subiisse. Vides cur ego te accusem, et condemnem? tu me ad hoc impulisti, tu iudicii causa, tu accusatio- nis hujus iudex, ut me defendam sermones hos protrahbo longos, et non dixit: Accuso te, sed, iudicio contendō tecum, causam meam ago: mihi ipsi patrocinor. Ita nec iudicio contenderem, ne dum accusarem, ni tu hoc dixisses: quandoquidem vis me reuin criminis esse.

VERS. 36. Quia contempsisti valde iterando vias tuas.

C Nec de delictis prioribus te nunc accuso, eadem iterum cœpisti committere. Nec hoc tribuerem criminī, ni denuo iisdem dares operam, non quod affectibus animi vincereris, sed præ desidia. Vides, non ideo irritari Deum quod peccet, sed quod in eadem quis relabatur, et aspernando non convertatur? Quippe et nos hoc irritare solet.

D Et ab Ægyptio confunderis, sicut confusa es ab Assur.

Vel illis inique se gerentibus, vel quod illi fuerint inferiores viribus, et Persa devicerit.

Non ex iniquo Ægyptiorum, vel Assyriorum animo, sed ex Deo deserente totum provenit. Hoc est bonis tuis exspectatione tua te deturbavit. Spem ejus Ægyptii erant, hanc detrusit Deus, nec felix consecutus est finis. Propter quid? quia spes non in tuto collocata erat: Maledictus homo qui confidit in hominem²⁶. Vides ut agat omnia quo illos adigit, ut sic in eo spem reponant. At illi non animum induxerunt, nec obtemperarunt.

Et manus tuæ super caput tuum.

Hic enim est ejulantium nos, cum rem desperatam plangunt.

Ut olim ait, Assyrio advocate, hoc enim Achaz²⁷ fecisse dicitur, tandem ab ipso mala omnia perpessi estis; nec enim tantum decem tribus cepit, sed et multis Judææ urbes. Similia dicit et ab Ægyptiis perferes. Quasi diceret: Spes quam super Ægyptiis

²⁵ Ezech. xvi, 20. ²⁶ Jerem. xvii, 5. ²⁷ IV, Reg. xvi, 7.

fundasti, nihil tibi proderit; æque enim sibi respon-
dent impudentia et Iniquitas.

CAP. III.

VERS. 1. Si dimiserit vir uxorem suam.

Quid sibi vult hoc exemplum? Illud unum, et maximum: nam quod vir non tolerat, hoc ego sustinui: transeuntibus vobis ad alios viros, iterum vocabam, iterum in matrimonium admittebam. Quanquam ibi a viro repudium, ipso odio habente, hic autem non a viro, sed ab uxore: ita ut exemplum non æque se habeat: nec enim ipse eam dimiserat, sed ea illum dereliquerat.

Tu autem fornicata es in pastoribus multis... dicit Dominus.

Dicit. Ad inferiora, non ad superiora referendum, hoc est, dicit Dominus ad vos. Datam autem a Moysi legem proposuit. Uxor quæ viro non placet, si. dimittatur, et deinde nubat alteri, et rursus invisa ab illo quoque discesserit, non est in potestate primi viri eam recipere. Hæc itaque lex, ait, de his, qui nupserunt est lata, tu vero sæpius, ait, a me propter iniquitates repudiata, et externos advocans, id est Assyrios, et Egyptios, pastores enim semper reges vocal, cum calamitatibus vexareris ad me iterum confugisti, tibi que præstisti meum auxilium. Quidam item sic exposuerunt. Quod impudenter delinquens ad meam domum accedis, nec æmularis mulieres, quæ ad eos, qui illas dimiserant, reverti erubescunt. Omnis sane mulier a viro ejecta, aliique copulata ad prium virum regredi non potest, lege hoc prohibente; tu vero me, qui tibi legitime conjunctus sum, dimisso, multis te dæmonibus impuris copulasti, quorum noxæ cum sensu tacta esses, ad me regressa es, et ego non ejiciebam, et si non ex animo me hæc effari putas, leva oculos tuos in directum, et vide ubi non permisisti es.

et ðè νομίζεις οὐχ ἀπλῶς με ταῦτα λέγειν, ἔφον τοὺς φύρης.

VERS. 2. Leva oculos tuos in directum et vide.

Vide, ipsam priorum delictorum testem adducit: ipsam sui accusatricem facit, iterum claimabit, ait, omnis via accusat. Vide ubi te non inquinaveris, cernis, ut ream manifestius convincat tuncque inferat pœniam?

In viis sedebas.

Hic vehemens peccandi studium indicare vult: quod maximo voluntatis impetu ea operaretur.

Et polluisti terram in fornicationibus tuis.

Atqui ex delictis nunquam terra polluetur, sed ut pondus rei adjungat, hoc dicit.

* Ubi non fueris permisita; in viis sedebas, etc.

Pro polluta es. Sed et tunc quoque impia eras, tamen adventans ad templum honorem erga me dis-

A τίων ἵνα εἰπή. Εἰς ἀνδρέων σοι ἔσται ἡ ἐλπὶς των Αἰγυπτίων ἐν τῷ λέγειν σε, κατάληλος γάρ ἡ ἀναδεῖα τῇ παρανομῇ.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

'Ἐὰν ἔξαποστείῃ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.

Τί βούλεται τὸ ὑπόδειγμα; Ἐν πρῶτον, καὶ μέγα, διτὶ Ὅπερ ἀνὴρ οὐκ ἀνέχεται, τοῦτο ἡνεσχόμην ἐγώ, γιγνομένοις ὅμιν ἀνδράσιν ἑτέροις, πάλιν ἔκάλουν, πάλιν ἐδεχόμην. Καίτοι ἐκεῖ τοῦ ἀνδρός ἔστιν ἡ ἀποστολή, αὐτοῦ μισουντος, ἐνταῦθα δὲ οὐχὶ τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ τῆς γνωνικὸς, ὥστε οὐδὲ ίσον τὸ ὑπόδειγμα οὐ γάρ αὐτὸς αὐτὴν ἔξαπέστειλεν, ἀλλ' αὐτὴ αὐτὸν ἐγκατέλιπεν.

B Καὶ σὺ ἔξεπόρευοντας ἐν ποιμέσι πολλοῖς...

Λέγει Κύριος.

Τὸ λέγει, Οὐ πρὸς τὸ ἄνω ἀναγνωστέον ἀλλὰ πρὸς τὸ κάτω, τουτέστι, λέγει Κύριος πρὸς ὑμᾶς. Τέθεικε δὲ τὸν παρὰ Μωσέως τεθέντα λόγον, ἐδὲ ἡ μῆ καθ' ἡδονὴν οὖσα γυνὴ ἀπολυθεῖται τοῦ ἀνδρὸς, εἰτα γενήσεται ἑτέρω, καὶ μισθεῖσα αὐτὸς κάκεινον ἀναχωρήσει, μή ἔξειναι τῷ προτέρῳ λαμβάνειν αὐτὴν. Οὗτος μὲν οὖν, φησὶν, δι νόμος ἐπὶ τῶν γεγραμμένων κείται: σὺ δὲ πολλάκις, φησὶν, ἀποτεμφθεῖσα παρ' ἐμοῦ διὰ τὰς παρανομίας, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἐπιβοωμένη, τουτέστιν Ἀσσυρίους, καὶ Αἰγυπτίους: ποιμένας γάρ δεὶ τοὺς βασιλεῖς λέγει, ἐν συμφοραῖς ἔξεταζομένη πάλαι [πάλιν] κατέψυγες ἐπ' ἐμὲ, καὶ παρεῖχον τὴν παρ' ἐμαυτοῦ ροπήν. Τινὲς δὲ, διτὶ ἀναισχύντως παρανομοῦντα [παρανομοῦσα] ἔρχη εἰς τὸν οἶκον τὸν ἐμὸν, οὐδὲ τὰς γυναῖκας μιμουμένη, αἱ αἰδοῦνται ὑποστρέψαι πρὸς τοὺς ἡδη τῶν ἀνδρῶν ἔξαποστείλανται. Πάσα μὲν γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀφισταμένη, καὶ ἑτέρῳ συναπτομένη πρὸς τὸν ἀνδρα τὸν ἑτερον ἐπανελθεῖν οὐ δύναται, τοῦ νόμου τοῦτο κωλύοντος ἐμὲ δὲ σὺ τὸν κατὰ νόμον σοι συναφθέντα καταλιποῦσα πολλοῖς συνήφθης δαμοσιν ἀνοσοῖς, εἴτα πάλιν αἰσθησιν δεχομένη τῆς βλάβης πρὸς ἐμὲ ἐπανῆσεις, ἐγὼ δὲ οὐκ ἀπωθούμην, οὐφθαλμούς σου εἰς εὐθεῖαν, καὶ ίδε ποῦ οὐχὶ ἔξεψης.

C Τροπο τοὺς διφθαλμούς σου εἰς εὐθεῖαν, καὶ ίδε.

D Ορα, αὐτὴν μάρτυρα καλεῖται οικείων ἀμαρτημάτων, αὐτὴν ποιεῖται κατήγορον· πάλιν ἐδόσα, φησι, πᾶσα δόδις κατηγορεῖ· ίδε ποῦ οὐχὶ ἔξεψύρης, ὁρᾶς πῶς ποιεῖται σαφεστέρας τὰς ἀποδείξεις, καὶ τότε ἐπάγει τὴν δίκην;

*Ἐπὶ ταῖς δόδοῖς ἔκάθισας.

Ἐνταῦθα βούλεται δεῖξαι τὴν πολλὴν περὶ τὰ ἀμαρτήματα σπουδὴν, διτὶ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ταῦτα εἰργάζετο.

Kαὶ ἔμλαρας τὴν γῆν ἐν ταῖς πορείαις σου.

Καὶ μήποτε ἀμαρτημάτων οὐκ ἀν ποτε μιανθεῖη ἡ γῆ, ἀλλ' ὥστε ἐπάραι τὸ πρᾶγμα, λέγει.

Kαὶ ίδε ποῦ οὐχὶ ἔξεψύρης, ἐπὶ ταῖς δόδοῖς ἔκάθιστας.

*Ἀντὶ τοῦ ἐμιάρθης. Ἄλλ' ἡσένεις; μὲν καὶ τότε, δημως δὲ καθυπεκρίνου τὴν εἰς ἐμὲ τιμῆν τῇ εἰς τὸν

ναὸν ἀριέων· νῦν δὲ εἰς ἀπέραντον ἔχώρησας βυθὸν κακῶν, πάντα τόπον ἐμπλήσασα τῆς παρανομίας σου. Ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς ἐκάθισταις αὐτῆς, ὡσεὶ κορώνῃ ἐρήμου μέρη, τουτέστιν ὡς μεμονώητη κορώνῃ γέγονες παντὸς καλοῦ στερηθείσα· ὑπὸ πολλῶν τε ἐκθρῶν ἀλιχαλώτος γενομένη, καὶ διαφόρῳ θανάτῳ ληζομένη, καὶ ἔτι ἀντείχου τῆς κακίας.

Καὶ ἐσκες ποιμένας ποιλοὺς, δψις κύρης ἐγένετο σοι.

Οὐκ ἐμὲ Ἑλλαφας, ἀλλὰ σὺ Ἑλλάθης, σὺ τὰ δεινὰ πέπονθας, ποιμένων γάρ τὸ ποιμανεῖν ἔστιν, οὐδὲ ἐμποδίζειν.

Τὸ δεινὸν τοῦτο ἔστιν, δτι οὐδὲ ἐπελάθετο τῶν οἰκείων ἀμαρτημάτων, οὐτε μετὰ ἐπιεικείας ἡμάρτανεν.

Οὐχ ὡς οἰκότης με ἐκάλεσας καὶ πατέρα, καὶ ἀρχηγότ;

Ἄπὸ τῶν σῶν, ἀπὸ τῆς σῆς περὶ ἐμὲ διαθέσεως, ταῦτα λέγω, ἀπερ ἔστι διαθέσεως ὄντος, πατήρ, οἰκός, ἀρχηγός παρθενίας.

* Τουτέστιν, οὐ προσέσχες, δπως σε φύκειωσάμην ἐν τάξει σοι πατρὸς γενόμενος, καὶ ἀνδρὸς παρθένον ἀγομένου· οὐ ταύτας μοι τὰς τῆς οἰκείωσεως προσηγορίας ἔτιθεις.

Μὴ διαμερεῖ εἰς τὸν αἴωνα, κ. λ. τ.

Τουτέστιν, ἡ πορνεία σου, καὶ τὸ ἀτιμωρητὸν ταῦτα ποιεῖν. Τουτέστι μὴ ἐπιμένουσαῖς ταῖς κακοῖς, ἀτιμώρητος ἔστι, καὶ περιγενήσῃ τῶν πολεμίων ἡ εὐσεβεῖς τυγχάνουσα.

Ίδον ἐλάλησας.

Ὄρφες αὐτὴν ἀπὸ μελέτης ποιοῦσαν, καὶ ἀπὸ σκέψης.

Καὶ εἶπε Κύριος πρός με ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰωσήλου τοῦ βασιλέως.

Οὗτως εὐδόκιμος ἦν, οὗτως εὐσεβής· Οὐχ ἀπλῶς δ χρόνος προστίθεται, ἀλλὰ μείζον ἔγκλημα τοῖς Ιουδαίοις· δτι οὐδὲ δρχοντα ἔχοντες ἐπιμελούμενον αὐτῶν βελτίους ἔγένοντο, ἐντυγχάνει τῷ προφήτῃ δ Θεός, ἐπει καὶ ἡμεῖς δούλοις ἐντυγχάνομεν, ὅταν παρὰ τῶν ἐρωμένων καταφρονώμεθα.

Ἴδες δὲ ἐκοίησέ μοι ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ.

Καὶ μήν ἀπάθετε τὸ Θεοῦν ἀλλ' ὅμως ὡς ὑδρισμένος καὶ τρικημένος διαλέγεται. Ἡ κατοικία τοῦ Ἰσραὴλ οὐχ εἰς, οὐ δεύτερος, ἀλλὰ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ μήν οὗτος οὐχ εἶδεν, ἐκεῖνα γάρ πρὸ αὐτοῦ ἥσαν, ἀλλὰ τοῦτο ἔστιν ἀντὶ τοῦ, "Εμαθες.

* Δίκαιος γέγονεν δ Ἰωσήλος, καὶ πολλὴν σπουδὴν περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ Θεοῦ ἐποιήσατο, ὥστε καὶ τὸν λαὸν αὐτῷ ὑπηρετεῖσθαι· ἀλλ' ἐπειδὴ τινες ἥσαν, οὐ γνησίως μετιόντες τὴν εὐσέβειαν, ἐλέγχει αὐτοὺς δ προφήτης διὰ τούτων τῶν φρημάτων, καὶ τῇ παραθέσει τῶν δέκα φυλῶν παρανόμους τούτους δείκνυσιν, ἐπειδὴ ἀπῆσαν ἐκεῖνοι· ἐδούλευον γάρ ἐν Βαβυλῶνι.

Καὶ εἶπα, μετὰ τὸ πορεῦσαι αὐτὴν ταῦτα πάντα· Πρός με ἀράστρεψόντος. Καὶ οὐν ἀρέστρεψε.

Τὸν προφήτην διδάσκει τῆς τιμωρίας τὸ δίκαιον,

A simulabas. Nunc in immensum te projecisti malorum profundum, omni loco tuis iniuritatibus opredo. In viis tuis sedisti quasi cornix deserta. Hoc est, uti desolata cornix effecta es omni bono privata, multorumque captiva ditionem passa, varia morte deprædata, et tamen malitiam retinebas.

VERS. 3. Et habuisti pastores multos. Facies tua facta est meretricis.

Non mihi, sed tibi tulisti damna: mala sustinuisti, pastoris enim pascere, non impedire est.

Grave hoc est, quod proprios lapsus non pereperit, nec mediocria peccarit.

B VERS. 4. Nonne tanquam domum me vocasti, et patrem, et ducem?

Ex tuis, tuoque in me affectu hæc dico, quæ sunt affectus nomina, pater, vir, domus, virginitas dux.

* Huc est, non attendisti, ut te meam asciverim, loco patris tibi effectus, et viri, qui ducit virginem. Non has mihi amicitia appellaciones triduebas.

VERS. 5. Nunquid permanebit in perpetuum, etc.

Hoc est, fornicatio tua, et hæc impune patrare. Hoc est, si in malis non persisteras, ab omni eris punitione immunis, et si piam te gesseris, omnium hostium vires debellabis.

Ecce locuta es.

C Vides ipsam data opera prudentique animo hæc perpetrantem.

VERS. 6. Et dixit Dominus ad me in diebus Josiae regis.

Adeo laudabilis erat, adeo pius. Nec frustra mentio illa de tempore facta est: sed ut majori peccato obnoxiores Judæos ostenderet: quod nec cum principiū illos moderantem haberent, meliores effecti sunt, alloquitur Deus prophetam, quemadmodum et nos cum a dilectis negligimur, servos alloquimur.

Vidisti quæ fecit mihi domus Israel.

Et certe Deus passionibus non subjacet, tamen veluti contumelia et injuria affectus loquitur. Multitudo Israel, non unus, non alter, sed multitudo universa. Et profecto hic non viderat, præcesserant enim ista; sed hoc est possum perinde ac si diceret: Cognovisti.

Justus erat Josias, magnoque studio Dei cultum prosequebatur, ita ut et populus illi subserviret. Sed cum quidam essent non legitime pietatem collentes, eos propheta his verbis redarguit, et decem tribuum comparatione eos iniuriatatis reos ostendit, cum illi abessent, in Babylone enim serviebant.

VERS. 7. Et dixi postquam fornicata erat, hæc omnia: Ad me revertere. Et non est reversea.

Justam esse poenæ inflictionem prophetam Deus

edocet : *Abiit super omnem montem excelsum. Deinde suam bonitatem humanitatemque explicat : Et dixi, cum mæchata esset. Libens itaque volens mortem sibi consivit ; neque initio juxta leges, vitam instituens, nec post impietatem patratam conversa. Hinc Judæ tribus acrior vehementiorque accusatio. Et vidit prævaricationem. Cum perspexisset, ait, malitiā sororis suæ multamque propter eam inflictam, æmulatione malitiæ non abstinuit, sed illius inhæsit vestigiis.*

VERS. 9. *Et facta est in nihilum fornicatio ejus, etc.*

Nil se, ait, perversum patrare putabat, fornicationem autem idolorum cultum vocat ; reliquo enim Deo, qui eorum sponsus nominabatur, idola colebant, cædibusque terram implebant dæmonibus liberos sacrificantes. Et mæchata est cum lapide et ligno. Conspicuum fornicationis accusationem effecit.

VERS. 10. *Et in omnibus his non est reversa, sed in mendacio.*

Postquam enim tunc visi sunt meliores, propter hoc ait reversos esse in mendacio, mendacium enim hoc erat.

VERS. 11. *Et dixit Dominus ad me : Justificavit animam suam Israel præ prævaricatrice Juda.*

Non veluti justificatos laudat filios Israel, sed veluti minus, et primum peccantes ; hos autem improbat, quod non evaserint hac castigatione meliores.

Deinde pluribus monstrat, quod sororis impietatem non est detestata, cum internacionem ejus conspexisset ; et quod venia quadam potius decem tribus, quam Judæ, dignæ videbantur, quæ cum eorum ærumnas vidisset, a calamitatibus tamen causis non abhorruit. Quapropter et prophetæ, ut illis vaticinetur, imperatur.

VERS. 12. *Vade, et lege sermones istos contra aquilonem.*

Quid est hoc ? Num ad aquilonares partes civitatis ? et quid id petit ? quid ad absentes Israelitas sermonem dirigit ? vel hoc peragit ad aquilonares partes civitatis tanquam eos extimulans, pungensque ; omnia enim dicit eorum causa. Nos etiam vita functis beatitudinem tribuimus, viventes ad sanioris viæ cursum excitando, eosque celebramus stimulando, et absentium famam extollimus. Sic et Deus, ait, jubet sermones mitti, ut et hi, et illi probiores flant, sicut Paulus ait²⁸ : Si quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, et salvos faciam aliquos ex illis. Sic et Deus hos excitat eorum laudes celebrando. Nam quia pejores vobis hi sunt, vobis de reliquo verba facio. Neque enim propheta hic ad Persidem transiisse traditur, nec mittere mandat.

Vade, inquit, et lege sermones istos. Immensa sane Domini humanitas ; nam post ingentem in-

A Επορεύθη ἐκ τῶν δρός ψυχῆλόν. Είτα τὴν οἰκεῖαν ἀγαθότητα, καὶ φιλανθρωπίαν δείκνυσιν, Καὶ εἰπεις μετὰ τὸ πορεῦσαι. Ἐκοῦσα τοῖνυν τὸν δλεθρὸν ἐπεσπάσατο, μήτε ἀρχῆθεν τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἀστασαμένη, καὶ μετὰ τὴν ἀσέβειαν ἐπιστρέψαι μὴ βουληθεῖσα, ἐντεῦθεν αὖτε τῆς Ἰουδα φυλῆς τὴν κατηγορίαν. Καὶ εἶδε τὴν ἀσυρθεσταρ. Θεασαμένη, φησί, καὶ τὴν πονηρίαν τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς, καὶ τὴν διὰ ταύτην ἐπενεχθεῖσαν αὐτῇ τιμωρίαν, οὐκ ἔφυγε τῆς πονηρίας τὴν μίμησιν, ἀλλὰ τοῖς ἔκεινης ἥκολούθησεν ἔγνεσιν.

B Καὶ ἀγέρετο εἰς οὐθὲν ἡ πορεία αὐτῆς.

Οὐδὲν, φησί, παράνομον ποιεῖν ὑπελάμβανε, πορνείαν δὲ τὴν εἰδωλολατρείαν καλεῖ· καταλιπόντες γάρ τὸν Θεὸν, δις νυμφίος αὐτῶν ὠνομάζετο, τοὺς εἰδώλους ἐλάτρευον, καὶ ἐφονοκτόνουν τὴν γῆν θύοντες τὰ τέκνα αὐτῶν τοῖς δαίμοσι. Καὶ ἐμοίχευσε τὸ ξύλον καὶ τὸν Λίθον. Σαφῆ τὴν τῆς πορνείας κατηγορίαν εἰργάσατο.

C Καὶ ἐτὸ πᾶσι τούτοις οὐκ ἀπεστράψῃ, ἢλλα ἐξ ψεύσει.

Ἐπειδὴ γάρ τότε ἔδοξαν οἵναι βελτίους, διὰ τοῦτο φησίν, διτι ἐπεστράφησαν μὲν ἐπὶ ψεύδει· ψεῦδος γάρ ἦν τοῦτο.

Καὶ εἰπεις Κύριος πρὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς ἀσυρθεστον Ἰουδα.

Οὐχ ὡς δικαιωθέντας τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐπαινεῖ, ἀλλ' ὡς ἔλαττον ἀμάρτανοντας, καὶ πρώτους τούτους δὲ κακίζει διτι οὐ βελτίους ἐγένοντο ἐκ τούτου τοῦ σωφρονισμοῦ.

Είτα διὰ πλειστῶν διδάσκει, διτι οὐκ ἐδελύξατο τῆς ἀδελφῆς τὴν ἀσέβειαν, τὴν πανωλεθρίαν θεασαμένη, καὶ διτι μᾶλλον ἔχουσι τινὰ συγγνώμην αἱ δέκα φυλαὶ, ἡπερ ἡ τοῦ Ἰουδα φυλὴ. ἐπειδὴ τὰς συμφορὰς ἔκεινων ἐωραχύια, τὰ ἔτερα [αἰτια] τῶν συμφορῶν διετέλεσε δρῶσα. Οὐ δὴ χάριν ἔκεινοις προθεσπίσαι δι προφήτης παρακελεύεται.

Πορεύοντο, καὶ ἀνάγρωθι τοὺς λόγους τούτους πρὸς βορρᾶ.

Τι ποτε τοῦτο ἔστιν ; Ἄρα πρὸς τὰ βόρεια μέρη τῆς πόλεως ; καὶ τι τοῦτο βούλεται ; τι δὲ τοῖς μὴ παροῦσι διαλέγεται Ἰσραὴλίταις ; ἢ τοῦτο ποιεῖ πρὸς τὰ βόρεια μέρη τῆς πόλεως, ὥσπερ τούτους παροξύνων, καὶ κνίζωντας τὸ γάρ πᾶν διὰ τούτους, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς καὶ τοὺς τελευτῶντας μακαρίζομεν τοὺς ζῶντας ποιοῦντες βελτίους, καὶ ὑμνοῦμεν κνίζοντες, καὶ ἀπόντας ἐπαινοῦμεν. Οὕτω καὶ δὲ Θεὸς, φησί, κελεύει πεμφθῆναι τοὺς λόγους, ὥστε καὶ τούτους βελτίους γενέσθαι κάκείνους, ὥσπερ δὲ Παῦλος φησίν. Εἴ πως παραζήλωσα μον τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς δὲ αὐτῶν. Οὕτω καὶ δὲ Θεὸς τούτους διεγέρει, ἔκεινους ἐπαινῶν. Ἐπειδὴ γάρ χείρους ὑμῶν οὗτοι εἰσ λοιπὸν, ὑμὲν διαλέγοματι. Οὐ γάρ δὴ Ιστορεῖται δι προφήτης οὗτος ἀπελθὼν εἰς Περσίδα, οὐδὲ πέμψαι κελεύει.

Πορεύοντο γάρ, φησίν, καὶ ἀνάγρωθι τοὺς λόγους. Ἀμέτρητος δὲ τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπία, μετὰ γάρ

²⁸ Rom. 11, 14.

τὴν πολλὴν παραγομένην μόνην ἐπιζητεῖ μεταμέλειαν, Α quicquid solam poenitentiam efflagitat, modumque illius docet.

'Αποστράφθη πρὸς με, καὶ κατοικία Ἰσραὴλ.

Τοῦτο ζητεῖ μόνον ὁ Θεὸς, ἵνα κανὸν ἐπιγνῶμεν ὑμῶν τὰ δικαιήματα· τί μέγα ἀπαιτεῖ; ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, ἵνα γνῶμεν δτι ἀφίεται, δτι φιλάνθρωπός εστιν.

Πλὴν γρῶθι μὲν ἀδικίας σου, δτι εἰς Κύριον, κ. τ. λ.

"Ορα τὸ ἀκάθεκτον, δέξεσθας, οὐδὲ ἀπλῶς· Ἡ γάρ κώμη προέτρεπεν εἰς ἀσέβειαν. Οὐκ ἔνι εἰπεῖν οὐδὲ τοῦτο, ἔδει διαχρίναι, τίνι κεχρῆσθαι ἔχρην. Πᾶν ξύλον εἰς ἀσέβειαν προβάκει. Εἰς δὲ ἀλιστρίους, τοὺς δαίμονας, φησί. Καὶ οὐκ ἔνι εἰπεῖν, δτι οὐ παρήνουν, οὐδὲ συνεδούλευον, ἀλλ' ἐμοῦ παραινοῦντος ταῦτα ἐποίησας, τῆς δὲ φωνῆς μου οὐκ ἤκουσας, ἀλλὰ τοῖς ἀφωνοτάτοις προσέσχες.

'Αρχὴ γάρ ὑγείας, αἱσθησίς ἀρβωστίας, καὶ δέξεσθας τὰς δδούς σου. Τὸν Θεὸν, καὶ Κύριον, καὶ ποιητὴν, καὶ εὑεργέτην καταλιποῦσα ἀλλοτρίοις συνήψθης. Τίνες δὲ οὖτοι; ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλισθώνους, ἔδειξε τῆς πλάνης τὸ ἀκερδές, δικαρπα γάρ τὰ θεοποιηθέντα φυτά. Τῆς δὲ φωνῆς μου οὐχ ὑπήκουσας, νομοθετῶν γάρ εἰπεν· Οὐκ ἔσορται σοι θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ.

'Επιστράφητε υἱοὶ ἀφεστηκότες, λέγει Κύριος, διότι ἔτώ κατακυριεύσω ὑμῶν.

"Ορα μετὰ τὴν κατηγορίαν πάλιν παραλνεσιν, καὶ συμβουλήν, εἰ τούτην ἀφεστηκότες εἰσὶ, τί καλεῖς; Διότι ἔτώ κατακυριεύσω ὑμῶν, ὥσπερ ἀνάγκην τῆς ἐπιστροφῆς, φησίν. "Ωστερ ἀν εἰ τις πρὸς οἰκέτην λέγει, Ἐμοὶ δουλεῦσαι ἔχεις, τίνος ἔνεκεν ἀπεπήδησας, τὴν κατοίκησιν κυρίαν λέγει.

Καὶ λήψομαι ὑμᾶς ἔτρα ἐκ πόλεως, καὶ δύο ἔκκατοις.

"Ἐλαττον τὸ σωζόμενον, τοῦτο καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ γίνεται κρίσει, ἐλάχιστοι οἱ σωζόμενοι.

'Εγώ κατακυριεύσω ὑμῶν.

"Τουτέστι, Κύριος ὁν πάντων, καὶ τοὺς ἡδη ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθέντας δυνήσομαι ἀναγαγεῖν οὐδένα ὑπολιπόμενος.

Καὶ δῶσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου.

Αὗτη δυτικὴ εὐεργεσία τὸ, ποιμένων τυγχάνειν ἀγαθῶν, ὥσπερ οὖν καὶ τούγαντίον τιμωρία μεγίστη, πολλῆς γάρ δεῖται ἐπιστήμης ὁ ποιμήν· εἰ γάρ ὁ σωματίκος ποιμήν πάντα ἀν ἐπέσχε, πολλῷ μᾶλλον ὁ πνευματικός, δυτικὸς ἀνδρεῖας χρείας πολλῷ μᾶλλον, ή ἔκεινῳ, ἵνα θῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων.

Καὶ θέται, δὰν πληθυνθῆτε.

"Ἐπειδὴ γάρ αὐτοὺς ἐλύπει τὸ, ἵνα ἐκ πόλεως, καὶ δύο ἐκ πατριδές, ἐπήγαγεν, "Οτι πληθύνεσθε. Μείζονα ἔχει τὴν ἡδονὴν, μετὰ τὸ ἐπανελθόντες [ἐπανελθεῖν] πολλοὺς οἶκοι γενέσθαι; ή ἔξ αρχῆς μετὰ πλήθους ἐπανελθεῖν.

²⁰ Exod. xx, 3.

B

Revertete ad me', domus Israel, etc.

Hoc poscit solummodo Deus, ut saltem errata nostra agnoscamus. Quid magnum requirit? pro vobis ipsis ut cognoscamus, quod remittit, quod hominum amator est.

VERS. 13. Verumtamen scito injustitiam tuam, quoniam ad Dominum, etc.

Vide libidinem effusam, dispersisti; neque id simpliciter: vicus enim ad impietatem hortabatur. Neque hoc dici potest; discernendum erat, quo esset utendum. Omne lignum ad impietatem propositum erat; ad alienos autem, dæmones intelligit. Nec dici potest quod non adhortarer, nec consilia tibi dare; sed me cohortante hæc fecisti, vocem vero meam non audisti, sed voce penitus destitutis adhæsisti.

Cognitio infirmitatis est sanitatis principium, et effudisti vias tuas. Deo, Domino, opifice, et benefactore relicto, alienis copulata es. Qui vero sunt hi? sub omni ligno frondoso, ostendit erroris nullum commodum: infructuosas enim pro diis habitæ arboreas. Et vocem meam non audisti; lego enim statuerat: Non erunt tibi dii alieni præter me ²⁰.

VERS. 14. Convertimini, filii, qui recessistis, dici; Dominus: quia ego dominabor vestri, etc.

Vide post accusationem iterum adhortationem, et consilium. Si igitur recesserunt: quid vocas? Quoniam ego dominabor vestri, ait, fere necessitatem conversionis, æque ac si quis ad servum dicaret: Mihi servire debes, cur aufugisti? inhabitatio nem dominatum vocat.

Et assumam vos et unum de civitate, et duos de cognitione, etc.

Minor pars salva sit, hoc etiam erit in futuro iudicio: Paucissimi qui salvantur.

Et ego dominabor vestri.

"Hoc est cum sim omnium Dominus, et jam ab hostibus captos relicto nullo reducere potero.

VERS. 15. Et dabo vobis pastores juxta cor meum.

D Hoc vere beneficium est, bonos sortiri pastores, sicut et oppositum pœna est maxima: multa enim scientia debet esse prædictus pastor; nam si corporalis pastor omnia perfert, multo magis spiritualis, cum sane huic major sit fortitudinis necessitas quam illi ut ponat animam suam pro ovibus.

VERS. 16. Et erit, si multiplicati eritis.

Nam quia ægre illud ferebant, uniuersum de civitate, et duos de cognitione, adjunxit, Si multiplicati eritis. Majoris letitiae est reversos domi multiplicari, quam initio regredi multiplicatos.

Iu diebus illis non dicent ultra.

Obscurum hoc mihi videtur. Quidam enim asserunt, quod non erunt timenda; quidam, quod lege non indigebunt, sicut cum dicit: *Et dabo vobis cor novum et auferam cor lapideum*⁴⁰, hoc est, spiritus vobis aderit: loco omnium hic docebit, et dux erit vobis, nec nominabitur.

Non ascendet: arca nempe. Neque nominabitur, in ipsa, hoc est lex. Neque vobisabitur adhuc, hoc est, neque portabitur. Nec fiet ultra: hoc est, ut antea, cum eam portantes ubique sacerdotes deferrent tollentes. Quasi diceret: Gloriosorem vobis pœnitentibus e Babylone regressum egressu Aegyptiaco præstabo.

VERS. 17. *Et congregabuntur omnes gentes ad eam, et non ambulabunt ultra, etc.*

Non belli lege, sed pietate ipsos vocante, vel ut cives, deplorent veluti impios, cum exteri pii permaneant. Vel hoc ait, quod nomen ejus validum sit ad eos congregandos. Vel quod ad pietatem, et non simpliciter vita cum virtute erit.

Et non ambulabunt ultra post cogitationes cordis sui pessimi.

Vita vero si optima exstiterit, de futuris quoque bene nobis fidendum, neque timendum. Nam causa morbi tollitur. Si quis in nomine Dei congregatur post desideria cordis sui flagitosi non ambulat.

* In animo scilicet genuinam pietatem habebunt, ita ut vel solo ipsis urbis aspectu Deum videant. Possimus etiam hoc et de temporibus Christi expondere, nam tunc legali cultu non indigebimus.

VERS. 18. *In diebus illis convenient domus Iuda ad domum Israel, et venient simul, etc.*

Bonorum caput concordia, charitas, quoniam et hinc malorum origo effluxit. Et considera, ut non alio posuerit ordine. Non enim dixit: Domus Iuda ad domum Israel, sed quod majori admiratione dignum, qui primus freна excusserat, qui inimicitias primus suscepit, contumax, asper, ipse et concordiae auctor erit. Nec post regressum, sed una ante regressum redibunt. Vides, dilectissime, quot bona attulerit captivitas: immortales inimicitias dissuit, populos qui divulsi erant in unum collegit; consanguineos, et cives, qui bello inter se flagrabant, amicitia conjunxit: natura contra seipsam insanire visa est, gens a seipsa avulsa, violata sunt reipublice jura: et haec omnia tulit injustitia, haec omnia dissolvit, et penitus abrogavit captivitas.

Ab aquilone.

Vide ut sive digna res. Ab aquilone multo magis quam ab aliis regionibus. Deinde ipsis antiqua in memoriam revocat. *Quam in hereditatem dedi*

⁴⁰ *Ezech. xxxvi, 26.*

Er ταῖς ἡμέραις ἐκείναις οὐχ ἔροῦσιτε έτει.

Ἀσαφὲς εἶναι μοι τοῦτο δοκεῖ. Τινὲς μέν φασιν, διτούκησονται τοῦ νόμου, ὥσπερ δταν λέγη, Καρδιαὶ καιρή, καὶ ἐπαρῶ τὴν καρδιαὶ τὴν λιθινήν, τουτέστι, τὸ πνεῦμα ὑμὸν ἔσται, ἀντὶ πάντων αὐτὸ διδάξει, καὶ καθοδηγήσει ἡμᾶς, οὐδὲ δύομασθῆσεται.

* Οὐκ ἀραβήσεται, τουτέστιν ἡ κιβωτός. Οὐδὲ δύομασθῆσεται ἐν αὐτῇ, τουτέστιν δὲ νόμος. Οὐδὲ ἐπικεφαλήσεται ἔτι, τουτέστιν οὐδὲ βασταχθῆσεται. Καὶ οὐ ποιηθῆσεται ἔτι, τουτέστιν, ὡς ἡδη πρότερον, δτε μετῆγον αὐτὴν πανταχοῦ οἱ ιερεῖς βαστάζοντες. Ἰνα εἰπη· Ἐπιδεκωτέραν ὑμὶν μετανοοῦσιν τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἀνοδὸν παρέξω τῆς ἀπὸ Βαγύπου ἔξοδου.

Kai συναραχθήσονται πάντα τὰ διθη εἰς αὐτὴν, καὶ οὐ πορεύσονται ἔτει.

Οὐ νόμῳ πολέμου, ἀλλ' εὐσεβείας καλούστης αὐτοὺς, ἢ τοὺς πολίτας θρηνήσαι ὡς ἀσεδοῦντας, καὶ ἀλογενεῖς εὐσεβεῖς διαμειναται, Ἡ τοῦτο φησιν, ἔτι τὸ δύομα αὐτοῦ Ισχυρὸν συναγαγεῖν αὐτοὺς, ἢ δτι ἐπ' εὐσεβείᾳ, καὶ οὐχ ἀπλῶς.

Kai οὐ πορεύσονται ἔτι δπίσω τῶν ἱερθυμηδῶν τῆς καρδίας αὐτῶν.

Βίος ἐνάρετος ἔσται, ζωῆς δὲ οὖσης ἀρίστης, καὶ θαρρεῖν χρή περὶ τῶν μελλόντων, καὶ οὐχέτι φοβεῖσθαι. Ἡ γάρ αἰτία ἀναιρεῖται τοῦ νοσήματος. Εἰ τις τῷ δύοματι τοῦ Θεοῦ συνάγεται, οὐ πορεύεται δπίσω τῶν ἐνθυμημάτων τῆς καρδίας αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς.

* Τουτέστιν, ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἔξουσι τὸ γνήσιον τῆς εὐσεβείας, ὅστε καὶ αὐτὴν μόνην τὴν πόλιν ὁρῶντας, φαντάζεσθαι τὸν Θεόν. Δυνατὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κατρῶν τοῦ Χριστοῦ αὐτὸ δκλαβεῖν, ὡς οὐ δεομένων ἡμῶν τῆς νομικῆς λατρείας.

Ἐρ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συνελεύσονται δοίκοι τοῦ Ἰούδα ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἔξουσι εἰπὲ τὸ αὐτό.

Τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν ἡ δύονοια, ἡ ἀγάπη, ἐπειδὴ καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν κακῶν ἐντεῦθεν ἐγένετο. Καὶ δρα πῶς οὐκ ἄλλως αὐτὸ δέθεικεν. Οὐ γάρ εἰπεν Ὁ οἶκος Ἰούδα ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, ἀλλ' δ πολλῷ θαυμαστότερον ἦν, δ πρῶτος ἀφηνάσας, δ πρῶτος ἀρέας τῆς ἔχθρας, δ ἀπειθῆς, δ σκληρός, δ αὐτὸς ἀρέει καὶ δύονοις· καὶ οὐ μετά τὸν ἐπάνοδον, ἀλλ' δύον ἐπανήξουσι πρὸ τῆς ἐπανόδου. Ὁρέας, ἀγαπητή, δσα ἀγαθά πεποιηκεν ἡ αἰχμαλωσία. Ἐχθραν ἀθάνατον ἔλισε, δήμους ἀποσχισθέντας συνήγαγεν, συγγενεῖς, καὶ πολίτας ἐκπειτολεμωμένους κατήλαξεν, ἡ φύσις καθ' ἐσυτῆς ἐφάνη μανεῖσα, γένος διεσπάσθη, τὰ τῆς πολίτειας διηρέθη δίκαια, ταῦτα πάντα εἰργάσατο ἡ δύναμι, ταῦτα πάντα διέλυσε, καὶ ἡφάνισεν ἡ αἰχμαλωσία.

'Απὸ γῆς βορρᾶ.

* Ορα τὸ ἀξιόπιστον. Ἀπὸ βορρᾶ, πολλῷ μᾶλλον δτει ἀπὸ [ἢ ἀπὸ] τῶν ἄλλων χωρῶν· εἴτα καὶ ἀναμιμνήσκει αὐτοὺς παλαιῶν διηγημάτων. Ἡν κατεκλη-

συρόμησα τοὺς πατέρας αὐτῶν· ἐκείνο γάρ οἱ πατέρες εἰσιν αἱ πατέρες τοῦ πατέρου τούτου, καὶ τοιγάδε σύνθετος τοῦ πατέρου τούτου εἶναι πατέρας τούτων.

Τὸ γάρ θαυμαστὸν τοῦτο, τὸ πανταχοῦ τῆς γῆς σπαρέντας εἰς ἕνα τόπον συνελθεῖν.

Καὶ ἦτορ Γέροντος, Κύριος δὲ τάξις σε εἰς τέκνα.

Ορα τοῦ προφήτου τὸ κηδεμονικόν, καὶ τοιγάδε σύνθετος εἴσιν εἰκόνες ὑποκείσθαι τοῖς καιροῖς, οὐδὲ αὐτόπτης ἔσεσθαι τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ ὡς αὐτὰ μέλλοντα ἀπολαύειν, οὕτω συνεύχεται.

Τοῦτο δὲ μέσου, ὡς ἀπὸ τοῦ προφήτου, καὶ εὐθὺς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, διτάξιον σε εἰς τέκνα, B *συνηπταῖς γάρ τῇ προηγουμένων ἥτιῶν ἀκολουθίᾳ.*

Τὸ πρῶτον ἀξίωμα τὴν πατρικὴν κληρονομίαν, καὶ τοιγάδε ἑαυτοὺς ἐξέναλον ταύτης τῆς συγγενείας. Πατέρα ἐκάλεσαν τὸν λίθον, ἀλλὰ δύως; Τάξις σε εἰς τέκνα. Ορα καὶ ἐπὶ τῆς Ιαλαιᾶς καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς Καινῆς, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξ ἡμῶν τὴν συγγένειαν ταύτην ἐνισταμένην, Τάξις σε εἰς τέκνα, τοῦτο τοῦ Θεοῦ· καὶ Παῦλος φησιν· Ὡρὴν γάρ τον ταύτης τῆς τιμῆς. Καὶ πάλιν· Ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, ὥστε διαφυλάσσειν τὴν τάξιν. Οταν γάρ τάξῃ μὲν αὐτὸς, ἡμεῖς δὲ καταλείπωμεν, ἐξιστρακιζόμεθα, οὐ γάρ ἀπολογένους [ἀπολελυμένως] εἴπει, Ποιήσω σε τέκνον, ἀλλὰ, στήσω σε, εἰς ἑκείνην τὴν τάξιν καθάπερ ἐπὶ ἀξιώματος· τὸ δὲ διατηρῆσαι, ἡμέτερον.

Ορας δέ τα διῆλθεν ἀγαθά· Πολλαν αὐτοὺς ἀπαίτει τὴν ἀμοιβήν; οὐδεὶς πόνος, οὐδεὶς ίδρως, μέχρι προσηγορίας τὴν ἀπάντησιν ποιῶν ἔχει κάματον;

Τοῦτο γάρ παιδὸς, τὸν Πατέρα διώκειν δεῖ, καὶ τύποντα· Οὐχ ὅρατε τὰ παιδία τὰ μικρὰ κλαυθυμυρίζομενα, ἐπιτιμώμενα, καὶ τοῦ κρασπέδου τῆς μητρὸς ἐχόμενα, καὶ ἐπαχολουθύντα; Ἐν μόνον ζητοῦσι παρ' ἡμῶν, τὸ φιλέσθαι.

** Συνῆπται τοῦτο τῷ, Καὶ ἡδούσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸν ἀπὸ γῆς Βορρᾶ, καὶ ἀπὸ πατῶν τῶν χωρῶν ἐπὶ τὴν γῆν, τὴν κατεκληρονόμησα τοὺς πατέρες αὐτῶν· Τὸ γάρ μεταξὺ κείμενον, Καὶ ἦτορ εἰπον, Γέροντος, Κύριος, τοῦ προφήτου ἐστιν ἡδομένου ἐπὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαις. Λέγει δὲ, διτάξιος· Ἀξιονάματα εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐρ τάξει τέκνων ἐσχηκών, ὁσπερ καὶ πάλαι, ήτικα ἀπ' Ἀλγύπτου ὑμᾶς ἐξήγαγον. Καὶ εἰπον· Πατέρου ἐπικαλέσουσθε με· τοιτέστι, μόνον ὑμεῖς γνησίως περὶ ἐμὲ διατέθησθε.*

Πλὴν ὡς ἀθετεῖ γυνὴ εἰς τὸν συρότα αὐτῷ, οὐτως ἡθέτησεν εἰς ἐμὲ δὲ οἶκος.

** Ἐπίγνωτε τὰ οἰκεῖα κακά, καὶ παρέξω τὴν ἀμνηστίαν τῶν δῆποτε λημματηρέντων.*

Φωνὴ ἐκ χειλέων ἡκούσθη κλαυθμοῦ.

** Ἐντεῦθεν παιδεύμεθα, μή μόνον δύρεσθαι, καὶ θρηνεῖν ἐν ταῖς συμφοραῖς, ἀλλὰ πρὸ τούτου τὸν Θεὸν παρακαλεῖν κλαυθμοῦ γάρ καὶ δεήσεώς φησιν.*

¹¹ Rom. ix., 4. ¹² Joan. i., 12.

Quotiescumque mirum quid est narraturus, priscæ narrationis, vel miraculi meminit. Non credis igitur, quod patres tui convenerunt? quod dedi eis hereditatem?

Hoc enim mirum, quod per universam terram dispersi in unum convenerint locum.

VERS. 19. Et ego dixi: Fiat, Domine, quia ponam te in filios, etc.

Vide quantum propheta curam gerat, nec tamen illis ipse temporibus futurus nec bona visurus erat; tamen ut illorum futurus particeps, ita precatur.

B Hoc per interpositionem, tanquam a propheta, statimque ex persona Dei subditur: Ponam te in filios: adnectitur enim præcedentium continuationi.

Prima dignitas est paterna hæreditas, tametsi se ipsos hac cognatione ejecerint. Patrem vocarunt lapidem; sed tamen Ponam te in filios. Vide et in Veteri sicut et in Novo, et ex Deo et ex nobis constare hanc cognitionem, Ponam te in filios. Et Paulus ait: Quorum adoptio¹¹. Nihil huic honoris potest æquiparari. Et iterum: Dedit eis potestatem filios Dei fieri¹², ut servent hunc ordinem. Quando enim ipse quidem filios constituerit, nos vero deserimus, de statu dejicimur. Nec enim nude dixit: Te filium faciam, sed constituam te, in eo veluti dignitas loco, in illo autem persistere nostri est muneris.

C Vides quæ percurrerit bona? Quid exquirat, ut sibi reddatur? nullus labor, sudor nullus, nomine tenus exercitatio hæc quem habet laborem?

Hoc namque filii est, Patrem sequi et verberantem: Nonne videtis infantulos plorantes matrum inclamantium hædere lumbriis, et sequi? Illud unum a nobis querunt, ut amentur.

D Connexum hoc cum illo, et venient in unum de terra Aquilonis, et ex omnibus terris ad terram, quam hæreditate tribui patribus eorum. Quod enim interpositum est, Et ego dixi: Fiat, Domine, prophetæ est, ob Dei promissiones exsilenitis. Dicit autem, Adducam vos in terram promissionis loco filiorum habens, sicut et olim cum vos Αἴγυπτο eduxeram. Et dixi: Patrem vocasti me. Hoc est, tantum vos erga me genuino animo affecti estote.

VERS. 20. Verumtamen sicut prævaricatur mulier, etc., sic prævaricata est, etc.

** Propria mala agnoscite, et oblivioni tradam, quæ jam delinquendo communisistis.*

VERS. 21. Vox de labiis audita est ploratus.

Hinc instruimur non modo lamentari, et ejulare in adversis, sed et ante hoc Deum orare; fletu enim et precatione opus ait: nam nec fletus tau-

tum poterit aliquid præstare, nec preatio fletibus A οὐτε γάρ ὁ κλαυθμὸς καθ' ἐαυτὸν δύνατο ἀν ἐργάσιοθα τι, οὐτε εὐχὴ μή πυρωθεῖσα τοῖς θρήνοις, τοῦτο τῶν συμφορῶν τὸ κέρδος.

* Vox de labiis.

Quæ temporibus Josiæ contigere, narrat.

VERS. 22. Revertimini, filii revertentes, et sanabo contritiones vestras : Ecce servi nos erimus tibi, etc.

Non enim sufficit flere, neque orare, cum hoc ex malorum contingat natura : sed satisfactionem correctionemque de futuris exigit, ne cum a malis liberati fuerint, iterum ad priora revertantur.

Discamus confessiones accurate emittere; nec enim hæc scripta simpliciter sunt, sed ut ea nos sequamur.

* Hoc est, ut deceat convertimini : non ob regis timorem pietatem dissimulate.

VERS. 23. Vere in mendacium erant colles, et fortitudo montium : tantum per Dominum Deum, etc.

Adorarunt iniquitatem, pravitudinibus desideriorum sacrificarunt : forsitan et ad nos sermo hic dictus, Convertimini, filii revertentes. — Et paucis interjectis : Sane mendaces erant colles. Cum lumen aspexerimus, tunc agnoscimus tenebras. Agnoverunt Deum, tunc noverunt et dæmones. Ita et nos tunc vere peccatum sciemus non verbis dicentes, sed rebus ipsis persuasi. Et reliquit eos Deus, ut per res ipsas discerent. Oportet et priora damnare.

Ecce iterum, per, de Deo dictum ; oportebat quidem vos et ab aliis discere, a cœlo, a terra, et mari : nunc autem ex his quæ in ipsis facta sunt. Veteres autem non saxeū solum erigebant, sed et colles, montesque sequebantur, quod in excelsis dæmones habitare putarent ; nulla enim pars creaturæ est, cui cultum homines diabolo instigante non exhibuerint. Et post pauca.— Cæterum per Dominum Deum nostrum salus Israel. Quid enim aliud requirit Deus, quam ut scias ipsum esse, qui in te beneficia confert? Hoc a te, aut nihil aliud exigit, et hoc vehementer cupit.

VERS. 24. Confusio autem consumpsit labores patrum nostrorum ab adolescencia nostra.

Etsi nihil mali passi essent : dedecus rem ipsam sequebatur : frustra laborabant, et angebantur, nihil plane aliud erat quam nudum sacrificium. Victimæ quidem dæmonibus, salus autem a Deo.

Ores.

Nec filii pepercerunt, et naturam suam ignorabant, extremo furore debauchantes.

Qui enim insanit, nescit quid agat. Qui vero turpia committit, et confusione digna, sentit quid agat, multosque habet increpantes ; nec dici potest clam eos fecisse, sed in conspectu omnium, cum multi essent, qui eos confusione possent opplere.

VERS. 25. Quoniam coram Deo nostro peccavimus nos.

Φωνὴ ἐκ χειλέων.

Τὰ ἐπὶ τοῦ Ἱωσίου γενόμενα λέγει.

Υἱοί, ἐπιστρέψητε ἐπιστρέψοντες, καὶ ἴστοραι τὰ συντρίμματα νῦν. Ἰδού δοῦλοι ήμεῖς διστομέθα σοι.

Οὐ γάρ ἀρχεὶ τὸ κλαῦσαι, οὐδὲ τὸ δεηθῆναι, ἀπὸ γάρ τῆς φύσεως τοῦτο συνέβαινε τῶν δεινῶν, ἀλλ' ἔγγὺς [ἔγγυας] αὐτοὺς καὶ εὐθύνας ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἀπαιτεῖ, ἵνα μή μετὰ τὴν τῶν δεινῶν ἀπαλλαγὴν ἐπὶ τὰ πρότερα πάλιν ἐπανέλθωσιν.

Μάθωμεν ἔξομολογεῖσθαι μετὰ ἀκριβείας, οὐ γάρ ἀπλῶς ταῦτα ἀναγέγραπται, ἀλλ' ὡςτε ἐπειθαὶ καὶ B ἡμᾶς.

Τουτέστι γνησίως μεταβάλλεσθε, μή διὰ τὸν φόνον τοῦ βασιλέως ὑποκρίνεσθε τὴν εὔσεβειαν.

*Οὐτως εἰς ψεῦδος ἥσαρ οἱ βουροὶ, καὶ δύναμις τῶν ἄρεων πλὴν διὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ήμών.

Προσεκύνησαν τῇ ἀμαρτίᾳ, ἔθυσάσαν ταῖς πονηρίαις τῆς ἐπιθυμίας· τάχα καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ λόγος εἴρηται, Ἐπιστρέψητε, νιοὶ, ἐπιστρέψοντες.—Καὶ μετ' ὅλη γα. "Οὐτως εἰς ψεῦδος ἥσαν οἱ βουνοί. "Οταν τὸ φῶς ἰδωμεν, τότε τὸ σκότος ἐπιγενώσκομεν. "Ἐγνωσαν τὸν Θεὸν, τότε καὶ τοὺς δαίμονας ἐγνώρισαν οὕτω καὶ ἡμεῖς τότε τὴν ἀμαρτίαν εἰσόμεθα διτεῖς, οὐ ρήμασι λέγοντες, ἀλλὰ διὰ τῶν πραγμάτων πεισθέντες. Καὶ ἀφῆκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, διὰ τῶν ἔργων μαθεῖν, δεῖ καὶ τῶν προτέρων καταγινώσκειν.

C Ίδου πάλιν τὸ διά, ἐπὶ τοῦ Θεοῦ εἴρηται. Ἐδει μὲν ὑμᾶς καὶ ἀπὸ τῶν δλλῶν μαθεῖν, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ θαλάττης· νῦν δὲ ἐκ τῶν εἰς αὐτοὺς γενομένων. Οἱ δὲ παλαιοὶ, οὐχὶ λίθινα μόνον ἐπιούν, ἀλλὰ καὶ δρη, καὶ βουνούς ἐδίωκον. Τὸ δὲ αἰτιον, ἐν τοῖς ὑψηλοῖς ἐνδιμίζον κατοικεῖν τοὺς δαίμονας· οὐδὲν γάρ μέρος ἔστι τῆς κτίσεως, δι μὴ προσκυνηθῆναι παρεσκεύασεν διάδολος. Καὶ μετ' ὅλη γα. — Πλὴν διὰ Κυρίου Θεοῦ ήμών ἡ σωτηρία τοῦ Ισραὴλ. Τί γάρ ἀλλο ζητεῖ δ Θεὸς, η ἵνα μάθῃς, δι τι αὐτός σε εὐεργετεῖ; Τοῦτο, η οὐδὲν πλέον ἀπαιτεῖ παρὰ σοῦ, καὶ τούτου αὐτοῦ ἐρῇ.

Η δὲ αἰσχύνη καταράλωσ τοὺς μόχθους τῶν πατέρων ήμών ἀπὸ τερτητος αὐτῶν.

D Εἰ καὶ μηδὲν ἐπαθον δεινὸν, αἰσχύνη μετὰ τὰ πράγματα ἡν, ἐπόνουν εἰκῇ, καὶ ἐταλαιπωροῦντο, καὶ οὐδὲν ἐτερον ἡν, η θύειν ἀπλῶς, Η μὲν θυσία τοῖς δαίμονιν, η δὲ σωτηρία παρὰ τοῦ Θεοῦ.

Πρόδρατα.

Οὐδὲ τῶν ἔγγυνων ἐφείσαντο, καὶ τὴν φύσιν αὐτῶν ἡγνόησαν, εἰς μανίαν τὴν ἐσχάτην ἐξοχείλιντες.

Ο γάρ μαινόμενος οὐκ οἶδεν τι πράττει· δ διασχρά πράγματα ποιῶν, καὶ αἰσχύνης ἀξια, ἐν αἰσθήσει τέ ἔστι, καὶ πολλοὺς ἔχει τοὺς ἐπιτιμῶντας· οὐκ ἔστιν εἰπεῖν δι τι λάθρα ἐποίουν, ἀλλὰ πάντων δρώντων, πολλῶν τῶν μελλόντων διτεῖν καταισχύνειν αὐτούς.

Διέτι ἔρατε τοῦ Θεοῦ ήμών ήμέρτομεν ήμεῖς.

Τὸν ἔξομολογούμενον οὕτως ἔξομολογεῖσθαι δεῖ, **A** ὅταντε αὐξεῖεν τὸ ἀμάρτημα πάντοθεν, ἀποστερεῖν αὐτὸν συγγνώμης, ἵνα τύχῃ συγγνώμης.

"Ἐως τῆς ἡμέρας ταύτης.

Οὐχ ἀπλῶς εἶπεν, οὐ δεύτερον, οὐ τρίτον, ἀλλὰ μυριστὸν, καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν διε πανταχοῦ τοιοῦτοι.

Kαὶ οὐχ ὑπηκούσαμεν τῇς φωνῆς Κυρίου.

Ἄλλα περὶ μὲν τοὺς δαίμονας οὕτω θερμοὶ, καὶ μανικοὶ, ὡς μηδὲ σπλάγχνων φείσασθαι οἰκεῖων, ὡς καὶ τὰ ἔχοντα καταθύσαι, περὶ δὲ τὸν Δεσπότην οὕτω ράφθυμοι, καὶ παύθαδεις, καὶ ἀφηνιῶντες, ὡς μηδὲ τῆς φωνῆς ἀκοῦσαι, ἀλλὰ παρακοῦσαι.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Kαὶ ὅμδη Ζῆς Κύριος, μετὰ ἀληθείας.

Μηδεὶς ἐντεῦθεν λαμβανέτω πρόφασιν δρχου, ἀλλ' ἀκούετω τοῦ Εὐαγγελίου, διε Ἡκούσατε, διε ἐφρέθη τοῖς ἀρχαῖοις· Οὐκ ἐπιορκήσεις· Ἐγώ δὲ λέτω ὑμῖν, μὴ ὅμδους διλας. Πρὸ τούτου ταῦτα ἐλέγετο τοῖς ἀνοήτοις, τοῖς ἐξ εἰδώλων προαγομένοις, οὐχὶ τοῖς φιλοσοφοῦσιν, οὐχὶ τοῖς ἀπτομένοις τῶν οὐρανῶν, οὐχὶ τοῖς εἰς ἀνδρας τελοῦσιν.

Τάδε λέγει Κύριος τοῖς ἀνδράσιν Ἰούδᾳ, καὶ τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλήμ.

"Ἀσφάλεια γάρ πολεως, οὐκ οἰκοδομῆς ἀρμονία, οὐδὲ λίθων μέγεθος, ἀλλ' ἡ τῶν ἐνοικούντων ἀρετή. "Ωστερ οὖν καὶ προδοσίᾳ πολεως οὐκ οἰκοδομημάτων σαθρότης, ἀλλ' ἡ τῶν πολιτῶν φαυλότης.

Νεώσατε ἐαυτοῖς τερώματα, καὶ μὴ σπείρητε ἐπ' ἀκάνθαις.

Ἐκ τῆς πείρας τῶν γεωργικῶν δι προφήτης παραγγέλλει γίνεσθαι ἐπὶ τῶν ψυχῶν, ἃς ὑπὸ πολλῆς ἀργίας ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ, πολλὴν ἔξενεγκούσας κακίαν, καὶ ἔργα δκαρπα, τῷ ἀρότρῳ τοῦ λόγου μετασχεῖν παρακελεύεται. Οὐ γάρ ἐστι: θείον ἀπλῶς δέξασθαι σπόρον, μὴ πρότερον τάς ἀκάνθας ἐκβάλοντα· διό φησιν, "Ἐκκλιτορ ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιητορ ἀμαθότος.

Γεωργήσατε, φησι, τάς ἡμετέρας ψυχὰς, πρόδριζον ἀνασπάσατε τῶν εἰδώλων τὴν μνήμην, ταῦτα γάρ ἀκάνθας καλεῖ· τουτέστιν, ἔξαρατε τὰ εἰδώλα, καὶ οὕτω τῷ Θεῷ προσέρχεσθε, εἰς τὸν ναὸν ἀφικενούμενοι. "Ελασθ δὲ καὶ αὐτὸν ἐκ μεταφορᾶς τῶν γεωργῶν. Τὸ οὖν· Μὴ σπείρητε ἐπ' ἀκάνθαις, τουτέστιν, Μὴ εἰδωλολατροῦντες εἰσέρχεσθαι εἰς τὸν ναὸν.

Περιτμήθητε τῷ Θεῷ ὑμῶν, καὶ περιτέμνεσθε τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, ἀνδρες Ἰούδᾳ, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλήμ.

"Ἄρα περὶ ταύτης λέγει τῆς περιτομῆς; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ περὶ τῆς κατὰ ψυχήν. "Ἄρα ἔκεινη οὐ τῷ Θεῷ ἔστιν ἡ περιτομή· οὐ γάρ ἀν εἴπεν, Τῷ Θεῷ περιτμήθητε. Καὶ μήν εἴπεν ἀν τις διε περιτεμνόμεθα· πῶς γάρ ἀν αὐτοῦ οὐκ ἀν εἴη; Οὐ βούλομαι

⁴³ Matth. v, 33. ⁴⁴ Psal. xxxvi, 27.

A Conflentem hac ratione decet confiteri, ut peccata omni ex parte ampliūcet, sibique venia locum deneget ut veniam consequatur.

Usque in diem hanc.

Non simpliciter dixit, non bis, non ter, sed sa- pius, et extra numerum; nec dici potest semper sui similes fuisse.

Et non obedivimus vocis Domini.

Sed erga dæmones ita ardentes fuere, et furibundi, ut nec a propriis visceribus abstinuerint, in illiorum sanguinem sanguientes; erga vero Dominum adeo recordes, et petulantes, et effrenes, ut neque vocem illius audirent, nec omnino obedirent.

CAP. IV.

B VERS. 2. *Et juraverit: Vivit Dominus, cum veritate.*

Nullus hinc jurandi occasionem arripiat, sed Evangelium audiat. *Audistis quia dictum est antiquis: Non perjurabis: Ego autem dico vobis, non jurare omnino*⁴³. Antea hæc fatuis dicebantur, quique relictis idolis proficiebant. Non philosophiam proflentibus, non cœlum ipsum tangentibus, non ad virilem ætatem provectis.

VERS. 3. *Hec enim dicit Dominus viris Juda et habitatoribus Jerusalem.*

Nullam enī vel ædificiorum concinnitas, vel taxorum magnitudo, sed incolarum virtus munitionem securitatemque urbis parιunt. Eadem ratione illius prædictionis eversionisque non muri vestitute collapsi ac diruti, sed perversitas civium in causa est.

Novate vobis novalia, et nolite sercre super spinas.

Ex eo quod in ipsa agricultura experimur, servandum quoque in animis admonet propheta, circa ea quæ præ segnitie temporibus præteritis multam tulerunt pravitatem, et infructuosa opera. Itaque ratio[n]is aratro excienda cohortatur. Haud enim fas est divinum prorsus semen recipere, ni prius spinis eradicatis: propter quod ait: *Declina a malo, et fac bonum.*

Excolite, ait, animos vestros, idolorum memoriā penitus extirpate; hæc enim spinas vocat; hoc est, idola evertite, et sic ad Deum confugite templum petentes, sumpta ad hoc quoque metaphora ab agricolis. Illud enim, *Nolite seminar super spinas*, hoc est: Idolis addicti ne temp[or]um ingrediamini.

VERS. 4. *Circumcidimini Deo vestro: et circumcidite duritiam cordis vestri, viri Juda, et habitatores Jerusalem.*

Num de hac circumcisione loquitur? Nequaquam, sed de ea quæ sit in animo. Ea igitur haud est in Deo circumcisio; neque enim dixisset, *Deo circumcidimini*. Et tamen diceret quispiam, quod circumcidimur, et Deo circumcidimur; quanam enim ra-

tione ipsius non sit? Nolo factam ab alio circum-
cisionem: sed eam, quae a vobis ipsis fit, cuius
quisque est Dominus. Illa quidem ab alio, et in cor-
pore fit; haec vero nequaquam. Vides ut vetus
condescensionis fuerit? Non enim dixisset, *Deo ve-
stro*, ni illam Dei non esse significasset. Nam quod
illa ad virtutum præstabat emolumentum? Quid
hic *Judæus* astruet? Vides ut lex aliud quid in-
nuit? cum se ipsa minime sit sufficiens ad salutem,
si talis est circumcision? Nova igitur paulatinus portas
adaperiente, vides veterem ipsam per se ipsam
evanescere? Non dixit de hoc Paulus, non legem
tulit Petrus: *Jeremias* dixit, quem usque dum
colis, ac veneraris, *Judæe*. Non ex nostris, imo ex
tuis haec tibi libris oppono; ex nostris potius quam
tuis: nam et quæ in Novo Testamento continen-
tur, non minus sunt tua, quam nostra, et quæ in
Antiquo non minus a te aliena. Sicut illis ita et his
fidem denegas. *Judæus* itaque utraque amisit; nos
utraque amplectimur, est enim in utrisque spi-
ritus.

Præterea quæ sit Dei circumcision docet. *Et
circumcidite duritiem cordis vestri*: Satis clare ex-
posuit, quod apparenſis circumcision typus, figura-
que est absconditæ, quæ si adest, ea quæ est cor-
poris superflua est. Hinc occasione ducta divinus
Apostolus ad Romanos scripsit: *Non enim qui in
manifesto *Judæus* est, neque quæ in manifesto cir-
cumcisio in carne est, sed qui in abscondito *Judæus*
est, et circumcision cordis in spiritu, non littera, cu-
jus laus non ab hominibus, sed ex Deo est*⁴⁸. Au-
ditiv enim Deum per prophetam dicentem: *Circum-
cidimini Deo vestro, et circumcidite præputium cor-
dis vestri, viri *Juda*, et qui habitat in *Jerusalem**.

*Ne egrediatur ut ignis indignatio mea, et succen-
detur. Et non erit qui extinguat a facie nequitiae
ad inventionum vestrarum.*

Hominum more volens ipsis instruere alloqui-
tur, propter quod multoties ipsis timorem injicit.
Nec erit qui extinguat malum hoc. Quia enim
sæpe in ipsis pietatem spem affixerant, hoc illis
solamen evertit.

* Repugnantibus vero, minas indicit. *Ne quando
egrediatur ut ignis furor meus*. Namque soli vos
eum poenitentia valetis extinguere: at vobis poe-
nitentiam non agentibus, nemo punitioni vos eripiet.

VERS. 5. Annuntiate in *Juda*.

Quid? superius dixerat: Nequando succendatur
sicut ignis indignatio mea: jam est succensus:
imminēntia ipsis pericula inserti, et ea prope fores
illata non permittit irruere. Nec enim urbes diri-
piendas objicit, sed hostes admoveat portis, veluti
Iudim iugister optimus, lora quideam qualit ad verbe-
randum, parcit tamen.

* Porro eos perterritans jubet nuntiari *Jerusalem*,
omnique *Judæorum* tribui, ut signum tuba daret,

⁴⁸ Rom. II, 28, 29.

A τὴν παρ' ἑτέρου γινομένην περιτομήν, ἀλλὰ τὴν
παρ' ἡμῶν αὐτῶν, ἡς ἔκαστός ἐστι Κύριος. Ἐκείνη
παρ' ἑτέρου γίνεται, καὶ ἐν σώματι γίγνεται· αὕτη
οὐχ! Ὁρᾶς δὲι συγκαταβάσεως ἦν ἡ παλαιά; Οὐδὲ
γάρ ἀν εἰπεν τῷ Θεῷ ὑμῶν, εἰ μὴ ἐδήλου, δὲι ἐκείνη,
οὐ τῷ Θεῷ, τῇ γάρ δοφεῖος εἰς ἀρετὴν ἐκείνη; Τῇ
ἐνταῦθα φησιν δὲ *Ἰουδαῖος*; Ὁρᾶς δὲι δὲ νόμος ἄλλο
τι αἰγίττεται; καὶ οὐχ ἐστι καθ' ἐσυτὸν ἵκανος
σῶσαι, εἴγε τοιαύτη ἡ περιτομή; Ἀρά τῆς Καινῆς
τῆρέμα παρανοιγομένης τὰς θύρας· ὅρᾶς τὴν παλαιὰν
αὐτὴν ύψοφές κατεργουμένην. Οὐκ εἶπε Παῦλος
περὶ τούτου, *Ἰουδαῖος*, οὐκ ἐνομοθέτησε Πέτρος·
Ιερεμίας εἶπεν, δὲν περιπέτεις ἔτι καὶ νῦν. Οὐκ ἐκ
τῶν ἡμετέρων ταῦτα προφέρω σοι βιβλίων· ἐκ τῶν
ἡμετέρων μᾶλλον, ή σῶν· καὶ γάρ καὶ τὰ τῆς Και-
νῆς οὐχ ἥττον ἡμέτερα μᾶλλον ή σὰ, καὶ τὰ τῆς
Παλαιᾶς οὐχ ἥττον ἀλλότριά σου· ὕσπερ ἐκείνοις
ἀπιστεῖς οὖτω, καὶ τούτοις· Μόστε δὲ μὲν *Ἰουδαῖος*
ἀμφοτέρων ἐκπέπτωκεν, ήμεῖς δὲ ἀμφοτέρων ἔχο-
μεθα· ἐν γάρ ἀμφοτέραις τὸ πνεῦμα.

Εἴτα διδάσκει δοπία τοῦ Θεοῦ ἡ περιτομή. Καὶ
περιτεμεῖσθαι τὴν σκληροκαρδίαν ἡμῶν. Σαφῶς
εἶδις ἀν τινας ὡς ἡ φαινομένη περιτομή τύπος τῆς κε-
κρυμμένης ἐστὶν, καὶ δὲι τῆς ἐνδον οὖσης περιτῆ ἡ
τοῦ σώματος. Ἐντεῦθεν δρμώμενος δὲ θεῖος Ἀπό-
στολος *Ῥωμαῖοις* γέγραφεν· Οὐ γάρ δὲ τῷ φα-
νερῷ *Ἰουδαῖος* ἐστιν, οὐδὲ δὲ τῷ φανερῷ δὲ
σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' δὲ τῷ φρυπτῷ *Ἰουδαῖος*,
καὶ περιτομὴ καρδίας δὲ πρεύματι, οὐ γράμματι,
οὐ δὲ παίανος οὐκέτι ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ.
Ηκούσας γάρ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου *Ιερο-*
τος Περιτμήθητε τῷ Θεῷ ὑμῶν, ἀνδρες *Ἰούδα*,
καὶ οἱ κατοικοῦντες *Ιερουσαλήμ*.

Μὴ ἐξέλιθῃ ὡς πῦρ δὲ θυμός μου, καὶ καυθῆσ-
ται, καὶ οὐκ ἔσται δὲ σβεττύνων ἀπὸ προσώπου
πονηρίας ἐπιτηδευμάτων ἡμῶν.

* Ανθρωπίνως διαλέγεται, βουλδενος αὐτοὺς
παιδεῦσαι· διὸ πολλάκις ἐπικρεμάνδη τὸν φύσιον αὐτοῖς,
καὶ οὐκ ἔσται δὲ σβέσων τὸ δεινὸν τοῦτο. Ἐπειδὴ
γάρ πολλάκις εἰς τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ τὰς
ἔπιδιας εἶχον, ἀναιρεῖ ταύτην τὴν παραμυθίαν.

* Τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις ἐπάγει τὴν ἀπειλὴν,
Μή ποτε ἐξέλιθῃ ὡς πῦρ δὲ θυμός μου. Ὅμεις γάρ
μόνις δύνασθε σβέσαι μεταμελύμενοι, θυμῶν δὲ
μεταμέλειαν μὴ κεκτημένων οὐδεὶς ἵκανος ἀπαλλά-
ξαι τῆς τιμωρίας.

* Αἴραγγειλατε δὲ τῷ *Ἰούδᾳ*.

Τῇ τούτῳ; Κανὼ εἶπε, Μή ποτε ἐκκαυθῆσεται ὡς
πῦρ δὲ θυμός μου· ἥδη αὐτὸν ἐξέκαυσεν, ἐφίστησιν
αὐτοῖς τὰ δεινά, καὶ ἐπὶ θύραις αὐταῖς ἀγαγών,
οὐκ ἐπαφίσιν αὐτοῖς τὰ δεινά. Οὐ γάρ εἰς ἀρπα-
γὰς εἰσάγει τὰς πόλεις, ἀλλ' ἐφίστησι τοὺς πολεμίους
ταῖς πύλαις, καθάπερ διδάσκαλος δριστος, κατάγει
μὲν τὸν ἴμαντα, οὐ πλήττει δέ.

* Δεδιττόμενος δὲ αὐτοὺς παρακελεύεται εἰπειν τῇ
Ιερουσαλήμ, καὶ πάσῃ τῇ *Ἰουδαίων* φυλῇ, ὕστε

σαλπίσαι, καὶ σημῆναι πᾶσι τῶν πολεμίων τὴν A et significaret hostium incursionem, ut ad munitas προσβολὴν, ἵνα εἰς τὰς τετειχισμένας καταφύγωσι configuant civitates, præcipueque ad Sion tanquam munitionem.

'Αραλαδόντες φεύγετε εἰς Σιών.

Ἐναντιολογία τις ἔστιν· ταῦτα μὲν γάρ κηδομένου, καὶ προνοοῦντος, καὶ ὅπκαις μηδὲν γένηται ἀποποντος, πράττοντος. Ἐκεῖνο δὲ βουλομένου παραδούναι, καὶ ποιῆσαι ἐκδότους, καὶ ἐσχάτους περιβαλεῖν κακοῖς. Εἰ σὺ ἐπάγεις τὰ κακὰ ἀπὸ βορᾶ, τίνος ἔνεκεν καὶ ἐπισπεύδεις; ταῦτα μὲν γάρ αὐτοῦ στρατηγοῦντος τὰ ρήματα, ἔκεινα δὲ πολεμίων προϊσταμένου. Ὁρᾶς δὲ διορθοῦντός ἔστι καὶ κηδομένου· καὶ εἰς πίστιν βιαζομένου τὰ ἐσόμενα ἀγαγεῖν; ἐπειδὴ γάρ τὰ ρήματα, οὐδὲν αὐτοὺς ὠφελεῖ, σχεδὸν εἰς τὰ πράγματα αὐτῶν ἀνατυποῖ [Fort. σχεδὸν τὰ πράγματα αὐτοῖς ἀνατυποῖ].

* Τοῦ Βαβυλωνίου τὴν ἔφοδον ἀπειλεῖ καὶ τὴν πρώτην αἰχμαλωσίαν μηνύει, τῶν γάρ ἔξω τέως τὴν ἀπώλειαν λέγει. Φησὶ γάρ· Φεύγετε εἰς Σιών, σπεύσατε, μὴ στῆτε. *Μεταξύ τῶν περισωζομένης τῆς πόλεως.

'Αρδέν Λέων ἐκ τῆς μάνδρας αὐτοῦ.

Ἀνέμηντε καὶ τῶν τοις ἀδελφοῖς συμβεβηκότων δεινῶν. Τί λέγω μίαν πόλιν, καὶ φυλὴν ἐλαχίστην; δλοκλήρους δῆμους, καὶ πόλεις αὐτάδρους ἀνελεν.

*Λέγει ταῦτα παραβολικώτερον. Καὶ καλεῖ λέοντα τὸν Ναβουχοδονόσορα, μάνδραν δὲ τὴν Βαβυλῶνα, ἐκστήνει δὲ τοῦτον ὄρμῶτα, καὶ τὰς πόλεις ἐμπρῆσαι, καὶ τὰς χώρας δηῶται· τούτου δὴ χάριν, περιζώσασθαι, καὶ τὰ λοιπά.

*Ἐπὶ τούτοις περιζώσασθε σάκκους, καὶ κόπτεσθε. Διότι οὐκ ἀπεστράψῃ.

Τουτέστιν, οὐκ ἀπὸ τῶν Ἰωακίμου γενομένων ἐπαύσατο τῆς ὀργῆς δὲ Θεός, ἀλλ' ἐπειδὴ, καὶ μετὰ τὸν ἔκεινου θάνατον αἰνίδιος εἰς ἀσθείαν ἐξετράπητε, δεικνύντες ὡς καὶ τὰ ἡδη γενομένα, ὡς οὐ μετὰ γνησίας τῆς γνώμης τεγένηται παρ' ὑμῶν, τὴν καθ' ὑμῶν ἐξήνεγκε φῆφον δὲ Θεός.

Καὶ ἀλαλάξατε.

Οὐ διὰ τὰ δεινὰ, ἀλλ' διὰ οὐκ ἀπεστράψη διθυμός· δεινῶς γάρ δυτικοί, οὐ διὰ τὴν γένενναν δεῖ μόνην χαλεπαίνειν, ἀλλ' διὰ ὀργίζεται Θεός. Οὐχ διὰ ὀργίσθη, ἀλλ' διὰ ἀπεστράψη.

'Απολεῖ ή καρδία τοῦ βασιλέως.

Τοιαύτη γάρ τῶν δεινῶν ἡ φύσις, ἀποστερεῖ τῶν κατὰ φύσιν φρενῶν. *Οταν γάρ ἄμετρος δὲ φόβος ἥ, οὐδὲν ἀφίσι κατὰ χώραν μένειν.

Καὶ οἱ προφῆται θαυμάσονται.

Τουτέστιν οἱ ψευδοπροφῆται. Διατί; οὐχ ὡς παρ' ἐλπίδας τῶν πραγμάτων ἐξελθόντων, ἀλλ' ὡς παρ' ἐλπίδας δεικνυμένων, καὶ γιγνομένων.

Καὶ εἶπα· Ὡς Δέσποτα Κύριε. Ἄρα γε ἀπατῶ.

Πολλὰ συναποκρίνονται τῷ Θεῷ οἱ προφῆται, καθάπερ ἐν τινι σκηνῇ, τὴν διόρθωσιν ἐργαζόμενοι τοῦ λαοῦ. Τοῦτο καὶ πατέρες, καὶ φίλοι πατέρων μετ' ἀλλήλων ποιοῦσιν, τοὺς πατέρας διορθοῦντες. Πού

B

vobis? Supra enarrans prospira dicebat: *Et veniet A domus Israel, et Iuda in unum*⁴⁶, si abominationes sustulerit. Ad quid igitur haec ait propheta? nec enim ignorat: Absit, qui omnia perfecte novit, sed quod initio dixi hoc est, quod ab illis Deo erat dicendum, et ipse respondet: ut rursus occasionem responsionis Deo exhibeat.

VERS. 11. *Spiritus erroris in deserto.*

Adversarios spiritum erroris vocat, idque non incongrue. Sicut enim spiritus pulverem ventilando huc illuc circumfert, nec in certa desert loca, sic et istis accidit, veluti ventus vehemens urens barbaricum illud bellum in terram omnem disseminavit, et disseminari quidem grave est, nullo vero ordine id pati, verbis exprimi non potest.

Hæc responsio ad id quod erat dictum: *Decipiens deceperisti populum; haud ego decepi, sed ipsi sibi malorum suorum opifices.*

Cum dixisset propheta: Ergone decipiens deceperisti populum istum, et Jerusalem dicens: *Pax erit vobis, et ecce tetigit gladius animas vestras?* Dicit Deus, malis inflictis dictatorum prophetæ veritatem agnitos, dæmonumque opera eos ab aruspiciis deceptos. Simile illud est a Michæa dictum tempore Achab⁴⁷, quod exivit spiritus mendax, et factus est in omnibus pseudoprophetis ad deceptionem regis. Illud vero, *erroris in solitudine*, quoniam in montibus idola colebant. *Via filiæ populi mei, actiones nempe; non ad purum neque ad sanctum;* ipsa, inquit, experientia discent æruminarum tempore, quod spiritus erroris erat, qui per pseudoprophetas loquebatur.

VERS. 12. *Spiritus repletionis veniet mihi.*

Hoc est, dira in ipsos inferre cessavi. Satis pœnatum illos dedisse.

Hoc est, non una persona divina, ex quibus mihi præsentia mala venerunt.

Ex his spiritus plenitudinis adveniet.

Errorem autem hunc ait, ferunt, quia idololatriæ obnoxii immundi sunt, sordibusque oppleti, meoque spiritu penitus vacui; illud vero: *Ex his adveniet mihi, hoc indicat, Non quia templum tanta immundicie ingrediebantur, ideo meæ gratiæ participes efficiuntur.*

Nunc autem ego loquar judicia mea adversus eos.

Hoc est, puniam eos: cum enim dixisset, iterum veniet, ne futuri temporis dilatio inertiores reddat, licentiam, quæ ob intermedium tempus oritur, comprimit, dicens: *Et nunc ego loquar judicia.*

VERS. 13. *Ecce quasi nubes ascendent, et quasi tempestas.*

⁴⁶ Jerem. iii, 18. ⁴⁷ III Reg. xxii, 22, 23.

A δὲ εἰπε τούτοις, Εἰρήνη ἔσται ὑμῖν; Ἐνωτέρω τὰ χρηστὰ διηγούμενος ἔλεγε· Καὶ ηὔουσιν δὲ οἱ οἰκος Ἰωραὴλ, καὶ Ἰουδαία ἐπὶ τὸ αὐτόδ, ἐὰν περιέλῃ τὰ βδελύγματα. Τίνος οὖν ἔνεκεν ταῦτα φησιν δὲ προφῆτης; οὐ γάρ δὴ ἀγνοεῖ. Μή γένοιτο, δὲ πάντα εἰδώς ἀχριδῶς, ἀλλ' διπερ ἔφρην ἀρχόμενος, τοῦτο, ὅτι συναποχρένεται τῷ Θεῷ, διπερ εἰκὸς ἦν ἐκείνους εἰπεῖν, ἵνα δῷ πάλιν ἀρχὴν ἀποχρίσεως τῷ Θεῷ.

Πτεῦμα πλανήσεως ἐτ τῇ ἐρήμῳ.

Τοὺς πολεμίους φησὶ πνεῦμα πλανήσεως, καλῶς. Καθάπερ τὸ πνεῦμα περιφέρει πανταχοῦ τὸν χοῦν ἀναρρίπτουν, οὐκ εἰς τεταγμένους ἀποτιθέμενον τόπους, οὗτα καὶ τούτοις ἔγένετο, ὥσπερ ἀνεμος σφοδρὸς ἐμπεσών δὲ πόλεμος ἐκείνος δὲ βαρβαρικὸς πανταχοῦ τῆς γῆς διέσπειρε, καίτοι καὶ τὸ διασπαρῆναι B τὸ χαλεπὸν, τὸ δὲ καὶ ἀτάκτως τοῦτο παθεῖν [διλ. ποιεῖν] ἀμύθητον.

Αὕτη ἡ ἀπόκρισις πρὸς τὸ λέγειν· Ἀκατῶρ ἡπάτησας τὸν λαὸν· οὐκ ἔγω ἡπάτησα, ἀλλ' αὐτοὶ γεγόνασιν ἑαυτοῖς αἴτιοι.

'Ἐπειδὴ εἶπεν δὲ προφῆτης, ἔρα γε ἀκατῶρ ἡπάτησας τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ λέγων, Εἰρήνη ἔσται ὑμῖν, καὶ ίδού ἡφατο δὲ μάχαιρα τῶν ψυχῶν αὐτῶν; Λέγει δὲ Θεὸς, ὅτι τῶν κακῶν ἐπελθόντων εἰσονται τῶν παρὰ σου λεγομένων τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὅτι κατὰ δαιμόνων ἐνέργειαν ἐπλάνησαν αὐτοὺς οἱ μάγτεις. Παραπλήσιον δέ ἐστι τῷ παρὰ τοῦ Μιχαήλου λεχθέντι· ἐπὶ τοῦ Ἀχάδ, ὅτι ἐξῆλθε πνεῦμα φευδεῖς, καὶ γέγονεν ἐν πᾶσι τοῖς φευδοπροφήταις πρὸς ἀπάτην τοῦ βασιλέως· τὸ δὲ πλανήσεως δὲ τῇ ἐρήμῳ, ἐπειδὴ ἐν τοῖς δρεσι τοῖς εἰδῶλις ἐλάτερευον. Ὁδὸς δὲ τῆς θυγατρὸς τοῦ λαοῦ μον, ἀντὶ τοῦ, αἱ πράξεις· οὐκ εἰς καθαρὸν, οὐδὲ εἰς ἄγιον δι' αὐτῆς, φησὶ, μαθήσονται τῆς πείρας κατὰ τὸν καιρὸν τῶν συμφορῶν, ὡς πνεῦμα πλανήσεως ἦν, τὸ δὲ τῶν φευδοπροφητῶν φθεγγόμενον.

Πτεῦμα πληρώσεως ἡξει μοι.

Τούτεστι πέπαυμαι τοῦ ἀποδεδωκέναι αὐτοῖς τὰ δεινά. Τρῦ πληρωθῆναι αὐτῶν τὰς τιμωρίας.

'Αντὶ τοῦ, οὐ συμπλήρωταν τῆς τριάδος, ἀφ' ὧν ἥλθε μοι τὰ παρόντα κακά.

Πτεῦμα πληρώσεως ἀπὸ τούτων ἡξει μοι.

D Τὴν δὲ πλάνην, φησὶ, ταύτην ὑπομένουσιν, ἐπειδὴ ἀκάθαρτοι εἰσιν εἰδωλολατροῦντες, καὶ μολυσμάτων πεπληρωμένοι, καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος ἀμέτοχοι· τὸ δὲ, Ἀπὸ τούτων ἡξει μοι, τουτέστιν, Οὐδὲ γάρ ἐπειδὴ εἰς τὸν ναὸν ἡρχοντο μετὰ τοσαύτης ἀκαθαρσίας, ἡδη τῆς παρ' ἐμοῦ τυγχάνουσι χάριτος.

Νῦν δὲ ἐγὼ λαλήσω κρίματά μου πρὸς αὐτούς.

Τουτέστι, κολάσω αὐτούς· ἐπειδὴ γάρ εἶπεν, ἡξει πάλιν, ἵνα μὴ ἡ τοῦ μέλλοντος καιροῦ προθεσμία δρθυμοτέρους ποιήσῃ, τὴν γινομένην ἀδειαν ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ μεταξύ, συνέστειλεν εἰπών· Καὶ τὸ δὲ ἐγὼ λαλήσω κρίματα.

Ιδού ως τερψλη ἀναβήσοται, καὶ ως καταγίζει.

‘Ορφς πῶς διαφόρους εἰκόνας ἐπιζητεῖ φοβερώτε- A Vide, ut varias inquirat imagines horridiores.
ρας.

‘Ινα καταπλήξῃ αὐτῶν τὴν διάνοιαν, ἵνα αὐτοὺς πτοισῃ, διαγράφει τὸ στρατόπεδον. Καὶ τί τὸ κέρδος; τὸ ταχὺ λέγει τῆς παρουσίας, ἀλλ’ οὐδὲν τούτων καθίψυτο, τοιοῦτον ἡ κακία. Ἀλλ’ ὅμως προσλεγεν ὁ Θεός, εἰ μὴ ἐνέδωκαν ἐκεῖνοι.

‘Απόπλιντε ἀπὸ κακίας.’ Εἴως πότε ύπάρχουσιν ἐτ σοι διαλογισμοὶ πότωρ σου;

‘Οντως γάρ οὐδὲν ταύτης τῆς ταλαιπωρίας ίσον. Ταύτη τῇ λέξει κεχρῆσθα εἰώθαμεν, ὅταν ίδωμεν τινα μακρῷ ἀρρένωστά παραδεδομένον, καὶ οὐδέποτε ἀνενεγκεῖν ἐκ τῆς φύσιος ἐκείνης δυνάμενον. Καθάπερ γάρ σῶμα ἀσθενὲς ὑπὸ πυρετῶν διατέννυπτον γίνεται, οὕτω καὶ ψυχὴ ταλαιπωρος ὑπὸ ἀμαρτημάτων.

Οὐκ ἀρκεῖ τὰ ρήματα, οὐδὲ τὸ ταλανίσαι μόνον ἔαυτὸν ἐν Ἐκκλησίᾳ Κυρίου. Μή κλαίετε δάκρυσιν· ἀλλὰ δεῖ καὶ τῆς τῶν Ἑργῶν προσθήκης. Καὶ μετ’ ὅμιλα.—‘Απόπλιντοι ἀπὸ κακίας τὴν καρδιὰν σου. Τί τοῦτο, εἰ ἀνέδη ὡς λέων; εἰ πάρεστιν ὡς νεφέλη; εἰτα δεινὰ ἐπὶ θύραις; Ποία μεταδολῆς προθεσμία; Ποίος μεταδολῆς καιρὸς ὑπολέπειπται; Ἀλλ’ δρα τὴν φιλανθρωπίαν· Διελέχθη περὶ ἐκείνων ὡς παρόντων, ἵνα τὴν φάσματαν ταύτης καλύψῃ [fort. ταύτης εἰς προθυμίαν ἀμείψῃ], διελέχθη δὲ πάλιν ὡς μελλόντων, ἵνα μὴ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλῃ. Ἐκείνα μὲν τὰ ρήματα τοῦ τὴν ἀπόφασιν ἔχενεγκόντος ἔστι· ταῦτα δὲ τοῦ διδόντος καιρὸν, διορθώσεως. Οὐδεὶς γάρ ὅμοι τε ἐπάγει τὴν τιμωρίαν, καὶ παραίνεσιν εἰσάγει. Ταῦτα γάρ ἀμφότερα ἐναντία· εἰ συμβουλεύεις, δινες τὴν κόλασιν· εἰ κολάζεις, πῶς παραινεῖς τοῖς τιμωρουμένοις; Ἀλλὰ καὶ ὅμως λέγει μὲν κολάζειν, ἵνα μὴ φάσματα· λέγει δὲ, ἀνιέναι, ἵνα διορθώσωνται.

‘Ορφς; τοῦτο ὅ φησι καὶ ὁ Χριστὸς, ἐνταῦθα κείται. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί.’ Εἴως πότε ύπαρχουσιν; ὁρφς τοῦ Θεοῦ τὴν μακροθυμίαν. ‘Εἴως πότε;’ Οτε καὶ τῇ φύσει φευκτέον ἦν, καὶ τῷ χρόνῳ, ποία συγγνώμη; τίς ἀπολογία; ‘Ἐστω· τὴν κακίαν οὐκ ἀπεστράψῃς ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ χρόνου οὐκ ἔδει;

‘Ἄγαμησατε ἔθητη, ιδού ἡκαστι.

Δείχνυσιν ὅτι πολλάκις ἀκούσαντες ἐπελάθοντο.

Τὴν ἄδειαν λέγει καὶ τὴν πολλὴν παρῆσται, ὡς οὐ νόμῳ πολεμίων παρέσονται· ἀλλ’ ὡς ἐπὶ ἥδη προκάτειλημένα χωρία.

‘Ως φυλάσσοντες ἀγρὸν ἀγροτοῦ ἐπ’ αὐτὴν κύκλῳ.

‘Ποτε μὴ εἶναι διαφυγεῖν βουλομένοις αὐτοῖς. Εἴπε καὶ τὴν αἰτίαν τῶν δειγῶν.

‘Οτι ἐμοῦ ἡμέλησας, λέγει Κύριος.

‘Ἐντερεπτικῶς, Τοῦ δεσπότου ἡμέλησας. Καὶ τὸ ἀξιόπιστον. Οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο εἰς κόλασιν; οὐ πάσης τιμωρίας καὶ επώτερον; εἰ γάρ μὴ πόλεμος ἦν, εἰ

Ut terreat ipsorum mentem, ut in eos timorem injiciat, describit exercitum. At quæ hinc utilitas? celerem enarrat adventum, sed nihil eos movit, ea est nequitia vis. Prædicebat tamen Deus, etsi illi non proficerent.

VERS. 14. *Lava a malitia. Usquequo subsistunt in te cogitationes laborum tuorum.*

Nihil revera cum hac infelicitate conferendum. Hac uti dictione consuevimus, cum quempiam longissima valetudine teneri, nec aliquod a morbo levamen consequi videamus. Sicut enim corpus infirmatum febribus vix lavatum sordes abjicit: ita et in-

B felix anima peccatis oppressa:

Non satis sunt verba, neque se ipsum in Ecclesia Domini ut miserabilem deplorare. Ne flete lacrymis; sed opus est ut addantur et opera. *Et post pauca.* — *Lava a malitia cor tuum.* Quid ergo, si ascendit tanquam leo? si veluti nubes adest? si ad fores ipsas adversa? Quod agendæ pœnitentiæ præstitutum tempus? Quod mutationi in melius tempus restat? Sed vide humanitatem: Sermonem de illis, ut præsentibus, habuit, ut ejus torporem excuteret: iterum ut futuris, ne in desperationem induceret. Illi quidem sermones ferentis sententiam sunt: hæc autem tempus impertinentis ut resipiscant. Nullus enim una poenas infligit, et adhortationibus utitur. Nam hæc sibi invicem opponuntur, si consilia profers, a castigationibus abstineas; si punis, quomodo cobortaris eos, in quos animadvertis? Sed his non obstantibus punire eos inquit, ne emolliantur: relaxare, ut corriganter.

Vides, quod et Christus aiebat, hic licet adinvenire. Ex corde enim exsunt cogitationes pravæ; quousque existent? vides æquanimitatem Dei. Quousque? Quando et natura fugiendum erat, et tempore, quæ venia? quæ defensio? esto: iniquitatem non vitasti ipsa natura: quid ni tempore ipso?

VERS. 16. *Commones facite gentes, ecce venerunt.*

D Ostendit quod etsi multoties audissent, obli- scabantur.

Licentiam inquit summamque procacitatem, quod non aderunt lege inimicorum, sed ut jam ad expugnatas regiones.

VERS. 17. *Quasi custodes agri facti sunt super eam in circuitu.*

Ita ut fugæ se dare, et si velint, non possint. Dixit et malorum causas.

Quia me neglexisti, dicit Dominus.

Sermo ad coargendum aptissimus: *Dominum parvipendisti, omnique fide dignus.* Nonne hoc ad puniendum satis? nonne omni supplicio gravius?

cisi enim nec bellum esset, nec urbis vastatio, vel hoc unum audire verbum quantum in se pœnæ comprehendit?

Hoc est sicut qui fructuum custodiæ præsunt, dum surem deprehendunt clamorem excitant, furi que timorem incutunt, et festinantes accurrit, ut talia audentem capiant; sic et hi conclamant tantum, in fugamque vos vertunt, veluti in alienis deprehensos: *quoniam me parvi aestimasti, ait Dominus.* Audacia tua condigna sustinebis, quæque sernisti metes.

VERS. 18. *Viae tuæ et adinventiones tuæ fecerunt tibi.*

Quæ igitur spes medicamenti est, illo, quod caput est, principemque locum obtinet, corrupto? est enim malitia hand amara, est error e simplicitate profectus, cui quis facile det veniam. Hæc, ait, prævitas minime toleranda, quod et fixa est, et ad ipsum cor pervenerit.

VERS. 19. *Ventrem meum doleo.*

* Hæc cum prædixisset propheta, propter eos doloribus excruciat, et ejulat, atque: *Ventrem meum, ventrem meum ego doleo, sensoriaque cordis mei.* Duxit autem metaphoram ex muliere parturiente. *Incitat anima mea, id est, turbatur in certamine constituta. Dilaniatur cor meum:* hoc est, præ timore saltat, fere egredi appetens, imitatur matrem, cui cæsis filii viscera dilaniantur.

Quoniam vocem tubæ audivit anima mea.

Propheta numine plenus non modo, sed paulo ante hæc dixerat; reipsa fieri videt propheticis oculis prælia, et acierum instructiones, atque conflictus, tubarum clangorem, hinnitum equorum, impetum inimicorum, omnes denique Judæorum calamitates. Vide longanimitatem Dei: verbis minatus, non ipsos momordit sermo: credibilius efficit vaticinium, dum dictorum spectatorem facil ipsum, qui deprecabatur.

VERS. 20. *Contritionem advocat, quia vastata est omnis terra: repente vastatum est tabernaculum, Dilaceratæ sunt pelles meæ.*

Facilem expugnationem demonstrat nomine tabernaculi. Neque vero aberraverit, si quis civitatem quamlibet, et domum hoc appellari nomine: Scena enim est præsens vita.

Oppugnantibus nec sudore, nec tempore opus erit; sed veluti scenam dissolventes, murorum possessione poliuntur. Vide etiam prophætæ singularem amorem, totam civitatem pro sua ducit, propriam sibi' domum esse Jerusalem ait.

Scissæ sunt pelles meæ: De reliquis urbibus hæc profert; sumitur autem metaphora a regibus, cæterisque aliis, qui in castrametationibus tentoria constituent. Quidam tentorium regiam exposuerunt, pelles cæteras civitatis domus.

VERS. 21. *Usquequo videbo fugientes, audiens vocem tubarum? etc.*

Ad quid clangor buccinæ, et bellum, et pugna,

A γὰρ μὴ πόλεως ἀλωσις, αὐτὸ δ τοῦτο μόνον ἀκοῦσαι τὸ φῆμα, πόσην ἔχει τιμωρίαν;

Toutéstion, ὡσπερ ἔκεινοι οἱ ὀπωροφύλακες εὑρόντες τινὰ κλέπτοντα βοῶσι, καὶ εἰς φθόνον καθιστῶσι τὸν κλέπτην, καὶ μετὰ πάσης προθυμίας αὐτὸν ἐπιτίσουν ἐλεῖν βουλόμενοι τὸν τολμήσαντα. Οὗτω καὶ οὗτοι βοῶσι μόνον, καὶ εἰς φυγὴν ὑμᾶς τρέπουσιν, ὡς ἐπ' ἄλλοτροις δυτας. Οὐτὶ ἐμοῦ ἡμέλησας, λέγει Κύριος. Αὕτη δὲ τὸν ἀπόλημας ὑπομενεῖς, καὶ θερίσεις & ἕσπαρχας.

Αἱ δόσι σου, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματά σου ἔχοντας.

Τὶς λοιπὸν ἔλπις θεραπειας ἔστι, τοῦ κεφαλαίου, καὶ ἡγεμονικωτάτου διαφθαρέντος; ἔστι γὰρ κακία οὐ πικρά, ἔστι κακία ἐξ ἀφελειας γινομένη, ἢ καὶ συγγονή τις ἄν. Αὕτη, φησιν, ἀφόρητός ἔστι, τῷ καὶ μόνιμος γενέσθαι, καὶ πρὸς αὐτὴν, φησιν, ἐλθεῖν τὴν καρδίαν.

Tὴρ κοιλιαὶ μου ἀλγῶ.

* Ταῦτα προειπὼν δι προφήτης, ὑπὲρ ἔκεινων δύναται, καὶ ἀποδύρεται, καὶ λέγει· *Tὴρ κοιλιαὶ μου, τὴρ κοιλιαὶ μου ἀλγῶ, καὶ τὰ αἰσθητήρια τῆς καρδίας μου.* Ἐλαβε δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς τῆς δύνοντος γυναικός. *Μαιμάσσοις η ψυχή μου,* τουτέστι, θορυβεῖται ἐν ἀγῶνι τυγχάνουσα. *Σπαράσσεται η καρδία μου,* τουτέστιν, ὑπὸ τοῦ δέους πηδᾶ μόνον οὐχὶ ἐξελθεῖν βουλομένη· μιμεῖται μητέρα τὰ σπλάγχνα σπαραττομένη, ἐπὶ τέκνων δλέθρῳ. Οὐτὶ φωτὴρ σάλπιγγος ἤκουσεν η ψυχή μου.

* Ενθους γέγονεν δι προφήτης. Οὐ νῦν, ἀλλὰ μικρῷ πρόσθεν εἶπε ταῦτα, ἐπὶ πραγμάτων δρᾶς συμβανούντα προφητικοῖς διφθαλμοῖς, πολέμους, καὶ παράταξεις, καὶ μάχας, σαλπίγγων ἡχὴν, θόρυβον ἵππων, ξφοδὸν πολεμίων ἀνδρῶν, πάσας τὰς Ἰουδαίων συμφοράς. Ορα δὲ μοι τοῦ Θεοῦ τὴν μακροθυμίαν· ἡ πειλήσες διὰ ρήμάτων, οὐκ ἔδεικνεν αὐτοὺς δ λόγος· ἀξιοπιστοτέραν ποιεῖ τὴν πρόρρησιν, αὐτὸν τὸν ἀξιούντα θεατὴν τῶν λεγομένων ποιῶν.

Συντριψμένος ἐπικαλεῖται, δι τετυλαικώρης πάσα η γῆ ἀφρω τεταλαιπώρησεν η σκηρή. Διεσπάσθησαν αἱ δέρβεις μουν.

Τὸ εὐάλωτον δείκνυσι, σκηνὴν καλῶν· ἀλλως δὲ οὐκ ἄν τις ἀμάρτω, πόλιν πᾶσαν, καὶ οἰκίαν πᾶσαν τούτῳ τῷ τρόπῳ τῆς προσηγορίας προσονομάζων· σκηνὴ γὰρ δι παρών βίος ἔστιν.

Οὐδὲ πόνου δεήσει τοῖς πολεμίοις, οὐδὲ χρόνου τίνος, ἀλλ᾽ ὡσπερ σκηνὴν διασπάντες, οὕτω κρατοῦσι τῶν τειχῶν. Ορα δὲ καὶ τὸ τοῦ προφήτου φιλόστοργον, πᾶσαν οἰκεῖοτας τὴν πόλιν, οἰκίαν αὐτοῦ φησιν εἶναι τὴν Ἱερουσαλήμ.

Διεσπάσθησαν αἱ δέρβεις μουν. Περὶ τῶν λοιπῶν πόλεών φησιν· Ελαβε δὲ αὐτὸ δικαίωσις τῶν ἐν ταῖς στρατοπεδεῖαις σκηνοποιουμένων βασιλέων, καὶ τῶν λοιπῶν. Τινὲς δὲ σκηνὴν μὲν έφασαν τὰς βασιλεῖας, δέρβεις δὲ τὰς λοιπὰς οἰκίας τῆς πόλεως.

* Εἳς πότε δύομαι φεύγοντας, ἀκούων φωτὴρ σαλπίγγων;

Τι οὖν δὴ τῶν μὲν σαλπίγγων ἡχουσῶν, καὶ πο-

λέμου, καὶ μάχην, οὐ πρὸς ἡμᾶς δὲ ἀφικνούμενων; Ἀλλ' ἐπήγαγεν, ὅτι Τεταλαιπώρηκε κάστα η τῇ. Καλῶς τὸ, τεταλαιπώρηκε· πανταχοῦ γάρ σπουδάζει: θεόθεν τὸν πόλεμον ἀναρρίπτόμενον τοῖς ίδιοις ἐπιδεῖξαι τοῦτον. Τὸ γάρ ταλαιπωρῆσαι τοῦτο ἔστιν. Οὐ γάρ διὰ πολέμου μόνον καὶ μάχης αὐτῶν ἐκράτουν, ἀλλ' ἀθρόων ἀλθόντες καὶ παρ' ἐλπίδας καὶ ἄρνων.

Θεατὴν αὐτὸν ποιεῖ, καὶ ἀκροατὴν, ἵνα ἔκατερωθεν αὐτοὺς καταπλήσσῃ. Εἶδεν ὁ προφήτης, ἵνα μὴ θωσιν οἱ Ιουδαῖοι. Ἐπίνεσται τὴν καρδίαν δὲ Τερεμίας, ἵνα αὐτοὺς ἐν ἀσφαλείᾳ φυλάξῃ, πολλαχοῦ τοὺς θεραπεύοντας ἐκδίσωσι.

Διάτι οἱ ἡγούμενοι τοῦ λαοῦ μου ἐμὲ σύν ηδεισταν;

Ἡ μεγίστη κατηγορία, διὰν οἱ τοὺς δόλους διδάσκειν ὀφείλοντες, αὐτοὶ πρώτον ἀγνοῶσιν.

* Εἴτα τοῦ προφήτου ἀκολούθως τούτοις φήσαντος, Ἐώς πότε δύομαι φεύγοντας; ἀποκρίνεται δὲ Θεός, Διάτι οἱ ἡγούμενοι τοῦ λαοῦ μου ἐμὲ σύν ηδεισταν, τουτέστι, Διὰ τὰς ἀσεβείας αὐτῶν ταῦτα πάσχουσιν, ἐπειὶ καὶ τὸ πρότερον, καὶ εἰς ἀδίκως χιλίους, καὶ τὰ κατ' Ἀγγυπτον ἐμάθετε, ἐξηγείται καὶ τῶν φεύγοντων τὸ πλήθος, καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησι, Διάτι οἱ ἡγούμενοι τοῦ λαοῦ μου ἐμὲ σύν ηδεισταν, νιοὶ ἀφρούρες εἰσι, καὶ οὐ συνετοῦ· καὶ ἵνα μὴ νομισθῶσιν δόκιμοι εἰναι συγγνώμης ὡς ἀφρονες, εὐθὺς ἐπήγαγεν, σοφοὶ εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι. Τοῦτο γάρ δὴ τὸ παγχάλεπον, διὰ τοὺς οὐδὲν ἐκρήσαντο, ἀφρόνως, καθάπερ οἱ μέθυσοι τῷ οἴνῳ, καὶ τῷ σιδήρῳ οἱ ἀνδροφόνοι.

*Ἐπέστεγα ἐκ τὴν τῇ, καὶ ιδού οὐδὲρ, καὶ εἰς τὸν οὐρανόν.

Πῶς οὐδὲν; Οὐ πρόδατα, φησίν, οὐ βίος, οὐκ οἰκοδομήματα, καὶ τείχη. Πάντα γάρ τὰ τοιαῦτα ἀφνίζειν οἰδεν δὲ πόλεμος.

Καὶ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ οὐκ ἦν τὰ φῶτα αὐτοῦ.

Τὴν διάνοιαν λέγει τοῦ θεατοῦ, οὐ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Οὐ γάρ ἀπλῶς λέγει, ἀλλ', Εἰδορ, καὶ οὐκ ἦν τὰ φῶτα αὐτοῦ. Τὸ μὲν γάρ τῆς νυκτὸς σκότος; καλύπτειν εἴλθε τὸ φῶς, δείκνυσι δὲ τὴν αἰλίνην μετὰ τῶν ἀστρῶν· ἡ δὲ τῆς ἀθυμίας νῦν, ἡ πολὺ ταῦτας χαλεπωτέρα, πάντα διφανίζει τὰ ἀστρα, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δψιν τοῦ θεωμάνου. Ωστε τὰ μὲν φῶτα αὐτοῦ οὐκ ἐφανέτο, διόπερ οὐδὲ εἴναι δόδικει τοῖς θεαταῖς. Ἀλλ' ὥσπερ γυμνὸς, καὶ ἐρημωθεὶς τοῦ φωτὸς, οὕτως ἐγένετο.

Τοιοῦτον τι πάσχει ψυχὴ σκοτωθεῖσα· καὶ γάρ πολλοὶ τοῦ πελάγους ἀποβάντες ὄρθουμένην ἔδοξαν ἱρῷ τὴν τῇ, καὶ περιδεινούμενην αὐτοῖς. Ταῦτα δὲ πάντα ποιεῖν ἡ φύσις εἴλθε. Καθάπερ γάρ εἰς ὄνδωρ ἱκανάρδον καὶ ἑστὸς ἐμπεισῶν δόφος τῶν αἰσθητηρίων, τὴν τῇ τὴν ἐν τῷ βυθῷ ταράσσει, καὶ συγχεῖ τὰ δῶνα κάτω ποιῶν, καὶ τὴν τάξιν ταράσσων ἀπασαν· οὕτω δὴ καὶ ἑνταῦθα γίνεται, ἔτερα ἀκούει, καὶ ἔτερα βλέπει, καὶ οὐδὲν ἐπὶ τῆς οἰκείας ξετηνεῖ ἔδρας.

PATROL. GR. LXIV.

A si hæc ad nos nequaquam pervenient? sed adjunxit: Universa terra vexata, apte positum vexata. Utique enim hic ipsi est scopus, prælium a Deo suscitatum Iudeis demonstrare. Vexari enim hoc est. Non enim prælio solum conficiunt ipsos subegerunt, sed improviso præter spem exspectationemque profecti.

Spectatorem ipsum, et auditorem constituit, ut atrinque eos perterrefaciat. Ne Iudei viderent, propheta vidit; ut ipsos servaret tutos Jeremias indoluit animo; ut eos custodiret sibi famulantes expte exponit.

VERS. 22. Quia duces populi mei me non cognoverunt, etc.

B Summa accusatio, cum qui alios docere debent, ipsi primi ignorant.

Deinde propheta cum consequenter ad hæc dixisset: Usquaque videbo fugientes, audiens vocem buccinæ? Respondit Deus: Quia duces populi mei me non cognoverunt, id est, propter suas iniquitates patiuntur hæc, cum antea, et unus mille fugaret; quæque in Aegypto egi sat novistis, exponit et multitudinem fugientium, et ex persona Dei inquit: Quoniam duces populi mei me non cognoverunt: filii absoque mente sunt, et recordes, et ut se indignos venia ducerent, utpote stultos, adjunxit: sapientes sunt ut faciant mala. Hoc omnis malitia superat cumulum, qnoniam non bene usi sunt, stulte, sicut ebrii vino, et ferro homicidae.

VERS. 23. Aspexi super terram, et ecce nihil; et in cælum, etc.

Quomodo nihil? Non pecudes, ait, non boves, non adistria, non muri. Omnia hæc enim bello evanescunt.

VERS. 23. Et in cælum, et non erant lumina ejus.

Spectatoris mentem explicat, non rei naturam. Non enim plane pronuntiat; sed, Vidi, et non erant lumina ipsius. Noctis enim tenebræ lucem occulere consuevere; ostendit autem lunam cum stellis; mortoris autem nox, qua multo gravior est, omnes stellas fugat, non secundum propriam naturam, sed juxta aspicientis visum. Itaque lumina ipsius non apparebant, propter quod nec esse spectatoribus videbantur. Sed veluti nudum, lumineque privatum, sic effectum est

Tale quid et animus tenebris oppletus patitur; multis enim e pelago in terram devectis terra videtur altolli, et circumvolvi sibi: hæc autem omnia natura fieri assolent. Sicut enim in aquam puram, et immotam timor in sensus cadens, terram quæ erat in fundo permiscet, conturbatque superioribus in inferiora dejectis, omniisque confuso ordine: ita et hic sit, alia audit, et alia videt; nihilque sua in sede fixum est.

Tanquam in tenebris factus sum præ timore A propter urbis desolationem.

VERS. 24. Vidi montes, et erant trementes, etc.

Hoc est, neque etsi in montes se recipient, salvi sunt.

VERS. 25. Inspecti, et ecce non erat homo, et omnia volatilia cœli pavebant.

Nec enim eos, qui prope nos sunt, videbimus intueri : quomodo igitur de volatilibus ait, quod terrore perculta erant ? Hoc etiam est ex affectu prophetæ.

Siquidem propter desolationem et volatilia locum dereliquerunt. Plurima namque animalium loca in successu posita solent incolere.

VERS. 27. Deserta erit omnis terra.

Quid ait ? Judeos metu liberas ? Cur enim in primis minis non perseveras ? sufficiebat dicere : Desolata erit omnis terra. Sed illico horrendum illud permutando fausta connexit. Quam ob causam ? ut per hoc meliores evaderent. Atrocibus enim atrocias si conjungantur, animus in desperationem saepissime labitur ; si vero spes bonas, licet exiguae, nutriat, quam citissime resurgere poterit.

VERS. 28. Super his lugeat terra.

Egregie terram vocat ad percipiendum futurorum eventum, quo homines sensum abjecerint.

Eo quod locutus sum, et non me punitibit.

Ne minas esse hasque quis putet, plane sequetur C effectus. Nam quia cum saepè dixisset, finem tamen propter clementiam nequaquam induxit ; non erit ita et nunc, sed opera sermonibus respondebunt.

VERS. 30. Si circumdederis tibi coccinum, etc.

Quid sibi vult quod dicitur ? Metaphoricus sermo est, veluti feminam vilem et mereetricem propheta saepè urbem alloquitur.

Cum superius dixisset : *Vide vias tuas in polyandro,* hoc est locum, in quo cum mulieribus deprehensus ad impietatem prolapsus es ; si eadem ratione hostes decipere velis, non poteris. Si unixeris stibio : Nigrum ait, quo mulieres oculos colorare solent.

Tanquam ad scortum pulchritudine vultus amasio D sibi pelliciens, sicut Jezabel, sicut Judæorum filiae. Sed nunc in urbem, omne genus infelicitatis considera, quando amatores cum sint, amatam, et ornantem sese conspuunt, nec solum conspuunt, sed etiam interficere cupiunt.

VERS. 31. Quia vocem quasi parturientis audivi. Et dimittet manus suas.

Nil in bello hoc de cætero poterit operari.

Iterum propheta prospiciebat futura. Non fert copiam occisorum, obstupescit, et animo deficit. Si spectaculum intolerabile, quanto magis res ipsa ? Primo quidem fugientes vidit ; ejulantes secundo ;

Ός εν σκότῳ γέγονα δπὸ τοῦ φόνου διὰ τὴν τῆς πλειστηρίαν.

Εἰδος τὰ δρη, καὶ ίδον ἦν τρέμοντα.

Τουτέστιν, οὐδὲ εν τοῖς δρεσι γενομένοις εστι σώζεσθαι.

Ἐπέβλεψα, καὶ ίδον οὐκ ἦν ἀνθρωπος, καὶ πάρετα πετεινὰ τοῦ οὐραροῦ ἐπτύηντο.

Οὐδὲ τὰς πλησίους ἑστῶτας δοκοῦμεν δρᾶν. πῶς οὖν περὶ τῶν πετεινῶν φησι, διε τὴν ἐπτύηντο; Τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς διαθέσεως τοῦ προφήτου.

Τὸν γάρ τῆς ἐρημίας, καὶ τὰ πετεινὰ τὸν τόπον κατέλιπον. Τὰ γάρ πολλὰ τῶν ζώων εἰς ἀπωξιμένους τόπους εἰπεῖν [οἰκεῖν] πέρυσεν.

Ἐρημος ἔσται πᾶσα η γῆ.

B Τί λέγεις ; Ἐκλύεις τὸν φόνον τὸν Ἰουδαϊκόν; Τί γάρ οὐκ ἔστης ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ἀπειλῇ ; ήρχει εἰπεῖν, Ἐρημος ἔσται πᾶσα η γῆ. Ἄλλος εὐθέως τὸ σκυθρωπὸν ἔστρεψεν, τὸ χρηστὸν ἐπαγαγών. Τίνος ἔνεκεν; ὅστε καὶ ταύτῃ ποιήσαι βελτίους. Οταν γάρ ἐπὶ χαλεποῖς χαλεπά συνάπτοντες λέγωμεν, εἰς ἀπόγνωσιν η ψυχὴ πολλάκις ἐμπέπτωκεν· η δὲ ἐλπίδας ἔχουσα χρηστάς, καὶ βραχεῖς, ταχέως ἀναστῆναι δυνήσεται.

Ἐπὶ τούτοις δὲ πενθείτω η γῆ.

Καλῶς τὴν γῆν πρὸς αἰσθησιν τῶν μελλόντων γνωσθαι καλεῖ, τῶν ἀνθρώπων ἀναισθήτως διακειμένων.

Διετεί ἐλάλησα, καὶ οὐ μετανοήσω.

Μή νομίσῃ τις εἶναι ἀπειλὴν τὸ πρᾶγμα, πάντας ἔψεται καὶ τὸ ἔργον. Ἐπειδὴ γάρ πολλάκις εἰπὼν, διὰ φιλανθρωπίαν τὸ τέλος οὐκ ἐπήγαγεν, οὐδὲ οὔτε τοιοῦν ἔσται, ἀλλὰ ὡς ἐλάλησα, καὶ ποιήσω.

Ἐάν περιβάλῃ κρικινον.

Τί ποτε ἔστι τὸ λεγόμενον; Μεταφορικὸς δὲ λόγος ἔστιν ὡς πρὸς γυναῖκα ἀτιμον, τὴν πόλιν, καὶ ἔσται μισμένην δὲ προφήτης συνεχῶς διαλέγεται.

Ἐπειδὴ εἴπεν ἀνωτέρῳ, "Ιδε τὰς οδούς σου ἐν τῷ πολυανθρῷ, τουτέστι τὸν τόπον, ἔνθα ταῖς γυναιξὶν ἀλοὺς ἡσένθησας, φησιν, ἐάν τὸν δρόμοιον τρόπου θελήσῃς ἀπατῆσαι τοὺς πολεμίους, οὐ δυνήσῃ. Τὸ δὲ, Ἐάν χρίσῃς στίβει, τὸ μέλαν λέγει, φὲπιχρωνύει τοὺς ὄφαλούς εἰώθασιν αἱ γυναῖκες.

Ός πρὸς πόρνην προσδοκῶσαν τῷ καλλει τῆς δψεως ἐλεῖ τοὺς ἡραστάς, καθάπερ ἡ Ιεζάνελ, καθάπερ τῶν Ἰουδαίων αἱ θυγατέρες. Ἄλλα νῦν πρὸς τὴν πόλιν, πᾶσαν ἐννόησον δυσπραγίαν, δταν καὶ ἡρασταὶ ωσι καὶ καλλωπιζομένην τὴν ἡρωμένην διαπτύωσι· καὶ μῆ διαπτύωσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνελεῖν ἐπιθυμῶσιν.

Οτι φωνήρ ὡς ὠδινούσης ἤκουσα. Καὶ παρήσεται τὰς χεῖρας αὐτῆς.

Οὐδὲν εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ἐργάζεσθαι δυνήσεται λοιπόν.

Πάλιν δὲ προφήτης ἐώρα τὰ μέλλοντα. Οὐ φέρει τῶν ἀποσφαγέντων τὸ πλῆθος· ἔξισταται, καὶ ἀποψύχει. Εἰ δὲ η θέα ἀφρητος, πόσῳ μᾶλλον η πείρα; Τὸ μὲν πρῶτον φεύγοντας εἰδε, τὸ δὲ δεύτερον θρη-

νοῦντας, ἐπειτα καὶ ἀναιρουμένους. Προτὸν λέγει, *A tandem et interemptos : postea dixit : Quod ne plorare quidem vobis permittet.*

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Οἰμοι, δτε ἐκλείπει τὴν ψυχὴν μου ἐκτὸς ἀνηρημένοις. Περιδράμετε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἱερονσαλήμ.

Ὄρες δτε οὐκ εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβάλλεται; Καὶ δρα τὸν Θεὸν ἀπολογούμενον, καὶ οὐκ ἐτέροις ἐπιτρέποντα τὴν ἔξετασιν. Τμεῖς αὐτοὶ οἱ κακῶς παθόντες, ζητήσατε, φησι. Οὐχ ἐτέρῳ τῷ πρᾶγμα ἐπιτρέπων, οὐκ ἐχθρῷ, καὶ πολεμίῳ, οὐκ ἀμελοῦντι, καὶ ῥᾳθυμοῦντι τῶν ὑμετέρων· ὑμὲν αὐτοὶ τοῖς πονουμένοις καὶ ταλαιπωρουμένοις. Καὶ ἵνα μὴ πάλιν ἐκλύσῃ, *Περιδράμετε, φησιν, ὡς ἐγγὺς δυτῶν τῶν δεινῶν, καὶ ἀκριβῆ τὴν ἔρευναν κελεύει ποιήσασθαι.*

Περὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἀπόφασιν κειμένων ὁ λόγος, ἐπειτας ἔσται ἐν αὐτοῖς δίκαιοι, ὡς ὁ Ἱερεμίας, καὶ οἱ οὐτοὶ Ἱεράδ, Ἱερεῖς τυγχάνοντες, καὶ ὁ Ἀβιμελέχος Αἴθιοψ. Δέγεις τοίνυν περὶ τῶν Ἱερῶν, καὶ βασιλέων, καὶ φευδοπροφητῶν, καὶ τοῦ πλήθους.

Ζῆ Κύριος, λέγουσι· διὰ τοῦτο οὐκ ἐν φεύδσιν δημιύνουσι.

Οὐ γάρ ἀρκεῖ, φησι, τὸ δύμνυναι, ἀλλὰ τὸ μὴ ἐπιορκεῖν. Ὄρες δτε πανταχοῦ, οὐ τὸ ἐστοῦν ζητεῖ μόνον ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν πλησίον. Ἔννόησον δούν τὸ ἐπὶ φεύδεσιν ὅμνύναι, πῶς πόλιν δόλκηληρον κατήνεγκεν καὶ γάρ ὁ μὴ ὅμνυς τὸν Θεὸν, ἀλλὰ δαἰμονας Ἰσως, τούτῳ μείζον ἡ ὄρεις, κάνταυθα, δταν εἰς ἐπέρων ἐπῆρειαν ὡμεν ἀποχεχρημένοι τῷ δρκῷ.

Τουτέστιν, ἐπιορκοῦσιν οὐδὲν ἡγούμενοι τὸ κατ' ἔμοῦ ὅμνύειν, καὶ τῇ τοῦ ἔμοῦ ὄνδυτος ἀξιοπιστίᾳ ἀποκέρχηται εἰς τὴν τῶν κακῶν πρᾶξιν.

Κύριε, οἱ δρθαλμοὶ σουν εἰς πλεῖστην.

Τουτέστιν, Οὐδὲν ἐναντίον δρᾷς οὐδὲς δρθαλμός. Καθαρὸν τὸ κρίμα σού ἔστιν. Μεγάλη κατηγορία, καὶ τῆς ἐσχάτης ἀναισθησίας τεκμήριον· τουτέστι, Πάντα ἀκριβῶς γινώσκεις, καὶ ἀληθῆ τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα. *Ἐμαστήσωσας αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἐξόρεσαν· ἀπηλγήκτων ἀνθρώπων σημείον.* οἷα τὰ τοῦ Φαραὼ ἦν· ἵνα δειχθῇ, δτε οὐ προφαστόμενος. Τοῦτο ἦν τὸ λέγειν, περιδράμετε, ἀπὸ τῶν προτέρων δεκτούσιν αὐτοῦ τὴν κτηδεμονίαν.

Τί ἐστι, συνετέλεσας; ἀπέκτεινας ἀπαντας, τὸ πλέον αὐτῶν καθεῖλες, καὶ οὐδὲ οὐτως ἐπαιδεύθησαν. Οὐδὲν τάρ, τῶν ἡκόντων εἰς σὲ, παραλέλειπται.

Πανταχοῦ τῆς προαιρέσεως, καὶ οὐ τῆς φύσεως, τὸ, *Οὐκ ἡθέλησας ἐπιστραφῆται.* Οὐρα κακῶν εἰς φύσιν ἐκτραπεῖσαν.

Καὶ δέρω εἰπα, *Ἴσως πτερχοὶ εἰσι;* διότι οὐκ ἐδυνήθησαν.

Καὶ τι γένοιτο ἀν ἐμπόδιον ἡ πενία; οὐ τοῦτο φησιν, ἀλλὰ τὴν πρόφασιν τῶν πολλῶν ἀναιρεῖ, δεικνύεις, δτε οὗτοι διὰ τὴν πενίαν ἐνεποδίσθησαν. Πρὸς τὸν μέλλοντα ἀνθυποφέρειν ἡμῖν, οὗτοι ἀφ' ἐαυτοῦ [Fort. ὡς οὐκ ἀφ' ἐαυτοῦ] φυγῶν, προσεῖπε τὴν πενίαν.

Διὰ πενίαν οἱ πολλοὶ ταῦτα ποιοῦσι, καὶ τρέψεσθαι

CAP. V.

Vers. 1. Heu mihi, quia deficit anima mea super intersectis. Circumcurrite in viis Ierusalem, etc.

Viden^{ur} ut illos in desperationem non adducat? Et considera Deum defensionis munus obeuntem, nec aliis disquisitionem hanc committentem. Vos ipsi, vos, qui damna tulistis. Perquirite, inquit. Non alii rem demando: non hosti, et inimico, non res vestras aspernanti et parvipendenti. Vobis ipsis qui doloribus, calamitatibusque fracti estis; et ne iterum illi moliores reddantur, dum mala approxinquant: Circuite dicit, et accuratam diligentiam B disquisitionemque fieri præcipit.

Sermo est de iis, qui in apophthegmate ponuntur, quando apud eos justi erant, quales erant Jeremias, et alii Rhocab sacerdotes, et Abemelechus Aethiops. Loquitur itaque de sacerdotibus, et regibus, et falsis prophetis, et plebe.

Vers. 2. Vivit Dominus, dicunt: nihilominus in mendaciis jurant.

Non sat, ait, jurare, sed verum jurare. Viden^{ur}: ubique Deus non modo sua querit, sed et proximorum? Perpende animo, quantum sit falsum jurare, ut propterea integra civitas perierit. Nam qui non per Deum, sed per daemones fortasse jurat, hoc major injurya, eoque magis, si nostro hoc jurejurando alios noxa afficerimus.

C Hoc est, pejerant, nomine meo jurare nihil astimantes, et mei nominis auctoritate abutuntur, ut perversa agant.

Vers. 3. Domine, oculi tui ad fidem.

Hoc est, nihil adversum tui oculi conspiciunt. Purum judicium tuum est. Magna sane accusatio, extremitique stuporis indicium. Hoc est, omnia plane atque exquisite scis, et ea quae profers verissima sunt. Flagellasti eos, nec doluerunt; hominum, qui jam doloris sensum amiserunt, qualis erat Pharaeo, ut ostenderetur nullum esse praetextum. Hoc erat illud, circuite. Ab antiquioribus suam propalat providentiam.

Quid sibi vult, Consecisti? omnes perenisti, D majorem eorum partem delesti, neque tamen se ad frugem bonam receperunt. Nil enim, quod tui saluti conferre posset omissum est.

Ubique non a natura, sed ex libera voluntate, illud: Notuisti reverti. Vide, ut nequitia mutata sit in naturam.

Vers. 4. Et ego dixi: Fortasse inopes sunt, quia non potuerunt.

Quodnam impedimentum fuerit paupertas? minime hoc ait; sed multorum praetextus tollit, ostendens hos etiam non impeditos egestate. Ob eos, qui volent objicere, se non sponte fugisse, prædicti egestatem.

* Multi hæc præ paupertate operantur, et dum

sibi victimum quærunt, decepti trabuntur in impietatem. Illud enim, *quia non potuerunt*, idem est, ac paupertate prudentes esse non potuerunt, ideoque decepti Dei viam non cognoverunt.

VERS. 5. *Ibs ad optimates, etc.*

Sed fortasse et divites : etenim nec opes, nec rei familiaris angustia ad hoc impedimento sunt. Vide ut omni ex parte prætextus excludat.

Hoc est, declinavi ad optimates, et reges, existimans eos legi consona facere. Verum omnes simul in pejora ruere comperi, Dei dominio, legisque custodia amandatis. *Jugum enim principatum dixit, vincula legis præcepta, quibus tanquam regula quadam eos qui sub lege sunt, duci necesse est.*

Si his inopia facta est occasio ; illos ergo probiores abundantia efficere debuit. Sed nullus aut horum aut illorum proficit.

VERS. 6. *Ideo percussit eos leo de silva.*

Omnis feras, non solum leones complectitur. Sic nihil non facit, ut timorem adaugeat : nec ut de futuris, sed ut de præteritis loquitur.

Babylonius. Lupum et pardum Theglathphasar vocat.

Insatiabilitatem, desolationem iunxit, quando licenter huic fas sit ad ipsas usque penetrare domos, non modo terrefacere volens, sed etiam devastare.

Lupus autem fortasse fuerit Senacherim, qui tantum rapuit, et nil ultra egit. Quidam etiam Antiochum dixit pardum.

VERS. 7. *Quanam harum propilius famam tibi? filii tui dereliquerunt me, etc.*

Hic in crimen vocat, non quod impie egerint, aversique sint, sed quod cum multitudine in impletatem corruerint, et stulte aversi sint. Grave enim est vel semel delinquere, perseverare vero et adjicere; deterius : *Peccasti : ne iterum adjicias, et de præteritis Deum ora* ⁴⁸.

Vide ad singulas poenas appositam ubique defensionem, et continuationem sermonis interruptam, perinde ac si quis aliquem verberet, deinde quiescens defendat se cur ita fecerit, et, ut uno verbo dicam : Propheta plane gaudet minis, et defensione. D

Saturavi eos, et mœchabantur.

Vides e deliciis libidinem et impuritatem ortam? Quid enim, inquies? Quid poterant conqueri? necessariorum inopiam? sed tanta erat affluentia, ut et adulterarent, scortisque cohabitarent.

VERS. 8. *Equi furentes.*

Vide ut voluptatem expresserit. Vide ut ad libidines labebantur, naturam ipsam contumeliis afficerunt. Vide ut inverecunda Venus brutorum propria.

Asserunt in Hebraico, qui trahuntur, non haberi;

⁴⁸ Eccl. xxI, 1.

A θουλόμενοι, ἡπάτηνται εἰς τὴν ἀσέβειαν. Τὸ γὰρ, διότι οὐκ ἡδυτήθησαν, τουτέστιν, οὐκ ἀντήρεσαν φιλοσοφῆσαι πρὸς τὴν πενίαν, καὶ ἀπατηθέντες, οὐκ ἔγνωσαν τοῦ Θεοῦ τὴν ὁδόν.

Πορεύσομαι πρὸς τοὺς ἀδρούς.

'Αλλὰ καὶ οἱ πλούσιοι Ἰωας· οὗτε γὰρ πλοῦτος, οὗτε πενία πρὸς τούτο ἐμπόδιον. 'Ορα πῶς πανταχθέν ἀναιρεῖ τὰς προφάσεις.

Toutéστιν, Ἐξέχεινα πρὸς τοὺς μεγιστᾶντας καὶ τοὺς βασιλεῖς, ἐννοήσας, ὡς Ἰωας οὗτοι ἀκέλουθα τῷ νόμῳ διαπράττονται. Εὔρον δὲ πάντας ἀθρόων ἐπὶ τὸ χειρὸν ἐκκλίναντας, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν δεσποτείαν ἀπωσαμένους, καὶ τοῦ νόμου τὴν φυλακήν. Ζυγὸς γὰρ τὴν δεσποτείαν ἔφη· δεσμούς δὲ τῶν νόμων τὴν διάταξιν, ἐν οἷς ὥσπερ κανόνι τινὶ πορεύεσθαι Β δεῖ τοὺς ὑπὸ τὸν νόμον δυτας.

Εἰ τὴ πενία τούτοις ἐφόδιον γέγονεν, οὐκοῦν ἐκείνους ὁ πλοῦτος ὑφειλε βελτίους ποιῆσαι. 'Αλλ' οὐδεὶς οὗτε τούτων, οὗτε ἐκείνων ἀμείνων ἐγένετο.

Αἱά τούτο ἐπαισεγ αὐτοὺς λέων ἐκ τοῦ δρυμοῦ.

Πάντα τὰ θηρία, οὐκ ἔτι λέοντας λέγει μάνον, ἀλλὰ πάντα παραλαμβάνει τὰ θηρία. Οὗτω πάντα ποιεῖ ὑπὲρ τοῦ τὸν φόδον αὐξῆσαι· καὶ οὐχ ὡς περιμελόντων, ἀλλ' ὡς περὶ παρελθόντων διαλέγεται.

'Ο Βαβυλώνιος. Αύκον δὲ καὶ πάρδαλιν, τοὺς περὶ Θεγλαθφασάρ.

Τὸ ἀκόρεστον, τὸ ἔρημον, δταν μετὰ ἀδείας ἐξῆται τοιούτῳ μέχρι τῶν οἰκων ἐπιβαίνειν, οὐ φοδῆσαι θουλόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔρημον δεῖξαι.

Αύκον δὲ Ἰωας ὁ Σεναχηρεὺς, μόνον ἀρπάξας, καὶ μηδέν τι διαπράξαμενος. "Άλλος δὲ τὸν Ἀντίοχον εἰρήκε πάρδαλιν.

Ποίᾳ τούτων Ιωας ἐσομαι σοι; οἱ νιοὶ σου ἀγνατέλιτροι με.

'Ἐνταῦθα οἵτε τὸ ἀσεβῆσαι ἐγκαλεῖ, οἵτε τὸ ἀποστραφῆσαι, ἀλλὰ τὸ ἀσεβῆσαι μετὰ πλήθους, καὶ τὸ ἀποστραφῆναι ἀνοήτως. Δεινὸν μὲν γὰρ τὸ ἀμαρτεῖν ἀκαξίην, τὸ δὲ ἐπιμενεῖν, καὶ προσθεῖναι χαλεπώτερον. "Ημαρτεῖς, μὴ προσθῆς ἔτι, καὶ περὶ τῶν προτέρων σου δεήθητι.

"Ορα καθ' ἐκάστην τιμωρίαν πανταχοῦ κειμένας ἀπολογίας, καὶ τὸ συνεχὲς τοῦ λόγου διακοπόμενον· οἵτω καθάπερ τίς τινα μαστίζων. Εἴτα διαναπαυσάμενος ἀπολογίοτο πρὸς αὐτὸν, καὶ δλῶς οὗτως δι-

δοῦσι δι προφήτης εὑφραντεῖται ἀπειλῇ καὶ ἀπολογίᾳ.

Ἐχόρτασα αὐτοὺς, καὶ ἐμοιχώτε.

'Ορδές ἐξ εὐπαθείας τὴν ἀσέλγειαν, τὴν ἀκαθαρσίαν; Τί γὰρ ἀν εἰποις; Τί ἔχοντες ἐγκαλεῖν; σπάνι ἀναγκαῖων; καὶ μήν τοσαύτῃ ἦν ἡ φορὰ, ὡς καὶ μοιχασθεῖ αὐτοὺς, καὶ ἐν οἷκοις πορνῶν καταλύειν.

Ἔπκοι θηλυμαρεῖς.

"Ορα πῶς παρέστησε τὴν ἡδονήν. "Ορα πῶς εἰς ἀσέλγειαν ἐξέπιπτον, αὐτὴν τὴν φύσιν ἡτίμασαν. "Ορα τὸ ἀναιδῆ [Fort. ἀναιδῶς] μίγνυσθαι τῶν ἀλόγων ἐστίν.

Παρὰ μὲν τῷ Ἐβραϊῷ φασι, τὸ, ἐλκόμενος μὴ

κεισθαι· ἔστι δὲ αὐτὸν ἐκλαβεῖν, ὅτι ὑπὸ τῆς ἐπιδύμης μίας ἥγοντο.

'Αρδόητος. Συντάλευτος δὲ μὴ κοιήσητε.

Λειψανα καταλείπετε τῆς πόλεως, ἵνα καὶ τοῖς αἰχμαλωτιζομένοις ὑπόδεσις ἡ πάλιν ἐπανόδου· διὸ προλέγει, ἵνα' δεῖν ἰδωσιν οὐ μέχρι τῶν θεμελίων ἀναιροῦντας, μὴ τῆς ἔκεινων φιλανθρωπίας, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ κωλύσεως εἶναι νομίζωσιν.

'Οτι διθεῶν ἡθέτησεν εἰς ἐμέ.

Εἰ τοῦ Κυρίου εἰσὶ, τίνος χάριν ταῦτα πέπονθε; διὸ τοὺς ἐνοικοῦντας, ὅτι ἡθέτησαν.

Τουτέστι, παρέβησαν τὰς συνθήκας τὰς πρὸς ἐμὲ, καὶ παντελῶς εἰς ἀσέβειαν ἤξειλαν.

'Ἐγενόσατο τῷ Κυρίῳ. Καὶ εἰκαστος, Οὐκ ἔστι ταῦτα.

Ἐγενόσαν δεσμονόντες· Οὐκ ἐπίστευον ἀπειλοῦντι, οὐκ ἐπίστευον τιμωρουμένην, καὶ κολάζοντι, πολλοὶ καὶ νῦν οἱ περὶ τῆς γεέννης εἰσὶ [Ισ. εἰσὶ τὰ αὐτὰ] οἱ ταῦτα διαλαλοῦντες, ἀπιστοῦντες τῷ Θεῷ. Ὁ οἶκος Ἰσραὴλ, καὶ ὁ οἶκος Ἰουδαίων ἐγενόσατο.

Oἱ προφῆται ἡμῶν ἥσαν εἰς ἄτρημα.

Ἐκείνοις γάρ τὰ πρὸς ἡδονὴν δημηγοροῦντες, οὐκ εἴσων γενέσθαι βελτίους ποτέ.

Τουτέστιν, οὐδὲν προσδοκῶσι δεινὸν, ἀλλὰ λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι *Καὶ οἱ προφῆται μάτην ἐφθέγξαντο, καὶ ἀπέθανον· καὶ οὐδὲν κατά τὴν γνώμην τοῦ Θεοῦ εἰπον περὶ ἡμῶν.* Τὸ δὲ, *Οὐτως δέσται αὐτοῖς, τουτέστι, Παραπλησίως ἔκεινοις, καὶ ὑμεῖς φθέγγεσθε οἱ δοκοῦντες εἶναι προφῆται.* Ως γάρ ἔκεινων εἰπόντων οὐδὲν δεινὸν πέκονθεν ἡ πόλις, οὗτως οὐδὲν νῦν πείσεται.

Διὰ τούτο. Ἰδού ἡτό δεδῶκα τοὺς λόγους μου εἰς τὸ σύρμα σου κύρ.

Τὸ τάχιον δείκνυσιν δὲ πάντα εἴκει τῷ πυρὶ.

Καὶ ιδού ἡτό ἐπέρινος διφόρος διθρος πόρρωθεν.

Μέστε μηδὲ ἐξετηρίας ἐπισπάθεται τίνα Ελεον. Τὸ δὲ, *Καὶ ἀρχαῖον, δηλοῖ, ὅτι καὶ ἀρχαῖον, καὶ φοερόν ἔστι, καὶ δείκνυσιν δὲ οὐκ οἰκοθεν ἐπέρχεται· οὐ γάρ ἀν ἐν εῷ τοσούτῳ χρόνῳ ἡσύχασαν, καὶ οὔτερον ἀπῆλθον.*

Καὶ κατέδογται τὸν θερισμὸν ὑμῶν.

Τὸν καιρὸν τῆς ἐφόδου λέγει, δὲτι ἡνίκα τὸν καρπὸν ἀπολαύειν ἐμέλλετε, τότε ἐπελθόντες ἔκεινοις δρῆσσουσι τὴν γῆν. Τὸ δὲ, *τοὺς λόγους ὑμῶν, ἀντὶ τούς, καὶ τὰ ἀπόθετα ἀναλώσουσιν.*

Καὶ δέσται ὅταν εἰκαστος, Τίνος ἔτεκεν.

Καὶ γάρ καὶ τοῦτο ἀναισθετας πολλῆς, μετὰ τὸ παθεῖν λέγειν· *Ἐνεκεν τίνος ἐποίησεν;* Ἀλλὰ δύως τότε καιρὸν διλόγος ἔξει. Διὰ τοῦτο φησιν *Ἔτα δουλεύσητε ἐτῇ γῇ οὐχ ὑμετέρᾳ ἀλλοτροῖς θεοῖς,* τοῦτο ἀπειλεῖ πάλιν.

Ἀταρρητας ταῦτα εἰς οἶκον Ἰακώβ.

Πάλιν ἀναμιμνήσκει τῶν προγόνων, ἵνα κανοῦτως ἐντραπῶσι. Πάλιν τὸν πατριάρχην ἔκεινον, καὶ θαυμαστὸν δῆρα, καὶ μέγαν εἰς μέσον παράγει, τὸν οἶκον Ἰακώβ, καὶ τὸν οἶκον Ἰουδαίων,

A id tamen intelligere possumus, quod a libidine impellebantur.

VERS. 10. Ascendite in civitates ejus, etc. Consummationem autem ne facialis, etc.

Reliquis simile civitatis, ut et captivis reversionis argumentum præbeatur, propter quod prædicti, ut quando viderint non usque ad fundamenta vastantes, non eorum humanitati, sed Deo prohibenti id ascriberent.

VERS. 11. Prævaricans enim prævaricata est.

Si Domini sunt, quanam de causa hæc passa est? propter inhabitantes, qui prævaricati sunt.

Iluc est, pacta violarunt, quæ mecum sanxerunt, et omnino in impietatem delapsi sunt.

VERS. 12. Mentita est, etc. Et dixerunt, Non sunt hæc, etc.

Perpende quantum mali, minas intendenti non credebant, pœnas inferenti, et punienti nullam præstabant fidem. Multi nunc quoque sunt, qui eadem de gehenna dicunt, et Deo non credunt, *Domus Israel, et domus Juda mentita est Domino,* etc.

VERS. 13. Prophetæ nostri fuerunt in rentum.

Etenim illi pro concionibus ea dicentes, per quæ animi demulcentur, ad bonam frugem redire eos minime permittebant.

Hoc est, nullum malum expectant, sed multi dicunt, Prophetas et frustra locutos, et interisse, ne ad intentem Dei habuisse de nobis sermones. Illud autem, *Sic erit illis, id est, eadem ratione et vos,* qui Prophetæ esse videbunt, verba facitis. Sicut enim tunc cum illi loquerentur, nihil mali accidit civitati, sic et nunc non eveniet.

VERS. 14. Ideo. Ecce ego dedi verba mea in os tuum, ignem.

Celeritatem exprimit: omnia enim igni cedant.

VERS. 15. Ecce ego adduco super vos gentem de longe.

Ut neque precibus misericordiam sibi concilient. Illud vero et antiquam, indicat quondam et antiquum et horribile nomen est, quodque ex se non agreditur, nec enim tanto tempore fuissent in otio, ac tandem advenissent.

VERS. 18. Et devorabunt messem vestram.

Tempus irruptionis hic innuit. Quando etenim fructus collecturi estis, tunc irrumpentes illi terram vastabunt. *Et panes vestros,* hoc est, et quæ conservatis absuinetur.

VERS. 19. Et erit quando dixeritis; Quare.

Etenim magnæ stupiditatis hoc signum est, post malorum casum indagare causam, cur ita fecerit. Sed tamen tunc opportune hæc dicentur; propter hoc ait: *Ut seriatim in terra non vestra exterris diis,* hoc iterum minitatur.

Annuntiate hæc in domum Jacob.

Iterum mentionem facit majorum, ut saltem hac ratione erubescerent. Iterum patriarcham illum, et admirandum virum, et insignem in medium profert dicens: *Domum Jacob, et domum Juda,* ut discas

quanta Dei sit virtus, qui per unum tribuum priu- A ήνα μάθης δοτη τού Θεού ή δύναμις· πῶς δι' ἐνδε φυλάρχου [ἄλλ. φιλάρχου] πόλεις ὀλοκλήρους, καὶ δῆμους, καὶ ἔθνη συνεστήσατο.

VERS. 21. *Audite nunc hæc, populus.*

Quare conviciose sermone utitur? lapsos afficiendo injuria vult erigere. Nil enim poena hac gravius ignoratione Dei.

Oculi eis, et non vident, aures eis, et non audiunt.

Hos solum sensus enumerat, qui potissimum ad Dei cognitionem acquirendam conducunt, quorumque nos oppido indigemus.

VERS. 22. *Nunquid me non timebitis, dicit Dominus, qui posui arenam terminum mari.*

Non dixit: Ego mare feci, sed ego frenavi. Non modo enim ex ipso opificio, sed et e rerum quoque distinctione cognosci vult.

Non licet, inquit, dicere quod nulla vi conflictatum quiescit, et paret, sed et vehementissima ipsum urgente necessitate ut foras exeat, summaque vi propulsum, ut effundat, suo in loco manet, vimque tolerat, ne jussa Dei transgrediatur. Verum fortasse quispiam ad hæc dixerit, hæc lege naturæ se ita habere, mihi vero ad utrumque esse arbitrium, ut, si velim, meliori insistam. Quid enim dices? quod spiritus et desideria prava compellunt animum? at tu oppone illis Dei præceptum. Debilis natura, arena quoque debilis est, sed lege divina robustissima fit, sic et tu timore Dei. Nil adeo infirmum, nil imbecille adeo, quod non timore Dei propriam supererat naturam. *Et quibusdam interjectis.* Cur non, ex alio elemento, sed ex mari sumpsit exemplum? quoniam de bello et pugna, impetuque militum nebulae instar et pelagi urbem universam obruturis sermonem habebat. Igitur ostendere cupiens, non ex innato robore, virtuteque, sed ex ipsius permissione bellum fieri, mare in medium afferit, ut ostendat quod qui elementum hoc immensum ac vastum, et vi non ferendum, insaniens ac sæviens arena minuta frenare perpetuo valet, multo magis hostes vestros cohibere poterit, ut nec adveniant, nec rebus vestris aliquid afferant detrimenti. διὰ παντὸς χαλινῶσαι δυνάμενος, πολλῷ μᾶλλον ὥστε μῆτε παραγενέσθαι, μῆτε λυμήνασθαι τι τῶν ὑπερέρων.

VERS. 24. *Et non dixerunt, Qui dat nobis pluviam.*

Esto. Noluistis propter me, propter ea, quæ a me sunt: minime oportebat, non modo quia do pluviam, sed quod opportunam. Illud enim ostendit solum quod pluvias possim procreare, hoc vero magnæ providentiae signum, et erga filios indulgentiæ.

Secundum tempus impletionis præcepti messis.

Obscure hoc dictum; tamen quod ait hoc est: Recens, inquit, ex area perceptis terræ fructibus, et plena habentes horrea abunde veniunt imbræ

Τίνος ἔνεσκεν ὑδριστικῶς προσάγει τὸν λόγον; διαναστήσας βούλεται πεπτικώτας διὰ τῆς ὑδρεως· οὐδὲν ταῦτης τῆς τιμωρίας χείρον, τοῦ, τὸν Θεὸν ἄγνοεν.

'Ορθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσιν· ὡς αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἀκούουσιν.

Ταύτας δὲ μόνον λέγει τὰς αἰσθήσεις, αἱ μάλιστα τῶν ἀλλων πρὸς θεογνωσίαν ἀγουσιν, ὧν μάλιστα δεόμεθα.

Mὴ ἐμὲ οὐ φοβηθῆσθε, λέγει Κύριος, τὸν εἴσατα δῆμον δριον τῇ θαλάσσῃ;

B Οὐκ εἶπεν· Ἔγὼ τὴν θάλασσαν ἐποίησα, ἀλλ', Ἔγὼ, φησίν, ἐχαλίκωτα. Οὐ γάρ δὴ μόνον ἀπὸ τῆς δημιουργίας φαίνεσθαι βούλεται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς διατυπώσεως.

C Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, φησίν, διτι μηδεμίαν πάσχουσα βίᾳν, οὐτως ἡρεμεῖ, καὶ ὑποτάσσεται· ἀλλὰ καὶ πολλῆς αὐτὴν ἀνάτηξης πρὸς τὰ ἔξω ὡθούσης, καὶ βίᾳν ὑπομενούσης τὴν ἐσχάτην, ὃστε ἐξαντληθῆναι, ἐμμένει φέρουσα τὴν βίαν, ὃστε μὴ ὑπερβῆναι τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, 'Ἄλλ' ἵως πρὸς τοῦτο εἶποι τις δὲν, διτι Ταῦτα φύσει καὶ νόμῳ διατέταχται· ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν ἐφ' ἐκάτερα δοκήν, ὡς εἰ θέλω μένω ἐπὶ τοῦ κρείττονος. Τι γάρ ἐρεῖς; διτι πνεῦμα καὶ ἐπιθυμίαι πονηραὶ τὴν ψυχὴν ἐξωθοῦσιν; ἀλλ' ἀντίστησον αὐτοῖς τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ. Ἄσθενής ἡ φύσις; καὶ γάρ ἡ φύμας, ἀλλ' ὑπερισχυρὰ αὐτὴ γίνεται νόμῳ θειῷ. Οὐτω καὶ σὺ φόβῳ Θεοῦ. Οὐδὲν οὐτως ἀσθενὲς, οὐδὲν οὐτως ἀδύνατον, δ μὴ τὰ ὑπὲρ οἰκείαν ἐπιδείκνυται φύσιν διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Καὶ μεθ' ἔτερα· Διτι μὴ ἥγαγεν ἐτερον στοιχεῖον εἰς ὑπόδειγμα, ἀλλ' ἡ τὴν θάλασσαν; ἐπεὶ περὶ πολέμου καὶ μάχης ὁ λόγος ἦν αὐτῷ, καὶ στρατιωτῶν ἐφόδου, νεφέλης δίκην, καὶ πελάγους ἐπέχειν μελλόντων τὴν πόλιν πέσαν. Δεῖξαι τοίνυν βουλδμενος, ὡς οὐκ ἔξ οἰκείας ἰσχύος, οὐδὲ δυνάμεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ συγχωρήσεως ὁ πόλεμος γίνεται, τὴν θάλασσαν εἰς μέσον παράγει· δεικνύς, διτι ὁ τοιοῦτο στοιχεῖον, μέγα, καὶ ὑπέρογκον, καὶ τῇ βίᾳ ἀφροτονον, μαϊνόμενον, καὶ ἀγριαίνον, φάμιμῳ λεπτῇ ισχύσει ἐπισχεῖν τοὺς πολεμίους τοὺς ὑμετέρους.

D Καὶ οὐκ εἰπον· Τὸν διδόντα ημῖν ὑετόν.

"Ἔστω. Οὐκ ἔδούλεσθε δι' ἐμὲ· διὰ τὰ παρ' ἐμοῦ οὐκ ἔστι, οὐ διὰ τὸ δοῦναι μόνον ὑετὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ καιρὸν; Ἐκείνο γάρ ἐπιδείξεως ἦν μόνον, διτι δύναμαι δεῖν. Τοῦτο δὲ προνοίας μεγάλης καὶ φιλοστοργίας.

Kατὰ τὸν καιρὸν πληρώσεως προστάγματος θεισμοῦ.

Ασφαῶς τοῦτο εἰρηται· δὲ δὲ λέγει τοιοῦτον ἔστιν· "Ἄρτι, φησίν, ἐκ τῆς ἄλω συλλέξαντες τὰ γεννήματα τῆς γῆς, καὶ πλήρη τὰ ταμεῖα ἔχοντες, ἀπολαύομεν

δετῶν. Οὐ γάρ μένει, δαπανηθέντων αὐτῶν τότε A Non enim exspectat ut absumatur fructus, et imbre tunc mittat; sed simul messis finita est, nec ea quæ reposuimus consumere exorsi sumus; et illis nondum ad usum nostrum venientibus, defertur imber, jubens ut alia terræ mandemus. Nam quia pusillo animo est natura humana, et anguste sollicita, nec solum in penuria, sed etiam in affluentia de eo quod futurum est timet et pavet, morbum hunc Deus depellens, pluvias abundantissimas diffundit, ut metum futuræ consumptionis fructuum spe novorum excutiat. Hoc igitur innuit: *tempore perfectionis præcepti messis*; messe enim reponuntur fructus, nec dum illis collectis, ipsam denuo eadem producere jubet.

B

Tí èstιν, Ἐφύλαξεν ἡμῖν; καθάπερ πατήρ φιλοτοργος μέρος παιδίος δεὶ διατηρεῖ, οὐτως καὶ αὐτὸς ἡμῖν τὸν διατηρεῖ, καὶ οὐκ ἀναλίσκει τοὺς διδόνους ὁ πρῶτος χειμῶν, οὐδὲ ὁ δεύτερος, ἀλλ' αἱ μένει καὶ ὑπολέιπεται.

Tí èstιν, Ἐφύλαξεν ἡμῖν; καθάπερ πατήρ φιλοτοργος μέρος παιδίος δεὶ διατηρεῖ, οὐτως καὶ αὐτὸς ἡμῖν τὸν διατηρεῖ, καὶ οὐκ ἀναλίσκει τοὺς διδόνους ὁ πρῶτος χειμῶν, οὐδὲ ὁ δεύτερος, ἀλλ' αἱ μένει καὶ ὑπολέιπεται.

Ἄλι ἀρμῆιαν ὑμῶν ἔξελιγαν ταῦτα.

Ἐπειδὴ περὶ πολλῆς εὐπραγίας διελέχθη. Ὄτε δὲ ταῦτα ἐλεγε, λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, ἵνα μὴ ἀνθυπενέγκωσι· καὶ μήν οὐδὲ τούτων [Ισ. τοῦτον, ἢ τοῦτο] δρῶμεν. Οὐ γάρ, φησίν, οὐ διὰ τὸ τὸν Θεὸν μεταβεβλήσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἀποκρούσασθαι τὴν εὐεργεσίαν· ταῦτα δὲ λέγω, καὶ διὰ τὰς ἀμαρτίας ὑμῶν ἀπέστησαν τὰ ἀγαθὰ ἀφ' ὑμῶν. Μείζων γάρ κηδεμονία μηδὲν δοῦναι: λοιπὸν, ἢ δοῦναι:· καθάπερ τῷ πυρέττοντι δὲ μὲν παρέχων πολεμεῖ, δὲ ἀποτερῶν φείδεται μόνον [Ἄλλ. μόνος].

"Οτι εὑρέθησαν ἐν τῷ λαῷ μου.

"Ω; ἀλόγοις ἔχρωντο τοῖς διμοφύλοις. Ὁρᾶς ὡς οὐχὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἀμαρτήματα ἐκδικεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ πλησίου; κατ' ἀλλήλων ἐξεπολεμώθησαν, κατ' ἀλλήλων ἐστησαν ἀπὸ τῆς εὐπραγίας. Ὁρᾶς πῶς αὐτοὶς ἀπολογεῖται;

Τοὺς εἰδωλολατροῦντας λέγει. Καὶ παῖδες ὡς δικτυοῖς ἰεντοῦ. Τοὺς ἐπὶ προφάσει τὰ ἀλλότρια λαμβάνοντας διαβάλει. Ἐπάγει γοῦν.

Ἔστησαν διαφθείραν ἄδρα, καὶ συνελάμβανον· ὡς παῖς ἐφισταμένη πλήρης πετεινῶν, οὐτως οἱ οἶκοι αὐτῶν πλήρεις δόλου. Τούτους, οὐτως μετὰ πονηρίας τὰ ἀλλότρια ἐλάμβανον· ἐπάγει γοῦν. *Κρίσιν οὐκ ἔκριναν.* Κρίσιν δρψανοῦ καὶ κρίσιν χήρας οὐκ ἔκριναν τὴν ὥραλαν καὶ τρυφεράν.

Οὐκ ἔκριναν κρίσιν δρψανοῦ.

Μάλιστα μὲν γάρ πολλαχοῦ τὸ δίκαιον διώκειν δεῖ· δταν δὲ ἔχῃ τι καὶ ἐπαγωγὴν, δὲ ἀδικούμενος πρὸς ἔλεον, τὴν δρψανοῦ, τὴν χηρείαν λέγω, τίς οὐτως ὡμδεὶς καὶ τῇθισος, ὡς μὴ ἀν βραβεῦσαι τῷ ποιούτῳ τὸ δίκαιον; δταν γάρ δὲ ἔλεειν ἔχρην, τούτον μήτε τῶν δικαίων συγχωροὶ μετέχειν, ποὺ ταῦτα ἀνεκτά;

Ἐκστασίς καὶ φρίκη ἐγενήθη.

Ὦρα διὰ πάγτων τὴν ἀμαρτίαν χωροῦσαν, οἱ μὲν

Et quid hoc est: *Servavit nobis?* veluti pater filiorum amans partem semper liberis reservat, sic et ipse nobis pluviam servat, nec hiems prima imbre absuinit, nec secunda, sed perenni quadam vicissitudine perdurant.

VERS. 25. *Iniquitates vestra declinaverunt hæc, etc.*

Quoniam de multa felicitate loculus fuerat. Quando vero hæc dicebat, pestis erat, et fames, ne contra objicerent. Nec ipsa hæc videmus. Non, inquit, quod Deus mutatus sit, sed quod vestris iniquitatibus beneficium expuleritis, hæc quæ dico, et propter peccata vestra abierunt a vobis bona. Majoris enim curæ est nil exhibere de cætero, quam exhibere; quemadmodum ei qui febri labore, hostis est qui dat; qui vero negat, salutis ejus curam suscipit.

VERS. 26. *Quia inventi sunt in populo meo.*

Tribulibus veluti jumentis utebantur. Vides non solum de peccatis contra ipsum, sed etiam in proximum commissis poenam sumere? mutuis in se in vicem bellis exarserunt, in seipso mutuo steterunt, felicitate illa elati. Vides ut ipsis respondeat?

Idola colentes insinuat. Et filii quasi rete aucupis. Eos qui aliquo nomine aliena subripiunt, accusat; subdit igitur:

VERS. 27. *Steterunt ad perdendum virum, et comprehendebant; sicut laqueus superpositus plenus avium, sic domus eorum plena dolo.* Id est, sic aliena fraude aliena conquirebant; et subdit: *Judicium non judicaverunt; judicium pupilli, et judicium viduæ non judicaverunt speciosum et delicatum.*

VERS. 28. *Non judicaverunt judicium pupilli.*

Præcipue quidem in plerisque ius sectandum est: quando vero et is, cui fit injuria, aptum quid habeat ad flectendos animos, et provocandos ad misericordiam, utpote orbitatem, aut viduitatem, quis adeo durus et sensus expers, ut huic ius suum non tribuat? si enim is cuius misereri oportet, nee suum ius assequatur, quis hoc ferendum judicet?

VERS. 30. *Stupor et tremor irruerunt.*

Vide ubique dilatatam iniquitatem. Ni mala fec-

runt, illi facta approbarunt. Quare et Paulus non modo audentes, et iniqua facientes, sed et ipsis consentientes punit.

Vers. 31. *Et populus meus dilexit sic.*

Considera ubique diffusam malitiam. Ecquid subditis facto opus erat, nonne principibus parere monitaque præceptorum sequi? minime omnium, sed adversari. Nunc autem nulla necessitate coacti hæc fecerunt, sed ita libuit. Non circumventi sunt, non timore principum illis assentiebantur. Sed hæc et ipsi diligebant.

Et quid facietis post hæc?

Quando pœnitentia tempus negatum, quando sublata omnis emendatio, quando omnis ad meliora mutatio nulla erit.

CAP. VI.

Vers. 1. *Tuba canite, quia mala incubuerunt.*

Vide ut illis tempus ad pœnitentiam tribunal: illud, visum est, aliunde ex parte tantum appareat neque adest, ut desperationem injiciat; neque abest, ut reddit inertiores, sed medium inter præsentiam, et absentiam est. Veniunt iam mala in prospectum tota. Cæterum in vobis situm est, per vos stabit ut omnia retrorsum eant.

Vers. 2. *Ei auferetur celsitudo tua.*

Quod his ad iniquitatem abusus sit, pulchritudine ad libidinem, excellentia ad fastum.

Hoc est, speciosum et delicatum. Speciosum eam appellat legis, sacerdotii, cæterorumque causa. Delicatum, quod Dei auxilio semper potior, superiorque contra hostes exhiberetur.

Vers. 3. *In eam venient pastores.*

Hoc desolationis quidem signum; impletum est autem et tempore apostolorum. Ecclesias in circuitu merito quis dixerit, tanquam tentoria ubique terrarum fixa, Caulæ ovium.

Vers. 4. *Paramini super eam in bellum, consurge, et ascendamus super eam in meridiæ.*

Considera quot modos adhibeat Deus, ut eos per terrefaciat, cum et verba confundat inimicorum ut præsentium, seque invicem cohortantium, quamquam meridie haud committitur prælium, sed illud significat, quod non furtim et latenter, sed palam irruent, quod est apprime sibi fidentium.

Væ nobis, quia declinarit dies.

Obsessis enim omne quidem tempus, maxime vero noctem, suspicionemque parit, nam diu et stare, et consilia inire, et circumire, quæque sunt oculis perlustrare licet, at noctu duplex est bellum. Cum dicere contra oporteret: Væ nobis quod Deum irritavimus. Deplorant pœnarum tempus.

Vers. 5. *Surgite, et ascendamus super eam nocte.*

Chrysostomi. (al. Olympiodori.) Noctem et me-

A ειργάσαντο τὰ πονηρά, οἱ δὲ ἐπήγεσαν τὰ γεγενημένα. Άιδο καὶ δ Παῦλος, οὐχὶ τοὺς τολμῶντας, οὐδὲ τοὺς ἐργαζομένους μόνον τὰ πονηρά, ἀλλὰ καὶ τοὺς εὔδοκούντας αὐτοῖς κολάζει.

Kai δ λαός μου ἡγάπησεν οὐτεως.

"Ορα διὰ πάντων κεχυμένην τὴν κακίαν. Καὶ τί ποιήσαι ἔδει τοὺς ἀρχομένους; οὐχὶ τοῖς ἀρχουσιν ἀκολουθῆσαι; οὐχὶ τοῖς διδασκάλοις πεισθῆναι; οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐναντιωθῆναι. Νῦν δὲ οὐδὲ κατ' ἀνάγκην αὐτοῖς ταῦτα γέγονεν, ἀλλ' ἡγάπησαν οὗτως, οὐχὶ παρελογίσθησαν. Οὐχὶ τοὺς ἀρχοντας φοβούμενοι τούτοις ἐπειθόντο. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἐφίλουν.

Kai τι ποιήσετε εἰς τὰ μετά ταῦτα;

B "Οταν καιρὸς μετανοίας μηχετί γένηται, διαν διόρθωσις πᾶσα ἀνηρημένη ἦ, διαν ἡ πρὸς τὰ βελτιώ μεταβολὴ πᾶσσα ἡφαντισμένη.

ΚΕΦΑΛ. Σ'.

Σημήνατε σάλπιγγι, διτι κακὰ ἐκκένυσεν.

"Ορα πῶς αὐτοῖς δίδωσι προθεσμίαν μετανοίας, τὸ διέκυνγέ ποθεν, ἐκ μέρους φαίνεται μόνον, καὶ οὐτε πάρεστιν, ὡς εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβαλεῖν· οὔτε μὴν ἀπεστιν [διλ. ἀπέστη], ὡς ἁρυμοτέρους ποιήσα:. Ἀλλ' ἐν μέσῳ παροντας καὶ ἀποντας ἐστηκεν. Ἐξέκυψε τοῦ πλήρη φανῆναι τὰ κακά. Κύριοι λοιπὸν ὑμεῖς τοῦ πάντα πάλιν εἰς τὰ διπέσω ἀπελθεῖν, ύμεις ἀν ἔχοιτε τὴν ἔξουσίαν.

Kai ἀγαπεθήσαστα τὸ ὑψός σου.

Διατ!; "Οτι τούτοις πρὸς κακίαν ἔχριστο, τῷ κάλλει πρὸς πορνείαν, τῷ ὄψει πρὸς ἀλαζονείαν.

Toutestin, ὥρα καὶ τρυφερά. Ήραλαρ δὲ λέγει διὰ τὸν νόμον, καὶ τὴν ἱερατείαν, καὶ τὰ λοιπά. Τρυφερά δὲ, διὰ τὸ κρείττονα τῶν πολεμίων δεῖ δείκνυσθαι τῇ τοῦ Θεοῦ συμμαχίᾳ.

Ei αὐτὴν ἡξουσι ποιμένες.

Toῦτο ἐρημίας μὲν ἔστι σύμβολον· ἔξεδη δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων. Κύκλῳ, τὰς Ἐκκλησίας εἰκότας ἀν τις εἶποι, καθάπερ σκηναὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης εἰ πεπηγυῖαι μάνδραι προβάτων.

Παρατάξασθε ἐπ' αὐτὴν εἰς πόλεμον ἀνάστητε, καὶ ἀραδώμετ ἐπ' αὐτὴν μεσημβρίας.

D "Ορα πόσα δ Θεὸς κατακενάζει, ὡς τε αὐτοῖς ἐνθεῖναι τὸν φόβον, ὅπουγε καὶ φῆματα ἀναπλάττει παρὰ τῶν πολεμίων ὕσπερ παρόντων, καὶ παρακελευομένων ἀλλήλοις. Καίτοι γε ἐν μεσημβρίᾳ οὐκ ἔντοιτο πόλεμος, ἀλλὰ τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐ λάθρα, οὐδὲ λαθανόντως, ἀλλὰ μετὰ παρθησίας ἐπιθέσυται, δ τεκμήριον τοῦ σφόδρα θαρρεῖν ἔστιν ἔχοτος.

Οὐαὶ ἡμῖν, διτι κεκλικεν η ἡμέρα.

Tοις· γάρ πολιορκουμένοις μάλιστα μὲν πᾶς καὶ πρὸς φοβερὸς καὶ ὑπόπτης, πολλῷ δὲ πλέον δ τῆς νυκτὸς· ἐν ἡμέρᾳ μὲν γάρ καὶ στῆναι, καὶ βουλεύσασθαι, καὶ πειρελθεῖν, καὶ ιδεῖν τὰ γιγνόμενα· νυκτὸς δὲ ἐπελθούσῃς διπλοῦς δ πόλεμος γίγνεται. Δέον τούναντίον λέγειν, Οὐαὶ ήμιν, διτι παρωξύναμεν τὸν Θεόν· τὸν καιρὸν τῆς τιμωρίας θρηνοῦσιν.

Ἀράστητε, καὶ ἀραδώμετ ἐπ' αὐτὴν τρυπτε.

Τοῦ Χρυσοστόμου, [διλ. Ὄλυμπιοδώρου.]

Νύκτα καὶ μεσημέριαν φησὶ τὸν ἀδιάφορον τῆς ἐφ- A ridiem ait incertum adventus hostium tempus. ὅδου τῶν πολεμίων καρόν.

Ἄραστητε καὶ ἀραβώμεν ἐπ' αὐτὴν μεσημέριας.
Θερόντων ἡ φωνή.

Οὐαὶ ἡμῖν, διὰ βεβλημένη ἡμέρα.

Ὦς γάρ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας αἰρούμενοι ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ τῆς νυκτὸς καταλαβούσης οὐκέτι φεύγειν δυνάμενοι ταῦτα φασιν.

Ἄράστητε, καὶ ἀραβώμεν ἐτρυντεῖ, καὶ διαφθείρωμεν τὰ θεμέλια αὐτῆς.

“Ωστε τῶν πολεμίων λεγόντων ταῦτα φασιν. “Οθεν καὶ εἰ ἔνοικοῦντες τὴν παρουσίαν τῆς νυκτὸς πεφύγησαν.

Ἐκκρύψατε τὰ ἔυλα αὐτῆς.

Καθάπερ ἐπὶ ὅλης τινὸς, ἔρημον αὐτὴν καταστήσατε, φησὶ· καθάπερ ἐπὶ δρυμοῦ τινος, πρόδρυιζον αὐτὴν ἀνέλετε ἔυλον, τὸν; ἄνδρας ἀκάρπους δντας, σκληροὺς ἀμα, καὶ τὸ σφρόδρον τῶν πολεμίων δείχνυσιν.

“Ο πόλις ψευδής, δῆτα καταδυραστεῖα ἐτραῦτη.

Τὸ δὲ αἵτιον δρᾶς, τόθεν ψευδής; ἐπειδὴ καταδυναστεῖα ἐν αὐτῇ, καὶ δῆτα ψευδής. Οὐ τὸ μὲν αὐτῆς ὑγίεις, τὸ δὲ διεφθαρμένον, δῆτα ψευδής. Εἰ θρησκείαν βουληθῆσθαι εἰσεῖν, ἀντὶ τοῦ δντῶν; Θεοῦ λιθιναὶ εἰδωλα ἀντικατέστησαν. Εἰ τὰ κατὰ βίον ἀξετάζεσθαι ἀπαντά δέον, καὶ ἐνταῦθα πολὺ τὸ ψεῦδος δψει· καὶ πονηρίας ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλους, ἐν τοῖς πρὸς τὴν ἀλήθειαν· διέφθειρεν [Ισ. δεφθάρη], δῆτα ψευδής. Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν δὲ τὸν μὲν δεσπότην θήτερον· ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους δίκαιοι τινες ἥσαν, καὶ φιλάνθρωποι, ἀλλ’ δῆτα ψευδής.

Τουτέστι, Χῶμα κατ’ αὐτῆς ποίησον, καὶ τὴν στρατιὰν περίστησον.

Ἀσέθεια καὶ ταῦτακωρία ἀκουσθήσεται ἐτραῦτη.

Ἐπιτεταμένην λέγει πονηρίαν. Μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας τὰ κακὰ κατείχον, ὥστε πάρα ἀγαθόν τι καὶ μέγα· οὕτως ἐφύλαττον, καθάπερ φοβούμενοι, μήποτε καὶ ἀπόλωνται, ἀν αὐτοὺς ἐπιλίπη τὸ τῆς κακίας εἶδος.

Ἐπὶ πρόσωπον αὐτῆς διὰ καρτός.

“Ορα τὸ ἀνατριχυντὸν πῶς παρίστησιν. Ἐκὶ πρόσωπον μου, τὴν καρδῆσιαν, τὴν ἀράδειαν, καὶ τὸ διὰ καρτός, οὐ χρόνος, οὐ καιρὸς οὐδείς. “Ορα πῶς ποιεῖ χαλεπήν τὴν κατηγορίαν, μόνον οὐκ ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῆς τιμωρίας.

Αὐτὶ τοῦ, ὡς δὲ λάχχος συνέχει τὸ διδωρ, οὕτως ἡ πόλις τὴν κακίαν, καὶ οὐδεμίαν δέχεται μεταβολὴν.

Πότῳ καὶ μάστιγι παιδευθήσῃ.

Ἀνιάτον τὸ τραῦμα, λόσιν οὐκ ἔχον, οὐδὲ μεταβολὴν, οἷαν [ἄλλ. οἷα] τὰ πάθη τῶν Σοδόμων, οἷαν τὰ κατὰ Γομόρραθν. “Ἄρα οὐχ ὑπὲρ τῶν παρελθόντων, ἀλλ’ ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἡ καταστις, καὶ δοκεῖ μὲν ὑπὲρ τῶν παρελθόντων ἡ καταστις [ἄλλ. κολάζειν]. Δοκεῖ δὲ ἴνα μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐπιμείνωσιν.

Καλαμάσθε, καλαμάσθε.

Πάλιν ἐπιτείνει τὴν τιμωρίαν, πάλιν τὸν φόδον. Οὖδε τῶν λεψάνων φειδομαῖ, φησὶ· Καὶ μήν Ελεγεν ἀνωτέρω· Ὑποιείτεσθε τὰ στηρίγματα [ἄλλ. ὑπο-

Surgite, et ascendamus super eum meridie.

Confidentium vox.

Vae nobis, quia declinavit dies.,

Aiunt autem hæc, ut quibus tota die hostibus præda factis, nec multa iam nocte his incommodis remedium adesset.

Surgite, et ascendamus nocte, et dissipemus fundamenta illius.

Hos uti inimicorum sermones profert. Hinc fit ut accolitæ noctis adventu uti diligenter pertimescant.

VERS. 6. Cæde ligna ejus

Tanquam de silva quadam, desertam ipsam efficie, utque de saltu quadam radicitus, inquit, elevante lignum, viros minime fructuosos, duros, robur quoque hostium ostendit :

O civitas mendax : tota oppressio in ea.

Causam porro uudenam mendax vides? quoniam oppressio in ipsa, et tota mendax. Non una ejus pars sana, corrupta altera, tota mendax. Si religionem ejus species, pro vero Deo, saxea idola sibi Deos constituerunt : si universam vitam examinare oporteat, multum et hic mendacium inspicies; pravitates in multis eorum commerciis adversus veritatem : corrupta est; tota est mendax. Nec enim dici potest Deum esse ab illis contemptum, inter se vero justi erant et humani, sed tota mendax.

Hoc est, Molem contra eam strue, exercitumque commove.

VERS. 7. Impietas, et miseria audietur in ea.

Nimiam sit pravitatem. Maxima cura et diligentia veluti bonum quid et ingens mala tenebant : sic sovabant, tanquam timentes, ne perirent, si iniquitatis genus ipsos desiceret.

Super faciem meam semper.

Vide ut impudentiam exprimat : Super faciem meam, liberam audaciam, et inverecundiam, et semper, non tempus non pars temporis. Vide, ut vehementi urgeat accusatione tantum non pœna ratio nem reddens.

Quasi diceret : Sicut cisterua aquam continet, sic civitas malitiam : nec mutationem ullam admittit.

VERS. 8. Dolore et flagello castigaberis.

Vulnus hoc insanabile nullam liberationem, mutationem nullam admittit, ut mala Sodomoruim, atque Gomorrhæorū. Non ergo pro commissis, sed committendis pœna infligitur, et videtur quidem de præteritis. Videtur autem, ne iisdem persistant.

VERS. 9. Racemate, racemate.

Rursus auget pœnas, et rursus metum. Nec reliquiis parcam, ait, et tamen supra dixerat : Relinquit Israelis fulcrum, quia Domini sunt; at vero

hic : Racemate, racemate. Νιβί λόγοι σερπε πούγνα-
τια λοκιτούς από την επιστημένην, δεσιδιάμην των
εκτιναχόμενων δεπελλέν.

**Convertimini, quasi vindemiatore ad cartallum
suum.**

Hoc est, deponite domi reliquias.

Vers. 10. Ad quem loquar, et contestabor ?

Ηεστιατος προφήτης, κινητούς λογοτεχνών. Να μην
διαπέμψεται, ουδέ τότε γένεσις.

Ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium.
Id est, Quando ipsis cito mala non infero, mendacii
me arguent.

Ecce incircumcisae aures eorum.

Et quæ erit aurium circumcisio? nos quidem
præputium novimus. Accedat nunc in medium Ju-
dæus, qui nil præter dictum percipere vult, qui ma-
litiæ limitibus non egreditur, quique ad ipsam veri-
tatem inspicientem suum non inducit animosum.
Post primum et hoc audiat: Circumcidimini præ-
putium restri cordis⁴⁹. Audis hic eos accusari, quod
incircumcisae aures haberent? Cum audies Stephanum
ipsis obijcentem criminis. Incircumcisæ corde,
et auribus, vos semper Spiritui sancto opponi-
mini⁵⁰, disce quod prior Jeremias hæc dixerit. Et post pauca. Quænam igitur est hæc circumcisio?
Attento animo dicta percipere. Nam quia nostrum
impediunt auditum: Ejice, ait, sordes, purgato un-
dique nec est opus detrahere. Vides qua ratione
circumcisio conferat? in carne inanere non sinit,
sic et sacrificia, sic et templum, sic et solemnitates,
sic et ab operibus cessatio aliorum quorundam typi,
et symbola.

Verbum Domini factum est illis in opprobrium.

Porcorum instar margaritas pedibus conculan-
tium; abominationis enim peccatorum pietas.

Vers. 11. Et furorem meum implevi, et sustinui.

Ut discant se nondum poenas dare, non quod non
deliquerint, sed quia Deus longanimitis sit, audi
quid dicat: Impleri furorem meum, et sustinui. Ut
perturfaciat, humanis utilitur verbis.

Effundam super parvulos desoros.

Vide quam vehementer rem exprimat; dicit
effundam, ne effundat: et primam attingit seletam,
quæ et feras ipsas flentec ad misericordiam po-
test; tuorum malorum dolore non premeris? ex
alienis animi hebetudinem reinvove; nam et in cor-
poris præcisione membra quæ nullo pollent sensu,
majorem nobis sensum faciunt.

**Quia vir, et uxor capientur, senior cum pleno
disrum.**

Non cani, non conjugium, non quidquam aliud
aliquid opis afferre illis poteri.

⁴⁹ Deut. x, 26. ⁵⁰ Act. vii, 51.

A στηρίγματα.] τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι τοῦ Κυρίου εἰσ.
Καὶ πάλιν ἐνταῦθα· Καλαμᾶσθε, καλαμᾶσθε.
Ἐναντιολογεῖ πολλάκις, πρὸς τὸ συμφέρον ἔκεινης,
τὴν τε φθυμίαν αὐτῶν διεγείρων, καὶ τὴν ἀπόγνω-
σιν ἐκκόπτων.

'Επιστρέψατε ὡς δ τρυγὸν ἐπὶ τὸν κάρταλλον
αὐτοῦ.

Τουτέστιν, Ἀπόθεσθε οἴκοι τὰ λείψανα.

Πρὸς τίνα λαλήσω, καὶ διαμαρτύρωμαι;

'Απορεῖ δὲ προφῆτης τίνι λαλήσει. Οἱ μὲν γὰρ
πτωχοί, οἱ δὲ συνέτριψαν ζυγόν.

'Ιδού τὸ δῆμα Κυρίου ἐγένετο αὐτοῖς εἰς ὀτει-
δισμόν. Τουτέστιν, Ἐπειδὴ μὴ ταχέως ἐπάγω τὰ
κακά, ὡς φευδόμενον διαβάλλουσιν.

'Ιδού ἀπερίγμητα τὰ ὥτα αὐτῶν.

Καὶ πολι γένοιτο ὥτων περιτομῇ; ἡμεῖς μὲν
ἀκροβυστίαν ἴσμεν. Παραγενέσθω νῦν ἐνταῦθα Ἰου-
δαῖος εἰς μέσον, δὲ μηδὲν πλέον βουλόμενος ἀκούειν
τοῦ βητοῦ, δὲ μέχρι τῆς κακίας ἐστώς, δὲ πρὸς τὴν
ἀλήθειαν ἰδεῖν μὴ βουλόμενος. Ἀκούετω μετὰ τοῦ
πρώτου καὶ τούτοις Περιτμήθητε τὴν ἀκροβυστίαν
ὑμῶν τῆς καρδίας. Ἀκούεις ἐνταῦθα ἐγκαλούμέ-
νους αὐτοὺς, διτι ἀπερίγμητα τὰ ὥτα φησι. Όταν
ἀκούῃ [ἄλλ. ἀκούσῃ] ἐγκαλοῦντος τοῦ Στεφάνου.
Ἀπερίγμητοι τῇ καρδίᾳ, καὶ τοῖς ὀστίν, ώμοῖς
ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἀρτιῷ ἀντιπλετεῖτε· μάθε, διτι
προλαβῶν δὲ Ἱερεμίας ταῦτα λέγει. Καὶ μετ' ὀλίγῳ·
Τίς οὖν ἐστιν ἀντη ἡ περιτομή; τὸ προσέχειν τοῖς
λεγομένοις. Ἐπειδὴ γάρ ἡμῶν προσταταῖ [ἴσ. ἀνθ-
ισταται] τῇ ἀκοῇ· Περιελθε, φησι, τὸν βύπον,
ἀπόκλυσον, καὶ οὐ χρεία ὑφαιρεῖν. Ὁρᾶς δπως
[ἄλλ. πῶς] χρήσιμος ἡ περιτομή; οὐκ ἐξ ἐν τῇ
σφράκτι μένειν· οὐτω καὶ αἱ θυσίαι, οὐτω καὶ ὁ ναός,
οὐτω καὶ ἕορταί, οὐτω καὶ ἡ ἀργία· ταῦτα τύποι
ἐπέρων τινῶν, καὶ σύμβολα.

Tὸ δῆμα Κυρίου ἐγένετο αὐτοῖς εἰς ὀτειδισμόν.

Δικην χορων καταπατούντων τοὺς μαργαρίτας·
βοέλυγμα γάρ ἀμφτωλῶν, θεοσέβεια.

Καὶ τὸν θυμόν μου ἐπλησσού, καὶ ἐπέσχον.

"Ινα μάθωσιν διτι οὐδέποτα παρὰ τὸ μὴ ἡμαρτη-
κένται οὐ τιμωροῦνται, ἀλλὰ παρὰ τὸ τὸν Θεὸν εἰναι
μαρτρόθυμον, ἀκουσον τῇ φησιν. "Ἐπιλησα τὸν θυ-
μόν μουν, καὶ ἐπέσχον. Ἀνθρωπίνοις χράται φή-
μασιν, ίνα φρονήσῃ.

D 'Ἐκχεῶ ἐπὶ τῆς πατέρων δξωθεν, καὶ ἐπὶ συ-
γγαρήσιν.

Tὸ σφοδρὸν δρα πῶς παρίστησιν· λέγει, 'Ἐκχεῶ,
ίνα μὴ ἐχχέη, καὶ τὴν κακίας ἀπτεται τῆς πρώτης, τῆς
καὶ τὰ θηρία δυναμένης ἐπικάμψαι. Οὐκ ἀλγεῖς ἐκ
τῶν οἰκείων κακῶν; λάβε αἰσθησιν ἐκ τῶν ἀλλο-
τρίων. 'Ἐπει τὴν τοῦ σώματος τομῇ τὴν
ἀναισθητότητα [ἄλλ. τὰ ἀναισθητέρα] τῶν μελῶν,
πλείονας τὴν παρέχει τὴν αἰσθησιν.

"Οτι ἀτήρ καὶ γυνὴ συλληφθήσονται· πρε-
σβύτερος μετὰ πλήρους.

Οὐ πολιά, οὐ συζυγία, οὐκ ἀλλο οὐδὲν προστήσε-
ται τῶν τότε.

Kai μεταστραφήσοται αἱ οὐκτις αὐτῶν εἰς Α ἐπειδὴ δέ τις πλεονάζουσαν πρὸς τὰ ἡμέτερα τὴν διάθεσιν, ως καὶ ἀπελθόντες στενάζομεν, δταν καὶ οὐκίας καὶ ἄγρους θωμαμεν, καὶ γυναικας ἔτερων γιγνομένας.

Ἐπειδὴ δρῆ πλεονάζουσαν πρὸς τὰ ἡμέτερα τὴν διάθεσιν, ως καὶ ἀπελθόντες στενάζομεν, δταν καὶ οὐκίας καὶ ἄγρους θωμαμεν, καὶ γυναικας ἔτερων γιγνομένας.

Οτι ἐκτενῶ τὴν χεῖρα μου.

Ορᾶς δικαθεν τὸν πόλεμον ἀρχόμενον; ἐκεῖθεν τὴν μάχην ἀναρριπιζομένην; τὸν οὐρανὸν αὐτοὶς πολεμοῦντα; Ἡκουσας ἀπὸ βορδᾶ, κατεφρόνησας ὡς ἀνθρώπων ὅμοδούλων; Ἀκουσον νῦν, δτι ἐκτενεῖν μέλλει τὴν χείρα.

Οτι ἀπὸ μηροῦ αὐτῶν δως μετάλου πάντας συντελεσταν τὰ ἄνομα.

Πολλὴν ἔλεγε τὴν κακίαν· οἱ δὲ πατέρες, καναύτοι δὲ κακία τυγχάνωσιν, ἀλλ' δμως βούλοιντο δν τοὺς παῖδας εἶναι ἐναρέτους. Ἐνταῦθα δὲ δπαν τούνατον· καὶ τὴν φύσιν αὐτὴν ἡγνόσαν, οὐδὲ πατέρων ἀπεδείξαντο φιλοστοργίαν. Ἔστω· αὐτὸς ἐπιθυμίαν ἔχεις εἰπεῖν [ἰσ. ποιεῖν.], καὶ ἥδονην, καὶ θυμὸν, καὶ πονηρίαν. Τίνος ἔνεκεν ἀπαξ ἐπὶ τὸν αὐτὸν ὠθεῖς κρημνόν;

Kai iōrto tō sūnterūmū.

Πάλιν αὐτοὶ οἱ ἀρχοντες αἴτιοι τῶν κακῶν. Τοῦτον γάρ τὸν λόγον οὐχ ἡγοῦμαι πρὸς τοὺς ἀρχομένους εἶναι, ἀλλ' ἡμῖν διαφέρειν τοῖς ἀρχούσι. Πρὸς τοὺς τοιούτους ἀποτελενταί, πρὸς τοὺς χαριζομένους, καὶ τὰ πρὸς ἥδονην ὅμιλοῦντας, καὶ δοκοῦντας λατρεύειν τὸ τραῦμα, ἀπέτεινον δὲ τὸ ἔλκος.

Kai ποῦ ἔστιν εἰρήνη;

Οὐκ εἴπεν, Οὐκ ἔστιν εἰρήνη, ἀλλὰ, Ποῦ ἔστιν, Ὁρα τὴν ἐπιείκειαν· Ἐλέγχων οὐδὲ νῦν ἀφαιροῦμαι. Δεῖξατε ἐπὶ τῶν ἔργων ἀπερ ἐπιγγέλλεσθε. Δέδοικα μή καὶ νῦν χώραν ἔχῃ λέγεσθαι· Καὶ ποῦ ἔστιν εἰρήνη; Μή γάρ ἐπειδὴ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι τὰ παρὰ τῶν ἀπίστων ἀπαντα κατήργηται, καὶ ἀρχόντων εὐσεβῶν ἐπετύχομεν, καὶ οὐκους εὐκτηρίους ἔχομεν, καὶ [in al. deest. καὶ] ἀπολαύειν εἰρήνης νομίζομεν; Οὐκ ἔστι τοῦτο εἰρήνη πρέπουσα Ἐκκλησίᾳ· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀπόστολοι τούτων οὐδὲν ἔχοντες, τὴν εἰρήνην εἰχον διτας, ἢν ἀφῆκεν αὐτοῖς ὁ Θεός. Εἰρήνην, φησι, τὴν ἐμὴν ἀφήμι οὐδὲν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι οὐδὲν.

Kai τησχύνθησαν, δτι.

Πῶς κατησχύνθησαν; τουτέστιν οὐ παρεγένοντο [ἀλλ. παρεγένετο] τοῖς λόγοις ἡ διὰ τῶν πραγμάτων μαρτυρία. Ἐλέγχοντο διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν. Εἰ γάρ καὶ ὁ πόλεμος μή παρῆν, ἀλλὰ τὰ τοῦ πολέμου προοίμια· καὶ οὐδὲ οὐτως ἐνέδωκάν πως. Ὁρᾶς δτι τῶν σημείων οὐ χρεία πρὸς τὴν κακῶς διακειμένην ψυχὴν; διὰ τοῦτο φησι, Πεσοῦνται ἐν πτώσει αὐτῶν.

Στῆτε ἐπὶ ταῖς δδοῖς.

Ορχ τὸ ἐλεύθερον, καὶ ἀκατανάγκαστον· καὶ πῶς οὐχ αὐτοῦ ἔνεκεν, ἀλλ' ἡμῶν, βούλεται δουλεύειν ἡμᾶς αὐτούς. Ἐπιτρέπει τῆς δδοῦ τὴν αἰρεσιν. Ἰδετε ποτα ἔστιν ὁδὸς ἀγαθή· πάσας καταμάθετε,

¹¹ Joan. xiv., 27.

VERS. 12. Et transibunt domus eorum ad alteros.

Quoniam in nobis nimium in res nostras videt affectum, cum et alio profecti ingemiscamus, si dominos, et agros, et uxores ad alios transire videbimus.

Quia extendam manum meam.

Vides desuper pugnam exortam? inde bellum excitatum? cœlum cum ipsis belligerans? Audisti ab aquilone, sprevisti utpote homines conservos? Audi nuue quod ipse manum extendet.

VERS. 13. A paro enim eorum usque ad magnum omnes consummaverunt iniqua.

B Multam esse dicebat iniqutatem. Patres vero, etsi in vitiis sunt, liberos tamen virtute præditos vellent; hic autem res omnino contra se habet: et naturam ipsam ignorarunt, et affectum paternum non ostenderunt. Esto, tu desiderio teneris voluntatum, iræ et nequitiae. Quid est in causa, quod et puerulum una plane tecum præcipitem des?

VERS. 14. Et curabunt contritionem.

Rursus a principibus ipsis malorum origo. Sermonem enim bunc non ad subditos, sed ad nos, qui dominatum obtinemus, spectare opinor: ad hos enim se convertit, qui indulgent, omniaque ad voluptatem enarrant, et videntur ulceri medicinam asserre, sed magis exulcerant.

Et ubi est pax?

Non dixi: Non est pax; sed, Ubi est? Vide benignitatem: Has redargutiones nunc etiam adhibere possum: operibus ostendite quæ promisistis. Vereor, ne nunc etiam dici queat: *Et ubi est pax?* Non enim pax est, quia jam gratia Dei res infidelium existinet, et pios principes nacti sumus, et orationis domos habemus, et pace frui putamus. Non est pax hæc Ecclesiam decens. Nam et apostoli, cum nihil horum haberent, veram tamen pacem habebant, quam ipsis Deus reliquerat: *Pacem, inquit, meam relinquō vobis, pacem meam do vobis*¹¹.

VERS. 15. Confusi sunt, quia.

Quomodo confusi sunt? id est sermonibus non accessit operum fides: per ipsa opera convincebantur. Nam et si bellum non aderat, exordia tamen ipsius insurgebant; neque sic pedem retraxerunt. Vides ad male affectum animum nihil signa conducere? quapropter ait: Cadent in lapsu suo.

VERS. 16. State super vias.

Vide arbitrii libertatem, nullique coactioni obnoxiam, utque non sui ipsius, sed nostri causa velit servitutem nostram. Viæ electionem permittit. Videntे quæ sit via bona: omnes, inquit, explorate et

meam, et non meam, et exquirite, et ne meam eligit, sed bonam, et hanc meam omnino compereatis. Nam si quae mea intersunt perquirerem, dicere plane meam; nunc vero non simpliciter meam, sed quae vobis utilitati est.

Vide, et interrogate semitas Domini aeternas, et videte, qualis est via bona, et ambulate in ea.

Quod sibi vult, tale est. Meliores evadite, et probate, quis sit vere Dominus a saeculo: fiat vero probatio ista ex operibus. Illud namque: *Semita Domini aeternas, opera Dei nobis demonstrat, quae a saeculo facta sunt, legemque in ipsa creatione latam. Quae cum vobis fuerint explorata, abjecite dolorum cultum, servientes Deo: et nihilominus adhortationem aspernati sunt.*

Non dico, quod tanto tempore experimentum cepistis. At cur modo post tot tempora examen permitto electionemque?

Et invenietis requiem animabus vestris.

Duo magna bona, quibus nihil equiparari possit, quies non tantum corporibus, sed animis; hic enim si quiescat, nihil est quod corpori officiat, sicut si is divexetur, nihil est quod corpori quietem offerre possit.

VERS. 17. Constitui super vos speculatores: [prophetas scilicet] Audite vocem tubæ: et dixerunt: Non audiemus.

Prædicabant nempe adversa prophetæ, nec persuaderi voluerent. Ac si diceret: Omnipotens neque propter calamitates exhortationem admittunt, neque ob hostium irruptionem resipuere.

Speculatores, et tubas prophetas vocat: qua ratione? quia futura prævident, voceque sonora quae eventura sunt prænuntiant.

VERS. 18. Ideo audierunt gentes.

Hoc vaticinium quoddam est, viventes Judæi non audierunt, et nos audimus mortuos, qui non solum loco distamus, sed etiam tempore disjungimur. Ad alios missi fuerant prophetæ, et alios attraxerunt, ad quos non fuerant missi. Adeo utiles, adeo communodi erant, ut eos audierint, qui minime ad eos spectabant. Vobis dati sunt; vos non obaudistis, aliquique eos audierunt.

VERS. 19. Audi, terra.

Vides ut postquam illi surdis auribus non audiunt ad elementa convertit orationem. Cum enim dixissent: Non audiemus: Audi, inquit, terra. Non prius ipsis insert, sed ipsi sibi mala parant.

Ecce ego, etc., quia sermonibus meis non attenderunt.

Vide ubique non tantum ea quae legis sunt non impleri, sed etiam ipsa non audiri, pœnam mereri. Quis enim sumptus pecuniarum? quis corpori labor, accommodare aures?

Α φησὶ, μετὰ ἀκριβειας, καὶ τὴν ἐμήν, καὶ τὴν μῆτην, καὶ μάθετε, καὶ μὴ λάβετε τὴν ἐμήν, ἀλλὰ τὴν ἀγαθήν. Καὶ πάντως τὴν ἐμήν εύρήσετε ταύτην οὖσαν· εἰ μὲν γάρ τὸ ἐμαυτοῦ ἐσκόπουν, Ἐλεγον, δὲ Πάντως τὴν ἐμήν· νῦν δὲ οὐχ ἀπλῶς τὴν ἐμήν, ἀλλὰ τὴν ὑμέν συμφέρουσαν.

Kai Ιδετε καὶ ἐρωτήσατε τρίβους Κυρλου αἰώνιας, καὶ Ιδετε ποιὸν ἔστειρη η σδδες η ἀγαθή, καὶ βαθίσατε ἐτ αὐτῇ.

Οὐ λέγει τοῦτο ἔστι· Κρείτους γίνεσθε, καὶ ἐξ αἰώνος δοκιμάσατε τις ἔστιν ἀληθῶς Κύριος· η δὲ δοκιμασία γενέσθω ἀπὸ τῶν ἔργων. Τὸ γάρ, Τρίβους Κυρλου αἰώνιας, τουτέστι, τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ τὰ ἐξ αἰώνος γενόμενα, νῦμον τὸν ἐν τῇ κτίσει τεθέντα. Καὶ τοῦτο δοκιμάσαντες, ἐκτράπηται τῶν Β εἰδώλων, καὶ δουλεύσατε τῷ Θεῷ· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐδέξαντο τὴν παραίνεσιν.

Οὐ λέγω, δὲ τοσοῦτον χρόνον ἐλάβετε πειραν. Ἀλλὰ τὶ νῦν ἐπιτρέπω τὴν ἐξέτασιν, καὶ τὴν αἱρεσιν μετὰ τοσοῦτον χρόνον;

Kai εὑρήσετε ἀγριοσύνην ταῖς γυναικαῖς ὑμῶν.

Δύο τὰ μεγάλα ἀγαθά, ὃν ἵσον οὐδὲν δὲ ποτε γένοιτο, ἀνάπαυσις, [ἄλλ. ἀνάπαυσιν] οὐχ ἀπλῶς τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ ταῖς ψυχαῖς· ταύτης γάρ ἀναπαυομένης, οὐδὲν ἔστιν δ τὸ σῶμα διαλυμαίνεται: [ἄλλ. λυμαίνεται], ὡσπερ οὖν θλιθομένης, οὐκ ἔστιν οὐδὲν δ τὸ σῶμα ἀναπαῦσαι δύναται.

Kατέστησα ἐξ' ὑμᾶς σκοπούς, [τουτέστι προφήτας.] Ακούσατε τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος· καὶ εἰπορ, Οὐκ ἀκούσθημεθα.

Τουτέστι, προέλεγον οἱ προφῆται τὰ δεινὰ, καὶ πειθεσθαι οὐκ ἴσθούλοντο. Ἰνα εἶπη, Δι' ὅλου δὲ οὗτοι παραίνεσιν ἐκ τῶν συμφορῶν δέχονται, οὗτε ἐκ τῆς ἐφόδου τῶν πολεμίων σωφρονέστεροι γεγόνασιν.

Σκοποὺς καὶ σάλπιγγας, τοὺς προφῆτας φησί· τι δὲ πότε; δὲ προορῶσι τὸ μέλλον, δὲ μεγάλῃ τῇ φωνῇ προλέγουσι τὰ ἐσόμενα.

Διὰ τοῦτο ἤκουσατ τὰ δύοντα.

Τοῦτο προφητεία τις ἔστιν· ζώντων αὐτῶν οὐκ ἤκουσαν Ἰουδαῖοι, καὶ ἀποθανόντων ἀκούομεν ἡμεῖς, οὐ τόπῳ διακισμένοι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πολλῷ χρόνῳ διειργόμενοι. Ἐτέροις ἀπεστάλησαν οἱ προφῆται, καὶ ἐτέρους ἐπεστάσαντο πρὸς οὓς οὐκ ἀπεστάλησαν. Οὗτοις ἥσαν χρήσιμοι, οὗτω συμφέροντες, ὡς τοὺς μηδὲν προσήκοντας ἀκοῦσαι αὐτῶν. Ὅμιν ἐδόθησαν, ὑμεῖς οὐ παρέβητε, καὶ ἐτεροις ἤκουσαν αὐτῶν.

Ἄκουε, τῇ.

Ορᾶς δταν αὐτοὶ μὴ ἀκούσωσι, πῶς πρὸς τὰ στοιχεῖα διαλέγεται; Ἐπειδὴ γάρ εἶπον, Οὐκ ἀκούσθημεθα, φησίν· Ἄκουε, τῇ. Οὐ πρότερον αὐτοῖς ἐπάγει, ἀλλ' αὐτοὶ τὴν κακίαν ἐφέλκονται.

Ίδον ἄττα. Οτι τῷ λόγῳ μου οὐ προσέσχον.

"Ορα πανταχοῦ, οὐ τὸ μὴ πράττεσθαι τὰ νόμιμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ἀκούεσθαι, τιμωρίαν ἔχει. Ποία γάρ χρημάτων δαπάνη, ποίος σωμάτων πόνος πρὸς τὸ ἀκούσαι;

"Iru tē moi Sibaror ἐκ Σαβάν φέρεις, καὶ κιρά-

μωμορ ἐκ τῆς μακρόθεον;
Βούλεται εἰπεῖν, ὅτι Οὐ δέομαι τῶν προσκομιδῶν, οὐδὲ χρεία πόνων, μόνον δὲ τῆς περὶ τὸ καλὸν διαθέσεως. Σαβὰ δὲ χώρα ἐστὶν Ἰνδῶν.

'Ἐπειδὴ εἶπεν, δις Τὸν νόμον μου ἀπώσαντο, ἵνα μὴ ἀνθυπενέγκωσι, Καὶ πῶς ἀπωσάμεθα τὸν νόμον καθημέραν θυσιάζοντες, καὶ τὸν λιθανωτὸν θυμιῶντες; πρὸς ταῦτα φησιν· Ἀλλ' ἔρεις Ἱωας, δις λιθανον φέρεις· οὐχὶ δῶρα ζητῶ, ἀλλὰ ψυχῆς εὐωδίαν ἔκεινό μοι τὸ δρυμομά τόδι. Οὐ γάρ σωμάτων δ Θεὸς δσφραγνται, οὐδὲ τῆς αἰσθητῆς εὐωδίας, ἀλλὰ τῆς νοερᾶς τῆς κατὰ ψυχήν, τῆς παντὸς θυμιάματος εὐωδεστέρας, ἡτις ἐστὶν ἡ τοῦ προσφέροντος ψυχή.

Ίδοις δὴ διδώμει ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον ἀσθετισμόν.

Μή τῆς φυσικῆς ἀκολουθίας τὰ ἀρρώστηματα παρ' αὐτοῖς εἰναι δόξῃ, τὸ παράδοξον δείκνυσι θετήλατον ἄνθραν τὴν νόσον, διπέρ οὖτε λοιμωτῆς καταστάσεως· καὶ τῆς ἀνθρακείας ἀπειλῆς ἐφόδησε ρήμασιν. Οὐκ εἰξαν. Ἀπέστειλε τὸν προφήτην ἀλγοῦντα, καὶ οὐκ ήσθοντο· φοβεῖ λοιπὸν ἑτέρως, καὶ ἐπάγει νόσον, ἵνα τὸ μεῖζον ἀνέλῃ κακὸν, τὸν πόλεμον.

'Ιδοὺ λαὸς δρχεται ἀπὸ βορρᾶ.

Εἴτα καὶ τὸν ἀπὸ βορρᾶ [ἴσ. περὶ τῶν ἀπὸ βορρᾶ] διαλέγεται, δις οὐκ ἔλεει [ἴσ. ἐλείσουσιν], οὐδὲ ἀλλω τινὶ εἰξουσιν. "Οταν γάρ δ Θεὸς πολεμῇ, οὐδὲ τὰ ἀνθρώπινα πάθη Ἱωασιν οἱ ἄνθρωποι. "Ωστεργάρ τὰ Οιράλα ἀδύνατον ἡμερῶσαι, φησὶν, οὐτα καὶ τοὺς δυναμένους οἰκοθεν ἐπικαμφθῆναι, ἐκπολεμοτ. Ἀλλ' Ἱωας εἰποι τις ἀν., Καὶ τι δῆποτε οὐχὶ αὐτὸς αὐτοὺς ἀνεῖλεν, ἀλλ' ἑτέρους ἐπανήγαγεν; "Οτι καὶ ἡμεῖς τούτο ποιοῦμεν ἐφ' ὧν βουλόμεθα πλήτειν, Ιν' ἔχωσιν δνείδος ἐπὶ τῶν δεινῶν· οὐχὶ ἥττον [ἴσ. οὐ γάρ ίσον] λυπεῖ, τὸ παρ' ἑτέρων ταῦτα παθεῖν, ὡς περ δεαν οἰκέτην ἐπαφίωμεν ἐλευθέρων παιδί.

Ἔταμος ἔστι, καὶ οὐκ ἔλεισθε.

'Ορδὲς πῶς δείκνυσιν ὕκλισμένους, ἀνηλεῖς;

'Ηκούσαμεν τὴν ἀκοήν αὐτῶν, παρελύθησαν.

Ταῦτα ὡς παρὰ τοῦ προφήτου, καὶ τῶν κατ' αὐτῶν· καὶ γάρ καὶ φωνὰς ἐπάγει φέρεσθαι προφητικές.

Μή ἐκπορεύεσθε εἰς ἀγρόν.

Τὴν πολιορκίαν ἐνταῦθα φησιν. "Ορι πῶς κατὰ μικρὸν ἐπάγει τὰ δεινά, καὶ τρέμα.

Θύτατερ λαοῦ μου, περίζωσι σάκκον.

Τίνος ἔνεκεν; διὰ τὰ ἐπερχόμενα κακά. Εἴτα καὶ τὰς αἰτίας ἐπάγει πάλιν τῆς πονηρίας· διπέρ δει ποιεῖ, ἀμα μὲν ἀπολογούμενος, ἀμα δὲ ἀξιόπιστον ποιῶν τὸν λόγον.

Δοκιμαστὴρ δέδωκε σε δὲ λαοῖς δεδοκιμασμένοις.

Τὴν διπερβολὴν λέγει τῆς πονηρίας, δις μηδὲ τὴν πολιορκίαν ἐποιεῖ βελτίους αὐτούς. Ίδούς, φησὶν, ἐπιτρέπω σοι δοκιμάσαι αὐτοὺς ἐν καιρῷ, ἐν φ καὶ εἰ σφόδρᾳ ἡσαν ἀναίσθητοι, σφόδρᾳ δὲ ἐγένοντο βελ-

VERS. 20. *Ut quid mihi thus de Saba affer, et cinnamonum de terra longinqua?*

Hujus loci sensus est. Oblationum minime indigo, nec ulla mihi necessitas est; impensorum laborum: unam duntaxat exposco vestram ad bonum animi propensionem. Saba porro Indorum regio est.

Quoniam dixit: Legem meas rejecernat, ne contra responderent: Et quamvis ratione legem rejectimus, dum quotidie sacrificamus, thusque adolemus? infert: Dices fortasse, quod thus offers; munera non posco, sed suavem animi odorem, dulce mihi aroma illud. Non enim Deus capitur odore corporum, sed animorum, qui spiritalis cum sit, quolibet suffusumgio juvandior est, animus videlicet offerentis.

VERS. 21. *Ecce ego de super populum istum infirmatum.*

Ne naturali influxu infirmitates apud eos grassari viderentur, ostendit quod admiratione dignum est, morbum a Deo inflictum, scilicet pestilentis constitutionis, et supernarum minarum verbis perterritum. Nec cesserunt. Misit prophetam dolentem, nec perceperunt; alia itaque ratione metum incutit, morbumque immittit, ut malum gravius, nempe bellum avertat.

VERS. 22. *Ecce populus venit ab aquilone.*

Deinde eos qui ab aquilone venturi sunt recenset, quos nec misericordia, nec quidquam aliud flectet. Quando enim Deus est qui bellum movet, nec innatos sibi affectus homines norunt. Ut enim feræ, inquit, cicurari nullo modo possunt, ita homo eos qui snapte natura flecti possunt, efferratos reddit. Sed forte quispiam dixerit, Quanam de causa ipse eos non morti dedidit, sed externos adduxit? Quod et nos hoc idem facimus in his quos verberibus afflere volamus, ut ignominiam sustineant in penit: neque enim æque grave est ab aliis hæc pati, ac si ingenuum puerum servo puniendum tradamus.

VERS. 23. *Impudens est, et non miserebitur.*

Vides ut armatos, et crudelios describat?

VERS. 24. *Audivimus famam eorum, dissoluitæ sunt.*

Hæc veluti ex persona Prophetæ ejusque similiūm, prophetico enim spiritu voces etiam reddit.

D VERS. 25. *Nolite exire in agrum.*

Obsidionem hic explicat. Vide ut paulatim mala enarrat, sensimque.

VERS. 26. *Filia populi mei, accingere cilicio.*

Propter quid? propter futura mala. Deinde causas delictorum iterum prosequitur, quod semper facit, simul et rationem reddens, et sermoni suo Admoni concilians.

VERS. 27. *Probatorem dedi te in populis probatis.*

Exsuperantiam inquit iniquitatis. Quod nec ob-sidio meliore ipsos effectit. Ecce permitto tibi, inquit, ut probes eos tempore, quo etsi plane sensu carerent, certe meliores evaderent. Nemo enim,

nemo est qui, etsi oppido durus, timore non emolliatur.

Ad prophetam sermonem Deus dirigit, malitiam redarguens illorum, ne injustam in eos sententiam dicere videretur.

VERS. 28. *Omnes inobedientes, ambulantes perverse, æs et ferrum.*

Æri et ferro eos assimilavit, pervicax ipsorum, et perstans in delinquendo ingenium ostendens, obliquæ autem viæ ipsorum recititudinis regulam deserentes. *Rectus enim Dominus, et rectæ viæ ejus* ²².

Quid hoc est, tanquam æs et ferrum? pervicaciam ipsorum significat, et certum in peccando voluntatem, et alio pariter in loco: Frons tua, inquit, ærea ²³; juxta fluxum æris quod obtortas habeat malitia vias, et liquefiant ut æs, sed sicut in igne et fornace oblique illud progreditur. Sic et isti in pœnis positi suæ perversitatis non obliviscuntur.

* *Ut æs, et ferrum universi corrupti sunt.*

Ait enim: *Sicut illa tempus consumit ærugine; sic et hi temporis intercapidine pietatis animum, sensumque penitus amiserunt.*

* **VERS. 29.** *Defecit sufflatorium ab igne. Defecit plumbum; frustra argentum conflat argenti conflator.*

Hebreus purgat, habet, pro argentiunum conflat. Pausanias autem illarum iniquitatem exemplo, dicens argentiunum a plumbu purgari, et si superinjiciatur in argentiunum, consumptio omni quod illi commixtum sit, expers id per ipsum reddi alterius cujusque in materiae. Ait itaque omne in eos consilium fuisse consumptum. Neque prophetas audierunt, neque per plagas mentis compotes facti sunt, neque alia quavis ratione meliores effecti. *Malitia eorum non est consumpta.* Adhuc perstat in metaphora. Sicut enim argentiunum, inquit, multum in se continens æris, et si millies ei plumbum superfundatur, impurum manet, haud expers redditum ipsius æris misturæ, sic et isti a malitia non deflexere.

VERS. 30. Argentiunum reprobum.

Hoc est emendationem minime admittens. Nummus qui non legitime cuditur, in regis ærarium non insertur, quare et usui esse non potest, etsi insignia regis litterasque præ se ferat, materie in ipso corrupta. Sic et hi formam pietatis habent, veritatem autem ipsam negant.

CAP. VII.

VERS. 2. Audite verbum Domini, omnis Iuda.

Si absque spe correctionis labuntur, morboque incurabili laborant, et nullum in his malis solamen aderit. Quid igitur iterum medicum mittis, qui tantum culpas eorum graviores efficiat, omnemque ipsius veniae spem excludat? Qui enim multoties au-

τίους. Οὐδεὶς γάρ, οὐδεὶς ἐστιν, δοτις ὑπὸ τοῦ φόδου, καὶ σφέδρα ἢ τραχὺς, οὐ μαλάσσεται.

Τῷ προφήτῃ λέγει ὁ Θεὸς ἐλέγχων αὐτῶν τὴν κακίαν, ὡς ἂν μὴ δοκοῖ ἀδίκως αὐτῶν καταποφαίνεσθαι.

Πάντες ἀνήκοοι πορευόμενοι σκολιῶς, χαλκὸς καὶ σίδηρος.

Χαλκῷ καὶ σιδηρῷ τούτους ἀπείκασε, τὸ ισχυρὸν αὐτῶν, καὶ ἐπίμονον πρὸς ἀμαρτίαν δηλῶν σκολιὰς δὲ αὐτῶν αἱ πορεῖαι, τὸν τῆς εὐθύτητος ἀπολείπουσας κανόνα. Εὐθύնς γάρ ὁ Κύριος, καὶ εὐθεῖαι αἱ δόσοι αὐτοῦ.

Τί ἐστιν, ὡς χαλκὸς καὶ σίδηρος; τὸ στάσιμον αὐτῶν δηλοῖ, τὸ ἀμετάβλητον τῆς κακίας· καὶ γάρ καὶ ἀλλαχοῦ ὥσπερ ὅταν λέγῃ· Τὸ μέτωπόν σου χαλκοῦ κοῦν· μὴ τὴν [ἰσ. τὴν] ἐν τῇ ρύσει τοῦ χαλκοῦ πονηρίαν, διεστραχμένας ἔχει τὰς δόδοντας, τηκόμενος καθάπερ ἐκείνος, καὶ ἐν πυρὶ καὶ χωνευτηρίῳ σκολιῶς βαδίζει. Οὗτοι καὶ οὗτοι ἐν ταῖς τιμωρίαις, οὐκ ἐπιλανθάνονται τῆς οἰκείας διατροπῆς.

* *Οὓς χαλκὸς καὶ σίδηρος πάντες διεφθαρμένοι εἰσίν.*

Ὦ; γάρ ἐκείνα, φησι, τῷ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ ιοῦ ἀναίσκεται, οὕτως οὗτοι παντελῶς τὴν γνώμην τῆς εὐεξείας διεφάρησαν τῷ χρόνῳ.

* *Ἐξέλιπε φυσητὴρ ἀπὸ πυρός. Ἐξέλιπεν δὲ μίλεδος, εἰς κενὸν ἀργυροκόπος ἀργυροκόπει.*

Οὐέτοιος, καθαίρει, ἔχει, ἀντὶ τοῦ, ἀργυροκόπει. Παραδείγματι δὲ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἐστήμανε. Φηστὶ γάρ τὸν μολιβδὸν καθαρικὸν εἶναι τοῦ ἀργύρου, καὶ ἐπιβαλλόμενον αὐτὸν τὸν στερδὸν παρασκιάζειν [ἰσ. εἰς τὸν ἀργυρὸν παρασκευάζειν]. τὸ μεμιγένον τῆς ἀλλοτρίας ὅλης ἀποπέμπεσθαι τοῦτο τοίνυν διε πάσα ἐπίνοια κατ' αὐτῶν ἀντιλόθη, καὶ εὗτε προφητῶν ἡκουσαν, οὗτε ὑπὸ πληγῶν ἐσωφρονίσθησαν, οὗτε ὑπὸ ἄλλου τινὸς ἀμείνους γεγόνασιν. Πονηρίας αὐτῶν οὐκ ἐτάκησαν. Ἐπέμεινε τῇ μεταφορᾷ. Όὓς γάρ ὁ ἀργυρός, φησι, πολὺν ἔχων χαλκὸν, καὶ μυριάκις σχοῖη ἐπιμεμιγένον τὸν μολιβδὸν, μένει ἀκάθαρτος οὐκ ἀμιγῆς ὃν χαλκοῦ, οὕτω καὶ οὗτοι τῆς πονηρίας οὐκ ἐξέτησαν.

* *Ἀργύριον ἀποθεσοκιμασμένον.*

Τούτεστι μὴ δεχόμενον διόρθωσιν. Παράσημον οὐ νομίμως χαραγὲν, οὐκ ἐν τοῖς ταμεῖοις τοῖς βασιλικοῖς εἰσηγένη· καὶ διὰ τοῦτο πρὸς οὐδὲν χρήσιμον, καίτοι καὶ τύπον ἔχον βασιλικὸν, καὶ γράμματα, τῆς ὅλης αὐτῆς διεφθαρμένης. Οὗτοι καὶ οὗτοι μόρφωσιν ἔχουσιν εὐεξείας, τὴν δὲ ἀλήθειαν ἡρηγνύται.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

* *Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, πᾶσα Ἰουδαία.*

Καὶ μὴ εἰ ἀδιόρθωτα πταίσουσι, καὶ ἀνίστα νοσοῦσι, καὶ οὐδεμίᾳ ἐσται παραμυθία τῶν δεινῶν. τίνος ἔνεκεν πάλιν πέμπει τὸν λατρὸν, οὐδὲν ἔτερον ἢ τὴν τιμωρίαν αὐτοῖς αἴξοντα, καὶ πᾶσαν ἀναιροῦστα συγγνώμην; Ό γάρ πολλάκις ἀκούσας, καὶ ἀδιόρ-

²² Psal. xcii, 16. ²³ Isa. xlvi, 4.

θωτος μείνας, τὸ συνεχὲς τῆς συμβουλῆς καὶ τῆς παρανέσεως κατήγορον ἔχει μέγιστον.

* Διορθώσατε τὰς δύναμις ὑμῶν, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν.

Τούτεστι τὰς πράξεις ὑμῶν, καὶ ἡ ἐποιήσατε τῆς εἰδωλολατρίας ἔνεκεν. Τοῦτο γάρ μηνύει τὰ ἐπιτηδεύματα. Ταῦτα δὲ φησι· ἐπὶ τῶν προφητῶν μηνύσντων τὴν αἰχμαλωσίαν. Τινὲς δὲ τῶν φευδοπροφητῶν θαρρεῖν αὐτοῖς ἔκελευσον φάσκοντες, ὡς Οὐδὲν πεισθεῖσθε δεινόν. Εἰ γάρ καὶ δργίζεται Θεὸς δ' ὑμᾶς, ἀλλ' οὐκ ἀλλοιο τὸν ναὸν προδοῦναι τοῖς ἔχθροῖς ταύτης ἔνεκα τῆς αἰτίας, καὶ εἰς τὴν πύλην στήναις τῷ προφήτῃ προσέταξε, καὶ λέγειν ταῦτα. Προίων γοῦν φησι·

* Μὴ πεποιθάτε ἐφ' ἀντοῖς ἐπὶ λόγοις ψευδόσιν, διτὶ τὸ παράπανον οὐκ ὀφελήσουσιν ὑμᾶς ἀγιστεῖς Ναὸς Κυρίου, Ναὸς Κυρίου ἔστειλ.

Φοβερῶς αὐτὸς εἶπεν εἰπὼν γάρ, διτὶ Μοιχεύετε εἰδωλολατροῦντες, καὶ δλῶς καταλέξας τὰ καχά, καὶ διτὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ναὸν εἰσῆσαν, φησι· Μὴ σπῆλαιοι.

Τοῦτο γάρ αὐτοῖς μέγιστον ἐδόκει εἶναι. Εἰ γάρ καὶ ἄφουν αὐτὴν, ἀλλ' ὅμως τῇ ἀποφάσει τοῦ Θεοῦ ἐκβεβλημένοι λοιπὸν ἐτύχανον.

Μεγάλως αὐτοὺς ἔβλαπτεν αὕτη ἡ ὑπόληψις· καθάπερ γάρ δ Ἡριτὸς λέγει αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ δ Ἱωάννης· Μὴ δέξητε λέγειν, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀδράδ· οὐτω δὴ καὶ ἐνταῦθα, Μὴ εἴπης· Ναὸς Κυρίου ἔστιν. Εἰ μὲν γάρ οίκου χρεῖαν είχεν αὐτὸς, εἰκάτως ταῦτα νομίζετε, διτὶ οὐκ ἀν κατέστρεψα τὸν οίκον. Εἰ δὲ οὐδεὶς ἐμοὶ τόπος, ἀλλ' ἀχώρητος εἰμι πᾶσιν· εἰ δὲ Ὁ οὐραρός μοι θρόνος, ή δὲ γῆ ὑποκόδιορ τῶν ποδῶν μου· μᾶλλον δὲ οὐδὲ ταῦτα οὕτως ἔχει· τῇ γάρ χειρὶ μου ἐστερέωσα τὸν οὐρανὸν· ποιὸν οίκον οἰχοδομήσετε μοι; Μὴ πεποιθάτε ἐπὶ λόγοις ψευδέσιν.

* Οτι δὲν μη διορθώντες διορθώσητε.

Οἱς μάτην ἀργυροκόπος ἀργυροκοπεῖ, λέγεις καὶ πόλιν, Ἐάν διορθώστε; ἀλλ' ἔθος τοῖς ὀργιζομένοις τοῦτο λέγειν, Ούτος δ παῖς ἐπίδειξ οὐκ ἔχεις ἀδύνατον τοῦτον εὐχρηστῆσαι· ὅμως πειθόμεν αὐτὸν τοῦτον εὐχρηστῆσαι, καὶ πάντα ποιοῦμεν, καὶ παραινοῦμεν αὐτῷ. Τὸ μὲν γάρ ἔστι τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς, τὸ δὲ τῆς κηδεμονίας, καὶ τῆς παρανέσεως. Όστε μηδὲν ἀπ' ἔκεινων βλασφείεις, μη νομίσης φυσικὴν εἶναι τὴν κακίαν. Ἰνα γάρ μη τοῦτο λέγης ἐπάγει, Ἐάν διορθώσητε τὰς δύναμις.

Kai ποιοῦντες ποιήσης κρίσιν ἀραιμέσορ δρός, καὶ ἀραιμέσορ τοῦ πλησίου αὐτοῦ.

Τούτεστι, μη ἀδικήξεις εἰσιν οἱ πρὸς ἀλλήλους διαλεγόμενοι; μη γάρ ἔστρου γένους; πλησίον ἔστιν; ἀδικεῖς σαυτὸν τούτου προστασίαν, ἵνα τὸν ἀδελφὸν ἀδικήσῃς, ἵνα τὸ μέλος διαφθείρῃς; εἰ καὶ μηδὲν ἔτερον, σὲ παρακαλεῖτω, διτὶ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ δικάζεται.

Kai προσῆλυτος, καὶ ὀρφανός, καὶ χήρας μη καταδυραστεύσῃς.

^α Joan. VIII, 37. ^β Isa. LXVI, 1.

A diit, mansitque incorrectus, consiliis, assiduitatem adhortationisque habet sibi acerrimum adversarium.

Dirigite vias vestras et studia vestra.

Id est actiones vestras et quæ commisistis propter idolorum cultus: id quippe significat studia. Hæc autem de prophetis captivitatem nuntiantibus insert. Verum pseudoprophetarum nonnulli, ut hono essent animo illis præcipiebant, quasi nullum inde malum contracturi. Etenim etsi Deus vestri causa irascitur, nunquam tamen templum hostibus compilandum tradet. Ideoque prophetæ, ut stans ante portam hæc diceret jussit. Procedens itaque ait:

B Nolite confidere in vobis ipsis, in verbis mendacibus, quoniam omnino non proderunt vobis, dicentes: Templum Domini templum Domini est.

Terrorem insert, his verbis: Cum enim dixisset eos, dum idolis operam navant, fornicari, et uno verbo eorum malis adnumeratis, neque his obstantibus templum ingredi, subdit: Numquid spelunca, etc.

Hoc enim illis eximium quid videbatur. Nam etsi ipsius incolæ erant, tamen Dei sententia ejecti iam erant.

C Maximo ipsis erat detimento hæc opinio. Sicut enim Christus dicit ipsis, imo Joannes: Nolite dicere: Patrem habemus Abraham^α, pari ratione et hic ne dicas: Templum Dei est. Si enim ipse domo indigeret, peropportune hæc opinaremini, quoniam dominum everti non permissem. Si vero nullus mihi locus, sed omnia me non capiunt. Si Cælum mihi sedes; terra vero scabellum pedum meorum. Imo ne ita quidem; manu enim mea firmavi cœlum, quam mihi domum exstructis? ne confundatis in verbis mendacii.

Vers. 5. Quoniam si non dirigenes direxeritis.

Quibus frustra cudit argentum argentarius, Iu iterum dicas: Si correxeritis? irascentibus ita loquimur est: Puer hic nullius spei est: fieri non potest, ut hic aptus ad virtutem fiat; suademos tamen illi, ut aptus fiat, totisque nervis contendimus, ipsumque adhortamur: illud enim iræ est et bilis, hoc curæ quam gerimus, et adhortationis; itaque nihil ab illis læsus malitiam ne putes esse naturalem: ne enim dicas hoc, addit: Si recte direxeritis vias vestras.

D Et facientes feceritis judicium inter virum, et proximum ejus.

Hoc est: Ne inique judicetis. Quid sis? num inter se disputantes extranei sunt? num diverso genere orti? proximi sunt? tibi ipso iniquus es; hujus partes assumis, ut fratri jus deneges, membrumque consumas? et si nil aliud hoc te commovereat, quod frater fratrem in judicium vocat.

E Vers. 6. Et advenam, et pupillum, et viduam non oppresseritis.

Num ad hæc præceptis opus erat? num ipsa natura salis non est ad hoc edocendum? Nonne videtis, ut vel ex nominibus ipsis communis ratio oritur? Quis ita protervæ mentis, ut in advenas sæviat? quis ita saxeus, ut mulieris viro destitutæ non misereatur? Quis ita ab humanitate alienus, ut orbato patre misericordiam non tribuat? Non dico, inquit, ut miserearis, sed ne opprimas. Non enim impeditre poteram, sed ipsam proposui ut in ea se tua exerceret humanitas.

Et post deos alienos non ambulaveritis in malum vobis.

Et certe illud cui assuevimus amamus; itaque et si non ut Deo inservieris, uti noto honorem tribue. Vides et hic maximam facilitatem. Neque hoc solum, ut ipsi evertantur sufficit, unum, inquam, cumque notum relinquere, advenis vero et alienis se ipsum exhibere, sed quia etiam statim poena consequatur. Cur enim hic posuit, *in malum vobis metipos?* Ne quis proprium lucrum quærentem, ab errore eos abducere cogitet. Propter vosmetipos hæc a vobis agi nolo.

Vers. 7. Et habitare vos faciam in loco isto.

Non est igitur moenium, non armorum, non militum, sed divini auxilii ut terram homines incolant.

In terra quam dedi patribus vestris.

Quare patres in medium adduxit? omnibus hominibus paternæ res apprime charæ solent esse, et hoc etiam maxime terram desiderabilem efficiebat: sed hæc vehementissima est adversus Judæos expostulatio, qui terram ut patriam diligebant, Deum vero patrium effugiebant.

Vers. 9. Si autem confiditis vos in verbis mendacibus, unde non erit vobis utilitas.

Vide ut sit malorum omnium fons, sibi ipsi fidere. *Maledictus enim homo qui confidit in homine*^{**}, nihil enim homines ita a Deo alienos reddit, ac non omnia illi accepta ascribere. Hoc etiam in causa est, quod cum possit hominem minus indignum in multis efficere, continua imposita, tanquam necessitate quadam retinendæ Domini memoriae, nullo non tempore ipsum e cœlo pendere vult. Agricola, nauta artis suæ studio cœlum assiduo contemplatur; unusquisque invitus etiam cœlum suspicit, dum malis opprimitur.

Vers. 10. Et venistis, et stetitis coram me.

Extrema sane impudentia post scelerata se sistere judici, qui hæc omnia novit, templum ejus ingredi in loco sacro.

Pacta mecum percussistis. Ubique enim de illis iusta corum promissa judicare consuevit.

Vers. 11. Nunquid speluncam latronum?

Ad quid hæc proferi? Nonne ad preces constructum est? num ad rapinas? num ad adulteria? num ad impunitates? Sicut enim Christus ait: *Domus*

"*Αρα γάρ ἐπιταγμάτων εἰς ταῦτα χρεῖα ἦν; ἀρα γάρ ἡ φύσις οὐκ ἀρκεῖ παιδεῦσαι τούτο;* Οὐχ ὅρπε τὰ δυνάματα ἔλεεινά; Τίς οὖτω προπετεύεται ὡς πρὸς ξένον ὥμδος εἶναι; τίς οὖτω λίθινο; ὡς τὴν γυναικαν τὴν Ἔρημον ἀνδρὸς μή ἐλεεῖν; τίς οὖτως ἀπάνθρωπος ὡς τὸν ἀπεστερημένον πατρὸς μή οἰκτείρειν; Οὐ γάρ λέγω, Ἐλέσον, φησί· ἀλλὰ μή καταδυναστεύσῃς. Μή γάρ οὐκ ἡδυνάμην κωλῦσαι; ἀλλὰ προέθηκα αὐτὴν γυμνάσιον ἐσομένην σοι [Ἄλλ. ἐσόμενον σοι] φιλανθρωπίας.

Kai ὅπισσοι θεῶν ἑτέρων μή πυρεύησθε εἰς κακόν.

Κατοι: γε δε τὸ σύνηθες φίλον· ὡστε καὶ δι μή ὡς Θεὸν θεραπεύσῃς, ὡς συνήθη τίμησον. Ὁρδές καὶ ἐνταῦθα πολλὴν τὴν εὐχολίαν οὔσαν; Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ικανὸν αὐτοὺς ἀποτρέψαι, τό τε ἔνα ἀφεῖναι, καὶ συνήθη, τοῖς δὲ ξένοις; καὶ ἀλλοτρίοις ἐαυτὸν ἐκδουναι· ἀλλὰ καὶ τὸ παρὰ πόδας ἀκολουθεῖν τὴν τιμωρίαν. Διατί γάρ ἐνταῦθα τέθεικε τὸ *Κακῶς εἴραι* ύμῖν; "Ινα μή τις νομίσῃ τὸ ἐαυτοῦ σκοτοῦντα ἀπάγειν αὐτοὺς τῆς πλάνης δι' ὅμδος οὐ βούλομαι ταῦτα ποιεῖν ὑμᾶς.

Kai κατοικιῶ ύμᾶς ἐν τῷ τόπῳ.

"*Αρα οὐ τείχους έστιν, οὐδὲ στρατιωτῶν, οὐδὲ διπλῶν τὸ κατοικίζειν ἀνθρώπους,* ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας.

'Εν τῇ γῇ δὲν δδωκα τοῖς πατράσιν ύμῶν.

Τίνος ἐνεκεν τοὺς πατέρας εἰς μέσον ἡγαγεν; εἰώθασι πάντες ἀνθρώποι τῶν πατρών ἀντέχεσθαι μάλιστα, ὡστε καὶ τοῦτο πολυφίλητον ἐποιεῖ τὴν γῆν τοῦτο δὲ μεγίστη κατηγορία τῶν ἰουδαίων, εἰ τὴν μὲν γῆν ὡς πατρίδα οὔσαν ἐφίλουν, τὸν δὲ Θεὸν διτα πατρῷον ἀπέφευγον.

Ei δὲ ύμεῖς πεποιθατε ἐπὶ λόγοις γνενδόσιν, δοθεὶς οὐκ ἀφεληθήσεσθε.

Οὐρα πάντων τῶν κακῶν αἴτιον, τὸ θαρρεῖν ἐχετῷ. Ἐπικατάρατος γάρ *ἀνθρωπος*, δει πέποιθειν *ἀνθρωπον*. Οὐδὲν γάρ οὖτως ἀπάγει τοῦ Θεοῦ, ὡς τὸ μή πάντα ἀνατιθέναι αὐτῷ. Διὸ τοῦτο τὸν ἀνθρωπὸν δυνάμενον ἐν πολλοῖς καταστῆσαι ἀνενδεῖ, συγεχῶς αὐτὸν ἀναρτῷ πρὸς τὸν οὐρανὸν, καθάπερ τινὰ ἀνάγκην, τὴν συνεχῆ χρεῖαν ἐπιτιθεῖς τοῦ ἀναμιμήσκεσθαι τοῦ Δεσπότου. Ό γεωργδε, δι πλειστὸν ύπομνήματα ἔχουσα συνεχῆ διὰ τὴν τέχνην· ἔκαστος καὶ μή βουλόμενος εἰς οὐρανὸν παιδεύθμενος ἀναβλέπει.

Kai ἡλιθετε, καὶ διστητε ἀνώπιον ἐμοῦ.

Πολλὴ διανισχυντία, μετὰ τὸ πρᾶξαι παραστῆναι τῷ δικαστῇ τῷ ταῦτα πάντα εἰδότι¹¹ ἐπιδηγεῖς τοῦ νεοῦ αὐτοῦ παρὰ τὸν τόπον τὸν Ιερὸν.

Τουτέστι συνθήκας, ἔθεσθε πρὸς ἐμέ. Πανταχοῦ γάρ αὐτοὺς ἀπὸ τῶν οἰκείων ὑποσχέσεων κρίνειν εἰωθε.

Mή σπηλαιον ληστῶν.

Τίνος ἐνεκεν ταῦτα φησιν; Οὐχ εἰς προσευχὴν παρεσκεύασται, μή πρὸς ἀρπαγάς, μή πρὸς μοιχείας, μή πρὸς ἀκαθαρσίας; ὥσπερ γάρ δι Χριστὸς

^{**} Jerem. xxi, 5

φησίν, 'Ο οἰκός μου, οἶκος προστυχῆς κληθή- Α τοια domus orationis vocabitur, vos autem eam στεῖαι, ύμεις δὲ αὐτὸν δποιήσατε σπιῆλαιον ἡγ- στῶν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα, διτι επιόρχουν, καὶ ἐπὶ ἀρπαγμῷ συνθήκας ἐποιούντο.

* Μή οἴεσθε με κοινωνεῖν ὑμῖν τῶν κακῶν, καὶ συμπράττειν ὑμῖν ταῖς ἀδικίαις, οὐκ ἐλέγχοντα τὰ κακά· τουτέστι, Μή ὡς λησταρχόν με νομίζετε;

* Καὶ ίδον ἔτώ καὶ ἕωρα, λέγει Κύριος.

Τουτέστιν, Οὐ λανθάνει με ἡ περὶ τὰ εἰδῶλα ὑμῶν θεραπεία. Ληστάς δὲ αὐτοὺς ἐκάλεσε, διὰ τὸ πλεον- εκτικόν.

* * Οτι πορεύθητε εἰς τὸν τόπον Σιλώμ, οὗ κατ- συκήνωσα τὸ δρομό μου ἐκεῖ βμπροσθετερ.

* Ως γέρε εκείνου οὐκ ἐψεισάμην, οὕτως οὐδὲ τοῦ ναοῦ.

* Κατειγε ἀρχαιότερος ἐκείνος ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲν ἀπώναντο τοῦ τόπου, ἀνάξιοι τοῦ Θεοῦ φανέντες.

* Καὶ νῦν ἀνθ' ὧν ἐποιήσατε πάρτα τὰ δρα- ταῦτα.

Πολλὴν λέγει τὴν κακίαν. Οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν ἐν Σιλώμ [Ισ. οὔτε γάρ τὰ κατὰ τὸν ἐν Σ.λ.] τό- πον, οὔτε τὸ διδάσκειν αὐτοὺς ὥφελοισι τι, φησίν. *Ορα γάρ αὐτοὺς μετὰ πόστης σπουδῆς ἀπῆγαγε τῆς κακίας:

* Καὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου. Τοῦτο λέγει, οὐχ ἵνα ἀποστῇ προτευχόμενος, ἀλλ' ἵνα ἐκείνους φοδήσῃ. *Ωσπερ γάρ σταν λέγη πρὸς Μωυσῆν, "Ἄρες με, ἵνα αὐτὸν μὴ ἀφῇ· οὕτω καὶ πρὸς τοῦτον Μὴ προσεύχου· ἵνα ἀκούσαντες ἐκείνοις καταπλαγῶσι, καὶ μὴ ἐν ἑτέρῳ τάξις ἐλπίδας ἔχωσιν. Εἰ γάρ μὴ τοῦτο ἐθούλετο, οὐκ ἂν καὶ τὰς αἰτίας ἐτίθεται, μόνον οὐχὶ ἀπολογούμενος αὐτοῖς.

* Καὶ μὴ ἀξιοῦ τοῦ διελεθῆται αὐτούς.

*Ἐπαθέ τι δὲ προφήτης ἀκούσας τοῦ ναοῦ τὴν ἔλωσιν. Εἴτα πειθών αὐτοὺς δὲ Θεός ἐπάγει·

*Η οὐχὶ ὅρᾶς τι αὐτοὶ ποιοῦσι δὲ ταῖς πόλεσιν Ιούδαι;

Τίνος ἔνεκεν οὐκ ἀκούεις, εἰπέ; *Οργιζομένου δὲ, μηδὲ τὰς αἰτίας εἰπεῖν, βουλομένου δὲ λάσασθαι καὶ θεραπεύσαι, θεῖναι τὴν πρόφασιν, ἵνα αὐτὴν ἀνελεῖν σπουδάσωσιν. *Η οὐχὶ ὅρᾶς, τι αὐτοὶ ποιοῦσιν; ἐπειδὴ ἐγγὺς, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν τὴν ἀσέβειαν εἰργάζοντο.

Οἱ νιοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, τοῦ ποιῆσαι κανῶντας.

*Ορᾶς σπουδήν; ὅρᾶς μετὰ προθυμίας τὴν ἀσ- δειαν γιγνομένην; Τι ἐστι, χαδῶνας; Πόπανά [Δλλ. πέμπατα], φησίν, ἀπέσους.

*Ἐδειξε πάντας περὶ τὸ κακὸν ῥέποντας. Τὸ δὲ, Τρίβουσι στέαρ, φύρουσιν, ἔχει δὲ Ἐβραῖος τόδε· Τοῦ ποιῆσαι χαδῶνας, τουτέστιν, ἀρτους μεγάλους. Τὸ γάρ χαδῶνας ἐστὶ λέξις Ἐβραϊκή· σημαίνει δὲ ἀπὸ μέτρων ἐνδεικτικοῦ μοδίου γιγνόμενον

⁵⁷ Ματθ. xxii, 13. ⁵⁸ Εξοδ. xxxii, 10.

fecisis speluncam latronum ⁵⁹", sic et hic quid pejerabant, deque rapienis paciscebantur.

Ne me vobiscum simul mala peragere exi- stinetis, nec in vestris injustitiis concurrere mala non redarguentem; hoc est, num veluti prædonum ducem me tenetis?

* Et ecce ego vidi, dicit Dominus.

Id est, vestrum circa idolorum cultum studium non me fugit. Latrones autem eos vocavit propter improbam rerum alienarum cupiditatem.

VERS. 12. * Quare ite ad locum Silo, ubi habi- tare feci nomen meum ibi arte.

B Ut enim illius non misertus sum, sic nec tem- pli.

Et certe antiquius illud erat, sed nihil illis profuit locus, cum Deo digni non essent.

VERS. 13. Et nunc pro eo quod fecisis omnia opera hæc.

Multam ait iniuriam: Nec enim exemplum loci Silo, nec doctrina sæpius inculcata aliquid eis emolumenti præstabunt. Nam vide quanto illos co- natu a peccatis revocari.

VERS. 16: Et tu noli orare pro populo isto.

Hoc ait, non ut orare desineret, sed ut illos terre- ret. Sicut enim ad Moysen dicebat: Sine me ⁶⁰, ut ille non sineret, sic et ad hunc: Ne ores, ut hoc illi audientes stuparent, nec in aliis spes suas fundarent. Nisi enim hoc vellet, non et causas adderet, quasi facti sui defensionem suscipiens.

* Neque postules ut miserear illorum.

Templi excidium cum audisset propheta com- motua est. Deinde illis persuadens Deus addit:

VERS. 17. Nunquid non vides quid ipsi faciunt in civitatibus Iuda?

Quare non audis? dic. Permoti iracundia erat nec causas producere; curare autem et mederi deside- rantis, causam enarrare, ut eam stuperent tollere. Annon vides quæ ipsi agant? prope enim, non longe impietatem exercebant.

VERS. 18. Filli eorum colligunt ligna, etc., ut fa- ciant chavonas.

Viden' studium? viden' lotis viribus quaesitam impietatem? Quid sibi vult χαυῶνας? Placentas, in- quiunt, panes.

Omnis in malum esse propensos ostendit. Illud, Terunt adipem, in massam conspergunt, legit He- bræus: Ut faciant chavonas, panes magnos scili- ceat. Chavonas quippe dictio est Hebraica, et signifi- cat panem tota una mensura quæ modius appell-

latur coniectum. Militiam coeli zodiacum circulum Α δρον. Στρατιὰν δὲ οὐρανοῦ λέγει, τὸν ζωδιακὸν κύκλον.

Et libaverunt libamina diis alienis.

Nec egestas libamen impedit.

Et māteres eorum terunt similam.

Pecudum laborant inopia; impie tamen agunt ex his quæ habent.

Militiae cœli.

Stellas hic intelligit; militiam vero cœli ratione dicit? ostendens quod in ipsis nulla est auctoritatis dignitas, sed alius est rex. Quid ergo quando regimæ cœli ait? Hoc ex mente eorum profert, quorum illa erat locutio.

VERS. 19. *Nanquid me ipsi ad iracundium provocant? dicit Dominus; Nonne semel ipsos?*

Num ego aliquid perpetior mali? ipsi, ait, ut se ipsos probro afficiant: qui enim contumelias infert, is sibi damnum creat; et cum is cui sit contumelia nihil patitur, abstinebit ipse ab injuria, tanquam nihil proficiens.

VERS. 20. *Ideo hæc dicit Dominus.*

Ubique illud, *Dicit Dominus, ut verbis fidem faciat: ne lenitas, et clementia rursus desidiam illis inficiat.*

Ecce ira et furor meus funditur.

Quorsum, quæso, hæc? Primum quidem, quod futurum erat, ut hæc desinerent. Deinde ut vehementer ostenderet impetum iræ. Si enim et homo interimitur, tamenplumque revertitur, multo minus abstinentium erat a brutis.

VERS. 22. *Quia non sum locutus, et non mandavi eis.*

Quæcumque non præcipit ex animi sui consilio, suum ait illa non esse consilium, sicut cum dicit: *Nunc desiderabo mortem peccatoris, quam ut revertatur, et vival^{**}?* Et tamen eo invito punitur.

VERS. 24. *Et non audierunt me.*

Egregium hoc lucruin, et non audierunt me.

Et dices ad eos sermonem hunc, et non audient.

Hoc est, non convertentur.

VERS. 29. *Tonde caput tuum, et assume.*

Hoc ad prophetam dicitur, quod erat luctus indicium. Cum enim in propriis malis hebetes stupidi que essent, lacrymas ipsi luctumque mandat hoc et in furiosos agimus, vicem tantum illorum dolentes.

Et assume super labia lamentationem.

Optime ait, non in mente tua, hoc enim habebat, et gemebat. Sed palam facito, ait.

Et repulit generationem facientem hæc, quia, etc.

Non omnes simul, sed hanc quæ malum facit. Vere enim lacrymis ac luctu digna: cum quis a

Kai ἐσπεισαρ σπονδάς θεοῖς ἀλλοτρίοις.

Οὐδὲ ἡ πενία κωλύει τὴν θυσίαν.

Kai αἱ γυναικεῖς αὐτῶν τρίβουσι σταῖς.

Οὐχ ἔχουσι πρόδατα· καὶ δημως ἀπὸ τῶν ἐνόντων ἀσεβοῦσι.

Τῇ στρατιᾳ τοῦ οὐρανοῦ.

Τοὺς ἀστέρας ἐνταῦθα φησι· στρατιὰν δὲ οὐρανού τίνος ἔνεχεν φησι; Δεικνὺς δὲ οὐκ ἐν αὐτοῖς τὸ τῆς δεσποτείας ἀξιωμα, ἀλλ' ἔτερός ἐστιν ὁ βασιλεύς. Τί οὖν δταν λέγῃ τῇ βασιλίσσῃ τοῦ οὐρανοῦ; Αὐτόθι κατὰ τὴν ὑπόνοιαν λέγει τὴν ἑκείνων· ἑκείνων γάρ ἐστιν ἡ λαλία.

B *Mή ἡμέαντοι παροργίζουσι; λέγει Κύριος. Οὐχὶ ἔαυτούς;*

Mή γάρ ἐγώ πάσχω δεινὸν τι; ναὶ τοῦτο, φησίν, [ἰσ. ἀλλ' αὐτοί, φησίν], ἵνα ἔαυτούς καταισχύνω [ἰσ. καταισχύνωσι]· ὁ γάρ οὐρανος πάσχῃ δεινὸν, ἀποστήσεται τῆς οὐρανος, ως οὐδὲν πλέον παραινῶν [ἰσ. περαίνων].

Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος.

Πανταχοῦ τὸ, Λέγει Κύριος, ἵνα ἀξιώπιστον ποιήσῃ τὸν λόγον· ἵνα μὴ πάλιν τὸ ἀδργητον εἰς φρεσμάτων αὐτοὺς ἐμβάλῃ.

Ίδον ὅργη καὶ θυμός μου χεῖται.

Τίνος οὖν ἔνεχεν ἐπὶ ταῦτα; εἰπέ μοι. Πρῶτον μὲν ἐπειδὴ ταῦτα δχρηστα ἡμέλε γίνεσθαι· δεύτερον ἵνα τὴν ἐπιτεταμένην δεῖξῃ τῆς ὁργῆς ὀρμήν. Εἰ γάρ καὶ δνθρωπος ἀναιρεῖται καὶ ναὸς καθαιρεῖται, σχολή γ' ἀν ἡμέλε φείδεσθαι τῶν ἀλόγων.

C *"Οτι οὐκ ἐιλάησα, καὶ οὐκ ἐντειλάμητ αὐτοῖς.*

"Οσα μὴ κατὰ τὸν προηγούμενον λόγον ἐπιτάττει, οὐδὲ αὐτοῦ φησιν εἶναι συμβουλήν· καὶ ὥσπερ δταν λέγῃ· Μή θελήσω τὸν θάρατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὃς τὸ ἐκιστρέψαι καὶ ζῆται αὐτός; Καίτοι γε ἐκόντος αὐτοῦ κολάζεται.

Kai οὐκ ἡκουσάμε μον.

Μέγας Οὐτος ὁ μισθός, Και οὐκ ἡκουσάμε μον.

Kai ἐρσίς αὐτοῖς τὸν ἀλγον τούτον, καὶ οὐ μὴ ἀκούσωσιν. Τούτεστιν, οὐκ ἐπιστραφήσονται.

D *Kεῖρε τὴν κηφαλήν σου, καὶ ἀνάλαβε.*

Πρὸς τὸν προφήτην τοῦτο λέγεται, δ πένθους σύμβολον ἦν. Ἐπειδὴ γάρ ἀναισθήτως πρὸς τὰ οἰκεῖα διέκειντο κακά, καλέεις θρηνεῖν αὐτὸν, καὶ πενθεῖν ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν μαϊνομένων ποιοῦμεν συμπάσχοντες ἑκείνοις μόνον.

Kai ἀνάλαβε ἐπὶ χειλέων θρῆνος.

Καλῶς φησι, μὴ κατὰ διάνοιαν· τοῦτο γάρ εἶχε, καὶ ἔστενεν. Ἀλλὰ δημοσίευσον, φησίν.

Kai ἀπώστρατο τὴν γερεάν τὴν ποιοῦσαν ταῦτα, δτι.

Οὐχὶ πάντας ἀπλῶς, ἀλλὰ τὴν ποιοῦσαν ταῦτην. Όντως γάρ, δηνως θρήνων ἀξία αὕτη καὶ δυσρμῶν,

^{**} Ezech. xviii., 25.

δεαν τις ἀδόκιμος παρὰ τῷ Θεῷ φαίνηται. Ποῦ γάρ Α Deo reprobatus fuerit; nam ubi gentium probatus illi fuerit?

"Οτις ἐποίησαν ἐρατλούς ἡμού.

Οὐχὶ χρυπτόμενοι, οὐδὲ λανθάνοντες· καὶ πῶς τὸν ἀκοίμητον δφθαλμὸν χρύψαι δύναιντο; Τί οὖν αἰνίτεται τὸ, Ἐνώπιόν μου; Ἐν τῷ ναῷ μου.

"Ἐταξαν τὰ βθελύγματα αὐτῶν ἐτῷ οἰκῷ οὐδὲ πεντήθη τὸ δρομόν μου, τοῦ μᾶτραι αὐτόρ.

Εἶδες μανίαν; Εἶδες παραπληξίαν; οὐδὲ λανθάνοντας, ἀλλὰ πεπαρθησιασμένως ἀπαντά ἐποιουν ἐμπαροινοῦντες εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δέξιαν, ὥστερ ἀν εἰς τις τύραννον εἰς τὰ βασιλεία εἰσαγάγοι, τὸν βασιλέα ἀπελάσας. Πῶς οὖν φατε, Ναὸς Κυρίου, ταῦς Κυρίου ἔστε; Πῶς δύμῶν προστήσεται ὁ ἡδικημένος; Πῶς δύμᾶς ὁ ὑδρισμένος σώσεται; Κατήγορος δύμῶν ἔσται πικρός.

"Καὶ καλέσεις αὐτοὺς, καὶ οὐ μή ἀποκριθῶσι σοι.

Καλέσεις, τουτέστι, προτρέψεις αὐτοὺς εἰς μεταμόδειαν, καὶ οὐδὲν ὅφελος ἐκ τῶν λόγων ἔξουσιν.

"Καὶ φύκοδόμησαν τὸν βωμὸν τοῦ Ταφέθ.

Τουτέστι τὸν βωμὸν τοῦ Πλούτωνος· ὡς ἀεὶ τῷ θανάτῳ ἐπενδόντες, ὥστε ἐπὶ πολὺν ζῆν.

Βωμὸν Ταφέθ ἐπ' εἰδωλειψ τινὶ, ἐν φάραγγι υἱοῦ Ἐννδροῦ, τὸν ἐλαιῶνά φησι. "Ορα καὶ τοὺς τόπους, οὐ τὰς ἐρήμους [ἄλλ. ἐρημίας] περιήρχοντα, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ τῇ δίστῃ, τῇ πλησίον τῆς πολεως.

"Τοῦ κατακαλεῖται τοὺς νιόὺς αὐτῶν· δούκεις εἰτειλάμηται αὐτοῖς, καὶ οὐ, κ. τ. λ.

"Ινα γάρ μήτις λέγῃ, διτι Σοὶ ταῦτα... Ἐδωκα τὰς θυσίας, ὥστερ τὴν ἄλλην. Καὶ διτι Αἴμα ἀθώον οὐκ ἐνετειλάμην αὐτοῖς, οὐδὲ αἰνιγμά έδωκα· οὐδὲ ἐβουλόμην, οὐδὲ θύειν ἀπλῶς· ἀλλ' αὐτοὶ κατέκαυσαν. "Ἐστω ὁ φόνος οὐ κατέσχεν ὑμᾶς τοῦ Θεοῦ, ὁ τῆς φύσεως οὐκ ἐκάλυσε νόμος, οὐτως ἐξεβαχεύθησαν. "Ἐνθα μὲν τοὺς δαίμονας τιμηθῆναι ἔδει, καὶ τὴν φύσιν τηγνδουν αὐτήν· Ἐνθα δὲ τὸν Θεὸν θεραπευθῆναι, καὶ προβάτων ἐφείδοντο. Τίνα οὐκ ἀναίση τοῦτο τὸ θέαμα; Ίδού ήμεν καὶ ἀκούουσι φρικτὸν εἶναι δοκεῖ· ἔτι οὖν θαυμάζομεν, εἰπέ μοι, τίνος ἔνεκεν ἡ πόρθησις; τίνος ἔνεκεν ἡ αἰχμαλωσία; Τοὺς οὖτας ζῶντας ζῆν εἴτι καλὸν ήν;

D Διὰ τοῦτο ημέραι δρχονται, λέγει Κύριος, καὶ οὐκ ἐροῦσιν ἐτι· Βωμὸς τοῦ Ταφέθ.

Βούλεσθε, φησι, σφάξειν; ἐγὼ ποιήσω νόμῳ πολέμου τοῦτο. Βέλτιον οὗτως ἀναιρέσθαι τοὺς υἱούς, ή χεροὶ πατρικαῖς.

"Καὶ θάψουσιν ἐτῷ Ταφέθ, διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν τόπον.

"Οπου γάρ πρότερον, φησὶν, οὗτε νεκρὸν πλησιάζειν παρεσκεύαζον, ὡς λερὸν ἔχοντες τόπον, ἐνταῦθα τῶν νεκρῶν σωρευθῆσται τὸ πλῆθος. Ταῦτα δὲ φησιν, ὡς αὐτόθι τοῦ βαρβάρου πολλὴν σφαγὴν ἐργασαμένου. Ἐπάγεις γοῦν.

"Καὶ ἔσονται οἱ νεκροὶ τοῦ λαοῦ τούτου εἰς βράσιν τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ.

VERS. 30. Quia fecerunt coram me.

Neque id occulte, sed palam: et quomodo possunt oculum semper vigilem latere? Quid igitur indicat illud, coram me? In templo meo.

Posuerunt abominationes in domo, ubi invocatum est nomen meum ad polluendam eam.

Vidisti furorem? Vidisti recordiam? non clam sed in oculis omnium audacter omnia patrabant, in Dei gloriam debacchantes, veluti si quis in regias aedes tyrannum ejecto rege intromittat. Quomodo igitur dicitis: Tempium Domini, templum Domini est? Quomodo nobis aderit defensor, qui contumelia affectus est? Quomodo salutem vobis afferet, qui B passus est injurias? Accusator vobis vehemens ille erit.

Et vocabis eos, et non respondebunt tibi.

Vocabis; hortaberis, videlicet, ad pœnitentiam, at illis tui sermones non proderunt.

VERS. 31. Et adificaverunt aram Taphet.

Aram Tapheth, id est Plutonis aram; quasi semper morti succumbentes, ut vitam diurniorein trahant.

Aram Taphet in idolo quodam, in convalle filii Ennom olivetum ait. Vide et loca, non solitudines, circumibant, loca amoenissima, prope urbem.

Ad comburendum filios smos, quod non mandavi eis, neque, etc.

Ne quis enim dicat: Tibi hæc, sicut . . . sacrificia dedi. Sanguinem, inquit, innocentem non præcepi illis; neque vel obscuram hujus rei significationem dedi; neque omnino volebam, ut sacrificarent; sed ipsi igne consumperunt. Esto metus Dei vobis non obstitit, naturæ lex non detinuit? sic debacchati sunt, ut honorandis dæmonibus, et naturam ipsam ignorarent; in Dei vero cultu et ovibus parcerent. Cui non injiceret mœrem hoc spectaculum? Ecce nobis et audientibus horribile videtur; et admiramur adhuc, quæso, quæ fuerit direptionis causa, quæ causa captivitatis. Anne honestum erat vitam sic agentes adhuc vivere?

VERS. 32. Ideo ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non dicent amplius, ars Taphet.

Vultis, inquit, jugulare? hoc ego lege belli faciam; melius ita quam paternis manibus filios enecari.

Et sepelient in Tapheth eo quod non sit locus.

Ubi enim antea, inquit, mortuum vel appropinquare fas non erat, colebant enim locum ut sacrum, ibi mortuorum corpora acervatim congerentur. Hæc autem insinuat, quasi ibi Barbarus multam cædem patrasset, addit igitur:

VERS. 33. Et erunt mortui populi hujus in escam volatilibus caeli.

Sepultura enim non dignabuntur : quod calamita- A Ός οὐδὲ ταφῆς ἀξιωθησομένων · δ χείρονα τὴν τειν fore atrociorē ostendit.

CAP. VIII.

* VERS. 2. Et torrebunt ea ad solem, et lunam, et ad omnia sidera.

Hoc est, ante oculos horum ponentur. Tantum enim abest, ut aliquem hostes vita functis honorem præstent, ut eorum qui jam decesserunt, et honore debito humati sunt, ossa effodian; ut plane intellicherent, delubrorum observantiam nullum afferre emolumendum.

Exsiccabunt ipsa ad solem, et lunam, et stellas, quæ dilexistis, sicut. Tanquam insultans alloquitur, quod non parcent; non eorum qui ad ea colenda operæ plurimum studiique consumpsere, miserebuntur: non poterunt impedire, sed eorum qui ipsis inservierunt ossa sinent contumeliose tractari, nec illis opein ferent.

Non sepelientur.

Non enim apud veteres sepulturæ parva erat consideratio.

VERS. 4. Quia hæc dicit Dominus : Nunquid qui cadit non resurget?

Vide amatorem resilientem ab amasia, qui nolit alloqui, nolit reddere verbum, qui tamen rursus flectatur. Tale quid est, cohortatur, consilium dat. Quam multi contumeliose tractati dicunt: Vale, dic hoc, sed ut a te, ne dicas ex me, ne videantur affecti injuria: Deus vero neque hoc, sed dixit, Ego dixi. Vide ardentem amorem: Nunquid qui cadit non resurget? Vides ubique mala et bona a natura non esse; quæ enim a natura sunt commutari non possunt. Nonne stans cecidisti? num non ambulabis? Non arguo quod cecidisti, sed quod persistis in lapsu, hoc me irritat.

* Aut qui avertit se, non revertitur.....?

Succenset illis qui rerum male gestarum pœnitentiam non agant.

VERS. 5. Quare ergo... Aversione impudenter?

Quod a Deo, quod ob ejusmodi causas, quod semper, quod nihil haberet de quo expostularer dignum: ita enim impudens est aversio a Deo.

Et confirmati sunt in electione sua.

Vide rursus, ut voluntas proferatur, nusquam necessitas, nusquam fatum. Num a principio tales erant?

* VERS. 6. Auribus percipite nunc, et audite. Nonne sic loquuntur?

Locus hic ac si simulate tractaretur legendus. Sicque est accipiendus, et sermonem habent de malis. Infert igitur:

Non est homo qui pœnitentiam agat a peccato suo.

Non dicit: Non pœnituit eos, sed quod non est

Α Ός οὐδὲ ταφῆς ἀξιωθησομένων · δ χείρονα τὴν τυμφορὸν ἐδείκνυεν.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Kai γύζουσι πρὸς τὸν ἡλιον, καὶ πρὸς τὴν σελήνην, καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἀστέρας.

Touτέστιν ὑπ’ ὅψεις τούτων. [Οὐ] γὰρ μόνον οὐδεμίαν τοῖς ἀποθανοῦσι παρέχουσι τιμὴν οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἥδη τεθνήκτων, καὶ τιμῆς ἀξιωθέντων, καὶ τούτων ἀγορύζουσι τὰ δυτᾶ· ὡς ἀν γνοίεν, ὡς οὐδὲν διφελός ἔστιν ἡ τῶν ξοάνων τούτων θεραπεία.

Ψύζουσιν αὐτὰ πρὸς τὸν ἡλιον, καὶ τὴν αστέρην, καὶ τοὺς ἀστέρας, ἢ ἡγαπήκατε, φησίν. "Ωσπερ ἐπεμβαίνων αὐτοῖς, οὗτω διαλέγεται. "Οτι οὐ φείσονται, οὐκ ἐλέησουσι τὰ πολλῆς ἀπολαύσαντα θεραπείας, οὗτε τὸν [ἄλλ. τὴν] τῶν ἀγαπησάντων δυνήσονται [Ισ. Θεραπείας παρὰ τῶν ἀγαπ. οὗτε δυνήσονται] κωλῦσαι· ἀλλὰ τῶν οὗτω θεραπευσάντων παρορῶσι τὰ δυτᾶ καθυδριζόμενα, καὶ οὐκ ἀμυνούσιν [ἄλλ. ἀμύνουσιν] αὐτοῖς.

Kai οὐ τυφήσονται.

Οὐ γὰρ ὁ τυχῶν λόγος ἦν τοῖς παλαιοῖς τῆς ταφῆς.

"Οτι τάδε λέγει Κύριος· Μή δ πίπτω οὐκ ἀσταταί;

"Ορα ἐραστήν τινα τῆς ἑρωμένης ἀποπηδῶντα, καὶ οἰόμενον, μή διαλέγεσθαι, μή λόγου μεταδῦναι, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν καμπτόμενον. Τοιοῦτον τι ἔστι, παραίνεσιν εἰσάγει καὶ συμβουλήν. Καίτοιγε πολλοὶ τῶν ὑδρίζομένων λέγουσιν· "Απελθε, εἰπὲ τόδε, ἀλλ’ ὡς ἀφ’ ἔαυτοῦ· μή εἰπῃς, διὶ παρ’ ἐμοῦ, ήντα μή δύξασιν ὑδρίζεσθαι· ὃ δὲ Θεὸς οὐδὲ τούτο, ἀλλ’ εἴπεν, διὶ Ἐγώ εἰπον. "Ορα τὸν πόθον· Μή δ πίπτω οὐκ ἀσταταί; 'Ορᾶς οὐδαμοῦ φυσικὰ τὰ κακὰ οὐδὲ τὰ καλά· τὰ γὰρ τῆς φύσεως ἀμετάβλητα. Μή γὰρ οὐκ ἀπὸ στάσεως πέπτωκας; μή γὰρ οὐκ ἐβάδιες; Οὐκ ἐγκαλῶ, φησίν, διὶ ἐπεσας. 'Ἄλλ' διὶ μένεις ἐπὶ τῷ πτώματι, τοῦτο με παρέσυνετ.

"Η δ ἀποστρέψωρ οὐκ ἐπιστρέψει;
Μέμφεται αὐτοὺς, ὡς ἀμεταμέλητα πταίουσιν.

Διατι ἀπεστρέψει; ἀποστροφὴν ἀναιδῆ...

"Οτι ἀπὸ Θεοῦ, διὶ ἐπὶ τοιούτοις, διὶ διὰ παντὸς, διὶ οὐδὲν ἔχουσα ἐγκαλεῖν. "Οντως γὰρ ἀναιδῆς ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποστροφὴ.

Kai κατεκρατήθησαν ἐπὶ τῇ προαιρέσει αὐτῶν.

"Ορα πάλιν τὴν βούλησιν παραλαμβανομένην· οὐδαμοῦ τὰ τῆς ἀνάγκης, οὐδὲ τὸ τῆς εἰμαρμένης. Μή γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐτύγχανον τοιούτοις δινες;

* Ἐρωτίσασθε δὴ, καὶ ἀκούσατε. Οὐχ θετεῖς λαλοῦσι;

Καθ’ ὑπόκρισιν ἀναγνωστέον. "Εστι δὲ ἡ ἔννοια οὐτη, τουτέστι περὶ τούτων καὶ διαλέγονται τῶν κακῶν. 'Ἐπάγεις γοῦν·

Οὐκ ἔστιν θεραπωπὸς δ μεταρρωπὸς ἀπὸ τῆς κακαὶς αὐτοῦ.

Οὐ λέγει· Οὐ μετενόσαν, ἀλλ’ εἰς Οὐκ ἔστιν ἀρ-

θρωπος. Ἐτέρα πάλιν ὑπερβολή. Τὸ μὲν μὴ ἀναστῆ- **A homo.** Novus iterum excessus. Grave equidem non resurgere; at non ita grave: omnes vero jacere, hoc multo gravius. Non modo non mutatur, sed nec peccata quidem sua accusat.

Λέγων· Τί ἐποίησα;

"Π οὗτω νοητέον· Οὐχ οὕτως λαλήσουσι· τουτέστιν ὅστε ἐπιστρέψαι· ἐν ἔκατέρῳ δὲ εὐ στήκει ἡ αὐτῇ ἔννοια.

Διέλιπκεν δὲ τρέχων ὑπὸ τοῦ δρόμου αὐτοῦ, ὡς Ιππος κάθιδρος ἦν χρεμετισμῷ αἴντοι.

Παρείκασεν αὐτοὺς ἵππων εἰς ὁχεῖαν ἀποτεταγμένῳ. Ὁ μὲν γάρ, φησι, κάμνει ἐπιθανών, καὶ ἴσταται τοῦ ἔργου· οἱ δὲ οὐ διέλιπον τῆς παρανομίας. "Η οὕτω νοητέον· διτὶ ὥσπερ δὲ πόπος δρπὶ εἰς ὁχεῖαν ἀφεθεὶς μανύμενος ἐπιθανεῖ ταῖς θηλείαις, οὐ δωρεὰν ἔσαντὸν ἀνιεὶς τοῦ πράγματος· οὕτω καὶ οὕτοι τοσαύτῃ τοποῦδην ἐνεδέξαντο περὶ τὸ κακόν· καὶ ὡς ἐκεῖνος οὐ διαλιμπάνει ἐν ἔκεινῳ τῷ καιρῷ τρέχων, οὕτω καὶ οὕτοι· ἵνα εἰπῇ, Οὐ διέκοψαν τὴν περὶ τὸ κακὸν προθυμίαν.

Αλλὰ πάντων μὲν ἔστι πέρας, φησιν, οὕτοι δὲ ἀμαρτάνουσι μόνοι ἀθάνατα, καὶ κόρον οὐκ ἔχουσι τῶν κακῶν· κατίτιγε τῶν κατὰ φύσιν. Οὐ καιρός ἔστι τῶν ἐν ἐπιθυμίᾳ [ἰσ. κόρος οὐκ ἔστι καὶ τῶν ἐν ἐπιθ.], καμνούσης τῆς φύσεως, καὶ οὐκ ἐθελούσης λοιπὸν ἐργάζεσθαι, ἀλλ' ἀναπαύσασθαι βούλονται [Ἄλλ. βουλομένης]. Υμεὶς δὲ οὐχι. Οὐκέτι ἵππων φίλον τὸ τρέχειν, ἀλλὰ ζητοῦσι ποτε καὶ ἀνάπausin. Πάντα μεταβολὴν οἶδεν, ὑμεῖς; διτὶ οὐχι, τὰ κακὰ πράττοντες.

* Καὶ η δοῖδα ἐτ τῷ οὐρανῷ ἔτρω τὸν καιρὸν αὐτῆς· τρυγῶν, καὶ τέτιξ, καὶ χελιδῶν ἀρροῦ, στρουθία ἐφύλαξαν καιρούς εἰς ὄddον αὐτῶν.

Τῇ πρὸς τὰ ἄλογα παραβέσει καθάπτεται αὐτῶν. Ασίδαν μὲν λέγει τὸν πελαργόν. Τὸ δὲ Ἐβραικὸν τέττητα οὐκ ἔχει. Ἀντὶ δὲ τοῦ τέττητα, γέρανος ἔχει. "Ελαβεν οὖν τὰ μὲν ἐν θέρει, τὰ δὲ ἐν χειμῶνι φαινόμενα. Χελιδῶν δὲ καὶ πελαργὸς ἐν θέρει εἰώθασι δεικνυσθαι, τρυγῶν δὲ καὶ γέρανος ἐν χειμῶνι. "Ο τοίνυν βούλεται εἰπεῖν τοῦτο ἔστιν διτὶ τὰ μὲν ἄλογα τὴν ἔσωτῶν ὥφελειαν μεταδιώκει, καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους ἀλλοτε ἀλλαχοῦ ἀμειβεῖ.

Τινὲς δρυνιθά φασιν, τινὲς δὲ ἀστρον.

* Ο δὲ λαὸς μου οὐκ διγνω τὰ κρίματα Κυρίου.

Τὸ δὲ ἐπωφελὲς ἔσωτῷ λαὸς οὐ μετεδίωκε. Τουτ-**D** ἔστι τὴν ἐμὴν λατρείαν. Είτα μετ' ὀλίγον·

* Πῶς ἐρεῖτε, έτι Σοφοὶ ἐσμεν ἡμεῖς, καὶ νόμος Κυρίου κοτὲ μεθ' ἡμῶν;

Τουτέστιν, Οὐ μόνον τῶν ἀλόγων ἔσωτοὺς ὑπερτίθετε, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἔθνων, διὰ τὴν τοῦ νόμου παιδαγωγίαν. Οἶγε οὐδὲ πρὸς τὰ ἄλογα συγχρίνεσθαι δύνασθε.

"Ἐνθα γάρ κενοδοξῆσαι ἔδει, καὶ σοφοὺς ὡμολόγουν εἶναι ἔσωτοὺς, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸν νόμον ἔχειν. Ὁρᾶς ὅτι οὐκ ἀρκεῖ ὀμολογία, ἀλλὰ τῆς διτὸς ἐπιδείξεως χρεῖα; καὶ σοφοὶ οἰκοθεν, καὶ σοφίαν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου ἔχοντες.

Εἰς μάτηη ἐτσοήθη σχοῖνος, ψευδὴς γραμματεῖς.

A homo. Novus iterum excessus. Grave equidem non resurgere; at non ita grave: omnes vero jacere, hoc multo gravius. Non modo non mutatur, sed nec peccata quidem sua accusat.

Dicens: Quid feci?

Vel sic intelligendus: Non sic loquentur, hoc est, ut convertantur, in utraque autem expositione bene se habet sententia.

* Defecit currēns à cursu suo, quasi equus defessus in hinnitu suo.

Contulit eos cum equo in admissuram destinato. Hic namque, inquit, admissura defatigatur, finemque dat operi: at hi non interniscentur iniquitatem. Vel sic accipe: Quemadmodum equus dudum ad coitum admissus insaniens seminas ascendit non frustra semelipsum ad tale opus accingens, sic et hi tantum circa malum impendunt studii. Ac sicut ille tunc currens non desicit, pari ratione et hi: quasi dicere, non interscindunt propensionem in malum.

Sed omnibus, ait, finis prescriptus, his vero solis peccatum sine fine est: nec ulla peccandi satietate expletur, quanquam natura satiatur et appetitus deficiente natura, et nolente de cætero operari, sed quiete frui volente. Vos autem nequaquam. Equis currere non semper amicum, sed querunt quandoque et requiem. Omnia vicissitudinem norunt, vos vero nunquam, inique agentes.

C VERS. 7. Et asida in cœlo cognovit tempus suum; iuritur et cicada, et hirundo agri, passeres custodierunt tempora in viam suam.

Comparatione eorum quae ratione carent, eos redarguit. Asidam vocat ciconiam. Textus Hebreus cicadam non habet, sed loco illius gruem ponit. Sumpsit itaque partim eorum quae æstate, partim quæ in biene apparent: birundo quippe et ciconia æstate: turtur et grus bieme videndas sese nobis solent exhibere. Quod itaque sibi vult, istud est. Quæ ratione carent, propriam conquirunt utilitatem et opportunos commutationes sibi eligunt locos.

Quidam avem, quidam stellam, interpretantur.

Populus autem meus non cognovit iudicia Domini.

Quod vero ei expediret populus non exquisivit, meum nempe cultum. Deinde post pauca:

VERS. 8. Quomodo dicelis, quia sapientes sumus nos, et lex Domini nobiscum est.

Vos non solum animalia rationis expertia amplectare affirmatis, sed et omnes gentes propter legis institutionem, vos qui ne cum irrationalibus quidem potestis comparari.

Ubi inani gloria fastuque inflari opus erat, se et sapientes esse, legemque Dei habere fatebantur. Vides quod confessio non sufficit, sed opus est exhibilio operum? et per se ipsos sapientes scientiam quæ ex lege gignitur possidentes.

Frustra factus est juncus, mendax scribis.

**Frustra, aut, recepereunt hæreditatem, præsidentia-
que tantum honorati, nec sibi, nec aliis sapien-
tiam compararunt, nomine tantum præ se ferunt
doctrinam.**

Propterea frustra factus est funiculus mendax
Scribis.

Funiculū plurimis in locis terræ dimensionem appellat, ut terram quam in hæreditatem acceperunt insinuet, sicut cum dicit: *Funes ceciderunt mihi in validissimis meis* ¹⁰. Sententia autem illius est: *Frustra vobis, etiam docentibus hæreditas terre facta est, id est, nec post accepta a me bona, meliores effecti estis.* Hebræus vero legit: *Frustra vobis factum est magisterium Scribis, hoc est, Alios docentes, vobis utilitati non fuitis.*

VERS. 10. *Propterea dabo uxores eorum aliis.*
Quo nihil in rerum natura estimabilius.

Ei agros hæredibus.

Hæredes hostes appellat. Sicut enim qui hæreditate potiti sunt, ita et hi secure, nullaque cum difficultate, tenent et perfruuntur. Cur itaque illis præbes? propter pietatem? Minime; sed ut isti majoribus poenis afficiantur, quod et in liberis multitudines agi videorus; illis enim probro affectis, alios in eorum sedibus collocamus; ne privatione solum proprietatum bonorum, sed et impensa in externos cura pungantur et crucientur.

VERS. 11. *Et sanaverunt contritionem filiæ populi
mei ad ignominiam, dicentes : Pax, pax, et ubi erat ?*

Ad ignominiam, hoc est, Ad vanitatem : quasi diceret : Ad nullam utilitatem, quin ad perniciem ; sane magna est ignominia convictos abducere.

VERS. 13. Non est uva in vitibus, et non sunt ficas in ficiulea, et folia defuxerunt, dedi eis, et transierunt ab eis.

Instructam aciem ostendit. Superius namque dixerat : *Pharetra ejus sicut sepulcrum apertum.* Omnes fortes, et comedent messem vestram, et panes vestros, tempus innuens animadversionis. Hoc igitur dicere presumit : Tantum clapsum est temporis, ut et hiems advenerit, nec aliquid in melius proscimus. Illud quippe, et dedit eis, hostibus scilicet Deus vestra tradidit bona ; at illud : *Transierunt ab eis*, id est, ea quae ipsorum usui et commodis superfuere, dissipata sunt ab illis.

**Quid hoc est? Vel quod direpta ab hostibus, vel
ob sterilitatem forsitan divinitus inflictam. Nam
quia bellum continuo gerentes, terram spoliabant,
hæc eveniebant: idque factum, ut punirentur in
fructibus.**

V. 14. *Et potum dedit nobis aquam sellis*

Videt. 14. Et potum deum novis aquam fecit.
Vides quantum sit bonum tribulatio? Aqua vero
fessilis quæ fuerit? exitus fide firmatus; quæ illi di-
cuntur erant præveniens propheta effatur.

Proprius auid nos sedemus?

Εἰκῇ, φησί, κληρονομίαν Ἐλάσον, καὶ προεδρίκ
ἀπλῶς ἐτιμήθησαν· οὗτε ξαυτοὺς, οὗτε τοὺς ἄλλους
ἐσδύσισαν· δυνομα μόνον ἔστιν ἡ διδασκαλία παρ'
αὐτοῖς.

**Διὰ τοῦτο εἰς μάτην ἐγενήθη Ισχοῖρος ψευδῆς
Γραμματεῦσιν.**

Σχολίον μὲν πολλαχοῦ καλεῖ τῆς γῆς τὴν διαμετρήσιν, ἵνα τὴν γῆν, ἣν κατεκληρονόμησαν μηνύσῃ, ὡς δταν λέγη. Σχοινία ἐπέκπεσόρ μοι ἐν τοῖς κρατοστοις μου. Βούλεται δὲ εἰπεῖν, διτι Εἰς μάταιον ὑμὸν ἐγένετο, καὶ ἡμὶν τοῖς διδάσκουσιν ἡ κληρονομία τῆς γῆς· τουτέστιν, Οὐδὲ ἀπὸ τοῦ ἀπολαύειν τῶν παρ' ἐμοῦ καλῶν ἀμεινους γεγνατε. Ο δὲ Ἐβραῖος οὐτω φησιν· Εἰς μάτηρ ὑμὶν ἐγένετο ἡ διδασκαλία τοῖς Γραμματεῦσι. Τουτέστιν, Οὐδὲν ὡφελίθητε

Αιὰ τοῦτο δύστω τὰς πηγαῖκας αὐτῶν ἀτέροις.

"O πάντεων καθημένος εἶσθε τοιαύτεροι γε.

Kai τοὺς διηροῦς αὐτῶν τοῖς κληρονόμοις.

Κληρονόμους τοὺς πολεμίους καλεῖ. Καθάπερ οἱ κληρονομήσαντες ἀσφαλῶς κατέχουσι καὶ βεβαίως, οὕτως καὶ οὗτοι. Τί οὖν ἐκείνοις δίδωσ; δι' εὐσέβειαν; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ πρὸς τούτοις [ἰσ. τὴν τούτων] κόλασιν καὶ τιμωρίαν· ἐπειὶ καὶ ἐπὶ τῶν πατέρων τοῦτο ποιοῦμεν πολλάκις, ἐκείνους ἀτιμάσαντες, ἐτέρους ἐν τοῖς ἐκείνων τόποις δείκνυμεν. Ἰνα μὴ τῇ στερήσει μόνον τῶν οἰκείων καλῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν ἀλλών ἐπιμελείᾳ δάκνενται καὶ λυπῶνται.

Καὶ ιδούτο τὸ σύντεριμμα τῆς θυταρέδος τοῦ λαοῦ μου ἐπ' ἀτιμίᾳ, λέγοντες· Εἰρήνη, εἰρήνη, ποὺ δὲ εἰη;

Τὸ, Ἐ' ἀτιμίᾳ, τοῦτο ἐστιν, Ἐπὶ ματαιότητι." Ινα
εἰπῆ, ἐπ' οὐδεμιᾷ ὡφελεῖ, ἐπὶ βλάβῃ μὲν οὖν, καὶ
ἴκανή ἀτιμίᾳ ἀπάγειν τοὺς πειθομένους.

* Όντες σταψυλή ἐτοι ταῖς ἀμπέλοις, καὶ οὐκ
έστι σύνη ἐτοι ταῖς συκαῖς, καὶ τὰ γύλλα κατερ-
δύπτες, καὶ δδώκεται αὐτοῖς, καὶ παρηλθεται αὐτούς.

Τὸ παρατεταγμένον τοῦ πολέμου ἔδειξεν. Ἀνωτέρῳ γάρ Εφη· Ἡ φαρέτρα αὐτοῦ, ὡς τὰχος ἀπεψημένος. Πάρτες ἰσχυροί, καὶ κατέδοσται τὸν θερισμὸν ὑμῶν, καὶ τοὺς ἀρτους ὑμῶν, τὸν καιρὸν τῆς ἐπιστασίας μηνῶν. Τοῦτο τοινυν βούλεται εἰπεῖν, διτι Τοσοῦτος χρόνος παρῆλθεν, ὥστε καὶ τὴν τοῦ χειμῶνος ἐπιστήγαι ὄφαν, καὶ οὐδὲν βέλτιον διετέθημεν. Τὸ γάρ, Καὶ δδωκεν αὐτοῖς, τουτέστι, Τοῖς ἔχθροις δ Θεδς παρέσχε τὰ ἡμέτερα ἀγαθά· τὸ δὲ, Καὶ παρῆλθεν αὐτοὺς, τουτέστι, τῶν μὲν ἀπήλαυσαν, τὰ δὲ διέφευισαν.

Τί ἔστι τοῦτο; ήτοι τῶν πολεμίων λαδόντων· ή καὶ ἀφορίας γενομένης τάχα δὲ τῆς [Ισ. Διὰ τῆς] του Θεοῦ πληγῆς. Ἐπειδὴ γάρ συνεχῶς πολεμοῦντες ἐγύμνουν τὴν γῆν, ταῦτα συνέβαινεν· ἐγένετο δὲ Ἰνα παιδεύωνται ἐν τοῖς καρποῖς.

Kai ἐπέτισεν ἡμᾶς ὅδωρ χο.τῆς.

Όρας δοσον ἀγαθόν τη θλιψίς; Ήδωρ δὲ χολής ποιεῖ
διν γένοντος; τὴν Ἐκβασιν [*videatur deesse verbum*
λέγει, τῇ σημαίνει *aut simile*] μαρτυρούμενην· ἐ^π
κειμένον ἔρειν ποιοδαῦν δι ποιωτής λέγει.

• Ἐπὶ τι τίστες καθήμεθα;

Τουτέστιν, Οὐδὲν προσδοκῶμεν τῶν τῆς γῆς καρ-

Α

πῶν.

Συνάχθητε, καὶ εἰσέλθωμεν εἰς τὰς πόλεις τὰς δύχρας, καὶ ἀποφρίψθωμεν ἐκεῖ.

Τουτέστιν, Λείπεται εἰς πόλιν γεννημένους σώζεσθαι, πάντων τῶν ἔξωθεν ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθέντων.

* *Συνήχθημεν εἰς εἰρήνην, καὶ οὐκ ἦταν ἀραθός.*

Τουτέστιν· Κατεφύγομεν εἰς πόλιν, ὡς ἐκεῖ μέλλοντες ἐν εἰρήνῃ διάγειν, κἀκεῖ ἔνδεια κατέλαβεν.

Εἰς καιρὸν ἴδεσσας.

Τουτέστιν, **Ωστε ἀπαλλαγῆναι τῶν πολεμίων.*

Καὶ ἴδον σπουδὴν.

**Ἄντι τοῦ, Χειρῶν ἡ ἐντεῦθεν ταραχὴ, τῶν ἔξωθεν· τούτοις μὲν γάρ καὶ ἐνīν· οἱ δὲ εἰς ἀμήχανον πόλιορκίαν ἐπικτον.*

**Ἐκ δὲ ἀκονισθμέθα φωνὴν δέντητος ἵκκων.*

**Ἐν ταῖς τιμωρίαις δὲ θεδεῖ μελῶντα τῆς κολάσσεως τὴν δύνιν δείκνυσιν. Ἐκ προσιμίων αὐτὴν φοβερὰν εἶναι ποιεῖ, ἵνα τοῦτο γένηται διόρθωσις. Ἔπαιρει τοῖς ἀδόγοις, ἐπαίρει τοῖς ἔργοις, καὶ τὰ προσιμία δείκνυσι χαλεπά, ἵνα φοβηθέντες, καὶ σφρονισθέντες, μηκέτε εἰς πείραν ἐλθωσι τῶν δεινῶν.*

**Ἀπὸ φωνῆς χρομετισμοῦ ἵκκασίας ἵππων αὐτοῦ, ἁστισθη κᾶστα η γῆ.*

Τουτέστιν, ἐς φυγὴν ἐτράπη.

Διέτι ἴδον ἄγρα δέξαστε τέλλω εἰς ὑμᾶς δφεις.

**Ἀναμιμήσκει τῶν ἐπὶ τῆς ἐρήμου συμβάντων αὐτοῖς· οὐ γάρ δῆ, δφεις ἐμελλεν ἐπιπέμπειν, ἀλλὰ τοὺς Πέρσας οὕτω καλεῖ καὶ τοὺς Βαρδάρούς.*

Καίτοι θηρίων ἐφοδον μηνύει, ὡς ἐν τῇ ἐρήμῳ, τῶν πολεμίων τὸ πικρὸν παρέστησε διὰ τοῦ παραδείγματος· διεῖ δὲ τὸ παρατεταγμένον τῶν συμφορῶν διὰ τῶν δριτῶν λεχθέντων ἐμήνυσε, σαφῶς δηλοῖ· προῦντα γάρ φησι·

Οἰς οὐκ ἔστιν ἐπάσσαι, καὶ δῆξοται.

**Οὐδεν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν τίνα παραμυθίαν τῆς ἀρρωστίας· ῥάδιον γάρ ήμεροῦται θηρίον, η θυμὸς βαρβαρικός.*

**Ιδού χραυτὴ φωνῆς θυταρδὸς λαοῦ μου.*

**Ο προφήτης ἀκούει πάλιν ὅδυρομένων αὐτῶν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας.*

Ἡ βασιλεὺς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ;

Μή ἀναρχία τίς ἔστι παρ' αὐτοῖς; Πόθεν προεδθήσαν; καὶ τὸν θεδν εἰχον, καὶ τὸν βασιλέα τὸν στρατηγοῦντα τῆς πόλεως. Τί ἔστι, *Βασιλεὺς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ*; Συνεχῶς τοῦτο δείκνυσι, τὸν θεδν ὑπὲρ βασιλέας εἶναι. **Ιδού, φησι, πᾶσα ἀφήρηται πρόφασις ὅμιλον· ἕδωκα καὶ βασιλέα. Τί γέγονεν, διεῖ τὰ έθνη ἐμιμήσασθε, καὶ ἐλέγετε· Καὶ ἔσθμεθα ὡς τὰ λοιπὰ διθηγότες βασιλέα;* Βασιλέα ἐλάβετε· τίνος ἔνεκεν οὐκ ἐμείνατε ἐπὶ τῶν οἰκείων νομίμων, ἀλλ' ἡσεήσατε;

**Reg, viii, 5.*

Hoc est, Nihil terrae fructum exspectamus.

Convenite, et ingrediamur in civitates munitas, et ingrediamur ibi.

Id est, una solummodo salus est nobis reliqua, si civitatem ingrediamur, cum omnia quæ foris erant, hostes in suam potestatem vindicarint.

VERS. 15. *Congregati sumus ad vacem, et non fuerunt bona.*

In civitatem scilicet confugimus, quasi ibi in pace vitam traducere fas esset, et ibi nos inopia oppressit.

Ad tempus medelæ.

Id est, ut liberaremur ab hostibus.

Et ecce turbatio.

B *Pro eo quod est: Pejor illis certe est turbatio qui intra, quam illis qui extra civitatem, his quippe et subsidium adesse poterat, at illi cingebantur obsidione, a qua se eximere non valebant,*

VERS. 16. *E Dan audiemus vocem tremitus equorum, etc.*

In pœnis infligendis Deus semper ipsam pœnam maiorem apparere vult. Ipso in exordio horrificam ostendit illam, ut emendationis causa fiat. Extollit verbis, extollit operibus, et grave proemium objicit, ut perterrefacti, et ad sanam mentem reversi deinceps fugiant malorum experimentum.

VERS. 16. *A voce hinnitus equitatus equorum ejus commota est omnis terra.*

Hoc est in fugam versa est.

VERS. 17. *Quia ecce ego mittio in vos serpentes.*

Quæ illis in deserto contigerant in memoriam revocat; nec enim serpentes immissurus erat, sed Persicas barbarasque gentes ita vocat.

Vel ferarum invasionem astruit, qualis fuit in deserto; vel hostium atrocitatem exemplo hoc patefecit ordinem: porro calamitatum per ea quæ jam dixerat, indicasse manifeste ostendit: subdens enim ait:

Quibus non est incantatio, et mordebunt.

Unde nullam morbi habebunt consolationem: facilius quippe bellua, quam barbarus furor manuiscet.

VERS. 19. *Ecce vox clamoris filiæ populi mei.*

Iterum ululanties ipsos a capillitate propheta audit.

Aut rex non est ibi?

Num apud eos non erat principatus? Quare sunt tradi? et Deum habebant, et regem in urbe ducem exercitus. Quid est, Rex non est ibi? Frequenter hoc docet, Deum supra reges esse. Ecce vobis, ait, sublatus omnis praetextus, dedi et regem; cur gentes æmulati dixistis: Et erimus sicut reliquæ gentes regem habentes¹¹. Regem accepistis; quare in vestris legibus noui perstititis, sed ad impietatem lapsi estis?

VERS. 21. *Super contritione filia populi mei ob- A tenebratus sum.*

Non solum propter poenas propheta lamentabatur, sed quod incorrigibiles essent. Et recte inopem se consiliis dixit. Dum enim morbo laborans medicamenta respuit, quae spes est amplius? Medicus curare non destitit, sed nihil profecit.

VERS. 22. *Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi?*

Galaad civitas erat et est sacerdotum, quod ex Paralipomenis manifestum est; ait enim sic: *Filiis Merari residuis, ex tribu Zabulon dederunt Rhomon, et suburbana ejus*¹; quibus addit: *Et trans flumen Jericho, et explicatis ex tribu Ruben certis civitatibus, insert: Et ex tribu Gad Rhamoth Galaad.* Hoc igitur sibi vult: Nunquid non erant sacerdotes, qui instruere possent, vel sermones utiles apud populum habere? Resinam enim medicamentum, quod sanitatis gratia exhibetur, intelligit. Medicum vero, sacerdotem ipsum, qui et admonitione et precibus ad Deum peccata curare potest; ac si diceret: Quod tui erat, nihil eis defuit; altamen ipsi nec ex adhortatione profecerunt quidquam.

ὅτι Τῶν μὲν παρὰ σαῦ δρεῖλόντων γενέσθαι ἔλειψεν τὴν γένεσιν.

Ἐπὶ συντρίμματι θυταρδὸς λαοῦ μου ἐσκοτίσθη.

Οὐ διὰ τὰς τιμωρίας μόνον ἐθρήνει ὁ προφῆτης, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀδιόρθωτον. Καὶ καλῶς ἀπορίαν εἶπεν. "Οταν γάρ ὁ κάμνων οὐ προσέτειται τὰ φάρμακα, τι πλέον ἔσται λοιπόν; Οὐχ ἐπαύσατο Ιατρεύων ὁ Ιατρὸς, ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο πλέον.

· Μή δητίη οὐκ ἔστι ἐν Γαλαάδ, η Ιατρὸς οὐκ ἔστιν ἔκει;

Καὶ Γαλαάδ πόλις ἦν τῶν Ιερέων, καὶ ἔστι. Τοῦτο σαφῶς [ἴστιν] ιδεῖν ἐκ τῶν Παραλειπομένων· φησὶ γάρ οὐτως· Τοῖς υἱοῖς Μεραρὴ τοῖς καταλειμμένοις ἀπὸ φυλῆς Ζαβουλῶν ἀφάγισαν τὴν Ῥεμδὼν καὶ τὰ περιπλέα αὐτῆς. Εἰτά φησι· Καὶ ἐκ τοῦ πέραν τοῦ ποταμοῦ Ἰεριχώ. Καὶ φῆσας ἀπὸ τῆς φυλῆς Ρουσῆ φανεράς πόλεις, ἐπάγει· Καὶ ἀπὸ φυλῆς Γάδ τὴν Ῥαμώθ Γαλαάδ. Τοῦτο τοίνυν βούλεται εἰπεῖν, Μή οὐκ ἡσαν ἀρχιερεῖς οἱ παιδεύειν δυνάμενοι; ή λόγους ἐπωφελεῖς προσάγειν τῷ λαῷ δυνάμενοι; Ῥητίνη γάρ οἰονει τὸ φάρμακον τὸ ἐπὶ θεραπείᾳ διδόμενον λέγει. Ιατρὸν δὲ τὸν Ιερέα αὐτὸν, καὶ διὰ τῆς νουθεσίας, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν πρεσείας ιδεῖσθαι τὰ ἀμαρτήματα δυνάμενον, ήνα εἴπη, οὐδὲν· οἱ δὲ οὐδὲν ὑπὸ τῆς παραινέσεως ἀμείνους

CAPUT IX.

VERS. 1. *Quis dabit capiti meo aquam?*

Non habeo, inquit, a natura lacrymarum copiam, quae magnitudini calamitatis respondeat. Nam quia moris erat lugere volentibus, et majorem moestitiae partem luctu consopire, vellem, ait, et ipse majores a natura fletus, ut aqua mihi adasset, et absque impedimento deflueret: Nullum enim, inquit, esset deinceps ex lacrymis commodum.

Vulneratos filias populi mei.

Quid ais? hinc deflendi qui sunt nequissime rei? Ita, ait, hos defleo. Propter quid? Non quod exulcerati sunt, sed quia causa ejusmodi est; non quod poena plectantur, sed quia correctionis spes omnis evanuit.

Vel ab hostibus, vel a peccato.

VERS. 2. *Quis dei mihi in solitudine mansionem novissimam, et relinquam populum meum, et recedam ab eis?*

Propheta, ultimum, ait, licet habitare in solitudine.

Quia omnes mechanis. Cælus prævaricatorum.

Hoc est, concordes erant in malum, ita ut pro peccatis Deum exorare nullatenus posseant.

Hos deseris, et abis? Ita, inquit; nam si quis, et si unus sis esset, aures accommodaret sermonibus, non resilire; nunc autem congregatio est cælus prævaricatorum.

Et relinquam populum meum.

¹ Psal. xxxviii, 11.

ΚΕΦΑΛ. Θ.

Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὄνδρο;

Θύκ ξω, φησὶν, ἵν τῇ φύσει διακρύων πλῆθος ἀρχοῦν τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς. Ἐπειδὴ γάρ θνος ἦν τοῖς προαιρουμένοις πενθεῖν, καὶ κατακοιμίζειν τὸ πλέον τῆς ἀθυμίας [ἀλλ. συμφορᾶς] διὰ τῶν θρήνων, ἐδουλόμην καὶ αὐτὸς, φησι, πλέον τι τῆς φύσεως ἀναλαβεῖν, ὥστε ἀποκείσθαι μοι τὸ οὖδωρ, καὶ φέρεθαι ἀνεμποδιστως· οὐδὲν γάρ λατέον δφέλεσ; ἦν τοῦ κλαίειν, φησὶν.

Τοὺς τετραματισμένους θυταρδὸς λαοῦ μου.

Τί λέγεις; τούτους κλαίειν δέον τοὺς τῇ κακίᾳ ἐνεχομένους; Ναὶ, φησὶν, τούτους δδύρομαι. Τίνος ζενεκεν; διτὶ ἐπὶ τοιαύῃ προφάσει. Οὐχ διτὶ τιμωροῦνται, ἀλλ' διτὶ πᾶσα λοιπὸν ἀνήρρηται διόρθωσις.

"Η ὑπὸ τῶν πολεμίων, ή καὶ τῆς ἀμαρτίας.

* Τίς δώσει μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ σταθμὸν δσχατον, καὶ καταλείψω τὸν λαόν μου, καὶ ἀπελεύσομαι ἀπ' αὐτῶν;

Ο προφῆτης, Εἴθε, φησὶν, εἰεν ἐν τῇ ἐρήμῳ εἰκῆσαι.

"Οτι πάγτες μοιχωται. Σύνοδος ἀθετούντων.

Τουτέστι, συμφωνίαν ἔσχον περὶ τὸ κακόν, ὥστε μηδὲ δύνασθαι ἰκετεύσαι τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν ἡμαρτηκότων.

Τούτους καταλιμπάνεις καὶ ἀπέρχῃ; Ναὶ, φησὶν. Εἰ μὲν ἦν τις δ προσέχων τοῖς λεγομένοις, εἰ καὶ ἦν εἰς, οὐκ ἀπεπήδησα· νῦν δὲ σύνοδος ἀθετούντων.

Καὶ καταλείψω τὸν λαόν μου.

Ω; γάρ εἰς ὑπάρχων τοῦ λαοῦ, λαὸν ἐκατοῦ φησι: Α τοὺς; καθ' αἰμά τε καὶ γένος οἰκείους.

Πάρτες μοιχῶται.

Μοιχείαν ἐνταῦθα, πολὺν φησίν; ή δηλονότε τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ; Μοιχεία γάρ αὕτη χαλεπή καὶ παράνομος, καὶ χαλεπιτέρα ἐκείνης, διψι καὶ δύσριζόμενος μεῖζων, καὶ αἱ συνθῆκαι ἐπιπλεοσι καὶ πίστεις γεγένηται.

Σύνοδος ἀθετούντων

'Αεὶ συμφωνούντων εἰς τὸ κακὸν, ὡς καὶ κατὰ Χριστοῦ.

Kai ἐνέτειντο τὴν γλώσσαν αὐτῶν ὡς τόξον.
Τὸ πολεμικὸν αὐτῶν φησι καὶ τὸ ἀμετάθετον.

* Φεῦδος, καὶ οὐ πιστις ἐνίσχυσεν ἐπὶ τῆς γῆς.
Τουτέστιν, διπορίσεως εἰσι πεπληρωμένοι.

**Ἐκαστος ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτοῦ φυλάξασθε.* Β

* Ορᾶς συντετελεσμένην κακίαν, δταν μηδὲ τοῖς πλησίον θαρρώσιν, δταν διψισμένοις τύχωσιν;
Τοῦτο τέλος τῆς τοῦ διαβόλου πονηρίας, διαστῆσαι τὰ μέλη, δταν μήτε ἀδελφός, μήτε φίλος, μήτε ἄλλος τις πιστεύηται.

Kai ἐπ' ἀδελφοῖς αὐτῶν μὴ πεποιθατε.

Τουτέστιν * Ἐπὶ μηδενὶ πεποιθατε, δπερ δ Χριστὸς φησιν * *Otar πληθυνθῆ ἢ ἀροματική, γνησεται η ἀγάπη.* Ἐνταῦθα οὐ φιλίας ἀναρρεσίς, ἀλλὰ φιλίας ὑπόκρισις.

Πᾶς ἀδελφός πτέρην πετρεῖται ἐκαστος κατὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ, ἀλλήτειαν οὐ μὴ λαλήσωσι.

**Otan πανταχοῦ η κακία, δταν μηδὲ μικρὸν τὸ C θυμιαίνον μέρος ἀληθείας [ἄλλ. ἀλήθειαν] ἔχῃ.*

Ἡδίκησαν, καὶ οὐ διέλιπον.

* Ορᾶς; οὐχὶ φυσικὰ τὰ κακά. Όρα πῶς διαφέρως, ποτὲ μὲν τὰ εἰς τὸν πλησίον ἐγκαλεῖ· **Ἡδίκησαν, καὶ οὐχὶ διέλιπον τοῦ ἐπιστρέψατο.* Ποτὲ δὲ πανταχοῦ τούτο ἐγκαλεῖ, δτι ἀμετάβλητα αὐτῶν τὰ κακά.

Μεμάθηκεν η γλώσσα αὐτῶν λαλεῖν γνευδῆ.

Οὐδὲν γάρ οὐτως κακίας εἶδος μισητὸν ὡς τοῦτο, δταν ἐτέρα μὲν η δψις, ἐτέρα δὲ η γλώσσα η.

Διὰ τοῦτο... **Iδού ἐγὼ πυρώσω αὐτοὺς, καὶ δοκιμῶ αὐτούς.*

* Η δοκιμὴ οὐκ ἀπειρίας ἐστίν· οἰδες γάρ αὐτοὺς πενηροὺς δντας· ἀλλὰ Δοκιμῶ, Ποιησαὶ δοκίμους βούλομαι. Μή τοινυν φεύγωμεν κόλασιν, ἀλλὰ φεύγωμεν ἀμαρτίαν· η μὲν γάρ ἀδοκίμους, η δὲ δοκίμους ποιεῖ.

Βολίς τιτρώσκοντα η γλώσσα αὐτῶν.

**Ο Έβραιος, ἀναριοῦσα, ξει.*

Πῶς δύναται γλώσσα τρῶσαι ποτε; Βέλους παντὸς χαλεπώτερον τιτρώσκει η γλώσσα· οὐ σώματι δίδωσι πληγὴν ἀλλ' αὐτῆς καθικνεῖται τῆς ψυχῆς.

Δόλια τὰ φίματα.

Τοῦτο πάντες ἐγκαλοῦσι, τὸν δόλον, τὴν ὑπάρχοσιν.

Mη ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐπισκέψομαι;

*⁴⁴ Matth. xxiv, 12.

Ūpote unus de populo populum suum appellat genere, sanguineque sibi coconjunctos.

Omnes adulterantur.

Adulterium hic quodnam vocal? an vero illud quod a Deo sit? Nam adulterium hoc grave et iniquum, eoque perniciosius quanto ei qui probro afficitur major, et fides data de pluribus.

Cætus prævaricantium.

Semper ad malum conspirantium, ut etiam contra Christum.

VERS. 3. *Et extenderunt linguam suam ut arcum.*
Pugnax ipsorum et immutabile ingenium ait.

**Mendacium et non fides invaluit super terram.*
Hoc est, simulatione pleni sunt.

VERS. 4. *Unusquisque a proximo suo vos custodite.*
Vides malitiam consummatam, quando nec proximis ūdant, et locis ab invicem sejuncti sint? Hic diabolicæ nequitie scopus, membra divellere, ut nec fratri, nec amico, nec alii cuiquam ūdes habentur.

Et super fratibus suis non habentes fiduciam.

Hoc est: In nemine habeatis fiduciam, quod ait Christus: *Cum iniqutias abundari, refrigescet charitas* ⁴⁵. Hic non eversio, sed simulatio amicitiae.

VERS. 5. *Unusquisque contra fratrem suum illudet, et veritatem non loquetur.*

Quando passim regnat iniqutias, quando ne pars quidem sanior ullam veritatis habet portionem.

Inique egerunt, et non intermisserunt.

Vides? malum non īest a natura. Vide ut non uno modo, nunc quideū criminā in proximum obligat: *Inique egerunt, nec destiterunt ut convertantur.* Nunc vero ubique eos incusat, quod inimicis omnino perseverent.

Didicit lingua eorum loqui mendacium.

Nullum enim malitiæ genus ita perosum est, quam ubi vultui lingua non respondet.

VERS. 7. *Propterea... Ecce ego igne examinabo eos.*

Probatio non inexperti est; norat enim illos esse malos; sed probabo inquit, hoc est probatos facere volo. Ne igitur animadversiones, sed peccatum fugiamus; hoc enim reprobos, illa probatos reddit.

VERS. 8. *Sagitta vulnerans lingua eorum.*

Hebræus interimens legit.

Quomodo unquam poterit lingua vulnerare? Sagitta omni asperius vulnerat lingua, non corpori plagam infligit, sed ad ipsam venefical animam.

Dolosa verba eorum.

Hoc omnes conqueruntur, dolum, simulationem.

VERS. 9. *Nunquid super his non visitabo?*

Interrogando sermonem profert, quasi judices A eos rerum gestarum constituens. Hæc non animadverte ait æquum? his rebus ita patentibus non erit animadvertisendum? et quis hoc dixerit?

Vers. 10. *Super montes assumite planctum. Quoniam defecerunt.*

Non amplius ad homines, sed ad montes qui impietatis erant occasio, et ad semitas, plorandum dicit. Vide ut omni ex parte sermone commiserationem moveat, cum non modo perituri sint homines, sed et terra eorum causa, sive deserta, sive habitata, et reliqui omnes.

Quasi ibi essent capiendi qui effugerant; etenim propter hostium timorem e civitate egressi erant.

Vers. 13. *Et dixit Dominus: Dereliquerunt legem meam, quam dedi ante faciem eorum.*

Non simpliciter ait, in conspectu ipsorum; sed illis praesentibus, testantibus, dictaque approbantibus. Miracula quæ in Sina monte patrata sunt, reducit in memoriam.

Vers. 15. *Idcirco hæc dicit Dominus.*

Hæc dicit Dominus: non dixit, hæc facit: hæc dicit. Adhuc verba sunt, et si volueritis, verba semper erunt. Si enim ob causam aliquam dicit, tolle causam. Etenim si affectio esset ira, merito pertimesceres; sed si propter hoc dicit, tolle hoc, et non dicet. Deus Israel non est alienus, non crudelis, non inhumanus. Recensere animo tempus quo vocatus fuit Israel.

C *Ecce ego cibabo eos aerumnis, et potum dabo eis aquam sellis.*

Vitam ipsorum amarulentam efficiam: cibi enim animo mœrenti naturam commutant. Sicut oculis lumen tenebrescit, ita et lingua dulcissima uli amaritudine plena degustat, cum quod caput est, laboret. Non hoc igitur ait, quod aquæ naturam immutet; sed tantum, ait, offundam animi ægritudinem, ut vel elementa ipsa nullam passa naturæ mutationem, videantur illis alia. Sicut enim ægrotis dulcia quoque videntur amara, sic et versantibus in mœre; atque his multo magis quam illis.

Vers. 16. *Et dispergam eos in gentibus, quas, etc.*

Non omnino perituros ait, sed dispergendo hos in his, illos in illis; dicebat enim in captivitate in adductos non sola captivitate, sed et peremptorum interitu cautores evadere.

Vers. 17. *Hæc dicit Dominus: Vocate lamentatrices.*

Quid ait? Lamentatrices omni ex parte jubet convocari, easque sapientes nominat? Quorsum? De vulgi sententia sapientes in arte sua. Nam euni qui cuiusve rei sit gnarus, sapientem appellat, sicut cum ait. *Veneficans veneficatur a sapiente.*^{**}, et, *Ubi*

Kat' ἑρώτησιν προάγει τὸν λόγον, μονονούχη δικαστὰς καθίζων αὐτοὺς τῶν γεγονότων. Ταῦτα περιδεῖν, φησὶ, δίκαιον; τοιούτοις φανεροῖς; πράγματα δει μὴ ἀμύνασθαι; καὶ τίς ἀν εἰποι τοῦτο;

'Ἐπι τὰ δρη ἀδέστε κοπετόν. "Οτι ἐξέλιπον.

Οὐκέτι ἐπὶ τοὺς ἀνδρας, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἔρη, & τῆς εὔσεβειας [Ισ. ἀσεβείας] ὑπόθεσις ἦν, καὶ ἐπὶ τὰς τρίβους θρηνεῖτε, φησίν. *"Ορα πῶς πανταχθὲν ἐλειπεῖν τὸν λόγον ποιεῖ, δταν μὴ μόνον ἀνθρωποις ἀπολοῦνται, ἀλλὰ καὶ γῆ δι' αὐτοὺς, καὶ Ἐρημος, καὶ οἰκουμένη, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες.*

'Ως ἐκεῖ ἀλωσομένων τῶν φευγόντων, διὰ τὸ κατὰ τὸν φόδον τῶν πολεμίων ἐκεῖθεν τὴν πόλιν.

Kαὶ εἰπε Κύριος· Διὰ τὸ ἁγκαταλιπεῖν αὐτοὺς Β τὸν νόμον μου, διὰ δδωκα πρὸ προσώπου αὐτῶν.

Οὐχ ἀπλῶς φησι, τοῦ προσώπου αὐτῶν, ἀλλ' αὐτῶν παρόντων, μαρτυρούντων, ἐπαινούντων τὰ λεγόμενα. *'Ἐπαναμιμήσκει αὐτοὺς τῶν ἐν τῷ Σινά [διλ. Σιναϊ] δρει θαυμάτων.*

Διὰ τοῦτο τὰς λέγει Κύριος.

Τάδε λέγει Κύριος. Οὐκ εἶπεν· Τάδε ποιεῖ· τάδε λέγει. Τέως ρήματα ἔστι, καὶ ἐὰν ὑμεῖς βούλησθε, διὰ παντὸς ἔσται ρήματα. Εἰ γὰρ δι' αἰτίαν τινὰ λέγει, ἀνελε τὴν αἰτίαν. Εἰ μὲν γὰρ πάθος ἦν διθυμίας, εἰκότως ἐφοδοῦ· εἰ δὲ διὰ τοῦτο λέγει, ἀνελε τοῦτο, καὶ οὐκέτι ἐρει. *'Ο Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ οὐκ ἔστιν ἀλλότριος, οὐκ ἔστιν ὡμδες, οὐκ ἔστιν ἀπάνθρωπος. 'Αναμνήσθητι τοῦ χρόνου, πόθεν ἐκάθηθη Ἰσραὴλ.*

Ίδοιν γνωμίζω αὐτοὺς ἀράγκας, καὶ ποτιῶ αὐτοὺς ὅδωρο χολῆς.

Κατάπικρον αὐτῶν τὸν βίον ἐργάσομαι· τὰ γὰρ σιτία τῆς ψυχῆς ἀθυμούστης μεταβάλλει: τὴν φύσιν. Καθάπερ ὁ φθαλμὸς τὸ φῶς σκότος ὄρωσιν, οὕτω καὶ ἡ γλώσσα τῶν ἡδίστων ὡς πικροτάτων ἀπογεύεται, δταν τὸ κεφαλαίον ἢ διεφθαρμένον. Οὐ τοῦτο οὖν φησιν, δτι τὴν φύσιν τοῦ ὄντος μεταβάλλει, ἀλλὰ, Τοσαύτην, φησι, κατασκεδάσω τὴν ἀθυμίαν, ὡς καὶ τὰ στοιχεῖα μένοντα ἐπὶ τῆς οἰκείας φύσεως, ἐπερα αὐτοῖς εἴναι δόξειν. Καθάπερ γὰρ τοῖς νοσούσι, καὶ τὰ γλυκέα πικρὰ φάίνονται, οὕτω καὶ τοῖς ἀθυμούσι, καὶ τούτοις πολλῷ μᾶλλον, ἢ ἐκείνοις.

Kαὶ διασκορπιῶ αὐτοὺς ἐν τοῖς θηρεστιν D εἰς οὖς, κ. τ. λ.

Οὐ τὸ παντελῶς ἀφανισθηται λέγων, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐν τούτοις, τοὺς δὲ ἐν ἐκείνοις· ἔδει γὰρ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας, μὴ τῇ αἰχμαλωσίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῶν ἀναιρουμένων ἀπωλείᾳ γενέσθαι σωφρονεστέρους.

Tάδε λέγει Κύριος· Καλέσατε τὰς θρηγούστας.

Τί λέγεις; Θρηνητρίας κελεύει πανταχθὲν γυναικας καλεῖν, καὶ σοφὰς αὐτὰς λέγει; Τί δῆποτε; Κατὰ τὴν ἔξιθεν αὐτῶν ὑπόνοιαν σοφὰς τὴν οἰκείαν ἐπιστήμην. Τὸν γὰρ εἰδότα τι, σοφὸν εἴωθε καλεῖν· ὡς δταν λέγῃ· Φαρμακοῦται φαρμακευομένη παρά

^{**} Psal. LVII, 6.

σοφοῦ. Καὶ · Ποῦ εἰστιν οἱ σοφοὶ Τάρεως ; τίνος ἔνεκεν παρακελεύεται τοῦτο ποιεῖν ; ὅστε αὐτοὺς εἰς πίστιν ἀγαγεῖν καὶ διόρθωσιν · οὐχ ἵνα τοῦτο γένηται · οὐδὲ γὰρ βούλεται θρηνεῖν ἀπλῶς . 'Ἐρχομένοις γὰρ Κυρίον μή κλαίετε δάκρυσι, φησιν, ἀλλὰ ἀξιοποίησας ἔνεκεν, καὶ τοῦ πληροφορθῆναι ταυτοὺς ὑπὲρ τῶν ἐσομένων.

* Καὶ διδάσκατε τὰς θυγατέρας ὑμῶν οἰκτορ, καὶ τυρῆ τὴν πλησίον αὐτῆς θρῆτο.

*Ἀντέρω φησας· Καλέσατε τὰς θρηνούσας, καὶ ἐλθέτωσαν ἐπήγαγε ταῦτα, οὕτω λέγων, διε Μάτην, φησιν, ἐτέρας καλεῖτε εἰς τὸ τὸν θρῆνον λέγειν, διεμεινόν ὑμᾶς αὐτοὺς ταῦτα μαθεῖν, ὡς οὐκ ἀρκούντων ἐκείνων ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν ἀναιρουμένων.

*Οτι ἀρέβη θάρατος διὰ τῶν θυρίδων ὑμῶν.

Οὐν ἐκ τῶν παρατάξεων, οὐδὲ ἐκ τῆς μάχης καὶ τοῦ πολέμου.

Καὶ δυοταῖς οἱ τεκνοὶ τῶν ἀθρώπων εἰς παράδειγμα ἐπὶ προσώπουν τοῦ πεδίου.

Οἱ νεκροὶ ἔσονται ἀταφοι· καὶ πάλιν καὶ τοῦτο μεγίστον ἐδόκει εἶναι μῦσος οὐ γάρ δυνατός τοῦ θάπτοντος τοῦτο συνέβαινεν.

Μή κανχάδοθε δ σοφός.

*Ορα ποῦ τρέπει τὸν λόγον. Ἐπειδὴ εἰκὸς ἐξ ὑμῶν εἴναι τινας, φησιν, ἰσχυροὺς, πλουσίους, σοφοὺς, οὐδὲν ὑμᾶς ὀφελήσει τοῦτο, φησιν. *Ορα φιλοσοφίας διδάγματα μεγάλα καὶ θαυμαστὰ, διε Οὐκ δυτικοὶ κανχήματος. Ἀπόνεος γάρ τοῦ φόδου τοῦ Θεοῦ, τὸ μὲν πεντά, τὸ δὲ τιμωρία, τὸ δὲ ἀσθένεια δείκνυται. Ἐάν γάρ τις, φησι, τέλειος ἐν υἱοῖς ἀθρώπων, ή δὲ παρὰ σού σοφία ἀπῆ [ἀλλ. τῆς δὲ π. σ. σοφίας ἀπούσης] εἰς οὐδὲν λογισθήσεται.

Συντείν καὶ τιτάνωσειν.

Τί ἐστι τὸ εἰδέναι τὸν Θεόν, η βίου ἐπιμελεῖσθαι θαυμαστοῦ;

*Ἴδον ημέραι δροχοται, λέγει Κύριος, καὶ ἐπισκέψομαι ἐπὶ πάντας περιτεμημένους ἀκροβυστῶν αὐτῶν ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ ἐπὶ Ιούδαν, καὶ ἐπὶ υἱῶν Ἀμμών.

Μέχρι μὲν οὖν τούτων πρὸς τοὺς ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ ναοῦ μή προσδοκῶντας αἰχμαλωσίαν ἔφη. Ἐπειδὴ δὲ τὴν περιτομὴν προεβάλλοντο σημεῖον τῆς πρὸς Θεόν οἰκείωσεως, λέγει δὲ Θεός, διε Καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ ἔνην τὰ περιτεμημένα ἐπάξω τὴν τιμωρίαν. Οὐ γάρ τη περιτομὴ τὴν πρὸς δὲ οἰκείωσιν σημαίνει, ἀλλὰ τὸν τρόπον ζητῶ· εἰτα κάκενων χείρους ἀποφαίνων Ίουδαίους, ἐπάγει.

*Ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ ἐπὶ τὴν Ἰδουμαϊαν.

*Οτι καν περιτομὴν ἔχωσιν, ἀπερίτμητοι εἰσι τῇ σαρκὶ· οὐ γάρ δή κατὰ νόμον τοῦτο ποιοῦσιν· καὶ γάρ λέγονται περιτέμνεσθαι καὶ Ἰδουμαῖοι, καὶ οἱ λοιποί. *Οσῳ δὲ καρδίᾳ βελτίων, τοσούτῳ χείρων τὸ ἀπεριτμητὸν τοῦτο. Τινὲς δέ φασιν, διε οἱ Αἴγυπτοι περιτεμνοντο, καὶ τοῦτο Ἡρόδοτος ιστορεῖ. Ἐμοὶ δοκεῖ τοὺς Σαράκηνούς. Τί λέγεις; Ἀπερίτμητοι εἰσιν. Οὐκοῦν πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς τῇ καρ-

A sunt sapientes Taneos *. Quid ergo hoc facere præcepit? Ut eos ad fidem sibi adhibendam induceret ei ad vitæ emendationem : non ut hoc fieret; nec enim fletus per se ipsi probatur : In ecclesiis, enim, ait *, Domini ne ejuletis lacrymis ; sed ut verbis fidem faceret, et illi de futuris non ambigerent.

* VERS. 20. Et docete filias vestras lamentum, et mulier proximam suam planctum.

Cum superius dixisset : Vocate lamentatrices et veniant *, addit hæc, sic inquiens : Frustra alias ad planetum vocatis ; melius est, vosmet hæc addiscere, quasi illæ non sufficerent ob multitudinem eorum qui interficiebantur.

VERS. 22. Quia ascendit mors per fenestras vestras.

Non per instructos exercitus, non per bellum et conflictum.

Ei erunt morticina hominum in exemplum super faciem campi.

Mortui insepulti jacebunt : ingens et hæc abominatione : eveniebat porro hoc quod non esset qui se peliret.

VERS. 23. Non glorietur sapiens.

Vide quo vertat orationem. Quandoquidem par est apud vos esse quosdam robore, divitiis, sapientia potentes, ea nulli, inquit, erunt vobis emolumento. Vide philosophicas præceptiones omni admiratione dignas, quia, Non est in quo gloriemini. Si enim timor Dei absit, tum qu idem egestas, cum pœna, cum infirmitas ostenditur. Nam si quis, ait, perfectus sit inter filios hominum, tua vero sapientia non adsit, pro nihilo reputabitur.

VERS. 24. Intelligere, et nosse.

Vitam degere quæ admirationem pariat, est Deum ipsum cognoscere.

* VERS. 25-26. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et visitabo super omnes qui circumcisā habent præputia sua super Αἴγυπτον, et super Judam et super filios Ammon.

Locutus est bucusque ad eos qui fidentes in templi fato captivitatem non exspectabant. Cum autem circumcisionem proferrent signum necessitudinis eorum cum Deo, ait Deus, Et ad cæteras gentes circumcisas inferam pœnam. Neque enim circumcisio necessitudinem erga me significat, sed mortuum exposco probitatem. Deinceps et illis peiores Iudeos demonstrans, addit :

Super Αἴγυπτον, super Idumæan.

Quod licet circumcisōnem habeant, incircumcisī sunt carne; non enim hoc agunt secundum legem: quippe et Idumæi, ceterique circumcidere se dicuntur: quanto autem cor nobilius, tanto illius incircumcisio deterior. Quidam asserunt, et Herodotus hoc narrat, Αἴγυπτος circumcidit solitos. Mihi videtur Saracenos. Quid sis? Circumcisī non sunt; igitur multo magis vos corde. At circumci-

* Isa. xix. 12. * Mich. i, 10. * Jerem. ix, 17.

* Cap. ix, 0.

duntur? Sicut igitur illis nil profuit hæc res, ita nec **A** διά. Ἀλλὰ περιτέμνονται; Οὐσπερ οὖν ἐκείνους οὐδὲν ἀφέλησε τὸ πρᾶγμα, οὗτως οὐδὲν ὑμᾶς· ὑμεῖς ἐκείνων χειρους ἔστε.

Illud autem, et super omnem altonum circa faciem **skam**, de Saracenis intelligit, qui comam in posteriori parte nutrientes, partem circa frontem tantum abradunt, ornantes capillos, iisque sunt qui nunc asseruntur gentiles. Cum autem asseruisset eos corde super omnes gentes esse incircumcisos, ostendens, quod dicebatur non esse meram objugationem, addit:

CAP. X.

* VERS. 2. *Hæc dicit Dominus: Juxta vias gentium nolite discere, et a signis cœli nolite metuere.*

Hoc est, Ne circa stellarum motus tempus teratis, existimantes eos certo decreatum, futurorumque scientiam. Illud autem *A signis cœli*, idem est ac si diceret: Ne a motu siderum quid futurum putelis.

Vers. 3. *Quia legitima gentium vana sunt.*

Nun quia gentes colant, idcirco dico, Ne colatis? Non, sed quia vana sunt. Per legem hic religionem intelligit.

Vers. 4. *Argento et auro decorata.*

Sed rursus auro desoris terra circumvestitur, rursus humanæ industriae opus.

In malleis et clavis firmaverunt illa.

At dices, stat; et hoc imbecillitas: non enim quod stet ex se habet; quare nec deambulare valet. Quid sibi volunt clavi illi? Quis sibi Deum construit? Cum videris stans, clavos illum sustinentes considera, quos si abstuleris, primum cadet, cum videris auro nitens, subveniant tibi qui conflarint: cum vestibus circumdatum, lignum considera nudum ex se nihil habens, nec inditam a natura pulchritudinem, cum ferri illud videris, tum animo tuo cogita, hoc esse imbecillitas.

* VERS. 6. *Argentum productum a Tharsis.*

Id est e mari. *Aurum Mophaz, ex loco.*

Ne timeatis ea, quia non male facient.

Quid igitur? annon mala inferunt atque interiunt? Certe, sed permittente Deo. Nec enim licet nisi judice permittente quidquam potest: hoc autem virtutis non est.

Vers. 11. *Dii qui cœlum et terram non fecerunt disperant de terra.*

Hoc ergo certissimum indicium si quis cœli creator fuerit hic Deus verus, et qualis a propheta describitur. Erubescant hæretici. *Omnia enim per ipsum facta sunt*⁶⁰; et, *In principio tu, Domine terram fundasti, et opera manuum tuorum sunt cœli*⁷⁰. Non est hoc indicium, sed voluntaria demissio. Nam non hoc est opus Dei insigne, sed sive angeli, sive

διά. Ἀλλὰ περιτέμνονται; Οὐσπερ οὖν ἐκείνους οὐδὲν ἀφέλησε τὸ πρᾶγμα, οὗτως οὐδὲν ὑμᾶς· ὑμεῖς ἐκείνων χειρους ἔστε.

Tὸ δὲ, καὶ ἐπὶ πάντα περικειρόμενον τὸ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, περὶ τῶν Σαρακηνῶν λέγει, οἱ τὴν κόμην κατὰ τὸ διπλὸν μέρος ἔωντες, μόνον ἀποκειρόνται τὸ μέρος τὸ ἐπὶ τὸ μέτωπον, κοσμούντες τὴν τρίχαν, οἵ εἰσιν οἱ νῦν λεγόμενοι γεντιοί. Φῆσας δὲ ἀπεριτυμήτους αὐτοὺς εἶναι τὴν καρδίαν ὑπὲρ πάντα τὸ Εθνη, δεικνύς, ὡς οὐ λοιδορία φιλή τὸ λεχθέν, ἐπάγει.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

* Τάδε λέγει Κύριος: Κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἀθρῶν μὴ μανθάνετε, καὶ ἀπὸ τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ **B** μὴ φοβεῖσθε.

Τουτέστι, Μή περ τὴν τῶν δεστέρων κίνησιν ἀσχολεῖσθε, φῆσον αὐτοὺς ἐπινοοῦντες, καὶ γνῶσιν τῶν μελλόντων. Τὸ δὲ, Ἄπο τῶν σημείων τοῦ οὐρανοῦ, οἷονει· Μή ἀπὸ τῆς κινήσεως τῶν δεστρών τόδε τι ὑπολάβητε ἔτεσθαι.

* Οὐτὶ τὰ νόμιμα τῶν ἀθρῶν μάταια.

Μή γάρ ἐπειδὴ τὰ Εθνη σέβεσθε [ἰσ. σέβεται], λέγω, Μή σέβεσθε; ἀλλ’ ἐπειδὴ μάταιά ἔστι. Νόμιμα ἐνταῦθα τὴν θρησκείαν φησίν.

* Ἀργυρόφ καὶ χρυσόφ κεκαλλωπισμένα.

Ἄλλα κρυσταλλά ξεράθεν περίκειται πάλιν ἡ γῆ, πάλιν ἀνθρωπίνη τέχνη.

* Εἳστε σφύραις καὶ ἥλοις ἐστερέωσαρ αὐτά.

* Άλλ’ ἐστηκεν· ἀλλὰ τοῦτο ἐλάττωμα οὐδὲν γάρ οἰκοθεν ἔχει τὴν στάσιν, διθεν οὐδὲν μεταβῆναι δύναται. Τι! βούλονται οἱ ἥλοι; Τίς ἐνυπῷ κατασκευάζει Θεόν; *Οταν ἰδης ἐστὼς, ἐννόησον τοὺς κατέχοντας ἥλους, οὓς ἀν ἀφέλης, ἐπὶ πρόσωπον πεσεῖται· ὅταν ἰδῃς λαμπρὸν τῷ χρυσῷ, ἐννόησον τοὺς χωνεύσαντας· ὅταν ἰδῃς περιβελλημένον, ἐννόησον τὸ ξύλον τὸ γυμνόν, ὃς οὐδὲν οἰκοθεν ἔχει, οὐδὲ φυσικὸν κάλλος· ὅταν ἰδῃς φερόμενον, ἐννόησον τὸις ἀσθενεῖς ἔστι.

* Ἀργυρίον πρόσδιλητορ ἀπὸ Θαρσῆς ἔχει.

Τουτέστιν, ἀπὸ θαλάσσης. *Χρυσὸν Μωφάδ*· ἀπὸ τόπου.

Μή φοβήσῃτε αὐτὰ, διτι οὐ μὴ κακοκοιήσωσι.

Τί οὖν; οὐ κακοποιοῦσιν, εἰπέ μοι, οὗτε ἀναιροῦσιν; Άλλὰ τοῦ Θεοῦ συγχωροῦντος. Οὐδὲν γάρ δῆμιος δύναται τι, μή τοῦ δικαστοῦ συγχωροῦντας· τοῦτο δὲ οὐ δυνάμεων· ἔστιν.

Θσοι οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐκοίησαρ ἀπολέσθωσαρ ἐκ τῆς γῆς.

* Αρά τοῦτο τεκμήριον, Κἀνεύρεθῇ τις τὸν οὐρανὸν ποιήσει, οὗτος θεὸς ἀληθής, καὶ τοιοῦτος, οἷον [ἄλλ. οἷος] καὶ ὁ προφήτης φησίν. Αἰσχυνέσθωσαν παιδεῖς αἰρετικῶν. Πάντα γάρ δι’ αὐτοῦ ἐγένετο. Καὶ, Κατ’ ἀρχὰς σὺ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἐργα τῶν γειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί. Οὐ τοῦτο τεκμήριον, ἀλλὰ συγκατάβασις. Οὐ γάρ δὴ τοῦτο

* Joan. 1, 5. ⁷⁰ Psal. ci, 26.

τοῦ Θεοῦ τὸ μέγα ἔργον, ἀλλὰ εἴτε ἄγγελοι, εἴτε ἀρχάγγελοι, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε δυνάμεις· τὸ δὲ πάντων μεῖζον, δὲ σταυρός.

Θεὸς δὲ κοιησας τὴν γῆν δὲ τῇ ισχύι αὐτοῦ.

Δύο τιθησι, καὶ τὴν δημιουργίαν, καὶ τὴν ὁρμούνταν τὴν ἀριστην. Ἔνθησον γάρ οἰον ἣν τὸ παραχθῆναι μὲν, καὶ οὐρανὸν, καὶ γῆν, κεῖθαι δὲ ἀπλῶς· πόσῳ μᾶλλον, καὶ κρείττον, οὐρανὸν χαμαὶ ἀρθρίμενον ἀναστῆσαι, καὶ περιθεῖναι στέγην τῇ γῇ.

Καὶ τῇ φρονήσει αὐτοῦ ἐξέτεινε τὸν οὐρανόν.

Καθάπερ καλύβην κατασκευάζων, οὕτως ὅρθωσεν, οὐ κατὰ μικρὸν συντιθεῖς, ἀλλ' ἀδρός παραγαγὼν πάντα, ὥσπερ ἀπὸ δλων κύδων τεσσάρων τὸ πᾶν ποιῶν.

Καὶ πλῆθος ὑδατος ἐν οὐρανῷ δοτραχάς εἰς ὑετὸν ἐποίησε καὶ ἐξήγαγε φῶς.

Τὰς βροντάς ἐνταῦθα φησι, καὶ τὸν ὑετὸν ἐξ αὐτῶν· καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὑδωρ ἤχον ποιεῖ, φησί. Τὰ νέφη ποιεῖ τὰς βροντάς. Τίνος ἔνεκεν αἱ βρονταί; τοῦ καταπλήξαι, καὶ σωφρονίσαι. Πώς κατέχεται τὸ ὑδωρ, εἰπὲ, ἐν ἀέρι; Πώς τὸ καταφέρας, καὶ κατέρρυτον, ὥσπερ ἐκ τίνος μηχανῆς, ἀνωμετέωρον γίγνεται; Πώς οὐ ρήγνυται τὰ νέφη προσαραστόμενα ἀλλήλοις; Πώς σῶμα χαῦνον οὗτο, φέρει τοσοῦτον ὕγκον, εἰπέ, μοι τὸ τῶν νεφῶν. Εἶδες τὸ θαυματοποιόν; Εἶδες τὸν ἀριστοτέχνην; "Ανωθέν σοι τὴν γῆν ἄρδει, κτύπους πολλοὺς πρότερον ἀποτελῶν, ίνα μηδὲν αὐτόματον είναι νομίζῃς.

Καὶ ἀνήγαγε νεφέλας ἐξ ὁσχάτου τῆς γῆς.

Τουτέστιν, ἀλλαχόθεν ἀλλαχοῦ φέρει ταῦτα· καὶ τοσοῦτον βαθίσαις ἐκεὶ εὑπορον μόνον, ὅπουπερ ἀν προστάτη.

'Αστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησεν.

Καὶ μήν καὶ ἀστραπῆς χωρὶς γένοιτο' ἀν ὑετὸς, καὶ ἐν εὐδίᾳ ἀστραπῇ. Ἀλλ' ὅταν ὅρμεν ἐν εὐδίᾳ, μακρὸν εἰκὸς είναι χειμῶνα, ἀστραπῇ ἐξέρχεται ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πᾶσαν ἐπιτρέχει τὴν οἰκουμένην· τὸ δὲ πῶς γίνεται οὐκ οἶδα. "Ορα οὐχὶ μερικὰς τὰς εὐεργεσίας λέγεις, ἀλλὰ τὰς καθολικάς, ἐπειδὴ πρὸς τοὺς θεοὺς δὲ λόγος ἦν αὐτῷ.

'Εμωράνθη πᾶς ἀνθρώπος ἀπὸ γηώσεως, κατηγορύθη, διτι ψευδῆ ἐχώρευσαν.

Εἰ γάρ καὶ σφέδρα ἐστὶ σοφὸς, ἀλλὰ μωρὰ ἐπενείκατο ἐπὶ τοὺς γλυπτοῖς.

Μάταιά ἔστιν ἔργα, ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς αὐτῶν ἀπολοῦνται.

"Οταν ἡ πόλις ἀλῷ, καὶ αὐτὰ τῆς τιμωρίας κοινωνήσουσιν.

Οὐκ ἔστι τοιαύτη ἡ μερὶς Ἰακώβ.

Τουτέστιν, οὐ χειροποίητον ἔχει Θεόν· διτι· 'Ο πλάσας τὰ πάντα, οὗτος κληρορομέταντον.' Ἐνταῦθα τὸ κληρορομία περιττώ; κείται. 'Ἐρμηνεύεται δὲ παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ ἀσαφῶς· δὲ βούλεται εἰπεῖν, τοῦτο ἔστιν· 'Η μερὶς Ἰακώβ οὐκ ἔστιν οὐτα δὲ τῶν ἐθνῶν. "Ινα εἰπῇ, Οὐκ ἔχει Θεὸν χειροποιήτον. Ἀλλὰ τίνα; Τὸν πλάστην τῶν ἀπάντων, τουτέστι τὸν Δημιουρ-

A archangeli, sive principatus, sive dominationes, omnium autem maximum crux.

VERS. 12. Dominus qui fecit terram in fortitudine sua.

Duo ponit, creationem, olque optimam dispositionem. Considera enim quale esset cælum terramque produci, et jacere sine ordine, quanto pulchrioris meliusque cælum in insima projectum erigere, terramque uti tecto illo circumvallare.

Et prudentia sua extendit cælum.

Veluti tugurium struens, sic erexit; non pedentim componens, sed simul omnia produceus, veluti e cubis quatuor, rerum machinam creans.

B VERS. 13. Et multitudinem aquæ in cælo, fulgura in pluvias fecit, et eduxit lumen.

Tonitrua hic ait, et pluviam quæ sit ex eis: et quod mirum est, aquam, ait, strepitus edit. Nebulae tonitrua generant. Ad quid tonitrua? ad incutendum terrem, et continentum in officio. Dic, Quomodo in aere aqua? Quomodo quod natura fertilur, et fluit ad inferiora veluti machina quadam sublime ascendit? Quomodo nubes non franguntur collis ad invicem? Dic quomodo corpus nubium adeo tenue tantum pondus fert? Vidisti rerum admirandarum opificem? Vidisti optimum artificem? Desuper tibi terram ingentibus prius editis strepibus, ne quid temere fortuitoque evenire suscipieris.

C Et eduxit nubes ab extrema terræ.

Hoc est, aliunde aliorum has transfert; tantumque itineris solum confidere illis licet, quantum prescripsicerit.

Fulgura in pluviam fecit.

Et tamen absque fulgere etiam desinere imber potest, et sereno quoque cælo fulgura micant. Sed cum sereno cælo viderimus, diuturnam hiemein fore conjectamus, fulgor per universam terram corruscat, et totum percurrit orbem, sed quomodo fiat ignoro. Vide: non privata beneficia recenseret, sed communia; quoniam ad deos sermonem habebat.

D VERS. 14. Stultus factus est omnis homo a scientia, confusus est, quia falsa confarbit.

Nam et si valde scientia præstat fatuitatem, tamen in sculpilibus ostendit.

VERS. 15. Vana sunt opera... in tempore visitationis suæ peribunt.

Cum fuerit capta civitas, ipsa quoque pœnaruim partem sibi vindicabunt.

VERS. 16. Non est talis pars Jacob.

Hoc est, non manufactum habet Deum. Qui enim formavit omnia, ipse est hæreditas ejus. Hic vox, hæreditas, superflue posita est. Porro ἀπὸ Græcum interpretem obscure exponitur; hoc tamen est, quod vult dicere: Pars Jacob non est, qualis gentium. Ac si diceret: Non habet Deum suffragiis electum. Sed quem? Rerum omnium formatorem,

Creatorem, etc. Et Israel virga hereditatis ejus. Α γόν. Καὶ Ἰσραὴλ βάθδος κληρονομίας αὐτοῦ Ιψε αὐτεὶ, ait, habet Israelem pro hereditate, id est, elegit eum. Quis autem est hic? Dominus exercituum nomen ejus, hoc est, omnium Dominus.

Vers. 17. *Congregavit de foris substantiam suam quæ habitat, etc.*

Ipse enim eos dissolutos ac dispersos in unum congesit; et iterum dispersit, et iterum congregavit, ostendens eumdem se esse qui prius congregaverat, qui sanat contritos corde, et ligat contritiones eorum.

Congregavit de foris substantiam tuam.

Hoc est, fecit ut alienis divitiis potireris, spoliavit enim Ægyptios. Quæ habitat in electis, hoc est, et ut optimam coleres terram efficit.

Vers. 18. *Ecce ego supplanto... ut inveniantur plaga sua.*

Nam quia non ut hominibus ipsis attendebant, nec bona illi a Deo manare existimabant, sed dicebant, Robore nostro habemus cornua; Deus autem nec bona nec mala dabit: propterea inquit: Ut inveniantur plaga tua.

Ecce ego arefaciam habitantes terram.

Hoc est imbecilles reddam.

Vers. 19. *Væ super contritione sua... Doloris plena est plaga tua.*

Juste cum ex malitia, cum a Deo, cum per iram, cum ex insidiis hominum.

Ex persona urbis sermones hos facit. At ego dixi: Ne hoc vulnus est, cætera enim non erant vulnera toleranda, sed gravia.

Et ego dixi: Sane hoc vulnus meum est.

Propheta est qui loquitur propter mala Iudeorum ingemiscens.

Vers. 20. *Tabernaculum tuum vastatum est, et perit, et omnes pelles meæ.*

Hoc est, cecidit: est autem sermo de Jerusalem.

Hoc est, non valuerunt me circumvallare mœnia.

Hoc est, mala vehementia irruperunt. Nec enim D tales exspectabant irruptionem.

Vers. 23. *Scio, Domine, quia non est hominis via ejus (1).*

De Babylonio loquitur.

CAP. XI.

Vers. 1, 2. *Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino, dicens: Audite verba testamenti hujs.*

Ostendit jam iordanem esse sermonem dicentium,

¹¹ *Psal. cxlv, 3.*

(1) Egregiam Chrysostomi homiliam in illud, *Non est hominis via ejus*, lege Edit. Nov. t. VI, col. 428.

Kai Ἰσραὴλ βάθδος κληρονομίας αὐτοῦ Αὐτὸς δὲ, φησὶν, ἔχει τὸν Ἰσραὴλ, ἀντικληρονομίας, τουτέστιν, ἐξελέξατο αὐτὸν. Τίς δὲ οὗτος; Κύριος τῶν δυνάμεων δόμοια αὐτῷ. Τοῦτο ἐστιν, ὃ τῶν ἀπάντων Κύριος.

Συντήραγετε δέκαθετε τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ κατοικοῦσαν.

Αὐτὸς γὰρ αὐτοὺς συνεχρέτησε διαλελυμένους, καὶ διεσπαρμένους· καὶ πάλιν διεσκόρπισε, καὶ πάλιν συνήγαγεν, δεικνὺς δὲ τοι καὶ δι πρότερον συνάγων, αὐτὸς ἐστιν, σιώμενος τοὺς συντετριμμένους τῇ καρδίᾳ, καὶ δεσμεύων τὰ συντρίμματα αὐτῶν.

• Συντήραγετε δέκα η τὴν ὑπόστασιν σου.

Τουτέστι τὸν ἀλλότριον σε πλούτον ἐπικομίσασθαι πεποίκην· ἐσκύλευσε γὰρ Αἰγυπτίους. Κατοικοῦσα B ἐν ἀκλεκτοῖς. Τουτέστι, καὶ ἐν τῇ καλλίστῃ τῇ κατοικίσαι πεποίκη.

• Ίδον δὲ τὸν σκελετὸν, δπως εὑρεθῆ ἡ πληγὴ σου.

Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ὡς ἀνθρώποις προσείχον αὐτοῖς, οὐδὲ παρὰ Θεοῦ οὔτοι ἐνόμιζον εἶναι τὰ ἀγαθά· ἀλλ' ἔλεγον· Ἐν τῇ ισχύῃ τῷ μῶν ἔχομεν κέρατα· δὲ Κύριος οὐ μὴ ἀγαθοποιήσῃ, οὐδὲ οὐ μὴ κακοποιήσῃ· διὰ τοῦτο φησιν, Ὁκως εὑρεθῆ ἡ πληγὴ σου.

• Ίδον δὲ τὸν σκελετὸν τοὺς κατοικοῦσας τὴν τῆν.

Τουτέστιν ἀσθενεῖς ἐργάσομαι.

Οὐαὶ ἐπὶ συντρίμματι σου.... Ἀλητρά ἡ πληγὴ σου.

Δικαίως δταν ἀπὸ κακίας ἡ, δταν παρὰ Θεοῦ, δταν κατὰ δργὴν, δταν κατὰ ἐπιβούλην ἀνθρώπων.

• Ος ἐκ τῆς πόλεως ποιεῖται τοὺς λόγους. Κάτω εἶπα, οὐτως τοῦτο τραῦμά δται. Τὰ γὰρ ἀλλὰ οὐκ ἡν τραῦματα φορητά, ἀλλὰ δεινά.

• Καὶ ἐγὼ εἶπον, Οὐτως τὸ τραῦμα μοι δται.

• Ο προφήτης λέγει, δδυρδμενος διὰ τὰ κακὰ τῶν ιουδαίων.

• Η σκηνὴ σου ἀσταταιπώρησεν· ζώετο, καὶ καταιπεῖται αἱ δέρρεις μον.

• Τουτέστιν, ἐπεισ· λέγει δὲ περὶ τῆς Ιερουσαλήμ.

Τουτέστι, Τὰ τείχη οὐκ ἰσχυσάν με περιβαλλέν.

Τουτέστι, κατεσφράγισαν [Ισ. κατεισέφρησαν.] μεγάλα τὰ δεινά. Οὐ γὰρ οὐτως προσεδόκησαν τὰ τῆς ἐφόδου.

• Οδα, Κύριε, δτι οὐχὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ οδὸς αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ Βαβυλωνίου λέγει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

• Ο λόγος δ τερόμενος κρός τὸν Ἰσραὴλαν καρὰ Κύρου λέγων· Ακούσατε τοὺς λόγους τῆς διαθήκης ταύτης.

Δεῖξας μάταιον τὸν λόγον τῶν λεγόντων, ὃς οὖν

ἀμαρτάνοντας αὐτοὺς κολάσσαι Θεὸς, προνοῶν τοῦ ἀμαρτάνοντας αὐτοὺς καὶ ὡς οὐδὲ ἐκ τῆς περιτοπῆς διφλός τι ξένουσιν ἀμαρτάνοντες εἰς θεόν. Διὰ τοῦτο ἀπειλεῖ αὐτοῖς, ὡς Τὴν ἐσχάτην ὑφέξεσθε τιμωρίαν μή ἀκούσαντες; τῆς τοῦ προφήτου παραινέσσεως.

* Ἐπικατάρατος ἀνθρώπως, δεὶς οὐκ ἀκούσει τὸν λόγον τῆς διαθήκης ταύτης, ἣς ἀντειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἡ ἀνήταρος αὐτοὺς ἐκ τῆς Αἴγυπτου, ἐκ τῆς καμίου τῆς σιδηρᾶς.

* Οὐκέτις, ἐκ τῆς καμίου σιδηρού, λέγει. Ἰνα εἶπη, ὅτι Οἱ πατέρες ὑμῶν οὗτοι κακοὶ διαφόροις ἐνέπεσον, ὡς ὁ σιδηρός ἐν καμίῳ μαλαττόμενος; καὶ τυπτόμενος.

* Πῶς τῶν Αἴγυπτίων ἤκουσεν [Ισ. Ιωάννης οὐκ τῶν Αἴγυπτίων καὶ ταλαιπωρούμενοι καὶ ἀναιρούμενοι ἥκουν]; Ἰνα δεῖξῃ ὅτι δυνατὸν ἀκούειν, ὅταν θέλωσι. Ήηλδὲς ἦν καὶ πλινθία, καὶ οὐδεὶς ἀντέλεγεν· ἀνεσις; καὶ μάννα, καὶ ἄγρυπνος.

* Άλλ' οὐδὲν μέγα ἔδοκε εἶναι τοῖς παχυτέροις.

* Όχις στήσω τὸν ὄρκον μου, ἐν ὀμοσα τοῖς πατράσιν ὑμῶν τοῦ δοῦραι.

Οὗτα καὶ ἐν τῇ Καινῇ ποιεῖ, ἐξείλετο ἡμᾶς δουλεῖας χαλεπῆς, καὶ τυραννίδος ἀφορήτου καὶ δεινῆς, οὐδὲ καλέσασιν αὐτὸν, οὐδὲ δεθείσιν αὐτοῦ ἔδωκε νόμον. Καὶ πάλιν ὑπισχνεῖται δώσειν βασιλείαν οὐρανῶν.

* Ἀράγρωθι τοὺς λόγους τούτους, κ. τ. λ. καὶ οὐκ ἐποίησαν.

* Ήρα ἀνθρωπίνην συμπάθειαν, ἐλεηθῆναι μόνον βουλομένου αὐτοὺς, οὐχὶ τὸ δίκαιον σκοποῦντος, ἀλλὰ τὸ συγγενές. Ἐτέρως φείδεται πατήρ, ἐτέρως ἔνος. Πατήρ πολλάκις κολάζει, καὶ οὐ κάμπτεται· δὲ ἀλλότριος δρῶν κάμπτεται. Ἀρα φιλοστοργότερος οὗτος; παρ' ἡμῖν;

Παρῆμι πάντα ἔκεινα ἀπὸ τοῦ νῦν· ἔστω παράδειγμα μέγιστον αὐτοῖς τὰ πάτρια κακά.

Εὐρέθη σύνθεσμος ἐν ἀνδράσιν Ἰουδα.

Τὴν πλοκὴν τῶν κακῶν τὴν διὰ τὰ ἀμαρτήματα λέγει.

* Ἐπεστρέψθησαν ἐπὶ τὰς ἀδικίας τῶν πατέρων αὐτῶν τῷ προτέρῳ.

Ποία συγγνώμη; Τί δύσκολον; Τί χαλεπόν; χαλεπὸν τὸ ἀμαρτεῖν. Οὐχ ἐώρων παράδειγμα τοὺς προγόνους.

Kαὶ σὺ μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου. *Οτι οὐκ εἰσακούσομαι.

Εἶδες ἀπόφασιν; καὶ μήν τινα εἰπεις, ὅτι Οὐκ εἰσακούσομαι σου· καὶ πάλιν λέγεις· Ἀνάγνωθι τοὺς λόγους τούτους. Καὶ πάλιν δίδως πρόφασιν σωτηρίας, λέγων· Ἐάν διορθώσουτες διορθώσητε τὰς δόθους ὑμῶν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν.

Tι ἡ ηγαπημένη ἐν τῷ οἰκῳ μου ἐποίησε βδελυγμα;

Ηοὸν ἔχει τὸ πρᾶγμα λόγον; Τίνα ἀντέχειν; Οὐχὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ δόθης αὐτοῦ; Ποιοὺς πόνους οὐκενεγκε; τίνας ἰδρώτας, ποιοὺς ἀγῶνας [οὐχ] ὑπέμεινε; Ποιος διλισθος; Ἐμὲ πα-

A Deum, cum de templo curam gereret, etiam peccantes ipsos non punitur: et eos nil ob circummissionem relatuos utilitatis, si Deum offenderent. Quapropter illis extremum minatur supplicium, si adhortationibus prophetæ amimum non advertant.

* VERS. 3, 4. *Maledictus homo qui non audiet verbum testamenti hujus, quod mandavi patribus vestris in die, qua eduxi vos de terra Aegypti, de fornace ferrea.*

Hebræus de camino ferri legit. Ac si dicat: Patres vestri sic malis variis afflictati fuerunt, quemadmodum ferrum in camino, dum subigitur et percutitur.

* Quomodo ab Aegyptiis afflitti et perditii audiebanī? ut ostenderet non esse impossibile audire, si velint. Lutum erat, et lateres, et nemo contradicbat; vacatio laborum et manna, et murmurabant,

Sed nil magnum esse rudioribus videbatur.

VERS. 5. *Ut statuam juramentum meum, quod juravi patribus vestris daturum.*

Ita et novo facit testamentio: eruit nos a dira servitute et tyrannide gravi, ac minime tolerabili· qui nec vocabamus ipsum, nec rogabamus, legem dedit. Tandemque regnum cœlorum se traditurum promittit.

VERS. 6. *Lege verba haec, etc. et non fecerunt.*

C Vide humanum affectum, misericordiam tantum illis optantem nec perpendicularis quid justum, sed naturæ affinitatem. Pater aliter, aliter extraneus virgæ parcit. Pater sæpe punit, et non flectitur; extraneus vero, dum videt, flectitur. Eritne igitur hic illo filiorum amantior?

Omnia illa ex nunc prætereo. Sint ipsis exemplo maximo paternæ calamitates.

VERS. 9. *Inventa est colligatio in viris Iuda.*

Malorum aut seriem ex delictis ortam.

VERS. 10. *Reversi sunt ad iniurias patrum suorum priorum.*

Quæ venia? Quid difficile? Quid arduum? arduum est peccare. Nonne illis exemplo majores erant?

D VERS. 14. *Ei tu noli orare pro populo hoc. Quia non exaudiam.*

Vidistin' sentientiam? Et certe supra dixeras, quod non exaudiam te. Et iterum inquis, Percurre sermones hos. Et iterum das salutis occasionem dicens: Si emendantes emendabitis vias vestras, et mores vestros.

VERS. 15. *Quid dilecta in domo mea fecit abominationem?*

Quæ redi posset hujus rei ratio? Quanam occasione dictum hic est: Non est in homine via ejus? Quos labores non pertulit? quos sudores? quæ non subiit certamina? Qui lapsus? me vult irritare.

Cur in me contumeliosa fuit dilecta? si enim eam Aροξύναται φούλεται. Διατί εἰς ἐμὲ ἐνύδρισεν ἡ πεφελημένη; εἰ γάρ μὴ ἔφίλουν αὐτὴν τίνος ἐνεκενῆδρισεν;

Id est, Quare tanto a me studio amata, in templo cultus mei idola venerata est? Num preces, et carnes sanctae auferant a te iniuriam tuam? hoc est, Num sacrificia mihi oblata purgabunt tuam idolatriam, dum colis idola? aut istos effugies? hoc est, verborum cultu.

Numquid vota, et carnes sanctae auferent?

Et certe ad hoc data sunt, ut corporales non spontaneas tollerent, non quæ sunt hujusmodi.

* VERS. 16. *Olivam pulchram, bene opacam specie vocavit Dominus nomen tuum, ad vocem circumcisio[n]is ejus.*

Ego enim te continue virescentem, quemadmodum olivam feci. Illo autem, Ad vocem circumcisio[n]is ejus, hoc est, non habentem fructum incircumcisum, quasi diceret, immundum. Sed undique te exornavi, et legibus, et cultu, et sacerdotum administratione, et providentia mea. Exaruit ignis super eam. Sed violenter asciscisti, inquit, tibi prenam.

Et inutiles facti sunt rami ejus.

Hoc est, sine fructibus mansit. Hæc audiens propheta, ac majori animi dolore oppressus, Deo pro populo preces effundebat. Cum autem superius dixisset Deus: Et tu noli orare pro populo isto, et harum rerum argumenta adduxisset: Quid dilecta in domo mea fecit abominationem? et reliqua, adhuc pro populo propheta instantie, Deus populi malitiam manifestare cupiens, et quod eos non pernitit rerum male gestarum, prophetæ ipsi quod in eum in moliebantur palam fecit, et non credenti manifesto ostendit eorum iniuriam.

Reipsa divitias præ oculis posuit. Ubertate divitias expressit, pulchritudinem arbore quæ perenne virescit et frondet.

Ad vocem circumcisionis ejus accensus est ignis super eam: magna tribulatio super se.

Hoc est nec parvo tempore pœnas dabis, sed ingens supplicium propter iniuriantes tuas.

* VERS. 17. *Et Dominus qui plantavit te, locutus D est super te mala, pro malitia domus Israel.*

Summa nequitia, cum talis punit; qui tantam exhibet providentiam, ipse irrogat pœnam; non enim quam tantopere diligebat, tam repente projiceret, ni maximam in illa sciret inesse nequitiam: qui eam nullo sui merito adeo adamavit, tantaque cura complexus est, non ita statim ali ea recederet. Ingentis igitur hoc pravitatis indicium.

* VERS. 18. *Domine, notum fac mihi, et cognoscam. Tunc vidi studia eorum.*

Hoc est, antequam mihi haec nota faceres, latebant. Quæ autem erant haec?

Cum in me delinqubant, non videbas; cum haec pecculanter agebant, non inspexisti; sed dicebas:

Διατέστι, Διατί ἡ ὑπὸ ἐμοῦ τοσοῦτον ἀγαπηθεῖσα εἰς τὸν ναὸν τῆς ἐμῆς προσκυνήσεως τοῖς εἰδώλοις ἔλαττρευεν; Μή εὐχαὶ καὶ κρέα δῆμα ἀφαιροῦσιν ἀπὸ σοῦ τὴν κακῶν σου; Τουτέστι, Μή τὸ θύειν ἐμοὶ καθαίρεις σου τὴν εἰδωλολατρείαν, λατρεύουσαν τοῖς εἰδώλοις; Η τούτους διαφεύξῃ; τουτέστι τῇ διὰ τῶν λόγων λατρείᾳ.

Μή εὐχαὶ καὶ κρέα δῆμα ἀφεῖσιν;

Καὶ μήν εἰς τοῦτο ἐδόθησαν, ἵνα ἀφέλωσι τὰς σωματικὰς τὰς ἀκουσίους, ἀλλ' οὐχὶ τὰς τοιεύτας.

* *Έλαλαρ ὥραλαρ, εὐσκιορ τῷ εἰδεῖ εἴκαλεσε*

Κύριος τὸ δρομά σου εἰς φωνὴν περιτομῆς αὐτῆς.

Ἐγὼ μὲν γάρ δὲ θάλλουσάν σε ἐποίησα, καθάπερ ἐλαῖαν. Τὸ δέ, Εἰς φωνὴν διατομῆς αὐτῆς, τουτέστι μή ἔχουσαν καρπὸν ἀπερίτμητον, ἵνα εἴπῃ ἀκάθαρτον. Ἀλλὰ πανταχόθεν σε ἐκδυτῆσα, καὶ τοῖς νομίμοις, καὶ τῇ λατρείᾳ, καὶ τῇ τῶν ιερέων ἐπιστασίᾳ, καὶ τῇ παρ' ἐμαυτοῦ προνοίᾳ. Ἀρνήσθη πῦρ ἐξ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἐπεσπάσω, φησί, τὴν τιμωρίαν.

· Καὶ ήχειώθησαν οἱ κλάδοι αὐτῆς.

Τουτέστιν δικαρπὸς ἔμεινε. Ταῦτα ἀκούων δι προφῆτης εἰς πλείστα ἀθυμίαν καταπίπτων ἰκέτευε τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Εἰρηκὼς οὖν ὑπεράνω, Καὶ σὺ μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου· καὶ ταπαγάνω τούτων τὸν ἔλεγχον ἀπὸ τοῦ, Τί η ἡτακημένη ἐτῷ οἶκῳ μου ἐποίησε βδελυγμα; καὶ τὰ ἔξης· ἐπειδὴ ἔτι ἐπέμενεν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, βουλόμενος δὲ Θεὸς δεῖξαι τοῦ πλήθεως τὴν κακίαν, καὶ ως ἀμεταμέλητα πταίσεις, καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ βουλὴν ἐμήνυσε τῷ προφήτῃ, καὶ ἀπιστοῦντι σαφῶς ἔδειξεν αὐτῶν τὴν κακίαν.

Πείρᾳ [ἰσ. τῇ ὥρᾳ η τῇ ὁπώρᾳ], τὸν πλοῦτον παρέστησεν. Τὸ κάλλος ἀπὸ τοῦ δένδρου, τὸ διηνεκὲς τῆς ζωῆς, τὸ ἀειθαλές.

Εἰς φωνὴν περιτομῆς αὐτῆς ἀνήψθη πῦρ ἐξ' αὐτῆρ, μεγάλη η θλῖψις ἐπὶ σέ.

Τουτέστιν, Οὐδὲ πρὸς βραχὺ δώσεις δικηγ, ἀλλὰ τιμωρίαν μεγίστην διὰ τὰς ἀμαρτίας σου.

Καὶ Κύριος δὲ καταψυτεύσας σε, διλάμησεν ἐπὶ σὲ κακά, ἀτὲ τῆς κακίας οἰκον Ἰσραὴλ.

Η μεγίστη κακία, διταν διοιύτος κολάζῃ, δι τοσαύτη ἐπιδεικνύμενος πρόνοιαν, αὐτὸς δὲ τιμωρύμενος ἦ· οὐ γάρ δι τὴν ἔφιλες ἀθρόον οὗτως ἔρριπτεν, εἰ μὴ πολλὴν ἔδει κακίαν οὖσαν· δι μηδὲν κατορθωκύταν οὕτω φιλήσας, καὶ ἐπιμελεῖας μεταδοὺς τοσαύτης, οὗτος οὐκ ἀπέστη εὐθέως. Όστε εἰκότες μεγίστης τούτο κακίας τεκμήριον.

* *Κύριε, γνώρισό μοι, καὶ γνώσομαι. Τότε εἴδος τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτῶν.*

Τουτέστιν ἐλάνθανον με πρὸ τοῦ σε γνωρίσαι μοι. Τίνα δὲ ἦν ταῦτα;

“Οτε εἰς ἐμὲ ἡμάρτανον, οὐχ ἔώρας· ὅτε τοιαῦτα θριζούσον εἶδες, ἀλλ' ἔλεγες· Οὐχὶ τοῦ ἀνθρώπου

ἡ δόδες αὐτοῦ. Διατί μὴ λέγεις καὶ νῦν· Οὐχὶ τοῦ Α Non est in homine via ejus?¹¹ Propter quid et nunc
ἀνθρώπου δόδες αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἐπιτηδεύματα
αὐτῶν καλεῖς;

Ἐγὼ δὲ ὡς ἀριτορὸν ἀκανονάρματον τὸν θύεσθαι,
οὐκ ἔγρω· ἐπ' ἐμὲ διογίσαστο λογισμὸν πο-
νηρόν.

Τινὲς ταῦτα εἰς τὸν Χριστὸν ἐκλαμβάνουσιν, ἀλλ᾽
ἥμεις τέως τῆς ιστορίας ἔχωμεθα μηδὲν ἐγκαλοῦν-
τες ἐκεῖνοις. Πανταχόθεν γάρ ἡ Ἐκκλησία οικοδο-
μεῖσθω. Δευτέρον ἡδη τῷ προφήτῃ εἶπε· Μὴ εἴχου
ὑπέρδει αὐτῶν, καὶ εὐχὴ ἀπλῶς εἰπεν, ἀλλὰ καὶ τὰς
αἰτίας προσέθηκε. Καὶ τοι εἰ καὶ ἀπλῶς ἢν εἰρηκώς,
ἔδει ἀκουσθῆναι· νῦν δὲ καὶ τὰς αἰτίας λέγει. Οὐχ
ὅρᾶς τις αὐτοὶ ποιοῦσιν; ἐπει οὖν διὰ τῶν λόγων
οὐκ ἐπειθεῖν αὐτὸν, δι' ἔργων ἐπεισει, καὶ τὴν εἰς
αὐτὸν θερίζειν. Φιλοσοφεῖς σὺ, φησίν, ἐν οἷς
θερίζομαι ἕγω. "Οὐρα ἐπεικειαν, καὶ ταπεινότητα.
Ἐπειδὴ γάρ εἰκὸς ἢν ἐκείνους ταῖς εὐχαῖς ταῖς τού-
του θαρροῦντας γενέσθαι χείρους, οὗτος δὲ οὐκ ἡγε-
χετο μὴ εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν· δεῖξαι αὐτῷ βουλό-
μενος, δτι οὐκ ἔστι τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπότερος,
ἀλλὰ οὐδὲ κατὰ μικρὸν ἔγγυς, δρα τι ποιει. Τοὺς
δόλους αὐτῶν καὶ τὰς βουλὰς κατασκευάζει γενέσθαι
φανεράς, ἐκπομπέων ταῦτα, καὶ τι ἐπραττον, καὶ
τι ἐλεγον. "Ινα μάθη δτι οὐκ ἀπορῶν αὐτῶν οὐκ
ἀκούει, ἀλλ' ἀναξίους δντας; οὐκ ἔλεει.

Ἐγὼ δὲ ὡς ἀριτορὸν ἀκανον.

Θαυμαστὴ δὲ ἀφέλεια τοῦ προφήτου. Οὐδὲν οὕτως
δὲ θεός προσίεται· δρα καὶ τὰ πρότερα ἐξ ἀφελούς C
πειράς ἐπαθεν.

Δεῦτε, καὶ ἐμβάλωμεν ἔύλον εἰς τὸν ἀρτον
αὐτοῦ.

Τι ἔστι Λέοντος; Σταυρώσωμεν αὐτὸν, ὡς ἐπικατά-
ρατον, μηδὲ κοινῷ τελευτήσει θανάτῳ, καὶ μετὰ
ομονοίας ἡ κακία.

Ἐπ' ἐμὲ διογίσαστο λογισμὸν, λέγοντες·
Δεῦτε, καὶ ἐμβάλωμεν ἔύλον εἰς τὸν ἀρτον αὐτοῦ,
καὶ ἐκτρίψωμεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ζώτων.

Τουτέστι ρίζαν θανάτου τοῦτο γάρ λέγει ἔύλον.

Κύριε, κρίτωρ δίκαια. Ἰδοιμι τὴν παρὰ σου
ἐκδίκησιν ἐξ αὐτῶν, δτι πρὸς σὲ ἀπεκάλυψη τὸ
δίκαιωμά μου.

Τουτέστι δικαίαν εἰσπραξαι παρ' αὐτῶν δίκην. D
Γνοὺς γάρ αὐτῶν τὴν πονηρίαν, ἐκπαύσατο τοῦ προ-
εύχεσθαι.

"Οὐρα παρθησίαν ἀπλῶς, καὶ εἰκῇ ταῦτα πάσχω·
παρὰ σου βούλομαι ἐκδίκησιν, ἀν θάλης, φησίν. Οὐχ
ἄν δέ γένοιτο παρὰ σου, δ μὴ μετὰ τοῦ δικαίου γέ-
νοιτο, ὡς ὅταν παρὰ τοῦ κριτοῦ ἡ ἀπαίτησις. Οὐχ
ἀπλῶς εἰπεν κρίτωρ δίκαια, δοκιμάζων νεφρούς.
Εἰ τι λάθρα κατ' αὐτῶν τετόλμηται, εἰ τι κατὰ διά-
νοιαν, σὺ οἶδας δ τὰ ἀπόρρητα πάντων εἰδὼς.

Πρὸς σὲ ἀπεκάλυψα τὸ δίκαιωμά μου.

Τουτέστι τὰ δίκαια μού σοι εἰπον. Σὺ Κύριος ἐπ-

¹¹ Jerem. x. 23. ¹² Jerem. xi. 14.

non dicis: Non est hominis via ejus, sed studiis eorum
vocas?

VERS. 19. Ego autem quasi agnus innocens duxit
ad immolandum non cognoscebam: super me cogitu-
verunt cogitationem malam.

Quidam hæc uti de Christo intelligenda explicant.
Sed nos nil ipsos improbantes, historiæ cursum se-
quamur. Omni enim ex parte ad dicatur Ecclesia.
Jam secundo Prophetæ dixerat: Ne ores pro his¹³; nec solum dixit, sed et causas adjunxit. Quanquam si etiam nude protulisset, audiendus erat: nunc
vero et causas affert. Nonne vides quid agant? Postquam igitur verbis eum non persuaserat, factis
persuasit, et illatam sibi injuriam palam ostendit.
B Tu, Inquit, philosophařis, in quibus ego contume-
liis impetrator. Considera humilitatem, et æquanimit-
tatem. Cum enim non absonum esset eos hujus
preclibus fidentes peiores evadere, hic autem pro
illis non orare nequaquam pateretur: volens illi
ostendere Deo eum non esse humaniorem, sed ne
parum quidem accedere ad ejus pietatem, vide quid
faciat: dolos eorum consiliaque patescit, publi-
cans hæc, et quid agerent, quidque dicerent; ut in-
telligeret quod non inops animi eos non audiret,
sed quod digni non essent qui misericordiam expe-
rirentur.

Ego autem quasi agnus innocens.

Mira prophetæ simplicitas. Nil ita Deo gratum.
Ergo et priora ex simplicitatis experimento susti-
nuit.

Venite, et mittamus lignum in panem ejus.

Quid est lignum? Crucifigamus illum, uti male-
dictum. Communis ne pereat morte; et concorditer
conspirat malitia.

* VERS. 19. Contra me cogitaverunt cogitationem,
dicentes: Venite, et immittamus lignum in panem
ejus, et exteramus eum e terra viventiū.

Hoc est, radicem mortiferam: hanc namque vo-
cat lignum.

VERS. 20. Domine, judicans justa.... Videam tuam
ullionem ex eis, quoniam ad te revelavi justificationem
meam.

Hoc est, justas de eis sume pœnas. Eorum nam-
que comperta malitia precibus finem imposuit.

Vide dicendi libertatem: sine causa temereque
hæc patior; a te vindictam peto, si tu volueris, in-
quit. Non enim sicut a te nisi quod justum est,
quippe cum a judice rectum exquirat. Non sine
gravi causa dixit, judicans justitiam, et probans
renes. Si quid clam adversus eos ausum mihi est,
si quid animo cogitatum, tu, cui omnium secretia
patent, nosci.

Ad te revelavi justificationem meam.

Hoc est, tibi quæ pro me faciunt dixi. Tu potes

vindictam sumere. Vides non sibi ipsi, sed Deo A ξελθειν. 'Ορᾶς δτι ούχ διαυτῷ ἐπιτρέπει, ἀλλὰ τῷ causam committere? audisti justificationes meas; fac ut placuerit, acquiesco.

Vers. 21. Idcirco hæc dicit Dominus super viros Anathoth, qui querunt animam meam dicentes: Non prophetabis in nomine Domini, alioqui morieris.

Vides quod in Deum tendebat hæc res. Non permettebant ea dici quæ erant a Deo: hoc et Isaías ait: *Nolite dicere nobis viam Domini, sed dicite nobis alia*¹⁶. Certe ingens eorum malitia, cum ne vocem quidem quæ illos curare possit, audire suscitent: et considera nequitum. Cives ipsi, qui prophetæ causa jactare se debebant, eum interimere aggredientur. Ubi pullulavit bonum, ibi et malum uberior. Forte et invidia grassabatur multa.

Vers. 22. Ecce ego visitabo super eos; filii eorum, et filiae eorum.

Sed vide, severiores persolverunt pœnas, quam ob causam et pueri? Cur quæso? Forte et ipsi nequam erant, nec virorum exemplo resipuerunt.

Vides quam æstro animo feram te opprobriis affici; ita tu quoque facias, me contumeliis affecto.

Vers. 23. Inducam enim mala super habitatores Anathoth in anno visitationis eorum.

Rursus quod dictum est, in aliud distulit tempus, cum hic punitionem sollicitat; suadens ipsi, ostendensque quam sit bonus. Non modo inferam, ait, sed in annum, ita ut illis ad pœnitendum diem protraxerit.

CAP. XII.

Vers. 1. *Justus es, Domine.*

Communi quidem sensu et ipse de his addubitat. Nec circa rei naturam, sed circa mundum vertigine corruptus stupet, et ait: Scimus enim, quod justus es, sed justitiæ rationem non invenio. Ut si quis ædificatorem conspiceret evertentem domum, et diceret: Scimus quidem te ædificatorem, sed ædificandi rationem non video. Propterea enim, ait, te alloquor. *Et paucis interjectis.* Nemo te in justitiæ reum faciet; nemo me condemnabit; quod absque ratione perquiram.

* Quia respondebo tibi.

Hoc sat sio, te justum esse, idque ex iuis judicis, quæ me docuisti. Respondeo, super eo quod ita te sumi obiectatus.

* Verumtamen iudicia loquar ad te.

Contrarium, ait, nunc disceptabo apud te, Domine, ut vindictam acceleres impiorum.

Quid est quod via impiorum prosperatur?

Hæc omnia dicit de his qui adhuc in iniuriantibus voluntantur. Sed tunc super his nō erebat, nunc autem nequaquam. Hoc et David; hoc idem Job dicit. Sed vide quando. Cum eorum mens turbata esset. Quæ igitur ex turbata mente proveniunt, in

¹⁵ Isa. xxx, 11.

ξελθειν. 'Ορᾶς δτι ούχ διαυτῷ ἐπιτρέπει, ἀλλὰ τῷ θεῷ; ήκουσάς μου τὰ δικαιώματα· ως θέλεις ποίησον.

Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ τοὺς ἄνδρας Ἀραθῶθ, τοὺς ζητοῦντας τὴν ψυχὴν μου, ταῦς λέγοντας. Οὐ μή προρχεύσεις ἐπὶ τῷ στόματι Κυρίου· εἰ δὲ μή, ἀποθάρῃ, κ. τ. λ.

'Ορᾶς δτι εἰς θεὸν ἔτειν τὸ πρᾶγμα. Ἐκώλυον λέγειν τὰ παρὰ θεοῦ· τοῦτο καὶ Ἡσαΐας λέγει· Μή λέγετε ημῖν τὴν οὐδὸν Κυρίου, ἀλλὰ λέγετε ημῖν ἐτερα. Κάκενων πολλὴ ἡ κακία, δταν μῆδαν ἔχωνται μηδὲ φωνῆς θεραπεῦσαι δυναμένης· καὶ δρα τὴν κακίαν. Αὐτοὶ οἱ πολίται καλλωπίζεσθαι δημολοντες ἐπὶ τῷ προφήτῃ, αὐτοὶ αὐτὸν ἐπιχειρούσιν ἀνελεύν. Ἐνθα ἐβλάστησαν τὸ καλὸν, ἐκεῖ πλειν γή κακία. Ἰσως καὶ φθόνος ἦν πολύς.

Ἴδον ἐτὸν ἐπισκήψομαι ἐπ' αὐτούς· καὶ οἱ νιοὶ αὐτῶν, καὶ αἱ θυγατέρες, κ. τ. λ.

'Αλλ' δρα, χαλεπωτέραν ἔδωκαν δίκην· διατί καὶ οἱ παῖδες; Τίνος ἔνεκεν; Ἰσως καὶ αὐτοὶ πονηροὶ ἦσαν, οὐδὲ τῷ παραδείγματι τῶν ἀνδρῶν ἐσωρογίσθησαν.

'Ορᾶς πῶς ἀγανακτῶ ὑδριζομένου σου· οὗτω καὶ σὺ ὑδριζομένου μου.

* Οτι ἐπάξιον κακὰ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐτὸν Ἀραθῶθ ἐτὸν ἐπισκήψεως αὐτῶν.

Πάλιν εἰς ἀναβολὴν τὸν λόγον ἠγαγεν, δτε οὗτως ἐπείγει τὴν τιμωρίαν· πειθων αὐτὸν καὶ δεικνὺς πῶς ἔστιν ἀγαθός. Οὐχὶ νῦν ἐπάξιον, φησίν, ἀλλ' ἐν ἐνιαυτῷ, δωτε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ προθεσμίαν μετανοίας.

ΚΕΦ. ΙΒ'.

Δικαιοὶ εἰ, Κύριε.

Κοινότερον μὲν καὶ αὐτὸς ταῦτα διατορεῖ. Οὐ περὶ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν ἱλιγιαῖ, ἀλλὰ περὶ τὸν τρόπον, καὶ φησίν· Οἴδαμεν γάρ δτι δικαιοῖς εἰ, πλὴν τὸν τρόπον τῆς δικαιοσύνης οὐχ εὑρίσκων. Ποτερ ἀν εἰ τις οἰκοδόμον, ή κατασκάπτοντα [Ισ. εἶτα κατασ.] οἰκίαν βλέπων λέγοι· Οἴδαμεν δτι οἰκοδόμος εἰ, ἀλλ' οὐχ ὅρω τὸν τρόπον τῆς οἰκοδομῆς [ἀλλ. οἰκοδομίας]. Διὰ γάρ τοῦτο φησι, καὶ σοὶ ἐντυχάνω. Καὶ μετ' ὅλιγα· Οὔτε σοῦ τις καταγνώσεται ὡς ἀδίκου, οὔτε ἐμοῦ τις καταγνώσεται, ὡς ἀλόγως ζητοῦντος.

* Οτι ἀπολογήσομαι πρὸς σέ.

Τουτέστι γνούς σε δικαιον, ἐξ ὧν ἐδίδαξάς με τὰ κεκριμένα. Ἀπολογοῦμαι ὅπερ οὖ σε λείπεντα.

Πλὴν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ.

Τὸ ἐναντίον, φησί, νῦν δικαιολογήσομαι πρὸς σέ, ὡς Δεσπότα, ἐπισπεύδων τῶν πονηρῶν τὴν δίκην.

Τί δτι δόδις ἀσεβῶν σύδομῆται;

Ταῦτα πάντα περὶ τῶν ἐν ἀμαρτίαις ἔτι ἐνστρεφομένων λέγει. 'Αλλὰ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις ἀλών, νῦν δὲ οὐκέτι. Τοῦτο γοῦν καὶ Δαυΐδ φησι· τοῦτο καὶ Ἱώδ· ἀλλ' ὅρα πότε. *Οταν αὐτῶν ἐθορυβήθη ἡ διάνοια. Όποτε τὰ ἐκ τεθορυβημένης διανοίας, οὐ

δεῖ ὡς δόγματα ἔχειν. Καὶ γάρ ἐκείνος δὲς ὠνειδίζετο παρὰ τῶν φίλων· καὶ οὗτος δὲς δεινὰ ἐπασχεν παρὰ τῶν εὐπαθούντων· καὶ Δαυὶδ, δὲς ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ ἦν, φησίν· Ἐγὼ εἰπα ἐν τῷ ἀκτούσαι μου, Ἀπέριδμας ἀπὸ προσώπου τῶν δρυθαλμῶν σου. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἀκτούσαι μου εἰπα· Πᾶς ἀρθρωκὸς ψεύστης. Καὶ πάλιν· Ἐγὼ εἰπα ἐν τῷ εὐθηρίᾳ μου, Οὐ μὴ συλευθῶ εἰς τὸν αἰώνα. Ήστε [Ισ. ὡς πᾶς] τῶν πασχόντων οἱ λογισμοὶ αὐτῶν, οὐδὲ οὕτως [Ισ. οὐδὲ δλῶς] ἀνέχονται τῆς τιμωρίας τῶν ἔχθρῶν, ἀλλὰ καὶ κατεπείγουσιν αὐτήν. Καὶ πάλιν· Τί δὲς ὀδός ἀσεβῶν εὐδοῦται; καὶ μήτοις δίκαιοις τοῦτο ἐπηγγέλη· ὡς δεῖν λέγῃ ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ δίκαιου· Καὶ πάντα δος ἀν ποιῇ κατευδωθήσεται. Διατὶ ὀδός ἀσεβῶν ἐνταῦθα τὴν αἰτίαν βούλεται μαθεῖν. Εὐθηρησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες· τὸ μείζον ἄπορον, δὲς πάντες πάσχουσιν αὐτὸν, καὶ οἱ ἰουδαῖοι. Ἀλλ' οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μετὰ κακίας, ὡς δεῖν λέγωσι· Πᾶς δὲς ποιῶν τὸ πονηρόν, καλὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐν αὐτοῖς εὑδάκησεν. Εἶδες, δὲς κἀν μὴ πάσχῃ δίκαιος τι πάθος ίδων ἐπερον πάσχοντα, ὡς καὶ αὐτὸς πάσχων ἀθυμεῖ; τοῦτο ἡπόρουν.

Τί δὲς ὀδός ἀσεβῶν εὐδοῦσσαι;

Περὶ τῶν παρανόμων τοῦ λαοῦ λέγει· γνοὺς γάρ τὴν κατ' αὐτοῦ συσκευήν, κατεύχεται αὐτῶν, ἐπείγων τὴν κατ' αὐτῶν τιμωρίαν.

Ἐφύτευσας αὐτοὺς, καὶ ἐφρίξαθησαν.

Ἀκούεις πάντων εὐθέως, καὶ τῶν εὐχῶν αὐτῶν, μάστιγα δὲ οὐχ ἐπάγεις. Ἐρ πόνῳ γάρ ἀρθρώκων οὐκ εἰστι, φησίν δὲς Δαυὶδ, καὶ μετὰ ἀρθρώκων οὐ μαστιγωθήσοται. Οὐ δὲ Ἰωάννης ἐτέρως· Διατὶ ἀσεβεῖς ζῶσι; πεκαλαλωγαι δὲς ἐν πλούτῳ. Ἀλλ' δξιον ἐνεῦθεν ζητήσαι, τίνος ἐνεκεν ταῦτα ἐγίνετο. Ταῦν μὲν γάρ εἰκότως, δὲς τῆς ἀναστάσεως ὁρειλούσης γενέσθαι δῆλης [Ισ. δῆλον]. Τότε δὲ τις ἦν παραμυθία, τῶν φαύλων εὐθυνούμενων; Καὶ πάντες τὰ αὐτὰ λέγουσιν; Τίνος ἐνεκεν δὲν φησίν, Εἴδορ τὸν ἀσεβὴν ὑπεριψόνερον· καὶ ἐπαιρόμερον, ὡς τὰς κεδροὺς τοῦ Λιβάρου, καὶ παρῆλθον, καὶ ίδοις οὐκ ἦν μὲν οὗτος. Τούναντίον φησίν· Ἐφύτευσεν αὐτοὺς καὶ ἐφρίξαθησαν; καὶ δὲ Ἰωάννης· Η βοῦς αὐτῶν οὐκ ὡμοτόκησε. Πῶς παρῆλθες, καὶ ίδοις οὐκ ἦν; Ἐγένετο καὶ ταῦτα· τὴν ἀθράναντοῦλέγεις ἀναλρεσιν, δὲς αὐτοὺς μάλιστα εὐχόλως ἀνείλεν δ Θεὸς, ἀλλ' οὐ κατὰ μικρὸν, οἷον ἐπὶ τοῦ Ἀσσυρίου. Οὕτω ταχέως ἐστράφην, καὶ οὐχ εὔρον αὐτόν.

Καὶ σὺ, Κύριε, γινώσκεις με, δεδοκίμακας τὴν καρδίαν μου.

Οταν τις τῆς οἰκείας ἀρετῆς μάρτυρα τὸν Θεὸν φέρῃ, τούτου τι ἀν γένοιτο Ιουν; Ήστε δὲ ἀπορία διπλῆ, καὶ ἐκατέρωθεν τοῦ εὐπραγεῖν ἐκείνους, καὶ τούτους ἐν δυσπεραγίᾳ είναι· καὶ τοι καὶ εἰ ἐξ ἑνὸς μέρους ἦν, καὶ δὲ ἀγαθὸς διαπορεῖν [Aliquid deesse videtur. F. καὶ δὲ ἀγαθὸς ἐνστύχει, διαποτο.] Εδει· νῦν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου τι ἀν τις εἴποι; μᾶλλον δὲ

A dogmatum loco non sunt habenda. Nam et ille, cum ipsis ab amicis insultaretur, et hic cum premeretur ab his qui delicate vivebant, et David cum in magna esset tristitia, aiebat : *Ego dixi in excessu meo : Ejectus sum a facie oculorum tuorum*¹⁸. Sed in excessu meo dixi : *Omnis homo mendax*¹⁹. Et iterum : *Ego dixi in incolumitate mea : Non commovebor in aeternum*²⁰. Itaque affectus ægrotantium, cogitationes eorum, ex quo nec sustinent differri ullaionem inimicorum, sed urgent ac sollicitant. Rursus : *Quid quod via impiorum prosperatur*? et tamen justis hoc erat promissum, ut cum alibi de justo loquens ait : *Et omnia quæcumque faciet prosperabuntur*²¹. — Quare via impiorum. *Hic scire causam cupit. Bene suit omnibus qui prævaricantur; et quod majoris dubitationis ansam præbet. Quod omnes hoc, et Judæi ipsi patiuntur. Sed non eodem modo, sed malitiose, ut cum dicant : Quicunque operatur iniquitatem bonum apud Deum, in ipsisque bene complacuit. Vides ut justus et si nihil mallat, viso alio qui patiatur, ita tristetur, ac si ipsem pateretur? hoc mihi dubitationem ingerebat.*

* Quid est, quod via impiorum prosperatur?

Sermo est de prævaricatoribus populi : compertas enim habens structas in semet insidias, contra eos preces effundit, ut puniantur.

Vers. 2. Plantasti eos, et radicem miserunt.

C Audis omnes illico, precesque eorum, sed flagellum non immittis. In dolore enim hominum non sunt, ait David, et cum hominibus non flagellabuntur²². Aliter autem Job dicit : Quare impii vivunt? inveterati sunt in divitiis²³. Sed non abs re fuerit hic perquirere : Cur id temporis hoc eveniret; nunc enim constat, quoniam resurrectio futura creditur. Tunc vero quod erat solarium, cum sceletatis hominibus bene esset. Et omnes idem dicunt. Quare hic ait : Vidi impium exaltatum, et assurgentem veluti cedros Libani : et præterii, et ecce non erat²⁴. Cum tamen hic oppositum dicat : Plantavit eos, et radices miserunt. Et Job : Bos eorum non abortivit²⁵. Quomodo transivisti, et ecce non erat? Facta sunt et hæc. Repente illum ait e medio sublatum, quod eos Deus nulla difficultate deleverit, non paulatim, quemadmodum et Assyrium. Tam cito reversus sum, et eum non inveni.

Vers. 3. Et tu, Domine, cognoscis me, probasti cor meum coram te.

Cum profert Deum quispiam virtutis propriæ testem, quid recognitari potest fidentius? Itaque dubium duplex, et utraque ex parte, cur illi bene agant, et hi æruinis collectentur, quanquam si una tamen parte probus calamitates tulisset, dubitandum adhuc esset : nunc vero e contrario quid dicemus? Imo vero dubitandum non est. Non enim

¹⁸ Psal. xxx, 23. ¹⁹ Psal. cxv, 41. ²⁰ Psal. xiv, 5. ²¹ Psal. i, 3. ²² Psal. lxxxiii, 5. ²³ Job xxi, 7. ²⁴ Psal. xxxvi, 35. ²⁵ Job xxi, 10.

casu fortuito hoc evenit, alioquin non ita fieri. Sed afferamus causam, cur olim impiis bene erat : mea sententia, ne quis diceret necessitatibus esse vires. Vel etiam ut peccantes Dei potentiam agnoscerent, quod oriri faciat solem suum super malos et bonos, et pluere faciat super iustos et iniquos.⁸⁰

Purifica eos in die occisionis.

Vides quod optabat internacionem omnium ? Cruenta inquit voluntas, absit. Cum enim Deum audiit; cum pro eis illi preces interdictas, tunc, ait, videt haec, tempus exspectat.

Vers. 4. Usquequo lugebit terra, et omnis herba agri siccabitur.

Multa quidem iniquitas, et ipsam inficit terram, Vides unde oriatur fames.

A malitia inhabitantium.

Quare semper illa execratur ? propter hos facta sunt, propter hos etiam destruentur.

Vers. 5. Tui pedes currunt, et dissolvunt te aliquo modo.

Valde obscurus locus. Aquila, aliis quidam interpres ait : *Concurreret, accurristi et labore conficit te.* Quod nobis insinuat illud est. Vidi ipsum sollicitantem sollicitatumque, et nec tempus praefixum exspectantem. Vide igitur, ut illum increpet. Nihil adhuc passus es, et talia loqueris ? adeone turbaris ? Quid facies in arduis ? Si cum pede currere non valueris, quomodo inquit cum equitibus ? Quomodo feres valentiores ? Vel rursus : Si affines non sustinuiti, quomodo hostium impetum sustinebis ? hic opprimeris angustias ; quid ergo cum pessima videris ? Vel aliter rursus : Ad hanc meam dispensationem laboras vertigine ? quid ergo, si latentiores cognoveris ?

Vers. 6. Nam et fratres tui, etiam hi ipsi spreverunt te.

Quomodo igitur fratres tui clamaverunt post te ? Te inclo, ait, adversum te magna effabuntur : et quod grave est, ad te mala loquentur. Vides ut informetur propheta, ut discat philosophari, operibus, verbis eum ad fortitudinem impellentibus ?

Quomodo præparaberis in equis, et in terra pacis ?

Quidam haec ut ad populum dicta intellexerunt, id est, si bello decertantes cum vicinis, resistere iis non valueritis peditibus, quid facietis in fugam dati ab equitibus ? Verum nequitam censeo hunc esse loci hujus sensum. Sed quia propheta, agitatis struttis adversum se machinis, maledicta in eos constituit, eorum festinam punitionem implorans, inquit. Cognitis illorum in te technis tu sollicitas eorum rædein, et haec in pace, nec vexatus ab hostibus. Quid ipsi facient, inimicis irrumpentibus, quando

Α οὐχ ἀπορεῖν χρή. Οὐ γάρ ἀπλῶς, οὐδὲ συντυχίᾳ τινὶ γίνεται· οὐ γάρ ἀν οὔτως ἡν. 'Ἄλλ' εἰτώμεν τίνος ἔνεκεν τὸ παλαιὸν οἱ ἀσεβῆς εὐθήνουν· ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα μὴ ἀνάγκης [ἰσ]. ἵνα μὴ τις εἶποι ἀνάγκης] είναι τὴν ἀρετὴν· η ὥστε καὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιγνῶνται τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν, δτι Ἀράτελλαι τὸν ἥλιον αὐτὸν ἐπὶ πονηρούς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.

"Ἀγριστον αὐτὸν εἰς ἡμέραν σφαγῆς.

'Ορές, δτι τοῦτο ἐπεθύμει ὑψός ἐν ἀναιρεθῆναις ἀπαντας; Φονικὴ, φησιν, η προσάρεσις· μὴ γένοιτο. "Οτε γάρ ἡκουσε τοῦ Θεοῦ, δτε ἐκωλύθη εὑχεσθαις ὑπὲρ αὐτῶν, τότε αὐτὰ, φησιν, ὁρέ, καὶ τὸν καιρὸν ἀναμένει.

"Ἐως αύτε τετραθήσεις η τῆ, καὶ πᾶς ὁ χρόνος B τοῦ ἀτρού Ἑηραθήσεται.

Πολλὴ η κακία, καὶ αὐτῆς ἡψατο τῆς γῆς. 'Ορές, πόθεν λιμοί.

"Ἀπὸ κυκλας τῶν κατοικούντων.

Τίνος ἔνεκεν ἐκεῖνα καταράται ἀει; Διὰ τούτους γεγόνασιν, οὐκοῦν διὰ τούτους ἀναιρεθήσονται.

Σοῦ οι πόδες τρέχουσι, καὶ ἀκλύνονται σε πᾶς.

Πολλὴ ἀσάφεια. 'Ακύλας, ἔτερός φησιν ἔρμηνευτής· Συνδραμεῖται, ἔδραμεις καὶ ἀμύχθησκε σε. "Ο λέγει τοιόστον ἔστιν· Εἴδε κατεπείγοντα αὐτὸν καὶ ἐπειγόμενον, καὶ οὐχ ἀνεχόμενον οὐδὲ τῆς προθεσμίας. "Ορά τοίνυν πῶς ἐπιπλήττει αὐτῷ. Οὐδὲν οὖπα πέπονθας, καὶ τοιαῦτα λαλεῖς; οὐτω θορυβῇ; τι οὖν ποιήσεις ἐν τοῖς μεγάλοις; εἰ μετὰ παῖδες δραμεῖν οὐχ ἡδυνήθης, πῶς μετὰ ιππέων, φησι; Ήως τοὺς μείζους οἵσεις; "Η πάλιν· Εἰ τοὺς οἰκείους οὐχ ἡνεγκας, πῶς τοὺς πολεμίους οἵσεις; ἐνταῦθα θλίβῃ; τι οὖν ποιήσεις ὅταν ίδης τὰ δεινά; "Η πάλι, ἐπέρως· Πρὸς ταύτην μου τὴν οἰκονομίαν ίλιγγιζες; τι διὰ τὰς ἀπορήστοτέρας μάθῃς.

"Οτι καὶ οι ἀδελφοι σου... Καὶ οὗτοι ήθετησάσθαι σε.

Πῶς οὖν οι ἀδελφοί σου ἔδόσαν δπίσω σου; Οὐκ εἰδότος σου, φησι, μεγάλα κατὰ σοῦ φθέγξονται· καὶ τὸ δεινὸν λαλήσουσι πρὸς σὲ κακά. 'Ορές πῶς ρυθμίζεται ὁ προφήτης, πῶς μανθάνει φιλοσοφίαν, δι' ἔργων, διὰ λόγων εἰς ἀνδρίαν ἐναγόμενος;

D Πῶς παρασκευάσῃ ἐφ' ιπποις καὶ ἐτρηνής;

Τινὲς ω, πρὸς τὸν λαὸν εἰρημένα ταῦτα ἐξέλασον, τουτέστιν· εἰ πρὸς τοὺς περιοίκους μαχόμενοι, οὐ μὴ ἐδυνήθητε πεζοὶς οὖσιν ἀντιστῆναι, τι ποιήσετε διωκόμενοι οὐ πότε ιππέων; Οὐ ταύτην δὲ σώζεσθαι τὴν διάνοιαν νομίζω. 'Άλλ' ἐπειδὴ τὴν κατ' αὐτοῦ κακίαν ἐγνωκὼς ὁ προφήτης ἐπηράσατο αὐτοῖς, ξπισπεύδων τὴν κατ' αὐτῶν τιμωρίαν, φησι, σπεύδων αὐτοὺς ἀναιρεθῆναι. Γνοὺς τὴν κατ' αὐτοῦ σοσκευήν, καὶ ταῦτα ἐν εἰρήνῃ ὄν, οὐχ ὑπὸ πολεμίων ἐλαύνομενος. Τι ποιήσουσιν οὗτοι τῶν πολεμίων

⁸⁰ Matth. v, 45.

ἐπιστάντων, ἥνικα οὐδὲ φυγῆς ἔχουσι καιρὸν τά-

χιστα τῶν ἵππων αὐτοὺς ἐπιφθανόντων;

Σὺ κέποιμας, πῶς ποιήσεις ἐν φρυάματι τοῦ Ιορδάνου;

Τουτέστι σὺ οἶδας, διτι οὐδὲν πειση παρ' αὐτοῦ. Τί ποιήσουσιν οὗτοι καθάπερ ποταμὸν κατ' αὐτῶν δρῶντες φερόμενον τὸν πολέμιον; Πῶς οὖν ὡς ἀνήκεστα παρ' αὐτῶν πεπονθώς ἐπηράσω αὐτοῖς κακό;

Τουτέστι καὶ ταῦτα αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ, τὰ κακά, ἐπεύχῃ, συσκευὴν ἀκούσας κατὰ σοῦ. Ἀδελφοὺς γάρ καὶ οἰκείους τοῦ πατρὸς τοὺς δομογενεῖς λέγει, τουτέστι τοὺς Ἰσραὴλτας.

Ἐπισυντήθησάρ σοι, μὴ πιστεύσῃς αὐτοῖς, διτι λαλοῦσι πρὸς σὲ καλά.

Ταῦτα φησιν. Οὐ τῆς σῆς δασφαλείας μὴ προνῶ· βούλομαι γάρ σε μηδὲν πιστεῦσαι αὐτοῖς· ἀλλὰ θέλων ἐκείνους διτι ἀνεξικακίας μεταβαλεῖν ἐπὶ τῷ κρείττῳ.

Ἐκ τῶν δικιωσῶν ἐπισυντήθησάρ μὴ πιστεύσῃς ἐν αὐτοῖς.

Πολλοὶ ως εἰκὸς ἔχ τῶν δύσκεια φυλῶν ἀλουσῶν ἦδη συνεστρατεύοντο τοὺς πολεμίοις. Μή οὖν πιστεύσῃς αὐτοῖς, διταν λαλήσωσι πρὸς σὲ καλά. Οἶος δὲ Ταμφάκης, τῇ Ἐβραΐδι κεχρημάνος φωνῇ, καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημῶν, καὶ συμβούλεύων αὐτοῖς ως φειδόμενος.

Ἐγκαταλέλουκα τὸν οἰκότροφον, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου.

Ἴσθι μέν τοι, ως δλωσιν αὐτῶν παντελῆ κατεψήφισάμην διὰ τὸ τοῦ τρόπου μοχθηρόν.

Ἐδωκα τὴν ἡγαπημένην ψυχήν μου εἰς χεῖρας.

Τι λέγεις; Καὶ οὐδὲν τὴν ἀγάπην; οὐδὲν τὴν φιλίαν; καὶ μήν οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ λέγει δεδωκέναι, ἵνα μή δῶ, εἰ τις ἔχει νοῦν, εἰ τις προσέχει· οὐχ οὕτω τῆς τιμωρίας ὁ φόδος ἴκανὸς δὲν αὐτοῖς [ἰσ. αὐτοὺς] ἀνακτήσασθαι, ως τὰ ρήματα τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας σύμβολα. Τὸν οἰκότροφον, τὴν κληρονομίαν μου, τὴν ἡγαπημένην ψυχήν μου, καὶ παρὰ τὸν καιρὸν τῶν τιμωρῶν, ἀναμιμήσκει τῶν προτέρων αὐτοὺς τούτους βουλόμενος ἐπικάμψαι.

Λέγει τὰ πρότερα, ἵνα μᾶλλον αὐτοὺς δάκην πολλή βίᾳ τῶν ἀπελασάντων αὐτόν. Καὶ οὐκ εἴπε· Τί ἀπελάσυνετε; Ἄλλ' οὐχιρονῆν καὶ χλεπώτερον, τοιαῦτα πράττουσιν, ως ἐμὲ αὐτὸν ἐγκαταλείπειν. Ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου. Ωςπερ ἀνθρώπος, εἰ μέλει προσέναι κληρονομίᾳ πολλὰ πράγματα ἔχοντι αἱρεῖται καταλείπειν, οὐτω καὶ ὁ Θεός. Ἰσως ἐνταῦθα τὴν ἐπιθυμίαν φησίν.

Ἐγενήθη τὴν κληρονομίαν μου ἐμοὶ ως λέων ἐν δρυμῷ.

Οὗτως ἐδόθεις κατ' ἐμοῦ, φησί· Τίς δὲ ἐθελήσεις τοιαῦτα κληρονομεῖν; ως ἐν δρυμῷ, πολλὴν λέγει τὴν θηριωδίαν.

Ἐδωκεις ἐπ' ἐμῷ τὴν φωνὴν αὐτῆς, διὰ τοῦτο ἐμίσσησα αὐτήν.

⁴⁴ IV Reg. xviii, 80.

A nec fugae locus erit, nec tempus, citissime eos equis antevertentibus?

Tu confidisti, quomodo facies in fremitu Jordani?

Hoc est, tu nosti, nihil te ab illis perpessurum. Quid hi facient hostem intuentes in ipsos instar fluminis percurrentem? Quomodo igitur, æque ac si ab iis sævissima passus es, maledictis illos prosequeris?

Hoc est, et hæc illis mala scilicet precaris, cum perceperisses, quæ ii in te moliebantur. Fratres enim, et affines patris, homines ex eadem gente nominat, Israelitas nempe.

Congregati sunt, ne credas eis, quia loquuntur ad te bona.

B Hæc, inquit, tuæ quidem securitati prospectum volo: opto enīa te illis nihil credere, sed eos patientia in melius coenamutare satago.

Ex posterioribus tuis congregatis sunt; ne credas eis, quia,

Multi, ut patet ex duodecim tribubus, jam ad ductis in captivitatem, una cum hostibus militabant. Cave igitur illis credas, cum ad te bona loquentur: ut fecit Rapsaces⁴⁴, Hebraice locutus, et contra Deum effundens blasphemias, et consilia dantis, quasi Hebraeis consultum volens.

Vers. 7. Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam.

C Scias igitur me illis excidinum ad internacionem usque propter morum improbitatem statuisse.

D Dedi dilectam animam meam in manus.

Quid ais? Nihilne amor? nihil amicitia? et tamen non dederat, et dedisse se ait, ne det, si quis sanam habet mentem, si quis attendit. Non ita punitionis timor satis erat ad eos reducendos, ut verba divinæ Sapientiæ symbola. Domum meam, hereditatem meam, dilectam animam meam, et ipso pœnarum tempore, illis antiquiora reducit in memoriā, eos neglectere desiderans.

Priora commemorat, ut eos acrius pungat; magna eorum violentia, qui ipsum ejocerunt. Nec dixit: Cur expellitis? Sed quod pejus, et enormius erat: Agunt talia, ut me ipsum reliquerint. Reliqui hereditatem meam. Veluti homo qui hereditatem aditurus multis annexam difficultatibus, mavult missam facere, ita et Deus. Fortassis autem hic desiderium significat.

Vers. 8. Facta est hereditas mea quasi leo in silva.

Adeo inquit, contra me clamavit: Quis tales optaret hereditatem? tanquam in silva multam ait feritatem.

Dedit contra me vocem, ideo odivi eam.

Vides ex nobis esse primordia malitiae et inimicitiarum.

VERS. 9. Nonne spelunca hyænae hæreditas mea mihi?

Quidam sic exposuerunt. Cum, inquit, hyæna sit animal impurum, tale quid dicere voluit: Impuritate domum meam implevistis. Hebræus sic habet. *Tanquam avis varia pennis facta est hæreditas mea mihi.* Id est, Adit templum, multiplicem variamque exhibens impietatem.

Impuritatem ait, feritatem et in me hæredem. Esto in homines, cur et in me? Num quis harum rerum hæres efficitur? et exteriora mala percurrit, quod in circuitu multas haberent latebras, nec certe hominum speluncam, sed ferarum impuraram, et ferarum magis noxiaram, in tenebris ambulantium.

Pergite, et congregate omnes bestias.

Quare ipse non disperdis, sed aliis committis? id est belluas advocas? ut intelligas, quod et alias gentes, cum illi collubitum est, vocat: Omnes enim sub illius potestate sunt. Utique pœnæ fierent vehementiores, miraculaque multa ederentur, illaque testes forent eorum quæ illis evenissent.

VERS. 10. Pastores multi disrupti vineam meam.

Vide ut iniurietur hominem, et punire volentem, et si puniat dolentem, et querentem alicunde puniendis vel modicum defensionis praetextum. *Pastores multi.* Quare cum tu hæc præscribes eos non perdidisti? quare tales præficiisti pastores? Sed dixeram, legi meæ, non illis attendendum. Tu vero cur illis præclaros non præposueras magistros, per quos ovile non periisset? Ut discant et cum mali præsunt, non illos attendere. Quæ enim illis gratia? Num lex non erat? Num prophetæ non erant? Num destitutos reliqui? nolui probos esse necessitate coactos. *Et post pauca:* Fœdaverunt partem meam. *Ubique pastores accusat et principes, non tamen reliquos culpa liberat.* Cur enim? num pecora rationis expertia sunt? Num se ipsos ad bonam frugem reducere non poterant? Num Jeremias tunc non florebat?

Propter me dissipazione dissipata est universa terra.

Quid hoc est, propter me? Propter me prophetam: Ni enim venissem, et locutus illis suissem, peccatum non haberent¹¹.

VERS. 12. Ad omne diverticulum seu, in omnem ejectionem in deserto.

Hoc est, propter impietatem contra me, quando enim audirent calamitates, nil bona faciebant mutationis.

¹¹ Joan. xv, 22.

'Ορας παρ' ἡμῶν τὰς ἀρχὰς τῆς κακίας καὶ τῆς ἀπεχθείας;

Μὴ οὐ σπῆλαιον υἱοτητὸς η κληρονομία μου ἐμοι;

Τινὲς μὲν οὖτως ἡρμήνευσαν. Ἐπειδὴ, φασι, τὸ τῆς υἱοτητὸς ζῶν ἀκάθαρτον, τοῦτο εἰπεὶν ἡδουλήθη, διτὸς Ἀκαθαρτίας τὸν οἶκον μου ἐπιτηρώσατε. Ὁ δὲ Ἐβραῖος οὗτως ἔχει. Ὡς δρεσον κοικίλινον τοὺς πτεροῖς ἐγένετο η κληρονομία μου ἐμοι, τουτίστι, Ποικίλην τὴν ἀσέβειαν ἐπιδεξαμένη εἰσέρχεται εἰς τὸν ναόν.

Τὴν ἀκάθαρτίαν λέγει τὸ θηριώδες, καὶ ἐμοι τῷ κληρονομοῦντι. Ἔστω ἀνθρώποις, πῶς καὶ ἐμοι; Μή τουτά τις κληρονομεῖ; καὶ τὰ ἔξωθεν λέγει κακά, διτὸς κύκλῳ καταδύσεις εῖχον πολλάς, οὐδὲ ἀπλῶς ἀνθρώπων σπῆλαιον, ἀλλὰ θηρίων ἀκαθάρτων, καὶ κατεπωτέρων θηρίων, ἐν σχοτεῖ διαπορευομένων.

Βαδίσατε, συναγάγετε πάντα τὰ θηρία.

Τίνος ἔνεκεν οὐκ αὐτὸς πορθεῖς, ἀλλ' ἐτέροις διδῶς, τουτέστι τὰ θηρία καλεῖς; Ινα μάθης διτὶ καὶ τὰ έθνη τὰ ἀλλα, ὅταν βούληται, καλεῖ, διτὶ πάντες ὃντες αὐτὸν εἰσι τεταγμένοι ἀλλῶς τε [Ισ. 88ως δὲ ὥστε] καὶ τὴν τιμωρίαν γενέσθαι χαλεπωτέραν, καὶ θαύματα ἐργάσασθαι πολλά· κάκείνους μάρτυρας γενέσθαι τῶν συμβαινόντων αὐτοῖς.

Ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνα μου.

"Ορα πῶς μιμεῖται ἀνθρωπὸν, καὶ βουλόμενον καλάσαι, καὶ ἀλγοῦντα ἐπὶ τῇ κολάσει, καὶ ζητοῦντα μικρὸν γοῦν ἀπολογίαν ποθὲν εὑρεῖν τοὺς μέλλουσας τιμωρεῖσθαι. *Ποιμένες καλλοῖ.* Τίνος ἔνεκεν προειδὼς ταῦτα οὐκ ἀνείλες αὐτούς; τίνος ἔνεκεν ποιμένας τοιούτους ἐπέστησας; Ἀλλ' εἴπον μὴ προσέχειν αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ νόμῳ μου. Τίνος γάρ ἔνεκεν οὐ θαυμαστούς διδασκάλους ἐπέστησας, καὶ τὸ ποιμνιον οὐκ ἐφάρη; Ινα μάθωσι, καὶ πονηρῶν δυτῶν ἀνθρώπων, μὴ προσέχειν αὐτοῖς. Πολα γάρ αὐτοῖς κάρις; Μή γάρ οὐκ ἦν νόμος; Μή γάρ οὐκ ἤσαν προφῆται; μὴ γάρ ἐγκατέλιπον ἐρήμους; Οὐκ ἡδουλήθη ἀνάγκῃ καλοὺς εἶναι. Καὶ μετ' ὀλίγῳ· Ἐμβολιναν τὴν μερίδα μου. » Πανταχοῦ τοὺς ποιμένας αἰτιᾶται, καὶ τοὺς ἀρχοντας, οὐχὶ τοὺς λοιποὺς ἀπαλλάττει. Πῶς γάρ; Μή γάρ ἀλογα πρόσβατά εἰσι; Μή γάρ οὐκ ἡδύνατο ὑψώσαι αὐτούς [Ισ. μὴ γάρ οὐκ ἡδύναντο βελτιώσαι ἐαυτούς]; Μή γάρ οὐχὶ ἵερεμιας τέτε ήν;

Δι' ἐμὲ ἀφανισμῷ ἡφανίσθη πᾶσα η γῆ.

Τί ἔστι, δι' ἐμέ; Δι' ἐμὲ τὸν προφῆτην. *Εἰ γάρ μὴ ηθορ καὶ ἀλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτλαρ οὐκ εἰχει.*

Ἐπὶ πᾶσαρ διεκβολὴν τῆς δρήμου.

Τουτέστι, διὰ τὴν εἰς ἐμὲ ἀσέβειαν. Ἐπειδὴ ἀκούοντες τὰς συμφορὰς οὐ μετεβάλοντο.

Τὴν αἰχμαλωσίαν ἐνταῦθα, καὶ τὸν πόλεμον λέγει. Α' Όρα τίνας οὐκ ἀν ἐποίησε βελτίους ἢ τοσαύτη ἀπειλή.

Σπείρατε πυροὺς, καὶ ἀκάρθας ἔθερπσατε.

Ἐπειδὴ γάρ κατὼν δρύτευσα δημοσίον, καὶ ἀποίησε πυρόταν, καὶ σπέρμα καλὸν ἐσπειρά, καὶ ἐποίησε τονταρτίλον. Εἰκότας καὶ ώμεις, ἵνα μάθητε πόση ζημία γεωργῷ, πόση ἀθυμία, δταν ἔτερ' ἀνθ' ἐτέρων φέρητε. Χειρὸν τοῦτο τοῦ λιμοῦ.

Οἱ κλῆροι οὐτών οὐκ ὠφελήσουσιν αὐτούς.

Τινὲς μὲν καὶ εἰς τούτους φασὶ τοὺς κλήρους τῆς Ἐκκλησίας εἰρῆσθαι τοῦτο καὶ πειθομαί. Τί γάρ ήμας ὡφελοῦσιν. εἰπὲ μοι, τοὺς ἀναξίως βαδίζοντας; οὐχὶ δὲ καὶ κρίμα πλέον ἔσται; Τί δὲ ὅλως κλῆρος ἔστι, καὶ πόθεν τὸ δνοματὸς ὡφέλειαν· δὲλλω; δὲ καὶ πολλῆς αἰσχύνης ἀγνοεῖν τοῦτο δ καλούμεθα· οὐ γάρ δὴ κλῆρψι τινὶ ἐκληρώθημεν. Κλῆρος γάρ πρόδημά ἔστιν διογον. Πόθεν οὖν κλῆρος ὡνόμασται, καὶ οὐ παρ' ἡμῖν μόνον; "Ισως γάρ τις ἐνδίμισε τῶν νεωτέρων εἶναι τὸ δνοματὸν ἀλλὰ καὶ ἐν ἀρχῇ λαχεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταῦτης, καὶ ἀποστολῆς διοι δοκεῖ, καὶ ἀπ' ἐκείνου εἰρῆσθαι τοῦ κληρωθῆναι τὸν πρῶτον. "Η καθάπερ ἐπὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, κλῆροῦται τις, δ μὲν τούτον λαβεῖν τὸν ἀνταγωνιστὴν, δ δὲ ἐκείνον οὔτω καὶ ἐνταῦθα ἀλλὰ τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ τὸν κανονικὸν, ἢ ἐκκλησιαστικὸν κλῆρον δεῖ καλεῖσθαι. Ἐκάστηφ γάρ, φησιν, ὡς ἐμέριστον δ θεός· ἔκαστον ὡς, κεκλήρωκεν δ Κύριος, οὔτω περιπατεῖται. Καὶ γάρ καὶ οὔτως ἐκληρώθη. Καὶ μετ' ὀλίγη. Πόθεν οὖν ἐπιτέθειται τὸ δνοματό; οὐ γάρ ἀπλῶς εἴπειν, δτι τὸν κλῆρον τῆς διακονίας. Ἐπειδὴ γάρ τὰ κληρούμενα οὐκ ἔξ οἰκείας γίνεται προαιρέσσως, ἀλλ' ἐτέρας τινὸς ἐξουσίας ἥρηται, δεῖ τὸν κληρωθέντα, τὸν τόπον ἔχειν δν ἐκληρώθη, καὶ μήτε κατασκευάζειν ἔαυτῷ· οὐ γάρ ἀν εἴη κλῆρος τοῦτο· μήτε φεύγειν δοθέντα· εἰ γάρ τὰ τοῦ κλήρου κύρια, πολλῷ μᾶλλον τὰ τοῦ θεοῦ, δταν δ θεός κληρώσῃ. 'Αλλ' ἐκείνος μὲν διογος δ κλῆρος, οὔτος δὲ οὐχὶ δεῖ καὶ τὸν ποιῶντα ἀπροσπαθῶς ποιεῖν· τοῦτο γάρ κλῆρος. Μή δν βούλεται αὐτὸς, ἀλλ' δν ἡ χάρις δίδωσιν. "Εώς μὲν οὖν Πνεύματος διοιροι οἱ ἀπόστολοι ἡσαν, κλῆρω τὰ πράγματα ἐπέτρεπον. Νιτερον δὲ καὶ τῷ πλήθει, καὶ τῇ οἰκείᾳ χάριτι. 'Ο κλῆρος πρόδημα διλυπον, οὐκ ἀφίσιν οὐδὲ ἐκείνους ἀλλειν ὡς ἀδικουμένους. 'Ο κλῆρος συγγένειαν οὐκ εἰδειν, οὐδὲ χάριν, οὐδὲ ἀπέχθειαν. Ἐπειδὴ γάρ πολλῶν διτων πάντας κληροῦθαι οὐκ ἔνι, εἰκότας καὶ ἐκ πολλῶν διλέγους ἐπιλεγόμεθα.

Αἰσχύνθητε ἀπὸ καυχήσεως ὑμῶν.

Ἐναντίον τοῦ θεοῦ αἰσχυνθῶμεν, μή ἐναντίον ἀνθρώπων. Τί ἔστιν, ἀπὸ καυχήσεως ὑμῶν; "Η Ἐφ' οἵς καυχᾶσθε, αἰσχύνεσθε· καυχῶνται γάρ οἱ δινθρωποι πολλάκις ἐφ' οἵς καταδύεσθαι χρή· ἢ δτι Τὴν καύχησιν ὑμῶν ἀναμνησθέντες, αἰσχύνθητε.

^α Jerem. II, 21. ^β Act. I, 17. ^γ ibid. 26.

A Captivitatem et bellum intelligit. Vide quosnam
hæ tantæ minæ probiores non reddidissent.

VERS. 13. Seminate frumentum, et spinas metite.

Nam et ego plantavi vitem, et amaritudinem dedit,
et semen bonum seminavi, et oppositum reddidi^α.
Sic et vos, ut discatis, quantum agricolæ damnum,
quantus angor animi, cum unum pro alio redditus.
Oinui fame hoc perniciosius.

Cleri eorum non proderunt eis.

Quidam hoc de clericatu Ecclesiæ dictum existimant, quibus ego assentior. Quid enim, quæso, nobis prodest qui indigne ambulamus? an non et manus erit iudicium? Quid autem clerus omnino sit, et unde nomen duxerit, intelligamus. Fortasse aliquam, et ex nomine utilitatem capiemus; alioquin et ingentis est dedecoris nescire quod vocamur, nec enim sorte quadam in hæreditatem dati sumus. Nam hæreditas est res rationis expers. Unde igitur sortis nomen, nec apud nos tantum? Forsan enim positum a recentioribus nomen quispiam existimat; sed et initio illud, sortitum esse sortem ministerii hujus, et apostolatus^β. Mihi videtur origo suisse imponendi nominis quod sorte primus fuerit electus. Vel ut in Olympicis certaminibus sorte hic quidem antagonistam hunc habet, alias alium, ita et hic: sed ratione hac, et regulis astrictus et ecclesiasticus vocandus clerus est. Unicuique enim sicut divisit Deus; unusquisque ut sors ei data a Domino est, ita ambulet. Etenim et ille sorte lectus est. Et post pauca. Unde igitur nomen impositum? nec enim temere dixit sortem ministerii. Quoniam enim ea quæ sortibus eliguntur, non propria veniant sponte: sed pendent a potestate alterius, oportet ut sorte vocatus locum teneat quem sortitus est, et neque se ipsum ingerat; haud enim sors esset hoc, neque datum sortem fugiat. Si enim quæ sorte obveniunt, rata sunt; inulto magis quæ venit a Deo sors. Sed illa quidem sors non ratione sit, hæc autem ratione sit. Oportet et auctorem sortis hoc agere nullo animum affectu præoccupante; hæc enim sors est. Non quem ipse vult, sed quem gratia Dei dederit. Cum igitur apostoli nondum habebant Spiritum, res committebant sortibus^γ: postea vero et propter multititudinem, et inditam sorti gratiam. Sors nulla assert tristitiam, non permituit ut qui non electi sunt tanquam inique postpositi doleant. Clerus cognitionem nescit, nescit necessitudinem, gratiam, iniurias. Cum enim multi sint, omnes in clerum ascribi non licet, et jure ex multis eligimus paucos.

Confundimini a jactatione vestra.

Confundamur coram Deo, non coram hominibus. Quid est a jactatione vestra? An de quibus inquit: Gloriamini, erubescite. Jactant enim sære se homines de iis, pro quibus se velare deberent. Vel quæ jactatis, in memoriam reducentes, erubescite.

Qui eratis olim, quique nunc? Ab opprobrio in conspectu Domini, ab exprobrantibus vobis: non quod a Deo sit, scire enim confundi magna curatio, et erubescere non parva salutis occasio. Si ruborem tollas, omnem salutis spem sustulisti. Multoties hunc tantum valuisse novi, quantum et pœnas. Non ab re illam naturæ nostræ indidit Deus: sed ut assidue nos excitet, indidit et non ut homines, sed et conscientiam erubescamus. Sæpe nulla pœna peccato objecta, verecundia tantum, recognitioque repressit.

VERS. 14. *Quia hæc dicit Dominus de omnibus vicinis pessimis.*

Arabes hic innuit, quod eos non modica docuerunt mala. Propter quæ olim in deserto per quadraginta annos morati sunt. Idcirco non permisit eos miseri cum gentibus: idcirco et muro validores posuit leges, per quas non licebat consuetudine vicinorum uti.

Ecce ego evello eos de terra sua.

Vehementer illis minatur, ut et ipsi probiores fierent: minatur et captivis. Vide ut et hi corrigeantur per ea quæ illis eveniebant; simul etiam ipsis occasionem pro se respondeudi dat, quasi nescientibus. Sicuti vos eorum perditionis, auctores fuistis, ita vobis erunt illi salutis. Magnum Judæis dedecus ut a vicinis addiscant. Vide ut eos ut suos agnoscat. Num in unam gentem salus ejus extendebatur? Omnino vultis amici esse, et unam sentire? Sit ergo boni causa, non contra salutem consentientium: licebat ergo, et ante hoc effici meliores.

CAP. XIII.

VERS. 1. *Vade, et posside tibi lumbare lineum.*

Quod sibi vult' imago qua utitur hoc est: fumbare affinitas est, et lumbare lineum sacerdotale, inconsuptione, decor populi, quod nullo horum corruptitur consuetorum, aut tempore, aut tineis, aliisque similibus. In petra vero, ne quis diceret naturæ neglectu corruptum esse; sic et Israelites; tales enim, ait, res humanae sunt. Nunc quidem prælia, nunc conflictus, nunc pax, nunc rerum omnium affluentia; hanc illis ab initio mutabilitatem indidit. In aquam non infieres, hoc est novum. Si enim penetret aqua, putabunt ipsuin esse vetus; ne corruptum præ vetustate putent, quod vocamus non tinctum, non humectatum. Bréxent enim madefacere est, quod plebs non madefactum vocat; talis semper esset populus, si voluisset: nam Deo circumvallatus non mororem, non senectutem experitus esset; ibi enim ex usu consumptio sit. Certe nos ita rebus utimur, ut quod novum est conteramus; Deus autem sic utitur, ut et quod vetus est, novem faciat. Hoc et in Novo Testamento usu venit, sibi apposuit eos, juvenesque reddidit.

Cingulum dicit lineum. et addit: Et vone circa

A Τίνες δέ ποτε, καὶ τίνες νῦν; Ἀπὸ διειδισμοῦ, ἀπὸ διειδιζόντων ὑμᾶς· μὴ ἀπὸ τοῦ διειδισμοῦ τοῦ Θεοῦ. Μεγίστη γάρ θεραπεία εἰδέναι αἰσχύνεσθαι, καὶ ἐρυθριὰν οὐ μικρὰ σωτηρίας πρόφασις. Κανὸν ἀνέλης τὴν αἰσχύνην, πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας ἀνέλεις. Οἶδα πολλάκις ισχύει τοσοῦτον, δισον οὖν ισχυει τιμωρία. Οὐχ ἀπλῶς ἐνέθηκεν ἡμῖν τῇ φύσει ταύτην ὁ Θεός· ἀλλ᾽ ἵνα ἡμᾶς ἀεὶ διεγείρῃ, ἐνέθηκεν, οὐχ ὥστε τοὺς ἀνθρώπους αἰσχύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ συνειδός. Πολλάκις οὐδὲ τιμωρίας οὐσίας ἐπὶ ἀμαρτήματι αἰσχύνη μόνον, καὶ κατάγνωσις ἀνέστειλεν.

"Οτι τάδε λέγει Κύριος περὶ πάντων τῶν γειτόνων τῶν πονηρῶν.

B 'Αραβίους ἐνταῦθα αἰνίττεται, ὅτι οὐ μικρὰ αὐτοὺς ἐδίδαξαν κακὰ δι' ἀ πρῶτον τεσσαράκοντα ἑτῇ ἐν ἐρήμῳ διέτριβον. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀφῆκεν ἀναμιχθῆναι τοῖς Εθνεσι, διὰ τοῦτο καὶ τείχους ἀσφαλεστέρους τέθικεν νόμους, οὐ συγχωρούντας τοῖς γειτόνισιν ἀναμίγνυσθαι.

· Ἰδού δὲ ἀποσπῶ αὐτούς. ·

'Απειλεῖ αὐτοὶς ἀπειλὴν μεγάλην, ἵνα καὶ αὐτοὶ βελτίους γένωνται· καὶ αἰχμαλώτοις δὲ ἀπειλεῖ. 'Ορα καὶ αὐτοὶ πῶς ἐταφρονίζοντο ἐκ τῶν τούτοις συμβαινόντων· ἔμα δίδωσιν αὐτοὶς πρόφασιν ἀπολογίας ὡς οὐκ εἰδόσιν. "Οπερεὶς αἵτιοι γεγόνατε αὐτοὶς ἀπωλεῖας, οὔτω; ἔσοντας σωτηρίας ὑμῖν. Ήσσολή τῶν Ίουδαίων αἰσχύνη, εἰ γε μέλλοιεν παρὰ τῶν γειτόνων μανθάνειν. "Ορα πῶς αὐτοὺς οἰκειοῦται. Μή εἰς θένος ἐν ἦν αὐτοῦ ἡ σωτηρία; "Ολας βούλεσθε φύλοι εἶναι, καὶ δύονος; Οὐκοῦν ἐπ' ἀγαθῷ, μὴ κατὰ τῆς τῶν συμφωνούντων σωτηρίας; οὐκοῦν ἔξεστι καὶ πρὸ τούτου γενέσθαι βελτίους.

ΚΕΦ. ΙΙ'.

Βάδισον καὶ κτησαὶ σεαντῷ περίζωμα λιτροῦ.

D Ο βούλεται ἡ εἰκὼν, τοῦτο ἔστι· περίζωμα ἡ οἰκείότης, καὶ περίζωμα λιγοῦν, τὸ λεπτικὸν, τὸ ἀνάλωτον, τὸ ἐπνερπές τοῦ λαοῦ, τὸ μηδενὶ τούτων φθειρεσθαι τῶν εἰωθότων, ἢ χρόνῳ, ἢ σητὶ, ἢ τισι τοιούτοις. Τὸ ἐν πέτρᾳ, ἵνα μὴ τις εἴπῃ, ὅτι κατὰ φρέσιμιαν φύσεως διεφθάρη· οὔτω καὶ Ἰσραὴλιται· τοιαῦτα γάρ φησι τὰ ἀνθρώπινα. Νῦν μὲν πόλεμοι, νῦν δὲ μάχαι, νῦν εἰρήνη, νῦν εὐθηνία· ἀναθεναύτοις τοιαύτης ἐποίησε μεταβολῆς. 'Ἐν δισταῖς οὐ διελεύσεται, τουτέστι καινόν· διὸ γάρ διέλθῃ θύωρος, νομίζουσιν αὐτὸν παλαιὸν εἶναι· ἵνα μὴ νομίσωσι παρὰ τὸ παλαιωθῆναι διεφθάρησαν [ἰσ. ὡς παρὰ τὸ παλαιωθῆναι διεφθάρη], δὲ λέγομεν ἀθαφές, ἀτεγκτον. Βρέχειν γάρ τὸ τέγγειν ἔστιν, διὸ ποιλοὶ ἀτεγκτον καλοῦσιν. Τοιοῦτος ἡν ἀεὶ δ λόγος [ἰσ. λαδ;] εἶγε ἐδούλετο. 'Ο γάρ Θεὸν περικείμενος, οὐκ ἀνήσθετο πένθους, ἢ γήρως· ἐκεῖ γάρ παρὰ τὴν χρῆσιν τὸ τριβῆναι γίνεται. Ημεῖς μὲν οὖν οὐτων χρώμεθα, ὥστε εἰ καὶ καινὸν εἴη κατατρίψαι· δὲ δὲ Θεὸς οὐτων χρῆται, ὥστε εἰ καὶ παλαιὸν εἴη ποιῆσαι νέον. Τούτο καὶ ἐπὶ τῆς καινῆς γέγονε, περιέθετο αὐτοὺς καὶ ἐποίησε νέους.

· Ζώνην λέγει λινῆν· ἐπάγει γοῦν· Καὶ περίθου

περὶ τὴν δογμήν σου. Τὸν δὲ προφῆτην εἰς τύπον λαμβάνει τοῦ Θεοῦ. Τὸ δὲ περίζωμα, εἰς τύπον τοῦ λαοῦ. Περίθου οὖν περὶ τὴν δογμήν σου, ὡς ἐγώ τὸν λαόν μου συνήψα ἐμοὶ διὰ τῶν νομίμων.

Kai ἐτὸν δέδατι οὐδὲνσται.

Ἄπο τοῦ δύπου μήτη ἀπορρίψῃς, ὡς οὐδὲν ἐγὼ ἀπεστράψην αἴμασιν εἰδωλολατρίας πεφυρμένον.

Αάδε τὸ περίζωμα, καὶ βάδισον ἐπὶ τὸν Εὐφράτην.

Τίνος ἔνεκεν ἐν τῷ Εὐφράτῃ, καὶ βαδίζειν τοσαύτην δόδον ἐπέτρεψεν; Οὐ γάρ ἵορδάνης ποταμὸς οὐχὶ πλησίον ἦν; ἀλλ' ἵνα δεῖξῃ πόθεν ἔπειτο τὰ κακά, καὶ τίνος ἔνεκεν, καὶ πολλὰς ἀφίησιν ἡμέρας.

Kai ἐπορεύθηρ, καὶ ἔκρυψα. Kai ἐγένετο καθῆμέρας πολλάς.

Ἔνα μάθητο τὴν μακροθυμίαν· ἵνα γάρ μή νομίσῃς, τὸ μῆκος τῶν ἡμερῶν πεποιηκένα: τὴν φθοράν, καινόν ἔστι, καὶ ἐν λίθῳ κεῖται, Ἐνθα οὖτε σκώληξ ἀπὸ ἔντολου ἔξησι. Κατέκρυψεν αὐτὸν, τοῦτ' ἔστιν ἐν ἀσφαλείᾳ ἐποίησεν, ὥσπερ ἐν πέτρᾳ. "Οτε ἀφ' ἐαυτοῦ ἀφεῖται, ἐφόβησεν, ἡπελῆσεν, καὶ οὐδὲν ἐγίνετο πλέον, λοιπὸν διαφθείρονται. Δείκνυσι διτὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ὅργης, ἡ διαφθορά. Οὐχ ἄμα τὸ ἀρθῆναι ἀπὸ τῆς δογμάτου ἀπώλοντο· οὐ γάρ ἄμα ὅταν ἡμᾶς ἀπορρίψῃς ὁ Θεός, ἀναιρεῖ· οὐχ ἄμα τῷ νομισθῆναι αὐτοῦ ἀνάξιοι, κολαζόμεθα· ἀλλὰ φέρει πολὺν χρόνον, καὶ τότε ἐπάγει τὴν τιμωρίαν. Καὶ κτῆσαι σταυτῷ. Οὐ παρὰ τίνος ἐλαθεν, οὐκ εἰς οἰκείαν χρείαν· οὐδὲ γάρ ἐδεῖτο ὁ προφῆτης· οὐχ ἵνα σκέπηται, ἀλλ' ἵνα αὐτὸν οἰκείωσηται. "Ωσπερ οὖν ὁ προφῆτης οὐδὲ περιβαλλόμενος ἐνδοξότερος ἦν, οὔτε ἀποθέμενος ἀδόξότερος ἦν, οὔτε ἐδεῖτο αὐτοῦ, οὔτως οὐδὲ θεός. "Ορά δὲ πῶς οὐ πάντα μανθάνει ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν, ἵνα μάθῃς αὐτοῦ τὴν ὑπακοήν. Εἶπεν· Κτῆσαι, καὶ περίθου. Οὐκ εἰπε, Διατέ; ἀλλ' ὑπήκουσε. Πάλιν εἶπεν· Υπάγε εἰς τὸν Εὐφράτην· οὐκ εἶπεν, Διατέ; ἀλλ' ἐπὶηροφορήθη, καὶ ἐπείσθη. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς πράττωμεν. Οὐκ εἰπεν, Ἀσχημοσύνη ἔστι, γέλως ἐστίν· ἀλλὰ πάντα πειθεται. Διὰ τούτο κατὰ μικρὸν αὐτῷ ἐπιτάσσει, ἵνα μάθῃ τὴν ὑπακοήν.

Τὸν μή βουλομένους ὑπακούειν τῷν ἀδρῶν μου, καὶ πορευθέντας ὅπισιν θεῶν ἀλλοτρίων.

Ορφές πῶς ἡ ἐπίτασις τὴν τιμωρίαν ἐξήγεγκεν; Ορφές; λατρείαν τὰ κακὰ ἀναιροῦσαν, οὐχ ἀπλῶς τοὺς ἀνθρώπους; Είτα λέγει τὴν κακίαν· Τοὺς μή βουλομένους ὑπακούειν τῷ λόγῳ μου, καὶ πορευθέντας ὅπισιν θεῶν ἀλλοτρίων· καὶ διτὶ οὐ βούλονται· Ἰδού οὐδὲ δὲλλοι βούλονται. Ἄλλ' οὗτοι εὐεργεσίας ἀπήλαυσαν. Τὰ ἔθην οὐ περιέθηκα ἐμαυτῷ, τούτους δὲ ναὶ οὐ δι' ἐμαυτὸν, ἀλλὰ δι' αὐτούς.

Καθάπερ κολλᾶται τὸ περίζωμα περὶ τὴν δογμήν τοῦ ἀθρώπου, οὕτως ἀπόλληστα πρὸς ἐμαυτόν.

Τὸ περίζωμα εἰκὼν ἔστι τοῦ λαοῦ, καὶ προφῆτης τοῦ Θεοῦ· καὶ ὥσπερ τὰ πρῶτα κεκολλημένον τῇ τοῦ προφήτου δοφύῃ ἀδιάφθορον ἦν, ταύτης δὲ χωρισθὲν διεριθάρη, οὕτω καὶ διατέ, ἥντικα φκείωτο τῷ

A *lumbum tuum. Prophetam in typum Dei accipit; cinctorium vero in typum populi. Pone itaque circa lumbum tuum, quemadmodum egū populum meum mihi lege conjunxi.*

Et per aquam non transibit.

Propter immunditiam ne abijicias, sicut nec ego abjeci inquinatum idolatriæ sanguinibus.

VERS. 4. *Tolle cinctorium, et vade ad Euphratem.*

Quare in Euphrate, tantumque iter facere jussit? Num Jordanis flumen prope non erat? sed ut in Euphrate unde mala ducant originem, et qua de causa multique dies prætereunt.

B VERS. 5, 6. *Et ibi, et abscondi. Et factum est post dies multis.*

Ut longanimitatem intelligas: nam ne opinareris multitudinem dierum illam corruptionem attulisse, novum est, jacetque in petra, ubi non vermis e ligno exsilit. Abscondit eos, hoc est tutos reddidit ut in petra. Cum a seinetipso abjecit, terruit, minatus est, nil tamen subsecutum ulterius, tandem corrumpuntur. Ostendit iram Dei causam esse cur corrupti sint. Non simul atque e lumbo ablati sunt, perierunt: nec enim cum nos Deus ejecerit statim perdit: non simul atque habemur Deo indigni, punimur; sed longo tempore sustinet, tuncque sumit personas. *Et posside tibi.* Non a quoquam accepit non in proprium usum; nec enim indigebat Propheta: non ut operiretur, sed ut illud sibi ascisceret. Sic ut igitur propheta, nec illo indutus honoriscentior erat, nec aliecto illo inhonorable, nec illo indigebat; ita nec Deus. Vide porro ut non omnia discat consertim, sed paulatim, ut illius obedientiam agnoscat. *Dixit: Posside, et pone super lumbos.* Non dixit: Ad quid? sed mandato paruit. Rursus dixit: *Vade ad Euphratem;* non dixit: Cur vadam? sed satis illi fuit, et obedivit. Hoc et nos agamus. Non dixit: Turpe est, ridiculum est, sed paratus fuit ad omnia. Propter hoc illi paulatim præcipit, ut obedientiam disceret.

VERS. 10. *Eos qui noluerunt obedire verbis meis, et ambulaverunt post deos alienos.*

Vides additione malorum poenam illatam? Vides medicinam mala destruentem, non homines ipsos? Deinde vitium explicat, qui noluerunt verbis meis credere, et deos alienos secuti sunt, et quia nolunt: Ecce nec alii volunt. Verum bi beneficio affecti sunt; mihi gentes non addixi, hos autem maxime: non propter me, sed propter eos.

VERS. 11. *Sicut enim adhæret cinctorium circa lumbum hominis, sic agglutinavi ad me.*

Subligaculum imago est populi, et propheta Dei; et sicut antea lumbis prophetæ conglutinatum immune erat a corruptione, sejunctum vero corruptum est; sic et populus, dum Deo adhærebat, liber

erat ab omni noxa, aversus autem ab illo, evasit **A**

Θεῷ, ἔμενεν ἀδιλαθῆς, τούτου δὲ ἀποστάς, παντέ-
πασι γέγονεν ἀχρηστός.

*Ut esset mihi in populum, et in gloriationem et in
gloriam.*

Non quod ipse gloriæ indigens, sed propter homi-
nes. Esto; me non vultis glorificare, quare vos-
metipso in hono rastis?

Vers. 12. *Et dices ad populum istum: Omnis uter
impletebitur vino.*

Rursus exemplum: sicut uter ad hoc factus est
ut impleteatur, ita et vos necesse pariter est, veluti
ad hoc natos impleri poenam. Per has enim duas
similitudines ostendit, non quod puniat, sed quod
summopere et circa curationem puniat.

Vers. 13. *Et dices... Ecce ego impleo... et reges
eorum.*

Ne putate majores vestros fore vobis defensioni.
Hoc vos magis obnoxios facit.

Et sacerdotes.

Nolite pulare fore vobis solatii dignitatem, hoc
potius in vestram tendit perniciem.

Vers. 14. *Et dispergam eos... Et patres eorum...
Non desiderabo, et non parcam.*

Nam sæpe misereri eorum solemus, qui poenas
luerunt. Ego autem, inquit, id non faciam. Et licet
ingens poena sit, senes absumi, me tamen qui mi-
sericors sum, id non flectet.

Vers. 15. *Audite et auribus percipite... quia Do-
minus locutus est.*

Circumspice ubique prophetam, ut semper dum
loquitur de poenis, et causam adnectat. Nec solum
hoc, sed cum dicit: Non miserebor, non parcam:
quasi de desperatis locutus, rursus cohortationem
adjicit. Qui enim hæc dixerat, et instar sententiae
protulerat, vide quæ dicat: *Audite, et auribus per-
cipite: ne perfunctorie audiatis, nec vagetur ani-
mus. Nil enim ita mentem labefactat, ut Dei verbis
non attendere. Num enim hominum sunt hac minæ,
quæ sæpe falli contingit? Deus est, qui potens est,
qui semper ad exitum ducit.*

Vers. 16 *Date Domino Deo vestro gloriam, ante- D
quam contenebrescat.*

Credite iis quæ dicuntur. Num enim non dabitis?
Et post hec: Sed ante malorum experimentum,
antequam contenebrescat, captivitatem ignoruit.

Et antequam offendant pedes vestri.

Ea enim adversitatum natura est: tenebras sem-
per omnium oculis offundere solent.

*Et exspectabitis ad lucem, et ibi umbra mortis, et
ponentur in tenebras.*

Non, inquit, succedit dies. Nec enim fit ordine
naturæ, sed connexione calamitatum; considera
enim quale erat abduci eos captivos, patriaque or-

Tou γενέσθαι μοι εἰς λαὸν ὁρμαστὸν, καὶ εἰς
καύχημα, καὶ εἰς δόξαν.

Ταῦτα λέγει οὐχ ὡς αὐτὸς δεόμενος δόξης, ἀλλὰ
διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐστω· ἐμὲ οὐ βούλεσθε δοξά-
σαι, τίνος ἔνεκεν ἐαυτοὺς ἡτιμάσατε;

Kai ἐρεῖς πρὸς τὸν λαὸν τοῦτο· Πᾶς δοκὸς
πληρωθήσεται οἱρον.

Πάλιν ὑπὸδειγμα· ὥσπερ δὲ ἀσκὴ; πρὸς τοῦτο γε-
γένηται, ὥστε πληροῦσθαι, οὕτω καὶ ὑμᾶς ἀνάγκη
ἐστὶ λοιπὸν, ὥσπερ πρὸς τοῦτο γενομένους, οὕτω
πληρωθῆναι τῆς τιμωρίας. Διὰ γὰρ τῶν δύο εἰκόνων
δείκνυστιν, οὐχ δὲ τιμωρεῖται, ἀλλ' ὅτι, μεθ' ὑπερ-
βολῆς, καὶ ἀνιάτως.

Kai ἐρεῖς... Ἰδού ἡτοῦ πληρῶ... καὶ τοὺς βα-
σιλεῖς αὐτῶν.

Μή νομίσητε ἔχειν ἀπὸ προγόνων ἀπολογίαν·
τοῦτο μάλιστα ὑμῶν κατηγορεῖ.

Kai τὸν ἵερεῖς.

Μή νομίσητε ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος ἔχειν παραμυ-
θίαν· τοῦτο μάλιστα ὑμᾶς ἀπόλλυσι.

Kai διασκορπιῶ αὐτούς... **Kai** τὸν κατέρας
αὐτῶν... **Kai** οὐκ ἐπικοθήσω, καὶ οὐ φείσομαι.

Ἐπειδὴ γὰρ πολλάκις εἰώθαμεν μετὰ τὴν τιμω-
ρίαν ἐλεῖν τοὺς τιμωρουμένους, Ἐγώ, φησιν, οὐδὲ
τοῦτο ποιεῖσθαι. Καὶ μεγάλη ἡ τιμωρία ἡ γερόντων
ἀναλωμένων [ἄλλ. ἀλωμένων], ἀλλ' ἐμὲ τοῦτο οὐκ
ἐπικάμψει τὸν φιλάνθρωπον.

C 'Ακούσατε, καὶ ἐντιστασθε... δει Κύριος ἀλά-
λησ.

Παρατήρει παρὸν πάντα τὸν προφήτην, πῶς καὶ
ὅταν τιμωρίαν λέγῃ, τὴν αἵτιαν δεῖ τιθῆσι. Καὶ οὐ
τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅταν εἴπῃ, δὲ Οὐκ ἐλεήσω, οὐ
φείσομαι, καὶ ως περὶ ἀπεγνωσμένων διελέχθη,
πάλιν παρανεστὶν εἰσάγει. Ό γὰρ τοιαῦτα εἰρηκώς,
καὶ ἀποφινύμενος, ἀκούσον τί φησιν Ἀκούσατε.
καὶ ἐντιστασθε. Μή ἀπλῶς ἀκούσητε, καὶ μή
ἐπαίρεσθε· οὐδὲν γὰρ οὐτως ἀπόνοιαν ποιεῖ, ως τὸ
μή προσέχειν τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις. Μή γὰρ ἀνθρώ-
πων εἰσὶν αἱ ἀπειλαὶ, δις πολλάκις καὶ διαιψεύσασθαι
δυνατόν; Θεός δὲ τὸν διοχύνων, δὲ πάγων δεῖ τὸ
τέλος.

D Αότε τῷ Κυρίῳ ὑμῶν δόξαν πρὸς τοῦ συσκο-
τάσαι.

Πιστεύσατε τοῖς λεγομένοις· Μή γὰρ οὐ δώσετε
αὐτῷ; **Kai** μετὰ ταῦτα· Ἀλλὰ πρὸ τῆς τῶν δεινῶν
πείρας, πρὸ τοῦ συσκοτάσαι τὴν αἰχμαλωσίαν αἰνί-
τεται.

Kai πρὸ τοῦ προσκόψαι τοὺς πόδας ὑμῶν.

Γοιαντὴ γὰρ τῶν δεινῶν ἡ φύσις· σκότος δεῖ εἰωθε
καταχέειν τῶν δρθαλμῶν ἀπάντων.

Kai δραμερεῖτε εἰς φῶς, καὶ ἐκεῖ σκιὰ θαρ-
τού, καὶ τεθῆσοτε εἰς σκότος.

Οὐ διαδέχεται, φησιν, ἡ ήμέρα. Οὐ γὰρ κατὰ
φύσεως ἀκολουθίαν γίνεται, ἀλλὰ κατὰ συνηθεῶν
[ἴσι συνάρφειαν] δεινῶν· ἐννόησον γὰρ οἶον ἦν ἀπάγε-

σθαι αὐτοὺς αἰχμαλώτους, καὶ πατρίδος σπερίσκει-
σθαι. Οὐ βούλεσθαι, ὡς Θεῷ δόξαν δοῦναι; καὶ ίνα
τὰ δεινὰ ἀποκρούσησθε.

*'Εάρ δὲ μὴ ἀκούσητε, κεκρυμμένως κλαύσεται
ἡ γυνὴ ὑμῶν.*

Ἐννόησον μέγεθος συμφορᾶς, ὅταν μηδὲ δακρύειν
ἔξῃ τὰ πάθη τὰ οἰκεῖα, ἀλλὰ καὶ ταύτην ὥστιν ἀφ-
γγημένοι τὴν ἔξουσίαν. *"Ορα πῶς πανταχθέν [ἄλλ. πανταχοῦ] ἐπαίρει τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, ίνα καὶ
οὐτῶς αὐτῶν κεθίσηται. Τί ταύτης τῆς ὁδύης χει-
ρον, μηδὲ δακρύειν δύνασθαι τὰ οἰκεῖα πάθη; Ἀλλ'*

οὐδὲν ἐκείνων τὴν σκληρότητα ἐμάλαξε καὶ τὸ τραχύ.
*Κεκρυμμένως κλείσεται ἡ γυνὴ ὑμῶν ἀπὸ
προσώπου ὑδρεώς.*

Τουτέστιν, οὐδὲ μετὰ ἀδείας ὑμὸν ἔξεστι πενθεῖν
ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

*Ἐλπατε τῷ βασιλεῖ καὶ τοῖς δυναστεύονσι·
Τακεινάθητε.*

Οὐ γάρ αὐτοῖς διελέγετο, ἀλλὰ τῷ πλήθει. Ἐν-
νόησον δοῦ ή τοῦ προφήτου παρθησίᾳ, ὅταν διὰ τῶν
ὑπηκόδων τοιαῦτα σημανὴ τοῖς δέρχουσιν. *"Ἐκόντες
ποιήσατε, δικρόδιον ὑπερέργον μετ' ἀνάγκης ἔσται. Μή
γάρ οὐ ταπεινωθήσεσθε; Ἀλλὰ νῦν παρ' ὑμῶν γε-
νέσθω, ίνα μὴ γένηται παρὰ τῶν πολεμίων. Τοῦτο
καὶ τῷ ήμιν ἔστω κρίνωμεν ἐντοῖς, ίνα μὴ κρίνῃ
ὁ Θεὸς ήμιν.*

'Αράλαβε τοὺς ὄρθιαλμούς σου, Ἱερουσαλήμ.

Πρὸς τὴν πόλιν αὐτῆν διαλέγεται νῦν. Τὰ μέλ-
λοντα, ὡς παρόντα λέγει· καὶ συνεχῆς οὗτος ὁ
λόγος.

*Καὶ σὺ ἐδίδαξας αὐτοὺς ἐπὶ σὲ μαθήματα εἰς
ἀρχὴν σου.*

Τουτέστιν, Ἐπικαλουμένη αὐτῶν τὴν βοηθείαν, καὶ
εἰδωλολατρῶν περιεκύνασσας αὐτοὺς δέρχειν σου.

Καὶ ἐδίδαξας αὐτούς.

Πῶς, εἰπὲ, καὶ τίνι τρόπῳ; *"Ἄει καταφεύγουσα
πρὸς αὐτοὺς, δεικνύουσα, διεισθενῆς τις εἰ, καὶ
τῆς βοηθείας ἡρήμωσαι τῆς παρὰ Θεοῦ. Τὰ ἀπόρ-
ρητα πάντα ἀπεκάλυψα· ταῦτα μάλιστα σε ἐποιή-
σαν ἀμαρτεῖν, διεισθενῆς τις εἰ, καὶ συνεχῶς αὐτοὺς ἐποιεῖς καλεῖ-
σθαι.*

*Καὶ ἐστὸντος ἐπὶ τῇ καρδίᾳ σου· Διατί ἀπήγειρος
μοι.*

*"Ορα, ποτὲ μὲν τὸν δεινῶν ἐπαίρει τὴν φύσιν,
ποτὲ δὲ ἀπὸ τῆς αἰσχύνης, καὶ τῆς ἀδοξίας αὐτοὺς
δάκνει· εἰσθε γάρ καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς; οὐχ ἡττον λυ-
πεῖν ἡμᾶς τὰ τῆς ἀδοξίας. Καὶ καθάπερ ἐπὶ γυναι-
κῶν ἀσχημονούσης παρέστησεν. Οὐδὲν γάρ παρα-
τείται λέγειν δι προφήτης τὸ δυνάμενον αὐτῶν καθ-
ιέσθαι· καὶ πάλιν· Τί λέγεις μετὰ τοσαύτας παρα-
νέσεις, καὶ προφητείας; Εἴ τι καὶ ἀγνοοῦσι τὴν αἰτίαν
τῶν συμβαίνοντων; Ναί. *"Ἐθος γάρ τοῖς κολαζομέ-
νοις τοῦτο θέλειν, ἀγνοεῖν τὰς αἰτίας, καὶ μάλιστα
ὅταν ὑπερβάλῃ τὸ πλήθος τῶν δεινῶν. Εἴ της
ἐν τῇ καρδίᾳ σου· οὐδὲ γάρ βῆσαι φωνὴν ἔξουσίαν
ἔχεις λοιπόν.**

Εἰ δὲ λίλαξεται Αἰθιοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ.

Τίνος οὖν ἔνεκεν ἐγκαλεῖς; τίνος; ἔνεκεν πέμπεις
προφήτας; Τίνος ἔνεκεν λέγεις, Οὐκ ἡθελήσατε

A bari. Non vultis ut Deo gloriam dare? saltem ut
serumnas effugiat.

*VERS. 17. Quod si non audieritis, in abscondito
plorabit anima vestra.*

Considera calamitatis magnitudinem, quando ne
flere quidem propria mala permititur, sed hæc
quoque facultate privati sunt. Vide ut omni ex
parte vim serumnarum extollat, ut vel ita dicendo
eos permovere. Quid hoc dolore acerbius, ut pro-
pria mala ne plorare quidem liceat? Sed nihil eorum
duritatem asperitateque emollivit.

*In abscondito plorabit anima vestra a facie in-
juriae.*

B Hoc est, in captivitate nec lacrymas vobis liber
fundere permititur.

*VERS. 18. Dicite regi et potentibus: Humilia-
mini.*

Non enim eos alloquebatur, sed multitudinem.
Considera quanta sit prophetæ libertas loquendi,
cum p̄r̄ subditos talia principibus indicet: Efficie
sponte quod paulo post necessitate futurum est. An
non humiliabimini? Fiat nunc hoc a vobis, ne fiat
ab hostibus. Hoc idem fiat a nobis, flamus nobis
ipsis judices, ne Deus judicet nos.

VERS. 20. Iera oculos tuos, Jerusalēm.

Urbem ipsam nunc alloquitur. Futura uti præ-
sentia narrat: continuatusque est hic sermo.

C *VERS. 21. Et tu docuisti eos adversum te doctrinas
in principatum tuum.*

Hoc est, eorum advocans auxilium, et idolorum
cultui dedita, illos tibi constituisti principes.

Et tu docuisti eos.

Quomodo et qua ratione? Semper ad eos con-
fugiens ostendens te imbecillam, et auxilio Dei de-
stitutam. Arcana detexisti omnia: hæc tibi causa
peccandi fuerunt, quod eos assidue advocabas.

*VERS. 22. Quod si dixeris in corde tuo: Quare oc-
currerunt?*

D Vide: modo quidem serumnarum gravitatem
exaggerat, modo vero probris et ignominia mordet;
solet enim et in ipsis calamitatibus non minorem
nobis afferre macerem ignominia. Idque nobis
exempli mulieris inverecunde se gerentis propo-
suit, nihil enim prætermittit propheta, quod ad
inurendum illis dolorem facial; et iterum, Quid
repelis, post tot cohortationes et vaticinia? adhuc
futurorum causas ignorant? Ita plane; mos quippe
est eorum qui puniuntur, hoc velle, ignorare cau-
sas, et præsertim ubi malorum copia vehemens
est. Si dixeris in corde tuo, nec enim in voces
prorumpere tibi dabitus facultas ulterius.

VERS. 23. Si mutabit Aethiops pelle suam.

Quare igitur increpas? cur mittis prophetas? cur
dicis: Noluisti me audire? si naturalis est iniqui-

tas, quid conquereris? Vides ut absurdum hoc sit? A ἀκοῦσαί μου; εἰ φύσεώς ἔστιν ἡ πονηρία, τίνος ἔνεκεν Σed e nostra amenia oritur hoc absurdum. Nam sensus hujus dicti is est. Quod voluntariam malitiam in habitum commutastis. Discere enim non oritur a natura. Qui didicit antea ignorantia tenebatur, et discit. Non igitur natura malus: insitum enim a natura, sub disciplinam non cadit. Non discimus, quod dormire oporteat, quod lumen aspicere deceat; a natura enim hæc sunt, et magistros non querimus; sed velimus, nolimus, adveniunt. At ubi disciplinæ locus est, est et ignorantiae locus, et post ignorantiam disciplina. Quid ergo ait? Hyperbolice loquitur, sicut et nos dicimus; puer hic nunquam poterit ad sanam mentem reduci. Præsum ingenium, ut saltem sic rubore suffusi convertantur.

B

Vers. 24. Et disseminari eos quasi stipulas.

Vide ut simul et facilitatem ostendat, et potentiam et iram explere volens.

Vers. 25. Sic sors tua, et pars inobedientiæ vestræ adversum me.

Hi tue fructus incredulitatis, quandoquidem pseudoprophetæ opposita dicebant.

Sicut obliter es mihi. Et ego.

Vide quæ causa sit; idem et ego faciam.

Vers. 26. Et ego nudabo posteriora tua.

Tu prior horum auctor. Amari volo, et abnui. Propterea hæc agam, ut zelotypus quispiam, nec punire volens eam, quæ contumeliosa est, nec potens æquo animo ferre quæ gesta sunt nulli parcit ad eam sermoni; sed loquitur ut expléat furorem, et indulget quidem amori, dum non punit, quiescit vero, ut illam verbis lacessivit; ita et Deus.

Vers. 27. Et adulterium tuum, et hinnitus tuus, et alienatio fornicationis tua.

Quid hinnitus? furorem vestrum agitationemque ipsius exprimit.

Super colles, et in agris vidi abominationes tuas.

Nec domi, nec occulte, sed publica et manifesta omnibus fornicatio: palam erit omnibus tua confusio. Ignominia tua edicit te.

Væ tibi, Jerusalem.

Quod et punire vult, deque puniendis ipsis dolet, et luget, et plangit, et miseretur.

CAP. XIV.

Vers. 1. Et factum est verbum Domini ad Jeremiah de siccitate.

Dixit innumeræ, minatus est similitudinibus, non crediderunt, ut lumbaris, baculi nucei, cæterorumque. Venit ergo ad poenas.

Vers. 2. Luxit Iudea.

Non dixit forum, sed portæ, cum nemo esset qui exiret: quod maximum desolationis indicium.

μέμφη; Ὁρᾶς τὴν ἀποπίαν; Ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀνοιαν ἡ ἀποπία. Ὁ γάρ βούλεται εἰπεῖν τοῦτο ἔστιν, διὰ Τὴν ἐξ προαιρέσεως κακίαν εἰς ἔξιν σχεδὸν μετεστήσατε. Τὸ γάρ μαθεῖν οὐ φύσεώς ἔστιν. Ὁ μαθῶν πρότερον ἐν ἀγνοίᾳ ἦν, καὶ μανθάνει. Οὐκ ἄρα φύει πονηρός· τὸ γάρ φύει οὐ δεῖται μαθῆσεως. Οὐ μανθάνομεν διὰ δεῖ καθεύδειν, οὐδὲ ἄπι δεῖ τὸ φῶς ὅρψην. Ταῦτα γάρ φυσικά, καὶ διδάσκαλον οὐκ ἀναμένομεν, ἀλλὰ καὶ θελόντων, καὶ μὴ θελόντων ἔπεισιν. Ἐνθα δὲ μαθεῖν ἔστι, καὶ ἀγνοήσας ἔνι, καὶ ἔξι ἀγνοίας ἡ μάθησις. Τί οὖν ἔστι; Φησὶν ὑπερβολικῶς, ὥστερ καὶ ἡμεῖς λέγομεν· Οὐ δύναται δι παῖς οὗτος εὐχρηστῆσαι· κακὴ φύσις· ἵνα καν οὕτως ἐρυθρίασαντες μεταβάλωνται.

C

Kai διέσπειρα αὐτοὺς ὡς φρύγαρα.

Ορα καὶ τὴν εὐχολίαν πῶς δείκνυσιν ὅμοι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὸν θυμὸν ἐκπλῆσαι [ἄλλ. ἐμπλῆσαι] θέλων.

Οὕτως δὲ κληρός σου, καὶ μερὶς τοῦ ἀπειθεῖν ὑμᾶς ἐμοί.

Ταῦτα καρπώσῃ τῆς ἀπειθείας, ἐπειδὴ οἱ φύσις περοφῆται τὰ ἐναντία Ελεγον.

Ὄς ἐπελάθον μου, κάτω.

Ορα τὴν αἰτίαν οὗσαν· Οὕτω καὶ ἐγὼ ποιήσω.

Kάτω ἀποκαλύψω τὰ δπίσω σου.

Σὺ μοι τὴν ἀρχὴν ἔδωκας. Φιλεῖσθαι βούλομαι, καὶ οὐ θέλεις. Διὰ τοῦτο ταῦτα ποιήσω, καθάπερ τις ζηλότυπος, μήτε κολάσαι βουλόμενος τὴν εἰς αὐτὸν ὑδρίζουσαν, μήτε πράως δυνάμενος ἐνεγκείν τὰ συμβάντα, οὐδενὸς φείδεται βῆματος ἐν τοῖς πρός αὐτὴν, ταύτῃ [Ισ. λαλεῖ δὲ] δὲ ὡς τὸν θυμὸν ἐκπληρῶν, καὶ τῷ μὲν μήτε κολάσαι τῷ φίλτρῳ χαριζόμενος, τῷ δὲ ὑδρίσαι ἀναπάνων ἐστόν· οὕτω καὶ δι Θεές.

Kai αἱ μοιχεῖαι σου, καὶ δὲ χρεμετισμὸς σου, καὶ ἡ ἀπαλοπρωσία τῆς πορρείας σου.

Τί ἔστι χρεμετισμός; τὴν μανίαν, τὴν παροιστρησιν αὐτῆς ἐμφανεῖ.

Ἐπὶ βουνῶν καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐώρακα τὰ βδελύγματά σου.

Οὐδὲν ἐν οικίᾳ, οὐδὲ λάθρᾳ· δεδημοσιευμένη, καὶ πάνδημος ἡ πορνεία. Ἐμπομπεύει [ἄλλ. ἐμπομπεύεισι] σου τὴν αἰσχύνην.

Oὐαὶ σοι, Ἱερουσαλήμ.

Ὅτι καὶ βούλεται κολάσαι, καὶ ἀλγεῖ ἐπὶ τοῖς κολαζομένοις αὐτοῖς, καὶ θρηνεῖ, καὶ δδύρεται, καὶ ἐλεῖ.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Λόγος Κυρίου, δις ἐγενήθη χρός Ἱερεμίαν περὶ τῆς ἀδροχλίας.

Εἶπε μυρία, ἡ πειλήσεν, οὐκ ἐπίστευσαν διὰ εἰκόνων, ὡς τοῦ περιζώματος, ὡς τῆς βάσου τῆς καρυτήνης, καὶ τῶν λοιπῶν. Ἀρχεται λοιπὸν τῶν τιμωριῶν.

Ἐπένθησεν τὴν Ιουδαίαν.

Οὐκ εἰπεν, ἡ ἀγορά, ἀλλ' αἱ πύλαι, οὐδενὸς θυτος τοῦ ἔξιδοντο; δι μέγιστον ἐρημίας τεκμήριον.

Kai ή κραυγή τῆς Ἰερουσαλήμ ἀνέβη.

Τὸν Θεὸν ἐπεκαλοῦντο· ὅτε ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, τότε ἔξεχτον αὐτόν.

Kai oἱ μεγιστᾶνες αὐτῆς ἀπέστειλαν τοὺς τεωτέρους αὐτῶν ἐφ' ὕδωρ.

"Ορα τὴν τιμωρίαν πάντων ἀπτομένην· οὐ γάρ δὴ λιμὸς ἔγένετο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐχμός. Ἐπειδὴ γὰρ εἰκὸς ἡ σιτίων ἀποκειμένων τὴν προσδοκίαν, ἀλλὰ μὴ τὴν πείραν εἶναι τοῦ λιμοῦ, τῇ τοῦ ὄντος σπάνει προχατέλασθεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν.

Ἡλθοσαρ ἐπὶ τὰ φρέσατα, καὶ οὐχ εὑροσαρ ὕδωρ.

Ἐπειδὴ γὰρ τοῦ ὄντος ρέοντος τοῦ πνευματικοῦ ταῖς διδασκαλίαις οὐ προσεῖχον, ἀπὸ τούτων αὐτοὺς σωφρονίζει, ὥστε μὴ εἰς πείραν ἐλθεῖν τῶν δεινῶν. Εἴτα λέγει καὶ τὴν τῶν ἀλόγων ἀνάγκην.

Ἡσχύρθησαρ οἱ γεωργοὶ.

Εἰκότως. Τίνος ἔνεκεν ἡσχύρθησαν, εἰπέ μοι; Μή γὰρ παρὰ τὴν αὐτῶν αἵτιαν; μὴ γὰρ τῆς αὐτῶν ἀρθρούμιας [Ισ. μὴ γὰρ παρὰ τὴν αὐτῶν ἀρθρούμιαν]; τῆς ζωνθεν ῥοπῆς γέγονε τὸ πρᾶγμα. Τίνος οὖν ἔνεκεν ἡσχύρθησαν; διὶ αὐτοὶ αἴτιοι διὰ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν· τοῖς γὰρ ἀμαρτάνουσιν, οὐδὲμιᾶς ἐλάττων τιμωρίας πρόσεστιν ή αἰσχύνη. Καὶ τὸ ἐν αὐτῷ [Ισ. δι' αὐτὸ] κολάζεσθαι.

Καὶ δλαgoi ἐπὶ ἀγρῷ ἐτεκον.

Τίνος ἔνεκεν τὰ ἀλόγα κολάζεται; διὰ τοὺς ἀνθρώπους, εἰς διόρθωσιν τούτων, ἐπειδὴ καὶ δι' αὐτοὺς γέγονεν.

Οραγροὶ ἔστησαρ ἐπὶ γάπας.

Ἴστεον, διὶ τὰ ἀρρημότερα οὗτοι νέμονται. Τὶ ἔστιν, εἴλκυσαν δικέμον; τὸν ἀπὸ τοῦ δίψους παραμυθούμενοι καύσωνα. Εἰδες ὅργην Δεσπότου; εἰδες φιλανθρωπίαν δόμου μετὰ ὅργης; φειδεται τῶν παλαδῶν, καὶ εἰς τοὺς δούλους τὴν ὅργην ἀφίησιν, ἵνα κανὸν οὗτον σωφρονισθῶσιν.

"Ἄτε γὰρ ἀπρονόητα δηντα τὰ ζῶα, αἰσθάνεται πρώτα τοῦ λιμοῦ. Καὶ οὐ λέγει τὰ ζῷα ζῶοις καὶ πρόδητα, ἀλλὰ τὰ δγρια δεικνύς τὴν ἀπίτασιν· διότι δι' αὐτοὺς καὶ ταῦτα γεγένηται, εἰ καὶ μὴ εἰς χρῆσιν, ἀλλ' εἰς θεογνωσίαν.

* *Οραγροὶ ἔστησαρ ἐπὶ γάπας, εἴλκυσαρ ἄρεμοις ὡς δράκων.*

Ἄγριον τὸ ζῶον δὲ θνατορός, καὶ ἐπιβαίνων πεδιάσιν, καὶ διαφθείρων καρπούς. Λέγει τοινυν, διὶ ἐκ τῆς ἀδροχίας εἰς ἀσθένειαν ἤλθε καὶ τοῦτο τὸ ζῶον. Τὸ δὲ, *Εἴλκυσαρ ἄρεμοις ὡς δράκων*, δὲ Ἐβραΐς τινα τοιαύτην τὴν ἔννοιαν ἔχει· *Εἴλκυσαρ ἄρεμοις ὡς ζῶον ὦντος ἀνέμου συλλαμβάρον*. Φασὶ δὲ τοιαύτην εἶναι τὴν σφῆγα. "Ωσπερ γὰρ ἔκεινη ἡδεῖται τῇ τοῦ δικέμον προσδολῇ ὡς ἐν συνουσίᾳ γυγνομένῃ, οὗτω, φησι, καὶ οἱ θνατοροὶ πρὸς τὸν δικέμον εἰσήκεισαν ὑπὸ τῆς ἔνδειας παραμυθίαν ἔχοντες τοῦ δικέμον τὴν φοράν. Μᾶλλον δὲ τις οὗτος νοήσοιτο, *Εἴλκυσαρ ἄρεμοις ὡς δράκων*, τουτέστιν, ἀπὸ τῆς ἔνδειας ὡγκῶντο· ἐπιλειπούσης γὰρ τῆς τροφῆς, ἀναδοθεὶς έθος τοῖς ἀλόγοις, οἷον δνοῖς, ἴπποις, καὶ τοῖς τοιούτοις. Τοῦτο δὲ ποιεῖν καὶ δὲ θνατορος εἰώθε. Τὸ οὖν, *Εἴλκυσαρ ὡς δράκων*, τουτέστιν, ὡς οὗτος

A Et clamor Jerusalem ascendit.

Deum invocabant; cum eos neci traderet, illius opem postulabant.

VERS. 3. *Et magnates ejus miserunt juniores suos ad aquam.*

Vide pœnam æque omnes afflentem; nam non tantum fames, sed et siccitas fuit. Cum enim, frumento utique reposito, exspectatio famis esset non ipsum experimentum, per aquarum inopiam prævertit cogitationes eorum.

Venerunt ad puteos, et non invenerunt aquam.

Cum enim fluente aqua spirituali doctrinis non attenderent, per hæc eos saniores reddit, ne malorum experimentum caperent. His addit et brutorum angustias.

VERS. 4. *Confusi sunt agricolæ.*

Merito. Quare confusi sunt, dic, obsecro? An forte ipsi causam non dederunt? et ob nullam eorum socordiam? Dei vero nutu subsecuta res est. Cur ergo confusi sunt? quod ipsi malorum causa sunt propter iniurias suas, peccantibus enim poena est nulla inferior ipsa confusio, et punitionis causa.

VERS. 5. *Et cervæ in agro pepererunt.*

Quam ob causam bruta quoque puniuntur? ut homines corriganter, nam et propter illos facta sunt.

VERS. 6. *Onagri steterunt in rupibus*

Sciendum est, loca magis solitaria eos depasci. Quid sibi vult, traxerunt ventum? sitis æstuum moderantes. Vidiſtin' Domini iram? vidistiſtin' humanitatem iræ conjunctam? Parcit liberis, et iram in servos effundit, ut saltē ita ad mentem redirent.

Cum enim hæc animalia sibi non provideant, famem prima sentiunt. Nec mansuetas ait animaltes, boves, et oves, sed feras ostendens miseræ magnitudinem; nam et illæ propter eos factæ sunt; et licet non ad usum, tamen ad Dei cognitionem.

Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum, quasi draco.

Ferum animal est onager, campis insiliens, et destruens fructus. Ait itaque, præ siccitate in ægritudinem decidisse et hoc animal. Illud vero, *Traxerunt ventum quasi draco*, Hebræus hunc habet sensum: *Traxerunt ventum ut animal ex vento concipiens*. Talem porro sphingem esse asserunt. Ut enim illa occursu venti gaudet, ac si in coitu esset, sic, ait, onagri ad ventum steterunt præ inopia flantis venti solatio recreati. Quin meliori hoc intelligi potest sensu: *Traxerunt ventum quasi draco*, hoc est, præ inopia rudebant; deliciente quippe cibo animalia rationis expertia vocem extollere consueverunt, asini scilicet, equi, et similia; hoc item et onagro usu venit. Igitur, *Traxerunt ventum ut draco*, videlicet, sicut hic sibilans longè vocem emilit, sic et onagri præ inopia clamabunt, ut

audiri possint. Syri autem illud *ut draco*, non haberi asseverant. Quidam etiam dicunt draconem natura sua vento nutriti: itaque seræ huic onagros comparavit, ut siccitatis significaret calamitatem.

Vers. 7. Peccata nostra restiterunt nobis.

Vide preces quibus propheta utitur, et illi ipsi quoque, nempe ut calamitate resipiscentes. Nam ingens interseptum sane peccatum est: et sicut satellites quidem inopes et infirmæ fortunæ homines a principibus arcent, volentes alloqui baculis rejecientes, sic et peccata faciunt. Cum enim nihil ex nobis habeamus, sola Dei humanitas ad veniam restat.

Quoniam multa sunt peccata nostra coram te.

Non in conspectu hominum. Cum enim Deus examinat, multa emergunt peccata. Non quod rigidor sit in inquirendo, quam homines. Absit. Quomodo igitur plura apparent? quoniam homines quidem ignorant, ipse vero scit. Poterimus igitur unusquisque sic consequi salutem, si omnes in noven ejus confugerimus.

Quia tibi peccavimus.

Quid sibi vult illud, Tibi? Qui non exacerbaris in homines. Tibi Domino, qui potes parcere, qui peccata non ponderas.

Expectatio.

Hoc est, tu facis ut nos hæc perferamus, qui solus es Deus; homines vero pœnas exigunt secundum potentiam, et humanitatem suam. Illic autem dicit. **Plagas has nemo potest tollere.** Quoniam ergo tu solus potens, dimitte: hoc tibi lex est, et hominibus sepe dicimus; imitare te ipsum propter te ipsum.

Vers. 9. Numquid eris quasi homo dormiens?

Sic nos, inquit, dereliquit, quemadmodum qui diversatur de nullo curat: non igitur Deus obdormit. Vides ut latenter tibi ostendat non esse in Deo locum affectionibus? Posse tibi præsto est; sed potes quidem, iniuriantes vero nostræ obsistunt; at saltem propter te ipsum:

Vers. 9. Et tu in nobis es, Domine. Et nomen tuum invocatum est super nos.

Non amplius confudit ad Patres, sed ad nomen Dei: hoc fecit et Moyses, ne contumelia fieret.

Vers. 10. Sic dicit Dominus: Dilexerunt movere pedes suos.

Hoc est' nihil firmum apud ipsos, stableque, semper hoc illuc resiliunt. Hoc et Elias dicit: *Usque dum claudicabis in utrisque poplitibus vestris*^{et}?

Dilexerunt movere pedes suos, et non perseverant.

Id est, summo studio in idola currebant, nec eos penituit.

^{et} III Reg. xviii, 21.

A συρίζων ἐπὶ πολὺ τὴν φωνὴν ἐκπέμπει, οὗτος καὶ οἱ δναγροὶ βοήσουσιν ὑπὸ τῆς ἐνδείας ἔξάκουστον. Λέγουσι δὲ Σύροι τὸ, ὡς δράκων, μη ἔχειν. Τινὲς δὲ φασιν, δτὶ δ δράκων πέφυκε τῷ ἀνέμῳ τρέφεσθαι· παρέβαλεν οὖν τούτῳ τῷ ζώῳ τοὺς δνάγρους, ή αδεῖῃ τὴν ἐκ τῆς ἀδροχίας συμφοράν.

Αἱ ἀμαρτίαι ημῶν ἀπέστησαν ημῖν.

"Ορα τὴν ἐκετηρίαν ἀπὸ τοῦ προφήτου γεγενημένην, καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ ἐκείνων ὡς ἀπὸ τῆς συμφορᾶς σωφρονισθέντων. Μέγα γὰρ δντως τειχίον ἡ ἀμαρτία καὶ καθάπερ στρατιῶται τινὲς πένητας, καὶ ἀσθενεῖς ἀνθρώπους ἀπείργουσι τῶν ἀρχόντων, βουλομένους ἐντυχεῖν ράδοις ἀποδιώκοντες; οὗτος καὶ αὗται ποιοῦσιν. "Οταν γὰρ οἰκοθεν οὐδὲν ἔχωμεν, αὕτη καταλείπεται συγγνώμη, [Ισ. εἰς συγγ.] ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ.

"Οτι πολλαὶ αἱ ἀμαρτίαι ημῶν ἀπαρτίον σουν.

Οὐχ ἐναντίον ἀνθρώπων. "Οταν γὰρ ὁ Θεὸς ἐξετάζῃ, πολλαὶ φαίνονται αἱ ἀμαρτίαι. Οὐχ ἐπειδὴ πικρότερον ἐξετάζει τῶν ἀνθρώπων· μη γένοιτο. Πῶς οὖν φαίνονται πλεονοῦ; δτὶ ἀνθρώποις μὲν ἀγνοοῦσιν, αὗτοὶ δὲ ἐπισταται. Οὐκοῦν δυνάμεθα ἔκαστος οὗτως σώζεσθαι, εἰ μέλλοιμεν ἐπὶ τὸ δνομα αὐτοῦ καταφεύγειν ἀπαντες.

"Οτι σοι ημάρτησεν.

Τι ἔστι σοι· τῷ μη παροξυνομένῳ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους. Σοὶ τῷ Δεσπότῃ, τῷ δυναμένῳ φείσασθαι, τῷ ὑπερορῶντι τὰ ἀμαρτήματα.

Υπομονή.

Τοῦτο ἔστι· Σὺ ποιεῖς ἡμᾶς ὑπομεῖναι ὁ μόνος Θεός, οἱ δὲ ἀνθρώποι τιμωροῦνται καὶ τὴν δύναμιν [Ισ. κατὰ τὴν δύναμιν] αὐτοῦ, καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Ἐνταῦθα δὲ λέγει· Τὰς πληγὰς ταύτας υἱὸις δύναται λῦσαι. Ἐπεὶ οὖν καὶ δύνασαι σὺ μόνος, ἄνες. Νόμος οὗτος σοι τούτῳ καὶ ἀνθρώποις πολλάκις λεγομέν, Σαντὸν μίμησαι διὰ σαυτόν.

Μὴ έσῃ ωσπερ ἀνθρωπος ύπερων;

Οὐτως, φησιν, ἡμᾶς εἰλασεν, ωσπερ ὁ καταλύων οὐδὲνδ; φροντίζει. Οὐκά δρα ὑπνοὶ δ Θεός. Ὁρδ; πῶς λανθανόντως σοι ἐκφαίνει τὸ ἀπαθές; Πάρεστι σοι τὸ δύνασθαι· ἀλλὰ δύνασαι μὲν, αἱ δὲ ἀμαρτίαι ημῶν ἀνθίστανται· ἀλλὰ καὶ διὰ σέ.

Καὶ σὺ ἐγένεσαι, Κύριε. Καὶ τὸ δρομά σου ἐπικέδηληται ἐγένεσαι.

Οὐκέτι ἐπὶ τοὺς Πατέρας καταφεύγει, ἀλλ' ἐπὶ τὸ δνομα τοῦ Θεοῦ· τούτῳ καὶ οἱ περὶ Μωυσῆν ποιοῦσιν οἶνα μη ὑβρισθῆ.

Οὐτως λέγει Κύριος· **Ηγάπησαν κιρεῖται πόδας αὐτῶν.**

Τουτέστιν, οὐδὲν βίδαιον παρ' αὐτοῖς, δει μεταπηδῶσι. Τοῦτο καὶ Ἡλίας φησιν· *"Εως κάτες χωλαρεῖται ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἱγρύαις ημῶν;*

Οὐτως ἡγάπησαν κιρεῖται πόδας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγείσαστο.

Τουτέστιν, ἐστεργαν τρέχειν ἐπὶ τὰ εἰδωλα, καὶ οὐ μετέγνωσαν.

Kai oñk ðøseisarto.

Τουτέστιν ἀπλήστως τῷ πράγματι κέχρηνται, τουτέστιν ἀφειδῶς. Ὁρα πῶς δεῖ αὐτοῖς τὴν ἐπίτασιν, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας ἔγκαλεῖ.

"Oti ðàr r̄ηστεύσωσιν ούk είσακούσομαι.

Καὶ μήν οὐ μικρὰ πολιτεία τὸ νηστεῦσαι. Ἀλλ' αἱ τούτων νηστεῖαι, ἀκουσον, οἵτινες ἡσαν. Τί φησιν Ἡσαΐας; *Ἐλξ ρ̄ησεις καὶ μάχαις νηστεύστε· Ἰτα τι μοι νηστεύετε;* Νηστεῖα γάρ οὐκ ἀποχὴ βραμάτων μόνον ἀπλῶς, ἀλλὰ φιλοσοφία ψυχῆς. Ὅπερ γάρ παρθενία οὐχ ἀπλῶς ἀποχὴ γάμου, ἀλλὰ τὸ μάλιστα αὐτῆς χαρακτηρίζον τὴν ἀρετὴν, τὸ εὐσχημόν, καὶ εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπειριστάτως, οὗτον καὶ νηστεῖα. Ἐνηστευσαν καὶ Νινευῖται, ἀλλ' οὐ τούτο μᾶλλον τὸν Θεὸν ἐπέκαμψαν. Ἀλλὰ τίνες; τῇ μεταδολῇ τῆς κακίας. Τί γάρ διφελος, εἰπὲ μοι, χρεῶν μὲν ἀπέχεσθαι τῶν ἀλόγων, ταρκῶν δὲ ἀνθρωπίνων ἀπογεύεσθαι; Οἶνον δὲ μὴ ἀπογεύεσθαι, μεθύειν δὲ πλεονεξίᾳ χρημάτων; Λῦτη χαλεπωτέρα ἔκενης ἡ μέθη οὐκ εἰδεν εἰξαί πνιψ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἡμέρας φανείσης πάλιν αἰδεῖται.

Ούk είσακούσομαι τῆς δεήσεως αὐτῶν.

Ἴσχυρότερον γάρ τῆς εὐχῆς αἱ αὐτῶν ἀμφορτίαι.

"Oti ἐν μαχαιρᾳ, καὶ ἐν λυφῃ, καὶ ἐν θαράτῳ δὴ συντελέσω αὐτούς.

"Ἄλλο λιμὸς, ἀλλο μάχαιρα, ἀλλο θάνατος· ἐν γάρ [ἴσ. ἐνὸν γάρ] μήτε λιμψ, μήτε σφαγῇ, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναιρεθῆναι θανάτῳ θετλάτῳ τινὶ.

Kai είλτα· Ο ὁν, Κύριε, ίδον οι προφῆται αὐτῶν προφητεύουσιν, καὶ λέτουσιν· Ούk δύεσθε.

Τί οὖν, φησιν, οἱ προφῆται ταῦτα προλέγουσιν Ούκ ἔσται λιμὸς, οὐδὲ μάχαιρα; Μεγάλην βίαν ὑπέμεινεν δὲ προφήτης, οὐχὶ τῷ σκυθρωπά λέγειν ἀναγκάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ τοὺς ἐναντιουμένους ἔχειν, καὶ τοὺς ἀπατῶντας, καὶ τάνατία προλέγοντας. Διὰ τούτο ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ· Ὁ ὁν, Δέσποτα Κύρε, πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν οὐκ δηνῶν.

Kai είπε Κύριος πρὸς με· Ψευδῆ οι προφῆται προφητεύουσιν ἐπὶ τῷ διρήματι μου.

Διατί τοὺς φευδοπροφήτας οὐκ ἔξειλεν ὁ Θεός; Ινα μὴ ἀπιστῆτε αὐτοῦ τοῖς φήμαισιν. Ὁμοιον δὲ τούτῳ τῷλέγειν, Διατί τοὺς ἀπατῶντας καθόλου μὴ ἔξειλεν διαστρέφοντας; μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς δαμνονας τοὺς εἰς πᾶσαν κακίαν ἐνάγοντας; Ἀλλ' ὑποφαλεῖ τούτων τὴν λύσιν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος, λέγων· Δεῖ γάρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἰλται, Ιτα οἱ δόξιμοι φαρεροὶ τέρωται. Αὗται γάρ δεῖ τὰς ἀρετὰς τὰ γυμνάσια, καὶ οὐδεὶς στεφανοῦται ἐὰν μὴ τομίμως ἀθλήσῃ. Ὁ δὲ ἀθλῶν δεῖ πρὸς ἀντιπάλους ἀγωνίζεται, καὶ δεῖ τούτους εἶναι νόμῳ πάλης πνευματικῆς. Καὶ μείζων οὗτως ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη, τῶν πολλῶν αὐτὴν μὴ νικώντων ἀγάνων· καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τοῦ σώματος τῆς εἰς αὐτὸν δυνάμεως [ἴσ. τῆς δωμάτου καὶ θελας δυνάμεως] δείκνυται. Καθάπερ ἐν Αιγύπτῳ μέγας ὁ Θεὸς ἐδειχθῇ, τοὺς ἀνεικασταστάτας τῷ θεράποντι καταργή-

A *Et non pepercérunt.*

Hoc est insaturabiliter hoc egerunt, id est, profuse. Vide ut semper eos accuset ipsis quod pervernerint ad cumulum iniquitatis.

Vers. 12. Quoniam si jejunaverint, non exaudiam.

Et tamen jejunare non parva virtutis pars est. Sed horum jejunia audi, qualia erant. Quid ait Isaías? *In iudicia, et conflictus jejunatus: ut quid mihi jejunatus?* Jejunium enim non tantum ab escis abstinentia est, sed studiorum animi exercitium. Sicut et virginitas non nuda est a nupillis abstinentia, sed quod præcipue virtutem constituit illam et honestum, et quod facultatem præbet sine impedimento Dominum obsecrandi, ita et jejunium. Jejunarunt et Ninivitæ, sed non per hoc Deum flexerunt. Sed quo? mutatione pravitatis. Quid enim prodest, quæso, a carnis animalium abstinere, humanas vero degustare? Vino abstinere? pecunias vero cupiditate ebrium esse? Hæc illa deterior est ebrietas, nescit somno cedere sed, et illucescente die, majora suscipit incrementa.

Non exaudiam orationem eorum.

Præalent enim fusis precibus peccata eorum.

Quoniam in gladio, et in fame, et in morte consumabo eos.

Aliud fames, aliud gladius, aliud mors. Contingit enim nec fame, nec cæde, sed morte quadam a Deo illata confici.

Vers. 13. Et dixi: O on, (seu, Qui es) Domine: Ecce prophetæ eorum prophetant, et dicunt: Non videt debitis.

Quare igitur ait: Hæc prophetæ vaticinantur: Non erit fames, neque gladius? Nimis urgebatur propheta, non quod mala nuntiare cogeretur, sed quod adversarios habereret, et decipientes, et opposita prædicantes. Idecirco Deum alloquitur. Qui es, Dominator Domine, ad differentiam eorum qui non existunt.

Vers. 14. Et dixit Dominus ad me: mendacia prophetant prophetæ in nomine meo.

Quare Deus pseudoprophetas non sustulit? ut verbis illius fidem adhibeat. Perinde hoc est ac si quæras, quare in universum fallaces, et perversores non sustulit, quinimo et dæmonas ad omnem nequitiam inducentes? Sed horum solutionem divinus indicat Apostolus, dicens: *Oportet enim et hereses inter vos esse, ut probati clari fiant. Exercitatio enim virtutes auget, et nemo coronatur, nisi qui legitime certaverit.* Qui vero certat, semper illi cum hostibus pugnandum est, et oportet hos esse juxta spiritualis luctæ leges. Atque ita major sit in Deum charitas, multis eam certaminibus non superantibus: et summa vis incorporeæ divinæque virtutis ostenditur. Quemadmodum in Ægypto divina magnitudo patuit magis, qui suo servo se posuerant, agendi virtute privatis. Nihil enim per se tantum, quantum opposito aliorum ostenditur.

¹⁰ Isa. LVIII, 4. ¹¹ I Cor. II, 89. ¹² Exod. viii, 12.

Res porro ipsæ pseudoprophetas arguebant, cum A σας φαρμακούς. Οὐδὲν γάρ καθ' αὐτὰ τοσοῦτον, οὐν
αλιτειαὶ σεισεις δείχνυται· τὰ πράγματα δὲ τοὺς ψευ-
δοπροφήτας διηλεγχεῖν ἐναντία τῇ προαιρέσει τυγ-
χάνοντα [Διλ. συμβαίνοντα]· καὶ ἐκ τῶν καρπῶν δὲ
αὐτῶν ἔγινόσκοτο, εἶγε μὴ θάλαιν ἐποίει [Ισ. εἶγε τὸ
ἔκαστος θάλειν καὶ πειθεῖται].

Visiones enim mendaces... Prophetant vobis.

Nam et illi visiones prænuntiabant. Sicut et Se-
decias in tertio Regum ait ²¹.

VERS. 15, 16. *In morte morbosa morientur. Et
non erit qui sepeliat.*

Vides ut a deceptis ad decipientes extendatur
pœna? ingruente morbo, et famè et ipsi, et qui
ipsis credunt sine sepultura jacebunt; nemine illos
sepulturæ tradente.

VERS. 18. *Si egressus fuero in campum, ecce occisi
gladio. Quia sacerdos.*

Nec tamen per hæc erudiebantur: idcirco enim
conclusos hos quidem foris interimebat, et illos
intus, neque tamen se dediderunt. Quid his ita
affectis nequius fuerit? Quod propheta et sacerdos
præcipui malorum auctores captivi abducuntur,
discentes, et docentes Dei potentiam.

VERS. 19. *Nunquid reprobans reprobasti Judam, et
a Sion recessit anima mea?*

Considera iterum prophetam pro illis verba fa-
cientem. Plaga enim pœnarum magnitudini re-
spondebat. Cur, inquit, projecisti penitus populum,
et Judæ meminist, et loci, nec tantum homines quod
pereussi fuerint deplorat.

Nunquid reprobans.

Hæc de ultima ob Christum derelictione videntur
proferri; malorum enim magnitudo, temporisque
diurnitas videntur esse quodammodo reprobatio
et rejectio: Sed Paulus: *Non ejecit, ait, populum
eum, quem præscivit. Nam post consummationem
gentium omnis Israel salvis erit* ²². Propositiona
igitur Dei futuram indicat spem.

Sustinuimus pacem, et non erunt bona.

Alia exspectavimus; quia pœnas sufficietes
dedimus.

VERS. 20. *Cognovimus, Domine, peccata nostra.*

Confugit ad illud remedium, quod residuum erat,
cognitionem neimpe peccatorum.

*Iniquitates patrum nostrorum quia peccavimus
tibi.*

Quare patrum memoriam repetit? Tam socordes
sumus in propriis, ut paterna quoque in nos reci-
dant. Hoc est, nec inde nobis spes illa est salu-
tis, non possumus ad patres confugere, omni ex
parte prodiit sumus.

VERS. 21. *Cessa propter nomen tuum, ne perdas.*

²¹ Ill. Reg. xxii, 11. ²² Rom. xi, 2, 26.

ἐξ ἀντιθέσεως δείχνυται· τὰ πράγματα δὲ τοὺς ψευ-
δοπροφήτας διηλεγχεῖν ἐναντία τῇ προαιρέσει τυγ-
χάνοντα [Διλ. συμβαίνοντα]· καὶ ἐκ τῶν καρπῶν δὲ
θάλαιν, καὶ μῆ, ἐποίει] τούτους πεισθῆναι. "Ο γάρ
ἔκαστος θάλειν καὶ πειθεῖται.

Oti δράσεις φευγεῖς... Προφητεύονται ύμιν.

Kai γάρ ἐκεῖνοι δράσεις ἀπῆγειλον. "Ωστερὸ
Σεδεκίας ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Βασιλειῶν φησιν.

*'Er θανάτῳ ροσερῷ ἀποθανεῖται... Καὶ οὐκ
θεται δ θάπτων αὐτούς.*

Οὐρᾶς, ὡς παρὰ τὸν ἡπατημένων εἰς μῆκος τῆς
τιμωρίας [Ισ. οὐρᾶς, ὡς παρὰ τὸν ἡπατημένων εἰς
τοὺς ἔξταπτασαντας μῆκος τῆς τιμωρίας] ἐκτεινο-
μένης τῆς νόσου, καὶ τοῦ λιμοῦ, καὶ οἱ πειθόμενοι
[Ισ. καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ πειθεῖ] αὐτοῖς ἐσονται
οὓς δινος οὐδενὸς τοῦ κηδεύοντος;

*'Εὰν ἀξέλθω εἰς τὸ πεδίον, καὶ ίδον τραυμα-
τεῖται δρομιζαῖς. "Οτι Ιερεύς.*

Kai οὐδὲ οὗτος ἐπαιδεύοντο· διὰ γάρ τοῦτο συγ-
κλείσας, τοὺς μὲν ἔξω ἀνήρει, τοὺς δὲ ἔνδον, καὶ
οὐδὲ οὗτοι παρέδωκαν [Ισ. ἐνέδωκαν]. Τί γένοιτο
δὲ πονηρότερον τῶν οὗτων διακειμένων, διε προφή-
της, καὶ ιερεὺς οἱ μάλιστα τῶν κακῶν αἰτοι εἰς
αἰχμαλωσίαν ἀπάγονται, διδασκόμενοι, καὶ διδά-
σκοντες τοῦ Θεοῦ Ισχύν.

Mη ἀποδοκιμάζω ἀπεδοκίμαστα τὸν Ιούδαρ,
καὶ διπλὸν Σιών ἀπέστη η ψυχή μου;

"Ορα πάλιν τὸν προφήτην ὑπὲρ αὐτὸν ποιούμενον
τὸν λόγον. Ἐγένετο γάρ ἡ πληγὴ πρὸς τὸ μέγεθος
τῶν τιμωριῶν. Τί, φησιν, ἀπέγνως εἰς τέλος τοῦ
λαοῦ; καὶ τὸν Ιούδαν λέγει, καὶ τὸ δυνομα τοῦ τό-
που. Οὐ τοὺς ἀνθρώπους μόνον, διε πλήγησαν,
ἀνίδται.

Mη ἀποδοκιμάζω.

Ταῦτα περὶ τῆς διὰ Χριστὸν ὑστάτης ἐγκαταλε-
ψεως ξοικεία λέγεσθαι· τῶν δὲ κακῶν τὸ μέγεθος, καὶ
τοῦ χρόνου τὸ μῆκος προσέοιχέν πως ἀποδοκίμασι
καὶ ἀπωσθῶ· ἀλλ' ὁ Παῦλος· Οὐκ ἀπώσατο, φησι,
τὸν λαὸν αὐτοῦ, δι προέτρω. Μετὰ τὸ πλήρωμα
γάρ τῶν ἔθνων πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. "Η
πρόθεσις ἡρα τοῦ Θεοῦ τὴν μετὰ ταῦτα παρίστησιν
ἐπίπεδα.

D. *'Υπεμειλαμερ εἰς εἰρήνην, καὶ οὐκ ἥρ αγαθό.*

"Επερα προσεδοκήσαμεν, διε δεδώκαμεν δίκην
ικανήν.

"Ἐγρωμεν, Κύριε, δμαρτήματα ήμῶν.

"Ἐπὶ τὸ λειπόμενον φάρμακον καταφεύγει, τῶν
δμαρτημάτων τὴν γνῶσιν.

*"Ἄδικας πατέρων ήμῶν, διε ήμάρτομεν ἀτα-
τορ σου.*

Τίνος ἔνεκεν τῶν πατέρων ἐμνημόνευσεν; Τοσαύτη
παρ' ήμῖν ἡ φρεθυμία τῶν οἰκείων, διε καὶ τὰ τῶν
πατέρων εἰς ήμᾶς ἀνατρέχει. Τουτέστιν, οὐδὲ ἐκεί-
θεν ήμῖν σωτηρίας ἀλπίς· οὐκ ἔχομεν καταφυγεῖν
ἐπὶ τοὺς προγόνους· πάντοθεν προδεδύμεθα.

Κόπασον διὰ τὸ δορυά σου, μη ἀπολέσῃς.

Νῦν οὖν, φησίν δὲ προφήτης, εἰ καὶ ἡμεῖς τοιάντες Ἀδνάξιοι δίκης, ἀλλ’ οὖν διὰ τὴν σὴν δόξαν ἐπίσχες σου τὴν δργήν, Μήποτε εἰπωσι τὰ ἔθνη, Ποῦ ἔστιν δὲ Θεὸς αὐτῶν;

Μή ἀπολέσῃς θρόνον δόξης σου. Μή διασκεδάσης τὴν διαθήκην σου.

Τὰ βασιλεία λέγει, τὰ προστάγματα εἰράγεις.

Μή διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου.

Καὶ μή τοῦτο εἶχεν ἡ διαθήκη. Ἐὰν μὴ διασκεδάσωσι τὴν διαθήκην μου, τὸν ἔλεον μου οὐ μὴ διασκεδάσω ἀπ’ αὐτῶν. Οὐ τὸ μὴ λαβεῖν πείραν τῶν θεινῶν ἀξιοῖ, ἀλλὰ τὸ μὴ εἰς τέλος ἀπορθῆναι.

Μή ἔστιν ἐν εἰδώλοις τῷν ἔθνῶν ὑστείζω;

Κἀν γὰρ ἀπορθῆψης, μὴ ἔστι πρὸς ἔτερον καταφυγεῖν; φησί. Καὶ τοῦτο παρακαλεῖται σε. "Οὐτὶ σὺ τούτου μόνος Κύριος εἶ."

Καὶ ὑπομενοῦμέν σε, Κύριε, διτὶ σὺν ἀποίησας πάντα ταῦτα.

Μάλιστα γὰρ δύμιν ἐν ταῖς θύλιψεσ δεῖ, ὥστε μὴ ἀκαρτερήσους εἶναι.

Καὶ εἰ δὲ οὐρανὸς δώσει πλησμονὴν αὐτοῦ, οὐχὶ σὺν εἰ σὺν αὐτός;

Οἴδαμεν δὲ οὔτε στοιχείον αὐτὸν παρ’ ἕαυτὸν δύναται τι. Μή γὰρ ἔστιν ἐτέρωθι βλέψαι; Οὐχὶ σὺν εἰ αὐτὸς Κύριος; Μή γὰρ δὴ μεταβάλῃ συγχωρῶν τὰ ἀμαρτήματα;

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ.

Καὶ εἰπε Κύριος πρός με· Ἐάν στῇ Μωϋσῆς, ^Γ καὶ Σαμουὴλ.

Ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν αὐτὸν λογίζεσθαι, διτὶ ἔκεινος μὲν εἰδωλολατρῆσαντας, ἵσχυσεν ἐξελέσθαι δὲ Μωϋσῆς, καὶ δὲ Σαμουὴλ· κακεῖνοι μὲν ἐκ μιᾶς ἐντυχίας τὸ πᾶν, ἐγὼ δὲ τοσαυτάκις προσελθών, οὐδὲν ἐργάζομαι, ἀλλ’ ἐξαποροῦμαι πολλάκις, ἵνα μὴ ταῦτα λέγῃ, ἄκουσον πῶς αὐτὸν παραμυθεῖται. Ἐάν στῇ, φησί, Μωϋσῆς, καὶ Σαμουὴλ, τούτους οὐδὲ ἔκεινος δυνήσονται ἐξελέσθαι.

Ἐξαπόστειλον τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ δέξεσθαι τωσαν.

Οὐδὲν τούτων αὐτοὺς ἔκαμψεν, οὐδὲν τούτων αὐτοὺς ἐπεσπάσατο, οὐδὲν βελτίους ἐποίησεν· ἀλλ’ ἔμειναν ἀδιόρθωτοι.

Καὶ καραδόσω αὐτοὺς εἰς ἀνάγκας πάσως ταῖς βασιλείαις τῆς τῆς.

"Ωστε μηδένα τόπον ἀγνοεῖν τὰ κατ’ αὐτοὺς.

Διὸ Μανασσῆς.

Ορφὲς τῆς μετανοίας τὴν ισχύν; οὗτος δὲ Μανασσῆς δι’ ὃν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διασπειρούνται Ἰουδαῖοι· καὶ οὗτος Μωϋσῆς, οὗτε Σαμουὴλ ἵκανοι αὐτοὺς ἐξελέσθαι· οὗτος διὰ μετανοίας ἔαυτὸν ἐξελέστο, καὶ κατήλλαξε τῷ Θεῷ.

* Οὐ διὰ τὰς ἔκεινου ἀμαρτίας λέγει ἐπαγαγεῖν αὐτοὺς τὰ κακά, ἀλλ’ διτὶ ταῖς ἔκεινοι εἰδωλολατρίαις ἔνεμειναν.

¹⁸ Psal. cxiii, 3.

Nupc ergo, ait propheta, et si nos indigni quibuscum ita agatur, proprie tamen tuam gloriam suorem cohihe, Nequando gentes dicant: Ubi est Deus eorum?¹⁸

Ne perdas thronum gloriae tuæ: Ne dissipes testamentum tuum.

Regiam intelligit, præcepta commemorat.

Ne dissipes testamentum tuum.

Et certe hoc erat in testamento: Ni disperdat testamentum meum, misericordiam meam non disperdam ab ipsis. Non rogat, ne ærumnarum experimentum capiant, sed ne omnino projiciatur.

VERS. 22. Nunquid est in idolis gentium qui pluat?

B Quod si projecteris, nunquid est aliis, inquit, ad quem possimus confugere? Hoc eliam te exoret. Quod solus es tu huic rei Dominus.

Et sustinebimus te, Domine, quia fecisti omni hæc.

Hoc enim nobis maxime in tribulationibus opus est, ne sine expectatione simus.

Quod si cœlum dabit salietatem, nonne tu ipse es?

Elemento ipsi per se scimus nullam inesse vim. Num aliunde petere licet auxilium? Nonne tu es ipse Dominus? An mutaris dum crimina condonas?

CAP. XV.

VERS. 1. Et dixit Dominus ad me: Si steterit Moyses, et Samuel.

Quoniam propheta secum cogitare videbat, eos quidem in idolorum cultum prolapsos potuisse a Moyse, et Samuele pœnis liberare, et præterea illos quondam unica congreßione totam rem perfecisse, se vero toties adeuntem nihil profecisse, sed inopitem consilii sæpe hæsisse; hæc ne diceret: Audi quo illum modo soletur. Si steterit, ait, Moyses, et Samuel, hos nec illi valebunt eruere.

Emitte populum istum et egrediantur.

D Nihil horum eos flexit, nihil horum attraxit; nihil meliores reddidit; sed inemendabiles permanerunt.

VERS. 4. Et tradam eos in angustias omnibus regnis terræ.

Ut nullo in loco res eorum ignotæ sint, Propter Manassem.

Vides pœnitentias vim? Manasses hic, propter quem in omnes terræ partes disseminantur: quos nec Moses nec Samuel pœnis liberare possunt, hie per pœnitentiam seipsum liberavit, Deumque sibi propitiū redditit.

* Non propter illius peccata ait illis intulisse mala, sed quia in ejus idolatriis persistierunt.

VERS. 5. *Qnis parcel super te, Jerusalem? aut quis A contristabitur super te?*

Multa pravitas, dum quis ne suppliciis quidem addictus commiserationem mouet inspectantibus, cum et ipsi qui injuriam passi sunt, remittere solement animi rigorem, cum viderint auctores injuriarum luere poenam; sed conditio tua nec venia nec commiseratione digna est.

VERS. 6. *Tu aversata es me, retrorsum ibis.*

Vides, quod ego non sim causa?

VERS. 8. *Multiplicata sunt vidua eorum super arenam maris.*

Viduas fecerunt super arenam maris, sterilitatem induxerunt, et ne calamitatem hanc naturae ascriberent, aut corporis mutilationi, multorum filiorum matrem sterilem fecerunt.

Miseriam in meridie.

Vide quomodo poenas inflixerit; ut ne consuetas eas esse quis putaret, sed vere a Deo illatas.

* *Injeci super eam repente tremorem, et festinationem.*

Serino est de muliere, multos habente liberos. Tremorem, id est timorem; festinationem, quasi dicaret, perturbationem.

* VERS. 9. *Vacua facta est quae parit septem.*

Hoc est, quae multos habebat liberos, sine liberis facta est.

Afficta est anima ejus, id est ejulans.

Occidit ei sol cum adhuc esset meridies.

Calamitates enim, nec permiltebant ut clare humanum conspiceretur.

VERS. 10. *Heu me! mater mea, quare genuisti me virum, qui judicer et discernar omni terra?*

Donec propheta spem habebat persuadendi Deo, nullum ejusmodi edidit ploratum. Sed postquam res desperata vidit, redactus in angustias haec dicit. Qund vero dicit tale est: Homo tenuis, humiliis, et abjectus et omnino invalidus: ut quem ergo me peperisti, qui cum toto terrarum orbe contendere? Pseudoprophetis enim contraria dicentibus, cum juberetur iste contraria dicere, controversiae et pugnae oriebantur quotidianae.

* *Non profui, nec profuit mihi quisquam.*

Pertinax propheta, atrocissima a Judæis tolerans mala: Quid, ait, natus sum, qui quotidie contra iniquos decreto, et judicior apud ipsos, eorum iniuriantes coarguens, cum vir sim qui vitam in pace traducere velim, quique nunquam ulli debui, nec debuit mihi quisquam?

Fortitudo mea defecit in iis, qui maledicunt mihi.

Hoc est, defatigatus sum, et opprobriis affectus ab ipsis, et sexcentis petitus injuriis.

Et tamen quod omnes excitat pugnas, longe absit a me: liber sum ære alieno,

Tiç φεισται ἐπὶ σοι, Ἱερουσαλήμ; ή τις δειλίδος επὶ σοι;

Πολλὴ τῇ κακίᾳ, δταν μηδὲ κολαζόμενός τις εἰς Ελεον ἀγάγῃ τοὺς θεωροῦντας· κατοιγε πάντας, καὶ αὐτὸς οἱ ἡδικημένοις σπένδεσθαι πρὸς τοὺς ἡδικημένας εἰώθασιν, δταν ἔνωσι τιμωρουμένους. Ἀλλὰ τὰ σὰ μείζονα συγγνώμης ἔστι, καὶ ἐλέους.

Σὺ ἀπεστράψης με, δπίσω πορεύσῃ.

Ὄρξ, πῶς οὐκ ἐγὼ αἴτιος;

Ἐκληθύνθησαν αἱ χῆραι αὐτῷ, καὶ ὑπέρ τὴν δμυοτ τῆς θαλάσσης.

Xήρας ἐποίησαν ὑπέρ τὴν δμυοτ τῆς θαλάσσης, ἀτεκνίαν εἰσήγαγον, καὶ ἵνα μὴ νομίσωσι φύσεως είναι τὸ ταλαιπώρημα, πήρωσις σώματος [Ισ. ή πήρωσιν σώματος], τὴν πολύτεκνον δπαιδα ἐποίησαν.

Ταλαιπωρίας ἐν μεσημβρίᾳ.

Ορα πῶς τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν, ὅστε μὴ νομισθῆναι ταύτας είναι τὰς συνήθεις, ἀλλ' ὅντες θεηλάτους τινάς.

* *Ἐπέφριγμα ἐπ' αὐτὴν δξαιρητικής τρόμον καὶ σπουδὴν.*

Περὶ τῆς πολύπαιδος λέγει γυναικός. *Τρόμος*, τευτέστι φόδον· σπουδὴν, ἵνα εἰπῇ, ταραχήν.

* *Ἐκερώθη ἡ τίκτουσα ἐπτά.*

Τουτέστιν, ἀπαίσιή πολύπαις ἐγένετο.

C *Ἀπεκάκησεν τὴν γυνήν αὐτῆς τουτέστι, πενθοῦσα,*

Ἐπέδυν σὸν λιοντανόν αὐτῇ εἴτι μεσούσης ἡμέρας.

Ἡ γὰρ συμφορὰ, οὐδὲ καθαρῶς δράν τὸ φῶς συνεχώρει.

Ολμοὶ ἐγὼ, ὡς τίτα, μῆτερ, μὴ ἐτεκεῖς ἀνδρα δικαζόμενον, καὶ διακριόμενον κάση τῇ τῇ;

"Εως εἶχεν ἐλπίδας ὁ προφήτης, τοῦ τὸν Θεὸν πείσατο, οὐδὲν ἐπωδύρετο τοιούτον· ἐπεὶ δὲ εἰδεν ἀπεγνωσμένα τὰ πράγματα στενοχωρηθεῖς ταῦτα φησιν. "Ο δὲ λέγει τοιούτον ἐστιν· "Ανθρωπος εὔτελής, καὶ ταπεινός, καὶ ἀπερθιμένος, μηδεμίαν ἔχων Ισχύν· ὡς τίνα οὖν μὲν ἐτεκεῖς, μέλλοντα πρὸς πᾶσαν ἰσταθεῖς τὴν οἰκουμένην; Τῶν γὰρ φευδοπροφητῶν τάνατοια λεγόντων, τούτου κελευομένου τάνατοις λέγειν, ἀμφισθήτησις, καὶ μάχαι καθημεριναί.

* *Οὐκ ὠφέλησα, οὐδὲ ὠφέλησέ με οὐδεὶς.*

Ἀποδυσπετεῖ ὁ προφήτης τὰ πάνδεινα πάσχων παρὰ Ιουδαίων. Τί, φησιν, ἐπικτόμην ἐκάστοτε πρὸς τοὺς παρανόμους μαχόμενος, καὶ δικαζόμενος πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐλέγχων αὐτῶν τὰ κακά, ἀνήρ ἐν εἰρήνῃ διάγειν βούλόμενος, καὶ οὗτε δφῆσας πώποτε τινί, οὗτε χρεώστην ἐσχηκώς;

Ἡ Ισχύς μου ἐξέλιπεν ἐν τοῖς καταφωμένοις με.

Τουτέστιν, ἔκαμον ὑπ' αὐτῶν ὀνειδιζόμενος, καὶ μυρίας λοιδορίαις βαλόμενος.

Καὶ μήν, δ πάσας συνίστησι τὰς μάχας, τοῦτο πάρ' ἐμοὶ οὐκ ἔστιν· καθαρός είμι δανεισμάτων.

Τοῖς αἰτιωμένοις, φησί, τοῖς ὑδρίζουσι, τοῖς σκώ- Α πτουσι, τοῖς ἐπαρωμένοις. Οὐ γάρ ἔστι τῆς τυχόντος φυχῆς ταῦτα φέρειν, ὥσπερ οὐδὲ δὲ λύν, οὐ πρότερον ἐκινήθη, πρὶν δὲ ταῦτα γενέσθαι.

Γέροιοτο, Δέσποτα, κατευθυνόντες αὐτῶν.

Τί ἔστι; φησί. Τὸ γὰρ μᾶλιστα αὐτὸν ἐκλυποῦν [διλλ. δόμων], τοῦτο δὲ, διτοι οὐδὲν συγῆδε τῶν γιγαντῶν ἔσται.

Τουτέστιν, εἰ δικαίως ἐπερῶνται, κύρωσον αὐτῶν τὰ ρήματα.

Εἰ μὴ παρέστην σοι ἐν καιρῷ τῷ κακῷ αὐτῶν.

Οὐ λέγω, Εἰ κατείπον, φησίν, ἀλλ' εἰ μὴ ὑπὲρ αὐτῶν μελλόντων κολάζεσθαι παρέστην. Καὶ μὴ μόνον εἰς τούτο ἀκουσθείεν, εἰς τὸ ἐμὲ τιμωρθῆναι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ αὐτοὺς τυχεῖν τῶν ἀγαθῶν. Β Γένοιτο ἀληθῆ τὰ τῆς ἀρᾶς αὐτῶν, γένοιτο αὐτοῖς ἀληθῆ τὰ ἀγαθά.

* Τουτέστιν, εἰ μὴ συμμαρτυρεῖς, διτοι ήνίκα ἀναγγέλλειν αὐτοῖς τῶν πολεμίων τὴν ἔφοδον Ἐλεγεῖς, εἰστήκειν προσευχόμενος ὑπὲρ αὐτῶν, ἀγαθὰ ὑπὲρ αὐτῶν αἰτῶν.

Εἰ γνωσθήσεται σιδηρος, καὶ χειρόβλαιον χαλκοῦ δὲ ισχύς σου;

Τουτέστιν, δινευ σιδήρου τὰ τείχη ἔχει, καὶ εἰ Ιμάτιον χαλκοῦν, οὐδὲ ἐπιγνώσεται [Ισ. καὶ εἰ σιδήρου τὰ τ. ἔχ. καὶ εἰ ίμ. χαλκοῦν οὐδὲ ἐπιγνωσθήσεται], διτοι αὐτὸν τοῦτο ἔστι σιδηροῦν. Τοιαῦτα ὑποστήσονται.

* Τουτέστι, περιφράξω σε τῇ ἐμαυτοῦ βοηθείᾳ, Κ καθάπερ σιδηρέψῃς τὸ χαλκέψῃς ἐνδύματι. Σιδήρον μὲν ἔνδυμα λέγει, τὸν διλυσιδωτὸν χιτῶνα· χάλκεον δὲ, τὸ καταφρακτόν. *Ωσπερ οὖν οἱ ταῦτα ἐνδεδυμένοι πάσης εἰσὶν ἐκτὸς βλάβης τοῦ βέλους, οὐ καθικουμένου· οὗτως οὐδὲ οὐ τὸ πείση παρ' αὐτῶν. Τινὲς δὲ περὶ τοῦ λαοῦ, διτοι οὐδὲ οὗτα φραξάμενοι σώζονται.

* Ισχύν σου καὶ θησαυρούς σου εἰς προομήν δώσω.

Ὦς πρὸς τὸν λαὸν, ἀντὶ τοῦ, διὰ τὰ κακὰ αὐτῶν αἰχμαλώτους ἐργάσομαι. Εἰρηται δὲ ὡς παρὰ τοῦ προφήτου ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν λαόν.

Κύριε, μητήσθητι μου, καὶ ἐπισκέψῃ με, καὶ θθώσσο με ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με, μὴ εἰς Δ μακροθυμίαν.

Ἄρκει γὰρ τὰ παρελθόντα. *Αν δὲ καὶ ταῦτα προσθῆσαι, τίς προσέξει; Λοιπὸν ἐπάγαγε τὸ τέλος. Οὐ γάρ ἔστι διόρθωσις.

*Αθώμωσό με ἀπὸ τῶν καταδιωκόντων με. Γνῶθι δέ.

*Ετι τῆς αὐτῆς ἔχεται εὐχῆς καὶ προφητείας δὲ προφήτης. Δοκεῖ δὲ πάλιν ἀφιλόσοφος οὗτος, δὲ λόγος εἶναι· ἀλλ' ἴδωμεν εἰ τῆς ἀσθενείας τῆς προφητείας, δὲ ἐτέρου τινός. Πρῶτον μὲν οὐκ ἀξιοί αὐτούς ἀναιρεθῆναι τέως, ἀλλ' αὐτὸν τι μηδὲν παθεῖν δεινόν. *Ιδωμεν πότερον δὲ ἔσται, δὲ διὰ τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον. Τέως φησίν, *Ρῦσαι με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με.

Accusantibus, ait, insultantibus, irridentibus, diras imprecantibus. Non enim est cujuscunque animi hæc tolerare, sicut et Job, non ante commotus est, quam hæc fierent.

VERS. 11. Fiat, Domine, dirigentibus illis.

Quid hoc est? ait; Nam quod maxime eum contristabat, hoc erat: Nihil enim sibi conscient erat.

* Hoc est, si justa mala mihi imprecantur, confirmata eorum verba.

Sic non astili tibi in tempore malorum eorum.

Non dico, inquit, si male de eis locutus; sed, si non astili pro illis, cum poena appropinquaret. Nec tantum ad hoc audiantur, ut ego puniar, sed ut ipsi quoque bona contingant. Utinam quæ ipsi devovent eveniant! succedant utinam ipsis bona!

* Hoc est, si non testimonium profers, tunc cum impellebas, ut hostium impetum ipsis denuntiarem, perseverasse me in precibus pro eis, bonaque illis postulasse.

VERS. 12. Si cognoscetur ferrum, et vestimentum æneum fortitudo tua?

Hoc est, eti ferreos myros habet, eti vestimentum æneum, nec hoc ipsum ferreum esse cognoscetur: talia subibunt.

* Hoc est, sepiam te meo auxilio, veluti ferreo aut æneo vestimento. Ferreum quidem vestimentum concatenatam loricam; æneum, constratam vocal. Sic ut itaque qui his operiuntur, noxam non timent jaculi, penetrare non valentis: sic neque tu aliiquid ab illis patieris. Quidam hoc accipiunt de populo, quod nec ita armatis salvari fas erat.

* VERS. 13. Fortitudinem tuam et thesauros tuos in direptionem dabo.

Ad populum hæc habet, ac si diceret: Propter eorum iniquitates in captivitatem eos dabo. Dictum autem est a propheta ex persona Dei.

VERS. 15. Domine, recordare mei, et visita me, et tuere me ab his qui persequuntur me, non in longanimitate.

Satis sunt quæ præterierunt; Si vero et hæc addideris, quis audiet? impone itaque finem. Etenim nulla est emendatio.

Tuere me ab his qui persequuntur me. Scito quoniam.

In eadem persistit oratione, et vaticinio propheta. Videtur autem iterum a philosophiæ studio alienus esse hic sermo, sed videamus an hoc imbecillitas prophetica sit, an cujuspam alterius. Primun quidem eos necari interim nou optat, sed mali nihil se pati. Videamus an propter seipsum, an vero propter verbum Dei. Interim ait: Libera me a persequentiibus me.

VERS. 16. *Qui reprobant sermones tuos, consumma A eos.*

Vides, non dixit: Ego ero. Sed de sermone timet; pro vaticinio tremit. Ne illis habeatur pro fabula, fideque careat. Verbum mihi semper erit in gaudium. Nemo debinet me impostorem, nemo simulatorem habebit. Quod autem de rebus suis non est sollicitus, liquet ex prioribus precibus, consolationeque a Deo, quam non impetrasset ab eo, nisi vehementer illum sciret addictum. Si vero pro se utitur precibus, neque hoc mirum; tunc recedit et ipse, quando et Deus.

* *Consumma eos, et erit verbum tuum mihi in laetitiam, et gaudium cordis mei, quoniam invocatum est nomen tuum super me.*

Hoc est, me mentiri de punitione; ut apparent esse me veracem, et justum prophetam. Quandoquidem invocans nomen tuum, fieri minime potest ut mentiar.

Vides denuo pro nomine paventem? Propheta vocor. Ne gloriae tuae aliquid detrimenti flat; innumeris ego afflictus sum modis: nihil profeci, immo oppositum, aliter illos tracta.

VERS. 17. *Non sedi in consensu ipsorum iudicantium, sed.*

Vides quod etiam hoc dicat, quod omnia quae agenda mibi erant egi. Dum injuriis oppriter, nullam cum ipsis consuetudinem habui, non accessi ad illos; quid igitur facto opus? propter timorem tuum omnia sustinui, et nihil peregi.

Solus sedebam.

Nullus, cum loquerer, mihi socius fuit. Credebat nemo; nihil tamen horum me a proposito deterruit; nihil relictum, quod ad me spectaret.

VERS. 18. *Et quid contristant me prævalentes adversum me?*

Cur, inquit, illis permittis? quid inde lucri est? num quæ illis ex hoc utilitas? quid superest?

Plaga mea.

Animæ videlicet.

Plaga mea solida est, unde sanabor?

Id est, hi inimico sunt animo, et veluti hostes omnia peragunt. Exitum verborum meorum nondum video: nusquam mihi solarium adest.

* *Dum sit, facta est mihi, quasi aqua mendax, non habens fidem.*

Hoc est, prophetia. Quasi dicat: Mentiri visa est, et veluti aqua stabilitatem non habet, sic et verbis meis veritatem inesse haud existimant.

Ut aqua defluit, nec stat, aut manet, sic et sermones mei modo hic, modo illuc apparent. Et transiliunt, nec sicutem habent. Vel si non placet hoc. Mala, inquit, tam crebra fuerunt, sicut aqua efferrunt, et non deficiunt.

* VERS. 19. *Ideo hæc dicit Dominus, si reverteris, et resistam te, et ante faciem meam stabis.*

Τπέρ των ἀθετούντων τοὺς λόγους σου, συνέλεσον αὐτούς.

* Όρας πῶς οὐκ εἶπεν· "Εσομαι ἐγώ. 'Αλλ' ὑπέρ τοῦ λόγου δεδοικεν, ὑπέρ τῆς προφητείας τρέμει, μή μῦθος αὐτοῖς εἶναι νομίζηται, καὶ διαπιστήται. 'Ο λόγος ἀεὶ εἰς εὑφροσύνην ἔσται μοι. Οὐδεὶς, με ἀπατεῶν, οὐδὲ εἰρωνα νομίσει λοιπόν. "Οτις γάρ αὐτὸν [ἄλλ. αὐτὸν] ἔστου σχοπεῖ, δῆλον ἐκ τῶν προτέρων ἰκεσιῶν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ παραμυθίας, ἣν οὐκ ἀντικαθίστατο πρὸς αὐτὸν, εἰ μὴ σφροδρῶς αὐτὸν ἔδει ἀντεχθείνειν. Εἰ δὲ καὶ κατ' αὐτὸν ποιεῖται τὴν δέσιν, καὶ τοῦτο θαυμαστόν [Ισ. οὐ θαυμ.]. τότε μεθιστάμενος, ὅτε καὶ ὁ Θεός.

* *Τέλεσον αὐτούς, καὶ έσται ὁ λόγος σου ἐμόι εἰς εὑφροσύνην καὶ χαρὰν καρδίας μου, ὅτε B ἀπικέκληται τὸ δρεμά σου ἐπ' ἐμοὶ.*

Τούτουτο, φεύδεσθαι με τὴν τιμωρίαν. "Ωστε φανῆναι με ἀλληθεύοντα, καὶ δίκαιον προφήτην δυτα, ἀπειδῆ τὸ σὸν δόνομα ἐπικαλούμενόν με, οὐδὲ δυνατὸν διαψεύσασθαι.

* Όρας πάλιν ὑπέρ τοῦ δύνατος δεδοικτά; Προφήτης καλοῦμαι. "Ινα μὴ ἡ δόξα σου τι πάθῃ, ἐπαθον ἐγὼ μυρία. Οὐδὲν δύνησα, ἀλλὰ τούναντίον· ἐπέρως μεταχειρίσαται.

* *Οὐκ ἀκάθιστα ἐν συνεδρίῳ αὐτῷ παῖσιντων, ἄλλ.*

* Όρας δὲ καὶ τοῦτο ἱέγει, δὲ· "Οσα ἔδει γενέσθαι παρ' ἐμοῦ, γέγονεν. Οὐκ ἔκοινώντας αὐτοῖς ὑδρίζειν, οὐκ ἀπέστην [Ισ. ἐπέστην]. Τι δεῖ γενέσθαι καὶ λοιπόν; διὰ τὸν φόνον τὸν σὸν πάντα ὑπέμεινα, καὶ γέγονεν οὐδέν.

Kataμόρας ἀκαθήμην.

Οὐδένα κοινωνὴν εἶχον τῶν λεγομένων. Πάντες ἡπίστουν· ἄλλ' ὅμως οὐδέν με τούτων παρέτρεψεν· οὐδὲν ἐγελειφθεὶς τῶν παρ' ἐμοῦ.

* *Ira τι οἱ λυκούντες κατισχύσουσι μου;*

Τίνος ἔνεκεν, φησὶ, συγγωρεῖ; αὐτοῖς; τι τὸ πλέον; μή γάρ ἡ ὥφελεια γίνεται αὐτῶν; τι τὸ λοιπόν;

* *Η πληγὴ μου.*

Τῆς φηγῆς δηλονθέ.

* *Η πληγὴ μου στερεά, πλθερ λαθήσομαι;*

Τούτουτον, οὗτοι ἔχθραινουσι, καὶ τὰ τῶν πολεμίων διαπράτονται. Τὴν ἔκβασιν τῶν ἐμῶν λόγων D οὐχ ὅρω. Οὐδαμόθεν ἔχω παραμυθίαν.

* *Γιγομένη ἐγερήθη μοι, ὡς ὅδωρ γευθδεῖ, οὐκ ἔχορ πλοτεῖ.*

Τούτουτον, ἡ προφητεία. Ινα εἶπη, ἐνομίσθη φεύδεσθαι. Καὶ καθάπερ τὸ ὅδωρ στάσιν οὐχ ἔχει, οὗτως οὐδὲ τοῖς ἐμοῖς λόγοις ἀλήθειαν προσείναις νομίζουσι.

Καθάπερ ὅδωρ παραβρέτι, καὶ οὐχ ἔστηκεν, οὐδὲ μένει, οὕτω καὶ τὰ ἐμὰ βήματα νῦν ἐνταῦθα φαίνεται, νῦν ἔχει. Καὶ μεταπέδη, καὶ οὐχ ἔχει πίστιν. Η εἰ μὴ τοῦτο, Τὰ δεινὰ οὗτως ἐπάλληλα, φησὶν, ἦν, διπερ τὸν ὅδωρ ἐπαλρεῖ, καὶ οὐ διδίπεν.

* Διὰ τοῦτο τὰδε λέγει Κύριος· Ἐάντι ἀπιστρέψῃς, καὶ ἀποκαταστήσω σε· πρὸ προσώπου μου στήσῃς.

Τουτέστι, Προσῆκόν σε πρὸς ἐμὲ ἀφορᾶν, μὴ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπόδηψιν.

*Ἐὰν ἐπιστρέψῃς, καὶ ἀποκαταστήσω σε· καὶ πρὸς προσώπου μου στήσῃ.

*Ἐπειδὴ ἀπέστραπτο λοιπὸν τὴν προφητείαν· ἐπειδὴ πέρας λοιπὸν ἔχειν ἐνδυμῖζε τὸ πρᾶγμα· Μεταβαλοῦ, φησὶ, τῆς προαιρέσεως ταύτης, καὶ δρα ἐκν σὺ ἐπιστρέψῃς, πρότερον τὰ παρὰ τοῦ προφήτου ζητεῖν. *Ἐτι ἀπλῆς ἔστι κερδοθῆναι τινας. Μή πρόσεχε μου τοῖς φῆμαις τοῖς ἀπόγνωσιν ἔχουσιν. *Ἀπειλῆς ἔνεκεν ταῦτα λέγω καὶ φόβου· εἰσὶ τίμιοι τινες. *Ἐὰν ἐπιστρέψῃς, καὶ ἀποκαταστήσω σε, τούτοις, φησὶ, πρὸς προσώπου μου στήσῃ. Οὐ μικρὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ ἀγγειοκόν τι μήν· ἡ ἀσφάλειαν ἐπαγγέλλεται τὸ πρόσωπόν μου.

B Καὶ ἐὰν ἔξαγάγῃς τίμιον ἀπὸ ἀραξίου, ως τὸ στόμα μου δοῃ.

Ποιαὶ λοιπὸν ταύτης ἵσαι ἀρεταῖ; παράδαλε ταύτη δσα βούλει· μή γάρ δὴ τὸν ἔξαγοντα ἰδῃς, δλλὰ καν μή ἔξαγάγῃ, τὸ αὐτοῦ ἐποίησεν.

*Τουτέστιν, Εἰ δὲ ἀναμένων τοῖς συνεχέσι λόγοις μεταβάλλης τινὰ, ἐσῃ μιμούμενος ἐμὲ, δι μακροθυμίᾳ τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ἄγειν ἐπὶ τὸ κρείτον τὸ σπουδάζω.

Καὶ ἀραστρέψουσιν αὐτοὺς πρὸς σὲ, καὶ σὺ οὐκ ἀκοστρέψεις πρὸς αὐτούς.

Περιττὰ γάρ ἦν τὰ τῆς τιμῆς ἐπαγγελόμενα, εἰ μὴ καὶ τὴν ἐνταῦθα ἀσφάλειαν ὑπέσχετο· τουτέστιν Αὐτοὶ ἤσουσιν πρὸς σὲ, σὺ δὲ οὐκ εἶξεις αὐτοῖς· σὺ δεηθῆσογεται, καὶ παρακαλέσουσι σε.

*Τουτέστι, Στερεδὲ ἐπὶ τῆς εὐσεβείας μείνον, ὥστε ἔκεινους ἐπὶ τὸ κρείτον μεταβαλεῖν, ἀλλὰ μή αὐτὸν σε ὑπὸ δλιγωρίας μεταβληθῆναι πρὸς τὴν ἔκεινων γνώμην.

*Καὶ δώσω σε τῷ λαῷ τούτῳ τεῖχος χαλκοῦν δχυρόν, καὶ τὰ ἔξης.

Τουτέστιν, Εἰ δὲ κακὰ διατίθεσιν, αὐτοὺς ἐπαμύνω, κρείτονά σε τῶν συμφορῶν ποιῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Καὶ σὺ μὴ λάθῃς.

*Ἄξιον δντως θαυμάσαι, τίνος ἔνεκεν μὴ λαβεῖν κελεύει; *Ωστε μὴ ἐπὶ συμφορᾶ τεκεῖν. *Ορα πῶς ἔτι νέος ἦν ὁ προφήτης, καὶ τοῦτο δὲ ὥστε πιστώσαθαι ἔκεινους περὶ τῶν μελλόντων δεινῶν. Οὐδεὶς γάρ ἦν, δεὶς δρῶν τὸν προφήτην μὴ γαμοῦντα, καὶ τὴν αἰτίαν μανθάνων, οὐκ ἀνέπιστευσεν.

*Ἐν γάρ ταῖς ἐπιούσαις θλίψει, φησὶ, τοῦ λαοῦ εնζων δεῖ εἶναι, καὶ μὴ κατατρύχεσθαι εἰς γυναῖκα, καὶ τέκνα.

*Οτι τάδε λέγει Κύριος.

Οὐ γάρ δὴ περὶ οὐλῶν καὶ θυγατέρων, ἀλλὰ περὶ πατέρων καὶ μητέρων, καὶ τῶν γεννησαμένων εἰρηται. Διὸ καὶ μὴ γαμῆσαι παραχνεῖ.

A Hoc est, conveniens est, te ad me respicere, et non ad hominum existimationem.

Si reverteris, et restituam te: et ante faciem meam stabis.

Postquam aversatus jam erat prophetiam, quando rem putabat ad finem perductam: Muta, inquit, voluntatem hanc, et cave ne si converteris, prius ea quæras quæ propheta dixit: Adhuc spes est, aliquos lucro fore. Ne verba attendas desperationem habentia. Minorum ergo timorisque hæc dico: Sunt quidam pretiosi. Si converteris, ait, et convertam te, ad hos, inquit, ante faciem meam stabis. Non exigua est dignitas, sed angelica. Vel honorem, vel securitatem facies mea promittit.

B

Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris.

Quæ igitur virtutes cum hac possunt exæquari? confer hac, quæcumque libuerit; ne specta separantem; sed si etiam non separaverit, fecit quod in se fuit.

*Hoc est, si patientia usus sermonibus frequenteribus id efficias, ut aliquis seipsum mutet, mei simulacrum eris, qui longanimitate humanaum genus in melius traducere studio.

Et convertentur ipsi ad te, et tu non converteris ad eos.

C Superflua enim erant honoris promissa nisi et præsentem securitatem spopondisset, hoc est, ipsi venient ad te, tu autem non cedes illis, te rogabunt, et obsecrabunt.

*Hoc est, firmus sis in pietate, ut eos in saniori mente possis deducere, neque tu ex negligentia in eorum sententiam eas.

*VERS. 20. Et dabo te populo huic in murum aeneum tuncitum, et reliqua.

Hoc est, etsi male te tractarint, ipse tibi adero ope, calamitatibus præstantiorem reddens.

CAP. XVI.

D VERS. 2. Et tu ne accipias.

Sane admiratione dignum, quare jubet ne ducat? Ne in calamitatibus filios gignat. Vide juvenilē adhuc prophetæ statem, et hoc, ut de futuris malis eos certos redderet. Nullus enim esset qui, dum videret prophetam uxorem nonducere, causam perdiscens non crederet.

In futuris enim ait populi miseriis bene paratum esse decet, nec uxore liberisque divixerit.

VERS. 3. Quia hæc dicit Dominus.

Neque enim de filiis et filiabus, sed de patribus, et matribus, et genitoribus dictum est. Quapropter et a nuptiis debortatur.

VERS. 4. *In morte, etc.*

Sæpius eadem inculcans, nec semel auditur; nec vero tangit eos dolor, si sepultura carerent, quod maxime illis dolebat, non movet fames, mors ægrotationis, cædes: insepolto jacere res magni dedecoris, ut nec misericordia illis impendatur, et ad hæc, feris escam fieri: quem hæc non flexissent?

VERS. 5. *Hæc dicit Dominus. Ne ingrediari in Thiasum eorum, et non vadas ad plangendum, neque lugeas eos, quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, et reliqua.*

Corpora antiquitus lacerabant. Nam a principio diabolus studuit opus Dei ad extremam redigere deformitatem. Ubi enim mentem in tumorem extulit, ipsius quoque corporis pulchritudinem maculat. Vides quot artes excogitet. Primo luxuriæ pigmenta et fucationes quæque his similia sunt. Deinde luctus, ita ut semetipsos concidant: utrumque autem ex affectu oritur compatiens, illud quidem forniciario, hoc vero doloriflico. Tertio cultu Cybeles, in quo et molles et spadones efficit. Non jam informe corpus efficere volens, sed et propagationis fundamentum convellere; nihil enim illi unquam fuit antiquius, quam genus humanum funditus tollere, et insimulare Deum, quasi quædam superflua fecerit: postremo excogitavit adulteria, ut felis præfocarentur.

* Hoc est, ne in sodalitium eorum ingrediari. Thiasum enim vocat cœtum amicabilem, quem tenent et in conviviis, et in luctu, ad moerentis solatum.

VERS. 12. *Et vos pejus operati estis quam patres vestri.*

Cum vos oportaret timore perterritos in eadem non delabi, vos oppositum fecistis: vicistis enim patrum nequitiam et quanam ratione non erit a ratione alienum, illos quidem peccantes nihil pati, nos vero puniri? Nequaquam: dabunt quippe et illi pœnas, at non in præsenti: vos vero et hoc tempore: vos quippe et illis pejores Dei longanimitate abusi. Sicut enim in uno homine, cum quis peccaverit, nec a Deo punitus fuerit: non propterea eum segniorem esse oportet, sic et in aliis delictis. Deliquit ille, pœna scelus non est secura, ne tu te desiderias dedas, quasi supplicium evasurus: nam si Deus se tales non præstaret in omnes, cum cito omnes periremus, sustinuit illum, et ad pœnitentiam ipsum dicens, teque invitans ut melior fias.

VERS. 13. *Et abjiciam vos.*

Que crudelitate peregrinorum loquitur deorum, illis famulantium non miserebuntur: me contumelia afficiebatis, et commiserebar; ut conferendo discatis quis ego, quinam illi. Etenim si quis multas perpendat, longanimitas prudentibus non minoris est emolumenti.

VERS. 14. *Vixit Dominus.*

A Έγρ θαράτω.

Πολλάκις τὰ αὐτὰ λέγει· καὶ οὐδὲ ἀπαξ ἀκούεται, οὐδὲ καθικνεῖται αὐτῶν καὶ τὸ δταφον, δ μάλιστα αὐτοὺς ἐλύπει, λιμδς, θάνατος νοσερὸς, σφαγῆ, τὸ μὴ ταφῆναι, τὸ μετὰ αἰσχύνης ἀφειδοῦς, μηδὲ ἐλεουμένους· καὶ πρὸς τούτοις θηρίων γενέσθαι πορά· τίνα ταῦτα οὐχ ἀν ἐκαμψαν;

Tάδε λέγει Κύριος· Μὴ εἰσέλθῃς εἰς θίασον αὐτῶν, καὶ μὴ πορευθῇς τοῦ κόψασθαι, καὶ μὴ περιθῆσῃς αὐτοὺς, δτι δέρστακα τὴν εἰρήνην μου ἀπὸ τοῦ λαοῦ τούτου, φησὶ Κύριος, καὶ τὰ ἔτης.

Ἐντομείδας ἐποιουν τὸ παλαιόν· ἐξ ἀρχῆς γάρ ὁ διάβολος ἐσπούδασεν εἰς ἐσχάτην ἀμορφίαν καταστῆσαι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ γάρ τὴν διάνοιαν ἐπῆρε, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος τὸ κάλλος [νιδειτοις aliquid deesse: καταρρύπανει seu μολύνει, aut simile], ὅρδες πόσας ἐπινοεῖ μεθοδείας. Πρῶτον τῆς ἀστεγείας, φυκώματα καὶ ἐπιτρίμματα, καὶ δσα τοιαῦτά ἔστιν. Ἐπειτα τοῦ πένθους, ὥστε κατατέμυειν ἑαυτούς· ἐκάτερον δὲ πάθος ἔχει συμπαθητικὸν, ἐκεὶ μὲν οὖν πορνείαν, ἐνταῦθα δὲ ἀθυμίαν, τρίτον τῆς ἀστράτης Ρέας, ἐνθα καὶ μαλακούς, καὶ ἀποτόμους ἐργάζεται· οὐκέτι λοιπὸν εἰς ἀμορφίαν αὐτὸν καταστῆσαι σπεύδων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς διαδοχῆς τὴν ὑπόθεσιν ἀνελεῖν. Οὐδὲν γάρ οὖτας ἐσπούδασεν, ὡς τὸ γένος ἀφανίσαι τὸ ἡμέτερον, καὶ τοῦ Θεοῦ κατηγορεῖν ὡς περιττά τινα πεποιηκότος· είτα μοιχείας, ἵνα ἀποπνίγωνται τὰ παιδία.

* Τουτέστι, Μή εἰς συνέδριον αὐτῶν Ελθης. Θίασον γάρ καλεῖ τὴν καταφιλικὴν ενοδον, ἢν ποιοῦνται, καὶ ἐν συμποσίοις, καὶ ἐπὶ πένθει, πρὸς παράκλησιν τοῦ πενθοῦντος.

Καὶ ύμεις ἐπονηρεύσασθε ὑπὲρ τοὺς κατέρας ὑμῶν.

Δέον ύμᾶς φοβηθέντας μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπετεῖν, ύμεις τούναντον ἀποιήσατε· ἐπονηρεύσασθε γάρ ὑπὲρ τοὺς πατέρας ὅμῶν· καὶ πῶς οὐκ ἀλογον, ἐκείνους μὲν ἀμαρτάνοντας μηδὲν παθεῖν, ἡμᾶς δὲ τιμωρηθῆναι; Οὐδαμῶς. Δώσουσι μὲν γάρ κάκεινοι δίκην, ἀλλ' οὐ νῦν, ύμεις δὲ καὶ νῦν· ύμεις γάρ κάκεινων χείρους, τὴν μακροθυμίαν εἰς οὐδὲν χρησάμενοι δέον. Ωσπερ γάρ ἐπὶ ἐνδὸς ἀνθρώπου, δταν τις ἀμάρτη, είτα μὴ τιμωρηθῆται δ Θεὸς, οὐ διὰ τοῦτο δρᾶσμάτερον αὐτὸν είναι χρή, οὖτω καὶ ἐπὶ τῶν διλλῶν ἀμαρτημάτων. "Ημαρτεν ἐκείνος, οὐκ ἐκολίσθη· μὴ ρρθυμήσῃς σὺ ὡς οὐ δώσων δίκην· εἰ γάρ μη ἡμελλεν ἐπὶ πάντων τὸ αὐτὸν ποιεῖν δ Θεός, θάττον δὲν διπάντες ἀπολώλασμεν· ἐμακροθύμησεν ἐπ' ἐκείνῳ, αὐτὸν τε εἰς μετάνοιαν ἄγων, καὶ σὲ βελτίω ποιῶν.

Καὶ ἀποφρίψω ύμᾶς.

Περὶ τῆς ἀπήνης [furie ἀπηνείας] λέγει τῶν ἀλλοτρίων θεών. Ἐκείνοις καὶ δουλεύοντας οὐ μὴ εἰσήσωσιν· ἐμὲ ὑδρίζετε, καὶ ἡλέουν, ἵνα μάθητε ἀπὸ τῆς συγχρίσεως, τις ἐγώ, τίνες ἐκείνοι. Εἰ γάρ τις διετάξει τὰς τιμωρίας, οὐχ ἥττον ἡ μακροθυμία ὑφελεῖ τοὺς φρονίμους.

Ζῆ Κύριος.

Τίνος ἔνεκεν τα χρηστὰ προτίθησι; οὐχ ἵνα αὐ-
τοὺς ἀκλύσῃ, ἀλλ' ἵνα καὶ περὶ τῶν σκυθρωπότερων
πιστεύσωσι. Μᾶλλον δὲ μετὰ τὸ κατελθεῖν, ἵνα σχῶσι
τίνα καὶ τοῦ ἀνελθεῖν πίστιν.

'Ἄλλα ζῆ Κύριος, δεῖ ἀνήγαγε.

Τίνος ἔνεκεν τοῦτο πρόσκειται; ἀξιοπιστίας ἔνε-
κεν. Εἰ γάρ ἐκείνων τετραχόσια ἦτη πεποιηκότων
ἡδυνήθη δύναται, πολλῷ μᾶλλον ὑμῖν· ἵκανόν γάρ
αὐτοὺς εἰς ἀπόγνωσιν ἐμβαλεῖν.

** Ίδον ἡγώ ἀποστέλλω ἀλισῖς πολλοὺς, λέγει
Κύριος, καὶ ἀλιεύσουσιν αὐτούς, καὶ μετὰ ταῦτα
ἀποστελῶ θηρευτὰς πολλούς, καὶ θηρεύσουσιν
αὐτούς.*

Λέγει μὲν περὶ Βαβυλωνίων, τούτοσι, Ναδουχο-
δονόσορ, καὶ τῶν αὐτοῦ στρατηγῶν. Ἀλιεύσι δὲ καὶ
θηρευταῖς παρέβαλεν, ἵνα εἰπῇ, Καὶ τοὺς χρυπτομέ-
νους ἀνιχνεύσας εἰς τιμωρίαν ἀξεῖ. Λέγει γοῦν· Καὶ
θηρεύσω αὐτούς ἐπάρω πατός δρους, καὶ ἐπάρω
πατός βουνοῦ, καὶ ἐκ τῶν τρυμαλιῶν τῶν πε-
τρῶν.

Οὐ γάρ τὰ κρυφῆ γινομένα εἰδῶς, καὶ τοὺς λαν-
θάνοντας παραδοῦναι δυνάμενος· καὶ μάλιστα ὅταν
πολλοὶ ὄσιν οἱ θηρεύοντες. Τινὲς; καὶ εἰς τοὺς
ἀποστόλους τοῦτο φασιν, καὶ οὐ καλύώ· τέως δὲ
Ιστορίας ἀχώμεθα· ὅταν γάρ δὲ θεὸς παράδη, οὐδεὶς
οὐκέτι προστήσεται.

Καὶ ἀπταποδώσω.

Τάχα πολλοὺς θορυβεῖ τὸ λεχθέν· εἶγε ἡμεῖς μὲν
οὐ προσδοκῶμεν, οὐδὲ ἀπλῶς ἀπολήψεσθαι, τῇ φι-
λανθρωπίᾳ τοῦ Θεοῦ θαρροῦντες. Οὗτος δὲ φησι· *C*
διπλᾶς. Καὶ δὲ Ἡσαΐς δὲ, διτὸς Ἐδέξατο ἐκ χειρὸς
Κυρίου διπλᾶ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῆς. Ἰνα γάρ
νομίσης διτὸς ἀπειλῆς τὸ λεχθέν, ἐκείνος μαρτυρεῖ,
διτὸς ἐγένετο. Τί οὖν; Ἀνθρώποι μὲν πρὸς τὴν ἀξίαν
κολάζουσι τῶν ἀμαρτημάτων, δὲ δὲ Θεὸς καὶ ὑπὲρ
τὴν ἀξίαν; Οὐκ ἔστιν· ἀλλὰ τὸ ἔστι; Διπλὰ ἡμαρτον,
διπλὰ καὶ ἀπολήψονται. *"Η διπλὰ λέγει, τῷ μή τῶν
ἀγαθῶν ὑστερεῖσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ μυρία ὑποστῆ-
ναι δεινά. Ἐπει ταὶ ή κόλασις γίνεται διπλῆ,
τῆς βασιλείας ἡ ἔκπτωσις, καὶ τῆς γεένης ἡ πείρα.
τούτων γάρ ἔκαστον αὐτὸν καθ' ἐαυτὸν μέγα καὶ ἀφ-
ρητον δεινόν.*

Πρὸς σὲ ἔθη.

Οὐ μὲν Ἰουδαῖοι, εὔσεβεις πατέρας ἔχοντες, εἰς
ἀσέβειαν ἔκλιναν, οὐτοὶ δὲ τούναντίον. Τοῦτό φησιν *D*
δὲ προφήτης, κατηγορῶν τούτων, καὶ δεικνύντος δύσον
ἔσται κέρδος ἐκ τῆς τιμωρίας αὐτῶν ἐτέροις, ἀμα
καὶ κυνίζων τοὺς Ἰουδαίους· Οὐ πλησίον ἀτιμάζουσι
σε, οἱ δὲ μακρὰν ἥξουσι πρὸς σέ.

Ἐτ ποιήσει.

Πῶς γάρ τὸ ποιηθὲν Θεός;

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'

Ἐκκινατάρατος.

*'Αμαρτία Ἰούδα ἐγγέργαπται ἐν Γραφῇ, ἐν
σιδήρῳ, ἐν δρυκῇ ἀδαμαρτίνῳ. Ἐγκεκολαμμένη
ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς καρδίας αὐτῶν.*

'Ινα εἰπῇ, Ἄνεκάλειπτον ἔχουσι τὴν ἀσέβειαν,

^α Isa. XI, 2.

*A Cur prospera præponitur? non ut eos molliores
redderet; sed ut tristibus quoque fidem haberent.
Potius vero meminit reditus ut et discessum futu-
rum crederent.*

Vers. 15. Sed vivit Dominus, qui eduxit.

*Quorū hoc appositum est? ut fidem dictis ad-
jungeret. Nam si illis post quadringentos annos
dare potuit, multo magis vobis: poterat quippe illis
desperationem injicere.*

** Vers. 16. Ecce ego multo piscatores multos, dicit
Dominus, et piscabuntur eos, et post hæc multos ve-
natores, et venabuntur eos.*

*B Sermo est de Babyloniis, Nabuchodonosor nempe,
et ejus ducibus. Piscatoribus autem et venatoribus
assimilavit, ut designet, quod eos qui in latebris la-
tent perscrutatos ducet ad poenam; ait igitur: Et
venabor eos desuper omni monte, et desuper omni
colle, et de cavernis petrarum.*

*Nam qui scit quæ clam flunt et alitantes pro-
dere valet; maxime cum venatorum adest copia.
Quidam hoc ad apostolos referunt, nec dispiciet,
sed ipsi inhabereamus historiæ; cum enim Deus
tradiderit, nullus defendet.*

Vers. 18. Et reddam.

*Forte multorum animos turbat hoc dictum; nul-
lam si nos quidem poenam exspectamus Dei beni-
gnitati confidentes; Hic autem ait duplam, et Isaías,
quod Accepit e manu Domini duplices iniquitates
ejus^α. Ne enim existimares verba minarum hæc
esse, ille factum ita testatur. Quid igitur? Homines
quidem condignas delictorum poenas sumunt, Deus
vero plusquam condignas? Nequaquam; quid ergo?
duplices iniquitates duplex consequetur poena. Vel
duplicia dicit, quod non tantum bonis fuerint pri-
vati, sed et plurima sustinuerit mala. Nam et nobis
punitio duplex est: excludi a regno, et gehennam
experiiri, horum quippe utrumlibet ingens est et in-
tolerabile malum.*

Vers. 19. Ad te gentes.

*Judæi quidem, cum patres pios haberent, in im-
pietatem lapsi sunt: bæ vero contra. Hoc ait pro-
pheta istos accusans, et ostendens commodum ex
eorum punitione aliis apportandum, simul etiam
pungens Judeos: Qui prope sunt inhonorant te,
longe vero positi veniunt ad te.*

Vers. 20. Si faciet.

Qua enim ratione Deus fuerit id quod factum est.

CAP. XVII.

Vers. 5. Maledictus,

*Peccatum Juda scriptum est in Scriptura, in ferro,
in ungue adamantino sculptum in pectore cordis eo-
rum.*

Quasi diceret: Ita vræ se ferunt impietatem, ut

eram non possit, ac si esset in adamante, et ferro scripta in pectore eorum. Illud porro, et in cornibus ararum eorum, circa idola studium ostendit.

Hoc efficit spes quae habetur in homine, separata a Deo. Vel non hoc dicit: sed sperans in hominem, ita ut discedat a Deo. Nihil enim vult aequus Deus, quam ut nos semper ab ipso pendeamus. Idcirco tentat omnia, non ut aliquod a nobis consequatur, sed ut in nos beneficia conferat, ideoque nos omnium indigos fecit. Cedo, quem ad finem?

VERS. 6. Et erit sicut myrica silvestris.

Hic Sedeciam innuit, qui contra Babylonum ad Pharaonem confugerat. Infructuosa est arbor haec, et locis desertis incoluisse gaudens, ad nullum opus utilis, nec fructibus intumescens. — * Fragile lignum hoc.

Et habitabit in salcis, et in deserto, in terra salsa, quae non habitatatur.

Hoc est, nullius particeps erit boni, sed sterilis erit et terra salsa, quae non habitatatur, ad fructificationem.

VERS. 7. Et benedictus homo.

Ita ait et David. *Et erit sicut lignum quod plantatum est secus decursus aquarum* ^{**}. Non timebit, ab omni liber temporum varietate, hoc Christus per prophetiam dilucidum fecit. *Quis in Deo speravit, ei confusus est* ^{**}? Quod si tanta est spei via, idque absque ullo labore, quare non semper in eo salutem reponimus, cuius spe salvi facti sumus?

* **Vers. 9. Profundum est cor super omnia, et homo, et quis cognoscet eum? Ego Dominus Deus.**

Sermo est ad eos qui clam impie agunt, et latere se presumunt.

De cogitationibus ipsis loquitur, quod et latentes Deo paleant. Nil tam absconditum, ut cor hominis. Idcirco alius legit: *Profundum cor et latens homo est, et quis cognoscet eum?* Fortasse latitare putatis, ait. Non ita est: *Omnia quae agitis novi.*

* **Vers. 11. Clamat perdit, congregavit quae non penerit, faciens divitias suas non cum iudicio.**

Sermo est ad eos qui plura habere prævalereque viribus volant. Quidam vero sic interpretari sunt. Perdicibus aiunt hoc esse in usu, post ovorum exclusionem pullos clamore advocate, iisque matrem privare. Sic, ait, et hi alienos labores colligunt pro quibus nullum suscepserunt laborem.

* *In dimidio dierum ejus relinquunt eum.*

Hoc est, rebus alienis non fruetur.

* *Et in novissimis suis erit insipiens.*

^{**} Psal. 1, 3. ^{**} Eccle. 11, 11.

Α ώστερ ἐν ἀδέμαντι καὶ ἐν σιδήρῳ ἡγεκολαιμένην ἐπὶ τῆς θαυτῶν καρδίας. Τὸ δὲ, καὶ ἐν τοῖς κέρασι τῷ θυσιαστηρίῳ αὐτῶν, τὴν περὶ τὰ εἰδωλα σπουδὴν ἵνα δεῖξῃ.

Τοῦτο ἡ εἰς ἀνθρώπους ἐλπὶς ποιεῖ· ἀπάγει τοῦ Θεοῦ. "Η οὐ τοῦτό φησιν, ἀλλ' οὐτως ἐλπίζων εἰς ἀνθρώπον, ὃς ἀποστῆναι τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲν γάρ οὐτως ὁ Θεὸς βούλεται, ὃς δεῖ τιμᾶς ἐκχρέμασθαι αὐτοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο πάντα ποιεῖ, οὐχ ἵνα τι καρπώσηται πάρ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα εὐεργετήσῃ τιμᾶς· διὰ τοῦτο καὶ οὐτως τιμᾶς ἴνδεες ἐν ἀπασιν ἐποίησεν. Εἰπε, τί τὸ τέλος;

Kai εσται ὡς η ἀρριομυρίκη ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Αινίζεται δὲ ἑταῖρος τὸν Σεδέκη, προσφυγόντα τῷ Φαραὼ κατὰ τοῦ Βαβυλωνίου. "Ακαρπὸν τοῦτο τὸ δένδρον, καὶ ἐν ἀρήμοις δεῖ διαιτώμενον, οὐκ ἀγέμενον εἰς ἔργασιν τινά, οὐδὲ κημῶν τοῖς καρποῖς. — * Ασθενὲς τὸ ξύλον τοῦτο.

* *Kai κατασκηρώσει ἐν ἀλίμοις, ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν τῇ ἀλμυρᾷ, ἥτις οὐ κατοικεῖται.*

Τοὐτέστιν, οὐδενὸς ἀπολαύσει ἀγαθοῦ· ἀλλ' ἄγονος ἔσται, καὶ η τῇ ἀλμυρᾷ, ἥτις οὐ κατοικεῖται πρὸς καρπογονίαν.

Kai εὐλογημένος.

Οὗτως καὶ ὁ Δαβὶδ φησιν. "Εσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐ φοβηθήσεται, πάσης ἀνωμαλίας ἐκτός ἔστι. Τοῦτο δὲ Χριστὸς διὰ τῆς προφητείας ἐμφανῶς [sorte] ἐμφανές] πεποίηκε. Τίς ήλπισεν ἐπὶ Κύριον, καὶ κατησχύνθη; Εἰ δὲ ἐλπὶς τοσοῦτον λισχύει, καὶ ταῦτα μη ἔχουσα κάματον, τίνος ἔνεκεν οὐκ δεῖ πρὸς αὐτὸν τὴν σωτηρίαν ἐπιβήπτομεν, οὐ τῇ ἐλπίδι ἐσώθημεν.

* *Bαθεῖας καρδίας παρὰ πάντων, καὶ ἀνθρώπος, καὶ τίς γνώσται αὐτόν; Εγὼ Κύριος δὲ Θεός.*

Πρὸς τοὺς λεληθέτως ἀσεβοῦντας, καὶ λανθάνειν οἰομένους δὲ λόγος.

Περὶ τῶν βουλευμάτων αὐτῶν λέγει, ὅτι καὶ λανθάνοντας οἶδεν δὲ Θεός. Οὐδὲν οὖτως δῦνηλον, ὃς ἀνθρώπους καρδία. Διὰ τοῦτο ἐτερός φησι· *Καρδία βαθεῖα κεκρυμμένη ἀνθρωπός ἔστι, καὶ τίς γνώσται αὐτόν;* Ισως νομίζετε λανθάνειν, φησίν. Οὐκ ἔστι δι τοῦτο· οἶδα τὰ καθ' ὑμᾶς ἀπαντά.

* *Ἐφώνησε πέρδικος, συντήταρετ δὲ οὐκ ἔτεκε, κοιων πλούτον αὐτοῦ οὐ μετὰ κρίσεως.*

Πρὸς τοὺς πλεονεκτοῦντας δὲ λόγος. Τινὲς δὲ οὖτως ἡρμηνεύσαν· "ΕΘΟΣ, φησι, τοὺς πέρδικας μετὰ τὸ ἀποτεχθῆναι τῶν ὀών, τοὺς νεοττοὺς τῇ φωνῇ προσκαλεῖσθαι, καὶ γυμνοῦν τὴν τεκοῦσαν. Οὗτως, φησι, καὶ οὗτοι τῶν ἀλλότριον πόνον συνάγουσι, περὶ οὐκ ἔπονησαν.

* *Ἐγὼ ημίσει ημερῶν αὐτοῦ καταλείψουσιν αὐτόν.*

Τοὐτέστιν, οὐκ ἀπολαύσει ἀλλοτρίων.

* *Kai ἐπὶ ἐσχάτων αὐτοῦ ἔσται δέρων.*

Τουτέστιν, είσεται τὸ μάταιον τῆς σπουδῆς τε· **A** καὶ ἀλλοτρίοις τὸν πλοῦτον καταλιμπάνων. Τινὲς δὲ αὐτὸς οὗτος ἡμμήνευσαν ἐκ τοῦ Ἐβραϊκοῦ· Πέρδιξ θάλπει, καὶ οὐ γερρᾶ· ως δὲ εἰωθότος ὑποκλέπτειν τῆς θηλείας τὰ ὥκα, εἴτα θερμάνας καὶ ἀποτεκνών, ἀγαγών ἐφ' ὕδωρ, καὶ ποτίσας ἀναρψεῖ. Ἱνα τοίνυν εἰπῇ, διτὶ οὗτως εἰς μάτην διπλεονέκτης τὸν πλοῦτον συνάγει. Ἐρ ημίσει ημερῶν αὐτοῦ καταλείψουσιν αὐτόν. Τὸ Ἐβραϊκὸν, φησίν, οὗτως ἔχει· Ἐρ ημίσει ημερῶν τούτων καταλείψει αὐτὸν, τούτεστι, τὸν πλοῦτον.

* Καὶ ἐτὸν ἐσχάτων αὐτοῦ ἔσται ἀρρώρ.

*Ο Ἐβραῖος φησί· Καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ ἔσται κέρθιμον. Ἀμείνονα δὲ νομίζω καὶ σαφιστέραν τὴν προτέραν ἔννοιαν.

Περὶ τοῦ Αἴγυπτου φησίν, ἀμα καὶ τὸ ἀσυνείδητον αὐτοῦ λέγων· καὶ τὸ, ἐγκαταλείψουσι, τοῦ· ἔστιν, Αἴγυπτοις ἀπαγχθήσονται. Οὐδινεν αὐτοὺς δι Θεός· ἐκείνος καλέσας ἡκούσθη μόνον· Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ημερῶν αὐτοῦ ἔσται ἀρρώρ. Τοῦ· ἔστιν ἐλεγχθήσεται οὐχὶ τὰ οἰκεῖα συλλέγων, ἀλλὰ τὰ ἀλλότρια. Τί γάρ ἀν γένοιτο ἀνοητός ερον τοῦ μέγα φρονοῦντος ἐπὶ τοῖς οὐχ ἔαυτοῦ;

Θρόνος δῆξη.

Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ λέγει βασιλείας, διτὶ ἀνάλωνς ἔστι καὶ ἀχείρωτος, καὶ μένει ἐφ' ἐστατήσ, καὶ μηδεὶς ἔτ.

Ἄγιασμα.

Οὐχὶ ναδεῖς, οὐδὲ διλότο τοιοῦτον οὐδὲν, ἀλλὰ Θεὸς μόνος.

Kataisxynrthētawstar.

Οὐ γάρ ἔχουσιν ἀσφάλειαν.

*Οτι ἐγκατέλικον πηγὴν ζωῆς.

Συνεχῶς τούτῳ αὐτῷ καλεῖ τὸν Θεὸν δι προφήτης οὖντος. Τίνος ἔνεκεν; *Οτι πάντα παρ' αὐτοῦ τὰ ζωῆς ποιοῦντα, ἣν καὶ οὐθὲν [fori. ψ καὶ οὐδὲν] ἔνελιπεν.

*Ιασαι με, Κύριε, καὶ ιαθήσομαι.

Τοῦτο ἐπ' ἀνθρώπου εἰπεῖν οὐκ ἔνι· πολλάκις θεραπεύεται, ἀλλ' οὐκ ἴσται δι κάμνων. Οὐκ ἔστι διαπεσεῖν τὴν ἐλπίδα τὴν εἰς σέ. Καὶ τι ἔκαμνες, φησίν, ω οὗτος; Ιασαι ψυχὴν ἀρρώστουσαν· εἰκὸς γάρ ἀπὸ τῶν ὄντεισμῶν θορυβεῖσθαι αὐτόν.

Sōsōr με καὶ σωθήσομαι.

Θεῷ μόνῳ τοῦτο ἔστιν εἰπεῖν.

*Ωριγένειος [in al. Τοῦ Χρυσοστόμου]. Τι δηποτε τοῦτον ἔστιν; *Ἐπειδὴ συνεχῶς ἀπειλεῖ τὰ δεινά, αὐτοὶ δὲ δηπίστουν τοῖς λεγομένοις σκώπτοντες εἰς αὐτὸν ἀεὶ ἐλεγον· *Ελθέτω. Ἀλλ' ἐγώ, φησίν, οὐκ ἀπέκαμος καὶ ὅτειδιζόμενος.

*Σὺ ἐπίστασαι τὰ ἐκπορευόμενα ἐκ τῶν χειλέων μου πρὸ προσώπου σου.

Τουτέστι, Σὺ οἶδας, διτὶ ἀληθεύω.

*Μή γέρη μοι εἰς ἀλλοτρίωσιν φειδόμενός μου σὺ ἐν ημέρᾳ πονηρᾶ.

Τουτέστι, Μή ὀφείλην ψευδόμενος, μή ποτε διαχειρίσωνται με.

A Hoc est, studii sui, curæque vanitatem percipet moriens, et divitias alienis relinquens. Quidam autem ex Hebraico sic interpretati sunt *Perdix foret et non parit*. Perdicam namque id est in more, ut femina ova subripiat, tum soveat et pullos post seum in aquam conductos potu exhibito interimat. Ac si dicat, frustra eum qui plura appetit divitias congregare. In dimidio dierum ejus relinquunt eum. Hebreus sic habet: *In dimidio dierum ejus derelinquet eas*. Id est divitias.

* Et in novissimis suis erit insipiens.

Hebreus legit et finis ejus erit lugubris. Verum primum sensum et potiorem, et manifestiorem existimo.

B De Ἀἴγυπτῳ loquitur, iniquam ejus simul conscientiam exponens: et illud derelinquent, hoc est captivi ducentur: parturiebat eos Deus, et ille voce sola auditus est. In novissimis diebus suis erit insipiens, id est, deprehendetur non propria colligens, sed aliena. Quid enim fuerit insulsius homine non de suis inflato?

VERS. 12. *Solum gloria.*

De regno Dei intelligit, quod destrui subjicte non potest, manetque per seipsum, licet nemo subsit.

Sanctificatio.

Non templum, vel aliud quid simile, sed Deus C solus.

VERS. 13. *Confundantur.*

Nullum enim habent sīrum præsidium.

Quoniam dereliquerunt fontem vitæ.

Sæpe hoc nomine Deum appellat hic propheta, quamobrem? Quod omnia ex ipso per quem vivitur, ei quia nihil ei deficit.

VERS. 14. *Sana me, Domine, et sanabor.*

Hoc de homine affirmare non possumus, sæpe medetur, non tamen infirmus sanitati restituitur. Spes in te quæ ponitur frustrari non potest. Sed, heus tu, quo, inquit, morbo laborabas? sana animam male se habentem; verisimile enim est contumelias illum turbasse.

Salva me et salvabor.

Hoc soli Deo dicere fas est.

Origenis al. Chrysostomi. Quid tandem hoc est? Quoniam sæpius mala minabatur, hi vero dictis non credentes per contumeliam illi dicebat, Veniat. Sed ego, ait, nee probris oneratus defici.

* VERS. 16. *Tu scis quæ egrediuntur per labia mea ante faciem tuam.*

Hoc est, tu nosti, me vera dicere.

* VERS. 17. *Non sis mihi in alienationem, parcens mihi tu in die malo.*

Hoc est, ne mendacii convincar, ne unquam in eorum veniam potestatem.

* VERS. 18. *Confundantur qui me persequuntur, et non confundar ego.*

Non sua quærens hic talia dicit; sed quia prophætia particeps siebat confusionis ejus, ideo sic loquitur; si enim perseverantes in malis peccatis non essent latiri, utique propheta confusus fuisse.

* Id est, peccatis luant hi neque mendacij convictiones redarguar.

Duplici contritione.

Quid hoc tandem est? Quia nusquam dixit; Duplicita retribuam peccata illius, sermo hic facit ad faciendum cautores.

* VERS. 21. *Hæc dicit Dominus, custodite animas vestras, et nolite portare pondera in die Sabbatorum, et reliqua.*

Præceptum illis erat, ut in die Sabbati quiescerent ab omni opere, quo Deum pro peccatis placarent: hi vero diem illam in mercatum impendebant, et conventiones stipulabantur. Igitur eos a similibus actionibus avocat.

CAP. XVIII.

Vers. 2. Surge.

Quorsum ipsum ad domum figuli descendere facit? Quia dicebant: *Ubinam verbum Dei est? Veniat;* et putabant eum non posse, deducit ipsum eo. Sed cur et aspectu ipso indiguit? An non dicere poterat, uti figulus, non potero? Sed aspectus sermonem reddebat credibiliorem et efficaciem.

Vers. 3. Et descendit.

Quid nobis hæc secunda formatio? Quia vos etiam lapsos in pristinam formam restituere potero. Adeo mihi facile est omnia facere.

Vers. 6. Ecce sicut lutum figuli.

Cecidistis et vos, in integrum restituere vos potero.

Vers. 7. Ad summam (seu finem) loquar.

Num quia semel locutus sum, id fieri oportet? vobis salutis spes, si vobis ipsis attendatis, et convertamini: neque igitur bonis patrum vestrorum confidite, neque ob 'mala' quæ de vobis dicuntur, animum despondete.

Cujus rei grâta adhuc flingo? adhuc cogito? vobis tempus penitentiae donans.

Vers. 12. Et dixerunt, etc.

Quid hoc fuerit deterius.

Vers. 13. Quæ fecit minis Virgo Israel.

Sicut illa necesse est esse, sic et vos; imo rebus naturalibus hoc magis necessarium erat, nec fieri potest ut aliter esset.

Vers. 14. Numquid deficent de petra ubera, aut nix de Libano? Nunquid declinabit aqua violenter vento sublata?

Petra erat quoddam montis cacumen, quod dicebatur ubera. Ait itaque, quemadmodum fieri non potest, ut inde deficiat aqua, aut nix de Libano, et aquam violenter currentem nunquam quis defle-

* Καταισχυρθήσωσαν οἱ διώκοντές με, καὶ μὴ καταισχυρθείην ἐγώ.

Οὐχὶ τὸ αὐτοῦ ζῆτῶν ἐνταῦθα ταῦτα φησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχοντες αὐτὸν τῇ αἰσχύνῃ ἡ προφῆτεια διὰ τοῦτο φησιν· εἰ γάρ ἐπιμένοντες τοῖς δεινοῖς ἔμελλον μὴ δῶσειν δίκην, κατηγόρηθη ἀν διπρᾶτης.

* Τουτέστι, Δίκην δέτωσαν οὗτοι, καὶ μὴ διφθείην ἐγώ φευδόμενος.

Δισσὸν σύντριμμα.

Τί ποτε τοῦτο ἔστιν; Ἐπειδὴ οὐδαμοῦ εἶπε· Διπλὰ δικαστοδόσω τὰ διμαρτήματα ταῦτης· οὗτος σωφρονιστικὺς δὲ λόγος ἔστιν.

* Τόδε λέγει Κύριος· Φυλάσσεσθε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, καὶ μὴ αἱρετε βαστάζματα ἐν τῇ ημέρᾳ τῶν Σαββάτων, καὶ τὰ ἔκης.

Προστέλλεται διργεῖν τὸ Σάββατον, ἐπειδὴ ἐξιλεούσθαι τὰ διμαρτήματα. Οἱ δὲ ἐμπορίας πρόφασιν ἐποιοῦντο τὴν ημέραν, καὶ συναλλάγματα εἰργάζοντο. Καλύει τοινυν αὐτοὺς ταῦτης τῆς πράξεως.

ΚΕΦΑΛ. ΙΙΙ'.

'Αρδστηθι.

Τίνος ἔνεκεν αὐτὸν εἰς τὸ κεραμεῖον κατάγει; ἐπειδὴ Ἐλεγον, Ποῦ ἔστιν ὁ λόρος τοῦ Θεοῦ; Ἐλθέτω, καὶ ἐνδύμικον αὐτὸν μὴ δύνασθαι, κατάγεις αὐτὸν ἔκει. Τίνος οὖν ἔνεκεν καὶ τῆς θεωρίας ἐδέησεν; Οὐ γάρ ἐνην εἰπεῖν καθὼς δικεραμεὺς, Οὐ δυνήσομαι; Ἄλλα πιστικώτερον καὶ ἐναργέστερον ἐποιεῖ τὸν λόγον ή δψις.

Kai katēbē.

Τί βούλεται ἡ ἀνάπτωσις [*foris ἀνάπλασις*]; "Ὄτι καὶ πεσόντας ὑμᾶς ἀνανεώσαι δυνήσομαι. Οὔτες εὐχολὸν ἔμοι πάντα ποιεῖν.

'Ιδον ὡς ὁ πηλός;

Διεπέσατε καὶ ὑμεῖς, δυνήσομαι διορθώσασθε ὑμᾶς.

Πέρας λαλήσω.

Μή γάρ ἐπειδὴ εἴπον ἄπαξ, ἐκδηναὶ δεῖ; "Ἐστιν ὑμὸν σωτηρίας ἀπλίς, ἐὰν προσέχητε ἑαυτοῖς καὶ μεταβάλησθε. Μήτε γοῦν ἐπὶ γοῖς ἀγαθοῖς πρὸς τοὺς πατέρας θαρρήσητε, μήτε ἐπὶ τοῖς κακοῖς τοῖς περὶ ὑμῶν λεγομένοις ἀπογῦντε.

Τίνος ἔνεκεν ἔτι πλάσω; ἔτι λογίζομαι; διδοὺς ὑμὸν αὐτοῖς προθεσμιαὶ μετανοίας.

Kai εἰκασ, κ. τ. λ.

Τί τούτῳ γένοιτο ἀν χείρον;

** Α ἐκοίησε σφόδρα παρθένος Ἰσραὴλ.*

* Ωσπερ ἐκεῖνα ἀνάγκη εἶναι, οὗτω καὶ ὑμᾶς ἀνάγκη· καὶ πολλῷ μᾶλλον τῶν φυσικῶν, τούτα ἀναγκαιότερον ἦν, καὶ οὐχ οἶδον τε διαπεσεῖν.

Μή ἐκλείφουσιν ἀπὸ πέτρας μαστοῖ, ή χιὼν ἀπὸ τοῦ Λιβάνου; Η ἐκλινεῖ ὑδωρ βιαλῶς ἀτέμφερόμενος;

* Ἀκρωτειά τις ἦν πέτρα καλουμένη Μαστοῖ. Λέγει τοινυν, δτι ὡσπερ οὐχ ἔνεστιν ἐκεῖθεν ἐκλείπειν ὑδωρ, ή χιὼν τοῦ Λιβάνου, καὶ ὑδωρ φερόμενον βιαλῶς οὐκ ἀν, ποτὲ τις παρατρέψει, μὴ κατ' εὐ-

Θεῖαν φέρεσθαι, οὗτως δὲ λαός καὶ ἀδιαλείπτως ἡμαρτε, Λαζαροῦ, ne recto feratur cursu, sic populus sine intermissione peccabat, nimiumque adhærebat iniquitatis.

*Οτι ἐπελθοντό μου.

Οὐχ ὡς ἔκεινα [Ισ. οὐ τόσον ἔκ.] θαυμαστὰ εἰ παρένη ὡς ταῦτα. *Οταν γάρ μηδὲν κέρδος ἦ διὸ τῆς ἀποστάσεως, πῶς οὐ θαυμαστόν;

*Καὶ ἀσθενήσουσιν ἐταῖς σδοῖς αὐτῷ σχοινίοις αλοιφοῖς, τοῦ ἐπιστῆται τρίβους οὐκ ἔχουσας σδόν.

Σχοινίοις, τουτέστι, τῆς γῆς τὴν κληρονομίαν. ἀσθενήσαντες τούννυν ἐντεῦθεν, φησιν, ἔξελεύσονται; ὥστε αὐτὸν πορευθῆναι, καὶ ἔνην δόδον. Ἰνα εἴπῃ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας.

Διὰ τοῦτο καὶ σωματικῶς αὐτοῖς συνέδη· τοιαύτην ὕδεσσαν δόδον ἄστατον καὶ τραχεῖλαν, ὡς πάντας κινεῖν κεφαλὰς αὐτῶν. *Οταν γάρ μεγάλα ἦ τὰ δεινὰ, οὐδὲ λόγῳ παριστῶμεν αὐτὰ, ἀλλὰ συριγμῷ καὶ κινήσει κεφαλῆς.

*Ως ἀνεμος καύσωρα διασκερώ αὐτοὺς κατὰ χρόσωπον τῶν ἁχθρῶν αὐτῶν.

Τουτέστιν, ὡς ἐν καύσωνι ἀνεμος θερμὸς σφορᾶς φλέγειν οἴδε τὰ εὑθύπτα· οὕτω καταναλώσω τοὺς ἰουδαίους.

*Καὶ εἰποτε· Δεῦτε, καὶ λογισώμεθα ἐπὶ Ἱερεμίᾳτοι λογισμῷ, διτε οὐκ ἀπολείπεται νόμος ἀπὸ Ἱερεώς, καὶ βουλὴ ἀπὸ συντεστοῦ, καὶ λόγος ἀπὸ προφήτου. Δεῦτε, καὶ πατέξωμεν αὐτὸν ἐτριπλάσιη, καὶ οὐκ ἀκουσόμεθα πάντας τοὺς λόγους αὐτοῦ.

*Ο λέγει τοῦτο ἐστιν· Εἶπον, φησι, παρ' ἑαυτοῖς, διτε οὐκ ἐνδέχεται προφῆτου λόγον διαμαρτεῖν, ὅσπερ οὐδὲ Ιερέως χρησμὸν· νόμον γάρ λέγει τὸν διὰ τοῦ ἐφοῦδος λόγον λεγόμενον· Ἰνα τούννυν, φησι, μὴ εἰς Ἐλεγχον ἡμῶν καθιστάμενος ἀλέγχη τὰς παρανομίας, καὶ λέγη τὰς συμφορὰς, σκευωρησάμενος αὐτὸν ἀνέλωμεν. Τὸ δὲ, Πατέξωμεν αὐτὸν ἐτριπλάσιη, τουτέστιν, εὑρωμεν αὐτῷ ἀμαρτιαν, η εἰς Θεὸν, η εἰς βασιλέα, Ἰνα οὕτως εὐπροσώπω; τὴν κατ' αὐτοῦ ἐνέγκωμεν φῆφον.

*Ορα, πῶς ἐπίστευον τοῖς λεγομένοις. *Ω τῆς ἀνοίας! Ο τοσαύτην δοὺς Ισχὺν τῷ προφήτῃ, καὶ Ιερεῖ δοῦτι, οὐ πολλῷ μᾶλλον αὐτοῦ φείσεται; συγκόπτεις τὸν λατρὸν, τὸν διδάσκαλον, τὸν δόηγόν· σενεννεις τὸ φῶς, Ἰνα μὴ βλέπης, πῶς λοιδορεῖ; Καὶ ἀκουσόμεθα τῶν λόγων ἐκ στόματος αὐτοῦ.

Τοῦτο φησιν· Ἐκκόψωμεν αὐτοῦ τὴν φωνὴν, καὶ ἔξελωμεν τὴν γλῶτταν· τὸν Ἐλεγχον στήσωμεν, παύσωμεν τὸν κατήγορον. Τί γάρ Ἱερεμίας γλώσση βοῖ; Οὐχὶ τὰ πράγματα βούλεσθε μὴ ἀκούειν; Παύσασθε τὰ τοιαῦτα ποιοῦντες, ἐφ' οἷς ὑμῶν κατηγορεῖ δὲ προφῆτης, νῦν δὲ ταῦτα ποιοῦσιν· ὕστερον δὲ εἰτεις κάμνων πρόδε; ἔστιν δὲ μὲν μὴ δργίζοιτο, διτε πυρέττοι διὰ φρυμίας, τοὺς δὲ ἀλέγχοντας καὶ λέγοντας, δητας στήσεται τὸ κακὸν, διώκοι καὶ ἀποστρέφοιτο.

| *Εἰ ἀπταποδίδοται ἀτελής ἀγαθῶν κακά.

Πολλὴ η κακία, καὶ η θηριωδία ὑπερβάλλουσα, καὶ ἔσγατος πονηρίας ὅρος. Εἰ γάρ τὸ μὴ ἀνταποδι-

VERS. 15. Quia oblitū sunt mei.

Non sic illa admiranda sunt, si aliter sicut, ut ista. Quando enim ex rebellione nullum oritur iurum, quis non miretur.

*Et infirmabuntur in viis suis, funiculis sempiternis, ad concendentum semilagis non habentes viam.

Funiculis, hoc est terrae hereditatem. Infirmati itaque inde, ait, egredientur, ut ignotam viam proficiantur, quasi diceret, viam captivitatis.

B Propter hoc illis et corporaliter evenit; tale iter fecerunt inaccessum, et asperum, ut omnes moverent caput suum. Cum enim mala sunt gravia, non sermone illa exprimimus, sed sibilo, motuque capitis.

* VERS. 17. Sicut ventus urens dispergam eos ad faciem inimicorum suorum

Hoc est, veluti tempore aestivo ventus calidus vehementer comburit ea quae mollia et delicata sunt: sic perdam Iudeos.

* VERS. 18. Et dixerunt: Venite et cogitemus adversus Jeremiam cogitationem: non enim peribit lex a sacerdote neque consilium a sapiente, nec sermo a propheta; venite, et percutiamus eum in lingua, et non audiemus universos sermones ejus.

C

Hujus loci sensus est: Dixerunt, inquit, illi apud semet, Prophetæ sermonem sicut et sacerdotis oraculum non posse falliri. Legem enim vocat, sermonem ab ephod habitum; ne igitur, inquiunt, ipse nos redargual, refallatque, atque nostras palescias iniquitates, eum adorti occidamus. At illud; Percutiamus eum in lingua, id est, inveniamus in ipso peccatum, vel in Deum, vel regem, ut sic sententiam in eum bono ferre possimus nomine.

D Vide quam fidem dictis præstarent. O dementiam, qui tantum prophetæ et sacerdoti dederat robur! nonne multo magis illum tuebitur? concidis medium, doctorem, ducem extinguis lucem ne videas, quomodo illuditur? Et audiemus sermones ex ore ejus.

Hoc ait: Vocem ipsius præcidamus, linguam detrahamus, redarguentem cohíbeamus, auctorem compescamus. Quid enim Jeremias lingua clamat? nonne res ipsas audire nolleis? Desinite ea agere, de quibus vos accusat propheta; nunc vero hæc faciunt; veluti si quis morbo affectus sibi quidem ipsi nou irascatur, quod sua socordia ardore æstuet febrili, illos vero qui reprehendunt docentes que quomodoque febris cessare possit repellat, et avertatur.

VERS. 20. Si redduntur pro bonis mala.

Summa hæc iniquitas, et feritas atrocissima, extremaque malitia meta. Nam si præcepta nobis

est, ne mala pro malis retribuamus, sed et bona pro malis: si qui beneficii nihil accepit injuria inferens injustus est; qui post acceptum beneficium talis est quo loco collocabitur? horum, inquit, malitia, ait modum non habet, nequitiæ illorum omnem loquendi facultatem superant.

* Quia collocuti sunt mala contra animam meam, et punitionem suam occultarunt mihi.

Hoc est pœnæm occultantes, uti amicos obvios exhibebant. Quidam autem asseruere, fornicationem, sive adulterium objectum ei suisce, quod factum videretur; neque enim siluisse prophetæ.

Recordare, Domine.

Quod majus beneficium fuerit, quam offensum Deum velle illis conciliare? sed noluerunt.

VERS. 21. *Propterea da filios eorum.*

Deinde illis pessima quædam imprecatur, etsi enim tales interimi oportebat, sæpe insidiis petitus non destiti; sed nihil profeci.

Fiant uxores, fiat clamor.

Internacionem quorumdam imprecatur, ne superstites reliquis nocerent, clamoremque tolli postulat, ut palam fieret calamitas.

CAP. XIX.

* VERS. 1. *Tunc dixit Dominus ad me: Vade, et posside doliolum testuum factum.*

Sextarium nempe.

VERS. 2. *Et exibis in polyandrium filiorum mortuorum eorum, quod est iuxta vestibula portæ Charsidis.*

Polyandrium mortuorum vocat locum, ubi peremptus est Assyrus, et ex Judæis quamplurimi a Chaldæis intersecti sunt. Itaque hoc in loco ut perapto ad reducenda in memoriam et primum beneficium, et aversionem a Deo, quæ postmodum subsecuta est, mandavit ut prompte diceret, quæ dicturus erat.

Recite eum mittit in locum delictorum, in quo, ait, Baal adolebant, et filios suos igni comburebant.

VERS. 4, 5. *Et reges Juda repleverunt locum istum sanguinibus innocentium. Et aedificaverunt D excelsa Baal.*

Excelsa, juxta divinæ Scripturæ morem, aras dicit. Baal autem nunc idolum ipsum.

* *Ad comburendos filios suos in igne holocausta Baal.*

Aliam speciem impietatis insinuat, quod ultimo loco deploratum est. Cum enim eos reprehendisset, et quod idolum consecrerint, et Plutonis cultui operam dederint post obitum Senacherim; huic, ait, idolo Plutonis scilicet holocausta offerebatis, atque obsequium, quasi morte superiores. Quod autem de his sit sermo, patescunt quæ sequuntur. Infert enim:

* VERS. 6. *Idcirco ecce dies veniunt, dicit Domi-*

A δόναι κακά ἀντί κακῶν προστετάγμεθα, ἀλλὰ καὶ ἀγαθά ἀντί κακῶν. Εἰ διηδὲν παθῶν ἀγαθὸν, ἀδικῶν ἀδίκος· ὁ μετ' εὐεργεσίας τοιοῦτος ὁν, ποῦ τετάξεται; Οὐκέτι φύσιν ἡ κακία, φησιν, ἡ τούτων, πάντα λόγον ὑπερβαίνει τὰ τῆς πονηρίας αὐτῶν.

* *Oti συνειλάησαρ ρήματα κατὰ τῆς ψυχῆς μου, καὶ τὴν κόλασιν αὐτῶν ἐκρυψάρ μοι.*

Τουτέστι, τὴν τιμωρίαν ἀποκρυφάμενοι ὡς φίλοις προστίθεσαν. Τινὲς δὲ ἔφασαν, ὡς γυναῖκα αὐτῷ ἐπέρριψαν· Ἐωλον δέ· οὐ γάρ διν αὐτῷ ἐσιώπησεν ὁ προφήτης.

Μητήσθητι, Κύριε.

Κατοι ταῦτας μείζον τι γένοιτο διν τῆς εὐεργεσίας, ἢ τὸν Θεὸν ἐκπεπολεμωμένον ἐθελῆσαι καταλάξαι B αὐτούς; ἀλλὰ οὐκ ἥθελησαν.

Διά τοῦτο δός τοὺς υἱοὺς αὐτῶν.

Εἴτα κατεύχεται αὐτῶν ἀράς τινας χαλεπάς· τοὺς γάρ τοιούτους κάναντες θερεύηναι ἐχρῆν, πολλάκις ἐπικουλευθεῖς οὐκ ἀπέστη, καὶ οὐδὲν πλέον ἐγένετο.

Γερέσθωσαρ αἱ τυραῖκες.

Παντελῇ ἀναίρεσιν ἐνίων κατεύχεται, ἵνα μη ἐπιμένοντες, τοὺς λοιποὺς βλάπτωσι· καὶ κραυγὴν ἀξιοῖ γενέσθαι, ὡς διάδηλον εἶναι τὴν συμφοράν.

ΚΕΦΑΛ. 10^η.

* *Tότε εἰπε Κύριος πρός με· Βάδισαι, καὶ κτῆσαι βίκον διτράχιον πεζλασμόν.*

Τουτέστι ἔστιν.

C Καὶ ἔξελεύσῃ εἰς τὸ πολυάνδριον υἱῶν τῶν τεθρηκότων αὐτῶν, δέ ἐστιν ἐπὶ τῶν θυρῶν τῆς πύλης τῆς Χαροπίδις.

Πολυάνδριον τεθνήσκων λέγει τὸν τόπον ἐνθα δ' Ἀσσύριος ἀνήρεθη, καὶ τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ Χαλδαίου πολλοὶ διεψήρησαν. Ως οὖν τόπου ὑπομῆσαι αὐτούς, καὶ τῆς προτέρας εὐεργεσίας, καὶ τῆς μετὰ ταῦτα τοῦ Θεοῦ ἀποστροφῆς, ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνου προσέταξεν εἰπεῖν, ἄπερ ἔμελλε λέγειν ὁ προφήτης.

Καλῶς αὐτὸν εἰς τὸν τόπον παραπέμπει τῶν ἀμαρτημάτων, ἐνθα ἐμυκίων, φησι, τῷ Βαάλ, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν κατέκαιον πυρί.

* *Καὶ οἱ βασιλεῖς Ἰούδα ἐπλησσαρ τὸν τόπον τοι αἰμάτων ἀθώων, καὶ ψυκοδόμησαρ τὰ ὑψηλὰ τῷ Βαάλ.*

Τῷψηλά, κατὰ τὸ σύνηθες τῆς θείας Γραφῆς, τοὺς βαμοὺς λέγει. Βαάλ δὲ νῦν τὸ εἰδῶλον αὐτό.

* *Τοῦ κατακαίσαι τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἐν πυρὶ, δλοκαυτώματα τῷ Βαάλ.*

Ἐτερον εἶδος ἀσεβείας λέγει, δ τελευταῖον ἐπενθήσῃ. Ἐγχαλέσας γάρ αὐτοῖς, ὡς εἰδῶλον ποιήσασι, καὶ περὶ τὴν τοῦ Πλούτωνος θεραπείαν διχολαχθεῖ, μετὰ τὴν τοῦ Σεναχηρίμ ἀναίρεσιν. Τούτῳ τοίνυν, φησι, τῷ εἰδῶλῳ δλοκαυτώματα ἐποιεῖτε τῷ τοῦ Πλούτωνος, ὡσανεὶ κρείτους τοῦ θανάτου ἐσόμενοι. Καὶ διτὶ περὶ τούτου λέγει, μηνύει τὰ ἀκόλουθα. Φησι γάρ.

* *Διά τοῦτο Ιδοὺ ημέραι ἐχογται, λέγει Κύριος,*

καὶ οὐ κληθῆσεται τῷ τόπῳ τούτῳ διάπτωσις, A nus : et non vocabitur locus iste ruina, et polyandrian filii Ennomi.

Ο δὲ Ἐβραῖος οὕτως ἔχει· Διάπτωσις τοῦ Τοφέθ, ὅπερ ἐστί, Βωμὸς τῆς κόρης. Υἱοῦ δὲ Ἐρρώμηρμήνηνευσαν, ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦ Ἐννώμ εἰναι· σαφεστέρα δὲ κείται ἡ ἔννοια πάρα τῷ Ἐβραϊκῷ διελέγχουσα αὐτῶν τὴν ἀσέβειαν. Αλλὰ τὸ πολυάρδριον τῆς σφαγῆς, τουτέστιν, κοιλάς σφαγῆς οὕτω γάρ δὲ Ἐβραῖος ἔχει. Σημειωτέον δὲ καὶ ἐνταῦθα, ὃς τὸ πολυάρδριον, ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀναιρέθεντων ἡρμήνηνευσαν αὐτὸν οἱ ἡρμηνεύσαντες. Οὐδὲ περὶ τοῦ Τοφέθ νῦν διαλέγεται, ὅπερ ἡρμήνηνευσεν οὐλοῦ Ἐρρώμη, μηνύει προῖων. Φήσας γάρ, ὅτι συνέτριψε τὸν βίκον κατὰ πρόσταγμα τοῦ θεοῦ,

ἐπάγει·

Tάδε λέγει Κύριος.

“Μετε ἀνίατον εἶναι τὴν πληγὴν αὐτῆς, ἐδωκα ύμεν σωτηρίας ἐλπίδα· εἰπον· Ἀποστρέψω τὸ θύνος, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ τὴν βασιλείαν οὐ προσέσχετε. Ἀναιρὼ καὶ ταύτην τὴν παραμυθίαν, ἐκκέπτω καὶ ταύτας τὰς ἐλπίδας.

* Καὶ ἔσονται οἱ οἰκοι Ἱερουσαλήμ, καὶ οἱ οἰκοι βασιλέων Ιούδα, καθὼς δὲ τόπος διαπλίπων.

Τουτέστιν, ὅπου ἔπεσαν οἱ Βάρβαροι ποτε τῇ πόλει ἐπελθόντες.

Πάρτες οἱ οἰκοι βασιλέων Ιούδα ὡς τόπος τοῦ Τοφέθ, ἐπεκεντῶν ἀκαθαρσίων, ὡς ἐποίησαν ἐν πόσαις ταῖς οἰκίαις. Ἐθυμίων ἐπὶ τῷ δωμάτων αὐτῶν πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ.

Τουτέστιν, οὕτω καὶ νῦν διαπεσεῖται πᾶς Ιούδας, C καὶ τῶν βασιλέων οἱ οἰκοι διὰ τὸν τόπον τοῦ Ταφέθ, τουτέστι, τὸν βωμὸν τοῦ Ηλιούτωνος, καθὼς διέπεσον οἱ ἐπελθόντες τῇ πόλει. Καὶ προῖων φησι·

* Καὶ ἐν τῷ Ταφέθ θάψοντο παρὰ τὸ μή υπάρχειν τόπον τοῦ θάψαι.

Ἐπειδὴ οὖν περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὸν τόπον, καὶ ὡς θεὸν θεραπεύοντες, ἀκάθαρτον οὐδὲν εἰσῆγον, ἀπειλεῖ αὐτοῖς νεκρῶν πληρῶσαι τὸν τόπον.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Καὶ ἡκουσθε Πασχώρ.

Ορα πάσον ἕγκλημα, καὶ ιερεὺς ἦν, καὶ ιερέα, καὶ προφήτην, καὶ τοιαῦτα λέγοντα. Οὐ ἔχρην πενθεῖν, διεμάνθανε [Ιο. δὲ ἐμάνθανε] διὰ τε λόγων καὶ ἔργων τὴν πονηρίαν αὐτῶν, ἵνα μή θαυμάζῃ ἐπὶ τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

Καὶ ἐπάταξ Πασχώρ τὸν Ἱερουπλάτην προστητηρ, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸν καταρράκτην, τουτέστιν, εἰς τὸ συγκλειστήριον. Ος δὲ ἐν τῷ πύλῃ Βεριαμηρ οἰκου ἀποτεταγμένου, τοῦ ὑπερώου, δὲ δῆτε οἰκοφ Κυρίου.

Οἰκου ἀποτεταγμένου, τουτέστι, φυλακῆς· καταρράκτην δὲ, ἀπὸ τοῦ σχήματος ὄντος τοῦ θεοῦ, ὑπερώου δὲ, διὰ τὸ ἐν τῇ αὐλῇ εἶναι, ἵνα εἴπῃ, ὑπατίου· τὸ δὲ, δες δῆτε οἰκοφ Κυρίου περὶ τοῦ Πασχώρ λέγει, ἀντὶ τοῦ, Ὁ ιερεὺς δὲ ἐν τῷ οἰκῷ σχολάζων, οὗτος αὐτὸν τῷ ἐγκλειστήριψ παρέδωκεν.

Καὶ εἰπειτε αὐτῷ Ιερεμίας.

Πῶς οὐκ ἐφοβήθη ταῦτα εἰπεῖν οὗτος; Πῶς δὲ

B VERS. 11. Hæc dicit Dominus.

Ut plaga illis sit insanabilis, dedi vobis spem salutis. Dixi : Convertam gentem, et captivitatem et regnum non attendistis, aufero et hoc solarium, praecido. et spes istas.

* VERS. 13. Et erunt domus Jerusalem, et domus regum Juda, sicut locus corruens.

Hoc est, ubi ceciderunt Barbari aliquando, dum in civitatem irrumparent.

Omnes domus regum Juda sicut locus Tophet propter immunditias quas fecerunt in omnibus domibus. Sacrificabant in domatibus suis omni militiae cœli.

Hoc est, pari ratione, et nunc decides omnis Juda, et domus regum propter locum Taphet, aram Plutonis videlicet, quemadmodum ceciderunt qui impetum fecerunt in urbem; et prosequens ait :

* Et in Taphet sepelient, eo quod non sit locus ad sepeliendum.

Cum itaque magni facerent lorum, ac tanquam deum colentes, nil inmundi in eum inferent, eis minatur cadaveribus locum illum se repleturum.

CAP. XX.

VERS. 1. Et audivit Paschor.

Vide quantum crimen, et sacerdos erat, et sacerdotem et prophetam, et talia dicente. Quem lugere oportebat, quod addisceret et verbis et factis D nequitiam eorum, ne de captivitate admiraretur.

VERS. 2. Et percussit Paschor Jeremiam prophetam, et immisit eum in cataractam, in carcerem scilicet. Qui erat in porta Benjamin domus assignalatæ superioris, qui erat in domo Domini.

Domus assignalatæ, carceris nempe; cataractam porro, ex figura nuncupavit. Superioris, quia erat in aula : quasi diceret, sub dio. Qui erat in domo Domini, de Paschore intelligendum, quasi diceret : Sacerdos qui in domo operam dabat, hic in carcere rem ipsum conjecit.

VERS. 3. Et dixit ei Jeremias.

Quomodo hæc effari hic non timuit? Quomodo

vero ille eduxit? et si enim virum odio prosequeruntur, non tamen suam malitiam ulterius exercere poterant, conscientia illos redargente. Sic et Heroes Joannem, amabat quippe illum; tantum ne audiret quæ dicebantur.

* Non Paschor vocavit Dominus nomen tuum, sed migrantem undique.

Hebreus pro migrantem, parabolam habet. Pro undique vero omnibus gentibus. Vaticinium autem contra eum temporibus Joachim et Iechonias completum est.

VERS. 7. *Decepisti me, Domine, et deceptus sum.*

Fortasse multis videbitur nimis audacter loqui propheta, et nunc Deum decipere ait, et deludere nos; sed quæ dicit ne videamus, doloris quippe verba sunt, nam et si propheta erat, homo erat. Quare igitur decepisti me? dixerat. *Tanquam murum æneum munitum ponam te, et bellum inferent tibi, nec vincent te.* Cum itaque eum sic conclusissent, hæc ait, et tamen non prævaluerunt; nam si interfecissent, sustulissent utique libertatem in ducendo. Considera mibi per hæc apostolicos mores præfiguratos. Sed eorum nemo unquam hoc dixit, nec conquestus est; imo contrarium dicit; *Nunc gaudeo in infirmitatibus meis*⁷⁷. Num vero Deus hoc promisit, ut nihil mali perferas? sed ut patiendo non succumbas.

* VERS. 7. *Decepisti me, Domine, et deceptus sum: obtinuisti, et potuisti.*

Angitur propheta pro jurgiis quibus lacerabatur a populo. Mendacii enim eum accusabant, quod non statim poenam intulisset Deus. Addit itaque: *Factus sum in derisum. Tota die perseveravi sub-sannatus.* Deinceps subdit:

Obtinuisti.

Valuisti tanquam potens, et nolentem me promovere: Non pericula tantum, insidiæ, ac mortes; sed et dictoria et opprobria, et risus, et hæc non minus quam illa torquent.

VERS. 8. *Quia amaro verbo meo ridebor.*

Hoc est, in calamitatibus quas prænuntio, uti mendax derideor. Et inœroris causam, ex his, quæ a Paschore perpassus est, præcipue desumpserat: *Manifestum quippe est Jeremiam, ut mali nominis hominem, et mendacem in carcerem conjectisse, exposcentem; ut injuriae poenas daret.*

Pravaricationem et miseriam invocabo.

Magna justi apud Deum libertas. Hoc namque intendit dicere. Invoco te, quasi vim patiens a te; etenim, ut captivitatem prædicere præcepisti, et aspernatus es me, punitionem non inferens, et calamitates, quas civitati vaticinatus sum. Quidam etiam sic exposuerunt. Impulisti, pollicitus, increddere velut murum æneum, et columnam ferream omnibus regibus terra; et iis prædicare fretus sermonibus, et quodammodo deceptus non renui vati-

A ἐκεῖνος ἔξέβαλεν; εἰ γάρ καὶ ἐμίσουν τὸν ἄνθρακα [ἰσ. τὸν ἄνθρακα], ἀλλ' οὐκ ἡδύναντο περιπτέρω τὴν κακίαν ἐνδείκνυσθαι, τοῦ συνειδότος ἀλέγχοντος αὐτούς. Οὗτω καὶ Ἡρώδης τὸν Ἰωάννην· ἡγάπα γάρ, τοσούτον μόνον, μὴ ἀκούειν τὰ λεγόμενα.

* Οὐχὶ Πιστῷ ἐκάλεσε Κύριος τὸ δρομά σεν, ἀλλ' η μέτοικον κύκλωθεν.

Οὐκέτι Εβραῖος, παραβολὴν ἔφη, ἀντὶ τοῦ μέτοικον. Τὸ δὲ, κύκλωθεν, ἀντὶ τοῦ, πᾶσι τοῖς θήρεσιν. Ἡ δὲ κατὰ τούτου προφῆτεια ἀπέδη ἐπὶ τοῦ Ἰωάκελην καὶ Ἱερονίμου.

Ἔπάτησάς με, Κύριε, καὶ ἡπατήθηρ.

Τάχα πολλοῖς δοκεῖ ὁ προφῆτης οὗτος τολμηρῶς φθέγγεσθαι· νυνὶ δὲ τὸν Θεὸν ἀπατῶν φησι, καὶ παῖς εἰς ἡμᾶς· ἀλλὰ μὴ ἰδωμεν διτι ταῦτα φησι. Β Τῆς γάρ ὅδύνης ἐστι τὰ βήματα· εἰ γάρ καὶ προφῆτης ἦν, ἐνθρωπὸς ἦν. Τίνος ἐνεκεν ἡ πάτησάς με; εἰπών. Ός τεῖχος χαλκοῦν ὀχυρὸν θήσω σε, καὶ πολεμήσουσι πρὸς σὲ, καὶ οὐ μὴ δύνωται σοι. Ἐπει οὖν αὐτὸν οὕτω συνέκλεισε [αὐτὸν οὕτω συνέκλεισαν], ταῦτα φησι· Καὶ μήτη οὐ περιεπέροτο· εἰ γάρ ἀνείλον, ἔσθεσαν ἀν τὴν παρθησίαν. Ὁρα μοι τὰ ἀποστολικὰ ἐνταῦθα [διατυπούμενα], ἀλλ' ἔκεινων οὐδεὶς οὐδέποτε τοῦτο εἶπεν, οὐδὲ ἀπαδύρατο. Ἀλλὰ καὶ τούναντίον φησι, · Νῦν χαίρω ἐπ τοῖς παθημασί μου. Μή γάρ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο, μηδὲν σε παθεῖν δεινὸν, τῷ μὴ [ἰσ. ή τὸ μῆτη πάσχοντα ἀλῶναι;

* *Ἔπάτησάς με, Κύριε, καὶ ἡπατήθηρ· ἐκράτησάς με, καὶ ἐδυνήθης.*

Δυσφορεῖ ἐπὶ τοῖς παρὰ τὸν λαοῦ ὀνειδεστιν ὁ προφῆτης· ὡς γάρ ψευδομένου κατέδραμον ἐπει μὴ παραχρῆμα τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν ὁ Θεός. Ἐπάγει γοῦν· Ἐτερόμηρ εἰς τέλωτα πᾶσαν ημέραν Διετέλεσα μυκτηριώδεστος. Εἴτα ἐπὶ τίσιν, ἐπάγει·

Ἐκράτησας.

Ἴσχυσας ὡς δυνατὸς καὶ ἄκοντά με χειροτονῆσαι. Οὐ κίνδυνοι μόνον, οὐδὲ ἐπιθουλαὶ καὶ θάνατοι, ἀλλὰ καὶ σκώμματα, καὶ ὄνειδη, καὶ γέλως, καὶ ταῦτα οὐχ ἥττον ἐκείνον λυπεῖ.

Οτι μικρῷ ἀλγῷ μον γελάσομαι.

Τουτέστιν, ἐφ' αἵ προλέγω συμφοραῖς γελῶμαι, ὡς ψευδόμενος. Τὴν δὲ αἰτίαν μάλιστα τῆς λύπης, ἀπὸ τῶν ὑπὸ τοῦ Πασχῷ εἰς αὐτὸν γενομένων ἐσχηκε. Δῆλος γάρ ἐστιν οὗτος, διτι ὡς δύσφημον καὶ ψευδόμενον ἐνέβαλεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, δίκαιας ἀπατῶν τῆς λοιδορίας.

Ἀθεσταρ, καὶ ταλαιπωραταρ ἐπικαλέσομαι.

Πολλὴ τοῦ δικαίου πρὶ τὸν Θεὸν παρθησία. Τοῦτο γάρ βούλεται εἰπεῖν, διτι Ἐπιβοῶμαί σε, ὡς βιαζόμενος παρὰ σοῦ· εἰπεις γάρ κηρύξαι αἰχμαλωσίαν, καὶ τῇθησάς με οὐκ ἐπάγω τὴν τιμωρίαν, καὶ τὴν συμφοράν, ἢν ἐκήρυξα τῇ πόλει. Τίνες δὲ οὕτως ἡρμήνευσαν, διτι Ἐπαγγείλαμενδ; μοι, ὡς τεῖχος ποιεῖν χαλκοῦν, καὶ ὡς στῦλον σιδηροῦν ἀπασι τοῖς βασιλεῦσι προέτρεψας, καὶ τούτοις κηρύξαι ἐλπίσας τοῖς λόγοις, καὶ τρόπον τινὰ ἀπατηθεὶς, οὐκ ἀν ἐδυ-

⁷⁷ II Cor. XII, 10.

σάμην [ἀνεδυσάμην] τὸ προφητεῦσαι καὶ τὰ πάνδεινα Α *cinari : verum mala, quae ferri non possunt, sustineo.*

Τουτέστι, γελασθήσομαι. Οὐκ ἡρκεσέ μοι, φησὶν, ἡ πικρία, ἀλλὰ καὶ γέλως· οὐκ ἡρκεσεν ἡ δύνη τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ χλευαστία.

*Οτις ἐγένετο.

Διατί οὐκ ἔκβανόντων τῶν προλεγομένων ἀπάντων, ἐχεύεισον καὶ ἐγέλων;

Kai εἰπα . Οὐ μὴ ὄντομάσω.

*Ὦρα φιλοσοφίαν, πῶς ἐλάττωμα τηλικῦτον οὐκ ἀπέρχυψε· πῶς τὴν ἀσθένειαν οὐ συνεκάλυψε τὴν ἐαυτοῦ· ἀλλ᾽ ἔκεπόμπευσε καθάπερ ἐν τινι στήλῃ τὴν τῶν λογισμῶν ἀρρώστιαν.

Kai ἐγένετο ὁράς πῦρ.

Περὶ τοῦ Πνεύματος, φησὶ, τοῦτο λέγει. Ἐκράτησας, καὶ δικυντά με ἐνέδαλες, ἀλλ' ἵσως εἰποι τις ἀν, διτι. Καὶ ποιὸν κέρδος, εἰπὲ μοι, κατὰ ἀνάγκην προφητεύειν; Ποια δὲ ἀρετή; Καὶ μετ' ὅλην· Ὁρᾶς ὅταν δέῃ τι γίνεσθαι τῶν χρηστίμων, καὶ ἀνάγκην ἀπιτιθῆσιν ὁ Θεός. Οὐ γάρ δεῖ δι' ἀτονίαν τὴν τούτου, τοὺς μέλλοντας ἀπόδλυσθαι κερδαίνειν [*leg. μὴ κερδαίνειν*].

*Ως πῦρ καιόμενος φλογιζόμενος, καὶ συνεχόμενος ἐτοῖς δύτεοις μου, καὶ πάρειμι παταχόθερ, καὶ οὐ δύναμαι φέρειν, διτι ἡκουσα ψόγον πολλῶν συναθροίζομένων ἐπ' ἐμό, καὶ τὰ ἔξης.

Τό· *Οτις ἡκουσα ψόγον πολλῶν συναθροίζομένων ἐπ' ἐμό, καὶ τὰ ἔξης, ἀποδίδοται τῷ· *Kai εἰπορ· Οὐ μὴ ὄντομάσω τὸ δρομα Kuplov καὶ οὐ μὴ ὄντομάσω ἐπὶ τῷ ὄντυματι αὐτοῦ.* Τὴν γάρ αἰτίαν τῆς σιωπῆς τέθεικε. Τὸ δὲ, Ἐγένετο ἡ καρδία μου, ὡς πῦρ καιόμενος, καὶ τὰ ἔξης, ἐν μέσῃ κείται· ἡ δὲ ἔννοια ἔστιν αὕτη, διτι Ἐγώ μὲν μόνον ἐδουλεύσαμην σιωπῆσαι, εὐθύς δὲ ὡς πῦρ μου διέδραμε τὴν διάνοιαν, καὶ ὡς παρειμένος γέγονα, τουτέστιν, ὥσπερ ἡμέρος, ἀφωνίαν καταδικασθεὶς τρόπον τινὰ, καὶ κινεῖν τὰ μέλη οὐ δυνάμενος. Ἡ δὲ τῆς σιωπῆς αἰτία μοι γέγονεν οὐκ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καταφρονεῖν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πολλῆν τὴν πονηρίαν τῶν θμοφύλων ὅρφην.

*Ἐκπιστήστης, ἀπισυστῶμεν αὐτῷ πάντες ἀρδερες φύλοις ἀντοῦ.

Τουτέστι, Συμδούλιον ἐποιήσαντο κατ' ἐμοῦ, οὐχ οἱ τυχόντες, ἀλλ' οἱ δοκοῦντες εἰναι φύλοι.

*Τηρήσατε τὴν ἐπίτροιαν αὐτοῦ, εἰ ἀπατηθήσεται καὶ δυνησόμεθα αὐτό.

Τουτέστιν, ὑποκρινοῦμεν αὐτὸν, ὥστε ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ εὑρεῖν τι ἔγκλημα.

*Οτις ἡκουσα.

Τι γένοιτο ἀν ίσον τῆς ἀνδρίας ταύτης; ἐντεῦθεν ἐχλευάζοντο, ἐκεῖθεν ἐπασχον δεινῶς.

*Ο δὲ Κύριος μετ' ἐμοῦ.

Πῶς οὖν ἐλεγεις, διτι Ἐπάτησάς με, διτι ταῦτα ἐπασχεις; ἐδίωξαν, καὶ οὐκ ἡδύναντο νοῆσαι. Οὐχὶ καὶ ταῦτα προείπεν ὁ Θεός; οὐχὶ τὰ μέλλοντα ἐδήλωσεν; ἀπειρος ἦν ἐν τοῖς προοιμίοις ὁ προφήτης· τὰς τιμὰς αὐτῶν οὐκ ἐνόησαν· αἰσχύνης γάρ δυτῶς

A *cinari : verum mala, quae ferri non possunt, sustineo.*

Hoc est, deridebor. Non sat fuit, inquit, amaritudo, sed et risus advenit: non sat fuit animi angor, sed et subsannatio.

Quia factus est.

Quare quod omnibus quae prædicabantur non evenientibus, probro et risu babehant.

VERS. 9. *Et dixit : Non nominabo.*

Considera studium animi: Quomodo tantum defectum non occultarit; quomodo suam infirmitatem non texerit, sed cogitationum ægritudinem tanquam in columna quadam inscriptam publicarit.

VERS. 9. *Et factus est quasi ignis.*

B De Spiritu, aiunt, hæc profert. Vicisti, et nolentem injecisti: Sed dixerit quispiam: Quidnam lucri est coactum prophetare? Quænam virtus? Et post pauca. Vides cum aliquid agendum est utilium, et necessitatem Deus imponit. Nec enim decet ob hujus segnitiem operire eos qui salvandi sunt.

Urens, et clausus in ossibus meis, et dissolutus sum indique, et non possum ferre. Quia audivi vituperationem multorum congregatorum adversus me, et quæ sequuntur.

C Illud: *Quia audivi vituperationem multorum, qui congregantur adversus me, et quæ sequuntur, respondent illi. Et dixi : Non nominabo nomen Domini, et non nominabo in nomine illius. Causam quippe silentii posuit: Ad illud, Factum est cor meum tanquam ignis ardens, et reliqua, positum est in medio: sensus vero hic est: Ego quidem tantum silere proposueram: verum illico, tanquam ignis meam cogitationem pervolavit, et ut dissolutus factus sum, quasi semi-aridus, quodammodo in silentium condemnatus, artusque mouere non valens: silentii autem mihi causa est, non quod Deum spreverim, sed quod contributum meorum multam esse iniquitatem conspiciam.*

**Insultate, et insultenus in eum omnes viri amici ejus.*

D Hoc est, Consilium contra me non quicunque, sed qui mihi familiaritate conjuncti videbantur, inierunt.

**Observeate mentem ejus, si decipietur, et prævalebimus ei.*

Hoc est, inter nos observemus, cogitantes si in ejus actionibus errorem aliquem possimus inventire.

VERS. 10. *Quia audivi.*

Quid huic fortitudini par esse poterit? hic subsannabunt inde malis impetrabuntur.

VERS. 11. *Dominus autem tecum est.*

Quomodo igitur dicebas, *decepisti me*, cum hæc patereris? persecuti sunt, et non potuerunt intelligere. Nonne et hæc Deus prædixerat? nonne futura patefecit? inexpertus erat initio propheta; suos honores non intellexerunt: sane enim peccatum est

dederoris plenum, non converti, sed reprehensorem A διμάρτημα γέμον, μή μεταβάλλεσθαι, ἀλλὰ τὸν
necare ut majoribus in tenebris mala fiant.

* *Quasi bellator fortis. Idecirco persecuti sunt, et intelligere non potuerunt.*

Hoc est, Dei in me providentiam non capiebant, et sententiam communabant: at in malitia permanebant.

* *Pudore affecti sunt vehementer, quoniam non intellexerunt ignominias suas, quae in seculum non tradentur oblivioni.*

Hoc est, A scopo aberrarunt, nec sic perceperunt se, propter ea quae patrant, in majorem incidere poenam. Cum Deus nulla eorum nequitiae capitatur oblitio, quin poenas tantæ temeritatis exposcat.

VERS. 12. Domine, probans justa.

Hæc dico, ut cum Deum præcipientem audieris, noli orare, viderisque prophetam orantem. Ne hominem humaniorem Deo putas; sed ne tantillum quidem. Vides illum certe et contumelia parva turbatum, scandalum patientem, etsi sciebat se in tuto paceque futurum, Deum vero quotidie injuriis affici, gravibusque contumeliis et intollerandis onerari.

VERS. 14. Maledicta dies in qua natus sum.

Paulo supra matrem deplorabat; nunc diem, non ad Deum, sed ad mala respiciens; sicut et alius aiebat propheta: *Ut quid mihi ostendisti dolores, et labores*⁸⁸? Similiter et Job: *Ut quid mihi occurrerunt genua*⁸⁹. Hoc et iste, hoc et alii prophetæ.

Pertusus propheta, coactus contra populum sermones habet, Deumque convenit, et eos videns pertinaces, et atrocia subiens ab auditoribus vim sane passus similia iterum profert.

VERS. 15. Maledictus homo qui.

Quid ais? Quid et hominem exsecraris? Nonne paulo supra dicebas ipse: *Si retribuatis mala pro bonis*, et tu pro bono faustoque nuntio hæc dixisti, criminari quod non occiderit? Quanam igitur ratione Judæos accusas quod te necare vellent? Nam si tunc mori bonum erat, post malorum experientiam multo magis appetendum. Quare igitur non vis? Vides lamenta nulla ratione inniti? luctus enim in causa est, et ex perturbato animo tantum profliscens, et non premeditato, sed illud unum quærente pondus deponere.

Post pauca.

Nec simpliciter illi maledicit, sed ut urbes quas Deus subverterat et non paenituit eum, tanta unus poena multetur quanta civitates omnes. Quod ais explica. Quoniam dixit: Num eo quod ille dixerit, ideo tu natus es? Quia natus est, ideo natum te esse dictum est? Quod si id admittendum, multo magis

διμάρτημα γέμον, μή μεταβάλλεσθαι, ἀλλὰ τὸν εἰλέγχοντα ἀναπειρεῖν, ἵνα ἐν πλείονι σκότῳ τὰ κακά γένηται.

* *Καθὼς μαχητὴς ἰσχύων, διὰ τοῦτο ἐδίωξαν, καὶ οὐκ ἡδύναρτο γρωφίσαι.*

Toutéstion, Οὐ συνεχώρουν τοῦ Θεοῦ τὴν εἰς ἐμὲ πρόνοιαν, καὶ μετεβάλλοντο τὴν γνώμην, ἀλλ᾽ ἐπέμενον τῇ κακῇ.

* *Ησχύρησαν σφόδρα, διὶ οὐκ ἀγνωσταν αὐτας αὐτῶν, αἱ δι' αἰώνος οὐκ ἐκιλησθήσονται.*

Toutéstion, Διήμαρτον τοῦ σκοποῦ. Καὶ οὐδὲ οὗτος ἐλογίσαντο, ὡς ἄφ' ὧν πράττουσι μειζόνως ὑπὸ δίκην ἔκαντος ἀγούσι· τοῦ Θεοῦ οὐδεμίαν λήθην τῆς αὐτῶν κακίας ποιουμένου, ἀλλ᾽ ἀπαιτοῦντος τῆς τόλμης τὴν δίκην.

Κύριε, δοκιμάζω δίκαια.

Ταῦτα λέγω, Ιν' ὅταν ἀκούσῃς τοῦ Θεοῦ λέγοντος, Μή προσεύχου, καὶ τὸν προφήτην ἕδης προσευχόμενον, μή τὸν ἀνθρώπον τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπότερον είναι νομίσῃς, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ μικρὸν ἐγγύς. "Ορα οὖν καὶ ἀπὸ μικρᾶς ὑδρεως θορυβούμενον, σκανδαλιζόμενον, κατίστηγε εἰδότα, διὶ ἐν ἀσφαλείᾳ έσται καὶ εἰρήνη, τὸν δὲ Θεὸν καθ' ἔκαστην ὑδριζόμενον, καὶ ὑδρεῖς χαλεπάς καὶ ἀφορήτους ἐμπαροινούμενον.

Ἐπικατάρατος η ἡμέρα ἐτῷ ἦτερον.

Πρὸ τούτου μὲν τὴν μητέρα ἐθρήνει, νῦν δὲ τὴν ἡμέραν οὐ πρὸς τὸν Θεὸν, ἀλλὰ πρὸς τὰ δεινὰ ἀποτεινόμενος, ὡς καὶ ἔτερος προφήτης, "Ιρα τὶ μοι ἔδειξας κόπους καὶ πόνους; τοῦτο καὶ Ἰάνθ." Ιρα τὶ μοι συνήργησαν γράματα; Τοῦτο καὶ οὗτος, τοῦτο καὶ ἔτερος τῶν προφήτων.

* *Ἀποδυστεῖτε ὁ προφήτης, ἀναγκαζόμενος κατὰ τοὺς λαοὺς ἀγέις, καὶ ἐντυχάνει τῷ Θεῷ, καὶ ὅριων ἐκείνους μή μεταβαλλομένους, καὶ πάσχων μὲν δεινὰ ὑπὸ τῶν ἀκούντων, ἀναγκαζόμενος δὲ πάλιν τὰ παραπλήσια λέγει.*

Ἐπικατάρατος ὁ ἀνθρώπος δ.

Τί λέγεις; Τί καὶ τὸν ἄνδρα καταρᾶσαι, Οὐχὶ πρὸ μικροῦ αὐτὸς ἔλεγες, *Εἰ ἀγτακοδίδοτε κακά ἀτελίαθῶν*, καὶ σὺ ἀντὶ εὐαγγελίων τοῦτο ἐποίησας, καὶ ἐγκαλεῖς διὶ οὐκ ἀπέκτεινε; Πώς οὖν ἐγκαλεῖς διὶ ἀνέλειν σε θέλουσιν οἱ Ἰουδαῖοι; Εἰ γάρ τότε ἀποθανεῖν καλὸν, πολλῷ μᾶλλον μετὰ τὴν πετραν. Πώς οὖν οὐ βούλεις; Ὁρᾶς οὐδεμιοῦ λόγον ἔχοντα τὸν θρῆνον; θρῆνος γάρ ἔστιν αἴτιος, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τεθρυσθημάντης λεγόμενος ψυχῆς, καὶ οὐδὲν διεσκεμμένης, ἀλλ' ἐν ζησούσῃς μόνον, ἀπυθέσθαι τὸ βάρος.

Καὶ μετ' ὀλίγα.

Καὶ οὐχ ἀπλῶς καταράσασθαι ἐκείνον, ἀλλ' ὡς τὰς πόλεις δὲς dreiller ὁ Θεός, καὶ οὐ μετεμελήθη· τοσαύτην ὑποστήτω τιμωρίαν δὲ εἰς, δοσην αἱ πόλεις πᾶσαι. Τί λέγεις, εἰπέ; "Οτι εἰπεν· Μή γάρ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν τοῦτο, αἴτιον γέγονε τοῦ τεχθῆναι σε; Τὸ τεχθῆναι σε αἴτιον τοῦ εἰπεῖν γέγονεν. Εἰ δὲ

⁸⁸ Habac. i, 3. ⁸⁹ Job iii, 12.

τοῦτο, πολλῷ μᾶλλον τὴν μητέρα τὴν τεκοῦσαν, ή A maledicendum matrī, vel qui te seminaverat patri, οὐδὲ σπείραντα πατέρα, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τούτον, οὐδὲ ἔκεινην. Ποιος δὲ ἀνὴρ μεθύων τοιαῦτα εἰπε, καὶ πολέμιος δίδικος; Ποῖος Βάρβαρος; Τίς ώμὸς ἀνθρώπως ἐν μητρᾳ ἀναιρεῖ; Ἀλλ' ἀποδυσπετεῦντος ταῦτα ἔστι τὰ φήματα.

Ira τι τούτῳ ἔχηθιος;

Οὐκέτι λοιπὸν εὑνχεται, ἀλλὰ τῇ αἰσχύνῃ ἐπαρᾶται καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ· ἔστι γάρ ἐν δέξῃ αἰσχύνῃ καὶ χάρις, καὶ ἔστιν αἰσχύνῃ ἐν ἀμαρτίᾳ· μεγάλα γάρ καὶ κακὰ ἀργάζεται τοῦτο τὸ πάθος· ὅρας δὲ τοῦ φύσεώς ἔστιν ἡ κακία; οὐδεὶς γάρ ἀν ἔσχε ποτὲ ἀγαθόν. Τοῦτο δὲ ἐξ ἀρχῆς ἔγκειται τῇ αἰσχύνῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Οἱ λόγοι δὲ γερόμενος.

Ὦρα τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν· ἡπείλησε πολλὰ διὰ φήματων, οὐκ ἔπεισεν· ἐκάκωσε τὸν προφήτην· ἔδειξεν αὐτῷ τὰ μέλλοντα διὰ τύπου, διὰ ράβδου, διὰ λέβητος, διὰ περιζώματος, διὰ τοῦ βίκου. Ἐπέσχετο μυρία ἀγαθά· ἐπήγαγε καὶ τὴν πληγὴν τῆς ἀδροχίας· ἔτι χείρους ἤσχεν. Ἐπάγει λοιπὸν αὐτοὺς τοὺς πολέμους αὐτοῖς· Ἐπειδὴ γάρ τῷ προστηνεῖ καὶ γίνεται φαρμάκῳ εἰχει· οὐκ τὴν τρέλησαν, ἐπάγει τινὰ τομήν. Ἀλλ' ὥρα καὶ ἐνταῦθα τὴν φιλανθρωπίαν· ἵνα γάρ μή τις λέγῃ, διε τοῦτο ποτεῖ, καὶ πανταχοῦ ἴδοι τις ἀν τοῦτο γίνεται.

Ἐπερώτησον.

Τεταπεινωμένοις γάρ ἦσαν ἐν ταῖς συμφοραῖς, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν κατέφευγον τότε μόνον. Καὶ οὐδὲ τότε ως ἔχρην. Τίνος γάρ; ἔνεκεν ἐρωτᾶς, ὡς εἰδός, [δι εἰδὼς] διτι πάντως ἀληθῆ τὰ λεγόμενα; πῶς οὖν οὐ πειθῇ; ἀλλ' ἀν μὲν κατὰ γνώμην ἀκούσης, ἐπαινεῖς τὸ λεχθέν; ἀν δὲ τὸ ἀληθὲς μάθῃς, δισχεραίνεις καὶ ἀγανακτεῖς; Πῶς τοιγανοὶ φευδοπροφῆται οἱ λέγοντες, Οὐκ ἔστι πόλεμος, οὐκ ἔστι μάχη, οὐδὲ λιμὸς, οὐδὲ μάχαιρα; Καὶ μετ' ὅλην· Ἐπερώτησον περὶ ἡμῶν τὸν Κύριον· [ὑπὸ] πολλῆς ἀνοίας μηδεμίαν ἐπιδειξάμενοι μεταβολὴν, μεταβολὴν δεινῶν προεσδόκησαν. Πόθεν; Ναὶ, φησί· Κατὰ πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ. Προεσδέκησαν τὸ Θεῖον δόξης ἐφεσθαι· νῦν μιμήσῃ τῶν θαυμασίων; νῦν οἶδας, διτι πάντα δύναται ὁ Θεὸς ὑπὸ τῆς θλίψεως πιεσθεῖς φιλοσοφεῖς; Τούτων οὐχὶ νῦν τῶν φήματων καὶ πρὸς ἓν, ἀλλ' ὅτε αὐτῶν κατεφρόνεις· ὅτε παράψεις εἰς τοὺς ὄρκους τοὺς κατ' αὐτοῦ. Ὦρα πόση φρίκη τῶν ὄρκων· δύμοσεν διπακούειν· οὐχ ὑπήκουσε, καὶ ἀλισκεται. Τοίνυν οὐχ ἵνα ὁ Βάρβαρος ἐκδικηθῇ, ἀλλ' ἵνα ὁ Θεὸς μή ὑδρίζεται· ἵνα μηδεὶς ἐτερος παρανομῇ. Καὶ μετ' ὅλην· Ἐγώ τὸν Ναδουχοδονόσορο οὐχ οὔτεως ἥγοῦμαι τοῖς δπλοῖς θαρρεῖν, ὡς τῇ εύνοιᾳ τῇ παρὰ Θεοῦ. Τοῦτο γιοῦν δὲ εὐνοῦχος αὐτοῦ διειδίζεται. Διδάσκαλος δὲ Ναδουχοδονόσορ τοι; Ιούδαιοις παραγίνεται τοῦ μηδέποτε ἐπιορκεῖν.

Τάδε λέγει Κύριος· Ίδοι ἐγὼ μεταστρέψω.

Καὶ αὐτοὶ, φησί, βούλωνται ἀναχωρῆσαι, ἐγὼ πολεμήσω ὑμᾶς.

PATROL. GR. LXIV.

A maledicendum matrī, vel qui te seminaverat patri, ino vero neutri. Quis vini plenus hæc diceret, ho-
stisque iniquus? Quis Barbarus? Quis homo crudelis
in vulva necat? Sed fastidientis animi verba hæc
sunt.

Vers. 18. Ut quid ita egressus.

Non ergo amplius precatur bona, confusione exsecuratur, et peccatum, est enim in gloria confusio, et gratia: et est confusio in peccato; magna enim et bona et mala sunt ex hoc affectu: vides non natura homines esse malos? nemo enim unquam quidquam boni haberet: hoc autem ab initio confusioni insitum est.

CAP. XXI.

B VERS. 1. *Verbum quod factum est.*

Considera divinam humanitatem: multa verbis minatus est. Non persuasit; malis prophetam afficit, futura illi per figurā ostendit, baculo, lebete, subligaculo, lagena. Sexcenta illis promisit bona: siccitatis plagam inflixit; illi tamen peiores existere. Bella ergo in illos infert. Nam quia dulci et amabilī pharmaco curari noluerunt, ad incisionem venit. Sed hic etiam humanitatem considera; ne quis enim diceret plagi quoque opus fuisse, illas infert: et in omnibus hoc observari videre est.

Vers. 2. Interroga.

C Fracti enim erant calamitatibus, et confugiebant ad Deum tunc tantum; sed neque tunc ut oportebat. Cujus enim rei causa interrogas? qui scis quam dicuntur omnino vera esse? quare igitur non credis? sed si ad voluntatem sit quod dicitur, laudas? si verum audieris, ægre fers, et indignaris? Ubinaū igitur sunt pseudoprophetae qui dicebant: Non erit bellum, non pugna, non fames, non gladius? Et paucis interpositis. Interroga pro nobis Dominum: summa satuitate nullam mutationem exspectarunt: undenam? ita ait: Secundum omnia mirabilia sua. Deum gloriæ avidum opinati sunt. Nunc mirabilium memoriam repetis: nunc in afflictione positus nosti Deum omnia posse, oppressus philosophum agis? horum verborum non hoc tempus: sed quando illas contemnebas, quando jusjurandum quod juraveras, violabas. En quanta juris-jurandi religio: obtemperaturum se jurejurando promiserat, non obtemperavit, et in captivitatem adducitur. Non igitur ut Barbaro per ultiōrem gatislat, sed ne Deus contumelia afficiatur; ne quis alias agat impie. Et post pauca. Ego Nabuchodonosor non tam armis fidere puto, quam Dei benevolentia. Illoc itaque illius euonymus improperat. Ne jusjurandum frangatur, Nabuchodonosor Judæis se magistrum præbet.

D VERS. 4. *Hæc dicit Dominus: Ecce converti, etc.*

Etsi ipsi ait, retrocedere voluerint, ego vobis bellum inferam.

32

VERS. 8. *Et ad populum istum dices.*

Joachim cum sponte ad Babylonios accessisset, et conditionem propterea servitutis subiisset, jurejando præstito illius tributarius factus est. Sedecias vero illo violato, pacta perturbavit: bellum ergo intulit Babylonius justa de causa jurisjurandi, sed neque tunc eos Deus hostibus tradidit; sed si vultis, ait, egredi, salvi eritis. Quid ultra præstandum erat? illius perjurii participes esse voluerunt. Sed nec propheta interrogandus omnino erat de jurisjurandi fine, juramento et pactionibus posthabitis. Verum ne se de ignorantia posset excusare, ne subditi principis obtenderent necessitatem, eos etiam eximit. Pro soribus, ait, punitio est, evitare hanc in vestra situm est potestate. Qua igitur pœna digni sunt qui cum imminentem sibi mortem effugere possent, et non pejerare, saluteque potiri, maluerunt una cum ipsa morte perjurii quoque rei esse. *Et post pauca.* Illud vero sciendum, et si qui afficitur injuria gentilis sit, Deum ulcisci, ipsius enim et ille est, et circa hoc sui potius consultum vult: ei qui injuriam fert, ipse est qui laeditur. autoū ἔστι, καὶ χωρὶς τούτου, τῶν ιδίων μᾶλλον φειδεῖν.

VERS. 9. *Et egrediens ut accedat ad Chaldaeos, qui conculserunt vos, vivet, et erit ipsi anima ejus in utilitatem, et vivet.*

Hebreus illud: *In utilitatem, dilucidius exposuit, in spolia.* Sensus autem est: Qui non ausigerit, C inquit, morietur; qui ausigerit vivet, præda hostiū factus. *In utilitatem, itaque hoc videlicet lucri faciet, Vivere.*

VERS. 11, 12. *Domus regis Juda, audite verbum Domini. Domus David, haec dicit Dominus: Judicate meū iudicium, et quæ sequuntur.*

Post minashortatur ut sententiam immutent, ostendens se ideo pœnas inferre, quia rerum gestarum pœnitentiam non agunt. Subdit igitur:

Et egrediens accedere, etc.

Quis non maluisset ad hostes accedere, cum a Deo inflictum adeo cerneret morbum; nam si et eos qui remanebant talia manebant mala, omninoque interire oportebat, quare sponte abibunt? an liquef eo quod non crederent?

VERS. 12. *Domus David.*

Non sine causa ipsos ad memoriam David revocat, sed ut de progenitoris virtute confunderentur: et si nihil aliud, certe ut mali esse desinerent.

Audite verbum.

Non quod magnas habeant vires, quod illo fortior nemo sit: non propter hoc, sed propter ea quæ agitis. Alimentum enim erunt huic igni vestræ iniuritates.

VERS. 13. *Ecce ego ad te inhabitantem vallem campestrem. Sor, ait, Dominus, qui dicitis, quis terribitis nos, aut quis ingredietur in habitaculum, et quæ sequuntur.*

Non recte est interpretatum apud Græcos Sor,

A *Kai πρὸς τὸν λαόν τοῦτον ἐρεῖς.*

Ιωακεὶμ αὐτομολῆσας πρὸς τὸν Βαβυλώνιον, καὶ ποιπὸν τὰ τῆς δουλείας καταδεξάμενος, δρκους ἐπιτελέσας, ὑπόφορος τούτῳ γίνεται. Ο Σεδεκίας δὲ παρέη τὸν δρκους, καὶ παρεσπόνδησεν· ἐπέρχεται λοιπὸν δι Βαβυλώνιος, ἀφορμὴν δικαίαν ἔχων τοὺς δρκους ἀλλ' οὐδὲ οὕτως αὐτοὺς προδιώσων δι Θεός. Ἀλλ' εἰ βούλεσθε, ἵψησιν, ἐξελθεῖν, εἰς σωτηρίαν ἔσεσθε. Τί ποιήσαι πλέον ἔχρην; εἴλοντο κοινωνῆσαι τῆς ἐπιορκίας αὐτῷ· μάλιστα δὲ οὐδὲ τὸν προφήτην ἔρεσθαι ἔδει, οἷον τὸ τοῦ δρκου τέλος ἔσται, καταπατηθέντων τῶν δρκων καὶ τῶν συνθηκῶν. Πλὴν ἀλλ' ἵνα μηδὲ τὴν ἀγνοίας ἀπολογίαν Ἑχῃ, ἵνα μὴ τὴν ἀνάγκην ἔχωσι τοῦ δρκοντος οἱ ἀρχόμενοι, καὶ τούτους ἐξαιρέσονται [ἰσ. ἐξαιρεῖται]. Ἐπὶ θύραις ἡ τιμωρία, φησίν· ὑμεῖς κύριοι ταύτην φυγεῖν. Τίνος δὲν ἀνελεῖται οἱ παρόντα δυνάμενοι τὸν δλεθρὸν διαφυγεῖν, καὶ μήτε ἐπιορκήσαις καὶ σωθῆναι, ἐλδμένοι μετὰ τοῦ ἀποθανεῖν καὶ τὸ τῆς ἐπιορκίας ὑποστῆναι ἔγκλημα; **Kai μετ' Εἰδέναι δὲ ὁφείλομεν, διτι καὶ Ἐλλην διδικημένος ἥ, ἐπεξέρχεται δι Θεός· καὶ γάρ ἐκεῖνος φειδεῖται· καὶ δι δικῶν αὐτὸς ἔστιν δι βλαπτόμενος.**

B *Kai δι ἐκπορευόμενος προσχωρῆσαι πρὸς τοὺς Χαλαδοὺς τοὺς συγκεκλειστὰς ὑμᾶς, ζήσεται, καὶ ἔσται αὐτῷ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ὡφέλειαν, καὶ ζήσεται.*

Ο Έβραῖος τὸ, εἰς ὡφέλειαν, σαφέστερον τέθεικεν, ἔχει δὲ εἰς σκῦλα. Ή δὲ ἐννοια αὐτῇ· Ο μὴ προσφεύγων μὲν φησὶν, ἀποθανεῖται· δι προσφεύγων δὲ ζήσεται, σκύλα τῶν πολεμίων γενόμενος. Τὸ δὲν, εἰς ὡφέλειαν, τοῦτ' ἔστι, τοῦτο αὐτὸν κερδανεῖ, τὸ ζῆν.

Ο οἶκος Βασιλέως ᾿Ιούδα, ἀκούσατε τὸν λόγον Κυρίου. Ο οἶκος Δαβὶδ, τάδε λέγει Κύριος· Κρίνετε τὸ πρῶτον κρίμα, καὶ τὰ ἔξης.

Απειλήσας παρατεῖ μεταβάλλεσθαι τὴν γνώμην, δεικνὺς, ὃς διὰ τὸ ἀμεταμέλητα πταίειν, αὐτοὺς τιμωρεῖται. Επάγει γοῦν·

C *Kai δι ἐκπορευόμενος.*

Τίς δὲν ἀνελεῖ προσχωρῆσαι, θεήλατον οὕτω τὴν ὑσσον δρῶν; εἰ γάρ καὶ τοὺς ἀπομένοντας τοιαῦτα ἔμενε δειγά, καὶ πάντως ἀπολέσθαι ἔχρην, τίνος ἔνεκεν οὐ προσεχώρουν; ἥ δῆλον ἐκ τοῦ μὴ πιστεύειν.

D *Oίκος Δαυΐδ.*

Οὐχ ἀπλῶς αὐτοὺς ἀνέμνησε τοῦ Δαβὶδ, ἀλλ' ἵνα τὴν ἀρετὴν τοῦ προγόνου αἰσχυνθῶσιν. Εἰ καὶ μηδὲν ἔτερον, παύσωνται δητες πονηροί.

Ἀκούσατε λόγον.

Οὐ διὰ τὸ ισχύν μεγάλην· οὐ διὰ τὸ μηδένα είναι τὸν ισχυρότερον· οὐ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ τὰ ὑμέτερα ἐπιτηδεύματα. Τροφὴ γάρ ἔσται τῷ πυρὶ τούτῳ τὰ ἀμαρτήματα τὰ ὑμέτερα.

Ἴδον δὴν πρὸς σὸν τὸν κατοικοῦντας τὴν κοιλάδα Σῶρ, τὴν πεδινὴν, φησὶν Κύριος, τοὺς λέγοντας· Τίς πτοήσαι ὑμᾶς, ἥ τὶς εἰσελεῖσθαι εἰς τὸ κατοικητήριον; καὶ τὰ ἔξης.

Οὐ καλῶς Σῶρ ἡρμήνευται παρὰ τῷ Ἐλληνικῷ·

παρὰ γάρ τῷ Ἐβραιῷ Σοῦντος κείται· ἐρμηνεύεται δὲ Α ναὶ quæ in Hebreo est, Sur, quod significat petram, Jerusalem designat, quæ in petra vallis sita est, vocavitque eam petram vallis propter ejus situm loca enim quæ circa Jerusalem sunt, petris ambiuntur, et est in circuitu ejus campus.

Ίδού ἡγώ.

Προφητεύει τῇ Τύρῳ δεινᾷ, πολλὰ δὲ καὶ Ἱεζεκίῃ, καὶ Ἡσαΐᾳ περὶ τῆς Τύρου φησὶν, ὅτι ἐπήριτο, ὅτι ἔχουσα διδασκαλίας ὁδὸν τοὺς ἐκ γειτόνων Ἰουδαίους, οὐδὲν ἐκαρπώσατο. Διὰ γάρ τοι τοῦτο πρῶτον ἀπτεται τῶν ἐθνῶν τούτων, ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα πλησίον αὐτῶν ἦν· ἀκούεις δὲ προτίνων, πῶς καὶ Βαβυλώνος ἀπτεται καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων, καὶ δρᾶς αὐτοῖς τὴν καθόλου πρόδοιαν.

B

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Οτι τάδε λέγει Κύριος κατὰ τοῦ οἰκου βασιλέως Ἰούδαι, Γαλαάδ, σύ μοι ἀρχὴ τοῦ Λιβάρου, ἐν τούτῳ μὴ θήσω σε εἰς ἐρημον, πάλιεις μὴ κατοικησθησομένας.

Τὴν Γαλαάδ νῦν λέγει τὴν Ἱερουσαλήμ, ἵνα τὸ φαινόντα αὐτῆς παραστήσῃ, ἐπειδὴ ἐπίδοξος καὶ ἡ Γαλαάδ. Ἀσαφῶς δὲ κείται τὸ νόμημα παραδείγματι δὲ ἐβουλήθη τὰ περὶ αὐτῆς εἰπεῖν. Τούτο οὖν βούλεται σημᾶναι, ὅτι ὥσπερ ἡ Γαλαάδ ἀρχὴ ἐστι τοῦ Λιβάρου· ἐπίδοξος γάρ αὕτη παρὰ πάσας τὰς παρὰ τὸν Λιβάρον πόλεις κειμένας· οὗτα καὶ σὺ τῶν λοιπῶν πόλεων ἀρχεις. Ἄλλ' ὅμως, φησὶν, ἐπειδὴ ἀγνώμων ἐγένου περὶ ἐμὲ, τὴν ψῆφον ἐκψέρω κατὰ σοῦ.

Μὴ κλαίετε τὸν τεθρηκότα, μηδὲ θρηγεῖτε αὐτόν· κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι, οὐδὲ δύεται τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ.

Χαλεπὸν ὑπέστη τὸν θάνατον δὲ Ἰωακεὶμ δὲ τοῦ Ἱερονίμου πατήρ· ἀλοὺς γάρ ὑπὸ τοῦ Βαβυλωνίου, πρῶτον μὲν ἐδέθη πέδαις χαλκαῖς, εἶτα ἀποσφαγεῖς, ἐρήμη ηὔρη πρὸ τῶν τειχῶν, οὐδὲ ταφῆς ἀξιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Βαρδάρου. Καὶ μετὰ ταῦτα μετὰ τὸ τῆς πόλεως ἀποστῆγαι τὸν Βαβυλώνιον, συναγαγόντες αὐτοῦ τὰ λείψανα, κατέθεντο ἐπὶ τῷ τόπῳ τοῦ θανάτου. Οἱ τοίνυν Θεοὶ διὰ τοῦ προφήτου προλέγει τείρονα πεισσούσθαι τὸν ζῶντα διὰ τὴν παρανομίαν. Τὸ οὖν, Μὴ κλαίετε τὸν τεθρηκότα, μηδὲ θρηγεῖτε αὐτόν, περὶ τοῦ Ἰωακεὶμ λέγει. Τὸ δὲ, Κλαύσατε κλαυθμῷ τὸν ἐκπορευόμενον, ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι, περὶ τοῦ Ἱερονίμου λέγει· τρίμηνον γάρ αὐτὸν βασιλεύσαντα μετώκισε εἰς τὴν ἑαυτοῦ γῆν δὲ Ναβουχοδονόσορ.

Μήποτε διὰ τὴν Ἰωσίαν φησὶν· οὐδὲν γάρ δεινὸν πέπονθεν, βίον μὲν ἐσχηκώς ἀγαθὸν, προσανηρπασμένος δὲ τῶν μελλόντων ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆς δουλεύειν καὶ νελευτῆν.

Διότι τάδε λέγει Κύριος ἐπὶ Σελλεῖνυ πιλότῳ Ἰωσίου τοῦ βασιλέως Ἰούδαι, τὸν Σασιλεύοντα ἀντὶ Ἰωσίου τοῦ πατρός αὐτοῦ.

Σελλοῦν λέγει τὸν Ἱερονίμαν· οὗτος γάρ αὐτὸν ἐκάλουν. Ἐρμηνεύεται δὲ Εἰρηνικός. Ἐπειδὴ γάρ

Ecce ego.

Adversus Tyrum dīra vaticinatur, multa vero dē Tyro, et Ezechiel, et Isaia dicit, quod superba es- set; quod vicinos habens Judæos ad capessendam doctrinam nihil prosecisset. Quapropter primum quidem has gentes increpat, quia Jerosolyma prop̄ erat, audis quoque infra, quomodo et Babylonem, cæterosque omnes increpat; et vides universalem ejus providentiam.

CAP. XXII.

VERS. 6. Quia hæc dicit Dominus super domum Iuda: Galaad, tu mihi principium Libani; si non posuero te in solitudinem, urbes non habitandas.

Galaad nunc vocat Jerusalem, ut nobis illius sub-indicet nobilitatis insigne, cum et Galaad celebritate famæ nota sit: obscurus est sensus: voluit autem quod dicitur, exemplo asserere. Idque iHud est. Quemadmodum Galaad caput est Libani, gloriæ enim fama superat omnes, quæ circa Libanum sunt civitates: sic et tu cæterarum urbium princeps es. Sed tamen, inquit, cum erga me ingrata exsisteris, contra te sententiam fero.

VERS. 10. Nolite flere mortuum, neque lamentemini eum: plorate ploratione eum qui egreditur, quia non revertetur ultra, nec ridebit terram patriæ suæ.

Duram obiit mortem Joachim Jechonias pater; captus enim a Babylonio, primum quidem catenis æneis vincitus est, deinde occisus ante muros ejecitus est, neque sepultura a Barbaro dignatus. Tandem postquam recessit ab urbe Babylonius, collectis illius reliquiis, eas in monumento deposuerunt. Deus itaque per prophetam prædicti, acerbiora perpressurum viventem propter iniquitatem. Illud igitur, Nolite flere mortuum, neque lamentemini eum, de Joachim intelligentium; et illud: Plorate ploratione eum qui egreditur, quia non revertetur ultra, de Jechonias: nam cum regnasset tribus mensibus, a Nabuchodonosore abductus fuit in Babylonem.

Fortasse Josiam ait: nihil enim mali passus est; nam et bene vixit, et raptus est antequam fierent captivi qui in aliena terra servituri, mortemque obituri erant.

VERS. 11. Quia hæc dicit Dominus ad Sellem filium Josiam regnante pro Josia patre ejus.

Sellem nominat Jechoniam: hoc enim ipsum nomine nuncupabant. Interpretatur vero Pacificus.

Quando enim Joachim patrem ejus, ab Aegyptio constitutum in regem, Babylonius captivum duxit, Iechonia substituto in regnum, pacificum ipsum vocat, quod terram non ultra Babylonius esset depopulaturus, tributa persolventem : sicque eum, quod tanquam proprium haberet mancipium, capere negligenter.

De eo haec dicit qui in Aegyptum proscitus erat : summa miseria est ; neque mortuum patria potiri posse, sed insepultum projici, nihil hoc calamitosius.

VERS. 12. Non revertetur ad eum amplius : sed in loco quo transitum eum, ibi morietur : et terram hanc non videbit amplius.

Arbitrabantur namque, eum denuo reversurum, sponsione facta pendendi tributa, quemadmodum et Manasses fuerat reversus. Hortatur igitur eos ne haec sperent. Ita ut manifestum sit, Jeremiam haec in urbe dixisse, eo jam in captivitate abducto; erat autem principium regni Sedeciae, quem regioni praefeceral Nabuchodonosor. Conjunxit itaque ea quae in principio regni Sedeciae dixerat, cum responsione facta ad nuntios missos ab eo ad prophetam.

VERS. 13. Sicut qui aedificat domum suam non cum justitia, et quae sequuntur.

De Sedecia sermonem habet, eum redarguens quod nimius esset in dominibus ornandis, et accusans quod male et inique haberet ministros et labentes.

Joachim coarguit, quippe qui e rapinis splendide aedificabat, et mercedem mercenarii non solvebat. Quid domum aedificas, et salutem animae tuae demoliris ? Proximus operatur ; nam si alienus esset, merces illi neganda erat.

VERS. 15. Nunquid regnabis, quia tu contendis cum cedro?

Id est, nunquid permanebis in regno, et in altum extollest aedificia ?

Pater tuus nunquid non comedit, et bibit, et fecit iudicium et justitiam ? Tunc bene erat ei.

Pater tuus, David nempe ille, non ex injustitia, et exornandarum domorum nimia sollicitudine D splendorem assecutus est, sed ex eo quod Dei cultui sedulam dedit operam.

Vel Josiam intelligit, vel Achaz : illum quidem natura, hunc vero moribus.

Ecce non sunt.

Vides in quo sita sit pulchritudo ? non in membris orum figura, sed in bono usu.

VERS. 18. Propterea haec dicit Dominus ad Joachim, Josiae filium regis Iuda : Non plangent, heu mihi, Domine, et heu mihi, Israires, et quae sequuntur.

Quidam dixerunt, hoc a praecedentibus esse distinctum ; ego vero existimo continuari sententiam, sensumque hunc esse. Recensuit quae contigere tem-

A τὸν Ἰωακεὶμ τὸν τούτου πατέρα καταστάντα ὅπε τοῦ Αἰγυπτίου αἰχμάλωτον εἶλεν ὁ Βαβυλώνιος, καὶ ἐνοίλευσεν Ἱερονίας, εἰρηνικόν αὐτὸν ὄνομάζει, ὡσανελ τῆς γῆς οὐκ ἔτι πορθητομένης ὅπε τοῦ Βαβυλώνιου, ἀλλὰ ὑποσκόνδου οὖσης, καὶ οὐκ αἰρουμένου, ὡς οἰκεῖον αἰχμάλωτον αὐτὸν λαβεῖν.

Περὶ τοῦ εἰς Αἴγυπτον ἀπελθόντος φησίν· δισχάτης δυστυχίας τὸ μῆδε ἀποθανόντα δυνηθῆναι τῆς πατρίδος ἐπιτυχεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀταφον βιφῆναι· οὐδὲν χείρον τούτου γένοιται ἄν.

Οὐκ ἀραστρέψει εἰς αὐτὸν οὐκέτι· ἐτῷ τῷ τόπῳ οὗ μετώκισεν αὐτὸν, ἐκεῖ ἀποθαρεῖται, καὶ τὴν γῆν ταύτην οὐκ δύεται ἔτι.

Τὸν Ἀράβανον γάρ αὐτὸν αὐθίς ὑποστρέψειν ὑποσχόμενον, φόρους τελέσειν, καθάπερ καὶ ὁ Μανασσῆς ὑπέστρεψεν. Οὐ τούτου ταῦτα ἐλπίζειν αὐτοὺς παρεκελεύετο. "Μόστε δῆλον ὅτι ἐν τῇ πόλει ληρθέντος αὐτοῦ αἰχμαλώτου ταῦτα ἔφη δὲ Ἱερεμίας. Εἶχε δὲ ἀρχὴν δὲ Σεδεκίας τῆς βασιλείας. Αὐτὸν γάρ κατέστησε κρατεῖν τὸν τόπον δὲ Ναβουχοδονόσορ. Συνῆψεν οὖν τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Σεδεκίου λεχθέντα, τῇ ἀποκρίσει τῇ γενομένῃ πρὸς τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἀποσταλέντας ὅπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν προφήτην.

* Ός δὲ οἰκοδομῶν τὸν οἶκον αὐτοῦ οὐ μετὰ δικαιοσύνης, καὶ τὰ ἔξης.

Περὶ τοῦ Σεδεκίου λέγει, μεμφόμενος αὐτῷ, ὡς περιττὴν τῶν οἰκων εὐπρέπειαν ἔχοντι, καὶ ἐγκαλῶν ὡς ἀδικοῦσι τοὺς ὑπηρετούμενους; καὶ κάμυντας.

Καθάπτεται τοῦ Ἰωακεὶμ, ὡς ἐξ ἀρπαγῆς οἰκοδομούντος λαμπρὰ, καὶ καλλωπίζοντος οἰκίας, μή μισθούντος ἀποστεροῦντος μισθωτοῦ. Τί τὴν οἰκοδομεῖς, καὶ σωτηρίαν τῆς σαυτοῦ ψυχῆς καθαιρεῖς; 'Ο πλησίον ἐργάζεται· εἰ γάρ ἀλλότριος ἦν, ἀποστερηθῆναι τῶν μισθῶν ἔδει.

Μή βασιλεύεσσις, διτὶ ἀμιλλᾶσαι πρὸς τὴν κέδρον;

Τουτέστι, Μή γάρ ἐπιμενεῖς τῇ βασιλείᾳ, καὶ δύαν εἰς ὑψος ἐγείρεις τὰς οἰκοδομάς;

* Ο πατήρ σου μή οὐχὶ ἐφαγε, καὶ ἐπιει, καὶ ἐποιησε κρίμα, καὶ δικαιοσύνην; Τότε ἀγαθὸν ἔτι αὐτῷ.

Ο πατήρ σου, τουτέστιν, δὲ Δασὶδ ἐκεῖνος, οὐ περὶ ἀδικίαν ἔχων, καὶ οἰκων ἐπιμέλειαν, εὐδοκλιμησεν, ἀλλὰ περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ θεραπείαν ἀσχολούμενος.

"Ητοι τὸν Ἰωσίαν φησίν, ήτοι τὸν Ἀχαζ· τὸ μὲν ἀπὸ τῆς φύσεως, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ τρόπου.

* Ιδού οὐκ εἰστι.

Ορῆς τὸ κάλλος ποῦ τίθεται; οὐκ ἐν τῷ τύπῳ τῶν μελῶν, ἀλλ' ἐν τῇ καλῇ χρήσει.

* Διὰ τοῦτο τὰδε λέγει Κύριος ἐπὶ Ἰωακεὶμ νιὸν Ἰωσίου βασιλέως Ἰούδα· Οὐ μή καθφωται, οἴμοι, Κύριε, καὶ οἴμοι, ἀδελφοί, καὶ τὰ ἔξης.

Τινὲς μὲν ἔφασαν ἀπότιμηα εἶναι τοῦτο τῶν ἐμπροσθεν· οἱ μὲν κείσθαι ἀκολούθως· τὴν δὲ ἐννοιαν ταύτην εἶναι ἡγοῦμαι· Ἐμνημόνευσε τῶν

κατὰ τὸν Ἰωακεὶμ, ὃν προεῖπεν, ὡς ἀν πιστὴ αὐτοῦ ἀληθῆ εἶναι [τὰ] παρ' αὐτοῦ λεγόμενα.

Συμψήσθεις.

Τί δεῖται, συμψήσθεις; Σύμμαχός φησι· 'Ως κόριον συλληφθεῖς. Οὐ γάρ Βαβυλώνιος αὐτὸν ἀνέλειν, οὔτε τοις ἔργοις, καὶ οὐκ ἐτάφη. Ἡ ἐτάφη καθάπερ δύο, συμφυρεῖς σποδῷ καὶ γῆ καὶ κονιορτῷ. Ἐκ γάρ τοῦ θορύβου οὗτοι ἐκόπη, οὗτοι ἀπετάνθη αὐτοῦ τὸ σῶμα· [τούτο γάρ ἦν τὸ χαλεπώτατον] οὗτος γάρ ἦν διατάξιος πάντων. Ὁρᾶς παρήσιαν προφήτου, οἷα αὐτὸς προλέγει, καὶ οὐκ ὑποστέλλεται;

* Αρδηθεὶς ἐπὶ τῷρι Λιβύον, καὶ κράξον, καὶ εἰς τὴν Βαστάρδος τὴν φωνὴν σου, καὶ βόησον εἰς τὸ πέρα τῆς θαλάσσης.

Τουτέστι, Ταῦτα λέγων οὐκ ἡκουέμην.

* Αρά ἀνέβαινε; οὐκ ἔγωγε οἶμαι, δὲλλ' ὥστε κατόδηλον γενέσθαι τὴν φωνὴν.

*Οὐτι συνετρίβησαν.

Τοὺς συμμάχους αὐτῆς λέγει, οἵς ἐθάρρει.

*Ἐλάλησα δὲ τῇ παραπτώσει σου, καὶ εἰπας, Οὐκ ἀκούσομαι.

Τουτέστιν, ἐφεστώτων κακῶν, ἐκήρυξα, καὶ ἀπειπαντο τῶν λόγων τὴν παραίνεσιν.

Καὶ εἰπας· Οὐκ ἀκούσομαι.

Καὶ δι πρότερον εἶχεν ἀρετῆς λόγον, καὶ τοῦτο ἀπώλεσε τὸ, διτε ἀπέκτονεν αὐτοὺς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν. Κατοι τις ἐν θλίψει οὐκ ἀν ἀκούσιεν; καὶ οὐ νῦν, ἀλλ' ἀεὶ τοιαύτη γέγονας.

Πάντας τοὺς κοιμάρας σου κοιμαρεῖ ἀνεμος.

*Ἐφ' οἵς προσεδόκας εἶναι ἐν ἀδειᾳ. *Οταν γάρ εἰς τι θαρρῶμεν πρᾶγμα, ἀναιρεῖ αὐτὸ δι Θεός· ἵνεπ' αὐτῷ λοιπὸν μὴ ἐλπίζωμεν, καὶ ἐπ' αὐτῷ προσδοκῶμεν.

*Οὐτι τότε αἰσχυνθήσῃ.

Οὐ φαινομένων, φησιν, ἀλλ' ἀναιρουμένων ἐκ τοῦ μέσου.

Ζῶ δὲ, λέγει Κύριος.

Εἰ καθάπερ σφενδόνην τις συσφίγξει ἐπὶ τῆς χειρὸς περιφέρων, καὶ οὔτε τὸν ἔγων ἔχοιμι, οὐδὲ οὔτε τοις προστήσομαι αὐτοῦ· εἰ δὲ θεός οὐ προστήσεται, τις αὐτὸν ἔχαιρήσεται;

Καὶ παραδώσω σε εἰς χεῖρας τῶν ἡγούμενων τὴν ψυχὴν σου.

Καὶ ταῦτα κατὰ τὸν δημοιον τρόπον εἰρῆσθαι νομίζω. *Οὐτι καὶ περὶ τοῦ Ἱεχωνίου, φησιν, ἔφασκον. Καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζον εἶναι ἐν ἀσφαλείᾳ. Τοῦτο μὲν, ως ἀπὸ τοῦ Βαβυλωνίου καταστάς, τοῦτο δὲ, ως ἐν τῷ ναῷ, καὶ τῇ Ἱέρουσαλήμ τυγχάνων μηδὲν πεισθεῖσας, προειπὼν αὐτῷ μὴ θαρρεῖν ἐπὶ τούτοις, καὶ τὸ ἔργον ἐξένη. Τὸ οὖν, Ἐπὶ τῆς χειρὸς μου τῆς δεξιᾶς, ἵνα εἴπῃ, Ἐν τῷ ναῷ, ἐνθα βοηθεῖν εἰωθα τοῖς ἐκεῖ οὖσιν. Τὸ στόμα τὸ ἐξουδερωμένον καὶ ἐκτετιγμένον δι ἀνήρ αὐτός, τουτέστιν, δι Ἱεχωνίας. Στόμα δὲ ἐξουδερωμένον διὰ τὴν βλασφημίαν· ἐκτετιγμένον δὲ, ως ἀπωσμένου.

Καὶ ἀποφρίψω σε.

Λένουσι δὲ αἱ Βασιλεῖαι, ὅτι καὶ τιμῆς ὑστερον

A pote Joachim, prout ipsem prænuntiarat, ut persuaderet illis vera esse quæ ab ipsomet dicebantur.

VERS. 19. Raptus.

Quid sibi vult vox συμψήσθεις; Symmachus reddidit, *Tanquam sterlus comprehensus collectus ut fumus.* Cum enim Babylonius illum occidisset, sic projectit, et sepultus non est. Vel sepultus est instar asini, cinere, terra, et pulvere conspurcatus. Nam præ tumultu nec planixerunt eum, nec lotum illi corpus est: quod omnium acerbissimum videtur. Vides in propheta dicendi libertatem, qualia prædicit, nec timore contrahatur.

VERS. 20. Ascende in Libanum, et clama, et in Basan da vocem tuam, et clama trans mare.

B Hoc est, cum ista dicerem, non audiebar.

Nunquid ascendit? non puto, sed ut vox audiri posset.

VERS. 20. Quia contriti sunt.

Confederatos ejus ait quibus fidebat.

VERS. 21. Locutus sum in ruina tua, et dixisti, Non audiam.

Hoc est, imminentibus malis vociferatus sum, et sermonum adhortationem respuerant.

Et dixisti, Non audiam.

Et quod prius habebat virtutis, et illud amisit, et illud perdidit, scilicet cum eos interficeret, tunc quærebant eum. Quanquam quis in calamitatibus positus non audiat; at non modo, sed talis semper fuisti.

Omnes pastores tuos pascet ventus.

In quibus sperabas, ut tibi securitatem parerent. Cum enim aliqua re fidimus, tollit illam Deus, ne de cætero in ea spem nostram ponamus, vel ab ea auxilium expectemus.

Quia tunc confunderis.

Non apparentium ait, sed e medio tollendorum.

VERS. 24. Vivo ego, dicit Dominus.

Si veluti palam quis constrinxerit in manu defens, et sic eum ego habeo, neque sic illum defendam: quod si Deus non defendet, quis illum eruet?

VERS. 25. Et tradam te in manus quærentium D animam tuam.

Et hæc dicta esse pari ratione existimo. Quoniam et de Iechonia, ait, dicebant, et quando se securos esse opinabantur: illud quidem, quod is a Babylonio rex constitutus fuisset; hoc vero, quod esset in templo, et Jerusalem, adeoque nihil esset passurus: prædictum ne his fideret: quod et re ipsa evenit. Itaque, *Super manum meam dexteram;* quasi diceret in templo, in quo opem ferre ibi manentibus consuevi. *Os abjectum concussum homo ipse, Iechonias videlicet.* *Os abjectum, propter blasphemiam, concussum, uti projectus.*

VERS. 26. Et mittam te.

Narrant libri Regum euin tandem et honore au-

ctum, thronumque ejus exaltatum, forte quod melior evaserit; ita ut cum inquit: *Non sedebit in throno de semine ejus, clarum sit, id intelligi, si talis esse perseverarit; ad finem enim loquar, in regna, et gentem, ut diruam, et si conversi fuerint, nihil faciam*¹.

VERS. 28. *Inhonorus est Iechonias, quasi vas, cuius non est utilitas ejus.*

Nam captivus ductus approbrio habitus est, regno amissio.

Impurus etenim erat: vel et sic: Alienam petens terram impurus effectus est.

VERS. 29. *Terra, terra, audi.*

Quoniam ex hominibus audivit nemo, ideo allquitur inanimata. Quid autem significat, *Abdicatum? Inhonorum*, ait. Aquila quidem *non crescentem* verit. At Symmachus: *Vacuum, abalienatum.*

Hæc dicit Dominus: Scribe tu virum istum abdicatum: hominem qui non prosperabitur in diebus suis.

Id est, præsentibus testificor, Deum a se expulisse hunc hominem; et notate verbum hoc, etenim illud *scribe* hoc significat: nam ut multitudini scriberet adhortatus est²; illud item, qui *non prosperabitur*, perspicue explicavit, subdicens: *Quia non crescat de semine ejus vir, qui sedeat super thronum David; nam loco illius non regnabit filius, sed patruus frater Joachin.*

CAP. XXIII.

VERS. 1. *Pastores qui dissipatis, et disperditis oves pascuae meæ.*

Pari ratione ait, et tu, o Sedecia, in iniustitate persistis, et es in causa ut pereat multitudo.

Et Ezechiel multa in eos effatur, ipseque Jeremias, et vide in eos poenas aceriores; hi enim in terra aliena pereunt, iis vero qui decepti sunt post hæc promittit regressum, malorumque liberationem et principes bonos. Considera ubicunque præsentem justitiam.

VERS. 5. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et stare faciam David Orientem justum, et regnabit Rex justus.*

De Zorobabel sermo est.

Symmachus pro Orientem justum, Germanum justum reddidit: hoc de Christo dictum est, ut quidam affirmant, latenter. Historice vero de Josedechi. Et opportune probos largitur principes, postquam eos per poenas prudentiores reddidit, quando et utilitas capi poterat, ignavia fastuque sublatis.

VERS. 6. *Et hoc nomen ejus, quod vocabit eum Dominus Josedec.*

Apud prophetas Josedec interpretatur princeps justitiae nostræ: quasi diceret, quemadmodum prophetæ ad mentem Dei loquentur, sic et ipse justus effectus, ad justitiam populum addunt.

¹ Jerem. xxii, 7.

A ἀπήλαυσε, καὶ ὑψώθη ὑστερον ὁ θρόνος αὐτοῦ, ἵσως βελτίονος γενομένου· ὥστε καὶ διαν λέγῃ· Οὐδὲ μὴ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ· εὗδηλον δτι τοιούτου μένοντος· πέρας γάρ λαλήσω ἐπὶ βασιλεὺς καὶ ἐπὶ βασιλοῦ τοῦ κατασκήψαι, καὶ ἔπειτα ποιήσαι, οὐδὲν ποιήσω.

* Ἡτιμώθη Ἰσχορίας, ως σκεῦος, οὐδὲν ἔστιν αὐτοῦ χρέα.

; Αἰχμάλωτος γάρ ληφθεὶς ἐνάτιμις γέγονε, τῆς βασιλείας ἐκπεισών.

Καὶ γάρ ἦν ἀκάθαρτος· ἀλλὰ καὶ δλλως· Ἀκάθαρτος γέροντες εἰς ἀλλοτρίαν ἀπελθὼν γῆν.

Γῆ, γῆ, ἀκούσοντο.

Ἐπειδὴ οὐδεὶς οὐκ ἤκουσε τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἀψυχὸν διαλέγεται. Τί δέ ἔστιν ἐκκήρυκτον; Ἀτιμορ, φησὶν Ἀκύλας μὲν, ἀτραυξῆτος φησὶν· δὲ δύμαχος· Κερὸς, ἀπηλλοτριώμενος.

Τάδε λέγει Κύριος· Γράψορ σὺ τὸν ἀνθρώπων τοῦτον ἐκκήρυκτον ἀνθρώπων, ἀτενόδωτον ἀνθρώπων ἐταῖς ημέραις αὐτοῦ.

Τούτεστι, Τοὺς παροῦσα μαρτύρομαι, ως ἀλλότριον ἔστιν οὐδὲδος θεὸς τούτον ἐποίησατο, καὶ σημειώσασθε τὸν λόγον τοῦτον. Τοῦτο γάρ βούλεται τὸ, γράψον· τῷ γάρ πλήθει γράψαι παρήνεσεν. Τὸ δὲ ἀτενόδωτον, σαφῶς ἡμήνευσεν ἐπάγων· Ὅτι οὐ μὴ αὐξηθῇ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἀνήρ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου Δαβὶδ. Ἄντι γάρ τούτου, οὐχ διὰ τοῦ Ιωακεὶμ ἀδελφός.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

* * Οι ποιμένες οι ἀπολλύτες, καὶ διασκορπίζοντες τὰ πρόβατα τῆς νομῆς μου.

Τὸν δρόμον, φησι, τρόπον, καὶ σὺ, ς Σεδεκία, παρανομῶν διατελεῖς, καὶ αἴτιος ἀπωλείας τῷ πλήθει γίνη.

Καὶ δὲ Ιεζεχιὴλ πολλὰ κατ' αὐτῶν φησι, καὶ αὐτὸς δὲ Ιερεμίας, καὶ δρα χαλεπωτέραν κατ' αὐτῶν τὴν τιμωρίαν. Οὗτοι γάρ ἀπολλύνται ἐπ' ἀλλοτρίας· τοὺς δὲ ἀπατηθεῖσιν ἐπαγγέλλεται μετὰ ταῦτα δινοδον, καὶ κακῶν ἀπαλαγήν, καὶ δροντιας καθαρούς. Ἱδε πανταχοῦ τὸ δίκαιον.

* * Ιδού δὲ δικαιοσύνης ἀρχοντες, λέγει Κύριος, καὶ στήσω τῷ Δαβὶδ ἀραολήν δικαίων, καὶ βασιλεύσει βασιλεὺς δίκαιος.

Περὶ τοῦ Ζωροδάβελ λέγει.

Σύμμαχος φησὶν ἀντὶ τοῦ, Ἀραολήν δικαίων, Βλάστημα δικαίων· περὶ Χριστοῦ τοῦτο εἶρηται, ὃς φασὶ τινες, ἐγκεκρυμμένως. Κατὰ δὲ Ιστορίαν περὶ Ιωσεδέκη. Καὶ εὐκαίρως διδώσι τοὺς ἀγαθοὺς δροντας, δτι αὐτοὺς ἐκ τῆς τιμωρίας σωφρονεστέρους ἐποίησεν, ὥστε καὶ εὐπαράδεκτον γενέσθαι τὴν ὄφελειαν, τῆς δρομίας καὶ ἀλαζονείας ἀνηρημένης.

Καὶ τούτῳ δρομα αὐτῷ, δ καλέσει αὐτὸν Κύριος Ιωσεδέκη.

* * Εν τοῖς προφήταις τὸ, Ιωσεδέκη, ἐρμηνεύεται δροντιούσιν γῆμῶν, ἵνα εἰπῃ, δτι, ὃς προφῆται κατὰ γνώμην τοῦ Θεοῦ φθέγγονται, οὐτω καὶ αὐτὸς δικαιος γενόμενος εἰς δικαιοσύνην δῖξει τὸν λαόν.

Συνετρίβη η καρδία μου.

Τοῦτο φησιν, διτι Ἐγώ μὲν, ίδων τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἐξέστην· οὗτοι δὲ οὐδὲ τὴν τιμωρίαν δεδίκασιν.

Καὶ ἔτεντο ὁ δρόμος

Τουτέστιν, ἡ σπουδὴ ἐπ' οὐδὲν καλῷ. "Ωστε ἐπούδαζον, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ χρηστοῖς πράγμασιν.

"Οτι λερνές καὶ προφήτης δύο λύρησαν.

Ἐμοὶ δοκεῖ τὰς μοιχείας ἀλέγειν ἐν αὐτῷ τῷ οἰκῳ, ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος λερνέων· ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν τῷ οἰκῳ· ἀπὸ τοῦ πράγματος, πονηρίας μοιχείας. Τι τούτου χαλεπώτερον; εἰ καὶ τοῖς δλλοῖς ἡ πίστιον, τοῦτο ἱκανὸν ἐλέγχει αὐτῶν τὴν πονηρίαν· ἀλλοτρίους διώρυτον γάμους, ἐπειδανούτο ταῖς γυναιξίν.

Διὰ τοῦτο γενέσθω ἡ σδδὸς αὐτῶν.

"Ορα, πῶς πάλιν οὐ παρὰ πόδας ἐπάγεις τὴν κακίαν, ἀλλὰ διδώσι προθεσμίας· εἴτα ἵνα μὴ ἀναδολῇ εἰς ἀπιστίαν αὐτοὺς καὶ κακίαν ἀγάγῃ, ἀναμιμήσκει τοὺς τὰ αὐτὰ πλημμελοῦντας αὐτοῖς, καὶ χαλεπώτερα παθέντας.

Καὶ ἐν τοῖς προφήταις Σαμαρείας.

'Εκεῖνοι, εἰ καὶ μηδὲν ἑτερον, τὸν Βάαλ προεδάλλοντο· οὗτοι δὲ ἐμέ.

* *Καὶ ἐν τοῖς γενεδοπροφήταις Ἱερουσαλήμ δύσκαπα φρικτά.*

Ο 'Εβραῖος, πεψυρμένα, ἵνα εἰπῇ, οὐδὲν ἀληθὲς λέγοντας, ἀλλὰ κατὰ φιλοτιμίαν τοὺς λόγους ποιουμένους· ταῦτα δὲ κατὰ σύγχρισιν τῶν γενεδοπροφήτῶν τῶν ἐν Σαμαρείᾳ λέγει, διτι ἐκεῖνοι καὶ τάξει τινὶ ἐδόκουν λέγειν ἀπερ ἔλεγον, ὡς βωμὸν ἔχοντες, καὶ δαμάλεσι προσκυνοῦντες, καὶ τὴν λοιπὴν εὐτάξιαν δοκοῦντες φυλάττειν, εἰ καὶ παρανόμως· οὗτοι δὲ τὴν ἐκείνων κακίαν ὑπερέθησαν τῇ παρανομίᾳ.

Οὐ γάρ συνεχίωρουν τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ φύδον ἐγκαθίσαι τῇ διανοίᾳ τῶν ἀκούοντων· τὴν ὑπόθεσιν πᾶσαν τοῦ γενέθλια βεττίους ἀνήρουν, καὶ κατεῖχον ἐν τῇ πονηρίᾳ τοὺς ἀνθρώπους ἀπαντάς.

Καὶ ἀτιλαμβανομένους.

Οὐ μόνον, φησιν, οὐκ ἐνονθέτουν ἀνθρώπους (ἀπὸ γάρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν ἐσῆμανεν) ἀποστρέψειν ἀπὸ τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ καὶ συνηγόρουν αὐτοῖς, ὡς ἐκ τούτου μᾶλλον ἐπιτρέβεσθαι αὐτοὺς εἰς κακίαν.

Ἐγενήθησάν μοι.

Τίνα οὐχ ἴκανὰ παιδεῦσαι ἐκεῖνα; οὕτως ἀτερπής καὶ φοβερὰ ἡ δύσις τῆς γῆς, καθάπερ σῶμα διὰ παντὸς ἐμπερησμένον.

Διὰ τοῦτο.

. Οὐχὶ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ διαθέσει προϊέμενον. "Οταν μὲν γάρ αὐτῇ τῇ φύσει πικρὸν ἦ, πολλὰ; ἔνι παραμυθίας εύρειν, καὶ τόπους ἀμειθομεν, καὶ παρὰ τῶν ἔχντων ἀπολαδόντες, καὶ ἔτερόν τι προσάγομεν. "Οταν δὲ αὐτὸν τὸ αἰσθητήριον διεφθαρμένον ἦ, οὐδεμία λοιπὸν λατεῖς ἔστι. Βέλτιον οὖν τὰς αἰσθήσεις ὕγιανειν, ἢ τὰ στοιχεῖα πικρὰ ὅταν [ὕτα] μεδ' ἔχουν περιφέρῃ [περιφέρειν].

"Οτι ἀπὸ τῶν προφητῶν Ἱερουσαλήμ.

Ιλάκιν τὴν αἰτίαν τιθησιν· οὐκ ἄρχεσεν αὐτοῖς

A VERS. 9. *Contritum est cor meum.*

Hoc ait, quoniam ego quidem conspectus Dei stupore correptus sum gloriæ, hi vero ne supplicium quidem timent.

VERS. 10. *Et factus est cursus.*

Hoc est studium eorum nullum ad bonum. Itaque studebant, sed non ad bonas res.

VERS. 11. *Quia sacerdos et propheta polluti sunt.*

Mihi videtur innuere adulteria in ipso templo, ex dignitate sacerdos; ex loco in æde; a re scelus adulterii erant. Hoc satis ad coarguendam eorum improbitatem? alienas effodiebant nuptias, maximo furore in mulieres ferebantur.

VERS. 12. *Idcirco via illorum fiat.*

B Vide rursus ut non repente inferat calamitatem, sed moram temporis dat. Deinde ne procrastinatio eos in infidelitatem nequitiamque induceret, de iis meminit qui illis similia deliquerant, et graviora passi sunt.

VERS. 13. *Et in prophetis Samariæ.*

Illi etsi nil aliud, Baal proponebant; hi vero me.

VERS. 14. *Et in pseudoprophetis Jerusalem vidi horribilia.*

C Hebreus habet, confusa, quasi diceret, nullam veritatem dicentes, sed tantum ut honores assequantur verba facientes, et hæc per comparationem pseudoprophetarum, qui erant in Samaria: quod illi et ordine quodam viderentur pronuntiare quæ dicebant, cum et aram haberent, et vitulos adorarent, et reliqua congruo ordine tametsi contra ius fasque servarent; hi autem eorum malitiam iniquitatem superarint.

Nam non permittebant ut in animis audientium Dei timor ageret radices, occasiones omnes per quas illi probiores evaderent, ipsi tollebant, omnesque homines in improbitate detinebant.

Et suscipientes.

Non tantum, ait, homines non instruebant (ex parte enim totius expressit), ut averterent se a nequitiosis; sed et illis opem ferebant, ut propterea illi magis in improbitate proficerent.

D *Facti sunt mihi.*

Quem illa non erudirent? ita tristis injundus que terræ aspectus, lanquam corpus omni ex parte combustum.

VERS. 15. *Propterea hæc.*

Non natura, sed ex affectu abjicientem: cum enim suapte natura amara est, multa licet adhibere remedia; et loca mutamus, et ab habentibus accipimus, et aliud quidpiam assumimus. Quando vero sensorium ipsum corruptum est, omne medicamentum inutile est. Melius itaque est sensus habere sanos, quam elementa amara secum deferre.

Quia a prophetis Jerusalem.

Rursus causam proponit: non sicut illis satis mala

in civitate diffundere, sed et eorum quae alii passi sunt, ipsi fuere auctores.

VERS. 16. Sic dicit Dominus.

Hæ sententiae sunt : unde nam, quæso, liquet ? quia falsa dicunt ; quia malitiae facient ; quia segnitem augent.

VERS. 18. Quoniam quis est in substantia Dei, et vidit, et audiret sermonem ejus ?

Hoc est, quis eorum qui se anteponunt prophetis, divinam vim pertulit, et Spiritu sancto dignatus hæc locutus est ? quasi diceret : Rebus ipsis divinae voluntati resistentes ostenduntur, cum veris prophetis se opponant, cooperantes idolorum obsequiis.

Hoc est, quis Deum videre potest ? Symmachus ait : *Quis enim affuit in consilio, et quis audivit ? Quoniam igitur modo vos audisse asseveratis ?*

VERS. 22. Quod si stellissent in substantia, et an-dissent verba mea, instruxissent utique populum meum, et avertissent a via eorum prava.

Hoc est, Si perdurassent in legibus meis, et meam gratiam exspectarent, utique populum pietatem edocerent.

Non minimum indicium : non quæcunque regula prophetam et pseudoprophetam constituit.

VERS. 23. Deus appropinquans ego sum, dicit Dominus, et non Deus de longe. Si abscondetur homo in absconditis, et ego non video eum, dicit Dominus ?

Hoc est, loquentes quæ siccunda sunt, decipere, et a via traducere eos excogitant, et lis qui istorum ignari sunt in suspicionem agitis tanquam a me missi. Quare meam animo non dignitatem voluntatis, quod cuique adsim, ita ut videam, nec sicut homines ignorem quæ operamini; tametsi longe a vestris sim cogitationibus. Quis est enim ex vobis qui mente aliquid meditetur, quod et me fugiat ? Id quippe indicat : *Si abscondetur homo in absconditis, et ego non video eum ?* hoc est, si in abscondito proprii aliquid occultare cupit cogitatus, meamque lateat notitiam ?

Quod eos ad pravitates compulerint scio. Undenam ? Præsens ego sum, ubique adsum. Nam si prophetis non præsentibus dat sæpe ipse ut sciunt quæ ubicunque aguntur, multo magis ipse scit. At non dicit hoc ; sed, *Deus appropinquans ego sum ; ubique præsens sum ; quod indubitatum est indicium, nihil illum nescire.*

VERS. 23. Et non Deus de longe.

Sicuti enim lux ubique præsens est, ita et Deus.

VERS. 24. Nunquid non cœlum et terram ego impleo ?

Novi, inquit, quomodo prophetias componant : suspicionis indicium est, iniquis iniqua vaticinari, deinde si narraverit, suspicio manifesta erit.

VERS. 28. Quid palea ad triticum? ait Dominus ?

Optime ad comparationem prophetarum cum pseudoprophetis hoc adjunxit ; quasi diceret : Nulla

Α μέχρι τῆς πόλεως στῆσαι τὰ δεινά, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔτεροι συμβάντων αὐτοὶ γεγόνασιν αἰτιοί.

Οὕτω λέγει Κύριος.

Ταῦτα ἀποφάσεις εἰσὶ· πόθεν, εἰπὲ μοι, δῆλον; διτι φευδῇ λέγουσιν, διτι κακὰ ἐπιτείνουσιν, διτι φάσι μὲν αὖξουσιν

* "Οτι τις ἐστη ἐν ψυστήματι Κυρίου, καὶ εἰδεῖ, καὶ ἤκουσε τῷρι λόγων αὐτοῦ;

Τουτέστι, τις τούτων τῶν ἐναντιουμένων τοῖς προφήταις ἀνέμεινε θελαν ἐνέργειαν, καὶ ἀξιωθεὶς Πίνευματος ἐλάλησε ταῦτα ; ἵνα εἰπῃ, Ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων δείκνυνται μαχόμενοι τῷ θείῳ βουλήματι, διτι τοῖς ἀληθέσι προφήταις μάχονται συμπράττοντες τῇ τῶν εἰδώλων θεραπείᾳ.

Τουτέστι, τις δύναται τὸν θεὸν ιδεῖν ; Σύμμαχος φησι· Τις γάρ παρῆν ἐν διμιλίᾳ, καὶ τις δε ἤκουσε ; Πῶς οὖν ὑμεῖς λέγετε ἀκηκοέναι ;

* Καὶ εἰ ἐστησαρ ἐν τῇ ψυστάσει, καὶ ἤκουσαρ τῷρι λόγων μου, ἐδίδασκοι ἀν τὸν λαόν μου, καὶ ἀπέστρεψοι ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτῶν τῆς πενηφᾶς.

Τουτέστιν, Εἰ ἐνέμενον τοῖς ἐμοῖς νομίμοις, καὶ τὴν παρ' ἐμοῦ χάριν ἀνέμενον, πάντως ἀν εὐσέβειαν τὸν λαὸν ἐδίδασκον.

Οὐ μικρὸν τεκμήριον· οὐχ ὁ τυχῶν κανῶν ὄρος προφητείας καὶ φευδοπροφητείας.

* Θεὸς ἀγρίων ἐτρώ εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐχὶ θεὸς πόρφωθεν. Κρυδήσται ἀνθρωπος ἐν κρυφοῖς, καὶ ἐτρώ οὐκ δύομαι αὐτὸν, φησι Κύριος ;

Τουτέστι, Καθ' ἡδονὴν τῷ πλήθει λαλοῦντες, ἀπατᾷς αὐτοὺς ἐνομίζετε· καὶ τοὺς οὐχ εἰδότας εἰς ὑποψίαν ἅγετε, ὡς παρ' ἐμοῦ ἀποστελλόμενοι. Διατί μὴ λογίζεσθε τὴν ἐμὴν ἀξίαν, ὡς ἐκάστῳ πάρειμι, ὅστε καὶ τὸ βουλεύματα εἰδέναι ; καὶ οὐχὶ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους πόρφωθεν ὃν τῶν ὑμετέρων λογισμῶν, ἀγνῶν & πράττετε. Τις γάρ ἐστιν ἐξ ὑμῶν, δις κατὰ βουλὴν τι σκέπτεται, καὶ λανθάνει ἐμέ ; τοῦτο γάρ μηνύει, Εἰ κρυδήσται ἀνθρωπος ἐν κρυφοῖς, καὶ ἐτρώ οὐκ δύομαι αὐτόν ; τουτέστιν, ἡ ἐν ἀποκρύψει τις, τῆς ἑαυτοῦ διανοίας κρύψαι βούλεται, καὶ λανθάνει μου τὴν γνῶσιν ;

* Οτι εἰς πονηρίας αὐτοὺς διθησαν, οἶδα. Πόθεν οἶδα ; Παρών ἐγώ εἰμι· πανταχοῦ πάρειμι. Εἰ γάρ τοις μὴ παροῦσι προφήταις δίδωσιν εἰδέναι τὰ πανταχοῦ πολλάκις, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς οἶδεν. 'Αλλ' οὐ λέγει τοῦτο, ἀλλὰ, Θεὸς ἀγρίων ἐτρώ εἰμι πανταχοῦ πάρειμι· διπερ ἀναμφισβήτητον τεκμήριον ἦν τοῦ πάντα εἰδέναι.

Καὶ οὐχὶ θεὸς πόρφωθεν.

"Ωσπερ γάρ τὸ φῶς πανταχοῦ πάρεστιν, οὗτω καὶ δ θεός.

Μὴ οὐχὶ τὸρ οὐπαρὸν καὶ τὴρ γῆν ἐτρώ πληρῶ ;

Οἶδα, φησι, πῶς συντιθέασι προφητείας ὑποψίας τεκμήριον τὸ τοῖς πονηροῖς προφητεύειν τὰ πονηρά εἰτα καὶ ἐκν διηγήσται, φανερά ἐσται.

* Τι τὸ δικυρον πρὸς τὸρ σῖτον, φησι Κύριος ;

Καλῶς τῇ συγχρίσει τῶν προφητῶν πρὸς τοὺς φευδοπροφήτας ἐπήγαγε τοῦτο ἀντὶ τοῦ, Σύγχρισις

οὐδεμία ἀχύρου πρὸς οἶτον. Ὁ μὲν γάρ τρέφιμός ἐστι, καὶ πρὸς ἀνθρώπους σύστασιν συντελεῖ. Οὐδὲν δὲ χρήσιμον ἀνθρώποις ἀχύρον, ἀλλὰ ἡ φίτιτεις ἡ ἀλόγων τροφὴ γίνεται. Οὕτω, φησί, καὶ τῶν προφητῶν οἱ λόγοι τρέφουσι ψυχάς. Οὐ μήν δὲ λόγος τῶν φευδοπροφητῶν δύναται τι συντελεῖν πρὸς κέρδος ἀνθρώπων, πλὴν εἰ μή τι τοῖς ἔξι ἀλογίας πειθομένοις, παραμυθίαν τινὰ παρέχει, οὐ κέρδος, καὶ ἐπάγει, οὐχ οὕτως τουτέστιν οὐδεμία σύγχρισις.

* Οἱ λόγοι μου ὥσπερ πῦρ, λέγει Κύριος, καὶ ὡς πλεκυς κόπτων πέτραν.

Τουτέστιν, Οἱ διὰ τῶν προφητῶν λόγοι ἀληθεῖς καὶ ἐνέργειαν ἔχοντες.

Ίδον ἐτώ διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς προφήτας.

Πῶς ἐμοὶ δοκούσι τῶν προφητῶν ἀκούοντες μιμεῖσθαι αὐτοὺς ἔνιοι, ἡ ἐτέρων διηγουμένων ἀκούοντες, καθάπερ δοφίς. Διὰ τοῦτο καὶ δὲ Ιεζεκιὴλ φησι, διὰ τοῦτο οὐδὲν τοῦτο καὶ δὲ Ιεζεκιὴλ φησι, διὰ τοῦτο οὐδὲν τοῦτο καὶ τὸ λῆμμα λέγει ἀνελεῖν.

Ίδον ἐτώ πρὸς τοὺς προφήτας.

Προφητείας γλώττης τὰς φευδεῖς καλεῖ· οὐ γλώττης δέ εἰσι· αἱ ἀληθεῖς προφητεῖαι.

Καὶ ρυστάλοντας ρυσταγμὸν αὐτῶν.

Πολλοὶ γάρ εἰδη ἐπετήδευον προφητείας διὰ ὑπνῶν, διὰ χρησμῶν. Ἄλλα παραμυθίσονται πρὸς τὸ παρόν.

Καὶ λῆμμα Κυρίου.

Καὶ ποτα βλάβη; ἐπειδὴ ἐκείνον προσεποιοῦντο λήψεσθαι, τὴν δμωνυμίαν ἀνατρέπει. Λαμβάνειν γάρ καὶ οἱ δαίμονες ἡδύναντο καὶ ἐνομίζοντο ὑπὸ Θεοῦ λήψεσθαι. Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΔ'.

* Καὶ ἐδειξέ μοι Κύριος δύο καλάθους σύκων κειμένους κατὰ πρόσωπον ταῦν Κυρίου μετὰ τὸ ἀποικισταὶ Ναβούχοδορόσορ βασιλεὺς Βαβυλώνος τὸν Ἰεχονίαν νιὸν Ἰωακεὶμ βασιλέα Ιούδα. Εἴτα μετ' ὅλης· Ὁ καλαθὸς ὁ εἰς, σύκων χρηστῶν σφύδρῳ, ὡς σύκα πρώτα, καὶ δὲ καλαθὸς ὁ ἔτερος σύκων ποτηρῶν σφύδρῳ, τῷ μή βιβρωσκομένῳ ἀπὸ ποτηρίους αὐτῶν, καὶ τὰ ἔξτις.

Ταύτην τὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ ὀπτασία αὗτη τοῦ προφήτου. Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ Σεδεκίου γέγονε, δῆλον. Καὶ δείκνυσι τὰ ρήματα. Αἰχμαλώτων δὲ γενομένων τῶν περὶ τὸν Ἰωακεὶμ, ἐφασκον οἱ ἐπὶ τοῦ Σεδεκίου, ὡς Οὐδὲν πεισθείσθαι δεινὸν ἡμεῖς παρὰ Βαβυλωνίαν, πρέπτοντες δίκαια, ἐπείπερ κακοῦ γενόμενοι ἔκεινοι καὶ ἀσεβεῖς, οἱ τε προπάτορες οἱ ἡμέτεροι αἰχμάλωτοι γεγόνασι. Διὰ τούτων ταύτης τῆς ὀπτασίας δείκνυσιν ἔκεινους ἀμείνον τούτων δὲ θεός. Καὶ ὥσπερ, φησί, τὰ σύκα τὰ χρηστὰ περὶ πολλοῦ ἀντις ποιήσαιτο, οὐδὲ ἀπολύειν οὐδὲ φίττειν ἐθέλων ἔξι αὐτῶν τι, οὕτως καὶ αὐτὸς περιεποιήσατο τοὺς ἀπελθόντας· φησὶ δὲ, καλαθὸς σύκων χρηστῶν, ἔκεινην τὴν ἀποικίαν ἐπειδὴ περ μετὰ τοῦ πλήθους, καὶ δὲ δίκαιος παρελήφθησαν, οίκος Δανιήλ, καὶ οἱ τρεῖς παιδες, καὶ Ἰεζεκιὴλ, καὶ εἰ τις κατ' ἔκεινους ἐτύγχανε. Καὶ

A comparatio est paleæ cum tritico. Hoc namque aptum est nutritioni, substantia que hominum maxime proficiuntur. Verum palea ad hominum usum nihil consert, sed vel rejicitur, vel animalibus quæ ratione carent destinatur in cibum. Sic ait, et prophetarum sermones animam enutriunt, cum pseudoprophetarum oratio nihil proficere queat ad hominum utilitatem, nisi fortasse aliquid hominibus iis quibus sine ratione suadetur, solatii potius præbeat, quam lucri et utilis, et subdit, Non sic : nulla videlicet comparatio.

* VERS. 29. *Verba mea sicut ignis, dicit Dominus, et sicut securis cædens petram.*

Quasi dicaret: Sermones prophetarum veraces, et efficaciam habent.

B VERS. 30. *Ecce ego propria ad prophetas.*

Quomodo mihi quidam videntur prophetas audientes eos æmulari, vel alias qui hæc narrant audientes, veluti serpens. Quapropter et Ezechiel ait: Si venerit propheta, Ego Dominus decepi illum, nec enim amplius dicero permittit, ideoque etiam ait se ablaturum.

VERS. 31. *Ecce ego ad prophetas.*

Prophetias linguae, mendaces nuncupat; haud enim lingue sunt prophetiae veraces.

Et dormitant dormitionem suam.

Multi enim concinnabant prophetias per somnia, per oracula. — Sed hoc tempore consolabuntur.

VERS. 34. *Et assumptionem Domini.*

C Et quod hinc damnū? Cum illi se accepturos simularent, æquivocum tollit. Poterant enim et dæmones accipere, et a Deo putabantur accipere, at non est hoc.

CAP. XXIV.

VERS. 1, 2. *Et ostendit mihi Dominus duos calathos ficuum positos ad faciem templi Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joachim regem Iuda. Et paucis interposilis: Calathus unus ficum bonarum valde, sicut ficus primi temporis, et calathus alter ficum malarum valde, quæ non comedentur præ malitia sua. Et quæ sequuntur.*

D Visionis hujus sensus hic est. Manifestum est autem eam tempore Sedeciae contigisse. Idque ex verbis ipsis patet. Captivis adductis illis qui una cum Joachim erant ii qui cum Sedecia adhuc vivebant, asserebant se nulla mala perpessuros a Babyloniiis, dummodo justa operarentur; quando eorum majores ideo captivi abducti fuissent, quod impii malique essent. Igitur visione hac Deus ostendit illos hisce fuisse meliores, et quemadmodum ait, ficus bonas quis magni æstimat, ita ut ex his nihil vel relinquat, vel rejiciat, sic et ipse magni duxit abductos; vocal autem *calathum ficum bonarum*, translationem illam: quando una cum multitudine et justi abducti sunt, qualis Daniel, et tres pueri, et Ezechiel, et si quis alius eorum similis. Et quemadmodum, ait, malæ rejiciuntur, cum nul-

lius sint utilitatis, sic omnes consumam : cum eorum nullus sit usus, sed omnino in impietatem conversi, nulla proprium Dominum memoria completantur. *Ficuum vero malarum calathum eos nominavit, quod nullus in eis reperiretur justus.*

Quid sibi vult imago calathorum fictum, quæ admodum tenuis est ? Sed causa tenuitatis humiliis est status rerum illius temporis. Nam et alibi amorem erga eos declarare volens, nihil magnum, nihil vere appetibile assumit, sed fucus, et uvas, Quasi uiam inveni Israel in deserto et tanquam scopum in siccinea, præcocom¹. Hic igitur amorem erga eos quem ostensurus erat, odiumque erga eosdem per hanc imaginem notificat. Et ante faciem templi Domini; ut sententiam inde latam ostenderet.

VERS. 3. *Et dixit Dominus ad me.*

Cujus rei gratia eum interrogat? ut fidem sermoni ficeret, et populus ex ipsa responsione sententiam audiret.

VERS. 4. *Et factum est.*

Quis alius modus esse queat aptior ad corrigendum? differentiam ostendit. Quid enim si adhuc in patria sitis, sed vitiorum pleni? quid vero si captivi illi, sed mei amantes? hoc vero illuc tendit, ut eos permitteret, neque putarent suæ virtutis esse quod remanerent.

VERS. 6. *Et reædificabo.*

Vides illud et non perpetuum non esse? nam eos destruxit.

VERS. 7. *Et dabo eis cor.*

Si igitur tu es qui das cor, cur illud antea non præstilisti? neque enim tunc acceperit erant ante pœnas et correctionem. Vide omnium bonorum hoc caput : et causam subdit, quia revertentur; sed similitudo non permittit. Quæ enim semel corrupta sunt, redire non possunt, et fieri bona. Sed bona quidem, ait, permanent; quæ vero mala sunt, nequaquam. Verum hæc non ad naturam, sed ad voluntatem spectant. Qualitatis enim est differentia, non essentiæ. Quod si dixeris, Quare et his bona non pollicetur? quoniam propter hoc his timorem auget, ne vel experimentum capiant.

Et qui habitant.

Ne, inquit, confidite tanquam sociis fulti; tantum enim abest ut vobis aliquam opem sint laturi, ut et ipsi capiendi sint : nec sola captivitas erit, sed mala progradientur ulterius.

Et erunt in opprobrium.

Immortalis erit vestre punitionis memoria, omnibusque hominibus nota.

CAP. XXV.

VERS. 1. *Verbum quod factum est.*

* Ose ix, 10.

A ὥσπερ, φησι, τὰ πωνηρὰ φίπτεται, οὐδαμῶς χρῆσιμα τυγχάνοντα, οὕτως πάντας διαφθερῶ ἀχρήστους δυτας, καὶ εἰς ἀσέβειαν ἐκκλίναντας, παντελῶς οὐδειμίᾳ μνήμην τοῦ ἑαυτῶν Δεσπότου ποιουμένους. Πονηρῶν δὲ σύκων κάλαθον τούτους ὄντας διὰ τὸ μὴ εὑρεθῆναι αὐτοῖς δίκαιον.

Tί βούλεται ἡ εἰκὼν τῶν καλάθων τῶν σύκων, εὐτελής οὖσα σφόδρα; Ἀλλὰ τῆς εὔτελειας ἡ ταπεινότης αἰτία τῶν τότε· καὶ γάρ καὶ ἀλλαχοῦ τὸ φίλτρον τὸ περὶ αὐτοὺς δηλῶσαι βουλόμενος, οὐδὲν τῶν μεγάλων καὶ δυτῶν ποθειῶν τίθησιν, ἀλλὰ σῦκα καὶ σταφυλάς. Ως σταψιλήρεις εὔρον τὸν Ἰεραὴλ ἐν ἔρημῳ, καὶ ὡς σκοπόρεις στρατιώτες συκῆ πρώμοι. Τυπαῦθα οὖν τὸ κατ' αὐτῶν φίλτρον, διὰ μέλλει περὶ ἐκείνους ἐπιδείκνυσθαι, καὶ τὸ μίσος τὸ περὶ τούτους διὰ τῆς εἰκόνος παρίστησι. Καὶ κατὰ πρόσωπον τοῦ ναοῦ Κυρίου· ἵνα δεῖη τὴν ἀπόφασιν ἔκειθεν ἔξεγηγμένην.

Καὶ εἶπε Κύριος πρός με.

Τίνος ἔνεκεν αὐτὸν ἐρωτᾷ; Ἱνα ἀξιόπιστον ποιήσῃ τὸν λόγον, καὶ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως λάβῃ τὴν ἀπόφασιν διαλόγον.

Καὶ ἐγέρστο

Τί τούτου τοῦ τρίπου διορθωτικωτερον; Ἐδειξε τὴν διαφοράν. Τί γάρ, εἰ τὴν πατρίδα ἔχετε Ετι, ἀλλὰ διεφθαρμένο: ἔστε; τι δὲ [εἰ] ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἔκεινοι, ἀλλὰ προσφιλεῖς μοι εἰσι; τοῦτο δὲ ποιεῖ, Ἱνα μεταβάλωσαι, καὶ μὴ νομίσωσιν ἐξ οἰκείας ἀρετῆς ἀπομεμενήσαι.

Καὶ δροικοδομήσω.

Ορᾶς δὲ τὸ ίον μὴ, οὐκ εἰς διηνεκές ἔστι; καὶ γάρ καθεύδειν αὐτούς.

Καὶ δώσω αὐτοῖς καρδίαν.

Εἰ τοίνυν σὺ δίδως τὴν καρδίαν, τίνος ἔνεκεν οὐκ ἔδωκας πρότερον; οὔτε γάρ ἡσαν τότε δεκτοί πρὸ τῶν ἀιγαθῶν τούτο· καὶ τὴν αἰτίαν λέγει, ὅτι ἐπιστραφήσονται· ἀλλὰ διὰ τὴν οὐκ ἀφίησιν. Οὐ γάρ ἔστι τὰ ἀπαξ διεφθαρέντα ἐπανελθεῖν, καὶ γενέσθαι κακά. Ἀλλὰ τὰ μὲν καλὰ, φησι, μένει· τὰ δὲ μὴ καλὰ, οὐκέτι. Ἄλλος οὐκέτι τῆς φύσεως, ἀλλ’ ἐπὶ τῆς προαιρέσεως εἰληπταί. Περὶ γάρ τὴν ποιότητα τὴν διαφορὰ, οὐ περὶ τὴν οὐσίαν. Εἰ δὲ λέγεις· Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐχὶ καὶ τούτοις δίδωσιν ἐπαγγελίας χρηστάς; Ή οτι διὰ τούτοις ἐπιτείνει τὸν φόβον, Ἱνα μηδὲ πειραν λάθωσιν.

Καὶ τὸν κατοικοῦντας.

Μή θαρρεῖτε, φησιν, ὡς συμμαχίαν ἔχοντες· οὐ γάρ δή οὐ μὴ προστήσωνται ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ληφθήσονται· καὶ οὐ τῇ αἰχμαλωσίᾳ μόνον, ἀλλὰ περαιτέρω προσβήσεται τὰ κακά.

Καὶ ἔσορται εἰς δημιόδος.

Ἄθανατος ὑμῶν τῆς κολάσεως τὴν μνήμην, καὶ δῆλη πᾶσιν ἀνθρώποις.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'

Οἱ ιόροι δι γερόμενος.

Μέλλει λοιπὸν ὁρίζειν τὴς τιμωρίας τὸν χρόνον, καὶ τὴν ἀπόχετιν ἐκφέρειν.

Kai ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ὅρθρίζω.

Δι' ἐνδεῖ προφήτου ταῦτα συνεχής· καὶ γὰρ καὶ διὰ τῶν ἄλλων ἐλάλησα· καὶ οὐ διέλειπον ἀεὶ λαλῶν, καὶ ἐλάλησα οὐδὲν φορτικόν. Τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ποιεῖ μέλλων τὴν πόλιν παραδιδόντας τοῖς πολεμοῖς, μονονούσῃ ἀπολογεῖται πρὸς αὐτούς· *Ποσάκις θεληστα ἐπισυναγαγεῖται τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ οὐκ οὐθελίσατε;* καὶ τὰ ἔξης.

Διὰ τοῦτο τὰδέ λέγει Κύριος.

Μή γὰρ διὰ τοῦτο ἔδωκα, οὐα πάλιν ἀφέλωμαι; μή γὰρ μισθὸν ὑμᾶς ἀπῆτησα; καὶ γὰρ χάριτος ἡν Ξεργον· οὐδὲς τὰ δωρηθέντα ἀφαιρεῖται, ἀν μή σφρόδρα ἀνάξιος ἦ δὲ λαβών.

Ἔδουν ἔτῳ ἀποστέλλω καὶ λήψομαι πατριάν.

Ἄξω, φησί, Βιβλουλνίους, ἐπειδὴ οὐκ ἐπιστεύετε· ἐρῆτε, πόθεν αὐτοῖς ἥ φρυμία γέγονεν; ἐκ τοῦ ἀπιστεῖν. Τοῦτο καὶ νῦν γίνεται περὶ τῆς γεέννης· μή γὰρ οὐκ ἔδυνάμην κολάσαι εἰγες ἥθελον; τούτου δὲ αἰτοῖς οἱ φυσιοπροφῆται. Οὐκ ἐπιστεύετε τοῖς βήμασι, πιστεύετε τοῖς πράγμασιν.

Ἐπὶ πάρτα τὸ έθνη.

Τίος ἔνεκεν; οὐα μάθης ὅτι αὐτοῦ καθόλου τοῦ θεοῦ ἡ πρόνοια.

Kai δουλεύεσσονσιν.

Τὰ ἔθδομήκοντα ἔτη φιλάνθρωπο; ὃν, οὐχὶ μετὰ τὴν τοῦ ναοῦ καθαρεσιν ἀριθμεῖ μόνον ἔως τῆς ἐπανόδου, ἀλλὰ καὶ μέγρι τῆς κατασκευῆς τοῦ ναοῦ. "Ο δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἔστι. Πρὶ τῶν ἔθδομήκοντα ἔτην ἀνήγαγεν αὐτοὺς, καὶ ἐλογίσατο, καὶ τὰ τῆς ἀνόδου εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν. "Οπου γάρ οὐκ ἦν ναός, οὐδὲ ἱερεὺς, οὐδὲ θυσιαστήριον, οὐδὲ θυσία, τὸ διεισήνοχε τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζῶντων; καὶ τοῦτο δὲ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐπὶ Δαρείου, φησί, μετὰ τὴν ἀνόδου τοσούτων παρελθόντων καιρῶν λέγει, "Εως πότε ὑπερείδεις, Κύριε, τὴν Ἱερουσαλήμ; τοῦτο ἔθδομήκοντάν ἔτος, τότε πληροῦσθαι τὰ ἔθδομήκοντα. Ποιεῖ δὲ αὐτὸν καὶ ἐν κολάσει, λέγων. "Ἐκατόν ἑκαστοῖς ἔτῶν ἔσται η ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔκατὸν ἔτη ζῶσιν. Ἐποίησε δὲ αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως· εἰπὼν γάρ, ὅτι Τρεῖς ημέρας, καὶ τρεῖς νύκτες, τῇ τρίτῃ ημέρᾳ ἀνιστάται. 'Αλλ' ἔκεινο μὲν φιλανθρωπίας ἦν εἰκότως, τοῦτο δὲ ποιάς φιλανθρωπίας; τίνος οὖν ἔνεκεν καὶ τὸ τρίημερον ἐποίησεν; ὡστε πιστεύθηναι, ὅτι [τε]τελεύτηκεν· πολλὰ γάρ γίνεται διὰ τοῦτο. Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐκ ἐπλήρωσεν αὐτὸν, εἰπὼν, ὅτι ἔσται ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ημέρας καὶ τρεῖς νύκτες, ἥ ὡστε τὸ σῶμα μή διαφύσηται; Τι γάρ, οὐκ ἡδύνατο συγκρατῆσαι αὐτὸν; ἡδύνατο, ἀλλὰ ἔδούλετο πιστεύθηναι τὴν φύσιν ὡς οὐδενὸς ἀπῆλανε ξένου. Τινές φασι διὰ τοὺς μαθητὰς, ὡστε διακρατῆσαι αὐτῶν τὴν ἀσθένειαν· διὰ γάρ τοι τοῦτο οὐδὲ ἀνέμενεν αὐτὸς φανῆναι αὐτοῖς, ἀλλὰ τοῖς εὐαγγελοῖς προδισχεῖ, καὶ ἀνήσουν αὐτῶν τὴν διάνοιαν. "Απελθε, φησίν, εἰπὲ τοῖς ἀδελφοῖς μου· καὶ μήν τὸ δύναντο εὐθέως φανεῖς μᾶλλον τὸ

A Tam igitur pœnarum tempus statuturus est, sententiamque prolaturus.

VERS. 3. *Et locutus sum ad vos, ante lucem.*

Per unum prophetam hæc assidue, nam et per alios locutus sum, et semper loquendi nullum finem feci, et nihil grave locutus sum. Hoc et Christus agit, et tantum non se excusat hostibus urbem traditurus, his verbis utens ad illos : *Quoties volui congregare filios vestros, et noluistis³ et quæ sequuntur.*

VERS. 8. *Propterea hæc dicit Dominus.*

Num propter hoc dederam ut iterum auferrem? num mercedem a vobis exegi? Opus illud gratiae erat, nemo muneribus privat, nisi qui recepit, se nimis indignum reddiderit.

B VERS. 9. *Ecce ego mitto, et sumam cognitionem.*

Adducam, ait, Babylonios, quoniam non credidistis; unde eorum recordia nata est? quia non credebant. Hoc etiam nunc sit de gehenna: num si vellem pœnas non possem sumere? bujus causa sunt pseudoprophetae. Non credidistis sermonibus, rebus ipsis credile.

Et super omnes nationes.

Propter quid? ut scias universi providentiam ad ipsum Deum spectare.

VERS. 11. *Et servient.*

C Septuaginta annos, cum pius sit, non post templi eversionem enumerat tantum usque ad redditum, sed usque ad constructionem quoque templi: dicam planius: ante septuaginta annos reduxit eos, communeravitque ad ipsam captivitatem tempus regressus; ubi enim non erat teplum, sacerdos, altare, sacrificium, quid differebat inter hoc, et vivere in captivitate? et hoc ergo divinæ pietatis erat. Quapropter tempore Darii post regressum ait, cum tot elapsa essent tempora: *Usquequo, Domine, despexisti Jerusalem?* Hic jam septuagesimus annus⁴; ut tunc compleantur septuaginta. Hoc idem et puniendo facit dicens: *Centum viginti annorum erit vita hominum⁵, et centum annos vivunt.* Hoc et in resurrectione fecit; nam cum dixisset: *Tribus diebus, et tribus noctibus⁶, die tertio resurget.* Sed illud sane pietatis erat, hoc autem cujusnam erat pietatis? et cur omnino triduum exspectavit? ut eum mortuum fuisse crederetur: nam propter hoc multa sunt. Quare ergo illud non implevit, cum dixerit se fore in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus? an, ne corpus corrumperetur: nunquid illud conservare non poterat? poterat utique; sed volebat credi, naturam suam nihil peregrini habuisse. Quidam putant id ob discipulos factum, ut eorum prospericeret imbecillitati: idecirco enim et illis apparere ipse non sustinuit, sed bonis nuntiis exhilarat, eorumque mentem relaxat: *Vade, ait, dic fratribus meis⁷, et certe poterat statim apparet majorem suo dicto fidem sperare: sed ut eorum auditus præpararetur⁸; neque enim sciebant*

³ Matth. xxiii, 37. ⁴ Zachar. i, 12. ⁵ Gen. vi, 3. ⁶ Matth. xii, 40. ⁷ Joan. xx, 17. ⁸ ibid. 9.

illum a mortuis resurrectum. Vel hoc dici potest, Jonam quoque **in ventre** ceti extitisse; nam corruptio ipso **primo die** corpus inficit: ut sufficiens sit hoc **testimonium**, illum vita functum fuisse. Et quidem quando **minatur** mala tempus contrahi, et arte utilitur; quando **vero** bona promittit, illud protrahit; bona **enim** **quæ** dat, numerata non dat, imo, nec manifesta. **Nusquam bonis finem prescribit**, sed ad **propositum** cujuseunque, at malis ubique: *Dedi vobis terram, ait, a seculo usque in seculum.* Vides nullos esse terminos? cum remittit in captivitatem præfigit, et perspicie, primam quidem ad **cccc**, secundam ad **xxx**, tertiam usque ad **LXXXIII** annos, hanc vero post Christum esse perpetuam. Horum annorum meminit Daniel.

VERS. 12. Cumque impleti fuerint.

Punitiōnēm **Babylonīis** prædicit, ut nec modo eos hæc proprio **robore** patrass̄e addiscas.

* **VERS. 12. Cumque impleti fuerint septuaginta anni, et ulciscar super regem Babylonis, et quæ sequuntur.**

Septuaginta **captivitatis** anni numerantur a tertio anno **regni Joachim**, qui regnavit post Joachaz **constitutum** in regem ab **Ægyptio**.

* **VERS. 15. Sume calicem vini meri hujus de manus, et potare facies de illo omnes gentes, ad quas ego mittō te ad eos.**

Vini meri, Hebreus, amaritudinis, habet, conspicuit hanc visionem, in populi solatium. Cum enim curis conficerentur, potiorem intuentes Babylonum, quasi **nulla ex Dei obsequio pararetur illa utilitas; ostendens propheta, imo per propheta Deus, eos hæc propter peccata sustinere, contantes vaticinatur et reges omnes septuaginta septem, vocatque Idumæam, quæ nunc Batanea dicitur, quam prius possidebant qui erant ex tribu Ruben, et media pars tribus Manasses, pro vero inquit:**

VERS. 30. Et hi, quasi calcantes *vers.* **omnes sedentes super terra.**

Oīde, id est, illi autem, non legitur: etenim ponit calcantium ad diligentes. Quemadmodum dicentes alacri calcabit Babyloniam, et versas.

VERS. 32. Domini.

Ut int̄ coram te

A φητὸν πιστώσασθαι· ἀλλ’ ὥστε προπαρασκευασθῆναι αὐτῶν τὴν ἀκοήν. Οὐ γάρ ήδεσαν, διεῖ δεὶ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ή τούτο ἔστιν εἰπεῖν, διεῖ καὶ Ἰωνᾶς ἐποίησεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κύτους· ἡ γάρ φθορὰ κατὰ μὲν ἡμέραν ἀρχεται τοῦ σώματος· ὥστε ἀγούσα μαρτυρία τοῦ [τε]τελευτηκέναι αὐτὸν αὐτῇ. Καὶ διατον μὲν κακὰ ἀπειλῆσθαι, συστέλλει τὸν χρόνον καὶ σοφίζεται· διατον δὲ ἀγαθά, ἐκτείνεις αὐτόν τοις ἀριστέσιν. Εδωκεν ἀγαθά, μᾶλλον δὲ οὐδὲ διπλα. διαμού τοις ἀγαθοῖς δρον τιθησιν, ἀλλ’ ἡ τὴν προαρεσιν, τοις δὲ κακοῖς πανταχοῦ· Ἐτὴν γῆρας ἀπὸ αἰώνος ἔως αἰώνος, φησι· δένα δρον· διατον δὲ πέμπη εἰς αἰχμα· καὶ δρα· ἡ μὲν πρώτη, υἱος, ἡ δὲ δεύτερη, τρίτη καὶ οὐ ἔστι [ἔστι]. Λέπι τοῦ Χριστοῦ· τούτων μέρι.

Kai ἐτῷ πληρωθῆναι·

Προλέγει τιμωρίαν·
διεῖ οὐδὲ νῦν οἰκεῖα;

* Kai ἐτῷ πληρωθῆναι·

ἐκδικήσω εἰς·
ἔξῆς.

Tὰ ἑβδομήν
ἀπὸ τοῦ
μετὰ
στοῦ

C

bus Ipsis virtutem Dei co-
munitate peccatorum causa, non pro-
prietate facium fuisse captivum. Porro
ad iustum, recte lumen, recte ligula quae
constringuntur, quibus bonum com-

to audavit, et quando fecit. Hinc li-
cet prophetarent, solitos recente-
re. Propter quid? ne vel signo opus esse,
vel jussum esse prophetam dare hoc
homines ad mentem redirent. Vides quo-
rum omnium Deus providentiam gerit.

¶ 5. *Sic dixi.*

ego sum, non sum mutatus, easdem vires
vide quomodo rationem consilii reddat. Si
ci, utique dandi etiam jus habeo. Sed non
me fecisse; credes per ea quae sunt; visum
meum habui eam dare Nabuchodonosori. Vide ut corum
primat timorem. Num enim propriis ille viribus
mit? urbesque subigit? ipse desuper haec sta-
tuo. Considera ut eos Dei cognitionem doceat, ut
ex his et antiquiora addiscerent.

VERS. 6. *Bestias agri.*

Ne his stultiores efficiamini, neve ingratu sitis
animo; rationis experientia obtemperarunt, et vos re-
stitistis? num vos enim tantum trado? et civitatei
meam. Vides generali esse providentiam? Omnes
enim homines ipse fecit, aequi igitur omnium cu-
ram gerit; non enim est apud ipsum acceptio per-
sonarum.

VERS. 8. *Et gens.*

Considera, quanta dicendi libertas; ut misere
servitatem praeculis posuit, quod certissima sibi
essent quae dicebantur, et non adumbravit: Qui-
cunque nou curvaverit collum; tanquam de belluis
sermonem habet.

VERS. 9. *Et vos nolite audire pseudoprophetas.*

Vides sedere judicium, et quaestione haberi de
hariolatione et prophetia? Haec illi dicunt: Ego vero
contraria: videamus cui attestetur finis.

Et gens quae injecerit,

Num et hic subest aliquid? num et hoc est con-
jectura? hos quidem interfici, illos vero relinqu?
igitur et famis opprimit eos.

VERS. 12. *Et ad Schediam.*

Ne putetis me ut inimicum et hostem haec effari;
et nostris etiam eadem vaticinor. Deinde vide
quid sit: contradicit pseudopropheta. Hoc autem
suggerit diabolus, ut prædictionem impedit.

¶ VERS. 18. *Si prophetæ sunt, et est verbum Do-
mini in illis, occurrit jam Domino exercitum, ut
non sint vasa quae derelicta fuerant in domo Domini,
et in domo regis Iuda et in Jerusalem, in Babylo-
nem.*

Cum falsi prophetæ asseverarent eos qui tunc
aderent nil passuros, quinquo in contrarium fere,

qui tunc
arium fere,

πῶς ἐχθρὸς λέγω καὶ πολέμιος·
τὸν τοῦτο στοχασμός;
τοὺς δὲ ἀφίεται; [δι]δ καὶ
ταῦτα ἔχεινο: λέ-
ῖνωμεν, τίνι μαρτυρεῖ

; μὴ καὶ τοῦτο στοχασμός;
τοὺς δὲ ἀφίεται; [δι]δ καὶ

ποφῆται: Ἐφασκός ιατρός.
τούς δὲ εναντίον τοῦ δι-
στασιού, καὶ οὗτοι λόγος Κυρίου ἐν
τωσαρ δή τω Κυρίῳ των δυ-
μή περσυθῆται τὰ σκεύη τὰ
εἰκὼνα Κυρίου, καὶ ἐτοξίῃ βα-
σιλέως εἰλαύνε τῷ φί-
λῳ ἐτοξίῃ βασιλέως τῷ φίλῳ

ποφῆται: Ἐφασκός
τούς δὲ εναντίον, καὶ τοὺς;

VERS. 15. *Verumtamen cognoscentes.*

*Quanam de causa? Non enim ex memelipso,
sed ex Deo loquor.*

VERS. 16. *Et dixerunt principes.*

Vide ut rem conscient gravem; nolunt verba proferre, nec sola lingua sustinentes mentionem illorum facere. Similiter et de Stephano: *Verba blasphema loquitur*¹⁰. Non dixerunt quae essent hæc blasphema. Silentio sæpe amplificamus rem, ut cum dicimus: *Nolo dicere quæ dixit. Et paucis annexis.* Quomodo vero futuri non erant accusatores fide digni? reverentia quippe sacerdotalis satis erat ad constituendum illos fide dignos: et qui alios reprimere debabant, hi populum instigant, hi plebis iram excitant, nec etiam judicium sententiam exspectant.

VERS. 17. *Et dixerunt omni synagogæ populi.*

Durius ille locutus est non solitudinem tantum, sed et asperam, num intersectus est? Sed timuerunt Dominum. Hoc unum omnia solvit; hoc et nunc agendum erat: non qui mala prænuntiabat, sufficiendus et necandus, sed considerandum erat quomodo se a malis liberarent.

VERS. 19. *Et nos fecimus mala magna super animas nostras.*

Itaque conversione opus est: itaque non temere accusavit. Neque enim dicere quis potest, tunc temporis prophetam apte locutum fuisse; nunc vero nequaquam. Etenim magnorum malorum nos rei sumus. Ergo mutati sunt illi, et mutavit sententiam Deus. Sed nos ad vitia regressi sumus.

CAP. XXVII.

VERS. 2, 3. *Sic dixit Dominus ad me: Fac tibi vincula, et vectes, et circumpone circa collum tuum. Et mittes eos ad regem Idumeæ, et ad regem Moab, et ad regem filium Ammon, et ad regem Tyri, et ad regem Sidonis in manibus nuntiorum eorum venientium in occursu suo in Jerusalem ad Sedeciam regem Iuda, et quæ sequuntur.*

Quæret quispiam, quomodo Judæis tam immani-bus calamitatibus oppressis, finitimi nuntios mit-terent ad Sedeciam. Cujus rei ratio est: Ab Eze-chiæ temporibus cum vir ille et pius esset et fama opinioneque celebris, omnes vicini ob id quod præstidum ei fuerat signum, illius omniumque Israelitarum gloria maxime moti confederati facti sunt. Cum igitur omnes vellet instruere Dominum esse omnium Deum, ne opinarentur ex imbecillitate ipsius, qui omnium habet providentiam, fieri, ut et populus abduceretur in captivitatem, et templum destrueretur: prophetæ præcipit ut in eorum occursu progrederiatur, roburque Nabuchodonosoris manifestet, adhortans eos ne variis ac falsis pro-

A 'Α.2' ἡ γνώτες.

Διατί; Οὐ γάρ ἀπ' ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ λαλῶ.

Kai εἶπον οἱ ἀρχοντες.

"Ορα, πῶς δεινοποιοῦσι τὸ πρᾶγμα· εὐ βούλονται τὰ δῆματα εἰπεῖν, οὐκ ἀνεχόμενοι οὐδὲ μέχρι ψιλῆς γλώττης αὐτῶν ἐπιμνησθῆναι. Οὗτω καὶ ἐπὶ Στεφάνου, 'Ρήματα βλάσφημα λαλεῖ. Οὐκ εἶπον, ποια τὰ βλάσφημα. Τῇ παραλεψει πολλάκις ἐπαίρομεν τὸ πρᾶγμα, ὡς ὅταν λέγωμεν· Οὐ θέλω εἰπεῖν ἀπερ εἰπεῖν. Καὶ μετ' ὅλης· Πῶς δὲ οὐκ ἡμελλον ἀξιόπιστοι κατήγοροι εἶναι; τὸ γάρ αἰδέσιμον τῆς ἱερωτύνης, ἵκανδιν αὐτοὺς ποιήσαις ἀξιόπιστους, οὓς ἔδει τοὺς δίλλους καταστέλλειν, οὗτοι τὸν δῆμον ἐκκαίουσιν, οὗτοι τὴν δργήν τοῦ πλήθους ἀγαρρίπιζουσι, καὶ οὐδὲ ἀναμένουσι τὴν ψῆφον τῶν δικαιόντων.

Kai εἶπον πάσῃ τῇ συναγωγῇ τοῦ λαοῦ.

Χαλεπώτερον ἐκεῖνος εἶπεν, οὐχ ἀπλῶς ἐρημίαν, ἀλλὰ καὶ χαλεπήν, μή ἀνηρέθη; 'Αλλ' ἐφοδήθησαν τὸν Θεόν. Τούτῳ μόνον, καὶ πάντα ἔλυσε· τούτῳ καὶ νῦν ποιήσαι ἔχρην, μή τὸν λέγοντα τὰ δεινὰ κατορύττειν, καὶ ἀναιρεῖν, ἀλλ' ὅπως ἀπελλαγεῖν αὐτῶν, σκοπεῖν.

'Ημεῖς ἐποιήσαμεν κακὰ μεγάλα ἀπλά γύνακας

"Ωστε μεταβάλλεσθαι χρῆ· ὧστε οὐχ ἀπλῶς κατηγόρησεν. Οὐ γάρ ἔχοι τις ἄν εἰπεῖν, ὅτι τότε μὲν ὁ προφήτης ἔλεγεν εἰλότως, νῦν δὲ οὐχι. Καὶ γάρ ἡμεῖς μεγάλων ἐσμὲν ὑπεύθυνοι κακῶν. Μετεβάλλοντο οὖν ἐκεῖνοι, καὶ μετεβάλλετο ὁ Θεός. 'Αλλ' ἡμεῖς ἐπὶ τὴν κακίαν ἐπανήλθομεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

"Οὗτως εἶπε Κύριος πρός με· Ποιησορ σταυτῷ δεσμοὺς, καὶ κλοιοὺς, καὶ περίθου περὶ τὸν τράχηλόν σου, καὶ ἀποστελεῖς αὐτοὺς πρὸς τὸν βασιλέα Ἰδουμαίας, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Μωάβ, καὶ πρὸς βασιλέαν υἱὸν Ἀμμών, καὶ πρὸς βασιλέα Τύρου, καὶ πρὸς βασιλέαν Σιδώνος, ἐν χροσὶν ἀγρέλων αὐτῶν τῷν ἐρχομένων εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν ἐν Ἱερουσαλήμ πρὸς Σεδεκλαρ βασιλέα Ιούδᾳ, καὶ τὰ ἔξης.

Zητήσαεν δὲν τις, ὅπως ἐν τοσαύτῃ ταλαιπωρίᾳ Ιουδαίος ἐξεταζομένοις, οἱ τῶν διδρῶν ἀγγέλους ἀπέστελλον πρὸς Σεδεκλαν. "Ἔστιν οὖν ἡ αἰτία αὕτη· Ἀπὸ τῶν χρόνων Ἐξεχίου, ἐπειδὴ εὔσεβης ἦν ἐκείνος καὶ ἐπίδοξος ἀνήρ, ὑπόσπονδοι γεγόνασιν οὐ [ἰσ. οἱ] περίοικοι, μεγίστην τὴν περὶ αὐτοῦ ἐσχηκότες δόξαν, καὶ πάντων τῶν Ἰσραηλιτῶν, διὰ τὸ γεγενημένον σημεῖον. Βουλόμενος τοίνυν παιδεύσαι πάντας, ὡς Δεσπότης ἐστὶν τῶν ἀπάντων Θεός, δημος ἀν μὴ νομίζοιεν ἀσθενεῖα τοῦ προνοοῦντος αἰχμάλωτον γενέσθαι τὸν λαὸν, καὶ τὸν [ἰσ. ναὸν] ἢ καταστρέψεσθαι, κελεύει τῷ προφήτῃ εἰς ἀπάντησιν αὐτῶν ἐλθεῖν, καὶ μηνύσαι τὴν ἴσχὺν τοῦ Ναβουχοδονοσορ, παραινῶν αὐτοῖς, μή πειθεσθαι τοῖς με-

¹⁰ Act. vi, 44.

ut et illi qui translati fuerant redirent, ait propheta: Αἱ ποικισθέντας ἐπανιέναι, λέγει δὲ προφήτης. Εἰ δὲ θῶς εἰσιν οὗτοι προφῆται, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς δὲ Θεός, ἀπαντησάτωσαν δὴ τῷ Κυρίῳ, τουτέστιν, εὐέστιθωσαν πρὸς τὸν Θεόν, ὅπερ τὰ δυτικά μὴ ἀπαχθῆναι, διότε εὔκολον μᾶλλον ἔστιν, η̄ τοὺς ἀποικισθέντας ἐπανελθεῖν, ἵνα ἀπὸ τούτων γνῶμεν, ω̄ς κἀπείνο ἔσται.

Quid sibi vult illud: *Occurrant mihi Deo, ut non veniant vasa?* Hoc est impedire Deum, persuadere illi ostendens etiam advenientes in occursum nequaquam scire an ad bellum, an ad impediendum Iudeos. Non dico, ait, ut persuadeant reduci vasa quae capta sunt, sed ut valeant reliqua vasa impidire.

CAP. XXVIII.

Vers. 5. *Et dixit Jeremias.*

Cum Ananias pseudopropheta dixisset, post duos annos fore ut vasa sacra e Babylone referrentur, dixit Jeremias eventum probaturum sermonis veritatem.

Vers. 6. *Vere, etc.*

Ne putetis me vobis esse inimicum; cupio ego, et rogo rem ita esse, meque mentiri.

Vers. 7. *Verumtamen audite.*

Deinde ne eos segniores redderet, considera quo pacto terreat, tantum non dicens nihil tale futurum; et ostendens, omnes prophetas qui tristia denuntiant, maxime esse veraces.

Vers. 9. *Et iulit Ananias pseudopropheta in conspectu omnis populi vectes de collo Jeremias prophetas, et contrivit eos.* Et quae sequuntur.

Jeremias in collo jugum portans, ut illi Deus præceperat, contra gentes vaticinatus; vaticinatus est et contra Jerusalem. Erat autem quartus annus Sedeciae, ut ipsem asserit propheta. Quinto itaque mense hujus anni Ananias pseudopropheta in medium proruens captivorum vaticinabatur redditum, Nabuchodonosoris interitum, et, hæc quasi Dei jussu saceret, contrivit jugum. Tum subjicitur Jeremias revelatio contra illum, et revelatio veritatem confirmans eorum, quæ præhabita fuere; ait enim ad eum:

Considera peccata, reprehensiones in nobis esse. Quid igitur Jeremias? Nil plane egit, cum sufficienter reprehensionem exposuisset.

Vers. 15. *Hoc anno tu morieris (tu vindicta in eum facta), quia es locutus contra Dominum.*

Hoc est contrarium voluntati Domini, et subdit:

Vers. 16. *Et mortuus est Ananias pseudopropheta in anno illo post duos menses Sermonum prophetæ.*

His vero peractis, scribit Jeremias ad eos qui erant in transmigratione, sicut præcepit illi Deus,

Τι ἔστιν· Ἀπαντησάτωσάν μοι τῷ Θεῷ, ὁστε μὴ ἀπαχθῆναι τὰ σκεύη; Τουτέστι κωλῦσαι τὸν Θεόν, πείσαι αὐτὸν, δεικνὺς καὶ ἔκει τὸ τῶν εὐχομένων [sorte ἐρχομένων] εἰς ἀπάντησιν, μήποτε εἰς πόλεμον [ἰσ. μήτε οὐ εἰς πόλ.] ἢ εἰς τὸ κωλῦσαι τοὺς Ἰουδαίους ἐπελθεῖν αὐτοῖς. Οὐ λέγω, φησιν, ὅτι Πεισάτωσαν ἀναγαγεῖν τὰ σκεύη, τὰ ληφθέντα· δυνηθήσαν τὰ σκεύη τὰ ὑπόλοιπα κωλῦσαι.

B

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Kai εἶπεν Ἱερεμίας.

Ἀνανίου τοῦ ψευδοπροφήτου εἰρηκότος, ω̄ς μετὰ δύο ἔτη ὑποστρέψουσι τὰ δγια σκεύη ἐκ τῆς Βαβυλώνος, εἴπεν ὁ Ἱερεμίας, ὅτι τὸ πέρας δεῖξει τῶν λόγων τὴν ἀλήθειαν.

Ἄληθῶς, κ. τ. λ.

Ίνα μὴ νομίσητε, ὅτι ἐγὼ ὑμῖν πολεμῶ· βούλομαι ἐγὼ καὶ εὐχομαι τοῦτο εἶναι, καὶ ἐμαυτὸν ψεύδεσθαι.

Πλὴν ἀκούσατε.

Εἴτα ἵνα μὴ βαθυμοτέρους ποιήσῃ, δρα πῶς αὐτοὺς φοβεῖ, μονονούχη λέγων, διτε οὐδὲν ἔσται τοιούτον, καὶ δεικνὺς, διτε πάντες οἱ προφῆται οἱ τὰ λυπτήρα λέγοντες, οὗτοι μάλιστα ἡσαν ἀληθεῖς.

C *Kai ἔλαβεν Ἄραβας ὁ ψευδοπροφήτης ἐντατι κατέδει τοῦ λαοῦ τοὺς κλοιοὺς ἀπὸ τοῦ τραχήλου Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, καὶ συνέτριψεν αὐτοὺς, καὶ τὰ ἔγγις.*

Οὐ Ἱερεμίας τὸν ζυγὸν ἐπὶ τοῦ τραχήλου φέρων κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα, προφητεύσας κατὰ τῶν ἐθνῶν προεφήτευσε καὶ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἔν δὲ τέταρτον ἔτος τοῦ Σεδεκίου, ω̄ς αὐτὸς δὲ προφῆτης λέγει. Ἐν τοίνυν τῷ πέμπτῳ μηνὶ τούτου τοῦ ἔτους Ἀνανίας ὁ ψευδοπροφήτης ἐλθὼν ἐμήνυεν ἀδόν [ἰσ. ἀνδόν] τῶν αἰχμαλωτισθέντων, καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ἀπώλειαν, καὶ, ω̄ς δὴ κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ ποιῶν, συνέτριψε τὸν ζυγὸν. Εἴτα κατέ αὐτοῦ ἀποκάλυψις τοῦ Ἱερεμίου, καὶ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας τῶν λόγων· φησι γὰρ πρὸς αὐτόν.

Ορα παρ' ἡμῖν τὰ ἀμαρτήματα, τοὺς ἐλέγχους. Τι οὖν δὲ Ἱερεμίας; Οὐδὲν πλέον ἐποίησεν, ἀρκοῦντα τὸν Ἐλεγχὸν ἐπιδειχμένος.

Τούτῳ τῷ ἐντατῷ σὺν ἀποθανῇ (ὅτε ἐκδίκησιν ἐποίησε αὐτῷ), λαλήσας πρὸς τὸν Κύριον.

Τουτέστιν ἐναντιαν τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπάγει.

Kai ἀπέθανεν Ἄραβας ὁ ψευδοπροφήτης ἐν τῷ ἐντατῷ ἀκείνῳ ἀπὸ τῷ μηνὶ ἐδδύμῳ μετὰ δύο μηνας τῶν λόγων τοῦ προφήτου.

Τούτων δὲ γενομένων γράφει δὲ Ἱερεμίας κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀποικίᾳ μὴ

ἀπατᾶσθαις τοῖς λέγουσιν αὐτοῖς, ἐπανίδειαι· εἰδέναι· Αὐτοὶ δὲ ὡς καὶ οἱ ἐν τῇ γῇ αὐθις ἀποικισθήσονται.

A ne sinant se decipi a prædicentibus redditum; imo
sciant, transmigraturos et eos qui adhuc erant in
patria.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ.

Καὶ οὗτοι οἱ ἀλόγοι.

Τίνος ούν ἔνεκεν, εἰπὲ, πέμπει καὶ πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι; Μὴ γάρ οὐκ εἶχον ἐκεῖ τὸν Ἰεζεκιὴλ; Τί βούλεται καὶ αὕτη ἡ ἐπιστολὴ; ἐπειρουσίας γίνεται. Ἐπειδὴ γάρ εἰκός ἦν αὐτοὺς καὶ αἰδεσιμώτερον νομίζειν καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ναοῦ, καὶ τὸν ἀπὸ τῶν ἀγίων λέγοντα, σημαζίνει τοῦτο. "Ἄλλ' ὅρα εἰστραμμένην κακίαν. Κάκελονος ἐκεῖ διέφευρεν οἱ φευδοπροφῆται.

* Ιδού ἡτό δώσω ὑμᾶς εἰς χεῖρας Ναβουχοδο-

ντσορ βασιλέως Βαβυλῶνος, καὶ τὰ ἔξης.

Οὗτοι φευδοπροφῆται ἡσαν, καὶ τοῦ Ἱερεμίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνανίᾳ γράψαντος ἐπιστολὴν ἔχουσαν τὴν δύναμιν, ἢν προεἴπεν πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀποικίᾳ, τὰ ἐναντία προεφήτευον. Λέγει τοῖν ταῖς αὐτῶν δὲ Θεός διὰ τοῦ προφήτου, καὶ φησι.

'Ἐπὶ Ἀχιὰδ καὶ ἐπὶ Σεδεκίαν.

'Ο γάρ ἀκούων, τίς δὲ Ἀχιὰδ καὶ τίς εἰη δὲ δύσμορος; οὗτος δὲ ἀποτιγνισθεὶς, ἐμάνθανε καὶ τὴν προφητείαν, καὶ τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν τὰ κεχρυμμένα.

* Δι' ἣν ἔχοιησαρ ἀρούλαρ ἐτ Ἰσραὴλ, καὶ ἐμοιχῶτο τὰς γυναικας τῶν πολιτῶν.

* Ἀκούσας γάρ δὲ Βαβυλῶνος ταῦτα λέγειν αὐτοὺς, ἀποστείλας παρέστησεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τηγανίσας ἀπέκτεινε. Τὸ δὲ, ἐμοιχῶτο τὰς γυναικας τῶν πολιτῶν, δὲ Ἐβραῖος, τῶν ἀταύτων αὐτοῦ, ξεινοί. Καὶ ἡτό εἰμι δὲ γνώστης, καὶ μάρτυς, φησι Κύριος. Τουτέστιν, δὲ κρυψῆ πράττει λανθάνοντες τοὺς πολλοὺς, ταῦτα ὅρῳ ἐγὼ καὶ εἰσπράττομαι ὑμᾶς τὴν δίκην.

Καὶ πρὸς Σαμέαν.

Λέγει δὲ καὶ τὰ συμβησμένα εἰς τὰς γυναικας αὐτῶν.

Κύριος ἔδωκε στις ιερέα.

Τί οὖν, καὶ τούτῳ τῷ Σαμέᾳ πέμπει προφήτην; Ιδού τρεῖς προφῆτειαι· μία, δὲτι ἐδομήκοντα ἐτη ποιοῦσιν· ἑτέρα, δὲτι ἀνέλεύσονται· ἑτέρα, δὲτι οἱ περὶ Ἀχιὰδ ἀποθανοῦνται, καὶ ἄρα ἔσονται.

* Αἰστέτι ἀπέστειλε πρὸς ὑμᾶς εἰς Βαβυλῶνα Λέων· Μακράρ ἔστιν, οὐκοδομήσατε τὰς οἰκίας, καὶ τὰ ἔξης.

Σαμέας οὗτος ἀποικος ἦν μετὰ τῶν ἀπαχθέντων· ἥδη μενος τοῖνυν τῇ ἐπανόδῳ ἑτέρπετο τοῖς ταῦτα λέγουσι. Τοῦ τοῖνυν προφήτου τὴν ἐπιστολὴν γράψαντος ἐκείνην, καὶ παραινοῦντος τῷ λαῷ στέργειν τὴν ἐν Βαβυλῶνι οἰκησιν, ἀγανακτήσας πρὸς τὸν Σοφονίαν, τότε ιερέα τυγχάνοντα, πρώτον γράψει ταῦτα, δὲ νῦν ἐκ τῆς προφητείας παρεθέμην, ἐπιτιμῶν τῷ Σοφονίᾳ, δὲτι μὴ δίκην εἰσεπράξατο τὸν Ἱερεμίαν ἀπιστείλαντα ταῦτα· τὸ δὲ, εἰς τὸ ἀπόκλεισμα Σινών, τουτέστιν, εἰς τὸ ἀπόκλεισμα τῆς ψυλακῆς. Τὸ γάρ Σινών, ἐγκλειστήριον ἐρμηνεύ-

PATROL. Gr. LXIV.

CAP. XXIX.

VERS. 1. Et hæc sunt verba libri.

Cur, obsecro, scribit et ad illos qui in Babylone erant? Num ibi Ezechielem non habebant? Quid sibi volunt et hæc litteræ? ex abundanti sit. Nam quia par erat eos in majori veneratione habere eum qui e templo et sanctuario loquebatur, hoc indicat. Sed considera perversam malitiam, ibi etiam illos pseudoprophetæ corruperant.

VERS. 21. Ecce ego tradam vos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, et quæ sequuntur.

Hic erant falsi prophetæ, et cum Jeremias post Ananiam obitum misisset epistolam continentem ea quæ ipse ad eos qui in transmigratione erant, prædixerat, li contraria vaticinabantur. Dicit itaque Deus contra eos per prophetam et ait:

Super Achiam et super Sedeciam.

Qui enim audiebat, quisnam fuerit hic Achiam, quisque fuerit infelix hic frictus, et prophetiam addiscebat, et peccata eorum occulta.

VERS. 23. Pro eo quod fecerunt iniuriam in Israël, et mæchabuntur uxores civium.

Cum enim Babylonius intellexisset hæc eos proferre, Babylonem transferri curavit, et frictos interemit. Illud, mæchabuntur uxores civium, Hebreus, amicorum suorum, legit. Et ego cognosco, et testor, ait Dominus. Hoc est, quæ clani multisque nescientibus operamini, hæc ego video, et a vobis pœnas exposco.

VERS. 24. Et ad Sameam.

Ait quoque quæ uxoribus illorum essent evenitura.

VERS. 26. Dominus dedit te sacerdotem.

Quid igitur et ad Sameam hunc prophetam mittit? En tres prophetæ: una quidem, septuaginta annos fore captivitatis; altera, quod revertentur; tertia, quod morietur Achiam, et maledictio erit.

* VERS. 28. Quoniam misit ad vos in Babylonem dicens: Longe est, ædificare domos, et quæ sequuntur.

Sameas hic peregrinus una cum transmigratis erat: qui cum pro reditu exultaret, gaudebat una cum hæc dicentibus. Missa itaque a propheta epistola illa, qua exhortabatur populum, ut in habitatione Babylonica acquiesceret, ægre is ferens ad Sophoniam, qui tunc erat sacerdos, prium hæc scribit, quæ nunc ex textu apposui, Sophoniam contumeliis afficiens, quod pœnas ex Jeremia non sumpserit, qui similia præceperat. Illud, in carcere Sinoch ac si diceret, in clausuram custodiæ. Sinoch nainique clausura dicitur, cum Hebreus custodiam

ctum, thronumque ejus exaltatum, forte quod melior evaserit; ita ut cum inquit: *Non sedebit in throno de semine ejus, clarum sit, id intelligi, si talis esse perseverarit; ad finem enim loquar, in regna, et gentem, ut diruam, et si conversi fuerint, nihil faciam*¹.

VERS. 28. *Inhonoratus est Jechonias, quasi vas, cuius non est utilitas ejus.*

Nam captivus ductus opprobrio habitus est, regno amissio.

Impurus etenim erat: vel et sic: Alienam petens terram impurus effectus est.

VERS. 29. *Terra, terra, audi.*

Quoniam ex hominibus audiret nemo, ideo alloquitur inanimata. Quid autem significat, *Abdicatum? Inhonoratum*, ait. Aquila quidem *non crescentem vertit. At Symmachus: Vacuum, abalienatum.*

Hæc dicit Dominus: Scribe tu virum istum abdicatum: hominem qui non prosperabitur in diebus suis.

Id est, præsentibus testificor, Deum a se expulisse hunc hominem; et notate verbum hoc, etenim illud scribe hoc significat: nam ut multitudini scriberet adhortatus est²; illud item, qui non prosperabitur, perspicue explicavit, subdens: *Quia non crescat de semine ejus vir, qui sedeat super thronum David; nam loco illius non regnabit filius, sed patruus frater Joachin.*

CAP. XXIII.

VERS. 1. *Pastores qui dissipatis, et disperditis oves pascuat meæ.*

Pari ratione ait, et tu, o Sedecia, in iniustitate persistis, et es in causa ut pereat multitudo.

Et Ezechiel multa in eos effatur, ipseque Jeremias, et vide in eos poenas acerbiores; hi enim in terra aliena pereunt, iis vero qui decepti sunt post hæc promittit regressum, malorumque liberationem et principes bonos. Considera ubique præsentem justitiam.

VERS. 5. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et stare faciam David Orientem justum, et regnabit Rex justus.*

De Zorobabel sermo est.

Symmachus pro *Orientem justum, Germen justum* D reddidit: hoc de Christo dictum est, ut quidam affirmant, latenter. Historice vero de Josedech. Et opportune probos largitur principes, postquam eos per poenas prudentiores reddidit, quando et utilitas capi poterat, ignavia fastuque sublatiss.

VERS. 6. *Et hoc nomen ejus, quod vocabit eum Dominus Josedec.*

Apud prophetas Josedec interpretatur princeps justitiae nostræ: quasi diceret, quemadmodum prophetæ ad mentem Dei loquentur, sic et ipse justus effectus, ad justitiam populum addunt.

¹ Jerem. xvi, 7.

A ἀπῆλαυσε, καὶ ὑψώθη ὑπερον δ θρόνος αὐτοῦ, ἵσως βελτίονος γενομένου· ὥστε καὶ ὅταν λέγῃ· Οὐ μὴ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀπὸ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ· εὐδηλον διτοιότου μένοντος· πέρας τῷρα λαλήσω ἐπὶ βασιλείας καὶ ἐπὶ ἔθνος τοῦ κατασκόψαι, καὶ ἐὰν ἐπιστρέψουσιν, οὐδὲν ποιήσω.

² Ἡπιμώθη Ἰεχωρίας, ὡς σκεῦος, οὐδὲν ἔστιν αὐτοῦ χρεῖα.

; Αἰχμάλωτος γάρ ληφθεὶς ἐν ἀτιμίᾳ γέγονε, τῆς βασιλείας ἐκπεσών.

Καὶ γάρ ἦν ἀκάθαρτος· ἀλλὰ καὶ δλλως· Ἀκάθαρτος γέγονεν εἰς ἀλλοτριαν ἀπελθών τῇν.

Γῆ, γῆ, ἀκουσορ.

Ἐπειδὴ οὐδὲς οὐκ ἤκουσε τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἄψυχον διαλέγεται. Τί δέ ἔστιν ἐκκήρυκτον; Ἄτιμορ, φησιν· Ἀκύλας μὲν, ἀτριξητος φησιν· οὐ δὲ Σύμμαχος· Κερδή, διηλλοτριωμένορ.

Τάδε λέγει Κύριος· Γράψορ σὺν τῷρι άνθρωποτοῦτον ἐκκήρυκτον ἀνθρώπορ, ἀτενόδωτον ἀνθρώπορ οὐ ταῖς ημέραις αὐτοῦ.

Τουτέστι, Τοὶς παροῦσι μαρτύρομαι, ως ἀλλότριον ξαντοῦ δ Θεὸς τοῦτον ἐποιήσατο, καὶ σημειώσατε τὸν λόγον τοῦτον. Τοῦτο γάρ βούλεται τὸ, γράψορ· τῷ γάρ πλήθεις γράψαι παρῆνεσεν. Τὸ δὲ ἀτενόδωτον, σαφῶς ἡρμήνευσεν ἐπάγων· "Οὐτὶ οὐ μὴ αὐξήσῃ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ἀνὴρ καθήμερος ἐπὶ τοῦ θρόνου Δασιδ. Ἀντὶ γάρ τούτου, οὐχ διὰ τούτους εἶναι ταῦτα ἀνδρεῖς, ἀλλὰ διὰ τούτους Ἱωακεὶμ ἀδελφός.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ³.

³ Οἱ ποιμένες οἱ ἀπολλύντες, καὶ διασκορπίζοντες τὰ πρόδητα τῆς γομῆς μον.

Τὸν δμοιν, φησι, τρόπον, καὶ σὺ, ὁ Σεδεκία, παρανομῶν διατελεῖς, καὶ αἴτιος ἀπωλείας τῷ πλήθει τίνη.

Καὶ δὲ Ἱεζεχιὴλ πολλὰ κατ' αὐτῶν φησι, καὶ αὐτὸς δὲ Ἱερεμίας, καὶ δρα χαλεπωτέραν κατ' αὐτῶν τὴν τιμωρίαν. Οὗτοι γάρ ἀπόλλυνται ἐπ' ἀλλοτριαν· τοὶς δὲ ἀπατηθεῖσιν ἐπαγγέλλεται μετὰ ταῦτα ἀνοδον, καὶ κακῶν ἀπάλλαγην, καὶ δρχοντας καθαρούς. Ιδε πανταχοῦ τὸ δίκαιοιν.

* Ιδοὺ ημέραι ἔρχονται, λέγει Κύριος, καὶ στήσω τῷ Δασιδ ἀταολήρ δικαῖαν, καὶ βασιλεύσει βασιλεὺς δίκαιοις.

Περὶ τοῦ Ζωροδάνελ λέγει.

Σύμμαχος φησιν ἀντὶ τοῦ, Ἀραολήρ δικαῖαν, Βλάστημα δίκαιον· περὶ Χριστοῦ τοῦτο εἰρηται, ὃς φασὶ τινες, ἐγκεχρυμμένος. Κατὰ δὲ ιστορίαν περὶ Ἰωσεδέκα. Καὶ εδοκιλώς δίδωσι τοὺς ἀγαθοὺς δρχοντας, δτε αὐτοὺς ἐκ τῆς τιμωρίας σωφρονεστέρους ἐποίησεν, ὥστε καὶ εὐπαράδεκτον γενέσθαι τὴν ὠφέλειαν, τῆς ρχθυμίας καὶ ἀλαζονείας ἀνηρημένης.

Καὶ τοῦτο δρομα αὐτῷ, δ καλέσει αὐτὸν Κύριος Ιωσεδέκα.

*Ἐν τοῖς προφήταις τὸ, Ἰωσεδέκα, ἐρμηνεύεται δρχων δικαιοιστύης ἡμιῶν, ἵνα εἰπῃ, δτι, ως προφῆται κατὰ γνώμην τοῦ Θεοῦ φθέγγονται, οὐτω καὶ αὐτὸς δίκαιος γενόμενος εἰς δικαιοιστύην δξει τὸν λαόν.

Συνετρίβη ή καρδία μου.

Τοῦτό φησιν, ὅτι Ἐγώ μὲν, ίδων τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἐξέστην· οὗτοι δὲ οὐδὲ τὴν τιμωρίαν δεδίκασιν.

Καὶ ἀγέρετο δ δρόμος

Τουτέστιν, ἡ σπουδὴ ἐπ' οὐδενὶ καλῶ. "Ωστε ἐπούδαζον, ἀλλὰ οὐκ ἐπὶ χρηστοῖς πράγμασιν.

"Οτι λερεὺς καὶ προφήτης ἀμοιλύνθησαρ.

Ἐμοὶ δοκεῖ τὰς μοιχείας ἀλγεινὲν αὐτῷ τῷ οἰκῳ, ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος λερεύς· ἀπὸ τοῦ τόπου, ἐν τῷ οἰκῳ· ἀπὸ τοῦ πράγματος, πονηρίας μοιχείας. Τί τούτου χαλεπώτερον; εἰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἡπίστουν, τοῦτο ἰκανὸν ἀλέγειν αὐτῶν τὴν πονηρίαν· ἀλλοτρίους διώρυτον γάμους, ἐπεμαλνοντο ταῖς γυναιξὶν.

Διὰ τοῦτο γερέσθω ή ὅδος αὐτῶν.

Ὄρα, πῶς πάλιν οὐ παρὰ πόδας ἐπάγει τὴν καχίλαν, ἀλλὰ διδώσι προδεσμίας· εἴτα ἵνα μὴ ἀναστολή εἰς ἀπιστίαν αὐτοὺς καὶ κακίαν ἀγάγῃ, ἀναμιγνήσκει τοὺς τὰ αὐτὰ πλημμελοῦντας αὐτοῖς, καὶ χαλεπώτερα παθήντας.

Καὶ ἐν τοῖς προφήταις Σαμαρείας.

Ἐκεῖνοι, εἰ καὶ μηδὲν ἔτερον, τὸν Βάαλ προεξάλλοντο· οὗτοι δὲ ἐμέ.

* *Καὶ ἐν τοῖς ψευδοπροφήταις Ἱερουσαλήμ εὑρακα φρικτά.*

Οἱ Ἐβραῖοι, πεψυρμέντα, ἵνα εἰπῇ, οὐδὲν ἀληθὲς λέγοντας, ἀλλὰ κατὰ φιλοτιμίαν τοὺς λόγους ποιουμένους· ταῦτα δὲ κατὰ σύγκρισιν τῶν ψευδοπροφητῶν τῶν ἐν Σαμαρείᾳ λέγει, ὅτι ἐκεῖνοι καν τάξει τινὶ ἐδόκουν λέγειν ἀπέρ Ελέγον, ὡς βωμὸν ἔχοντες, καὶ διμάλεις προσκυνοῦντες, καὶ τὴν λοιπὴν εὐτάξιαν δοκοῦντες φυλάττειν, εἰ καὶ παρανόμως· οὗτοι δὲ τὴν ἐκείνων κακίαν ὑπερέβησαν τῇ παρανομῇ.

Οὐ γάρ συνεχίουσι τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ φύσιν ἐγκαθίσαι· τῇ διανοίᾳ τῶν ἀκουόντων· τὴν ὑπόθεσιν πᾶσαν τοῦ γενέσθαι βελτίους ἀνήρουν, καὶ κατέχουν τῇ πονηρίᾳ τοὺς ἀνθρώπους ἀπαντάς.

Καὶ ἀντιλαμβανομένους.

Οὐ μόνον, φησὶν, οὐκ ἐνουθέτουν ἀνθρώπους (ἀπὸ γάρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν ἐσήμανεν) ἀποστρέψειν ἀπὸ τῶν πονηρῶν, ἀλλὰ καὶ συνγγρόυν αὐτοῖς, ὡς ἐκ τούτου μᾶλλον ἐπιτρέσθαι αὐτοῖς εἰς κακίαν.

Ἐγενήθησάρ μοι.

Τίνα οὐχ ἱκανὰ παιδεῦσαι ἐκεῖνα; οὕτως ἀτερπῆς καὶ φοβερὰ ἡ δύσις τῆς γῆς, καθάπερ σῶμα διὰ παντὸς ἐμπεπρησμένον.

Διὰ τοῦτο.

Οὐχὶ τῇ φύσει, ἀλλὰ τῇ διαθέσει προϊέμενον. "Οταν μὲν γάρ αὐτῇ τῇ φύσει πικρὸν ἦ, πολλὰ; Ἔνι παραμυθίας εὐρεῖν, καὶ τόπους ἀμειβομεν, καὶ παρὰ τῶν ἔχοντων ἀπολαβόντες, καὶ ἔτερόν τι προσάγομεν. "Οταν δὲ αὐτὸν τὸ αἰσθητήριον διεφθαρμένον ἦ, οὐδεμία λοιπὸν λασίς ἔστι. Βέλτιον οὖν τὰς αἰσθήσεις ὑγιαίνειν, ἢ τὰ στοιχεῖα πικρὰ ὅταν [διτα] μεθ' ἐαυτοῦ περιφέρῃ [περιφέρειν].

"Οτι ἀπὸ τῶν προφητῶν Ἱερουσαλήμ.

Ιάλιν τὴν αἰτίαν τιθησιν· οὐκ ἡρκασεν αὐτοῖς;

A VERS. 9. *Contritum est cor meum.*

Hoc ait, quoniam ego quidem conspectus Dei stupore correptus sum gloriæ, hi vero ne supplicium quidem timent.

VERS. 10. *Et factus est cursus.*

Hoc est studium eorum nullum ad bonum. Itaque studebant, sed non ad bonas res.

VERS. 11. *Quia sacerdos et propheta polluti sunt.*

Mihi videtur innuere adulteria in ipso templo, ex dignitate sacerdos; ex loco in æde; a re scelus adulterii erant. Hoc satis ad coarguendam eorum improbilatatem? alienas effodiebant nuptias, maximo furore in mulieres serebantur.

VERS. 12. *Idcirco via illorum fiat.*

B Vide rursus ut non repente inferat calamitatem, sed moram temporis dat. Deinde ne procrastinatio eos in infidelitatem nequitiamque induceret, de illis nieminiit qui illis similia deliquerant, et graviora passi sunt.

VERS. 13. *Et in prophetis Samariæ.*

Illi etsi nil aliud, Baal proponebant; hi vero me.

VERS. 14. *Et in pseudoprophetis Jerusalem vidi horribilia.*

C Hebreus habet, *confusa*, quasi diceret, nullam veritatem dicentes, sed tantum ut honores assequantur verba facientes, et hæc per comparationem pseudoprophetarum, qui erant in Samaria: quod illi et ordine quodam viderentur pronuntiare quæ dicebant, cum et aram haberent, et vitulos adorarent, et reliqua congruo ordine tametsi contra ius fasque servarent; hi autem eorum malitiam impietate superarint.

Nam non permittebant ut in animis audientium Dei timor ageret radices, occasiones omnes per quas illi probiores evaderent, ipsi tollebant, omnesque homines in improbitate delinebant.

Et suspicentes.

Non tantum, ait, homines non instruebant (ex parte enim totum expressum), ut averterent se a nequitia; sed et illis opem ferebant, ut propterea illi magis in improbitate proficerent.

D *Facti sunt mihi.*

Quem illa non erudirent? ita tristis injucundusque terræ aspectus, tanquam corpus omni ex parte combustum.

VERS. 15. *Propterea haec.*

Non natura, sed ex affectu abjicientem: cum enim suapte natura amara est, multa licet adhibere remedia; et loca mutamus, et ab habitibus accipimus, et aliud quidpiam assumimus. Quando vero sensorium ipsum corruptum est, omne medicamentum inutile est. Melius itaque est sensus habere sanos, quam elementa amara secum deferre.

Quia a prophetis Jerusalem.

Rursus causam proponit: non sicut illis satia mala

in civitate diffundere, sed et eorum quae alii passi sunt, ipsi fuere auctores.

VERS. 16. Sic dicit Dominus.

Hæ sententiae sunt : undenam, quæeso, liquet ? quia falsa dicunt ; quia malitiae facient ; quia segnitem augent.

VERS. 18. Quoniam quis est in substantia Dei, et vidit, et audiret sermonem ejus ?

Hoc est, quis eorum qui se anteponunt prophetis, divinam vim pertulit, et Spiritu sancto dignatus hæ locutus est ? quasi diceret : Rebus ipsis divinae voluntati resistentes ostenduntur, cum veris prophetis se opponant, cooperantes idolorum obsequiis.

Hoc est, quis Deum videre potest ? Symmachus ait : *Quis enim affuit in consilio, et quis audivit ? Quoniam igitur modo vos audisse asseveratis ?*

VERS. 22. Quod si stetissent in substantia, et audiissent verba mea, instruxissent utique populum meum, et avertissent a via eorum prava.

Hoc est, Si perdurassent in legibus meis, et meam gratiam exspectarent, utique populum pietatem edocerent.

Non minimum indicium : non quæcunque regula prophetam et pseudoprophetam constituit.

VERS. 23. Deus appropinquans ego sum, dicit Dominus, et non Deus de longe. Si abscondetur homo in absconditis, et ego non videbo eum, dicit Dominus ?

Hoc est, loquentes quæ fñcunda sunt, decipere, et a via traducere eos excogitant, et iis qui istorum ignari sunt in suspicionem agitis tanquam a missi. Quare meam animo non dignitatem voluntis, quod cuique adsim, ita ut videam, nec sicut homines ignorem quæ operamini ; tametsi longe a vestris sim cogitationibus. Quis est enim ex vobis qui mente aliquid meditetur, quod et me fugiat ? id quippe indicat : *Si abscondetur homo in absconditis, et ego non videbo eum ?* hoc est, si in abscondito proprii aliquid occultare cupit cogitatus, meamque lateat notitiam ?

Quod eos ad pravitates compulerint scio. Undenam ? Præsens ego sum, ubique adsum. Nam si prophetis non præsentibus dat sæpe ipse ut sciunt quæ ubicunque aguntur, multo magis ipse scit. At non dicit hoc ; sed, *Deus appropinquans ego sum ; ubique præsens sum ; quod indubitatum est indicium, nihil illum nescire.*

VERS. 23. Et non Deus de longe.

Sicuti enim lux ubique præsens est, ita et Deus.

VERS. 24. Nunquid non celum et terram ego impleo ?

Novi, inquit, quomodo prophetias componant : suspicionis indicium est, inquis iniqua vaticinari, deinde si narraverit, suspicio manifesta erit.

VERS. 28. Quid palea ad triticum? ait Dominus ?

Optime ad comparisonem prophetarum cum pseudoprophetis hoc adjunxit ; quasi diceret : Nulla

μέχρι τῆς πόλεως στῆσαι τὰ δεινὰ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἑτέροις συμβάντων αὐτοὶ γεγόνασιν αἴτιοι.

Οὐτα λέγει Κύριος.

Ταῦτα ἀποφάσεις εἰσὶ· πόθεν, εἰπέ μοι, δῆλον; διε φευδῆ λέγουσιν, διτι κακὰ ἐπιτείνουσιν, διτι φάνη μιαν αὗξουσιν

* Οτι τις ἔστη ἐν ψυστήματι Κυρίου, καὶ εἰδε, καὶ ἤκουσε τῷ λόγῳ αὐτοῦ;

Τουτέστι, τις τούτων τῶν ἐναντιουμένων τοῖς προφήταις ἀνέμεινε θείαν ἐνέργειαν, καὶ δξιωθεὶς Πνεύματος ἐλάλησε ταῦτα ; ἵνα εἶπῃ, Ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων δείχνυνται μαχόμενοι τῷ θείῳ βουλήματι, διτι τοῖς ἀληθέσι προφήταις μάχονται συμπράττοντες τῇ τῶν εἰδώλων θεραπείᾳ.

Τουτέστι, τις δύναται τὸν Θεὸν ιδεῖν ; Σύμμαχος φησι· Τις γάρ παρῆντις διμιλλα, καὶ τις δὲ ἤκουσε; Πῶς οὖν ὑμεῖς λέγετε ἀκηκοέναι ;

* Kal εἰστησαν ἐν τῇ ψυστάσει, καὶ ἤκουσαν τῷ λόγῳ μου, ἀδιδασκον ἀν τὸν λαόν μου, καὶ ἀπέστρεψον ἀπὸ τῆς σδοῦ αὐτῶν τῆς πονηρᾶς.

Τουτέστιν, Εἰ ἐνέμενον τοῖς ἔμοις νομίμοις, καὶ τὴν παρ' ἐμοῦ χάριν ἀνέμενον, πάντας ἀν εὐστέναι τὸν λαὸν ἀδιδασκον.

Οὐ μικρὸν τεκμήριον· οὐχ ὁ τυχῶν κακῶν ὄρος προφήτειας καὶ φευδοπροφήτειας.

* Θεὸς ἐγγίων ἐτών εἰμι, λέγει Κύριος, καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρφρωθεν. Κρυδήσεται ἀνθρωπος ἐν κρυφοῖς, καὶ ἐτὼν οὐκ δύομαι αὐτόν ; πησοι Κύριος ;

Τουτέστι, Καθ' ἡδονὴν τῷ πλήθει λαλοῦντες, ἀπατὴν αὐτοὺς ἐνομίζετε· καὶ τοὺς οὐκ εἰδότας εἰς ὑποψίαν ἀγετε, ὡς παρ' ἐμοῦ ἀποστελλόμενοι. Διατί μὴ λογίζεσθε τὴν ἐμὴν ἀξίαν, ὡς ἐκάστῳ πάρειμι, ὅστε καὶ τὰ βουλεύματα εἰδέναι ; καὶ οὐχὶ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους πόρφρωθεν ὃν τῶν ὑμετέρων λαγισμῶν, ἀγνῶν ἢ πράττετε. Τις γάρ ἔστιν ἐξ ὑμῶν, δις κατὰ βουλὴν τι σκέπτεται, καὶ λανθάνει ἐμέ ; τοῦτο γάρ μηνύει, Εἰ κρυδήσεται ἀνθρωπος ἐν κρυφοῖς, καὶ ἐτὼν οὐκ δύομαι αὐτόν ; τουτέστιν, ἡ ἐν ἀποκρύψει τις τῆς ἑαυτοῦ διανοίας κρύψαι βούλεται, καὶ λανθάνει μου τὴν γνῶσιν;

* Οτι εἰς πονηρίας αὐτοὺς ὥθησαν, οἶδα. Πόθεν οἶδα ; Παρών ἐγώ εἰμι· πανταχοῦ πάρειμι. Εἰ γάρ τοις μὴ παροῦσι προφήταις διδωσιν εἰδέναι τὰ πανταχοῦ πολλάκις, πολλῷ μᾶλλον αὐτὸς οἶδεν. Ἄλλ' οὐ λέγει τοῦτο, ἀλλὰ, Θεὸς ἐγγίων ἐτών εἰμι· πανταχοῦ πάρειμι· διεπερ ἀναμφισβήτητον τεκμήριον ἦν τοῦ πάντα εἰδέναι.

Καὶ οὐχὶ Θεὸς πόρφρωθεν.

* Άσπερ γάρ τὸ φῶς πανταχοῦ πάρεστιν, οὕτω καὶ θεός.

Μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐτών πληρῶ;

Οἶδα, φησι, πῶς συντιθέασι προφήτειας ὑποψίας τεκμήριον τὸ τοῖς πονηροῖς προφητεύειν τὰ πονηρά· είτα καὶ ἐδὲ διηγήσηται, φανερὰ ἔσται.

* Τι τὸ δχυρον πρὸς τὸ σῖτον, φησι Κύριος ;

Καλῶς τῇ συγχρίσει τῶν προφητῶν πρὸς τοὺς φευδοπροφήτας ἐπήγαγε τοῦτο ἀντὶ τοῦ, Σύγχρισις

ούδεμία ἀχύρου πρὸς σῖτον. Ὁ μὲν γὰρ τρέφιμός εἰσι, καὶ πρὸς ἀνθρώπους σύστασιν συντελεῖ. Οὐδέν δὲ χρήσιμον ἀνθρώποις ἀχύρον, ἀλλ' ἡ βίπτεται ἡ ἀλγῶν τροφὴ γίνεται. Οὕτω, φησί, καὶ τῶν προφητῶν οἱ λόγοι τρέφουσι ψυχάς. Οὐ μὴν δὲ λόγος τῶν ψευδοπροφητῶν δύναται τι συντελεῖν πρὸς κέρδος ἀνθρώπων, πλὴν εἰ μή τι τοῖς ἐξ ἀλογίας πειθομένοις, παραμυθίαν τινὰ παρέχει, οὐ κέρδος, καὶ ἐπάγει, Οὐχὶ οὖτες τουτέστιν οὐδεμία σύγχρισις.

* Οἱ λόγοι μου ὥσπερ πῦρ, λέγει Κύριος, καὶ ὡς πέλεκυς κύπεων πέτρα.

Τουτέστιν, Οἱ διὰ τῶν προφητῶν λόγοι ἀληθεῖς καὶ ἐνέργειαν ἔχοντες.

Ίδοις ἐτῶ διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς προφῆτας.

Πῶς ἐμοὶ δοκοῦσι τῶν προφητῶν ἀκούοντες μιμεῖσθαι αὐτούς ἔνιοι, ή ἐτέρων διηγουμένων ἀκούοντες, καθάπερ δρῖς. Διὰ τοῦτο καὶ δὲ 'Ιεζεχιὴλ φησί, διτὶ Ἐάν δλθη, φησί, προφήτης, ἐτῶ Κύριος ἐπιλέγησα αὐτόν· οὐ γὰρ συγχωρεῖ μαθεῖν λοιπὸν διὰ τοῦτο καὶ τὸ λῆμμα λέγει ἀνελεν.

Ίδοις ἐτῶ πρὸς τοὺς προφῆτας.

Προφητείας γλώττης τὰς ψευδεῖς καλεῖ· οὐ γλώσσης δέ εἰσιν αἱ ἀληθεῖς προφητεῖαι.

Καὶ νυστάζοτας νυσταγμῷ αὐτῶν.

Πολλοὶ γὰρ εἶδον ἐπετήδευον προφητείας διὰ ὑπνῶν, διὰ χρησμῶν. Ἀλλὰ παραμυθίζονται πρὸς τὸ παρόν.

Καὶ λῆμμα Κυρίου.

Καὶ πολὰ βλάβη; ἐπειδὴ ἐκείνον προσεπιοῦντο λήψεσθαι, τὴν δμωνυμίαν ἀναιρεῖ. Λαμβάνειν γάρ καὶ οἱ δαιμόνες ἡδύναντο καὶ ἐνομίζοντο ὑπὸ Θεοῦ λήψεσθαι. 'Αλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΔ'.

* Καὶ ἔδειξε μοι Κύριος δύο καλάθους σύκων κειμένους κατὰ πρόσωπον ραοῦ Κυρίου μετὰ τὸ ἀποικισταὶ Ναβουχοδορόσορ βασιλεὺς Βαβυλώνος τὴν Ἰεχωρίαν νιὸν Ἰωακεὶμ βασιλέα Ιούδα. Εἴτα μετ' ὅλιγα· Ὁ καλάθος ὁ εἰς, σύκων χρηστῶν σφρόδρα, ὡς σῦκα πρώτα, καὶ ὁ καλάθος ὁ ἔτερος σύκων ποιηρῶν σφρόδρα, τῶν μὴ βιβρωσκομέρων ἀπὸ ποιηρίας αὐτῶν, καὶ τὰ ἔξτις.

Ταύτην τὴν Ἔννοιαν ἔχει ἡ δπασία αὗτη τοῦ προφῆτου. *Οτι μὲν οὖν ἐπὶ τοῦ Σεδεκίου γέγονε, δῆλον. Καὶ δείκνυσι τὰ ρήματα. Αἰχμαλώτων δὲ γενομένων τῶν περὶ τὸν Ἰωακεὶμ, ἐφασκον οἱ ἐπὶ τοῦ Σεδεκίου, ὡς Οὐδέν πεισμένα δεινὸν ἡμεῖς παρὰ Βαβυλωνίου, πράττοντες δίκαια, ἐπειπερ κακοὶ γεννέμενοι ἐκεῖνοι καὶ ἀσεβεῖς, οἱ τε προπάτορες οἱ ἡμέτεροι αἰχμαλώτοι γεγέννασι. Διὰ τοίνυν ταύτης τῆς δπασίας δείκνυσιν ἐκείνους ἄκμεινον τούτων δὲ Θεός. Καὶ ὥσπερ, φησί, τὰ σῦκα τὰ χρηστὰ περὶ πολλοῦ ἀντις ποιήσαιτο, οὐδὲ ἀπολύειν οὐδὲ βίπτειν ἐθέλων ἐξ αὐτῶν τι, οὔτες καὶ αὐτὸς περιεποίησατο τοὺς ἀπελθόντας· φησί δὲ, καλάθος σύκων χρηστῶν, ἐκείνην τὴν ἀποκίλαν· ἐπειδὴ περ μετὰ τοῦ πλήθους, καὶ δὲ δίκαιος παρελθήσθαν, οἰκος Δανιὴλ, καὶ οἱ τρεῖς παιδεῖς, καὶ Ἐζεκιὴλ, καὶ εἰ τις κατ' ἐκείνους ἐτύγχανε. Καὶ

A comparatio est paleæ cum tritico. Hoc namque aptum est nutritioni, substantiæque hominum maxime proficiunt. Verum palea ad hominum usum nihil consert, sed vel rejicitur, vel animalibus quæ ratione carent destinatur in cibum. Sic ait, et prophetarum sermones animam enutriunt, cum pseudo-prophetarum oratio nihil proficeret queat ad hominum utilitatem, nisi fortasse aliquid hominibus iis quibus sine ratione suadetur, solatii potius præbeat, quam lucri et utilis, et subdit, Non sic : nulla videlicet comparatio.

* VERS. 29. Verba mea sicut ignis, dicit Dominus, et sicut securis cædens petram.

Quasi diceret: Sermones prophetarum veraces, et efficaciam habent.

B VERS. 30. Ecce ego propterea ad prophetas.

Quomodo mihi quidam videntur prophetas audientes eos æmulari, vel alios qui hæc narrant audientes, veluti serpens. Quapropter et Ezechiel ait: Si venerit propheta, Ego Dominus decepi illum, nec enim amplius dicere permittit, ideoque etiam ait se ablaturum.

VERS. 31. Ecce ego ad prophetas.

Prophetias linguae, mendaces nuncupat; haud enim lingue sunt prophetæ veraces.

Et dormitant dormitionem suam.

Multi enim concinnabant prophetas per somnia, per oracula. — Sed hoc tempore consolabuntur.

C VERS. 34. Et assumptionem Domini.

Et quod hinc damnum? Cum illi se accepturos simularent, æquivocum tollit. Poterant enim et dæmones accipere, ei a Deo putabantur accipere, at non est hoc.

CAP. XXIV.

VERS. 1, 2. Et ostendit mihi Dominus duos calathos ficuum positos ad faciem templi Domini, postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joachim regem Iuda. Et paucis interpositis: Calathus unus ficuum bonarum valde, sicut ficus primi temporis, et calathus alter ficuum malarum valde, quæ non comedentur præ malitia sua. Et quæ sequuntur.

D Visionis hujus sensus hic est. Manifestum est autem eam tempore Sedeciae contigisse. Idque ex verbis ipsis patet. Captivis adductis illis qui una cum Joachim erant ii qui cum Sedecia adhuc vivebant, asserebant se nulla mala perpessuros a Babyloniiis, dummodo justa operarentur; quando eorum majores ideo captivi abducti fuissent, quod impii malique essent. Igitur visione hac Deus ostendit illos hisce fuisse meliores, et quemadmodum ait, ficus bonas quis magni aestimat, ita ut ex his nihil vel relinquat, vel rejiciat, sic et ipse magni duxit abductos; vocal autem calathum ficuum bonarum, translationem illam: quando una cum multitudine et justi abducti sunt, qualis Daniel, et tres pueri, et Ezechiel, et si quis alias eorum similis. Et quemadmodum, ait, malæ rejiciuntur, cum nul-

lius sint utilitatis, sic omnes consumam : cum eorum nullus sit usus, sed omnino in impietatem conversi, nulla proprium Dominum memoria completantur. *Ficuum vero malarum calathum eos nominavit, quod nullus in eis reperiretur justus.*

Quid sibi vult imago calathorum sicuum, quae admodum tenuis est? Sed causa tenuitatis humiliis est status rerum illius temporis. Nam et alibi amorem erga eos declarare volens, nihil magnum, nihil vere appetibile assumit, sed sicut, et uvas, Quasi uam inveni Israel in deserto et tanquam scopum in sicolnea, præcocem^a. Hic igitur amorem erga eos quem ostensurus erat, odiumque erga eosdem per hanc imaginem notificat. Et ante faciem templi Domini; ut sententiam inde latam ostenderet.

Vers. 3. Et dixit Dominus ad me.

Cujus rei gratia eum interrogat? ut sidem sermoni ficeret, et populus ex ipsa responsione sententiam audiret.

Vers. 4. Et factum est.

Quis alius modus esse queat aptior ad corrigen-dum? differentiam ostendit. Quid enim si adhuc in patria sitis, sed vitiorum pleni? quid vero si captivi illi, sed mei amantes? hoc vero illuc tendit, ut eos permitteret, neque putarent suæ virtutis esse quod remanerent.

Vers. 6. Et reædificabo.

Vides illud et non perpetuum non esse? nam eos destruxit.

Vers. 7. Et dabo eis cor.

Si igitur tu es qui das cor, cur illud antea non præstisti? neque enim tunc accepti erant ante penas et correctionem. Vide omnium bonorum hoc caput: et causam subdit, quia revertentur; sed similitudo non permituit. Quæ enim semel corrupta sunt, redire non possunt, et fieri bona. Sed bona quidem, ait, permanent; quæ vero mala sunt, nequaquam. Verum hæc non ad naturam, sed ad voluntatem spectant. Qualitatis enim est differen-tia, non essentiæ. Quod si dixeris, Quare et his bona non pollicetur? quoniam propter hoc his timorem auget, ne vel experimentum capiant.

Et qui habitant.

Ne, inquit, confidite tanquam sociis fulti; tan-tum enim abest ut vobis aliquam opem sint laturi, ut et ipsi capiendo sint: nec sola captivitas erit, sed mala progredientur ulterius.

Et erunt in opprobrium.

Immortalis erit vestræ punitionis memoria, omnibusque hominibus nota.

CAP. XXV.

Vers. 1. Verbum quod factum est.

** Ose ix, 10.*

A ὡς περ, φησί, τὰ πονηρὰ βίπτεται, οὐδαμῶς χρήσιμα τυγχάνοντα, οὕτως πάντας διαφθερῶ ἀχρήστους δντας, καὶ εἰς ἀσέβειαν ἐκκλίναντας, παντελῶς οὐδε-μίαν μνήμην τοῦ ἑαυτὸν Δεσπότου ποιουμένους. Ποιηρῶ δὲ σύκων κάλαθον τούτους ὡνόμασε διὰ τὸ μὴ εὑρεθῆναι αὐτοῖς δίκαιον.

Tί βούλεται ἡ εἰκὼν τῶν καλάθων τῶν σύκων, εὐ-τελῆς οὖσα σφόδρα; Ἀλλὰ τῆς εὐτελείας ἡ ταπει-νότης αἰτία τῶν τότε· καὶ γάρ καὶ ἀλλαχοῦ τὸ φιλ-τρον τὸ περὶ αὐτοὺς δηλώσαις βουλόμενος, οὐδὲν τῶν μεγάλων καὶ δντως ποθεινῶν τιθησιν, ἀλλὰ σῦκα καὶ σταφυλάς. Ως σταφυλὴν ἐνροτ τὸν Ἰεραπήλιον ἐν ἔρημῳ, καὶ δις σκοπόδρεν συκῆ πρώιμον. Τηναῦθα οὖν τὸ κατ' αὐτῶν φίλτρον, δι μέλει περὶ ἐκείνους ἐπιδεικνυθεῖται, καὶ τὸ μίσος τὸ περὶ τούτους διὰ τῆς εἰκόνος παριστησι. Καὶ κατὰ πρόσ-ωπον τοῦ καροῦ Κυρίου· ἵνα δεῖη τὴν ἀπόφασιν ἐκείνους ἔχεινηγμένην.

Kai εἶπε Κύριος πρός με.

Τίνος ἔνεκεν αὐτὸν ἐρωτᾷ; Ἱνα ἀξιόπιστον ποιήσῃ τὸν λόγον, καὶ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως λάβῃ τὴν ἀπό-φασιν δ λαδός.

Kai ἐγέρετο

Τὶ τούτου τοῦ τρόπου διορθωτικωτερον; Ἐδειξε τὴν διαφοράν. Τὶ γάρ, εἰ τὴν πατρίδα ἔχετε ἔτι, ἀλλὰ διεφθαρμένον: ἔστε; τι δὲ [ει] ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐκείνοις, ἀλλὰ προσφιλεῖς μοι εἰσι; τούτο δὲ ποιεῖ, Ἱνα μετα-βάλωνται, καὶ μὴ νομίσωσιν ἐξ οἰκείας ἀρετῆς ἀπομεμηκέναι.

Kai ἀντοκοδιμήσω.

Ορᾶς δι τὸ δι, οὐ μὴ, οὐκ εἰς διηνεκές ἔστι; καὶ γάρ καθεῖταιν αὐτούς.

Kai δῶσων αὐτοῖς καρδίαν.

Εἰ τοίνυν σὺ δίδως τὴν καρδίαν, τίνος ἔνεκεν οὐκ ἔδωκας πρότερον; οὔτε γάρ ἡσν τότε δεκτοί πρὸ τῶν τιμωριῶν καὶ τῆς διορθώσεως. Ὁρα τὸ μέ-γιστον τῶν ἀγαθῶν τοῦτο· καὶ τὴν αἰτίαν λέγει, ὅτι ἐπιστραφήσονται· ἀλλὰ ἡ εἰκὼν οὐκ ἀφίησιν. Οὐ γάρ ἔστι τὰ διαπαξ διαφθαρέντα ἐπανελθεῖν, καὶ γενέσθαι καλά. Ἀλλὰ τὰ μὲν καλά, φησί, μένει· τὰ δὲ μὴ καλά, οὐκέτι. Ἀλλ’ οὐκ ἐπὶ τῆς φύσεως, ἀλλ’ ἐπὶ τῆς προσιρέσεως εἰληπται. Περὶ γάρ τὴν ποιότητα ἡ διαφορά, οὐ περὶ τὴν οὐσίαν. Εἰ δὲ λέγεις· Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐχὶ καὶ τούτοις δίδωσιν ἐπαγγελίας χρηστάς; D Οτι διὰ τοῦτο τούτοις ἐπιτείνει τὸν φόβον, Ἱνα μηδὲ πειράν λάβωσιν.

Kai τοὺς κατοικοῦντας.

Μή θαρρεῖτε, φησίν, ὡς συμμαχίαν ἔχοντες· οὐ γάρ δὴ οὐ μὴ προστήσωνται ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ληφθήσονται· καὶ οὐ τῇ αἰχμαλωσίᾳ μόνον, ἀλλὰ περαιτέρω προσβήσεται τὰ κακά.

Kai ἔσονται εἰς διειδος.

Αθάνατος ὑμῶν τῆς κολάσεως ἡ μνήμη. καὶ δῆλη πᾶσιν ἀνθρώποις.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

** Λόγος δ γενόμενος.*

Μέλλει λοιπὸν δρῖξειν τῆς τιμωρίας τὸν χρόνον, Α καὶ τὴν ἀπόφασιν ἐκφέρειν.

Kai ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς δρθρίζων.

Δι' ἐνδεικτή τοιούτου ταῦτα συνεχής· καὶ γάρ καὶ διὰ τῶν διλλῶν ἐλάλησα· καὶ οὐ διέλιπον ἀλλ' λαλῶν, καὶ ἐλάλησα οὐδὲν φορτικόν. Τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ποιεῖ μέλλων τὴν πόλιν παραδιδόντας τοῖς πολεμοῖς, μονονούχη ἀπολογεῖται πρὸς αὐτούς· Ποσάκις θήθη-λησα ἐπισυναγαγεῖται τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ οὐκ ήθελήσατε; καὶ τὰ ἔχητες.

Διὰ τοῦτο τὰς λέγει Κύριος.

Μή γάρ διὰ τοῦτο ἔδωκα, οὐα πάλιν ἀφέλωμαι; μή γάρ μισθων ὑμᾶς ἀπῆτησα; καὶ γάρ χάριτος ἡνὶ ἔργον· οὐδεὶς τὰ δωρηθέντα ἀφαιρεῖται, ἀν μή σφόδρα ἀνάξιος ἦν δι λαβῶν.

Ἆδον δὲ ἀποστέλλω καὶ λήψομαι πατράρια.

"Ἄξω, φησί, Βαβυλωνίους, ἐπειδὴ οὐκ ἐπιστεύετε· ὁρᾶτε, πόθεν αὐτοῖς; ἡ βαθυμία γέγονεν; ἐκ τοῦ ἀπιστεῖν. Τοῦτο καὶ νῦν γίνεται περὶ τῆς γεέννης· μή γάρ οὐκ ἐδυνάμην κολάσαι εἰγε ήθελον; τούτου δὲ αἰτίοις οἱ φευδοπροφῆται. Οὐκ ἐπιστεύετε τοῖς βήμασι, πιστεύετε τοῖς πράγμασιν.

Ἐπὶ πάντα τὰ δέθην.

Τίνος ἔνεκεν; οὐα μάθης διτι αὐτοῦ καθόλου τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοια.

Kai δουλεύεσσονσιν.

Τὰ ἐδομήκοντα ἔτη φιλάνθρωπο; ὅν, οὐχὶ μετὰ τὴν τοῦ ναοῦ καθαίρεσιν ἀριθμεῖ μόνον ἕνας τῆς ἐπανόδου, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς κατασκευῆς τοῦ ναοῦ. "Ο δὲ λέγω, τοιοῦτον ἔστι. Πρὸ τῶν ἐδομήκοντα ἔτην ἀνήγαγεν αὐτοὺς, καὶ ἐλογίσατο, καὶ τὰ τῆς ανόδου εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν. "Οπου γάρ οὐκ ἦν ναδεῖς, οὐδὲ ιερεὺς, οὐδὲ θυσιαστήριον, οὐδὲ θυσία, τῇ διεσήνοχε τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζώντων; καὶ τοῦτο δὲ τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐπὶ Δαρείου, φησί, μετὰ τὴν διαδοχὴν τοσούτων παρελθόντων καιρῶν λέγει, "Εως πότε ὑπερείδεις, Κύριε, τὴν Ἱερουσαλήμ; τοῦτο ἐδομηκοστὸν ἔτος, τότε πληροῦσθαι τὰ ἐδομήκοντα. Ποιεῖ δὲ αὐτὸν καὶ ἐν κολάσει, λέγων· Ἐκατὸν εἰκοσιν ἑπτῶν ἔστω τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔκατὸν ἑτη ζῶσιν. Ἔποιησε δὲ αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῆς θνατάσσεως εἰπὼν γάρ, διτι Τρεῖς ημέρας, καὶ τρεῖς τρύγταις, τῇ τρίτῃ ημέρᾳ ἀνίσταται. 'Αλλ' ἔκεινο μὲν φιλανθρωπίας ἦν εἰκότως, τοῦτο δὲ ποιας φιλανθρωπίας; τίνος οὖν ἔνεκεν καὶ τὰ τρήμερον ἐποίησεν; ὥστε πιστεύθηναι, διτι [τε] τελεύτηκεν· πολλὰ γάρ γίνεται διὰ τοῦτο. Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐκ ἐπιλήρωσεν αὐτὸν, εἰπὼν, διτι ἔσται ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ημέρας καὶ τρεῖς νύκτας, τῇ ὥστε τὸ σῶμα μή διαφυρῆναι; Τι γάρ, οὐκ ἡδύνατο συγκρατῆσαι αὐτόν; ἡδύνατο, ἀλλ' ἐδύνατο πιστεύθηναι τὴν φύσιν ὡς οὐδενὸς ἀπῆλαυς ξένου. Τινές φασι διὰ τοὺς μαθητὰς, ὥστε διακρατῆσαι αὐτῶν τὴν ἀσθένειαν· διὰ γάρ τοι τοῦτο οὐδὲ ἀνέμενεν αὐτὸς φανῆναι αὐτοῖς, ἀλλὰ τοὺς εὐαγγελίους προδισχεῖ, καὶ ἀνίσταν αὐτῶν τὴν διάνοιαν· Ἀπελθε, φησίν, εἰπὲ τοῖς ἀδελφοῖς μου· καὶ μήν ἡδύνατο εὐθέως φανεῖς μᾶλλον τὸ

Ταῦτα igitur pœnorum tempus statuturus est, sententiamque prolatus.

Vers. 3. Et locutus sum ad vos, ante lucem.

Per unum prophetam hæc assidue, nam et per alios locutus sum, et semper loquendi nullum finem feci, et nihil grave locutus sum. Hoc et Christus agit, et tantum non se excusat hostibus urbem traditurus, his verbis utens ad illos: *Quoties volui congregare filios vestros, et noluisisti?* et quæ sequuntur.

Vers. 8. Propterea hæc dicit Dominus.

Num propter hoc dederam ut iterum auferrem? num mercedem a vobis exegi? Opus illud gratiae erat, nemo niuneribus privat, nisi qui recepit, se uimis indignum reddiderit.

Vers. 9. Ecce ego misero, et sumam cognitionem.

Adducam, ait, Babylonios, quoniam non credidistis; unde eorum recordia nata est? quia non credebat. Hoc etiam nunc sit de gehenna: num si vellem pœnas non possem sumere? hujus causa sunt pseudopropheœ. Non credidistis sermonibus, rebus ipsis credile.

Et super omnes nationes.

Propter quid? ut sciatis universi providentiam ad ipsum Deum spectare.

Vers. 11. Et servient.

Septuaginta annos, cum pius sit, non post templi eversionem enumerat tantum usque ad redditum, sed usque ad constructionem quoque templi: C dicam planius: ante septuaginta annos reduxit eos, communeravitque ad ipsam captivitatem tempus regressus; ubi enim non erat templo, sacerdos, altare, sacrificium, quid differebat inter hoc, et vivere in captivitate? et hoc ergo divinitate pietatis erat. Quapropter tempore Darii post regressum ait, cum tot elapsa essent tempora: *Usquequo, Domine, despexitistī Jerusalem?* Hic jam septuagesimus annus⁴; ut tunc compleantur septuaginta. Hoc idem et puniendo facit dicens: *Centum viginti annorum erit vita hominum*⁵, et centum annos vivunt. Hoc et in resurrectione fecit; nam cum dixisset: *Tribus diebus, et tribus noctibus*⁶, die tertio resurgit. Sed illud sane pietatis erat, hoc autem cuiusnam erat pietatis? et cur omnino triduum exspectavil? ut eum mortuum fuisse crederetur: nam propter hoc multa sunt. Quare ergo illud non implevit, cum dixerit se fore in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus? an, ne corpus corrumperet: nunquid illud conservare non poterat? poterat utique; sed volebat credi, naturam suam nihil peregrini habuisse. Quidam putant id ob discipulos factum, ut eorum prospiceret imbecillitati: idcirco enim et illis apparere ipse non sustinuit, sed bonis nuntiis exhilarat, eorumque mentem relaxat: *Vade, ait, dic fratribus meis*⁷, et certe poterat statim apparet majorem suo dicto fidem sperare: sed ut eorum auditus prepararetur⁸; neque enim sciebant

³ Matth. xxiii, 57. ⁵ Zachar. i, 12. ⁷ Gen. vi, 3. ⁶ Matth. xii, 40. ⁸ Iosu. xx, 17. ⁸ ibid. 9.

illum a mortuis resurrectum. Vel hoc dici potest, Αριθτὸν πιστώσασθαι· ἀλλ' ὡς τε προπαρασκευασθῆναι αὐτῶν τὴν ἀκοήν. Οὐ γάρ ἥδεσαν, διτὶ δὲι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἡ τούτο ἔστιν εἰπεῖν, διτὶ καὶ Ἰωνᾶς ἐποίησεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κύπεου· ἡ γὰρ φθορὰ κατὰ μίαν ἡμέραν δρχεται τοῦ σώματος· ὡς τε ἀρκοῦσα μαρτυρία τοῦ [τε]τελευτηκέναι αὐτὸν αὐτῇ. Καὶ διταν μὲν κακὰ ἀπειλῆ, συστέλλει τὸν χρόνον καὶ σοφίζεται· διταν δὲ ἀγαθά, ἐκτείνει αὐτὸν οὐ γάρ ὠρισμένα ἔδωκεν ἀγαθά, μᾶλλον δὲ οὐδὲ δῆλα. Οὐδεμοῦ τοῖς ἀγαθοῖς δρον τίθεσιν, ἀλλ' ἢ τὴν ἐκάστου προαρεσιν, τοῖς δὲ κακοῖς πανταχοῦ· Ἐδωκα όμην τὴν γῆν ἀπὸ αἰώνος ἥως αἰώνος, φησίν. Ὁρᾶς οὐδένα δρον· διταν δὲ πέμπη εἰς αἰχμαλωσίαν, ὕρισε, καὶ δρα· ἢ μὲν πρώτη, οὐ, ἢ δὲ δευτέρα, λ', ἢ δὲ τρίτη, τρία καὶ ο' ἔστι [ἔτη]. Αὕτη δὲ διηγεῖται ἡ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· τούτων μέμνηται τῶν ἐτῶν ὁ Δανιήλ.

VERS. 12. *Cumque impleti fuerint.*

Punitiōnem Babyloniis prædicti, ut nec modo eos hæc proprio robore patrassè addiscas.

* VERS. 12. *Cumque impleti fuerint septuaginta anni, et ulciscar super regem Babylonis, et quæ sequuntur.*

Septuaginta captivitatis anni numerantur a tertio anno regni Joachim, qui regnavit post Joachaz constitutum in regem ab Aegyptio.

* VERS. 15. *Sume calicem vini meri hujus de manu mea, et potare facies de illo omnes gentes, ad quas ego misso te ad eos.*

Vini meri, Hebræus, amaritudinis, habet, conspicitur hanc visionem, in populi solarium. Cum enim curis consicerentur, potiorem intuentes Babylonici, quasi nulla ex Dei obsequio pararetur illis utilitas; ostendens propheta, imo per prophetam Deus, eos hæc propter peccata sustinere, contra gentes vaticinatur et reges omnes septuaginta septem, vocatque Iklumieam, quæ nunc Batauea dicitur, quam prius possidebant qui erant ex tribu Ruben, et media pars tribus Manasses, progrediens vero inquit :

VERS. 30. *Et hi, quasi calcantes respondebunt ad omnes sedentes super terram.*

Οἶδε, id est, illi autem, non bene in Graeco legitur: etenim ponendum erat Δῶ. Dad autem est calcantium adverbium, dum respondent ad colligentes. Quemadmodum igitur, ait, adverbium hoc dicentes alacri animo, uiam calcant. Sic et vos calcabit Babylonius, utpote qui calcat gentes universas.

CAP. XXVI.

VERS. 2. *Sic dixit Dominus : Sta in atrio domus Domini.*

Ut intellegarent nihil veritum esse prophetam et coram loquentem, ut si quis sententiam in virum

B καὶ ἐν τῷ πληρωθῆναι. Οὐ γάρ ἥδεσαν, διτὶ δὲι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἡ τούτο ἔστιν εἰπεῖν, διτὶ καὶ Ἰωνᾶς ἐποίησεν ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κύπεου· ἡ γὰρ φθορὰ κατὰ μίαν ἡμέραν δρχεται τοῦ σώματος· ὡς τε ἀρκοῦσα μαρτυρία τοῦ [τε]τελευτηκέναι αὐτὸν αὐτῇ. Καὶ διταν μὲν κακὰ ἀπειλῆ, συστέλλει τὸν χρόνον καὶ σοφίζεται· διταν δὲ ἀγαθά, ἐκτείνει αὐτὸν οὐ γάρ ὠρισμένα ἔδωκεν ἀγαθά, μᾶλλον δὲ οὐδὲ δῆλα. Οὐδεμοῦ τοῖς ἀγαθοῖς δρον τίθεσιν, ἀλλ' ἢ τὴν ἐκάστου προαρεσιν, τοῖς δὲ κακοῖς πανταχοῦ· Ἐδωκα όμην τὴν γῆν ἀπὸ αἰώνος ἥως αἰώνος, φησίν. Ὁρᾶς οὐδένα δρον· διταν δὲ πέμπη εἰς αἰχμαλωσίαν, ὕρισε, καὶ δρα· ἢ μὲν πρώτη, οὐ, ἢ δὲ δευτέρα, λ', ἢ δὲ τρίτη, τρία καὶ ο' ἔστι [ἔτη]. Αὕτη δὲ διηγεῖται ἡ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ· τούτων μέμνηται τῶν ἐτῶν ὁ Δανιήλ.

Καὶ ἐν τῷ πληρωθῆναι.

Προλέγει τιμωρίαν τοῖς Βαβυλωνίοις, ίνα μάθῃς διτι οὐδὲ νῦν οἰκεῖ ἰσχύν ταῦτα ἐποίησαν.

* Καὶ ἐν τῷ πληρωθῆναι ἐδομήκοντα ἔτη, καὶ ἐκδικήσω ἐπὶ τὸν βασιλέα Βαβυλώνος, καὶ τὰ ἔχης.

Τὰ ἐδομήκοντα ἔτη τῆς αἰχμαλωσίας ἀριθμεῖται ἀπὸ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ, δις μετὰ τῶν Ἰωάχαζ τῶν ὑπὸ τοῦ Αιγυπτίου κατασταθέντα ἐκτισίλευσε.

* Λάδε τὸ πετίριον τοῦ ἀκράτου, τοῦ ἐκ χειρὸς μου, καὶ ποτιστὶς αὐτὸν πάντα τὰ δοῦλη, χρόνος δὲ δύω σε δξαποστελῶ πρὸς αὐτόν.

Τοῦ ἀκράτου, δὲ Ἐβραῖος τῆς πικρίας, έχει· βλέπει δὲ τὴν ὀπτασίαν πρὸς παραμυθίαν τοῦ λαοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ εἰς λογισμοὺς ἐνέπιπτον κρείττονα δρῶντες τὸν Βαβυλώνιον, ὃς οὐδὲν διφέλος αὐτοῖς τάχα τῆς εἰς Θεὸν θεραπείας, δεικνὺς δὲ προφήτης μᾶλλον δὲ διεῖ τοῦ προφήτου, διτι δὲ ἀμαρτίαν ταῦτα ὑπομένουσι, τὴν κατὰ τῶν ἔθνῶν ποιεῖται προφητείαν, καὶ πάντας τοὺς βασιλεῖς τοὺς ἐδομήκοντα ἔττα. Λέγει δὲ τὴν Ἰδουμαίαν τὴν νῦν Βαταναίαν καλουμένην, ἣν εἶχον πρότερον οἱ περὶ τὸν Ρουθῆμ, καὶ τὸ ήμισυ φυλῆς Μανασσῆ· προτὸν δὲ λέγει·

* Καὶ οἴδε ὡσπερ οἱ ἀηροβατοῦντες ἀποκριθήσονται πρὸς πάντας τεὺς καθημέτρους ἐπὶ τῆς τῆς.

Τὸ, οἴδε, οὐ καλῶς κείται παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ· διὰδὲ γὰρ ἐκρήν κεῖθαι. Διὰδὲ δέ εἰσιν ἐπιβρήματα τῶν ληνοβατούντων ἀποκρινομένων πρὸς τοὺς καταλέγοντας. Μοσπέρ τοίνυν, φησι, τὸ ἐπιβρήματα τούτο λέγοντες προθύμως πατοῦσι τὴν σταφυλήν, οὕτως ὅμας καταπατήσει, ὡς ληνοβετῆς δὲ Βαβυλώνιος ἄπαντα τὰ ἔθνη.

ΚΕΦΑΛ. ΚΣ'.

Οὕτως εἶπε Κύριος· Στῆθι ἐν αὐλῇ οἰκου Κυρίου.

* ίνα μάθωσιν, διτι οὔτε ἡ δύναται ἐδυσώπησε τὸν προφήτην· ὡσπερ δὲ εἰτις ἀνδρὸς μεγάλου καὶ θαυ-

μαστοῦ μέλλων καταψήφιζεσθαι, αὐτὸν εἰς μάστην ἀγάγοι τὸν δῆμόν τοι. Τί λέγεις; οὐ προλαβὼν εἶπες, διτοῦ: "Μαστερ τὰ σῦκα τὰ πονηρὰ, οὗτως αὐτοὺς δώσω; πῶς οὖν δίδως ἐλπίδα μεταβολῆς;

Mή ἀφέλης.

Τίνος ἔνεκεν παραγγέλλεις; οὐχ ὡς τοῦτο ποιοῦντος τοῦ προφήτου; μὴ γένοιτο ἀλλ' ἵνα ἀξιόπιστον ποιήσῃ τὸν λόγον, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς πεισῇ προσδέξειν· καὶ δὲν ἀναγκαῖς οὕσης λεχθῆναι τῆς προφητείας.

"Ισως ἀκούσονται.

Πολλάκις ουμβαίνεις ὡς ἐπὶ τῶν ἀνελπίστων καὶ ἀπεγνωσμένων· τοῦτο πείθει τὸν προφήτην, "Ισως ἀκούσονται, δέ πάντα προειδός φησι, καὶ εἰς ἐλπίδα διγῶν αὐτούς. "Ισως συμβαίνει. Τὸ δέ της Γραφῆς ἐπὶ βεβαιώσει λέγεται. "Ισως γάρ ἐπεραπήσονται τὸν υἱόν μου", ἀντὶ τοῦ διφείλουσιν ἐπεραπήναι.

Καὶ ἀποστραφῆ.

Τοῦτο μάλιστα κῆθεις δέ προφήτης ἀκοῦσαι· Σὺ βούλεις παρακινδυνεῦσαι ἐπὶ ἐλπίδοι τοιαύτῃ· εἰπά οὖν, Οὐτως εἴπει Κύριος.

Καὶ δώσω τὸν οἶκον.

"Ο μάλιστα αὐτούς ἐλύπει· μέγα γάρ ἐφερόντων ἐπὶ τῷ ναῷ ναῦ.

* Πλήρης χειρὸς Ἀγικάμι υἱοῦ Σαφαΐῆς μετὰ Ἰερεμίου, τοῦ μητὸς παραδοθῆναι εἰς χεῖρας τοῦ λιοῦ, τοῦ μητροῦ διελεῖται αὐτόρ.

Τουτέστι, ἐμήνυσεν αὐτῷ τὰς ἐπιδουλάς, ὡςτε ἐκκλίναι. Ταῦτα ἀκολούθως κείται τῇ προφητείᾳ, ἐν οἷς δρεχεται τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ, ὡς ἀνωτέρω ἐπεισημηνάμεθα· Ἐνθα προεφήτευσε τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ τὴν ἄλωσιν, καθάπερ ἡδη πρότερον ἐπὶ τῆς Σιδών ἐγένετο. Δῆλον οὖν ὅτι ἀπέρι ἀνωτέρω εἶπε κατὰ τοῦ Ἰωακεὶμ, διτοῦ ταχεῖψιν οὐ ταφῆσται, καὶ δοσα τοιαῦτα κατὰ τοῦτον εἴτε τὸν τρόπον, ἥντικα συλλαβόμενος αὐτὸν ἀνελεῖν τρούλοντο, ὡς κατὰ τῆς πόλεως εἰρηκότα κακά. 'Αλλ' δὲ συνθεὶς, τοῦ προφήτου τὰ δόματα τέθεικεν αὐτὰ ἀνωτέρω, διτοῦ αἰτίαν ἔφαμεν, ὡςτε δῆλον ὡς οὐ διατεμπταὶ τῆς προτέρας ἀκολουθίας ἔκεινα· κείται δὲ καθ' ὃν τρόπηνεύσαμεν τρόπον.

Καὶ τὸν βελτίους ποιήσατε ὁδούς.

"Ορα πῶς [νικεῖται συμβιβεῖται πῶς] ἀντὶ ἀποιγούμενου, διδασκάλου λαβόντα τάξιν. Οὐ ζητεῖτε τὸν κινδυνον διαφύγη, ἀλλ' ὅπως ἔκεινος ἔξαρπάσῃ τῶν δεινῶν.

Καὶ ἀκούσατε.

Εἰ γάρ μή τιμωρία προῦκειτο, εἰ γάρ μὴ δεινά τινα ἡπείλητο, τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἀκούειν οὐκ ἔχρη;

Καὶ παύσεται.

Τί τούτου λυσιτελέστερον τοῦ λόγου; 'Αλλ' ἀπιστεῖτε; μὴ γάρ ἐγώ ταῦτα ἀποφαίνομαι; 'Ο Θεός. Μή γάρ δὲ θεός; 'Υμεῖς καθ' ἔαντων.

Καὶ ιδοὺ ἐτώ, ἐν χερσὶν ὑμῶν.

Τί οὖν; ἐτών ἀποθάνω, οὐκ ἔσται ταῦτα; Περὶ τοῦ Στεφάνου ἔλεγον· "Οτι λαλεῖ δόματα βλάσφημα κατὰ τοῦ τάπου τοῦ ἀγίου τούτου.

* Act. vi, 11.

A aliquem magnum et egregium latus, producat illum in medium. Quid sis? Nonne ante diceras, te sicut mālas sīcūs, ita eos daturum? quomodo igitur spem mutationis præbes?

Noli subtrahere.

Cur ita mandas? quasi id propheta non faceret? absit; sed ut fidem sermoni facheret, eosque attentiores redderet; denique quia necesse erat prophetiam renuntiari.

Vers. 3. Fortasse audient.

Sæpe accidit ut in rebus desperatis, et nulla spe exspectatis: hoc prophete suadet. *Fortasse audient*, inquit, qui omnia novit, et ad spem eos ducit. Forte accidit; fortasse in divinis litteris ad confirmandum ponitur: *Fortasse enim verebuntur filium meum*, pro, debent vereri.

Vers. 4. Et avertetur.

Hoc præcipue volebat audire propheta: Tu vis hac spe subire periculum; dic igitur, sic dixit Dominus.

Vers. 6. Et dabo domum hanc.

Quod maxime illos angebat, valde enim tremerant, quod templum haberent.

* *Vers. 12. Verum tamen manus Achicam filio Saphan cum Jeremia, ut non traderetur in manu populi, ne interficerent eum.*

Hoc est, illi patefecit, ut structas evitaret insidias. Hæc continuantur ut consequentia prophetiam de his quæ cœperat regni Joachim, ut superius adnotavimus, ubi, et civitatis et templi vastationem valicinatus est, sicut et paulo ante de Selo actum fuerat. Manifestum itaque est, quæ superius contra Joachim pronuntiarat, sepultura videlicet, non sepelietur, et similia hoc pacto dixisse, eum illum apprehensum interimere volebant, quod mala in civitatem protulisset. Sed qui prophete verba in unum collegit posuit, ea superius ob jam dictam causam, ita ut perspicuum sit, hæc a prima serie non esse divulsa, sed posita eo quo explicavimus modo.

Vers. 13. Et nunc meliores facite vias vestras.

Considera ut loco defendantis, partes sibi assumpserit magistri. Non querit quomodo perieunum possit evadere, sed ut illos eruat a malis.

Et audite.

Nam si poena non esset proposita, si minæ mortis nullæ essent, nonne audire Deum oportere?

Et cessabit.

Quid hoc sermone conducibilis? At non creditis? ego sum qui sententiam profero? Deus est. Num Deus? Vos in vosmetipsos.

Vers. 14. Et ecce in manibus vestris, facite.

Quid agitur? si ego moriar, hæc non erunt? Et de Stephano dicebant: *Quod loquitur verba blasphemæ in locum sanctum hunc* *.

VERS. 15. *Verumtamen cognoscentes.*

*Quanam de causa? Non enim ex memelipso,
sed ex Deo loquor.*

VERS. 16. *Et dixerunt principes.*

*Vide ut rem conscient gravem; nolunt verba
proferre, nec sola lingua sustinentes mentionem
illorum facere. Similiter et de Stephano: Verba
blasphema loquitur¹⁰. Non dixerunt quae essent
haec blasphema. Silentio saepe amplificamus rem,
ut cum dicimus: Nolo dicere quae dixit. Et pau-
cis annexis. Quomodo vero futuri non erant accu-
salores fide digni? reverentia quippe sacerdotalis
satis erat ad constituendum illos fide dignos: et
qui alios reprimere debebant, hi populum instigant,
hi plebis iram excitant, nec etiam judicium sen-
tentiam exspectant.*

VERS. 17. *Et dixerunt omni synagogae populi.*

*Durius ille locutus est non solitudinem tantum,
sed et asperam, num imperfectus est? Sed timue-
runt Dominum. Hoc unum omnia solvit; hoc et
nunc agendum erat: non qui mala prænuntiabat,
suffodiendus et necandus, sed considerandum erat
quomodo se a malis liberarent.*

VERS. 19. *Et nos fecimus mala magna super ani-
mas nostras.*

*Itaque conversione opus est: itaque non temere
accusavit. Neque enim dicere quis potest, tunc
temporis prophetam apte locutum fuisse; nunc
vero nequaquam. Etenim magnorum malorum nos
rei sumus. Ergo mutati sunt illi, et mutavit sen-
tentiam Deus. Sed nos ad vitia regressi sumus.*

CAP. XXVII.

VERS. 2, 3. *Sic dixit Dominus ad me: Fac tibi
vincula, et vectes, et circumpone circa collum tuum.
Et mittes eos ad regem Idumeam, et ad regem Moab,
et ad regem filium Ammon, et ad regem Tyri, et ad
regem Sidonis in manibus nuntiorum eorum venien-
tium in occursu suo in Jerusalem ad Sedeciam regem
Juda, et quae sequuntur.*

*Quare quispiam, quomodo Iudeis tam immani-
bus calamitatibus oppressis, finitimi nuntios mit-
terent ad Sedeciam. Cujus rei ratio est: Ab Eze-
chiæ temporibus cum vir et pius esset et fama
opinionequa celebris, omnes vicini ob id quod
præstitum ei fuerat signum, illius omniumque
Israelitarum gloria maxime moti confederati facti
sunt. Cum igitur omnes vellet instruere Dominum
esse omnium Deum, ne opinarentur ex imbecillitate
ipsius, qui omnium habet providentiam, fieri, ut
et populus abduceretur in captivitatem, et templum
destrueretur: prophetæ præcipit ut in eorum oc-
cursu progrederetur, roburque Nabuchodonosoris
manifestet, adhortans eos ne variis ac falsis pro-*

A 'Αλλ' ή γνώτες.

*Διατί; Οὐ γάρ ἀπ' ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ
λαλῶ.*

Kai εἶπον οἱ ἀρχοτες.

*Ορα, πῶς δεινοποιοῦσι τὸ πρᾶγμα· οὐδὲ βούλονται
τὰ δῆματα εἰπεῖν, οὐδὲ ἀνεχόμενοι οὐδὲ μέχρι ψιλῆς
γλώττης αὐτῶν ἐπιμνησθῆναι. Οὗτω καὶ ἐπὶ Στεφά-
νου, 'Ρήματα βλάσφημα λαλεῖ. Οὐχ εἶπον, ποιά
τὰ βλάσφημα. Τῇ παραλείψει πολλάκις ἐπιρομεν
τὸ πρᾶγμα, ὡς ὅταν λέγωμεν· Οὐ δέλω εἰπεῖν
ἀπέρ εἰπεν. Καὶ μετ' δέλγα· Πῶς δὲ οὐκ ἡμελ-
λον ἀξιόπιστοι κατήγοροι εἶναι; τὸ γάρ αἰδεσίμον
τῆς Ιερωτύνης, Ικανὸν αὐτοὺς ποιῆσαι ἀξιόπι-
στους, οὓς έδει τοὺς δλλους καταστέλλειν, οὗτοι τὸν
δῆμον ἐκκαίουσιν, οὗτοι τὴν δργήν τοῦ πλήθους
B ἀναρρίπτουσι, καὶ οὐδὲ ἀναμένουσι τὴν φῆφον τῶν
δικαζόντων.*

Kai εἶπον πάσῃ τῇ συναγωγῇ τοῦ λαοῦ.

*Χαλεπώτερον ἔκεινος εἶπεν, οὐχ ἀπλῶς ἐρημίαν,
ἀλλὰ καὶ χαλεπήν, μή ἀνηρέθη; 'Αλλ' ἐφοβήθησαν
τὸν Θεόν. Τοῦτο μόνον, καὶ πάντα ἐλυσε· τοῦτο καὶ
νῦν ποιῆσαι ἐχρήν, μή τὸν λέγοντα τὰ δεινὰ κατ-
ορύττειν, καὶ ἀναιρεῖν, ἀλλ' ὅπως ἀπελλαγεῖεν αὐ-
τῶν, σκοτεῖν.*

Ημεῖς ἐποιήσαμεν κακὰ μεγάλα ἐπὶ γυναικῶν.

*Ωστε μεταβάλλεσθαι χρή· ὥστε οὐχ ἀπλῶς κατ-
ηγόρησεν. Οὐ γάρ ἔχοι τις ἄν εἰπεῖν, ὅτι τότε μὲν
δι προφήτης ἐλεγεν εἰκότως, νῦν δὲ οὐχί. Καὶ γάρ
ἡμεῖς μεγάλων ἐσμὲν ὑπεύθυνοι κακῶν. Μετεβάλ-
λοντο οὖν ἔκεινοι, καὶ μετεβάλλετο δ Θεός. 'Αλλ'
ἡμεῖς ἐπὶ τὴν κακίαν ἐπανήλθομεν.*

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

*Οὗτως εἶπε Κύριος πρός με· Ποιήσον σεαυτῷ
δεσμοὺς, καὶ κλοιοὺς, καὶ περίθου περὶ τὸν τρά-
χηλόν σου, καὶ ἀποστελέῖς αὐτοὺς πρὸς τὸν βα-
σιλέα Ἰδουμαίας, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Μωάβ,
καὶ πρὸς βασιλέα νιῶτρον Ἀμμών, καὶ πρὸς βασιλέα
Τύρου, καὶ πρὸς βασιλέα Σιδώνος, ἐτρ χερσὶν ἀγ-
γέλωτε αὐτῶν τῷν ἐρχομένων εἰς ἀπάντησιν
αὐτῶν ἐτρ Ιερουσαλήμ πρὸς Σεδεκίαν βασιλέα
Ιούδα, καὶ τὰ ἔξης.*

*Ζητήσειεν ἄν τις, ὅπως ἐν τοσαύτῃ ταλαιπωρίᾳ
Ιουδαίοις ἔκεταζομένοις, οἱ τῶν δύμρων ἀγγέλους
ἀπέστελλον πρὸς Σεδεκίαν. Ἐστιν οὖν ἡ αἰτία αὕτη·
Ἀπὸ τῶν χρόνων Ἐζεκίου, ἐπειδὴ εὔσεβης ἦν ἔκει-
νος, καὶ ἐπιδόξος ἀνὴρ, ὑπόσπουδος γεγόνασιν οὐ
[Ισ. οἱ περίοικοι, μεγίστην τὴν περὶ αὐτοῦ ἐσχηκό-
τες δόξαν, καὶ πάντων τῶν Ἱεραχλιτῶν, διὰ τὸ γε-
γενημένον σημεῖον. Βουλδέμενος τοίνυν παιδεύσαι
πάντας, ὡς Δεσπότης ἔστιν τῶν ἀπάντων Θεδες, δπως
ἄν μη νομίζοιεν ἀσθενείᾳ τοῦ προνοοῦντος αιχμάλω-
τον γενέσθαι τὸν λαὸν, καὶ τὸν [Ισ. ναὸν] διὰ κατα-
στρέψεσθαι, κελεύει τῷ προφήτῃ εἰς ἀπάντησιν
αὐτῶν ἐλθεῖν, καὶ μηγῦσαι τὴν ισχὺν τοῦ Ναβουχο-
δονός, παραινῶν αὐτοῖς, μή πειθεσθαι τοῖς με-*

¹⁰ Act. vi, 11.

ταῖοις καὶ τοῖς ψευδοπροφήταις· ὡς ἀν ἔξ αὐτῶν πραγμάτων γνοίεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἴσχὺν, καὶ ὡς δι· ἀμαρτίας δ λαὸς, οὐχ ὑπὸ τῆς ἀσθενείας, τοῦ προνοοῦντος αἰχμάλωτος γέγονε· δεσμὸν δὲ τὸν ζυγὸν, κλιόν δὲ λέγει τὰ περισφιγγήμενα περὶ τὸν ζυγὸν ἕύλα, ἀ συνέχει τῶν βοῶν τὸν αὐχένα.

"Ορα, πότε ἤκουσε, καὶ πότε ἐποίησεν. Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐ πάσας τὰς προφητείας κατὰ καιρὸν ἤκουον. Τίνος ἔνεκεν; Λνα μηδὲ τοῦ σημείου γένηται χρεῖα, ίνα μαθόντες οἱ ἀνθρώποι, ὅτι τόδε ἀκελεύσθη τὸ σημεῖον τοιῆσαι, σωφρονισθῶσιν. Ὁρᾶς πῶς πάντων προνοεῖ δ Θεός.

Οὕτως εἶπε.

Καὶ νῦν ἐγώ εἰμι, οὐ μεταβέλημαι, ἐπὶ τῆς αὐτῆς δυνάμεως εἰμι. "Ορα, πῶς δικαιολογεῖται. Εἰ ἐγώ ἐποίησα, καὶ δοῦναι κύριος δὲν εἴην. 'Ἄλλ' οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγώ ἐποίησα, πιστεύεις διὰ τῶν μετὰ ταῦτα. "Εδοξέ μοι δοῦναι αὐτὴν τῷ Ναβουχοδονόσορ. "Ορα, πῶς αὐτῶν καὶ τὸν τύφον καταστέλλει. Μή γάρ οἰκεῖ παραγίνεται δυνάμει, καὶ τῶν πόλεων περιγίνεται; Αὐτὸς ἀνωθεν ταῦτα τυπῶ. "Ορα, πῶς αὐτοὺς παιδεύει θεογνωσίαν, ίνα ἐκ τούτων καὶ τὰ πρότερα μάθωσιν.

Καὶ τὰ θηρία.

Μή γίνεσθε τούτων ἀνοητότεροι μηδὲ ἀχάριστοι· τὰ δλογα δηλούσαν, ὑμεῖς δὲ ἀνθίστασθε; μή γάρ ὑμᾶς δίδωμι μόνους; καὶ τὴν πόλιν τὴν ἐμήν. Ὁρᾶς κοινὰ τὰ τῆς προνοίας αὐτοῖς; Πάντας γάρ ἀνθρώπους αὐτὸς ἐποίησεν οὐκοῦν πάντων ισως προνοεῖ· οὐ γάρ ἔστι προσωποληψία παρ' αὐτῷ.

Καὶ τὸ δύτον.

"Ορα πῶς [πόσῃ περ] παρῆστα, πῶς ἐλεειγῶς τὴν δουλείαν ἐνέφηνε, τῷ σφόδρᾳ θαρρεῖν τοῖς λεγομένοις, οὐκ ἐπεσκιασμένως. "Οσοι μὴ ἐμβάλωσι τὸν τράχηλον, καθάπερ περὶ ἀλόγων τινῶν, οὗτω διαλέγεται.

Καὶ ὑμεῖς μὴ ἀκούετε τῶν ψευδοπροφητῶν.

"Ορᾶς δικαστήριον καθήμενον, καὶ βάσανον γινομένην μαντείας καὶ προφητείας; Ταῦτα ἔκεινοι λέγουσιν, ἐγώ δὲ τάναντι· ίδωμεν, τίνι μαρτυρεῖ τὸ τέλος.

Καὶ τὸ δύτον δ ἔλατεισαράγη.

Μή καὶ τοῦτο ἔχει τι; μή καὶ τοῦτο στοχασμός; τὸ τοὺς μὲν ἀναιρεῖσθαι, τοὺς δὲ ἀφίεσθαι; [δι]δ, καὶ λιμός αὐτοὺς καταλήψεται.

Πρὸς Σεδεκιαν.

Μή νομίσητε, ὅτι ὡς ἔχθρος λέγω καὶ πολέμιος· καὶ τοῖς παρ' ἡμῖν ταῦτα προφητεύω. Εἴτα δρα, τὶ γίνεται· ἀντιλέγει δ ψευδοπροφήτης. Τούτῳ δὲ ἐποίησεν δ διάδολος, ὥστε ἐμποδίσαι τῇ προφήτῃ.

Ἐι προφῆται εἰσι, καὶ ἔστι λόρος Κυρίου ἐταῦτοῖς, ἀπαντησάτωσαρ δὴ τῷ Κυρίῳ τῶν δυνάμεων πρὸς τὸ μὴ πορευθῆναι τὰ σκεῦη τὰ ὑποιελειμμένα ἐτοίκη Κυρίου, καὶ ἐτοίκη βασιλέως Ἰουδα, καὶ ἐτοίκη Ιερουσαλήμ εἰς Βαβυλῶνα.

"Ἐπειδὴ οἱ ψευδοπροφῆται· ἔφασκον μηδὲν μὲν πάσχειν τοὺς παρόντας, τὸ δὲ ἐγαντίον, καὶ τοῖς;

A phelis credant; sed ut rebus Ipsiis virtutem Dei cognoscant, et populum peccatorum causa, non providentis insirmitate facium suis captivum. Porro vinculum vocat jugum, vectem vero ligna quae circa jugum constringuntur, quibus bonum comprimit cervix.

Vide quando audivit, et quando fecit. Hinc liquet, non omnia quae prophetarent, solitos recenter audire. Propter quid? ne vel signo opus esse, ut cognoscentes jussum esse prophetam dare hoc signum, homines ad mentem redirent. Vides quomodo omnium Deus providentiam gerit.

VERS. 4. Sie dicit.

Et nunc ego sum, non sum mutatus, easdem vires habeo. Vide quomodo rationem consilii reddat. Si ego feci, utique dandi etiam jus habeo. Sed non credis me fecisse; credes per ea quae sunt; visum est mihi eam dare Nabuchodonosori. Vide ut eorum deprimat tumorem. Num enim propriis ille viribus advenit? urbesque subigit? ipse desuper hæc statuo. Considera ut eos Dei cognitionem doceat, ut ex his et antiquiora addiscerent.

VERS. 6. Bestias agri.

Ne his stultiores efficiamini, neve ingrato sitis animo; rationis expertia obtemperarunt, et vos restistis? num vos enim tantum trado? et civitatem meam. Vides generalem esse providentiam? Omnes enim homines ipse fecit, æque igitur omnium curam gerit; non enim est apud ipsum acceptio personarum.

VERS. 8. Et gens.

Considera, quanta dicendi libertas; ut misere servitutem præ oculis posuit, quod certissima sibi essent quae dicebantur, et non adumbravit: Qui-cunque non curvaverit collum; tanquam de belluis sermonem habet.

VERS. 9. Et vos nolite audire pseudoprophetas.

Vides sedere judicium, et quæstione haberi de harialatione et propheta? Ille illi dicunt: Ego vero contraria: videamus cui attestetur finis.

Et gens quæ injecerit,

Nem et hic subest aliquid? num et hoc est conjectura? hos quidem interfici, illos vero relinqu? igitur et famis opprimet eos.

VERS. 12. Et ad Siedeciam.

Ne putetis me ut inimicum et hostem hæc effari; et nostris etiam hæc eadem valicinor. Deinde vide quid sit: contradicit pseudopropheta. Hoc autem suggestit diabolus, ut prædictionem impediret.

VERS. 18. Si prophetæ sunt, et est verbum Domini in illis, occurrant jam Domino exercitum, ut non sint vasa quæ derelicta fuerant in domo Domini, et in domo regis Iuda et in Jerusalem, in Babylone.

Cum falsi prophetæ asseverarent eos qui tunc aderant nil passuros, quinimum in contrarium fere,

ut et illi qui translati fuerant redirent, ait propheta: Αἱποικισθέντας ἐπανιέναι, λέγει δὲ προφήτης. Εἰ δὲ ηὗῶς εἰσιν οὗτοι προφῆται, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, ἀπαντησάτε σαν δὴ τῷ Κυρίῳ, τούτεστιν, εὑξάσθωσαν πρὸς τὸν Θεόν, ὡστε τὰ δυταὶ μὴ ἀπαχθῆναι, διπερ εὔκολον μᾶλλον ἔστιν, ἵνα δὲ τούς ἀποικισθέντας ἐπανελθεῖν, ἵνα ἀπὸ τούτων γνῶμεν, ὡς κἀκεῖνο ἔσται.

Quid sibi vult illud: Occurrant mihi Deo, ut non veniant vasa? Hoc est impeditum Deum, persuadere illi ostendens etiam advenientes in occursum nequaquam scire an ad bellum, an ad impediendum Iudeos. Non dico, ait, ut persuadeant reduci vasa quae capta sunt, sed ut valeant reliqua vasa impeditum.

CAP. XXVIII.

Vers. 5. *Et dixit Jeremias.*

Cum Ananias pseudopropheta dixisset, post duos annos fore ut vasa sacra e Babylone referrentur, dixit Jeremias eventum probaturum sermonis veritatem.

Vers. 6. *Vere, etc.*

Ne puletis me vobis esse inimicum; cupio ego, et rogo rem ita esse, meque mentiri.

Vers. 7. *Verumtamen audite.*

Deinde ne eos seigniores redderet, considera quo pacto terreat, tantum non dicens nihil tale futurum; et ostendens, omnes prophetas qui tristia denuntiant, maxime esse veraces.

Vers. 9. *Et iulit Ananias pseudopropheta in conspectu omnis populi rectes de collo Jeremias prophetæ, et contrivit eos. Et quæ sequuntur.*

Jeremias in collo jugum portans, ut illi Deus præceperat, contra gentes vaticinatus; vaticinatus est et contra Jerusalem. Erat autem quartus annus Sedeciae, ut ipsem accepit propheta. Quinto itaque mense hujus anni Ananias pseudopropheta in medium proruens captivorum vaticinabatur redditum, Nabuchodonosoris interitum, et, haec quasi Dei jussu saceret, contrivit jugum. Tum subjicitur Jeremias revelatio contra illum, et revelatio veritatem confirmans eorum, quæ præhabita fuere; ait enim ad eum:

Considera peccata, reprehensiones in nobis esse. Quid igitur Jeremias? Nil plane egit, cum sufficien-tem reprehensionem exposuisset.

Vers. 15. *Hoc anno tu morieris (tu vindicta in eum facta), quia es locutus contra Dominum.*

Hoc est contrarium voluntati Domini, et subdit:

Vers. 16. *Et mortuus est Ananias pseudopropheta in anno illo post duos menses Sermonum prophetæ.*

His vero peractis, scribit Jeremias ad eos qui erant in transmigratione, sicut præcepit illi Deus,

Τι ἔστιν· Ἀπαντησάτε σάρ μοι τῷ Θεῷ, ὡστε μὴ ἀπαχθῆναι τὰ σκεύη; Τούτεστι κωλῦσαι τὸν Θεόν, πεισαὶ αὐτὸν, δεικνὺς καὶ ἐκεὶ τὸ τῶν εὐχομένων [forse ἐρχομένων] εἰς ἀπάντησιν, μήποτε εἰς πόλεμον [ἰσ. μήτε οὐ εἰς πόλ.] ἢ εἰς τὸ κωλῦσαι τοὺς Ἰουδαίους ἐπαλθεῖν αὐτοῖς. Οὐ λέγω, φησιν, διτις Πεισάτωσαν ἀναγαγεῖν τὰ σκεύη, τὰ ληφθέντα· δυνηθήσαν τὰ σκεύη τὰ ὑπόλοιπα κωλῦσαι.

B

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Kai εἶπεν Ἱερεμίας.

Ἀνανίου τοῦ φευδοπροφήτου εἰρηκότος, ὡς μετὰ δύο ἔτη ὑποστρέψουσι τὰ δγια σκεύη ἐκ τῆς Βαβυλώνος, εἶπεν δὲ Ἱερεμίας, διτις πέρας δεῖξει τῶν λόγων τὴν ἀλήθειαν.

Ἄληθῶς, χ. τ. λ.

Ίνα μὴ νομίσητε, διτις ἐγώ ὑμῖν πολεμῶ· βούλομαι ἐγώ καὶ ενχομαι τοῦτο εἶναι, καὶ ἐμαυτὸν φεύδοσθαι.

Πλὴν ἀκούσατε.

Εἶτα ἵνα μὴ ῥάβδυμοτέρους ποιήσῃ, δρα πῶς αὐτοὺς φοβεῖ, μονονούχη λέγων, διτις οὐδὲν ἔσται τοιούτου, καὶ δεικνὺς, διτις πάντες οἱ προφῆται οἱ τὰ λυπτῆρά λέγοντες, οὗτοι μάλιστα ἡσαν ἀληθεῖς.

C *Kai ἔλαβεν Ἀραρίας ὁ φευδοπροφήτης ἔνταρτι πατέρος τοῦ λαοῦ τοὺς κλοιοὺς ἀπὸ τοῦ τραχήλου Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, καὶ συνέτριψεν αὐτοὺς, καὶ τὰ ἔξης.*

Οἱ Ἱερεμίας τὸν ζυγὸν ἐπὶ τοῦ τραχήλου φέρων κατὰ τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσταγμα, προφητεύσας κατὰ τῶν ἑθνῶν προεφήτευσε καὶ κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡν δὲ τέταρτον ἔτος τοῦ Σεδεκίου, ὡς αὐτὸς ὁ προφῆτης λέγει. Ἐν τοῖνυν τῷ πέμπτῳ μηνὶ τούτου τοῦ ἔτους Ἀνανίας ὁ φευδοπροφήτης ἐλθὼν ἐμήνυεν ἄδον [ἰσ. ἀνοδὸν] τῶν αἰχμαλωτισθέντων, καὶ τοῦ Ναδουχοδόνσορ ἀπώλειαν, καὶ, ὡς δὴ κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ ποιῶν, συνέτριψε τὸν ζυγόν. D Εἶτα κατὰ αὐτοῦ ἀποκάλυψις τοῦ Ἱερεμίου, καὶ ἀποκάλυψις τῆς ἀληθείας τῶν λόγων· φησὶ γάρ πρὸς αὐτὸν.

Ορα παρ' ἡμῖν τὰ ἀμαρτήματα, τοὺς ἀλέγχους. Τί οὖν δὲ Ἱερεμίας; Οὐδὲν πλέον ἐποίησεν, ἀρκοῦντα τὸν ἐλέγχον ἐπιδειδόμενος.

* *Tούτῳ τῷ ἔνταρτῷ σὺν ἀποθανῇ (διτις ἐκδίκησιν ἐποίησεν αὐτῷ), λαλήσας πρὸς τὸν Κύριον.*

Τούτεστιν ἐναντίαν τῇ βουλῇ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπάγει·

Kai ἀπέθαρεν Ἀραρίας ὁ φευδοπροφήτης τῷ ἔνταρτῷ ἐκεῖνῳ ἐν τῷ μηρὶ ἐβδόμῳ μετὰ δύο μῆνας τῶν λόγων τοῦ προφήτου.

Τούτων δὲ γενομένων γράφει δὲ Ἱερεμίας κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀποκάλυψι μὴ

ἀπατᾶσθαι τοις λέγουσιν αὐτοῖς, ἐπάνιενται εἰδόνται. **A** ne sinant se decipi a prædientibus redditum; immo scient, transmigraturos et eos qui adhuc erant in patria.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ.

Καὶ οὗτοι οἱ λόγοι.

Τένος οὖν ἔνεκεν, εἰπὲ, πέμπει καὶ πρὸς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι; Μή γάρ οὐκ εἶχον ἐκεῖ τὸν Ἱεζεκίηλ; Τί βούλεται καὶ αὕτη ἡ ἐπιστολὴ; ἐκ περιουσίας γίνεται. Ἐπειδὴ γάρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς καὶ αἰδεσιμώτερον νομίζειν καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ναοῦ, καὶ τὸν ἀπὸ τῶν ἀγίων λέγοντα, σημαλεῖν τοῦτο. "Ἄλλ' ὅρα διεστραμμένην κακίαν. Κάκεινος ἐκεῖ διέφθειρον αὐτὸν ψευδοπροφῆται.

* Ἰδού ἦτορ δάσων ὑμᾶς εἰς χεῖρας Ναδουχοδόντος φασιλέως Βαβυλώνος, καὶ τὰ ἔξῆς.

Οὗτοι ψευδοπροφῆται ήσαν, καὶ τοῦ Ἱερεμίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνανίᾳ γράψαντος ἐπιστολὴν ἔχουσαν τὴν δύναμιν, ἵνα προεἴπεν πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἀποικίᾳ, τὰ ἐναντία προεφήτευον. Λέγει τοινυν κατ' αὐτῶν ὁ Θεὸς; διὰ τοῦ προφήτου, καὶ φησι.

'Ἐπὶ Ἀχιὰδ καὶ ἐπὶ Σεδεκίᾳ.

Ο γάρ ἀκούων, τις ὁ Ἀχιὰδ καὶ τις εἰη ὁ δύσμορος; οὗτος ὁ ἀποτηγανισθεὶς, ἐμάνθανε καὶ τὴν προφητείαν, καὶ τὰ δικαρτήματα αὐτῶν τὰ κεκρυμμένα.

: Δι' ἣν ἐποίησαν ἀροματαὶ ἐν Ἰσραὴλ, καὶ ἐμοιχώτῳ τὰς γυναικας τῶν πολιτῶν.

Ἀκούσας γάρ ὁ Βαβυλώνιος ταῦτα λέγειν αὐτοὺς, ἀποστείλας παρέστησεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τηγανίσας ἀπέκτεινε. Τὸ δὲ, ἐμοιχώτῳ τὰς γυναικας τῶν πολιτῶν, ὁ Ἐβραῖος, τῶν ἐταύρων αὐτοῦ, ἔχει. Καὶ ἦτορ εἰμι ὁ γνώστης, καὶ μάρτυς, φησὶ Κύριος. Τουτέστιν, ἀ κρυψῆ πράττετε λανθάνοντες τοὺς πολλούς, ταῦτα δρῶ ἐγὼ καὶ εἰσπράττομαι ὑμᾶς τὴν δίκην.

Καὶ πρὸς Σαμέα.

Λέγει δὲ καὶ τὰ συμβούμενα εἰς τὰς γυναικας αὐτῶν.

Κύριος δῶδε σε ἴσρεα.

Τί οὖν, καὶ τούτῳ τῷ Σαμέᾳ πέμπει προφήτην; Ἰδοὺ τρεῖς προφῆτεις· μία, ζτι ἐβδομήκοντα ἔτη πιπιῶσιν· ἑτέρα, ζτι ἀνελεύσονται· ἑτέρα, ζτι οἱ περὶ Ἀχιὰδ ἀποθανοῦνται, καὶ ἀρὰ ἔσονται.

* Αἱρότες ἀπέστειλε πρὸς ὑμᾶς εἰς Βαβυλῶνα Σάρων· Μυκάρης ἐστιν, οἰκοδομήσας τὰς οἰκίας, καὶ τὰ ἔξῆς.

Σαμέας οὗτος ἀποικος ἦν μετὰ τῶν ἀπαχθέντων· ἥδη μενος τοινυν τῇ ἐπανόδῳ ἐξέρπετο τοῖς ταῦτα λέγουσι. Τοῦ τοινυν προφήτου τὴν ἐπιστολὴν γράψαντος ἐκείνην, καὶ παραπονοῦντος τῷ λαῷ στέργειν τὴν ἐν Βαβυλῶνι οἰκησιν, ἀγανακτήσας πρὸς τὸν Σοφονίαν, τότε λερέα τυγχάνοντα, πρῶτον γράψει ταῦτα, καὶ νῦν ἐκ τῆς προφητείας παρεθέμην, ἐπιτιμῶν τῷ Σοφονίᾳ, ζτι μὴ δίκην εἰσεπράξατο τὸν Ἱερεμίαν ἀπιστείλαντα ταῦτα· τὸ δὲ, εἰς τὸ ἀπόκλεισμα Σινώχ, τουτέστιν, εἰς τὸ ἀπόκλεισμα τῆς φυλακῆς. Τὸ γάρ Σινώχ, ἐγκλειστήριον ἐρμηνεύ-

PATROL. GR. LXIV.

CAP. XXIX.

VERS. 1. *Et hæc sunt verba libri.*

Cur, obsecro, scribit et ad illos qui in Babylone erant? Num ibi Ezechielem non habebant? Quid sibi volunt et hæc litteræ? ex abundanti fit. Nam quia par erat eos in majori veneratione habere eum qui e templo et sanctuario loquebatur, hoc indicat. Sed considera perversam malitiam, ibi etiam illos pseudoprophetæ corruerant.

B VERS. 21. *Ecce ego tradam vos in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, et quæ sequuntur.*

Hic erant falsi prophetæ, et cum Jeremias post Ananiam obitum misisset epistolam continentem ea quæ ipse ad eos qui in transmigratione erant, prædicterat, hi contraria vaticinabantur. Dicit itaque Deus contra eos per prophetam et ait :

Super Achiaδ et super Sedeciam.

Qui enim audiebat, quisnam fuerit hic Achiaδ, quisque fuerit infelix hic frictus, et prophetiam addiscebat, et peccata eorum occulta.

VERS. 23. *Pro eo quod fecerunt iniquitatem in Israel, et mæchabuntur uxores civium.*

C Cum enim Babylonius intellexisset hæc eos proferre, Babylonem transferri curavit, et frictos interermit. Illud, *mæchabuntur uxores civium, Hebreus, amicorum suorum, legit.* Et ego cognosco, et testor, ait Dominus. Hoc est, quæ clam multisque nescientibus operamini, hæc ego video, et a vobis poenas exposco.

VERS. 24. *Et ad Sameam.*

Ait quoque quæ uxoribus illorum essent evenitura.

VERS. 26. *Dominus dedit te sacerdotem.*

Quid igitur et ad Sameam hunc prophetam mittit? En tres prophetæ : una quidem, septuaginta annos fore captivitatis ; altera, quod revertentur ; tertia, quod morietur Achiaδ, et maledictio erit.

D VERS. 28. *Quoniam misit ad vos in Babylonem dicens : Longe est, ædificare domos, et quæ sequuntur.*

Sameas hic peregrinus una cum transmigratis erat : qui cum pro reditu exsultaret, gaudebat una cum hæc dicentibus. Missa itaque a propheta epistola illa, qua exhortabatur populuni, ut in habitatione Babylonica acquiesceret, ægre is ferens ad Sophoniām, qui tunc erat sacerdos, primum hæc scribit, quæ nunc ex textu apposui, Sophoniām contumeliis afficiens, quod poenas ex Jeremia non sumperit, qui similia præceperat. Illud, *in carcерem Sinoch ac si diceret, in clausuram custodiæ.* Sinoch namque clausura dicitur, cum Hebreus custodiā

33

non bene explicet, ideo loco carceris, clausuræ nomine utitur.

Vers. 32. Ecce ego visitabo.

Quid hoc portentosius fieri potest? Sameas erat qui bona Jerusalem visurus non erat, illisque si-dem facit, non fortuito evenisse quæ præcesserant: cum enim Jechonias sponte se dedidisset, ne putarent minus habuisse quod Deo paruisserent: Videbitis, ait, quæ hi bona habebunt.

CAP. XXX.

Vers. 2. Sic dixit Dominus.

Adeo certus, inquit, sum de prædictione, ut eam velim etiam scriptis mandare, quod præcipue demonstrabit finis.

Vocem timoris audietis.

Timor omne robur dissolvit; magna est Dei humanitas, non quod tantum mala inferat, sed quod et timorem inculiat ante mala. In mulierum imbecillitatem transibunt.

Conversæ sunt.

Hoc etenim efficit timor, ut sapiat nōmo non sua virtute, sed ab impendentibus.

Vers. 7. Quia magna facta est dies illa.

Magna pro malorum summa acerbitate: nec est similis ejus. Hyperbolice dictum, et tempus angustuum est, non est hoc prophetia, sed experimentum.

Vers. 8. Conteram jugum.

Sed tamen ex inevitabilibus malis recreabuntur.

Et non servient.

Quomodo serviunt Deo? Quoniam primitias offerebant; sic et in nobis sit; cum Deo non servimus, neque fructum e carne ipsi offerimus; sed animi affectibus, sicut idolis illi, alia punitio manet.

Vers. 9. Et David.

Quid hoc sanctius esse potest, quam ut virtute illustres, et qui apud Deum auctoritate valuerunt, qualis Zorobabel, magnum hunc a Deo consequentur honorem, appellatione Davidis insigniri?

Vers. 12. Suscitavi contritionem.

Velut si quis dominus aliquem e suis qui deliquerit, lictori tradiceret; illo ultra modum affidente verberibus traditum, et plus quam dominus vellet, adveniens qui tradidit, sere excusat se apud eum qui vapulavit, ostendens id præter sua mandata factum, et rite cognosceas, ut vulneratus fuerit, promittensque maximam vindictam. Sic et Deus fecit: *Violenta est contritio.* Vides ipsum se excusantem, quod grave fuerit vulnus? Hoc enim est violentum, non quantum opus erat, sed multo magis.

A εται· ὁ γάρ Ἐβραῖος φυλακὴν οὐ δύναται σαφῶς εἰπεῖν, ἀντὶ δὲ δεσμωτηρίου, τῇ τοῦ ἐγκλιστηρίου χρῆται φωνῆ.

Ίδον ἡγώ ἐπισκέψομαι.

Τί τούτου γένοιτ' ἀν τερατωδέστερον; Σαμέας δὲ μὴ μέλλων ὅρθι τὰ ἀγαθὰ Ιερουσαλήμ τὰ προλαβόντα, κάκενος πίστιν ἔδωκεν, διτὶ οὐκ αὐτόματα συνέη· ἐπειδὴ γάρ οἱ περὶ Ιεχονίαν ἔκοντε παρέδωκαν ἑαυτοῖς, ἵνα μὴ νομίσωσιν Ἐλαττὸν ἐσχηκέναις ὑπακούσαντες τῷ Θεῷ· "Οψεσθε, φησίν, ἃ τούτους διαδέξεται.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Οὐτως εἶπε Κύριος.

Οὗτως θαρρῶ, φησί, τῇ προφήσει, διτὶ καὶ ἕγγραφον αὐτὴν εἴναι: βούλομαι, δι μάλιστα ἐπιδείξεται τὸ τέλος.

Φωνὴν φόβου ἀκούσεσθε.

Διαλύει τὴν ισχὺν πᾶσαν ὁ φόβος· πολλὴ δὲ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, οὐχ διτὶ δεινὰ ἐπάγει μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν δεινῶν τὸν φόβον· πρὸς τὴν τῶν γυναικῶν ἀσθένειαν μεταστήζονται.

Ἐστράφησαν.

Καὶ γάρ τοῦτο ὁ φόβος· ποιεῖ· οὐ σωφρονίζει οἰκοθεν, ἀλλὰ παρὰ τῶν πλησίον.

Οτι μεγάλη η ἡμέρα.

Μεγάλη κατὰ τὴν τῶν δεινῶν ὑπερβολὴν, οὐκ εστὶ τοιάστη. Ὑπερβολικῶς εἰρηται, καὶ χρόνος στενός εστιν· οὐκ εστὶ προφητεία τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ πεῖρα.

Συντρίψω τὸν ζυγόν.

'Αλλ' ὅμως ἐκ τῶν ἀφύκτων δεινῶν ἀνοίσουσιν.

Καὶ οὐκ ἔργωνται.

Πῶς τῷ Θεῷ ἔργωνται; Ἐπειδὴ τὰς ἀπαρχὰς ἀνέφερον· οὗτω δὴ καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται· δεαν μὴ τῷ Θεῷ ἔργαζωμεθα, μηδὲ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς καρπὸν αὐτῷ προσενέγκωμεν, ἀλλὰ τοῖς πάθεσι τῆς φυχῆς, καθάπερ τοῖς εἰδώλοις ἔχεινοι, ἐπέρα τιμωρία μένει.

Καὶ τὸν Δαβὶδ.

Τί τούτου ἀγώτερον γένοιτ' ἀν, δεαν οἱ διαπρέψαντες, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν παρῆσιν ἐσχηκότες οἱ περὶ Ζοροδάβελ, τούτον δὴ μέγαν παρὰ τοῦ Θεοῦ δέξανται τὸν κόσμον, τὸ τῇ προστηγορίᾳ τοῦ Δαβὶδ δονομάζεσθαι;

Ἀρέστησα σύντριμμα

"Ωσπερ δὲ εἰ τις δεσπότης δημιύρ τινὰ ἡμαρτηκότα παραδοὺς τῶν οἰκείων, ἔκεινου πέρα τοῦ μέτρου μαστίξαντος τὸν παραδεδομένον, καὶ παρὰ τὸ τῷ δεσπότῃ δοκοῦν, ἐλθων οὗτος δὲ παραδοὺς, σχεδὸν καὶ ἀπολογεῖται πρὸς τὸν μεμαστιγωμένον, δεικνὺς διτὶ οὐ κατὰ τὴν αὐτοῦ γέγονε τοῦτο ἐπιτροπήν, καὶ καταμανθάνων αὐτοῦ τὰ τραύματα ἀκριβῶς, καὶ ἐπαγγελλόμενος μυρίαν ἔκεινῳ τιμωρίαν. Οὗτως καὶ δὲ Θεὸς ποιεῖ. *Βίαιον τὸ σύντριμμα.* Ὁρδὲς αὐτὸν ἀπολογούμενον, διτὶ χαλεπὸν τὸ τραύμα ἔλαβε; Τοῦτο γάρ εστὶ βίαιον, οὐχ δύον ἔδει, ἀλλὰ πολλῷ πλέον.

Οὐκ ἔστι κρίνων.

Τουτέστιν, οὐδεὶς ἔξεδικησεν, οὐδεὶς ἔδοξηθησεν.
Ἄφορητον τὸ κακόν τι παθεῖν· τὸ δὲ μετὰ τὸ παθεῖν
μῆδε τὸν παραχαλοῦντα ἔχειν, ἀφορητότερον.

Εἰς ἀληγόρῳ λατρεύθης.

Ἐπειδὴ γάρ καθάπερ λατρείαν τινὰ τὴν αἰχμαλω-
σίαν προστίγεν αὐτοῖς, λέγει, Πολλήν ἡ θεραπεία
οὖντην ἐναργῆκεν· ὥστερ ἐπὶ τινος ἀμαθοῦς λατροῦ,
οὐκ εἰδότος τέμνειν καλῶς.

Διὰ τοῦτο πάντες οἱ διθυραῖς σε.

Αἰσχύνας ἀπ' ἀλλήλων ἔξουσι, τοῖς οἰκείοις ἔκαστος
τὸν πλησίον θρέψει σώμασι· πείσονται ταῦτα ἀπερ-
έποιησαν.

Οὐτὶ ἀνέξω.

Εἴ γάρ καὶ ἀνίστον τὸ τραῦμα, ἀλλ' οὐκ ἔμοι.

Οὐτὶ ἑσπαρμένη ἀκλήθης.

Οἱ λοιποὶ φασιν, ἔξωσμέτη, ἐπειδὴ δίκην ἔδωκας.
Μέγα ἀγαθὸν, μή διὰ τιμωρίας καὶ κολάσεις σώζε-
σθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀπεγνω-
σμένους, ἀλλὰ δι' ἀρετῆν καὶ μετάνοιαν.

Καὶ ἐξελεύσονται, ἀπ' αὐτῶν φθορτες.

Τί οὖν πρὸς ἔκείνους; τοὺς μέλλοντας ἀναιρεῖσθαι;
Οὐ γάρ δὴ μόνον αὐτοὺς οὐκ εὐφρανε ταῦτα, ἀλλὰ
καὶ ἐλύπεις πλέον. Ἐννόησον γάρ ἀνθρώπον γεγηρα-
κότα, ἀκούοντα διὰ μετὰ ἔδοξηκόντα ἐτῇ ἔσται τὰ
ἀγαθά. Διὰ γάρ τοῦτο καὶ ἐνδιατρίβεις αὐτοῖς, ἵνα
μᾶλλον αὐτοὺς δάκη· τοὺς δὲ ἐν τῷ λικεῖ, ἵνα εἰς
ἐλπίδας ἀγαγὼν σωφρονίσῃ πλέον.

Καὶ εἰσελεύσονται.

Ορα πῶς λέγει τὴν εὐπραγίαν αὐτῶν, τὴν λα-
τρείαν, καὶ τὴν δᾶσιαν, καὶ διὰ πολλοὺς ἔσονται, καὶ
τὰ νόμιμα ἔξουσι. Ταῦτα γάρ αὐτοῖς ἦν φίλα.

Οὐτὶ ὄργη.

Ταῦτα, φησιν, ἔσται, μή νῦν ταῦτα ζήτει· νῦν
γάρ τῆς τιμωρίας τῆς ἡμετέρας δὲ καιρός.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Ἐν τῷ χρόνῳ.

Οταν οἱ ἀλλοι ἀπόδωνται, τὰ κατὰ Βαβυλωνίους
φησι:

Οὐτως εἶπε Κύριος· Εὑρος θερμὸν ἐτὸν ἐρήμῳ
μετὰ δλωλότων ἐτὸν μαχαίρᾳ πορευομένους εἰς
σπονδὰς Ἰσραὴλ. Βαδίσατε, καὶ μὴ δλέσητε
τὸν Ἰσραὴλ.

Σφόδρα ἀσφαῖς κείται παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ· αὕτη
δὲ ἡ ἔννοια σώζεται παρὰ τῷ Ἐβραϊκῷ. Εὗρε χάριν
ἐτὸν ὑπολειμμένος ἐπὶ τῆς μαχαίρας ὡς
ἐτὸν τῇ πανερήμῳ δὲ Ἰσραὴλ. Ο γάρ θερμὸν ἡρ-
μήνευσεν δὲ Ἑλλην, τοῦτο, χάριν, ἔχει δὲ Ἐβραῖος·
ἐκ δὲ τῆς ἐπωνυμίας τὸ σφάλμα τῆς ἐρμηνείας
γέγονε. Τὸ γάρ ὅμι κατὰ τὴν Ἐβραίων φωνὴν δα-
συνόμενον, θερμότερον ἔστι, τὸ δὲ ἥρ, κάλλος κεχαρι-
τωμένον, τὸ δὲ, δλωλότων ἐτὸν μαχαίρᾳ, τουτέστιν,
δὲ πολληρόθεις ὑπὸ τῆς μαχαίρας. Ἰνα εἴπῃ, Τοὺς
περισθέντας μετὰ τὸν θάνατον, τούτους σώζω. Τὸ
δὲ πορευομένους εἰς σπονδὰς Ἰσραὴλ, τουτέστιν,
δὲ πρήμῳ, διὰ τὸν σφέστερον διὰ τῶν ἐπαγομένων λέγει.

Βαδίσατε, καὶ μὴ δλέσητε τὸν Ἰσραὴλ.

A VERS. 15. *Non est qui judicet.*

*Hoc est, nemo ultius fuit, nemo opitulatus est.
Intolerabile est mali aliquid sustinere, sed et malis
inflictis, nec consolantem habere, intolerabilius.*

Ad dolendum curata es.

*Cum enim tanquam medicinam quamdam ca-
pititatem illis applicuissest, multum, inquit, dolo-
rem, pharmacum hoc fecit, ut accidere solet impe-
riū medico, qui nesciī bene secare.*

Vers. 16. Propterea omnes qui comedunt te.

*Alter alteri dedecus imprimet, propriis quisque
proximum carnibus nutrit: quae egerunt, eadem pa-
tientur.*

Vers. 17. Quia abducam.

Et si ulcus insanabile est, non tamen mibi.

B *Quia dispersa vocata es.*

*Cæteri reddiderunt cincta, quoniam pœnas dedisti.
Ingenus bonum, non suppliciis et castigationibus sal-
vari a Deo etiam improbos et desperatos, sed vir-
tute et pœnitentia.*

Vers. 19. Et egredientur eis canentes.

*Quid vero hoc ad illos qui tollendi erant? Ille
enim illos non modo non delectabant, sed magis
etiam contristabant. Considera enim hominem con-
fectum senio, qui post septuaginta annos bona fu-
tura audiat. Nam propter hoc in his moratur, ut
acrius pungeret eorum animos: eos vero qui juve-
nili erant æstate, spem illis injiciens cautiores red-
deret.*

C *Vers. 20. Et ingredientur.*

*Vide, ut eorum felicitatem esse dicat Dei cultum
et libertatem, quodque multi erunt, et legitima ha-
bebunt, hæc enim illis erant optata.*

Quoniam ira.

*Hæc, ait, erunt, nunc ea ne quæras; nunc enim
nostræ punitionis tempus est.*

CAP. XXXI.

Vers. 1. In tempore illo.

Cum alii perierint, Babylonica narrat.

D *Sic dixit Dominus: Inveni calidum in
deserto cum iis qui perierant gladio, ambulantes
in conventiones Jerusalem. Ite, et nolite interficere
Israël.*

*Quod enim Græcus interpretatus est calidum,
hoc Hebræus habet, gratiam; ex nominis autem si-
militudine lapsus in interpretatione contigit: nam
hom secundum idioma Hebræorum dense pronun-
tiatum, calidum significat, at in designat pulchri-
tudinem gratiam; pro illo, qui perierant in gladio,
habet, qui remanserat a gladio: quasi dicerei, Sal-
vatos post mortem, hos et ego salvo; illud vero,
Ambulantes in conventiones Israel, hoc est quando
in deserto ambulabam ad illius requiem, quod
expressius dicit per ea quæ subdit.*

Ὕπακα ἐπορευόμενην πρὸς ἀνάπαυσιν αὐτοῦ ἐν τῇ παν-

Ite, et nolite interficere Israel.

Hoc est, quando ambulabam antecedens ipsum, ut eum requiescere ficerem; sic enim legit Hebræus. Porro, ite, obscure interpretatum est, quia interpres tempus non servavit; pro *ambulans* namque, *ambulate* posuit; sic enim et Moyses dixit: *Si non ambulas, ne educas me*¹⁰.

Vides? Ubique hoc illi propositum est ostendere, ab illo esse quidquid est. Dixit, Babyloniis per euntibus, tu salvis eris. Deinde ostendit quod præter spem erat, quodque humana cogitatio non capiebat, illos non esse perituros. Tanquam si quis inter multa cadavera inventat aliquem calentem, spirantemque adhuc, agentemque animam, deinde tantum labore, hostesque ab illo depellat, ut fere illum ad vitam revocet; certe is rem miram ficeret. Sic de te factum est, ait. E medio eorum te suscitavi, de via hostium aspirantem te inveniens, percutere te volentes cohibui, spem salutis nullam habentem.

* VERS. 3. *De longe Dominus apparuit ei : Charitate perpetua dilexi te.*

Verba sunt Prophetæ: hoc est, per visionem Deus mihi ostendit quæ olim dicebantur, et a seculo: quomodo sola charitate in deserto populum deduxit; et dixit mihi nunc: Illa charitate in æternum dilexi eum: hoc est in finem: et hac de causa eum perdi non perimito; sed salvo populum, qui est in transmigratione.

* Ideo attraxi te in miseratione.

Hoc est, propter illam charitatem hos hac di-gnos fecit gratia, rediunens a Babyloniis. Illud, Attraxi te, ut ostenderet, quod evulsit arce detentum. In miserationem, Vestivi eum gratia.

Non ad tempus, ut tu facis, etsi quidvis agas, ego diligo te.

Miserationem impendens, non merita remunerans.

* VERS. 4. *Quoniam ædificabo te et, ædificaberis.*

Hoc est, iterum tibi antiquam forniam restituuo, cum nullus resistere possit.

Summæ pacis summæque tranquillitatis indicia ponit; et verba ipsa suavia sunt.

* VERS. 5, 6. *Plantate plantationes, et laudate, quia est dies consolationis, quasi respondentis in montibus Ephrem. Surgite, et ascendamus in Sion ad Dominum Deum nostrum.*

Sensus textus Græci hic est: Cum reversi fueritis, sortimini fertilitatem terræ, possessores ejusdem terræ effecti: hoc namque innuit illud: *In montibus Ephrem*, ex certa parte universam designans terram; quasi diceret: Summa ope reuhibitis ad templum, Deum celebrantes. At Hebræus sic habet: *Et plantabunt, et comedent fructum. Erit enim dies, in qua clamabunt custodes vinetorum, Sur-*

Toutéstiv, ἵνα έπειται εποκορευμένος αύτοῦ, ἵνα ἀναπάνσω αύτόν· οὗτω γάρ έχει ὁ Ἐβραῖος. Τὸ δὲ βαδίσας ἡρμήνευται ἀσαρῖς, διὰ τὸ μὴ τὸν χρόνον φυλάξαι τὸν ἐρμηνευθέντα [ἰστ. ἐρμηνεύσαντα]· ἀντὶ γάρ τοῦ, βαδίζων, βαδίσουτε έχει, οὗτω γάρ φαίνεται καὶ ὁ Μωσῆς λέγων· *Εἰ μὴ σὺ πορεύῃ, μὴ ἀργητῆς με.*

Όρας; Πανταχοῦ σκουδάζεις δεικνύειν, διτι αύτοῦ τὸ πᾶν ἔστιν. Εἶπε, Βαβυλωνίων ἀπολυμένων, σὺ διασωθῆσῃ. Εἴτα δείκνυσι τὸ παρ' ἐλπίδα, καὶ ὡς οὐκ ἦν ἀνθρωπίνων λογισμῶν μὴ καὶ αύτοὺς ἀπολέσθαι. Πατέρες δὲν εἰ τις ἐν πολλοῖς πτώμασιν εὔροις τινὰ ζέοντα, καὶ ἔτι ἐμπνέοντα, καὶ ἀναψύχοντα [ἀποψύχοντα], εἴτα δυνηθεῖ ποιῆσαι τοιοῦτον [πονήσαι τοσούτον], καὶ τοὺς πολεμίους ἀποσοδῆσαι ἢ π' ἔκεντον, μόνον [μυονούν] καὶ ἐπὶ ζωὴν αὐτὸν ἀγαγεῖν, θαύματος δὲν εἶη. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ γέγονε, φησάν. Ἐκ μέσου αὐτῶν διανέστησά σε· ἀπὸ δόδου πολεμίων ἐμπνέοντά σε εύρων, καὶ παρωρμησαμένους παῖσαι διεκώλυσα, οὐκ ἔχοντα σωτηρίας ἐλπίδα.

* Πόρφωθεν Κύριος ὥφθη αὐτῷ· ἀγάπησιν αλωτιαρη ἡγάπησά σε.

Ταῦτα δὲ προφήτης λέγει, toutéstiv, ὅπερειξέ μοι δι' ὀπτασίας Θεὸς τὰ πάλαι λεγόμενα, καὶ ἔτι αἰώνος· ὅπως ὑπὸ ἀγάπης ἐν τῇ πανερήμῳ τὸν λαὸν διήγαγε· καὶ ἔφη μοι νῦν, Ἐξελήνη τὴν ἀγάπην αἰωνίως ἡγάπησα αὐτὸν· toutéstiv διὰ τέλους· καὶ ταύτης ἔνεκεν τῆς αἰτίας οὐκ ἔω αὐτὸν διαφθαργῆναι· σώζω δὲ τὸν εἰς ἀποικίαν λαόν.

* Διὰ τούτο εἰλκυσά σε εἰς οἰκείρημα.
Τουτέστι, δι' ἔκεινην τὴν ἀγάπην ἡξίωσεν αὐτὸν τῆς νῦν χάριτος, ἀπαλλάξας αὐτὸν τῶν Βαβυλωνίων. Τὸ δὲ εἰλκυσά σε, ἵνα δείξῃ ὡς Ισχυρῶς κατεχόμενον ἔξεπασε. Τὸ δὲ, εἰς οἰκείρημα, Ἐνέδισα αὐτὸν χάριν, ἔχει.

Οὐ πρὸς καιρὸν, καθάπερ σὺ, καν μυρία ποιήσῃς, ἐγὼ φιλῶ σε.

Οἰκείρων καὶ ἐλεῶν, οὐχὶ τὰ κατ' ἀξίαν ἀπονέμων.

* Οτι οἰκοδομήσω σε, καὶ οἰκοδομηθήσῃ.
Τουτέστι, πάλιν σοι τὸ ἀρχαῖον ἀποδίωμι σχῆμα, οὐδὲνδε δυναμένου ἀντιστῆναι.

* Αδείας πολλῆς, καὶ βαθείας εἰρήνης τεκμήρια

D λέγει, καὶ αὐτὰ τὰ ρήματα πιθανά [ἰστ. ποθεινά].
* Φυτεύσατε φυτείας, καὶ αἰτέσατε, διτι δέστιν ἡμέρα παρακλήσεως ἀποδογυμένου ἐν δρεσιν τέφραιμ. Στῆτε, καὶ ἀταβάωμεν εἰς Σιών πρὸς Κύριον τὸν θεόν ἡμῶν.

* Η μὲν ἔνοια τοῦ Ἐλληνικοῦ ἔστιν αὕτη, διτι Ἐπανελθόντες ἀπολαύσετε τῆς εὐφορίας τῆς; γῆς, καὶ τὴν γῆν κατεσχήστες· τοῦτο γάρ μηνύει τό· Ἐρ δρεσιν τέφραιμ, ἀπὸ τοῦ μερικοῦ τὴν πᾶσαν γῆν, ἵνα εἰπῃ· Μετὰ σπουδῆς ἐπανελύσεσθε εἰς τὸν ναὸν ὑμνοῦντες τὸν Θεόν. Οὐ δὲ Ἐβραῖος οὗτως ἔχει· Καὶ φυτεύσουσι καὶ φάγοται τὸν παρόν.
* Εσται γάρ ἐν ἡμέρᾳ ἐν ἡ κεκρυξοται οἱ φυλάσ-

¹⁰ Exod. xx, 16.

σορτες τοὺς ἀμικελωρας· Ἀρδοτης καὶ ἀνέλ-

A gite et ascendamus in Sion. Et est eadem senten-
θωμερ εἰς Σάων. Σώζεται δε ἡ αὐτή ἔννοια· τῇ γάρ
ἐκάστου ὥφελείᾳ τὴν περιττὴν εύσεβειαν δείκνυει.

**Οτι ἐψυχεύσατε.*

**Ορα πανταχοῦ πῶς ἀναμίγνυσι τοῖς ἀγαθοῖς τὴν*
μετάνοιαν [ἐπιστροφὴν] αὐτῶν.

**Ἀγιλλιασθε, καὶ εὑρραίρεσθε, καὶ χρεμ-*
τίσατε, ἐπὶ κεφαλὴν ἔθρων.

Τουτέστιν, ἐνώπιον τῶν ἔθνων βοήσατε, μηδὲν
αὐτοὺς δεδικότες, διὰ τὴν ἐμήν συμμαχίαν.

**Ιδος ἡδῶ ἄτρα αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Βορᾶ, καὶ*
συνάξω αὐτοὺς ἀπ' ἐσχάτου τῆς τῆς ἐν ἑορτῇ
Φυσέκ.

Τουτέστιν, ὡς ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Φασέκ, οὗτως
ἀπαντας ἐπανεθείν προθύμως ποιήσω.

B Εἰτα καὶ τὴν ἑορτὴν λέγει καὶ τὸν καιρὸν. Ὁρᾶς,
ὅτι ἐξέδη ἐν ἑορτῇ Φασέκ κατὰ τὸν καιρὸν, καθ' ὅν,
καὶ ἐξ Αἰγύπτου τότε ἐξελθεῖν ἐλυπτήθησαν [ἰστ. ἐδυ-
νῆθησαν]. Οὐχ ἀπλῶς οὗτος ὁ καιρὸς ἐκατέρας ἐστὶ
τῆς εἰσόδου. Ἄλλ' ἴστε οἱ μεμυημένοι, τίνος τύπος
τοῦτο ἦν. Δεύτερον τότε ἐπανέρχονται.

Καὶ τεκροποιήσῃ.

Οὗτως καὶ οἱ ἀνάπτηροι τότε θεραπευθέντες τὰ
σώματα, πατέρες ἔσονται.

**Ἐν κλαυθμῷ.*

**Ἐπειδὴ γάρ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς εἰδότας, καὶ τὸ*
μῆκος, καὶ τὴν ταλαιπωρίαν τῆς ὁδοῦ Ιλιγγιδῶν,
εἰκότως καὶ τοῦτο ἀναίρει τὸν φόδον λέγων, ὅτι
Οὐ φεύγοντες ἤξετε, οὐ δὲ θορυβούμενοι, ἀλλὰ μετὰ
τιμῆς καὶ παρακλήσεως καὶ ἀνέσεως τῆς προσ-
τηκούσης, κατοι ποίος τοῦτο λογισμὸς εὐρέειν δυνή-
σεται, ὅτι τῆς πόλεως ἀλούσης, καὶ τῶν δεσποτῶν
χειρωσαμένων μετὰ τιμῆς ἐμελλον ἀπολύεσθαι πρὸς
τὴν οἰκείαν;

**Οτι ἐγερόμητο.*

**Ορα αἰτίαν ἀναγκαίαν τῆς σωτηρίας αὐτῶν,*
οὐχ ἀφίεσαν αὐτοὺς τυραιθῆναι. Οὐ γάρ ἀπὸ κατ-
ορθωμάτων, ἀλλ' ἀπὸ διαθέσεως τῆς φυσικῆς αὐ-
τοὺς σώζω. Τοῦτο δείκνυσιν, ὅτι καὶ πάντας σώσει.
Οὐδεὶς γάρ πατήρ περιόψεται παῖδα πρωτότοκον,
καὶ παρὰ πατέρος σωζόμενος οὐχ ἄν ἔχοι μέγα
φρονεῖν.

**Ακούσατε λόγον.*

**Ο μάλιστα ἡμαρτηκώς, διάλιστα διεφθαρμένος,*
καὶ οὐκ ἔχων ἐλπίδα σωτηρίας.

Πέσαν τὴν οἰκουμένην ποιήσατε μάρτυρα τῶν
*λεγομένων· οὗτως θαρροῦμεν παρὰ [*forte περ!*] περι-*
αὐτῶν.

Εἴπατε δικιμήσας.

**Ορα πόσος κόδμος, ὅταν μηδὲν παρὰ ἀνθρώπων*
πάσχωσι δεινόν, εἰ τις ἀπιστεῖ τὸν πόλεμον παρὰ
τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι, τὸ δυσκολώτερον ὅρῶν, τὴν
ἄνοδον παρ' αὐτοῦ γεγενημένην, καὶ περὶ ταύτης
[τούτου] πιστευέτω.

**Ως δι βόσκων.*

**Ορᾶς ὅτι Θεοῦ τὸ ἔργον ἔστιν, διαν μὴ ισδιόβο-*
πεις ἡ μάχη.

**Εξειλατο αὐτές.*

A gite et ascendamus in Sion. Et est eadem senten-
tia; ex uniuscuiusque enim utilitate superabun-
dantem pietatem demonstrat.

Quia plantastis.

Vide ut ubique cum bonis conjungat eorum con-
versionem.

**VERS. 7. Essultate in latitio, et latamini, et hin-*
nite super caput gentium.

Hoc est, coram gentibus clamate, nihil eos pro-
pter meum auxiliūn timentes.

**VERS. 8. Ecce ego adduco eos de terra Aquito-*
nis, et congregabo eos ab extremitate terræ in sole-
nitate Phasæc.

Hoc est, sicut in solemnitate Phasæc, sic omnes
alacri animo reverti faciam.

B Deinde et solemnitatem ponit, et tempus. Vides
in solemnitate Phasæc evenisse tempore illo, quo
etiam tunc ex Aegypto egredi potuerunt. Nec fortu-
to tempus hoc utriusque ingressione est: sed
initiati nostis cuius figura hæc sit. Secundo tunc
revertuntur.

Et generabit.

Sic et mutilati, tunc curatis corporibus, patres
flent.

**VERS. 9. In ploratu.*

Nam quia consentaneum erat eos itineris longi-
tudinem et incommoda scientes perturbari, merito
hunc quoque expellit timorem, dicens: Non fugien-
tes venietis, non turbati, sed cum honore et con-
solatione, et remissione animi conveniente. Quan-
quam quæ ratio invenire hoc poterit? ut capti ci-
vitate, dominis in servitutem redactis, servi a do-
minis qui eos ceperant, cum honore domum remit-
terentur?

Quia factus sum.

Vide necessariam salutis eorum causam, non
permittentem eos superbire. Non enim ob eorum
merita, sed ex affectu mihi innato illos salvo. Hoc
monstrat, quod etiam omnes salvat, nullus enim
pater contemnet filium primogenitum, et qui a pa-
tre salvatur, non habet de quo se extollat.

VERS. 10. Audite verba.

Qui maxime peccavit, qui summe corruptus est,
quique nullam salutis spem habet.

Totum terrarum orbem dictorum facile testem,
tantum de illis confidimus.

Dicite qui ventilavit.

Vide quantus decor, cum ab hominibus nullum
patiuntur malum: si quis bellum a Deo missum
non credit, videns difficultius, redditum nempe ab eo
datum, et de illo credat.

Quasi pastor.

Vides Dei esse opus, cum æqua lance pugna non
procedit?

Liberavit eum.

Considera bona sibi invicem succendentia, con fertimque venientia, prædicationumque copiam, ne tantum præsentium experimento, sed et futurorum spe hilarescant.

* Vers. 12. *Et erit anima eorum quasi lignum fructiferum.*

Id est, omni bono implebuntur. *Hebreus autem sic legit : Quasi hortus ebrius aquis.*

Vers. 13. *Tunc gaudebunt.*

Hoc est, tunc vilduitas non erit; nunc enim non erant nuptiae, nec profligatio, sed pœnæ, et juvenes misericarum occasio illis erant.

Et faciam.

Omnis ætas gaudium hoc sentiet.

Non intempestiva ebrietate, sed læstificabo, ait; hac enim voce de illis utitur. Nam quia illis terram promisisset, hi vero terram non habebant, sed et his affluent bona, inquit.

Vers. 15. *Sic dixit Dominus.*

Hoc sub Herode contigit, nostrisque nuper temporibus.

* Vers. 18. *Audiens audiri Ephrem lamentantem : Castigasti me, et castigatus sum.*

Postquam duarum tribuum redditum indicavit, et decem tribus item reversuras ostendit, eum non parum utilitatis ex captivitate hauserint. *Tanquam vitulus non didici. Pervicax factus sum tanquam vitulus, qui jugum abhorret.*

Spes salutis non parva, et hoc spectat ad hoc ut dictis fides adhibeatur: si enim futurum est ut illos pœnitent, liquet esse salvandos.

Ego tanquam vitulus non didici.

Salutationes illius ostendunt ætatem rationis expertem, et injustitiam, nullum ad bonum habentium juventutis insipientiam. Juvenis enim jugo privatus cogitationumque dominatu nihil differt a juvenis temere saltantibus, et ut casus fert, hac et illac euntibus, neque oculis ea quæ objecta sunt cernentibus, sed in abrupta loca præcipites se dantibus.

Converte me.

Magna virtus, cum convertente Deo convertimur.

* Vers. 19. *Et antequam cognoscerem clamavi paculum.*

Hoc est, post captivitatem me pœnituit; *clamari enim ut de his qui pœnitentiam agunt, dictum est.*

Confusus sum, et audiri te, quoniam accepi opprobrium ab adolescentia mea.

Recordatus sum nempe peccatorum adolescentiæ meæ. Adolescentiam porro vocal, quæ temporibus Jeroboam facta sunt, qui nova molitus, idolarum cultum iuduxit.

Cum omnem peccantem non castigas, dolere oportet. Etenim ad confusionem, et ad alia multa peccata fugienda sensum magis præbet castigatio. Nunc vero oppositum fit; dum delinquimus, inveniendi sumus: dum puniuntur, animum demittimus,

A "Ορα ἀγαθὰ δικαιοδόμενα, καὶ ἀθρόα τὰ καλά, καὶ προβρήσεις προβρήσεων [Ισ. καὶ προβρήσεων περιουσίαν], ἵνα μὴ μόνον τῇ πείρᾳ τῶν παρόντων, ἀλλὰ καὶ ταῖς Ἐλπίσι τῶν μελλόντων εὐφραίνωνται.

* *Kai εσται η ψυχη αὐτών ὥσπερ ξύλον έρχαρπον.*

Τουτέστιν, παντὸς ἀγαθοῦ πλησθήσονται. Ο δὲ Ἐβραῖος οὕτως ἔχει, ὡς κῆπος μεμεθυσμένος ὑδαστιν.

Tότε χαρήσονται.

Τουτέστιν, οὐκ ἔσται χηρεῖα τότε· νῦν γάρ οὐκ εἰχον, οὐ γάμους, οὐ παιδοποίας, ἀλλὰ τιμωρίας, καὶ συμφορᾶς ἡσαν αὐτοῖς ὑπόθεσις οἱ νέοι.

Kai ποιήσων.

Πᾶσα ἡλικία τῆς ἡδονῆς αἰσθήσεται. Οὐχὶ τὴν δικαιορίαν μέθην, ἀλλ' εὐφρανῶ, φησι· τοῦτο γάρ τὸ δνομα ἐπὶ αὐτῶν κεῖται. Ἐπειδὴ γάρ ἐκείνοις τὰ ἀπὸ τῆς γῆς ἐπηγγείλατο, οὗτοι δὲ γῆν οὐκ εἰχον, ἀλλὰ καὶ τούτοις ἐπιφέύσει τὰ ἀγαθὰ, φησι.

Οὕτως εἶπε Κύριος.

Τοῦτο γέγονε ἐπὶ Ἰερώδου· γέγονε δὲ καὶ ἡδη.

* *'Ακοήγη ἤκουσα Ἐφραὶμ ὁ δυρομέρου· Ἐξαδευσάς με, καὶ ἐπαιδεύθην.*

Ἐπειδὴ τῶν δύο φυλῶν τὴν δινοδον μηγύει, δείχυσιν, δτι καὶ αἱ δέκα ἐπανελέυσονται φυλαὶ· οὐ μικρὸν τὴν ὥφελειαν ἐκ τῆς αἰγμαλωσίας ἐσχηκύται. *"Οσπερ μόσχος οὐκ ἀδιδάχθην. Τουτέστι, σιδηρὸς ἐγενήμην, καθάπερ μόσχος οὐκ εἴκων ζυγῷ.*

Ἐπὶπλεις σωτηρίας οὐ μικρά· καὶ τοῦτο τῆς τῶν λεγομένων ἀξιοπιστίας· εἰ γάρ μέλλοιεν μετανοεῖν, εὐδηλον δτι σώζονται.

Ἐγὼ ὅσκερ μόσχος οὐκ ἀδιδάχθην.

Τὰ σωτηρήματα αὐτοῦ ἐνέψηγε τὴν ἀλογον ἡλικίαν, καὶ τὴν ἀδικίαν τῶν ἐπὶ κακῷ κεκτημένων, τὴν δνοιαν τὴν ἐν τῇ νεότητι. Νέος γάρ ἀποτερούμενος ζυγοῦ καὶ τῆς τῶν λογισμῶν ἀρχῆς, οὐδὲν διέφερεν σκιρτώντων βοῖδιων ἀπλῶς καὶ ὡς ἐτυχεν ἀπανταχῆ φερομένων, οὐδὲ τῶν πρώτων δφθαλμῶν [οὐδὲ τὰ πρόσθετα τῶν δφθαλμῶν] δρώντων, ἀλλὰ καὶ κατὰ κρημνῶν πτηδώντων.

Ἐπίστρεψό με.

Μεγάλη ἡ ἀρετὴ, δταν ἐπιστρέψαντος Θεοῦ ἐπιστρέψωμεν.

* *Kai πρότερον τοῦ γνῶματος με ἐκρότησα ἐπιμικρόν.*

Τουτέστι, μετὰ τὴν αἰγμαλωσίαν μετέγνων. Τὸ γάρ ἐκρότησα, ὡς ἐπὶ τῶν μετανοούντων ἔφη.

Kai τε ἐτερόπλάτην, καὶ ὑπεῖκα σοι, δτι ἐλασσονειδισμόν ἐκ τεστητός μου.

Τουτέστιν, δτι ἀνεμνήσθην ἀμαρτίας νεδητῆς μου. Νεστητα δὲ λέγει τὰ ἐπὶ τοῦ Ἱεροδοτοῦ γεγονότα· ὡς νεωτερήσας ἐπὶ τῇ τῶν μόσχων θρησκείᾳ.

"Όταν πάντα τὸν ἀμαρτάνοντα οὐ κολάζῃς, πάσχειν ἐχρῆν. Καὶ γάρ πρδ; αἰσχύνην, καὶ πρδ; ἔτερα πολλὰ ἀμαρτήματα μᾶλλον αἰσθηταν παρέχει τιμωρίας [τιμωρία]. Νῦν δὲ τούγαντίον γίνεται· οταν μὲν ἀμαρτάνωμεν, ἀνασχυτῶμεν, οταν δὲ

χολαζόμεθα, καταπίπομεν, ἀμείβοντες τοὺς και-
ρούς. Ἀλλ' οὐχὶ δίκαιοι οὗτοι, ἀλλὰ χολαζόμενοι
μὲν ἐφρόνουν μέγα, καθάπερ οἱ ἀπόστολοι· ἐπὶ δὲ
τῆς ἀμαρτίας οὗτως ἡσχύνοντο, ὡς μὴ κατὰ τὸν
καιρὸν τῶν πλημμελημάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτου
παρελθόντος, καὶ τῆς τιμωρίας ἀφεθείσης, δόύρεσθαι
καὶ θρηνεῖν.

Καὶ μετ' ὀλίγῳ· Ἐστέραξα ἐν ἡμέραις αἰσχύ-
νης μου.

Τοῦτο φάρμακον τῶν ἀμαρτημάτων, τὸ μὲν κω-
λύων τοὺς αὐτοὺς περιπεσεῖν, τὸ δὲ γενόμενον ἀπο-
σμήχων ὁ στεναγμός.

Καὶ ὑπέδειξεν σου.

Ορφές πόσον ἀγαθὸν τὸ ἐπιγινώσκειν τὰ ἀμαρτή-
ματα; μᾶλλον ἡμᾶς ὑποτάτεσθαι ποιεῖ τῷ Θεῷ. Οὐ
τὸ ἀμαρτάνειν λέγω, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν
ἐπιγιῶναι.

* Πώς εἰ ἀγαπητὸς Ἐφραὶμ ἐροι.

Τουτέστι, τίμιος υἱός εἰ. Παιδορὸς ἀτερυφῶν,
τουτέστι, καὶ παιδὸν ἐνῷ παρεκαλούμην· ἐκ με-
ταφορᾶς δὲ αὐτὸς ἔκαε τῶν πατέρων, τῶν πρὸς τὰ
μικρὰ βρέφη τῶν τέκνων παιζόντων. Μητρὸς μη-
σθήσομαι αὐτοῦ. Ὁ Ἐβραῖος, Διὰ τοῦτο ἡλέρχθη
τὰ σπλάχνα μου ἐξ' αὐτὸρ, καὶ οἰκτηρήσω αὐτὸν,
εἰπε Κύριος. Διὰ τοῦτο ἐκστεγάσμητο αὐτὸν,
τουτέστιν, ἐκ τῆς περὶ αὐτὸν διαθέσεως οὐκ ἤνεγκα
αὐτὸν ἐν συμφοραῖς ίδειν.

Εἶδες πόσην μεταβολὴν εἰργάσατο; Τὸν ἐν γῇ, τὸν
μυσταρὸν, τὸν πολέμιον, τὸν ἔχθρον, παιδὸν ἀγαπη-
τὸν, ὃστα μὴ τῆς φύσεως εἶναι τὸ πρᾶγμα μόνον, C
καὶ παιδὸν ἐλεύθερον, καὶ εὐγενές.

Στῆσον σεαυτῇ Σιώνιμο σκοπούν.

Σιώνιμο σημεῖα ἐρμηνεύεται. Αἴγει τοῖνυν, δτι
Σημείωσας τὴν ὁδὸν ὥσπερ σκοπούς θεὶς ἐν ἐαυτῇ,
διὰ γάρ ταύτης ἐκενεύεσθαι.

* Ποιησορ δὲ αὐτῇ τιμωρίων.

Ἄσαφῶς κείται παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ. Ὁ γάρ
Ἐβραῖος οὗτως ἔχει· Στῆσον σεαυτῇ σημεῖα, ἀντὶ^{τοῦ}, τιμωρίων· ἵνας δὲ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν αὐτῇ
κείται ἡ ἔννοια, δτι Παράστησον τὸν σκοπὸν,
τουτέστι, τὸ σημεῖον διενε παρῆθες τιμωρηθεῖσα,
ἵνα ἐπανιοῦσα γνῷς τῆς ἐνεργείας τὸ μέγεθος.
Εἰδέναι δὲ δεῖ, δτι παρὰ τῷ Ἐβραϊῷ τὸ, τιμωρία,
οὐ κείται.

* Δός τὴν καρδίαν σου εἰς τοὺς ὅμοιους σου, D
οὐδὲν ἦν ἐπορεύθη.

Τουτέστιν, ἐννόσαι τὴν καρδίαν σου τὴν ὁδὸν
ταύτην ἢ πορεύῃ μοχθοῦσα.

* Διάστρεψον εἰς τὰς πόλεις σου πενθοῦσα.

Ὁ Ἐβραῖος, Ἀρδστρεψον εἰς τὰς πόλεις σου
ταύτας. Ἀντὶ γάρ τοῦ, πενθοῦσα, ταύτας ἔχει
κάνταζθα δὲ ἡ ἐπωνυμία τὴν ἐναλλαγὴν τῆς ἐρμη-
νείας ἐποίησε. Τὸ γάρ διὸ, σέρθος μηγύει, τὸ
δὲ διέ, αὔτη. Οὕτω δὲ νοητέον τὸ Ἑλληνικόν· Ἀνά-
στρεψον εἰς τὰς πόλεις σου, ἡ πενθοῦσα, τουτέστιν,
ἡ νῦν μετὰ πένθους ἀπιοῦσα, ἀναστρέψει μετὰ
χρόνου.

* Ἔως πότε ἐπιστρέψεις, θυγάτηρ ἡ τιμωμένη;

Ὁ Ἐβραῖος οὗτως ἔχει· Ἔως πότε διατίμεις,

A communitates tempora. At justi non ita; sed dum
punirentur, mentem erigebant, quemadmodum
apostoli: in peccatis vero ita rubore suffundebantur,
ut non solum ipso peccatorum tempore, sed etiam
eo elapo, punitioneque remissa ingemiscerent, et
lamentarentur.

Et post pauca: Ingemui in diebus confusione,
mea.

Hæc peccatorum est medicina, gemitus, partim
quidem in eadem labi non sinens, partim vero quod
est factum abstergens.

Et ostendit tibi.

Vides quantum bonum sit peccata agnoscere?
magis nos Deo subjectos reddit. Non, inquam, pec-
care, sed post peccatum, agnoscere.

* VERS. 20. Filius es dilectus Ephraim mihi.

Hoc est, honorabilis filius sive pretiosus. Parvulus
delicatus: hoc est parvulus, quo delectabam;
sumpsit autem metaphoram ex parentibus, qui
cum parvulis infantibus ludunt. Recordans recor-
dabor ejus. Hebreus: Idcirco patesfacta sunt viscera
mea super eum, et miserebor eum, dixit Dominus.
Idcirco visitavi eum. Hoc est, proprie benevolen-
tiam qua eum prosequor, non sustinui videre illum
in calamitatibus.

Vides quam mutatus sit? Sceleratum hostem,
inimicum illum dilectum, ne tantum esset res na-
turæ, et filium nobilem et generosum.

VERS. 21. Statue tibi Sionim speculatores.

Sionim interpretatur Signa. Aut igitur, Signa
viam, tanquam speculatores pones in ea, per hanc
enim reverteris.

* Fac vero ipsi pœnam.

Obscure positum est apud Græcum. Etenim He-
breus ita legit, Statue tibi signa, pro pœnam, et
forte juxta Græcum hic esse poterit sensus: Con-
stitue speculatorem, hoc est signum, unde præteristi
pœnis multata, ut rediens virtutis agnoscas ma-
gnitudinem. Sciendum autem, in Hebreo, pœnam
non exstere.

* Da cor tuum in humeros tuos, viam in qua aπ-
bulasti.

Hoc est, corde tuo apprehende viam hanc, quam
ambulas, rebus adversis afficta.

* Reverttere in civitates tuas lugens.

Hebreus, Reverttere ad civitates tuas has. Pro
lugens enim habet has, et hic nominum similitudo
interpretationis diversitatem induxit. Etenim, ala-
luctum significat; ete, hæc. Sic itaque est intelligi-
gandus textus Græcus: Reverttere in civitates tuas
qui luges, quasi diceret; Quæ nunc lacrymans
abis, cum gaudiō revertaris.

* VERS. 22. Usquequo converteris, filia despecta?

Hebreus sic habet: Usquequo distraheris, filia,

delinquens ; vel, Semper huc et illuc tertens te, hoc A θυράτηρ ἀμαρτάουσα , ή δελ διασερεφομένη, τουτέστιν, ἐὰν μεταγῆψ, τάχιστά σε τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανάξει Θεός.

* *In plantatione nova, in salute circuibunt homines.*

Hoc est, ut novam plantationem colet te Dominus; etenim novam posuit pro recentem. Quando autem id operabitur? in reditu, quando tibi salutein exhibebit.

Non sicut antea, ut rursus quies sequatur, illa omnia silentio obvoluta sunt; nulla illorum habetur ratio.

Et qui habitant.

Ubique bona, et usque ad vicinos; justus autem et sanctus inons. Non quod lapides capiant virtutem, sed habitantes. Solet enim communicari locis habitantium fama. Vide mutationem.

* VERS. 24. *Et elevabitur in grege.*

Id est, tanquam grex congregabitur.

Ingens est bonum, non quando fruimur bonis, sed quando secundum Dei voluntatem, cum et illi hoc lætitiam assert.

* VERS. 26. *Ideo exercefactus sum, et vidi, et somnus meus jucundus factus est mihi.*

Hæc, inquit, mihi revelata sunt, dum dormirem, et jucundum habui somnum.

VERS. 28. *Et erit sicut.*

Quanto illa studio feci, et hæc, inquit, quæ mihi sunt magis familiaria, nemo itaque non credat. Qui enim ita vehemens sum in punitionem, rem a me adeo alienam multo magis ad id quod est proprium excitor.

VERS. 29. *In diebus illis.*

*Hoc idem habet etiam Ezechiel. Sed rogo, ita ne prorsus fiebat antea, et contingebat res tantæ iniqutatis? et peccantibus parentibus, alias puniebatur? et quomodo hæc toleranda, obsecro? Et paucis interjectis. Attento his quæ dicuntur animo simus: Non dicent, inquit; Non, inquit, nequaquam sit, ostendens nec antea factum hoc esse; nam si dixisset, *In diebus illis non amplius hoc fiet*, bene dices, ante factum hoc esse. Sed quia dicit: *Non dicent ultra, corruptæ illorum sententiæ judicium est.**

VERS. 30. *Sed unusquisque in iniqutate sua morietur.*

*Hæc prophetia quædam perspicua est; cuius etiam aliquando et Paulus meminit ad Hebreos scribens: *Ubi vero remissio est peccatorum, nulla amplius oblatio pro peccato, erunt dies* ¹¹. At non dicit qui et quando, et quot post tempora. Hæc enim latere volebat.*

VERS. 32. *Non iusta testamentum.*

Quæro, cur tale non dedisti testamentum? Improbavit illud, non erat perfectum. Igitur nec omnino dandum erat: homines leges ferunt, easque perpetuo firmas esse volunt. Tu vero nequaquam.

¹¹ *Hebr. x, 18.*

A θυράτηρ ἀμαρτάουσα , ή δελ διασερεφομένη, τουτέστιν, ἐὰν μεταγῆψ, τάχιστά σε τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανάξει Θεός.

* *Εἰς καταφύτευσιν καιρήν, ἐτ τῇ σωτικρίᾳ περιελεύσονται ἀνθρώπωι.*

Tουτέστιν, εἰς νέαν φυτείαν ἐργάσεται σε Θεός. Τὸ γάρ, καιρήν, ἀντὶ τοῦ, τεκάρ. Πότε τοῖνυν τοῦτο ποιήσει; ἐν τῇ ἐπανόδῳ, διε τὴν σωτηρίαν παρίξει.

Οὐ καθάπερ πρότερον, ὅστε ἀναπαυθῆναι πάλιν, πάντα ἔκεινα σεσίγηται· οὐκέτι λόγος αὐτῶν ωδείς.

Kαὶ ἔτοικοντες.

Πανταχοῦ τὰ ἀγαθὰ, καὶ μέχρι τῶν γειτόνων· δίκαιοιν δὲ δρός καὶ ἄγιον· οὐχ ὡς τῶν λιθῶν δεκαμένων τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ τῶν ἐνοικούντων. Εἴωθε γάρ κοινωνεῖν τοῖς τόποις ἡ φήμη τῶν κατοικούντων. "Ορα μεταβολὴν.

* *Kαὶ δρθῆσται ἐτ ποιμνίᾳ.*

Τουτέστι, συγαχθῆσται ὡς ποίμνιον.

Μέγα ἀγαθὸν, οὐχ ὅταν ἀπολαύμεν τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ᾽ ὅταν κατὰ γνώμην Θεοῦ, ὅταν καὶ αὐτὸν τοῦτο εὐφραίνῃ.

* *Διὰ τοῦτο ἐξηγέρθη, καὶ εἶδος, καὶ ὁ ὄπερις μου ἥδυς μοι ἐγενήθη.*

Ταῦτα, φησιν, ἀπεκαλύφθη ως καθεύδοντι, καὶ ἥδυν τὸν ὄπεριν ἔχοντι.

Kαὶ ἔσται ὥσπερ.

Μεθ' ὅσης σπουδῆς κάκεινα ἐποίησα, καὶ ταῦτα, φησιν, ὅσα μοι οἰκείστερά ἔστι· μηδεὶς οὖν ἀπιστεῖτω. Οὐ γάρ οὕτω σφοδρὸς πρὸς τιμωρίαν, πρᾶγμα ἀλλότριον ἐμοὶ, πολλῷ μᾶλλον διεγείρομαι πρὸς τὸ οἰκεῖον.

* *Ἐτ ταῖς ήμέραις.*

*Τοῦτο καὶ ἱερεῖς φησιν. "Ολως γάρ ἐγένετο πρότερον, καὶ συνέδαινε πρᾶγμα τοσαύτης ἀδικίας γέμον, εἰπέ μοι; καὶ πατέρων, ἀμαρτανόντων ἔτερος ἐκολάζετο; καὶ ποὺ ταῦτα ἀνεκτὰ, εἰπέ μοι, *Kαὶ μετ' ὅλην*· Προσχώμεν τοῖς λεγομένοις. Οὐ μή εἰπωσιν· εἴπεν, οὐκ εἴπεν, Οὐ μή γένηται, δεικνὺς ὅτι οὐδὲ πρὸ τούτου ἐγένετο. Εἰ μὲν γάρ εἴπεν· *'Ἐτ ταῖς ήμέραις ἐκείναις οὐκέτι οὐ μή γένηται τοῦτο,* καλῶς δὲ εἴπεις, ὅτι πρὸ τούτου ἐγένετο. Εἰ δὲ λέγει, Οὐκέτι οὐ μή εἴπωσι, τῆς διεφθαρμένης αὐτῶν ψήρου χρίσεις ἔστιν.*

D * *Αλλ' ἡ ἔκαστος ἐτ τῇ ἑαυτοῦ ἀμαρτίᾳ ἀποθανεῖται.*

Προφητεία τίς ἔστι καὶ σαφῆς, περὶ οὓς καὶ Παῦλος ἐπεμνήσθη ποτὲ, ἐπιστέλλων Ἐβραιοῖς· "Οκου δὲ ἀφεσίς ἀμαρτημάτων, οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἀμαρτίας ἔσται καιρός· καὶ οὐ λέγει ποτὸς, καὶ πάτε, καὶ μετὰ πόσον χρόνον. Ἐβούλετο γάρ αὐτὰ συνεσκιάσθαι.

Κατὰ τὴν διαθήκην.

Εἰπὲ, διατί οὐ τοιαύτην διαθήκην δίδως; Κατέγνω αὐτῆς; ἀτελές εἰχεν. Οὐκοῦν οὐδὲ περὶ τὴν ἀρχὴν δοθῆναι ἔδει· ἀνθρώποι νόμους τιθέασι, καὶ βούλονται διὸ παντὸς εἶναι κυρίους, σὺ δὲ οὐκέτι..

*Οτι αύτοι ούκ ενέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, καὶ ἔγώ ἡμέλησα αὐτῶν. Καὶ μετ' ὁλίγα· Βούλεοθε παραγάγω τὰ ἀποστολικά δόματα, ἀδιάστως συμφωνοῦντα τοῖς εἰρημένοις; Τι βιάζεσθε ἐπιθεῖται Ἰωάννης, ὅτι οὐκ ἰσχυσαν οἱ πατέρες ὑμῶν βαστάσαι; Ὁρές ἄτι διὰ τοῦτο χάρις, ἵνα κατὰ χάριν γένηται εἰς τὸ εἶναι βεβαλαν τὴν ἐπαγγελίαν.

*Οτι αύτοι ούκ ἐνέμειναν.

Τὸ γέρα μή ἐμμένειν, καὶ παραδῆναι ταῦταν. Ἀρα οὖν εἰς ἐστι ὁ τὴν καινὴν καὶ τὴν παλαιὰν διδούς.

*Διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ τῷ οἴκῳ Ἰούδα, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, φησὶ Κύριος, διδοὺς τοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάροων αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς καρδίας αὐτῶν γράψω αὐτούς.

Οὐ γάρ Μωσῆς ἐκέλευσε πάσιν ἀναγινώσκειν τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ διὰ ἑπτά ἑτῶν. Λέγει τοινυν, ὅτι Τουσάτην αὐτοῖς τὴν εἰδῆσιν παρέχω τὴν ἐμήν, ὅπεις μή δεῖσθαι ἀναγινώσεις, ἐπὶ δὲ τῆς διανοίας ἔχειν τὴν περὶ τὰ καλὰ σπουδῆν.

Οὐδαμοῦ τῶν ἑθνῶν μέμνηται, ἵνα μή δῷ πρόφασιν αὐτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Χριστός φησιν, Οὐκ ἀπεστάλητο εἰ μή εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολιωλότα οἰκου Ἰσραὴλ.

Διδοὺς δώσω.

Εἰπὲ, ποῦ τοῦτο γέγονε; καὶ γάρ γραπτός ὁ νόμος ἦν· ἐπειδὴ ἡμῶν [ἡμῖν] ἐπίδειξις Πνεύματος μυρίαι μαρτυρία. Οὐδὲν ἔγγραφον παρέδωκεν ὁ Ἰησοῦς· Ἐκείνος ὑμᾶς ἀράμησει πάντα. Οὐχὶ λιθίναι πλάκες, οὐδὲ γράμματα ἐγκεχαραμένα, ἀλλ' ἡ διάνοια αὐτῶν στήλη τῷ νόμῳ τῷ παρ' αὐτοῦ γενήσεται.

Καὶ ἐπὶ καρδίας.

Καὶ γάρ δρα· ἀπὸ μὲν τῆς πλακῆς οὐκ ἡν πάντας εἰδέναι, ἀπὸ δὲ τῶν ἀποστόλων πάντες ἔμψυχοι στήλαι περιήσαν τὴν οἰκουμένην, φέροντες ἐν ἑκατοῖς τοῦ Θεοῦ τὰ γράμματα ἀπερ εἰχον, & ἐχάραξεν οὐ κάλαμος, οὐ μέλαν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεός. Ὁρα Ισοτίμιαν Πατρὸς καὶ Πνεύματος· ἐκεῖναι τῷ ὀχτώλῳ τοῦ Θεοῦ αἱ πλάκες ἐγκεχαραγμέναι, αὗται τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος· κάκεῖναι μὲν συνετρίβησαν, ἐκ προοιμίων δηλοῦσαι τὸ τέλος, καὶ τύπος τὸ γενόμενον ἦν, καὶ ὅτι λήξει ποτὲ ὁ νόμος, καὶ ὅτι συντρίψουσι τὸν ζυγὸν ἑαυτῶν. Ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιούτον, ἀλλ' ἔμειναν αἱ πλάκες ἐκεῖναι, ὑπὸ παντὸς ἀνάλωτοι τοῦ χρόνου γενόμεναι.

Καὶ οὐ μή διδάξουσι.

Τίς οὖν χρεία διδασκαλίας, εἰπέ μοι; εἰς πολλὰν χώραν ἀπελθεῖν βούλει, εἰς πολλὰν θάλασσαν, εἰς πολλὰν γῆν; Εἰς τὴν βάρβαρον, εἰς τὴν Ἕλλαδα, εἰς πόλεις, εἰς δοικον, ἐκεῖ τὸν σταυρὸν εὑρήσεις, καὶ ἀκούσῃ μυρία διηγήματα· καὶ Ἑρημος, καὶ οἰκουμένη, καὶ δρη, καὶ ὑπτια πεδία τὸν Χριστὸν βοῶ. Καὶ μετ' ὁλίγα· Καθάπερ γάρ ὁ ἥλιος οὐτος οὐ τοῖς μεγάλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς μικροῖς φαίνει, οὕτω καὶ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης μικρῶν, μεγάλων, δούλων, ἐλευθέρων,

A Quoniam ipsi non persistierunt in testamento, ego quoque neglexi eos. Et paucis interjectis. Vultis in medium afferam Apostoli ea verba, cum his dictis plane congruentia: Ut quid tentatis jugum ponere, quem non potuerunt patres vestri portare ¹²? Vides ideo datam gratiam, ut per gratiam fieret fortitudo promissionis.

Quia ipsi non persistierunt.

Nam non insistere et prævaricari idem est. Ergo unus est qui novum velutque tradidit.

*VERS. 33. Disponam domui Israel, et domui Juda, post dies illos, ait Dominus, dans leges meas in memorem eorum, et in pectore cordis eorum scribam eas.

B

Moyses namque præceperat ut omnibus legeretur lex, et per septem annos. Ait igitur: Talem tantamque meam eis tribuam scientiam, ut illis nullo modo lectione opus sit; quoniam intelligentiam habebunt eorum que ad studium sunt bonorum.

Nullam gentium memoriam facit, ne occasionem illis præberet; sicut et Christus ait: Non sum missus nisi ad oves quae perierunt domus Israel ¹³.

Dans dabo.

Dic, ubi factum hoc est? scripta quippe fuit lex: nobis enim ad ostendendum spiritum innumera sunt testimonia. Nihil scriptum tradidit Jesus: Ille vos docebunt omnia ¹⁴. Non lapides tabulae, non litteræ incisa, sed eorum mens legi ab ipso latæ columnæ sicut.

Et in corde.

Vide enim: e tabula quidem scire omnes non poterant, ab apostolis vero omnes animatae columnæ circuibant terram, secum ferentes litteras quas habebant, quas impressit, non calamus, non atramentum, sed ipse Deus. Considera æqualitatem honoris Patris, et Spiritus, illæ digito Dei inscriptæ tabulae, hæ gratia Spiritus; et illæ quidem fractæ sunt, ab ipso exordio finem significantes, et figura hoc erat, fore aliquando legis finem, et illos jugum suum fracturos esse; hic vero nihil tale, sed tabulae illæ manserunt, nulla temporis injuria conterendæ.

VERS. 34. Et non docebunt.

Quid igitur opus est instructione? quam regionem petere vis? quod mare, quam terram? Barbaram, Græcam, urbes, deserta; ibi crucem invenies, sexcentasque audies narrationes, et desertum, et terra habitata, et montes et plani campi Christum intonant. Et paulo post. Sicuti sol hic non magnis tantum, sed et parvulis splendet, sic et justitiæ Sol parvorum, grandium, servorum, liberorum, principum, subditorum, regum, privatorum, infantium,

¹² Act. xv, 10. ¹³ Matth. xv, 24. ¹⁴ Iouan. xiv, 26.

senum, omnium animos lumine cognitionis illus- A ἀρχόντων, ἀρχομένων, θασιλίων, ιδιωτῶν, νηπίων, πρεσβυτῶν, τὰς ἀπάντων κατηγόρεις ψυχὰς τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως.

Quia omnes intelligent me.

Solum regenerationis lavacrum hoc largitur. Vidisti certum hujus legis signum? lex vero non illa: *Quoniam cognoscet me omnes*: non enim ad labores et sudores vocantur, sed ad peccatorum suorum remissionem, et iniquitatum oblivionem.

Non enim omnes qui ex Israele sunt, Israelitae sunt; nec quia sunt semen Abrahæ, omnes filii ¹⁶.

De quibus ergo Israelitis loquatur audi: Si erit, ait, numerus filiorum Israel veluti arena maris, residuum salvabitur ¹⁷. Accuratus vero beatus Paulus hoc interpretans ait: *Non ejecit Deus populum suum: etenim et ego Israelita sum e semine Abraham, tribu Benjamin* ¹⁸; vidisti reliquias, apostolos, eos, qui ab ipsis sermonem receperunt, Israelitas, tria millia ¹⁹, et quinque millia multitudinem, de qua in Actibus narratur.

VERS. 35. *Hæc dicit Dominus.*

Opera sua enarrat, ut dictis fideim pariat.

* VERS. 36. *Si cessaverint leges hæc a facie mea, dicit Dominus, et genus Israel cessabit esse gens ante faciem meam cunctis diebus.*

Leges creationis inquit, de illa enim est sermo: quemadmodum, ait, fieri non potest ut determinations latæ in creationem commutentur, sic nec promissio facta circa Judæos propter Abraham.

* VERS. 37. *Si elerari potuerit cælum sursum, et si humiliabitur fundamentum terræ infra, et ego reprobabò omne genus Israel, ait Dominus, propter omnia quæ fecerunt.*

Iloc est, si sublimitas cœli elevari potuerit, et profunda terræ investigari, fieri potest ut et ego abjiciam genus Israel: ac si diceret: Ita hæc se habebunt. Ut jam in iis quæ supra memoravi, facto comprobavi, quæ obedient persistendo in sibi positis terminis, sic et promissio Abrahæ facta, erit immutabilis. Etenim neque nunc, licet permiserimus ut captivi abducerentur, pactum cum eo iniustum vio- D lavi.

* VERS. 38. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et edificabitur civitas Domino a turri Ananiel usque ad portam anguli. Et quæ sequuntur.*

Iloc est, a turri Ananiel. Civitatisque magnitudinem exponere intendit, et eam majorem futuram ac prius esset. Ananiel autem erat quidam dux.

* VERS. 39. *Et exhibet ultra spes funicularum dimensionis ejus.*

Mensuras narrat civitatis, hoc est, ab angulo directe rotendetur, cum spes esset bona, illam ad

A ἀρχόντων, ἀρχομένων, θασιλίων, ιδιωτῶν, νηπίων, πρεσβυτῶν, τὰς ἀπάντων κατηγόρεις ψυχὰς τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως.

"Οτι πάντες εἰδήσουσι με.

Toῦτο τὸ λοιπὸν τῆς παλιγγενεσίας χαρίζεται μόνον. Εἶδες ἀκριβὲς σύμβολον τοῦ νόμου; ὁ δὲ νόμος οὐχ οὕτως· Αἰσθέτη εἰδήσουσι με πάντες· οὐ γέρε ἐπὶ πόνους καὶ ίδρωτας καλοῦνται, ἀλλ' ἐπὶ συγχώρησιν τῶν πεπλημμελημένων αὐτοῖς, ἐπὶ ἀμνησίαν τῶν ἡμαρτημένων.

Οὐ γάρ πάντες οἱ δέξιοι Ἰσραὴλ· οὐδὲ εἰσὶ σπέρματα Ἀβραὰμ, πάντες τέκνα.

Περὶ ποιωνοῦν λέγει Ἰσραὴλιτῶν, ἀκούσον· Ἐάν γε, φησίν, διαριθμὸς τῶν νιῶν Ἰσραὴλ, ὃς ἡ διηγησίας τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθῆσται. Ἀκριβέστερον δὲ μακάριος Παῦλος ἐρμηνεύων αὐτὸν, λέγει· Οὐκ ἀπώσατο δὲ οὐδὲ τὸ θεός τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ γάρ ἐπών *Ισραὴλιτης εἰμί*, σπέρματος Ἀβραὰμ, φυλῆς *Βεριαμίν*. Εἶδες τὸ κατάλειμμα, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ἀπὸ αὐτῶν δεξαμένους τὸν λόγον Ἰσραὴλιτας, τοὺς τρισχιλίους, καὶ πεντακισχιλίους, τὸ πλῆθος τὸ ἐν ταῖς Πράξεσιν ἐμφερόμενον.

Οὐτως εἰπε Κύριος.

Λέγει τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἵνα ἀξιόπιστα τὰ λεγόμενα ποιῇ.

* *Ἐάν παντοῖται οἱ νόμοι οὗτοι ἐκ προσώπου μου, φησὶ Κύριος, καὶ τὸ γέρος Ἰσραὴλ καύσται γενέσθαι εἰς θύτος κατὰ πρόσωπό μου πάσις τὰς ημέρας.*

Nόμους τοὺς τῆς κτίσεως λέγει· περὶ γάρ αὐτῆς διαιλέγεται· ὡς οὐκ ἐνδέχεται με, φησὶ, ἀναστρέψαι τοὺς ἐν τῇ κτίσει τεθέντας δρους, οὕτως οὐδὲ τὴν πόρον ἰουδαίους διὰ τὴν πρὸς Ἀβραὰμ ἐπαγγελίαν.

* *Ἐάν ύψωθῆ δὲ οὐρανὸς εἰς τὰ μετέωρα, καὶ ἐάν ταπεινωθῆ τὸ δῦσαρξ τῆς γῆς κάτω, καὶ ἐπών αποδοκύω πᾶν τὸ γέρος Ἰσραὴλ, φησὶ Κύριος, περὶ πάντων ἀνέποιησαν.*

Toutestin, ἐὰν δυνηθῇ τὸ ὄφος μετρηθῆναι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ βάθη κατεληφθῆναι τῆς γῆς, ἐνδέχεται καμέλι ἀποποίησασθαι τοῦ Ἰσραὴλ τὸ γένος. Ινα εἰπῃ· Με ταῦτα, οὕτως δινώθεν ποιῆσαι ἐδοκίμασα, καὶ γενόμενα διέμεινε τοῖς τεθείσιν δροῖς ἐπόμενα, οὕτως ἔσται καὶ ἡ πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπαγγελία ἀμετάπτωτος. Οὐδὲ γάρ οὐδὲ νῦν διὰ τὴν τούτων αἰχμαλωσίαν παρέβην τὴν πρὸς ἐκείνον συνθήκην.

* *Ίδον ἡμέραι ἔρχονται, φησὶ Κύριος, καὶ οἰκοδομηθήσεται πόλις τῷ Κυρίῳ ἀπὸ πύργου Ἀρυνῆλ, δῶς τῆς πύλης τῆς γωνίας, καὶ τὰ ἔξης.*

Toutestin, ἀπὸ τοῦ πύργου Ἀρυνῆλ. Βούλεται δὲ εἰπεν τῆς πόλεως τὸ μέγεθος, καὶ ὅτι μείζων ἔσται, ή πάλαι ἐτύχανεν οὖσα. Ἀρυνῆλ δέ τις ἦν τῶν στρατηγῶν.

* *Καὶ διεξιλεύσεται ἐτι ἐλπὶς τῶν σχοινῶν τῆς διαμετρήσεως αὐτῆς.*

Τὰ μέτρα λέγει τῆς πόλεως, toutestin, ἀπὸ τῆς γωνίας ἐπὶ εύθεταν ταθήσεται, ἐλπίδως οὔσης χρ-

¹⁶ Rom. ix, 6. ¹⁷ Isa. x, 22; Rom. ix, 27. ¹⁸ Rom. xi, 1. ¹⁹ Act. ii, 41. ²⁰ Act. iv, 4, 8.

ετῆς, ὡς περιωθήσεται τὸ προκείμενον, Θεοῦ **A propositum terminum perducendam, Deo optulante.**

*Ἐως βουνοῦ Γαρίβ (ὄνομα τόπου)· καὶ περικυκλωθήσεται τῷ Γοαθῷ (πάλιν ὄνομα τόπου).

*Καὶ πᾶσαν τὴν κοιλάδα τῷ Φααγάρῳ καὶ τὴν σποδιὰν Φααγάρην.

Τουτέστιν, ἐνθα τὰ νεκρὰ βίππεται. Καὶ τὴν σποδιὰν, ἀντὶ τοῦ, καὶ τὰ κοδέσια [ἰσ. νεκροθέσια]. Τὸ αὐτὸ δὲ σημαίνει καὶ τὸ ἐπαγόμενον, καὶ πᾶσαν Ἀρασαριμώθ, ἀντὶ, τόπον κοπράς.

*Ἐως χειμάρρου Κέδρου, ὥστις τῆς τωρίας πύλης, ἵππων Ἀρατολῆς ἀτίασμα τῷ Κυρίῳ.

Τουτέστιν, ἀ πάλαι ἦν, ἔνω τῆς πόλεως εἰς τὸ βίππεσθαι τὴν κόπρον, ταῦτα περιληφθήσεται εἰς τὴν πόλιν, καὶ κοσμηθήσεται, καὶ ἔσται ἀπας δύτοπος ἀγίασμα τῷ Κυρίῳ, τουτέστιν, ἀφωρισμένα τῷ Θεῷ. Τὸ δὲ, ἵππων Ἀρατολῆς, τουτέστι, τῆς πύλης τῶν ἵππων τῆς ἐξ Ἀνατολῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

*Ο λόγος δ τερόμενος.

*Ορέων τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν; τοσοῦτον ἡνέχετο χρόνον αὐτῶν μετὰ τὴν ἀπόστασιν, καὶ τὸ παρασπονθῆσαι, καὶ οὐδὲ οὕτω γέγονε βελτίων· ἀλλὰ καὶ τῶν δεινῶν ἀπειλουμένων, ἵσος ἦν [δ αὐτός]· καὶ οὐκ ἤρκεσε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸν προφήτην κατέκλεισεν εἰς δεσμωτήριον.

Καὶ Ἰερεμίας ἀφυλάσσετο.

Τίνος ἔνεκεν; εἰπὲ μοι· Ἐπειδὴ λέγεις· Οὗτως εἶπε Κύριος· Ἰδοὺ διδωμι τὴν πόλιν ταύτην. Μή γάρ ἐμὰ τὰ δῆματά ἔστιν; Εἰ μὲν οὖν ἐμὰ, φοβεῖσθαι αὐτὰ ὃν χρῆ· εἰ δὲ οὐκ ἐμὰ, δεῖ πιστεύειν ὅτι οὐκ ἐμά ἔστι, καὶ διὰ ἀληθῆ ἔσται· Ἄλλ' έθος τοῦτο τοῖς ἐλεγχομένοις λέγειν· Διήσωμεν τὸν δίκαιον, διὰ δύσχρηστος ἡμῶν ἔστιν.

Καὶ δ λόγος Κυρίου.

Εἴτα ίνα μὴ ἀπείπῃ, ἀγοράζει κελευσθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ. Τίς τοῦτο δὲ ἐποίησε; τῆς πόλεως ἀλισκεθῆσθαι μελλούσης οὗτος ἀγρούς ἀγοράζει. Καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐβούλετο πιστεύεσθαι καὶ περὶ τῶν χρηστῶν. Ἐπειδὴ γάρ ἐξέδη τὰ λυπηρά, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων ἔδωκε πεῖραν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως δ Θεός, παραμυθεῖται αὐτοὺς ἐν τοῖς λυπηροῖς ταῖς ἐλπίσι τῶν χρηστῶν· καὶ οὐκέτι δῆματα, ἀλλὰ πράγματα.

*Μῆνυσας τοῦ λαοῦ τὴν ἀνοδον, πρὸς πληροφορίαν τῶν λεχθέντων προστάτει τῷ προφήτῃ ἐγκεκλεισμένῳ ἐπὶ τῆς τοῦ βασιλέως φυλακῆς τὸν τοῦ Θεοῦ ἀγρόν, τουτέστι, τοῦ Ἀνανιήλ, πρίασθαι, καὶ τοῦτο ποιήσας, καὶ τὰ γράμματα συντελέσας, καὶ τὴν νομήν τοῦ ἀγροῦ δεξάμενος, προσέταξε τῷ Βαρούχ ἐν διτραχίνῳ σκεύει καταθέσθαι τὸ βιβλίον, μήνυμα τοῦ αὐτοῦ τὴν γῆν ἐν ἀπολαύσει τοῦ λαοῦ ξεσεσθαι. Τοῦ δὲ Βαρούχ περιεστῶτος τὴν πόλιν, δέκατον γάρ ἦν ἔτος τῆς βασιλείας Σεδεκίου, ἐν ὡραίᾳ ἀνελθὼν δ Βαβυλώνιος ἐπολιόρκει τὴν Ἱερουσαλήμ, ἰκετεύει τὸν Θεὸν θαυμάζων ἐπὶ τῷ γενομένῳ ἡ πώς προσέταξε τὸν ἀγρόν λαβεῖν, εἰπερ τὴν πόλιν προδίωσι, καὶ ὥσπερ εἰς τινα ἀμφιβολίαν κατέστη ἐπὶ τοῖς λεγθεῖσι· λέγει· τοιγαντινούσιθις, ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποκριθομένου.

¹⁰ Σαρ. II, 12.

Usque ad colles Garib (nomen loci): et circumdabitur Goatha (iterum nomen loci).

*VERS. 40. Et omnem rallem Phaagarim, et cinerem Phaagaram.

Hoc est, quo cadavera projiciuntur. Et cinerem pro mortuorum arcas. Hoc idem significat et quod subdit: Et omnem Anasarimoth: locum scilicet stercoris.

Usque ad torrentem Cedron, usque ad angulum portæ equorum Orientis sanctum Domino.

Id est, quæ prius erant, extra civitatem quo ejiciebatur stercus, hæc cingentur, et ornabuntur, et erit omnis locus sanctificium Domino, segregata scilicet Deo. Illud autem, equorum Orientis, videlicet portæ equorum, quæ Orientem versus sita erat.

CAP. XXXII.

VERS. 1. *Verbū quod factū est.*

Vides? Dei tolerantiam? Ianto tempore eos sustinuit post defectionem violatasque pactiones; nec tamen ille melior evasit, sed et dum minæ in eum jactarentur idem erat, neque hoc satis fuit, sed et prophetam conjecit in carcere.

VERS. 2. *Et Jeremias custodiebatur.*

Quiam nobrem dicas quæso. Quoniam dicas: Sic dicit Dominus: Ecce ego do civitatem istam. Nun verba hæc mea sunt? Si mea sunt, timenda non sunt; si vero non mea, credendum est mea non esse, veraque futura, sed mos eorum est qui redarguuntur dicere: Ligemus justum, quoniam inutile est ¹⁰.

VERS. 6. *Et verbum Domini.*

Deinde ne desperet, emit a Deo jussus. Quis faceret hoc? cum urbs diripienda esset, hic agros emit. Et paulo inserius. Fidem sibi etiam de bonis haberi volebat. Nam quia noxia re ipsa evenierunt, experimentoque suam Deus potentiam re ipsa ostendit, consolatur eos in adversis spe bonorum; nec amplius verba, sed facta.

*Cum populi regressum significasset, ad plenam dictorum comprobationem præcipit prophetæ in regio carcere occluso, ut patrui agrum, Ananiel scilicet, emat; quo peracto, et scripturis confessis, alicue possessione recepta, jussit Baruch ut poneat librum in vase testaceo, in signum nempe quod populus iterum illa potitus esset terra. Verum cum Baruch civitatem circuiret, decimus enim erat annus regni Sedeciae, quo Babylonius irrumens, Jerusalem obsidebat, Deum exorat, de re gesta obstupescens, vel qua ratione agrum emi justus, si civitatem esset traditurus, et quasi dubius colloquitur de rebus dictis: continuat itaque orationem, ac si Deus ipsi responderet.

¹⁰ Sap. II, 12.

Vers. 17. Tu qui es, Domine.

Non temere hac voce utitur, Qui es, Domine. Non dici potest, Præteribit : semper potes, semper enim Dominus es. Igitur potens rerum es.

Et reddit.

Non ait, ad tertiam et quartam generationem, sed silentio præterit; vult enim illis misericordiam rursum impendi. Potentia opus hoc est, et in præsens salvare posse, et posteros punire. Quasi diceret : Qui potes filios castigare, alios vero ex progenitoribus salvare. Quare ait : Nullum tibi verbum erit impossibile, sive libeat misereri, sive punire, sive ad longum tempus.

Vers. 19. Deus magne.

Quod apud homines divisum est, sapientia et potentia.

Oculi tui.

Et recte dixit, aperti sunt omni tempore, nunquam eos claudis; oculus vigil, qui nullo sopore corripitur. Non potest quisquam dicere, videre te quidem, sed non retribuero. Hoc etiam in hominibus est, non tamen ita in te; sed oculi tui super omnes vias, etiam occultas.

Vers. 20. Qui fecisti.

Et hoc virtutis, et justitiae, et pietatis, et scientiae opus est.

Vers. 23. Et non audierunt vocem tuam.

Et fecisti ut evenirent illis omnia mala haec.

Vers. 24. Ecce turba.

Reliquum petere non audet, sed memoriam repetit eorum quæ olim pro populo facta sunt. Quid dicam non habeo; quod mandasti feci, licet civitas captivitati tradatur.

* **Vers. 24. Et factum est verbum Domini ad me dicens: Ego Dominus Deus universæ carnis, nunquid a me abscondetur omne verbum?**

Prædictit postea civitatis excidiuin, et revocationem subdit, hoc prophetæ insinuans, frustra eum in incertorem delapsum, quod agrum emisset. Etenim cum exactissime nossem quæ post hæc futura essent, revocationem pollicitus sum, et certum tibi rerum futurarum signum esse poterunt res præsentes. Dixi namque civitatem expilandam, et expilata est. Sic et revocationem annuntio, quodque pollicor. **D**icitur ipso præstabo.

Vers. 27. Ego Dominus.

Vides, hoc esse quod ille petebat, ne urbs tradideretur? At ille veluti se excusans, iniquitates locorum igni tradendorum, causamque prosequitur.

Vers. 30. Quia fuerunt.

Illa, ait, quæ ad me spectabant, feci, docui, erudi. At illi in malitiam lapsi sunt. Ostenderunt se quasi æmulatione quadam hæc fecisse, aras erexerunt in templo meo; et cætera omnia audebant, et filios combusserunt, et naturam ipsam ignorabant.

Vers. 36. Et nunc sic dixit Dominus.

A 'O ὁ θεός, Κύριε.

Οὐχ ἀπλῶς ἐπιστημαίνεται, καὶ φησιν· 'Ο θεός, Δεσπότα, Κύριε. Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, διτι παρελεύσεται· δύνασαι ἀει, ἀει γὰρ Κύριος εἰ. Οὐκοῦν κρατεῖς.

Kai ἀποδιδούς.

Οὐ λέγει, ἐπὶ τὴν τρίτην καὶ τετάρτην γενεὴν, ἀλλὰ τοῦτο σιγῇ. Βούλεται γὰρ αὐτοὺς ἀλεθῆναι πάλιν. Τῆς δυνάμεως τοῦτο ἔργον ἔστι, τὸ καὶ ἐνταῦθα δύνασθαι σώζειν, καὶ κολάζειν τοὺς μετ' ἔκεινους. Οἶον, διτι δύνασαι τοὺς μετὰ ταῦτα κολάσαι, τοὺς δὲ σῶσαι ἐκ τῶν προιόνων. Διτι φησιν. Οὐδὲν ἀδύνατήσει σοι βῆμα, καὶν ἀλεήσαι δέῃ, καὶν κολάσαι, καὶν ἐπὶ χρόνον πολὺν.

'Ο θεός μέγας.

"Οπαρ καθ' ἕαυτὸν κεχωρισμένον ἔστι παρὰ ἀνθρώποις, σοφίᾳ καὶ δυνάμει.

Oι δρθαλμοι σου.

Καὶ καλῶς εἰπεν, Ἀνειργμένοι διὰ παντός εἰσιν· οὐδέ ποτε αὐτοὺς μύεις· ἀγρυπνος δρθαλμὸς, ἀκοίμητον δύματα. Οὐκ ἔχει τις εἰπεῖν, διτι 'Ορᾶς μὲν, οὐκ ἀνταπόδηνς δέ. Καὶ αὐτὸς τοῖς ἀνθρώποις πάρεστιν, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐπὶ σοῦ, ἀλλ' εἰς πάσας τὰς δόδοις οἱ δρθαλμοι σου, καὶ τὰς λανθανούσας.

"Ος ἐποίησας.

Καὶ τοῦτο δυνάμεως, καὶ δικαιοσύνης, καὶ φιλanthropίας, καὶ γνώσεως ἔργον ἔστι.

Kai οὐκ ήκουσαρ τῆς φωνῆς σου.

Καὶ ἐποίησας συμβῆναι αὐτοῖς ἀπαντά τὰ κακὰ ταῦτα.

'Ιδοὺ δχλος.

Οὐ τολμᾷ τὸ λοιπὸν αἰτήσαι, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει τῶν προτέρων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ γενομένων. Οὐκ ἔχω τι εἰπω· ἀλλὰ τὸ ἐπιταχθὲν ἐποίησα, καὶ τοι τῆς πλειστηρίας ἀλούσῃς.

* *Kai ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς μαλέων· Εγώ Κύριος ὁ θεός πάσης σαρκός, μηδὲ ἐμοῦ κρυψήσεται πᾶς λόγος.*

Είτε προλέγει τῆς πόλεως τὴν ἀλωσιν, καὶ τὴν ἀνάκλησιν ἐπάγει· τοῦτο λέγων πρὸς τὸν προφήτην, διτι Μάτην εἰς ἀντία κατέστης πριάμενος τὸν ἄγρον. Ἀκριδῶς γὰρ τὰ μετὰ ταῦτα ἐσόμενα εἰδὼς, τὴν ἀνάκλησιν ὑπεσχόμην. Σημεῖον δὲ ἔστω σοι τῆς ἀκριβείας τοῦ μέλλοντος τὰ παρόντα αὐτοῖς. 'Ος γὰρ νῦν ἔφη ἀλώσειν τὴν πόλιν, καὶ γέγονε τοῦτο· οὕτως μηνύω καὶ τὴν ἀνάκλησιν, καὶ τελέσω τὴν ὑπόσχεσιν.

'Εγώ Κύριος.

'Ορᾶς, διτι τοῦτο αὐτὸν ἡξίου, ὥστε μὴ παραδοῦναι τὴν πόλιν; ὁ δὲ μονονούχος ἀπολογούμενος, καὶ τὰ ἀμαρτήματα λέγει τῶν τόπων τῶν μελλόντων κατακαίεσθαι, καὶ τὴν αἴτιαν.

"Οτις ἡσαρ.

Τὰ παρ' ἐμαυτοῦ πάντα ἐποίησα, φησιν, ἐδίδεια, ἐπαΐευσα· οἱ δὲ εἰς κακίαν ἔξωκειλαν. "Εδειξαν διτι προσφιλονεικοῦντες ταῦτα ἐποίουν. Βωμούς ἔστησαν ἐν τῷ ναῷ μου· καὶ τὰ ἀλλὰ δὲ πάντα ἐτόλμων, καὶ τοὺς ιεροὺς κατέκαυσαν, καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν ἤγνόσαν.

Kai νῦν οὕτως εἰπε Κύριος.

'Εγώ παραδώσω, καὶ ἀνοίσω αὐτούς. Καὶ βλού **A**

θαυμαστὸν ἐπιδείχνυται αὐτοῖς, καὶ χαρδίαν θεοφιλῆ, διπέρ αὖτε λέγει καὶ διαθήκην αἰώνιον. Ταῦτα τέλος εἰληφεν. Εἰ δὲ οὐκ ἔλαβε, πότε ἔσται, εἰπέ μοι;

* Καὶ κτήσται ἀγροὺς ἐν ἀργυρῷ, καὶ γράψεται ἐν βιβλῷ, καὶ σφραγισθήσται, καὶ διαμαρτυρεῖται μαρτυρίᾳς ἐν τῇ Βεριαμή, καὶ κύκλῳ θερίου Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν πόλεσι τοῦ Ιούδα, καὶ ἐν πόλεσι τοῦ δρους, καὶ ἐν πόλεσι τῆς Σεφιλᾶ, καὶ ἐν πόλεσι τῆς Νορέθ, διτε ἀποστρέψω τὰς ἀποκλιασάσις αὐτῶν, φησὶ Κύριος.

"Ον γάρ τρόπον ἐκτήσω σὺ νῦν ἀσφαλειαν τῇ τῆς νομῆς παραδόσει ποιησάμενος, οὗτος ἔσται καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον. Τὸ δὲ ἐν πόλεσι τῆς Νορέθ ἀποκλεισμάτος τὸν τόπον ἐμήνυσε, τουτέστιν, ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς πρὸς νότον, ἵνα εἴπῃ, πανταχοῦ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Καὶ κράξον πρὸς με.

"Ορα, πῶς βούλεται οἰκειῶσαι διὰ τῆς εὐχῆς τὸν προφήτην; Ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς αὐτὸν ἐπαθε, λέγων ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις· Πῶς τοῦτο; μή το δύον δώσεις αὐτοῖς τῆς θαλάσσης, καὶ βόας, καὶ πρόδοσα θύσεις αὐτοῖς; Εἰ γάρ καὶ μεγάλοι ἡσαν, ἀλλ' δύμως ἥγριόνυ.

"Οτι οὗτως εἶπε Κύριος δὲ Θεὸς Ἰσραὴλ περὶ οἰκιῶν τῆς πόλεως, καὶ τὰ ἔξης.

* Επειδὴ ἐδέδετο δὲ Ἱερεμίας ὡς δύσφημος, καὶ βασιλεὺς ἄλωσιν ἀπειλῶν, προείπε δὲ τὴν ἀνάκλησιν **C** κατὰ πρόσταγμα Θεοῦ, καὶ τῇ τοῦ ἀγροῦ νομῇ ἐθεβαίσασε τὸν λόγον, οὐδεὶς δὲ ἔτι προσέτιχε τοῖς λεγομένοις, οἱδίμενοι κολακίᾳ μᾶλλον, ἢ ἀκριβεῖ γνώσει τῶν μελλόντων λέγειν τὸν προφήτην ταῦτα, ὡσπερ εἰς ἀδημονίαν, καὶ ἀμφισβολίαν ἐκπεσών διετέλει. Λέγε: τοίνυν αὐτῷ δὲ Θεὸς, διτε Σχόδηπον τὴν δύναμιν τὴν ἐμήν, καὶ ὡσπερ παρήγαγον τὴν κτίσιν, καὶ τάξιν ἐπέθηκα αὐτῇ προσνοῶν τῶν ἀνθρώπων, καὶ νῦν σοι καλέσαντι ὑπῆκουσα, καὶ προλέγω τὰ μέλλοντα, καὶ τὴν ἐσομένην εὐθηνίαν, οἵτις ἔχειστα ἀπίστενην σε προστήκει· θαρρεῖν δὲ, ὡς οὐδὲν τῶν παρὰ σοῦ λεγομένων φευσθήσεται· καὶ πειθώντων αὐτῶν ὡς οὐδὲ τὰ τῆς αἰχμαλωσίας μάτην ποιεῖται, ἀλλ' ἐπὶ σωφρονισμῷ τῶν κολαζομένων, ἐπάγει μετὰ τὸ τὴν ἀνάκλησιν μηνύσαι.

* Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν λέγων, Ἀράγε οὐκ ἥδεσθη δὲ λαὸς οὗτος; Ἐλάλησε λέγων· Αἱ δύο πατριαὶ, δις ἐξελέξατο Κύριος ἐν αὐτοῖς, καὶ ίδον ἀπώσατο αὐτοὺς, καὶ παρέχυντα τὸν λαόν μου τοῦ μή εἶναι ἔτι θύρος ἐρώπισθαι μου.

Μή τοῦτο, φησὶ, λογίσῃ, διτε τελείαν ὅλωσιν ἐπάγω τῇ πόλει, ἀλλὰ σκόπησον ὡς ἀπὸ τῶν μερικῶν συμφορῶν σωφρονέστεροι ἔχειστα γεγόνασιν Ἰουδαῖοι. Οἱ γοῦν φευδοποφῆται, φησὶ, περιόντες διαβάλλουσι με, ὡς ἐναντίον τῇ ἐμαυτοῦ πεποιηκότα ὑποσχέσι,

A Ego tradam, et ego eos reducam. Et admirabilia vestra instituta illis ostendit, et cor Dei amans, quod semper inculcat, et testamentum sempiternum. Hæc finem naecta sunt. Sin minus, quando erunt, quæso?

* VERS. 44. *Et possidebit agros in argento, et scribet in libro, et obsignabit, et contestabitur testimonia in Benjamin, et in civitatibus Iuda, et in civitatibus montis, et in civitatibus Sephila, et in civitatibus Nogeb, quia redire faciam transmigrationes eorum, ait Dominus.*

Qua enim ratione, possessionis securitatem obtinueristi, juridica traditione eam stabiliens, eadem erit, et post redditum. Illud vero in civitatibus Nogeb, carceris locum indicavit, hoc est in civitatibus quæ ad austrum vergunt, ac si diceret, ubicunque in terra promissionis.

CAP. XXXIII.

VERS. 3. *Et clama ad me.*

Vide quomodo prophetam per orationem sibi addictum reddat? Hoc idem et Moyses passus est in promissionibus, dicens: *Nunquid maris opsonium dabis illis, et boves, et pecora cædes illis?* Nam et si magni erant, ignorabant tamen.

VERS. 4. *Quia sic dixit Dominus Deus Israel de domibus urbis, et quæ sequuntur.*

C Jeremias cum vincitus esset ut homo infamis, et qui perditionem regi minatus esset Dei autem jussu, et revocationem prædictisset, sermonemque suum agri possessione confirmasset; et nihilominus nullus adhuc esset, qui ejus attenderet dictis, quod censerent prophetam ea dicere potius ad adulacionem, quam ex eximia rerum futurarum cognitione, incidens in summum animi mœrorem, maxima angerebatur ambiguitate. Dicit igitur illi Deus: Potentiam meam considera, modum quo res creatas produxi, ordinem quo eas disposui, hominum curiam gerens, et nunc invocantem te exaudiui, et futura prædicto, rerumque omnium abundantiam, quibus aequum fuisset ut persuadereris, et animo fideres nullum sermonibus tuis futurum mendacium: persuasum enim reddens, captivitatem haud frustra illatam, sed ut castigati resipiscerent. Tum revocationis nuntium assert.

* VERS. 23-24. *Et factum est Verbum Domini ad Jeremiam, dicens: Nunquid non erubuit populus hic? Locutus est, dicens: Duæ cognationes, quas elegerat Dominus in ipsis, et ecce expulit eas, et populum meum irritavi, ut non sit ultra gens coram me?*

Ne hoc mente, ait, concipias, me excidium extreum illaturum civitati; sed considera quomodo Judæi particularibus calamitatibus nunquam prudenter facti sunt. Falsi itaque prophetæ circumneentes accusant, quod contraria iis quæ pro-

²¹ Num. xi, 22.

misissent fecerim, sed cum elegisset duas cognationes, id est duo regna, Jude scilicet, et Ephrem, modica promissionis meæ habita ratione expulerim multitudinem : per quæ abduxerunt populum, cultusque pietatem omnino commutaranit. Justum itaque est ut de impietate hac ab illis poenas sumorem, quo mente saniores effecti, terram, ut congruum est, incolant, quam pollicitus sum patribus.

Vers. 25. *Hæc dicit Dominus : Si non esset testamentum meum diei ac noctis, terminos cœli et terræ non posuisse. Evidem et semen Jacob, et David servi mei projecisset, ut non assumerem principes de semine ejus.*

Sensus est : Quemadmodum cum hominibus promiserim constitutum in creatione ordinem servare, semperque hiemem et aestatem, ver et autumnum vicissim succedere, ad hanc diem inviolatam meam servant promissionem; sic pollicitus Davidi semen ejus semper regnaturum, non mentiar. Quidam vero, diei et noctis terminos cœli et terræ non posuisse sic interpretati sunt : Non utique creassem cœlam et terram, ni diem et noctem esse voluissem ; sed quemadmodum, ab initio proposita mihi diei ac noctis successione, naturam produxi cœli et terræ, nec solvi unquam quod mihi in creatione proposui, sic et promissionem David factam nunquam irritam faciam. Cum Deus hisce persuasum reddidisset prophetam, præcipit illi ut urbis excidium regi Sedeciae annuntiet, addatque causam quod eos non pœnitent rerum gestarum, violentique pacta cum Deo inita : arguitque ipsos ex eo quod denuo revocari eos qui causa obtinendæ libertatis, secundum legem juraverant, subdit.

CAP. XXXIV.

Vers. 4. Non morieris.

Ut saltem ita respiraret; hoc enim factum est, eo Babylonem abducto ; nam et summa illic pace putus est, ut Dei pietatem agnosceret, utque doloris nuntios æquiori serat animo, plangent te.

Vers. 8. Verbum quod factum est.

Lex erat antiqua, Hæbraum sex annis servire²². Volebat enim Judæos pios esse in omnes. Sed cum nollent, interim ad hoc attrahere voluit, ut contribubibus parcerent. Quid ergo sit? convenientes jururando se omnes alligarunt, et pactum inierunt coram sacerdotibus, optimatibus cæterisque omnibus omnes, ipso etiam Sedecia præsente, ut fieret hoc, singulique servum et servam dimitterent. Deinde pœnituit eos facti, et voluerunt eos esse servos et ancillas.

Vers. 12. Et factum est verbum Domini ad Jeremiah.

Prius debitoribus constitutis, legem illis tuli, e servitute liberavi, idque ut illi quoniam agerent

A καὶ ὡς ἐκλεξάμενος τὰς δύο πατριὰς, τουτέστι τὰς δύο βασιλείας, τὴν ταῦ Ιούδα, καὶ τοῦ Ἐφραὶμ, μικρὰ τῆς ἐκυτοῦ ὑποσχέσεως φροντίσας ἀπωσάμην τὸ πλῆθος· ἀφ' ὧν εἰς τε ἡμήν καταφρόνησιν, καὶ παντελῆ τῆς ἐύσεβειας μεταβολὴν ἤγαγον τὸν λαὸν· ὥστε δίκαιον ἔστιν, αὐτοὺς καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς ἀσεβείας δοῦναί δίκην, ὡς ἀν σωφρονέστεροι γενόμενοι, μετὰ τοῦ προσήκοντος τὴν γῆν οἰκήψεν τὴν τοῖς πατράσιον ἐπηγγειλάμην.

Τάδε λέγει Κύριος· Εἰ μὴ τὴν διαθήκην μου ἡμέρας καὶ ρυκτές, ἀκριβάσματα οὐρανοῦ καὶ γῆς οὐκ ἔταξα. Καίτε τὸ σπέρμα Ἰακὼβ, καὶ Δαβὶδ τοῦ δούλου μου, ἀκοδοκιμῶ τοῦ μὴ λαβεῖν δροχοτας ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ τὸν οὖν ἐννοιει αὔτη, διτι "Ποτέρος δὲ ἐπαγγειλάμενος τοῖς ἀνθρώποις, μὴ διαλείπειν τὴν ἐν τῇ κτίσι τάξιν, ἀλλ' εἰσαεὶ διεσθαι χειμῶνα καὶ θέρος, ἵνα καὶ μετόπωρον μέχρι τοῦ νῦν διετέλεσα φυλάττων τὴν ἐμαυτοῦ ὑπόσχεσιν· οὗτος ἐπαγγειλάμενος τῷ Δαβὶδ ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ εἰσαεὶ βασιλεύειν, ὃν διαψεύσομαι. Τινὲς δὲ τὸν ημέρας καὶ ρυκτές, ἀκριβάσματα οὐρανοῦ καὶ γῆς ἔταξα, οὗτος ἡρμήνευσαν, διτι Οὐκ ἀν ἐποίησα οὐρανὸν καὶ γῆν, εἰ μὴ ἡμέραν καὶ νύκτα ἐβουλόμην εἶναι· ἀλλ' ὅσπερ ἐξ ἀρχῆς προθέμενος διαδοχὴν εἶναι ἡμέρας καὶ ρυκτές, τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς τὴν φύσιν παρήγαγον, καὶ οὐ διέλυσα τὴν ἐπὶ τῇ κτίσει πρόθεσιν, οὗτος οὐδὲ τὴν ἐπαγγελίαν τὴν πρὸς Δαβὶδ διαλύσω. Εἴτα ἐν τούτοις πείσας τὸν προφήτην δὲ Θεδ̄, παραχελεύεται αὐτῷ τὴν ἀλωσιν τῆς πόλεως μηνύσας τῷ βασιλεῖ Σεδεκίᾳ, καὶ αἰτίαν προσθεῖναι, ὡς ἀμεταμέλητα πταίουσι, καὶ παραβαίνουσι τὰς ἐπὶ Θεοῦ συνθήκας γενομένας· καὶ ἐλέγχει αὐτοὺς, ἐξ ὧν ἀπῆλασαν ἐλευθερίας κατὰ νόμον ὠμομόκοτας, τούτους πάλιν ἀνεκαλέσαντο, καὶ ἐπάγει.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Οὐκ ἀκοθαρηῆ.

"Ινα καὶ οὗτος ἀναπνεύσῃ· τοῦτο γάρ γέγονεν ἀπενεχθέντος εἰς Βασιλῶνα αὐτοῦ· καὶ εἰρήνης ἔτυχε πολλῆς, ίνα μάθῃ τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, ίνα εὐπαράδεκτα γένηται τὰ λυπτῆρά, κλαύσονται σε.

Οἱ λόγοι δὲ γερόμεγος.

Νόμος δὲ τὸν παλαιὸς, τὸν Ἐβραῖον ἐξ ἦτη δουλεύειν. Ἐβούλετο γάρ πρὸς πάντας ἀνθρώπους φιλανθρώπους εἶναι τοὺς Ἰουδαίους. 'Αλλ' ἐπειδὴ μὴ ήθελον, δ τέως αὐτοὺς ἀπὸ τῶν συγγενῶν ἀφέλεταις καὶ ἐπάγεται. Τί οὖν γίνεται; συνελθόντες δρκούς Εθεντο, καὶ σπονδᾶς ἐποιήσαντο ἐπὶ τῶν Ἱερέων, ἐπὶ τῶν ἀρχόντων, ἐπὶ τῶν ἀλλων ἀπάντων ἀπαντεῖς, τοῦ Σεδεκίου μεταξὺ τῶν γιγνομένων δυτος, ὥστε γενήσεσθαι τοῦτο, καὶ ἔκαστον, ἀφεῖναι τὸν δούλον καὶ τὴν δούλην. Εἴτα μετενόησαν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις, καὶ εἰσασαν αὐτοὺς εἰς παῖδας καὶ παιδίσκας.

Καὶ ἐγερηθῆ λόγος Κυρλου πρὸς Ἱερεμίαν.

Πρῶτον ὀφειλέτας καταστῆσας, οὗτος ἐνομοθέτησα· δούλεια; ἀπῆλαξα, καὶ τὰ αὐτὰ ποιεῖν ἔκθ-

²² Exod. xxii, 2.

λευον· μισθὸν ἀπῆτουν τῶν εὐεργεσιῶν. Μὴ γὰρ Α πρέcepit : rependi mihi pro collatis beneficiis poscebam. Num enim id gratis egī? Ubi servitutis experimentum probe cœperunt, tunc eos ad dimissionem hortatus sum. Quid igitur quispiam dixerit? Judæi sapientiores nobis. Et paucis annexis. Ibi enim septeni annos permisit : hic autem omnino servitatem exegit : Non est servus, non est liber²². — Et post pauca. Segniores hoc efficeret servos; nolite eos contemnere, inquit, fratres enim sunt, qui beneficio afficiuntur.

Kai ὑπεστρέψατε.

Οὐχὶ τὴν εἰς ἐκείνους ἀδικίαν ἐκδικῶ γενομένην μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ νόμου παράδασιν.

'Υμεῖς οὐκ ἡκούσατε μου.

Τὸ πᾶν ἡμῖν περὶ τῆς εὐεσθείας κινδυνεύεται. Τί οὖν, φησί; χαλεπή ἡ τιμωρία, θάνατος ἀντὶ δουλείας, καὶ τίνος ἔνεκεν οὕτως ἀμείβεται; ὅρκοι παρεβάθησαν, σπονδαὶ κατεπατήθησαν, αὐτὸς τὸ μέγα καθηδρίσθη δόνομα τοῦ Θεοῦ, ὃστε δταν ἰδίης αὐτοὺς δεσπειρομένους, μὴ τὴν εἰς τοὺς δούλους γενομένην ἀδικίαν ἐννοήσῃς μόνον, ἀλλὰ προστίθει καὶ τὸν ὄρεισμένον Θεὸν δι' ἐκείνων, καὶ οὐδὲ τὴν ἀξίαν δεῖται ὑπομένοντας.

Ίδον ὁτῷ κατὼν ὑμῖν ἀφεσίν, φησὶ Κύριος. Εἴτα μετὰ βραχέα. Καὶ δώσω τοὺς ἀνθρώπους τοὺς παρεληλυθότας τὴν διαθήκην μου, τοὺς μὴ στήσαντας τοὺς λόγους μου τῆς διαθήκης μου. ης δικοίσσαν πατὰ πρόσωπόν μου τὸν μόσχον, διὰ δικοίσσαν εἰς δύο, καὶ διῆλθον διὰ μέσου τῶν διχοτομημάτων αὐτῶν, τοὺς δροχοτας Ἰουδα, καὶ τοὺς δροχοτας Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰ ἔτῆς.

Τῆς συνθήκης τὸ εἶδος τέθεικεν δὲ προφήτης, ἐναργέστερον τὸν Ἐλεγχὸν ποιούμενος· μόσχον γὰρ θύσαντες τῷ Θεῷ καὶ διχῆ διελόντες, διῆλθον διὰ μέσου, καὶ προσκεκομικότες τὰ διχοτομήματα, συνέθεντο ἀπολύσειν κατὰ τὸν νόμον τοὺς παῖδας ἐλευθερούς τῷ Θεῷ, ὑποσχόμενος τοῦτο ποιήσειν, ὡς δὴ ξειλευθέμενοι τῷ Θείον ἐπὶ τῇ προκειμένῃ ὅργῃ. Εἴτα ἐκ τῆς τῶν φευδοπροφητῶν αἵτιας, ὡς οὐκ ὄργιζομένου Θεοῦ μεταγράφοντες ἀνεκαλέσαντο τοὺς ἀπολύθεντας. Ὁργισθεὶς τὸν νόμον τὸν Ἐλεγχὸν ποιησάμενος, ἀπειλεῖ αὐτοὺς τὴν ἄλωσιν. Εἴπη δὲ ἀν τις δικαίως, ὡς κάκενα τὰ ιῆς ἀνακλήσεως ῥήματα καθ' ὅν καιρὸν ἀμείνους ἔδοξαν γενέσθαι, ὑπέσχετο δὲ Θεός· θεῖν καὶ δὲ προφήτης ὡς δρῶν αὐτοὺς μετεθειλημένους, εἰς ἀπορίαν κατέστη, πελοροχουμένης τῆς πόλεως. Διὰ τοῦτο δὲ Θεὸς πειθών αὐτὸν, καὶ τὴν ἄλωσιν προείπε, καὶ ἡλεγχεῖ τὴν γνώμην τῶν σχηματιζομένων τὴν εὐεσθείαν.

Τὴν πόλιν οὐδὲν ἔτερον ἐποίησεν ἐν πολιορκίᾳ εἶναι, ἀλλ' ἢ τὸ μὴ μεῖναι τὰς συνθήκας, καὶ τὰς πρὸς τοὺς Βαρβάρους τῷ Σεδεκίᾳ γεγενημένας. Τὶ τούτων γένοιτο; ἀναισθητότερον; Ἐπιορχίᾳ τὴν πόλιν εἴλε, καὶ πάλιν τὸ αὐτὸν νόσημα γίνεται, μονομούχῳ φιλονεικοῦντες τῷ Θεῷ ταῦτα ἐποίουν. Οὓσοι καχήρησθε τοις δροκοῖς, καὶ παρεβαίνετε τούτους, δρᾶτε τὰς τιμωρίας.

Λευον· μισθὸν ἀπῆτουν τῶν εὐεργεσιῶν. Μὴ γὰρ Α πρέcepit : rependi mihi pro collatis beneficiis poscebam. Num enim id gratis egī? Ubi servitutis experimentum probe cœperunt, tunc eos ad dimissionem hortatus sum. Quid igitur quispiam dixerit? Judæi sapientiores nobis. Et paucis annexis. Ibi enim septeni annos permisit : hic autem omnino servitatem exegit : Non est servus, non est liber²³. — Et post pauca. Segniores hoc efficeret servos; nolite eos contemnere, inquit, fratres enim sunt, qui beneficio afficiuntur.

Vers. 16. Et reversi estis.

Non ulciscor tantum, quod inique cum illis actum est, sed et legis transgressionem.

Vers. 17. Vos non audistis me.

De summa pietatis agitur. Quid igitur? gravis, inquit, punitio, mors pro servitute, et cuiusnam rei gratia ita rependitur? jusjurandum violatum, pacta conculta sunt, ipsum Dei magnum nomen affectum injuria. Cum ergo videris eos dispersos, non tantum factam in servos iniquitatem cogites, sed addito et Deum per illos contumelia affectum, et videbis eos luere poenas circa meritum.

Vers. 17. Ecce ego vobis dimissionem, ait dominus. Et post pauca. [Vers. 18.] Et dabo homines qui transgressi sunt testamentum meum, qui non stabilierunt sermones testamenti mei quod secerunt ad faciem meam, vitulum quem considerant in duas partes, et transierunt per medium divisionum earum C principes Iuda et principes Jerusaleni : et quae sequuntur.

Nōderis formam proposuit propheta, clariorem inserens redargutionem: cum enim vitulum Deo sacrificassent, et in duas partes dissecuisserint, transierunt per medium, et adductis partibus divisionis, pacto convenerunt se pro Deo libertate donaturos prout lex jubebat²⁴, servos: pollicentes se id præstituros, ut Deum pro ira proposita redderent propitium. Deinceps pseudoprophetarum causa, ac si Deus non irasceret, inanumissos penitentia ducti revocarunt, in servitatem. Iratus igitur Deus illis convictis comminatur perditionem. Porro quia dicere quis juste potuisset, illa revocationis verba habita tunc temporis, cum animo meliores videbantur, et Deum promisisse, ideoque propheta in animi incidit perplexitatem obsessa civitate, cum illos videret immutatos. Propterea Deus illum reddens persuasum, et excidium predixit, et mentem manifestavit eorum qui pietatem simulabant.

Nihil aliud urbis obsidenda causa fuit, quam pactionum violatio illarum etiam quas cum Barbaris Sedecias confecerat. Quid his fieri possit insulsius? Perjurium cepit urbem; et idem morbus iterum grassatur: tantum non pugnantes cum Deo isthac agebant. Qui juramenta adhibetis, eaque transgredimini, puniones considerate.

²² Galat. III, 18. ²³ Exod. xxii, 2.

CAP. XXXV.

A

ΚΕΦ. ΛΕ.

VERS. 4. *Quam introduxi in domum Domini, in pastophorium filiorum Annam. Hoc est in exedram assignataam Annam. Ipse autem erat prope domum principum super pastophorium Maasei filii Salmon custodientis atrium. Hebreus, Custodientis vestimentum ministerii.*

VERS. 5. *Et dedi coram eis.*

Sane admiratione dignum quomodo in tali populo vitam ducentes excellens vita institutum tenebant. Levitae quidam erant: hi multa viderant exempla, Nazaræos, Eliam, et Elisæum, et illos æmulati sunt. Vides, si animum attendere vellent, non defuisse exempla? Sed et hi captivi ducti sunt; nam si Jeremias, et Ezechiel, et Daniel, multo magis et ipsi: probis quippe generosisque viris nihil horum molestiam attulit, imo eos splendidiores reddiebat, et in ærumnis maximam, id est solatium. *Et paucis interjectis.* Et introduxit illos in domum Domini, ut et loci et viri auctoritatelecterentur: at nihil eos seduxit, ita ut nullus omnino Judæis excusationis locus relictus sit. *Et post pauca.* Considerares apostolicas præfiguratæ.

VERS. 6. *Et dixerunt: Non bibemus vinum: quia Jonadab filius Rechab pater noster mandavit nobis. Non bibetis vinum vos, et filii vestri usque in saeculum. Et quæ sequuntur.*

Hi ab Jonadab orti erant¹⁰; qui a zelo pro Deo exæstuans, in occursum venit regi. Is igitur olim intuens regis Achab iniquitatem, sciensque prophetarum sermones esse veros, et indubitanter exspectans civitatis excidium, et urbium ruinam, hæc mandarat filiis suis, ut nedum ipsi ea observarent, verum et suos monerent posteros de servando mandato eodem. Quapropter hi ad hunc usque diem progenitoris præceptum servare videntur.

VERS. 8. *Nos, et uxores nostræ.*

Deinde ne quis diceret: Quomodo igitur nunc civitatem ingressi estis, domosque habitatis? irruptionis belli causam adducunt, suumque quippe demissæ esset, sponte se hostibus tradere.

VERS. 13. *Non accipietis disciplinam.*

Filiæ Jonadab mandatum viri mortui observarunt, vos autem mea, me contempsistis. Vultis quanto faciliora præceperim nosse? ego quidem mandavi perquam facilia et necessaria, hoc est ut abstinentis a nequitia et idolis; ille vero maxime ardua. Et ille quidem dixit et excessit; ego autem vobis quotidie insurro, nec quidquam perficio.

VERS. 16. *Et stabiliverunt filii Jonadab.*

Nec dicit quale; sed nolens eos vehementer objurgare, vide ut se ad populi sensum accommodet, nihil tyrannice agit, quomodo omnem illis veniam

* "Ηρ εἰσήγαγον εἰς τὸν οἶκον Κυρίου, εἰς τὸ χαστοφόριον υἱῶν Ἀρράρ. Τούτεστιν, εἰς τὴν ἐξέδραν τὴν ἀπόνενεμημένην τῷ Ἀννάν. Αὐτὸς δὲ ἔστιν ἄγρος οἴκου τῷ ἀρχόντων ἐπάρω τοῦ χαστοφόριον Μαυσαλού υἱοῦ Σαλμῶν, τοῦ φυλάσσοντος τὸν σταθμόν. Οἱ Ἐβραῖοι, τοῦ φυλάσσοντος τὴν ἁσθῆτα τῆς λειτουργίας.

Kai εδῶκα κατὰ πρόσωπον αὐτῶν.

"Ἄξιον θαυμάσαι, πῶς ἐν τοιούτῳ δῆμῳ ζῶντες, τὴν ἄκραν ἡσηγαν φιλοσοφίαν. Λευταὶ τινες ἡσαν· οὗτοι εἰδον πολλὰ ὑποδείγματα, τοὺς Ναζαραίους, τοὺς περὶ Ἡλίαν καὶ Ἐλισσαῖον, ἐξήλωσαν. Ὁρᾶς, ὅτι εἰ ἐδούλοντο προσέχειν, είχον ὑποδείγματα; Ἄλλα καὶ οὗτοι γεγόνασιν αἰχμάλωτοι· εἰ γάρ Ἱερεμίας, καὶ Ἱεζεχιὴλ, καὶ Δανιὴλ, πολλῷ μᾶλλον καὶ οὗτοι. Τοὺς γάρ ἀγαθούς καὶ γενναίους δινδρας οὐδὲν τούτων ἐλύπει, ἀλλὰ καὶ λαμπροὺς ἐποίει, καὶ ἐν ὅδηνας παραμυθία τὸ πρᾶγμά ἔστι. *Kai μετ' ὀλίγα.* Καὶ ἡγαγεν αὐτοὺς εἰς οἶκον Κυρίου, ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς δυσωπηθῶσιν· ἀλλὰ οὐδὲν αὐτοὺς ἐδελέσανεν, ὥστε πάντοθεν ἀνήρηταις τοῖς Ἰουδαϊοῖς ἀπολογίᾳ. *Kai μετ' ὀλίγα.* "Ορα τὰ ἀποτολικὰ προειλήφοτα.

Kai εἰποτο. Οὐ μὴ πλωμενοί οἵτοι, ὅτι Ἰωαδάθ νιός Ριχάδ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐρετείλατο ἡμῖν. Οὐ μὴ πλήτε οἵτοι ύμεις, καὶ οἱ υἱοί ύμων ἕως τοῦ αἰώνος, καὶ τὰ ἐξῆς.

"Απόδογονοι ἡσαν οὗτοι τοῦ Ἰωαδάθ, δε τοῖς τῷ ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ ζήλῳ, εἰς ἀπάντησιν ἤκε τῷ βασιλεῖ. Ἐκείνος τοίνυν πάλαι τὴν Ἀχαδὸν παρανομίαν δρῶν, καὶ εἰδὼς ἀλλήθη τὰ παρὰ τῶν προφητῶν δῆματα, καὶ σφόδρα προσδοκῶν ἀλωσιν τῆς χώρας, καὶ καταστροφὴν τῶν πόλεων, τοῖς αὐτοῦ υἱοῖς ἐνετείλατο ταῦτα, οὐχ ὥστε μόνον φυλάξαι, ἀλλ' ὥστε καὶ τοῖς οἰκεῖοις ἐγγόνοις παραδοῦναι τὸ παράγγελμα. Ἐκείθεν φαίνονται οὗτοι μέχρι τοῦ νῦν φυλάζαντες τὸ τοῦ προπάτορος πρόσταγμα.

'Ημεῖς καὶ αἱ γυναῖκες ἡμῶν.

Ἐλτα ἵνα μὴ λέγῃ τις· Πῶς οὖν τὴν πόλιν κατείληφατε νῦν, καὶ οἰκίας οἰκεῖτε; ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καταφεύγουσι· τούτο γάρ ἐσχάτης ἀνοίας, ἐκόντας ἐσαυτούς ἐκδύονται τοῖς πολεμίοις.

Οὐ μὴ λάβητε παιδεῖαν.

Οἱ υἱοί Ἰωαδάθ ἀνθεώπου ἀπελθόντος ἐστήσαντο ἐνοικήν, ὑμεῖς δὲ παρέβητε τὰς ἐμάς, τὸν ἐπιτάξαντα. Βούλεσθε ἰδεῖν τῶν ἐπιταγμάτων τὸ δόστον; ἐγὼ μὲν ἐπέταξα εῖκολα, καὶ ἀναγκαῖα σφόδρα, ὥστε πονηρίας ἀπέχεσθαι καὶ εἰδώλων· ἐκείνος δὲ πολὺ δύσκολα. Ἄλλ' ἐκείνος μὲν εἶπε, καὶ ἀπῆλθεν· ἐγὼ δὲ ὑμῖν καθ' ἐκάστην ἐνηχῶ τὴν ἡμέραν, καὶ οὐδὲν γίνεται πλέον.

Kai διετησαρ υἱοί Ἰωαδάθ.

Καὶ οὐ λέγει πολάν· ἀλλὰ μὴ βουλόμενος αὐτοῖς φορτικὴν ποιῆσαι τὴν κατηγορίαν, δρα πῶς ἔστι δημοτικὸς, οὐδὲν παρ' αὐτῷ τυρχνικόν· πῶς πάντοι-

¹⁰ IV Reg. x, 15.

Θεν αὐτοὺς ἀφαιρεῖται συγγνώμης, λέγων· Ο δὲ Α recludat, dicens: *Populus autem hic me non audiit.*

Διὰ τοῦτο, οὗτως εἶπε Κύριος.

Τοὺς δὲ υἱοὺς Ἰωνᾶδάν ιερωανή διηνεκεῖ τιμῆ, λέγων· Οὐ μὴ ἐκλείῃ ἀτήρ τῶν υἱῶν Ἰωνᾶδάς παρεστηκώς πρόσωπόν μου πάσας τὰς ἡμέρας. Μή γάρ νομίσητε διαπίπτειν τὴν εὐλογίαν τοῦ πατρός.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Kai ἐντείλατο Ἱερεμίᾳ.

"Ορα Θεοῦ πρόνοιαν. Ἐκεῖνοι μὲν τὸν Ιατρὸν ἔδησαν, δὲ θεὸς καὶ οὕτως διειχύνει αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, οὐκ ἐξέβαλεν αὐτὸν, ἀλλ’ εἰλεῖν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἵνα τὸν τούτων θυμὸν παραμυθήσται, καὶ μὴ φιλονεικοτέρους ἐργάσται, οὐ μὴ τῆς θεραπείας αὐτοὺς ἀπεστέρησεν, ἀλλὰ ποιεῖ διὰ γραμμάτων αὐτοὺς ἀναμνησθῆναι τὸ πᾶν, καὶ ἐν καιρῷ νηστείας.

Καὶ ἐγενήθη ὁ τῷ ἔτει τῷ διηδύῳ.

Τίνος δὲ ἐνεκεν ἐν καιρῷ νηστείας; Ἰνα καὶ τὸν καιρὸν ἔχῃ συμπράττοντα, καὶ πάντες παρώσιν ἀκούοντες. Λυκεὶ τὰς ὑψεις τὰς ὑμετέρας ἡ ὑψεις τοῦ προφήτου φαινομένη. Ἰδού δὲ ἐτέρου σκεύους ὑμῶν τὸ φάρμακον παραδίδωμι [ἐπιτίθησι].

Καὶ ἐγενήθη ἀραιγώσκοντος Ἰουδίρ.

Ταῦτα ἀκούσας δὲ βασιλεὺς, καὶ ἀκούσας τὰ δυνάμενα καὶ λίθον μαλάξαι, συνέκοψε τὸ βιθύλον ὃ σπερ δὲν εἴ τις τὸν Ιατρὸν οὐχ εὑρών, τὸ φάρμακον λαβῶν, εἰς τὸ πῦρ ἐβρίψεν. Εἰδεὶς μαντίαν καὶ ἀγριότητα; Οὐχ ἀπλῶς ἐκοψεν, ἀλλ’ εἰς τὸ πῦρ βίπτει· πολλὴ τῶν παρεστηκότων νωθεῖα. Ἡρυτιώθησαν δὲ τινες, φησί. Καὶ μετ’ ὅλης· "Ορα δαιμονικὴν μαντίαν· οὐχὶ πρὸς τὸν προφήτην, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ῥήματα ταῦτα, καὶ πρὸς τὰ πράγματα [γράμματα] ἀπεχθῶς εἰχεν.

* Καὶ ἐντείλατο δὲ βασιλεὺς τῷ Ἱερεμίῃ νῦν τοῦ βασιλέως συνλαβεῖν τὸν Βαρούχ τὸν γραμματέα, (τοιτέστι, τὸν ὁσυγράφον) καὶ τὸν Ἱερευλαρ τὸν προφήτην, καὶ κατεκρύθησαν ὑπὸ Κυρολού.

Καὶ τὸν ἀνάντερον λέγει, διτὶ τοῦ Θεοῦ προστάξαντος γράψαις ἀπαντας; τοὺς λόγους, οὓς πρὸς τὸν λαὸν ἔφη ἀπὸ τῶν τοῦ Ἰωακείου καιρῶν μέχρι τετάρτου ἔτους τῆς βασιλείας Ἰωακείου, ἐνῷ ταῦτα ἐγράψεν, ὅτι μεταπεμφάμενος τὸν Βαρούχ ἐφῆ.

* Ἐγὼ φυλάσσομαι, καὶ οὐ δύναμαι εἰσελθεῖν εἰς οἰκον Κυρού, καὶ εἰσελεύσησθί σύ, καὶ ἀραιγώσῃ ὁ τῇ κεφαλῇ ταῦτη, ὁ τῷ ἐγράψας δὲ στόματός μου τοὺς λόγους Κυρού εἰς τὰ δάτα τοῦ λαοῦ ἐν ἡμέρᾳ νηστείας.

Εἰ τοίνυν ἐψυλάττετο, πῶς ἐκρύθη; Εὖδηλον τοινυν, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἐλισσαίου ἀρασίᾳ ἐπλήγησαν οἱ ἐλθόντες αὐτὸν κατασχεῖν τῶν Σύρων. Τοῦτο γέγονε καὶ νῦν τοῦ Θεοῦ ἀφανεῖς αὐτοὺς κατά τινα ἀδρατὸν δύναμιν πεποιηκότος, ὡς ἐστῶνται μὲν αὐτοὺς πρὸ πάντων, μὴ φαίνεσθαι δέ.

²⁶ Ιερεμ. xxxvi, 5, 6. ²⁷ IV Reg. vi, 18.

Α recludat, dicens: *Populus autem hic me non audiit.*

Vers. 17. *Propterea sic dixit Dominus.*

Filios Jonadab perpetuo sacerdotio honorat eum dicit: *Non deficiet vir filiorum Jonadab stans ante faciem meam omnibus diebus. Nolite enim patere patris benedictionem irritam esse.*

CAP. XXXVI.

Vers. 5. *Et præcepit Jeremias.*

Inspice Dei providentiam. Illi quidem medicum alligarunt, Deus autem vel sic suam pietatem ostendens non eum liberavit, sed reliquit in carcere, ut eorum iram sedaret, nec couteutiosiores efficeret, **B** neque tamē eos medicina privavit, sed prescripta facit ut illis omnia in memoriam reducerentur, idque jejunii tempore.

Vers. 9. *Et faciūm est in anno octavo.*

Cur autem tempore jejunii? ut et tempus habetur accommodatum, omnesque adessent audientes. Displacet vobis aspectus prophetæ? Eu per alterum vas pharmacum vobis porrigo.

Vers. 23. *Et factū est legente Judin.*

Hac cum audisset rex, quæ possent emollire et lapides, conscidit librum; perinde ac si quis medico non invento, arreptum pharmacum in ignem conjiceret. Vidistin furorem et feritatem? Non tantum scidit, sed in ignem conjectit: magna fuit circumstantium recordia. Quidam vero ait se opposuere:— *Et paucis interjectis. Considera satanicum fureorem; non tantum prophetæ, verum et verborum et scripturarum odio flagrabat.*

* Vers. 26. *Et mandavit rex Jeremiel filio regis, ut comprehendenderet Baruch scribam (hoc est velociter scriberem), et Jeremiam prophetam, et occultati sunt a Domino.*

Et tamen superius dixerat, cum Deus illi præcepisset ut scriberet omnes sermones quos ad populum habuerat a diebus Josiæ usque ad quartum annum regni Joachim, quo haec scribebat, accito Baruch:

* *Ego custodior, et non possum ingredi in domum Domini. Et ingredieris tu, et lege in volumine isto, in quo scripsisti: ex ore meo verba Domini in auribus, in die jejunii ²⁸.*

Si igitur custodiebatur, quomodo occultatus est? Hinc manifestum erit; quemadmodum enim tempore Elisæi ²⁷, Syri qui ad eum comprehendendum accesserant, cæcitate percussi sunt, sic et nunc factum est, cum illos Deus vi quadam occulta abscondisset, ita ut ii non viderentur, licet præsentes essent.

Vers. 28. Rursus sume.

Vide divinam benignitatem, post tantam contumaciam, rursus ipsis consulentis. Nos vero sacerdientes ne nobis non pareatur, neque omnino adhortationem adhibemus, vel semel quod in mente erat non assecuti, injuriam nobis arbitramur illatam, nec iterum alloqui sustinenuis, Deo tantum tolerante contumeliam combustionem libri, et insidiis contra prophetas. Omnes futura scire volunt, et tamquam quae aures non demulcent, audire non ferunt. Prophetæ vero sermo unus semper est, et in honore omni adulacione carens. Ostendit autem se nulli injuriam facere, dum vera dicit, nec dignum qui vinculis detineatur. Illud autem *Elenioth Aquila* expositus officinas.

Vers. 32. Et præterea additi sunt sermones B plures.

Hi sibi digni erant.

CAP. XXXVII.

Vers. 4. Et audierunt Chaldaei famam eorum.

Cur vero Chaldaei recedunt? ut omni ex parte Judæis planum fieret eos non viribus propriis expeditionem suscepisse, bellum gessisse, sed ille, permissente.

Vers. 8. Quoniam sic dixit.

Cum enim Deus per aliquos aliquid facere vult, primo illos ostendit insirmos, ut illi totum ascribatur. Quod hic etiam evenit.

Vers. 10, 11. Et factum est quando ascendit exercitus Chaldaeorum a Jerusalem a facie exercitus Pharaonis, egressus est Jeremias Jerusalem, et quæ sequuntur.

Quidam asserunt Babylonios in bello adversus Ægyptios non ob virium imbecillitatem pedem retulisse, sed ob regis absentiam; verum hoc minime ad rem facere existimo: neque enim in ultimo excidio præsens erat. At in Debiata post extremam urbis ruinam Sedecias adductus est. At opinor eos pares hostium multitudini non habuisse vires, et Deum illis ut justis auxiliatum fuisse, reddidisse autem populum ob iniuriantes imbecilem. Dicere itaque est, prædictisse Deum futura, non quod ipse calamitates inferret, et minatus ea quæ futura erant denegante ipso auxilium. Porro sermo iste universim utilis est. Non quia Deus prædictit, res eveniunt, sed præsciens is ea prænuntiat, quia ita futura sunt; sic igitur intelligenda et quæ de Christo prophetæ vaticinati sunt, et quæ Judea a Christo facta fuit prædictio.

Vers. 12. Et fuit ipse in civitate Benjamin, et ibi homo, apud quem divertebat Ananias, et comprehendit Jeremiam prophetam, dicens: Ad Chaldaeos tu fugis?

Illiud, apud quem divertebat, idem est ac si diceret: Apud quem, dum iter haberet, manere conseruerat.

Vers. 14. E' tradiderunt eum in domum carceris

A Πάλιν οὖτε.

"Ορα τοῦ Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν, μετὰ τοσαύτην ἀπείθειαν πάλιν αὐτοῖς συμβουλεύοντος. Ήμεῖς δὲ πολλάκις ἀντίστασιν ὑποπτεύοντες, τὴν ἀρχὴν οὐδὲ παραινούμεν, καὶ πάλιν λέγειν οὐκ ἀνεχόμεθα, Θεοῦ τοσαύτην ὑπομείναντος θέριν περὶ τὴν καῦσιν τοῦ βιβλίου, καὶ τῶν προφήτῶν τὴν ἐπιδουλήν. Πάντες ζητοῦσι τὸ μέλλον, ὑπακούειν δὲ τοῖς μὴ καθ' ἡδονὴν οὐκ ἀνέχονται. Εἰς δὲ δὲ λόγος δεῖ τοῦ προφήτου, καὶ ἀκολάχευτος πρὸς τοὺς τιμῶντας [ἀτιμῶντας]. Δείκνυσι δὲ, ὅτι μὴ ἀδικεῖ λέγων τάληθη, μηδὲ δέξις ἔστι φυλακῆς, τὸ δὲ Ἐλευθερία, Ἀκίλας; δέξιῶν ἀργαστήρια.

Καὶ προστεθησαν αὐτῷ λόγοι πλεονεῖ.

Οὗτοι ἀξιόπιστοι ἦσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ. ΛΖ'.

Καὶ ήκουσαν οἱ Χαλδαῖοι.

Τίνος ἦνεκεν ἀναχωρούσιν οἱ Χαλδαῖοι; Ἰνα πάντοθεν μάθωσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι οὐκ οἰκείᾳ δυνάμεις ἐπῆλθον αὐτοῖς καὶ ἐπολέμησαν, ἀλλ' αὐτοῦ συγχωρήσαντος.

**Οτι οὔτως εἰπε.*

"Οταν γάρ βούληται τι διά τινων δ Θεὸς ἀργάεσθαι, πρῶτον αὐτοὺς δείχνυσιν ἀσθενεῖς, ἵνα τὸ πᾶν αὐτοῦ νομισθῇ. "Ο καὶ ἐνταῦθα γέγονεν.

'Ἐγένετο δὲ, ως ἀρέση η δύναμις τῶν Χαλδαίων ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ προσώπου τῆς δυνάμεως Φαραὼ, ἐξῆλθεν Ἱερεὺς ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰ ἔξης.

Τινές φασιν, ως οὐκ ἀσθενεῖς Βαβυλώνιοι ἀνεχόρησαν, Αἴγυπτίων πολεμούντων, ἀλλ' ως τοῦ βασιλέως μὴ παρόντος. οἵμαι δὲ περιττὸν εἶναι τὸν λόγον τοῦτον: οὐδὲ γάρ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἀλώσει παρῆν. Ἐν γοῦν τῇ Δεσπολαθῇ δεσποκίας ἀπηνέχθη μετὰ τὴν ἐσχάτην ἀλώσιν τῆς πόλεως. Ἡγοῦμαι τοίνυν, ως οὐκ ἀξιόμαχον εἶχον δύναμιν πρὸς τὸ τῶν πολεμίων πλῆθος, καὶ Θεὸς δὲ αὐτοῖς ως δικαίοις ἐπήμυνεν, ἀσθενέστερον δὲ τὸν λαὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας εἰργάσατο. "Εστι τοίνυν ἐκ τούτου εἰπεῖν, ὅτι τὰ μέλλοντα ἀποβαίνεν προείπε Θεὸς, οὐκ αὐτὸς ἐπάγων τὰς συμφορὰς, ἀλλ' ἀπειλῶν τὰς ἐσόμενα, καὶ μὴ τὸ βοηθεῖν ἀπειλήσας. Χρήσιμος δὲ οὗτος δὲ λόγος καθ' ὅλου. "Οτι οὐκ ἐπειδὴ προλέγει Θεὸς γίνεται τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι μέλλει Θεὸς προειδὼς προμηνύει· οὗτοι γοῦν καὶ τὰ περὶ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν προφήτων εἰρημένα ἔστιν ἐκλαβεῖν, καὶ τὴν Ιούδα παρὰ τοῦ Χριστοῦ πρόβρησιν γενομένην.

· Καὶ ἐγένετο αὐτὸς ἐν τῇ πόλει Βεριαμίν, καὶ ἐκεῖ ἀνθρώπος παρ' ᾧ κατέλυετ (ὕρομα αὐτῷ Ἀρούλα), καὶ συνέλαβεν Ἱερεὺς τὸ προφήτην λέγων· Πρὸς τοὺς Χαλδαῖοντας σὺ φεύγεις;

Τὸ, Παρ' ᾧ κατέλυετ, ἀντὶ τοῦ, Παρ' ᾧ ὁδοιπορῶν μένειν εἰώθει.

Καὶ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς οἰκον φυλακῆς εἰς

τὸ δεσμωτήριον, εἰς τὸν οἶκον Ἰωνάθαν τοῦ
γραμματέως, διὰ τὴν οἰκλαράντον ἐποίησαν γυ-
λακήν, διὰ ἡλιθεν διλός εἰς τὴν οἰκλαράντον λάκ-
κουν, καὶ εἰς τὴν Χερέθ.

in carcere, in domum Jonathan scribat, quia dominus illius fecerant carcere; quoniam venit multitudo in domum lacus, et in Chereth.

Τουτέστιν, τὴν οἰκίαν Ἰωνάθαν εἰρκήτην ἀποίησαν,
καὶ δύλος ἐγκέχειτο ἐκεῖ· τὸ δὲ εἰς τὴν Χερόθ,
τουτέστιν, εἰς τὸν τῆς ἐποχῆς οἶκον. Οὗτῳ γάρ δὲ
Ἐβραῖος Φεθδλῶ, διπερ ἐμρηνεύει, οἰκον ἐποχῆς·
ἀντὶ γάρ τῆς φυλακῆς, ἐποχὴν ἔθος ἔχει λέγενεν.

Id est, domum Jonatham carcere, et ibi multitudine includebatur in Chereth, in domum impedimenti nempe, Hebræus etenim legit Pethlo, quod domum impedimenti significat; loco enim carceris impedimentum dicere illi in usu est.

Et exacerbati sunt.

Καθάπερ τὰ θανατοῦντα θηρία, οὕτω λοιπὸν ὑβριζον καὶ εἰς τοὺς προφήτας. Εἰ γὰρ ἔφευγες, τι ἦν; οὐχ ὑμεῖς αὐτὸν ἐπιστομίζετε; οὐχ ὑμεῖς αὐτὸν κωλύετε τοῦ φθέγγεσθαι; Τί ἦν, εἰ ἔφυγε; Καὶ μὴν εἰ ἔφυγεν, ὑμίν καῦφον ἦν· ἀπηλάττεσθε τῶν ἐλέγχων, ἐλεύθεροι τῆς κατηγορίας ἦτε. 'Αλλ' ὅρα πανταχοῦ τὴν κατηγορίαν καὶ κακίαν διεστραμμένην· τίνος ἔνεκεν καὶ ἐμάστιξαν αὐτὸν; ἀμύνεσθαι ὑπὲρ τῆς παρρησίας.

B commodum tu vobis fuisse, liberi essent a repre-
bensionibus, procul ab accusatione. Sed considera
ubique accusationem et nequitiam perversam in
unum commistam. Cur etiam ceciderunt illum? ut
illius libertatem in dicendo ulciscerentur.

Kai apēstewlē se Sēdeklas.

Τίνος ἔνεκεν ἐκάλεσεν αὐτὸν; ἐνδόμισεν αὐτὸν τὴν παρθησίαν ὑπὸ τῆς θύλιψεως ταπεινοτέραν γενέσθαι, καὶ ἐτέρων ἀκούσεσθαι βημάτων. Ἐίτα ίνα ἀνύποπτος γένηται, οὐκέτι τραφεῖ αὐτὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ φησιν· Εἰ ἔστι λόγος Κυρίου; Διδόνες αὐτῷ καὶ εὑπρόσωπον ἀναχώρησιν. Ἀλλὰ πολλῷ φοβεράτερα ἦν τοῦ δεσμωτηρίου ἡ συγή.

VERS. 16. *Et misit te Sedecias.*
Cur illum ad se vocavit? putavit illius libertatem
in dicendo, si affligeretur, fore contrahendam, seque
alios sermones auditurum. Deinde ut suspicionem
tollat, non eum simpliciter interrogat; sed ait: Pu-
tasne est sermo a Domino? Dans illi etiam honestam
retrahendi se occasionem. Sed carcere ipso silen-
tium multo erat horribilis.

Kai slær 'Eotur.

Ὀρφὲς τὰ ἀποστολικὰ κατερθώματα προανατύπωμένα; οὗτῳ καὶ ἐπ' ἐκείνων ἐγένετο· πανταχοῦ ἡσάν οἱ αὐτόλ· οὐδὲν αὐτῶν τὴν παρρήσιαν διέκυπτεν.

C præfigurata? idem quoque illis evenit, ubique iidem erant: nihil eorum libertatem auferebat.

Καὶ ποῦ εἰσιν οἱ προφῆται ὑμῶν;

Ταῦτα ἔκεινος παθεῖν ἐχρῆν, οὐκ ἐμὲ τὸν ἀληθεύοντα. Μή γάρ ἐγώ ἐπῆγαγον; εἰ γάρ μη ἔξεσθη τὰ πράγματα, καλῶς ἔλεγον, δτι περισσῶς; ἐλύπησεν ἡμᾶς· νῦν δὲ ἐκβάντων, πως οὐχὶ καὶ στεφανοῦσθαι με δίκαιον; Καὶ οὐ λέγω δτι εὑργέτησα, ἀλλὰ τὴ δόκιμησα; καὶ ἀξιοὶ ἀπολογηγαντούς δεσμωτηρίου. Τίς γάρ οὐκ ἀν ἐθέλοι πάσχων κακῶς ἀπαλλαγῆναι; Ἰνα εἰδῆς, δτι τῆς αὐτῆς ὑπῆρχε φύσεως.

VERS. 18. *Et ubi sunt prophetæ vestri?*

Hæc illos peti oportebat, non me, qui vera prædicti.
Nunquid ego mala intuli? nam si dicta eventus non
comprobasset, bene illi dixissent, quod valde nos
contristavij; at cum evenerint, nonne etiam dignum
est me corona ornari? Nec dico me beneficia con-
tulisse, sed quid peccavi? et petit se e carcere
dimitti. Quis enim mala patiens nolit illis liberari?
Ut ejusdem eum naturæ suisce intelligas.

Kui surbetuξer.

Οὐκ εἰς τὴν προτέραν, καὶ κελεύει ἀρτους διδο-
σθαι αὐτῷ. Τί γάρ ἔδει λοιπὸν ὅργιζεσθαι, τῶν
πραγμάτων ἐκβάντων; Ὁ δὲ οὐδέπω καθυφῆκε τὴν
παρρησίαν.

Sed non antea, præcipitque ut panes ei dentur.
Quid enim opus erat irasci rebus præsentibus? At
Dille de libertate sua nihil remisit!

КЕФАЛ. АН'.

CAP. XXXVIII.

*Kai ēr tō̄ lākkaφoúx ηr ūδōwp, all' ἡ βόρbορoς,
κai ἡr Ἰsρeμilas ēr tō̄ φoρbόρw.*

VERS. 6. *Et in lacu non erat aqua, sed lulum, et erat Jeremias in luto.*

Cum Iacus esset sub dio, luto implebatur; miserunt igitur eum, et immersus est, et desixus in luto: non tamen totus demersus est, ita etenim vivere non potuisset.

'Eπορηεύσω μὲν ἐποίησας.

Οὐδὲν δὴ δίκησεν δ ἀνήρ· τὸ πᾶν τῆς ἔκεινων κακίας
γέγονεν· οὐδὲν ἔχοντες ἐγκαλεῖν, ταῦτα εἰργάσαντο
εἰς τὸν ἀνθρώπουν τοῦ Θεοῦ.

Vers. 9. Male fecisti quæ fecisti.
Nihil pacavit homo iste : illorum nequitiae omne
malum ascribi debet : [cum nihil haberent in quo
accusarent, hæc machinati sunt in Dei virum.

VERS. 11. *Et assumuit Abdemelech homines secum, et ingressus est in boscum regis subterraneam.*

Hoc est in stabulum. Subterraneam, ut diceret, quæ erat in aperto. Sic enim et Hebræus habet.

Et sumpsit inde veteres pannos; et veteres funiculos, et projecit ea ad Jeremiam prophetam, et quæ sequuntur.

*Sumpsit equorum stragula, et pannos ex lanis præparatos aptos ad cubandum, quos sedilibus sternere in usu est. Quod enim antea dixerat: *Et veteres panni, et maleim, hoc significant, id est, ex lanis præparata ad cubandum.* Unde et veteres funiculos posuit, pro eo quod est, vetera equorum substramina. Hæc cum projecisset prophetæ ait:*

VERS. 12. *Pone ista sub brachiis manuum tuarum sub funiculis.*

Quasi diceret sub axillis, ut sic absque periculo ligatus eveneretur.

VERS. 13. *Et dixit Jeremias.*

Cur audire vis? ut me neci tradas? ita maxime iram ei tollit: et sane maxima prophetæ virtus, dum non modo prædictis quæ displicant; sed et e malis exitum adinvenit. Hoc enim vere prædictio nis est. Quid enim prodest, quæso, mœrorem tantum et tristitiam lucrari, sicut qui apud exterorū? Sed non ita.

VERS. 14. *Vivit Dominus qui fecit nobis animam hanc, si interficiam te.*

Hoc est, Vitæ Dominus, ipse testis sit, quod nihil mali tibi faciam.

Cum pro ea expavescit et timet, tunc eam in iusjurandum assumi.

VERS. 15. *Et dixit ei Jeremias.*

Quid igitur Jeremias? bona; primo effalui, deinde molesta.

VERS. 16. *Et dixit rex Sedecias: Ego rationem habeo Iudeorum qui fugerunt ad Chaldeos, ne daturi sint me in manus eorum, et illudant mihi.*

Onscurum est in textu Græco; verum illius sensus est: Rex sum, et solus egredi non possum; si igitur voluero, et memetipsum Chaldeis committere, hi qui in civitate sunt, me prius occident.

Hæc occasio erat, prætextusque infidelitatis. Non credis prophetæ? Num ex se ipso loquitur?

VERS. 17. *Et dixit rex Sedecias: Non tradent te.*

*Quidam sic interpretati sunt. Verum meliorem hunc esse opinor sensum: Judæi universi pacem inibi vaticinantur, et quod nec in Chaldeorum tradendus sim manus, nihilque me ab illis mali passurum. Itaque quod statim Jeremias adjecit: *Non tradent te, per ironiam dictum est, quasi diceret: Ne credas illis.**

Kai ελαβερ Ἀδδεικλεχ τοὺς ἀνθρώπους μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ βασιλέως τὴν υπόρεων.

Τουτέστιν, εἰς τὸν στάδιον. Ὑπόρεων γὰρ ἵνα εἴπη, τὴν εἰς τὸ φανερὸν οὖσαν. Οὗτω γὰρ καὶ ὁ Ἐβραιος λέγει.

Kai ελαβερ ἐκεῖθεν παλαιὰ φάκη, καὶ παλαιὰ σχοινία, καὶ ἔφριψεν αὐτὰ πρὸς Ἱερεμίαν τὸν προφήτην, καὶ τὰ ἔπη.

*"Ελάσε τῶν ἵππων τὰ στρώματα, καὶ τὰ πιλωτά, ἀξέθος ἐπιστραννύειν τοὺς ἐπικαθίσματα. Τὸ γάρ ἐμπροσθεν πάλιν λεγόμενον · *Kai τὰ παλαιὰ φάκη, καὶ τὸ μαλέην, τοῦτο μηνύει · τουτέστι, τὰ πιλωτά.* "Μετε τάντευθεν τὰ παλαιὰ σχοινία. Ἄντι τοῦ τὰ παλαιὰ ὑποστρώματα τῶν ἵππων λέγει. Ταῦτα τοινυν ρίψας τῷ προφήτῃ φησί.*

Θέξ αὐτὰ ὑπὸ τοὺς ἀγκῶνας τῷρ χειρῶν σου, ὑπὸ κάτω τῷρ σχοινίων.

Ἄντι τοῦ, ὑπὸ τὰς μάλας, ἵνα οὕτως ἀσφαλῶς δεδεμένος ἀναχθῇ.

Kai εἶπεν Ἱερεμίας.

Τίνος ἔνεκεν ἀκοῦσαι βούλει; ἵνα με ἀνέλησ, ταύτη μάλιστα αὐτοῦ θυμὸν κατασπᾶ· καίτοι μεγίστη ἀρετὴ προφήτου, δταν μὴ μόνον προλέγη τὰ φορτικά, ἀλλὰ καὶ διέξοδον εὑρίσκει τῶν δεινῶν. Τούτο γάρ δηντως προρρήσεως. Ἐπειδὴ τὸ κέρδος εἰπέ μοι, λύπην καὶ ἀσυμίαν κερδαίνειν μόνον, καθάπερ οἱ τῶν ἔξωθεν; Ἄλλ' οὐχ οὕτω.

Zῆ Kύριος δὲ ἐποίησεν ἡμῖν τὴν ψυχὴν ταύτην, εἰ ἀποκτενῶσε.

Τουτέστιν, Ὁ τῆς ζωῆς Kύριος αὐτὸς μάρτυς, ὃς οὐδένει σε διαθήσω πονηρόν.

"Οτε ὑπὲρ αὐτῆς ἄγωνιζ καὶ δέδοικε, τότε αὐτὴν δρκὸν ποιεῖται.

Kai εἶπεν αὐτῷ Ἱερεμίας.

Τί οὖν Ἱερεμίας; τὰ χρηστὰ λέγει πρῶτον, εἰτα τὰ φορτικά.

Kai εἶπεν δὲ βασιλεὺς Σεδεκίας τῷ Ἱερεμίᾳ· "Ἐγὼ λόγοι ἔχω τῷρ Ιουδαίων τῷρ πεφευγότων πρὸς τοὺς Χαλδαίους μὴ δώσεις με εἰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ καταμωκήσονται μου.

"Ασαφῶς κείται παρὰ τῷ Ἐλληνικῷ· διὰ τοῦτο εἰπεῖν, τοῦτο δεῖται, δτι βασιλεὺς εἰμι, καὶ μόνος ἔξελθειν οὐ δύναμαι· ἐδὲ οὖν θελήσω ἔξελθειν, καὶ δοῦναι τοῖς Χαλδαίοις ἐμαυτὸν, αὐτοὶ οἱ τῆς πόλεως φθάνουσιν ἀνέλειν με.

Τούτων πρόφασις ἦν, καὶ σκῆψις ἀπιστίας. Οὐ πιστεύεις τῷ προφήτῃ; Μή γὰρ ἀπὸ λογισμῶν φθέγγεται.

Kai εἶπεν Ἱερεμίας· Οὐ μὴ παραδώσουσί σε.

Τινὲς μὲν οὖτες ἥρμηνεσαν. Οἷμαι δὲ ταύτην μᾶλλον σώζεσθαι τὴν ἔννοιαν, δτι Εἰρήνην μοι προφητεύουσιν ἀπαντες Ιουδαίοι, καὶ μὴ παραδοθῆναι με εἰς χεῖρας τῶν Χαλδαίων, μηδὲ πάισεσθαι μέ τι παρὰ αὐτῶν δεινόν. Τὸ οὖν εὐθὺς ἐπαγόμενον παρὰ τοῦ Ἱερεμίου, Οὐ μὴ παραδώσουσί σε, κατ' εἰρωτείαν εἰρηταί τουτέστι, Μή πείθου αὐτοῖς.

"Ακουσον δὴ τὸν λόγον Κυρίου, δη̄ δὲ λαλῶ Δ Αὐδί verbū Domini, quod ego dico ad te, et melius erit tibi, et vivet anima tua.

Τουτέστιν, "Αμεινὸν σοὶ ἐστι πειθῆναι μοι, καὶ μή ἀπατέσθαι τοῖς ἔκεινων λόγοις, ὅτι δὲ ταύτην τὴν ἔννοιαν μᾶλλον ἔστι λαβεῖν ἐκ τῶν φράσῶν, ἀπὸ τῶν ἀκολούθων δὲν τις κατέδοι. Ἐπάγει γὰρ εὐθύς·

Καὶ εἰ μὴ θέλεις ἀξελθεῖν· οὗτος δὲ λόγος, δη̄ δεῖσις μοι Κύριος· Ἰδού πάσαι αἱ γυναικεῖς αἱ καταλειπομέναι ἐν οἰκίᾳ βασιλέως Ἰούδα ἀξέδροται χρός τοὺς βασιλέας Βαβυλώνος, καὶ αὐταὶ λέξουσιν· Ἡπάτησάρ σε, καὶ ἡδυτήσάρ σου ἀδρέας εἰρηνικοὶ σου, καὶ οὐ κατισχύσουσιν ἐν διστήματι ποδός σου, καὶ ἀποστρέψουσιν ἀπὸ σοῦ.

Τουτέστιν, "Γφετάσης τῆς ἀλώσεως, τότε δύμολογήσουσι τῶν ἔμων λόγων τὴν ἀλήθειαν, καὶ λέξουσι πρόδεις, ὡς οἱ τὴν εἰρήνην σοὶ προμηνύοντες μάτην ἡπάτησαν, ἰσχυρότερον ἔκεινων τὸν λόγων τοῦ νενομικότος τῶν παρ' ἐμοῦ σοι λεγομένων. Τὸ δὲ, ἐν διστήματι ποδός σου, τουτέστι, Παρατρέψαντές σου τὴν ἐπὶ τοῖς ἀληθῶς λεγομένοις πίστιν. Τὸ δὲ, **Καὶ ἀποστρέψουσιν ἀπὸ σοῦ, τουτέστιν, Αἰχμάλωτοι ληφθεῖσαι, ἀπαχθήσονται, καὶ οὐδενὸς ἀπολαύσεις, ὃν νῦν ἀπολαύεις.**

Καὶ εἶπεν αὐτῷ.

Καὶ μήν χωρὶς προσδιορισμοῦ ὥμοσας.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ.

Καὶ κατέλαβον τὸν Σεδεκίαν ἐν Ἀράβῃ Ἱεριχό.

Τουτέστιν, ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ἱερουσαλήμ.

Καὶ ἔδωκαν αὐτὸν πρόδεις Γοδούλιον τὸν Ἀχειάμνον Σαφάμη, καὶ ἔξηγαρον αὐτὸν εἰς Σαφίς, καὶ ἀκάθιστον ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ.

Σαφίς δνομα τόπου.

Καὶ ἀπέστειλαν.

Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι δεθέντα τὸν προφήτην υπὸ τῶν οἰκείων λύουσι, καὶ κύριον ἀφίδσιν δοποὶ βούλοιτο πορευθῆναι. Οἱ δὲ τεσσαράκοντα ἑτη ἀπολελαυκότες φωνῆς, οὐ συγγένειαν, οὐ πατρίδα, οὐκ δίλλο αἰδεσθέντες οὐδὲν, θηρίων ἀγριώτεροι γεγόνασιν. **Καὶ μετ' ὀλίγῳ·** Ἰνα ὅταν ἔδη; καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦτο γενόμενον, σταυρούμενον ὑπὸ Ἰουδαίων, περισκυνούμενον δὲ ὑπὸ ἔθνων, μηδὲν ξένον εἶναι νομίσεις, μηδὲ θορυβοθῆσις, μηδὲ λέγησις. **Καὶ πῶς** δὲν ἔχοι λόγον, τὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ προστασίᾳ παραγενόμενον, τοσούτοις διαθείναι κακοῖς.

Καὶ οὐ μὴ δώσω σε.

Οὐ γὰρ συναπόλλυται δίκαιος μετὰ ἀσεβείας.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Καὶ ἔλαβεν αὐτὸν.

Μανθάνει λοιπὸν πᾶσα ἡ στρατιὰ τὴν ἰσχὺν τῆς προφητείας. Οἱ δὲ Σεδεκίας ἔφυγε προσεδόχησε γάρ περιγράψειν τὴν προφητείαν. Ἄλλ' ἐάλω, καὶ δεινὸν ἐρεψά πάθος· μάρτυς ἐγένετο τῆς σφαγῆς τῶν πατέων. Τοσοῦτον εἴσαντες ἀνοιγῆναι τοὺς δρθαλμοὺς αὐτοῦ, δῆσον μαθεῖν τὰς οἰκείας συμφοράς. **Καὶ μετ' ὀλίγῳ·** — **Καὶ ἔλαβε τῷ Γοδούλῳ τὸν Ἱερεύλιον.** Καὶ ὅρα

Hoc est, melius est ut mihi credas, nec eorum decipiari sérmonibus. Hunc porro sensum magis consonum esse dictis ex subsequentibus facile quis percipit. Subdit enim statim:

VERS. 21, 22. Quod si nolueris tu exire: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus: Ecce omnes mulieres quae remanserunt in domo regis Iuda, educentur ad principes Babylonis, et hæc dicent: Seduxerunt te, et prævaluerunt tibi viri pacifici tui, et non prævalebunt in lubricitate pedis tui, et avertentur a te, et captivæ nempe ducentur, [et quæ nunc possides, non poteris.

B Hoc est, cum ruina jam immineat, tunc sermonum meorum constabuntur veritatem, et dicent tibi, eos qui tibi pacem præsumtiabant, frustra decepisse; quandoquidem tu eorum sermones meis hisce dictis validiores existimasti. In lubricitate pedis tui, tua super veracibus dictis fide commutata. Avertentur a te, et captivæ nempe ducentur, [et quæ nunc possides, non poteris.

VERS. 24. Et dixit ei.

Et tamen absens illa conditione juraveras.

CAP. XXXIX.

VERS. 5. Et comprehenderunt Sedeciam in Arboth Jericho.

Id est, in campo Jerichuntino.

* VERS. 14. Et dederunt eum ad Godolium filium Achicam filii Sapnām, et eduxerunt eum in Saphis, et sedis in medio populi.

Saphis nonen est loci.

Et miserunt.

Et hostes quidem vinculum a suis prophetam solvunt, ejusque relinquunt voluntati ire quo vellet. Qui vero per quadraginta annos vocis illius beneficio usi sunt, non cognationem, non patriam, non quidpiam aliud veriti, belluis ipsis non fuerunt humaniores. Et post pauca. Ut cum idem in Christo videris, eum scilicet in crucem a Judæis actum, a gentibus vero adoratum, nihil novi factum arbitris, neque dicas: Qua ratione factum est ut is qui ad salutem defensionemque venit, tantis malis affectus sit?

VERS. 17. Et non tradam te.

Neque enim perit una cum impio justus.

CAP. XL.

VERS. 2. Et tulit eum princeps coquorum.

Percipit tandem universus exercitus prophetæ vim. Sedecias vero fugit; putabat enim prophetiam irritam facere. Sed caput est, et ingentis mali spectator fit; testis filio uiri necis fit, et eo usque ejus oculos apertos esse voluit, quoad vidit suas ierumnas. Et post pauca. — Deditique Jeremiam Godoliam. Et considera divinam providentiam: spectan-

tibus omnibus, omnibusque devinctis, hic solvit; A τοῦ Θεοῦ τὴν οἰκονομίαν· πάντων δρώντων, καὶ δεδεμένων ἀπάντων, οὗτος λύεται· λαμπρὸν αὐτῷ τὸ θέατρον γίνεται· μαρτυρεῖ τῶν πραγμάτων ἡ πεῖρα· μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ χαρισάμενος. Οὐκ ἤκουσας Ἱερεμίου, Ἰουδαίου· ἀκούσον τοῦ Βαρβάρου λέγοντος· Κύριος ὁ Θεός σου ἐχρημάτιστε ἐπὶ τὸν τόπον τοῦτο πάρτα τὰ κακὰ ταῦτα, καὶ ἐκοινώσεις Κύριος, διτὶ ημάρτετε αὐτῷ, καὶ οὐκ ἤκουσατε αὐτοῦ τῆς φωνῆς. Ἡ πιστήσας τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις, δύει τούτους [Ἄλλ. τοὺς] πιστεύοντας· ἔκεινους ἔχει διδασκάλους λοιπόν.

Vers. 4. Ecce solum te.

En quos exspectavit ad prophetam liberandum.
Si bonum coram te venire mecum.

Plus illi dat, quam si patriam ipsi tradidisset.
Totum illi terrarum orbem aperit, quod non habebat quando in patria vivebat. Sed ob panes egredi volentem ligarunt. Vide quantus honor a Barbaro, et unde hoc patet e Christi gratia.

*** Vers. 5. Et antequam recedam ego, recurre tu, et redi ad Godoliam filium Achicam. Et quae sequuntur.**

Adhuc exercitu congregato a rege missus prophetam dimisit, ne si solum invenissent, ut alienum interficerent.

Ad quid hoc? ne quid post recessum violare possit beneficium meum. Vel ut videntibus omnibus hoc fiat.

Vers. 6. Et venit ad Godoliam.

Vide, quæso, providentiam Dei, qui et post irragatas penas multam eorum curam gerit, non permisit ut Jeremias Babylonem iret. Nam quia populus in duas partes divisus erat, et una quidem Babylonem fuit abducta, altera vero in Ægyptum captiva ducenda, his hunc reservavit. Habebant illi Daniellem et Ezechielem. Non vult igitur totius infirmi corporis in unum medicos congregare, ne pars altera plusquam oportebat haberet, altera prorsus nihil, sed unaquaque pro rata portione; sed quod in apostolis servatum, ipsis quoquo versum disseminatis, ne in unum sidera convenienter, hoc et in prophetis plane factum est.

B

Εἰ καὶ ἀλλοί ἀνθρώποι σου ἐλθεῖτε μετ' ἐμοῦ. Μεῖζον αὐτῷ δίδωσιν, ἢ εἰ τὴν πατρίδα δέδωκεν αὐτῷ. Πλέσαν αὐτῷ τὴν οἰκουμένην ἀνοίγνυσιν, διπέρ οὐκ εἶχεν ὅτε ἐπὶ τῆς πατρίδος ἦν. Ἀλλὰ βουλόμενον δι' ἀρτους ἐξελθεῖν, ἐδησαν. Ὁρα, πόση τιμὴ παρὰ τῷ Βαρβάρῳ Πόθεν τοῦτο γεγένηται; εὑδηλὸν ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτος.

Καὶ πρὶν ἀπαλλαγὴν ἔγω, ἀπότρεχε σὺ, καὶ ἀρστρεψόν πρὸ τὸν Γοδολίαν υἱὸν Ἀχικάμ, καὶ τὰ ἔπη.

Ἐτι τοῦ στρατοῦ συνηγμένου, διτὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλεῖς ἀπέπεμψε τὸν προφήτην, ὃς ἀν μὴ μόνον αὐτὸν εὐρήκετες ἀλλότριον ἀνέλωσι.

Τοῦτο τίνος ἔνεκεν; Ινα μηδὲν ἔξῃ κακουργῆσαι τὴν ἔμην χάριν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν. Η ὥστε πάντων δρώντων, τοῦτο γένηται..

C

Καὶ ἡλθε πρὸς Γοδολίαν.

Θέα μοι οἰκονομίαν Θεοῦ, καὶ μετὰ τὴν τιμωρίαν πολλὴν ἔχεται αὐτῶν τὴν πρόνοιαν· οὐ συνεχώρησε τὴν Βασιλῶνα καταλαβεῖν τὸν Ἱερεμίαν. Ἐπειδὴ γάρ εἰς δύο διήρητο μέρη τὰ τοῦ λαοῦ πράγματα, καὶ οἱ μὲν εἰς Βασιλῶνα ἀπήχθησαν, οἵτινες δὲ εἰς Αἴγυπτον ἐμελλον αἰχμαλωτίσεθαι, τούτοις ἐτήρησε τοῦτον. Εἶχον ἐκεῖνοι τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν Ἰεζεκίηλ. Οὐ βούλεται τοίνυν παντὸς τοῦ σώματος τοῦ κάμυνοντος, εἰς ἣν συναγαγεῖν τοὺς ἱατρούς, Ινα μὴ τὸ μὲν πλέον τοῦ δέοντος ἀπολάβῃ, τὸ δὲ μηδὲ δλῶς, ἀλλ' ἐκαστον κατὰ τὴν συμμετρίαν. Ἄλλ' ὅπερ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο, πανταχοῦ διασπειρομένων αὐτῶν, ὥστε μὴ εἰς ἣν συνελθεῖν τοὺς ἀστέρας, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν προφητῶν τότε μάλιστα γίνεται.

D

CAP. XLII.

Vers. 2. Et resurrexit Ismael.

Cur Deus permisit occidi hominem, probum et modestum, tantaque Judæos defensione tuerentur, et reliqua quæ supra scribuntur?

Vers. 9. Et puteus in quem projecit Ismael omnia cadavera virorum quos percusserat cum Godolia;
puteus magnus est, quem fecit rex Asan a facie regis Israel, cum Ithama fabricare voluit Bausa.

Quando auxilio Syri impedivit eum ab opere;
Asan ubi urbem fabricans, cum esset magna aquæ

Καὶ ἀρέστη Ἰσμαὴλ.

Τίνος ἔνεκεν συνεχώρησεν δ Θεός ἀναιρεθῆναι τὸν ἀνθρώπον, χρηστὸν δυτα καὶ ἐπιεικῆ, καὶ τοσαύτης Ἰουδαίος προστατεύεις μεταδιδόντα, καὶ τὰ ἔξης δυτα γράφουσιν ἄνωθεν;

Τὸ δὲ φρέαρ, εἰς δ ἔργιψεν Ἰσμαὴλ πάντα τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων ὡς ἀπέκτεινε μετὰ Γοδολίου, φρέαρ μέρα ἀστεῖον, δ ἐποίησε βασιλεὺς Ἀστεῖον προσώπου βασιλέως Ἰσμαὴλ, ἡγίκα τὴν Ραμά κτισαι ἥβοντα ιήθη δ βασά.

Ἐπὶ δὲ συμμαχίαν τοῦ Σύρου ἀπέστησεν αὐτὸν τοῦ ἔργου· Λασάν αὐτὸν πόλιν κτίσας, ἐπειδὴ ἔνδεια

νδατος ήν, ώρυξε μέγιστον φρέαρ, ώστε τοῖς οἰκοῦσιν εἶναι παραμυθίαν τῶν ὑδάτων τὴν συναγωγήν. Περὶ ἐκείνου τοίνυν λέγει νῦν.

Πάντα τὰ κακὰ δὲ σκολησερ Ἰσμαῆλ, καὶ ψυχοτο πολεμεῖν μετὰ Ἰσμαῆλ νιὸν Ἀθαναλού, καὶ εὐ-
ρο αὐτὸν ἔφ' ὑδατος πολεμίου ἐτραπεζεύστη.

Τουτέστι, τῶν ὑδάτων τὴν πλημμύραν παρελήγεται, ώστε μηδὲ ἀλώναι δύνασθαι τοιδόμενος γάρ περὶ τὴν τῶν ὑδάτων δίδον, χώραν ἐκείνην ἴδιασσαν εἰς παντελῆ φυγήν· περιττὸν τοίνυν ἡγησάμενος ἔτι διώκειν τὸν οὐ συλληφθεόμενον, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Καὶ προσῆλθος κάτετες.

Ἴσασιν ἀναξίους ἔσατοὺς δντας τοῦ τυχείν ἀπο-
χρίσεως, ἵπειδη πολλάκις ἡ πίστησαν τοῖς εἰρημέ-
νοις. Διὰ τοῦτο φησιν, Ἐλέγοντος ἡμᾶς, εἰ καὶ ἀνά-
ξιοι ἔσμεν.

Καθὼς οἱ δρθαλμοὶ σου βλέπουσι.

Μάρτυρα ων συμφορῶν σε, φησίν, ἔχομεν. Εἰ-
πάτω, φησίν, ἡμῖν δὲ θεός, τί δει πρᾶξαι. Οἱ περι-
επούδαστον οὕτω πρᾶγμα νομίσαντες, μετὰ τὸ τυ-
χείν πῶς ὑπειοι γίνονται!

Καὶ αὐτοὶ εἴποι τῷ Ἱερεμίᾳ.

Ἡμεῖς σε ἀπεστείλαμεν, καὶ παρεκαλέσαμεν, καὶ
ἀνάγκην ἔχομεν, διπερ ἀν ἐπιτάξῃ, πάντας ἀκούσειν
εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν· πρόχειροι περὶ τὰς ἐπαγ-
γελίας, περὶ δὲ τὰς πράξεις οὐδαμοῦ.

Ἐὰν καθίσατες καθίσητε.

Καὶ τὶ τὸ δρελος, ἐὰν τὸ αὐτὸ πάθωμεν;

Καὶ φυτεύσω υμᾶς.

Ἐδώκατε τιμωρίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν.

Μὴ φοβήθητε.

Τὶ τούτου ἀξιοπιστότερον τοῦ ῥήτοῦ;

Καὶ εἰ ἔλέτετε υμεῖς;

Ὀράς, πῶς αὐτοὶς ἀποκαλύπτει τὰς οἰκεῖας δια-
νοίας; διπερ μέγιστον τεκμήριον ἦν τοῦ προφητείαν
εἶναι τὸ πρᾶγμα, οὐχ διτὶ μόνον ἐδούλοντο εἰσελθεῖν,
φλλὰ καὶ τὶ προσδοκῶντες ἐλεγον.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

* *Καὶ εἶπερ Ἀζαρίας υἱὸς Ἰωσεὶ, καὶ Ἰωαννὸν
υἱὸν Καρίε, καὶ πάτετες οἱ ἀνδρες οἱ ὑπερηφανοί,
οἱ εἰκόντες Ἱερεμίᾳ, Δεήθητε ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς
Κύριον. Εἴποι τέλοντες τῷ Ἱερεμίᾳ· Ψευδῆ σὺ
λαλεῖς. Οὐκ ἀπέστειλε σε Κύριος δὲ θεός ἡμῶν
πρὸς ἡμᾶς λέγων· Μὴ εἰσέλθητε εἰς Αἴγυπτον
οἰκεῖτε· οὐκέτι. Άλλα Βαρούχ υἱὸς Νηροῦ συμβάλλει
σε πρὸς ἡμᾶς, ἵνα δώσει ἡμᾶς εἰς χεῖρας Χαλ-
διών, τοῦ θαρατῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἀποικίσαι ἡμᾶς
εἰς Βαβυλῶνα.*

Τουτέστιν, Οὐ κατὰ γνώμην θεοῦ ταῦτα πρὸς
ἡμᾶς ἐφθέγχω, ἀλλὰ ταῦτά σοι συνεβούλευσε Βαρούχ
εἰπεῖν πρὸς ἡμᾶς, τοῖς Χαλδαιοῖς χαριζόμενος, ἐπει-
δή περ ἐκεῖνοι νῦν ἐν τῷ κρατεῖν τυγχάνουσι.

Τίνος ἔνεκεν, εἰπέ; διὰ παντὸς τοῦ χρόνου οὐκ
ἐλάβετε πείραν αὐτοῦ τῆς γνώμης; Εἰ καὶ μηδὲν

²⁷ III Reg. xv, 17, 22.

A inopia, maximum putoem effundit, ut habitantibus solatio esset aquarum collectio ^{""}. De eo igitur nunc loquitur.

VERS. 12. *Quae fecit Ismael, et profecti sunt, ut bellarent adversus Ismael filium Athanaiæ, et invenerunt eum ad aquam adversam in Gabaon.*

Hoc est aquarum inundationem cum pertransis-
set, ita ut capi non possit: dum enim tempus terunt,
ut aquas permeent, fugiendi ei præbueret opportuni-
tatem; supervacaneum igitur esse putans inseque-
quis capere non posset, reversus est in Iudeam.

CAP. XLII.

VERS. 1. *Et accesserunt omnes.*

Norunt se indignos responsione, quoniam saepe
dictis non credidissent. Ideo ait: Miserere nostri,
quamvis indigni simus.

VERS. 2. *Sicut oculi tui vident.*

Testem, inquit, ærumnarum nostrarum te habe-
mus; dicat nobis, ait, Deus, quæ agere debemus.
Qui rem hanc tanti faciendam putarunt, ut illam
asseculi sunt, quam inertes evadunt.

VERS. 5. *Et ipsi dixerunt Jeremiæ.*

Nos te legamus, et rogamus, necesse nobis est
quidquid præcepit ut audiamus, sive bonum, sive
malum, prompti ad promittendum, nequaquam ad
agendum.

VERS. 10. *Si sedentes sedebitis.*

C Et quæ erit utilitas, si idem patiemur?

Et plantabo vos.

Pœnas non leves persolvistis.

VERS. 11. *Nolite timere.*

Quid hoc dicto ille dignius?

VERS. 13. *Quid si dicitis vos?*

Vides quomodo illis aperiat cogitationes eorum?
quod maximum era; indicium, quæ dicebantur
prophetiam esse, non quod tantum ingredi vellent,
sed etiam quid exspectantes dicerent.

CAP. XLIII.

* VERS. 2, 3. *Et dixit Azarias filius Josiae, et Ioan-
nam filius Cariæ, et omnes viri superbi, qui dize-
runt Jeremiæ: Ora pro nobis ad Deum. Dixerunt
didentes Jeremiæ: Mendacia tu loqueris; non misit
te Dominus Deus noster ad nos dicens, Ne ingredia-
mini in Ægyptum, ad habitandum illic. Sed Baruch
filius Neriæ concitat te adversus nos, ut des nos in
manus Chaldaeorum, ad occidendum nos, et transfe-
rendum nos in Babylonem.*

Hoc est, non ad Dei mentem hæc ad nos habuisti,
sed tibi suggessit ut nobis ea loquereris Baruch,
Chaldaeorum, qui nunc dominantur, gratiam captans.

Cur ita, quæso? per totum tempus non fecisti
periculum animi ejus? Et si nihil aliud foret: nonne

cum illi esset integrum ire quo vellet, maluit vo-
discum manere?

VERS. 6. *Et Jeremiam prophetam.*

Cur secuti sunt hi? ne quid pejus eveniret. Vide antiquum morbum, rursus in Aegyptum. Quomodo in seipso mala semper attrahebant, tamen illuc profectos dereliquit Deus, neque dixit: Quod inde lucrum? Abierunt ergo in Aegyptum. Sed perspicie quae ipsis praedicit Jeremiah, qui Dei os erat non attendens, si quid illi deliquerant, sed veluti pater amantissimus filium furentem ubique sequens. Non temere autem posita deinde sunt quae ad Baruch spectant.

VERS. 9. *Sumes tibi lapides grandes.*

Ponit lapides sub muro laterilio: semper corporum aliquid agit, ut eis suadeat, ut illis majorem timorem inculcat: sed eos capere, aut persuadere non valuit.

VERS. 10. *Eos, sic dixit Dominus virtutum, et quae sequuntur.*

Et praecepit illi Deus in loco laterum, hoc enim est lapides ponere in loco quo formantur lateres, ut throni referretur figura et luto liniretur. Sicque prænuntiavit Nabuchodonosoris regressum: et quod capta urbe, in loco illo solium suum positurus esset. Hoc vero præcepit ut ficeret, ne essent qui inanis apud populum spargerent sermones. Cum enim omnes viderent hæc ab ipso fieri in Aegypto, ubi rex Aegypti regimen exercebat universorum, nec non et coram iisdem regibus, dicere jam minime poterant, in Babylonii gratiam ipsum illius prænuntiare redditum. Quin potius non absentis, sed illius qui ibi dominio potiebatur inire favorem, neque illi adulatum, qui nec eum audiret.

VERS. 10, 11. *Et ponet arma super eum, et elevabit arma sua super eos, et ingredietur et percutiet terram Aegypti.*

Obscurum positum est in Greco: sed sententia hæc est: tentorium suum, quod regibus in castris erigere consueverunt, hic statuet. Illud igitur, ponet arma sua, Hebreus, et extendet tentorium suum, dixit: estique eadem in utrisque sententia. Manifestum enim est regia arma in tentorio regis posita fuisse.

Et ponam thronum ejus.

Deinde ne conjecturam hanc esse opineris, locum etiam designat, in quo lapides ponat.

VERS. 12. *Et succendet ignem.*

Et de eorum diis loquitur, ne ad impietatem declinarent; sed nihil actum est.

Et transferet eos, et pediculis excusiet terram Aegypti, sicut excusit pastor vestimentum suum.

Hoc est vetus, ita facile Aegyptum Nabuchodonosor possidebit.

VERS. 13. *Et conteret columnas Heliopolis, qui Enom, et domos deorum eorum comburet igni.*

Eiōm nomen urbis prope Taphnas, et fortasse

Αἴτερον, οὐχί κύριος ὁν ἀπελθεῖν ὅποι βούλεται, μεθ' ὑμῶν εἰλετο μένειν;

Kai Ἱερεμίαν τὸν προφήτην.

Tίνος ξεκεν ἡχολούθησεν οὖτοι; ήνα μὴ χειρόν τι γένηται κακόν. "Ορα τὴν πρώτην νόσον. Πάλιν εἰς Αἴγυπτον. Πώς έκαστος ἀει τὰ κακά ἐπισπῶνται. 'Αλλ' οὐδως οὐδὲ ἐκεὶ παραγενομένους εἰλεσεν δι Θεός, οὐδὲ εἰπε. Τί τὸ κέρδος; λοιπὸν κατῆλθον εἰς Αἴγυπτον. 'Αλλ' ὅρα αὐτοῖς οία προφῆτες εἰ δι Ιερεμίας, στόμα Θεοῦ ὧν. Καὶ οὐδαμοῦ σκοπῶν εἰ τι ἐλύπησαν, ἀλλὰ καθάπερ πατήρ φιλόστοργος πανταχοῦ παρακολουθεῖ τῷ παιδὶ μακινομένῳ· οὐχ ἀπλῶς δὲ μετὰ ταῦτα τὰ τοῦ Βαρούχ θήκεν.

Ἄλλος σεαυτῷ λίθους μετράλους.

Τίθησι λίθους ἐν τῷ πλινθίψ. Ποιεῖ τι ἀει σωματικὴν, ήνα πεισῃ. Ὡστε αὐτοὺς καταπλήξαι πλέον. 'Αλλ' οὐκ ἰσχυσεν αὐτοὺς ἔλειν οὐδὲ πεισαι.

Οὕτως εἶπε Κύριος τῷρ δυνάμεων, καὶ τὸ ἔξι.

Προσέταξεν αὐτῷ Θεὸς ἐπι τοῦ τόπου τῶν πλινθίων· τοῦτο γάρ ἐστιν ἐν τῷ πλινθείψ λίθους καταθέσθαι, ὥστε εἰναι σχῆμα θρόνου, καὶ πηλῷ καταχρίσαι. Καὶ οὗτο προσέπιτε τοῦ Ναβουχοδονόσορ τὴν δινοδον, καὶ ως ἐλὼν τὴν πόλιν ὑπ' ἔκεινου τοῦ τόπου τὸν έκαστον θρόνον θήσει. Τοῦτο δὲ προσέταξεν αὐτῷ ποιῆσαι, διπος δὲ μὴ μάτην φθέγγησθε. 'Ορῶντες γάρ, διτι ἐν Αἴγυπτῳ ἐνθα δι βασιλεὺς ἐκαθέζετο τῆς Αἴγυπτου ὑπ' αὐτῶν τῶν βασιλειῶν τοῦτο ἐποιεῖ, οὐκ ἔτι λέγειν ἐδύναντο κατὰ χάριν τοῦ Βασιλείου μηνύειν ἔκεινου τὴν δινοδον. Μᾶλλον γάρ ἀν τῷ παρόντι πρὸς χάριν ἐφθέγξατο, η τὸν ἀπόντα καὶ μηδὲν ἀκούοντα ἐκολάκευσεν.

Kai θήσει τὰ δπλα αὐτοῦ ἀπάρω αὐτοῦ, καὶ ἀρπι τὰ δπλα αὐτοῦ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ κατάξει τὴν γῆν Αἰγύπτου.

'Ασαφῶς κείται ἐν τῷ Ἑλληνικῷ· δι γάρ βούλεται εἰπεῖν, τοῦτο ἐστιν, διτι τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἦν Εθος τοὺς βασιλεῦσιν ἐν ταῖς στράτοπεδίαις ποεῖσθαι, ἐνταῦθα πήξει· τὸ οὖν, θήσει τὰ δπλα αὐτοῦ, δι Ἑβραίος, καὶ ταρύσει τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, Ιφη· σώζεται δὲ ἡ αὐτή ἐνοικια ἐν ἐκατέρῳ. Δῆλον γάρ, ως τὰ βασιλικὰ δπλα ἐπι τῆς σκηνῆς τοῦ βασιλέως ἔκειτο.

Kai θήσω αὐτοῦ τὸν θρόνον.

Είτα ήνα μὴ στοχασμὸν νομίσῃς, καὶ τὸν τόπον λέγει, Ένθα θήσει τοὺς λίθους.

Kai καύσει καύρ.

Κοι περὶ τῶν θεῶν αὐτῶν λέγει, ήνα μὴ εἰς ἀσθεῖαν ἐκκλινωσιν, ἀλλ' οὐδὲν πλέον ἐγένετο.

Kai ἀποκιεῖ αὐτοὺς, καὶ φθερεῖ γῆν Αἰγύπτου, ως φθερίζει ποιμήν τὸ ιμάτιον αὐτοῦ.

Τουτέστι, τὸ παλαιόν· οὗτος εὐκόλως καθέξει τῆς Αἴγυπτου δι Ναβουχοδονόσορ.

Kai συντρίψει τοὺς στύλους Ἡλιους Ἡλιουπόλεως τοὺς Ἔρων, καὶ τοὺς οἰκους τῷρ θεῶν αὐτῶν κατακύσσει πιρι.

Ἐρών δομα πόλεως ἔτι πλησιον Τάφνας Ίσις

δὲ κατὰ μὲν Ἑλληνας Ἡλιούπολις ἐκάλετο, κατὰ Α γων Γρæcis dicitur *Heliopolis*, Αἴγυπτον lingua
δὲ τὴν Αἴγυπτων φωνὴν Σεώρ.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Οὐτως εἰπε κύριος.

Ὄρα, τὶ τούτου ἀν γένοιτο σαφέστερον; ἐν δψεσιν
είχον τὰ παραδείγματα. Οὐκ ἡν ταῦτα ρήματα,
ἀλλὰ πράγματα δὲ ίσσα. Τηνατταὶ διδεσαν τῶν συμ-
βενηκότων.

* Καὶ οὐκ ἔσοται αὐτοῖς σεσωμέτρος, οὐδὲ
περιλειπόμενος οὐδεὶς τῶν ἐπιλοίπων Ἰουδά
τὸν ἀλθότερων παροικεῖται ἐν τῇ Αἴγυπτῳ, τοῦ
ἀποστρέψαι εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐφ' ἣν αὐτοὶ ἐπι-
λύσαντας ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, τοῦ ἀποστρέψαι ἐκεὶ οὐδὲ
μὴ ἀποστρέψουσιν οἱ διαπεφευγότες.

Πᾶσιν ἀπειλεῖ θάνατον τοῖς εἰς τὴν Αἴγυπτον
εἰσεληλυθόσιν, ὡς μαχομένοις τῇ τοῦ Θεοῦ γνώμῃ
καὶ χειρόνα πείσεσθαι, ἢ τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις
σώζεσθαι μόνους ἐφη ἐκείνους, οἱ τῶν κακῶν κατα-
λαβόντων τὴν Ἰουδαίαν μεταδῶξούσι, ὡς ἂν γνοῖεν
δημαρχὸν οὔσαν τοῦ Θεοῦ τὴν Ιεράν, ἀφ' ὧν καὶ τοὺς
δοκούντας εἶναι ἐν ἀσφαλεῖ, ὑποχειρίους δίδωσι τοῖς
ἐχθροῖς, καὶ ἐρημον οὔσαν τὴν γῆν οἰκίζει, σώζων
ἀπαντας τοὺς ἐπ' αὐτὴν καταφεύγοντας· καὶ διε-
τοῦτο οὕτως ἔχει, δηλοὶ προϊὼν σαφέστερον οὕτω
λέγων·

'Ο λόγος δι' ἀλάλησε.

Αὗτη βασιλίσσας οὐρανοῦ, εἰπέ μοι; Θεὸς ποιήσας
τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, ἀεὶ ἀκούεις, συνεχῶς·
καὶ ταύτην βασιλίσσαν καλεῖς, τὴν σελήνην; Καὶ
καλῶς ἡν ὑμῖν. Πόθεν οὖν δὲ λιμὸς, εἰπέ μοι; πόθεν
δὲ θάνατος; Ή τῆς ἀναισχυντέας! Διὰ τοῦτο αὐτοὺς
ἀναμιμήσκει.

Οὐχὶ τοῦ θυμάματος οὐδὲ θυμιάματος.

Οὐχὶ διὰ τοῦτο ἡ αἰχμαλωσία, φησίν; οὐχὶ διὰ
τοῦτο πάντα τὰ κακά; Πῶς καλῶς ἡν ὑμῖν; οὐχὶ
διὰ τοῦτο οὐκ τὸντην ὑμᾶς ἐνεγκείν δὲ Θεός; Τί
κακίας χειρὸν γένοιτο δὲν; ποῖοι ματινόμενοι ἐφθέγ-
ξαντο ἀν ταῦτα τὰ ρήματα;

'Εὰν γένηται ἐτι δρομά μον δὲν τῷ στόματι.

Ἀπειλὲ πάλιν λιμὸς καὶ δεσμοὺς ἀνασωζομένους,
ἴνα μάθωσιν δὲτι ἀληθῆ ταῦτα ἔστιν. Καὶ μετ' ὅληται
διὰ τοῦτο οὕτως αὐτοὺς ἀφῆκεν, ίνα ἀπολογῆται
πρὸς σὲ, διετικαίως αὐτῶν τὴν πόλιν ἐνέπρησεν.
"Οταν γάρ οἱ διαφυγόντες τοιοῦτοι εἰσι, τὶ χρὴ περὶ^D
τῶν δλλῶν εἰπεῖν;

*Καὶ ἐκλείγονται πᾶς ἀνὴρ Ἰουδαία, οἱ κατοικοῦν-
τες ἐν τῇ Αἴγυπτῳ ἐρυματαὶ, καὶ ἐν λιμῷ, ἥν
ἀν ἐκλιπώσι, καὶ οἱ σεσωμένοι ἀπὸ φυματίων
ἀποστρέψουσιν ἐκ τῆς Αἴγυπτου ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ·
εἰλητοὶ ἀριθμῷ ἀνδρες. "Οτι ποιοῦντες ποιησο-
μεν πάντα τὸν λόγον, δεὶς ἐξελεύσεται ἐκ τοῦ
στόματος ημῶν θυμῷ τῇ βασιλοσσῃ.*

Τουτέστι, τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ. Κάνταῦθα δὲ
ἡ δμωνυμία τὴν ἐναλλαγὴν τῆς ἐρμηνείας ἐποίησατο.
Μελχέδηδ γάρ στρατιά ἔστι, Μελχέδηδ δὲ βασιλίσσα.
Οὕτως δὲ ἀναισχύντως τὴν ἀσέβειαν μετιοῦσιν αὐθίς
ἀπειλήσας παντελῆ αἰχμαλωσίαν, ἀπέδειξεν τῶν
ιδγῶν ποιεῖται τὰ παρόντα· φησὶ γάρ·

B

Omnibus his mortem minatur, qui Αἴγυπτον in-
gressi sunt, utpote illi qui voluntati divinæ se op-
posuerint, et atrociora passuros, ait, illi qui in
Hierosolymis steterunt, et illos tantum salvandos
qui, grassantibus malis, Judæam conquerirerent: ut
perciperent, Dei virtutem esse inexpugnabilem;
cum hostibus dedat qui securi videbantur, efficiens
ut habitetur et terra deserta, servatis omnibus qui
ad eam confugerint. Hoc autem ita se habere mani-
festus in subsequentibus facit, sic dicens :

Vers. 16. Sermonem quem locutus est.

Ηασνε, quæso, regina cœli? Audis assidue, Deus
qui fecit cœlum et terram, et hanc appellas regi-
nam, lunam? Certo bene esset vobis. Undenam
igitur fames? unde mors? o impudentiam! Ideo in
memoriam ducit.

Vers. 21. Nonne incensi quod redolebatis.

Nonne propter hoc, ait, captivitas? nonne mala
omnia? Quomodo bene vobis erat? nonne propter
hoc Deus ferre vos non potuit? Quid ipsa improbi-
tate improbus fuerit? Qui furentes locuti essent
verba hæc?

Vers. 26. Si erit ultra nomen meum in ore.

Minatur rursus famem et vincula, qui non per-
ibunt. Ut vera hæc esse intelligerent. Et paucis in-
terjectis. Ideo sic eos reliquit, ut se tibi probet of-
fensus, et scias juste civitatem eorum absumptam
incendio. Quando enim tales sunt qui evaserunt,
D quid dicendum de aliis?

*Vers. 27. Et deficiet omnis vir Juda, habitantes
in terra Αἴγυπτοι in gladio et in fame, donec defece-
rint. Et qui evaserint a gladio, revertentur ex terra
Αἴγυπτοι in terram Juda, pauci numero viri. Quo-
niam facientes faciemus omne verbum quod exhibet
ex ore nostro, adulere reginæ.*

Militia cœli videlicet. Hic etiam nominum simili-
tudo diversitatis interpretationis causa est. Etenim
Melched militia est, Melched regina. Sic autem
impudenter impietati incombentibus iterum extre-
mam captitatem minatus, res præsentes in sno-
rum dictorum confirmationem adducit: inquit
enim.

Verbum cuius permaneat.

Illud, cuius sermo complebitur, significat vos me quæsituros in malis, nec inventuros, residui vero per vestras calamitates fient meliores.

Vers. 29. *Et hoc signum vobis.*

Vestrorum signum malorum erit, Pharaon capiens-dus. Nam et meo consilio non propriis viribus Sedeciam Babylonius cepit, seret vero et ille mala hæc, tum quia impius est, tum ut vos sentiat per eum: *Bonum esse sperare in Domino, quam in principiis* ²⁸. Terminato autem hoc vaticinio cum historia conjuncto, antiquioris meminit prophetæ, quam temporibus Joacim Baruch dicere jussus fuerat.

Vers. 30. *Sic dixit Dominus: Ecce enim ego tradam Pharaonem Vaphri regem Ægypti in manus inimicorum ejus, et in manus quærentium animam ejus, sicut dedi Sedeciam regem Iuda in manus Nabuchodonosor regis.*

Cæpta enim Jerusalem, de summa rerum Ægyptius timens circa Euphratem una cum Babylonio manus conserit: quando et captus est. Itaque cum hoc adhuc lateret, et bello in utramque partem vergente, Ægypti excidium minatus, et Judæis ruinam, in suorum sermonum probationem Pharaonis cladem inducit.

CAP. XLV.

* Vers. 1. *Verbum quod locutus est Jeremias propheta, ad Baruch filium Neræ, quando scripsit verba hæc ex ore Jeremias in anno quarto Joachim filii Josæ regis Juda.*

Existimat sane quidam hæc apud prophetam, non ut ordo postulabat, posita esse, unde ait notaendum, hunc plerumque esse in Scriptura morem eorum qui historias conscripsere, ut non seriem spectarint temporis, sed tantum, prout res ferebat, in legentium contexerint utilitatem. Sed melius hæc cum superioribus nexa esse assereret. Etenim cum dixisset, eorum qui in Ægypto erant tantum eos salvandos qui in Judæam confugissent, reliquos vero omnes perdendos, his non credentibus confirmat sermones suos ex antiquioribus rebus. Ut enim olim, ait, Baruch infausta prædicens periclitatus nun est, sed ut illi Deus promiserat solus omnium immunis servatus est: sic et nunc credentes servat.

Vers. 2. *Sic dixit Dominus.*

Non temere nec importune nunc sermonis hujus meminit, sed ut intelligas quo in eos Baruch animo foret. Ut defleat et ploreat rogans pro illis Deum. Ille vero ait, noli quærere grandia.

Vers. 3. *Postquam tu Baruch dixisti: Heu mihi, quia addidit Dominus laborem super dolorem meum: dormivi in gemibus, et requiem non inveni.*

²⁸ Psal. cxvii, 9.

A Λόγος τίνος ἐμμετεῖ.

Τι δὲ, τίνος δὲ λόγος μενεῖ, δείκνυσιν ὡς ἐν τοῖς χακοῖς με ζητοῦντες οὐχ εύρήσετε· οἱ δὲ κατάλοιποι διὰ τῶν ὑμετέρων παθημάτων ὠφεληθήσονται.

Kai τοῦτο τὸ σημεῖον.

Σημεῖον τῶν ὑμετέρων χακῶν δὲ Φαραὼ ἀλιτόμενος. Ἐμῇ γάρ βουλὴ καὶ δὲ Βαβυλώνιος Σεδεκίαν εἰληφεν, οὐχ ίδιᾳ δυνάμει· πεισται δὲ καὶ οὗτος, ἥμα μάνων ἀσεβῆς, ἥμα δὲ καὶ πρὸς αἰσθησιν ἄγων ἡμᾶς, ὡς Ἀγαθὸς ἀλπίζειν ἐπὶ Κύριον ἡ ἀλπίζειν ἐπὶ δρονούσι. Συμπεράνας δὲ ταύτην τὴν προφητείαν ιστορία συμπεπλεγμένην, πρεσβυτέρας ἀναμιμήσκει προφητείας, ἢν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰωάννειμ τῷ Βαροὺχ εἰπεῖν προσετάχθῃ.

Οὕτως εἰπε Κύριος· Ἰδοὺ γάρ ἡτώ δίδωμι τὸν Φαραὼ Οὐάφρι βασιλέα Αἰγύπτου ἔκδοτον εἰς χεῖρας ἔχθρῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς χεῖρας ζητούντων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καθά δέδωκα τὸν Σεδεκίαν βασιλέα Ἰουδαίας εἰς χεῖρας Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος.

Τῆς γάρ Τερουσαλήμ ἀλούσης, δεισας περὶ τῶν δῶν δὲ Αἰγύπτιος, περὶ τὸν Εὐφράτην συμβάλλει τῷ Βαβυλωνίῳ βασιλεῖ, ἥντικα καὶ ἔλλω. Οὐπω τοίνυν τούτου δῆλου τυγχάνοντος, ἀλλ' ἔτι μετεώρου τοῦ πολέμου καθεστώτος, ἀπειλήσας τῆς Αἰγύπτου ἀλωσιν, καὶ Ἰουδαίοις ἀπώλειαν, ἀπόδεξεν τῶν λόγων τὴν ἡτταν τοῦ Φαραὼ ἔφη.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

* Ο λόγος, διν διάλιλησεν Ἱερεμίας δὲ προφήτης πρὸς Βαροὺχ υἱὸν Νηρίου, διτι ἔγραψε τοὺς λόγους τούτους ἀπὸ στόματος Ἱερεμίου ἐτ τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ Ἰωακείμ υἱοῦ Ἰωσέου βασιλέως Ἰουδαίας.

Οἰηθεῖη μὲν δὲν τις οὐ κατὰ τάξιν ταῦτα κείσθαι παρὰ τῷ προφήτῃ, οὐδεν φησι, δεὶν ἐπισημαίνεσθαι, ὡς πολλαχοῦ ἔστι τούτο τῆς Γραφῆς τὸ ίδιωμα, τῶν συνθέντων τὰς ιστορίας, οὐ τῆς ἀκολουθίας φροντισάντων, ἀλλὰ τοῦ δηποτε συνθεῖναι πρὸς ὀψέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων. Μᾶλλον δὲν τις ἡμέρσθαι αὐτὸ φησι πρὸς τὰ ἥγούμενα. Ἐπειδὴ γάρ ἔφη τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μόνους σώζεσθαι τοὺς εἰς τὴν Ἰουδαίαν φεύγοντας, ἀπόδλυσθαι δὲ πάντας τοὺς λοιποὺς, οὐκ ἐπείσθησαν δὲ, ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἐπιστώσατο τὸ λεγόμενον. Ός γάρ πάλαι, φησιν, δὲ Βαροὺχ ἐπὶ τοῦ Ἰωακείμ προλέγων τὰ δεινὰ μὴ ἀπολεῖται, ἐπαγγειλάμενος δε αὐτῷ Θεός ἀδιαβήτιψιας μόνον ἐξ ἀπάντων, οὐτω καὶ νῦν τοὺς πειθομένους σώζει.

Οὕτως εἰπε Κύριος.

Οὐχ ἀπλῶς μέμνηται τούτου τοῦ λόγου νῦν, οὐδὲ ἀκαίρως, ἀλλ' ἵνα μάθηται, καὶ οἰος δὲ Βαροὺχ περὶ αὐτοὺς ἦν, πῶς θρηνεῖ καὶ ἀποδύρεται, δξιῶν περὶ αὐτῶν τὸν Θεόν. Αὐτὸς δὲ φησι· Μή ζήτει μεγάλα.

*Ἐπει σὺ Βαροὺχ εἴπας· Ολμοὶ δὲ προσέθηκε Κύριος κόποιος ἐπὶ πόροι μου. Ἐκοιμήθη ἐτ στεραγμοῖς, καὶ ἀράπανσιν οὐχ εὑροι.

Ο Βαρούχ ἀποστελλόμενος παρὰ τοῦ Ἱερεμίου Α κατὰ τῆς πόλεως ἔξιπειν, δεδοικώς τὴν τοῦ βασιλέως ὁργὴν, καὶ τῶν λοιπῶν τὴν ὡμβητα, ἀπένται οὐκ ἐδούλετο, ἐννοῶν δὲ πάλιν, ὅτι οὐχ ὁ τυχῶν κινδυνός ἔστι παραδῆναι τοῦ προφήτου τοὺς λόγους (τοῦτο γάρ ἔστι τῷ Θεῷ πέμποντι ἀντειπεῖν), ἐν στενοχωρίᾳ κατέσχετο· ἀπίων τε γάρ θάνατον προσεδόκα, καὶ μὴ πειθόμενος οὐδὲ διαφεύγεσθαι τὴν τιμωρίαν, οὗτος τῷ Θεῷ προσκρούων. Τὸ δὲν· Προσέθηκε Κύριος κόπον ἐπὶ πόρον μου· πόρον μὲν καλεῖ τὴν λύπην ἣν εἰχον περὶ τοῦ λαοῦ· κόπον δὲ τῆς ψυχῆς τὴν ἀνίαν, καὶ τὴν περὶ τοῦ μέλλοντος φροντίδα. Τὸ δὲ, Ἐκοιμήθη ἐν στεγανῷ, καὶ ἀράπανσιν οὐχ εὑρο· ὡς ἐν φροντίδι ἐσχηκὼς τὸ πρᾶγμα, ὃστε μήτε ὄπου μετὰ ἀνέστεως τυχεῖν.

Οὐτως εἰπε Κύριος· Ἰδού δὲ φωδόμησα ἦτον καθελῶ, δὲ ἐφύτευσα ἦτον ἐκτελλώ, καὶ σύμπασαν τὴν γῆν ἐκείνην, καὶ σὺ ζητεῖς σταυτῷ μεγάλα; μὴ ζήτει.

Τουτέστιν, Οὐ προσήκοντα λογισμῷ δικαίῳ εἴληφας. Διὰ γάρ τὴν ἀσέβειαν τοῦ πλήθους κατὰ πάντων ἀποφηναμένου, καὶ βουλομένου μου διὰ τῆς ἀπειλῆς ἀπαλλάξαι τῶν κινδύνων, σὺ οὐδὲ ἀθυμεῖν [Ισ. εὐθυμεῖν] ἐθέλεις, ἢ φροντίδα τινὰ τοῦ πράγματος ποιεῖσθαι. Τὸ γάρ, Σὺ ζητεῖς σταυτῷ μεγάλα, τοῦτο σημαίνει· τουτέστι, τὸ μῆδε λυπεῖσθαι· ὅτι γάρ οὐ περὶ συμφορᾶς αὐτὸς φησι, μηνύει τὸ ἐπαγόμενον· φησὶ γάρ·

Ἴδού ἦτον ἐπάρω κακὰ ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, λέγει Κύριος, καὶ δώσω τὴν ψυχήν σου εἰς εὑρεμα ἐν παντὶ τόπῳ, οὐδὲν ἐάρι βαδίσῃ ἐκεῖ.

Τουτέστι· Μή φοδοῦ· ἀπελθὼν εἰπὲ τῷ λαῷ τὰ παρὰ τοῦ προφήτου λεγόμενα, εὖ εἰδὼς, ὡς οὐ κοινωνήσεις; αὐτοὶς τῆς συμφορᾶς, οὐδὲ τι διαθήσουσι σε κακὸν· τὸν δὲ τρόπον τῆς σωτηρίας ἀνωτέρω τέθεικεν δὲ Προφήτης, φήσας· Καὶ κατέκρυψεν αὐτοὺς Κύριος καὶ οὐχ εὑρίσκοντο.

Καὶ σὺ ζητήσεις.

Μίαν πόλιν δὴν ἐξαρπάσαι κινδύνων προσκρουσάν μοι· ζητεῖς.

Καὶ δώσω τὴν ψυχήν.

“Οπου δ’ ἀνήσ, οὐ μὴ πείσῃ δεινόν. Ἄλλ’ δικαίως καὶ οὕτως ἐπέκειτο. Ἰνα μάθης, ὅτι οὐχὶ τὸ ἐκατοῦ ἐσκόπει, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν. Ἡμεῖς δὲ, ὅτε τὰ ἡμέτερα ἐν ἀσφαλείᾳ ἔχοντες, τότε τῶν λοιπῶν ἐποιούμεθα λόγον.

Ἐπὶ δύναμιν Φαραὼ Νεχάω βασιλέως Αἰγύπτου, δὲς ἡρ ποταμῷ Εὐφράτῃ ἐν Χάρμης, δικτάταξες Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς Βαβυλῶνος ἐν τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ νιοῦ Ἰωακεὶμ βασιλέως Ἰούδα.

“Οὐτε ταῦτα τότε εἴρηται· οὐ γάρ ἔστιν ἀρχὴ τῆς Αἰγύπτου ὀράσεις, ἀλλ’, ὡς προέφην, τὰ τότε φηθέντα ὑπομιμήσκει. Οὗτος γάρ δὲ Νεχάω ἀνελὼν τὸν Ἰωακέαν κατέστησεν Ἰωάχαζ. Ἐπελθὼν δὲ δὲ Ναβουχοδονόσορ, ἀνεῖσε μὲν τὸν Ἰωάχαζ, κατέστησε δὲ τὸν Ἰωακεὶμ· ὡς οὖν τῆς αὐτοῦ βασιλείας παρα-

B^Aruich missus a Jeremia, ut in civitatem variis ediceret, cum iram regis et reliquorum iniuriam paveret, munus hoc recusabat: et ex alia parte, cum una secum consideraret, periculum non contemnendum imminentem si verba non exsequerentur, hoc enim est Deo militenti se opponere, angustiis animi premebatur; nam et, si iret, mortali sibi paratam expectabat, et, si non obedisset, non posse se effugere punitionem norat, quae divinis mandatis resistentem manebat. Igitur illud: *Addidit Dominus laborem super dolorem meum, dolorum vocal mōrorem, quem habebat pro populo; laborem, animi afflictionem, et circa res futuras sollicitudinem, Dormiri in gemībus, et requiem non inveni: quasi rem cum sollicitudine B meditans, ita ut nec somno quiete potiri mihi concessum fuerit.*

Vers. 4. Sic dixit Dominus: Ecce quæ adificavi, ego destruam, quæ plantavi, ego evello, et universam terram illam, et tu quæris tibi grandia? noli querere.

Hoc est, cogitasti quæ justæ minime convenienti ratione; cum enim propter populi impietatem contra omnes decernerem, ac per minas et periculis velim eruere, tu nec dolorem nec sollicitudinem vis dimittere. Etenim illud: *Tu quæris tibi grandia, hoc significat: Ne mōrore angatur vide-licet: hoc autem non pronuntiassæ de calamitate id indicat quod sequitur dicit enim:*

C Ecce ego induco mala super omnem carnem, ait Dominus, et dabo animam tuam in r̄m inventam: in omni loco quoque iteris ibi.

Quasi diceret: Noli timere abiens; dic populo dicta prophetæ, pro certo habens te hujus calamitatis minime fore participem, neque aliquid tibi inferent mali: modum salvationis supra exposuit Propheta, cum dixit: *Et occultavit eos Dominus, et non inveniebantur.*

Vers. 5. Et tu quæris.

Unam integrum civitatem e periculis cripere mihi offensam quæris.

Et dabo animam tuam.

Ubique fueris, mali nibil patieris: et tamen ille instabat. Sed et sic ut noris illum non sibi, sed multorum saluti consulere. At nos cum res nostræ tuto loco sunt, tunc aliorum gerimus curam.

D * Vers. 2. Super virtutem Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui erat ad flumen Euphratem in Charnis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis in anno quarto Joachim regis Iuda.

Quod hæc tunc dicta sint, non enim est principium visionis Ægypti, sed, ut præmonui, meminit eorum quæ tunc evenerant. Hic quippe Nechao, Josia interfecto, loco illius Joachaz constituit: cum vero Nabuchodonosor advenisset, occidit Joachaz, et in eius locum posuit Joachim; velut igitur suo regno

discrep̄to, Ἀ̄gyptius in Euphratēm se conferens, una cum Nabuchodonosore manus conserit. Igitur cum Judæi magna sibi de Ἀ̄gyptiorum robore promitterent, maximeque in eorum siderent auxilio, et cladem minatur, et ruinam Necho, et bellum indicit: et Ἀ̄gyptiorum auxilium inane fore determinat contra resistentes Judæos.

Alius erat Pharaū hic Vaphre a Necho. (Considera quomodo antea quoque Deus exemplis in sa-
nam eos mentem revocabat.) Victoria hic maxime oppressus quando et Joachim occisus est; nihil tamen probiores evaserunt. Et vide quod profectus est ad Ephratēm.

VERS. 3. Assumite.

Quare igitur prophetæ hoc sumit initium dicens ut se armis induerent? et accurate exprimit univer-
sam eorum armaturam sere instar ductorum exer-
citus, qui milites ad pugnam instruunt et cohorte-
tantur? An vero hæc ironice profert.

VERS. 5. Quia fortes.

Vide, modum etiam belli quasi præsens prosequi-
tur, quomodo capientur.

VERS. 6. Non fugiat.

Non pedum celeritas, non corporis robur, nec
quidquam aliud prodest, cum omnia deficiant, nisi
adsit Dei auxilium.

VERS. 7. Quis est iste qui quasi flumen.

Non tantum propter eorum multitudinem eos C
Nilo comparat, sed etiam quod scirent flumen, et
subitaneum ejus incrementum; et ostendit a Deo
comparatum bellum; nam et fluvius divinitus augen-
tatur.

VERS. 10. Victima enim.

Ut ostenderet quam Deo gratum esset hoc, nihil
humanitas sit. Alioquin accingimini vos: non pro-
hibeo; ut noveritis frustra esse Deo bellum indi-
cere.

VERS. 11. Ascende Galaad, et sume resinam virginis
filiae Ἀ̄gypti. In vanum multiplicasti medicamina
tua. Utilitas non est in te.

Hoc est, et tu una cum reliquis opem feres illi.
Galaad enim Israelitas nuncupat, ex loco, nomine,
accolis dato: erat et sacerdotum civitas, unde ait: D
Sume resinam, hoc est, emplastrum. Ac si diceret:
Quemadmodum olim Deum colens populo opem fe-
rebas per sacerdotium, sic nunc, cum iniqua geras,
vulneratos in bello medicare fac valeas. Impropere-
rabant enim illis sæpe in præliis cum hostibus ha-
bitatis salutem eos adeptos ob prophetarum, qui ibi
habitabant, merita, ac si diceret: Nunc quæ impiæ
agis, idolorum utere auxilio in rebus præsentibus,
et auxiliare Ἀ̄gyptio, quem ducem sequeris.

Hoc etiam ironice ait. Nam quidquid tentaveris,
et quoscunque auxiliares vocaveris, inane erit.

VERS. 12. Quia pugnator adversus pugnatorem.

Hoc est, et auxiliarius et princeps in idipsum ce-

A σπωμένης δὲ Αἰγύπτιος εἰς τὸν Εὐφράτην γενόμενος συμβάλλει τῷ Ναδουχοδόνδορ. Ἰουδαίων τοίνυν μεγάλα περὶ τῆς δυνάμεως Αἰγυπτίων φρονούντων, καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων συμμαχίαν κεχτηνότων, ἀπειλεῖ καὶ τὴν ἡσταν, καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Νεχαὼ, καὶ κηρύξας πόλεμον, καὶ ματαίαν συμμαχίαν ἀποφῆ-
νάμενος ὡς πρὸς Ἰουδαίους ἀποτεινομένους.

"Ἄλλος δὲ ἦν ὁ Φαραὼ ὁ Οὐαφρήν οὗτος ὁ Νεχαὼ [τοῦ Νεχαὼ]. Ὁρα πῶς διὰ παραδειγμάτων καὶ ἔμπροσθεν αὐτοὺς ἐσωφρόνιζεν ὁ Θεός. Ἡττηθεὶς σφόδρα οὗτος, δτε καὶ Ἰωακεὶμ ἀνηρέθη· καὶ οὐ-
δὲν ἐπιεικέστεροι γεγόνασι. Καὶ δρα ποῦ ἀπήντη-
σεν, ἐπὶ Εὐφράτῃ.

'Αραιάδετες.

Τίνος οὖν ἐνεκεν δροχεται τῆς προφητείας, λέγων B
καθοπλίζεσθαι; καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας ἐπεισι τὴν δηλίτιν αὐτῶν πᾶσαν, μονονουχὴ τοὺς στρατηγοὺς μιμούμενος τοὺς ἀγοντας εἰς πόλεμον, καὶ παρακελευομένους; ήτοι εἰρωνευόμενος τοῦτο φῆσι.

Διότι οἱ Ισχυροί.

"Ορα, καὶ τὸν τρόπον λέγει τοῦ πολέμου, ὥσπερ πάρων, τίνι τρόπῳ ἀλώσονται.

Μὴ φευγέτω.

Οὔτε ποδῶν ταχύτης, οὔτε σώματος ἰσχὺς, οὔτε δλλο οὐδὲν ὡφελεῖ, πάντων περιβεβλημένων [*Ισ.*
ἀποβεβλημένων], εἰ μὴ πάρεστιν ἡ τοῦ Θεοῦ βοή-
θεια.

Tίς οὗτος ὡς ποταμός.

Οὐ διὰ τὸ μέγεθος καὶ μόνον αὐτῶν τῷ Νεσλῷ παραβάλλει, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εἰδέναι αὐτοὺς τὸν πο-
ταμὸν, καὶ τὴν ἀθρόων ὄρμην· καὶ δεικνὺς, δτε πάρ τοῦ Θεοῦ ἡ στρατηγία· καὶ γάρ ἐκείνος ὑπὸ Θεοῦ αὗξει.

"Οτι θυστα.

"Ινα δεῖξῃ, πῶς εὑφραίνει τὸν Θεὸν τὸ πρᾶγμα, οὐδὲν ἀνθρώπινον γίγνεται. Ἐπει παρασκευάζεσθε θμεῖς, οὐδὲν κωλύω, ἵνα μάθητε, τὸ πρὸ τὸν Θεὸν πολεμεῖν περιττόν.

'Ανάδηθι Γαλαάδ, καὶ λάθε φητίνητο παρθένῳ θυγατρὶ Αἰγύπτου. Εἰς κενότον ἀπλήθυνας ίδματά σου. Μέρεια οὐκ ἔστι σοι.

Τουτέστι, Σύμπραξον αὐτῇ καὶ σὺ μετὰ τῶν λοι-
πῶν. Γαλαάδ γάρ τοὺς Ἰσραηλίτας λέγει, ἀπὸ τοῦ
τόπου ὄνομάσας τοὺς ἐνοικοῦντας. Ἡν δὲ καὶ ιερῶν
πόλεις, διὸ φῆσι. Λάθε φητίνητο, τουτέστιν, ἐμπλα-
στρον. "Ινα εἰπη, οἵς πάλαι εὐσεβοῦσα ἐθοήθεις τῷ
λαῷ διὰ τῆς ιερατείας, οὕτω νῦν παρανομοῦσα δυ-
νηθῆται λάσασθαι τοὺς τραυματισθέντας ἐν τῷ πολέμῳ.
Ἄνελδίζον δὲ αὐτοῖς, ως πολλάκις διὰ προφητῶν τῶν
αὐτῶν κατοικούντων τῆς σωτηρίας ἀξιωθέντων ἐν
ταῖς πρὸς τοὺς ἐναντίους μάχαις. "Ινα εἰπη, δτε Νῦν
ἀσεβοῦσα, χρῆσαι ἐκ τῆς τῶν εἰδώλων συνεργίας
τοῖς προκειμένοις, καὶ βοήθησον τῷ Αἰγυπτίῳ, δν
προστάτην ἤγῃ.

Καὶ τοῦτο εἰρωνευόμενος· δτε δσα ἀν ποιήσης,
καὶ συμμάχους δσους ἀν καλέσης, ταῦτα περιττά.

"Οτι μαχητὴς πρὸς μαχητὴν ησθένησε.

Τουτέστι, καὶ δ σύμμαχος, καὶ δ ξεπρόχος, ἐπὶ τὸν

αὐτὸς ἔκεστος ἀμφότεροι· ἵνα εἰπῇ. Οὐδεὶς περι-
ελείφθη τῶν μετὰ τοῦ Νεχάω. "Εώς τούτου τὰ πάλαι
διηγητὰ, καὶ λοιπὸν ἀρχεται τῆς κατ' Αἴγυπτίων
δράσεως.

Τὸ διάδηλον τῆς συμφορᾶς, δτι τὴσθένησαν ἐν τῇ
παρατάξει.

"Ἐκείστη, καὶ ἔτοιμασον σαντῦ, δτι κατ-
έφαγε μάχαιρα τὴν σμίλακα σου.

Τουτέστι, τὴν δύναμιν σου, ἢ τὴν ἀσφάλειαν·
ἐχρήστο τὸ δὲ μεταφορῷ. Σμίλακε γάρ ἀκανθά ἐστιν
ἐπὶ πολὺ ἐκτεινομένη, ἢ κέχρηνται μάλιστα ἐν τοῖς
ἀγροῖς, οἱ φραγμοὺς ποιοῦντες, διὰ τὸ περιπλοκαῖς
κεχρήσθαι πολλαῖς, καὶ ἀσφαλῆ τὸν φραγμὸν ἐργά-
ζεσθαι.

"Οτι κατέφαγε μάχαιρα τὴν σμίλακα σου· βοτάνη
ἐστὶ πάντα κατατρώγουσα.

Διατί ἔφυγεν ὁ μόσχος σου ὁ ἐκλεκτός;

"Ως πρὸς Ιουδαίους λέγει. Μόσχον δε λέγει τὸν
Αἴγυπτον, ὡς ἴσχυρόν. Ἐπειδὴ τοιαύτην περὶ αὐ-
τοῦ τὴν ὑπὸληψιν εἰχον. Εἴτα ἡ αἰτία·

Οὐκ ἔμεινεν, δτι Κύριος παρέβινεν αὐτόν.

Οὐ γάρ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀποφάσει τὸ δύνατον ἀντιστῆναι.

"Ο βασιλεὺς σου, ἀληθέστερον δὲ ὁ θεὸς Αἴγυ-
πτίων, ὁ Ἀπτε· οὗτος γάρ ἐκάλουν τὸν μόσχον, ἀχυ-
ροφάγον δυτα καὶ θεὸν νομιζόμενον.

"Ἐκαστος πρὸς τὸν πλησιον αὐτοῦ ἀλάλουρ,
καὶ εἶπον· Ἀναστῶμεν, καὶ ἀναστρέψωμεν πρὸς
τὸν λαὸν ἡμῶν ἀπὸ προσώπου μαχαίρας· Ἐλλη-
νικῆς.

Τὸ δὲ, ἐκαστος, τουτέστι, τῶν συμμάχων. "Ινα
εἰπῇ· Ἐγνωσαν τότε μάτην ἐπικουροῦντες τῷ Αἴγυ-
πτιῳ. Τὸ δὲ, ἀπὸ προσώπου μαχαίρας Ἐλληνικῆς,
οὐκ ἀλλας [ἰσ. οὐ καλῶς] ἥρμηνεται. 'Ο γάρ
Ἐβραῖος οὗτος ἔχει· 'Απὸ μαχαίρας ὀξείας καὶ
σφοδρᾶς. "Ἐστιν δὲ κανταῦθα ἀπὸ τῆς ἐπωνυμίας
ἡ ἐναλλαγὴ τῆς ἐρμηνείας. Τὸ γάρ Ἰωάρρας ση-
μαίνει Ἐλληνες, ἐπειδὴ ἀπὸ τούτου Ἰωνες. Τὸ δὲ
ἰῶντα σημαίνει τὸ ὄξεν καὶ τμητικόν. Ἀπὸ οὖν τῆς
ὅμοιοτητος, ἀντὶ τοῦ, Μαχαίρας ὀξείας, Μαχαίρας
Ἐλληνικῆς ἥρμηνεσσαν.

"Ορα, πῶς πάντα ἀκριβῶς διαγράφει, καὶ ἐνδια-
τρίβει ἀπὸ τοῦ σφόδρα θαρρεῖν.

Καλέσατε τὸ δρομα Φαραὼ βασιλέως Αἴγυ-
πτου, Σαραὲ, Ἐδηρὸ, Ἐλμοήθ, καιρὸς παρ-
εγένετο.

Αἱ λέξεις αὗται εἰσὶ μὲν Ἐβραῖα. Ἐρμηνεῖα δὲ
πως εἰναι δοκεῖ τῶν λέξεων τὸ Καιρὸς ἀπεγένετο.
Τὸ γάρ Σαδρ, ἥχον σημαίνει, εἶναι, τὸ ἔξακονταν,
καὶ περιφέμον. Τὸ δὲ Ἐδηρ, παρῆλθες. Τὸ δὲ Ἐλ-
μοήθ, παραγένορεν. "Ινα οὖν εἴπῃ, δτι ὁ Φαραὼ
ἐξάκονταν, καὶ πανταχοῦ τῇ δόξῃ βοώμενος, οὗτος
τῆς προσούτης ἐξέπεσε τιμῆς, καὶ ἡκε τῆς κατ' αὐ-
τοῦ ἀποφάσεως ὁ καιρός. Τὸ δὲ, Καλέσατε τὸ δρομα
αὐτοῦ, κατὰ τὸ τῆς θείας Γραφῆς ἰδίωμα, τὸ δνομα
αὐτὶ πράγματος ἔλαβεν.

Καιρὸς παρεγένετο, σὺν ταραχῇ ἥχος, παραχθέντα,
τι, περὶ συνθήκας ἀγνώμονα αὐτὸν φησι γεγε-
νισθι. "Ωσπερ ἐστιν ὁ Θαβὼρ ἐν τοῖς δρεσι, καὶ ὡς

A ciderunt utriusque. Quasi diceret: Nullus ex his qui
cum Nechao erant, remansit. Hucusque antiquae
narrationes, et hinc contra Αἴγυπτον visionis ducit
principium.

Palam facta calamitas, in acie defecerunt.

Vers. 14. *Sta, et præpara tibi, quia devoravit gla-
dius smilacem tuam.*

Virtutem tuam nempe, vel securitatem: usus est
autem metaphora. Smilax enim est spina, quæ valde
extenditur, eaque utuntur qui agros sepibus cir-
cumdant, plurimis enim circumplexibus tutas reddit
sepes.

B Quoniam devoravit gladius smilacem tua m̄ herba
est omnia corrodens.

Vers. 15. *Quare fugit vitulus tuus electus?*

Ad Iudeos spectat hic sermo. Vitulum autem ap-
pellat Αἴγυπτum uti fortem, cum tales illum
haberent. Deinceps assert rationem:

Non persistit, quia Dominus dissolvit eum.

Neque enim determinationi divinæ poterat re-
sistere.

Rex tuus, imo, Αpis Αἴγυπτiorum deus; sic enim
vitulum vocabant paleas comedentem, et pro Deo
habitum.

Vers. 16. *Unusquisque ad proximum suum loqe-
batur, et dixerunt: Surgamus, et revertamur ad po-
pulum nostrum a facie gladii Græci.*

C Unusquisque sœderatorum nempe. Quasi diceret:
Tunc frusta se Αἴγυπtiis auxiliari cognoverunt. Il-
lud vero, a facie gladii Græci, non recte interpreta-
tum est. Hebræus enim ita habet: *A gladio acuto
et violento.* Porro et hic nominum similitudo di-
versitatē interpretationis peperit. Etenim Ioannam,
significat Græcos, cum ab hoc Iones orti
sint. Jona vero significat acutum, et habens vim
secandi: a similitudine itaque pro gladio acuto,
gladium græcum interpretati sunt.

Vide, ut exacte omnia describat, immoreturque
quod certissima illi sint.

D Vers. 17. *Vocate nomen Pharaonis regis Αἴγυπτi,
Sanoe, Ebire, Elmōeth, tempus transiit.*

Dictiones hæ sunt Hebraicæ. Interpretatio vero
dictionum videtur quodammodo esse illud: *Tempus
transiit.* Etenim Sanoe sonum significat, insignem
videlicet, et fama magna notum. Eber, transiisti,
Elmōeth præteriit. Ac si diceret, Pharao magni no-
minis, et ubique terrarum gloria volitans; hic de-
betum sibi honorem amisit, et sententiae in eum
latæ tempus advenit. *Vocate nomen ejus,* secundum
divinæ Scripturæ proprietatem nomen pro re
sumpsit.

Tempus advenit, cum tumultu strepitus, a reeto
abductum, vel sœdisragum eum suisce ait. Quod
est Thabor in montibus, et sicut Carmelus in mari,

ita veniet, ita magnus erit, inquit, et invictus. Α διάρμηλος ἐν τῇ θαλάσσῃ, οὗτως ἡξει, οὗτως ἔσται μέγας, φησί, καὶ ἀχείρωτος.

Vers. 18. *Vivo ego, dicit Dominus, rex virtutum nomen illi, quia sicut est Thabor in montibus, et sicut Carmelus in mari, sic veniet.*

Calamitatis abundantiam exemplo monstravit. Hoc autem sibi vult: Sicut Thabor est in medio montium, et carmelus mare cingitur, sic et vos malis cingemini.

Vers. 19. *Vaga transmigrationis fac tibi, habitatio filie Αἴγυπτοι.*

Hoc est, bellis finem impone, et transmigrationis vasis acceptis, vincentes sequere; ac si diceret, transnigraberis.

Nemo potest vel corporis imbecillitatem, vel tenuitatem obtendere. Tanquam vituli saginati eratis, armis vos ministris non in urbe vestra bellum. Primi irruistis, ut locusta eratis.

* **Vers. 20.** *Vitula elegans adornata, formosissima Αἴγυπτος, succiso ab aquilone veniet super eam.*

uxta textum Græcum manifestum est quod dicit: Fortis scilicet, et adornata captiva ducetur a Babyloniorum. Verum Hebrei sententia dilucidior est. Etenim pro, *Succiso ab aquilone veniet super eam*, sic habet: *Stimulus veniet super te*. Species vero hic est animalis boves percipientis, et in furorem agentis. Quando igitur vitulæ valde generosæ, et lætabundæ Αἴγυπτum assimilavit, Babylonum comparavit stimulo, ut imbecillitatem insinuaret Αἴγυπτi: quasi diceret: Tu quæ multo robore valida esse videris, ab his qui imbecilles existimantur, robore spoliaberis.

Vers. 21. *Nam et ipsi.*

Hoc enim dicit. Quare igitur victi? an certe auctore Deo: quia cum tot essetis, multifudine velut locustæ victi estis.

Vers. 22. *Vox eorum quasi serpentis.*

Hoc est, lugentes et plorantes.

Quia in arena.

Id est, non stabili pede.

Vers. 23. *Excident silvam ejus.*

Ut credant, bona ab eo esse. Quare autem ait: Ne timeas quia reducam te? latenter illis prædictit, et bene: Ne timeas, quoniam prope erat.

* **Vers. 25.** *Ecce ergo ulciscor Ammon illius, et super Pharaonem, et super Αἴγυπτum, et super deos illius, et quæ sequuntur.*

Ammonitæ tributa persolvebant Αἴγυπτis, et in auxilio eorum mirum in modum sidebant, et præ reliquis omnibus nationibus apud Αἴγυπτum æstimabantur. Ideo Amononis mentionem fecit.

CAP. XLVII.

Vers. 4. *Et delebo Tyrum.*

Nec post factas res parcis? Ilæc enuntiavit, ut desolationem et idolorum excidium certum ficeret.

Zῷ ὅτῳ, λέγει Κύριος, Βασιλεὺς τῶν δυνάμεων δρομαίων τῷ, δτι ὁ Θαβώρ ἐτοῖς δρόοις, καὶ ὡς Κάρμηλος ἐτοῖς θαλάσσῃ, οὗτως ἡξει.

Παραδείγματι τῆς συμφορᾶς τὸ πλῆθος ἐσήμανε. Βούλεται γὰρ εἰπεῖν, δτι ὡς ὁ Θαβώρ ἐστι μεταξὺ τῶν δρόων, καὶ διάρμηλος περιέχεται ὑπὸ θαλάσσης, οὗτως καὶ διμείς περισχηθήσετε [Ισ. περιτχεθήσεσθε] τοῖς κακοῖς.

Σκεύη ἀποικισμοῦ πολησορ σεαυτῷ κατοικίας θυγατρὸς Αἰγύπτου.

Τουτέστι, Παῦσαι πολεμοῦσα, καὶ μετοικίας λα-
δοῦσα σκεύη ἀκολούθει τοῖς κρατοῦσιν. Ινα εἰπη,
B δτι Μέτοικος γενήσῃ.

Οὐκ ἔχει τις οὐ σώματος ἀσθένειαν, οὐκ ὀλιγότητα αἰτιάσασθαι. Ός μόσχοι σιτευτοὶ ἔτει, καθωπλισθεῖται ὑπὸ Βασιλωνίων. Εἶχει δὲ τίνα ἐναργεστέραν τὴν ἔννοιαν ὁ Εβραῖος. Ἀντὶ γὰρ τοῦ, Αἰτόσκα-
σμα ἀπὸ βορρᾶ ἡξει ἐπ' αὐτὴν, οὔτως ἔχει. Οἰ-
στρος ἡξει ἐπὶ σέ. Εἶδος δὲ τοῦτο ἐστι ζώου πλή-
τοντος βοῦς, καὶ εἰς μανίαν ἄγοντος. Ἐπειδὴ τοίνυν
C δαμάλει παρείκασε τὴν Αἰγύπτου αφόρα γενναῖ καὶ ἐπιτερπεῖ, οἰστρψ παρείκασε τὸν Βασιλώνιον, Ινα δεῖξει τὸ ἀσθένειας τῆς Αἰγύπτου, Ινα εἰπῃ: Σὺ
ἡ δοκοῦσα πολλὴν τὴν Ισχὺν περιβελῆσθαι, ὑπὸ τῶν νομιζομένων ἀσθενῶν καθαιρεθῆση τὴν Ισχύν.

Διετι καὶ αὐτοῦ.

Καὶ γὰρ τοῦτο φησι: Πόθεν οὖν ἡ ἡξτα; Η δηλονότι παρὰ Θεοῦ δτι τοσούτοις δητες ὡς ἀκρίς εἰς πλῆθος, ἡττήθητε.

Φωνὴ αὐτῶν ὡς δψεως.

Τουτέστιν, ὀδυρόμενοι καὶ θρηνοῦντες.

"Οτι δτι ἀμμω.

Τουτέστιν οὐ βεβαίως.

Ἐκκύθουσι τὸν δρυμὸν αὐτῆς.

Ορᾶσι παράδοξον τὴν ἡξταν, καὶ παρὰ προσδοκίαν τὴν νίκην. Μὴ φοβοῦ, δτι ἐπαντέξω σε; λανθανόντως αὐτοῖς προλέγει, καὶ καλῶς, Μὴ φοβοῦ, ἐπειδὴ πλησίον ἦν.

* Ιδού ὅτῳ ἐκδικῶ τὸν Ἀμμών αὐτῆς, καὶ ἐπὶ Φαραὼ, καὶ ἐπὶ Αἰγύπτον, καὶ ἐπὶ τοὺς θεοὺς αὐτῆς, καὶ τὰ ἔξης.

Ἀμμωνῖται ὑπόστονδοι ἥσαν Αἰγύπτιοι: ἐθάρρουν δὲ αὐτῶν σφόδρα τῇ συμμαχίᾳ, καὶ διὰ τιμῆς πάντα τὰ λοιπὰ ἔθνη ἐτύγχανον τῷ Αἰγύπτιψ. διὰ τούτο τοίνυν τῆς Ἀμμών ἐμνηδόνευσεν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'

Kai ἀφανῶ τὴν Τύρον.

Οὐδὲ γενομένων τῶν πραγμάτων διασώζεις; Ταῦτα ἀπήγγειλεν, Ινα πιστώσηται καὶ τὴν ἐρήμωσιν καὶ τὴν τῶν εἰδώλων ἀπώλειαν.

· "Οτι δξολοθρεύσει Κύριος τους Ἀλλοφύλους, τοὺς καταδόκους τῶν νήσων καὶ Καππαδοκίας.

"Ητοι [Ισ. εῦτως] τῆς περαλίου νήσους καλεῖ, καὶ θεὶς ἀπὸ τῶν νήσων αὐτόθι κατώκησαν πολεμούμενοι, ἐλόντες τοὺς ἡδη πρότερον κατοικοῦντας αὐτόθι · ἐμπεινάντες δὲ τῷ τόπῳ. Καὶ Καππαδοκίας δὲ λέγει, ὡς νεγκικήστων τούτων, καὶ ἐλομένων αὐτόθι κατοικεῖν. Οὕτω γάρ καὶ δι' ἑτέρου προφήτου λέγει· Τοὺς Ἀλλοφύλους ἀπὸ Καππαδοκίας ἤγαγον.

"Εκεὶ φαλάκρωμα ἔπι Γάζαν προερχόμενη Ἀσκάλων, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐπ' Ἀκάμη.

"Ινα εἰπῆ, πάντες οἱ Ισχυροί.

Πῶς ησυχδοσίς;

Πόρθησιν μὲν τῆς Ἰδουμαϊας προδέγει ὁ προφήτης· τὴν δὲ αὐτήν φησι καὶ Θαιμάν, ήτις ἐστὶ χώρα τοῦ Ἡσαῦ.

B

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ'.

· Ἀρεκαύσατο Μωάβ ἐκ παιδίου, καὶ πεκοιδῶς ἦν ἐπὶ τῷ δόξῃ αὐτοῦ.

"Οτι διὰ παντὸς ἀπίλαυσεν εὐθηγίας, καὶ ἡσυχίας, καὶ διὰ τοῦτο ταῦτα ἐπαθεῖ, τῇ εὐπαθείᾳ πρὸς οὐδὲν δέοντα χρησάμενος.

"Τὸ ἀπροσδόκητον κακὸν ἥδουλήθη παραστῆσαι. Βούλεται γάρ εἰπεῖν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς μέχρι τοῦ νῦν πέπονθεν οὐδὲν, οὐχ ὅτι καὶ ἡδη παρὰ τοῦ Σεναχείρειμού ὅτι ἡδη οὐχ ἡττήθη ἐν πολέμοις. Τὰ γάρ τῆς προφητείας τοῦ Ἡσαῦ κατὰ τῆς Μωαΐτεδος, ἐξῆλθεν ἐπὶ τοῦ Σεναχείρειμού. ἀλλὰ βούλεται κατὰ σύγκρισιν τῶν παρόντων μηδὲν αὐτὴν πεπονθέναι· οὐδὲ γάρ ἐνεδέχετο παντάπασιν ἀλύτως αὐτὴν διαγαγεῖν. "Η βούλεται σημᾶναι τὸ χρόνιον τῆς ἀνέσεως· οὐδὲ γάρ δίλγος ἀριθμὸς ἐτῶν ἐστιν ἀπὸ τοῦ Ἐζεκίου, ἐφ' οὗπερ καὶ πέρας τὰ κατὰ τὸν Σεναχείρειμον ἔλαβε, μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς ἐσχάτης Ἱερουσαλύμων, καὶ τῆς κατὰ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν ἀνδρὸς τοῦ Ναβουχοδονόσορος. "Οτι δὲ ταῦτα οὗτως ἔχει, μηγύει τὰ ἐπαγόμενα.

Kai οὐκ ἐτέρχεται ἐξ ἀττίσου εἰς ἀττίσου, καὶ εἰς ἀποικισμὸν οὐκ ωχήσατο· διὰ τοῦτο ἐσται γενίμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, καὶ δσμὴ αὐτοῦ οὐκέτεδικτεν.

Παραδείγματι ἔχρισατο, ίνα αὐτοῦ τῆς ἀνέσεως τὸν χρόνον σημάνῃ· ὡς γάρ οἶνος, φησι, βληθεὶς εἰς ἀγγείον ἐπὶ πλείστον χρόνον φυλαττόμενος, καὶ μὴ μεταβαλλόμενος, τὴν μὲν τρύγα καθίστησιν εἰς τὸν τοῦ ἀγγείου πυθμένα, εὐώδης δὲ γίνεται καὶ ἡδὺς πρὸς πότον· οὕτω, φησι, γέγονε καὶ ὁ Μωάβ· ἀνείθη ἐπὶ πολλῷ τῷ χρόνῳ καὶ ἔχει τὴν οἰκείαν σύστασιν, καὶ περίφημος ἐπὶ τῇ εὐκοσμίᾳ γεγένηται, ἀλλ' οὐτιγε εἰς τέλος διαμενεῖ, δίκην δὲ δώσει τοῦ Θεοῦ ἀποφηναμένου.

Kai ἔξαποστειῶ αὐτῷ κλιρονοματικού αὐτού.

'Ο Εβραῖος, Ἰωντας, ἔχει τῇ γάρ μεταφράξει πέμψειν δῆλη δὲ ἡ ἔννοια, καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἐλληνικοῦ ἐρμηνείας.

¹⁰ Isa. xv, 1.

· VERS. 4. Quoniam depopulabitur Deus Allophylus, reliquias insularum, et Cappadociae

Sic maris vicini insulas nominat, et quod bello vexati ex insulis ibi habitarunt, primitis habitatoribus devictis, manserintque in illo loco. Cappadociae vero dicit, quasi hi eam vicissent, et ibi habitare elegirent. Sic enim et per alium prophetam dicit: *Allophylus ex Cappadocia duxerunt.*

VERS. 5. Venit calvitium super Gazam: projecta est Ascalon et reliqua, quae sunt in Acim.

Ac si diceret, omnes fortis.

VERS. 7. Quomodo quiescerit?

Idumæa direptionem prædictit propheta, quam et Thæmænam vocat, quæ Esau regio est.

B

CAP. XLVIII.

· VERS. 11. Quievit Moab a parvulo, et fidens erat super gloria sua.

Quod semper omnium rerum copia tranquillitateque abundavit, idcirco et hæc passus est, prosperitate non utiliter usus.

· Malum inexspectatum voluit indicare, et sensus est, ab initio ad hunc diem nihil perpassus est: non quod in bello a Senachirim non fuerit capta. Isaia ¹⁰ enim vaticinia contra Moabitidem effectum sortita sunt tempore Senachirim, sed quod si præsentia considerentur, nihil passa est; haud enim fieri poterat ut ea sine moerore omnino transigerent. Vel tempus quietis significare vult. Nec enim minimus est annorum numerus, si a tempore Ezechiae computentur, quo res a Senachirim gestæ finiri habuere, usque ad ultimam Hierosolymorum captivitatem, et redditum Nabuchodonosoris ad reliquas gentes. Hæc porro ita se habere indicant ea quæ subduntur.

Et non effundebant de vase in vas, et in transmissione non abiit; ideo erit gustus ejus in ipso, et odor ejus non defecit.

Exemplo usus est, ut ejus quietis tempus significaret. Veluti enim vinum, ait, in vase obseratum, si multi temporis spatio custoditum non commutetur, sæcum in vasis fundo deponit, odorem tamen et suavitatem sibi comparat: sic, ait, et Moab quievit immotus multo tempore, propriamque substantiam habet: et celebris ob pulchritudinem factus est, sed non semper similis erit, imo, Deo sic statuente, pœnas dabit.

VERS. 12. Et mittam ei sternentes, et sternent eum.

Hebreus exhaustient habet; persistit enim in metaphorā. Verum et ex interpretatione Græca manifesta est sententia.

* VERS. 18. *Descende de gloria.*

Id est ex altitudine in pavimentum.

Et sede in humilitate sedens.

Ita nulla ex parte solatium erit; cum etenim Deus insert mala, non corporis robur, non animi sapientia, non ullum allud prodest.

VERS. 20, 21. *Annuntia in Amon quia periit Moab. Et judicium venit in terram Misor, super Chalom, et super Asa, et quæ sequuntur.*

Misor, campi scilicet. Chalom vero, et reliquæ civitates enumerat ut sitas in campis.

VERS. 25. *Confractum est cornu Moab, et brachium eius contritum est, ait Dominus.*

Arma nempe quæ præ manibus habebat.

* VERS. 30. *Non iuxta quod satis ei erat, sic et brachia illius.*

Hoc est tantæ famæ facta non responderunt. Et enim existimabatur esse fortis; tamen in præliis super Moab commissis imbellem se præstilis.

VERS. 31. *Undique clamate super viros muri tonsos squaloris.*

Super viros muri. Fortes scilicet. Tonsos squaloris. Illoc est cithara cantionis. Quasi diceret: Projicite eam, efficientes dignam quam lacrymis prosequantur. Igitur subdit: *Et cantum dicet.* Interpretatus enim est: *Tonsos squaloris*, hoc est veluti in cithara sic ejulans cum melodia lacrymas edet. Deinceps subsequens, iterum inquit:

* VERS. 36. *Idcirco cor Moab, quasi tibiæ lumbos edet cor meum super viros muri squaloris, quasi C tibia sonabit.*

Hoc est, circa viros fortis: quasi citharæ cantus, vel tibiarum strepitus planctus erit. Hebræus sic habet: *Et sonabit iterum super muro habente concursus fortis. Murum vocat regem; concursus, populum, et est eadem sententia in utroque.*

VERS. 45. *Quia ignis egressus est de Ezebon, et flamma de medio Sion, et devoravit principes Moab.*

His dictis usus est Moyses ²⁰, indicans repentinam Moabitidam ruinam ab his qui Ezebon incolebant. Ac si diceret: Similem nunc punitionem quam olim perpessa est, subibit.

VERS. 46. *Et perquisivit filios Saon.*

Hebræus, et evasit dominos ararum; loco enim aratum Saon posuit, cum opus esset ponere Baamoth, quod aram significat. Verum sic est in Hebræo.

A * *Katdōθi ἀπὸ δόξης.*

Toutéστιν, ἀπὸ τοῦ ὑψους εἰς ἔδαφος.

Kai κάθισορ ἐν ὑγρασίᾳ καθημένη.

Οὐτως οὐδαμόθεν ἔσται παραμυθία. "Οταν γάρ διθες ἐπάγῃ κακὰ, οὐ σώματος ισχὺς, οὐ σφίτις φύης, οὐκ ἀλλο οὐδὲν ὡφελεῖ.

Ἄρδηγειλορ ἐν Ἀμώρ, διτι διετο Μωάδ, καὶ χριστὶς ἔρχεται ἐπὶ τὴν γῆν τοῦ Μησώρ, ἐπὶ Χηλώρ, καὶ ἐπὶ Ἀσά, καὶ τὰ ἐξῆς.

Μισώρ, toutéστι, τῆς πεδιάδος. Χηλών δὲ καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις λέγει, ὡς ἐν τῇ πεδιάδι κειμένας.

Κιρεάθη κέρας Μωάδ, καὶ τὸ ἐπίχειρον αὐτοῦ συντετρίβη, φησὶ Κύριος.

Toutéστι, τὰ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ δπλα.

* *Οὐχὶ κατὰ τὸ Ικανόρ αὐτοῦ, οὐτως καὶ οἱ βραχιορες αὐτοῦ.*

Τoutéστιν, οὐκ ἀξίως τῆς φήμης Ἐπραξαν. Ισχυρὰ μὲν γάρ νενόμισται· ὅφθη δὲ ἀσθενής ἐν πολέμοις ἐπὶ Μωάδ.

Πάντοθερ βοήσατε ἐπὶ ἀνδρας τοῖχον κειράδας αὐχμοῦ.

Τὸ δὲ, *Ἐπὶ ἀνδρας τοῖχον, toutéστι, τοὺς Ισχυρούς· τὸ δὲ, κειράδας αὐχμοῦ, toutéστι, κιθάρα μέλους.* "Ινα εἰπη. Καθέλετε αὐτὴν ἀξίαν θρήνων πεποικάτες. Ἐπάγει γοῦν· *Kai* μέλος ἔρετ. Ήμρμήνευσε γάρ τὸ, κειράδας αὐχμοῦ, toutéστιν, ὕσπερ ἐν κιθάρᾳ, οὐτως πενθοῦσα ἐμμελῶς, ἀνακλαύσεται. Εἴτα προὶών πάλιν φησι·

* *Διὰ τοῦτο καρδία τοῦ Μωάδ, ὠσπερ αὐλοὶ βομβήσει καρδία μου ἐπὶ ἀνθρώπους τοῖχον κειράδας αὐχμοῦ, ὠσπερ αὐλοὶ βομβήσει.*

Τoutéστι, περὶ τοὺς Ισχυρούς ἀνδρας, ὕσπερ μέλος κιθάρας ἢ αὐλῶν ἥκος γενήσεται τὸ πάνθος. "Ο δὲ Ἐβραῖος οὐτως ἔχει· *Kai* ηχήσει πάλιν ἐπὶ τοῦ τοῖχον τοῦ ἔχοντος ἀντιδοσεις ισχυρούς. Τοῦτο δὲ καλεῖ τὸν βασιλέα: ἀντιδοσεις δὲ τὸν λαόν. Ἐν ἑκατέρῳ δὲ σώζεται ἡ αὐτὴ ἔννοια.

"Οτι πῦρ ἐξῆλθεν ἐξ Ἐσεβὼν, φλὸς ἐκ πόλεως Σιὼν, καὶ κατέγαιτες ἀρχηγοὺς Μωάδ.

Τούτοις τοῖς ῥήτορις ἔχρησατο Μωάδης ἀνδραν τότε τὴν ἀπόλειαν τῆς Μωάδ μηνύσας ἀπὸ τῶν τῆς Ἐσεβὼν οἰκούντων. "Ινα τοινυν εἰπη, διτι τὴν δομαν τιμωρίαν πείσεται καὶ νῦν, ἦν πάλαι ὑπέστη.

Kai δέκηρευτηστρι υἱοὺς Σαὼν.

* *Ο Ἐβραῖος, καὶ ἐξῆλευτε τοὺς κυρίους τῶν βωμῶν· ἀντι γάρ τῶν βωμῶν, τὸ Σαὼν ἐφη· δέον γάρ θειναι Βαμώθ, βωμὸν σημαίνει. Οὐτω δὲ κείται καὶ παρὰ τῷ Ἐβραίῳ.*

CAP. XLIX.

VERS. 1. *Nunquid filii non sunt in Israel? vel qui accipiant non est in eis?*

Hoc est, Num in obsequium Dei non habitantur, aut omni auxilio carent, ut contra Israelitas ita animo intumuerint? ut Judæis ostenderet se gentes punire propter mala quæ in eos intulerunt.

VERS. 4. *Quid gloriaberis in campis Jacob?*

²⁰ Exod. xv. 15.

Mή υἱοι οὐκ εἰστιν ἐν Ἰσραὴλ, η καραλειψόμενος οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς;

Τoutéστι, Μή οὐκ οἰκούνται τῷ Θεῷ; ή Ἐρημοὶ εἰσι πάσις βοηθείας, διτι κατὰ τῶν Ἰσραὴλιτῶν οὐτως ἐπήρθησαν; Ινα δεῖξη Ιουδαίοις, διτι διὰ τὰ κατ' αὐτὸν γενόμενα κακὰ τιμωρεῖται τὰ Ιθνη.

Tι ἀγαλλιάσῃ ἐν τοῖς πεδίοις, ἐν Ἰακώ

Ταχιλι μπολις ήν μεγίστη ἐν τῇ πεδιάδι κειμένῃ. Αἱ λαὶ δρυμητήριον κατὰ τῶν πολεμίων ἐκέκτηντο. Λέγει οὖν, διτὶ Μή θαρσεῖτε ἐπ' αὐτῇ. Καταστρέφεται γάρ.

Διέρθυσε τὰ πεδία σου.

Τούτεστιν, Οὐκ αὐτῇ μόνον ἀπώλετο, ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν ταῖς πεδιάσι κείμεναι μετ' αὐτῶν τῶν πεδίων, τῶν πολεμίων πάντα τὰ προσπετόντα δρουμένων.

* Ἐκι κατάρασιν τῆς Βοσώρ μέσφ μέρους αὐτῆς.

Τὴν Βόστραν λέγει· τῇ γάρ νῦν Ἀραβία, τότε Ἰδουμαῖα ήν. Τὸ δὲ, Ἐρ μέσφ μέρους αὐτῆς, συνημμέτρας ἔχει, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν μητρόπολιν.

Ἵδον ως λέων ἀραβήσεται ἐκ μέσου τοῦ Ἰορδάνου εἰς τόπον Ἐθάμ, διτὶ ταχὺ ἐκδιώξω αὐτοὺς ἀδ' αὐτῆς.

Τὸ Ἐθάμ ὅφειλε. Εἶχεν κατὰ τὸ Ἐβραικὸν σημαῖνει δὲ τὸ ἰσχυρόν· βούλεται δὲ εἰπεῖν, διτὶ διάρρηπερ λέων ἀναδάς, πορθήσει τὴν χώραν· τοῦ δὲ Ἰορδάνου ἐμνημόνευσεν, ως αὐτόθι μάλιστα τούτων τῶν θηρίων δεικνυμένων, καὶ δυντων φονερῶν.

* Τῇ Κηδάρ βασιλίσσῃ τῆς αὐλῆς ἡρ ἐπάταξε Ναβουχοδονόσορ δ βασιλεὺς Βασιλῶν.

Λέγει κατὰ τῶν Σαραχνῶν οὕτως γάρ ἔχει· Εθος ἡ θεία Γρυψή καλεῖν τὸ ἔθνος τῷ τοῦ Κηδάρ ὄνδρατι. Τὸ δὲ τῇ βασιλίσσῃ τῆς αὐλῆς, ὄνομά ἔστι πόλεως, δ κατὰ μὲν τὴν Ἐβραιαν φωνὴν ἐκάλετο Μελχέδη Ασώρ, διπερ ἐρμηνεύων, ἐποίησε βασιλίσσαν. Τὸ δὲ Ἀσώρ αὐλῆρη σημαῖνει· Ιωσαὶ οὖν καὶ ως μητρόπολιν οὕτως ἐκάλουν τὴν πόλιν, ως τὰ πολλὰ γίνεσθαι φιλεῖ, ταύτην ἔλαχεν οὕτα τὴν ἐπωνυμίαν. Εἴτα μετὰ τούτῳ προφητεύει κατὰ τῆς Ἀιλά. Φασὶ δὲ εἶναι· Ἐλαμίτας, τοὺς νῦν καλούμένους Πέρσας.

ΚΕΦΑΛ. Ν.

« Ἀραιγγεῖλατε δὲ τοῖς δύνεσι.

Ὄστερ παραδόξου πράγματος, καὶ οὕτως ἐκδάντος, τὰ προσίμια οὕτω ποιεῖται. Τὸ γάρ εἰπεῖν, Μή κρύψητε, ως παρ' ἀξίαν αὐτῆς παθούσης, ή ὅτι καὶ οὐδεὶς αὐτῆς ἀγνοήσεις τὰς συμφορὰς, καθάπερ ἐπὶ τοῦ Φαραὼ πεποίηκεν ὁ Θεὸς, ἵνα ἐνδείχηται τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, καὶ γνωρίσῃ τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, οὕτω καὶ τῆς πόλεως ταύτης τῆς Βασιλῶνος. Ὁρᾶς αὐτὸν διλοκήροις ταῖς πονηρίαις εἰς τὴν ὁφέλειαν τῶν λοιπῶν ἀποχρώμενον διὰ τὴν οἰκεῖαν εὐμηχανίαν.

Κατηγορίαν θη Βῆλος.

Δείκνυσιν διτὶ οὐκ ἀνθρωπίνης ἀκολουθίας τὸ πρᾶγμα ἦν. Ἡν γάρ πασῶν ισχυροτέρα, καὶ ἐν εὐπραγίᾳ διάγουσα. Οὐ τὸ τρυφερὸν ἐδυσώπησε τὸν Θεὸν, οὐκ ἀλλο οὐδὲν. Καὶ καλῶς κατηγορίαν θη παρὰ προσδοκίαν ὑπὸ ἀναξίων.

Παρεδόθη Μαιρωδάκ.

Οἱ ἐλάτους αὐτῶν, καὶ εἰς τέλος αὐτοὺς ἀναλώσουσιν.

Ἐρ ταῖς ἡμέραις.

²¹ Ρομ. ix, 17.

Ιακίνη civitas erat maxima in campis sita, quam possidebant, ut belli munitionem eam contra hostes haberent. Dicit itaque: Ne fidatis in ea, etenim destruitur.

Defligerunt campi tui.

Id est, Non tantum ipsa destruēta est, sed et ceterae urbes, quae erant in campis una cum ipsis, hostibus obvia universa diripientibus.

* VERS. 13. In maledictionem Bosor in medio purissim illius.

Bosoram ait: quae enim nunc Arabia, tunc Iudæa erat. Illud vero, In medio partis illius, conjunctas, habet, eo quod esset metropolis.

VERS. 19. Ecce quasi leo ascendet de medio Jordanis in locum Etham, quia cito expellam eos ab ea.

Juxta lexum Hebraicum, Etham legendum est, quod robustum significat. Et sensus est: Barbarus quasi leo ascendens terram vastabit. Meminuit porro Jordanis, cum ibi belluae hæ præcipue maximeque horribiles videantur.

* VERS. 28. Ipsi Cedar reginæ aulæ, quam percussit Nabuchodonosor rex Babylonis.

Contra Saracenos sermonem dirigit: ita enim solet divina Scriptura Cedar nomine nationem illam appellare. Regina aulæ: nomen est urbis, quæ voce Hebraica Melcheth Asor, vocabatur, quod interpretatur fecit reginam. Asor aulam significat; fortasse igitur veluti metropolim ita urbem nominabant, ut sæpius contingere solet. Post hæc contra Aila vaticinatur; asserunt vero hos esse Elamitas, qui nunc Persæ vocantur.

CAP. L.

VERS. 2. Annuntiate in gentibus

Tanquam de re inopinata et jam eventu probata, sic exorditur, Nam quod dicit, Ne abscondatis, quasi indigna passa sit. Vel quod nemo ignorabit ejus calamitates, sicut Pharaoni Deus fecit, ut suam ostenderet iram et potentiam suam notam ficeret²¹, sic et civitati hujus Babylonis. Vides ut generali utatur nequitia in reliquorum utilitatem ob existimam res administrandi peritiam.

Confusus est Belus.

Ostendit rem noui humano more successisse; omnium enim fortissima erat et feliciter degens. Non ejus deliciae Deum flexerunt, non aliud quidpiam. Et bene confusus est præter expectationem ab indignis.

Tradita est Merodach.

Inferiores ipsis, et penitus illos delebunt.

VERS. 4. In diebus illis.

Considera eos non fugientes, sed ordine ambulantes: cur vero flentes? tempore beneficiorum præcipue peccatorum sensum habent, quod in tam mansuetu[m] humanumque Deum contumeliosi suere, qui eos omnino perire non patitur, qui ulciscendo hostes reduxit ipsos.

Fædus enim æternum.

Considera rursus ut eorum arrogantiam reprimat. ne enim suis meritis ascribant; quod regressi sint, ex veteri hoc ait esse fædere.

Vers. 6. Oves perditæ factus est populus meus.

Nam ne quis diceret, Cur perdidisti, et salvas, propter suam segnitatem perierunt ipsi, et qui preuerant. Igitur illos dare pœnas oportebat, sed et istos, ne illis parerent.

Obliti sunt cubilis sui.

Patriæ oblitos esse, eorum delictum.

Vers. 7. Omnes qui invenerunt eos absumentur eos.

Vide ut benignus ipse sit, solitus ab initio beneficia in illos conserre; illi contra, iniqui.

Hoc est, ne sit vobis grata habitatio Babylon, quoniam ibi remanserunt, vel si non hoc, tanquam dracones, id est, horribiles et infesti.

Vers. 12. In bona, novissima.

Ultimam vocat ratione loci, quod omnes devicevit destruens eos. Vel quia Deo peccavit, idque præcipue quidem ex prædictione, deinde vero ex redditu Judaico manifestum est. Qui enim persuasit eis qui civitatem ceperant, ut hos dimitterent tanto cum honore, is utique et victoriam operatus est, passim affirmat illam a Deo tradi.

Vers. 16. A facie gladii Græci.

Etenim si errans non fuisset, capta non esset, quippe naturæ imbecillitatem vis pastoris circumvallabat. Ovis erat, sed sub pastore Deo; si ovis permansisset sublita et obediens, non passa esset quæ passa est, non enim propter impotentiam, sed quod se e Pastoris providentia subduxit, sustinuit quæ sustinuit.

Vers. 17. Leones expulerunt eum.

Vide ut passim exprobret pœnae.

Vers. 18. Propterea hæc dicit.

Non habebas aptum exemplum? Non audiebas? Comprehendam orbem terrarum quasi nidum, et quasi derelicta ora consumam²². Hoc factum est, et finem habuit. Vidisti quod ego illum tradidi, multo magis de teipso certus sis.

Vers. 20. Quærent.

Non dixit: Quia ille in meliorem frugem se revocavit; sed: Quoniam ego iram abjeci. Nec dixit: Erit quidem ira, sed, Non ulciscetur, sed plane non apparebit. Peccata ergo eam tradiderunt, non impotentia.

²² Isa. x, 14.

A "Ορχα αὐτοὺς οὐχὶ φεύγοντα;, ἀλλὰ συντεταγμένους· τίνος ἔνεκεν κλαίοντες; ἐν τῷ καιρῷ τῶν εὐεργειῶν μάλιστα τῶν διαπρημάτων αἰσθάνονται, ὅτι εἰς οὕτως ἡμερον καὶ φιλάνθρωπον Θεὸν ἐξύδρισαν, τὸν οὐκ ἀνεχόμενον εἰς τέλος αὐτοὺς ἀπολέσθαι, τὸν ἐν τῇ τῶν ἔχθρῶν ἐκδικίζαντος ἀναγαγόντα.

Διαθήκη γράμματος.

"Ορχα πάλιν αὐτῶν ὡς κατατέλλει τὴν φρονήματα· ἵνα γάρ τὴν ἐπάνοδον μὴ τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι λογίσωνται, φρστὸν ἐκ παλαιᾶς συνθήκης τοῦτο γεγονέναι.

Ηρόδεστα ἀπολωλότα ἐγερήθη διαδόσθαι.

"Ινα γάρ μὴ λέγῃ τις, Τίνος ἔνεκεν ἀπώλεσας καὶ σώζεις; διὰ τὴν οἰκείαν ἥρθυμιαν ἀπώλοντο αὐτοὶ καὶ οἱ προστάται. Οὐκ οὖν ἔκεινος ἔδει δοῦναι δίκην, ἀλλὰ καὶ τούτους, ὃστε καὶ πειθεσθαι.

Ἐπελάθορτο κοίτης αὐτῶν.

Τοῦτο αὐτῶν ἔγκλημα, τὸ τῆς πατρός; ἐπιλαθέσθαι.

Πάρτες οι εὑρίσκοντες αὐτούς.

B Ορα πῶς αὐτὸς φιλάνθρωπος ἄνωθεν εἰωθὼς αὐτοὺς εὐεργετεῖν, οἱ δὲ ἀδικοι.

Tουτέστι, μὴ ἐμφιλοχωρεῖτε τῇ Βαβυλῶνι, ἐπειδὴ ἐναπέμειναν ἔκεινος. "Η εἰ μὴ τοῦτο, ὡς δράκοντες, τουτέστι φοβεροὶ καὶ ἐπαγχεῖς.

Ἐξ' ἀγαθᾶ, ἐσχάτη.

C "Απὸ τοῦ τόπου φησὶν ἐσχάτην, διτι κατὰ πάντων ἐκράτησεν ἀναίροντα αὐτούς. "Η διτι τῷ θεῷ ήμαρτε· μάλιστα μὲν καὶ ἐκ τῆς προβρήσεως, ἐπειτα δὲ ἐκ τῆς ἀνόδου τῆς Ἰουδαϊκῆς τούτο δῆλον. 'Ο γάρ τοὺς λαδόντας τὴν πόλιν ἀναπείσας τούτους ἀφεῖναι μετὰ τοσαύτης τιμῆς, οὗτος καὶ τὴν νίκην εἰργάσατο, πανταχοῦ φησιν, διτι δὲ θεὸς αὐτὴν παραδίδωσι.

Ἀπὸ προσώπου μαχαίρας Ἐλληνικῆς.

Εἰ μὴ γάρ πεπλανήμενον ἦν, οὐχ ἐάλω· τὴν γάρ ἀπὸ τῆς φύσεως ἀσύνετον ἐτέλχιζεν ἡ τοῦ ποιμένος ἰσχύς. Πρόδατον ἦν, ἀλλ' ὑπὸ ποιμένι θεῷ· εἰ πρόδατον ἐμεινει καὶ καταπειθεῖς, καὶ ὑπῆκοον, οὐκ ἀνέπαθεν ἀπέρι ὕπερ εἴσατο· οὐδὲ γάρ ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ' ἐκ τοῦ τῆς ποιμαντικῆς ἀποβραχῆναι προνοίας, ὑπέμεινεν ἀπέρι ὕπερινεν.

Λέσοτες ἔξωσταν αὐτέν.

D Ορα, πῶς πανταχοῦ τὴν ἐπίτασιν τῆς τιμωρίας ἐγκαλεῖ.

Διὰ τοῦτο τάδε λέγει.

Οὐκ εἰχεις ίκανὸν παράδειγμα; Οὐκ ἤκουεις τὴν ἐλεγένης ἐκείνος; Καταλήγομεν τὴν οἰκουμένην ὡς τοσσιάν καὶ ὡς καταλειμμένα ώρα ἀρρώ. Τούτογένος, καὶ τέλος; Ελαθεν· Εἶδες διτι ἐγὼ ἔκεινον παρέδωκα, πολλῷ μᾶλλον καὶ περὶ σαυτοῦ πεισθῆτε.

Ζητήσουσι.

Οὐκ εἰπεν, Ἐπειδὴ διωρθώσατο· ἀλλ', Ἐπειδὴ τῆς ὁργῆς ἀπέστην ἐγώ. Οὐκ εἰπεν, διτι Ἐσται· μὲν, οὐ τιμωρήσεται δὲ, ἀλλ'. Οὐδὲ φαινεῖται αὐτῇ· δῆρα τὰ ἀμαρτήματα αὐτὴν παρέδωκεν, οὐκ ἀσθένεια.

Πῶς συνεκλίσθη;

Εἰδες πῶς παρέστησεν αὐτῆς τὴν ισχύν; πῶς τὴν πληγὴν τὴν ἀφόρητον; Εἴτα πανταχοῦ φησιν, "Οὐτὶ τῷ Κυρίῳ ἀντέστη, ἡμαρτε· καὶ τὸν τρόπον τῆς ἡμαρτίας, Καθὼς ἐποίησε, ποιηθήσεται αὐτῇ.

Ἄνταξε δοτε αὐτῇ.

Καὶ τὴν μακροθυμίαν, ὅτι ἤκει ὁ καιρὸς αὐτῆς. "Ωστε καὶ τὸν καιρὸν ἀνέμεινε, καὶ οὐδὲν πλέον ἔγένετο.

Τάδε λέγει Κύριος.

Οὐκ ἡθέλησαν ἀπολῦσαι αὐτούς. "Η τοῦτο φησιν, ὅτι οὐκ ἀν ἀπέλυσαν οὐσπερ κατεῖχον αὐτοπροαιρέτως, ἀλλ' ἀνθίσταντο τῷ Θεῷ, καθάπερ ὁ Αἴγυπτος Φαραώ.

Καθὼς κατέστρεψε.

Τί οὖν, οὐ κατοικεῖται; "Ωσπερ οὖν τοῦτο τῆς ὑπερβολῆς, οὗτως καὶ ὅταν λέγῃ· Καθὼς ὄμοσα, ἐν τῷ ὕδατι τῷ ἐπὶ Νῶ εἶς ὑπερβολῆς· εἴτα συνεχῶς ἐνδιατρίβει τοῖς αὐτοῖς λόγοις. Τίνος ἔνεκεν; Ἐπειδὴ ἀπιστον ἦν καὶ παράδοξον τὸ λεγόμενον, ὅτι Βαβυλὼν ἀλώσεται, ταχυτέρῳ κέχρηται τρίπλῳ ἔκτεινας τὴν ἄλωσιν αὐτῆς.

Ίδον λαὸς ἔρχεται ἀπὸ Βορρᾶ, καὶ ἔθνος μέγα, καὶ βασιλεῖς ἔξετερήσονται ἀπὸ ἐσχάτου τῆς γῆς, τόξον καὶ ἔγχειριδιον ἔχοντες.

Τουτέστιν, ἀσπίδων τοῦτο γάρ ἔρμηνει τὸ ἔχειριδιον, τῷ περὶ τὸ ἐν τῇ χειρὶ φέρεσθαι.

Ίδον ὡς λέων ἀριθμήσεται ἀπὸ φρυγάματος τοῦ Ἰορδάνου εἰς τόπον Ἐθάμ.

Λέοντι παρείκασε τὸν Μῆδον. Τὸ δὲ, ἀπὸ φρυγάματος τοῦ Ἰορδάνου εἰς τόπον Ἐθάμ, ὥσταλ αὐτόθι τῶν λεόντων εἰωθέτων φαίνεσθαι. Ἐθάμ δὲ πόλις ἔστιν ὅμορος τοῦ Ἰορδάνου.

ΚΕΦΑΛΑ. ΝΑ'.

Ποτήριον χρυσοῦν Βαβυλων.

Εἱ ποτήριον χρυσοῦν ἔνι χειρὶ Κυρίου, τίνος ἔνεκεν κολάζεται; "Οτι μειζόνως ἐκδλασε, καὶ ἐτιμωρήσατο, ἡρα καὶ ἴσχυσε δὲ ἐμοῦ.

Καὶ δώσω σε εἰς δρός ἐμπεπυρισμένον.

Τουτέστιν, ὡς κόνιν, ἵνα εἴπῃ· Ἰσχυρὸν σε ὅντα εἰς οὐδὲν ἔργασομαι. "Ελασε δὲ αὐτὸν ἐκ μεταφορᾶς τῶν καιομένων λίθων εἰς ἄσθετον.

Παραγγελλατε ἐπ' αὐτῇ βασιλείως Αραραθ, παρ' ἐμοῦ.

Καρδούοντος εἰναὶ φασι, καὶ τοῖς Ἀχαναξίοις, τοὺς ἀπὸ Πόντου λέγει.

Διώκων εἰς ἀπάντησιν διώκοτος διώξεται.

Τουτέστι, φεύγων ἀπαντήσει πολεμίῳ, κάκεῖγος διώξεται, ὥστε αὐτὸν ἀλιώναι.

* *Καὶ ἔσται Βαβυλὼν εἰς ἀφανισμὸν, καὶ εἰς κατοικίαν δρυκίστων, καὶ εἰς θήρας.*

Κατὰ μὲν τὸν Ἑλληνικὸν μηνὸν ὅτι εἰς ἔρημίαν ἔσται ἀκανθώδη. Θῆνας γάρ λέγει τὰς θάμφους. "Ο δὲ Ἐβραῖος εἰς κοιλότητας ἔρμηνει. Θωὴν γάρ ἔστιν ἡ κοιλότης, ὅπερ θῆρας ἡρμήνευσεν εἰς τὸν Ἑλληνικόν.

A VERS. 23. *Quomodo confractus et contritus?*

Vides quomodo illius vires expressit? quomodo plagam intolerabilem? Deinde passim ait: Quia Domino restitut, peccavit; modumque exprimit peccati: *Sicut fecit, fieri illi.*

VERS. 29. *Retribuite ei.*

Et longanimitatem, quoniam advenit tempus ejus. Ita et tempus exspectavit, et nihil boni consequutum.

VERS. 33. *Hæc dicit Dominus.*

Noluerunt eos dimittere. Vel hoc dicit, quod non sponte dimisissent eos quos detinebant, sed resistebant Deo, quemadmodum *Ægyptius Pharaon.*

B VERS. 40. *Sicut subvertit.*

Quid ergo, an nou habitat? Sicut igitur hoc dictum hyperbolice est, ita et cum ait, *Sicut juravi de aqua tempore Noe, hyperbolice.* Deinde pluries eadem repetit, quid ita? Quoniam incredibile erat, et præter opinioneum quod dicebatur, fore ut Babylon expugnaretur, paucis rem exprimit, amplificans ejus expugnationem.

VERS. 41. *Ecce populus venit ab Aquilone, et gens magna, et reges excitabuntur ab extremitate terræ, arcum et manuale habentes.*

Scutum nempe, hoc enim *manuale* significat, ex eo quod manu gestatur.

VERS. 44. *Ecce quasi leo ascendet de tumore Jordanis in locum Etham.*

Leoni comparavit Medum. *De tumore Jordanis in locum Etham, quasi ibi leones consueverint habitare; Etham civitas est Jordani vicina.*

CAP. LI.

VERS. 7. *Calix aureus Babylon.*

Si calix aureus in manu Domini, quare ergo castigatur? Quod gravius punivit, et affecit super plicis; igitur per me et potens fuit.

VERS. 25. *Et dabo te sicut montem combustum.*

Sicut pulvarem videlicet; quasi diceret: Te robustum in nihilum redigam. Sumpsit porro metaphoram ex lapidibus, qui comburuntur, ut convertantur in calcem.

VERS. 27. *Annuntiate contra illam regnis Ararath a me.*

Carduinos esse dicunt, et Achanazæis, eos qui e Ponto sunt, dicit

VERS. 31. *Persequens in occursum consequentis, persequetur.*

Hoc est, fugiens occurrit hosti, et ille persequetur, ita ut capi eum necesse sit.

* VERS. 57. *Et erit Babylon in solitudinem, et in habitationem draconum, et in cumulos.*

Juxta textum Græcum, illam in solitudine spinosam futuram indicat; cumulos enim vocat fructices. At Hebreus in concavitates habet. Thoos enim cavitas est, quod cumulos Græcus legit.

VERS. 38. *Simil ut leones rugient juvenes eorum.* A Ἐπὶ τὸ αὐτὸν, ὡς λέοντες ἐρεύξονται οἱ rearis-
σκοι αὐτῶν.

Quidam hoc de Babylonis percussis accipiunt, qui plagi clament, ita ut intelligi possit, sicut leo rugiens. Verum melius est hoc de Medis accipere, cum horribiles sint, et Scriptura sacra, cum de illis loquitur, leonis exemplu uti consueverit.

VERS. 41. *Quomodo captus est Sisoch?*

Nomen regis esse Sisoch asserunt, et *Aethiopes signilicare, ducique a Chus, a quo Aethiopes ducunt originem*: asserunt item ideo eorum prophetam inemississe, quia Babylonio opem tulere in bello, quod contra Medos gesserat.

VERS. 44. *Et ulciscar super Bel in Babylone, et extraham quae absorbuit ex ore ejus, et non congregabuntur ultra ad eum gentes.*

Si hæc cum superioribus construenda sint, de Babylonis possumus intelligere; quod cum idolis nempe, et omne robur eorum disperdat. Si litteram consideremus, uti de idolis hæc dicta sunt. Quidam autem illud, *extraham quae absorbuit*, sic exposuerunt: Ausferam oraculum Bel, ut apud omnes nullius sit aestimationis.

VERS. 46. *Parabola super parabolam.*

Narratio scilicet super narrationem, ut diceret: Crebræ erunt calamitatis Babylonis.

VERS. 59. *Verbum quod mandavit Dominus Ieremiæ prophetæ ut diceret Saræs filio Neriæ, quando ibat a Sedecia rege Juda in Babylonem, in anno quarto regni, et Saræas princeps donorum.*

Hoc est, primus inter eos qui dona serebant, erat Saræas: et enumerat dona a Sedecia uti subdito Nabuchodonosori missa; ubi præcipit illi ut librum accipiat, et liget lapidem ad eum, et projectat in medium Euphratis, signum excidii Babylonici. Ne enim omnia in Barbari gratiam proferre videretur, adhuc Nabuchodonosore vigente, vaticinium in Babylonem conficit, his omnibus contestans Israeli, non ad hostium assentementem hæc dicere, sed ut civitas resipiscere. Hoc finem esse libri prophetici signavit, qui verba prophetæ concinnavit; quæ vero sequuntur dicunt exscriptia esse ex libris Regum, cum minime ad hanc prophetiam videantur facere.

CAP. LII.

VERS. 7. *Et iterunt viam quæ ad Araba.*

Hoc est, in campos aufugerunt: hoc enim immut Araba.

VERS. 9. *Et locutus est ei.*

Perspicere barbarum hominem, conscientiam pa-ram habentem, quoniam cum fiducia jurisjurandi venerat, et quibus est potestas judicij non refugiunt vel inferioribus reddere rationem. Ita inditum est hominibus honesti studium. Voluit ostendere se

Τινὲς μὲν ἐπὶ τῶν πληττομένων αὐτὸν Ἐλασον τῶν Βαδὺλωνίων, ὡςανελ ἀναδούντων ἀπὸ τῆς πληγῆς ἔξακουστον, καθάπερ λέων βρύχων. Ἀμεινον δὲ ἐπὶ τῶν Μήδων αὐτὸν λαβεῖν, ὡς φοβερὸν αὐτῶν δυτῶν, τῷ τοῦ λέοντος παραδείγματι εἰώθε χρῆσθαι ή θεῖα Γραφή.

*Πῶς ἑάλω Σισδχ;

Ονοματι βασιλέως εἶναι φασι τὸ Σισδχ. μηνύει δὲ τοὺς Αἰθιόπας· ἐρμηνεύεσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ Χοῦς, ἀφ' οὗ Αἰθιόπες γεγόνασιν· ὡς οὖν τούτων συμμαχούντων τῷ Βαδύλωνίῳ ἐν τῷ πρὸς τοὺς Μήδους πολέμῳ, καὶ ἡταμένων φασὶ τὸν προφήτην αὐτῶν μηνηκούντας.

Kai ἐκδικήσω ἐπὶ τὸν Βῆλ ἐν Βαδυλῶνι, καὶ ἔρισω ἀ κατέπιεν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ συναγθήσεται ἐπὶ πρὸς αὐτὸν τὰ δύνη.

Katὰ μὲν τὰ πρὸς τὴν ἀκολουθίαν, ἐπὶ τῶν Βαδυλῶνιων τοῦτ' ἔστιν ἐκλαβεῖν, διτὶ μετὰ τῶν εἰδώλων, καὶ πᾶσαν τὴν δυναστείαν αὐτῶν καθελῶ. Katὰ δὲ τὸ βῆτὸν ὡς ἐπὶ τῶν εἰδώλων. Τινὲς δὲ οὕτως ἐνόησαν τὸ, Ἐξοίσω ἀ κατέπιεν, τουτέστιν, Ἐξαρὼ τὸ μαντεῖον τοῦ Βῆλ, ὅστε αὐτὸν τοῖς πᾶσιν εἶναι εὐκαταφρύνητον.

Παρισολὴ ἐπὶ παραδοθήσῃ.

Τουτέστι, διήγημα ἐπὶ διήγημα, ἵνα εἴπῃ, Ἄλλη παλλῆλη ἔσται τὰ κακὰ τῇ Βαδυλῶνι.

*Ο λόγος δὲ ἐνετείλατο Κύριος Ἱερεμίᾳ τῷ προφήτῃ εἰπεῖν τῷ Σαρέᾳ νιψ Νηρούν, ἐτε ἐπορεύετο παρὰ Σεδεκίου βασιλέως Ἰούδα εἰς Βαδυλῶνα, ἐν τῷ ἔτει τῷ τετάρτῳ τῆς βασιλείας, καὶ Σαρέας ἀρχωρ δώρων.

Τουτέστιν, ὁ πρῶτος τῶν ἀποκομιζόντων τὰ δῶρα ἦν ὁ Σαρέας· λέγει δὲ τὰ δῶρα τὰ παρὰ Σεδεκίου ἀποτελόμενα τῷ Ναδουχοδόνσορ, ἔνθα προστάτεται αὐτῷ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ δῆσαι λίθον ἐπ' αὐτὸν, καὶ φίψαι εἰς τὸ μέσον τοῦ Εὐφράτου, μήνυμα τῆς ἀπωλείας τῆς Βαδυλῶνης. Ἰνα γάρ μὴ νομισθῇ κατὰ χάριν ὑπὲρ τοῦ βαρδάρου λέγειν ἀπαντα, ἐτι ἀνθίνοτος τοῦ Ναδουχοδόνσορ τὴν κατὰ τῆς Βαδυλῶνος προφητείαν ἐποιήσατο, διὸ πάντων πιστούμενος τὸν Ἰσραὴλ, ὡς οὐ κολακεῖψ τῶν πολεμίων προφητεύων λέγει τὰ κατὰ τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐπὶ σωφρονισμῷ τῶν δυτῶν. Τοῦτο τέλος τοῦ βιβλίου τοῦ προφήτου ἐπεσημήνατο, διὸ συνθεὶς τὰ τοῦ προφήτου βήματα, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα φασὶ ἐκ τῶν Βαδυλῶν μετενηγένθαι, οὐδεμίαν ἀκολουθίαν ἔχοντα πρὸς τὴν τοῦ Ἱερεμίου προφητείαν

ΚΕΦΑΛ. NB.

Kai ἐπορεύθησαν τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Ἀραβα.

Τουτέστιν, ἐπὶ τὴν πεδιάδα ἔφυγον. Τοῦτο γάρ μηνύει τὸ Ἀραβα.

Kai ἐλάλησεν αὐτῷ.

*Ορα βάρβαρον ἄνθρωπον, τὸ συνειδῆς ἔχοντα κακάρδην, ἐπειδὴ μετὰ παρῆρσίας παρεγένετο τῆς τῶν δρύων. Οἱ δὲ τῆς δίκης κρατοῦντες οὐ παρατηνοῦνται, καὶ τοῖς ὑποδεεστέροις διδόναι λόγον· οὐτως πανταχοῦ ποιλὴ τοῖς ἀνθρώποις ἡ σπουδὴ τοῦ

καλοῦ. Ἐνδιδήθη δεῖξαι, ὡς οὐκ ἀδικεῖ. Καὶ ἀπ-
ήγει λοιπὸν αὐτὸν, παράδειγμα τοῖς μετὰ ταῦτα ἔσ-
μένοις.

Kai tēr̄ stēphānēr̄, kai tōn̄ lēbētās.

Στεφάνην λέγει τὸ καγκελωτὸν σχῆμα, τὸ περὶ
τοὺς κίλονας.

Kai tā θυμιατήρια, kai tā σπονδεῖα.

Σπονδεῖα λέγει φιάλας χρυσᾶς, δι' ὧν τὸν οἶνον
ἔπενδον, καὶ τὸ θυμιατὰ ἐπέβαλλον τῷ πυρὶ, καὶ
τὸς Ἀράθ, κρατήρας λέγει, οἱ εἰσιν οἱ ποτηρο-
πλύται, καὶ τὰς Μυσμαράθ, τοὺς βαντιστῆρας
λέγει τοῦ αἴματος, καὶ τὸν κυάθους, τὰ μικρὰ
ξέστια λέγει, ἐν οἷς ἐλάμβανον τῶν μεγάλων ἀγγέλων
τὸν οἶνον.

*Kai tōr̄ stēlōlōr̄ tōr̄ δύο, kai tīc̄ θalāstō-
sōn̄, ὃν ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Σολομὼν εἰς oikor̄
Kυρίou.*

Ἐδῆλον ὡς προτιθένει ταῦτα· φάνεται γάρ ἡδὴ
ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Σολομῶνος ἐπαρθέντα, ὥστε
καὶ ἐπὶ λιθίνῃς βάσεως ἐστάναι τὸν λουτῆρα, δηδὴ
θάλασσαν προσηγόρευσεν ἡ Γραφὴ.

A non inique agere. Abducit deinde illum, ut esset
postoris exemplum.

Vers. 18. Coronam, et lebetes.

Coronam dicit figuram clathratam, quod erat
circa columnas.

Vers. 19. Et thymiateria, et libatoria.

Libatoria vocat phialas aureas, quibus vinum
libabant, et incensum igni apponebant, et ipsas
Aphoth, aquae receptacula dicit, quae sunt vasa in
quibus lavantur pocula, et Masmoroth, instru-
menta quibus aspergebatur sanguis, et cyathos,
parva sextaria ait, quibus vinum ex magnis vasis
haustrum continebant.

*Vers. 20. Et columnarum duarum, et maris, quae
fecerat rex Salomon in domo Domini.*

Manifestum ut præponantur hæc, jam enim a
postoris Salomonis in altum elevata fuisse appareat,
ita ut sua basi lapidea staret pelvis, quem mare
Scriptura appellavit.

SUPPLEMENTUM

AD HOMILIAS IN EPISTOLAM AD ROMANOS.

Τοῦ ἀρίου Ἰωάννοι τοῦ Χρυσοστόμου, ἐκ τῆς
ἕρμηνειας τῆς πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολῆς (1).

Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι, κατὰ τὸ Εὐαγ-
γέλιον μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ,
κατὰ ἀποκάλυψιν μνηστηρίου χρόνοις αἰώνιοις
σεσιρημένου, φανερωθέντος δὲ τοῦ διὰ Γραφῶν
προφητειῶν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰώνιου Θεοῦ,
εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ξύρη (2).

Εἰπὼν τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, τουτέστιν δὲ
αὐτὸς ἐκήρυξεν, δεῖξε τὸ ἀξιόπιστον λόγος· αὐτοῦ
γάρ τὸ κήρυγμα, φησιν, οὐχ ἡμέτερα τὸ δόγματα
εὐαγγελικά ἐστι. Καὶ οὐδενὶ, φησι, τῶν πρὸ δημῶν
ἐγνωρίσθη τούτο τὸ μυστήριον. Πάλαι μὲν γάρ
πρωάριστο, ἐφάνη δὲ νῦν διὰ Γραφῶν προφητειῶν·
μή οὖν δεῖσθαι ἀποστῆναι τοῦ νόμου· τούτο γάρ
βούλεται δὲ νόμος, τοῦτο δικαίωσιν προσέλεγε. Μή οὖν
περιεργάζου διὰ τὸν ἐφανερώθη τοῦτο γάρ κατ'
ἐπιταγὴν τοῦ Θεοῦ γέγονε, καὶ οὐ δεῖ πολυπραγμο-
νεῖν τοῦτο τὸ μυστήριον, ἀλλ' ὑπακούειν. Ὑπακοῆς
γάρ της πίστεις δεῖται, οὐ περιεργίας, μάλιστα ὅταν
Θεὸς ἐπιτάτῃ.

Sancti Joannis Chrysostomi ex interpretatione Epi-
stole ad Romanos.

Ei autem qui potens est vos confirmare juxta evange-
lium meum et prædicationem Iesu Christi, secundum
revelationem mysterii temporibus æternis taciti; nunc
autem manifestati per Scripturas propheticas secun-
dum præceptum æterni Dei, ad obediendum fidei pe-
gentes omnes.

Dum ait prædicationem Iesu Christi, id est quam
ipse prædicavit, rem esse fidem dignam sermo
ostendit. Quippe evangelica dogmata, prædicatio
illius sunt, non commentum nostrum. Et quidem
nemini, inquit, ante nos hoc mysterium innotuit. Olim
certe præsinitum fuerat, nunc autem per propheticas
Scripturas patesfactum est. Haud igitur metue,
ne forte a lege disredas: hoc etenim ipsa lex vult,
hoc antiquitus prænuntiavit. Cave itaque inquiras
cur nunc res innotuerit. Quippe ita Dei mandato
actum est, neque de hoc mysterio curiose vestigan-
dum, sed obediendum omnino est. Obedientiam
enim postulat fides, non curiositatem, præsertim
cum Deus jubeat.

(1) Ex S. Nicophori Apologetico pro sanctis ima-
ginibus apud Ang. Mai, Biblioth. nov., t. VI,
p. 138, 261.

(2) Ad Rom. xvi, 25-26. Atqui in editionibus
certe Chrysostomi homiliae usque ad hunc Pauli
locum non perveniunt.

FRAGMENTA IN EPISTOLAS CATHOLICAS.

(CRAMER, t. VIII.)

IN EPISTOLAM S. JACOBI.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 2. *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.*

Vinculum infrangibile est afflictio, charitatis incrementum, compunctionis et pietatis fundamen-
tum. Audi etenim dicentem : *Accedens ad servitu-
tem Dei, præpara animam tuam ad tentationem*¹ : Et Christus quidem et ipse dicit : *In mundo pres-
suram habebitis, sed confidite*². Et rursus : *Angusta et arcta via est*³. Vides ubique laudata in
afflictionem, ubique ut necessariam a nobis sus-
cipienda. Si enim in hujus mundi præliis nemo
sine tribulatione coronam accipit, nemo qui non et
laboribus, et alimentorum observatione, et regimi-
nis consuetudine, et vigiliis, et aliis multis, se
ipsum fortificaverit, multo magis in isto certa-
mine.

VERS. 12. *Beatus vir qui suffert tentationem, quo-
niam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ
quam repromisit Deus diligentibus se.*

(Beatus) qui dominans sui, se converterit ad su-
ferendas tentationes, ut inveniatur in eo probatum
opus, et patientia perfecta, quæ per semetipsa per-
ficiuntur, nec aliunde obtinentur. Alia exhortatione
suadere conatur ut recte dirigantur proposita, an-
nuntians scilicet et beatum esse dicens tentationes
sustinentem; evadit enim sic fortiter prælia dicens,
vir probatus, et ad omnia exercitatus. Et cum
apparebit splendens de hac tenebrosa terra, donabi-
tur corona vitæ jam a Deo præparata illis qui dilin-
gunt illum. Sic ille qui sufferens tentationes con-
temnit labores et ipsam mortem, coronam æternæ
vitæ accipiet. Si quereras ex qua materia præparavit
Deus coronam vite iis qui diligunt illum, dicemus
quod propter divinam sublimitatem oculus nec
viuit, nec auris audivit, nec in levius cor hominis
ascendit quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum.

VERS. 15. *Deinde concupiscentia, cum concepe-
rit, parit peccatum; peccatum autem cum consumma-
tum fuerit, generat mortem.*

Dum' etenim peccatum operamur, voluptate in-
ebriati, non sic afflicimus. Postquam autem ortum ei
finis recepit, lunc certe, præsertim omni extincta

A ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

*Πᾶσαν χαρὰν ήγήσασθε, ἀδελφοί μου, δταρ
πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις.*

Δεσμὸς γάρ τις ἔστιν ἡ θλίψις ἀρρώγης, ἀγάπης
αῆξης, κατανύξεως καὶ εὐλαβείας ὑπέλεσις. Ἀκούε
γάρ τοῦ λέγοντος, *Ἐλ προσέρχῃ δουλεύειν τῷ
Κύρῳ. ἐτοίμασο τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν.*
Καὶ δὲ Χριστὸς δὲ πάλιν ἐλεγεν, *Ἐρ τῷ κόσμῳ
θλίψιν ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε. Καὶ πάλιν, Στενὴ
καὶ τεθλιμένη ἡ οδός. Ὁρές πανταχοῦ τὴν θλί-
ψιν ἐπαινουμένην, πανταχοῦ παραλαμβανομένην ὡς
ἀναγκαῖαν οὔσαν ἡμῖν. Εἰ γάρ ἐν τοῖς ἔξωθεν ἀγῶσιν
οὐδεὶς ἂν ταύτης χωρὶς στέφανον λάβοι, εἰ μὴ καὶ
πόνοις καὶ σιτίων παρατηρήσει καὶ νόμου διατῆγη καὶ
ἄγρυπνίας, καὶ μυρίοις ἐτέροις ἐαυτὸν δχυρώσῃ,*
B πολλῷ μᾶλλον ἐνταῦθα.

*Μακάριος ἀνὴρ δὲ ὁ πομένει πειρασμὸν, δτι δδ-
κυμος γενέμενος ἀγένται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.
δτ ἐπηγγελλατο δι Κύρου τοῖς ἀταπώσιν αὐτόρ.*

Αὐτάρκως προτρέψαμενος ὑψίστασθαι τοὺς πει-
ρασμοὺς μετὰ χαρᾶς. Ἰνα ἐγγένηται δόκιμον ἔργον
καὶ ὑπομονὴ⁴ τελεία· τελειοῦται δὲ ταῦτα καθ' ἑαυτά,
καὶ μὴ δι' ἄλλο⁵ πρατέμενα· δι' ἐτέρας παρανέ-
σεως πεθεῖτε πατορθοῦν τὰ προκείμενα·
δι' ἐπαγγελίαν μαχάριον είναι λέγων τὸν πειρασμὸν
ὑπομένοντα. Γενήσεται γάρ⁶ οὕτως ἀθλητικῶς ἀγων
τὸν ἀγῶνα, δόκιμος ἀνὴρ διε τὰν σκυθρωπῶν, δοθή-
C σεται στέφανος ζωῆς εὐτρεπισθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῖς
αὐτὸν ἀγαπῶσιν. Οὕτως δὲ τῷ ὑπομένειν πειρασμὸν,
καταφρονῶν ἐπιπόνων καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου, στέ-
φανον τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπολήψεται. Ζητεῖς, τις ἡ
ἡλη ὡς ἡτοίμασεν δ Θεός στέφανον⁷ ζωῆς τοῖς ἀγα-
πῶσιν αὐτὸν; Ἐστιν, δὲ ἡτοίμασεν δ Θεός τοῖς ἀγα-
πῶσιν αὐτὸν, διὰ μέγεθος θειότητος, δψει καὶ
ἀκοῇ οὐχ ὑπόκειται, οὐδὲ ἐπὶ ψιλὴν νόησιν⁸ ἀνθρώ-
που ἀναβέβηκεν.

*Ἐίτε η ἐπιθυμία συλλιπούσα, τίκτει ἀμαρτίαν·
η δὲ ἀμαρτία ἀποτελεσθεῖσα, ἀποκύψι θάρατορ.*

'Ἐν μὲν γάρ τῷ πράττειν τὴν ἀμαρτίαν ὑπὸ τῆς
ἡδονῆς μεθύοντες, οὐχ οὕτως αἰσθανόμεθα. Ἐπειδὸν
δὲ γένηται καὶ λάθη⁹ τέλος τότε δὴ μάλιστα τῆς

¹ Eccli. II, I. ² Joan. XVI, 23. ³ Matth. VII, 14.

⁴ Cod. Coisl. ὑπομονὴ. ⁵ Cod. Coisl. (XXV) ἄλλου. ⁶ Cod. C. γάρ δ. ⁷ C. C. στεφάνους. ⁸ C. C. ψιλὴ
νόησις. ⁹ C. C. λάθοι.

ἡδονῆς σθεσθείσῃς ἀπάσης, τὸ πικρὸν τῆς ἐννοίας Ἀ volupstate, amarus in intelligentiam sese insinuat ἐπεισέρχεται κέντρον, ἀπεναντίας ταῖς ὑδινούσαις γυναιξίν. Ἐπ' ἔκεινων μὲν γάρ πρὸ τοῦ τόκου, πολὺς ὁ πόνος καὶ ὠδίνες δριμεῖαι ἐπικόπτουσι ταῖς ἀλγήδοσιν αὐτάς· μετὰ δὲ τὸν τόκον ἄνεσις, τῷ βρέφει τῆς ὁδύης συνεξελθόμενης. Ἐνταῦθα δὲ οὐκ οὔτως ἀλλ' ἔως μὲν ἂν ὡδίνωμεν καὶ συλλαμβάνωμεν τὰ διεφθαρμένα νοήματα, εὑροσινόμεθα καὶ χαρομεν· ἐπειδὴν δὲ ἀποτέλωμεν τὸ πονηρὸν παιδίον τὴν ἀμαρτίαν, τότε τὸ αἰσχος τοῦ τεχθέντος ἰδόντες, ὅδυνόμεθα, τότε διακοπόμεθα τῶν ὡδίνουσῶν γυναικῶν χαλεπότερον. Διὸ παρακαλῶ μή δέχεσθαι μὲν μάλιστα παρὰ τὴν ἀρχὴν ἐπιθυμίαν διεφθαρμένην εἰ δὲ καὶ ἐδεξάμεθα, ἀποτίγειν ἔνδον τὰ σπέρματα. Εἰ δὲ καὶ μέχρι τούτου φάμυματωμεν, ἐξελθοῦσαν εἰς ἔργον τὴν ἀμαρτίαν ἀποκτεῖναι πάλιν δι' ἔξιμολογήσεως καὶ δακρύων, διὰ τοῦ κατηγορείν ἐστοῦν οὐδὲν γάρ οὔτως ὀλέθριον ἀμαρτίας, ὡς κατηγορία καὶ καταγγωσία.

Θρησκεία καθιμά καὶ ὀμιλατος παρὰ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὄρφαρον καὶ κήρας ἐν τῇ θείᾳ οὐτών, ἀσπιλον ἐντὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμουν.

Τοῦτο ἐστιν, φέξισθαι δυάμεθα τῷ Θεῷ τῷ ἐλεεῖν καὶ οἰκτείρειν. Ὄταν οὖν τοῦτο μή ἔχωμεν, τοῦ παντὸς ἀπεστερήμεθα. Οὐκ εἶπεν, Ἐὰν νηστεύσῃς δύοις ἐστε τῷ Πατρὶ ὑμῶν οὐδὲν γάρ τούτων παρὰ Θεὸν, οὐδὲ ἐργάζεσται τι τούτων δὲ Θεὸς, ἀλλὰ τι; Γίνεσθε οἰκτήρωμοις ὡς δὲ Πατέρι ὑμῶν δὲ τοῖς οὐρανοῖς. Τούτῳ Θεοῦ ἔργον. Εἳναν οὖν τοῦτο μή ἔχης, τι ἔχεις; Εἰλεορ Θεῖλα, φησι, καὶ οὐ θυσία.

ΚΕΦΑΛ. Β.

Ἄδελφοι μου, μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πλοτιν τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ τῆς δόξης.

Τίνος ἔνεκεν σὺ μέγα φρονεῖς, φησίν; Ἡ διατί πάλιν ἐτερος ἐστοῦν ἔξευτελίζει; Οὐχὶ σῶμά ἐσμεν ἀπαντεῖς ἔν, καὶ μεγάλοις καὶ μικροῖ; Ὄταν οὖν κατὰ τὸ κεφάλαιον ἔν ὅμεν καὶ ἀλλήλων μέλη, τι τῇ ἀπονοίᾳ αὐχίζεις¹⁰ σαυτόν; τι αἰσχύνῃ τὸν ἀδελφόν; Μάστερ γάρ ἔκεινός σου μέλος, οὕτω κάκεινον σὺ, καὶ πολλῇ κατὰ τοῦτο ἡ ὁμοτιμία.

Οὐ διεκρίθητε ἐν ἐστοῖς καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαιλογισμῶν πονηρῶν;

Τὸ αὐτὸν εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες. Παρεγένετο δὲ πένης· γενοῦ κατ' [αὐτὸν]¹¹ τῷ φρονήματι· μὴ μείζονα καταβάλῃς δγκον διὰ τὸν πλούτον οὐκ ἔστι πένης καὶ πλούτιος ἐν Χριστῷ. Μή τοινυν ἐπικισύνης¹² διὰ τὴν ἔξωθεν περιβολὴν, ἀλλὰ ἀπόδεξα: διὰ τὴν ἔνδον πίστιν.

Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οὐχ δ Θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου, π.ιον-

¹⁰ Luc. vi, 56. ¹¹ Matth. ix, 15.

¹² C. C. τὸ ex correct. ¹³ C. C. περὶ. ¹⁴ C. C. ὑμῶν. ¹⁵ C. C. σχίζεις. ἀπονοταυχίζεις Cod. ¹⁶ C. C. ἐκεῖνος. ¹⁷ C. C. επαισχυνθῆ.

A voluptate, amarus in intelligentiam sese insinuat stimulus. Parturientibus contrarium accedit mulieribus. Matres etenim ante partum, et multus labor et puerperii acutissimi dolores, preimunt malis; post vero partum requies, fructu dissipatis æruminis. Peccantibus autem non sic. Sed quandiu parimus et concipimus corruptas cogitationes, et gaudeamus et ketamur. Postquam autem peperimus pessimum filium, peccatum, tunc jam videntes geniti fidelitatem patimur, tunc credelius quam parturientes mulieres premimur. Propter quod suadeo ne accipiamus quidem, præsertim in principio, desiderium corruptum. Si autem jam acceperimus, semen in nobis restinguamus. Quod si vero usque adeo negligentes fuerimus ut jam creverit in opus peccatum, rursum illud intersiciamus confusione, lacrymis, et illius accusatione. Nihil enim ita peccati destructor sicut et accusatio et condemnatio.

VERS. 27. *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hoc est: visitare viduas et pupillas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc sæculo.*

Id est, in hoc similes Deo fieri possumus, si misericordem et compatimur. Si hæc ergo non habemus, ab ipso omnino separamur. Non dicit: Si jejuna veritis, similes eritis Patri vestro, nihil enim tale apud Deum nec similia illis operatur; sed quid dicit: *Estate misericordes sicut et Pater vester qui in cælis est*¹⁸. Hoc Dei opus. Si illud ergo non habes, quid habes? *Misericordiam volo, dicit, et non sacrificium*¹⁹.

CAP. II.

VERS. 1. *Fratres mei, nolite in personarum aequalitione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriae.*

Quid est quod de te superbe sentis, dum e converso, alter te ipsum contemnit? Nonne corpus unum sumus omnes, et magni et parvi? Dum ergo, secundum quod præcipuum est, unum sumus, et alter alterius membra, quid tu intolerantissime gloriaris, quid fratrem contumelia vexas? Sicut enim iste membrum tuum, sic et tu ipsius, et inde magna D honoris aequalitas.

VERS. 4. *Nonne judicatis apud vosmetipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum?*

Idem de omnibus sensuaniis. Adest pauper, cum istius habe fortis animo; nec majorem de divitiis elationem accipias. Neque pauper neque dives est in Christo. Noli itaque erubescere in externi specie indumenti, sed illum accipe secundum interiorem fidem.

VERS. 5, 6. *Audite, fratres mei dilectissimi; nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide*

et hæredes regni quod repromisit Deus diligentibus A σινος ἐρ πλοτει, καὶ κληροδόμους τῆς βασιλείας σε? vos autem exhortasti pauperem.

Nos enim, sicut quam maxima passi detimenta, ita supplicantibus insultamus, eosque abhorremus, nec quid damus, sed e contra contristamus. *Corripiet ut fratrem*, dicit Paulus, *et nolite sicut inimico insultare*⁸. Qui fratrem suum corripit, non hoc publice facit. Correctionem non divulget, sed privatim instat, et magna cum prudentia, et afflictus, et vix temperans a lacrymis, quas et saepe plurimas effundit. A fraterno tamen digredimur sensu, absque fraterna corripimus benevolentia, non quasi afflicti in donando, sed ut ægre ferentes ipsum transgreedi præcepta contra utilitatem. Si autem cum dederis, insultas, beneficentia volunta tem corrumpis. Sed si neque das et insultas, quanto miserabiliorum efflicies hunc iam miserum et infeliciem! Exivit ad te ut illum adjuvares, et recedit mortali accepto vulnere, magisque lacrymabit. Si quis autem indigentia aut necessitate mendicare compellitur, si vero, mendicationis causa, contumeliis afficitur, quanta, quæso, erit ipsius animadversio in contumeliosum! Creatorem autem ipse exulcerat, siquidem hunc misit Deus ad te indigentem, ut tu debeat auxiliari illi, et tu illi propter te indigenti insultas. Quanta hæc imprudentia! quanta hoc opus ingratitudo!

VERS. 6, 7. *Nonne divites per potentiam opprimunt nos, et ipsi tradunt nos ad judicia? Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod invocatum est super nos?*

Generose ipsorum cupiditatem sufferte. Illi autem seipso perdent, non vos. Vos, quidem divitiis-spoliant, sed seipso nudant benevolentia et præsidio Dei. Qui vero istis destituitur, licet cunctis mundi possideat divitias, omnium pauperrimus est.

VERS. 12. *Sic loquimini et sic facile, sicut per legem libertatis incipientes judicari.*

Melius enim est vos verbis terrori, ne rebus cruelemini.

VERS. 13. *Superexaltat autem misericordia iudicium.*

Eleemosyna admirabilis quædam res est, et protectione operantium illam; a Deo etenim gamatur, et juxta illum stat semper. Gratiam facile impletat in omnibus quæ desiderat, modo non sit injusta a nobis; injusta autem est cum illam operamur bonis rapina comparatis quasi si pura essent. Magnam operantibus eam donat justitiam, tanta ejus est fortitudo et in gratiam misericordis et in gratiam peccantis. Ipsa, vincula solvit, tenebras fugat, ignem extinguit, verinem occidit, avertit stridorem dentium, eique magna cum securitate

⁸ P Thess. iii., 15.

⁹ C. C. θίδως. ¹⁰ C. C. πολλῆς τῆς. ¹¹ C. C. τὸ. ¹² C. C. ἐνεγθησόμενος. ¹³ C. C. παρεκβάνω. ¹⁴ C. C. γυμνωθεῖς. ¹⁵ C. C. ἔστιν. ¹⁶ C. C. αὐτὴν. ¹⁷ C. C. ἡμαρτικότων.

'Ημεῖς δὲ ὡς τὰ μέγιστα ἡδικημένοι οὖτα τοὺς προσαιτοῦντας ὑδρίζομεν, ἀποστρεφόμεθα· οὐ διδούς¹⁸ τι καὶ λυπεῖς; *Νουθετεῖτε*, εἶπεν δὲ Παῦλος, ὡς ἀδελφοῦς, οὐχ ὑδρίζετε ὡς ἔχθρούς¹⁹ δὲ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ νουθετῶν, οὐ δημοσίᾳ τοῦτο ποιεῖ· οὐκ ἔκπομπεῖτε τὴν ὑδρίαν, ἀλλ' ἵδιᾳ καὶ μετὰ πολλῆς²⁰ προσοχῆς, καὶ ἀλγῶν καὶ δακρύμενος δακρύων καὶ δύρρημενος. 'Απὸ ἀδελφικῆς τοίνυν παρέχομεν τῆς διανοίας, ἀπὸ ἀδελφικῆς νουθετοῦμεν τῆς προσιρέσεως, μή ὡς ἀλγοῦντες ἐπὶ τῷ²¹ διδόντας, ἀλλ' ὡς ἀλγοῦντες ἐπὶ τῷ ἐκείνον παραβαίνειν τὴν ἐντολὴν ἐπὶ τὸ κέρδος. Εἰ γάρ μετὰ τὸ δοῦναι ὑδρίζεις, λυμανὴν τῇ τῆς δδεσεως ἡδονῆς. "Οταν δὲ μήτε δῆς καὶ ὑδρίσῃς, πόσον οὐκ εἰργάσων κακὸν τὸν δθλιον ἐκείνον καὶ ταλαπωρὸν; Προσῆλθεν ὡς ἐλεησόμενος²² παρὰ σοῦ, λαβὼν δὲ καιρίαν τὴν πληγὴν ἀπῆλθε, καὶ μᾶλλον ἐδάκρυσεν. "Οταν γάρ ἀναγκάζηται διὰ τὴν ἔνδειαν προσαιτεῖν, διὰ δὲ τὸ προσαιτεῖν ὑδρίζεται, δρα πόση τῷ ὑδρίζοντι τῇ τιμωρίᾳ. Παροξύνει²³ τὸν ποιησάντα αὐτὸν· εἰπερ γάρ μοι αὐτὸς αὐτὸν ἀφῆκε πένεσθαι διὰ σὲ, ἵνα σὺ Ἐχης θεραπεύειν αὐτὸν, καὶ σὺ τὸν διὰ σὲ πενόμενον ὑδρίζεις, πόσης ἀγνωμοσύνης ταῦτα; πόσης ἀχαριστίας τοῦτο τὸ ἔργον;

Οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἔλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καὶ τὸ δρόμα τὸ ἐκικληθεῖ ἐφ' ὑμᾶς;

Φέρετε γενναῖας τὰς πλεονεξίας. Εαυτοὺς ἀναρρούσιν ἐκείνοι, οὐχ ὑμᾶς. 'Υμᾶς μὲν ἀποστεροῦσι χρημάτων, ἐσωτὸς δὲ γυμνοῦσι τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς βροτείας²⁴ δὲ ἐκείνης στερηθεῖς²⁵, καὶ ἀπαντα περιβάλληται τῆς οἰκουμένης τὸν πλούτον, πάντων ἐστὶ πενέστερος.

Οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ τόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι.

Βέλτιον γάρ τοις δήμοις, ὑμᾶς φοβήσαι, ἵνα μη τοῖς πράγμασιν ἀλγήστε.

Κατακαυχᾶται ἐλεον κρίσεως.

'Η ἐλεημοσύνη τέχνη τις ἀριστη ἐστὶ καὶ προστάτις τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν. Φίλη γάρ τοῦ Θεοῦ ἐστι²⁶, καὶ δεῖ πλησίον ἐστηκεν αὐτοῦ, ὑπὲρ ὧν ἀνθύληται εὐκόλως αἰτοῦσα χάριν, μένον δὲν μή ἀδικήται παρ' ἡμῶν· ἀδικεῖται δὲ, διαν ἐξ ἀρπαγῆς αὐτῶν²⁷ ἐργαζόμεθα, ὡς ἐὰν δὲ καθαρὰ, πολλὴν τοῖς ἀναπέμπουσιν αὐτὴν δίδωσι τὴν παρρήσιαν καὶ ὑπὲρ προσκεκρουσκότων δεῖται, τοσαντή αὐτῆς ἡ ἴσχυς, καὶ ὑπὲρ τὴν μαρτηρίαν²⁸ αὐτῇ διαφέρειν τὰ δεσμά, λύει τὸ σκότος, σφέννυσι τὸ πῦρ, θανατοῖ τὸν σκώληκα, ἀπελαύνει τὸν τῶν δδεντων βρυγμόν·

ταύτη μετὰ πολλῆς ἀδειας ἀνοίγονται τῶν οὐρανῶν Α *cælorum* aperiuntur portæ. — *Et paulo post.*
αἱ πύλαι. — *Kai met' oīlīta· Basileisσα*²² γάρ
δυτικῶς ἔστιν ὁμοίως²³ ἀνθρώπους ποιοῦσα Θεῷ.
"Εσεσθε γάρ, φησιν, οἰκτίρμονες, ὡς δὲ Πατὴρ ὑμῶν
δέ ἐτοῖς οὐρανοῖς· ὑπόπτερος ἔστι καὶ κούφη,
πτέρυγας ἔχουσα χρυσᾶς· πτῆσιν ἔχουσα πάνυ τέρ-
πουσαν τοὺς ἄγγέλους. Εἰσέλθετε²⁴ Πτέρυγες περιστερᾶς
περιηργυρωμέναι, καὶ μετάφρενα αὐτῆς ἐν χλω-
ρόσητει χρυσοῦν. Καθάπερ περιστερά τις χρυσῆ²⁵
καὶ ζῆσα πέτεται δύμα προσηνές ἔχουσα, δύσθαλμὸν
ἡμερον· οὐδὲν²⁶ ὅφθαλμον ἔχεινον βέλτιον. Καλὸς
ἔστιν δὲ ταῦς, ἀλλὰ πρὸς ἔκεινην κολοῦθος· σύτις ἡ
ἔρνις αὐτῇ καλῇ τις ἔστι καὶ θαυμαστή. "Ανω διὰ
παντὸς ὅρῳ πλλῆ τοῦ Θεοῦ τῇ δέξῃ περιστοιχῆται.
Παρθένος ἔστι πτέρυγας ἔχουσα χρυσᾶς, πτερισταλ-
μένη, λευκὸν ἔχουσα πρόσωπον, ἡμερον. Ὕπόπτερος
ἔστι καὶ κούφη, παρὰ τὸν θρόνον ἔστωσα τὸν βασιλι-
κόν. "Οταν χρινώμεθα²⁷, δρψων ἐφίσταται καὶ φαίνε-
ται, καὶ ἔξαιρεται τῆς κολάσεως ἡμᾶς, ταῖς αὐτῆς
πτέρυξι περιβάλλουσα, ταῦτην θέλει δὲ θεὸς ηθοσίας.

Οὗτῳ καὶ ἡ πίστις, ἔταρ μὴ ἔχη ἔργα, τεκνά
ἔστι καθ' ἑαυτήν. Ἀλλ' ἔτει τις, Σὺ πίστιν ἔχεις,
καὶ γάρ ἔργα ἔχω, δεῖξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ
τῶν ἔργων σουν καὶ γάρ δεῖξω σου ἐκ τῶν ἔργων
μου τὴν πίστιν μου. Σὺ πιστεύεις δέ τι δὲ θεὸς
εἰς ἔστι, καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια κτι-
στεύουσι, καὶ φρίσσουσι.

Καὶ γάρ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸν Γάδυ δρθῆνς C
τις πιστεύει, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, βίον δὲ μὴ
ἔχη δρθὸν, οὐδὲν αὐτῷ κέρδος τῆς πίστεως εἰς σω-
τηρίαν. Οὐκοῦν ὅταν λέγῃ, *Kai autēn gar esti tū η ulorios zōē, Ieu γινώσκωσι σθ tōn mōrōn alēthi- rōn θeōr,* μὴ νομίσωμεν ἡμῖν ἀρκεῖν εἰς σωτηρίαν
τὸ λεγόμενον δεῖ γάρ τιμᾶς καὶ βίου καὶ πολιτειας
καθαρωτάτης.

Μέγα μὲν πίστις καὶ σωτήριον, καὶ ταύτης ἀνευ
ούχ ένι σωθῆναι ποτε· ἀλλ' οὐκ ἀρχεῖ καθούτῳ²⁸ ἑαυτήν
τούτῳ ἐργάσασθαι. Ἀλλὰ δεῖ καὶ πολιτειας ὁρθῆς·
ῶστε διὰ τούτο καὶ Παῦλος τοῖς ἡδη τῶν μυστηρίων
καταξιωθεῖσι, παρανεῖ λέγων· *Σπουδάστωμεν εἰσά- θειν εἰς τὴν κατάπτωσιν ἐκείνην*²⁹. *Σπουδάστωμεν, φη- σ.ν., ως οὐκ ἀρκούσης τῆς πίστεως, ἀλλὰ ὁφελοντος*
προτεθῆναι καὶ τοῦ βίου, καὶ πολλὴν τὴν σπουδὴν γνε-
σθαι. Δεῖ γάρ δυτικῶς καὶ πολλῆς σπουδῆς ὥστε εἰσλα-
θεῖν εἰς τὸν οὐρανόν. Εἰ γάρ γῆς οὐ καταξιώθησαν
οἱ τοσαῦτα ταλαιπωρθέντες ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ γῆς
τυχεῖν οὐκ τὸν ήδυνήθησαν, ἐπειλέγοντας, καὶ ἐπειδὴ
ἐπόρνευσαν, πῶς τὸν οὐρανὸν ἡμεῖς καταξιωθῆ-
μεθα³⁰ ἀδιαφόρως ζῶντες καὶ φάνυμας; Δεῖ τοίνυν
ἡμῖν πολλῆς σπουδῆς. Καὶ πάλιν.

Πίστις χωρὶς τῶν ἔργων τεκνά ἔστιν.

Εἰκόσιας³¹ ὡσπερ γάρ σῶμα καλὸν καὶ εὔανθες,
ὅταν λαχῶν μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τοῖς ἐνωγραφημένοις η
προσεοκάδες³², οὐτε πίστις δρθῇ χωρὶς ἔργων.

²² *Luc. vi, 36.* ²³ *Psal. lxvii, 14.* ²⁴ *Joan. xvii, 3.* ²⁵ *Hebr. iv, 2.*

²⁶ *C. C. βασιλεισσα.* ²⁷ *C. C. δμοίους.* ²⁸ *C. C. φησι.* ²⁹ *C. C. περιστερά χρυσῆ.* ³⁰ *C. C. οὐδὲν τοῦ.*
³¹ *C. C. χρινόμεθα.* ³² *C. C. ἐκείνην τὴν κατάπτωσιν.* ³³ *C. C. καταξιώθησάθεια.* ³⁴ *C. C. προσεοκάδες.*

Revera etenim regina est, similes homines faciens
Deo: *Estote ergo misericordes*, dicitur, *sicut et*
*Pater vester qui in cælis est*³⁵. Agilis est et levis, de-
auratas habens penas, quæ æthera volitu verheran-
tes, multum laetificant angelos. De illa dicitur: *Pennæ*
columbae deargentatae, et posteriora ejus in pallore
*auri*³⁶. Sicut quædam columba aurea et vivens
volitat, pulchrum habens aspectum, dulces oculos,
quibus nil melius. Pulcher est et pavo, sed is com-
paratione istius, graculus est; adeo decora et mira-
bilis est avis illa. Alta semper contemplatur, multa-
que circumdat gloria Dei. Virgo est aureis dotata
pennis, nitide composita, albo et dulci vultu. Agilis
est et levis, regalem ante thronum stans. Cum judi-
camur, subito splendens assurgit, et a damnatione
non eripit quos pennis protegit extensis. Illam
vult Deus, et non sacrificium.

VERS. 17-19. *Sic et fides, si non habeat opera,*
morta est in semelipsa. Sed dicet quis: Tu fidem ha-
bies, et ego opera habeo; ostende mihi fidem tuam
sine operibus, et ego ostendam tibi ex operibus fidem
meam. Tu credis quoniam unus est Deus · bene fa-
cis; et dæmones credunt, ac contremiscunt.

Licet enim in Patrem et in Filium recte quis
credat, et in Spiritum sanctum, vitam autem non
habeat rectam, nulla ei fidei utilitas in salutem.
Dum ergo legis: *Hæc est vita aeterna, ut cognoscant*
*te solum Deum verum*³⁷, ne credas hæc dicta nobis
sufficiere ad salutem. Oportet enim nos et vita et
moribus purissimos existere.

Magnum quidem et fides et salus, et sine fide sal-
vari nunquam possumus. Sed non sufficit ad salu-
tem, fidei sibi efformasse. Rectis autem opus est ad-
huc moribus. Propterea et Paulus illos qui iam digni
habiti sunt mysteriorum exhortatur dicens: Festi-
*nennus ingredi in illam requiem*³⁸; *festinamus ait,*
quia non sufficit fides, sed ostendit debet vita, et hoc,
D multa cum festinatione. Magno enim opus est qui-
dem ardore ut cœlum ingrediamur. Namque si terra
non digni inventi sunt Hebræi, qui tanta passi sunt
in deserto; si terram possidere non potuerunt, et
mox murmuraverunt, et postea fornicati sunt,
quomodo nos coelo digni judicabimur, qui negligenter et molliter vivimus? Nempe est ergo ut cum
multo laboremus ardore.

VERS. 27. *Et fides sine operibus mortua est.*

Et convenienter: *Sicut enim pulchrum et flori-*
dum corpus quod nullam habeat vim et simile pi-
cturis esset, ita et recta fides sine operibus.

CAP. III.

VERS. 4. *Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam magis judicium sumitis.*

Quoniam docere et non facere, non solum utilitatem nullam, sed etiam damnum multum et condemnationem assert illi qui tanta cum inconsideratione suam ipsius dirigit vitam. — *Aëmulationem eorum qui operari nolunt contundens, docere prohibet eos qui absque operibus docent, magnum illis denuntians judicium.* Sicut autem et ille sic errans condemnatur, ita et perfectus est qui non deficit in opere et verbo disciplinæ; et hic potens est etiam omne corpus refrenare. Si hec etenim docet, et fidem definit sermonibus rectis, splendentibus simul et operibus fidei consentaneis, certe totum ipsius refrenabit corpus, nec ipsum sinet ullam mundi servare dilectionem.

VERS. 5, 6. *Ita et lingua modicum quidem membra est, et magna exaltat. Ecce parvus ignis quam magnam silvam incendit! et lingua ignis est, universitas iniquitatis.*

Pari ergo custodia, et linguam et adolescentulam serva. Regius equus est lingua. Illi si quidem imposueris frenum, illumique domueris ut cum amoenitate ascensorem ferat, in ipso confudit, eique insidit rex. Si vero illum infrenatum dimiseris, effervescentem et subsilientem, currus efficitur diabolo et angelis ejus.

VERS. 8. *Linguam autem nullus hominum domare potest, irrequietum malum, plenum veneno mortifero.*

Gladis acutus est lingua. Sed non aliis infligimus vulnera; nostras e contra amputemus corruptiones.

VERS. 13. *Sapiens et disciplinatus inter vos, ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiae.*

A sordibus expurgemus aures animæ. Sicut enim et sordes et lutum aures carnis, ita et mundana dicta, et probrosa, et quæ de senore et usuris, omni sorde pejora, obstruunt intelligentiæ auditum. Adde quod non obstruunt tantum, sed et impurum faciunt.

CAP. IV.

VERS. 8, 9. *Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis; emundate manus, peccatores, et purificate corda, duplices animo. Miseri estote et lugete. Risus uester in luctum convertatur, et gaudium in moerorem.*

Qui enim postquam peccavit pœnitentiam amplectitur, non luctus, sed felicitationum dignus est in Ecclesia justorum: *Dic ergo tu peccata tua prium, ut justificeris* ¹³. Qui autem post peccatum

¹³ Isa. 1, 18.

¹¹ C. C. δυτα διδάσκων ὡς δυτα. ¹² C. C. πίστην ταύτην. ¹³ C. C. τῆς κόρης φύλασσε τὴν γλώσσαν. ¹⁴ C. C. Ἐκκαθάρωμεν. ¹⁵ C. C. κεχριμένος. ¹⁶ C. C. χόρον μεταστάσ. ¹⁷ C. C. ἀνουλας.

A

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Mή πολλοὶ διδάσκαλοι τίνεσθε, ἀδελφοί μου· εἰδότες δτι μεῖζον κρῖμα ληγόμεθα.

Ἐπειδὴ τὸ διδάσκειν δνευ τοῦ ποιεὶν οὐ μόνον κέρδος οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ ζημιαν πολλὴν καὶ κατάκρισιν φέρει τῷ μετὰ τοσαύτης ἀπροσεξίας διοικοῦντι τὸν βίον τὸν ἑαυτοῦ, τὴν φιλονεικίαν τῶν μὴ βουλομένων ἐργάζεσθαι ἐκκόπτων, τὸ διδάσκειν ἀπειπε τοῖς δνευ ἔργου διδάσκουσι, κρίμα μέγα ἐπιτιθέει. Ο γάρ τὰ μὴ δυτα ¹¹ κατάκριτος, ὥσπερ καὶ τελειος, ὃ μὴ πταίων ἔργῳ καὶ λόγῳ τῆς διδάσκαλίας, καὶ δυνατὸς καὶ δλον τὸ σῶμα χαλιναγγῆσαι. Εἰ γάρ ταῦτα διδάσκει, καὶ τὴν πίστην ¹² δρίζεται λόγων δριῶν μετὰ ἔργων λαμπρῶν συμφώνων τῇ πίστει· δηλονότι δλον ἑαυτοῦ χαλιναγγεῖ τὸ σῶμα, μηδεμίαν φιλιαν πρὸς τὸν κόσμον ἔχειν αὐτὸ δῶν.

Οὕτω καὶ η γλῶσσα μικρὸν μέλιος ἐστὶ καὶ μεγαλωνεῖ· ιδοὺ δὲ λιγος πῦρ ἡλικηρ ὑληρ ἀντέτει· καὶ η γλῶσσα πῦρ, δ κύσμος τῆς ἀδικίας.

Οὐκοῦν πλέον τῆς γλώσσης φύλαττε τὴν κόρην ¹³. Ιππος ἐστὶν βασιλικὸς η γλῶσσα· ἀν μὲν οὖν ἐπιθῆσις αὐτῇ χαλινὸν καὶ διδάξειν ενρυθμικ, ἐπαναπάνεται αὐτῇ καὶ ἐπικαθίεται δι βασιλεύς· ἀν δὲ ἀχαλινωτὸν ἀφῆς φέρεσθαι καὶ σκιρτᾶν, τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων δχημα γίνεται.

C **T**ηρ δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετο κακόν, μεστὴ λοῦ θαρατηγόρου.

Μάχαιραί ἐστιν η γλῶσσα ἡκονημένη. 'Αλλὰ μὴ ἐπάροις ἐπάγωμεν τραύματα· ἀλλὰ τὰς ἡμετέρας σηπεδόνας ἀποτέμωμεν.

Σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ύμιν δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν πραθητη σοφίας.

Ἐκκαθαρόμεν ¹⁴ τὸν ρύπον ἀπὸ τῶν τῆς ψυχῆς ὡτῶν. Καθάπερ γάρ ρύπος καὶ πηλὸς τὰ ὡτα τῆς σαρκὸς, οὕτω καὶ τὰ βιωτικὰ διηγήματα καὶ παχέα, καὶ τὰ περὶ τόχων καὶ δανεισμάτων, ρύπου παντὸς χαλεπώτερον ἐμφράττει τῆς διανοίας τὴν ἀκοήν, μᾶλλον δὲ οὐγ ἐμφράττει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀκάθαρτον ποιεῖ.

D

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιστὶ ύμιν· καθαρίσατε χεῖρας, ἀμαρτωλοί, καὶ ἀγνίσατε καρδίας, διψυχοι. Ταλαιπωρήσατε καὶ πενθήσατε· ὁ γέλως ύῶρ εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ η χαρὰ σις κατήσθιατ.

Ο γάρ μετὰ τὸ ἀμαρτάνειν μετανοίᾳ χρώμενος ¹⁵, οὐ πένθους ἀλλὰ μακαρισμῶν ἐστιν ἀξιος, ἐπὶ τῶν δικαίων χορὸν ¹⁶. Λέγε γάρ σὺ τὰς ἀμαρτίας ¹⁷ σου πρώτος, ίνα δικαιωθῆς. Εἰ δὲ

μετὰ τὸ διαρτάνειν ἀναισχυντεῖ, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῷ ²⁸ πεσεῖν ἐστιν ἔλεινδς ὡς ἐπὶ τῷ ²⁹ κεῖθαι πεσών. Εἰ δὲ τὸ μὴ μετανοεῖν ἐφ' διαρτήμασι χαλεπὸν, τὸ καὶ πεψυσθεῖαι ἐπὶ τοῖς διαρτήμασι ποίας κολάσεως ἐστιν ἄξιον; Εἰ γάρ ὁ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἐπαιρόμενος ἀκάθαρτός ἐστιν, ὁ ἐπὶ διαρτήμασι τοῦτο πάσχων ποίας τεύξεται συγγνώμης;

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

"Ἄγε νῦν, οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὅλοντος τε ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπεργομέναις. 'Ο πλούτος ὑμῶν σέσηπε, καὶ τὰ ἴματα ὑμῶν σητόβρωτα γέλοντε· ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ δρυνρος κατίωται.

'Ἄφωμεθα τῆς ἁδοῦ τῆς στενῆς· μέχρι πότε τρυφή; μέχρι πότε ἀνετις; οὐκ ἐνεπλήσθημεν ῥάθυμοῦντες, γελῶντες, ἀναβαλλόμενοι; οὐ τὰ αὐτὰ πάλιν ἐσται τράπεζα καὶ κόρος καὶ πολυτέλεια καὶ χρήματα καὶ κτῆσις ³⁰ καὶ οἰκοδομαί; Καὶ τί τὸ κέρδος; Θάνατος· καὶ τί τὸ τέλος; τέφρα καὶ κόνις, σοροὶ καὶ σκώληκες.

Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε· διθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς.

Τί οὖν; κεκώλυται ἡ τρυφή; καὶ σφόδρα. Διατί οὖν εἰς μετάληψιν ἔκτισται; διτὶ καὶ δρόν ἔκτισε, καὶ κεκώλυται ἡ ἀμετρία· διτὶ καὶ οἶνον ἔκτισε, καὶ κεκώλυται ἡ ἀμετρία. Οὐχ ὡς ἀκάθαρτον τούννυν τὴν τροφὴν ³¹ παραιτεῖσθαι κελεύει, ἀλλ' ὡς ἐκλέουσαν ³² διὰ τῆς ἀμετρίας τὴν ψυχήν. Πᾶν γάρ κτίσμα Θεοῦ καλὸν, φησι, καὶ οὐδὲν ἀπόδηλον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον.

Μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, διτὶ ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου ἡγγίκει.

Μακροθυμίαν πρὸς ἀλλήλους, ὑπομονὴν πρὸς τοὺς ξένους. Μακροθυμεῖ γάρ τις πρὸς ἔκεινους, οὓς δυνατὸν καὶ ἀμύνασθαι· ὑπομένει δὲ οὖς οὐ δύναται ἀμύνασθαι· διὸ τοῦτο ἐπὶ μὲν Θεοῦ οὐδέποτε ὑπομονῇ λέγεται, μακροθυμία δὲ πολλαχοῦ. Εἰ οὖν καὶ ἐνταῦθα δοκοῦσιν ἐγκαταλεῖσθαι, ἀλλ' οἷμας ἔκει πολλῆς ἀπολαύσουσι τὴς δόξης. "Οταν δὲ ἰδωσιν οἱ μεγάλα φυσῶντες τοὺς μαστιζούμενους ὑπ' αὐτῶν, τοὺς καταφρογουμένους, τοὺς καταγελωμένους τούτους ἔγγυς δντας Θεοῦ, τότε θρηγήσουσι καὶ ὀλούκουσιν, ὅταν ³³ τοὺς οἰκτροὺς καὶ ταλαιπώρους καὶ μυρίας παθόντας δεινὰ καὶ πιστεύσαντας, εἰς τοσάντην ἄγῃ ³⁴ λαμπρότητα.

Πρὸς πάντων δὲ, ἀδελφοὺς μου, μὴ δμυνύετε, μῆτε τὸν οὐρανὸν, μῆτε τὴν γῆν, μῆτε ἀλλο τινὰ δρκον.

Τί οὖν ἔὰν ἀπαιτῇ τις δρκον, καὶ ἀνάγκην ἐπάγγη; 'Ο τοῦ Θεοῦ φόδος τῆς ἀνάγκης ἐστω δυνατώτερος. 'Επεὶ εἰ μέλλει ³⁵ τὰς ³⁶ τοιαύτας προβάλλεσθαι προφάσεις ³⁷, οὐδὲν φυλάξεις τῶν ἐπιταχθέντων. Καίτοι γε ἐπὶ τῶν νόμων τῶν ἀνθρωπίνων οὐδαμοῦ τοῦτο τολμᾶς προβαλέσθαι, οὐδὲ εἰπεῖν, ἀλλ' ἔκών

²⁸ C. C. π.δ. ²⁹ C. C. τ.δ. ³⁰ C. C. κτῖσις. ³¹ C. C. τρυφήν. ³² C. C. ἔκκλουσαν. ³³ C. C. δτ' ξν. ³⁴ C. C. ἄγει. ³⁵ C. C. μέλλεις. ³⁶ C. C. οι. ³⁷ C. C. προφάσης.

A non erubescit, non tam quia cecidit, miserabilis est, sicut et quia jacet ubi cecidit. Si vero non paenitere peccatorum malum est, quem meretur condemnationem qui superbit et exultat in peccatis! Et si immundus est qui in bonis octibus superbit, qui similiter et de peccatis sentit, ubi inveniet indulgentiam?

CAP. V.

VERS. 1, 2. *Agite nunc, divites, plorate ululantantes in miseriis vestris quae adveniunt vobis. Divitiae vestrae putrefactae sunt, et vestimenta vestra a tineis comesta sunt; aurum restrum et argentum στριγινavit.*

Comprehendamus ergo angustam viam. Usquequo voluptarii sensus? usquequo mollities? Num saturabimur luxuriantes, ridentes, saltantes? num et eadem semper erunt, et mensa, et fastus, et sumptuositas et divitiae? num semper et emere et adificare? Et quis profectus? mors, et quis finis? cinis et pulvis, ferebrum et vernies.

VERS. 5. *Epūlati estis super terram, et in luxuriis ingurgitasti vos. Enutristis corda vestra sicut in die occisionis.*

Quid ergo? ab epulis dimoventur? et vehementer. Cur ergo ut ipsis participemus creatæ sunt? Quia et panem creavit Deus et ab excessibus prohibemur; quia et vinum creavit, et potus immoderata condemnatur. Non quidem sicut quid impurum epulas removere jubet, sed quia per immoderata animam enervant. Quidquid creavit Deus, hoc bonum dixit, et nihil contempnendum quod gratiarum cum actione accipimus.

VERS. 8. *Patientes estote et vos, confirmate corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquaret.*

Patientia ad invicem. Sufferentia ad eos qui foris sunt. Patiens enim quis est in illis in quibus ulcisci potuisset? Sufserit autem ea quae viudicare non potest: propter quod et de Deo sufferentia nunquam legitur, sed ubique patientia. Qui ergo et nunc omnino videntur derelicti, illi et in futuro multa fruentur gloria. Cum autem videbunt, hi qui magna superbiunt, illos quos flagellaverunt ipsis, quos conspuerunt, deriserunt, stantes juxta Deum, tum lugebunt; et lamentabuntur cum ad tantam pervenient felicitatem hi miseri et miserabiles qui tanta ab ipsis passi sunt crudelia mala.

VERS. 12. *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare neque per cælum, neque per terram, neque aliud quocunque juramentum.*

Quid ergo si requirat quis juramentum, et necessitatem prætendant? Necessitate potentior sit timor Dei. Si talia enim vindicari possent prætexta, nulla præcepta servares. Enimvero in humanis legibus nulliter talia proferri sineres, nec ipse dicere auderes. Sed, velis nolis, compelleris servare man-

data. *Sic autem, nunquam desinit necessitas. Qui B καὶ ἄκων καταδέχῃ τὰ γεγραμμένα. "Ἄλλως δὲ οὐδὲ ἀνάγκην ὑποστήσῃ ποτέ· ὁ γάρ τῶν ἐμπροσθεν μακαρισμῶν ἀκούσας, καὶ τοιοῦτον ἔστων παρασκευάσας, οἶνον ἐπέταξεν ὁ Χριστὸς, οὐδειμίαν παρ' οὐδενὸς ὑποστῆσεται τοιαύτην ἀνάγκην, αἰδέσιμος ὁν παρὰ πᾶσι καὶ σεμνός. Τί⁴⁷ ἐστι τὸ περιττὸν τοῦ νεα,⁴⁸ καὶ τοῦ οὐ; 'Ο δρόκος οὐκ⁴⁹ ἐπὶ τὸ ἐπιορκεῖν· ἔκεινον γάρ οὐδεὶς δεῖται μαθεῖν, διτὶ ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι καὶ περιττὸν, ἀλλ' ἐναντίον· τὸ δὲ περιττὸν καὶ τὸ πλέον ὁ δρόκος ἐστιν.*

Vers. 17, 18. *Elias homo erat similia patiens nobiscum, et oratione oravit ut non plueret, et non pluit super terram annos tres et menses sex. Et rursum oravit, et cælum dedidit pluviam, et terra dedidit fructum suum.*

Ut saltem fame consumpti ad Creatorem proponerant: sic et fames ipsis sicut salutis fundamentum. Nihil enim dicitur ad erudientium potens sicut et fames, ut qui ab illa eruditæ sunt, ad omnium Factorem currant. — *Et paulo post.* Exiit sermo prophetæ, et subito mutatus est aer. *A*irenum factum est cælum, non naturam mutans, sed refrenans efficaciam. Subito transformata sunt clementia. Cecidit sermo prophetæ sicut servidus et devorans ignis, sicut febris in ilia terræ, et statim omnia arefacta sunt et vastata et evanuerunt.

Vers. 19, 20. *Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a via veritatis, et convertat quis eum, scire debet quoniam qui converterit peccatorem ab errore viæ eius, C salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum.*

Et quomodo convertere oportet? Sicut et in seminibus agricolarum, cuncta simul solo sparguntur, sed non tunc requies, at multa requiritur adhuc sollicitudo. Nisi enim terra superinjecta, sata operiantur, gallinis seminatum est et frugivoris omnibus alitibus. Similiter et in nobis, nisi convenienti recognitione, quæ fuerunt seminata cooperimus. Diabolus enim rapit, et propria perire sinit negligenter, et sol desiccat, et submergit pluvia, et suffocant spinæ. Unde non sufficit tantum cuncta jam semina demississe, sed multa adhuc adhibenda est assiduitas. Fugandæ sunt volucres cœli, elevandæ spinæ, petrosis locis multa superimponenda est terra, flagella quæque prævenienda, avertenda, reparanda. Sed equidem in terra, cuncta ab agricolis pendent, jacet enim ista iners, passive tantum disposita; sed non ita certe in nostra spirituali terra. Non enim a magistris pendet, sed si non major, at certe dimidia pars pendet a discipulis. Nostrum quidem ergo est spargere semente, vestrum autem perficere consilia nostra.

B

"*Ἔνα καν οὕτω τῷ λιμῷ τηχόμενοι⁵⁰ ἐπὶ τὸν Δημιουργὸν φάσσωσιν· ἵνα δὲ λιμὸς ὑπένεσις αὐτοῖς σωτηρίας γένεται. Οὐδὲν γάρ, φησι, δύναται παιδεῖσαι, εἰ μὴ λιμὸς, ἵνα καν οὕτω παιδεύσμενοι, ἐπὶ τὸν πάντων Κτίστην χωρήσωσι.—Καὶ μετ' ὅλη⁵¹· Ἐξῆλθεν δὲ λόγος⁵² τοῦ προφήτου, καὶ εὐθὺς δὲ ἡρικετεβλήθη, δὲ οὐρανὸς χαλκοῦς ἐγένετο, οὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν χαλικώσας. Εὐθὺς τὰ στοιχεῖα μετεπχηματίζετο. Ἐνέπεσεν δὲ λόγος τοῦ προφήτου καθάπερ πυρετὸς λάθρος εἰς τὰς λαγόνας τῆς γῆς, καὶ πάντα εὐθὺς ἐξηράντετο, καὶ πάντα τηρημοῦτο, καὶ τηφανίζετο.*

Ἀδελφοί μου, ἐάρ τις ἐρ ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γνωσκέτω διτὶ δὲ πιστρέψυς ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάτης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θαράτου, καὶ καλύψει πλήθος ἀμαρτιῶν.

Καὶ πῶς χρὴ ἐπιστρέψειν; καθάπερ ἐπὶ τῶν γεωργῶν τὰ σπέρματα, καταβάλλεται μὲν ἄπαξ, οὐ μένει δὲ διαπαντὸς, ἀλλὰ πολλῆς δεῖται τῆς κατασκευῆς. Καν μὴ τὴν γῆν ἀναμοχλεύσαντες περιστελλωσι τὰ καταβαλλόμενα, τοῖς δρυνισιν ἐσπειραν καὶ τοῖς σπερμοδόγοις δργέοις πᾶσιν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, δι μὴ τῇ συνεχεῖ μνήμην τὰ καταβληθέντα περιστελλομεν⁵³· καὶ γάρ δὲ διάδολος ἐξαρπάζει, καὶ δὲ τημετέρα φραδυμίτις ἀπόλλυσσε. Καὶ δὲ διατάξεις ξηραίνει, καὶ οὐτεδὲ ἐπικλύζει, καὶ δικαίωσι πνίγουσι. "Ωστε οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἄπαξ καταβάλλοντα ἀπηλλάχθαι, ἀλλὰ πολλῆς δεῖται προσεδρείας, ἀποσοδούν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰς ἀκάνθας ἐκκόπτοντα, τὰ πετρώδη γῆς πληροῦντα πολλῆς· πᾶσαν λύμην κωλύοντα καὶ ἀποτειχίζοντα⁵⁴ καὶ ἀναιροῦντα. 'Αλλ' ἐπὶ μὲν τῆς γῆς τὸ πᾶν τοῦ γεωργοῦ γίνεται· ἀψυχος γάρ ἔκεινον ὑπόκειται, πρὸς τὸ παθεῖν ἐτοιμός οὖσα μάνην· ἐπὶ δὲ ταύτης τῆς γῆς τῆς πνευματικῆς οὐδαμῶς. Οὐ τῶν διδασκάλων ἐστι τὸ πᾶν, ἀλλ' εἰ μὴ τὸ πλέον, τὸ γοῦν δημιουσι τῶν μαθητῶν. Ήμῶν μὲν οὖν ἐστι καταβάλλειν τὸν σπόρον, ίμῶν δὲ ποιεῖν τὰ λεγόμενα.

⁴⁷ C. C. τι δαί. ⁴⁸ C. C. αὐτὸ. ⁴⁹ τικόμενοι Σοὶ. ⁵⁰ C. C. οι. ⁵¹ C. C. Ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Βασιλεῶν φησι. Καὶ εἰπεν Ἡλίου ὁ προφήτης ἐκ Θεοῦ. τῆς Γαιαλάδο πρὸς Ἀγαάδο Ζῆ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων δὲ Θεὸς Ἰηρουσαλήμ φαίνεται τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ εἰ ἐσται τὰ ἐτη ταῦτα δρόσος καὶ οὐτεδὲ εἰ μὴ διὰ στόματος λόγου μού. ⁵² C. C. περιστελλώμεν· εἰς τὸν ἀέρα πάντα ἐβρίσκαμεν. ⁵³ C. C. ἀποτειχίζοντα.

IN PRIMAM S. PETRI EPISTOLAM.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Οὐλτορ ἀπτι, εἰ δέορ ἐστι, λυπηθέντας ἐτ ποι-
κίλοις κειρασμοῖς, **ἴτα τὸ δοκιμιον** ὑμῶν τῆς πλ-
στεως πολὺ τιμιώτερον χρυσον τοῦ ἀπολλυμέ-
νου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς
ἔπαινον καὶ δόξαν, καὶ τιμὴν ἐτ ἀποκαλύψει
Ἴησον Χριστον· διὸ οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε.

Οἱ δικαῖοι θιλίονται, ἵνα στεφανωθῶσιν· οἱ ἀμαρ-
τωλοί, ἵνα τῶν ἀμαρτιῶν δίκην ἔχτεσσιν. Οὐ πάν-
τες δὲ οἱ ἀμαρτωλοί δίκην ἔνταῦθα τιννύουσιν, ἵνα
μή τῇ ἀναστάσει οἱ πολλοὶ ἀπιστήσωσιν· οὐ πάντες
οἱ δίκαιοι θιλίονται, ἵνα μή τῇ κακίᾳ ἐπαινεθήν
εἶναι νομίσῃς, καὶ μιστήσῃς τῇ ἀρετῇ.

Εἰδότες δὲ οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρῷ ή χρυσῷ,
ἀλυτρώθητε ἐτ τῆς ματαλὶς ὑμῶν ἀταστροφῆς
πατροκαραβότου, ἀλλὰ τιμῷ αἵματι ὡς ἀμροῦ
ἀμάρμον καὶ ἀσπίλον **Χριστοῦ**, προεγγρωσμένου
μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ,
ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δὲ ὑμᾶς τοὺς δι' αὐτοῦ
πιστεύοντας εἰς Θεόν.

Κτίσμα ἐσμὲν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμαρτίαν
γεγόναμεν τοῦ διαβόλου· εἴτα γεγονότας ἡμᾶς τοῦ
διαβόλου, ἔχωνται δὲ Σωτὴρ τῷ ἔαυτοῦ αἷματι, τουτ-
έστι τὸ, **Τιμῆς ἡγοράσθητε**. Ἡγοράσθημεν γάρ
τιμὴν αἷματι¹⁴. "Ὄτσπερ γάρ οἰκοδεσπότης σεμνός
καὶ καλὸς, οἰκέτην μοχθόρὸν πολλὰ ἀμαρτήματα
ἔχοντα, μή¹⁵ κρίνας ἄξιον τῆς ἔαυτοῦ καλῆς οἰκίας
καὶ τῆς ἔαυτοῦ διαίτης ἀποδοῖτο τινι, ἵνα αὐτὸν παι-
δεύσῃ. Εἴτα ἐάν ἴδῃ αὐτὸν κεκολασμένον ὑπὸ πο-
νηρῷ δεσπότῃ καὶ λέγοντα, Πορεύομαι πρὸς τὸν δε-
σπότην μου τὸν πρότερον, δὲ καλῶς; μοι δη τότε ή
νῦν· δίδωσιν αὐτῷ πάλιν τὴν τιμὴν, καὶ ἐξαγορά-
ζει αὐτὸν, ἵνα γένηται λαὸς περιούσιος. Οὔτως οὖν
καὶ ἡμᾶς ἀναντίται δὲ Θεός. Καὶ πῶς ἐσμεν¹⁶ αὐτοῦ
ἴδια καὶ οὐκ ίδια; ὡς; μὲν δημιουργήματα, ίδια, ὡς
δὲ διὰ τὸ ἀμαρτηκέναι γενόμενα¹⁷ ἀλλότρια, οὐκ
ίδια· μή νομίσῃς δὲ ίδιος εἰ τοῦ Θεοῦ· ἐάν γέ-
ται ἀμαρτωλός· διάβολος γάρ σε κτάται· ἐκείνου εἰ
κτῆμα. Ἀνθρώπος τῆς ἀμαρτίας, οὐδὲ τῆς ἀπ-
ωλείας, ἐκείνος ἀγοράζει σε, οὐ τιμῷ αἵματι, ἀλλὰ
ἀτίμῳ· ἀμαρτίᾳ γάρ ἀγοράζει· ἀγοράζει πορνεῖ·
ἀκάθαρτος γάρ ἐστιν. Ἀγοράζει φόνῳ· μιαρόνος
γάρ ἐστιν· Ἀνθροποκτόνος γάρ ἡτούτης ἀρχῆς,
καὶ ἐτ τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκε, καὶ ταῦτα αὐτοῦ
έστι τὰ νομίσματα.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἄπειθοῦσι δὲ, λιθον διαπεδοκιμασταν οι οικο-

¹⁴ 1 Cor. vii, 22. ¹⁵ Joan. viii, 44.

¹⁶ C. C. om. ¹⁷ C. C. μή τε. ¹⁸ C. C. μὲν. ¹⁹ Scr. ερατ. γενόμενα sed. mut. rec. m. et scr. γενό-
μενοι. ²⁰ Ad vers. 24. **Τοῦ ἀγίου Ιωάννου τοῦ Χριστού**. "Απασαν τὴν ἀνθρωπίνην εὐημερίαν οὐδὲ
χόρτῳ ἀλλὰ ἐτέρᾳ ὄλη εὐτέλεστέρᾳ δὲ προφήτης παρέβαλεν, ἀνθρος αὐτὴν ὄνομάσας πάσαν ὄμοιον, οὐδὲ γάρ
μέρος αὐτῆς ἔθηκεν οἰνον πλούτον, η τουφήν, η γένος, η δύναστελας, η τιμάς, η τις τοιοῦτο, ἀλλὰ πάντα τα-
ῦ ἀνθρώπους εἶναι δοκοῦντα λαμπρά, μιαρά προσηγορίᾳ τῇ τῆς δόξης περικαθύνων οὕτως ἐπήγαγε τὴν εἰκόνα
τοῦ χόρτου εἰπών· Πάσα δύξα ἀρθρώπου ως ἄρθρος χόρτου.

B

CAPUT PRIMUM.

VERS. 6-8. Modicum nunc si oportet contrastari in
varis tentationibus, ut probatio fidei vestrae multo
preciosior auro liquefacto, quod per ignem probatur,
inveniatur in laudem, et gloriam, et honorem, in re-
velationem Jesu Christi, que cum non videritis
diligitis.

Premuntur justi ut coronentur, peccatores et peccatorum poenas hant. Non omnes vero peccatores
hic poenas exsolvent, ne resurrectioni multi dene-
gent sicut; sicut et non omnes tribulantur justi,
ne credas laudanda vita, et virtutem oderis.

B **VERS. 18, 21.** Scientes quod non corruptibilibus
auro et argento redempti estis de vana vestra conver-
satione paterna traditionis, sed pretioso sanguine
quasi Agni immaculati et incontaminati Christi: prae-
cogniti quidem ante mundi constitutionem, manifesti
autem in novissimis temporibus propter vos qui per
ipsos fideles estis in Deum.

Creatura sumus Dei, sed per peccatum diaboli
facti sumus. Deinde cum jam essemus res diaboli,
redemit nos Salvator sanguine suo. Hoc est illud
Pauli: **Precio redempti estis**¹⁸. Redempti sumus
enim pretioso sanguine. Sicut enim venerandus
paterfamilias et bonus, perversum famulum,
multas habentem imperfectiones et quem non di-
gnum judicavit pulchrae suae domus et regiminis,
alieno traderet qui doceret illum. Deinde si videret
illum sub pravo domino castigatum et dicentem:
Redeo ad dominum meam pristinam, quia bene mihi
tunc erat magis quam nunc, rursum daret pretium
et redimeret illum, ut fieret in populum peculiarem.
Sic ergo nos redimit Deus. Sed quomodo sumus
creatura Dei singularis et non singularis? Singulares
sumus, quia quidem ab ipso creati; non singulares,
quia, cum peccavimus, facti sumus alieni. Ne credas
te peculiarem esse Dei, cum sis peccator; diabolus
enim te obtinet, ipsius possessio es. Homo peccati,
filius perditionis ipse mercatur te non pretioso
sanguine, sed absque pretio: peccato etenim mer-
catur. Mercatur libidine, impurus enim est; mer-
catur eade, intersector enim est: **Homicida namque**
erat ille ab initio, et in veritate non stetit¹⁹. Et hæc
sunt ipsis mores et leges.

CAP. II.

VERS. 7, 8. Non creditibus autem: lapis quem

reprobaverunt adfiantes, hic factus est in caput anguli, et lapis offensionis et petra scandali.

Hæc verba ad Christum referuntur, siquidem et ipse in Evangelii istam præsert prophetiam, dicens : *Nunquam legistis, Lapidem quem reprobaverunt adfiantes, hic factus es in caput anguli¹⁶ ? — Et paulo post. Lapidem quem reprobaverunt adfiantes, Iudeos dixit, Scribas, Pharisæos qui repulerunt eum dicentes : Quia Samaritanus es et dæmonium habes¹⁷ ; et adhuc : Hic non est a Deo, sed seducit turbas¹⁸.*

CAP. III.

VERS. 10. Et labia ejus ne loquantur dolum.

Dolus autem est et mendacium, et fallacia, et calumnia et accusationes veritatem non habentes. Quantum autem dilecta hæc veritatis inimico, Satanæ scilicet, mendaci patri : *Mendax enim est, sicut ait Salvator, et in veritate non stetit¹⁹. Rejiciendæ sunt a sanctis ipsius fallaciae, magisque Deo adhærendum, qui veritas est.*

VERS. 11. Declina a malo, et fac bonum.

Non autem a nobis est nunquam omnino in mente accepisse aliquid malum, supervenient enim tales særissime cogitationes : sed qui sapiens est ab eis refugit, sub melioribus autem et multo majorem habentibus utilitateum lancem deprimere gaudet. Hoc mihi videtur esse : *Declina a malo.*

CAP. IV.

VERS. 9. Hospitalis invicem, sine murmuratione. C

Si, ut Christum, proximum recipis, non murmurabis neque erubesces ; multum autem extolleris in officio. Si vero non ut Christum recipis, neque ipsum recipies Christum dicentem : *Qui vos recipit, me recipit²⁰. Si non sic recipis, neque mercedem habebis. Viros transeuntes, viatores, ut credebat, hospitio recepit Abraham. Sed non omnia famulis suis commisit ; uxorem vero jussit farinam subigere, licet tamen domesticos haberet servos. Sed ipse cum uxore mercedem accipere cupiebat non hospitalitatem tantum, sed et ministerii : sic hospitalitatem præbere debemus, omnia nos ipsi facientes, ut et sanctificemur.*

CAP. V.

VERS. 2, 3. Pascite qui in vobis est gregem Dei, non ut dominantes in cleris.

Dicit enim Christus : *Qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus²¹ ; et : Qui se humiliaverit exaltabitur²². Quid dicas ? Si humiliavero me ipsum, tunc exaltatus ero ? Ita certe. Talis est enim potentia mea, contraria contrariis generans. Auxiliis et industria dives sum, ne timeas. Nece servit voluntati natura rerum, et non ego natura alligatus sum.*

¹⁶ Matth. xxii, 42. ¹⁷ Joan. viii, 48. ¹⁸ Joan. vii, 12. ¹⁹ Jo. in. viii, 44. ²⁰ Matth. x, 40. ²¹ Matth. xx, 47. ²² Matth. xxiii, 12

²³ C. C. om. ²⁴ C. C. ἀρπαγματα ²⁵ C. C. ἔστω ὑμῶν. ²⁶ C. C. ἔσυτὸν.

B δομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν τωντας, καὶ μέθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκαρδάλου.

Τούτο τὸ φῆδον εἰς τὸν Χριστὸν ἀναφέρεται· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐν Εὐαγγελίοις ταύτην παράγει τὴν προφητείαν λέγων, Οὐδέποτε ἀρέγγωτε, μέθος δὲ ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν τωντας ; — Καὶ μετ' ὅλην· Λίθος δὲ ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες· τοὺς ἰουδαίους λέγει, τοὺς Γραμματεῖς, τοὺς Φαρισαίους, ὅτι ἀπεδοκίμαζον αὐτὸν λέγοντες, Ὅτι Σαμαρείτης εἰ, καὶ διαιρόμενος ἔχεις· καὶ πάλιν, Οὐτος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πλαγὴ τὸ δχλον.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Καὶ χειλὶν αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον.

Δόλος; δέ ἐστι τὸ φεῦδος, καὶ ἀπάτη καὶ συκοφαντία, καὶ διαβολαὶ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἔχουσαι· φίλα δέ πως ταυτὶ τῷ τῆς ἀληθείας ἔχθρῳ, τουτέστι τῷ Σατανᾷ, τῷ τοῦ φεῦδους πατρί· Φεύστης γάρ ἐστι, καθά φησιν ὁ Σωτὴρ, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἐστηκε. Παρατητέον δὲ τοῖς ἄγιοις τὰ ἐκείνου ἀρταγηματα²³ μᾶλλον τὰ Θεοῦ, οἷς ἐστιν ἀληθεία.

Ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν.

Οὐ γάρ ἐν τῷ μηδὲ δλῶς εἰς νοῦν δέξασθαι τι τῶν τοιούτων· προσπίπτουσι γάρ αὐτῷ τοιαῦτα πως ἔννοιαι πλειστάκις· ἀλλ' εἰπερ τις εἴη σοφὸς, ἀποφέρεται μὲν αὐτῶν, τοῖς δὲ ἀμείνονις καὶ πολὺ λλαν ἔχουσι τὸ ἐπωφελὲς χαρίζεται τὰς ροπάς· τοῦτο ἐστιν, οἵμαι, τὸ, Ἐκκλιτορ ἀπὸ κακοῦ.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Φιλόξενος εἰς ἀλικίους, ἀνευ γογγυσμῶν.

Εἰ ᾧς τὸν Χριστὸν δέχῃ, μηδὲν γογγύσης μηδὲ ἐπαισχυνθῆς, μᾶλλον δὲ καὶ σεμνύνου ἐπὶ τῷ πράγματι· εἰ δὲ μὴ ὡς τὸν Χριστὸν δέχῃ, μηδὲ δέχῃ, Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, φησὶν, ἐμὲ δέχεται. Ἐάν μὴ οὕτως δέχῃ, οὐδὲ μισθὸν ἔχεις. Ἀνθρώπους παριόντας δίδασκε, ὡς ἐνόμιζεν, ὁ Ἄβραὰμ ὑπεδέχετο· καὶ οὐ πάντα τοῖς οἰκεῖταις ἐπέταττεν, ἀλλὰ καὶ τῇ γυναικὶ τὰ ἀλευρα φύρειν ἐπέταττε, καίτοι τινὲς ἔχων οἰκογενεῖς. Ἀλλ' αὐτὸς ἐδούλετο τὸν μισθὸν ἔχειν μετὰ τῆς γαμετῆς· οὐ τῆς δαπάνης μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς διακονίας· οὕτω δεῖ φιλοξενίαν ἐπιδείχνυσθαι, δι' ἐαυτῶν πάντα πράττοντας, ἵνα ἡμεῖς ἀγιαζώμεθα.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν πολυτορ τὸν Θεοῦ, μηδὲ ὡς κατακύριεύοντες τῶν κλίψων.

Φησὶ γάρ δὲ Χριστός· Ὁ θελῶν ἐν ὑμῖν εἴται πρώτος ἔσται ὑμῖν²⁴ διάκονος· δις γάρ ταπεινώστει ἔνατορ οὗτος ὑψωθῆσεται. Τί λέγεις; ἐάν ταπεινώσω ἐμάυτὸν²⁵, τότε ὑψηλὸς ἔσομαι; Να, φησὶ· τοιαύτη γάρ τι ἐμὴ δύναμις διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία παρέχειν εὑπορές εἰμι καὶ εὑμήχανος· μὴ δεῖσης· τῷ ἐμῷ θελήματι ἡ τῶν πραγμάτων ἀκολουθεῖ φύσις· οὐκ ἔγω τῇ φύσει ἔπομαι.

Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Α Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐπὶ καιρῷ.

(Οὐχ ἀπλῶς τὸ ὑψώσει, ἀλλ᾽ ἐπὶ καιρῷ προσέθηκε· διδάσκων αὐτοὺς ἐκείνην ἀναμένειν τὴν δυνατόν τῷ μέλλοντι αἰώνιῳ ὑψώσιν.

Ἐπρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐπὶ Χριστῷ. Ἀμήν.

Ὦρα πῶς δταν τὰ πρακτέα ὑπαγορεύῃ, ἐπισημανεῖται αὐτὰ τῇ εὐχῇ· καθάπερ σήμαντρα τῶν ἀποτέλεντων τιθεῖται τῇ εἰρήνῃ.

VERS. 6. *Humiliamini ergo sub manu potenti Dei, ut vos exaltebit in tempore.*

Non simpliciter dicit: *exaltabit*, sed subdit: *in tempore*, docentes nos illam *exspectare exaltationem veram in saeculo futuro.*

VERS. 14. *Pax omnibus vobis qui in Christo estis Amen.*

Videte quomodo cum facienda suggestit, illa ob-signat oratione, pacem impouens sigillum eorum quae exposuit.

IN SECUNDAM S. PETRI EPISTOLAM.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθεῖται ἐπιγράσσει τοῦ Θεοῦ, καὶ Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Οὐδὲν γάρ ταῦτας ἰσον· διὰ τοῦτο εὐχάριστα καὶ λέγομεν αἰτοῦντες τὸν ἄγγελον τῆς εἰρήνης· καὶ πανταχοῦ εἰρήνην αἰτοῦμεν ἐν ταῖς ἔκκλησίαις, εἰρήνην ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἐν ταῖς λιταῖς, ἐν ταῖς προσφροσεσι. Καὶ ἀπαξιπλῶς καὶ διὰ καὶ τρὶς καὶ πολλάκις αὐτὴν δίδωσιν ὁ τῆς Ἐκκλησίας προστώ; *Ἐπρήνη ὑμῖν.* Διατί; "Οτι αὐτῇ μήτηρ πάντων ἐστι τῶν ἀγαθῶν· αὗτῇ τῆς χαρᾶς ἡ ὑπόστασις. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἰπούσιν εἰ: τὰς οἰκίας τοῖς ἀποστόλοις τοῦτο λέγειν προσέταξεν εὐθέως, καθάπερ ^{εἰς} σύμβολον τῶν ἀγαθῶν· *Εἰσερχόμενοι γάρ, φησίν,* εἰς τὰς οἰκίας λέγετε ^{εἰς}. *Ἐπρήνη ὑμῖν.* Ταῦτας γάρ οὐκ οὖσας, πάντα περιττά· καὶ ὁ Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς ἐλεγεν, *Ἐπρήνη τὴν ἡμέραν διδωμι ὑμῖν.* Αὕτη τῇ ἀγάπῃ προσδοποεῖται.

Kαὶ αὐτὸς δὲ τοῦτο σπουδὴν πᾶσαν παρεισετέχατε, ἐπιχορηγήσατε ἐπὶ τῇ πλοτεινὶ ὑμῶν τὴν ἀρετὴν, ἐπὶ δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνώσιν, ἐπὶ δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐπὶ δὲ τῇ ἐγκρατελᾳ τὴν ὑπομονὴν, ἐπὶ δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐπὶ δὲ τῇ εἰσελείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐπὶ δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην.

Ταῦτα ποία, η τὰ προειρημένα; Ἀρετὴ, γνώσις, ἐγκράτεια, ὑπομονὴ, εὐσέβεια, φιλαδελφία, ἀγάπη, ὅτινα ἡμῖν οὐ μόνον παρείναι: δεῖ, ἀλλὰ καὶ πλεονάζειν. Εἰ γάρ η παρουσία ὀψειεῖ, πολὺν μᾶλλον η παρουσία. Τίς δὲ ἡ ἐξ αὐτῶν ψέλεια, η τὸ παρέβοταν ἔχειν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ; Λέγει δὲ τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν· ὅτε ἔρχεται κρίνει τὰς καὶ νεκρούς. Μέγα δὲ καὶ ὑπερβάλλον ἀγωθὸν ἀληθίνως τὸ παρέβοταν ἔχειν ἐπὶ τοῦ θείου καὶ φοβεροῦ βήματος.

὾ γάρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάξιων.

Ταῦτ' εὖν ἀκούοντες, πάντοθεν ἐκαυτοὺς τειχίζωμεν ^{εἰς} καὶ προσέχωμεν τοῖς λεγομένοις, καὶ ἐκαυτοὺς

B CAPUT PRIMUM.

VERS. 2. *Gratia vobis et pax adimpleatur in cognitione Dei et Iesu Christi Domini nostri.*

Nihil hinc paci similis: propterea precamur et oramus angelum pacis invocantes, et ubique pacem petimus in ecclesiis, pacem in precibus, pacem in supplicationibus, in salutationibus. Et universaliter, et iterum, et tertio et saepē ipsam dat Ecclesiae Praeses: *Pax vobis.* Ad quid? Quia bonorum omnium ipsa mater est et lætitiae fundamentum. Propter quod et apostolis in domum intrantibus, illam annuntiare primum præcepit Christus, sicut omnium præsagium bonorum. *In quamcumque domum, ait, intraveritis, primum dicite: Pax huic domui* ^{εἰς}. Ea deficiente vana sunt omnia. Et Christus discipulis dixit: *Pacem meam do vobis* ^{εἰς}. Ipsa charitati viam facit:

VERS. 5, 7. *Et hoc ipsum curam omnem subinserentes, ministrante in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem fraternitatis amorem, in amore fraternitatis autem charitatem.*

Quanta ista quae jam prolata sunt! Virtus, scientia, abstinentia, patientia, pietas, fraterna dilectio, caritas, quae non solum inesse nobis, sed et abundare oportet. Si enim utilis est earum præsentia, multo magis et abundantia. Quæ vero de illis est utilitas? Fiduciam generant in die Domini nostri Iesu Christi. Dico autem in secunda ipsius apparitione, quando veniet judicare vivos et mortuos. Magnum autem et superexcellens certe bonum fiduciam habere ante divinum tremendumque tribunal.

VERS. 9. *Cui autem non præsto sunt hæc, cæcus est et manu tentans.*

Hæc ergo audientes, omnino confortemur nos, et adhæreamus dictis, et nos ipsos a mundanis puri-

^{εἰς} Luc. x, 51. ^{εἰς} Joan. xix, 27.

^{εἰς} C. C. τι σύμβολον. ^{εἰς} C. C. λέγεται. ^{εἰς} C. C. τειχίζομεν προσέχομεν.

Sicemus; si enim haec fecerimus, ista autem ne-glexerimus, nihil erit nobis amplius, et si non istis, illis saltem perimus. Quid vero interest si non divitiis sed luxuria, non luxuriis sed ignavia corrumpimur? Siquidem et agricola quoconque modo perdidit sementem, aequaliter gemit.

CAP. II.

VERS. 6. *Et civitates Sodomorum et Gomorrhæorum in cinerem redigens, eversione damnavit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens.*

Visne discere cuiusnam causa fuerit cur haec tunc facta sint? Propter peccatum turpe quidem et execrandum. In pueros effrenata concupiscentia libidine homines hi antiqui, et propter hoc lalem dederunt pœnam.

Vers. 16. *Correptionem habuit suæ vesaniae. Subjugale mutum animal hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam.*

Si in asinum operata est Dei gratia, et in vanum propter directionem et Israelitarum utilitatem, evidentissime et in nobis operari poposcet, et hoc quidem sustinebit propter nos.

A ἔκκαθάρωμεν τῶν βιωτικῶν. "Ἄν δὲ τὰ μὲν ποιῶμεν¹⁰, τὰ δὲ ἀμελῶμεν, οὐδὲν ἡμῖν ἔσται πλέον· διὸ γάρ μη οὐτως, ἀλλ' ἐκείνως ἀπολλύμεθα. Τί γάρ διαφέρει ἀν μὴ διὰ πλούτου, ἀλλὰ διὰ βραχυμίας, ἢν μὴ διὰ βραχυμίας, ἀλλ' ἀνανδρείας διαφθαρώμεν, ἐπεὶ καὶ διεγρήδες, ἢν τε οὐτως ἄν τε ἐκείνως ἀπολέσῃ τὸν σπόρον, διμοίως πενθεῖ.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινε, ψύσσειμα μελλόντων διεβεῖτε τεθεικώς.

Βούλει τὴν αἰτίαν μαθεῖν δι' ἣν τότε ταῦτα ἐγένετο; ἐν δὲ ἀμάρτημα μὲν χαλεπὸν καὶ ἐπάρατον· πλήν ἀλλ' ἐν παισὶν ἐπεμένοντο οἱ τότε· καὶ διὰ τοῦτο ταύτην ἔδισαν τὴν δίκην.

"Ἐλεγχεῖν δὲ ἐσχετικὰ πυραρομίας· ὑποζύγιον ἀφωροῦ, ἐτὸν ἀνθρώπου φωρῆ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρούλα.

Εἰ εἰς δύον ἐνήργησε¹¹ καὶ εἰς μάτην¹² ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις, δι' οἰκονομίαν καὶ τὴν τῶν Ἰσραηλίτων ὥρξειν, εὑδόλων διτὶ¹³ εἰς ἡμᾶς παρατίθεται ἐνεργεῖν, ἀλλ' ἀνέξεται καὶ τούτο δι' ἡμᾶς¹⁴.

IN PRIMAM S. JOANNIS EPISTOLAM.

CAP. III.

Vers. 8. *Qui facit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolval opera diaboli.*

Ex quo primus omnium in malum conversus diabolus, in peccatum factus est, ipsius opus facit omnis qui peccanter agit. Incipit enim ipse diabolus in peccantem per malarum cogitationum abundantiam, sicut et in Juda. Dicit autem quis quod nascitur in peccantibus diabolus, cum ille qui peccavit dedit ei locum. Sed ad hæc verba: dare locum diabolo¹⁵, intelligendum est facere iniuriam, et non peccasse. Dat enim illi locum qui, passionibus compulsa ad illum recipiendum, peccatum per actus suos consummat. Unde bene dicitur qui facit, et non qui fecit. Qui enim pœnitentia tenetur non jam est ex diabolo, sed solum qui adhuc operatur peccatum. Et sic adhuc ergo peccati servus est qui facit et non qui fecit illud, hoc modo dicente Scriptura: Qui facit peccatum servus est peccati¹⁶.

Vers. 17. *Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?*

¹⁰ Ephes. iv, 27. ¹¹ Ioan. i, 34.

¹² C. C. ποιοῦμεν... ἀμελοῦμεν. ¹³ C. C. ἐν ἐνήργησε. ¹⁴ C. C. μάτην. ¹⁵ C. C. διτὶ οὐδέν. ¹⁶ C. C. ὑμᾶς.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Οἱ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἔστεν· διτὶ ἀλλ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἀμαρτάτει· εἰς τοῦτο ἐφαρερώθη ὁ Ιηδὼς τοῦ Θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ δρῦα τοῦ διαβόλου.

Ἐπειπερ πρὸ πάντων τραπεῖς ὁ διάβολος ἐν τῷ ἀμαρτάνειν γέγονεν, ἐξ αὐτοῦ χρηματίζει πᾶς ὁ ἀμαρτητικῶς ἐνεργῶν. Πρόρχεται γάρ ἐν τῷ ἀμαρτάνοντι δι' ὑπερβολὴν πονηρῶν λογισμῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰούδα. Ἄλλ' ἐρεῖ τις διτὶ γίνεται ὁ διάβολος ἐν τοῖς ἀμαρτάνοντις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἡμαρτηκότων ἐν τῷ διδόναις αὐτῷ τόπον. Πρὸς δὲ λεκτέον ταυτὸν εἶναι τὸ ποιεῖν τὴν ἀμαρτίαν τῷ ἀμαρτάνειν, ἐν τῷ διδόναι τόπον τῷ διαβόλῳ. Διδώσι γάρ αὐτῷ τόπον ἐπιθυμίᾳ ὑπαχθεῖς; μετὰ τὸ δέξασθαι αὐτόν· πρακτικῶς ἐπιτελῶν τὴν ἀμαρτίαν. Τοῦτο γάρ σημαίνει τὸ ποιεῖν αὐτήν· εὖ δὲ καὶ τὸ εἰπεῖν, ποιῶν, ἀλλ' οὐ, ποιήσας· τοῦ μετανοήσαντος οὐκέτι δυνος ἐκ τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ μόνου τοῦ ἐνεργοῦντος αὐτήν ἔτι. Οὗτῳ γάρ καὶ τῆς ἀμαρτίας δοῦλος ἔστιν ὁ ποιῶν, ἀλλ' οὐχ ὁ ποιήσας αὐτήν. Πῶς γάρ, οἱ ποιῶν τὴν ἀμαρτίαν, φησι, δοῦλος αὐτῆς ἔστιν;

"Ος δὲ ἀρ ἐχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρεῖ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, πῶς η ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μέρει ἐτὸν αὐτῷ;

Οταν θῆς πένητα, μὴ παραδράμης; ἀλλ' εὐθέως εἰνόδησον τις ἀνής, εἰ σὺ ἔχεινος· τί ούκ ἀνήθελης πάντας σοι ποιεῖν;

Τεκνία, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ.

(1) Οὐ γάρ ἀρκεῖ προστῆναι, ἀλλὰ μετὰ δαψιλείας καὶ γνώμης ἀλύπου τοῦτο δεῖ ποιεῖν· μᾶλλον δὲ οὐ μετὰ ἀλύπου μόνον, ἀλλὰ μετὰ φαιδρᾶς καὶ χαρούστης ψυχῆς.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Οὐ μὴ ἀγαπῶ, οὐκ δητῶ τὸν Θεόν, ὅτι δὲ Θεός ἀγάπη ἔστι.

'Αγάπτην ποιαν φτοῖ; Τὴν εἰλικρινῆ, οὐ τὴν μέχρι βρημάτων, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ διαθέσεως καὶ γνώμης, καὶ τοῦ συναλγείν ἐκ καθαρᾶς καρδίας. **Ἔστι γάρ ἀγάπη καὶ ἡ τῶν πονηρῶν· οἷον λησταὶ ληστὰς φιλοῦσι, καὶ ἀνδροφόνοι ἀνδροφόνους.** Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ἀπὸ συνειδήσεως ἀγαθῆς, ἀλλ' ἀπὸ κακῆς.

(1) *Catena Crameriana his præmittit: Τοῦ Χρυσοστόμου. Ρητὰ προκείμενα δὲ προστάμενος ἐν πουδῷ.*

SUPPLEMENTUM AD LITURGIAM S. CHRYSOSTOMI.

GOAR, *Rituale Graecorum*, edit. Paris. 1647, p. 783.)

Εὐχὴ τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς τοὺς πάσχοντας ὑπὸ δαιμόνων, καὶ ἐκάστην ἀσθέτους.

Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

'Ο Θεός δὲ αἰώνιος, δὲ λυτρωσάμενος τὸν γένος τῶν ἀνθρώπων ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, βῆσαι τὸν δούλον σου τόνδε ἀπὸ πάσης ἐνεργείας πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἐπίταξον τοῖς πονηροῖς καὶ ἀκαθάρτοις πνεύμασι τε καὶ δαμόσιν, ἀποτῆναι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τοῦ δούλου σου τοῦδε, καὶ μὴ ἐμμένειν μηδὲ ἐγκρύπτεσθαι ἐν αὐτῷ. Φυγαδευθείησαν ἐν τῷ δνόματι σου τῷ ἀγίῳ, καὶ τοῦ μνογενοῦς σου Υἱοῦ, καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σου Πνεύματος ἀπὸ τοῦ πλάσματος τῶν χειρῶν σου. **Ἴνα καθαρισθεὶς ἀπὸ πάσης ἐπιηρείας διαβολικῆς, ὅσιας, καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσῃ, ἀξιούμενος τῶν ἀχράντων μυστηρίων τοῦ μνογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἴ καὶ δεδοξασμένος σὺν τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ δεῖ, καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν αἰώνων.** Ἀμήν.

Εὐχὴ ἐτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Τοῦ Κύριου δεηθῶμεν.

'Ο πᾶσιν ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἐπιτιμήσας, καὶ δυνάμει βρῆματος ἐκδιώξας τὴν λεγεῶνα, ἐπιφανήθητε καὶ νῦν διὰ τοῦ μνογενοῦς σου Υἱοῦ, ἐπὶ τῷ πλάσμα δὲ καὶ εἰκόνα σου, ἐποίησας, καὶ ἔξελον αὐτὸν καταδυναστεύμενον ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου. **Ἴνα ἐλεηθὲν καὶ καθαρισθὲν ἐνταγῇ τῇ ἀγίᾳ σου ποιημηῇ, καὶ φυλακθῇ ναὸς ἐμψυχος τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ τῶν θείων καὶ ἀχράντων ἀγιασμάτων, χάριτι καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ μνογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἴ, σὺν τῷ παν-**

(2) *Reperitur in duobus Barberinii codicibus et Cryptoserrantensi sub hoc titulo: Εὐχὴ ἐπὶ χειμαζομένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων.*

PATROL. GR. LXIV.

B Cum videris pauperem, ne transens, sed statim recogita quid desiderares si tu iste pauper essem, Quid non velles sibi ab omnibus fieri?

VERS. 18. Filioli, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate.

Non etiam sufficit operam praebuisse, sed cum liberalitate et non mœsta benevolentia, sed et adhuc non mœsta modo, hilari vero et læta mente.

CAP. IV.

VERS. 18. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus caritas est.

Et quale dicit dilectionem? Quæ sincera est, et non quæ terminatur verbis. Ea certe quæ a mente et voluntate procedit et puro corde compatitur. Est enim et dilectio improborum: sic fures diligunt fures, et homicidas homicidæ. Sed non est dilectio hæc a conscientia bona, sed mala.

Chrysostomi oratio (2) in obsessos daemonibus et quamlibet infirmitatem.

Dominum precemur.

Deus æterne, qui genus hominum e diaboli captivitate liberasti, ab omni spiritum immundorum operatione servum tuum eripe: malignis et immundis spiritibus et daemonibus ut ab anima et corpore servi tui secedant, neque in eo abscondantur, impera. In nomine sancto tuo, et unigeniti Filii tui, et vivisci tui Spiritus, ab opere manuum tuarum effugientur; ut ab omni diabolica infestatione liber, sancte, et juste, et pie vivat, dignus habitus illibatis mysteriis unigeniti Filii tui et Dei nostri, cum quo benedictus es et laudatus cum sanctissimo, et bono, et vivisco tuo Spiritu, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen

Alia ejusdem oratio (3).

D Dominum precemur.

Qui omnes spiritus immundos increpas, et verbi virtute legione expulisti, manifestare nunc per unigenitum Filium tuum super creaturam ad imaginem tuam effectam, illamque a dæmone oppressam libera: ut misericordia a te accepta sancto tuo ovili expurgata aggregetur, et sancti Spiritus et divinorum illibatorumque sacramentorum templum vivum fiat, gratia et miserationibus et humanitate unigeniti Filii tui: cum quo benedictus es, cum sanctissimo et bono et vivisco tuo Spiritu,

(3) *Hanc orationem habet idem Cryptoserrantense ins.*

nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Α αγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποϊῷ σου Πνεύματι· νῦν καὶ ἀς, καὶ εἰ; τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Alia ejusdem oratio (4).

Dominum precemur.

Invocamus te, Domine Deus omnipotens, excelsus, mali cuncti expers, pacifice Rex; invocamus te, Conditor cœli et terræ, ex te namque oritur a et ω, principium et finis, qui dedisti hominibus ut ipsis quadrupedia et ratione carentia animalia, quia sic jussisti, Domine, obedirent: manum tuam fortan, et brachium tuum excelsum et sanctum extende, et hanc creaturam tuam visu tuo respice. Da illi angelum pacificum, angelum fortium, corporis et animæ custodem, qui increpet et abigat ab ea omne malignum et impurum dæmonium. Quia tu solus excelsus et omnipotens es, benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

B

Alia ejusdem oratio (5).

Dominum precemur.

Divinam, sanctam, magnam, tremendam et non tolerandam nominis Dei appellationem et invocationem aggredimur et perficimus, cui expellendi et increpandi gratia, apostata; cui disperdendi ergo, diabole, Deus sanctus, principii expers, timendus, natura invisibilis, potestate inexcoigitatus, Deitate incomprehensus, Rex gloriae et omnipotens Dominus, ipse te increpet, diabole, qui e nihilo ad esse cuncta verbo congrue composuit, qui super pennas ventorum ambulat. Increpat te, diabole, qui maris aquam advocat, et eam super universæ terræ faciem effundit. Dominus virtutum nomen illi. Increpat te Dominus, diabole, is cui innumeri cœlestes ordines ignei in circuitu ministrant, qui ab angelicarum turbarum copia et ab archangelis cum tremore celebratur, colitur et adoratur. Increpat te Dominus, diabole, qui et a virtutibus circa se astantibus honoratur, et a tremendis oculorum copia illustribus Cherubim, et sex alarum remigio dotatis Seraphim, duabus quidem facies suas propter incomprehensum et imperscrutatum Deitatis splendorem velantibus, et duabus aliis pedes suis, ne ineffabili gloria et inexcoigitata maiestate consumantur, operientibus, et duabus aliis volantibus cœlumque suis vocibus replentibus: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Sabaoth*: plenum est cœlum et terra gloria ejus. Increpat te Dominus, diabole, qui e sinu paterno, e cœlo Deus Verbum descendens, et per venerandam, inexplicatam et illibatam ex sancta Virgine incarnationem, ut mundum ineffabiliter salvaret, et te supra sua virtute de cœlo dejectum, perditumque omnibus demonstraret, apparuit. Increpat te Dominus, diabole, qui mari dixit¹:

¹ Marc. IV, 39.

(4) Deest in omnibus exemplaribus hæc oratio.
(5) Legitur cum ea quæ incipit, 'Ο Θεὸς ὁ αἰώνιος, in uno e Barberinis codicibus: in quo sicut et in

Εὐχὴ ἀτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Toū Kυρίou δεηθῶμεν.

Ἐπικαλούμεθά σε, Δέσποτα Θεὲ παντοχράτορ, θύμιστε, ἀπειρατε, εἰρηνικὲ βασιλεῦ, ἐπικαλούμεθά σε τὸν ποιησαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἐξ σοῦ γὰρ ἀνεφύη, καὶ τὸ Α καὶ τὸ Ω, τὸ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, δοὺς τοῖς ἀνθρώποις ὑπακούεν τετράποδα καὶ ἀλογα ἔων ὅτι σὺ ὑπέταξας αὐτά, Κύριε. Ἐκτείνον τὴν χειρά σου τὴν κραταιὰν, καὶ τὸν βραχίονα σου τὸν οὐφῆλον καὶ τὸν ἄγιον, καὶ ἐπισκοπῶν ἐπισκόπησον τὸ πλάσμα σου τοῦτο. Κατάπεμψον αὐτῷ ἄγγελον εἰρηνικὸν, ἀγγελον κραταιὸν, ψυχῆς καὶ σώματος φύλακα, διεπιτιμήσει καὶ ἀπελάσει ἀπ' αὐτοῦ πᾶν πονηρὸν καὶ ἀκάθαρτον δαιμόνιον. Ὅτι σὺ Κύριος μένος θύμιστος, παντοχράτωρ, εὐλογητὸς, εἰ; τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχὴ ἀτέρα τοῦ αὐτοῦ.

Toū Kυρίou δεηθῶμεν.

Τὴν θείαν τε καὶ τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην, καὶ φρικτὴν, καὶ ἀστεκτὸν ὀνομασίαν καὶ ἐπίκλησιν ποιεῦμεν πρὸς τὴν σὴν ἔξελασιν, ἀποστάτα, ὡσαύτως καὶ ἐπιτιμησιν εἰς τὴν σὴν ἔξολοθρευσιν, διάβολε. Ὁ Θεὸς ὁ ἄγιος, ὁ ἀναρχος, ὁ φοβερὸς, ὁ ἀδρατος τῇ οὐσίᾳ, ὁ ἀνείκαστος τῇ δυνάμει, καὶ ἀκατάληπτος τῇ θεότητι, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, καὶ παντοχράτωρ δεσπότης, ἐπιτιμήσει σου, διάβολε, ὃ ἐκ τοῦ μὴ δυτος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα εὐπραγῶς λόγῳ συστησάμενος, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. Ἐπιτιμᾶσι, διάβολε, ὁ προσκαλούμενος τὸν ὄντωρ τῆς θαλάσσης καὶ ἔχωντας αὐτὸν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς, Κύριος τῶν δυνάμεων διονοματίας αὐτοῦ. Ἐπιτιμᾶσι Κύριος, διάβολε, ὁ ὑπὸ τῶν ἀναριθμήτων οὐρανίων ταγμάτων πυρίνων φόβῳ λειτουργούμενος καὶ ὑμνούμενος, καὶ ἀπὸ πλήθους χορῶν ἀγγελικῶν καὶ ἀρχαγγελικῶν τρόμῳ προσκυνούμενος, καὶ δοξαζόμενος. Ἐπιτιμᾶσι Κύριος, διάβολε, ὁ τιμώμενος ὑπὸ τῶν κύκλωθεν παρεστωσῶν δυνάμεων, καὶ φρικωδεστάτων ἔξαπερύγων καὶ πολυομμάτων Χερουθὶμ καὶ Σεραφὶμ, τῶν τὰ πρόσωπα ἔσωτῶν ταῖς δυσὶ πτέρυξι σκεπόντων διὰ τὴν ἀθεωρητον αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνιαστον θεότητα, καὶ ταῖς δυσὶ πτέρυξι τοὺς ἔσωτῶν πόδας καλυπτόντων, εἰς τὸ μὴ κατακαυθῆναι ἐκ τῆς ἀρρήτου δόξης καὶ ἀκατανοήτου μεγαλειότητος αὐτοῦ καὶ ταῖς δυσὶ πτέρυξι πετομένων καὶ τὸν οὐρανὸν πληρούντων ἐκ τῆς βοῆς αὐτῶν, τὸ, "Αγιος, "Αγιος, "Αγιος Κύριος Σαβαὼθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἐπιτιμᾶσι Κύριος, διάβολε, ὁ ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ πατρικοῦ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ θεός λόγος, καὶ διὰ τῆς ἐκ Παρθένου ἀγίας προσκυνητῆς, ἀφράστου καὶ ἀχράντου σαρκώσεως ἀνεκλαλήτως φανεῖς ἐν τῷ

editis Chrysostomo his verbis attribuitur: Ἀφορισμὸς τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοτόμου εἰς πνευματικόμενος ὅπδ πνευμάτων ἀκαθάρτων.

κόσμῳ τῷ σῶσαι αὐτὸν, καὶ τῇ αὐθεντικῇ αὐτοῦ **A** Tace, obmutesce, et ejus jussu confessim quieti. Increpat te Dominus, diabole, qui illibato luto e sputo confecto, deficiens a nativitate membrum cæco restituit, lumenque videre donavit. Increpat te Dominus, diabole, qui verbo suo archisynagogi filiam vivam fecit, et viduæ filium mortis fauicibus ereptum, propriæ matri incolumentem salvumque restituit. Increpat te Dominus, diabole, qui quadriduanum e mortuis Lazarum incorruptum, velut non mortuum, et intabidum ad omnium stuporem excitavit. Increpat te Dominus, diabole, qui per suspectam a se alapam, maledictionem nostram irritam fecit; et per illibati lateris sui vulnus flammeum gladium paradisi aditum obserantem extinxit. Increpat te Dominus, diabole, qui per divinam vultus sui formam sputis fœdatam, lacrymam omnem ab omnium vultu abstersit. Increpat te Dominus, diabole, qui crucem in unicuius munimen et mundi salutem, in ruinam vero tuam et omnium tibi subditorum angelorum deflexit. Increpat te Dominus, diabole, quo in cruce vocem efferente, velum templi scissum est, petræ confractæ, monumenta quoque aperta sunt, et mortui a saeculo exsurrexerunt. Increpat te Dominus, diabole, qui morte mortem necavit, et resurrectione sua vitam hominibus largitus est. Increpet te Dominus, diabole, qui, concussis monumentis, in infernum descendens, omnes in eo captivos ad se tractos revocavit, quo viso, janitores inferni turbati sunt, et in imas tenebras detrusi, præ trepidatione stationem suam dereliquerunt. Increpet te Dominus, diabole, a morte resurgens Christus Deus noster, cunctis resurrectionis privilegii largitus. Increpet te Dominus, diabole, qui ad Patrem cum gloria in cœlos ascendit, et in dextera inaestatis in throno gloriæ sedet. Increpet te Dominus, diabole, rursus cum gloria in nubibus cœli, cum sanctis angelis suis vivos et mortuos iudicaturus. Increpet te Dominus, diabole, qui inexstingibilem ignem, et insopitum vernum, et tenebras exteriore, in æternam damnationem tibi preparavit. Increpet te Dominus, diabole, a cuius virtutis facie cuncta tremunt et expavescunt, quia intolerandus est adversus te comminationum ejus furor. Ipse Dominus te increpat, diabole, per tremendum nomen suum: freme, tremere, expavescere, discede, disperdere, effugare, qui e cœlo decidisti, tecumque maligni cuncti spiritus: spiritus impuritatis, spiritus nequitiae, spiritus nocturnus, diurnus, meridianus et vespertinus, spiritus inediæ noctis, spiritus spectri, spiritus occurrentis quicunque, sive terrenus, sive aquatilis, sive in saltibus, sive in calanis, sive in convallibus, sive in biviis et triviis, in lacubus, in flaviis, in domibus, in balneis solitus discurrere, ut hominem lædat, et mentem ejus perturbet. Uno verbo ab opificio creatoris Christi Dei nostri discedite, a servo Dei nostri N. separamini, a mente, ab anima, a corde, a renibus, a sensibus, ab omnibus membris, ut salvus sit, et incolumis, et liber; propriumque Dominum

et conditorem omnium Deum, qui errantes ad se revocat et colligit, eisque salutis signum per regenerationem et renovationem sancti baptismatis impertitur, agnoscat: et illibatis, cœlestibus, et tremendis ejus mysteriis dignus fiat, veroque ejus ovili in refrigerli loco, super aquas quietis enutritus, et crueis virga secure pecudis more deductus uniatur, in remissionem peccatorum, et vitam æternam. Quia convenient ei omnis gloria, honor, et adoratio, et magnificentia, cum principii experie ejus Patre, et sanctissimo, et bono, et vivifico ejus Spiritu: nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

πτίσματος, εἰς τὸ καταξιωθῆναι αὐτὸν τῶν ἀχράντων, καὶ ἐνωθῆναι τῇ αὐτοῦ ποίμνῃ τῇ ἀληθινῇ εἰς τόπον χλόης κατασκηνοῦντα, καὶ ἐπὶ ὑδατος ἀναπαύσεως ἐκτρεφόμενον, καὶ ὅπο βαχτηρίας τοῦ σταυροῦ ποιμαντικῶς καὶ ἀσφαλῶς δηγούμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. "Οτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, καὶ μεγαλοπρέπεια, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι· νῦν καὶ δεῖ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Α διόδοις καὶ τριόδοις, ἐν λίμναις, καὶ ἐν ποταμοῖς, ἐν οἰκοῖς, ἐν αὐλαῖς, καὶ ἐν βαλανεῖοις παρατρέχον καὶ βλάπτον, καὶ ἀλλοιοῦν τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου. Συντέμως ἀναχωρήσατε ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ δημιουργοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἀπελλάχθητε ἀπὸ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ τοῦδε, ἀπὸ νοὸς, ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τῆς καρδίας, ἀπὸ τῶν νεφρῶν, ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων, ἀπὸ πάντων τῶν μελῶν, πρὸς τὸ εἶναι αὐτὸν ὑγιῆ καὶ δόκιληρον, καὶ ἐλεύθερον, ἐπιγινώσκοντα τὸν θίσιον Δεσπότην, καὶ δημιουργὸν τὸν ἀπάντων Θεὸν, τὸν ἐπισυνάγοντα τοὺς πεπλανημένους, καὶ διδόντα αὐτοῖς σφραγίδα σωτηρίας διὰ τῆς γεννήσεως καὶ ἀνακαινίσεως τοῦ θείου βαπτίσματος, εἰς τὸ καταξιωθῆναι αὐτὸν τῶν ἀχράντων, καὶ ἐπιουρανίων, καὶ φρικτῶν αὐτοῦ μυστηρίων, καὶ ἐνωθῆναι τῇ αὐτοῦ ποίμνῃ τῇ ἀληθινῇ εἰς τόπον χλόης κατασκηνοῦντα, καὶ ἐπὶ ὑδατος ἀναπαύσεως ἐκτρεφόμενον, καὶ ὅπο βαχτηρίας τοῦ σταυροῦ ποιμαντικῶς καὶ ἀσφαλῶς δηγούμενον, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. "Οτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, καὶ μεγαλοπρέπεια, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι· νῦν καὶ δεῖ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNO INCERTO.

MELETIUS MONACHUS.

NOTITIA.

(*Fabri. Biblioth. Graeca*, edit. HARL., t. IX, p. 305.)

Meletius, monachus, cuius liber *De natura hominis* ita inscribitur in codice Seguieriano (a) et altero Cæsareo (b) : Πόνημα κατὰ σύνοψιν περὶ φύσεως ἀνθρώπου, ἐξερανισθὲν καὶ συντεθὲν παρὰ Μελετίου μοναχοῦ θέματος τοῦ Ὀφικοῦ Βάνδου Ἀρεσκοῦ (c) χωρὸν Τιβεριουπόλεως (in Phrygia majore) μονῆς λεγομένης Τρεῖς, ἡτοι τῆς ἄγιας Τριάδος. Συλλογὴ ἐκ τῶν τῆς Ἐκκλησίας (d) ἐνδόξων καὶ τῶν λογάδων

(a) S. Coisl. 384, fol. 162. V. Montfauc. *Bibl. Coisl.* p. 588. HARL.

(b) N. 20, n. 4, ubi, teste Lambecio, *Comment. VI*, part. II, p. 246, inscriptio est: Πόνημα εἰς σύνοψιν περὶ φύσεως — μοναχοῦ ἐκ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐνδόξων καὶ τῶν ἔξω λογ. φιλοσ. Σequitur anonymous cuiusdam Praefatio, quae in *Petrae* ed. Veneta Lat. perperam attribuitur ipsi Meletio, ac principio suo ibi caret, et in hoc principio in cod. leguntur vocabula a Fabricio citata, quasi a Meletio profecta; μοναχοῦ θέματος Τριάδος · atque Lambec. et Kollar. in not. explicant, quid sit θέμα Ὀφικοῦ, s. pars Asiae Minoris, cuius metropolis Nicæa. In hac provincia quoniam fuit etiam Phrygiæ urbs, Tiberiopolis, Kollar. inde efficit, Meletium nostrum ex oppido Ἄρεοco, in Minoris Asiae comitatu sive provincia comitis Anteambulonis sito, et ad episcopatum Tiberiopolitanum pertinente, oriundum, in monasterio SS. Trinitatis monasticam vitam vixisse. Tum conjicit, an legi possit βάνδου ἀρχοκοῦ χωρὸν Τιβεριουπόλεως, etc. Cotelerio Iamen, monet, in *Monument. Eccl. Gr.* tom. III, p. 580, legendum videri: βάνδου α' χρόκου vel χροκτοῦ, vexilli primi crocei. Illius Anonymous Praefationem excipit genuina ipsa Meletii Praefatio. Opus autem Meletii non est integrum in illo codice. Præter ea in eadem bibl. eodemque Lambecii vol. existant p. 231 seq. in cod. 14, n. 4, anonymous auctoris opusc. Graeco-barbarum *De structura hominis*, ex Galeno, Hippocrate et Meletio philosopho collectum; n. 4, anonymous auct. Eclogæ Graeco-barbaræ ex Meletii iatrosophio, in capita 217 divisa; inc. Ἀργὴ τοῦ Μελετίου ἱατροσοφοῦ · P. 237, in cod. 19, Meletii liber auctior, a Fabricio ipso paulo post indicatus. — Pag. 278, in cod. 27, n. 9, anonymous auctoris Epitome libri Meletii *De natura structuraque hominis*; incipit a speciali diss. *De capite*. — Monachii in cod. 135, Meletii monachi, *Compendium De natura hominis*, ex variis sacris et profanis auctoriis collectum: additæ sunt medicæ quædam obss., præsertim ex Galeno. V. Cat. codd. Gr. Bavar. p. 55. — Oxon. in bibl. Bodleiana secundum Cat. n. 27, Meletii versus iambici ad Studitam; n. 131, 260, Mel. *De constructione hominis* σύνοψις · et n. 261, sic indicatur in cat.: Melet. monachus (an Nemesius?) *De natura hominis*. — Ibid. in collegio Jesu, n. 2126, Meletius monach. *De musica et canticis ecclesiasticis*, Gr. cum perpetuis notis musicis. — Venetiis in bibl. Marc. cod. 297, ubi quoque inscriptio ferre eademi est, quæ in cod. Coisl. aut Vindob., Πόνημα ἐν συνδέσμῳ περὶ φύσεως ἀνθρώπου — — τῆς Ἐκκλησίας ἐνδόξων, καὶ τῶν ἔξω λογάδων καὶ φιλοσόφων · in cod. 521, *De natura hominis*: init. Τὰ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς. V. Cat. codd. Gr.

Marc. p. 139 et 280. — Florentiæ, in cod. Laurent. 19, 1, est *Iatrosophion*, etc., cuius caput decimum inscribitur *Meletii monachi de natura hominis*. V. Bandini Cat. codd. Gr. Laur. III, p. 167. Ibid. p. 283 seqq. disserit, aut repetit, quæ Fabr. nost. h. I. observavit, de Meletio et num ab aliis ejusdem nominis sit diversus, dum recenset cod. 1, in quo n. 2, plur. 86, *Meletii πόνημα* ἐν συνδέσμῳ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, etc. (ut in aliis antea memoratis codd. legitur), opus est integrum: quod etiam, maximam quidem partem integrum, attamen in ordine ac divisione capitum aliisque rebus ab eo quod in superiori cod. superest, discrepans, existat in cod. 20, n. 1, plur. 86, teste Bandin. III, p. 364. — In cod. Coisl. 335, inter opuscula et fragm. variorum medicorum sunt, fol. 75, Excerpta de morbis ex Hippocrate, Galeno et Meletio. Paris. in septem codil. bibl. publicæ, est *Meletii, philosophi et medici, Lib. de natura hominis*. Atque in cod. quidem 2224 citantur *Meletii tres libri de re medica*; et ab auctore Catal. codd. Paris. II, p. 464, opus illud in eo cod. sic designatur: *Meletii monachi libri tres*, quorum prius est de natura structuraque hominis, reliqui duo de rebus ad medicam pertinentibus. Libri primi capita XIV; secundi XXVI, tertii LIV. Praefixus codici index capitum librorum primi et secundi; at index capitum libri III subscriptus est libro ipsi tertio. Id si unum opus unius auctoris est, sit probabile, *Meletium monachum*, a *Meletio medico* (de quo V. infra, in vol. XIII, p. 328 seq. in Elencho medicor. vett.) haud diversum fuisse; nec adeo inaudita res est, doctos homines et sacris et medicis doctrinis artibusque laudabilem dedisse operam. Saltem, Meletium monachum, si quoque alias Meletius, arti salutari unice vacans, in vivis fuerit, artis medicæ non omnino expertem fuisse, ideoque duos illos facile a scribis aliisque, etiam doctoribus hominibus, potuisse confundi, inde colligitur. Tum cognoscitur ex eo, librum *De natura hominis* fuisse prius majoris operis partem: in cod. 2299 tres esse Meletii monachi partes, auctor Cat. II, p. 478, eo ordine declarat: I. tractat. *De natura hominis*; II. liber *De anima*; III. *De quatuor elementis* opusculum ineditum. Eadem Meletio, philosopho ac medico, in cod. 2212 et sequenti tribuitur Commentarius in Hippocratis Aphorismos; atque in codd. 2240 et 2315, versus politici de urinis illarumque differentia. HARL.

(c) Al. [ut in cod. Cæsar. 20 citato], Ἀρχοκοῦ Ὀφικοῦ et θέμα Ὀφικοῦ quid sit, dixi supra (not. b).

(d) In cod. Coisl. deest ἑκκλ., tum legitur ἐνδόξων, καὶ τῶν ἔξι εὐλογάδων φιλ. HARL.

φιλοσόφων. Prodiit tantum Latine Venet. a. 1552, 4, ex versione Nic. Petreii, Corcyraei. Graece habetur etiam aliquoties ms. Oxonii in bibl. Bodlei. Graeco altero bibl. Cæsareæ codice [19. V. Lambec. VI, p. 237 seq., et altero in cod. Laurent. II.] caput xxxv de anima quintuplo majus occurrit. FABR.

Huc reducam ex vol. IX vet. ed. post præfat. *Indicem scriptorum, qui citantur a Meletio in libro de structura hominis a Fabricio concinnatum ad paginas edit.* Venetæ 1552, 4.

Aristophanes, in Equit. 80.

Aristoteles, 18.

Basilius, 2, 7, 21, 48, 57, 72, 77.

Callimachus, 65, 85, 90, 137.

Chrysostomus, 2.

Cyrillus, 2.

Empedocles, 142.

Epicurus, 67.

Galenus, 1, 68, 109, 142.

Gregor. Nazianz. theologus, 67, 114, 142.

Incertum, diversusne ab hoc sit Meletius, ad quem Theodori Studitiæ epistole supersunt inter ineditas illas 277, quas, Sirmondo hand visas, servat codex bibl. Seguierianæ. FABR. V. Montfauc. Bibl. Coislin. p. 147, 149, 517, 320; et Bandin. Cat. coll. Gr. Laur. III, p. 284. HARL.

Gregorius Nyssenus, 2, 10, 114, 140.

Græci nugantur, 10.

Hesiodus, 59, 91.

Homerus, 9, 20, 29, 51, 64, 65, 66, 72, 73, 74, 85, 88, 89, 95, 106, 109, 110, 120, 121, 127, 129, 136. Poeta, 80.

Lycophron, 85.

Pindarus in Dithyrambis, 86.

Plato, 25, 27. Timæo, 57.

Socrates de hominis natura (apud Platon.) I. HARL.

NICOLAI PETREII EPISTOLA NUNCUPATORIA

EDITIONI VENETÆ ANNI 1552 PRÆFIXA.

Philippum illum Macedonum regem, Alexandri patrem, qui pro rebus a se præclare gestis Magni nomen sortiri meruit, Sauli Præsumum celeberrime, cum temporis sibi occasionem exspectandam putaret, quo in se promeritum digna conferre beneficia posset, quod illum prius morteni oppetere contigisset, quam a se digna pro meritis præmia acciperet, illacrymasse ferunt, dum id magnanimo regi plane constaret se nullum gravius crimen, nullum detestabilius quam ingratitudinis subire potuisse. Quod, cum ubique, atque apud omnes mortales intolerabile videri debeat, justa quidem ratione, apud Athenienses, in omnium virtutum ac doctrinarum genere præstantissimos, publicam hujuscemodi actionem constitutam fuisse crediderim; nam qui de se bene merito, talem referre gratiam, qualecumque per se potest, negligit, ipse inops sensuum ac plane ingratissimus merito censendus est. Hæc mibi saepius mecum agitanti cum in memoriam adducerem quanta sint quæ in me, dum Romæ essem, pro tua singulari humanitate beneficia contuleris, quantumque tibi me ob tuam in me benevolentiam perpetuis temporibus devinctum auctoratumque reddideris, nullo non tempore mihi cogitandum putavi, quo pacto tibi aliquid gratiae reponam, ne me, quod perpetuo turpisimum ducerem, ingrati reum perageres. Et quidem cum impræsentia, Meletium philosophum de structura naturaque hominis, insigne aliqui hujuscemodi tractationis opus, pluribus abhinc annis a me Latinitate donatum, in publicum edere statuisse, permultisque in eorum amicorum, et suæ et omnium studiosorum utilitati consulentibus, qui enixe id a me impetrare contenderant, denegare hoc amplius nulla ratione possem, duplii de causa tuæ ampli-

tudini hoc opus præ cæteris dedicandum censui: altera quidem, quod te neminem animi nobilitate, aut probitate vitæ, aut consilio, aut optimarum artium utriusque linguae studiis, aut omni genere laudis præstantiorem esse sciam: quorum gratia, cur efferre, laudibus studiis prosequi, benevolentia complecti non debeam? altera vero, cum me tibi tantopere debere existimarem, ut nulla ratione me solvendo esse crederem, hoc saltem aliqua ex parte, tam benevoli tui erga me animi vicem repræsentarem. Nam tametsi optime sciam quantum curam, studium ac vigilias in administranda illius celeberrimæ urbis provincia exponas, cui, te, sapiens pontifex ac consideratus, nec ambientem nec potentem præfecit, quam te obire summa prudentia, virtute, consilio omnes passim prædicant: neque ex hoc temporis tibi quidpiam reliquum esse, quod præstantium auctorum lectinibus (ut consueveras) impenderes, tamen cum Meletium meum evolare, cum intropiscere constituas, te meliores otii tui horas in perlegendo ipso expositurum non vereor. Is enim, magnanime Sauli, absolutissimum opus, structuræ ac naturæ hominis perscripturus, omnes antiquorum libros (ut ipse ad sui operis initia testatur) sibi evolvendos proposuit, ut, quæ sparsim in eorum libris de homine comprehensa, nec absolute explicata fuerant, in unius operis seriem redigerentur.

Ab elementis itaque mundi exorsus, ad corporis elementa progrediens, quo pacto hoc animal gigantur alimentumque sumit, ac quot vitales naturalesque ac animales facultates suas in ipso actiones ostendunt, perspicue declarat. Tum, priusquam corporis partes singillatim explicare aggrediatur, quomodo mens per sensus agat, quid triplex animæ

facultas sit, necnon, quot virtutes quæ principales appellantur sint; quæ virtutis ac vitiorum genera quæ ex ipsis proveniunt habeantur: simulque, quo pacto, gaudium, tristitia, risus, lacrymæ, ac somnus constituentur, luce clarius ostendit. Quid enim est, præsul optime, quod animadvertere ac considerare potius cum omnibus studiosis, hac re merito debes? Posteaquam opifex Verbum ab intellectualis ac visibilis materialisque mundi creatione animal edere (quo majoris sapientiae argumentum ac circa naturas largitas ejusque bonitatis thesaurus innotescere possit) statuisset, hominem procreavit, quasi alterum quemdam mundum in parvo magnum super terram constituens. Hunc, inquam, creavit, aliud angelum, adorantem, mistum, visibilis naturæ arbitrum, intellectualis

vero arcanorum peritum, terrestrium regem, qui que a superioribus regitur: terre ac cœlo accommodum, temporarium atque immortalem, visibilem atque intelligibilem, medium inter excelsa atque humilia; qui idem spiritus et caro est. Idemque, qui hic potestate præsit, alio vero migraturus sit, atque in mysterii fine, ad Deum innuens, divinum officiatur. Hujus enim animalis naturam strucramque Meletium ipsum in hoc opere expressisse perspicies: ex hoc plane deprehendere poteris nihil esse in universa natura homine præstabilius, illo præsertim, quem consilio, probitate, humanitate, innocentia, religione, magnitudine animi, omnibus in rebus quamplurimi præditum esse agnoscunt.....

CRAMERI MONITUM LECTORI.

Tertio Anecdotorum [Oxonienium] volumine nunc primum Græce edimus Meletii iatro-sophistaræ opusculum Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου χατασκευῆς, hactenus tantum ex Latina versione Nicolai Petreii, Coreyæ, Venetiis an. 1552 impressa, vulgatum. Textum ad fidem trium codicum Bodleianorum exhibemus: Barocciani 131 (A), Roe 14 (B) et 15 (C); quorum longe antiquitate et bonitate præstantior est Baroccianus. Hunc ineunte decimo quarto sæculo scriptum fuisse judico. Duo alii multo recentiores sunt. Et Baroccianum quidem fuisse exemplar e quo Petreius versionem suam confecit, suspicatur vir doctissimus Laud. Bachmannus in « Quæstione de Meletio Græce inedito ejusque Latino interprete Nic. Petreio (a), » p. 4, sed licet optime dc Meletio et codicibus ejus judicaverit Bachmannus, in hac conjectura verum non est assecutus; nam vel inde appareat Petreium non usum fuisse codice Barocciano, quod hic longe auctior est in ea operis parte quæ de anima tractat. Aliquoties autem Petreius citationes affert quæ in nostro codice desiderantur, ut, exempli gratia, p. 136 (col. 1278 in nostra edit.), hæc Callimachi verba.

Ίδι, πρηστία τυραιών, τὴν ὁδὸν ήρ διλα τυμοφθόροι οὐ περδωσιν.

Quoniam autem codices omnes, si Parisinos excipias, quos non inspexi, certe superat Baroccianus, non dubitavi ejus auctoritatem ubique potiorem habere, nisi ubi manifeste corrigendum erat ex aliis, quorum B secundum obtinet locum. Hic codex mihi congruere videtur cum Vindobonensi, quem B etiam Bachmannus signavit (p. 5). Et idem forte erit codex de quo Fabricius (supra col. 1137): « altero Bibl. Caesar. codice, caput 35, de anima quintuplo majus occurrit. » Sed hoc e Barocciano nunc decuplo majus exhibemus.

Quod ad Meletii tractatum attinet, videtur opus esse pii et eruditii hominis, a variis fontibus, nunc plerumque deperditis, conflatum. Multus autem est in etymologiis, quas ex Socrate et Sorano hausisse videtur. Non mirum est itaque illum plurima communia habere cum Etymologico M., ad quem corrigendum aliquoties inservit.

(a) Rostock. 1833. 4.

NOVI EDITORIS MONITUM.

In hac nostra editione, codicis optimæ notæ Parisiensis n° 2299 (P) varietatem lectionum quam nobiscum benevole communicavit V. D. Car. Daremberg, accurate adhibuimus; textum Crameri passim emendavimus; versionem Nic. Petreii, ubi necesse videbatur, novo textui accommodavimus; denique Ἀνέκδοτον Περὶ τῶν δι στοιχείων (col. 1283) fragmentum ex eodem codice Parisiensi describendum curavimus et nunc primum luce donamus.

ΑΡΧΗ ΣΥΝ ΘΕΩ

ΤΑ ΤΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.

DEO ANNUENTE INCIPIT

ΜΕΛΕΤΙΙ

TRACTATUS DE NATURA HOMINIS.

I PROCEMIUM.

*Nobis de natura hominis interpretationem disse-
rere, ac breve absolutumque opus hujusmodi tra-
ctionis studiosis et qui recte labores subeunt in
medium adducere consilium est. Nam tametsi quam-
plurimi antiquorum sapientissimi vel longa, vel
brevi naturam nostram oratione complexi sint,
nullus tamen eorum hac de re perfectum absolu-
tumque opus reliquit.*

*τῶν ἀρχαίων σοφῶν, πολλοὺς κατὰ ἀποταγὴν, ή ἐν συντόμῳ περὶ τῆς φύσεως ἡμῶν λόγους συνέθεντο,
ἀλλ' οὐδεὶς ἀνελιπῆ καὶ ἀνυστέρητον ταῦτην ἀπήρτησεν.*

Siquidem Hippocrates, cum de natura pue-
rili virilisque etatis pauca admodum, et quae
non facile percipi possent, scripsisset, nihil vero
de universali homine, et quae in ipso faculta-
tes vel actiones sunt, neque de ejus corporis
partibus ipsum memorasse compertum habemus.
Galenus item, cum de partium natura ac tem-
peramentorum qualitate mentionem faceret, in
nulla suorum operum tractatione hanc rem abso-
lute prescripsit. Socrates autem, in opere quod
De hominis natura inscripsit, partium hominis ac
nominum proprietates explicando, quod ad gram-
maticum ² potius, quam quod ad philosophum at-
tinet, disseruit. Sanctorum vero Patrum, atque
Ecclesiae magistri quamplurimi, ut Magnus inter
sanctos Patres Basilius, Nyssenus Gregorius, divus
Chrysostomus, beatusque Cyrillus, ac plerique alii
qui illa tempestate floruerunt, cum in eorum ma-
gistra arte editis sermonibus de rebus divinis tra-
ctantes de naturae etiam interpretatione præcepta
traderent, plurimumque procul dubio de animalibus,
vitalibus naturalibusque facultatibus atque actioni-
bus philosophati essent, nemo ex his quos asservui-
mus viris, vel sanctis Patribus, ita hujuscemodi tra-
ctionis rem prescripsit, ut sub uno argumento
solum hoc opus absolvisse videretur. Nos autem,
quae in eorum libris sparsim posita inveniuntur
seligentes, pro virili hanc tractionem prescripsi-
mus, quo studiosis ratio de totius corporis natura
atque constitutione perpetuo in promptu fieret;
nos vero exercitamentum inscitissimumque nostræ refu-

Α ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

*'Η παροῦσα (1) σύνοψις περὶ φύσεως ἀνθρώπου
ἐπονήθη καὶ συνελέγη καὶ συνετέθη παρὰ Μελετίου
μοναχοῦ Θεμάτος τοῦ Ὁψικείου Βάνδου Ἀχροκοῦ, χω-
ρίου Τιβεριουπόλεως, μονῆς λεγομένης Τρεῖς, ἥτοι
τῆς ἀγίας Τριάδος· οὐκ ὡς καινόν τι ἐπινοήσαντος
περὶ φύσεως ἀνθρώπου φυσιολογῆσαι, ἀλλὰ σύντομον
καὶ ἀνελλιπῆ πῆγα πραγματείαν ἐκθέσας τοῖς φιλομα-
θεσίᾳ καὶ φιλοπόνοις βουλομένου. Εἰ γὰρ καὶ πολλοὶ
τῶν ἀρχαίων σοφῶν, πολλοὺς κατὰ ἀποταγὴν, ή ἐν συντόμῳ περὶ τῆς φύσεως ἡμῶν λόγους συνέθεντο,
ἀλλ' οὐδεὶς ἀνελιπῆ καὶ ἀνυστέρητον ταῦτην ἀπήρτησεν.*

*'Ο μὲν γὰρ Ἰπποχράτης περὶ φύσεως παιδίου καὶ
ἀνδρὸς γράψας ὅλιγα τινὰ καὶ δυσδιάγνωστα, οὐδὲν
περὶ τοῦ καθόλου ἀνθρώπου ἐμνημόνευσεν, ή τῶν ἐν
αὐτῷ δυνάμεων, ή ἐνεργειῶν, ή τῶν τοῦ σώματος
μορίων. 'Ο δὲ ¹ Γαληνὸς περὶ φύσεως μορίων
μνηθεὶς, καὶ περὶ κράσεων, ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πραγ-
ματείων αὐτοῦ φαίνεται τοιστάτην διοκλήρω; ὑπό-
θεσιν ἀναγράψας. Σωκράτης δὲ ἐτυμολογίας μᾶλλον
μορίων καὶ δύναμάτων ἐν τῷ Περὶ φύσεως ἀνθρώπου
συντάγματι αὐτοῦ [sc. in Τιμαιῷ], ὡς γραμματικὸς
ἡ φιλόσοφος συνετάξατο. Οἱ δὲ ἄγιοι καὶ τῆς Ἑκκλη-
σίας διδάσκαλοι, οἰον δέ μέγας Βασιλεὺς, δὲ ἀδελφὸς
αὐτοῦ² Γρηγόριος Νύσσης, δὲ χρυσολόγος³ Χρυ-
σόστομος καὶ δὲ παμμακάριστος⁴ Κύριλλος, καὶ
ἄλλοι πολλοὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν
τοῖς διδασκαλίκοις σὺν τῷ θεολογικῷ καλῶς⁵ φυσιο-
λογῆσαντες, πολλὰ περὶ τῶν τοῦ σώματος ἡμῶν
μορίων, καὶ τῶν ψυχικῶν καὶ ζωτικῶν καὶ φυσικῶν
δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν συνεφιλοσόφησαν. Οὐδεὶς
μέντοι γε τῶν προειρημένων ἀνδρῶν, ή τῶν ἀγίων
τούτων συναγαγὼν φαίνεται τὴν δῆλην ὑπόθεσιν, τοῦ
μίαν⁶ πραγματείαν ἀποτελέσαι· τάον διεσπαρμένα,
ώς ἐν ταῖς τούτων βίβλοις ἐγκείμενα, αὐτὸς ἐκλα-
σσών, τὸ παρὸν ως ἐνīν συνεστησάμην δῆ σύγγραμμα.
Τοῖς μὲν, ως εἰκός, ἔχειν αὐτὸν βουλομένοις, ὑπό-
μνημα τῆς φύσεως καὶ τῆς συστάσεως τοῦ σώματος
παντὸς ἐσόμενον· ἐμοὶ δὲ γυμνάσιον καὶ τῆς ἀμαθίας;
προσφύγιον⁷. Δεῖ οὖν τὸν ἀπεριέργως ἀναγινώσκοντα
μετὰ ἀγάπης καὶ φόβου θεοῦ, καὶ χάριν ὀφελεῖας τοῦτο
ποιεῖν· καὶ μὴ θηρεύειν λέξεις πρὸς τὸ κακίζειν τὸν
συγγραψάμενον. Οὐδὲ γὰρ πᾶσιν, ως οἴμαι, εὐληπτά*

¹ γάρ ΑΒC. ² ἀδελφὸς αὐτοῦ οὐ. P. ³ θεὸς P. ⁴ μαχάριος P. ⁵ καλῶς P. ⁶ παρ. ⁷ μη τὴν A.

(1) Hoc proœmium et tabulam infra positam soli habent A. P.

εἰσιν ὁδε τὰ συνταγέντα, ἀλλὰ καὶ πολλῆς τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς δεδμενά τῆς ἐκτάσεως¹⁰· καὶ μάλιστα τοῖς ἀπειράς ἔχουσι πρὸς φιλοσοφίαν καὶ ἴατρικήν ἐπιστήμην.

neque verba ipsa aīguendi nostri gratia rimari. Non enim, ut opinor, omnibus hæc quæ nostra Incubratio complectitur passim obvia sunt, sed multa potius multis diligentí indagatione perquirienda, illis præscriptum qui philosophiæ studiorum ac medicæ artis expertes sunt.

ΕΠΙΤΟΜΗ.

"Εστιν οὖν ἡ πλεῖστη πραγματεία ἡ ὑπαρχῆς συνηνωμένη καὶ συνδεδεμένη, καὶ οἶον διηρθρωμένη, καὶ τὰ καθ' ἔκαστον τοῦ σώματος μόρια διασφοῦσα, καὶ τὴν φυσικήν σύνθεσιν διερευνῶσα. Καὶ τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα μετὰ τοῦ σώματος ἐναρμόζουσα· καὶ πόσαι τοῦ κόσμου μετὰ τοῦ σώματος ἐξισάρτεται· καὶ τὶ τὰ ἀπλὰ στοιχεῖα καὶ πρῶτα· καὶ πολλὰ τὰ ὅμοιοι μερῆ, καὶ πολλὰ τὰ¹¹ ἀνομοιοι μερῆ μόρια· καὶ πόσαι δυνάμεις περὶ τὸ ζῶν ἐνεργοῦσι. καὶ πόσαι αἰσθήσεις· καὶ τὶ τὰ τριμερὲς τῆς Φυχῆς, καὶ τίνων δὲ νοῦς αὐτοκράτωρ. Καὶ πόθεν ὁ λόγος γεννᾶται· καὶ τὶς ὁ προφορικὸς λόγος, καὶ τὶς ὁ ἐνδιάθετος· καὶ τὶς ὁρεῖς, καὶ πόθεν¹² γίνεται, καὶ πῶς εἰ τροφαὶ κατεργάζονται, καὶ πῶς πέπτονται, καὶ πῶς ἀναδίδονται· καὶ πόσαι πέψεις, καὶ πόσα περιττωμάτων γένη· καὶ πῶς τὸ αἷμα γεννᾶται, καὶ πῶς καὶ¹³ πόθεν ὅλον τὸ σῶμα ἐπαρδεύεται· καὶ πῶς ὑπνος γίνεται· καὶ διατὶ καὶ πόθεν συνίσταται γέλως καὶ χαρὰ, καὶ λύπη καὶ δάκρυον. Ἐπειδὰν δὲ οὕτως ἡ ὑπόθεσις ἀναπληρωθῇ καὶ οἶον συνυφανθῇ, ὥσπερ ἐπαγάληψιν ποιούμενος, ὁ λόγος τὰ ὅλα πάλιν μόρια διηγημένως ὑπεξέρχεται· ἐτυμολογῶν ἔκαστον, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὴν¹⁴ ἐνέργειαν, καὶ τὰς ὄνομασίας καὶ τοὺς ὄρους ὑποδεικνύναντας ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν· οὐ ταυτολογῶν, ὡς ἀν οἰηθείη τις, ἀλλὰ τὰ ἐν ἐπιτομῇ εἰρημένα· καὶ συνεσταλμένως πλατυκώτερον ἐκδιάτηκων, καὶ πρὸς τὸ σαφέστερον διευχρινῶν τοῖς ἀκούουσι· διὰ ταῦτα καὶ πίναξ ὑποτίθεται εἰς διάγνωσιν εὑρεῖ.

ordine a nobis comprehensa sunt latius recensendo, nem accommmodam præsens index supponit.

ΠΙΝΑΣ ΤΟΥ ΟΛΟΥ ΤΟΜΟΥ.

α'. Περὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ταύτης ὁστῶν καὶ φαρῶν· καὶ διατὶ εἰρηται κεφαλὴ, καὶ διατὶ στρογγύλη ἐστὶ καὶ οὐχὶ μακρά· καὶ πόσαι ταῦτης δρομαστοῦ.

Περὶ τοῦ ἀγρεσάλον, καὶ διατὶ ψυχρός ἐστι καὶ λευκός καὶ ἀγαμος· καὶ περὶ τεύρων καὶ μυῶν.

β'. Περὶ τῶν ὄφθαλμῶν· καὶ ἐν κέσσων χιτῶν καὶ υπῶν· ταῦτα συρίσταται· καὶ διατὶ οἱ μὲροὶ λευκοὶ, οἱ δὲ μέλαρες ἀγρεστοί· καὶ περὶ τοῦ διπτικοῦ πτερύματος, καὶ περὶ τῆς ἀγρεσίας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως.

γ'. Περὶ φίδης καὶ τῶν δι' αὐτῆς γιρομέρων δισφρήσεων· καὶ πόθεν συρίσταται δισφρήσις, καὶ ποὺς περιβλεπεται.

δ'. Περὶ τῶν μεγάλων καρθῶν καὶ μικρῶν.

ε'. Περὶ μαρούλων.

Ϛ'. Περὶ τῆς ἀρω γέρνους καὶ τῆς κάρω.

ζ'. Περὶ δεινῶν καὶ τῆς τούτων οὐσίας, καὶ τῆς ἀκονοτικῆς αἰσθήσεως.

η'. Περὶ τοῦ πάγωρος καὶ τῶν γερελῶν.

θ'. Περὶ τοῦ τροσώπου, καὶ διατὶ οὕτως εἰρηται· καὶ τὶ τὸ σηματόμενον ἐξ αὐτοῦ.

¹⁰ εἰσὶ τὰ ἐνταῦθα P. ¹¹ τοῖς πολλοῖς οι. P. ¹⁰ συντάξεως A. ¹¹ πολλὰ ο.η. P. ¹² πῶς P. ¹³ πῶς γαῖ οι. A. ¹⁴ τὴν φυσικήν καὶ ἐνέργ. A.

Agium haberemus. Decet enim studiosos ipsos, in quorum mentibus divini amoris ac nostri laboris gratia insederit, hujusmodi opus haud curiose, sed utilitatis consequenda causa diligentius evolvere.

Non enim, ut opinor, omnibus hæc quæ nostra Incubratio complectitur passim obvia sunt, sed multa potius multis diligentí indagatione perquirienda, illis præscriptum qui philosophiæ studiorum ac medicæ artis expertes sunt.

ARGUMENTUM.

Universi igitur operis tractatiō, ab origine tota simul conserta, atque conjuncta, et quasi articulata habetur. Quæ corporis partes singillatim explicat, ac naturæ compositionem speculatur. Hæc siquidem orbis elementa cuni his quæ corporis sunt accommodat; et quodnam orbis elementum sit quod cum corporis elemento adæquetur; item, quæ simplicia **3** primaque elementa, quænam similares, quæve dissimilares partes, et quot sensus in homine sint; quot facultates animali operam suam impariantur; quid etiam triplex animæ portio, et quænam illa sint quæ sub mentis imperio consistunt. Unde oratio progeneratur, quæ pronuntialiva, et quæ interna oratio sit; præterea, quid appetitus, et unde fiat; aliamenta quo pacto coagulantur, quoive concoquantur excernanturque, et quot concoctiones, necnon excrementorum genera habeantur; quo item pacto sanguis gignitur; unde totum corpus irrigetur; quo etiam modo, quave de causa somni generatio fiat, tum risus, gaudium, tristitia, et lacrymæ constituantur. Cum autem argumentum hoc completem ac contextum quadammodo fuerit, rursus oratio nostra, cūlibet quod ejus peculiare est adhibendo, cunctas quasi repetitione utens partes divisim explicabit. Postremo, a capite ad pedes usque, naturæ actionem, appellationsque partium ac definitiones referimus. Neque vero nos quisquam eadem quæ retulimus repeterem existimet, sed quæ breviter angustoque ea audientibus planiora reddere; idcirco ad cognitio-

INDEX TOTIUS OPERIS.

D De capite, et ejus ossibus, suturisque, ac qua de causa cupul tuli appellatione censeuntur, curve rotundum, non autem in longum porrectum sit, necnon quot nominibus nuncupatur.

De cerebro, et cur frigidum albumque sit, ac incruentum.

De oculis, ex quot tunicis ac humoribus consistant, et cur quidam albi, nonnulli vero nigri sunt.

De visibili spiritu, et quænam ipsius potentia sit.

D De naso, et olfactibus qui ejus ministerio proveniunt, et quoniam pacto olfactus constituitur, et ubi desinuit.

E De angulis oculi magnis parvisque.

De genis.

De mandibula quæ sursum infraque est.

De auribus earumque substantia, ac audibili sensu.

De mento et genis.

De facie, et cur sic appelletur, quæve ex ipso significaciones cīciuntur.

De ore, et quæ interiora ejus sunt, lingua videlicet, ac dentibus, et de universis quæ in ipso existunt.

De voce, et quoniam pactio gignitur.

De respirando.

De thoracis situ.

De collo et spine vertebris, deque spina ipsa : et de dorsi medulla.

De costis, et quot homo praeditus.

De membrana qua costæ teguntur, et de septo transverso.

De pulmone, et corde, et quæ utriusque actio, et quoniam pactio cor situm est, quæve ejus figura.

De stomacho, et intestinis, et quomodo appellantur, e: quæ eorum actio, tum quoniam pactio appetitus ac concoctio, fiant.

De jecinore, ejusque substantia, et quæ ejus actio, facultasque habetur.

De liene, et qua figura praeditus.

De ventre superiore inferioreque.

De æsophago et de vena trachea.

De abdomine et de ventre.

De loco pubis.

De osse, quod sacrum nuncupatur.

De podice.

De testibus et penis glande, et quæ in ipsis corpora.

De manibus et ossibus quæ in ipsis sunt, et nominibus, eorumque actionibus.

De digitis, et quot condyli s consistunt.

De seminibus, et acetabulari.

De crure et poplite.

5 *De tibia, et ossibus ipsi oppositis quibus sura adhaeret, id est fibula.*

De toto yede, et ossibus quæ in ipso sunt, digitisque ac calcie.

De totius corporis cute.

De pilis, et quid inter ipsos discriminis, quive eorum usus habetur.

τ'. Περὶ τοῦ στόματος καὶ τῶν ἔσωθεν τούτου, τλάσσης, δόρτων, καὶ τῶν λοιπῶν πάρτων.

ια'. Περὶ φωνῆς, καὶ πῶς γίνεται.

ιβ'. Περὶ ἀρακτοῦ, καὶ ἐξ οὐρῶν μορίων πάρεμπται.

ιγ'. Περὶ τοῦ θώρακος.

ιδ'. Περὶ τοῦ τραχήλου, καὶ τῶν σπονδύλων, καὶ τῆς ῥάχεως, καὶ τοῦ ρωταλού μυελοῦ.

ιε'. Περὶ πλευρῶν, καὶ πόσαι εἰσὶ τῷ ἀνθρώπῳ.

ιζ'. Περὶ τοῦ ὑπέλικοτος, καὶ τοῦ διαφράγματος.

ιζ'. Περὶ τοῦ πρενύμονος καὶ τῆς καρδίας, καὶ τῶν ἐνεργῶν αὐτοῦ. καὶ πῶς ἡ τῆς καρδίας θέσις, καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆς.

ιη'. Περὶ τοῦ στομάχου, καὶ τῶν ἀντέρων, καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ.

ικ'. Περὶ τοῦ σπληνὸς καὶ τοῦ σχηματος αὐτοῦ.

ικ'. Περὶ τῆς ἀντρας ταστρός καὶ τῆς κάτω.

ικβ'. Περὶ τοῦ οἰσοφράτου, καὶ τῆς τραχεῖας προτρίας.

ιγ'. Περὶ τῶν πυρηταρίων καὶ ἐπιταστρίων.

ιδ'. Περὶ τοῦ τόπου τῆς ἡδης, καὶ τοῦ Ιερού.

ιε'. Περὶ Ιεροῦ ἀστέρου.

Περὶ τοῦ πρωκτοῦ.

ικ'. Περὶ τῶν διδύμων, καὶ τῆς βαλάρου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ σωμάτων.

ικ'. Περὶ τοῦ διδύμων καὶ τῶν ἀνταῖς δοτῶν καὶ δορυμασιῶν καὶ ἐνεργειῶν.

ικ'. Περὶ τῶν δακτύλων, καὶ ἐξ δοσῶν κορδύλων σύγκειται.

ιθ'. Περὶ μηρῶν.

ικ'. Περὶ σκέλους.

ια'. Περὶ κριμῆς καὶ περόνης.

ιβ'. Περὶ τοῦ δλον ποδός καὶ τῶν τούτου δοτῶν καὶ δακτύλων.

ιγ'. Περὶ δέρματος τοῦ δλον σώματος.

ιδ'. Περὶ τριχῶν καὶ τῆς τούτων διαφορᾶς, καὶ τῆς ἡ τούτων χρείας¹⁶.

ΠΟΝΙΜΑ ΕΝ ΣΥΝΟΨΕΙ ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΕΞΕΡΑΝΙΣΘΕΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΕΘΕΝ

ΠΑΡΑ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

Εκ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀντόξων, καὶ τῶν ἔξω λογάδων καὶ φιλοσόφων.

ELUCUBRATIO SYNOPTICA DE NATURA HOMINIS,

A MELETIO MONACHO

COMPILATA ET DIGESTA

E celeberrimis Ecclesiæ profanisque scriptoribus ac philosophis.

Majorum quamplurimi, sapientiam simul ac medicinam profitentes, de hominis structura, quoque naturis ille consistat, quæve animæ sub-

D Tὰ περὶ τῆς ἀνθρώπου¹⁶ κατατεκενῆς, καὶ ἐξ δοσῶν ἐστὶ φύσεων, καὶ τῆς ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία· καὶ πῶς ἐν σώματι περιέχεται· καὶ περὶ τῆς συναμφο-

¹⁶ P hic add. quæ sequuntur: Tὰ ζητούμενα δὲ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταῦτα εἰσιν· — Διὰ τι τὸ πόνημα καὶ σύνοψις καὶ περὶ φύσεως ἀνθρώπου λεκτέον; — Τὸ δνομα μὲν καὶ ἡ πατρίς, ὡς εἰς μέμψιν ἡ ἐπιστον πρόκειται τοῖς βαλλομένοις προχείρως· τὸ πόνημα δὲ διὰ τὴν προσθήκην τῆς γνώσεως· διτι δὲ προστιθεῖς γνῶσιν προστιθησιν ἀλγητα· τὸ δὲ δίλγημα πόνος ἀνταῖς ἐστι. Σύνοψις δὲ ὡς ἐκ πολλῶν εἰρηται ἐκλογὴ. Περὶ φύσεως δὲ ἀνθρώπου, ὡς ἐκ τοῦ δημιουργούμενου ἐστιν κατανοεῖν τὸν ἀναγινώσκοντα. Οὐ προστιθεῖς γνῶσιν προστιθησιν δίλγημα. Σκεπτέον διτι ἡ γνῶσις ἐν πόνῳ, δὲ πόνος ἐν πλούτῳ, δὲ πόνος ἐν καθάρσει, ἡ καθάρσης ἐν ἐλλαμψει, ἡ ἐλλαμψις ἐν συλλογῇ τῶν καλῶν, ἡ συλλογὴ τῶν καλῶν σύνοψις ἐστιν, ἡ σύνοψις ἐν κατοχῇ, ἡ κατοχὴ ἐν ἐκδόσει, ἡ ἐκδόσις ἐν συγγραφῇ, ἡ συγγραφὴ ἐν ἐξηγησει, ἡ ἐξηγησις δὲ πᾶσιν ἡ τισι· πᾶσι μὲν ὡς ἀκούονται, τισι δὲ ὡς νοοῦνται. Οὐ γάρ πάντων ἡ γνῶσις, φησιν ἡ Γραφὴ· εἰ δὲ οὐ πάντων ἡ γνῶσις, ἐστι δὲ ἡ παροῦσα σύνοψις ἐν γνώσει, οὐδὲ πάντα ἐστοι τὸν αὐτὴν τοῖς πᾶσιν εὑσύνοπτα. Τιτελόν διτι τὸ μετὰ σκέψεως ἐκδιδόμενον σύνταγμα λέγεται· πόνημα δὲ τὸ ἐκ συνταγμάτων ἀλλων ἐπιλέγεται. ¹⁶ τοῦ δ. B C. P.

τέρων ¹⁷ ἐνώσεως, καὶ τῶν ἐξ ἀμφοῖν ¹⁸ γινομένων ἐνεργειῶν καὶ δυνάμεων καὶ αἰσθήσεων· καὶ τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν διαπλάσεως· καὶ ἐξ ὅσων στοιχείων συνίσταται· καὶ εἰς ὅσα καταμερίζεται μόρια, πολλοὶ τῶν ἀρχαίων σοφῶν καὶ λατρῶν διωρίσαντο τε καὶ Ιγραφαν, ἐν σοφίᾳς, καὶ συνέσεως, καὶ ἀνατομικῆς ἐπιστήμης ἔχαριδωσάμενοι πάντα. Καὶ τὰ μὲν περὶ σώματος ¹⁹ αὐτοῖς πονηθέντα, πᾶσι τοῖς εὑμάθεσι καὶ φιλοπόνοις ἔγνωσται καὶ ἀνωμολόγηται, καὶ ὡσπάτως ²⁰ ἔχειν διατετήρηται. "Οσα δὲ περὶ ψυχῆς ἐφιλοσόφησαν ²¹ Ἐλληνες μάταια ἀπεδείχθησαν· οὐδὲν γάρ περὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἀληθὲς ἐδυνήθησαν ²² βεβαιώσασθαι ²³, ἢ δεῖξαι διοικεῖται φύσεις ἐστι· ἀλλὰ γάρ καὶ προύφεστάναι τοῦ σώματος ταύτην, καὶ ἔμπαλιν ταύτης τὸ σῶμα, τινὲς αὐτῶν ἐφληνάγησαν. "Οθεν καὶ ἀσύμφωνα πάντες διαφωνήσαντες, ἐμπαταιώθησαν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ²⁴ διαλογισμοῖς. "Οτι μὲν οὖν τῷ σώματι συνυφαίνεται ἡ ψυχὴ ²⁵, καὶ διε τιμιωτέρα τούτου ἐκείνη, καὶ κυριωτέρα, καὶ ἀπὸ ταύτης ὡς δργανον τοῦτο κινεῖται, καὶ αὐτῇ ²⁶ ἐστὶν ἡ ζωογονοῦσα καὶ συγκρατοῦσα αὐτὸν πρόνοια θεοῦ καὶ φύσεως ²⁷ ἀκολουθία· καὶ διε οὐσίᾳ ²⁸ ἐστὶν ἀσώματος, λογικῆς, νοερᾶς καὶ ἀθάνατος, πᾶσι τοῖς εὗ φρονοῦσι γνωστόν ²⁹. Τι δ' ἐστὶ τῇ οὐσίᾳ ³⁰, καὶ πῶς ἐν σώματι τὸ ἀσώματον ³¹, μόνου τοῦτο εἰδέναι θεοῦ, τοῦ τῶν ἀνθρώπων δημιουργοῦ. "Οθεν καὶ ἡμεῖς τὸν περὶ ψυχῆς ³² ἰδίᾳ λόγῳ ἀπολιπόντες ³³, τὰ περὶ τῆς τοῦ καθόλου φύσεως ἀνθρώπου ³⁴ πονηθέντα παρὰ τῶν ἀρχαίων ³⁵, καὶ σποράδην κείμενα ἐν ἀνατομικαῖς ³⁶ καὶ ἐτυμολογικαῖς βίθιοις κατὰ τὸ τμῆμα ἐφικτὸν ἐκλεξάμενοι ³⁷, εἰς ἐν κατάξωμεν ³⁸. ὡς ἀν ἔχοιμεν ³⁹ ἐξ ἑτοίμου μανθάνειν καὶ θαυμάζειν τὸν ἀριστοτέχνην Θεόν· καὶ μετὰ τοῦ προφήτου βοῶν· Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ.

nohīs unde disceremus paratum sit, in unius operis officem Deum mirari, atque propheticum illud, *Mirabilis facta est scientia tua ex me*¹, dicere valeamus.

Μέλλοντες δὲ τοῦτο ποιεῖν, ἐπικαλεσώμεθα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ⁴⁰, ἐπὶ τὸ ⁴¹ συνετίσται καὶ συμβιδάσαι ⁴² ἡμᾶς ἐν τῇ δδῷ ταύτῃ ἡ πορευόμεθα· διε αὐτός ἐστι· καὶ τῆς φύσεως ⁴³ δημιουργὸς, καὶ τῆς σοφίας χορηγὸς ⁴⁴, καὶ τῶν ἀσέφων ⁴⁵ διορθωτής· ἐν γάρ χερσὶν ⁴⁶ αὐτοῦ, καὶ ἡμεῖς· καὶ οἱ λόγοι ἡμῶν. Καὶ πρῶτα ⁴⁷ μὲν εἰπωμεν τὸ ἐστιν ἀνθρώπος, καὶ διατὰ οὐτῶν ἐπονομάζεται· ἐπ' οὐδενὸς γάρ τῶν ἀπάντων οἱ παλαιοὶ τὰς ὄνομασίας καὶ τοὺς δρους ἀσκόπως· ἐπίθεντο, μή τοι γε ⁴⁸ ἐν τῷ ἐσυτῶν ⁴⁹ σώματι· τὸ γάρ ἐκείνων σῶμα τοῖς πάσιν ἀνθρώποις ἐστὶν παραπλήσιον, διτι μὴ διαλάττοι ⁵⁰ κατά τινα φύσεως διαφορὰν ἀνθρώπος ἀνθρώπου, ἀλλ' ὥσαύτως ἔχειν ἀλλήλους ἀνθρώπους πεφύκας ⁵¹.

¹ Psal. cxxxviii, 6.

¹⁷ τοῦ συναμφότερα B. περὶ τῆς ἐν. ἀμφοτέρων C. ¹⁸ ἀμφοτέρων C. ¹⁹ τοῦ σ. B P m. ²⁰ οὐτῶς B. ²¹ ἐφιλοπόνησαν B. διεφιλοσόφησαν P. ²² ἐδυνήθησαν C P. ²³ ὡς οὐδ. ἀλ. π. τῆς οὐσ.σε. αὐτ. βεβ. δυνηθεῖστες B. ²⁴ αὐτῶν B. ²⁵ δὲ μὲν γάρ συνυφ. τὸ σ. τῇ ψ. B; διε μὲν οὖν συν. τῷ σ. τῇ ψ. P. ²⁶ αὐτὴ A. ²⁷ φυσική C. ²⁸ οὐσία ομ. B. ²⁹ γνωριστόν C. ³⁰ τίς δὲ ἐστὶν οὐσίᾳ B, τι δὲ ἐστὶν τὴν οὐσίαν P. ³¹ ἀθάνατον B. ³² τῆς ψυχ. C. ³³ καταλιπόντες. B C P. ³⁴ ἀναλεξάμενοι P. ³⁵ κατατάξουν B C P. ³⁶ ἔχοιμεν ομ. B. ³⁷ αὐτὸν τὸν Χρ. καὶ Θεὸν ἡμ. C. ³⁸ πρὸς τὸ C P. ³⁹ συμβιδάσαι B. ⁴⁰ φ. τιμῶν P. ⁴¹ αὐτ. δημ. χ. τῆς φυσ. ἐστὶν χορ. χ. τῆς σοφ. B. ⁴² σοφῶν B P. ⁴³ δὲ τις ἐν (ταῖς P.) χ. C P. ⁴⁴ πρῶτον P. ⁴⁵ μῆτιγε B, μή διε γε P. ⁴⁶ αὐτῶν B. ⁴⁷ διαλάττει B C. ⁴⁸ πεφ. ἀνθρ. B P.

ratione simili modo ad invicem esse suapte natura. A κατὰ τὸν τῆς συστάσεως λόγον· ὡστε καὶ ὑφ' ἐν idonei sunt, itaque sub unam speciem definitionemque rediguntur.

Homo est animal rationale, mortale, mentis et scientiae capax. Animal quidem, quoniam homo ipse substantia anima praedita, sensualis est; talis enim animalis definitio habetur: rationale vero, quo ab rationis expertibus distinctum sit. Mortale, ut ab immortalibus angelis qui ratione sunt prædicti distent. Mentis vero, et scientiae capax, quoniam ex disciplina nobis artes proveniunt, qui vim quidem eas percipiendi natura obtinemus, actiones vero ab his quae didicerimus possidemus. Nomen vero homo ab illis ἀνθρωπος dicitur διὰ τὴν ἔναρθρον ἔχειν φωνὴν, quod articulata voce utatur, cum alia quæque animalia inarticulatam ac nihil significantem vocem emittant. Nonnulli vero, ab ἀθρεῖν καὶ λογίζεσθαι ἀπέρ δύοτε, quod facit, considerare 7 mente ipsa, et animadvertere ea quae inspexerit, cum alia animalia nihil animadvertiscant atque considerent. Quidam autem ab ἀνωθεῖν, quod oculos ad sublimia elevare explicet, aut a verbo δρῶ, quod specto significat, unde ab ipsis adropos, et ἀνδρωπος, homo nuncupatur, vel ab ἀνωθεῖν, quod vultus ad sidera erectos tollat. Siquidem alia quadrupeda, ut magnus Basilius asseverat, ad terram spectant, uteroque acclinantur, hominis vero sursum ad cœlestia aspectus, ne scilicet ventri ejusque affectionibus vacet. Ipsum siquidem hominem cum anima expertibus communicare, ac rationalium intelligentia non inexpertem esse perspectum habetur. Cum enim semen primum disseminatur atque emittitur, protinus illud quod in vulvam incidit anima expertibus compar redditur, ut pote quod ex quatuor elementorum temperamento consistat, excepto quod a vita prædictis secretum est, et actus viventis ostendat, cum naturales in ipso facultates inspiciantur. Siquidem, cum in utero brevi quodam temporis intervallo constiterit, ac in ipsum incidentis naturalis cojusdam humoris servorem suscepere: vegetalis auctiñaque facultatis ratione, zoophytis, quæ inter plantas animaliaque ambigui generis sunt quam simillimum efficitur.

Etenim hæc hominis stirps vegetatur, augeturque, et partium membrorumque formam suscipit. Incrementum denuo illic sensim capiens, in animal vertitur, et suas in ipso actiones vitales facultates exercent, cum et pelagicis animalibus simile fiat. Quapropter et embryonem appellant, quod ad alimentum, incrementumque capiendum facile manat, dictum a Græco βρύειν, quod μηνο, seu scateo significat. Sive quod cibum intus contineat, qui Græco βρόδα

"Ανθρωπος γάρ εστι, φασὶν, ζῶν λογικὸν θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστῆμης δεκτικόν· ζῶν μὲν, διε καὶ δ ἀνθρωπος οὐσία ἐστιν ἔμψυχος αἰσθητική· οὗτος γάρ δρός ζῶν· λογικὸν δὲ, ἵνα χωρισθῇ τῶν ἀλόγων, καὶ θητὴν, ἵνα διαστῇ τῶν ἀθανάτων λογικῶν, ἥγουν ἄγγελων· τοῦ δὲ νοῦ καὶ ἐπιστῆμης δεκτικόν, διε διὰ μαθήσεως προσγίνονται: ήμεν αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι ἔτες. "Ἐχουσι μὲν δύναμιν ἔτες δεκτικήν, τὴν δὲ ἐνέργειαν κτωμένοις ἐκ τῶν μαθημάτων ἔτες. Τὸ δὲ ἀνθρωπος ἕνομα, παρὰ τὸ ἔναρθρον ἔχει φωνὴν· τῶν δὲ λλων ζῶν ἀπάντων ἔτες ἀνάρθρως καὶ ἀσημάντως φωνούντων. Τινὲς δὲ παρὰ τὸ ἀθρεῖν καὶ λογίζεσθαι ἀπέρ ὅπωπε· τουτέστι παρὰ τὸ βλέπειν κατὰ νοῦν καὶ λογίζεσθαι ἔτες δέοντα· τῶν δὲ λλων ζῶν μὴ προνοουμένων ἢ μὴ λογιζομένων ἔτες. "Ἀλλοι δὲ παρὰ τὸ ἀνώθειν ἔτες διφθαλμὸν, ἥγουν ἄνω ἀλρεῖν· ἢ παρὰ τὸ δρῶ τὸ βλέπω, ἢ πράττω, ἢ ἀδρωπος καὶ ἀνθρωπος· ἢ παρὰ τὸ δῶρον ῥέπειν, ἀνάροπός τις δύν. "Τὰ μὲν γάρ τε τετράποδα, φησὶν δὲ μέγας Βασιλεὺς, ἐπὶ τὴν γῆν βλέπει, καὶ πρὸς τὴν γαστέρα νένευκεν· ἀνθρωπῷ δὲ ἄνω πρὸς οὐρανὸν ἢ βλέψῃς τοις δύν. "Τὰ μὲν σχολάζειν γαστρὶ, μηδὲ τοῖς ὑπὸ γαστέρᾳ πάθεσι. "Γνώριμόν τε ἔτες τοῖς ἀδύχοις κοινωνεῖ, καὶ τῆς τῶν λογικῶν μετελήχει τοις νοήσεως. Εἰθὺς γάρ ἐν τῇ πρώτῃ σπορᾷ ἐκ καταβολῆς τοῦ σπέρματος ἐν τῇ μήτρᾳ τὸ πρεσπεὸν τοῖς ἀδύχοις ἐστὶ σώμασι τοῖς παραπλήσιον· ἐκ τῶν τε πεσσάρων στοχείων ἔχον τὴν κρδοῖν· πλὴν ὡς ἐκ ζῶντων ἀποχρινόμενον, ζῶσαν δεικνύει καὶ τὴν ἐνέργειαν· τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἐν αὐτῷ ἀναφαινομένων. Μικρὸν γάρ τινα χρόνον παραμείναντα τῇ μήτρᾳ ἔκειται πεσδὸν, καὶ τινος φυσικῆς ιχμάδος ἔχεσθαις προσλαβόμενον, τοῖς ζωοφύτοις ἔξομοιοῦται κατὰ τὴν θρεπτικὴν καὶ αὐξητικὴν δύναμιν.

Καὶ γάρ τρέφεται καὶ αὔξεται τὸ ἀνθρωπόφυτον τοῦτο, καὶ εἰς μέρη καὶ μέλη ἀποτυποῦται. Πόλιν ἔτες δὲ κατ' ὀλίγον ἔτες ἀναδρυνόμενον ζῶσινται· ἔτες δὲ καὶ ζωτικαὶ ἐν αὐτῷ ἐνέργουσι δυνάμεις· δὲς δὲς καὶ τοῖς ἀναλογοῖς ζώοις ἐστὶ παραπλήσιον. Διὸ καὶ εμβρυον λέγεται διὰ τὸ ἐσωθεν τὸ βρύειν, τρέφεσθαι τοις αὔξεσθαι· ἢ διὰ τὸ ἔνδον τὴν βροτὸν ἔχειν· ἢ διὰ τὸ ἔνδον εἶναι βροτοῦ. "Η δὲ μήτρα, παρὰ τὸ μήτρηρ εἶναι τοῦ γεννωμένου. Λέγεται δὲ καὶ

¹¹ πάντας οὐ. B. ¹² φασὶ οὐ. B. φησὶ C. P. ¹³ ἐστιν οὐ. C. ¹⁴ τὸ δὲ B. ¹⁵ αἱ ἐπ. B. ¹⁶ αἱ δύν. B. ¹⁷ τὴν δὲ ἐν. κατὰ μέρος ἐκ τῶν μαθ. B. εἰ γάρ καὶ δεκτικὴν ἔχομεν δύναμιν, δὲλλα τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τῶν μαθημάτων κτώμεθα P. ¹⁸ τ. δλ. ἀπ. ζ. B. P. ¹⁹ ἀστήμας C. ²⁰ & B. ²¹ διαλογίζεσθαι B. C. P. ²² μὴ λογικ. ²³ προν. B. ²⁴ ἄνω ἀθρεῖν A. ²⁵ ἄνω θρεῖν B. P. ²⁶ ἀνθρωπος C. P. ²⁷ ἀνάρροπος B. P. ²⁸ γάρ οὐ. B. ²⁹ ἀνθρώπους B. C. P. ³⁰ ἀνάδελψίς B. C. ³¹ ὑπογάστροις C. ³² ὑπογάστροις P. ³³ δὲ B. P. ³⁴ μετελήηρε B. P. μετελήψεν C. ³⁵ καὶ καταβολὴ B. C. P. ³⁶ σῶμα B. P. ³⁷ ὡς ἐκ τῶν B. C. P. ³⁸ ἐμμείναντα C. ³⁹ ἐξεῖ B. ⁴⁰ τινα φυσικῆς ιχμάδα. ⁴¹ προσλαμβανόμενον C. ⁴² καὶ πάλιν B. ⁴³ κατολίγον B. ⁴⁴ ἀναδρυνόμενον C. ⁴⁵ ἀδρυνόμενον P. ⁴⁶ ζωοποιοῦται B. ⁴⁷ αἱ ζ. δύν. ἐν αὐτ. ἐνέργ. B. ⁴⁸ ἀλλά P. ⁴⁹ ξεω B. C. P. ⁵⁰ ἐνδοθεν B. C. P. ⁵¹ βρωσίν C. P. ⁵² ἐνδοθεν B. C. ⁵³ βροτὸν B. ⁵⁴ διὰ τὸ B. ⁵⁵ τῶν γεννωμένων B. γεννωμένου C.

ηηδὺς καὶ δελφὺς καὶ ὑστέρα· τηδὺς μὲν, διτι Α ilicitur. Sive quod in homine consistat qui ab ipsis μεθ' ἡδύτητος ἐνεργεῖ· ή ἀπὸ τοῦ νευῆσθαι¹³, οὐκ εστι σεσωρεύσθαι, καὶ πεπληρώσθαι τραχύτητος¹⁴. Καὶ γὰρ ἡ φύσις τραχεῖαν ταύτην ἐποίησε, καὶ κοτυληδόνας ἔχειν¹⁵ μετὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηρῶν¹⁶ τιναν· ἵνα μὴ τοῦ σπόρου¹⁷ ἔξοδισθαίνοντος¹⁸ διὰ λεότητα, ἄκαρπος ἡ τίκτουσα διαμένῃ. "Η διτι ἡ παρόδευσις¹⁹ τῆς τροφῆς τοῦ ἐμβρύου ἀπ' αὐτῆς²⁰ γίνεται· νάειν²¹ γάρ τὸ²² βέτειν· ή παρὰ τὸ νητικεῖν καὶ τὸ δυς μόριον²³ διτι καὶ²⁴ παιδοποιίας στερεῖται, καὶ δυστοκίας ὑφίσταται. Δελφὺς δὲ, διτι ἀδελφοποιός εστι, καὶ ἀδελφὸς ποιεῖ τὰ τικτόμενα· ἀδελφὸς γάρ, ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς δελφύος, ἥγουν μήτρας²⁵ καὶ δύοδελφος²⁶, ὁ αὐτάδελφος. Υστέρα δὲ, διτι ὑστερον πάντων τῶν ἀλλων μορίων τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἐπιδείκνυται· τὴν ἐλκτικήν²⁷, τὴν καθεκτικήν²⁸, τὴν ἀλλοιωτικήν καὶ ἀποκριτικήν· δηλονότι κατὰ τὸ βρεφουργεῖν²⁹· ή διτι ἐσχάτη τῶν μετὰ τὴν γαστέρα κείται. Τρέφεται γάρ³⁰ ἐν τῇ μήτρᾳ τὸ ἐμβρύον, καὶ ἀναπνεῖ οὐκέτι ἐκ τοῦ στόματος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὀμφαλοῦ, ἐξ αἱματικῶν μητρῶν περιπτωμάτων³¹. διθεν καὶ δυμφαλὸς παρὰ τὸ δύμπνειν³² εἰρηται, διτι ἐστιν ἀναπνεῖν. "Εστι δὲ τὸ μέσον τοῦ σώματος· ἐν δὲ τῇ γενέσει τούτου τοῦ ζώου λέγεται πρῶτον στήγυσθαι θύμενα τιὰ λεπτὸν³³ ὃν καλοῦσι χόριον³⁴, ὡς περιέχον³⁵ τὸ ἐμβρύον· ή ὡς χωρίον αὐτοῦ δι³⁶, ή χορηγὸν τῶν διατρεψόντων αὐτό. Είτα ή καρδία πρώτη καταβληθεῖσα παρὰ τῆς φύσεως³⁷, ἀναλογούσαν τοῖς μέλεσι τὴν παρὰ τῆς φύσεως καταβολὴν παραλαμβάνει³⁸. διδ καὶ συμμέτρως ταῖς οἰκείαις ἀρχαῖς ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρὶ περιυφαινομένου τοῦ σώματος ἀπαρτίζεται κατὰ σύνθετον³⁹.

primum concrescit, quæ ab illis χώριον, quod secundum dices, cum fetus ab ipsa contineatur, sive quod locus ejus sit, qui ab illis χώριον nuncupatur, vel a χορηγέω, quod impertior dices, quia fetus ab ipsa alimentum impertiat. Dehinc cor, quod omnibus membris proportione respondet, cum a natura primum constituitur, totam naturam ipsius constitutionem suscipit. Quamobrem, in naturæ officina, ad corporis contextum peragendum compositionis ordine, moderate propriis principiis perficitur.

Ἐσχηματίσται δὲ ἐν τῇ μήτρᾳ τὰ μὲν τετράποδα τῶν ζώων ἐκτεταμένα⁴⁰ κείσθαι· δὲ δὲ ἀνθρώπος⁴¹ τὴν μὲν δύνα μέσον τῶν γονάτων ἔχειν⁴², τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῖς γόνασι· τὰ δὲ ὧτα ἐκτός. Καὶ διτι τὸν τεταγμένον τῆς κυήσεως⁴³ ἐκπληρώσῃ χρόνον, πρὸς δγκον ή γαστήρ διεγειρομένη ώθεῖ τὸ ἐμβρύον ἔξω⁴⁴· καὶ πρῶτον τῆς κεφαλῆς ἀπολυσμένης⁴⁵ βέπει κατὰ τὴν κίνησιν τὰ βαρυογκεδέστερα⁴⁶ τοῦ σώματος ἐπιτυρομένη⁴⁷. Ταῦτα δέ ἐστι τὰ περὶ τοὺς δώμους μέρη καὶ θύρακα⁴⁸. Καὶ αὗτη ἐστὶν ή ἐπὶ τοῖς κατὰ φύσιν τικτομένοις ἐπ' εὐθείας δόδος⁴⁹. Τοὺς γάρ παρὰ φύσιν τόκους ή δυστοκίας παραλειπτέον⁵⁰. Μετὰ γοῦν τὴν χειρουργίαν τοῦ

¹³ διανεῦσθαι Β C P. ¹⁴ τραχύτητι Β. ¹⁵ ἔχει Β. ¹⁶ ἀρτυμάτων Β, ἀρτημάτων C. ¹⁷ ὁ σπόρος Β P. ¹⁸ ἔξοδισθαίνων Β, ἔξοδισθαίνῃ C P. ¹⁹ περιόδευσις Β, παρθένευσις C. ²⁰ τῆς τροφῆς ἀπ' αὐτῆς Β. ²¹ ναεῖν A, νέειν C, δεύειν P. ²² ἐστὶ τὸ B. ²³ καὶ οι. Β. ²⁴ δύοδελφος Β. ²⁵ ἥγουν τὴν ἐλκτ. C P. ²⁶ καθελκτικήν Β. ²⁷ βρεφοδουργεῖν A, δηλονότι οι. C. ²⁸ δὲ B C P. ²⁹ περιπτωμάτων A. ³⁰ ἐμπνεῖν Β C. ³¹ λεπτὸν οι. B. ³² χωρίον Β. ³³ περιέχοντα A. ³⁴ δύτα A C. ³⁵ καταβλ. π. τῆς φυσ. λαμδάνει καταβόλιον Β, λαμδάνει καταβολὴν παρὰ τῆς φύσεως C P. ³⁶ παραλ. οι. P. ³⁷ κ. τὴν σύνθ. C. ³⁸ ἐκτεταμένως B. ³⁹ τὸν δὲ ἀνθρώπον C P. ⁴⁰ ἔχει C. ⁴¹ κυήσεως C. ⁴² εἰς τὸ ἔξω Β, εἰς τὰ ἔξω C P. ⁴³ ή κεφαλὴ ἀπολυμένη Β. ⁴⁴ τὰ βαρύτερα καὶ ὀγκωδέστερα Β C P. ⁴⁵ ἐπιτυρομένου C. ⁴⁶ τὰ π. τὸν δώμον κ. τὸν θωρ. μέρη B P, τὰ τῶν δώμων μ. κ. θύρακος C. ⁴⁷ ή ἐπ' εὐθ. δ. B. ⁴⁸ παραληπτέον B C.

Quadrupedum autem animalium genus, in vulva porrectum consistere figuratur; homo vero nasum inter genua medium continens, oculis genibus innixis, aures extrinsecus retinet. Et ⁴⁹ cum jam legitimū edendi partus tempus completum fuerit, ventre in tū morem erectus, fetum ad exteriora expellit; et soluto primum capite, eo motus ordine, illa quæ graviora corporis, corpulentiora quæ sunt ab ipso tracta (has quidem partes ad humeros pectusque esse constat) extra serpunt. Et hæc quidem semia eorum qui naturæ ordine nascuntur recta habetur. Tumores vero ventris, qui præter naturam eveniunt, partusque difficultates missas faciebus. Mox igitur ab ipsa

umbilici abscisione, tunc alimentum, tum respirationem ad os progreditur, quod quidem posthac infantis alimentum lac esse, quod optime ipsum alat, omnibus perspectum habetur. Lac autem nihil aliud est quam sanguis in genitricis papillis in albedine conversus, quem venarum officio quæ amphibienæ nuncupantur ab vulva papillæ suscipiunt, siquidem papillæ, quæ Græce μασθοί, seminarum præcipue dicuntur, quasi μαστοί, inans videlicet, cum hi afflatum alimentum suppeditent, sive quod jam in lucem editis fetibus escam quam ipsi μάσταχα nuncupant impertiatur; unde manducatio, quod illi μάστημα dicunt, vel ἀπροσμάττεσθαι, quod applicari interpretareris, quia ipsis infantes primum applicantur: sive quod a lactentibus infantibus trahantur, a Græco ἐπισπάσθαι, quod trahere dices, sive a μάλῳ, quod quererere significat, quia eas pueri querant unde, et mater a pueris quæsita dicitur; sive quod quæ ad fetus alimentum necessaria sunt querat; aut, quod naturæ vi illa quæ generantur eas inquirant. Quod vero illud ματομένη κευθόνας, id est, quæ latebras querit, unde et obstetricem, quæ ab ipsis μαλa dicitur, ex eo quod utero latentes infantes querat dictam putamus.

Insans vero, qui Græce βρέφος dicitur παρὰ τὸ δέεσθαι φορῆς, ex eo quod alimenti indiguit, quod ab illis φορῇ denominatur, appellatus. Corpore igitur, nec non temperamento, quod ex elementis provenit, cum animæ expertibus homo communical, cum stirpibus vero, tum his, tum vegetali seminalique facultate. Cum his **10** autem quæ ratione carent, præter ea quæ diximus, sensualem, respirandique potentiam justa proportione communem habet: hæc enim cuncta hominibus cum rationis expertibus, etsi non omnia omnibus communia sunt. Atqui ob rationalem vim, cum idoneum ætatis tempus fuerit nactus, singula animadvertingo, intelligendo, ac dijudicando, incorporeis intellectualibusque naturis compar efficitur. Anima vero ab initio cum semine, ut sapientissimus Gregorius scriptum reliquit, cum corpore contexitur: fieri enim non potest, inquit, uti existimemus, ipsam animam alienæ ædificationi congruere, sic uti nec sigillum ceræ impressum accommodari alienæ imagini ullo pacto posse.

Quemadmodum enim semen ex minimo quodam, ad illud quod perfectum est redigitur, ita et animæ actio, recta ratione subiecto corpori insita, cum eo simul accessionem incrementumque sentit. Siquidem, solæ ejus, vegetalis, auctiuaque facultates, in prima constitutione ceu radix quædam terræ recon-

τοῦ μφαλοῦ μετάγεται ἡ τροφὴ καὶ ²⁰ ἀναπνοή ἐν τῷ στόματι· ἡ δὲ μετὰ ταῦτα τροφὴ τοῦ βρέφους πᾶσι δῆλη ²¹ ἐστι τὸ καλὸν εἰς ἀνατροφὴν ²² τῶν βρεφῶν γάλα. Οὐδὲν δέ ἐστι γάλα ²³ ἢ αἷμα λευκαινόμενον ἐν τοῖς μαστοῖς ²⁴ τῶν μητέρων παρὰ τῶν ἀμφιβανύντων ²⁵ φλεβῶν τῶν ἀπὸ τῆς μήτρας, τοῦτο τὸ αἷμα δεχομένων ²⁶. Μαστοὶ δὲ ²⁷ κυρίως ἐπὶ τῶν γυναικῶν ²⁸, οἶον μαστητοῦ· οὗτοι γάρ διλοις τροφὴ· ἡ ἀπὸ τοῦ τῆς μάσταχα, τουτέστι τὴν τροφὴν τοῖς γεννωμένοις παρέχειν· ἀφ' ἧς καὶ τὸ μάστημα· ἡ ἀπὸ τοῦ προσμάττεσθαι καὶ προσφύεσθαι· τούτοις πρώτοις ²⁹ τὰ βρέφη· ἡ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῶν θηλαζομένων ἐπισπάσθαι ³⁰. ἡ παρὰ τὸ μαλί τὸ ζητῶ· δὲν ³¹ ἐπιζητοῦσιν οἱ παῖδες ³² ἐξ οὐ καὶ μήτηρ, ἡ ζητουμένη παρὰ τῶν παΐδων ³³· ἡ δὲ μαστεύουσα τὰ πρὸς τροφὴν τοῖς κυηθεῖσιν ³⁴· ἡ δὲ φυσικῶς αὐτὰ ³⁵ μαστεύει καὶ ζητεῖ τὰ γεννηθέντα· δὲν καὶ ³⁶ μαλί τὸ ζητῶ ἐστι, φησὶν "Ομηρος· Μαιομένη κευθμῶτα· ἐκ τούτου καὶ μαλα ἡ κατὰ γαστρὸς ³⁷ τῶν γυναικῶν ζητοῦσα τὰ βρέφη.

Βρέφος δὲ εἰρηται παρὰ τὸ δέεσθαι φορῆς, δὲν ἐστι τροφῆς ³⁸· κοινωνεῖ οὖν ³⁹ τοῖς μὲν ἀλύχοις κατὰ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων ⁴⁰ κράσιν ⁴¹· τοῖς δὲ φυτοῖς κατά τε ταῦτα ⁴², καὶ τὴν θρεπτικὴν καὶ τὴν ⁴³ σπερματικὴν δύναμιν· τοῖς δὲ ἀλόγοις, καὶ ἐν τούτοις μὲν, ἐξ ἐπιμέτρου δὲ, κατά τε τὴν καθ' ὄρμὴν ⁴⁴ κλίνησιν, καὶ κατὰ τὴν δρεσιν καὶ τὸν θυμὸν, καὶ τὴν αἰσθητικὴν καὶ ἀναπνευστικὴν δύναμιν· ταῦτα γάρ ἀπαντα κοινὰ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐστὶν ⁴⁵, εἰ καὶ μὴ πᾶσι πάντα ⁴⁶, ἀλλὰ ⁴⁷ καὶ διὰ τοῦ λογικοῦ ⁴⁸ ταῖς ἀσωμάτοις καὶ νοεραῖς συνάπτεται φύσεσιν ⁴⁹ εἰς μέτρον τὴλικας ἐλθόν· ⁵⁰ λογιζόμενος καὶ νῶν καὶ κρινῶν ἔκαστα. ⁵¹ Η δὲ ψυχὴ ἀρχῆθεν σὺν τῇ σπορᾷ τῷ σῶματι συνεξυφαίνεται ⁵²· καθὼς καὶ ὁ σοφῶτας Γρηγόριος ἔγραψεν· Οὐδὲ τὰρ εἶναι, φησι, δυνατὸν λογιζόμενα ἀλλοτριαῖς οἰκοδομαῖς τὴν ψυχὴν ἐναρμόζεσθαι ⁵³· ὡς οὐκ ἐστι τὴν ἐν τῷ κηρῷ ⁵⁴ σφραγίδα πρὸς ἀλλοτρίαν ἀρμοσθῆναι γλυφῆν ⁵⁵.

D Καθάπερ γάρ ⁵⁶ τὸ σπέρμα ἐκ βραχυτάτου πρὸς τὸ τέλειον ⁵⁷ προεισιν, οὕτω ⁵⁸ καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἐνέργεια καταλλήλως ἐμφυτευομένη ⁵⁹ τῷ ὑπὸτοκείμενῷ συνεπιδίδωται ⁶⁰ καὶ συναύξεται σῶματι. Προγείται μὲν γάρ αὐτῆς ἐν τῇ πρώτῃ κατασκευῇ ⁶¹, οἶον βίζης τινὸς τῇ γῇ καταχρυψθείσης, ἡ αὐξητικὴ

²⁰ καὶ ἡ ἀναπν. C P. ²¹ δῆλον C. ²² δῆλοντι γάλα εἰς ἀνατρ. αὐτοῦ C P. ²³ ἐστι δὲ (τὸ P.) γάλα C P. ²⁴ μαστοῖς A. ²⁵ ἀμφισβεν A. ²⁶ μητέρων περὶ τὰς φλέβας τὰς ἀπὸ τῆς μήτρας τὸ αἷμα δεχομένας C. ²⁷ ἐξ οὐ. B. ²⁸ λέγονται αἴδι. C P. ²⁹ τούτοις τοὺς μαστοῖς πρώτοις P. ³⁰ ίας οὐ. B. ³¹ ὡν B. ³² ἐπιζ. γάρ τὸν μαστοῦς τὰ βρέφη C P. ³³ ἡ παρ' αὐτῶν δηλοντὶ ἐπιζητούμενη P. ³⁴ ίας οὐ. B. ³⁵ αὐτοὺς C. ³⁶ ὁ B C. ³⁷ ἡ κατὰ τοὺς τόκους ἐν τῇ γαστρὶ C P. ³⁸ ήτοι τροφ. C. ³⁹ γοῦν B, γάρ Β. ⁴⁰ φύσιν κράσιν A. ⁴¹ ἐξομοιούται τεττάρων A. ⁴² εἰσιν C. ⁴³ πάντα πάσι B. ⁴⁴ ἐδ ζῶν δ ἀνθρωπος C P. ⁴⁵ λογιστικοῦ C. ⁴⁶ τάξειν C P. ⁴⁷ ἐλθόν A, ἐλθών C P. ⁴⁸ ἐξυφαίνεται. B C. ⁴⁹ συναρμόζεσθαι C P. ⁵⁰ καιρῷ B. ⁵¹ γραφὴν A. ⁵² δὲ B. ⁵³ τέλος B, τὸ τέλειον C. ⁵⁴ οὔτως B. ⁵⁵ ἐν τῷ ὑπ. B P interl. ⁵⁶ συνεπιδίδωται C P. ⁵⁷ ἐν τῇ πρ. κατ. αὐτῆς B.

καὶ θρεπτικὴ δύναμις μόνη⁷⁰. οὐ γάρ χωρεῖ τὸ περισσότερον ἡ τοῦ δεχομένου βραχύτης. Εἴτα προϊόντος εἰς φῶς τοῦ φυτοῦ, καὶ ἡλίῳ τὴν βλάστην δείξαντος, ἡ⁷¹ αισθητικὴ χάρις ἐπήνθησεν. Ἀνδρωθέντος δὲ ἥδη καὶ⁷² εἰς σύμμετρον μῆκος ἀναδραμόντος καθάπτει τις καρπός, ἡ λογικὴ δύναμις ἀρχεται⁷³, οὐ πᾶσα ἀθρώας ἐκφαινομένη, ἀλλὰ τῇ τοῦ ὀργάνου τελειώσει δι’ ἐπιμελείας συναύξουσα⁷⁴. τοσοῦτον δεῖ καρποφροῦσα, δσον χωρεῖ τοῦ ὑποκειμένου ἡ δύναμις. Τῇ γάρ πρώτῃ τῆς συστάσεως ἀφορμῇ συνεσπαρμένην τὴν τῆς φύσεως ἔγνωμεν δύναμιν⁷⁵. Ἐξαπλοῦσθαι δὲ καὶ φανεροῦσθαι εἰς τινος φυσικῆς ἀκολουθίας⁷⁶ πρὸς τὸ τέλειον ἀνιοῦσαν⁷⁷. οὐ προσλαμβάνουσάν εἰς τῶν ἔξωθεν εἰς ἀφορμὴν τελειώσεως, ἀλλ᾽ ἐσαυτῇ εἰς τὸ τέλειον⁷⁸ δι’ ἀκολουθίας προάγουσαν· ὡς μήτε ψυχὴν πρὸ τοῦ σώματος, μήτε χωρὶς ψυχῆς τὸ σῶμα, ἀληθὲς εἶναι λέγειν κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐρεσχέλαν⁷⁹, ἀλλὰ μίαν ἀμφοτέρων⁸⁰ ἀρχήν⁸¹.

πορείαν ανίμη separatum, ut Græci nugantur, crescendum sit.

Ἐπειδὴ δὲ⁸² ἐκ σώματος ἐστιν ὁ δικυρωπός· πᾶν δὲ σῶμα ἐκ⁸³ τεσσάρων στοιχείων συνίσταται· ἀνάγκη τούτοις τοῖς πάθεσι περιπίπτειν αὐτὸν, οἷς καὶ τὰ στοιχεῖα. Τὰ δὲ στοιχεῖα δι’ ὅν δὲ κόσμος διπας, γῆ ἐστι, καὶ ὄντωρ καὶ πῦρ καὶ ἥχηρ⁸⁴. Εἰρηται⁸⁵ δὲ στοιχεῖα παρὰ τὸ συστοιχεῖν ἀλλήλοις; καὶ ἐφαρμόζειν τῆς τῶν⁸⁶ ἐξ ἀπάντων εὐαρμόστου ποιότητος. Οὐ μόνον γάρ τῶν στοιχείων ἔκαστον ιδιάζουσαν καὶ ἀποκεκληρωμένην ἔχει ποιότητα, δι’ ἣς τῶν λοιπῶν ἀποκρίνεται, καὶ ὅποιόν ἐστιν ἐπιγνώσκεται⁸⁷. Ἀλλὰ καὶ συνεζυγμένας ἔχει τὰς ποιότητας, καὶ οὐδὲν ἀπολελυμένως⁸⁸ ἐστὶ μοναχὸν, οὐδὲ ἀπλοῦν καὶ εἰλικρινὲς τῶν⁸⁹ στοιχείων· ἀλλὰ τὴν γῆν ἢ μὲν γῆ ἢ ἥχηρ καὶ ψυχρά· τὸ δὲ ὄντωρ ὑγρὸν καὶ ψυχρὸν⁹⁰. δὲ ἥχηρ θερμὸς καὶ ὑγρός· τὸ δὲ πῦρ θερμὸν καὶ ἕρδον· οὕτω γάρ διὰ τῆς συζύγου ποιότητος ἡ δύναμις προέρχεται τοῦ ἀναμεμίχθας ἔκαστον⁹¹ πρὸς ἔκαστον· οἷον ἡ γῆ ἥχηρ οὔσα καὶ ψυχρὰ ἐνοῦται μὲν κατὰ τὴν συγγένειαν τῆς ψυχρότητος ὑδατί⁹². Ἐνοῦται δὲ διὰ τοῦ ὄντωτος· τῷ δέρι· δὲ δὲ ἥχηρ θερμὸς ὄν καὶ ὑγρός, τῇ μὲν θερμότητι ἐνοῦται τῷ πυρὶ, τῇ ὑγρότητι δὲ τῷ ὄντωτος· τὸ δὲ πῦρ θερμὸν καὶ ἕρδον ὑπάρχον τῇ φύσει, τῷ μὲν θερμῷ πρὸς τὸν ἀέρα συνδεῖται, τῷ δὲ ἥχηρῷ⁹³ πρὸς τὴν κοινωνίαν τῆς γῆς ἀπανέρχεται· τὸ δὲ ὄντωρ ψυχρὸν δὲν καὶ ὑγρὸν, τῇ μὲν ψυχρότητι· τῆς γῆς, τῇ ὑγρότητι δὲ τοῦ ἀέρος· ἐφάπτεται· καὶ οὕτως γίνεται κύκλος καὶ χορὸς ἐναρμόνιος· καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρῶτα στοιχεῖα⁹⁴ εἰς ὄντας καὶ εἰδὴ ἀναλογίαθε⁹⁵.

miditate vero aeri applicatur; et ita circularis quidam ordo, locusque quam maxime concors, hoc pacio efficitur.

⁷⁰ καὶ αἰσχεται ὑπὸ τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως μόγης C P in textu. ⁷¹ καὶ ἡ C P. ⁷² καὶ om. A. ⁷³ ἀνέρχεται B, γρ. αἰσχεται P. ⁷⁴ συναύξεσσα C. ⁷⁵ δύν. ἔγνωμεν B C P. ⁷⁶ καὶ πρὸς τὸ τελ. C P. ⁷⁷ προϊόσαν B P interl. προτέναι C. ⁷⁸ τέλος B. ⁷⁹ φιλαρίαν C P text. ⁸⁰ ἀμφότερα C P. ⁸¹ ἀρχὴ A, ἔχειν ἀρχὴν P. ⁸² δὲ om. A C. ⁸³ ἐκ τῶν B P. ⁸⁴ x. ἥχηρ x. πῦρ. C P. ⁸⁵ εἰρηνῆται B. ⁸⁶ τῶν οὖν B, τῇ ἔξ. ἀπ. εὐαρμόστω ποιότητι C P. ⁸⁷ διαγινώσκεται C P. ⁸⁸ ἀπολελυμένον B C P, ἐστὶ μον. om. C. ⁸⁹ εἰλικρινέστατον C P. ⁹⁰ ψυχ. x. ὑγρ. C. ⁹¹ ἔκαστω B. ⁹² ψυχ. οὔσα x. ἥχηρ. κατὰ τὴν συγγ. μὲν τῆς χρηστότητος ἐνοῦται τῷ ὄν. C P. ⁹³ τῷ ὄν. B. ⁹⁴ οὔσατε δὲ. ⁹⁵ πρὸς τὰ στοιχ. C. ⁹⁶ ἀναλογίαθε. A, ἀναλογία, τὰ ἀτομα B, ἀναλογία. καὶ οὕτως ἔχοντα, τὰ ἀτομα C P.

A dita ipsam præveniunt; nam illud quod accipit, præ sui exiguitate majoris capax esse haudquaquam potest. Dehinc stirpe in lucem edita, necnon cum soli ipsi germen ostenderit, sensualis facultatis gratia subit. Cum vero ad virilem jam ætatem evenitur, moderataque magnitudine fit prædicta, rationalis facultas fructus cuiusdam vice provenit, quæ consertim haudquaquam ostenditur, sed una cum instrumenti perfectione, præ sua providentia captu incrementum adepta, tantumdem fructus perpetuo edit, quantum capiendo subjecti facultas sufficiet. Siquidem, naturæ potentiam, primæ constitutionis occasione admistam esse constat. Verum, cum ad perfectionem progreditur, naturæ continua tenore, dilatatur ac manifesta redditur. Neque vero quidpiam, ut perfecta efficiatur, eorum quæ extrinsecus sunt accipit, sed seipsam propria vi incepto tenoris ordine debito fini constituit, ut neque animam corpus præcedere, neque ipsum cor sed utriusque idem principium esse verissime cre-

B que vero quidpiam, ut perfecta efficiatur, eorum quæ extrinsecus sunt accipit, sed seipsam propria vi incepto tenoris ordine debito fini constituit, ut neque animam corpus præcedere, neque ipsum cor sed utriusque idem principium esse verissime cre-

Quoniam vero homo ex corpore est, **II** corpus autem quodlibet ex elementis quatuor constituitur, ipsum iisdem affectionibus quibus et mundus subjici necesse est: etenim elementa unde totius orbis constitutio, terra, aqua, aer ac ignis sunt. Nam hæc Graece στοιχεῖα appellantur παρὰ τὸ συστοιχεῖν ἀλλήλοις, quod mutuo adinvicem ordine recte procedant, ac universim omnibus in rebus optime congruente qualitate rite convenient. Neque enim horum quodlibet peculiarem quamdam, ac seorsum sortitam qualitatem qua ab aliis secretum esset, ut quale sit comprehendi queat, obtinet, sed consertis adinvicem facultatibus consistunt, ut nullum per se solum absolute consistere, neque simplex sincerumque esse credendum sit: sed terram quidem sicca frigidaque qualitate; aquam vero, humida ac frigida; aereum autem calidum humidumque; ignem vero, calidum ac siccum esse: sic conjunctæ qualitatis gratia quo quodlibet eorum invicem commisceatur, vis procedit: verbi gratia, cum terra sicca frigidaque sit, frigiditatis cognitione cum aqua unitur. Sed aqua, ob humiditatem, aeri cognata redditur; qui, cum calore humiditateque prædictus sit, qua calidus cum igne, qua vero humidus, cum aqua conseritur. Cum autem ignis natura, calida siccaque habeatur, qua calidus, aeri copulatur, quod vero in eo siccum est, cum terra jungitur. At aqua, frigidam humidamque qualitatem obtinens, frigiditate quidem terræ, humiditate vero aeri applicatur; et ita circularis quidam ordo, locusque quam maxime concors, hoc pacio efficitur.

Et hæc quidem ut prima elementa, cum in materias formasque resolvuntur, omnifariam individuæ animæ expertia, ipsaque prædicta, ac ea qua zoophyta nuncupantur, constituant. Ab his sapores, qui corpori nostro cognati sunt, sanguis, inquam, ac pituita, flavaque et atra bilis progenerantur. Etenim sanguis, cum calidus humidusque sit, aeri proportione respondet. Flava vero bilis, calida, siccaque, igni; atra autem, frigida et sicca, terræ; pituita vero, utpote quaæ frigida ac humida est, aquæ proportionatur. Sed quoniam hæc 12 sectioni, mutationique, ac fluxui perpetuo obnoxia redduntur, et corpora horum passionibus subjici oportet. Sectioni quidem, qua sapores ab invicem secernuntur, ac quasi ipsi in materiam formamque secantur. Mutationi vero, qua ad qualitatem quantitatemque attinet, sive, cum calescere animal, tumque patitur, fortassis, et morbis causantibus,

Quoniam vero annus in tempora quatuor, ver, et statem, autumnum, et hiemem dividitur, et homines ætatis quatuor distinguuntur; nam prima puerilis, quinquennii, secunda ætate florentium; tertia, mediae ætatis; quarta vero senectutis est: tametsi a medicis et aliæ addantur, infantum, inquam, quæ puerilis est, et qui extremo sunt senio confecti. Et enim, in juvenibus sanguis: qui vero ætate florent flava bilis; at qui ætatis florem prætergressi sunt, bilis atra; in senibus autem pituita exsuperat. Juvenes quidem calidi humidique temperamenti sunt, qui et veri proportione respondent. Qui autem ætate florent, cum calore siccitateque prædicti sint, æstati proportionantur: quorum vero media ætas est, siccæ frigidique habentur, autumno similes sunt. At senes ipsi, frigidi humidique, hæmi similantur: siquidem, in juvenibus, et qui ætate florent, insitus calor plurimus est. Qui vero ætatis florem præteriere, mediocris; in senibus autem permodicus est: et in aliquibus quidem modum excedit, in quibusdam vero augetur; in aliquibus autem aliquantisper in statu est, et in aliis aliqua ex parte minuitur, sed in aliquibus magis, in aliquibus vero minus. Atqui et ob effluxus patitur, quod animal patentibus, obscurisque meatibus usquequaque exinanitionem sentit. Et patentibus quidem, humidum siccumque excrementum, mucosique humores, ductibus qui et naturales sunt, a jecinore prout corpus emissio fit.

Sed et fumose exhalationes, quæ per caput, arteriasque, ac corporis **13** meatus procedunt, ipsum per sudores exhausti. Cum autem ea quæ exhaustersunt, sicca, humidaque, ac spiritu prædicta sint, ani-

Τὰ ἀπομα συνιστᾶ πάντων γενῶν⁸⁰ ἐκμύχων,
ἀψύχων⁸¹ καὶ ζωοφύτων· καὶ τοὺς συγγενεῖς τοῦ
σώματος ἡμῶν ἐναπογενῶσι χυμούς· αἷμα λέγω⁸²
καὶ φλέγμα, χολήν ξανθήν τε⁸³ καὶ μέλαιναν. Ἀνα-
λογεῖ¹ γάρ τὸ μὲν αἷμα, θερμὸν δν καὶ ὑγρὸν, τῷ
άέρι· τῇ δὲ ξανθῇ χολῇ, θερμὴ οὖσα καὶ ξηρᾷ, τῷ
πυρὶ⁸⁴· ἡ δὲ μέλαινα, ψυχρὰ καὶ ξηρὰ οὖσα, τῇ γῇ⁸⁵
τὸ δὲ φλέγμα, ὡς ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν, τῷ θύεται. Ἄλλ⁸⁶
ἐπειδὴ⁴ ταῦτα τομῇ καὶ μεταβολῇ καὶ φεύσει δεῖ
περιπίπτει, ἀνάγκη καὶ τὰ σώματα τούτων τοῖς πά-
θεσι περιπίπτειν⁸⁷· τομῇ μὲν, τῶν χυμῶν⁸⁸ ἀπ'
ἀλλήλων διαχωρίσει⁸⁹, καὶ καθὼν τέμνεται εἰς ὅλην
καὶ εἰδός· μεταβολῇ δὲ, τῇ κατὰ ποιεῖται, τῇ
ποσθτητα, ἐν θερμάνεσι καὶ φύξει⁹⁰ πλεονασμῷ
καὶ οὐφέσει· τυχὸν καὶ νοσήμασι⁹¹ καὶ ταῖς τῶν τι-
κιῶν⁹² ἀλλοιώσεσι.

Τεσσάρων γάρ ούσιον ὥρων τῷ ἐνιαυτῷ¹¹, ἔαρος,
θέρους, μετοπώρου, καὶ χειμῶνος, τέσσαρές εἰσιν
ἡλικίαις καὶ τοῖς ἀνθρώποις. Πρώτη μὲν ἡ τῶν
νέων· δευτέρα¹², ἡ τῶν ἀκμαζόντων· τρίτη, ἡ
τῶν μέσων· καὶ τετάρτη ἡ τῶν γερόντων· εἰ καὶ
ἄλλας προστιθέσιν οἱ λατροὶ¹³. Τὴν τῶν πα-
δῶν¹⁴, τὴν μειρακίων¹⁵, καὶ τὸν ἐσχατογήρων¹⁶.
Πλειονάζει δὲ τοῖς μὲν νέοις τὸ αἷμα· τοῖς ἀκμά-
ζουσι δὲ¹⁷ ἡ ἐνθή γολῇ· τοῖς παραχμάζουσιν ἡ
μέλαινα· τοῖς γέρουσι δὲ τὸ φλέγμα. Καὶ εἰσὶν οἱ
μὲν νέοι θερμοὶ καὶ ὑγροί, τῇ χράσει ἀναλογούντες
τῷ ἀέρι· οἱ δὲ ἀκμάζοντες θερμοί, καὶ ἔηροι ὅμοιοι
τῷ θέρει· οἱ δὲ παραχμάζοντες, οἱ καὶ μέσοι¹⁸, ἔηροι
καὶ ψυχροί, τῷ μετοπώρῳ προσεοικότες¹⁹· οἱ γέρον-
τες δὲ ψυχροὶ καὶ ὑγροί, παραπλήσιοι τῷ χειμῶνι.
Τὸ δὲ²⁰ ἔμφυτον θερμὸν, ἐν μὲν τοῖς νέοις καὶ τοῖς
ἀκμάζουσιν ἔστι πολύ· μέσον δὲ ἐν τοῖς μέσοις·
δλίγον δὲ ἐν τοῖς γέρουσι· καὶ τῇ μὲν πλεονάζει·
πῃ δὲ αὐξεται· πῃ δὲ ἵσταται· πῃ δὲ μειοῦται· καὶ
πῃ μὲν μᾶλλον, πῃ δὲ ἥπτον. Ψεύσει²¹ δὲ πάλιν
πάσχει, ὅτι ἀεὶ κενοῦσαι τὸ ζῶν, διά τε τῶν προ-
δήλων πόρων καὶ τῶν ἀδήλων, Καὶ ἐκ προδήλων μὲν
πόρων, τὰ ὄντα καὶ περιττώματα²², μῆναι²³ καὶ
πτύελα καὶ πνεῦμα²⁴ ἀποκρίνεται²⁵; ἐκ δὲ ἀδήλων
ὑπονόμων καὶ φυσικῶν, οἱ ἐκ τοῦ ἡπατος ὄχετοι²⁶
ἀπαντος σώματος²⁷ πολυσχιδῶς διαπνέουσιν.

Δ Αἱ δὲ λιγυνώδεις ²⁷ ἀναθυμιάσσεις διὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ἀρτηρῶν, καὶ τῶν τοῦ σώματος πόρων ἐκκενοῦνται· ἔπειτα δὲ καὶ δι' ἴδρυτων ²⁸. Εὑρῶν δὲ δυτῶν τῶν κενουμένων ²⁹ καὶ ὄγρῶν καὶ πνευμά-

⁹⁰ π. τῶν γ. Β. ἐκ τῶν π. γ. Ρ. ⁹⁷ ἀψύχων οι. Β. ἐμφ. τε καὶ ἀψ. Ρ. ⁹⁸ αῖμ. δὴ λέγω Σ. Ρ. ⁹⁹ ξ. τε χολῆν Σ. Ρ. ¹⁰⁰ ἀναλογεῖται Β. ¹⁰¹ τῇ γῇ Σ. ¹⁰² οὐστα οι. Β. Ρ. ¹⁰³ ἐπει Σ. ¹⁰⁴ τούτοις περιπτείν Σ. ¹⁰⁵ πίπτειν. ¹⁰⁶ τῇ τῶν χ. Σ. ¹⁰⁷ διαχωρίσει Α. διαχωρίσει Β. Β. Ρ. ¹⁰⁸ θερμάτει Α. θερμάτει φαλιψύγει Σ. Ρ. ¹⁰⁹ καὶ νοσ. οι. Α., νοσήματα τυχόν Σ. ¹¹⁰ ὑλικών Β. ¹¹¹ τοῦ ἐνίαυτου Σ. Ρ. ¹¹² δευτ. δὲ Β. Ρ. ¹¹³ οἱ ιατρ. προστ. Σ. Ρ. ¹¹⁴ τὴν τε παιδ. Β. ¹¹⁵ τὴν μειρακιώδη Β. Β. Ρ. ¹¹⁶ τὴν τῶν ἐ. Σ. ¹¹⁷ δὲ οι. Β. Ρ. ¹¹⁸ καὶ οἱ μ. Β. οἱ παραχ. οἱ μεσ. Σ. ¹¹⁹ προσ. τῷ μετοπ. Σ. Ρ. ¹²⁰ δὲ ο. η. Β. ¹²¹ βεῦσιν Σ. Ρ. ¹²² τὰ πριτ. οἰον μ. Σ. ¹²³ κύζας Β. ¹²⁴ πνεύματα Β. Β. Ρ. ¹²⁵ ἀποκρύπνονται Σ. Ρ. ¹²⁶ ἐξ ἀπ. σωμ. οι. Β., οἵς (εἰς interl. Π.) ἀπ. τὸ σ. πολ. διατνέεται Σ. Ρ. ¹²⁷ λυγνιώδεις Α. ¹²⁸ δι' ιδρώτων ἔκχενουμένων Β., κενούμεναι Σ. διὰ ιδρώτων κενούμεναι Ρ. ¹²⁹ ἔκχενουμένων Σ. Ρ.

των, ἀνάγκη ἡρᾶς καὶ ὑγρᾶς τροφῆς δεῖσθαι τὸ Α μαλ, sicco ac humido alimento, et spiritu indigere ζῶν, καὶ πνεύματος, ἵνα μὴ ἐνδείξῃ τὸν ἐπεισερχομένων ²¹ τροφῶν διαιλυθῆ, καὶ ἔκπεσῃ· ἀλλὰ τοῖς κενουμένοις ἀντεισέλθῃ ²² τὰ ἵσα διὰ τῆς καταλήσιον τροφῆς ²³. Καὶ γάρ τὸ ἐν ἡμῖν ἔμφυτον θερμὸν ἀεὶ τὴν ὑπεξκαίσιον καὶ τοφουσκαν ²⁴ αὐτὸν ὅλην ἐπιζητεῖ ²⁵· καὶ εἰ περιδράξαιτο ποθεν αὐτῆς, οὐδὲ οὐτως ἴσταται αὐτῆς ²⁶ ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ καθάπερ ἐν χωνευτηρίῳ σύντηξιν τῶν ἐπεισελθόντων καὶ ἐκκρισιν ποιησαμένων ²⁷ ἐτέρων ²⁸ αὐθίς τροφὴν ἐπιζητεῖ. Καὶ οὐδέποτε, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει ²⁹ τὸ ζῶν, τῆς τοιαύτης ἴσταται δρμῆς· εἰ δὲ ποτε κενούμενον ³⁰ παύσαιτο, καὶ ³¹ τὸ εἶναι ἀπώλεσε. Τὴν δὲ τοιαύτην δρμήν δρεῖτον δονομάζομεν. Οὐδὲν γάρ διλοὶ ἐστὶν δρεῖται, ή τροφῆς καὶ ποτοῦ ἐπιζητησίς· τὸ δὲ δρέγεσθαι ἔργον ἐστὶ φυσικὸν τοῦ στομάχου, μετὰ ψυχικῆς συναισθήσεως ³² γιγνόμενον.

B "Ἔστι δὲ ἡμῖν ἡ τροφὴ καὶ τὸ ποτὸν διὰ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν καὶ συνέστημεν ³³· διτὶ τὰ στοιχεῖα μὲν ³⁴ εἰς τοὺς καρποὺς ἀναλύονται· οἱ δὲ καρποί, εἰς τὰς τροφάς· αἱ τροφαὶ ³⁵ εἰς τοὺς στοιχειώδεις χυμοὺς, ἥγουν εἰς αἷμα καὶ ³⁶ φλέγμα, χολὴν ἔανθην τε ³⁷ καὶ μέλαιναν· καὶ οὗτοι ³⁸ εἰς σάρκα, εἰς δέρμα, εἰς δστέα ³⁹, νεῦρα, φλέβας ⁴⁰, ἀρτηρίας, μυελούς, πιμελήν, πνεύματα, ύμένας, ἀδένας, συνδέσμους, μῆτας, χόνδρους, δυνυχας, τρίχας· καὶ ταῦτα, εἰς τόπους, καὶ μόρια, καὶ μέλη, καὶ μέρη ⁴¹· ἐξ ὧν τὸ εῖδος μετὰ τοῦ σώματος ἡμῶν ἀπαρτίζεται.

C Καὶ γάρ τῶν στοιχείων τὰ μὲν προσεχῶς τε ἄμα καὶ διὰ μέσων τινῶν προσφερόμεθα· ὡς διδῷ ποτὲ μὲν καθ' αὐτὸν, ποτὲ δὲ διὰ μέσου τοῦ οἴνου, καὶ τοῦ ἔλαιου, καὶ πάντων τῶν διλλων τῶν καλουμένων ὑγρῶν καρπῶν ⁴². Ὁμοίως δὲ καὶ πυρὸς μεταλλικῶν· ποτὲ μὲν προσεχῶς ὑπὸ αὐτοῦ θαλπόμενοι· ποτὲ δὲ τῇ ἐψήσει διὰ μέσων ⁴³ ὧν ἐσθίομεν καὶ πίνομεν ⁴⁴. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ ἀέρος· προσεχῶς μὲν ἀναπνέοντες αὐτὸν καὶ περιεχυμένον ἔχοντες· καὶ ἐν τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν ἔλκοντες διὰ τῆς ἀναπνοῆς· διὰ μέσου δὲ τῶν διλλων ὧν προσφερόμεθα. Τὴν δὲ γῆν, προσεχῶς μὲν ἡμῖν ⁴⁵ οὐδαμῶς ἐσθίομεν· διὰ μέσων δὲ τῶν ζῶν, καὶ σπερμάτων καὶ φυτῶν. Ηγάρ τῶν φυτῶν καὶ σπερμάτων φύσις ⁴⁶ οὐδὲν διατητήν, ἀλλὰ εἰς τροφὴν καὶ σύστασιν ἀνθρώπων καὶ τῶν διλλων ζῶν παρὰ τοῦ Δημιούργου εἰς τὸ εἶναι ⁴⁷ παρτιχθη· ὡς εὑρίσκεσθαι τὰ μὲν φυτὰ καὶ σπέρματα ⁴⁸ διὰ τὰ ζῶα, αὐτὰ δὲ τὰ ζῶα ⁴⁹ διὰ τὸν ἀνθρώπον γεγονότα· ἵνα τῶν τροφῶν ὡς ἐν κύκλῳ ⁵⁰ χορηγησούμενων, ἀνελλιπῆς καὶ

necesse est, ne scilicet ingredientis alimenti inedia destruatur concidatque, sed exhaustis ex alimento congrue adhibito par vicissitudo reddatur. Etenim, qui nobis insitus calor est, inflammantem alimen- tumque præbentem materiam sibi perpetuo expedit; et si ipsa nonnunquam potiatur, neque hac de cau- sa eius actio cessat, sed cum colligatione excretionequæ eorum quæ ingrediuntur, ceu in ea qua æra funduntur fornace usus esset, aliud de- nū aliumentum expedit, nec unquam animal a tali motu quo natura prædictus est desistit; si vero, quod moveatur quandoque destiterit, et animalis esse destruitur. Talem autem motum appetitum nuncupamus, qui quidem nihil aliud quam esus potusque indagatio est; nam appetitus, stomachi naturale opus, quod simul cum animæ sensu pro- venit, habetur.

Siquidem cibus potusque ex elementis ex qui- bus et consistimus, nobis subministrantur. Quo- niā elementa ipsa in fructus etiam permutantur, fructus vero in alimenta, at alimenta ipsa in elementales sapores, sanguinem scilicet, pi- tuitam, flavam et atram bilem. Hi enim in carnem, cutem, ossa, nervos, venas, arterias, medullas, exungiam, spiritus, membranas, carnis revolutio- nes, ligamenta, musculos, cartilaginiæ, unguis, pilos, resolutionem partuntur. Et haec in formulas, membraque, et partes, nec non particulas, unde formæ corporis nostri perfectio est, dividuntur.

D Etenim, elementis quibusdam propriis, simulque, ac re aliqua mediante utimur: verbi gratia, aqua nonnunquam per se, quandoque vero vino, oleo, et omnibus aliis qui humidi fructus nuncupantur admista. Pari autem modo et ignem ad usus nostros convertimus, aliquando proprius cum ab ipso calefieri accidit; nonnunquam vero his quæ coquuntur, quæ nobis esum potumque subministrant. Nec secus aere utimur, proprius quidem, cum eum halita quod nobis circumfunditur attrahimus, ac dum esu potusque fruimur, spiritus **I** reciprocatione, aliisque item quæ nobis adbibemus mediabitibus. Terra quidem proprius haudquaquam, sed mediis anima- libus seminibusque ac stirpibus vescimur. Nam, tum stirpium, tum seminum naturam, non ipsius terræ gratia, sed tum ad alimentum hominum, ac aliorum animalium, tum ad constitutionem a rerum opifice procreatam constat. Inde fit uti stirpium seminumque usus repertus animalium causa sit, sed tum ipsa, tum animalia ut homini inserviant

²¹ δι' Ἑνδειαν C. ²² ἐπεισόντων B C, τῶν προσφερομένων interl.; γρ. τῶν ἐπεισόντων τρωκτῶν P. ²³ ἀντεισέλθειν B, ἀλλὰ ἀντεισαχθῆ τὰ τῶν κενουμένων ισα C P. ²⁴ διὰ τῆς τρ. τῆς καταλήσιον C P, κατ' ἀλλήλων B. ²⁵ ή τρεφ. B. ²⁶ διετὸν τὴν σύνταξιν τῶν ἐπεισέλθόντων καὶ ἐκκρισιν ποιησάμενον ἐτέραν αὐθίς τροφὴν ἐπιζητεῖ· ὑπεκ. κ. τρεφ. αὐτ. ὑλ. ἐπικ. C. ²⁷ αὐτοῦ B P, αὐτῶν C. ²⁸ ποιησάμενον B C P. ²⁹ ἐτέραν B P. ³⁰ ἴσταται (om. līn. seq. P) εἰ κ. φυσ. ἔχοι (ἐστὶ int. P) B. ³¹ κινούμενον B C P. ³² καὶ om. C. ³³ συναισθ. ψυχικῆς B P. ³⁴ συνεστήκαμεν B P, καὶ om. C P. ³⁵ καὶ B, μὲν om. C P. ³⁶ αἱ τ. δὲ B. ³⁷ καὶ om. B. ³⁸ τε om. B C P. ³⁹ ταῦτα C. ⁴⁰ διτά B. ⁴¹ εἰς ν. εἰς ω. C P. ⁴² εἰς μέρ. κ. μέλ. B. ⁴³ ξ. ὑγρ. C P. ⁴⁴ μέσον C. ⁴⁵ ημέτις B C, τὴν γῆν μὲν προσεχῶς οὐδαμῶς P. ⁴⁶ ή γάρ τ. σπερμ. ἡ (om. P) φύσις κ. τῶν φυτ. C P. ⁴⁷ εἰς τὸ εἶναι. om. C P. ⁴⁸ καὶ σπ. B P. ⁴⁹ ταῦτα δὲ καὶ τὰ ζ. B C. ⁵⁰ ἐν κύκλῳ γι. A, an leg. τινί?

procreata esse ma ifestum habeatur, quo alimen- Λ ἡ τῶν προσφέρομένων τοὺς καρποὺς διαμένῃ φύσεις - torum, quae ceu circulari quadam vicissitudine exhibentur, eorumque unde fructus suppetuntur, natura indeſiciens permaneret; quanquam ad quodlibet ex elementis diversa genera in dies singulos claram de- migrauit.

Etenim, elementorum quae diversæ qualitatis sunt adinvicem conventu, ejus, quod ad corporis nostri fabricam attinet, ac omnium quorum cunque aliorum generum quae diversa habentur, constitutio perficitur: quae ex pluribus diversis concordi adinvicem ordine copulatis, rite consistunt. Cum vero conventum, quo elementorum harmonia juncta constiterat, congruo tempore resoluti contigerit, compositum corpus in perniciem actum, in ea ex quibus constitutum fuerat denuo resolvitur, quolibet eorum quae in unum convenerant, ad sibi præscriptum locum revertente. Hoc namque ceu circularis quædam figura habetur, quod et naturæ continuatus ordo, et corporis officium, elementorumque series, ac temporis hebdomatica circulatione dimensio est: quod ex eodem originem sumens in idem desinit. Et quale quidpiam in agricultura fieri cernimus, cum ex nubibus procedens imber, sive per aquæ ductus defluens humor, subjectum locum madidum reddit. Hortus quidam exempli gratia sumatur, in quo innumeræ diversarum arborum, ac variæ species eorum quae terra procreat, aluntur, in quibus singulis, tum formæ qualitate, peculiarique proprietate colorum plurimum discriminis inspicitur. Cum igitur uno in loco, tam multa ab uno humore alantur: siquidem facultas quae horum singula humectat unum quoddam natura habetur: 15 at eorum quae aluntur proprietas humore causante diversas in qualitates commutatur; nam, in absinthio, quod ejus peculiare est amarescit; in aconito autem in saporem qui perniciem inducit, transmutatur, ac in aliis diversa flunt. In croco, balsamo, ac papavere, eorum quoddam calefaciendi, aliud refrigerandi, quoddam vero media qualitate præditum est. Idem de lauro, ac lentisco, et his similibus dixeris. In floo quidem, ac vitibus, dulcedo illa optimi saporis innascitur, ex quarum racemis vinum fit; tum qui in pomis succus existit, rosarumque rubedo, liliique splendidus candor, violaque cærulecentis color appetet. Necnon omnia quae in terra visuntur, ex uno eodemque humore germinantia, in tam numerosas diversasque secundum figuram s; eciamque qualitates distinguuntur, ut eorum numeros percensere laboriosissimum habeatur.

Tale quidpiam natura ipsa, seu naturæ potius princeps, in nostro quod anima præditum est arvo mirabile operatur. Unde ossa, cartilaginea, venæ, arteriæ, cunctaque quae nuper retulimus flunt; ex quibus denuo, oculi, tuniculae, nares, aures, lingua, dentes, gingivæ, gurgulio, claviculae tho-

'Η γάρ τῶν ἔτεροφυῶν στοιχείων προσάλληλα συνδρομή κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευὴν, καὶ τῶν ἀλλων ἀπάντων διαφόρων γενῶν, σύνθετες εἰς ἐστι διὰ πλειστῶν ἀνομοίων ¹¹ ἀρμοζομένη. Ἐκλυθείσης δὲ τῷ καθήκοντι καιρῷ τῆς συνδεούστης τὴν τῶν στοιχείων συνδρομήν ἀρμονίας, πάλιν τὸ σύνθετον εἰς τὰ ἔξ ὅν ¹² συνέστηκε φθαρὲν, ἀναλύεται ¹³, ἐκάστου τῶν συνελθόντων, πρὸς ¹⁴ τὴν οἰκεῖαν χώραν ἐπανιδύντος. Τοῦτο δὲ οἶον κυκλικόν εστί σχῆμα· δὲ καὶ τῆς φύσεώς εστιν ἀκολουθία, καὶ τοῦ σώματος ἔργον· καὶ τῶν στοιχείων εἰρμός· καὶ τοῦ χρόνου ¹⁵ διὰ τῆς ἑδομαδικῆς ἀνακυκλήσεως ¹⁶ μέτρον· ὅπερ ἔξ ἐκατοῦ ἀρχεται, καὶ εἰς ἐκατὸν ¹⁷ καταλήγει. Οὐλον δή τι ¹⁸ κατὰ γεωργίαν ἐστιν ιδεῖν τῆς ἐκ φῶν ἐπομέριας, ή τῆς ¹⁹ τῶν ὁχετῶν ἐπιφύοης διάδροχον ποιούσης τὸ ὑποκείμενον. Κῆπος δέ τις ὑποκείσθω τῷ λόγῳ· μυρίας δένδρων διαφορὰς πανεοδαπάς τε τῶν ἐκ γῆς φυομένων ιδέας ἐν ἐκατῷ τρέφων· ὃν καὶ τὸ σχῆμα καὶ ἡ ποιότης, καὶ ἡ τῆς χροίας ιδίστης ἐν πολλῇ διαφορῇ τοῖς καθ' ἐκαστον ἐνθεωρεῖται. Τοσούτων ²⁰ τοίνυν κατὰ τὸν ἐνα ρων τῷ ὑγρῷ τρεφομένων, ή μὲν ὑπονοτίζουσα τὰ καθ' ἐκαστον δύναμις, μία τις κατὰ τὴν φύσιν ἐστίν· δὲ ²¹ τῶν τρεφομένων ιδιότης εἰς διαφόρους τὸ ὑγρὸν μεταβάλλει ²² ποιότητας· τὸ γάρ αὐτὸν πικρανεῖται ²³ μὲν ἐν τῇ ἀψίνθῳ· εἰς φθοροποιὸν δὲ χυμὸν ἐν τῷ κωνείῳ μεθίσταται· καὶ ἀλλως ἐν ἀλλῷ ²⁴ γίνεται· ἐν κρόκῳ, ἐν βαλσάμῳ, ἐν μήκων· τῷ μὲν ²⁵ γάρ ἐκθερμαίνεται, τῷ δὲ ²⁶ καταψύχεται, τῷ δὲ μέσον ἔχει ποιότητα· καὶ ἐν δάφνῃ ²⁷, καὶ ἐν σοχίᾳ, καὶ τοῖς τοιούτοις εὔπνοον ²⁸ ἐστι· ἐν συκῇ τε καὶ ἀμπέλῳ κατεγγυάνθη· καὶ δι ταύτης βότρυς οἶνος ἐγγίνεται ²⁹. καὶ δι τοῦ μῆλου χυλός ³⁰· καὶ τὸ τοῦ βρύου ἐρύθημα· καὶ τὸ τοῦ κρίνου λαμπρὸν· καὶ τὸ κυανίζον τοῦ ἱου· καὶ πάντα δοσα κατὰ τὴν γῆν ἐστιν ιδεῖν, ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Ικμάδος ἀναδλαστάντων· εἰς τοσαύτας δὲ διαφορὰς κατά τε τὸ σχῆμα, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὰς ποιότητας διακρίνεται, δοσας οὐδὲ φύδιον ³¹ ἀριθμῆσαι.

Τοιοῦτον τις κατὰ τὴν ἔμψυχον ἡμῶν ἄρουραν θαυματοποιεῖται παρὰ τῆς φύσεως, μᾶλλον δὲ παρὰ τοῦ Δεσπότου τῆς φύσεως· θετέα τε καὶ ³² χόνδροι, φλένες καὶ ἀρτηρίαι, καὶ πάντα τὰ μικρῷ Εμπροσθεν εἰρημένα ³³· ἔξ ὃν πάλιν δρθαλμοὶ καὶ χιτῶνες, βίνες καὶ ³⁴ ὄντα· γλῶσσα καὶ ὀδόντες·

¹¹ γένη μεταχωροῦσιν B P. ¹² ἀρμονίων B P, interl. ¹³ εἰς δ. B. ¹⁴ διαλύεται B, φθορὰν ἀναλ. P. ¹⁵ εἰς C P. ¹⁶ χρόν, δὲ C. ¹⁷ ἑδοματικῆς ἀνακυκλήσεως B. ¹⁸ ἐκατὸν B C P. ¹⁹ δέ τι οἶον τι B C, οἷον τις καὶ P. ²⁰ τῆς οἰων. C. ²¹ τοσούτον B P. ²² εἰ δὲ C. ²³ μεταβάλλει B. ²⁴ πικρανεῖται C. ²⁵ καὶ ἐν ἀλλ. C. ²⁶ τὸ μὲν C P. ²⁷ τοῦτο δὲ C, τὸ δὲ P., it. lin. seq. ²⁸ καὶ ἐν δ. οἰων. C. ²⁹ ἡδύπνοον B, εὔπνοον C. ³⁰ ἐγένετο B C P. ³¹ χιλὸς C. ³² οὐ δ. B. ³³ τε καὶ εἰ καὶ αντε ἥπτε, εἰ αντε χιτῶνες εἰ αἱ τε γαστῆρ οἰων. P. ³⁴ τὰ προσιρήμενα C P. ³⁵ καὶ δ. B, καὶ τὰ ώτα P.

οὐλα καὶ γαργαρεών ἀλεῖς τε καὶ θύραξ· καρδία Α γαστήρ, cor, pulmo, intestina, venter, cunctaque viscera cum liene jecinoreque, ac aliis omnibus quæ intus consistunt: ad hæc, manus, pedesque, et omnes partes quæ instrumentales habentur, diversis inter se officiis secrete, una tantum alimenti in succum mutatiore, propria sui natura rite alimentum sentiunt, utpote qui omnibus subjectis partibus idem admovet; nam, cuicunque parti adhibetur, in ipsa et alterationem sentit, ac cum parte cui adhibitus fuerit, peculiaris ac coalescens efficitur. Si enim ad oculos secesserit, cum visibili spiritu ejusdem temperamenti efficitur; tum si ad oculi tunicas perrexit, diversis partibus proprio jure ad singulas dividitur. Si vero ad eas quæ auditus sunt partes defluxerit, audibili naturæ commiscetur: neconon labiis adhibita, in labia communatur. Sed et in ossibus concrescit, et in medulla mollitiem sentit, neconon cum nervo contenditur, ac simul cum superficie extenditur. Simili modo in ungues procedit, **16** inque pilorum constitutionem congruis vaporibus gracilatur. Si vero vaporibus ipsis per tortuosos meatus progrederit, crisiiores tortuosioresque pili constituuntur. At si vapores, a quibus pilorum ortus in rectum progredientur, porrectos distentosque ipsos sieri accidet. Qui enim a sumosa emissione quæ a stomacho ad caput fertur pili oriuntur, si ea alba magisque pituitosa fuerit, ocius albescunt; a biliosiore vero, magisque sicca, tardius. Siquidem canescere, ridereque, hominis tantum peculiare habetur; sed canities ipsa non omni tempore, sed cum senio tantummodo provenit. Hæc namque a Græcis πολιὰ nuncupatur, sive quod λευκὸν, πολιὸν dicunt, quod candidum diceres, sive quasi παλαιά, quod vetustam explicares, quia vetusta cum senescimus fit.

Χρηστοῦ οὖν ³ δυτος τοῦ τρέφοντος ἀπαν τὸ σῶμα χυλοῦ ⁴, καὶ εὐχύμου ⁵ καὶ εὐχράτως ⁶ τοῦ ζωτικοῦ πνεύμανος ⁷ διάγοντός τε καὶ διαμένοντος, εὐχροῦ καὶ εὐκίνητα τὸ σῶματα δείκνυται ⁸. Συνεργοῦσι δὲ πρὸς τοῦτο καὶ καιρῶν μεταβολαὶ καταλλήλως γενόμεναι ⁹: καὶ ἀνέμων καταστάσεις ¹⁰ καὶ ἀέρων εὐχροσίαι ¹¹: καὶ τροφῶν ἐπιτηδείστητες. Κατά τι γάρ σφαλλομένης ¹² ἐκ τούτων, ή παρὰ τῆς φύσεως τὸ ἀνάπαλιν γίνεται: διεισδύνον γάρ τὸ ψυχρὸν ἐν τῷ βάθει, καταψυχεῖ ¹³ τὸ ἔμφυτον θερμὸν, καὶ οἷον μαρασμῶδη ποιεῖται διάθεσιν ¹⁴: ἐφ' ή ¹⁵ ἀπόλλυται τὸ ἄνθος τοῦ σῶματος, ήγουν τὸ ἔρυθρὸν αὐτοῦ χρῶμα.

Ἐπειδὴ ¹⁶ καὶ ¹⁷ φύχεται ἡμῶν τὸ σῶμα ἐν ταῖς

⁸ χυλοποιήσεις C P. ¹⁰ ὡς ἔκάστω τῶν ὑποκειμένων τὴν τροφὴν προσεγγίσασαν, διπερ ἀν προσελάσση (φέρε ἀν προσπελάστης C P.) κατ' ἔκεινο καὶ ἀλλοιούσθαι, οἰκεῖαν καὶ συμφυῆ τῇ τοῦ μέρους οἰκειότητι γινομένη (γινομένην C P) B P. ¹¹ γένηται: C P, qui τοὺς διφθαλμοὺς εκθίβει. ¹² συγκατεκρίθη B, συγκατειργάσθη P, ora. ¹³ εἰς οι. B. ¹⁴ ἐπιφρύει B, ἐπερδύῃ C, ἐπεισρῦῃ P. ¹⁵ λαστοποιεῖ τοὺς πρὸς ἀλλήλοις ἀτμούς P, ora. ¹⁶ οὐλ. τε καὶ κατ. B. C. ¹⁷ ἔκφυουσα B C P. ¹⁸ τε οι. B. ¹⁹ ὑπὸ λίγηνη B, ὑπὸ λίγηνος τῆς ἀναπεμπομένης C P, qui ομιλ. καὶ απει διά. ²⁰ λευκῆς (μέν P,) οὐστῆς καὶ φλεγματικωτέρας C P. ²¹ χολ. δὲ B, χολωδεστήρας δὲ καὶ ἔρυθρερχς C P. ²² τῷ ἀνθρώπῳ C P. ²³ ἡτοι οι. P, λευκὴ C P. ²⁴ τὸ δὲ B, καὶ πολιόν φαμεν P. ²⁵ ἐν γηρ. ή P, θριξ ἡν. C P. ²⁶ οὖν οι. B. qui εἰδ. καὶ εὐχράτου αὐτοῦ εἰ καὶ pro te exhibet. ²⁷ διαδείκνυται B C. ²⁸ σφαλλομένου B, τούτων σφαλλομένων C P. ²⁹ καταψυχεῖ C. ³⁰ ὑφ' ή; ἀπ. τοῦ (:δ P,) ἀνθοῦ; C P. ³¹ ήγουν οι. P, τε' ἀν C. ³² δὲ B.

Cum succus igitur unde totum corpus nostrum alimentum sumit, optimus, ac sapore præstans fuerit, vitalisque spiritus boni temperamenti existit permanentque, corpora præstanti colore actuosaque redundunt. Ad hæc, opportuna anni temporum mutatio, ventorumque constitutiones, ac aeris temperies, neconon accommodatus alimentorum usus obsecundant. Cum enim horum quodpiam aliqua ex parte frustrari contigerit, naturæ ordo prævertitur: tum si frigus ad intima penetrarit, insitus qui in nobis calor est frigescit, ac quasi quædam tabifica affectio subsequitur, qua corporis flos, rubescens videbitur ejus color, deperrit.

Quoniam vero corpus nostrum temporum mu-

tatione rigescit calesciturque, natura nobis crassum cutem ut botus, seu aliis hujusmodi animalibus quae simili praedita sunt cute, haud quaque superinduxit; sed neque amplis pilis densisque, ut pecudes caprarumque genus, convestivit: neque ut serpentes, piscesque, reddidit corticatos: nec testam, ut testudinibus, ac cochlearum generi, cunctisque quae testacea sunt, largitus est. Sed neque pennarum velamen, ut avibus adhibuit. Necessarius igitur nobis vestimentorum usus exstitit, ut eo, quod rationis expertibus animalibus natura impartita est exploreremus. Ad haec item, aedibus nobis opus erat, quibus imbrarium biemisque tempestatem **17** caloresque declinaremus. Præterea, quia id quod in esum potumque adhibemus, consci assidue contingit, alio indigemus; tum ob qualitatum intemperiem, ac ne corporis copula solvatur, nobis medicorum curatione opus est.

Neque enim res ipsas ad hominis tantummodo alimentum creatas esse, sed multo magis medelæ ipsius gratia censendum est: nihil enim eorum quae terra continentur existit, quod medicinæ arti non conserat, hominique optuletur: sive ferarum genus, serpentumve, aut volucrum, sive stirpes, herbas, lapides, vel omnium rerum quae in terra, mari, ac universo orbe visuntur species complectaris. Homini igitur ob assidas evacuationes, quodque illa quae accipit absumuntur, utque animalia sui constitutione non desinat, alimento jugi esus, potusque opus exstitit. Siquidem, solido alimento, primo præcedentique ordine, humido vero secundo ipsum subsequente utimur, quo siccum humido pro vehiculo sit, ut ipsum ceu manu ad exteriora deducat, quemadmodum Hippocrates humidum siccum alimento veliculum esse asseverat. Præterea, et vestium usu indigemus, cum nullum nobis validum tegumentum natura impartita sit; dominibus vero, quo ab ambientis nos aeris intemperie, ferrumque incursu tulos efficerent. Medicinæ autem curatione, tum qualitatum mutationis causa, tum etiam ob sensum quo corpus nostrum præditum est, egemus; qui nisi nobis inesset, nec dolor inesset, in perniciem verteremur.

At artium scientiarumque causa, atque ob earumdem usum, mutua nobis consuetudine opus est. Et quia alteri alterius opera indigemus, quamplurimos in unum convenire oportuit, quo in communi omnibus vita necessariis consuleremus: quem conventum cohabitationemque civitatem appellari placuit, ut proprius, non autem semoti invicem utilitatibus consuleremus. Homo enim natura sociabile poli-

A τῶν ὡρῶν μεταβολαῖς, καὶ θερμαίνεται· οὐ περιέθηκε δὲ ήμιν ὁ Θεὸς ἐκ φύσεως δέρμα παχὺ ὡς τοῖς βουσὶν, ή τοῖς ἀλλοις ζώοις τοῖς παχυδέρμοις¹⁸. οὗτε τρίχας μεγάλας καὶ πυκνὰς ὡς τοῖς προβάτοις, ή ταῖς αἰξίν· εὖτε φολίδας, ὡς τοῖς δρεστι, καὶ τοῖς Ιχθύσιν· οὗτε δστραχα, ὡς ταῖς χελώναις, καὶ τοῖς¹⁹ κοχλίαις, καὶ τοῖς δστραχοδέρμοις πάσιν· οὗτε πτέρυγα;²⁰, ὡς τοῖς δρόνεοις. Ἀναγκαῖως²¹ ἐσθῆτος ἐδεήθημεν ἀναπληροῦσται²² ἡμῖν²³ δπερ ἡ φύσις τοῖς ἀλλοις ἐδωρήσατο²⁴. Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ οἰκήσεως διὰ τὸν δμέρους καὶ χειμῶνας καὶ καύματα, διὰ τοῦτο ὡς ἐξαπορούμενοι ἐξ δμέρων καὶ χειμῶνος καὶ καύματος²⁵ ἐσθῆτος ἐδεήθημεν καὶ οἰκήσεως²⁶· διὰ δὲ τὸ διαφορεῖσθαι τὴν ἐπεισεργομένην τροφὴν, ἀλλὰς τροφῆς καὶ ποτοῦ· διὰ δὲ τὰς δυσκρατίας τῶν ποιοτήτων, καὶ τὴν λύσιν²⁷ τῆς συνεχείας τοῦ σώματος, λατρῶν θεραπεία; ἐν χρείᾳ κατέστημεν.

Οὐ²⁸ γάρ δὴ μόνον εἰς τροφὴν ἀνθρώπου²⁹ τὰ δυτικά ἐγένετο, ἀλλὰ πολλῷ³⁰ μᾶλλον εἰς θεραπείαν αὐτοῦ³¹. Οὐδὲν γάρ ἔστι τῶν ἐπὶ γῆς, διὰ συνεργειῶν³² ἐν τῇ λατρείᾳ τέχνῃ καὶ βοηθεὶ τῷ ἀνθρώπῳ καν θηρία εἶπης, καν ἑρπετά, καν πτερινά, καν φυτά, καν βοτάνας, καν λίθους, καν δὲ τι οὖν τῶν δυτιῶν, ἐν γῇ τε καὶ θαλάσσῃ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ κτίσει. Χρέα τοίνυν ἀνθρώπῳ δε τροφῆς μὲν καὶ ποτοῦ διὰ τὰς κεινώσεις καὶ διαφορήσεις, καὶ τὸ³³ συνεστάναι τὸ ζῶον· καὶ γάρ τὴν στερεάν τροφὴν κατὰ³⁴ προστηγούμενον προσφερόμεθα³⁵ λόγον· τὴν δὲ ὑγρὰν κατὰ δεύτερον· ὥστε δηκημα γενέσθαι τῇ ἕηρᾳ³⁶, καὶ χειραγωγῆσαι εὔτην πρὸ; τὴν ἀνάδοσιν, ὡς φησιν Ἰπποκράτης [De alimentis]· «Τγρασίη³⁷ τροφῆς δηκημα.» Ἐσθῆτος δὲ πάλιν διέμεθα, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἐκ φύσεως περιβολὴν λαχυράν· οἶκου δὲ, διὰ τὰς δυσκρατίας τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος καὶ τὰ θηρία· θεραπείας δὲ, διὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ποιοτήτων³⁸ καὶ τὴν αἰσθησιν τὴν ἐνδοθεῖσαν ἡμῶν³⁹ τῷ σώματι· εἰ γάρ μὴ προσῆν ἡμῖν ἡ αἰσθησις, οὐκ ἐν ἡλγοῦμεν⁴⁰ οὐδὲ ἀν θεραπεία; ἐδεήθημεν, μὴ ἀλλοῦντες. Καὶ διεφθάρημεν ἀν, ἐν ἀγνωσίᾳ τοῦ κακοῦ τὸ πάθος οὐκ ίώμενοι⁴¹.

C Τιὰ δὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, καὶ τὰς ἀπὸ τούτων χρείας ἀλλήλων διέμεθα· διὰ δὲ τὸ δεῖσθαι ἀλλήλων εἰς ταυτὸ⁴² πολλοὶ συνελθόντες, κοινωνοῦμεν ἀλλήλοις⁴³ κατὰ τὰς τοῦ βίου χρείας· ἐν τοῖς συναλλάγμασιν⁴⁴ ήγνινα⁴⁵ σύνοδον καὶ συνοικίαν⁴⁶ πολιν ἀνόμασαν⁴⁷. Ινα ἐγγύθεν, καὶ μὴ πόρρωθεν τὰς⁴⁸ παρ’ ἀλλήλων ὀψελεῖταις καρπάμεθα⁴⁹. Φύσεις γάρ συναγελαστικὴν καὶ πολιτικὴν ζῶον⁵⁰ γέγονεν

¹⁸ παχυδέρμα C. ¹⁹ ταῖς B. ²⁰ πτερά C. P. ²¹ καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκ. B. ²² τῆς ἀναπλ. B. ²³ ἐν ἡμῖν τοῦτο B C. P. ²⁴ ἐδωρ. τ. ἀλ. B. ²⁵ καύματων B. ²⁶ διὰ τοῦτο — οἰκήσεως οἱ. P. ²⁷ τῇ λύσει B. ²⁸ οὐ δὲ γάρ B. ²⁹ τῶν ἀνθρώπων C. P. ³⁰ πολλαὶ C. ³¹ αὐτῶν C. P. ³² ἐνεργει C. P. ³³ τοῦ B. διὰ τὸ C. P. ³⁴ τὸν απε τροφῆ. εἰ απε δεύτ. adūl. P. ³⁵ προσφερόμεθα C. ³⁶ τῆς ἕηρᾶς C. P. ³⁷ ὑγρασία B. ὑγράσιν C. ³⁸ παντήτων C. ³⁹ δοθεῖσαν ἡμῖν. C. P. ⁴⁰ ἡλγωμεν C. ⁴¹ ὀκειτούμενοι B, οἰκειούμενοι C. P. ⁴² τὸ κύτο B. ⁴³ ἀλλήλων C. ⁴⁴ συναλλάγματιν A, συναλλάγμασιν B. C. ⁴⁵ ἦν δὴ C. P. ⁴⁶ συνοικίαν C. P. ⁴⁷ ὄντος μάσαμεν C, δυομάδομεν P. ⁴⁸ τῆς C. P. ⁴⁹ τυγχάνοιμεν τεχ.; καρπάμεθα P, οὐρα. ⁵⁰ ζῶον οὐι. B.

δινθρωπος· εἰς γάρ οὐδεὶς⁴⁴ αὐτάρχης ἔστω πρὸς Α τινομque animal habetur, nec unus per se ipsum sibi ipsi ad omnia sufficit. Hinc igitur 18 urbes, οἱ conventus disciplinasque conditas esse certum est; civitatem vero non modo quia rite condita ad incolendum habitatio est, sed et conventus cohabitacionesque mulitorum utilitatis consulendae causa esse desiunt.

Δύο δὲ τῶν πρεσβείων τούτων δινθρωπος ἔξαιρέτων⁴⁵ ἔτυχεν ὑπὲρ πάντα τὰ δυτα λογικά τε καὶ διλογικά· καὶ γάρ οὗτος μόνος συγγνώμης⁴⁶ τυχάνει μετανοῶν, καὶ⁴⁷ τὸ σῶμα τούτου θνήσκει⁴⁸ ἀπαθανατίζεται· καὶ τοῦ μὲν σωματικοῦ διὰ τὴν ψυχήν, τοῦ δὲ ψυχικοῦ, διὰ τὸ σῶμα τυγχάνει. Μόνος γάρ δινθρωπος τῶν λογικῶν ἔξαιρετον ίδιον ἔσχηκεν, τὸ συγγνώμης ἐν τῷ μετανοεῖν ἀξιοῦσθα.⁴⁹ Επειδὴ⁵⁰ γάρ τὰ διλογια πάθη, ἐκ τῆς πρὸς τὴν διλογίον⁵¹ φύσιν συμπαθείας τε καὶ⁵² συγγενείας τὰς ἀφοριμάς ἔχει· (ἢ γάρ τῶν παθημάτων συγγένεια κατὰ τὸ ίσον ήμέν τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ἐμφέρεται⁵³). Διπλῆν φέρει δινθρωπος πρὸς τὰ ἐναντία⁵⁴ τὴν τιμιότητα⁵⁵. τῷ⁵⁶ μὲν θεοιδεῖ τοῦ νοῦ πρὸς τὸ θεῖον κάλλος μεταμορφούμενος⁵⁷. ταῖς δὲ κατὰ τὸ πάθος γινομέναις ὀρμαῖς πρὸς τὸ κτηνῶδες φέρων τὴν οἰκείωτητα. Πολλάκις δὲ καὶ διλογία⁵⁸ ἀποκτηνοῦται διὰ τῆς πρὸς τὰ διλογια βοτῆς τε καὶ διαθέσεως· συγκαλύπτων τὸ κρείτινον τῷ χειρονί. Τούτου γοῦν ζάριν ἔχαιρισατο τὸ ἔξαιρετον αὐτῷ διθές προτέρημα⁵⁹, τὸ διὰ τῆς μετανοίας ἀπολύεσθαι τῶν προημαρτημένων αὐτῷ τὰς αἰτίας ἀποδύρμενος⁶⁰. Καὶ γάρ μόνῳ δινθρώπῳ τοῦτο⁶¹ δεδώρηται, καὶ παντὶ, καὶ δεῖ, παρὰ τὸν καρδὸν τῆς ἐγκοσμίου ζωῆς· μετὰ δὲ θάνατον οὐκέτι. Καὶ ὥσπερ ίδιόν ἐστι τοῦ εἰδούς⁶² αὐτοῦ τὸ γελαστικὸν⁶³, ἐπειδὴ καὶ μόνῳ τούτῳ πρόσεστι, καὶ παντὶ, καὶ δεῖ· εἰ καὶ μή δεῖ κέχρηται αὐτῷ οὕτως ίδιον αὐτῷ καὶ ἔξαιρετον, καὶ μόνῳ⁶⁴ τῶν διλλων ζώων, τὸ μετά θάνατον ἀνίσταθαι, καὶ εἰς ἀθανασίαν χωρεῖν· τυγχάνει δὲ τούτου διὰ τὴν τὴν ψυχῆς ἀθανασίαν· ὥσπερ τοῦ θανάτου⁶⁵, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθενείαν τε καὶ πολυπάθειαν.

proprium obilitet. Hoc autem ei anima immortalitatis contingit, uti mors, ob immobilitatem passibilitatemque corporis.

Ίδια δὲ αὐτοῦ⁶⁶ καὶ τὰ τῶν τεχνῶν καὶ ἀποτημῶν παθημάτων· καὶ αἱ κατὰ τὰς τέχνας πάσας ἐνέργειας⁶⁷ τε καὶ ἐφευρέσεις πάσας· τρεῖς δὲ περὶ τὸ ζῶον τοῦτο τὸ λογικὸν⁶⁸ ἐνεργοῦσι δυνάμεις δεῖ· ψυχικαὶ, φυσικαὶ καὶ ζωτικαὶ· τούτεστιν ἡγεμονικαὶ, αἰσθητικαὶ καὶ κινητικαὶ. Ψυχικαὶ⁶⁹ μὲν καὶ ἡγεμονικαὶ, φαντασία, λογισμός, μνήμη, δέξα, διάνοια⁷⁰. αἱ τε κατὰ μέρος αἰσθησίεις, καὶ αἱ κατὰ προαιρέσιν κινήσεις· ζωτικαὶ δὲ, οἷον ἀναπνευστικὴ καὶ σφυγμική. Φυσικαὶ⁷¹ δὲ, οἷον γεννητική, θρεπτική, αὔξητική· καὶ αἱ τούτων ὑπηρέτιδες, ἐλεγ-

18 urbes, οἱ conventus disciplinasque conditas esse certum est; civitatem vero non modo quia rite condita ad incolendum habitatio est, sed et conventus cohabitacionesque mulitorum utilitatis consulendae causa esse desiunt.

Homo autem super omnia anima ratione praeditus, ipsiusque experientia, duo haec præclara præcipue sortitus est: alterum quod solus is paenitentiam agendo, venia dignus sit; alterum vero, quod cum corpore mortalis sit, immortalis efficitur; et hoc quod ad corpus attinet, anima, quod vero ad animam, corporis gratia assequitur. Solus enim homo ex his quæ rationalia sunt ἔξαιρετον εῖτον, præcipuum quodam eis peculiareque, quod est ut venia a paenitentia dignus efficiatur, acquisivit. Nam irrationalium in nobis affectuum ob cognitionem quæ nobis ad rationis expertem naturam est occasio innascitur: siquidem, affectuum cognitio nos, rationeque vacantes ex pari occupat. Homo dupli similitudine ad sibi contraria praeditus est; mente quidem, quæ Dei imaginem representat, ad Dei ipsius pulchritudinem se transmutat: impetu vero, qui ab affectu proficitur, peculiare quoddam cum brutis possidet. Sed et totus plerumque qua ad bruta proclivis propensusque est, eorum naturæ efficitur; cum a deteriori illud quod nobilis est occupatur. Hac igitur de causa, paenitentiam insigne munus Deo largiente possidet, uti ipsa media a culpa ob commissa a se criminis immunis sit. Etenim hoc soli, et omni homini praesenti vita superstite, ac perpetuo, tributum est. Cum vero fati functus fuerit, id minime assequi potest. Et quemadmodum risibile, ejus substantiae, vel potius speciei proprium habetur (quoniam hoc ipse passim perpetuoque, etsi non semper ipso utatur, praeditus est), ita singulari quodam jure ac præcipuo præter aliorum animalium genus a mortuis resurgere, nec non ad immortalitatem tendere.

Proprium autem, tum artium, tum scientiarum erudimenta percipere, atque in qualibet arte actionibus inventionibusque 19 uti hominis naturæ habetur. Tres in hoc animali ratione praedito facultates perpetuo agunt: animales videlicet, naturalesque, ac vitales; quæ scilicet principales, sensualesque, ac motivæ nuncupantur. Et animales quidem, quæ et principales sunt, imaginatio, cogitatio, memoria, opinio, consideratio, et qui particulatum sensus voluntariisque motus habentur; vitales vero eas in quibus spiritus reciprocatio, et pulsus est, di-

⁴⁴ οὐδαμῶς Β. ⁴⁵ ἀπαντάς Σ. ⁴⁶ πολλοὶ Α, πολεῖς Β, πόλιν Γ. ⁴⁷ καὶ κατὰ ΚΡ. ⁴⁸ διοικούμεναι Β. ⁴⁹ ἔξαιρετων; Β Ρ. ⁵⁰ συγμόνον Β. ⁵¹ καὶ μετανοίας Β. ⁵² δὲ οἵ Β. ⁵³ verba a μόνος ισχειν ad ἀξιοῦσθαι οἵ Α. ⁵⁴ ἐπειδὲ Σ. ⁵⁵ τὰ διλογια ΚΡ, qui ζῶα pro φύσιν habet P, texti. ⁵⁶ συμπαθ. τε καὶ οἵ Β ΚΡ. ⁵⁷ ἐπιφανεῖται ΚΡ. ⁵⁸ δ. δὲ φέρει π. τὰ δὲ δινθρ. Β. ⁵⁹ ὁμοιότητα Α ΚΡ. ⁶⁰ τῇ ΑΒ. ⁶¹ μεταμορφούμενον Σ. ⁶² ἐντούτῳ δὲ καὶ διλλων ΚΡ. ⁶³ αὐτῷ δὲ τοῦ εἰδούς τὸ γελαστικὸν Ρ. ⁶⁴ μόνον Β. ⁶⁵ ὥσπερ ἔκεινον Β ΚΡ. ⁶⁶ αὐτῷ Γ. ⁶⁷ τάσσαι ἐνέργειας Σ. ⁶⁸ περὶ τὸ λογ. τ. ζῶον Β Σ. ⁶⁹ καὶ εἰσι ψυχ. Β ΚΡ. ⁷⁰ μνήμη, νοῦς, διάνοια δέξα Β. ⁷¹ φυσική Σ.

cimus. At naturales, genitalem, vegetalem, autivam, quæque earum ministerio subjiciuntur: quales sunt illa quæ attrahendi, continendi, alterandi, excernendique vim habent. Ad hæc autem aliarum quædam esse, quam discretivam dixeris, quæ dum stitutionem alimentumque largitur, ac quæ super

Α κτική καὶ ἐλκτική⁷⁸, ἀλλοιωτική⁷⁹ καὶ ἀποκριτική.
Ἐτι⁸⁰ δὲ σὺν ταύταις καὶ τις ἑτέρα διακριτικὴ λεγομένη, ἣτις κατὰ πᾶν μόριον ἐνεργοῦσα, συνιεῖται ταῦτα καὶ τρέψει, καὶ τὸ περιττὸν ἀπωθεῖται.

sui officio per omnes partes fungitur, ipsis conservacua sunt expellit.

Scire autem necesse est, has facultates ex tribus partibus originem dueere a capite quidem, qua consideramus, sentimusque, ac reminiscimur, locorumque utimur mutatione; corde vero, qua irascimur, ac sumus calore prædicti. Præterea in ipso corde et pulsu continemus, unde et omnibus arteriis subministratur. Sed a jecinore illud unde alimentum sumimus, incrementumque, ac totum corpus nostrum irrigatur, procedit. Harum autem facultatum quælibet mentis causa agit. Quoniam omnis actio potentia perfectio habetur; actiones autem mentis potentia sunt; at mens ipsa principalis animæ pars est, et quidem ejus natura per seipsum comprehendendi haud-quaquam potest, quæ cum materia corporisque expers habeatur, a nullo præscripto corporis loco continetur; nam hæc sola animæ oculus est; sed omnis tamen voluntarius motus, ipsius opus est: siquidem imaginatio ipsa quælibet voluntarium motum anteit. Imaginatio autem principalis animæ partis impressio est; cuius officio ex opinione quadam rerum quæ impræmeditatae **20** sunt subobscura illuminatio gignitur. Cogitatio, proprius mentis motus habetur, quæ per ipsam agit, resquedijudicat: dijudicaciones vero, dispositionesque, ac malorum declinatio, et impetus, rerumque animadversio, et virtutes, ac scientiæ, nec non artium rationes, consiliique cäpiendi modus, intellectualis officio demandantur. Sed quæ jam observata a nobis, vel animadversa sunt, aut intellecta, sive pacta, vel quæ auditus percepit, memoria cura servantur. Opinio vero, cum horum perfectiva sit, ea quæ sensuum officio, imaginatione, et cogitatione deprehenderat quæque acti memoria tenuerat repetendo, considerationis dispositio-

Δ "Εστι: δὲ λογισμὸς νοῦς μετὰ δρθοῦ λόγου προτίμων τὸν σφόδρα βίον. Νοῦς δέ ἐστι φύσις ἐπινοητικὴ καὶ ἀποτελεστικὴ πάντων τῶν θνητῶν, τεχνῶν³ τε καὶ ἐπιστημῶν. Νοῦς δὲ παρὰ τὸ γένεσθαι⁴ διάνοιας τοῦ κινούμενος, καὶ ἐπὶ παντὸς προῖῶν ἐν τῷ μὲν πράγματος· τί γάρ δρμητικώτερον τοῦ νοῦ; καθὼς "Ομηρός φησιν", Ής δ' ὅταν μίτη⁵ (1) νόος ἀνέρος· καὶ ἀλλαχοῦ. "Μετεις πτερόν, τὸ δὲ⁶ νόημα (2). Έχει νοῦς δὲ καὶ ὁ λόγος γεννᾶται· καὶ φωναῖς τυποῦται, καὶ γράμμασιν ὠσπερεῖ σωματοῦται⁷· ὁ γάρ λόγος

Consideratio vero mens est, quæ recta cum ratione, sapientem vitam præeligit. Mens autem natura intellectualis est, quæ omnia quæ in rerum natura sunt, tum artes ipsas, tum scientias intelligit, ac perficit: siquidem mens a Græcis vōū πάρδ τὸ νέασθαι, quod *meare* diceres, quæ perper-
mo videlicet meat atque moveatur, et quæ omne:
quæ a nobis res fiunt præcedit, nuncupatur. Quid
nam mente ipsa, ut Homerus asseverat, oculis habetur,
qui sic ait, ὡς δ' ἄταν ἀτέην νοῦς ἀνέρος? Quod est,

¹⁸ ἡλικική καθεκτική C, καθεκτική ἐλικτική P. ¹⁹ verba καὶ αἱ τούτων usque ad ἀλλοιωτική οιη. B.
²⁰ ἔστι C P. ²¹ δὲ τὸν σφυγ. P. ²² ἐν αὐτῇ B C P. ²³ ἢ ἐπάπαντος δὲ φ. A. ²⁴ ἐπάρδεται P. ²⁵ δυνά-
μις B P. ²⁶ νοῦς C P. ²⁷ τοῦ σώματος B P. ²⁸ ἡς ὑπάρχει [εἰς ὑπάρχων] ψυχῆς ὄφθαλμός B P.
²⁹ πᾶσα οιη. B. ³⁰ τούτῳ B. ³¹ τινὸς οιη. A. ³² ἐλαψίς A P. ³³ πνεύματα C. ³⁴ νοητοῦ C, νοῦ P.
³⁵ αἱ ἄφων. B C P. ³⁶ τῶν βουλευτικῶν C. ³⁷ τηρηθέντων Α P. ³⁸ ή ἐννοηθέντων add. B C P. ³⁹ καὶ ή
συντ. B. ⁴⁰ ἀναλαμβανομένη C. ⁴¹ καὶ μητρονευεθέντα add. B C P. ⁴² σοφίας B C P, qui in ora λόγου
προ βίον εκθίβει. ⁴³ πασῶν τῶν τεχ. C. ⁴⁴ ὥπόταν δηλονότι C P. ⁴⁵ φησιν οιη. B. ⁴⁶ ἀτέξει A C P. ⁴⁷ καὶ
ώστε εἰ πιοι ἐννόημα B. ⁴⁸ λόγι C. ⁴⁹ hanc οιη. A.

(1) H. O, 80.

(2) *Oil. H.,* 56.

δν ἐκφέρομεν διὰ γλώσσης καὶ χειλέων, γέννημά
ἰστι τοῦ νοῦ· γεννᾶται δὲ οὐκ ὄψις, οὐ πάθει¹⁰, οὐ
πόνῳ, οὐ διαιρέσει· ἔστι γάρ¹¹ ἀσώματος, ἀδρατος
καὶ¹² ἀκράτητος, ἀκοῇ μόνον¹³ παραδεχόμενος·
οὐδεὶς εἶδεν¹⁴ δῆμοι λόγον· οὐδεὶς κατέχει χειρί·
ἄλλ¹⁵ ἔστιν ἀσώματος καὶ ἀκράτητος φύσις.¹⁶ ὑπὸ¹⁷
μιᾶς αἰσθήσεως, κρατούμενος τῆς ἀκοῆς· καὶ οὐκ
ἐκτείνασα¹⁸ χεῖρας ἢ ἀκοή κατέχει αὐτὸν· ἄλλ¹⁹ αὐ-
τὸς ὁ λόγος²⁰ εἰσελθὼν κρατεῖται, καὶ οὐ μερίζεται,
καὶ²¹ τοῦ νοῦ γεννήσαντος αὐτὸν οὐκ ἀποσχίζεται²²,
ἄλλα καὶ πάντας πληροὶ τοὺς ἀκούοντας αὐτοῦ²³,
καὶ τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν οὐκ ἀφίσταται νοῦ· ἀπὸ²⁴
δὲ τοῦ λόγου καταλαμβάνεται ἡ διάνοια καὶ ἡ βουλὴ²⁵
τῆς ψυχῆς. Διὸ φησιν διὰ μέγας Βασιλεος²⁶· «Τοῦ λό-
γου τὴν χρῆσιν δέδωκεν ἡμῖν δικτίσας ἡμᾶς²⁷ Θεός,
ἴνα τέξεις βουλὰς τῶν καρδιῶν ἀλλήλοις ἀποκαλύπτω-
μεν· καὶ διὰ τὸ κοινωνικὸν τῆς φύσεως ἕκαστος τῷ
πλησίον μεταδίδωμεν²⁸· ὥσπερ ἐκ τινῶν ταμείων
τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν προφέροντες²⁹ τὰ βου-
λεύματα. Εἰ μὲν γάρ³⁰ γυμνῇ τῇ ψυχῇ διεζῶμεν,
εἰδίνος ἀπὸ τῶν νοημάτων ἀλλήλοις συνεγνό-
μεθε³¹. Ἐπει³² δὲ ὑπὸ παραπετάσματι τῇ σαρκὶ³³
ἡμῶν καλυπτομένῃ³⁴ ἡ ψυχὴ τέξεις ἐνοίκας ἐργάζεται,
φημάτων δεῖται καὶ ὀνομάτων πρό; τὸ δημοσίευσιν
τὰ ἐν τῷ βάθει κείμενα³⁵· πλὴν πρότερον δ³⁶
ἀπὸ τῶν γραμμάτων³⁷ τύπος ἐγγίνεται τῇ νοήσει·
ἔπειτα μετὰ τὸ φαντασιώθηναι, ἀπὸ τῶν δημο-
σίων τέξεις οἰκείας καὶ προσφυεῖς ἕκαστου στήμα-
σίας ἐκλεγμένος ἐξαγγέλλει³⁸. Είτα τῇ ὑπηρεσίᾳ
τῶν φωνητικῶν ὀργάνων διαδιδούς³⁹ τὰ νοηθέντα,
οὕτως⁴⁰ διὰ τῆς τοῦ ἀέρος τυπώσεως κατὰ τὴν
ἐναρθρὸν τῆς φωνῆς κίνησιν τὸ ἐν τῷ⁴¹ κρυπτῷ
νόημα⁴² σαρφνίζει.

in intellectu oritur; debinc cum mens ipsa imaginatione rebus habito, peculiares accommodatasque cuiuslibet rei significationes denuntiat. Postea vero, cum quæ intellectus deprehenderat, vocalium instrumentorum officio tradiderit, hoc pacto. acris formatione intellectum ipsum qui in arcano constiterat, articulatae vocis motu palam ostendit.

Καὶ τοῦτο ἐν τῇ φύσει τοῦ λογικοῦ ζώου, τὸ⁴³
διὰ λόγου ἐκκαλύπτειν προφορικοῦ τὰ τῆς ψυχῆς
ἀπόκρυφα· ἡ γάρ νοερὰ τῶν ἀγγέλων οὐσία, ἐξ αὐ-
τῶν τῶν νοημάτων ἀλλήλοις συγγίνεται⁴⁴. Τὸν
λόγον δὲ τὸν ἀνθρώπινὸν τινες ἀγγελον ὠρίσαντο
νοήματος. Λέγεται δὲ, διὰ μὲν ἐνδιάθετος, διὰ προ-
φορικός. Καὶ ἐνδιάθετος μέν ἔστιν, διὰ τὸν καρδίᾳ λα-
λούμενος· δὲ διὰ τὴν προφορὴν καὶ χρήσει⁴⁵, ῥῆμα⁴⁶
ἀπὸ διανοίας ἐκτεμπόμενον⁴⁷ μετὰ φωνῆς. Φωνὴ
δὲ οὐ πᾶς⁴⁸ λόγος λέγεται, ἀλλὰ πᾶν διφορών δι-
ἀκοῆς ἐμποιεῖ. Ἐπὶ μὲν γάρ⁴⁹ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς
διετταὶ εἰσιν αἱ ἐνέργειαι· αἱ μὲν γνωστικαὶ, οἷον
νοῦς, δόξα, φαντασία, αἰσθήσις καὶ διάνοια, καθὼς
προείπομεν· αἱ δὲ ζωτικαὶ καὶ ὀρεκτικαὶ, οἷον, βού-

¹⁰ οὐ π. ομ. Β, πόθῳ Σ. ¹¹ δὲ Β, ἀλλὰ ἔστιν ἀσ. Ρ. ¹² καὶ οὐπ. Β Ρ. ¹³ μόνη Β Ρ. ¹⁴ οἴδεν Β.
¹⁵ φύσει Σ Ρ. ¹⁶ ἔκτεινουσα Σ. ¹⁷ δόλος Σ Ρ, interl. ¹⁸ καὶ οὐ. Β Ρ. ¹⁹ οὐ χωρίζεται add. Β Σ Ρ.
²⁰ αὐτὸν Σ. ²¹ εὐαγγελιστής Σ. ²² ἡμᾶς ομ. Α. ²³ ἀποδίδωμεν Σ, ἀποδίδωμεν Ρ. ²⁴ προσφέροντες Σ.
²⁵ γάρ ομ. Β. ²⁶ συνεγνώμενα Β. ²⁷ καλ. ἡμῶν Β Σ Ρ. ²⁸ καὶ ταῦτα μὲν δὲ θεος ἀνθρ add. Σ Ρ. ²⁹ οὕτω Β Ρ.
³⁰ τῷ ομ. Β. ³¹ τὸ ἐν αὐτῇ [αὐτῷ Ρ.] κρυπτώμενον νόημα Σ Ρ. ³² τοῦ Σ. ³³ συγγίνεται Σ Ρ.
³⁴ προφορικὸς δὲ διὰ τὴν π. καὶ χρήσιμος [χρήσει Ρ.] Σ. ³⁵ φεῦμα Β Σ Ρ. ³⁶ ἐκπεμπόμενος Σ. ³⁷ πᾶν Σ.
³⁸ ἐπει γάρ Β Ρ.

A utique hominis cum mens rapitur, et alibi ὅστε πτερὸν ἡ νόημα, ut periret seu mens. Atqui a mente ipsa et orationis ortus est, quæ et vocibus formatur, et litteris quasi corpore redditur. Nam oratio, quæ lingua labiorumque ministerio procedit, a mente ipsa progeneratur: sed ita ejus generatio fit, ut cerni nequeat: neque passioni, labori vel divisioni obnoxia redditur: ipsa enim corpore vacans, invisibilisque est, et quæ comprehendi nequit, ab audibili tantummodo sensu percipitur; nullus quidem est, qui oculis seu manu orationem deprehenderit; sed natura corporis expers habetur, atque omnino deprehendi nequit. Ab uno tantum audibili sensu continetur. At neque auditus ipsam extensis manibus detinet, sed ipsa tota sua sponte ingrediebus detinetur, neque a mente quæ ipsam procreat dividitur, aut scinditur sejungitur, sed omnes ipsam audientes replet; **21** cum nec a mente ipsa unde originem duxerat procul exsistat. Cogitatio autem et animæ consilium ab oratione ipsa deprehenduntur. Quamobrem magnus Basilius inquit: Deus qui nos creavit, orationis nobis usum largitus est, ut cordium consilia invicem detegendi facultas sit, ac communicabilis naturæ gratia. omnes quæ cniue insunt invicem partiremur, dum ex corde, ceu ex arcano quodam promptuario consilia depromeremus. Si enim nuda tantum anima vitam produceremus, ab ipso intellectu protinus invicem conveniremus. Sed quoniam anima nostra sub carne, ceu velamine quodam detenta, cogitationibus utitur, verbis rerumque nominibus indiget, quo qua in intimis continentur in publicum ederet; excepto quod prius a rebus ipsis formula quædam in imagine usa fuerit, ceu delectu quodam a subje-
ctis rebus habito, peculiares accommodatasque cuiuslibet rei significationes denuntiat. Postea vero, cum quæ intellectus deprehenderat, vocalium instrumentorum officio tradiderit, hoc pacto. acris formatione intellectum ipsum qui in arcano constiterat, articulatae vocis motu palam ostendit.
Et hoc in natura animalis ratione prædicti, ut animæ arcana pronuntiativa orationis munere detegantur, peculiare habetur. Nam angelorum intellectuales substantias ipsos intellectu invicem convenient; humanam vero orationem intellectus angelum esse nonnulli statuerunt. Sed altera quidem interna, D altera vero pronuntiativa oratio dicitur. Et interna quidem est, quæ in corde loquitur: quæ vero ad eloquium usumque venit, fluxus est qui cum voce a cogitatione emittitur. Non autem omnis vox oratio dicitur, sed quæque res que strepitum ad auditum desert, vox nuncupatur. Quoniam vero animæ nostræ duplices actiones habentur, alteræ quidem quæ ad cognitionem, ut super asseruimus,

pertinent; ut mens, opinio, imaginatio, sensus, Α λησις, θυμος, καὶ ἐπιθυμία, περὶ ὧν μετέπειτα ac cogitatio sunt; alterae vero vitales, appetibili-lesque, ut voluntas, iracundia, desiderium, de quibus deinceps referemus.

Mensis quidem universas actiones in cerebri quod in capite 22 est concavis locis divisas, illis, inquam, quae in sincipite ac occipite, quæque in medio sunt, nonnulli consistere statuunt: inde videlicet argumentum sumentes, quod hæ, perversione quadam ex morbis nonnullis subseguente destruuntur: siquidem, nonnunquam, imaginationis cogitationisque, et memorie vis, ea-ruaque consideratio, simul in mente captis præ-vertuntur: aut ipsi harum amputationem patiuntur. Plerumque vero in singulis harum idem evenit. Verum enim vero mens ipsa in hominibus legitimo naturæ ordine degentibus, opere, vel oratione, quod peculiare prudentiae munus est, agere solet. Qui vero imbecilles partes sunt, cum compotes naturalis ejus facultatis, aut motus esse nequeunt, in his ab omni actione ipsius immunes efficiuntur. Quemadmodum in illis qui in musica exercentur cernere est; nam hi, instrumentis ex diuturna intermissione artis nequeunt.

Hanc autem mentem, non modo animalibus, vitalibus et naturalibus facultatibus præesse comper-tim habemus; sed ipsam etiam per quinque sensus suam vim ostendere certum est. Cum autem seipsam ad singulas sensualium facultatum dividat, harum cuiuslibet officio, rerum cognitione rite repetit: quæ enim cernuntur, oculis considerant. At quæ dicuntur, auditu animadvertis. Quæ vero esus sunt qualitates, linguaæ officio dijudicat. Olfactu au-tenti vaporum discrimina probare solet; et manu pro sui arbitrio ad omnia instrumento cooperante utitur. Nam membrana quæ cerebrum ambit, cum naturæ ordine, sensualium instrumentorum ministerio quæ ab ipsa moventur ad visum, olfactum, auditum, et gustum rite accommodantur, animali spiritu medio, sensibus inservit.

Vitales autem facultates, a corde ipso profliscisci didicimus. Etenim, cum anima in nobis insiti caloris motu qui semper moveatur instrumenti vice utatur (hic a nonnullis vitale robur nuncupatur), universam sui actionem perficit. Siquidem vitalis spiritus qui inde scatet, cum cerebro suppeditet, ac inde ad sensus, cunctosque corporis nervos procedat; 23 vita prædicti actuosique efficiuntur. Nam cum a corde pulsatilis motus profliscatur (neque enim aliud pulsus quam cordis

Τὰς δὲ τοῦ νοὸς ἐνεργείας πάσας τινὲς κατὰ τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίας⁴⁸, ἥγουν τὰς ἐμπροσθίους καὶ ὀπισθίους καὶ μέσας κοιλόττη-τας, διαιμένειν⁴⁹ εἶπον· διὰ τὸ ἐν νοσήμασι τοῖς⁵⁰ κατὰ παρατροπὴν⁵¹ τινα γενομένοις ταύτας ἀπόδι-λυσθαι. Ποτὲ μὲν γάρ δόμοι τὸ φανταστικὸν, καὶ τὸ διανοητικὸν, καὶ⁵² μνημονευτικὸν, καὶ τὸν λογισμὸν αὐτὸν διαφερονται⁵³ οἱ φρενητιάσαντες⁵⁴, ἢ πα-ρακοπὴν πάσχοντες⁵⁵: ποτὲ δὲ καθ' ἔκαστον⁵⁶ τού-των. Πίλην δὲλ⁵⁷ δὲ μὲν νοῦς ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν δια-κειμένων ἀνθρώπων, τὸ οἰκεῖον τῆς φρονήσεως Ἑργι-θῇ λόγῳ ἐνήργησεν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀσθενῶν διακειμένων μορίων⁵⁸ δέξασθαι τὴν φυσικὴν αὐτοῦ δύναμιν ἢ κλίνησιν, ἀπρακτος καὶ ἀνενέργητος ἔμεινεν. Ἐπεὶ καὶ μουσικὸς ἐμπειρος δεῖξαι τὴν ἐπιστήμην ἀδυ-νατεῖ, εἰς τὰ τῷ χρόνῳ διεφθοράτα⁵⁹ ἢ παραργ-μένα⁶⁰ ἐκ καταπτώσεως τῆς τεχνικῆς αὐτοῦ πράξεως ὅργανα.

labefactatis, scissisque, scientiæ sua vim ostendere

Οὐ μόνον δὲ τῆς φυχικῆς, καὶ ζωτικῆς, καὶ φυσι-κῆς δυνάμεως⁶¹ ἐπιστατεῖν αὐτὸν οἴδαμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πέντε αἰσθήσεων ἐνεργείσθαι γινώσκομεν. Ταὶς γάρ αἰσθητικαὶ δυνάμεσιν διευδύνουν καταμερί-ζων καταλλήλως δι' ἔκαστης, τὴν τῶν δυτῶν γνῶσιν⁶² ἀναλαμβάνει: οὗτος⁶³ γάρ θεωρεῖ διὰ τῶν δύσθαλ-μῶν τὸ φανόμενον⁶⁴: καὶ συνίησι διὰ τῆς ἀκοῆς τὸ λεγόμενον: καὶ διὰ τῆς γλώσσης διαχρίνει τῶν γευ-στῶν τὰς ποιότητας: καὶ διὰ τῆς ὀσφρήσεως δοκι-μάζει τὰς διαφορὰς τῶν ἀτμῶν: καὶ τῇ χειρὶ χρῆ-ται⁶⁵ πρὸς διούλεται: τῇ τοῦ ὀργάνου συνεργίᾳ εἰς⁶⁶ ταῦτα χρώμενος. Οὐ γάρ περιεκτικὸς τοῦ ἐγκεφάλου δύμην δὲ αἰσθητικῶν ὄργάνων ἐξ ἑαυτοῦ⁶⁷ κινούμε-νων, τῇ δράσει, καὶ τῇ⁶⁸ ὀσφρήσει, καὶ τῇ⁶⁹ ἀκοῇ, καὶ τῇ γεύσει ἀρμοζόμενος⁶⁹, φυσικῶς διὰ τοῦ φυ-χικοῦ πνεύματος τῶν αἰσθήσεων⁷⁰ ἀντιλαμβάνεται.

Τὰς δὲ ζωτικὰς δυνάμεις ἐκ καρδίας δρμάσθαι⁷¹ ἐπέμαθομεν. Καὶ γάρ τοῦ ἐν ἡμῖν ἐκερύτου θερμοῦ τῇ ἀετικήτῳ δρμῇ⁷², δν καὶ ζωτικὸν τόνον⁷³ τινὲς ὡνόμασαν, ἢ ψυχὴ ὡς ὀργάνῳ χρωμένη, πᾶσαν ἔχουτῆς ἐνέργειαν ἐπιτελεῖ: τὸ γάρ ἐκεῖθεν πηγάζον ζωτικὸν πνεῦμα χορηγούμενον ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον, καὶ δι' αὐτοῦ ἐπὶ τὰ αἰσθητήρια, καὶ ἐπὶ τὰ παντα-χοῦ τοῦ σώματος διήκοντα⁷⁴ νεῦρα δεχόμενοι⁷⁵, ζῶντες καὶ ἐνεργοῦντες δεικνυόμενα⁷⁶. Ἐκ καρδίας γάρ καὶ ἡ σφυγμικὴ δρμάται κτηνησις: οὐδὲν γάρ

⁴⁸ ἔξῆς εἰπωμεν C P, textus. ⁴⁹ δὲ οἱ. B. Τινὲς δὲ τὰς τοῦ — πάσας ἔφησαν γίνεσθαι κατὰ P. ⁵⁰ κοιλίας B. ⁵¹ διαιμένους B. πιοι εἶπον οἱ. B. διαιμ. εἶπον οἱ. P. ⁵² νοήμασι τισι C P. ⁵³ κατὰ βούτην B, περιτροπὴν C. ⁵⁴ τὸ αντε μνημ. οἱ. A B C. ⁵⁵ παραφθείρουσιν B, παραφθείροσται C P. ⁵⁶ φρενητιάσαντες A P. ⁵⁷ πάσχοντες B P. ⁵⁸ καὶ καθ' ἔκ. B. ⁵⁹ αὐτοῦ μορ. C P. ⁶⁰ διαιμά-ρενται C P. ⁶¹ ἢ παρ. οἱ. B C P. in textu. ⁶² ψυχικαὶ x. ζωτικαὶ x. φυσικαὶ δυνάμεσιν A, ποχ οἱ. quæ seq. usque ad ἑαυτ. καταμερ. A P, οἱ. in textu; in ora: ἑαυτοῖς κατ. ψυχικαὶ x. ζωτικαὶ x. φυσικαὶ δυνάμεις B. ⁶³ οὖτω C P. ⁶⁴ γινόμενον C. ⁶⁵ γράπται C P. ⁶⁶ πρὸς C, εἰς πρὸς sic P. ⁶⁷ αὐτοῦ B. ⁶⁸ τῇ οἱ. B. ⁶⁹ τῇ οἱ. B, καὶ τῇ ἀφῇ ἐφαρ. C P. ⁷⁰ καὶ γεύσιν ἐφορμόζομενος B. ⁷¹ δρμάσθαι οἱ. C. ⁷² τῇ δεικνύντον δρμῇ B C P. ⁷³ τὸ διήκον Α. ⁷⁴ διήκον Α. ⁷⁵ διήκον Α. ⁷⁶ οὐδὲν B C P. ⁷⁷ δεικνύντας οὐδείκνυστι τοὺς ἀνθρώπους B P.

ἄλλο⁷² ἐστὶ σφυγμὸς, ἢ πίνησις καρδίας⁷³ καὶ ἀπ- τηριῶν ὑπὸ ζωτικῆς δυνάμεως φυσικῶς γινομένη, κατὰ διαπολὴν καὶ συστολὴν τοῦ πνεύμονος⁷⁴, πρὸς ἐκφόρησιν τῶν λιγνωδῶν περιττωμάτων, καὶ ἀντειστραγήην τοῦ καθαροῦ ἀέρος, πρὸς τὸ φίπλεσθαι καὶ ἀναζωπυρεῖν τὸν ζωτικὸν τόνον, ὃ ἐστὶ τὸ ἔμφυ- τον θερμὸν τὸ⁷⁵ ἐν τῇ καρδίᾳ.

Ἐξ ἡπτατος ἐὰν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις ὀρμῶνται· καὶ γάρ δὲ τῆς ἐγκεφάλου, πᾶσαν ἡμῶν διο- κούστη ζωὴν· διὸ καὶ τῆς ψυχῆς μέρη τινὲς ταῦτα ὠφίσαντο εἰναι⁷⁶· τὸ γάρ τριμερὲς τῆς ψυχῆς ἐν ἀπαθείᾳ⁷⁷ βυθῷ τῶν σοφῶν τις· καταποντίζε- οθαί· εὐχεταῖ. Καὶ θαυμαστὸν πῶς τριμερής ἡ ἀσώματος. Πλὴν ἐνέργεια τινές εἰσιν, εἰστον⁷⁸ δυνάμεις, τὸ θυμικὸν, τὸ ἐπιθυμητικὸν, καὶ τὸ λο- γιστικὸν. Όρμῶνται δὲ, τὸ θυμικὸν μὲν ἐκ καρδίας, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν ἐξ ἡπτατος· ἐξ ἐγκεφάλου δὲ τὸ λογιστικόν. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ θυμικοῦ δὲ θυμὸς γεννά- ται· ἐστι δὲ θυμὸς ζέσις τοῦ περικαρδίου⁷⁹ αἴμα- τος πρὸς δρεῖν ἀντιληπτήσεως τῶν παροξυνάντων κινούμενος. Παράγεται⁸⁰ δὲ πάρκ τὸ θύω τὸ ὄρμω· ἢ παρὰ τὸ θύειν αἷμα⁸¹. Θύαιμος τις ἡν· ἢ δ θύειν, ἤγουν ὄρμῳν αἷμα κινούμενος, καὶ⁸² ὄρμῳνος ὑπὸ αἴματος. Ἐκ δὲ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἡ ἐπιθυμία κινεῖται· ἐστι δὲ ἡ ἐπιθυμία παντὸς ἐμψύχου ὄρμῃ πρώτῃ⁸³ πρὸς τι τῶν φιλούμενων· ἐκ τοῦ λογιστικοῦ δὲ ὁ λογισμὸς ἐφορμᾶται· λογισμὸς δὲ ἐστι τὸ πρῶτον ἐν νοΐ ἀνελθόν⁸⁴ νόημα· ἢ ἀόρ- τος κίνησις καὶ ταραχὴ πραγμάτων· ἢ αἰσθητῶν πραγμάτων συνισταμένη κατὰ διάνοιαν⁸⁵ εἰκών· μεθ' ἣς δο νοῦς κινούμενος λέγει τις ἢ πράττει φανε- ρῶς· ἢ κρυπτῶς πρὸς τὰ μορφούμενα ὑπὸ αὐτοῦ. Καὶ τοῦ μὲν θυμικοῦ εἰσιν ἀρεταὶ, ὑπομονὴ, καὶ⁸⁶ ἐγχράτεια καὶ ἀνδρεῖα· κακίαι⁸⁷ δὲ, δργὴ καὶ μα- νία, καὶ δειλία⁸⁸, καὶ ἀναδρία. Τοῦ⁸⁹ ἐπιθυμητι- κοῦ ἀρεταὶ μὲν, σωφροσύνη, καὶ δρεῖς τῶν ἀθα- νάτων ἀγαθῶν, καὶ ἀγάπη Θεοῦ, καὶ τῶν⁹⁰ πλη- σίον. Κακίαι δὲ, ἀσέλγεια, καὶ ἀχολασία, καὶ τῶν γηίνων⁹¹ ἀγαθῶν ἐπιθυμία. Τοῦ λογιστικοῦ δὲ ἀρε- ταὶ μὲν, σύνεσις, καὶ⁹² εὐσέβεια, καὶ φόδος Θεοῦ· D κακίαι δὲ, πανουργία καὶ δολιότης, καὶ ἀφοβία Θεοῦ. immortaliumque bonorum desiderium, nec non Dei πρudentia, pietas, ac Dei timor; virtus, calliditas, dolus, nullus erga Deum timor.

Οὐ πηγίκα γάρ δὲ θεός τὸν ἀνθρώπον κατεσκεύαζε, τὸν πάθη αὐτῷ καὶ τὰ ἡθη περιεφύτευσε· μᾶλλον δὲ δεκτικὸν αὐτὸν τῶν⁹³ ἀμφοτέρων ἐποίησε, καὶ διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐνεθρόνισε⁹⁴ τὸν ἡγεμόνα νοῦν·

⁷² ἄλλο οἰη. A B C. ⁷³ ἐκ καρδ. C. ⁷⁴ πνεύμανος A. ⁷⁵ τὸ οἰη. C. ⁷⁶ θερμασίας C P lexius. ⁷⁷ ἀπαν- οιη. C. ⁷⁸ πάλιν οἰη. C. ⁷⁹ εἶναι οἰη. B. ⁸⁰ τὸ γάρ τριμ. τ. ψυχ. ἐν ἀπ. οἰη. B. ⁸¹ ἥτοι C, τινὲς ἥτοι οὖν δυνάμεις τῆς ψυχῆς εἰσι P. ⁸² περὶ καρδίαν C P. ⁸³ παραγένεται C. ⁸⁴ ἡ δο θύειν αἷμα A, ἢ παρὰ τὸ θ. αἷμα οἰη. B, δο θύειν αἷμα κινούμενος C. ⁸⁵ καταδίνοντα C. ⁸⁶ καὶ οἰη. B. ⁸⁷ κακία C. ⁸⁸ δειλία καὶ μανία A. ⁸⁹ τὸ δὲ B. ⁹⁰ τὸ C P. ⁹¹ ἡ τῶν γηίνων B, P qui legit ἐπιθυμίας. ⁹² καὶ οἰη. B P. ⁹³ τὸν A, αὐτῶν τε καὶ τῶν ἐναντίων ἡ π. C P. ⁹⁴ ἐνεθρόνης C.

A arteriarumque motio est), qui a vitali facultate, pulmone dilatationem contractionemque sentiente, natura ordine movetur, hoc sit, quo fumosa excre- menta ad exteriora deferantur, ac sincerus aer vicissim admittatur, utque vitalis tenor, insitus vi- delicet cordis calor, incitaretur inflammareturque.

B A jecinore autem naturales facultates moventur; nam totum corpus nostrum ipsius officio alimentum sumit; ab illo incrementum suscipimus, ac denuo nobis alimenti appetitus innascitur: is vero ob con- coctionem, partitionemque, ac sanguinis procrea- tionem, atque additamentum, et segregationem, nec non excretionem provenit. Tres namque hæc facul- tates, quæ a corde, jecinore, ac cerebro oriuntur, B totius vitæ nostræ regimen obtinent: quamobrem istas animæ partes esse nonnulli statuerunt: nam quidam ex his qui sapientiam proficiuntur, triplicem animæ portionem subimo impassibilitatis barathro dimersam jaectat. Atqui, ejus quæ corpore vacat ut triplicem portionem dicas mirabile habetur. Verum enimvero, irascendi, appetendi, rationalis- que vis, actus quidam animæ potius, facultates videlicet sunt. Siquidem irascendi vis, a corde, appetendi, a jecinore, rationalis, a cerebro pro- ficiuntur: et ab ea quidem quæ irascendi est, ira gignitur. Ira vero, quæ Græce θυμὸς nuncupatur, sanguinis qui circa cor existit servor est; qui uti tristitia vicissitudinem reddat, unde scilicet irritamenta sumpserat, appetitu moveatur, a Græco θύειν, quod impetu ferri dices, quasi impetus quidam sit: vel quod præ sui motu a sanguine impellatur. Ab appetendi vero vi appetitus mo- vetur; siquidem appetitus cujuslibet rei anima prædictæ in rem aliquam quam affectione prose- quiruit primus impetus est. A vi autem rationali consideratio proficiuntur; consideratio namque est prima illa quæ in mentem ingreditur cogitatio, sive motus rerum perturbatioque, quæ cerni nequit; sive imago rerum, quæ ad sensum cogitatione me- dia cadunt **24** constituta; cum qua mens ipsa mota, ad ea quæ secum formaverat clami aliquid loquitur, aut peragit. Et virtutes quidem ejus quæ irascendi vis est, tolerantia, continentia, ac forti- tudo habentur. Virtus vero, iracundia, infamia, pavor, ignavia: appetibilis autem virtutes, castitatem, ac proximi dilectionem dicimus. Virtus vero ejus, pe- culantia, intemperantia, terrestriumque desideria voluptatum habentur. At virtutes rationalis partis, prudentia, pietas, ac Dei timor; virtus, calliditas, dolus, nullus erga Deum timor.

C Enimvero, cum Deus hominem formavit, mores ipsi, affectionesque adhibuit, vel ad hæc utraque po- tius percipienda redditidit idoneum, et propter senso- ria ipsa, mentem cui regina in throno constituit;

atque huic liberæ voluntatis legem largitus est; cujus imperio, si potioribus adhæserit, in regno justitiae, temperantiae, fortitudinis, et prudentiae, cuius Deus qui omnium rerum semina largitus est, beatitudine frueretur: et hoc maxime sapientiae argumentum est; nam, per virtutem, et liberæ voluntatis arbitrium, et Dei sapientia in nobis elucescit. Sapientiae autem quatuor species sunt, quas virtutes generales nonnulli appellantur. Quæ justitiae, temperantiae, fortitudinis, ac prudentiae nomine censentur. Harum autem prudentia præstantior habetur, cujus gratia consideratio affectionibus dominatur. Sapientia igitur, divinarum humanarumque rerum cognitio est. At temperantiam ipsam, passionum, et cupiditatem continentiam dixeris. Vel hoc pacto, temperantia, appetibilis partis virtus est, qua, considerationis appetitu, impetu quodam ad turpes voluptates tendentem continemus.

Alieti appetitus animæ, alteri vero corporis habentur, quorum utrisque consideratio dominari videtur: siquidem consideratio virtutibus produce, affectionibus pro imperatore habetur; non quod ipsas penitus tollendi vim habeat, sed ne ipsis penitus subjiciamus, efficit, quasi dices: Nemo est, qui appetitus nostros abscindere valcat, sed consideratio ipsa ne servituti ipsorum dedamur, **25** facultatem nobis largiri potest. Item: Quisnam ille est qui irascendi vim abscindere ab anima possit? sed ne ab ipsa servitio premamur, consideratio suppetias adesse potest. Non igitur consideratio ipsa affectiones in nobis radicitus evellendi facultatem obtinet; sed cum ipsis ceu in certamine congregitur. Geminæ vero affectionum naturæ, voluptas videlicet, et dolentia, maxime comprehensivæ sunt; nam harum quælibet, tum in corpore, tum in anima esse suapte natura idonea est: alia vero plures affectiones utramque seellantur. Appetitus igitur voluptatem ipsam a qua moveatur anteit; et ab ipsa voluptate gaudii vel tristitia constitutio sit. Si enim voluptatis eventus probi fuerint, gaudium; si vero turpes, tristitia subsequitur: siquidem, ante dolentiam timor, post dolentiam tristitia subsequi solet. Ira autem communis affectio voluptatis et dolentiae est. Quod autem voluptatis fluis utrumque, gaudium videlicet tristitiamque constituant, nulli non perspectum habetur. Siquidem, dum materna ubera affectant infantes, ea adepti, cum voluptate ipsis abstracti, tristitiam præ se ferunt.

Atqui, ex voluptatibus ipsis, alia animæ, alia vero corporis sunt; sed animæ, quæ in disciplinis speculationibusque versantur, seorsum per se peculiares habentur. At quæ corporis sunt, quæ

A καὶ τούτῳ νόμον δέδωκε αυτεξουσίον¹⁰, καθ' ὃν πολιτευόμενος βασιλεύει βασιλεῖαν σώφρονά τε καὶ δικαίαν, καὶ ἀγαθὴν καὶ ἀνδρείαν¹¹ εἰ¹² τὸ χρείττον ἔληται· ἵν' ή, φησί¹³, τὸ ἀγαθὸν οὐχ ἡττον ἢ τοῦ παρασχόντος Θεοῦ τὰ σπέρματα¹⁴, σοφίας μείζονος γνώρισμα¹⁵ ἐν γάρ τῇ ἀρετῇ, καὶ τὸ ἐφ' ἡμίν¹⁶ ἀνεμπόδιστον¹⁷, καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καταφανῆς¹⁸ ἢ ἐντεθεῖσα ἡμίν ἐστι. Τῆς δὲ σοφίας εἰδη τέσσερα· διάπερ¹⁹ καὶ γενικάς ἀρετάς τινες ὀνομάζουσι· φρόνησις, δικαιοσύνη, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία²⁰. Κυριωτάτη, δὲ πασῶν ἡ φρόνησις· ἐξ ἣς τῶν παθῶν διογισμὸς ἐπικρατεῖ. Σοφία τοίνυν ἐστὶ γνῶσις θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Σωφροσύνη δὲ ἐπικράτεια τῶν ἐπιθυμιῶν²¹· ἢ οὗτως σωφροσύνη ἐστὶν ἀρετὴ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν κατέχουσι²² τοῦ λογισμοῦ τὴν ἐπιθυμίαν δρμῶσαν ἐπὶ φαῦλας δρμάς²³.

B Τῶν δὲ ἐπιθυμιῶν, αἱ μὲν εἰσ: Φυχικαὶ, αἱ δὲ σωματικαὶ· καὶ ἀμφοτέρων²⁴ ἐπικρατεῖν διογισμὸς φαίνεται. Ο γάρ λογισμὸς τῶν ἀρετῶν μὲν ἐστιν ἡγεμὼν, τῶν δὲ παθῶν αὐτοκράτωρ· οὐχ ὅστε αὐτὰ καταλύσαι²⁵, ἀλλ' ὥστε αὐτοῖς²⁶ μὴ εἶξαι. Οἶον, ἐπιθυμίαν τις οὐ δύναται ἐκκῆψαι ἡμῶν· ἀλλὰ τὸ μὴ δουλωθῆναι τῇ ἐπιθυμίᾳ²⁷ δύναται· διογισμὸς παρασχέθει. Όμοιώς θυμόν τις ἐκκῆψαι οὐ δύναται· ἀλλὰ τὸ μὴ δουλωθῆναι τῷ θυμῷ δύναται²⁸ τῷ λογισμῷ βοηθῆσαι. Οὐ γάρ ἐκρίζωτής²⁹ τῶν παθῶν διογισμὸς ἐστιν, ἀλλὰ ἀνταγωνιστής. Παθῶν δὲ φύσεις εἰσὶν αἱ περιεκτικάταται δύο³⁰, ἡδονὴ τε καὶ πόνος· τούτων δὲ ἐκάτερον³¹ καὶ περὶ τὸ σῶμα καὶ περὶ τὴν ψυχὴν πέφυκεν· ἀκολουθίαι δὲ παθῶν πολλαὶ³² περὶ τὰ ἀμφότερα. Πρὸ μὲν οὖν τῆς ἡδονῆς ἐστιν ἐπιθυμία ἐκ τῆς ἡδονῆς³³ κινουμένη· μετὰ δὲ τὴν ἡδονὴν χαρὰ ἢ λύπη συνίσταται· εἰ μὲν γάρ ἀγαθὰ τὰ τῆς ἡδονῆς τέλη, χαρά· εἰ δὲ φαῦλα, λύπη· πρὸ δὲ τοῦ πόνου, φόνος· μετὰ δὲ τὸν πόνον, λύπη ἔπειται· δὲ θυμὸς κοινὸν πάθος ἐστιν ἡδονῆς καὶ πόνου. Οτι δὲ τὰ τέλη τῆς ἡδονῆς ἀμφότερα συνιστᾶ φαρά τε καὶ λύπη³⁴, οὐδὲ τυχῶν ἄγνοει· καὶ γάρ τὰ βρέφη μασθοῦ³⁵ μητρικοῦ ἐπιθυμήσαντα ἔττει τε³⁶ καὶ μετὰ περιχαρεῖας ἀσπάζεται τοῦτον ἰδόντα³⁷· καὶ στερηθέντα δὲ τι τῶν ἡδονῆς³⁸ ἐμποιούντων λυποῦνται³⁹.

C Τῶν δὲ ἡδονῶν, αἱ μὲν εἰσι φυχικαὶ, αἱ δὲ σωματικαὶ· φυχικαὶ μὲν, αἱ⁴⁰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν· ὡς αἱ⁴¹ περὶ τὰ μαθήματα καὶ τὴν⁴² θεωρίαν· σωματικαὶ δὲ, αἱ μετὰ κοινωνίας τοῦ σώματος

¹ τὸ αὐτεῖ. ² ἀνδρείαν, τοι καὶ τοῦ χρείττονος B. ³ ἀν C P. ⁴ ἵν τοῦ ἐλομένου C P. ⁵ τὰ σπέρματα Θεοῦ B. ⁶ τούτῳ τὸ γνώρ. C. ⁷ ὁφ' ἡ. A. ⁸ ἀνυποδίτων; C. ⁹ καταρ. ἐστιν B P. ¹⁰ ἀπερ B P. ¹¹ ἀνδρία κ. σωφρ. B. ¹² τῶν παθῶν καὶ ἐπιθ. C P. ¹³ κατέχουσα B, κατέγομεν P sec. m. ¹⁴ κατέχει δι λογισμὸς C. ¹⁵ ἡδονὰς B P. ¹⁶ τούτων δὲ ἀμφ. C P. ¹⁷ κατα αὐτὰ B. ¹⁸ τούτος C P. ¹⁹ τῇ ἐπιθυμίᾳ P lexius. ²⁰ δύνατον C P. ²¹ βοηθῆσαι, ομ. P lexius. ²² ἐκρίζωτης; B C P. ²³ παθ. δὲ εἰσι πολλαὶ ομ. C P. ²⁴ ἐστ. ἐπιθ. ἐκ τ. ἡδ. ομ. R. ²⁵ χαράν τε κ. λύπην A C P. ²⁶ μασθοῦ B C P. ²⁷ ἀτεί B, ἀπτονται καὶ P lexius, ἀπτονται καὶ, ορα. ²⁸ εἰδότα B. ²⁹ παιδιάν B, τινὲς τῶν ἡδῶν C. ³⁰ λυπῆται B, λυπεῖται C P. ³¹ ὡς αἱ A. ³² δσαι C P. ³³ τὴν ομ. B.

καὶ τῆς ψυχῆς γινόμεναι· ὡς αἱ ^{οἱ} περὶ τὰς τροφάς καὶ τὰς συνουσίας· μόνου δὲ τοῦ σώματος οὐκ ἀν-
έντο τις ἡδονάς. "Ετι τῶν ἡδονῶν, αἱ μὲν εἰς φευ-
δεῖς ^{οἱ}, αἱ δὲ ἀληθεῖς, κατὰ Πλάτωνα. Ψευδεῖς μὲν,
ὅσαι μετὰ αἰσθήσεως; γίνονται καὶ δόξης οὐχ ἀλη-
θοῦς· καὶ λύπας ἔχουσι συμπεπλεγμένας· ἀλη-
θεῖς ^{οἱ}, ὅσαι τῆς ψυχῆς εἰσὶ μόνης, μετ' ἐπιστήμης
καὶ νοῦ ^{οἱ} καὶ φρονήσεως, καθαραὶ καὶ ἀνεπίμικτοι
λύπης· τῶν δὲ σωματικῶν ἡδονῶν, αἱ μὲν εἰσιν
ἀναγκαῖαι ἔμα καὶ φυσικαὶ, ὧν χωρὶς ζῆν ἀδύνα-
τον ^{οἱ}. ὡς αἱ τροφαὶ καὶ τὰ ἐνδύματα· αἱ δὲ φυσικαὶ
μὲν, οὐχ ἀναγκαῖαι δὲ, ὡς αἱ ^{οἱ} κατὰ φύσιν καὶ κατὰ
νῦμον μίξεις· δυνατὸν γὰρ καὶ χωρὶς αὐτῶν ζῆν·
αἱ δὲ οὔτε φυσικαὶ, οὔτε ἀναγκαῖαι, ἀλλὰ καὶ περιτ-
ταῖ· ὡς ή μέθη, καὶ ή λαγνεῖα, καὶ ή φιλαργυρία·
αὗται γὰρ καὶ προσβλάπτουσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ^{οἱ}
περιτταῖ.

A ex animæ et corporis communicatione flunt, has, quæ circa alimenta ac venera sunt esse dixeris : nullas enim corporis voluptates seorsum dicere queas. Et quidem, ut Plato asseverat, aliæ voluptatum veræ, aliæ falsæ habentur. Quæ enim cum sensu, nec non fallaci opinione proveniunt, tristitiaque complicatae sunt, falsæ nunquam puræ. Veræ autem, quæ animæ tantum sunt, quæ puræ omnisque tristitiae expertes sunt; in scientia menteque, ac prudentia versantur. Voluptates vero, quædam corporis, necessariæ simul et naturales sunt, ut quæ ad victimum indumentaque pertinent; sine quibus superesse in vita haudquaquam datur. Quædam vero naturales; non autem necessariæ, ut coitus, qui legitimi naturæque **26** ordine habentur. Nam et sine his, vita ipsa produci potest. Quædam vero, neque naturales, neque necessariæ,

‘Ηδονή³⁹ ἔστι καὶ ἡ κακοῦθες διάθεσις πολυτρόπωτάτη πάντων οὐσα τῶν παθῶν. Κατὰ μὲν ψυχὴν⁴⁰, ἀλαζονείᾳ, φιλαργυρίᾳ, φιλοδοξίᾳ, φιλαρχίᾳ, φιλονεικίᾳ, καὶ βασκανίᾳ· κατὰ δὲ σώμα⁴¹, παντοφαγίᾳ, λαιμαργίᾳ⁴², μονοφαγίᾳ· καὶ ὥπερ τῶν γενικωτάτων ἀρετῶν, φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης, ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης, πολλαὶ εἰσιν αἱ παραφύδεις, αἱ ἐπανεύμεναι⁴³· ἢ τε γάρ εὐσέβεια καὶ εὐ-
σουλία⁴⁴, καὶ καρτερία, μακροθυμία τε καὶ μετριοφροσύνη⁴⁵, πραότης καὶ εὐεργεσία, φιλοκαλία, εὐ-
ταξία, κοσμιότης, ἐγκράτεια καὶ⁴⁶ ἀΐδνος, καὶ ἄλλαι
μιρίαι πρὸς ταύταις· οὕτως καὶ τῶν⁴⁷ περιεκτικῶν
παθῶν, ἤδονῆς τε καὶ πόνου, ἢ τε ὄργη καὶ ὁ θόρυ-
βος, καὶ ἡ μῆνις, καὶ ἡ ἀφροσύνη, ἡ ἀκολασία, ἡ
ἀδουλία, ἡ ὑπερθραντία⁴⁸, ἀλαζονείᾳ, Ἑρις, μῖσος,
ζῆλος, λύπη, λοιδορία καὶ μικροφυγία· ἐξ ὧν ἀλλαί-
πλειονες ἀπικλονούμεναι καὶ⁴⁹ ἐπισχιζόμεναι, στή-
φος παθῶν συνιετῶσιν· ὧν ἐκάστην⁵⁰ περικαθι-
ρων ὁ παγγέωργος λογισμὸς καὶ ἀποκνίζων⁵¹, καὶ
περιπλέκων καὶ ἐπάρδων, καὶ πάντα τρόπον μετ-
οχετεύων, ἐξημεροὶ τὰς τῶν ήθων καὶ παθῶν⁵² ὅλας.
Iio, ipsa optimi agricultor vice sumpta, plurima perpe-
do, nec non ipsis ceu per aquæductus sese omnisi-
cicures reddit.

Ο γάρ λογισμὸς, καθὼς εἰρηται, τῶν μὲν ἀρετῶν ἐστιν ἡγεμόνων, τῶν δὲ παθῶν ἀντοκράτωρ· Ἀλήθης δὲ καὶ ἄγνοιας οὐπω δεσπόζει. Οὐ γάρ τῶν αὐτῶν ^{οὐδέ} παθῶν δὲ λογισμὸς ἐπικρατεῖ, ἀλλὰ τῶν τῆς δικαιοσύνης, καὶ σωφροσύνης ^{οὐδέ}, καὶ ἀνδρείας ^{οὐδέ}, καὶ φρονήσεως ἐναντίων· οὐχ ὥστε αὐτὰ ^{οὐδέ} κωλῦσαι τοῦ μὴ γενέσθαι, ἀλλ’ ὥστε αὐτοῖς μὴ ὑποταγῆναι. Λήθη δὲ καὶ ἄγνοια, τοῦ λογισμοῦ εἰσι πάθη· τῆς γάρ κατὰ τὴν ὕπαρξιν ἐνεργείας ἀναιρουμένης, συνιέστατης

CVoluptas autem est, quæ et malorum morum dispositio, omniumque passionum maxime multimoda est. Et quidem animæ passiones sunt, arrogantia, avaritia, sui existimatio, principatus, et ambitionis affectatio, pertinacia, invidia. Corporis vero, heluositas, ingluvies, singularitas in edendo, quam Græci πονοφράγξαν dicunt. Et quemadmodum generalium virtutum, prudentiarum, iustitiarum, fortitudinis temperantiarumque plures agnatae sunt, quæ cum laude appellantur, ut pietas, rectum consilium, tolerantia, lenitas animi, sobrietas, mentis mansuetudo, beneficentia, honesti amor, modestia, venustas animi, continentia, pudor ingenuus; ita et affectionum quas maxime comprehensivas diximus, voluptatis, inquam, atque dolentiarum sunt; iracundia videlicet, tumultatio, ira permanens, insipientia, protervitia, imprudentia, insolentia, arrogantia, contentio, odium, obrectatio, tristitia, objurgatio, pusillanimitas: ex quibus cum et aliæ propagantes vindicantur, affectionum catervam constituant, in quibus singulis, considerando, detergendoque, ac complicando, et irrigandis diffundendo, morum passionumque materias.

Nam consideratio, ut supra commemoravimus,
D virtutibus pro duce, affectionibus pro imperatore
habetur, oblivioni vero inscitiaeque haudquaquam
dominatur. Neque enim consideratio sui ipsius pas-
sionibus, sed his quæ justitiae, temperantiae, for-
titudini ac prudentiae adversæ sunt, dominatur :
non autem ipsis quin sicut facultatem intercipit, sed
ne illæ subjectæ ipsis reddantur efficit. Enimvero,
oblivio, nec non inscita, considerationis passiones

²² αἱ οἱ. Β, δσαι C P. ²³ ψ. εἰσὶν Β, ²⁴ ἀλ. δὲ B P. ²⁵ νοῦς C. ²⁶ ὁν ἀνευ ἀδύνατον ζῆν C P.
²⁷ αἱ οἱ. B. ²⁸ καὶ οἱ. B P. ²⁹ ηδ. δὲ B C. ³⁰ ψυχῆς B, καὶ τὰ μὲν τῆς ψυχῆς πάθη, C P.
³¹ τὸ σῶμα Β, τὰ δὲ τοῦ σώματος C P. ³² λαιμαργία οἱ. C, γαστριμαργία. ἀδηταγία P add. ³³ ἐπόνε-
 ναι C. ³⁴ ἡ εὐδ. C, et sic articulum in reliq. ³⁵ τακεινοφροσύνη B C P. ³⁶ καὶ οἱ οἱ. B. ³⁷ τῶν οἱ. B.
³⁸ ὑπερφανέα B, abest articul. ubique Cod. C. ³⁹ ἐπικλ. καὶ οἱ. C. ⁴⁰ ἔκαστον B C P. ⁴¹ ὁ πο-
 ἀναργος λογισμὸς περικαθ. καὶ ἀποκνίζω B, περικ. καὶ περιπλ. C. ⁴² παθ. καὶ τὸν B C P. ⁴³ αὐτοῦ C P.
⁴⁴ σωφρ. οἱ. C. ⁴⁵ ἀνδρίας B. ⁴⁶ αὐτὸν C.

sunt; nam hęc, cum cognitionis auctoritate actio, A ταῦτα· ἐπεναλαμβάνεται δὲ πάλιν διὰ μνήμης καὶ subsequi soient.

Atqui memoria per reminiscentiam denuo resumitur: siquidem memoria (ut Aristoteles 27 opinatur, imaginatio est, quae ab his quae sensus deprehenderat remanet. Platonis autem sententia, memoria est sensus et intellectus incolumentis; anima enim, quae sub sensum cadunt, sensuum officio adipiscitur, unde opinionis origo est: sed per mentem ipsam intellectualia animadvertisit et intelligentia fit. Cum igitur ipsa anima formulas eorum quae opinata fuerat intellexeratque, servaverit, memoria id tenere dicitur. At memoria amissæ instauratio, reminiscencia est; oblivio enim ipsam reddere exire solet. Oblivio autem memoria amissio est; quarum altera perpetua, altera vero temporanea B est, in qua quidem reminiscencia agit.

Omnium enim affectionum quas a voluptate dolentiaque, et virtutibus quae bis adversas sunt proficiisci asseruimus, ab triplici animæ vi, ac libera, quae in nobis est voluntate ortus fit: in his enim generalium virtutum divisio inspicitur. Atqui, in animæ vi rationali, prudentiæ locus est; in appetibili temperantia continetur, in irascibili autem fortitudo consistit. Justitia autem, per liberæ quae in nobis est voluntatis actionem, ad tres distribuitur; nisi enim quispiam justitiæ locum servare proposuerit, non recte in affectionibus temperantiae, fortitudinis ac appetitus rationem habuisse deprehendetur. Nam, pro affectionum arbitrio eligere aut velle quidquam, id nostræ voluntatis est; in nobis enim est, ut justi vel injusti, & audiosi vel a studiis alieni, prudentes aut insipientes reddimur. Siquidem studium in re aliqua adhibere, ac in eo exerceri, nostri arbitrii esse, nulli non perspectum habetur; non quod studia ipsa habitus sint, sed quod ipsis dominantur; nam studia habitibus dominari manifestum habetur. Consuetudo vero adventitia natura est. Si autem studium habitui dominatur, quod nostri arbitrii est, et habitus nostri arbitrii sunt. Enimvero quarum rerum nostro in arbitrio habitus est, earumdem et actiones quae ab habitu proveniunt nostro in arbitrio sunt: siquidem actiones ad habitus recte accommodantur. Qui enim justitiæ habitu præditus 28 est, justa operatur; et eodem modo, qui injustitiæ, diversa agit: siquidem quae justa ratione contingere possunt, perficere nostræ facultatis est: verum, quod justa ratione contingere potest, illud quod nos efficere possumus est; non autem quod huic contrapositum habetur: et quidem mens nostra principium est: et quemadmodum voluntas ipsa, eodem pacto et consilium nostri arbitrii habetur; nam voluntatem ipsam, rerum quae nostri arbitrii sunt appetitum, qui cum consilio fit, esse nonnulli

²⁷ κατὰ μὲν Ἀριστοτέλην φαντασία κατ' ἐνέργειαν φαινομένη B C P, ἐγκατατελειμμένη C. ²⁸ κατὰ δὲ Πλάτωνα B, ὡς δὲ Πλ. φησὶ C P. ²⁹ αἰτίᾳ τεχνής, γρ. σύρφωσις P. ³⁰ διασώζῃ B P. ³¹ καὶ τηρεῖ om. B C P. ³² μν. ἐπιλελησμένης [sic. P. τεχνής]. ἀνάκτησις C. ³³ ἐπιλελησμένη C P. ³⁴ ἐν αὐτοῖς A. ³⁵ τοῦ B C P. ³⁶ ἀνδρίᾳ B. ³⁷ προαιρήσαται C. ³⁸ τῶν C. ³⁹ ἐφ' ἡμῖν δὲ δροχεῖν ἔστι B. ⁴⁰ ἐπὶ τι γυμνάσεσθαι C. ⁴¹ μὲν om. A B C. ⁴² εἰ δὲ B. ⁴³ ἡ μελ. δὲ χυρία τῆς ἔξ. C. ⁴⁴ ἐφ' ἡμῖν δὲ A. ⁴⁵ ἔξις A. ⁴⁶ ἔχων ἔξιν B. ⁴⁷ δμοίως om. A B C. ⁴⁸ τοῦ C P. ⁴⁹ αὐτὸν δὲ δυν. C P. ⁵⁰ αὐτὸν B. ⁵¹ ποιεῖ B. ⁵² τούτου C P. ⁵³ βουλὴ δὲ B P. ⁵⁴ δρεξις βουλευτική A. ⁵⁵ τὸ τριμερές A C P.

statuerunt: et haec quidem a tripli animae vi proficiuntur, quae undenam proveniant, non multum post perspectum reddentur.

Alii δὲ φυσικαὶ ²⁴ δυνάμεις καὶ ζωτικαὶ καὶ ψυχικαὶ ²⁵ εἰκόνεις τῶν τριῶν ²⁶ ἀφορμῶνται: ἐν τῇ καρδίᾳ γάρ ἔστι τὸ ἔμφυτον θερμόν: ἐν τῷ ἡπατίῳ δὲ ²⁷ γεννᾶται τὸ αἷμα: καὶ ἔξι ἔγκεφάλου ἡ προαιρετική κίνησις ²⁸ ἐνεργεῖται: διθενὸς δὲ διαθέλπεται ²⁹ τὸ πᾶν τῇ θερμότητι: ἡ δὲ τὸ θερμαῖνον ³⁰ τῇ ίκμάδι ὑπονοτεῖται: ὡς δὲ τῇ ισοχρατικῇ τῆς τῶν ἁνατείων ποιότητος ἐπὶ τοῦ μέσου ³¹ συντηρούτον τὸ ζῶον: μήτε τοῦ ὑγροῦ κατεργούμενου ³² τῷ πλεονασμῷ τῆς θερμότητος, μήτε τοῦ θερμοῦ σθεννυμένου τῇ ἐπιχρατήσει τοῦ καθυγραίνοντος. Ή δὲ τρίτη δύναμις συνέχει δι' αὐτῆς ³³ κατά τινα συμβολὴν τε καὶ ἀρμονίαν τὰ διακεκριμένα ³⁴ τῶν ἄρθρων, τοῖς παρ' ἔστιτης συνδέσμοις ³⁵ ἀρμόδιουσα: καὶ πάσιν ³⁶ ἐπιπέμπουσα τὴν αὐτοκίνητον καὶ προαιρετικὴν δύναμιν: ής ἐπιλειπούσης ³⁷ πάρετον γίνεται καὶ νεκρώδεις τὸ σῶμα, τοῦ προαιρετικοῦ πνεύματος ἀμοιρήσαν. Καὶ γάρ ἀναισθήτων δυτῶν φύσει τῶν δυτῶν, αἰσθήτικοῖς αὐτὰ τε νεύροις ἡ φύσις προσήγραμσέ τε καὶ ἡνωσε: μᾶλλον δὲ ὁ δεσπότης τῆς φύσεως καὶ Δημιουργός: Καὶ διὰ τῆς προσφυσῆς ἐνώσεως τε καὶ ἀρμονίας τὰς συμβολὰς αὐτῶν ἐπισφίγξας, διὰ τῶν συνδέσμων τὴν δεκτικὴν τῶν αἰσθήσεων αὐτοῖς περιεφύτευσε ³⁸ σάρκα: διληγή τε δυσπαθεστέραν καὶ εὐτονωτέραν ³⁹ δίχα ⁴⁰ μυῶν, η σὺν αὐτοῖς ⁴¹ πρὸ τῆς ἐπιφανείας ἐνείλησεν ⁴²: εἴτα μετ' ἔκεινην τὸ δέρμα.

Ταύτη τοίνυν τῇ στερβότι τῶν δυτῶν φύσει, οἷον ττύλοις τιστὸν ἀχθοφόροις δόλον ⁴³ τοῦ σώματος ἐπιθεῖς ⁴⁴ τὸ βάρος, οὐκ ἀδιαίρετον ἐνέψυσε τῷ παντὶ ⁴⁵ τὸ ὄστρεον· ἀκίνητος γάρ ἀν καὶ ἀνέργητος ⁴⁶ ἔμεινεν. εἰ οὕτω κατασκευῆς ⁴⁷ ἄνθρωπος εἶχε, καθάπερ τι δένδρον ἐφ' ἐνός τόπου μένων ⁴⁸: μήτε τῆς τῶν σκελῶν διαδοχῆς ⁴⁹ ἐπὶ τὸ ⁵⁰ πρόσωπο προσαγούσης ⁵¹ τὴν κίνησιν: μήτε τῆς τῶν χειρῶν ὑπουργίας: χρησιμῆς οὖσης ⁵² τῷ βίᾳ, ἀλλ' εἰς μηρὸν, καὶ γόνῳ, καὶ ἐπιγοναῖδα ⁵³, καὶ σκέλος, καὶ ἀστράγαλον, καὶ ἔσατύλους, τὸν πόδα καταμερίας ⁵⁴, καὶ διὰ τῶν ἐξ δυτῶν συνδέσμων πάλιν τεχνικῶς συνδήσας καὶ ἐναρμόσας, μεταβατικὸν εἶναι καὶ πρακτικὸν τὸ δργενὸν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης ἐμηχανήσατο. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν, καὶ αὐχένος ⁵⁵ καὶ στέρεου, καὶ ράχεως, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν τοῦ σώματος μορίων εἰργάσατο: τῷ προαιρετικῷ πνεύματι κατά τινα φύσεως οἰκονομίαν ἐν τοῖς καθ' ἔκαστον τῶν ἀρμονιῶν ἐνεργούμενην ⁵⁶.

Καὶ θέα μοι ⁵⁷ τέχνην ἐντέχνουν ⁵⁸ Δημιουργοῦ· τὰ ⁵⁹ μὲν γάρ τῶν δυτῶν ἐκοιλανε, τὰ ⁶⁰ δὲ οὐ· καὶ τὰ μὲν μεγάλα, τὰ δὲ σμικρὰ ἐποίησε ⁶¹. Καὶ τοῖς

A Naturales autem, vitales et animales facultates, ab his tribus proveniunt; nam calor insitus in corde consistit; sanguinis autem in jecinore fit constitutio. Voluntarius vero motus a cerebro agit; quapropter, a corde ipso totum corpus nostrum calidum redditur; ab humido vero cerebri, illud quod calorem emittit humectatur; inde sit ut, in comparatione invicem diversarum qualitatum potestate, utrumque incolumem servetur, dum non per caloris excessum, quod humidum est, arescit; quodque calidum est, humore exsuperante non extinguitur. Quæ vero tertia harum facultatum est, distincta membra sua peculiari vi, congressu quodam harmoniaque continent; cum ipsa propriis officiis sua, suis ea modis adaptat, nec non spontanei ac voluntarii motus facultatem omnibus impartitur, qua deficiente, corpus voluntario spiritu destitutum, remissum simul mortiferumque efficiuntur. Etenim, cum ossa sensus experientia natura huiuscantur, eadem natura ipsa, vel potius qui ipsi dominatur, eamque creavit, sensualibus nervis coaptavit atque coniunxit. Et cum accommodata connexione, concordique invicem harmonia constringantur, et coherentie eorum ligamentis connexæ sint, carne, quæ sensum percipere idonea est, ipsa circumsepsit, aliamque robustiore et fortiore per musculos et ligamenta sub ipsa superficie complicuit, et his postremo cutem superinduxit.

C Cum igitur naturæ ipsius princeps, his solidis ossibus seu columnis quibusdam ⁶² pondera gestantibus totius acclinasset corporis molem, non indivisibili osse undique illud formavit, ne sibi motus actionumque facultas interciperetur, aut, veluti arbor uno in loco existens, omnis actionis expers efficeretur, ut neque pedum ministerio ad ulteriora motum promovendo uti queat, neque manuum ad ea quæ vitæ conducant officium suppeteret. Sed pedem ipsum in seniū, genu, patellam, tibiam talumque, et digitos partitus est; qui optimi artificis officio sufficiens, ossium denuo ligamentis conserendo adaptandoque, mutandi loci, efficiendique operis idoneum animæ instrumentum structura bac molitus est. Tale etiam in manibus, cervice, pectore, spinaque, et simul omnibus corporis partibus egit, quod, ob naturæ studium quodpiam voluntarij spiritus officio in qualibet parte concordi nexu copulata, exsequitur.

D Age jam insigne Creatoris artis opus inspiciamus. Nam quædam ossa concava, alia vero minime concava, et quædam grandia, alia autem parva procreavit.

²⁴ καὶ φ. δὲ B. ²⁵ καὶ ψυχ. οπι. A B C. ²⁶ καὶ ἐκ τ. τῶν αἰτίων B. ²⁷ δὲ οπι. B P. ²⁸ δύναμις C P texti. ²⁹ οὐάλπει C. ³⁰ τὸ θερμαῖνον C. ³¹ ἐπὶ τ. τοῦ ικμάδος C. ³² συντηρούτον B. ³³ κατεργούμενου B. ³⁴ δι' ἔστιτης C P. ³⁵ διακεκριμένα A C. ³⁶ τ. παρ' ἔστιτοις δεσμοῖς [τυνδ. P sec. m.], C P. ³⁷ πάσαν C. ³⁸ ἐπιλειπούσης C. ³⁹ ἐπισφίγξας B. ⁴⁰ περιέψυσε C. ⁴¹ εὐτονωτέραν B P. ⁴² διά A C P. ⁴³ ἡ καὶ B, ἦν σὺν αὐτ. C. ⁴⁴ ἐνείλησεν C P. ⁴⁵ δόλον οπι. B. ⁴⁶ ἐπιθεῖσα B P. ⁴⁷ τοῦ παντὸς C P. ⁴⁸ ἀνενέργητος B P. ⁴⁹ κατασκευασθεῖς ποιοῦ δικίον P] δινθρ. εἰγεν B. ⁵⁰ μένων B P. ⁵¹ διαγωγῆς P. ⁵² τὰ B. ⁵³ ἀγούσης C P. ⁵⁴ χρησιμευούστης B C. ⁵⁵ ἐπιγονοτίδα B. ⁵⁶ καταμ. τ. παδ. [τοὺς πόδας P] C P. ⁵⁷ καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐχ. C P. ⁵⁸ ἐνεργούμενης C P. ⁵⁹ θέμενοι B. ⁶⁰ ἐντέχνους B. ⁶¹ τοῖς B. ⁶² πεποίηκε C P.

actio pericitur, naturae instrumentum, et per-
petui motus est: siquidem universae partes, quae
instrumentales nuncupantur, et quae corporum mus-
cularumque officio motum peragunt, et animales
sunt, et ad arbitrium nostrum percipiuntur, sola don-
tata spiritalis reciprocatione excepta, que, ut asse-
ravimus, cum utriusque participes sit, invito animali
percipiuntur. Sed et corporis facultates, tum auctiva,
tum vegetalis, que naturales sunt, et pulsatilis etiam que vitalis, nullo nostri arbitrii ministerio
adspicunt. Motus vero, qui cum impetus sit, et sensus ipse ad animam referuntur.

Quae namque instrumenta spiritus reciprocationi insertant, et quod ejus cause discrimina-
tio habeantur, in presentia missa faciemus. Ve-
rum, cum eorum ipsum pulmonem post se possum
habet, illum ex pacto quo super asservimus ad
poterit ducit. Cum autem ipsum et adverso si-
bus superioris ventris consistat, calidum illum
aque ad propria munia peragenda mobilem reddit:
non quod ipsum quemadmodum et pulmonem ad
spiritum intrabent, sed quo congruum alimentum
descendet excitat.

Pro aucto quo cum cor ipsum inter pulmonem
et corpus medium consistat, alteri spiritus re-
ciprocationis, alteri, quae ad alimentum attinent,
imperatur. Motus autem utrorumque
ex partibus directi visuntur. Atqui pulmonis mea-
tus recta, aspera arteria, alter vero venter concoctionis instru-
mentum est (in ipso enim quae esus absimit in
succum vertuntur), exemplo, quae in ipso sieri solent
planissimo demonstrabimus. Quemadmodum enim
ex tritico cum molæ adhibetur farina sit, dehinc
ipsa aquæ admistione in massam redigitur, qua in
fornace decocta, et nos vescimur, et aliis imperi-
tur: hujus quidem muneris nostro in corpore si-
mile quoddam cernitur. Siquidem cibum ipsum den-
tium conscientius officio, qui potu admisto in ventrem
demittitur.

Sed quoniam ipse **33**, ut ita dicam, fornacis vice
in concoquendo pane, ad eorum concoctionem plu-
rimo calore indiget, cor, ab ipso, quo asservimus
modo, superne, ex adverso situin oblinens, ca-
lorem sibi justum suppeditat. Atqui et jecur,
quod calore præditum est, et a quo ceu fonticuli
sanguinis scalent, alvus in se continet. Sed et
lien, non quasi calore sit præditus (hujus autem
exti natura frigida habetur), ipsi proximus con-
sistit. Verum quia lien venulis arteriisque re-
fertus est, ab ipso venter nibilo deterioreum ca-
loris portionem quam ab aliis consequitur. Præ-
terea, omentum etiam Graeci èπίπλοον, quod
pinguis tunica est, alvo undique obvolvitur,
ne insitus calor qui in ipsam demissa alimenta

A meva μέρια, καὶ οὐδὲ διὰ νεύρων καὶ μυῶν κινεῖται,
ψυχικά τέ ἔστι καὶ κατὰ προσήρεσιν ἀποτελεῖται·
πλὴν τῆς ἀναπνοῆς· αὐτῇ γάρ μικτή τέ ἔστιν, ὡς
ἔπειξαμεν³³, καὶ ἀπροαιρέτως ἀποτελεῖται³⁴. ἀπρο-
αιρέτως δὲ καὶ ἡ αὐξητική καὶ ἡ θρεπτική τοῦ σύ-
ματος δύναμις³⁵, φυσικαὶ οὖσαι· ἀλλὰ³⁶ καὶ τι
σφυγμική, ζωτική οὖσα. Ἡ δὲ καθ' ὅρμην κίνησις;
καὶ τι αἰσθησις; ψυχικαὶ.

Πόσα³⁷ δὲ ὄργανα τῆς ἀναπνοῆς, καὶ πόσα αἴτια³⁸,
καὶ πόσαι ταῦτης διαφοραὶ, οὐ νῦν ἔστι λέγειν·
πλὴν ἀλλ' ἡ καρδία κατόπιν τὸν πνεύμονα ἔχουσα,
οὗτος ἀεὶ κινεῖσθαι παρασκευάζει, ὡς μικρῷ πρό-
σθεν εἰρηται. Ἐμπροσθεν δὲ αὐτῆς³⁹ τῷ χωρίσμα-
τι⁴⁰ τῆς διών γαστρὸς ἐμφυείσα⁴¹, Ἐνθερμον αὐτὴν,
καὶ πρὸς τὰς ἰδίας ἐνεργείας κινουμένην ποιεῖ· οὐκ
εἰς πνεύματος δλκήν τὴν γαστέρα ὡς τὸν πνεύμονα
διεγείρουσα, ἀλλ' εἰς ὑποδοχὴν τῆς καταλλήλου
τροφῆς.

Μέση γάρ ἡ καρδία τοῦ πνεύμονος καὶ τῆς γαστρὸς
ἐγκειμένη, τῷ μὲν πρὸς τὴν ἀναπνοήν, τῇ⁴² δὲ
πρὸς τὴν τροφὴν τὰς δυνάμεις⁴³ ἐντείθησι. Τῶν δὲ
ἀμφοτέρων οἱ πόροι, ἐξίσης⁴⁴ κατὰ τὸ στόμα⁴⁵ συν-
απειπούνται. Καλούμεν δὲ τὸν μὲν τοῦ πνεύματος⁴⁶
πόρον, τραχεῖαν ἀρτηρίαν⁴⁷ τὸν δὲ τῆς γαστρὸς,
οἰσοφάγον⁴⁸. Ἐπειδὴ ἡ γαστὴρ ὄργανόν ἐστι πέψεως·
ἐν αὐτῇ γάρ χυλοποιεῖται τὰ ἐσθίμενα· μᾶλλον δὲ
διὰ παραβελγματος τὸ ἐν αὐτῇ γινόμενον εἰπωμεν.
Οτι ὥσπερ τὸν οἰτον λαμβάνοντες ἐν ταῖς μούκαις
καταλαείνομεν, ποιοῦντες ἀλευρον· είτα μιγνύντες
ὑδατι⁴⁹ φυροῦμεν, καὶ παραπέμπομεν⁵⁰ τῇ καμίνῳ
εἰς διπησιν⁵¹ μετὰ δὲ τὴν διπησιν χρώματα καὶ
ήμεις, καὶ ἐτέρῳ⁵² μεταδίδομεν⁵³. οὗτοις καὶ ἐν τῷ
ἡμετέρῳ σώματι ἔστιν ἴδειν. Τὴν γάρ τροφὴν μα-
σσόμεθα⁵⁴ καὶ καταλαείνομεν διὰ τῶν δόδων⁵⁵· είτα
πόματι μιξαντες, παραπέμπομεν⁵⁶ τῇ γαστρὶ.

Ἐπειδὴ⁵⁷ δέεται αὐτῇ⁵⁸ θερμασίας πλεόνος εἰς
τὸ ταῦτα ἐψήσαι, ὥσπερ τὸν δρότον δικλίθανος, ἔχει
τὴν μὲν καρδίαν ὑπερκειμένην αὐτῇ καθ' ὃν εἰρηται
τρόπον· ὕστε διφθονον αὐτῇ τὴν θερμασίαν πα-
ρέχεσθαι⁵⁹. Ἐχει δὲ τὸ ἡπαρ διάθερμον, ὡς αἷματος
πηγὰς ἀναθρύον· ἔχει δὲ καὶ τὸν σπλήνα, οὐχ ὡς
θερμὸν (ψυχρὸν γάρ τούτο φύσει τὸ σπλάγχνον),
ἀλλὰ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν τε καὶ ἀρτηριῶν, οὐ-
δὲν ἡτον τῶν διλλων καὶ ἐξ ἐκείνου παραπολαύει
θερμότητος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιπλον ἔχει, διπερ ἐστὶ
πιμελώδης χιτῶν πανταχόθεν αὐτῇ περικείμενος,
χάριν τοῦ μῆδιαπνεύσθαι καὶ σκεδάννυσθαι τὸ ἐμφυ-
τὸν θερμὸν⁶⁰, τὸ κατεργαζόμενον ἐν αὐτῇ τὰς τρο-
φάς· τούτου χάριν καὶ τὸ λεγόμενον περιτόναιον,
αὐτῇ τε καὶ⁶¹ τοῖς ἐντέροις περιτέταται, περισφιγ-

³³ ἀπεδείξαμεν A. ³⁴ verba πλὴν τ. ἀναπν. περιειπε ad ἀποτελεῖται om. C. ³⁵ δύσις C. ³⁶ ἀλλὰ om. C.
interl. in P. ³⁷ καὶ πόσα C. ³⁸ πόσαι αἴτιαι C.P. ³⁹ αὐτῶν C. ⁴⁰ χωρίματι C. P. ⁴¹ προσρυείσα C.
⁴² τῷ C. ⁴³ δύσεις C. ⁴⁴ ἐπίσης C.P. ⁴⁵ ιώμα C. ⁴⁶ πνεύμονος; A. P. ⁴⁷ ισοφάγον A. ⁴⁸ ισωφάγον B.
⁴⁹ παραδίδομεν B. ⁵⁰ ἐτέροις B.C.P. ⁵¹ μεταδίδομεν C.P. ⁵² μασώμεθα A.C. προσμαστωμέθα P.
⁵³ B. ⁵⁴ ἐπειδὴ δι B.P. ⁵⁵ αὐτῇ B. ⁵⁶ παρέχειν P. ⁵⁷ τὸ ἐμφ. θ. καὶ σχεθ. B. ⁵⁸ αὐτῇ δι
om. A, ποιει ἐτέροις.

γον αὐτὴν καὶ διαθερμαλίον· ὅσῳ¹⁵ γὰρ διάπυρος; ἡ Α conficit, exhalaret, dispergere:urque, hujus gratia γαστήρ διὰ τῆς γείτονος γίνεται θερμασία, τοσ- ούτῳ¹⁶ μᾶλλον ἐφέλκεται τὰ τὸ θερμὸν τρέφοντα. intestinisque οἰδικεῖται: quanto enim aliis ob caloris viciniam inflammatio redditur, tanto ma-

gis, ipsa ἵψαντα νηστιν ad se attrahit.
“Αμέω δὲ ἡ γαστήρ καὶ τὸ ἥπαρ κοινωργοῦσι¹⁷ τὴν γοῦν ὄλην ἡ μὲν χυλοποιεῖται¹⁸, τὸ δὲ ἔξαιμα- τοί¹⁹ καὶ οὖτα; διὰ τῶν φλεβῶν ἐπὶ τὸ δόλον ἀπο- πέμπει: σῶμα καὶ καθάπερ ἐν χωνευτηρίῳ σύντηξιν τῆς ἐπεισελθούσης ὄλης ἡ ἀλλοιωτικὴ δύναμις διὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργεῖας ποιήσασα, καὶ διαλύσασα τὰ συνεστῶτα πάντα, καὶ διαφέρων φύσεων διντα τύχῃ εἰς τὴν γαστέρα φερόμενα, εἰς μίλαν ίδεαν τρέπεται τὴν τοῦ χυλοῦ. Λευκός δὲ δόλος αὐτός²⁰ ἐστι, διὰ τὸ τὴν γαστέρα λευκήν εἶναι νευρώδη οὖσαν φύσει. B ponit: et si dum in ventrem descendant, diversis succi convertit. Enimvero albus ille totus est, qui et nervosus natura ha- betur.

Χυλὸς δέ ἐστιν δ τοιοῦτος, καὶ οὐ χυμός· διὶ δέ διαφέρει χυλὸς χυμοῦ οὐκ ἀδηλογ²¹. Τὸ γὰρ ἐν πέψει καὶ ἐψήσει γεγονός λέγεται χυμός· τὸ δὲ ἀπεπτον καὶ ἀνέψητον²² χυλός.

Τοῦτον οὖν τὸν χυλὸν διὰ τῶν μεσαρέων καὶ πα- ραχειμένων φλεβῶν ἡ θρεπτικὴ δύναμις²³ ἀν- ελούσα²⁴, καὶ δι’ αὐτῶν ἀναμαξαμένη²⁵ καθάπερ ἐκ χώνης τινὸς πρὸς τοὺς ἔξης πόρους μετοχετεύει. Καὶ τὸ παχυμερέστερον τοῦ εἰλικρινοῦς διαχείνασα, τὸ μὲν λεπτὸν ἥδη καὶ καθαρώτερον²⁶ ἐπὶ τὰς τοῦ ἡπατος ἀγει²⁷ πύλας, ἤτοι παραπέμπει τῷ ἡπατι διὰ τῆς²⁸ ἀορτῆς τῆς καλουμένης ἀρτηρίας· ἥτις ἐστι πρώτη τῶν ἀρτηρῶν ἀπὸ καρδίας βλάστησις. Παρὰ τὴν εἰσόδον²⁹ τῶν ἥδη δοθέντων ύγρων τῷ ἡπατι συνεστομωμένη³⁰ ἡ καρδία διὰ³¹ τὴν ύγρα- σίαν, διὰ τῆς θερμότητος αὐτῆς ἀναζέσασα³², πλεονα θερμασίαν τῷ χυλῷ καὶ ἐψήσει διδωσιν ἐκ τῆς ἐνού- στης αὐτῇ τοῦ ἐμφύτου πυρὸς³³ συγγενείας.

Εἴτα αὐτὸς τὸ ἥπαρ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν ὄλον τὸν εἰλικρινέστερον χυλὸν³⁴ διαθερμανθέντα ἐκ τῆς ἀορτῆς ἀνιμάμενον, καὶ τῇ πυροειδεῖ³⁵ αὐτοῦ³⁶ χροιᾳ³⁷ καταχρίσαν³⁸, ἐρυθρὸν ἀποδεικνύει τὸν πρὸτιν λευκὸν καὶ ἀνέψητον, καὶ γίνεται³⁹ αἷμα παρὰ τὸ ἔναρμα⁴⁰ εἶναι καὶ δεσμὸν τῷ σώματι· καὶ οὖτας ἐπὶ τὸ πάν σώμα διὰ τῶν φλεβῶν ἐπιπέμπει εἰς οἰκείαν τροφὴν καταχρατοῦν τὸ ἀρκοῦν· αὕτη⁴¹ ἐστιν ἡ τοῦ αἵματος γένεσις. Αἷμα γὰρ ἀνθρώπουσι περιάρδιον ἐστιν ἀγήμα⁴². retinuerit, quod reliquum est, ad totum corpus remittit: ad totum corpus remittit: nam sanguis, qui circa cor existit, intellectus hominibus habetur.

Τοῦ αἵματος οὖν κατασκευασθέντος καθ’ ὃν εἰρη- ται τρόπον, διηθεῖται αὐτὸς καὶ διαχρίνεται· καὶ

¹⁵ δσον Β C P. ¹⁶ τοσοῦτο Β, τοσοῦτο Σ. ¹⁷ κοινωργοῦσιν (κοινῶς ἐνεργ. P), ἡ γ. καὶ τὸ ἥπ. Β. ¹⁸ χυ- λοποιεῖ Β C. ¹⁹ ἐξηματοῖ Α, posl hoc verbum P ahd. καὶ ἡ μὲν παραπέμπει τῷ ἡπατι· τὸ δὲ λαβόν πέ- ται τὰ (sic) καὶ ἔξαιματοί, quoniam glossema videtur. ²⁰ οὖτος Β. ²¹ οὐκ ἀδηλον ομ. Β. C P, qui habet: χυμός· διαφέρει γὰρ χολός. ²² ἀνεψ. κ. ἀπεπτον Β P. ²³ δύσις Σ. ²⁴ ἀναχέασα Β C P. ²⁵ ἀνιμάμενη Β, ἀναλεξαμένη Ρ. ²⁶ καθαρότερον Β. ²⁷ ὑπάγει Ρ. ²⁸ καὶ διὰ τ. Β. ²⁹ εἰσόδον οὖν Α B C. ³⁰ Sic B.

οὐ Σ, συναισθομένου Α. ³¹ ἡ καρδία διὰ ομ. Β C P. ³² ἀναζέασα Σ. ³³ καὶ ἐψήσιν τῷ θερμῷ διδωσιν — ἐμφύτου θερμοῦ Ρ. ³⁴ καὶ Β C. ³⁵ πυροειδῆ Α. ³⁶ αὐτὸν Σ. ³⁷ χρόα Β P. ³⁸ καταχροίσασαν Β. ³⁹ λέ- γεται Β. ⁴⁰ ἄμα Α, ἀναρμα Β. ⁴¹ αὕτη δὲ Σ, hæc verba post citationem habet Β. ⁴² Sic A, ἀναρμα Β, νόημα C P, quocum facit Latina versio i intellectus, (p. 34, 15). Cf. Sturz. ad Empedocl., p. 653.

actio perficitur, naturae instrumentum, et per- A μενα μόρια, καὶ οὐδὲ διὰ νεύρων καὶ μυῶν κανέται, φυχικά τέ ἔστι καὶ κατὰ προσίρεσιν ἀποτελεῖται πλὴν τῆς ἀναπνοῆς· αὐτη γάρ μικτή τέ ἔστιν, ὡς ἐδείξαμεν⁹⁸, καὶ ἀπροσιρέτως ἀποτελεῖται⁹⁹ ἀπροσιρέτως; δὲ καὶ ἡ αὔξητική καὶ ἡ θρεπτική τοῦ σώματος δύναμις;¹⁰⁰ φυσικαὶ οὖσαι· ἀλλὰ¹⁰¹ καὶ ἡ σφυγμική, ζωτική οὖσα. 'Η δὲ καθ' ὅρμην κίνηται; καὶ ἡ αἰσθητική φυχικαῖ.

Sed et corporis facultates, tum auctiva, tum vegetalis, quae naturales sunt, et pulsatilis etiam quae vitalis, nullo nostri arbitrii ministerio adiungent. Motus vero, qui cum impetus sit, et sensus ipse ad animam referuntur.

Quot namque instrumenta spiritus reciprocationi inserviant, et quot ejus causae discrimina- que habeantur, in praesentia missa faciemus. Ve- rum, cum cor ipsum pulmonem post se possum habeat, illum eo pacto quo super asservimus ad motum dirigit. Cum autem ipsum et adverso si- nus superioris ventris consistat, calidum illum atque ad propria munia peragenda mobilem reddit: non quod ipsum quemadmodum et pulmonem ad spiritum attrahendum, sed quo congruum alimentum desumeret excitat.

Huc adde quod cum cor ipsum inter pulmonem ventremque medium consistat, alteri spiritus reciprocationis, alteri, quae ad alimentum attinent, facultates impertitur. Meatus autem ultrorumque ex part ad os directi visuntur. Atqui pulmonis meatus est, aspera arteria, alter vero ventris gula nuncupatur. Quoniam vero venter concoctionis instrumentum est (in ipso enim quae esus absumit in succum vertuntur), exemplo, quae in ipso fieri solent planissime demonstrabimus. Quemadmodum enim ex tritico cum mole adhibetur farina sit, dehinc ipsa aquae admistione in massam redigitur, qua in fornace decocta, et nos vescimur, et aliis impertimur: hujus quidem muneris nostro in corpore simile quoddam cernitur. Siquidem cibum ipsum dentium conficimus officio, qui potu admisto in ventrem demittitur.

Sed quoniam ipse **33**, ut ita dicam, fornacis vice in concoquendo pane, ad eorum concoctionem plu- rimo calore indiget, cor, ab ipso, quo asservimus modo, superne, ex adverso situ in oblinens, calorem sibi justum suppeditat. Atqui et jecur, quod calore prædium est, et a quo ceu fonticuli D sanguinis scatent, alvus in se continet. Sed et lien, non quasi calore sit prædictus (hujus autem exti natura frigida habetur), ipsi proximus con- sistit. Verum quia lien venulis arteriisque re- fertus est, ab ipso venter nihilo deterioreum caloris portionem quam ab aliis consequitur. Præ- terea, omentum etiam Græci ἐπίπλον, quod pinguis tunica est, alvo undique obvolvit, ne insitus calor qui in ipsam demissa alimenta

A μενα μόρια, καὶ οὐδὲ διὰ νεύρων καὶ μυῶν κανέται, φυχικά τέ ἔστι καὶ κατὰ προσίρεσιν ἀποτελεῖται πλὴν τῆς ἀναπνοῆς· αὐτη γάρ μικτή τέ ἔστιν, ὡς ἐδείξαμεν⁹⁸, καὶ ἀπροσιρέτως ἀποτελεῖται⁹⁹ ἀπροσιρέτως; δὲ καὶ ἡ αὔξητική καὶ ἡ θρεπτική τοῦ σώματος δύναμις;¹⁰⁰ φυσικαὶ οὖσαι· ἀλλὰ¹⁰¹ καὶ ἡ σφυγμική, ζωτική οὖσα. 'Η δὲ καθ' ὅρμην κίνηται; καὶ ἡ αἰσθητική φυχικαῖ.

B Πόσα¹⁰² δὲ δργανοί τῆς ἀναπνοῆς, καὶ πόσα αἴτια¹⁰³, καὶ πόσαι ταύτης διαφοραί, οὐ νῦν ἔστι λέγειν. πλὴν ἀλλ' ἡ καρδία κατόπιν τὸν πνεύμονα ἔχουσα, οὐτως δει κινεῖσθαι: παρασκευάζει, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἰργαται. "Εμπροσθεν δὲ αὐτῆς¹⁰⁴ τῷ χωρίσματι¹⁰⁵ τῆς ζωής γαστρὸς ἐμφυεῖσα¹⁰⁶, ἐνθερμον αὐτήν, καὶ πρὸς τὰς ίδιας ἐνεργείας κινούμενην ποιεῖ· οὐκ εἰς πνεύματος δλκήν τὴν γαστέρα ὡς τὸν πνεύμονα διεγέρουσα, ἀλλ' εἰς ὑποδοχὴν τῆς καταλλήλου τροφῆς.

C Μέση γάρ ἡ καρδία τοῦ πνεύμονος καὶ τῆς γαστρὸς ἐγκειμένη, τῷ μὲν πρὸς τὴν ἀναπνοήν, τῇ¹⁰⁷ δὲ πρὸς τὴν τροφὴν τὰς δυνάμεις¹⁰⁸ ἐντιθησι. Τῶν δὲ διμορφότερῶν οἱ πόροι, ἐξίσης¹⁰⁹ κατὰ τὸ στόμα¹ συναπερτίζονται. Καλούμεν δὲ τὸν μὲν τοῦ πνεύματος² πόρον, τραχείαν ἀρτηρίαν· τὸν δὲ τῆς γαστρὸς, οἰσοφάγον³. Ἐπειδὴ ἡ γαστήρ δργανόν ἔστι πέψεως· ἐν αὐτῇ γάρ χυλοποιεῖται τὰ ἰσθιμενα· μᾶλλον δὲ διὰ παραδείγματος τὸ ἐν αὐτῇ γινόμενον εἰπωμεν. "Οτι δισπερ τὸν οἴτον λαμβάνοντες ἐν ταῖς μύλαις καταλεινούμεν, ποιοῦντες ἀλευρον· είτα μιγνύντες θύται⁴ φυροῦμεν, καὶ παραπέμπομεν⁵ τῇ καμψη εἰς διπτησιν· μετὰ δὲ τὴν διπτησιν χρώματος καὶ ἥμεταις, καὶ ἐτέρῳ⁶ μεταδίδομεν⁷ οὐτως καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ οώματι ἔστιν ίδεν. Τὴν γάρ τροφὴν μασσόμεθα⁸ καὶ καταλεινούμεν διὰ τῶν δόδοντων· είτα πόματι μίξαντες, παραπέμπομεν⁹ τῇ γαστρί.

D Ἐπειδὴ¹⁰ δέεται αὐτῇ¹¹ θερμασίας πλείονος εἰς τὸ ταῦτα ἐφῆσαι, ὕσπερ τὸν δρπτον δικλίβανος, ἔχει τὴν μὲν καρδίαν διπεριειμένην αὐτῇ καθ' ὃν εἰργαται τρόπον· ὕστε διφθονον αὐτῇ τὴν θερμασίαν παρέχεσθαι¹². "Ἐχει δὲ τὸ ἡπαρ διάθερμον, ὡς αἵματος πηγὰς ἀναθρύον· ἔχει δὲ καὶ τὸν σπλήνα, οὐχ ὡς θερμὸν (ψυχρὸν γάρ τούτο φύσει τὸ σπλάγχνον), ἀλλὰ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν τε καὶ ἀρτηριῶν, οὐδὲν ἥττον τῶν δλλων καὶ ἐξ ἐκείνου παραπολαύει θερμότητος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιπλον ἔχει, διπερ εστι πιμελώδης χιτῶν πανταχόθεν αὐτῇ περικειμένος, χάριν τοῦ μὴ διαπνείσθαι καὶ σκεδάννυσθαι τὸ ἐμφυτὸν θερμὸν¹³, τὸ κατεργαζόμενον ἐν αὐτῇ τὰς τροφάς· τούτου χάριν καὶ τὸ λεγόμενον περιτόναιον, αὐτῇ τε καὶ¹⁴ τοῖς ἐντέροις περιτέταται, περισφίγ-

⁹⁸ ἀπεδείξαμεν A. ⁹⁹ verba πλὴν τ. ἀναπν. ισque ad ἀποτελεῖται οιο. C. ¹⁰⁰ δύσις C. ¹⁰¹ ἀλλὰ οιο. C. ¹⁰² ιντερ. in P. ¹⁰³ καὶ πόσα C. ¹⁰⁴ πόσα αἴτια C. P. ¹⁰⁵ αὐτῶν C. ¹⁰⁶ χωρίματι C. P. ¹⁰⁷ προσφυεῖσα C. ¹⁰⁸ τῷ C. ¹⁰⁹ δύσεις C. ¹¹⁰ ἐπίσης C. P. ¹ σῶμα C. ² πνεύμονος; A. P. ³ ισοφάγον A. ⁴ θυτάνην B. ⁵ παραδίδομεν C. P. ⁶ μεταδίδομεν C. P. ⁷ μασώμεθα A. C. ⁸ προσμαστώμεθα P. ⁹ πέμπομεν B. ¹⁰ ἐπει δὲ B. P. ¹¹ αὐτῇ B. ¹² παρήγειν P. ¹³ τὸ ἐμφ. θ. καὶ σκεδ. B. ¹⁴ αὐτῷ δὲ B. καὶ οιο. A. ποιος ἐτέροις.

γον αὐτὴν καὶ διαθερμαῖνον· ὅσῳ¹⁵ γάρ διάπυρος; ή A conficit, exhalaret, dispergere:urque, hujus gratia γαστήρ διὰ τῆς γείτονος γίνεται θερμαστας, τοσ- ούτῳ¹⁶ μᾶλλον ἐφέλκεται τὰ τὸ θερμὸν τρέφοντα. intestinisque οἰδικεῖται: quanto enim alius ob caloris viciniam inflammationis redditur, tanto ma-

gis, τιμεὶ ἵψαιν αἷνον παρινοῦντι ad se attrahit.
"Αμέω δὲ ἡ γαστήρ καὶ τὸ ἡπαρ κοινωργοῦσι¹⁷. τὴν γοῦν ὑλὴν ἡ μὲν χυλοποιεῖται¹⁸, τὸ δὲ ἔξαιμα- τοῦ¹⁹ καὶ οὖτως; διὰ τῶν φλεβῶν ἐπὶ τὸ δόλον ἀπο- πέμπει σῶμα· καὶ καθάπερ ἐν χωνευτηρίῳ σύντηξιν τῆς ἐπεισελθουσῆς ὑλῆς ἡ ἀλλοιωτικὴ δύναμις διὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργεῖται ποιήσασα, καὶ διαλύσασα τὰ συνεστῶτα πάντα, καὶ διαφέρων φύσεων διντα τύχῃ εἰς τὴν γαστέρα φερόμενα, εἰς μίλαν ίδεαν τρέπεται τὴν τοῦ χυλοῦ. Λευκὴδὲ δὲ δῆλος αὐτός²⁰ ἐστι, διὰ τὸ τὴν γαστέρα λευκήν εἶναι νευρώδη οὖσαν φύσει. B ponit: et si dum in ventrem descendant, diversis succi convertit. Enimvero albus ille totus est, qui et nervosus natura ha- betur.

Χυλὸς δέ ἐστιν δ τοιούτος, καὶ οὐ χυμός· ὅτι δὲ διαφέρει χυλὸς χυμοῦ οὐκ ἀδηλον²¹. Τὸ γάρ ἐν πέψει καὶ ἐψήσει γεγονός λέγεται χυμός· τὸ δὲ ἀπεπτον καὶ ἀνέψητον²² χυλός.

Τοῦτον οὖν τὸν χυλὸν διὰ τῶν μεσαρέων καὶ πα- ρακειμένων φλεβῶν ἡ θρεπτικὴ δύναμις²³ ἀν- ελούσα²⁴, καὶ δι' αὐτῶν ἀναμαξαμένη²⁵ καθάπερ ἐκ χώνης τινὸς πρὸς τοὺς ἔξης πόρους μετοχεύει. Καὶ τὸ παχυμερέστερον τοῦ εἰλικρινοῦ διακρίνεται, τὸ μὲν λεπτὸν ἥπη καὶ καθαρώτερον²⁶ ἐπὶ τὰς τοῦ ἥπατος ἄγει²⁷ πύλας, ἥτοι παραπέμπει τῷ ἥπατι διὰ τῆς²⁸ ἀρτηρῆς τῆς καλουμένης ἀρτηρίας²⁹ ἥτις ἐστὶ πρώτη τῶν ἀρτηρῶν ἀπὸ καρδίας βλάστησις. Παρὰ τὴν εἰσόδον³⁰ τῶν ἥπη δοθέντων ὑγρῶν τῷ ἥπατι συνεστομωμένη³¹ ἡ καρδία διὰ³² τὴν ὑγρα- σίαν, διὰ τῆς θερμότητος αὐτῆς ἀναζέσασα³³, πλείστη θερμαστὴν τῷ χυλῷ καὶ ἐψήσιν διδωσιν ἐκ τῆς ἐνού- στης αὐτῇ τοῦ ἐμφύτου πυρὸς³⁴ συγγενείας.

Εἴτα αὐτὸς τὸ ἡπαρ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν ὅλον τὸν εἰλικρινέστερον χυλὸν³⁵ διεθερμανθέντα ἐκ τῆς ἀρτηρῆς ἀνιμάμενον, καὶ τῇ πυροειδεῖ³⁶ αὐτοῦ³⁷ χροιᾳ³⁸ καταχρίσαν³⁹, ἐρυθρὸν ἀποδεικνύει τὸν πτελὸν λευκὸν καὶ ἀνέψητον, καὶ γίνεται⁴⁰ αἷμα παρὰ τὸ ἔναρμα⁴¹ εἶναι καὶ δεσμὸν τῷ σώματι· καὶ οὖτως ἐπὶ τὸ πάν σώμα διὰ τῶν φλεβῶν ἐπιτέμπει εἰς οἰκείαν τροφὴν καταχρατοῦν τὸ ἀρκοῦν· αὕτη⁴² ἐστιν ἡ τοῦ αἵματος γένεσις. Άλιμα γάρ ἀνθρώπουν περιαρδίστι ἐστιν ἀγήμα⁴³.

retinuerit, quod reliquum est, ad totum corpus remittit: nam sanguis, qui circa cor existit, intellectus hominibus habetur.

Τοῦ αἵματος οὖν κατασκευασθέντος καθ' ὃν εἰρη- ται τρόπον, διηθεῖται αὐτής; καὶ διακρίνεται· καὶ

¹⁵ δσον Β C P. ¹⁶ τοσοῦτο Β, τοσοῦτο Σ. ¹⁷ κοινωργοῦσιν (κοινῶς ἐνεργ. P), ἡ γ. καὶ τὸ ἡπ. B. ¹⁸ χυ- λοποιεὶ Β C. ¹⁹ ἐξηματοῖ Α, posl hoc verbum P aīd. καὶ ἡ μὲν παραπέμπει τῷ ἥπατι· τὸ δὲ λαβόν πέ- τει τὰ (sic) καὶ ἔξαιματοί, quoniam glossema videtur. ²⁰ οὔτος Β. ²¹ οὐκ ἀδηλον οὐμ. B. C P, qui habet: χυμός· διαφέρει γάρ χολός. ²² ἀνεψ. κ. ἀπεπτον B P. ²³ δύσις Σ. ²⁴ ἀναχέσασα B C P. ²⁵ ἀναμαξαμένη Β, ἀναλεξαμένη Ρ. ²⁶ καθαρότερον Β. ²⁷ ὑπάγει P. ²⁸ καὶ διὰ τ. B. ²⁹ εἰσόδον οὖν Α B C. ³⁰ Sic B. ³¹ οὐ εἰ C, συναισθομένου Α. ³² ἡ καρδία διὰ ομ. B C P. ³³ ἀναζέσασα C. ³⁴ καὶ ἐψήσιν τῷ θερμῷ διδωσιν — ἐμφύτου θερμοῦ P. ³⁵ καὶ B C. ³⁶ πυροειδῆ Α. ³⁷ αὐτὸν C. ³⁸ χρόα B P. ³⁹ καταχροῖσασαν B. ⁴⁰ λέ- γεται B. ⁴¹ ἀμά Α, ἀναρμα Β. ⁴² αὕτη δὲ Σ, hæc verba post citationem habet B. ⁴³ Sic A, ἀναμα Β, νόημα C P, quocum facilis Latina versio intellectus (p. 34, 15). Cf. Sturz. ad Empedocl., p. 653.

quidem, quæ ejus portio levior est, ac sursum tendere valet (quod quidem flavæ bilis excrementum esse suapte natura idoneum est), hanc, quæ sellem continet, quæque jecinori proxima consistit vesica, suscipit. Quod vero magis terreum est, et quasi sanguinis sex, lien suo peculiari meatu proprium alimentum sumendo sibi vindicat. Etenim quæque pars congruum alimentum suscipit. Dehinc illud brevi concoquendo alterandoque, ac in sui naturam commutando, præstare substantiæ applicat: et quædam a sanguine, nonnulla vero ab excrementis hoc pacto aluntur. Igitur, cum lien a sanguinis fecoso humore enutriatur, ipsum a jecinore ad se trahit. Ad hoc namque serosa sanguinis portio residua sit, quam rēnes, præ altrabendi facultate qua prædicti sunt, desumentes, sanguinis humorem, qui exiguis admodum in eo superest, exhauriendo, quod in toto aquosum est excrementum, ad urinæ constitutionem 35 redigunt.

Quidnam igitur urina ipsæ sit, ac quæ ejus discrimina habeantur, quæ colorum ejus permutatio sit, et qualis ægrotantium, ac recte valentium corporum sit; res diversi ab hoc operis habetur, hoc scilicet excepto, quod facultas quæ distinguendi vim obtinet, cum in renibus urinam, ut demonstratum est, formet, præ ea quæ excernendi facultas in ipsis est, extra emittitur.

Natura autem lutulentam alimenti stercoreamque penitus fecem, patentia in intestina impellit, quæ, cum multimodis flexibus involvantur, alimentum in ipsis aliqua temporis intercapidine moratur, ne scilicet si recti eorum meatus fierent, per quos stercori pervius egressus pataret, animal ad cibi appetitum protinus moveretur, et homo (ut in natura rationis expertibus cernere est) nunquam a tali opere cessaret: siquidem, alimenti siccii excrementum stercus est, quemadmodum urina, quæ in vesicam demittitur, potus excrementum, serosa videlicet totius alimenti portio habetur. Enimvero, quod ex corporis alimento reliquum sit, et nobis nullius emolumenti est, excrementum nuncupatur.

Universæ namque naturæ actiones, cum animæ actionibus consertæ sunt. Et quoniam pacto naturæ cum his, quæ animæ sunt Creatoris prvidentia conserta, commistaque habeantur, hinc de nūo considerandum sit. Quoniam enim, et illa quam asservimus excrementorum emissio, quæ extra sit, facultatis est quæ excernendi vim obtinet, quæ una naturalium facultatum habetur, ne ubi, et ne quando dedecet, et quibus sub arbitris non licet, in dedecus prolaberemur, musculos, ceu ædituos quosdam excretionibus natura adhi-

⁴³ ξανθολικὸν Β, ξανθὴ χολὴ Κ. ⁴⁴ τρύξ έν Β, τρυγῶδες τοῦ αἵμ. C. P. ⁴⁵ ήγν Β. ⁴⁶ ρωΐν Β P. ⁴⁷ καταίμπτάνεται Κ P. ⁴⁸ στάσιν A. ⁴⁹ τίς ἐστιν ἡ τῶν χρωμάτων (χρωμάτων P), his usque ad πραγματείας ειπει C. ⁵⁰ Τι δέ ἐστιν — πλήν om. P. in lexīn, reper in οὐρ. ⁵¹ ὑλώδη Α, γλυκώδη Ρ. ⁵² ὑπὸ στάθμων Α. ⁵³ εὐρυχωράτερους Β, εὐρυχόρους τόπους (sic P), τῷ ἐντέρῳ C. ⁵⁴ τῶν οὐρ. Β. ⁵⁵ μὲν τῆς τροφῆς Β. ⁵⁶ τὸ σκύβαλον Β. ⁵⁷ τὰ χυσὶ βαλλόμενα δηλόντει C P. ⁵⁸ τὸ δὲ οὖρον οὐρ. Β, τοῦ δὲ πότου τὸ οὖρον, τοπεριτείνον (sic) ἀπο, etc. usque ad τῶν τρεφ. desid. P. ⁵⁹ ἔμιξεν Β C, συνέμιξεν P. ⁶⁰ δυνάμεθα Α, δυνάμεθα C. ⁶¹ ἐπάγατον om. Ρ, δύο διέμυκοι P.

A δον μὲν κοῦφον καὶ ἀνωφερὲς διπερ καὶ ξανθοχολικὸν ⁵⁰ περίττωμα πέφυκεν εἶναι, λαμβάνει αὐτὸν ἡ χοληδόχος κύστις πλησίον κειμένη τοῦ ἡπατος. Τὸ δὲ γεῶδες καὶ οἰον τρύξ ⁵¹, τοῦ αἷματος, ἐλκεῖ διπλήν διὰ τοῦ αὐτοῦ πόρου οἰκεῖαν τροφὴν τοῦτο ποιούμενος. Κατάλληλον γάρ τὴν τροφὴν ἔκαστον ἐπιδέχεται τῶν μορίων. Εἴτα ⁵² κατὰ βραχὺ ⁵³ πέττον καὶ ἀλλοιοῦν καὶ ἐξομοιοῦν, προστίθησι τῇ αὐτοῦ ⁵⁴ οὔσιᾳ καὶ οὕτω τρέφονται, τὰ μὲν ἐκ σπέρματος, τὰ δὲ ἐξ αἷματος: ἐπει οὖν ⁵⁵ ἐκ τρυγῶδες αἷματος διπλὴν τρέφεται, ἐλκεῖ τὸ τρυγῶδες αἷμα ἀπὸ τοῦ ἡπατος. Καταλείπεται ⁵⁶ οὗν τὸ δρρῶδες ⁵⁷ τοῦ αἷματος, καὶ διὰ τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως αὐτῶν, οἱ νεφροὶ τοῦτο λαμβάνοντες, τὴν ἐνοῦσαν ἐν αὐτῷ μικρὰν ικμάδα τοῦ αἷματος εἰς τροφὴν ἀνιμάμενοι, τὸ ὄντα δέ ⁵⁸ διόλου περίττωμα εἰδοποιοῦσιν εἰς εὑρων σύστασιν ⁵⁹.

Tι δέ ἐστιν οὖρον, καὶ πόσαι τούτου διαφοραί, καὶ τίς ⁶⁰ ἡ τῶν οὐρημάτων ἐναλλαγὴ, καὶ ποίον τῶν νοσούντων ἡ ὑγιαινόντων, ἀλληγετέστερον πραγματείας ⁶¹: πλήν οὕτως μὲν ἐν τοῖς νεφροῖς τὸ οὖρον ἡ διαχριτικὴ δύναμις εἰδοποιοῦσα, διὰ τῆς ἀποκριτικῆς ἀπωθεῖται δυνάμεως.

C . Τὴν δέ γε παντελῶς ίλυσθη ⁶² καὶ σκυβαλώδη τῆς τροφῆς ὑποστάθμην ⁶³ εἰς τοὺς εὐρυχωροτέρους ⁶⁴ τῶν ἐντέρων πόρους ἡ φύσις ἀπώσατο· καὶ τοῖς πολυτρόποις αὐτῶν ἐλιγμοῖς ἀναστρέψουσα, χρόνῳ παραχατέχει τὴν τροφὴν ἐν αὐτοῖς· διατέ· ἵνα μὴ δι' εὐθέως τοῦ πόρου ράβδιας ἀποβαλλομένη ἡ κόπρος, εὐθὺς ἀνακινούσθαι τὸ ζῶν πρὸς δρεῖν, καὶ μηδέποτε παύοιτο τῆς τοιαύτης ἀσχολίας κατὰ τὴν ⁶⁵ ἀλόγων φύσιν δ ἀνθρωπος· περίττωμα δὲ τῆς μὲν τροφῆς ⁶⁶ τὸ σκύβαλα ⁶⁷, οἰονεὶ κυστίβαλον τὸ τοῖς χυσὶ βαλλόμενον ⁶⁸: τὸ δὲ οὖρον ⁶⁹ τοῦ πότου τὸ περιττόν· ἡ τῆς συμπάστης τροφῆς δρός. Περίττωμα δὲ λέγεται τὸ περισσεύον ἀπὸ τῶν τρεφόντων τὸ σῶμα, καὶ εἰς οὐδὲν ἥμιν ὠφέλιμον δν.

D . Καὶ δρα πάλιν ἐνταῦθα προμήθεται τοῦ Δημιουργοῦ· πῶς τὰ τῆς φύσεως ἔργα, τοῖς φυχικοῖς συνέπειτε καὶ ἡρμοστεν ⁷⁰. Ἐπειδὴ γάρ ἡ ἔκκρισις τῶν εἰρημένων περίττωμάτων τῆς ἀποκριτικῆς ἐστι δυνάμεως, ητις μία τῶν φυσικῶν ἐστι δυνάμεων, ἵνα μὴ ἀπροσιρέτως δοχημονῶμεν ἔνθα οὐ δεῖ, καὶ ὅτε οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' ὃν οὐ δεῖ προτέμενοι, πυλωρούς τινας ἐπέστησε ταῖς ἔκκρισεσι τούς μῆτρας, ἵνα τὰς ἔκκρισεις ἐπέσχειν δυνάμεθα ⁷¹, καὶ πολλάκις καὶ ἐπιπολὺ, ἀνευ γῆρως ἐσχάτου ⁷² καὶ νοσημάτων τινῶν.

duit, quo ipsas, præterquam extremo senio confecti, ac morbis quibusdam ingruentibus, multifariam diuque continere valeamus.

Ἐπὸν δὲ οὐδὲ ταῦτα γένηται, ἡγουν ἡ τοῦ αἷμα- A τος γένεσις καὶ διασπορὰ ἐφ' ἄπαν τὸ σῶμα, καὶ ἡ τῶν λοιπῶν τῶν εἰρημένων διοίκησις, δίδυμοι τίνες δύοτοι ἐξ καρδίας ἀφορμηθέντες; καὶ ἡ πατος, ἡτε στελέχεια⁶⁶ φλάψις καὶ ἡ ἀορτή ἀρτηρία, τὸ οἰκεῖον ἔκαστη σωληνοειδῶς περιέχουσα⁶⁷ αἷμά τε καὶ πνεῦμα διὰ τὸ εὐπόρευτον εἶναι τὸ ὑγρὸν τῇ τοῦ θερμοῦ κινήσει συμπαραδεύον⁶⁸ καὶ κουφιζόμενον ἐφ' ἄπαν τὸ σῶμα πολυτιχῶς κατασπεῖρονται⁶⁹, εἰς μυρίας ἀρχὰς καὶ διαχύσεις⁷⁰, κατὰ πᾶν μέρος τοῦ σώματος ἔσωθεν καὶ⁷¹ ἔξωθεν κληματῆδον⁷² φλέδας καὶ ἀρτηρίας ἐπαφεῖσατ.

Καὶ γάρ παχέος⁷³ δυντος φύσει τοῦ αἷματος, καὶ μὴ δυναμένου μόνου⁷⁴ τὰς στενάς δόδοις τοῦ σώματος ἀκωλύτως διαπεράν, ὅτι εἰσὶ τριχοειδῆ φλεβία B λεπτὰ⁷⁵ κατὰ τὰ μόρια⁷⁶ κείμενα, ἐδεήθη συμπαρεῖναι αὐτῷ τὸ διάταξες περίττωμα, ἵνα τῇ λεπτότητι τοῦ διάταξες περίττωματος εὐκόλως διοδεύηται τὸ αἷμα, πρός τε τὰ λεπτὰ τῶν ἀγγείων⁷⁷ καὶ πρός ἄπαν τὸ σῶμα διὰ τῶν τριχοειδῶν φλεβῶν⁷⁸, ὡς εἰρηται. Μιχθεῖσαι δὲ πρὸς ἀλλήλας τῶν ζωτικῶν δυνάμεων αἱ δύο ὁρχαῖ· ἡτε τὸ θερμὸν ἀπὸ καρδίας πανταχῷ ἐπὶ⁷⁹ τὸ σῶμα ἐκπέμπουσα, καὶ ἡ τὸ ὑγρὸν κορηγούσα ἐξ ἡπατος τῇ ἀρχικωτέρᾳ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως οικονομίᾳ, δωροφορεῦσι⁸⁰. Τοῦ τε γάρ θερμοῦ τὸ καθαρώτερον, καὶ τοῦ ὑγροῦ τὸ λεπτότερον⁸¹, παρ' ἔκατέρας δυνάμεως διὰ τινος μίκης καὶ ἀνακράσεως ἐνωθέντα, τρέψει καὶ συνίστησι τὸν ἐγκεφαλὸν διὰ τῶν ἀτμῶν. Ἀφ' οὐ πάλιν ἐκλεπτυνομένη ἀνάδοσις ἀπ' ἐκείνου⁸² ὑπαλείψει τὸν περιεκτικὸν τοῦ ἐγκεφαλοῦ ὑμένα, τὸν δεχμένον τὴν ψυχικὴν ἐνέργειαν· δν καὶ δικτυῶδες⁸³ πλέγμα καλοῦσιν οἱ λατροί.

Ἡ γάρ ψυχὴ αὐτὴ μὲν καθ' ἔαυτην θελα τίς ἐστι καὶ ἀσώματος· λάμπει⁸⁴ δὲ εἰς τὸ σῶμα τοῦτο οὐκ ἀμέσως, ἀλλὰ κεχρημένη δργάνων τινὶ τῷ καλουμένῳ πνεύματι ψυχικῷ. Τοῦτο δὲ ἐκπέμπεται μὲν ἐκ καρδίας διὰ τῆς ἀορτῆς ἀρτηρίας, καὶ⁸⁵ φερόμενον⁸⁶ παρὰ τὸ εἰρημένον δικτυῶδες⁸⁷ πλέγμα, ἐκεῖσε πίπτεται⁸⁸ καὶ λεπτύνεται, καὶ αἰθέριον τε⁸⁹ καὶ αὐγοειδὲς γίνεται· ὡς ἐπιτήδειον εἶναι δέξασθαι ψυχῆς ἐλλαμψίν⁹⁰.

Εἰ τοίνυν τοῦτο παχύτερον αὐτοῦ εἴη καὶ τεθολω- D μένον, ἡ μὲν τῆς ψυχῆς οὐσία οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ παραβλάπτεται· τὸ δὲ σῶμα διὰ τὴν τοῦ πνεύματος κα κίαν οὐ σαφῶς ἡ καταλάμπεται ἡ ἐνεργείη· εἰ δὲ εἴη λεπτομερές, ἀνεμποδίστως καὶ τὸ σῶμα τῶν ψυχικῶν ἐνεργείων ἀπολαύει· διὰ ταῦτην τοίνυν τὴν αἰτίαν ἀπέριττοι μένοντες κάλλιον⁹¹ λογιζόμεθα, καὶ

Postquam vero ea quae asservimus sanguinis constitutio, ac in totum corpus dispersio, cæterorumque de quibus dictum est dispensatio, hoc modo perficiuntur, gemini quidam rivi, stirpali scilicet vena, arteriaque, quae aorta dicitur, a corde ac jecinore proficiscentes, sanguinem spiritumque, quod cū jusque peculiare 36 est (quoniam humidum cum calidi motu faciliter transit meat), in fistulae modum continent. Quid dum junctim cum sanguine spiritum ipsum levem reddendo graditur, rivi ad totius corporis partes quæ intus extraque sunt, multitudo tractu, in innumera principia rimasque dispersi, cū palmites, in venas arteriasque diffunduntur.

Cum autem sanguinis natura crassa habeatur, neque ei per angustos corporis meatus, quia exiles venulæ pilorum vice in partibus consistunt, præ sui crassitudine penetrare facile detur, ipsi aquosum excrementum adhiberi oportuit, quo ejus gracilitatis causa, sanguini ipsi, per subtilia quibus ad pilorum roodum omnes partes resertæ sunt vascula, per ipsa, inquam, ac totum corpus (ut explicatum est) pervium iter reddatur. Cum autem gemina vitalium facultatum principia commista sint, quoruū alterum calorem a corde, alterum humorem a jecinore suppeditat, præcipua ac maxime principali vitalis facultatis administratione, hæc largiuntur. Enimvero, purissima caloris portio, humorisque quæ subtilissima est, quæque ab ultraque facultate mistella quadam, temperamentoque medio, in unum coeunt, per vapores ad cerebrum procedentes, alunt ipsum constitutumque. Ad hæc, subtilissima rursus, quæ ab eo emergit vis, membranam quæ ipsum anibit, quæ animæ actionem suscipit, quæque reticulare textum a medicis nuncupatur, demulcent.

Siquidem anima ipsa divinum quoddam, ac corporis expers habetur; in corpore hoc haudquam medio carens, sed instrumento, quod animæ spiritus dicitur sequestro, resulget. Verum enimvero spiritus iste, a corde, arteriæ quæ aorta nuncupatur officio, sursum emititur, ac per reticulare de quo dicimus textum quod cerebrum ambit procedens, concoquitur inibi, tenuaturque, ac ætheri persimilis, simulque fulgidus, ut animæ splendorem suscipere idoneus sit, efficitur.

Si igitur spiritum hunc, illo reticulari texto crassiorem turbidumque esse contigerit, non ideo, ne tantillum quidem animæ substantia ab eo lreditur, corpus vero spiritus vitio, neque perspicue illustratur, neque actiones suas ostendit. Si autem illum subtiliorem esse contigerit, corpus absque impedimento 37 animæ actionibus fruatur. Hac igit-

⁶⁶ στελέχεια B, ἡτις στελέχια B. ⁶⁷ περιέχουσα B C P. ⁶⁸ παροδεύσμενον P. ⁶⁹ ἐγκατασπεῖρον εἰσμένοτα B. ⁷⁰ διαφύσεις B. ⁷¹ τε καὶ P. ⁷² κληματῆδον B, κληματοειδῶς C P. ⁷³ παχέον B. ⁷⁴ μόνον A. ⁷⁵ μικρά B. ⁷⁶ μήρια A, μόρια διακείμ. P. ⁷⁷ ἀναγκείων B. ⁷⁸ ἀγγείων B C P. ⁷⁹ λεπτότατον P. ⁸⁰ ἀπ' ἐκείνου οιον. A. ⁸¹ δικτυῶδες B. ⁸² ἐκλάμπει B C P. ⁸³ ψ. ἐκπεμ. ἐκ καρδίας; διὰ τῆς ἀορτῆς καὶ P. ⁸⁴ φερόμενον A. ⁸⁵ γρ. ἀνατέμπ. P. ⁸⁶ θλαμψίν A. ⁸⁷ μὲν δυτες κρείττον P.

atque hunc liberæ voluntatis legem largitus est; cuius A καὶ τοῦτῳ νόμον δέδωκε αυτεξούσιον¹⁹, καθ' ὃν πολιτευσάμενος βασιλεύσει βασιλεῖαν σώφρονά τε καὶ δικαίαν, καὶ ἀγαθήν καὶ ἀνδρείαν²⁰ εἰ²¹ τὸ χρεῖτον Εἱληται· ἐν' ἦ, φησί²², τὸ ἀγαθὸν οὐχ ἡτον ἢ τοῦ παρατάχθοντος Θεοῦ τὰ σπέρματα²³, σοφίας μείζους γνώρισμα²⁴ ἐν γάρ τῇ ἀρετῇ, καὶ τὸ ἐφ' ἡμίν²⁵ ἀνεμπόδιστον²⁶, καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ καταφανῆς²⁷ ἡ ἐγενεθεῖσα ἡμῖν ἐστι. Τῆς δὲ σοφίας εἰδη τέσσαρα· διακερ²⁸ καὶ γενικάς ἀρετάς τινες ὄνομάζουσι· φρόνησις, δικαιοσύνη, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία²⁹. Κυριωτάτην δὲ πασῶν ἡ φρόνησις· ἐξ ἣς τῶν παθῶν δολογισμὸς ἐπικρατεῖ. Σοφία τοίνυν ἐστὶ γνῶσις θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Σωφροσύνη δὲ ἐπικράτεια τῶν ἐπιθυμιῶν³⁰· ἢ οὐτως σωφροσύνη ἐστὶν ἀρετὴ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν κατέχουσι³¹ τοῦ λογισμοῦ τὴν ἐπιθυμίαν ὀρμῶσαν ἐπὶ φαῦλα; δρμάς³².

Alteri appetitus animæ, alteri vero corporis habentur, quorum utrisque consideratio dominari videtur: siquidem consideratio virtutibus produce, affectionibus pro imperatore habetur; non quod ipsas penitus tollendi vim habeat, sed ne ipsis penitus subjiciamur, efficit, quasi diceres: Nemo est, qui appetitus nostros abscindere valeat, sed consideratio ipsa ne servituti ipsorum dedamur, **25** facultatem nobis largiri potest. Item: Quisnam ille est qui irascendi vim abscindere ab anima possit? sed ne ab ipsa servitio premamur, consideratio suppetias adesse potest. Non igitur consideratio ipsa affectiones in nobis radicitus evelledi facultatem obtinet; sed cum ipsis ceu in certamine congregitur. Geminæ vero affectionum naturæ, voluptas videlicet, et dolentia, maxime comprehensivæ sunt; nam harum quælibet, tum in corpore, tum in anima esse suapte natura idonea est: alia vero plures affectiones utramque sectantur. Appetitus igitur voluptatem ipsam a qua movetur anteit; et ab ipsa voluptate gaudii vel tristitiae constitutio sit. Si enim voluptatis eventus probi fuerint, gaudium; si vero turpes, tristitia subsequitur: siquidem, ante dolentiam timor, post dolentiam tristitia subsequi solet. Ira autem communis affectio voluptatis et dolentiae est. Quod autem voluptatis finis utrumque, gaudium videlicet tristitiamque constitutat, nulli non perspectum habetur. Siquidem, dum materna ubera affectant infantes, ea adepti, cum voluptate ipsis abstracti, tristitiam præ se ferunt.

Atqui, ex voluptatibus ipsis, alia animæ, alia vero corporis sunt; sed animæ, quæ in disciplinis speculationibusque versantur, seorsum per se peculiares habentur. At quæ corporis sunt, quæ

C Tῶν δὲ ἐπιθυμιῶν, αἱ μὲν εἰσι φυχικαὶ, αἱ δὲ σωματικαὶ· καὶ ἀμφοτέρων³³ ἐπικρατεῖν δολογισμὸς φανεῖται. Οἱ γάρ λογισμὸς τῶν ἀρετῶν μὲν ἐστιν ἡγεμῶν, τῶν δὲ παθῶν αὐτοκράτωρ· οὐχ ὅστε αὐτὰ καταλῦσαι³⁴, ἀλλ' ὅστε αὐτοῖς³⁵ μὴ εἰξαι. Οἷον, ἐπιθυμίαν τις οὐ δύναται ἐκκόψαι τὴν· ἀλλὰ τὸ μὴ δουλωθῆναι· τῇ ἐπιθυμίᾳ³⁶ δύναται δολογισμὸς παρασχέσθαι. Ὁμοίως θυμόν τις ἐκκόψαι οὐ δύναται· ἀλλὰ τὸ μὴ δουλωθῆναι τῷ θυμῷ δύναται³⁷ τῷ λογισμῷ βοηθῆσαι. Οὐ γάρ ἐκρίζωτῇ³⁸ τῶν παθῶν δολογισμὸς ἐστιν, ἀλλὰ ἀνταγωνιστής. Παθῶν δὲ φύσεις εἰσὶν αἱ περιεκτικάταται δύο³⁹, ἥδονή τε καὶ πόνος· τούτων δὲ ἐκάτερον⁴⁰ καὶ περὶ τὸ σῶμα καὶ περὶ τὴν φυχὴν πέφυκεν· ἀκολουθίαι δὲ παθῶν πολλαὶ⁴¹ περὶ τὰ ἀμφότερα. Πρὸ μὲν οὖν τῆς ἥδονῆς ἐστιν ἐπιθυμία ἐκ τῆς τὸν θυμόν⁴² κινουμένη· μετὰ δὲ τὴν ἥδονήν χαρᾶ ἢ λύπη συνίσταται· εἰ μὲν γάρ ἀγαθὰ τὰ τῆς ἥδονῆς τέλη, χαρᾶ· εἰ δὲ φαῦλα, λύπη· πρὸ δὲ τούτου, φόβος· μετὰ δὲ τὸν πόνον, λύπη ἔπειται· δὲ δὲ θυμὸς κοινὸν πάθος ἐστιν ἥδονῆς καὶ πόνου. "Οτι δὲ τὰ τέλη τῆς ἥδονῆς ἀμφότερα συνιστᾶται χαρᾶ τε καὶ λύπη⁴³, οὐδὲ τούχων ἀγνοεῖ· καὶ γάρ τὰ βρέφη μασθοῦ⁴⁴ μητρικοῦ ἐπιθυμήσαντα ἔττει τε⁴⁵ καὶ μετὰ περιχαρεῖας ἀσπάζεται τοῦτον ἰδόντα⁴⁶· καὶ στερηθέντα δὲ τι τῶν ἥδονῆς⁴⁷ ἐμποιούντων λυποῦνται⁴⁸.

Tῶν δὲ ἥδονῶν, αἱ μὲν εἰσι φυχικαὶ, αἱ δὲ σωματικαὶ· φυχικαὶ μὲν, αἱ τῆς φυχῆς αὐτῆς καθ' ξανθήν· ὡς αἱ περὶ τὰ μαθήματα καὶ τὴν θεωρίαν· σωματικαὶ δὲ, αἱ μετὰ κοινωνίας τοῦ σώματος

¹⁹ τὸ αὐτεξ. ²⁰ ἀνδρείαν, τοι καὶ τοῦ χρείττονος B. ²¹ ἀν C P. ²² ἐν ἦ τοῦ ἐλομένου C P. ²³ τὰ σπέρματα Θεοῦ B. ²⁴ τούτῳ τὸ γνώρ. C. ²⁵ ἑφ' ἡμ. A. ²⁶ ἀνεμποδίστας C. ²⁷ καταρ. ἐστιν B P. ²⁸ ἀπερ B P. ²⁹ ἀνδρεία κ. σωφρ. B. ³⁰ τῶν παθῶν καὶ ἐπιθ. C P. ³¹ κατέχουσα B, κατέχομεν P sec. m., κατέχει δολογισμὸς C. ³² ἥδονάς B P. ³³ τούτων δὲ ἀμφ. C P. ³⁴ καταρ. αὐτὰ B. ³⁵ τούτοις C P. ³⁶ τῇ ἐπιθυμίᾳ P lexius. ³⁷ δύνατον C P. ³⁸ ἐπιθ. εἰς τ. ἥδ. om. B. ³⁹ χαρᾶν τε κ. λύπην A C P. ⁴⁰ μασθοῦ B C P. ⁴¹ πολλαὶ om. C P. ⁴² ἐστ. ἐπιθ. εἰς τ. ἥδ. om. B. ⁴³ δέστα B. ⁴⁴ παιδιάν B, τινὲς τῶν ἥδεων C. ⁴⁵ λυπήτας B, λυπεῖται C P. ⁴⁶ ως αἱ A. ⁴⁷ δοσαὶ C P. ⁴⁸ τῇ om. B.

καὶ τῆς ψυχῆς γενόμεναι· ὡς αἱ¹⁹ περὶ τὰς τροφὰς Α ex anima et corporis communicatione sunt, has, quae circa alimenta ac venerea sunt esse dixeris: nullas enim corporis voluptates seorsum dicere queas. Et quidem, ut Plato asseverat, aliae voluptatum veræ, aliae falsæ habentur. Que enim cum sensu, nec non fallaci opinione proveniunt, tristitiaque complicatae sunt, falsæ nuncupantur. Veræ autem, quae anima tantum sunt, quae puræ omnisque tristitiae expertes sunt; in scientia menteque, ac prudentia versantur. Voluptates vero, quædam corporis, necessariae simul et naturales sunt, ut quae ad victum indumentaque pertinent; sine quibus superesse in vita haudquaquam datur. Quædam vero naturales; non autem necessariae, ut coitus, qui legitimi naturæque **26** ordine B habentur. Nam et sine his, vita ipsa produci potest. Quædam vero, neque naturales, neque necessariae, sed supervacuæ sunt, ut ebrietas, lascivia, et avaritia; has enim, cum detimenta afferant, supervacuas dixeris.

Ηδονή²⁰ εστι καὶ ἡ κακοθής διάθεσις πολυτροπωτάτη πάντων ούσα τῶν παθῶν. Κατὰ μὲν ψυχὴν²¹, ἀλαζονεῖα, φιλαργυρία, φιλοδοξία, φιλαρχία, φιλονεικία, καὶ βασικανία· κατὰ δὲ σῶμα²², παντοφαγία, λαιμαργία²³, μονοφαγία· καὶ ὅπερ τῶν γενικωτάτων ἀρετῶν, φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης, ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης, πολλαὶ εἰσὶν αἱ παραφύλαξες, αἱ ἐπαινούμεναι²⁴. Η τέ γάρ εὐσέβεια καὶ εὐδουλία²⁵, καὶ καρτερία, μακροθυμία τε καὶ μετριοφροσύνη²⁶, πραστῆς καὶ εὐεργεσία, φιλοκαλία, εὐταξία, κοσμιότης, ἐγκράτεια καὶ²⁷ ἀδέλεψ, καὶ ἀλλαὶ μυρίαι πρὸς ταύταις· οὗταις καὶ τῶν²⁸ περιεκτικῶν παθῶν, ήδονής τε καὶ πόνου, ή τε ὄργη καὶ δθόρυβος, καὶ ἡ μῆνις, καὶ ἡ ἀφροσύνη, ἡ ἀκολασία, ἡ ἀδουλία, ἡ ὑπερηφανία²⁹, ἀλαζονεῖα, ἔρις, μίσος, ζῆλος, λύπη, λοιδορία καὶ μικροψυχία· ἐξ ὧν δὲλλαι πλειονὲς ἐπικλονούμεναι καὶ³⁰ ἐπισχιζόμεναι, στέφοις παθῶν συνιετῶσιν· ὧν ἔκαστη³¹ περικαθαίρων ὁ παγγέωργος λογισμὸς καὶ ἀποκνίζων³², καὶ περιπλέκων καὶ ἐπάρδων, καὶ πάντα τρόπον μετοχετεύων, ἔξημεροι τὰς τῶν ήδων καὶ παθῶν³³ ὥλας.

Ο γάρ λογισμὸς, καθὼς εἰρηται, τῶν μὲν ἀρετῶν έστιν ἡγεμών, τῶν δὲ παθῶν ἀντοκράτωρ· λγθῆς δὲ καὶ ἀγνοίας οὕπω δεσπόζει. Οὐ γάρ τῶν αὐτῶν³⁴ παθῶν δὲ λογισμὸς ἐπικρατεῖ, ἀλλὰ τῶν τῆς δικαιοσύνης, καὶ σωφροσύνης³⁵, καὶ ἀνδρείας³⁶, καὶ φρονήσεως ἐναντίων· οὐχ διστά αὐτὰ³⁷ κωλῦσαι τοῦ μή γενέσθαι, ἀλλ' διστά αὐτοῖς μή ὑποταγῆναι. Λήθη δὲ καὶ δηγοια, τοῦ λογισμοῦ εἰσὶ πάθη· τῆς γάρ κατὰ γνῶσιν ἐνεργετας ἀναιρουμένης, συνιεταται

C Voluptas autem est, quae et malorum morum dispositio, omniumque passionum maxime multimoda est. Et quidem animæ passiones sunt, arrogantia, avaritia, sui existimatio, principatus, et ambitionis affectatio, pertinacia, invidia. Corporis vero, heluositas, ingluvies, singularitas in edendo, quam Græci μονοφαγίαν dicunt. Et quemadmodum generalium virtutum, prudentiae, justitiae, fortitudinis temperantiaeque plures agnatae sunt, quae cum laude appellantur, ut pietas, rectum consilium, tolerantia, lenitas animi, sobrietas, mentis mansuetudo, beneficentia, honesti amor, modestia, venustas animi, continentia, pudor ingenuus; ita et affectionum quas maxime comprehensivas diximus, voluptatis, inquam, atque dolentiarum sunt; iracundia videlicet, tumultuatio, ira permanens, insipientia, protervitas, imprudentia, insolentia, arrogantia, contentio, odium, obrectatio, tristitia, oburgatio, pusillanimitas: ex quibus cum et aliæ propagantes vindicantur, affectionum catervam constituant, in quibus singulis, consideratio, ipsa optimi agricultorū vice functa, plurima perpurgando, detergendoque, ac complicando, et irrigando, nec non ipsis ceu per aqueductus sese omnifariam diffundendo, morum passionumque materias cicures reddit.

D Nam consideratio, ut supra commemoravimus, virtutibus pro duce, affectionibus pro imperatore habetur, oblivioni vero inscitiaeque haudquaquam dominatur. Neque enim consideratio sui ipsius passionibus, sed his quae justitiae, temperantiae, fortitudini ac prudentiae adversæ sunt, dominatur: non autem ipsis quin sunt facultatem intercipit, sed ne illæ subjectæ ipsis reddantur efficit. Enimvero, oblivio, nec non inscitia, considerationis passiones

¹⁹ αἱ οἰ. B. δσαι C. P. ²⁰ ψ. εἰσὶν B. ²¹ ἀλ. δὲ B. P. ²² νοῦς C. ²³ ὧν ἀνευ ἀδύνατον ζῆν C. P. ²⁴ αἱ οἰ. B. ²⁵ καὶ οἰ. B. P. ²⁶ ἡδ. δὲ B. C. ²⁷ ψυχὴς B. καὶ τὰ μὲν τῆς ψυχῆς πάθη C. P. ²⁸ τὸ σῶμα B. τὰ δὲ τοῦ σώματος C. P. ²⁹ λαιμαργία οἰ. C. γαστριμαργία. ἀδηραγία P. add. ³⁰ ἐπόρευναι C. ³¹ ἡ εὔδ. C. et sic articulum in reliq. ³² ταπεινοφροσύνη B. C. P. ³³ καὶ οἰ. B. ³⁴ τῶν οἰ. B. ³⁵ ὑπερηφανία B. abest articul. ubique Cod. C. ³⁶ ἐπικλ. καὶ οἰ. C. ³⁷ ἔκαστον B. C. P. ³⁸ ὁ παγγέωργος λογισμὸς περικαθ. καὶ ἀποκνίζων B. περικ. καὶ περιπλ. C. ³⁹ παθ. καὶ ήδῶν B. C. P. ⁴⁰ αὐτοῦ C. P. ⁴¹ σωφρ. οἰ. C. ⁴² ἀγθείας B. ⁴³ αὐτὸν C.

sunt; nam hæc, cum cognitionis auctoritate actio, A taūta ἐπαναλαμβάνεται δὲ πάλιν διὰ μνήμης καὶ subsequi soient.

Atqui memoria per reminiscentiam denuo resumitur: siquidem memoria (ut Aristoteles 27 opinatur, imaginatio est, quæ ab his quæ sensus comprehendenter remanet. Platonis autem sententia, memoria est sensus et intellectus incolumentis; anima enim, quæ sub sensum cadunt, sensuum officio adipiscitur, unde opinionis origo est: sed per mentem ipsam intellectualia animadvertisit et intelligentia fit. Cum igitur ipsa anima formulas eorum quæ opinata fuerat intellecteratque, servaverit, memoria id tenere dicitur. At memoria amissæ instauratio, reminiscentia est; oblivio enim ipsam reddere exire solet. Oblivio autem memoria amissio est; quarum altera perpetua, altera vero temporanea B est, in qua quidem reminiscentia agit.

Omnium enim affectionum quas a voluptate dolentiaque, et virtutibus quæ bis adversæ sunt proficiisci asseruimus, ab triplici animæ vi, ac libera, quæ in nobis est voluntate ortus fit: in his enim generalium virtutum divisio inspicitur. Atqui, in animæ vi rationali, prudentiæ locus est; in appetibili temperantia continetur, in irascibili autem fortitudi consistit. Justitia autem, per liberæ quæ in nobis est voluntatis actionem, ad tres distribuitur; nisi enim quispiam justitiæ locum servare proposuerit, non recte in affectionibus temperantia, fortitudinis ac appetitus rationem habuisse comprehendetur. Nam, pro affectionum arbitrio eligere aut velle quidpiam, id nostræ voluntatis est; in nobis enim est, ut justi vel injusti, studiosi vel a studiis alieni, prudentes aut insipientes redillamur. Siquidem studium in re aliqua adhibere, ac in eo exerceri, nostri arbitrii esse, nulli non perspectum habetur; non quod studia ipsa habitus sint, sed quod ipsis dominantur; nam studia habitibus dominari manifestum habetur. Consuetudo vero adventitia natura est. Si autem studium habitui dominatur, quod nostri arbitrii est, et habitus nostri arbitrii sunt. Enimvero quarum rerum nostro in arbitrio habitus est, earumdem et actiones quæ ab habitu proveniunt nostro in arbitrio sunt: siquidem actiones ad habitus recte accommodantur. Qui enim justitiæ habitu prædictus 28 est, justa operatur; et eodem modo, qui injustitiæ, diversa agit: siquidem quæ justa ratione contingere possunt, periclitare nostræ facultatis est: verum, quod justa ratione contingere potest, illud quod nos efficere possumus est; non autem quod huic contrapositum habetur: et quidem mens nostra principium est: et quemadmodum voluntas ipsa, eodem pacto et consilium nostri arbitrii habetur; nam voluntatem ipsam, rerum quæ nostri arbitrii sunt appetitum, qui cum consilio fit, esse nonnulli

²⁷ κατὰ μὲν Ἀριστοτέλην φαντασία κατ' ἐνέργειαν φανούμενη B C P, ἐγκαταλειμένη C. ²⁸ κατὰ δὲ Πλάτωνα B, ὡς δὲ Πλ. φησι C P. ²⁹ αἱτια τεχνις, γρ. σύρραια P. ³⁰ διατάξῃ B P. ³¹ καὶ τηρεῖ om. B C P. ³² μν. ἐπιλησμένης [sic. P. textus], ἀνάκτισις C. ³³ ἐπιλελησμένη C P. ³⁴ ἐν αὐτοῖς A. ³⁵ τοῦ B C P. ³⁶ ἀνδρίᾳ B. ³⁷ προσιρηστας C. ³⁸ τῶν C. ³⁹ ἐφ' ἡμῖν δὲ ἀρχειν ἔστιν. ⁴⁰ εἰπὲ τι γυμνάζεσθαις C. ⁴¹ μὲν om. A B C. ⁴² εἰ δὲ B. ⁴³ ἡ μελ. δὲ χυρία τῆς ξέν. C. ⁴⁴ ἐφ' ἡμῖν δὲ Α. ⁴⁵ ξένις A. ⁴⁶ ξένων ξέν. B. ⁴⁷ δομοίων om. A B C. ⁴⁸ τοῦ C P. ⁴⁹ αὐτὸν δ. δυν. C P. ⁵⁰ αὐτὸν B. ⁵¹ ποιεῖ B. ⁵² τούτου C P. ⁵³ βουλὴ δὲ B P. ⁵⁴ δρεξις βουλευτική A. ⁵⁵ τὸ τριμερές A C P.

"Εστι δὲ μνήμη, ὡς μὲν Ἀριστοτελης, φαντασία ἐγκαταλειμμένη ἀπό τινος αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειας; φανούμενης ²⁷ ὡς δὲ Πλάτων ²⁸, σωτηρία ²⁹ αἰσθήσεως τε καὶ νοήσεως. Ή γάρ ψυχή, τῶν μὲν αἰσθητῶν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀντιλαμβάνεται, καὶ γίνεται δόξα· τῶν δὲ νοητῶν διὰ τοῦ νοῦ, καὶ γίνεται νόησις· δταν οὖν τοὺς τύπους, ὡς τε ἁδδίξαν, ὃν τε δύνησε διασώζει ³⁰ καὶ τηρεῖ ³¹, μνημονεύειν λέγεται. Ἀνάμνησις δὲ ἔστι φήμης ἐξιτήλου γενομένης ἀνάκτησις ³²· γίνεται δὲ ἐξιτήλος ³³, ύπο τῆς λιθης. Λήθη δὲ ἔστι μνήμης ἀποθολή· ἀλλ' ἡ μὲν διηγεχής, ἡ δὲ ἐπὶ ποσόν· ης ἔστιν ἡ ἀνάμνησις Ἐργον.

Πάντων δὲ γένεσις τῶν προειρημένων παθῶν τῶν ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τοῦ πόνου· καὶ μέντοι καὶ τῶν αὐτοῖς ³⁴ ἐναντίων, τουτέστι τῶν ἀρετῶν ἐκ τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ³⁵ ἐφ' ἡμῖν· περὶ γάρ ταῦτα καὶ αἱ γενικαὶ ἀρεταὶ διενέμονται. Ἐν τῷ λογιστικῷ γάρ ἔστιν ἡ φρόνησις· ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, ἡ σωφροσύνη· ἐν τῷ θυμικῷ, ἡ ἀνδρεία ³⁶. Ή δὲ δικαιούσην, ἐν τοῖς τρισὶ διανέμεται, τοῦ ἐφ' ἡμῖν ἐνεργούντος· εἰ μὴ γάρ τὸν τοῦ δικαίου τέπον φυλάξαι τις προαιρήσεται ³⁷, οὐ σωφρονεῖν, οὐκ ἀνδρίζεσθαι, κατὰ τῶν παθῶν, οὐ καλῶς ἐπιθυμεῖν θελήσει. Τὸ δὲ προαιρεῖσθαι, ηθέλειν τοῦ ³⁸ ἐφ' ἡμῖν ἔστιν· ἐφ' ἡμῖν γάρ ἔστι ³⁹ τὸ δικαίους εἶναι η ἀδίκους, σπουδάζους η ἀμαθείς, συνετούς η ἀφρονας. Τὸ γάρ μελετᾶν η ἐπιγυμνᾶσθαι ⁴⁰ παρὰ πάσιν ὅμολογηται ὅτι ἐφ' ἡμῖν· οὐχ ὡς ξένεις, ἀλλ' ὡς κύριαι τῶν ξένων· αἱ μὲν γάρ μελέται κύριαι τῶν ξένων ⁴¹. Τὸ δὲ ζθος, φύσις ἐπίκτητος. Ή δὲ ⁴² κυρία τῆς ξένως ἔστιν η μελέτη ⁴³· ἐφ' ἡμῖν δὲ η μελέτη, ἐφ' ἡμῖν ⁴⁴ καὶ η ξένις· ὃν δὲ ἐφ' ἡμῖν αἱ ξένεις, τούτων ἐφ' ἡμῖν καὶ αἱ πράξεις, αἱ κατὰ τὰς ξένεις· ταὶς γάρ ξένεις ⁴⁵ αἱ πράξεις πρόσφοροι. Ή δρα δικαίων ξένων ⁴⁶ δικαία πράξεις· ὄμοιως ⁴⁷ καὶ οἱ ἀδίκων τὸ διάπαλιν· τῶν γάρ ἐπίσης ἐνδεχόμενων, ἡμέτεροι κύριοι τῷ ⁴⁸ ἐνέργειν· ἐπίστης δὲ ἔστιν ἐνδεχόμενον διάποτε τε δυνάμεθα ⁴⁹ ποιεῖν, καὶ τὸ διντικείμενον αὐτῷ ⁵⁰ ποιεῖται ⁵¹ δὲ τούτων ⁵² τὴν αἰρεσιν δονοῦς δημέτερος· οὗτος γάρ ἔστιν ἀρχὴ πράξεων· καὶ η βουλὴ ⁵³ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἔστιν ὥσπερ καὶ η προαιρεσίς· δρίζονται γάρ τὴν προαιρεσίν δρεῖν βουλευτικήν ⁵⁴ τῶν ἐφ' ἡμῖν· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ τριμεροῦς ⁵⁵, δσον μαθεῖν ἐξ ὅλης πόθεν η τούτων ὀρμή.

voluntate primum uultur; nam hæc actionum principium est: et quemadmodum voluntas ipsa, eodem pacto et consilium nostri arbitrii habetur;

nam voluntatem ipsam, rerum quæ nostri arbitrii sunt appetitum, qui cum consilio fit, esse nonnulli

stuerunt: et hæc quidem a tripli animæ vi proficiscuntur, quæ undeñam proveniant, non multum post perspectum remaneat.

Alī δὲ φυσικαὶ ὁδονάμεις καὶ ζωτικαὶ καὶ ψυχικαὶ ἐξ τούτων τῶν τριῶν ἐφορμῶνται: ἐν τῇ καρδίᾳ γάρ ἔστι τὸ θερμότον θερμόν: ἐν τῷ ἡπατίῳ δὲ γεννᾶται τὸ αἷμα: καὶ τοῦ ἡγεμόνου τὴν προαρτική κίνησις ἐνεργεῖται: οὐδέν η μὲν διαθάλπει: τὸ πᾶν τῇ θερμότητι: ἡ δὲ τὸ θερμανόν τῇ ιχμάδι ὑπονοτίζει: ὡς ἀν τῇ ισοχρατικῇ τῆς τῶν ἴναντίων ποιότητος ἐπὶ τοῦ μέσου συντηροῖτο τὸ ζῶον: μήτε τοῦ ὑγροῦ καταφυγομένου τῷ πλεονασμῷ τῆς θερμότητος, μήτε τοῦ θερμοῦ σθεννυμένου τῇ ἐπιχρετήσει τοῦ καθύγραβοντος. Ἡ δὲ τρίτη δύναμις συνέχει δι' αὐτῆς κατά τινα συμβολὴν τε καὶ ἀρμονίαν τὰ διακεκριμένα τῶν ἄρθρων, τοῖς παρ' έκαυτῆς συνδέσμοις ἀρμόσουσα: καὶ πάσιν ἐπιπέμπουσα τὴν αὐτοκίνητον καὶ προαρτικήν δύναμιν: ης ἐπιλειπούσῃς πάρετον γίνεται καὶ νεκρώδεις τὸ σύμμα, τοῦ προαρτικοῦ πνεύματος ἀμοιρησαν. Καὶ γάρ ἀναστήτων δυτῶν φύσει τῶν δυτῶν, αἰσθητοῖς αὐτὰ νεύροις η φύσεις προσήρμοσε τε καὶ ἥνωσε: μᾶλλον δὲ ὁ δεσπότης τῆς φύσεως καὶ Δημιουργός. Καὶ διὰ τῇ προσφυσῆς ἐνώσεως τε καὶ ἀρμονίας τὰς συμβολὰς αὐτῶν ἐπισφίγξας, διὰ τῶν συνδέσμων τὴν δεκτικήν τῶν αἰσθήσεων αὐτοῖς περιεφύτευσε σάρκα· διληγην τε δυσπαθεστέραν καὶ εὐτονωτέραν δίχα μυῶν, ή σὺν αὐτοῖς πρὸ τῆς ἐπιφανείας ἐνείλησεν· είτα μετ' ἐκείνην τὸ δέρμα.

Τάυτη τοίνυν τῇ στερβόδι τὸν δυτέων φύσει, οἷον στύλοις τισὶν ἀχθοφόροις δίλον τοῦ σώματος ἐπιθεῖσι τὸ βάρος, οὐκ ἀδιαίρετον ἐνέψυσε τῷ παντὶ τὸ δυτέον· ἀκίνητος γάρ ἀν καὶ ἀνέργητος ἐμεινεν, εἰ οὕτω κατασκευής ἀνθρωπος εἶχε, καθάπερ τι δένδρον ἐφ' ἐνὸς τόπου μένων· μήτε τῆς τῶν σκελῶν διαδοχῆς ἐπὶ τὸ πρόσωπο προαγούσης τὴν κίνησιν· μήτε τῆς τῶν χειρῶν ὑπουργίας χρησίμης οὖσης τῷ βίψι, ἀλλ' εἰς μηρὸν, καὶ γόνυ, καὶ ἐπιγονατίδα, καὶ σκέλος, καὶ ἀστράγαλον, καὶ ἕπατύλους, τὸν πόδα καταμερίσας, καὶ διὰ τῶν ἐξ δυτῶν συνδέσμων πάλιν τεχνικῶς συνδήσας καὶ ἐναρμόσας, μεταβατικὸν εἶναι καὶ πρακτικὸν τὸ δργανὸν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης ἐμηχανήσατο. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν, καὶ αὐχένος καὶ στέρνου, καὶ ράχεως, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν τοῦ σώματος μορίων εἰργάσατο· τῷ προαρτικῷ πνεύματι κατά τινα φύσεως οἰκονομίαν ἐν τοῖς καθ' ἐκαστον τῶν ἀρμονιῶν ἐνεργουμένην.

Καὶ θέα μοι τέχνην ἐντέχνου Δημιουργοῦ· τὰ μὲν γάρ τῶν δυτῶν ἐκοίλανε, τὰ δὲ οὐ καὶ τὰ μὲν μεγάλα, τὰ δὲ σμικρὰ ἐποίησε. Καὶ τοῖς

A Naturales autem, vitales et animales facultates, ab his tribus proveniunt; nam calor insitus in corde consistit; sanguinis autem in jecinore sit constitutio. Voluntarius vero motus a cerebro agit; quapropter, a corde ipso totum corpus nostrum calidum redditur; ab humido vero cerebri, illud quod calorem emitit humectatur; inde fit ut, in comparatione invicem diversarum qualitatum potestate, utrumque incolume servetur, dum non per caloris excessum, quod humidum est, arescit; quodque calidum est, humore exsuperante non extinguitur. Quæ vero tertia harum facultatum est, distincta membra sua peculiari vi, congressu quodam harmoniaque continet; cum ipsa propriis officiis usus suis ex modis adaptata, nec non spontanei ac voluntarii motus facultatem omnibus imparitur, qua deficiente, corpus voluntario spiritu destitutum, remissum simul mortiferumque efficitur. Etenim, cum ossa sensus experientia natura habantur, eadem natura ipsa, vel potius qui ipsi dominatur, eamque creavit. sensualibus nervis coaptavit atque coniunxit. Et cum accommodata connexione, concordique invicem harmonia constringantur, et coherentie eorum ligamentis connexæ sint, carne, quæ sensum percipere idonea est, ipsa circumsepsit, aliamque robustiore et fortiore per musculos et ligamenta sub ipsa superficie complicuit, et his postremo cutem superinduxit.

Cum igitur naturæ ipsius princeps, his solidis osibus seu columnis quibusdam **29** pondera gestantibus totius acclinasset corporis molem, non indivisiibili osse undique illud formavit, ne sibi motus actionumque facultas interciperetur, aut, veluti arbor uno in loco existens, omnis actionis expers efficeretur, ut neque pedum ministerio ad ulteriora motum promovendo utile queat, neque manuum ad ea quæ vitae conducant officium suppeteret. Sed pedem ipsum in fenestrę, genu, patellam, tibiam talumque, et digitos partitus est; qui optimi artificis officio sufficiens, ossium denuo ligamentis conserendo adaptandoque, mutandi loci, efficiendique operis idoneum animæ instrumentum structura bac molitus est. Tale etiam in manibus, cervice, pectore, spinaque, et simul omnibus corporis partibus egit, quod, ob naturæ studium quodpiam voluntarii spiritus officio in qualibet parte concordi nexo copulata, exsequitur.

Age jam insigne Creatoris artis opus inspiciamus. Nam quodam ossa concava, alia vero minime concava, et quædam grandia, alia autem parva procreavit.

¹⁶ καὶ φ. δὲ B. ¹⁷ καὶ ψυχ. οὐ. A. B. C. ¹⁸ καὶ ἐκ τ. τῶν αἰτῶν B. ¹⁹ δὲ οὐ. B. P. ²⁰ δύναμις C. P. Ixi. ²¹ θάλπει. C. ²² τὸ θερμαινόμενον C. ²³ ἐπὶ τ. εἰς ιατροῦ C. ²⁴ συντηροῦ B. ²⁵ καταφλεγομένου B. ²⁶ δι' ἐκαυτῆς C. P. ²⁷ διακεκρυμμένα A. C. ²⁸ τ. παρ' ἐκυτοῖς δεσμοῖς [τυνδ. I sec. m.], C. P. ²⁹ πᾶσαν C. ³⁰ ἐπιλειπούσης C. ³¹ ἐπισφίγξας B. ³² περιέψυσε C. ³³ εύτονεστέραν B. ³⁴ διὰ A. C. P. ³⁵ διὰ τοῦ αὐτοῦ C. P. ³⁶ ἀνενέργητος B. P. ³⁷ κατασκευασθεῖς ποιοῦ [sic] P] ἀνθρ. εἰγεν B. ³⁸ μένων B. P. ³⁹ διαγωγῆς P. ⁴⁰ τὰ B. ⁴¹ ἀγούσης C. P. ⁴² χρησιμευόστης B. C. ⁴³ ἐπιγονατίδα B. ⁴⁴ καταμ. τ. ποδ. [τούς πόδας P] C. P. ⁴⁵ καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐχ. C. P. ⁴⁶ ἐνεργουμένης C. P. ⁴⁷ θέμενοι B. ⁴⁸ ἐντέχνου; B. ⁴⁹ τοῖς B. ⁵⁰ πεποίηκε C. P.

Et alii quidem medullam inclusit, alia autem duræ A μὲν μυελὸν ἐνέκλεισαν, τοῖς δὲ σκληράν τα καὶ στερεὰν φύσιν ἔθηκε, τοῖς δὲ χαύνην καὶ ἀσθενῆ. Καὶ τὰ μὲν ἐπιφύσεις ²⁷ κατὰ τὸ πέρας ἔχουσι, τὰ δὲ ²⁸ αὐχένας καὶ τὰ μὲν ἡνωται, τὰ δὲ σύγκειται· τὰ δὲ συνήρθωται, τὰ δὲ διήρθρωται ²⁹· τὰ δὲ συνίρμοσται, τὰ δὲ συντέθειται. Καὶ τὰ μὲν κατὰ φραγὴν, τὰ δὲ κατὰ ἀρμονίαν, τὰ δὲ κατὰ γόμφωσιν, τὰ δὲ κατὰ γυγγλυσμὸν ³⁰ καὶ τὰ μὲν κατὰ συγχόνδρωσιν, τὰ δὲ κατὰ συννεύρωσιν, τὰ δὲ κατὰ συσσάρκωσιν³¹.

Siquidem, tota ossium compositione σκελετός, quoil aridum dices, nuncupatur. Nam σκελετὸς locus siccessens dicitur, quod apud Homerum est, qui ait, φύπε δὲ οἱ αὐαλέος χρῶς ἐσκλήξει. Quod est, sordibus huic corpus siccum aruit. Sed quænam compositionis dearticulationisque ossium nomina habeantur, a medicis ipsis quærendum est. Verum enim vero, ne legentibus quamplurima obscure posita negotium facessant, sciendum est quod os, quod ad clavi modum ossi infixum est, quod ἐγγόμφωσις dicitur, in dentibus cernere est. **B** Sutura vero, quæ φραγὴ nuncupatur, in capitib⁹ ossibus visitur. At γυγγλυσμὸς, cohærentia est, qua ossa invicem congradientia conjuguntur, ut in spinæ vertebris, ac dearticulatione quæ a cubito ad brachium tendit conspicitur. Articulus quidem ossium naturalis compositione est, nam hic ἄρθρον dicitur. At σύμφυσις est, cum naturalia ossa simul uniuersit, et hoc coalescere dices; ἐπίφυσις vero, alterius ossis ad alterum adjunctio est. At ἀπόφυσις, quod eminentiam, sive processum dixeris, in quolibet osse cernitur.

Os autem corpus dicimus, quod plurimum in se C τerrenæ portionis continent, quod et sensu caret, reluctatque, ac durum est, reliquisque corporis partibus seu firmamentum habetur. Enimvero, hæc universa a musculis nervisque moventur, quibus item cerebrum motivani impertitur facultatem. Nam venulis obsita membrana quæ cerebrum ambit, horum motus radix principiumque habetur. Membrana autem, quæ Græce ὑμὴν, quia subtilissimi panniculi vicem præ se ferat, nomen adepta est. Hæc namque cum recte consistit, totius corporis motus suis numeris absolutissimus redditur. Etenim, si pedis digiti particulam moveri contigerit, ab ea motam esse procul dubio scias. Si vero membranam illam quandoque quat, vel scindi aliquo morbo, sive iictu eausante acciderit, interitus afflatum ab ipsa passione, ne D tantillum natura repugnante, subsequitur, non secus ac si, fundamento aliquo convulso, totam ædificationis molem cum parte corruere contingat; ita, et quæ sub calva membranis continentur obliteratio, quibus de qua asseruimus membrana praetenditur, corporis illius anima deficit.

'Η μὲν οὖν δηλη σύνταξις τῶν δοτῶν, δομάζεται σκελετός σκελετὸς δὲ λέγεται ³² δὲ ἀπεξηραμένος ³³ τόπος· καθὼς "Ομηρος" ³⁴, "Ρύπων δέ οι αὐαλέος" ³⁵ χράκες ἐσκλήξει. Τί δὲ τούτων ἔκαστον ἔστι τῶν συνθέσεων ³⁶ ή διαρθρώσεων, ή ³⁷ ὁνομάτων, παρὰ τῶν λατρῶν μάθοις πλήν ίνα μηδὲσφῆ σοι καταλειφθῇ τὸ πολλὰ, ίσθι διει ή μὲν ἐγγόμφωσις ³⁸ συνάρθρωσίς τις ³⁹ κατὰ σύμπτην, καὶ ⁴⁰ ἐπὶ τῶν ἀδόντων. Ή δὲ φραγὴ ⁴¹ σύνθεσις ὡς ἐπὶ τὴν τῆς κεφαλῆς δοτῶν· δὲ δὲ γυγγλυσμὸς ⁴², σύνθεσις ὡς ἐπὶ τῶν τῆς βάρχεως σπονδύλων, καὶ τῆς τοῦ πήχεως ⁴³ πρὸς τὸν βραχίονα διαρθρώσεως· καὶ τὸ μὲν ἀρθρον, σύνταξις ἔστι φυσική· ή δὲ σύμφυσις, ἐνωτις δοτῶν φυσικῶν ⁴⁴. Καὶ ή μὲν ἐπίφυσις, ἐνωτις ἔστιν ἐπέρου δοτοῦ κατὰ θερον· ή δὲ ἀπόφυσις, τοῦ σύμπαντος δοτοῦ μέρος ὑπάρχει.

"Ἔστι δὲ δοτοῦ σῶμα γεωδέστερον καὶ ἀντίτυπον ἀναίσθητόν το καὶ σκληρόν· καὶ οἶον ἐπιστήριγμα τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ σώματος ⁴⁵. Κινεῖται δὲ ταῦτα πάντα ⁴⁶ ὑπὸ μυῶν καὶ νεύρων· ἐξ ἐγκεφάλου ταύτην τὴν κινητικὴν δύναμιν καὶ ταῦτα δεχόμενα· φίζα γάρ καὶ ἀρχὴ τῆς τούτων κινήσεως ὁ τὸν ἐγκέφαλον περιέχων ἔστιν ὑμὴν ⁴⁷. Εἰρηται δὲ ὑμὴν περὶ τὸ ὡς ὑφασμα εἶναι λεπτόν. Οὔτινος διακειμένου καλῶς ⁴⁸, πᾶσα ή τοῦ σώματος κίνησις ἀνεμποδίστως ἐπιτελεῖται, καὶ ⁴⁹ κατὰ λόγον. Καὶ γάρ εἰ καὶ συνταλλίς ⁵⁰ δακτύλου ⁵¹ ἐν ποσὶ κινοῖτο ⁵², περὶ ⁵³ τούτου τεκτηνται. Εἰ δὲ τρῶσιν ⁵⁴ ή φίξιν πάθοις ⁵⁵ ἐξ νοσήματος τίνος τυχὸν ⁵⁶ ή καὶ πλήξιες, εὐθὺς ἐπικολούθησε τῷ πάθει· ὁ θάνατος· οὐδὲ πρὸς βραχὺ τῆς φύσεως ἀντισχούσης· ἀλλ' ὥσπερ θεμελίου τινὸς ὅποις παθέντος, δόλον τὸ οἰκοδόμημα συγκατεσπάσθη τῷ μέρει, οὕτως τῶν περὶ τῶν ⁵⁷ κρανίων μηνίγγων τρωθέντων, ἐν οἷς δὲ εἰρημένος ὑμὴν ὑφῆπλωται ⁵⁸, ή ψυχὴ τοῦ σώματος ἀπανταται.

²⁷ καὶ ταῖς μὲν αἱ φύσεις B. ²⁸ ταῖς δὲ B. ²⁹ τὰ δὲ διήρθροι. A. C. ³⁰ γυγγλυσμὸν C. ³¹ συνάρμωσιν B. ³² ὅπερ λέγεται B. ³³ ἀποξηραμένος B. δὲ ἐξηράμενος C. ³⁴ καθ. καὶ Όμ. B. P. ³⁵ αἰολέως A. αὐλέων B. ³⁶ συνθέτων C. ³⁷ ή οι. B. ³⁸ γόμφωσις B. C. ³⁹ συνάρθρ. ἔστι B. P. ⁴⁰ ὡς B. C. P. ⁴¹ φραγὴ A. ⁴² γυγγλυσμὸς C. ⁴³ πήχεος B. ⁴⁴ φυσική B. C. P. ⁴⁵ σώμ. δουλούς B. ⁴⁶ πάντα οι. A. B. C. ⁴⁷ νεύρωσις ἔστιν ὑμὴν B. C. P. qui ἔστιν οι. ⁴⁸ οὐ καλ. διακ. C. P. ⁴⁹ καὶ ο. η. B. ⁵⁰ μέρος τι ὑλίγον B. ροι hæc deest unum aut alterum sol. in Cnd. B. ⁵¹ δάκτυλος C. ⁵² κινεῖτο A. P. ⁵³ περὶ C. ⁵⁴ τινὰ τρῶσιν C. P. ⁵⁵ δὲ περὶ αὐτὸν ὑμὴν πάθοις C. P. ⁵⁶ τυχὸν οι. C. interl. in P. ⁵⁷ τῶν οι. C. P. ⁵⁸ ἐφηπλωται C. εξηρημένοις P.

Ταύταις οὖν ταῖς τρισὶ δυνάμεσιν ἔξωθεν ἐπεισ-
άγεται τὸ κατάλληλον τῆς δυνάμεως. Διὰ μὲν γάρ τῆς
τροφῆς, αἱ τοῦ αἰματος πηγαὶ ἐξ ἡπατος βρύουσι·
τὸ δὲ ἐγκάρδιον πγεῦμα διὰ τοῦ γείτονος ἐπεισάγε-
ται: σπλάγχνου· δὲ¹⁰ χαλεῖται μὲν πνεῦμα, ἔστι δὲ
τοῦ¹¹ ἀέρος δοχεῖον διὰ τῆς ἐγκειμένης αὐτῷ ἀρτη-
ρίας, τῆς ἐπὶ τὸ στόμα ἀγούσης, τὸ ἔξωθεν πνεῦμα
τὸ ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς ἐφελκόμενον. Κατὰ τὸ μέσον
δὲ αὐτῶν¹² τῇ καρδίᾳ διειλημμένη, κατὰ μίμησιν
τῆς τοῦ δεικνυθεῖτο πυρὸς ἐνεργείας ἀδιαλείπτως
καὶ αὐτὴ κινουμένη, ἔλκει πρὸς ἑαυτὴν ἐκ τοῦ πα-
ρακειμένου τῷ πνεῦμον¹³ πνεῦμα πληροῦσθαι¹⁴
τῇ διαστολῇ τὰς κοιλότητας· καὶ τὸ πυρῶδες αὐ-
τῆς¹⁵ ἐκριπτούσα, ταῖς ἐχομέναις ἀρτηρίαις
ἐμπνεῖ, καὶ τοῦτο ποιοῦσα οὐ διαλείπει· τὸ μὲν
ἔξωθεν διὰ τῆς διαστολῆς εἰς τὰς ίδιας κοιλότητας
ἔλκουσα, τὸ δὲ παρ'¹⁶ ἑαυτῆς¹⁷ διὰ τῆς συστολῆς ταῖς
ἀρτηρίαις ἐκκρίνουσα¹⁸· δομοὶ δοκεῖ καὶ τῆς αὐ-
τομάτου αὐτῆς¹⁹ ἀναπνοῆς αἴτιον ἡμῖν γίνεσθαι.
Πολλάκις γάρ δὲ μὲν νοῦς ἀσχολός ἔστι²⁰ πρὸς ἐπέ-
ρους²¹, τῇ καὶ παντάπεισιν ἡρεμεῖ²², λυθέντος ἐν
τῷ ὑπνῷ τοῦ²³ σώματος· τῇ δὲ ἀναπνοῇ τοῦ ἀέρος
οὐ διαλείπει μηδὲ διεισόν²⁴, συνεργούσης εἰς τοῦτο
τῆς προαιρέσεως. Ἀραιός²⁵ τις ὁ πνεῦμαν καὶ
πολύπορος²⁶, καὶ πάσας τὰς ἐν αὐτῷ κοιλότητας
πρὸς τὸν πυθμένα τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἀνισταμέ-
νας²⁷ ἔχει· περιείληπται δὲ τῇ καρδίᾳ αὐτῷ²⁸, καὶ
προσπέφυκε κατὰ διπλαθίον²⁹ μέρος αὐτῆς. Συστελ-
λόμενος³⁰ μὲν³¹ καὶ συμπίπτων, τὸ ἐναποκρατηθὲν
αὐτοῦ³² ταῖς κοιλότησι πνεῦμα ἐκπιέζει³³ προσε-
ται· ὑποχωρῶν δὲ καὶ ἀνοιγόμενος, ἐπισπάται διὰ
τῆς δλκῆς τὸν ἀέρα· καὶ αὕτη ἔστιν, ὡς εἴρηται, τῆς
ἀπροαιρέτου ἀναπνοῆς ἡ αἰτία. Διὸ καὶ παρὰ φύσιν
ἐπιταθέντος ποτὲ³⁴ τοῦ τῆς καρδίας πυρῶδους³⁵,
ἐκ φλεγμονῆς τυχόν, ἢ τινος πόνου, τὸ ἀσθμα τῶν
ἀλγούντων συνεχέστερον γίνεται, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν
μικρότερον καὶ πυκνότερον³⁶ καὶ μικρότερον μὲν,
ἴνα μή σφοδρότερον πλήττῃ τι καὶ ὀδυνᾶται· πυκνό-
τερον δὲ, ίνα τὸ λεῖψαν κατὰ μέγεθος ἡ πυκνήτης
ἀναπληρώσῃ· ὥσπερ ἐπειγομένης τῆς καρδίας τὸν
ἐμπεσόντα αὐτῇ φλογμὸν τῷ νεαρωτέρῳ καὶ ψυ-
χροτέρῳ³⁷ πνεῦματι κατασθέσαι.

Conciliationis vero hæc causa habetur, ut quod de magnitudine detrahatur, concitatio ipsa corrogat, quo festinantis cordis inflamatio, quæ in ipsum incidit, recentioris frigidiorisque statutis reddatur extincta.

Τινὲς δὲ φυσικὴν μόνον ἐνδμίσαν³⁸ τὴν ἀναπνοὴν
οὐκ εἰστι· δέ· ἀλλὰ καὶ φυσικὴ καὶ φυσική·
συνεπλάκη γάρ τῷ φυσικῷ τὸ φυσικόν. Ηδὲ μὲν γάρ
κινοῦσα τὰ δργανα δύναμις, φυσική· τῇ δὲ ἀρτηρίᾳ,
δι' ἣς τῇ ἐνέργεια τελεῖται, δργανόν ἔστι φυσικόν,
καὶ³⁹ δεῖται κινούμενον. Πάντα δὲ τὰ δργανικὰ λεγό-

A Tribus his igitur quas memoravimus facultatibus,
quod cuique congruat, extrinsecus subministratur.
Siquidem, alimenti gratia, seu fonticuli sanguinis
a jecinore scateni; cor autem ab exto, cui nomen
pulmo, ob ejus viciniam spiritum mutuatur. Nam
pulmo, arteriæ quæ sibi acclinatur officio, aeris
receptaculum est, qui spiritum, qui respiratione
ab exterioribus attrahit, ad os perducit. 31 Cum
in medio ejus cor insertum consistat, quod instar
perpetuo moventis ignis nunquam desidente motu
agitatur, dum ejus cava præ sui extensione spiritu
replentur, quem ad se ab sibi adhaerente pulmone
attrahit, illud, quod in ipso igneum est efflano,
arteriis quæ illi proximæ sunt inspirat, et hoc
quidem innus nunquam destituit. Siquidem cor
cava, quæ in ipso sunt, in sui extensione spiritu
replet. Idem, præ sui contractione, in arterias eum
dem excernit, et hæc spontaneæ spiritus reciprocationis
causa esse in nobis manifestum habet. Mens autem, tamen
sapientia numero circa alia agat, quæ omnino quiescent, attamen, cum corpus no-
strum in somnum resolvitur, aeris respiratio non
desistit, ipsa voluntate ne tantillum quidem in hoc
cooperante. Cum autem pulmo rara quadam mate-
ria constet, et quamplurimis meatibus praeditus sit,
et cum quæque ejus cava hiantia ad asperæ arte-
riæ fundum conlineat, cor, posteriore sui parte arte-
riæ adhaerens, et pulmoni complicatum dum con-
trahitur, ac concidit, præ sui contractione spiritum,
quem in cavis suis partibus continuaret, extra
emittit: dum vero distenditur, reseraturque præ
sui tractu, aerem sumit; et hæc, ut asseruimus,
spontaneæ spiritus reciprocationis causa habet.
Quamobrem, si quando cordis calorem præter
legitimum naturæ ordinem, tumore vel dolore ali-
quo causante vehementiorem esse contigerit, in his
qui ægrotant, magis assiduus, breviorque ac con-
citatior quam naturæ exigat ordo, anhelitus cer-
natur. Et hac quidem de causa, natura ipsa in af-
feci breviorem ac concitatorem anhelitum efficit,
ne, si vehementer ingruerit, vehementiores inferat
ictus, et affecti gravioribus doloribus obnoxii reddan-
tur.

D Interea, spiritus reciprocationem nonnulli na-
turæ tantum officio provenire non recte quidem
rati sunt, quippe quæcumq; naturæ, tunc animæ officio
provenit: 32 enimvero naturale cum animali
consertum existit. Vis namque a qua instrumenta
moventur animæ est; arteria vero, qua naturæ

³⁸ δὲ οἱ. C. ³⁹ τοῦ οἱ. C P. ⁴⁰ Sic C, αὐτὸν A. ⁴¹ παραχ. πνεῦμον C P. ⁴² πληροῦσα C. ⁴³ ἑα-
τῆς C. ⁴⁴ παρ'⁴⁵ ἑαυτοῖς C. ⁴⁶ εἰσκρίνουσα C. ⁴⁷ ταύτης C P. ⁴⁸ ἀσχολεῖται C P. ⁴⁹ ἑτερ-
μεῖ A. ⁵⁰ τῷ A ⁵¹ οὐτιοῦ A. ⁵² ἀρεῖς C, ἀραιός γάρ P. ⁵³ πολύπειος C. ⁵⁴ ἀνεστομωμένας C P.
⁵⁵ ἀνών

⁵⁶ αὐτῷ οἱ. C. ⁵⁷ κεφαλὴ τὸ δόπ. C P. ⁵⁸ συστελλομένη C. ⁵⁹ δέ A B C. ⁶⁰ αὐτῷ C. ⁶¹ ἐκπιέζον A.
⁶² ποτὸν C. ⁶³ πυρώδης C. ⁶⁴ πυκνοτ. κ. μικροτ. A. ⁶⁵ τὸ νεαρωτέρον κ. ψυχρότερον A. ⁶⁶ ἐνόησαν A,
⁶⁷ καὶ οἱ. C.

actio perficitur, naturae instrumentum, et per- A μενα μόρια, καὶ οτα διὰ νεύρων καὶ μυῶν κινεῖται, petui motus est: siquidem universæ partes, quæ φυγικά τέ ἔστι καὶ κατὰ προσίρεσιν ἀποτελεῖται· instrumentales nuncupantur, et quæ nervorum mus- πλὴν τῆς ἀναπνοῆς· αὕτη γάρ μικτή τέ ἔστιν, ὡς eculorumque officio motum peragunt, et animales εδείξαμεν⁴⁰, καὶ ἀπροσιρέτως ἀποτελεῖται⁴¹ ἀπρο- sunt, et ad arbitrium nostrum persicuntur, sola dun- αρέτως· δὲ καὶ ἡ αὐξητικὴ καὶ ἡ θρεπτικὴ τοῦ σώματος δύναμις⁴², φυσικαὶ οὖσαι· ἀλλὰ⁴³ καὶ ἡ σφυγμικὴ, ζωτικὴ οὖσα. Ἡ δὲ καθ' ὅρμην κίνηται; καὶ ἡ αἰσθητικὴ φυγικαὶ.

Quot namque instrumenta spiritus reciprocationi inserviant, et quot ejus causæ discrimina- B καὶ πόσαι ταύτης διαφοραὶ, οὐ νῦν ἔστι λέγειν· que habeantur, in præsentia missa faciemus. Ve- πλὴν ἀλλ' ἡ καρδία κατόπιν τὸν πνεύμονα ἔχουσα, rum, cum cor ipsum pulmonem post se positum οὗτας δεὶ κινεῖσθαι παρασκευάζει, ὡς μικρῷ πρό- habeat, illum eo pacto quo nuper asservimus ad motum dirigit. Cum autem ipsum ex adverso si- σθενειν εἰρηται. "Εμπροσθεν δὲ αὐτῆς⁴⁴ τῷ χωρίσμα- nus superioris ventris consistat, calidum illum τῆς ζωῆς γαστρὸς ἐμφυεῖσα⁴⁵, Ἐνθερμον αὐτήν, atque ad propria munia peragenda mobilem reddit: καὶ πρὸς τὰς ίδιας ἐνεργείας κινουμένην ποιεῖ· οὐκ non quod ipsum quemadmodum et pulmonem ad spiritum attrabendum, sed quo congruum alimentum εἰς πνεύματος δλκήν τὴν γαστέρα ὡς τὸν πνεύμονα desumeret excitat.

Huc alde quod cum cor ipsum inter pulmonem C ventremque medium consistat, alteri spiritus reciprocationis, alteri, quæ ad alimentum attinent, facultates impertitur. Meatus autem utrorumque ex pari ad os directi visuntur. Atqui pulmonis meatus est, aspera arteria, alter vero ventris gula nuncupatur. Quoniam vero venter concoctionis instrumentum est (in ipso enim quæ esus absumit in succum vertuntur), exemplo, quæ in ipso fieri solent planissime demonstrabimus. Quemadmodum enim ex tritico cum molæ adhibetur farina sit, debinc ipsa aquæ admistione in massam redigitur, qua in fornace decocta, et nos vescimur, et aliis impertinet: hujus quidem muneris nostro in corpore simile quoddam cernitur. Siquidem cibum ipsum dentium consicimus officio, qui potu admisto in ventrem demittitur.

Sed quoniam ipse **33**, ut ita dicam, fornacis vice in concoquendo pane, ad eorum concoctionem plurimo calore indiget, cor, ab ipso, quo asservimus modo, superne, ex adverso situm obtinens, calorem sibi justum suppeditat. Atqui et jecur, quod calore præditum est, et a quo ceu fonticuli D sanguinis scalent, alvus in se continet. Sed et lien, non quasi calore sit præditus (hujus autem exti natura frigida habetur), ipsi proximus consistit. Verum quia lien venulis arteriisque refertus est, ab ipso venter nihilo deterioreum caloris portionem quam ab aliis consequitur. Præterea, omentum etiam Græci ἐπίπλον, quod pinguis tunicula est, alvo undique obvolvitur, ne insitus calor qui in ipsam demissa alimenta

A μενα μόρια, καὶ οτα διὰ νεύρων καὶ μυῶν κινεῖται, φυγικά τέ ἔστι καὶ κατὰ προσίρεσιν ἀποτελεῖται· πλὴν τῆς ἀναπνοῆς· αὕτη γάρ μικτή τέ ἔστιν, ὡς εδείξαμεν⁴⁰, καὶ ἀπροσιρέτως ἀποτελεῖται⁴¹ ἀπρο- αρέτως· δὲ καὶ ἡ αὐξητικὴ καὶ ἡ θρεπτικὴ τοῦ σώματος δύναμις⁴², φυσικαὶ οὖσαι· ἀλλὰ⁴³ καὶ σφυγμικὴ, ζωτικὴ οὖσα. Ἡ δὲ καθ' ὅρμην κίνηται; καὶ ἡ αἰσθητικὴ φυγικαὶ.

Πόσαι⁴⁴ δὲ ὄργανα τῆς ἀναπνοῆς, καὶ πόσα αἴτια⁴⁵, καὶ πόσαι ταύτης διαφοραὶ, οὐ νῦν ἔστι λέγειν· πλὴν ἀλλ' ἡ καρδία κατόπιν τὸν πνεύμονα ἔχουσα, οὗτας δεὶ κινεῖσθαι παρασκευάζει, ὡς μικρῷ πρό- σθεν εἰρηται. "Εμπροσθεν δὲ αὐτῆς⁴⁶ τῷ χωρίσμα- τι⁴⁷ τῆς ζωῆς γαστρὸς ἐμφυεῖσα⁴⁸, Ἐνθερμον αὐτήν, καὶ πρὸς τὰς ίδιας ἐνεργείας κινουμένην ποιεῖ· οὐκ εἰς πνεύματος δλκήν τὴν γαστέρα ὡς τὸν πνεύμονα διεγείρουσα, ἀλλὰ εἰς ὄποδοχήν τῆς καταλλήλου τροχῆς.

Mέση γάρ ἡ καρδία τοῦ πνεύμονος καὶ τῆς γαστρὸς⁴⁹ ἐγκειμένη, τῷ μὲν πρὸς τὴν ἀναπνοήν, τῇ⁵⁰ δὲ πρὸς τὴν τροφὴν τὰς δυνάμεις⁵¹ ἐντιθησι. Τῶν δὲ ἀμφοτέρων οἱ πόροι, ἐξίσης⁵² κατὰ τὸ στόμα⁵³ συν- απαρτίζονται. Καλούμεν δὲ τὸν μὲν τοῦ πνεύματος⁵⁴ πόρον, τραχεῖαν ἀρτηρίαν· τὸν δὲ τῆς γαστρὸς, οἰσοφάγον⁵⁵. Ἐπειδὴ ἡ γαστήρ ὄργανόν ἔστι πέψεως· ἐν αὐτῇ γάρ χυλοποιεῖται τὰ ἑσθιόμενα· μᾶλλον δὲ διὰ παραδείγματος τὸ ἐν αὐτῇ γινόμενον εἰπομέν. "Οτι δισπερ τὸν οἰτον λαμβάνοντες ἐν ταῖς μύλαις καταλεανούμεν, ποιοῦντες δλευρον· εἶτα μιγνύντες θύσαι⁵⁶ φυροῦμεν, καὶ παραπέμπομεν⁵⁷ τῇ καμίνῳ εἰς βοτησον· μετὰ δὲ τὴν δπτησιν χρώμεθα καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐπέρω⁵⁸ μεταδίδομεν⁵⁹ οὗτας καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ οώματι ἔστιν ίδεν. Τὴν γάρ τροφὴν μαζόμεθα⁶⁰ καὶ καταλεανούμεν διὰ τῶν δδοντων· εἶτα πόματι μίξαντες, παραπέμπομεν⁶¹ τῇ γαστρὶ.

Ἐπειδὴ⁶² δέεται αὐτῇ⁶³ θερμασίας πλείονος εἰς τὸ ταῦτα ἐφῆσαι, δισπερ τὸν δρότον δικλίβανος, ἔχει τὴν μὲν καρδίαν ὄπερειμένην αὐτῇ καθ' ὅν εἰρηται τρόπον· ὡστε ἀφθονον αὐτῇ τὴν θερμασίαν παρέχεσθαι⁶⁴. "Ἔχει δὲ τὸ ἡπαρ διάθερμον, ὡς αἵματος πηγάς ἀναθρύον· ἔχει δὲ καὶ τὸν σπλήνα, οὐχ ὡς θερμὸν (ψυχρὸν γάρ τοῦτο φύσει τὸ σπλάγχνον), ἀλλὰ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν τε καὶ ἀρτηριῶν, οὐδὲν ἥττον τῶν δλλων καὶ ἐξ ἐκείνου παραπολαύει θερμότητος. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιπλον ἔχει, διπερ ἐστι πιμελώδης χιτῶν πανταχθεν αὐτῇ περικείμενος, χάριν τοῦ μὴ διαπνεῖσθαι καὶ σκεδάννυσθαι τὸ ἐμφυτὸν θερμὸν⁶⁵, τὸ κατεργαζόμενον ἐν αὐτῇ τὰς τροφάς· τούτου χάριν καὶ τὸ λεγόμενον περιτόναιον, αὐτῇ τε καὶ⁶⁶ τοῖς ἐντέροις περιτέταται, περισφίγ-

⁴⁰ ἀπεδείξαμεν Α. ⁴¹ verba πλὴν τ. ἀναπν. οὐδεις ad ἀποτελεῖται οιο. C. ⁴² δύσις C. ⁴³ ἀλλὰ οιο. C. ⁴⁴ in P. ⁴⁵ καὶ πόσαι C. ⁴⁶ πόσαι αἰτίαι C. P. ⁴⁷ αἰτίων C. ⁴⁸ χωρήματι C. P. ⁴⁹ προστρέψαται C. ⁵⁰ τῷ C. ⁵¹ δύσις C. ⁵² ἐπίσης C. P. ⁵³ σῶμα C. ⁵⁴ πνεύμονος; A. P. ⁵⁵ ισοφάγον Α. ισωφάγον Β. ⁵⁶ δύσις B. ⁵⁷ παραδίδομεν B. ⁵⁸ ἐπέρως B C P. ⁵⁹ μεταδίδομεν C P. ⁶⁰ μαζώμεθα Α C. προσματεύμεθα Ρ. ⁶¹ πέμπομεν B. ⁶² ἐπει δι B P. ⁶³ αὐτῇ B. ⁶⁴ παρέχειν P. ⁶⁵ τὸ ἐμφ. θ. καὶ σκεύ. B. ⁶⁶ αὐτῷ δι καὶ B, καὶ οιο. A, ποιο ἐπέροις.

γον αὐτὴν καὶ διαθεραλίνον· ὅσῳ¹³ γάρ διάπυρ; ή A consicit, exhalaret, dispergere:urque, hujus gratia γαστήρ διὰ τῆς γείτονος γίνεται θερμασία, τοσ- et abdomen, quod Græce περιτόναιο nuncupatur, ούτω¹⁴ μᾶλλον ἐφέλκεται τὸ τὸ θερμὸν τρέποντα. quod alvum constringit calefacitque, ipsi alvo intestinisque obducitur: quanto enīm alvus ob caloris viciniani inflammationi redditur, tanto ma- gis, quam ipsa alvum nūtrīunt ad se attrahit.

"Αμέρα δὲ ή γαστήρ καὶ τὸ ἡπαρ κοινωργοῦσι¹⁵. τὴν γοῦν ὅλην ή μὲν χυλοποιεῖται¹⁶, τὸ δὲ ἔξαιμα τοῦ¹⁷ καὶ οὔτω: διὰ τῶν φλεβῶν ἐπὶ τὸ δόλον ἀπο- πέμπει σῶμα· καὶ καθάπερ ἐν χωνευτηρίῳ σύντεξιν τῆς ἐπεισελθούσης ὅλης ή ἀλλοιωτική δύναμις διὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργειας ποιήσασα, καὶ διαλύσασα τὰ συνεστῶτα πάντα, καὶ διαψόρων φύσεων διτὰ τύχῃ εἰς τὴν γαστέρα φερόμενα, εἰς μίαν ίδεαν τρέπει τὴν τοῦ χυλοῦ. Λευκὴς δὲ δόλος αὐτός¹⁸ ἐστι, διὰ τὸ τὴν γαστέρα λευκήν εἶναι νευρώδη οὔταν φύσει. B qua æra constant, accedentem materiam com-

ponit: et si dum in ventrem descendunt, diversis succi convertit. Enimvero albus ille totus est, καὶ οὐχιμός.
χυλός.

Τοῦτον οὖν τὸν χυλὸν διὰ τῶν μεσαρέων καὶ πα- ρακειμένων φλεβῶν ή θερπική δύναμις¹⁹ ἀν- ελοῦσσα²⁰, καὶ διὰ αὐτῶν ἀναμαζαμένη²¹ καθάπερ ἐκ χώνης τινὸς πρὸς τοὺς ἔξις πόρους μετοχεύει. Καὶ τὸ παχυμερέστερον τοῦ εἰλικρινοῦ διακρίνασα, τὸ μὲν λεπτὸν ἥδη καὶ καθαρότερον²² ἐπὶ τὰς τοῦ ἡπατος ἄγει²³ πύλας, ητοι παραπέμπει τῷ ἡπατι διὰ τῆς²⁴ ἀρτηρῆς τῆς καλούμένης ἀρτηρίας· ητις ἐστι πρώτη τῶν ἀρτηριῶν ἀπὸ καρδίας βλάστησις. Παρὰ τὴν εἰσόδον²⁵ τῶν ἥδη δοθέντων ύγρων τῷ ἡπατι συνεστομωμένη²⁶ ή καρδία διὰ²⁷ τὴν ύγρα- σίαν, διὰ τῆς θερμότητος αὐτῆς ἀναζέσασα²⁸, πλεονα θερμασίαν τῷ χυλῷ καὶ ἐψήσιν δίδωσιν ἐκ τῆς ἐνού- στης αὐτῇ τοῦ ἐμφύτου πυρὸς²⁹ συγγενείας.

Εἴτα αὐτὸς τὸ ἡπαρ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν ὅλον τὸν εἰλικρινέστερον χυλὸν³⁰ διαθερμαγθέντα ἐκ τῆς ἀρτηρῆς ἀνιμάμενον, καὶ τῇ πυροειδεῖ³¹ αὐτοῦ³² χροιῷ³³ καταχρῖσαν³⁴, ἐρυθρὸν ἀποδεικνύει τὸν πρὸν λευκὸν καὶ ἀνέψητον, καὶ γίνεται³⁵ αἷμα παρὰ τὸ ἀναμμα³⁶ εἶναι καὶ δεσμὸν τῷ σώματι· καὶ οὔτεως ἐπὶ τὸ πᾶν σῶμα διὰ τῶν φλεβῶν ἐπιπέμπει εἰς οἰκείαν τροφὴν καταχρατοῦν τὸ ἀρκοῦν· αὕτη³⁷ ἐστὶν ή τοῦ αἵματος γένεσις. Αἷμα γάρ ἀρθρώποιτι περικαρδίδιον ἐστιν ἀγμα³⁸.

relinquerit, quod reliquum est, ad totum corpus remittit: nam sanguis, qui circa cor existit, intellectus hominibus habetur.

Τοῦ αἵματος οὖν κατασκευασθέντος καθ' ὅν εἴρη- ται τρόπον, δηθεῖται αὖθις καὶ διακρίνεται· καὶ

¹⁵ δοσον Β C P. ¹⁶ τοσοῦτο Β, τοσοῦτον Σ. ¹⁷ κοινωργοῦσιν (κοινῶς ἐνεργ. P), ή γ. καὶ τὸ ἡπ. B. ¹⁸ χυ- λοποιεῖ Β C. ¹⁹ ἔξηματος Α, posit hoc verbiū P aīd. καὶ ή μὲν παραπέμπει τῷ ἡπατι· τὸ δὲ λαθὸν πέ- τει τὰ (sic) καὶ ἔξαιματοι, quod glossema videtur. ²⁰ οὔτος Β. ²¹ οὐκ ἀδηλον οὐ. Β. C P, qui habet: χυμός· διαφέρει γάρ χολὸς. ²² ἀνεψ. κ. ἀπεπτον B P. ²³ δύσις C. ²⁴ ἀναχέσα B C P. ²⁵ ἀνιμάζαμένη Β, ἀναλεξαμένη P. ²⁶ καθαρότερον Β. ²⁷ ύπάγει P. ²⁸ καὶ διὰ τ. Β. ²⁹ εἰσόδον οὐν Α B C. ³⁰ Sic B.

ει C, συναισθομένου Α. ³¹ ή καρδία διὰ οὐ. B C P. ³² ἀναζέσα C. ³³ καὶ ἐψήσιν τῷ θερμῷ δίδωσιν — ἐμφύτου θερμοῦ P. ³⁴ καὶ B C. ³⁵ πυροειδή A. ³⁶ αὐτὸν C. ³⁷ χρόα B P. ³⁸ καταχροῖσασαν B. ³⁹ λέ- γεται B. ⁴⁰ αἷμα Α, ἀναμμα Β. ⁴¹ αὕτη δὲ C, hæc verba post citationem habet B. ⁴² Sic A, ἀναμμα Β, νόημα C P, quocum facilis Latina versio « intellectus » (p. 34, 15). Cf. Sturz. ad Empedocl., p. 633.

quidem, quæ ejus portio levior est, ac sursum tendere valet (quod quidem flavae bilis excrementum esse suapte natura idoneum est), hanc, quæ sellum continet, quæque jecinori proxima consistit vesica, suscipit. Quod vero magis terreum est, et quasi sanguinis sex, lien suo peculiari meatu proprium alimentum sumendo sibi vindicat. Etenim quæque pars congruum alimentum suscipit. Dehinc illud brevi concoquendo alterandoque, ac in sui naturam commutando, præstante substantia applicat: et quædam a sanguine, nonnulla vero ab excrementis hoc pacto aluntur. Igitur, cum lien a sanguinis fecoso humore enutriatur, ipsum a jecinore ad se trahit. Ad hoc namque serosa sanguinis portio residua sit, quam rēnes, præ attrahendi facultate qua prædiū sunt, desumentes, sanguinis humorem, qui exiguis admodum in eo superest, exhauriendo, quod in toto aquosum est excrementum, ad urinæ constitutionem **35** redigunt.

Quidnam igitur urina ipsa sit, ac quæ ejus discrimina habeantur, quæcolorum ejus permixtatio sit, et qualis ægrotantium, ac recte valentium corporum sit; res diversi ab hoc operis habetur, hoc scilicet exceptio, quod facultas quæ distinguendi vim obtinet, cum in renibus urinam, ut demonstratum est, formet, præ ea quæ excernendi facultas in ipsis est, extra emittitur.

Natura autem lutulentam alimenti stercoramque penitus fecem, patentia in intestina impellit, quæ, cum multimodis flexibus involvantur, alimentum in ipsis aliqua temporis intercapidine moratur, ne scilicet si recti eorum meatus fierent, per quos stercori pervius egressus patceret, animal ad cibi appetitum protinus moveretur, et homo (ut in natura rationis expertibus cernere est) nunquam a tali opere cessaret: siquidem, alimenti sicci excrementum stercus est, quemadmodum urina, quæ in vesicam demittitur, potus excrementum, serosa videlicet totius alimenti portio habetur. Enimvero, quod ex corporis alimento reliquum sit, et nobis nullius emolumenti est, excrementum nuncupatur.

Universæ namque naturæ actiones, cum animæ actionibus consertæ sunt. Et quoniam pacto naturæ cum his, quæ animæ sunt Creatoris providentia conserta, communis que habeantur, hinc de novo considerandum sit. Quoniam enim, et illa quam asservimus excrementorum emissio, quæ extra sit, facultatis est quæ excernendi vim obtinet, quæ una naturalium facultatum habetur, ne ubi, et ne quando dedecet, et quibus sub arbitris non liceat, in dedecus prolaberemur, musculos, ceu æditiros quosdam excretionibus natura adhi-

⁴³ ξανθολικὸν Β, ξανθὴ χολὴ Κ. ⁴⁴ τρύξ θν Β, τρυγῶδες ποστάθη Α. ⁴⁵ κατὰ βραχὺ Α. ⁴⁶ αὐτῶν Β. ⁴⁷ γούν Β Ρ. ⁴⁸ κατατιμάνεται Κ Ρ. ⁴⁹ τίς έστιν ή τῶν χρωμάτων (χρωμάτων Ρ). ⁵⁰ τοις ωραίοις εἰρημένων περιττωμάτων τῆς ἀποκριτικῆς έστι δυνάμεως, ητις μία τῶν φυσικῶν έστι δυνάμεων, ἵνα μὴ ἀντροιστέτως ἀσχημονῶμεν ἔνθα οὐ δεῖ, καὶ οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' ὃν οὐ δεῖ προτέμενοι, πυλωρούς τινας ἐπέστησε ταῖς ἐκκρίσεσι τοῖς μῆτραις, ἵνα τὰς ἐκκρίσεις ἐπέσχειν δυνάμεθα ⁵¹, καὶ πολλάκις καὶ ἐπιπολὺ, ἀνευ γήρως ἐσχάτου ⁵² καὶ νοσημάτων τινῶν.

A δον μὲν κοῦφον καὶ ἀνωφερὲς διπερ καὶ ξανθοχολικὸν ⁵³ περίττωμα πέφυκεν εἶναι, λαμβάνει αὐτὸν ἡ χοληδόχος κύστις πλησίον κειμένη τοῦ ἤπατος. Τὸ δὲ γεῶδες καὶ οὖν τρύξ ⁵⁴, τοῦ αἷματος, ἐλκεῖ διπλὴν διὰ τοῦ αὐτοῦ πόρου οἰκεῖαν τροφὴν τοῦτο ποιούμενος. Κατάλληλον γάρ τὴν τροφὴν ἔκαστον ἐπιδέχεται τῶν μορίων. Εἴτα ⁵⁵ κατὰ βραχὺ ⁵⁶ πέτητον καὶ ἀλλοιοῦν καὶ ξεμοιοῦν, προστίθησι τῇ αὐτῷ ⁵⁷ οὔσιᾳ⁵⁸ καὶ οὕτω τρέφονται, τὰ μὲν ἐκ σπέρματος, τὰ δὲ ἐξ αἷματος· ἐπεὶ οὖν ⁵⁹ ἐκ τρυγῶδους αἷματος διπλὴν τρέφεται, ἐλκεῖ τὸ τρυγῶδες αἷμα ἀπὸ τοῦ ἤπατος. Καταλείπεται ⁶⁰ εῦν τὸ δρρῖθες ⁶¹ τοῦ αἷματος, καὶ διὰ τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως αὐτῶν, οἱ νεφροὶ τοῦτο λαμβάνοντες, τὴν ἐνοῦσαν ἐν αὐτῷ μικρὰν ικμάδα τοῦ αἷματος εἰς τροφὴν ἀνικάμενοι, τὸ οὐδατόδες ⁶² διόλου περίττωμα εἰδοποιοῦσιν εἰς εὑρῶν σύστασιν ⁶³.

Tι δέ ἐστιν οὔρον, καὶ πόσαι τούτου διαφοραί, καὶ τίς ⁶⁴ ή τῶν ούρημάτων ἐναλλαγὴ, καὶ ποίον τῶν νοσούντων ἡ διγαιωνότων, διληγές ἐστὶ πραγματείας ⁶⁵. πλὴν οὕτως μὲν ἐν τοῖς νεφροῖς τὸ οὔρον ἡ διαχριτικὴ δύναμις εἰδοποιοῦσα, διὰ τῆς ἀποκριτικῆς ἀπωθεῖται δυνάμεως.

Τὴν δέ γε παντελῶς ίλυσθη ⁶⁶ καὶ σκυβαλώδη τῆς τροφῆς ὑποστάθμην ⁶⁷ εἰς τοὺς εύρυχωροτέρους ⁶⁸ τῶν ἐντέρων πόρους ἡ φύσις ἀπώσατο· καὶ τοῖς πολυτρόποις αὐτῶν ἐλιγμοῖς ἀναστρέψουσα, χρόνῳ παρακατέχει τὴν τροφὴν ἐν αὐτοῖς· διατί; Ἰνα μὴ δι' εὐθέως τοῦ πόρου ῥᾳδίως ἀποβαλλομένη ἡ κόπρος, εὐθὺς ἀνακινοῦτο τὸ ζῶον πρὸς δρεῖν, καὶ μηδέποτε παύοιτο τῆς τοιαύτης ἀσχολίας κατὰ τὴν ⁶⁹ ἀλέγων φύσιν ὁ δινθρωπος· περίττωμα δὲ τῆς μὲν τροφῆς ⁷⁰ τὰ σκύβαλα ⁷¹, οἰονεὶ κυστίσιαν τὸ τοῖς κυστὶ βαλλόμενον ⁷²· τὸ δὲ οὔρον ⁷³ τοῦ πότου τὸ περιττόν· ἡ τῆς συμπάστης τροφῆς δρός. Περίττωμα δὲ λέγεται τὸ περισσεύον ἀπὸ τῶν τρεφόντων τὸ σῶμα, καὶ εἰς οὐδὲν ἡμεῖν ὠφέλιμον δν.

Καὶ δρα πάλιν ἐνταῦθα προμήθεται τοῦ Δημιουργοῦ· πῶς τὰ τῆς φύσεως ἔργα, τοῖς φυχικοῖς συνέπλεξε τε καὶ ἡμοστεν ⁷⁴. Ἐπειδὴ γάρ ἡ ἐκκριτικὴ δύναμις τοῖς χυσταῖς περιττωμάτων τῆς ἀποκριτικῆς έστι δυνάμεως, ητις μία τῶν φυσικῶν έστι δυνάμεων, ἵνα μὴ ἀντροιστέτως ἀσχημονῶμεν ἔνθα οὐ δεῖ, καὶ οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' ὃν οὐ δεῖ προτέμενοι, πυλωρούς τινας ἐπέστησε ταῖς ἐκκρίσεσι τοῖς μῆτραις, ἵνα τὰς ἐκκρίσεις ἐπέσχειν δυνάμεθα ⁷⁵, καὶ πολλάκις καὶ ἐπιπολὺ, ἀνευ γήρως ἐσχάτου ⁷⁶ καὶ νοσημάτων τινῶν.

duit, quo ipsas, præterquam extremo senio confecti, ac morbis quibusdam ingruentibus, multisfariam diuque continere valeamus.

Ἐπὸν δὲ οὖτοι ταῦτα γένηται, ἥγουν ἡ τοῦ αἰματος γένεσις καὶ διασπορὴ ἐφ' ἄπαν τὸ σῶμα, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν εἰρημένων διοικήσις, διδύμοι τινες δχετοὶ ἐκ καρδίας ἀφορμηθέντες καὶ ἥπατος, ἥτε στελέχεια⁶⁶ φλέψι καὶ ἡ ἀρτηρία ἀρτηρία, τὸ οἰκεῖον ἔκάστη σωληνοειδῶς περιέχουσα⁶⁷ αἷμα τε καὶ πνεῦμα διὰ τὸ ὑπόρευτον εἶναι τὸ ὑγρὸν τῇ τοῦ θερμοῦ κινήσει συμπαροδεῦν⁶⁸ καὶ κουφιζόμενον ἐφ' ἄπαν τὸ σῶμα πολυτυχιδῶς κατασπείρονται⁶⁹, εἰς μυρίας ἀρχὰς καὶ διαχύσεις⁷⁰, κατὰ πᾶν μέρος τοῦ σώματος ἕσθιεν καὶ⁷¹ ἔξωθεν κληματηδῶν⁷² φλέβας καὶ ἀρτηρίας ἐπαφεῖσαι.

Καὶ γάρ παχέος⁷³ δυτος φύσει τοῦ αἰματος, καὶ μῆδυναμένου μόνου⁷⁴ τὰς στενάς δόδοις τοῦ σώματος ἀκαλύτως διαπερφέν, διὰ εἰσὶ τριχοειδῆ φλεβία B λεπτὰ⁷⁵ κατὰ τὰ μόρια⁷⁶ κείμενα, ἐδεήθη συμπαρεῖναι αὐτῷ τὸ ὑδτωδές περιττώματα, ἵνα τῇ λεπτήτη τοῦ ὑδτωδούς περιττώματος εὐκόλως διοδεύηται τὸ αἷμα, πρός τε τὰ λεπτὰ τῶν ἀγγείων⁷⁷ καὶ πρός ἄπαν τὸ σῶμα διὰ τῶν εργοειδῶν φλεβῶν⁷⁸, ὡς εἰρηται. Μιγθεῖσαι δὲ πρὸς ἀλλήλας τῶν ζωτικῶν δυνάμεων αἱ δύο ὅρχαι· ἥτε τὸ θερμὸν ἀπὸ καρδίας πανταχῇ ἐπὶ⁷⁹ τὸ σῶμα ἐκπέμπουσα, καὶ ἡ τὸ ὑγρὸν χορηγοῦσα ἐξ ἥπατος τῇ ἀρχικωτέρῃ τῆς ζωτικῆς δυνάμεως οἰκονομίᾳ, δωροφοροῦσι⁸⁰. Τοῦ τε γάρ θερμοῦ τὸ καθαρώτερον, καὶ τοῦ ὑγροῦ τὸ λεπτότερον⁸¹, παρ' ἐκατέρας δυνάμεως διὰ τίνος μίζεως καὶ ἀναχράσεως ἐνώθενται, τρέφει καὶ συνίστησι τὸν ἐγκέφαλον διὰ τῶν ἀτμῶν. Ἀφ' οὐ πάλιν ἐκλεπτυνομένη ἀνάδοσις ἀπ' ἐκείνου⁸² ὑπαλείφει τὸν περιεκτικὸν τοῦ ἐγκεφάλου δύνανται, τὸν δεχόμενον τὴν ψυχικὴν ἐνέργειαν· δύνανται δικτυῶδες⁸³ πλέγμα καλοῦσιν οἱ ἰατροί.

Ἡ γάρ ψυχὴ αὐτῇ μὲν καθ' ἔαυτὴν θεῖα τίς ἐστι καὶ ἀσώματος· λάμπει⁸⁴ δὲ εἰς τὸ σῶμα τοῦτο οὐκ ἀμέσως, ἀλλὰ κεχρημένη δργάνῳ τινὶ τῷ καλουμένῳ πνεύματι ψυχικῷ. Τοῦτο δε ἐκπέμπεται μὲν ἐκ καρδίας διὰ τῆς ἀρτηρίας ἀρτηρίας, καὶ⁸⁵ φερόμενον⁸⁶ παρὰ τὸ εἰρημένον δικτυῶδες⁸⁷ πλέγμα, ἐκεῖσε πέττεται⁸⁸ καὶ λεπτύνεται, καὶ αἰθέριόν τε⁸⁹ καὶ αὐγοειδὲς γίνεται· ὡς ἐπιτήδειον εἶναι δέξασθαι ψυχῆς Ἑλλαμψίν⁹⁰.

Εἰ τοίνυν τοῦτο παχύτερον αὐτοῦ εἴη καὶ τεθολωμένον, ἡ μὲν τῆς ψυχῆς οὐσία οὐδὲν ἐξ αὐτοῦ παραβλάπτεται· τὸ δὲ σῶμα διὰ τὴν τοῦ πνεύματος καὶ κίαν οὐ σαφῶς ἢ καταλάμπεται ἢ ἐνεργεῖ· εἰ δὲ εἴη λεπτομερές, ἀνεμποδίστως καὶ τὸ σῶμα τῶν ψυχικῶν ἐνεργείων ἀπολαύει· διὰ ταύτην τοίνυν τὴν αἰτίαν ἀπέριττοι μένοντες κάλλιον⁹¹ λογιζόμεθα, καὶ

Postquam vero ea quae asseruimus sanguinis constitutio, ac in totum corpus dispersio, cæterorumque de quibus dictum est dispensatio, hoc modo perficiuntur, gemini quidam rivi, stirpali scilicet vena, arteriaque, quae aorta dicitur, a corde ac jecinore proficentes, sanguinem spiritumque, quod cù jusque peculiare **36** est (quoniam humidum cum calidi motu faciliter transit meat), in fistulæ modum continent. Quid dum junctim cum sanguine spiritum ipsum levem reddendo graditur, rivi ad totius corporis partes quæ intus extraque sunt, multitudo tractu, in innumera principia rimasque dispersi, cœu palmiles, in venas arteriasque diffunduntur.

Cum autem sanguinis natura crassa habeatur, neque ei per angustos corporis meatus, quia exiles venulæ pilorum vice in partibus consistunt, præ sui crassitudine penetrare facile detur, ipsi aquosum excrementum adhíperi oportuit, quo ejus gracilitatis causa, sanguini ipsi, per subtilia quibus ad pilorum modum omnes partes refertæ sunt vascula, per ipsa, inquam, ac totum corpus (ut explicatum est) pervium iter reddatur. Cum autem gemina vitallium facultatum principia commista sint, quorum alterum calorem a corde, alterum humorē a jecinore suppeditat, præcipua ac maxime principali vitalis facultatis administratione, hæc largiuntur. Enimvero, purissima caloris portio, humorisque quæ subtilissima est, quæque ab utraque facultate mistella quadam, temperamentoque medio, in unum coeunt, per vapores ad cerebrum procedentes, alunt ipsum constituantque. Ad hæc, subtilissima rursus, quæ ab eo emergit vis, membranam quæ ipsum ambit, quæ animæ actionem suscipit, quæque reticulare textum a medicis nuncupatur, demulcit.

Siquidem anima ipsa divinum quoddam, ac corporis expers habetur; in corpore hoc haudquam medio carens, sed instrumento, quod animæ spiritus dicitur sequestro, resulget. Verum enimvero spiritus iste, a corde, arteriæ quæ aorta nuncupatur officio, sursum emititur, ac per reticulare de quo dicimus textum quod cerebrum amat procedens, concoquitur inibi, tenuaturque, ac ætheri persimilis, simulque fulgidus, ut animæ splendorem suscipere idoneus sit, efficitur.

Si igitur spiritum hunc, illo reticulare texto crassiorem turbidumque esse contigerit, non ideo, ne tantillum quidem animæ substantia ab eo læditur, corpus vero spiritus vitio, neque perspicue illustratur, neque actiones suas ostendit. Si autem illum subtiliorem esse contigerit, corpus absque impedimento **37** animæ actionibus fruatur. Hac igit-

⁶⁶ στελέχεια B, ἥτις στελέχεια B. ⁶⁷ περιέχουσα B C P. ⁶⁸ παροδευόμενον P. ⁶⁹ ἐγκατασπείρων εἰσμένον δρχετῶν ἀρχὰς P. ⁷⁰ διαφύσεις B. ⁷¹ τε καὶ P. ⁷² κληματηδῶν B, κληματοειδῶς C P. ⁷³ παχέον B. ⁷⁴ μόνον A. ⁷⁵ μικρὰ B. ⁷⁶ μήρια A, μόρια διαχειμ. P. ⁷⁷ ἀναγκείων B C P. ⁷⁸ κατὰ B C P. ⁷⁹ δωροφοροῦσι B, δωροφοροῦσι C P. ⁸⁰ λεπτότατον P. ⁸¹ ἀπ' ἐκείνου οιμ. A. ⁸² δικτυῶδες B. ⁸³ ἐκλάμπει B C P. ⁸⁴ φ. ἐκπεμ. ἐκ καρδίας διὰ τῆς ἀρκῆς καὶ P. ⁸⁵ φερόμενον C A. ⁸⁶ δικτυωτές A, δικτυῶδες B. ⁸⁷ ἀθαρίσυν τε B. ⁸⁸ γρ. ἀναπέμπ. P. ⁸⁹ ἐλαμψίν A. ⁹⁰ μὲν ἔντες κρείττον P.

tur de causa, qui excrementorum expertes sunt. A ταῖς ἡγεμονικὰς ἐνεργείας ἐπιτελοῦμεν· περιτωριντ, res præstantius animadvertisunt, seque in ματικὸ δὲ, καὶ μάλιστα μετὰ τὰς ἀπεψίας, οὐδε-
peragendis principalibus actionibus nobilius gerunt. μέταν τῶν δεδυτῶν ἐνεργειῶν ἐπιτελεῖν δυνάμεθα.
Qui vero excrementosi sunt, et qui præsertim in concoctionibus premuntur, eis ad ea quæ opus est
peragenda facultas intercipitur.

Cum igitur, a membrana ipsa quam asseruimus, omnis quidem articularis motus, cum concordi musculorum tractu, necnon voluntarius spiritus, qui ad singulas corporis nostri partes delegatur, proveniat, terrenum nostri simulacrum, quod artificio quadam movetur, appareat. Hæc siquidem membrana per spinæ internodia, quæ recto ordine consistunt, a superioribus ad ima progreditur, quæ una cum sibi insita medulla, ad spinæ ima terminat. Hanc autem veluti aurigam omnium ossium, harmoniarumque cohærentiis, musculorumque principiis, impetum facultatemque movendi singillatim impertiri constat. Hac de causa ipsam tutissimo in loco collocandam suisse merito existimandum est. Nam hæc in capite, sub duplice ossium ambitu, circulari ordine complicatur; in dorso vero sub spinarum exortu, ac multiformibus anfractibus sita est, quorum causa, ob membranæ ipsius tutelam, cerebrum ipsum nulli damno obnoxium redditur.

Simile vero quoddam de corde ipso animadverteres, quoniam ipsum, vice tutissime domus, firmiori ossium ambitu munitum est. Spina quidem, quæ scapularum munimento connectitur, a tergo consistit. Cum vero costarum ultrinque ex obliquo compositio adhibita sit, quod de medio est, ab omni passione exemptum redditur. Ex adverso vero, tum pectus, tum conjunctio ossis, quod jugale nuncupatur, posita sunt; quo omni ex parte cor ipsum extrinsecus prævenientia incommoda devitaret. Interius autem, a pulmone, dum ceu a molissimo quodam cubili exsiliens ipsum suscipitur, insaucium innocuumque redditur. Cum pulmo spumosa substantia, ac molissimæ carnis habeatur, cor medius suscipit, quo et pulsus ejus acciperet, ac repercusso dolore neutram incuteret, utque ex eo quod 38 refrigeratione indiget, respiratione modice temperata refocilletur.

Et quia vitalibus corporis actionibus remissione opus est, ne ejus habitus contento labore obtundatur, natura somni reperit usum, propter quem et sanguis, cuius in jecinore fit constitutio, facillime progeneratur, nec non alimentum, quod ab ipso provenit, absque impedimento ad omnes partes excernitur. Unde sit ut natura, post de-
sumptum alimentum ad ipsum conficiendum, ad intima redigatur, compellaturque, et cum eodem insitus, qui nobis calorem concurrat; in ipsa massæ constitutione, concoctioneque, salubres quidam

Ἐκ τοῦ οὗν εἰρημένου μυὸς πᾶσα μὲν δρθρου κίνησις· πᾶσα δὲ μυῶν συνολοχή· πᾶν δὲ προαιρετικὸν πνεῦμα τοῖς πᾶσι μορφοῖς τοῦ σώματος ἡμῶν ἐπιπεμπόμενον, τὸν γῆνον ἡμῶν ἀνθράκα τέκνης τινὸς κινούμενον⁹² δείκνυσι. Αὐλοειδῶς γάρ ὅμων⁹³ διήκων ἐπὶ τὸ βάθος, διὰ τῶν καθεξῆς σπονδύλων τῆς ράχεως οὗτος ὁ μύς, τῶν ραφῶν τε καὶ τῶν ἔγκειμένων αὐτῇ μυελὸν⁹⁴, τῇ βάσει ἐν-
απολήγει τῆς ράχεως· πάσαις⁹⁵ δοτέων καὶ ἀρμο-
βιῶν συμβολαῖς, καὶ μυῶν ἀρχαῖς. Οἶνον τις ἡγούσθι; οὐτὸς⁹⁶ ἐνδιδόν τῆς καθ' ἵκαστον κινήσεως τὴν δρμήν καὶ τὴν δύναμιν. Διὰ τοῦτο μοι δοκεῖ καὶ ἀσφαλεστέρας φρουρᾶς ἡγιῶσθαι. Κατὰ μὲν τὴν κεφαλὴν, διπλαῖς δοτέων περιβολαῖς ἐν κύκλῳ διελημένος· κατὰ δὲ τὴν ράχιν, ταῖς τῶν ἀκανθῶν ἔχρυσεσι, καὶ ταῖς πολυτρόποις κατὰ τὸ σχῆμα διαπλοκαῖς· δι' ὃν ἐν ἀπαθείᾳ πάσῃ φυλάσσοιστο, διὰ τῆς περιεχούσης τὸν ὑμένα φρουρᾶς⁹⁷-δέ ἔγκε-
φαλος.

Ομοίως δὲ καὶ περὶ τῆς καρδίας ἀν τις καταστοχάσαιτο, διτις καθάπερ τις οίκος ἀσφαλῆς αὐτῇ διὰ τῶν στερβοτέρων περιηρμόσθη, ταῖς⁹⁸ τῶν δοτέων κύκλῳ περιοχαῖς ὀχυρωμένη⁹⁹. Κάτοπιν μὲν γάρ ἔστιν ἡ ράχις ταῖς ὠμοπλατικαῖς ἀσφαλεῖαις συνδεδεμένη· καθ' ἕκάτερον δὲ πλάγιον ἡ τῶν πλευρῶν φύσις¹⁰⁰ περιπτύσσουσα τὸ μέσον, δυσπαθὲς ἀπεργάζεται. Ἐν δὲ τοῖς ἐμπροσθεν, τό τε στέρνον, καὶ ἡ τῆς κλειδὸς συζυγία προβεβληται· ὡς δὲ ἀπανταχθέν αὐτῇ τὸ ἀσφαλὲς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν διοχλούντων φυλάσσοιστο. "Ἐνδοθεν δὲ διεγέμων, ὥσπερ στρῶμα ἀπαλὸν τοῖς ἀλμασιν αὐτῆς¹⁰¹ ἐναποδεχόμενος, διπληγον αὐτὴν διετηρεῖ¹⁰² καὶ ἀδιλασθή· ἀφρώδους γάρ ὃν διεγέμων οὐσίας, καὶ ἀπαλωτέρας σαρκὸς, μέσην τὴν καρδίαν περιλαμβάνει· ὡς δὲ καὶ τοὺς παλμοὺς αὐτῆς δέχεται, καὶ μή ἀντιτυπῶν αὐτῇ ἀδύνατο¹⁰³ καὶ δεομένην περιψύξεως διὰ τῆς ἀναπνοῆς παραμυθεῖται¹⁰⁴ μετρίως.

Ἐπειδὲ δὲ καὶ ἀνέσεως αἱ ζωτικαὶ τοῦ σώματος ἐνέργειαι δέονται, ἵνα μὴ τῷ συντόνῳ κόπῳ ἡ τοῦ σώματος ἔξις ἀμβλύνηται, τοῦ ὑπονοῦ ἡ χρεία ἐπενοήθη τῇ φύσει· δέτε¹⁰⁵ καὶ ἡ τοῦ ἱπατοῦ· ἔξαιμάτωσις ἀνεμποδίστως ἐπιτελεῖται¹⁰⁶, καὶ ἡ ἔξις αὐτοῦ τῆς τροφῆς χορηγία πρὸς ἀπαν μόριον ἀποκρινομένη μηδέμοθεν κωλύεται. "Οθεν μετὰ τὴν τροφὴν, συννευούσης καὶ¹⁰⁷ συνωθουμένη, ἐν τῷ βάθει τῆς φύσεως περὶ τὴν τῆς τροφῆς ἀρյασίαν, καὶ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ ἐκεῖσε συντρέχοντος, ἀτμοὶ τινες χρηστοὶ ἐν τῇ τῶν σιτίων ζυμώσει καὶ τῇ πέψει¹⁰⁸ γίνονται¹⁰⁹·

⁹² κινοῦν B. ⁹³ ἀνώ B, ποχ διῆκον. ⁹⁴ δὲ ὑμήν οὗτος (οὗτος ὁ μύς P) ἐστιν τε καὶ τὸν ἔγκειμένον σὺν αὐτῷ μυελὸν B P. ⁹⁵ πάσαις A. ⁹⁶ αὐτὸς A. αὐτὸς P. ⁹⁷ φρουρᾶς οὐν. B. ⁹⁸ ταῖς τε B. ⁹⁹ ὀχυρωμένη B, συγχυρωμένη P. ¹⁰⁰ πλευρῶν σύνθεις P. ¹⁰¹ αὐτὴν A. αὐτὸν A. ¹⁰² διατηροῦ B C. ¹⁰³ καὶ ἀντεῖται αὐτὴν μή δέ. B, αὐτὴν C. ¹⁰⁴ παραμυθεῖται A, αὐτὴν παραμ. C. ¹⁰⁵ ὥστε B. ἵνα C P. ¹⁰⁶ ἐπιτελεῖσθαι B. ¹⁰⁷ συννευούσης καὶ οὐν. C. ¹⁰⁸ πέψει C. ¹⁰⁹ γίνομενοι. B, γίνονται καὶ ἀπὸ τῶν ἀτμῶν ὑγρασίαν ἦτις εἰσθεν ἀπὸ τῶν ἐψομένων γίνεσθαι. Καὶ αὐτῇ ἡ ὑγρασία ἀπὸ τῶν

εἰώθεις γάρ τὰ ἐψόμενα δικα πέμπειν τὴν τῶν ἀτμῶν Α vapores procreantur (nam quæ concocta sunt, supra ad cerebrum vaporum humorem emittere solent), hi namque, qui ex humida concoctione vapores exhalarunt, supra effunduntur; a quibus cum cerebrum satis ad modum humectatur, cava ejus ab exuberantia caliginosæ crassitudinis, et ab eo, quod ad sensoria ac nervos totius corporis distribuitur, oppilata redduntur, vi-
talem spiritum propriis in actionibus obtusum efficit, unde homo ab omni actione inimunis, et similis mortuo efficitur. Quapropter affectio quæ hominem occupat, ὑπνος Græce, somnus videlicet nuncupatur, a Græco ὑπνωστεῖν φένας, quod animi recessum dices; siquidem, homine somno occupato, ejus sensus, quo pacto asseruimus, cedunt. B Nam sopito etiam homine, naturæ ipsius actiones et concoctiones, sanguinisque procreatio flunt; nec non alimentum ad singulas corporis partes, ipso animalis quo natura præditus est motus experit, facile progreditur. Si quidem somnus naturalium actionum taciturnitas ac quies habetur.

Si vero distributio quæ ad sensoria, ab ea quæ intrinsecus sit, exhalatione procedit, angustiis praecludi contigerit, vel somnus occasione aliqua interciperetur, cuim locus, qui nervis consitus est, exhalationibus repletur, ipsi sponte sua naturæ ordine distenduntur. Nam tum inusculi, tum nervi, calorem sentientes, distendi conssueverunt, quo, præ sui extensione ac dilatatione, pars quæ vaporum causa crassescerat, subtilis redderetur: tale quidam 39 in illis qui pannos madidos vehementius torquere solent, aquæ exprimendæ gratia, cernere est. Et quoniam partes quæ ad guttur consistunt, circularis formæ sunt, ipsas multiplicibus nervis obsitas esse manifestum habetur. Cumque ipsis crassescentes vapores expellere necessarium sit, inusculi, qui in ore sunt, distenduntur se junguntque; et cum ombria quæ intus existunt circularis figuræ sint, vaporosam illam, quæ partibus ipsis complicata erat, crassitudinem, simul cum ipso, in oscillatione egrediente spiritu, exhalant. Tale quoddam a somno etiam expurgescit plerumque evenire solet, cum eorum aliqua vaporum portio, non decocta, nec emissa, locis in illis reliqua fuerit. Somni autem tempore, non modo concoctiones, sanguinisque procreatio, dispensationesque, sed reliqua etiam excrementa, constituuntur. Quorum, quæ crassa sunt, tenuantur, quæ vero exilia acerbaque, moderate crassescunt ac transmutantur; nec non quæ supervacua sunt ad excretionem diriguntur. Nam experientia, temporis optimus testis habetur. Cum primuni somno excitamus, tum ad humidum, tum sicci alimenti excrementorum purgamenta ferimus.

ἀτμῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐξατμισθέντων ἐκ τῆς ἐψήσεως· ἐπὶ τὸν ἐγχέφαλον δίνεισι, καὶ τοῦτον ἴκανῶς καθυγρανεῖ καὶ τὰς κοιλότητας ἐμφράττει Β. ¹⁰ ἔργασταν Α. ¹¹ οὖν ομ. Β. ¹² ἐξατμισθέντα B C. ¹³ καθυγρανόντες Β. καθυγράνεις C. ¹⁴ ἐμφράττοντες Β. ¹⁵ τῇ οὐσίᾳ Α. ¹⁶ τὸ χορηγούμενον Β. καὶ τοῦ χορηγούμενου C P. ¹⁷ πανταχοῦ B C P. ¹⁸ ζωτικὸν πνεῦμα ἀμβλυνόμενον Β. ἀναθλυνόμενον C. ¹⁹ καὶ v. π. C Px. v. παραπλ. ομ. Β. ²⁰ ὑπονοστούσεις τούτεστι ὑποχωροῦσι Ρ ὑποχ. Α R C. ²¹ αἱ ἐξαιμ. Β P. ²² αἱ ἀναδ. Β P. ²³ ἀνάπαυλα Β. ²⁴ χροῖς Α. ²⁵ εἰώθεσταν A C P. ²⁶ ὅπως Β usque αἱ παχυνθὲν οἰν. C. it. P in textu, ²⁷ διατ. οὖν Β. ²⁸ τοῦ στόμ. ομ. Β. τοῦ σώματος C. ²⁹ ἐναπειλμένη Β. ³⁰ ἀπεπτόν τε καὶ ἀδιπνευστον B C P. ³¹ ἀλλὰ γάρ καὶ Β. ³² οὐ κρατεῖται Α, καὶ ἐξαματοῦται καὶ εὔχρ. P.

Asomno etiam, mordorum ægritudinumque vis atque vehementia obtundi solet. Quin, et animi sollicitudines, doloresque, solari, et esse gaudii causa somnus novit. Cum enim difficiles morbi ad felicem valitudinis eventum mutantur, amicorum, cognatorum, que, atque familiarium, tum ipsius affecti, gaudium subsequitur, quod non ex propria nostri voluntate, sed eorum quæ acciderunt causa provenire certum est. Qui enim valenti corpore vitam peragit, eique cuncta quæ oculis auribusque animadvertisit, animum oblectant, nec sibi quidquam adversi suspicatur, gaudio afficitur. Qui vero, vel contumeliis inseccutus est, vel damnum sentit, sive paupertate premitur, neque illum unquam spes latioris fortunæ sovet: eum tristitia affici necesse est.

Nam risus desluens a gaudio nascitur; a tristitia vero gemitus et lacrymæ progenerantur. Siquidem affectus animæ **40** qui voluptate caret, tristitia est, quæ cum Græce λύπη dicatur, παρὰ τὸ λύστιν, quod solvere dices, ex eo dicta, quia oculos in lacrymas solvat. Sive a λυμαίνεσθαι, quod λεῖdi explicares, quasi quædam oculorum læsio sit. Passio enim plena doloris, solutio animæ est. Gaudium vero, affectum volitorum compotem esse, quidam statuunt. Lacrymæ autem, quæ Græco nomine δάκρυα nuncupantur, oīον δάκρυον τί ἔστι, quasi remorsus quidam sit: nam lacrymæ a remorso corde proveniunt: hæ autem sic procreantur. Cum homo tristitia occupatur, quæ animam contrahit, concussio quæ angustiam infert, quæ intus sunt viscera occupat, unde plurima humorum exhalatio ad cerebrum tendit. Cum vero cava ejus exhalatione ex tristitia proveniente repletur, ad oculorum tunicas humor impellitur, et ad ostentationem inviti motus disjectus humoris pondus, ceu cum nubeculae in roren converti solent, ad ima tendit, et hoc pacto crassescentes illos vapores in lacrymas resolvi coptingit. Unde flentes, ut magnus Basilius asseverat, dum ipsis quod cerebrum degravat exinanitur, voluptate quadam subfuctu latente afficiuntur.

Ex hac, inquam, quam asseruimus viscerum angustia, ac plurima exhalatione, cum et respiratiovis instrumenta comprimantur, sæpen numero ab ipsa natura spiritus tractus violentiores emituntur, quo his quæ evenerant dilatandis suppetias aderset. Cui quidem accidenti tristitiae nomen impones; quapropter, gemitum, hoc exhalationemque nuncupamus. Anima namque ipsa per hunc gemitum sese quasi reficit, ab illo ardore qui ob supervenientem tristitiae molestorem in corde cras-

A Οἶδες δὲ ²² διὰ πόνος καὶ νοσημάτων σφοδρότερας ἀμβλύνειν, καὶ ψυχικὰς ἀγωνίας καὶ λύπας παραμυθεῖσθαι, καὶ χαρὰν ἐμποιεῖν. Ἡ γάρ ἐκ χαλεπῆς ἀρρωστίας πρὸς ὑγείαν ²³ γενομένη κρίσις ἐπ' ἀγαθῷ ²⁴, καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ οἰκείων, καὶ αὐτοῦ τοῦ κάμνοντος ²⁵ ὑπάρχει χαρά. Λύπη δὲ καὶ χαρά ²⁶, οὐχ ²⁷ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς τῶν συμβαινόντων ἀκαλουθίας ²⁸ συνίστανται. Ὡρίζεται τὸν βίον εὐθυγράμμενον ²⁹, ἀκούων τε καὶ βλέπων τὰ αὐτῷ καταθύμια, τῶν δυσκόλων δὲ τι μὴ προσδοκῶν αὐτῷ ³⁰ γενήσεσθαι ³¹ χαίρει· διὸ δὲ πενθεμένος, ή τυπτόμενος, ή ζημιούμενος, ή τι τῶν οὐκ ³² ἀγαθῶν δεῖ προσδοκῶν, ἀνάγκη λυπεῖσθαι ³³.

B Τίκτεται ³⁴ οὖν, ἐκ ³⁵ μὲν τῆς χαρᾶς, διάχυσις καὶ γέλωσ· ἐκ δὲ τῆς λύπης, στεναγμοί τε καὶ ἀλέργα. Εστι δὲ λύπη διάθεσις ψυχῆς ἡδονῶν ἐστερημένη ³⁶. παράγεται δὲ λύπη παρὰ τὸ λύειν τοὺς ὥπας εἰς δάκρυα ³⁷, καὶ λυμαίνεσθαι τούτους· λυώπη ³⁸ τίς οὖσα. Λύσις γάρ τῆς ψυχῆς ἐστι τὸ πάθος τὸ λυπηρὸν· χαρὰν δὲ ὀρίζονται τὴν τῶν καταθυμίων ἐκπλήρωσιν. Τὸ δὲ δάκρυον οἶον τι δάκνυσθαι ³⁹· δάκνυμένης ⁴⁰ γάρ τῆς ψυχῆς ⁴¹ ἐξέρχεται τὸ δάκρυον. Ἡ δὲ γένεσις αὐτοῦ τοιάδε· Τῆς ἐπελθούστης ἀνίας τῷ ἀνθρώπῳ ⁴² τὴν ψυχὴν συστελλούσης, βρασμῶδης στενοχωρία τοῖς Ἑνδόθεν ἐπιγίνεται σπλάγχνοις· ἐξ οὓς ἀναθυμίασις πλείστη ὑγρῶν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον γίνεται· διατάσσεται τὰ κοῖλα τῶν ἐκ τῆς λύπης ἀναθυμιάσεων πληρωθῶσι, πρὸς τοὺς δριθαλμῶν ⁴³ ἀπωθεῖται χιτῶνας τὴν ύγρασίαν· καὶ τῇ τοῦ ἀδουλήτου ⁴⁴ δῆξει ⁴⁵ τοῦ ὑγροῦ ἀποσκευαζόμενον τὸ βάρος καταφέρεται, ὥσπερ νέφος εἰς φεκάδα, οὔτε τοῦ πάχος ⁴⁶ τῶν ἀτμῶν διαλυθέντος εἰς δάκρυον. Ἐνθα καὶ ἡδονὴ τίς ἐστι, φησὶν δι μέγας Βασίλειος, τοῖς λυπουμένοις περὶ τὸν θρῆνον· λανθανόντως διὰ τοῦ κλείστην κενουμένου αὐτοῖς τοῦ φερόντος.

C Εξ δὲ τῆς εἰρημένης τῶν σπλάγχνων στενοχωρίας καὶ τῆς πολλῆς ἀναθυμίασεως, καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν στενοχωρουμένων δργάνων ⁴⁷, βιαιοτέρα πολλάκις ἡ ὀλκὴ τοῦ πνεύματος γίνεται, ὅποι τῆς φύσεως πρὸς τὴν τῶν συμπεπτωκότων ⁴⁸ διαστολὴν τὸ στενωθὲν εὐρυνούσης. Τὸ δὲ τοιοῦτον σύμπτωμα λύπης ἐστι· διὸ στεναγμὸν αὐτὸν καὶ ἀποκιεσμὸν ⁴⁹ δυονάζομεν. Ἀναχτᾶται γάρ ἐν τούτῳ τῷ στεναγμῷ οἷον ἐσυθῆν ἡ ψυχὴ, τῇ ἀποκρίσει τῆς παχυνθείσης ἐν τῇ καρδίᾳ διὰ τῆς λύπης ⁵⁰ αἰθάλης, καὶ τῇ αν-

²² γάρ B. ²³ ὑγείαν B. ²⁴ ἐπ' ἀγαθῶν C. ²⁵ κ. α. τοῦ κάμνοντος οἱ. B. ²⁶ λ. δὲ καὶ χ. οἱ. B. C. ²⁷ χαρά ἡ καὶ, οὐχ P. ²⁸ ἀκολ. οἱ. B. πολλὰ συνίσταται. ²⁹ ἐνευθυγράμμενος B. εὐθυγράμμενος C. ³⁰ αὐτῷ τοῦ γεν. B. ³¹ γενέσθαι P. ³² οὐχ οἱ. A. ³³ πρ. εὐδόλον δὲτι λυπεῖται P. ³⁴ τίκτεται A. τίκτεται μὲν οὖν B. τίκτεται δὲ C. P. ³⁵ qui habet ἀπό προ οὐν ἐκ. ³⁶ ἡσε οἱ. A. ἐστερημένης P. λύπη οἱ. P. ³⁷ εἰς δ. τοὺς ὥπας B. ³⁸ λυότη B. ³⁹ τι δάκνυον τί ἐστι A., οἴον δάκνυον ἐστι B., οἴον τι δάκνυον C. P. ⁴⁰ δάκνυμένης A. ⁴¹ χαρδίας B. C. P. ⁴² τὸ ἀνθρώπου B. ⁴³ τῶν ὀφθ. B. C. P. ⁴⁴ ἀδουλίτου C. ⁴⁵ δόξῃ B. ⁴⁶ τὸ πάχος B. πολλὰ διαλυθέν. ⁴⁷ τὰ ἀναπνευστικὰ στενοχωρουμένα δργανα B. ⁴⁸ πεπτωκότων A. ⁴⁹ προτιμασμὸν A. ἀποκιεσμὸν B. ⁵⁰ δ. γ. λύπης οἱ. B. ὑπὸ τ. λ. C. P.

εισαγωγή τοῦ καθαροῦ ἀέρας¹¹. Οὕτως μὲν τὸ εισαγωγὴν τοῦ καθαροῦ καὶ ὁ στενχύμδος συνίστανται¹² ἐν ἡμῖν.

Ἡ δὲ χαρὰ οἰον σκέπτημά τι ἔστι τῆς ψυχῆς ἐπαλλομένης¹³ ἐν τοῖς κατὰ γνώμην αὐτῆς ἀπαντῶσιν. Ός γάρ ἐν τῇ θλίψει μύουσιν αἱ λεπταὶ καὶ ἄδηλοι τῶν πόρων διαπνοεῖ, καὶ ἀτμὸς¹⁴ ἀνιῶν σκοτοῖ τὸν ἐγκέφαλον, καὶ ἡ ψυχὴ συστέλλεται καὶ κατηφιέ· οὕτως ἐν τῇ χαρῇ διαχέονται πῶς καὶ διαλύονται οἱ τοῦ σώματος πόροι· καὶ πλέον τοῦ συνήθους εύρυνομένων αὐτῶν εἰσέλκεται¹⁵ πνεῦμα ἐπὶ τὸ βάθος θερμόν¹⁶· ἐκεῖσε δὲ πάλιν θερμαινόμενον ἐπὶ πλειόν, οὐκ ἔτι στέγει τὰ σπλάγχνα τὸ πλήθος τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ θερμὸν αὐτοῦ. Οὕτων εὐκολίαν τινὰ τῇ διεξόδῳ τοῦ πνεύματος μηχανώμενη¹⁷ ἡ φύσις, οὐκ ἔτι ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἀναπέμπει· ἀτμὸς, ἀλλ᾽ εὐρύνει¹⁸ τὸν πόρον τοῦ στόματος, καὶ τὸ τοιούτον πνεῦμα συνεξωθεῖ διά τινος κλόνου βραστώδους τοῦ ήπατος καὶ κανήσεως· δυνομα δὲ τῷ γενομένῳ¹⁹ γέλως ἔστιν. Οὕτως γάρ καὶ αὐτὸν ὅρίζονται· βρασμώδη²⁰ κλίνησι τῶν περὶ τὸ πρόσωπον μυῶν²¹, ήτοι τοῦ μυώδους πλατύσματος ἐκ τῶν ἔνδοθεν σπλάγχνων τοῦ κινουμένου²² πνεύματος ὥθουμένου. Παρὰ τὸ γέλων²³ γέλως ἐκλήθη· τὸ δὲ γελᾶν παρὰ τὸ ἔλη, δημιανεῖ τὴν θερμασίαν· οἱ γάρ θερμοὶ πολλὰ γελῶσιν.

Δὲ παρὰ τὸ ἔλη, quod calorem significat, interpretatur; nam qui calore prædicti sunt, ad plurimum risuni propensi habentur.

Ἐπειδὴν²⁴ λύπη καὶ χαρὰ διαφέρει, καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα ἐκ τούτων γεννέντα συμπτώματα διενήνοχε. Τοῖς μὲν γάρ λυπουμένοις²⁵ ὑπωχρος καὶ πελιδύδες καὶ κατεψυγμένος ὁ δγκος τοῦ αὐμάτος διαφαίνεται· τοῖς δὲ φαιδρυνομένοις ἔσανθοῦσα καὶ ὑπέρυθρος ἡ τοῦ φῶματος ἔξις· μονονουχὶ πηδώσης τῆς ψυχῆς καὶ προωθουμένης ὑφ' ἡδονῆς εἰς τὸ ἔξω τὴν ἔνδοθεν αὐτὴν²⁶ ἐπικυκλοῦσαν χαράν.

Πῶ; οὖν γεννᾶται τοῦτο τὸ ζῶον, καὶ πῶς ἀνατρέφεται, καὶ πῶς αἱ ζωτικαὶ καὶ αἱ φυσικαὶ²⁷ δυνάμεις ἐν αὐτῷ ἐνεργοῦσι· καὶ πῶς ὁ νοῦς διὰ τῶν αἰσθήσων ἐνεργεῖ· καὶ²⁸ τὸ τριμερές τῆς ψυχῆς· καὶ πόσαι²⁹ γενικαὶ ἀρεταὶ· καὶ τίνα τὰ ἐξ αὐτῶν γεννέντα γένη τῆς κακίας ἢ ἀρετῆς· καὶ πῶς χαρὰ καὶ λύπη συνίστανται· καὶ πῶς γέλως καὶ δάκρυα καὶ ὑπνος συνελέκται, ἥδη καὶ ὡς ἐνὸν διηγόρευται³⁰. Λοιπὸν ίδωμεν καὶ τὰ τοῦ σώματος μόρια· τὰ τε ἀπλὰ καὶ πρώτα³¹ λεγόμενα, καὶ τὰ ἐκ τούτων συγκείμενα, καὶ δργανικὰ προσαγορευόμενα· πῶς τε καλοῦνται³², καὶ πῶς συνδένενται, καὶ διατί οὕτως κατονομάζονται.

nominiibus censeantur, ac quoniam pacto invicem colligantur, ac quoniam pacto invicem sortita sint, referamus.

¹¹ τοῦ ἀέρος ἐν αὐτῇ καθ. Β C P. ¹² συνίσταται Β P. ¹³ ἀγαλλομένης Β, ἐπαγαλλομένης C P. ¹⁴ ὁ ἀτμὸς Β. ¹⁵ εἰσέρχεται Β C. ¹⁶ λεπτόν καὶ θερμόν P. ¹⁷ μηχανομένη Β. ¹⁸ ἀνευρύνει Β C P. ¹⁹ γεννωμένῳ Β. τῶν γινημένων C. ²⁰ σπασμώδη Β. C P. ²¹ τὰ πρόσω πυῶν Β. ²² κινοῦντος Β C P. ²³ παρὰ δὲ τοῦτο γέλων Β. ὧδι καὶ τοῖς θερμοῖς πολὺς ὁ γέλως P in textu. ²⁴ γοῦν Β. ²⁵ τοις μ. γ. λυπουμένους Β. ²⁶ αὐτῇ Β. τὴν ἔνδοθεν χαράν. C. ²⁷ καὶ ψυχικαὶ add. B. ²⁸ καὶ ἐνεργείων ΙΙ. ²⁹ καὶ πόσαι συνελέκται αἱ P in textu. ³⁰ διαχορεύεται Λ. ³¹ Τὰ πρ. Β. πῶς τε ἀνοιγῆσται P an. in textu; πρετερα καὶ ῥητέων οὕτω habeat pro προσαγορευόμενα. ³² Πῶ; τελοῦνται Β quibus nominiibus censeantur L. V.

A sacerat, atque vicaria puri aeris in se ipsam admissione instauratur. Hoc enim pacto in nobis lacrymæ gemitusque constituntur.

Gaudium vero, exultatio videlicet quædam animæ habetur, dum eam in his quæ ad votum sibi succidunt, exhilarari contingit. Quemadmodum enim cum angimur, subtile et incertæ meatuum respirations comprimuntur, atque a vapore aperiente cerebrum adumbrantur, animaque ipsa contrahitur, ⁴¹ simulque moesta redditur: eodem pacto, cum latetamur, corporis meatus diffunduntur quodam modo resolvunturque, et ipsi, cum plus solito dilatantur, subtilis calidusque inibi spiritus ad intima demittitur, ac denuo majorem calorem adeptus, viscera ipsa illum exuberantem, ejusque calorem sustinere nequeunt. Quapropter, dum natura facilem spiritus egressum molitur, fumos ad cerebrum non amplius emittit, sed oris meatum dilatat, nec non præ servida jecinoris concussione, motuque, talem spiritum extra ejaculatur, nomen autem huic rei risum imponeres. Sunt qui hoc esse risum definiant, motionem, quæ in facie existentes musculos distendit, sive muscularis dilatamenti motum, qui a spiritus agitatione, ab intimis visceribus impellitur. Ritus enim γέλως a Græcis dicitur, a γέλω, quod ridere dices, γέλω risu propensi habentur.

C Quoniam igitur tristitia gaudiumque invicem discrepant, et quæ ab ipsis in corpore signa eveniunt, diversa sunt. Qui enim tristitia afficiuntur, corporis aspectus pallidus, exsanguisque, et cœi frigore oppressus conspicitur. Qui vero gaudent, floridum rubescentemque corporis habitum præ se ferunt, quasi anima ipsa exsiliat, ac gaudium, quod intus præ voluptate ipsa conceperat, ad exterritoria perspicuum reddere gestat.

Quoniam igitur pacto hoc animal gignitur, alimentumque sumit, ac quot vitales naturalesque, ac animales facultates suas in ipso actiones ostendunt; ac quoniam pacto mens per sensus agit; quid triplex animæ facultas sit, nec non, quod virtutes quæ principales appellantur, quæve virtutis ac vitiorum genera, quæ ex ipsis proveniunt, sint: simulque, quoniam pacto gaudium, tristitiaque, ac risus, lacrymæque et somnus constituentur, satis a nobis explicatum est. Reliquum est uti de corporis partibus quæ simplices primæque nuncupantur, tun de illis quæ ex ipsis composita sunt, quæque ⁴² organica denominantur, nec non quibus colligantur, tum quam ob causam talia nomina sortita sint, referamus.

Dei vero in his item nobis est auxilium implorandum, quo proposito nostro in horum conatu opituletur, ne scilicet sapientiae ejus opus reprehendere conantes, ab inscitia nos plus nimio imprudentiaque irretiri patiatur. Siquidem, qui supra vires quidam moliuntur, in modicis etiam frustrari solent. Verum enim vero, in hoc conatu, minime quidem segnitiae vacandum desperandumque videatur; nam ipse est qui ait: « Qui petit accipit, et qui quærerit invenit, ac pulsanti aperietur. »

De partibus quæ similares dissimilaresque dicuntur.

Partes quæ nostro in corpore sunt, quædam quidem similares, quædam vero dissimilares habentur. Et similares quidem, simplices et primæ sunt, ut sanguis, pituita, flavaque et alia bilis. **B** Hoc et corporis sunt elementa, ex quibus, ac cum quibus, cerebrum, membranæ, musculi, nervi, medulla quæ in ossibus est, ossa ipsa, dentes, cartilago, carnis in se convolutæ durities, quod illi addeñas, nos tonsillas dicimus, ligamenta, cerebri panniculi, fibræ, pili, unguis, caro, venæ, arteriæ, meatus, adeps, cutis, tendi, hi autem, quemadmodum et musculi, ex ligamentis venalibusque fibris compositi sunt: et hæc quidem similaria et prima habentur. Ex his, dissimilarium, et quæ instrumentalia sunt, compositio sit, capit is videlicet, pectoris, manuum, pedum et eorum quæ ex similaribus composita sunt. Etenim omnes dissimilares partes ex similaribus compositas esse certum est; ab his enim concinne inconcinneque composita corpora constituantur. Concinnitas enim in his quatuor, figura, numero, magnitudine atque situ cernitur; inconcinnitas vero, in his quæ ab his diversa habentur. Enim vero corporis pulchritudo ex concinna membrorum compositione, si bonus color adsit, constat. Hoc autem sit, cum similares **43** partes, salubris temperamenti, ac instrumentalia ipsa concinne fuerint constituta. Virtutes namque corporis, sanitas, ac fortitudo, formaque, necnon integritas, perfectio videlicet sunt. Sed animæ virtutes, prudentia, temperantia, fortitudo ac justitia sunt.

Siquidem, fortitudo corporis, concinnitas ac robur est, quod his qui ad malam valetudinem proclives sunt, repugnat. Virilitas autem, animæ fortitudo ac robur est, quæ graves meditationes, mortis videlicet, formidinis, laboris incommodorum, voluptatum, ac universorum quæ gravia formidolosaque censemuntur, sustinere nititur. Justitia autem corporis pulchritudini similatnr. Sed pulchritudinem ipsam, in membrorum concinnitate cum salubris color aderit, contemplabere. At justitia ipsa est, quando unicuique omnia pro dignitate largitur. Prudentia vero corporis integritas similis sit. Prudentia namque munus, ea quæ anima semel recie deprehenderit, perficere est, quemadmodum integratatis ea quæ ad corporis membra attinent.

A "Εσται καὶ ἐν τούτῳ" εὐχὴ παρὰ Κυρίου Θεοῦ τοῦ βοηθήσαι ἡμῖν τοῖς διανοήμασιν ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκέψει· ὅπως μὴ πληθυνθῶσιν αἱ ἀγνοιαὶ μον., καὶ αἱ ἀσυνεσταὶ μου πλεονάσωσιν, ἔργα σοφίας αὐτοῦ εἰς ἀνάγνως καὶ ἀμαθῶς ἐρευνῶνται. Οἱ γὰρ τῶν ὑπὲρ δύναμιν ἐφιέμενοι καὶ τῶν μετρίων ἀποτυγχάνουσι. Πλὴν οὐχ ἀποκνητέον οὔδε ἀπογνωστέον τῆς ἐγχειρίσεως· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ εἰς Πᾶς διατῶν λαμβάνει εἰπών· καὶ ὁ ζητῶν εὑρῆσει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγῆσεται. »

Tῶν ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν μερῶν, τὰ μὲν ὅμοιομερῇ λέγεται, τὰ δὲ ἀνομοιομερῇ. Ὅμοιομερῇ μὲν τὰ ἀπλᾶ καὶ πρώτα· οἷον, ἀίμα, φλέγμα, χολὴ μέλαινα καὶ ἔσθητη¹⁷. "Α δὲ στοιχεῖα¹⁸ τοῦ σώματός εἰσιν, ἐξ ὧν καὶ μεθ' ὧν¹⁹ ἐγκέφαλος, μήνιγγες. μῆνες, νεῦρα, μυελὸς ὃ ἐν τοῖς δστέοις, αὐτὰ τὰ δστά²⁰, χόνδρος, ἀδένες, σύνδεσμοι, ὑμένες, ἱνες, τρίχες, δυνηχες, σάρκες, φλένες, ἀρτηρίαι, πόροι, πιμελὴ, δέρμα, τένοντες²¹, σύνθετοι δὲ οὗτοι ὄσπερ καὶ οἱ μῆνες, ἐκ τε συνδέσμων καὶ νευρωδῶν ἴνῶν²² συγκείμενοι· ταῦτα μὲν οὖν τὰ ὅμοιομερῆ καὶ πρώτα. Ἐξ ὧν τὰ ἀνομοιομερῆ καὶ ὀργανικὰ συνετέθησαν²³. οἷον, κεφαλὴ, θώρακ, χεῖρες, πόδες. καὶ ὅσα ἐκ τῶν ὅμοιομερῶν συνέστηται. Πλὴν γὰρ ἀνομοιομερὲς εἰς ὅμοιομερῶν συνέστηκεν· ἐκ τούτων δὲ τὸ σύμμετρον ἢ ἀτύμμετρον σῶμα· τῆς²⁴ συμμετρίας ἐν τέτρασι τούτοις θεωρουμένης²⁵; ἐν σχήματι, ἐν ἀριθμῷ, ἐν μεγέθει, ἐν θέσει· δομοίς καὶ τῆς ἀσυμμετρίας ἐν τοῖς ἀνάπαλιν. Τὸ γὰρ κάλλος τοῦ σώματος εὐρυθμίᾳ ἐστι μελῶν, μετ' εὐχροίας. Τούτο δὲ γίνεται εὐχράτως μὲν τῶν ὅμοιομερῶν, συμμέτρως δὲ τῶν ὀργανικῶν ἔχοντων. Ἀρεταὶ γὰρ σώματος ὑγεία ἐστὶ καὶ ρώμη²⁶ κάλλος καὶ ἀρτιότης, ἥγουν διοκληρία. Ἀρεταὶ δὲ ψυχῆς, φρόνησις, σωφροσύνη, ἀληδρία²⁷ καὶ δικαιοσύνη.

"Ἀναλογεῖ²⁸ οὖν ἡ τοῦ σώματος ρώμη πρὸ; τὴν τῆς ψυχῆς ἀνδρείαν²⁹. ἡ μὲν γὰρ ρώμη εὐτονίᾳ ἐστὶ σώματος, καὶ ἰσχὺς δυσανταγώνιστος τοῖς; νοσάζουσι³⁰ τὸ σῶμα δυναμένοις· ἡ δὲ ἀνδρεία³¹ ρώμη ψυχῆς καὶ ἰσχὺς πρὸς τὰς ὑπομονὰς τῶν ἰσχυρῶν φαντασιῶν· θανάτου³², πόνου, ταλαιπωρίας, ἥδονῶν, καὶ πάντων τῶν δεινῶν τε καὶ φοβερῶν εἴναι νομιζομένων. Τῷ δὲ κάλλος ἐν συμμετρίᾳ σώματος³³ μετ' εὐχροίας νοεῖται· ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐν τῇ διαινομῇ τῶν κατ' ἀξίαν ἔκάστω³⁴. Τῇ δὲ φρόνησι ἡ ἀρτιότης· πλήρωσις³⁵ γάρ ἐστιν ἡ φρόνησις τῶν τῆς ψυχῆς ὄρθων καταλήψεων, ὄσπερ ἡ ἀρτιότης τῶν τοῦ σώματος μελῶν. Τῇ δὲ ὑγείᾳ³⁶ ἡ σωφροσύνη³⁷.

¹⁷ δὲ ἐν τ. B. ¹⁸ αὐτοῦ om. A. ¹⁹ δὲ εἰπὼν B. ²⁰ ξ. καὶ μέλ. B. ²¹ καὶ στ. B P. ²² μεθ' & A. ²³ δστὰ δδόντες P. ²⁴ τένεντες A. ²⁵ ἴνων om. A. ²⁶ συνετέθη B P. ²⁷ τοῦ B. ²⁸ θεωρουμένου B. ²⁹ ἀνδρία B. ³⁰ ἀναλογεῖται B. ³¹ ἀνδρίαν B P. ³² νοσοῦσι B, νοσίενται C. ³³ ἀνδρία B P. ³⁴ θανάτου³⁵ π. ³⁵ ή om. B. ³⁶ τὸ μὲν γὰρ B. ³⁷ μελῶν B C P. ³⁸ ἔκάστου B P. ³⁹ συμπλήρωσις; B P. ⁴⁰ ἡσει om. B C P.

Ὕγεια δέ ἐστιν εὐεξία σύμμετρος· ή δὲ εὐεξία Α ύγεια ἐπιτεταμένη. Παρέπεται δὲ τῇ ὑγείᾳ κάλλος, εὐεξία, ἀρτιότης⁹ κάλλος, οὐ τὸ ἄποδο κομματικῶν¹⁰, ή τὸ δι'¹¹ ἐπιχρισμάτων¹⁰ προσώπων¹¹ καὶ βαφῆς τριχῶν, ἀλλὰ τὸ κατ' ἐπακολουθήσιν τῇς ὑγείας¹² συνιστάμενον· κατ' εὐκράτειαν τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ, τῶν τε δομοιμερῶν καὶ τῶν δργανικῶν μελῶν καὶ μορίων. Η γάρ ὑγεία εὐκρατία ἐστὶ τῶν ἐν ἡμῖν χυμῶν¹³ καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ψυχικῶν καὶ ζωτικῶν δυνάμεων ἀπαρεμπόδιστος¹³ ἐνέργεια τοῦ θήρους τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καλῶς διαφαινομένου.

naturalium animaliumque ac vitalium facultatum quæ mos, seu indoles perspicua pulcherrime redditur.

"Ἐστι δὲ ψυχῆς μὲν ἥθος ποιότης¹⁴ τοιάδε ἀπεσκιφρῷμένη καὶ δυσαπόθητος, τουτέστι παγία καὶ εἰς ἔκιν ἐλθοῦσα, Σώματος δέ ἐστιν ἥθος ὁ ἔκάστου κόσμος, ἤγουν τελειότης ἡ διὰ τῆς τῶν ἀκρων στερῆσεως τῆς τε ὑπεροχῆς καὶ ἐνδείας θεωρουμένη¹⁵. Ἀκοσμία δέ ὁ τε πλεονασμὸς καὶ ἡ ἐλειψίς. Ο γάρ πλεονάκις τινὸς μορίου, ὡς τινές εἰσιν ἔξαδάκτυλοι, ή λειπόμενοι¹⁶ χειρὸς ή πόδες, ή ὀφθαλμοῦ, ή τίνος ἀλλοῦ μορίου, ἀκοσμός ἐστι καὶ ἀσύμμετρος· καὶ ἐστι τούτο παρὰ τὸν ἀριθμὸν σφάλμα. Ἀλλὰ καὶ ὁ παρὰ τὸ σχῆμα τί ἔχων· οἶον διαστρόφους τοὺς ὀφθαλμοὺς ή τοὺς πόδας, ή τὴν χειραν μείζονα τῆς ἐπέρας. Ἐσφάλθαι δὲ λέγεται¹⁷ καὶ ὁ παρὰ τὴν θεσιν¹⁸ οἷον ἔντερα ἐν Ισχίῳ, ή μηρὸν ἔξω κοτύλης, ή τὴν χειραν¹⁹ συμφυεῖσαν τῇ ὡμοπλάτῃ²⁰, ή τῇ τοιούτον. Ὁμοίως καὶ ὁ παρὰ τὸ μέγεθος, ὡς ἔχειν κεφαλὴν²¹ ὑπερμεγέθη, ή μικρότεραν τοῦ κατὰ φύσιν· ή καὶ αὐτὸς ἀπαν τὸ σῶμα, ὡς οἱ γίγαντες ή ἀνθρωπίσκοι²².

semur a junctura exstat, et manus scapulae adnectitur, seu in aliis membris quidpiam tale sit, id frustatio nuncupatur. Eodem pacto, et quæ magnitudinis sunt, ut cum caput natura plus nimio magnum aut breve sit, vel nasus, sive oculus, aut cum totum corpus immensum aut pusillum, ut gigantum, ac qui nani, seu pumilioes appellantur, alicui contingit.

Τῶν γάρ ἐν ἡμῖν μελῶν, τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν, τὰ δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐστιν ἐπιτήδεια· τὰ μὲν οὖν²³ πρὸς τὸ ζῆν γερονότα κύρια τυγχάνει· οἷον, ἐγκέφαλος, καρδία, γαστήρ, καὶ²⁴ ἡ παρ, καὶ πνεύμαν· ὃν παθόντων τελευτὴ τὸ ζῶν· τὰ δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν, ὀφθαλμοὶ εἰσι, καὶ πόδες καὶ χειρες, καὶ τὰ ἀλλα μόρια· τούτων γάρ παθόντων, ζῆι μὲν τὸ ζῶν, ζῆι δὲ οὐ καλῶς.

Διὰ τούτο γάρ καὶ τὰ αἰσθητήρια δι'²⁵ ὑπερβάλλουσαν κηδεμονίαν, διπλᾶ πεποίκην²⁶ ὁ Θεός· ίνα τοῦ ἐπέρου παθόντος, τὸ περὶλειπόμενον σώζῃ τὴν αἰσθησιν. Δύο γάρ ὀφθαλμοὶ καὶ ὡτα δύο· δύο πόρους τῆς διφρήσεως²⁷ ἐν τῇ ψινὶ πεποίκην, καὶ δύο γάττας πόσις τοῖς ζώοις ἐνέψυσεν· ἀλλὰ τοῖς μὲν δημημένας, ὡς τοῖς δρεσι, τοῖς; δὲ συνημμένας²⁸ καὶ συνηγμένας, ὡς τοῖς ἀνθρώποις. Ἀλλὰ τῶν μὲν²⁹ τελείστων αἰσθητήριων διαφθειρομένων οὐδὲν εἰς αὔτην τὴν ζωὴν καταβλάπτεται τὸ ζῶον ἀφῆς δὲ

Sanitas vero est, cum temperate corpus salubre existit. Sed bona habitudo, corporis extensa valetudo est. Nam pulchritudo, bonaque habitudo, nec non integritas, sanitatem sequuntur. non illa utique pulchritudo quæ subtrahi potest, illa videlicet, quæ in medicaminibus facie, insciendisque crinibus versatur, sed quæ cum sanitate continuato ordine ob temperiem insiti qui in nobis est calor, simulque similiarium, instrumentaliumque partim, membrorumque constituitur. Verum, sanitas ipsa humorum qui in nobis sunt bona temperies est, et actio naturalium animaliumque ac vitalium facultatum quæ mos, seu indoles perspicua pulcherrime redditur.

Etenim animæ mos, qualitas scilicet ejus talis est, quæ fortissime in proposito permaneat, et quæ abduci non facile queat, constans, stabiliisque, et in habitum veniens. Est autem corporis mos, pulchritudo, perfectio videlicet cuiuslibet partis, quam cernere est, cum corpus ab his quæ exsuperant ac deficiunt exemptum redditur. Deformitas vero ejus est, **44** cum præter legitimum naturæ ordinem supervacuum quid in membris, aut deficiens sit. Cuicunque enim pars aliqua exsuperat, ut qui senis digitis præditus visitur, aut manu, seu pede mutius exsistit, sive alterius expertis oculi est, vel alia quavis parte caret, deformatis inconcinnusque habetur, et hoc quidem est, cum corpus suis numeris minime absolutum redditur. Sed et quæ ad formam pertinent, verbi gratia, **C** cum in aliquo distorti oculi aut pedes conspiciuntur, sive cum altera manus alteram excedit. Et quod ad situm perfectionemque attinet, ut cum denerit, vitam animal non tamen recte producit.

Hac de causa Deus, præ nimia sui cura geminata in nobis sensoria constituit, ut altero vitiato, quod reliquum est, sensus officia exsequatur. Siquidem geminos oculos, totidemque aures, meatusque, qui olfactui inserviunt, in naso constituit; et geminam linguam universis in animalibus procreavit, sed in nonnullis bivalvum, ut in serpentum genere visitur: in hominibus, consertam coharentemque procreavit. Nam, lametsi plurima ex sensoriis vitiari acciderit, nullum tamen vitæ discrimen ani-

⁹ κομματικῶν Α κομματικῶν C. ¹⁰ τὸ δι'¹¹ ἐπὶ χρωμάτων A, τὸ οὐ. B.C. ¹¹ προσώπου B.P. ¹² κατακολουθήσαν καὶ ὑπὸ τῆς ὑγ. B. ¹³ ἀπαρεμπόδιστων B. ¹⁴ ψυχῆς B. ¹⁵ θερμ. ἀρτιότης B.P. ¹⁶ λειπόμενος B. ¹⁷ ἐσφάλθη λέγεται A. ¹⁸ ἡ γειράνη B. ¹⁹ τῷ ὡμοπλάτῃ B. ²⁰ π. τὸ μεγ. ξῶν κεφ. πον. οὐ. ὑπερμεγ. B. ²¹ ὀφθαλμοὺς B.P. ²² Ή οἱ ἀνθ. B. ²³ οὖν οὐ. B. καὶ τὸ μὲν C.P. ²⁴ καὶ γαστήρ B. ²⁵ ἐποίησεν B.C. ²⁶ δύο τῆς ὁσφρ. πορ. B. ²⁷ συνηγμένας B. ²⁸ καὶ τῶν μὲν B.

mal subit: tactu vero perditio, simul et animal cum ipso perit. Siquidem omne animal tactum habet, aliis vero sensoriis omnibus non omnia praedita sunt, sed quædam aliquibus, perfectioribus autem omnia contigerunt. Enimvero, homo tactum gustumque exactissime sortitus est, quibus alia animalia **45** exsuperat. Tribus vero quæ reliqua sunt, illis inferior habetur. Et aliud quidem animal, aliud ex sensoriis hominem vincit, canis vero tribus simul, auditu, visu, olfactuque, ut in his qui odore feras vestigant, cernere est.

Non modo autem geminatis sensoriis rerum Creator nos insignivit, sed ipsa duplici sensu praedita esse voluit, altero, qui eorum pecularis est, altero tactus. Ut visus, ipse enim tum colores distinguit, tum quæ calida frigidaque sunt deprehendit, sed hæc quidem qua corpus, colores vero, et quæ splendore praedita, qua visus animadvertis. Enimvero tactus, utpote qui maxime terrenus, supremæque corpulentiae præter alia sensoria est, quæ terrena naturæ sunt, comprehendit. Quæ vero aerae qualitatis habentur, auditus ministerio qui aeris particeps est, dignoscuntur. At a lingua, quæ spongiosa cujusdam qualitatis est, sapores, qui aquei quodammodo sunt, gustus officio deprehenduntur: siquidem universa genera sensoriis animadvertis suæ natura idonea sunt.

Hac igitur ratione, cum quatuor elementa sint, uti et sensus totidem essent, necesse fuerat. Sed quoniam vapor, odorumque genus, inter aerem aquamque, mediæ cujusdam naturæ sint, aere tamen crassioris, aqua vero subtilioris habetur, hac de causa natura quintum nobis sensorium interius largita est.

Quod vero, tum vaporum, tum odorum natura aere crassior est, ex his qui narium muco, seu catarrho laborant, perspectum redditur, qui cum aere attrahunt, vapores opilationis gratia hauququam sentiunt, sed diu sensorium a sensatis deprehendendis immune continent, perdurant. Etenim sensus ipse alteratio non est, sed qui ipsam alterationem deprehendit; nam quæ sub sensum cadunt, alterationi obnoxia reduntur. Alterationem vero sensus distinguit.

Siquidem sensoria quinque habentur, sed sensus unus est, qui animæ habetur quæ per sensoria ipsa affectiones quæ ipsi eveniunt dignoscit. Cum enim album inspicere contingit, ex eo quod sensus ministerio **46** deprehenderat, idem affectus animæ innascitur. Eadem item ratio et de aliis sensoriis habenda est. Nam aliud sensus, aliud sensorium est, et aliud sensatum, aliud sensibile.

Sensus igitur est animæ vis quæ agit; quamobrem hoc pacto definitio subjacet: Sensus est spiritus intellectualis, qui a principalibus ad

²⁸ καὶ οἱ. B. ²⁹ πάντως πάσας B, πάντας πάσας C. ³⁰ καὶ οἱ οἱ. B. ³¹ τοῦ ἀνθρώπου B. ³² καὶ διέπτερον ἄχ. B. ³³ τῶν ψυχρ. B. ³⁴ γεωδεστάτων A. ³⁵ ἐν τῷ σπ. B. ³⁶ τὸ B, τὸν P. ³⁷ τῇ φύσει B, τῇ φύσεως C P. ³⁸ παχυμερέστερα. B. ³⁹ λεπτομερέστερα B. ⁴⁰ περιφέροντες B, γρ. αἰσθητήρια P. ⁴¹ τεταγμένον B,

A ἀπολυμένης, συναπόλυται καὶ ²⁸ τὸ ζῶον. Πᾶν γάρ ζῶον ἀφῆν ξεῖ, τὰς δὲ ἄλλας αἰσθησις οὐ πάντα πάσας ²⁹, ἀλλ' ἔντας ξεῖ πάσας δὲ ξεῖ τὰ τελεότερα ³⁰. Ο δὲ ἀνθρωπος τῇ ἀφῇ καὶ τῇ γένει πλέον ξεῖ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἀκριβεστάτως ³¹, καὶ τοι ταῖς ἄλλαις τρισιν ἡττώμενος. Ἄλλο μὲν γάρ ζῶον κατ' ἄλλην καὶ ἄλλην ³² αἰσθησιν ἐκ τῶν τριών πλεονεκτεῖ τὸν ἀνθρωπὸν ³³. ο δὲ κύων ἐν ταῖς τρισιν ἄμφα διέπτερον γάρ καὶ ἀκούει ³⁴, καὶ βλέπει, καὶ διφραίνεται, οὐ δῆλον ἐκ τῶν ἰχνευόντων.

Οὐ μόνον δὲ διπλὰ δέδωκεν ἡμῖν τὰ αἰσθητήρια διημιουργός, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς ἐποίησε διπλὰς ξεῖν αἰσθησις ³⁵. τὴν μὲν τῶν ίδιων αἰσθητῶν, τὴν δὲ τῆς ἀφῆς. Μές η δύμις καὶ γάρ τὰ χρώματα διακρίνει, καὶ τῶν θερμῶν καὶ ψυχρῶν ³⁶ ἀντιλαμβάνεται. Β ὅλλα τούτων μὲν, ὡς σῶμα· τῶν δὲ χρωμάτων καὶ τῶν αὐγοειδῶν, ὡς δύμις. Καὶ μέντοι καὶ τῷ γεωδεστάτῳ ³⁷ καὶ σωματικωτάπε τῶν αἰσθητηρίων, διπερ ἐστὶν η ἀφή, τῆς γεωδους φύσεως αἰσθάνεται. Τῷ δὲ διεροειδεῖ, τῶν τοῦ ἀέρος; παθημάτων διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ τῷ σπονγοειδεῖ ³⁸ τῆς γλώττης, καὶ τῷ ὑδατοειδεῖ τῷ ³⁹ κατὰ τὴν γεύσιν, τῶν χυμῶν ἀντιλαμβάνεται. ἔκαστον γάρ τῶν αἰσθητῶν διὰ τῶν οἰκείων αἰσθητηρίων γνωρίζεσθαι πέψυκεν.

εορτον quæ sub sensum cadunt, peculiaribus sen-

σοριis αἰσθητήριον. ⁴⁰ Εδει τοίνυν κατὰ τούτον τὸν λόγον, ἐπειδὴ τέσσαρα στοιχεῖα εἰσὶ, τέσσαρας εἶναι καὶ τὰς αἰσθησις. Ἄλλη ἐπειδὴπερ δὲ ἀτμὸς καὶ τὸ τῶν δόμων γένος μεταξὺ τὴν φύσιν ⁴¹ εἰσὶν ἀέρος; καὶ ὑδατος· ἀέρος μὲν γάρ ἐστι παχυμερέστερος ⁴², ὑδατος δὲ λεπτομερέστερος ⁴³, τούτου χάριν η διφρησις πέμπτον ἐδόθη ἡμῖν ⁴⁴ αἰσθητήριον.

Οὐτὶ δὲ η τῶν ἀτμῶν καὶ δόμων φύσις παχυτέρα ἐστὶ τοῦ ἀέρος δῆλον ἐκ τῶν κόρυζαν η κατάρρευσην ἔχοντων ⁴⁵. ἔλκοντες γάρ τὸν ἀέρα τῶν ἀτμῶν οὐκ ἀντιλαμβάνονται διὰ τὴν ἐμφραξιν, ἀλλὰ διαρκοῦσιν ἐπὶ πολὺ ἀναίσθητον τὴν αἰσθησιν φέροντες ⁴⁶. Εστι δὲ η αἰσθησις οὐκ ἀλλοιωσίς, ἀλλὰ διάγνωσις ἀλλοιώσεως· ἀλλοιούται μὲν γάρ τὰ αἰσθητήρια, διακρίνει δὲ τὴν ἀλλοιωσιν η αἰσθησις.

Εστι δὲ αἰσθητήρια μὲν πέντε· αἰσθησις δὲ μία η ψυχική, η γνωρίζουσα διὰ τῶν αἰσθητηρίων τὰ εν αὐτῇ ⁴⁷ γενόμενα πάθη. Οταν γάρ λευκὸν ἰδωμεν ἐγγίνεται τι πάθος τῇ ψυχῇ ἐκ τῆς λήψεως ⁴⁸ αὐτοῦ διὰ τῆς αἰσθησεως. Όμοιας καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων. Ἄλλο δὲ ἐστιν αἰσθησις, καὶ διλοι αἰσθητήριον· καὶ διλοι αἰσθητὸν, καὶ διλοι αἰσθητικόν ⁴⁹.

Αἰσθησις μὲν οὖν ἐστιν η ἐνεργοῦσα ψυχική δύναμις, διὸ καὶ οὐτας αὐτὴν δρίζονται· Πνεῦμα νοερὸν ἀπὸ τοῦ ήγεμονικοῦ ἐπὶ τὰ δργανα τεταμένον ⁵⁰. η

C. ³⁰ τελεότερα B. ³¹ ἀκριβεστάτας B C P. ³² καὶ οἱ αἰσθητήρια B C P. ³³ διπλ. ἐποίησεν δ Θεός ξη. τὰς αἰσθ. B. ³⁴ τῶν ψυχρ. B. ³⁵ τῇ φύσει B, τῇ φύσεως C P. ³⁶ ημῖν οἱ. B. ³⁷ ἐδόθη ἐδόθεν P. ³⁸ κορ. ἔχοντων η κατάρ. B. ³⁹ περιφέροντες B, γρ. αἰσθητήρια P. ⁴⁰ αὐτοῖς B. ⁴¹ καταλήγεις P. ⁴² καὶ διλοι αἰσθητηρίων οἱ. B.

οῖτας· δύναμις ψυχῆς ἀντιληπτεική τῶν αἰσθητῶν. Οἱ δὲ Πλάτων τὴν αἰσθησιν δυνάμεως καὶ ὀργάνου κοινωνίαν πρὸς τὰ ἔκτος δρίζεται· τουτέστι ψυχῆς καὶ σώματος· ἡ γὰρ δύναμις ψυχῆς, τὸ δὲ ὅργανον σώματος· ἀμφοῦ δὲ διὰ φαντασίας ἀντιληπτικά τῶν ἔξυθεν.

Αἰσθητήριον δέ ἐστιν ὅργανον τῆς ἀντιληψεως τῶν αἰσθητῶν, ή τὸ αἰσθητὸν τινὰ ἐμπεπιστευμένον δργανὸν⁵⁰. αἰσθητὸν δὲ τὸ αἰσθῆται ὑπὸπίπτον· αἰσθητικὸν δὲ, αὐτὸ τὸ αἰσθανόμενον ζῶν. Αἰσθησις μὲν οὖν, οἷον δραστική, διφρηστική, ἀκοή, γεῦσις, καὶ ἀφή. Αἰσθητήριον δὲ, ήτοι δὲ φύσιαλμός, ή⁵¹ βίς, ή γλῶσσα καὶ τὰ χελών⁵², καὶ δργανα αἰσθητικὰ προσαγορεύεται. Αἰσθητὸν δὲ⁵³ δὲ λίθος, τὸ ξύλον, καὶ πάντα τὰ αἰσθῆσις⁵⁴ ὑποπίπτοντα· αἰσθητικὸν δὲ δὲ Στέφανος, δὲ Πέτρος⁵⁵, δὲ Μελέτιος, καὶ πάντα δοσα ἀλλα αἰσθάνεται ζῶα· "Ἐγρω γάρ, φησι, θοῦς τὸν κηρησάμενον"⁵⁶ καὶ δρος τὴν φάτεην τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ δὲ κατὰ τὴν αἰσθησιν τὰ ἄλογα τοῖς λογικοῖς; ἀνθρώποις κοινωνεῖ, καλῶς τινες τῶν ἀνατομικῶν ιστορησάντων μηδὲ κατὰ τὴν τοῦ σώματος πολὺ διαφέρειν ἔνια τῶν ζῶων σύνταξιν καὶ ἀρμονίαν τῶν διετῶν, καὶ τὴν τῶν ἐγκάτων σύνθεσιν ἔγραφαν· καὶ μᾶλλον τῶν ἀλλων ζῶων τὸν οὐ· οἵτι καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων τὰ τούτων σώματα συνεστάθη, ἐξ ὧν καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων· τὰ γὰρ ὀμοιομερῆ οὐδὲν διαφέρει τῶν ἀμφοτέρων παρὰ μικρόν· εἰ καὶ τὰ τῆς διοργανώσεως ἐνήλικαται, καὶ τὰ τῆς γεύσεως. Οἱ γὰρ⁵⁷ θεός έθετο τὰ μέλη ἐν ἔκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι καθὼς ἡθέλησε.

Ιαρίbus inter utrumque genus discriminis habetur, etsi instrumentorum compositione invicem gustuque discrepent. Siquidem Deus, ad propriæ voluntatis arbitrium, pulcherrimo ordine in eorum quolibet corpore **47** membra dispositit.

Τὸ σῶμα δὲ τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔστιν ἐν μίλος, ἀλλὰ πολλά. Ότι καὶ εἰς κεφαλὴν διαιρεῖται, καὶ εἰς στέρνον καὶ ἐπιγάστριον καὶ ὑπογάστριον, καὶ ράχιν καὶ ὀσφύν, καὶ χείρας καὶ πόδας. Καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ περιέχει ἔγκεφαλον, ὀφθαλμούς, βίνα, ὄτα, στόμα καὶ τὰ ἔσω τοῦ στόματος· γλῶτταν⁵⁸ λέγω, καὶ ὀδόντας, καὶ φάρυγγα, καὶ τὰ κατὰ μέρος. Τὸ δὲ στέργον, πνεύμονα καὶ καρδιαν. Ότι τράχηλος, κατακλείδα. Αἱ πλευραὶ, τὸν ὑπεζωκότα· ἡ ράχις, σπονδύλους καὶ μυελόν⁵⁹. Ή δὲ ὁσφύς, νεφρούς καὶ τὰ οὐρηδόχα⁶⁰ ἀγγεία. Τὸ δὲ ἐπιγάστριον, στόμαχον, ήπαρ, σπλήνα, καὶ τὴν ἀνω γαστέρα. Τὸ δὲ ὑπογάστριον, ἔντερα, πιμελήν, περιττώματα, καὶ τὰ κατὰ τὴν ήδην. Αἱ χείρες, βραχίονας, ὄμοις, πήχεις, καρπούς, δακτύλους. Οἱ πόδες, μηρούς, γόνατα, σφυρά, δακτύλους. humeros, cubitos, palmam, digitos. Pedes vero, in femur, genua, crura, malleolos, talos, ac digito dividuntur.

Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀλλα πλείονα, καὶ μέλη λέγονται καὶ μέρη, καὶ μέρια, καὶ τόποι· κατ' αὐτό τε

A instrumentalia porrigitur; sive hoc pacto: sensus est animae vis, quae sensata deprehendit. Plato vero sensum ipsum, facultatis et instrumenti, hoc est animae et corporis, ad ea quae extra sunt communicationem esse statuit: nam vis, animae, instrumentum vero corporis habetur: utrumque enim per imaginationem ea quae exteriora sunt deprehendere potest.

Sensorium namque instrumentum est, quod sensata deprehendere potest; vel instrumentum aliquod, quod sensus quidam esse creditur. Sensatum autem est, quod sub sensum cadit. At sensibile, animal ipsum quod sensatum percipit. Sensus igitur est, ut verbi gratia visus, olfactus, auditus, gustus et tactus. Sensorium vero, ut oculus, nasus, lingua, et quae reliqua, quae sensoria instrumenta nuncupantur. At sensatum, ut lapis, lignum, cunctaque quae cadere sub sensum queunt. Sensibile autem, ut Petrus, Stephanus, Melarius, et reliquum omnime animalium sensibilium genus: agnivit enim (ut Scriptura loquitur) bos posseorem suum, et asinus præsepe domini sui¹. Si vero rationis expertia hominibus ipsa præditis per sensum ipsum communicant, recte quidem nonnulli qui dissectionum historias perscripserunt, nec in corporis fabrica, neque in ossium structura, viscerumque compositione inesse quibusdam cum homine plurimum discriminis litterarum mandarunt monumentis, quod magis in his quae paulo ante memoravimus animalibus patet; quandoquidem iisdem ex elementis eorum corpora, quibus et hominum composita sunt; parum admodum in simili-

C Hominis autem corpus non unum membrum, sed plura habetur. Et quoniam in caput, et pectus, et superiore ac inferiore ventrem, spinamque, et lumbos, ac manus pedesque dividitur. Caput quidem cerebrum, oculos, nasum, aures, oris biatum, et quae in ore intus consistunt, ut lingua, dentes, fauces gutturis, et quae particulatim nominantur continet. In pectore vero pulmonis et cordis locus. Collum claviculam continet. Sed et costæ, membranam quae ipsas tegit; spina vero, vertebrae ac medullam. At lumbi, renes, et humili excrementi, seu urinæ receptacula. Superior vero venter in stomachum, jecur, lienem, et superiore alvi partem dividitur. Inferior vero venter, in intestina, pinguedinem, excrements, et quae ad pubes posita sunt. Manus, in brachium, humeros, cubitos, palmam, digitos. Pedes vero, in femur, genua, crura, malleolos, talos, ac digitos dividuntur.

Ilæc autem omnia, et alia pleraque, tum membra, tum partes particulæque ac loca separa-

¹ Isa. 1, 3.

⁵⁰ Ιαες ομ. B. ⁵¹ ή οι. B P. ⁵² καὶ τὰ λοιπὰ B P. ⁵³ αἰσθητὸν δὲ οἶον P. ⁵⁴ τῇ αἰσθ. B P. ⁵⁵ δὲ Στέφ. B P. ⁵⁶ κτισάμενον B. ⁵⁷ ὅτι: γάρ A. ⁵⁸ γλῶτταν B P. ⁵⁹ μυελόν. B. ⁶⁰ οὐρηδόχα B C P, καθ' ἔσυτά τε καὶ συγημμένα P.

tum et conjunctum nuncupantur. Verumtamen, *majora plenioraque describendo, membra; minora vero, partes appellare solemus.* Sed eadem pars, membra, partisque nomen subire solet. Exempli causa, caput, membrum corporis, sed et partem dicimus. At capitum pars, occiput, membrum vero ejus oculus est. Præterea, corporis membrum manus, ejus vero pars digitus habet; idem et in aliis dixeris. *Enimvero, pars, quæ Græce μέρος a verbo μεμερισθαι, quod partiri dices, aliudque ab alio discrepat.* Et quidem μάλη, quæ membra appellantur, inde scilicet, ut reor, denominationem sumpserunt, quod corpus nostrum harmonica quadam compositione constituant, a modulaminibus citharae vel fistulae aliorumque musicorum instrumentorum translatione sumpta; nam et ipsa concordi quadam compositione 48 constare certum est. Particulæ vero, quæ Græce μόρια nuncupantur, oīa δριά tūta, quasi termini quidam divisi, sive partium partes sint.

Quodlibet igitur membrum ex carne, cute, ossibus, membranis, nervis, musculis, venisque ac arteriis constitutum est, quæ a congruo (uti dictum est) alimento aluntur. Corpus namque nostrum tribus dimensionibus, longitudine, latitudine, ac profunditate constat. Quod autem continet ipsum copulatque, superficies dicitur, quam Græci ἐπιφύτεαν, a verbo ἐπιφύτεσθαι, quod superne apparere diceres, nuncupant. Et hæc quidem breviter dicta satis habeantur; *quam temperamenti actionisque atque usus sit,*

Cap. I. — *De capite.*

Quoniam vero membrorum quæ in nobis sunt, caput primum est, utpote quod sensoriorum officina, nec non suprema eminentissimaque ac nobilissima, et maxime principalis corporis portio habetur, in qua principalis anima pars regimen obtinet. Ex hoc enim principium sumere, ejusque vim explicare, vel prudentiam potius sapientiamque Creatoris et Dei nostri considerare, atque hæc dicere necesse est: *Magnus est Dominus noster, et magna est potentia ejus, et prudentia ejus non est numerus.*

Age jam, et quæ admirabilis Basilius asseverat, oratione complectamur. Ille namque inquit: « Cum Deus eminentissimæ corporis parti caput apposuissest, in ipso quamplurima præclara sensoria collocari oportuit. Ibi enim visus, auditus, gustus, et olfactus proprius invicem consistunt, ac cum brevi loci intercapidine contineantur, nullum ex ipsis actioni alterius proxime existentis impedimento adest. »

Nam caput, quod Græce κεφαλὴ dicitur, πάρα τὸ κάρφεσθαι, δὲ ἔστι ἡγραίνεσθαι, quod *siccitate 49 præditum* dices, appellatum est, cum siccum osseumque habeatur. A quibusdam λεπ̄η nuncupatur, διὰ τὸ καλύπτειν τὸν ἔγκεφαλον,

A καὶ συνωνύμως· πλὴν κατὰ μεῖζον μὲν καὶ δισχερεστέραν περιγραφὴν τὰ μέλη λαμβάνομεν· κατὰ δὲ ἑλάττονα τὰ μέρη. Δύναται δὲ καὶ μέρος τὸ αὐτὸδέγεσθαι καὶ μέλος· οἷον, μέλος τοῦ σώματος ἡ κεφαλὴ, ἀλλὰ καὶ μέρος· μέρος δὲ τῆς κεφαλῆς· τὸ ἵνον· καὶ μέρος αὐτῆς δὲ ὁ ὄφθαλμός· καὶ μέρος τοῦ σώματος ἡ χεὶρ, μέρος δὲ τῆς χειρὸς δὲ δάκτυλος· οὗτος οὖν καὶ ἐπὶ τῶν διλλων. Εἰρηται δὲ μέρη μὲν ἀπὸ τοῦ μεμερισθαι⁶¹, καὶ διλλο διαφέρειν. Μέλη δὲ οἵτι μετὰ ἀρμονίας δοκεῖ συνεστάγαι τὸ σῶμα τὴν ἡμῶν ἐκ μεταφορᾶς τῶν κατὰ τὴν μουσικὴν μελῶν, κιθάρας τυχὸν ἡ αὐλοῦ· καὶ αὐτὰ γάρ μετὰ ἀρμονίας συνίσταται⁶². Τὰ δὲ μόρια, οἷον⁶³ ὅριά τυτα, ὡς διωρισμένα⁶⁴, ἡ τὰ μέρους μέρη.

Ἐκαστον οὖν τῶν μελῶν ἐκ σαρκὸς καὶ δέρματος· διτῶν καὶ διμένων, νεύρων καὶ μυῶν, φλεβῶν καὶ ἀρτηρῶν συνίσταται⁶⁵. Τρεφόμενα τῇ καταλήλων⁶⁶ τροφῇ, ὡς ἡδη εἰρηται. Ἐχει δὲ τὸ σῶμα τὴν διαστάσεις τρεις· μῆκος, βάθος, πλάτος. Τὸ δὲ συνέχον καὶ συνάπτον⁶⁷ αὐτὸδ, ἐπιφάνεια λέγεται, παρὰ τὸ ἐπιφανεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐν συνάψει εἰρήσθω· κατὰ μέρος δὲ περὶ ἑκάστου λεχθήσεται μορίου, καὶ κράσις, καὶ ἐνέργεια, καὶ χρεία. reliquum igitur est, uti de qualibet parte, cuius-
καὶ singillatim deinceps referamus.

Κεφ. A'. — *Περὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν ταύτης στῶν καὶ φασῶν· καὶ περὶ ἐγκεφάλου.*

Ἐπειδὲ πρώτη τῶν ἐν τῷ μελῶν τῇ κεφαλῇ οἵτιν, ὡς τῶν αἰσθήσεων ἐργαστήριον⁶⁸, καὶ τὸ ὑψηλότατον καὶ ὑπερέξχον⁶⁹ μέρος τοῦ σώματος, καὶ τὸ τιμιώτατον τε καὶ κυριώτατον ἐν τῇ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς φυχῆς βασιλεύει· ἀναγκαῖον κατὰ αὐτῆς⁷⁰ δρᾶσθαι, καὶ τὴν δύναμιν, μᾶλλον δὲ σύνεσιν καὶ σοφίαν τοῦ Δημιουργοῦ καὶ θεοῦ τὴν κατασκήψασθαι, καὶ εἰπειν⁷¹. *Μέγας δὲ Κύριος ἡμῶν, καὶ μεγάλη ἡ λογὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς συνέπειας αὐτοῦ οὐκ ἀριθμός.*

Αρχὴν δὲ τὸν τοῦ θαυμασίου πατρὸς τὴν βασιλείου ποιησώμεθα λόγον. Φησὶ γάρ ἐκεῖνος⁷². « Τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τὸν ὑψηλότατον θεῖς τοῦ σώματος τέπον⁷³ εἰν αὐτῇ τὰς πλείστων ἀξίας τῶν αἰσθήσεων καθιδύσατο. Ἐκεῖ δψις, καὶ ἀκοή, καὶ γεύσις, καὶ διφρήσις· πᾶσαι ἐγγὺς ἀλλήλων κατηκισμέναι· καὶ οὕτω περὶ βραχὸν χωρίον στενοχωρούμεναι, οὐδὲν ἑκάστη παρεμποδίζει τῇ ἐνεργείᾳ τῆς γείτονος⁷⁴. »

Εἰρηται δὲ κεφαλὴ παρὰ τὸ κάρφεσθαι, δὲ ἔστι ἡγραίνεσθαι· ἡρὰ γάρ καὶ δισώδης ἔστι. Τινὲς δὲ καλεῦσθαι⁷⁵ αὐτὴν λέγουσι, διὰ τὸ σκέπτειν καὶ καλύπτειν τὸν ἐγκέφαλον. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς κυφότητος· δὲ γάρ περιαγῆς⁷⁶ καὶ περιφερές κυψον λέγεται. Οἱ δὲ

⁶¹ μέλος A, item P in duob. lin. seq., ἥνιον A B C. ⁶² μεμερισθαι. B. ⁶³ συνίσταται B P. ⁶⁴ οἷον om. P. ⁶⁵ διωρισμένα B. ⁶⁶ συνίσταται B P. ⁶⁷ καταλήλω B C P. ⁶⁸ συνάπτων B. ⁶⁹ τῶν αἰσθ. δὲ ἐργ. B. ⁷⁰ ὑπερέχον B C P. ⁷¹ ἐκ ταύτης B C P. ⁷² πειν A. ⁷³ hic C P, primi cap. divisionem posuit A B nullam. ⁷⁴ τίπων B C. ⁷⁵ τὴν ἐγέργειαν τοῦ γ. B. ⁷⁶ καλαφῆν P. ⁷⁷ περιεργές A, hæc om. C.

κέρατον λέγουσιν, οἷον κέρας, ἀπὸ τοῦ τετριχώσθαι· ἡ κέρατα ἀπὸ τοῦ κράτος, ὡς¹⁸ ἐνταῦθα τοῦ ἡγεμονικοῦ τυγχάνοντος· ἡ κράτιον παρὰ τὸ κραίνειν καὶ βασιλεύειν τοῦ δόλου σώματος· ἡ διὰ τὸ κρέμεσθαι¹⁹ ἔκει τὸν ἐγκέφαλον.

integri dices, nominant; nam κέρας ipsi capillatura dictilat; sive illud κέρατα nuncupant, ἀπὸ τοῦ κράτους, hoc est, a potestate ipsa, quod inibi principalis anima portio existat; vel κράνιον παρὰ τὸ κραίνειν, quod regnare seu imperare explicares, quod videlicet ab ipso reliquæ corporis partes regantur; aut a verbo κρέμεσθαι, quod appensum esse significat, quia in ipso cerebrum appensum sit.

Ἐστι δὲ ὁ ἐγκέφαλος λευκὸς, μαλθαδς, ὥσπερ ἐξ ἀρροῦ τινος πεπηγῶς²⁰, ύγρος, καὶ ψυχρός. Λέγεται δὲ ἐγκέφαλος παρὰ τὸ ἐγκεῖσθαι τῇ κεφαλῇ καὶ τῇ κάρᾳ· ἡ οἷον ἐγκρατος²¹, διὰ τὸ ἐγκεῖσθαι ἴδιωτερον τῷ κρανίῳ²². Ἐστι δὲ ἀναίμος παντελῶς καὶ διπλεψή δέται δὲ ταῖς θερμαῖς καταστάσεσι μαλλὸν ἢ ταῖς ψυχραῖς· ἐν αἷς καὶ διυγραινόμενος τὰς μύξας διὰ τῶν ρινῶν ἀποκρίνει. Μύξα γάρ ἐστιν ἀποκρίθειρι τοῦ ἐγκεφάλου²³, φέρε²⁴ κουφίζεται τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς μέρος· ἐν αὐτῷ γάρ ιδρύσθαι φασι. Μύξα δὲ εἰρηται παρὰ τὸ ἐν μυκτήρος²⁵ ἀποκρίνεσθαι· λέγεται²⁶ δὲ ὁ ἐγκέφαλος καὶ μυελὸς, οἷον μυχελὸς, ἀπὸ τοῦ ἐν μυχῷ εἰλῆσθαι δὲ στιν αἰλίζεσθαι· ἡ διὰ τὸ λειος εἶναι, ἡ ἐν μεμυκότι διστέψι τυγχάνειν· οἱ δὲ σκέποντες τοῦτον ὑμένες μήνιγγες λέγονται, διὰ τὸ μένειν ἐν αὐταῖς τὸν ἐγκέφαλον.

piliis moretur contineturque, vel quod laxe lubricumque consistat, quod ipsi μεμυκόν appellant. Membranæ autem quæ ipsum tegunt μήνιγγες dicuntur παρὰ τὸ μένειν, quod manere dixeris, quia in ipsis cerebrum possum maneat.

Ἐχει δὲ τὴν κεφαλὴν σχῆμα δύο· τὸ τε κατὰ φύ^C συν, καὶ τὸ φοῖδν· καὶ τὸ μὲν κατὰ φύσιν προμήκει μάλιστα σφαιράρι προσέοικεν²⁷. Προπετέστερον δὲ ὑπάρχει εἰς τε τὸ πρόσω²⁸ καὶ τούπισσα, τρεῖς· ἔχει τὰς πάσας ἐν αὐτῷ²⁹ φαράς· τὴν στεφανιαίλαρ· τὴν λαμβδοειδῆ³⁰· καὶ τὴν κατὰ μῆκος αὐτὸ δὲ τὸ τῶν τριῶν φαρῶν σχῆμα τῷ καὶ ὠμοιώται³¹ γράμματι· τὸ δὲ φοῖδν, τῆς μὲν διποσθεν ἀπολλυμένης ἰζοχῆς, καὶ ἡ λαμβδοειδῆς³² φαρὴ συναπόλυται· τῆς δὲ ἐμπροσθεν, ἡ στεφανιαίλα διασώζεται· ὥστε τὸ τῶν σωζομένων φαρῶν σχῆμα τῷ ταῦ γράμματι παραπλήσιον εἶναι· καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἀρρένων. Τὸ δὲ θῆλυ, μίλα ἔχει καὶ μόνην φαρὴν κυκλοτερῶς περιεγομένην, καὶ περιγράφουσαν τὸ κρανίον· ἐκ τοῦτου γάρ τοῦ σημείου ἐν τοῖς τάφοις τὰ τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν διακρίνεται³³ κρανία.

Iamnum circulari sutura prædicta est, quæ orbiculata quæ indicis, marium seminariisque calvas in monumentis facile distingueres:

Ἐφῆται δέ τισι τῶν Πατέρων, διτοι τρεῖς φαραὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀρέσοντος τὴν τρισυπόστατον ἐγλωσσήθεσται, Πατρὸς, Γιοῦ, καὶ ἄγιου Πνεύματος· ὃς δέ τοι τοῦ σημείου ἐν τοῖς τάφοις τὰ τῶν διεπλάσθη, καὶ πρὸς τὰ δινὰ βλέπειν κατεσκευάσθη³⁴. Τὸ δὲ πρὸς

¹⁷ κέρας B C P. ¹⁸ ὡς om. B. ¹⁹ κρέμεσθαι A. ²⁰ πεπηγῶς B. ²¹ ἐγκρατος C. ²² ὡς τοῦ ἐγκέφαλον repert. sed. ἡ διὰ — τυγχάνειν omissa sunt. ²³ προμ. σφαιράρι προσ. μαλ. B. ²⁴ τὸ πρόσωπον A. ²⁵ διαντρ. A. ²⁶ λαμβδοειδῆ B, λεμβοειδῆ C. ²⁷ διακρίνονται B. ²⁸ Quæ scilicet usque ad verba τῆς κεφαλῆς in lexī omissa scripta sunt in ora manu recentissima P. ²⁹ ὃς δέ τοι τοῦ σημείου διεπλάσθη³⁴. Τὸ δὲ πρὸς

A quod cerebrum velat occultatque. Alii ipsum ἀπὸ τῆς κυφίτητος, κύφον, quod gibbum diceret, appellant; nam quod circularis ambientisque figuræ est κύφον, hoc est gibbosum, denominatur. Sunt qui κάραν οἶον κέλραν, ἀπὸ τοῦ τριχόσθαι, quod capillus

B integi dices, nominant; nam κέρας ipsi capillatura dictilat; sive illud κέρατα nuncupant, ἀπὸ τοῦ κράτους, hoc est, a potestate ipsa, quod inibi principalis anima portio existat; vel κράνιον παρὰ τὸ κραίνειν, quod regnare seu imperare explicares, quod videlicet ab ipso reliquæ corporis partes regantur; aut a verbo κρέμεσθαι, quod appensum esse significat, quia in ipso cerebrum appensum sit.

Enimvero, cerebrum molle est, quasi ex spuma concreta quadam, humidumque ac frigidum. Cerebrum autem quod ab illis ἐγκέφαλος, quia in capite quod ab ipsis κεφαλῇ dicitur consistat, nomen adeptum est, ἡ οἷον ἐγκρανος, quod in tabula sit, quæ κράνιον dicitur; nam ejus peculiare officium in calva consistere est. Et quidem, sanguine venisque caret, magis autem ipsum caeciliis temporibus quam frigidis oblectatur, cum in frigidis humore repleti soleat, ob quod mucosus humores naris promuscidere excernit. Nam mucus cerebri purgamentum est, quo principalis anima pars quæ in cerebro consistere dicitur, levamen sentit. Mucus, qui Graece μύξα, ἀπὸ τοῦ μυκτήρος ἐστιν, quod videlicet ex naribus ipsis effluat nuncupatur. Sed et medullæ nomen cerebrum obtinet, quod μυελὸς dicitur, οἷον μυχελὸς, quasi quod in intimis can-

*D uabus siquidem figuris caput cernitur, altera quæ naturæ ordine est, altera quam φοῖδν dicunt. Et alia quæ naturæ procedit ordine in longum porrectæ sphæræ similatur, prominentiū in occiput **50** sincipitque tendens. Tribus illud suturis distinctum visitur, una quæ coronalis, altera quæ Graecum **Λ** figurat, altera quæ in longum porrecta est. At omnes hæ tres suturæ figuram quam Graecum **K** habet exprimunt. In acuminata autem capitinis figura quam Graeci φοῖδν nuncupant, cum occipitis eminentia destruitur, illa quæ Graecum **Λ** sutura figurat, una perniciem sentit, sincipitis vero sutura incolunis servatur. Itaque, ex suturis quæ reliquæ sunt, similis quedam figura Graeco **T** inspicitur; et his quidem suturis maris caput distinguuntur. Femina vero, una figura calvam signat atque complectitur. His itaque indicis, marium seminariisque calvas in monumentis facile distingueres :*

Siquidein nonnulli sacræ paginæ interpretes, tres quæ in mari capite sunt suturas trium quæ in divinis sunt personarum, Patris, inquam, et Filii, et sancti Spiritus, significatiōnem obtinere opinati sunt, quæ cohaerentes ea-

³⁰ πεπηγῶς B. ³¹ ἐγγρανος B. ³² his caret C. ³³ πεπηγῶς B. ³⁴ λεγεται—ἀδιλίζεσθαι hic om. in P post verba τῶν ἐγκέφαλον repert. sed. ἡ διὰ — τυγχάνειν omissa sunt. ³⁵ προμ. σφαιράρι προσ. μαλ. B. ³⁶ τὸ πρόσωπον A. ³⁷ λαμβδοειδῆ B, λεμβοειδῆ C. ³⁸ διακρίνονται B. ³⁹ Quæ scilicet usque ad verba τῆς κεφαλῆς in lexī omissa scripta sunt in ora manu recentissima P. ⁴⁰ ὃς δέ τοι τοῦ σημείου διεπλάσθη³⁴. Τὸ δὲ πρὸς

demque sentientes illud procrearunt, et uti supra contempletur formaverunt. Quod vero ipsæ tres suturæ in unum denuo coeant, substantialem naturalemque ac unius potentiaæ unitatem sub una potestate repræsentant. At illam quæ in feminæ capite una sutura est, quæ circularis habet, imperium quod comprehendit continentque universa sæcula, ac potestatis totius orbis unitatem, et vim diuinæ potentiaæ omni line carentem repræsentare ac figurare sanxerunt. Et quemadmodum quæ ad intellectualem hominis figuram attinent, tria in utriusque tum maris, tum feminæ corporis constitutione, mens, verbum, et spiritus reperta sunt, i.e. et de sensuali ejus natura dixeris.

Etiam anterior capitinis pars frons dicitur, ab ipsis metuon d'ōn ὑπέρωπον, quasi oculis imminentem partem dicas: oculus enim ipsi δπα νuncupant. Pars vero quæ paulo ab ipsa fronte sursum tendit, sinciput dicitur, quam Græci βρέγμα appellant. Quod autem in loco illo cerebrum satis admodum humidum molleque sit supra ostendimus. At medium capitinis vertex nuncupatur, quidquid ab ipsis xorufi, ὅτι τοῦ κάρα ἐστὶν ὁροφή, quod capitinis fastigium esse **51** interpretareris. Quæ vero capitinis posterior pars est occiput appellatur, quæ ab ipsis ίνον, quod descendens diceres, quia a vertice deorsum tendat. Sive quod nervi inde orientur, quos illi ίνας dictitant. Nervi vero inde ίνες dicti sunt, ὅτι τὸ elvat, καὶ συνεστάναι τῷ σώματι παρέχουσι, quod esse et constitutionem corpori tribuant, quoniam ipsum corpus ambiunt: de his et apud Ilomerum legere est, qui ait:

Nou carnem retinent nervi, non amplius ossa.

Quæ autem ad membranæ partes utrinque sunt tempora appellantur, quæ ab illis xrotafori, ὅτι xroύουσι τὴν ἀφῆν παλλόμενοι, quod lacini exsilientes quatint, vel quod ex pari pulsuum utrinque edant, quod illi συγκεκριθεῖσι: dicunt; sive quod capiti applicantur, quod illi κόρσιν dicuntur, κόρσωτήρ a tendendis crinibus tonsor nuncupatur.

Totum autem quod caput ambit, invicem pectinatum coeuntibus suturis modo quo prius diximus divisum est; per quas duplicitate ossium ordine, ea quæ ad cerebrum attinent, et cum illis cerebellum, quod et calva nuncupatur, distinguuntur, quam solum hominem præter omnia animalia habere dietitant. Itaque caput, cuneale excepto quod sphenoides illi nuncupant, sex ossibus constat; anterior quod sinciput, posterior quod occiput dicitur. Quæ autem ad utramque aurem adhibentur, lapidosa ossa appellantur. In eminentiori vero capitinis parte, duo sincipitia sunt, quorum utrumque, una in longum porrecta, sutura communi inserviente officio utilitur. Ex his namque ossibus, quæ sex numero asseruimus, ea quæ ad sinciput posita sunt, molliora cæteris imbecillioraque habentur. At illud quod ad occiput locatur os, densius validiusque; frontis vero, mediæ inter utrumque qualitatis habetur. Enimvero

ἐν συνάπτεσθαι πάλιν τὰς τρεῖς ¹⁶, τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν ἐνότητα, καὶ τὸ ἐν χράτος ἔξεικοντες τῆς μιᾶς κυριότητος. Ηδὲ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ θήλεος μίᾳ φαφῇ κυκλικῇ, τὴν περιεκτικήν καὶ συνεκτικήν τοῦ παντὸς κυκλοτεροῦ κόσμου μοναδικὴν διεποτεῖαν καὶ τῆς μιᾶς καὶ θεοπρεποῦς δυνάμεως ἀπειρίαν συμβολικῶς παρεμφαίνει καὶ παραδείκνυσι. Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῆς νοητῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου τρία καθ' ἔκατέραν εὑρηνται διοργάνωσιν, τοῦ δρέπενος; λέγω καὶ τῆς ¹⁷ θήλεος νοῦς, λόγος, καὶ πνεῦμα οὐτως καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς αὐτοῦ φύσεως.

Τῆς οὖν κεφαλῆς τὸ μὲν ἐμπροσθεν αὐτῆς μέτωπον λέγεται οἰον ὑπέρωπον, τὸ ὑπεράνω τῶν ὡπῶν, ήγουν τῶν διφθαλμῶν ¹⁸; τὸ δὲ μικρὸν ἀνωτέρω, βρέγμα ¹⁹. ὅτι δινύρος; καὶ ἀπαλός; ἐστιν ὁ, καὶ ἐκείνον τὸ μέρος; ζως πολὺ ²⁰. Τὸ δὲ μέσον κορυφὴ, ὅτι τοῦ κάρα ἐστὶν ὁροφή. Τὸ δὲ διπισθεν ινίον ²¹, ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ καταβάσει τῆς κορυφῆς ²² κάτω λέναι. Ἡ ἀπὸ τοῦ ἐντεῦθεν δρεγεῖσθαι τὰς ίνας, ήγουν τὰ νεῦρα· αἱ δὲ ίνες τοῦ εἰναὶ τε καὶ συνεστάναι παρέχουσι τῷ σώματι ²³ ἐπειδήπερ λενται διὰ τοῦ σώματος· τοιούτον δὲ ἐστι καὶ τό·

O οὐ γάρ ἔτι σάρκες τε καὶ δστέα ίνας ἔχουσι.

Τὰ δὲ πρὸς μήνιγγας ἔνθεν κακεῖθεν κρότυζοι λέγονται, ὅτι κρούονται τὴν ἀφήν βαλλόμενοι ²⁴, οἰον κρούταφοι. Ἡ δὲ τῆς κόρσεως δπονται· κόρσις δὲ ἡ κεφαλή, παρὰ τὸ κορυφοῦσθαι· Ἡ ἀπὸ τοῦ κειρεσθαι, ἐξ οὗ καὶ κορσωτήρ, δ τὰς τρίχας ἀποκείρων.

Τὸ δὲ περὶ τὴν κεφαλὴν ἄπαν δστοῦν διηργμένον ἐστὶν ὑπὸ ἐμβολίμων φαφῶν καθ' ὃν εἰργται τρόπον· δι' ὃν τὰ περὶ τὸν ἐγκέφαλον διαχωρίζονται διπλοσύνητα δστᾶ, καὶ ἡ παρεγκεφαλίς ²⁵, ἥν καὶ παρακρατίδα ²⁶ καλοῦσιν· ἥν μόνην ἔχειν τὸν ἀνθρώπου λέγουσιν ὑπὲρ πάντα τὰ ζῶα· ὡς εἶναι ἐξ δστᾶ τῆς κεφαλῆς χωρὶς τοῦ σφηνοειδοῦς· πρόσω μὲν τὸ μέτωπον, διπισθεν δὲ τὸ ινίον· ἐτέρωθεν ²⁷ δὲ τῶν διων τὰ δύο λιθοειδῆ λεγόμενα. Εἰς δὲ τὸ ὑψηλότερον μέρος τὰ δύο βρέγματα, ἀπερ ἔχουσι κοινὴν φαφὴν τὴν κατὰ μῆκος εὐθεῖαν. Τούτων δὲ τῶν ἐξ δστῶν, τὰ μὲν τοῦ βρέγματος χαυνότατα τε ²⁸ καὶ ἀσθενέστατα εἰσι. Πυκνότατον δὲ καὶ ισχυρότατον τὸ κατ ινίον ²⁹, μέσον δὲ ἀμφοῖν, τὸ κατὰ μέτωπον· τῶν δὲ λιθοειδῶν δστῶν τὸ μέν τι ³⁰ μέρος λιθοειδές ἐστι, τὸ δὲ δστῶδες μαγνόν. Ηδὲ παρεγκεφαλίς δμοφυῆς ἐστι ³¹ καὶ δμάχροια· ἀλλη δὲ φαφῇ ἡ ἐπάνω τοῦ βρέγματος διερχομένη, καὶ πρὸς τὰ πεταλώδη δστᾶ τῶν κατὰ

¹⁶ τὰ τρία B. ¹⁷ τοῦ B. ¹⁸ ὑπερ. τοὺς ὄπας Ιχον. ¹⁹ βέγμα. A. ²⁰ πολλοῦ C. ²¹ ινίον B C, ινίον A. ²² τῆς κεφαλῆς κεφαλῆς B P. ²³ τοῖς σώμασι παρέ B. ²⁴ λαδόμενοι B, παλλόμενοι P, τὴν κεφαλὴν παλλόμενος C. ²⁵ παραγκεφ. καὶ ἥν A. ²⁶ παρεγκρανίδα C P, ²⁷ ἐκατέρωθεν B, ἐκάτερον C. ²⁸ ἐστι B. ²⁹ τὸ ινίον B. ³⁰ μέντοι B. ³¹ ἐστι ἐγκεφαλῶ P.

τὰ ὡτα κειμένων ἀποτελευτῶσα, καὶ πρὸς τὴν κορυ- Λ ossium quæ lapidosa diximus pars quidem saxe- φήν ἐπισχιζομένη, σταυροειδῶς ἔκειται διατυποῦται· αἱ δὲ τοιαῦται ῥαφαὶ τὰς κάτωθεν ἀνερχομένας ἐκ στομάχου καὶ γαστρὸς ἐξατμίζουσιν ἀναθυμιάσεις¹³. sinciput procedit, et ad ossa quæ foliorum similitudinem præ se ferunt, 52 quæque ad aures sita sunt desinit, cum in vertice fundatur, inibi crucis effigiem figurat : per hās namque suturas, exhalationibus quæ a stomacho sursum alvnoque deferuntur, extra evaporandi pervium iter patet.

Περιείληπται δὲ ὁ ἐγκέφαλος ὑπὸ δύο ὑμένων· ὁ μὲν γάρ ὑπέττρωται αὐτῷ¹⁴, ὁ δὲ ἐπίκειται· δὲ καὶ δικτυωδὲς¹⁵ πλέγμα παρὰ τῶν λατρῶν λέγεται. Περιπλέκεται οὖν τὸ δόστοῦ ἄπαν ὁ περικράνιος¹⁶ λεγόμενος μῆς· τούτους δὲ τοὺς μῆνας¹⁷ καὶ μῆνιγ- γας καλοῦσι.

Καὶ δρα ὧδε σοφίαν Δημιουργοῦ, διατί¹⁸ μὴ διὰ μιᾶς μῆνιγγος τὸν ἐγκέφαλον περιεψύλαξεν, ἀλλὰ διὰ δύο· καὶ τούτων ἐνήλλαγμένων ἔχουσῶν¹⁹ τὴν οἰκείαν διάθεσιν. Ἡ μὲν γάρ ἔστι παχεῖα, ἡ δὲ λεπτή. Εἰ γάρ μὴ οὕτως αὐτὸν ἐν ταύταις ἐνείλησέ²⁰ τε καὶ περιέσφιγξ, καὶ οἷον διεσπαργάνωσεν, ἔμελλεν ἀνιᾶσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ δόστοῦ προσφάνσεως, τραχυ- τέρου²¹ ὅντος καὶ σκληροτέρου. Διὰ τοῦτο μεταξὺ²² τοῦ δόστοῦ καὶ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν λεπτήν ἔθηκε μῆ- νιγγα. Ἀλλὰ αὐτὴ²³ ἡ μῆνιγξ τῆς μὲν τοῦ ἐγκε- φάλου οὔσας²⁴ διλγόν ἔστι σκληροτέρα, τοῦ δὲ δόστοῦ ὑπάρχει μαλακωτέρα· ἔμελλεν οὖν καὶ αὐτὴ πάσχουσά τι ὑπὸ τῶν ἔξωθεν, διγειν τὸν ἐγκέφαλον εἰς συμπάθειαν

quam si ab his quæ extra eveniunt quandoque obliterati redderetur.

Διὰ τοῦτο ἐποίησεν ἐν τῷ μέσῳ διληγη μῆνιγγα παχυτέραν· τοῦ μὲν ἐγκεφάλου κατὰ πολὺ ὑπάρχου- σαν σκληροτέραν, τοῦ δὲ δόστοῦ πάλιν μαλακωτέραν. "Ωστε τὸν ἐγκέφαλον μεσολαβεῖσθαι ὑπὸ τῆς λεπτῆς καὶ παχείας μῆνιγγος· διμιλεῖν δὲ τὴν μὲν λεπτὴν τῷ ἐγκεφάλῳ, τὴν δὲ παχείαν τῷ δόστῷ· ὡστε ἡττον ὑπὸ αὐτοῦ πάσχειν. Ἡ δὲ λεπτὴ μῆνιγξ περιλαμβάνει τὸν ἐγκέφαλον οὐ μόνον δλον, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα αὐ- τοῦ. Καὶ ἐν τῷ παντὶ μεσολαβοῦσα περικρατεῖ τὴν οὔσιαν αὐτοῦ· ὡστε μή διοισθαινειν καὶ διαρρέειν διὰ τὴν φυσικὴν ὑγρότητα. Καθάπερ γάρ ὁρῶμεν ἔστι καὶ ἐπὶ τῶν φοιῶν ὑμένες διαφράστουσι τοὺς κόκ- κους, καὶ δῆλην αὐτὴν περιλαμβάνουσι· τὴν φοιὰν, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς εἰρημένης μένιγγος ἔστιν ἰδεῖν. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ λεγομένου κρανίου²⁵ ἔστι· σκοπῆσαι· δόστοῦν δέ ἔστι· τοῦτο, τὴν τοῦ πολεμικοῦ κρανίου ἀπομιμούμενον θέσιν τε καὶ χρείαν. "Οὐσπερ γάρ ἐκείνοις χυκλοτερές τέ ἔστι, καὶ τὴν δλην ἀσφαλίζεται κεφαλὴν, οὕτως καὶ τὸ κρανίον καὶ αὐτὸν χυκλοτερὲς δν, τὸν ἐγκέφαλον ἀσφαλίζεται. "Οὐθεν καὶ αὐτῆς τῆς προσηγορίας²⁶ ἔτυχεν.

que exsistit, ita εἰ calva, cum eamdem formam præ se ferat, cerebrum sub se ab omni labe reddit exemplum. Unde cerebrum quod in capite sit ἐγκέφαλος denominatur.

Οὐδὲ τοῦτο οὖν ἐξ ἑνὸς δόστοῦ κατεσκεύασεν, ἀλλ' ἐκ διαφόρων δοτῶν, καὶ οὐ κεχωρισμένων ἀλλήλων,

Α ossium quæ lapidosa diximus pars quidem saxe- est, pars vero ad osseam qualitatem laxiorem vergit. At cerebellum eumdem ortum quem et cerebrum, ac colorem habet. Alia autem sutura quæ supra sinciput procedit, et ad ossa quæ foliorum similitudinem præ se ferunt, 52 quæque ad aures sita sunt desinit, cum in vertice fundatur, inibi crucis effigiem figurat : per hās namque suturas, exhalationibus quæ a stomacho sursum alvnoque deferuntur, extra evaporandi pervium iter patet.

Cerebrum autem dupli membrana comprehendit, altera quidem ipsi ceu cubile substernitur, altera superne accumbit, quam reticulare textum medici dictitant. Ossi quidem quod calva nuncupatur, musculi quos calvarios dicunt obducuntur, hos quidem musculos et membranas nominant.

Atqui in hoc item Creatoris sapientiam admiratione prosequi decet, quanam de causa cerebrum ipsum tutelæ unius membranæ neutrliquam, sed duarum crediderit, quæ vicissim propria sui dispositione utuntur. Harum enim altera crassa, altera exilis est. Nisi enim a ruin opifice hoc pacto sub dupli membrana involutum comprehensumque, et ceu fasciis constrictum cerebrum esset, ab ossium contactu ob eorum duritatem asperitateisque lesum iri illud credibile fuerat. Hujus gratia inter os ipsumque cerebrum medium exilem membranam constituit. Verum enimvero, membrana hæc ipsa cerebri substantia paulo asperior, osse vero mollior est ; quam si ab his quæ extra eveniunt quandoque obliterati redderetur.

C D Ilac itaque de causa, aliam crassiore membranam de medio constituit, quæ cerebro longe crassior asperiorque, osse vero ipso mollior est. Itaque, cerebrum sub utraque, exili videlicet et crassa membrana, medium consistit, quarum quæ exilis est cerebro applicatur, crassior vero ossi occurrit, quominus ab ipso cerebrum damna sentiret. Verum exilis membrana, non modo toti cerebro obvolvitur, verum etiam per media ipsius pergit. Et cum media ejus universa complectatur, substantiam illius undique continet, ne præ eo qui in ipso est naturali humore dilabatur ac profluat; cuius rei mala quæ punica nuncupantur esse exemplo possunt. Nam, tum grana quæ in ipso sunt membranulæ quædam sacerunt, tum totum malum amplectuntur : 53 sic et in cerebro, ac in ipsa de qua diximus membrana cernere est : hæc autem similitudo et in calva visitur, quæ galeæ qua in bello utimur similis est, et eumdem situm ac colorem habet. Quemadmodum enim galea ipsa circulari formata ambitu toti quod intus est tutela munimentum.

Non enim calva ipsa singulo osse constat, sed diversis ossibus distinguitur, quæ discreta

¹³ hic Cod. C. orditum secundum caput. περὶ ἐγκεφάλου (sic P.) καὶ μῆνιγγων καὶ διατί σφαιροειδῆς ἡ κεφαλὴ κεφαλαῖον β. ¹⁴ αὐτοῦ B. ¹⁵ δυκτιώδες B. ¹⁶ διπερ κράνιος A. ¹⁷ ὑμένας B. ¹⁸ διατί γάρ B. ¹⁹ ταύταις ἐνήλλαγμέναις ἔχονταις A. ταύταις ἐνήλλαγμέναις ἔχονταις B. ²⁰ ἐνείλεις B. ²¹ παχυτέρου A. ²² καὶ μέσον ἥτοι μεταξὺ B. ²³ καὶ αὐτὴ B. ²⁴ οὔσιας τοῦ ἐγκεφ. B. ²⁵ περιλαμβάνει B. ²⁶ ἔνεστι B. ²⁷ ταύτης ἔτυχε τῆς προσῆγ. B. P.

ab invicem neutiquam, sed conserta sunt et A διλλὰ συνημένων, καὶ οῖον κεχρηπιδωμένων⁷. Εἰ ἣν γάρ⁸ ἐξ ἑνὸς δστοῦ, πρώτων μὲν συνέβαινε τοῦ ἑνὸς αὐτοῦ μέρους πάσχοντος, εἰς δλην τὴν κεφαλὴν διαδοθῆναι τὴν βλάβην, διὰ τὴν συνέχειαν τοῦ δστοῦ⁹. "Επειτα καὶ τὰς τοῦ δου σώματος ἀναθυμιάσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομένας, ως ἐν ὑψηλοτάτῳ κειμένην¹⁰ τόπῳ, συνέβαινε μὴ διαφορείσθαι· καὶ εἰργομένων αὐτῶν, καὶ προτιθεμένων τῇ κεφαλῇ τῶν περιττομάτων, πλείστων νόσων αἰτίαν¹¹ γίνεσθαι τῷ ἔγκεφαλῷ τὰς ἀναθυμιάσεις. Διὰ ταῦτα συνημένων τῶν δστῶν δντων, ἐγένοντο αἱ φασὶ, καθὼς πρότερον εἴρηται, τὰ πριτὲς ἔξωθούσαι, καὶ τὴν κεφαλὴν σὺν τῷ ἔγκεφαλῳ διατροῦσαι ἀπῆμονα.

ab eo quæ supervacua sunt abigerentur, caputque ipsum una cum cerebro ab omni labe imitune fieret.

Qui igitur exiguo capite prædicti sunt, flagitosi cerebri indicium ostendunt. Etenim breve caput habentes, præ ejus brevitate, privantur facultate perficiendi ea quæ magnum caput habentes perficiunt. Cum itaque universæ corporis nostri actiones cerebri officio perficiantur (ipsum enim est, ut modo exposui, quod sensuum actiones dirigit), ab ipso omnibus corporis partibus motus suppeditatur. Quippe qui, si extreum in pede digitum moveri acciderit, illum sane a cerebro motum esse certum est. Cerebrum enim ipsum hoc, animali calore medio, operatur. Nam, cum sibi ab hæc perficienda ipso plurimo opus sit, cum exiguum caput est, parvum instrumentum plurimi spiritus capax esse neutiquam potest. **54** Itaque, cum breve caput angusto spatio comprimatur, in ejus angustiis animalem spiritum demergi extinguique, et cum eo universas quæ ab ipso flunt actiones contigit: in summam igitur, exiguum caput, parvum perpetuo habetur. Magnum vero non semper probum, sed aliquando probum, quandoque vero pravum est, utpote cum illius natura magnum, sed non cum ex morbi alicuius causa evenerit. Si enim præ optimæ materiæ exuberantia, aut robore facultatis quæ ejus loci peculiaris est, in magnitudinem erigetur, tale naturæ ordine recte consistit. Excesserit, tunc improbum morbisque obnoxium sunt; nam, ad illud quod comprehenditur, illius

"Η μὲν οὖν μικρὸν κεφαλὴ, μοχθηρὸς ἔγκεφαλῳ¹² κατασκευῆς θίον σμειον. Οἱ γάρ τὰς μικρὰς ἔχοντες κεφαλὰς οὐ δύνανται τὰς αὐτὰς¹³ ἐπιτελεῖν ἐνεργείας, διὸ ἐπιτελοῦσιν οἱ μεγάλας ἔχοντες. Ἐπειδὴ γάρ ὁ ἔγκεφαλος πάσας ποιεῖται τὰς ἐνεργείας τοῦ σώματος, αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐνεργῶν, ὡσπερ εἴπομεν ἀνωτέρῳ. Αὐτὸς δὲ κινῶν πάντα τὰ τοῦ σώματος μέρια· καὶ γάρ εἰ καὶ δακτύλου δικρον ἐν ποσὶ κινούσται¹⁴, δὲ ἔγκεφαλος τοῦτο ἐκίνησε. Ποιεῖται γάρ¹⁵ ταῦτα διὰ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος, δεῖται δηλοντί¹⁶ πολὺ τούτου· πολὺ δὲ οὐκ ἀν χωρήσειν εἰς μικρότατον δργανον. Ἄλλ' ἀνάγκη σμικρὸν οὖσαν τὴν τῆς κεφαλῆς εὔρυχωρίαν, καταπνίγεσθαι καὶ κατασβέννυσθαι τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, καὶ σὺν τούτῳ τὰς¹⁷ ὑπ' αὐτοῦ γινομένας ἐνεργείας· πλὴν ἡ μὲν μικρὰ κεφαλὴ δεῖ μοχθηρὰ, ἢ δὲ μεγάλη οὐκ ἀεὶ ἀγαθὴ ἀλλὰ ποτὲ μὲν χρηστὴ, ποτὲ δὲ οὐ χρηστὴ· φύσει λέγω, ἀλλ' οὐκ ἐκ νόσου ἐπερχομένη¹⁸. Εἰ μὲν οὖν ἐγένετο διὰ πλῆθος¹⁹ ὅλης χρηστῆς καὶ φωμῆς²⁰ τῆς ἔγκεφαλου δυνάμεως, τοιαύτη εὑ ἔχει κατὰ φύσιν. Εἰ δὲ διὰ πλῆθος ὅλης ἐνίκησε τὴν μικρὰν, τηνικαῦτα ἔσται μοχθηρὰ καὶ νοσηδῆς, καὶ ταῦτα διὰ τὸν ἔγκεφαλον γεγονυῖα· πρὸς γάρ τὸ περιεχόμενον καὶ ἡ τοῦ περιέχοντος φύσις²¹ κατεσκευάσθη.

Si vero materiæ pravæ exuberantia parvi modum fiet. Et hæc, ut asseruimus, cerebri gratia facta quod comprehendit naturam conditam esse constat.

In hoc etiam, maximam rerum Conditoris eum consideres, quanta cerebro ipsi munimenta adhibendo, securum constituit. Non enim ad ejus intelam securitatemque, quas asseruiimus membranas quibus involvit comprehenditurque, et ossis custodiam tegumentumque sufficere ratus est; sed ad hæc ipsi exterius pilis referat adhibuit cutem, ne ab aeris mutationibus damna subiret doloribusque premeretur; et uti caput pilis obtectum sit, hæc

D καὶ δρα κτηδεμονίαν Δημιουργοῦ, καὶ μάλιστα ὅδε πρὸς τὸν ἔγκεφαλον²²· καὶ δσην αὐτῷ ἔχαριστο τὴν ἀσφάλειαν. Οὐ γάρ ἡρκέσθη τῇ τῶν εἰρημένων μυῶν, ἥγουν²³ μηνίγγων περιοχῇ καὶ σπεργανώσεις, καὶ τῇ τοῦ λεγομένου κρανίου δστοῦ²⁴ περιβολῇ τὸν ἔγκεφαλον περιφρουρείσθαι²⁵, ἀλλὰ καὶ δέρματι²⁶ ἔξωθεν μετὰ τῶν τριχῶν διεσκέπασεν· ἵνα μὴ ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ἀέρων βλάπτηται καὶ ἀνιάται. Ταῖς τριξὶ γάρ ὠρδφιωται²⁷ ἡ κεφαλὴ·

⁷ κρηπιδωμένων B. ⁸ εἰ γάρ ἦν B P. ⁹ τ. δστ. συνεχ. B. ¹⁰ κειμένη B. ¹¹ αἰτίας B C P. ¹² ἔγκεφαλου B C. ¹³ αὐτῶν B. ¹⁴ ἐν τῷ ποδὶ κινεῖται B. ¹⁵ δὲ B C P. ¹⁶ δῆλον δτι A. ¹⁷ καὶ τὰς B. ¹⁸ ἐπερχομένης B C. ¹⁹ πλῆθος A. ²⁰ φωμῆς B. ²¹ θέσις B. οὐ. C. ²² δρμ. περὶ τὸν ἔγκεφ. P. τὸν τοῖς εἰρημένοις. ²³ καὶ B. ²⁴ δστ. κραν. B. ²⁵ φρουρείσθαι B P. ²⁶ δέρματιν (τι Π) αὐτὸν B P, ηπὶ ἴη λεξιν missis verbis μυῶν..... περισκέπασθαι habeit ἀλλὰ τὸν τούτοις καὶ δ. ²⁷ διὰ τούτο δρόφωται B, διὰ καὶ τ. θριξὶ δροφούσαι C P.

καὶ ἔκροδς δτι πλείστας ὡς κυρίως ἐποίησεν ἔχειν. Α quia diximus causa habetur. Ad hanc, quicquid excretiones capiti ut principi parti rerum Opifex largitus est, ne scilicet si excrementa intercepta sorrent, plurimis casibus obnoxium redderetur.

“Οπερ τοινυν ἐπὶ τῆς ²¹ γαστρὸς βλέπομεν, καὶ διαγινόσκομεν τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς ἐκ τῶν περιτταμάτων· καὶ εἰ μὲν πεπεμένα ²² ἐστι τὰ διαχωρήσαται, λέγομεν τὴν γεατέρα καλῶς πέττειν· οὖτας καὶ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου ἐκ τῶν περιττωμάτων αὐτοῦ τὰς ἐνέργειας γνωρίζομεν· πρὸς γάρ ταῖς ἀνωτέρω εἰρημέναις φασίς, καθαίρεσθαι αὐτὸν καὶ διὰ μυκτήρων καὶ ὤτων καὶ ὄφθαλμῶν, καὶ τοῦ λεγομένου τρήματος. δ χώρη τινὲς ὀνόμασαν ἀπὸ τῆς πρὸς ἐκείνην ὁμοώσεως, δ τῆς φύσεως; ἐμηχανήσατο Κύριος ²³. Χώρην δὲ τὸ τρῆμα λέγουσιν, ἐπειδὴ ἀπὸ εὑρυτέρας βάσεως ἀρχόμενον, εἰς στενοχωρότερον τελευτὴν πόρον ²⁴.

Ἐπεὶ δὲ καὶ μῆνες πολλοὶ κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ κατὰ τὸν ἐγκεφαλὸν ἔστι, μᾶλλον δὲ καὶ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος, εἴπωμεν τὴν τούτου ²⁵ ἐνέργειαν καὶ χρείαν ²⁶ οἷαν τῷ ἡνιόχῳ διατίθεται. “Οπερ γάρ ἐπ’ ἐκείνο ἐστι· μὲν δὲ ἡνιόχος, εἰσὶ δὲ καὶ ἡνίαι, καὶ μετὰ τὰς ἡνίας διατίθεται. Τρημόνος ²⁷ μὲν ἀπὸ τῶν ἡνίων, συνδεδεμένος δὲ τοῖς ἕπτοις, εἰσὶ δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἕπτοι· οὖτας καὶ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος· ἡνιόχει μὲν ἀπὸ διατίθεται. Τρημόνος ²⁸ δὲ αὐτοῦ τὰς νεῦρα· χαλινῷ δὲ αὐτοῦ οἱ μῆνες· ἕπτοι δὲ τὰ λοιπὰ μόρια. Καὶ διὰ μὲν ἐγκεφαλὸς πρῶτος ταῖς ἡνίαις χρώμενος, ή παράγει ²⁹ τὸ σῶμα παρὰ τὰ πλάγια, ή εἰς τούπια ἀναχαιτίζει, ή πρόσω πεπτέρεπε φέρεσθαι· δὲ διὰ χαλινῶν ἐπόμενος ταῖς ἡνίαις, κατὰ συμβεντήκῳ· ἐπεσθαι ποιεῖ τὰ μόρια τῷ πρώτῳ πρωτον κινοῦνται ³⁰. Οὐκοῦν οἱ μῆνες χρείαν χαλινῷ τῷ ἐγκεφαλῷ παρέχονται· ἐνέργειαν δὲ ποιοῦνται τὴν κινητικήν. sequi sufficiat. Hin̄c igit̄ patet, quod musculi ipsi sibi actionem perficiunt.

Ο δὲ τωτιαῖος λεγόμενος μυσλὸς, ἀπόδροιά τις ἐστι τοῦ ἐγκεφάλου· καὶ οἷον ἀπὸ πηγῆς τινος δύσκα μιμεῖται προσόντα· τῆς μὲν πηγῆς αὐτῆς εἰ τύχοι περιφερὲς ἔχουσης σχῆμα ³¹, του δὲ δύσκος εἰς μῆκος ἐκτεινομένου. Ἐπεὶ οὖν ³² δι νωτιαῖος ὅντος τοῦ ἐγκεφάλου μοίρα τις ἐστι, περιέχεται δὲ ἐν δοτοῖς, ἥγανην ἐν τοῖς σπονδύλοις τῆς φάρεως, ἀνάγκη καὶ ταὺς σπονδύλους τοιούτους ἀπὸ τῆς φύσεως γεγενήθαται, οἷος καὶ δι μυλός· καὶ διὰ τοῦτο καὶ κοινωνίας μετέχειν αὐτὸν φυσικῆς μετὰ τῶν δοτῶν· πρὸς γάρ τὴν τοῦ περιεχομένου φύσιν, καὶ τὸ περιέχον αὐτὸν ³³ δημιουργεῖται.

Καὶ δρα πᾶς διπάγεται τὰ τοῦ σώματος δοτὰ πρὸς τοῦτον ἔχει τὴν οἰκειότητα. Τῶν γάρ σπονδύλων ἀπάντων ἡ σύνοδος τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς φάρεως ἐποιή-

²⁸ πλείστας δ ἐγκ. ἔχει Ινα P. ²⁹ στεγόμενα B, συστελλόμενα C P. ³⁰ γίνηται B, γίνονται C. ³¹ οὐ πεπτά τῆς γ. ἐκ τῶν περιττῶν. τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς γνωρίζωμεν· εἰ γάρ πεπ. ἐστι.... ἔχειν εἰ δὲ ἀπεπτα οὐ καλῶς P. ³² πεπεμένα B. ³³ Κύριος ἐπει γάρ τὸ τρῆμα ἀπὸ P. ³⁴ τούτων γάρ χρείαν τῷ ἐγκεφαλῷ παρέχουσιν B C P. ³⁵ τρημένος B. ³⁶ ἡνία B. ³⁷ περιάγει B C P. ³⁸ τῷ πρώτῳ κιν. B P, τῷ πρώτῳ κιν. C. ³⁹ τὸ σχ. B C. ⁴⁰ γοῦν B, ἐπειδὴ C. ⁴¹ αὐτὸν οὐ. B P.

ginem a spina trahunt: quam eadem proportione ad totum corpus nostrum respondere, qua navis carinam ad universa quæ ipsi affixa sunt ligna, censendum est. Et quemadmodum necessitate quadam ligna ad carinam, sive magna illa, seu parva fuerit, justa proportione referuntur, **56** ita et de spina dicere possumus; nam qualem illa ad costas, talem etiam et costæ ad scapularum ossa tenorem servabunt; tum, ad scapulas, brachium, ulnæ, et radicale os, ossaque in quæ manus extrema desinit; præterea iliorum ossa, spinæ ipsi inferne applicantur. Illis vero femora dearticulantur, et tibiae, et sura, et pedis ipsius ossa. Siquidem pedibus ipsis nervorum musculorumque ministerio, qui maxima Dei providentia atque consilio a cerebro motum capiunt, movendi facultas subministratur.

Nam musculi, quos Græci μύας a verbo μύεν dicunt, quod *claudere* interpretareris, ob id ita appellantur, quia propria sui munia exsequendo clauduntur: hi namque præ sui contractione, et ad sibi præscripta principia extensione, partibus quæ ab ipsis moventur motum tribuunt. Sunt qui eos ob id musculos dictitant, quod in exile desinunt, tum ad animalis nervos similitudine respondere creduntur. Sed et cum nervis ipsis proportione convenient. Nam quemadmodum nervi, qui ab illis *νεῦρα παρὰ τὸ νεύειν πρός ἔαυτα*, quod in se ipsa innuant nonen sortiti sunt, sic et ipsi eadem quæ et musculi agunt, vel musculi potius idem quod et nervi. Ut enim nervus quod innuat, ut diximus, nuncupatur, ita et musculi quod clauduntur, appellati sunt. Non enim musculorum substantia simplex, sed composita est; nam ex fibrarum carnosaque substantia compositos constat. At fibræ, quædam a nervis, nonnullæ vero a nodis, sive a ligamentis fiunt, quibus natura ipsa ne damnis facilius obnoxiae redditantur, sed eeu in stratis præ immenso motu ad siccitatem redactæ, ex carnis

Sunt qui querant quanam de causa caput hominis globi figura, non autem trianguli, vel quadrata, aut acuminata, vel in coni modum protensa sit. Ad quæ tribus rationibus respondemus : quarum una est, quod talis figura magis quam aliae passionibus impervia habetur. Nam quæ in angulos desinunt, a quibuslibet quæ obvia feruntur acumen ipsorum obtundit et facile frangitur. Altera est, quod 57 quæ mensurandæ terræ scientiam proflentur, circularem figuram omnibus aliis, sive in tres, sive quatuor, aut sex, pluresve eumdem ambitum continentes angulos scindantur, capaciorem esse demonstrarunt. Nam cum Dei providentia animadverteret caput constituendum fore, uti in se cerebrum, et ab ipso membranam crassam exilemque, necnon reticulare textum, septemque nervorum

Α σατο· τις τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν τῷ ἡμετέρῳ οὐ-
ματι φυλάττει, ὅποιαν καὶ ἡ τρόπις τῆς νήσου πρὸς
τὰ εἰς αὐτὴν ἐμβαλλόμενα ξύλα. "Ωσπερ γάρ πρὸς
ἐκείνην ἀνάγκη πάντα τὰ ξύλα εἶναι, καὶ εἰ μὲν
ἡ τρόπις μεγάλη εἴη, μεγάλα καὶ τὰ ξύλα· εἰ δὲ
μικρὰ, δμοίως καὶ τὰ ξύλα· οὕτως ἔχει καὶ κατὰ
τὴν ράχιν· καὶ ^{καὶ} ὡς ἂν ἔχῃ αὐτῇ, καὶ αἱ πρὸς αὐ-
τὴν διηρθρωμένα πλευραὶ ξένουσι, καὶ αἱ ^{καὶ} ὡμο-
πλάται, πρὸς δὲ τὰς ^{καὶ} ὡμοπλάτας βραχίων τε καὶ
πῆχυς, καὶ κερκίς, καὶ τὰ τῆς ἄκρας χειρός δεστά·
καὶ πάλιν πρὸς τὴν ράχιν ἔστι τὰ τῆς λαγόνος δεστά,
πρὸς δὲ διηρθρωταὶ δι μηρόδε· καὶ πρὸς ἔκεινον ἡ
κυνήμη τε καὶ ἡ περόνη, καὶ πρὸς ταύτας ^{τὰ} τοῦ
ποδὸς δεστά. Ἐντεῦθεν αὐτοῖς καὶ ἡ κίνησις δίδοται
διὰ νεύρων καὶ μυῶν ἐξ ἐγκεφάλου· καὶ τούτων κι-
Β νουμένων κατὰ τὴν μεγάλην βουλήν τοῦ Θεοῦ ^{καὶ}
πρόνοιαν.

Μῆνες δὲ λέγονται περὶ τὸ μύειν ἐν ταῖς οἰκείαις ἑνεργείαις· συστελλόμενοι γάρ, καὶ ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἀρχήν ἀνατρέχοντες, διὰ τῆς συστολῆς κινοῦσι· τὰ ὑπ' αὐτῶν κινούμενα μόρια. Τινὲς δὲ λέγουσιν, ὅτι μυοειδεῖς εἰσι, καὶ εἰς λεπτὰ^{οὐ} ἀποτελευτῶσιν· ὡς ἐμφερεῖαν ἔχειν πρὸς τὴν οὐρὴν τοῦ ζώου^{οὐ} τοὺς μύας^{οἱ}. Καὶ γάρ τὰ τεῦρα τὴν ὄνομασίαν ἔσχε παρὰ τοῦ νεύειν πρὸς ἀντά· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ αὐτὰ τοῖς μυσὶν ἑνεργεῖ· μᾶλλον δὲ οἱ μῆνες τῶν νεύρων· παρὰ οὖν τὸ νεύειν νεύρον, καὶ παρὰ τὸ μύειν μῆνες. Οὐκ ἔστι· δὲ ἀπλῆ ἡ τῶν μυῶν οὐσία, ἀλλὰ σύνθετος ἔχ τε ἴνῶν καὶ σαρκώδους οὐσίας.

C Τῶν δὲ ἴνῶν, αἱ μὲν ἀπὸ τῶν νεύρων εἰστοῦ, αἱ δὲ ἀπὸ τῶν συνδέσμων, οἵσες ἐνύφανεν ἡ φύσις τὴν σαρκώδην οὐσίαν· καὶ διὰ τὸ μῆτρα πλάκτεσθαι ρραΐως· ἀλλ' ὡς ἐπὶ στοιβῆς ἀναπαύεσθαι· καὶ ἴνα ἐν ταῖς ἀμέτροις κινήσεσιν αὐχμηρότεραι γενόμεναι καθυγραίνωνται^{οἱ}, καὶ τὴν ἐκ τῶν σαρκώδων δέχωνται παραμυθίαν.

s quiescerent, carnosam substantiam contexuit, quo humore suspectias adesse sentirent.

Ζητοῦσι δέ τινες διατί τὸ τῆς κεφαλῆς σχῆμα σφαιροειδές ἔστι, καὶ μὴ μᾶλλον τετράγωνον, ή δξύγωνον, ή τρίγωνον, ή κωνοειδές. Καὶ λέγομεν τούτου τρεῖς αἰτίας⁵³: μίαν μὲν, διτὶ τὸ τοιοῦτον σχῆμα δυσπαθέστερόν ἔστι τῶν ἀλλων σχημάτων. "Οσα γάρ ἔχει γωνίας, ἐτοιμως τοῖς Ἑξώθεν ἐναντίοις ἀπαντῶσι, καὶ ἐντυγχάνονται φθόνοις⁵⁴ καὶ θραύσονται ὑπὲρ αὐτῶν. Δεύτερον⁵⁵ δὲ, διτὶ ἀποδέδεικται τοῖς γεωμέτραις τὰ κυκλικὰ σχήματα τῶν Ισοπεριμέτρων σχημάτων ἀπάντων, τριγώνων, καὶ τετραγώνων, καὶ πολυγώνων⁵⁶, πολύχωρότερα δντα. Η' πρόνοια οὖν εἰδυῖα διτὶ ἡ κεφαλὴ τὸν ἐγκέφαλον ἔχειν ὅφελεις⁵⁷, καὶ μήνιγγα μετ' αὐτοῦ παχελάν τε καὶ λεπτήν, καὶ τὸ δικτυωδές⁵⁸ πλέγμα, καὶ τὰς τῶν νεύρων ἐπτὰ συζυγίας, καὶ τὰ τῶν αισθήσεων οἰκητήρια· διφθαλιμοὺς. ὄντα, δίνας· καὶ τὰ ἔσω τοῦ στό-

⁴⁴ καὶ οἱ οἱ Β Κ Ρ. ⁴⁵ τοὺς Β Κ. ⁴⁶ ταύταις Β Ρ. ⁴⁷ τ. Θ. βουλήν Β Ρ. ⁴⁸ λευτά Β, λεπτὸν Ρ.
⁴⁹ πρὸς τὰς μύας τὰ ζῶα Α, qui αἰδί. ἔστι δὲ ἀλογον. ⁵⁰ ποσὶ μύας αἰδί. ἔστι δὲ ἀλογον Β. ⁵¹ καθυγραι-
νονταί Β. ⁵² αἴτιος Β. ⁵³ ἀπαντώντα καὶ ἐντυγχάνοντα, ρέον Β, ἀπαντώντα ρέον θραύσονται Κ, Ε-
ωθεν αἴτιος ἀπαντώντα τὴν ἐκατῶν ἀκμήν θραύσονται δεύτερον Ρ. ⁵⁴ δεύτεραν Β. ⁵⁵ πολυγόνων Β. ⁵⁶ δε-
ξι. ⁵⁷ Β, διπτυχοιδές Β.

ματος, καὶ τὰς δόλλας κοιλότητας, ἃς κοιλαὶς λέγουσι· καὶ πνεῦμα ψυχικὸν ψυχικὰς ἐνεργείας ὑπηρετούμενον, εἰκότας τῇ κεφαλῇ σχῆμα τοιούτον¹⁰ ἐπλέξατο. Ἡ δὲ τρίτη αἰτία Πλάτωνός ἐστι φλυαρία ἐν τῇ πρὸς Τίμαιον. Φησὶ γάρ¹¹ Ἐπειδὴ ἔμελλεν ἡ φύσις μόριον ποιεῖν ψυχής τε καὶ νοῦ οἰκητήριον, ίνα μὴ ξενίζηται κατιοῦσα ἀπὸ κυκλοτεροῦς τοῦ οὐρανοῦ, εἰς ἀνόμοιον οἰκηματιστοῦσα, ὅμοιον τοῦ οὐρανοῦ σχῆμα αὐτῇ κατειργάσατο. Τοῦτο δὲ εἰρηκεν ὁ φιλόσοφος τὴν μετεμψύχωσιν δογματίζων, καὶ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἥγεμονικῷ οἰκεῖν, καὶ μὴ ἐν δύῃ τῷ σώματι φλυαρῶν.

rem destinavit. Hoc autem philosophus dicendo hanc opinionem tinetur: tum animam in principali gatur, argumentum sumens, quod animæ priores corporibus sint.

Ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι κυκλοτερές σχῆμα τὸ τῆς κεφαλῆς ὑπάρχει, οὐ μόνον διὰ τὸ εὐπρεπές· τὰ γάρ σφαιροειδῆ τῶν ἀντρώδων οἰκημάτων κρέπτενα τῶν κατὰ μῆκος εἰς θεωρίαν· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ κατ' εὐθὺν τῆς τοῦ νοῦς ἐνεργείας. Ἔδει γάρ τὸ ὑπερκελμένον τοῦ σώματος δόλου μέρος κυκλοτερές τε εἶναι, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ἐκεῖθεν γνωρίζεσθαι· ίνα ὁσπερ δριστος κυνεργήτης ὁ νοῦς ἐπὶ τῶν οἰλάκων καθήμενος, πηδαλιούχη τὸ σώμα ἀπαντάς διασώζῃ· ὡς ἐξ ἐτοίμου ἔχων καὶ τὰς αἰσθήσεις· καθόδης φτιεῖν διηγάς Βασίλειος¹². «Ἐκεὶ θύεις, καὶ ἀκοή, καὶ δοφρησίς, καὶ γεῦσις.» Καὶ πάλιν· «Οφθαλμοὶ μὲν γάρ τὴν ὑψηλοτάτην σκοπίαν κατειλήφασιν· ὡς μηδὲν αὐτοῖς τὴν¹³ τῶν τοῦ σώματος μορίων θέσιν ἐπιπροσθεῖν· ἀλλὰ μικρῷ τινι προσδολῇ τῶν δόρυναν ὑπερκαθήμενοι, ἐκ τῆς ἀνωθεν ἐξοχῆς πρὸς τὸ εὐθὺν¹⁴.» Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς κεφαλῆς.

quodam genarum objectu imminentes, a superiori eminentia ad rectum diriguntur. Et hæc de capite dixisse sufficiat.

Κεφ. Β. — Περὶ τῶν ὄφθαλμῶν.

Ἐπειδὲ ἔξεστιν ἡμῖν κατὰ πᾶν τιμῶν μέλος τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ τὴν σύνεσιν ἐκπλήττεσθαι καὶ θαυμάζειν, εἰδῶμεν¹⁵ μετὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς τῶν ὄφθαλμῶν συνθέσεις, καὶ ἐνεργείας, καὶ χρείας, καὶ δύνασις, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν χιτῶνων, καὶ τῶν ὑγρῶν τὴν ποσθητα, καὶ τὰ οὐσιώδως ὑπάρχοντα τῷ ὄφθαλμῷ, καὶ τὰ κατὰ συμβεβηκός αὐτῷ προσγινόμενα. Οὐσιώδως¹⁶ μὲν οὖν αὐτοῦ ἐστιν ἡ κράσις ψυχρὰ ἢ θερμή, ξηρά ἢ ὑγρά. Καὶ ἐν τοῖς δύμοιομέρεσιν αὐτοῦ μαλακὸν ἢ σκληρὸν, τὸ εὐκίνητον ἢ δυσκίνητον. Ἐν δύῃ δὲ τῷ ὄφρανῳ ἢ κατὰ μέγεθος; ἀμετρίᾳ ἢ συμμετρίᾳ· ἢ¹⁷ κατὰ τὴν διάπλασιν αὐτοῦ εύρυθμία καὶ ἀρυθμία¹⁸· καὶ πρὸς τούτοις τῶν ἐνεργειῶν ἀρετῇ τε καὶ κακᾳ.

excesserit vel moderata fuerit; si cum formatur, latasve extiterit. Item, si actiones ejus perperam

Διαγενώσκονται δὲ εἰ θερμοὶ εἰσιν ἢ ψυχροὶ, οὐτως· Εἰ μὲν γάρ θερμότης ἢ¹⁹ ἐν αὐτοῖς, εύρυζεδοι οἱ τοιούτοις²⁰, καὶ φανερές αὐτάς ἔχουσιν· εἰ δὲ ψυ-

A copulas, et sensoriorum sedes, oculos videlicet, aures, nares, et quæ intra os consistunt, ad hæc et cava quæ ventriculi dicuntur, tum spiritum ipsum, qui animalibus actionibus inservit, contineret, talem figuram ipsum obtinere debere optimâ ratione censuit. At terlia quidem qua Plato ad *Timæum* ludit ratio est. Quoniam, inquit, naturæ ipsi cura adhibenda fuerat constituendæ partis, in qua anima mensque propriam sedem continebat; ne ipsa a supero circulari cœlesti tractu ad inferiora tendens, peregrinum locum et sibi dissimilem occuparet, figuram ipsi cœlo comparinari ex corporibus in corpora migrationem parte, non autem in toto corpore consistere nugalur, argumentum sumens, quod animæ priores corporibus sint.

B Nos autem, caput circularis figuræ non modo decoris gratia (etenim in sphæræ formam fornicate ædes conspicatores in longum constructis ædibus, ac visum magis oblectantes sunt), sed ut mentis actio rectius procederet, creatum censemus. Nam partem, quæ in summo totius corporis constituta est et circulari figura præditam esse oportuit, et ut illud quod imperium obtinet inde comprehendendi possit, quo mens ipsa optimi rectoris instar in gubernaculi cacumine residens, totum corpus regeret ac tueretur, necnon et sensus ipsos in promptu haberet, quandoquidem inibi subinde, ut magnus Basilius asseverat, et sensus, ut visus, auditus, olfactus gustusque locantur. Ad hæc, et oculi in eminentissima parte, ut in specula sedem occuparunt, ne ulla corporis partium ipsis ex adverso sese objiceret, sed 58 pravo

quodam genarum objectu imminentes, a superiori eminentia ad rectum diriguntur. Et hæc de

Cap. II. — De oculis.

Quoniam singillatim quodlibet corporis membrum recensendo, prudentiam creatoris nostri Dei stupore admirationeque prosequi merito decet, cum jam de capite definierimus, et oculorum compositionem, actionesque, atque usus, et appellaciones, necnon tunicularum numerum, ad hæc et humorum quantitates; præterea, quænam sint quæ oculo substantialia insunt; demum, quæ ipsi evenire per accidens solent, explicare aggrediemur. Nam ejus substantialia, temperamentum frigidum aut calidum, siccum vel humidum habentur. At ejus similia, molle vel durum, aut quod facile vel difficulter moyetur, dicimus. In toto vero oculi instrumento hoc considerandum est, si magnitudo in ipsa oculi constitutione concinnitas incoucinnitasve recte diriguntur.

D Utrum calidæ qualitatæ aut frigidæ oculi fuerint, hoc pacto deprehendes. Qui enim calidi sunt, latiores et perspectiores quæ in ipsis sunt venæ

¹⁰ τὸ τοιούτον B. ¹¹ καὶ γάρ ἐν τῷ π. T. φησὶ B. φλυαρία ἐκ τοῦ προϋπάρχειν τὰς ψυχὰς λαμβανομένη P. qui in lexī εἰσεργεῖ om. usque ad verba Ἡμεῖς δὲ λέγ. ¹² x. δ. μ. φησὶ Βασ. B. ¹³ τὴν εἰ τοῦ θέσιν om. B. ¹⁴ posteriora ex ἀλλὰ usque ad ἀποτελούνται om. A C. ¹⁵ θέωμεν C. ¹⁶ οὐσιώδης B C P. ¹⁷ καὶ ἢ B P. ¹⁸ εὐρ. ἢ δυσρυθμία. ¹⁹ εἴη B P. ²⁰ τοιούτοις εἰσὶν B.

cernuntur; qui vero frigidi sunt, venæ in ipsis occultantur, ac latent. At siccitatis humiditatisque eorum indicia ita deprehendantur, cum durities in eis vel ariditas, ac mollities ac humiditas perspicuae sint; verum molles humidosque oculos facile cognoscet, at duros et aridos non admodum facile, sed ab his quæ extrinsecus eveniunt, animadvertisimus. Sunt qui in fumum incidentes, avertuntur, ac plurimis lacrymis opplicantur, alii vero in fumo obtutu libero utuntur: sed oculi quos fumus laedit, humidi ac passionibus obnoxii facile sunt, alteri vero duri a passionibus que remotiores habentur: et hæc oculorum substantialia indicia sunt. Quæ vero ex accidentibus indicia proveniunt, hoc modo cognoscet, 59 si oculi magnitudo, aut exiguitas congrua, vel contra fuerit. Nam si magni et congrue dispositi oculi fuerint, materiæ optimi temperamenti copiam indicant. Si autem magni et incongrue dispositi erint, id ob materiæ exuberantiam facultatisque imbecillitatem, quemadmodum de capite superius dictum est, provenire putandum est. Si vero parvus, sed rite consistens oculus fuerit, bonæ materiæ, sed inopis indicia præ se fert. At qui parvus, tum facultatis imbecillitatem arguit. Quæ enim de neque dicenda fuerant, hæc habentur.

Sed et de colorum qui in ipsis visuntur diversitate causas scrutabimur. Et quidem nonnullos nigros habentes oculos, alios cœsios, quosdam vero fulvos inspicimus. Neque enim latere nos decet oculos ipsos, tum plurima nomina sortiri, tum esse pluribus ex partibus compositos, quodque tuniculas, alii humidas, alii vero siccas habent. Sed ut nobis de eorum nominibus numerisque et exortu, necnon usibus et actionibus plane constet, ab hoc subinde principio ordiemur.

Notandum quidem est, quod gemini a cerebro nervi protenduntur, qui a Græcis ὅπτικοι, quod visui videlicet inserviant, nuncupantur. Primum quidem haic sensui, cerebrum ipsum hos nervos, postmodum toti corpori impertinet: sed inter hos corporisque nervos hoc interest, quod corporis nervi solidi, nec cavi sunt; hi vero fistulæ, terebratique sunt, quo visibilis spiritus per hos, p. ceu per aquæductus ad oculos penetraret. Hos igitur nervos in oculi thalamos ingredi manifestum habetur. Thalamus enim oculi penetrale, in quo tunicæ coeunt, lumenque consistit, nuncupatur. Thalamus siquidem, quasi thalpamus, unde et juvenes in thalamis degunt; decet enim florentes corpore, non qui extincti caloris sunt in thalamis coire, ut Hesiodus: Sed tempestivis thalamis sit

⁷⁰ χειρωμένας P. ⁷¹ δ̄ om. B. P. ⁷² ξέω B. ⁷³ δρ. ἐν x. στήγη. μὴ δυν. B. P. ⁷⁴ τὰ ούσ. B. ⁷⁵ δ̄ om. A. ⁷⁶ εὐχρηστοτάτης δ̄ B. post ὅλης add. 3^a m. in P.: εὐχρηστίαν δέ ε̄ δ̄ μικρὸς ε̄η καὶ ἀνάριθμος, σημαίνει καὶ ἔνδειαν ὅλης καὶ δυνάμεις ἀτονίαν. ⁷⁷ χρημάτων A. ⁷⁸ χαρωποὺς B. ⁷⁹ τῶν μὲν B. P. ⁸⁰ τῶν δ̄ B. P. ⁸¹ χιτώνων A. ⁸² φύσεις B. ⁸³ φέρονται B. C. P. ⁸⁴ διαφέρει οὐδεποτε ad οώματι om. A, mox male ῥάστα. ⁸⁵ τετριμένα B. ⁸⁶ τοὺς ὁφθαλμοὺς B, τοῖς ὁφθαλμοῖς P. ⁸⁷ θαλάμας B. ⁸⁸ θάλαπμος B C P. ⁸⁹ αὐτὸν B C P. ⁹⁰ καὶ om. A. ⁹¹ γυναικα B, γυναικῶν A. ⁹² postremα om. A, citatione omni caret C.

Α χρότης, οὐ φανεράς, ἀλλὰ κερυμμένας ⁷⁰. Τὴν δὲ ἑρότητα τῶν ὁφθαλμῶν καὶ ὑγρότητα διαγνωσθεῖται ἀπό τε τοῦ σκληρὸν ἢ αὐχμηρὸν, ἢ μαλακὸν τε καὶ ὑγρὸν εἶναι τὸν ὁφθαλμὸν καὶ δὲ μὲν ὑγρὸς καὶ δὲ ⁷¹ μαλακὸς εὐδιάγνωστός ἐστιν· δὲ δὲ σκληρὸς καὶ αὐχμηρὸς οὐ σφόδρα· οὐκ ὅμητον ἐκ τῆς ξέων ⁷² βασάνου διαγινώσκεται. Πολλοὺς γάρ δρῶμεν μὴ δυναμένους ἐν καπνῷ στήναι ⁷³, ἀλλὰ δακρύνοντας πολλά· δλλοὺς δὲ σφόδρα πρὸς τὸν καπνὸν ἀντιτείνοντας· καὶ εἰσὶν οἱ μὲν πρώτοι, ὑγροὶ τε καὶ εὐπαθεῖς· οἱ δὲ δευτέροι, σκληροὶ τε καὶ δυσπαθεῖς· ταῦτα οὐσιώδη ⁷⁴ σημεῖα τῶν ὁφθαλμῶν. Τὰ δὲ ἀπὸ συμβεβηκότων ὡδὲ· δὲ ⁷⁵ τοῖνυν ὁφθαλμὸς, ἢ μέγας ἐστὶν ἢ μικρός· καὶ ἡ εὐρυθμος ἢ ἀρυθμος· δὲ ⁷⁶ εἰ μὲν εἴη μέγας σὺν εὐρυθμίᾳ, δηλοὶ καὶ πλήθος ὅλης B καὶ εὐχρηστίαν αὐτῆς· εἰ δὲ μέγας μὲν εἴη ἀλλὰ ἀρυθμος, σημαίνει πλήθος μὲν ὅλης ἀλλὰ μοχθηρός, καὶ δυνάμεις ἀσθένειαν, καθὼς καὶ περὶ τῆς κεφαλῆς εἰρηται· εἰ δὲ μικρὸς εἴη καὶ εὐρυθμος, σημαίνει ἔνδειαν μὲν ὅλης, εὐχρηστότητα δὲ ⁷⁷· εἰ δὲ μικρὸς εἴη καὶ ἀρυθμος, σημαίνει καὶ ἔνδειαν ὅλης, καὶ δυνάμεις ἀτονίαν. Ταῦτα περὶ τῆς τοῦ ὁφθαλμοῦ κράσεως, καὶ σχήματος, καὶ μεγέθους.

sed inconcinna fuit, tum materiæ indigentiam, oculorum temperamento, ac figura, magnitudineque dicenda fuerant, hæc habentur.

Ζητήσωμεν δὲ καὶ τὰς τῶν διαφόρων ἐν αὐτῷ χρωμάτων ⁷⁸ αἵτις. Ὁρῶμεν γάρ τοὺς μὲν μελανὰς ἔχοντας ὁφθαλμοὺς, τοὺς δὲ γλaucούς, τοὺς δὲ χαροπούς ⁷⁹. Δεῖ τοῖνυν εἰδέναι δὲι δὲ ὁφθαλμὸς καὶ πολλοὶς δύνμασι δύνομάζεται, καὶ ἐκ πλειόνων σύγχειται μορίων· τὸ μὲν ⁸⁰ ὅγρῶν, τὸ δὲ ⁸¹ χιτώνων ⁸². Καὶ ἵνα τούτων εἴπωμεν τὰ τε δύνματα, καὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ τὰς ἔχοντας ⁸³, καὶ τὰς χρείας, καὶ τὰς ἐνεργειας, ἔντεῦθεν ἀρξάμεθα.

Δεῖ εἰδέναι δὲι ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου ἐκφέρεται ⁸⁴ δύο νεῦρα τὰ δύεικα προσαγορευόμενα· πρῶτον μὲν γάρ ταύτη τῇ αἰσθήσῃ πέμπει δὲ ἐγκεφαλὸς νεῦρα· ἔπειτα δὲ καὶ τῷ παντὶ σώματι. Διαφέρει δὲ ταῦτα τῶν δλλων νεύρων· δὲι τὰ μὲν ἐν τῷ παντὶ σώματι ⁸⁵ ναστά τέ ἐστι καὶ ἀκοίλια· τὰ δὲ τῶν ὁφθαλμῶν αὐλοειδῆ καὶ τετρημένα ⁸⁶, ἵνα σωλήνων δίκην τὸ πνευματικὸν πνεῦμα παρὰ τὸν ὁφθαλμὸν ⁸⁷ ὀχετεύωσι. Ταῦτα τοῖνυν ἐμβάλλονται εἰς τὰς λεγομένας θαλάμους ⁸⁸ τῶν ὁφθαλμῶν. Θάλαμος δὲ λέγεται τὸ ἐσω τοῦ ὁφθαλμοῦ, ἐνῷ οἱ χιτώνες ἔνοῦνται, καὶ αὐτὸδ τὸ φῶς ἐνοικεῖ. Παρὰ γάρ τὸ θάλαπειν γίνεται θάλαπμος ⁸⁹ καὶ θάλαμος· ἐξ οὐ καὶ οἱ νέοι θαλαμεύονται· δεῖ γάρ θάλλοντα τὰ σώματα ἔχοντας εἰς ταῦτα ⁹⁰ συνιέναι, καὶ ⁹¹ μὴ ἀποβεβηκότας· καὶ γάρ Ἡσαΐδες φησι, Ὁραίος δὲ γυναικα ⁹², θάλαμος ⁹³ εἰς

ώραντ ἔχει (1). Διασχίζεται²³ δὲ τὰ νεῦρα εἰς τὰς θα. Αἱ λάμους, ὡσπερ εἴ τις λαβὼν πάπυρον, ταύτην εἰς λεπτὰ κατατεμῶν διασχίζει, ἀναπλέκει τε πάλιν, καὶ ποιεῖ χιτῶνα τὸν λεγόμενον ἀμφιβληστροειδῆ, διμοιον ἀμφιβληστρῳ²⁴. δργανον δὲ τοῦτο θηρευτικὸν Ιχθύων. Μετὰ τούτον δὲ τὸν χιτῶνα ἐστι δεύτερος χιτῶν λεγόμενος φραγοειδῆς, διτι φαγὴ σταφυλῆς ξική κατὰ τὸ σχῆμα. Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῆς σταφυλῆς ὄρδινεν τὰ μὲν ἕσω δασύτερα, τὰ δὲ ἔξω λεῖα, οὗτως καὶ ἐπὶ τοῦ φραγοειδοῦς ἐστιν ίδειν. Ἐκπέφυκε δὲ οὗτος ἐκ τῆς λεπτῆς προσταγορευομένης μήνιγγος· ἐκ δὲ τῆς παχείας δὲ κερατοειδῆς· ὠνόμασται δὲ οὗτως, διὰ τὸ παρεμφέρειν²⁵ τοὺς κέρασι, κατά τε τὸ χρῶμα· λευκὸν γάρ ἐστι· καὶ διτι εἰς κτηρόνας²⁶ ἀναλύεται ὑπερ πέρικλεν· καὶ διτι μιμεῖται τὴν ἔκεινων διαφοράν. Ὁ δὲ ἐπιπεφυκός²⁷ ἀπὸ τοῦ κρανίου²⁸ λεγομένου ὑμένος ἔχει τινὰ ἐκφυσιν· ήτοι ἀρχὴν ἔχει²⁹ ἀπὸ τίνος μοίρας τῆς παχείας μήνιγγος ἐξιούσης διὰ τῶν εἰρημένων τοῦ ἐγκεφάλου φαφῶν, τῆς³⁰ στεφανίας, καὶ τῆς λαμδοειδοῦς³¹.

Ἐστι δὲ ἡ χρεία τῶν εἰρημένων χιτῶν τοιαύτη· Ὁ ἀμφιβληστροειδῆς, στήριγμά ἐστιν ἔνδοθεν τοῦ παντὸς σώματος τοῦ διφθαλμοῦ· δὲ δὲ ἐπιπεφυκός ἔξωθεν· μεταξὺ δὲ τούτων εἰσὶν, δὲ μὲν κερατοειδῆς πρὸς τῷ ἐπιπεφυκότι ἔξω, δὲ δὲ φραγοειδῆς πρὸς τῷ ἀμφιβληστροειδῆ ἔσω³². Χρεία δὲ τοῦ μὲν φραγοειδοῦς, ἵνα κατ' αὐτοῦ τοῦ τρήματος τῆς κόρης γένηται· δι' οὐ τὸ διπτικὸν ἔξεισι φῶς· συμβάλλεται δὲ καὶ ἄλλως περιθάλπων τὸ χρυσταλλοειδὲς³³ ὅγρόν· διὸ καὶ δασὺς ἔνδοθεν ἐγένετο καὶ σπογγώδης, ἵνα μήτε λυμάνηται τῆς κόρης· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ δυνηθῆναι φλέδας³⁴ ὑποδέξασθαι πλείονας³⁵. Εἴτα ἐπειδὴ τοιοῦτος ὁν ἐμποδίζειν τῷ διπτικῷ πνεύματι³⁶ εἰς τὸ ἔξεναι, διὰ τοῦτο τέτρηται³⁷ ἔξωθεν, καὶ³⁸ πυκνός ἐστι, πρὸς τὸ μῆτραν χρώματος διαφορεῖσθαι τὸ πνεῦμα. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ χρῶμα παραμυθεῖται τὰς ἐκ τῶν ἀμέτρων διακρίσεων καὶ συγκρίσεων βλάβας, τῷ³⁹ μέλας τε ἄμα⁴⁰ εἶναι καὶ λευκός· διακρίνεται γάρ ὑπὸ τῶν ἄγαν λευκῶν· συγκρίνεται δὲ ὑπὸ τῶν διαφανεστάτης οὐσίας τὸν κερατοειδῆ γενέσθαι. Καὶ ὡσπερ ὄρδινεν διτι τῶν κερατίνων ἔνδο-

ter distractilur dissipaturque; in ea vero quae nigra sunt incidentis, contrahitur ac congregatur. Cæruleus vero oculus, cum inter utrumque colorem commune quoddam possideat, ad moderatam temperiem oculum ipsum redigit, alique⁴¹ demulcit.

Οἱ κερατοειδῆς δὲ ἐγένετο, ἵνα σφίγγῃ καὶ ἀποφράττῃ τὸ στόμα τῆς κόρης, ἵνα μή δι' αὐτὸν τὸ ὅγρά ἐκχείσιντο· ἀλλ' ἐμελλεν ἐμποδίζειν τῷ διπτικῷ πνεύματι⁴² καὶ οὗτος πρὸς τὸ ἔξεναι· διὰ τοῦτο μάλιστα ἐδεήθη ἡ κερατίνη διαφανεστάτης οὐσίας τὸν κερατοειδῆ γενέσθαι. Καὶ ὡσπερ ὄρδινεν διτι τῶν κερατίνων ἔνδο-

A nupta paranda. Nervi autem in thalamos ipsos funduntur, veluti si quis papyrus in exiles membranulas incidat sündatque, et rursus complicet, et tuniculam⁴³ conficiat ad reticuli similitudinem, quo ad pisces capiendoν uti solemus; et hæc prima oculi tunicula habetur. Ab hac alia est, quæ uialis appellatur, ex eo quod grano uvaæ similis sit. Et quemadmodum in uva, quæ interne sunt densiora, quæ vero extra consistunt levia visantur, ita et in uali cernere queas. Haec enim a membrauæ quæ exilis nuncupatur, provenit. At corneum oculi inde appallatum est, quod coriibus similitudine respondeat (nam album illud est), tum quod in extrema cacumina ut cornua desinit, eorumque discrimina initatur. Tunicula autem superior, a membrana quæ calvalis dicitur, processum quemadmodum habet qui a crassæ membranæ portione quadam per suturam Græcum A exprimitur, et coronalem de quibus prius diximus egrediente, originem ducit.

C Tunicæ igitur quas explicavimus, tali usui accommodantur. Illa autem quæ retis tessum imitatur, totius corporis oculi interne firmamentum est: at superior ejusdem robur exterius habetur. Inter hæc duas, aliæ totidem positæ sunt, una cornea quæ superiori exterius applicatur, altera vero uialis, quæ reticulari interne adhæret. Uvalia quidem usus est, uti, cum rara texture sit, sese ad pupillam extendat, quo visibili lumini per eam extra egressus pateat. Sed et aliter etiam, uale ipsum visui conduceat, eo quod crystallinum oculi humor rem sovet; quapropter, illud densum spongiosumque natura protulit, ne pupilla ipsa aliqua ex parte laderetur, tum etiam uti plurimum venarum capaz fieret. Præterea, cum uale tale, ut diximus, existat, ideo ne visibilis spiritus egressum intereiperet, terebratum est. At exterius, densum natura constituit, ne scilicet oculi corpus absumi pateretur, sed potius, cum illud in coloribus plus nimio distrahi ac contrahi accideret, laboranti adesset suppetias. Cum oculum album atque nigrum esse contingat, si in res plurimi candoris inciderit, pariter distractilur dissipaturque; in ea vero quae nigra sunt incidentis, contrahitur ac congregatur. Cæruleus vero oculus, cum inter utrumque colorem commune quoddam possideat, ad moderatam temperiem oculum ipsum redigit, alique⁴¹ demulcit.

D Corneum siquidem oculi hac de causa factum est, uti pupillæ orificium stringat, sepiaque, quominus humor per ipsum defluat, qui visibili spiritui extra egrediendi negotium facesseret, et hac de causa, præ lucidissima substantia corneum constitui oportuit. Et quemadmodum in corneis

²³ διασχίζονται: B P. ²⁴ his caret B. ²⁵ παρεμφαίνειν B. ²⁶ κτιδόμας A. ²⁷ ἐπιπεφυκός B. ²⁸ περικρανὸν B C P. ²⁹ δις τὴν ἀρχ. ἔχ. B C. ³⁰ τῆς τε B. ³¹ λαμδοειδοῦς B. λεμδοειδοῦς C. ³² ἔξω B. χρυσταλλοειδές A B C P. ³³ καὶ φλέδ. B. ³⁴ πλείονας B. ³⁵ τὸ διπτικὸν πνεῦμα B C. ³⁶ δι B P. ³⁷ ἄμα οὐτ. B. ³⁸ τὸ δὲ κυανοῦν ὑπὸ ἔκατ. B. τοῦ δὲ κυανοῦ ὑπὸ ἔκατέρων C. ³⁹ διγει B P. ⁴⁰ τὸ διπτικὸν πνεῦμα B C P.

(1) Opp. II, 313.

laternis lucernæ accensæ, nihil a cornu corpore impedimenti sentientes, proprium lumen extra emittunt, ita oculi corneum, cum translucidum sit, visibilis spiritus facultatem neutiquam intercipit. *Hojus gratia, tunica quam superiorem diximus, totum corneum haudquam complectitur, sed dum ipsum circulariter constringit, comprehenditque, unam tantum ejus portionem circularem relinquit, qua visibilem spiritum extra ejaculetur.* Quod autem corneum natura album sit, hoc nobis argumentum est, quia cum densatur album sit: ipsum enim, in his qui albis sunt oculis prædicti, densum efficitur: verum non sui natura, sed uialis gratia quod sibi subjectum est, a quo cum color ejus adulteretur, nigrum esse videtur. Duas igitur tunicas, corneam et superiorem, albas esse constat: nigræ vero totidem, reticularis ualiasque sunt; de earum itaque origine, ac numero coloreque, necnon quas appellationes sortiuntur, satis explicatum est.

Restat uti de humoribus oculorum quibus ipsis sunt prædicti disseramus; hos enim tres esse numero dicimus. Primus quidem vitreus humor est, qui in medio visibilis meatus consistit, unde nervi sparsim positi reticulari tunicam constituent. Hic autem humor vitreus nuncupatur, quod præ sui fluxu tum colore, tum constitutione vitrum effigiet. Ab hoc aliis, qui crystallini nomen obtinet, humor est, inde videlicet, quod glaciei quæ a Græcis χρύσταλλος dicitur, similis sit. Aquam namque frigore concretam glaciem recte dixeris. Talis siquidem humor glaciei ipsi, coloris constitutionisque similitudine respondet. Hic autem humor dimidiatus cum vitreo humore, ac vicissim transfluxus confertur. Tertius autem humor oculi ovalis dicitur, quod subtili quæ in ovo est et candidæ parti similis est. Et quidem humor vitreus dupli usui **62** accommodatur: nam crystallino tum superne obducitur, tum ipsi alimentum suggesterit. At ovalis præterquam quod crystallinum ob assidas actiones siccescerentem maledicit, propugnaculum etiam ejus est, ne scilicet et in ambientem aera repente incidens, ab ipso aliqua ex parte læderetur; talis, inquam, ovalis humor subtilis et aereus habetur, sic ut visibili spiritui per pupillam procedenti nullo impedimento sit. Crystallinum vero humor, medium duo reliqui humores ac eum hic de quibus diximus tuniculæ suscipiunt, et ipse est qui visibilis potentiae partes, et quæ primi-tus operantur obvius suscipit.

Enimvero visibilis qui in oculis est spiritus, a cerebro ad crystallinum fertur, et duplice officii functionem explet, alteram quidem, ut oculum plenum reddat, eique justam magnitudinem impertiat, et plurimam distantiam efficiat quo

¹⁶ μὲν οὖν B P. ¹⁷ δὲ λοιπὸν καὶ B P. ¹⁸ καὶ οὐν. B P. ¹⁹ δὲ τοῖς διττὴν ἀποτελεῖ τὴν χρεῖαν· μίαν μὲν, ἵνα πληροῖ τὸν δρθαλμὸν καὶ δγκον ἀπεργάζηται· καὶ πλειστην ποιῇ τὴν διάστασιν· ὡς ἀν μὴ δι' ὀλίγου ²⁰ τῷ πέριξ ἀριθμοῖς.

A θεν φανῶν περιεχόμενος ὁ λύχνος τὸ φῶς τὸ οἰκεῖον ἔξω πέμπει, μηδὲν ἐμποδίζοντος τῷ λύχνῳ τοῦ σώματος· εἰτα κάνταῦθα δὲ κερατοειδής, διαφανῆς ὁν, οὐκ ἐμποδίζει τὸ διπτικὸν πνεῦμα διεξιέναι. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν καὶ δὲ ἐπιπεφυκώς οὐ πάντα περιλαμβάνει τὸν κερατοειδῆ, ἀλλὰ χυκλῷ περισφίγγων αὐτὸν, καὶ περιλαμβάνων, μοιράντινα αὐτοῦ χυκλοτερῆ ἀρίθμιαν· ἵνα δι' αὐτῆς ἐξαχοντίζῃ τὸ διπτικὸν πνεῦμα. "Οτι δὲ καὶ δὲ κερατοειδής φύσει λευκός ἐστι, δῆλον ἐκ τοῦ παχυνόμενον αὐτὸν λευκαίνεσθαι· παχύνεται δὲ ἐν τοῖς λευκώμασι· φαίνεται δὲ δύμας μέλας, οὐ διὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλ' ὅτι ὑποκείμενος αὐτῷ δὲ φαγοειδής, νοθεύει αὐτοῦ τὸ χρῶμα. Εἰσὶν οὖν οἱ δύο μὲν λευκοὶ, ἥγουν δὲ κερατοειδής καὶ δὲ ἐπιπεφυκώς· μέλανες δὲ οἱ δύο· δὲ τε ἀμφιβληστροειδής, καὶ δὲ φαγοειδής· περὶ μὲν ¹⁶ τῶν χιτώνων τῆς τε ἐκφύσεως, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ τῆς χρείας αὐτῶν, καὶ τῆς ὀνομασίας αὐτάρκως ελρηταί.

Ἐπιπλεύν δὲ ¹⁸ περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς διητῶν ὑγρῶν εἰσὶ δὲ τὰ τοῦ δρθαλμοῦ ὑγρά τὸν ἀριθμὸν τρία. Καὶ πρῶτον μὲν ἐστι τὸ ὑελάδες· δὲ καὶ ¹⁹ κατὰ τὸ μέσον ἔγκειται τοῦ διπτικοῦ πόρου· διθεν αἱ διεσταρμέναι· ἵνες ποιοῦσι τὸν ἀμφιβληστροειδῆ· καλοῦσι δὲ ὑελάδες τοῦτο τὸ ὑγρόν, ὅτι περ ²⁰ παραπλήσιον ἐστιν ὄλιψ, κατά τε τὸ χρῶμα καὶ κατὰ τὴν σύστασιν. Μετ' ἑκένον δὲ ἐστι τὸ λεγόμενον χρυσταλλοεἶδὲς ²¹ ὑγρόν· καὶ ἔχει αὐτοῦ τὴν ὀνομασίαν παρὰ τὸ ἐοικεῖν χρυστάλλῳ ²²· χρύσταλλος ²³ δὲ ἐστι πεπηγδὸς ὑδωρ· ἐοικεῖ δὲ τούτῳ κατά τε τὸ χρῶμα καὶ κατά τὴν σύστασιν· συμβάλλει δὲ τὸ ἡμισυ ²⁴, καὶ οἷον ἐμπέπαρται τὸ ὑελάδες ὑγρόν μετὰ τοῦ χρυσταλλοειδοῦς ²⁵. "Εστι δὲ καὶ τρίτον ὑγρόν ἐν τῷ δρθαλμῷ· καὶ καλεῖται ὠσειδές, παρὰ τὸ ἐοικεῖν τῷ λεπτῷ καὶ λευκῷ ²⁶ τοῦ ὡοῦ. Χρεῖα δὲ ἐστι τοῦ ὑελάδους διττὴ· καὶ γάρ καὶ ὑπέστρωται τῷ χρυσταλλοειδεῖ ²⁷, καὶ τρέφει αὐτό. Τὸ δὲ ὠσειδὲς ἐπεπλένεται καὶ δερῶδες, ὡς μὴ ἐμποδίζειν τῷ διπτικῷ πνεύματι φερεθεὶν παρὰ τὴν κόρην. Τὸ δὲ χρυσταλλοειδὲς ²⁸ ἐστι μεσαίτατον περιλαμβανόμενον, ὑπὸ τῶν δύο ὑγρῶν καὶ τῶν λοιπῶν εἰρημένων χιτώνων· καὶ αὐτὸς ἐστι τὸ ἀντιλαμβανόμενον καὶ τῶν πρωτουργῶν μορίων ²⁹ τῆς διπτικῆς δυνάμεως.

Τὸ δὲ διπτικὸν πνεῦμα τὸ ἐν τοῖς δρθαλμοῖς, ἀπὸ διγκεγάλου ³⁰ φέρεται ἐν αὐτοῖς, καὶ διττὴν ἀποτελεῖ τὴν χρεῖαν· μίαν μὲν, ἵνα πληροῖ τὸν δρθαλμὸν καὶ δγκον ἀπεργάζηται· καὶ πλειστην ποιῇ τὴν διάστασιν· ὡς ἀν μὴ δι' ὀλίγου ³¹ τῷ πέριξ ἀριθμοῖς.

ώσειδες ύγρον διμιλῇ²⁰. δευτέραν δὲ, ἵνα ἔξαχονται· οὐ μόνον τὸν αἰσθητῶν σωμάτων ἰδεῖς τε καὶ χρείας· καὶ ἵνα δὲ φθαλμὸς ἀλλοιῆς ταῦτα, καὶ διαπορθμεύται παρὰ τὸ κρυσταλλοειδὲς²¹ ἢ τούτων χροιά· καὶ²² ἐπικρίνει δὲ ταῦτα ᾧ βασιλεὺς ὁ ἑγκέφαλος. Πλὴν καὶ τοῦτο δεῖ εἰδέναι, ὅτι οἱ μικράν ἔχοντες τὴν κόρην τοῦ φθαλμοῦ ἐκ γενετῆς, οὗτοι²³ μᾶλλον τυγχάνουσιν ὁξωπέστεροι τῶν τὰς μεγάλας ἔχοντων· ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τὸ διπτικὸν ἐξ αὐτῆς μετὰ ρύμης²⁴ ἔξαχοντιζόμενον, καὶ μηδαμοῦ χερδέμενον, διπερ συμβάνει ἐπὶ τῆς μεγάλης κόρης, ἀκριβῶς ἀντιλαμβάνεται τῶν αἰσθητῶν, καὶ τῶν πόρρω κειμένων.

B Ἰδωμεν δὲ πῶς γίνεται τὸ μέλαν χρῶμα, καὶ τὸ γλαυκὸν²⁵, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα. Τὸ τοίνυν γλαυκὸν χρῶμα γίνεται κατὰ μὲν γένος διὰ ὄντος αἰτίων, κατὰ δὲ εἶδος διὰ τέσσαρας. Κατὰ γένος μὲν οὖν, διὰ τὸ κρυσταλλοειδὲς, καὶ τὸ ὡσειδὲς ύγρον· κατ' εἶδος δὲ, κατὰ μὲν τὴν ὥδη²⁶ ὑγρότητα μοναχῶς· κατὰ δὲ τὸ κρυσταλλοειδὲς τριχῶς· τὸ γάρ ὥδες ἢ πολὺ ἔστιν, ἢ δίλιγον· καὶ ἡ καθαρόν, ἡ τεθολωμένον· εἰ μὲν οὖν πολύ ἔστι τὸ ὥδες ύγρον, ποιεῖ τὸν γλαυκὸν φθαλμὸν, καὶ δίλιγη γίνεται· ἡ παρ' αὐτοῦ ἔκλαμψις, διότι βαθύνεται τὸ κρυσταλλοειδὲς ύγρον καὶ ἡ κόρη. Τούτο δὲ καὶ ἐπὶ λίμνης ὄντων ἕδης²⁷ γινόμενον· τὰ γάρ ἐν βάθει αὐτῆς ὅρφην οὐ δυνάμεθα· οὐ μήν οὐδὲ εἰ τεθολωμένον εἶη, ἐπιτήδειον ἔστι δέξασθαι χρῶμα τὸ οἰονῦν. Τούτο γάρ καὶ τὰ θολερὰ τῶν ὄντων ποιεῦσι· καὶ ἴλυον²⁸, μὴ συγχωροῦντα τὰς ἀκτίνας τοῦ φωτὸς διὰ αὐτῶν διέρχεσθαι καθαρῶς· ὥστε ὅσον ἐπὶ τὸ ὡσειδὲς ἢ δὲ φθαλμὸς, τοσοῦτον καὶ γλαυκός ἔστι· δεῖ οὖν καὶ διλιγότητος τούτῳ²⁹ καὶ καθαρότητος. Διὰ δὲ τὸ κρυσταλλοειδὲς γίνεται γλαυκός δὲ φθαλμὸς, ὅτι φύσει λαμπτρὸν ἔστι, καὶ καταλάμπει δῶν τὸν φθαλμὸν· ἢ λαμπτρὸν μὲν οὐκέτι έστιν ἔνιοτε τὸ ύγρον, μέγα δέ· καὶ διὰ τὸ μέγεθος τὴν αὐτὴν πάλιν ποιεῖται ἔκλαμψιν, καὶ γλαυκός γίνεται δὲ φθαλμὸς. Ἡ οὔτε μέγα ἔστι τὸ ύγρον, οὔτε μικρόν· ἐνδέχεται δὲ προπετῆ τὴν θέσιν εἶναι τῶν φθαλμῶν³⁰, καὶ διὰ τούτο δείκνυσθαι τὸν φθαλμὸν γλαυκὸν καὶ προπετῆ. Εἰ μὲν οὖν ἀπαντα ταῦτα παρῇ³¹, γλαυκός γίνεται δὲ φθαλμός· εἰ δὲ ἐναντία τούτων, γίνεται μέλας. Εἰ δέ τινα μὲν παρῇ³², τινά δὲ μή· αἱ μέσαι τούτων πᾶσαι γίνονται διαφοραὶ τῶν φθαλμῶν. Πολυφωτότατος δέ ἔστι τοῦ μέλανος φθαλμοῦ δὲ γλαυκός, ὅτι αἱ λεπτότεραι καὶ λευκότεραι καὶ διειδέστεραι τῶν οὐσιῶν, πρῶται τῆς εἰσρεούσης αἴγλης τοῦ ἡλίου ἀποπληρούμεναι τὸ κατὰ πᾶν ἐαυτῶν ὑπερεχόμενον φῶς, καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτάς ἡλιωδῶς³³ οὐσίας ἐποχετεύουσιν³⁴.

gentiores nūtidiōresque sunt, solaris luminis influxu repletæ, lumen ipsum quo ipsæ undique plenæ sunt cæteris substantiis ad solis similitudinem impertiuntur.

²⁰ διμιλεῖ. ²¹ ἔξαχοντιζόμενον. ²² ρύμη. ²³ κρυσταλλοειδὲς Codd. ²⁴ καὶ οὐ. ²⁵ ποιεῖ τε. ²⁶ ιλυον. ²⁷ λευκόν P. et sic infra. ²⁸ ὥδη B. ²⁹ ἕδης B.C. ³⁰ ίλυον A. ³¹ τούτου B.P. ³² ἔχειν τὸν φθαλμὸν B.P. ³³ παρῃ A, παρεὶ C.P. ³⁴ παρῃ A, παρεὶ C.P. ³⁵ sic Codd. ἡλιωδῶς P. ³⁶ μετοχετεύουσιν B.

A ovalis humor non paulatim ac per partes cum ambiente aere uniatur, atque conveniat, alterum vero, quo cum visibilis spiritus extra e pupilla ejaculatur, visibilium rerum substantias coloresque eminus etiam deprehenderet; præterea etiam, ut oculus ipse ea ad crystallinum ubi talium usus est akerata reddat, atque trajiciat: verum ea cerebrum regis vice discernit. Tamen, et hoc scire opus est; qui exiguum a primo ortu pupillam sortiuntur, bi acutioro visu, quam qui grandiores habent prædicti sunt; quoniam, cum visibilis spiritus per regulam extra ejaculetur, nec sparsim (quod majori pupillæ evenire solet) hinc inde fertur, sensata ipsa longiore item distantia posita acutius comprehendit.

B Præterea quoniam pacto niger albusque, ac omnes alii colores oculi fiant, considerare oportet. Albus itaque oculi color, genere quidem duabus de causis, specie vero quatuor sit. Nam genere crystallinus ovalisque color causa est; quæ autem ad speciem attinent, una duntaxat causa ovalis humor, crystallinus vero triplex est. Et quidem, qua ad ovalem humorem attinet, si ipse plurimus vel exiguis, sive purus vel turbidus fuerit. Si igitur ovalis humor plurimus fuerit, cæsius oculum efficit qui **C** 63 modico admodum splendore præfulget eo quod humor crystallinus, pupillaque ipsa ceu in profundo posita cernuntur; cuius rei exemplum in quocunque stagno facile palebit; nam, quæ in ejus imo sunt, neuliquam a nobis cerni queunt. Tum si illum turbidum esse contigerit, coloris speciem aliquam suscipere nullo pacto potest. Quod in turbidis lutulentisque aquis evenire cernimus: bæc enim puri luminis radiis impenetrabiles sunt. Itaque, cæsietas oculi, qua ad ovalem humorem attinet, tum paucitatem humoris, tum sinceritatem desiderat. Sed et a crystallino humore cæsius oculus sit, qui clarus natura splendensque est, æ totum illustrans oculum. Si ipsum crystallinum humorem non splendidum, et multum esse quandoque acciderit, ex hac humoris copia, eumdem totum splendor efficit, et cæsius oculi constitutio sit. Et si ipse humor nec magnitudine, nec paucitate modum excedit; et oculi situm decenter prominendum esse contingit; atque hac de causa cæsius prominulusque cernitur: si autem cuncta hæc quæ diximus aderunt, cæsius oculus procreatur; cum vero his diversa eveniunt, niger efficitur. Si autem ex his quædam adesse, quædam vero non adesse contigerit, horum omnes differentiae oculorum efficiuntur. Quod cæsius oculus ubiiore lumine quam niger præditus sit, hoc causæ habetur, quia primæ substantiæ quæ magis exiles, ac fulgentiores nūtidiōresque sunt, solaris luminis influxu repletæ, lumen ipsum quo ipsæ undique plenæ sunt cæteris substantiis ad solis similitudinem impertiuntur.

Cum igitur nobis de oculis scrutari visum esset, quae ipsis substantialia insunt, quaeve ex accidentibus provenientia sint, tam tunicularum ortas, quibusque ipsae nominibus nuncupantur, necnon qui eorum numerus sit, et quoniam pactio reticularis tunica, et superior ualisseque venis referat, cornea vero ipsarum expers habetur; ad haec item earum usus perspicuus reddidiimus. Sed, nec quot humores habeantur, quotque eorum colores actionesque sunt, et quoniam vitrei, crystallini ovalisque habentur missa fecimus. Præterea, de visibili spiritu quod a cerebro **64** progradientur, quodque duplicitis utilitut officii functione, causa a nobis satis explicata est. Nam, tametsi spiritus ab omnibus corporis partibus natura nutriatur, atque obsequio quo earum usibus inserviat usque quaque contineatur, nihil tamen secius, eum qui in oculis est ob duas adduximus causas cerebrum subministrat. Sed quoniam cuncta haec quae disserimus uti totius instrumenti ministerio sufficiant creatas sunt, alia madefaciendi oculi gratia, quaedam, suggestendi alimenti, nonnulla securitatis causa, alia ut pupillam ipsam custodian creatam censemus. Decet utique nos admirabilem Dei sapientiam mirantes prudenter cum Propheta precari: *Custodi me, Domine, ut pupillam oculi*^a. Quis non facile persuasum habeat ipsum Prophetam, cum animadvertisset oculum tanta talique esse tutela fulcitum, hoc carmen cecinisse.

Age jam de oculorum definitione, et quoniam pacto nuncupantur, ac unde nomina eorum proveniant disseramus. Tales, inquam, oculos esse opinamur, qui quatuor tuniculis ac tribus diversis humoribus constituantur, quique nervos in se continent, et qui objectos sibi colores, rerumque magnitudines, necnon figuram deprehendere queant. Non modo oculi ipsi hoc tantum, a Græcis nomine ὄφθαλμοι appellantur, sed aliis item nominibus eos illi dicoere consueverant. Quidam eos φάη, ut apud Homerum est, nuncupant. Alii δρματα dicunt. Alii δόσε. Alii ὕπατες. Et ob id eos illi ὄφθαλμούς dixerunt. Atque τοῦ ὄφθηται παρέχεν ἀπαντα, quod omnia visuiibus visus emicat sunt, ob idque ab aliis φάη dicti sunt, quod ex ipsis lumen quod illi φῶς nuncupant progrederat; ή δὲ φωτός εἰσι κριτικοί, quod videlicet discernendi luminis vln obtinent ut Homerus:

65 *Hic capiti, ac pulchris oculis simul oculu fixit.* D Kύσε δέ μιν κεφαλήν καὶ δύμῳ φάσα κατά (a). Quidam ob id ipsis δρματα dixerunt, οἷον δρματα, καὶ αἴρματα, quod ex ipsis visibilis spiritus cum impetu fertur, et idem qui in oculis est per ipsis exit atque ejaculatur. Αἰολιο autem idiomatica δητά, quae circa oculos sunt appellare consueverunt. Sed et Homerus oculos δόσε plerumque dixit, quod ad sibi subjecta recte dirigantur. Illi namque εἶσειν καὶ εὐθυδολεῖν dicitant, unde Homerus:

^a Πsal. xxvi, 8.

[“] ποῦ δὲ τὸ κρ. om. A B C. [“] γενόμενον B. [“] αἱ διὰ οὐaque αἱ ὑπηρ. om. B. [“] κορυφὴν A B C. [“] καὶ δύκουν add. C. [“] δόσει B. [“] ὁρᾶ A. [“] νέματα B. [“] ὅππατα B. [“] δόσει B P. [“] π. τ. ἐπὶ εἰς ὑποκειμένα έσιν (αἰσθην P), B P. [“] ἐπευθὺν B.

(a) Od. II, 45.

"Οσσες δέ οι πυρὶ λαμπετῶντι εἰκόηγον" (b). A Illaque fulgentes oculos seu flamma serebat.

Καὶ πάλιν·

*Κείνου γάρ τοιοῖς πόδες¹⁰, τοιαὶ δέ τε χεῖρες,
Οφθαλμῶν τε βολαί (c).*

Λέγονται δὲ δπαὶ παρὰ τὸ δπή. Ὡπή δέ ἐστι χυρίως τόπος τετρημένος, ἀφ' οὗ τις δύναται δπίσασθαι καὶ περιβλέψασθαι· ὡς τό·

Θεοῦ δὲ ἀποκλεῖο μῆτρις (d),

ἀντὶ τοῦ, προσόρα. Ἡ δέ κόρη τῶν ὄφθαλμῶν, καὶ γλήνη λέγεται καὶ Εἰη¹¹⁻¹². Κόρη μὲν, οὐαὶ¹³ χόρη, ἐκ τοῦ δι' αὐτῆς κείσθαι τὸ δρατικὸν πνεῦμα. Ιλλη δέ, ἀπὸ τῆς εἰλήσεως¹⁴ καὶ τῆς ἐπὶ τὰ κάτω φωρᾶς. Γλήνη δὲ, παρὰ τὸ τοῦ νοῦ γαληνοῦσθαι· τῆς γάρ διαθέσεως τοῦ νοῦ δεικτικὸς¹⁵ οἱ ὄφθαλμοι· ή ἀπὸ τοῦ λεύσσειν, δὲ στιλάμπειν¹⁶ καὶ "Ομηρος, Τέρβε, πακὴ γλήνη (e), τὰ λευκὰ τῶν ὄφθαλμῶν λέγει. Οἱ ἐπιπεφυκάς δὲ χιτών, λογάδες καλείται¹⁷ παρὰ τῷ ποιητῇ· λοξῶν, φησι, τὰς λογάδας¹⁸. Οἱ δὲ Καλλίμαχος, Θετίς εὐλύτρους Αὐγήσειν καθαράς οὐ δύναται λογδοί¹⁹. Λέγονται δὲ²⁰ καὶ δέργματα²¹· δέρξεις γάρ αἱ βλέψεις ἀπὸ τῶν βλεπομένων, καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ δέρκεσθαι· οἷον τὸ βλεπόμενον²² διέρχεσθαι. Διαφέρει δὲ δῆμος δράσεως, ὅτι ή μὲν δρασίς, δρισίς²³ τις εἶναι δοκεῖ· ή τοὺς δρους, τουτέστι τὰ πέρατα τῶν σωμάτων καταλαμβάνουσα· ή δὲ δψις, δψις τις ἐστι, καὶ φαῦσις τῶν δρατῶν κατανθόσιν ποιούμενη. Τὸ δὲ ἐπικαλύπτον δέρμα τὸν ὄφθαλμόν, βλέφαρον λέγεται καὶ ταρσός· βλέφαρος μὲν, θάτ τὸ προσφανεσθαι· ή διὰ τὸ αἱρεσθαι αὐτὸν ἐν τῷ δρόντ· ταρσός δὲ, διὰ τὸ ἀσφρον αὐτοῦ²⁴, ἐπειὶ καὶ τὸ τοῦ ποδὸς πεδίον ταρσός λέγεται²⁵ καὶ "Θρηρος·

μίαν τετταὶ ipsam quae oculum legit, et tarsum diceremus: βλέφαρον enim διὰ τὸ προσφανεσθai, ή διὰ τὸ αἱρεσθai αὐτὸν ἐν τῷ δρόντ, atollitur. Tarsum vero ob id nuncupant, quod carnis expers sit, quoniam et pedis dorsam talis nomine appellatur, de quo et Homerus:

*Nūr δέ μ' ἀπιγράγας ταρσὸν ποδὸς εὔχεαι
[οῦτως]²⁶ τ.*

Αἱ δὲ περὶ αὐτῶν²⁷ τρίχες βλέφαρίδες προσ-
αγορεύονται· οὐ μόνον γάρ κόσμον παρέχουσι τοῖς ὄφθαλμοῖς, δλλὰ καὶ κόνιν καὶ κάρφος²⁸, καὶ πάντα τὰ προσπίπτοντα τοῖς ὄφθαλμοῖς ἔξαθεν ἀποκρύπτον-
ται, καὶ οὐκ ἔστι παρενοχλεῖσθαι αὐτοὺς ὑπ' οὐδενός.

Αἱ δὲ ὑπεράκνω τῶν ὄφθαλμῶν ἔξοχαι, ἐν αἷς αἱ τρίχες ιστανται στοιχηδῶν, δφρύες καλοῦνται· ήτοι ἀπορρύσες²⁹, παρὰ τὸ τοὺς ὄπας φρουρεῖν ἐξ δμ-
βρων καὶ τόρωτων³⁰. Ἐστι δὲ καὶ ἀπορον ἐν αὐτοῖς,

²⁶ pr. οὐ. οὐ. B. ²⁷ γάρ τοι εἰ πόδες A. ²⁸⁻²⁹ Πλος εἰ ίσθιa P. ³⁰ οὖν B P. ³¹ εἰλύσσεις A. ³² δε-
κτικοὶ B C P. ³³ βλέπειν. ³⁴ καλοῦνται B P. ³⁵ λαγάδας B. hæc Sophroni, Soraio auctore, triduum
Elym. M. p. 572, 38. ³⁶ Ήση. ει Callim. loc. om. A C, λαγάσι B, λογάδειν Lat. Vers. Cf. Elym. M. p.
572, 37. ³⁷ δὲ οὐ. A P. ³⁸ δέρματα A P. ³⁹ δερκόμενον B. ⁴⁰ δρησίς B P. ⁴¹ corrupt. οὐτόσαρ A.
⁴² καλεῖται B. ⁴³ οὐχεῖαι αὐτως A. ⁴⁴ αὐτη B P. ⁴⁵ κάρφη B. ⁴⁶ ωπορύες B, θπωρύες C. ⁴⁷ εἰ δρ. καὶ
ώστετο B.

(b) II. A, 104.

(c) Od. Δ, 150.

(d) Od. E, 146.

(e) II. Θ, 164. II. Α, 388.

sudoribusque ingruentibus protegerent. In his autem defectus quidam qui in capillis neutiquam est inspicitur: nam capilli in dies aucti tondentur resecanturque; horum vero ac ciliorum ne visus usum oculosque ipsos impedian, quod extremo confectis senio accidere solet, verum Opifex incrementum denegavit.

Est autem et in ipsis oculis, sicuti colorum, ita et magnitudinum plurimum discriminis. Sed cum de coloribus satis a nobis dictum sit, restat ut de magnitudinibus disseramus. Sunt qui magnitudine mediocritatem excedunt, quidam vero sunt, quam expeditat breviores. Eos vero, qui medium quoddam inter extrema tenent, optimos usquequaque putamus. Rursus, nonnullos ex ipsis natura ad interiora impegit, et hi majorem circumferentiam quam eorum cava sunt designant. Qui-dam vero, quasi e sua sede prosilentes prominuli visuntur. At alios, qui ad neutrum horum declinant, medium quoddam babere cerneres: **67** tales enim, eorum in quibus visuntur, praeclaros mores denotant. Nam homines qui oculos ad interiora retractos sortiuntur, acutorem visum habere omnium opinio est. At magnis oculis praeditos, et qui intento obtutu defixi haerent, instabiles ac ad iram propensos dixerit. At magnoculos, lirrofthalmois, nonnullis appellare placuit, quod in cernendo ad res ipsas plus nimio adhibentur, sive, quod oblietu in uno defixi impudentius haerere soleant.

Musculi, unde oculis motus subministratur, sex numero habentur, quorum duo sunt, a quibus, cum a magno procedunt angulo, donec ad parvum desinant, totius oculi corpus circumagit. Quatuor vero reliqui recto ejus motui famulantur, ex quibus duo sunt, quorum alter sursum extendit, alter vero oculum infra retrahit; alii vero totidem, ad dextram levamque ipsum movent. Ad hos, et septuaginta est, quem roborandi oculi gratia natura protulit, quo illi usui sufficeret, cum nobis breve aliquod corpus visu accuratius deprehendere opus est.

Visus est actio quae oculorum officio fit, quibus spiritus subtilis admodum commiscentur, quorumque pupillis insidet, per quem res enim etiam posita deprehenduntur: nisi enim in oculis lumen exsisteret, lumen quod extra est cerni a nobis haudquam posset. Ipsum enim visui uti solare hoc lumen comprehendat facultatem largitur, et primum a visu ipso cernitur, aerisque lumen rebus visibilibus circumfusum oculos ad sensata ipsa deprehendenda suscit. Illud autem quod dat, ut Theologus asseruit, accipit.

Plura siquidem philosophi de visus actione scrutantes in medium attulerunt. Qui autem Epicuri sententiam sunt secuti, idola oculis nostris earum quae apparent rerum **68** objici, idque

⁸⁴ x. τὴν δρασιν ἥ παρ. B. ⁸⁵ παρὰ τοῦ ἀριστοτέλου Θεοῦ P. ⁸⁶ εἰπεῖν ἔτι γε μήν τῶν διφθαλμῶν. ⁸⁷ οἱ μὲν τῶν διφθαλμῶν πεπόληνται πρὸς τὰ ἐντὸς; B P. ⁸⁸ ἔξδυγχωται B. ⁸⁹ οἱ καὶ χρείτους καὶ β. θύρας τῶν ἀνθρώπων διατ. τοὺς μέντοι P. ⁹⁰ ἐν οἷς περ B. ⁹¹ τοὺς A. ⁹² λινοφθάλμους A. ⁹³ σμικρὸν B. ⁹⁴ ἡ γινομ. διὰ τῶν διφθ. ἐν. B. ⁹⁵ μάλιστά τι δινος A, καὶ τὸ συγκεκραμένον ἐν αὐτοῖς πνεῦμα λεπτὸν μάλιστα δι C P. ⁹⁶ ἐνυπάρχον A. ὑπάρχον C P. ⁹⁷ δι' αὐτῶν A, δι' οὐ C P.

οἵτι αἱ μὲν τῆς κεφαλῆς τρίχες αὔξουσι τε καὶ ἀποκεφόνται. Αυτοὶ δὲ αἱ βλεφαρίδες διὰ τὸ μῆ κωλύειν ἥ παρεμποδίζειν ⁸⁴ τοὺς διφθαλμοὺς, ὡς ἐπὶ τῶν ἐσχατογήρων ἐκωλύθησαν αὔξανεσθαι παρὰ τοῦ τεχνουργοῦ τῆς πάντων δημιουργίας ⁸⁵.

Πολλὴ δὲ καὶ τοῖς διφθαλμοῖς κατὰ τὸ χρῶμα καὶ τὸ μέγεθος πέφυκεν ἐπερότης. Καὶ περὶ μὲν τοῦ χρώματος αὐτῶν εἰρηται· περὶ δὲ τοῦ μεγέθους νῦν ἔστιν εἰπεῖν ⁸⁶. Οἱ μὲν γάρ μείζους εἰσιν, οἱ δὲ ἐλάττους, οἱ δὲ σύμμετροι· τὴν ἐκατέρων ἀμετρίαν ἐκπεφυγότες, οὓς καὶ βελτίστους εἶναι φασί. Πάλιν οἱ μὲν πεπληγνταὶ πρὸς τὰ ἐντὸς ⁸⁷, καὶ μείζονα τὴν περιγέρειαν τῆς αὐτῶν κοιλότητος διαγράφουσιν· οἱ δὲ πρὸς τὰ ἐκτὸς ἔξωγχωνται ⁸⁸, καὶ ἐξάλλεσθαι θέλουσιν· ἄλλοι δὲ πρὸς οὐδέτερον τούτων ἐκκλίνουσιν, ἀλλὰ τὴν μέσην ἔχουσι χώραν. Οἱ καὶ βίλτιστον ἡθος διασημαίνουσι ⁸⁹ τῶν οἰστερ ⁹⁰ εἰσι. Τοὺς μέντοι διακειμένους μᾶλλον πρὸς τὰ ⁹¹ ἐντὸς διξιωπεστάτους εἶναι φασιν, ὧσπερ τοὺς πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀδεβαίους καὶ θυμικούς. Τοὺς δὲ μεγαλοφθάλμους, καὶ ἀτενὲς ἐνορῶντας, λιροφθάλμους ⁹² τινὲς ὡνόμασαν, παρὰ τὸ λίαν τινὶ προσκείσθαι· ἥ παρὰ τὸ λίαν δρᾶν· ἐπει ἀτενὲς εἰσιν αἱ τούτων δύεις, ὡς ἀναιδῶς ἐπαιρόμεναι.

Οἱ δὲ τοὺς διφθαλμοὺς κινοῦντες μῆνες ἔξι εἰσι τὸν ἀριθμὸν· δύο μὲν οἱ περιστρέφοντες δὸλον τὸν διφθαλμὸν, ἀπὸ τοῦ μεγάλου κανθοῦ ἀρχόμενοι, καὶ εἰς τὸν μικρὸν τελευτῶντες. Οἱ δὲ τέσσαρες κινοῦσιν αὐτὸν κατ' εὐθεῖαν· δὲ μὲν εἰς ἀνατείνων, δὲ ἄλλος κατασπῶν· ἄλλος ἐπιδέξια κινῶν, καὶ ἄλλος ἐπ' ἀριστερά. Ἔστι δὲ τις καὶ ἕτερος ἔνδομος, διστις αὐτὸν στηρίζει τὸν διφθαλμὸν, ἐπειδ' δὲ ἀκριβῶς βλέπειν· τις σῶμα μικρὸν ⁹³ δεηθῶμεν εἰς δρασιν.

"Ορος δὲ δράσεως οὗτος. "Ορασίς ἔστιν ἥ διετ τῶν διφθαλμῶν γινομένη ἐνέργεια ⁹⁴. Τοῦ γάρ συγκεκραμένου ἐν αὐτοῖς πνεύματος λεπτοῦ μάλιστα δινος ⁹⁵, καὶ ταῖς κόραις τούτων ἐνυπάρχοντος ⁹⁶, δι' αὐτοῦ ⁹⁷ αἱ δρατικαὶ ἀντιλήψεις καὶ πόρφωθεν γίνονται. Εἰ μῆ γάρ ἐν διφθαλμοῖς φῶς ἔστιν, οὐκ ἀν δραθεῖη τὸ ἔξωθεν φῶς· δύεις γάρ παρέχει δρᾶν τούτο τὸ λίανταν φῶς. Καὶ πρῶτον δρᾶται παρὰ τῆς δύεως· καὶ τοῖς δρατοῖς περιβρέσον τὸ ἀέριον φῶς, παρρήσιαν τοῖς διμμασι χαρίζεται εἰς τὴν τῶν αἰσθητῶν κατανόησιν· λαμβάνει γάρ δ δίδωσι, κατὰ τὴν τοῦ Θεολόγου φωνήν.

Πολλὰ δὲ οἱ φιλόσοφοι περὶ τῆς ἐνεργείας ταῦτης διενέχθησαν· οἱ μὲν Ἐπικούρειοι, εἶδωλα τῶν φαινομένων προσπίπτειν τοῖς διφθαλμοῖς λέγουσι, καὶ τὴν δρασιν ποιεῖν. Ἀριστοτέλης δὲ οὐκ εἶδωλον

σωματικὸν, ἀλλὰ ποιότητα δὶς ἀλλοιώσεως τοῦ πέριξ. Αἱ visus constitutionem esse statuerunt. Aristoteles ἀπὸ τῶν δρατῶν δχρὶ τῆς δψεως παραγίνεσθαι. Πλάτων δὲ συμφώνως τῷ Γαληνῷ τὸν πέριξ ἀέρα λέγει⁹⁸ δργανον γίνεσθαι τῷ ὄφθαλμῷ· καθ' ὃν ὅρῶμεν χρόνον τοιοῦτον, οἵνα περ ἐγκεφάλῳ τὸν νεῦρον⁹⁹.

"Ητε γάρ αὐγὴ τοῦ ἡλίου φαύσονται τοῦ ἀνω πέρατος τοῦ ἀέρος, διαδίδωσιν εἰς ὅλον τὴν δύναμιν τοῦ φωτός· ήτε διὰ τῶν ὀπτικῶν νεύρων αὐγὴ φερομένη, τὴν μὲν οὔσιαν ἔχει πνευματικήν, ἐμπίπτουσα δὲ τῷ περιέχοντι, καὶ τῇ πρώτῃ προσθολῇ τὴν ἀλλοιώσιν ἐργαζομένην, διαδίδωσιν δχρὶ πλείστου συνέχουσα ἁυτήν, δχρὶς ὃν εἰς ἀντίτυπον ἐμπέσῃ σῶμα. Ὁρᾶ δὲ ἡ δψίς κατ' εὐθείας γραμμὰς, καὶ τῶν διαφανῶν μέχρι βάθους διικνεῖσθαι πέψυχεν· ἀέρος μὲν πρώτως καὶ μάλιστα, ὅλον γάρ διεκέρχεται· δεύτερον δὲ ὑπάτος ἡρεμοῦντος καὶ καθαροῦ· ηὗτον δὲ δὶς ὕδους καὶ τῶν ἀλλων τῶν πεφωτισμένων· ἵδια γάρ ταῦτα τῆς δψεως. Ὁμοίως καὶ τὸ χρῶμα ἰδίον τῆς αἰσθήσεως· οἷον τὸ φαιδύη ἢ ἐρυθρόν· αἰσθάνεται γάρ κατὰ μὲν πρῶτον λόγον τῶν χρωμάτων, συνδιαγινώσκει δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ κεχρωμένον¹ σῶμα, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα αὐτοῦ, καὶ τὴν χώραν ἐνθα ἔστι, καὶ τὸ διάστημα, καὶ τὸν ἀριθμὸν, κίνησίν, καὶ στάσιν· καὶ τὸ τραχὺ² καὶ λείον, καὶ τὸ ὀμαλὸν καὶ τὸ ἀνώμαλον³, καὶ τὸ δέην καὶ⁴ ἀμβλύ· καὶ τὴν στάσιν, εἴτε ὑδατῶδες⁵, ηγεωδές ἔστι· διὰ μόνης γάρ τῆς δψεως τῶν χρωμάτων ἀντιλαμβανόμεθα. Τὰ δὲ λοιπὰ κοινά τῆς ἀφῆς καὶ τῆς δψεως, ὕσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πυρός· καὶ γάρ τὸ πῦρ ὁρῶντες ἴσμεν διτι θερμὸν ἔστιν· ἀλλὰ ἐὰν ἐπὶ τὴν πρώτην δψιν ἀναγάγηται⁶ τὸν λόγον, εὑρίσκεις ὡς, τότε δὲ ἡ δψίς ἐθεάσατο τὸ πῦρ, μόνον⁷ τοῦ χρώματος καὶ σχήματος ἔσχε τὴν γνῶσιν· προσελθούσης δὲ τῆς ἀφῆς, ἐγνωρίσαμεν διτι θερμὸν καὶ καυστικὸν ὑπάρχει τὸ πῦρ. Ποτὲ μὲν ἡ δψίς τῆς ἐπιμαρτυρίας χρήζει τῶν ἀλλων αἰσθήσεων πρὸς τὸ μῆτ σφάλλεσθαι· ποτὲ δὲ καθ' ἁυτὴν ἐναργῶς παραστηται τὸ φαινόμενον· δταν οὖν τὸν πύρογ⁸ τὸν τετράγωνον στρογγύλον πόρρωθεν ὥρᾳ, καὶ τὰ μείζονα τῶν ζώων ἢ κτισμάτων, μικρὰ, σφάλλεται. Ομοίως καὶ δταν⁹ δὲ ὑπάτος κινούμενου ὥρᾳ· τὴν γάρ κώπην ὡς κεκλασμένην βλέπει ἐν τῇ θαλάσσῃ¹⁰. Ήτε γάρ τὴν δψιν ἡ ταχεία κίνησίς, ὡς ἐπὶ τοῦ τῆς περιστερᾶς τραχήλου. Τεσσάρων δὲ μάλιστα πρὸς ἐναργῆ διάγνωσιν ἡ δψίς χρήζει· ἀδιαλούς αἰσθητηρίου· συμμέτρου κινήσεως· καὶ διαστήματος δέρος καθαροῦ· καὶ λαμπροῦ φωτός. Καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν ὄφθαλμῶν ἀλιτεῖς.

ut ex speculi inspectionibus, ac aliis diaphanis quæ speculū inspectionib[us] ac aliis diaphanis quæ speculū inspectionib[us]

⁹⁸ λέγουσιν B. ⁹⁹ παρ' ἐγκεφ. εἰ τοι τὸ νεύρω. ¹ κεχρωμένον A. ² κίνησίν τε B C P. ³ ταχὺ A. ⁴ ἀνώμαλον B. ⁵ καὶ τὸ B. ⁶ ὑδ. τυχόν B. ⁷ ἀγάγης B P. ⁸ μόνον B P. ⁹ τὸν γοῦν π. B P. ¹⁰ σφ. δὲ καὶ δταν B P. ¹¹ τῆς θαλάσσης B. ¹² δὲ οἰm. B.

velocitate fit, visum perturbat. Atqui, ut visus ipse actu res comprehendere queat, quatuor potissimum habentur. Primum, ut sensorium ipsum ab omni labe immune sit; debinc modice temperatus motus, tum, ut loci intercapido non immoda, et aer purus sit: adhac ut lumen prælustre perepicuum appareat. Et hæc de oculis dixisse sufficiat.

Cap. III. — *De naso et nuris promiscide.*

**Α Κεφ. Γ'. — Περὶ δικὸς¹³ καὶ τῆς δι' αὐτῆς
τερομένης δισφρήσεως.**

Nares quibus olfactus inest, alio nomine nasi promuscis appellantur, et nares quidem Graece φίλες dicuntur a verbo φίλην, quod amare denotat, eo quod ipsis humor a cerebro proveniens defluat. Nasi vero promuscis, quam illi μυκτήρες dictilant, illa nuncupatur, videlicet ἀπὸ τοῦ μυκτηρίζειν, quod subsannare est, quia illos quos deridere sollemus mucro dignos existimamus: sive quod mucus per ipsam quam illi μύξαν vocant egredintur, vel quod in ipsis meatus quidam sunt, qui ab eis μύξα dicuntur. Nares autem ipsas, nervis pluribus refertas, cartilagineasque esse plane constat: haec et odores, ac eorum discrimina, utpote quae fragrantes sunt, et quae graveolentiam habent, reprehendunt, per ipsas item, et spiritus reciprocatione utimur: **70** impossibile enim habetur, ipsas e promptuario et cordis intimis respirationem spiritum exteriorem trahentes ad interiora demittunt.

Olfac̄tus quidem impetus cuiusdam naturalis actionis est, qui a spiritu humido et vaporoso in naribus existente percūscitur, per quem ea quæ odorēm reddunt etiam procul deprehenduntur. Et quidem, cum nasi promiscis bifariam divisa sit, atque utrinque vacua existat, medie cartilaginis intersticio dividitur, quo spiritus reciprocationi, ut asseruimus, inserviat, per quam ipsa nullo impedimento ingreditur et egreditur, nisi ab aliqua segregitudine nares ipsas obturatas reddi contingat: si enim ob segregitudinem talis affectio quandoque acciderit, aeris respiratio non intercipiatur. Verum odores ipsos, utpote qui aere sunt crassiores, sentire nares nequeunt: et hoc quidem quod diximus modo olfactus constitutio sit. Hic namque, qua anterriora cerebri cava sunt, ad ossa usque, quæ in angustum ad isthmī modum protenduntur, desinunt. Non eniū nasus, quemadmodum et alia sensoria, nervi officio cum cerebro actiones suas deprehendit; sed ipsem per foramina quædam sensum suscipit. Superior autem nasi pars cum fronte continuato osse bifariam diviso cohæret; pars vero inferior cartilago est quæ et aliae nuncupatur.

Cap. IV. — De magnis et parvis angulis oculorum.

Penes ipsum vero ultrinque magni parvique oculorum anguli sunt, quorum qui interne consistunt, magni, qui vero extra, parvi nuncupantur. Si enim anguli xaybol ἀπὸ τοῦ xvθσθαι, quod pruritum sentire interpreteris, a Græcis appellantur, cum plurimumque in ipsis ob lacrymarum effluxum, sive cum

¹⁰ περὶ βιωνῶν C. P. ¹¹ λέγ. deinceps οἱν. καὶ A.
ἡμᾶς ἐτὸν αὐτῶν μυκτ. οἵνς διαπ. χρίνοντες αὐτοὺς
¹² ἐνίγμου B. ¹³ γίνεται B. ¹⁴ σώματος A. ¹⁵ ὁ
παρές B, διαπαρές C. ¹⁶ κυήσθαι B. ¹⁷ παντός
μαι B.

ΑΙ δὲ φίτες δι' ὧν ή δοφρησις γίνεται, λέγονται
καὶ¹⁴ μυκτῆρες· φίτες μὲν, διὰ τὸ δι' αὐτῶν¹⁵
φεύνει τὰ ἔχει φάλου¹⁶ υγρά· μυκτῆρες δὲ, ἀπὸ¹⁷
τοῦ μυκτηρίζειν ήμας οὓς διαπαίζομεν¹⁸, ή ἀπὸ τοῦ
τὴν μύξαν ξεινέναι δι' αὐτῶν· ή ἀπὸ τοῦ μύξους
τινὰς ξεινεῖν ἐφ' έκτοντὸς¹⁹, τουτέστι πόρους. Εἰσὶ δὲ
νευρώδεις καὶ χονδρώδεις, ἀντιληπτικαὶ δομῶν καὶ
τῶν ἐν αὐταῖς διεφορῶν· τουτέστιν εὐωδίας καὶ
θυσιδίας. Δι' αὐτῶν δὲ ἀναπνέομεν²⁰ καὶ εἰσπνέο-
μεν. Οὐδὲ γάρ ἐστι δυνατόν ποιεῖσθαι ἀλλως ταῦτα,
εἰ μή διὰ μυκτήρων· ἀπὸ γάρ τῶν ταμείων καὶ τῶν
τῆς καρδίας θαλάμων διὰ τοῦ πνεύμονος ἀναπειμπο-
μένην δέχονται τὴν ἀναπνοήν οἱ μυκτῆρες, καὶ πρὸς
τὰ ἔξωθεν ἀποκρίνονται· καὶ τὴν εἰσπνοήν ἐφελκόμε-
νοι θύραθεν πρὸς τὰ ἔξωθεν παραπέμπουσιν.

"Εστι δὲ θερησις, δρμή τινος ἐνεργείας φυσικῆς, ἢ ἀποτελουμένη διὰ τοῦ ἐν ταῖς φύσις πνεύματος θνητος ἐνίκουμον ²⁰ καὶ ἀτμωθεστέρου, δι' οὐ αἱ τῶν ὁσφρανῶν ἀντιλήψεις καὶ πόρρωθεν γίνονται ²¹. Διχότομος δὲ περιφυκῶς διαμετήρα μέσον ἔχει διάφραγμα χόνδρον ἑκατέρωθεν· ὑπάρχων κενὸς διὰ τὴν τῆς εἰσπνοῆς, ὡς εἰρηται, καὶ εἰσπνοῆς εἰσοδὸν τε καὶ ἔξοδον· εἰ μή τις ἐμφράξει ἀπὸ νοσήματος ²² τένυται, τὴν μὲν ἀναπνοὴν τοῦ ἀέρος μή καλύνουσα, τὰ δὲ τῶν ὄδμῶν ἀπειργουσα, ὡς τοῦ ἀέρος· ὑπάρχουσα παχυτέρα ²³. Γίνεται μὲν οὖν ἡ θερησις ὥσπερ εἰρηται· περαίνεται δὲ ὡς τὰ ²⁴ πέρατα τῶν ἐμπροσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν εἰς τὰ ισθμαιεῖδη ὅστεα. Οὐ γάρ μοτὲ κενόρου ή φύσης τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς γνωρίζει τῷ ἐγκεφάλῳ, ὥσπερ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλ' αὐτές ἐκείνος δι' ὅπελν τινος τὴν αἰσθήσιν δέχεται. Τῆς δὲ φύσης τὸ μὲν ἀνθρώπου αὐτῆς ἐν τῷ μετώπῳ προσπεριφυκός, δισταῦτος διαιμπερές ²⁵ ή διαφανές· τὸ δὲ ὑποκάτω αὐτῆς τὸ λεγόμενον τράγανον, χόνδρος ἄμα καὶ πτερύγια νωλεῖται.

Δ Κεφ. Δ'. — Περὶ τῶν μεγάλων καρθῶν καὶ μικρῶν.

"Ενθεν δὲ ταύτης κακεῖθεν, κανθοὶ λέγονται τῶν δριθαλμῶν· οἱ μὲν ἔσω μεγάλοι, οἱ δὲ ἔξω μικροί. Κανθοὶ δὲ ἀπὸ τοῦ κνήμεσθαι¹⁰ συνεχῶς ὑπὸ τοῦ παρεισρέοντος παντὸς¹¹ ὑγροῦ· δακρύων¹², δεύματος, καὶ τῶν λοιπῶν. Εἰσὶ δὲ αἱ βίης πολὺσχημοι¹³. Αἱ μὲν γάρ εἰσι καμπύλαι, αἱ δὲ πλατεῖαι·

¹⁵ ἐκ δι' αὐτῶν Β. ¹⁶ τὰ τοῦ ἑγκ. Β. ¹⁷ ἀπό τοῦ
ὑένης ἀξίους Ρ. ¹⁸ ὑφ' ἐαυτῶν Β Ρ. ¹⁹ καὶ ἀναπν. Β.
πάρχουσαν παχυτέραν Α Ρ. ²⁰ εἰς τὰ Β Σ. ²¹ διεμ-
υτι. Β. ²² ἐλέου δαχρύσων Β, ἐλατού Κ Ρ. ²³ πολὺν σχη-

καὶ αἱ μὲν στρογγύλαις ²⁰, αἱ δὲ σιμιαὶ, αἱ δὲ δέξεις· Α oleum, aut quemlibet alium humorem adhiberi accidit, pruritus sentitur. Enimvero, nasi diversæ formæ visuntur. Sunt qui recurvo sunt prædicti, alii in latitudinem distracto; alii rotunda figura; quidam siuum habent; in aliis acuminatus cernitur: in quibusdam ingens; in plerisque parvus inspicitur: hæc siquidem pars præ cæteris hominis faciem formosam deformemque maxime reddit.

Κεφ. Ε'. — Περὶ ματούλων.

Τὰ δὲ μάτουλα καὶ μῆλα λέγονται· δοτέα δὲ εἰσι κυψοειδῆ τοῖς χροτάφοις συμπεφυκότα. Τούτων δὲ μόρια εἰσι, καὶ τὰ τῶν ὀδόντων πάντων φατναί, πλήγη τῶν τομέων. Μάγουλα δὲ καὶ μῆλα παρὰ τὸ μᾶλλα ²¹ καὶ τὸ οὐλόν. Τινὲς δὲ διὰ τὸ ἔρυθρὸν τοῦ μῆλου καὶ ταῦτα οὖτας καλοῦσι. Τῆς γάρ εὐχροας τοῦ σώματος καὶ τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ δεικτικά ²². Τοῦτο τὸ μέρος καὶ σιαγόνες λέγονται, διτὶ σείονται περιαγόμεναι, καὶ συνάγονται ἐν τῷ ἐσθίειν ἡμέας ή δύμιλεν· ή διτὶ σιγῶμεν ἡμεῖς αὐτῶν κεκλεισμένων δυτῶν.

pars et maxilla appellatur, quæ ab ipsis siagones dicuntur, quod præ sui agitatione concutiuntur: vel quod ea quæ comeduntur congregant, quod synäγει illi dicunt. Sive quod nos clausas ipsas continent silentia agimus, quod ipsi σιγῶν dicunt.

Κεφ. Γ'. — Περὶ τῆς ἀρω τέρυνος καὶ τῆς κάτω.

Λέγεται καὶ ἀρω γέρνυς, μετὰ τοῦ ἄνω χειλούς· καὶ κάτω ²³ δὲ, μετὰ τοῦ πώγωνος καὶ τῶν παρειῶν. Καὶ τὴν μὲν κάτω πάντα τὰ ζῶα κινεῖ, τὴν δὲ μηδένα· εἰ μὴ ²⁴ τὸν χροχόδειλον μόνον, καὶ τὸν φοίνικα τὸν δρυεον· ἀμφω γάρ οὐ τὴν κάτω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄνω γέννυν κινεῖ. Γέρνυς δὲ λέγεται ²⁵ ἐκ τοῦ τὰ γένη διαχωρίζειν τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλεῶν, καὶ τελείων καὶ ἀτελῶν· ή διτὶ γεννᾷς δόδοντας καὶ τρίχας.

Κεφ. Ζ'. — Περὶ ὅτων.

Τὰ δὲ ὥτα χονδρώδη εἰσι καὶ νευρώδη, ἀντιληπτικὰ φωνῶν, καὶ τῶν ἐν αὐταῖς διαφορῶν· ἐπειθῆδειος γάρ δ χόνδρος πρὸς φθόρους καὶ ἤχους. Λέγεται δὲ ὥτα παρὰ τὸ δέχεσθαι τὴν δύπα, τουτέστι τὴν φωνὴν· ή γάρ ἀκοῇ διὰ τοῦ ἐγκεκρυμμένου τοῖς ωσὶν πνεύματος ἐπιγίνεται ²⁶, ἔηροτέρου μᾶλλον δυτος ή λεπτοτέρου.

Ἐστι δὲ τὸ ους κατὰ μὲν τὸ εἶδος στρογγυλοειδές· ἔχον ἐσχάτως δοτούν διοιδεχήμον ἐστυφ· ἐν ὑπερώᾳ· ἐν ἀγγειῷ κενῷ πάσῃς φωνῆς δ ψόρος εἰσέρχεται. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο τὸ δοτούν πρὸς τὸν ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει πόρον, ἀποδίδωσιν εἰς τὸν τοῦ στόματος οὐρανὸν, κάκείθεν τεινομένη φλέψιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον, πρὸς ²⁷ αὐτὸν διαβιβάζει τὸν φόρον. Ἐκεῖθεν δὲ δ νοῦς τὰς ἀκοστικὰς ἀντιλήψεις· καὶ δέχεται, καὶ γνωρίζει, καὶ διακρίνει πρέποντας ²⁸ τὴν τὰ δέξεις καὶ τραχείαν φωνὴν, καὶ τὴν ἤδειαν, καὶ τὴν ἀρδήη, βραγχώδη τε καὶ κακόμελον ²⁹. Η οὐ γάρ ἐπ' εὐθείας ἰνοικεῖται ή ἀκοή, φησὶν δέ μέγας Βασιλεὺς, ἀλλ' ἐλι-

D ²⁰ καὶ εἰ μὲν Α, αἱ δὲ στρογ. Β. ²¹ μαλδὸν Β C P. ²² δεκτικὰ Α, δεικτικὰ C. ²³ ή κάτω B P. ²⁴ ή μῆλον Α. ²⁵ εἴρηται B. ²⁶ γίνεται B P. ²⁷ εἰς Β. ²⁸ προπάντως Α. ²⁹ κόμαλον Α.

Enimvero aures interne rotundæ sunt, quas comparis figuræ osse in earum extremo existente præditas constat, in quod, ⁷² ceu in vas inane, strepitus cuiuslibet vocis ingreditur. Et quoniam tale os ad cerebrum vergentem meatum neutiquam continet, ipsum ad oris palatum natura adhibuit, a quo strepitus, venæ unius ministerio quæ ad cerebrum protendit ad ipsum fertur. Ab illo siquidem loco, mens nostra audibilium rerum rationes, acutæque ac asperæ vocis; sed et suavis, ac insuavis, necnon fragoræ; quæque mali modulaminis est percipit atque dijudicat; et ita per audibilem sensum, naturæ

Cap. V. — *De genis.*

Genæ autem, quæ et malæ vocantur, ⁷¹ ab ipsis μῆλα, convexa ossa sunt, quæ cum temporibus coagmentantur. In horum autem ossium parte, omnes dentes præter illos qui secandi officio delegati sunt, ceu in laqueari inserti visuntur. Malæ enim ob id μῆλα dictæ sunt, quod lubricitatem, ac levitatem quamdam, quemadmodum fructus plerumque ostendunt: a quibusdam, ob rubedinem mali ita et hæ nuncupantur. Hæ enim bonum corporis colorem, atque illius qui in nobis insitus est caloris salubritatem repræsentant. Hæc autem pars et maxilla appellatur, quæ ab ipsis siagones dicuntur, ex eo videlicet, quod præ sui agitatione concutiuntur: vel quod ea quæ comeduntur congregant, quod synäγει illi dicunt. Sive quod nos clausas ipsas continent silentia agimus, quod ipsi σιγῶν dicunt.

Cap. VI. — *De superiore et inferiore genu.*

Præterea, hæc itidem pars, cum superioribus labiis, superior gena, inferior vero, cum barba et mento, nuncupatur. Et gena quæ infra est, ab omni animali movetur, excepto crocodilo et phœnicio ave, quibus tantum immota existit; superior enim in eis duntaxat, non autem inferior movetur. Genam hac de causa appellatam censemus, quod per ipsam genera marium feminarumque, et qui perfectæ sexu atque imperfectæ sunt distinguuntur, sive quod in ipsa dentes pilique gignantur.

Cap. VII. — *De auribus.*

Aures autem cartilagineas nervosasque natura procreavit, quarum voces earumque discrimina comprehendere officium est. Si quidem cartilago ad strepitus sonosque percipiendos apta idoneaque habetur. Aures namque ipsæ, quæ Græce ὥτα, nomen sumptissime a voce accipienda censemur, quam illi δύπα nuncupant. Nam auditus, siccioris magis quam subtilioris spiritus causa qui in auribus reconditus est, constituitur.

Enimvero aures interne rotundæ sunt, quas comparis figuræ osse in earum extremo existente præditas constat, in quod, ⁷² ceu in vas inane, strepitus cuiuslibet vocis ingreditur. Et quoniam tale os ad cerebrum vergentem meatum neutiquam continet, ipsum ad oris palatum natura adhibuit, a quo strepitus, venæ unius ministerio quæ ad cerebrum protendit ad ipsum fertur. Ab illo siquidem loco, mens nostra audibilium rerum rationes, acutæque ac asperæ vocis; sed et suavis, ac insuavis, necnon fragoræ; quæque mali modulaminis est percipit atque dijudicat; et ita per audibilem sensum, naturæ

rerum dignoscuntur atque, ut diximus, dijudicantur. Non enim auditus ipse rectio tramite, ut magnus Basilius inquit, directus fertur, sed strepitum qui in aere sit, ceu per anfractus quosdam flexuoso meatu percipit: quapropter vox nullo impedimento ingreditur. Sed si sonus ipse aurium cava maxime venient sensus ipse percipere poterit.

Concavum vero quod in aure est, alveare, quod illi xυψελή διὰ τὸ κύρον, καὶ κογχοειδὲς dicunt, quod concavum videlicet conchiliatumque sit, quia vasis hujusmodi similitudinem habet. Auris namque ipsa ad cymbali modum consistere visitur; quod natura ornandi capitatis gravia produxit, ne scilicet ejus figura passim rotunda existens, non modo visui injucunda, sed mutila etiam decurtataque videatur. Sordes vero quae in auribus sunt, ex flava bilis exhalatione constituuntur, quae ab illis xυψελές denominatur. Ea enim pars, in quam extrema auris desinit, caruncula, non autem cartilago est: λοβός autem Graece appellatur, παρὰ τὸ λοβεῦν, quod deturpare vel abscindere diceret, nam ipsa ob scelera truncari solet; quod et apud Homerum est qui ita ait:

Cui nares turpi pœna, truncantur et aures.

Aures namque in supinam et profundam, atque inter has medium dividuntur; et quae medio critate quadam sunt præditæ, ad auditum accommodatæ præcipue laudantur. Ex ipsis namque auribus nulla morum significatio deprehenditur, præterquam quod parvas admodum, magnasque, ac plus nimio eminentes, futilitas loquacitatisque indicia esse **73** plerique statuerunt. Tum ex signis quibusdam, quae in ipsis visuntur, ritæ diuturnitatem agnoscunt. Solus equidem homo ac simia ex omnium animalium genere immobiles aures sortiti sunt, cum cætera universa mobilibus utantur.

Quæ vero partes sub auribus sunt maxillæ, Graece, γάνθοι, καὶ χαλινοὶ dicuntur. Nam γάνθοι παρὰ τὴν γνάμφιν, καὶ κάμψιν τῶν δοτῶν, quod videlicet incurvantur fleclunturque, maxillæ appellatae sunt, ut Homerus: *Sed flexerat omnes Juno suis precibus. Χαλινοὶ, id est chaleni dicuntur,* διὰ τὸ χαλνεῖν, quod *hiare* est, nam præ earum hiatu eius quod ad interiora denilitimus fit communio.

Pars autem qua os legitur, χεῖλη, id est labia D denominantur, οἷον ἔχειλη, quasi quod ipsum os teneant, et ejus dentiuinque ceu æditui habeantur. Sive inde dici ipsa labia volunt, quoniam alimenta quae per ipsa sumimus in succum vertuntur, quem illi χιλὸν dictitant. Ipsa namque labia molli carne venosaque constant; et sunt in ipsis musculi quatuor, a quibus motus labiis cum genus aliquod idiomatis pronuntiamus subministratur. Sed tria sunt, ex quibus substantiam labiorum compositam

βάνεται: ὅστε τὴν μὲν φωνὴν ἀκαλύτως διειμέναι, ή καὶ μᾶλλον ἐνηχεῖν περικλωμένην ταῖς κοιλότησι· μηδὲν δὲ τῶν ⁴¹ ἔξωθεν παρεμπιπτόντων κώλυμα είναι δύνασθαι τῇ αἰσθήσει. »

per turbaveris, nihil eorum quae extrinsecus pro-

Τὸ μὲν οὖν κοίλον τοῦ ὡτδες κυψελὴ λέγεται, διὰ τὸ κύρον τε καὶ κογχοειδὲς, καὶ τοῖς ἀγγελοῖς ἑοσκέναι: αὐτὸ δὲ κύμβαλον ὕστερ τῇ θεωρίᾳ ἐστὶ κόσμος τῇ κεφαλῇ γινόμενος, ἵνα μὴ πάντη δόλγυρος οὔσα, μὴ μόνον ἀτερπτές, ἀλλὰ κολοθῆ⁴² δείκνυται. Οὐ δὲ ἐν τῷ ὡτιῷ βύπος ἐγγινόμενος κυψελῆς ὀνομάζεται, ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως τῆς ἁυθῆς χολῆς συνιστάμενος: ἦ δὲ ἀποτελεύτησις τοῦ ὡτδες σάρκινόν⁴³ ἐστι, καὶ οὐ χόνδρος: λέγεται δὲ λοβός⁴⁴ παρὰ τὴν λύθην, λωβός: ἀποτέμνεται γάρ ταῦτα διὰ τὴν κακίαν, ὡς φησὶν "Ομηρος":

"Ος κ' ἀπὸ ρίνα τάμησι καὶ οβατα (g).

Διαιροῦνται δὲ τὰ ὡτα εἰς φιλὲ, καὶ βαθέα, καὶ μέσα: τὰ δὲ τῆς μεσοτητος ἔχόμενα βέλτιστα εἰσι πρὸς ἀκοήν: ἥθος δὲ οὐδὲν τούτοις χαρακτηρίζεται, εἰ μή τι τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων· μήτε τῶν σφράρα ἐπανεστηκότων, ἢ τῶν πάντη συμπεπτώστων⁴⁵. Τὰ φέντοι μεγάλα καὶ ἐπανεστηκότα μωρολογίας λέγουσι: καὶ ἀδολεσχίας⁴⁶ σημαντικά. Τινὲς δὲ καὶ πολυζωτοὺς τοὺς ἐν οἷς εἰσὶν ἔχαρακτηρίσαντο. Μόνος δὲ ἀνθρωπὸς καὶ πίθηκος οὐ κινοῦσι τὰ ὡτα, τῶν ἀλλων πάντων ζώων τῶν ἔχόντων ὡτα κινούντων αὐτά.

Τὰ δὲ ὄποκάτω τοῦ ὡτδες γράθοι⁴⁷ λέγονται καὶ χαλιροὶ: γράθοι⁴⁸ μὲν, παρὰ τὴν γνάμφιν⁴⁹ καὶ κάμψιν τῶν δοτῶν: ἐκ τοῦ κάμπτω οὖν ἐστὶ τὸ γνάμφιον⁵⁰: καὶ "Ομηρος": Ἐκτραμψε⁵¹ τὸ γράπαταις: Ἡρη λιστομέτη (l). Χαλιροὶ δὲ, διτεῖ αὐτῶν χαλνεῖν γίνεται: οἱ δὲ φασι, χαλινούς τεινας είναι⁵²: χαλνούτες γάρ αὐτοὺς τῇ αἰσθητικοιούμεθα τῶν εἰσφερομένων.

Τὰ δὲ ἐπικαλόπτοντα τὸ στόμα, χεῖλη καλοῦνται ἀπὸ τοῦ κλείων: οἰονεὶ χεῖλη, τὰ θυροῦντα καὶ κλεοντα τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας: ἢ ἀπὸ τοῦ δι' αὐτῶν τὸν χιλὸν λαμβάνειν: χιλὸς δὲ ἡ τροφή. Μαλαθακόσαρκα δὲ εἰσι καὶ φλεβῶδη, μῆνας ἔχοντα τέσσαρας: δὲ ὅν ἡ κινητας αὐτοῖς τῆς διαλέκτου προγίνεται: σύγκειται δὲ ἐκ τριῶν ἡ τούτων οὐσία. Λαδοῦσα γάρ ἡ δημιουργικὴ φύσις δερματώδη τινὰ φύστιν, καὶ σηραγγώδη⁵³ καὶ μυώδη, καὶ κεράσσος δόλαις δι' δλων, καὶ μίαν τε καὶ αὐτῶν ποιήσασα κράσιν,

⁴⁰ τῷ Α. ⁴¹ τῷ Α. ⁴² καὶ κολ. Β Ρ. ⁴³ σαρκίον Β. ⁴⁴ καὶ λωβός Β. ⁴⁵ posteriora om. Β. ⁴⁶ ἀδαλ. είναι ταῦτα Ρ. ⁴⁷ γάνθα Β. ⁴⁸ γάνθα Β. ⁴⁹ γάνθιν Β. Ρ. ⁵⁰ γάνθιν Β. ⁵¹ ἐπίγναψε Β. ⁵² λέγονται δὲ χαλινοὶ παρὰ τὸ χαλνεῖν Ρ. ⁵³ σιραγγώδη Α, συραγγώδη Β, συραγγώδους Σ, ἐκ σηραγγώδους φύσεως καὶ δερματώδους καὶ μυώδους: αἱ δὲ συγχραθεῖσαι μίαν ἐποίησαν κράσιν καὶ τὸ τῶν χειλῶν ἀπετελέσθη: διὸ καὶ Ρ.

(g) Od. Σ. 85.

(h) II. Β. 14.

τὸν χειλῶν¹¹ ἀπετέλεσε σῶμα. οὐδὲ γάρ τοῦτο Α constat; siquidem, universorum Conditor, cuticularem, sanguineam, et muscularem naturam desumpsit, atque ex his simul commisit, uno quodam temperamento perfecto, labiorum corpus constituit. Idcirco, cum ipsa scindi casu aliquo acciderit, neque aliter quod decet expleri possit, eas manibus comprimentes consuendo, coiri denuo subigere solemus. Pili autem qui sub naribus superioribus labiis inhaerent, Græce μύσταξ, seu μύσταξ ἀπὸ τοῦ μεστοῦσθαι τριχῶν· οἱ δὲ λιθῶται μούστακα λέγουσιν ή μούστακιον.

rioribus labiis inhaerent, Græce μύσταξ, seu μύσταξ ἀπὸ τοῦ μεστοῦσθαι τριχῶν, quod pilis referuntur esse interpretareris: et hæc quidem vulgo mustachia dicuntur.

Κεφ. Η'. — Περὶ τοῦ πώγωνος.

'Ο δὲ πώγων λέγεται καὶ ὑπῆρη· πώγων μὲν, θεῖ πήξιν ἡλικίας τοῖς ἀρχομένοις δηλοῖ ἐν τῇ τῶν ιούλων ἔκφυσε· ὑπῆρη δὲ, καὶ γάρ ἡ πήνη¹² αἱ ὑποκάτω τοῦ γενελού τρίχες εἰσὶν, ἀπὸ τοῦ ὑπῆρης¹³ καὶ ὑποκεῖσθαι τῷ γενελῷ. Ιουλοὶ δέ εἰσιν, αἱ κατὰ τῶν παρειῶν ἐπ' εὐθείας σὺν πυκνότητι πρῶτον¹⁴ ἀναβλαστάνουσαι τρίχες· ἀπὸ ιούλου ζώου πολύποδος οὗτως κληθεῖσαι· ή δὲ ἐπὶ τῷ¹⁵ λέγειν ἄγει τοὺς τὸν ιουλὸν ἐπανθοῦντας δὲ χρόνος· ικανοὶ γάρ εἰσιν οἱ γενειῶντες πρὸς τὸ λέγειν τὰ δέοντα¹⁶.

dem dicitant, cognomem sumentes; vel ἀπὸ τοῦ λέγειν, dicendum audentes reddant: illa enim αἵτις effari quæ deceant idonea aptaque esse incipit.

Κεφ. Θ'. — Περὶ προσώπου.

Παρειὰς δὲ τοῦτο τὸ μέρος δὲν καὶ πρόσωπον καλοῦσι· πρόσω πάροις δὲν τοὺς ὥπας, ἀλλ' οὐκ ἐκ πλαγίου φέρει· διδ καὶ μόνοις ἀνθρώποις ἐπικατηγορεῖται· ἐπὶ γάρ τῶν ἀλλων ζώων πρόσωπον λέγειν οὐ θέμις· παρειὰ δὲ παρὰ τὸ πεπερατῶσθαι· καὶ οὐ μέρος τοῦ προσώπου τυχόν ἀνω ή κάτω, ή ἐκ πλαγίων, ἀλλὰ συνενδοχικῶς δὲν τὸ πρόσωπον· φησὶ γάρ Οὐμηρος·

quia sub eo nomine non una tantum ipsius faciem comprehenditur lateribus est, sed tota simul facies comprehenditur

*Όχρος τέ μιν εἰλε παρειδ (i),

οὐ μέρος λέγων, ἀλλ' δὲν παρηλλάχθαι καὶ ώχρισθαι¹⁷. Ἐνθεν καὶ τό·

Χροδς βμμεται ἀρδρομδοιο (j),

ή τό·

Πάντες δ' ἐν χροτ πῆχθειρ (k).

μεταβολὴ γάρ ἔστι τῆς ου εἰς ω, ως καὶ τῆς κατὰ φύσιν χρόας εἰς τὴν παρὰ φύσιν ὀχρότητα μεταμειψθεῖσης. Οὐ γάρ κατὰ φύσιν ἔχουσιν οἱ ἐν ὀχρότητι δύτες, ἀλλ' ή διὰ φόδον του, ή ἀσθένειαν, τοῦτο πάσχουσιν¹⁸. Ἐστι δὲ τὸ πρόσωπον καὶ τῶν τῆς ψυχῆς διαθέσεων δεικτικόν· χαιρούσης γάρ αὐτῆς¹⁹, φαῖδρον ἔστι καὶ γεγαννυμένον· λυπουμένης δὲ, κατηγές τε καὶ σκυθρωπόν· δργζομένης δὲ, πελιδνόν τε καὶ θνατιμόν, ή ἐκπληκτικόν τε καὶ μανικόν· διδ καὶ ή Γραφή τὰ ήθη τῆς ψυχῆς ἐκ του προτώπων χαρακτηρίζει. Καρδίας γάρ, φησιν, εὐφραιτομέτης θάλλει πρόσωπον· ἐν δὲ λύπαις οὐσης σκυθρωπάζει, καὶ δινήρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων.

¹¹ χειλέων B. ¹² ἐπὶ B. ¹³ β..δὲ B. ¹⁴ ή πήνη om. B C P. ¹⁵ ὑπεῖναι B P. ¹⁶ μᾶλλον B. πρῶται C P. ¹⁷ τῷ B. ¹⁸ τῶν λόγων add. B. ¹⁹ ώχριάσαι B. ²⁰ hæc ab ώχρισθαι usque om. B. ²¹ male post αὐτῆς reperiit δεικτικόν ἔστι A.

(i) II. Γ. 35

(j) II. Φ. 70.

Cap. VIII. — De barba.

Aliqui barba ipsa Græce πώγων, καὶ ὑπῆρη nominatur; πώγων quidem, quod in lanuginis egressu ætatis stabilitum, quod ab illis πήξις nuncupatur, denotet; ὑπῆρη vero, pili qui sub barba sunt dicuntur, ἀπὸ τοῦ ὑπῆρης, καὶ ὑποκεῖσθαι τῷ γενελῷ, hac videlicet de causa dictos constat, quod barbae ipsi subjecti visuntur. Lanugo autem, quæ ab ⁷⁴ illis ιουλοῖ, pili sunt qui primum hominis faciem vestiunt, ab Iulo verme, qui numero pedum ordine notescit, quem centipe dem dicitant, cognomem sumentes; vel ἀπὸ τοῦ λέγειν, quæ illos cum primum oriri incipiunt, ad dicendum audentes reddant: illa enim αἵτις effari quæ deceant idonea aptaque esse incipit.

Cap. IX. — De facie.

In summain, totam hanc partem nonnu'li παρειάς, καὶ πρόσωπον, hoc est genam faciemque dicitant, ἀπὸ τοῦ πρόσωπος δπας φέρειν, quod aspectum quo anteriora prospiciant ex adverso gestent: quapropter hoc faciei nomen, hominis naturæ tantummodo congruit, cum in cæteris animalibus faciem dicere piaculum habeatur. Genia autem παρειά παρὰ τὸ πεπερατῶσθαι, quod terminari diceres, παρὰ τὸ πεπερατῶσθαι, quod terminari diceres, ac terminatur, ut Homerus:

Cui pallor totam faciem comprehendat ingensi;
quibus verbis poeta ipse totam faciem permutatain,
nou autem partem innuit; quasique naturalis color
in eum qui præter naturam est pallorem abierit.
Siquidem talis in hominibus pallor legitimo na-
turæ officio neutiquam, sed timoris seu imbecilli-
tatis gratia provenit. Præterea facies ipsa est
quæ animæ affectus facile repræsentat. Cum anima
ipsa letitia afficitur, scena facies, hilarisque ap-
paret; in eis vero tristitia mororem ac per-
turbationem præ se fert. Verum, cum ipsa ira
excandescit, livida et sanguine suffusa facies,
stupidaque necnon furiosa redditur. Quanob-
rem, sacris in Litteris positum est quod animi
mores ex corpore atque ex facie ipsa effigiantur,
quæ sic ait: In cordis enim gaudio facies exhi-
laratur; cum vero ipsum triste fit, demissa effici-
tur, et homo ira occupatus turpis est.

(k) II. Θ. 298.

Qui autem ad faciei ipsius sicutum accuratius spiculandum adhibuerunt, non modo ex facie ipsa occurrisque, verum etiam frontis et narium forma animadverentes, mores hominum dijudicarunt. Nam immo-
dica fronte praeditos, hebetis ohtusique ingenii esse; perva vero ac modica, ingenii acumine praeditos, et ad 75 dicendum propensos opinati sunt. Frons autem amplius in latitudinem protensa, stupidae mentis iudicia prae se fert: quibus vero orbiculata circularisque est, pusillanimem iracundumque esse arguit. At qui supercilia in rectum directa oblinient, probis mitibusque, ac piis moribus decorantur; quæ vero supercilia naso diffusim acclinan-
tur, sic ut appellari recurva queant, hominem duris moribus, stolidumque atque stupidæ mentis denotant: verum quibus ad tempora magis declinant, simulatores rerumque dissimulatores, ac subsannandi vitio laborare creduntur.

Sed et oculi ipsi reconditos abstrusosque animi mores perspicue representant. Ex ipsis siquidem oculis, pavidos, fortes, amoribus impli-
citos, invidos, in iram proclives, somniculosos, vigilantes, avaros, simplices, rectosque co-
gnosces, et uti cuncta in summam complectan-
tur, ipsa oris variantia signa, affectuum, mutati-
que animi evidentissimum argumentum sunt. Itaque clementissimi Dei benignitas arcana ipsa humanorum affectuum moresque reconditos, talibus quos expressimus signis in propatulo constituit: quo propriæ saluti quilibet consulendo, fidelibus probisque moribus insignitus inhæreret, pravosque ac acelestos usquequaque declinare queat. Idem sapientia Præceptor nos etiam docet, cum ait: Cum homine iracundo non cohabites, neque cum in-
vido comedas, nec abeas in consilium impiorum, atque vanitatis; nec in cathedra pestilentiae sed-
eas. Si vocaverint te: Veni nobiscum, cum ipsis ne proficiascaris ^a. Hac de causa, Deus nobis ab ipsa facie hujusmodi homines deprehendendi fa-
cilitatem dedit, quo eorum consuetudinem declinare valeamus. Cum autem et Jacob ex facie Laban ejus in se odium deprehenderet, ad uxores suas con-
versus dixit: Cognovi ex facie patris vestri non esse amplius in me qualis heri fuerat ^b. Quod et David sic inquiens innuit: Non avertas faciem tuam a me ^c; et, Respice in me, et miserere mei ^d. Solent enim qui nos odio prosequuntur, avertere a nobis faciem; qui vero amore benevolentiaque sunt de-
vinci, læsum oris aspectum, hilaremque, ac risu blandientem 76 exhibere. Sunt qui ex dentium raritate, vitæ brevitatem: ex densitate vero, diuturnitatem interpretantur. Hactenus quidem de signis faciei satis dictum sit, reliquum est uti de aliarum partium natura, compositione, necnon actioni-
bus disseramus.

^a Prov. 1, 11, etc. ^b Gen. xxxi, ^c Psal. lxviii, 8. ^d Psal. xxiv, 16.

^e Εχουστεν A. ^f πρὸς τὸ B. ^g κινούμεναι B. ^h προσεπικεχραμμέναι A. ⁱ καὶ οὐ. B. ^j βλε-
συρὸν A. ^k θυμώδη B. ^l διὰ τοῦτο γάρ δέδωκεν δ Θεός: ἐκ τοῦ προσώπου τούς τοιούτους χαρακτῆρικέ-
σθαι ἵνα φεύγωμεν τὴν μετ' αὐτοὺς συναντήσαν· καὶ δρά πῶς δ Ἱακὼβ ἐκ τοῦ προσώπου τῷ Λάβαν P.
^m τὴν οὐ. B. ⁿ μὲν οὐ. B. ^o δὲ φύλῶν προσθέπειν B. ^p διιγάστερον B. ^q ἀρευνεῖσθαι A.

Κεφ. Ι. — Περὶ στόματος.

Τὸ στόμα τομὲ⁷⁸ ἔσικε· τμητικὸν γάρ ἐστιν ὃν λαμβάνει. Εἰσὶ δὲ τούτου ἑσωθεν, γλῶσσα, ὀδόντες, οὐλα, τὰ⁷⁹ φατρώματα, γαργαρεῶν, οὐρανίος, παροσθιμα, ἀδρυγέ⁸⁰, τὸ πέρας τῆς τραχεῖας ἀρτηρίας καὶ τοῦ οἰσοφάγου⁸¹, καὶ ἡ ἐπιγλωττική· λέγεται δὲ ἡ πάσα τοῦ στόματος χώρα γαργαρεῖ καὶ λαμβάνει. Ηγλῶσσα οὖν φλεβῶδης ἐστὶ καὶ σαρκώδης· ὅποτέ μελος, τιθητικὴ χυμῶν. Συνεργὸς τῇ πόσῃ καὶ διαμαστῇσι⁸², καὶ διαρρέωσι τῆς φωνῆς. Συνεργεῖ γάρ τῷ στόματι ἡ γλῶσσα καὶ οἱ ὀδόντες· τὸ⁸³ μὲν γάρ τέμνει τὰ σιτα, οἱ δὲ λεανύουσιν, ἡ δὲ πάραπέμπει τοὺς τέμνουσιν ἢ λεανύουσιν⁸⁴ τῶν ὀδόντων.

secandi cibi, dentes vero molendi officio sufficiunt, lingua autem cibum ipsum dentibus quo ab ipsis consciatur adhibet.

Τὴν γλῶτταν γάρ ὁ Δημιουργὸς διὰ πολλὰς αἰτίας έποιησε· μᾶλλον δὲ διὰ χρέων καὶ ἐνέργειαν⁸⁵. Δι' αὐτῆς γάρ γίνονται αἱ καταπόσεις, ἀντανακλωμένης καὶ παραπεμπούσης τὰ σιτα τῷ οἰσοφάγῳ⁸⁶. Καὶ αἱ διάλεκτοι⁸⁷ δι' αὐτῆς γίνονται ἐνδιττοῦμένης τιοῦ τῶν ὀδόντων ἢ κυρτουμένης· ήτις περιαγομένη, καὶ διὰ τοῦ διαφόρου τοῦ λόγου διαφορὰν ἔκτελε. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἀπόλυτος οὖσα ποιεῖ· συνδέεται δὲ πάλιν ἐν τῷ λάρυγγι⁸⁸, ἵνα μὴ ἐκπίπουσα τοῦ στόματος εἰς τὰς εἰρημένας ἐνέργειας ἀπρατή· colligat, ne scilicet undequaque abhuncta, in oris hiatum incidentis, ab universis quos diximus usibus immunis redderetur.

Ο δεσμὸς δὲ ταῦτης οἰον χαλενὸς αὐτῇ ἐστι, ἀπάσας τὰς ἐνέργειας συμφερόντως καὶ εὐτάκτως ποιῶν, εἰπερ ἐμμετρος κατεσκευασται. Εἰ δὲ χαλαρώτερος⁸⁹ γένηται⁹⁰, προχύπτει μᾶλλον τοῦ δέοντος ἡ γλῶττα, καὶ βλάπτονται αἱ εἰρημέναι ἐνέργειαι· μὴ δυναμένης αὐτῆς χαλινατγείσθαι. Εἰ δὲ πάλιν πλειόν συνδεθῇ, αἱ αὐτά βλάβαις ἀκολουθοῦσιν· ὥστε καὶ τὰ χεῖλη, τὰ διαλέξεως μόρια, καὶ τοὺς ὀδόντας, καὶ ἀπαν τὸ στόμα ἐμποδίζεσθαι, καὶ κεκαῶσθαι τὰς διαλέκτους.

dum verba pronuntiamus moverit, dentibusque ac toti ori negotium fungitur, idiomate vitiato.

Τῆς δὲ γλῶττης ἡ σάρκι μανή πέφυκε καὶ στομφάδης· καὶ διὰ τούτα θάττον ἀντιλαμβάνεται· τῆς γεύσεως τῶν χυμῶν. Τῶν δὲ χυμῶν αἱ γευστικαὶ καλούμεναι ποιεῖτες εἰσὶν αὐταὶ· γλυκύτης, δέστης, δριμύτης, στυφότης⁹¹, αὐστηρότης, πικρότης, ἀλμυρότης, λιπαρότης. Τούτων γάρ ἐστιν ἡ γλῶσσα διαγνωστικὴ· καὶ μᾶλλον τὸ ἀχρον αὐτῆς· δργανον γάρ ἐστι τῆς γεύσεως· σὺν αὐτῇ δὲ καὶ ἡ ὑπερώχα, ἐν ἥ τὰ πεπλατυσμένα νεῦρα ἐξ ἐγκεφάλου φερόμενα⁹², τὴν ἀντιληψιν τῶν γευστῶν πρὸς τὸ ἄγεμοντα· Κατάμαθε γάρ τῆς γλῶττης

A

Cap. X. — De ore.

Os autem secundi cuidam instrumento simile sit, quod ēa quæ per ipsum immittuantur incidat secetque. Quæ vero in ipso intus sunt, haec habentur: lingua, dentes, gingivæ; et præsepsia, gurgulio, palatum, tonsillæ, guttur, asperæ arteriæ, gulæque extreum, et ligula; siquidem, universus oris tractus, gutturis sauces, et jugulus nuncupatur. Lingua autem venis obsita sui natura carnosaque, ac pinguescens est, et quæ saporum discrimina discernere queat. Haec item ad esum potumque accommoda habetur vocique articulandæ obsecundat. Enimvero, os ipsum linguaque ac dentes communia quædam munia explet. Os namque ipsum secundi cibi, dentes vero molendi officio sufficiunt, lingua autem cibum ipsum dentibus quo ab ipsis consciatur adhibet.

B Cæterum, linguam ipsam rerum Opifex pluribus de causis, vel ad plures potius usus actionesque procreavit. Ipsa enim est, quæ deglutiendi ministerio inservit dum præ sui inflexione cibus ad gulam dirigitur. Sed et ad idiomatum usus eadem utiatur. Nam, cum verba proferre contendimus, lingua ipsa circum dentes certos sese explicando incurvandoque, et circumagendo, ac sese nunc his, nunc vero illis diverso hujusmodi motu applicando, orationum discrimina, litterarum syllabarumque ad hoc compositione suppetente, recte exequitur: et hoc quidem, qua soluta est, peragit. Atqui eadem gutturi denuo subsequntur: labii utique, parti videlicet, quæ

C Verum vinculum ipsum, illi pro freno est, quod si moderato ordine constitutum fuerit, universæ ejus actiones optimo fini ac percompositæ diriguntur. Si vero illam partem laxiore remissioremque esse contigerit, lingua ipsa plus justo inclinatur. Cujus, dum eam regendi 77 freno ipsi facultas intercipitur, actiones quas diximus, facile lœduntur. Si vero rursus eam frenum plus nimio coereuerit, inde damna bæc subsequuntur: labii utique, parti videlicet, quæ

D Lingua autem carna laxa fungosaque constat, utque protinus saporum gustum animadvertat, hoc causæ habetur. Saporum vero qualitates quæ gustus sunt, hos dicimus: dulce, acidum, acre, acerbum, austern, amarum, salsum, piægue; omnia autem haec lingua ipsa, vel potius acumen ejus, quod gustus instrumentum est, discernendi facultatem obtinet. Huic officio simul cum lingua palatum communis ministerio sufficit, in quo nervorum explicatio qui a cerebro protenduntur ea quæ ad gustum continent deprehendentes, principali animæ parti de-

⁷⁸ τομῆ⁹¹ Α. C. ⁷⁹ καὶ τὰ B. ⁸⁰ λάρυξ B. ⁸¹ ισοφάγου Α, θεοφάγου Β. ⁸² διαμαστῇσι B. ⁸³ τὰ B. ⁸⁴ ίσας οι. B, ή λ. τῶν δέ. οι. P. ⁸⁵ χρεῖας x. ἐνεργειας B, μᾶλλον... ἐνεργ. οι. P. ⁸⁶ θεοφάγω B. ⁸⁷ διάλεκτοι δὲ Α. ⁸⁸ διαφοροτάπει B..... ⁸⁹ διμίλαι ποιεῖ P, καὶ τὰ μὲν ἀπόλυτα ἐστι (τῆς γλῶττης 2^ο m.), τὰ δὲ συνδέεται ἐν τῷ λαρ.... εἰς τὰς οἰκείας P. ⁹⁰ χαλαρότερος. B. ⁹¹ εἰ μὲν οὖν ἐμμετρά κατεσκ. εὐτάκτως ἐνεργει, εἰ δὲ χαλαρώτερα ἐστι P, σομφώδης P. ⁹² στρυφότης B C P. ⁹³ φέρουσι· καὶ φερόμενα B.

nuntiant. Enimvero, divus item Basilius linguae ipsius naturam animadvertisit. Et quoniam pacto ipsa mollitie sit praedita, ad flexusque facilis habeatur, quoque modo variis usibus cuiilibet orationi sufficiat, ille accuratissime deprehendit. Ipsa siquidem lingua, tum amplae, tum angustae magnitudinis, sed et mediae est; cum vero latiorem fieri acciderit, dum oris meatum plus nimio repletum reddit, tardo cessantique sermone, atque inarticulato utitur. Atqui, ejus forma angusta brevisque existens, quod dentibus inniti queat, vitiato eloquio verborum usum explet. Media autem ejus forma, omnium quas adduximus passionum, expers est optimaque habetur.

Partem autem ejus quae supra est, ligulam dicimus, cui illud quod gula nuncupatur adhaeret. Et cum dentibus molitum alimentum ad interiora demittimus, arteria, quo a ligula velatur, a suæ actionis officio cessat; quae cum ab eo qui intus est spiritu sic existens moveri nequeat, tum ipsam, tum pulmonem protinus consistere accidit, quoniam cum ipsa spiritum edit, etiam ipsius successio ad cava pulmonis fertur. Pulmonem autem ipsum **78** discrimina cartilaginea habere certum est, quae contractim in acutum tendunt; per haec enim spiritus in ejus foramina penetrat, inde vero ad cordis intima revertitur denuo. Nam, cum arteriam, pulsum videlicet, ut dictum est, ligula velet, alimentum ab ore ad stomachum demittitur. Arteria namque ipsa, et arteria appellatur, arteria quidem oīōv ἀρτηρία, quae quasi aerem servet, comprehendatque; nam spiritus ab ipsa comprehenditur contineturque. At ipsa item arteria dicitur παρὰ τὸ ἄλλεσθαι, a saliendo, quod perpetuo moveatur atque saliat.

Atqui lingua ipsa ab ipsis γλῶσσα dicitur, παρὰ τὸ κλώθω, a circumagendo, quod dum ipsa circumagit, articulatae vocis constitutio fiat. Vel ob id γλῶσσa dicitur, οīōv γλῶσσa, quod videat dignoscat comprehendatque; ipsa enim, ut nuper explicavimus, cuiuslibet saporis genus quod ejus peculiare habetur discernit. Enimvero, hoc sensorium a tribus aliis discrepat, in eo, quod visus, olfactus auditusque enīmūs, ac ubique sensibilia, quae cuique accommodantur, animadvertisunt: exempli gratia, visus, quae plurimum distant prospicere idoneus habetur; olfactus, remotos a se odores deprehendit et auris item minus audit. Hoc vero sensorium, quod et de tactu dices, nisi admotis sensatis in quibus ipsum agere valet, agendi facultate frustratur. Sed, de linguae usibus actionibusque, quoniam pacto potestas quae cuncta produxit, tum ad voces atque idiomata, tum etiam ad gustum atque edendi usum reddidit idoneam, satis a nobis jam dictum est: et huc de lingua dixisse sufficiat. Restat, uti de dentium compositione, naturaque, necnon actionibus referamus.

Dentes enim sunt, qui secandi alimenti confriciendique munus explent et iidem articulandæ vocis officio accommodantur. Horum alii a se-

Α τὴν φύσιν, δὲ θεος Βασιλεὺς φησιν, δπως ἀπαλῇ τε καὶ εὐστροφος ⁹¹, καὶ πρὸς πάσαν χρέαν λόγου τῷ ποικιλῷ τῆς κινήσεως ἔχαρχοῦσα. Τοῖς δὲ καὶ πλατεῖα καὶ στενὴ τῷ μεγέθει καὶ μέσῃ καὶ ἡ μὲν πλατεῖα τὸ στόμα γεμίζουσα, ἀργὴν τὴν ὀμιλίαν καὶ ἀναρθρὸν ποιεῖ· ἡ δὲ στενὴ καὶ μικρὰ, ἐπεριθεσθαι πρὸς τοὺς ὀδόντας μὴ σώζουσα, φαύλην τὴν λαλίαν ἀποδίδωσιν· ἡ μέση δὲ κατὰ μέγεθος, τούτων ἀπῆλλαχται τῶν παθῶν, καὶ έστι βελτίστη. quod prae sui angustia brevitaleque non salis commode dentibus inniti queat, vitiato eloquio verborum usum explet. Media autem ejus forma, omnium quas adduximus passionum, expers est optimaque habetur.

Τοῦ δὲ ἐπιγλωττικῆς ταύτης μέρος έστι τὸ ὑπερθεν· ξέχει δὲ αὐτὴ προσπεψυχότα τὸν καλούμενον οἰστροφάγον ⁹². Καὶ δταν διαμασσάμενοι ⁹³ καὶ καταλειήναντες ⁹⁴ παραπέμπωμεν τὴν τροφὴν εἰς τὰ έσω, ἐπιπωματίζει τὴν ἐπιγλωττικήν ἀρτηρίαν, καὶ κωλύει αὐτὴν ἐνεργεῖν· ἐφ οἷς συμβαίνει, μὴ κινουμένης τῆς ἀρτηρίας ὑπὸ τοῦ ἐντὸς πνεύματος. Εστασθαι καὶ τὸν πνεύμονα παρευθύς· δτι φυσωμένης τῆς ἀρτηρίας ⁹⁵ διάδοσις γίνεται ⁹⁶ πνεύματος εἰς τὰ κοῖλα μέρη τοῦ πνεύμονος. Ξέχει γάρ ⁹⁷ διαφύσεις χονδρώδεις δ πνεύμων εἰς δέξιν διηκούσας καὶ συνηγμένας· δι' ὃν εἰσειστὸν καὶ κνεῦμα εἰς τὰς διάπεις αὐτοῦ, κακεῖθεν αὐθίς εἰς τὴν καρδίαν ἐνίστεν. Ἐπιπωματίζομένης δὲ τῆς ἀρτηρίας παρὰ τῆς ἐπιγλωττίδος, ὡς εἱρηται, παραπέμπεται τὴν τροφὴν ἐν τῷ στομάχῳ. Λέγεται δὲ ἀλτηρία καὶ ἀρτηρία ⁹⁸; καὶ ἀρτηρία μὲν, οīōv, ἀρτηρία ⁹⁹, ἀπὸ τοῦ περιέχεν καὶ τηρεῖν τὸ πνεῦμα· ἀλτηρία δὲ, παρὰ τὸ ἀλλεσθαι ¹⁰⁰· ἡ δεὶς ἀλλομένη καὶ πηδῶσα.

Δέγεται δὲ γλῶσσα παρὰ τὸ κλώθω· κλωθομένης ¹⁰¹ γάρ αὐτῆς τὴν ἐναρθρὸς φωνὴν ἀποτελεῖται· ἡ οīōv, γλῶσσα· διαγνωστικὴ γάρ έστι τῶν ἐν τοῖς χυμοῖς διωμάτων, καθὼς ἡδη εἱρηται. Πλὴν τὴν μὲν ἦψις, καὶ διφρήσις, καὶ ἀκοή πόρρωθεν καὶ πανταχθεν τῶν ἰδίων αἰσθητῶν ἀντιλαμβάνονται· οīōv, δράψις καὶ μάρχοθεν τὴν ἦψις, καὶ τὴν διφρήσις διφραίνεται, καὶ τὴν ἀκοήν ἐνωτίζεται· ἀφῇ δὲ καὶ γεῦσις τότε μόνον αἰσθάνονται, δταν πλησιάσωσι τοῖς ἰδίοις αἰσθητοῖς. Άλλον οīōv γλῶττης χρέας καὶ ἐνέργειας εἱρηται, δτι πρὸς τε τὴν φωνὴν καὶ τὴν διάλεκτον, καὶ τὴν γεῦσιν, καὶ τὴν διαμάσσην ¹⁰² τὴν πάντα οἰκονομοῦσα δύναμις ἐπιτηδειότητα αὐτῇ ἔχαρισατο· λατπὸν διωμένην καὶ τῶν ὀδόντων τὴν σύμπηξιν, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν.

Οδόντες εἰσὶν οἱ διαιροῦντες τὴν τροφὴν, καὶ κατεργαζόμενοι αὐτήν, συνεργοῦντες καὶ τῇ διαρθρώσει τῆς φωνῆς ¹⁰³ οἱ μὲν γάρ τέμνουσι τὰ σιτία.

⁹¹ έστι καὶ εὐστρ. B. ⁹² ὑσσώφαγον B. ⁹³ διαμασσάμενοι B. ⁹⁴ καταλειάναντες A, καταλαίαναντες B. καταλειάναντες C, καταλέσαντες P. ⁹⁵ verba a ὑπὸ τ. ἐ. usqne τῆς ἀρτηρ. om. A. ⁹⁶ διάδοσιν γίνεσθαι A. ⁹⁷ δ. B. ⁹⁸ ἀρτ. καὶ ἀλτ. B. ⁹⁹ καὶ om. B. ¹⁰⁰ ἀρτηρία B. ¹⁰¹ ἀλεσθαι A, παρὰ τὸ ἀλλεσθαι B. ¹⁰² κλωθομένης C. ¹⁰³ διαμάσσην B.

οι δὲ λεανθρωποι· οι καὶ μύλαι λεγόμενοι, ή μυλίται· ἐκ τοῦ δέδω τὸ δοσθέω οὐτεως δύνομαζόμενοι. Τριακονταδέσσο δέ εἰσι τὸν ἀριθμόν· ἔξι καὶ δέκα καθ' ἑκατέρων γένουν θντεων. Τέσσαρες μὲν ἡ μηκροσθεν, οἱ τομεῖς λεγάμενοι, μονόρριζοι· πάντες ἑκατέρωθεν δέ αὐτοὺν δύο, οἱ χωρόθετες· μονόρριζοι· ¹⁰ καὶ οὗτοι. Εἴται οἱ γόμφωις τούτων ἔξις ἀνὰ πέντε· τρίρριζοι· ¹¹ μὲν οἱ ἐν τῇ ἁνω γένουι δυοῖν δὲ φίζων οἱ ἐν τῇ κάτω. Εὑρηκαὶ δὲ καὶ τετράρριζοι· ¹² γόμφωις δὲ λέγονται διὰ τὴν κάμψιν· ἐπικεκαμμέναι· γάρ εἰσιν αἱ συνέχουσιν ¹³ αὐτοὺς σιαγγένες.

ινσignivit; qui vero inferioris, geminam radicem habent. molares namque γόμφωις διὰ τὴν κάμψιν dicti. a flexu sive curvatura nomine sumentes, quod positi in recurvis maxillis visuntur.

Διαφέρουσι γοῦν τῶν ἄλλων δοσῶν οἱ δόδοντες ἐν Β τῷ αἰσθάνεσθαι· ¹⁴ ἔχουσι γάρ ἀρτικήν διάθεσιν ¹⁵ αἰσθητικῶν νεύρων φερομένων ἐν τοῖς φατνώμασιν, ἐν οἷς φίδοῦνται· αἰσθάνονται δὲ ὑπὸ τῆς δμιλίας τῶν ἀμέτρων ψυχρῶν καὶ θερμῶν. Ἀλλὰ καὶ τῶν γευστῶν τῆς ποιότητος μεταλαμβάνουσι, διὰ τοῦ δύμανος ¹⁶ τοῦ ὑπαλειφοντος τὸν στόμαχον καὶ τὸν αἰσφάγον ¹⁷, καὶ μή μόνον γλῶτταν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δόδοντας ὑπαλειφοντος· διὸ καὶ τὴν τοῦ αἰμαδέψην ¹⁸ νάρκην ¹⁹ αὐτοῖς ἐπεγέρει. Ἐτι. οἱ δόδοντες γυμνοὶ εἰσι, τῶν ἄλλων δοσῶν μὴ δινεων γυμνῶν· πάντα γάρ τὰ δοστὰ ἔχουσι περικείμενα ²⁰ μύας καὶ δέρμα· ἐτι. διαφέρουσι τῷ πίπειν καὶ αὐθίς φύεσθαι· οὐ μόνον ἐν ταῖς πρώταις ἡλικίαις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς· ιστόρηται δὲ καὶ ἐπὶ γερόντων. Εἰσὶ δὲ τῶν δόδοντων οἱ μὲν ἀραιοί, οἱ δὲ πυκνοί· ἄλλοι μεγάλοι, καὶ ἔπειροι μικροί· ἄλλοι κογχωτοί, καὶ ἄλλοι κατ' εὐθεῖαν κείμενοι· οὐ μόνον ἐπὶ ἀνθρώπων ²¹, ἀλλὰ καὶ ζώων ἀτέρων. Καὶ γάρ ὁ Ἀριστοτέλης, τὰ μὲν τῶν ζώων ἀμφόδοντα καλεῖ· οἶον ἀνθρώπων, ἵππων, δνον, ἐλεφαντα· τὰ δὲ καρχαρόδοντα· οἶον λέοντα, λύκον, δρκτον ²², πάρδαλιν· τὰ δὲ συνόδοντα ²³ οἶον πρόδατον, βοῦν, αἴγα, δορκάδα· τὰ δὲ χαυλιόδοντα· οἶον χελρον, ἀσφάλαγγα ²⁴, καὶ δύσα τοὺς δόδοντας ὑπερφαίνουσιν ἔχων. Τοὺς δὲ μυλίτας τῶν δόδοντων τινὲς σωφρονιστῆρας ἐκάλεσαν, διὰ τὸ φύεσθαι περὶ τὴν τοῦ ἀρχεσθαι φρονεῖν τοὺς παῖδας· ὥραν. hujusmodi quæ dentes exsertant. Sunt, qui molares prudentia percipiende tempora pueris adducant.

Ἡ δὲ συνέχουσα αὐτοὺς σάρξ οὐλοι ὠνόμασται, διὰ τὸ τρυφερὸν αὐτῆς καὶ ἀπαλόν· ή παρὰ τὸ ἥλωτρόπω γάρ τινι ἥλων τάξιν ²⁵ ἐπέχει εἰς διακράτησιν τῶν δόδοντων· ή διει. οὐλήν ἔχει, τὴν ἐπιγεινομένην τῇ τῶν φυσικῶν δόδοντων διακοπῇ, καὶ ὑγιαζομένην. Οὐλή γάρ τὸ ὑγιασθὲν τραῦμα· ἔνθεν καὶ τὸ, Οὐλέ, Υγίαινε ²⁶. Οὐλέ τε, καὶ μέρη χαῖρε (I). Λέγονται δὲ ²⁷ τρίχες οὐλαι, αἱ ²⁸ εἰλούμεναι, παρὰ τὸ εἰλεῖσθαι ²⁹, καὶ οὐλαι αἱ χρίθαι ³⁰, καὶ

⁸ μὲν οὐ. B. ⁹ μονόριζοι. B. ¹⁰ μονόριζοι. B. ¹¹ τρίριζοι. B. ¹² τετράρριζοι. B. ¹³ συνέχουσαι. B. ¹⁴ αἰσθάνεσθαι· αἰσθητικὰ γάρ νεύρων φέρονται ἐν τοῖς P. ¹⁵ αἰσθησιν. B. ¹⁶ ὑμ. ἔκεινον B. P. ¹⁷ ὑσώφαγον. B. ¹⁸ μωδίδην. B. ¹⁹ νάρκη A. ²⁰ περικείμενον B. περικείμενος P. ²¹ ἐπ' ἀνθρώπων B. ²² δρκτον B. ²³ βούδοντα C. ²⁴ ἀσφάλαχα B. ἀσπαλ. P. ²⁵ τάξιν ἥλ. B. ²⁶ οὐλαι. τὸ ὑγ. B. ²⁷ καὶ B. ²⁸ καὶ B. ²⁹ εἰλησθαι. B. ³⁰ αἱ χρ. οὐλ. B.

(I) Od. Ω. 401.

A cando cibo, secantes; alii a molendo, molares dicuntur. Sunt enim omnes numero supra triginta, utraque maxilla sexdecim suo in ordine continente. Qui vero quaterni utrinque anteriores existunt, quos secantes nuncupant, singula tantummodo radice nituntur; at qui ab his duo utrinque positi **79** visuntur, canini appellantur, qui et ipsi unam, singulamque radicem habent. Molares vero subinde ab utraque parte quino numero in ordinem diriguntur: et eos qui ex his superioris maxillæ sunt, natura triplici radice iugum et quadrifida radice cernere est; molares namque γόμφωις διὰ τὴν κάμψιν dicitur. Quosdam et quadrifida radice cernere est; a flexu sive curvatura nomine sumentes, quod positi in recurvis maxillis visuntur.

Hoc quidem inter dentes aliaque ossa interest, quod dentes sensu prædicti sunt, hinc siquidem exacte obtinent ob nervos qui ad præsepiam in quibus ipsi radicantur declinant; sentiunt enim, cum in frigida plus nimio, ac calida inciderint. Sed et ciborum discrimina membrana causante deprehendunt, quæ non modo stomachum et gulam, sed et linguam ipsam, ac etiam dentes demulcent atque perungit, et ipsos item ad humores excernendos excitat. Præterea cum omnibus ossibus natura cuteni musculosque obduxerit, nudi ipse omnisque tegminis expertes visuntur. Ad hæc: annorum periodo non modo primæ etatis temporibus, verum etiam quæ reliquæ sunt, et in senibus item concidere, ac denuo oriri memoriæ proditum est. Quidam autem raro ordine, C alii denso, nonnulli breves, parvique, alii ingentes constituuntur. Sunt et conchyliati aliqui, quidam vero recto dispositi ordine, et hujusmodi generis, non modo in hominibus, sed etiam in aliis animalibus positos cerneret. Siquidem Aristoteles docet esse animalia quædam utrinque dentata; exempli gratia, hominem, equum, asinum, elephantem. Quædam vero serratis dentibus, ut leonum, leporum, ursorum ac pantherarum genus; alia continuatos habentia dentes, quorum pecudes, boves, capre, dorcasque sunt: nonnulla quæ exsertos sortiuntur, ut porcus, talpa, cæteraque dentes σωφρονιστῆρας dicitant, quod in ortu suo, prudenter percipiende tempora pueris adducant.

Caro autem quæ ipsas complectitur, gingiva est, quæ οὐλοι ab illis ob molem ejus, teneramque naturam appellatur: vel illa ἀπὸ τοῦ εἰλεῖν, **80** quod involvere dices, nam continendorum dentium gratia, ipsis involvitur; vel quod cicatricem habeat vulneris, quod ex ortu dentium factum, et sanatum est, quæ Graece οὐλή dicitur. Siquidem, medicati vulneris vestigium cicatrix nuncupatur, unde illi οὐλε dicere solent, salve, vel vale. Sed et pilos ita

οὐλίς παρὰ τὸ εἰλεῖσθαι ab intorquendo, seu involvendo nominant, et οὐλάς καὶ οὐλοχύτας molam salsam dicere, consueverunt. Item οὐλος, δλέθριος παρὰ τὸ ὄλλων, quod perniciosum dices, et ex eo quod destruit deductur. Tales igitur gingivias φανώματα, hoc est præseptia nonnullis dicere visum est, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν, φάγην, καὶ φάτνη, ab edendo videlicet, quoniam ipsa pabulum animalibus suggestrant, vel παρὰ τὸ πάττω, τὸ ἐσθίω, quod comedere dices, ut Callimachus inquit: *Papaver comedunt;*

· ·

fit etiam a κάπῃ ἡ φάτνη, quodque utrumque præsepe significat, ἀπὸ τοῦ κάπτειν, quod est comedere, quod spiritum denotat, quod apud poëtam est: *Eflatui animam;* vel διὰ τὸ καπανέσθαι, a respiratione ipsa ita appellatur.

Gurgilio vero Græce γαργαρέων, a medicis κιονίς, καὶ σταφυλή, columella, et uvigena nuncupatur: et γαργαρέων dicitur gurgilio a sono qui in gargarismo peragendo fieri solet, quasi vox de sono facilitia sit; σταφυλή quidem, quod uam dices, ab assidua distillatione nomen capiens, sive quod ejus extremum uavæ granum repræsentet; κιονίς, quod columella est, hac de causa dicta, quasi κιονίς, id est nivositas, ob humidorum effluxum, quod ύγρῶν χύσιν efficiat, sive quod ad columam modum per se ipsam in longum porrecta consistat. Est autem in gutture caruncula a columella dependens, quæ ad spiritus perfectionem instrumentum est, quod vocis speciem reddit. Etenim palatum, oris superior portio, quod ab ipsis οὐρανίσκος, inde nomen sumpsisse credibile habetur, quoniam ad coeli quod οὐρανὸς dicitur, similitudinem facit. Partes vero, quæ illi proxime consistunt, interiores ad colli angusta vergentes 81 οὐρῶν nominantur; has tabulatum dices ab ædium tabulatu quod a terra in sublime eriguntur, quam ipsi ἔραν dictitant similitudine sumpta: ut Homerus:

Sed potuit labia, haud potuit transisse palatum. C Χελιδα μέτ' τ' ἔδιηρεν, υπερφῆρ δ' οὐκ ἔδιηρε 82.
Hæc autem pars, et guttur, quod ab illis φάρυγξ dicitur, a φέρω, ex eo quod inde spiritus feratur, nomen capiens, ut Lycophron et Callimachus poëtae testantur.

Mentum ei gutturi nos, Græci ἀνθερεῶνα, καὶ λάρυγγα, ἡ φάρυγξ nuncupant. In hac parte ligula est, quæ ab illis ἐπιγλωττίς, de qua prius diximus, nuncupatur. Inibi etiam caruncula est, quæ hederæ folio similitudine respondet, quæ cum media asperæ arteriæ consistat, cum cibos deglutimus, esculenta poculentaque in eam ingredi nou patitur, sed cum sese reserat, spiritus reciprocationis causa existit. Itaque, Anthereon inde dicitur διὰ τὸ θορεῖν D οἰον ἀνθερεῶν, 83 διει ἐντίθεται τῷ τοιούτῳ ἡ τροφὴ ἐν

⁸¹ καὶ δλόκληρος B. ⁸² οὐλάνω A. ⁸³ om. A. ⁸⁴ οὐλάνω B. ἀντὶ... φαγεῖν] ὡς τὸ οὐρέκων τὸ πάσθαι P. ⁸⁵ Lat. Vers. μῆκων πάττωνται. Callim. Fr. 437. ⁸⁶ in Edd. nou extat. Lat. Vers. p. 80, 14: quod Aristophanes in Hippis commemorat, sed verba poetæ non affert. ⁸⁷ π. τ. lat. λεγ. B. ⁸⁸ hæc om. B. ⁸⁹ ἀπητημένον B. ⁹⁰ οὐρέων B. ⁹¹ τῶν om. B. ⁹² cit. om. B. ⁹³ φάρυξ B. ⁹⁴ φάρον A. Vid. Bachiman. ad Lycophr. v. 154. ⁹⁵ Fr. 183. ⁹⁶ ἡ ἐπιγλωττίς ἐστι B. ⁹⁷ ἐπιγλωττίς ἐστι: καὶ ἐστι σαρκίον νευρῶδες P. ⁹⁸ ἐπιμύσων B. ⁹⁹ θεωρεῖν A, θαρρεῖν C. ¹⁰⁰ ἐν τῷ. θεται A.

(m) II. X. 467.

A οὐλοχύται αἱ δλόκληροις, παρὰ τὸ δλόλύων. Καὶ οὐλος δ δλέθριος, παρὰ τὸ δλόλυων. ¹⁰¹ Οὐλοίτο κείος δξ ἀπρῶν ¹⁰². Τὰ οὐλα οὖν καὶ φατρώματα καλόσσι τινες, ἡ φάτνια παρὰ τὸ φαγεῖν γάρ φάγην, καὶ φάτνη ¹⁰³. ἡ παρὰ τὸ πατῶ τὸ ἐσθίω. θεν καὶ τὸ πάτασθαι ἀντὶ τοῦ γεύσασθαι καὶ φαγεῖν ἡ ὁς Καλλίμαχος, Μήκων πάττεις ¹⁰⁴. Καὶ γίνεται δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κάπῃ φάτνη, παρὰ τὸ κάπτειν, δ ἐστιν ἐσθίειν φησι γάρ Ἀριστοφάνης Ἰππεῦσι ¹⁰⁵. Καπαῖον ἦτοι Φάλιτον Διά. Η παρὰ τὸ κάπος, δ ἐστι πνεῦμα, ὡς ἐν τῷ, Ἀπὸ δὸς ψυχὴν ἐκάπνουσε (n). Η διὰ τοῦ καπανύσθαις ἀπὸ τοῦ διθματος τὸν Ιππον· ἡ παρὰ τὸ ἐσθάφθαι καὶ κεκοιλάνθαι.

B 'Ο δὲ γαργαρέων κιονίς καὶ σταφυλή λέγεται παρὰ τῶν λατρῶν ¹⁰⁶: γαργαρέων μὲν, διὰ τὸ γινόμενον περὶ αὐτὸν ἥχον ἐν τῷ γαργαρίζεσθαι: σταφυλή δὲ, ἀπὸ τοῦ συνεγών καταστάζεσθαι ¹⁰⁷. ἡ ἀπὸ τοῦ τὸ δάκρυν αὐτῆς φανεσθαι δμοιον φαγί· κιονίς [ἢ κιδίνις] δὲ, ἡ παρὰ τὴν χύσιν τῶν ύγρῶν, ἡ παρὰ τὸ κίονος ἔχειν τύπον, καθ' ἐαυτὴν οὖσαν ἐπιμήκη. 'Ἐστι δὲ σαρκίον τῆς φάρυγγος ἀπητημένον ¹⁰⁸, κιονοειδὲς φωνῆς δργανὸν ἐξηγοῦν κατὰ ἀποτέλεσμα πνεύματος. Οὐρανίσκος δὲ τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ στόματος ἐστιν, ἐκ τῆς πρὸς οὐρανὸν δμοιστητος τὸ δνομα λαβών· τὰ δὲ παρὰ σύτεψ μόρια υπερφά λέγεται: μετενήνεκται δὲ ἡ λέξις τοῦ υπερφά ¹⁰⁹ ἀπὸ τῶν υπερφῶν οἰκοδομημάτων, καὶ τῶν ¹¹⁰ μετεωρισμένων υπὲρ τὴν έραν, ἡ ἐστιν ἡ γῆ φησι δὲ καὶ Ὁμηρος ¹¹¹, οὐρανὸς dicitur, similitudinem factum sit. Partes vero, quæ illi proxime consistunt, interiores ad colli angusta vergentes 81 οὐρῶν nominantur; has tabulatum dices ab ædium tabulatu quod a terra in sublime eriguntur, quam ipsi ἔραν dictitant similitudine sumpta: ut Homerus :

C Χελιδα μέτ' τ' ἔδιηρεν, υπερφῆρ δ' οὐκ ἔδιηρε 82.
Τοῦτο δὲ τὸ μέρος καὶ φάρυγξ (m) καλεῖται, παρὰ τὸ φέρω, δ' οὐ φέρεται τὸ πνεῦμα· καὶ Εστι παρώνυμον· καὶ γάρ διαλυόφρων φησι, Ἐτέμενος φάρυγξ ¹¹². 'Ο δὲ Καλλίμαχος ¹¹³, Ἄφαρος φαρώσατε, φησι, τὴν μηδὲν φέρουσαν φάρυγγα.

Tὸν δὲ ἀνθερεῶτα, δν καὶ λάρυγγα καλοῦμεν, τὴν ἐπιγλωττίδα φασιν εἰναι ¹¹⁴. Καὶ εἰρηται: ήδη περὶ αὐτῆς. Πλὴν σαρκίον ἐστὶ νευρῶδες καὶ μυῶδες, έοικδε κισσοφύλλω, δς ἐπιμύσων ¹¹⁵ ἐν τῷ καταπίνειν τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, οὐκ ἐδεισέρχεσθαι ἐν αὐτῇ τῶν δρωμάτων τι ἡ τῶν πομάτων ἀνοιγόμενος δὲ τὴν εἰσπνοήν παραπέμπεσθαι ποιεῖ. Ἐκλήθη οὖν ἀνθερεῶν διὰ τὸ θορεῖν ¹¹⁶ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνον ἡ θεωρεῖν A, θαρρεῖν C. ¹¹⁷ ἐν τῷ. θεται A.

(n) II. X. 495.

πῷ καταπίνειν. Λαιμὸς δὲ καὶ λάρυγξ τοῖς ὄνδρας: Αὐτὸν πνεῦμα ἔχειθεν, quod īmle videlicet spiritus prosiliat, vel quasi ἀνθερών, hoc tantumdem valet, ac si obicem dicas, quod cibo, dum eum deglutiūmus, ne in arteriam incidat, obstaculo est. Guitur autem λαιμὸς, καὶ λάρυγξ dicitur (utraque hæc nomine tantum, nihil vero re discrepat, siquidem

αἴγαλια munia peragunt), παρὰ τὸ ἀπολαύειν deducta, quod frui dices, siquidem hujus ministerio alimentorum usibus fruimur.

Ἡ δὲ υποκειμένη τῷ λάρυγγι ἀρτηρία τραχεῖα ὠνόμασται, ἐκ τοῦ πνεῦμονος ἀνερχομένη, ὡς πόρος οὗσα αὐτοῦ· τετύχηκε δὲ τούτου τοῦ ὄνδρας τοῦ τραχεία λέγεσθαι. ἐπειδὴ σύγκειται ἐκ διαφόρων οὐσιῶν, χονδρῶδῶν λέγω καὶ ὑμενῶδῶν. Εἰδὼς γάρ δι Τεχνίτης τῆς φύσεως διτι διαφόρους ἔμελλε χρείας ἀποτελεῖν τῇ τε ἀναπνοῇ καὶ τῇ φωνῇ, ἐκ χονδρῶδους οὐσιὰς αὐτὴν ἐτεχνάσατο καὶ ὑμενῶδους, διὰ τὴν τῆς φωνῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χρείαν. "Εδει γάρ τὴν φωνὴν στερεψει τινι σώματι προσχρούειν καὶ μή μαλακῶς ἀλαμπῆς γάρ ἀν οὔτις ἐγίνετο. Πάλιν εἰ ἐκ χόνδρων μόνων⁵⁰ συνέκειτο, οὐκ ἀν ἐδύνατο ἐπὶ πλέον⁵¹ διασταλῆναι ἐν ταῖς μεγάλαις φωναῖς, καὶ διαρκέσαις ἐν τῇ ἀναπνοῇ. Καὶ διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν χόνδρων τοὺς ὑμένας συντέθεικεν⁵². ὥστε τοὺς χόνδρους μὲν διὰ τὴν φωνὴν, τοὺς ὑμένας δὲ διὰ τὴν ἀναπνοὴν⁵³ γενέσθαι.

Τραχεῖα μὲν οὖν ἔστιν ἔξωθεν· ἔστιν δὲ οὐκ ἔτι· ὄπαλεσθει γάρ αὐτῆς δλον τὸν πόρον ὑμήν τις λεῖος, ήνα μή προσπίπτουσα ἡ τῆς φωνῆς ὄλη τραχύνηται⁵⁴. Ὄλη δὲ φωνῆς πνεῦμα ἔστι. Πλησίον δὲ ταύτης καὶ διοσφάγου ἐπάργη· πόρος δὲ ἔστι καὶ αὐτὸς τῆς γαστρὸς, ἐν αὐτῇ τὴν τροφὴν προσκομίζων· ἐκ τοῦ οἷον τὸ κομιζόνα οὖτις ὄνομασθείς· ἔστι δὲ καὶ αὐτὸς νευρώδης, καὶ οἷον ἐντεροεδής. Τὰ δὲ παρίσθμα⁵⁵ σφρκία εἰσὶ⁵⁶ τοῦ φάρυγγος μυώδη καὶ νευρώδη· λέγονται δὲ οὐτας; διὰ τὸ στενὸν τοῦ ἐν φίσι τόπου· καὶ διὰ τὸ παρακείσθαι τῷ ισθμῷ· ισθμὸς δὲ ἔστιν ὁ στενὸς τόπος, δι' οὗ ἔστιν λέναι τὴν πνοήν· ἡ γάρ μεταξὺ χώρα τοῦ οἰσφάγου καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ισθμὸς καλεῖται, παρὰ τὸ⁵⁷ δι' αὐτοῦ εἰσένειν τὰ βρώματα καὶ τὰ πόματα⁵⁸. "Οὐθεν καὶ παρίσθμος καὶ ἀντιάδες⁵⁹ λέγονται, διὰ τὸ ἀντικείσθαι ἀλλήλοις. Τινὲς δὲ καὶ βράγχη καλοῦσιν αὐτά· ἔκειθεν γάρ καὶ τὸ βραγχῖδιν πάθος γίνεται. Πᾶν γάρ δηρὸν ἐκ φάρυγγος, καὶ λάρυγγος, καὶ βραγχῶν φέρεται εἰσὶ δὲ τὰ βράγχη⁶⁰ σφρκία μυώδη. Ή πᾶσα τοινύν τοῦ στόματος χώρα φάρυγξ λέγεται καὶ λάρυγξ· τὸ μὲν ἐσώτερον λάρυγξ, τὸ δὲ ἔξωτερον φάρυγξ.

cibias dictulant; inde enim passio quæ raucedo appellatur ex faucebus gutturis et ex gutture ipso, necnon ex branchiis fertur. Branchiae autem, carunculae musculares sunt. Omnis itaque oris capedo, gutturis fauces et guttur nuncupatur. Quod quidem magis intus vergit, guttur, quod vero exterior est, fauces gutturis recte quilibet dicere queat.

⁵⁰ τὸ ἀπολαύειν. B. ⁵¹ μόνον B. ⁵² πλεῖον B. ⁵³ συνέθηκεν B. ἐνέθ. P. ⁵⁴ ἀναπνοὴ A. ⁵⁵ παρίσθμη A. ⁵⁶ ἔστι B. ⁵⁷ τοῦ A. ⁵⁸ τὰ πόματα κ. τ. βρώμ. B. ⁵⁹ αἱ ἀντ. B. ⁶⁰ βραγχία A. P. et sic supra.

Atqui arteria ipsa quæ gutturi subjecta est, a pulmone ortum sumens, cuius et meatus est, aspera nuncupatur: quam inde asperam dici certum est, quod, a diversis substantiis, membranea, inquam, cartilagineaque constitutione sortita sit. Cum naturæ Opifex, arteriæ ipsi, B diversa explere munia, spiritus videlicet reciprocationis et formandæ vocis opus esse animadverteret, duplici illam natura compositam produxit, sed ad hoc præsertim ut vocis usui sufficeret. Enimvero, vocem ipsam, solido alicui corpori, non autem molli impingi oportuit, quia hoc pacto sine sono esset. Si cartilaginea tantummodo natura arteria constaret, **82** in vehementis vocis emissione, plurimæ simul extensioni, ac spiritus reciprocationi, sufficere neutiquam posset. Hac itaque de causa, cartilagineum cum membrana compone vero respirationi accommodaretur.

Hæc autem arteria, extrinsecus aspera; ejus vero quod intus est, neutiquam tale, sed illa ex parte ipsam totam levis admodum quædam membrana velat, ne scilicet spiritus, qui vocis materia est, in rugas incidentes asper redderetur. Ipsi autem gula quam oīosφάγον Græci appellant, compacta adhæret, qui meatus ad alvum tendit, per quem ipsi alimentum subministratur. Inde oīosφάγον dicta ἐκ τοῦ οīων κομιζόων, quod videlicet alvo alimentum afferat. Et ipsa quidem nervis referta, et quasi intestino similis est. Sed et tonsillæ, quæ ab his παρίσθμιαι, faucium gutturis carunculae sunt, muscularis nervisque refertæ, παρίσθμαι ob loci angustiam in quo consistunt dicas quod isthmus similitudinem repræsentent; nam isthmus angustus locus est, per quem spiritus, intus ac extra, reciprocatio meat. Siquidem, capedo media inter gulam et asperam arteriam isthmus dicitur, ἀπὸ τοῦ εἰσεντος, quod per ipsum videlicet quæ esu potuque sumuntur, intus ingrediantur ac penetrent. Adhæc autem tonsillæ, quæ et παρίσθμαι, καὶ ἀντιάδες, quasi invicem adversantes, sint dicuntur: carunculae enim illæ ex adverso invicem consistunt. Sunt qui eas branckias appellant originem trahit. Etenim omnis humor ex branckias gutturis et ex gutture ipso, necnon ex branckias musculares sunt. Omnis itaque oris capedo, gutturis fauces et guttur nuncupatur. Quod quidem

Cap. XI. *De voce.*

Instrumenta autem quæ vocis inserviunt, hæc habentur. Gurgilio, guttur, aspera arteria; pulmo, pectus, et nervi qui reciproco motu feruntur. Quæ autem ad verborum ac idiomatum usum accommodantur: lingua, dentes, labia, nasus, palatum, ac gurgilio sunt; **83** gurgilio enim hic etiam accommodatus est. Illo enim pacto, vox ipsa formari suapte natura idonea fit. Posteaquam spiritus a vasis a quibus ipse recipitur expulsus fuerit, tunc cum sonum vocis edituri vis, ad cartilagineas interius sibi objectas partes, quæ circulariter tibialem meatum ambient, membrum repercussum vocis emitendæ gratia contendit, dum ipsum ita per cartilaginea illa cæcumina circumferri contingit, similis quedam tibiæ sonantis vox constituitur. Palatum autem, sonum interne provenientem, geminis tibiis in vacuo ipso ad nares tendentibus, accipit, vocemque ipsam cartilaginibus in anguli angustiis existentibus, quæ squamarum effigiem referunt, præscindens, soni vehementioris causa existit. At gena, linguaque et partes ex quibus fauces gutturis constituantur, sub quibus mentum est, cum cava sunt, vox remissior inclinatiisque sit: præ ipsum vero extensione, acutiori motu, ut in fidibus cordæ sub plectro solent, intenditur; et hoc causæ est, ut vox varia multimodaque feratur, utque congrue musici toni ad usus necessarios dirigantur. Ad hæc autem labiorum dilatatioue, et compressione simile quoddam, ut digitis in tibia pertractanda peragit. Nam, pro modulaminis ratione, spiritum comprimunt ac remittunt (siquidem tibiæ lyræque musica, cum hominis instrumento commune nescio quid possidens, quasi concentu quodam invicem consonant), et ita quidem, quemadmodum ostendimus, vocis constitutio fit. Cum enim a pulmone spiritus materia per asperam arteriam fertur, quæ tali ministerio sufficit, dum per illam aer, quasi per siphonem trajicitur, idem in ipsa extensus similem sonum peragit. Nihil enim aliud vox quam aeris percussio, sive percussus aer habetur, quæ mentis cogitationes oratione illustrat. Quidnam labia, uaresque, ac guttur sint, jamdudum satis disseruimus.

Gurgilio vero, quem staphylen, hoc estuvam plerique nuncupant, non modo extra emissari spirillum, dum eum ceu plectro contrectat, in hanc illammodi formam effigiandi facultatem obtinet, **84** verum etiam in aspera arteria, ac totum gutturis spatium continetur, ad aeris immodicas mutationes alia non vulgari utitur officii functione. Cum enim aer, immodico calore vel frigore premitur, gurgilio sese illi quam primum objicit, atque obviam fertur, excessumque illum in temperiem agit, ac ita spiritum in arteriam adigit, quem pulmo, ac cor ipsius ministerio ad usus proprios vindicant. Non enim solum gurgilio, frigidi calidique aeris

⁸³ διαλεκτικὴ A. ⁸⁴ ξυμβάλλεται B. ⁸⁵ ἐπειδὴν γάρ τὸ πν. B, γαργαρών· γίνεται δὲ ἡ φωνὴ οὕτως· ἐπειδὴν τὸ πνεῦμα P. ⁸⁶ ταὶς δὲ A. ⁸⁷ φιλούσης οὐδὲ εἴσοχαῖς οὐ. A. ⁸⁸ τοι om. B. ⁸⁹ δέκτονον A. ⁹⁰ τὴν οὐ. A. ⁹¹ συνοδίᾳ B. ⁹² ἀνθερεών δὲ καὶ σταφυλὴν καλούσιν, εἰρηται P. ⁹³ προσκρούσον B P. ⁹⁴ θερμότητος; B P. et μοι ψύξεως P. ⁹⁵ πρώτως B. ⁹⁶ εὔκρατοι Α P. ⁹⁷ ἀπελθούσας Α.

Φωνητικὰ δὲ δργανα ταῦτα· δὲ γαργαρών, δὲ λάρυγξ, ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, δὲ πνεύμων, δὲ θάραξ, καὶ τὰ πάλιν δρομοῦντα νεῦρα. Διαλεκτικὰ ⁹⁸ δὲ, γλῶττα, δόντες, χειλὶ, φίλε, οὐρανίσκος, καὶ δὲ γαργαρών· καὶ ἐνταῦθα γάρ ξυμβάλλεται ⁹⁹. Οὐτως δὲ ἡ φωνὴ γίνεσθαι πέφυκε. Τὸ πνεῦμα ¹⁰⁰ ἀπὸ τῶν πνευματοδόχων ἀγγείων ἀνωθούμενον, διτὸν ἡ ὁρμὴ τοῦ φθιγγομένου πρὸς φωνὴν τοκώσῃ τὸ μέλος, ταὶς ἔνδοθεν προσκρούσμενον προσθολαῖς, αἱ κυκλοτερῶς τὸν αὐλοειδῆ διειλήφασι πόδρον, μιμεῖται πως τὴν δὲ αὐλοῦ γινομένην φωνὴν· ταὶς ¹⁰¹ ὑμεκύδεστεν εἴσοχαῖς καὶ λαχιψι περιδινούμενον. Ἔπερών δὲ τὸν κάτωθεν φθόγγον ἐκδέχεται· τῷ κατ' αὐτὴν κενώματι διδύμοις αὐλοῖς τοῖς ἐπὶ τοὺς μυκτῆρας διήκουσι· καὶ οἶον λεπίδων τισὶν εἴσοχαῖς ¹⁰², τοῖς τε ¹⁰³ περὶ τὸν ισθμὸν χόνδροις τὴν φωνὴν περιτιχίζουσα, γεγωνοτέραν αὐτὴν ἀπεργάζεται. Παρειὰ δὲ καὶ γλῶσσα, καὶ ἡ περὶ τὸν φάρυγγα διασκευὴ, καθ' ήν δὲ ἀνθερεών ὑποχαλὶς κοιλαινόμενος, καὶ δέκτον ¹⁰⁴ ἐπιτείνεται, τὴν ἐν ταῖς νευραῖς τοῦ πλήκτρου κίνητιν ὑποκρίνεται· ποικίλως καὶ πολυτρόπως σὺν πολλῷ τάχει μεθαρμόων τὰ πρὸς τὴν χρείαν, πρὸς τοὺς πόνους τῶν μουσικῶν. Χειλέων δὲ διαστολὴ καὶ ἐπίμυσις ταυτὸν ποιεῖ τοῖς διὰ τῶν δικτύων ἐπιλαμβάνουσι τοῦ αὐλοῦ τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν ¹⁰⁵ ἀρμονίαν τοῦ μέλους· σύμμικτος γάρ ἡ μουσικὴ περὶ τὸ ἀνθρώπινον δργανον αὐλοῦ καὶ λύρας, ὥσπερ ἐν συνφρίδῳ ¹⁰⁶ τινὶ κατὰ ταυτὸν ἀλλήλοις συμφθεγγομένων. Καὶ οὗτως μὲν ἡ φωνὴ γίνεται καθ' ὃν εἰρηται τρόπον· τοῦ μὲν πνεύμονος ἐκφυσῶντός τε, καὶ τὴν ὅλην παρέχοντος· τῆς δὲ τραχείας ἀρτηρίας ὥσπερ τινὸς αὐλοῦ διαπορθμευοντος τὸν ἀέρα, καὶ πληττομένης ὅπ' αὐτοῦ, καὶ τολόντες ἥχον ἀποτελούσης. Οὐδὲν γάρ ἐστι φωνὴ ἢ πλήξις ἀέρος, ἢ ἀέρος πεπληγμένος φωτίζουσα τῷ λόγῳ τὰς τοῦ νοῦ διανοίας. Τί δὲ καὶ τὰ χειλὶ, καὶ ἡ φίλε, καὶ δὲ ἀνθερεών ¹⁰⁷ πρὸς ταῦτην συνεργοῦσιν, εἰρηται μικρῷ πρόσθεν.

Ο δὲ γαργαρών, δὲ καὶ σταφυλὴν καλέουσιν, οὐ δέ μόνον δίκην πλήκτρου τὸ ἐκπνεόμενον πνεῦμα προσκρούων ¹⁰⁸ αὐτὸν διατυποῦται τοιωδε, ἀλλὰ καὶ ἐτέραν χρείαν οὐ μικρὴν τῇ τε τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ καὶ διψ ποιεῖται τῷ λάρυγγι. Πρὸς γάρ τὰς ἀμέτρους τοῦ ἀέρος μεταβολὰς, θερμότητας ¹⁰⁹ τυχὸν ἡ ψύξεις, ἀνθιστάμενος πρῶτος ¹¹⁰ καὶ ἀπαντῶν, εἰς συμμετρίαν ἄγει τὸ ἀμετρον, καὶ οὗτως παραπέμπει τῇ ἀρτηρίᾳ τὴν εἰσπνοήν· καὶ δὲ αὐτῆς τῷ πνεύμονι καὶ τῇ καρδίᾳ. Οὐ μόνον δὲ τὰς τῆς ψύξεως καὶ θερμότητος εὐκρατεῖ ¹¹¹ δὲ γαργαρών δυσκρασίας, ἀλλὰ καὶ παχύτητος τοῦ ἀέρος, ἐκ καπνοῦ ἢ κονιορτοῦ ἐπελθούσας ¹¹² αὐτῷ, λεπτύνει καὶ καθαίρει

δίκτην ισθμοῦ· καὶ εἰλικρινῆ τὴν εἰσπνοήν παρατέμενον· Αἱ excessum ad moderatam temperiem redigit, sed et περι τοῖς έσω. Αἴταις⁷⁸ τῶν φωνητικῶν δργάνων αἱ ipsum ex fumosa pulverulentaque emissione crassantescentem ad magis tenuem naturam, ceu isthmus adducit, necnon angustis meatibus perpurgat, ac ad eas quae intus sunt partes sincerum spiritum demittit. Nomina igitur, ususque et actiones vocalium instrumentorum, hujusmodi habentur.

Ἡ δὲ ἀφωνία ἐπὶ ἐνίων ἀνθρώπων, ή κακοφωνία, οὔτως γίνεται. Δύο δὲ μένες διαφράττουσι τὸν θώρακα· οἱ καὶ ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ στέρνου ἀριχνοῦνται μέχρι τῆς ράχεως· ὡς γίνεσθαι δύο κοιλίας ἐν τῷ θώρακι· καὶ μέσον τῶν κοιλιῶν εἶναι τὸν πνεύμονα. Διείργονται οὖν αἱ δύο κοιλίας ἀπὸ τῆς δεξιᾶς κοιλίας ἐπὶ τὴν ἀριστεράν· μήτε ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τὴν δεξιάν. Συμβαίνει τοίνυν ἐκ ψύξεως ή καύσεως φεύσαι τινα χυμὸν ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις κοιλίαις, καὶ ἐμφράζαι αὐτάς· καντεύθεν γενεσθαι τὴν ἀφωνίαν. Εἰ μὲν οὖν μία τῶν κοιλιῶν πάθη⁷⁹, ἡμιφωνία παρακολουθεῖ. Ἐν δὲ αἱ⁸⁰ δύο, παντελής⁸¹ γίνεται ἀφωνία. Καὶ περὶ μὲν φωνῆς ή σκέψις αὐτάρχης.

Cαὶ δέ διάφραγμα μήτην⁸² περιζωνύνων δλα τὰ σπλάγχνα⁸³. διαχωρίζει δὲ τὰ θρεπτικὰ μέρη αἱ πάσι τῶν ἀναπνευστικῶν· εἰ δὲ ἔστι συντεταμένη⁸⁴ ἀναπνοή, τότε καὶ οἱ μεσοπλεύριοι μῆνες ἐνεργοῦσι. Καὶ διπερ ἐν τῷ ἡμέρα ήμέδις βαδίζειν⁸⁵, ἐνεργεῖ διάφραγμα⁸⁶ τὴν κατὰ φύσιν ἀναπνοήν, οὔτως ἐν τῷ ἐπιτεταμένως βαδίζειν, τὴν ἐπιτεταμένην ἀναπνοήν⁸⁷. ἐπει δὲ οὐκ ἐξαρχεῖ⁸⁸ μόνον τὸ διάφραγμα ἀναπληρῶσαι τὴν χρείαν, ἐνεργοῦσι καὶ οἱ μεσοπλεύριοι μῆνες⁸⁹, διπερ ἐπὶ τῶν δέξιων βαδίζοντων. Εἰ δὲ ἐπιπλέον ἔτι ἔστιν ἐπιτεταμένη⁹⁰ καὶ βεδιασμένη ή ἀναπνοή, ἐπειδὴ τότε οὐκ ἐξαρχοῦσι τὸ τε διάφραγμα καὶ οἱ μεσοπλεύριοι μῆνες ἀναπληρῶσαι τὴν χρείαν, τότε καὶ οἱ ὑψηλοὶ λεγόμενοι μῆνες ἐνεργοῦσιν, διπερ ἐπὶ τῶν τρεχόντων καὶ ἐπιτεταμένων⁹¹ γυμναζομένων.

Ἄξιολογωτάτη δέ ἔστιν ή ἀναπνοή τῶν ἐνεργειῶν τοῦ σώματος, μᾶλλον δὲ τῆς ψυχῆς· ἐδειχθῇ γάρ ξμπροσθεν διει πάντα τὰ ὑπὸ μιῶν καὶ νεύρων κινούμενα μέρη, ἐκ τῆς ψυχῆς τὴν δύναμιν τῆς ἐνεργείας λαμβάνει⁹², καὶ ψυχικά ἔστιν. Ἄξιολογωτάτη δέ ἔστιν ή ἀναπνοή, ἐπειδὴ καὶ ζωογονεῖ⁹³ καὶ ἀνακτᾶται τὸ θερμόν· καὶ οὐτῶς αὐτῇ ἔχουσα⁹⁴,

⁷⁸ καὶ οὕτω μὲν τὰ τῆς φωνῆς P. ⁷⁹ πάθοις B. ⁸⁰ οἱ A. ⁸¹ η παντ. B. ⁸² καὶ οἱ. B. ⁸³ οὐμήν A. ⁸⁴ δλον τὸν θώρακα B, δλ. τὸ σώμα C P. ⁸⁵ συντεταγμένη A, συντεταμένων C P. ⁸⁶ βαδ. ήμέδις B. ⁸⁷ τὸ διάφ. B. ⁸⁸ οὔτω τὴν ἐπιτεταμένην ἀναπν. (οἱ. P.) ἐπιτεταγμένως εἰ ἐπιτεταμένην A. ⁸⁹ ἐπειδὴ τότε οὐκ ἐξαρχοῦσι τότε διάφρ. καὶ οἱ μεσόπλ. μῆνες B. ⁹⁰ τότε καὶ οἱ ὑψηλοὶ λεγ. μῆνες ἐνεργ. sic P, ora qui ante τότε λιας add. εἰ δὲ ἔτι ἐπὶ πλειόν ἔστιν ἐπιτεταμένων οιησισις ωρε σεη. B. ⁹¹ ἐπιτεταγμένη B. ⁹² ἐντεταμένων B. ⁹³ ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς ψυχ. λαμβ. τὴν δύναμιν B. ⁹⁴ ἀναζωοποιεῖ B, ἐπει ζωοτοιεῖ P. ⁹⁵ αὐτῆς ἔχουσης B P.

Vocis vero impedimenta (quo incommmodo premi non nullis accidit) hoc quidem pacto fieri solent. Cum enim membranæ, quae a thorace procedentes ad spinam usque tendunt, pectus obturatum reddiderint, sic ut in thorace geminos fieri ventriculos accidat, inter ipsos pulmo medius consistere cernitur. Hi itaque duo ventriculi sic invicem sejuncti sunt, ut, a dextra in laevam, ac a laeva vicissim ad dextram permutari nequeant. Itaque humorem quemdam, ex immodico frigore, seu ex nimio calore provenientem, in ipsos quos asseruimus ventriculos quandoque profluere, eosque obturatos reddere contingit, qua ex causa vocis impedimenta ac eloquii proveuire compertum habemus. Si autem alterum ex ventriculis obturari acciderit, imperfecta dimidiataque penitus vox intercipitur. Et quidem de voce talia dixisse sufficiat.

Κεφ. ΙΒ'. — Περὶ ἀραπτοῦ.

Reliquum est, uti de respiratione quoniam pacto fiat, quæve pars activa sit, et quomodo quandoque vehemens, nonnunquam modica, aliquando vero mediocri tenore feratur referamus. Scire quidem nos decet, quod respiratio, quæ non vi sed naturæ ordine fertur, a septo transverso, quod διάφραγμα Græci dicunt proclisciatur. Est autem septum transversum membrana quæ totum corpus praecingit, et ipsa est quæ altrices partes **85** a spiritualibus distinquit. Et quemadmodum accidit, cum moderato utimur gressu, septum transversum, respirationem quæ naturæ ordine fertur peragere, ita cum respiratio concitior sit, tunc et musculi costis intermedii, cum ipso offici functionem explet, quoniam ipsi tali officio per se sufficere nequit (ut his qui pernici gressu feruntur accidit), cum spiritum ipsi magis extendi contigerit, tunc et illi qui excelsi dicuntur musculi agunt, quia tum septum transversum, tum musculi costis intermedii, quantum satia sit sufficere minime valent; et hoc in his qui currunt, ac intensius in certaminibus exercentur, cernere est.

Enimvero respiratio omnium corporis actionum vel animæ potius præstantissima habetur; prius enim a nobis planissime demonstratum est, cunctas quæ a muscularis nervisque moventur partes, ab animæ facultatibus actionem vindicare, animal-esque esse. Inter ipsas autem, respiratio celeberrima est, quoniam in nobis insitum calo-

rem vivificat atque instaurat. Et cum ipsa sana ^A et τὸ ζῆν καλῶς τοῖς ζώοις ^{καὶ} συμβάλλεται· βεβλαμ-
valensque fuerit, plurimum confert, uti incolumis
animalium vita servetur; cum vero detrimentum
patitur, ipsa animalia mirum in modum lædun-
tur prævertunturque. Causas igitur respirationem
generantes, efficientem videlicet, materialem, instru-
mentalem, finalemque, quærere opus est. Et quidem,
efficiens ejus causa, animæ facultas est, unde muscu-
lis corporis motus subministratur; materialis autem,
ingredientis exēuntisque spiritus reciprocatio ha-
betur; instrumentalis vero, septum transversum
et costis intermedii musculi, et qui excelsi dicuntur; finalis vero est, usus qui duplex habet;
et alter quidem, cum purum aera ad interiora
cum extra egreditur, et excrementa sumosa emitit.

Sed et ad animalis spiritus alimentum, quod sola ^B tantum respiratione fit, ipsa spiritus reciproca-
tione opus est: siquidem cor, præ sui extensione,
aeris quamdam portionem intus attrahit, et spi-
ritui animali, cuius in se ipso sedes est, alimen-
tum suggerit, et ipsum ad usum naturalis caloris
ceu in promptuario conditum servat. Instrumentalis autem respirationis ⁸⁶ causa, septum trans-
versum, muscularique costis intermedii, ac musculi
qui excelsi dicuntur existunt; in quibus cum aliqua
ex parte perversio sit, respirationis difficultas sub-
sequitur. Quidam autem respirationis difficultas
sit, a quo pacto fiat, quoque ejus discrimina ha-
beantur, in præsentia explicare non attinet. At de
quæ inde nebris proveniunt, disputationem aggrediamur.

Cap. XIII. De pectore.

C

Pectus a Græcis στῆθος, καὶ στέργον, καὶ θώραξ
nuncupatur, etsi a nonnullis hæc dividantur et
στέργον quidem ob id dicunt, διὰ τὸ στέρεον, quod
solidum esse explicares; στῆθος vero διότι: εἴτε
ἀσάλευτον, ex eo quod immobile consistat dixerunt.
At alii ab eo, illud quod in nobis imperium obtinet
ibidem positum sit, inde fit, ut cum damno quispiam
aliquem afficere studet, in pectore verset, quod illi
ita dicunt: Στεύται τις λωδῆσαι σε; sive σιτίωθος di-
citur, quod videlicet cibus per ipsum propinquum
in ventrem impellitur. Θώραξ vero οἶον δρός, καὶ
φύλαξ τοῦ θερμοῦ nuncupatur, quasi quod terminus,
custosque caloris ex movente, exsiliens videlicet
corde provenientis, habeatur. Vel θυώραξ dicitur,
id est qui impellem movent, quoniam, cum ira-
scibilis animæ vis in corde consistat, ab ipso pectore,
quod cordis ibidem fines sint, omnia furoris
impetu moventur. Thorax igitur locus qui alimen-
tum accipit est. Quidam autem vino madentem
θωρήσασθαι dixerunt, ut Hippocrates: *Ebrietas*, in-
quit, *samen solvit*; et Pindarus in *Dithyrambis*:

Uxorem, vino quandoque madidus, falsis insimulavit.

^a τῇ ζωῇ A. ^b βεβλαμένως B. ^c πνεόμενον A. ^d αὔτη B. ^e καρδίαν et ποικιλούμβον B. ^f δρός; B.
^g θυώραξ A, θυώραξ Lat. Vers. θωράξ P qui οἶον θεώραξ om. ^h η om. B. ⁱ οἶον εμπιπλάμενον B.
^j θωρήσασθαι A, θωρήσασθαι C P. ^k θόρηξ A. ^l θώρηξ; C P. ^m Pind. citationem om. B C, ἀλλού
ποτὲ θωραχθεὶς (θωρηγθεὶς P), ἐπέκεις ἀλλότρια (— τριον P) Lat. Vers. P, Cf. Elym. M. p. 460, 39.

(n) Od. Y. 17.

Χρεία δὲ καὶ εἰς θρέψιν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος·
ἥτις γίνεται διὰ μόνης τῆς ἀναπνοῆς. ἔλεται γάρ
τις: ἀέρος μοίρα κατὰ τὰς διασταλὰς τῆς καρδίας εἰς
αὐτὴν, καὶ τρέψει τὸ ψυχικὸν πνεῦμα τὸ ἐν τῇ καρ-
δίᾳ· καὶ διαφυλάττει αὐτὸν εἰς τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῦ
θερμότητα. Ὁργανικὸν δὲ ἔστιν αἵτιον τῆς ἀναπνοῆς
τὸ διάφραγμα, καὶ οἱ μεσοπλεύριοι μῦες, καὶ οἱ λε-
γόμενοι ὑψηλοί· ὧν κατά τι τρεπομένων συνίσταται
δύσπνοια. Τί δέ ἔστι δύσπνοια· καὶ πῶς συνίσταται·
καὶ πόσαις ταύτης διαφοραῖς, οὐ τῆς παρούσης σκέ-
ψεως εἰπεῖν. Μᾶλλον δὲ περὶ τοῦ στήθους διερευνή-
σωμεν, καὶ περὶ τῆς ἐντεῦθεν ἡμίν πηγαδούσης ε
εὐρεγεσίας.

pectore potius, deque commodis emolumenisque,

Κεφ. ΙΓ'. — Περὶ τοῦ θώρακος.

C

Τὸ στῆθος λέγεται καὶ στέρπορ, καὶ θώραξ· εἰ
καὶ τινες διαιροῦσιν αὐτά· πλὴν στέρπορος μὲν, διὸ
τὸ στέρεον· καὶ στῆθος, παρὰ τὸ αὐτό· διότι ἔστη-
κεν ἀσάλευτον. δῆλοι δὲ, διότι ἐν αὐτῷ τὸ ἡγεμονικὸν
ἔστηκεν· ἐξ οὐ καὶ. Στεῦται τις λωδῆσαι σε· οἷον,
ἐν τοῖς στήθεσι διανοεῖται τις ἀδικῆσαι ή βλάψαι
σε, ὡς καὶ παρ' Οὐμήρῳ, Στεῦθος δὲ πλήξις καρ-
δίην^κ ήντικατε μύθῳ (ο). ή διότι αὐτοῦ, ή πλησίου
αὐτοῦ, τὰ στείλα διωθεῖται· οἷον σιτίωθος. Θώραξ δὲ,
οἶον ὥρδες^λ καὶ φύλαξ τοῦ θερμοῦ, ή τῆς δρούσης.
ἥτοι πηδώσης καρδίας· ή τοῦ θείου καὶ ἡγεμονικοῦ
τῆς ψυχῆς, τοῦ θυμικοῦ· οἶον θεώραξ^μ· ή^ν ἀπὸ
τοῦ πάντα πρᾶγμα κινεῖσθαι διὰ τοῦ περιεχομένου
τόπου ὑπὸ τῆς καρδίας, ἡγεμονικοῦ δυντος· οἶον, θεώ-
ραξ. Θώραξ οὖν διεκτικὸς τῆς τροφῆς τόπος· τὸν
γάρ οἶνων ἐμπιπλάμενον^ο θωρηγθεῖσαι^λ λέγομεν·
καὶ Ἰπποκράτης· Αοιδόν θώριξ^η λέγει· τὴν πολυ-
ποτίαν λέγων· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ Πίνθαρος διθυ-
ράμδων·

'Αλδηγχω ποτὲ θωρηγθεῖς^κ ἐκεῖγεν ἀλλοτρία^λ

Θώραξ δὲ τὸ ὅπλον ἀπὸ τοῦ περιεχομένου τὸ περιέχον
περιστήσεις ἔξιθεν, μετωνυμικῶς τρόπῳ¹⁰. ὡς καὶ
Οὐμῆρος,

Πύρ δαίσχ απὸ πρατές τε καὶ ὕμων (p).
ἀπὸ τῶν περιεχομένων τὰ περιέχοντα· ἀντὶ τοῦ ἀπὸ
τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς περικεφαλαῖς.

"Εστιν οὖν διθύρας νευρώδης, καὶ μυώδης, καὶ φλεβώδης, καὶ ἀρτηριώδης, δργανικόδημοριον ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κατασκευασθεὶς πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀναπνοῆς· συνδέεται δὲ ταῖς ὡμοπλάταις, καὶ ταῖς κατακλείσι, καὶ ταῖς πλευραῖς. Κατὰ δὲ τὸ πέρας αὐτοῦ κάτωθεν τῶν μαιστῶν¹¹, ἐν τῇ μέσῃ συμπέψυχεν αὐτῷ διξιφοειδῆς λεγόμενος χόρδος. Ἐνῷ καὶ τὸ διάφραγμα περιζωνύει τὸ σῶμα¹², διαχωρίζον¹³ τά τε ὑπὸ τὸν θύρακα, καὶ ὑπὲρ τὸν θύρακα σπλάτχνα· ἥγουν τὰ ἀναπνευστικὰ καὶ θρεπτικὰ μέρια.

"Εστιν οὖν ὁ θύρας οἰκητήριον μὲν τῆς καρδίας· σύγκειται δὲ αὐτῷ δπισθεν μὲν ἡ ράχις, ἐμπροσθεν δὲ τὸ στέφρον· ἐκατέρωθεν δὲ αἱ πλευραί. Ἐχει δὲ καὶ¹⁴ δύο κοιλίας, καθὼς εἰρηται ἀνωτέρῳ· ἡς ἐποίησεν ἡ φύσις, ὥσπερ τινάς δεξαμενάς εἰς ὑποδοχὴν καὶ φυλακὴν πνεύματος· ἵνα ἐν καιρῷ περιστάσεως, εὔρισκῃ ἀναψυχὴν ἡ καρδία. Πολλάκις γὰρ οἱ ἀναφυνισταὶ τῶν ψῶν λέξεις ἐπὶ λέξεσι συνάπτειν θέλουντες, ή μέλη ἐκ μελῶν συντιθέντες, οὐ δύνανται ἀναπνεῖν· ή μᾶλλον οὐ βούλονται, διὰ τὸ μὴ θέλειν ἐκπεισεῖν τῆς τοῦ ρυθμοῦ ἀρμονίας. Τούτοις¹⁵ γοῦν ἡ καρδία ἀπὸ τῶν ἐν τῷ θύρᾳ καιλοτήτων δέχεται πνεῦμα, καὶ ἀνακτᾷ ἐκεῖνη, ἵνα ἐκεῖνοι παύσωσι, καὶ τὴν εἰσπνοήν ἐπιστάσινται· τοιαύτη τίς ἐστιν ἡ τοῦ θύρακος οὐσία¹⁶, ἐνέργειά τε καὶ χρεία.
indulgent) ejusdem reciprocationem admittant. T.

υεις, ut diximus, habentur. Sequitur, ut de colli-
Κεφ. ΙΔ'. — *Περὶ τοῦ τραχῆλου, καὶ τῶν σπορ-*

Ανέλθωμεν δὲ πρὸς τὸν τράχηλον, καὶ ἕκαμψεν
τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ὄποια, καὶ τὴν ἐνέργειαν· εἴτα τὰ
μετάφρενα καὶ τὴν φάσιν· ἔπειτα τὰς πλευράς, καὶ
τὸν ὑπέζωκότα· καὶ τότε περὶ τοῦ πνεύμονος καὶ τῆς
καρδίας διασκεψόμεθα. Οἱ τράχηλοι τοίνυν λέγεται
καὶ τέτταρες καὶ αὐχήτηρ. Τοῦ δὲ τραχήλου τὸ μὲν ἔμ-
προσθεν αὐτοῦ, κατακλείδες λέγονται· τὸ δὲ ὅπι-
σθεν, τένων· ἔξ οὖ καὶ τενάντιον. Καὶ τράχηλος
μὲν λέγεται, ἀπὸ τῆς τραχύτητος τῶν ἐκείτε δστῶν·
δστῶνδες γάρ τὸ μέρος τοῦτο· ἢ παρὰ τὸ δι' αὐτοῦ
φεν, ἢ τοι: τρέχειν τὴν τροφὴν· οἷον τρόχαλος· αἱ δὲ
κατακλείδες, διτι περικλεούσι τὰ πρὸς τὸ στέρ-
νον ^{καὶ}^{ταῦτα}, ταῖς ^{ταῦτα} ὀμοιπλάταις διαρθρούμεναι ^{τοις}. Ηγάρ
κλεῖς διὰ μόνην τὴν τοῦ θύρακος ἐγένετο διάστασιν·
διὸ καὶ μόνος ὁ ἀνθρώπος ἐκ πάντων τῶν άλλων ζώων

**racis tantummodo disterminandi gratia constituta
ex natura tribuit**

Ἐστι δὲ ἔλας ὁ τράχηλος ὀστωδόης· σπουδῶλους
ἔξ. μετων. τρόπῳ οὐπ. P. 11 ὄστεῶν A, μαστῶν
οὐρ. B. 12 ἐπίστης A. 13 αὐτίς οὐρ. A. 17 ἕτερος

(n) U E 3

vero spinæ vertebræ sunt, quæ musculis nervisque invicem coherent. Ex his quæ collo vertebræ adhibitæ sunt, septem, quæ vero dorso duodecim, ad lumbos autem positæ, quinque numerantur, sic ut numerus vertebrarum omnium quatuor spura videnti habeatur. Sunt quidem omnes invicem compactæ compositæque, ac in his conjunctiones, processusque in modum spinarum prominentes visuntur. Medici autem harum cohærentiam γυγλισμὸν appellare consueverunt. Sed, quamnam vertebræ ipsæ viam habeant, cuive usui actionique accommodentur, in his quæ prius exposuimus satis dictum est. Præterea, collum ab illis dexteris nuncupatur, sed hoc nomen propria vocabuli significatione ad quadrupeda refertur, hac quidem de causa, quod ab ipso animalia ἔκδερονται, hoc est excoriantur; sed et abusus, ad hominum collum hoc nomen referri solet. Illud enim abusu dicitur, quod non ex toto ac recta ratione alicui rei accommodari possit. Pars autem quæ scapulis subditur, dorsum dicitur, quod illi metatφrenon dicunt, quod, post loca in quibus mentis ac præcordiorum sedes est, consistit, ut Homerus: *At Jeor est subter præcordia.*

Spina vero, quæ râchis, oīon r̄hētis tīc tōtīn, videlicet rivi cuiusdam effluxus est, qui dexteram a laeva parte dividit. Sive inde, a vertebrarum quidem asperitate, a quibus ipsa constat nominis causam desumit, quod ab ipsis traxi, et râchis dicitur. Sed et spinæ nomen obtinet, ex eo quod prominentiis, sive processibus quibusdam in spinæ inmodum fulcitur, quæ ab ipsis ἀκανθâ nuncupatur. Homerus autem hanc ἑνν appellat, utpote quæ scalpi propria *σφ* manu haud facile queat, sed aliena officium explet, a verbo ξύσαι, η κνήσαι. Nam Homerus, hujus loci interpretandi gratia sic inquit: *Qui medium dorsi scalpendi gratia tangit.* Humeros namque ὅμους parè τὸ ὑπομένει τὸ βαρὺ τῶν φορτίων, quod sarcinarum videlicet pondera sustineant dici opinantur. Verum, locus in quo scapulæ sunt tergum appellatur, quod illi, νῶτον ἀπὸ τοῦ νωτίζειν, quod pondera sustinentes sudore madescant, ut Homerus: *Desuit ex humeris sudor.* Et illud propheta, *Dorsum meum dedi percutientibus* (a), unde animalia dorso sustinentia pondus νωτοφόρα ζῶa dicuntur.

Cap. XV. — De costis.

Sed et lumborum locus est, qui illi ψύας παρὰ τὸ φῶν dictitant, a tangendo videlicet, quod in eis caro ossa ipsa tantummodo tangit, ac per superficiem distenditur. Quoniam vero lumbi, et thorax, costarumque ordo invicem cohærent copulanturque, et ceu communia quædam usum actionumque officia explet, non ab re videtur de costis etiam aliquid proferre in medium. Quædam namque costæ longæ, quædam vero breves sunt, quas costulas sive degeneres, vel rotulas costas

(a) Isa. L, 6.

¹¹ ὑπὸ B. ¹² δ B. ¹³ ὑπὸ τὰς φρένας τὸ ἡπαρ ἔτεσεν B. ¹⁴ xv. η ξύσαι B, κνήσαι A. ¹⁵ ἐτέρωθεν B. ¹⁶ ως καὶ οīon. A. ¹⁷ νῶτερος B. ¹⁸ δέδωκα B P. ¹⁹ φαμὲν οīon. B P. ²⁰ γατ ἐπιψ. A. ²¹ οὐδ. δὲ B. ²² καὶ τὸ στέρνον τοῦ θώρακος, εἰσὶ δ. B. ²³ τοῦ δὲ θωρ. εἰσὶν ἐπτὰ δστὰ. A, τοῦ θωρ. εἰσ. δστὰ C.

(q) II. N, 412.
(r) Od. K, 161.

(s) II. Λ, 810.

A ἀπὸ τοῦ ἕνιου εχων, ἀπὸ ²⁴ μυῶν καὶ νεύρων καὶ συνδέσμων περιεχομένους· κατὰ μὲν τὸν τράχηλον ἐπτὰ, κατὰ δὲ τὸν νῶτον δύο καὶ δέκα· κατὰ δὲ τὴν δισφὺν πέντε· ὡς εἶναι πάντας κδ. Ἐσφιγμένοι δὲ εἰσι πρὸς ἀλλήλους καὶ τεθειμένοι, συμβολὰς ἔχοντες καὶ ἀποφύσεις ἀκανθῶδεις. Η δὲ συμβολὴ τούτων, γυγλισμὸς λέγεται παρὰ τῶν λατρῶν τὴν δὲ τούτων σπονδύλων δύναμιν, καὶ χρεῖαν, καὶ ἐνέργειαν, ἐν τοῖς δπισθεν διεξήλθομεν. Λέγεται δὲ δ τράχηλος καὶ δειρὴ· κυρίως μὲν ἐπὶ τῶν τετραπόδων, διὰ τὸ ἐκεῖνον ἐκδέρεσθαι· καταχρηστικῶς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, διότι πᾶν δ μῆ δι' ὅλου ἔστιν φ ²⁵ λέγεται, εἰ καταχρήσεως ἔχει τὴν κατῆσιν. Τὰ δὲ ὑποκάτωθεν τῶν ὠμοπλατῶν μετάφρενα λέγονται, δτι ἐξόπισθεν τῶν φρενῶν κείται· δθεν καὶ δ "Ομῆρος φησιν, ἡπαρ ὑπὸ πρακίδων (q), δ ἁστὶ τῶν φρενῶν ²⁶.

B ²⁷ Η δὲ φάχις φῆξις τίς ἔστι, τὰ δεξιὰ τῶν εὐωνύμων διαχωρίουσα· ή διὰ τραχύτητα τῶν συνεστηκότων αὐτῇ κονδύλων οīον, τράχις καὶ φάχις. Λέγεται δὲ καὶ ἀκαρδα, τῷ τάς ἐκ τῶν κονδύλων ἀποφύσεις ἀκανθῶδεις εἶναι· δ δ "Ομῆρος Ιέντη αὐτὴν καλεῖ· ην οὐχ οīόν τε κνίσαι η ξύσαι: " εὐκόλως τῇ ίδιᾳ χειρὶ, ἀλλ' ἐπέρων ²⁸ δεῖσθαι εἰ; τοῦτο φησι γάρ· Κατάκρηστις μέσα νῶτα πλῆξε (r). Τὸν τόπον ἐρμηνεύων τοῦτο εἰρηκεν. Οἱ ἀμοι παρὰ τὸ ὑπομένειν τὰ βάρη τῶν φορτίων εἰρηται. Λέγεται δὲ τὸ μέρος ἐν φ οī ωμοπλάται νῶτος, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων νοτίζεται μᾶλλον, καὶ εἰς τοῦτον δ ἰδρῶς καταρρέει· ως καὶ ²⁹ "Ομῆρος· Κατὰ δὲ νῶτος ³⁰ φέσει ίδρως (s)· καὶ, Τὸν νῶτόν μου δδωκα ³¹ εἰς μάστιγας· καὶ νωτοφόρα ζῶa φαμεν ³². Λέγεται τὸ τοιοῦτον μέρος καὶ γύνη, παρὰ τὸ φεύω· η ἐπιψάουσα ³³ σάρξ, καὶ ἐπὶ πολλοῖς εὔσα τοῖς δστέοις. ³⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes

C ³⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁴⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁵⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁶⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁷⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁸⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ⁹⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁰⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹¹⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹²⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹³⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁴⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁵⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁶⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁷⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁸⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ¹⁹⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁰⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²¹⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²²⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²³⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁴⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁵⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁶⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁷⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁸⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ²⁹⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰⁷ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰⁸ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³⁰⁹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³¹⁰ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³¹¹ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³¹² *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³¹³ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³¹⁴ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³¹⁵ *tergiversari* est, vel quod magis quam aliae partes ³¹⁶ *tergiversari* est, vel quod magis quam

έκατέρωθεν αἱ πλευραὶ, καθάπερ καὶ οἱ σπάνδυλοι. ^A Αἱ διτταὶ. Ηὲ quidem numero quinque habentur, et septo transverso coherent, ac invicem recto ordine consistentes, in cartilaginem desinunt. Reliquæ vero costæ spinæque, vertebræ et pectus, thoracis ossa sunt. Quælibet pars, utrinque duodenas costas, quod et spina vertebras continet, quarum quælibet singulis vertebris coarticulatur. At pectoris ossa, quæ septenarium numerum explet, dearticulatione invicem junguntur, quemadmodum et costæ, quæ, ipsi sunt dearticulatione conjugatae. Itaque, costas omnes numero quatuor supra viginti esse constat. Ab ultraque enim parte duodenæ, dorsi vertebris, quæ totidem numero sunt, coarticulantur, quarum quinque lumbis ipsis applicantur, septem vero cum pectori, quemadmodum diximus, copulatae sunt.

Ταύτα; δὲ τὰς ^{αἱ} ἐπτὰ διπλῶννύει καὶ ὑπαλεῖφει τις ὑμὴν κοινὸς, διὰ ἀπὸ τῆς χρείας ὑπεζωκὼν ὀνόμασται. Ἐγένετο δὲ οὗτος ὁ ὑμὴν παρὰ τῆς προνοίας, ἵνα μὴ τῷ πνεύμονι ἀμέσως ὄμιλοῦσα, τῶν ὄστων ἡ οὐσία σκληρὰ καὶ ἀντίτυπος οὖσα, ἀνιψιὰν καὶ ἐπιπλήσσῃ τῇ προσφύσει. Εἰσὶ δὲ καὶ κατὰ τὰς λοιπὰς πλευρὰς μεσοπλεύριοι μῆνες, οὓς καὶ φρέας καλοῦσι· διὰ τὸ φρενητικὸν ^{τοὺς} ἀνθρώπους, ἐκείνων φλεγμανόντων. Οὐδὲν γάρ ἔστι πλευρίτις, εἰ μὴ φλεγμονὴ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος. hoc est in insaniam, cum eos tumescere accidit, hominem adigunt. Nihil enim aliud pleuresis, quam membrana tumor quæ costas subcingit velatque, est.

Τινὲς δὲ τὸ διάφραγμα καὶ τὸν ὑπεζωκότα ἔνα διπλάσιον εἶναι ὑμένα οὐχ ἔστιν δέ. "Ἄλλο ^{γάρ} ἔχεινος, καὶ ἀλλοὶ ^{οὗτος}. Ἐκείνος μὲν γάρ διαχωρίζει τὰ τε ἐν τῷ θώρακι, καὶ τὰ ὑπὸ τὸν θώρακα σπλάγχνα, καὶ τὴν ἀναπνοήν ἐνεργεῖ, καθὼς ἔφθην εἰπών· οὗτος δὲ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκούνει, καὶ τὸν πνεύμονα διαφυλάττει τῆς τούτων βλάβης. Τὸν δὲ τοῦ διαφράγματος ὑμένα περιπλεπτοὶ λέγουσι· διὰ τὸ περιελεῖσθαι ^{αἱ} αὐτὸν τοὺς σπλάγχνους. "Η πέπλοις, διὰ τὸ ὑφαπλοῦσθαι ^{τοὺς}. ἢ πάτος ἀπὸ τοῦ πεπτῆχαι, καὶ οἷον συνεσφίχθαι· διὸ καὶ ὁ Καλλίμαχος οὗτως ἔφη. "Ηρῆς ἀγρότον ὑφηρέμεναι τῇσι μέμητε πάτος ^{τοὺς}. Εἰσὶ δὲ κατὰ σχῆμα αἱ πλευραὶ οὐχ δμοιαὶ· ἀλλ' αἱ μὲν ἐπικαμπεῖς, αἱ δὲ ἀνανεύσαται πρὸς τὸ στέρνον· τὸ τέλος ἔχουσαι χόνδρον, ἀλλ' οὐχ ὅστοιν. Στρογγύλαι μὲν ἔνθεν, ἐκεῖθεν δὲ πλατεῖαι· ἀναποδεύσαται ἀλλήλαις, καὶ ἀναπομένουσαι. Εἴρηνται δὲ πλευραὶ, διει πλήρεις εἰσὶ μιελῶν ἀναμυχωτοί· ἢ οἷον πολυευραὶ, ὡς πλατεῖαι καὶ χώραν ποιῶσι διακατέχουσαι· ἢ πολυωραὶ οὖσαι, ὡς φυλάσσουσαι καὶ περιέχουσαι τὸν πνεύμονα, τὴν καρδίαν, καὶ τὴν γαστέρα· ἀπὸ τοῦ ὠρείν, ἥγουν φυλάττειν καὶ κηρωθές, καὶ θυρωρδές ἐξ αὐτοῦ· ὡς καὶ Ἡσίοδος· μειούλα, non autem in intima visitur. Has πλευρὰς ob id dictitant, olov πολυευραὶ, καὶ πλατεῖαι, quod in plurimam latitudinem porrectas, ac multum loci occupantes recte dixeris. Sive πολυωραὶ οὖσαι ἀπὸ τοῦ ὠρείν, καὶ φυλάττειν, quod terminare ac custodiare dices, quoniam dum pulmonem et cor, ac alvi fines servant, ⁹¹ custodiuntque, eorum excubitores ac æditui habentur; ut Hesiodus de terra inquit:

^{αἱ} διηρθρωται B. C. ^{βἱ} συνήρθρωται B. C. ^{γἱ} πασ. πλευράς B. P. ^{δἱ} συναριθμουμένας B. ^{εἱ} ταύταις δὲ ταῖς B. ^{ζἱ} φρενητικὸν A. P. ^{ηἱ} ἄλλος B. ^{ηἱ} δλλος B. ^{ηἱ} περιελήσθαι B. ^{ηἱ} ηἱ σει. usque ad μέμητε πάτος οι. B. C. ^{ηἱ} ἥγους ἀν ὑφηρέμεναι τῇσι μέμητε πάτος Lat. Vers. add. Fr.

B. Has autem septem costas, communis quedam membrana qua costæ teguntur, quæ ὑπεζωκὼν ⁹⁰ dicitur, subcingit velatque ab officiis videlicet functione quod explet, ita appellata. Talein quidem membranam Creatoris providentia inibi constituit, ne scilicet ossium substantia, quæ aspera ac reluetans est, repente absque medio aliquo pulmoni occurrent, dolores ipsi infligat, illumque præ sui tactu reddat attonitum. Sunt quidem et circa alias costas musculi, qui intercostiles dicuntur, quos et phrenes nuncupant, quoniam in phrenesim ipsi, hoc est in insaniam, cum eos tumescere accidit, hominem adigunt. Nihil enim aliud pleuresis, quam membrana tumor quæ costas subcingit velatque, est.

C. Sunt qui septum transversum, et costas subcinctentem membranam, unam eamdemque membranam esse, sed non recte opinati sunt. Nam alia quidem illa, alia vero hæc habetur. Septum namque transversum, ea quæ in thorace sunt, et quæ sub ipso consistunt viscera, disterminat, et respirationis officium exhibet, ut prius cum de his agerem explicavi; altera vero costas subcingit, et pulmones quominus ab ipsis laedi queat, reddit exemptum. Enim vero, diaphragmatis, hoc est septi transversi membranam, περιπλον, quod visceribus involvatur nuncupant. Sive peplon διὰ τὸ ὑφαπλοῦσθαι, quod videlicet ipsi in pepli modum substernatur, vel πάτος, ἀπὸ τοῦ πεπτῆχαι, καὶ οἷον συνεσφίχθαι, quod compactum esse constrictamque interpretareris. Ut Callimachus inquit: "Ηρῆς ἀγνὸν ὑφηρέμεναι τῇσι μέμητε πάτος, quod studiosi pro sui arbitrio interpretentur. Non enim costæ figura invicem convenient, sed quædam recurvæ, aliae vero ad pectus inuenientes, in cartilaginem, non autem in os desinunt. Et extrinsecus quidem rotundæ, intrinsecus vero late figuræ sunt, et deficiente, ac veluti sese expectantes, consistunt. In earum vero suprema parte mediulla, non autem in intima visitur. Has πλευρὰς ob id dictitant, olov πολυευραὶ, καὶ πλατεῖαι, quod in plurimam latitudinem porrectas, ac multum loci occupantes recte dixeris. Sive πολυωραὶ οὖσαι ἀπὸ τοῦ ὠρείν, καὶ φυλάττειν, quod terminare ac custodiare dices, quoniam dum pulmonem et cor, ac alvi fines servant, ⁹¹ custodiuntque, eorum excubitores ac æditui habentur; ut Hesiodus de terra inquit:

D. Digitized by Google | Распознавание текста ABK/FR

*Prima quidem tellus, post ipsam stellifer orbis A Γαῖα δέ τοι κρῶτον μὲν ἀγελράτο Ιορδανῆ
Creus : ut hanc medianam comprehendere ordine certo.*

Et quidem comprehendere, pro eo quod custodire dices, positum est, ut illud : Arboribus multis hortus mihi consitus exstat. Et illud : Et ipsum longas eolumnas continet; et in his ἔχειν, pro continere positum est. Hoc itaque quo explicavimus modo, spina, pectus, et costæ simul colligatae coarticula-tæque sunt, quo dum illæ harmoniis invicem conveniunt, nos, ad motus, flexus, progressus, et regressus, tum ad moderatum incessum, cursus-que concitatos, neconon ad sessionem, et ad motum, qui cum impetu, vel arte sit, aliaque hujus-modi sufficere valeamus. Soli autem homini crura ad duos rectos angulos flectere posse, ad coxas videlicet, ac locum qui genibus oppositus est iora; quæ vero ad coxas vergit, ad exteriora flectitur.

Cap. XVI-XVII. — *De pulmone et corde.*

Quoniam igitur a thorace tum cor, tum pulmo comprehenduntur, idcirco, quoniam pacto hæc in ipso intus consistant, consideremus. Cor namque a pulmone comprehenditur, et ipsum pulmo quodammodo vlat, siquidem pulmonem ipsum arteriis plurimisque meatibus resertum quo respirandi officio sufficeret, natura constituit. Sed et tenuis levisque, ac laxus hujus gratia habetur pulmo, ut purum aerem admittere queat, atque insitum qui in corde est calorem excitet, rursusque ejus sumosa excrementa extra emitat. Nam pulmo, cum ex quatuor quibusdam constitutus sit, seu textum quoddam est; ipse namque ex aspera arteria levique, neconon vena crassa, et sumosa carne quæ ejus peculiaris habetur, constat. Hæc enim caro, spatia ipsa texturæ pulmonis ad stœbæ herbae similitudinem media implet. Cum inter duas arterias, venamque ipsam cor situm medio sui comprehendat, spiritus admissione 92 ipsum cor pulmo refocillat, eique solamen affert. Et hac quidem de causa pulmo ipse πνεύμα dicitur, δις δοχεῖον ὄπάρχει τοῦ πνεύματος, quod videlicet spiritus conceptaculum sit, quodque præ sui reciprocatione, partes quæ intus sunt demulcent, ac sumosas exhalationes extra ejaculatur, et ipse quidem puri sanguinis alimentum desumet. Sanguis autem quo ipse alitur, in dextra uteri parte concoquitur tenuatnrque. Nam, cum fungosæ ac prætenuis substantiæ pulmo habeatur, ut purissimi subtilissimum sanguinis alimentum capiat oportet. Non enim aliter ipse crassum concoquere sanguinem, ac in sui alimentum absorbere, cum immobilis sit, ac respirationi vacet, facultatem obtineret; hac de causa, inibi ut diximus tenuatus, aliquic in pa-riorem naturam redactus sanguis, non sine purissima aerea substantia eidem alimentum impertitur.

Siquidem pulmonis natura adeo passionibus obnoxiæ est, ut a minimo quovis frigore maloque tem-

Cal τὸ περιέχειν δὲ αὐτὸν ἐκ τοῦ φυλάττειν. Ὅς μοι κῆποι ἔχει πολυδέρπεορ (ι). Τὸ γὰρ ἔχει ἡ ἀντὶ τοῦ φυλάττειν κεῖται· καὶ τὸ, Ἐχει δέ τε πλοας αὐτὸς (ν) μακράς· καὶ τοῦτο ἀντὶ τοῦ περιέχειν. Οὕτως μὲν οὖν ἡ φάρις τῷ στέρνῳ, καὶ αἱ πλευραὶ συνδένενται· καὶ συνήρθρωνται, ἵνα πρός τε κίνησιν καὶ κάμψιν, καὶ ἀντανακλασμὸν, καὶ σύντονον βάδισιν, καὶ δρόμον, καὶ κάθισμα διληλαις ἀλλήλαις εἰς ἀρμονίας συνέρχωνται (ο)· καὶ τὴν καθ' ὅρμην κίνησιν, καὶ ἐπιτετεχνασμένην, ἐκτελεῖν δυνάμεθα. Μόνος γάρ ἀνθρωπος (π) πρὸς δύο γωνίας ὅρθας κάμπτει τὰ σκέλη, κατά τε τὸ ισχίον καὶ τὴν ίγνυν· τὴν μὲν ἐπὶ τὸ ἔδον, τὴν δὲ ἐπὶ τὰ ἔξω.

natura tribuit; et pars quæ ad genua est, ad inter-

B Κεφ. ΙΓ'-ΙΖ'.—*Περὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας.*

Ἐπει οὖν ὁ θώρακις συμπεριέχει τὸν πνεύματα καὶ τὴν καρδίαν, σκεψώμεθα καὶ ὡς ταῦτα διάκειται. Τοῦ θώρακος ἐσώνει ὁ πνεύματα ἐστὶν, ἐμπεριέχων τὴν καρδίαν, καὶ εἰν ἐπικαλύπτων αὐτὴν. Ἐστι δὲ ἀρτηριώδης καὶ πολύπορος· ὑπὸ τῆς φύσεως κατεσκευασμένος πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀναπνοῆς. Λεπτὸς καὶ κοῦφος, καὶ μανός, πρὸς τὸ εἰσάγειν καθαρὸν ἀέρα, καὶ φιτίζειν τὸ ἐμφυτὸν θερμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ (ρ). ἔξαγειν δὲ πάλιν (σ) τὰ λιγνυώδη αὐτῆς περιττώματα. Καὶ γὰρ οἷον πλέγμα ἐστὶν ὁ πνεύματος γυκείμενον ἐκ τῆς τραχείας ἀρτηρίας, καὶ ἐκ τῆς λειας, καὶ φλεβὸς παχείας, καὶ τῆς σαρκὸς αὐτῆς ἀφρώδους (τ). Ἡτις σὰρξ ἀναπληροῖ δίκην στοιβῇ; τὰς μεταξὺ χώρας τοῦ πλέγματος, τῶν τε δύο ἀρτηριῶν καὶ τῶν φλεβῶν (υ), μέσον δὲ αὐτοῦ τὴν καρδίαν περιλαμβάνων, περιψύχει διὰ τῆς εἰσπνοῆς, καὶ παραμυθεῖται αὐτὴν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πνεύματα ἐκλήθη, διτι καὶ δοχεῖον ὑπάρχει τοῦ πνεύματος· καὶ διτι τῇ καταπνεύσει αὐτοῦ φύχει τὰ ἐνδοθεύ καὶ τὰ λιγνυώδη περιττώματα ἔξωθεν ἀποκρίνει. Τρέφεται δὲ καὶ αὐτὸς ὑπὸ αἴματος καθαροῦ· τοῦτο δὲ τὸ τρέφον αὐτὸν αἴμα εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας προπέτεται (φ) καὶ λεπτύνεται. Συμφόδους γάρ καὶ λεπτῆς ὧν οὐσίας, ὑπὸ λεπτοῦ καὶ καθαρωτέρου αἴματος τρέφεται. Οὐχ ἐδύνατο δὲ οὕτως τὸ παχὺ αἴμα πέψαι, καὶ εἰς οἰκεῖαν τροφὴν ἀναλῶσαι· διὰ τὸ ἀκίνητον αὐτοῦ, καὶ τὰς πρὸς ἀναπνοήν ἀσχολίας· διὰ τοῦτο ἐκεὶ λεπτυνόμενον καὶ διαθαρρέμενον, πρῶτον τρέφει αὐτὸν μετὰ τῆς ἀερώδους οὐσίας, καὶ οἶον καθαρωτέρας.

D καθαρούμενον, πρῶτον τρέφει αὐτὸν μετὰ τῆς ἀερώ-

δους οὐσίας, καὶ οἶον καθαρωτέρας.

Πᾶσα δὲ φύξις, καὶ δυσκρασία, καὶ παχεῖα ἀναθυμίας εἰλοκή τὸν πνεύματα· διὰ τὸ τῆς οὐσίας αὐ-

(ο) μὴ B P. (π) καὶ αὐτὸν B. (ρ) ἔχειν B P. (σ) συνέρχονται B. (τ) ὁ ἀνθρ. B. (υ) τὸ ἐν τῇ x. Υ P. (φ) πάντα P. (φ) καὶ τῆς ἀφρ. ταρχ. αὐτοῦ B P. (φ) καὶ τῆς φλεβὸς B C P. (φ) προπέτεται Λ, προσπέτεται Ζ.

(ι) Theog. 426.
(ν) Od. Δ, 757.

(φ) Od. A, 53.

τοῦ εὐπαθής· ἀλλὰ καὶ δι περιέχων αὐτὸν¹⁰ θύραξ, ὡς νευρώδης, ἐτοίμως πλήρεται ὑπὸ πάσης φύξεως. Ἐπεὶ οὖν μόριὸν ἔστιν ἐν διαυγῷ περιέχον ὡς εἰπεῖν τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, λέγω δῆ τὸ ἐμφυτὸν θερμὸν, οὐν τινος ἐργαστήριον πέφυκεν ἡ καρδία· τοῦτο δὲ δι χρείας ἔστι διπλίζεσθαι¹¹, ἀναρρώνυσθαι τε¹² κατὰ φύσιν· διπέρ γίνεται διὰ τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἔκπνοῆς.

Ἄλτα: δὲ αἱ κινήσεις ὑπὸ φυχικῆς δυνάμεως ἐνεργοῦνται τῇ διαστολῇ τοῦ θύρακος καὶ τῇ συστολῇ, καθὼς ἐμπροσθεν εἰρηται· τούτου χάριν δὲ θύραξ, ὡς περιεκτικὸς τῆς ἐν ἡμῖν ζωῆς, πολλοὶς μυστὴριοῖς καὶ συνεστάθη. Καὶ δῆλον δι τοι πολλῶν διτονῶν τῶν μυῶν, πολλὰ καὶ τὰ νεῦρα ἔστι, τὰ χορηγοῦντα αὐτοῖς τὴν κινητικὴν δύναμιν. Τὰ οὖν¹³ νεῦρα ὑπὸ φλεγματικοῦ¹⁴, καὶ παχέος, καὶ γλίσχρου τρεφόμενα χυμοῦ, ἐτοίμως ὑπὸ τῆς φυχρότητος, καὶ ἐμφράτεται, καὶ πλήρεται.

Διὰ ταῦτα, καὶ φλέβες, καὶ ἀρτηρίαι, καὶ νεῦρα, καὶ σύνδεσμοι, καὶ χόνδροι, καὶ πιμελή ἐν τῷ θύρακι, ίνα καὶ θερμότητα τὴν δέουσαν χορηγῶσι, καὶ τὰς τῆς φύξεως ἀπειργωσι βλάβας, καὶ τὰς παρ' ἀλλήλων ἀφελεῖς καρπῶνται. Ἡμῖν γάρ¹⁵ φλέψ τροφὴν χορηγεῖ τῷ νεύρῳ, καὶ τῇ ἀρτηρίᾳ, καὶ τοῖς λοιποῖς μορίοις τοῦ θύρακος· μᾶλλον δὲ τοῦ πτυνόδει σώματος. Ἡ δὲ ἀρτηρία μεταδίδωσι τῇ φλεβὶ καὶ τοῖς ἀλλοῖς θερμασίας φυσικῆς, καὶ ζωτικοῦ πνεύματος. Τὸ δὲ νεῦρον αἰσθησιν παρέχει αὐταῖς τε, καὶ τῷ παντὶ σώματι. Πολλὴν δὲ καὶ παρὰ τῆς καρδίας τὴν φυσικὴν θερμότητα δὲ θύραξ λαμβάνει, ὡς οἰκος ὑπάρχων αὐτῆς.

Ἐστι δὲ ἡ καρδία νευρώδης, καὶ μυώδης, καὶ φλεβώδης· ἔχουσα καὶ ἀρτηρίας, καὶ δύο κοιλίας κατ' ἀκμότερα μέρη¹⁶ αὐτῆς· ἐν αἷς γεννᾶται τὸ ἐμφυτὸν θερμὸν, καὶ τὸ ζωτικὸν πνεύμα. Ἐμπέφυκε δὲ αὐτῇ ἡ μεγάλη ἀρτηρία καὶ πρώτη, ἣν δορτὴν καλέουσι¹⁷. δι' ἣς χορηγεῖται ταῖς¹⁸ ἀπάσαις τοῦ σώματος¹⁹ ἀρτηρίαις, δὲ τὸ ζωτικὸν τόνος, καὶ ἡ ἐμφυτὸς θερμασία. Ζωτικὸν δὲ τόνον τὸν σφυγμὸν λέγομεν. Τὸν γάρ σφυγμὸν τῇ καρδίᾳ ἡ τὰ σύμπαντα σίκονομοῦσα²⁰ ἔχαριστα Δύναμις²¹, ίνα διὰ μὲν συστολῆς ἐκθλίῃ καὶ ἐκπυρηνίζῃ²² τὸ λιγνυώδη αὐτῆς περιττώματα, ἄπερ ἐν αὐτῇ γεννᾶται διὰ τὴν ἀμετρητὸν αὐτῆς θερμαστὸν· διὰ δὲ τῆς διαστολῆς, εἰσδέχηται καθαρὸν ἔξωθεν ἀέρα· θερμαινομένης γάρ αὐτῇς παρὰ φύσιν, εὐθέως καὶ τὸ ζῶον δόλον παρὰ φύσιν θερμαίνεται, καὶ φυχομένης φύεται.

Τέτακται δὲ ἐν αὐτῇ καὶ ἡ τοῦ θυμοῦ δύναμις, τὸ πάθος τῆς φυχῆς²³. Πάθη δὲ τῆς φυχῆς λέγομεν, ἐν οἷς αὐτῆς μέν ἔστι πρῶτον²⁴ ἡ κινήσις, συμπάσχει δὲ αὐτῇ ἡ καρδία, ὡς δργανὸν αὐτῆς. Ἡ μὲν γάρ φυχὴ ἀθάνατος οὖσα, δῆλον δι τοι πάθης ἔστι²⁵.

A peramento, ac crassa exhalatione hædi facile queat. Et non modo pulmo ipse, sed et quod ipsum comprehendit pectus, ex eo quod nervis obsitum est a quantulovis frigore damno afficitur. Quoniam igitur pars in ipso est, quæ hominis ferme vitam, insitum videlicet calorem comprehendit, cuius quidem cor officina habetur, hunc usquequaque excitari naturæ ordine agitare opus est, quod ex ipsa spiritus reciprocatione fieri cernitur.

Hui autem motus, præ contractione remissionaque thoracis, quemadmodum prius diximus, ab animali calore efficiuntur: bac de causa thoracem ipsum, utpote qui vitam quæ in nobis est comprehendit, natura muscularis insignivit referuntque. Et cum plurimi hujusmodi musculi existant, et nervos plurimos esse qui illis movendi facultatem impertiantur certum est. Cum nervi itaque pituitoso crassoque ac lento vapore alantur, frigus nimium sentientes, quasi ipsos confringique accidit.

Hac de causa, venæ, nervi, arteriæ, ligamenta, cartilaginiæ, atque exungia in thorace consistunt, quantum decentem calorem loco ipsi 93 impertiantur, tum damna a frigore provenientia ahigant, amolianturque, necnon vicissitudine quadam inter se communibus commodis fruerentur. Vena namque ipsa, nervi, ac arteriæ, reliquisque thoracis, vel potius totius corporis partibus alimentum subministrat. Arteria vero, naturalis calor, ac vitalis spiritus vim, non venæ tantum, sed reliquis etiam partibus impartiatur. A nervo autem illa, et cum ipsa totum corpus sensum vindicant. Verum a corde ipso thorax, upote cujus dominium sit, calor naturalis plurimum accipit.

Cor autem nervis, muscularis, venisque, ac arteriis præditum est, cujus ab utraque parte gemini ventriculi cernuntur, in quibus insitus calor vitalisque spiritus progeneratur. In hoc namque corde, magna primaque arteria, quæ adorta nuncupatur, insita est, unde cunctæ totius corporis arteriæ vitale robur, ac insitum calorem suscipiunt. Vitale autem robur, pulsuum nuncupamus. Enimvero Creatoris potestas, quæ universa gubernat, pulsus dominatum cordi largita est, quo præ sui contractione, sumosa excrementa quæ in ipso ob immodicum ejus calorem gignuntur expellere efflare possit, cum vero dilatatur distenditurque, purum exterius provenientem aerem admittere valeat. Cum ipsum, præter naturam, plus nimio calore rigore occupari contingit, eadem protinus affectio totum corpus nostrum subsequitur.

In corde namque ipso irascibilis vis posita est, quæ animæ passio habetur. Passionem autem animæ dicimus, in his, in quibus primitus ipsius motus est. Atqui cor ipsum, utpote instrumentum ejus, ipsi compatitur. Nam, cum anima immortalis ha-

¹⁰ αὐτῇ A. ¹¹ διπ. ἔστιν B. ¹² ἀναρρώνυσθαι τε A, ἀναρρώνυσθαι B. ¹³ γοῦν B. ¹⁴ φλεγματίου B. ¹⁵ ἡ μὲν γάρ B. ¹⁶ ἔκστρωθεν P. ¹⁷ καλοῦσι B C. ¹⁸ ἐν ταῖς B. ¹⁹ τῷ σώματι B. ²⁰ πάντα ἐνεργοῦσα P. ²¹ δύν. ἔχαρ. B. ²² πυρινή B. ²³ τὸ τ. ψ. πάθος B. ²⁴ πρώτως B C. ²⁵ πάθους σωματικοῦ aidd. B C.

beatur, procul dubio, **94** et corporis passionum A τὸ δὲ συμπάσχον κινεῖται· καὶ ἡ ἐξ ἑνδούν¹¹ φέρεται, ή ἐκεῖς τὸ ἔνοικον τῇ καρδίᾳ πνεῦμα ζωτεῖχν. Καὶ ἐκεῖς μὲν μετὰ συντονίας, ὡς ἐπὶ τῶν θυμουμένων· ή μετὰ χαυνότητος, ὡς ἐπὶ τῶν ἥθομένων· ἐντὸς δὲ, ή ἀθρώας, ὡς ἐπὶ τῶν φοδουμένων· ή κατὰ βραχὺ¹², ὡς ἐπὶ τῶν λυπουμένων. Οὐκοῦν τῆς καρδίας καὶ ταῦτα, καὶ τὸ θερμαλίνειν διπαν τὸ σῶμα· ἐστι δὲ τὸ σχῆμα αὐτῆς κωνοειδές. **B** Καὶ τὸ σχῆμα εἰσιν τοῦτα τὰ σώματι μορίων, καὶ τοῦ πυρὸς Ἐλαχεν ἔχειν τὸ σχῆμα. Πατέρ γάρ ἐκεῖνο ἀπὸ πλατυτέρας βάσεως ἀρχόμενον τὴν δινῶ χώραν διώκει, ἀεὶ στενούμενόν¹³ τε καὶ εἰς ὅξεν ἀποκορυφώμενον, οὗτον καὶ ἡ καρδία κωνοειδής ἐστι. **C** Κῶνος δὲ ἐστι σχῆμα περιαγκές εἰς ὅξεν λῆγον· δύναται δὲ τὸ σχῆμα τοῦτο νοεῖσθαι οὔτως· Εἴ τις λάβοι κατ’ ἐπίνοιαν πλείονας κύκλους ἐπαλλήλους κειμένους, ὃν δὲ μὲν ὑποκάτω μείζων ἐστιν, ὃ δὲ ἐπ’ ἐκεῖνῷ σμικρότερος· είτα δὲ τρίτος καὶ δὲ τέταρτος, καὶ οὕτως ἀφεῖδης ἡ μείωσις γίνεται, δῆρις ἀν εἰς κύκλον σμικρότερον¹⁴ τελευτήσῃ· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ κώνου λέγεται οὖν τοῦ τοιούτου σχήματος τὸ μὲν εὐρὺ βάσις, τὸ δὲ στενὸν κορυφή· Η τοινυν καρδία τὸ κωνοειδές ἐστιν ἔχουσα σχῆμα, τὴν δὲ βάσιν οὐκ ἔχει κάτω· ἔμελλε γάρ ἡ κορυφὴ τὸν βλέπουσα πόλλους ἀτμούς θερμοτέρους δινῶ πρὸς¹⁵ τὸν ἐγκέφαλον πάμπειν, καὶ ἀμείβειν τὴν φυσικήν¹⁶ κρᾶσιν αὐτοῦ φυχροτέραν ἐξ ἀρχῆς γεγονούσαν. Νῦν δὲ καίται μὲν ἡ βάσις¹⁷ αὐτῆς ὀπίσω καὶ δινῶ· ἡ δὲ κορυφὴ πρόσω καὶ κάτω. Διὰ οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν θερμαλίνουσα τὸ περιστέρινον, λάσιον αὐτὸν ἀπεργάζεται ταῖς θρίξι. Διαφέρει δὲ τὸ λάσιον τοῦ δασέος· ὅτι τὸ μὲν δασὺ θεωρεῖται πλήθει καὶ πυκνότητι τριχῶν, τὸ δὲ λάσιον οὐ μόνον τούτοις, ἀλλὰ καὶ μεγέθει· ὡστε εἰ τι μὲν λάσιον, τοῦτο καὶ δασύ· εἴτε δὲ δασύ, οὐ πάντως καὶ λάσιον. Τὸ δὲ δυναμα ἐτυμολογεῖται¹⁸ παρὰ τὸ κραδαίνω τὸ σειω· δεικνυτος γάρ ἡ καρδία¹⁹. διθεν καὶ μέλλοντος φέρου καὶ ἀγωνίας σημαντική ἐστι πηδῶσα· ὡς καὶ Ὁδυσσεύς,

Cor sibi signa dedit futuri ad lumina sati.

Et rursus:

Nec mens laude caret nec mi sub pectoris imo,

Ferreus est animus, verum mitisque piusque,

Sed et præsentem angustiam ferre nos suadet, ut illud:

¹¹ ἐξ ομ. B, ¹² ἑνδον C. ¹³ καταβραχὺ C. ¹⁴ δεῖ διώκει ἀεὶ στεν. A. ¹⁵ σμικρότατον P, εὐρὺ καὶ κυκλοτέρας βάσις; τὸ δὲ στενὸν κυκλοτερώς καὶ αὐτὴ ἀνιών κορ. πλὴν ἡ καρδία καὶ τὸ κων. Εχτι, ἀλλὰ τὴν βάσιν οὐκ P. ¹⁶ παρὰ B, περὶ P. ¹⁷ φυσικήν B C. ¹⁸ τῇ μὲν β. B. ¹⁹ καλεῖται δὲ καρδία P. ²⁰ ἐστιν τῇ το B P. ²¹ ομ. B C. ²² ἐστι A.

(x) Od. E, 389.

D Πολλὰ δέ οἱ κραδίη ποτὶ δσσται δλεθρον²⁰ (x).

Καὶ πάλιν,

Καὶ γάρ ἐμοὶ τόδος ἐστιν²¹ ἁτασιμος, οὐ δέ μοι [σύνεψι]

Θυμός ἐντι στιθεσσι σιδηρεος, ἀλλ’ ἐλεημων (y).

‘Αλλὰ καὶ ἐνεστῶσαν ἀγωνίαν πείθει φέρειν ώς τὸ,

(y) Od. E, 400.

Τέταρτη, κραδίη καὶ αὐτερον ἄλλο ποτ' ἔτλης(;) . Α Sustine cor, et tu quoniam graviora tulisses.

Καὶ πάλιν,

Τόδε μάλιστα κραδίη μέρος εστιληνία (α) .
ἀντὶ τοῦ ἐπεισθῆ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ὑπομονῇ εἶναι ^(β).

Ἐξ αὐτῆς οὖν, ὡς εἰρηται, τὸ ζωτικὸν πνεῦμα, καὶ τὸ καθαρώτερον ^(γ) καὶ εἰλικρινὲς ἀλμα· καὶ ἡ θερμότης ἐπὶ τὸ πᾶν σῶμα διὰ τῶν ἀρτηριῶν ἐγκαταστέρεται. Ή γάρ δημιουργὸς φύσις πολλὴν τοῦ ἐν ἡμῖν θερμοῦ ποιησαμένη πρόνοιαν. διὸ μορίοις αὐτὸς ἔχαριστο τοῖς ἔξαιρέσιοις ^(δ), καρδίᾳ καὶ ἡπατι, καὶ μάλιστα καρδίᾳ. Ἐκ τούτων οὖν καὶ τὰ λοιπὰ μόρια μεταλαμβάνει καὶ ἐπαπολαύει τῆς ἐμφύτου αὐτῶν θερμασίας ^(ε). ἐκάστου, πρὸς τὸ ^(ζ) μέγεθος καὶ τὸ ἀξέλωμα τῆς ἐνεργείας, τῆς χορηγίας ταύτης ἀεὶ μεταλαμβάνοντος. Ἀναμέμικται δὲ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις ἀπάσαις διὰ πολλῶν ὅπον ἀναπνεούσων τῷ αἷματι ἡ ἀερώδης οὐσία, καὶ κατ' αὐτήν τὴν καρδίαν· δι' ἣς οἰκεῖούται μὲν τὸ εἰλικρινὲς, ἔκωθενται δὲ τὸ αἴθαλώδες· οὐ μόνον διὰ στόματος καὶ ρινὸς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀδήλων πόρων. Ἀδήλους δὲ πόρους τὴν διαπνοήν ^(η) παντὸς τοῦ σώματος λέγομεν· καθ' ἣν ἐκ τοῦ βάθους, καὶ τῆς συστολῆς τῶν ἀρτηριῶν, ἀτμοὶ πλεῖστοι διὰ τῆς μανότητος τοῦ δέρματος διεξέρχονται.

Μετὰ γοῦν τὸν θώρακα, ἐκ τοῦ ξιφοειδοῦς λεγομένου χόνδρου, διὰ τὸ πέρας ἐστὶ τοῦ ἐπὶ τὰ ὑποκόνδρια μέρους, ἀπὸ τοῦ στέρνου μέχρι τῆς ἕδης καὶ τῶν ταύτης μερῶν, διὰρ περ καὶ κύστιν καλοῦμεν, ἐπιγάστριον καλεῖται· τὸ πᾶν διὰρ περ εἰς τρία διαιρεῖται· εἰς τὸ ἐπιγάστριον, καὶ ὑπογάστριον, καὶ ἥπατον ^(θ). Τὸ μὲν οὖν ὑπογάστριον τὸν ὄμφαλον καλοῦμεν· τὸ δὲ ἀνωθεν αὐτὸν τὸ μὲν μετέωρον ἐπιγάστριον καλεῖται, ἐπειδὴ ἐπίκειται τῇ γαστρὶ· τὸ δὲ ἔτερον ὑπογάστριον, ἐπειδὴ ὑποβένθηκεν αὐτῇ. Τὸ δὲ τοῦ ὄμφαλοῦ κατωτέρω ἥπατον ^(ι) προσαγορεύομεν· τὸ δὲ ὑποκάτω τῶν διδύμων περίτονον. Οὐσα μὲν οὖν εἰς ἐπιγάστριον διηρέθη, τὸν στόμαχον περιέχουσι· καὶ γαστέρα τὴν ἀνω· δεξιῶτερα τὸ ἥπατον καὶ τὸν σπλῆνα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, ἀπερ ἀμφότερα σπλάγχνα καλεῖται, διὰ τὸ διασπὸν τὴν τροφὴν· τὰ αὐτὰ δὲ καὶ δργανικά.

et superiorem ventriculi partem continent: et a rurum strumentaque visceris appellationem desumit. Nam illi σπλάγχνα viscera dicunt διὰ τὸ διασπὸν τὴν τροφὴν, quod alimenti ab eis visceratio fiat; hæc enim et instrumentalia sunt.

Κεφ. ΙΗ'. — Περὶ στομάχου.

Ἐστι δὲ ὁ στόμαχος νευρώδης, ἀργαλεῖον ὀρέξεως καὶ καταπόσεως, καὶ πρὸς ὑγρὰς καὶ ἔηρὰς τροφὰς ἐπιτήδειος. Λέγεται δὲ στόμαχος, διὰ τὰ ἀπὸ τοῦ στόματος εἰς αὐτὸν χείται· ἐν τε ὑγρά, ἀν τε ἔηρά. "Η οὖν στόμαχος, δὲ τοῖς σιτίοις μαχόμενος ^(κ) · θλίψουσι γάρ αὐτόν· ή δὲ θλίψων έμπαλιν ταῦτα, ἵνα

^(λ) hæc ab usque ἀλλὰ καὶ ἐνεστ. ομ. Β, et vers. lat. ^(μ) καθαρότατον Β P, καθαρώτατον C. ^(ν) κατ' ἔξαιρέτον Β C P. ^(ο) θερμ. αὐτ. B. ^(π) διαπνοήν καὶ ἀναπνοήν P, ἕτοις B, ἔτερον A. ^(ρ) ἥπατον B. ^(σ) ἥπατον B C, ἥπατον A. ^(τ) λέγεται δὲ στομ. διὰ τοῖς σιτίοις μάχεται B.

(α) Od. Γ, 18.

Cap. XVIII. — De stomacho.

Stomachus autem nervis resertus est, et idem officina tum appetendi, tum conficiendi tam sicci quam humidi alimenti peridonea habetur. Illi στόμαχον dicitur διὰ τὸ τοῦ στόματος εἰς αὐτὸν χείται, quia per os sive humidum sive illud siccum alimentum fuerit, ipsum infunditur. Vel quasi στόμαχος quod cum cibo

(α) Od. Γ, 23.

fligat, ipse enim a cibo premitur, et cibum vicissim ipse premit, dum ipsum ad sibi præscripta loca deuilltere satagit. Vel inde stomachus dictus est, δέστι μηχανή τῶν στοίων, quasi ciborum machina sit, quæ ipsos conficiat. Sunt qui stomachum ἐκ τοῦ στόματος, ab ore videlicet dictum velint, διὰ τὴν μάστακα ἐξ αὐτοῦ δέχεσθαι, quod ab ore mansum, id est alimentum suscipiat, ut illud :

*Ut volucris mansum pullis implumibus affert,
Quod capiunt.*

Quoniam autem pacto stomachus appetitus officina sit, ex his perspicue patebit.

Quoniam stomachus ipse, ut dictum est, cum appetitus confidiique cibi officina sit, alimentum ab ore suscipit : habet autem sinus ad sineum carilaginis, quæ gladialis dicitur, in quem 97 per os demissum cibum recondit. Non multum post temporis venter, quæ nuper in stomachum denissa fuerant, quo ea jecinori et intestinis impertiatur, desumit. Et jecinori quidem alimenti succum; intestinis vero, stercoreis materiam applicat; quando quidem excrementa, quemadmodum superius demonstratum est, eum in sterco conversa egestaque fuerint, et particule omnes congruum alimentum absumperint, totum corpus ab ambientis nos aeris vi conficitur et hanc necessitatem omnia quæ sub generatione corruptio nemque cadunt, perpetuo sortiuntur. Siquidem et lapides longi temporis ævum diminuit, ut alii, quam quondam facti fuerant videantur. Tum quodlibet corpus et præsertim ejus cutis, quo magis obvia aeri sit, vel ad ipsum propius accedit, eo cœius absumentur. Postea vero venter alimentum desumptum, muscularum officio, ad partes quæ eo indigent distribuit. At partes ipse illud sibi pro alimento vindicant; ab illis vero, quod eis proximum est, alitar; et ita continente quædam et perennis successio sit, quoad illud ad jecur accesserit. Dehinc autem jecur, quod alimento indigebat, illud quod in venis quæ mediatrikes nuncupantur comprehensum fuerat, ad se attrahit, illæ autem venæ, ipsum, ab ventre, venter vero sibi a stomacho suscepit. Et quoniam talis motus ad ventris usque et stomachi terminos præscriptus est, inedia per nervos animali indicitur; hujus gratia natura tum ventrem, tum stomachum plurimi sensu præditis nervis insignivit, quo ipsi, alimenti inopiam sentientes, animal ipsum ad sibi cibum potumque admovendum excitarent, aliaque subinde ad ea quæ jam absunta sunt, ipsi sufficerentur: hoc enim pacto appetitus, quem famem nuncupares, constitutio fit. A stomacho namque venter, a ventre venæ mediatrikes, ab eis vena quæ cava appellatur, ab illa musculi carnesque molles quæ illis proximas consistunt, ab carnibus

A καταβιβασθῆ λέγεται καὶ στόμαχος, δὲστι μηχανὴ τῶν στοίων ^{οἱ}. "Ἄλλοι δὲ ἐκ τοῦ στόματος στόμαχον λέγουσι, διὰ τὴν μάστακα ^{αἱ} δὲ αὐτοῦ δέχεσθαι, τούτεστι τὴν τροφὴν."

*Δέ δ' ὅρις ἀπεῖσι γεοσσοῖσι προφέρησι
Μάστακα, ἐπίγρ ω λάθησιν ^{οἱ} (θ).*

Εἰρηται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ πόματος.

^{ΑΙΓΑΙΟΝ} "Οδυσσεὺς ἐπὶ μάστακα χεροὶ πλεῖ ^{οἱ} (θ). Πῶς δὲ ἐστιν ἔργαλεὸν ὁρέξεως, ὡδε ^{οἱ} σκόπει.

"Ο στόμαχος, καθὼς εἰρηται, ὁρέξεως καὶ καταπόσεως ἔργαλεὸν ὑπάρχων ^{οἱ}, δέχεται τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ στόματος. "Ἐχει δὲ κύτος αὐτὸς πρᾶς τὸ πέρας τοῦ ξιφειδοῦς χόνδρου, εἰς δὲ καταβιβάζεμον, ^{οἱ} τίθεται τὰ βρώματα. Μετὰ οὖν μικρὸν χρόνον, ἔλκει δὲ αὐτῶν ἡ γαστήρ ἥδη τὰ, ἀπερ εἶχε πρότερον ^{οἱ}, μεταπέμψασα τῷ ἥπατι καὶ τοῖς ἐντέροις. Τῷ ἥπατι μὲν τὸν χυλὸν, τοῖς ἐντέροις δὲ τὰ σκύβαλα ἐπὶ οὖν ἀπεσκυβαλίσθη καὶ ἀπεκρίθη τὰ περιττώματα, καθὼς εἰρηται ἀνωτέρω, ἐτράφη δὲ καὶ πάντα εἰς μόρια τῇ καταλλήλῳ τροφῇ, διεφορήθη ἀπαν τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς τοῦ περιέχοντος βάρους βίᾳς· ταῦτην ^{οἱ} γάρ ἔλαχ τὴν ἀνάγκην πάντα τὰ ἐν γενεσὶ καὶ φύσει τυγχάνοντα· δρᾶται γάρ τῷ πολλῷ χρόνῳ καὶ λίθος μὲν ^{οἱ} παρὸ δὴ γεγονὼς. Διεφορήθη ὧν ἀπαν τὸ σῶμα, καὶ μάλιστα τὸ δέρμα τοῦ σώματος, ὡς τῷ πέριξ ἀέρι πλησιέστερον διμιοῦν. Εἴτα τροφῆς ἀπορήσαν, τρέπεται κατὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ μυῶν, καὶ ἔλκει τὸ ἀφορισθὲν αὐτοῖς εἰς λόγον τροφῆς· ἐκεῖνοι πάλιν τρέπονται κατὰ τῶν πλησίων ^{οἱ} καὶ οὕτως κατὰ τὸ συνεχὲς γίνεται ἡ διάδοσις αὐτῇ μέχρι τοῦ ἥπατος. Εἴτα ἀπορήσαν τροφῆς τὸ ἥπαρ, ἔλκει τὴν ἐν ταῖς μεσαράκαις φλέψι περιεχομένην· αἱ δὲ ἔλκουσιν ἀπὸ τῆς γαστρὸς· ἡ δὲ γαστήρ ἀπὸ τοῦ στομάχου. Καὶ ἐπειδὴ τοιάδε ὁρμὴ μέχρι γαστρὸς καὶ στομάχου κατέλησεν, ἀγγίζεται τῷ ζῷῳ ^{οἱ} διὰ τῶν νεύρων ἡ ἔνδεια· διὰ τοῦ πλεονα νεῦρα ^{οἱ} αἰσθητικὰ τῇ γαστρὶ καὶ τῷ στομάχῳ ἐδόθη, ἵνα διὰ τοῦ πάθους αἰσθάνονται ^{οἱ} τῆς ἔνδειας· καὶ αἰσθανόμενα, ἐπεγέρει ^{οἱ} τὸ ζῷον εἰς προσφορὰν στοιου καὶ πόματος· διὰς ἀντιστρέψῃ ἕπερ πάλιν τῶν διαφορηθέντων. Οὕτως μὲν οὖν ἡ δρεῖς γίνεται, δὴ καὶ πενταν ὄντων ἐκ τοῦ στομάχου ἡ γαστήρ. Έκ τῆς γαστρὸς ἡ σάρκη· ἐκ τῆς σαρκὸς αἱ μεσαράκαι φλέβες· ἐκ τούτων τὸ ἥπαρ· ἐκ τοῦ ἥπατος πάσαι αἱ φλέβες· ἐκ τούτων ἡ κοιλὴ φλέψ· ἐκ ταύτης οἱ μῦες, καὶ αἱ παρακείμεναι σάρκες ἀπλατεῖ· ἐκ τούτων τὸ δέρμα τρέφεται· καὶ οὕτως τραφέντα, ισταται τῇ δρεῖς μέχρι διακνευσθῆ· διαφορηθέντα δὲ, τὸ ἀντεριν

C γίνεται. ^{οἱ} τῆς ἔνδειας· καὶ αἰσθανόμενα, ἐπεγέρει ^{οἱ} τὸ ζῷον εἰς προσφορὰν στοιου καὶ πόματος· διὰς ἀντιστρέψῃ ἕπερ πάλιν τῶν διαφορηθέντων. Οὕτως μὲν οὖν ἡ δρεῖς γίνεται, δὴ καὶ πενταν ὄντων ἐκ τοῦ στομάχου ἡ γαστήρ. Έκ τῆς γαστρὸς ἡ σάρκη· ἐκ τῆς σαρκὸς αἱ μεσαράκαι φλέβες· ἐκ τούτων τὸ ἥπαρ· ἐκ τοῦ ἥπατος πάσαι αἱ φλέβες· ἐκ τούτων ἡ κοιλὴ φλέψ· ἐκ ταύτης οἱ μῦες, καὶ αἱ παρακείμεναι σάρκες ἀπλατεῖ· ἐκ τούτων τὸ δέρμα τρέφεται· καὶ οὕτως τραφέντα, ισταται τῇ δρεῖς μέχρι διακνευσθῆ· διαφορηθέντα δὲ, τὸ ἀντεριν

D γίνεται.

^{οἱ} hæc om. B. ^{οἱ} μάστακα B. ^{οἱ} cit. om. B C. ^{οἱ} εὗ δὲ A. ^{οἱ} οὕτως δὲ έστιν ἔργαλεὸν ὁρέξεως. δὲτι P. ὑπάρχων B. ^{οἱ} καταβιβασθῆμεν B C P. ^{οἱ} ἥδη τὰ πρώτη μετακ. P. ^{οἱ} ταῦτα A. ^{οἱ} μείζων B. ^{οἱ} πληστὸν B P. ^{οἱ} τὰ ζῶα B. ^{οἱ} νεῦρα B. ^{οἱ} αἰσθάνονται A C. ^{οἱ} ἐπεγέρει C P.

(c) Od. A, 287.

utis alimentum desumit: et ita hujusmodi motus nunquam desinit, quoad illud consciatur; quo connecto, rursus retrograda quadam vicissitudine, invicem excitantur instauranturque.

'Εκ τοῦ δέρματος οἱ μῆνες ἐνδιάτεις αἰσθήσεις⁷ δέ-χονται: ἔκεινος⁸ γάρ τὴν τροφὴν αὐτῶν ἀνιμήσατο· οἱ μῆνες τῶν σαρκῶν καὶ τῶν φλεβῶν, τὴν δαπάνην ἀργητασαν· αἱ φλέβες καὶ αἱ σάρκες τοῦ ἡπατος ἔψαντο· τὸ δέρμα τὴν γαστέρα ἐπηρέασεν ἤδη· δι' ἐνδιέιαν ἡ γαστήρ τὸν στόμαχον· διὰ στόμαχος μετὰ τῆς γαστρὸς, τὸ ζῶον ὑπὲρ τῆς τροφῆς ἐπανέστησαν· τὸ ζῶον διὰ τὴν βίαν τῆς φύσεως, τροφὰς ἐκυρώσεις. Καὶ οὕτως μὲν κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου τὴν δρεξινήν γίνεται. 'Ἐν δὲ τῷ χριμῶνι, διεισδύον πρὸς τὸ βάθος τοῦ σώματος τὸ δόλον θερμὸν, διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος φύσιν, καὶ τὴν πύκνωσιν καὶ ἀδιαπνευστίαν τοῦ σώματος, τὸ ἔμφυτον θερμὸν ὑπερθερμαίνον τε καὶ πλεονάζον, καὶ πᾶσαν⁹ τὴν ὑγρότητα καταδαπανῶν¹⁰, πλεόνα τὴν δρεξινήν ἀπεργάζεται. Τοῦτο καὶ Ἰπποκράτης¹¹ εἰδὼς φησιν· « Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἥρος θερμάταται φύσει· ἐν ταύταις οὖν¹² τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον· προσάρματα λέγων τὰ σιτία, ὡς προσφερόμενα τῷ σώματι· ἐξ οὗ καὶ δρός, παρὰ τὸ αἰρεῖν, δὲ τοις προσφέρειν καθ' ἔκστην· ἡμῶν γάρ οὗτος τροφὴ καὶ προσθήκη τοῦ σώματος. 'Ἄλλ' εἰ μὲν τοσοῦτον ἀντεισήγετο δόσον καὶ διεφορέτο, συνέβαινε τὰ ἡμέτερα σώματα ἀναλοιώτα διαμένειν καὶ μὴ γηράν, μηδὲ ὑπὸ τοῦ γῆρας πάσχειν¹³. 'Ἐπειδὴ δὲ πλείων μὲν¹⁴ ἡ διαφόρησις, καὶ τὸν περιττωμάτων ἀποκάθαρσις, διλήγη δὲ τὴν βρωμάτων τροφὴν τῷ σώματι· « Τροφῆς γάρ τὸ τρέφον¹⁵, » καθ' Ἰπποκράτην· διὰ τοῦτο, κατὰ βραχὺ τῆς ἡμίν ὕγρότητος¹⁶ καταδαπανωμένης, καὶ οὖν ἔγραινομένου τοῦ σώματος, γηρῆτο ζῶον καὶ διαφείρεται, καὶ εἰς ἀδυνατίαν καὶ ἀσθένειαν φέρεται, οὐ μόνον διὰθρωπος, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων. Αὕτη μὲν τοῦ στομάχου χρεία τε καὶ ἐνέργεια, καὶ δομασία.

Κεφ. 10'. — Περὶ τοῦ ἡπατος.

Τὸ δέ δέρματος εὐσία δεστὶν ἐρυθρὰ σαρκώδης, μύωσιν¹⁷ ἔχουσα τεταμένην ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσιν, ἐν φεγγάνται τὸ αἷμα· ἐξ οὗ ἐκπεφύκασι¹⁸ φλέβες, δι' ὧν¹⁹ χορηγεῖται τὸ αἷμα πρὸς ἀποτροφὴν τοῦ πάντος σώματος· καὶ οὗτος μὲν δρός ἡπατος. 'Η δέ κατασκευὴ αὐτοῦ καὶ ἐνέργεια εἰρήται μὲν καὶ πρώτων²⁰ εἰρήσεται δὲ καὶ νῦν διλήγα περὶ αὐτοῦ. 'Οργανον γάρ δὲ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, δισσῶς ταῦτην ποιεῖται· τὴν μὲν ἐν ταῖς τροφαῖς, τὴν δὲ ἐν ταῖς συνουσίαις· καὶ διὰ τῆς μιᾶς²¹, ἀντεισάγει τὸ λείπον τῷ σώματι, διὰ δὲ τῆς ἀλλής, ἀποκρίνει τὸ πλεονάζον.

"Ἐστιν αὖ²² φύσει θερμὸν τοῦτο τὸ σπλάγχνον, διὰ τὸ αἷματος εἶναι γαννητικόν· οὐ μήν ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλών χυμῶν. Τὰ γάρ σιτία, κανὸν διαφόρων φύσεων δυντα τύχη, εἰς τὴν γαστέρα διὰ τοῦ στομά-

⁷ αἰσθ. ἐνδ. B. ⁸ ἔκεινος A. ⁹ καὶ πᾶσαν B. καὶ οπ. A. ¹⁰ καταδαπανῶν A C P. ¹¹ δι 'Ιπποκ. B. ¹² οὖν οπ. B. ¹³ τὸ πάσχειν B. ¹⁴ μὲν οπ. B. ¹⁵ τὸ τρέφ. τροφὴ A. ¹⁶ ὑγρ. καταβραχὺ δαπαν. B.

¹⁷ μείωσιν A, μῆνας ἔχουσα τεταγμένον C. ¹⁸ ἐμπεφύκασι B. ¹⁹ οὖν B. ²⁰ πρόσθεν B. ²¹ δ. μὲν γάρ τ. μ. B. ²² οὖν B, εἴστι δὲ θ. φυ. C.

per stomachum in ventrem demittuntur, concocti inibi, alteratique, misere qualitatis in succum abeunt. Cum vero jecur illum arteriis quae mediatices dicuntur desumpserset, magis ignitum reddit, et illum concoctione media in sanguinis naturam transmutat, ac toti corpori, venis hoc munus exsequentibus, sufficienti dispensatione distribuit. Quapropter melancholicus humor a sanguinis esse constituitur. Quod vero ejus serosum est, flavabilem, at spumosum ampulosumque pituitam generat. Et melancholicus quidem humor, ac pituita, utpote quae graviora ac magis ponderosa quam alia sunt, infra sidunt; flavo autem bilis, leviori qualitate praedita, circa superiora versatur; at sanguis exacta ratione in medio sedem possidet. Præterea, jecur infimis sui partibus subjectos sibi musculos continet, qui ei ad sanguinis concoctionem aliorumque humorum distinctionem operam non segnem navant. Qua vero gibbosa jecinoris sunt, vena quam cavam dicunt bifariam divisa consistit. Cujus altera portio infra ad inguina ac crura dirigitur, altera vero, ad cor, pectus ac caput; et qua jugale os consistit protensa, cor ipsum insérius ac exterius **100** ambiens complectitur, debinc rursus reserata, venis quae ad aures tendunt annectitur. Præterea in jugulares venas finditur, a quibus plurimæ tum instrumentales corporis partes, tum simplices irrigantur. Jecur autem quod ἡπαρ dicitur, parò τὸ ἐπηρθαι, καὶ κυρτοῦσθαι, dictum volunt, quod in gibbosam videlicet figuram erigatur. Vel ab ἐπαρδεύω, quod irrigare

C est, quia totum corpus ab ipso per sanguinem irrigatur. Sive parò τὸ ἤδω, τὸ εὐφραίνομαι, ab eo videlicet quod laxitatem causa existit, nam in ipso voluptatis et concupiscentiae seiles est; unde et Titum apud inferos hac poenas pendere autores memorant.

Cap. XX. — De liene.

Lien autem jecinori oppositus consistit, qui quidem venis et arteriis resertus est, in se inæqualia vascula, exiliaque admodum, ac plurima continens, inter quae concreti sanguinis guttulas visuntur, quam ob causam, laxæ fungosæque materiæ habentur. Ejus siquidem natura frigida acetosaque est, qua acetositate ipsum natura uti stomachum ad alimentum appetendum excitaret, præditum esse voluit. Sed cum et atræ bilis exsuperantis humoris excretionem in album fundat, stringit ipsam ac contentam reddit, necnon ad concoquendū ea quae in ipsam immittuntur assidue excitat. Adhac et purgandi jecinoris ministerio sufficit, dum ad sui alimenti usum, fæces turbidumque humorem quae ab ipso projiciuntur attrahit. Nam lienem ipsum σπλήνα jecinoris humores ad se altrahat.

Cap. XXI. — De ventre.

Ventrem autem nervosum axungiosumque, quo

¹¹ χιλδς C. ¹² ἡπαρ τοῦτο B C. ¹³ μεσαρίων C. ¹⁴ ἐψηστέσεως B C P. ¹⁵ ὡς καὶ B. ¹⁶ λεπτομερῆς B C P. ¹⁷ διώκει B. ¹⁸ ἀκρ. τάξ. τὸ αἷμα κ. B. ¹⁹ τὴν τ. ἀλ. B. ²⁰ περὶ B, ἐπὶ C P. ²¹ περιερχόμενον B, περιερχόμενη C P. ²² παρωτίδας B. ²³ φαγιτίδας A. ²⁴ κυρτῶσθαι A. ²⁵ διλφ B. ²⁶ εὐφραίνομαι B P. ²⁷ sic B C; θρομέο (ταν supracer.) A. ²⁸ συμφός A. ²⁹ τοῦ μελ. ομ. A. ³⁰ ἀπορίπομένων A, ἀπορίπομένων C P.

A χοῦ φερδμενα, πέττεται καὶ ἀλλοιοῦται, χυλὸς ¹¹ γνόμενα μεμιγμένος. Τὸ δὲ ἡπαρ ¹², ἐκ τῶν μεσαρίων ¹³ φλεβῶν δεξάμενον, πυροειδέστερον τρεῖ, καὶ εἰς αἷματος φύσιν δι' ἐψηστέσης ¹⁴ μεταβάλλεται, καὶ τῷ παντὶ σώματι διὰ τῶν φλεβῶν ἐπιτέμπται πρὸς ἀρκοῦσαν διοίκησιν. "Οὐθὲν διὰ μὲν τοῦ τρυγάδους αἷματος, διὰ μελαγχολικῶν γεννᾶται χυμός. Ἐκ δὲ τοῦ δρρώδους αὐτοῦ, ἡ ἔνθη χολῆ ἐκ δὲ τοῦ ἀφρώδους καὶ πομφολυγάδους, τὸ φλέγμα· καὶ διὰ μὲν μελαγχολικῶν χυμός καὶ ¹⁵ τὸ φλέγμα, ὡς βαρύτερα τῶν ἄλλων, ὑφιζάνουσι κάτω. Ἡ δὲ ἔνθη χολῆ, ὡς λεπτομερές ¹⁶, στὴν ἀνωτέρω χώραν μεταδιώκει ¹⁷. τὴν μέσην δὲ ἀκριβῶς τὸ αἷμα τάξιν κατεῖληψε ¹⁸. Καὶ ἐν μὲν τοῖς σιμοῖς αὐτοῦ τὸ ἡπαρ μύα; Ἑγεί ὑποκειμένους αὐτῷ, συνεργοὺς εἰς τὴν τοῦ αἵματος ἐψηστέσην, καὶ τῶν ἄλλων ¹⁹ χυμῶν τὴν διάκρισιν. Ἐν δὲ τοῖς κυρτοῖς αὐτοῦ, ἡ κοιλη φλέψι διχα μεριζόμενη· τὸ μὲν ἐν αὐτῆς μέρος πέμπει ἐπὶ τὰ κάτω μέρη, ἐπὶ βουδώνας, καὶ σκέλη. Τὸ δὲ ἔτερον παρὰ ²⁰ καρδίαν, καὶ θύρακα, καὶ κεφαλήν· καὶ διὰ τῆς κλειδὸς περιερχόμενον ²¹, περιλαμβάνει αὐτὴν ἐσώθεν τε καὶ ἔξω· εἴτα ἀνιοῦσα αὔθις, συμφύεται ἐπὶ τὰς καρωτίδας ²², καὶ ἀποσχίζεται, ποιοῦσα τὰς σφαγιτίδας ²³ λεγομένας φλέβας, δι' ὧν τὰ πλεύστα μάρια τοῦ σώματος ὄργανικά τε καὶ ἀπλά ἐπαρδεύεται. Λέγεται δὲ ἡπαρ, παρὰ τὸ ἐπηρθαι· καὶ κεκρυτῶσθαι: ²⁴ Ἡ παρὰ τὸ ἐπαρδεύειν ὅλον ²⁵ τῷ σώματι αἷμα· Ἡ παρὰ τὸ ἤδω τὸ εὐφραίνω ²⁶, ἤδη καὶ ἡπαρ· ἐν γάρ τούτῳ καὶ τὰ τῆς ἡδονῆς, καὶ τὰ τῆς ἐπιθυμίας· διτὶ καὶ Τίτυς διὰ τοῦ ἡπατος κολάζεται.

Κεφ. Κ'. — Περὶ τοῦ σπληνοῦ.

"Αντικρυς δὲ τοῦ ἡπατος διὰ σπλήνην κεῖται, φλεβῶδης ὁν· καὶ ἀρτηριώδης, καὶ ἀνισόπλατυς· λεπτὰ ἀγγεῖα ἔχων, καὶ πολλὰ μεταξὺ τῶν ἀγγείων θρομβώματα ²⁷. διὰ τοῦτο ἀραιός ἐστι καὶ σομφός ²⁸. Ἔστι δὲ καὶ ψυχρὸς καὶ ὅξωδης· ἔχων τὴν ὅξυτητα ταύτην παρὰ τῆς φύσεως· πρὸς τὸ διεγέρειν τὸν στόμαχον εἰς δρεξιν τροφῆς. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἔκκρισιν τοῦ περιτεύοντος χυμοῦ, τοῦ μέλανος ²⁹, εἰς τὴν γαστέρα χέων, στύψει τε αὐτὴν καὶ τονοῖ, καὶ πρὸς τὰς κάψεις διεγέρει. Καὶ πρὸς τούτοις δὲ καὶ καθαίρει τὸ ἡπαρ, ἔλκων τὰ τρυγάδη καὶ θολερὰ τῶν ἐκ τοῦ ἡπατος ἀπορίπομένων ³⁰ υγρῶν, εἰς οἰκείαν τροφήν. Διὸ καὶ σπλήνη εἱρηται, παρὰ τὸ ἐπισπάσθαι εἰς ἐαυτὸν τὰ φαυλισθέντα τῶν υγρῶν.

παρὰ τὸ ἐπισπάσθαι appellant, quod videlicet malos jecinoris humores ad se altrahat.

Κεφ. ΚΑ'. — Περὶ τῆς ἀγρια γαστρός.

"Η δὲ κοιλία νευρώδης ἐστι καὶ πιμελώδης· ὑπ-

δοχείον τροφῆς υγρᾶς καὶ ξηρᾶς· πρὸς τὸ πέττεσθαι Α in ipso siccum humidumque alimentum demissum concoquatur, natura procreavit. Illum κοιλίαν, ἀπὸ τῆς κοιλότητος, quod videlicet concavus sit nuncupant. Vel ἀπὸ τοῦ χυλοῦ, καὶ λεανεῖν, quod alimentum in succum vertat **101** atque emolliat. Idem γαστὴρ παρὰ τὸ γαστρίω dicitur, quod cibo repleti interpretareris, quod ipse, expetendo alimentum, nos cibo repleteat: sive δὲ χορεσθεῖσα γεγάστρηται, quia, prae sui saturitate, quasi prægnantis seminæ in tumorem ipse excrescit, sive, quod insatiabilis existens (id ventri deditis, quos γαστριμάργους dicunt, dari probro solet), omnem substantiam absumere consuevit. Pars autem ejus quæ superne consistit, quæque a medicis superior ventriculus nuncupatur, in angustum desinens, B recta ac modice sinuosa est, quod in causa sit, uti ad vomitum admodum facilis habeatur. Inferior vero pars, quod in ipsam alimentum contrahitur, lata est, et magnus venter appellatur. Venter autem ipsum sensibilius nervis plurimis, præsertim in sui orificio, obsitus est; quapropter, sentire inediā, ut prius docuimus, omnium promptissimus est, ne scilicet animal in sui oblivious, fame deperiret. Adhibemus: altera quidem, qua illud quod absumptum est aliquando expletum est; altera vero, augendi qui in nobis insitus est caloris gratia. Siquidem stomachi est, quod cum animali sensu provenit.

Τὴν οὖν ἐπεισερχομένην ξέωθεν τροφὴν δμφω ἡ γαστὴρ καὶ τὸ ἥπατον οἰνοεργούσιν· ἡ μὲν γάρ χυλοποιεῖ· τὸ δὲ αὐτὴν ξειματοῖ. Οἱ δὲ στοιχειώδεις χυμοὶ ἐν τῷ ἥπατι γεννῶνται κατὰ τὴν εἰρημένην σκέψιν. Καὶ ὡς κατὰ φύσιν αὐτῶν δυτῶν, τξίωσεν αὐτὰ τὴν Πρόνοια ξένια δοχεῖα. Καὶ τῆς μὲν ξανθῆς χολῆς, ἡ χολοδόχος ¹⁰ κύστις ἔστιν· ἡ τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος κείται· τοῦ δὲ μελαγχολικοῦ χυμοῦ, ὁ σπλήν· τοῦ δὲ δρόβωνος αἷματος, νεφροῦ καὶ οὐρητῆρες, καὶ ἡ οὐρηδόχος ¹¹ κύστις· τοῦ δὲ αἷματος, φλέβες καὶ ἀρτηρίαι· τῆς δὲ μελανῆς χολῆς ¹² οὐδέν εἶται δοχεῖον ¹³. Οὐδέ τοις αὐτὴν οἴδεν ¹⁴ ἡ φύσις, ὡς παρὰ φύσιν οὖσαν· ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ γεννηθῆναι πάσαν μηχανήται κίνησιν, ὃστε ἐκδῶξαι αὐτὴν, καὶ ἀποτρέψασθαι πρὸς τὴν κάτω ξέδον, διὰ τὸ δριμὺ καὶ ἀνιαρὸν τῆς ποιότητος αὐτῆς. Τὸ δὲ φλέγμα ἐπὶ πάντων τῶν ἐνδοθεν χωρίων κατέσπαρται· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ διαχείται ¹⁵. Ήγρά δὲ ίδια κατὰ τὸν στόμαχον καὶ τὸν θύρακα εἰσιν.

Ἐκκρίνεται δὲ τὰ μὲν παχέα καὶ φλεγματικάτερα κάτω, τὰ δὲ λεπτά, καὶ ἀποιότερα, καὶ χυμώδη, διὰ τοῦ στόματος ἐκπύτεται· διὰ τε ἀνάχρεμψεως καὶ ἀποχρέμψεως ¹⁶. Ἀλλο δέ ἐστιν ἀνάχρεμψις, καὶ ἀλλο ἀποχρέμψις· ἀνάχρεμψις μὲν ¹⁷, ἡνίκα δι-

¹⁸ ἡ δὲ γαστρ. ήμας ἐπιζητοῦσα τ. τρ. B. ¹⁹ λέγεται δὲ καὶ γαστὴρ διειπειαγῆς εἶται· ξεῖται δὲ τὸ μὲν δινω μέρος στενὸν P. ²⁰ τῶν ιατρ. B P. ²¹ μεγάλῃ P, ἐνδείας αἰσθ. καὶ ξητεῖν τροφὴν P. ²² sic B, λεληθοτ. ο super t scriptio A P. ²³ χολοδόχος B. ²⁴ οὐροδόχος B. ²⁵ Χολὴν ἐνταῦθα τὸ τρυγώδες τοῦ τοιούτου χυμοῦ οἷμαι λέγειν καὶ παχύτερον. Ο μὲν χωρὶς ἐν τοῖς ἀγγείοις τοῦ σπλήνδος, καὶ ὡς παχὺ ἀποπέμπεται απ' αὐτοῦ, καὶ κάτω διὰ τοῦ ἀφεδρῶν ἐκκρίνεται. Οὐδὲ περιπίπτεται οὖν ἐνταῦθα διαγγαρεῖν δινω μὲν τὸν σπλήνα δοχεῖον εἰπὼν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ. Ἐνταῦθα δὲ μηδὲν εἰναι δοχεῖον λέγων τῆς μελανῆς χολῆς. Scholion i^o P. ²⁶ στοιχεῖον C. ²⁷ οἰδεν αὐτὴν B. ²⁸ κείται B. ²⁹ ήτις γίνεται ήνίκα δι οὐπερβοήην ἀλλο P. ³⁰ μὲν γάρ εἶται B P.

Nam venter jecurque in alimento, quod extrinsecus advenit, communī officio funguntur, dum illud alter in succum, alterum in sanguinem commutat. Alimentales autem sapores, ut prius a nobis demonstratum est, in jecinore constituunt, manifestum habetur. Et cum ipsi naturæ ordine gigantur, summa Providentiae munere quolibet sibi peculiare conceptaculum sortitus est. Nam flavæ bilis, fellis vesica conceptaculum est, quæ simis jecinoris inhæret. Humorem vero melancholicum liet continent. Serosum autem sanguinis, in renes et urinæ meatus, ad vesicam confluit. Sanguis autem **102** a venis et arteriis recipitur. Atræ vero bili, utpote quæ nullo naturæ ordine constituitur, nullus ab ipsa loco præscriptus est, sed cum bujusmodi bili gigni accidit, ob acutum ejus malumque humorem, natura eam abigere ac per secessum expellere usquequaque molitur. Pituita autem ipsa per omne spatum interius sparsim diffunditur; sed et per caput eadem desfluit. In stomacho autem thoraceque peculiares illis locis humores sunt.

Nam quæ crassioris ac magis pituitosæ naturæ sunt, infra excernuntur, exilia vero atque injucunda humiliaque ab ore exponuntur; tum etiam per vomitum excretumque; quæ illa ἀνάχρεμψιν, καὶ ἀποχρέμψιν dicunt; quæ quidem diversa habentur. Nam ἀνάχρεμ-

qui dicitur, cum, a stomacho et ventre quo evomere vel exspuere compellimur, ad palatum ascendit, atque peremptus vero, quod purgandi guttulis et asperae arteriae gratia exspuimus. Jam nos satis perspicuum reddidisse arbitror, quoniam pacto jecur ventri subjaceat, eumque servidum reddat, quove modo uterque, communis quadam officii functione utitur. At quo modo ipse venter ea quae continet, intestinis impertiatur, hinc dicere ordiemur.

Cap. XXII. — *De gula et aspera arteria.*

Sciendum quidem est quod os, cum alimentum accipit, variorum dentium ministerio illud conficit ac molit, debinc in gulam demittit. Gula autem media inter guttis ac vertebrales consistit, qua quidem alimentum ipsum procedens per stomachum, a ventris sinu suscipitur; qui comprehendens cibum concoquit, ac in succum redigit, sic ut diversa in unam speciem transmutentur. A ventre vero succedunt intestina, quae in circuli modum ad pubem usque ac sedimentum posita visuntur, in cuius orificio musculus situs est, qui egerendi sensum ipsi largitur. At quidem intestina venas nervosque habent, quorum quedam ad alimenti concoctionem obsecundant, alia vero siccii excrementi recipiendi excernendique gratia, natura procreavit. Sunt enim (si ea nostris cubitis antiaris) trium supra decem cubitorum numero. Omnia autem, sub velamine pinguis tunc comprehensa, noveno ordine consistunt; et eorum quodlibet hujusmodi 103 appellationem subit. Est quidem *stomachus*, *venter*, *junitor* (is et processus duodecim digitorum a longitudinis mensura nomen desumens, nuncupatur), *intestinum gracile*, *cæcum*, *colon*, *jejunium*, *archon* et *rectum*.

Ex his quedam sunt, quae distinguendi alimenti, alia recipiendi, nonnulla vero ipsi transitum exhibendi munia obeunt. Alia excernendi officium explet. Quibus distinguendi alimenti munus tributum est, junitor, jejunum et gracile intestina sunt; in his enim utile alimentum ab inutili se Jungitur; et utilis quidem alimenti succus, ad jecur, quo inibi concoquatur, ac partes corporis nutrit, secundat. Inutile vero excrementum, alimenti videlicet purgamenta quae sterlus sunt, extra abjiciuntur: nam sterlus, quod xanthropo; parax tñ xanthos; dia tñ tau. vel xanthropo; tñ oysa, quod videlicet per meatum extra funditur dictum est; vel quasi xanthropo, quod labore dices; etenim omne excrementum tum labore cum retinetur, tum gravedinem inducit; recipiendi autem alimenti intestinum, cæcum est. Illud vero quod transitus ministerium explet, colon intestinum est, quod a concavitate ita dicitur. Rectum autem intestinum excernendi ministerio sufficit. Horum autem intestinorum ordo, recto tramite, a stomacho ad ventrem ita dirigitur. Ab

A ὑπερφας Ἐλθη τὸ ἐμούμενον ἢ ἀποπτυόμενον ἀπὸ τοῦ στομάχου καὶ τῆς γαστρὸς ἢ ἀπόχρεμψις δὲ, ἐπὶ τῇ καθάρσει τοῦ λάρυγγος⁶⁶, καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. Πώς δὲ ἐπίκειται αὐτῇ τὸ ξπαρ, καὶ ζέσιν δίδωσι, καὶ πῶς ἔστι κοινοεργής μετ' αὐτῷ, ηδη λέλεκται· πῶς δὲ τοῖς ἐντέροις αὐτῇ μεταβλῶσιν, ἐντεῦθεν ἀρκτέον.

Κεφ. KB.—Περὶ τοῦ οἰσοφάγου καὶ τῆς τραχείας ἀρτηρίας.

Δεῖ γάρ εἰλέναι ὅτι τὸ στόμα δεξάμενον τὴν τροφὴν μαστάται αὐτὴν, καὶ κατατέμνει, καὶ καταλεινεὶ διαφρόνις ὁδοῦσι χρησάμενον, καὶ παραπέμπει τῷ οἰσοφάγῳ. Οἱ δὲ οἰσοφάγος μέσος;⁶⁷ κεῖται τοῦ λάρυγγος καὶ τῶν σπονδύλων· διαδέχεται δὲ αὐτὸν τὸ κύτος⁶⁸ τῆς γαστρὸς, ἐνῷ τὰ σιτά περιεχόμενα πέττεται καὶ χολοποιεῖται· καὶ τὰ διάφορα εἰς μίαν μεταβάλλεται ίδεαν. Μετὰ δὲ τὴν γαστέρα, τὰ ἐντέρα διαδέχεται, μέχρι τῆς ήδης καὶ τῆς ἔδρας χυτάδδον⁶⁹ κείμενα, ἐν ᾧ δὲ μῆτρα τοῦ σφιγκτῆρος τῆς ἔδρου τὴν αἰσθησιν⁷⁰ δίδωσιν· εἰσὶ δὲ νευρώδη καὶ φλέβες ἔχοντα. Καὶ τὰ μὲν τῶν ἐντέρων συνεργοῦσι πρὸς τὴν πέψιν τῆς τροφῆς, τὰ δὲ πρὸς ὑποδοχὴν⁷¹ καὶ ἀπόκρισιν τοῦ περιττώματος γεγονότα· δέκα τριῶν πήχεων δητα, τῷ ίδιῳ πήχεις μετρούμενα ἔκαστον. Εἰσὶ δὲ ἐννέα τάξεις ἐντέρων ὑπὸ πιμελῶδους χιτῶνος περισκεπομένων καὶ περικρατουμένων· καὶ οὗτως ἔκαστον προσαγορευόμενον⁷² στόμαχος, κοιλία, πυλωρὸς, ἡ δωδεκαδάκτυλος⁷³ λεγομένη δικυνσίς, ἐκ τοῦ κατὰ μῆτρας⁷⁴ μέτρου τὴν προστηγορίαν ταύτην ἀπολαβούσα· λεπτὸς, νηστίς τυφλὸν⁷⁵, κῶλος, ἀρχὺ, καὶ ἀπενθυσμένορ.

Ἐκ τούτων τὰ μὲν διακριτικά εἰσι τῆς τροφῆς, τὰ δὲ ὑποδεκτικά· τὰ δὲ παροδευτικά, τὰ δὲ ἀποκριτικά⁷⁶. Καὶ διακριτικά μέν εἰσι, πυλωρὸς, νηστίς, καὶ τὸ λεπτόν· ἐνταῦθα γάρ χωρίζεται τὰ χρηστὰ τῶν τροφῶν ἀπὸ τῶν ἀχρήστων· καὶ δὲ μὲν χρηστὸς χυλὸς ἀναδίδοται τῷ ήπατι πρὸς ἐψησιν, καὶ τὴν τῶν μορίων διατροφήν· τὸ δὲ διχρηστὸν περίττωμα, ἤγουν τὸ ἀποκάλυφτα τῆς τροφῆς, ἡ κόπρος, ἔξω βάλλεται. Λέγεται δὲ κόπρος διὰ τὸ χεισθεῖσα διὰ τοῦ πόρου, χόπρος⁷⁷ τις οὔσα· ἢ οἶον κόπρος⁷⁸· βαρύνει γάρ τὸ περιττὸν ἐγκείμενον καὶ κοποῖ. Ὑποδεκτικά δὲ τῶν ἐντέρων εἰσὶν, ὥσπερ τὸ τυφλόν. Παροδευτικά⁷⁹ δὲ, ὥσπερ τὸ κῶλον· τὸ δὲ κῶλον λέγεται καὶ κῶλος παρὰ τὴν κοιλάτητα. Ἀποκριτικά δὲ, ὥσπερ τὸ ἀπενθυσμένον⁸⁰. Γίνεται δὲ τούτων ἡ κατ' εὐθείαν διαδοχὴ ἀπὸ τῆς γαστρὸς, οὗτως· Ἀπὸ τῆς γαστρὸς⁸¹ τῆς κάτω δέχεται τὸ περιττώμα τὴν δωδεκαδάκτυλος ἔκφυσις· ἦν καὶ μέρος τῆς γαστρὸς· τινὲς ἐνδιμισαν εἰναι. Μετὰ δὲ τὴν δωδεκαδάκτυλον ἔστιν ἡ νηστίς· νηστίς δὲ ἐκλήθη. διότι κείται πλησίον⁸² τινῶν φλεβῶν λεγομένων

⁶⁶ φάρυγγος B. ⁶⁷ μέσον B P. ⁶⁸ αὐτὸν τὸ κυτ. B. ⁶⁹ νυκλείδὸν B. ⁷⁰ τ. αἰσθ. τῆς έξ B. ⁷¹ τὴν δοχὴν B, τὴν ύποδ. C. ⁷² πρωτηγορευόμενα B. ⁷³ τὸ δέ ἀπόδ. τὰ δὲ ἀποκρ. B. ⁷⁴ τὸ δέ πηπορος B C P. ⁷⁵ κόπρος B P. ⁷⁶ ὑποδεκτικὸν C. ⁷⁷ ἀπηγνθισμένον C, sed corr. in marg. ἀπεύθ. ⁷⁸ γαστερίς B. ⁷⁹ πλησίων A.

Digitized by Google | Распознавание текста ABK/FR

μεσαράκων, ατέ άνιμῶνται αὐτοῦ φυσικῶς τὸν χυλόν· Αἱ inferiorē vero ventris parte duodenum digitorum ὡς εὑρίσκεσθαι τὸ τοιοῦτον. Ἐντερον δὲ⁷³ κενόν.. voluerunt, excrementum recipit. Ab hoc intestino illud, quod *jejunum* dicitur, situm est, ob id ita appellatum, quia *venis* quae mediatrices dicuntur proximum consistit, cuius, cum illæ naturæ ordine omniem humorem exhaustant, nunquam non inane conspicitur.

Μετὰ δὲ τοῦτο τὰ λεπτὰ ἐντερα διαδέχονται· εἰσὶ δὲ τινες Εἰλίκες ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ κείσθαι αὐτὰ ἐπ' εὐθείας· καὶ μεταξὺ τῶν ἐλίκων τούτων, ὑμενώδης οὖσια καὶ πιμελώδης κείται· ἢν οἱ ίδιωται ἔκλυσιν λέγουσιν· ἐφ' οὓς⁷⁴ ἐποχοῦνται τὰ ἐντερα, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ἡπατος μικρὰ φλεβία. Μετὰ δὲ τὰ λεπτὰ ἐντερα, διαδέχεται τὰ παχέα⁷⁵· ἐν οἷς πρῶτον μέν ἔστι τὸ τυφλὸν, δὴ τὴν κόπρον δέχεται πρῶτον. Καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἔχει διέξοδον, ἀναρρέοισθε τε ταύτην, καὶ οἶον ἀπεμεῖ· καὶ διαδέχεται τοῦτο τὸ κῶλον. Ἀλλὰ τὸ μὲν τυφλὸν ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι κείται λοξόν. Τὸ δὲ κῶλον ἐκ τῶν ἀριστερῶν ὅρμωμενον καὶ ἐλιττόμενον, ἀνάτερον τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου ἀνειστε, καὶ φθάνει μέχρι τῆς δεξιᾶς λαγόνος· καὶ αὐθίς ὑποστρέψον, κάτεισι παρὰ τὸν ἀριστερὸν βουδῶνα. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ τὸ κωλικὸν ἔχοντες νόσημα, τῇ τοιαύτῃ εἰλήσει ὀδυνώμενοι, δρινοὶ περιπεπλέχθαι αὐτοῖς πολλάκις δισχυρίζονται. Μετὰ δὲ τὸ κῶλον, τὸ ἀρχὸν τὴν κόπρον λαμβάνον τῷ ἀπευθυνμένῳ ὡς ἐσχάτῳ μεταδίδωσι· δι' οὗ ἡ κόπρος ἐξέρχεται· οὐκ ἔτι⁷⁶ ἐπεσχομένη διὰ τὸ εὐθές⁷⁷ τοῦ ἐντέρου· θίθεν καὶ οἵτις ἐκλήθη. Ταῦτα δὲ πάντα ὑπὸ τῆς γαστρὸς διαβαστάται καὶ διακατέχεται. Καὶ γάρ ἡ δημιουργικὴ δύναμις κρηδομένη τῆς γαστρὸς, μύας αὐτῇ πολλοὺς περιέθηκε· καὶ οἱ μὲν κάτωθεν, Κανωφέρονται· οἱ δὲ δικανθεν, κάτω φερόμενοι⁷⁸· καὶ οἱ μὲν ἐπ' εὐθείας κείνται· οἱ δὲ ἐγκάρπτοι. Εἰσὶ δὲ δόλοι λοχοί, ἀπὸ τοῦ στέρνου φερόμενοι· οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀριστερὸν βουδῶνα, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ ἐπὶ τὸν δεξιόν· ἢν καὶ διπλοὶ⁷⁹, καὶ τὸ περιτόναιον διασκέπουσι, καὶ διαθερμάνουσι, καὶ δυναμοῦσι πρὸς τὴν τῶν ἐντέρων, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ὑλῆς, ἀναβάσταξιν καὶ δχύρωσιν.

Ad hos, alii item a pectore varlos anfractus figurantes partim a laeo in dextrum protenduntur. Insuper ventrem ipsum, omentum et abdomen velant, ipsumque calefaciunt, et vigorem illi impertiuntur, quo robustius fortiusque intestina, et quæ in ipsis mætæries est, sustinere ac tueri queat.

'Ο δὲ περὶ τὴν ἔδραν⁸⁰ μῆς, δν καὶ σφιγκτῆρα δύνομάσουσιν, ή πρωκτὸν, συνέχει τοῦ ἀπευθυνμένου τὴν ἐσχατιάν· ἐξ ής τὰ πνεύματα, καὶ τὰ περιττὰ⁸¹ πάντα ὠθοῦνται· τοῦ εἰρημένου ὄποχωροῦντος σφιγκτῆρος· καὶ σφιγκτῆρος μὲν λέγεται, διὶ περισφίγγει, καὶ οἶον σειροῦ τὸ ἐντερον καὶ δεσμοῖς⁸², ἵνα μὴ ἀκοντες προσλαμεν, ἐν οἷς οὐ δεῖ, καὶ δτε οὐ δεῖ. Πρωκτὸς δὲ, οἶον προακτὸς, παρὰ τὸ δι' αὐτοῦ προεσθαι τὸ περιττωμα. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν ἐντέρων φέρονται διάφοροι τινες καὶ δριμεῖς χυμοὶ ἐκ τῶν περιττωμάτων, ἐπειδήσενται ή φύσις πιμελώδη τινὰ καὶ φλεγματικὴν ὑλὴν καὶ περιεγάνωσε, καὶ

D Musculus autem ad podicis orificium est, qui ab illis σφιγκτῆρι dicitur, quod extreum ibidem recti intestini comprehendat stringatque, unde tum peditus, tum cuncta sicca excrementsa, præ angusti illius orificii dilatatione, extra excernuntur: σφιγκτῆρι ideo dicitur, παρὰ τὸ σφιγγω, quod stringat intestinum, et quasi vinciat, ne scilicet, tum peditus, tum stercus intempestive, et quibus non deceat locis a nobis excernatur. Podicem vero, inde πρωκτὸν dici autumant, οἶον προακτὸν, quod 105 videlicet per ipsum siccum excrementum projectatur. Quoniam vero per intestina diversi

⁷³ ἀει οι. B. ⁷⁴ ής B. C. ⁷⁵ πεχέα B. ⁷⁶ οὔκετι B. ⁷⁷ sic omn. Codd. ⁷⁸ φερομ. οι. B. P. ⁷⁹ ὅπι πλους A. ⁸⁰ Ό δὲ περὶ τὴν ἔδραν . . . τῶν διδύμων (col. 1253 C 7) οι. P. ⁸¹ περιττώματα P. ⁸² διπλοὶ περισφ. τὸ ἐντ. καὶ δεσμοὶ B.

quidam aerbique sapores ab excrementitia materia constituti feruntur, natura pinguem quamdam pituitosamque materiam molita est, qua eis oblectamentum obduxit, applicuitque, ut sibi obicis et propugnaculi vice foret, quominus acri illius saporis effluxus morsus incutiendo, dolores ipsis ac animali simul infligant. Simile quoddam et in ventre cernere, ut nuper exposuimus, facile queas, quod custodiæ gratia ipsi èpti loov, ac peritōv, id est omentum, et rbdomen undique obducitur. Ad hæc, et venter, a quo excrements continentur, interius hujusmodi oblectamenta, quæ et causam sentit. Præterea, intestinum illud, in quo excrementitia materia posita est, obseptum intrinsecus obductumque, quemadmodum de intestinis diximus, hujusmodi pinguedine cernitur.

Ilaque summa Creatoris providentia, cum animadverteret, partes nervis obsitas, ex acerbis humoribus remorsus patientes, dolores fuisse sensuras, ac animal inde ipsum iisdem doloribus obnoxium futurum, illis quæ adduximus oblectamenta adhibuit. Præterea, cum animalis curam gereret, meatus, ad aquæductus similitudinem, impertita est; quibus corporis excrementitia materia fæcesque exhaustirentur. Ad hæc, cum naturæ ipsi perspectum fuerit, alimentum quo fruimur, et quo corpus nostrum proprio ac peculiari utitur, excrementitate materiæ non nihil habiturum, hujus gratia, meatus ipsos molita est; quemadmodum plerique agunt, quibus publicorum locorum in urbibus cura loca, vel stagna, vel ad pelagus directa construunt, quibus putrem ac supervacuam quæ contracta fuerit materiam perpurgent.

At cum triplex concoctio, in ventre videlicet, jenore ac reliquis totius corporis partibus fiat, totidem item excrementorum genera constitui necessarium exstitit. Et primæ quidem concoctionis excrementum, siccii alimenti, quod stercus nunquam appetatur, est, quod per intestina 108 quæ ad podicem ducunt excernitur. Alterius vero concoctionis excrementum humidum habetur, hoc enim renibus ac partibus quæ mingendi officio inserviunt, perpurgatur, quod quidem urinam appellarès. Terziæ vero concoctionis purgamenta totius corporis sudores sunt, qui in certis meatibus ad exteriora penetrant. Hæc quidem hac de causa a natura ipsa constituta esse manifestum habetur, ne scilicet in intestinis moram agendo in putredinem vertentur, unde animali innumera damna ingruerent; nam sive siccum e corpore, sive humidum excrementum sudoresve, aut sputa excerni contigerit, cum vitali spiritu extra feruntur. Intestina namque hæc, oīon ēntelā ἀπὸ τοῦ ēlēsōthai dicta sunt, quod videlicet intus involuta consistant. Vel ἀπὸ τοῦ ρεῖν, quod per ipsa alimenti exuberans materia

A οīon ēpēplasen aūtā, ἵνα πρόθολόν τινα ἔχως καὶ ἀπάντημα, πρὸς τὸ μὴ φρδίως ὑπὸ τῆς διερχόμένης δριμύτητος δάκνεσθαι καὶ ὀδυνᾶσθαι, καὶ συνοδυνῶν τὸν ἄνθρωπον. Τοῦτο γοῦν καὶ ἐπὶ τῆς γαστρὸς ἔστιν ἰδεῖν, καθὼς ἔφθην εἰπών, ὅτι πανταχόθεν περίκειται αὐτῇ τὸ ἔπιπλον καὶ τὸ ¹¹ περιττόναιον πρὸς φυλακήν. Καὶ πάλιν ἔσωθεν, ἐν ὧ τὰ περιττώματα κεῖται, ἐπεπλάσθη καὶ αὐτή, καὶ περιεγανόθη ὁμοίως τοῖς ἐντέροις, διὰ τὴν εἰρημένην αἴτιαν.

intestinum, interius hujusmodi oblectamenta, quæ et causam sentit. Præterea, intestinum illud, in quo excrementitia materia posita est, obseptum intrinsecus obductumque, quemadmodum de . in-

B Γενώσκουσα ἡ δημιουργικὴ, μᾶλλον δὲ κτηδεμονικὴ ¹⁴ φύσις, ὅτι τὰ νευρώδη μόρια ὑπὸ δριμύτητὸς τινος δακνώμενα ¹⁵ ὀδυνᾶται, καὶ συνεδυνῷ τῇ αἰσθήσῃ, τὴν εἰρημένην ἐτεχνάστο γάνωσιν. Πάλιν δὲ ἐπιμελούμενη ¹⁶ τοῦ ζῶου, πόρους διετηγούς ¹⁷ κατεσκεύασε, δι’ ὧν καθαίρεται τὰ περιττὰ ¹⁸ καὶ τρυγόδη τοῦ σώματος· ἐπειδὴ γάρ οἰδεν δι: ἡ λαρυγνομένη τροφὴ, εἰ καὶ πᾶσα τῷ ἡμετέρῳ σώματι οἰκεῖα ἔστιν, ἀλλά τι καὶ περιττωματικὸν ἔχει, τούτου χάριν τούτους ἐπενοψίην. Καθάπερ καὶ οἱ πόλειν τινῶν ἐπιμελούμενοι ¹⁹, διετούς καὶ ἀμάρρως καὶ ρύαχας παρασκευάζουσιν, εἰς λίμνας ²⁰, ή θαλάσσας τὰ συγόμενα πάμποντες ²¹ περιττά ²².

iucundabit. Hi namque rivos clinasque, ad litoralia

C Τριῶν δὲ οὐσῶν πέψεων, τῆς ἐν γαστρὶ, τῆς ἐν ήπατι, καὶ τῆς ἐν παντὶ σώματι, τριτὸν ἀνάγῃ καὶ τὸ γένος εἶναι τῶν περιττωμάτων. Καλεῖται γοῦν τὸ μὲν πρῶτον περιττώμα τῆς τροφῆς, στεφρόν· καὶ ἔστιν κόπρος· ἐκκαθαίρεται δὲ τοῦτο διὰ τῶν ἐντέρων, παρὰ τὸν διετηγόδη τῆς ἔδρας. Τὸ δὲ τῆς δευτέρας πέψεως περιττώμα, δυρδὸν ἔστι, καθαίρομενον διὰ νεφρῶν ²³ καὶ οὐρητήρων· δινομάζεται δὲ οὔρον. Τὸ δὲ τῆς τρίτης πέψεως περιττώμα, ἔστι τοῦ παντὸς σώματος, καὶ καλεῖται ἴδρως· καθαίρεται δὲ διὰ τῶν ἀδήλων πόρων. Ταῦτα δὲ πάντα γέγονεν, ἵνα μὴ χρονίζοντα σήπηται ἐν τοῖς ἐντέροις ²⁴ καὶ βλάβην οὐ τὴν τυχούσαν ἐπιφέρει ²⁵ τῷ ζῷῳ· πᾶσι δὲ τοῖς ἐκκρινομένοις ἀπὸ τοῦ σώματος περιττοῖς συνεχκρίνεται καὶ ζωτικὸν πνεῦμα, ἐν κόπρῳ, ἐν οὐρῷ, ἐν πτύσμασι ²⁶ καὶ ἐν ἴδρωτι. "Ερτέρα δὲ λέγεται ἀπὸ ²⁷ τοῦ ἐντός εἰλεῖσθαι· οīon ἐντελά, τὰ ἐντός εἰλούμενα· ἢ ἀπὸ τοῦ δι: αὐτῶν φείν ²⁸ τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς περισσειαν· λέγονται ²⁹ δὲ ἐνδιητα¹, ὡς "Ομηρος ² γνῶσαι ἐνδιητω^(d), ἐνδινά τινα δυτα, τὰ ἐντός τῶν ινῶν ἢ ³ τῶν μελῶν. Καὶ μήν καὶ χολάδες λέγονται ⁴ ὡς καὶ χολ.

B. ¹ γιγνωσκ. γάρ ἡ δημ. καὶ κηδ. B. ² δακνώμενα B. P. ³ ἐπιμελούμενη A. ⁴ διετηγόδη A. ⁵ καθαίρεσθαι δεῖ τὰ περ. B C. P. ⁶ ἐπιμελόμενοι A. ⁷ ἐκ λ. B. ⁸ παραπέμποντες B. ⁹ περιττὰ οὐτω καὶ ἡ φύσις ἐποιησεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ σώματι P. ¹⁰ νεύρων A B C. ¹¹ γρονίζεται τὰ σιτα ἐν τ. ἐντ. καὶ σήπεται B. ¹² ἐπιφέρη B C. ¹³ πτύσματι B, οīon. C ¹⁴ ἀπὸ οīom. P. ¹⁵ ἀπὸ τοῦ διαρρέειν B. ¹⁶ λέγονται — χωματι κολάδες οīom. P. ¹⁷ δὲ καὶ ἐνδ. B. ¹⁸ ὡς καὶ Ομ. B. ¹⁹ ἥγουν B. ²⁰ λέγονται δὲ καὶ χολ. B.

(d) II. Ψ, 806.

μαὶ χολάδες (ε). Χολάδες δὲ⁹, διὰ τὸ κατὰ φύσιν *A extra fluat*. Μαὶ item intestina, et ἔνδινα, quod apud Homerum est, appellantur, qui ait, φύσαι εὐδίνων, quod est, *intestina tangere*. Ab aliis, et χολάδες intestina dicuntur, ἀπὸ τῆς χολῆς, ab ipsa videlicet bile, quod naturae instinctu bilosa in se excrementa recipiant. Post viscerum quidem, ventrisque ac intestinorum situm, in quo loco nothæ desinunt costæ, iliorum ac laterum locus nuncupatur. Ossa vero quæ costis proxima locantur, iliorum ossa, quæ et lata sunt appellantur. At ossa quæ retro ac infra ad basim vergunt, coxendicum sunt. καὶ λακάρα. Τὰ μὲν γάρ πλησίον τῶν πλευρῶν δυτέα, λαγόνων δυτέα λέγονται· εἰσὶ δὲ πλατέα. Τὰ δὲ ἐπὶ τὴν ἐπίβασιν, διπισθέν τε καὶ κάτωθεν, δυτέα ισχίων· τὰ δὲ εἰς τὸ πρόσω μέρος ἐντεῦθεν ἀνατείνουμενα, λεπτὰ δύτα καὶ διατετρημένα, καὶ συμφύσμενα κατὰ τὸ πέρας ἀλλήλοις, ἥδης καλέουσιν δυτέα.

Quæ vero inde ad anteriorem partem diriguntur, quæ invicem cohaerent, pubis ossa appellantur.

Κεφ. ΚΓ. — Περὶ τοῦ τόπου τῆς ἡδης καὶ τοῦ ἡγροῦ.

Κατὰ γάρ τὸν τῆς ἡδης χρόνον ἔκεισε φύονται αἱ τρίχες¹⁰ ὅντινα τόπον ἐφήβαιον καὶ ἡγρού¹¹ ἐκάλεσσαν· ἡγρού μὲν διὰ τὸ ἕντερον, ἐκ τοῦ ἡμιοῦ τὸ πέμπτῳ, ἡγρον, καὶ ἐν συγκοπῇ ἡγρού¹² τὸ πέμπτον τὸ περίττωμα κάτω· ἐφήβαιον δὲ, διὰ τὸ βαίνειν τὰς τρίχας ἔκει, ὀλίγας τε καὶ μικράς· ὡστε μόνον θῆναι· βαῖδος γάρ ὁ μικρός· δὲ τῆς ἡδης χρόνος ἀδριστος¹³, διὰ τὴν ἀνισότητα τοῦ ἐν τοῖς ἡδάσκουσιν ἐμφύτου θερμοῦ· καὶ Ἡσίοδος¹⁴.

'Αλλ' ὅταν ἡδησιεσθ, καὶ ἡδης μέτρον ἴκοιτο¹⁵ (f).

Κερών δὲ καὶ λακάρα τὸ αὐτό· ὡς τὸ, *Malar* πόλις ἐξαλακάξαι, τουτέστι, τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ κενῶσαι πολιτῶν καὶ πραγμάτων¹⁶. Η διὰ τὸ κενὸν εἶναι δυτέων τὸν τόπον¹⁷. Η διὰ τὴν λάπαθον τὴν βοτάνην κενωτικὴν γαστρὸς οὔσαν¹⁸. Λαγών δὲ παρὰ τὸ λήγω· ἔκεισε γάρ λήγουσιν αἱ πλευραί.

Τοῦτον τὸν τόπον κατωτέρω λαγόνος, βουδῶρας καλοῦσι, τὰ ἐνθεν κάκειθεν τῆς βαλάνου καὶ τῶν διδύμων. Τὸ δὲ τῆς βαλάνου ἔξιστης¹⁹ τὴν κύστιν λέγουσι, διὰ τὸ εἰναὶ ἔκεισε τὴν οὐρηδόχον κύστιν. Κοινωνίᾳ γάρ ἐρχεται δύο πόρων ἀπὸ τῆς δισφύος φυσικῷ²⁰ νόμῳ, τοῦ ἀπευθυσμένου καὶ τῆς οὐρηδόχου κύστεως· ήτις δέχεται μὲν τὸ οὖρον ἀπὸ τοῦ νότου αὐτῆς, ἔξωθεν ἀπὸ τῶν νεφρῶν, διὰ νεύρων καὶ φλεβῶν τῶν λεπτῶν, ὃν ἔχει· δέξεια γάρ ἔστιν εἰς τὸ ἔλκειν. Ἐκβάλλει δὲ ἀπὸ τοῦ τραχήλου αὐτῆς, καὶ ἀποχρίνει τὸ οὖρον ἔξωθεν, διὰ τῆς βαλάνου. Ἐπεὶ δὲ τὸ λεγόμενον ἀρχὸν ἐντερον ὑπόκειται αὐτῇ, φλεγμαινούσης πολλάκις αὐτῆς²¹, ἐπίσχεσις γίνεται τῆς κόπρου, οὐχ ἄκιστα δὲ τοῦ οὖρου²². sub ipsa intestinum quod *archon* appellatur, consistit, si eam in tumorem erigi quandoque contingit, tum sicci in hoc casu, tum humidi excrementi egressus intercipiatur.

Βουδῶρας δὲ ὀνόμασαν τοὺς εἰρημένους τόπους, ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος οἰδήματος ἐν αὐτοῖς· ἐκ τοῦ βῶ τὸ βαίνω· παρὰ τὸ ἀγαν βαίνειν εἰς ὄψος· βῶ, βῶν²³, καὶ μετὰ τοῦ βοῦ ἐπιτατικοῦ²⁴ μορίου, βου-

⁹ χολ. δὲ ομ. B. ¹⁰ αἱ τρίχ. φυ. B. ¹¹ ἡγρον B C. ἡγρον A. ¹² ἡγρον B. ἡγρον A. ¹³ ἀρ. δορ. δοτι. B. ¹⁴ ὡς καὶ Ἡσ. B. ¹⁵ ἱκοιτο B. ¹⁶ ἡρε οιν. B. ¹⁷ εἶναι τὸν τόπον δυτ. B. ¹⁸ ἰασε οιν. B. ¹⁹ ἔξης C. ²⁰ ἀπ. τὴν δισφύον φυσικῶν ὑπονόμων B. ²¹ αὐτ. πολλάκ. B. ²² καὶ οὐχ ἄκιστα τοῦ οὖρ. B. ²³ βοδῶν B. ²⁴ μετὰ τοῦ ἐπιτ. βου. B.

(e) II. Δ, 526.

(f) Opp. I, 131.

ἀδένας nuncupant, refertus est, quarum natura Α δών. Ἐπει²¹ γάρ οὗτος ὁ τόπος ἀδενώδης ἐστὶν, οἱ δὲ δάδενες φύσει ὑπάρχουσιν ἀσθενεῖς καὶ ἀραιοί· ὑπέστρωσε γάρ αὐτοὺς τοῖς μωροῖς ἡ φύσις²² εἰς χρείαν μόνην καὶ ὑποδοχὴν τῶν περιττωμάτων²³, ὡς ἐπιτηδείους, τηνικαῦτα χυμοῦ ἐμπίπτοντος αὐτοῖς, μή δυνάμενοι τούτον ἀποδιῆσαι διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθενείαν, ἀπαίρονται εἰς δγκον. Ἐπεὶ οὖν τούτῳ συχνοτέρως²⁴ συμβαίνει ἐν τοῖς τόποις τούτοις²⁵, εἰκότες τῆς δυναμασίας ταύτης τετυχήκασιν. Ή δὲ κύστις, ἀπὸ τοῦ κεύθειν τὸ οὔρον.

Sunt etiam instrumenta quædam, quæ mingendi officio inserviunt, ut renes, in quibus humidum excrementum dividitur; nonnulla vero ipsi transitum **108** exhibent; et hæc quidem vasa sunt quæ a jecinore, ad renes procedunt. Nam venæ, quæ mediatrices nuncupantur, usque ad lumbos ferruntur. Sed instrumentum recipienda urinæ vesica est; excernendæ vero ejusdem vesicæ collum habetur. Ex his autem vasa illa quæ transitum exhibent, usus tantummodo gratia, non aliquid agendi constituta sunt. Quædam vero, ut sunt renes vesicae, demandata sibi officia peragunt; in illis enim ipsa urinæ ad debitum sui finem perfectio neque evenit.

Loca autem, quæ vesicæ, inguini ac iliiis a tergo cōsistunt, lumbi appellantur, in ipsis enim renes positi sunt. Siquidem eorum substantia, laxa tonsillarisque naturæ exilique materia quemadmodum et testium constat. Ad hæc, renes ipsi tum appetendi coitus, tum depurandi sanguinis, eo quod serosam ejus materiam attrahunt, causa sunt, quam, ut prius diximus, in urinæ constitutionem formant. Renes autem ab illis νεφροί, διὰ τὸ νεφεσθαι τὸν οὔρον, ex eo quod urinam distillent, nuncupati sunt. At lumbos δσφύν, οἶον Ισοφύν dicere consueverunt, quod per accōmmodate superne inferneque ossibus coaptantur: siquidem spinæ internodia, quæ crassiora aliis majoraque habentur, quinque numero sunt. Nam interne angusto terebrata foramine visuntur, quam ob causam dorsi medulla, quo magis ad ilia prætendit, eo magis gracilis est, ac quo magis descendit, eo magis in angustum contrahitur. Enimvero hæc spinæ internodia processus sursum vergentes continent, et fertus sit: dicitur et λογίον, ἀπὸ τοῦ λογιανεσθαι, καὶ οἶον subtiles sit; hæc enim pars erecti corporis subtilissima visitur.

Cap. XXIV. — De osse sacro et de pudendis.

Δ Κεφ. ΚΔ'. — Περὶ ιεροῦ δστέον καὶ περὶ τοῦ πρωκτοῦ.

At illud, quod exacte lumborum medium est, quod sedimento supereminet, sacrum os nuncupatur, ob id videlicet, quod magnum sit (magnum enim sacrum dicit solet), sive quod vitæ fatum obtinet,

Τὸ δὲ ἀκρον τῆς δσφύν δστοῦν πρὸς τὴν έδραν ἀνώτερον²⁶ ιερὸν δστέον²⁷ καλεῖται· ή δὲ μέτρα ἐστὶν, ιερὸν δὲ τὸ μέγα²⁸. ή δὲ κύριον· παθὸν γάρ ἀνατρεῖ· ή δὲ ιερούργουν αὐτὸν τοῖς δαίμοσι²⁹ κατὰ

²¹ ἐπειδὴ Β. ²² ἡ φυσ. τοῖς μωρ. Β Ρ. ²³ περιττωμ. μή δυνάμενοι τὸν ἐμπίπτοντα χυμὸν ἀποδ. Ρ. text. ²⁴ συχνότερον τούτο Β. Ρ. ²⁵ ἐν τούτ. τοῖς τόπ. Β. ²⁶ ἡ ἀργεῖον ομ. Β. Ρ. ²⁷ πρὸς νεφρ. Λρχ. Β. ²⁸ ἡ κύριον. Β. ²⁹ δὲ οἶον Β. ³⁰ νίφεσθαι Β. ³¹ τὰ ομ. Β. ³² περιφυΐα Β. Ρ. ³³ τρύμα Β. ³⁴ τὸ Β. ³⁵ καὶ οἶον Β. Ρ. ³⁶ τῆς δσφ. μέσον ὡς πρὸς τ. έδρ. άν. Β., ³⁷ δστοῦν Β. Ρ. ³⁸ ήσε ομ. Β. ³⁹ αὐτ. οἱ "Ελλ. τ. δαιμ. Β. Ρ.

τὸ ἀρχαῖον οἱ Ἑλληνες. Ἐστι δὲ αὐτὸν ὅμιον τοῖς εἰρημένοις σπονδύλαις τῆς ράχεως· αἱ δὲ εἰς τὸ πλάγιον ἀποφύσεις αὐτοῦ, μεγάλαι τε καὶ [“] πλατεῖαι, ἔχουσαι κοιλότητας· καθ’ ἡς ἐπιβίθηκε τὰ τῶν λαγδῶν ὅστις. Ὕποκειται δὲ τούτῳ τῷ εἰρημένῳ ὅστιῷ ἔπειρον ὅστον χονδρῶδες, πλατεῖαι, μικρὸν, κοκκινοῦ δυναμέζομενον· διπερ τινὲς οὐράν λέγουσι· οὐ συνετῶς τοῦτο λέγοντες· ἐπὶ γάρ τῶν ἀλόγων ζῶν τοῦτο καλεῖσθαι χρεῶν· ὡς καὶ Ὁμηρος ἐπὶ τοῦ λέοντος·

id prudenter asseverant, cum hæc appellatio magis Homerus de leone loquens:

Οὐρὴ δὲ πλευράς καὶ λογία ἀμφοτέρωθεν
Μαστίστεται[“], ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐποτρύνει μαγδέ-
[σασθαι[“] (g)].

Κόκκυγα οὖν τὸ ὅστον τοῦτο [“] καλοῦσιν, ὡς φησι Γαληνὸς [“], διὰ τὰ ἔξερχόμενα ἔκειθεν πνεύματα διὰ τῆς ἔδρας, πρὸς [“] τοῦτο προσκρούοντα κοκκύ-
ζει· ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς κοκκυζούσθης δρυνθεος. Ἡ διὰ τὸ κολλᾶσθαι τῇ ἔδρᾳ· Ινα μή ἔχανοι γίοτο ἐπὶ πλειόν [“]· ἐκ τούτου δὲ [“] κολλᾶξ καὶ παράγωγον [“] κόκκυγον. Κῶλον γάρ καὶ αὐτὸν, ὡς [“] οὐχ ὀλόκληρον· τὸ γάρ μικρὸν καὶ οὐχ ὀλόκληρον [“], καὶ Ὁμηρος κῶλον καλεῖ.

Πάλλι[“] αὐτῶς ἐν χειρὶ κόλλον δόρυ (h).

Ἡ δὲ ἔδρα καὶ δακτύλιος λέγεται, διὰ τὸ δακτύλῳ ἐφικτὸν εἶναι· ἢ ἀπὸ τῆς στρογγυλότητος τοῦ σημαντῆρος· σημαντήρος δὲ δ [“] σφιγκτήρ· διὰ τὸ σημαντεῖν αὐτὸν καὶ μηνύειν τὴν ἔξοδον. Τινὲς δὲ καὶ [“] τὸ ὅστον τὸν κόκκυγα [“] ἐκ τούτου ἐνόησαν· μηνυτῆς γάρ καὶ δ ἀλέκτωρ ἡμέρας. Ἡ δὲ ἔδρα παρὰ τὸ ἔδραλον τοῦ τόπου [“] καὶ λογίαν, ἢ παρὰ τὸ ἔξω τὸ καθέξομαι, ἐξ οὐ καὶ καθέδρα.

παρὰ τὸ ἔδραλον τοῦ τόπου, a loci videlicet firmatur, παρὰ τὸ καθέξομαι, quod sedere dicebas, unde et cathedra nomen sumpsisse recte videatur.

Κεφ. ΚΕ'. — Περὶ τῶν διδύμων, καὶ τῆς βάλλου, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς σωμάτων.

Τὰ περὶ τοὺς διδύμους [“] καὶ αὐτὴν τὴν βάλλουν σώματα, οὐτα προσαγορεύονται αἰδοῖα· αἰδούμενα γάρ καὶ γυμνῶσι αὐτά, καὶ δυομόσαι παρὰ κατρόν, ἢ σκοπόν[“]. Ἡ δὲ βάλλαρος [“] καὶ κανάλως λέγεται, καὶ σπραγγῶδες τεῦρον· καὶ ψαλή, καὶ κύπρις. Τὸ δὲ περικαλύπτον αὐτὴν δέρμα, ποστή, καὶ πρόσθισμα [“] καλεῖται· ποστὴ μὲν [“], διὰ τὸ οἷον ἐπικεῖσθαι καὶ προσεθίσθαι [“] δοκεῖν· πρόσθιμα δὲ, παρὰ τὸ ἀλλήλοις ἐν ταῖς συνουσίαις προστίθεσθαι· ἢ διὰ τὸ ἐπὶ τὰ ἐμπρόσθια μέρη εἶναι. Βάλλαρος δὲ, διὰ κατὰ τὴν ἐμφέρειαν βάλλων προσέσοικε. Ψαλή δὲ, παρὰ τὸ ἐμψύσθαι [“] κατὰ τὴν δρέξιν τῶν ἀφροδισίων [“]. καὶ διὰ φυσῶδες φύσει παράπτωμά ἔστιν [“]. ἢ παρὰ τὸ ψῶ,

[“] μεγ. τὰ εἰσὶ καὶ Β. Ρ. [“] μαστίστεται Β. μαστίζεται A. Ρ. [“] μαχέσθαι B. [“] τοῦτο τὸ δότ. Β. [“] γῆλδες Β. κατὰ τὸν Γαληνὸν C. Ρ. [“] εἰς B. C. P. [“] ἐπιπλεῖον B. [“] δὲ οὐ. Β. [“] κόλον καὶ παραγ. Β. [“] ὡς οὐ. Β. [“] ήσει οὐ. Β. [“] ποιος κῶλον. [“] καὶ δ B. [“] καὶ οὐ. Β. [“] κόκκυγα A. [“] ἔξοδον καὶ δλλῶς δὲ ἔδρα παρὰ τὸ τοῦ τόπου ἔδραν καὶ λογ. Ρ. [“] τὰ δὲ πορά τοὺς διδ. Β. C. [“] καὶ σ. Β. [“] δὲ δ B. [“] πρόσθιμα καὶ πόστη Β. πρόσθιμα κ. ποστή C. [“] πρόσθιμα μὲν Β. C. [“] προσκεῖσθαι Β. [“] ἐμψύσθαι Β. [“] λικε οὐ. Β. [“] ἀφροδισίων Β. [“] λικε οὐ. Β.

(g) II. Y, 171.

A siquidem[“], eo paciente, animal interitum patitur, sive quod vetusto tempore illud os in sacris præser-tim offerri diis consuevit. Ipsum autem os, spinæ modo, dictis vertebris similitudine quadam respon-det. 109 Ejus autem processus, qui in obliqua tendunt, magni latique sunt, qui et cava in se continent, quibus iliorum ossa superne coplantur. Huic autem ossi, aliud os latum, cartilagineum ac breve κόκκυς dictum subjacet, quod a nonnullis cauda dicitur, quam illi οὐράν appellant; sed non in aliis animalibus quam in homine conveniat, ut

Et latera et costas seriens dum percit utrinque,
Ad pugnas semper stimulat se verbere caudæ.

B Siquidem, ut Galenus asseverat, tale os κόκκυς, hoc est cuculus dicitur, a voce videlicet de sono factitia, eo quod crepitus qui inde per sedimentum exirent, in hoc os offensi cuculi vocis similitudinem effingunt. Sive, quo tale os sedimento agglutinatum sit, quod illi κολλᾶσθαι dicunt, ἐκ τοῦ κόλαξ, κῶλον, et ab his derivatum κόκκυς. Illud vero os colon appellatur, quod mutilum, seu decurtatum, nec perfectum dices, ut Homerus :

Nam procul hic mutilam versabat coneitus hastam.

Podex autem, et anuulus dicitur, quod ad annuli similitudinem rotundum atque angustum foramen obtinet. Os item illud σημαντήρ, καὶ σφικτήρ nuncupatur, eo quod in crepitu spiritus egressum denuntiat. Sunt qui illud os, ob id cuculum denominatum velint, quod ut cuculus veris, et gallus dicti adventum denuntiant, ita per ipsum spiritus emissio significatur. At sedimentum ipsum ἔδρα appellatur, ita dictum. Sive, παρὰ τὸ ξω τὸ καθέξομαι, quod sumpsisse recte videatur.

Cap. XXV. — De testibus et glande.

Corpora vero, quæ ad testes et glandem ipsam accedunt, his nominibus nuncupantur, αἰδοῖα, βάλλανος, καυλὸς, σαρηγγῶδες νεῦρον, ψωλή, καὶ κύπρις, videlicet pudenda, glans, caulis, nervus fistularis, penis, et venus; 110 αἰδοῖα vero, hoc est pudenda, hac de causa dicuntur, quod ea detegere et nominare absque temporis et causæ ratione pudore conflicimus. At cutis ipsa quæ penem tegit, præputium in quam ab illis πρόσθιμα, καὶ ποστή denominatur, ποστή quidem, διὰ τὸ ἐπικεῖσθαι, καὶ προσεθίσθαι, quod superposita ac superaddita ibidem consistant; πρόσθιμa vero διὰ τὸ προστίθεσθαι, quod una cum glande coitus tempore in seminæ genitale imponatur, vel διὰ τὸ ἐπὶ τὰ

(h) II. Π, 117.

èmporðosita mérē élva, hoc est, quod in anteriori parte situm habeat; bálanov autem, glandem ipsam ob id dicitant, quod glandis similitudinem illa pars præse ferat: φωλή vero penis, ob id dicitur, παρὰ τὸ φωλέω, ab humore videlicet, sive spiritus emis-sione, quia, cum tali natura præditus sit, tunc ma-xime in tumorem erigitur, cum venereorum cupi-dine exagitatur. Sive inde dictum volunt ψῶ, quod est *tango*, et *prurio*, nam præ ejus tactu, pruritus quidam voluptatis in eo sentitur, σηραγγῶδες νῦπον, hoc, nervum fistulare ob id dictum putant, quod in tactu quemadmodum fistula nonnunquam crescit, quandoque vero minuitur. Sed et καυλός penis nuncupatur, ob sui longitudinem caulis no-men desumens. Ilac enim de causa, natura eum in longum protensum constituit, ut quasi e funda ab ipso, genitale semen in vulvam ejaculetur, ne scilicet, si aliam haberet formam, exterius manendo, sterilitatis causa efficeretur.

Hoc autem membrum, undique nervorum muscu-lorumque atque arteriarum copia præditum est: siquidem, dupli officii functione utitur, altera, genitalis seminis ejaculari, altera humidi excrementi excernendi munia peragendo. Urina autem sanguinis defæcatio sive totius alimenti serosa materies est. At testes illi δρχεις καὶ μῆδες nuncupant. Et μῆδες quidem, ob id dicunt, παρὰ τὸ μῆδεν, καὶ δρχειν τῆς γενεᾶς, quod videlicet generationi præ-sint ac dominantur. Et hujus appellationis nomen ad Homerum auctorem refertur, qui ait: *Desectos testes canibus dabo*. Cutis autem crista, quæ ipsos ambit, δσχεδός, id est scrotum dicitur, ἀπὸ τοῦ περισχέπειν αὐτά, 111 id est, quod ipsos tegat, veletque. Ipsum enim scrotum, testes, meatusque genitali semini accommodatos, et ejusdem seminis vasa, auxiliaremque tunicam, et testium membranulam, universa hæc comprehendit. Nam Græci testes ipsos hujus gratia δρχεις dicere consueverunt, quod appellatum ad venerea, quod illi δρεξιν dicunt, suggestant. Vel quasi ἔρχεις, hoc est accessus, εἰς οὓς ἔρχεται ἡ γονή, quod videlicet genitale semen in eos perva-niat. Substantia autem testium tonsillaribus referita carnibus, et rara est, qua ad genitalis seminis ge-nitivam vim, natura constituit. Nervi autem ipsi, quos natura ad genitale semen delegavit illi sunt, a quibus testes dependent; qui cremasterei dicun-tur, quique membranæ quæ dorsi medullam com-pletebit processus sunt, qui quidem processus cum genitale illi στέρμα dicunt, quod talis animalis in se facultatis perfectionem contineat.

Vasa itaque spermatica, venæ sunt, a cava vena procedentes, quæ spinæ a summo ad imum usque superne applicatur. Ex ipsis autem venis testibus ali-mentum suppeditatur, et illæ sunt in quibus primum kerous commutati sanguinis humor, quemadmodum in papillis mulierum lac progeneratur. Itaque arteriae venæque, quæ in testibus sicut sunt, alimenti eis sug-gerendi gratia sanguinem concoquendo, in sero-

A τὸ ἄπτομαι καὶ κνήθω. Κνησμὸς; γάρ τις ἐστι τὸ τῆς ἡδονῆς⁴⁴. Σηραγγῶδες νεῦρον⁴⁵, ὅτι ποτὲ μὲν αն-ξει, ποτὲ δὲ λήγει σηρούμενον⁴⁶, καθάπερ αἱ σηραγ-γεῖς⁴⁷. Καυλός δὲ, ὡς ἐπίμηκες· πᾶν γάρ ἐπίμηκες αὐλός· προσθέσει οὖν τοῦ καὶ⁴⁸, καυλός· διὰ τοῦτο δὲ κατεκευασθή ἐπίμηκες, ἵνα ὥσπερ ἐκ σφραγίδης παραπέμπῃ⁴⁹ τὴν γονήν ἐν τῇ μήτρᾳ ἐπὶ μῆκος, καὶ μήτε πομένουσα ἔξω, ἀτεκνίας⁵⁰ αἰτιον γίνηται.

est *tango*, et *prurio*, nam præ ejus tactu, pruritus quidam voluptatis in eo sentitur, σηραγγῶδες νῦπον, hoc, nervum fistulare ob id dictum putant, quod in tactu quemadmodum fistula nonnunquam crescit, quandoque vero minuitur. Sed et καυλός penis nuncupatur, ob sui longitudinem caulis no-men desumens. Ilac enim de causa, natura eum in longum protensum constituit, ut quasi e funda ab ipso, genitale semen in vulvam ejaculetur, ne scilicet, si aliam haberet formam, exterius manendo, sterilitatis causa efficeretur.

B "Ἐστι δὲ νευρῶδες⁵¹ δι' ὀλού, μετὰ μυῶν τῇ οὐ-σίᾳ⁵² ἔχον⁵³ καὶ φλέβας, καὶ χρείας καὶ,⁵⁴ ἀρτη-ρίας. Ή δὲ χρεία αὐτοῦ διττή· πρός τε ἐξακοντε-ισμὸν σπέρματος· καὶ πρὸς ἀποκένωσιν τοῦ οὐροῦ· οὔρον δὲ ἐστιν τὸ περιήθημα⁵⁵ τοῦ αἰματος· ἡ δρέπης τῆς συμπάσης τροφῆς. Οἱ δίδυμοι καὶ δρχεῖς καλούνται καὶ μῆδες· παρὰ τὸ μῆδεν καὶ δρχεῖν τῆς γενεᾶς· καὶ Ὄμηρος.

Μῆδαι δὲ ἔξερνόσας⁵⁶ δώσω κνοῦ(i).

Τὸ δὲ περιέχον αὐτοὺς δέρμα στρεδός ὠνομάσθη· ἀπὸ τοῦ περιέχειν τὰ δύν' αὐτοῦ περισχόμενα⁵⁷. Ὁρχεῖς φημὶ καὶ παραστάτας, καὶ τὰ σπέρματικὰ ἀγγεῖα· καὶ τὸν ἀλυτροειδῆ⁵⁸ χιτῶνα, καὶ τὸν δυρτούς. Ταῦτα γάρ πάντα⁵⁹ ὑπὸ τοῦ δσχοῦ περι-έχεται. Ὁρχεῖς μὲν, παρὰ τὸ εἰς⁶⁰ τὰ ἀφροδίσια παρέχειν τὴν δρεῖν· ἡ οὖν ἔρχεται, εἰς οὓς ἔρχεται ἡ γονή· ἐστι δὲ αὐτῶν ἡ οὐσία⁶¹ ἀδενάδης καὶ φαραδὲ, πεποιημένη εἰς τὴν τοῦ σπέρματος γόνι-μον δύναμιν. Οἱ δὲ παραστάται⁶², οἱ καὶ χρεμαστῆ-ρες λεγόμενοι, ἐκφυσίες ἐστι⁶³ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ τῆς μήνιγγος· σὺν φλεψιν ἀρτηριώδεσιν ἐν τοῖς δι-δύμοις καθήκουσι· δι' ὧν ἡ τοῦ σπέρματος εἰς τὸ αἰδοῖον γίνεται πρόστις. Σπέρμα οὖν λέγεται, διὰ τὸ συνεσταρμένην ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν τῆς δυνάμεως τελείωτητα, τοῦ γενέσθαι τούτῳ τὸ ζῶν τέξ ἐν καὶ ἀπεκρίθη.

C venis arterialibus testibus accinuantur: nam semen gignendi, quale est illud a quo secernitur, sparsam

D Tὰ σπέρματικὰ τοίνυν ἀγγεῖα, φλέβες εἰστὶν, ἀπὸ τῆς κολῆς⁶⁴ φλεδός ἐρχόμεναι⁶⁵, ἢτις ἐπίκειται τῇ ράχῃ⁶⁶, ἀναθεν ἔως κάτω. Δι' ὧν φλεψιν οἱ δέσμοις τρέφονται· ἐν ταῦταις γάρ τὸ δρρώδες ὑγρὸν πρῶ-τον τίκτεται, μεταβληθέντος τοῦ αἰματος καθάπερ ἐν ταῖς τιτθοῖς τὸ γάλα. Πέττουσιν μὲν οὖν αἱ ἀρτη-ρίαι καὶ φλέβες, αἱ οὖσαι ἐν τοῖς διδύμοις, τὸ αἷμα εἰς τὸ δρρώδες ὑγρὸν, ἵνα τρέφωνται· διτις ἐκ σπέρ-

⁴⁴ κνησ. γ. ἐστ. τῆς ἡδ. B. ⁴⁵ σηρ. δὲ νεῦρ. B. ⁴⁶ σηρ. οὐ. B. συρόμενον C. ⁴⁷ σύριγγες B. ⁴⁸ τὸ κα. A. ⁴⁹ πα-ραπέμπει B. ⁵⁰ ἀτεκνίας B. ⁵¹ νευρῶδες B. C. ⁵² τὴν οὐσίαν B. ⁵³ ἔχων B. P. qui τῇ οὐσίᾳ οὐ. ⁵⁴ καὶ χρ. οὐ. B. P. ⁵⁵ περιττωμα εἰς τὴν σεμένην. ⁵⁶ δι' ἐρύσας B. ⁵⁷ περιέχειν τὰ ἀγγεῖα B. ⁵⁸ ἀρυ-τροειδῆ B. ⁵⁹ ταῦτα δὲ π. B. ⁶⁰ πρὸς B. P. ⁶¹ ἡ οὐσ. αὐτῶν B. ⁶² παραστάτας B. ⁶³ εἰσι B. ⁶⁴ καὶ ἀτη-ρίαι οὐ. A. ⁶⁵ ἔρχόμενα B. P. ⁶⁶ ράχη B.

(i) Od. Σ, 86.

ματος τὴν ἀρχὴν ἡ γένεσις αὐτῶν ἔσχεν⁸⁸. δοσα γάρ Α sum humorem comiutant : quod eorum principium, ἐκ σπέρματος γεννᾶται, ἐκ τούτου καὶ τρέφεται . καὶ δοσα ἕξ αἰματος, ἕξ αἷματος . αὗται οὖν⁸⁹ ἐκ σπέρματος καὶ⁹⁰ γεννῶνται καὶ τρέφονται· καὶ τὸ περιττεῦον αὐταῖς γίνεται γονή. Αἱ φλέβες δὲ αὗται καὶ αἱ ἀρτηρίαι εἰς τοὺς διδύμους ἐμπίπονται, αἴτιοι τῆς συνουσίας γίνονται τρόπῳ τοιούτῳ⁹¹. Διερχόμεναι διὰ τῶν νεφρῶν, ἀρύονται δριμύτητά τινα τὴν ἀρεθίζουσαν τὴν δρεξινήν· ὥσπερ γάρ τὸν κνημαδὸν ἡ δριμύτης ποιεῖ, οὕτως καὶ τὴν δρεξινήν ταύτην. Ἐπειδὴ δὲ τῶν διδύμων ἡ σάρξ ἀπαλή ἔστι, πλειόνα τὴν δριμύτητα δεχομένη ὑπὲρ τὸ δέρμα, ἐμμανῇ ποιεῖ τῆς γονῆς τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἔκκρισιν. Καὶ πρώτα⁹² μὲν ἀναφέρεται ἡ τοιαύτη γονή εἰς τὴν κεφαλήν· πάλιν δὲ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καταφέρεται διὰ δύο φλεβῶν καὶ δύο ἀρτηρῶν εἰς τὸν σχέδιον, καὶ^B ἐμπίπτει εἰς ἔκάτερον τῶν διδύμων μία ἀρτηρίᾳ τῶν εἰρημένων, καὶ μία φλέψι πλήρης σπέρματος· καὶ ἐν τούτοις τελείως ἀποσπερματοῦται, καὶ διὰ τοῦ κισσοειδοῦς παραστάτου, ἀπὸ τῶν διδύμων μεταπέμπεται εἰς τὴν βάλανον· κακεῖθεν ἔκκρινεται μετὰ πνεύματος⁹³, ὥσπερ ἐκ σφενδονίστρας τινός. Τούτο δὲ γίνεται διὰ τὴν εἰρημένην αἵτιαν ἐμπροσθεν⁹⁴, καὶ διὰ ἀρτηρίας ἔστιν ἡ παραπέμπουσα. "Οτι δὲ ἡ γονή πρώτα⁹⁵ εἰς τὴν κεφαλήν ἀνέρχεται, δῆλον ἐντεῦθεν· εἰ γάρ τις ἔκτεμνει τὰς φλέβας τὰς παρὰ τὰ ὄτα καὶ παρωτίδας, διγονον ἀπομένει τὸ ζῶον.

feratur, ex hoc perspicuum sit, quia, si quis quæ secus aures consistunt venas quæ carotides appellantur, quibus oblaesis, vertiginosi ac stupidi homines efficiuntur, præscindat resecetque, animal improbum infecundumque redditur.

Χιτῶν δὲ ἔστιν νευρώδης δλος, εἰς δν διέρχονται C τὰ τῆς γονῆς ἀγγεία· λεγόμενος ἐρυτρός· κατὰ τοὺς βουδῶνας καὶ αὐτὸς κείμενος, καὶ τοὺς δρησις ἀγαθαστῶν· καὶ ἔστιν κατὰ μὲν τὰ χυρτὰ τῶν διδύμων καὶ ἐμπροσθεν, ἀπόλυτος· κατὰ δὲ τὰ κοῖλα διπλοθεν, προσπεψυκὼς τοῖς διδύμοις. Ἀπόφυσις δὲ ἔστιν οὐτοῖς δὲ ἐρυτρὸς τοῦ περιτοναίου· εἰρηται δὲ περὶ αὐτοῦ ἐμπροσθεν, διὰ τῇ γαστρὶ καὶ τοῖς ἐντέροις περιέταται⁹⁶. Ἐν δὲ τοῖς κάτω μέρεσιν αὐτοῦ τινες ἀποτίνεις εἰσὶν, οἷον κόλποι βαλαντοειδεῖς· δὲ μὲν περὶ τὰ δεξιά⁹⁷, δὲ περὶ τὰ ἀριστερά, ἐν οἷς οἱ δίδυμοι⁹⁸. ἐσωθεν οὖν⁹⁹ εἰς τούτους τοὺς κόλπους ἐμβάλλουσι τὰ εἰρημένα σπερματικά ἀγγεία, καὶ κομιζούσι τοῖς δρησις τὴν γονήν. Τούτου δὲ τοῦ ἐρυτροῦ, ἥγουν τοῦ βαλαντοειδοῦς χιτῶνος, ἐκ βίας τινός, ἢ βάρους, ἢ πρόθιμatos, ἢ δρόμου, ἢ φωνῆς, ἢ συκώματος, ἀνοιγόμενον¹⁰⁰ τὸ ἐντερον εἰς τὸν σχέδιον καταφέρεται, διὰ τὸ ἐπικείσθαι τῷ ἐρυτρῷ· καὶ γίνεται ἡ λεγομένη ἐγεροκοίλη¹⁰¹. Ἐρυτρὸς δὲ ὄντος αἴσθησι, παρὰ τὸ ἐρύκω τὸ βοηθῶ· ἐκ τούτου ἐρυκος δνομα· καὶ παράγωγον, ἐρυκτὸς δὲ βοηθός· καὶ ἀποβολῆ τοῦ κ., καὶ προσθήκη τοῦ ρ., ἐρυτρός· βοηθός γάρ καὶ οὕτως τοῖς δρησιν, εἰπερ· ἐν αὐτῷ κρέμανται· ἢ οὕτως· εύρυς, εύρυτος, καὶ ἕξ αὐτοῦ

Etenim tunica, quæ auxiliariis nuncupatur, quæque ad inguem consistit ac testes ipsos gestat, in quam genitalis seminis vascula deferuntur, tota nervis obsita est, et ipsa non modo convexæ testium superficie, sed et anteriori eorumdem parti adhæret. Hæc enim auxiliaris tunica, περιτοναῖον, hoc est abdominis processus est; hoc enim est, quod alvum intestinique complectitur, eisque, ut prius asseruimus, obducitur. In ejus autem quæ infra sunt partibus, quidam processus, quasi sinus, ad crumenæ similitudinem visuntur, quorum, alterum quidem a dextra parte, alterum vero a lava in quibus testes continentur consistit. In ipsis, inquam, sinus, genitalis seminis de quibus jam diximus vasa extrinsecus concidunt, et genitaram ad testes deferunt. Cum autem banc auxiliarem, crumenalem videlicet tunicam, nobis aliquid efficere molimine, aut pondus attollere immensum, sive saltu, aut cursu, vel voce alterum superare conantibus, vel alio quopiam casu, a suo moveri ordine contigerit, intestinum, in rivu eo quod auxiliari tunicae acclinatur, infra meat, unde scilicet hominem intestinalis 113 hernia invadit. Siquidem, tunica hæc Græce ἐρυτρός appellatur, a verbo ἐρύκω, τὸ βοηθῶ, a le-

⁸⁸ ἔσχεν ομ. Α. ἡ γεν. τὴν ἀρχ. αὐτ. ἔσχ. ⁸⁹ γοῦν B. ⁹⁰ καὶ ομ. B. ⁹¹ τοιῷδε B. ⁹² πρῶτον B. ⁹³ σπέρματος B. ⁹⁴ ἐμπρ. αἵτ. B. ⁹⁵ πρῶτον B. ⁹⁶ περιέταται A, περιτεταμένου P. ⁹⁷ τὰ δεξ. μέρη B C P. ⁹⁸ περιέχονται οἱ διδ. B C. ⁹⁹ ἔσ. δὲ B. ¹⁰⁰ φωνῆς ἀνοιγόμενης C. ¹⁰¹ ἐγεροχήλη A. ¹ προσθέσει B. ² ἐπειδή περ B.

iendo videlicet subsidio, nam testibus cum ab ipsa Α ἐρυτρός, δ πλατύς⁵. Εἰσὶ δέ τινες διμένες προσκλώμενοι τῷ ἐρυτρῷ· καὶ δι' αὐτοῦ τῷ ἔξωθεν δέρματι, δαρτοὶ προσαγορευόμενοι· οὐ γάρ διμέσως ἐπίκεινται οἱ δρχεῖς τῷ δσχεῷ· ἵνα μὴ ῥᾳδίως φύγονται ὅπερ τοῦ κρύους· μηδὲ ὑπὸ τῆς θερμότητος ὑποχαλῶσι.

δαρτοὶ διότι δέρματος ἔξωθεν εἰσι, quod videlicet extra pelliculam sint, nuncupantur; neque enim absque medio aliquo testes scroto applicantur, sic enim rigori pervii redderentur, ac ab æstu laxiores magis remissioresque fierent.

Feminis autem natura ipsa cuncta intus quæ mari-
bus extra largita est, et unam amplius partem servan-
di puerperii gratia, quæ vulva nuncupatur, tradidit. In
ipsa namque vulva, geminos ventriculos, a dextera
alterum, alterum a lava parte, in quibus partus suis
numeris absolutus redditur, seminæ continent, et in
dextera parte mares, in lava vero seminæ (ut Hippo-
crati placet) gignuntur. Sunt autem, qui seminam
plures duobus uno partu edere posse autumant.
Ad hæc, feminæ ipse mares papillarum magni-
tudine exsuperant, in quibus lac, quo ipsi carent
constituitur; in reliquis vero omnibus, feminæ mar-
ribus æque respondent; præterquam quod in ge-
nitalibus membris, discrimina quedam manifesta
visuntur. Mas autem, non modo nescio quid virile
in ipsis genitalibus membris præ se fert, verum
etiam in viribus, aspectu, moribus, neconon
robore majore quam semina præditus est; quæ
quidem universa feminis a prima constitutione
natura abstulisse voluit, cum imbecilliores, omni
prorsus amoto discrimine, maribus habeantur: C
quod autem naturale quoddam inter marem et
feminam discriberentur, phœnix esse argumento
potest. Sunt qui virilem vim in testibus esse opini-
nantur, inde videlicet argumentum sumentes, quod
in eorum abstractione mares effeminari contingit,
ac ceu in seminarum naturam converti, cum tales et barba careant, et naturæ vi, prærerandæ sob-
lis facultate priventur; quamobrem Gregorius
114 Theologus ipsos ambigui generis homines
nuncupat. Præterea, et virilis vocis usus ipsis aufertur, ac pluribus in negotiis peragendis, nihil
prorsus a femino sexu discrepant.

Cap. XXVI. — *De manibus.*

Sed jam de femorum pedumque partibus oratio-
nem missam facientes, ad manuum explicationem
dirigamus. Etenim in omni aliorum animalium ge-
nere, anteriora corporis membra pedes sunt, eo quod
incurvum quod in ipsis est, sustentaculo indiguit.
In humani vero corporis structura, pro anterioribus
animalium cruribus, manus habentur. Cum autem
homo erecto seratur corpore, satis quidem ad
gressus tutelam, geminorum pedum usus faciunt.
Adhæc rationis usibus manuum officia obsecundant;
nam manus ipsas rationalis naturæ instrumentales
partes recta ratione appellares, non modo quod com-
muniibus quæ apparent rebus munia solertissime
omnia peragant, verum etiam apto ipsarum mini-
sterio, cogitationis nostræ, quandocunque acciderit,

B Καὶ αἱ γυναικεῖς καὶ πάντα τὰ αὐτὰ τοῖς ἀνδρά-
σιν ἔχουσι μόρια· ἀλλ' ἔνδον, καὶ οὐκ ἔξω· περι-
στερον δὲ αὐταῖς μόριον τῶν ἀνδρῶν, ἐν ᾧ βρεφουρ-
γεῖται τὰ ζῶα· ἔγουν ἡ μητέρα. Ἐχει δὲ δύο κο-
λιας, δεξιὰν καὶ ἀριστεράν, ἐν αἷς ζωῦται τὰ ἔμ-
βρυα· φησι γάρ Ἱπποκράτης· «Ἐμβρυα τὰ μὲν
ἀρρένα, ἐν τοῖς δεξιοῖσι, τὰ δὲ θηλεα, ἐν τοῖς
ἀριστεροῖσι». Λέγουσι δέ τινες καὶ πλεοντα τῶν δύο
τίκτειν αὐτήν. Εἰσὶ δέ περισσοὶ καὶ οἱ μαστοὶ τὸν
μεγέθει· καὶ τὸ ἐν αὐταῖς λευκαινόμενον γάλα· τὰ
δὲ δλλα πάντα παραπλήσια⁶, πλὴν τῆς διαφορᾶς;
τοῦ δρέπενος πρὸς τὸ θῆλυ. Τὸ μὲν γάρ εἶναι ἀρρέ-
νοτητά τινα, οὐ μόνον ἐν τοῖς εἰρημένοις παιδουρ-
γοῖς μορίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει καὶ θεωρίᾳ, καὶ
θῆσι καὶ καταστήματι· τὸ δὲ θηλύτητα έχει ἐν τῇ
τοῦ σώματος καταστάσει, καὶ τῇ φυσικῇ ἀσθενείᾳ,
καὶ τῷ δλῳ συγκρίματι. Οὐτὶ δέ ἐστι διαφορά τοι
τοῦ δρέπενος πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ φυσικῇ, μαρτίου
φοινική⁷. Λέγουσι δέ τινες τὴν ἀρρένετητα τοῖς ἀν-
δράσιν ἐν τοῖς δρχεσιν⁸ ἔχειν· ὅτι ἀποτιμθέντων
αὐτῶν θηλύνεται, καὶ γυναικὶ παραπλήσιοι γί-
νονται· μήτε γένειον φέροντες, μήτε τὴν φυσικήν
δύναμιν ἔχοντες τῆς παιδοτοιλίας· διὸ καὶ ἀμφιθέ-
λους τῷ γένει αὐτοὺς ὁ Θεολόγος καλεῖ. Ἀμείβει
δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ τῆς φωνῆς ἀνδρεῖον, καὶ ὑπερ-
γοῦσι τὰ πολλὰ παραπλήσιως ἔκειναις.

Κεφ. ΚΓ'. — *Περὶ χειρῶν.*

D Τὰ μὲν οὖν τῶν μηρῶν¹⁰ καὶ ποδῶν τοῖς ἀ-
φέντες μόρια, ἐπὶ τὰ τῶν χειρῶν τρεψόμεθα, ἀπὸ
τούτων τε πάλιν κάκείνα σκεψώμεθα. Τοῖς μὲν γάρ
ἄλλοις πάσι ζώοις τὰ ἔμπροσθεν κῶλα τοῦ σώματος
πόδες εἰσὶ· διότι τὸ κεκυφδεῖ ἐδεῖτο τοῦ ὑπερείθοντος.
Ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς χεῖρες τὰ
κῶλα ἔγενοντο· τῷ γάρ ὁρθῷ τοῦ σχῆματος αε-
ραρκεῖ¹¹ ἣν πρὸς τὴν χρείαν, μία βάσις διπλοῖς
ποσθιν ἐν ἀσφαλείᾳ τὴν βάσιν ἐρείσουσα. Ἀλλὰ καὶ
τῇ τοῦ λόγου χρείᾳ συνεργός ἐστιν ἡ τῶν χειρῶν
ὑπουργία· καὶ τις ἴδιον τῆς λογικῆς φύσεως τὴν
τῶν χειρῶν ὑπηρεσίαν εἰπὼν, οὐ τούς πρέποντας
ἀμαρτήσει¹². Εὐ μόνον πρὸς τὸ κοινὸν τούτο καὶ
πρόχειρον ἀποτέρχων τῇ διανοίᾳ· ὅτι γράμματα
τὸν λόγον διὰ τῆς τῶν χειρῶν εὑφύτας ἐνσημαν-

⁵ hec. om. B. ⁶ παραπλ. πάντα B. ⁷ διὸ καὶ δίμαστοι καὶ ταῦτα μὲν οὐτως P. lexu; cret. io marg. le-
gitim. ⁸ ἔρχεσιν B. ⁹ Τὰ μὲν — σκεψώμεθα om. P. qui γάρ αὐτε δίλλους εἰσιν om. ¹⁰ περὶ τῶν μ. B.
τῶν B. ¹¹ αὐτάρχης B C. ¹² εκπέσοι B.

μεθα. Ἐστι γάρ καὶ τοῦτο λογικῆς χάριτος, τὸ φύεγ- Α per litterarum usum ostendimus : et hoc quidem, rationalis natura manus sortita est, quod summi rerum Conditoris gratia, per litteras absentes aliqui nobis est datum, et nescio quo pacto, manuum officio in disputationibus uti, cum ad litterarum figuratas voces accommodamus. « Verum enim vero, cum ego ad cæteras partes (Nyssenus Gregorius inquit) manus ipsas enuntiandæ voci obsecundare comperio. Si enim in rebus peragendis, quæ ad vitam attinent, innuinceros horum tam aptorum instrumentorum usus recensere accingerer, universas quæ ab ipsis efficiunt artes, ac belli pacisque commoda complecti necessarium esset. Atque ipsas, orationis præsertim gratia, Deum ipsum corpori nostro adhibuisse credendum est. Si autem ipsarum hominem expertem esse contigisset, in cibis capiendo brutorum instar molum perageret. In brutis enim, ut cernere est, faciei partes, forma iam longum porrecta protenduntur, ac in nares acuminateur. Ad hæc, ipsa oris labia in promuscidem distenduntur, quæ callosa, stabilia et crassa sunt, quo scilicet ad usum ebellendæ herbae sufficerent. Adjacet autem dentibus, quod subdentile factum **115** est, et neque, ut in hominum genere, mollis lingua, sed carnosa admodum et quæ reluctet, atque aspera est, queve cum dentibus communis officio fungitur. Subdentile vero illud est quod ad obliqua expanditur: tale in canibus cunctisque aliis quæ crudis vescuntur carnis partibus articulatae vocis constitutio, cum in exsequendis quæ ab ore eduntur, instrumenta desiderent? Itaque, aut ovium balatum edere, aut ut caprarum genus micare, sive ut canes latratu uti, aut equorum more binnitum emittere, vel boum rugitu, seu ruditu asinorum, impiere auras, aut aliquid ferinum sonare necessare esset. Sed cum ineffabilis Creatoris sapientia manus corpori adhibuerit, facile quidem manus ori ipsi ad orationis ministerium sufficiunt. Etenim musicus, dum cantu uitetur, manus gesticulationem ad vocis sonum accommodat; et vicissim, quæ manus figurat, eadem vocalibus instrumentis emodulando perspicua reddit. Sed et in choris psallentes, et qui ipsis præsent, nisi manuum gesticulationes psalmorum tono accommodent, quæ comitari psallentes D ipsos videantur, risibile de se spectaculum præbent. Ad hæc, qui se exercere in disputationibus solent, manus motu utuntur, quo quidem argumento probatur rationalis naturæ ad sensus præsertim exprimendos peculiare quoddam instrumentum manus ipsas esse. Quapropter David loquitur: Redde eis, Domine, secundum opera manuum suarum (a). Sed et alius propheta inquit: Si inique egerint, ob prava manus suarum opera, condigna ipsis ere-

(a) Psal. xxvii, 4.

¹⁴ διὰ διὰ τῶν χειρῶν συνιστῶμεν P. ¹⁵ διαφ. τοῦ λογ. χάρ. B P. ¹⁶ θεός C P. ¹⁷ τηλώδη B. ¹⁸ σταθῆρά C P. ¹⁹ ἀλλά διλῆν B. ²⁰ ἡ τῶν κυνῶν B. ²¹ εἰςτοχον B. ²² τὸ στόμα B. ²³ μουσικός εἰς τοὺς τις om. B C P. ²⁴ πρὸς τὸ δ. B C. ²⁵ διμοσιεύει A. ²⁶ φαλμψόδης ἡ οἱ τῶν χειρῶν B C P. ²⁷ τὰς χειρας B. ²⁸ συνεπακολουθούσας; B. ²⁹ hæc om. A. ³⁰ έδιον ὄργ. B. ³¹ ἐναπεφήνασι B.

nient (b). Non enim prophetæ de his, qui quærendi A ἐνεργειῶν αἱ χεῖρες ἀποτελεστικαὶ · ὡς δὲ οὐν κινῆ alimenti gratia, vel consequendi in pluribus emolumenti, manus exercent, sed de inique agentibus, ea quæ retulimus innuunt; quapropter mentis actiones per manus ipsas exprimuntur. Itaque, ad principii motum et instrumenta subsequi necessarium est.

Manus autem ab ipsis χεῖρες ἀπὸ τῆς χρήσεως, ab utili videlicet usu denominantur, ὥστε χρεῖαι οὖσαι, quasi usibus necessariæ sint, nulla enim ars perfici absque manibus potest, ut est apud Homerum **116**:

Desectis manibus pereunt quoque Palladis artes; sive χεῖρας inde dictas volunt, παρὰ τὸ φάρον χεισθαι, quod res facile agant, vel ab ἵσχῳ τὸ χρατῶ, ψιοδος capio acriterne facit, quia ad res continendas earum officium idoneum habetur: sive ἀπὸ τοῦ διαχείλην τοὺς διαχείλους, quod videlicet digitorum ordo diffusus invicem distet. Ulnas autem quas illi ἀλένας dicunt, inde videlicet dictas volunt, ἀπὸ τοῦ δι' αὐτῶν εἰλοῦσθαι τὰς τάξεις, ή πληροῦσθαι, quod videlicet ipsis opera peragantur perficianturque. Quædam autem manus pars brachium, quædam cubitus, alia vero vola, alia dorsum manus, alia palma nuncupatur, a qua digitorum processus est. Et brachium quidem quod illi βραχίων, quasi βραχυκόν, quod brevem interpretareris, dictum volunt; nam brachii os femoris esse brevius habetur. Ipsum namque brachii os utrinque dearticulatione caput adnata appendice, moderata magnitudinis pares flexus desinit, et qua exterior flexus est ossis radialis caput conseritur, qua vero interior omnino nihil.

Est autem in interiori brachii fine concavitas, C quæ trocleæ similitudine respondet, circa quam cubitus movetur, et intus in ipsa, illud cavum visitur. Hæc siquidem cava cubiti acutos processus, quos coronæ nuncupant, suscipiunt. Et cum cubitus ad interiora flectitur, anteriori cavum, anteriorem coronem; præ cubiti vero extensione, itud quod exterius est, exteriorem desumit. At brachii caput cum humeralis ossis cavo dearticulatur. Humeralis ossis processus, qui anchoræ formam obtinet, humero ipsi assurgit, huic vero musculus, qui biceps nuncupatur accumbit, a quo nervi ad humeri cacumina, et qua clavicula dearticulatur, prætendent. Ex anteriore utriusque humeri cacumine nervi sunt, qui tendones appellantur, a quibus tota humeri moles sustentatur. D Sunt et alii duo tendi sub **117** humero illic positi, ubi ala situm obtinet, ex musculis constitutionem habentes; quorum alterum a pectore, alterum vero a parte posteriori, a brachiis ipsis, ad ulnas usque natura explicuit, qui manibus, ut quorsumlibet converti queant, sui officium exhibent. Nam vero, quam illi μασχάλην nuncupant, inde

χεῖρες οὖν ἀπὸ τῆς χρήσεως λέγονται, ὧστε χρεῖαι οὖσαι · οὐδεμία γάρ ²² τέχνη προκόπτει διχαρών · καθὼς καὶ ²³ ὁ ποιητὴς φησιν ²⁴.

Χειρῶν διλημάτων ἔρδει πολύεργος Ἀθήνη.

ἡ χεὶρ παρὰ τὸ φάρον χεισθαι · ή παρὰ τὸ ἴσχω τὸ χρατῶ ²⁵ · ή ἐπιτήδειος πρὸς τὸ χρατεῖν · ή ἀπὸ τοῦ διαστήματος τοὺς διαχείλους καὶ διαχεῖν · λέγονται καὶ ἀλέναι, ἀπὸ τοῦ δι' αὐτῶν εἰλοῦσθαι τὰς τάξεις ²⁶ · Τούτεστι πληροῦσθαι. Τῆς οὖν χειρὸς τὸ μὲν βραχίων καλεῖται, τὸ δὲ πτῆχυς · τὸ δὲ καρπὸς, τὸ [δὲ] μετακάρπιον, τὸ δὲ παλάμη · ἀφ' ής οἱ δάκτυλοι. Καὶ βραχίων μὲν, οἷον βραχυκόν· βραχύτερον γάρ ἔστι τοῦ μηροῦ, τὸ διστοῦ τοῦ βραχίονος · διαρθροῦται γάρ κατ' ἄμφω τὰ πέρατα· καὶ κατὰ μὲν τὸν ὕμνον, ἐπίκυσιν ἔχει τῆς κεφαλῆς εὔμεγέθους. Τὸ δὲ κάτω πέρας αὐτοῦ, εἰς κονδύλους ἀνίσους τελευτᾷ· καὶ πρὸς μὲν τὸν ἔξω κονδύλον, ή τῆς κεφαλῆς κεφαλὴ ἀρθροῦται ²⁷ · πρὸς δὲ τὸν ἔνδον, οὐδέν.

conjugitur, sed qua ad humeros accedit, in excrescit. Finis autem ejus inferior in imparis flexus desinit, et qua exterior flexus est ossis radialis caput conseritur, qua vero interior omnino nihil.

Kοιλότης δὲ ἔστιν ἐν τῷ κάτω ²⁸ πέρατι τοῦ βραχίονος τροχιλικῶν ἑοικυίᾳ· περὶ τὴν δὲ πτῆχυς κινεῖται, καὶ ἔνδον αὐτοῦ διλλὴ ²⁹. Ὑποδέχονται δὲ αὗται αἱ κοιλότητες τὰς κορώνας τοῦ πτήχεως, ἐν μὲν ταῖς έσω κάμψεσιν, ή πρόσω κοιλότης τὴν πρόσω κορώνην· κατὰ δὲ τὰς ἐκτάσεις, ή διπλῶ τὴν διπλεῖν. Ἡ κεφαλὴ τε τοῦ βραχίονος πρὸς τὴν τῆς ὠμοπλάτου διαρθροῦται κοιλότητα· ὑπερανέστηκε δὲ αὐτῷ τῷ ὄμφῳ ἡ ἀγκυροειδῆς τῆς ὠμοπλάτου ἀπόφυσις· ή ἐπίκειται μῆρος δικέγαδος· καὶ ³⁰ κατὰ τε τὸ ἀκρώμιον καὶ τὴν διάρθρωσιν τοῦ κλειδός, νεῦρα ἀποτείνων κατ' ἐμπροσθεν τῶν δύο ἀκρωμίων, τέτονται δυνομαζομένους, ἀναβαστάζοντας καὶ αὐτὸν τὸν βραχίονα. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι τένοντες ἐκ μαῶν ὑποκάτω τοῦ ὕμνου· ἐνῷ τόπῳ ή μασχάλη ἔστιν· δὲ μὲν εἰς τοῦ στέρνου, δὲ διέτερος ἐκ τῶν διπλεῖν πρὸς τὸν βραχίονα, ἐφαπλούμενοι μέχρι ἀγκώνος· πᾶσας τὰς τῆς χειρὸς εὐστροφίας ἀπεργαζόμενοι. Ἡ οὖν μασχάλη ἐτυμολογεῖται παρὰ τὸ λινὸν κατέχειν ³¹ ἀτινὰ ἀν σχῆ· ή ἀπὸ τοῦ κεχαλασθαῖτες μαστόν· ή εἰς τὴν χαλασταῖται δι μῆρος· ή παρὰ τὸ μαστεύειν ³² τι ὑπ' αὐτήν ³³ · ἐπειδὴ ἀφαιρουμενοί τι ἐξ διλλῶν ³⁴ κρύπτομεν. Τὸ μὲν οὖν βρα-

(b) Jer. xxv, 14.

²² οὐδὲ γάρ μία B. ²³ καὶ οīm. B. ²⁴ φησιν οīm. A. anonymous poetæ Homeri hæc est citatio; in qua Lat. Vers. ἀπολλυμένου leg. ²⁵ χρατῶ οīm. A. ²⁶ πράξεις B. P. ²⁷ διαρθροῦται B. ²⁸ κατὰ B. ²⁹ τροχιλικῶ B. ³⁰ καταύτ. διλλὴ ἔνδον B. ³¹ καὶ οīm. B. P. ³² κατ. καὶ χρύπειν B. ³³ μαστ. καὶ χρύπειν P. ³⁴ hæc οīm. B. ³⁵ παρ' διλλῶν B, ἐξ διλλῶν χρύπτ. ὑπ' αὐτήν τι τιθέμενα τὰ κλεπτόμενα τὸ μὲν P.

χίονος διστούν ἔστιν ἡώς ἀγκῶνος: ἐκεῖσα δὲ συμφύεται καὶ συναρμόζεται τῷ πῆχει· τῷ δὲ πῆχει σύγκειται ἡ κερκίς ἀνωθεν ἡώς κάτω πρὸς τοὺς καρπούς. στενεύειν τι ὑπ' αὐτῇς, quod quæterere aliquid sub ipsa aliquo, occulere sub ipsa solemus. Enimvero brachii os ad ulnam usque unum habetur, dehinc cum cubito copulatur, ac simul coit. Os vero, quod radii textoris similitudinem exprimit, a superiori parte, ad imum usque qua palmæ jungitur, cubito cohæret.

Πῆχυς δὲ εἱρηται ἀπὸ τοῦ πεπτηγένας ἀκρῷ τῷ βραχίονι· καὶ μείζων μὲν ἔστιν δὲ πῆχυς τῆς κερκίδος. Υπόκειται δὲ δὲ πῆχυς αὐτῇ, καὶ διχεὶ πρὸς ἐνέργειαν· ὡς εἰναι τὴν μὲν ⁴⁶ κερκίδα πρὸς τὸ τοῦ ἀντίγειρος μέτρος, τὸν δὲ πῆχυν πρὸς τὸ τοῦ μικροῦ δακτύλου. Παρὰ δὲ τὸ κρέκειν ⁴⁷, δὲ ἔστιν ἡχεῖν, κερκίς ἀκλήθη. Συνδεῖται δὲ καθ' ἔκατερ τῶν περάτων δὲ πῆχυς τῇ κερκίδι συνδέσμοις ἰσχυροῖς· τὸ μέσον δὲ ἄπαν ἀλλήλων διεστήκασι. Κύλιψ δὲ τούτων τενοντες εὐμήκεις μετὰ μυῶν ⁴⁸ ἐνειλημμένοι τὴν χειρα, τὴν κινητικὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἐκτελοῦσιν, ἐκ ψυχῆς δεχόμενοι τὴν δρμήν. Εἱρηται γάρ καὶ ⁴⁹ κατόπιν, διεὶς διὰ νεύρων καὶ μύῶν κινεῖται, πάντα ψυχικά τέ ἔστι, καὶ κατὰ προσίρεσιν ἀποτελεῖται.

Nam quæ a nervis musculisque, ut diximus, mouentur, ad voluntatis nostræ arbitrium perficiuntur.

Πρὸς δὲ τὴν τοῦ βραχίονος καὶ τοῦ πῆχεος ⁵⁰ ζεῦξιν, κατέμπροσθεν τῆς χειρὸς, τρεῖς διέρχονται φλέβες καὶ ἀρτηρίαι, πρὸς τοὺς φίλοδακτύλους τῆς χειρὸς πολυσχιδῶς περαιούμεναι ⁵¹. ἡ ὁμιαλα, τὴν καὶ κρανιακὴν λέγομεν ⁵². ἡ μέση τε, καὶ ἡ ἔσω. Τὴν μὲν οὖν μέσην καθόλου καλοῦμεν, ὧσπερ τὴν Σωσ σπληνικήν ⁵³. πρὸς δὲ τὴν ἡ ἀρτηρία τὴν ζεῦξιν, τὴν οὖν καθόλου φλέβην: νεῦρον ὑπόκειται ὧσπερ τῇ σπληνικῇ ἀρτηρίᾳ· καὶ χρή παρατηρεῖσθαι ταύτας ἐν τῷ φλεβοτομεῖν· χρή δὲ γινώσκειν διεὶς τῆς μὲν ἀριστερᾶς χειρὸς ἡ έσω φλέψ ἀπὸ τοῦ σπληνὸς ἐφορμᾶται ⁵⁴. τῆς δεξιᾶς δὲ ἀπὸ τοῦ ἡπατος· ἡ δὲ μέση καὶ μεγίστη ἐξ ἀμφοτέρου ⁵⁵ τοῦ σώματος. Σχίζονται δὲ αὐταις αἱ τρεῖς ὧσπερ ἐνδον τοῦ πῆχεος καὶ ἐν τοῖς καρποχειροῖς, εἰς πολλὰς ⁵⁶ καὶ μικρὰς ἐπιμιγνυμένας ⁵⁷ ἀλλήλαις, εὕτω καὶ ἐκτός· εἰς ταυτὸν γάρ ἐρχονται ἐνούμεναι πρὸς ἀλλήλας τε καὶ τὰς ἐνδον. Ἐκτείνονται δὲ ὑπὸ πᾶν τὸ δέρμα τὸ κατὰ τὸν καρπὸν καὶ μετακάρπιον, καὶ τοὺς δακτύλους· τὸ αὐτὸν δὲ σχῆμα καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν εὑροται, πολυεῖδῶς καὶ πολυσχιδῶς τῶν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκεῖσε φερομένων φλέβῶν ⁵⁸ περαιούμενων.

Eamdem et in pedibus figuram cernere est, nam et in his venæ quæ a renibus profiscuntur, multisido varioque ordine desinunt.

Ἐν φοῖ οὖν τελευτῇ μέρει ἡ κερκίς καὶ δὲ πῆχυς, τὸ τοιοῦτον καρπὸς καλεῖται· συντιθησιν ⁵⁹ δὲ τὸν καρπὸν διστὰ τὸν ἀριθμὸν δύτω, ἐπὶ δύο στίχους συγκειμένα, σκληρὰ καὶ μικρὰ, καὶ ἀμύελα καὶ πολυειδῆ, κατὰ τὸ σχῆμα· πῆ μὲν γάρ εἰσι κυρτά, πῆ δὲ σιμά· καὶ πῆ μὲν εὐθέα, πῆ δὲ περιφερῆ.

⁴⁶ μὲν οἱ. B. ⁴⁷ κέρκειν B. ⁴⁸ μετὰ τῶν μ. B. ⁴⁹ πῆχεως B. ⁵⁰ πολυσχιδῶς περαιούμεναι B. ⁵¹ λέγονται B. ⁵² πληνικὴν A. ⁵³ ἐφορμᾶται B. ⁵⁴ ἀμφοτέρων B C P. ⁵⁵ ὡς πολλαί B. ⁵⁶ μικραὶ ἐπιμιγνύμεναι B. ⁵⁷ πολυσχιδῶς τὰς ἀπὸ τ. ν. ε. φερομένας φλέβας B C P. ⁵⁸ συντιθησιν B.

A dictam volunt, quod ea quæ continent, satis admundum recondita ab ea soventur. Vel quod in papillas laxatur, quod illi eiç μασθοὺς κεχαλάσθαι dicunt, ubi musculus ille demittitur; sive ἀπὸ τοῦ μαστεροῦ εἰρηται: siquidem, cum abstulerimus quidpiam ab aliquo, occulere sub ipsa solemus. Enimvero brachii os ad ulnam usque unum habetur, dehinc cum cubito copulatur, ac simul coit. Os vero, quod radii textoris similitudinem exprimit, a superiori parte, ad imum usque qua palmæ jungitur, cubito cohæret.

Cubitus vero, qui ab eis πῆχυς dicitur, ἀπὸ τοῦ πεπτηγένας ἀκρῷ τῷ βραχίονι, inde appellatum dices, quod extremo brachii compactus sit. Et cubitus quidem, radiali osse major habetur, sub ipso enim radiali osse, cubitus est, sic ut tale os, policem versus dirigatur, cubitus vero ad auricularem digitum tendat. Hoc namque B radiale os, κερκίς, ab edendo videlicet crepitū, nuncupatur: siquidem cubiti os, cum radiali osse, utrisque finibus terminisque, ligamentis admodum validis, colligatur, intercapidine vero, quæ de medio est, ab invicem penitus distant. Tendi autem prælongi, cum musculis circa ossa ipsa orbiculati implicati, ab animali motu impetu capto, motivam vim actionemque manibus exacte præbent.

D Ex anteriori vero manus parte, ad eam quæ cubiti et brachii constitutionem est, tres venæ, ac arteriæ, qua brachium et cubitus copulantur, multisido tractu tendentes, ad digitorum radices desinunt, quarum **118** altera humeralis est, quam et calvalem dicimus, media altera, tertia interior est. Nam quæ media est, universalis appellatur, quemadmodum et illa quæ interior est, lienal is dicitur, cui arteria etiam proxima est. Universalis enim venæ nervus, quemadmodum lienali, arteria subest; quapropter, in venæ sectione animadvertendum est, ne nervus ipse incidatur. Sciendum quidem est, interiore lœvæ, a cerebro procedentem lieni applicari, dexteræ vero a jecinore prætendi; at media, quæ maxima habetur ab utroque corpore dirigitur. Hæ autem tres venæ, ab interiore brachii parte, ad brachialis loca in plurimas quæ simul commissæ sunt venulas sinduntur, ita et exteri, tum simul, tum cum his quæ ab interiori parte sunt in unum coeunt, et dividuntur. Eadem enim sub tota cute, quæ ad brachiale, et postbrachiale ac digitos est, prætenduntur et in his venæ quæ a renibus profiscuntur,

In loco igitur in quo os radiale et brachium terminantur, brachiale est, quod Græci καρπόν dicens. Ipsam autem partem octo quædam gemino ordine constructa ossa constituunt, et hæc quidem dura, parvaque et medullæ expertia, et multiformia, habentur: nam partim gibba, partim sima, partim recta,

partim orbiculata sunt. Omnia autem ad invicem car-

B tilagineis nervorum ligamentis, per coarticulationem junguntur. Superior autem brachialis pars, cum radiali osse, ac cubito dearticulatione jungitur. Quæ vero infra existit, quatuor ipsis ossibus quæ ejus peculiaria habentur, inferiori postbrachialis parti coartieulatur. Et ipsa quidem pars, quæ postbrachialis dicitur, quatuor ossibus constat. Quintus autem digitorum ossa, quindecim numero habentur, quippe qui, trisurculari, sive trivirglari sunt ordine (utroque enim modo dicitur) constituti. Manus igitur dorsum postbrachiale est, pars videlicet illa quæ a tergo palma conspicitur. Brachiale vero, quod ipsi inferius est, in quo quidem, anterior ex parte arterie locantur, ex quibus pulsatilem motum deprehendimus.

119 Compositio itaque ossium totius manus hujusmodi habetur. Brachium, cubitus, os radiale, octo brachialis ossa, possiblachialis quatuor : quindecim digitorum, qui tergeminis virgulari ossium ordine constant, et haec simul omnia triginta numero sunt. Anterior autem postbrachialis pars, palma est, quæ Græce παλάμη dicitur, aliter ipsam θέναρ dicitant. Et palmam quidem hac de causa παλάμην appellatam putant, δι' δι' αὐτῆς πολλὰ πεπαλήμεθα, καὶ τεχνώμεθα, quod videlicet ipsius officio plurima capimus, ac perficimus, quæ res, in omnibus quæ per nos efficiuntur perspicua redditur. Us Homerus :

Nestor eques positas concussit casside fortis.

Aliqui et θέναρ dicitur, διὰ θέσεως εἶναι χωρίου, quod positionis locum esse interpretareris, cum in ipsa quæ dari solent, imponantur. Vel διὰ τὸ δι' αὐτῆς θένεται, δὲ τοις τύπτειν quod per ipsam ictus ac verbera infliguntur.

Cap. XXVII. — De digitis.

Digitos vero duplii de causa dactylion dixerunt, altera διὰ τὸ δράττεσθαι, quod *aprehendere*, sive *continere* dices; altera vero, διὰ τὸ δείκνυεσθαι δεικτύλους, quod *videlicet in demonstrandis rebus eorum officio utimur*. Nam magnus digitus, pollex dicitur; qui vero ab ipso proximus est, index, debinc, medius, ab hoc medio proximus, qui vero sequitur parvus est. Magnus quidem digitus ἀντίχειρ, hoc est manui *oppositus*; vel quod alias ex adverso consistit dictus, sive quod de reliquis totius manus digitis præpolleat; iners enim omnium digitorum operatio ipso deficiente efficitur. Indicem autem λιχανόν dixerunt; ἀπὸ τοῦ ἐλίγματος, quod, *contorquendo quidpiam ipse utimur*. Omnes namque digiti ternis calamis constant. Et primus quidem articulus, proconditus, id est primus calamus dicitur, ab ipso vero proximus, secundus; at tertium, qui cum ungue adnumeratur,

A Συνδεῖται δὲ πάντα δεσμοὶς χονδρώδεσι⁴⁰ νεύρων συνηρθωμένα πρὸς ἄλληλα· ἢ μὲν οὖν δικαῖον μέρε τοῦ καρποῦ, διαρθροῦται πρὸς πῆχυν τε καὶ κερκίδα· ἢ δὲ κάτω, τοῖς τέτρασιν ἑαυτῆς διστοῖς συνήρθωται τοῦ μετακαρπίου⁴¹· τέτταρα γάρ καὶ αὐτέ εἰσι⁴²· πεντεκαίδεκα δὲ τὰ τῶν δακτύλων τῶν πέντε· τριφάλαγγοι γάρ εἰσιν, ή τρικάνδυλοι, ή τρισκελοί· λέγονται γάρ κατ' ἀμφότερα. "Εστιν οὖν τὸ μετακαρπίον τὸ διπισθεν τῆς παλάμης· δὲ καρπὸς τὸ ὑποκάτωθεν⁴³ τούτου· ἐν τούτῳ οὖν αἱ ἐμπροσθεν ἀρτηρίαι⁴⁴ ἔγχειμεναι, τὴν σφυγμικὴν ἐκδιάσκουσαι⁴⁵ κίνησιν.

B "Εστιν οὖν τῆς πάσης χειρὸς ἡ σύνταξις τῶν δακτύλων⁴⁶ οὐτως· δὲ βραχίλων· δὲ πῆχυς· ἢ⁴⁷ κερκίς· ὅπτῷ τοῦ καρποῦ· τέσσαρα τῶν μετακαρπίου· δικαίεταις τῶν δακτύλων· οἱ κόνδυλοι, τρεῖς; καθ' ἑκάτερον· ὡς εἶναι πάντα τριάκοντα. Τὸ δὲ ἐμπροσθεν τοῦ μετακαρπίου, παλάμη καλεῖται καὶ θέναρ⁴⁸· παλάμη μὲν⁴⁹, διτὶ δὲ αὐτῆς πολλὰ πεπαλήμεθα καὶ τετεχνώμεθα⁵⁰, ἥγουν μασθίμεθα⁵¹ εἰ τέχναι γάρ παλάμαι, παρὰ τὸ πάλλειν τὰς χίρας ἐν ταύταις· καὶ "Ουμηρος,

Pάλλειν δὲ Γερήγριος Ιππότα Νέστεωρ (j).

C Θέναρ⁵² δὲ, διὰ τὸ θέσεως εἶναι χωρίου· εἰς δὲ τὸ θένεται τὰ διδόμενα· ἢ παρὰ τὸ δι' αὐτῆς θένειν, δὲ στι: τύπτειν· δι' αὐτῆς γάρ καὶ τοῦτο τελεῖται.

Κεφ. ΚΖ'. — Περὶ δακτύλων.

Oἱ δὲ δάκτυλοι δράττεσθαι τινές εἰσι, παρὶ⁵³ τὸ δράττεσθαι· ἢ δέκτυλοι⁵⁴, δεκτικοὶ δύτες τῶν διδόμενων· ἢ δέκτυλοι, ἀπὸ τοῦ δι' αὐτῶν γίνεσθαι τὰς δείξεις. Τῶν δὲ δακτύλων δὲ μὲν μέγας, ἀντίχειρ λέγεται, δὲ μετ' αὐτὸν λιχανός· δὲ μετ' αὐτὸν⁵⁵ μέστος· δὲ μετ' ἑκατὸν παράμετος· καὶ δὲ τοις διλοίς· ἢ διτὶ τὸ ίσον δύναται τῇ δλῃ χειρὶ ἀργοὶ γάρ εἰσιν οἱ διλοὶ διλοὶ χωρίς αὐτοῦ. "Ο δὲ λιχανός, διτὶ δὲ αὐτοῦ τὰ ἐλίγματα⁵⁶ λαμβάνομεν. Εἰσὶ δὲ τρικάνδυλοι πάντες, καθὼς κατόπιν δὲ λόγος ἔδειξε· καὶ δὲ μὲν πρῶτος προκόνδυλος λέγεται· δὲ δεύτερος μέστος, δὲ τρίτος μετὰ τοῦ δυνχος μετακαρπύλιον⁵⁷. Παρὰ οὖν⁵⁸ τὴν κάμψιν τῶν δακτύλων ἐκλήθησαν κόνδυλοι· περὶ αὐτοὺς γάρ ἡ κάμψις γίνεται· ἢ οἷον κένδυλος⁵⁹ τις δὲν, δὲ εἰς τὰ κενὰ δύμενος τῶν φαπζομένων⁶⁰. "Η δὲ μετὰ τῶν δακτύλων γινομένη πληγὴ, ἢ κατὰ σιαγδόνος, ἢ κατὰ

⁴⁰ χονδρώδεσι B. ⁴¹ τῷ μετακαρπίῳ B C P. ⁴² εἰσι τοῦ μετακαρπίου B P. τοῦ οπ. C. ⁴³ ὑποκάτω B. ⁴⁴ ἐμπρ. αἱ ἀρτ. B. ⁴⁵ διδάσκουσι B. ⁴⁶ ἐστ. οὖν ἡ συντ. τῶν δακτύλων τοῦ π. χειρ. B. ⁴⁷ δὲ A. ⁴⁸ θέναρ B ⁴⁹ καὶ παλ. μὲν B. ⁵⁰ τεχνώμεθα B. ⁵¹ μασθίμεθα B. ⁵² οὐσε τερ. οπ. ισραὴ οὐδὲν δέ. ⁵³ θέναρ B. ⁵⁴ εἰσι δὲ παρὰ B. ⁵⁵ δεικτύλοις C. ⁵⁶ ἀπ' αὐτὸν B. ⁵⁷ δὲ δέξις C. ⁵⁸ πρ. οπ. B. ⁵⁹ ἐλιχίματα B. ἐλίχματα A. διλιχίματα C. ⁶⁰ οἱ φιλόσοφοι ὀνόμασαν B. ⁶¹ γοῦν B. ⁶² ἡ οἰκάρδος δύλος B. ⁶³ βαπτιζομένων B.

(j) II. H. 481.

gitis sunt, ungues habentur, qui duplice de A ratione vel binuca causa constituti sunt, altera decoris gratia, altera vero, quod digitis ipsis in rebus capiendas expeditior facultas adesset. Unguis Graece δνυξ ολον δνυξ, δ ἀνοίγων τὴν σάρκα ἐν τῷ φύεσθαι, quasique aperiat carnem, cum in sui ortu ipsam aperire cernatur. Usus enim unguium nobis, tum in rebus capiendas, tum in scalpendo, cum cutis acrimoniā distrahi necesse est, accommodatur. Et omni ipsis quidem unguis in extremo digitorum retro consistant, robur quoddam ad res capiendas digitis impertinetur. Enimvero, pluribus animalium unguis ipsis, ut in aduncis, et plerisque ex quadrupedum genere visitur, quasique irascibilis partis instrumentum sint, ulciscendi gratia insunt. In aliis vero, ut equis cæterisque omnibus, quibus natura solidam ungulam largita est, propulsandæ injuriaæ et gressus stabilendi causa unguis existunt. Ungues autem jugi assiduoque incremento augentur, et cum deciderint, denuo renascuntur: unde nonnulli opinantur, in recte compositis corporibus, fato eisam functis (quod et de pilis creditur) unguis ipsos incrementum adipisci.

At non parem longitudinem digiti invicem sortiti sunt, quod ita decori magis respondeant et ad motum aptiores redduntur. Si enim in æqualem finem desinerent, non modo incongrua indecensque eorum constitutio esset, verum etiam ad res peragendas inconcinna admodum, imbecillisque videretur, cum in capiendo una omnibus ex pari rebus applicati, eos a proposito sine plerunque frustrari accideret; sed in eo quod sunt disparis longitudinis, ossiculis natura in longum in- C vicem cohaerentibus 122 composuit, quo omnes alter alteri ministrato subinde labore, magis contento tactu accommodatoreque uterentur, ac in quolibet actu universi fortiores evaderent.

Altera manus δεξιὰ, dextera scilicet, altera vero ἀριστερὰ, καὶ λατιὰ, sinistra videlicet et laeva nuncupatur. Et laeva quidem ἀπὸ τοῦ λεπρουσθαι, δὲ τὸν χειροποῖον πράξεων, quod videlicet operibus, si dexteræ conferatur, ob rudem sui naturam privetur; ἀριστερὰ vero, oloν οὐκ οὖσαν ἀριστην, quasi quod non egregia optimaque sit, sed quæ in dexteræ obsequio ac ministerio consistat, et quæ dexteræ deficiente, eidem comparari nequeat. Hæc autem et σκαὶa diciuntur παρὰ τὸ σκάζειν, quod claudicare interpretaris, quia in rebus peragendis ipsa per se claudicit. Sive δὲ τὸ σκεάζειν, quod aberrare est, unde et homo σκαὶς, qui mente non satis integra, sed erranti ac laeva praeditus est, dicitur. Alteram vero δεξιὰν ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι, illi dictitant, quod majori ex parte quæ nobis dantur cum ipsa accipimus; vel inde dexteram nuncupant, ἀπὸ τοῦ δεξιῶν δι' αὐτῆς τὰς πράξεις, eo quod ipsa plurimus res agamus ac complectimur. Plerique enim ἀμφοτεροδέξιοι, id est ambidextri appellati sunt. Quoniam in rebus peragendis, non secus laeva ac dexteræ accommodate utantur. At quidam, impedito dexteræ officio, laeva in arti-

B οὐκ ισόμετραι δὲ πάντες ἡμῶν εἰσιν οἱ δάκτυλοι, διὰ τε τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τὴν τῆς χειρὸς εὐστροφίαν. Εἰ γάρ ἢν ἔξισου⁹ αὐτοὶς ἡ ἀποτελεύτησις¹⁰, οὐ μόνον ἀτερπεῖς ἀν ξσαν, ἀλλὰ καὶ ἀνεπιτήδειοι πρὸς τὰς πράξεις καὶ ἀνίσχεις¹¹, ἔξισης¹² ἐμπίπτοντες ἐν τῇ ἐνεργειᾳ, καὶ ἀτυχοῦντες¹³. Ἐν δὲ τῷ ἀποδέειν κατὰ μῆκος, οἱ κόνδυλοι ἀλλήλοις ἐπιστηρίζειν, καὶ ἐνισχύοντες ἑαυτούς, εὐτονωτέραν τὴν ἄρφην καὶ εὐστροφωτέραν ποιοῦσι· καὶ τὴν ἐνέργειαν πᾶσαν ἴσχυροτέραν.

D Λέγεται δὲ ἡ μὲν δεξιὰ χειρ, ἡ δὲ ἀριστερὰ, ἡ εὐάρυμος, ἡ λαιδ. Λαιδ μὲν, ἀπὸ τοῦ λεπειᾶσθαι¹⁴. δὲ τοῦ κεχωρισθαι τῶν πράξεων, διὰ τὸ ἀδιδάκτον· ἀριστερὰ δὲ καὶ εὐάρυμος κατ' εὐθημισμὸν¹⁵. ἐκ τοῦ ἀριστοῦς γάρ γίνεται ἀριστερὰ, καὶ ἐκ τοῦ καλλώρυμος, εὐάρυμος· ἡ ἀριστερὰν καλοῦμεν τὴν οὐκ οὖσαν ἀριστην¹⁶, ἀλλὰ τῇ ἐπέρρῃ ὑπηρετοῦσαν. Λέγεται καὶ σκαὶα¹⁷, παρὰ τὸ σκάζειν περὶ τὰς πράξεις· ἡ δὲ ἀσθενεστέρα τῆς δεξιᾶς ἐστιν· δὲ δὲ ἀσθενής¹⁸ σκάζει· θίνει καὶ σκαὶς ἀνθρωπος, δὲ σκαμβῆς κατὰ γνώμην καὶ οὐκ ὅρθις. Δεξιὰ δὲ λέγεται ἡ ἐπέρρῃ ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι δι' αὐτῆς τὰ διδόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ἡ οὖν δεξιὰ, ἀπὸ τοῦ δι' αὐτῆς τὰς πλείονας διεξιέναι πράξεις. Εὑρηνται δὲ πολλοὶ ἀμφοτεροδέξιοι ἐν ταῖς ἐνεργειαις, τὸ ίσον τῇ δεξιῇ¹⁹ καὶ μετὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐνεργοῦντες· τινὲς δὲ τῇ δεξιᾷ ἀπραχτοῦντες μετὰ τῆς λαιδῆς τὰ τῆς τέχνης μετέρχονται. Οθεν δέδεικται, δτι οὐκ ἔστιν ἡ δεξιὰ κρείτων τῆς εὐανύμου κατά τι, ὡς τινες τῶν ἀγροίκων λέγουσιν, ἀλλὰ τῇ παιδεύσει καὶ ἀπειδευσίᾳ τῶν ἔχοντων αὐτὰς, ἡ διαρχῆς διδάχθησαν οὕτως.

⁹ εἱρηται B. P. ium add. B. : αῦξει δὲ δνυξ δει καὶ πλεπτων ἐκφύεται, ει P: νύσσει γάρ τὸν σάρκα δημιανει ἐν τῷ κνήθεσθαι. ¹⁰ ultima οι. B. ¹¹ παρεχ. δὲ τοὺς ἔχ. οι. B. ¹² γαμψόνυχιν B. P. ¹³ δλλοις δὲ οι. B. ¹⁴ μονόνυχι B. ¹⁵ πλήν ίστ. τινες B. ¹⁶ οι δνυχες B. ¹⁷ ἐπίσης B. ¹⁸ ἔξισου B. ¹⁹ καὶ τῇ ἐνεργ. ἀτυχ. B. ²⁰ λαιδιᾶσθαι B. λαιδιᾶσθαι C ²¹ εὐθημησμὸν A. ²² ἀριστον A. ²³ σκαὶη B. ²⁴ διδενην B. ²⁵ τῆς δεξιᾶς B. P.

bus perficienda strenue utuntur; unde evidentissimum argumentum habetur, dexteram levā potius rem neutriūam esse, ut rusticorum quidam opinati sunt, sed ita ob eruditionem et ruditatem ipsas habentium, a primo earum principio, sub hac appellatione demonstratae sunt.

Tῶν δὲ χειρῶν τὰ ἔσωθεν, καὶ μᾶλλον τὰ τῶν Α ἀντικών τὸν δίκρανόν ἔχοντας, οὐδέποτε γάρ γνώμονάς τινας εἰς τὴν ἄφην ἔχομεν· δι' αὐτῶν ἀκριβεύουτες τὸ λεῖον καὶ τραχὺν, καὶ δύμαλὸν καὶ ἀνώμαλον· ἀκριβεστάτην γάρ ἔχει ταύτην τὴν αἰσθήσιν τῶν δίλλων ζώων διανθρωπος¹⁶. Οὐ μόνον γάρ ἀντιληπτικὸν δργανὸν δημιουργὸς τὰς χεῖρας κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ ἀπτικὸν· διὰ τοῦτο καὶ δέρμα λεπτότερον ἔχουσι, καὶ μᾶς αὐταὶ ὑπέτρωται ἔσωθεν· καὶ τριχῶν ἀμοιροῦσι, ἵνα μᾶλλον τῶν ἀπτῶν ἀντιλαμβάνωνται τάχιστα. Τῶν δὲ χειρῶν αἱ μὲν σκληρότεραι, πρὸς ἀντιληψιν εἰσὶν ἰσχυρότεραι, ὡσπερ τῶν γεωργῶν καὶ κωπηλατῶν· αἱ δὲ μαλακότεραι πρὸς τὴν ἄφην ἀκριβέστεραι, ὡσπερ αἱ τῶν γραφέων ή τῶν φαπτῶν· καὶ γάρ τῶν νεύρων, τὰ μὲν σκληρὰ πρὸς κίνησιν, τὰ δὲ μαλακὰ πρὸς αἰσθήσιν εἰσὶν¹⁷ ἐπιτιθέσιςτερα. Ταῦτα δὲ καὶ τῆς ἀφῆς ἔστιν δργανα· διὰ γάρ τούτων ή τῆς ἀφῆς αἰσθήσις, γίνεται θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ύγροῦ καὶ ξηροῦ, καὶ τῶν τούτοις ἐπομένων. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐκ κατασκευῆς, καὶ φυσικῶς, καὶ διὰ μαθήσεως προσδόντα τῇ χειρὶ· ἀπέρ δὲ ἐκσχετικοῖς¹⁸ οἷον ἀγάπης κέχεται πρὸς δόλον τὸ σῶμα, οὐδὲ τυφλοῖς, διφασιν, ἥγνόται¹⁹. Προσέπταιτε γάρ εἰς λίθον διάκτυλος τοῦ ποδός; καὶ αὐτὴ εἰνθὺς ἐρεθεῖσα²⁰ ἐκεῖ περιπλέκεται, περισφίγει, περισύρεται τῷ δύσυνωμένῳ²¹, καὶ οἷον ἀσπαζομένη παραμυθεῖται τὴν ἐπελθούσαν δύνην. Ἀκανθὰ ἐνεπάγῃ τῷ ποδὶ; καὶ σκόπει αὐτὴν περιτρέχουσαν ἔνθεν κάκεῖθεν²², ἐξελκύσασθαι ταύτην σπουδάζουσαν. Ψύλλα²³ τὴν κεφαλὴν ἔδηξεν, ή τὴν βάχιν; καὶ μετὰ συντεοντας πρὸς δάμυναν ἔδραμε. Καὶ ἀπακαπτῶς πέσσαν δύνηγε δλῶν τῶν τοῦ σώματος²⁴ μορίων διὰ τῆς ἀφῆς αὐτῆς καὶ περιπλοκῆς καταπράνει· τοσαῦτα αὐτῇ προτερήματα, καὶ ἐνεργείας, καὶ εὔτεροφίας, πρὸς παραμυθίαν τὴν καὶ ἀτέρων, ή τὰ σύμπαντα οἰκονομοῦσα πρόνοια ἔχαριστο, ὡς μηδὲ βρέδιον ἐφευρεῖν, ή κατὰ μέρος ἐπεξελθεῖν.

pertractando, nonnihil opis afferre studet, siquidem summi Creatoris providentia, omnium actionum, ac cuiuslibet accommodati motus, ad solamen tum nostri, tum aliorum facientis, primitias manibus largita est, ita ut non facile sit singillatim omnia percurrende.

Κεφ. ΚΗ'-ΚΘ'. — Περὶ μηρῶν²⁵.

Σκέπτει δὲ μετὰ τὰς χειράς, καὶ τῶν ποδῶν τὴν κατασκευὴν, καὶ τὰς ὄρμοντας τεύτων καὶ ἐνεργείας· πῶς μεταβατικὸν δργανὸν τοῦ παντὸς σώματος, ή φύσις ή δημιουργὸς²⁶ αὐτοὺς ἐτεγχάσατο. Καὶ πῶς τὴν κατὰ τῶν τόπων²⁷ κίνησιν διὰ τούτων ποιούμενα; Διὰ τῆς καθ' ὄρμὴν²⁸ κινήσεως, ήτοι μεταβατικῆς. Ἐστι δὲ μεταβατικὴ κίνησις τῶν δλῶν τοῦ²⁹ σώματος μερῶν καθ' ὄρμὴν γινομένων· κατάρχοντος μὲν τοῦ ἡγεμονικοῦ, ὑπηρετοῦντος δὲ τοῦ ἐν

B Interiora autem manuum, digitorum præsentim, ceu gnomomas quosdam ad tactum sortiti sumus: quibus, quod laxe, asperum, æquale et inæquale est accurate deprehendimus. Homo autem præter alia animalia tali sensorio exactissime præditus est. Non modo autem rerum Opifex, manus ipsas, instrumentum ad res capiendas, verum etiam ad tactus usum, constituit, hac de causa, ipsis exilem cutem, musculosque, interius superinduxit; quam partem pilis etiam vacantem esse voluit, quo quamprimum omnis 123 generis res deprehenderent. Siquidem manus quæ asperiores sunt, ut agricultarum ac remigum, fortiores validioresque habentur, in tactu vero tardiores belioresque. Quæ vero molliores, quales scriptorum sutorumque, debiliores sunt, ac tactu exactiore uiuntur. Sed et nervi quidam, in motu asperiores, in sensu vero molliores sunt; et qui molles sunt, ad tactum magis accommodantur, illosque tactus esse instrumenta dicimus. Horum namque instrumentorum officio, calidum ac frigidum, humidum et siccum, et que ista sequuntur, per sensum tactus cognoscimus. Et hæc quidem sunt quæ a prima constitutione, natura et disciplina manibus ipsis insunt. Quæ vero ad totum corpus, respectu quodam manibus insunt, quem amorem recte appellari decet, ne rerum quidem naturæ ignarus latet. Nam, cum pedis digitum in lapidem impingi contingit, tunc primum manus ibidem occurrent, complectiendo, sovendoque doloris locum solari nisiatur. Si vero pes spina eompungitur, manus ipsa solerti atque actuoso motu sese circum undique agendo, educere illam satagit; si quando capiti nostro pediculus, sive dorso pulex aculeum infixerit, ulciscendi ejus gratia manus ocissime fertur. In summam autem dicendum est, quod quamecumque corporis nostri partem, vel perspicuo, vel abdito dolore premi contigerit, manus ipsa, hinc, inde locum

Cap. XXVIII-XXIX. — De pedibus.

D Sed a tam vario manuum opere, ad pedum constitutionem, et concinnas admodum officiosasque actiones considerandas transeamus; quonam pacto rerum opifex pedes ipsos instrumentum ad corporis transitum delegatum constituerit. Tum quomodo horum officio loci mutationem motu transitus per agimus. Nam transitus motus, qui in omnibus totius corporis partibus est, cum impetu sit, in quo officio, principalis animæ partis vis dominatum obtinet.

¹⁶ τὰ οπ. Β. ¹⁷ διάνθρ. τ. διλ. ζ. Β. ¹⁸ εἰσὶν οπ. Β. ¹⁹ ἐκσχετικῆς Σ. ἐξ σχέσεως; ήτοι ήξεν. ²⁰ διὰ τῆς καταμηνύσεως τοῦ νόσου, add. Β. ²¹ εὐρεθέσα Β. Ρ. ²² δύνωμένῳ Β. ²³ ἐνθ. κάκ. περιτρ. Β. ²⁴ ψιλή Β. ²⁵ πασ. δό. τὴν τ.σειμ. δλ. μορ. φανερῶν ή ἀσφανῶν Β. ²⁶ sic Cod. A. περὶ Ποδῶν Σ. Ρ. ²⁷ ἡ δημ. φυσ. Β. ²⁸ τῶν τόπων Α. κατὰ τόπον Β. Ρ. ²⁹ καθ' ὄρμην Α. ³⁰ τοῦ δλου Σ.

net, spiritus vero, qui in nervis **124** muscularisque insitus est, ministerii officium explet, qui una cum illis contendit, membraque ipsa circumagere non desinit. Enimvero, motiva illa facultas est, quae, corpori ceu vehiculo insidens, in nervis muscularisque actiones suas ostendit. Ipsa autem motiva facultas, utpote animæ vis, totum corpus nostrum vehit: sed et illa vicissim, pedibus transitus munia peragentibus, a corpore vehitur. Nam prius a nobis demonstratum est, quod quæcumque per nervos muscularisque moventur, ex animæ facultatibus sunt atque ad nostri arbitrium peraguntur. Pari modo etiam animadvertere oportet, quemadmodum instrumentalia cum magnitudine, forma, numero situque convenient. Nisi enim manus ad capendum idonea fuerit, quemadmodum nuper explicavimus, haud recte agi cum ipsa dixeris. Et nisi digiti ipsi omni ex parte perfecto sui numero, neque deficienti, neque excedenti constiterint, vitiatos censebis. Sed et uti figura manus convenient, opus est, et digitorum impar ordo ei decorem afferat; sed neque longiore ipsam quam par sit, neque breviorem esse oportet. Præterea, et quod ad situum attinet, uti ipsa sibi a natura præscriptis dearticulationibus constet.

Eamdem quidem rationem sapientissimi rerum opificis providentia etiam in pedibus ostendit, quæ nulli parti non peculiarem situm voluit præscripsisse. Et quoniam huic animali, homini, inquam, transitus motu ad loca permulanda utilis opus fuerat; quædam ossa cava, nonnulla prominentiis prædicta, quæ in cava ipsa ingredenteruntur Dei providentia constituit, quo quodlibet os hujusmodi ordinem sortitum, decentem motum perageret; ut vero motus securus fieret, hæc omnia ligamentis et laqueis quibusdam quæ ðmawæs ab illis exterius devinxit, ðmawæs autem exterius posita prominentiæ sunt, quæ pro numero, ad exarticulationes coercendas consistunt. Similes quasdam ferrarii opifices ad jugem perpetuumque valvarum motum ferri compages levigatas moliri solent. Femorum igitur rotunditates, quæ ad nates circulares sunt, quas glosotwæs dicunt, ipsorum motum natura **125** constituit. Sphericum namque illud femoralis ossis, glosotwæ, id est *nates*, seu *circumflexum* appellant; in quod autem illud ingreditur, xotulæ, hoc est *acetabulum* nuncupant: xotulæ enim ðla xotulæ, ob ejus concavum dixerunt; glosotwæ vero, ob leve ac fluidum quod in ipso visitur. Circulare siquidem ipsius ossis glosotwæ oboz glosotwæ tivæ ðnta ðla tritiferaian xal leioteta, nuncupant: Etenim hujusmodi ossa, præter quam quod levia sunt, etiam humida habentur, quo, veluti portarum cardines, verti moverique commodius queant. Tale quidem dearticulationis opus est:

Eius etenim species tres sunt, altera, quæ enarthrosis, id est inarticulatio, dicitur, cum cavum quod subest, profunda est concavitate præditum, et caput quod in ipsum descendit longiusculum sit, quemadmodum in capite femorum, et in acetabulo coxen-

A tois veñrois xal muñi πνεύματος συνικτεινομενου τούτοις xal περιφέροντος τὰ μέλη· ἡ γάρ κινητική δύναμις αὗτη ἐστὶν ἡ ἐν τοῖς veñrois xal muñi πνεύματος, καὶ τὸ σῶμα όχοῦσα· ὅτι αὐτὸς μὲν διεῖ ὡς φυχικὴ δύναμις· ὁχεῖται δὲ ὅλον τὸ σῶμα διὰ τῆς τῶν ποδῶν μεταβάσεως. Ἐδείχθη γάρ ὅτι ὅσα διὰ veñrōwn xal muñi κινεῖται, φυχικά τέ ἐστι, καὶ κατὰ προαιρεσιν ἀποτελεῖται. Ὁμοίως καὶ τὰ ὀργανικὰ πάντα· τὰ δὲ ὀργανικὰ σκοπεῖται κατὰ σχῆμα, κατὰ μέγεθος, κατὰ ἀριθμὸν, κατὰ θέσιν. Εἰ γάρ καὶ ἀντιληπτικὴν ἥχειρ ἐνέργειαν ἔχει ²¹, καθὼς ὁ λόγος κατόπιν ἀπέδειξεν, ἀλλ' οὐκ ἀν γένοιτο αὐτῇ ²² καλῶς, μὴ τοῦ τῶν δακτύλων ἀριθμοῦ τελείου ἔντος, καὶ μήτε ἐλλιποῦς ²³, μήτε πλεονάζοντος. Ἀλλὰ μὴ καὶ τοῦ σχῆματος, ὡς εἰναι διηπλωμένην· καὶ τοὺς δακτύλους μὴ ἔξισάζονται· καὶ ἐν τῷ μεγέθει, μήτε μικράν ἄγαν εἶναι, μήτε μεγάλην· καὶ κατὰ τὴν θέσιν δὲ, μὴ ἔξι τῆς κατὰ φύσιν αὐτῆς εὐρίσκεσθαι διαρθρώσεως.

Toῦτο γοῦν καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν ἡ πάντα σοφῶς καὶ ἐντέχνως οἰκονομοῦσα πρόνοια ἔχειργάσαστο· καὶ ἐκάστῳ τῶν μορίων τὴν οἰκείαν ἔδωκε ²⁴ θέσιν, Εἰδύτα γάρ ὅτι τὸ ζῶν τοῦτο ὁ δινθρωπος τῇ μεταβοτικῇ κινήσει ἐμελλει χρᾶσθαι, τῇ ἀπὸ τόπου ²⁵ ἐπὶ τόπου, τὰ μὲν τῶν ὅστῶν κοῖλα ἐποίησε· τοῖς δὲ ἔξιχάς εἰργάσατο ἐμβάλλουσα ²⁶ αὐτάς εἰς τὰς τῶν διλῶν κοιλότητας· ἵνα περὶ αὐτὰς ²⁷ ποιῆται τηνικαῦτα τὴν κινήσιν· περιέδησε τε ταῦτα συνδεσμοῖς, καὶ τοῖς ἔξι γενομένοις ἀμμωσιν ²⁸· ἀμμωνες ²⁹ δὲ εἰσιν ἔξοχα ³⁰ τινες, οἷον τείχη κωλύοντα ³¹ τὰς ἔξαρθρώσεις γίνεσθαι. Toῦτο δὲ οἱ τεχνίται ³² ποιοῦσιν ἐπὶ τῶν δει κινεῖσθαι μελλόντων θυρῶν, στροφέας τινὰς μετὰ λειότητος κατασκευάζοντες· τὴν δεικνυτον τῶν θυρῶν εὐκόλως ἐνέργειαν προνοούμενοι. Τὰ γοῦν τῶν κοιταλῶν σφαιρώματα, ἢγουν τοὺς λεγομένους γλουτούς, ταὶς κοιτάλαις ἐνήρθρωσε· τὴν τοῦ μηροῦ κινήσιν μηχανωμένη. Γλουτοὶ οὖν λέγονται τὰ τῶν κοιταλῶν σφαιρώματα· κοιτάλαι δὲ ὅπου ἔχεινται αἱ κεφαλαὶ τῶν μηρῶν διὰ δὲ τὴν ἔχεισα κοιτάτητα κοιτάλη ἐκλήθη. Οἱ δὲ γλουτοὶ, διὰ τρυφερίαν καὶ ὑγρότητα, οἷον γλουσί ³³ τινες ὄντες· καὶ γάρ οὗται μετὰ λειότητος ἐνυγροὶ εἰσι, διὰ τὴν εὐθύτητα τῶν στρέψεων καὶ κινεῖσθαι, καθάπερ οἱ στροφίγγες. Toῦτο γάρ ἔργον τῆς διαρθρώσεως.

Tale quidem dearticulationis opus est: Εἰδη δὲ αὐτῆς τρία. Τὸ μὲν, ἐνάρθρωσις, διαν ἡ κοιτάτης ἡ ὑποδεχομένη βάθος ικανὸν ἔχῃ, καὶ ἡ ἐγκαταβαλνουσα κεφαλὴ προμήκης ὑπάρχῃ, ὃσπερ ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ καὶ ἡ κοιτάλη. Ἀρθρωσις ³⁴ δὲ, διαν ἡ κοιτάτης ἐπιπόλαιος ἦ, ἡ τε κεφαλὴ ταπεινὴ,

²¹ αὐτη B. ²² ἡ χειρ ἔχ. ἐνεργ. B. ²³ αὐτη B. ²⁴ ἔλλειποῦς B. ²⁵ δέδωκε B. ²⁶ τόπον B. ²⁷ ἐμβαλνουσα B. ²⁸ αὐτὰ B. ²⁹ ἀμμωσιν B., ἀμβωσιν C. ³⁰ ἀμμωνες C. ³¹ ἔξωχτι B. ³² καλόντες Δ. ³³ καὶ οἱ τ. B. ³⁴ γλουσί P. ³⁵ ἀρθρωδία B.

νωσπερ ἡ τοῦ βραχίονος πρὸς τὴν ὀμοπλάτην⁴⁴. Τὸ δὲ τρίτον εἶδος τῆς διαρθρώσεως γιγγάλισμός λέγεται: γίνεται δὲ τῶν συνταττομένων ἀλλήλοις ὅστιν ἀντεμβαίνοντων, καθάπερ ἐπὶ τε τῶν σπονδύλων ἔχει, καὶ τῆς τοῦ πήχεως πρὸς τὸν βραχίονα διαρθρώσεως. Τὰ δὲ σφαιρώματα ταῦτα, ποτὲ μὲν καλεῖται κεφαλῆ, ποτὲ δὲ αὐχῆν, ποτὲ δὲ κορώνη, ποτὲ δὲ γλουτός. Αἱ δὲ κοιλότητες ποτὲ μὲν κοτύλη, ποτὲ δὲ γλήνη· καὶ ἔστιν ἡ μὲν κοτύλη βαθεῖα, ἡ δὲ γλήνη ἐπιπολῆς⁴⁵.

nonnunquam capitis nomine, aliquando cervicis, cupantur. At ossium concavilates quandoque acetabula, quandoque glenæ, hoc est leves concavitates, appellari solent. Quæ sub acetabuli nomen cadunt, et quæ κοτύλη dicuntur, profundiores sunt, quæ vero superficiem levis concavitatis habent, glenas dictitant.

Τὸ οὖν τοῦ μηροῦ ὄστον, ἔνεστιν ὁσπερ καὶ τὸ⁴⁶ B τοῦ βραχίονος⁴⁷ μέγιστον δὲ ἔστιν ἀπάντων τῶν κατὰ τὸ ζῶον ὄστῶν⁴⁸. διαρθροῦται δὲ ἀνω μὲν, πρὸς λογίον καὶ βουβῶνα, κάτω δὲ, πρὸς τὴν κνήμην. Καὶ ἔχει ἀνω μὲν, ἐπίφυσιν κεφαλῆς ἀκριβῶς περιφεροῦς, κάτω δὲ εἰς δύο κονδύλους τελευτῇ· καὶ συνδέεται πρὸς τὴν κνήμην, οὐ διὰ τῶν ὑμενωδῶν μόνον συνδέσμων τῶν ἐν κύκλῳ πᾶσαν διάρθρωσιν περιεληφθέντων, ἀλλὰ καὶ δύο διλῶν⁴⁹ τριῶν στρογγύλων καὶ δυνατῶν. Μηρὸς δὲ καλεῖται ὅτι μερίζεται κατ' ἕκεινο τὸ μέρος τὸ σῶμα· τὸ γάρ ἀπὸ τοῦ τραχήλου μῆκος⁵⁰ μέχρι τῶν αἰδοίων, ὅλμος καλεῖται διὰ τὴν εὐρυχωρίαν τοῦ τόπου. ἀποκεκλιμένων γάρ τῶν χειρῶν ὀλμῷ δοκεῖν. Εστι δὲ δύος δι μηρὸς τῷ σχήματι⁵¹, κυρτὸς μὲν ἐν τοῖς πρόσω πατέρων καὶ Εἴω· σιμὸς δὲ ἐν τοῖς διπέσω καὶ ἔνδον. Ἀποφύσεις δὲ ἔχει δύο εἰς δικρόν μικρὸν ὄποχάτω τοῦ αὐχένος· διὰ τροχαγεῖλας⁵² καλούσις· πολλῷ δὲ μείζων ἡ ἔσω τῆς κοτύλης ἔστι· καὶ δὲ μὲν ἔσω, διήρθρωται εἰς τὸν βουβῶνα· δὲ δὲ ἔξω, εἰς τὴν κοτύλην.

Iam, ex quibus ille qui interior est, satis adinodum rior, cum pectine dearticulatur, qui vero extra est, sunt quæ inter femoris ossa adnumerantur.

Τὰ δὲ τοῦ σκέλους ὄστα⁵³, τὸ μὲν ἐν κνήμῃ λέγεται, τὸ δὲ ἄλλο⁵⁴ κεφόρη. Καὶ ἔστιν ἡ μὲν κνήμη ἐμπροσθεν καὶ μεγάλη⁵⁵· διπέσω δὲ ἡ περόνη ἀπόδεουσα τῆς κνήμης καὶ τῷ πάχει καὶ τῷ μήκει· συναρθροῦται δὲ τῇ κνήμῃ πρὸς δύμφω τὰ πέρατα· τὰ δὲ ἐν τῷ μέσῳ ἀφεστήκασιν ἀλλήλοις⁵⁶. Καὶ δὲ μὲν κνήμη συντέτακται τῷ μηρῷ, μεγάλην ἐπίφυσιν ἔχουσα κατὰ τὸ ἀνω πέρας αὐτῆς· καὶ ὑπόδεχεται τὸν μηρὸν δύο κοιλότησιν αὐτῆς ἐπιβαίνοντα.

Ἐπὶ δὲ τοῖς κάτω μέρεσι κνήμης τε καὶ περόνης, δὲ ἀστράγαλος περιλαμβάνεται. Λέγεται δὲ τὸ δύον μέρος τοῦτο ἀπὸ τοῦ γόνατος ἔως τοῦ ἀστραγάλου κνήμη, ἀπὸ τοῦ ὑπερέχοντος⁵⁷ δονομασθέν· δουν δὲ ἀσαρκὸν αὐτοῦ καὶ λεπτὸν, ἐν τοῖς πρόσω τῆς κνήμης, ἀντικρήμιον ὄνομά είσται· τὸ δὲ διπέσω μετά

A dicum visitur. Altera vero dearticulationis species, arthrodia, id est articulatio dicitur, a prima diversa, quæ sit, cum concavitas in ossis tantummodo superficie est, caput vero depresso admodum, ut in brachii juncturis, cum scapulis cernere est. Tertia vero ejus species est, quam ginglylum, id est coherentiam dicunt; hæc namque est, cum alterum os ex adverso in alterum ingreditur, quemadmodum in spinæ vertebris et cubiti cum brachii dearticulatione cernitur. Hæc vero rotundilates, quandoque corones, plerumque vero sphærule nænupræ. nonnunquam capitis nomine, aliquando cervicis, cupantur. At ossium concavilates quandoque acetabula, quandoque glenæ, hoc est leves concavitates, appellari solent. Quæ sub acetabuli nomen cadunt, et quæ κοτύλη dicuntur, profundiores sunt, quæ vero superficiem levis concavitatis habent, glenas dictitant.

B Os siquidem femoris, maximum omnium quæ in homine sunt ossium habetur, quod siquidem superne cum pectine, et coxendicibus, infra vero, cum tibia dearticulatur. Hoc siquidem os, in superiori parte, in caput exacte orbiculatum desinit, infra vero, in geminum tuberculum finitur. Et cum tibia, non modo membranæ 126 ligamentis, quæ totam dearticulationem circulari ordine complectuntur, sed ad ea, tribus aliis rotundis et fortibus alioqui adnectuntur. Femur vero, ab ipsis μηρούς ἀπὸ τοῦ μερίζονται, quod dividere faceret, nam ea pars corpus nostrum bisariam divisum conspicitur. Spatium vero quod a colli linibus ad pudenda usque defertur, ob loci latitudinem mortuarium nuncupatur. Nam si manus flectantur, corporis illa pars tali instrumento similis sit. Totum autem femur, exterioribus, et quæ anteriores sunt partibus, devexam exprimit formam: in illis vero, quæ posteriores, et interiores sunt, simam obtinent. Gemini nos autem processus parvos, a cervice declinantes, habere femur cernuntur, quos trochanteras appellant, ex quibus ille qui interior est, satis adinodum rior, cum pectine dearticulatur, qui vero extra est, magnitudine illum qui extra est excedit, et integrum videlicet, acetabulum est. Hæc itaque sunt quæ inter femoris ossa adnumerantur.

C At quæ cruris ossa sunt, intus et extra, alterum tibia, alterum vero sura dicitur. Et tibia siquidem anterior pars, et quæ magnitudine aliqua praedita est nuncupatur. A posteriori vero parte sura est quæ tum crassitudine, tum longitudine tubæ concedit. Hæc siquidem ossa, tametsi utroque extremitate invicem coeant, attamen medio spatio inter se dirimuntur: nam tibia, in immodicam appendicem excrescentem, femori a parte superiore copulatur, et geminis cavis ipsum supervenientis femur suspicit.

D Ab inferiore vero tibiæ et suræ parte, talus comprehenditur; et pedis quidem tractus omnis, qui a genu ad talum usque descendit, a parte videlicet alias exsuperante, tibia nuncupatur: cuius siquidem ea portio anterior, quæ carnis expers ac exilis visitur, antetibiale dicitur: quæ vero posterior est, magnos

⁴⁴ ὀμοπλάτιν B. ⁴⁵ ἐπιπολῆς B. ⁴⁶ τὸ οὖν B. ⁴⁷ ὀμοπλάτιν B. ⁴⁸ ἔστιν τῶν κατὰ τὸ ζῶον ἀπ. ὄστ. B. ⁴⁹ διὰ διλῶν A. ⁵⁰ κοτύλης B. C. ⁵¹ ἐν τ. σχ. B. ⁵² διὰ καὶ τρ. B. ⁵³ ὄστα B. ⁵⁴ ἄλλων A. ⁵⁵ ἐμπρ. μεγ. ἔσω καὶ Εἴω B. P. ⁵⁶ ἄλλήλων B. P. ⁵⁷ περιέχοντος B.

⁵⁰ ἔστιν τῶν κατὰ τὸ ζῶον ἀπ. ὄστ. B. ⁵¹ διὰ

⁵² διὰ καὶ τρ. B. ⁵³ ὄστα B. ⁵⁴ ἄλλων A. ⁵⁵ ἐμπρ. μεγ. ἔσω καὶ Εἴω B. P. ⁵⁶ ἄλλήλων B. P. ⁵⁷ περιέχοντος B.

in se musculos continens, tibie ventrem denominari. Α τῶν μεγάλων μυῶν, γαστροκονήμων. Τὰ δὲ κυρίαν παντελῶς δισπάρα, καὶ τῶν δόλων ἐκκείμενα¹⁰ δύται, ἀστραγάλους καλοῦσιν οἱ παῖδες, τοῦ παντὸς ἀμαρτάνοντες· ὁ γάρ ἀστράγαλος, ὥπερ τούτων ἐκτέρῳθεν περιλαμβάνεται. Πέρατα δέ ἔστι ταῦτα τῆς κνήμης τε¹¹ καὶ περόνης ἀποφύσεων κυρτὸν μὲν ἔξωθεν, ὡσπερ καὶ φαίνεται, κοῖλα δὲ ἐνδόθεν¹². Μεθ' αὐτοῦ καὶ ἡ πτέρα διποθεν· εἴτα ὅλος ὁ ποὺς.¹³ Οὐ δὲ πρὸς τοὺς δακτύλους; τόπος ταρσός λέγεται τοῦτο; δὲ κτέρα τοῦτο καλοῦσιν, ή πεδίον· τὸ δὲ ὄποκάτω τοῦ ποδὸς, πάλμα προσαγορεύουσιν· εἴτα οἱ δάκτυλοι εἰς τριῶν κονδύλων συγκείμενοι, πλὴν τοῦ μεγάλου ἐκείνον γάρ εἰς δυοῖν¹⁴ σύγκειται δοτοῦν. Τῷ δὲ τοῦ μηροῦ διστῷ καὶ τῆς περόνης¹⁵ ἐπίκειται ἡ ἐπιγονατίς, χαμούντων ὕστατα δοτοῦν¹⁶ καὶ στρογγυλούν δι' ὅπερες μύλην αὐτὴν καλοῦσιν· ἀπὸ τῆς πρὸς τὰ ἔξωθεν μηχανῆς καὶ ἐμφερετας τοῦ μώλου¹⁷, διὰ τὸ ἔνωθεν εἶναι τοῦ διρθροῦ τὸ κοῖλον, ὃς καὶ τῆς μύλης τὸ ὄπερθεν ἐν τῷ πρὸς τὸ ἀλήθεσθαι τὰ σπέρματα βάλλονται. Λέγεται δὲ ἐπιγονατίς, διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ γόνατος κείσθαι¹⁸. ή οὖν ἐπιγονατίς¹⁹, ὃς καὶ "Ομηρος".

de causa nominant, quod ad genu adhibita, super

Ostendit lacerus senior jam veste patellam.

Genu vero, Græci γόνυ, ἀπὸ τοῦ κονεῖν, καὶ ἐνεργεῖν, quod operari et agere diceret, nominis interpretationem desumit. Sive quod in flectendo pede ceu angulum quemdam quem illi γωνίαν nominare solet, efficiat. Portio autem, quae sub genu est, quam nos poplitem, illi ἰγνών, ἀπὸ τοῦ ἰκνεύσθαι ἔχουν ἀπλοῦσθαι: dictitant, quod uebis incurvandi explicandique corporis causa est: sive, quod dum flectitur, gressum consinuamus, quod illi ἔχειν dicunt: sive, διὰ τὸ γόνυ συνέχειν, δὲ στινεῖς εἰς γῆν νεύειν, quia præ ejus flexu, in terram inclinamus, atque procumbimus. Crux quidem illi, σκέλος, ἀπὸ τοῦ διεσχίσθαι διὰ τὸν κέλευθον, quod videlicet in itinere peragendo alterum, ab altero dirimatur, dictum volunt. Sive διὰ τὸ σκληρότερα εἶναι τῶν ὄπερθεν μορίων, quod scilicet partes, quae superiorius sunt, duritia excedunt. Etenim rerum opifex, pedes ipsos, utpote instrumentum gressum delegatum, totius corporis sustinendi gratia, seu columnas quasdam constituit, ut hi suffultum, loca mutare, invisiere urbes, negotia esequi, pondera attollere, ac diversa ad loca²⁰ ferre eadem ac reserre queat.

Hos igitur pedes ad interiora innuere moderate D decebat, quo mutuo invicem officio utentes, recte motionem ipsam perslicant. Si autem alterum ex ipsis a naturali situ distorqueri contigerit, motus ipse impeditur, atque actio illa qua præstantissima est destruitur. Hac itaque de causa, et nervi qui tendi dicuntur, qui ad poplitem consistunt, et musculi ac ligamenta, nec non et alii nervi, pedes ipsos cir-

Τούτους οὖν τοὺς πόδας, δεῖ ἐπὶ τὰ ἔνδον ἡρέμα νεύειν· δικαὶος ἀλλήλοισιν ἐπικουροῦντες²¹, μίαν ποιοῦντο ἐνέργειαν, κοινήν τε καὶ ἀμεμπτον· εἰ δὲ γέ ποτε παρὰ τὴν θέσιν γένηται τούτων θάτερος, διπορος ή τοῦ ζώου κίνησις γίνεται, καὶ οὐχεῖται τούτου ή κρείτων ἐνέργεια. Διά τοι τοῦτο τένοντες κατὰ τὴν ἰγνύην, καὶ μῆνες, καὶ σύνδεσμοι, καὶ νεῦρα περικυλοῦσιν²² αὐτούς· τὴν κίνησιν αὐτῶν

¹⁰ ἐγκείμενα B C P. ¹¹ τε om. B. ¹² τὰ ἔνδον. B. μύλης B. ¹³ ἐπάνω B. ¹⁴ hæc cum cit. om. B C. ¹⁵ ή δέστι κατ' αὐτὸν τὸ σκέλος. B. ¹⁶ χαμπτόμενα ή B. ¹⁷ καλ. τοῦ γον. B. ¹⁸ ίκνεύσθαι B. κινεῖσθαι C. ¹⁹ διὰ B. ²⁰ ή δόδος B. ²¹ ἀφ' ή τὸ δύνομα τοῦ σκέλους ἐγένετο· τὰ γάρ σκέλη πεπ. B. ²² ἀλλήλοις συνεπικουροῦντες B. ²³ συνδ. ἐγένετο καὶ νεῦρα περικ. B.

(n) Od. Σ, 73.

λειασφαλιζόμενοι καὶ περιφυλάττοντες. Οὐ γάρ μόν περὶ τὰ ἄρθρα αὐτῆς ἡ ἀσφάλεια, ἀλλὰ καὶ πανταχόδεν· τὰ γάρ τῶν ὅμων καὶ μασχαλῶν, καὶ τῶν ἴγνων καὶ σφυρῶν, καὶ πάντα τὰ ἐκ μυῶν καὶ μετὰ μυῶν κινούμενα νεῦρα, τένορτες ὄνομάζονται· παρὰ τὸ τείνειν τὰ μύρια πρὸς ἑνέργειαν· διειποτές εἰσι τῶν νεύρων διαφέρονται· τὰ μὲν γάρ εἰς ἔγχεφάλου καὶ νωτιαῖα περικότα, τεῦρα κυρίως προσαγορεύοντες⁷⁷. τὰ δὲ ἐκ μυῶν τένορτες· τὰ δὲ εἰς ὅστῶν, σύνδεσμοι. Ὁ δὲ τοῦ ἀστραγάλου τόπος καὶ σφυρὸς λέγεται, παρὰ τὸ συνεσφίχθαι τὰ ἄρθρα τῇ συνθέσει· καὶ οἶον σφαλρὰ τοὺς ὅστοις καὶ τοῖς νεύροις πεπῆχθαι ἀστράγαλος· παρὰ τὸ ἀστραβῆντος καὶ ὅρθην φυλάττειν τὴν βάσιν τοῦ ποδός. Κυκλοὶ δὲ τὸν ἀστράγαλον τὸ κυκλοειδές λεγόμενον ὁστοῦν· ἐν φ' τὸ λεγόμενον κότζιον⁷⁸ διὰ συνδέσμων τῇ περόνῃ προσαρμοσθὲν ἀνών, τὸ χυφοειδὲς κάτωθεν ὑποκείμενον⁷⁹ ἔχει, καὶ συνδέεται μετ' αὐτοῦ πρὸς ἡνίκαντα τῶν σφυρῶν καὶ τῆς πτέρνης. Αὗτη γάρ οὐ πάκεται τὰς δύφυνάδεις ἐξοχὰς τῆς κυήμης τε καὶ περόνης, καὶ τὰ περιφερῆ τοῦ ἀστραγάλου περιλαμβάνουσα, δύο τενάς ἐξοχὰς εἰς ἐπιτηδείους κοιλότητας ἐναρμόζει⁸⁰. Τὸ δὲ κατέμπροσθεν μέρος αὐτῆς ἡ ἀρχὴ ἐστι τοῦ λεγομένου ταρσοῦ. Μετ' αὐτὸν δὲ διέρχεται τὸ πεδίον, ἐκ πέντε συγκείμενον ὁστῶν· ἀφ' οὐδὲ οἱ κόνδυλοι τῶν δακτύλων τὴν ἀρμονίαν λαμβάνοντες, ἐπὶ τὰ τοὺς δυνυχὰς ἔχοντα μετακονδύλια τελευτῶσι. Συνδοῦσι δὲ τὰς τούτων διαρθρώσεις, οὐμενάδεις τινὲς σύνδεσμοι· τὰς δὲ κατὰ τὸν ἀστράγαλον καὶ τὴν πτέρναν, ἰσχυροὶ τε πάνυ, καὶ⁸¹ στρογγύλοι, καὶ νευροχονδρώδεις.

ossiculis constitutum, incipit, a quibus digitorum desinentes originem sumunt: at surculi ipsi invicem comprehenduntur. Ligamenta vero, quibus talus calcaneumque vincuntur, fortia admodum orbiculariaque sunt, et ex nervosis cartilaginibus constitutionem sortita sunt.

"Εστι γάρ καθόλου τοῦ ποδὸς οὐδὲ μόνον συνάρθρωσις καὶ διάρθρωσις, ἀλλὰ καὶ συννεύρωσις καὶ συγχόνωρωσις· πολὺ γάρ αὐτῷ ἀσφαλές ἐδόθη⁸² διὰ τὴν δύχην ὅλου τοῦ σώματος, καὶ τὸν ἀναβασταγμὸν, καὶ τὴν οἶον ἐπικειμένην βαρύτητα, καὶ τὰς λοιπὰς ἑνέργειας πάσας. Λέγεται δὲ κούρς, παρὰ τὸ πεπαύσθαι ἀπὸ τοῦ ὅλου σώματος⁸³ ἢ τὸ πτανόν καὶ λῆγον τοῦ σώματος. Λέγεται δὲ καὶ Ἰχνος, παρὰ τὸ⁸⁴ Ισχεῖν καὶ συνέχειν ὅλον τὸν πόδα· ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνέχεσθαι τῆς γῆς. Οὐ δὲ ταρσὸς διὰ τὸ ξηρὸν τοῦ τόπου καὶ διασπρὸν οὐτως ἐκλήθη· καὶ "Ομῆρος"⁸⁵. παρὰ τὸ πεπαύσθαι ἀπὸ τοῦ ὅλου σώματος, *quasique*

*Nῦr δέ μ' ἐπιτράγας ταρσὸν ποδὸς εἴγεται
αὔτεως (ο.).]*

Pedīοr δὲ τὸ Εμπροσθεν, διὰ τὸ ὀμαλόν⁸⁶· τὸ δὲ

A culari ordine ambient, quae universa roborandi tuendique motus ipsorum gratia, prōcreata esse constat. Non enim tendit ipsi articulis tantummodo securitatis causa, sed omnibus corporis partibus adhibiti sunt: siquidem nervos, qui in humeris, alis, poplitibus, mallocolis et cunctis partibus, quae a musculis, ac una cum musculis moventur, tendos, quod ad actiones negotiaque peragenda partes ipsas distendant, appellari recte decet. Nervorum enim triplex differentia est: nam qui a cerebro ac dorsi medulla oriuntur peculiariter nomine nervi appellantur: at qui a musculis tendi; sed qui ab ossibus procedunt, ligamenta. At talis locus et malleolus dicitur, quod illi σφυρᾶν, καὶ οἷον σφαλρᾶν appellant, quasique membrā compositione constringat ac nervis compacta reddat. Sed talum et ἀστράγαλον illi dicunt, διὰ τὸ ἀστραβῆντος καὶ ὅρθην φυλάττειν ποδὸς βάσιν, quod videlicet pedis nostri motum, ne distorqueri, sed recte procedere possit iuentur. Os autem quod orbiculare nuncupatur, talum circulariter ambit; in quo κόκκυς, ossiculum videlicet, quod cuculus dicitur, superne ligamentis cum extrema suræ parte connectitur; et quod gibbosum in se est, infra suppositum habet, et colligatur cum ipso, ubi malleolorum et calcanei basis est. Calcaneus vero, superciliaribus prominentiis, tibiæ suræque suppeditatur, cuius orbiculares partes comprehendunt duas quasdam tali prominentias, quas in decentes concavitates accommodat. Etenim anterior calcanei pars a pedis deverso principium habet; post hanc autem planum pedis, quod illi πεδίον dicunt, quinis surculi, in unguis **129** concordi quadam serie C pars a pedis deverso principium habet; post hanc autem planum pedis, quod illi πεδίον dicunt, quinis surculi, in unguis **129** concordi quadam serie

D ferendæ moli, et veluti acclinatis sibi ponderibus ceterisque, quæ necessitas exigit, peragendis, valide ac fortiter sufficerent: pes quidem ab illis, ποὺς in ipso a toto corpore cessatum sit. Vel quod πεδίον, καὶ λῆγον τοῦ σώματος, quod pars videlicet sit, in quam corpus desinat terminetque. Sed et Ἰχνος nuncupatur, παρὰ τὸ Ισχεῖν, καὶ συνέχειν τὸν πόδα ὅλον, quod totum pedem contineat, comprehendatque, sive quod a terra gressu in ipso attollitur, quod illi ἀνέχεσθαι ἀπὸ τῆς γῆς dicunt. Prima vero pedis pars, ταρσός, a sicca ejus loci qualitate et carnis expertise, appellata est, ut Homerus:

*Sed mihi perstringens tarsum in pede gloria
[quanta haec.]*

"προσαγορεύονται B. P. "κότζιν B. C. P. "ὑποχ. κατ. B. "συναρμόζει B. "καὶ πάνυ B. "τὸ δισφ. ἐδωρήθη B. "διλ. τοῦ σωμ. B. "τὸ ον. A. "cit. om. B. C. "haec etiam om. B. C.

(ο) II. Λ, 388.

pedion, nos planum pedis appellamus. Cutim vero, **A** οποκάτωθεν τοῦ ποδὸς δέρμα πέλμα καλεῖται, διὸ καὶ ipsi pedi subditur, illi πέλμα διὰ τὸ περιπλεσθαι, ήγουν ἐσφίχθαι, τοῦ δὲ δέρματος πλέον, quod videlicet compressa constrictaque tota magis quam reliqua cuius sit, vocant. Calcaneus vero ab illis πτέρνα denominatur, διὰ τὸ ἐπιπεπτωκέναι αὐτὴ δόλον τὸ σῶμα, quod in ipsam totum corpus innitatut atque incidat. Articulos autem ab ipsis ἀρθρα appellari diximus, ἐκ τοῦ ἄρω, τὸ ἀρμόζω, quod vide- licet per ipsos partes ad invicem concinne accommodentur atque coeant. Vel ipsos inde diclos volunt, διὰ τὸ ἀρτρέναι ἀλλήλοις, quod **130** concordi quadam copula invicem firmentur, concreniantur atque consti- gantur, alteraque alterius suppetias adsint.

Cap. XXX — De cute et de pilis.

Et quidem totum corpus cutis operimento tegitur, cujus quedam pars pilis obsita, quedam vero ipsorum expers conspicitur. Verum enim vero, ex his qua pilosae partes sunt, caput, men- tum labiaque habentur, qua tum tegumenti, tum decoris gratia, natura pilis obtexuit. At pili qui in superciliis et ciliis visuntur, tutelæ causa procreati sunt: qui vero sub alis atque ad pudenda oriuntur, casus cuiusdam eventu, non tutelæ gratia, cum irritus inibi pilorum locus sit, orti sunt. Atqui, nec tegumenti causa, inibi pili existunt, quoniam aliae a manibus costisque satis protectæ visuntur. Sed neque ob decorum ullum ipsos constitutos crediderim, quoniam natura additi decoris habere curam non novit. Nullius enim rei, cuius est abscondita pulchritudo, desiderium nobis innascitur. Et pilos quidem eventu nasci hoc pacto censemus. Quemadmodum enim agricole, in horti sui cultura, præcipuum propositum est, utiles herbas stirpesque frugiferas assidua irrigatione perfundere, accedit etiam, et spinas, herbasque alias minus utiles, et ad sepes usumque alium deputandas, irrigari; eodem modo, et vegetalis facultas, ad eos quos memoravimus usus, pilos unguis que molita est, quibus et alimentum, et incrementum, nec non constitutionem, impertiri assidue satagit; sed fumosæ corporis nostri exhalationis concretio horum constitutionis causa existit. Et pili quidem ab ipsis τρίχες appellantur, οἷον δέρικες θερίζονται, quod videlicet demeteri soleant, ac sectioni assidue obnoxii sint. Nihil enim, omnium, qua in corpore nostro sunt, æque extra tendere, ac pili nititur. Cutis vero pars, qua pilis vacare conspicitur, quemadmodum manus palma, ac digiti, et pedis planta musculis, pilorum vice, redundat. Ubi autem, nulla hujusmodi musculorum causa existit, pili in quibusdam magis, in quibusdam vero minus, oriuntur. Enimvero, non modo mollis caro, pro tegumento et obductione utuntur.

Cutis enim **131** callosæ naturæ habetur, quasi- que ipsa ab ambiente aere, et rebus in quas eam assidue incidere contingit, callescat. Mollis siquidem caro, alicubi simplex, alicubi composita

Κεφ. Α'. — Περὶ δέρματος καὶ περὶ τριχῶν.

Καλύπτεται οὖν ἡ ἄπαν τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ δέρματος· καὶ ἔστι τὰ μὲν αὐτοῦ, τετριχωμένα, τὰ δὲ διτριχα· τετριχωμένα μὲν ἡ κεφαλὴ, καὶ τὰ μέρη τῆς ἀνω καὶ ^{τῆς} κάτω γένυος, καὶ τὰ τοῦ χειλοῦς· αὗται γάρ σκέπτης καὶ κόσμου ἐγένοντο γάρ τοις· αἱ δὲ τῶν ὄφρυών καὶ τῶν βλεφαρίδων, ἀσφαλεῖας· αἱ δὲ τῶν μασχαλῶν καὶ τῆς ἤδης, κατὰ συμβεβηκός. Οὔτε γάρ δι' ἀσφάλειαν, ἐπειδὴ ἀκαριδίς ἔστιν ὁ τόπος. Οὔτε διὰ σκέπην, ἐπειδὴ σκέπονται ὑπὸ τῶν χειρῶν καὶ τῶν πλευρῶν αἱ μασχαλαί. Ἀλλ' οὔτε διὰ κόσμου ^{οὐδὲ}, κρυπτόμενον γάρ κόσμον ἡ φύσις οὐκ εἰδεῖ· ὅν γάρ τὸ κάλυπτον διέρχεται, οὐ δὲ πλέθου δέχονται ^{οὐδὲ} γένεσιν. Λέγομεν δὲ τὰς τρίχας κατὰ συμβεβηκός γίνεσθαι οὕτως. Οὐσπερ γάρ δι' γεωργίδας κατὰ πρώτον μὲν λόγον ἀρδεύει τὰ χρήσιμα τῶν λαχάνων, τῇ τῶν φυτῶν· κατὰ δεύτερον δὲ, καὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ τὰς ἄλλας· τῶν βοτανῶν, εἰς φραγμὸν ταύτας καὶ ἀλληγορίαν ἔπινον μένεν· οὕτως καὶ ἡ θρηπτικὴ δύναμις εἰς τὰς ἐλρημένας αἰτίας τὰς τρίχας καὶ τοὺς δυνητὰς ἐπινοούμενη, καὶ τρέψει, καὶ αἰξει, καὶ συνιστᾷ· τῶν γάρ καπνῶν τῶν διτιμωδεστάτων ^{οὐδὲν}, τῶν ἐκ τοῦ σώματος διαπεμπομένων πτῆξιν λαμβανόντων, αὗται συνιστανται. Τρίχες δὲ λέγονται, οἷον θέρικες· θέριξ γάρ καὶ θρίξ κατὰ σύγχοπήν ^{οὐδὲν} θερίζεται καὶ τέμνεται συνεχῶς. Οὐδὲν γάρ οὕτω τῶν ἐν ἡμῖν πηδᾶ πρὸς τὰ ἔκτεινα ὡσπερ η θρίξ· Ἐν οἷς μὲν οὖν τόποις διτριχον ὑπάρχει τὸ σῶμα, μῆες δηλοντί κατ' ἐκείνους τοὺς τόπους ὑπάρχουσιν. Οὐσπερ ἐπὶ τῆς παλάμυτης καὶ τῶν δακτύλων, καὶ τοῦ πέλματος τῶν ποδῶν· ἐν οἷς δὲ μῆες αἴτιοι οὐκ εἰσὶ, τρίχες φύονται· πή μὲν πλείους, πή δὲ διλγαῖ. Σκέπασμα μὲν γάρ τὸ δέρμα γέγονε καὶ περιβλήμα τῆς ἀπαλῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διλλῶν πάντων τῶν ἐντοσθίων.

Εστι δὲ τὸ δέρμα τῇ φύσει τυλῶδες ^{οὐδὲν}, ὑπὸ τοῦ περιέχοντος καὶ τῶν προσομιλούντων σωμάτων τυλωθέν ^{οὐδὲν}. Η δὲ ἀπαλὴ σάρξ, πή μὲν ἔστιν ἀπλῆ ^{οὐδὲν}, πή δὲ σύνθετος· καὶ πή μὲν μετὰ μυῶν καὶ λιῶν, πή

^{οὐδὲν} σημαίνοντα A. ^{οὐδὲν} φοηθεῖν η διὰ τὸ συναρτάσθαι P. ^{οὐδὲν} sic Cod. C. minus commode in tab. div. ^{οὐδὲν} γοῦν B. P. ^{οὐδὲν} έξ A. ^{οὐδὲν} κοσμ. χαρ. ἐγ. B. ^{οὐδὲν} κόσμον ποιος γάρ κρυπτόμενος P. ^{οὐδὲν} οἶδεν B. P. ^{οὐδὲν} κάλυπτον B. ^{οὐδὲν} δέχεται B. ^{οὐδὲν} κατὰ συμβεβηκός B. ^{οὐδὲν} εἰς ἀλλ. B. ^{οὐδὲν} ἀπτιμῶν τ. καπνωδεστάτων B. ^{οὐδὲν} κατὰ συγκ. οἰν. B. ^{οὐδὲν} ινες οἰν. B. ^{οὐδὲν} δέρμα B. P. ^{οὐδὲν} κατὰ τὸν τόπον ὑπὲκείνον B. ^{οὐδὲν} οἰν. B. ^{οὐδὲν} τριλόδες Β. ^{οὐδὲν} τριλόδες Β. ^{οὐδὲν} ἀπαλὴ B. P.

δὲ καθ' ἀντῆγ. Καὶ αὗτῃ γάρ ὥσπερ καὶ τὸ δέρμα **A** est. Ipsa enim musculosa cum fibris, quibusdam in locis, in quibusdam vero per seipsum existit. Ipsa etiam, quemadmodum et de cetero dictum est, toto corpori subextenditur, quo æstatis tempore, sudorum excretione, animali refrigerium suggestat, pilorum vero lauginem ad hiemis usum largitur. Carnem namque ipsam, σάρκα Græci παρὰ τὸ ἀποσύρεσθαι τὰ δέρμα ἀπ' αὐτῆς, *quod videlicet ab ipsa cutis detrahatur*, appellant. Cutim vero δέρμα, quasi τέρμα, prima mutata littera, id est terminus quidam corporis, vel finis sit, cum ei undique obducatur; sive δέρμα, hoc est, *quod vinculum, seu ligamentum corporis sit*, cum ipsum comprimat undique constringatque; sive δέρμα παρὰ τὸ ἀποδέρεσθαι, *a detrahendo diripiendoque, quod in animalibus assidue, quibus cutis detrahitur, cernere est*. Aut, quasi δέρμα, quemadmodum et corpus dicitur, inde videlicet quod animæ *vinculum* sit. At cutim ipsam in corpore ad usum tantummodo, non autem actionis alicujus gratia constitutam esse certum est. Non enim ipsa ad concoquendum cibum, vel constitueendum sanguinem, aut distribuendum alimentum, neque ad motum, qui cum impetu fit perficiendum, aut rei alicujus usum animali impertiendo, officium explet; sed cum omnium exterior consistat, unicarum recipit. Quamobrem, ad respirationem sudorum omnium partium imbecillior habetur. Nec vero pars corporis nostri supervacua, optima ratione que excretionem, quasi terebra est, et ipsa pari labore omnia membra hominis prædicta sunt, sed magis principalia, quæ quasi principia quædam corporis habentur, robustiora fortioraque a primo ortu constituta sunt, ut ex pinguiscentis victus usu provenientia incomoda abigerent, et naturalem vim tutiorem conservent.

"Εχει δὲ δ ἄνθρωπος καθ' ὅλων τῶν μορίων, καὶ ἐν **C** τῇ γαστρὶ καὶ ἐν τοῖς ἑντέροις πιμελήν, ἀλλ' οὐ στέαρ· διαφέρει πιμελὴ στέατος, τῷ τὴν πιμελήν ψυχομένην, ἀπηκτὸν διαμένειν, τὸ δὲ στέαρ δια πήσεσθαι¹⁰, ὧστε καὶ θρύπτεσθαι· διὸ καὶ οἱ ζώμοι τῶν μὲν πιμελῶν, οὐ πήσονται¹¹, τῶν δὲ στεατῶν πήσονται, ὡς βόδι, αἴγδι, καὶ προβάτου. Συνίσταται δὲ ἡ πιμελὴ ἐκ τῶν ἐν τῷ αἷματι φερομένων ἐλαιωδῶν, ἐκ τῶν¹² λιπαρωτέρων τροφῶν, ἀλλ' οὐ τοῖς ψυχροτέροις τῶν μορίων καθιζάνονται πήγνυνται¹³. Πιμελὴ δὲ λέγεται παρὰ τὴν πῆξιν τῆς τροφῆς· ἡ πιμελὴ τοις ἐστι, παρὰ τὸ πιαίνειν· ὑγραίνουσα¹⁴ τὸ μέλη¹⁵. Οὐ δὲ σύνδεσμος περιβλημά ἐστι νευρῶδες, ἐξ αὐτοῦ τὴν γένεσιν ἔχων¹⁶, ὅπερ συνέδεται ταῖς ἀρθρώσεσιν¹⁷.

partes, eas impinguat, quod illi πίον τὸ λιπαρὸν pingue osium obductio quædam, nervalis est, quæ ex ipsis vivem copulatur. Membrana vero, nervale quoddam

"Οὐ δὲ ὅμηρος σῶμά ἐστι νευρῶδες πλατύ· ἡ δὲ σάρξ¹⁸ ἡ ἀπλῆ¹⁹ αἷμά ἐστι πεπηγός. Τὸ δὲ αἷμά ἐστι θερμὸν καὶ ὑγρὸν κατὰ σύστασιν· κατὰ δὲ γεῦσιν γλυκύ· παρὰ δὲ τὸ αἴθω τὸ καίω αἷμα ἐκλιθη. Οὐ-

Homo autem in omnibus corporis partibus, tum in alvo, tum in intestinis, exungia, non autem sevo præditus est. Nam exungia a sevo, hoc discrepat, quod exungia **132** quidem, rigorem sentiens, non concrescit, sevum vero præter id quod concrescit, frangi etiam potest. Quapropter, exungiosum jus concrescere neutquam potest, sevosum vero, ut bovis, capri et arietis concrescit. Siquidem exungia, pingui ex substantia quadam, quæ in sanguine est, olei similitudinem præ se ferente, constituitur, quæ, cum in frigidioribus corporis partibus consistat, non concrescit. Exungia enim πιμελὴ a Græcis nuncupatur, παρὰ τὸ τὴν πῆξιν τῆς τροφῆς εἶναι, quod ipsa videlicet ex alimento concrescat. Sive ἀπὸ τοῦ πιατείν, quod humectando corporis partes, eas impinguat, quod illi πίον τὸ λιπαρὸν pingue dicunt. At ligamentum in corpore nostro, ossibus progenatur, quod dearticulationibus in corpore in latitudinem protensum est.

At caro, simplex concretus sanguis est, cuius quidem constitutio calida, humidaque, gustus vero dulcis est. Et sanguis quidem ab illis alpīa παρὰ τὸ αἴθω, τὸ καίω, a comburendo dictius,

⁹ παρέχει **B**. ¹⁰ ἀποσύρεσθαι **B C**. ¹¹ ὡσπ. τ. συνεσχηκός τὸ σῶμα καὶ συνδεσμοῦν· ἡ οἰον δέμας **B**. ὕστερ πέλμα **C**. ¹² ἔνεκα οὐπ. **B P**. ¹³ οὐτε γάρ **A**. ¹⁴ ὄλου **B P**. ¹⁵ εύκόλως **B**. ¹⁶ εἰσιδέχεται **B P**. ¹⁷ κατατέρυται **B**. ¹⁸ κέχτηται **B**. ¹⁹ ρωμαλαιώτερα **B P**. ²⁰ ἐξ ἀπαρχῆς **B P**. ²¹ πήσονται **B**, τῶν δὲ στεατῶν πήσονται οὐπ. **A B C**. ²² τῶν οὐπ. **B**, γάρ τῶν **P**. ²³ πήγνυται **B**. ²⁴ ἡ ὑγρ. **B P**. ²⁵ πιμελαὶ ἀπηκτοὶ· ὧστε καὶ πιμελὴ κέχληται, ἐκ τοῦ πίον τὸ λιπαρὸν ἡ ὑγρ. τὰ μέλη **P**. ²⁶ ἔχον **B**. ²⁷ διαρθρώσεσιν **B P**. ²⁸ ἀπαλὴ **B P**.

nullus enim omnium qui in corpore nostro humores sunt, sanguine calidior habetur. In quibus enim sanguis exuberat, eorum magis hilaris animus redditur. Flava vero bilis concitatiorem audacioremque facit, sed atra, modestiorem ac stabiliorem; at pituita, magis inertem, atque asperum efficit: siquidem, pituita, in sui constitutione, modice crassescens qualitatis et gustu salsuginosa habetur. Flava vero bilis magis tenacem constitutionem et gustu amaritudinem sortita est. Atra autem acescentis gustus, cui vero constitutione, ad crassam magis terreamque natum declinat. Et sanguis quidem rubei coloris; pituita alba, flava bilis pallescens, atra vero nigra est. Hi autem humores cognati cum corpore nostro sunt; ex quibus, quedam simplices partes, quedam instrumentales factae sunt. Et simularium quidem, ac simplicium partium, substancialia sunt, calidum, frigidum, siccum et humidum. Compositis vero atque instrumentalibus hoc inesse natura necessario debet, ut concinna, ac oculus irretortus videatur, ac pes neutiquam claudicet.

Similares autem partes temperamentorum competens moderatio necessario subsequi debet, ut in densitate, vel raritate, sive crassitudine, aut gratilitate, et bono aut malo colore, tum in molilitie, sive asperitate, non sit excessus. Haec etiam substantialia, in instrumentalibus sunt ut moderatione, compositione, numero, ac figura congruant; nam hoc necessario in instrumentalibus requiritur, ut eorum quodlibet recte demidata sibi munia peragat, ut scilicet manus in rebus capiendis recte moveatur, pedes vero in gressu, aures in audiendi vi, et oculi in cernendi facultate minime deficiant. Tunc etiam hominem, qua ad corpus attinet, habere peculiarem ac propriam virtutem censendum est, cum in suis actionibus, cogitatione, memoria, imaginatione, sensibus ac reliquis quae ad corpus attinent, ab omni reprehensione redditur exemplus.

Siquidem homo tunc rationalis nomine censetur (tametsi talis natura sit), cum circa primum septimum in enuntiandis reddendisque verbis, rationalis animae facultatis evidentissima argumenta exhibet. Anni enim qui infra illud tempus sunt, rationis expertes, imprudentesque ac fatuitate pleni habentur. Cum vero aliud septennium absolverit, perfectum recte dixeris: nam hujusmodi annas simile sibi procreare idonea est. Ad haec, tertii septennii tempus corporis incrementum prescribit, nam post primum supra vicesimum annum, nihil ad humani corporis magnitudinem accedit: tales siquidem anni, vigor et flos aetatis nuncupantur. Rationale enim ipsi animae primo septen-
tio prescribitur. At sunt nobis sensus quinque,

A δὲ γάρ τῶν ἐν τῷ σώματι χυμῶν θερμότερον τοῦ αἷματος ἔστι. Ἐλαρωτέραν δὲ τὴν ψυχὴν τοῦτο ἕργάζεται, ἐν οἷς πλεονότεροι· ἡ δὲ ἑανθή χολή, γοργοτέραν δὲ θρασυτέραν²⁰. ἡ δὲ μέλαινα, σεμνοτέραν καὶ εὐθενεστέραν· τὸ δὲ φλέγμα, ἀργωδεστέραν καὶ σκληρωδεστέραν. Ἐστι δὲ τὸ φλέγμα συμμέτρως παχὺ κατὰ σύστασιν, ἀλμυρὸν δὲ κατὰ γεύσιν²¹. Ἡ δὲ ἑανθή χολή, λεπτοτέρα τε καὶ κατὰ γεύσιν πικρά· ἡ δὲ μέλαινα, δέσιλα μὲν κατὰ γεύσιν²², παχεῖα δὲ κατὰ σύστασιν, καὶ γεύσης. Καὶ ἔστι τὸ μὲν ἀλμυρότερον τῇ χροΐ· λευκὸν δὲ τὸ φλέγμα· ὥχρα δὲ ἡ ἑανθή χολή· μέλας δὲ ὁ μελαγχολικὸς χυμός. Οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ συγγενεῖς τοῦ σώματος χυμοί· εἴ δὲ τὰ μὲν ἀπλᾶ γέροντα μόρια· τὰ δὲ ὄργανικά, δὲ σύνθετα. Καὶ ὑπάρχει τοῖς μὲν διοικετέοις τοῖς δὲ συνθέτοις καὶ ὄργανοις, τὸ ξηρόν, τὸ υγρόν· τοῖς δὲ συνθέτοις καὶ ὄργανοις, τὸ κατὰ φύσιν τῆς ἀρμονίας, καὶ τὸ συντετελεθερωθέν τὸν πόδα.

B εἰς concors membrorum 133 dispositio sit, sic, εἰ

Τέξις ἀναγκῆς δὲ ἔπειται τοῖς διοικετέοις ἢ τῶν κράσεων συμμετρίᾳ· ἡ κατὰ δασύτητα καὶ φιλότητα· ἡ κατὰ παχύτητα καὶ ισχύτητα· καὶ ἡ κατὰ τὴν εὐχροιάν τε καὶ ἀχροιάν· καὶ προσέτι μαλακότητα καὶ σκληρότητα. Τοῖς δὲ ὄργανοις κατ' οὐσίαν μὲν ἡ συμμετρία, καὶ ἡ σύνθεσις, καὶ διάριθμός, καὶ τὸ σχῆμα· εἴ δὲ γάρ τοις δὲ τὰς τάξεις²³ ἵκαντον τῶν ὄργανικῶν ἔκτελεν· οἶνον τὴν κείρα C καλῶς ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τὰ σκέλη, καλῶς βαλλεῖν, καὶ τὰ ὄντα ἀκούειν, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς καλῶς βλέπειν. Τηγικάντα γάρ²⁴ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἔχειν κατὰ τὸ σῶμα τὸν ἀνθρώπον²⁵ λέγομεν, διαν τὰς οἰκείας ἐνεργείας ἀμέμπτως ἔπιτελῇ, τὰς κατὰ λογισμὸν²⁶, τὰς κατὰ μνήμην, τὰς κατὰ φαντασίαν, τὰς κατ' αἰσθησίαν, καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ σώματος ἐνεργείας.

D 'Ἐπειδὲ λογικὸς²⁷ κυρίως τότε λέγεται ὁ ἀνθρώπος, εἰ καὶ φύσεις ἔστι λογικός, διαν ἡδη ἴκανός ἔστιν ἔρμηνες εἶναι τῶν συνήθων ὀνομάτων τε καὶ φημάτων, καὶ²⁸ τὴν λογικὴν ἔξιν περιποιούμενος, ἤγουν κατὰ τὴν πρώτην ἔπιτελίαν. Τὰ γάρ πρὸ τεύτης ἔτη, ἀλογίας, καὶ ἀσυνείσας, καὶ ἀρροστύνης ἀνάμεστα· κατὰ δὲ τὴν ἔπειταν ἔπιτελίαν ἔχοντας τελείωσθαι· τελείωσις δὲ ἔστι δύναμις τῆς τοῦ διοικού σπορᾶς. Περὶ γάρ τὴν τεσσαρεσκαιδεύτην ἥλικαν τὸ διοικον γεννήν δυνάμεθα. Τρίτη πάλιν²⁹ ἔπιτελία πέρας ἔστιν αὐξήσεως· ἀχρι γάρ ἐνδε καὶ είκοσιν ἐτῶν ἔπιδιδώσιν εἰς μέγεθος ὁ ἀνθρώπος· καὶ καλέσται παρὰ πολλοῖς δὲ χρόνος οὗτος ἀρπή. Ψυχῆς μὲν οὖν τὸ διοικον ἔπιτελες. Αἰσθησίες πάντες σρασίς, δσφρησίς, ἀκοή, γεύσις, καὶ άφη. Τὰ φο-

²⁰ καὶ θρ. C. ²¹ κατὰ τὴν γεύσιν B. ²² τὴν γεύσιν B. ²³ τὰς ἐνεργ. αὐτοῦ B. ²⁴ τηνικ. γάρ λέγομεν B P. ²⁵ ἐχ. τὸν ἀνθρ. κατὰ τὸ σ. B P. ²⁶ κατὰ τὸν λογ. B. ²⁷ ἐπειδὲ καὶ λογισμὸς Λ; ποι. τὸν. ²⁸ καὶ om. B. ²⁹ τρ. γάρ πάλιν B.

νησήρια⁴⁰ δργανα, ήτουν τῇ γλῶσσα καὶ τὸ τῆς γο- A visus, olfactus, auditus, gustus et tactus. Vo- νῆς⁴¹ ἀποκριτικόν. Πάλιν σώματος κινήσεις ἐπτά· φργανικὰ μὲν ξῖ· τῇ δινω, τῇ κάτω, τῇ ἔσω, τῇ δεξιᾷ, τῇ ἀριστερᾷ, καὶ τῇ κυκλικῇ· τῇ οὔτως· γέρρησις, αὐξησίς, μελωσίς, ψυθρά, ἀλλοιώσις, μετασολή, καὶ στάσις. Άλι τε ἀποκρίσεις τοῦ σώματος ἐπτά· δάκρυν, μύξαι⁴², στελος, σπέρμα, διττοὶ περιττω- μάτων δχετοί, καὶ δὲ δ' δου τοῦ σώματος ίδρως. Μόσπερ δὲ πάντων⁴³ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γενομένων, τὰ μὲν δι' ἑαυτὰ γέγονε· καὶ δι' ἑαυτὰ⁴⁴, καὶ δι' ἕτερα· καθὼς ἐν τοῖς προλαβούσιν ἐδείχθη· οὔτως καὶ ἐπὶ τῶν μορίων τοῦ ζώου εύρησεις, ἐν τοῖς δρχουσι· καὶ ἐν τοῖς ἀρχομένοις. Ταῦτα γάρ προηγου- μένως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον κατεσκεύασται· ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν κυρίως λέγεται.

dām sunt, quae principales habentur, quædam vero principiūtum quemdam a natura obtinent, prius constitutæ sunt.

Ἡ δὲ ξανθὴ χολὴ, καὶ δι' ἑαυτὴν γέγονε, καὶ δι' ἄλλο· καὶ γάρ πρὸς πέψιν συντελεῖ⁴⁵, καὶ ἀρεθίζει τὴν ἔκκρισιν, καὶ γίνεται τρόπον τινὰ τῶν θρεπτι- κῶν ἐν τοῖς μόριον⁴⁶. Ἀλλὰ καὶ θερμασίαν παρέχει τῷ σώματι, καθάπερ τῇ ζωτικῇ δύναμις· καθαίρει δὲ καὶ τὸ αἷμα, ὅπερ δι' ἄλλο δοκεῖ πως⁴⁷ γεγονέναι. Καὶ ὁ σπλῆνδε, καὶ δι' ἑαυτὸν γέγονε, καὶ δι' ἄλλο· δι' ἑαυτὸν μὲν, δι: μόριον ὑπάρχει τῶν θρεπτικῶν, καὶ δοχείον τοῦ μέλανος χυμοῦ· διὰ δὲ τὸ ἐπισπά- σθαι τὰ περιττὰ τοῦ ήπατος, καὶ οἰον διακαθαίρειν αὐτὸν, δι' ἄλλο πως καὶ αὐτὸς ὑφιστάναι⁴⁸ δοκεῖ. Καὶ οἱ νεφροὶ δὲ, τοῦ τε αἷματος καθάρσιον⁴⁹, καὶ τῆς κατὰ συνουσίαν δρέξεως αἴτιοι. Καὶ οἱ ἀδένες δημητά εἰσι τῶν ἀγγείων· καὶ τῇ σάρκι σκέπασμα· καὶ τὸ δέρμα ὅμοιως περίδηλημα· καὶ τὰ δαῦτα στή- ριγμα· καὶ οἱ δυνυχες χάριν τοῦ κνήθεσθαι, καὶ εἰς ἀντιληψιν· καὶ αἱ τρίχες ὅμοιως εἰς σκέπην καὶ κό- σμον· οἱ ὀφθαλμοί διὰ τὴν δρασιν· τὰ ὄτα χάριν τῆς ἀκοῆς· τῇ βίᾳ διὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν διφρη- σιν· ὁ θύρας διὰ τὴν τῆς καρδίας ὑπηρεσίαν· αἱ χειρες διὰ τὰς εἰρημάνας χρείας· καὶ οἱ πόδες διὰ τὴν μετάδασιν· τῇ γλῶσσα διὰ τὴν λαλίαν⁵⁰. Τὴν γλῶσσαν δὲ διὰ τὸ προπετεῖ· αὐτῆς καὶ ἀφύλακτον, καὶ δαῦτε μὴ προτρέχειν τῆς διανοίας, διστῶς αὐτὴν ἡσφαλίσατο· τὴν τῶν δόδυτων πυκνότητα ὑπερε- φλακήν τῇ τειχίον αὐτῇ⁵¹ ἐπιστήσας, καὶ τὰ χειλὶα θυ- ρουντα, καὶ ἐν περιοχῇ ταῦτην φυλάττοντα, ἵνα μὴ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχεν⁵² φθέγγηται. Καὶ ἀπαξι- πλῶς⁵³, οὐδὲν παρὰ σκοπὸν τῇ ἀνεργκῇ παρὰ τοῦ δεσπότου δεδημιούργηται.

quidem, dentium spissitudine, quibus eam mori vice 135 circumsepsit, altero labiorum quæ cu- stodiæ ejus, ceu æditui assistunt, quominus temere, atque ut sors tulerit, in verba prorumpat. Et ut in summam de universis dicamus, nihil a rerum opifice temere, et quod aliquæ officii functione vacet, procreatūtum est.

Ταῦτα οὖν πάντα καὶ τὰ λοιπά⁵⁴ τοῦ σώματος μόρια τότε ὑγιαίνειν αὐτά καὶ καλῶς ἔχειν λέγομεν, δταν εὐχρασίαν μὲν ἔχῃ ἐν τοῖς ὅμοιομερέσι καὶ ἀπλοῖς· συμμετρίων δὲ⁵⁵ ἐν τοῖς συνθέτοις καὶ δργα-

B At flavæ bilis constitutio, tum sui, tum alterius gratia habetur; ipsa enim et concoctioni conducit, et excrementitia materia ab eadem irritatur, ac una ex vegetalibus quodammodo efficitur. Ad hæc, et calorem corpori, quemadmodum et vitalis facultas suggestit, sed et purgandi sanguinis officium explet, ut ob id et alterius causa, constitutionem sortita esse credatur. Atqui et lien, tum sui gratia, tum aliorum procreatūtum est: sui quidem, quod una vegetalium partium, et atræ bilis receptaculum est; quod autem exsuperantem sanguinis materiam ad se attrahit, et ipsum alioqui puriore reddit, ad hoc quasi et aliorum causa ipse constitutus videtur. Et renes ipsi depurandi sanguinis munia explet, et desiderii coeundi causa existunt. Item carnis revolutiones, id est tonsillæ, vascula ipsa quæ in corpore nostro sunt superveniunt, caro vero pro velamine est, at culis propugnaculi, ossa vero firmamenti vicem explet, unguies scalpendi capiendique res gratia existunt. Ad hæc, pili ipsi non modo tegumenti causa, verum etiam decorissunt; oculi, ut visui inserviant; aures, ob auditum; nasus; quo respirationi et olfactui famuletur: thorax, ut cordis inserviat ministerio; manus, ut eos quos diximus usus expleant. Pedes, ut ad transitum sufficerent, constitutos esse perspectum habetur. Linguam autem ipsam ob locutionem, sed et ob ejus petulantiam, et quod compesci difficulter queat, et ne cogitationem præcedat, gemino septo coercere naturæ visum est, altero D Has autem omnes et reliquias totius corporis par- tes, tunc recte valere, ac esse perfectas dicimus, cum similaria ac simplicia bonum temperamentum, composita vero ac instrumentalia moderatum ordi-

⁴⁰ φωνητικὰ B. ⁴¹ φωνῆς B. ⁴² μίξαι A. ⁴³ καὶ πάντων B. ⁴⁴ τὰ δὲ εἰς ἑαυτὰ B. ⁴⁵ συνεργεῖ B. ⁴⁶ μορίων B P. ⁴⁷ πῶς δοκεῖ B. ⁴⁸ ὑφιστάναι B P. ⁴⁹ καθ. εἰσι B P. ⁵⁰ ἡτοι ον. A. ⁵¹ ἔτυχε B P. ⁵² ἀπαξιπλῶς A. ⁵³ καὶ πάντα τὰ λ. B. ⁵⁴ δὲ om. B.

nem sortiuntur : siquidem , cum instrumentales A τὰ δρ-
partes ex similaribus composite sint, eorum et mi-
nisterium sentiunt. Verbi gratia , cor , cum in-
strumentalis pars , totius corporis origo et princi-
pium sit, arteriae ac thorax illi inserviunt, nam ab
arteriis totum corpus sanguinem sibi, ac spiritum,
quaer a corde suggerunt, vindicat : thorax vero, sui
compressione, dilatationeque, purum aerem ad ipsum
cor demittit. Cerebro utique nervi et dorsi me-
dulla, jecinori venae , testibus seminales meatus
fanulantur. Hæc enim corporis principia, et dicun-
tur, et sunt, ut prius ostendimus : cartilaginiæ
autem, quaer per totum corpus sunt, corpora ossibus
molliora , carnibus vero longe sicciora habentur.
At carnis revolutiones, seu tonsillæ spongiosa cor-
pora sunt, quaer cartilagine quidem ipsa molliora,
carnium vero natura paulo duriora sunt, harum
quippe usus diversus habetur. Nam quædam ex
ipsis, mediæ, inter vascula quaer venas arteriasque
appellamus, consistunt, quædam vero, ceu cubile
ipsis subjacent. Alias item, obeundæ alicujus actio-
nis causa natura protulit, ut quaer in papillis sunt,
quarum officio sanguis in lac commutatur. At alias
in testibus sunt, quaer genitale semen perficiunt.
Sunt et in oris angustiis tonsillæ alias, a quibus
saliva necessario constituitur. Et quoniam vocali-
bus instrumentis, ex assiduo motu siccocentibus,
vox intercipi, et usus verborum delicere solet, hujus
gratia, musculi qui salivares dicuntur cum tonsillis
in ore consistunt, ut toto ore ab ipsis humectato,
aspera arteria ad eamdem vocem, ac sermonis usum
vegetior actuosiorque reddatur. Nisi enim huic
rei, naturæ opificis cura 136 hoc pacto consuluisse, homo ex modico quovis sermonis usu, nec
multo vocis modulamine, in voce ipsa jacturam pateretur.

Sed cum hæc hujusmodi disposita habeantur,
ad sonum edendum, quantum expedit vox sufficiens
redditur, quam nos et altius attollere, et ejus con-
centu, audientium auribus blandiri, illaque, volup-
tatem afferre non modicam possumus. Quamvis
euim cicadas, et philomelas, nec non pleraque alia
ex avium genere, hominum auribus , vocis con-
centu , suavitatem quamdam ingerere cernimus,
animalia exsequitur, quemadmodum Homerus hujusce rei peritus asseruit, cum inquit :

*At vos, o juvenes, divinum accersite valorem,
Cui deus ut canu canticorum mulcet aures,
Præstítit, ut mentem flectit cantare rogatus.*

Solus enim homo vocis dulcedinem distinguere
ac percipere potest. Sed et soli homini tantum ad
cantus modulamina, omnifaria musica instrumenta
et varios blandimentorum usus constituere datum
est. Soli ipsi homini per litteras absentibus amicis
salutem dicere. Solus, inquam, homo, animadver-
tendi ac consilii capiendi vi prædictus est; et risibili-
lis animalis solus, tametsi similia nescio quam risus

¹¹ αὐτῷ B. ¹² δὲ καὶ B. ¹³ καὶ om. B. ¹⁴ ἔμπροσθεν P. ¹⁵ τιθοῖς A. ¹⁶ τὸ om. B P. ¹⁷ σώματος A P.
¹⁸ κινέται C. ¹⁹ καθυγραίωσιν B C P. ²⁰ γάρ om. B. ²¹ καὶ τέττιγες A P. ²² ἐτ. τῶν ζῶν B P.
²³ καὶ om. B. ²⁴ τὸ A. ²⁵ περιδῶκεν A. ²⁶ ὅπη A P. ²⁷ ὁ om. B. ²⁸ ὁ om. B P, et sic in rel. ²⁹ βουλευτικὸν
B P.

(p) Od. Θ, 43.

A νικοῖς. Ἐκ γάρ τῶν δομοιομερῶν συγκείμενα τὰ δρ-
τανικὰ ὑπὸ τεύτων ὑπῆρχεται. Οἶν, ἡ καρδία
ἀρχὴ ἐστι τοῦ σώματος, καὶ δργανικόν· ὑπῆρχεται
οὖν αὐτῇ ἀρτηρίαι καὶ θώραξ. Ἀρτηρίαι μὲν
χορηγοῦσσι τῷ παντὶ σώματι αἷμα, καὶ πνεῦμα τὸ
ἔξ αυτῆς· θώραξ δὲ, διὰ τῆς συστολῆς καὶ διαστολῆς
ἐπιειάγων αὐτῇ ²⁰ ἀέρα καθαρόν. Ὑπῆρχετεὶ ὃς ²¹
ἔγκεφαλον τὰ νεῦρα, καὶ ὁ νωτιαῖος· ἥπατι δὲ, αἱ
φλέβες· τοῖς δὲ δρχεσιν, οἱ σπερματικοὶ πόροι. Ταῦτα
τὰρ ἀρχαὶ τοῦ σώματος· καὶ ²² λέγονται, καὶ εἰσι,
καθὼς ἐδείξαμεν διπισθεν ²³. οἱ δὲ κατὰ παντὸς τοῦ
σώματος χόνδροι, σώματα εἰσι, τοῦ μὲν δοτοῦ μα-
λακώτερα, τῆς δὲ σαρκὸς διαφερόντες ἕηρότερα. Οἱ
δὲ δάδενες, σώματα σπογγώδη εἰσι, τοῦ μὲν χόνδρου
μαλακώτερα, σκληρότερα δὲ τῆς σαρκός. Διάρορος
δὲ τούτων ἡ χρεῖα. Οἱ μὲν γάρ ἀντὶ στοιδῆς ἐτάγ-
σαν εἰναι μεταξὺ τῶν ἄγγειων· οἱ δὲ ὑπεστρώθησαν
τοῖς ἄγγειοις, οἷον φλεψὶ καὶ ἀρτηρίαις· ἀλλοι δὲ καὶ
χάριν ἐνεργεῖα; ἐγένοντο, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς
τιθοῖς ²⁴ οἱ τὸ αἷμα εἰς τὸ ²⁵ γάλα μεταβάλλουσιν·
καὶ οἱ ἐν τοῖς δρχεσιν, οἱ ποιοῦσι τὸ σπέρμα· καὶ οἱ
ἐν τοῖς παρισθμίοις, οἱ τὸν στελον ἀναγκαῖως ποιοῦ-
σιν. Ἐπειδὴ γάρ ἐκ τῆς συνεχοῦς κινήσεως τὰ φω-
νητικὰ δργανα ἡηραίνομενα ιστᾶ τὴν φωνὴν, καὶ τὴν
δυμίλια διακρατεῖ, τούτου χάριν οἱ στελίται μέντοι εἰν
ἀδέσιν ἐντὸς τοῦ στόματος ²⁶ κείνται ²⁷, ἵνα καθυ-
γραίνουσιν ²⁸ δόλον τὸ στόμα καὶ τὴν ἀρτηρίαν, πρὸ²⁹
ἐκφωνήσεις καὶ δυμίλια, καὶ παρέκτασιν λόγων. Εἰ
μή γάρ ³⁰ τοῦτο παρὰ τοῦ Τεχίτου τῆς φύσεως
ἐπενοήθη, ἐξ δυμίλιας μικρᾶς, ἢ δημάτων δλίων, ἢ
μελῳδίας οὐχ ἴκανῆς, ἀφωνος δὲ ἀνθρωπος εὐθέως
ἐγένετο.

C ³¹ πειστάγμενος Ελεγε·

'Ἄλλὰ τούτων οὐτως κειμένων, καὶ ἐφ' ίκανον
φύεγγεται, καὶ ἐς ὑψος αἴρει φωνὴν, καὶ ἐν ἡδύτῃς
φωνῆς διαρκεῖ· καὶ τοὺς ἀκούοντας τέρπει, καὶ ἡδύ-
την ἐναφίσειν. Εἰ γάρ καὶ ἡδύνουσι τέττιγες ³² καὶ
ἀδόνες, καὶ ἐτερα ζῶα ³³ τὸν ἀνθρωπον, ἀλλὰ καὶ ³⁴
διαφερόντες δὲ ἀνθρωπος τοῦτο ποιεῖ, δ καὶ ³⁵ Ομηρος
ἐπιστάγμενος Ελεγε·

D ³⁶ τῷ ³⁷ γ' ἀριθμὸς πέρι δῶκεν ³⁸ δοιδήρη
Τρέπειται, δοῖοι ³⁹ θυμὸς ἐπιτρύνησιν δεῖδεις (p).
Μόνος γάρ δὲ ἀνθρωπος; ἡδύτητα φωνῆς διακρίνει
καὶ ἀποδέχεται. Μόνος δργανα πρὸς φύδες κατα-
σκευάζειν δίναται, καὶ θελκτήρια μέλη ποιεῖν. Μόνος
δὲ ⁴⁰ ἀνθρωπος διὰ γραμμάτων καὶ πόρρωθεν τοὺς
φίλους ἀσπάζεται. Μόνος δὲ ⁴¹ ἀνθρωπος διανοητικὸν
καὶ βουλευματικὸν ⁴² ἔστι ζῶον. Μόνος δὲ ἀνθρωπος
ζῶον γελαστικὸν ἔστιν· εἰ καὶ τὴν μιμώ λέγουσι
σχηματίζεσθαι τοῦτο. Μόνος δὲ ἀνθρωπος διὰ τῶν

φυσητικῶν δργάνων τυποῖ τὰ λεγόμενα ἢ φωνού· μενα, καὶ διαρθροῦ· τῶν ἀλλων ζώων ἀνάρθρων φωνούντων. Εἰ δὲ καὶ τοὺς ἄγγέλους καὶ δαιμόνας ὅμιλεῖν λέγεται λογικῶς, διὸ διὰ φωνητικῶν δργάνων, οὐδὲ διὰ πνοῆς ὥσπερ ἡμεῖς. Μόνος δὲ ἀνθρώπος; μετὰ θάνατον ἀνίσταται· καὶ θνητὸς ὁν ἀπαθανατίζεται⁷². Μόνος δὲ ἀνθρωπος ζῶν ἐστιν ἐνταῦθα οἰκονομούμενον, καὶ ἀλλοχοῦ μεθιστάμενον. Μόνος δὲ ἀνθρωπος ἐν μέσῳ δύο ζώων γινώσκεται· καὶ τῆς μὲν παρούσης φροντίζεται, καὶ προνοεῖται πᾶς ζῆσται· τῆς δὲ μελούσης ἐπιμελεῖται μὴ ἔκπεσεν· καὶ τὴν μὲν πρόσκαιρον οἶδε, τὴν δὲ αἰώνιον⁷³. Καὶ τὴν μὲν, πολυπαθῆ, καὶ πολυώδυνον, καὶ πολύδαχρυν· τὴν δὲ, ἀπαθῆ, καὶ ἀνώδυνον, καὶ πολυχαρῆ⁷⁴. [Ἄς καὶ Καλλίμαχος·

"Ἴθι πραῖτα γυναικῶν τὴν ὁδὸν ἢντιαι θυμοφθόροι οὐ περδῶσιν.]

"Ομοιοι τῷ ἑνθα ἀπέδρου πᾶσα λύπη καὶ ὁδύνη καὶ στεναγμός.]

Μόνος δὲ ἀνθρωπος πταίων ἐνταῦθα παιδεύεται, καὶ μετανοῶν συγχωρεῖται παρὰ τοῦ Κτίσαντος.

in præsentis vita lubrico, in crimina peccataque venia dignus a Creatore efficitur.

Μόνος δὲ ἀνθρωπος παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ διαφρόντως τῶν ἀλλων ζώων προνοεῖται, καὶ ἐπιμελεῖται ἡξεωται. Καὶ⁷⁵ ἵνα τοῦτο μὴ ἀγνοῶν μάθῃς πλέον, καὶ τῆς προνοίας θαυμάσῃς· τὸ μέγεθος, σκέψει⁷⁷ τὴν διαμονήν τῶν ἀπάντων, καὶ μάλιστα τῶν ἐν γενέσει καὶ φυλορῆσι φυλαττομένην⁷⁸ ἀεὶ διά σε τὴν τάξιν τῶν διντῶν καὶ τὴν⁷⁹ θέσιν. Ήσαύτως τὴν τῶν διστρων φοράν, μηδὲν μηδέποτε διαλλάττουσαν τὸν κύκλον τοῦ ἐνιαυτοῦ· τῶν ὡρῶν τὴν ἀποκατάστασιν· τῶν νυκτῶν καὶ ἡμερῶν⁸⁰ τὴν ιστέτηται· παρὰ μέρος ἐκατέρας αὐξανομένης ἢ μειούμένης· τὴν φυτῶν⁸¹ καὶ σπερμάτων πληθύν· τὴν τῶν ζώων διαφορὰν καὶ κατασκευὴν· τῆς κτίσεως ἀπάσης τὰ ἔργα, καὶ τὴν ἀναλογίαν, καὶ ἀρμονίαν, καὶ εύρυθμίαν⁸². Καὶ ἵνα πάντα παρῶ διὰ τὴν σὴν πρόνοιαν⁸³ καὶ συντήρησιν γεγονότα, περὶ τῆς μορφῆς ἡμῶν καὶ δέας, τὴν παραλλαγὴν διάφορον ἔχουσης⁸⁴, διασαφῆσαν δίλιγα⁸⁵. ἵνα προσκυνήσῃς⁸⁶ τὴν περὶ σὲ⁸⁷ τοῦ Δεσπότου σου πρόνοιαν, τὸ ἔργον τούτου θαυμάσῃς. Τίς γὰρ ὥρων τὰς μορφὰς τῶν ἀνθρώπων ἐν τοσαύταις μυριάσι⁸⁸ διαλαττούσας, καὶ μηδαμοῦ κατὰ τὴν τάσταν συμπιπτούσας⁸⁹, οὐ θαυμάσει μὲν τὸ ἔργον. Ἀναλογιζόμενος δὲ τὴν αἰτίαν, εὑρήσει προνοίας ἐνεκαὶ διαφερούσης, τὴν διαφορὰν τῆς μορφῆς παρέηλαγμένην ἐν τοῖς καθ' ἔκαστον⁹⁰. Σκόπει γὰρ, εἰ τὸν⁹¹ αὐτὸν ἀπαντεῖς ξεωζόν ἀπαραλάκτως χαρακτῆρα, πόση σύγχυσις τῶν πραγμάτων ἐγίνετο. Πόση

⁷² *ἥσει οἱ. B.* ⁷³ *μέλλωσαν B.* ⁷⁴ *post hanc Lat.* Vers. ita se habet: « Ut Callimachus. Ἄθι πρηγά γυναικῶν τὴν ὁδὸν ἢν διλαίται θυμοφθόροι οὐ περώσιν » *Ως καὶ καλλ..... περδοίσιν · διμοιον τῷ ἑνθα ἀπέδρα πᾶσα λύπη καὶ ὁδύνη καὶ στεναγμός.* Μόνος δὲ ἀνθρ. P. ⁷⁵ *καὶ οἱ. B.* ⁷⁷ *καὶ σκέψει B.* ⁷⁸ *φυλαττομένων A.* ⁷⁹ *τὴν οἱ. B.* ⁸⁰ *κατιών B.* ⁸¹ *τὴν τῶν φ. B. P.* ⁸² *καὶ εὐρ. οἱ. B.* ⁸³ *προν. καὶ προμήθειαν B.* ⁸⁴ *διαφ. ἔχ. οἱ. B, P qui etiam οἱ. τὴν παρ.* ⁸⁵ *σαὶ δίλιγα B.* ⁸⁶ *θαυμ. τὸ ἔργον καὶ προσ. B. P.* ⁸⁷ *σοῦ B.* ⁸⁸ *μυριάσι οἱ. A.* ⁸⁹ *συνεκπιτούσας B.* ⁹⁰ *καθέκαστα B. P.* ⁹¹ *καὶ τὸν B. P.*

A similitudinem exprimere videatur, appellationem vindicat. Solus, vocalibus instrumentis, quæ dicens, exprimendaque sunt, articulata voce format, cum cætera animalia inarticulata voce utantur. Sed et intelligentias ipsas, ac dæmones, rationali sermone, non autem quemadmodum et nos, vocalibus instrumentis, ac spiritus reciprocatione uti, non nulli opinantur. Soli etiam homini, etsi mortali conditione natus sit, a mortuis resurgere, ac immortalitate donari, datum est. Solum hominem, rerum ille opifex, hic creatum et alio transmutandum fecit. Solus homo, inter utramque vitam, providentissima cura quæ ad præsentem attinent satagit, et ne a futura dilabatur summopere invigilat, hanc præsentem tempore mutabilem, illam vero æternam novit. Sed et innumeris hanc 137 passionibus, ac doloribus, lacrymisque obnoxiam, illam vero passionum expertem, omniq[ue] dolore vacantem, ac plurimi gaudii plenam, animadvertisit. Ut Callimachus ·

B *Vade mansuetia mulierum viam, quam angustiæ animalium corrumpentes non penetrant.*

Simile huic et illud est, unde recessit omnis molestia, et dolor, et genitus. Solus siquidem homo prolabendo, cum seipsum corrigit, a pœnitentia;

Siquidem, erga solum hominem, rerum opifex præter alia animalia præcipua providentia utitur, eumque exactissima ipsius cura dignum censet. His itaque cognitis, et plura edoctus, Dei providentiae magnitudinem mirabere. Quis non altonitus inspiciat, omnium rerum permanentiam, earum præsertim, quæ generationis corruptionisque vicissitudine nobis inserviunt, nostri causa illum procreasse, si rerum omnium ordinem simul et situm inspexeris? Non enim siderum motus, non circulare anni ambitus, vel temporum, ab incepto tenore, sit permutatio. Sed et dierum ac noctium æqualitates, incrementa, decrementaque, dum vicissim tam miro ordine damna rependunt, contemplari oportet. Quidnam de seminum et plantarum exuberantia, aut quid de tam diversa et differenti animalium specie, deque tota rerum machina dicens, C dicens, quæ generationis corruptionisque vicissitudine nobis inserviunt, nostri causa illum procreasse, si rerum omnium ordinem simul et situm inspexeris? Non enim siderum motus, non circulare anni ambitus, vel temporum, ab incepto tenore, sit permutatio. Sed et dierum ac noctium æqualitates, incrementa, decrementaque, dum vicissim tam miro ordine damna rependunt, contemplari oportet. Quidnam de seminum et plantarum exuberantia, aut quid de tam diversa et differenti animalium specie, deque tota rerum machina dicens, D faciamus, pauca tamen de forma specieque nostra recensere aggrediamur, ut inde Domini nostri opus mirari, ejusque adorare providentiam unusquisque merito possit. Quis, inquam, hominum formas, in tot millibus discrepantes, et nullibi prorsus in universis convenientes, non admiratione prosequatur,

Vers. ita se habet: « Ut Callimachus. Ἄθι πρηγά γυναικῶν τὴν ὁδὸν ἢν διλαίται θυμοφθόροι οὐ περώσιν » *Ως καὶ καλλ..... περδοίσιν · διμοιον τῷ ἑνθα ἀπέδρα πᾶσα λύπη καὶ ὁδύνη καὶ στεναγμός.* Μόνος δὲ ἀνθρ. P. ⁷⁵ *καὶ οἱ. B.* ⁷⁷ *καὶ σκέψει B.* ⁷⁸ *φυλαττομένων A.* ⁷⁹ *τὴν τῶν φ. B. P.* ⁸⁰ *καὶ εὐρ. οἱ. B.* ⁸¹ *προν. καὶ προμήθειαν B.* ⁸⁴ *διαφ. ἔχ. οἱ. B, P qui etiam οἱ. τὴν παρ.* ⁸⁵ *σαὶ δίλιγα B.* ⁸⁶ *θαυμ. τὸ ἔργον καὶ προσ. B. P.* ⁸⁷ *σοῦ B.* ⁸⁸ *μυριάσι οἱ. A.* ⁸⁹ *συνεκπιτούσας B.* ⁹⁰ *καθέκαστα B. P.* ⁹¹ *καὶ τὸν B. P.*

aque obtupescat? Verum, si causam consideres, summae providentiae opus, in tali singularium dissimilitudine, consistere deprehendes. Si enim universi mortales, omni remoto discrimine, **138** unam eamdemque figuram sortirentur, maxima quidem rerum confusio oriretur. In quanta enim rerum omnium ignoratione, ac tenebris versaremur, si, distinguendi notum hominem ab ignoto, hostem ab amico, probum ab improbo ac sclesto, nulla nobis facultas daretur: nam, si haec hujusmodi se haberent, nihil impedit quin cum parentibus sororibusque coiremus. Si sur in furo deprehensus paululum declinaret ac sese immisceret cœtui, nunquam amplius agnoscendus effugeret. Sed et inter liberos ac parentes nullum omnino cognitionis discrimen esset. Præterea aliud nihil in hac mortalium vita **B** fieri laudabile posset: nam homo, hominis causa, cœcus quodammodo esset, cum visui ipsius nihil aliud comprehendere, quam zelatum atque corporis magnitudinem daretur. Tanta igitur bona summi Creatoris providentia ex formæ in omnibus variatione discrepantiaque nobis largita est, et hoc quidem per universa tempora efficere non desinit. Sed non figura tantum, verum etiam in vocibus, coloribusque atque zelatibus discrimen visitur, quo humanae naturæ imbecillitas multimodam opem sentiret. Cum enim nobis, pro vi rationali qua prædiū sumus, planum constet quanto nos summi Dei, et creatoris providentia honore insignivit, entendum sumnia ope est, ne naturam ipsam turpitudine afficiamus, ac tam præclarri muneris indigni penitus videamur.

Hæc autem mibi de nostro corpore, ejusque stru-
ctura constitutioneque, ac formatione nec non com-
positione collegisse, composuisse, ac quasi con-
texuisse et conseruisse visum est. Neque enim nobis
satis constat, si id, ut præclarum artificem decet,
arte, neque, vel prudenter efficerimus, ut opus
nostrum, a pluribus probaretur. Quis enim satis, ac
pro merito, Domini potentiam narrare, ac auditas
facere laudes ejus atque incomprehensibiles vias
ejus deprehendere queat, nisi quantum ipsius mu-
nere homini datum est. Sed, cum in hoc, judicium
nostrum ostenderimus, haudquaquam inficiabimur,
a quoque hæc accuratius explicari posse. Et si
quispiam secum **139** hoc opus animadvertiset, plura
etiam, quam quæ a nobis comprehensa sunt, pe-
nitiora indagare poterit; attamen quamcunque rei,
ad præsentis operis seriem addendam esse censem-
bit, hæc etiam, in medium cum illis quæ nos ex-
plicavimus, una nobiscum afferre studeat: videlicet
quoniam pacto facies ipsa, principalis hominis portio,
septenis foraminibus, duobus videlicet oculis, ge-
minis auribus, ac totidem naribus, et oris præterea
hiatu, terebrata sit. Tum quo pacto cerebrum, quod
sensus receptaculum est, præter alias animalis
partes frigidum et humidum habetur: sed et quo-
modo cogitationes formentur, neque humiditatis
causa, dilabuntur. Ad hæc quomodo nonnullæ cor-

A δὲ μῆνοις καὶ σχότος κατέχε τὸν ἀνθρωπὸν οἵτε τὸν ἀλλότριον, ή πολέμιον, ή χρηστὸν, ή φαῦλον διακρίναις ¹⁰ δυνάμενον τούτου γάρ δυτὸς οὐτω;, οὐδὲν ἐκώλυεν ἀδελφαῖς καὶ μητράσι συμμίγνυσθε. Τί δὲ, εἰ κλέπτων τις κρατθεῖς ἀπέδρα μικρὸν, καὶ συνεμήγη ἐν τοῖς παρούσιν; ἀρά δὲ ἀνεγνωρίσθη; οὐδὲμιώς. 'Αλλ' οὐδὲ πατέρες καὶ παῖδες ἄλληλους ἐγνώριζον. 'Αλλ' οὐδὲ ἄλλο τι συνέστη τῶν κατὰ βίον ¹¹ ἐν ἀνθρώποις χρηστὸν· τυφλὸς γάρ δὲ ἦν ἐνεκε τῶν ἀνθρώπων δὲ ἀνθρωπός, μικρὸς τοῦ βλέπειν αὐτῷ παρεσχομένων πλὴν γάρ τῇ λιξίᾳ καὶ μεγέθους οὐδὲν δῆλο διεγίνωσκε ¹². Τοσούτων ἡμῖν ἀγαθῶν αἰτίᾳ γέγονεν η Πρόνοια ποικίλουσα ¹³ τὴν μορφὴν τῶν ἀνθρώπων διὰ παντὸς, καὶ μηδένα χρόνον τούτῳ ¹⁴ παρατείπουσα· καὶ οὐ μόνον ἐν μορφῇ, **C** Β ἀλλὰ καὶ ἐν φωναῖς, καὶ ἐν τῇ τῶν χρωμάτων διαφορῇ, καὶ ἐν τῇ λιξίᾳ· ἵνα πολυτρόπως βοηθήται τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως η ἀσθένεια, καὶ γινώσκοντες ὡς λογικοί, οἷς προνοίας ἀξιούμεθα καὶ τιμῆς ¹⁵, μὴ καταισχύνωμεν τὴν φύσιν, μηδὲ τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν ἀποφανθῶμεν ¹⁶ ἀνάξιοι.

Tοσούτά μοι περι τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ τῆς τούτου κατασκευῆς, καὶ διαπλάσεως, καὶ συνθέσεως συνήνωται ¹⁷, καὶ συντέλεται, καὶ συντέθεται καὶ οἶον συνφάνθη καὶ συνηρμολογήθη. Οὐκ οἶδα μὲν εἰ ἐντέχως η συνετῶς, η ἀποδεκτῶς τοῖς πολλοῖς. Τίς γάρ ικανὸς λαλῆσαι τὰς δυναστειας τοῦ Κυρίου, η ἀκουστές ποιῆσαι πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ· η τῶν ὁδῶν αὐτοῦ τὸ ἀνεξιχνιαστὸν καὶ ἀκατάληπτὸν καταλαβεῖν; πλὴν ἀλλὰ καὶ θεῷ φίλον τὸ κατὰ δύναμιν. Καὶ σὺ δὲ ἀν κατὰ σεαυτὸν ἀναλεγόμενος πολλοὺς εὑρήσεις ¹⁸ σχοποὺς ἔχοντάς τι τῶν εἰρημένων ¹⁹ βαθύτερον καὶ δὲ τι ἀν συνεισφέρεις ²⁰ εἰς τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν, καὶ ἡμῖν τούτῳ ἐνη συνειληχώς· οἶον πῶς τὸ ἡγεμονικώτατον ²¹ τοῦ ζῶου πρόσωπον, ἐπταχῇ ²² κατατέτηται· δυσὶν δρθαλμοῖς καὶ ωσὶ δύο, ίσοις μυκτήραις, ἐνδόμῳ στόματι; Πῶς δὲ ἐγκέφαλος, δὲ τὰς αἰσθήσεις δεχόμενος, ψυχρὸς ἀστι· καὶ **D** ὑγρὸς, ὑπὲρ πάντα τὰ ζῶα ²³ καὶ πῶς τυπούται τὸ νόημα, καὶ οὐκ διεσθαίνει διὰ ὑγρότητα: Πῶς τὰ μὲν μόρια ²⁴ θερμά εἰσι, τὰ δὲ ψυχρά ²⁵; τὰ δὲ καὶ ἀμφότερα; Πῶς τὰ μὲν ἀσθενῆ, τὰ δὲ ισχυρά; πῶς ²⁶ τὰ μὲν ἀπλά, τὰ δὲ σύνθετα· πῶς τὰ μὲν συμφύτους ἔχει ²⁷ δυνάμεις, τὰ δὲ ἐπιρρύτους· τὰ δὲ συμφύτους δύμα καὶ ἐπιρρύτους ²⁸; Πῶς ἔκαστον αὐτῶν τέσσερας δυνάμεις ἔχει ἐν ἑαυτῷ ζωτικάς; Πῶς τῶν ἀγγείων τὰ μὲν πέμπει, τὰ δὲ δέχεται, τὰ δὲ κατέχει, τὰ δὲ ἀποκρίνει; Πῶς τροφαὶ τὸ σῶμα διακρ-

¹⁰ διακρίναις Β. ¹¹ τὸν βίον Β Ρ. ¹² οἵτε α τυφλὸς παρούσι. Β C. ¹³ ποικίλουσα Β. ¹⁴ ποιεῖν τούτῳ Β Ρ. ¹⁵ τιμαῖς Α. ¹⁶ ἀναφανῶμεν Β. ¹⁷ συνελέχεται καὶ συνήνωται Β, καὶ συλλ. οἱ Ρ. ¹⁸ εὑρήσεις Β. ¹⁹ εὑρημένων Α. ²⁰ συνφέροις Β. ²¹ ἡγεμονικώτερον Β. ²² ἐπταχή Β. ²³ πάντων τῶν ζῶων Β. ²⁴ τῶν μόριων Β Ρ. ²⁵ τὰ δὲ ισχυρά Β. ²⁶ καὶ πῶς Β. ²⁷ ἔχει οἱ Β. ²⁸ οἱ ιτ. οἵτε οἱ Β.

τοῦσι, καὶ πῶς ἐπιλειπουσῶν¹² διαιφθίσεται; Πῶς Α poris nostri partes, calidæ, aliæ frigidæ, quædam utriusque temperamenti sint. Et qua ratione, nonnullæ validæ fortesque, aliæ imbecilles, et aliæ compositæ, aliæ simplices habeantur. Tum quamobrem quædam membra insitas, nonnulla adventitias facultates sortita sint. Præterea, quomodo partium quælibet, quatuor in se vitales facultates contineat. Ad hæc, quomodo alia in corpore nostro vascula, delegandi potestatē, quædam recipiendi, alia continendi, alia excernendi prædicta sint. Sed et quo pacto ab alimentis corpus sustentetur, et quomodo ipsis deficientibus destruatur. Ad hæc etiam, quomodo cor, cum insitum sibi a natura calorem toti corpori impertiatur, ab hujusmodi officii functione nunquam cessat. Præterea, quibus modis cibus in succum vertatur, ac sanguis depuretur, corpusque alimentum nutrit, et sterlus excernatur humidumque excrementum emingatur. Quomodo item membricivicem dearticulentur, et ossa composita sint. Nec colorum æqualitas habeantur.

Καὶ ἵνα εἰς πλέον¹³ τελεόνα δόξαν τὴν ἐπανάληψιν πλέξωμεν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Θεολόγου¹⁴ συνέξυφανώσοι: βῆματα· Ἐθαύμασον, λέγοντος, δινθρωπε, πῶς ἐπλάσθης; καὶ¹⁵ πῶς συνετέθης; καὶ τίς ἡ περὶ σοφία; καὶ τί τῆς φύσεως τὸ μυστήριον; Πῶς μετρῇ τόπῳ καὶ νοῦς οὐχ ὄριζεται¹⁶; ἀλλ' ἐν τούτῳ μένων πάντα ἐπέρχεται; Ηἱώς δύνεις ὀλίγη καὶ ἐπὶ πλεῖστον φθάνουσα; Καὶ πότερον παραδοχῇ τίς ἔστιν τοῦ δράμένος, ἢ πρὸς ἐκεῖνα διάβασις; Πῶς τὸ αὐτὸν κινεῖ καὶ κινεῖται: διὰ βουλήσεως κυβερνώμενον¹⁷; Τίς δὲ παῦλα κινήσεως; Καὶ πῶς ὁ νοῦς διὰ τούτων διμείτι τοῖς ἔξω, καὶ τὰ¹⁸ ἔξωθεν παραδέχεται; Πῶς ἀναλαμβάνει τὰ εἰδή; καὶ τίς ἡ τήρησις τοῦ ἀναλεφθέντος, ἢ μνήμη; Καὶ τίς ἡ τοῦ ἀπελθόντος ἀνάληψις ἢ ἀνάμνησις; Πῶς ἡ αἰσθησις ἐν τῷ αὐτῷ μένει, καὶ τὸ ἔκτος ἐπισπάται¹⁹; Πῶς ὁ²⁰ λόγος νοῦ γέννημα, καὶ γεννᾷ λόγον ἐν ἀλλῳ νοῇ; Καὶ πῶς λόγῳ νόημα διαδίσται, πῶς στρέφεται²¹ διὰ ψυχῆς τὸ σῶμα; Καὶ πῶς ψυχὴ διὰ σώματος κοινωνεῖ πάθους; πῶς πήγυναι φόδος, καὶ λύει θάρσος; καὶ συστέλλει λύπη, καὶ διαχεῖ ἥδονή, καὶ τήξει φθόνος, καὶ μετεωρίζει τύφος, καὶ κουφίζει ἐλπίς; Πῶς ἐκμαίνει θυμός, καὶ ἐρυθαίνει δι' αἵματος αἰδὼς²² δ²³ μὲν ζέσαντος,²⁴ ἢ δὲ ἀναγωρήσαντος; Καὶ πῶς οἱ χαρακτῆρες τῶν παθῶν ἐν τοῖς σώμασι; τίς²⁵ ἡ τοῦ λογισμοῦ προεδρία²⁶; Καὶ πῶς πάσι τούτοις ἐπιστατεῖ, καὶ τιμέροι τὰ τῶν παθῶν κινήματα; Πῶς αἷματι κρατεῖται: καὶ πνοῇ τὸ ἀσώματον;

Verum, ne oratio nostra pluribus verbis, eadem denuo repetita, contextere videatur, ex Gregorii verbis sententiā adducemus, cum ait. Admirare, inquit, o homo, quonam pacto formatus, compositus sis, et quanta Dei in te procreando sapientia sit, et quodnam in hoc naturæ mysterium est. Considera item quo pacto mens loco mensurabilis non dividitur, sed in eodem persistens, cuncta pererrat. Tum qua ratione, visus noster, cum modicus brevisque sit, ad tam remota ac distantia sufficiat: et nunquid visibilis rei ad visum repræsentatio, an visus ad eam transitus fiat. Sed et quomodo, illud idem movet et inovetur quod per voluntatem nostram gubernatur, tum quæ motus quies sit. Quo item pacto mens per sensus, his quæ extra sunt communicat, alique exteriora desumit. Præterea, quo pacto ipsa species recipiat, et quæ eorum quæ recepta sunt conservatio, vel memoria sit. Tum quo pacto, præterita rei resumptio, vel reminiscencia fiat. Ad hæc, quomodo sensus in ipsa permaneat, et illud quod extra est, attrahat. Item, quomodo oratio a mente ipsa progeneratur, orationisque generandæ in alia mente causa existat. Et quonam pacto orationum intelligentia distribuatur; et quomodo corpus ob animam nutritur. Quo pacto item anima, ob corporis communicationem, passionibus obnoxia sit, et quæ causa est, uti ob formidinem homo frigore concrescat, et audacia solvatur, do-

¹² ἐπιλειποῦσα: B. ¹³ ταυτὴν B, ομ. P. ¹⁴ πῶς δέδεται B. ¹⁵ συνετέθηται B. ¹⁶ καὶ ομ. B P. ¹⁷ τὰ μὲν B. ¹⁸ καὶ ομ. B P. ¹⁹ ἔκτων B. ²⁰ δι' ἀλλων B. ²¹ ζεσταὶ A. ²² πλέον ομ. B. ²³ τοῦ θεολ. ἐκλόγων B P. ²⁴ καὶ ομ. B. ²⁵ μετρεῖται τόπῳ ψυχῇ καὶ νοῦς οὐ χωρίζεται C. ²⁶ κυβερνώμενος B. ²⁷ τοῖς A. ²⁸ πῶς usque ad ἐπισπάται ομ. A. ²⁹ δι' οιν. B P. ³⁰ τρέφεται B P. ³¹ καὶ αἰδ. ἐρυθράνει δι' αἵμ. B P. ³² η A. ³³ ζώσαντος A. ³⁴ καὶ τίς B. ³⁵ προεδρεῖα A.

lure contrabatur, veluptate diffundatur, idemque in inuidia liquet, inani gloria efficeratur, atqua in spe levius efficiatur. Sed et quo pacto, iracundia in insuam hominem, verecundia in ruborem vertat, altera ob sanguinis servorem, altera vero, ob ejusdem secessionem id efficiente. Ad hæc, quomodo passionum signa in corporibus agnoscantur: quoniam in loco considerationis sedes est. Tum quo pacto ipsa omnibus his præsit, passionumque motus iustiores reddat. Tum, quomodo incorporea pars, **141** anima videlicet, a sanguine contineatur, ac ipsa eadem quæ corpore vacat, quo pacto spiritum edat. Sed et quomodo deficientibus his, animæ secessio fiat. Item, qua ratione mens in nobis circumscripta ac interminata existens, quam ocissimo cursu fluxuque cuncta pererret. Sed et qui universæ naturæ mutuus respectus, in his quæ oriuntur, et quæ oritura sunt, uti sese iuvicem quasi cœstri cuiusdam impulsu contineant, innascitur.

Anaplius, idem qui hujusmodi facultatem aggrederetur, præter hæc, quamplurima de partium membrorumque constitutione, quam naturæ lege rationeque sortita sunt, philosophari poterit; præsertim, quo pacto ordine congruo invicem ad usus pulchritudinemque accommodentur. Tum, quæ lege et naturæ ratione conjuncta, ac distantia sint; quæque excedant, ac excedantur, et quæ unita sint, et quæ suadantur; quæque comprehendant, ac comprehendantur explicare poterit. Ad hæc, plurima de vocibus et auditu disputare poterit, quomodo illa per vocalia instrumenta feratur: auditus vero ex medii aeris percussione formationeque perficiatur. Plurima præterea de quiete, quæ per somnum homini provenit, ac de his quæ per insomnia formantur, et quæ considerationis, iracundiae desideriique sunt. Utque universa in summanu dicamus quæcunque, in hujus rationalis animalis constitutione, Dei Patris potentia, omnia, summa cum sapientia, ac recto ordine disponens, peregerit, complectendi materiam sibi neutiquam deesse animadvertis. Enimvero, cuncta in hoc animali adeo pulcherrime perfecta visuntur, ut aliter procreari vel constitui ipsum nullo pacto posse existimandum sit. Quid enim mens tanta, quod non summe deceat, efficere posset? Sed et is præterea, quicunque futurus est, cum admiratione, ut prius diximus, philosophari poterit, quoniam pacto homo inter excelsa, humiliaque, mediis constitutus, his quæ in terra sunt, dominatur, ab his vero quæ supra sunt, ipse regitur. Neque vero id tacitus præteribit, quod si quis, Dei nutu, veritatis luminis in se aliquem splendorcm **142** ediderit, divinus fortasse, totus, atque supernum in altissimis Dei cuncta vincientis, solventisque, ac denuo revincentis regnum migrando, excelsioris urbis civis efficietur. Et quidem is cum propheta admiratus clamabit: *Quam magnifica sunt opera tua, Domine! cuncta in sapientia fecisti (a).*

De elementis.

De elementis autem disputare ad naturalem philosophum pertinet. Antiquorum itaque philosophorum opiniones, quas de elementis ipsi adduxerunt, missas facere oportet; unam tantummodo ex om-

A Kal κῶς ἡ τούτων ἔκλεψις²⁶ φυχῆς ἐστιν ἀναγρησίς; Πῶς δὲ νοῦς καὶ περιγραπτὸς καὶ ἀδριστὸς ἐν ἡμῖν μένων, καὶ πάντα ἐφοδεύων, τάχει φορᾶς καὶ φεύσεως; Τίς ἡ τῆς φύσεως²⁷ ὀλκὴ²⁸ καὶ πρὸς ἀλλήλα σχέσις τοῖς γεννῶσι καὶ γεννωμένοις, ἵνα τῷ φύλτρῳ συνέχηται;

B Πολλὰ δὲ ἀντιτίθεται φιλοσοφῆσις²⁹ περὶ μερῶν καὶ μελῶν, καὶ τῆς εἰς ἀλληλα τούτων εὐαρμοστίας³⁰ πρὸς³¹ χρείαν τε δύον καὶ κάλλος συνεστώτων τε καὶ δεστώτων καὶ σχιζόμενων³², περιεχόντων τε καὶ περιεχομένων³³, νόμῳ καὶ λόγῳ φύσεως³⁴. Πολλὰ περὶ φωνῶν καὶ ἀκοῶν³⁵ πῶς αἱ μὲν φέρονται διὰ τῶν φωνητικῶν ὄργάνων³⁶· αἱ δὲ ὑποδέχονται διὰ τῆς ἐν μέσῳ τοῦ ἀέρος πληγῆς καὶ διατυπώσεως³⁷. Πολλὰ περὶ τῆς ἐν ὅπνοις ἀναπαύσεως³⁸ ἢ ἀναπάσεως, λογισμού τε καὶ θυμοῦ, καὶ ἐφέσεως. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὅσα περὶ τὸ ζῶον τοῦτο τὸ λογισμὸν ἢ τὰ πάντα σοφῶς³⁹ οἰκονομοῦσα τοῦ Θεοῦ προσπολίησε⁴⁰ δύναμις, καὶ σοφία καλῶς ἐτεχνήσατο⁴¹· καὶ οὕτω καλῶς, ὡς οὐκ ἐνεδέχετο ἀλλῶς γενέσθαι⁴² συνεστάναι τοντὶ τὸ ζῶον. Τί γάρ νοῦς τοσοῦτος τῶν μῆτρων προστηντῶν εἰργάσατο; Οὐ μόνον δὲ φιλοσοφήσις τοιαῦτα, ὡς εἰρηται, καὶ θαυμάσεις⁴³ ποὺς μέσον μεγέθους καὶ ταπεινήτητος γέγονος⁴⁴ καὶ βασιλεύεις τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευόμενος ἀναθεν· καὶ τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει· τὸ μέτριον τῆς ἀληθείας φάει ἀλλαμπόμενος⁴⁵, δῆλος θεοῦσας⁴⁶, καὶ μεταβίθεσαι πρὸς τὰ ἄνω,⁴⁷ ἀξίαν τοῦ καὶ συνδέσαντος καὶ λύσαντος⁴⁸ καὶ αὖθις συνδέσαντος, ὑψηλοτέραν τὴν πολιτείαν ποιούμενος. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ Προφήτου ἐκπλήκτως⁴⁹ ἀναβοήσεις· Ός ἐμεραλύθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· κάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας.

C **D** Τὸ οὐτεραῖον σύνταγμα περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων.

Tὸ περὶ στοιχείων διαλέγεσθαι φυσικῆς ἐστιν ἕδιον πραγματείας. Χρή τοινυν τὰς μὲν δόξας τῶν παλαιῶν φιλοσόφων τὰς περὶ αὐτῶν γενομένας κατελιμπάνειν ἃς γενάταν· μίαν δὲ τὴν χρείαν

(a) Psal. ciii, 24.

²⁶ ἔκκλεψις Β. ²⁷ φύσε Α. ²⁸ φιλοσοφῆσις Β. ²⁹ πρὸς ὁμ. Β Ρ. ³⁰ καὶ σχιζ. ὁμ. Β Ρ. ³¹ πρὸς³² χρόνων τε καὶ προεχομένων, ἐνοιμένων καὶ σχιζόμενων· περιεχ. τε καὶ περιεχομένων Β Ρ. ³³ hic de-
signit Β. ³⁴ τυπώσεως Ζ Ρ. ³⁵ σοφ. καὶ ἐντέχνως Ζ Ρ. ³⁶ πρὸς Α. ³⁷ ἐτεχνάσατο Ζ Ρ. ³⁸ τῷ μετρίῳ³⁹ ἀ-
ληθείας ἀλλαμπόμενος Ζ. ⁴⁰ τέλως ὀλος θεοῦς. Ζ. ⁴¹ τοὺς ἄνω Ζ. ⁴² λύσαντος Ζ Ρ. ⁴³ ἐκπλήκτων μέτρα
τοῦ πρ. βοήσεις· ἀναμυκτιώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ.

τούτων ἐκλέγεσθαι, ἵν 'Ἐμπεδοκλῆς πρῶτος ἤφευ· τόποι, ὡς δέ φησι Γαληνὸς, Ἰπποκράτης ὁ Κῦνος. Τέσσαρα τοίνυν τὰ τοῦ παντὸς στοιχεῖα τυγχάνουσιν, δὲ δὴ καὶ κοσμικὰ καλοῦνται· πῦρ, ὑδωρ, ἀήρ καὶ γῆ. Ἐστι δὲ τὸ μὲν πῦρ θερμὸν καὶ ἔηρόν· τὸ δὲ ὑδωρ, ψυχρὸν καὶ ὄγρον· δὲ δὴ, θερμὸς καὶ ὄγρος· ἡ δὲ γῆ ψυχρὰ καὶ ἔηρά. Ἀλλὰ μήν καὶ τὰ προσεχῆ στοιχεῖα τῶν ζώων ἀπάντων καὶ δὴ καὶ τῶν ἀνθρωπέων σωμάτων, τέσσαρα καὶ αὐτὰ τυγχάνουσιν, οἱ τέσσαρες δηλοντί χυμοὶ· αἷμα, φλέγμα, χολὴ ἔστι, καὶ χολὴ μέλαντα. Ἀναλογεῖ οὖν τὸ αἷμα τῷ ἀέρι· θερμὸν δὲ καὶ ὄγρον ὕσπερ δὴ κακεῖνος. Τὸ δὲ φλέγμα τῷ ὑδάτι· ψυχρὸν δὲ καὶ ὄγρον. Ἡ δὲ ἔανθη χολὴ, τῷ πυρὶ· θερμὴ γάρ ἐστι καὶ ἔηρά. Ἡ δὲ μέλαντα χολὴ τῇ γῇ· ψυχρὰ γάρ ἐστι καὶ ἔηρά. Εἰσὶν οὖν ἐν τῷ ἡμῖν τὰ στοιχεῖα ταῦτα, καὶ κατὰ μουσικῶν λόγους διπλασίους, ἡμιόλιους καὶ τετραρίτους· περὶ δὲ τῶν τυποειδῶν λεκτέον, ὡς ἀντιφικτὰ γένοιτο τοῖς ἀγνοοῦσιν αὐτά. Διπλάσιος μὲν οὖν ἐστιν ἀριθμὸς, δὲ ἔχων ἐν ἑαυτῷ συγχρινόμενον ἀριθμὸν, πλεονάκις, ή ἀπαξ· ὡς δὲ διπλὸς τὸν τέσσαρα· δις γάρ ἐν αὐτῷ τὸν τέσσαρα κέκτηται. Ἡμιόλιος δὲ ἐστιν ἀριθμὸς, δὲ ἔχων δύον ἐν ἑαυτῷ τὸν συγχρινόμενον ἀριθμὸν καὶ τὸ ἐπὶ τούτου· ὡς δὲ ἕξ πρὸς τὸν τέσσαρα· ἔχει γάρ ἐν ἑαυτῷ δύον τὸν τέσσαρα, καὶ τὸ διμερόν τούτου. Ἐπιτρίτος δὲ ἐστιν ἀριθμὸς δὲ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν συγχρινόμενον ἀριθμὸν καὶ τὸ τρίτον τούτου τὸ ἔν. Τὸ μὲν οὖν αἷμα φύλιον δὲ καὶ ζωογόνον, καὶ οἰκεῖον τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ διπλάσιον λόγον ἔχει καθ' ὑπόθεσιν πρὸς τὰ λοιπά. Τὸ δὲ φλέγμα ἡμιόλιον· ἡ δὲ ἔανθη χολὴ ἐπιτρίτον. Ἡ δὲ μέλαντα χολὴ, ἐλαχίστη παντελῶς ἐστιν. Ἐχρήγη γάρ οὕτως. Φθαρτικὴ γάρ ἐστι τοῦ ζῶου καὶ τὰ χειρίστα τῶν νοσημάτων ἐκ ταύτης φύεται. Πλημμυρούσης γάρ ἐν τῷ σώματι τῷ ἡμετέρῳ ἐλεφαντίστεις καὶ λέπραι, καὶ ψώραι, καὶ ἀλφοί, καὶ σκλήροι, καὶ καρκίνοι καὶ δύκοι καρκίνωδεις γίνονται.

morbos inducat, corpus nostrum in perniciem vertere verterat, homines, elephantis, lepirae, scabici, impetigini, callorum asperitatibus, canceris, carbunculis, aliisque tumoribus obnoxii redduntur.

Ιδίας οὖν νοητέον καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ κόσμου στοιχείων. 'Ο γάρ ἀήρ, ὡς εἰρηται, ἀναλογεῖ τῷ αἷματι πλειόνῳ (sic) τῶν διλλων καὶ διπλάσιον λόγον ἔχει καθ' ὑπόθεσιν πρὸς τὰ λοιπά· ἐν τούτῳ γάρ πᾶσα δύναμις ψυχικὴ καὶ ζωτικὴ, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης. Τὸ δὲ ὑδωρ ἀναλογοῦν τῷ φλέγματι ἡμιόλιον λόγον ἔχει πρὸς τὰ λοιπά· ζωογόνον γάρ ἐστι πλείστων ἐνύγρων ζῶων. Τὸ δὲ πῦρ οὐδὲ μίαν ἔδραν ἔχει, ὡς φησιν δὲ Σταγειρίτης, ἀλλὰ πανταχοῦ πάρεστιν, ὡς δὲ Δημιουργός. 'Ἐν πᾶσι γάρ η πλειόνων η διλάσσων μοίρα τοῦ πυρὸς ἔγκατέσπαρται. Ἡ δὲ γῆ ἐλαχίστη οὖσα κέντρον πέφυκε τοῦ παντός. Ἀλλὰ δὲ αἱ τῶν ἀνθρώπων τῇσικαὶ ἀναλόγως ἔχουσι τοῖς τε τοῦ κόσμου στοιχείοις καὶ τοῖς προσεχέσι τῶν ζώων καὶ τῶν τημετέρων σωμάτων. Ἡ μὲν γάρ τῶν παῖδων τῇσικα θερμὴ οὖσα καὶ ὄγρα ἀναλογεῖ αἵματι τε καὶ ἀέρι. Η δέ τε τῶν ἀκμαζόντων θερμή οὖσα καὶ ἔηρά ἀναλογεῖ τῇ ἔανθη χολῇ καὶ τῷ πυρὶ. Ἡ δὲ παραχμαστικὴ

PATROL. GR. LXIV.

A nibus, meliorem seligentes, quam Empedoclis esse, Galenus et Crous Hippocrates referunt. Sunt igitur omnium rerum elementa **I.43** quatuor, quae et mundi elementa appellantur, *ignis* videlicet, *aer*, *aqua* et *terra*. Et *ignis* quidem calidus siccusque, *aqua* humida ac frigida, *aer* calidus et humidus, *terra* vero frigida et secca habetur. Sed et omnium animalium, atque humanorum corporum, his proxima totidem elementa, quatuor videlicet humores, *sanguis*, *pituita*, *flava*, et *atra bilis*. *Sanguis* itaque cum calidæ ac humidæ qualitatis sit, aeri proportione respondet; *pituita* vero, frigida humidaque existens, aquæ; *flava* quidem bilis, cum calida et secca habeatur, igni; *atra* vero, ob frigiditatem siccitatemque, terræ proportionatur. Sunt etiam et quæ a musicis traduntur elementa, quæ ita nuncupantur: *diplostios*, *hemiolios*, καὶ *ἐπιτρίτος*, hoc est, *dupla*, *sexquialtera*, et *sexquiteria*, de quibus sub formula quadam explicandum est, ut ab eorum ignarisi deprehendi facile queant. *Diplasius* itaque numerus is est, qui comparatum in se plurifariam vel semel numerum continet, ut octo ad quatuor, nam ex bis quatuor octo resultant. *Hemiolius* vero est, qui integrum in se comparatum numerum cum dimidio habet, ut sex ad quatuor, nam perfecte in ipso quatuor eorumque dimidium visuntur. *Epitritus* autem est, qui cum comparatum in se numerum obtineat, ejusque tertiam portionem habet, ut quatuor ad tria; nam cum integrum ternarium possideat, et ejus tertia pars in eo quæ unitas est ostenditur. Cum igitur *sanguis* amicabile quoddam, et quod ipsum animal procreat, quædamque peculiaris naturæ nostræ portio sit, *diplosia* numero ad reliqua, quæ in corpore nostro sunt, quodammodo respondet. *Pituita* vero *Hemiolii*: *flava* autem bilis, *Epitriti* rationem continent. *Atra* quidem bilis omnino inferior habetur. Sive, ut ita dixerim, ipsa enim est, quæ cum malos

Eadem igitur ratio et de orbis elementis habenda est. Nam *aer*, ut prius asserimus, cum sanguini proportione **I.44** respondeat, quod omnium major sit, *diplosia* ad reliqua, ut ita dixerim, ratione fungitur; in hoc enim, ut Aristoteles inquit, animalis vitalisque facultas tota consistit. *Aqua* autem, cum pituitæ proportionetur, *Hemiolii* ratione ad reliqua respondere creditur; in ipsa enim, plurimorum quæ humida sunt animalium generationem fieri inspicimus. Verum, igni, quemadmodum *Stagirite* placet, nulla certa sedes præscribitur, sed, ut rerum opifex ubique et in omnibus est. In universis enim rebus, *ignis* semina, aut magna, aut parva proportione disseminata sunt. *Terra* autem, omnium minima, cum puncti proportione ad universum fungatur, *Epitriti* rationem habet. Verum enim vero, et hominum ætales, proportione quadam, tum ad orbis elementa, tum ad ea quæ animalium nostros

43

rumque corporum cognata habentur, respondent. A ήλικία ἡγρά οὖσα καὶ ψυχρὰ ἀναλογεῖ τῇ τε μελαίη χολῇ καὶ τῇ γῆ. Τὸ δὲ γῆρας ὑγρὸν δν καὶ ψυχρὸν ἀναλογεῖ φλέγματί τε καὶ ὄδατι. Ἀλλὰ καὶ εἰ τέσσαρες ὥραι τοῦ ἐνιαυτοῦ ἀναλόγως τούτοις ἔχουσιν· ἔαρ, θέρος, μετέπωρος, καὶ χειμών. Τὸ μὲν γάρ ἔαρ θερμὸν δν καὶ ὑγρὸν ἀναλογεῖ τῇ τῶν παλδῶν ἡλικίᾳ, αἷματί τε καὶ ἀέρι. Τὸ δὲ θέρος θερμὸν δν καὶ ἡγρὸν ἀναλογεῖ τῇ ἀκμαστικῇ ἡλικίᾳ, τῇ τε ἔανθη χολῇ καὶ τῷ πυρὶ. Τὸ δὲ μετέπωρον ψυχρὸν δν καὶ ἡγρὸν ἀναλογεῖ τῇ παρακμαστικῇ ἡλικίᾳ, καὶ τῇ μελαίῃ χολῇ καὶ τῇ γῆ. Οὐ δὲ χειμών ὑγρὸς δν καὶ ψυχρὸς ἀναλογεῖ τῇ τῶν γερόντων ἡλικίᾳ φλέγματί τε καὶ ὄδατι. Ἀλλὰ κανὸν τοὺς νοσήμασιν εὑρεθῆσται τις ἀναλογία ἔξιστας πᾶς τοῖς προειρημένοις. Τέσσαρες μὲν οὖν εἰσιν οἱ χυμοί· αἷμα, φλέγμα, χολὴ ἔανθη, καὶ χολὴ μέλαίνα· εἰσὶ δὲ καὶ τέσσαρα νοσήματα τὰ ἐκ τούτων γινόμενα, μετατραπέντων δηλονότι τῶν χυμῶν τῶν κατὰ φύσιν· τριταῖος, τεταρταῖος ἀφημερηρός (sic) καὶ σύνοχος δὲπτος ζέσει. Οὐ μὲν οὖν τριταῖος, ἀπὸ ἔανθης χολῆς σαπεῖσης γινόμενος, θερμὸν ἔστι· καὶ ἡγρὸν νόσημα καὶ ἀναλογεῖ τῷ πυρὶ. Οὐ δὲ ἀφημερηρός ἀπὸ φλέγματος σαπέντος τικτόμενος ψυχρόν ἔστι· καὶ ὑγρὸν νόσημα καὶ ἀναλογεῖ τῷ ὄδατι. Καὶ δὲ σύνοχος δὲπτος ζέσει συνιστάμενος αἷματος; θερμὸς δν καὶ ὑγρὸς ἀναλογεῖ τῷ ἀέρι. Οὐ δὲ τεταρταῖος ἐκ μελαίης χολῆς σαπεῖσης φυδόμενος ψυχρὸν ἔστι· καὶ ἡγρὸν νόσημα καὶ ἀναλογεῖ τῇ γῇ.

B cum pituita in putredinem vertitur, constitutio fit, et is morbus frigidus humidusque esse creditur, atque ad aquae proportionem referendus est. Continuae autem febris constitutio, quoniam a sanguinis fervore provenit, calida et humida existens, aeri proportionatur. Quartana vero, cum ab atra bili putrescente oriatur, frigida et sicca qualitas habetur et ejus ad terram proportio est.

Sciendum etiam est, quod nervorum genera tria sunt, ex quibus quorundam a cerebro ortus est, et hi peculiari ac proprio nervorum nomine appellantur. Alii ab ossibus ad alia ossa prætenduntur, et hos ligamenta dixeris. Quidam autem ex musculis, et hi tendi denominantur, hi nempe, musculorum fluidis, extrema videlicet sunt. Quoniam vero, voluptas, dolentiaque, omnium quae in nobis sunt passionum matres habentur, nam propter voluptatem, turpia agimus, alterius autem causa, a talibus abstinemus. Qui enim mœchuntur, et gulae indulgent, cum continentia uti, et his abstinere neutiquam proposuerint, hoc voluptate ipsa ad id extimulante agunt. A talibus vero, dolentia duce declinant, quae nos cibis moderate uti, labore incumhere, aut laudis aliquid cupidine agere pauperibusque de bonis impertiri virtute socia subigit. Rerum autem quae sub tactum cadunt, octo quædam conjugationes habentur: calidum, frigidum; siccum, humidum; grave, leve; asperum, lene; densum, rarum; molle, durum; crassum, exile; lenuum,

C rigidum; quod rigidum quoniam siccum est, leuto opponitur, qualia farina et pulvis sunt.

Animæ autem cognitiæ facultates quinque sunt: mens, opinio, imaginatio, cogitatio et sensus. Sed et concoctio et inconcoctio invicem adversantur. Nam concoctio trifariam dividit potest: in assatum, coctum et maturum: siquidem, assatum, a calido quod condensat fit; coctum vero, a calido humescente, maturum autem, 146 fructus concoctio est, quae a calido ipsum ambiente efficitur. Sed et inconcoctio ipsa in totidem dividi potest, in tepfactum, in inquinatum et crudum: siquidem, tepfactum assato contrarium dicitur, quod veluti inconcoctio quædam sit, dum calidum illud siccessens, humorem ipsum superare nequit. Sed et inquinatum cocto adversatur, cum et ipsum incoctio quædam habeatur, quod in eo quod concoctur humescens calidam vincere materiam nulla ratione potest. Postremo etiam crudum maturum repugnat, cum calori ambienti, fructum ad maturitatem perducere, facultas intercipitur.

ΛΑ'. Ηερὶ ψυχῆς.

'Ἐπει δὲ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συνέστη ὁ ἀνθρώπος, καὶ τοῦτο ἔστι ζῶν λογικὸν, ἢ σύνοδος τῶν συναμφοτέρων, καὶ διαμονὴ, καὶ συνοίκησις, φέρει

Cap. XXXI. De anima.

Cum ex anima et corpore constet homo, cumque hoc animal rationale sit utriusque conjunctio ac perpetua copulatio, age, pauca quædam de anima

καὶ περὶ ψυχῆς δλίγα τινὰ διελάθωμεν· ίνα μὴ A disseramus, ne alterutram videamur animantis partem prætermissemus.

'Αρχώμεθα¹ δὲ ἐντεῦθεν. 'Η ψυχὴ νοητὴ καὶ νοερά· νοητὴ μὲν, καθὸ νοεῖται νοητῶς· νοερὰ δὲ, ώς ἀμιγῆς τῆς ὅλης τοῦ σώματος. Ψυχῆς δὲ ἐνέργεια γνωστικαὶ καὶ ζωτικαὶ, διὰ σύμφυτος ἡ ζωὴ τῇ ψυχῇ· τῷ σώματι δὲ κατὰ μέθεξιν· ὅργανον γάρ τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα· ὑποκείμενον δὲ τοῦ σώματος ἡ ψυχή. Κινήσεις ψυχικαὶ· αἰσθήσις, νόησις, ἐνέργεια. Κινεῖται δὲ ἡ ψυχὴ κυκλικῶς, ἐλικοειδῶς, καὶ κατ' εὐθείαν. Νοῦς ἐστι κατὰ γνώμην ἀπταιστος, πρώτης προσθολῆς τῶν πραγμάτων ἀπόδεινος, καὶ χριζεῖτον ἡ κατὰ ἀπόδειξιν ἀπολαμβάνων² τὰ πράγματα· δι' ὃν ἐστι συνιδεῖν πᾶν, ποῦ πορευείμεθα, ὁδὸν ζητοῦντες τῆς ἀποδείξεως.

'Ο δὲ περὶ ψυχῆς λόγος, οὐ τὸ τι ἐστιν ἡ ψυχὴ κατ' οὐσίαν διδάσκει· ἀλλ' εἰ τι οὐκ ἐστι δηλοῖ· τὸ γάρ τῆς οὐσίας αὐτῆς παρ' ἡμῖν ἀγνωστον καὶ ἀγνώριστον. Πῶς οὖν, ἔρει τις τυχόν, εἰπερ οὐκ ἐπίστασαι τι περὶ ψυχῆς, γράφεις περὶ ψυχῆς; ἀποτοπον γάρ, τὸ μὴ βεβαίως ἔχοντα περὶ τι, γράφειν ἢ ἐξηγεῖσθαι περὶ αὐτοῦ. Εἰδέναι γάρ δεῖ πρῶτον τὸν χαρακτῆρα τοῦ Α, εἰτα τὴν τοῦ στοιχείου γνῶσιν ἔτεροις ἀποτιθέναι. Πρὸς δὴ...³ τὰ θεῖα ἀδριστα, ἀλλὰ καὶ ἀγνωστα κατ' οὐσίαν διδ καὶ τὸν Θεὸν εἰδέναι λέγομεν, μὴ ιδόντες· ὡς τὸ Eīdōr τὸν Θεὸν ἐκ τοῦ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ · Eīdōr τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἀλλ' οὐ κατ' οὐσίαν ιδόντες Θεὸν, ταῦτα εἰρήκασιν οἱ ἀντράκτες, ἀλλ' ἐνεργηθέντες τοιωσθε· ἐπει τὸν Θεὸν ἀντράκεν οὐδεὶς πώποτε· κατ' οὐσίαν δηλαδή, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν. 'Αλλ' οὐχ ὁ τὴν οὐσίαν μὴ εἰδέναι εἰπὼν τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐπίστασθαι τὸν Θεὸν ὡμολόγησεν; 'Αλλ' οἴδε μὲν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐνεργειῶν· οἶν, παντοδύναμον, παντεπότην, ἀγαθὸν καὶ φιλάνθρωπον δημιουργὸν καὶ κηδεμόνα, καὶ προνοητικόν· ἀγνοεῖ δὲ τὴν φύσιν ὅποια. Οὐ μὴν διὰ τὸ ἀγνοεῖν τὴν οὐσίαν Θεοῦ, μηδὲ διὰ Θεός ἐστι δύναται λέγειν τοῦτο γάρ τῶν ἀφρόνων· Eīpē γάρ ἀφρωτὸν καρδὶα αὐτοῦ· Οὐκ ἐστι Θεός. 'Ημεῖς δὲ ὁμολογοῦμεν διὰ Θεός ἐστι· καὶ ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ γνωρίζειν αὐτὸν λέγομεν· τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτοῦ προσεγγίζειν οὐχ ὑποχρούμεθα.

'Ἐπει οὖν καὶ ἡ ψυχὴ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐστι, διαπέφευγε τὴν ἡμετέραν κατάληψιν καὶ διὰ μὲν ἐστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ψυχὴ, οἰδα σαφῶς, καὶ ἐκ τῶν ἀγίων Γραφῶν ἔμαθον ταύτην ἀθάνατον εἶναι, κατ' εἰκόνα τοῦ Κτίσαντος· τι δὲ ἡ οὐσία αὐτῆς ἐστιν, ὑπὲρ διάνοιαν τίθεμαι. Καὶ οἶδα οὖν, καὶ οὐκ οἶδα· οὐ μὴν κατὰ ταύτην, ἀλλὰ κατ' ἀλλο μὲν οἶδα, κατ' ἄλλο δὲ ἀγνῶ· καὶ εἰκότως. Εἰ μὲν γάρ καταληπτὴ ἦν ἡ τῆς εἰκόνος οὐσία, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἀκατάληπτος, ἡ ἐναντίστης τῶν ἐπιθεωρουμένων τὸ διημαρτημένον τῆς εἰκόνος διήνεγκε.

D Cum igitur ad Dei imaginem sit anima, intelligentiam nostram exsuperat; et quod in homine sit anima, illud profecto novi, et ex sacris Scripturis illam immortalē esse didici, ad Creatoris imaginem; quid vero sit ejus essentia, id supra intelligentiam fateor. Et cognosco ergo, et non cognosco; non equidem eodem modo, sed aliter novi, aliter ignoro: et iure ineritoque. Si enim comprehensibilis esset imaginis essentia, Dei vero essentia incomprehensibilis, hæc differentia imaginis imperfectiōne argueret.

¹ Isa. vi, 1. ² Gen. xxii, 30. ³ Joan. i, 18. ⁴ Psal. xiii, 4.

¹ ἀρχώμεθα... ἐδόξασαν (col. seq. B 1) om. P. ² sic A. ³ βητέον vid. leg.

Cum autem intelligentiam nostram fugiat ejus A
essentiae comprehensio, incomprehensibilem Dei
naturam per id quod ignotum est in ea demonstrat.
Et accurate archetypi similitudinem habet ut vera
imago. Si vero eo quod absque initio est Deus et
in infinito, dum initium habuit anima, etiamsi finem
non habebit, haec non amplius imago vera esse
videatur, vel objectio facile solvetur. Cur? quia
imaginem dicimus regis similitudinem, sed quae, ab
intelligente multum differt. Et dii dicimus, sed non
sicut qui ex natura Deus; et filii Excelsi, sed non
sicut unigenitus Filius; et imago Dei, sed non ut
prototypum; propter causas multas, quas nove-
runt solum quibus scientiae lumen affulsi.

Res ergo cum ita se habeat, dicemus de ea quae
veteres sapientes opinati sunt. Namque philosophorum
alii corporis instar, corporis expertem alii
arbitrati sunt animam. Uno verbo de omnibus qui
corporis instar animam dixerunt sive mentem, sive
ignis, aut aqua, aut sanguis, aut aer, aut aliud quodlibet,
afferre sufficiat. Ammonii Pythagorici verba,
nempe: «Corpora propria natura caduca cum sint
et fluxa et ad infinitum omni modo dividua, quorum nulla
pars immutabilis remanet; ipsis continente et con-
ducente et quasi coagulante dominanteque opus est;
quod animam dicimus; Jam si anima est corpus, quam-
vis subtilissimum, est etiam aliquid, quod ipsam con-
tineat»; demonstratum est enim corpus omne conti-
nente quodam indigere; et sic in infinitum: absurdum
autem omnino principia principiorum querere;
ergo anima non est corpus.

Contra eos autem qui incorpoream dicunt animam,
nec bene demonstrarunt, prodeat Plato: «Oportet,
inquit, eum qui recte philosophari vult, apprime
scire de qua re queratur: alias enim omnino errabit.» Vos autem vehementer contendentes, quid
definitis? Quomodo enim res singulæ sint consideran-
dæ nostis; quomodo totum, nequaquam. Sed et
Theologus Gregorius ad hanc dicit questionem:
«Nulla natura est quia non est hoc, sed quia hoc;
ejus quod est, positio non ejus quod non est nega-
tio. Namque incorpoream si dixeris animam, non
quod est ostendisti, nisi fortasse quod non est
corpus.»

Dinarchus harmoniam animam esse definivit, et
corpus lyram; sed plus et minus harmonia admittit,
tensione et relaxatione: anima vero non est anima
plus et minus, sed nec ipsa seipsa plus et mi-
nus, non ergo harmonia anima. Præterea anima
virtutem et malitiam admittit et harmonia con-
sonantiam et dissonantiam non admittit. Non igi-
tur anima harmonia. Denique anima in admittendo
contraria partim, essentia est et subjectum; har-
monia autem qualitas et in subjecto: non ergo har-
monia anima.

Galenus nihil de anima pronuntiat; ex Hippo-
cratis vero sermonibus misturam illam esse consti-

πει δὲ φεύγει τὴν γνῶσιν ἡμῶν τῆς οὐσίας αὐ-
τῆς ἡ κατάληψις, τὴν ἀκατάληπτον φύσιν Θεού τῷ
κατ' αὐτήν ἀγνώστῳ χαρακτηρίζει. Καὶ ἀκριβῶς
πρὸς τὰ ὑποκείμενα τὴν δμοιότητα ἔχει ὡς εἰκὼν
ἀληθῆς. Εἰ δὲ ὅτι ἀναρχός ἐστιν ὁ Θεός καὶ ἀτελεύ-
τητος, ἤρξατο δὲ ἡ ψυχὴ, εἰ καὶ τέλος οὐχ ἔξει, δια-
πίπτει τοῦ εἰναι εἰκὼν ἀληθῆς· οὐ δὲ τοῦτο ἀπορον
εἰς ἀπολογίαν. Διατί; διτὶ εἰκὼνα λέγομεν τὸ τοῦ βα-
σιλέως δμοίωμα, ἀλλὰ πολὺ διάφορον τῆς αἰσθανο-
μένης καὶ θεοὶ λεγόμεθα, ἀλλ' οὐχ ὡς δ φύσει Θεός·
καὶ οἱ ιεροὶ Υἱότου, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν μονογενῆ
Υἱόν· καὶ εἰκὼν Θεοῦ, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ πρωτότυπον·
διὰ πολλὰς αἰτίας, δέ¹¹ οἴδασι μόνοι οἱ γνῶσιν ἐν
συνέσεις κατορθωκέτες.

Ἐπει δὲ τοῦτο¹² οὐτως ἔχει, εἰπωμεν περὶ αὐτῆς
B δια οἱ πάλαι σοφοὶ ἐδέξαντον. Οἱ μὲν γάρ τῶν φιλο-
σόφων σῶμα τὴν ψυχὴν ἀποφαίνονται, οἱ δὲ ἀσώμα-
τον. Κοινὴ μὲν οὖν πρὸς πάντας τοὺς λέγοντας σῶμα
τὴν ψυχὴν, οἷον νοῦν, ἢ πῦρ, ἢ θῦμον, ἢ αἷμα, ἢ
άέρα, ἢ εἰ τὶ δόλο, ἀρχέσει τὰ παρὰ Ἀμωνίου¹³
τοῦ Πυθαγορικοῦ εἰρημένα· εἰσὶ δὲ ταῦτα· «Τὰ
σῶματα τῇ οἰκείᾳ φύσει τρεπτὰ δυτικά καὶ σκε-
δαστά, καὶ διδίλου εἰς ἀπειρον τμητά, μηδενὸς ἐν
αὐτοῖς ἀμεταβλήτου ὑπολειπομένου, δεῖται τοῦ
C συνέχοντος καὶ συνάγοντος, καὶ ὡσπερ συσφίγγοντος
καὶ συγκρατοῦντος αὐτά· διπέρ ψυχὴν λέγομεν. Εἰ τοι
νῦν σῶμα ἐστιν ἡ ψυχὴ, οἷον δῆποτε, εἰ καὶ λεπτο-
μέρεστατον τι, πάλιν ἐστὶ τὸ συνέχον ἔκεινην· ἐδείχθη
γάρ πᾶν σῶμα δεῖσθαι τοῦ συνέχοντος· καὶ οὐτως εἰς
διπειρον. «Ἀλογον δὲ παντελῶς τὸ ζῆτειν ἀρχὴν κατ'
ἀρχήν· ὥστε οὐ σῶμα ἡ ψυχὴ.»

Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας αὐτὴν ἀσώματον, μὴ καλῶς
σκεπτομένους, δὲ Πλάτων ἀπολογείσθω, «Δεῖ,
λέγων, τὸν μέλλοντα βουλεύεσθαι καλῶς, εἰδέναι
καλῶς περὶ διου τῇ σκέψις, ἢ τοῦ παντὸς ἀμαρ-
τάνειν ἀνάγκη.» Τιμεὶς δὲ προσκρούοντες, τι δι-
οριεῖσθε; φέρε τὰ καθ' ἔκαπτα δρᾶται ἔχετε· φέ
τὰ καθόλου οὐχί. Ἀλλὰ καὶ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος,
πρὸς τοῦτον φησι τὸν σκοπὸν· «Οὐδεμίᾳ φύσις ὅτι
μὴ τόδε ἐστιν, ἀλλ' ὅτι τόδε, ἢ τοῦ δυτος θέσις, οὐχ
ἢ τοῦ μὴ δυτος ἀναίρεσις· τὸ γάρ λέγειν ἀσώματον
τὴν ψυχὴν, οὐχ ὅτι ἐστι δηλοῖ... εἰτε¹⁴ οὐχ ἐστι τοῦχον
ὅτι σῶμα οὐκ ἐστι.»

D Δεῖναρχος δὲ ἀρμονίαν ὠρίσατο τὴν ψυχὴν εἶναι,
καὶ λύραν τὸ σῶμα· ἀλλ' ἡ ἀρμονία ἐπιδέχεται τὸ
μᾶλλον καὶ ἥπτον, τῷ χαλδεσθαι καὶ ἐπιτείνεσθαι·
ψυχὴ δὲ ψυχῆς οὐκ ἐστι μᾶλλον καὶ ἥπτον· ἀλλ' οὐδὲ
αὐτὴ ἔκαπτης οὐκ ἄρα ἀρμονία ἡ ψυχὴ. «Ἔτι ἡ ψυχὴ
ἀρετὴν καὶ κακίαν ἐπιδέχεται, καὶ ἀρμονία εὔαρ-
μοστιαν καὶ ἀνάρμοστιαν οὐκ ἐπιδέχεται, οὐχ ἄρα ἡ
ψυχὴ ἀρμονία.» Εἳτι ἡ ψυχὴ τῷ ἐπιδέχεσθαι τὰ ἐναν-
τία παρὰ μέρος, οὐσία τοτὶ καὶ ὑποκείμενον· ἡ δὲ
ἀρμονία ποιότης, καὶ ἐν ὑποκείμενῳ οὐχ ἄρα ἀρμο-
νία ἡ ψυχὴ.

Γαληνὸς δὲ ἀποφαίνεται μὲν οὐδὲν περὶ ψυχῆς· ἐκ
δὲ τῶν Ἰπποκράτους λάγων κατασκευάζειν αφέσιν

¹¹ at A. ¹² sic cod. ¹³ δηλοῖ δὲ οὐτι.

είναι αὐτήν. Εἰ δὲ τοῦτο, δηλονότι καὶ θητήν οἰσται Αἱ γένεται; Καὶ τοῦ σώματος ἡ κράσις εἶναι ψυχὴ, δῆλον ἐντεῦθεν πᾶν σῶμα, ἐμψυχόν τε καὶ ἀψυχόν, ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων κέκραται· ἡ γάρ τούτων κράσις τὰ σώματα ἀπέργασται. Εἰ τοινυν ἡ κράσις τοῦ σώματος ἔστιν ἡ ψυχὴ, οὐδὲν ἀψυχὸν ἔσται, καὶ συνάγεται ὁ λόγος οὕτως. Εἰ ἡ κράσις τοῦ σώματος ψυχὴ ἔστι, πᾶν δὲ σῶμα κράσιν ἔχει· καὶ πᾶν σῶμα δηλονότι ψυχὴν ἔχει· εἰ δὲ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει, οὐδὲν ἐν σῶμά ἔστιν ἀψυχόν, οὔτε λίθος ἄρα, οὔτε ξύλον, οὔτε σίδηρος, οὔτε δὲλλο τι ἀψυχὸν ἔσται. "Εἴτε εἰ ἡ ψυχὴ κράσις ἔστιν, αἱ δὲ κράσεις ἀναλλάσσονται, κατά τε τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς ὥρας, καὶ τὰς διαίτας, ή ψυχὴ ἄρα ἀναλλάσσεται· εἰ δὲ ἀναλλάσσεται, οὐ τὴν αὐτὴν ἔχομεν ψυχήν ἀλλὰ ποτὲ μὲν λέουντος, ποτὲ δὲ προβάτου, ή δὲλλου τινὸς ζώου ἔτι ή κράσις οὐκ ἐναντιοῦται ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ συνεργεῖ· αὕτη γάρ ἔστιν ἡ κινοῦσα· ή δὲ ψυχὴ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐναντιοῦται. Οὐκ ἄρα κράσις ἡ ψυχὴ. "Εἴτε εἰ κράσις ἔστιν ἡ ψυχὴ, ή δὲ κράσις ποιότης· ποιότης δὲ καὶ γίνεται, καὶ ἀπογίνεται, χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς, καὶ ἡ ψυχὴ ἄρα χωρισθήσεται, καὶ οὐ φθαρήσεται τὸ σῶμα· τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθέρον· οὐκ ἄρα κράσις, οὐδὲ ποιότης ἡ ψυχὴ. "Εἴτε παντὸς σώματος αἱ ποιότητες αἰσθηταὶ εἰσιν, ή δὲ ψυχὴ οὐκ αἰσθητή, ἀλλὰ νοητή· οὐκ ἄρα ποιότης ἀσώματος ἡ ψυχὴ.

Πρὸς δὲ τοὺς λέγοντας, ἀρμονίαν τῆς ὑγείας, καὶ τῆς ἰσχύος, καὶ τοῦ κάλλους εἶναι τὴν ψυχὴν, οὕτω συλλογιζόμενα· Εἰ ἡ ἀρμονία τῆς ἰσχύος, καὶ τῆς Η ὑγείας, καὶ τοῦ κάλλους ψυχὴ ἔστιν, ἀνάγκη ἡ τὸν ἀνθρώπον μήτε νοσεῖν, μήτε ἀσθενεῖν, μήτε ἀμφορφον εἶναι· συμβαίνει δὲ πολλάκις, οὐ μίαν μόνην, ἀλλὰ ἔμοι τὰς τρεῖς ταύτας εὑκρατίας ἀπόλλυσθαι, καὶ ζῆν τὸν ἀνθρώπον· συμβαίνει γάρ τὸν αὐτὸν δροῦ καὶ ἀμφορφον εἶναι, καὶ ἀσθενεῖν, καὶ νοσεῖν· οὐκ ἄρα εὑκρατία τοῦ σώματος ἔστιν ἡ ψυχὴ.

Πῶς οὖν, φασι, φυσικὰ τινες κακάται καὶ ἀρεταὶ τοὺς ἀνθρώπους ἔπονται; Τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ σώματος ἀληθεστέρας κράσεως γίνεται· ὡς γάρ φυσικῶς ὑγιεινοὶ καὶ νοσώδεις εἰσὶ τινες ἐκ τῆς κράσεως, οὐτῶς τινες φυσικῶς πικρόδυλοι⁸⁷ δηνεῖς ὀργίλοι εἰσὶν, ἀλλοι δὲ δειλοὶ, ἀλλοι καταφερεῖς· ἀλλ' ἔνιοι κρατοῦσι καὶ περιγίνονται· δῆλον δὲ ὅτι τῆς κράσεως κρατοῦσιν· ἀλλο δὲ ἐστι τὸ κρατοῦν, καὶ δέλλο τὸ κρατούμενον· ἀλλο ἄρα κράσις, καὶ δέλλο ψυχὴ. "Οργανὸν γάρ δι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, ἐὰν μὲν ἐπιτηδείως κατασκευασθῇ, συνεργεῖ τῇ ψυχῇ· ἀν δὲ ἀνεπιτηδείως, ἐμποδίζει· καὶ τότε χρεία τῇ ψυχῇ πραγμάτων ἀπομαχομένη πρὸς τὴν ἀνεπιτηδείητα τοῦ ὀργάνου, καὶ ἐὰν μὴ σφόδρα νήψῃ καὶ συνδιαστρέφηται αὐτῷ, καθάπερ μουσικὸς συνεξαμπλάνει τῇ τῆς λύρας διαστροφῇ, ἐὰν μὴ πρότερον αὐτὴν καταστήσῃ καλῶς. Διὸ καὶ χρεία τῇ ψυχῇ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἵνα καταρτίσῃ αὐτὸν ὅργανον ἐπιτή-

το; si vero ita est, sane et mortalem illum arbitrat-
tur; quod vero non possit corporis mistura esse ani-
ma, inde patet: omne corpus et animatum et anima
carens e qualuor elementis coagmentatur; horum
enim misturæ corpora conflictit. Si ergo corporis
mistura est anima, nihil sine anima erit, et sic con-
cluditur sermo: si corporis mistura est anima, et
omne corpus misturam habet, et omne corpus exinde
animam habet. Si vero omne corpus animam habet
nec unum corpus est absque anima, nec ergo lapis:
neclignum, nec ferrum, nec aliud quid absque anima
est; porro si anima mistura est, et misturæ mutan-
tur secundum seates, et horas et virtus rationem,
anima ergo immutabitur; si autem immutatur, non
eamdem habemus animam, sed nunc leonis, nunc
B ovis, nunc alius cuiusdam bestiæ: tum mistura non
desideriis corporis adversatur, imo concurreit, ut-
pote quaæ ea commoveat; sed anima desideriis ad-
versatur. Non ergo mistura anima. Deinde si mis-
tura est anima, et mistura qualitas; qualitas vero et
fit et abest, absque subjecti destructione, et anima
ergo dividetur, et non corrumpetur corpus, hoc ta-
men non est verum. Non ergo mistura, nec qual-
itas anima. Denique corporis omnes qualitates sen-
siles sunt, anima autem non sensilis sed intellectua-
lis; non ergo corporis qualitas anima.

Contra dicentes vero animam esse harmoniam
sanitatis, et virium et pulchritudinis, sic argumen-
tabimur: Si anima est virium, sanitatis, pulchri-
tudinis harmonia, necessere est hominem nec ægrotare,
nec debilitare, nec forma immutari; at sæpe
accidit ut non una tantum, sed tres illæ qualitates
simul amittantur et homo vivat; nonnunquam enim
eumdem simul deformem, et debilem, et ægrotantem
esse videmus; non igitur corporis valetudo anima est.

Quomodo ergo, aiunt, naturales quædam malitiaæ
et virtutes in hominibus inveniuntur? Illud e ve-
riori corporis mistura sit: nempe sicut naturaliter
sani et ægroti sunt quidam secundum misturam, sic
quidam biliosi in iram præcipites sunt, alii vero
timidi, alii libidinosi; rursus alii superant et vin-
cunt. Videlicet misturam vincunt; sed aliud est
D quod vincit, aliud quod vincitur: aliud ergo mistura,
et aliud anima. Cuius enim corpus sit animæ organum,
si bene constitutum est, animam adjuvat; si
minus bene, impedit, et tunc animæ opus est in
operibus bello contra organi incongruum, et nisi
accurate vigilet, imo cuin ea corrumpatur, errabit.
Sicut musicus cum lyrae dissonantia errat, nisi
prius lyrae fides recte contendat. Propterea anima
debet corpus curare ut sibi conveniens organum
coaplet. Quod et per verba et per mores efficit
sicut in harmonia: nunc relaxans, nunc contendens

⁸⁷ πικρόδυλοι ΛΒC.

at idoneum ipsi iudicet convenientique uta- A δειον ἔαυτῇ· τοῦτο δὲ ποιεῖ διά τε τῶν λόγων καὶ τῶν ἡθῶν, ὡς ἐν ἀρμονίᾳ· τὰ μὲν χαλῶσι, τὰ δὲ ἐπιτείνουσα, ἵνα ἀρμόδιον αὐτὸν ἔαυτῇ κατασκευάσῃ, καὶ χρήσηται ἐπιτειδείᾳ δργάνῳ¹⁰.

Aristoteles vero endelechiam appellans animam, non minus cum eis qui eam dicunt, qualitatem convenit. Pythagoras, numerum seipsum movente; Xenocrates, et numerum continuum et universi exhalationem. Manichaei immortalem illam et incorpoream dicunt, unam autem solam esse universi animam, minutatim redactam et divisam in singula corpora animata et non animata. Plato et unaus esse et multis animas contendit, Chronius et Porphyrius omnes formas unius animae esse dicunt. Jamblicibus tandem ad oppositam sententiam inclinans singulis animantium speciebus animae speciem inesse dicit.

Sed nobis istos qui seipso resellunt prætermittentibus, immortalitateim ejus e Scriptura sacra demonstrare sufficiat, quæ certam ex se fidem habet, quoniā Christi ejusque discipulorum effata continet. Si enim non est e rebus quæ perirent, incorruptibilis et immortalis est. Dicunt autem quidam de ejus unione omnia unita in unius substantia existentiam penitus uniri: cuncta vero unita immutari, nec manere quæ prius fuerint, sicut in aqua et vino fit. Jam quomodo sive corpus animae unitum, corpus adhuc manet, sive anima quæ incorporea est et in se ipsa substantiata, quomodo corpori unitur et animantis sit pars, salva propria essentia misionis experte et corruptionis? Necesse est enim aut uniri animam et corpus, et simul communari, aut eocesse, sicut in saltatione saltatores, vel in suffragiis suffragium. Aut si incorporea est, quomodo a corpore separatur? Nihil enim incorporeum a corpore separatur: non coheret enim corpori incorporeum: anima autem coharet corpori et ab eo separatur.

Dicimus ergo quod a corpore in morte separetur anima, illudque verum sit; quod vero non adhæreat incorporeum corpori, falsum quidem est generaliter dictum, de anima autem verum: non enim corpori colligatur anima. Falsum siquidem linea quæ est incorporea corpori adhæret et secernitur; similiter et albitudo. De anima autem verum est; non enim corpori colligatur anima: si enim colligatur, manifeste ei adhæret; impossibile autem incorporeum corpori omnino adhærere. Unde nec animatum erit totum animal; si vero est totum animal, nec adhæredit, nec secernetur, siquidem incorporeum est.

Si vero non adunatur, inquiunt, nec adjacet, nec miscetur, cur animal dicitur unum cum in corporibus adunatio adunatorum omnium mutationem operetur, quippe quæ in alia corpora immutantur, quemadmodum elementa in permistiones, et ali-

'Αριστοτέλης δὲ ἐνδελέχειαν λέγων τὴν ψυχὴν, οὐδὲν ἥττον συμφέρεται τοῖς ποιεῖται λέγουσιν αὐτὴν Πυθαγόρας δὲ, ἀριθμὸν ἔαυτὸν κινοῦνται· Σενοκράτης δὲ, καὶ ἀριθμὸν συνεχῆ, καὶ ἀναθυμίτας τοῦ παντός· οἱ δὲ Μανιχαῖοι ἀθάνατον αὐτὴν καὶ δοσώματον λέγουσι· μιαν δὲ μόνην εἶναι τὴν τῶν πάντων ψυχὴν καταχερματιζομένην καὶ κατατεμομένην εἰς τὰ καθ' ἔκαστα σώματα ἐμψύχα καὶ ὅψυχα· δὲ Πλάτων καὶ μιαν εἶναι καὶ πολλὰς ψυχὰς ἀποφαίνεται· Κρόνιος δὲ καὶ Πορφύριος πάντα τὰ εἴδη λέγουσι μιᾶς ψυχῆς πέλειν· Τάμβλιος δὲ τὴν ἐναντίαν τούτοις δραμών, καθ' ἓν εἶδος· ζώου ψυχῆς εἶδος εἶναι λέγει.

'Αλλ' ἡμεῖς τούτους ἔάσαντες ὑπ' ἀλλήλων ἀνατρέπεσθαι, ἀρκεσθῶμεν πρὸς ἀπόδεξιν τῆς ἀθανασίας αὐτῆς ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς· τὸ πιστὸν καὶ βέβαιον ἐξ ἔαυτῆς ἔχοντος, διὰ τὸ εἰρῆσθαι παρὶ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Εἰ γάρ μηδὲν ἔστι τῶν φιειρομένων, ἔστι δὲ διφθαρτος, ἔστι καὶ ἀθάνατος. Λέγουσι δέ τινες περὶ τῆς ἐνώπεως αὐτῆς, ὅτι πάντα τὰ συνιόντα εἰς μιᾶς οὐσίας ὑπόστασιν, διαπαντὸς ἐνοῦται· πάντα δὲ τὰ ἐνούμενα ἀλλοιοῦται, καὶ οὐ μένει ἢ πρότερον ἦν, ὡς ἐπὶ οἶνου καὶ οἶνας. Πῶς η τὸ σῶμα ἡνωμένον τῇ ψυχῇ, εἰς μένει σῶμα, η πάλιν τῇ ψυχῇ ἀσώματος οὖσα καὶ οὐσώδης¹⁰ καθ' ἔαυτην, πῶς ἐνοῦται σώματι, καὶ μέρος γίνεται ζώου, τῷ οὐσίᾳ τὴν ιδίαν οὐσίαν ἀσύγχυτον καὶ ἀδιάφθορον; Ἄναγκη γάρ, η ἡνωθεῖσα τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα, καὶ συνηλλοιῶσθαι ἀμφότερα, η παρακείσθαι, ὡς χορευτάς ἐν χορῷ, η ψῆφον ἐν ψῆφῳ· η εἰ ἀσώματος ἔστι, πῶς χωρίζεται ἀπὸ τοῦ σώματος; Οὐδὲν γάρ ἀσώματον ἀπὸ σώματος χωρίζεται· οὐδὲ γάρ ἐφάπτεται σώματος ἀσώματον· η δὲ ψυχὴ καὶ χωρίζεται τοῦ σώματος.

Δέγομεν οὖν, ὅτι τὸ μὲν χωρίζεσθαι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐν τῷ θανάτῳ, ἀληθές ἔστι· τὸ δὲ μὴ ἐφάπτεσθαι ἀσώματος σώματος. Ψεύδος μὲν ἔστι καθόλου λεγόμενον, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς ἀληθές· οὐδὲ γάρ ἐφάπτεται τοῦ σώματος η ψυχὴ. Ψεύδος μὲν, ἐπειδὴ καὶ η γραμμή ἀσώματος οὖσα ἐφάπτεται τοῦ σώματος καὶ χωρίζεται, δομοίως καὶ η λευκότης. Εἴπερ δὲ τῆς ψυχῆς ἀληθές· οὐδὲ γάρ ἐφάπτεται τοῦ σώματος η ψυχὴ· εἰ γάρ ἐφάπτεται, δηλονότι παράκειται αὐτῷ· ἀδύνατον δὲ ἀσώματον σώματι, διὸ δὲ παρακείσθαι· ὥστε οὐδὲ ἐμψύχον ἔσται διὸ τὸ ζώον· εἰ δὲ ἔστιν δὲν ἐμψύχον, οὔτε ἐφάπτεται καὶ χωρίζεται, ἀσώματος οὖσα.

Εἰ δὲ μὴ ἄγνωται, φησι, μήτε παράκειται, μήτε κέκραται, τίς δὲ λόγος τοῦ ζώου ἐν λέγεσθαι, ὅτι οὐδὲ μὲν τῶν σωμάτων, η ἔνωσις ἀλλοιώσιν τῶν συνόπτων πάντων ἐργάζεται, ἐπειδήπερ¹⁰ εἰς δῆλα σώματα μεταβάλλεται· ως δέ τοι ψυχή τὸ συγχρί-

¹⁰ ἐὰν μὴ καὶ αὐτὴ συνιαστρεφῇ αὐτῷ· συμβαίνει γάρ καὶ τοῦτο ad l. P quod schol. videtur. ¹⁰ καὶ οὐδέποτε... οὖσα (infra C 13) om. l'. ¹⁰ ἐπειδήπερ... γοῦς ἀλλ. (col. 1300 B 2) om. P.

ματι, καὶ αἱ τροφαὶ εἰς αἷμα, τὸ δὲ αἷμα εἰς σάρκα Α μέντην sanguinem, et sanguis in carnem et reliqua membra corporis? In intellectualibus autem adunatio quidem sit, immutatio autem non sequitur; intellectuale enim quoad essentiam non mutatur. Et anima quae vita est, si in coagulatione aut adunatione variaret, mutaretur et non esset vita. Cur tamen corpori conjungéretur, cui non afferret vitam? Itaque unitur anima corpori et absque fusione unitur.

Οὐτε μὲν γάρ ἡνωταις δείχνυσιν ἡ συμπάθεια· διὰ δὲ καὶ ἀσύγχυτος μένει, οὐκ ἀγνοεῖται. Ὁταν γάρ τι καθ' ἔαυτὰ τῶν δυτῶν ἐπιστέπεται τοῦ σώματος, ὡς οἶλος τε ἔαυτὴν χωρίζουσα τοῦτο ποιεῖ· ἀσώματος γάρ οὖσα, διὸ δουλού χειρόχειραν εἰς τὰ συνεφθαρμένα· καὶ ἀφείσα ταῦτα μένει ἀδιάφθορος καὶ ἀσύγχυτος· καὶ τὸ καθ' ἔαυτὴν καθαρὸν ἐνδιασώζουσα, καὶ ἐν οἷς γένηται τρέπουσα κατὰ τὴν ἔαυτῆς ζωήν, καὶ ὑπὲκεινων μὴ τρεπομένη· Ός γάρ δὲ ἡλιος, τῇ παρουσίᾳ τὸν ἀέρα εἰς φῶς μεταβάλλει, ποιῶν αὐτὸν φωτεινήν, καὶ ἐνοῦται τῷ ἀέρι τὸ φῶς, ἀσυγχύτως ἄμα αὐτῷ καὶ κεχυμένως· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ ἐνουμένη σώματι, μένει πάλιν ἀσύγχυτος· κατὰ τοῦτο μόνον διαλλάττουσα, διὰ δὲ ἡλιος σῶμα ὄν, καὶ τόπῳ περιγραφόμενος, οὐκ ἔστι πανταχοῦ ἔνθα καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ, ὡς οὐδὲ τὸ πῦρ· μένει γάρ καὶ αὐτὸν ἐν τοῖς ἔξιοις, τῇ ἔν τῇ θρυαλλίδι δεδεμένον, ὡς ἐν τόπῳ· ἡ ψυχὴ δὲ ἀσώματος οὖσα, καὶ μὴ περιγραφομένη ἐν τόπῳ, δηλ δὲ δουλού χωρεῖ μετὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς, καὶ γράψεται τὰς οὐσίας τοῦ σώματος· καὶ οὐκ ἔστι μέρος φωτιζόμενον ὑπὲκτῆς, ἐνῷ μὴ δηλοῦ πάρεστιν· οὐ γάρ κρατεῖται διπλοῦ τοῦ σώματος, ἀλλ' αὐτὴν κρατεῖ τὸ σῶμα· ἐπειδὲ οὐδὲ ἐν τῷ σώματι ἔστιν, ὡς ἐν ἀγγειῷ τῇ ἀσκῷ, ἀλλὰ μεταλλον τὸ σῶμα ἐν αὐτῇ. Εἰ γάρ καὶ δὲ προφήτης ἔξαγαγεν αὐτὴν ἐκ φυλακῆς τὸν Θεὸν εὔχεται, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ σῶμα εἰδὼς φυλακήν, ὡς ἐν ἔξορῃ⁶¹ δὲ καὶ φυλακῇ ἐν τῷ βίῳ ὑπάρχων· μὴ καλούμενα γάρ διπλοῦ τῶν σωμάτων τὰ νοητὰ, ἀλλὰ καὶ διὰ παντὸς τοῦ σώματος χωροῦντα, καὶ διαφοτῶντα, καὶ διεκίνητα, οὐχ οἴλα τέ ἔστιν ἀπὸ τοῦ τόπου σωματικῶς κατέχεσθαι. Τοιαύτη γάρ τῶν νοητῶν φύσις ἀσώματος καὶ ἀμέριτος, καὶ ἀλλήλοις, καὶ σώματι μίγνυσθαι. Ἐκ τούτου γάρ οἷμα καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν δαιμόνων πλήττεσθαι, ὑπὸ λογισμῶν πονηρῶν καὶ βλασφημῶν, καὶ ὃν οὐδὲ θέμιτε εἰπεῖν, ἢ ἐκνοῆσαι, καὶ μάλιστα Χριστιανὸν δυτα.

Τὴν μέντοι ἀθανασίαν αὐτῆς καὶ Πλάτων ἐκ τοῦ ἀεικινήτου αὐτῆς συλλογίζεται: οὔτες· « Η ψυχή, φησιν, ἀεικινήτος ἔστι· τὸ ἀεικίνητον ἀθάνατον· τὴν ψυχὴν δρα ἀθάνατος. Καὶ ἐπειδὴ ἀθάνατος ἔστιν τὴν ψυχὴν, εἰσὶν ἀμοιβαὶ τῶν φαύλων καὶ ἀγαθῶν πράξεων· εἰ δὲ εἰσὶν ἀμοιβαὶ, ἔστι τὸ δικαζόμενον καὶ δικάζον· εἰ δὲ ἔστι τὸ δικαζόμενον καὶ δικάζον, ἔστι προνοητὸν καὶ πρόνοια· εἰ δὲ ταῦτα, ἀθάνατος ἀρα τὴν ψυχή. »

Οὐ δὲ μέγας Βασίλειος φησιν· « Αδράτον εἶναι τὸν θεῖν πίστειν, ἐπειδὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἀδράτος ἔστιν· οὐτε γάρ κέχρωσται, οὐτε ἐσχημάτισται, οὐτε τινὶ χαρακτήρι σωματικῷ περιείληπται· ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνερ-

⁶¹ ἔξορια Cod. A.

B Quod enim uniatur, docet sympathia; quod vero absque mistura maneat, notissimum est. Namque ubi aliquid quod per se ad corpus pertinet, considerat, quantum protest seipsum removens hoc facit: at incorporeum enim penitus intra corrupta penetravit, quae prætermittens incorrupta manet et mistura libera; et ipsis puritatem servans, et ea in quibus est ad suam vitam convertens, ab illis non conversa. Quemadmodum enim sol apprens aerem in lucem transmutat, et lucidum facit, et aeri lux adunatur, sine mistura cum ipso simul et cum fusione, simili modo et anima corpori adunata, sine mistione reinaet; in hoc tantum differunt, quod sol quidem qui corpus est et loco circumscriptus non ubique est ubi et ejus lux, ut nec etiam ignis; manet enim in lignis aut in ellychnio hærens sicut in loco: anima vero, ultiote incorporea, nec in loco circumscripta, tota prorsus it cum luce sua et bona corporis circumscribit; nec pars est ab ea illuminata, in qua tota non adsit, non enim corporis dominationem patitur, sed ipsa corpus dominatur, siquidem in corpore adest, non sic ut in vase aut in utre, sed potius corpus in ipsis. Licet enim Propheta ut educat illam de custodia Deus, preceatur, non tamen id dicit quasi corpus pro custodia habens, sed ut in exsilio et in custodia in vita existens. Namque intellectualia non impediuntur per corpora, sed et per totum corpus divisa et diffusa et errantia, corporaliter loco concludi nequeunt. Talis est enim intellectualium natura incorporea et invisa, ut sibi invicem et corporibus miscentur. Exinde enim opinor et animam a dæmonibus vexari, a ratiociniis malis blasphemisque et ab istis quæ nefas est dicere aut cogitare, præsertim cum quis Christianus est.

D Porro immortalitatem Plato ex ejus mobilitate continua deducit sic: « Anima, inquit, continue mobilis est; quod continue mobile, est immortale; ergo anima immortalis. Et si immortalis est anima, sunt retributions pravarum et bonarum actionum; si sunt retributions, est judicatum et judicans; si est judicatum et judicans, est provisum et providens; quæ si sunt, immortalis ergo anima. »

Magnus vero Basilius inquit: « Invisibilem crede Deum, cum et anima invisibilis sit: nec enim colore nec paramentis ornatur, nec quovis charactere corporeo includitur, sed ex energia tantum di-

gnoscitur quam duplum habet juxta similitudinem
Dei cuius imago est : duplum enim Deus energiam
habet intelligendi cuncta quæ sunt, et quibus nos in-
digemus providendi. Sic ergo et animæ sunt duplices
energiæ, aliae intellectuales, scilicet mens, opinio, in-
telligentia, imaginatio; aliae vitæales et concupiscentiales,
scilicet voluntas, cupidio, desiderium. Sed secundum
vitalem vim corpori commiscesetur anima physice per
compositionem, et non ex proposito dirigit. Quem-
admodum enim solem impossibile est fulgentem
non id illuminare super quod fulgores irradiat, sic
animam impossibile est nouanimare et vivum facere
corpus cui inest. Contemplativa autem vis in propo-
sito motum habet. Etenim corporis quidem visus
oculus, animæ vero visus ipsi innata mens ; sed
non sicut aliud in alio, sed unum idemque anima
est et mens : vis quædam physica, nec rationi
animæ extranea. 2

Aristoteles : « Mens, quatenus est facultas, una cum homine nascitur ; activa autem ab extra in nos sub intra, et natura scientiam et cognitionem prorovehit. Ergo mens nostra perfectum quid est et principale ; sed animae et corporis per scientias et considerationis progressum. »

Plato autem dicere non videtur, hominem esse utrumque animam et corpus, sed animam tali corpore utentem, convenientius philosophans de homine, et nos revocans ad solam animæ divinitatem et curam, ut qui nobis ipsis animam esse credamus, animæ bona insequamur, virtutes et pietatem, nec corporis concupiscentias diligamus quæ non hominis sunt sed animalis principaliter quidam, secundario vero hominibus.

Hunc locum quodam die philosophice sed male tractans Ambraciotes, quam optimum animæ sita corpore separatio, saltu in mare se projectit sui ipsius homicida factus, sicut Theologus Gregorius ait : « Cleombroti Ambraciotis saltus in sermone de anima philosophice tractatus » sicut et alibi dicit : « Namque anima quidem femineo nomine vocatur, ab omni vero femineo more et natura discrepat : nec masculinum, nec semineum quid essentia habet : Deus quidem ei lumen suum immittit, ipsa autem illuminatur : quod enim sensibilibus sol, hoc spiritualibus est Deus : visibilem ille mundum illuminat, hic invisibilem. Invisibilis ergo anima. Non Deo et angelis, sed nobis omnibus luto plasmatis, qui parvus unusquisque mundus vocati sumus : mundus autem cuncta in se disposita et ordinata habet ; mundum vero parvum hominem dicunt, relative ad sensibilem et magnum mundum. Attamen magnus iste licet sit et laudabilis et Dei gloriam potentiamque enarrans et docens quotidie, tanquam lau-

A γειών γνωρίζεται μόνον· ἔχει δὲ διπλᾶς ἐνέργειας;
κατὰ μίμησην Θεού, ὡς εἰκὼν οὗτα αὐτοῦ. Καὶ γάρ
ὁ Θεὸς διπλᾶς ἔχει τὰς ἐνέργειάς. Τὰς μὲν γνωσ-
τικὰς πάντων τῶν θνητῶν, τὰς δὲ πρανοτικάς τῶν κα-
ταδεσσετέρων ἡμῶν· οὕτως οὖν καὶ τῆς ψυχῆς διπλαῖς
εἰσιν ἐνέργειαι· αἱ μὲν γνωστικαὶ, οἷον νοῦς, δόξη,
διάνοια, φαντασία· αἱ δὲ ζωτικαὶ καὶ δρεπτικαὶ·
οἷον, βούλησις, θυμός καὶ ἐπιθυμία. Ἄλλα τὴν μὲν
ζωτικὴν δύναμιν ἐπισυγχέρεται τῷ σώματι ἡ ψυχὴ¹
φυσικῶς διὰ τὴν σύγκρασιν, καὶ οὐκ ἐκ προαιρέσεως
χορηγεῖ. «Μοσείρ γάρ ἥλιον οὐκ οἶδόν τε ἐπιλάμψαντα
μή φωτίσας τούτο καθ' οὐ τὰς αὐγὰς ἠνεγκεν, οὔτε
ψυχὴν ἀμήχανον μή τι ζωογονεῖν καὶ ζωοποιεῖν τὸ
σῶμα, φῶν ἀντὶ ἐγγένηται.» Ή δὲ θεωρητικὴ δύναμις
ἐν προαιρέσει ἔχει τὴν κίνησιν. Βλέψις μὲν γάρ
B τοῦ σώματος ὅφθαλμος, ὅρασις δὲ τῆς ψυχῆς ὁ συμφυτής
αὐτῆς νοῦς· ἀλλ' οὐχ ᾧτερον ἐν ἑτέρῳ, ἀλλὰ ταῦ-
τὸν ψυχὴ τε καὶ νοῦς· δύναμις δὲ πάρχων φυσικὴ τις
καὶ οὐκ ἐπείσακτος τῷ λογιστικῷ τῆς ψυχῆς. »

Ο δὲ Ἀριστοτέλης, « Τὸν μὲν δυνάμεις νοῦν συγχατεσκεύασθαι τῷ ἀνθρώπῳ τὸν δὲ ἐνεργή^α θύραθεν ἡμῖν ὑπεισένει, ἀλλ' εἰς προκοπὴν τῆς τῶν φυσικῶν γνώσεως καὶ θεωρίας συμβαλλόμενον· τέλειον οὖν δικαιότερος νοῦς καὶ ἡγεμονικόν^α· ἀλλὰ ψυχῆς καὶ σώματος διὰ τὴν προκοπὴν τῆς γνώσεως καὶ θεωρίας. »

Πλάτων δὲ οὐ δικεῖ λέγειν, τὸν ἀνθρώπον εἶναι τὸ συναμφότερον ψυχῆν καὶ σῶμα, ἀλλὰ ψυχῆν σώματι τοιῷδε χρωμένην, ἀξιοπρεπέστερον φανταζόμενος τὰ κατὰ τὸν ἀνθρώπον· καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἐπιστρέψουν ἐπὶ τὴν τῆς ψυχῆς μόδην θειότητα καὶ ἐπιμέλειαν, ἵνα τὴν ψυχῆν ἑαυτοῖς είναι πιστεύοντες, τὰ τῇ ψυχῇ ἀγαθά μεταδίδωμεν, τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὐσέβειαν· καὶ μή τὰς τοῦ σώματος ἐπιθυμίας ἀγαπήσωμεν, ὃς οὐκ οὖσας ἀνθρώπου, ἀλλὰ ζῶου μὲν προηγουμένως, ἀνθρώπου δὲ ἐποιένως.

Τούτον τὸν λόγον φιλοσοφήσας ποτὲ κακῶς δέ
'Αμβρακιώτης, ὡς ἀμεινόν ἐστι τῇ ψυχῇ ὁ χωρισμός
τοῦ σώματος, πῆδημα ἀπετέλεσε, φόνου ἔστη τῷ
νόμενος αἰτίος, καθὼς δὲ Θεολόγος Γρηγόριος φησι·
« Τὸ Κλεομέροτου πῆδημα τοῦ 'Αμβρακιώτου τὸν
τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ φιλοσοφηθὲν », ὡς καὶ ἀλλαχοῦ
φησι· « Ψυχὴ μὲν γάρ δύναμαι θηλυκῷ προσαγε-
ρεύεται, πάσῃς δὲ θηλυδριώδους φύσεως ἀφέστηκεν
D οὐτε δρέπεν, οὐτε θῆλυ κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσα. ἄλλ
δ μὲν Θεὸς ἐπιλάμπει αὐτῇ τὸν φωτισμὸν, ἢ δὲ
ἐπιλάμπεται· ὅπερ γάρ ἐστι τοῖς αἰσθητοῖς ἡλιος,
τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θεός· δὲ μὲν γάρ τὸν ὅρωμένον
κόσμον φωτίζει, δὲ δὲ τὸν ἀόρατον· ἀόρατος; διὰ τὴν
ψυχὴν, οὐχὶ τῷ Θεῷ καὶ ἀγγέλοις, ἀλλὰ ἡμῖν τοῖς εὖ-
πηλοῦ πᾶσι διηρτισμένοις· οἱ δὲ μικρὸν δὲ καθ' ἓν
ώνομάσθημεν κόσμος· κόσμος δὲ, δὲ πάντα τὸν ἔν-
τῷ διατεταγμένα ἔχων καὶ κεκοσμημένα· κόσμον δὲ
μικρὸν τὸν ἀνθρωπὸν λέγουσιν, ὃς πρὸς τὸν αἰσθητὸν
τοῦτον καὶ μέγαν. Πλὴν ἀλλ' εἰ καὶ μέγας οὗτός ἐστι
καὶ ἐπαινετός, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ δυνάμεως

²² τὸν δὲ ἐνεργόντα P. ²³ ὑπεσιέγναι διοξάζει οὐκ εἰς τὸ εἶναι τὴν ὑπαρξίν του ἀνθρώπου συγέλαυντα ἀλλ' εἰς P.

ὑρηγήτης καὶ διδάσκαλος; καθ' ἐκάστην ὡς ἐπαινέ· τῆς σιγῶν τὰς μεγαλουργίας καὶ διαπρύσιος κήρυξ· ἀλλὰ ἀτιμότερος τοῦ μικροῦ καὶ αἰσθητοῦ κατὰ πολὺ ὑπάρχει· ὡς δὲ μὲν αἰσθητικὸς, δὲ δὲ αἰσθητός· καὶ δὲ μὲν ἀκτός, δὲ δὲ αὐτεξούσιος· καὶ δὲ μὲν ἔνος Θεοῦ, ὡς ὑπὸ τὴν αἰσθησιν, δὲ δὲ οἰκεῖος Θεῷ καὶ νοερᾶς φύσεως· καὶ ὡς κρῆμα ἐξ ἀμφοτέρου, καὶ σοφίας μείζονος γνώρισμα, καὶ τῆς περὶ τὰς φύσεις πολυτελείας. Καὶ ὡς δὲ μὲν κόσμος ἔνεκα τοῦ ἀνθρώπου· δὲ ἀνθρώπος δὲ, ἵνα μένη καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην. Εἰ δὲ ἐγὼ μὲν εἰς δόξαν Θεοῦ, δὲ κόσμος δὲ δι' ἐμὲ, ὡς ἡ πυράτρα⁴⁴ διὰ τὴν δημαρχίαν, ἢ δὲ πρίων διὰ τὴν θύραν, δὲ θεολόγος φησι, νικῶ τῇ αἰτίᾳ· δοσον γάρ κτισμάτων Θεὸς ὑψηλότερος, τοσοῦτον τοῦ διὰ Θεὸν ὑποστάντος ἐμοῦ, τὸ δὲ δὲ ἐμὲ γενόμενον ἀτιμότερον· τὸ γάρ οὖν ἔνεκα τοῦ ἔνεκα τοῦ, καὶ μεῖζον καὶ τιμώτερον. »

Σημαντικὸς δὲ ἔστιν δὲ ἀνθρώπος τῶν δύο κόσμων, τοῦ ὄρατοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου, τοῖς νοεῖν δυναμένοις· ἐκ δύο γάρ σύγκειται φύσεων. 'Ἄλλ' εἰ καὶ διττὰς ἐν ἐκατῷ δεικνύει φύσεις, οὐ δύο φύσεις ἔστιν, ἀλλ' ἐκ τῶν δύο· ὡς γάρ τὸ σῶμα τὸ οἶκον οὖν σύγκειται μὲν ἐκ πυρὸς καὶ ἀέρος, διδάσκος καὶ γῆς· οὐκ ἐπειδὴ τὸ αὐτὸδ σῶμα πῦρ εἴπης εἰναι, οὐδὲ αἷν ἀέρα, οὔτε τι τῶν ἀλλών· ἀλλὰ τοιόνδε τι, λίθον τυχόν ἢ ξύλον· δόμοις καὶ τὸ σῶμα τὸ ἔμψυχον, τὸ λογικὸν ἢ ἀλογον, οὐχ αἷμα, ἢ φλέγμα, ἢ μίαν καλέσεις τῶν χολῶν· οὐ γάρ τι ταύτην τοῖς ἐξ ὧν ἔστιν. Ἐπειδὴ δὲ διάφορος δὲ λόγος τοῦ τε συγκειμένου, τῶν τε συντεθέντων· οὕτως καὶ δὲ ἀνθρώπος, εἰ καὶ ἐκ φυγῆς καὶ σώματος ἔστιν, ἀλλ' ἔτερόν ἔστι παρὰ τὰ ἐξ ὧν ἔστι· καὶ κατ' ἀλλο μὲν λογίζεται, κατ' ἀλλο δὲ τὸ λογισθὲν ἐνεργεῖ· ψυχὴ μὲν γάρ νοερὸς λογισάμενος, εἰ τύχοι, τοῦ οἴκου τὴν σύνθεσιν, χερσὶ τὸ νοηθὲν ἀγει τεῖς πέρας.

"Οτι δέ ἀλλο ἔστι παρὰ τὰ ἐξ ὧν ἔστι, ὥδε σχόπει· ἐκ διαφόρων ὑλῶν τὸν οἴκον οἰκοδομοῦμεν, ἀλλ' οὐκ διν τις εἰπῇ, ταύτην⁴⁵ ὑπάρχειν ταῖς ὅλαις ταῖς ἐξ ὧν ἔστιν. Οὐ γάρ ἀπλῶς λίθοι, καὶ ξύλα, καὶ τὰ λιοπτὰ διοίκος ἔστιν· εἰ γάρ τοῦτο, πρὸ τῆς οἰκοδομῆς διηγημένως, τὰς ὅλας οἶκον ἀν τις δικαίως καλέσειεν· ἀλλ' ἡ τοιάδε τῶν ὑλῶν προσάλληλα σύζευξις τὸν οἴκον ἡμῖν ἀποτελεῖν πέψυκε. Τοίνυν τῆς οἰκίας λυθείσης, μένουσι μὲν δόμοις αἱ ὅλαι τὸν οἰκεῖον ἐπέχουσαι λόγον· ἀπολαβένται δέ φαμεν τὴν οἰκίαν, ἢν ἡ τοιάδε τῶν ὑλῶν σύζευξις ἀπετέλεσεν. Οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου· καὶ γάρ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὑπάρχῃ, οὐ ταύτην ἀν εἴη τοῖς ἐξ ὧν ἔστι, ἀλλ' ἔτερον, ὡς εἴναι τὸν ἀνθρώπον ἐξ αὐτῆς τῆς συναρφείας ψυχῆς πρὸς σῶμα, τρίτον ἀποτελούμενον ἀλλο· καὶ τοῦτο δῆλον ἀφ' ὧν, τῆς διαξεύξεως τῆς τούτων γενομένης, μένει μὲν τὸ σῶμα οὕτως τὸν οἰκεῖον σῶζον λόγον· τριτῆ γάρ ἔστι διαστατόν, καὶ νεκρὸν ἢ· μένει δὲ δόμοις ἡ ψυχὴ λογικὴ τυγχάνουσα καὶ νοερὰ, καὶ διεζεύχητη τοῦ σώματος· ἀπόλωλε δὲ δὲ ἀνθρώπος, ὃν ἀπετέλεσεν ἐκατέρων τῇ σύζευξις.

⁴⁴ Sic cod. ⁴⁵ εἴποι τὸν οἴκον ταῦτάν P.

A dator silens magnum oporum et magna voce clamaans præco, multo magis inglorius est quam parvus et sentiens mundus: ille quidem sub sensu cadit, hic sentiendi capax; ille gubernatus, hic liberum arbitrium habens; alienus ille a Deo ut sub sensu cadens, hic Deo cognatus et intellectu lis naturæ; et quasi utriusque temperamentum et sapientiae melioris ac naturarum magnificientia argumentum. Et sic mundus hominis causa, homo vero ut adhæreat benefactori eumque glorificet. Si autem ego ad Dei gloriam et mundus propter me, sicut forceps propter currum, aut serra propter portam, sit Theologus; ego causam obtineo; quanto enim creaturis præstantior est Deus, tanto illa quæ propter me facta sunt, viliora sunt quam ego qui propter Deum exsisto: namque melius est et honoratus id propter quod olibid exsistit, quam illud quod propter aliud exsistit. »

Homo eo quod cogitare potest, ad mundum visibilem ac inuisibilem spectat: e duabus enim naturis constituitur. Sed licet duas in se ostendat naturas, non est tamen naturæ duæ, sed e duabus; nam sicut corpus qualemcumque constituitur ex igne et aere, aqua et terra; nec tamen idem corpus dices esse ignem, nec aera, nec quid aliud, sed tale quoddam, lapidem verbi causa aut lignum: similiter et corpus animatum, rationale aut irrationalis, nec sanguinem, nec phlegma, nec bilem vocabis: non enim idem est ac ea ex quibus constat. Quemadmodum autem compositum a rebus componentibus differt, sic et homo, licet ex anima et corpore constat, aliud quoddam est ab his e quibus constat: et nunc quidem cogitat, nunc cogitatum exsequitur: ubi enim animæ rationalis auxilio exempli gratia de sedisficii constructione cogitavit, manibus id quo cogitavit ad finem perducit.

Quod autem sit aliud quam ea ex quibus constat, sic perpende: ex variis materiis domum aedificamus, sed nemo dixerit eam idem esse ac materias e quibus constat. Non enim simpliciter lapides, ligna et reliqua, domus est; si enim id esset, ante structuram separatim materias domum quis meritio vocaret; sed illæ materias sibi invicem coaptatae domum nobis repræsentare solent. Ergo destructa domo, remanent quidem similiter materiæ proprium retinentes nomen, periisse vero domum dicimus quam talis materiarum junctura perficerat. Sic et in homine; licet enim ex anima corporeoque constet, non idem est ac ea de quibus constat, sed aliud homo nempe ex animæ conjunctione cum corpore, tertium quid effectus; et evidens illud inde quod separatione illorum facta corpus sic manet ac propriam qualitatem conservat: trifariam enim dividitur, licet mortuum sit: manet similiter anima rationalis et intelligens, licet a corpore dividatur; periret vero homo, quem consecit utriusque adiunctio.

Quidam eo quod sit **corpus trifariam partitum et A** animam esse trifariam divisam (dicunt) et propter hoc et corpus : quibus dicimus : Omne quidem **corpus trifariam dividitur, non autem quidquid trifariam dividitur, corpus est.** Nam qualitas et quantitas, incorporeæ quidem per se, tamen per accidentem in massa repræsentantur ; sic etiam anima, quamvis per se indivisa, per accidentem cum homine tripartito et ipsa et multis trifariam divisa dicitur.

Dicitur anima corporis passionibus moveri : apparet enim corpori concupiens et antea patiens : saepe enim de vulnere corporis contremiscit et ante corporis angores immutatur, et postea non minus dolorem experitur ; et cum ægrotante ægrotat et cum vulnerato dolet ; pudore suffusa erubescit, timore perculta palleat. Nil autem incorporeum compatitur corpori, nec corpus incorporeo : jam vero anima compatitur corpori : ergo anima est corpus. Est autem præjudicium cum quis dicit nihil incorporeum corpori compati : quid enim si hoc soli animæ conveniat ? Cæterum ambigunt, utrum corpus, accipiens ab anima sentiendi facultatem, solum doleat, anima autem affectu immunis sit a corpori compatitur. Et apud intelligentiores prior sententia prævalet.

Jam vero videmus etiam incorporea quædam corporibus compati : qualitates enim, licet incorporeæ sint, quando corpora patiuntur, iis compatiuntur, et in interitu et in natu cum corpore simili mutantur. Commutatur in anima mens, quæ est qualitas vel accidentis : non enim anima in mente, sed mens est in anima, siquidem, anima sublata, etiam mens tollitur : ubi enim non est anima, in quo erit mens ? Mente autem sublata, non omnino tollitur anima. Nimurum anima extra mentem esse videtur.

Anima igitur est substantia et subjectum, mens vero qualitas et accidentis : jam accidentis est, quod sine detimento subjecti et adest et abest; substantia autem eorum quæ simpliciter sunt, existentiam significat, hoc est quod simpliciter sunt. Dicuntur enim esse omnia quæ sunt, nimirum angelii, animæ, animalia, plantæ, lapides. Hoc igitur omnibus quæ sunt communis est. Substantiae nomen igitur ad res quatenus sunt, pertinet; naturæ autem nomen eorum quæ simpliciter sunt, motum indicat. Omnia enim moveri videmus, nec eorum quæ facta sunt, quidquam est sine motu. Substantiam igitur appellant eorum quæ simpliciter sunt existentiam, naturam autem eorum quæ simpliciter sunt, motum.

Natura autem est quintuplex, nimirum spiritualis, aut rationalis, aut sensualis, aut vegetabilis, aut

Tinèς δε διὰ τὸ εἶναι τὸ σῶμα τριχῆ διαστατόν, καὶ τὴν ψυχὴν εἶναι τριχῆ διαστατήν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ σῶμα. Πρὸς οὓς φαμεν, διὰ πᾶν μὲν σῶμα τριχῆ διαστατόν ἔστιν, οὐ πᾶν δὲ τὸ τριχῆ διαστατόν, σῶμα. Καὶ γάρ τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσὸν, ἀσώματα δύτα καθ' ἑαυτά, κατὰ συμβεβηκόδες ἐν ὅγκῳ ποσοῦνται· οὕτως οὖν καὶ τῇ ψυχῇ, καθ' ἑαυτήν μὲν πρόσεστι τὸ ἀδιάστατον, κατὰ συμβεβηκόδες δὲ, τῷ ἀνθρώπῳ τριχῆ διαστατῷ δύται, συνθεωρεῖται καὶ αὐτῇ τριχῆ διαστατή⁶⁶.

Lέγεται δὲ ἡ ψυχὴ πολλοῖς τῶν τοῦ σώματος παθῶν ἐγκατέχεσθαι· φαίνεται γάρ καὶ συμπάτχουσα τῷ σώματι, καὶ προπάτχουσα· πολλάκις γάρ τὴν τομὴν τοῦ σώματος ἀγωνιῶσα δείκνυται, καὶ πρὸ τοῦ πάθους τοῦ σώματος ἀλλοιουμένη· καὶ μετὰ τὴν τομὴν οὐδὲν ἔλαστον τὰ τῆς ὁδύνης⁶⁷ δεχομένη· καὶ νοσοῦντι μὲν συννοσεῖ, καὶ τεμνομένῳ συνοδύνται· καὶ αἰσχυνομένῃ ἐρυθρὸν εἴδος δείκνυται, καὶ φοβουμένῃ ὥχρον. Οὐδὲν δὲ ἀσώματον συμπάτχει σώματι· οὐδὲ ἀσωμάτῳ σῶμα· συμπάτχει δὲ τῇ ψυχῇ τῷ σώματι· σῶμα δρᾷ ἡ ψυχὴ. Ἐστι δὲ κατὰ πρόληψιν ἐγκέίμενον τὸ λέγον λῆμμα. Οὐδὲν ἀσώματον σώματι συμπάτχει· τί γάρ εἰ μόνη τῇ ψυχῇ τοῦτο πρόσεστι; Πλὴν ἀλλ' ἀμφιβάλλεται, εἴτε τὸ σῶμα μόνον ἔστι τὸ ἀλγοῦν λαβὸν παρὰ τῆς ψυχῆς τὴν αἰσθησιν· αὐτῇ δὲ μένει ἀπαθής· εἴτε καὶ συναλγεῖ τῷ σώματι, καὶ κρατεῖ μᾶλλον παρὰ τοῖς ἐνδοξότεροις τὸ πρότερον.

Δείκνυται δὲ καὶ τίνα ἀσώματα συμπάτχουτα τοῖς σώμασι· αἱ ποιήτης γάρ ἀσώματοι οὔσαι, πασχόντων τῶν σωμάτων, καὶ αὗται συμπάτχουσιν· ἐν τῇ φθορᾷ καὶ τῇ γενέσει συναλλοιούμεναι τῷ σώματι. Ἀλλοιούται δὲ ἐν ψυχῇ φρόνησις, ποιήτης οὔσα, ἡ συμβεβηκόδες· οὐ γάρ ἔστιν ἡ ψυχὴ ἐν τῇ φρονήσει, ἀλλ' ἡ φρόνησις ἐν τῇ ψυχῇ· τῆς μὲν γάρ ψυχῆς ἀνατρουμένης, ἀνατρεῖται καὶ ἡ φρόνησις· μή οὖσες γάρ ψυχῆς, ἐν τίνι ἔσται ἡ φρόνησις; Φρονήσεως δὲ ἀνατρουμένης, οὐ πάντως ἀνατρεῖται ἡ ψυχὴ· ἐνδέχεται γάρ εἶναι: ψυχὴν ἐκτὸς φρονήσεως.

Ἐστι μὲν οὖν ἡ μὲν ψυχὴ, οὔσια καὶ ὑποκείμενον· ἡ δὲ φρόνησις, ποιήτης καὶ συμβεβηκόδες· συμβεβηκόδες δὲ ἔστιν, διὰ τὸ γίνεται καὶ ἀπογίνεται καρκίς τῆς τοῦ ὑποκείμενου φθορᾶς· τὸ γοῦν τῆς οὔσιας δνομα τημαντικὸν ὑπάρχει τῆς ἀπλῶς τῶν δντων ὑπάρξεως· τουτέστιν τοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀπλῶς εἶναι. Λέγονται γάρ εἶναι πάντα τὰ δυτα, ἥγουν διγελοι, καὶ ψυχαὶ, καὶ ζῶα, καὶ φυτά, καὶ λίθοι. Τούτου οὖν κονιῶς πάντα τὰ δυτα μετέχει. Σημαντικὸν δρα ἔστι τοῦ εἶναι τὸ τῆς οὔσιας δνομα· τὸ δὲ τῆς φύσεως, δνομα δηλωτικὸν τυγχάνει τῆς ἀπλῶς τῶν δντων κινήσεως. Πάντα γάρ ἐν κινήσει δρᾶται, καὶ οὐδέν ἔστιν ἀκίνητον τῶν γεγονότων. Οὐσίαν οὖν καλοῦσι τὴν ἀπλῶς τῶν δντων Ἑπαρξιν, φύσιν δὲ αὐτὴν τὴν ἀπλῶς τῶν δντων κινήσιν.

Πεντάτροπος δὲ αὕτη· ἡ γάρ νοερὰ τυγχάνει, ἡ λογικὴ, ἡ αἰσθητικὴ, ἡ φυτικὴ, ἡ ἄψυχος. Καὶ

⁶⁶ διαστ. ὥστε οὕτω τῶμα ἔστιν ἡ ψυχὴ οὕτε τριχῆ διαστατή. P. ⁶⁷ ὁδύνης ἐμπαθῶς δεχ. P.

νοερὰ μὲν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀγγέλων, ἐξ αὐτῶν τῶν νοητῶν τῶν ἀγγέλων, ἐξ αὐτῶν τῶν νοητῶν τῶν ἀνθρώπων, δι’ ὄντων καὶ φημάτων τὰ ἀφανῆ τῆς φυσικῆς κινήματα πρὸς τοὺς ἔκτης δημοσιεύουσα. Αἰσθητικὴ δὲ, ἡ ἐν τοῖς ἀλόγοις θεωρουμένη· πρὸς γάρ τῇ θερπεικῇ, καὶ αὐξητικῇ, καὶ γεννητικῇ δυνάμει, καὶ τὴν αἰσθητικὴν κέχτηται τὰ δίογχα ζῶα. Φυτικὴ δὲ ἡ ἐν τοῖς φυτοῖς· κινοῦνται γάρ καὶ αὐτὰ κατὰ τὰς αὐτὰς δυνάμεις. “Ἄψυχα δὲ, καὶ οὐδὲ καὶ αὐτὰ κινοῦνται κατὰ τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποῦ· καὶ κατὰ τὸ ποιὸν μὲν, κατὰ τὸ θερμανεσθαι· καὶ ψύχεσθαι· κατὰ τὸ ποῦ δὲ, κατὰ τὴν ἐκ τόπου εἰς τόπον ἐτεροινήτον μετάστασιν”⁶⁸. ‘Ορίζονται δὲ τὴν μὲν οὐσίαν, πρᾶγμα αὐθύπαρκτον μή δεμενον ἐπέρου πρὸς σύστασιν· τὴν φύσιν δὲ, ἀρχὴν τῆς ἐκάστου τῶν δυτῶν κινήσεως καὶ ἡρεμίας.

B DE NATURA HOMINIS. **A** inanimata. Spiritualis est verbi causa in angelis qui sola cogitatione sibi invicem conversantur. Rationalis est in hominibus, qui per nomina et verba invisibiles animat motus aliis communicant. Sensualis appetit in brutis: nam præter facultatem se nutriendi, augendi et procreandi, etiam sentiendi facultatem habent animalia bruta. Vegetabilis est in plantis: moventur enim hæ quoque secundum easdem facultates. Denique inanimata, quatenus et ipsa moventur secundum qualitatem et secundum locum: secundum qualitatem, quatenus calefiant et refrigerantur; secundum locum autem quatenus ex loco in locum transferuntur. Substantiam igitur definiunt esse rem per se subsistentem, quæ non indigeat alio ad existentiam; naturam autem esse B principium motionis et immobilitatis omnium quæ existunt.

Natura a nascendo, subsistentia (essentia) a subsistendo derivatur. Subsistentia autem non solum quod aliquid sit, indicat, sed etiam quomodo et quale sit: verbi gratia, omnes homines commune habent quod sint: etenim eodem modo omnes vivimus, et movemur, et sumus: habet autem unusquisque nostrum propria quædam, quibus ab aliis hominibus distinguitur, exempli causa, patriam, genus, nomen, studium, actiones, affectus, pulchritudinem aut deformitatem, et ejusmodi alia quæ accidentia vocamus. Hæc igitur omnia simul in subsistentia considerantur: sic Meletius, quando solum de eo quod sit, agitur, substantia dicitur; quando vero cum modo memoratis de eo quæritur, tunc subsistentia vel individuum appellatur. Itaque unum idemque est subjectum, et substantia, et subsistentia: attamen substantiæ notio non simul subsistentiam complectitur; subsistentiæ notio autem omnia continet, etiam substantiam.

C Definiunt igitur subsistentiam sic: Subsistentia est aliquid subsistens et substantiatum, in quo accidentium complexus velut in subjecto aliquo et actu subsistit. Et similiter individuum. Dicunt enim: individuum est compositum quid e qualitatibus, quarum complexus in nullo alio inveniatur. Ac bene quidem dicunt, in nullo alio, siquidem qualitates Meletii, quatenus est individuum, in nullo alio cogitari possunt, verbi gratia, quod Byzantinus sit, quod medicus, quod cæsius, quod simus, quod podagra labore, quod cicatricem in fronte habeat, quod Gregorii filius sit. Hæc enim omnia in unum collecta Meletium meum efficiunt, nec fieri potest ut in alio quodam cogitentur: multa enim sunt individuorum differentiae.

Deinde personam definiunt sic: Persona est, quæ, per suos actus et particularitates, ab iis quæ eiusdem naturæ sunt, distinctam præ se fert speciem. Si quem igitur per actum qualemque sese nobis manifestantem videmus, personam activam hanc appellare solemus. Sic Meletius meus, quando explo-

λέγεται δὲ φύσις παρὰ τὸ περιφερέα: ἡ δὲ οὐσία παρὰ τὸ εἶναι· τὸ δὲ εἶναι καὶ περιφερέα ταῦτον ἔστιν. Ἡ δὲ ὑπόστασις οὐ μόνον τὸ εἶναι δηλοῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ πῶς ἔχει, καὶ τὸ ὄποιόν τι εἶναι παρέστησιν· οἷον, ὅμοι πάντες οἱ ἀνθρωποι κοινὸν ἔχουσι τὸ εἶναι· καὶ γάρ ὡς ταῦτας πάντες ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν· ἔχει δὲ ἔκαστος ἡμῶν ἴδια τινα, οἵ τινις ἀλλων ἀνθρώπων χωρίζεται· οἷον, πατρίδα, γένος, κλῆσιν, ἐπιτήδευμα, πράξεις, πάθη, εὐείδειαν δὲ δυσείδειαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀ καὶ συμβεῃκότα καλοῦμεν. Ταῦτα οὖν ἀπαντά, περὶ τὴν ὑπόστασιν θεωροῦνται, καὶ τὸ αὐτὸν πρᾶγμα· οἷον, Μελέτιος, ὅταν τὸ εἶναι αὐτοῦ μόνον σκοπήται, τότε οὐσία λέγεται· ὅταν μετὰ τῶν προλεγομένων, τότε καὶ ὑπόστασις, ἢ ἀπομον. Τὸ οὖν αὐτὸν ὑποκείμενον καὶ οὐσία ἔστι, καὶ ὑπόστασις· τὸ μέντοι τῆς οὐσίας δημοκρατικόν συμπαραλαμβάνει καὶ τὴν ὑπόστασιν· τὸ δὲ τῆς ὑποστάσεως πάντα ἔχει καὶ τὴν οὐσίαν.

‘Ορίζονται οὖν τὴν ὑπόστασιν οὐσίας· ὑπόστασις ἔστι πρᾶγμα ὑφεστώς τε καὶ οὐσιώδες, ἐνῷ τὸ τῶν συμβεῃκῶν διθροισμα ως ἐν ὑποκειμένῳ πράγματι καὶ ἐνεργείᾳ ὑφέστηκε. Παραπλησίας δὲ καὶ τὸ ἀπομον. ‘Ατομόν ἔστι, λέγοντες, τὸ ἐξ ἴδιοτήτων συγχειμένον, ὃν τὸ διθροισμα ἐπ’ οὐδενὸς ἀλλού εὑρεθῆσεται. Καὶ καλῶς εἰρηται τὸ ἐπ’ οὐδενὸς ἀλλού· αἱ γάρ ἴδιότητες Μελέτιον ἀτόμου δυντος ἐπὶ τινος ἀλλού νοείσθαι οὐ δύνανται· οἷον τὸ εἶναι Βυζαντιαῖον, τὸ Ιατρὸν, τὸ κονδόν, τὸ γλαυκὸν, τὸ σιμδόν, τὸ ποδαλγὸν, τὸ οὐλήν ἔχειν ἐν τῷ μετώπῳ τοιάνδε, τὸ εἶναι Γρηγορίου υἱόν· ταῦτα γάρ πάντα συναθροισθέντα ἀπετέλεσε Μελέτιον τὸν ἐμόν, ἀ νοείσθαι ἐπὶ τινος ἀλλού ἀδύνατον· παραλαγαὶ γάρ τῶν ἀτόμων πολλαὶ.

Πάλιν δὲ δρίζονται πρόσωπον οὐσίας· Πρόσωπόν ἔστιν, διὸ τῶν οἰκείων ἐνεργημάτων τε καὶ ἴδιωμάτων, περιωρισμένην τῶν δύο φυῶν αὐτοῦ παράσχεται τὴν ἐμφάνειαν. Ἡ οὖν διὸ τῆς ἐνεργείας ἐγγινομένη τινὸς ἡμίν γνῶσις ἐκ θεωρίας, πρόσωπον τοῦτο ἐνεργοῦν καλεῖν ἡμᾶς; ἐκδιδάσκει. Οἷον Μελέ-

⁶⁸ μετάθεσι

rat, aut venam incidit, aut urit aliquem, distin- A τιος δὲ ἐμὸς, δτε ἁστῶς ἀναγινώσκει, ή φλεβοτομεῖ, ή κατεῖ τινά, ἀποκεχριμένον ἔσυτὸν τῶν λοιπῶν δει- κνυσιν ἀδελφῶν· ὅτε τὸ διὰ τῶν οἰκείων ἐνεργεῶν, τῶν λοιπῶν διαιρούμενον, ἀτομον πρόσωπον καλεῖται τοιάδε ποιοῦν. Τούτο δὲ οὐκ ἔτι Μελετίου τυχὸν τὸ ἐνέργημα μόνον ἀποκεχειρισμένον, ἀναγινώσκειν ή φλεβοτομεῖν⁴⁰, ἀλλὰ καὶ Στεφάνου καὶ Νικολάου· λογικῆς γάρ ἔστι φύσεως τὸ τοιαῦτα ἔργα, καὶ οὐκ ἀλλής· φιλεῖ γάρ δεῖ τὸ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχοντα τῆς αὐτῆς ὑπάρχειν οὐσίας· καὶ τὸ ἐπεροῦντες τούτοις ἀπίθανον καὶ ἀνεπίδεκτον. Τὰ ἐπεροῦντες δὲ καὶ ἐπεροῦνται τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν οὐκ ἀν τις ἔχει δοτὴ σωφροῶν· οὗτε γάρ φυχεῖ τὸ πῦρ, οὔτε θερμανεῖ δὲ κρύσταλλο;· πολὺσημος δὲ ἔστι τῇς ἐνερ- γείας ή φωνή.

Dicitur enim energia primum cogitatio in mente subsistens, atque est simplex et necessaria energia mentis, quae invisiiblē modo intra se volvit cogitationes suas, sine quibus nec mens dici possit. Deinde energia dicitur cogitationum manifestatio et explicatio quae sit per verba: jam vero hæc neque necessaria est neque simplex, sed relationem habet; ipsa enim relatio, quam agens habet ad id quod sit, energia quædam est, et pariter id quoque quod sit. Verbi causa, mens mea vulneris cicatricem prævidit, manus mea curavit, et causa disparuit: nonne horum quodvis energicum tibi videtur? Operantis omnino esse dices. Nimirum animæ est simpliciter cogitare, de causa scilicet, animæ autem et corporis, curare; energiæ autem finis, ut ægrotus sanitatem recuperet. Jam si ipsam vitam nostram humanam, qua ad cibum potumque appetendum propellimur, energiam vocaveris, nequaquam erabis.

C Vita igitur quoque est energia, et prima quidem animalis energia; jam si non energia, affectus omnino erit: affectus autem energia est motus contra naturam, quod est absurdum: ergo vita omnino est energia. Etiam voluntas, e mente originem ducens, energia est: mens enim suorum motuum et cogitationum est prima causa: qualitas autem motuum est voluntas ad rem qualemque directa. Jam quatenus est voluntas, est quidem simpliciter una, sed rerum qualitatibus et differentiis mutata. Quare non unum idemque est anima substantia et corporis inclinatio, sed illa quidem est opus Dei, hæc autem ex nobis ipsis oriunda propensio ad id, ad quod illam movere studemus. Voluntas enim, per se, innatum quid est, et a Deo originem ducens; talis vero aut talis voluntas ad nos pertinet et ad nostrum arbitrium.

Deliberatio autem est disquisitio de faciendis: deliberamus enim de iis quæ indifferenter possibilia sunt. Jam vero indifferenter possibilia sunt quæ aut facere possumus, aut non, verbi causa, ambu-

λητον δὲ οὐκ ἔτι Μελετίου τυχὸν τὸ ἐνέργημα μόνον ἀποκεχειρισμένον, ἀναγινώσκειν ή φλεβοτομεῖν⁴⁰, ἀλλὰ καὶ Στεφάνου καὶ Νικολάου· λογικῆς γάρ ἔστι φύσεως τὸ τοιαῦτα ἔργα, καὶ οὐκ ἀλλής· φιλεῖ γάρ δεῖ τὸ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχοντα τῆς αὐτῆς ὑπάρχειν οὐσίας· καὶ τὸ ἐπεροῦντες τούτοις ἀπίθανον καὶ ἀνεπίδεκτον. Τὰ ἐπεροῦνται δὲ καὶ ἐπεροῦνται τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν οὐκ ἀν τις ἔχει δοτὴ σωφροῶν· οὗτε γάρ φυχεῖ τὸ πῦρ, οὔτε θερμανεῖ δὲ κρύσταλλο;· πολὺσημος δὲ ἔστι τῇς ἐνεργείας ή φωνή.

B

Aλέγεται γάρ ἐνέργεια τὸ πρῶτον ἐν νοῦ συνιστάμενον νόμημα· καὶ ἔστιν ἀπλῆ καὶ δισχετος τινέργεια τοῦ νοῦ, καθ' αὐτὸν ἀφανῶς τὰ ἴδια νοῆματα προβαλλομένον· ὃν χωρὶς οὐδὲ νοῦς δικαὶος εἶναι. Λέγεται πάλιν ἐνέργεια, ή διὰ τῆς προφορᾶς τοῦ λόγου φανέρωσις καὶ ἔξαπλωσις τῶν νενοημένων· αὐτὴ δὲ οὐκ ἔστι δισχετος καὶ ἀπλῆ, ἀλλ' ἐν σχέσει θεωρουμένη· καὶ γάρ αὐτὴ ή σχέσις, ἣν ἔχει πρὸς τὸ γνόμενον δι ποιῶν, ἐνέργεια τοις ἔστι· καὶ αὐτὴ τάκιν τὸ ἀποτελούμενον δομοίως. Οἶον, προενέργεια μετὰ νοῦς τὸ ἔλκος τοῦ τραύματος, ἔχειρούργησε μετὰ χειρὸς, καὶ ἔξεκενώδη τὸ αἰτιον· ἀπετελέσθη ὁ ἔστιν ὃ γίγησε· ἀρ' οὖν δοκεῖ σοι τούτων ἔχαστον ἐνεργόν; Τοῦ ποιοῦντος εἶναι πάντως ἄρετος. Καὶ τὸ μὲν ἔστι φυχῆς ἀπλῶς τὸ νοῆσαι δηλονότι τὸ αἰτιον· τὸ δὲ φυχῆς καὶ εἰμιστος, οἷον τὸ χειρουργῆσαι· τοῖς τῆς ἐνέργειας ἔνεστιν ἀποτέλεσμα τὸ ἀγγενέσθαι τὸν ἀθενοῦντα ὄγκην· ἐνέργειαν δὲ καὶ τὴν ζωὴν ἡμῶν τὴν κατὰ δινθρωπον, καθ' ἣν κινούμεθα πρὸς δρεῖν τροφῶν ή ποτοῦ, εἰπών οὐκ δικαίωτης.

D 'Ἐνέργεια οὖν καὶ ηζωὴ, καὶ η πρώτη τοῦ ζῶντος ἐνέργεια· εἰ δὲ μὴ ἐνέργεια, πάντως πάθος· γάρ ἐνέργεια, ή παρὰ φύσιν κίνησις· διπερ ἀποτον· οὐκοῦν ἐνέργεια πάντως ηζωὴ. 'Ἐνέργεια καὶ η θέλησις, γέννημα οὐσία νοῦς· νοῦς μὲν γάρ τὸν ἐν αὐτῷ κινήσεων καὶ ἐννοῶν προκαταρκτικός· ποιητὴ δὲ κινημάτων, ή ἐφ' ὅτικον καὶ ἐφ' ἔκαστον θέλησις· μονοειδῆς μέν τις οὖσα κατά γε τὸ εἶναι θέλησις ἀπλῶς· τοῖς δὲ τῶν πραγμάτων ποιητησι καὶ διαφοραῖς ἐκαλλασσομένη· διτις οὐ ταύτην φυχῆς οὐσία καὶ σώματος προαίρεσις· ἀλλ' η μὲν ἔστιν ἔργον Θεοῦ· η δὲ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν. γινομένη κίνησις πρὸς διπερ ἀν αὐτὴν βουληθῶμεν ἀγαγεῖν· η μὲν τῷ βούλησις; Εμφυτον, καὶ παρὰ Θεοῦ· η δὲ τούτης βούλησις ημετέρα, καὶ τῆς γνώμης ημῶν.

Βούλησις δὲ ἔστι ζήτησις περὶ αὐτοπράξιον· βουλέμεθα γάρ περὶ τῶν ἐπίτης ἐνδεχομένων· οὐτὶ δὲ ἐπίσης ἐνδεχόμενον, δι αὐτὸς τε δυνάμεθα ποιεῖν, καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ· οἶον, τὸ περιπατῆσαι, καὶ

⁴⁰ πελεχάν P.

μὴ περιπατῆσαι· τὸ πλεῦσαι, καὶ μὴ πλεῦσαι· ἐπὶ τούτων γάρ καὶ τῶν ὅμοιών ἡ βούλησις. Τὸ δὲ ἐκ τῆς βουλῆσεως προχριθὲν προαιρετὸν ποιούμεθα. Ἐστιν οὖν ἡ προαιρεσίς μικτόν τι πρᾶγμα ἐκ βουλῆσεως, καὶ κρίσεως, καὶ ὀρέξεως. Προαιρετὸν γάρ ἐστι τὸ ἔτερον πρὸ διτέρου αἰρετόν. Οὐδέτες δὲ προχρίνει τις μὴ βουλευσάμενος, οὐδὲ αἰρεταί, μὴ κρίνας. Τότε οὖν προαιρεσίς καὶ προαιρετὸν γίνεται τὸ προχριθὲν ἐκ τῆς βουλῆσεως, σταν προσλάβῃ τὴν δρεξιν. Συνάγεται δὲ ἐκ τούτων, προαιρεσίν εἶναι δρεξιν βουλευτικήν¹⁰ τῶν ἐφ' ἡμῖν. Τοῦ γάρ προχριθέντος ἐκ τῆς βουλῆς ἐφιέμεθα προαιρούμενοι, ὡς κύριοι προαιρέσεως καὶ βουλῆς ὄντες· καὶ ἐξ ὑποστάτων λόγικαὶ ὑποστάσεις.

Ἐνυπόστατον δέ ἐστι κυρίως, η̄ τὸ καθ' ἑαυτὸν μὲν μὴ ὑφιστάμενον, ἀλλὰ ἐν ταῖς ὑποστάσεσι θεωρούμενον¹¹. ὕστερ τὸ εἰδὸς ἡμῶν, ήγουν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἐν ἴδιᾳ ὑποστάσει οὐθὲν θεωρεῖται, ἀλλ' ἐν Ἀθανασίῳ, η̄ Μελετίῳ¹², η̄ Κυριακῷ τῷ χρυσογράφῳ, καὶ ταῖς λοιπαῖς τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεσιν, η̄ τὸ σὺν δόλῳ φύσισθρῷ κατὰ τὴν οὐσίαν εἰς δῆλην νοῦς¹³ γένεσιν συντιθέμενον· καὶ μίαν ὑπόστασιν ἀποτελοῦν ὑπόστασιν σύνθετον. Οἷον, διανθρωπὸς ἐκ φυχῆς ἐστι· καὶ σώματος συντιθέμενον, καὶ οὗτος ἡ φυχὴ μόνη γίνεται ὑπόστασις, οὗτος τὸ σώμα, ἀλλ' ἐν ὑποστάτῳ· τὸ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων ἀποτελούμενον ὑπόστασις ἀμφοτέρων. Ἐπεὶ οὖν ὡς ὑπόστασις ἐξ ἐνυπόστατων τούτη τὸ νόημα συνείλεχται καὶ συντέθεται· σώματι γάρ ζώου ἔσιχεν δικατὰ ἀποτάδην καὶ διεξοδικὸν λόγος· ἀναλογοῦσαν ἔχων φυχῇ μὲν τὴν ἔννοιαν, σώματι δὲ τὴν φράσιν. Δόξα Κυρίῳ τῷ Θεῷ, καὶ εὐχαριστίᾳ τῷ συνεργῷ τῶν καλῶν καὶ αἰτίῳ. Ἄμην.

¹⁰ προβλεπτικήν P. ¹¹ ἀλλ'.... θεωρ. ομ. ABC. ¹² η̄ Μελετίῳ ομ. P. ¹³ δλ. δ. Cod. δλου τινός P.

INDEX RERUM

QUE IN MELETHI TRACTATU DE NATURA HOMINIS CONTINENTUR.

Revocatur lector ad numeros crassioribus typis in textu Latino expressos.

A

Abdomen idem quod ~~reptitorum~~, quid et unde, 33. Abdomen quid et ubi, 96.
Abusus quid, 88.
Acetabularis mensura que, 119.
Actiones unde proveniant, 6. Actiones habituum sunt nostri arbitrii, 27.
Actus animae qui, 23.
Adolescentia flos aetatis, 133. Adolescentia incrementum corporis, 133.
Adorta arteriarum prima, 51. Adortae locus, 93.
Aedes ad quid, 16.
Ægritudines proportionantur elementis corporis, 144, 145.
Æstates quomodo convenient cum temporibus anni, 144.
Æstates quomodo proportionantur elementis orbis, 144.
Affectiones omnes a tripli animæ portione et a libero arbitrio nascuntur, 27. Affectionum naturalium queæ maxime incomprehensioꝝ sint, 23.
Affectus irrationalis unde in homine, 18.
Ala quid, 117. Alarum et pubis pili casu nascuntur, 130.
Alimentorum circularis vicissitudo, 14
Alimur dupli ratione, 101.
Alvi bonitas exemplo capitis cognoscitur, 54. Alvi substantia que et quare, 100. Alvis quare musculos habet, 33.
Amoris et odii argumentum vultus, 75.
Amphivense quid, 9.
Anacephaleosis quasi totius aridi corporis, 53. Anacephaleosis de oculis, 63.
Angeli intellectu conveniunt, 21
Anguli oculorum qui dicuntur magni et quid parvi, 70.
Anhelitus alteratio unde, 31. Anhelitus ægrotantium quare conciliatur, 31. Anhelitus ægrotantium quare brevior, 31.
Anima quid sit, 5. Anima corpori quando infundatur, 5.
A semelipsa perficiuntur, 10. Quibus facultatibus primum agit in semine, 10. Sementi comparantur, 10. Quare, et ad quid oratione uitior, 21. Non offendunt spiritus qualitate, 36. Animæ quid, 36. Animæ utiliter spiritu pro instrumento, 36. Animæ a caelo, 37. Animæ immortalis et impassibilis, 93. Animæ rationalem facultatem explicat post primum septenium, 133. Animæ quibus facultatibus agit in semine secundo et tertio, 10. Animæ actio duplex, 21. Animæ et corporis idem principium, 10. Animæ solo intellectu conveniunt, 21. Animæ actio quando perficiuntur, 22. Animæ virtutes que, 45. Animæ passio ubi et quid, 93. Animæ facultates cognitivæ quinque et que sint, 145. Animatum cum corpore nasci et crescere, 10.
Animal rationale et irrationalia quomodo formantur in vulva, 8. Animal quare dicuntur in definitione animæ, 10. Quando incipiūt esurire, 12. Quomodo sensim evanescat, 13. Animalis facultatis partes, 19. Animal non potest dissimilare appetitum, 98. Animatus ad quid, 14. Animales facultates que, 83. Animalis facultas quid in corpore nostro agat, 28. Animulium perfectiora tantum habent omnes sensus, 44.
Animi passiones que, 26.
Ami tempora etatibus hominum proportionantur, 144.
Annus in qualuor tempora, 12.
Apophysis quid, 30.
Appetitibiles virtutes que, 24.
Appetitus quid, 15. Appetitus quid, 23. Appetitus unde et quomodo, 23, 32. Appetitus duplex, 24. Quare major in hinc, 98. Appetitus unde, 98.
Argumentum quod gaudium et tristitia a voluptate pro-

teruntur, 23. Argumentum quod mens est in loco, 23.
Ars et scientia, et ipsarum actio et inventio proprium hominis, 18. Ars nulla sine manibus, 116.
Arteria et pulmo quando cessent ab officio, 77. Arteria et alteria idem, 78. Arteria pulmonis meatus est, 81. Arteria aspera quid et quare et qua substantia, 81. Arteria comitularia lienalium venam, 118. Arteria quomodo spiritum a corde sumunt, 31. Arteriae asperæ qualitas intrinseca et extrinseca et quare talis, 82. Arteria officium, 95. Arteriae omnes unde pulsum capiant, 93. Arteriae que cum calvi, seu humerali, item cum media, seu universali, item cum interiore seu lienalii venis comitantur et earam processus, 118.
Articulus quid, 30.
Artium et scientiarum usus ad quid, 17.
Audientes bona Deus ipse juvat, 42.
Auditus proprium aer, 45. Auditus unde, 71.
Aures quare cartilagineæ, 71. Aures mediocres bonæ, 72. Aures parvæ vel pregrandes vel expertæ quid indicant, 72. Aures homini et simiæ tantummodo immobiles, 73. Auribus vita tempus dignoscitur, 75. Aurum forma, 71. Aurum forma triplex, 72. Aurum qualitas et officium, 71. Aurum alveare quid, 72. Aurum forma quare sic, 72. Aurum officium, 134.
Auxiliaris tunicae substantia et effigie, 112. Auxiliaris tunica quid, 112. Membranis adhaeret, 115.
Äderpol quid et unde,
Äderpus pro homine unde, 7.
Äqua pro sanguine unde, 132. Äqua quid, 88.
Äquator pro ligamentis quo officio fungantur, 124. Äquorū in valvis qui dicuntur, 124.
Äquatorib; pro ambidextris quare, 123.
Äquatorib; quid, 102.
Äquatorib; quid et unde, 81.
Äquatorib; pro animadverte, 6.
Äquatorib; pro homine unde, 6.
Äquatorib; quid et quare, 82.
Äquatorib; pro pollice quare, 119.
Äquatorib; pro sursum tollere vultum quomodo, 7.
Äquatorib; pro suspicere, 7.
Äquatorib; quid, 102.
Äquatorib; id est articulatio, 123.
Äquatorib; ñoratu pro articulorum denominatione unde, 129.
Äquatorib; pro sinistra unde, 123.
Äquatorib; unde, 78.
Ärte pro pane unde, 98.
Ärgo; intestinum, 104.
Ästrophælos unde, 28.
Ätrix vel rugula, vel sorbus, vel rufa, pro cervice rotunda ossum, 125.

B

Barba quomodo Graece, 73.
Bilis flavae locus, 99. Bilis flava unde, 99. Bilis atra in liene, 100. Bilis flava sedes ubi, 101. Bilis atra, acutior, 132. Bilis atra, nigra, 132. Bilis atra, modestiam, 132. Bilis flava, audaciam, 132. Bilis flava, amara, 132. Bilis flava, pallida, 132. Bilis atra sedes incerta, quare, 103.
Brachiale quid, 117. Brachiale quibus partibus, et quomodo conjungatur, 117. Brachiale octo ossibus constat, 117. Brachialis sedes ubi, 117.
Brachii descriptio, 116. Brachii quantitas, 117. Brachium cum cubito dearticulatur, 117. Brachium quomodo utroque extremo dearticulatur, 117.
Branchia quid, 82. Branchiarum substantia, 116.
Balænæ pro glande penis, 110.
Balænæ quid et unde, 66.

Bapt̄ pro cibo, 7.
Bapt̄us, quid, 107.
Bapt̄us pro brachio unde, 116.
Bapt̄us quid et quare, 50.
Bapt̄us quid et unde, 9.
Bapt̄us pro homine, 7.
Bapt̄us pro manare, 7.

C, K, X.

Cæci intestini progressus, 104. Cæcum intestinum quare et cur eructat, et non egerit, 103.
Calcanei pars cum dextero pedis, 128. Calcanem cum sara et tibia, et talo, et pede quomodo dearticuletur, 128.
Callimachus de vita beata, 137.
Calor naturalis cuiuslibet cætatis qualis sit, 12. Calor naturalis ubi, 29. Caloris insiti locus ubi, 92. Caloris naturalis ubi, 93. Ejus sedes duplex, 93. Caloris naturalis distributio a quo fiat, 93.
Calva musculos habet, 52. Calva quare diversis ossibus constet, 52. Calvæ comparatio ad interiorē corticē mali punci, 52.
Calvalis alba, 61. Calvalis tunica quare mediastinum foramen habet, 61.
Canis superal hominem tribus simul sensibus, 45.
Canities quando, 16. Canities et risus hominis propria sunt, 16.
Capilli in capite ad quid, 53. Capilli et barba quare, 130.
Caput quid, 19. Capitis partes, 47. Capitis laus eximia, 48. Capitis masculini figura duplex, 49. Capitis figura naturales quæ, 49. Capitis feminei figura simplex, 50. Capitis figura depravata quomodo dicitur, 50. Capitis feminei sutura quid representet, 50.
Capitis maris suturæ quomodo representent Trinitatem, 50.
Capitis ossium qualitas, 51.
Capitis ossium ordo duplex, 51.
Capitis ossa sex excepto sphenoide, 51.
Capitis et oculi ratio eadem, 59.
Caput regio mentis est, 48.
Caput quare sp̄tæ et quare craniion, 49.
Caput tribus suturis distinguitur, 51.
Caput eminentissima corporis pars, 53.
Caput parvum quare necessario malum, 53.
Caput magnum quare dicatur malum, 53.
Caput quare suturas habet, 53.
Caput hominis quare globi figura, 56.
Caput animæ et mentis regio, 57.
Caput quid continueat, 57.
Carnis revoluta in se durities id est tonsillæ, ubi et eorum usus, 135.
Caro ei quæ sub carne sunt cutem pro legimento habent, 130.
Caro alicubi simplex, et alicubi composita, 131.
Caro cæstæ sudoribus subelevatur, 131.
Caro quid et cuius subscuticæ, 131.
Caro pro velamine, 134.
Caro et cutis toti corpori contendit, 131.
Carotides venæ, ubi et virtus ipsarum, 112.
Cartilago quid, 135.
Cathæra unde, 109.
Causa spontaneæ reciprocationis quæ, 31.
Cerebelli qualitas, 54. Cerebellum et calvula idem, 51.
Cerebri locus ubi, 49. Cerebri qualitas et natura, 49.
Cerebri qualitas et locus, 49. Cerebri officium et vis, 53.
Cerebri annuli qui, 135. Cerebrum unde adulat et quomodo, 36. Cerebrum medulla quare dicitur, 49. Cerebrum fonti, medulla rivo comparatur, 55. Cerebrum frigidum et humidum, 139.
Cibi et potus causa quæ, 17. Cibi prima divisio in ventrem superiori, 97. Cibus et potus unde proveniant, 13. Cibus a stomacho in ventrem superiori, 97. Cibus quibus mediis in gulam primum demittatur, 102. Cibus frigidum et humidum, 139.
Ciliorum et superciliorum pilii quare, 130.
Civitas unde et quid, 17. Civitas æquivocum nomen, 18.
Clavicula, 88. Claviculae locus, 117. Claviculae officium, 88. Claviculam ex animalibus homo solus habet, 88.
Cogitationes in humilitate cerebri, 139.
Cognitio quid, 120.
Coitus causa unde, 111.
Colicas distorsiones unde, 104.
Collum ossibus confertum et colli vertebræ, 87. Collum vesicæ ad quid, 107.
Colon intestini processus, 104.
Color bonus unde, 42.
Colos quid et ubi et quomodo Graece, 96.

Communis omnibus sensus est tactus, 44.
Comparatio per quam docemur aquam operari in horto quod natura in nostro corpore, 14. Comparatio exemplarior de tritico ad cibum, de mola ad dentes, de farina ad munsum, de aqua ad potum, de furno ad ventrem, de calore ignis ad cordis caudam, 52. Comparatio panniculorum cum panniculis mali punci, 52.
Complurium corporis partium et earum alimentum quomodo ei uide, 15.
Concavitates sub talo unde, 128.
Conciuntus in quibus consistat, 42.
Concoctio triplex et ubi in corpore nostro, 105. Concoctio trifariam dividitur, 143.
Cont formæ quæ, ejusque figuræ constituendæ ratio, 94.
Conjugationes rerum quæ sub sensum cadunt octo, 148.
Consideratio quid, 20, 23. Consideratio cum affectionibus confligit, 24. Consideratio appetitu dominatur, 24. Consideratio, quibus dux et quibus imperator existat, 24. Consideratio moderatrix vitiiorum, 26.
Consideratio quando dux et quando imperator fit, 26.
Consideratio non propriis sed alienis passionibus dominatur, 26. Considerationis passiones oblivio et insciitia, 26.
Consuetudo quid, 27.
Continens fit ad naturam contenti, 54. Continens pro contento super verbo thorax, 86.
Contingentium justa ratione perfectio nostri arbitrii est, 28.
Contentus hominum quare, 17.
Cor primo constituitur, 8. A corde quid, 19. Cor propriis principiis perficitur, 8. Cor, jecur, et cerebrum quod sint autem partes reprobatur, 23. Cor spiritum a pulmone mutuat, 30. Cor moverit instar ignis, 31. Cor et pulmo quonodo et quando et cur spiritum sibi invicem subministrant, 78. Cor unde pulsum et quare habeat, 93. Cor calorem corpori impartitur, 139. Corde affecto afficitur universum corpus, 93. Cordis situs ubi, 32. Cordis color quid operetur in chilo in secunda digestione, 34. Cordis locus tertiissimus, 37. Cordis fines ubi, 86. Cordis domicilium ubi, 87. Cordis locus, ubi, 92. Cordis locus in pulmone qualis, 92. Cordis substantia, 93. Cordis fastigium quare deo sum tendat, 94. Cordis officium, 94. Cordis forma cui comparatur, 94.
Cornea quod alia sit argumento probatur, 61. Corneai ad laternam comparatio, 61. Corneum oculorum quid et quare, 60. Corneum oculorum ad quid, 60.
Corpora brutorum quare consenescant, 98. Corpora queque uide constituentur, 14. Corpora queque in quæ resolvantur, 14. Corpora queque unde dissolvantur, 14. Corpora clam ad elementa demigrant, 14. Corporis passiones, 26. Corporis virtutes quæ, 43. Corporis in membra divisio, 46. Corporis humani divisio ubi, 126. Corporis motus septem dupliciter et qui, 135. Corporis excrementa septem, 133. Corporis principia, 135. Corporis partes quando dicantur recte valere, 135. Corporis partes diversæ qualitatis, 139. Corporum concinnitas unde, 42. Corpus omne ex primis elementis, 11. Corpus omne ex quatuor elementis, 11. Corpus cuius officio datur, 23. Corpus laeditur spiritus qualitate, 37. Corpus humanum dissimilariibus partibus et gustu maxime discrepat a ceteris animalibus, 46. Corpus superficie continetur, 48. Corpus tribus dimensionibus constat, 48. Corpus totum cule legitur, 130. Corpus unde et quomodo sanguine irrigatur, 135. Corpus alimento sustentatur, 139.
Costæ notæ ad lumbos, legitimæ ad pectus, 89. Costæ notæ quot et ubi, et in quod desinant, 89. Costæ legitimæ quare velutur membrana quæ ~~brevis~~ nuncupatur, 89. Costæ per dearticulationem septem ab utroque latere pectori juncturi, 89. Costæ notæ ubi, 106. Costarum numerus et per coarticulationem conjunctio, 89. Costarum et vertebrarum idem numerus et invicem coarticulatio, 89. Costarum figura non eadem, 90.
Cotele qualis, 112.
Cozendices ubi, 106.
Crocodilus et phœnix superiore genam et non inferiore soli mimalium molant, 71.
Crudum quid, 116.
Crura bruis, pro manibus, 114. Cruris ossa tibia et sura, 126.
Crystallini locus et officium, 62. Crystallinus quare cum virgo, 61. Crystallinus humor oculi quare, 61. Crystallus quid, 61.
Cubiti sedes, 117. Cubiti mensura ab ulna ad extrellum medium, 120. Cubitus cum radio quomodo colligetur, 117. Cubitus major radio, 117.
Cutis ei capilli in capite ad quid, 54. Cutis quæ non q-

10

Dæmones et intelligentiae rationali, non autem instrumentalis sermone loquuntur, 136.
Defecati magis quam excrementosi, cur sublimius animalia adveruntur, 37.
Deformitas quid est circa quod versatur, 44.
Delphis pro matrice quare, 8.
Dentes ab officio denominantur, 78. *Dentes secantes qui*, 78. *Dentes molares qui*, 79. *Dentes canini qui*, 79. *Dentes a reliquis ossibus differunt sensu, et unde illud habeant*, 79. *Dentes omnis cætus concidunt et renascuntur*, 79. *Dentes soli ex ossibus nudi*, 79. *Dentes quare humores exteriorantur*, 79. *Dentes brutorum in quo discent a nostris*, 114. *Dentium officia*, 78. *Dentium numerus et sedes*, 78. *Dentum discriminata multa*, 79.
Dermata pro oculis unde, 65.
Deus nihil frustra agit, 135.
Dei providentia circa hominis structuram, 103.
Deixa differti a lava significatu, non vi, 122.
Digestio tertia quando et quomodo fidi, 28.
Digitus quare impares, 121. *Digitii pedum trisurculares* politice exceptio, 127. *Digitorum nomina et digitorum ossa quindecim quomodo*, 118. *Digitus tribus circulis constat*, 119.
Diplasius quid, 143.
Discors concordia cordis et cerebri quomodo, 28.
Domorum usus ad quid, 17.
Dorsum pedis quomodo Graece, 66. *Dorsum quid et unde*, 88.
Aspera pro lacrymis unde, 48.
Asper quid est unde, 113.
Aspera pro collo unde, 88.

Διάτην; pro matrice quare, 8.
 Δίρα pro vinculo, 131. Δίρα pro corpore et vinculo, 131.
 Δευτεροβλήπτος pro pice unde, 120.
 Δέρμα idem pro cute alter, 131. Δέρμα pro cute unde, 131
 Δεξιά pro dextera unde, 122.
 Διεγέρσαται Quid, 7.
 Διεργάσθω; hoc est dearticulationis species tres, 125.
 Διεργάτη pro septo transverso, 87.
 Διεύλευσις pro amplecti, 22.
 Δρός pro specie, 7.
 Δρός; unde, 120. Δρός tertia palmi, 120.

E

Editus in lucem agit per os quod in corpore per umbilicum agebat, 9.
Elegio et voluntas nostri arbitrii est, 27.
Elementa ad elementa clam demigrant, 74. Elementa quatuor, 142. Elementa corporum quatuor, et que et qualitas eorum, 148. Elementa musicorum que, 142. Elementa corporum quo proportionantur elementis musicorum, 145. Elementorum nomina, 11. Elementorum qualitas, 11. Elementorum qualitas que, 142. Elementum purum non datur, 11.
Embryo unde et quid, 7. Embryo unde et quomodo alatur ac respiret, 7.
Emissiti oculi instabilitatem denuntiant, 67.
Engomphosis quid et ubi aque epiphysis, 30.
Epicuri opinio de idolis visus, 67.
Epitritus quid, 145.
Esurire animal quando incipiat, 12.
Esuritionis causa, 13.
Etymologia de homine secundum Græcam denominatorem, 6.
Eunuchi ambiguus generis, 114.
Excrementum quid, 35. Excrementum triplex, 105. Excrementum primum quid et quomodo egeratur, 105. Excrementum secundum quid et quomodo emingatur, 106. Excrementum tertium quid et quomodo fiat, 106.
Exemplum quare nervi et musculi extendantur, 58. Exemplum sensibilis, 46. Exemplum sensorii, 46. Exemplum sensus, 46. Exemplum sensitivi, 48.
Ex dentibus brevitas et diuturnitas vita, 73.
Experiens lacrymæ testis, 40.
Exungia quid et in quo distet a sero, 133. Exungia unde constitutur, 132.
Exungiosum jus non concrescit, 132
Extriges, pro cerebro unde, 49, 53.
Hyalinus pro qua membrana, 104.
Hystera vel hystrix pro intestinis quare, 106.
Hysteresis quid et quare, 125.
Hystericus pro irrigare, 100.
Hystericus pro omento, 105.
Hystericus pro ligula, 81.
Hystericus pro patella genu, 128.
Hystericus pro superficie unde, 48.
Hystera pro terra, 81.
Hystericus pro auxiliari tunica, 113.
Hystericus pro pube unde, 106.

F

Facies est hominis tantum, 74. *Facies animæ passionis indicat*, 74. *Facies septem foramina habet*, 139. *Facies non est in fructu*, 114.
Fucultas alterandi quid operetur circa primam digestiōnem, 34. *Facultates mentis causa agunt*, 22. *Facultates quod et que semper agant in homine*, 22.
Fastigium capitis ubi, 50.
Fauces ex quibus partibus constant, 74. *Fauces ex pluribus partibus constant*, 83.
Fel, quid, quomodo constituantur et ubi, 34.
Femina in genitalibus superal marem matrice, 113. *Femina quibus marem superat secundum Hippocratem*, 113
Femina habet intra quæ mas extra, 113. *Femine parvum ultra duos*, 113.
Femoris os quibus partibus dearticulatur, 125. *Femoris devexum et simuum que partes sunt*, 126. *Femoris omissus descriptio*, 125.
Fibrae unde, 56. *Fibrae quare carnosæ*, 56.
Forma nasi multimoda, 70. *Forma hominis mirabilis consideratione et virtute*, 157.
Fortitudo ubi, 27. *Fortitudo animæ quid*, 43. *Fortitudo corporis quid*, 45.
Frenatis unde, 90.
Frigida qualitas orolorum quomodo cognoscatur, 58.
Frons quomodo Grace et quid, 50. *Frons magna quo significat*, 74. *Frons parva quid*, 74. *Frons latior quid*, 75. *Frons rotunda quid* 75.
Frustario quid, 44.

*Phæn pro oculis quare, 64.
Φαίνει pro alimento, 9.
Φρεστι intercostilles pro musculis, 90.
Φλέτεν pro custodiore, 90.*

G

*Galenus de visu, 68. Galenus de coccige quid, 109.
Gaudium et tristitia unde, 25. Gaudium unde, 39. Gaudium quid, 39. Gaudium quid et unde, 40. Gaudii signa 41.
Gemitus et lacrymæ unde, 39.
Gena quomodo Graece, 66. Gena superior quæ, 71. Gena inferior quæ, et gena unde, 71.
Gingiva Graece quæ et ubi, 79.
Ginglismus quid et ubi, 30.
Gladialis quid et ubi, 87. Gladialis quid, 96.
Glene, et coele qualis, 125.
Gracile intestinum venas jecinoris supervenit, 105.
Gula et aspera arteria pari gradu ambulant, 32. Gulae sedes ubi, 102.
Gurgulio quid conserat ad vocem et quibus officiis, 83.
Gustus proprium aquæ, 45. Gustus et tactus sensatae minus, sed reliqua etiam eminus comprehendunt, 78.
Guttur et jugulus, quid, 76. Guttur a saucibus in quo differat, 82. Gutturis partes quare nervis consistat, 39.
Γεγαρρών, μυδε, σπαριδι idem pro gurgulione et unde, 80.
Γετη pro ventre unde, 101.
Γετοφαρο, pro deditis ventri, 101.
Γετοφων, pro tibice ventre, 126.
Γέλαι pro risu wide, 41.
Γεγλυπτε Quid, 88.
Γέλη πονή quid, 125.
Γλοῦκα pro natibus ad quid, 121.
Γλούκο ingrediuntur acetabulum, 124. Γλούκο unde, 125.
Γλούκοι mel καὶ πόνοι καὶ εὐθὺ, καὶ καρποὶ pro capite ossium ingredientium glenam, 125.
Γλούκοι mel λαχνοὶ pro maxilla inferiore unde, 73.
Γλούκοι pro molaribus unde, 79.
Γολια pro angulo, 127.
Γόνους ίκαν, καὶ εἰ γένος quid, 127.
Γόνοι pro genu unde, 127.*

H

*Habitudo corporis bona pro ejus conservatione quod requirat, 16.
Habitus. Qualis habitus, talis operatio, 27.
Hemiolius ad cantum quid, 145.
Hernia quid et unde proveniat, 112.
Hippocratis opinio de generatione marium et seminarum, 133.
Homini quæ communia cum ceteris animalibus, 9.
Hominis etymologia Graeca, 9.
Hominis quatuor aetates, 12.
Hominis principales partes quæ, 134.
Homo quad sit, 6.
Homo disciplinabile animi, 6.
Homo politicus et sociabile animal, 17.
Homo quare et quando obrutescat, 18.
Homo duo peculiaria habet, 18.
Homo ad virtutes et vita liberum habet arbitrium, 24.
Homo cetera animalia duobus sensibus superat et tribus superatur, 24.
Homo ex animalibus solus calvum habet, 52.
Homo quomodo inflectat crura, 91.
Homo superat cetera animalia tactu, 122.
Homo pro sevo excipiunt habet, 134.
Homo quando propriam dicatur habere virtutem, 133.
Homo quando maxime dicatur rationalis, 133. Homo solus morte immortalem patiens conqueritur, 136. Homo solus omnia instrumenta ad carnem exercet, 136. Homo utriusque viæ rationem habet, 136. Homo solus canticus dulcedine distinguunt, 136. Homo dominatur inferioribus et regitur a superioribus, 141.
Humeralis ossis processus ancoræ similis, 116.
Humida qualitas oculorum quomodo cognoscatur, 58.
Humor oculi triplex, 58. Humores principales nascentur cum corpore, 132. Humores similitates et instrumentales partes constituant, 133. Humorum instrumentales quæ, 133. Humorum similitaria moderationem requireant, 135. Humorum similitaria quæ, 133. Ab humore et calore incolunt corporis, 29.
Humor et corporis, idem quid, 100.
Humor quid, 127.
Humor pro jecinore unde, 100.
Humor quid et unde, 107.*

PATROL. GR. LXIV.

I
*Ianus semita in omnibus rebus, 111.
Ила ubi, 99. Ихорум ossa ubi, 99.
Imaginatio quid, 19.
Impares oneri succumbere solent, 42.
Imperator nostri corporis in pectore, 86.
In oculis quæ sint consideranda, 58.
Incerti meatus pro tota corporis respiratione, 95.
Inconcinuitas in quibus, 42.
Inconcupiscit tristram dividitur, 146.
Infantia rationis expers, 133.
Inferior venter quid, 96. Inferior venter ubi, 96.
Infundibulum quid, 54.
Inquen ubi, 107.
Injusta agere nostri arbitrii est, 27.
Inquinatum quid dicatur, 146.
Instrumenta subsequuntur principii motum, 115.
Instrumentales partes ubi, 96. Instrumentalia cum quibus convenient, quæ item sint, 124. Instrumentalia ex singularibus constant, 135.
Intelectus officium, 43.
Intellectus officium quod, 20.
Intellectus mentem, mens significaciones procedit, 22.
Intellectus unde, 27. Intellectus quid, 34. Intellectus, consilium, et risus hominis propria, 156.
Interioris ventris partes quæ, 47.
Intestina quare flexuosa, 36. Intestina nervos et venas habent, 102. Intestina distinguuntia quæ, 103. Intestina qui ab acerbitate saporum non excruciantur, 103. Intestinorum officium diversum, 102. Intestinorum quæ relantur ab omenio quid et quot, 202. Intestinorum in homine quæ longiudo, 102. Intestinorum ordo, 103. Intestinorum varia officia, 103. Intestinum exercens quod, 103. Intestinum transiunt præstans quod, 103. Intestinum recipiens quod 103. Intestinum jejunum quod et quare, 103.
Ira quid, 23. Ira communis affectio, 24.
Iracundia ubi, 93.
Irascibilis virtutes quæ sint et vilia, 24.
Ius pro nervis unde, 51.
Ius pro pupilla unde, 65.
Ius pro lanugine unde, 74.
Ius pro descensu quid et quare, 51.
Ius pro poplite unde, 121.
Ius pro pede, 129.*

J
*Janitor intestinum, 103.
A jecinore quid, 19. Jecinoris officium ad quid in secunda digestione, 34. Jecinoris substantia et qualitas quæ, 99. Jecinoris officium duplex, 99. Jecinoris et ventris vicinia quid operetur, 33.
Jecur quare calidum, 106.
Justitia a quo et quomodo distribuatur, 27. Justitia ubi, 27. Justitia anime ubi, 43. Justitia unimæ quo pulchritudini corporis comparetur, 43.*

L
*Labia scissa quare non concrestant, et quomodo copulent, 72. Labia quæ Graece, 73. Labia brutorum quare callosa, 114. Laborum substantia quæ, 73. Laborum ad vocem officium est quod digitorum ad sonum tibie, 83. Lac quid, 9. Lac ubi primum progeneratur, 111. Lac quomodo, 135.
Lacrymæ unde et quomodo, 40.
Læva in quo differt a dextera, 122. Læva quando fungitur officio dexteræ, 122.
Lanugo quid, 73.
Latera ubi, 106.
Laudator structura hominis, 141.
Liberum arbitrium in quas facultates non agat, 52.
Lien quo et unde alatur, 51. Lien frigide naturæ quare eafefaciat, 51. Lien pro atrabili aliorum et sui causa et quomodo, 134. Lien et ventris vicinia quid operetur, 54. Lienis sedes substantia et qualitas, 77. Lienis natura, 100. Lienis acelosus sepor, 100. Lienis aliud officium, 100.
Ligamenta quæ species nervorum sint, 128. Ligamenta tali et calcanei qualia sint, 129. Ligamentum quid et cuius substantia, 132. Ligamentum quod genus nervorum, 145.
Lingua hominum concerta, 44. Serpentum bipeda, 44. Lingua quare gutturi copuletur, 76. Ubi, et cui officio præsit, 77. Cum palato concurrit ad gustum, 77. Qua primam parte sapores dignoscat, 77. Lingua brutorum carnosæ, 115. Lingua instrumentum vocale, 133. Quo sepius coercentur et quare, 134. Lingue naturæ quæ, 76. Lingue moderata copula quid operetur, 76. Lingue peculiare officium, 76.*

Linguæ nimis solutæ vitium, 76. Linguæ substantia, 77. Linguæ angustæ vitium, 77. Linguæ latæ ritum, 77. Linguæ nimis copulatæ vilia quæ, 76. Linguæ mediocris virtutes, 77. Linguarum species tres, 77.
Litteræ hominis sunt propriae, 128.
Loca quibus purgatur cerebrum, 54.
Lumborum sedes, 48. Lumborum partes, 48. Lumborum substantia, 108.
Aas pro leva unde, 122.
Aesopæ: vel Mæpæ: pro gulture unde, 81.
Aetæ: pro i: unde, 107.
Aesopæ: quid, 100.
Aesopæ: pro indice unde, 119.

M

Magni oculi male dispositi quid significant, 59. Magni oculi quid dicantur, 67. Magnum pro sucro, 108.
Malæ et genæ, idem et ubi, 70. Malæ, genæ, et maxilla idem, 71. Malæ seu gene quid indicant, 71.

Malleoli ubi, 127.
Manus generales partes quæ, 47. Manus officia multa et quæ, 114. Manus laus eximia, 114. Manus quare quæ et unde, 115. Manus ad disputaciones, 115. Manus ad sensus, 115. Manus habet quid mirabile ad vocem, 115. Manus ad musicam, 115. Manus ad cantum chori, 115. Manus universalis divisio, 116. Manus quæ justa longitudi, 116. Manus universalis dividitur in tria, 116. Manus quomodo Graece vocentur, 122. Manus ipsæ ad quid, 122. Manus asperæ et molæ quæ differentia, 122. Manus habent a Deo primitas motus ad actiones, 123. Manus officium, 134. Manuum interior pars quare polita, 122. Manuum interior pars ad quid, 122. Manuum respectus ad reliqua membra multiplex qui et amor dicitur, 123.

Mares distant a feminis et in quibus, 113. Mares distare a feminis probatur exemplo, 113.

Mater unde, 9.
Matriæ unde et quid, 8. Matrix quare aspera, 8. Matriæ facultates quæ, 9.

Maxillæ inferiores quare træbolæ et galævæ, 71.
Meatus purgatorii quare a Deo constituti sunt, 105. Meatum alii cloacarum officio funguntur ad purgandum siccum excrementum, 103. Meatum alii officio aquæductus ad purgandum humidum excrementum funguntur, 105. Meatum communicatio qui ad rectum intestinum et rescam protenduntur, 107.

Mediastini oculi quid, 66.
Medici ad quid, 17. Medicorum usus ad quid, 17.

Medulla quid, 53. Medulla costarum ubi, 90. Medulla spina gracillatur in descensu, 108.

Melancholici humor sedes, 101. Melancholicus humor unde, 99. Melancholicus humor et pituita ubi, 99.

Membrana cerebri quomodo sensibus inserviat, 22. Membrana quare bæpæ, 30. Membrana capitis duplex, 52. Membrana cerebri quæ et quare geminæ, 53. Membrana quid et cuius substantia, 132. Membranae vis quanta, 30. Membrane locus tuisinus, 37. Membrane vis mirabilis ad motum, 37. Membrane per os processus per spinam a capite ad os sacrum usque, 37. Membrane superioris qualitas, 32. Membrane inferioris qualitas, 32. Membraneæ inferioris officium et extensio, 52. Membranarum inferioris et superioris situs ubi, 52.

Membrorum quæ vitalia et quæ non, 44. Membra ad bene vivendum, 44. Membrum quibus partibus constet, 48.

Memoria quid secundum Aristotelem et Platonem, 27. Memoriae officium quid, 19.

Mens et impetus in hoc contraria agunt et quid, 18. Mens principialis animæ pars, 19. Mens animæ oculus, 19. Mens oratione vel opere agit, 22. Mens quando fiat intellectus interpres, 21. Mens comparatur musico, 22. Mens tribus hominis facultatibus præest et in sensu agit, 22. Mens dominatur in homine, 24. Mente nihil velocius, 20. Mentis et scientiae capax in definitione hominis, 6. Mentis natura comprehenditur, 19. Mentis natura, 20. Mentis actiones, 21.

Mentula quare longa, 88. Mentulae substantia, 110. Mentule officium duplex, 110.

Mentum ubi, 81. Mentum et guttur quomodo Graece 81. Mola pro patella genu, 127.

Molares quare corporis, 79.
Mors et immortalitas hominis unde, 18. Mors unde rel quomodo in corpus nostrum naturaliter, 28.

Mortale in definitione hominis quid, 6.
Mortarium quæ pars in corpore humano, 126.

Mos, seu indoles animæ quid, 43. Mos seu indoles corporis quid, 43.

Motiva facultas est animæ vis quæ rehit et rehitur, 121. Motiva facultatis officium, 124.

Motus transitionis et sensus unde, 52. Motus in pectore unde, 92. Motus nervorum et muscularum unde et quomodo, 117. Motus transitionis homini necessarius, 124. Motus transitionis fit cum impetu, 124. Motus transitionis est opus mentis, 124. Motus voluntarius est animalis facultas et nostri arbitrii, 124. Motus transitionis actio præstantissima, 128.

Mucus quid, 49.

Musculi unde et quomodo motum capiant, 50. Musculi calvaria membrana appellantur, 52. Musculi movent et moventur, 53. Musculi quomodo freno comparantur, cerebrum aurigæ, nervum habenis, reliquo corporis equo, 55. Musculi bicipitis locus, 56. Musculi quare sic appellantur, 56. Musculi oculorum septem, 67. Musculi a nervis motum suscipiunt, 92. Musculorum et nervorum extensio unde et quare, 58. Musculorum compositio ex quibus, 56. Musculorum qui in costis sunt officium, 83. Musculorum excelsorum officium, 85. Musculorum officium et sedes in cincinrete ubi, 99.

Musica oris hominum superal omnes, 156.

Mustachia pro barba superioris labii, 75.

Mixta pro obstetricie unde, 9.

Mixta pro quaero, 9.

Mixta et genæ idem et ibi, 70.

Mixtæ pro querere, 117.

Mixtæ pro manso, id est pro eo quod mandimus, 9.

Mixtæ pro ala quare, 17.

Mixtæ pro esca unde, 9.

Mixta pro papillis, 9.

Mixtæ pro parturi, 48.

Mixtæ quid, 49.

Mixta in digito quid, 119.

Mixtæ pro mensura decem digitorum, 120.

Mixtæ pro postremo surco o digiti, 119.

Mixtæ pro dorso quare, 88.

Mixtæ pro fronte quare, 50.

Mixtæ pro pia et dura matre, id est pro panniculis sive membranis cerebri unde, 49.

Mixtæ pro semore unde, 126.

Mixtæ pro testibus unde, 110.

Mixta pro particulis unde, 48.

Mixta pro musculis unde, 56.

Mixtæ vel mixtæ idem pro cerebro atque medulla; unde, 49.

Mixtæ: pro promuscide unde, 69.

Mixta pro musculis, unde, 70.

Mixta pro muco unde, 49.

Mixta pro muco, 69.

Mixta pro quibus meatibus dicuntur, 69.

Mixtæ pro mustachio unde, 74.

N

Nares cum semper aerem, quare aliquando odores non admittant, 70. Narum qualitas et officium, 69.

Nasi pars inferior quæ et quare mucupetur, 70. Nasi terminus superior, 70. Nasi termini collaterales, 70. Nasi officium, 130. Nasus præcipue decoram vel deformem faciem reddit, 70.

Natura et animæ actiones quomodo commistæ, 25. Natura ordo quare prevertatur, 16. Natura abditæ decoris curam non novit, 130.

Naturales partes quæ, 19. Naturalis facultas unde, 25.

Naturalis et vitalis facultas a triplici animæ portione, 28. Naturalis et vitalis facultas non subficiuntur libero arbitrio excepta tantummodo genitali, 28.

Nervi caro, musculi, cultæ quare ossibus superinducta sint, 28. Nervi et musculi moventur et morentur, 36. Nervi unde alantur et quare frigore perhorrescant, 92. Nervi sensimales, qui, et unde originem sumunt, 111. Nervi sensibiores instrumenta tactus, 116. Nervi a musculo bicipite ad summos humeros, 116. Nervi distanti invicem firmitate et sensititate, 117. Nervi in multis corporis partibus quare tendi dicuntur, 128. Nervi propriæ quæ, 128. Nervi propriæ qui sint, 145. Nervorum et muscularum motus a membrana, 37. Nervorum officium, 93. Nervorum sensituum officium, 123. Nervorum differentia triplex, 128. Nervorum genera tria, 123. Nervus cornutulus venam medium sive universalem, 11. Nervus unde, 56.

Nomina partium quæ in ore continentur, 56.

Nos unde augemur et quomodo, 13.

Nutritum ab ore quomodo et quibus intermediis penetrat ad cutem, 97. Nutrimenti repetatio a cuta ad stomachum quomodo, 98.

Nec pro abunde irrigare, 7.

Nepæ pro nervis unde, 56.

Nepæ pro renibus unde, 108.

Nepæ pro matrice quare, 7.

Nec pro mente unde, 19.

Nervus pro tergo unde, 89.
Nervosæ tæ pro tergo sustinentibus animalibus, 89

O

Oblivio et insciæ unde, 26. Oblivio quid, 27. Oblivio duplex, 27.

Occiput quid, 51.

Oculi parvi male dispositi quid, 59. Oculi magni male dispositi quid, 59. Oculi magni bene dispositi quid, 59. Oculi parvi bene dispositi quid, 59. Oculi nigri et albi nigro juvantur, albo laeduntur, 60. Oculi cæsi, moderati temperamenti sunt, 61. Oculi quare albi, 62. Oculi quare cæsi, 63. Oculi quare nigri, 63. Oculi mentem indicant, 65. Oculi mediocriter magni optimi iudicantur, 66. Oculi reconditi acutius vident, 67. Oculi mediasimi quos mores indicant, 67. Oculi mores animi docent, 73. Oculorum similitaria quæ, 58. Oculorum substantia quæ, 58. Oculorum qualitas quomodo deprehendatur, 58. Oculorum nervi a reliquis in quo differant, 59. Oculorum accidentia quomodo cognoscantur, 59. Oculorum nervi quales, 59. Oculorum thalamus quid, 59. Oculorum colores, 62. Oculorum qualitas dispar, 66. Oculorum alii emissi, alii reconditi, alii mediasimi, 66. Oculorum officium, 134. Oculus cæsius quare cernat acutius, 63.

Odores mistæ naturæ sunt, 46. Odores probantur mistæ naturæ, 46.

Olfactus sensorium quare, 43. Olfactus quid, 70. Olfactus quoque pertingit, 70.

Omenti et abdominis officium ibidem, 105. Omenti et abdominis officium circa ventrem, 105. Omentum quid et quid ventri operetur, 53.

Opinio unde, 27. Opiniones philosophorum de visu, 67.

Oratio unde, 20. Oratio invisibilis, 20. Oratio sponte comprehenditur, 20. Oratio impossibilis et indivisibilis, 20. Oratio incorporea, 20. Oratio comprehenditur tantum ab auditu, 20. Oratio creata a mente creatrice non recedens progrederitur, 20. Oratio duplex, 21. Oratio cordis, 21. Oratio oris, 21. Oratio ad quid, 21. Oratio est nostri intellectus angelus, 21.

Oribicularis forma conspicatior, 57.

Oris, lingue et dentium officium quomodo commune, 76.

Os pro osse quid, 29.

Os pro ore quid, 76.

Os sacrum ubi et quare, 108. Os sacrum letale, 108. Os sacrum in sacris offerebatur, 108. Ossa plura, non autem unum cur in nostro corpore, 28. Ossa carent sensu omnia præter dentes, 28. Ossa unde motum accipiunt, 30. Ossa illorum ubi coaguntur cum osse sacro, 109. Ossa universitatis manus quo numeru, 119. Ossa quare polita et humida, 125. Ossa pro firmamento, 134. Ossis sacri uestigatio, 108. Ossium structura per quæ fiat, 29. Ossum quantitas et quantitas, 29.

Ossium brachialis qualitas quæ, 118. Ossium varia structura quare, 124.

Oscillatio quare plerumque post somnum fuit, 39. Oscillatio quare, 58.

Ovalis humor in oculis quare, 63. Ovalis subtilis et aeratus, 62.

Ophæ pro oculis quare, 63.

Ophæ pro umbilico, 8.

Ophæ pro unque unde, 120.

Ophæ quid, 71.

Ophæ pro foramine quid proprie, 63.

Ophæ pro oculis quare, 63.

Ophæ quare, 63.

Ophæ nervi qui, 59.

Ophæ pro visu, seu visus termino, 63.

Ophæ pro terminare, 90.

Ophæ pro passu unde, 120.

Ophæ pro oculis quare, 63.

Ophæ vel corporæ idem et quid, 111.

Ophæ pro scorpio unde, 112.

Ophæ quid et unde, 108.

Ophæ pro lumbis quare, 108.

Ophæ pro oculis unde, 64.

Ophæ pro visu seu visione, 63.

Ophæ pro ulnis unde, 116.

Ophæ pro humeris unde, 89.

Ostendat cuius ossis nomen, 116.

P

Palatum quid conferat ad vocem et quomodo, 83.

Pallor adventitius unde, 74.

Palma ubi, 118. Palma quid et ubi, 118. Palma quomodo Graece, 120.

Palma mensura quæ, 120.

Palmum pedis dorso succedit, 120.

Palmus quot digitos continet, 120.

Palpebra quomodo Graece, 66. Palpebra sicut supercilia non crescunt nisi in senibus, 66.

Panniculorum cerebri vis quanta, 50.

Paris ad compar facilis fluxus, 52.

Partes primæ divisionis venæ curæ, 99. Partes ad superiora officium, iter et sectio multiplex, 99. Partium nostri corporis aliae similares, aliae dissimilares et quæ et quomodo, 42.

Partus quo ordine in lucem procedat, 9.

Passus quid, et quomodo Graece, 120. Passus quot cubitos continent et ultra, 121.

Patella situs et descriptio pro mola ossea, 127.

Pecten ubi et quale, 106.

Pectoris partes pulmo et cor, 29. Pectoris ossa septem per quam conjunctionem junguntur, 89. Pectoris a Gracis triplici nomine, 87. Pectoris trigori maxime obnoxium est, 92.

Penis partes quot nominibus praescribuntur, 109.

Perfectio (quod) ex elementis corporis humani provenit, 130.

Periodus nutrimenti donec vivimus, 98.

Peroratio auctoris cum excusatione, 158.

Pes quare validis ligamentis constringitur, 129. Pes qui et ubi, 127.

Pedes bini quare satis homini, 114. Pedes quare a Deo constituti, 127. Pedis universalis divisio, 29. Pedis partes quot, 47. Pedum officium, 126, 134.

Pili quare in pectore, 94. Pili quod eventu nascuntur probatur exempli, 130. Pili præ cæteris corporis nostri partibus exire nituntur, 130. Pili quare, 131. Pilorum crissipido unde, 16. Pilorum correctio unde, 16. Pilorum albedo unde, 16. Pilorum alicubi plus, alicubi minus quare, 131. Pilorum officium, 131.

Pituita unde, 99. Pituita quid operetur in intestinis, 103. Pituita alba, 132. Pituita salsa, 132. Pituitæ sedes in omnibus corporis parte, 102.

Planus pedis sequuntur digitii cum unguibus, 127.

Pleuresis seu pleuretis quid, 90.

Podez habet musculos, 104. Podez quare annulus, 110.

Podez quare exponit vel expone, 110. Podicis orificium, unde egerendi sensus desumatur, 104.

Poenitentia peculiare inveniuntur hominibus, 18.

Poeta pro Homero, 80.

Poplea ubi, 2.

Postbrachiale quid, 118. Postbrachialis quibus ossibus constet, 118.

Potus quare cibum subsequitur, 17.

Præputium quare exponit vel expone, 110.

Pro partibus ubi et quid unde et in quo differant, 48.

Promuscis quid, 69. Promuscis quare bisarium divisa, 70.

Providentia Dei quomodo in multis cognoscetur admirabilis, 137.

Prudentia ad quid, 24. Prudentia ubi, 27. Prudentia integratæ comparatur, 42. Prudentiae officium, 43.

Pubertas non certo tempore omnibus provenit, 106. Pubertas quando perfectionem suam habeat, 133.

Pubis loca ubi, 106.

Pudenda quare adest, 106.

Pulchritudo duplex, 43. Pulchritudo corporis ubi, 43.

Pulchritudo et bona habitudo et integritas quæ, 43. Pulchritudinis constitutio, 42. Pulchritudo abdita non desideratur, 130.

Pulmo quomodo conceptatulum aeris, 50. Pulmo constat ex quatuor et quæ sint, 91. Pulmo immobile consistit, 92.

Pulmo maxime passionibus opprimitur, 92. Pulmo unde dilatur, 92. Pulmonis motus unde et quomodo, 27. Pulmonis substantia et qualitas quæ, 31. Pulmonis substantia quæ, 57. Pulmonis substantia et officium, 91. Pulmonis alimentum ubi concoquitur, 92. Pulmonis substantia quæ,

Pulsatilis motus ubi deprehendatur, 118.

Pulsus unde et quid, 23. Pulsus ad quid, 25.

Pupilla exigua quare acutius videat, 63. Pupilla Graece, 63.

Purissimi sanguinis sedes, 93.

Purus sanguis unde, 93.

Pulmo pro qua mensura, 120.

Pulmo pro palma unde, 119.

Pulmoneostreñere neri qui reciproco motu seruntur, 82.

Purplea pro tonsillis quare, 82.

Purpura pro comedo, 80.

Purpura vel λύρα pro qua re, 129.

Purpura pro qua parte, 129.

Purpura pro qua parte, 129.

Purpura vel λύρα pro qua membrana et unde, 90.

Intestinorum pro abdomen, 103.
Intestinorum pro abdominali: *intestina et alrum complectitur*, 112.
Ita: *pro stabilimento certatis*, 73.
Ita: *pro cubito unde et quare*, 117.
Ita: *et ejus mensura pro cubito unde*, 120.
Italum pro hunclecture, 152.
Ita pro qua parte, 129.
Ita pro exungia unde, 131.
Ita pro costis unde, 90.
Ita pro pulmone unde, 92.
Ita pro canitis unde, 16.
Ita pro pede unde, 129.
Prosternata pro cibis unde, 98.
Prosternata pro facie unde, 110.
Prosternata pro facie unde, 74.

Q

Quae homini communia cum ceteris animalibus, 9.
Quæstiones propositæ ad materiam variae, 139.

R

Radii sedes, 117. *Radii quantitas*, 117.
Ratio quæ de manu eadem est de pede, 124.
Rationale in definitione hominis, 6. *Rationalis facultatis virtutes*, 23.
Raucedo quid, 82.
Reciprocatio spiritus in corde quomodo, 31.
Reminiscientia in oblivionem temporaneam tantum agit, 27.
Renæ instrumenta urinæ, 107. *Renum natura*, 108. *Renum sedes ubi*, 108. *Renum officium*, 134. *Renum omnium, alia sui causa, alia aliorum et sui causa*, 134. *Res ad quid*, 17.
Respiratio fit in vita mente, 31. *Respiratio unde*, 85. *Respiratio moderata unde*, 85. *Respiratio vehementer unde*, 85. *Respiratio omnium animalium facultatum nobissima*, 85. *Respirationis generationi quæ causæ concurrunt*, 85. *Respirationis causa instrumentalis quæ*, 85. *Respirationis causa effectus quæ et quo officio fungatur et quomodo*, 85. *Respirationis effectus qui*, 85. *Respirationis difficultas quæ*, 86.
Resurgere a mortuis peculiare hominis, 18.
Resurrectio et immortallitas hominis tantum, 136.
Reticularis textum quid, 32. *Reticularis tunica nigra*, 61.
Reticularis tunica oculorum officium, 61.
Revolutiones carnium supervenienti vascula, 134.
Ritus quid, 39. *Ritus quid ei unde*, 41.
Rupta pro sutura ubi, 30.
Rupta pro spina quare, 88.
Rupta vel extuta quid, 88.
Rupta pro naribus unde, 69.

S

Sativa unde et ad quid, 133.
Sanguini aer quomodo, communisetur, 93. *Sanguinis constitutio ubi*, 28. *Sanguinis constitutio quomodo*, 34. *Sanguinis distributio per corpus a quo et quomodo*, 34. *Sanguinis natura crassa*, 36. *Sanguinis sedes ubi*, 99. *Sanguinis constitutio quibus mediis et quomodo et ubi fiat*, 99. *Sanguis calidior reliquo corporis humoribus*, 133. *Sanguinis sapor et color et quod hilaritatem generet*, 133. *Sanguis ubi et quomodo per corpus dispergatur*, 35. *Sanguis quare aquosum excrementum continet*, 36. *Sanguis adustus et comburens quomodo expellatur*, 98. *Sanguis ubi*, 101.
Sanitas quid, 43. *Sanitas iterum quid*, 43. *Sanitas unde*, 43.
Sapientia quid, 24. *Sapientia Dei quomodo in nobis elucescat*, 24. *Sapientia species quatuor*, 24.
Sapores quomodo cum ceteris convenienti, 11. *Saporum cum elementis proportio*, 12. *Sapores corporis humidi qui ei unde*, 18. *Saporum nomina*, 77. *Saporum sedes proprie*, 101. *Saporum constitutio ubi*, 101.
Scrotum quid et quod ejus officium, 111.
Secantes dentes non sunt in maliis, 70.
Sedimentum et nates quare, 109.
Semen in animali, 10. *Semen genitale quare sperma*, 111. *Semen genitale quomodo perficiatur*, 135. *Seminis emissio prima cui comparetur*, 7.
Sensata sensuum officio deprehenduntur, 27. *Sensata omnia a quo deprehenduntur*, 45.
Sensoria quare geminata, 44. *Sensoria olfactus quare*, 45. *Sensoria duplice sensu prodita*, 45. *Sensoria et sensus quot*, 45. *Sensoria quare quatuor tantum esse debeant*, 45. *Sensorium, sensus, sensatum et sensibile quid*, 46.
Sensus causa doloris est, 17. *Sensus alterationis deprehensor ac distinctor*, 45. *Sensus quinque et qui*, 133. *Sensuum amissio haud letifera, tactu excepto*, 44.

Septi transversi officium, 90. *Septum transversum ubi*, 89. *Septum transversum et levicula, non sunt idem*, 90. *Serosum sanguinis ubi*, 101.

Sicca oculorum qualitas quomodo deprehendatur, 53. *Simia risus similitudinem habet*, 136. *Simile appetit suum simile*, 111. *Sincipit quid*, 50. *Somni definitio ejusque commoda*, 38. *Somni constitutio quomodo fit*, 38. *Somni usus quare necessarius*, 38. *Somnus naturæ operationes perficit*, 38. *Sordes aurum unde progenierantur*, 72.

Sperma ubi primum constitutur, et quomodo primum fit, 111. *Sperma quid, et quomodo ejus emissio et quare ejaculetur*, 112. *Sperma quare ascendat ad caput, et inde descendat manifeste probatur exemplo*, 112.

Spermatica vasa quæ et unde, 111. *Spina carinis comparatur*, 55. *Spinae partes*, 47. *Spiritus nasus per foramina, quem sensoria reliqua per nervos, suscipit*, 70. *Spiritus reciprocatio fit initio animali*, 22. *Spiritus reciprocatio unde*, 31. *Spiritus sanguini quomodo et quare jungatur*, 55. *Spiritus animalis unde et quomodo perficiatur*, 36. *Spiritus visibilis unde et quomodo et officia quæ explet*, 62. *Spiritus est causa cernendi*, 67. *Spiritus qualis in naribus, talis in oculis*, 70. *Spiritus vocis materia est*, 82. *Spiritus animalis unde atatur et ubi residet*, 83. *Spiritus vitalis ubi et ejus sedes*, 94. *Spiritus frunci et formidantis ac exultantis et tristantis qualis*, 94. *Spiritus vitalis unde*, 94. *Spiritus in nervis et musculis officium*, 124.

Stercoris locus et sterco ipsum quid, 103. *Stercoris retentum quid agat*, 103.

Stirpali et adortio officium et unde orientur, 55. *Stirpium et seminum usus ad quid*, 11. *Stomachi sinus ubi*, 96. *Stomachi officium et substantia*, 96. *Stomach et ventriculus officium*, 101. *Stomachi humorum qui per os, et qui per recessum expurgentur*, 192. *Stomachus primus in ordine intestinorum*, 103.

Streptus ingens perturbat auditum, 72. *Studia et exercitii nostri arbitrii sunt*, 27. *Studia non sunt habitus sed ipsis dominantur*, 27.

Subdente in brutis quid, 115. *Subventrile quid et ejus divisio quotuplex*, 96.

Succus et sapor quid et in quo differant, 33. *Succus quare abusus*, 55.

Supercilia quomodo Graece et ad quid, 66. *Supercilia quæ curva et recta ad nasum et ad tempora sunt quid si gnificant*, 75.

Superioris ventris partes, 47. *Superioris ventris locus et ejus partium divisio*, 96.

Surculi digitorum pedis quibus ligamentis copulantur, 127.

Suspiria et gemitus unde et quare, 40. *Sutura Graece quæ ubi deprehendatur*, 30. *Suturæ capitis evaporationis iter*, 52.

Sympathis quid, 30. *Zyphus pro carne unde*, 131.

Zyphus sinistra ac zyphus pro aberrare unde, 122.

Zyphus pro crure unde, 127.

Zyphus pro palmo unde, 120.

Zyphus pro visceribus unde, 96.

Zyphus pro liene unde, 100.

Zyphus quid et el unde, 81.

Zyphus pro sevo unde, 131.

Zyphus pro pectore unde, 86.

Zyphus pro pectorate unde, 86.

Zyphus pro stomacho unde, 96.

Zyphus pro maxillis unde, 74.

Zyphus proœsus, ovuliposus, ovuliposus quæ conjunctiones, 128.

Zyphus proœsus pro pene quare, 110.

Zyphus pro podice quare et unde, 110.

Zyphus pro malleolo unde, 128.

T

Tactus proprium terra, ergo terrenus, 45. *Tactus ex sensibus solis communis est omnibus animalibus*, 45.

Tale in nostro corpore natura operatur, quale aqua in horto, 14.

Talus ubi, 126.

Tarsus pro palpebra sive gena quare, 66. *Tarsus in pede quid et unde*, 66.

Temperantia quid et ad quid, 24. *Temperantia ubi*, 127.

Tendo pro nervo collis, 87. *Tendonum superiorum et inferiorum loca atque substantia*, 117. *Tendonum inferiorum officium*, 117. *Tendi quare in omnibus corporis partibus*, 128. *Tendi propriæ qui et unde*, 128. *Tendi, nervi et musculi et ligamentia quare ambient popliteum*, 128. *Tendi unum de tribus generibus nervorum*, 145.

Tepefactum quid sit et cuius species, 146.
Terra est punctus et quo respectu, 144.
Tertiaria febris unde, 144.
Testes Graecæ pœna quare, 110. *Testes Graecæ i^{70.}, quare,* 111. *Testes ubi et quomodo applicentur scorto,* 111. *Testis substantia ac unde ipsi alantur, et qua carne prædicti,* 111.
Thoracis substantiu et cum quibus ipse partibus copulatur, 87. *Thoracis officium,* 134. *Thorax pro armatura pectoris,* 86. *Thorax quid comprehendat,* 89. *Thorax quid alterius comprehendat,* 92. *Thorax quare muscularis referunt,* 92. *Thorax in quo famuletur cordis,* 135.
Tibia semior supra, infra vero surè dearticulatur, 126. *Tibia que et quomodo a sura differat et quomodo coartulent,* 126.
Tonsilla quid et quales, 82.
Transmigratio animalium secundum Platonem, 37.
Tristitia unde et quid ejusque signa, 59.
Tunicula oculorum tercia quare cornea dicuntur, et tunica quarta unde, 60. *Tunicula oculorum prima et secunda qualis et unde,* 60. *Tuniculae oculorum venulis praeditæ, cornea excepta,* 63. *Tunicularum oculi officia,* 60.
Trapezæ vel trapezæ pro dorso pedis, 127.
Trapezæ pro colle unde, 87.
Trapezæ pro pilis unde, 130.
Tropha mi^l unde quid, 54.
Tropætræ, quid et quibus partibus dearticulentur, 126.
Tropon pro palma unde, 119.
Tropon quid et pro stomacho idem unde, 86.
Tropon pro ebrietate, 86.
Tropon pro ira unde, 23.

U

Umbilicus quomodo Graecæ et ejus locus, 8.
Ulna Graecæ quomodo et unde, 120. *Ulnæ que et quomodo Graecæ, et eorum locus ubi,* 117.
Unguum officium, 134. *Ungues et pili defunctis vita afferuntur ac incrementa sentiunt,* 121. *Unguum natura,* 121. *Ungues et in aduncis et in animalibus ad quid,* 121. *Unguum usus ad quid, et quod roboretur digitos,* 121. *Ungues quare in extremis digitis et quomodo Graecæ,* 121.
Ungula in animalibus quid, 121.
Urina quid, 110. *Urinæ ductus a jecinore ad renes,* 108.
Urinæ constitutio unde et quomodo, 34.
Utricula que pars ad palatum, 81.
Utricula quid agat, 90.
Utricula quid et unde, 75.
Utricula pro sonio unde, 58.
Utricula pro matrice, et uterque quid, 8.

V

Vasa genitalia seminis ubi, 112.
Vasculorum corporis varia officia, 139.
Vegetalis facultatis officium, 35.
Vena quales partes alant, 93. *Vena dexteræ a jecinore et media ab utroque,* 118. *Vena interior que et universalis dicitur ubi,* 118. *Vena anterior que et tienalis dicitur ubi,* 118. *Vena humeralis que et calvalis ubi,* 118. *Vena tienalis sinistra manus que a cerebro cui applicetur,* 118. *Venæ cave sedes et divisio,* 99. *Venæ mediatriæ per lumbos,* 108. *Venæ cavæ processus ad vasa spermatica,* 111. *Venæ a renibus quomodo ad pedes procedant,* 118. *Venarum tritum et arteriarum processus et quoque in manu universali,* 117. *Venarum tritum sedes et ramificatio ubi et quomodo,* 118.

Venter et jecur quomodo officia communiter exsequuntur, et quod, 53. *Venter et subventrile quid,* 96. *Venter inferior ubi desinat,* 96. *Venter et stomachus quare nervosi,* 97. *Venter magnas qui et quare sic appellatur,* 101. *Venter quem locum in ordine intestinorum obtinet,* 103. *Venter quibus muscularis sit referens,* 104. *Venter quoq intestine comprehendit,* 104. *Venter unde oblectamentum sentiat et quare pinguis,* 103. *Ventriss officium qui et calore juvatur,* 32. *Ventriss substantia et quare facile inmediat septiat,* 101.

Ventriculus gemini in thorace quid agant ad spiritum, 87. *Ventriculi et jecinoris commune officium,* 101. *Ventriculus ubi et quare facilius ad vomitum,* 101. *Ventriculi officium,* 102.

Vertebræ dorsi et lumborum quot, 88. *Vertebræ acuminatae quot,* 88. *Vertebræ quinque inferiores quorsumversus processus habeant,* 108. *Vertebræ spinæ majores quot,* 108.

Vesicae vitium quando tumescit, 107. *Vesica quid, et ejus natura et quomodo attrahat urinam,* 107. *Vesica quomodo emingat urinam,* 107. *Vesica urinæ receptaculum,* 108.

Vestimentorum usus quare homini necessarius, 17. *Vir bonus ad cœlestia migrat,* 141.

Virilitas ubi, 115.

Virtutum generatiū agnatae quæ sint, 26.

Viscera que sint, 96.

Visus proprium splendor est, 45. *Visus per quam lineam seratur,* 61. *Visus et visio quomodo Graecæ,* 63. *Visus quid et per quam lineam seratur,* 67. *Visus quandoque decipiū,* 68. *Visus quandoque alieno uitior sensito,* 68. *Visus est penetrare translucida corpora et colores deprehendere,* 68. *Visus quod proprio et communi sensu deprehendat probat exemplo,* 68. *Visus ut cernere possit quod requirantur,* 69. *Viua regimen in quibus resistat,* 23.

Vitale robur quid, 93. *Vitales facultates quatuor in qualibet parte corporis,* 119. *Vitalis facultatis partes quæ,* 19.

Vitalis facultas unde et robur vitale quid, 22.

Vitreus et ovalis quid impertinentur crystallino, 61. *Vitreus humor in qua parte oculi et quare,* 61.

Vocis instrumenta que et quomodo formantur, 82. *Vocis et coloris in hominibus discrimina quare,* 138.

Voluntarius motus ubi et ejus facultas, 28.

Voluntas motus mentis, 19. *Voluntas actionum principium,* 28. *Voluntas quid, et quod ipsa consilium nostrum arbitrii est,* 28.

Voluptas quid et circa quæ versatur, 25. *Voluptas duplex animæ et corporis quæ,* 25. *Voluptas et dolentia plurimas affectionum habent asseculas,* 25. *Voluptas quare subsequitur in extremo luctu,* 40. *Voluptas et dolentia omnium passionum matres,* 145. *Voluptates corporis necessarias et naturales,* 25. *Voluptates corporis quæ nec naturales nec necessarias sunt,* 25. *Voluptates corporis quæ naturales et non naturales,* 25. *Voluptatis corporis salsa et animæ vera quæ,* 25. *Voluptatis et dolentia agnatae quæ sint,* 26. *Voluptatis et concupiscentiae sedes ubi,* 100.

Vox quomodo penetret ad cerebrum, 72. *Vox quomodo percipiat ab audibili sensu,* 72. *Vox quid ejusque varietas et sonoritas unde et quomodo,* 83. *Vox infracta et ejus amissio et impedimenta et unde,* 84. *Vox articulata hominis tantum,* 136.

Z

Zelus quid, 7.

S. JOANNIS CHRYSOSTOMI

OPERUM

INDEX ALPHABETICUS

EX PRIMIS VERBIS

TRACTATUUM, SERMONUM, HOMILiarum ET EPISTOLARUM (1).

Ex Fabricii et Harlessii recensione, ad novam editionem accommodata. — Numerus Romanus tomum, Arabicus columnam editionis novae significat; Suppl., Supplementum. Asteriscus numeris additus indicat tomos editionis Duceans in Novum Testamentum.

A

[Ἀγαθὸν μὲν ἔστι καὶ ἐπαινετόν. De confessione peccatorum. In Taurin. bibliotheca. Spuria et hic prætermissa.]

[Ἀγαν αἰδέσιμον τράπεζαν παρέθηκεν. In Jesum, supra mare ambulantem. Spuria et hic prætermissa.]

[Ἀγαπὴν τὸν Θεόν. Ecloga e Chrysostomo, Quid faciens Christianus vitam æternam consequatur. Ed. nov. XII, 899. — Montf. XII, 737. Savil. VII, 934. Duc. deest.]

[Ἀγάπην ζητεῖ πάρ' ἡμῶν. Homil. XI in Epist. ad Ephesios. XI, 79. — Montf. XI, 80. Savil. III, 818. Duc. V, 951.]

[Ἀγάπην τὴν οὐρανοκλίμακα. Laus charitatis. Non videtur esse Chrysostomi. X, 681. — Montf. X, 731, inter spurias. Savil. VII, 299. Duc. deest.]

[Ἀγαπητοί, ἀκολουθήσωμεν ἀγαθῷ Δεσπότῃ. De avaritia et divitiis. Spuria et hic prætermissa.]

[Ἀγαπητοί, ἀκούσωμεν τοῦ Παύλου. De virtutis facilitate. Spuria et hic prætermissa.]

[Ἀγαπητοί, δεινὸν ἡ ἀμαρτία. De pœnitentia, quod non liceat ridere et lætari, v. aliud initium, Δεινὸν ἡ ἀμαρτία.]

[Ἀγαπητοί, εὐχαριστοῦμεν ἐν πᾶσι. De gratiarum actione. Spuria et prætermissa.]

[Ἀγαπητοί, ζοι τὰ τοῦ βίου μάταια. De animæ salute. Dubium an Chrysostomi. IX, 765. — Montf. IX, 819. Savil. VI, 968. Duc. deest.]

[Ἀγαπητοί, πατεῖνει ἡμᾶς; ὁ μακάριος Ἀπόστολος. In Ep. ad Romanos. Hanc ut spuriā prætermisimus.]

[Ἀγαπητοί, ὥστερ μῆτηρ φιλότεχνος. In Lazarum quatriduanum. Non est Chrysostomi. XI, 775. — Montf. XI, 850. Savil. VII, 528. Duc. deest.]

[Ἀγγέλοις μὲν οὐρανός. Ad eos qui magni æstumant opes. Ed. Becher. Lipsiae 1839. XIII, Suppl. col. 454.]

[Ἀγγέλους ἄγκωματάζειν χρῆ. In SS. archangelos. Dubium an Chrysostomi, licet sub ejus nomine occurrat in miss., ut apud Lambec. VIII, p. 237. VIII, 753. — Montf. VIII, 285. Savil. V, 997. Duc. deest.]

[Ἀδελφοί, βασιλικῶν μυστηρίων δορτήν. In Annuntiationem. V. in Basiliacῶν μυστηρίων.]

[Ἀδελφοί, ἤκουσατε τοῦ Εὐαγγελίου λέγοντος ἐν καιρῷ. In filium viduae. Spuria et prætermissa.]

[Ἀδελφοί, ἡ μεγάλη καὶ θεοπρεπής τοῦ Σωτῆρος. Spuria et prætermissa.]

[Ἀδηγήγητον δι' αἰώνος ἐμφανίζεται πέλαγος. In nativitatem Christi. Spuria et prætermissa.]

[Άει μὲν, ἀδελφοί, τὴν τοῦ Θεού φιλανθρωπίαν. In parabolam de filio prodigo. Vertit Fronto Duceus. Spuria. VIII, 515. — Montf. VIII, 33. Savil. VII, 539. Duc. VI, 308.]

[† Άει μὲν ἐμοὶ δοκεῖ χρησιμώτατο; εἶναι. Jo. Chrysost. περὶ σωροσύνης. VI, 291. — Montf. VI, 299.]

[Άει μὲν ἡ τοῦ ἀγίου Πνεύματος χάρις. De synaxi: in schedis Bentleii, dicitur Anastasii Sinaiæ in Bibl. Combesii, tom. I, p. 881.]

[Άει μὲν, μάλιστα δὲ νῦν, εἴκαιρον εἰπεῖν. In Eutropium eunuchum, ad altare ecclesiæ confugientem, cui jus asyli abrogare conatus fuerat. Vertit Sigismundus Gelenius. De hac oratione vide Nicephorum, xii, 4. — III, 391. — Montf. III, 381. Savil. VIII, 67. Duc. IV, 481.]

(1) Quod Montfauc. in sua ed. alium ordinem sermonum atque homiliarum instituit, temporis ordinem, quantum fieri potuit, securus, multas primum evulgavit, ubique codd. quibus utebatur, indicavit, singulis pæne opusc. præmisit monitum, in quo de tempore, interdum de die, quo habita fuerit oratio, de argomento, et num genuina sit, nec ne, et de aliis, quæ huc spectarent, rebus doceo disseruit, hic in margine tomi et paginæ Montfauc. notam apposui, ex ejus postissimum indice sumptum, ordine alphabeticō ex primis verbis sermonum atque homiliarum. Ex illo

quoque auctiōrem, quam Fabric. facere potuerat, reddidi numerum oratt. tum genuinarum tum spuriarum; quæ vero Montf. dedit notavitque, ea uncinis inclusi; homilias autem omnes memoravit ille, tum eas, quas edidit, tum alias, quas consulto prætermisit. Quæ opp. primum in ejus edit. sunt recepta, ea ego quoque hic nota † signavi. Orat. Gr. ideo ipse frequenter Lat. vertit, presertim eas quæ ab incertis olim erant haud bene in ling. Lat. translatæ: aliorum autem versiones sæpe emendavit. HARL.

- 'Αεὶ μὲν, μάλιστα δὲ ὅταν τῶν ἀγίων. *Homil.* 28 in *Epist. ad Hebreos*, XII, 936. — *Montf.* XII, 354. *Savil.* IV, 570. *Duc.* VI, 931.
- 'Αεὶ μὲν μημονεύειν Θεοῦ. *Homilia de pœnitentia.* *Dubium an Chrysostomi.* *Inter spurias.* IX, 681. — *Montf.* IX, 761. *Savil.* VI, 905. *Duc.* deest.
- Ἄτι ἀθυμίας καὶ αἱ φροντίδες. 10 in *Epist. ad Philipp.* XI, 255. — *Montf.* XI, 274. *Savil.* IV, 58. *Duc.* VI, 95.
- Ἄτι εὐπραγίας τοὺς οὓς προσέχοντας. 84 in *Joannem.* VIII, 459. — *Montf.* VIII, 503. *Savil.* II, 912. *Duc.* II, 542.
- Ἄτι τῶν μαρτύρων ἔσται. In *martyres.* *Vertit Fronto Ducæus.* II, 661. — *Montf.* II, 667. *Savil.* V, 618. *Duc.* V, 696.
- Ἄτι τῶν νηπίων φιλότεκνοι. In illud *Matth.* x, 34. *Ignem veni mittere in terram.* Non est Chrysostomi XI, 739. — *Montf.* XI, 812. *Savil.* VII, 478. *Duc.* deest.
- Ἄτι τῶν ὑδάτων πηγαῖ. *De jejunio.* *Dubium an Chrysostomi.* *Inter spurias.* IX, 715. — *Montf.* IX, 799. *Savil.* VI, 935. *Duc.* deest.
- [Άκούεις, πῶς πανταχοῦ. *Sic quidam mss. codd. Vid. in Ὁρᾶς πῶς πανταχοῦ.]*
- [Άκούσας δὲ διάβολος τοῦ Κυρίου. *De diabolo.* *Spuria ac prætermissa.]*
- 'Άκούσατε, ἀδελφοί. *Manifeste spuria et ideo a Savilio omissa, cuius vide notas tom. VIII, p. 857. Inscrifitur: Εἰς τὸ γεροντικὸν τοῦ ἀγίου Μαχαρίου.* *Montf.* deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
- [Άκούσατε, Ἱερεῖς, Κυρίου διάκονοι. *De peccatis sacerdotum.* *Spuria ac prætermissa.]*
- [Άκούσατε, παρακαλῶ, εἰ καὶ μή τοιούτον τι. *De Tabitha.* In cod. *Vatic.* *Spuria et prætermissa.]*
- 'Άκουσον, ὡς οὐρανὴ, μετ' ἀκριβείας. *Ms. in bibl. Palatina, sed itidem spurium atque ideo a Savilio prætermissum.* *Inscrifitur: Ἐκ τῶν δράσεων τοῦ προφήτου Δανιὴλ, καὶ περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ περὶ τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, καὶ περὶ Ἀντιχρίστου.* *Montf.* deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
- [Άλλα καὶ τούτῳ σει λελύσθω τὸ δέος. *Olympiadi epist.* 10. *tom. III,* pag. 590. *Ed. nov. III,* 608.]
- 'Άλλα καὶ νῦν πολλοὶ καὶ δυσχεραίνουσι. In *cxxi psalmum.* V, 347. — *Montf.* V, 338. *Savil.* I, 788. *Duc.* III, 375.
- 'Άλλα παρεκάλεσα χθὲς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. *Cur lignum scientiæ boni et mali vocatur.* *Spuria et prætermissa.*
- 'Άλλοι ἐπὶ τῷ μαρτυρίου τοῦ Πατρός. *Fragmentum encomii S. Jo. Chrysostomi.*
- Άλλαχοῦ μὲν ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν προγόνων. In *Psalm. cxxxii* V, 379. — *Montf.* V, 374. *Savil.* I, 815. *Duc.* III, 414.
- 'Άλλοι μὲν τῇ θαυμασιότητὶ σου καὶ τῆς *Anthemio, epist.* 147. III, 699. — *Montf.* III, 686.
- 'Άλλοι μὲν τῇ θαυμασιότητὶ σου συνήδονται, *Gemello, epist.* 124. III, 678. — *Montf.* III, 664.
- [Άλλοι αὐθισμούμενοι τοὺς διὰ μετανοίας. In *Psalm. lxxix.* *Spuria tom. V, p. 664.] Ed. nov. V,* 725.
- [Άλλοις μὲν δὲλλος δὲ τοῦ βίου σκοπός. In *sanguinis fluxu laborantem*; *tom. XIII,* pag. 210.] *Ed. nov. XIII,* 17.
- 'Άλλος μὲν δὲν τις τὸν ἀφόρητον κρυμόν. *Polybio, epist.* 127. III, 687. — *Montf.* III, 673.
- 'Άμα χειροτονηθέντες ἐξῆλθον. 28 in *Acta.* IX, 209. — *Montf.* IX, 920. *Savil.* IV, 770. *Duc.* III, 254.
- 'Αμφότερα τῆς ἀφάτου τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας. *Olympiadi, epist.* 16. III, 620. — *Montf.* III, 603.
- 'Αμφοτέρων ἔνεκα προσήκει. 1, *De precatione.* *Vertit Pomponius Brunellus.* *Libri ambo de orando Deum prodierunt separatim Græce Antwerp.* 1579, 8, ex officina Plantiniana. *Dubium an Chrysostomi.* II, 775. — *Montf.* II, 778. *Savil.* VI, 754. *Duc.* I, 743.
- 'Αναγκαῖον, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ, μαθεῖν. *De sacris mysteriis.* *Spuria et prætermissa.*
- 'Αναγκαῖον ζητῆσαι περὶ τούτου οὗτος γάρ δὲ Κλοπᾶς. In illud, *stabant juxta crucem;* in notis Cotelerii ad *Patres primi sæculi.* *Est fragmentum sermonis, qui nullo modo potest esse Chrysostomi, ut cuique docto legenti palam erit.*
- 'Αναγκαῖον ήμεν ἔστι σήμερον ίδειν. *Sine titulo.* *Homil.* *spuria et prætermissa.*
- 'Αναγκαῖον ἐν τῷ παρόντι καιρῷ. *De negatione Petri, et de cruce, et Josepho figura Christi.* *Vertit Fronto Ducæus.* *Spuria.* VIII, 613. — *Montf.* VIII, 136. *Savil.* VII, 275. *Duc.* VI, 523.
- 'Αναγκαῖον καὶ τοῦ παρόντος ἐγκλήματος. 27 in I ad *Corinth.* X, 223. — *Montf.* X, 240. *Savil.* III, 416. *Duc.* V, 289.
- 'Αναγκαῖον πρῶτον εἰπεῖν τί βούλεται. 20 in I ad *Cor.* X, 159. — *Montf.* X, 168. *Savil.* III, 364. *Duc.* V, 202.
- 'Αναγκαῖον τῆμερον ἀποδοῦναι. *Vid. τῆμερον ἀποδοῦναι ἀναγκή.*
- 'Αναγκαῖος καὶ νῦν εἰς τὸ τέλος. In *psalm. xciv.* *Spuria.* tom. V, pag. 751. *Ed. nov. V,* 758.
- 'Ανατείτο τὸν Ὁρνιαν. *Synopsis lib.* III Regum, VI, 349. — *Montf.* VI, 352.
- 'Αναίσχυντον ἡ κακία. 54, in *Joannem.* VIII, 301. — *Montf.* VIII, 321. *Savil.* II, 781. *Duc.* II, 544.
- 'Αναμέγνυσι τὰ ταπεινά. 14, in *Epist. ad Hebreos.* XII, 109. — *Montf.* XII, 139. *Savil.* IV, 506. *Duc.* VI, 829.
- 'Αναστὰς βασιλεὺς ἐν Αἰγύπτῳ, *Synopsis Exodi,* VI, 325. — *Montf.* VI, 526.
- 'Αναστάσεως Χριστοῦ ἔσται. In *psal. xi,* in *Scorialensi cod.* *Spuria et prætermissa.*

- Ανδρες φιλόχριστοι καὶ φιλόδεσιν. In SS. Theophania. Gregorii Thaumaturgi est. Spuria et prætermissa.
- Montf. deest. Savil. VII, 657. Duc. deest.
- Ἄνεδεξθη τῆς ἀλύσιως τοῦ Παύλου ἡ ἱσχύς. 9 in Epist. ad Ephesios. Non citatur. — Montf. deest. Savil. III, 810. Duc. * V, 938.
- Ἄνεπνεύσαμεν, ἐσκιρτήσαμεν, οὐκέτι. Pæanio, epist. 220, III, 752. — Montf. III, 721.
- Ἄνέστη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. In resurrectionem Christi. Non est auctor Chrysostomus, sed Eusebius Alexandrinus. X, 733. — Montf. X, 787. Savil. VII, 364. Duc. deest.
- Ἄνέτειλεν ἡμῖν σῆμαρον. In caput jejunii. Non est Chrysostomi. XI, 727. — Montf. XI, 799. Savil. VII, 465. Duc. deest.
- Ἄνηλώθημεν, ἐδαπανήθημεν, μυρίους. Theodoræ, ep., 420. III, 674. — Montf. III, 660.
- Ἄνηρ γάρ τις τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ. Miraculum Antiochiae. Spuria et prætermissa.
- Ἄνθ' ὅπου μῆτε φαλμόν. In psalm. cii. Spuria et prætermissa.
- Ἄν τῶν προτέρων διαμνημονεύητε νοημάτων. In Joannem. VIII, 69. — Montf. VIII, 52. Savil. II, 590. Duc. * II, 60.
- Ἄνωνυμος μὲν ὁ φαλμός, οὐ μήν. In psalm. xcix. Spuria, tom. V, pag. 799. Ed. nov. VI, 782.
- Ἄνωνυμος ὁ φαλμός, οὐκ ἀνέπ. In psalm. xci, tom. V, pag. 777. Spuria. Ed. nov. V, 762.
- Ἄνωτέρω ἐν μὲν τῷ τετταρακοστῷ τετάρτῳ καὶ ἑκατοστῷ. In psalm. cxlv. V, 475. — Montf. V, 479. Savil. I, 893. Duc. III, 527.
- Ἄξιον ἐνταῦθα διαπορῆσαι, 21 in Acta, IX, 163. — Montf. IX, 168. Savil. IV, 750. Duc. * III, 495.
- Ἄξιον ζητῆσαι πρότερον, 1 in II ad Corinth. X, 381. — Montf. X, 417. Savil. III, 541. Duc. * V, 495.
- Ἄξιον ζητῆσαι πῶς καλεῖ τὸν Τιμόθεον. 10, in II ad Timoth. XI, 655. — Montf. XI, 720. Savil. IV, 574. Duc. * VI, 609.
- Ἄξιον θαυμάσαι τοὺς μαθητάς. 46 in Matthæum. VII, 471. — Montf. VII, 430. Savil. II, 293. Duc. * I, 506.
- Ἄξιον πρῶτον ἐπιζητῆσαι. Prologus expositionis S. Joan. Chrysostomi in Job. XIII, Suppl., col. 503.
- Ἄπλακι πατριάρχαι μὲν ὄντες. In Natalem Jesu Christi. Vertit Petrus Pantinus Tiletanus, decanus Bruxellensis. Antw. 1601, 8. II, 351. — Montf. II, 334. Savil. V, 511. Duc. * V, 418.
- Ἄπαντας μὲν οὖν ἐγκωμιάσαι. In Machabæos. Vertit Fronto Duceus. II, 625. — Montf. II, 628. Savil. V, 637. Duc. I, 549.
- Ἄπαντας μὲν φιλῶ τὰς ἀγίους. In illud I Cor. xi, 1: *Utinam tolerassetis paululum insipientiæ meæ.* Vertit incertus. III, 301. — Montf. III, 291. Savil. V, 391. Duc. V, 332.
- Ἄπαντες μὲν ἀνθρωποι. De spe. Non est Chrysostomi. IX, 771. — Montf. IX, 858. Savil. VII, 293. Duc. deest.
- [Ἄπαρξώμεθα τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σταυροῦ. De cruce, in cod. Taurinensi. Spuria et prætermissa.]
- Ἄπαρτίσας [τὸν] τὴν προτέραν ἐντολὴν. 17 in Matthæum. VII, 255. — Montf. VII, 222. Savil. II, 118. Duc. * I, 209.
- Ἄπαρτίσας τὸν περὶ ἐλεημοσύνης λόγον. 21 in II ad Corinth. X, 541. — Montf. X, 582. Savil. III, 657. Duc. * V, 690.
- Ἄπαρτίσας τὸν περὶ δογμάτων λόγον. 43 in I ad Corinth. X, 367. — Montf. X, 359. Savil. III, 529. Duc. * V, 475.
- Ἄπαρτίσας τὸν περὶ εἰδωλοθύτων. 26 in I ad Corinth. X, 211. — Montf. X, 227. Savil. III, 407. Duc. * V, 272.
- Ἄπαρτίσας τὸν περὶ τῶν οἰκείων ἐγκωμίων. 27 in II ad Corinth. X, 583. — Montf. X, 626. Savil. III, 688. Duc. * V, 743.
- Ἄπαρτίσας τὸν περὶ τῶν πνευματικῶν. 38 in I ad Corinth. X, 321. — Montf. X, 349. Savil. III, 494. Duc. * V, 417.
- Ἄπατας μὲν κυρός. In Pharisæum et meretricem. Non est Chrysostomi. X, 727. — Montf. X, 780. Savil. VII, 357. Duc. deest.
- * Ἀπ' αὐτῶν ἀναβὰς τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν, Olympiadi Ep. 6. III, 598. — Montf. III, 579.
- Ἀπεδειχθη τῆς ἀλύσιως. 9 in Epist. ad Ephesios. XI, 69. — Montf. XI, 68. Savil. III, 810. Duc. * V, 938.
- Ἀπεθέμεθα τῆς νηστείας τὸ φορτίον. De resurrectione Christi. Vertit Fronto Duceus. Ingolstad. 1595. FABR. In hac homilia lacunam magnam sarcivit Montfauc. HARL. II, 433. — Montf. II, 437. Savil. V, 581. Duc. V, 467.
- [Ἄπευθύνωμεν ἔστιον, ἀγαπητοί, πρὸς πᾶν. Inscribitur στυπτικός. Spuria et prætermissa.]
- [Ἄπηντησεν εἰς ἔργον. In recens baptizatos. Spuria et omissa. Combeſtius, subdubitans tamen, Chrysostomo ascribit.]
- Ἄποικοι ὁ Θεός. In Abraamum et Isaacum. Non est Chrysostomi. V, 537. — Montf. VI, 552. Savil. VII, 394. Duc. deest.
- Ἄπολογεῖται λοιπὸν ὑπὲρ τῆς ἐπιστολῆς. 15 in II ad Corinth. X, 501. — Montf. X, 342. Savil. III, 629. Duc. V, 643.
- [Ἄπολά πάντων τοίνυν κατασκευάσας τὴν πίστιν. De recta via. Spuria et omissa.]
- Ἄποστολοι καὶ ὑμῖν αἵμερον βούλομαι παραθεῖναι τράπεζαν. De Melchisedecho et contra Anomœos, 2

Melchisedechitas, homilia primum edita ab Erico Benzilio ex ms. Barocciano, Gr. Lat. cum notis in supplemento homiliarum Chrysostomi, Upsal. 1708. 4. pag. 86-93. VI, 257. — Montf. VI, 265. Savil. deest. Duc. deest.

'Αποστολικῆς ὑμῖν ἐξηγήσεως χρίος. In illud, I Cor. iv, 13. *Habentes autem spiritum fidei. Vertit Sigismundus Gelenius.* III, 281. — Montf. III, 269. Savil. V, 375. Duc. V, 308.

'Απὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Ἰακώβ. Hom. 56 in Gen. IV, 486. — Montf. IV, 539. Savil. I, 433. Duc. II, 606.

'Απὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ τῶν αὐτῶν προοιμίων. Homilia 13, ad Antiochenos, II, 135. — Montf. II, 133. Savil. VI, 546. Duc. I, 447.

'Απὸ τῆς δήσεως ἀρ' ἡς κατ. 21 ad Antiochenos : in statuas. II, 211. — Montf. II, 213. Savil. VI, 595. Duc. I, 222.

'Απὸ τοῦ πεπορνευκότος ἐπὶ τὸν πλεον. 18 in I ad Corinth. X, 145. — Montf. X, 151. Saril. III, 352. Duc. V, 182.

'Απωκίσθημεν εἰς τὴν Κουκουσόν. Joanni Jerosolymitano, Epist. 88. III, 654. — Montf. III, 640.

'Αρα ἀληθήτα συμβάντα. Prima concio, habita a Chrysostomo, cum presbyter Antiochiae esset designatus. Vertit incertus. I, 693. — Montf. I, 436. Savil. VI, 443. Duc. IV, 834.

'Αρα ἐμέμνησθε ἡμῶν. De paenitentia, cum rure ipse rediisset. Vertit incertus. II, 277. — Montf. II, 279. Savil. VI, 763. Duc. I, 630.

'Αρα ἐπαιδεύθητε μηδὲν εἰναι. In illud Rom. xvi, 3. *Salutate Priscillam.* Vertit Sigismundus Gelenius. III, 195. — Montf. III, 180. Savil. V, 321. Duc. V, 226.

'Αρα κόρον ἐλάθετε. Adversus Judæos. I, 915. — Montf. I, 662. Savil. VI, 346. Duc. I, 452.

'Αρα μέμνησθε τῆς παραγγελίας. 2 in Matthæum. VII, 23. — Montf. VII, 48. Savil. II, 8. Duc. I, 14.

'Αρα μέμνησθε τῶν ζητημάτων. In Genes. II. Cur de aliis creaturis Deus dixit fiat, de homine facias. Vertit Fronto Ducæus. IV, 586. — Montf. IV, 651. Savil. V, 6. Duc. II, 734.

'Αρα μή εἰς κενὸν τρέχομεν. 12 in Joann. VIII, 85. — Montf. VIII, 71. Savil. II, 603. Duc. II, 81.

'Αρα οἴδατε πόθεν. De eleemosyma et in decem virgines. 3 de paenitentia. Vertit incertus. II, 291. — Montf. II, 254. Savil. VI, 792. Duc. I, 621.

'Αρα οὐ μεγάλα τινὰ καὶ ὑπερφυῇ. 16, in epist. ad Rom. IX, 547. — Montf. IX, 603. Savil. III, 153. Duc. I, 224.

'Αρα ταῦτα φορητά; ἀρα ταῦτα ἀνεκτά; De Pauli conversione. Vertit Fronto Ducæus. III, 415. — Montf. III, 98. Savil. VIII, 60. Duc. V, 564.

'Αρα τί γένοιτ' ἀν ἀνοητότερον; 44 in Matthæum. VII, 455. — Montf. VII, 458. Savil. II, 280. Duc. I, 485.

[']'Αρα τί; ἐποίησεν, ἀπειρ τῇσισα; ἀρα. De inani gloria et de educandis liberis. Combefis. a. 1056. Spuria, prætermissa.]

[']'Αριθμῶν τὰ τοῦ βίου. In decollationem Joannis Baptiste. Spuria et omissa.]

'Αριθμῶν τὰ τοῦ βίου. Quod virtus animi præ omnibus honore digna sit. Ed. Becher. Lipsiæ. 1839. XIII, Suppl. col. 541.

[']'Αριστόν ἔστι τὸ διδασκαλεῖον. De divite et Lazaro. Spuria et prætermissa.]

'Αρκοῦσαν ἔχετε παραμυθίαν τῆς ἀθυμίας. Marciano et Marcellino, Epist. 64. III, 644. — Montf. III, 628.

'Αρδωστήσας Ὁχοζίτες. Synopsis lib. IV Reg. VI, 351. — Montf. VI, 354.

'Αρτίως ἀκούσαντες τοῦ ὑμνογράφου. In psalmum I, primus edidit Cotelerius ex codice Scorialensi cum versione F. Gabrielis a S. Hieronymo, monachi. Paris. 1661, 4, pag. 41-51. Lacuna, pag. 42, supplenda his verbis: ἀπάλλαξιν με τῆς ἀρρωστίας, libera me ab infirmitate mea. Ita Benzelius e codice Barocciano. FABR. Montf. crucis signo, ut ineditam, notavit; et dedit Ἀρτίως. Ἡκούσατε. tom. V, 535. HARL. Dub. V, 527. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.

[']'Αρχή σωτηρίας ἀνθρώπων ὁ τοῦ Θεοῦ φύσις. In illud: *In qua potestate hæc facis?* Montf. tom. VI. 417. VI, 411.]

[']'Αρχιστρατήγων ἡμᾶς νοερῶν λειτ. In S. Michaelem. Spuria et prætermissa.]

[']'Αρχομένοις μὲν ἡμῖν & γράφεις, χαρά. Spuria et omissa.]

'Ασαφῶς σφόδρα εἰρηται. 28 in II ad Corinth. X, 589. — Montf. X, 635. Savil. III, 693. Duc. V, 750.

[+]'Ασθενή; μέν εἰμι καὶ πτωχός, καὶ. In illud: *Scitote, quod in novissimis diebus.* VI, 271. — Montf. VI, 278.

'Ασμα καινὸν ἔτομεν, λατ. In adorationem crucis. Non est Chrysostomi. Edidit velut incerti Græce et Latine Gretserus tom. II De cruce, pag. 190. XI, 747. — Montf. XI, 820. Savil. VII, 493. Duc. deest.

Αύται αἱ παραβολαὶ τῇ προτέρᾳ. 78 [79] in Matthæum. VII, 711. — Montf. VII, 730. Savil. II, 487. Duc. I, 826. Αύτῃ μὲν μακρὸν ἐστίγησας χρόνον. Bassianæ, Epist. 43. III, 655. — Montf. III, 617.

Αύτδες μὲν ἔδεισας μὴ τῷ πρότερον ἐπιπ. Alypio, Epist. 186. III, 716. — Montf. III, 704.

Αύτδες μὲν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἀσχολίαν. Theodoro medico, Epist. 228. III, 736. — Montf. III, 725.

Αύτδες μὲν ἔφης σημεῖον ποιεῖσθαι μέγιστον. Theodoro Syriae consulari, Epist. 159. III, 695. — Montf. III, 682.

'Αχλύς τις παχεῖα. Hom. 2 in I ad Thessalon. XI, 461. — Montf. XI, 502. Savil. IV, 215. Duc. VI, 354.

Αύτδες μὲν, Κύριε μου τιμιώτατα καὶ εὐλαβ. Theodoro diacono, Epist. 67. III, 645. — Montf. III, 630.

Αύτδες μὲν συγγνώμης ἀξιοῖς τυχεῖν. Hesychio, Epist. 24. III, 625. — Montf. III, 609.

'Αφικόμεθα εἰς τὴν Κουκουστὸν ὑγιαίνοντες, Faustino, Epist. 84. III, 652. — Montf. III, 637.

'Ἄχλος τις παχεῖς, καὶ ζόφος, καὶ νεφέλη. In Epist. I ad Thessalonic. Hom. 2. XI, 461. — Montf. XI, 502. Savil. IV, 215. Duc. * VI, 351.

B

Βαδαί, ἥλικον ἐστὶ γενναῖα καὶ νεανική ψυχή. Gemello, Epist. 152. III, 690. — Montf. III, 675.

Βαδαί, ἥλικον ἐστὶ γενναῖα ψυχή καὶ πολλῷ. Aurelio Carthaginensi episcopo, Epist. 149. III, 700. — Montf. III, 687.

Βαδαί, πάσῃ πήρωσις τοῦ προδότου. 82.[83] in Matthæum VII, 757. — Montf. VII, 781. Savil. II, 509. — Duc. * I, 861.

[Βαδαί, τῆς τιμῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου. In Dominica Tyrophagi. Spuria ac prætermissa.]

Βαθεῖαν τομήν τοῖς ἀρπάζουσι. In illud, Pater, si possibile est, Matth. xxvi, 59. Vertit Fronto Duceus. III, 31. — Montf. III, 15. Savil. V, 213. Duc. V, 114.

Βασιλέως μὲν τοῦ ἐπιγείου. De pœnitentia et eleemosyna. Spuria. IX, 699. — Montf. deest. Savil. VI, 917. Duc. deest.

[Βασιλικὴν οἱ πιστοὶ σῆμερον ἐπιθημίαν. In palmas et in pullum asinæ. Spuria et prætermissa. Cyrilli esse dicitur in Bibl. Combetis. tom. I, p. 651.]

Βασιλικῶν μυστηρίων ἔστριψ. In salutationem Mariæ ab angelo factam. Non est Chrysostomi. IX, 755. — Montf. IX, 841. Savil. VII, 249. Duc. deest.

[Βορᾶ μὲν πανταχοῦ καὶ αὐτῇ τῶν πρεγμάτων φύσις. Episcopis, Epist. 156, III, 703.—Montf. tom. III, 690.]

Βούλει: μαθεῖν, δύος καθεμος. De jejunio et temperantia, ecloga. Vertit Balthasar Etzelius. XII, 595. — Montf. XII, 460. Savil. VII, 810. Duc. VI, 591.

Βούλει μαθεῖν πόσον τὸ δργίζεσθαι κακόν. De ira et furore. [Ecloga xx.] Vertit idem Etzelius. XII, 689. — Montf. XII, 556. Savil. VII, 81. Duc. VI, 696.

Βούλεσθε ἰδωμεν τίνα τὸν δονήν. De ingluvie et ebrietate. [Ecloga xii.] Vertit Balthasar Etzelius. XII, 615. — Montf. XII, 511. Savil. VII, 720. Duc. VI, 650.

Βούλεσθε καὶ σῆμερον τὴν κατὰ τὸν Ἰωσῆφο Ιστορίαν. 64 in Gen. IV, 547. — Montf. IV, 607. Savil. I, 489. Duc. II, 683.

Βούλεσθε προθῶμεν ὑμῖν. De patientia Jobi. Vertit Lælius Tifernas et Balthasar Etzelius. — Montf. non-signatur. Savil. deest. Duc. VI, 710.

Βούλεσθε σῆμερον τὸ λειψανα. 50 in Gen. IV, 448. — Montf. IV, 595. Savil. I, 398. Duc. II, 555.

Βούλεσθε τῆμερον, ἀγαπητοῦ, παρέντες τὰ μεγάλα Παύλου. Homilia sexta de laudibus Pauli apostoli. Vertit Anianus. II, 501. — Montf. II, 606. Savil. VIII, 53. Duc. V, 545.

Βούλομαι σῆμερον, ἀγαπητοῦ, θησαυρὸν ὑμῖν πνευματικὸν ὑπανοῖξαι. 16 in Gen. IV, 125. — Montf. IV, 423. Savil. I, 97. Duc. II, 136.

Βούλομαι τῆς συνήθους ἁψασθαι: διδασκαλίας, καὶ ἀναδύομαι. 6 in Gen. IV, 54. — Montf. IV, 39. Savil. I, 50. Duc. II, 43.

Βούλομαι τῆς συνήθους ἁψασθαι πάλιν διδασκαλίας, καὶ τὴν πνευματικὴν ὑμῖν παραθεῖναι τράπεζαν. Ad eos qui ad ludos circenses profliscuntur, et in illud Matthei vii, 13: Intrate per angustum portam. Vertit Fronto Duceus. I, 1043. — Montf. I, 790. Savil. V, 175. Duc. V, 126.

Βουλόμενος ὁ Παῦλος τὸ διάφορον. 12 in Epist. ad Hebr. XII, 95. — Montf. XII, 120. Savil. IV, 495. Duc. * VI, 812.

Βουλόμενος ὁ φιλάνθρωπος. De dilectione. Vertit Balthasar Etzelius. XII, 567. — Montf. XII, 432. Savil. VII, 665. Duc. VI, 557.

Βουλόμενος τὸν πεφυσιωμένον. De superbia et inani gloria. Vertit Balthasar Etzelius. XII, 671.— Montf. XII, 538. Savil. VII, 682. Duc. VI, 674.

[†Βραχὺς μὲν τῶν παρόντων ὁ σύλλογος. Septima undecim novarum homiliarum. XII, 501. — Montf. tom. XII, pag. 356.]

Βραχὺς ὁ καρπὸς τοῦ καλῶς εἰρηκότος. In psalm. xlvi, 16. Vertit Fronto Duceus. V, 511. — Montf. V, 518. Savil. V, 123. Duc. III, 705.

Γ

Γλυκὺς δὲ περῶν βίος. 66 in Joannein. VIII, 369. — Montf. VII, 400. Savil. II, 837. Duc. * II, 429.

Γλώττη μὲν διλγάκις, γνώμη δὲ πολλάκις. Elpidio, Epist. 142. III, 696. — Montf. III, 683.

Γράφω μὲν διλγάκις τῇ κοσμιότερῃ σου διὰ τό. Theodoræ, Epist. 117. III, 672. — Montf., III, 658.

[Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε. In illud: Vigilate et orate. Spuria et prætermissa.]

Δ

[Διχιλῶς διντα; ἐδεξιῶσατο τῇ προτεραιᾳ. In Pharisæum et in negationem Petri. Spuria et prætermissa.]

Δειλήν καὶ ἀνανδρον. De magnanimitate et fortitudine, ecloga 32. XII, 811. — Montf. XII, 680.

Δεινῶν ἡ ἀμαρτία, δεινῶν καὶ ψυχῆς λύμη. 38 in Joan. VIII, 211. — Montf. VIII, 216. Savil. II, 706. Duc. * II, 252.

- [Δεινὸν ἡ ἀμαρτία καὶ νόσος χαλεπωτάτη. *De pœnitentia. Spuria et indigna Chrysostomo.*] Δεινὸν ἡ βασκανία, ἀγαπητὲ, δεινόν. 15 in *Joan. VIII*, 101. — *Montf. VIII*, 89. *Savil. II*, 616. *Duc. I*, 96. Δεινὸν δὲ τῆς δέξιης ἔρως. 29 in *Joan. VIII*, 171. — *Montf. VIII*, 170. *Savil. II*, 673. *Duc. I*, 183. Δειξας δύον τὸ ἐπαθλον. 14 in *Epist. ad Rom. IX*, 523. — *Montf. IX*, 575. *Savil. III*, 412. *Duc. IV*, 189. Δειξας δύτι πολὺ χρήσιμον τὸ συγχατασθ. 23 in *I ad Corinth. X*, 187. — *Montf. X*, 200. *Savil. III*, 387. *Duc. V*, 240. Δειξας τῆς ἀγάπης τὴν ὑπεροχήν. 34 in *I ad Corinth. X*, 285. — *Montf. X*, 309. *Savil. III*, 465. *Duc. V*, 371. Δειξας τὸ διάφορον. 19 in *Epist. ad Hebr. XII*, 139. — *Montf. XII*, 180. *Savil. IV*, 530. *Duc. VI*, 866. Δέομαι καὶ ἀντιθολῶ. *De liberorum educatione. Vertit Balthasar Etzelius. XII*, 763. — *Montf. XII*, 632. *Savil. VII*, 823. *Duc. VI*, 788. Δεσμωτήριον οἰκεῖτε καὶ ἀλύσει περίκεισθε. *Episcopis et presbyteris incarceratedis, epist. 118. III*, 673. — *Montf. III*, 659. [Δεῦρο καὶ σῆμαρον, ὁ μακάριος Παῦλος. In passionem et crucem Domini. *Spuria et hic omissa.*] Δεῦτε πάντες, ἀδελφοί. *De precatio. Non est Chrysostomi. XI*. 737. — *Montf. XI*, 810. *Savil. VII*, 476. *Duc. deest.* Δεῦτε, φίλοι, σῆμερον. In *Jesu transfigurationem. Non est Chrysostomi; sed Preoli, CPol., inter cujus Homiliae sacerdios edita ab Elmenhorstio, Riccardo, Combedisio, Bibl. I, p. 389. X*, 715. — *Montf. I*, 389. *Savil. VII*, 332. *Duc. deest.* Διαγράψωμεν, ἀγαπητοί, τὰ τῆς μετανοίας. *De pœnitentia. Dubium, an Chrysostomi. IX*, 705. — *Montf. IX*, 786. *Savil. VI*, 924. *Duc. deest.* Διαλεγόμενος περὶ ἐπισκόπων. 11 in *I ad Timoth. XI*, 553. — *Montf. XI*, 604. *Savil. IV*, 289. *Duc. VI*, 470. Διαλεχθεὶς περὶ ἐλπίδος. 6 in *Epist. ad Hebreos. XII*, 53. — *Montf. XII*, 61. *Savil. IV*, 462. *Duc. VI*, 749. Διαλεχθεὶς περὶ ἐπισκόπων, περὶ διαχόνων. 16 in *I ad Timoth. XI*, 585. — *Montf. XI*, 642. *Savil. IV*, 316. *Duc. VI*, 510. Διαλεχθεὶς περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου. 6 in *Joannem. VIII*, 59. — *Montf. VIII*, 42. *Savil. II*, 583. *Duc. I*, 49. [Διαμέμημαὶ που ἐν τῇ προτέρᾳ διδασκαλίᾳ. In *Zacchaeum et de eleemosyna. Spuria et omissa.*] [Διὰ τὸ ἡπαθήθης, ἀγαπητέ. *De pœnitentia. Spuria et omissa.*] Διαναστῶμεν, παραχαλῶ, καὶ συντείνωμεν. In *cix psalmum. V*, 264. — *Montf. V*, 249. *Savil. I*, 721. *Duc. III*, 277. Διὰ τὸ λέγεται Εὐαγγέλιον. *Libellus quæstionum in Matthæum, Græce ineditus, Latine ab interprete, Christophoro Serrarigio, vulgatus Venet. 1554, qui Tito Bostrensi tribuit.* — *Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.* Διὰ τὸ μὴ εἶπεν, 'Ἄλλο' δι ποιῶν τὸ θέλημα. 25 in *Matthæum. VII*, 321. — *Montf. VII*, 239. *Savil. II*, 170. *Duc. I*, 300. Διὰ τὸ μὴ πανταχοῦ καὶ ἐν πάσαις. 10 in *Epist. ad Coloss. X*, 365. — *Montf. XI*, 395. *Savil. IV*, 140. *Duc. VI*, 229. Διὰ τὸ παρὰ πάντας. In *Jordanem fluvium. Non est Chrysostomi. X*, 725. — *Montf. X*, 778. *Savil. VII*, 354. *Duc. deest.* Διὰ τὸ ταῦτα ἐποίουν, ἀνατιρέν μέλλοντες. 85 [86] in *Matthæum. VII*, 757. — *Montf. VII*, 803. *Savil. II*, 525. *Duc. I*, 887. Διὰ τοῦτο, ποιῶν. 2 in *Epist. ad Coloss. XI*, 309. — *Montf. XI*, 333. *Savil. IV*, 96. *Duc. VI*, 159. Διὰ τοῦτο συνεχῶς. *De pœnitentia. Vertit Balthasar Etzelius. XII*, 589. — *Montf. XII*, 433. *Savil. VII*, 796. *Duc. VI*, 583. Διὰ τούτους τοὺς στρατιώτας. 90 [91] in *Matthæum. VII*, 787. — *Montf. VII*, 839. *Savil. II*, 549. *Duc. I*, 926. Διὰ τοῦτο, ὁ πολυπόθητα τέκνα. 7 in *Joan. VIII*, 61. — *Montf. VIII*, 44. *Savil. II*, 584. *Duc. I*, 52. Διαφθορὴν λέγει. *Synopsis Joel. VI*, 383. — *Montf. IV*, 389. Διὰ χρόνου πρὸς τὴν μητέρα ἡμῶν. 2 in *inscriptionem Actorum apostolicorum. Vertit Fronto Duxius. III*, 77. — *Montf. III*, 60. *Savil. V*, 274. *Duc. V*, 151. Διδίξας αὐτοὺς πῶς πρὸς ἀλλήλους. 22 in *Epist. ad Rom. IX*, 609. — *Montf. IX*, 679. *Savil. III*, 484. *Duc. IV*, 307. Διδασκάλων ἔστιν ἀρετὴ. 8 in *Epist. ad Ephes. XI*, 55. — *Montf. XI*, 52. *Savil. III*, 799. *Duc. V*, 920. Διηγησάμενος περὶ τῶν ἔαυτοῦ πειρασμῶν. 15 in *II ad Corinth. X*, 489. — *Montf. X*, 530. *Savil. III*, 620. *Duc. V*, 628. Διηγήσατο ἡμῖν τις γέρων πάνυ ἐνάρετος. *Spuria et ideo a Savilio omissa. Inscriptitur: πεσοὶ τῶν ἀπολιμπανόντων ἐν ταῖς θείαις συνάξεσι.* — *Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.* Διηνύσαμεν τῆς νηστείας τὸν πλοῦν. In *magnam hebdomadem. Vertit Petrus Nannius. V*, 519. — *Montf. V*, 525. *Savil. V*, 510. *Duc. III*, 712. [Δίκαιοις ἡμῖν σῆμερον τοῦ χθὲς εἰρημένου. In *magno sabbato. Spuria et prætermissa.*] [Δικαιῶς δὲ ψαλμοῖς, Εἰς τὸ τέλος, ἐπιγράψας: In *psalm. IV. Spuria et prætermissa.*]

"Εδει μὲν τὸν ἡμᾶς, ὁ φίλτατος πάντων ἐμοὶ Σταγεῖτος. Ad Stagirium, asētam, dæmonio agitatum, consolatorius, de Providentia. Vertit incertus. I, 423. — Montf. I, 154. Savil. VI, 84. Duc. IV, 158.

"Εδει μὲν οὕτως ἀκριθῶς τῶν Γραφῶν. In psalmum septimum. V, 80. — Montf. V, 49. Savil. I, 554. Duc. III, 58.

"Εδει μὲν τὴν ὑμετέραν εὐλάβειαν μή τοις ρήμασι. Ad episcopum Antiochenum, Epist. 233. III, 739. — Montf. III, 728.

"Εδειξεν ἀπὸ τοῦ Ιερέως. Hom. 45 in Epist. ad Hebreos. XII, 117. — Montf. XII, 148. Savil. IV, 511. Duc. * VI, 837.

"Εδει πολλῆς παρακλήσεως. 43 in Acta. IX, 303. — Montf. IX, 325. Savil. IV, 848. Duc. * III, 337.

"Εδεξάμην δευτέραν, τὴν Ἐφῆς προτέραν ἐπιστολήν. Anaprylicæ diaconissæ, Epist. 191. III, 718. — Montf. III, 707.

"Ἐθαύμασα μεθ' ὑμῶν, ὁ φιλόχριστος. In Abrahami dictum Gen. xxiv, 2, Pone manum tuam sub femur meum. Vertit Jo. Jac. Beurerus. VI, 553. — Montf. VI, 569. Savil. VII, 565. Duc. VI, 26.

"Ἐθαύμασαν ὑμῶν καὶ τὴν ἔμπροσθεν προθυμίαν. Episcopis qui cum Occidentalibus venerant, Epist. 165. III, 767. — Montf. III, 695.

"Ἐθαύμασα πῶς ἐν οὕτῳ μακρῷ χρόνῳ ἡμῖν οὐκ ἐπέστ., Philippo presb. Epist, 213. III, 729. — Montf. III, 718.

"Ἐθαύμασα πῶς οἴτω σφοδρὸς ἡμῶν ἡραστῆς, Constantio presbytere, Epist. 225. III, 735. — Montf. III, 724.

"Ἐθαύμασα πῶς παρ' ἑτέρων ἡμαδού τὴν φθυμίαν, Theodoro, Epist. 210. III, 728. — Montf. III, 717.

"Ἐθαύμασα τὴν ἀγάπην ὑμῶν. Secunda de Lazar. Vertit Erasmus. I, 981. — Montf. I, 726. Savil. V, 234. Duc. V, 42.

"Ἐθος δει τῷ Παύλῳ εἰς εὐχάρ. 27 in Epist. ad Rom. IX, 643. — Montf. IX, 718. Savil. III, 212. Duc. IV, 355.

["Ἐθος ἐστὶ τοῖς ζωγράφοις, ἐπειδάν. Homilia in Abraham, nec edita a Montfauc.]

"Ἐθος τοιοῦτον τοῖς ἀγλοῖς. In psalm. cxlviii. V, 484. — Montf. V, 489. Savil. I, 906. Duc. III, 539.

Εἰ βούλεσθε, προθύμων. De patientia, ecloga 22. XII, 71. — Montf. XII, 567. Savil. VII, 872. Duc. deest.

Εἰ βούλειμεθα νήψειν. Quod animæ curam curæ corporis præferre debemus. Ex fragm. congesta. — Montf. deest. Savil. VI, 893. Duc. deest.

Εἰ δάκρυα καὶ στεναγμούς. Ad Theodorum lapsum, parænesis (t) in Savili edit. prima : rectius in Ducas secunda. Vertit incertus. I, 309. — Montf. I, 33. Savil. VI, 55. Duc. IV, 584.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἀλλοις. In cæcum a nativitate. Manifeste spuria, atque ideo a Savilio omissa. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.

Εἰδες αὐτὰ λαμβανόμενα, ἀλλ᾽ ὅρα. In cap. v Daniel. VI, 222. — Edit. Montf. tom. VI, p. 230.

Εἰδες καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ καὶ ἐν ταύτῃ. 69 [70] in Matthæum. VII, 647. — Montf. VII, 678. Savil. II, 436. Duc. * I, 743.

Εἰδες ἀπαντά εἰς Ἐλεγχον γινόμενα. 7 in Matth. VII, 73. — Montf. VII, 102. Savil. II, 43. Duc. * I, 77.

[Εἰδες πῶς ἀνεπαγχόεις. Ex fragmentis consarcinata et prætermissa.]

Εἰδες τοῦ Παύλου τὴν σύνεσιν. 50 in Acta. IX, 221. — Montf. IX, 253. Savil. IV, 779. Duc. * III, 269.

Εἰδετε, ἀγαπητοί, πῶς οὐδὲν ἄργον. 39 in Genesin. IV, 360. — Montf. IV, 394. Savil. I, 316. Duc. II, 441.

Εἰδετε ἐκ τῶν χθὲς ἡμῖν εἰρημάνων τοῦ Ἰωσήφ. 65 in Gen. IV, 558. — Montf. IV, 620. Savil. I, 500. Duc. II, 697.

Εἰδετε ἐν τοῖς ἥδη ρηθείσιν. 23 in Gen. IV, 196. — Montf. IV, 205. Savil. I, 163. Duc. II, 227.

Εἰδετε Θεοῦ δύναμιν, εἰδετε Θεοῦ φιλανθρωπίαν. In terre motum et in divitem ac Lazarum. Primus edidit cum versione Fronto Ducas, Burdigalæ 1605. Lacuna ingens e codice Barocciano suppleta ab Erico Benzelio in Supplemento Homiliarum Chrysostomi Græce et Lat. edito Upsal. 1708. 4. pag. 26 — 35. FABR. Hanc homiliam, ingenti quatuor paginarum ihiatam mutilam, ope mss. integrum dedit Montfauc. HARL. I, 1027. Montf. I, 772. Savil. VI, 670. Duc. V, 87.

Εἰδετε πολιάν σφριγύσαν (ἀκέφαλος.) In Abrahamum patriarcham. Vertit Fronto Ducas. Dubium an Chrysostomi. FABR. Antea media parte truncatam iam inter spurias dedit Montf. Negat vero p. 740 eam esse ἀκέφαλον. HARL. II, 737. — Montf. II, 741. Savil. V, 653. Duc. I, 797.

Εἰδετε τῇ προτέρᾳ Κυριακῇ. 2 De penitentia regis Achab. Vertit Fronto Ducas. Lanhee. VIIH, pag. 232. Ed. nov. II, 283. — Montf. II, 287. Savil. VI, 779. Duc. V, 897.

[†Εἰδετε τὸν γέροντα καὶ νέδν. Decima ex undecim homiliis novis. XII, 525. — Montf. tom. XII, p. 387.]

Εἰδετε χθὲς, ἀγαπητοί, τοῦ Πατριάρχου τὴν ἀνδρείαν. 48 in Gen. IV, 434. — Montf. IV, 480. Savil. I, 385. Duc. II, 538.

Εἰδετε χθὲς δικαστοῦ φιλανθρωπίαν. 18 in Gen. IV, 148. — Montf. IV, 150. Savil. I, 118. Duc. II, 165.

Εἰδετε χθὲς καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν ἀπόντων, 59 in Gen. IV, 513. — Montf. IV, 569. Savil. I, 458. Duc. II, 640.

Εἰδετε χθὲς καὶ τοῦ τελώνου τὴν πολλήν εὐγνωμοσύνην. 54 in Gen. IV, 471. — Montf. IV, 521. Savil. I, 419. Duc. II, 586.

Εἰδετε χθὲς ληστοῦ εὐγνωμοσύνην. In sepulturam et resurrectionem Christi. Dubium an auctor Chrysostomus. — Montf. omisit Savil. V, 912. Duc. deest.

(1) Vide Valesium ad Sozom. VIII, 2.

- Εἶδετε χθές τοῦ φιλανθρώπου δεσπότου. 27, in Gen. IV, 239. — Montf. IV, 255. Savil. I, 204. Duc. II, 284.
 Εἰ καὶ αὐτὸς ἡμῖν οὐκ ἐπέσταλκας, κατίτοι τῶν. Magno episc., epist. 26. HI, 626. — Montf. III, 699.
 Εἰ [κατ] ἐν τῇ γῇ τοι:αῦται. In S. Julianum, Cilicem, martyrem. Vertit Fronto Ducæus. II, 665. — Montf. II, 671. Savil. V, 621. Duc. I, 533.
- Εἰ καὶ δάκρυσα καὶ στεναγμὸς ἦν. Ad Theodorum lapsum. I, 309. — Montf. Non indicatur. Savil. VI, 55. Duc. IV, 584.
- Εἰ καὶ ἐθλωσεν τῷ μᾶς. In Cananæam. Dubium an Chrysostomi. VIII, 653. — Montf. VIII, 177. Savil. V, 771. Duc. deest.
- Εἰ καὶ ἡμᾶς ἡ ἀφρωστία ἐκώλυσε χόρευσαι. Homil. in terræ motum. Montf. II, 717. II, 713.
- Εἰ καὶ μὴ συνεχῶς ἐπεστάλκαμεν τῇ τιμιότητί σου. Hymnetio archiatro, epist. 38 III, 631. — Montf. III, 615.
- Εἰ καὶ πάντα δεῖ τὸν ἀναίτιον. Innocentii Papæ Epist. ad Chrysost. III, 537. — Montf. III, 522.
- Εἰ καὶ πολλῷ διειργόμεθα τῷ τῆς ὁδοῦ διαστήματι. Simeoni et Mari pr. etc., epist. 55. III, 659. — Montf. III, 624.
- Εἰ καὶ πολλῷ διειργόμεθα τῷ τῆς ὁδοῦ μῆκει. Hesychio Salonensi, epist. 183. III, 71. — Montf. III, 703.
- Εἰ καὶ πολλῷ διψκίσμεθα. Probae matronæ, epist. 168. III, 709. — Montf. III, 696.
- Εἰ καὶ πολλῷ τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ διεστήκαμεν. Lucio, epist. 85. III, 653. — Montf. III, 638.
- Εἰ καὶ πολὺν ἔχω χρόνον μὴ συγγενόμενος. Urbicio, epist. 108. III, 667. — Montf. III, 653.
- Εἰ καὶ πολὺς μεταξὺ χρόνος ἐξ οὗ τῆς θαυμ. Agapeto, epist. 73. III, 648. — Montf. III, 633.
- Εἰ καὶ τῆς κατ' ὅψιν σου συντυχαίς. Basilio presbytero, epist. 28. III, 627. — Montf. III, 610.
- Εἰ καὶ χθὲς ὑπῶν ἀπελεῖψθην. De paenitentia. Vertit Godfridus Tilmannus. II, 335. — Montf. II, 340. Savil. VI, 784. Duc. IV, 478.
- Εἰκός ἦν πολλοὺς τῶν ἀσθενεστέρων. 16, in Epist. ad Hebræos. XII, 123. — Montf. XII, 157. Savil. IV, 517. Duc. *VI, 845.
- Εἰ καὶ τοῖς Ἐδραιοῖς ὁ ψαλμός. In psalm. xciv. Spuria in tom. V. 785. V, 769.
- Εἰ καὶ τῷ σώματι κεχωρίσμεθά σου τῆς εὐγενείας. Evethio, epist. 173. III, 710. — Montf. III, 698.
- Εἰ καὶ τῷ σώματι κεχωρίσμεθά σου τῆς τιμιότητος. Sebastiano presb., epist. 214. III, 729. — Montf. III, 718.
- Εἰ καὶ χαλεπὸς ὁ κειμὼν καὶ πρὸς ὄψος. Theodulo diacono, epist. 206. III, 726. — Montf. III, 715.
- Εἰκότως ἀγωνῶν τοῖς τῆς δειλίας δεσμοῖς. In proditionem Judæ. Spuria et omissa.
- Εἰκότως καὶ τῆμερον. In sanctissimos duodecim apostolos. Vertit Gerb. Vossius. Rom. 1580. Spuria. VIII, 495. — Montf. VIII, 11. Savil. V, 995. Duc. VI, 268.
- Εἰκότως μετὰ τὴν πολλὴν κατασκευὴν. 36, in I, ad Corinth. X, 305. — Montf. X, 332. Savil. III, 482. Duc. *V, 397.
- Εἰκότως ψύχην καὶ ψαλμὸν τὴν παρ. in psal. lxxxii, Spuria. V, 732. — Montf. V, 745.
- Εἰ μὲν ἦν δυνατόν. De Abraami et Noæ nominum mutatione et quomodo fratrum peccata arguere oporteat. Vertit Fronto Ducæus. IV, 649. — Montf. IV, 681. Savil. V, 31. Duc. II, 773.
- Εἰ μὲν Ἰωάννης ἡμῖν ἔμελλε διαλέγεσθαι. Hom. I in Joan. VIII, 29. — Montf. VIII, 7. Savil. II, 559. Duc. *II, 9.
- Εἰ μὲν καὶ διὰ παντὸς τοῦ Θεοῦ φιλ. In filium prodigum. Lambec. IV, p. 123.
- Εἰ μὲν οἶόν τε ἦν καὶ ἐλθεῖν καὶ περιπτύξεσθαι. Theodoro, epist. 112. III, 668. — Montf. III, 655.
- Εἰ μὲν οὖν τελείωσις. 13. in Epist. ad Hebræos. XII, 101. — Montf. XII, 128. Savil. IV, 500. Duc. *VI, 819.
- Εἰ μὲν τοῦτο παρακαλῶ. In illud : Mitte Lazarum. Spuria et prætermissa.
- Εἰ μὴ δοκῶ προσκορής τισιν. De Anna et de Samuelis educatione. Vertit Erasmus. IV, 632. — Montf. IV, 721. Savil. V, 66. Duc. II, 810.
- Εἰ μὴ σφόδρα τὴν γνησιαν ὑπῶν ἀγάπην ἔδειν. Severinæ et Romulæ, epist. 219. III, 731. — Montf. III, 720.
- Εἰπεν δὲ κύριος τοῖς ἐκτοῦ μαθηταῖς· Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα. Spuria et prætermissa.
- Εἰπεν δὲ ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐθνῶν ἀπόστολος. In Epist. ad Rom. hom. 29. IX, 653. — Montf. IX, 729.
- Εἰπεν, δὲ λιθιναι αἱ πλάκες. 7, in II, ad Corinth. X, 441. — Montf. X, 479. Savil. III, 584. Duc. *V, 568.
- Εἰπεν, δὲ οὐκ ἀπώσατο ὁ Θεός; 19. in Epist. ad Rom. IX, 583. — Montf. IX, 642. Savil. III, 162. Duc. *IV, 272.
- Εἰπεν δὲ τὰ κατ' ἐμὲ εἰς προκοπήν. 9, in Epist. ad Philipp. XI, 245. — Montf. XI, 263. Savil. IV, 50. Duc. *VI, 83.
- Εἰπών δὲ τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ. 5, in I, ad Cor. X, 39. — Montf. X, 33. Savil. III, 267. Duc. *V, 41.
- Εἰπών ἀνω περὶ τῆς εὐεργεσίας. In psal. cxxxv. V, 399. — Montf. V, 396. Savil. I, 831. Duc. III, 439.
- Εἰπών ἐκεῖνα τὰ φοβερὰ καὶ φρικώδη. 35, in Matthæum. VII, 397. — Montf. VII, 388. Savil. II, 253. Duc. *I, 405.
- Εἰπών ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ. 1, in II, ad Thessalon. XI, 467. — Montf. XI, 510. Savil. IV, 221. Duc. *VI, 361.
- Εἰπών μίαν καὶ πρώτην. II, 2. in II ad Corinth. X, 391. — Montf. X, 427. Savil. III, 548. Duc. *V, 507.
- Εἰπών, δὲ ἀδύνατον ποτριήσον. 25, in I, ad Corinth. X, 203. — Montf. X, 219. Savil. III, 401. Duc. *V, 263.

- Εἰπὼν ὅτι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐθνῶν ἀπόστολος. 29, in Epist. ad Rom. — *Montf.* Non est in ind. *Savil.* III, 220. *Duc.* IV, 368.
- Εἰπὼν ὅτι οὐδὲν λείπει τῷ Ἐλληνι. 6, in Epist. ad Rom. IX, 431. — *Montf.* IX, 472. *Savil.* III, 36. *Duc.* IV, 60.
- Εἰπὼν ὅτι ὑπόδικος ἐγένετο δικός μου. 8, in Epist. ad Rom. IX, 453. — *Montf.* IX, 497. *Savil.* III, 54. *Duc.* IV, 91.
- Εἰπὼν περὶ τῆς ἀναγκαῖας τροφῆς. 25, in Matthæum. VII, 299. — *Montf.* VII, 224. *Savil.* II, 154. *Duc.* I, 271.
- Εἰπὼν περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας. 6, in Epist. ad Titum. XI, 695. — *Montf.* XI, 765. *Savil.* IV, 406. *Duc.* IV, 662.
- Εἰπὼν περὶ τῶν κακῶν τῶν τὴν πόλιν καταληψόμενων. 76 [77.] in Matthæum. VII, 695. — *Montf.* VII, 735. *Savil.* II, 473. *Duc.* I, 804.
- Εἰπὼν τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον. 14, in Epist. ad Ephes. XI, 99. — *Montf.* XI, 103. *Savil.* III, 834. *Duc.* V, 979.
- Εἰπὼν ὃν ἐτύχομεν. 4, in Epist. ad Coloss. XI, 331. — *Montf.* XI, 357. *Savil.* IV, 115. *Duc.* VI, 187.
- Εἴρηται ἡμῖν τὰ περὶ τῶν αἰρετικῶν. 7, in Epist. ad Philipp. XI, 227. — *Montf.* XI, 244. *Savil.* IV, 38. *Duc.* VI, 62.
- Ἐις σαφῶς ἔδεις ὅσην ἡμῖν δίδωσι χάριν. Carteriae, Epist. 232. III, 738. — *Montf.* III, 727.
- Ἐις θάνατος ἡ ἀμαρτία. Spuria et ideo a Savilio omissa. Inscrribitur ὅτι οὐ δεῖ τὸν Χριστιανὸν φοβεῖσθαι, τὸν θάνατον, καὶ περὶ μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως. *Montf.* deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
- Ἐις Ἱεροσόλυμα οὐκ ἀθρέον ἀναβαίνει. 66, in Matthæum. V. οὐκ ἀθρέον. — *Montf.* deest. *Savil.* II, 411. *Duc.* I, 701.
- Ἐισ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων. 3, in II, ad Thessalon. XI, 479. — *Montf.* X, 522. *Savil.* 230. *Duc.* VI, 375.
- Ἐισ τινες τῶν ἁντιζούσι. De virtute et vicio. Vertit Balthasar Etzelius. XII, 753. — *Montf.* XII, 621. *Savil.* VII, 700. *Duc.* VI, 775.
- Εἰς κατιρόν ἡ τοῦ Πνεύματος φυκονόμησε χάρις. In I, Tim. v, 9. *Vidua eligatur* etc. Vertit Fronto Ducæus. III, 321. — *Montf.* III, 311. *Savil.* V, 425. *Duc.* V, 387.
- Εἰς κατιρόν ὑπεψήλαμεν ἀπαντες. Homilia 17, ad Antiochenos. II, 171. — *Montf.* II, 170. *Savil.* VI, 574. *Duc.* I, 190.
- Εἰς μὲν αὐτὸν τὸ πάντων ἐρημάτων χωρίον. Marcellino, epist. 188. III, 717. — *Montf.* III, 705.
- Εἰς μὲν τὴν συνουσίαν σου μεγάλα ἡμᾶς τὸ ἀρχωστεῖν. Firmino, Epist. 80. III, 651. — *Montf.* III, 636.
- Εἰς τὸν θεόλεκτον ὄμονον, δὸν ἐδίδαξεν ἡμᾶς. In oration. *Pater noster.* Spuria et omissa.
- Εἰς τρεῖς διείλει μερίδας. 4, in Matthæum. VII, 59. — *Montf.* VII, 45. *Savil.* II, 19. *Duc.* I, 34.
- Ἐι τις ἐπὶ τοῖς αἱρετικοῖς ἀσχάλλει. 8, in II, ad Timoth. XI, 641. — *Montf.* XI, 706. *Savil.* IV, 364. *Duc.* VI, 592.
- Ἐι τις εὐεργῆς καὶ φιλόθεος. Catecheticus sermo brevis in Pascha. Dubium an Chrysostomi. VIII, 721. — *Montf.* VIII, 250. *Savil.* V, 916. *Duc.* deest.
- Ἐι τις παρὰ τοῦ πληρίου. De odio et inimicitia. Vertit Balthasar Etzelius, ecloga 18. XII, 681. — *Montf.* XII, 547. *Savil.* VII, 806. *Duc.* VI, 685.
- Ἐι τις τῶν εὐφρογούντων πνευματικόν. In sanctam crucem. Spuria et prætermissa.
- Ἐι τοῖνυν βουλόμεθα τοῦ πνεύματος ἀπολαύσειν. Ethicon ex Epistola ad Ephesios : est fragmentum.
- Ἐι τις γάρ των μεταλλικὴν ἀνορύττειν. 59, [10], in Joan. VIII, 228. — *Montf.* VIII, 236. *Savil.* II, 720. *Duc.* II, 254.
- Ἐι τοῖς οἰκέταις δι Παῦλος. De imitando servorum obsequio, ut similiter Deo obediamus, ecloga. 41. XII, 863. — *Montf.* XII, 735. *Savil.* VII, 905. *Duc.* deest.
- Ἐι τοὺς κοινοὺς βούλεται λύεσθαι. 7, in I, ad Timoth. XI, 533. — *Montf.* XI, 533. *Savil.* IV, 275. *Duc.* VI, 445.
- Ἐκαποντάρχου τινὸς δοῦλος. In Centurionem. Non est Chrysostomi. X, 769. — *Montf.* X, 824. *Savil.* VII, 405. *Duc.* deest.
- Ἐκ θαυμάτων ἐπὶ θαύματα. In ramos palmarum. Spuria. VIII, 703. — *Montf.* VIII, 231. *Savil.* V, 882. *Duc.* deest.
- Ἐκλέγονται οἱ τοῦ Δανιήλ. Synopsis Daniel. VI, 582. — *Montf.* VI, 588.
- Ἐκ πολέμου χοές ἐπανήλομεν. De petitione filiorum Zebedæi. Vertit Fronto Ducæus. I, 767. — *Montf.* I, 513. *Savil.* V, 206. *Duc.* I, 372.
- Ἐκ τῶν ἀρτίων. In psal. xci, 3. Dubium an Chrysostomi. V, 611. — *Montf.* V, 620. *Savil.* VII, 256. *Duc.* deest.
- Ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἐπιστ. Innocentii epist. ad clerum CPolit. III, 523. ed. nov. III, 537.
- Ἐλάττων ἡμῖν δι σύλλογος σῆμερον. 10. in Genesim. IV, 81. — *Montf.* IV, 71. *Savil.* I, 56. *Duc.* II, 79.
- Ἐλεον θεοῦ καὶ φιλανθρωπίνην κηρύττει. In lotionem pedum. Spuria et prætermissa.
- Ἐλκανα γυναικας ἔχων δύο. Synopsis librorum Regnorum. VI, 341.
- Ἐλύσατε ἡμῖν τὸ αἰνίγμα, ὅτι γάρ οὐκ. Marciano et Marcellino, epist. 226. III, 735. — *Montf.* III, 725.

- *Ἐλυσε τὸν Λάζαρον ἀφώς. In Lazarum quatriduanum. Non est Chrysostomi. XI, 777. — Montf. XI, 852. Savil. VII, 530. Duc. deest.
- *Ἐμδιθομεν ἐκ τῶν χθὲς ἀνεγνωσμένων. 42, in Gen. IV, 385. — Montf. IV, 423. Savil. I, 338. Duc. II, 473.
- *Ἐμνήσθην τοῦ θεοῦ. In Christi incarnationem. Dubium, an Chrysostomi. Spuria. X, 689. — Montf. X, 739. Savil. VII, 307. Duc. deest.
- *Ἐμοὶ δοκεῖ ταῦτα ὥν εν Σχιμαρείᾳ. 19, in Acta. IX, 149. — Montf. IX, 152. Savil. IV, 618. Duc. III, 177.
- *Ἐμοὶ μὲν περισπουδαστὸν τὸ συνεχῶς. Asyneritiké, epist. 99. III, 661. — Montf. III, 647.
- *Ἐμοὶ πολλοὶ μὲν ἐγένοντο φίλοι. Lib. I, De Sacerdotio. Germani Brixii, Altissiodorensis, versionem emendavit Fronto Ducæus. I, 624. — Montf. I, 362. Savil. IV, 1. Duc. IV, 1.
- *Ἐν γενητοῖς. In ortum S. Joan. Baptiste, in Laurent. bibl. Videtur Fragmentum.
- *Ἐνεδιδύσκετο καὶ διερεύ, ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ. De vestibus sacerdotalibus. Spuria et prætermissa.
- *Ἐνεκάλεσαν ἡμῖν τινες. Ad eos, qui reprehenderunt procœniorum prolixitatem. Veritū incertus. III, 131. — Montf. III, 115. Savil. V, 282. Duc. V, 164.
- *Ἐνεπάγησαν Εθνην ἐν διαφορῷ. 64 [65], in Joannem. VIII, 359. — Montf. VIII, 369. Savil. II, 850. Duc. II, 417.
- † *Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Βαλτάσσαρ. In cap. viii Danielis. VI, 234. — Montf. VI, 242.
- † *Ἐν ἔτει τρίτῳ τοῦ βασιλέως Περσῶν. In cap. x Danielis. VI, 241. — Montf. VI, 240.
- *Ἐνθα κατέλυσεν, ἐντεῦθεν δρχεται. In psal. cxlv. V, 472. — Montf. V, 476. Savil. I, 890. Duc. III, 525.
- *Ἐν Τουδαίοις οἱ τύποι. In Pascha. Dubium, an Chrysostomi. VIII, 731. — Montf. VIII, 261. Savil. V, 927. Duc. deest.
- *Ἐν μὲν τοῖς Ἐμπροσθεν ἔδειξεν. 18, in Epist. ad Hebr. XII, 133. — Montf. XII, 175. Savil. IV, 526. Duc. * VI, 860.
- *Ἐνόμιζον μεγάλα τινὰ καὶ ὑπερφυῆ. Ad Rom. xiv, 10. Et in secundum Christi adventum. Veritū Fronto Ducæus. Spur. VIII, 619. — Montf. VIII, 142. Savil. V, 782. Duc. VI, 545.
- *Ἐνόμιζε μέγα τι λέγειν δι Πέτρος. 61 [62], in Matthæum. VII, 587. — Montf. VII, 610. Savil. II, 588. Duc. * I, 662.
- *Ἐν παντὶ καιρῷ. Manifeste spuria, et ideo a Savilio omissa. Inscrimitur: Εἰς τὴν πόρνην. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.
- *Ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς ἐντητεύομεν ἀπαντεῖς. In Eliam et in viduam. Veritū Fronto Ducæus. III, 357. — Montf. III, 328. Savil. VIII, 26. Duc. V, 646.
- [*Ἐν ταῖς παρ. γινομέναις. In illud: *diligite inimicos vestros*. Spuria et rejecta.]
- *Ἐνταῦθα δέ τε πρὸς δομοτίμους. 1 in Epist. ad Philippenses. Primus Graece edidit veritatem Erasmus Basileæ. XI, 181. — Montf. XI, 194. Savil. IV, 5. Duc. * VI, 6.
- *Ἐνταῦθα κατέλυσε τοὺς περὶ ἀναθαθμῶν φαλμούς. In psal. cxxxiii, V, 386. — Montf. V, 381. Savil. I, 820. Duc. III, 422.
- † *Ἐνταῦθα καὶ τοῖς περὶ ἀναθαθμῶν φαλμούς. 3, in Epist. ad Galatas. Montf. X, 694.] X, 647.
- *Ἐνταῦθα μοι δοκεῖ πρὸς τοὺς ἐν κινδύνοις. 15, in Epist. ad Rom. IX, 559. — Montf. IX, 593. Savil. III, 126. Duc. * III, 212.
- *Ἐνταῦθα πάλιν καὶ ἐτέραν. Homil. 3 in II ad Cor. X, 405. — Montf. X, 441. Savil. III, 557. Duc. * V, 523.
- [*Ἐντεῦθεν δῆλον ὃς οὐ πάσας δοκεῖ τὰς προφ. In cap. II Isa. Montf. vi, 48.] VI, 27.
- *Ἐντεῦθεν λοιπὸν εἰς γαστριμαργίαν. 73 [74.] in Matthæum. VII, 673. — Montf. VII, 70. Savil. II, 456. Duc. * I, 777.
- † *Ἐν τῇ δευτέρᾳ βιβλίῳ. Synops. in lib. II Paral. VI, 358. — Montf. VI, 361.
- *Ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ Ελεγεν, 7, in II ad Tim. XI, 639. — Montf. XI, 690. Savil. IV, 339. Duc. * VI, 584.
- *Ἐν τοῖς Ἑκάθεν σταδίοις. Ad catechumenos. Incertum an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 739. — Montf. IX, 823. Savil. VI, 971. Duc. deest.
- † *Ἐν τῷ πρώτῳ τῷ βιβλίῳ. Synops. Esdræ. in lib. II, VI, 358. — Montf. VI, 362.
- *Ἐν τούτῳ τῷ φαλμῷ τὰς ἀμαρτίας. In psal. cv. Non est Chrysostomi. V, 660. — Montf. V, 661. Savil. I, 960. Duc. deest.
- [† *Ἐν τῷ ἑτεὶ δευτέρῳ τῷ βασιλείᾳ. In cap. II Daniel. Montf. VI, 206.] VI, 199.
- *Ἐν τῷ πρὸς τούτου φαλμῷ. In psalmum octavum. V, 106. — Montf. V, 77. Savil. I, 574. Duc. III, 88.
- † *Ἐν τῷ πρώτῳ τῷ βασιλείᾳ. In cap. VII, Danielis. VI, 228. — Montf. VI, 236.
- † *Ἐν τῷ πρώτῳ τῷ βασιλείᾳ. In cap. ix, Danielis. VI, 237. — Montf. VI, 245.
- † *Ἐν τῷ συντελεσθῆναι διασκορπισμόν. In cap. XII Danielis. VI, 244. — Montf. VI, 252.

- [Ἐξίστην μοι πρὸς τὸν λέγοντα κατέρρευ. In Pentecosten. Spuria et rejecta.]
- [Ἐξῆλθεν δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ σὺ. In temptationem Christi. Spuria et rejecta.]
- Ἐξ οὐ τὴν λεπάντα πανήγυριν. In omnes martyres. Ecloga 8. Vertit Fronto Ducæus. II, 705. — Montf. II, 711. Savil. V, 614. Duc. I, 790.
- Ἐσίκασιν οἱ Ἑργοις κομώντες. De anima. Vertit Balthasar Etzelius. XII, 621. — Montf. VIII, 485. Savil. VII, 888. Duc. VI, 619.
- Ἐσίκασιν οἱ τῆς ἐκκλησίας φίλωντοι παιδες. In illud : Collegerunt Judæi concilium. Vertit Fronto Ducæus. [In Spuriis.] VIII, 525. — Montf. VIII, 43. Savil. VII, 552. Duc. VI, 322.
- Ἐορτάσαι θέλω, ἀγαπτοῖ. In sacra Theophania. Incertum an Chrysostomi. [Spuria.] X, 761. — Montf. X, 817. Savil. VII, 398. Duc. deest.
- Ἐφρήμ ἄγομεν. De cruce et latrone. Vertit. Jac. Gretserus lib. II, De cruce Ingolst. 1602, 4. II, 407. — Montf. II, 411. Savil. V, 567. Duc. V, 438.
- Ἐκαυῶ μὲν ὑμῶν τὸν πόθον. In locum Rom. vii, 19. Non quod volo facio. Incertum an Chrysostomi. VIII, 663. — Montf. VIII, 188. Savil. V, 789. Duc. deest.
- Ἐπάλληλον σημείον. In principium inductionis novi anni. Vertit Fronto Ducæus. In Spuriis. VIII, 575. — Montf. VIII, 84. Savil. V, 816. Duc. VI, 447.
- Ἐπάρας τοὺς Ἀποστόλους. 39, in I ad Corinth. X, 331. — Montf. X, 362. Savil. III, 502. Duc. * V, 431.
- Ἐπεδήμηστε τις ἐξ ὑμῶν. De peccato et confessione. Vertit Balthasar Etzelius. Ecloga 24, XII, 731. — Montf. XII, 599. Savil. 686. Duc. VI, 748.
- Ἐπειδὰν ἐννοήσω τὸν παρελθόντα. Homilia II ad Antiochenos. II, 119. — Montf. II, 114. Savil. VI, 532. Duc. I, 126.
- Ἐπειδὲν μὲλλῃ τις μαχοτέρας. 5, de incomprehensibili Dei natura. I, 735. — Montf. I, 480. Savil. VI, 416. Duc. I, 336.
- Ἐπειδὲν ἔνον τινὰ καταχθέντα. De Anna, Samuelis matre. Vertit Fronto Ducæus. IV, 631. — Montf. IV, 689. Savil. V, 50. Duc. II, 784.
- Ἐπειδὴ ἀδιασπάστως αὐτοῦ εἶχον. 83 [84], in Matthæum, VII, 745. — Montf. VII, 790. Savil. II, 516. Duc. * I, 872.
- Ἐπειδὴ γάρ ἀπεφήνατο. 33, in I ad Corinth. X, 275. — Montf. X, 299. Savil. III, 458. Duc. * V, 356.
- Ἐπειδὴ (γάρ) αὐτοὺς ἐπεμψεν, ὅπερι γαγέν. 37, in Matth. VII, 413. — Montf. VII, 406. Savil. II, 245. Duc. * I, 426.
- Ἐπειδὴ γάρ εἰπεν, δτι ἀφίσται ὁ οἰκος. 75 [76], in Matthæum. VII, 685. — Montf. VII, 722. Savil. IV, 467. Duc. * I, 794.
- Ἐπειδὴ γάρ εἰπεν, δτι ὁ Θεὸς παρακαλεῖ. 12, in II ad Corinth. X, 481. — Montf. X, 250. Savil. III, 613. Duc. * V, 617.
- Ἐπειδὴ γάρ εἰπεν, οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθ. 16, in I ad Corinth. X, 429. — Montf. X, 134. Savil. III, 340. Duc. * V, 162.
- Ἐπειδὴ γάρ ἐπιτιμήσεως προσχήματι. in Epist. ad Galatas cap. vi. X, 673. — Montf. X, 723.
- Ἐπειδὴ γάρ [ἐπειδὴπερ] ἐφόδησεν αὐτοὺς ἰχανῶς. 24, in I ad Corinth. X, 497. — Montf. X, 211. Savil. III, 395. Duc. * V, 253.
- Ἐπειδὴ γάρ μετὰ ἀκριβειας. 35, in I ad Corinth. X, 295. — Montf. VII, 565. Savil. III, 473. Duc. * V, 384,
- Ἐπειδὴ εἴπεν δτι εὐθέως μετὰ τὸν. 77 [78], in Matthæum. VII, 701. — Montf. VII, 740. Savil. II, 480. Duc. * I, 814.
- Ἐπειδὴ εἴπεν δτι μεγάλα γέγονε κακά. 13, in Epist. ad Rom. IX, 507. — Montf. IX, 557. Savil. III, 99. Duc. * IV, 166.
- Ἐπειδὴ εἴπεν δτι τόπον οὐκέτι ἔχω. 30, in Epist. ad Rom. IX, 661. — Montf. IX, 737. Savil. III, 226. Duc. * IV, 379.
- Ἐπειδὴ εἴπων [εἴπεν] δτι ἐὰν βρῶμα. 21, in I ad Corinth. X, 169. — Montf. X, 179. Savil. III, 372. Duc. * V, 214.
- Ἐπειδὴ ἐμνήσθημεν. Ne indigni ad SS. mysteria accedamus. Ecloga 47. XII, 895. — Montf. XII, 770. Savil. VII, 931. Duc. deest.
- Ἐπειδὴ μεγάλα ἐφέγγατο. 8, in II ad Corinth. X, 453. — Montf. X, 492. Savil. III, 593. Duc. * V, 583.
- Ἐπειδὴ μεγάλη τις ἐξ ἀρχῆς. Contra avaritiam, ecloga 43. ix, 621. — Montf. XII, 745. Savil. VII, 912. Duc. deest.
- Ἐπειδὴ πάντα ἄπερ ἐχρῆν ἐπέταξεν. 24, in Epist. ad Rom. XI, 873. — Montf. IX, 694. Savil. III, 195. Duc. * IV, 326.
- Ἐπειδὴ περὶ τῆς ἀναγκαῖας [τροφῆς] ἐποίησε. 34, in Matthæum. VII, 387. — Montf. VII, 377. Savil. II, 925. Duc. * I, 391.
- Ἐπειδὴ [γάρ] πολλὰ περὶ κινδύνων διελέχθη. 57, in Matthæum. VII, 349. — Montf. VII, 365. Savil. II, 356. Duc. * I, 614.
- Ἐπειδὴ πολλάκις ἐδεήθη. In psal. xii. Spuria et rejecta.]

'Επειδή πολλὴν ἀπῆτησεν ἀκρίβειαν. 12, in Epist. ad Rem. IX, 493. — Montf. IX, 542. Savil. III, 88. Duc. IV, 147.

'Επειδή πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων. Adversus Judæos et gentiles demonstratio, quod Christus sit Deus. Verit. incertus. I, 813. — Montf. I, 558. Savil. VI, 622. Duc. V, 735.

['Επειδή τοὺς ἀγγέλους ἔτοιχεν ὁ Θεός. De mundi opificio. Videtur ecloga prætermissa.]

'Επειδή [τὰρ] σφοδρὸν κατέτεινε λόγον. 60 [61], in Matthæum. VII, 583. — Montf. VII, 605. Savil. II, 384. Duc. I, 657.

'Επειδὴ χάριτι Θεοῦ τὸν λόγον τὸν περὶ τοῦ πάθους. In Assumptionem Domini, * Spuria. XIII, 45. — Montf. XIII, 247.

'Επειδὴ φυχικὸν εἶπε πρῶτον. 42, in I ad Corinth. X, 361. — Montf. X, 394. Savil. III, 525. Duc. V, 469.

'Επέστη τῆς Δεσποτικῆς ἀναλήψεως. In ascensionem Christi. Auctor, incertum, an Chrysostomus. [Spuria.] III, 801. — Montf. III, 786. Savil. V, 973. Duc. deest.

['Επέστη τῶν ιερῶν μυστηρίων ἡ πανήγυρις. In S. Quintam : in cod. Ottobon. dicitur esse Procli , nec est Chrysostomi.]

'Επειδὴ τὰ τῆς θλίψεως ὑμῖν καὶ πλ. Olympiadi, epist. 5. III, 596. — Montf. III, 577.

'Επεφοίτησεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις. In sacram Pentecosten. Dubium, an Chrysostomai, licet sit elegans et insignis. [Spuria.] III, 807. — Montf. III, 577. Savil. V, 980. Duc. deest.

'Ἐπι θεραπειαν τῆμερον. In jejunium. Incertum, an Chrysostomi. IX, 711. — Montf. IX, 793. Savil. VI, 930. Duc. deest.

['Ἐπι μὲν τοὺς δυνάστας. In psal. x. Spuria et prætermissa.]

'Ἐπι μὲν τῶν ἔξιθεν πραγμάτων, ὕσπειρ, Italicæ, epist. 170. III, 709. — Montf. III, 697.

'Ἐπι μὲν τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων. Adversus eos, qui συνεισάκτοις cohabitant. Verit. incertus. Meminit Socrates, vi, 3. I, 495. — Montf. I, 228. Savil. VI, 214, Duc. IV, 247.

'Ἐπινικίους μὲν ἀνδριάντας. In psal. iii. Verit. Gentianus Hervetus. V, 35. — Montf. V, 1. Savil. I, 522. et VIII, 1. Duc. III, 3.

'Ἐπίπονον μὲν γηπόνῳ τὸ ζεῦξι βόας. In dictum Rom. v, 3. De gloria in tribulationibus. Verit. Fronto Duxæus. III, 455. — Montf. III, 140. Savil. V, 292. Duc. V, 180.

'Ἐπισκοπος ἦν τῆς ἐν Τεροσολύμοις. 33, in Acta. IX, 239. — Montf. IX, 253. Savil. IV, 795. Duc. III, 293.

'Ἐργων ἡμῖν δεῖ καὶ πράξεων. 75, In Joannem. VIII, 403. — Montf. VIII, 438. Savil. II, 865. Duc. II, 471.

'Ἐρημον μὲν ἡ Κουκουσὸς χωρίον, Diogeni episc., epist. 144. III, 697. — Montf. III, 684.

'Ἐρημον μὲν οἰκουμενὸς χωρίον τὴν Κουκουσόν. Gemello episc., epist. 194. III, 719. — Montf. III, 708.

'Ἐρημότατον μὲν χωρίον μεθ' ὑπερβολῆς ἡ Κουκουσός. Carterio præsidi, epist. 236. III, 740. — Montf. III, 730.

† 'Ἐρχεται τις ἀπαγγέλλων, etc. Synopsis lib. II Reg. VI, 345. — Montf. VI, 348.

† 'Ἐσδρας καλεῖται ὁ τὸ β. Synopsis Esdræ lib. i. VI, 358. — Montf. VI, 362.

† 'Ἐσθὴρ καλεῖται. Synopsis l. Esther. VI, 359. — Montf. VI, 363.

'Ἐστι μὲν νέκρωσις σωματική, ἐστι δὲ καὶ ψυχική. Hom. 4 in Epist. ad Ephesios. XI, 31. — Montf. XI, 25. Savil. III, 780. Duc. V, 889.

'Ἐστι μὲν προσευχὴ καὶ ἡ διὰ ρήμάτων. In psal. cxlii. V, 446. — Montf. V, 447. Savil. I, 869. Duc. III, 494.

'Ἐστιν δὲ καὶ τὸ γῆρας ἀλαττώματα. 4, in Epist. ad Titum. XI, 681. — Montf. XI, 750. Savil. IV, 397. Duc. VI, 644.

'Ἐστιν εἰδη παρακλήσεως δύο. 29, in Epist. ad Hebræos. XII, 203. — Montf. XII, 270. Savil. IV, 579. Duc. VI, 946.

["Ἐτερος οὗτος ψαλτικὸς παρ' ἐκείνον. In psal. lxxxviii. Spuria. Montf. tom. V, p. 760.] V, 747.

'Ἐτέρῳ πάλιν ἐπιχειρεῖται κεφαλαῖω. 40, in I ad Corinth. X, 347. — Montf. X, 378. Savil. III, 513. Duc. V, 450.

'Ἐτι μέντοι δεικνύει, 9, in II ad Corinth. X, 459. — Montf. X, 497. Savil. III, 597. Duc. V, 590.

'Ἐτι μοι κατὰ ψυχὴν ἀριθμοῦνται. In Ascensionem Christi. Auctor, an sit Chrysostomus, haud constat. [Spuria.] XI, 727. — Montf. XI, 800. Savil. VII, 466. Duc. deest.

["Ἐτι μοι τοῖς ἀδύτοις τῆς ψυχῆς. In cæcum natum. Spuria ac prætermissa.]

'Ἐτι τὴν τῆς πικρίας ἐκκαθαρίζει. 49, in Epist. ad Ephes. XI, 127. — Montf. XI, 133. Savil. III, 855. Duc. V, 1023.

[† "Ἐτοὺς δικτυαιδεκάτου Ναδουχοδ. In cap. iii Dan. — Montf. VI, 217.] VI, 210.

[Ἑύημερίας τὸ πρόσκαιρον. In psal. xxi. Spuria. Montf. V, 784.] V, 766.

[Ἑύκαιρον λέγειν ἡμᾶς τὰ τοῦ προφήτου, ἐπῆραν οἱ ποταμοί. In quinque panes. Lambec. lib. iv, p. 79. Est eadem, quæ incipit, διαγ. αἰδέσιμον.]

'Ἐύκαιρον σῆμερον ἀπαντας ἡμᾶς ἀναδοῆσαι. In resurrectionem Christi. Verit. Theodorus Peltanus. III, 765. — Montf. III, 750. Savil. V, 587. Duc. VI, 535.

Εὐχαῖρος ἡμέρᾳ θορῆς. In nativitatem Joannis Baptiste. Incertum, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 757. — Montf. X, 872. Savil. VII, 589. Duc. deest.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός, εὐχαίρον σῆμερον ἀπαντάς ἡμᾶς ἀναθοῖσαι. In ascensionem Christi. Vertit Gerh. Vossius. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] III, 393. — Montf. III, 778. Savil. deest. Duc. VI, 578.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός, εὐφημήσωμεν. In resurrectionem. Spuria et prætermissa. Est enim Gregorii Nysseni.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός ἡκώ τὸ χρέος. In sanctum apostolum, Thomam. [est in Spuriis.] v. ἡκώ τὸ χρέος. — Montf. VIII, 207. Savil. V, 837. Duc. deest.

Benedictus Deus. Ecce enim rebus ipsis ostensae sunt salutationes Joannis. In Joan. Baptistarum. Latine apud Surium, 24 Maii. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.

{†} Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ἥλικαι τῶν μαρτύρων. Est tertia ex undecim novis homiliis, ap. Montf. XII, 335. XII, 481.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ίδον καὶ ἀπὸ τῆς γῆς. Ad illuminatos. Spuria et omissa.]

Εὐλογητὸς ὁ Θεός καθ' ἐκάστην σύναξιν. In paralyticum, qui annos XXXVIII decubuerat. Vertit Flaminius Nobilius. I, 801. — Montf. I, 547. Savil. V, 264. Duc. V, 102.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός, καὶ γυναικες. In Pelagiam, martyrem Antiochenam. II, 571. — Montf. II, 585 (1). Savil. V, 482. Duc. I, 490.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ πολλῷ μείζων τῶν θλίψεων. Danieli presb., epist. 199. III, 722. — Montf. III, 711.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὅτι καὶ ἐξ Αἰγύπτου μάρτυρες. Laudatio martyrum Aegyptiorum. Vertit Fronto Duceus. II, 693. — Montf. II, 699. Savil. V, 519. Duc. I, 768.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός καὶ ἐπὶ γενεδ; τῆς ἡμετέρας. Homilia 3 in Isa. vi, 1. Vertit Erasmus. VI, 112. — Montf. VI, 111. Savil. V, 158. Duc. III, 741.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός ὁ παρακαλέσας. Homilia 4 ad Antiochenos. II, 59. — Montf. II, 48. Savil. VI, 483. Duc. I, 54.

Εὐλογητὸς ὁ Θεός ὁ χαρισάμενος. In medium jejunii hebdomadem. [Spuria.] VIII, 701. — Montf. deest. Savil. V, 876. Duc. deest.

[Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τὸν οὐρανὸν μὴ καταλιπών. In crucem Domini. Spuria et prætermissa.]

[Εὐφραινέσθω καὶ νῦν ὁ κληρονόμος. In psal. v. Ut spuria rejecta.]

[Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλ. In Ascensionem Domini : ut spuria rejecta. Combesis. Biblioth. tom. I, pag. 681.]

Ἐνφύρωτον ἡ πλάνη. 67 [68], in Joannem. VIII, 373. — Montf. VIII, 404. Savil. II, 841. Duc. II, 434.

[Εὔχη καὶ νηστεία. De jejunio et eleemosyna. Spuria ac prætermissa.]

[Ἐφ' ἐπερά μοι τὴν γλῶσσαν. In illud : Assumpsit eum diabolus. Spuria et prætermissa.]

Ἐχει μὲν τινα πόνον τὸ λέγειν. 22, in Joannem. VIII, 133. — Montf. VIII, 125. Savil. II, 641. Duc. II, 136.

Ἐως μὲν αὐτῶν τῶν φορτειῶν. 12, in I ad Corinth. X, 95. — Montf. X, 96. Savil. III, 312. Duc. V, 116.

Z

Ζήτημα πρόσκειται τῇμερον, 4, in I ad Thessal. XI, 415. — Montf. XI, 451. Savil. IV, 179. Duc. VI, 292.

Ζητήσειεν διν τις πρῶτον εἰχότως. 4, in II ad Thessal. XI, 485. — Montf. XI, 529. Savil. IV, 235. Duc. VI, 383.

H

Ἡδουλόμην γνῶναι σαφῶς. 4, in Epist. ad Hebr. XII, 37. — Montf. Non est in indice. Savil. IV, 449. Duc. VI, 727.

Ἡ γυνὴ αὐτῆ δοκεῖ μὲν εἶναι μία. 80 [81], in Matthæum. VII, 723. — Montf. VII, 765. Savil. II, 498. Duc. I, 843.

[Ἄδειν μὲν καὶ πρότερον τὴν ἀγάπην ἦν περὶ ἡμᾶς. Epistola absque titulo. Vide in : Ἔγώ σου τὴν ἀγάπην, ἦν περὶ ἡμᾶς ἔχεις.]

Ἡδὴ τῆς πνευματικῆς (al. Δεσποτικῆς). In ramos palmarum. Incertum, an Chrysostomi. Leontio, Neapolitano, in aliis codd. tribuitur. [Spuria.] X, 715. — Montf. X, 767. Savil. VII, 334. Duc. deest.

Ἡδὺ μὲν γηπόνῳ τὸ δροτρον. Ad psal. XLVIII, 10. Noli timere, cum dives factus fuerit homo. Vertit Godfridus Tilmannus. V, 499. — Montf. V, 504. Savil. V, 113. Duc. III, 689.

Ἡδὺ [ἡδὺς] μὲν λειμῶν καὶ παράδεισος. Ad psal. XLIV, 10. Cum Eutropius, a.C. 399, ad ecclesiam in cassum confugere conatus suisset. Vertit Godfridus Tilmannus. III, 395. — Montf. III, 386. Savil. V, 40. Duc. III, 666.

Ἡδὺ μὲν ναύταις τὸ ξερ. In Geneseos initium et de jejunio ac Hierosolyma. Vertit male incertus. IV, 581. — Montf. IV, 645. Savil. V, 1. Duc. II, 725.

Ἡ Ἐφεσός ἐστι μὲν τῆς Ἀσίας μητρόπολις. Proœmium in Epist. ad Ephesios. XI, 9. — Montf. XI, 1. Savil. III, 763. Duc. V, 864.

(1) Subiunxit pag. 591, Latin. brevior. in Pelag. ex Surio, Graeco textu deficiente. HARL.

* Η Θεική φωνή τοῦ Κυρίου. Bonum Christi discipulum benignum esse , nec cito irasci. Edidit Fed. Morellus 1594. Vertit Fronto Ducaeus. Incertum an sit Chrysostomi. I, 1069.— Montf. I, 813. Savil. IV, 903. Duc. deest.

[* Η θεική καὶ προαιώνιος ἐκ τοῦ τάρου. In psal. viii, Spuria et praetermissa.]

[* Ήθελον κάτιγμα σῆμερον παρεῖναι τοῖς ἀγίοις. Spuria et omissa.]

* Ήθελον μὲν δεῖ καὶ πάντοτε. In Herodem. Dubium an sit Chrysostomi. [Spuria.] X, 699.— Montf. X, 750. Savil. VII, 318. Duc. deest.

[* Ήθικὴν ἐνταῦθα διδασκαλίαν. In psal. iv. Spuria et prapermissa.]

* Ή κατὰ τὴν Σαμαρείτιν ὑπόθεσις. 44, in Genesin. IV, 405.— Montf. IV, 447. Savil. I, 358. Duc. II, 499.

* Ήκει καὶ σῆμερον Ἱερεμίας. De jejunio serm. 6. Dubium, an sit Chrysostomi. IX, 721.— Montf. IX, 804. Savil. VI, 940. Duc. deest.

* Ήκει κατὸς τῷ παντὶ πράγματι. In Dominicam in jejunii. Dubium an sit Chrysostomi. FABR. Est eadem, quae superior; sed variat in multis judice Montfauc. HARL. XI, 731.— Savil. VII, 469. Duc. deest.

* Ήκειν ἡμῖν ἐνιαύσιος ἡμέρα. De adoratione crucis, media jejuniorum. Vertit Joachimus Perionius; exstat etiam Græce et Latine edita a Jac. Gretsero. Dubium, an sit Chrysost. [Spuria.] III, 835.— Montf. III, 819. Savil. V, 817. Duc. VI, 511.

* Ήκειν ἡμῖν ἐνιαύσιος σῆμερον δὲ τῆς οἰκουμένης ἀδηλητής. De justo et beato Jobo. Vertit Lælius Tiferias. Dubium, an Chrysost. [Spuria.] VI, 563.— Montf. VI, 579. Savil. V, 949. Duc. VI, 67.

* Ήκομεν ὑμῖν εὐγνώμονες. In Susannam. Vertit Fronto Ducaeus. [Spuria.] VI, 589.— Montf. VI, 607. Savil. V, 703. Duc. VI, 121.

* Ή Κόρινθος ἔστι μὲν νῦν πᾶλις. Hom. I in I ad Corinth. X, 9.— Montf. X, 1. Savil. II, 243. Duc. V, 1.

* Ήκουες τοῦ Δεσπότου. In Christi transfigurationem. Dubium, an Chrysostomi; licet ad eum referatur in plurimis mss. etiam apud Lambecium IV, pag. 134; VIII, pag. 117. FABR. In cod. XIV, n. 14, sic incipit, non addito auctoris nomine : "Ηκουσας ἀρτίως, ἀγαπητέ, τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ λέγοντος. In transfigurationem Christi. V. Lambec. VIII, pag. 249, seq. at in cod. CLI, n. 37, incip. : "Ηκουες τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἀρτίως λέγ., et tribuitur Chrysostomo; at male, judice Kollario ad priorem locum. HARL. Rejecta. — Montf. deest. Savil. VII, 339. Duc. deest.

* Ήκούσαμεν, ἀδελφοί, ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. In parabolam de eo, qui in latrones inciderat. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] XI, 755.— Montf. XI, 892. Savil. VII, 506. Duc. deest.

* Ήκούσατε δσα Ἐβραίοις ἐνεκάλεσεν. 9, in Epist. ad Hebreos. XII, 75.— Montf. XII, 92. Savil. IV, 480. Duc. VI, 787.

* Ήκούσατε τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς. Homilia I ad Antiochenos. Versionem Bernardi Brixiani recognovit Fronto Ducaeus. II, 15.— Savil. VI, 447. Duc. I, 1.

* Ήκούσατε χθὲς πῶς μὲν ἐποιησε. De tribus servitutis modis, per peccatum inductis. In Gen. IV. Vertit Fronto Ducaeus. IV, 593.— Montf. IV, 658. Savil. V, 41. Duc. II, 740.

[* Ήκουσά τινων λεγόντων, δτι ἐν χάριτι. De gratiarum actione. Spuria et rejecta.]

[* Ήκουσται πάντως ὑμῖν, ὃ φιλοχριστος πανήγυρις. In redditum reliquiarum Chrysostomi, ex mss. Montis Cassini; in cod. autem Vaticano sic legitur : "Ηκουσατε πάντως ὑμείς, ὃ φιλοχρ. πανήγυρις.]

[* Ήκω τὸ χρέος ἀποδώσων ὑμῖν. In incredulitatē et fidem Thomæ. Montf. tom. VIII, p. 207. In Spuriis.] VIII, 681.

* Ήκω τὸ περιλειφθὲν δφλημα. In novam Dominicam et in sanctum apostolum Thomam. Dubium, an Chrysostomi. XII, 927.— Montf. XII, 804. Savil. VII, 575. Duc. deest.

* Ήλιθεν εἰς ἡμᾶς, δτι πάλιν ἀνήφθη τὰ ἐν Φοινίκῃ. Rusino presb., epist. 126. III, 685.— Montf. III, 671.

* Ήλιος ἀνίσχων. In Christi transfigurationem. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 721.— Montf. X, 774. Savil. VII, 345. Duc. deest.

* Ήλιος μὲν ὑπὲρ γῆς παραχύψας. In illud Matth. IV, 6 : Si filius Dei es, dejice te ipsum. Dubium, an Chrysostomi. Nestorio tribuitur a Mario Mercatore. [Ab aliis Asterio.] X, 683.— Montf. X, 733. Savil. VII, 301. Duc. deest.

* Ήμείς εἰ καὶ πόρρω σου καθήμεθα, ἀλλ'. Alphio, epist. 72. III, 648.— Montf. III, 632.

* Ήμείς ἐπεθυμοῦμεν καὶ παρόντας σε θέασασθα. Hesychio, epist. 176. III, 712.— Montf. III, 700.

* Ήμείς καν αὐτῇ σπανιάκις ἐπιστέλλεις. Adoliæ, epist. 57. III, 648.— Montf. III, 621.

* Ήμείς καν πρὸς αὐτὰς ἀφικώμεθα τῆς οἰκουμένης. Eulogio, epist. 87. III, 654.— Montf. III, 639.

* Ήμείς μὲν ἐδουλόμεθα συνεχῶς ἐπιστέλλειν. Elpidio episc., epist. 25. III, 626.— Montf. III, 609.

* Ήμείς μὲν ἐποιοῦμεν καὶ ταῖς τοῦ σώματος δψεσιν, episcopis. Epist. 154. III, 702.— Montf. III, 689.

* Ήμείς μὲν καίτοι χωρίον ἐρημότατον. Severo presbytero, epist. 101. III, 661.— Montf. III, 647.

* Ήμείς μὲν πρὸς τῆς χθές. Contra ignaviam, et quod nec Deus, nec diabolus, nec hominis natura, sed voluntas et προαιρεσις sit peccati causa. Vertit Joan. Jacobus Beurerus. II, 263.— Montf. II, 265. Savil. VI, 844. Duc. II, 880.

* Ήμείς μὲν σοι καὶ πρώην ἐπεστάλκαμεν. Timotheo presbytero, epist. 211. III, 728.— Montf. III, 717.

* Ήμείς οἵτε ὑπερορῶντες οἵτε δλιγωροῦντες. Elpidio, epist. 131. III, 690.— Montf. III, 676.

- 'Ημεῖς σου τῆς ἀγάπης οὐδέποτε ἐπιλαθέσθαι. Aetio, epist. 196. III, 721. — Montf. III, 709.
- 'Ημεῖς τῇ μὲν ἀγάπῃ συνδεδέμεθά σοι. Maroni presb., epist. 36. III, 630. — Montf. III, 614.
- 'Η μὲν παράνομος καὶ ἀκάθαρτος. Ad eos, qui cum Judæis jejunant. Vertit Fronto Ducæus. Magnam partem mutila. I, 857. — Montf. I, 601. Savil. VI, 385. Duc. V, 640.
- 'Η μὲν ρήσις τοῦ φαλμοῦ. In cixii psalmum. V, 328. — Montf. V, 317. Savil. I, 772. Duc. III, 352.
- 'Η μὲν συνουσία ἡμῖν ἡ αὐτόθι βραχεῖα. Cytherio, epist. 82. III, 651. — Montf. III, 637.
- ['Η μὲν τῆς Δεσποτικῆς φιλανθρωπίας. De Dei clementia, XIII, 210.] XIII, 17.
- ['Η μὲν τῶν προηγουμένων ἀκολουθία. In Noe et in filios et in Osee. Spuria et prætermissa.]
- 'Η μὲν τῶν νεφῶν συνδρομή. De lege, data Adamo. Vertit Fronto Ducæus. IV, 616. — Montf. IV, 683. Savil. V, 29. Duc. II, 770.
- 'Η μὲν ὑπερβολὴ τῶν ἐγκωμίων τῶν. Moysi presb., epist. 92. III, 656. — Montf. III, 641.
- 'Ημέρας τέσσαρας ἀνήλωσαμεν. In illud I Thessalon. iv, 13 : *De dormientibus nolo vos ignorare fratres.* Vertit Jacobus Goupylus a. 1570. I, 1017. — Montf. I, 762. Savil. V, 418. Duc. V, 375.
- 'Ημερος ὃν σφόδρα καὶ ταπεινός. 41, in I ad Corinth. X, 355. — Montf. X, 386. Savil. III, 519. Duc. V, 459.
- 'Η μετάνοια δεινή καὶ φοβερά. De pœnitentia, ecloga 35, ex Chrysostomianis. XII, 833. — Montf. XII, 703. Savil. VII, 802. Duc. deest.
- 'Ην μὲν τὰ κατὰ τὸν ναὸν θαυμαστά. 32, in Epist. ad Hebræos. XII, 219. — Montf. XII, 293. Savil. IV, 591. Duc. VI, 966.
- ['Ηνίκα πρὸς τὴν βαρβαρικήν. In Joan. Baptist. Spuria et prætermissa.]
- 'Η Νοεμμήν, etc. Synopsis libri Ruth. VI, 341. — Montf. VI, 343.
- ['Η τίς, φησίν, ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθ. De Lazaro. Spuria et omessa.]
- 'Η οὐχ ἀπλῶς ἀρκεῖ. Vide in : Οὐχ ἀπλῶς ἀρκεῖ. Spuria.]
- 'Η παρθένος δρουρα. In illud Luc. viii, 5 : *Exit seminans, ut seminaret semen suum.* [Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] X, 771: — Montf. X, 828. Savil. VII, 409. Duc. deest.
- 'Η πασῶν τῶν ἔορτῶν. Ecloga 34 e Chrysostomo in Christi nativitatem. XII, 821. — Montf. XII, 691. Savil. VII, 725. Duc. deest.
- 'Η περὶ τοῦ λαοῦ ἐνταῦθα. In psal. cl. V, 495. — Montf. V, 501. Savil. I, 908. Duc. III, 551.
- 'Η πηγὴ τῶν Εὐαγγελικῶν διδαχμάτων. In sancta Theophania. Vertit Achilles Statius, Lusitanus. Dubium, an Chrysostomi. II, 805. — Montf. II, 809. Savil. VII, 350. Duc. VI, 213.
- 'Η πρώτη ἀρετὴ καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ. 24, in Epist. ad Hebr. XII, 165. — Montf. XII, 218. Savil. IV, 551. Duc. 900 b.
- 'Ηρκει μὲν οὖν δείξαντα πρώην. 4, De incomprehensibili Dei Natura. I, 727. — Montf. I, 471. Savil. VI, 409. Duc. I, 435.
- 'Ηρκει μὲν καὶ ἡ πρώην ἐλθοῦσα ἐπιστολὴ. Olympiadi, epist. 2. III, 556. — Montf. III, 535.
- 'Ησθετο αὐτοῦ σφαδρότερον διαλεχθέντος. 30, in II ad Corinth. X, 605. — Montf. X, 648. Savil. III, 704. Duc. V, 769.
- 'Ησαν, ὡς ξοικε, τινὲς καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων. 48, in Epist. ad Ephes. XI, 121. — Montf. XI, 126. Savil. XI, 850. Duc. V, 1015.
- 'Η τὰς γλώσσας σήμερον. In festo sanctæ Pentecostes. Ed. Aug. Mai. XIII, Suppl. col. 417.
- ['Η τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος καταλαμψ. χάρις. In Pascha. Spuria ac rejecta.]
- ['Η τοῦ Κυρίου ἀνάστασις τὸ ξερ. In psal. viii. Spuria et prætermissa.]
- ['Η τῶν προφητικῶν Ψαλμῶν μνήμη. In psal. xv. Spuria et rejecta.]
- 'Η τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις. In psal. ciii. Non est Chrysostomi. V, 646. — Montf. V, 654. Savil. I, 943. Duc. deest.
- 'Η τρυγῶν ἡ φιλέρημος. In psal. lxxxiii, 4 : *Et turtur nidum, sive de Ecclesia.* Vertit incertus. V, 599. — Montf. V, 606. Savil. VII, 264. Duc. VI, 104.
- 'Ηχησε καὶ μέχρις ἡμῶν ἡ μεγαλόφωνος. Chromatio Aquileiensi, epist. 155. III, 702. — Montf. III, 689.
- Θ
- Θαυμάζω τὶ δήποτε. In illud psal. cxxxix, 1 : *Eripe me ab homine malo.* Dubium an Chrysost. V, 707. — Montf. V, 719. Savil. VII, 347. Duc. deest.
- Θαυμαστὰ τῶν ὀρθοδόξων αἱ πανηγύρεις. In auspicio novi anni εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἵνδικτου Calendis Sept. Dupium, an Chrysostomi. VIII, 673. — Montf. VIII, 198. Savil. V, 815. Duc. deest.
- Θαυμαστὸν ἡ μακροθυμία. 83, in Joan. VIII, 455. — Montf. VIII, 498. Savil. II, 908. Duc. II, 536.
- Θέα τοῦ Θεοῦ τὴν οἰκονομίαν. 24, in Acta. IX, 183. — Montf. IX, 192. Savil. IV, 748. Duc. III, 222.
- [Θεία τίς, ὡς ξοικε, ἡ παροῦσα πανήγυρις. In Assumptionem Domini. Spuria et prætermissa.]
- [Θεοκρεπῆς τοῦ Σωτῆρος ἡ ἐπιφαν. In filium prodigum. Spuria et omessa.]
- [Θεωρεῖς τῆς προσευχῆς τὸ ἀξιωμα. In psal. lxxxv. Spuria ap. Montf. V, p. 753.]
- [Θεωρῶν ὀρθαλμὸς καλλιτερπ. In psal. xviii. Spuria et omessa.]
- Θέλεις δεῖξαι λοιπὸν ὁ μακάριος. 8, In Epist. ad Hebr. XII, 67. — Montf. XII, 81. Savil. IV, 473. Duc. VII, 760.

Θησαυρῷ τινὶ προσέσικεν ἡ τῶν δικαίων ἀρετῇ. 36, in Genesin. IV, 332. — Montf. IV, 382. Savil. I, 290. Duc. II, 405.

Θησαυρῷ τινὶ προσέσικεν ἡ τῶν θείων Γραφῶν ἀνάγνωσις. 3, in Gen. IV, 32. — Montf. IV, 14. Savil. I, 10. Duc. II, 15.

[Θύραν ἔστεν ὠνόμαζεν δὲ Κύριος, ίνα δ. In illud : *Ego sum ostium. Spuria et prætermisæ.*]

I

[Ἴατρός; ἀφαρμάχευτος; δὲ Δεσπότης Χρ. In Pharisæum et Publicanum. Spuria et omissa. Est enim Basilii Seleuciae.]

Ἴατρῷ ξοικεν δὲ τῆς Ἐκκλησίας. De fide. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 767. — Montf. IX, 854. Savil. VII, 288. Duc. deest.

Ἴατρῶν μὲν ποιδες. De providentia Dei adversus eos, qui scandalizati sunt ob adversitates, quæ plus contigerunt. Et adversus Judæos. Vertit Fronto Duceus. III, 479. — Montf. III, 465. Savil. VII, 4. Duc. V, 766.

Ἴδετε τῇ προτέρᾳ Κυριακῇ. De poenitentia et castitate, in inscriptionem psalmi n. Primus edidit Cotelearius cum versione F. Gabrieli de sancto Hieronymo, monachi, e codice Scorialensi. Paris. 1661, 4, p. 22-41. FABR. Est eadem, quæ 2, de poenitentia : v. supra in : Εἰδετε τῇ προτ. judice Montfauc. HARL. — Savil. deest. Duc. deest.

Ἴδειν αὐτοῦ πάλιν ἐνταῦθα. 30, in Matthæum. VII, 357. — Montf. p. 342. Savil. II, 200. Duc. I, 351.

[Ἴδον πάλιν ἔορτὴ, ίδον σωτηρία ψυχῶν. In sanctum Thomam, apostolum. Spuria et omissa.]

Ἴδον πρὸς τὸ τέλος ἐφθάσαμεν λοιπὸν τῆς. 30, in Genesin. IV, 273. — Montf. IV, 293. Savil. I, 255. Duc. II, 328.

Ἴδον σήμερον, ἀδελφοί, ἐπέστη ἡμῖν. In David et de Pœnitentia. Spuria et omissa.

Ἴδον σήμερον ἡμῖν δὲ μακάριος Δαυΐδ. De Pœnitentia, de Davide et de Uriā. XIII, 14. — Montf. XIII, 289.

Ἴδον τρίτη διάλεξις. 3, in Matthæum. VII, 32. — Montf. VII, 32. Savil. II, 14. Duc. I, 24.

Ἴδον τὸ διά, τῷ Πατρὶ δέδωκε. Hom. 1 in Epist. ad Ephes. XI, 9. — Montf. XI, 4. Savil. III, 764. Duc. V, 863.

Ἴεραλ μὲν ἡδη φωτεῖς ὑπεραυγοῦσι. In Pascha. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] VIII, 735. — Montf. VIII, 264. Savil. V, 930. Duc. deest.

Ἴκανὰ μὲν οὖν καὶ τὰ εἰρημένα σέσσαι. Liber II, ad Stagirium, de tristitia animi fugienda. I, 471. — Montf. I, 204. Savil. VI, 120. Duc. IV, 197.

Ἴκανὰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἐκστασιν ἐργάζεσθαι. Liber II, Contra contemptores vitæ monasticæ. I, 331. — Montf. I, 57. Savil. VI, 170. Duc. IV, 371.

Ἴκανῶς ἐνδιατρίψας τῇ πόλει. 42, in Acta. IX, 295. — Montf. IX, 517. Savil. IV, 843. Duc. III, 368.

Ἴκανῶς ἐν ταῖς ἔμπροσθεν ἐκπαγγυρίσαμεν. De precibus Christi. Vertit Fronto Duceus. I, 783. — Montf. I, 529. Savil. VI, 714. Duc. V, 615.

Ἴκανῶς ἡμᾶς πρώην ἐψυχαγώγησεν δὲ Χριστός. In mulierem peccatricem. Non videtur Chrysostomi. Amphilochio ab aliis [et Montfauc.] tribuitur. X, 745. — Montf. X, 799. Savil. VII, 376. Duc. deest.

Ἴκανῶς ἡμᾶς πρώην δὲ κατὰ τὸν Ἰωσῆφ. 62, in Gen. IV, 532. — Montf. IV, 491. Savil. I, 476. Duc. II, 664.

Ἴκανῶς ἡμᾶς χθὲς τὰ προσίμια. 55, in Gen. IV, 479. — Montf. IV, 531. Savil. I, 427. Duc. II, 596.

Ἴκανῶς πρώην ἡμῖν διεθερμάνθη. In I Cor. xi, 19 : Oportet hæreses esse. Vertit incertus haud accurate, III, 254. — Montf. III, 240. Savil. V, 382. Duc. V, 274.

Ἴκανῶς (διμῆν) οἶμαι κατὰ δύναμιν τὴν ἡμετέραν. 17, in Gen. IV, 134. — Montf. IV, 133. Savil. I, 105. Duc. II, 147.

Ἴκανῶς δύμην, οἶμαι, καθηψάμεθα πρώην. Nou esse ad gratiam concionandum. Vertit Fronto Duceus. II, 453. — Montf. II, 658. Savil. VIII, 93. Duc. V, 684.

Ἴκανῶς χθὲς καθηψάμεθα τῶν εἰς. 7, in Gen. IV, 61. — Montf. IV, 48. Savil. I, 38. Duc. II, 53.

Ἴκανῶς δὲ κατέβασθαι. De jejunio. Non videtur Chrysostomi. [Spuria.] XI, 731. — Montf. XI, 804. Savil. VII, 470. Duc. deest.

Ἴνα γάρ μή λέγωσιν, τίνος ἐνεχεν. 58 [59], in Matthæum. VII, 565. — Montf. VII, 584. Savil. II, 370. Duc. I, 632.

Ἴνα γάρ μή τις λέγῃ. 32, in I ad Corinth. X, 263. — Montf. X, 281. Savil. III, 448. Duc. V, 342.

Ἴνα μή δόξῃ αὐτοὺς αἰνίτεσθαι. 5, in Epist. ad Roman. IX, 421. — Montf. IX, 460. Savil. III, 27. Duc. IV, 45.

Ἴουδιθ καλεῖται. Synopsis I. Judith. VI, 361.

Ἴωνδες δὲ προφήτης. Synopsis I. Iosæ. VI, 384. — Montf. VI, 390.

Ἴεσδον δὲ διλλούς εὐαγγελιστὰς δὲ αὐτῶν ἀρχομένους ήστιν ιδεῖν τῶν πραγμάτων. Eunarratio in Lecam, quam Tito Bostrensi tribuunt codices Florentini et Paris. sub cuius etiam nomine Graece et Latine prædiit; sed juniores auctorem esse oportet. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.

Ἴωάννης ἐν Ἐρέσφ τῆς Ασίας. De sancto Joanne, theologo. Vertit Fronto Duceus. Spur. VIII, 609. — Montf. VIII, 130. Savil. deest. Duc. VI, 503.

Ιωάννης σήμερον ὁ Εὐαγγελιστής. Homilia aperte spuria in eudem Joannem, theologum, alique ideo a Savilio omissa ms. in Bibliothecis Orientalibus. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.

Ιωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ πανήγυριν διομεν. In sancta Theophania et Joannem Baptistam. Vertit Fronto Ducasus. Dubium an Chrysostomi. II, 801. — Montf. II, 805. Savil. VII, 533. Duc. VI, 302.

† Τὸν καλεῖται. Synopsis l. Job. VI, 362. — Montf. VI, 366.

K

Καθάπερ, ἀδελφοί, νεφῶν συνδρομῇ. In Publicanum et Phariseum. Pars homiliæ quartæ [quintæ] de incomprehensibili, quæ incipit : Ἐπειδὰν μέλλῃ τις. Lambec. IV, pag. 93; V, pag. 26; VIII, pag. 230. — Montf. deest. Savil. V, 261. Duc. deest.

Καθάπερ βασιλέα τινὰ δορυφόρον. 50, in Acta. IX, 343. — Montf. IX, 371. Savil. IV, 884. Duc. III, 430.

Καθάπερ ἐν τοῖς μετάλλοις τοῦ χρυσοῦ. 35, in Joan. VIII, 203. — Montf. VIII, 206. Savil. II, 699. Duc. ♀, 223.

[Καθάπερ λατρὸς δριτος νῦν μὲν καίων. In Isa. cap. iii. Ap. Montfauc. VI, pag. 32.] VI, 39.

Καθάπερ λειμών τις εὐανθής. 43, in Gen. IV, 395. — Montf. IV, 434. Savil. I, 348. Duc. II, 486.

Καθάπερ μύρον εὐώδες. 2, in I ad Thess. XI, 399. — Montf. XI, 432. Savil. IV, 166. Duc. VI, 270.

[Καθάπερ οἱ λειμῶνες ἔχουσι ποικίλα. In Jobum. Spuria et prætermissa.]

[Καθάπερ οἱ τοῦ σώματος. In recens illuminatos. Spuria et omissa.]

Καθάπερ οἱ τῶν λατρῶν δριτοι. 10, in Epist. ad Rom. IX, 473. — Montf. IX, 519. Savil. III, 71. Duc. IV, 119.

Καθάπερ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. 23, in Epist. ad Hebr. — Montf. Non in indice est. Savil. IV, 546. Duc. VI, 902.

Καθάπερ τὰ ἀνίστα τῶν τραυμάτων. 19, in Gen. IV, 158. — Montf. IV, 161. Savil. I, 128. Duc. II, 178.

Καθάπερ τις σῶμα πλάττων. 21, in Epist. ad Ephes. XI, 149. — Montf. XI, 158. Savil. III, 872. Duc. V, 1081.

Καθάπερ χορδὲς τὸν κορυφαῖον. In Kalendas et in eos, qui novilunia observant. Vertit J. Checus, Cantabrigiensis. [V. Montfauc.] I, 953. — Montf. I, 697. Savil. V, 355. Duc. I, 262.

Καθαψάμενος (γενναῖως) τῶν Ἐβραίων. 11, in Epist. ad Hebr. XII, 89. — Montf. XII, 111. Savil. IV, 490. Duc. VI, 804.

Καθελὼν τὴν φιλοσοφίαν τὴν Ἑξαθεν. 8, in I ad Cor. X, 67. — Montf. X, 65. Savil. III, 290. Duc. V, 78.

Καθολικὸν τὴν καὶ οὐ μερικόν. De jejunio et Davide. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] XI, 759. — Montf. XI, 833. Savil. VII, 510. Duc. deest.

Καὶ ἀλλαχοῦ φησιν ὁ αὐτὸς ὁ Θεός. In xlvi psalmum. V, 240. — Montf. V, 223. Savil. I, 678. [Duc. III, 248.]

Καὶ ἀνωτέρῳ τῷ σημείῳ τοῦτο μέλλων. 54, in Matthæum. VII, 525. — Montf. VII, 537. Savil. II, 337. Duc. I, 579.

Καὶ ἀρχόμενος τῆς Ἐπιστολῆς. 42, in Epist. ad Coloss. XI, 379. — Montf. XI, 412. Savil. IV, 152. Duc. VI, 248.

† Καὶ ἐγένετο ἐν ἑτει πρώτῳ Κύρου. In cap. xi Danielis. VI, 243. — Montf. VI, 252.

Καὶ εἰ ἀνάγκη ἔστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. 59 [60], in Matthæum. VII, 573. — Montf. VII, 593. Savil. II, 376. Duc. I, 642.

Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς. In Danieleum ἐρμηνείᾳ, edita primum a Cotelerio Græce et Latine cum notis, Paris. 1661, 4, p. 65-203, ex codice Scorialensi, cum versione F. Gabrielis a sancto Hieronymo, monachi. VI, 193. — Montf. † VI, 200. Savil. deest. Duc. deest.

[† Καὶ εἶπε, φησι, γνώρισον ἐκείνῳ τὴν. In cap. viii Dan. ap. Montf. VI, 241.]

Καὶ ἐμπροσθεν ἐπέσταλκά σου τῇ τιμ. Asynditiae, epist. 77. III, 650. — Montf. III, 634.

Καὶ ἐμπροσθεν μὲν ἐξεπληττέμεθα ὑμῶν. Episcopis ab Occidente, epist. 157. III, 703. — Montf. III, 690.

Καὶ ἐνταῦθα ἀπαλλαγὴν πολέμων. In xlvi psalm. V, 216. — Montf. V, 197. Savil. I, 658. Duc. III, 219.

Καὶ ἔστιν εὐεσενές. Chrysostomi epistola ad Cæsarium altera. XIII, Suppl., col. 495.

Καὶ ἐν τούτῳ ἐθανμασά σου τὴν ἀγάπην. Constantii presb. ad Cyriacum, epist. 241. III, 746. — Montf. III, 735.

Καὶ ἡδη ἀπεστάλκαμέν σου τῇ εὐγενείᾳ. Musonio, epist. 216. III, 730. — Montf. III, 710.

Καὶ ἡδη μὲν ἀπεστάλκα σου πρὸς τὴν εὐλ. Gerontio presbyt., epist. 54. III, 638. — Montf. III, 623.

Καὶ ἡδη τοῦτο κατηγόρησαν. 42, in Matthæum. VII, 445. — Montf. VII, 444. Savil. II, 271. Duc. I, 470.

Καὶ ἡ καταλαβούσα τὰς Ἐκκλησίας τὰς κατὰ τὴν ἀνατ. Episcopis, epist. 181. III, 714. — Montf. III, 702.

Καὶ ἦντα προσίμια εἰχεν δ χειμῶν. Mari episc., epist. 86. III, 653. — Montf. III, 638.

Καὶ ἰδίᾳ ἐκάτεψε καὶ κοινῇ πᾶσιν ὑμῖν διεῖλομεν. Episcopis, epist. 152. III, 701. — Montf. III, 688.

Καὶ μὴν ἀκόλουθον ἦν ἀλγεῖν. 26, in Matthæum. VII, 327. — Montf. VII, 306. Savil. II, 175. Duc. I, 309.

Καὶ μὴν οὐκ ἐχρῆν θυμωθῆναι. 9, in Matth. VII, 89-175. — Montf. VII, 130. Savil. II, 55. Duc. I, 98.

[† Καὶ μὴν δωδέκατον τούτῳ ἔστιν Ἔτος. In Dan. cap. ii. Ap. Montf. VI, 206.] VI, 199.

[† Καὶ ἦν λέγεται: ἀπὸ τοῦ χρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς. Synopsis S. S. Ap. Montf. VI, 314.] VI, 313.

- Κανόνως ὡς ἀληθῶς καὶ μέγιστον. *De tribus pueris et fornace Babylonica.* *Vertit Fronto Ducæus.* *Bardigal.* 1601, 8. VI, 593. — *Savil.* V, 698. *Duc.* VI, 126.
- † Καὶ δὲ βασιλεὺς Ἀστυάργης προσετέθη. In cap. xiii *Danielis.* VI, 244. — *Montf.* VI, 253.
- [† Καὶ δὲ βασιλεὺς κατέστησεν αὐτὸν. In cap. vi *Daniel. Ap. Montf.* VI, 233.] VI, 223.
- Καὶ ὅτε τοῦ σταυροῦ μνεῖαν ἐπετελοῦμεν. In ascensionem Christi dicta in martyrio Romanesio. *Vertit Gerh. Vossius.* II, 441. — *Montf.* II, 447. *Savil.* V, 595. *Duc.* V, 477.
- Καὶ οὗτος τοῦ πρὸ αὐτοῦ δὲ φαλμᾶς. In psal. cxxviii. V, 371. — *Montf.* V, 365. *Savil.* I, 808. *Duc.* III, 404.
- Καὶ οὗτος ὁ σαύτως δὲ φαλμᾶς. In psal. cvii. Non est Chrysostomi. V, 672. — *Montf.* V, 682. *Savil.* I, 975. *Duc.* deest.
- [Καὶ πάντων μὲν τῶν κατὰ Θεὸν πολιτ. *Vita S. Joan.* Chrysostomi in Vaticana, Laurent. et aliis bibliothecis.]
- [Καὶ παράγων δὲ Τησοῦς εἰδεν ἄνθρωπον τυφλὸν. In *Joan. hom.* 56, VIII, 326.] VIII, 305.
- Καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων, οἵμαι, τῶν ἡμετέρων. *Innocentio papæ epistola prima.* III, 529. — *Montf.* III, 515.
- Καὶ πρώην πρὸς ὑμᾶς. *Homilia 9 ad Antiochenos.* II, 103. — *Montf.* II, 96. *Savil.* VI, 519. *Duc.* I, 106.
- Καὶ πῶς ἔντι γενέσθαι τούτῳ δὲ ἐπέταξας. *Liber n de compunctione cordis ad Stelechium.* *Vertit incertus.* I, 414. — *Montf.* I, 410. *Savil.* VI, 151. *Duc.* IV, 121.
- Καιρός σε λοιπὸν ἀνανῆψαι. *Abdortationes spiritales.* *Dubium an Chrysostomi.* [Spuria.] XI, 741. — *Montf.* XI, 813. *Savil.* VII, 481. *Duc.* deest.
- [Καὶ σὺ τοινύν οὐ δύνασαι. *De beneficentia.* Spuria et prætermissa.]
- [† Καὶ σὺ, φησι, κάθισον, μετὰ γάρ. In *Dan. xii.* Montf. tom. VI, 252.]
- Καὶ τὰ δικαιά της τιμιότητος διδῶν. *Episcopis qui cum Occidentalibus venerant,* epist. 166. III, 708. — *Montf.* III, 695.
- Καὶ τὰ μὲν ἀνταῦθα τοιαῦτα. *Liber sextus de sacerdotio.* I, 677. — *Montf.* I, 421. *Savil.* VI, 44. *Duc.* IV, 79.
- Καὶ τὰς πραλαδούτας ἡμέρας. Ed. Bandini in *Anecdota.* XIII, *Suppl.* col. 339.
- Καὶ τὰ σώματα τὰ σφροδοῖς παλαισαντα. *Olympiadi.* epist. 3. III, 572. — *Montf.* III, 552.
- Καὶ ταῦτη σου τὴν ἀγάπην ἔδειξας. *Adolizæ.* epist. 33. III, 629. — *Montf.* III, 612.
- Καὶ τις οὐκ ἀγαπᾷ ἀκούδομενος. In cxiv psalmum. V, 315. — *Montf.* V, 303. *Savil.* I, 762. *Duc.* III, 338.
- Καὶ τὸ γράψαι καὶ προτέρους ἀπιπδῆσαι. *Casto, Valerio, Diophanto,* etc., epist. 222. III, 733. — *Montf.* III, 722.
- Καὶ τοῖς μάρτυσιν δρῶν. In *Macchabæos.* *Vertit Fronto Ducæus.* II, 625. — *Montf.* II, 631. *Savil.* V, 640. *Duc.* I, 554.
- [† Καὶ τότε, φησι, σώσας ἐγὼ εἰμι. In *Dan. II.* Montf. VI, 252.] VI, 244.
- Καὶ τοῦ πέμψαι τὸν τεμιώτατον πρεσβ. *Domino,* epist. 27. III, 626. — *Montf.* III, 610.
- Καὶ τοῦτο σὸν, καὶ τῆς μεγάλης σου καὶ ὑψηλῆς. *Romano,* epist. 91. III, 655. — *Montf.* III, 641.
- Καὶ τοῦτο σὸν καὶ τοῦ θερμοτάτου καὶ σφροδοῦ, *Theodoto diacono,* epist. 68. III, 645. — *Montf.* III, 630.
- Καὶ τοῦτο σὸν, τοῦτο νήφοντος. *Ad Elpidium,* epist. 114. III, 669. — *Montf.* III, 656.
- Καὶ τοῦτο τῆς ἀγάπης τῆς σῆς μεμνημένης. *Carterizæ,* epist. 34. III, 629. — *Montf.* III, 613.
- Καὶ τοῦτο τῆς γνησίας σου καὶ θερμῆς ἀγάπης. *Nicolao presb.,* epist. 69. III, 646. — *Montf.* III, 631.
- Καὶ τοῦτο τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς σῆς εὐχαρίστου. *Theophilo presb.,* epist. 115. III, 671. — *Montf.* III, 657.
- † . . . καὶ φεσειας πάντως ἐκ πλ. *Initium primi fragmenti epist. Chrysostomi ad Cæsarium.* III, 757. — *Montf.* III, 742.
- Καὶ χθὲς εἶπον, εὐλογητὸς δὲ Θεός. *Homilia 12, ad Antiochenos.* II, 127. — *Montf.* II, 123. *Savil.* VI, 538. *Duc.* I, 436.
- Κακὸν μὲν ἡ ἀναρχία. 34, in *Epist. ad Hebr. XII, 231.* — *Montf.* XII, 511. *Savil.* IV, 601. *Duc.* VI, 981.
- Καλὸς ἡμῖν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις. In *S. Theclam, apostolam.* *Dubia.* *Vertit Fronto Ducæus.* II, 745. — *Montf.* II, 749. *Savil.* V, 835. *Duc.* I, 780.
- Καλὴ ἡ νηστεῖα. *De jejunio et eleemosyna.* *Vertit Fronto Ducæus.* Dub. [Spuria.] I, 1059. — *Montf.* I, 817. *Savil.* VI, 883. *Duc.* VI, 551.
- Καλοὶ τῆς εὐσεβείας οἱ λειμῶνες. In *Gen. I.* *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat.* *Vertit Fronto Ducæus.* Dub. [Spuria.] VI, 519. — *Montf.* VI, 532. *Savil.* V, 642. *Duc.* VI, 16.
- Καλοὶ τῆς ὑπομονῆς οἱ πόνοι. *Quomodo animam acceperit Adamus, et de passione Christi.* *Dubium, an Chrysostomi.* [Spuria.] — *Montf.* deest. *Savil.* V, 648. *Duc.* deest.
- [Καλὸν ἀξιωμα τῷ Μωϋσεῖ. In psal. Spuria Montf. V, 628.] V, 755.
- Καλὸν ἀνταῦθα στενάξαι μέγα καὶ οἰμῶξαι. 21, in *Matthæum.* VII, 285. — *Montf.* VII, 259. *Savil.* II, 243. *Duc.* I, 252.
- Καλὸν ἡμῖν ὡς ἀληθῶς. In psal. xciv. *Vertit Erasmus.* Spuria. V, 619. — *Montf.* V, 628. *Savil.* I, 916. *Duc.* III, 891.
- Καλὸς δὲ τοῦ προφήτου φαλμός· τὸν γάρ. In psal. xiv in *biblioth.* Ottobon. *Spuria et prætermissa.*]

Καλῶς εἶπεν δὲ Κύριος, δτι. De charitate. Dubium, an Chrysostomi. Homilia, postrema parte manca. [Spuria]. — Montf. XI, 845. Savil. VII, 522. Duc. deest.

Καλῶς ἡμῖν καὶ σοφῶς ἡ πεποηγ. In sanctam crucem. Severiani Gabalensis. Hic prætermissa. — Montf. deest. Savil. V, 898. Duc. deest.

Καλῶς τοῦτο καὶ συμφερόντως ποιεῖ. 55, in Acta. IX, 379. — Montf. IX, 411. Savil. IV, 915. Duc. III, 475. Κάρμουσαν ἡμῖν τὴν φωνὴν. 4, Severiani Gabalorum episcopi, in xosmopoiōn. VI, 457. — Montf. VI, 465. Savil. VII, 607. Duc. deest.

Κᾶν ἐλάττους δέχωμαι: ἐπιστολὰς παρὰ τῆς. Euthaliæ, epist. 32. III, 628. — Montf. III, 612. Κᾶν πολλάκις, καὶ διλγάχις ἐπιστελλής. Carteriæ, epist. 18. III, 623. — Montf. III, 605.

Κατὰ μὲν ἀναγωγὴν. In psal. cxlix. V, 493. — Montf. V, 498. Savil. I, 906. Duc. III, 548. Καταστείλας τῶν ἐλαττόνων. 31, in I ad Corinth. X, 257. — Montf. X, 277. Savil. III, 443. Duc. V, 332. Κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ δμοίωσιν. De imagine Dei. Vertit Fronto Ducæus. Dub. — Montf. VI, 535. Savil. V, 645. Duc. VI, 21.

[Καλὸν οὖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μή. De oratione. Spuria et prætermissa.]
[Καταφυγὴ ἀπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν. In psal. xlvi. Est fragm. alicunde divulgsum.]

Κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ δμοίωσιν γεγονέναι. In illud: Ad imaginem Dei. Spuria. VI, 522. — Montf. VI, 509. Κατέλαχε [κατέλαβε] τοὺς λόγους τὸ ἔργον. 32, in Matthæum. VII, 369. — Montf. VII, 356. Savil. II, 210. Duc. I, 367.

Κατεμάθετε χθὲς, ἀγαπητοί, τοῦ πατριάρχου. 34, in Genesin. IV, 312. — Montf. IV, 339. Savil. I, 272. Duc. II, 379.

Κατετρυφήσατε τῶν ἀγίων μαρτύρων. Homilia 19 ad Antiochenos. II, 187. — Montf. II, 188. Savil. VI, 588. Duc. I, 210.

Κατηγόρησεν Ἐλλήνων. 7, in Epist. ad Rom. IX, 441. — Montf. IX, 482. Savil. III, 44. Duc. IV, 72.

† Κατηγορία τοῦ Ἰερατή. Synopsis Isaiae. VI, 376. — Montf. VI, 381.
† Κελεύεται Ἰησοῦς, etc. Synopsis libri Jesu. VI, 336. — Montf. VI, 338.

† Κελεύεται λαβεῖν. Synopsis Osee. IV, 385. — Montf. IV, 380.
† Κελεύεται Μωϋσῆς ἀριθμῆσαι τὸν λαὸν. Synopsis Numer. VI, 330. — Montf. VI, 332.

[Κλέπτει τοὺς πόνους τῶν ἐμπόρων. In annuntiationem, ex cod. Basiliator. Romæ. Combef. bibl. tom. I, pag. 346. Spuria et omessa.]

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ. Precatio brevis, Chrysostomo tributa. — Montf. deest. Savil. VI, 1005. Duc. deest.

Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, ἑκαπτοτειλον, Missa. Vertisse tr. litur Erasmus in gratiam Joannis, episcopi Rosensis. [Non est Chrysostomi.] — Montf. XII, 799. Savil. VI, 983. Duc. IV, 522.

Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ μέγας καὶ φοβερός. Precatio altera, longior. [Non est Chrysostomi.] XII, 925. — Montf. XII, 799. Savil. VI, 1005. Duc. deest.

Α

[Λαμπτὰς εὐσεβείας, κήρυγμα θεογνωσίας. In illud: Genimina viperarum. Spuria et prætermissa.]

Λαμπρὸν γέγονεν ἡμῖν χθές. In martyrem Phocam. Vertit Fronto Ducæus. II, 799. — Montf. II, 704. Savil. V, 826. Duc. I, 773.

Λαμπρὸν ἡμῖν τήμερον τὸ θέατρον. Hom. 4 in Isa. vi, 1. Vertit Erasmus. VI, 119. — Montf. VI, 120. Savil. V, 144. Duc. III, 750.

Λαμπρὸς δὲ βίος. De patientia et consummatione. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] XII, 937. — Montf. XII, 817. Savil. VII, 435. Duc. deest.

† Λευτίκην καλεῖται τοῦτο. Synopsis Levitici. VI, 528. — Montf. VI, 350.
Ἄργος ἀπλῶς προσενεγκθεῖς. De silentio ecloga ex Chrysostomi oratt. in statuas. [Ecloga 37.] XII, 847. — Montf. XII, 718. Savil. VII, 864. Duc. deest.

Ἄργος μὲν οὐδεὶς. De charitate. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 773. — Montf. IX, 861. Savil. VII, 295. Duc. deest.

[Ἄργος μὲν οὐδεὶς ἀνθρώπων. De charitate. [Spuria et prætermissa.]

Μ

Μακαρίω τῆς σπουδῆς ὑμᾶς. De peccatis fratrum non evulgandis, et non devovendis inimicis. Vertit Fronto Ducæus. III, 353. — Montf. III, 344. Savil. VI, 695. Duc. V, 672.

Μακάριοι καὶ τρισμακάριοι καὶ πολλάκις τοῦτο. Cyriaco, Demetrio, etc., epist. 148, III, 699. — Montf. III, 686.

Μακάριοι καὶ τῶν δεσμῶν ὑμεῖς καὶ τῆς. Episcopis et presbyteris. Chalcedone inclusis, epist. 174. III, 711. — Montf. III, 699.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, καὶ οὐαὶ τοῖς γελῶσι. 14, in Epist. ad Philipp. XI, 281. — Montf. XI, 304. Savil. IV, 78. Duc. VI, 128.

Μακάριοι τοῦ δεσμωτηρίου καὶ τῆς ἀλύσεως. Ad episc. et presb. incarcerated. IH, 641. — Montf. III, 526.

Μακάριοι εἰ καὶ τρισμακάριοι; καὶ πολλάκις τοῦτο, ἐν οὕτῳ. Marciano, epist. 122. III, 676. — Montf. III, 662.

- Μαχάριος καὶ τρισμακάριος εἰ καὶ πολλάκις τοῦτο, τοιαῦτα. Alphio, epist. 21. III, 624. — Montf. III, 606.
- Μαχράν ἐσιγησας σιγήν, καίτοι πολλῶν δυτῶν. Pentadiæ diaconissæ, epist. 185. III, 716. — Montf. III, 704.
- Μαχράν μὲν ἐσιγησαμεν ἀμφότεροι σιγήν. Marcellino, epist. 51. III, 618. — Montf. III, 612.
- Μαχρᾶς οὗτος δ φαλμδς, καὶ τοῦτο δὲ τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος. In psalmum nonum. V, 121. — Montf. V, 93. Savil. I, 585. Duc. III, 106.
- Μαχρῷ μὲν διώκισμαι τῷ μήκει τῆς όδοῦ. Amprudæ diaconissæ, epist. 103. III, 662. — Montf. III, 648.
- Μάλιστα δν τις ἐκ τούτου θαυμάσεις. 20, in II ad Cor. X, 535. — Montf. X, 577. Savil. III, 653. Duc. V, 685.
- Μάλιστα μὲν καὶ μὴ γράψωντι γράψαι ἔχρην. Valerio et Diophanto, epist. 239. III, 745. — Montf. III, 734.
- Μᾶλλον δὲ καὶ τὸ πρότερον. VII, 793.
- [Μαρτύρων μὲν ἡμᾶς πανήγυρις. In 40 martyres. Spuria et prætermissa.]
- Μάτην, ὡς ξούχε. V, de Anna. Vertit Sigismundus Gelenius, et partem posteriorem Bernhardus Brixiensis. IV, 669. — Savil. V, 78.
- Μέγα ἀγαθὸν, ἀγαπητοί, τῶν θείων Γραφῶν. 35, in Genesin. IV, 321. — Montf. IV, 349. Savil. I, 280. Duc. II, 391.
- Μέγα ἀγαθὸν ἡ εὐχή. De oratione. [Ecloga 2.] Vertit Balthasar Etzelius. — Montf. XII, 443. Savil. VII, 767. Duc. VI, 570.
- Μέγα ἀγαθὸν παρέρχεται καὶ τὸ ἐλευθεροστομεῖν. 16 [17], in Joannem. VIII, 107. — Montf. VIII, 96. Savil. II, 620. Duc. II, 103.
- Μέγα ἀγαθὸν φιλοσοφία. 62 [63], in Joannem. Sub Basili Selecuiensis etiam nomine prodiit cum versione Claudii Dausqueii. Homilia 41. VIII, 349. — Montf. VIII, 375. Savil. II, 820. Duc. II, 403.
- Μέγα ἀγάπη καλὸν, πυρός. 72 [73], in Joannem. VIII, 395. — Montf. VIII, 429. Savil. II, 858. Duc. I, 461.
- Μέγα, ἀγαπητοί, μέγα, Ἐκκλησίας προστασία. 59 [60], in Joannem. VIII, 327. — Montf. VIII, 351. Savil. II, 803. Duc. II, 376.
- Μέγα ἐφρόνουν οἱ Ιουδαῖοι. 17, in Epist. ad Hebr. XII, 127. — Montf. XII, 164. Savil. IV, 250. Duc. VI, 851.
- Μέγα θησαύρισμα. In primam στάσιν psalmi cxviii. Non est Chrysostomi. V, 675. — Montf. V, 685. Savil. I, 978. Duc. deest.
- Μεγάλα, ἀγαπητοί, καὶ πάντα λόγον. De sancta Pentecoste. Vertit Fronto Duceus. II, 463. — Montf. II, 468. Savil. V, 610. Duc. V, 502.
- Μεγάλα καὶ ἀπόρρητα μέλλει. In xlviij psalmum. Extrema parte multa desunt. V, 222. — Montf. V, 283. Savil. I, 663. Duc. III, 226.
- [Μεγάλα τινὰ καὶ ὑπερφυῆ τῇ προτ. In illud : Omnes astabimus ante tribunal. Spuria et prætermissa.]
- Μεγάλη καὶ ἄφατος ἐν τοῖς πρόσφατον. 26, in Genesin. IV, 229. — Montf. IV, 243. Savil. I, 194. Duc. II, 270.
- Μεγάλην ἐνταῦθα τοῦ Θεοῦ τὴν πραότητα. In cxiii psalmum. V, 304. — Montf. V, 292. Savil. I, 754. Duc. III, 326.
- Μεγάλη δυτική πίστις τοῦ Ἀθραάμ. 25, in Epist. ad Hebræos. XII, 171. — Montf. XII, 226. Savil. IV, 555. Duc. VI, 907.
- Μεγάλης βουλῆς Ἀγγελος λέγεται. [81] 80, in Joannem. VIII, 437. — Montf. VIII, 477. Savil. II, 893. Duc. II, 515.
- Μεγάλη τῆς ἀθυμίας ἡ τυραννίς. [78] 77, in Joannem. VIII, 419. — Montf. VIII, 458. Savil. II, 879. Duc. II, 493.
- Μεγάλη τῆς ἐλεημοσύνης. De eleemosyna et in divitem ac Lazarum. Ex codice Naniano ap. Mingarelli et Galland. XIII, Suppl. col. 433.
- Μεγάλη τῆς ἐπί τὸν Κύριον ἐλπίδος ἡ δύναμις. In psalmum decimum. V, 140. — Montf. V, 113. Savil. I, 600. Duc. III, 128.
- Μεγάλη τῆς θείας Γραφῆς ἡ δύναμις. 37, in Gen. IV, 341. — Montf. IV, 372. Savil. I, 298. Duc. II, 417.
- Μεγάλη τῆς περὶ τοὺς δούλους. 71 [72], in Joannem. VIII, 389. — Montf. VIII, 422. Savil. II, 853. Duc. II, 453.
- Μεγάλων ἡμᾶς μυστηρίων κατηξίωσεν. 25 [26], in Joannem. VIII, 153. — Montf. VIII, 148. Savil. II, 657. Duc. II, 100.
- Μέγα μὲν ἡ πίστις καὶ σωτήριον. 7, in Epist. ad Hebræos. XII, 59. — Montf. XII, 70. Savil. IV, 468. Duc. VI, 758.
- Μέγα ὅπλον εὐχή, θησαυρὸς ἀνελλιπής. Orandum esse cum dolore. Est fragm. spuriæ homiliae omisso.
- Μέγα τῆς ψυχῆς ἐφόδιον. De sigillis librorum, etc. Vertit Joan. Jac. Beurerus. Est Severiani Gabalensis. XII, 539. — Montf. XII, 403. Savil. V, 689. Duc. VI, 134.
- Μέγα τὸ τοῦ Ἀποστόλου ἀξιώμα ἦν. I, in I ad Tim. XI, 503. — Montf. XI, 548. Savil. IV, 250. Duc. VI, 404.
- Μέγα τῶν θείων Γραφῶν τὸ κέρδος. 36 [37], in Joannem. VIII, 207. — Montf. VIII, 211. Savil. H, 702. Duc. II, 227.

- Μέγιστόν ἐστι διδασκαλεῖον. *De Lazaro et Divite. Vertit Fronto Ducæus.* [In spuriis.] VIII, 591. — *Montf.* VIII, 113. *Savil.* V, 728. *Duc.* VI, 472.
- Μέλλει διηγείσθαι τὰ κατὰ Ἀνανίαν. 12, in *Acta*, IX, 99. — *Montf.* IX, 96. *Savil.* IV, 676. *Duc.* III, 112.
- Μέλλει πάλιν αὐτῶν καθάπτεσθαι. 17, in *Epist. ad Rom.* IX, 583. — *Montf.* XI, 621. *Savil.* III, 147. *Duc.* IV, 246.
- Μέλλοντος, ἀγαπητοῦ, τοῦ κοινοῦ Σωτῆρος. In illud : *Exiit edictum a Cæsare. Vertit Fronto Ducæus.* [Spuria.] II, 795. — *Montf.* II, 800. *Savil.* V, 715. *Duc.* VI, 421.
- Μέλλων ἔμβαλνεν εἰς τοὺς οἰκεῖους. 23, in II ad Corinth. X, 553. — *Montf.* X, 594. *Savil.* III, 665. *Duc.* * V, 795.
- Μέλλων κατιέναι εἰς τὸν. 10, in I ad Timoth. XI, 547. — *Montf.* XI, 598. *Savil.* IV, 285. *Duc.* * VI, 463.
- [Μετάνοιά ἐστι ξίφος οὐρανοχάλκευτον. De pœnitentia. Spuria et rejecta.]
- Μετὰ τὸ γράψαι τὴν προτέραν ἐπιστολὴν. *Diogeni*, ep. 31. III, 636. — *Montf.* III, 620.
- [Μετὰ τὸν Μωϋσέα καὶ τὸν τούτου διάδοχον. In psal. protheoria. V, 539.] Ed. nov. V, 531.
- Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. In secundum Christi adventum. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 775. — *Montf.* X, 831. *Savil.* VII, 412. *Duc.* deest.
- Μετὰ τὸ ξενίσαι τοὺς ἀνδρας. 22, in *Acta*. IX, 177. — *Montf.* IX, 184. *Savil.* IV, 742. *Duc.* * III, 213.
- Μετὰ τῶν ἀλλῶν κακῶν. *Hom.* 41, in I ad Corinth. X, 87. — *Montf.* X, 87. *Savil.* III, 308. *Duc.* * V, 105.
- Μετὰ τῶν δούλων ὁ δεσπότης. 12, in *Matthæum*. VII, 201. — *Montf.* VII, 160. *Savil.* II, 76. *Duc.* * I, 136.
- Μετὰ φόβου τῶν λογίων ἀκούωμεν. 10, in *Epist. ad Hebr.* XII, 83. — *Montf.* XII, 102. *Savil.* IV, 485. *Duc.* * VI, 796.
- [Μετὰ τῶν ἀνεπιγράφων καὶ τοῦτο [οὗτος.] In psal. xcvi. Spuria. tom. V. 791.] V, 775.
- [Μή γάρ ἐστοις ἡλευθερώσατε, διτε πάλιν. In *Epist. ad Galat.* sermo 5. Montf. tom. X, p. 712.] X, 663.
- [Μηδέποτε κατατιμάνωμεν, ἀγαπητοῦ, τὸν σωτ. In publicanum et Pharisaum. Est fragm. homiliæ 5 de Incomprehensibili.]
- Μηδεὶς ὁρῶν πονηροὺς εὐπραγοῦντας. *Ne turbemur, cum videamus pios rebus adversis uti.* Ecloga [12] ex homil. 3, in *Epist. ad Hebr.* XII, 867. — *Montf.* XII, 739. *Savil.* VII, 907. *Duc.* deest.
- Μηδὲν ὄμδεις λυπεῖται τὸ τῆς σχολῆς. *Euthymio*, epist. 218. III, 731.
- Μηδὲν ὄμδεις ταρατέται τῶν συμβαινόντων. *Chalcidiae et Asyntcritæ*, epist. 29. III, 627. — *Montf.* III, 611.
- Μή κάμνε ζητῶν ἀπολογίαν τῆς μαρτρᾶς. *Herculio*, epist. 201. III, 123. — *Montf.* III, 712.
- Μή κάμνε ζητῶν ἀπολογίαν τοῦ ταχέως. *Theodoro Lectori*, epist. 136. III, 693. — *Montf.* III, 680.
- Μή πενθῶμεν πικρῶς. *Ne defunctos nimis acerbe desfleamus.* Ecloga [45] ex hom. 41 in *Epist. ad Corinth.* XII, 887. — *Montf.* XII, 760. *Savil.* VII, 924. *Duc.* deest.
- [Μή πρὸ καιροῦ. In illud : *Ne judicetis ante tempus.* Spuria et rejecta.]
- Μήτε ἀδύμει, μήτε ἀμαρτίας λογίζου. *Malcho*, epist. 71. III, 647. — *Montf.* III, 632.
- Μήτηρ εὐταξίας. *De Cain et Abel.* Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] XI, 719. — *Montf.* XI, 792. *Savil.* VII, 458. *Duc.* deest.
- Μή τῆς κατὰ φυχὴν ἀρετῆς. *De juramentis.* Vertit Balthasar Etzelius. Ecloga [28.] XII, 771. — *Montf.* XII, 640. *Savil.* VII, 818. *Duc.* V, 798.
- Μίαν ἔχουσα ἡ πηγή. In illud : *Quæcumque ligaveritis,* *Math.* xviii, 18. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 759. — *Montf.* IX, 845. *Savil.* VII, 268. *Duc.* deest.
- Μίαν ὄμδεις ἀπαντας αἰτήσαι βούλομαι. [11] 40, in *Joannem.* VIII, 77. — *Montf.* VIII, 62. *Savil.* II, 597. *Duc.* * II, 71.
- Μίαν ὄμδειν διελέχθην ἡμέραν. *Adversus Anomœos.* I, 795. — *Montf.* I, 541. *Savil.* VI, 434. *Duc.* I, 696.
- Μίαν ὄμδων ἀπελείφθην ἡμέραν. In *Galat.* II, 11 : *In faciem Petri restiti.* Homilia habita Antiochiae. Vertit Fronto Ducæus. III, 371. — *Montf.* III, 362. *Savil.* V, 398. *Duc.* V, 745.
- Μίμηται μου γίνεσθε, φησὶν ὁ Παῦλος. 69 [70], in *Joannem.* VIII, 381. — *Montf.* VIII, 412. *Savil.* II, 846. *Duc.* * II, 443.
- Μόλις ποτὲ ἀνεπνεύσαμεν εἰς τὴν Κουκουσόν. *Olympiadi*, epist. 13. III, 610. — *Montf.* III, 592.
- Μόλις ποτὲ τὸ κατὰ τὸν Ὁζίαν. In *Seraphim.* Vertit Fronto Ducæus. VI, 135. — *Montf.* VI, 137. *Savil.* V, 155. *Duc.* III, 768.
- Μυστήριον ἔνον καὶ παράδοξον. In *nativitatem Christi.* VI, 385. — *Montf.* VI, 392. *Savil.* V, 846. *Duc.* VI, 413.
- Μωᾶσῆς μὲν ἀρχόμενος τῆς Ιστορίας. 5, in *Joannem.* VIII, 53. — *Montf.* VIII, 34. *Savil.* II, 577. *Duc.* * II, 41.
- Μωᾶσῆς μὲν πέντε βιβλία. *Hom.* 4, in *Epist. ad Rom.* IX, 395. — *Montf.* XI, 421. *Savil.* III, 5. *Duc.* * IV, 7.

Μωνσῆς δι μέγας. In conceptionem S. Joannis Baptistæ. Vertit Fronto Ducæus. [Spuria.] — Montf. II, 795. Savil. V, 831. Duc. VI, 432.

[Moses magnus dei famulus. Lat. de regressu S. Joan. ex Asia CPolin. Montf. III, 411, V. Monitum. Savil. VII, 944. Deest in ed. Mor. add. duas seqq. ap. Mif. III, 411 et 413.] II, 787.

N

[Νήπιον ἐνταῦθα οὐ τὴν ἡλίκην φησὶν, ἀλλά. In Epist. ad Galatas, sermo 4, tom. X, p. 704.] X, 657.
[Νικᾶ καὶ ἡ δύις τῆς ἑορτῆς πᾶσαν ἐγκωμίων πλοχήν. In S. Pascha. Spuria et omissa.]

[Νομίζω μεγάλα τινά. Legitur etiam, νομίζω μεγαλατηγά. Eadem est, quæ supra, ἐνδιμιζον μεγάλα τινά. Spuria.]

[† Νῦν Δάφνη τερπνή, καὶ Θεοφιλής, οὐ. In proditionem Judæ. Montf. II, p. 721.] II, 715.

[Νῦν τῆς βασιλίδος βασιλίκη. Est Joan. Damasceni, et Joan. Chrysostomo tribuitur. In annuntiatione Deiparae.]

[Νῦν τὸ πένθος τῶν νεκρῶν πεφυγ. In S. Pascha. Spuria et omissa.]

O

[Ο γάρ βασιλεὺς Ἡρώδης. In illud : Audivit Herodes, tetrarcha. Videtur excerptum ex homiliis in Matthæum.]

'Ογδόν φησὶν ἡ Γραφὴ ἔδιδε μην τοῦ παρόντος αἰῶνος. In Psalmum sextum de octava. Edidit primum Cotelerius e codice Seorialensi, in quo etiam F. Gabrielis a sancto Hieronymo, monachi, versio. Sed Cotelerius novam addidit. Paris. 1661, 4, p. 1-22. FABR. Montf. 551. Savil. deest. Duc. Esse Anastasii Sinaitæ, probat D. Salmonius, indice Montf. HARL. V, 543.

'Ο δὲ Λουκᾶς φησὶν, ἐν Σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ. 40 in Matthæum. VII, 453. — Montf. VII, 431. Savil. II, 262. Duc. * I, 455.

'Ο δὲ Μάρκος, καὶ εὐθέως, φησὶν. 28, in Matthæum. VII, 343. — Montf. VIII, 526. Savil. II, 489. Duc. * II, 332.

'Ο δὲ Μάρκος φησὶν, δτι καθὼς τὸ δύναντο. 48, in Matthæum. VII, 481. — Montf. VII, 487. Savil. II, 301. Duc. * I, 519.

'Ο δὲ Μάρκος φησὶν, δτι οὐκ τὸ δύναντο. 53, in Matthæum. VII, 517. — Montf. VII, 529. Savil. II, 331. Duc. * I, 569.

'Οδυνηρὸς δ λόγος. De pseudoprophetis. Vertit Gerhardus Vossius, inter opera Ephræmi, Syri. [In spuriis.] FABR. Libellus supposititus. V. Tenzek exercitt. sel. part. II, pag. 297 seq. et 286 seq. HEUM. Add. Lambec. IV, p. 200, n. 6. HARL. VIII, 553. — Montf. VIII, 72. Savil. VII, 211. Duc. VI, 396.

'Ο ἔχων προσευχήν. De jejunio. Incertum an Chrysostomi. [Spuria.] XI, 757. Montf. XI, 831. Savil. VII, 509. Duc. deest.

[Ο Θεός, δ Θεός μου, δ πάντων Δεσπότης. Doctrina ad pœnitentiam. Spuria et omissa.]

'Ο Θεός παρὰ τὴν ἀρχὴν ποιήσεις. 18 [19], in Joannem. VIII, 119. — Montf. VIII, 110. Savil. II, 630. Duc. * II, 119.

'Ο Θεός σοι τὸν μισθὸν δώῃ καὶ ἐνταῦθα. Chalcidiæ, epist. 105. III, 664. — Montf. III, 650.

'Ο Θεός σοι τὸν μισθὸν δῷ καὶ ἐν τῷ παρόντι. III, 630. — Montf. III, 613.

Οἱ ἀνθηρότατοι λειμῶνες. In Joannem Baptistarum. Vertit Petrus Pantinus. Antverp. 1601, 8. [In spuriis.] VIII, 489. Montf. VIII, 5. Savil. VII, 534. Duc. VI, 161.

Οἱ γυναικαὶ ἀγεσθαι μέλλοντες. De mulieribus et pulchritudine. Ecloga 14, ex variis Chrysostomianis. XII, 657. Montf. XII, 522. Savil. VII, 535. Duc. deest.

Οἴδα καὶ αὐτὸς, κύριε μου τιμιώτατε καὶ εὐλ. Romano presbytero, epist. 23. III, 625. — Montf. III, 608.

Οἴδα καὶ αὐτὸς δτι οὐκ ἀν τὴν ἡμέν διὰ γραμμ. Theodoro diacono, epist. 44. III, 633. — Montf. III, 617.

Οἴδα μὲν δτι ὁνδὲν ἐμὲν δεῖ γραμμάτων. Asello, epist. 151. III, 701. — Montf. III, 688.

Οἴδα μὲν δτι συνετὸς ὁν καὶ φιλοσοφεῖν. Studio praefecto urbis, Epist. 197. III, 720. — Montf. III, 710.

Οἴδα μὲν, δτι τοῖς παχυτέροις. Quod nemo lreditur, nisi a seipso. Vertit incertus. III, 459. Montf. III, 514. Savil. VII, 36. Duc. IV, 498.

Οἴδα δτι ἐν πολλῇ θλίψει καθέστηκας. Asynercritæ, epist. 40. III, 632. — Montf. III, 615.

Οἴδα, δτι κατέτεινα, ὑμῶν τὸν λογισμόν. 11, in Genesin. IV, 90. — Montf. IV, 82. Savil. I, 64. Duc. II, 91.

Οἴδα δτι κεκμήκατε χθὲς εἰς πολὺ τὸ μῆκος. 58, in Genesin. IV, 506. — Montf. IV, 561. Savil. I, 452. Duc. II, 631.

Οἴδα δτι δλιγάκις ἐπέσταλκα τῇ τιμ. Elpidio, epist. 158. III, 695. — Montf. III, 681.

Οἴδα δτι πολλοῖς δπορον τὸ εἰρημένον. 25 [26], in Epist. ad Rom. IX, 627. — Montf. IX, 701. Savil. III, 200. Duc. IV, 334.

Οἴδα δτι σφόδρα ὑμᾶς διετάραξε τὸν. Chalcidiæ et Asynercritæ, epist. 60. III, 642. — Montf. III, 626.

Οἴδα πολλοῖς ἀπεχθανομένους. 8, in Epist. ad Coloss. XI, 351. — Montf. XI, 379. Savil. IV, 129. Duc. * VI, 212.

Οἴδα πρώην περὶ εἰμαρμένης. 3, De Fato et Providentia. Dubia. Vertit Joan. Checus. II, 757. — Montf. II, 780. Savil. VI, 869. Duc. I, 723.

- Οίδα καὶ αὐτὸς, χύριέ μου τιμιώτ., ὅσον ἡμῖν. Hypatio presb., epist. 97. III, 660. — Montf. III, 646.
 Οἰδά σου τὴν ἀγάπην, οἴδά σου τὸ φιλτρον. Arabico, epist. 48. III, 635. — Montf. III, 619.
 Οἰδά σου τὴν ἀγάπην, τὴν γνησίαν καὶ θερμήν. Agapeto, epist. 20. III, 623. — Montf. III, 605.
 Οἰδά σου τὴν φιλότιμον ψυχήν καὶ ἔρωτα. Valentino, epist. 217. III, 730. — Montf. III, 710.
 Οἰδά σου τῆς ἀγάπης τὸ στερβόν, δλίγα. Rusino, epist. 109. III, 676. — Montf. III, 653.
 Οἰδά σου τῆς ἀγάπης τὸ στερβόν καὶ ἀπερίστρεπτον. Porphyrio episcopo Rhodi, Epist. 235. III, 740. — Montf. III, 729.
- Οἴδα σου τὸ πρᾶον, τὸ ἐπιεικὲς, τὸ χρηστόν. Pelagio, epist. 215. III, 730. — Montf. III, 719.
 Οἴδα τὴν ἀγάπην ἣν ἔχεις περὶ τὴν ἡμᾶς ὄντων. Chalcidiae, epist. 39. III, 637. — Montf. III, 615.
 Οἴδα τὴν ἀγάπην ὑμῶν καὶ τὴν διάθεσιν. Asyncritiae, epist. 106. III, 664. — Montf. III, 651.
 Οἱ διὰ τὴν ἀλήθειαν. 58, in Joannem. VIII, 321. — Montf. VIII, 344. Savil. II, 798. Duc. II, 368.
 Οἱ διψῶντες δόσις πόροι. De patientia. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 729. — Montf. IX, 813. Savil. VI, 949. Duc. deest.
 Οἱ ἐπειάγους μεγάλου. De Josepho et castitate. Vertit Fronto Ducæus. Burdigal. 1601, 8. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] VI, 587. — Montf. VI, 604. Savil. V, 566. Duc. VI, 415.
 Οἱ ζωγράφοι μιμοῦνται. In psalmum L. Vertit Jac. Billius. Spuria. V, 565. — Montf. V, 572. Savil. I, 692. Duc. III, 846.
 Οἱ θησαυρὸν ἀνορύπτουντες. Pars posterior homiliæ de Anna, quam Latine vertit Bernhardus Brixianus. FABR. Est pars magna homiliæ 5 in Annam. V. Montfauc. tom. IV, p. 741. c. HARL. IV, 669. — Montf. deest. Savil. V, 78. Duc. II, 832.
 Οἱ κατὰ τῆς ἀγίας καὶ ὁμοιούσιου Τριάδος. De SS. Trinitate. Vertit incertus. Spuria. I, 4087. — Montf. I, 833. Savil. VI, 953. Duc. VI, 160.
 Οἱ λειμῶνες ἔχουσι. De eleemosyna. Dubium, an Chrysostomi. IX, 707. — Montf. IX, 789. Savil. VI, 926. Duc. deest.
 Οἵμαι μὲν μηδὲ γραμμάτων σε δεῖσθαι. Moysi, epist. 90. III, 655. — Montf. III, 644.
 Οἵμαι πάντας ὑμᾶς ἐπιστασθαι σαφῶς. De mansuetudine. Vertit incertus. [Incerti opus.] XII, 557. — Montf. XII, 422. Savil. VI, 750. Duc. V, 558.
 [Οἱ μὲν ἀθληταὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν. De iis, qui temperanter jejunant. Montf. XIII, p. 206.] Spuria. XIII, 45.
 [Οἱ μὲν δὲλλοι πάντες ἀνεπιγρ. In psal. xcvi. Spuria. Montf. V, 796.] V, 780.
 [Οἱ μὲν δὲλλοι τῶν ἐρμηνευτῶν. In psal. xc. Spuria Montf. V, 773.] V, 759.
 Οἱ μὲν ἔξωθεν στεφάνους. In sanctum Stephanum. Non videtur Chrysostomi. [Spuria.] XII, 933. — Montf. XII, 811. Savil. VII, 581. Duc. deest.
 [Οἱ μὲν πρῶτοι καὶ μέσοι τῆς ἀγιωτάτης νηστείας. In postremum judicium. Spuria et omissa.]
 [Οἱ μὲν τέκτονες ἢ βυχάνη καὶ σκεπάρην. In illud, hominis cuiusdam divitis ferax erat ager. Spuria et præternissa.]
 Οἱ μὲν τοῦ κόσμου. In illud psal. LXXV, 12 : *Orate et reddite Domino Deo nostro. Non videtur Chrysostomi. V, 593. — Montf. V, 602. Savil. VII, 260. Duc. deest.*
 Οἱ μοι, ψυχὴ, οἱ μοι: μετὰ γὰρ τοῦ προφήτου. Quod ai κανονικαὶ viris cohabitare non debeant. Vertit incertus. I, 513. — Montf. I, 248. Savil. VI, 230. Duc. IV, 425.
 Οἱ νῦνται τοῦτο μάλιστα φιλοῦσι. In I Corinth. x, 1 : *Nolo vos ignorare, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt.* III, 241. — Montf. III, 228. Savil. V, 243. Duc. 260.
 Οἱ νεοτοι τῶν χειλιδόνων. Contra Judæos, gentiles et hæreticos. Vertit incertus. Dub. [Spuria.] I, 1075, — Montf. I, 820. Savil. VII, 284. Duc. VI, 217.
 Οἱ Ἱούδας, ἀγαπητοί, υἱός. Quod stantem non superbire, et lapsum non desperare oporteat. Pars homiliæ 27 [26] in Matthæum. — Montf. deest. Savil. V, 351. Duc. deest.
 [Οἱ πελάγιον πλωτῆρες ἐπειδάν. Quod mari similis sit hæc vita. Montf. XIII, p. 213.] Spuria. XIII, 49.
 Οἱ πλείους τῶν ἀνθρώπων. 2, in II, ad Thess. XI, 471. — Montf. XI, 514. Savil. IV, 224. Duc. VI, 566.
 Οἱ ποιμένες τὰ πρόβατα. De poenitentia et oratione, 1. Vertit incertus. II, 299. — Montf. II, 302. Savil. VI, 798. Duc. I, 586.
 Οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων. De prosperitate et adversitate. [Ecloga V.] Vertit Balth. Etzelius. XII, 601. — Montf. XII, 465. Savil. VII, 763. Duc. VI, 596.
 Οἱ πολυτελεῖς καὶ φιλότικοι. In sanctum Ignatium, martyrem Antiochenum. II, 587. — Montf. II, 592. Savil. V, 498. Duc. I, 496.
 Οἱ πόρρωθεν τοὺς λειμῶνας. In publicanum et Pharisæum. Vertit Fronto Ducæus. [in spuriis.] VIII, 595. — Montf. VIII, 116. Savil. VII, 233. Duc. VI, 476.
 Οἱ προφῆται μὲν τὸ ἀξιόπιστον. Homilia εἰς τοὺς κοιμηθέντας, eadem cum homilia 8, in I ad Thess. XI, 439. — Montf. XI, 477. Savil. IV, 198, et VI, 858. Duc. VI, 323.
 Οἰσθα καὶ αὐτὸς, χύριέ μου τιμιώτ..., πᾶς δει. Romano presb., epist. jIII, 625. — Montf. III, 608.
 Οἰσθα τὴν ἀγάπην ἣν ἐπεδειξάμεθα περί. Alexandro Corinthi episc., epist. 164. III, 707. — Montf. III, 694.

Οἱ σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες. In illud : *Attendite, ne eleemosynam faciatis coram hominibus.* Vertit Fronto Ducæus. [In spuriis.] VIII, 571. — Montf. VIII, 90. Savil. VII, 486. Duc. VI, 438.

Οἱ σοφῶτας τῶν λατρῶν. In II ad Cor. iv, 13. *Habentes eumdem spiritum fidei.* Vertit Sigismundus Gelenius. III, 271. — Montf. III, 260. Savil. V, 368. Duc. V, 296.

Οἱ τὰ φάρμακα πίνοντες τὰ πυρά. 30, in Epist. ad Hebr. XII, 207. — Montf. XII, 278. Savil. IV, 583. Duc. VI, 933.

[Οἱ τὸ μακάριον τέλος τῆς ζωῆς. In psal. v homilia; spuria et omissa.]

Οἱ τῶν ἀγώνων τῶν ἔξωθεν θεαταῖς. Proœmium in Joannem. VIII, 23. — Montf. VIII, 1. Savil. II, 555. Duc. II, 1.

Οἱ τῶν λατρῶν δριστοί. 21, in Epist. ad Hebræos. XII, 147. — Montf. XII, 193. Savil. IV, 537. Duc. VI, 878.

Οἱ τῶν καλῶν ἐρῶντες. In Zacchæum et publicanum. Incertum, an Chrysostomi, licet ei tribuatur etiam apud Lambec. IV, pag. 92, 93, 107; VIII, pag. 230. [Spuria.] X, 767. — Montf. X, 823. Savil. VII, 403. Duc. deest.

Οἱ Φιλίππησιοι ἀπὸ πόλεων; εἰσι. Argumentum in Epistolam ad Philippenses Graece primus edidit vertitque Erasmus. XI, 177. — Montf. XI, 189. Savil. IV, 1. Duc. VI, 1.

Οἱ φιλόπονοι τῶν γεωργῶν. 3, de incomprehensibili Dei natura. I, 719. — Montf. I, 462. Savil. VI, 402. Duc. I, 314.

Οἱ φιλόπονοι τῶν γηπόνων ἐπειδὴν θῶσι. 9, in Gen. IV, 6. — Montf. IV, 65. Savil. I, 51. Duc. II, 71.

Οἱ φιλόπονοι τῶν ποιμένων. In sanctam martyrem Drosidem. Vertit Fronto Ducæus. II, 683. — Montf. II, 688. Savil. deest. Duc. V, 885.

Οἱ κακολογῶν τὸν πατέρα. 2, De Providentia et fato. Vertit Joan. Checus, Cantabrigiensis. Dub. II, 753. — Montf. II, 756. Savil. VI, 866. Duc. I, 718.

Οχνῶ καὶ ἀναδύομαι σῆμερον. 41, in Gen. IV, 374. — Montf. IV, 410. Savil. I, 329. Duc. II, 459.

Οἱ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μέλλων πρὸς τὸ πάθος. De S. Babyla et adversus Julianum et gentiles. Vertit Germanus Brixius Altissiodorensis, canonicus Paris. II, 533. — Montf. II, 536. Savil. V, 442. Duc. I, 645.

Οἱ Κύριος ἡμῶν Τησοῦς Χριστὸς πρὸς τὰ μεγάλα προτρέπων. 6, in Epist. ad Philippenses. XII, 217. — Montf. XI, 233. Savil. IV, 32. Duc. VI, 50.

Οἱ πάτη έλεεινά. In filium viduæ. Non videtur esse Chrysostomi. X, 789. — Montf. X, 848. Savil. VII, 439. Duc. deest.

Οἱ λύγια ἀνάγκη σῆμερον. In proditionem Judæ. Vertit incertus. Ediderat Augustæ Vindel. Hoeschelius a. 1587. Confer. supra, ἐδουλόμην, ἀγαπητοῖ. II, 373. — Montf. II, 376. Savil. V, 547. Duc. V, 406.

Οἱ λύγια μὲν σοι συνεγενόμεθα αὐτῷ. Procopio, epist. 187. III, 717. — Montf. III, 705.

Οἱ λύγια μὲν σοι συνεγενόμεθα, πολλὴν δὲ τῇν. Helladio, epist. 172. III, 710. — Montf. III, 698.

Οἱ λύγια μὲν τὰ εἰρημένα. In Isa. xliv, 7. Vertit Fronto Ducæus. VI, 141. — Montf. VI, 145. Savil. V, 160. Duc. III, 776.

Οἱ λύγιοι ἡμῖν σῆμερον οἱ παραγενόμενοι. In Petrum apostolum et Eliam, prophetam. Vertit incertus. Dub. [V. Monitum Montf.] II, 725. — Montf. II, 730. Savil. VIII, 18. Duc. I, 756.

Οἱ λύγιοι ἡμῖν σῆμερον. Ecloga 9 ex variis Chrysostomi homiliis, de non contemnenda Ecclesia Dei et sanctis mysteriis. Vertit Cromerus Basil. 1552. XII, 623. — Montf. XII, 488. Savil. VII, 890. Duc. VI, 623.

Οἱ μακάριοι ἀπόστολος; Παῦλος δὲ τῶν ζθνῶν διδάσκαλος. De penitentia et continentia et virginitate. In quibusdam cod. Joanni Nesteutæ ascribitur. — Montf. Non est in ind. Savil. VII, 641. Duc. I, 807.

Οἱ μακάριοι Βαβύλας. In SS. martyres, Juventinum et Maximinum. Vertit incertus. II, 571. — Montf. II, 578. Savil. V, 533. Duc. I, 483.

Οἱ μακάριοι λέγεται Κωνσταντῖνος. De imperio et potestate. [Ecloga 21.] Vertit Balthasar Etzelius. XII, 695. — Montf. XII, 561. Savil. VII, 713. Duc. VI, 702.

[Οἱ μακάριοι Μωϋσῆς, ἀγαπητὲ, δὲ τοῖς κατ'. In Abraham. Spuria et omissa.]

[Οἱ μακάριοι Παῦλος ἀπόστολος; δὲ τῶν ζθνῶν διδάσκαλος. De penitentia, jejunio, etc. Dicitur esse Chrysostomi; est autem Joannis Jejunatoris.] * Exstat inter Opera S. Joannis Jejunatoris, hujus Patrologie tom. LXXXVIII, col. 1937.

Οἱ μακάριοι; Παῦλος δὲ ἀπόστολος, δὲ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς. In decem millia talenta. Ed. Christ. Frid. Matthæi ex codd. Mosquens. XIII, Suppl., col. 443.

Οἱ μακάριοι Παῦλος δὲ τῆμερον ἡμᾶς συναγαγών. 4, de laudibus Pauli. Vertit Anianus. II, 487. — Montf. II, 490. Savil. VIII, 42. Duc. V, 528.

Οἱ μακάριοι Παῦλος τῆς ἀνθρωπίνης. 3 [4], de laudibus Pauli. Vertit Anianus. II, 483. — Montf. II, 486. Savil. VIII, 40. Duc. V, 523.

Οἱ μάλιστα διὰ τις θαυμάσεις Παῦλου. 22, in II ad Corinth. X, 547. — Montf. X, 588. Savil. III, 661. Duc. V, 698.

[Οἱ μὲν γηπόνος τὸ δροτρον εἰς καθ. In illud : Ne timueris, cum dives factus fuerit homo. Spuria et omissa.]

- 'Ο μὲν Θεός. Chrysostomi ep. ad Eudoxiam imperatricem. XIII. *Suppl.*, 493.
 ['Ο μὲν ἵερος τῆς Ἑκκλησίας ἡμέραις τοῖς σύλλ. In mereritatem, quae unxit pedes Jesu. Spuria et omissa.]
 'Ο μὲν Ἰσαὰκ ἐπιθυμήσας. De diabolo tentatore. Vertit Fronto Ducæus. II, 257. — Montf. II, 260.
Savil. VI, 690. *Duc.* I, 283.
 'Ο μὲν Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν παρουσίαν. 3, in Epist. ad Hebræos. XII, 27. — Montf. XII, 24.
Savil. IV, 441. *Duc.* VI, 715.
 'Ο μὲν λγ̄ φαλμὸς εἰρήται τῷ Δαυὶδ. In psal. LI. Spuria. V, 589. — Montf. V, 597.
 'Ο μὲν λεπρὸς καταβάντι ἀπὸ τοῦ δρους. 27, in Matthæum. VII, 333. — Montf. VII, 313. *Savil.* II, 180.
Duc. I, 317.
 'Ο μὲν ὄνυ Λουκᾶς ἀπαλλάξτων. 29, in Math. VII, 350. — Montf. VII, 333. *Savil.* II, 194. *Duc.* I, 340.
 'Ο μὲν προφήτης Ἐλεγεν Ἰουδαῖος. 73 [74], in Joannem. VIII, 399. — Montf. VIII, 434. *Savil.* III, 862.
Duc. II, 467.
 'Ο μὲν τοῦ κόσμου τεχνίτης. 3, Severiani, Gabalorum episcopi, In κοσμοποιίᾳ. VI, 447. — Montf. VI, 454. *Savil.* VII, 600. *Duc.* deest.
 'Ο μὲν τριακοστὸς καὶ τρίτος φαλμός. In psal. LI. Vertit Jac. Billius. Eusebii magnam partem. — Montf. V, 597. *Savil.* I, 911. *Duc.* III, 883.
 ['Ο μὲν φιλόστοργος οὗτος Πατὴρ διὰ τόν. In illud : *Hic est Filius meus dilectus*, etc. Montf. XIII, pag. 232.] XIII, 33.
 "Οντως ἐπεφάνη. In nativitatem Christi, et quod unicuique climati angeli præsunt. Dubium, an Chrysostomi. [In spuriis.] VIII, 687. — Montf. VIII, 213. — *Savil.* V, 851. *Duc.* deest.
 "Οντως κατὰ τὸν θεόν Ἀπόστολον. In eum, qui in latrones incidit. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 755. — Montf. X, 810. *Savil.* VII, 387. *Duc.* deest.
 "Οντως, διποὺς ἐπλεόνασεν. 1, in Epist. ad Hebr. XII, 13. — Montf. XII, 7. *Savil.* IV, 431. *Duc.* VI, 699.
 'Ο οὗτος θερμὸς ἡμῶν ἐραστής, ἢ οὗτος. Acacio presb., epist. 208. III, 727. — Montf. III, 716.
 "Οπερ ἀεὶ Ἐλεγον. Hom. 3, in I ad Corinth. X, 21. — Montf. X, 14. *Savil.* III, 253. *Duc.* V, 18.
 "Οπερ ἀλλαχοῦ φησι· τὰ γάρ βλεπόμενα. 33, in Epist. ad Hebr. XII, 225. — Montf. XII, 361. *Savil.* IV, 596. *Duc.* VI, 973.
 "Οπερ ἔμελεν αὐτῷ παρ' ἑτέρων ἀνθυποφέρεσθαι. 6, in II ad Corinth. X, 435. — Montf. X, 473. *Savil.* III, 579. *Duc.* V, 560.
 "Οπερ ἐπιστόλων ποιεῖ, τοῦτο καὶ συμβούλεύων. 45, in Acta. IX, 313. — Montf. IX, 337. *Savil.* IV, 858. *Duc.* III, 591.
 "Οπερ ἐρθην εἰπών, καὶ πρὸ τοῦ προστήκοντος. 10, in I ad Cor. X, 81. — Montf. X, 80. *Savil.* III, 301. *Duc.* V, 97.
 "Οπερ καὶ ἐμπροσθεν ἐφθην εἰπών. Hom. II in Epist. ad Rom. IX, 483. — Montf. IX, 530. *Savil.* III, 79. *Duc.* IV, 132.
 "Οπερ ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητάς. 11, in Epist. ad Coloss. XI, 373. — Montf. XI, 404. *Savil.* IV, 146. *Duc.* VI, 239.
 ["Οπερ πολλάκις εἶπον, τοῦτο καὶ νῦν. In vii cap. Isaiæ. Montf. VI, 73.] VI, 77.
 ['Ο πλάσας καὶ ποιήσας. In illud : *Euntes docete omnes gentes*. Spuria et omissa.]
 "Οπερ πρώην Ἐλεγον, ὅτι ἀρετῆς ἀπούσης. 45, in Matthæum. VII, 463. — Montf. VII, 467. *Savil.* II, 287. *Duc.* I, 496.
 "Οπερ χόες ἐδεδοκίτειν. In sanctum Lucianum martyrem. Vertit Fronto Ducæus. II, 519. — Montf. II, 524. *Savil.* V, 529. *Duc.* I, 528.
 'Ο ποιήσας καὶ διδάξας; φησίν. 79 [80], in Joannem. VIII, 433. — Montf. VIII, 472. *Savil.* II, 889. *Duc.* II, 509.
 "Ο πολλάκις εἶπον, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ, ὅτι ὁ Χριστός. [65] 64, in Joannem. Sub Basilii, Seleuciensis, nomine etiam prodiit cum versione Claudii Dausqueii homilia 42. Sed utique Chrysostomi esse videtur, non Basilii. VIII, 353. — Montf. VIII, 381. *Savil.* II, 825. *Duc.* II, 409.
 "Ο πολλάκις εἶπον, τοῦτο καὶ νῦν ἐρῶ, καὶ οὐ παύσομαι λέγων. 26 [27], in Joan. VIII, 157. — Montf. VIII, 153. *Savil.* II, 261. *Duc.* II, 165.
 "Ο πολλάκις εἶπον, τοῦτο καὶ νῦν λέγω. In cxxiii psalmum. V, 353. — Montf. V, 344. *Savil.* I, 793. *Duc.* III, 382.
 "Οπόταν ἐκ χειμῶνος χρυσεροῦ. In natalem Jesu Christi. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 763. — Montf. X, 819. *Savil.* VII, 400. *Duc.* deest.
 "Οπόταν τὸ ξαρ ἐπέλθῃ. In eundem natalem Jesu. Manuscriptam habuit Savilius, sed aperte spuriam noluit edere. Joannī, episcopo Eubœensi, tribuitur in ms. codice, quem inspexit Allatius. — Montf. deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
 ["Οπου δ' ἀν δ Δεσπότης Χρ. τοὺς ἄλοους. De Samaritana. Spuria et omissa.]
 "Οπου δ' ἀν δ Δεσπότης. In medium Pentecosten. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 741. — Montf. X, 795. *Savil.* VII, 572. *Duc.* deest.

- Ο προφήτης Δαβιδ πολλῶν ἐν πειρᾳ γεγονώς πραγμάτων. (Secunda στάσις psalmi cxviii.) [Spuria.] V, 690. — Montf. V, 700. Savil. I, 995. Duc. deest.
- Ορα αὐτὸν ἐντεῦθεν ἀρχόμενον. In psal. cxxvii. V, 365. — Montf. V, 358. Savil. I, 803. Duc. 395.
- Ορα αὐτὸν καὶ ἐπειγόμενον παραπλεύσας. 44, in Acta. IX, 307. — Montf. IX, 330. Savil. IV, 853. Duc. III, 383.
- Ορα αὐτὸν μείζους ἔχοντα πειρασμούς. 38, in Acta. IX, 267. — Montf. IX, 286. Savil. IV, 819. Duc. III, 334.
- Ορα αὐτὸν, ὅταν πρὸς τοὺς ἕξ διαλέγηται. 47, in Acta. IX, 325. — Montf. IX, 351. Savil. IV, 869. Duc. III, 407.
- Ορα [ὅρᾶς] διὰ τόπων αὐτοὺς ἐνάγει. 39, in Matthæum. VII, 427. — Montf. VII, 425. Savil. II, 257. Duc. I, 447.
- Ορα οἷον συλλέγεται ἀκροστήριον. 52, in Acta. IX, 357. — Montf. X, 612. Savil. VI, 896. Duc. III, 449.
- Ορα πάλιν αὐτὸν ἀναδύμενον. 28, in II ad Cor. X, 569. — Savil. III, 678. Duc. V, 726.
- Ορα πάλιν αὐτῷ [αὐτῶν] τὸ ταπεινόν. 34, in Acta. IX, 245. — Montf. IX, 260. Savil. IV, 800. Duc. III, 301.
- Ορα πάλιν Ἰουδαῖοντα τὸν Παῦλον. 35, in Acta. IX, 251. — Montf. IX, 268. Savil. IV, 806. Duc. III, 311.
- Ορα πάλιν μετ' ἑγκωμίων. 47, in II ad Cor. X, 517. — Montf. X, 558. Savil. III, 639. Duc. IV, 681.
- Ορα πάλιν πῶς ἐπαίρει. 46, in II ad Cor. X, 511. — Montf. X, 551. Savil. III, 635. Duc. V, 654.
- Ορα πάντα μετὰ σφρότητος. 31, in Acta. IX, 227. — Montf. IX, 240. Savil. IV, 785. Duc. III, 278.
- Ορα πανταχοῦ αὐτὸν ἀναχωροῦντα. 50, in Matthæum. VII, 495. — Montf. VII, 504. Savil. II, 313. Duc. I, 538.
- Ορα πανταχοῦ ἐαυτὸν εἰσωμοῦντα. 41, in Acta. IX, 287. — Montf. IX, 308. Savil. IV, 836. Duc. III, 357.
- Ορα πανταχοῦ τῆς εἰς τὰ ἔθνη. 32, in Acta. IX, 233. — Montf. IX, 248. Savil. IV, 791. Duc. III, 287.
- Ορα πάθεν παρῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα. 66 [67], in Matthæum. VII, 625. — Montf. VII, 653. Savil. II, 418. Duc. I, 712.
- Ορα πόσῃ γίνεται βάσανος. 51, in Acta. IX, 351. — Montf. IX, 379. Savil. IV, 890. Duc. III, 439.
- Ορα πρὸ πόσων ἑτῶν, 16, in Acta. IX, 127. — Montf. IX, 127. Savil. VI, 699. Duc. III, 148.
- Ορα πῶς ἐαυτὸν εἰσωθεῖ. 48, in Acta. IX, 331. — Montf. IX, 357. Savil. IV, 874. Duc. III, 415.
- Ορα πῶς εὐθέως ἐκ πρωτοιμῶν. 20, in Matthæum. [I, in I Epist. ad Cor.] X, 41. — Montf. X, 3. Savil. III, 245. Duc. I, 241.
- Ορα πῶς καὶ πάλιν ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφίζονται. 53, in Acta. IX, 367. — Montf. IX, 397. Savil. IV, 904. Duc. III, 594.
- Ορα πῶς ὁ νόμος καταλέλυται. 40, in Acta. IX, 281. — Montf. IX, 301. Savil. IV, 831. Duc. III, 349.
- Ορᾶς ὅσον ἔστιν ἐπιείκεια. 7, in Acta. IX, 63. — Montf. IX, 55. Savil. IV, 616. Duc. III, 65.
- Ορᾶς ὅτι οὐ περὶ ὀφθαλμοῦ. 18, in Matthæum. [VII, 265. — Montf. VII, 234. Savil. II, 126. Duc. I, 223.
- Ορᾶς ὅτι πρῶτον ἔξετάζεται; διάλειτα. 86 [87], in Matthæum. VII, 763. — Montf. VII, 810. Savil. II, 530. Duc. I, 895.
- Ορᾶς πανταχοῦ τῆς αἰχμαλωσίας. In cxxii psal. V, 351. — Montf. V, 342. Savil. I, 791. Duc. III, 380.
- Ορᾶς πῶς κατὰ μικρὸν τῶν δυτῶν ἀφίστησι. 22, in Matthæum. VII, 293. — Montf. VII, 268. Savil. II, 150. Duc. I, 262.
- Ορᾶς πῶς πανταχοῦ τοῦτο ποιεῖ. In psal. cxli. V, 441. — Montf. V, 442. Savil. I, 866. Duc. III, 490.
- [Ορᾶς ὅτι οὐχ ὅρος ἔστιν, ἀλλὰ. In finem Proverbiorum. Spuria et prætermissa.]
- [Ορασιν καλεῖ τὴν προφητείαν, ή διὰ τό. Isa. cap. i. Montf. VI, 3.] VI, 13.
- [Ορα συγκαλεῖ. In Commentariis in Isaiam, Jerem. et Job. Spuria et prætermissa.]
- [† Ορα τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων. In Danielis cap. iii. Montf. VI, 218.] VI, 210.
- † Ορα τὴν ὄπτασιαν. Synopsis Ezechiel. VI, 380. — Montf. VI, 326.
- Ορα τὴν Παύλου σύνεσιν. 3, in Epist. ad Rom. IX, 411. — Montf. IX, 447. Savil. III, 18. Duc. IV, 30.
- Ορα τὸ ἀφιλότερον καὶ ἀκόμπαστον. 15, in Matthæum. VII, 223. — Montf. VII, 184. Savil. II, 92. Duc. I, 164.
- Ορα τὸν Βαρνάβαν παραχωροῦντα. 29, in Acta. IX, 213. — Montf. IX, 225. Savil. IV, 773. Duc. III, 260.
- Ορα ψυχὴν ἀπορουμένην, In cxx psal. V, 344. — Montf. V, 334. Savil. I, 785. Duc. III, 371.
- Ορῶν ἐγὼ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων. Comparatio regis et monachi. Vertit Polydorus Virgilius et Lud. Blosius. I, 387. — Montf. I, 416. Savil. VII, 230. Duc. deest.
- Ορῶν τῇ ποίμνῃ τῶν εὐσεβῶν. In Matthæum. xx, 1. Vertit Fronto Ducasus. [In spuriis.] VIII, 577. — Montf. VIII, 98. Savil. V, 708. Duc. VI, 451.
- Ορῶν ὄμῶν, ἀγαπητοῖ, τὴν μετὰ προθυμίας. 4, in Gen. IV, 39. — Montf. IV, 22. Savil. I, 17. Duc. II, 24.
- Ορῶν ἡμῶν [ὑμῶν] σήμερον τὴν μετὰ προθυμίας. 33, in Gen. IV, 305. — Montf. IV, 331. Savil. I, 265. Duc. II, 370.
- Ορῶν ἡμῶν τὸν πόθον τὸν ἀκόρεστον. 15, in Gen. IV, 105. — Montf. IV, 99. Savil. I, 77. Duc. II, 110.

[*"Οσα τὰ τοῦ βίου μάταια. Sic mes. quidaī. Alii vero codd. et Lambec., δοι τὰ τοῦ βίου μάταια. De vita vana. Spuria et præternissa. Montfauc. Est Ephraim Syri orat. et exstat in ed. Assemani tom. III, pag. 308 seqq. v. δοι τὰ τοῦ βίου μάτ. HARL.]*

"Οσάκις ἀν πρόδει διδασκαλίαν. In illud Hebr. iii, 1, Intueamini apostolum et pontificem, etc. Ed. Becher. Lipsie 1839. XIII, Suppl. 479.

"Οσης μὲν ἐμπιερίας τῷ διδασκαλῷ δεῖ. Liber quintus de sacerdotio. I, 671. — Montf. I, 413. Savil. IV, 40. Duc. IV, 71.

[*"Οσοι μαθήμαστι τις προσεδρεύοντες. De temperantia. Montf. XIII, 206.] XII, 47.*

"Οσοι τῆς Δεσποτικῆς ἀναστάτεως. In Martham, Mariam, Lazarum, et Eliam prophetam. Dubium, Chrysostomi, an Amphilochii. [Spuria.] X, 701. — Montf. X, 733. Savil. VII, 320. Duc. deest.

"Οσοι τὰ τοῦ βίου μάταια. In vanitatem vitæ et mortuos. Lambec. IV, pag. 94; VIII, pag. 250. [v. δοι τὰ τοῦ βίου.] — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.

"Οσοι τοῦ Ἡλίᾳ μαθηταὶ. In Matth. xii, 14. Egressi Pharisei consilium ceperunt. Dubium, Chrysostomi, an Amphilochii. [Spuria.] X, 705. — Montf. X, 758. Savil. VII, 326. Duc. deest.

[*"Οσοι τοῦ παρόντος φωτὸς τοῖς μαρμ. In Theophania. Spuria et omessa.]*

[*"Οσοι τῶν καλῶν εἰσιν ἔρωντες, οὐδέν. Encomium in Zacchæum. Spuria ac prætermissoꝝ.]*

'Ο σοφὸς οὗτος καὶ γενναῖος διδάσκαλος. Laudatio in Diodorum, Tarsensem episcopum, qui, prior conionatus, Chrysostomum, adhuc presbyterum, laudaverat. Meminit Facundus Hermianensis lib. iv, c. 2. Graece et Latine edidit Emericus Bigotius ad calcem Palladii de vita Chrysostomi, Paris. 1680, 4, p. 229. FABR. Bigotius, et ex eo Montfauc. subiunxerunt fragmenta, quæ apud Facundum Hermianens. (defens. trinit. capitulor. lib. iv, cap. 2, pag. 374 seq. ed. Sirmond. in Opp. tom. II, Veron.) Latine versa existant. Montfauc. aliud fragm. Joan. Chrysost. breve pag. 750 de eodem Diodoro ex Facundo Hermi. Hb. iv, cap. 2, adjunxit. Conf. Schroeckli, loc. cit. pag. 250 seq. HARL. III, 761. — Montf. † II, 747. Savil. deest. Duc. deest.

['Ο σοφώτατος Δανιὴλ ὁ νέος. In archangelos. Spuria et prætermissa.]**

'Ο συμβαίνει τῷ χρυσὶ βασ. Casto, Valerio, etc., epist. 407. III, 665. — Montf. III, 681.

[*† "Οσῳ ἐλάττους τῶν εἰωθότων. Homilia quarta ex illis undecim recens eratis. XII, 340.] ed. nov. XII, 485.*

"Οσῳ τὰ τῶν πτιμασμῶν ἡμῖν ἐπιτείνεται. Olympiadi, epist. 11. III, 609. — Montf. III, 609.

"Οσῳ χαλεπότερον τὸ κρῖμα γεγένηται τοῖς. Julianæ, etc., epist. 169. III, 700. — Montf. III, 697.

"Οταν ἀπούσης θυμὸν καὶ ὄργην. In psalmum sextum. V, 71. — Montf. V, 39. Savil. I, 547. Duc. III, 46.

"Οταν ἀμαρτία συμβεβλημένη. De humilitate animi. Vertit Balthas. Etzelius. [Ecloga 7.] XII, 615. — Montf. XII, 480. Savil. VII, 869. Duc. VI, 613.

"Οταν ἀρξωματι. De consummatione sæculi. Savilius ut aperte spuriā edere noluit. Ms. Lambec. IV, pag. 94; VIII, pag. 230. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.

"Οταν ἀρχωστὶς πειρόπετης. De adversa valetudine et medicis. Vertit Balthas. Etzelius. XII, 651. — Montf. XII, 516. Savil. VII, 709. Duc. VI, 637.

"Οταν εἰς τὴν δλιγότητα ἀπίδω. 4, in I Cor. i, 1. Paulus vocatus apostolus. Vertit Fronto Ducasus. III, 143. — Montf. III, 128. Savil. VIII, 102. Duc. V, 588.

"Οταν εἰς τὸν θρόνον ἀπίδω. Hom. 3 ad Antiochenos. II, 47. — Montf. II, 35. Savil. VI, 472. Duc. I, 38.

[*"Οταν ἐκ καθαρῶν χειλέων ἐξέρχηται δέησις. In psal. xi. Spuria et omessa.]*

"Οταν ἐνάρετον γενόμενος διωχθεθα. 84 [82], in Joan. VIII, 444. — Montf. pag. 482. Savil. II, 896. Duc. II, 520.

"Οταν ἐνοήσῃς, δέσποτά μου θαυμασώτας. Pœamio, epist. 204. III, 724. — Montf. III, 713.

"Οταν ἐνοήσω τὸν ἰδρωτα. Episcopis ab Occidente, epist. 160. III, 705. — Montf. III, 692.

"Οταν ἐνοήσω τοὺς πόνους ὑμῶν καὶ τοὺς ἰδρωτας. Maximo, epist. 150. III, 700. — Montf. III, 687.

"Οταν ἐπὶ τι μείζον παρακαλῇ. 10, in Epist. ad Ephes. XI, 75. — Montf. XI, 74. Savil. III, 814. Duc. V, 495.

"Οταν ἰδης πλουτοῦντα. De divitiis et paupertate. [Ecloga 11.] Vertit Balthas. Etzelius. XII, 637. — Montf. XII, 501. Savil. VII, 852. Duc. VI, 639.

"Οταν ίδω δῆμους ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κατὰ τὰς. Olympiadi, epist. 9. III, 608. — Montf. III, 599.

"Οταν μὲν εἰς τὴν πτωχείαν τῆς διανοίας. De utilitate lectionis Scripturarum sacrarum. Vertit Fronto Ducasus. III, 87. — Montf. III, 71. Savil. VIII, 111. Duc. V, 602.

"Οταν οἱ τὰ σημεῖα βαστάζοντες. 7, in laudem sancti Pauli apostoli. Vertit Anianus. II, 507. — Montf. II, 512. Savil. VIII, 57. Duc. V, 552.

"Οταν περὶ πνευματικῶν διαλεγόμεθα. 46 [47], in Joan. VIII, 261. — Montf. VIII, 275. Savil. II, 748. Duc. II, 205.

"Οταν προσεύχησθε, φησὶν δὲ Χριστός. 8, in F ad Tim. XI, 539. — Montf. XI, 580. Savil. IV, 278. Duc. IV, 452.

"Οταν πρόδει τὰ κατεπείγοντα στῆ. 5, in F ad Thess. XI, 423. — Montf. XI, 450. Savil. IV, 185. Duc. VI, 302.

[*"Οταν πρόδει τοὺς ιουδαῖους τὸν λόγον ἀποτείνωμεν. In Pharisæum et meretricem. Spuria et omessa.]*

- "Οταν τι μέλλωσιν ἐρωτᾶν. 2, in Acta. IX, 25. — Montf. IX, 14. Savil. IV, 610. Duc. III, 17.
- "Οταν τὸ εύδαιπάνητον τῆς ζωῆς. In decem virgines. Vertit Fronto Duceus. [In spuriis.] VIII, 521. —
- "Οταν χρονία τις καὶ σκληρὰ φλεγμονή. De Davide et Saulc. Vertit Erasmus. IV, 675. — Montf. IV, 748. Savil. VIII, 10. Duc. II, 839.
- [“Οτε διδάσκαλος εὐχαλεῖς τότε μαθητής. In stagnum Genezareth. Montf. XIII, 250.] XIII, 47.
- "Οτε μὲν περὶ τοῦ διεσπαζομένου. 15, in I ad Cor. X, 121. — Montf. XI, 124. Savil. III, 333. Duc. V, 150.
- "Οτε τὴν Σάρδαν ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ἡρπασιν ὁ Φαραώ. Post reditum a priori exsilio. Hanc homiliam servavit Georgius Alex. in Chrysostomi vita. Vertit Godfridus Tilmaunus. III, 443. — Montf. III, 427. Savil. VIII, 2. 2. I. ac. IV, 848.
- "Οτε τὸν ἐν Ἱερουσαλήμοις ναὸν. 1. adversus vituperatores vite monastice. Vertit Ambrosius Camaldensis. I, 319. — Montf. I, 41. Savil. VI, 161. Duc. IV, 355.
- "Οτε τὸν παναρμόνον. In illud : Suffici tibi gratia mea. Prodit Graece Rom. 1581. Vertit Joan. Jacobus Beurerus. [In spuriis.] VIII, 507. — Montf. VIII, 24. Savil. V, 799. Duc. VI, 284.
- [‘Ο τῆς ἀναστατώμου ἀρτῆς αἴτιος. In Mesopenteccosten. Spuria et omissa.]
- "Ο τῆς δικασίας ούνης ἥλιος. In nativitatem Christi. Dubium, an Chrysostomi. FABR. Sub hoc titulo deest in indice Montfauc. sed alia, inscripta ·'Ο τῆς δικασίας ἀνέτειλε σήμερον· in resurrectionem Domini, quae vero Spuria habetur, exstat tom. X, p. 790. HARL. X, 737. — Savil. VIII, 367. Duc. deest.
- "Ο τῆς ἐλεημοσύνης λόγος. De eleemosyna. Vertit Balthasar Etzelius. [Ecloga 23.] XII, 715. — Montf. XII, 583. Savil. VII, 751. Duc. VI, 729.
- "Οτι μὲν ἡμᾶς ἀγαπᾶς, καὶ γράφεις. Salvioni, epist. 209. III, 727. — Montf. III, 716.
- "Οτι μὲν ἡμᾶς ἀπέλιπεν δικύριος μου ἡ τιμή. Casto, Valerio, Dioph., etc., epist. 62. III, 643. — Montf. III, 627.
- "Οτι μὲν ἡρῷατησας Ἑγνωμεν, καὶ στι. Adolice, epist. 52. III, 637. — Montf. III, 621.
- "Οτι μὲν οὐν ἔστι καὶ ἐπὶ καλῶ. Liber II de sacerdotio. I, 631. — Montf. I, 371. Savil. VI, 7. Duc. IV, 13.
- "Οτι μὲν παντὸς ἀγαθοῦ. 2, de prectione. Vertit Erasmus et Pomponius Brunellus. Dub. II, 779. — Montf. II, 783. Savil. VI, 758. Duc. I, 749.
- "Οτι μὲν περὶ εἰφῆν [ἐπειδιφῆν] δικῶν τῇ παρελθούσῃ συνάξει. Laus Maximi, et quales decadunt uxores. Vertit Sigismundus Celenius. III, 923. — Montf. III, 211. Savil. VIII, 80. Duc. V, 355.
- "Οτι μὲν χαλεπὴν Ἐλαδες τὴν πληγῆν. Ad viduam juniorēm. Vertit Flaminius Nobilius 1575. I, 599. — Montf. I, 538. Savil. VI, 296. Duc. IV, 456.
- "Ο τοῖς ἀλλοις παραινεῖ λέγων. Hom. 2 in I ad Cor. X, 17. — Montf. X, 8. Savil. III, 249. Duc. V, 41.
- "Ο τοὺς θεοὺς λόγος. In æneum serpentem contra Judæos. Severiani Gabalensis. [Spuria.] X, 793. — Montf. X, 851. Savil. VII, 448. Duc. deest.
- Οὐδὲν αὐτὸς ἄγνων δις: πάλιν μεθ' ὑμῶν. Theodoro diacono, epist. 155. III, 693. — Montf. III, 677.
- Οὐδὲν διμεινον, οὐδὲν φιλοτοργότερον. 5 [5], in Epist. ad Philipp. XI, 213. — Montf. XI, 227. Savil. IV, 27. Duc. VI, 43.
- [Οὐδὲν ἀνάξιον. Infra sic incipit : Οὐδὲν ξένον.]
- Οὐδὲν ἀποίκατιν. In illud Matth. xxvi, 39 : Pater, si fieri potest. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 751. — Montf. X, 806. Savil. VII, 383. Duc. deest.
- Οὐδὲν ἀπλῶς ἐν ταῖς θελαις Γραφαῖς. 49 [50], in Joan. VIII, 277. — Montf. VIII, 293. Savil. II, 761. Duc. II, 314.]
- Οὐδὲν δρά Ίων εὐχῆς. 2, de Anna, Samuelis matre. Vertit Erasmus. IV, 643. — Montf. IV, 711. Savil. V, 56. Duc. II, 797.
- [Οὐδὲν [οὐδὲ] γάρ κωλύει καὶ τήμερον τοῦ αὐτοῦ ἀψασθαι. In Joan. VIII. Montf. VIII, 48.] VIII, 65.
- Οὐδὲν γαστριμαργεῖας χείρον. 44 [45], in Joan. VIII, 251. — Montf. VIII, 261. Savil. II, 738. Duc. II, 280.
- Οὐδὲν ἔστιν διντας δόγμα. V. de fato et providentia. Vertit Joan. Checus. Dub. II, 765. — Montf. II, 769. Savil. VI, 876. Duc. I, 733.
- Οὐδὲν ἡμᾶς Ἐλαδε τῶν σῶν, ἀλλ' Ἑγνωμεν. Gaudentio Brixiae episc., epist. 184. III, 715. — Montf. III, 703.
- Οὐδὲν ἦν Ίων τῶν σπλάγχνων. Hom. 3 in Epist. ad Ephes. XI, 23. — Montf. XI, 16. Savil. III, 714. Duc. V, 880.
- Οὐδὲν ἰταμώτερον κακίας. 13, in Acta. IX, 105. — Montf. IX, 102. Savil. IV, 681. Duc. III, 119.
- Οὐδὲν καινὸν, οὐδὲν ἀπεικόδης τεῖλεμ. Symmacho presb., epist. 45. III, 634. — Montf. III, 612.
- Οὐδὲν κωλύει καὶ τήμερον. 7 [8], in Joan. — Montf. deest. Savil. II, 587. Duc. II, 56.
- Οὐδὲν ξένον οὐδὲ ἀπεικόδης γέγονεν ἐπὶ τῆς. Olympiadi, epist. 17. III, 621. — Montf. III, 604.
- [Οὐδὲν διθεῖος λόγος ἀσκόπως ἐκφυσᾷ. In Evangelii dictum et de virginitate. Montf. XIII, 257.] XIII, 57.
- [Οὐδὲν οὐτως ἐλευθεροστομίαν παραστ. De non accusandis sacerdotibus. Spuria et prætermissa.]
- Οὐδὲν οὐτω κενοι κατορθώματα. 12, in Epist. ad Philipp. XI, 269. — Montf. XII, 260. Savil. IV, 19. Duc. VI, 113.

- Οὐδὲν οὕτω λυμαίνεται τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. 2, in I ad Timoth. XI, 569. — Montf. XI, 555. Savil. IV, 255. Duc. VI, 412.
- Οὐδὲν οὕτω μερίζειν καὶ διασπᾶν. De invidia. Vertit Balthasar Etzelius. [Ecloga 17.] XII, 677. — Montf. XII, 543. Savil. VII, 884. Duc. VI, 680.
- Οὐδὲν οὕτω πρᾶγμα παραπενεν. 3, in Epist. ad Philemonem. XI, 713. — Montf. XI, 786. Savil. IV, 421. Duc. VI, 687.
- Οὐδὲν οὕτως ἀνάρμοστον καὶ ἀλλότριον. 13, in Epist. ad Philipp. XI, 275. — Montf. XI, 297. Savil. IV, 73. Duc. VI, 192.
- Οὐδὲν οὕτως, ὡς ξοκε, περιεργον. 9, in I ad Thess. — Montf. XI, 485. Savil. IV, 203. Duc. VI, 332.
- Οὐδὲν τῆς ἀληθείας σαφέστερον, οὐδὲν ἀπλούτερον. 51 [52], in Joan. VIII, 287. — Montf. VIII, 304. Savil. II, 768. Duc. II, 525.
- Οὐδὲν τῆς ἀληθείας φανερώτερον. 28 [29], in Joan. VIII, 165. — Montf. VIII, 164. Savil. II, 668. Duc. II, 177.
- Οὐδὲν τῆς ἀληθείας φαιδρότερον. Spuria et ideo a Savilio omissa. Inscriptitur: Περὶ ὁργῆς καὶ χενοδοξίας, καὶ περὶ μετανοίας καὶ ἐλεημοσύνης. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.
- Οὐδὲν τῆς Παύλου ψυχῆς μακαριώτερον. 4, in Epist. ad Philipp. XI, 205. — Montf. XI, 219. Savil. IV, 21. Duc. VI, 34.
- Οὐδὲν τῆς [Παύλου] ψυχῆς ἀγωνιστικώτερον. 6, in I ad Cor. X, 47. — Montf. X, 42. Savil. III, 271. Duc. V, 52.
- Οὐδὲν τοῖς Δεσποτοχοῖς. In Zachariam et Elisabeth. Vertit Fronto Duxenus. Dub. [Spuria.] II, 785. — Montf. II, 790. Savil. VII, 340. Duc. VI, 429.
- Οὐδὲν τῶν ἐπιτυγχανόντων. Quod aliorum salutem promovere, et in nos peccantibus remittere debeamus. Ecloga [40] ex Chrysostomianis collecta. XII, 859. — Montf. XII, 730. Savil. VII, 900. Duc. deest.
- Οὐδὲν ύμιν ἀπολογίας δεῖ πρὸς τὸ μὴ πτεραγ. Chalcidiae et Asyricitiae, epist. 242. III, 746. — Montf. III, 746.
- Οὐδὲν φθόνου καὶ βασκανίας χειρον. 34 [35], in Joan. VIII, 197. — Montf. VIII, 201. Savil. II, 695. Duc. II, 216.
- Οὐδὲν φθόνου χειρον καὶ βασκανίας οὗτως δὲ θανάτος. 47 [48], in Joan. VIII, 269. — Montf. VIII, 283. Savil. II, 754. Duc. II, 503.
- Οὐδὲν χειρον ἢ δταν τις. 2, in II ad Tim. XI, 665. — Montf. XI, 665. Savil. IV, 534. Duc. VI, 543.
- Οὐδὲν, ὡς ξοκε, ὑφελήσαμεν. In eos, qui ad synaxin non venerunt, et ad Rom. xii, 20: Si esurierit inimicus. Vertit Fronto Duxenus. III, 171. — Montf. III, 157. Savil. V, 304. Duc. V, 199.
- [Οὐδὲ οὗτος παρ' Ἐεραλοις δὲ φαλμός. In psal. xcvi. Spuria. Montf. V, 787.] V, 772.
- Οὐ διὰ γραμμάτων μόνον τὰ πρατέα. 3, in II ad Tim. XI, 613. — Montf. XI, 672. Savil. IV, 359. Duc. VI, 552.
- Οὐ διαλιμπάνομεν χάριν ύμιν δμολ. Episcopis, epist. 153. III, 702. — Montf. III, 688.
- Οὐ δι' ἐτέρου, φησιν, ἐπεμψεν. 6, in Epist. ad Ephes. XI, 43. — Montf. XI, 58. Savil. III, 789. Duc. V, 904.
- Οὐ θαυμάζω διτι τὴν μακρὰν ἡμῶν. Casto, Valerio, etc., epist. 22. III, 624. — Montf. III, 607.
- Οὐκ ἀδρόν ἀναβαίνει εἰς Ἱεροσόλυμα. 65 [66], in Matth. VII, 617. — Montf. VII, 643. Savil. II, 411. Duc. I, 701.
- Οὐκ ἀν τις ἀμάρτος λειμῶνα. 1, De laudibus sancti Pauli, apostoli. Vertit Anianus. II, 473. — Montf. II, 476. Savil. VIII, 35. Duc. V, 512.
- Οὐκ ἀρά ἀπὸ τῶν Γραφῶν τοῦτο. 57, in Matth. VII, 557. — Montf. VII, 575. Savil. III, 363. Duc. I, 632.
- Οὐκ ἀρχεῖ κακίας ἀπαλλαγῆναι. 16, in Epist. ad Ephes. XI, 111. — Montf. XI, 116. Savil. III, 843. Duc. V, 1003.
- Οὐκ αὐθεντίας δεῖ τῷ διδασκάλῳ. 17, in I ad Tim. XI, 591. — Montf. XI, 647. Savil. IV, 320. Duc. VI, 521.
- [Οὐκ εἰκῇ τοῖς ἀγγέλοις πανηγυρίζομεν. Joan. Chrysostomi εἰς τὴν σύναξιν τῶν ἀσωμάτων. Spuria et omissa.]
- Οὐκ ἔμελλον ἀρά οὐδὲ τῆς πόλεως ἀναχ. Olympiadi, epist. 8. III, 607. — Montf. III, 689.
- Οὐκ ἔστιν κολακεία τὸ ἥματα. 6, in Acta. IX, 55. — Montf. IX, 47. Savil. VI, 640. Duc. III, 57.
- Οὐκ εὖθέως ἐκ τῶν προοιμίων. 2, in Epist. ad Philemon. XI, 707. — Montf. XI, 779. Savil. IV, 446. Duc. VI, 678.
- [Οὐκ οἶδα ποιέι χρήσομαι γλώττῃ. In Ascensionem. Spuria et omissa.]
- Οὐκούν επειδή σοι τὴν θύραν ἀνέψκα. Theophilo presbytero, epist. 119. III, 673. — Montf. III, 660.
- [Οὐδὲ λέγε τοῖς υἱοῖς Κορὲ, ἵνα τοῦ; ψαλ. In psal. xlvi. Spuria et omissa.]
- Οὐ μάτην τῷ Δαυΐδ δὲ φαλμός ἀναγ. In psal. xcvi. Spuria. Montf. V, 794 ed. nov. V, 778.
- Οὐκ οἶδα ποιέι χρήσομαι λόγοις. De Anna, Samuelis matre. Vertit Sigismundus Gelenius. Basil. 453. IV, 660. — Montf. IV, 739. Savil. V, 72. Duc. II, 818.
- Οὐ μέχρι τῆς Ἀρρενίας μόνον. Romano presb., epist. 78. III, 650. — Montf. III, 635.

- Οὐ μικρὸν εἰχομεν παραμυθίαν ἐν ἀριμα. Theodoto diaec., epist. 140. III, 695. — Montf. III, 682.
- Οὐ μικρὸν ξομεν παραμυθίαν τῶν κατειληφότων. Episcopis ab Occidente, epist. 159. III, 704. — Montf. III, 691.
- Οὐ μικρὸν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς στεφάνων ὑπόθεσιν. Episcopis ab Occidente, epist. 158. III, 704. — Montf. III, 691.
- Οὐ μικρὸν ἡμῖν τοῦτο τὸ προκείμενον. 9, in I ad Cor. X, 75. — Montf. X, 73. Savil. III, 296. Duc. V, 88.
- Οὐ μικρὸν καὶ τοῦτο ἀγαθόν. In psalmum duodecimum V, 149. — Montf. V, 123. Savil. I, 608. Duc. III, 140.
- Οὐ μικρὸν διωγμός. 25, in Acta. IX, 191. — Montf. IX, 200. Savil. IV, 754. Duc. III, 231.
- Οὐ μόνον φορει σάρκα. In festum Occursus Domini. Vertit Fronto Duceus. [Spuria.] II, 807. — Montf. II, 812. Savil. V, 872. Duc. VI, 207.
- Οὐ παύσομαι μακαρίζων σου τὴν τιμιότητα. Hypatio presb., epist. 180. III, 745. — Montf. III, 701.
- Οὗ παυσόμεθά σε παρὰ πτοῖς θαυμάζοντες. Hymnetio archiatro, epist. 81. III, 651. — Montf. III, 656.
- Οὐ πρὸς Ἐφεσίους ταῦτα εἰρηται μόνον. 13, in Epist. ad Ephes. XI, 93. — Montf. XI, 95. Savil. III, 828. Duc. V, 970.
- Οὐ πρὸς τὴν πόλιν. In psal. cxxvii. V, 478. — Montf. V, 482. Savil. I, 895. Duc. III, 531.
- Οὐπω εἰκοσιν ἡμέρας. In SS. martyres, Bernicen et Prosdacen, virgines. Vertit Fronto Duceus. II, 629. — Montf. II, 634. Savil. V, 473. Duc. I, 555.
- Οὐπω τῶν προτέρων ἀνατενύσαντες. 10, in Acta. IX, 85. — Montf. IX, 80. Savil. IV, 664. Duc. III, 94.
- Οὐρανὸς ἡμῖν γέγονε σῆμερον ἡ γῆ. In Pentecostem. Vertit incertus. [Spuria.] III, 803. — Montf. III, 787. Savil. V, 976. Duc. VI, 192.
- Οὐρανοῦ καὶ γῆς ἄμιλλαν. In principes apostolorum, Petrum et Paulum. Vertit Gerh. Vossius. Rom. 1580. [In spuriis.] VIII, 491. — Montf. VIII, 7. Savil. V, 992. Duc. VI, 263.
- Οὗς ἔνους εἴτεν ἀνωτέρω. Hom. 5 in Acta. IX, 49. — Montf. IX, 40. Savil. IV, 635. Duc. III, 48.
- Οὐ τὰ τυχόντα ἡμᾶς ὕνησεν. 3, de Lazaro. Vertit Erasmus. I, 991. — Montf. I, 756. Savil. V, 242. Duc. V, 54.
- Οὐ τὰ τυχόντα ἡμᾶς ὠφέλησε χθές. 24, in Gen. IV, 206. — Montf. IV, 216. Savil. I, 172. Duc. II, 240.
- [Οὐ τὴν ἵεράν πανήγυριν τῆς Πεντηκοστῆς. In omnes sanctos. Spuria et omissa.]
- Οὐτε τὸ πᾶν ταῖς εὐχαῖς. 5, in II ad Thessal. XI, 491. — Montf. XI, 536. Savil. IV, 240. Duc. IV, 392.
- Οὐτος; [δ] ἀδελφὸς ἦν τοῦ Κυρίου. 46, in Acta. IX, 324. — Montf. IX, 345. Savil. IV, 864. Duc. III, 400.
- Οὐτος; ὁ Γαμαλίηλ Παύλου διδάσκαλος. 14, in Acta. IX, 111. — Montf. IX, 110. Savil. IV, 687. Duc. III, 128.
- [Οὐτος; ξετατοι τοῦ προτέρου πάλιν. Sic in tribas mss. incepit hæc homilia in psal. cxxviii. In editis vero sic: Καὶ οὐτος; τοῦ πρὸ αὐτοῦ. Vide supra.]
- [† Οὐτος; δ Μῆδος Δαρείος, πρώτον δ. In Dan. cap. ix. Montf. VI, 245.] VI, 237.
- Οὐτος οὐκ ξετοι Ίουδαος. 22, in Acta. IX, 171. — Montf. IX, 177. Savil. IV, 736. Duc. III, 205.
- Οὐτος δι ψαλμὸς εἰς τὴν κατάβασιν [κατάστασιν]. In cxxvi psalmum. V, 582. — Montf. V, 780. Savil. I, 801. Duc. III, 394.
- Οὐτος παρ' Ἐβραιος δι ψαλμὸς ἀνεπ. In psal. xci. Spuria. V, 765. — Montf. V, 780.
- Οὐ τοῦτο μόνον ἔστι τὸ ζητούμενον. De jejunio ἀπάνθισμα tertium, ex fragm. consanctissim. — Montf. οὔτε. Savil. VI, 889. Duc. deest.
- Οὐτοι μαγάλαι εἰλιν. ai εὐεργεσίαι 4, in I ad Tim. XI, 519. — Montf. XI, 567. Savil. V, 265. Duc. VI, 426.
- [Ψάχ οὐτως ἐπεφάρος; ἀπαλοίς. In psal. V. Spuria et pratermissa.]
- [Θοχ οὐτω τῶν οὐρανῶν εἰ φωστῆρες. De lege circumcisioonis. Spuria et omissa.]
- [Οὐ χρή τέρ μερικήν. In psal. ix. Spuria et omissa.]
- Οὐχ ἔστι τῷ μόνον ἀρχεῖν. De jejunio secundum ἀπάνθισμα. — Montf. Non indicator. Savil. VI, 883. Duc. deest.
- Οὐχ ἵνα ἀπλῶς μάθωμεν. In psalmum quartum. V, 39. — Montf. V, 6. Savil. I, 592. Duc. III, 8.
- 'Ορθαλμὸς μὲν ὄρῶν. In sicum arefactam. [Spuria.] VIII, 585. — Montf. VIII, 106. Savil. VII, 252. Duc. deest.
- 'Ο φιλάνθρωπος Θεός. Quod, gratiam scientiæ habens debet impetrare indigentibus. Dubium, an Chrysostom. [Spuria.] X, 783. — Montf. X, 840. Savil. VII, 421. Duc. deest.
- Οὐχι παρὼν τοῖς μαθηταῖς; ὁ Χριστὸς σωματικῶς. 42, in Joan. VIII, 245. — Montf. VIII, 254. Savil. II, 733. Duc. II, 273.
- Οὐχι φιλοτιμίας ἔνεκεν. Ημερ. 11, in Acta. IX, 93. — Montf. IX, 89. Savil. IV, 634. Duc. III, 104.
- Οὐχ ὅτι οἰκοδομοῦσιν, οὐδέ ὅτι ἐγκαλοῦσιν. 74 [75], in Matth. VII, 679. — Montf. VII, 744. Savil. II, 461. Duc. I, 785.
- Οὐχ ὡς ἀπιστούμενος. 2, in Epist. ad Philipp. XI, 189. — Montf. IX, 202. Savil. IV, 10. Duc. VI, 15.
- Οὐχ ὡς ἔτυχεν ἡλγησασ ἀκούσας ὅτι καὶ σύ. Salustio presb., epist. 203. III, 724. — Montf. III, 712.
- Οὐχ ὡς ἔτυχεν ἡλγησαμεν μαθόντες. Chaleidio, epist. 98. III, 660. — Montf. III, 646.

Οὐγὸς ἐτυχεῖ τὴν καλὴν ἡμέραν. *Hom.* 14 ad Antiochenes. II, 443. — *Montf.* II, 440. *Savil.* VI, 552. *Duc.* I, 156.

Οὐρθαλαδὸς ὄρῶν ἡ δύναμις. In parabolam de fico. Vertit Fronto Duceus. [In spuriis. Jam pag. præced. notata.] — *Montf.* VIII, 106. *Savil.* deest. *Duc.* VI, 463.

Οὐκὲ μὲν ἐπιστέλλω καὶ βραχέα, μᾶλλον. Anatolio praefecto, epist. 203. III, 236. — *Montf.* III, 714.

Οὐκὲ μὲν καὶ βραδέως ἐπεστάλκαμέν σου τῇ ἀγ. Anysio Thessalonicensi, epist. 462. IV, 703. — *Montf.* III, 693.

II

Παλαιότεραι μὲν σώμασιν. In sanctum Romanum, martyrem. Vertit Fronto Duceus. II, 611. — *Montf.* II, 617. *Savil.* V, 840. *Duc.* I, 548.

Πάλιν ἀναγκάζομαι, ἀγαπητοί! Quod multas dedit Deus vias, ut a peccatis, si velimus, abstineamus. *Ecloga* [39], ex Chrysostomianis collecta. XII, 853. — *Montf.* XII, 725. *Savil.* VII, 896. *Duc.* deest.

Πάλιν ἀνθρωπίνως διαλέγεται. 49, in Acta. IX, 337. — *Montf.* IX, 364. *Savil.* IV, 879. *Duc.* III, 422.

Πάλιν ἀνατρέπει τὴν συγγνώμην αὐτῶν. 18, in Epist. ad Rom. IX, 571. — *Montf.* IX, 630. *Savil.* III, 453. *Duc.* IV, 257.

Πάλιν αὐτοὺς τῇ οἰκείᾳ προκαταλαμβάνει. 6, in Epist. ad Coloss. XI, 338. — *Montf.* XI, 565. *Savil.* IV, 418. *Duc.* VI, 195.

Πάλιν, εἰ βούλεσθε, καὶ σήμερον τῆς ἀκολουθίας. 14, in Gen. IV, 111. — *Montf.* IV, 499. *Savil.* I, 83. *Duc.* II, 117.

Πάλιν ἐν Σαββάτῳ θεραπεύει. 41, in Matth. VII, 439. — *Montf.* VII, 437. *Savil.* II, 266. *Duc.* I, 461.

Πάλιν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν πρώην εἰρημάνων. 51, in Gen. IV, 451. — *Montf.* IV, 499. *Savil.* I, 401. *Duc.* II, 559.

Πάλιν ἔστρη, καὶ πάλιν πανήγυρις. In sacram Pentecostem. Vertit Fronto Duceus. II, 453. — *Montf.* II, 457. *Savil.* V, 602. *Duc.* V, 488.

Πάλιν ἐπιπονεῖ τὸν Τίτον. 18, in II ad Cor. X, 523. — *Montf.* X, 564. *Savil.* III, 644. *Duc.* V, 669.

Πάλιν ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην. In psal. cxxxiv. V, 357. — *Montf.* V, 383. *Savil.* I, 822. *Duc.* III, 424.

Πάλιν ἐπὶ τὴν συνθήη τράπεζαν. 61, in Gen. IV, 525. — *Montf.* IV, 583. *Savil.* I, 469. *Duc.* II, 655.

Πάλιν ἐπέρως αὐτοὺς κατατιγύνει. 43, in Matth. VII, 451. — *Montf.* VII, 451. *Savil.* II, 276. *Duc.* I, 478.

Πάλιν ἡμᾶς ἡ ἀγία νηστεία. De jejunio 2. Incertum an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 713. — *Montf.* IX, 705. *Savil.* VI, 932. *Duc.* deest.

Πάλιν ἡμῖν, ἀγαπητοί, πνευματικῶς ἔδειν. In psal. c. Vertit Jac. Billius. *FABR.* In aliis codd. incipit: Πάλιν ἡμᾶς, ἀγαπητοί, ἔδειν δὲ μὲν Δ. Monente Montf. *HARL.* V, 629. — *Montf.* V, 637. *Savil.* I, 925. *Duc.* III, 906.

Πάλιν ἡμῖν ἡ τοῦ μαχαρίου Δαεδῶ. In psal. xcii, 1 : *Dominus regnat, exultet terra.* Incertum Chrysostomi, an Severiani. V, 603. — *Montf.* V, 610. *Savil.* V, 680. *Duc.* deest.

[Πάλιν ἡμῖν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν μετὰ πολλῆς. In illud : *Cum oratis, nolite, etc.* Spuria et omessa.]

[Πάλιν Ἰουδαϊκὴ κακία κατὰ τῆς. Contra Judæos et Græcos et hæreticos. Spuria et omessa.]

Πάλιν ἡμῖν παρὰ τοῦ Κυρίου. 1, De eleemosyna. [Spuria.] IX, 747. — *Montf.* IX, 832. *Savil.* VI, 811. *Duc.* deest.

Πάλιν Ἡρωδίας μαίνεται. In Joan. Baptista decollationem. Vertit incertus. Spuria. VIII, 485. — *Montf.* VIII, 1. *Savil.* VII, 543. *Duc.* VI, 235.

Πάλιν ἐπιποδομέται, καὶ πάλιν ὁ σύλλογος. De consubstantiali. Vertit Fronto Duceus. Citeratur a Theodosio dialogo 2 et 3, et in Actis concilii Constantinopol. a. C. 680. I, 755. — *Montf.* I, 501. *Savil.* VI, 425. *Duc.* I, 358.

[Πάλιν κατιρής ἔστρης, πάλιν τρυφῆς. In martyres. Spuria et omessa.]

Πάλιν μαρτύρων μνήμη, καὶ πάλιν πανήγυρις. In martyrem Romanum. II, 605. — *Montf.* II, 613. *Savil.* V, 488. *Duc.* I, 506.

Πάλιν μαρτύρων μνήμη, πάλιν εὐσεβῶν ἔστρεται. In memoriam martyrum (1). Vertit minus bene Joan. Jacobus Beurerus. Dub. [Spuria] III, 827. — *Montf.* III, 811. *Savil.* V, 948. *Duc.* VI, 224.

Πάλιν νηστείας καιρὸς. De jejunio 6. Incertum an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 719. — *Montf.* IX, 802. *Savil.* VI, 938. *Duc.* deest.

Πάλιν ὁ ἡμέτερος Ἰωάννης. In sanctum Joannem theologum. Non videtur Chrysostomi. [Spuria.] X, 719. — *Montf.* X, 772. *Savil.* VII, 344. *Duc.* deest.

Πάλιν οἱ δεῖλατοι, καὶ πάντων ἀνθρώπων. 2, adversus Judæos. I, 871. — *Montf.* I, 816. *Savil.* VI, 312. *Duc.* I, 399.

Πάλιν οἱ κόλποι. Xριστοῦ. De drachma et homine, duos habente filios, in Luc. xv, 8, 42. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 781. — *Montf.* X, 838. *Savil.* VII, 418. *Duc.* deest.

[Πάλιν ὁ τάλας ἐγὼ τὸν νῦν ἐπὶ τὸν. In infanticidium Herodis. Spuria et omessa.]

(1) Edit. Romæ 1581, et inscripta est : Εἰς τὸν ἄγιον Ἀκάκιον ποιμένα · *De sancto Acacio pastore, et de ove* : atque sic quoque in aliquot codd. Sed Savil. p. 759, not. e cod. Paris. restituit eam, quæ nunc legitur, inscr. probante Montf. p. 810 sq. HARL.

Πάλιν περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ κηδεμονίας. 28, in Epist. ad Rom. IX, 675. — Montf. IX, 754. Savil. III, 238. Duc. I, 398.

Πάλιν περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ κηδεμονίας. 28, in Epist. ad Rom. IX, 449. — Montf. IX, 724. Savil. III, 217. Duc. IV, 362.

Πάλιν τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα. 38, in Gen. IV, 350. — Montf. IV, 382. Savil. I, 366. Duc. II, 428.

Πάλιν τὰς μὲν μικρὰς παρατρέχουσι. 37, in Acta. IX, 261. — Montf. IX, 280. Savil. IV, 815. Duc. III, 324.

Πάλιν τὰ φορτικώτερα τίθησι. 36, in Matth. VII, 405. — Montf. VII, 397. Savil. II, 238. Duc. I, 414.

Πάλιν τὴν αἰτίαν τίθησιν δὲ εὐαγγελιστής. 71 [72], in Matth. VII, 661. — Montf. VII, 694. Savil. II, 447. Duc. I, 762.

Πάλιν τῇ παρέρθεσί τοῦ ἀγίου Πνεύματος. *Contra hæreticos et de sancta Deipara.* [In spuriis.] VIII, 709. Montf. VIII, 238. Savil. V, 889. Duc. deest.

Πάλιν τὴν προθυμίαν αὐτῶν διενείρει. 10, in II ad Cor. X, 465. — Montf. X, 505. Savil. III, 602. Duc. V, 599.

Πάλιν τὸν Θεὸν μαρτύρεται. 18, in I ad Tim. XI, 595. — Montf. XI, 653. Savil. IV, 525. Duc. IV, 529.

Πάλιν τὸν περὶ ἀγάπης κινεῖ λόγον. 14, in II ad Cor. X, 497. — Montf. X, 537. Savil. III, 623. Duc. V, 637.

Πάλιν τῷ αὐτῷ ὑποδείγματι κέχρηται. 21, in Epist. ad Rom. IX, 601. — Montf. IX, 663. Savil. III, 178. Duc. I, 297.

Πάλιν ὑμᾶς ἐπὶ τὴν συνήθη τράπεζαν. 49, in Gen. IV, 443. — Montf. IV, 491. Savil. I, 394. Duc. II, 550.

Πάλιν ὑψοῦται στυρός. *In Exaltationem crucis. Est Pantaleonis, presbyteri Constantinopolitani.* — Montf. deest. Savil. VII, 661. Duc. deest.

Πάλιν χαρᾶς εὐαγγέλια. *In annuntiationem Mariæ. Vertit Fronto Ducæus. Prodiit Graece Augustæ Vindelicæ. 1587. Dub. [Spuria.] II, 791.* — Montf. II, 797. Savil. VII, 537. Duc. VI, 298.

Πάλιν χρεῖα τις ἀναγκαῖα καὶ κατεπείγουσα. In eos, qui in primo Pascha jejunant. *Vertit Fronto Ducæus.* I, 861. — Montf. I, 806. Savil. VI, 377. Duc. V, 628.

Πάλιν χρὴ μεταχειρίσασθαι. *De fugienda simulatione. Vertit Fronto Ducæus. Spuria, I, 1073.* — Montf. I, 875. Savil. VII, 297. Duc. VI, 443.

Παναγίαι αἱ παρατίνεσι. *Religiosum facetiis uti non debere. Vertit Fronto Ducæus. Dub. [Spuria.] I, 1055.* — Montf. I, 808. Savil. VI, 963. Duc. VI, 469.

Πάντα μὲν οὖν ἀτιμα τὰ πάθη. 4, in Epist. ad Rom. IX, 416. — Montf. IX, 434. Savil. III, 23. Duc. IV, 38.

Πάντα μὲν φεύγειν δημόκως. 68 [69], in Joan. VIII, 377. — Montf. VIII, 410. Savil. II, 843. Duc. II, 438.

Πάντα τὰ ἀγαθὰ τότε ἔχει. 76 [77], in Joan. VIII, 413. — Montf. VIII, 451. Savil. II, 874. Duc. II, 485.

Πανταχοῦ ἡ πλάγη ἔστι τῇ περιπέπτει [ἔστι τῇ περιπέπτει]. 89 [90], in Matth. VII, 781. — Montf. VII, 895. Savil. II, 545. Duc. I, 917.

Πανταχοῦ μὲν εὐλαβοῦς. 2, in Epist. ad Hebr. XII, 19. — Montf. XII, 13. Savil. IV, 435. Duc. VI, 706.

Πανταχοῦ μὲν καὶ ἐπὶ πάντων. In Jobum quarta homilia. *Vertit Lælius Tifernas. [Spuria.] VI, 576.* — Montf. VI, 595. Savil. V, 963. Duc. VI, 89.

Πανταχοῦ πάστως ἡμίν δεῖ. 32 [33], in Joan. VIII, 187. — Montf. VIII, 189. Savil. II, 687. Duc. II, 204.

Πανταχοῦ τὴν διφτον τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν. *Hom. 2, in Epist. ad Ephes. XI, 17.* — Montf. XI, 9. Savil. III, 769. Duc. V, 872.

Πανταχοῦ τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀγέλτε. In sanctum Meletium, archiep. Antiochenum. II, 515. — Montf. II, 518. Savil. V, 537. Duc. I, 521.

Πανταχοῦ φαγούνται οὗτοι. 8, in Acta. IX, 69. — Montf. IX, 630. Savil. IV, 651. Duc. III, 74.

[Πάντες γάρ τῶν δεσμῶν. *Spuria et prætermissa.*]

Πάντες μὲν οἱ τῶν μαρτύρων. In sanctum Stephanum. *Dubium, an Chrysostomi. [In spuriis.] VIII, 699.* — Montf. VIII, 227. Savil. V, 871. Duc. deest.

Πάντες διμεῖς ἐν εὐθυμίᾳ τῆμερον. *De baptismio Christi. Vertit Fronto Ducæus. [V. Schroect. pag. 356 seqq.] II, 363.* — Montf. II, 366. Savil. V, 523. Duc. I, 273.

Ιερᾶς καὶ δῆλον, θεῖ προφητεία. In II. V, 527. — Montf. V, 316. Savil. I, 772. Duc. III, 352.

[Πάντες τοῦτο προφητηγ. In psal. xxxviii. *Spuria et prætermissa.*]

Πάντες τῷ μεριμνῶντι. 19 [20], in Joan. VIII, 426. — Montf. VIII, 445. Savil. II, 634. Duc. II, 444.

Πάντοτε μὲν δὲ θεῖος Ἀπόστολος. *De penitentia et contritione. Vertit incertus. II, 323.* — Montf. II, 326. Savil. VI, 769. Duc. I, 504.

Πάντοτε μὲν δὲ θεῖος ἀριθμός. *In meretricem et Pharisæum. Vertit Fronto Ducæus. [In spuriis.] VIII, 531.* — Montf. VIII, 49. Savil. VII, 490. Duc. VI, 331.

Πάντοτε οἱ ἐν εὐδίοις λιμέσιν δρυμίζουσιν. *Theodori lapsi responsum Chrysostome. Spurium. I, 1063.* — Montf. I, 801.

[Πάντων τῶν καλῶν κρητεῖς ἔστιν ἡ μακαριότης. In psal. 1. *Spuria et om̄issa.*]

Παραινέσας εὐχαρίστους εἶναι. 9, in Epist. ad Coloss. XI, 359. — Montf. XI, 390. Savil. IV, 136. Duc. VI, 923.

Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, μή μόνον. De compunctione, patientia et desiderio futurorum bonorum, et secundo Christi adventu. Ecloga [44] ex Chrysostomianis collecta. XII, 879. — Montf. XII, 761. Savil. VII, 917. Duc. deest.

† Παραλειπόμενα καλεῖται. Synopsis Paral. lib. I. VI, 357. — Montf. VI, 361.

Παραμυθόσαμενος ἐκ τοῦ χαρίσματος. 30, in I ad Cor. X, 249. — Montf. X, 268. Savil. III, 436. Duc. V, 322.

[Παραπλησίως τοῖς προτέροις καὶ οὕτος δὲ φ. In psal. cvi. Spuria et omissa.]

[Παρελάθυθεν ἡ Πεύκου πανήγυρις. In sanctum Paulum. Spuria et omissa.]

Παρῆλθεν ἡ νηστεία τῶν Ιουδαίων. VI [VIII], Adversus Judæos. I, 927. — Montf. I, 673. Savil. VI, 554. Duc. I, 465.

† Παροιμίαι Σολομῶντος. Synopsis Proverb. VI, 370. — Montf. VI, 375.

Πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος. De fide, et lege naturæ, et Spiritu sancto. Vertit incertus. [Spuria.] I, 1081. — Montf. I, 825. Savil. VI, 837. Duc. VI, 149.

[Πᾶσα Γραφὴ θεόπνευστος κατὰ τὸν μακρ. ἀπόστ. Proemium in psalm. Montf. V, 4.]

[Πᾶσα ἑνθεος διδασκαλία συνάγειν εἰωθε. In Lazarum, Spuria, Montf. XI, 846.] XI, 771.

Πᾶσα εὐσεβεῖας ὑπόθεσις. Non Chrysostomi, sed Severiani, Gabalorum episcopi, homilia I in Cosmopœiam. VI, 429. — Montf. VI, 456. Savil. VII, 587. Duc. deest.

Πᾶσαι μὲν ἄγιαι αἱ Ἐπιστολαὶ Παύλου. I, in Epist. ad Coloss. XI, 299. — Montf. XI, 322. Savil. IV, 89. Duc. VI, 147.

Πᾶσαι μὲν ἄγιαι αἱ θεῖαι Γραφαὶ. Protheoria in Psalmos. Incertum an Chrysostomi. [Spuria.] V, 533. — Montf. V, 542. Savil. V, 676. Duc. deest.

Πᾶσαι μὲν αἱ μαρτυρίκατα πανηγύρεις. In sanctam Deiparam. Procli Constantiopolitani. FABR. In spuriis. Combeſſi. Bibl. I, 359. Indice Montf. HARL. VIII, 707. — Montf. VIII, 236. Savil. V, 887. Duc. deest.

[Πᾶσαι μὲν γλώσσατα ἀνθρωπίνη οὐχ ἰκανή. In illud : Jesus autem fatigatus sedebat. Spuria et omissa.]

[Πᾶσα γένετολή καθαρὰ καὶ διευγής. Quod filii debeant parentes honorare. Spuria et omissa.]

Πᾶσαι μὲν ἀρετὴ καλόν. 60 [61], in Joan. VIII, 355. — Montf. VIII, 561. Savil. II, 810. Duc. II, 387.

Πᾶσαι μὲν ἐν Θῷ διδασκαλία. I, in Lazarum quatriduanum. Non videtur esse Chrysostomi. Citarunt a Damasceno tom. I, pag. 871. Savil. edidit VII, 524. Montf. II, 846, sed cum hoc initio πᾶσα ἑνθεος διδ. Duc. deest.

Πᾶσαι μὲν ἡ ἀπὸ χειρῶν. In Exaltationem crucis. Incertum, an Chrysostomi. [In spuriis.] VIII, 679. — Montf. VIII, 204. Savil. V, 823. Duc. deest.

Πᾶσαι μὲν ἡμέρα φιλορά. In S. Pentecostem. Incertum an Chrysostomi. XII, 933. — Montf. XII, 812. Savil. VII, 582. Duc. deest.

Πᾶσαι πρᾶξις ἀγαθή. De perfecta charitate, Ecloga ex Chrysostomianis. VI, 279. — Montf. VI, 287. Savil. VI, 742. Duc. deest.

[Πᾶσαι πρᾶξις καὶ θαυματουργία Χριστοῦ. In adorationem crucis, Spuria et omissa.]

Πάσης μὲν θεόπνευστου Γραφῆς. De instituenda secundum Deum vita, et in Matth. VII, 14 : Angusta est porta, et dominicas orationis explicatio. Vertit Achilles Statius. Lusitanus. [Conf. Montf. qui eam asserit Chrysost.] III, 41. — Montf. III, 25. Savil. V, 185. Duc. V, 157.

Παῦσαι κατηγορῶν ἡμῶν βραδ. Theodoτο, epist. 137. III, 694. — Montf. III, 681.

Πάσχα μὲν γῆγεν ἐορτάζουσιν. In Pascha. Dubium, an Chrysostomi. [In spuriis.] VIII, 725. — Montf. VIII, 257. Savil. V, 917. Duc. deest.

Πάσχα μὲν ἐορτάζουσιν Ιουδαῖοι. In Pascha. Dubium, an Chrysostomi. VIII, 731. — Montf. Non citatur in ind. Savil. V, 925. Duc. deest.

Πάτερ ἡμῶν ἡ ἐν τοῖς οὐρανοῖς · πατέρα λέγεις, ἀνθρωπε. In Orationem Dominicam. Dubium, an Chrysostomi. FABR. Est excerptum ex opere Germani senioris, patriarchæ Constantinopolit., et inscribitur : Theoria seu consideratio et mystica contemplatio rerum ecclesiasticarum, teste Montf. qui id igitur in Spuriis posuit.] VIII, 627. — Montf. VIII, 449. Savil. V, 707. Duc. deest.

Πειθώμεθα δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ. Est τῷ θεῷ homilia Chrysostomi 18 in Genes. Ex codice Naniano 43, apud codices Naniani. XIII, Suppl., col. 499.

Πεπλήρωται ἡμῖν λοιπόν. In magna Parasceve. Vertit Fronto Duceus. [Spuria.] II, 811. — Montf. II, 816. Savil. V, 906. Duc. VI, 336.

Περὶ γάμου πρώην ἡμῖν. In I Cor. VII : Mulier alligata est legi. Vertit incertus. III, 217. — Montf. III, 203. Savil. V, 957. Duc. 251.

[Περὶ γάρ τῆς ἡμέρας. Est fragmentum in decem virgines Anglicanum.]

[Περὶ γάρ τῶν Γαλιλαίων, ὃν ἀπήγγειλαν. In Galileos occisos. Spuria et rejecta.]

Περὶ δογμάτων ὑμίν εμπροσθεν. De resurrectione mortuorum. Vertit incertus. II, 417. — Montf. II, 422. Savil. VI, 703. Duc. V, 450.

Περιζωσάμανοι, φησί, τὴν διφύν. 24, in Epist. ad Ephes. XI, 167. — Montf. XI, 179. Savil. III, 887. Duc. * V, 1075.

Περιχόλας τὸν θάρυβον τὸν ἀπὸ τῶν γλωσσῶν. 37, in I ad Cor. X, 315. — Montf. X, 343. Savil. III, 489. Duc. * V, 410.

Περιπαθές πώς τὸ γυναικεῖον γένος. 85 [86], in Joan. VIII, 467. — Montf. VIII, 513. Savil. II, 948. Duc. * II, 552.

[Περὶ τῆς ἱερᾶς εραπέζης καὶ συνάξεως. De sacra mensa. Spuria et omissa.]

Περιτυχόντες πρώην τῷ παραλυτικῷ. De paralytico per tectum immisso. Vertit Fronto Ducæus — Montf. HI, 32. Savil. deest. Duc. V, 824.

Περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου διαλεχθεῖς. 5, in Joan. — Montf. Omissa est in ind. Savil. II, 583. Duc. * II, 49.

Περὶ τῶν Γαλιλαίων ὃν δὲ Πιλάτος τὸ αἴρει. Ms. in bibliothecis Italiæ et Oxoniensi. Aperte Spuria, et ideo a Savilio omissa.

Περὶ φόδου Θεοῦ. Synopsis Sir. VI, 375. Montf. VI, 380.

Πηγὴ φωτὸς δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος. De cæco a nativitate. Vertit Fronto Ducæus [In Spuriis.] VIII, 543. — Montf. VIII, 64. Savil. V, 761. Duc. VI, 355.

Πίστις, φησί, χρηματισθεὶς Νῦν. 23, in Epist. ad Hebr. XII, 159. — Montf. XII, 240. Savil. IV, 546. Duc. * VI, 902.

Πλεῖονος αὐτῇ γέμει παρδροσίας ἡ δημηγορία. 9, in Acta. IX, 75. — Montf. IX, 69. Savil. IV, 659. Duc. * III, 84.

Πλούτος ἡμῖν καὶ θησαυρὸς καὶ πηγαῖ. In assumptionem domini. Montf. III, 756. Homilia ex plurimis locis consarcinata.] III, 773.

Πόθεν ἡμῖν δρός πλείων δ σύλλογος. 3 [5], aduersus Judæos. II, 883. — Montf. I, 627. Savil. VI, 320. Duc. I, 412.

Πολαῖς ἡμέραις ἐκείναις. 10, in Matthæum. VIII, 183. — Montf. VII, 439. Savil. II, 62. Duc. * I, 109.

Πολὰ πάντα, ὡς μακάριε Πέτρε. 64 [65], in Matth. VII, 609. — Montf. VII, 634. Savil. II, 404. Duc. * I, 690. [Πολὰ φήματα. In psal. v, Spuria et omissa.]

Ποιήσας τὸ θαῦμα, σὺν ἐπέμενεν ἔνα. 51, in Matthæum. VII, 561. — Montf. VII, 347. Savil. II, 203. Duc. * I, 356.

Πολον ἐκείνον λέγει καιρόν. 26, in Acta. IX, 197. Montf. IX. Savil. IV, 760. Duc. * III, 239.

Πολλὰ ἀπὸ τῆς παραδολῆς αἰνίττεται. 68 [69], in Matthæum. VII, 639. Montf. VII, 669. Savil. II, 450. — Duc. I, 733.

Πολλὰ δείκνυστοι τοῦ Θεοῦ τὴν εἰς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν. 5, in Epist. ad Ephesios. XI, 37. — Montf. XI, 32. Savil. III, 785. Duc. * V, 897.

Πολλὰ ἐνταῦθα ἔστι τὰ ζητούμενα. 3, in Epist. ad Titum. XI, 675. — Montf. XI, 743. IV. Savil. IV, Duc. * VI, 636.

Πολλαὶ καὶ διάροποι. De cæco et Zacchæo. Vertit Fronto Ducæus. [In Spuriis.] VIII, 599. — Montf. VIII, 120. Savil. V, 731. Duc. VI, 482.

[Πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Alii πολλοὶ καὶ ποικίλοι. In Taurinensi bibl. Spuria et omissa].

[Πολλαὶ μὲν αἱ δωρεαὶ. In nativitatem Christi. Spuria et omissa].

[Πολλαὶ μὲν καὶ ἀνερθυμητοὶ τῶν Χριστιανῶν. In nativitatem Christi. Combeſſis. VIII, p. 104. Spuria et omissa. Combeſſius putat, esse Proclī.]

Πολλὰ καὶ θαυματά. In sanctum Stephanum 3. Non videtur Chrysostomi. [Spuria.] XIII, 933. — Montf. XII, 811. Savil. VII, 581. Duc. deest.

Πολλὰ καὶ μεγάλα περὶ τοῦ Ἀδραάμ. 9, in Epist. ad Rom. IX, 467. — Montf. IX, 511. Savil. III, 65. Duc. * IV, 108.

Πολλάκις ἀπεδείξημεν, διει σκιά. In psalmum cvi. Spuria V, 606. — Montf. V, 673. Savil. I, 967. Duc. deest.

Πολλάκις ἀξιηταὶ πρὸς ἐμαυτόν. De cæmeterii appellatione, et in sanctam crucem. Vertit Jac. Gretserus. II, 395. — Montf. II, 397. Savil. V, 563. Duc. V, 431.

Πολλάκις εἶπον, διει ἡ ἐλεημοσύνη. 15, in Epist. ad Philipp. XI, 287. — Montf. XI, 509. Savil. IV, 82. Duc. * VI, 134.

Πολλάκις ἡμῖν εἰρηται διει φαλμὸν φόης. In psal. lxxxvi. Spuria V, 742. — Montf. V, 756.

Πολλάκις μὲν ἐπεστάλχαμέν σου πρὸς τὴν εὐλ. Adoliæ, epist. III, 737. — Montf. III, 727.

Πολλάκις ὑμῖν τίπον. In seconopum inustum. Homilia, extrema parte mutila. Incertum, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 785. — Montf. X, 843. Sav. VII, 423. Duc. deest.

Πολλάκις ὑμῖν εἰρηται τὸν Χριστὸν, ὁσπερ. In psal. xxxvii. Spuria et omissa.]

Πολλάκις ὑμῖν περὶ τούτου διελέχθην. In psalmum cxxxvii. V, 407. — Montf. V, 405. Savil. I, 838. Duc. III, 449.

Πολλὰ μὲν ἐπειγεται. De morto. Vertit Balthasar Etzelius. [Ecloga 31] XII, 801. — Montf. XII, 670. Savil. VII, 775. Duc. VI, 854.

- Πολλὰ μὲν ἔστι καὶ ξερά τὰ δυνάμενα. 87 [88], in Joan. VIII, 477. — Montf. VIII, 525. Savil. II, 927. Duc. * II, 566.
- Πολλὰ μὲν ἔστι τὰ χαρακτηρίζοντα τὸν Χριστιανισμόν. 31, in Epist. ad Hebr. XII, 213. — Montf. XII, 284. Savil. IV, 587. Duc. * VI, 939.
- Πεντάκις μὲν καὶ μεγάλα τὰ περὶ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. V. Severiani, *Cabalorum episcopi*, in *moscopiā*. VI, 471. — Montf. VI, 480. Savil. VII, 618. Duc. deest.
- Πολλὰ μὲν καὶ περὶ πολλῶν. Homilia 7, ad Antiochenos. II, 94. — Montf. II, 84. Savil. VI, 510. Duc. I, 93.
- Πολλὰ μεταξὺ κατασκευάζειν δι Παῦλος. 27, in Epist. ad Hebr. XII, 185. — Montf. XII, 245. Savil. IV, 565. Duc. * VI, 923.
- Πολλὰ παρεχάλεσσι χθές. *De ligno scientiae boni et mali. Vertit Fronto Duxius*. IV, 607. — Montf. IV, 674. Savil. V, 22. Duc. II, 758.
- Πολλὰ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας. 20, in Epist. ad Rom. IX, 595. — Montf. IX, 656. Savil. III, 173. Duc. * IV, 288.
- Πολλὰ; ἀνάγκη τὸν ἀρχοντα. 10, in I ad Thess. XI, 455. — Montf. XI, 494. Savil. IV, 210. Duc. * VI, 343.
- Πολλὰς ἔχω χάριτας τῷ κυρίῳ μου τῷ ποθεινοτ. Elpidio episc., epis. 230. III, 737. — Montf. III, 726.
- Πολλὰς μὲν ἀνηλώσαμεν ἡμέρας. Homilia 6, ad Antiochenos II, 81. — Montf. II, 79. Savil. VI, 501. Duc. I, 80.
- Πολλὰ σοι τὰ ἀγαθὰ, δτι τὸν νίδν μετά. Theodoro exconsuli, epist. 141. III, 696. — Montf. III, 682. [Πολλὰς πραγμάτων ἔσχε μεταβολάς. In psal. xviii. Spuria et omissa.]
- Πολλὰ; ὅμιν ἔχω χάριτας, δτι μετὰ πολλῆς. 13, in Genesin. IV, 118. — Montf. IV, 114. Savil. I, 90. Duc. II, 128.
- Πολλὰς ὅμιν ἔχω χάριτας, δτι μετὰ προθυμίας τοὺς περὶ τῆς εὐχῆς. Non esse desperandum. Vertit Fronto Duxius. — Montf. III, 554. Savil. VIII, 75. Duc. V, 664.
- Πολλὰς ὅμιν ἔχω χάριτας, δτι μετὰ ἥδονῆς. 31, in Gen. IV, 282. — Montf. IV, 304. Savil. I, 244. Duc. II, 340.
- Πολλὰ τὰ κύματα, καὶ χαλεπὸν τὸ κλαδών:ον. *Cum de Chrysostomo expellendo tgeretur. Hanc orationem servavit Georgius Alexandrinus in Chrysostomi vita. Vertit Godfridus Tilmannus, paraphrastice.* [v. Montf. Monitum] III, 427. — Montf. III, 415. — Savil. VIII, 259. Duc. IV, 842 et Latine VII, 941.
- Πολλὰ τῶν πραγμάτων ἐξ ἀγνοίας. 7, in I ad Thessalon. XI, 435. — Montf. XI, 472. Savil. IV, 194. Duc. * VI, 317.
- Πολλὰ τῶν πραγμάτων ἔστι μὲν καλά. In psal. cxxxii. V, 384. — Montf. V, 379. Savil. I, 819. Duc. III, 420.
- Πολλαχόθεν μὲν καὶ διλοθεν. 29, in II ad Cor. X, 595. — Montf. X, 659. Savil. 897. * V, 758.
- [Πολλὴ μὲν γηπόνφ προθυμία καταβ. In illud : *Si qua in Christo nova creatura. Montf. XIII, 219.*] XIII, 25.
- Πολλὴ μὲν ὑμῶν τῆς ἀγίστης καὶ τῆς ἐμπροσθεν. Anysio, Numerio, etc., epist. 163. III, 706. — Montf. III, 694.
- Πολλήν ἀπαιτεῖ τὴν αἰδώ. 9, in I ad Tim. XI, 543. — Montf. XI, 594. Savil. IV, 282. Duc. * VI, 457.
- Πολλήν ὄρῳ τὴν σπουδὴν. Hom. I in Isa. vi 1. Vertit Erasmus. VI, 97. — Montf. VI, 95. Savil. V, 127. Duc. III, 723.
- Πολλήν παράκλησιν. 9, in II ad Tim. XI, 649. — Montf. XI, 714. Savil. IV, 370. Duc. * VI, 602.
- Πολλήν παρὰ τῶν οἰκετῶν. 5, in Epist. ad Titum. XI, 687. — Montf. XI, 757. Savil. IV, 400. Duc. * VI, 652.
- Πολλήν ποιεῖται τὴν σπουδὴν. 22, in I ad Cor. X, 181. — Montf. X, 191. Savil. III, 381. Duc. * V, 330.
- Πολλῆς βαρύτητος τὸν λόγον ἐμπλήσας. 13, in I ad Cor. X, 107. — Montf. X, 108. Savil. III, 321. Duc. * V, 151.
- Πολλῆς γέμει ταραχῆς. Homilia 1 De Providentia. Dubia. Vertit Joan. Checus Cantabrigiensis, sed minus recte. II, 749. — Montf. II, 752. Savil. VI, 863. Duc. I, 714.
- Πολλῆς ἐνδιμίσεν ἀπολαύσεσθαι εὐνοίας δι κύριος μου. Artemidoro, epist. 177. III, 712. — Montf. III, 700.
- Πολλῆς ἐνταῦθα συνέσεως ἡμῖν χρεῖα. In cxi, psalmum. V, 258. — Montf. V, 242. Savil. I, 716. Duc. III, 269.
- Πολλῆς ἡμῖν, ἀγαπητοῖ, δεῖ τῆς μερίμνης. 20 [21], in Joan. VIII, 127. — Montf. VIII, 119. Savil. II, 637. Duc. * II, 129.
- Πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς ἀγρυπνίας. 6, in Matth. VII, 61. — Montf. VII, 84. Savil. II, 35. Duc. * I, 63.
- Πολλῆς ἡμῖν δεῖ τῆς σπουδῆς ἐν ἀπασιν. 38 [59], in Joan. VIII, 219. — Montf. VIII, 225. Savil. II, 702. Duc. * 242.
- Πολλῆς ἡμῖν θερμήτητος δεῖ. 33 [34], in Joannem. VIII, 193. Montf. VIII, 193. Savil. II, 691. Duc. II, 210.

Πολλῆς σῆμερον πληροῦμας τῆς ἡδονῆς. 2, in Gen. IV, 26. — Montf. IV, 7. Savil. I, 3. Duc. II, 7.

Πολλῆς ὑπομονῆς δεῖται τὰ ἡμέτερα. 53 [34], in Joan. VIII, 295. — Montf. VIII, 315. Savil. II, 776. Duo. * II, 337.

Πολλοὶ διαποροῦσι πῶς. 27, in Acta. IX, 203. — Montf. IX, 214. Savil. IV, 764. Duc. * III, 248.

Πολλοὶ νομίζουσιν ἀρκεῖν ἐσυτος. 14, in I ad Tim. XI, 371. — Montf. XI, 624. Savil. IV, 304. Duc. * VI, 495.

[Πολλοί, οἵματι, τῶν. *Alibi legitur, πολλούς οἵματα τῶν. De fugiendis spectaculis et de Abrahamo. Spuria et omissa*]

Πολλοῖς τοιτὶ τὸ βιβλίον. Hom. I in Acta. IX, 13. — Montf. IX, 4. Savil. IV, 607. Duc. * III, 4.

Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων δταν θάυσι. 61, in Joan. Sub Basili Seleuciensis nomine etiam prodiit cum versione Claudiū Dausqueii. Hom. 40. VIII, 541. — Montf. VIII, 368. Savil. II, 815. Duc. * II, 395.

Πολλοῖς τῶν ἀσθενεστέρων. 5, in II ad Tim. XI, 623. — Montf. XI, 685. Savil. IV, 349. Duc. * VI, 568.

Πολλοὶ τῶν πειρατῶν προσεχνύτων. Pars homiliae a Martino Croinero versæ, Basil. 1552, de pulchritudine et uxore. Exstat integrat, XII, 657. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. VI, 664.

Πολλοῖς τῶν παρ' ἡμῖν ἀνθρώπων. *De futuro iudicio. Vertit Balth. Etzelius. XII, 743. — Montf. XII, 670. Savil. VII, Duc. VI, 762.*

Πολλοῖς τῶν φρεσκούτερων. 27, in Joannem. VIII, 161. — Montf. VIII, 158. Savil. II, 664. Duc. * II, 174.

Πολλοῖς, φησὶ, προφῆται καὶ δίκαιοι. 26, in Epist. ad Hebr. XII, 177. — Montf. XII, 235. Savil. IV, 560. Duc. * VI, 915.

Πολλοῦ ἀν ἐπριάμην ίδειν σου τὴν ἐμμέλειαν. Diogeni, epist. 134. III, 692. — Montf. III, 678.

Πολλοὺς εἰδον χαίροντας. Homilia 18, ad Antiochenos. II, 179. — Montf. II, 480. Savil. VI, 581. Duc. I, 200.

[Πολλοὺς καὶ διαφρόνους. *De gratiarum actione. Spuria et omissa*,]

Πολλοὺς καὶ συνεχεῖς ἱδρωσιν ἱδρῶτας. Agapeto, epist. 175. III, 711. — Montf. III, 699.

Πολλοὺς καὶ τῶν σφόδρα δοκούντων. 31, in Epist. ad Rom. IX, 667. — Montf. IX, 744. Savil. III, 234. Duc. * IV, 387.

Πολλοὺς οἵματα τῶν πρώην καταλιπόντων. Non accedendum ad theatra; et III, de Davide et Saul. Vertit Erasmus. IV, 695. VI, 541. — Montf. IV, 768. Savil. V, 89. Duc. II, 862 et 39.

Πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων θορυβεῖ. 6, in II ad Tim. XI, 629. — Montf. XI, 691. Savil. IV, 353. Duc. * VI, 575.

Πολλοὺς ὑμῶν οἵματα θαυμάζειν. In Rom. XVI, 5. *Salutate Priscillam et Aquilam. Vertit Fronto Duxens.* — Montf. III, 127. Savil. V, 314. Duc. V, 216.

Πολλοῦ τὸ προσήμιον γέμει θυμῷ. In Epist. ad Galatas commentarius. X, 611. — Montf. X, 657. Savil. III, 709. Duc. * V, 776.

Πολλοῦ τοῦ μέλιτος τὴν ἐπιστολὴν ἀνέχρωσας. Theodosio ex Duoibus, epist. 58. III, 641. — Montf. XI, 625.

Πολλῶν ἀκούω λαγόντων, ὅτι παρόντες. 5, in Matthæum. VII, 55. — Montf. VIII, 71. Savil. II, 30. Duc. * I, 54.

Πολὺν ἐσίγησα χρόνον. Cum Saturninus et Aurelianus acti essent in exsilium. Vertit incertus. III, 413. — Montf. III, 403. Savil. Latine. VII, 936. Duc. Græce et Lat. V, 905.

Πολὺν ποιώμεθα τῶν πνευματικῶν, ἀγαπητοῖ, λόγον. 40 [41], in Joannem. VIII, 233. — Montf. VIII, 242. Savil. II, 725. Duc. * II, 261.

Πολὺν τοῦ πράγματος; τούτου ποιεῖται. 25, in Epist. ad Rom. IX, 613. — Montf. IX, 685. Savil. III, 189. Duc. * IV, 315.

Πολὺν ὑπὲρ τῶν χηρῶν. 15, in I ad Tim. XI, 579. — Montf. XI, 631. Savil. IV, 310. Duo. * V, 506.

Πολὺν ὑπομεμένητε πόνον μαχρὸν οὗτω. Romanis presbyteris, epist. 161. III, 705. — Montf. III, 692.

Πολὺς ἐν ταῖς Γραφαῖς τῶν αἰνῶν τούτων. In cxii. Psal. V, 299. — Montf. V, 287. Savil. I, 750. Duc. I, 750.

Πολὺς καὶ ἀφατος ὁ Θησαυρός. 21, in Gen. IV, 175. — Montf. IV, 180. Savil. I, 143. Duc. II, 200.

Πολὺς ὁ διάβολος ἔγκειται. 22 [23], in Joan. VIII, 157. — Montf. VIII, 131. Savil. II, 645. Duc. * II, 152.

Πολὺς ὁ Θησαυρός καὶ ἀφατος. 32, in Gen. IV, 292. — Montf. IV, 413. Savil. I, 253. Duc. II, 352.

Πολὺς ὁ πέθος τοῖς ἀνδράσι τῆς; πόλεως. In Psal. cxxvi. V, 403. — Montf. V, 402. Savil. I, 836. Duc. III, 445.

Πολὺς ὁ χειμῶν, δλλὰ τὴν προθυμίαν. In dimissionem Chananeæ. Habita post redditum ab exilio. Vertit incertus. Montf. eam asserit Chrysostomo contra Ducæum dubitantem. Hart. III, 449. — Montf. III, 452. Savil. V, 188. Duc. * VI, 243.

Πολὺ τῆς ὁδοῦ τὸ μέσον τὸ διειργον ἡμᾶς. Candidiano, epist. 42. III, 635. — Montf. III, 616.

Πολὺ τῆς συγκαταβάσεως; τὸ κέρδος. 30, in Joan. VIII, 175. — Montf. VIII, 174. Savil. II, 676. Duc. * II, 188.

- Πολὺ τῶν σήμερον ἡμῖν ἀναγνωσθέντων. 47, in Gen. IV, 428. — Montf. IV, 473. Savil. I, 379. Duc. II, 530.
- Πόρφω μὲν σου καθῆμεθα τῇ παρουσίᾳ τοῦ σώματος. Montio, epist. 171. III, 710.
- Μέτε γάρ σου ἐπιλαβέσθαι δυνάμεθα τῆς. Antiocho, epist. 189. III, 717. — Montf. III, 705.
- Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ λέγοντες. In psalm. cxxxix. V, 419. — Montf. X, 418. Savil. I, 848. Duc. III, 463.
- Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ τὸν θάνατον. 5, De laudibus sancti Pauli, apostoli. Vertit Anianus. II, 495. — Montf. II, 500. Savil. VIII. Duc. V, 538.
- Πρέπον τῇ μακαρίᾳ ψυχῇ. 2, in Epist. ad Rom. IX, 401. — Montf. IX, 436. Savil. III, 10. Duc. IV, 46.
- Πρεσβείαν τὴν δικαίαν. De eleemosyna et collatione in sanctos. Vertit incertus. III, 561. — Montf. III, 248. Savil. VI, 816. Duc. V, 283.
- Προαγόρευσις τῶν ἑστομένων. Synopsis Jeremiæ. VI, 377. — Montf. VI, 383.
- [Πρόδρατον ἐν νόμῳ λαμβανόμενον ἐξ ἄγ. In secundam hebdomadem. Spuria et omissa.]
- Πρὸ ἐξ ἡμερῶν τοῦ Πάτρα. In festum Palmarum. Ecloga [53] ex Chrysostomianis. XII, 817. — Montf. XII, 687. Savil. VII, 718. Duc. deest.
- Πρόκειται ἡμῖν, ἀγαπητοί. πνευματικῇ τράπεζᾳ. In ejectionem Adami e paradiso. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria] VI, 525. — Montf. deest. Savil. VII, 237. Duc. deest.
- [Πρόκειται: ἡμῖν, ἀγαπητοί, τράπεζα ἐκ Θεού Γρ. In principium jejunii. Montf. VI, 539.]
- Πρόδρόσιν μὲν ὁ φαλμός. In psal. c. Non est Chrysostomi, sed ex Theodorito et aliis. V, 635. — Montf. V, 644. Savil. I, 932. Duc. deest.
- Προσοχῆς μὲν ἔνεχεν τῆς περὶ τὴν ἀγρότας. 2 [5], in Joan. VIII, 37. Montf. VIII, 16. Savil. II, 565. Duc. II, 20.
- Πρὸς τὰς τοῦ μέλιτος πηγάς. In I ad Cor vii, 2 : Propter fornicationem, habeat, etc. Vertit Fronto Duceus. III, 207. — Montf. III, 193. Savil. 330. Duc. V, 240.
- Πρὸς τὸ τέλος ἡμῖν τῆς νηστείας. De similitate et ira depouenda. Vertit Petrus Nannius. — Montf. II, 149. Savil. VI, 611. Duc. I, 246.
- Πρὸς τὸ τέλος λοιπὸν ἐφθάσαμεν. [26] 29. II, 197 in Gen. IV, 260. — Montf. IV, 279. Savil. I, 223. Duc. II, 311.
- Πρότερον διεξελθότες ὑμῖν περὶ νηστείας. De preicatione. Ed. Becher Lipsiae 1839. XIII, 461.
- Πρότερον ἐπιτιμήσας τῷ κρίνοντι. 26, in Epist. ad Rom. IX, 637. — Montf. IX, 711. Savil. III, 207. Duc. IV, 346.
- Πρότερον έδωμεν τίς ἡ κληρονομία. In psalmum quintum. V, 60. — Montf. V, 28. Savil. I, 538. Duc. III, 34.
- Πρότερον μὲν τῶν Ίουδαίων. In Eliam. Vertit incertus. Dub. VI, 583. — Montf. VI, 600. Savil. V, 672. Duc. VI, 109.
- Προτρέπεται καὶ κόλπος βούθιος ἀλιέα. In psal. xxxviii, 7. Frustra conturbatur omnis homo vivens. Vertit ediditque Parisiis Jac. Perionius. Dub. V, 559. — Montf. V, 566. Savil. VII, 558. Duc. VI, 98.
- [Προφητεία τούτων ἐστὶ τὸ λέγειν ἡ καὶ τυπικῷ. Præfatio in Jeremiam. Lambec. IV, p. 76. Chrysostomus dicitur, inquit Lambec. sed et Origenis, Chrysost. et Theodoreti scriptis consarcinata est. Chrysostomus autem nullum, quod sciamus, in Jeremiam edidit commentarium; sed varia ejus loca, hinc inde desumpta, adhibentur. Dicit tanien Savilius in fine notarum in Isaiae capita octo. « Exstat passim in bibliothecis ἐρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Ἰερεμίαν, Chrysostomo ascripta; cujus apographum ex bibl. Bavaria descriptum habemus; ne luce quidem, nedum tanto auctore dignum opusculum, sed nugas meras et quisquillas. » Quarum initium ille assert.]
- Προφητικὴ σήμερον ὅμιν. Homilia de prophetiarum obscuritate. Vertit Fronto Duceus. VI, 163. — Montf. VI, 168. Savil. 649. Duc. III, 799.
- Πρώην ἐλέγομεν διτὶ Ίωάννης. 13 [14], in Joannem VIII, 91. — Montf. VIII, 78. Savil. II, 608. Duc. II, 84.
- Πρώην ἐξ ὧν ἀκτηκάτε. 3, De jejunio. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 715. — Montf. IX, 797. Savil. VI, 933. Duc. deest.
- Πρώην ἐπαγγελμένος; τέλος ἐπιθεῖνα.. 67, sive ultima Homilia in Gen. IV, 571. — Montf. IV, 635. Savil. I, 512. Duc. II, 714.
- Πρώην ἡμῖν ἡ μεγάλη. In filium prodigum, et de pœnitentia. Dubium, an Chrysostomi. VIII, 627. — Montf. deest. Savil. V, 720. Duc. deest.
- Πρώην μὲν ἐνεκαλούμεν. De doctrina et correptione. [Ecloga 6.] Vertit Balth. Etzelius. XII, 605. — Montf. XII, 469, Savil. VII, 743. Duc. VI, 600.
- Πρώην μὲν περὶ ἀκαταλήπτου. Quod neque vivi neque mortui anathemate plectendi. Vertit incertus. I, 945. — Montf. I, 694. Savil. VI, 439. Duc. I, 801.
- [Πρώην δὲ Σωτὴρ ἡμῶν κατὰ τῶν ἀγίων Εὐαγγ. In illud : Si non dimiseritis. Spuria et omissa.]
- [Πρώην δὲ τὸν τύφον τῶν Ίουδαίων. In illud : Qui vult inter nos primus esse. Spuria ac præterinissa.]
- [Πρώην ὅμιν, ἀγαπητοί, τὸν πολυχρόνη τοῦ. In quadridianum Lazarum et de sancta domina. II, 616.] II, 61.

Πρώτην θμῆν περὶ σωφροσύνης διελέχ. In illud : *Apparuit gratia Dei. Spuria et omissa.*

Πρώτη τῶν ἀξύματων τὴν πρὸ τῶν ἀξύματων. 81 [82], in Matthæum. VII, 729. — Montf. VII, 773. Savil. II, 503. Duc. I, 581.

Πρώτον αἰνιγματωδῶς λέγων· Βλέπετε. 7, in Epist. ad Coloss. XI, 343. — Montf. XI, 371. Savil. IV, 123. Duc. * VI, 202.

Πρώτου ἀναγκαῖον τὴν ὑπόθεσιν. Argumentum epistolæ ad Philemonem. XI, 701. — Montf. XI, 772. Savil. IV, 411. Duc. VI, 670.

[Πιστῶχον ἡ ἐπιγραφὴ λέγει. In psal. ci. Spuria ac prætermissa.]

[Πῶ; γάρ οὐλῶς ἀκοῦσαι. In psalm. XLIII. Spuria et omissa.]

Πῶς δαλάμπει εσφῶς καὶ λαθεῖν. Constantii presb. ad Castum presb., Epist. 240. III, 748. — Montf. III, 735.

Πῶς οὐκ ἔλαβεν ἐκ τῶν εἰρημένων. 48, in Acta. IX, 141. — Montf. IX, 143. Savil. IV, 611. Duc. * III, 166.

Πῶς οὖν φέσιν δὲ λουκᾶς. 8, in Matth. VII, 81. — Montf. 118. Savil. II, 50. Duc. * I, 89.

Πῶς; οὖν φέσιν δὲ Χριστὸς, διτι οὐκ ἐπίστευσαν. 11, in Matth. VII, 191. — Montf. VII, 149. Savil. II, 681. Duc. * I, 122.

Πῶς παρεῖχον τὴν φιλανθρωπίαν. 54, in Acta. IX, 373. — Montf. IX, 404. Savil. IV, 910. Duc. * III, 468.

P

Ρχαδίδιν εἰ χρῆμα καὶ βίαιον ἢ ἀγάπη. Casto, Valerio, Diophanto etc. Epist. 130. III. 689. Montf. III, 675.

Ράθυμόν πως ἡ ἀνθρωπίνη φύσις. 17, in Joan. VIII, 115. — Montf. VIII, 103. Savil. II, 625. Duc. * II, 111.

Ροζὶ καὶ μῆλον. In medium Pentecosten. Incertum an Chrysostomi. [Spuria.] X, 739. — Montf. X, 792. Savil. VIII, 369. Duc. deest.

Ρωμαῖοις γράψαν δι μακάριος. Argumentum in Epist. ad Hebreos. XII, 9. — Montf. XII, 1. Savil. IV, 427. * Duc. * VI, 694.

S

Σάλπιγγος ὑψηλότερα. De jejunio. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 787. — Montf. IX, 846. Savil. VII, 428. Duc. deest.

Σαφῆ; ή τῆς προφτείας ἐπιγραφή. in psal. LXXXVII. Spuria, V, 721. — Montf. V, 733.

Σεμινύει μὲν τοὺς εὐδοκίμους. In S. Stephanuim. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] XII, 929. — Montf. XII, 809. Savil. VII, 579. Duc. deest.

Σήμερον, ἀγαπητοῖ, τὸν λατρὸν τῶν ψυχῶν προεκνήσωμεν. 5. de jejunio. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 717. — Montf. IX, 800. Savil. VI, 936. Duc. deest.

Σήμερον ἐκ νεκρῶν ἐγερόμενος δὲ Λάζαρος. In quadridianum Lazarum. Verit Fronto Duceus. I, 779. — Montf. I, 525. Savil. V, 271. Duc. V, 146.

[Σήμερον ἡμῖν ἀνεγνῶσθε δι μακάριος Δαυΐδ. In David. Spuria et omissa.]

Σήμερον ἡμῖν δὲ Χριστὸς τοὺς δθλους. In Samaritanam. Verit Fronto Duceus ediditque Burdigalæ, 1604. 8. Dubium, an Chrysostomi. [In Spuriis.] VIII, 535. — Montf. VIII, 55. Savil. VII, 442. Duc. VI, 342.

Σήμερον δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς. In magnam Parasceven. Vide supra, Εορτὴν ἄγομεν σήμερον. II, 399. — Montf. II, 403. Savil. V, 567. Duc. deest.

Σήμερον δὲ Φαρισαῖος. In meretricem et Phariseum. Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] X, 709. — Montf. X, 762. Savil. VII, 329. Duc. deest.

Σχότει μοι κάνταῦθα (al. κάντεῦθεν) τῇ γενναῖαν. 14, in I ad Cor. X, 115. — Montf. X, 117. Savil. III, 327. Duc. V, 141.

Σοφία Σολομῶντος. Synopsis Sap. Salom. VI, 368. — Montf. VI, 373.

Σοφός τις ἀνήρ εἰ τάξει μακαρισμῶν. 20, in Epist. ad Ephes. XI, 135. — Montf. XI, 142. Savil. III, 861. Duc. * V, 1033.

Σοφός τις ἀνήρ καὶ φιλοσοφεῖν εἰδὼς. In Eustathium, Antiochenum. Verit Fronto Duceus. II, 597. — Montf. II, 603. Savil. V, 628. Duc. I, 559.

Στάδιον ἡμέραν πνευματικόν. De circu. Cum versione Jul. Cæsaris Belengeri. Paris. 1598. 8. [In Spuriis.] VIII, 567. — Montf. VIII, 87. Savil. VI, 974. Duc. VI, 409.

[Σταυροῦ πανήγυρον. In crucem : in Taurinensi bibl. Spuria et omissa.]

Σταυρὸν πρόκειται στήμερον ἐορτὴ. In venerandam crucem. Dubium an Chrysostomi. Allatius refert ad Josephum, archiep. Thessalonicensem. FABR. Sic incipit homilia quædam Andreae Cretensis. Hinc eam Montf. posuit in Spuriis. HARL. VIII, 673. — Montf. VIII, 208. Savil. V, 819. Duc. deest.

Στεφάνῳ χρυσοκόδμοις. De pœnitentia. Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 765. — Montf. IX, 852. Savil. VII, 282. Duc. deest.

Στέψωμεν ἀνθεσιν ἐγκωμιῶν. In Stephanum protomartyrem. Verit Fronto Duceus. Burdigalæ 1601. [In Spuriis.] VIII, 501. — Montf. VIII, 17. Savil. V, 864. Duc. VI, 274.

[Σερατεύστου πλημμελήσαντος. In psalm. VI. In Scorial. bibl. Spuria et prætermissa.]

Σευγήνη τὴν Έκκλησίαν. In Judæ proditionem. Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] X, 687. — Montf. X, 739. Savil. VII, 306. Duc. deest.

Σὺ δέ μοι προσεδέκησας τοσαύτην ἐκ νεότητος. Olympiadi, Ep. 15. III, 619. — Montf. III, 601.

[Συμφέρει δάκνεσθαι. Contra eos qui cum scientia Scripturas non legunt. In Taurin. bibl. Spuria et omissa.]

Συνάγει μὲν ἡμᾶς εἰς ἀγάπην καὶ φύσεως; νόμος. Constantii presb. ad sororem, Ep. 238. III, 743. — Montf. III, 732.

Συνεκάλεσεν ἡμᾶς, ἀγαπητοῖς, ἐπὶ τὸ αὐτό. Encomium Joannis Theologi. Dubium an auctor Chrysostomus. [Spuria.] X, 719. — Montf. X, 771. Savil. VII, 342. Duc. deest.

Συνεκάλεσεν ἡμᾶς εἰς τὴν. In Barlaamum martyrem. Vertit Fronto Duceus. II, 675. — Montf. II, 681. Savil. V, 493. Duc. I, 783.

Συνεχῶς ἀκούων. Proœmium in Epist. ad Romanos. IX, 59t. — Montf. IX, 425. Savil. III, 1. Duc. IV, 1.

Συνεχῶς τὴν Ἰουδαίαν ἀφεις. 62 [63], in Matthæum. VII, 593. — Montf. V, 691. Savil. II, 394. Duc. I, 672.

Συνηθές ἔστιν, ἀδελφοί, τῷ μακαρῷ (στάτις 3, Psalmi cxviii). Non est Chrysostomii, sed ex Theodorito et aliis collectus commentarius. V, 700. — Montf. V, 711, Savil. I, 1007. Duc. deest.

Συντάξας τὸ στρατόπεδον τοῦτο. 23, in Epist. ad Ephes. XI, 163. — Montf. XI, 174. Savil. III, 883. Duc. I, 1069.

[Σύντομος ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ φαλμοῦ. In psal. LXXI. Spuria. Montfauc. V, 713.] V, 731. Montf. XI, 174. Savil. III, 883. Duc. I, 1069.

[Σύντομος ἡ προγραφὴ περὶ γάρ τοῦ. In psalm. LXXXII. Spuria. Montf. V, 722.] V, 741.

Σφόδρα γηγείσας καὶ θερμῆς ἀγάπης ἀνακεχ. Euthaliæ, Ep. 178. III, 713.

Σφόδρα ἡλιγησα ἀκούσας δὲι καὶ σὺ καὶ Σαλούστιος. Theophilo presb., Ep. 212. III, 729. — Montf. III, 700.

Σφόδρα ἡλιγήσαμεν καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες. Onesicratæ, Ep. 192. III, 719. — Montf. III, 707.

Σφόδρα ἡμᾶς ἀνεπέρωτας καὶ πολλῆς. Nicolao presb., Ep. 53. III, 637. — Montf. III, 621.

[Σφόδρα καθηψάμην ὑμῶν πρώην. Nona undecim homiliarum novarum. Tom. XII, p. 382.] XII, 519.

Σφόδρα με ἀνεπέρωτας καὶ σκιρτὴν ἐποίησας. Pæanio, Ep. 193. III, 719. — Montf. III, 708.

Σφόδρα μοι δοκεῖ τῷ τέλει. In cxi, psalmum. V, 290. — Montf. V, 276. Savil. I, 742. Duc. III, 308.

Σφόδρα μοι: καὶ νῦν. In resurrectionem Christi et mulieres unguenta offerentes. Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] XI, 753.

Σφόδρα τοῦτο κατάλληλον. 17, in Acta. IX, 133. — Montf. IX, 135. Savil. IV, 705. Duc. I, III, 157.

Σφόδρα φιλανθρωπος ὁν καὶ τῆς ἡμετέρις. 56, in Joan. V. Kal παράγων ὁ Ἰησοῦς. — Montf. deest in indice. Savil. II, 784. Duc. I, 349.

Σφοδρὸν τὸ καῦμα, καὶ βαρὺς ὁ αὐχμός. De futuræ vitæ deliciis. Vertit Fronto Duceus. III, 347. — Montf. III, 137. Savil. VIII, 71. Duc. V, 657.

[Σώζειν παταμένες καὶ βουκόλοι. In psal. xi. In Scorial. bibl. Spuria et prætermissa.]

T

Τὰ ἀνθρωπίνως ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ οἰκονομούμενα. 48 [49], in Joannem. VIII, 273. — Montf. VIII, 787. Savil. II, 757. Duc. I, 308.

[Τὰ αὐτὰ περὶ τῆς νῦν ἐπιγραφῆς. In psal. cii. Spuria et prætermissa.]

Τὰ αὐτὰ λέγειν ἐμοὶ μὲν. 4, de fato ei providentia. Dubia. Vertit Joan. Checus. II, 759. — Montf. II, 763. Savil. VI, 872. Duc. I, 726.

Τὰ θηρία ἔως οὗ [ἔως μὲν ἀν] τὰς ὄλας νέμεται. 4, [6], adversus Judæos. I, 904. — Montf. I, 649. Savil. VI, 336. Duc. I, 438.

[† Τὰ κατὰ τὴν κοσμοποίαν καὶ. Initium synopseos. Montf. VI, 318.] VI, 317.

[‡. Τὰ κατὰ τὸν Βῆλ ἡμῖν ἀνέτραψεν. In Dan. cap. xii. Montf. VI, 253]. VI, 244.

Τὰ κύματα ταῖς; πέτραις; προσρηγνύμενα. Amprucæ diaconissæ, ep. 96. III, 659. — Montf. III, 645.

Τὰ λειπόμενα τῶν χθὲς εἰρημένων. 57, in Gen. IV, 494. — Montf. IV, 548. Savil. I, 441. Duc. II, 616.

Τὰ λειψανα τῆς χθεσινῆς τραπέζης ἀποδοῦναι. In psal. l. Vertit Jac. Billius, V, 575. — Montf. V, 583. Savil. I, 702. Duc. III, 862.

Τὰ λειψανα τῆς χθεσινῆς τραπέζης ὑμῖν παραθεῖναι. 92, in Gen. IV, 185. — Montf. IV, 192. Savil. I, 153. Duc. II, 213.

Τὰ λειψανα τῶν χθὲς [ἡμῖν] εἰρημένων ἀναγκαῖον ἀποδοῦναι. 52, in Gen. IV, 456. — Montf. IV, 505. Savil. I, 406. Duc. II, 567.

Τὰ λειψανα τῶν χθὲς ἡμῖν εἰρημένων βουλόμεθα σήμερον ἀποδοῦναι. 63, in Gen. IV, 540. — Montf. IV, 600. Savil. I, 403. Duc. II, 674.

Τὰ μεγάλα τῶν πραγμάτων. 2, in Joan., Vertit Lælius Tifernas. VI, 567. — Montf. VI, 583. Savil. V, 953. Duc. VI, 74.

Τὰ μὲν δύλα πάντα εἰκει χρόνῳ, καὶ παρα. Tranquillino, epist. 63. III, 643. — Montf. III, 628.

- Τὰ παιδία τὰ μικρά. 24 [25], in Joan. VIII, 147. — Montf. VIII, 143. Savil. II, 633. Duc. * II, 154.
 Τὰ παρελθόντα τῶν μελλόντων. 17, in Epist. ad Ephes. XI, 115. — Montf. XI, 121. Savil. III, 846. Duc. * V, 1009.
- Τὰς γλώσσας σήμερον. In Pentecostem. Dubium an Chrysostomi. Spuria. III, 809. — Montf. III, 794. Savil. V, 982. Duc. deest.
- Τὰς Γραφὰς οὐχ ἀπλός οὐδὲ παρέργως. 57, in Joan. VIII, 315. — Montf. VIII, 336. Savil. II, 792. Duc. * II, 360.
- Τὰς παρανέσεις μετὰ ἐγκωμίων. 8, in Epist. ad Philipp. XI, 257. — Montf. XI, 255. Savil. IV, 45. Duc. * VI, 74.
- [Τὰ τῆς παρούσης λερᾶς πανηγύρεως. In occursum s. in Hypapante, a Combeffisio edita, spuria omnino est].
- [† Τὰ τῶν βασιλικῶν. Fragmentum in Machabaeos. Montf. II, 633.] II, 627.
- Ταῦτα ἀνεκτά, ταῦτα φορητά; οἵτις κανὸν σκιάν. Cyriaco epist. 202. III, 723. — Montf. III, 712.
- [† Ταῦτα ἀνεκτά, ταῦτα φορητά· ὅμην γάρ αὔτοῖς. De theatris, hom. Montf. VI, 252.] VI, 263.
- Ταῦτα δοκεῖ μὲν ἀνάξια εἶναι Παύλου. 5, in II ad Cor. X, 427. — Montf. X, 465. Savil. III, 573. Duc. * V, 551.
- Ταῦτα μὲν ἡμῖν ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας. Lib. II, Ad Stagirium, quod tristitia dæmonie ipso sit gravior. Vertit incertus. I, 447. — Montf. I, 179. Savil. VI, 102. Duc. IV, 147.
- Ταῦτα δὲ Βασιλείου ἀκούσας καὶ μικρὰ ἐπισχών. Lib. IV, De sacerdotio. I, 659. — Montf. I, 401. Savil. VI, 30. Duc. IV, 53.
- Ταῦτα οὖν εἰδότες, φησι, τὸ δικαστήριον. Hom. II in II ad Cor. X, 473. — Montf. X, 512. Savil. I, 766. Duc. III, 342.
- Τάχα πέρα τοῦ δέοντος. Hom. II [12], in Joan. VIII, 81. Montf. VIII, 66. Savil. II, 599. Duc. * II, 75.
- Τάχα τις ἔγειται ἀνάξιον. 44, in I ad Cor. X, 373. — Montf. X, 406. Savil. III, 554. Duc. * V, 483.
- Ταχέως ἡμῖν ἐπελάθου τῷ χωρισμῷ σου. Theodoro Diacono, epist. 59. III, 641. — Montf. III, 626.
- Τῇ γλώττῃ μὲν διλγάκις ὅμῶν ἐπέστειλα τῇ Casto, Valeriano, Dioph. etc., epist. 66. III, 664. — Montf. III, 629.
- Τήμερον ἀποδοῦναι ἀναγκαῖον 3, in Epist. ad Coloss. XI, 317. — Montf. XI, 343. Savil. IV, 103. Duc. * VI, 170.
- Τὴν ἀθυμίαν ἐνέθηκεν. De tristitia et moxore. Vertit Balth. Etzelius. [Ecloga 19.] XII, 685. — Montf. XII, 553. Savil. VII, 784. Duc. VI, 692.
- Τὴν ἀνδρείαν ὅμῶν καὶ τὴν παρρήσιαν καὶ τὴν. Venerio episc. Mediolani, epist. 482. III, 714. — Montf. III, 702.
- Τὴν ἀρρωστίαν ὁσιαρχῶν, ἣν κατὰ τὴν ὅδον. Olympiadi, epist. 12. III, 609. — Montf. III, 591.
- [Τὴν αὐτὴν ἀπιγραφὴν δὲ φαλμ. In psal. cv. Spuria et omissa].
- [Τὴν ἐκ τοῦ πολέμου συμβάσαν διλγανθρωπίαν. In cap. iv Isa. — Montf. VI, 48.] VI, 53.
- Τὴν ἐσομένην ἐρήμωσιν. Synopsis Michæle, VI, 384. — Montf. VI, 391.
- Τὴν εὐλογίαν εἰς τὸ μέσον προθέντες. 28, in Gen. IV, 252. — Montf. IV, 260. Savil. I, 215. Duc. II, 300.
- Τὴν κάμινον τῆς ἀθυμίας, ἣν ἐπὶ τῆς. Arabio, epist. 121. III, 675. — Montf. III, 661.
- Τὴν μεγάλην καὶ φιλόσοφον ψυχὴν. 3, in Epist. ad Philipp. XI, 197. — Montf. XI, 214. Savil. IV, 16. Duc. VI, 25.
- Τὴν μὲν ἀγιότητα Χριστοῦ. In Pascha. Dubium an Chrysostomi. [in Spuriis.] VIII, 729. — Montf. VIII, 257. Savil. V, 923. Duc. deest.
- Τὴν ὅδυνωμάνην ψυχὴν. [79] 78, in Joan. VIII, 425. — Montf. VII, 465. Savil. II, 884. Duc. II, 501.
- Τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν. 5, in Epist. ad Hebr. XII, 45. — Montf. XII, 51. Savil. IV, 456. Duc. * VI, 739.
- Τὴν ταπεινοφροσύνην πολὺ μὲν ἔχουσαν. 3, in I ad Tim. XI, 515. — Montf. XI, 516. Savil. IV, 239. Duc. * VI, 419.
- Τὴν τιμωρίαν τὴν Ἰδουμαϊῶν. Synopsis Abdiæ, VI, 384. — Montf. VI, 390.
- Τὴν τοῦ Ἀλληλούϊα ἐρμηνείαν. In psal. civ, Spuria et omissa.
- Τὴν χθὲς ἡμέραν ἐορτὴν οὕσαν διαβολικὴν (al. Σατανικὴν). 4, de Lazaro, postridie Calendar. Ambi- chiae habita. Vertit Erasmus. — Montf. I, 787. Savil. V, 220. Duc. V, 18.
- [Τὴν χθὲς ἡμέραν ἐορτὴν οὕσαν σατανικὴν. In Lazarum, 4, Post Kalend. eadem, quæ prior]. I, 963.
- [Τῇ προγραφῇ ταύτῃ πολλάκις. In psal. cvii. Spuria et prætermissa].
- Τῇ προτέρᾳ Κυριακῇ. In annuntiationem Deiparæ, et contra Arium. Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] XI, 765. — Montf. XI, 858. Savil. VII, 715. Duc. Deest.
- Τῇ προτέρᾳ συνάξει. In II Cor. IV, 15, habentes spiritum fidei. Vertit Sigismundus Gelenius. III, 289. — Montf. III, 379. Savil. V, 382. Duc. V, 319.

- Τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως καὶ οὗτος δ ψαλμός. In psal. quadragesimum sextum. V, 208. — Montf. V, 187. Savil. I, 651. Duc. III, 208.
- Τῆς μὲν ἐπιγραφῆς. Theodori magistri, homilia de laudibus Pauli apostoli, ex variis orat. Chrysostomi, Vertit Balthasar Etzelius. [Ecloga 30.] XII, 787. — Montf. XII, 566. Savil. VII, 829. Duc. VI, 817.
- Τῆς μὲν οὖν ὑδρεώς ἔνεκεν. Liber iii de sacerdotio. I, 639. — Montf. I, 380. Savil. VI, 14. Duc. IV, 25.
- [Τῆς μὲν πρώτης ἀναβάσεως τὴν αἰτίαν. 2, in Epist. ad Galat. Montf. X, 679] X, 633.
- Τῆς ἑδου ταύτης τῆς εἰςθητῆς. In Jerem. X, 23 : Domine, non est in homine via ejus, Vertit Fronto Dicatus. VI, 153. — Montf. VI, 157, Savil. V, 168 Duc. III, 789.
- Τῆς παρούσῃς τιμίας καὶ βασιλικῆς. Spuria et ideo a Savilio omissa. Inscriptitur : Εἰς τὸν εὐαγγελισμόν. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.
- Τῆς περικοπῆς ταύτης τῆς ἡδιστηγ. 79 [80] in Matthæum. VII, 717. — Montf. VII, 757. Savil. III, 492. Duc. I, 834.
- Τῆς τοῦ Λαζάρου παραβολῆς. 4, de divite et Lazar. Vertit Erasmus. I, 1003. — Montf. I, 731. Savil. V, 253. Duc. V, 73.
- Τῇ συνήθει κέχρηται φιλοσοφίᾳ. In psalmum quadragesimum quintum. V, 203. — Montf. V, 182. Savil. I, 648. Duc. III, 203.
- Τῆς μὲν πολεως ὑμῶν ἀπηλάθημεν Leontio, epist. 83. III, 652. — Montf. III, 637.
- Τῆς σφοδρότητος ἔνεκεν τοῦ χειμῶνος. Olympiadi, ep. 4. III, 590. — Montf. III, 570.
- Τῆς ὑποθέσεως βούλομαι πάλιν ἀψεσθαι. 25, in Gen. IV, 218. — Montf. IV, 230. Savil. I, 183 Duc. II, 255.
- Τῆς φιλαργυρίας. In publicanum et Phariseum. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] XI, 723. — Montf. XI, 796. Savil. VII, 462. Duc. deest.
- Τῆς χθὲς ὑποτρχέσεως. In magnam Parasceven. Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] XI, 721. — Montf. XI, 793. Savil. VII, 459. Duc. deest.
- Τῆς Χριστοῦ βασιλείας τὸ Εὐαγγέλιον. Unum esse legislatorem utriusque Test. Vertit. Ioan. Jacobus Beurerus. Genuinum esse probat Pearsonius Vindic. Ignatii part. I, cap. 9. VI, 397 — Montf. VI, 403. Savil. VI, 640. Duc. VI, 1.
- Τῇ τετάρτῃ τοῦ Πανέμου μηνός. Constantio presb. ep. 921. III, 732. — Montf. III, 721.
- Τῇ βούλεται ταῦτα τὰ δῆματα. 28, in I ad Cor. X, 251. — Montf. X, 220. Savil. III, 423. Duc. V, 301.
- Τῇ βούλεται τοῦ Σιών ἡ προσθήκη. In cxxiv psal. V, 356. — Montf. V, 348. Savil. I, 796. Duc. III, 387.
- Τῇ δὲ [καὶ] ὅμιν, ἀθλιοι καὶ ταλαιπωροι. Ad corruptores virginum Christi. Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 741. — Montf. IX, 826. Savil. VI, 976. Duc. deest.
- Τῇ δῆποτε Ἐφεσίοις μὲν ἐπιστέλλων. 1, in I ad Thess. XI, 591. — Montf. XI, 425. Savil. IV, 161. Duc. VI, 282.
- Τῇ δῆποτε καὶ δευτέραν ἐπιστέλλει τῷ Τιμοθέῳ. 1, in II ad Timoth. XI, 599. — Montf. XI, 638. Savil. IV, 329. Duc. VI, 535.
- Τῇ δῆποτε οὐδένα τῶν κορυφαίων. 20, in Acta. IX, 157. — Montf. IX, 161. Savil. IV, 725. Duc. III, 187.
- Τῇ δῆποτε παρέλκει. 33, in Matthæum. VII, 377. — Montf. VII, 364. Savil. II, 216. Duc. I, 376.
- Τῇ δῆποτε πείσαντος οὐτως αὐτοῦ. 39, in Acta. IX, 275. — Montf. IX, 294. Savil. IV, 826. Duc. III, 341.
- Τῇ δῆποτε περὶ σωφροσύνης. 6, in I ad Thess. XI, 429. — Montf. XI, 466. Savil. IV, 190. Duc. VI, 309.
- Τῇ δῆποτε τοὺς μὲν ἀλλους χρόνους ἀπὸ τῆς ζωῆς. In Isaiae cap. vi. VI, 67. — Montf. VI, 63.
- Τῇ εἰπω ἢ τὶ λαλήσω ; δακρύων δ παρῶν καιρός. Hom. 2, ad Antiochenos. II, 33. — Montf. II, 20. Savil. VI, 461. Duc. I, 22.
- Γι εἰπω ἢ τὶ λαλήσω ; εὐλογητὸς δ Θεός. Post redditum a priore exilio. Vertit incertus. [Cujus versionem Montfauc. posuit textum Gr. et suam vers. de lit.] — Montf. 424. Savil. deest. Duc. V, 911.
- Τῇ εἰπω, καὶ τὶ λαλήσω ; ἢ τίνας ὑμᾶς καλέσω. In venerabilem crucem. Vertit incertus. Edidit Gretserus tom. II, de cruce, p. 472. Dubium an Chrysostomi. [Spuria.] II, 845. — Montf. II, 820. Savil. VII, 502. Duc. VI, 241.
- |†. Τῇ εἰπω καὶ τὶ λαλήσω ; σκιρτῶ καὶ μαίνομαι. Secunda ex undecim novis homiliis. XII, 330.] XII, 475.
- Τί ἔστιν, Ἐξ βαθέων. In psal. cxxix. V, 373. — Montf. V, 367. Savil. I, 810. Duc. III, 406.
- Τί ἔστιν ἐν ὅλῃ. In cx. psal. V, 279. — Montf. V, 265. Savil. I, 733. Duc. III, 294.
- Τῇ θρηνεῖς, τὶ κόπτεις σαυτὴν, καὶ δίκαιος. Olympiadi, ep. 14. III, 612. — Montf. III, 594.
- Τἱ λέγεις μετὰ τὸ δοκιμάσαι. In psal. cxxxviii. V, 411. — Montf. V, 409. Savil. I, 841. Duc. III, 453.
- Τἱ λέγεις ; οἱ Χριστὸν κηρύττοντες. 24, in II ad Cor. X, 563. — Montf. X, 606. Savil. III, 673. Duc. V, 718.

- Τι λέγεις; πάλιν ἐπιβουλὰς ὁδύρη. *Adolise*, ep. 433. III, 691. — *Montf.* III, 677.
 Τι λέγεις; πολέμων διδάσκαλος. In psalm. cxlii. V, 457. — *Montf.* IV, 458. *Savil.* I, 878. *Duc.* III, 506.
 [Τι μεῖζον βασιλείας οὐρανῶν; τι μικρότερον. In illud: *Simile est regnum cœlorum grano sinapis.* — *Montf.* XIII, 216.] XIII, 21.
- Tivs ἀν ἑτερον. de mansuetudine et injuriarum deponenda memoria. Vertit Balthasar Etzelius. [Ecloga 29.] XII, 777. — *Montf.* XII. *Savil.* VII, 673. *Duc.* VI, 805.
- Τινὲς εἰς τὸν μακάριον Ἱερεμίαν ἔλαθον τὸν φαλμόν. In psal. xxxix. Chrysostomo in Latinis eodd. tribuitur, sed est Theodoriti. — *Montf.* deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
- Τινὲς μὲν διαβάλλουσι τὸν νανίσχον. 63 [64], in Matthæum. VII, 603. — *Montf.* VII, 627. II, 400. *Duc.* I, 682.
- Τινὲς μὲν τῷ Δαστὶ ἀνέθεσαν, τινὲς δὲ τῷ Ἐξεχίᾳ. In psalm. xi, Chrysostomo in Latinis codicibus tribuitur, sed est Theodoriti. — *Montf.* deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
- Τινὲς τῶν ἀγαπητῶν. Spuria et ideo a Savilio omissa. Inscribitur: Περὶ ἀντημοσύνης. — *Montf.* deest.
- Τινὲς τῶν συγγραφέων τῷ Ἰδιοῦμ ἀνέθεσαν. In psal. xxxviii Chrysostomo in Latinis eodd. tribuitur, sed est Theodoriti. Vide notas Savili. tom. VIII, p. 107 seqq. — *Montf.* deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
- Τίνος ἔνεκεν ἀνεχώρησαν [ἀναγωρεῖ] πάλιν; 14, in Matth. VII, 217. — *Montf.* VII, 178. *Savil.* II, 88. *Duc.* I, 156.
- Τίνος ἔνεκεν πάντα τὸ ἄλλα παραδραμών. Liber ineditus quæstionum in Joan. forte Titi Bostrensis; certe non Chrysostomi, ex quo pleraque tamen collecta. Vide notas Savili. tom. II, p. 215. — *Montf.* deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
- Τίνος ἔνεκεν ἀπὸ πλεονεξίας. De avaritia. Vertit Martinus Cromerus. Basil. 1552. Ecloga 15, VII, 665. *Montf.* XII, 532. *Savil.* VII, 847. *Duc.* 666.
- Τίνος ἔνεκεν εἶπε, ταύτας. 49, in Matth. VII, 487. — *Montf.* VII, 493. *Savil.* II, 305. *Duc.* I, 526.
- Τίνος ἔνεκεν εἰς τὸ δρός ἀναβαῖνει. 51, in Matth. VII, 503. — *Montf.* VII, 513. *Savil.* II, 349. *Duc.* I, 547.
- [Τίνος ἔνεκεν ἐπὶ τοῦ προσώπου. In parabolam X. virginum. Spuria et omissa.]
- Τίνος ἔνεκεν οὐ τὸν ἐκ ἀρχῆς ἀπατήσαντα. De providentia. Vertit Balth. Etzelius. [Ecloga 40.] XII, 364. — *Montf.* XII, 496. *Savil.* VII, 859. *Duc.* VI, 652.
- Τίνος ἔνεκεν οὕτω τοῦτο ἔγραψε, καὶ οὐχὶ In Dan. Montf. VI, 220.] VI, 212.
- [† Τίνος ἔνεκεν οὐχὶ γυναικας εἶπεν. In Dan. cap. viii. Montf. VI, 273.] VI, 229.
- [† Τίνος ἔνεκεν πάλιν πενθεῖ· εἰ γάρ. In Dan. c. x. Montf. VI, 249.] VI, 241.
- [Τίνος χάριν δρα τὸν παρόντα. In Psalm. lxxx. Spuria Montf. V, 740.] V, 728.
- [Τίνος χάριν ἐν μὲν τῇ μέσῃ μερίδι τρεῖς. In Matth. Combelis. II, p. 1027.]
- Τίνος ἔνεκεν τὸν οἰκιστὴν τῆς πόλεως. 55, in Matth. VII, 531. — *Montf.* VII, 546. *Savil.* II, 545. *Duc.* I, 588.
- Τί οὖν; οὐ χρὴ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐγκαλεῖν. 24, in Matth. VII, 507. — *Montf.* VII, 284. *Savil.* II, 160. *Duc.* I, 283.
- Τί περιέρχῃ ἀπολογίαν ζητοῦσα. Nameæ, epist. 47, III, 634. — *Montf.* III, 619.
- Τί ποτε δρα χρὴ τῆς ποιῆσαι. 2, in eos, qui longiora exordia reprehendebant, et de nominum mutatione. Vertit Fronte Duxeus. III, 123. — *Montf.* III, 107. *Savil.* deest. *Duc.* V, 860.
- Τί ποτε ἐστιν ἀνθρωπός. 2, De laudibus Pauli, apostoli. Vertit Anianus. II, 477. — *Montf.* II, 482. *Savil.* VIII, 37. *Duc.* V, 518.
- Τί ποτε καὶ δευτέραν ἐπιτελλει. I in posteriorem ad Tim. — *Montf.* Non est in ind. *Savil.* IV, 529. *Duc.* VI, 535.
- Τίς γάρ τοῦτο ὑπάπτευσεν. 16, in Matthæum. VII, 237. — *Montf.* VII, 203. *Savil.* II, 105. *Duc.* I, 486.
- Τίς δώσει τῇ χεφαλῇ μου δέωρ, καὶ τοῖς δρθαλμοῖς μου πηγὴν δαχρύων; ἐπιδαψιλευέτω. In magno zeste et ariditate. Spuria. X, 723. — *Montf.* X, 775. *Savil.* VII, 342. *Duc.* deest.
- Τίς δώσει τῇ χεφαλῇ μου δέωρ, καὶ τοῖς δρθαλμοῖς μου πηγὴν δαχρύων; εὔχαιρον καὶ ἡμῖν νῦν εἰσελθεῖ. Ad Theodorum lapsum, qui deinde episcopus Mopsuestenus fuit, de pénitentia paræmæsis prior, et de venia non desperanda. Verit incertus. Valesius ad Sozom., VIII, 2, negat, Chrysostomi esse. I, 977.
- Τίς ἐστιν αὕτη ἡ Πεντηκοστῇ. 4, in Acta. IX, 41. — *Montf.* IX, 32. *Savil.* IV, 609. *Duc.* VI, 39.
- [Τίς ἡ δύναμις τοῦ φαλμοῦ. In psal. C. Spuria et omissa.]
- Τίς ἦν δὲ εἰς οὗτος τὸ ωτὸν χόφας. 84 [85], in Matthæum. VII, 751. — *Montf.* VII, 797. *Savil.* II, 530. *Duc.* I, 877.
- Τί τὸ μέσον ταύτης καὶ τῆς προτέρας. 47, in Matthæum. VII, 475. — *Montf.* VIII, 480. *Savil.* II, 296. *Duc.* I, 514.
- Τί τούτο; αὐτόθι μὲν δυτῶν ἡμῶν. Brisoni, epist. 190. III, 718. — *Montf.* III, 706.
- Τί τούτο; εἰδὼς διπλῶς σου χαίρομεν τοῖς ἀγαθοῖς. Valentino, epist. 116. III, 671. — *Montf.* III, 657.
- Τί τούτο; ίνα μετὰ ἀδελας ἐπιτάττωμεν. Harmatio, epist. 75. III, 649.

- Τί τούτο; δ θερμὸς ἡμῶν ἐραστῆς ὁ μανικός; *Claudiano*, epist. 195. III, 730. — *Montf.* III, 709.
- Τί τούτο; δ Παῦλος καὶ ἀνάγκης οὐστῆς, in psal. cxxx. V, 377. — *Montf.* V, 371. *Savil.* I, 813. *Duc.* III, 411.
- Τί τούτο; δ ποιμὴν οὐ πάρεστι. *De incomprehensibili Dei natura*, contra Anomœos, homilia 1. *Vertit Theodorus Gaza*. I, 701. — *Montf.* I, 444. *Savil.* VI, 389. *Duc.* I, 292.
- Τί τούτο; δεσμοὶ προτασιῶν ἡμῖν αἱ ἔργαται. In inscriptionem altaris Act. xvii, 21, Ignoto Deo. *Vertit Fronto Duxæus*. III, 65 — 67. — *Montf.* III, 50. *Savil.* VI, 722. *Duc.* V, 576.
- Τί τούτο; δε τὸ τοσαύτη καὶ τηλικαύτη πόλις. *Gemello*, epist. 79. III, 650. — *Montf.* III, 655.
- Τί τούτο; δ τοσαύτα εἰπών. 26, in II ad Cor. X, 576. — *Montf.* X, 617. *Savil.* III, 682. *Duc.* V, 732.
- Τί τούτο; δ τοσαύτην περὶ ἡμᾶς ἀγάπην. *Basso*, epist. 110. III, 668. — *Montf.* III, 654.
- Τί τούτο; οὖτας ἡμῶν ἐρώντες, οὐδὲ γάρ. *Marciano et Marcellino*, epist. 224. III, 735. — *Montf.* III, 723.
- Τί τούτο; οὖτας ἡμῶν σφοδρῶς ἐρῶν. *Hesychio*, epist. 198. III, 722. — *Montf.* III, 710.
- [Τί τούτο; σημεῖον ἀντιλεγόμενον ὅρῳ. In diem natalem Domini. Non est Chrysostomi: tribuitur quoque Athanasio.]
- [† Τί τούτο; τὴν πόλιν ἀπασαν παρεῖνατ. Prima ex 11 homiliis novis, XII, 323.]
- Τί τούτων ἵστον γένοιτο ἀν τῶν ψυχῶν. 56, in Acta. IX, 257. — *Montf.* IX, 272. *Savil.* IV, 810. *Duc.* III, 317.
- Τί φῆς; αἱ συνεχεῖς ἀφρωστίαι οὐ συνεχῶρησαν. *Carteriae*, epist. 227. III, 736. — *Montf.* III, 725.
- Τί φῆς; οὐκ ἔστησας τρόπαιον, οὐδὲ. *Olympiadi*, epist. 7. III, 601. — *Montf.* III, 583.
- Τί φῆς; πλειστά σοι τῶν προσδοκηθέντων. *Theodoro Lectori* epist. 102. III, 662. — *Montf.* III, 648.
- Τί φῆς; ὡς μακάριε Παῦλε. 4, in II ad Cor. X, 417. — *Montf.* X, 454. *Savil.* III, 566. *Duc.* V, 558.
- [Τὸ γελᾶν ὅλως. *Contra risum. In Bibl. Taurinensi. Videtur esse fragmentum.*]
- Τὸ γνήσιόν σου τῆς ἀγάπης τῆς περὶ ἡμᾶς. *Diogeni*, epist. 50. III, 636. — *Montf.* III, 620.
- Τοῖς ἀρτί τῶν πατέρων εἰσαγομένοις. [4] 3, in *Joan.* VIII, 45. — *Montf.* VIII, 26. *Savil.* II, 572. *Duc.* II, 32.
- Τοῖς δεινοῖς ἀνδράσι μὴ δύστε χωρῶμεν. [42] 41, in *Joan.* VIII, 239. — *Montf.* VIII, 247. *Savil.* II, 728. *Duc.* II, 266.
- Τοῖς κάρμνουσι καὶ ψυχερότατοις. 4, in I ad Cor. X, 29. — *Montf.* X, 23. *Savil.* III, 260. *Duc.* V, 29.
- Τοῖς μὲν ἀλλοῖς ἀπασιν ἀνθρώποις τρόπῳ. *Mariano*, epist. 128. III, 688. — *Montf.* III, 675.
- Τοῖς μὲν πελαιοῖς ἀνδράσιν. 2, in *Epist. ad Titum*. XI, 669. — *Montf.* XI, 737. *Savil.* IV, 386. *Duc.* VI, 628.
- Τοῖς πρὸς τοὺς αἰρετικοὺς ἀγῶσιν. 44 in *Epist. ad Philipp.* XI, 263. — *Montf.* XI, 283. *Savil.* IV, 63 *Duc.* VI, 104.
- Τὸ μὲν μετὰ [γάρ κατὰ] τοὺς μαθητὰς Ἰωάννου. 38, in *Matth.* VII, 419. — *Montf.* VIII, 414. *Savil.* II, 250. *Duc.* I, 434.
- Τὸ μὲν παραχεινέσθαι ἵστος ἐργῶδες. *Adoliæ*, epist. 179. III, 713. — *Montf.* III, 701.
- Τὸ μὲν σῶμα ἡμῖν ἐν ἐνὶ σῶματαις χωρὶ. *Innocentio Romæ episc.*, epist. 2. III, 535. — 4. — *Montf.* III, 521.
- Τὸ μὲν τὰς ἀπειρους δυμιλὰς. *De non iterando conjugio, ad viduam juniores*. *Vertit Flaminius Nobilius*. I, 609. — *Montf.* 349. *Savil.* VI, 304. *Duc.* IV, 469.
- Τὸ μὲν πλέον τοῦ χρέους. *Quod tacere non sit sine periculo; et quare Acta apostolor. legantur in Pentecoste. Vertit Fronto Duxæus*. III, 97. — *Montf.* III, 81. *Savil.* deest. *Duc.* V, 842.
- Τὰ ἀρχοντα μὲν ἐπηγεισα τῆς κτηδεμονίας. *Hom.* 16, ad *Antiochenos*. II, 161. — *Montf.* II, 160. *Savil.* VI, 567. *Duc.* I, 178.
- Τὸν διδάσκαλον οὐδὲν ἐπαχθές. 3, in I ad *Thess.* XI, 405. — *Montf.* XI, 440. *Savil.* IV, 172. *Duc.* VI, 279.
- Τὸν διδάσκαλον οὐ μόνον συμβούλευοντα. 12, in *Epist. ad Ephes.* XI, 87. — *Montf.* XI, 89. *Savil.* III, 825. *Duc.* V, 964.
- Τὸν κύριον μου τὸν τεμιώτατον ἐπίσκοπον. *Séleukon. Tranquillinæ*, epist. 37. III, 630. — *Montf.* III, 614.
- Τὸν μὲν χρίνον καθ' ὃν προεψήτευσεν ὁ μακάριος Ἱερεμίας. *Expositio inedita in Jeremiam, indignum luce, nedum Chrysostomo, opusculem, judice Henr. Savilio, tom. VIII, in notis p. 136.* — *Montf.* deest. *Savil.* deest. *Duc.* deest.
- Τὸν ψαλρὸν τούτον λέγει μὲν ὁ προφήτης. In psal. quadragesimum tertium. V, 167. — *Montf.* V, 143. *Savil.* I, 618. *Duc.* III, 160.
- Τὸ πνευματικὸν ἡμῖν σῆμερον. In principium jejunii. *Dubium*, an auctor Chrysostomus. [Spuria.] XI, 745. — *Montf.* XI, 817. *Savil.* VII, 484. *Duc.* deest.
- Τὸ προσηνές καὶ λεῖον. [44] 43, in *Joan.* VIII, 247. — *Montf.* VIII, 258. *Savil.* II, 736. *Duc.* II, 277.

[Τὸ πρώην ὑμῖν χρέος τούτο. Quod Deus superbis resistat. Spuria et omissa.]

[Τὸ βάθυμον ἡμῶν. Secunda διακατησίου. Spuria et omissa.]

[Τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. In psal. xxxix, Spuria et omissa.]

[Τότε ὁ διδάσκαλος εὐχετεῖ. In stagnum Genesareth. Spuria et omissa.]

Τοσαῦτα περὶ αὐτῆς εἰπών. 19, in II ad Cor. X, 523. — Montf. X, 570. Savil. III, 618. Duc. * V, 776.

Τὸ σχότος τοῦ φωτός. 7, in I. ad Cor. X, 53. — Montf. X, 49. Savil. III, 279. Duc. * V, 60.

Τότε, πότε; μετὰ τὴν τοῦ Πνεύματος κάθοδον. 13, in Matth. VII, 207. — Montf. VII, 167. Savil. II, 81. Duc. * I, 144.

Τότε, πότε; ὅτε μάλιστα κατανυγῆναι Εθε. 70 [71], in Matth. VII, 655. — Montf. VII, 686. Savil. II, 142. Duc. * I, 753.

Τότε, πότε; ὅτε ὁ Ήέτρος εἶπε. 56, in Matth. VII, 539. — Montf. VII, 555. Savil. II, 349. Duc. * I, 599.

Τότε, πότε; ὅτε τὰ μυρία σημεῖα. 52, in Matth. VII, 509. — Montf. VII, 520. Savil. II, 324. Duc. * I, 557.

Τότε, πότε; ὅτε ταῦτα εἶπεν, ὅτε αὐτοὺς ἐπεστόμισεν. 72 [73], in Matth. VII, 667. — Montf. VII, 700. Savil. II, 452. Duc. * I, 769.

Τότε, φησὶν, ὑπέστρεψαν; τότε, πότε; 3, in Acta. IX, 33. — Montf. IX, 22. Savil. IV, 622. Duc. * III, 27.

Τὸ τῆς αἰχμαλωσίας δονομα. In cxxv, psal. V, 360. — Montf. V, 352. Savil. I, 799. Duc. III, 391.

Τὸ τῆς ἀμαρτίας κατὰ τῆς ἀμαρτίας. In assumptionem Jesu Christi i. Dubium, an auctor Chrysostomus. X, 711. — Montf. Non est in ind. Savil. VII, 330. Duc. deest.

Τὸ τῆς διδάσκαλίας. 5, in I ad Tim. XI, 525. — Montf. Non est in ind. Savil. IV, 268. Duc. * VI, 434.

Τὸ τῆς παρθενίας; καλόν. De Virginitate liber. Post Poggium, meliori usum codice, vertit Joan. Livenius, Gandensis a. 1575. I, 523. — Montf. Non est in ind. Savil. IV, 244. Duc. VI, 275.

Τὸ τῆς πίστεως γενναίας καὶ νεανικῆς. 22, in Epist. ad Hebr. XII, 153. — Montf. Non est in ind. Savil. IV, 541. Duc. * VI, 885.

Τὸ τυραννικώτερον πάντων λοιπὸν ἔξορίζει. 19, in Matth. VII, 273. — Montf. VII, 244. Savil. II, 153. Duc. * I, 235.

Τὸ τῶν νομικῶν τύπων. In Pascha. Dubium, an Chrysostomi. [In Spuriis.] VIII, 725. — Montf. VIII, 254. Savil. V, 920. Duc. deest.

Τοῦ μὲν ἐδάφους καὶ τῶν τοίχων τῆς πόλεως. Polybio, epist. 143. III, 697. — Montf. III, 685.

Τοῦ Πνεύματος τὴν χάριν. [32] 31, in Joan. VIII, 183. — Montf. VIII, 183. Savil. II, 682. Duc. * II, 198.

Τοῦ Προφήτου τοῦτο τὸ ἔξαιρετον. In priora viii capita prophetæ Isaiae. Vertit Godfridus Tilmanus e codice regiae Fontis Eblaudi bibliothecæ. VI, 11. — Montf. VI, 1. Savil. I, 1016. Duc. III, 554.

Τοὺς εἰς λατρεῖον ἐρχομένους. 7, in Epist. ad Ephes. XI, 49. — Montf. XI, 45. Savil. III, 794. Duc. * V, 912.

Τοὺς λαμπρούς ἐνταῦθα αἰνίττεται. 17, in I ad Cor. X, 139. — Montf. X, 145. Savil. III, 347. Duc. * V, 174.

Τοὺς μέλλοντάς τι παρὰ τῶν ἀναγινωσκομένων. [57] 56, in Joan. VIII, 311. — Montf. VIII, 311. Savil. II, 789. Duc. * II, 355.

Τοὺς προσιόντας τῷ θειῷ κηρύγματι. 50 [51], in Joan. VIII, 283. — Montf. VIII, 299. Savil. II, 765. Duc. * II, 320.

Τοὺς τῶν ἀγίων βίους. Ecclorium sancti Pauli, apostoli. Dubium, an auctor Chrysostomus. [Ecloga 36.] XX, 839. — Montf. XII, 709. Savil. VII, 839. Duc. deest.

Τοῦτο ἀπαν τὸ χωρίον. 29, in I ad Cor. X, 239. — Montf. X, 257. Savil. III, 429. Duc. * V, 309:

Τοῦτό ἐστιν, ἀδελφοί μου, τὸ σημεῖον. De gloriando in cruce Domini. Vertit Joach. Ferionius. Dub [Ecloga 38.] III, 841. — Montf. XII, 719. Savil. VII, 864. Duc. VI, 518.

Τοῦτο ἐστὶ τὸ σημεῖον, διπερ ἐμπροσθεν αἰτοῦσι. 88 [89], in Matth. VII, 775. — Montf. VII, 826. Savil. II, 539. Duc. * I, 909.

[Τοῦτο ἐστιν, ἀδελφοί, τὸ σημεῖον, διπερ. In crucem. Montf. III, 825. Spuria.]

Τοῦτο τὸ ζῶν πρός. In psal. xl. Spuria et omissa.]

Τοῦτο καὶ ἡμῖν τῆς μαχρᾶς ὀργῆς αἴτιον. Marciano et Marcellino, epist. 100. III, 661.

Τοῦτο καὶ Ἰωάννης φησὶν, ἀλλ' ἐκεῖνος μέν. 67 [68], in Matth. VII, 631. — Montf. VII, 661. Savil. II, 424. Duc. * I, 719.

Τοῦτο μήτηρ φιλόστοργος καὶ φιλόπαις. Constantio presb., epist. 237. III, 741. — Montf. III, 731.

Τοῦτο πατήρ τὸ μὴ μόνον μὴ δυσχεραίνειν. Theodoro e consularibus, epist. 61. III, 642. — Montf. III, 731.

Τοῦτο τὸ ζῶν πρός. In psal. xl. Spuria et omissa.]

Τούτου τοῦ φαλμοῦ τὰ ρήματα. In psal. cxl. V, 426. — Montf. V, 426. Savil. I, 854. Duc. III, 471.

Τοῦ φαρισαίου καὶ τοῦ τελώνου. De proiectu Evangelii, sive in abutentes dicto Philipp. I, 18, sive præ-

textu, sive veritate Christus prædicatur, et de humilitate. Incerti interpretationem rejecimus novamque paravimus. III, 311. — *Montf.* III, 390. *Savil.* V, 410. *Duc.* V, 343.

[Τρέμω καὶ δειλῶ φοβούμενος. In illud : *Attendite vobis, ne graventur. Spuria et omissa.*]

Τρία παράδοξα θαύματα. In assumptionem Christi. Vertit Gerh. Vossius. [Spuria.] III, 791. — *Montf.* III, 777. *Savil.* deest. *Duc.* VI, 375.

Τρίτην πέμπτην ταύτην ἐπιστολήν. Valentino, epist. 41. III, 632. — *Montf.* III, 616.

[Τρυγών ἡ φιλέρημος. In turturem s. Ecclesiam. V. supra, ἡ τρυγών ἡ φιλέρημος.]

Τωδιτε καλεῖται. Synopsis I. Tobit. VI, 360. — *Montf.* VI, 364.

Τῷ μὲν νόμῳ τῆς Ἐκκλησίας. In sanctum Thomam. Vertit Fronto Duceus. [in Spuriis.] VIII, 497. — *Montf.* VIII, 14. *Savil.* V, 486. *Duc.* VI, 271.

Τῷ μὲν τόπῳ μαχράν. Διμῶν διεστήκαμεν, Theodosio Scythop., epist. 89. III, 655. — *Montf.* III, 640.

Τῶν ἀνθρώπων, ἀγαπητοῖς. Ecloga [46] de salute per agnitionem peccatorum. XII, 893. — *Montf.* XII, 766. *Savil.* VII, 928. *Duc.* deest.

Τῶν ἀνθρώπων τῶν τότε. 23 [24], in Joan. VIII, 143. — *Montf.* VIII, 137. *Savil.* II, 649. *Duc.* II, 148.

Τῶν δένδρων διαπερ ἀν φυτευθέντα. 20, in Epist. ad Hebr. XII, 145. — *Montf.* XII, 185. *Savil.* IV, 533. ει. V, 807. *Duc.* II, 871.

Τῶν μὲν ἀλλων φαλμῶν. In cix psal. V, 338. — *Montf.* V, 328. *Savil.* I, 781. *Duc.* III, 365.

Τῶν μὲν στεφάνων σε μαχρίζων, οὐς ἀνέδ. Pentadiæ diaconissæ, epist. 104. III, 663. — *Montf.* III, 649.

Τῶν ὄνομάτων καὶ τῶν ρημάτων. 14 [15], in Joan. VIII, 97. — *Montf.* VIII, 84. *Savil.* II, 612. *Duc.* II, 30.

Τῶν Παῦλοφ συνθντων δόκιμος. 1, in Epist. ad Titum. XI, 663. — *Montf.* XI, 729. *Savil.* IV, 381. *Duc.* VI, 619.

Τῶν πραγμάτων τὰ μὲν διδασκαλίας. 13, in I ad Tim. XI, 563. — *Montf.* XI, 617. *Savil.* IV, 298. *Duc.* VI, 449.

Τῶν πρώην εἰρημένων. Catechesis ad illuminandos 2. II, 234. — *Montf.* II, 234. *Savil.* VI, 604. *Duc.* I, 233.

Τῶν τριῶν παιδῶν καὶ τῆς καμίνου. Hom. 5, ad Antiochenos. — II, 67. — *Montf.* II, 59. *Savil.* VI, 490. *Duc.* I, 64.

Τῶν τοῦ Ἀποστόλου μαθητῶν εἰς καὶ δ Τιμόθεος. Argumentum Epist. I ad Tim. XI, 51. — *Montf.* XI, 517. *Savil.* IV, 249. *Duc.* VI, 402.

Υ

Τμεῖς μὲν ἡμᾶς ἔθαυμάζετε πρώην. In psalmum quadragesimum primum. Vertit Gentianus Hervetus. Non Chrysostomo, sed Antiocho, Ptolemaidis in Phœnicia episcopo, illius simul, qui et ipse Chrysostomus dictus est, hanc homiliam tribuit Thomas Bruno de Therapeutis Philonis, p. 201. V, 155. — *Montf.* V, 150. *Savil.* I, 609. *Duc.* III, 145.

Τμεῖς μὲν τοις νομίζετε. Quod non propter Adamum punimur. 5 in Genesim. Vertit Fronto Duceus. IV, 599. — *Montf.* IV, 464. *Savil.* V, 15. *Duc.* II, 747.

Τμεῖς μὲν πρώην ἐπηγέρσατε. 2, De Davide et Saule. Vertit Erasmus. IV, 687. — *Montf.* IV, 759. *Savil.* V, 83. *Duc.* II, 852.

Τμεῖν μὲν [καὶ] αὐτοῖς δ φαλμός. In psal. civ. Non est Chrysostomi. V, 633. — *Montf.* V, 661. *Savil.* E, 952. *Duc.* deest.

Τμεῖς μὲν τῶν Ἰσαύρων αἰτιάθε τὴν καταδρ. Theodoro, Nicolao, etc., epist. 146. III, 698. — *Montf.* MI, 635.

[Τύπερμεγέθης ἡ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ περὶ τὸ γένος. In Mesopotencosten. Spuria et omissa.]

Τύπερ μὲν τῶν καθ' ἡμέρας αὐτοὺς οὐδὲν δεόμεθα. Palladio, epist. 113. III, 669. — *Montf.* III, 655

Τύπερ οἰκέτου πρὸς δεσπότην. 1, in Epist. ad Philemonem. XI, 703. — *Montf.* X, 774. *Savil.* IV, 415. *Duc.* II, 673.

Φ

Φάγωμεν καὶ πίωμεν. 6. De fato, contra ingluvium. Vertit Joan. Checus, Dub. II, 769. — *Montf.* II, 773. *Savil.* VI, 879. *Duc.* I, 738.

Φαιδρὰ σῆμερον ἡμῖν ἡ πανήγυρις. In Jonam, Danielem et tres pueros. Vertit Lælius Tifernas. II, 305. — *Montf.* II, 309. *Savil.* VI, 824. *Duc.* I, 577.

[Φαιδρὰ καὶ ἐπέραστος ὑπάρχει. In omnes sanctos. Spuria et omissa.]

[Φαιδρὰ σῆμερον καὶ θαυμαστή. In nativitatem Deiparæ. Spuria et omissa.]

[Φαιδρὸν ἡμῖν τῇμερον τὸ θέατρον καὶ λαμπρ. In Hypapantem seu occursum. Spuria et prætermissa.]

Est in cod. Cæsar. cxxxi, V. Lambec. comm. 5, pag. 143, cum nota Kollar. qui eam hom. desiderari monent in ind. Oper. Chrysost. et Saviliiano et Fabr., sed de quæstione, num supposititia sit, necne , tacent. HARL.

Φαιδρὰ μὲν πᾶσα ἐστή. In ascensionem Christi. Vertit Gerardus Vossius. Dub. [Spuria.] III, 799. — *Montf.* III, 783. *Savil.* V, 970. *Duc.* VI, 586.

- Φαιδρὸν μοι τὸ τῆς Ἐκκλησίας. In ascensionem Christi. Vertit Gerh. Vossius. Dub. [Spuria.] III, 797. — Montf. III, 781. Savil. VII, 426. Duc. VI, 383.
- [† Φαιδρὸς ἡμῖν ὁ λόγος, ἀδελφοὶ μου. Antequam iret in exsilium. III, 421:] III, 435.
- [Φαιδρώς ὅμοῦ καὶ εὐσεβῶς τὸ σωτήριον. In novam dominicam. Spuria et omissa.]
- [Φασὶ τὴν μέλισσαν κούφοις πτεροῖς. In illud : Credidi propter quod locutus sum. Spuria et omissa.]
- Φασὶ τινὲς ἐκ μύρμηχος καὶ λέοντος. In illud : Nemo potest duobus dominis servire. Ms. in bibl. Caesarea. Vaticana et Veneta. Habuit et Savilius, sed manifeste spuriam noluit edere. Vide notas tom. VIII, p. 857. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.
- Φέρε δὴ ἀπαντλήσω σου τῆς ἀθυμίας τὸ ἔλκος. Olympiadi, epist. I. III, 549. — Montf. III, 527.
- Φέρε δὴ καὶ σῆμερον ἐπειδὴ μετὰ πολλῆς προθυμίας, 8, in Gen. — Montf. Non est in indice. Savil. I, 45. Duc. II, 63.
- Φέρε δὴ καὶ σῆμερον τοῦ περὶ κατανύξεως ἀψώμεθα λόγου. Ms. in bibl. regia Paris. inscribitur : Περὶ τοῦ μῆτ προστήλωσθαι τοῖς βιωτικοῖς. Savilius ἀπάνθισμα hoc, varie mutilatum ac spurium, omisit. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.
- Φέρε δὴ πάλιν ἀπαντλήσω τῆς ἀθυμίας τό. Cyriaco episc., epist. 125. III, 681¹. — Montf. III, 667.
- Φέρε δὴ [καὶ] τῶν ἡμετέρων χρήστων. De poenitentia et Herode ac Joanne Baptista. Hanc homiliam integrionem, Graece et Lat. e codice Regio Combesius, Paris. 1645, 4, e cod. Barocciano edidit. Ericus Benzelius in supplemento homiliarum Chrysostomi. Upsal. 1708, 4, p. 45-75. [In Spuriis.] VIII, 757. — Montf. VIII, 287. Savil. VI, 804. Duc. deest.
- Φέρε δὴ λοιπὸν καὶ τὸν πιστόν. Ad patrem Iudelem, pro vita monastica, adversus ejus contemptores, liber tertius. Vertit incertus, I, 349. — Montf. I, 75. Savil. VI, 184. Duc. IV, 396.
- Φέρε δὴ πάλιν πρὸς τοὺς ἀπίστους Ἀνομοτούς. 2. De incomprehensibili Dei natura. I, 709. — Montf. I, 452. Savil. VI, 395. Duc. I, 302.
- Φέρε δὴ περὶ τῆς τῶν εὐαγγελιστῶν. In mulieres, unguenta ferentes, et quod nulla dissonantia sit inter evangelistas, resurrectionem Christi narrantes. Dubium, an Chrysostomi. Integrionem sub Joannis Thessalonicensis nomine dedit Combesius tom. I Auctarii novi, p. 791. [In Spuriis.] VIII, 635. — Montf. VIII, 159. Savil. V, 740. Duc. deest.
- Φέρε δὴ σῆμερον, πληρύσωμεν. 12, in Gen. IV, 98. — Montf. IV, 91. Savil. I, 71. Duc. II, 100.
- Φέρε δὴ σῆμερον πρὸς τοὺς ἀπίστους. 2. De incomprehensibili Dei natura. V. Φέρε δὴ πάλιν πρὸς. — Montf. I, 452. Savil. VI, 395. Duc. I, 302.
- Φέρει γηπόνοις τὸ δοκίμιον. Fragmenta in libros Regum. XIII, 501.
- Φέρει μὲν ἐν θαλάσσῃ πολὺ τὸ θάρσος. 4, in II ad Tim. XI, 617. — Montf. X, 678. Savil. IV, 543. Duc. VI, 559.
- Φέρει μὲν τὶ πλέον εἰς παραμυθίας, Aphthonio, Theodoto, etc., epist. 93. III, 656. — Montf. III, 643.
- Φέρε καὶ ἡμεῖς ἀψώμεθα. 3, in Job. Vertit Lælius Tifernas [Spuria.] VI, 570. — Montf. VI, 587. Savil. V, 956. Duc. VI, 79.
- Φέρε καὶ σῆμερον, ἀγαπητοῖ, τὴν ἀκολουθίαν. 46, in Gen. IV, 423. — Montf. IV, 466. Savil. I, 574. Duc. II, 522.
- Φέρε καὶ σῆμερον, εἰ βούλεσθε, τὴν ἀκολουθίαν. 60, in Gen. IV, 520. — Montf. IV, 577. Savil. I, 464. Duc. II, 648.
- Φέρε καὶ σῆμερον, εἰ δοκεῖ, τὰ ἑξῆς [λειψανα] τῶν χθές. 53, in Gen. IV, 463. — Montf. IV, 513. Savil. I, 412. Duc. II, 576.
- Φέρε καὶ σῆμερον ἐκ τῶν τοῦ μακαρίου Μωϋσέως, 5, in Gen. IV, 48. — Montf. IV, 32. Savil. I, 24. Duc. II, 35.
- Φέρε καὶ σῆμερον, ἐπειδὴ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας. 8, in Gen. IV, 69. — Montf. IV, 57. Savil. I, 45. Duc. II, 63.
- [Φέρε καὶ τὴν μέλισσαν περὶ κατανύξεως. Vide supra. Φέρε δὴ καὶ σῆμερον.]
- [Φέρε οὖν ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν ἐλθωμεν. De eleemosyna. Spuria et prætermissa.]
- Φέρε καὶ σῆμερον τὸ τέλος ἐπειδῶμεν. 66, in Gen. IV, 566. — Montf. IV, 628. Savil. I, 507. Duc. II, 707.
- Φέρε πάλιν τῆς ἀκολουθίας, 20, in Gen. IV, 166. — Montf. IV, 170. Savil. I, 135. Duc. II, 189.
- Φέρε πάλιν τῆς εὐαγγελίας [ἐπαγγελίας] ἀψώμεθα. 6, Severiani, Gabalorum episcopi in κοσμοποιίαν VI, 484. — Montf. VI, 494. Savil. VII, 628. Duc. deest.
- Φέρε πάλιν τῶν εὐαγγελικῶν. In Joan. vii, 14, et Matth. xxiv, 36. [In Spuriis.] VIII, 643. — Montf. VIII, 167. Savil. V, 752. Duc. deest.
- Φέρε σήμερον μάλιστα τῶν προτέρων. De patientia et non acerbe lugeadis defunctis. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 723. — Montf. IX, 807. Savil. VI, 945. Duc. deest.
- [Φέρε σήμερον πάλιν, ἀγαπητοῖ, καθώς. In Sainaritanam. Spuria. V. Φέρε τοῖνυν σήμερον, ἀγαπητοῖ, καθώς.]
- Φέρε τὰ λειψανα τῆς χθεσινῆς τραπέζης. 40, in Gen. IV, 368. — Montf. IV, 403. Savil. I, 323. Duc. II, 451.

Φέρε τήμερον τοῖς κατά τὸν Ὁ̄ιαν. Hom. 5 in Isa. vi, 1. Vertit Erasmus. VI, 129. — Montf. VI, 131. Savil. V, 151. Duc. III, 762.

Φέρε τοῖνυν σήμερον, ἀγαπητοῦ, καθώς. In Samaritanam. Incertum, an Chrysostomi. X, 743. — Montf. X, 797. Savil. VII, 374. Duc. deest.

[Φεύγειν τὸ φῶς οὐ καλόν. In Theophania. Spuria et omissa.]

Φῆσιν ἡ θεῖα Γραφῇ. De eleemosyna. Dubium, an Chrysostomi [Spuria.] XI, 769. — Montf. XI, 843. Savil. VII, 520. Duc. deest.

Φῆσιν ὁ Θεῖος; Ἀπόστολος. Ad monachos epistola cum Petri Possini versione in ejus thesum ascetico p. 1—18. Paris. 1680, 4. Incertum, an Chrysostomi [Spuria.] IX, 751. — Montf. IX, 837. Savil. VII, 225. Duc. deest.

Φίλων μὲν τὴν νηστείαν, διὰ μῆτηρ. De ligno cognitionis boni et mali. 6, in Gen. Vertit Fronto Ducetus. IV, 104. — Montf. IV, 670. Savil. V, 19. Duc. II, 754.

Φοβερὰ τῆς ἀποστολικῆς παραγγελίας; ἡ σάλπιγξ. In illud I Cor. vi, 18. *Omne peccatum quod fecerit homo extra corpus est.* XIII, Suppl. p. 465.

[Φοβερὰ τῆς σημειωτῆς παρατάξεως; τὰ μ. In passionem et crucem Domini. Non est Chrysostomi : in quibusdam mss. tribuitur Proclo.]

[Φοβήσας τοὺς λυπηροὺς, εὐφράνας τοὺς. In cap. v Isa. Montf. VI, 50.] VI, 56.

[† Φορτοναὶν ἡ θύνος; φῆσιν. In Dan. cap. i, Montf. VI, 200.] VI, 195.

[Φρικτὸς ὁ τῶν μαρτύρων ἄγων· ἀλλ. In martyres. Spuria et omissa.]

Φρικτὸν ὁ θάνατος, καὶ φένου γέμον. 82 [83], in Joan. VIII, 447. — Montf. VIII, 489. Savil. II, 901. Duc. II, 526.

X

Χαίρει μὲν θουκόλος. Homilia de Vet. Testamenti obscuritate. Vertit Fronto Ducetus. VI, 175. — Montf. VI, 180. Savil. VI, 658. Duc. III, 813.

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε. In Pascha. Primus edidit cum versione sua Petrus Pantinus Tiletanus. Antwerp. 1598, 8, cum homiliis singulis Methodii, Athanasii et Amphiliocii. Vertit etiam Fronto Ducetus. [Spuria.] II, 821. — Montf. II, 824. Savil. V, 592. Duc. VI, 370.

Χαίρω καὶ εὐχριστομαι, ὅρῶν. Hom. prima in Gen. IV, 23. — Montf. IV, 41. Savil. I, 1. Duc. II, 1.

Χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. Hom. 10, ad Antiochenos. II, 111. — Montf. II, 105. Savil. VI, 525. Duc. I, 116.

Χαίρω ὅρῶν ὑμᾶς συντρέχοντας. 45, in Gen. IV, 413. — Montf. IV, 456. Savil. I, 366. Duc. II, 511.

Χαίρω συντρέχοντας ὑμᾶς ὅρῶν. Hom. 2 in Isa. vi, 2. Vertit Erasmus. VI, 107. — Montf. VI, 106. Savil. V, 134. Duc. IH, 735.

Χαλεπὰ τὰ γεγενημένα, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν. Pæanio, epist. 95. III, 659. — Montf. III, 644.

Χαλεπὸν, ἀγαπητοῦ, χαλεπόν. 70 [71], in Joan. VIII, 385. — Montf. VIII, 417. Savil. II, 850. Duc. II, 48.

[Χαρᾶς ἡμέρα. In Pascha. Spuria et prætermissa.]

Χάριν ὑμῖν ἱσμεν πολλὴν τῆς τοσαύτης εὐτοιλας. Episcopis qui cum Occidentalibus venerant, epist. 167. III, 708. — Montf. III, 696.

[Χθὲς ἡμῖν, ἀδελφοῖ, ὁ περὶ τῆς ἀτελευτῆτος β. In illud : *Quando ipsi subjiciet omnia.* Spuria et omissa.]

Χθὲς ἡμῖν ὁ λόγος εἰς τὴν τοῦ μεγάλου ἀετοῦ. In illud : Joan. I, 1 : *In principio erat verbum, et in II, Cor. III, 18 : Spiritus scrutatur profunda Dei, contra Arianos et Pneumatomachos.* Vertit Joan. Jac. Beurerus. [Incerti opus.] XII, 551. — Montf. VI, 511. Savil. V, 747. Duc. VI, 499.

Χθὲς ἡμῖν ὁ λόγος πρᾶς τε τὴν αἱρετικὴν πάλην. De serpente Moysis. Vertit Joan. Jac. Beurerus. Rom. 1581. Severiani. VI, 499. — Montf. VI, 511. Savil. V, 659. Duc. VI, 44.

Χθὲς ἡμῖν, ὡς φιλόχριστοι. De Spiritu sancto. Vertit incertus. Meminit Photius cod. cclxxvii. Dub. [Spuria.] III, 813. — Montf. III, 797. Savil. VI, 729. Duc. VI, 473.

Χθὲς μαρτύρων ἡμέρα, ἀλλά. In martyres. Vertit Fronto Ducetus, qui Antiochiae habitam conjicit. [Cum episcopus abiisset.] II, 645. — Montf. II, 650. Savil. deest. Duc. V, 870.

Χθὲς μὲν, ἀδελφοῖ, περὶ τῆς προθεσμίας. 7, in Pascha. Dubium, an Chrysostomi. [In Spuriis.] VIII, 745. — Montf. VIII, 275. Savil. V, 940. Duc. deest.

Χορευτὰς τῆς εὐσεβείας. Adversus haereticos. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] IX, 745. — Montf. IX, 829. Savil. VI, 979. Duc. deest.

[Χρήσιν ἡμέρας. In Pentecosten. Spuria, ex multis consarcinata homilia, ac prætermissa.]

[Χριστοῦ παρουσίαν καταγγέλλομεν. In secundum adventum. Spuria et prætermissa : est enim Cyrilli Hierosolymit. catechesis.]

Ψ

[Ταίτεψοι καὶ ουτοι περὶ τῷ Δασιδῷ. In psal. xlvi. Spuria et prætermissa.]

Ψαλτηδοὺς εἶναι τοὺς υἱοὺς Κορὲ καθάπερ. in psalm. LXXXVI. Spuria, V, 735. — Montf. V, 748.
[Ψαλτηδοὺς μὲν εἶναι τοὺς υἱοὺς Κορὲ φθάσας ἡδη. In psal. LXXXVII. Spuria, Montf. V, 757.] V, 744.
Ψυχῆς πόθον ἔγειρε. Secunda Severiani, Gabalorum episcopi, in xosmopoiāv. VI, 438. — Montf. VI,
416. Savil. VII, 594. Duc. deest.

Ω

- [Ω θαῦμα παράδεξον, ὃ δύναμις. De sacerdotio. Spuria. Montf. I, 805.] I, 1067.
[Ωμοιώθη ἡ ζωὴ ἡμῶν. Spuria et omissa]
Ωμοιώθη ἡ ζωὴ ἡμῶν. Homilia aperte spuria atque ideo a Savilio omissa. Ms. exstat in Bibl. Cesarea [vid. Lamb. et Koll. comm. 5, pag. 629.] et Orientalibus. Inscrībitur : Περὶ τῆς ψυχῆς ὡφελείας. In aliis : Περὶ θεραπείας παραθολικός.
Ὄν δ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ σέξη. 45 [46], in Joan. VIII, 257. — Montf. VIII, 269. Savil. II, 744. Duc. II, 288.
Ὄ πέτη δύναμις τῆς ήμετ. In latronem, et in proditionem Christi. Dubium, an auctor Chrysostomus. [In Spuriis.] VIII, 719. Montf. VIII, 247. Savil. V, 910. Duc. deest.
[Ω πέσον, ἀγαπητοῦ, τῆς ἐλεημοσύνης. In illud : Verumtamen vane conturbatur. Spuria et pretermissa.]
Ω; δις μαρτροῦ τοῦ χρόνου πρὸς ὑμᾶς. In Rom. VIII, 28 : Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Vertit Fronto Dueceus. III, 165.
Ως ἐκ μαρτρᾶς ἀποδημίας. In parabolam 100 talentorum Matth. XVIII. Vertit Petrus Nannius, Alamanianus a. 1524. PI, 47. Montf. PI, 1. Savil. V, 196. Duc. V, 1.
Ως ἐν κεφαλαιῳ διηγεῖται. Synopsis Deuteronom. VI, 534. — Montf. VI, 336.
Ως ἡδίστη ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις. Quinta undecim novarum homiliar. Montf. XII, 347.] XII, 493.
[Ως καὶ τῶν εἰρηκότων ἡ ξυνωρίς Sexta novarum XI homil. Montf. XII, 353.] XII, 499.
Ω; καὶ ὑμῶν ἡ ξυνωρίς, καὶ σφόδρα. Marciano et Marcellino, epist. 129. 441, 688. — Montf. III, 673.
Ωσπερ εἰς σκεῦος ἀκάθαρτον. 15, in Epist ad Ephes. XI, 105. — Montf. XI, 109. Savil. III, 838. Duc. V, 986.
Ωσπερ ἐκ τειος συνθήματος. 87 [88], in Matth. VII, 769. Montf. VII, 847. Savil. II, 535. Duc. I, 902.
Ωσπερ ἐν στρατοπέδῳ. Quod non fas ignominia afflicere sacerdotes. Dubium, an Chrysostomi. [Est ex multis fragmm. consarcinata.] — Montf. deest. Savil. VI, 896. Duc. deest.
Ωσπερ ἡ φαεσφόρος σελήνη. In blasphemiam Iudaorum Joan. VII, 20 : Daemonium habes. Dubium, an auctor Chrysostomus. [Spuria.] IX, 763 : Montf. X, 834. Savil. VII, 272. Duc. deest.
[Ωσπερ ἡ φαεσφόρος σελήνη. In paralyticum. Spuria. Montf. X, 834.] X, 777.
[Ωσπερ λύχνος φανῶν τοῦ σώματος. In psal. LXXI. Spuria et omissa.]
[Ωσπερ μῆτηρ φιλότεχνος. In quatriduanum Lazarum, v. supra : Ἀγαπητοῦ, ὧσπερ μῆτηρ φιλέ.]
Ωσπερ κοινός τις ἐστι πατήρ. 6, in I ad Tim. XI, 529. Montf. XI, 578. Savil. IV, 272. Duc. IV, 459.
Ωσπερ δ ἡλιακὸς οὖτος [Παῦλος] πλοιος. Manifeste Spuria, et ideo a Savilio omissa. Inscrībitur : Εἰ τὸν Ἡρόδην καὶ τὰ νῆπια. — Montf. deest. Savil. deest. Duc. deest.
[Ωσπερ οἱ παρ' ἡμῖν λαυρότεροι. In psal. v. Spuria et rejecta.]
[Ωσπερ οἱ τὰς ἤγεις τοῦ σώματος βεβλαμμένας. De Dei cognitione et Theophania ap. Montf. XIII, 945.] XIII, 43.
Ωσπερ οἱ τῆς πίστεως ἁγδμενοι. 12, in I ad Tim. XI, 557. — Montf. XI, 609. Savil. IV, 293. Duc. VI, 476.
Ωσπερ οἱ τοὺς ἡδίστους καρπούς. In Rachelem et liberos. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] X, 697. — Montf. X, 749. Savil. VII, 316. Duc. deest.
Ωσπερ δ πλούτος τοὺς [οὐ] προσέχοντας. [66] 65, in Joan. VIII, 365. — Montf. VIII, 594. Savil. II, 833. Duc. II 423.
Ωσπερ δ τῇ ποικιλίᾳ. In psalm. iv, 1 ; In tribulatione dilatasti mihi. Dubium, an Chrysostomi. [Spuria.] V, 539. — Montf. V, 746. Savil. VII, 431. Duc. deest.
[Ωσπερ δ τῆς βασιλικῆς εἰκόνος. In psal. vn. Spuria et rejecta.]
[Ωσπερ ὁ τοξεύων τὸν ἥλιον. In psal. ii. Spuria et prætermissa.]
[Ωσπερ δρυθαλμὸς τοῦ ἑνός. In psal. vii. Spuria et rejecta.]
Ωσπερ πατήρ φιλότεχνος. De Phariséo. Vertit Fronto Dueceus. [In Spuriis.] VIII, 589. — Montf. VII, 110. Savil. VII, 280. Duc. VI, 469.
[Ωσπερ τὸν νεοθαλῆ. In illud : Sic Deus dilerit mundum. Spuria et omissa.]
[Ωσπερ τὰ σώματα. De audiendis adhortationibus. Spuria et omissa.]
Ωσπερ τις ἀνὴρ φιλέρημος. In decollationem Joan. Baptiste. Vertit Fronto Dueceus. [In Spuriis.] VIII, 521. — Montf. VIII, 39. Savil. VII, 549. Duc. VI, 317.

*Ωσπερ τὸ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε. 86 [87]. In Joan. VIII, 473. — Montf. VIII, 519. Savil. II, 923. Duc. II, 559.

*Ωσπερ τοῖς σπειρουσιν δρελος. De pœnitentia et de Eucharistia in encœniis. Vertit incertus. II, 344. — Montf. II, 348. Savil. VI, 790. Duc. V, 508.

*Ωσπερ τῶν σπειρόντων δρελος οὐδὲν, διαν πιρὸν τὴν δδόν. De dominio hominum in feras. Vertit Fronto Duceus. [In Gen. III] IV, 590. — Montf. IV, 655. Savil. V, 8. Duc. II 736.

*Ωσπερ ὑδρίζομένου τοῦ Δεσπότου In psal. xiii : *Dixit insipiens.* Vertit Gentianus Hervetus. [Spuria.] V, 549. — Montf. V, 657. Savil. deest. Duc. III, 853.

*Ως ποθεινοὶ καὶ ἐπέραστοι. Catechesis ad illuminandos. Vertit incertus. II, 223. — Montf. II, 225. Savil. VI, 851. Duc. I, 703.

*Ωστε οὐκ ἀνήρ μόνον, οὔτε γυνὴ. 22, in Epist. ad Ephes. XI, 155. — Montf. XI, 165. Savil. III, 877. Duc. * V, 1059.

*Ως τερπνὰ τῆς πνευματικῆς. De pœnitentia et jejunio. Vertit incertus. II, 313. — Montf. II, 316. Savil. VI, 830. Duc. I, 610.

*Ως φαιδρὰ καὶ περιχαρῆς. In septem Machabœos. Vertit incertus. II, 617. — Montf. II, 622. Savil. V, 633. Duc. I, 514.

[*Ως ὥραια ἡ πνευματικὴ ἐλατα. XI ; et ultima homiliarum nuper erutarum. XII, 595.] XII, 554.

*Ω τῆς ἀνοιας τῆς Ιουδαικῆς. [in Joan. hom. 53.] VIII, 291. Montf. VIII, 510. Savil. II, 773. Duc. II, 332.

*Ω τῆς βίας, ὡ τῆς τυραννίδος. In Joan. V, 19. Primus Graece et Latine edidit Ericus Benzelius in Supplemento homiliarum Chrysostomi. Upsal. 1708, 4. VI, 247. — Montf. VI, 255. Savil. deest. Duc. deest.

[*Ω τῆς θαυμαστῆς καὶ ταχείας νίκης. In psalm. VIII, Spuria et omissa.]

[*Ω τῶν ξένων καὶ παραδέξων πραγμ. In descensum Christi ad inferos. Spuria et prætermissa.]

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

Monitum in sermones tredecim sequentes qui S. Joanis Chrysostomi nomine circumferuntur. 9
Opera quedam quæ nomine Chrysostomi circumferuntur. 11

Synopsis eorum quæ in operibus Chrysostomi observantur. 51

Testimonia veterum de Chrysostomi scriptis. 89

Catalogus operum omnium Chrysostomi, secundum ordinem editionis Morelli, collatae cum hac nova editione Montefalconiana. 117

Catalogus operum omnium Chrysostomi secundum ordinem editionis Saviliæ collatae cum hac nova editione Montefalconiana. 127

Catalogus quidam Augustanus scriptorum S. Chrysostomi germanorum. 141

In omnia opera sancti Joannis Chrysostomi index generalis. 145

SUPPLEMENTUM AD OPERA CHRYSOSTOMI QUÆ IN TREDECIM EDITIONIS BENEDICTINÆ VOLUMINIBUS CONTINENTUR. 418

I. — *Ad Homilias.* 418

Homilia I. — *De sancta Pentecoste.* 418

II. — *In pœnitentiam Niñivitrum.* 424

III. — *De eleemosyna, et in divitem et Lazarum.* 434

IV. — *In decem millia talenta et centum denarios, et de oblivione injuriarum.* 443

V. — *Ad eos qui magni estimant opes, etc.* 454

VI. — *De prectione.* 462

Homilia VII. — In illad, I Cor. vi, Omne peccatum, quod fecerit homo, extra corpus est. 466

VIII. — *De virtute animi.* 474

IX. — *In illud, Hebr. iii, Intueamini apostolum et pouificem confessionis nostræ, etc.* 479

Homilia fragmentum. 491

II. — *Ad Epistolæ.* 494

1. — *Chrysostomi ad imperatricem Eudoxiam.* 494

2. — *Chrysostomi ad Cæsarium.* 495

Eadem Italicæ sermone exarata. 498

III. — *Ad Commentarios in Scripturam.* 499

Ad Homiliam XVIII in Genesim. 499

In Libros Regum. 502

In beatum Job. 505

In Salomonis Proverbia. 659

In Jeremiam. 739

In Epistolam ad Romanos. 1038

In Epistolam S. Jacobi. 1039

In primam S. Petri Epistolam. 1051

In secundam ejusdem. 1058

In primam S. Joannis Epistolam. 1059

IV. — *Ad Liturgiam.* 1062

MELETIUS MONACHUS.

Notitia. 1070

Epistola muncipatoria Nicolai Petreii editioni Venetice præfata. 1071

Cramerij monitum. 1074

Monitum novi editoris. 1074

TRACTATUS DE NATURA HOMINIS. 1075

Proemium.	1075
Index totius operis.	1078
Caput primum. — De capite.	1147
Cap. II. — De oculis.	1162
Cap. III. — De naso et naris promiscide.	1179
Cap. IV. — De magnis et parvis angulis oculorum.	1179
Cap. V. — De genitis.	1182
Cap. VI. — De superiore et inferiore gena.	1182
Cap. VII. — De auribus.	1182
Cap. VIII. — De barba.	1188
Cap. IX. — De facie.	1186
Cap. X. — De ore.	1190
Cap. XI. — De voce.	1199
Cap. XII. — De respiratione.	1202
Cap. XIII. — De pectore.	1203
Cap. XIV. — De collo, spina et dorsali medulla.	1206
Cap. XV. — De costis.	1207
Cap. XVI. — De membrana qua costas teguntur.	1210

Cap. XVII. — De polmone et corde.	1211
Cap. XVIII. — De stomacho.	1218
Cap. XIX. — De jecituore.	1222
Cap. XX. — De tiene.	1223
Cap. XXI. — De ventre.	1223
Cap. XXII. — De gula et aspera arteria.	1227
Cap. XXIII. — De impubio.	1234
Cap. XXIV. — De osse sacro et de pudepdis.	1235
Cap. XXV. — De testibus et glande.	1258
Cap. XXVI. — De manibus.	1243
Cap. XXVII. — De digitiis.	1251
Cap. XXVIII-XXIX. — De pedibus.	1258
Cap. XXX. — De cate et de pilis.	1267
De elementis.	1283
Index rerum quae in Meletii tractatu de natura bonis continentur.	1311
Index alphabeticus ex primis verbis S. Chrysostomi tractatum, sermonum, homiliarum et epistolarum.	1327

FINIS TOMI SEXAGESIMI QUARTI.

67 433 A A 30 № 24

Parisii. — Ex typis L. MIGNE.

UNIV. OF MICHIGAN.

MAY 6 1914

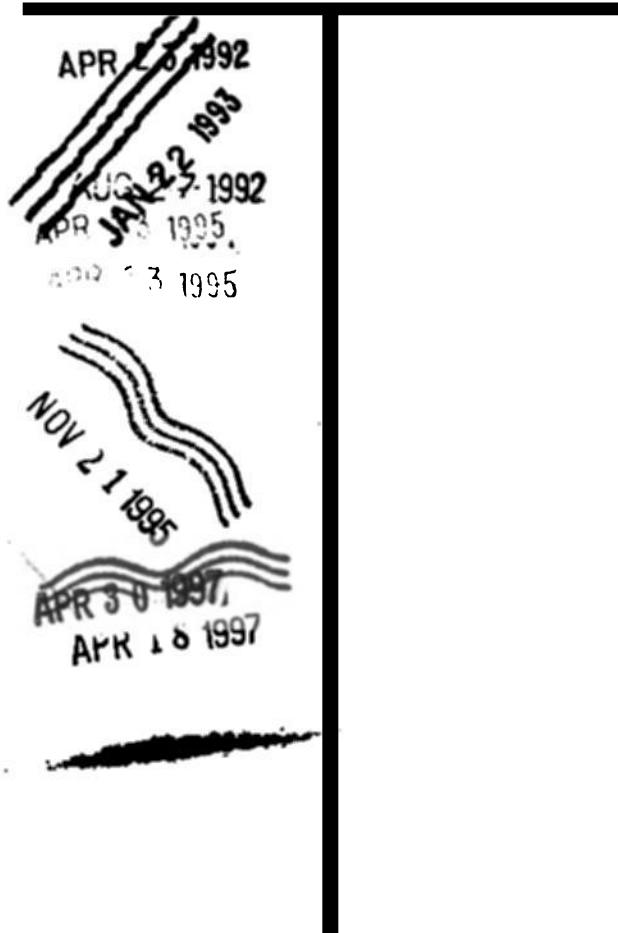
Digitized by Google

Распознавание текста

ABK/FR

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

DATE DUE

Это цифровая копия книги, хранящейся для иотомков на библиотечных полках, ирежде чем ее отсканировали сотрудники комиании Google в рамках ироекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских ирав на эту книгу истек, и она иерешла в свободный достуи. Книга иереходит в свободный достуи, если на нее не были иоданы авторские ирава или срок действия авторских ирав истек. Переход книги в свободный достуи в разных странах осуществляется ио-разному. Книги, иерешедшие в свободный достуи, это наш ключ к ирошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохраняются все иометки, иримечания и другие засиси, существующие в оригинальном издании, как наиминание о том долгом иути, который книга ирошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Комиания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы иеревести книги, иерешедшие в свободный достуи, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, иерешедшие в свободный достуи, иринадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, иоэтому, чтобы и в дальнейшем иредоставлять этот ресурс, мы иредиринали некоторые действия, иредотвращающие коммерческое исиользование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические заирсы.

Мы также иросим Вас о следующем.

- Не исиользуйте файлы в коммерческих целях.

Мы разработали иrogramму Поиск книг Google для всех иользователей, иоэтому исиользуйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.

- Не отиравляйте автоматические заирсы.

Не отиравляйте в систему Google автоматические заирсы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного иеревода, оптического распознавания символов или других областей, где достуи к большому количеству текста может оказаться иолезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем исиользовать материалы, иерешедшие в свободный достуи.

- Не удаляйте атрибуты Google.

В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он иозволяет иользователям узнать об этом ироекте и иомогает им найти доилнительные материалы ири иомощи иrogramмы Поиск книг Google. Не удаляйте его.

- Делайте это законно.

Независимо от того, что Вы исиользуйте, не забудьте ироверить законность своих действий, за которые Вы несете иолную ответственность. Не думайте, что если книга иерешла в свободный достуи в США, то ее на этом основании могут исиользовать читатели из других стран. Условия для иерехода книги в свободный достуи в разных странах различны, иоэтому нет единых иравил, иозволяющих определить, можно ли в определенном случае исиользовать определенную книгу. Не думайте, что если книга иоявилась в Поиске книг Google, то ее можно исиользовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских ирав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и иолезной. Программа Поиск книг Google иомогает иользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый иоиск и этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>